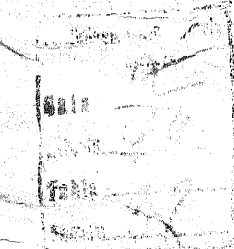

W. H. ...

7 480 48 **SAHA** MADE IN SPAIN

21

Handwritten signature and scribbles

Handwritten text, possibly a name or address

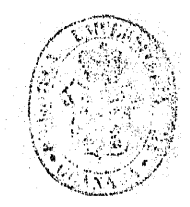
10-38

R. 7051

DONATI
ANTONII AB
ALTOMARI MEDICI AT-
QUE PHILOSOPHI NEA-
POLITANI

Omnia, quæ hucusque in lucem prodierunt, Opera, nunc pri-
mum in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligen-
tissimè recognita & aucta: cum locis omni-
bus in margine additis.

Horum omnium Elenchum sexta pagina demonstrabit.

L V G D V N I,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXV.

Cum priuilegio Regis.

Del Bstos [unclear]

Extrait du privilege du Roy.

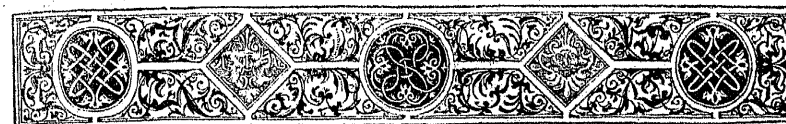
PAR grace & privilege du Roy est permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, vne fois ou plusieurs, ce present liure intitulé *Donati Antonij ab Altomari medici atque philosophi Neapolitani opera omnia ab eodem auctore in unum collecta recognita & aucta*. Lequel liure il a recouert avec grans fraiz, mises & despenses : & pource est fait defenſe de par ledict Seigneur, à tous autres libraires, Imprimeurs & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne distribuer en ses pais, terres & seigneuries, ledict liure nouvellement imprimé par ledict Rouille, si ce n'est par son consentement, & ce iusques au temps, & terme de neuf ans, à compter du iour & date que sera paracheuee la premiere impression sur peine d'amende arbitraire & de confiscation des liures qu'ils auroyent imprimé. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present privilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extrait d'iceluy estant mis au commencement dudict liure serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille, (si bon leur semble,) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, non obstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à-plein est contenu & déclaré par lesdictes lettres de privilege, sur ce donnees à Paris, le deuxiesme. de Decembre, mil cinq cens soixante & trois, & de son regne le quatriesme.

Par le Roy, à vostre relation,

Signé, de Vabres,

Et scellé du grand seau en cire iaune à simple queue.

Acheué d'imprimer le douzième de Feurier. M. D. LXV.

DONATVS ANTONIVS
AB ALTOMARI, VIRGILIO
RICCARDO S.

VVM in unum cogere mea opuscula decrevissem, qua iandiu sparsa, fusaq; & mendis reſerta (typographorum negligentia) videbantur, ea qua es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te cōtineres, sub tuo aspectu subijcere volui: fieri etenim non potest, quin propterea mendis nō vacent: idque eo magis facere constitui, quum te mei defensorem acerrimum semper agnouerim, in hac praesertim tam suspitiosa & maledica temporū turbulentia, in qua nemo est qui locum barbaris obrectatoribus non relinquat: Nec ut opera hac essent praclara & ingenij mei monumenta effeci, sed quò amicorum petitioni satisfacerem, & fructus extarent ocij pomeridiani ad Gal. semper & Hippocr. mentem ex nostro instituto. Accipias igitur amice beneuoleque, ut decet, de qua mea erga te beneuolentia aliquid agnoscas. Accedit & de sanitatis latitudine hoc paruum opusculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum discipulorum, tuiq; (ut nosti) studiosissimorum causa, quibus tum in me obseruantia, tum etiam singulari amore, non potui, non satisfacere. Quòd si qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius suffusi, audeant contradicere, sciant non mihi sed Galeno se contradicturos, quicum erit se malo, quàm ad aliorum mentem rectè sapere: nec grauentur quid, quaque de re sentiant scribere, ut non cōtradicens tantum, sed scribendo posteritati prodesse videantur: erunt etenim ex nostra Academia eis praestantes tecum, qui partes non secundas substines, quantum in Gale. doctrina Neapoli profecerint. Vale, meque, ut soles, ama, & quoad fieri potest effice, ne mendose minuta hac opuscula ad nos veniant, in apertumque iterum referantur.

VIRGILIUS RICCARDVS

Sanseuerinas, Ad Studiosos.

1699

HIPPOC. rei medicæ ceu primus inuētor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obscurèq; pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus, artis nam huius nobilissimæ copiosa semina reliquit, quæ plerique corruerunt: Diuinissimus Galen. vt optimus agricola ea cum commodè seruit, auxit, tum perfecit, verùm non absque propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obscuritate, prolixitateque ac apparenti, in quibusdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiusmet Artis Hipp. Galenique sententiarum fidelissimus cultor, qui in dies industriis hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diuisis semina optimè exarando, sparsim res à Galen. confusèque tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidissima oratione explanando, atque cum ab omni contradictione vindicat. Inter hæc viri studiosissimi tractatum de venæ sectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galenus lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus delatitudine sanitatis opusculum emanat ex sententia Galeni elicatum, cuius prælectione in libro artis medicæ obscurissimè à Galeno adiecta, sole clariora nobis patefiunt, vniuersaque dubia à confusoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro viro Diuinissimo multos annos præcamini: fortasse hunc Deus creauit: ne ignoremus possibilia scitu in re medica. Deerant loci præcit. lib. eos addidi. Verùm doleo cum sub meo aspectu subiecisse voluerit, putans me quandiu Venetiis commoraturum, ac vrgentem ob causam Bononiam accedere opus mihi est, spero tamen omni menda carentia opuscula hæc in lucem prodibunt.

Valete. Venetiis. 16.

Calen. Martij.

*

DONA

DONATI ANTONII

AB ALTOMARI MEDICI,
AC PHILOSOPHI NEA-
POLITANI.

✠

Quod vtero gerentibus pro præseruatione abortus, venæ sectio non
competat: ex Hippoc. & Galeni sententia.

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM,

PROOEMIUM.

QUONIAM nonnulli nostri temporis Medici empirici potius quam rationales, ad pauca respicientes, cum primum ad vtero gerentes mulieres accersuntur incognita causa abortus, à qua solent alias abortum pati, vel qua posset esse in futurum, nulla habita indicatione, à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, consuetudine, anni tempore, & denique antea vita, statim ad sanguinis missionem accedunt, eamque fieri iubent, tam si adsit sanguinis fluxus ex vteri vasis, quam si non adsit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verùm etiam fœtui comparatur. Visum fuit mihi, cum tu, charissime Marce Antoni, sæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, paucissimis quantum potero verbis differere, quæ eo casu mihi videantur: simul studens & tibi gratificari, & posteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas elucescat: hunc seruabo ordinem. Primum succinctam vteri constitutionem, eiusque sympathiam, siue naturalem consensum describam: Secundo constitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipso vtero, & qualiter, & quo sanguine nutriatur ostendam.

Tertio quot, quæve sint in vniuersum cause abortus enumerabo. Quarto veritatem quæsi dilucidabo.

Quinto, & vltimo obiectiones in contrarium tollam.

✠

* 3

I N D E X L I B R O R U M
totius operis.

De vtero gerentibus.	Pag.1
De Alteratione, Concoctione, Digestione, Præparatione, ac Purgatione.	16
De sedimento in vrinis.	66
Quòd functiones principes iuxtà Gale. decreta, anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.	82
Quòd naturalis spiritus in Gale. doctrina admittatur: & non omnino sit abolendus, vt quibusdam visum est.	98
Quòd exquisita tertiana, ad eiusdem Hippocratis & Gale- ni sententiam, in genere acutorum morborum conti- neatur.	108
De sanitatis latitudine.	128
De medendis humani corporis malis: Ars medica.	149
De medendis febribus.	697
De pestilenti febre.	950
De Mannæ differentiis, ac viribus, deque eas dignoscendi via & ratione.	987
De Vinaceorum facultate, ac vsu.	1015

E O R U M O M N I U M, Q V A E
toto hoc volumine describuntur,
capitum Index.

Quòd vtero gerentibus pro præseruatione abortus venæ sectio non competat ex Hippoc. & Gale. sententia.	pag.1
De Natura.	19
De calido innato.	20
Quòd Ars medica & medici sint necessarii.	21
De alteratione.	23
De Concoctione.	30
De Digestione.	39
De Præparatione.	43
De Purgatione.	49
An in principiis morborum, materia non turgente, purgan- te medicamento vtendum sit.	53
De Sedimento in vrinis.	66
Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.	82
Quòd Naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino abolendus sit, vt quibusdam visum fuit.	68
Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acu- torum morborum reponenda sit.	108
De Sanitatis latitudine.	128

* 4

EORVM QVAE IN ARTE MEDICA DESCRIBUNTUR

CAPITVM INDEX, IN QVO

prior numerus caput, posterior partem indicat.

D e Methodo artis Medicae, deque aliis ad eam rem aut necessariis, aut scitu dignis in Praefat. pag. 149	D e inflammatione gurgulionis 44. 318
D e memoriae deperdita Cap. 1. pag. 166	D e glandularum iuxta linguam inflammatione 45. 322
D e lethargo 2. 171	D e angina 46. 324
D e caro 3. 175	D e tussi 47. 331
D e catoche, vel de catalepsi 4. 176	D e difficultate spirandi 48. 338
D e comate, seu de catapnoxa 5. 178	D e cruenta spitione 49. 344
D e phrenitide 6. 180	D e laterali dolore, seu morbo De pneumonia 50. 356
D e melancholia 7. 188	D e empyemate, seu suppuratione 51. 377
D e furore, seu inania 8. 196	D e tabe 52. 381
D e lupina inania 9. 201	D e palpitatione cordis 53. 387
D e capitis dolore 10. 202	D e syncope 54. 395
D e cephalaea 11. 210	D e syncope 55. 402
D e hemicrania 12. 221	D e lactis defectu 56. 411
D e convulsione 13. 223	D e lactis redundantia 57. 414
D e resolutione 14. 229	D e lacte in casei speciem, seu grumos conuerso 58. 416
D e convulsione canina 15. 235	D e mammarum inflammatione 59. 418
D e incubo 16. 236	D e cardiaco morbo, & cardialgia, seu cordis dolore 60. 419
D e vertigine, & renebricosa vertigine 17. 237	D e canina appetentia 61. 424
D e Epilepsia, seu morbo comitiali 18. 242	D e citta, sine pica 62. 428
D e Apoplexia 19. 252	D e bulimo, seu ingentis suritione 63. 430
D e lippitudine 20. 258	D e cibi fastidio, seu inappetentia 64. 432
D e vngue oculi 21. 265	D e immoderata siti 65. 436
D e fugillatione 22. 267	D e singultu 66. 439
D e oculorum ulceribus 23. 268	D e supinitate, stomachi subuersione nausea, & vomitu 67. 443
D e cicatricibus, & albuginibus 24. 270	D e inflammatione stomachi, vel ventriculi cap. 68. 451
D e pustulis 25. 271	D e cruditate 69. 453
D e proidentia oculi 26. 273	D e inflatione ventriculi 70. 457
D e mydriasi, seu pupillae dilatatione 27. 274	D e leuitate intestinorum, & colica, seu ventrali affectione 71. 461
D e tabe pupillae 28. 276	D e cholera 72. 467
D e suffusione 29. 278	D e alui profusio, seu ventris fluxu 73. 471
D e obscuritate, seu offuscatione oculorum cap. 30. 281	D e dysenteria, seu torminibus 74. 481
D e nyctalope 31. 283	D e tencimo, seu tinesimo 75. 492
D e agilope 32. 285	D e haemorrhoidibus 76. 495
D e aurium dolore 33. 286	D e ragadiis 77. 502
D e aurium sonitu 34. 290	D e proidente ano, vel de proidentia ani cap. 78. 505
D e difficili, seu graui auditu, & surditate cap. 35. 292	D e colico affectu, seu coli dolore 79. 506
D e parotidibus 36. 294	D e ileo, seu voluulo 80. 514
D e latione olfactus, & narium vitii 37. 294	D e lumbricis 81. 518
D e ozaenis 38. 299	D e Hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant 82. 528
D e polypto 39. 300	D e hepatis obstructione 83. 536
D e sanguinis ex naribus eruptione 40. 302	D e inflammatione hepatis 84. 541
D e dentium dolore 41. 305	D e scirrho, seu tumore scirrhoso hepatis 85. 547
D e aphthis 42. 310	
D e distillatione, rancedine, & grauedine cap. 43. 313	

I N D E X.

D e ictero, seu morbo regio 86. 551	D e seminis profusio 104. 623
D e nigro ictero 87. 557	D e priapismo, & satyriasi 105. 627
D e inflammatione lienis 88. 561	D e ignavis partibus genitalibus 106. 631
D e scirrho lienis 89. 563	D e uteri affectibus, & primo de mensuum suppressione 107. 632
D e malo corporis habitu 90. 566	D e immodica purgatione veteri, & sanguinis profusio 108. 640
D e aqua inter cutem, seu hydropico morbo cap. 91. 569	D e muliebri profusio 109. 643
D e diabete 92. 579	D e uteri strangulatione, seu suffocatione cap. 110. 646
D e sanguinis renum profusio 93. 584	D e uteri prolapsu, seu proidentia 111. 652
D e lapide renum 94. 587	D e mola 112. 653
D e inflammatione renum 95. 595	D e non concipientibus, siue sterilibus 113. 657
D e exulceratione renum 96. 599	D e difficultate partus 114. 662
D e stillicidio urinae 97. 602	D e secunda derelicta 115. 668
D e difficultate urinae 98. 606	D e uteri inflammatione 116. 670
D e suppressione urinae 99. 608	D e exulceratione uteri 117. 673
D e his, qui in seipsis mingunt, vel de his, qui urinam continere non possunt 100. 612	D e Ischiade, seu coxendicum dolore 118. 675
D e lapide vesicae, seu calculo 101. 615	D e podagra, & arthritide, seu morbo articulari 119. 681
D e inflammatione vesicae 102. 618	
D e exulceratione vesicae 103. 620	

EORVM

FORVM QVAE IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DE-

SCRIBVNTVR, CAPITVM ELENCHVS

PRIME PARTIS.

PRO O E M I V M.

Qua via utendum in hac metho-
do constituenda. cap. 1. pa. 697
Quid non sit methodus. c. 2. p. ibid.
Quid sit Methodus. ca. 3. 699
Quo inuentio instrumenti, febrium auxi-
lia inuestiganda. cap. 4. 701
Quid febris significet, & quis calor sit ca. 5. 703
Explicantur varia febrium definitiones, ac osten-
ditur in corporibus nostris duplex esse cali-
dum cap. 6. 705
Impugnatur Platonis opinio de calido innato
cap. 7. 706
Quid sit innatum calidum apud Hippoc. &
Galenum cap. 8. 707
Quid sit calidum acquisitum ca. 9. 710
Qualis sit febris natura, qua ve eius definitio
cap. 10. 714
Quod febris subiectum sit calidum innatum
cap. 11. 716
Quot sint prima & essentielles febrium differen-
tia cap. 12. 717
Quod nulla febris generari possit, quin cor affi-
ciatur cap. 13. 719
Quot, quibusve modis febres omnes generari
contingat cap. 14. 720
Quid sit febris diaria, & quomodo dignoscatur
cap. 15. 723
Febres ex putredine ortas via, & dignoscendi
ratio cap. 16. 727
Cur febres hecticae appellentur, & quomodo ge-
nerantur cap. 17. 630
Num omnes partes qua solidae appellantur in
febris hecticae accendantur, & num sem-
per cum siccitate copulentur, & quemadmo-
dum cum Marasmo conueniant & dissi-
deant cap. 18. 732
Quomodo unum, duo, & tria, dici possint fe-
brium hecticarum genera cap. 19. 736
Qua sint febrium hecticarum indicia commu-
nia, examinaturque exemplum Gal. de cal-
ce aqua conspersa cap. 20. 737
Cuiuslibet febris hecticae particularia indicia,
& quod ab urinis pro earum dignotione nul-
lum sumatur proprium indicium ca. 21. 740
Quod hac nostra methodus per indicationem
fiat, & quid sit indicatio cap. 22. 744
Aduersus eos, qui parum recte quid indicatio
sit, intellexerunt: tum quid ex Gal. sit in-
dicans, indicatum: experientia, & analo-
gismus cap. 23. 746
Quomodo indicantibus, & coindicantibus u-

rendum: ut quod falso per contraindicantia,
prohibitentia intellexerint quidam, su-
perfluoq; correptione addiderint cap. 24.
pag. 748
Quid per contraindicans & contraindicare in
Gal. doctrina intelligendum sit ca. 25. 751
Quid sit totius artis medicae commune propo-
situm, quid ve huius nostrae methodi proprium,
ac qua sit prima illa vniuersalissima indica-
tio omnium praeter naturam affectuum, a
qua curandi methodus exorditur c. 26. 753
Quomodo prima illa omnium curationis indi-
cationum, qua ex ipso qui curatur affectu
desumitur, contrarietatem, ac contrarium
docuit cap. 27. 755
Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatem
aduersus Gal. curationem non indicare con-
tendunt cap. 28. 758
Rationes, quibus quidam probare conantur,
aerem curationem non indicare, diluuntur
cap. 29. 763
Soluuntur rationes eorum qui naturalem cor-
poris temperiem pro morborum curatione
nihil indicare contendunt cap. 30. 768
Propositur primorum trium scoporum indi-
cantium diuisio, soluiturque Gal. contradi-
ctio de indicatione qua a morbo sumitur
cap. 31. 771
Aeris nos ambiens, & corporis temperies in
particulares scopos indicantes diuisio
cap. 32. 774
Diluuntur rationes eorum qui probare nitun-
tur, aetatem, consuetudinem, vitam instituta-
tum, ac alia quadam, curationem non in-
dicare cap. 33. 776
Num a viribus sumenda sit indicatio pro mor-
borum curatione cap. 34. 780
Responso ad obiectiones eorum, qui vires ad
morborum curationem, nihil indicare, pro-
bare conantur cap. 35. 783
In quot quibusve generibus praesidiorum mate-
ria contineantur cap. 36. 786
De temporis occasione, & unde capiendum sit
opportuniu auxiliiorum tempus ca. 37. 790
Methodi medendi febres, qua febres sunt, co-
pendiosa repetitio cap. 38. 795
Febrium hecticarum medendi methodus ca. 39. 799
Continentium absque putredine febrium, di-
gnotionis, & generationis modus ac curatio
nis via cap. 40. 801
Febrium ex putredine ortarum curatiua me-
thodus

I N D E X.

Methodus cap. 41. 806
An eibodus med. ndi humorum putredine vli-
cius causa non adsint, sed iam abierint
cap. 42. 809
Curatiua methodus putredinis humorum, ma-
nentibus adhuc qua eam excitantur causis
cap. 43. 811
Abundantia humorum curatio ca. 44. 814
Humorum crassitia, aut lentitiae obstructiuum,
ac ipsius obstructiuum, & prohibita transpi-
rationis curatiua methodus cap. 45. 817
Methodus medendi putredinem; tam per to-
tum animal diffusam, quam si in vna qua-
dam parte consistat cap. 46. 820
Putredinis in quapiam parte existentis, ci-
tra phlegmonem & cum phlegmone curatio
cap. 47. 823
Soluuntur rationes quibus quidam probare
nituntur quod indicationes qua ab effectis
partibus sumuntur, ad curationem non con-
ducunt cap. 48. 828
Quibus potissima ratione vires custodiantur,
ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quan-
titas cap. 49. 830
Nutrimenti qualitas ex quibus desumenda sit
cap. 50. 835
De particulari exhibenda alimonia tempore
cap. 51. 837
Quo accessionis tempore praeter inclinationem
cibus cum maiori noxa offeratur, ac quomo-
do in omnibus morbis institienda sit victus
ratio cap. 52. 840
Quomodo eorum qua indicant magnitudinem spe-
ctanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione
ubi plures coeant indicationes magna, inter
se conferenda sint cap. 53. 844
Nonnullis exemplis, ratio spectandi in dicationi-
um magnitudines, examinatur ca. 54. 847

SECUNDAE PARTIS CAPITA.

Qua via particulares febrium differen-
tia inuestigantur, ac proponuntur
qua ex humorum putredine excitantur, dis-
ferenda cap. 1. 853
Qui per continuas & intermittentes febres in-
telligendum, cur utraque fiant, & quomodo
inter se dissident cap. 2. 855
Quot modis continua & intermittentes febres
generari possint cap. 3. 857
Propter quid in intermittentibus, & no in con-
tinuis, rigor, horror, seu extremarum partium
refrigeratio fiat: et quomodo eadem in earum
accessionum principis fiant, & naturalis ca-
lor intus se colligat cap. 4. 861
Epilogantur qua dicta sunt de causa motus ca-
loris naturalis in principis accessionum: Ac
ostenditur aliaratione ipsum moueri, ubi in
visceribus magna fuerit inflammatio orta,
aut erysipelas: confirmaturq; intermittentes
febres fieri non posse, nisi per corporis habitum
humor putrescens deferatur cap. 5. 864
Quomodo tres intermittentium febrium diffe-
rentia conueniant, & dissident inter se, &
continuarum ex bile ortarum subdiuisio
cap. 6. 867
Qua ratione ex putrescente intra vasa flaua
bile febris synochos dicta accedatur, & quod
similiter ex aliis humoribus generari possit,
medium ex solo sanguine cap. 7. 868
Qui per uicium, seu febres ardentes sit intelli-
gendum cap. 8. 871
De continuarum febrium qua plures accessio-
nes habent conuenientia, & differentia: De
epiala, & compositis febrium differentiis.
Deque singulas particulares febres ex pu-
tredine ortas, curandi via cap. 9. 875
De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus
causa cap. 10. 879
De quintanis, septimanis, ac nonanis circuiti-
bus, longitudine & breuitate, ac ordine, &
perturbatione ordinis ipsarum accessionum
cap. 11. 881
De febre sanguinis, & quod ipse interdum pu-
trescat, permaneatq; sub firma propria, &
febris ex eo orta, sit sanguinea cap. 12. 883
Quod licet febris orta ex putrescente sangui-
ne sit sanguinea, potest tamen biliosa appel-
lari, quo sit ut non detur quartum genus fe-
brium cap. 13. 888
Quod febres ex putrescente sanguine ortae, no
sint de genere ardentium cap. 14. 891
Quod febres, qua ex sanguinis putredine ge-
nerantur, sint de genere acutorum morbo-
rum cap. 15. 894

PARTIS TERTIAE SIVE EXER- CITATIONIS CAPITA.

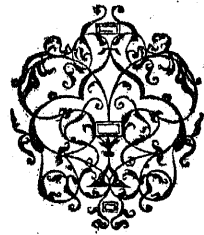
De dignotione prognostico, ac curatione
febrium ex putredine sanguinis ac-
centiarum cap. 1. 898
De causis, id est ardentis febris dignotione, pro-
gnostico, ac curatione cap. 2. 901
De exquisita tertiana dignotione, prognostico,
& curatione cap. 3. 902
De tertiana notha dignotione, prognostico, ac
curatione cap. 4. 915
Exquisita quartana causa, dignotio, prognosti-
cum, ac curatio cap. 5. 921
De exquisita quotidiana dignotione, causa,
prognostico & curatione cap. 6. 930
De semitertianarum differentiis, earumq; digno-
tione, prognostico, & curandi ratione c. 7. 938
De febrium hecticarum prognostico, ac cura-
tione cap. 8. 943
Hecticarum febrium cum tabe curatio ca. 9. 947

T R A C T

INDEX.
TRACTATUS DE PESTILEN-
TI FEBRE CAPITA.

Q uid per communes, quidve per disper- sos, & dissimiles morbos subintelligen- dum sit, ac ex quibus causis proficiantur cap. 1. 950	Quomodo ac quibus ex causis aer putrescat, & quod ex eo, & non ab aliis causis pestilentes morbi fiant cap. 5. 960
Quot modis aer nos ambiens, qui communium morborum auctor est, in calido frigido, humi- do, & sicco, alteretur cap. 2. 952	Quid sit febris pestilens, & quod non nisi ex pe- stilentis aeris statu proficiatur: solumque rationes in contrarium cap. 6. 963
Quod pestis e genere sit vulgare, & non a- liorum communium morborum, & quomo- do ab eis etiam dissidat cap. 3. 956	De modo generationis pestilentium februm, & quod in nullo trium primorum genere con- tinetur cap. 7. 968
Quod ut pestilentes morbi generentur opus est, necum in manifestis qualitatibus, verum et- iam secundum totam substantiam aerem mutari cap. 4. 958	De pestilentium februm dignotione ac progno- stico cap. 8. 972
	De pestilentium februm curatione ca. 9. 974
	Quomodo & quibus a pestilentia quis praefer- uari possit cap. 10. 981

FINIS.

RERVM OMNIVM, QVAE
HOC IN VOLVMI NE CON-
TINENTVR IN SIGNIORVM CO-
PIOSISSIMVS INDEX.

A egilops quid sit 285. eius causa ibidem. cura- tio 286	A egilops quid sit 285. eius causa ibidem. cura- tio 286
A etate & consuetudo non immediate conferunt ad inuentionem remedium, sed immediate ad effectum cognitionem 776	A etate & consuetudo non immediate conferunt ad inuentionem remedium, sed immediate ad effectum cognitionem 776
A etate puerilis sana bile ut plurimum infesta- tur 120	A etate puerilis sana bile ut plurimum infesta- tur 120
A er, donec propriam seruat naturam, vel substantiam, putrescere nullo modo & pesti- lens reddi potest 960	A er, donec propriam seruat naturam, vel substantiam, putrescere nullo modo & pesti- lens reddi potest 960
A er facilius quam aqua calet, atque frigescit 993	A er facilius quam aqua calet, atque frigescit 993
A er pestilens quare huic & non illi animanti generi est insensibilis 962	A er pestilens quare huic & non illi animanti generi est insensibilis 962
A er in omnium morborum curatione specta- ndus est 765	A er in omnium morborum curatione specta- ndus est 765
A er nos ambiens est tanquam causa sine qua non ibidem	A er nos ambiens est tanquam causa sine qua non ibidem
A er quare ratione indicatur, & qua ratione in- dicat ibidem	A er quare ratione indicatur, & qua ratione in- dicat ibidem
A eris diuisio in praesentem caeli statum 774	A eris diuisio in praesentem caeli statum 774
A eris ambiens caliditas immodica causa fuit pestilentiae Athenis 966	A eris ambiens caliditas immodica causa fuit pestilentiae Athenis 966
A eris frigiditas, pro diuersa parte, qua in he- tica primum afficitur, admittenda est 800	A eris frigiditas, pro diuersa parte, qua in he- tica primum afficitur, admittenda est 800
A er neque sanitas vlla seruari, nec morbus quicquam propulsari unquam potest 766	A er neque sanitas vlla seruari, nec morbus quicquam propulsari unquam potest 766
A er duobus modis mutatur 952	A er duobus modis mutatur 952
A ffectus partis cognitio ex quibus 151	A ffectus partis cognitio ex quibus 151
A ffectus per consensum quot modis fiant 156	A ffectus per consensum quot modis fiant 156
A ffectus trifariam magni redduntur ibid.	A ffectus trifariam magni redduntur ibid.
A ffectuum locorum notitia, quos praestet usus 151	A ffectuum locorum notitia, quos praestet usus 151
A garici laus 252	A garici laus 252
A lantoides membrana (qua Latine intesti- nalis dicitur) unde & quomodo fiat 5 & 668	A lantoides membrana (qua Latine intesti- nalis dicitur) unde & quomodo fiat 5 & 668
A lantoides prius quam Ammios in utero sa- bricatur 5	A lantoides prius quam Ammios in utero sa- bricatur 5
A lbugines in oculis unde fiant 270. signa, causa, prognostica, curatio ibidem	A lbugines in oculis unde fiant 270. signa, causa, prognostica, curatio ibidem
A lexandri historia mirabilis de muliere qua- dam 431	A lexandri historia mirabilis de muliere qua- dam 431
A lienus calor, seu non naturalis, corruptionis causa est 27	A lienus calor, seu non naturalis, corruptionis causa est 27
A limenti defectu per se fetus destruitur 9	A limenti defectu per se fetus destruitur 9
A limenti quicquid ad iecur peruenit, ad san- guinem immutatur, nec quicquam remanet inalteratum omnino atque immutatum 70	A limenti quicquid ad iecur peruenit, ad san- guinem immutatur, nec quicquam remanet inalteratum omnino atque immutatum 70

I N D E X.

Alimentorum digestionem a concoctione differre constat ex Galeno	40	Antidotes quid sint 322. causa ibid. curatio	323
Alopecium curare si velis primitus evacuatio- ne veteri. que medicamentis purgantibus fit	64	Antonius Musa Brasavolus, & Petrus An- dreas Matthiolus vtramq; manna ab Oriē- te allatam conspexerunt	998
Alteratio est mutatio in qualitate, seu demuta- tio eius, qua prius fuit qualitatis	23	Aphthae ubi, & quomodo sunt	310
Alteratione & auxiliorum preparatione vti- mur in febribus, qua ex putrescentibus exci- tantur humoribus	26	Apoplexia quid sit 252. eius signa 253. cause	256. curatio
Alterationes in animalium corporibus sunt	30	Apoplexia differentia quatuor	254
Alterantium medicamentorum natura du- plex	24	Aqua facilius quam omnia terrena corpora ca- let, atque frigeat	993
Alui profusivum potest abortum facere, aut bo- re Galeno	7 & 9	Aqua intercutem unde nomen sumpserit	569
Alui profusivum unde 473. eius signa 472. cau- sa 474. curatio	ibidem	eius signa 571. causa 572. curatio	574
Alui deiectio firmi a, seu admodum crocea, suc- rit, bilem esse causam percipies	474	Aquarum calidarum usus commodi calidita- tem modicam efficere possunt	34
Alui profusivij causa ex excrementis dignosci- tur	473	Aqua frigida in pestivum potum qua sequar- tur incommoda	805
Amaro nitrosaq; quacunq; sunt, ad purgan- dos meatus omnes valent	45 & 48	Aqua frigida potus, & sanguinis distractio duo sunt continentium febrium maxima reme- dia	900
Amnios membrana (hoc autem Latini Ami- culum nominant) quid, eius fabrica & usus	5 & 668	Aquam quomodo frigidissimam reddere possi- mus	990
Amuleta, qua capiti circumposita, & alligata dolorem eius arcent	220	Ardens febris & tertiana inter ceteras sunt biliosissima	120
Analogismus quid sit	748	Ardentis febris curatio	94
Anaxarca quid sit 571. eius signa ibidem. cura- tio	574	Ardentes omnes febres etiam acute sunt	897
Anastomosis ex quibus causis fiat	302	Ardentissimas in febribus, si usque ad animi defectionem sanguis mittatur, totius corpo- ris habitus statim refrigeratur, & febris ex- tinguitur	895
Anatomus usus medico maxime est necessarius	151	Armenia circa in pestilenti febre maxime com- mendatur	978
Anaxioni pleuritico octava die venam secuit Hippocrates	363	Armenus lapis (si forte reperitur) in pestilen- ti febre magnopere utilis est	979
Angina quid sit 324. eius signa	325	Ars medica prior est dignitate medicis ipsis	23
Angina curatio	327	Ars secandi corpora medico non est ignoran- da	150
Angina differentia quatuor	325	Artem medicam nihil agere in agendo conse- quens efficit, ut cuiusque remedi quan- titas	51
Anhelatio quid sit	339	Artibus in rationalibus de nominibus discepta- tum non est, sed rerum habenda ratio	749
Anhelosi qui dicantur	ibidem	Arteria, aspera, exulcerata signa	389
Ani prociencia quid sit 505. eius causa ibid. curandi ratio	ibidem	Artificiosa coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum praesidiarum	31
Anima functiones principes non in cerebri si- nibus, sed in ipsius corpore exercet	82	Articulus quid sit	675
Anima tres sunt partes	ibid.	Articularis morbus quid sit	682
Anima functiones quare dicantur principes	83	Ascariides tertium lumbricorum genus 519. eorum signa 524. curandi ratio	527
Anime vis affertur a corporis malis	93	Ascites quid sit 571. signa ibid. curatio	576
Animalis spiritus est exhalatio quadam san- guinis benigni	101 & 103	Asinum lac quomodo hellecicis propinandum	944
Animalis spiritus animo primum est instru- mentum pro sensibilibus ac voluntariis mo- tibus perficiendis	84, 85 & 91	Aster morbus regius quid sit	557
Animalis spiritus ex vitali quomodo fiat	84	Athleta in sanitatis ratione sunt miserissimi	944
Annus temporum temperatura que sunt	953	Athleta a misero siue a miseria denominati sunt	142
Annona caritas, qua multas nationes Imperio Romano subditas afflixit, quia herbis omnis generis vesciebatur homines, multarum a- gritudinum causa fuit	967	Athletarum affectus non sunt secundum na- turam	ibidem

Aurium

I N D E X.

Aurium sonitus quid sit 290. eius causa ibid. curatio	291	ti, nec admodum acres, delirium oritur	97
Auxilia tunc dicimus natura ministrare, cum auxiliorum materia in tempore, atque ut debet ab aliquibus, humanis corporibus ap- plicatur	22	Biliofum semper acutos morbos operatur	117
Auxilia, qua concoctionem & digestionem adiuvant, talia a medico paranda sunt, ut calidum innatum, seu naturam ipsam robo- rent atque adaugeant, vel saltem non dissi- pent, sed quoad possunt, seruent	41	Biliofissima inter ceteras febres sunt tertiana & ardens febris	120
Auxiliorum quantitas ad recte medendum plurimum confert	791	Biliofa fluxionis signa	983
Auxiliorum eorum temperatura, qua natu- ram in maturationibus iuvant, commode- rata, ac similis ei corpori, cui admoventur, ef- se debet	33	Bonus habitus quid sit	130
Auster & vna, si suspensa diutius fuerint, dul- ciores redduntur	1017	Bubones etiam si in febre pestilentiali appareant, vena nihilominus secanda est	977
Authoris vxor a conxendicum dolore ex vi- naccorum usu liberata fuit	1024	Bubulum lac, si febris non urgeat, tepidum re- censque multum, ac potatum magnopere auxiliatur	477

B

Balncum aqua dulcis, si febris magnitudo non obstat, aptissimum est	821
Balncum quale in febre ardenti faciendum	909
Balncum alia atque alia ratione inter facien- da & foris incidentia numeratur	787
Balncum aqua dulcis, & pisana succus ad continentis febris siue putredine curatio- nem valet	806
Balneo adhibendo tria sunt necessario specta- nda	811
Balncum aqua dulcis hellecicis maxime est com- modum	946
Barbari quidam & empirici medici falso ni- miam cibi & potus repletionem probarunt	976
Barbari serui historia	254
Bilis flava qua ratione concoquitur	38
Bilis flava, si turgeat circa initia, priusquam in aliqua parte firmetur, nulla expectata co- coctione, statim purganda est	39
Bilis flava in aetate puerili maxime superabun- dat	120
Bilis inuenibus ratione aetatis plurima redun- dat	121
Bilis in sanguinis substantiam redire non va- let	32
Bilis nigra cum flava in quo conveniat 881. in quo item ab eadem differat	ibidem
Bilem causam esse alui profusivij indicat rufa, seu admodum crocea excrementa	474
Biliofus fit sanguis, cum putrescit, non statim bilis	888
Biliofi si fuerint ac tenues humores, inter initia evacuandi sunt	61
Biliofi ex succis febre ardentem generanti- bus, si vapores ad caput ascendant non mul-	

C

Caecochymia quid sit	814
Caesar de nodi cum ignem in quadam sylvia pro carbonibus faciendis accendisset, ex orno, qua prope furnacem aderat, manna resudasse propriis oculis vidit	1003
Calabri, Samnites, & Pestiini concretam man- nam quotannis colligunt ex fraxino & orno	995
Calculi in renibus generationis modus	589
Calculo laborantis vesica signa 615. causa 617. prognostica, curatio	ibidem
Calculi pueris innascuntur ob loci calorem: vi- ris autem non, propter corporis algorem	617
Calculi in renibus non generantur 616. sed be- ne in pueris	ibidem
Calculi inter initia magna cum diligentia cu- rari debent	590
Calculorum in vesica generationis principia causa, est ipsa qualitas materia, id est, crassi- tudo urinarum	616
Calculosis omnibus maxime confert, si a coena sape vomant	595
Calfacere si velis, medicinam elige, in qua maior ignis sit portio, quam contrarij ele- menti	05
Calfactio moderata & quies ad concoctionem nos facile perducunt	34
Caliditas ad coagumentandum lapidem non parum operatur	616
Caliditas mediocri omnibus utilis est, immo- derata vero non minus frigiditate noxia	1021
Calidum acquisitum cur dicatur	710
Calidum acquisitum ab innato differt 711. & seq. usque ad finem cap.	
Calidum & exiccans contraria sunt	26
Calidum innatum quid	19 & 707
Calor innatus in hellecicis & diaria febre ad- iuuandus est	26

** 2

INDEX.

Calor ignitus, & natura utrum discrepent 21	in quibus conveniat 220
Calor in animalium corpore duplex 27 & 705 & 809	Cephalalgia quid sit 207. eius signa 208. prognostica 209. curatio 210. & sequent. vsq; ad finem cap.
Calor adauktus vehementius alterat 42	Cephalaea quid sit 220. eius signa ibid. causa ibid. curandi ratio ibid.
Caloris intro confluentis, in inflammationibus interioribus, & in principis accessionum, differentia 865	Cerebrum tertio loco postiecur, & cor, in fœtus generatione sit 5 & quare ibid.
Caloris naturalis vis 809	Cerebrum ipsum si quomodocunque incidat non prius sensum & motum amittit animal, quam ad aliquem ventriculum vulnus penetraverit 85
Caloris alieni vis, & quibus de causis in corpore excitetur 809	Cerebrum per palatum, nases & aures inanitur 162
Caloris tres sunt differentie 717	Cervicis veteri descriptio 2
Caloris natura est homogenea cogere, ac in unum copulare: que vero heterogenea sunt, secer- nere, ac separare 42	Chirurgi quidam nostri temporis non parum decepti 33
Calori innato magnum usum frigiditas ad- iungit 21	Cholera unde nomen sumpsit 467
Canina appetentia cur sic dicta 425	Cholera quid sit 468. eius signa ibid. causa ibid. curatio 469
Canina appetentia quid sit 425. eius signa 426. causa ibid. curatio 427	Chori, id est Secundarum (est autem mem- brana illa, qua partus obvolutus ex utero prodit) descriptio 3
Canina conuulsio quid sit 235. eius signa ibid. causa ibid. curatio 236	Chrystoma de Aquino Ruborum comes, ab apoplexia ab authore sanata 257
Caprillum lac, si febris non urgeat, tepi- dum, recensque multum, ac poratum, ma- gnopere alui profluuium auxiliatur 477	Chylus ex ventriculo assumptus ex ipsa veluti carne iocinoris alteratur, paulatimq; in il- lius naturam vertitur 70
Capitis doloris species seu differentie sunt tres 207	Cibamus accessionis initio, si sola vires inedi- am non ferant 840
Capitis doloris signa 208. prognostica 209. curatio 210 & seq. vsq; ad finem cap.	Cibus quandoque in accessus vigore dandus, & quando 841
Per Caput quid intelligendum.	Cibus inaccessus vigore non dandus 838
Cardiacus morbus quid sit 420. eius signa 421. curatio 422	Cibus quando dandus in febribus unius acce- ssus 837. plurium accessionum ibid.
Carnosa substantia qua dicatur 730	Cibi fastidium unde proveniat 432. eius causa ibid. curatio 433
Carnus est resolutio quadam principis facul- tatis (imaginariis presertim) ac priua- tio sensuum, omniumq; motuum, spirandi tamen facultate manente illaesa 175	Cibum damus neglecto accessionis tempore, cum quid acciderit vires dissoluen- tibus omnino vitandi sunt 905
Cari signa 175. prognosticum 176. curatio ibidem	Cochlearum stillatitium liquorem heceticis non dandum 948
Cataleptis quid sit 176. eius causa 177. curan- di ratio ibidem	Cocctio citius ut eveniat, bonum est circa princi- pia euacuare 54
Caterina Sansuerina coxendicum dolore af- fecta, ex vinaceis maximum commodum adepta est 1024	Cocctiones indicij celeritatem portendant 18
Causa diuersitatis accessionum in febribus tri- plex 883	Cocctio quodlibet dulce efficitur, in Ari- stot. 1019
Causa externa ad affectus cognitionem confert, & non ad curationem 813	Cœliaca unde nomen sumpsit 461
Causa nulla sine patientis aptitudine agere potest 966	Cœliace definitio 461. eius signa ibidem. curatio 464
Causa per se abortum faciens, non potest ab eo preferuare. 9	Colicus affectus, seu coli dolor, quid sit 507. eius signa ibidem. causa 508. curatio 509
ea quacunque Causa per se fœtus destrui- tur, ex eadem nullo pacto potest prefer- uari ibidem	Coma, seu Cataphora quid sit 178. eius dua species ibid.
Causis quid sit 871. est autem duplex: pro- prie dictus 872. & improprie dictus ibidem	Comatis vigilis causa 179. curatio 180
Causi, id est, ardentis febris dignotio 901. prognostica 902. curatio 904	Communes morbi qui dicantur, & que eorum species 953
Cephalalgia à cephalaa in quibus differat, & Concip	Conceptus, antequam menses veniant, fieri non valet 2

INDEX.

Concipiendi instrumenta qua de causa in mu- lieribus intus formata sunt 1	Conuulsio quid sit 223. eius tres species, seu differentie ibidem. causa 224. curatio ex inanitione 226. ex repletione 227. ex inflammatione 229. eius qua sit per con- sensum ibidem
Concoctio crassior reddat urinam 35	Conuulsio canina quid sit 235. eius signa ibid. causa ibid. curatio 236
Concoctio à digestionem quo modo & in quo dif- ferat 39	Conuulsus motus à voluntario in quo discre- pat 223
Concoctio naturalis maturatio est morbi 31	Conuersatio cum pestilenti morbo laboranti- bus periculosa est, ne inde contagium con- trahatur 961
Concoctio quid secundum Aristot. 31 & quo- tuplex ibidem	Cor post iccur formari necesse est 4
Concoctio, licet à calore innato precipud effi- ciatur, ab aliquo tamen exteriorum anxi- liorum iuuari potest 33	Cor in omni febre hecetica afficitur 731
Concoctio & digestio, sicut & alia naturalia opera, ab innato calore perficiuntur 41	Cor, quemadmodum substantia arteriarum initium existit, ita ab eo silico motrix fa- cultas ad ipsas delegatur, qua ipsi cordi in- nata est 107
Concoctionem & digestionem idem iuuare po- test 42	Cor post iccur quidem, sed ante cerebrum in fœtibus gignitur 5
Concoctiones citius ut eveniant, melius est cir- ca principia euacuare 62	Cor est arteriarum, vitalis spiritus fruentisq; sanguinis principium & fins 100
Concoctum in quouis genere dulcior est 1019	Cordis generatio 4
Condyloma quid sit 502	Cordis dolor quid sit 420
Condylomata unde dicta 503	Cordis palpitatio quid sit 390. eius signa ibid. causa ibid. curatio 400
Consuetudo quid, ex Galeno 777	Corpus si ex toto integrum illatumque du- raret, taleque quale ipsum ab initio crea- tor fabricatum reliquit, nequaquam corre- ctore eguisset 18
Continens febris sine putredine non quavis cor- pora inuadit 802	Corpus quo modo dicatur salubre 131. & qua- tuplex ibidem
Continens febris citra putredinem oritur ex redundantia ad vasa 803	Corporis preparatio quid 45
Continens febris sanguinis missione curatur. 804	Corpora, ut à pestilentia preseruari possint, exiccanda sunt, & pori aperiendi 981
Continens febris ex sanguine differentia tres 898	Corpora humana, licet ex sanguine conformen- tur, non tamen ex eo sincero, verum ex par- ticipe vtriusque bilis & pituita 19
Continentes febres que sub diariis continean- tur 801	Corpora cuncta qua purgantur, fluida fieri debent, priusquam purgentur 47
Continua tertiana 868	Corpora nostra praesidia desiderant auxiliisq; indigent 18
Continua nulla exquisita simplex dicitur 876	Corpora quancumque fuerint optime con- stituta, & temperata victus ratione u- tantur: fieri tamen nequit, ut in eorum vris non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet 74
Continua febres qua 855	Corporum duplex est intemperie 26
Continuarum & intermittentium febrium causa ibid.	Corruptum quod iam est, id alienum à na- tura est 28
Continua febres cur plures habent accessiones 878	Coxendicum dolor quid sit 676. eius signa ibid. causa ibid. curatio 677
Continua febres cur sint sine rigore, prima cau- sa 861. secunda ibidem	Coxendicum dolor, quibus communicet & dif- ferat à podagra & artiritide 676
Continua plurium accessionum in quo conue- niunt 875. in quo item differunt ibidem	Cruditatis quid sit 453. eius signa 454. causa ibidem curatio 456
Continuarum ex bile species dua 867	Cruditatis signa semper sunt in morbi prin- cipio 39
Contraindicantia aliquando quid agendum sit, indican, aliquando id moderantur, ali- quando contrarium indicant 786	Cruda urina qua dicatur 729
Contraindicantium prima significatio 751. se- cunda 752	Cruenta spiritio quid sit 324. eius signa ibidem curatio 347
Contrarietas quatenus contrarietas, nihil vi- le particulatim indicat 7--	
Contraria immoderatione eatenus vitimur, pro sublacione eorum, que prater natu- ram sunt, ut tum primum desinamus, cum ad commodatum peruenierimus 26	
Contrarium eousque pro eo quod exuperat, inducendum est, quoad particulam in sym- metriam & habitum naturalem vindica- ueris ibidem	
Contrariorum contraria sunt remedia 25. 26. 51. 755. 762.	

I N D E X.

Febris pestilens ex prava visus ratione oriri potest	967	fit urina cruditas	78
Febris pestilens unde generetur	968	Februm ex putredine orturum signa	727
Febris pestilens in quo dissidat, ab his qua ex putredine oriuntur	968	Febris ardentibus pituita est accommodatissima	45
Febris pestilens quid sit	963	Febris in ardentissimis, seuque ad animi dejectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur	893
Febris pestilens nedom in humoribus accendi potest, verum etiam in partibus solidis ipsius cordis	969	Februm omnium pestilentium ortus est ex putredine	968
Febris continentis causa 803, tres eius differentia	ibidem	Ferrum acutissimum manifeste obtusus fit, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidat	62
Febris natura qualis, qua de eius definitio	714	Fibrosa substantia qua dicatur	730
Febris causam antecedentem esse humorum putredinem testatur Galenus	27	Ficus quid sit	503
Febris magnitudo si inister, rarius, cum oportet, aqua hordei utendum est	27	Fluidum corpus bisariam reddi potest	46
Febris subiectum est calidum innatum	717	Fluor a spuro sanguinis in quo differat	344
sequuntur per totum cap.		Fluxionis pituitosa signa	683
Febris quotidiana caliditas humidior cum quadam acritudine, non cum primum manus admovetur, confestim occurrens, sed per moram	931	Fluxionis biliosa signa	ibid.
Febris pestilentis causa, apud Athenienses erat immodica aeris caliditas	966	in Fluxione duplex est genus curationis	41
Febris pestilentis causa 969, eius signa prognostica	972	Fœmina cum pregnantis est, non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant	6
Febris in anam, frigida adhibentes, non solum qua talia sunt, sed ea qua partim potestate, partim ex accidenti refrigerant	25	Fœmina non, nisi cum incipiunt, vel cessant menses, concipere potest	2
Febres continentes qua sub putridis febribus comprehenduntur	802	ex Fœminarum semine non pauca sequitur ipsi fœtus utilitas	5
Febres continentes qua sub diaris continentantur	801	ex Fœminarum semine, statim post coitum, nutritur fœtus	ibid.
Febres cur hectica dicuntur	730	Fœminas cur cephalæa vehementius teneat	220
Febres continua cur in infibricationem non desinant, & intermittentes vero in eam desinunt	ibid.	Fœmuncum semen multo minoris quantitatis est, quam maris	5
Febres intermittentes quomodo gignuntur ex putredine humorum extra vasa	858	Fœtus est, cum substantia carnea iam est, nec amplius seminalis apparet	4
Febres intermittentes a rigore semper incipiunt	862	Fœtus in utero gerentibus, non modo pro sua prima constitutione, materiam postulat copiosam, verum etiam ad incrementum	1
Febres intermittentes qua sint	855	Fœtus in utero quo modo fiat, quaque ratione augmentum nutrimentumque suscipiat	2
Febres omnes ex sanguine in quo conveniunt	899	Fœtus ex sanguine, qui de matre in utero descendit ex toto eius corpore singulis diebus, nutritur & augetur	5
Febres per implexum complicata, & per confusionem, quid	877	in Fœtu aliquod membrum gigni absque substantia sanguinea impossibile est	4
Febres quare quadam per circuitu repetantur	111	Fœtum duplex principium	4
Febres putrida, qua	806	Fœtus a prima constitutio humidior est ac frigidior	
Februm commixtio per complexum, & confusionem multiplex	877	Fraxinus & ornus in Italia inter ceteras arbores, incisæ mannam ferunt	1005
Februm generationis quinque modi	720	Fraxini duo sunt genera secundum Theophrastum	1000
Februm curationem methodo nullus profectus est post Galenum & Hippocratem	702	Fritio mediocri, modicam caliditatem efficere potest	34
Februm intermittendum in iis cur calor naturalis ad corporis intima se colligit	862	Frigida aqua pota, febris, prout febris est, perpetuo est remedium	26
Februm prima & essentielles differentia quot sint 717, & seq. per totum cap.		Frigida & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur, putredinemque quodammodo alterando inhibeant, concoquentia appellari hand possunt	30
Februm putridarum indicium maximū existit			Frigida

I N D E X.

Frigida intempertium potum qua sequantur incommoda	805	Gratia auctori habenda est, difficile opus aggresso	702
Frigida potus, & sanguinis detractio, duo sunt continentium febrium maxima remedia	900	Grauis, seu difficilis auditus quid sit 292, eius causa 293, curatio	ibidem
Frigidam hemini dare, si febris ardentissima fuerit, & vires cuncta valida, ac concoctionis nota evidentes, audacter dare possimus	811	Grumi in lacte qua ratione fiant	416
a Frigore quacunque concresecunt seu coagulantur a calido liquefunt, & solvantur: & econtra	997 & 1012	Gubernatrices animæ facultates sunt tres 780, naturalis, vitæ, & animalis	ibid.
Frigescere si velis, medicinam elige, in qua maior sit portio aquæ quam ignis	25	Gurgulionis inflammatio quid sit 318, eius causa, prognostica, curatio	319
Frigidior mulier viro est, & ob id imperfeclior	I	Gurgulionis inflammationis differentia dua	319
Frigiditas in muliere utilitatem non aspernamdam toti humano generi prabet	ibidem	Gurgulionis, si citra inflammationem nimium humectus laxior fiat, & propterea lingua radice, ac faucibus propensus incumbat, curatio	321
Frustrum tunc perfecta est maturatio, quando semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est	1021		
a Frustribus recentibus omnibus (præter quam si acidi fuerint) abstinere debet, qui a pestilenti febre præservari desiderat	982	H	
Fuluus de Bernardis a dextra tibia, simi-friusque cruris dolore ex vinaceorum usu liber euasit	1024	Habitus bonus quid sit	130
Furor, seu insania quid sit 197, eius causa signa ibidem, prognostica 199, curatio ibidem.	198	Habitus corporis malus	566
Futurorum prognostica ex presentibus sumuntur	158	Habitus corporis quid	730
		Habitus nihil aliud significat, quam stabilitatem seu permanentiam affectionis	130
		Habitudo non stabilitatem, ac firmitudinem, sed lubricitatem & instabilitatem affectionis facile solubilis & mutabilis significat	130
		Hæmorrhoides quid sint 495, eius signa causa ibid, curatio	499
		Hæmorrhoidum differentia dua	496
		Hæctica febris ut generetur, partes solidas præter naturam calfactas esse necesse est	109
		Hæctica & diaria febriæ tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur	26
		Hæctica febris & diaria quo modo differunt 799, quid habent commune	ibid.
		Hæctica curatur refrigerantibus & humectantibus	ibid.
		Hæctica primum humiditatem partium propriam depascitur, deinde alias partes innadit	732
		Hæctica æ semper cum siccitate sit coniuncta	733
		Hæctica quando incipiat 735, incresecat	ibid.
		Hæctica febris particularia indicia	240
		Hæctica tertia speciei signa	742
		Hæctica in quo differant a ceteris colliquantibus	743
		Hæcticarum febrium hoc proprium atque inseparabile indicium, ut allatocibo statim horra, una aut duabus elapsis febris accendatur	739
		Hæcticarum prognosticum 943, curatio ibidem.	
		Hæcticarum cum tæbe curatio	947
		Hæcticarum febrium generandarum duplex via	732
		Hæctis omnibus commune est, ut pusilla ac semper a principio ad finem usque sint æquales	737
		Hæctis in febribus multa non occurrunt humiditas	

I N D E X.

ditas 738
*Hecticis in febris, pro earum dignotione nul-
lum ex urinis signum sumitur* 742
*Hecticis in febris inspicenda sunt semper
urina* 744
*Hemicrania quid sit 221. que consideranda pro
eius curatione* 222
Hepar quid 4
*Hepar, cor, cerebrum, & testes communiter
universo corpori principia sunt virtutum*
104
*Hepatis obstructio quid sit 537. curandi me-
thodus* 539
*Hepatici seu iocinorosi, qui appellentur 528.
eius signa 530. causa 531. curandi ratio* 532
*Hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas pro-
priae quid sit* 529
*Heterogenea qua sunt, calor scernit, ac sepa-
rat* 42
*Hieronymo Alberto Philippi regis consiliario,
vinaceorum usus mirum in modum contu-
lit* 1024
*Hippocrates verebatur in acutis passionibus,
medicinis purgantibus uti in earum prin-
cipiis* 53
*Hippocrates febrium curandarum methodum
inchoavit duntaxat* 702
*Hominis cuiusque singulatum suum proprium
est puris movendi medicamentum* 33
Homini cur mamma pectori inhaerent 411
*Homines ut peste laborent, opus est aërem adeo
esse inquinamentis plenum, ut natura hu-
mana offendatur* 958
*Homogenea qua sunt, calor cogit, ac in unum
copulat* 42
*Hordei aqua pro extinguenda siti summopere
sticulis est accommodata* 27
Horror quid sit 864
*Horror intempestivus cum febre inflammatio-
nis ad suppurationem transiens est indi-
cium* 155
*Humor aliquis cum sanguine in venis redun-
dat ac putrescit duobus modis: aut ut effi-
ciat plethoram cum adiectione, aut cacochy-
miam* 857
*Humores communibus elementis responden-
tes* 708
*Humores cur aliquando in vasis, aliquando ex-
tra putrescant* 856
*Humores surgentes mox à principio medica-
mento purgantibus sunt educendi, si natura non
valeat eos foras propellere* 52
*Humores si tenues ac biliosi fuerint, inter ini-
tia sunt evacuandi* 61
*Humores, qui tenues sunt, omnes crudi sunt:
& ut concoquantur, robustam desiderant
naturam* 34, 36
*Humorum putredo antecedens causa est febris,
secundum Galenum* 27
Humorum putredo duorum generum est 28
Humorum eorum duntaxat, qui in vasis conti-
nentur, nota est urina, neque eorum ullum
planè nec manifestum, nec evidens signum
habemus, praeter solam urinam 68
*Humoribus crudis, seu vitiosis in ventriculo
contentis, nullo pacto facienda est sanguinis
missio* 10
Hydropicus morbus unde nomè sumpserit 569
Hyemis partes tres 953
*Hypochondriaca melancholia signa 191. eius
curatio* 195

I

Icterus, seu morbus regium quid sit 551. eius si-
gna 552. curatio 555
*Icterus niger quid sit 557. eius signa 558. cura-
tio* 559
*Iecur quid 4. & quod prius quam cor & cere-
brum in foetibus gignitur* 5
*Iecur ipsum toti corpori idoneam procurat ma-
teriam ad alimentum* 105
Iecur venis veluti manibus vititur 66
*Iecoris opus, omnibus particulis est pernecessa-
rium* 822
*Iecoris obstructio quid sit 537. eius signa ibid.
curatio* 539
Iecoris scirrhus laborantis indicia 547
Ignis in peste succendi debet 975
*Ignis elementum in generatione nostra prae-
let* 709
*Ignorantia vitium est indelebile, si cum super-
bia sit coniuncta* 11
*Ileus, seu volubilis, quid 514. eius signa ibidem.
causa 516. curatio* 517
*Imbecillitas virium febris accessiones longiores
efficit* 110
*Immoderata sitis 436. eius causa ibidem. cu-
ratio* 438
*Immodica mensium purgatio quid sit 640. eius
signa ibid. curatio* 641
*Impedientia fieri aliquid conferunt ad inven-
tionem remediumum* 751
*Inappetentia quid sit 432. eius causa ibidem.
curatio* 43 & seq.
*Incubus quid 236. eiusdem signa 237. cause ibi-
dem. curatio* 237
*Indicia pro manna tam liquida quam concre-
ta notitia* 1014
*Indicia morborum oriuntur ex accidentium
proprietas* 155
*Indicatio sumitur à temperamento quod pra-
sens erat cum caput morbus* 770
*Indicatio quid sit 745. eius duo sunt genera
ibidem.*
*Indicatio ab observatione & ratiocinatione dif-
fert* 746
*Indicatio omnium prima 753. haec autem est
plebi communis & sine arte* 753
*Indicatione inveniuntur opponitur inveniuntur per
experientiam* 744
*Indicationes multa ex affecta parte pro mor-
borum curatione sumuntur* 162
Indicationes à putredine duae, à febre totidem
813, 2

I N D E X.

83, à transpiratione prohibita, duae ibidem.
ab obstructione duae ibid.
*Indicationum magnitudo ex dignitate eorum
qua indicant, & propria essentia, spectanda
est* 844
*Indicans & indicatum idem esse potest diversis
rationibus* 768
*Indicium proprium atque inseparabile fe-
brium, qua in humoribus accenduntur, est
summissionis, seu contractionis pulsuum ve-
locitas* 727
Indicia propria febris ardentis duo sunt 901
*Indicium Piccolomineum Ducis Amalfae fi-
lium à prentide liberavit author* 187
Inedia est causa abortus 6 & 9
*Infantes recenter nati plurimum habent cali-
di innati* 710
Inflammati hepatis quo modo generetur 541
*Inflammati lienis 561. eius cause 561. cura-
tio* 562
*Inflammati renum 595. eius signa 596. causa
597. curatio* 597
*Inflammati stomachi unde, eius signa, cause,
curatio* 451 & seq.
*Inflammati vesicae quomodo fiat 618. cura-
tio* 619
*Inflammationis cum in abscessum vertitur, cu-
ratio* 382
Inflammationis mammaram curatio 418
*Inflammati uteri signa 670. causa 671. cura-
tio* 671
*Inflammatori affectus ex pulsatorio dolore de-
prehenduntur* 155
*Inflatio ventriculi quid sit 457. eius causa 458
curatio* 459
*Innatus, siue ingentis calor coctiones facit,
secundum Galenum* 27 & 28
*Insania lupina species est quadam melanco-
lia* 201
Insalubre corpus quando dicatur 136
*Intellectus promptitudo subtilem cerebri sub-
stantiam indicat, tarditas vero intellectus
crassam* 88
*Interiorum sensuum omnium primus & infi-
mus est communis sensus* 94
*Intermittentes febres an aliquando fiant hu-
more putrescente per corpora sentientia nõ
delato, & ob id sine rigore, &c.* 666
*Intermittentes simplices exquisita dici possunt,
quo adfersum* 876
*Intermittentium species tres 867. in quo con-
venient, & in quibus diffident* 867
*Intermittentium in principis cur summa re-
frigerantur* 862
Inventionis cuiuslibet duo sunt instrumenta
701
Iuniores medici hallucinati sunt 50, 52 & 703
*Iuniores medici in expositione verborum Ga-
leni hallucinati sunt 29, 73, 131, 373, 746,
& 758*
Iunioribus medicis in notitiam devenire non
nulla medicamenta purgantia prava qua-
litate expertia, qua apud antiquos fuisse
prorsus incognita 51

L

Lac bubulum aut caprillum, si febris non
urgat, tepidum recensque multum ac po-
tatum, magnopere auxiliatur 477
*Lac temperatus est cibus, cum hoc quod depur-
gat, simulque ea que in corpore sunt, contem-
perat, ac aluum sistit* 485
Lac quid sit 412
*Lactis defectus quid sit 412. eius signa ibid.
causa ibid. curatio* 415
Lactis generatio animalibus apprimè utilis
411
*Lactis in grumos, seu casei speciem conversi de-
scriptio 416. causa. ibidem. cura-
tio* 417
*Lactis redundantia quid 414. eius cause 415.
curatio* 415
Lactis temperamentum 413
*Lachryma involuntaria cum aliis pravis sym-
ptomatis, mortem significant* 903
*Lactantibus & puerperis saepius evenit, ut pra-
lactis redundantia egrotent* 414
*à Lasa actione partis affecta dignotio auspi-
canda est* 151
*Lentitas intestinorum quid sit 461. eius signa
462. causa 463. curatio* 464
*Lapis in renibus & in vesica duntaxat nasci-
tur, atque etiam in colo* 155
*Lapis renum quomodo fiat 587. eius signa ibid.
causa 589. curatio* 590
*Lapis in vesica, cur in pueris magis quam in
adultis generetur* 616
Lapidem ex urina sabulosa deprehendimus
155
*Lateralis morbus quid sit 356. eius signa 357.
causa 360. curatio* 361
*Laudandus est potius medicus, qui curat per
cibum, quam qui per medicinam* 54
Latio est prioris loci mutatio 23
*Lethargus dicitur, cum marcor & inexpu-
gnabilis penè dormiendi necessitas percipi-
tur* 171
*Leo Rhoganus iuuenis nostra aetate eruditissi-
mus* 69
*Lethargus ab obliuione, seu deperdita memo-
ria quibus differat, quibus etiam conue-
niat* 173
*Lethargus quis affectus sit praeter naturam,
172. eius signa ibidem. causa ibidem. cura-
tio* 173
in Libano monte quot annis manna decidit
994
Lienis inflammati quatuor ratione curetur 562
*Lienis scirrhus 163. eius signa 564. cura-
tio* 565
*Lingua non admodum nigra, arida, & aspera,
securitatem, ac morbum sive breuem indi-
cat* 904

I N D E X.

Lingua nigricans, ardentem febre[m] portendit 155 & 201
 Lippitudo quid sit 259. eius signa 260. causa 261
 ibid. curatio 261
 Lippitudinis differentia tres 260
 Lippitudo febres adeo sunt lethales velut pestilentes vere dicta 964
 Lippitudo febrium curatio 910
 Locus affectus ex symptomatum proprietate immotus est 153
 Longis in morbis collisionem expectare semper oportet 54
 Lora vinum dici non potest 1016
 Lora e vinaceis aqua madefactis qui fiat ibid.
 Lora quandoque aquosior, quandoque etiam meracior fieri potest, pro maiori vel minori quantitate aquae superinfusa ibidem
 Lumbrici unde generentur 518. eorum curatio 524
 Lumbrici in intestinis gignuntur 155 & 518
 Lumbricorum tres differentiae 519
 Lupina inania melancholia quadam est species 201. eius causa atque curatio 202

M
 Amma si utero gerenti repente graciles fiant, abortus signum est 13
 Amma cur hominis pectori inheret 411
 Ammarum inflammationi vinacei tritici cum sale vitales sunt 1019
 Anna liquida quomodo generetur 989
 Anna pruina quam rori magis similis est, eidemque in eius generatione proportione respondet 989
 Anna duplex, liquida & coepta: & utriusque generatio 989 & 991
 Anna liquida, seu mel roscidum rori: concreta vero, & qua coagulata est, pruina correspondet 989
 Anna in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus melius quam in quibusdam aliis conservatur 993
 Anna in fraxino & orno reperta ab aqua soluitur ac liquefit 997
 Anna super arborum, fructuum, herbarumque filia indifferenter reperitur 994
 Anna tam liquida quam concreta decidit e caelo anno 1546, in Goritia comitatu, ac Friuli patria mense Maio & iunio 995
 Anna qua in fraxino & orno, herbis seu lapidibus reperitur, non est ros, sed pruina similis e caelo cadens 996
 Anna in fraxinis & ornis reperta, potissimum sub Cane, est proprius dictarum arborum succus 1002
 Anna ex fraxinis & ornis incisis emanat 1005
 Anna ex orno & fraxino collecta valde similes facultates habet cum Arabum manna 1009
 Anna aerea & rescida soluitur atque liquefit a solis, seu ignis calore, atque a calida aqua arborca vero minime. 1012
 Anna arborca ab aerea calore dissidat 1013
 Anna vis in medicina. 1007
 Anna materia qua coagulatur, diversa est 1013.
 Materia, circa quam ars medica versatur (id est corpus humanum) continue fluit mutationibus ac alterationibus, seu momentaneis transmutationibus obnoxium, facillimeque ab intrinsecis, & extrinsecis causis alteratur 52
 Materia omnis praesidiarum quatuor generibus continetur 787
 Materia refrigerantibus, & humectantibus duplex 799
 Materia ex qua roscidum, seu aereum mel generatur, eiusdem est cum rore generis 990
 Materia praesidiarum dexter usus consistit in quantitate, qualitate, & occasione. 788
 Maturatio quid, ex Galeno 37
 Maturatio fructuum perfecta quando dicitur 1021
 Maturationes a medico extrinsecus iuvari possunt 33
 Medicus est natura minister 19 & 22
 Medicus in agris quid primum inspicere debeat 150
 Medicus est naturae imitator 52
 Medicus humorum in corpore redundantium preparatio: absque dubio opem ferre potest 44
 Medici solius est, auxilia aegrotis in tempore adhibere 22
 Medici terminus, quem nullo pacto transire debet, est ut tute medicetur 912 & 51
 Medici intentio est, causam auferre, qua possit aliquem praeter naturam affectum futurum efficere 8 & 9
 Medicina est humani corporis moderatrix 18
 Medicina medicis ipsis dignitate prior est 23
 Medicina finis est sanitas 18
 Medicina totius communis scopus 753
 Medicam artem in agendo nihil aequè conieciturale efficit, ut cuiusque remedij quantitas 5
 Medicamentum omne corporibus incundum est 18
 Medicamentum purgans proprium attrahere humorem appetens, cum is non adsit, sanguinem ac carnes colliquat, ut ex ipsis proprium attrahat humorem 50
 Medicamentum quod semel in ventrem deoraturum est, quo minus omne deoraturum non sit, fieri non potest 51
 Medicamentum purgans, quibus dare quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuari tum novissimum es expertus 52
 Medicamenta post cibum sumenda non sunt, qua ad vehementiorem distributionem faciunt 41
 Medic

I N D E X.

Medicamenta purgantia adhibenda esse, quomodo intelligenda sunt 58
 Medicamentorum occasione sequuntur abortus 7
 Medicamentis purgantibus utendum si sit, illud cum praemeditatione faciendum est 53
 Medium febrium genus inter heceticas & putridas 801
 Melancholia quid sit 189. propria eius indicia 190. prognostica 192. curandi ratio ibid.
 Melancholia quibus a furore dissidat, & quibus conveniat 197
 Melancholia tres species 191
 Mellis genera duo apud Galen. 994
 Memorantur alia quaedam animalia praeter hominem 83
 Memoria crassa, & propterea stabilem & firmam cerebri substantiam indicat 88
 Memoria deperdita quid 166
 Memoria ex infrigidantibus cerebrum causis eiusque intemperie frigidat 96
 Memoria deperdita quot, quaeve sint causa 168
 Mensum suppressio quid sit 634. eius causa 635. curatio 636
 Mensum immodica suppressio 640. eius signa ibid. curatio 641
 Methodus quid sit 699
 Methodus medendi quid sit 700
 Methodi medendi imitatio a morbi natura 697
 Methodi medendi febres, quae febres sunt, compendio a repetitio 795
 Methodus in uniuersalibus, in particularibus exercitatio consistit 149
 Moderati caloris effectus hic est, ut rigentes excalfaciat, estuantes vero frigefaciat 1023
 Moderata dicuntur ea, quae sunt secundum naturam 25
 Mola quid sit 653. eius signa 654. curatio 656
 Morbus acutus quis 894
 Morbus comitialis semper ad morbum in via consequitur 294
 Morbus comitialis quid sit 242. eius signa 244. causa 246. prognostica 247. curatio 248
 Morbus regius quid sit 551. eius signa 552. curatio 555
 Morbi causa si adest, ipsi causa non morbo primo remedia adhibentur 808
 Morbi comitialis differentia tres 245
 Morbi comitialis peculiare signum est spuma 244
 Morbi ipsius concoctio princeps scopus est, qui penes temporis occasionem purgantium medicamentorum perpendendus est 52
 Morbi summus vigor non ut indicans cibum, sed ut prohibens spectatur 835
 Morbi tempora non indicant, sed impediunt 835
 Morbi cum inchoant, si quid videtur mouendum moue 53, 61

Morbi in quibus futurum praesagiri possit 159
 Morbi qui sunt, duplices sunt, aut tolluntur sublata causa, aut ea sublata remanet adhuc dispositio 807
 Morbi uniuersales, seu communes qui dicuntur, qui etiam particulares seu dispersi 950
 Morbo consistente facilius natura concoquere valet 54
 Morbo consistente, cum iam natura concoquit, superfluum est euacuare 62
 Morborum in principis, materia non turgente, an purgante medicamento utendum sit 53
 Orbis causa quot, quaeve sint 157
 Orbs sequitur, si cum virium infirmitate sit phlegmone in parte principe 841
 Motus est prioris habitus mutatio, secundum Galen. 23
 Mulier viro est imperfectior, non solum circa genitales partes, sed etiam secundum totum 1
 Mulier tanto mare est imperfectior quanto frigidior 1
 Mulier a viro potissimum circa genitales partes discrepat: & quo modo ibid.
 Mulieris imperfectio utilitatem maximam toti humano generi praestat ibidem
 Mulieris frigiditas causa est (cum non possit exactè concoquere, nec valde discutere ac digerere) quare benigni alimenti superflui aliquod ad foetus educationem necessarium colligant 1
 Mulieres nonnunquam etiam nolentes abortum faciunt 6
 Mulieres praeter naturam crassa non concipiunt 7
 In Mulieribus omnes partes, quae viris insunt, reperiuntur 1
 In Mulieribus genitales partes intus conditae sunt, in viris autem sunt extra ibid.
 Muliebre profusum quid sit 643. eius signa ibid. causa 644. curandi methodus ibid.
 Musculi visca ceruicem ambiens visus est multiplex 612
 Musto omni quoadiu feruet, inest dulcedo 1020
 Mutatio in corporibus duplex est, una latioris secunda alterationis 23

N
 Natiuus calor quo modo conservetur 809
 Natura hominum duplex est 19
 Natura primaria est humani corporis opifex 18
 Natura aegrotis sanitatem comparat ibidem
 Natura plura significat 776
 Natura in omnibus auxiliatur, morbos indicat, eorumque est medicatrix 19 & 21
 Natura quae nostra regit corpora, nihil aliud est, quam calor naturalis 21
 Natura est uniuersa substantia ac temperies, qua ex primis elementis conflat, calido, frigido, humido & sicco 19

I N D E X.

Natura omnium artium, ac artificum ad me- dendum primaria, ac potissima est	22	Obstructionis causa quae sit	812
Natura nostri corporis humida est, & calida	33	Obstructionem vena sectio non curat	815
Natura ex tribus partibus constat: spiritu, sub- stantia carnosa, & ex iis quae vere solida di- cuntur	100	Occasio temporis & auxiliorum quantitas ad recte medendum plurimum confert	791
Natura humorum causa est, quare pituita quoti- die, flava bilis tertio, & nigra quarto quoque die accessionem pariat	880	Occasio temporis ex febris temporibus sumitur ibidem	
Natura putredinis quae, secundum Galen.	27	Occasio temporis ad recte medendum maximi est momenti	52
Natura nostra prima: seu temperamenti tria sunt, quae substantiam compleverunt: spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas ex Galeno	20	Oculi soli suffusione laborant	155
Natura tunc medicum auxiliatur, cum auxi- lia in tempore, atque ut decet, ei porrigit at- que propinat	23	Oculorum ulcera quo modo fiant	2
Natura imitator est medicus	52	Oculos componentium partium numerus	258
Quae secundum naturam sunt, moderata dican- tur, quae vero praeter naturam, immoderata	25	Odoratorum sensus, quo loco fiat	297
Naturalis caloris vis	809	Olfaectus laeso 297. eius signa	ibidem
Naturalis caloris idem est motus in horrore, & refrigeratione extremorum, qui in rigore	864	Opera quae voluntario sunt motu sunt in dupli- ci differentia	254
Naturalis partus quo modo fiat	663	Opportunum purgantis medicamenti tempus quo recte eo vti possimus, si materia turgeat, confestim circa initia	52
Nausea quid sit 444. eius signa 445. curatio 447		Orthopnea quid sit	339
Neapolitani quae ratione hectici, cibos parent	948	Orthopnoici qui dicantur	ibid.
in Neapolitano regno pluribus in locis manna liquida decidere visa est	996	Quesitum crebro lethargum patientes, & hianti ore aliquandiu persistunt, tanquam clande- reid oblitii	172
Nervorum resolutio quid sit 230. eius signa 232. curatio	ibid.	Oxymel in febris summo opere prodest	44
Nervorum tripliciter dicuntur	135	Oxyaccharo & oxymelite, vel aqua mulsa in ardentissimis febris utendum est	45
Nitrosa amaraque, quae cumque sunt, ad purgan- das omnes meatus valent	45 & 819	Ozana quid sit 299. curatio	ibid.
Nix & pruina idem ferè esse videntur	988		
Nivis generatio	ibid.	P alpitiatio quid sit	395
Notha febris non composita ob id quod notha sunt, sed simplices non exquisita	876	Palpitiatio cordis quid sit 398. eius signa ibid. causa ibid. curatio	400
circum Nubes quemadmodum propter vaporum ad mediam aeris regionem elevarum infri- gidationem tria proueniunt corpora, aqua videlicet, nix & grando: ita propter easdem causas in aeris parte inferiori duo corpora generantur, ros & pruina	988	Palpitiatio cordis a pulsu quo differat	398
Nutritum corporibus incundum est	18	Palpitationis & tremoris convenientia & dif- ferentia	397
Nyctalope quid sit 283 & 284. eius causa 284. curatio	ibid.	Palpitationum ortus ex frigore est	ibid.
		Paralysis quid	230
O blivio fluidam cerebri substantiam in- dicat	83	Parotides quid sint 294. earum causa ibid. cu- ratio	295
Oblivio à memoria deperdita quibus conueniat, quibus item differat	173	Particularia tempora qua	837
Obliviosi sunt quibus cerebrum refrigeratur	167	Partium solidarum triplex substantia	730
Obliviscuntur omnium lethargici velut amen- tes	172	partium Partium siccitas instaurari possit, & quarum minimè	
Obscuritas visus quid sit 281. eius causa, & cau- sae signa 282. curatio	ibid.	Partus naturalis quo modo fiat	663
Obscuri morbi qui dicantur	150	Partus difficultas quid sit 663. eius causa curatio	665. 666
Observatio generationis manna in straximis & ornis	998	Pausania Syri historia	234
		Pectori hominis mammae cur inhaerant	411
		Peripneumonia quid sit 377. eius signa ibid. causa 378. curatio	379
		Pestis quae minus periculosa, & qua periculo- sior	974
		Pestis non à quouis caeli statu, quamuis vehe- menti & diuturno oriatur, sed alij epidemij sine peccate	957
		Pestis non est ex genere communium morborum, qui sunt ex aere anni temporibus immutato	956
		Pestis causa	961
		Pestis proprium est non solum ut plures peri- mat, sed ut ex aere originem ducat	968
		Pestilens febris ex humorum putredine genera- tur	969
			Pestilens

I N D E X.

Pestilens febris improprie hectica & diaria di- citur	ibidem	Principiaria, tres quoque, quae vitam nostram gubernant, facultates sunt in diversis cor- poris sedibus 82. & ubi sit uniuscuiusque sedes	ibid.
Pestilens febris ob aeris caliditate immodicam, apud Athenienses orta est	966	Procidencia an quid sit, eius causa, & curan- diratio	505
Pestilentes febres cum sunt omnibus accidunt, omnibusque communes sunt	965	Procidencia oculi quid sit	273
Pestilentes febres utrum diariae sunt, cum spi- ritus non putrescant	970	Profluvium alui abortum facere potest	7
Pestilentium februm curatio	974	Profluvium muliebre quid sit 643. eius signa ibid. causa 644. curandi methodus	ibid.
Pestilentium februm natura est duplex	964	Prognostica artis usus tres	158
et Pestilentia servati quidam, adeo omnium, qua antea nouerant, oblitii fuerunt, ut non solum suos familiares non agnoscerent, sed ne seipos quidem	93	Promptitudo intellectus, seu ingenij subtilem cerebri substantiam indicat	88
Phlegmone similiarum primo, totius instru- menti per accidens	825	Pruina quid, & eius generatio	988 & 990
Phlegmone primo morbus est in quantitate, de- inde in imperie	ibidem	Pruina in frigidioribus locis generatur	989
Phlegmone quid sit	824	Puisana extenuat & incidit, non modo citra cal- factionem, verum etiam absque exsiccatione	817
Phrenitis quid sit 180. eius signa 181. curatio 184		Puisana cremor in immodica febris caliditate maximè utilis est	45
Phrenitis duplex, & utriusque exempla	92	Pueri, & qui crescunt, plurimum habent inna- ti caloris	710
Phrenitis quo modo inflammatio dicatur	183	Pueris aliquando vena secanda, & quare	816
Phrenitici à reliquis delirantibus in quo diffe- rant	182	Pueris serè omnibus ob voracitatem, & ob id, quod vna ventriculi operatio non potest duobus simul sufficere, augendo scilicet & alendo, multum sedimenti in urinis excer- nitur	74
Pica morbus unde dicatur	428	Pulmonis ulcera sunt sanatu difficillima	390
Pica quid sit 428. eius signa ibid. causa ibidem. curatio	429	Pulmonis exulcerati signa	389
Pili unde originem ducant	72	Pulsus in diariis febris qualis	725
Pilula pestilenciales Russi	983	Pulsu commune febris omnibus ex putredi- ne ortis signum	899
Pituita quid sit	879	Pupilla, tabes quid sit	276
Piscium venationes quo modo ab his, qui circa Pontum habitant, fiant	990	Pupilla dilatatio quid sit 274. eius signa 275. causa ibid. curatio	ibidem
Pituita ipsa, sine dulcis, sine acida fuerit, qui- bus proprie maturatio tribuitur, ex matu- ratione crassior redditur	35	Purgatio in primis & ultimis mensibus timen- da est grauidis	7
Pituita salsa in sanguinis substantiam redire non valet	32	Purgationes seu medicationes non damus eis, qui corporis salubritatem habent	50
Pleuritis quid sit 356. eius signa 357. causa 360. curatio	361	Purgationes agris corporibus saepenumero ali- quo redundante succo, seu putrescente com- petunt	ibidem
Pleuriticorum pulsu qualis sit	358	Purgantia medicamenta quare dicantur ibid.	
Podagra quid sit 682. causa ibid. curandi me- thodus	684	Purgantia medicamenta ut plurimum poten- tia calida sunt, febreque augent	53
Polypos quid sit 300. curatio	ibid.	Purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligen- da sunt, quae mala qualitatis sint expertia	51
Polypos qualia medicamenta conferant	301	Pus unde gignitur	28 & 76
Potus ipse affecta partu est indicium	153	Pustula quid sint	271
Potus frigide quibus conditionibus offerendus	805	Putredo quid sit	809 & 879
Pregnans si quid asperum, acre, vel amarum praeter consuetudinem comederit, vel bibe- rit, abortum facit	6	Putredinis in parte vna citra phlegmonem cu- ratio 824. cum phlegmone	ibid.
Preparatiōis ars medica & medicus opitulau- tur	1	Putredinis inhibitiō, manente tamen humorum substantia, non nisi dupliciter fieri potest	29
Prasagia ut enent, quae requiruntur	159	Putredinis genus triplex	75
Priapismus quid sit 627. causa 628. curatio	629	Putredinis causa efficiens, materialis, au- gens	812
Primus scopus, seu propositum in medendo	753	Putredinis causa adhuc permanentes per con- traria tolluntur	811
Principium dimidium est totius	697	Putredinem humorum duorum generum esse Galenus asserit	28
Principia nostrorum corporum proxima & a- lia mediata, ex primis quatuor communi- bus constant	709		
Principia quatuor omnium quae oriuntur & intereunt	707		

I N D E X.

Pur e dinem inhibere debet quod febrem curare...
Rationis facultatis sedes est in cerebro 83. 87
Ratiocinandi functio ladi potest, imaginariis...

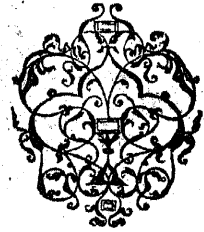
I N D E X.

Sanguinis missio facienda pro praeservatione...
Sanguinis missio vtero gerentibus pro praeservatione...
Sanguis duplex 857
Sanguis interdu putrescit sub eius forma...

I N D E X.

<i>Vteri exulcerati signa 673. causa 674. curatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vna quibus exiguus est succus, magis nutriunt: quibus autem uberior, minus quidem nutriunt, sed promptius subsident</i>	1019
<i>Vteri inflammati signa 670. causa 671. curatio</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vnarum differentia multiplex</i>	1017
<i>Vteri in mulieribus descriptio</i>	1	<i>Vuis à solari calore dulcedo prouenit, & fructibus omnibus maturatio</i>	1020
<i>Vteri procidentia quid sit, eius signa, causa, & curatio 652. per totum cap.</i>			
<i>Vteri strangulatio quid sit 649. signa 647. causa 648. curatio</i>	650		
<i>Vteri triplex offensus</i>	6	<i>Xenocrates de aurium sordibus de ucran- dis scripsit</i>	789
<i>Vna austeræ si suspensæ diutius fuerint, dulciores redduntur</i>	1017	<i>Xenophontis milites, cum per multam niuem iter fecissent, oculis læsi fuerunt</i>	261

F I N I S.

DONATI ANTONII
ALTIMARI DE VTE-
RO GERENTIBVS.

C A P V T I.

§

QVANTVM ad primū animaduertēdum est, quod licet homo inter omnia animalia sit perfectissimus, & in eo ipso rursus vir muliere perfectior est, cuius perfectionis causa vt dicebat Arist. 1. de Generat. animalium & Gal. 14. de Vsu partium. est caloris exuberantia, tamen omnes partes quæ viris insunt, in mulieribus reperiuntur. In vno tantum potissimum circa genitales partes discrepant, eo quod in mulieribus hæ partes intus conditæ sunt, in viris autem sunt extra. Nimirum ergo si mulier tanto est mare imperfectior quanto frigidior, non

Aristo. 1. de Gen. anima. ca. 2. & Gal. 14. de Vsu part. cap. 6.

solum secundum genitales partes, sed etiam secundum totum. Quæ imperfectio vtilitatem non aspernandum toti humano generi præstitit: foetus enim dum vtero gerunt, non modo pro sui primâ constitutione, materiam postulabat copiosam, verum etiam ad eius incrementum. At si calidissima fuisset foemina, tale alimentum præstare non potuisset: nunc verò frigidior cum sit: ne cōcoquere quidem exactè potest, nec valde discutere ac digere: sequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti superfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in aetate florenti sunt, tanquam superfluum seccando ab omnibus venis per earum quasdam transmissum ad vterum, singulis mensibus cum prægnantes non fuerint, expellitur: Tempore verò imprægnationis ea excrementa ad foetus educationem sunt accommodata: cum primæ foeturæ constitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Gal. libro secundo de Semine. Nec mirum si redundans iste sanguis, antequam concipiant ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hæ omniū sint imbecillimæ, ac infirmissimæ, vt inquit idem Gal. citato lib. 2. de Semine: Mittitur nanque menses in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente ad eorum delationem ipso vtero, vt liquet 5. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de causa concipiendi instrumenta in mulieribus intus formata sunt. est enim vterus instrumentum commodum, tum ad ipsius mulieris, tum ad viri semen recipiendum, cum sit eius familiarissimus succus, vt ait idem Gal. 14. de Vsu partium. ipsūque ex duabus tunicis compositum. Quarum exterior neruosa est, interior verò venosa, vt & distendi & contrahi facile possit. exterior simplex atque vnâ, interior verò duplex, vt patet lib. de Dissectione vteri. satisque aspera ipsa interior, & præcipue ad eius fundum, multisque ramis venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus processus quosdam mammillares habens ad vtrâque ilia. Quos quidam cornua nuncupant, testesque seminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iusta cornua. Ad quam à caua vena, & à sibi adiuncta arteria magna paulo infra eas, quæ ad renes

Gal. 2. de semine. cap. 5. Lib. 5. cap. cod. 5. de Simp. medic. facult. cap. 22.

14. de Vsu part. cap. 11.

Lib. de dissectione vteri. c. 6.

tendunt, duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur; quarum altera à dextris ad dexteram, altera à sinistris ad sinistram vteri partem committitur: & priusquam in ipsam ingrediantur, ramulum quendam ad testes porrigit, deinde corpori ipsius vteri vtraque vnita ipsum intexunt nonnullis ramis venarum, & arteriarum ab ipsis ortis (vt supra diximus.) Eius autem vteri ceruix musciosa cum sit, carne dura, & cartilaginea constat, quo medio mulier menses expurgat, maris genitalium recipit, & foetus in lucem egreditur (vt dicebat Gal. 14. de Vsu partium, & lib. de Dissectione vteri.) in qua ceruice sunt alia quaedam venæ, & arteriæ, quæ ipsam contexunt, ac nutritur eo sanguine, qui per dictas venas per ipsam trahitur: discissa siquidem dicta venæ ab eis, quæ ad sedem tendunt apud os sacrum, cum quibus simul quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiscens, ac per eandem viam simul ductum. Quorum neruorum crassities pro eorum vsu mensurata est: cuiusque ceruicis extremitate vterus cunno committitur mediis quibusdam tenuibus fibris, recto intestino, & vesicæ annectitur, sacro item osi alligatur, firmis quibusdã vinculis, & lumborum vertebrae. Verùm hæc vincula laxa sunt omnia, vt late moueri, & transformari possint. Et quoniam non solum intra eum vterum ipsum semen in coitibus attrahere oportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier vtero gerit, nec non excernere, cum foetus fuerit perfectus: ob eam causam genus omne fibrarum natura ipsi molita est; fibris quidem rectis ad sese attrahens, transversis excernens, omnibusque simul retinens, vt dicebat Gale. lib. 14. de Vsu partium circa finem. Hæc quantum ad vteri constitutionem, & eius naturalem cum vicinis partibus consensum. Eum autem, quem habet cum aliis remotis, tum principalibus membris, breuitatis causa relinquo.

C A P V T I I.

Quo verò ad id, quod secundo promissimus, relicta opinione Arist. 2. lib. de Generat. animal. quæ fortasse ab aliquibus fuit malè intellecta, quia nunc cum medicis verba facimus, conabimur eorum sententiam prosequi, & potissimùm Hippoc. & Gal. Qua de re sciendum est, Quod, cum femina conceptura est, (id verò eo tempore fieri consentaneum est, quo vel incipiunt, vel cessant menses: cum reliquo toto tempore, quo menses expurgantur, concipere nullo modo possit) quoniam semen nequeat in vulua remanere, sed à copia influentis sanguinis eiicitur. Dico ergo, quod & eo tempore, scilicet cū menstruum non multum, sed paucum effluit; vasa vteri, quæ interiorum eius partem penetrant, ex quibus menses expurgantur, ora aperta habent. Et cum eo tempore semen à viro, simulque ab ipsa femina in vterum mittatur, ob eius vteri asperitatem ipsi vtero adheret: satisque alimenti ex paucitate confluentis sanguinis habet. Quæ de re, antequam menses veniant, conceptus fieri non valet: tum quia semen viri alimentum caret, tum quia adhaerentiã nullam inuenit. Immo cum lenis inuenitur vterus, desinit semine ipsum: aspera siquidem magis idonea sunt ad coalescendum quàm lenia (vt dicebat Gale. lib. de Dissect. vteri.) Continuum igitur sibi permanente semine tempore, quo ab vtero trahitur, cum ab omnibus eius partibus tanquam familiarissimus succus simili modo appetatur (vt idem fatetur. Gal. 14. de Vsu partium, & lib. 1. de femine) extenditur demum, ac dilatatur, postmodum lenitatis, ac crassities, calidorumque corporum adhaerentia facile assequitur, vt statim tota eius exterior pars, quæ vterum attingit in membranã concresecat. Quæ membrana ab ipso vtero, velut frustulum quoddam à ferreo instrumẽto separata est, & tantum ea in parte, quæ maximè asperata est vteri tunica (hoc verò est in vasorum, orificiis) conexa conspicitur, non secus quàm videre est à dulciariis pistatoribus, qui cum supra quoddam instrumẽtum calidum, ac latum liquidam aliquantum puluem proiciunt; efficiunt placentas, seu crustulas: ita natura ex semine intra vterum proiecto, & extenso membranã obducit: qualem dulcarius pistator extra ex puluere crustulam, vetulamve perficit, vt volebat Gal. lib. 1. de Semine. Quodcunque igitur huiusmodi vasorum orificiis semen attingerit, statim alimentum

14. de Vsu part. ca. 3. lib. de disse. vteri. cap. 7.

14. de Vsu part. cap. ult.

Lib. de disse. sect. vteri. ult.

14. de Vsu part. ca. 11. 1. de Semine. 4.

1. de Semine. cap. 4.

alimentum per illa ad sese trahit membrana eã in parte (vt puta quæ recens, ac tenera adhuc sit) patefacto eius foramine aditum præbere. Quod quidem foramen postea temporis processu vas efficitur vteri venis coalitum, ac simile. hanc membranã Græci chorion appellant, Latini verò secundas: per quam membranã arteriæ, & venæ penetrantes materias ex vtero ad foetum transmittunt. Reliquum autem seminis omnes facultates, ac vires naturales initas habet, attrahentem vnã qua sibi accommodata, ac familiaria trahit, retentiuam, ac immuratiuam qua sibi cibum præparat: alteram vero expultricem, qua aliena, & superuacua excernit, materias autem proprias, quas attrahit ab vtero; habet sanguinem videlicet, & spiritum per orificia supradicta, quibus conexum est. Simul enim & ea, quæ ab vtero mandantur: per vasa attrahuntur, & membranã ipsa magis, ac magis indurefcit, donec ad perfectam duriciem venerit, continuaturque tota circumcirca, ipsum semen comprehendens: Solæ tamen (vt dictum est) illa partes perforatæ relinquuntur, per quas materierum fit transmissio. Nam reliquus chorij sinus interiorum partem vteri subternit, ac tangit solummodo, sine vlla coniunctione. inde ergo (vt diximus) orta ipsius chorij vasa chorion ipsum intexunt ac inter sese miscentur, & coalescunt quadam tenui membranã connexa, cuius coalescentiæ modus est, velut si considerabis multas, ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter sese vniri, ac coniungi, vt ex his alia quaedam maiores magnitudinẽ, sed numero pauciores oriuntur: atque hæc alias: & hoc tantisper fieri, quoad in vnũ coniuncta omnes ad summam superficiem terræ eam in partem arboris desinant, quæ truncus vocatur: ita hæc vasa chorij velut radices multæ, atque exiles inter se coalescunt, & vnita maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores, demum sic maiores effectæ, vniuersæ in duos quasi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminantur; ex vtraque parte tam dextera, quàm sinistra circa vmbilicum foetum ingredientes: Nihil enim aliud est vmbilicus nisi hæc quatuor vasa, duæ scilicet venæ, & totidem arteriæ, in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundum vesicæ infantis exortus à medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lorum in tunicam aliam intestinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipsius foetus prius posse existere, quàm ea, quæ in chorio sunt vasa, in quatuor antedicta capita couerint: cum singula foetus membra tum ad eorum generationem, tum ad reliquam omnem dispensationem idoneam egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro foetu reperitur idoneum quàm quod à foetante suppeditatur, sanguis videlicet ex quatuor humoribus constans. Quamuis à dominio sic appellatur (vt testatur Gal. lib. octauo de Hippocratis & Platonis decretis.) Relinquitur ergo, quod nullo pacto fieri potest, vt aliquod membrum in ipso foetu absque substantia sanguinea gignatur: vt idem Gale. inquit lib. de Foetuum formatione, & libro primo de Natura humana. Quæ generatio (vt idem Galen. dicebat primo de Naturalibus facultatibus) non est simplex vna quadam naturæ operatio: sed ex alteratione constat, & formatione. cum primum autem incipit ipsum animal gigni media alteratione, & formatione, id, quod primo semen erat, natura efficitur: vt dicebat Gale. 2. de Naturalibus facultatibus: nam licet huiusmodi facultates sint in ipsomet femine, tamen propter materiæ defectum erant otiosæ. Verùm cum primum materiam attingit, circa ipsam operatur: non ab ipsa materia operationem sumens, sed circa ipsam manifestans operationem eius: Et quandiu ipsa materia indigeret, eius seminis facultates essent otiosæ: propter quod Gale. in præcitato lib. secundo de Naturalibus facultatibus semen ipsum Phidias artificis asumilauit: sanguinem autem ceræ; quamuis huiusmodi operationes sicut & omnes alia ab ipsa natura perficiantur absque ratione, & intellectu, vt volebat ipsemet Galen. de Intentione Hippocratis libro sexto de locis affectis, & libro de Foetuum formatione circa finem. supradicta ergo quatuor vasa, duæ scilicet venæ, & duæ arteriæ, non tamen inter se commixtæ, sed venis semper cum venis, atque arteriis cum arteriis coeuntibus, per solum vmbilicum, & per nullam aliam partem foetui inseruntur: venæ quidem, statim

8. de plac. Hip. & Pla. cap. 4. Lib. de fact. for. cap. 2. 1. de Nat. hu. co. 18. & 27. 1. de Nat. fact. cult. cap. 6. 2. de Nat. fact. cult. cap. 3.

Lib. & cap. eodem.

6. de loc. aff. sect. c. 6. lib. de form. foet. cap. ult.

cum umbilicū superarunt, in se mutuo coeunt, vnaque efficitur, quæ sic progrediens ad hepatis simam inferitur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes distribuitur: ipsæ verò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ est ad lumbos, per fundū vesicæ adhærens, ac per totam ipsam velut per descensum quendam, quousque ad arteriam perueniat magnam, quæ ad lumbos, vt diximus: ibique inferuntur. Cur verò venæ statim in umbilico in vnum sunt redactæ, arteriæ verò longo itinere permanent duæ, Galen. 15. de Vsu partium optimè declarat: Ego autem breuitatis causa relinquo. Protinus ergo natura vtrumque vasorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quosdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit sanguinem videlicet, & spiritum: mediis tamen velut radicibus vas, quæ chorion, seu secundas intexunt. Ex quibus sequitur & generatio, quæ efficitur (vt dictum est) mediâ alteratione, & formatione, nutritio, & augmentatio fœtus: Nam quousque seminis species in fœtu ipso apparet, ea animalis constitutio nõ fœtus ab Hippocrate appellatur, sed genitura: vbi verò sanguine fuerit repletum, corq; cerebrum, & iccur indistinctam quidem adhuc, & informem quandam tamen coagulationem, & magnitudinem alicuius momēti præ se tulerint, hoc secundum tempus fabricæ, fœtum appellat: sicque cum substantia fœtus carnea iam est & nõ amplius feminalis apparet: verò fœtum tunc appellat Hippoc. Estque tertium tempus fabricæ, cum tria supradicta principia videre exquisitè possumus, & reliquorum omnium membrorum descriptio, ac delineatio apparet. Quartum tempus verò, & extremum est, cum brachia, & crura, ac omnia membra distinctè absoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtus, sed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero gestatur: eo quia vt perfectum animal & palpitat, & mouetur. Sed id videlicet quatenus animal est, non habet à semine, sed omnem generationem, ac formationem, quam à semine, habet vt planta, & non vt animal. principium autem motionum, vt animal habet, à progerminationibus trium principiorum eius, medius neruis, arteriis, & venis: quia cerebro, corde, & hepate oriuntur, vt volebat Gal. primo lib. de Semine. Qua de re, quousque supradicta tria membra fuerint exactè formata, & absoluta: semen ipsum habet opificis rationem, ipsis verò exactè absolutis, proprias functiones exercere incipiunt nullo alterius auxilio indigentes, ad propriam eorum functionem exercendam. Quocirca Gal. lib. primo de Semine posuit fœtum duplex principium, quorum vnum habent velut plantæ ab ipso semine: reliquum verò velut animal habet à tribus principalibus membris cum iam perfecte formata sunt, & absoluta. Sequitur modò videamus sermōnis affinitate ducti, quod istorum trium principiorum in fœtu primo formetur: In quo digladiantur Philosophi: tum stoici, & inter eos Crisippus: tum peripatetici, & præcipuè Aristoteles, cum ipsis medicis. Ego verò cum medicis sim: eorum sequar opinionem. Et quoniam (vt dictum est) fieri nullo pacto potest, vt aliquod membrum in fœtu ipso gignatur absque substantia sanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, videtur quod id membrum, quod substantiam habet ipsi sanguini quàm simillimam, quod istud membrum ex eo promptissimè concresecat. Cum ergo ipsum hepar non sit aliud, quàm quoddam parenchima (vt Græci dicunt) Latine verò quasi quædam affusio, vt inquit Gal. lib. sexto de Hippocratis, & Platōnis decretis, & lib. decimo Methodi medendi, cum habeat similitudinem in substantia, & colore cum ipso sanguine, eiusque caro sit sanguinis cōcretio quædam, sequitur necessariò, quod ipsum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundò cum dictum sit, de intentione Galeni fœtum ipsum vsque ad eius expressam, ac absolutam formationem à semine ipso velut plantam dispensari, sequitur, quod eo tempore, quo taliter dispensatur, nulla sit cordis ipsius necessitas, & ex consequenti sequitur cor ipsum post iccur formari. Tertiò cum ad ipsius cordis generationem sanguine opus esset, & iste sanguis nulla conuenientiori via poruisset ad ipsum distribui, quàm mediis ramis venæ cauæ, cuius ortus, & principium manifestè in ipsius hepatis gibba apparet, prout nõnullis rationibus diffusè

15. de usu part. cap. 4.

2. de sem. c. 9.

Lib. 6. cap. 2. eod.

Lib. de fœt. for. cap. 2.

6. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 8. 10. method. med. ca. ult.

fusè à Gal. probatur sexto de Hippo. & Plato. decretis. Sequitur necessariò, quod iccur ipsum primò: cor secundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quam dilucidè se determinat Gale. lib. de Fœtuum formatione, ibique cortigit ea, quæ ipsemet dixerat de cordis generatione in commentariis de semine, cuius etiam opinionis voluit Gal. citato lib. de Fœtuum formatione, quod fuerat Hippocrate libro de Natura infantium, siue ipse fuerit, qui eum scripsit, siue Polibus eius discipulus: taliter quod per illud rubrum, quod in Psaltria ancillæ genitura excussa, post sex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò post iccur, & cor institutum fuit dicebat Gale. lib. de Fœtuum formatione: quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque videre, neque gustare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipsius vti ipsum oporteret: nulla sensus tangendi, nulla imaginationis, nullaque cogitationis, nec memoriæ ipsi necessitas est. Formatis denique hoc ordine tribus supradictis membris principibus, aliisque partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurium, sequitur quartum tempus post primam conceptionem, vt Hippocrates dicebat, in quo non amplius fœtus, sed infans appellatur. Formato itaque, atque absoluto infante in vtero eo modo quo dictum est: Quoniam necessum erat in ipso aliqua gigni excrementa, cum statim ab eo fœtu exhalet quoddam vaporosum excrementum, quod sudori perfecti animalis correspondet, necesse fuit huic excremento membranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum vnde quaque fœtum ipsum seu infantem circumplectentem: sicque fabricata fuit ad hunc vsum membrana quædam, quæ Amnios Græce appellatur: Latini Amiculum nominant: Lata quidem & crassa, vt non solum sudoris receptaculum efficeretur, verum etiam futuris morionibus membrorum fœtus posset persistere, cuius sudoris non parua existit utilitas ipsi fœtui: vt fatetur Gale. 15. de Vsu partium, vt pote quia fœtus in eo quasi innatans sursum tollitur, ac vehitur, vt minus fiat grauis his vinculis, per quæ matrici coherescit, & hac de causa, vt ipse eodem loco dicebat, vt plurimum præseruat ab abortu. Qui fortasse vtero gerentibus omnibus eueniret, nisi fœtus in huiusmodi humore innatans leuior fieret. Et quia auctoritate Gal. lib. 14. de Vsu partium, & primo & secundo lib. de Semine; Mulieres ipsæ semen habent, idque cum conceptura sunt, eodem tempore cum mare ex seminariis vas, & testibus cornibus ipsius vteri medius in eius cavitatem, emittunt: ex hoc semine licet aquoso, & imperfecto, non pauca sequitur ipsi fœtui utilitas: Nam cum primum semen in vterum eiicitur, ex huiusmodi feminarum semine tanquam Natura magis ipsi familiare quàm sanguis: statim dico, ex huiusmodi feminarum semine intritur. Tum verò ex eo quædam alia tunica Alanthoides Græce dicta, Latine intestinalis gignitur ex figura ei nomen impositum, hæc membrana prius tamen fabricata quam supradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quod ex seroiori semine fuit effecta, angustior tamen quàm supradicta. Quia semineum semen multò minoris quantitatis est, quàm maris, longa vt vtriusque vteri cornibus appèdatur: formati iam animalis vrinam excipit medio eo meatu, qui in fundo vesicæ infantis est exortus: quem meatum, vt supra diximus, vrinaculum Medici appellant. Qui humor ad vrinam intrat cum tenuior, tum flauior, tum acrior est eo humore, qui intra Amiculum conuenitur, vt restatur Gal. 15. de Vsu partium, & lib. 1. de Semine. Horum duorum humorum communis vsus, aliæque feminarum seminis utilitates latius conscribuntur à Gal. li. primo. de Semine, & lib. 14. de Vsu partium. Hac de causa relinquo hæc quantum ad succinctam fœtus constitutionem, formationem, & cum vtero alligationem, quæ non parum ad rem, quam differere proposuimus, conducere videntur: nequis fortè aliena fore arbitretur, ac superflua pro hac disceptatione. Nutritur verò, & augetur ex sanguine, qui de matre in vterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus. Descendit autem non propterea quod ex toto corpore, tãquam excrementum existens, ad ipsum vterum, & per consequens ad fœtum ipsum expellatur, velut sanguis, qui in sin-

6. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 3. usque ad 6. Lib. de fœt. for. cap. 3. lib. 6. c. 10.

lib. 6. c. 10.

15. de usu part. ca. 5.

14. de usu part. c. 10. 11. 1. de sem. c. 7. 2. de se. cap. 1. c. 4.

15. de usu part. ca. 5. 1. de sem. c. 7. & 10. 14. de usu part. ca. 11.

gulis mensibus, mulieribus vtero non gerentibus, expurgatur: Nam iste sanguis eo tempore, quo mulieres pręgnantes non sunt, à toto tanquam excrementum existens expellitur; ipso vtero nihil conferente ad eius delationem, vt diximus supra de intentione Gal. lib. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus. Verum is sanguis, qui deseruit pro alimento, ac augmento fœtus; velut eius vile, ac familiare alimentum non singulis mensibus, sed singulis diebus vi attractricis facultatis ipsius fœtus trahitur, prout in dies vires habet attrahendi, & eo magis, ac magis indiget, vt volebat Hippo. lib. de natura infantium. Nec ita excrementosus est, velut ipse, qui singulis mensibus expurgatur, cum sit eius tenuissima, ac sincerissima pars: & potissimum in primis mensibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta sufficiens est pro eius nutritione, & augmento. Hoc idem asseruit Galen. 4. de causis symptomatum. Vbi loquens de deprauati appetitus pręgnantium causa, inter alia dicebat, quod fœtus in primis mensibus paucum ad se sanguinem, ac optimum trahit; quia paucio indiget alimento: cum parum sit auctus. Vbi verò procedente tempore iam increuit; tunc plurimum eget alimento: & propter hoc magnam trahit sanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem viciosum simul sanguinem, & excrementosum. Quę excrementa redundantia ab attracto sanguine supra eius alimentum, in supradictas duas membranas expellit, ac reponit: Et propterea dicebat Hippocrates libro de Natura infantium; Quod, cum fœmina pręgnans est; non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant; velut illę, quę vtero non gerunt: nam istę ea de re laborant; quia singulis mensibus sanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur. His verò pręgnantibus quiete, placide, ac sensim sine aliquo labore in vteri venas singulis, vt dictum est, diebus vi attractricis facultatis fœtus, descendit, atque pro suo tum alimento, tum augmento, vt dictum est, per medias chorij venas, & demum per ipsius vmbilici vasa ad hepar; & denuo eo absoluto ab ipso, mediis venis per totum corpus, & quamlibet eius partem diffunditur, ac distribuitur mediis facultatibus naturalibus, quę ipsis partibus naturaliter insite sunt. Ex quibus patet, quomodo, & quali sanguine fœtus nutriatur, ac augeatur, quod quidem ignorare non debet, imo & memorię tenere, qui velit huius nostri quęstionem veritatem percipere. hæc quod ad secundum.

CAPVT III.

Reliquū est (quoniam, vt inquit Hippocrat. primo lib. de Fœminarum affectibus: Mulieres nonnunquam etiam nolentes abortum faciunt) vt causas abortus dinumeremus: nam & hæc quoque non parum conferunt ad huius quęstionem veritatem vestigandam. His enim dinumeratis facillè poterimus veritatē dilucidare: cū ipsa pręseruatio (vt dicebat Gal. lib. 1. de Composit. medicamen. per genera) sit ipsarum causarū effectus pręter Naturā patientium: sicut curatio primò ipsarū affectionū. Dicemusque omnes causas, quas posuit Hippo. tum citato lib. 1. de Affectibus fœminarū, tum lib. Aphor. 5. demum si quę fuerint à iunioribus Medicis cōscriptę, eas quoque nō pręteribimus: dicebat enim Hippoc. ipse, quod si alicui fœminę vtero gerenti caput pituitosum fuerit, eaque pituita in ventriculum descendat, cum necessum sit; ad id sequi nōnullos cordis affectus pręter Naturam; dissoluntur itaque, ac imbecillę redditę fit abortus. Sic etiam & in ingenti inedia, & in ciborum fastidio, periculū est, quod abortus fiat, eadem de causa scilicet; quia imbecillę redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam si quod onus graue portauerit, si percutiatur, si fallat, si non comedat, si aliqua animi perturbatione vexetur, si terreatur, si fortiter clamet, si febrat, sic etiam si erapuletur: nam immodicus cibus, ac potus sæpe causa est, vt fœtus perdatur. Si vterus ipse plenus fuerit flatuoso spiritu: causa est, vt partus eiiciatur: sic si densus valde: si magnus, paruusve sit vterus ipse: si aliquo alio magno morbo, vel dolore laborat, & potissimum lumborum. Sunt etiam causę quędam, quę fœtum eiiciunt: vt siquid acre, asperum, vel amarum pręter consuetudinē comedant, vel bibant, & potissimum in primis mensibus

5. de simp.
med. fac. ca.
22.

1. de sympt.
cau. cap. 7.

1. cald. cap. 1.

mensibus, ita etiam si ea comedantur, ac bibantur, quę valde ventrem commoueant: ex superfluo item exercitio, seu labore, ex maxima ventris constrictione: sequitur quoque nonnunquam abortus. Hęc sunt causę, quę eo ordine, quo conscripsimus, ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de Fœminarum affectibus. libro autem aphorismorum quinto, nonnullę tum supradictarum causarum, tum aliarum ab eodem scribuntur. Vnde Aphor. 29. volebat, quod in primis, & vltimis mensibus verenda esset grauidis purgatio tanquam de facili valens abortum prouocare. & Aphor. 30. dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre, quam sine febre (vt exponit Galen. in commento, Vtero gerentibus) fore letale, vt pote, tam fœtum, quam fœtantem perimens. Aphorif. 31. expressè volebat sanguinis missionem ex vena fore causam abortus. Et causam reddit Gale. in Cōmento. In Aphorif. 34. voluit auli profluuium posse abortum facere. Aphorif. 37. dicebat, Si mamma vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Galen. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in Aphorismo assererat non propter aliud significari abortum ex mammarum gracilitate, quam propter alimenti defectum: qui alimenti defectus sequitur, tum ad inediā, tum ad sanguinis paucitatem, quę est in venis cōmunibus vtero, & mammis. & hoc idem sentiebat in sequenti Aphorif. 38. Aphorif. autem 43. dicebat Erysipelas in vtero grauidis fore letale. Vnde Galen. in cōmento dicebat, quod ex necessitate fœtus eo casu morietur. Aphorif. verò 44. ait, de his pręter naturam tenues existentes, quę vtero gerunt, necessariū abortum pati, antequam fœtus naturaliter in lucem edatur, ac crassescat. Et in 46. Quęcunque pręter naturam crassę, non concipiunt: verum Aphorif. 45. fatebatur causam abortus in primis mensibus in corporibus mediocribus, absque alia occasione manifesta, semper fore mucorem nimium, ac acerbula vteri implentem, ac ex pondere ea dirumpentem, non valentibus supradictis acerbulis propter dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Galenus in sexto libro de Locis affectis. & 15. de Vsu partium, & libro de Dissectione vteri. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet sanę mentis percipere potest) omnes ferè tam externę, quam internę causę abortus in prędictis locis dinumerentur, tamen iuniores Medici aliquas, quę tacitè ab Hippocrate tacitę videntur, dinumerarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aeris superfluum frigiditatem, aut caliditatem: velut, si talis intemperaturę fuerit regio, & tempus anni, posse abortum prouocare. quas causas Hippocrat. meminit libro Aphorif. 3. ita quoque & balneum superfluum, aut calidum, aut frigidum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter causas perrerefacientes, terrę motus, tonitrua, fulguris aspectus, ac bombardę sonitus. Inter causas verò intenas conscripserunt quędam ex parte fœtus, & partium continentium eum, vt sunt imbellicitas, aut mors ipsius fœtus, mollificatio, aut ruptura abortus à Galeno 15. de Vsu partium: vt puta ruptura membrana, quę Amiculum dicitur: quę (vt supra diximus) humorem ad sudoris instar continet, & in eo fœtus quasi innatans, minus sit grauis ijs vinculis, per quę vtero alligatur. Ea ergo dirupta, cum dicta humiditas effundatur: fœtus ipse amplius in ea non innatans fit maxime grauis supradictis vinculis. Quapropter necessum est, dirumpantur, & per consequens abortus fit. medicamentorum insuper occasione sequuntur abortus, quę vel abortum prouocant, vel alio quopiam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, iidem incidunt, & cum vterus ex distensione malè est affectus, eodem auctore tertio de Natur. facultat. Ponunt etiam quędam alias causas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam non potest post coitum sequi perfecta constrictione, & per consequens seminis retentio: item & tenuitatem seminis, ac paucitatem eius, propter quod non possunt ex eo generari membranę ita valentes, vt fœtum ipsum valeant continere. Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri, tum aliorum membrorum. Quę cum ipso vtero consensum habent, siue fuerint simplices, siue composite, siue cum materia,

6. de Lotis
affect. cap. 5.
15. de Vsu
part. cap. 5.
lib. de Disse.
nt. cap. ult.

15. de Vsu
part. cap. 5.

3. de Pot. ma
tur. cap. 12.

sive absque materia, fore causas abortus: sic habitus quoque mulierum, si molles, ac humidæ valde fuerint: licet concipiant, non possunt tamen usque ad præfinitum tempus foetum continere, verum ante ipsum abortum patiuntur. Hæ sunt in vniuersum causæ abortus, quæ tum ab Hippocrate, tum à Gale, tum ab aliis iunioribus Medicis conscriptæ reperiuntur. communis autem omnibus iam dictis affectibus ipsa est vteri offensio, atque huius ipsius triplex est causa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus: moles, vbi amplius distendi vterus non valet: pondus, cum supra vires eius sit, quod continet: morsus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus, & putris, ac in noxam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, ac mordet. cum ergo horum aliquod, non nature sponte, sed violenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore 3. de Natur. facul. nam partus succedunt vehementissimis motibus ipsius foetus, vt ait Hippocr. lib. de Nat. infan. vterus verò non alio pacto insurgit ad foetus excretionem, quam expultricis facultatis officio tam in naturali partu, quam in abortu, vt liquet. 2. de Causis sympt. Verum in naturali partu ex natura sponte, in abortu, violenter, vt dictum est, ab aliqua dictarum causarum præter naturam irritata: est enim abortus nil aliud, quam violenta, & intempestiua foetus editio: vt omnibus in confesso est. Restat modò his sic explicatis, vt ad veritatem quaeriti, eiusque dilucidationem properemus.

CAPUT III.

Nunc ad dilucidationem veritatis eius, quod principaliter quaesitum est, percurramus. & vt ea clarius elucescat: primò animaduertendum est, quòd ab omnibus Medicinæ auctoribus concessum est, & præcipuè à Gale. lib. de Sang. missione. & 9. de Meth. med. sanguinis missionem duos habere principes scopos. Aut enim sit pro euacuatione tantum eorum succorum, qui in venis continentur: aut pro auersione cum euacuatione, tam ad longinquam quam ad proximam: siue fiat ea ratione curationis, siue præseruationis. Ex quo patet, quàm friuolæ sint alie intentiones, quæ à iunioribus Medicis inaniter dictæ, ac inuentæ, & ab ipsis commentæ circa ipsam sanguinis missionem fuisse: nam, si quid aliud ad eam sequitur, illud est secundariò, & per accidens. Eius autem principes, & per se scopi, non sunt alij præter supradictos duos. Quid verò sit sanguinis missio, tanquam omnibus notum omitto. Secundò notandum est, quòd præseruatio, quam Græci prophylacticam vocant vera, ac sincera, vt dicebat Gal. lib. de Constit. artis medicæ, & in lib. An tuenda sanitas spectet ad Medicum, vel Gymnasticum, & lib. 3. artis Medicinalis. propriè attinet ad affectum futurum fieri, prohibendo eum: quàmuis nondum sit in corpore: tamen quia imminet periculum, quod quàmprimum fiat. Hoc autè perficit Artifex, delens, ac auferens eam causam, ex qua affectus ipse præter Naturam, quàmprimum futurus est fieri, & non eam, ex qua sensibilibiter morbus gignitur: nam illa, quæ hanc auferat causam, non est sincera, & pura prophylactice, cum sit pars quædam artis curatricis. Dicitur autè aliquo modo prophylactice, seu præseruatio: quia causam, quæ morbum creat, adimit: vt voluit Gal. 11. Meth. medendi. Hoc autem perficitur siue per alterantia, siue per euacuantia, si opus est: vel per vtrunque, Gal. auctore lib. de Constitutione artis medicæ, circa finem. Nimirum ergo, si supra de intentione Gal. lib. 1. de Cõpositione medicamentorum, per genera dicebamus præcautionem, seu præseruationem primò, & per se fore causarum patientium affectus ipsos præter naturam existentium. Tertio est animaduertendum, quòd Sanguinis missio facienda pro præseruatione abortus potest dupliciter intelligi: vno modo nullo apparète adhuc sanguinis fluore ex vtero, siue fuerit ex venis, quæ in eius cavitare terminantur: siue ex venis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo possumus loqui de ea apparente aliquo sanguinis fluore ex quouis supradictorum locorum fuerit. Quarto notandum est, quòd diuidendo tẽpus foetationis in tria tẽpora præcipua, possumus loqui de supradicta sanguinis missione facienda, aut in tribus primis mensibus, aut

in mediis, aut in vltimis. Notandum insuper est & quintò, quòd, cum loquimur de supradicta sanguinis missione facienda pro præseruatione abortus: de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tantum sumpta ab ea abortus causa, quæ licet ipsum non ceperit facere: tamen facere potest in futurum. Ita quòd per ipsam sanguinis missionem foetum præseruando prohibemus, ne abortus in futurum fiat: & sic loquimur de vera, ac sincera eius præseruatione: & non loquimur de supradicta sanguinis missione, prout posset in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam, qui in ipsis gignuntur, ac fiunt. Sextò notandum est, quòd sicuti perpetuò optimum est maximè tutè curare, vt volebat Galenus 14. Method. medendi. quod consistit in tribus videlicet: in consequuatione intenti finis: aut saltem quem curas non lædas: & tertium, quod non facile vitium reuertatur: Propter quod percipiebat Galenus ipse 12. Method. medendi. quòd terminus Medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto transire debet, est, vt tutè medicetur. Ita quoque in prophylactice, seu in præcautione prosequendum est: quia, cum in ea Medici intentio sit causam auferre, quæ posset aliquem præter Naturam affectum futurum efficere (vt prius dictum est) debet id prosequi omni conatu, tam per alterantia, quàm per euacuantia cum eis, quæ maximè tuta sunt: & cum quibus iam certus est: non posse aliquam corpori noxam inferre. Hoc idem volebat Hippocrat. primò de Morbis vulgaribus. sub his verbis, Te ad hoc exerceto morbis, vt prolis: aut nequid noceas. Quibus sic stantibus, dico assertiuè absque controuersia vlla, sanguinis missionem vtero gerentibus pro præseruatione abortus, fluente, vel non fluente ex vteri vasis quibuslibet, sanguine multo, aut exiguo in primis, vel in mediis, seu in vltimis mensibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandam afferam in medium nonnullas tum rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima est. Omne illud, quod est per se causa faciens abortum, non potest præseruare ab eo. Maior patet: quia, si non sequeretur, quòd idem simul, & semel esset per se causa abortus, & præseruaret ab illo: quod est falsum, & impossibile. Minor est Hippocratis Aphorif. 31. Quinta particula. Secunda ratio. Ex quacunque causa per se foetus destruitur, ex eadem nullo pacto potest conseruari: sed alimentis defectu per se foetus destruitur: igitur ex eo non potest conseruari. Maior patet. Minor est Galeni in commento citati Aphorif. tunc arguitur sic. Ex sanguinis missione vtero gerentibus facta, per se sequitur defectio alimenti foetus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex sanguinis missione nullo pacto potest foetus ipse in vtero conseruari. Tertia ratio. Si de quo minus videtur non inesse, & inest: ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur, quòd foetus inferatur ex inedia, & tamen ea est causa abortus (vt patet per Galenum in commento Aphorif. 31. & 37. quinta particula.) Ergo magis sequetur ex sanguinis missione: cum maior noxa ex ea foetus inferatur. maior clara est apud omnes logicos. Quarta ratio. Si ex alui profluvio periculum est vtero gerentes abortire solum ratione euacuationis, vt volebat Galen. in commento Aphorif. 33. Quinta particula. quæ euacuatio est aliorum humorum à sanguine, quàm magis ex euacuatione per sanguinis missionem, quæ sanguinem euacuat, ex quo sanguine foetus nutritur, & per consequens magis ei alimentum subtrahitur? Quinta ratio probans quòd in primis mensibus nullo pacto pro præseruatione abortus competat sanguinis missio, est ista. Dictum est supra, præseruationem fieri per ablationem causæ, quæ posset in futurum quàmprimum aliquem affectum præter naturam in corpore gignere. Tunc argumentor sic. Quæcunque corpora mediocria absque occasione manifesta abortiunt in primis mensibus, eius causa est plénitudo mucoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula destruit: sed sanguinis missio nullo modo potest talem causam auferre ac prohibere, imò potius augere. igitur nullo pacto in primis mensibus ea facienda est. Et si diceretur, quòd possunt nonnulli alij sensibiles præter Naturam affectus manifesti,

atque

3. de Po. na. cap. 12

2. de Sympt. cap. 3

Lib. de San. miss. cap. 11. 12. & 9. meth. meden. cap. 11.

Lib. de Con. sit. art. med. cap. 19. lib. ad transf. ca. 30. lib. art. med. ca. 99.

11. Meth. meden. cap. 2. Lib. de Con. sit. art. med. dic. cap. 19. 7. cat. cap. 2.

cap. 13

cap. 1

1. epid. 5. 2. tex. 50.

atque occulti in dictis primis mensibus abortum facere: qui affectus præter Naturam curari possent per sanguinis missionem, & ita abortus præpediri: tunc dico, quod ea sanguinis missio præcipue fit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo casu non est nostra intentio de ea loqui: nam (vt diximus supra) loquimur hic de sanguinis missione vtero gerentibus faciendam, prout principaliter, & per se posset ab abortu præseruare, & non per curationem alicuius affectus præter Naturam: in quos possunt prægnantes incidere, & curari forsitan per sanguinis missionem: licet per eam (vt volebat Hippocr. citato Aphor. 31. Quintæ particulae) semper noxa foetui inferatur, & præcipue si aliis auxiliis curari non valeant: nam eo tempore, licet per sanguinis missionem noxa imminet foetui (vt diximus de intentione Hippocratis) tamen, quia alia salutis ratio non est, quam ea, & si fuerit cum periculo: tentanda est, vt iubebat Galen. in his casibus decimo Method. meden. ex Thucydis consilio, eius tamen quantitatem minuens. Quod, si affectus ipse præter Naturam ex ea curetur, & abortus non sequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis sanguinis missionis: cum ratione sui semper habeat abortum facere, nisi à quantitate la befacteretur. tum quoque quod ex tali sanguinis missione maius sequitur commodum, quam incommodum auferens per eam maiorem abortus causam. Et in hoc maxime hallucinantur nonnulli nostri temporis Medici, qui quosdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, siue occulti fuerint, siue manifesti, putant se nonnunquam per sanguinis missionem præseruare vtero gerentes ab abortu, nullum facientes discrimen inter curationem, seu non veram prophylacticam, & sinceram prophylacticam: quãuis valde discrepent. Et hoc quoque dicendum erit eis, si aliquando in mediis, & vltimis mensibus forte in his casibus præcipiatur sanguinis missio alicui gerenti vtero, & abortus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, seu vitiosis in ventriculo contentis, nullo pacto faciendam est sanguinis missio, vt volebat Galenus in lib. de Sanguinis missione. & nono method. medendi. sed vtero gerentibus semper, vel saltem vt plurimum tales humores in ventriculo continentur. Igitur eis non faciendam est sanguinis missio: nam per illam sanguinis missionem tales humores crudi, vel vitiosi attractuntur ad venas. & sic non modò possunt esse causa abortus, immo maximam noxam, & fortasse exitium inferre possunt ipsis vtero gerentibus. Secundò ex dicta sanguinis missione sequitur agitatio, & commotio quãdam dictorum humorum in ventriculo contentorum, ad quam saepe animi deliquium, multoties synecopis, & quandoque mors sequi solet. Tertio ex eorum commotione fit appetitus ablatio, seu deprauatio, ad quam sequens inedia subtrahens foetus alimentum possit abortum facere. Quod autem supradicti humores in vtero gerentium ventriculis contineantur, patet ex Galeno libro 4. de Causis sympt. Verum, quod in mediis, & vltimis mensibus nullo pacto debeat talis sanguinis missio pro præseruatione abortus fieri, vnica ratione probatur. sic. Eo tempore, quo foetus indiget multo, ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei subtrahi: sed in mediis, & vltimis mensibus, cum foetus sit maior, multò maiori indiget alimento. Igitur eo tempore pro eius conseruatione nullo pacto erit sanguinis missio faciendam: immo, si fiat, ex ea potius sequetur eius destructio: & mors, vt volebat Hippocr. Aphor. citato 31. Quintæ particulae, & Galen. in eius comment. Quod autem prædicta sanguinis missio non sit faciendam, nec in primis, nec mediis, nec in vltimis mensibus, iam patet ex sententia Hippocr. in supradicto Aphor. vbi dicebat. Mulier vtero gereus sanguine misso ex vena abortit, & magis, si foetus sit maior. hoc idem testatur Galen. in commento dicti Aphor. & in nonnullis aliis locis. Vltimò cui dubium est, quod, si potuissent vtero gerentes per sanguinis missionem aliquo pacto præseruari ab abortu, illud literis mandassent tot, ac tanti auctores artis Medicæ, qui ante nos fuere, & præcipue Græci, qui inter omnes alios audaces extiterunt in sanguinis missione faciendam: verum, cum illud ab aliquo eorum scriptum non reperitur, immo à cunctis interdicitur

10. Metho.
med. cap. 10

De Sangu.
miss. cap. 20
9. Metho.
med. cap. 5

1. de Sympt.
cau. cap. 7

terdicatur præcipue ab Hipp. & Gale. Autumandum est nullo pacto fieri posse, ac debere, tum potissimum, cum Hippocr. singula causa, quæ abortum efficere possent, fuerint notæ, ac ab eo conscripta, vt supra annotauimus. Et tamen ab eo non modò dicta sanguinis missio nullibi conscripta reperitur, ac probatur, immo expressè in paulo antè citato Aphor. prohibetur. ad hæc, si nulla earum, quas recensuimus abortus causas venæ sectione citra periculum auferri valet, tutius verò & absque noxa aliis mediis auferri queat: quis negabit ab ea abstinendum esse, ac aliis vtendum tutioribus auxiliis pro earundem causarum sublacione: si modò medicus semper tutè curare debeat. Concludamus ergo cum eo, & cum Gale. ac omnibus aliis medicæ artis eximiiis auctoribus, nullo modo talem sanguinis missionem pro abortus præseruatione faciendam fore. & si qui eam præcipiant: quàm valde supradictis auctoribus se opponunt, ac à veritate deuiant.

C. A. P. V.

Nstabant forè aliqui in medium afferentes quasdam abortus causas, quæ ab Hippocrate non fuerunt notæ, nec conscripta. Pro quarum delatione aut, quod sanguinis missio pro præseruatione abortus competat, vt puta vtero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redundans sanguis sit multus, siue ea multitudo fuerit quod ad vasa, siue quod ad vires (cum duplex ca sit) vt volebat Gal. lib. de multitudine, & libro de sanguinis missione: saltem in primis mensibus ne foetus ipse ab ea sanguinis multitudine suffocetur, quæcumque ea sit, extat alia causa (vt aiunt) puta plenitudo vitiosi sanguinis, si vtero gerentibus insit. Quæ plenitudo sanguinis vitiosi potest sui vitio, eo sanguine existente inepto pro alimento foetus ipsum perimere, & per consequens abortum proritare: potissimum si mulier cõceperit, cum menses incipiant fluere, & sic eorum pars aliqua superflua retineatur: quo casu facta sanguinis missione ex venis cubiti maxime interna, posse per eam hic vitiosus sanguis reuelli, tum etiam iecur ipsum alterari, eiusque concoctrix facultas vigorari, & sic abortus prohiberi. Dicunt tertio, quod cum saepe vtero gerentibus eueniat sanguinis fluxus ex vteri vasis, ex quo sanguinis fluore abortus accidere potest, tum foetus ipsum suffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei subtrahendo: in hoc casu sanguinis missio ex venis cubiti, potissimum interna (vt diximus) ex eis, quæ sunt vteri reuellendo, possit tum fluxum ipsum compefcere, tum abortum præseruare. Hisce rationibus concludunt sanguinis missionem saltem in primis mensibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, aliis verò ratione reuulsionis, ac hepatis alterationis posse, ac debere fieri, vt ab abortu præseruentur. Et ita absque pudore aliquo tenaciter, ac promptè supradictas rationes in medium afferunt, vt se aliquid dicere putent: quãuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant, ipse equidem tantæ eorum inscitia misereor potissimum, cum in ea fuerint inueterati. Quæ de re desperata est eorum salus: est enim indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Galenus 13. Method. medendi præsertim si cum superbia sit coniuncta. Sed is omisus ad eorum friuolas rationes hoc pacto respondebimus. Quantũ ad primam dico, quod, si bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenum libro quarto de causis symptomatum perlegissent: vtique non ignorarent alium esse modum, quo in mulieribus eo tempore cum vtero non gerunt, sanguis singulis mensibus ad vterum ipsum defertur: & alium imprægnationis tempore: nam dictum est supra de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, quod eo tempore, quo foemina non gerunt vtero, singulis mensibus tanquam quoddam superfluum, & excrementosum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, sanguis menstruus expellitur, assatim ferè ac subito, & multus nullo inferente auxilio ipso vtero ad eius attractionem seu delationem: cum sit ei tanquam excrementum. Verum tempore imprægnationis non singulis mensibus, sed singulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.)

Lib. de mul.
cap. 3. & de
Sang. miss.
cap. 4

13. Meth. me
den. cap. 15

1. de Symp.
cau. cap. 7.

5. de Simpl.
medi. facult.
cap. 22

infantium.) per facultatem attractricem ipsius foetus, siue seminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas sanguinis, quanta ei opus est pro eius alimento, ac augmento quiete, placide, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robustiores, ac eo sanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipsum semen, seu foetum sanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac subito, sed ab ipso trahitur paulatim absque labore aliquo: quo modo potest semen ipsum, seu foetus ipse suffocari à sanguinis multitudine existente in ipsis vtero gerentibus, siue ea fuerit quò ad vasa, siue quo ad vires? Equidem hoc dicere est valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas sanguinis attrahitur à foetu ipso, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et si per quàm rarissimè tales plethorix seu sanguinis copia talis in foeminarum aliqua reperitur: quæ concipere valeat, & si concipiat: nunquàm tanta sanguinis copia aderit, vt ab ea foetus suffocari possit. Verùm isti pauperculi, meo iudicio, decepti sunt, opinantes eo modo sanguinem deferri ad vterum tempore imprægnationis: quo deferretur eo tempore, quo vtero non gerit, parum exercitati in commentariis Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctòrũ. qua de re huiusmodi causa ab Hippocrate & Galeno conscripta non reperitur: cum ea abortum facere non valeat: nisi cum sensibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per possibile, vel impossibile, quòd possit foemina aliqua plethorica adeo sanguine abundans, siue in omnibus vasibus, siue secundum vires imprægnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd verendum sit per dictam sanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipsius prægnantis potius, quàm de suffocatione foetus, immo vereatur etiam de suffocatione foetus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni 4. 1. 14. Meth. medendi? dicebat etenim lib. 4. Methodi medendi. quòd, si quis sanus adhuc existens in sanguinis redundantis còcurso sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse: immo in alio satisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio soluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In aliis verò sola exercitatio, vel multa frictio abundè fuit satis. Si qua ergo vtero gerens sanguine multo redundet, priusquàm ab eo sensibiliter lædatur, cur non præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) sed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, sed exercitatio, seu frictio multa potissimum superiorum partium, quàm sanguinis missio pro foetus conseruatione, aut prohibitione abortus? Et eò magis, quia iis auxiliis tutius præseruabimus: nam saltem securus est medicus prægnantem non lædere: immo supradictis auxiliis tutius ab abortu præseruabit. Quòd exequi iubebat Galen. 12. 1. 4. Metho. medendi. il. lùmque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & securius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui sit momenti prima eorum ratio: & qualiter qui ita argumentantur, suam ostendant ignorantiam rum circa anatonem, tum circa ipsius foetus nutritionis modum. Ad secundam eorũ rationem, cum dicebant debere fieri sanguinis missionem pro præseruatione ab abortu saltè in primis mensibus, cum vtero gerentibus sanguis redundet aliquantulum vitiosus: qui sanguis vitiosus posset abortum prouocare tanquàm ineptus existens pro foetus alimento, ac superfluis. Respondeo, quòd si bene perlegissent, ac intellexissent Hippocr. lib. de Natura infantium, & Galenum lib. 4. de Causis symptomatum præcipuè, & in còmento Aphor. 37. Quintæ particulæ, & libro de Atra bile. vtique cognouissent semen, seu foetum in primis mensibus, quòd optimũ est, ac sincerum, sanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitiosum, seu excrementosum: quàm obrem frustra fieret sanguinis missio ab eis: Verentes vitiosum sanguinem tanquàm ineptum pro foetus alimento posse foetum perimere, atque abortum facere, cum semen ipsum, seu ipse foetus (vt dictum est) ex sanguine non alliciat, nec attrahat, nisi sincerum, ac optimum præcipuè in primis mensibus. Et, si diceretur ab eis, quòd saltem in medijs, & vltimis mensibus posset is sanguis vitiosus abortum facere, & hac de re bonum esset pro foetus præseruatione

4. Met. Med.
den. cap. 6

12. Method.
med. cap. 1.
14. eiusdem
cap. 13

4. de Symp.
cau. cap. 7
1. lib. de atra
bile. cap. 8

seruatione, ac prohibitione abortus in dictis mensibus fieri sanguinis missionem. Respondeo, quòd, quamuis in medijs, & vltimis mensibus, quoniam foetus maiori indiget alimento, etiã pro eo attrahat insimul cum optimo sanguine aliquòd excrementosum, ac vitiosum (vt volebat Gal. in præcitato quarto lib. de Caus. sympt.) Tamen dicebat ipse, quòd absumpto ab eo sanguine attracto pro eius alimento, qui bonus est, ac optimus, quæ superabundat, partem excrementosam, ac vitiosam, foetus ipse ad supradictas duas mēbranas: Amiculum, videlicet, & intestinale, sua expultrice facultate expellit, ac reponit vsque ad præfinitũ tempus partus. Et hoc modo non potest foetus ipse taliter lædi, vt fiat abortus. Præterea his mensibus videlicet medijs, & vltimis foetus est maior, maiori igitur indiget alimento. Sed per sanguinis missionem illud ei subtraheretur, & per consequens faceret potius abortum, quàm præseruaret ab eo, prout dictum est de intentione Hippocr. Aphor. 31. Quintæ particulæ, & Galeni in eius comment. vltimus, cur non tutius est tam in primis mensibus, quàm in secundis, & vltimis supradictis vtero gerentibus optimam victus rationem præcipere, quàm sanguinem mittere, vt isti volunt: Ex qua optima victus ratione, cum facilius, tum securius efficitur dicti vitij sanguinis correctio, ac ipsum gignentis iecinoris alteratio, & per consequens abortus præseruatio. Si ab ea causa, (vt isti aiunt) fieri posset tum potissimum, cum hæc sit Galeni opinio, quam iubet exequendam in medijs, & vltimis mensibus eodem lib. 4. de Causis symptomatum. Nam in primis mensibus (vt diximus) huiusmodi sanguis non potest propter prænaratam causam abortum facere. Et ita patet, qualiter sit respòdendum ad secundam eorum rationem. Quòd verò ad tertiam, cum dicebant, quòd vtero gerentibus sæpe accidit aliquis sanguinis fluo ex vasis vteri: ex quo potest abortus fieri, aut foetum ipsum suffocando, aut propter nimiam sanguinis euacuationem alimentum foetui subtrahendo: quo casu sanguinis missio præcipuè ex venis cubiti reuellendo, posset abortum prohibere: Pro eius solutione notandum, quòd vt dictum est supra, quædam venæ ad vteri cauitatem deferuntur: quædam alix ad eius ceruicem committuntur. Ea de re primò videndum est, à quibus venis fluo iste sanguis fiat: an videlicet ab eis, quæ ad cauitatem: vel ab eis, quæ ad ceruicem committuntur. Secundò quantitas sanguinis, quæ expellitur, est animaduertenda: nam, si fluo iste sanguinis fuerit per venas, quæ ad ceruicem vteri committuntur, qui fluo vt plurimum accidit ipsis vtero gerentibus (vt volebat Galenus) sexto de locis affectis. & in còmento Aphor. 60. Quintæ particulæ, foetu ipso pro sui alimento vtente eo sanguine, qui per venas eas (quæ ad cauitatem vteri deferuntur) fertur: reddatque causam Galenus in eodem còmento, cur potissimum vtero gerentibus accidat huiusmodi fluo sanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis, quæ in cauitate sunt: Nam ab illis chorium, seu secundæ pendent, vt supra dictum est. Propter quòd nihil per illas in imprægnationis tempore potest naturaliter excerni. si itaque taliter euenierit, non oportet vereri abortum: immo, cum talis sanguinis fluo fiat per viam expurgationis, totius corporis, potius ex eo sequitur conseruatio foetus quàm abortus, potissimum si modum non excesserit. Quapropter nullo pacto eo casu faciendæ est sanguinis missio pro eius reuulsione. Quòd si modum excesserit taliter, quòd prægnans ex eo fluore fiat imbecillus: & mamillæ incipiant graciles fieri: eo casu cum adstringentibus talis fluo est compescendus. Et in hoc concursus existit, tota medicorum turba ab Auicenna vsque ad nostra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucusque fuerit ausus talibus sanguinem mittere. Et, si diceretur, quòd cum approximatione adstringentium supradictorũ bonum esset quoque reuulsione gratia sanguinem mittere, maximè venis cubiti. Respòdebimus optimas fore reuulsiones: verùm, quia inter eas sunt quædam, quæ tutiores sunt quàm sanguinis missio, illæ perficiendæ sunt, sanguinis missione relicta. hæc verò sunt velut cucurbitulæ in superioribus partibus appositæ: & potissimũ sub mamillis, vt iubebat Hippoc. Aphor. 1. quintæ part. inter eas quoque sunt frictions, & ligaturæ supra-

1. de Symp.
cau. cap. 7.

6. de Locis
affect. cap. 5

dictarum partium superiorum, quæ omnes absque timore & periculo, ac sine foetus noxa fieri possunt: non sic autem sanguinis missio. Et hoc de causa, ut mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuerit medicorum ausus fuit in hisce casibus sanguinem mittere, certiorati siquidem illam vtero gerentibus fieri non posse absque maxima noxa tum earum, tum foetus. Quod si ponatur eundem sanguinis fluorem ex vtero fore ex internis venis ipsius, quæ ad eius cavitatem committuntur, ex quibus, & cum quibus chorion, ac foetus ipsi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adest timor abortus, quod quamprimò etiam si in quantitate modum non excesserit, compescendus venit per omnem modum administrationis applicando adstringentia, & ab extra, & ab intra. Quem modum obseruauerunt omnes medici, qui ante nos fuerunt à Gale. vsque ad nostra tempora. Et, si adhuc diceretur, quod saltem in hoc casu facienda est sanguinis missio reuulsionis gratia: Respondebitur, ut supra videlicet affirmando, ac laudando reuulsionem: verum, cum plures sint eius species, & cum quamplurimis fiat modis, (ut dictum est) vtendum est eis, quæ cum hoc, quod nullam noxam inferunt, tutius sùt, quamuis (vt dixi) adstringentium vsus sit eius rationalis, ac propria curatio: licet vbi hanc ob causam sanguinis fluorem contingat: quocumque modo ex eisdem vasibus profuatur: difficile admodum sit, abortum prohibere, quocumque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dicit, & nos sæpius obseruauimus. Hæc mihi videntur sufficere dicta pro solutione prædictarum dubitationum, licet potuissem has fugere, memoriæ mandans ea, quæ dixi in quinto Notando: ibi enim dicebam velle loqui de sanguinis missione faciendâ, vel non faciendâ vtero gerentibus pro præseruatione abortus, indicatione tantum sumpta à causa, ex qua posset in futurum abortus fieri. Sed adhuc ab ea non fit, & non ab ea, quæ iam sensibiliter ipsum facit: illa nanque propria, ac sincera dicitur prophylactice, seu præseruatio, quæ se opponit causæ, ex qua futurus est aliquis præter naturam affectus: nihilque adhuc sensibiliter lædit: nam ea, quæ est pars artis curatricis, vt in morbo fieri se opponit causæ, quæ morbum creat: & ex ipsa sensibiliter morbus gignitur, vt inquit Galen. 11. Metho. medendi. Modò cum præsupponitur superfluus sanguinis fluorem, dicitur aliquem præter Naturam affectum sensibiliter lædentem fore genitum, ex quo potest abortus fieri. Et eo casu, quando loquimur de sanguinis missione faciendâ, præcipua intentio est curare prædictum affectum præter Naturam, qui inest, & sensibiliter lædit: ex cuius curatione posset secundariè, & per accidens abortus impediri: quod est præter intentionem nostram, vt supra diximus: nam intentio nostra, vt sæpius explicauimus, est loqui de sanguinis missione pro præseruatione ab abortu, prout pura, ac sincera prophylactice dicitur: & non prout ipsa est pars artis curatricis in morbis fieribus. Et sic delentur omnia dubia, quæ fieri possent de sanguinis missione faciendâ vtero gerentibus in fluore præter Naturam sanguinis ex vasibus, quibuscunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois septimo colliget cap. 4. vbi volebat contra Hippocr. sanguinis missionem, quando aderat repletio, qua foetus non indigebat, tutius faciendam fore, quam purgationem (vt præcipiebat Hippocrates Aphor. primo quartæ particula) loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potissimum, si materia turgeat. A quibus morbis possunt vtero gerentes corripri, & non pro sincera præseruatione ab abortu, prout loqui nostra est intentio: neque enim negamus nos, quod vbi quispiam præter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, sed ipsius etiam vitæ periculum imminet, & pro eius sublatione venæ sectionem desideret, quod ea vtendum sit, moderatè tamè, cum maius ex ea comparetur comòdum quam incomòdum, licet periculo non vacet: sublato per eam eodem affectu, qui magis, ac certius poterat abortum causare, idque in dies experimur: cunctis tamen aliis ritè perpensis, & feliciter semper successit. Cõfugient fortasse à rationibus, & auctoritatibus destituti, ad experientiam, dicentes se multoties expertos esse sanguinis missionem in prædictis tribus casibus, vel in eorum aliquo, & præseruasse ab abortu.

11. Method.
med. cap. 2

ab abortu. Verum hi velut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vti: ita valdè magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorant enim primò, quid sit experientia. Quæ à Galeno libro de historia philosophica hoc modo describitur. Experientia est eiusdem rei specie plures memoriæ: & lib. de opima secta. experientia est, inquit, eius quod frequenter, & eodem modo visum est comprehensio, atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipsi dicunt, sit vera experientia, ex prædicta descriptione patet. tum cum huic, vt dicebat Gale. 3. metho. medendi longo vsu opus est: tum & tertio cum rationibus, & auctoritatibus omnium medicorum contradicat. Nunquid ea possit dici vera experientia, cum eam (vt dicebat Gal. 2. meth. medendi) recta ratio ornet. Et nono de Hippocratis, & Platonis decretis, & nono meth. medendi, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos dicebat, quàm infirmâ, & imperfectam fore experientiam sine ratione. Ultra hoc, quod periculosa est, vt dicebat Hippo. primo Aphor. primæ particula, & Galen. 10. de Simplicium medic. facultatibus. Is ergo, qui ei soli insistit, errat, vt volebat Galen. 3. Method. medendi. Absit ergo, vt cum duo sint omnium inuentionum instrumenta, vt assererat idem Gale. 3. Metho. medendi. & libro de Elementis primo. quod aliquis medicus soli experientie, absque ratione insistat: Quia ipse inquit, semper artifex imperfectus erit, tanquam semper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Gal. 8. de Compositione medic. secundum locos. Concludamus ergo, quod, si fortasse aliquando huiusmodi sanguinis missionem pro præseruatione ab abortu, vtero gerentibus præceperunt: valde errauerunt, & maximo periculo se ipsos. exposuerunt cum rationibus, & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cum loquentes de experientia eam ignorent: vt clarè patet ex prædictis Hippocratis & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiusmodi empiricorum abusus: caueat demum quisque Medicus rationalis ab hisce erroribus: damnèque, si quem audit ignarum empiricum aliquando, eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cum rationibus & auctoritatibus, tum etiam experientia persuasus, elapsis prope diebus in illustrissima Maria Cardona Marchionissa Padulæ, cum vtero gereret nec in primo, nec in secundo, nec in tertio mense etiam apparente eo tempore aliquali sanguinis pauco ex vtero fluore, assueta aliàs in primis tribus mensibus abortum pati, mediocriter, etiam ferè corpus habente absque occasione manifesta: laxa tamen alba, & mollis carnis, tum ratione sexus, tum ratione proprii temperamenti, regione, & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum, in eius ventriculo redundabat: cuius signum erat continua subuersio, & nausea (vt volebat Galen. 8. de Compositione medicamentorum secundum locos) sanguinem mittere prohibui. Et de nouo, si, Deo duce, iterum geret vtero, prohibeo, ac prohibebo. Et, si omnis tum ratio, tum experimentum mihi deficeret: sufficit abundanter prædictus millies citatus Aphor. 31. quintæ particula. qui nullo pacto in casu illustrissimæ prædictæ Domine ab aliquo potest refragari: eò magis, cum nec ratio vlla, aut auctoritas, vel experientia in contrarium reperitur: quamuis non defuerint aliqui volentes, quod in primo, & secundo mense ante sanguinis fluorem, bonum fuisset sanguinem mittere. Et quidam alij asserentes non modò ante sanguinis fluorem: verum etiam in tertio mense apparente dicto sanguinis fluore: quàmuis pauco (vt tu mihi testis es) debuisse sanguinem mittere: licet eo casu statim prædictæ Domine aliàs vena secta post horam, vel alteram abortierit. Qui quidem quantum deuiant, ac à veritate deuiassent, si ita perfecissent, & deuiabunt, si fortasse in prædicta Domina in eodem casu præcipiant, ex omnibus prædictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet sanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipse, qui quidem optimi iudicij, bonosque Medicinæ auctores, ac aliis interpretari non desinis, facillè dignoscere potes.

Vide mi Falco, quanti valuerit apud me auctoritas tua: quanti etiam imperium: malui enim tibi morem gerere, quàm tuum imperium renuens inof-

cap. 11

cap. 1

2. Meth. med.
den. ca. 6. 9.
de Placit.
Hippoc. &
Plat. 9. meth.
ho. med. &
8. ca. cap. 6
10. de Simp.
medic. facult.
cap. de sangu.
ni. ue.
3. Meth. med.
den. cap. 2
3. Meth. med.
den. & 1. de
elem. cap. 2
8. ca. 1

8. ca. cap. 3

ficiosus haberi: & si innumeris, hisque etiam quotidianis curandorum morborum occupationibus me poteram iuste excusare. Quibus perinde ac fluentibus, & crescentibus vndis, ita penitus obruor: vt vix detur ex illis ad refocillandam vitam emergere. Tu tamē scribentis animum accipies potius, quam doctrinam, vel ingenium. Et, si nihil in hoc opusculo doctum, elaboratum, ex cultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferā, non parua meae doctrinae, quam tuae variarum scientiarū profunditati, temporisque breuitati benigne precor ascribas, vt, quando ita praecipisti, tibi ipsi solum ignoscas. Daturus equidem, siquid plus ocij nactus fuero, & haec nostra paruula hilari fronte te accepisse cognouero: fortasse doctiora, ac meliora. Tuūque Donatum Antoniū Altimarum Altissimae tuae eruditionis studio sissimum, vt cepisti, ama, amplectere, & foue, ac diris maledicentium, ac virulentorum moribus tuae auctoritatis antidoto, vt par est, fortiter, ac animose tueri, cum potissimum veritatis inquisitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis haec paucula scripserim. Vale 15. Calend. Iulij 1543.

DE ALTERATIONE CONCOCTIONE, DIGESTIONE,

PRAEPARATIONE, AC PURGATIO-

NE EX HIPPOCRATIS, ET GA-

LENI SENTENTIA

METHODUS,

DONATO ANTONIO AB AL-

tomari Auctore.

HIPPOCRATES, quem primum omnium medicorum, ac philosophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galen. vbiq; fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex atomis, insectilibus, ac incompactilibus corpora nostra compaginata esse asserbant, lib. de Natura humana. primo hoc pacto destruere nixus est asserens. Mea verò est sententia, si vnum sit homo, nullo vnquam dolore afficiatur: neque enim esset, à quo doleret, vbi vnum tantum foret: quod si doleret, etiam necessariò vnum quoque medicamentum esset.

r. de Natur. facult. ca. 13. in lib. quod ani. mo. ses. qu. tem. cor. cap. 7. 8. de decr. Hipp. & Pla. ca. 4. 1. de Nat. hu. ma. tex. 5

Lib. de cost. or. cap. 8.

cap. 2.

sec. 1. & 2.

Quam Hippocr. sententiam Gale. lib. de Constitutione artis medicae confirmat: cum dixit, Nam vnum immutabile in aliud est, cum in quod transmutetur, non habet. at immutabile inalterabile est, atque impatibile. quod verò est impatibile, id vacat dolore: ergo quod vnum est, id impatibile esse necessariò sequitur. Qua de re, si vnum specie est elementum; nihil in omnibus vnquam dolebit: at verò doler. non est igitur elementum vnum. Ad haec libro 1. de Elementis dicebat, Nulla atomus aut alterati, aut sentire natura apta est. si igitur ex atomis corpora nostra costarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non doleremus: atomi nanque omnes corpora exigua sunt qualitatis expertia. Pari ratione ab eodem Hippocr. eorū opinio refellitur, qui vnum tantum ex quatuor primis elementum esse

esse asserbant, ex quo corpora nostra, & caetera oriri volunt. quorū quidam hominem, a crem esse, aut ignem: quidam aquam, aut terram putabant. Nec minus idem ipse Hippoc. eodem lib. nonnullis rationibus eorū placita destruit, qui hominem vnum tantum succū esse existimabant. quorum aliqui sincerum sanguinem, aliorum succorū expertem, vtriusque videlicet bilis, & pituitae: quidam pituitā, aut bilem tantum esse dicebant. Quibus sic destructis, ac penitus euersis, ad alteram prauam haeresim diruendam accedit, quae Empedoclis erat, his verbis: Proinde quī verisimile est: aliquid ab vno generari: cum nec à pluribus generentur, nisi mutuo temperamento conueniant: Voluit enim Empedocles ipse corpora nostra, ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta esse, non tamē inter sese confusis, sed frustulatum, compactis, & sese attingentibus, quae sententia eisdem argumentis conuincitur, quibus ea conuincebatur, quae ex insensilibus, & impatilibus primis corporibus, corpora nostra sensilia gigni asserbant. quam etiam opinionem Gal. reprobat lib. de Constit. artis medicae. Quibus ita confutatis, Hippoc. ipse primus inter omnes, mox eodem libro de natura humana, statuit elementa quatuor esse, eaque in mixto comisceri, ac temperari (vbi ab Empedocle discrepat, qui elementa nec comisceri, nec confundi in generatione asserbat, vt diximus: sed frustulatum tantum compaginari, ac sese attingere) ex quibus, inquam, elementis quatuor simul, modo, & aequabilitate comixtis, corpora nostra generari decretum reliquit. cum, si alterū alteri longē praestaret, & valentius infirmior, nihil generaretur. quatuor ergo supradicta prima, omnium corporum, quae generantur, & intereunt, simul commixta, ac inter sese mutuo temperata, nedum hominum, elementa comunia esse statuit, quae summas, ac sinceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia calida, frigida, sicca, & humida appellata sunt. propriae autem horum substantiae nomina sunt ignis, aqua, terra, & aer, summa caliditas igni, aeri humiditas, aliorum aquae, ac siccitas terrae inest, vt testatur Gale. in cōment. de Natura humana primo. Nimirum ergo, vt diximus, praedictas peruersas opiniones Hippocr. destruxit, suamque veram statuit: cum nec ab vno aliquid generari valeat, nec à pluribus, nisi mutuo, temperamento conueniant, ac comiscantur, modoque, & aequabilitate respondeant. Qua de re cum omnium corporum, quae interitui, ac generationi subiacent: tum etiam hominis natura eiusmodi sit, necessarium est ipsum hominem non ex vna re costare, imò non tantum ex quatuor his elementis, verum ex peculiaribus, quamuis nō propriis, sed omnibus sanguinem habentibus animalibus, communibus, sanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile constat. haecque illi sunt natura corporis, & propter haec aegrotat, & valet. valet quidem, cum ea inter se virtutem, & copiam mediocriter habent temperatas, & potissimum si permixta sint: contra laborat, cum eorum quicquam fuerit minus, ampliusve, aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: prout decretum reliquit idem Hippocr. eodem libro de Natura humana. Et si omnes nostri corporis partes ex sanguine generantur, vt voluit Galen. 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, & primo de Natura humana: tamen non ex eo sincero, atque impermixto, puro seu integro, & alijs humoribus non confuso, cum hic nunquam vtero gerentibus insit. sed ex eo, qui per excellentiam id nomē sortitus est, vtriusque bilis, & pituitae participat, corpora nostra genita sunt, & demum edita in lucem, ex ipso incrementum, & perfectionem accipiunt ex quadam quā materia, vt idem Galenus sentit eodem libro. octauo de Hippocratis, & Platonis decretis. Hinc patet, quod, si ex supradictorum temperatura sanitas in humano corpore efficitur, & cōtra, ex horum intemperaturis, morbi accidunt: nec corpus nostrū impatibile, omnisque affectio- nis expertis est, velut adamas, aut quiduis id genus, teste Gale. 1. de Sanitate tuenda: vtrum alteratur, corrūpitur, & vertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, propterea auxiliū desiderat. nam si impatibile atque inalterabile esset humanum corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis praesidio indigeret, vt ait Galen. libro artis medicinalis. duabus aut transmutationibus cum

tex. 3

tex. 12

cap. 8

tex. 12

tex. 11

text. 15

17. & 13

com. 13

tex. 17

Text. 19

& 20

ca. 4. cō. 27.

cap. 4.

cap. 4.

cap. 84.

subijciatur, alterata simul, ac fluente eius substantia: (alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata, & humectata: sicut autem, & secundum sensibiles excretiones, ac per occultam transpirationem) duplici quoque eger restauracione: altera quae excedentes temperet qualitates: reliqua, quae locum repleat inanitum, ut voluit Galen. i. de Elementis. Atque hinc quarto de Simplic. medicamentorum facult. duplex innuit esse nostris corporibus iucundum: alterum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum, quod medeatur ei, quod alteratum est, quod quidem est medicamentum. Nostra denique substantia cum im- patibilis non sit, immo continuo oportet per se tota alterari, illudque ratione pri- marum qualitatum effectricium elementorum, caliditatis videlicet, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, vicissim inter se agentium, & patientium, necessum est, ut corpora nostra praesidia desiderent, ac auxilium indigeant: cum, si ex toto integrum, illa sumque corpus duraret, talisque quale ipsum ab initio creator fabricatum reli- quit, nequaquam correctore eguisset. at nunc, cum disfluat semper, ac dispareat: aliquo observatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, qualeque sit, cogni- turus est, illicoque tale, ac tantum vicissim reponens, instaurabit: & ut semel di- cam, quod discutitur, atque evanescit, ingeri paulatim, atque reponi opus est, ut ait Galenus libro An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum. ve- lut, si eorum substantia alteratur, indiget aliquo, quod excedentes temperet qua- litates, eodemmet Galeno teste libro i. de Elementis. Quocirca ars quaedam non ab re, quae medicina nominatur, inventa est, corporis humani gubernatrix. & li- cet a prima eius constituta parte denominetur, ut idem Gale. ait eodem libro ad Thrasymbulum: tamen eam et ars, quae una est relatione ad unum intentum finem, qui sanitas est, circa quem omnes artes versantur, cum unum in singulis artibus, isque bonus finis sit, eodem auctore eodem lib. ad Thrasymbulum: hanc, inquam, sanitatem medica ars perpetuo procurat, siue eam tueatur, siue perditam recu- peret in humanis corporibus, cum in sanis, aegrotisque una haec ars medica mo- do uno vitia emendet, ea videlicet corrigens; in nullo siquidem alio eadem vitia discrepantia, quam secundum quantum. At, cum ipsa perpetuo corporum vitia emendat, ac corrigit, propterea correctrix ars appellatur. Quod si exacte, perfecteque valentem hominem accipiat, in hocque gradu ipsum conservet, eue- cticam eam, id est boni habitus servatricem vocamus. si vero eos, qui iam morbum evaserunt reficiat: analepticam, seu refectricam, vel instauratricem. Inter quas ea quoque collocatur, quae a medicis salubris proprie dicitur ac conservativa simul. Haec quidem tres partes sub ea medicina parte connumerantur, quae exigua vitia corrigit: inter se autem ratione maioris, minorisque dissentiunt. Estque insuper quaedam alia praedictae artis pars, quae a medicis proprie prophylactice vocatur. Cui succedit illa, quae magna vitia tollit, quae proprie curativa dicitur. Cum ergo cunctae haec partes circa unum, ac idem propositum finem versentur, qui nil aliud est, quam sanitas, ut voluit Gale. eodem lib. ad Thrasymbulum: sequitur, quod una tantum sit ars medica, per quam humani corporis vitia corriguntur in non- nullas partes diuisa, prout magis, & minus est vitium, quod corrigitur: haecque praesidia, atque auxilia, quibus indigent, porrigit, relatione tantum ad unum fi- nem, qui, ut diximus, sanitas est: corpori videlicet, aut aliquid, ut superuacuum de- trahens: aut aliquid, quod deficiat adiciens, naturalemque modum ei compa- rans, qui nil aliud est, quam sanitas ipsa. Hinc recte arbitror ab Hippocr. relatum fuisse, quod medicina est appositio, & detractio: appositio quidem deficientium, detractio autem redundantium. verum, sicut non vnus artis est opus facere, & alterius vitiatum corrigere, sed eiusdem, ut ait Galen. lib. An tuenda sanitas spe- ctet ad medicum, vel ad gymnasticum, ita nec vnus opificis est corpora nostra creare, alterius vero eorundem corporum vitia corrigere. Atqui, cum natura primaria sit humani corporis opifex, nos autem ab initio animal creare non potuimus, nec primam eius formationem instituire: ipsaque iterum natura aegrotis sanitatem comparat, nec alia profecto ratione foetui in praesentia in lucem

cap. 7
cap. 10

cap. 19

cap. 7

cap. ult.

cap. 13

cap. 29

in lib. ad
Thrasymbul.
cap. 25.
in lib. de sta-
tibus. prope
pepsi.

cap. 26

lucem edito alimentum suppeditat. quin etiam similiter nunc operatur, alit, digerit, excremit, omniaque, ut semel dicam, in praesentia ut prius eadem ratione ministrat. ars ergo primaria naturae est. Qua de re rite a praeceis sapientibus dictum est, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morbo- rum esse medicatricem: medicum autem eiusdem esse ministrum: ut testatur Ga- lenus eodem libro ad Thrasymbulum, necnon libro primo de diebus decretoriis auctoritate Hippocratis asserit, quod natura omnino sufficit: pariterque medicum ibi appellat naturae ministrum, non pharmacopolam quendam ex triuio, sed re vera medicum. Cum denique naturae morborum sunt medicatrices, ut ait Hippo- crates libro sexto de morbis vulgaribus: ac ipsa natura corpus alit, digerit, excre- nit, & omnino sufficit, ut superius diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, ea- que est artifex, & animalibus consulit, ut idem Galenus testatur sexto de mor- bis vulgaribus, cum hoc commentariolo nil aliud dicendum proponam, quam quot, & quibus mediis, ac quando possit ipsa naturae a re vera medico, ac ipsius ministro cum oportet operari, praecipue in curandis morbis, prius quid per na- turam ipsam intelligendum est, quidque ea sit, ac quo pacto omnino sufficiat, primum explanare licebit: deinde quomodo ea pro quibusdam functionibus perfectius obeundis, ac quibus mediis iuuanda sit, dilucidare non grauabor. At, quoniam ad artem maxime necessaria sunt, quae hic describimus, praesertim quia pro tyronibus laborem hunc suscepimus: si qua saepius repetimus (cum hoc me- dius sit auctore Galeno in commento aphorismi vigesimisecondi quarti libri) cul- pandi minime erimus.

De Natura.

Niuisam hominis naturam esse sanguinem, pituitam, & bilem gemi- nam, flauam videlicet, & atram ab Hippocrate, ut supra retulimus, pri- mo de natura humana decretum est: nam, licet, ut diximus, humana corpora ex sanguine conformentur, non tamen ex eo sincero, cum hic praegnantibus nunquam insit, verum ut particeps utriusque bilis, & pituitae. Haec quis inficias ibi corporis pleraque partes ex semine gigni Galeno apertum esse: nam seminis parua in utero delecta moles est, nutriturque, & amplificatur ex sanguine. Nec vero id incognitum est, ex sanguine quoque semen genitum esse, quia de re qui ex sanguine corpora humana generari asserunt, at non ex eo mero & aliorum humorum experte, sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est utriusque bilis, & pituitae particeps, nihil Galeno pugnabit, ut lucide videre licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominum naturam duplicem quoque esse, videlicet tum omnium communem, tum cuius- que propriam, ab Hippocrate primo de morbis vulgaribus decretum est. qua de re, cum apud eundem ipsius naturae essentia in quatuor elementorum tempera- tione posita sit, sequitur humani corporis naturam idem esse, quod tempera- mentum, seu temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigi- di, ut patet Galeno secundo de natura humana, & in commento aphorismi se- cundi libri iij. & 34. libri ij. quae quidem natura, licet quae opus est, efficiat, ineru- dita, & indocta, ut ait Hippocrates sexto de morbis vulgaribus: tamen a Galeno ponitur eam esse artificem, animalibus consulere, ac vim quandam esse inhabi- tantem in ipsis corporibus, quae a natura reguntur, eodem libro sexto de morbis vulgaribus: idque de mente Hippocratis. At quae sit ipsius naturae substantia, quae nos & finxit, & gubernat, ipse Hippocrates non ausus est pronunciare, quanquam nostrae creationis auctorem naturam appellat, prout omnibus ho- minibus mos est, teste Galeno, nono de Hippocratis, & Platonis Decretis. at idem Galenus libro de temperamentis terrio, naturam ait esse vniuer- sam substantiam, ac temperiem, quae ex primis elementis conflatur, calido, frigi- do, humido, & sicco. Quod autem haec eadem natura, quae humani corporis parti- culas effinxit, ac sensim adauget, omnino per eas totas sit extensa, ut quae totas eas

cap. 26
cap. 11

sec. 5. text. 1.

sec. 5. com. 1
in 1. de po.
na. 13.

text. 18.

com. 27.

sec. 3. text. 1.

com. 1.
1. de usu
par. com. 2.sec. 5. text.
com. 2.
text. com. 1.cap. 8
cap. 4.

per totas non tantum extrinsecus fingat, nutriat, atque adaugeat, dilucidè idem-
 mer Galenus declarauit secundo de Naturalibus facultatibus, hanc cuiusque
 hominis particularem naturam, vt dilucidius loquamur, subdividere licet in to-
 tius corporis temperamentum, & cuiusque particula eiusdem corporis natu-
 ram, seu proprium temperamentum, ipsam quidem gubernans, qua diuisione
 Galenus vtitur in plerisque locis, præcipuè libro primo de Compositione medi-
 camentorum secundum locos in principio. verum ipsius primæ nostræ naturæ,
 seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunt, spiritus scilicet, san-
 guis, & feminalis humiditas, vt ait Galenus in commento Aphorismi 15. primi
 libri. Et libro vndecimo Methodi medendi fatetur, naturam ex tribus partibus
 constare: ex spiritus videlicet, & ex solidarum partium substantia, qua partes
 ex genitali femine condita sunt: & tertio ex carnosâ substantia, quæ ex sanguine
 gignitur. Et, si superius relatum sit à nobis cunctas nostræ corporis partes ex san-
 guine, non tamen sincero, formari, idque Galeno minime pugnare: distinctius si
 loqui velimus, partes, quæ carnosæ magis sunt, ex sanguine: quæ verò solidiores
 in primo ortu, ex femine fieri: atque formari fatebimur, prout patet ex Galeni
 mente libro primo de semine, idque aduersus Aristotelem concludit. His sic di-
 lucidatis, cuilibet, vel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam
 tum communem omnium hominum, tum cuiusque propriam, ac demum singu-
 larum partium, ex Hippocratis, & Galeni sententiâ intelligere debeamus. Verum,
 quia superius relatum est, naturam ipsam ab initio fuisse animalis opificem, eiq̃
 demum alimentum suppeditare, digerere, excernere, ac omnino ipsi ministrare,
 vt patet Galeno ex Hippocratis mente libro nono de Hippocratis, & Platonis
 Decretis, & libro, Num tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum:
 nec minus apud Galenum sæpenumero reperimus, calidum innatum hæc eadē
 in animantibus perficere, vt patet in commento aphorismi 15. primi libri sub his
 verbis, Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, sic vti neque
 rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus,
 de quo nunc habetur sermo. hic igitur est omnium operum naturalium causa.
 Verum, quoniam in nonnullis locis, vt superius diximus, & pariter in commen-
 to aphorismi tertij primi libri asseruit semper naturam, coctionem, alimenti di-
 stributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque as-
 similationem operari, velut maximè necessarium; discutendum videtur, num
 Hippocrati, & Galeno, veltit natura, & temperamentum, vt supra verulimus,
 idem sunt: ita quoque calor innatus, & natura, an in aliquo discrepant. Et, cum
 ad amussim ostensum sit, quid per naturam sibi velint, pari ratione succinèe quo-
 ad possumus, quid per calidum innatum ex eorum mente intelligendum sit, dilu-
 cidabimus: quò facilius quisque discere valeat, num natura, & calor innatus idem
 sint, vel in aliquo discrepent.

De calido innato.

NE quis decipiatur, de calido innato pro substantia, ac corpore calido,
 non autem pro qualitate differere proponimus. appellatur autem hæc
 substantia innatum calidum ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate:
 vt sentit Galenus in commentario aduersus Lycum. id autem nil aliud
 est, quam sanguis, & semen, vt eodem loco ab eo asseritur. nec non ab eodem au-
 ctore in commento Aphorismi 15. primi libri, facultas nos gubernans calor in-
 natus appellatur: cuius essentia in spiritu vnâ cum sanguine, sanguineisque visce-
 ribus reposita est, vt idem Galenus quoque testatur sexto de morbis vulgari-
 bus, & in commento 15. aphorismi primi libri. Qua de re eius substantia aerea
 est, & aquea, seu in sanguine, & pituita subsistit: qualitate verò est congruè,
 ex frigiditate, & caliditate contemperatus, prout Galenus asserit octauo de
 Hippocratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipse libro de palpitatione,
 tremore, rigore, & conuulsione, ipsum calidum innatum essentiam seipsam
 mouen

mouentem, semperque mobilem esse fatetur. Et, quia semper mobilis est, non in-
 tra tantum, extrave mouetur: sed alius alium motum semper excipit, quoniam, si
 intra solum moueretur, immobilis otius euaderet: extrorsus verò, si tantum mo-
 ueretur, dissiparetur, & periret. nunc autem modicè succensus, ac modicè adau-
 ctus perpetuò mouetur. Succenditur quidem ad ima corporis lapsus, quo alatur
 appetens: obtinet enim & ipse ex sanguine perseverantiam: quemadmodum ex
 lignis idoneis, qui in foco, est ignis, eodem Galeno teste libro de curandi ratione
 per sanguinis missionem. At auctus, & expansus affatim, ferme extingueretur.
 quod autem extrorsus exeat à principio proprio, id obtinuit, quia calidum na-
 tura est. at interiorum, & infernum statum possidet, quod frigoris alicuius sit par-
 ticeps, quando quidem mixtum ex calido, & frigido existit. prima itaque calidi-
 tatis ratione est subiectus motor. Magnum verò vsum ei frigiditas adiungit: nam
 nisi frigus obstarer, cum sursum ferri calor aptus natus est: summa peteret, simul-
 que cum eo alimenta ferret. hunc ergo motum caloris, ne longius protensus pe-
 reat, frigiditas ipsa impedit: dubium namque esset, ne sua leuitate, & ad superna
 impetu corpora desereret, quare detinet frigiditas, & impedit, & vehementis ela-
 tionis impetum moratur. Verum, cum asseruimus calorem huc innatum semper
 mobilem esse, seipsamque mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tum ad
 extra ab intra, horum motuum quidam caloris innati primus dicitur, teste Gal.
 lib. 3. de Causis pulsuum, cum videlicet mouetur foras, & extra: secundus verò
 eius motus est: cum intro, & in seipsam mouetur. Nec ab re vnus istorum motuum
 primus dicitur: nam à proprio principio, vt diximus, quia calidus natura est, ob-
 tinuit, vt foras, sursum, & extra moueatur. Secundus autem motus, propterea se-
 cundus appellatur, quia intro, & in se ipsum mouetur: non propter aliud, nisi pro-
 pter alimentorum confectionem: & non quia calidus natura sit, quinimmo in ali-
 menta conficerentur, ipseque intus detineretur diu, vbi absolute succi confecti
 sunt, neque proprium suum motum primum, quo fertur foras repeteret, intra fir-
 mus, immobilis oculus euaderet, cum vtrinque esset ociosus, atque ita permanens
 nil aliud esset, quam via ad mortem, ac eius extinctionem: substantiæ enim sem-
 per mobili mors est quies. Hinc patet calidum innatum, ex Hippoc. & Gale. sen-
 tentia, nil aliud esse, quam essentiam seipsam mouentem, semperque mobilem, vt
 supra verulimus, nec quicquam aliud esse naturam animalium præter hoc cali-
 dum secundum Hippocratis opinionem, quam Galenus asserit in comment. 15.
 Aphorismi 1. lib. & commeto Aphorismi. 37. quarti libri, ex mente eiusdem Hip-
 pocratis asserit. Quæ nostra corpora regit natura, nihil aliud est, quam calor na-
 turalis: qui etiam nil aliud est, quam sanguinea substantia, simulque aerea, seu fe-
 minalis, vnâ cum spiritu, vt idem Galenus ait quinto de Simplicium medicamen-
 torum facultatibus: quod iterum de natura superius dictum est. Qua de re indu-
 bitanter nil aliud esse calorem innatum concludamus, quam naturam, atque ani-
 mam: immo natura, atque anima, de mente Hippocratis, nihil præter ipsum est, vt
 Galenus asserit libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. calidum
 ergo innatum, naturam, atque animam idem esse ex Hippocratis sententia, vt
 supra ostendimus, nemo asserere vereatur: velut & corporis naturam, idem quod
 temperamentum, eodem Galeno auctore libro de Natura humana, & libr. 1. de
 Vsu partium, nosque de eorum intentione illud citra controuersiam fatemur, &
 si, vt Christi affecla, & vt rei veritas, aliud de nostra anima sentiam, quam in-
 corruptibilem, & immortalem firmiter teneo: licet Gale. de Ratiocinatricis ani-
 mæ essentia asseritiuè loqui perpetuò veritus sit.

Quod ars medica, ac medici necessarij sint.

Erùm, cum supra relatum sit ex Hippocratis, & Galeni mente, natu-
 ram in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morbo-
 rum esse medicatricem: & in summa, naturam summam quadam prouiden-
 tia corpori nostro prospicere, ac prorsus sufficere, forsitan quispiam ex his
 suspic

cap. 3
1. de sem. ca.
13.

cap. 1

cap. 1

cap. 5

cap. 8
cap. 26
lib. de marc.
ca. 3. 6. epi.
5. v. cõ. 5. 8.
de decretis
Hip. & Pla.
6. 7.

cap. 7

sec. 4. cõ. 25.

cap. 7

cap. 6

cap. 5

cap. 9

cap. 3

cap. 6

2. de Natu.
hum. com. 1.
1. de Vsu
par. c. 9.

sec. 2. text.
com. 1.

fuspiciabitur artem medicam, ac medicos ipsos, tanquam superfluos, tolli debere; cum natura ipsa omnino sufficiat, cuncta administrando seruandi animalis causa, cuius quoque primaria hæc est ars, vt diximus. At si quis verba Galeni perlegerit sexto de morbis vulgaribus; dilucidè percipiet non mendacem esse, qui asserit à medicis morbos curari: nec eum, qui artem medicam laborantium sanatricem esse testatur: eadem ratione nec illi, qui primum languoribus mederi existimat. verum ergo est dicere, naturam morbis mederi rectè quoque, & artem medicam, ac medicum: verè insuper, & eius esse ministrum, ac auxilia ipsa congruenti qualitate, copia, & tempore exhibita: cum auxilia in tempore agrotis adhibere folius medici sit, isque auctor, ac occasionis inuentor, distinguens optimè per artem, quam didicit salubria, atque insalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem eum alimento opus est, ipsique sanguinem præparans, per quem egonas particulas nutriat, cibum in ventriculo conficiens, iterum vt sanguis ipse creari possit: & in summa quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò sanum animal tuendo, sed etiam agrotò sanitatem restituendo, natura quidem est dignitate antecellens cunctas alias sanitatis effectrices causas; cum omnes materiam sibi parent, ac suggerant. Postquam secundo loco dignitate succedit ars ipsa medica, per quam medici fiunt, cuius artis vt medici ipsi vtentes, morbos pellunt, ac auxilia ipsi naturæ parant, & ministrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipsa medica medicis dignitate præstat, vt asserit Galenus eodem citato loco: & propterea dignitate vltimos esse eos, qui medicis ministrant ad sanitatem comparandam: & eos, qui materias præparant, quos herbarios vocant. Hinc concludamus, naturam omnium artium, ac artificum ad medendum primariam, ac potissimam esse; postquam vt diximus, sequitur ars ipsa medicatiua, quæ naturæ ministra est. succedit & medicus tertio loco, quem vbique tum naturæ, tum ipsius artis ministrum Galenus appellat, præcipuè primo de morbis vulgaribus, & libro primo de diebus decretoriis: post quem sequuntur ipsorum medicorum ministri materias, atque instrumenta ipsis medicis parantes. hi verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, venam scindentes, clysteres immittentes, cataplasinata adhibentes, & similes alij. Quæ de causa licet superius relatum sit, naturam omnino sufficere, eamque morborum esse medicatricem, ac ipsius primariam esse artem; tamen, quoniam ars ipsa medica in numero est earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correptricium, in quibus duo præcipuè inspicuntur, efficientis causæ videlicet potentia, & impotentia, & materiæ copia, vel inopia, vt ait Galenus libro de constitutione artis medicæ: rarumque est artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. hæc de re, licet natura ipsa vt efficiens causa sanitatis tum conseruandæ, tum recuperandæ admodum potens esset cuncta perficere, quantum ex se est; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinsecus suscipere debebat; cum in se non haberet. Huic non ab re ipsi naturæ succurrunt & alij ministri, præsertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipsi quidem naturæ, non tamen eius ministris negata sunt: vt superflue carnis abscissio, aut luxati articuli repositio. At, cum inter eos, qui naturæ ministrant, quidam sint, qui potius mediatur, quàm immediatè ei ministrare videntur (vt hi, qui materias tantum, aut instrumenta parant, potius medicis ipsis immediatè, quàm ipsi naturæ ministrant.) quidam verò sunt, qui non tantum instrumenta, aut materias: verum qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum ipsarum materiarum dignoscentes, ea ratione naturæ ministrant, vt potius auxiliorum, ac occasionum inuentores sint, quàm materiæ auxiliorum: tunc enim auxilia dicimus naturæ ministrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, ab aliquibus humanis corporibus applicantur, Galenò teste vndecimo methodi medendi. Hinc non ab re Galen. i. de Diebus decretoriis eum medicum appellat naturæ

eodem loco.

sec. 2. com.
45. & 51. 1.
de dieb. de
cret. 11.

cap. 12.

cap. 1
cap. 11

naturæ ministrum, qui re vera medicus est: & non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum absit à iusta appellatione ministri nature, vt etiam maximè contrarium nomen ipsi conueniat magis, iniquo videlicet, & ipsius naturæ, & agrotantum hoste iurè appellato: is ergo, qui re vera medicus est, distinguereque per artem didicit salubria ab insalubribus. quique vi eius artis, ac auxiliis vtès morbos pellere valet; quamuis non primò vt natura ipsa, sed veluti ipsius naturæ adminiculator, atque minister; præterea nec ars ipsa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis sanitate tum seruandæ, tum recuperandæ; quamquam ars ipsa, vt diximus, per quam verè medici fiunt, dignitate prior ipsis sit, vt ait Galen. sexto de morbis vulgaribus. Cuncti verò alij, qui medicis ministrant, materias auxiliorum parantes, aut instrumenta idonea, potius medicorum, quàm naturæ ministri appellandi sunt: cum nec qualitatem, nec quantitatem, aut occasionem, vel vtendi modum cognoscant. Quare eis digniores sunt medici ipsi, velut etiam & auxiliis: medicis verò ars medicatiua: quæ rursus, vt tetulimus, naturæ ministra est, eius videlicet, qui vel curatur, vel præseruatur, vel conseruatur. Tunc ergo naturæ medicus auxiliatur, vt sæpius diximus; cum auxilia in tempore, atque, vt decet, ei porrigit, atque propinat. quòd si importunè oblata fuerint; non amplius salubres causæ, neque auxilia dicentur. Porro, cum in his adhibendis nonnullos nostri temporis iuniores medicos hallucinari inspiciam, qui intempestiuè materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari se autumant, cum potius eam impediunt, quàm ipsi ministrant, prauosque errores committunt: non solum quia intempestiuè auxiliorum materias naturæ propinant, verum qui etiam cuncta confundunt: nam sæpenumero alterantia; aut præparantia propinantes auxilia se naturæ adminiculari in concoctione, vel in digestionem opinantur: & contra concoctioni, vel digestionem, cum fortè fortuna auxiliantur, asserunt se parare expulsionem, aut præter præparationem tantum alterare putant, rogantibus amicis, vt quando, & quibus auxiliis naturæ opitulandum sit; præcipuè in propulsandis morbis, aut in sola alteratione perficiendâ, aut concoctione, simul cum ea alteratione, vel digestionem, seu præparationem, ac purgatione, dilucidare vellemus: vt eis gratificaret, libenter hoc onus simulque vt ad propulsandam materiam styllum exercerem. Itaque de alteratione primò differere decreui, tantquam quodam communi genere ad cuncta alia: nam absque alteratione, nec concoctio, nec digestio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet.

sec. 5. com. 1

De Alteratione.

Elut, cum corpus aliquod ab his, sub quibus antea fuit, in nullo est immutatum, quiescere id dicimus, vt Galenus asserit primo de Naturalibus facultatibus: ita equidem; si in aliquo ab his recesserit, secundum illud id moueri dicimus, & cum nonnullis modis corpus à statu, in quo erat, recedat: pari ratione multis etiam modis moueri dicitur. At, quoniam motum prioris esse habitus mutationem à Galenò asseritur libro primo Methodi medendi, ea verò immutatio dupliciter fit, eodem auctore libro secundo methodi, & libro primo de locis affectis: quorum vnus lationis: alter alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in loco: ut, latio appellatur: quæ verò in qualitate, alteratio. Latio ergo prioris loci mutatio erit: at alteratio à Galenò secundo Methodi medendi asseritur, quòd est generatio qualitatis, aut affectus, seu dispositio, vel mutatio eius, quod prius fuit. hæc autem fit, cum quæ prior in corpore qualitas erat, mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo alteratio mutatio in qualitate, seu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis, prout Galenus asseruit primo Methodi medendi. hæc ergo sunt primæ duæ, simplicesque motus differentia; quamquam enim lationis motus prior, simpliciorque sit, cum auctio, diminutio, & generatio, licet in his quoque motibus prioris habitus sit immutatio, veluti in prædictis: tamen compositi sunt, & non simplices motus, vt ait Gal. i.

cap. 2

cap. 6
cap. 3
cap. 3

cap. 3

cap. 6

cap. 2. Gal. i. de Naturalibus facultatib. Verum in quacunq; re alterationes fuerint, in ipso fieri essentiam suam possident: cum, si quis ex albo niger, aut ex nigro fiat albus in colore mouetur; & si quid prius dulce, postea fiat austerum, vel ex austero dulce: eum in sapore motum esse dicimus, amboque in qualitate moueri: veluti qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel ex sicco fiat humidus, aut ex humido siccus; eum quoque moueri affirmamus, communēque his omnibus nomen alteratio est. Quoniam verò corpora nostra, velut cuncta alia, quæ ortui, ac interitui obnoxia sunt, vt superius retulimus, duabus transmutationibus subiiciuntur: vna fit, cum eorum substantia alteratur, quæ non nisi calfacta, refrigerata, exsiccata, & humectata alteratur: nam solæ hæc qualitates totam transmutant per totam substantiam, teste Galeno libro primo de elementis, & libro de cōstitutione artis medicæ: cuiuslibetque nostri corporis propria substantia, in supradictarum primarum qualitatum quadam temperie est, ac proinde substantia facultatum, quibus ea reguntur, proprietates est temperamenti, prout Galenus asserit libro de Multitudine. Altera verò transmutatio efficitur, fluente eorum substantia, quæ non tantum per sensibiles excretiones fluit; verum & secundum illam, quæ occulta nominatur transpiratio: nimirum si duplici quoque egeant restauratione: vna, quæ excedentes temperet qualitates: altera, quæ locum repleat exinanitum, vt superius dictum est. Verum quæ excedentes qualitates temperat, seu exuperantiam destruit, contraria debet esse qualitas excedenti, atque exuperanti: quæ verò defectum supplet, non est quidem contraria, sed magis simillima esse debet substantiæ prius euacuata: nam vicem illius in animalibus obrinere oportet. hoc verò efficitur, cum ex substantia perditæ simili corpora enutriuntur, quam substantiam, alimentum nominamus: licet hæc quoque, quæ corpora nostra nutriunt, ea alterent, atque mutent fere omnia, vt ait Gale. tertio de Temperamentis. hoc autem alimentum à Gal. i. de Simpli. medica. facultatibus dicitur esse quicquid substantiam nostri corporis augere potest; quanquam auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipse appellat, quod nutrit; nutrimentum quoque, quod veluti nutrimentum est: pariter & nutrimentum, quod nutriturum est, vt ait Galenus primo de Naturalibus facultatibus. Illud verò, quod secundum solam qualitatem substantiam nostri corporis alterat, medicinam, seu medicamentum appellamus. quod medicamentum à Galeno primo de Simplicium medicamentorum facultatibus, omne id dicitur, quod naturam nostram alterare potest, absque hoc, quod substantiam corporis augeat. & vt vno verbo dicam, ea, quæ assimulantur, omnia nutrimenta vocantur: reliqua verò omnia medicamenta appellantur. Est porro & horum medicamentorum natura duplex, teste Galeno tertio de Temperamentis; quippe vel cuiusmodi sunt assumpra, eiusmodi etiam permanentia vincunt, ac corpus mutant, & hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corrupticia pharmaca sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consequuta, postea corpus nostrum alterant: quæ multis modis dicuntur, vt patet Galeno eodem libro tertio de temperamentis. nos autem de prima medicamentorum natura penitus loqui non intendimus, nec de cunctis, quæ in secunda medicamentorum natura continentur: verum secundam in duas species diuidentes, quarum vna est, quæ secundum solam qualitatem substantiam alterans, enutrire tamen animal non valet, seu substantiam augere, aut exinanitum locum replere, velut de nutrimento diximus. Altera species est, quæ non tantum nostri corporis substantiam alterat, cum hoc quod neque exinanitum corpus replet, verum de corpore eam educit per quamcunq; viam sensibilibus euacuans: quæ medicamenta purgantia à medicis nominari solent: redundant namque in corpore quædam in quantitate, & quædam in qualitate, vt Galenus asserit vndecimo methodi medendi. Cum ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo differere proposuimus; de eis loqui intendimus, quæ corpus alterare possunt absque substantiæ diminutione, aut augmento: nam licet nonnullæ alia alterationes dici possent: & ea, quæ

naturæ

naturæ in ipsis actionibus opitulatur, alterantia quoque nominari nomine generis: hic tamen de ea, quæ excedentes in corporibus temperat qualitates, absque hoc, quod corporis substantiam augeat, aut minuat, sed eadem manente, ac seruata intelligendum est propriè sumpta, pro mutatione tantum eius qualitatis, quæ prius fuerat in corpore, & generatione alterius contrariæ, absque hoc, quod assimilet, seu distribuat, dissipet, atque substantiam euacuet. Hæc autem excedens qualitas erit, cum nostri corporis substantia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata, aut cum ex harum qualitatum diuersis combinationibus afficiatur. quod si vnam valeremus sine substantia qualitatem inuenire; ea sola vteremur, ac eam solam adhiberemus, vbi alterare necessitas vigeret. nunc verò, cum nec vna qualitas sine substantia inueniri possit, vt Galenus asserit libro primo de elementis; cogimur eas qualitates vnâ cum earum substantiis corporibus adhibere, vt contraria qualitas in ipsis exuperans ab eis destruat. Et, si quandoque exuperans ipsa qualitas in corporibus summa sit; corpora accipimus, in quibus contraria qualitas in summo reperitur, præcepto Galeni tertio de Temperamentis, veluti, si in corpore summa sit superabundans frigiditas; ignem adhibemus. quod, si superabundans qualitas summa sit caliditas; aquam asserimus. quo tempore elementis pro medicamentis vrimur, vltimque ea medicina præbent, vt Galenus præcipit libro primo de elementis. Si verò à summo paulum recedat, aut plus à summo absit ipsa superabundans præter naturam in corpore qualitas; non amplius ipsis elementis pro medicamentis vrimur, sed mixtum aliquod ex eis eligimus. veluti, si calfacere intendimus; medicinam eligimus, in qua maior sit portio ignis, quam contrarij elementi. vbi verò frigefacere volumus; vice versa medicinam eligimus, in qua maior sit portio aquæ, quam ipsius ignis, quæ à summo quidem paulum, vel multum declinans sit ad portionem ipsius recessus, auctoritate Galeni tertio de Temperamentis, sæpenumero verò contingit, quod vtrisque simul opus est, alterare videlicet, & enutrire tuncque substantiam quarimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus nostrum alterant, ac afficiunt toto eo tempore, quo concoctantur. at vbi concocta, ac assimilata sunt; prorsus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia nutriunt, Galeno auctore tertio de Temperamentis. Cum ergo duæ sint primarum indicationum differentia, vt testis est Galenus tertio Methodi medendi, quod secundum naturam se habet, videlicet sui custodiam indicans, & propterea quæ sibi similia sunt postulans, & quod præter naturam est, sublationem sui, eoque contraria requirens: perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, vt idem Galenus eodem loco, & libro vndecimo eiusdem; hinc non mirum, si ab Hippocrate hoc aureum, æternæque veritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum esse remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confunderemus, vt eodem libro vndecimo methodi medendi Galenus asserit. nam omnia, quæ præter naturam sunt, ab his, quæ ipsis sunt contraria, curantur, siue morbi sint, siue morborum cause, siue symptomata morbi: quanquam morbus solus per se subsistens solus quoque curationem propriam suscipit, isque præcipuè contraria postulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum esse remedia dicimus; non tantum ea, quæ potestate contraria sunt intelligi volumus, verum etiam quæ actu, aut accidenti sunt talia. & hoc de intentione Galeni vndecimo Methodi medendi; licet quod potestate, seu secundum potentiam tale sit, præcipuè à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuè remedia esse frigida: eoque ipsam sanare, per frigidum intelligendum est non tantum aqua frigida, quæ talis est in actu, sed alia, quæ partim potestate, partim ex accidenti refrigerant, auctore Galeno vndecimo Methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturam sunt omnia à suis contrariis, præcepto Hippocratis. verum, quoniam quæ præter naturam sunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ verò secundum naturam, moderata, necessum est in omnibus immoderatis à

cap. 7

cap. 5

cap. 7

cap. 5

cap. 4

cap. 3

Ibidē e. 11.
Meth. med.
cap. 3

cap. 12

cap. 9

cap. 9
Ex libr. de
statib. prope
prin.

lib. de Cōsti.
artis ca. 12.
lib. art. med.
ca. 89. primo
de arte cu.
eo. 7.

Ex li. de fla.
tibus ibidē.
cap. 12

cap. 6

Lib. de cōst.
art. ca. 12. lib.
art. med. ca.
89.

9. met. med.
c. ult. & 7.
eiuslib. cap. 3
tum 1. de tēa
per. cap. 8
8. de ficul.
nat. cap. ult.
& 7. meth.
med. ca. 4
cap. 4

lib. de cōst.
art. med. ca.
19. de sim.
med. sic. ca.
13. 13. meth.
moden. ca. 7

cap. 3

cap. 9

contrariis immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regressione moliri. nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, eandem quidem, sed contrario itinere remeare oportet, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. pariter libro primo de articulis dicebat. Necessè autem est, vt qui in pristinum statum rediturus est, is eadem via, vnde est digressus, reuertatur. quod perindè est, ac si dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus verò iubet Galenus contraria immoderatione vt pro sublacione eorum, quæ præter naturam sunt: vt tum primum definas, vbi ad commoderatū perueneris. Hoc insuper communissimum, ac generalissimum Hippocratis præceptum, contrariorum contraria esse remedia, sempiternæ veritatis est, in instrumentalium partium præter naturam affectibus, vt Galenus fatetur libro de Constitutione artis medicæ. Verum, quoniam non licet vilius artis sciētiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris, auctoritate Galeni nono Methodi medendi (cum cuiuslibet particulari dispositioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea dispositio auferri debet, eodem Galeno teste libro de Constitutione artis medicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) vt in particularibus exerceamur, relictis eis dispositionibus, quæ in instrumentalibus partibus eueniunt: de eis tantum, quæ in similibus verba facientes, dicimus, quodd, cum calido affectui frigidum auxilium contrarium existat, frigido autem calidum: eodem modo sicco humectans, & humido exiccans: pariter calido simul, ac sicco morbo, frigidum & humectans: veluti frigido & humido, calidum & exiccans contraria sunt, & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in vniuersum octo sunt, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, vt patet ex Galeno libro nono, & septimo Methodi medendi, & primo de Temperamentis: his vtendum esse censemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia propriè dicta perficitur. quem curationis modum Galenus docuit secundo de Naturalibus facultatibus & septimo Methodi. At cum duplex corporum intemperies sit: alia sanitatis videlicet, & alia morbi sanitatis quidem, quæ paulum à media temperie: morbi verò, quæ longissimè abest ab ea, vt ait Galenus secundo de Temperamentis: nos de morbosa intemperie, & non de ea, quæ sanitatis est, hic verba facimus. Ea ergo alteratione bellissimè vtimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua causa non fouentur: v. g. in hæctica, & diaria febre, quæ tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam si qualitatem, seu qualitates excedentes transmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt absque vlla alia concoctione, digestionem, præparationem, seu purgationem. & hoc pacto natura ipsa, siue calor innatus à medico in hisce morbis adiuuandus est: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ vel tota substantia, vel qualitate vna, duabusve contraria sint, teste Galeno libro de Constitutione artis medicæ, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, supra dictas quidem qualitates cum suis subiectis, non tantum vt materias præparando, ac ministrando, sed vt auxilia, prout decet. Quicunque ergo iam facti sunt morbi, & causa, quæ hos creauit, iam abiit, suprascriptam simplicem primam curationis indicationem habent: veluti & illi, qui alteratis tantum qualitatibus in partibus morbi sunt, nempe contrarium: semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo vsque contrarium est, quoad particulam in symmetriam, & naturalem habitum vindicaueris, vt præcepit Galenus septimo Methodi medendi, hac insuper alteratione, ac auxiliorum præparatione sæpenumero vtimur in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: namque ipsius febris, prout febris est, aqua frigida pota perpetuè est remedium, vt Galenus vndecimo Meth. meden. asserit: præcipuè, cum febris ipsa fuerit ardentissima, & magna, cunctæque vires ægroti valentes ac concoctionis notæ planè euidetes sint: tunc nanque

que frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiusdem Gale. eodem loco, & Pauli secundo de Arte medendi cap. 18. quinimo id magis audebis; si frigide potioni insueuerit, nullaq; laborantis fuerit interna particula, princeps præsertim inflammata; aut imbecilla; præcepto eiusdem Galeni nono Methodi: nam licet tria præcipuè sint, quæ in propositis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: vna, videlicet febris ipsa: altera, affectrix eius causa: & tertia, vis ipsa naturalis, vt decimo Methodi Galenus decretum reliquit: tamen si intolerabilis ægro magnitudo febris sit relicta causa, à qua prima sumitur pro earum curatione indicatio (teste Galeno eodem decimo Methodi medendi) ad frigidam exhibendam, febrisque extinctionem acceleramus. quæ, nisi occurras, sui magnitudine præsentem perniciem afferret. At ipse (cum perpetuè in frigida exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facile sit in febricitantibus reperire) si febris magnitudo instet; tutius, cum oportet, aqua hordei vtendum esse censerem, cum hæc non tantum febribus ardentibus accommodatissima sit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans: immo, quia sitim magis, quam aqua sola extinguit, cum citius digeratur, nonnullaque alia commoda ipsam sequantur, vt patet ex Galeno lib. de prisana: est enim ipsa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba concoctione: velut prisana ipsa, licet minus hordei, quam ipsa prisana, & plus aquæ assumat. quam Hippocrates pro extinguenda siti summo opere siticulosus approbat, quarto de ratione victus in morbis acutis, & Gale. in eius commento. At, cum vniuersi februm generis intemperies sit calor, vt Gal. asserit vndecimo Methodi medendi; nimirum, si ea intemperies per frigida sanabitur, non tantum per ea, quæ actu talia sunt, verum per ea quoque quæ potestate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia simul commixta. Non ab re igitur febre ipsa indicante, vt retulimus, quæ potestate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantum dici potest quibusdam syrupis vtentes, qui alterare valent, vt sunt violaceus, rosaceus, ex nimphæa, papauere, & eis, qui ex vtroque cichorio domestico, vel agresti parantur quanquam hi extergendi quandam vim habeant, ac constringendi, vt ait Gal. octauo de Compositione medicamentorum secundum locos. his quidem solis, tum quibusdam eorum simul textis, ac sæpenumero quoque frigidam permiscentes, aut quorundam infrigidantium decoctum: quorum sylua satis admodum apud medicos nota est: hac eadem alteratione interdum vtimur, cum aduersus harum februm causam pugnamus, à qua prima indicatio sumitur, quam causam putredinem esse testatur Gale. lib. decimo Methodi medendi, & vndecimo eiusdem, ait humorum putredinem antecedentem causam esse ipsius febris. Quare qui febre curare volet, necessè est putredinem inhibeat, vt autem cuiuslibet liquido constet, quo pacto putredinem inhibeamus aduersus eam alteratione tantum pugnantem, primò de ipsis putredinis natura, secundò de eius speciebus, & causis differemus. Quantum attinet ad primum, relicta opinione Aristotelis, qui quarto Meteororum textu sexto hoc pacto naturam putredinis exponit, inquit, Putrefactio est corruptio quædam in vnoquoque humido propriæ secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate. hæc autem est, quæ ambientis ad eam, quæ à Gal. ponitur, definitionem veniemus: ipsi nanque tanquam medicorum principi, pariter Hippocrati addicti sumus: Gal. ergo. 11. Methodi medendi hoc pacto putredinis naturam describit. nempe mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo: nam, cum geminum, de intentione Hippo. vbique fateatur in corpore calidum esse: alterum, quod ingenitum seu innatum vocatur: alterum verò adscititium, seu non naturale, & alienum: à primo quidem coctiones fieri vbique asserit, præcipuè sexto de morbis vulgaribus, & secundo de Differentiis februm. contra verò calor ipse alienus, ac præter naturam habet corrumpere. primum quidem si in corporibus fuerit excitatus, succos ipsos propter humiditatem, & putrefacit, &

loco citato.

cap. 5

cap. 1

ca. 1. & ca. 6

cap. 5

tex. com. 71

cap. 2

cap. 8

cap. 1

cap. 9

cap. 8

6. epid. 5. 4.

com. 25. 2. de

diff. lib. ca. 9

cap. 8 corrumpit: spacio verò tum adipem inuadit, tum etiam carnem, vt Galenus afferit vndecimo Methodi, nimirum si putredinem ab aliena, ac externa caliditate oriri diximus: non autem à natua, cuius munus est concoquere, & non corrumpere. hæc autem humorum putredo, vt habetur à Galeno libro primo de differentiis febrium, duorum generum est: licet, vt ipse refert, ex horum duorum generum miscella alia tertia euariet, quæ quidem multiplex existit, quoniam & innumerabiles miscellæ modi reperiuntur, cum alterum genus maioris, minorisque ratione superet, & superetur. Supradictorum autem duorum generum putredinis alterum fit superante natura, alterum verò superata, & euicta: superante quidem, in inflammationibus, & similibus collectioni tumoribus omnibus pugnatur: in humoribus autem, qui in venis, aut arteriis continentur, quidam, quod puri proportionem responderet, subsidens in vrinis. Verum hæc putredo non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: immò, vt dicemus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo est appellanda: cum sit putrescentis corporis substantiæ mutatio, potius ad perfectionem quandam, quàm ad corruptelam. Alterum verò genus putredinis est: cum vis concoquendi adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfuitate ad optimum transmutationem. in qua superfuitatis putredine secundum substantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariet illud, quod putrescit. Tertium verò genus putredinis est, quod velut semiputridum appellatur, non quidem superante omnino natura ipsa, vt in primo genere: neque superata, vt in secundo, sed vtrisque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putredinis multiforme est, ac multiplex, innumerabilesque differentia, pro eo quòd magis, & minus concoctionem suscipit. At tamen in commento Aphorismi 17. secundi libri, Galenus duo tantum genera dinumerat: vnum, quod potius secundum qualitatem transmutatio appellatur, parua scilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipsis effecta, nondum tamen habente maximè effatu dignam euerisionem, ad naturæ suæ contrarium. Aliud verò genus est, quod tam effatu dignam habet eam, quæ ad propriam naturam est contrarium euerisionem, vt non possit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem; adeo scilicet imbecilla facta concoquendi vi, vt nullam amplius possit facere transmutationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur: namque non amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta, quæ putrescunt, ex calido, & humido sic afficiuntur, teste Galeno quarto Methodi medendi; ea quoque, quæ putrescunt, tum calida, tum humida esse debent, eodem auctore nono Methodi. & insuper tertio de morbis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem ex materia gigni humida, ex causa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore: & propterea quæ omni ex parte sunt sicca, putrescere non videmus, vt aurum, & argentum: discernendum planè est, quo pacto putredo ipsa, quæ causa antecedens est ipsius febris, vt diximus, alterari valeat simplici alteratione, absque hoc quòd concoquatur, digeratur, seu præparetur putrescens ille succus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quòd velut corruptela humorum est, vi concoquendi omnino euicta, seu adeo imbecilli, vt à ea nulla mutatio ad benignum putrescentis excrementi fieri possit. nam talis putredo, seu humorum corruptela euacuanda potius, quàm alteranda est, vt præcipit Galenus nono Methodi, & vndecimo: nam quòd corruptum iam est, id alienum à natura est. quòd tale est, id se auferendum dicitur, ac quàm primum id educere tenendum est: cum nulla ratione fieri possit, vt naturæ gratiam recipiat, velut idem Galenus asserit quarto de sanitate tuenda. verum de altero genere, in quo veluti semiputrescens, seu semimalus humor est, & in quòd adhuc tum innatæ caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrupendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti semiputrescens, semimalusque est, alterandum esse alteratione, quæ alia à concoctione, digest

cap. 5

9. Met. me.
6. 3. 3. Epid.
5. 3. com. 1.
22.

cap. 10

cap. 8

cap. 3

digestione, seu præparatione sit, intrepide asserimus: nam, si putrescentes humores, ex quibus febris accenditur, duo hæc indicant immutationem eorum videlicet manente substantia, & euacuationem, teste Galeno libro artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare vult, inhibenda prius putredo est, quæ antecedens causa earum febrium existit, vt diximus. hæc autem inhibito, manente tamen humorum substantia, vt perpetuo loquimur non nisi dupliciter fieri potest: aut adhibitis contrariis qualitibus ipsius putredinis, aut per aliam immutationem ipsum putrescentem succum, non tantum in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verum perficiendo quodam modo, ac assimilando. quæ quidem immutatio, seu alteratio concoctio dicitur. & propterea Galen. 11. Methodi decretum reliquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & semiputridorum concoctionem ex aduerso respondere. Nunc verò, cum de prima immutatione loquamur, dicimus, quòd cum quicumque succus putrescit, de mente Gal. calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, necessum est (communissimi Hippocrat. præcepti perpetuò veritate seruata, quòd contrariorum contraria sint remedia) tales succos seminales seu putrescentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum substantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac sicis medicamentis ipsi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetositate citri, succum malorum puniceorum acidorum, ac pomorum acidorum limoncelij, & limonum, omphacium, atque acetum, & similia pro ea immutatione perficienda, putredinèque inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis transmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, seu syrupos parantes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit vndecimo Methodi medendi, cum dixit, Putrescentia, seminalaque sanare possunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere valent, excitando, ac firmando eius naturæ facultatem, qua naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem Galenum libro Artis medicinalis, præallegato loco, per alterationem, quæ putredo inhibetur manente substantia, duo hæc voluisse intelligere: & eam videlicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquam magis vtilem, atque præcipuam immediatè exponit, præsertim cum cunctæ aliæ præter has alterationes substantiam euacuent, siue digestiones fuerint, siue præparationes seu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expositores in expositione supradictorum Galeni verborum fuisse hallucinatos: namque autumarunt tantum de ea alteratione, quæ concoctio appellatur, Galenum intellexisse; cum, si de ea sola loquutus ibi fuisset, falsum penitus assereret, solam eam putredinem tollere manente substantia: nam hæc alteratio putrescentis succi, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc est substantia manente, inhibet. Insuper nec illud effugeret, quin de insufficientia damnaretur, aut pugnantiæ assereret, cum non tantum putrescens succus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua libro vndecimo Methodi medendi verba fecit, vt superius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet ἀλλὰ τὸ μὲν ἐρηκτικὸν εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πρὸς τὴν ἐστίην: quòd Latine sonat. Sed dicta quidem alterationis species concoctio est, fortè deprauatus ex as, melius diceret, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐρηκτικὸν εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως εἶδος πρὸς τὴν ἐστίην. id est, sed dicta quidem alterationis species, concoctio existit, quòd, si velint per alterationem solam concoctionem eo loco Galenum intellexisse, si valeant; cum ab insufficientia, aut pugnantiæ absoluant; quanquam neque hoc quicquam nostræ opinioni, ac veritati aduersetur, quæ Galeni auctoritate vndecimo Methodi medendi fulcita, ac confirmata est. Quidam alij concoctionem cum prædicta alteratione confundentes, frigida, & sicca propriè concoquentia esse asserunt: cum ea putredinem inhibeant, contrarias qualitates putrescentibus humoribus inducendo. At quantum isti à veritate

cap. 89

cap. 13

cap. 9

cap. 89

cap. 9

cap. 9

deuent, cum de concoctione tractabimus, liquido ostendemus: frigida enim, & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur, putredinemque quodammodo alterando inhibeant; concoquentia appellari haud possunt: nec concoctionem iuuare nisi quodammodo ex accidenti; immutatis videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas forte valentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modo loquimur; a medico alterari posse per immutationem earum qualitatum, quae ipsi putredini proprie insunt a contrariis qualitatibus, ut dictum est: ac per ea, quae dictas contrarias qualitates possident, putredinem posse sisti, ac inhiberi manente substantia, in qua ea consistit, cum eis, quae superius conscripsimus. quae alteratio alia est a concoctione, digestionem, seu preparationem. Et, si Galenus concoctiones interdum alterationes appellat, & vim concoctricem alteratricem; nunquam tamen eas cum praedicta alteratione confundit: quinimmo secundo, & tertio de Naturalibus facultatibus, concoctionem per alterationem definiuit: tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis speciem esse dixit. Sed mox obiicit quispiam, si putredinis occasio vna est transpirationis prohibitio; quo pacto ea putredo inhiberi possit per frigida, & sicca, cum ea causam putredinis meatus obstruendo adaugeantur? Cui responsum sit primo, non immoderatum debere esse infrigidantium, & exiccantium usum: secundo, quod ex his maius sequitur commodum, quam incommodum. Ad haec quod eis uti debemus frigidis, & siccis, quae acidam qualitatem participant, tenuisque sint substantiae, ac humiditatis multae admixtionem habeant; qualia sunt ea, quae supra narrauimus: aut quae acrimoniam possideant, ut acetum, & non eis, quae valde adstringentia sunt terrena, ac crassae corporis consistentiae, seu substantiae. Qua de re, cum acidus sapor potissimum gignatur, dum quid a calido mutatur incipiente concoquere; non tamen perfecte id superante, ut Galenus asserit quarto de Simplicium medicamentorum facultatibus, acidamque qualitatem frigidum subtile efficiat, tenuiumque partium sint acida, eodem auctore eodem libro: sequitur, quod quamprimum penetrantia non obstruant, cum hoc quod putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adstrictione vasa corroborentur, potiusquam propter osculorum exiguitatem laedantur. Vterius ea permisceri possunt cum aliquo infrigidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obstructions valeat, quorum copia magna penes medicae artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac transpirationem prohibebunt, verum & causam oppugnabunt, & febrem pariter extinguunt: illud, quod sine cunctatione agendum est praecipit Gal. 10. Methodi medendi, quod, si ea putredo per se sola subsistat, ut sepius est videre, ipsiusque putredinis efficientes causae non adsint; quid prohibeat praedictis auxiliis uti pro ea immutanda? nihil sane, & haec de alteratione sint dicta satis.

De concoctione.

cap. 6

 Vm tres in animalibus corporibus fiant alterationes, ut Galenus asserit lib. 5. de Simplicium medicamentorum facultatibus, quarum vna secundum naturam est, cum videlicet in ventre cibis coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde pars vnaquaque nutriatur: altera contra plane praeter naturam, nempe in putrescentibus omnibus ab aliena caliditate: tertia media est, ac ex vtraque mixta, partim primae particeps, ac naturalis, partim huius contrariae, quae est praeter naturam: dictumque satis in praecedentibus fuit, tam de ea alteratione, quae praeter naturam est mutatio ab aliena caliditate superante, ac vincente, quam de ea, quae ex vtraque alteratione mixta est, quae mutatio tam a calore ingenito, quam ab alieno prouenit, restat modo differere, cum de ea alteratione, quae secundum naturam est & ab ingenito tantum calore perficitur: quam alterationem concoctionem proprie dicimus: tum

tum de alia alteratione, quae ab ipso etiam calido innato, sed non omnino vincente, verum superante quodammodo efficitur: quam etiam alterationem concoctionem nominamus: nempe haec quoque alteratio a calido innato superante in humoribus putrescentibus perficitur: & si putredinem eam dixerimus esse, ac inter putredinis species dinumerauerimus, cum in ea actio quaedam, quamuis modica, alienae sit caliditatis: tamen, quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio superat, concoctio potius, quam putredo appellari meretur, Galeno auctore libro primo de Differentiis februm. Verum, ut dilucidius loquamur, haud ignorandum est, primum illud quod Graeci pepsin, quidam abusu digestionem vocant: nos, qui per digestionem aliud quoddam Galeno intelligi volumus, clarioris doctrinae gratia, pepsin, quod Graeci dicunt, concoctionem appellabimus. quae concoctio, licet ab Aristotele quarto Meteororum hoc pacto definiatur. Concoctio est perfectio a naturali, & proprio calido ex oppositis passivis: eaque in tres species diuidatur, maturationem videlicet, elixationem, & assationem: ac eis tres insuper species cruditatis, seu in concoctionis contrarias tribuat: nos, cum medici simus, Hippocrati, ac Galeno adherentes, de ea velut de cunctis aliis ad eorum mentem differemus. De duplici autem concoctione, quae in corporibus nostris efficitur a calido innato, Galenum loqui reperi: quarum vna est, quae penes alimenta perficitur, similis quidem existens hepsefi, seu elixationi, & propterea elixatio metaphoricè appellatur: altera verò, quae maturatio metaphoricè ab eo dicitur, similis existens pepansi, seu verae maturationi. At de prima concoctione, quae attenditur penes alimenta elixationi simili, Galenus tractauit libro tertio de Naturalibus facultatibus. eamque hoc pacto describit: quod nihil aliud est, quam alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verum luce clarius, de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno definitur, secundo de Naturalibus facultatibus: vbi ait, concoctionem alterationem quandam esse, ac nutritis in propriam qualitatem eius, quod nutritur, mutationem. De altera verò concoctione, quae maturationi similis est, Galenus verba fecit, secundo de ratione victus in morbis acutis, & libro de Constitutione artis medicae circa finem. Verum, cum vtraque a calido innato perficiatur: de vtriusque simul loquutus est libro primo de Morbis vulgaribus his verbis, Concoctio enim naturalis maturatio est morbi. haec autem concoctio in concoquentis substantiam deducit: quaedam est eius, quod concoquitur. ergo, vbi corpus bene habet, cumque ei, quod concoquitur, naturae intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit, & alteratio totius concoquendae materiae, aut maximae partis eius, minimumque superat semicocti. at verò, quando praeter naturam affecta sunt (quod accidit, vbi sint a natura immutantis, & alterantis aliena) id, quod assimilatur, paucum est, semicoctum verò excrementum multum. Iam, sicut in corporibus sanis concoctionem indicant excrementa, non secus in corporibus affectis indicabunt. in quibus verbis, ut liquidò constat, voluit Galenus vtriusque concoctionis conuenientiam, ac differentiam propalare. Nos autem de ea alimentorum concoctione, quae ab Aristotele quarto Meteororum elixationi assimilatur, & propterea Metaphoricè elixatio dicitur, hic loqui non intendimus. At, quod haec alimentorum concoctio similis sit elixationi, Galenus cum Aristotele concordat, ut patet apud eum lib. 6. de Morbis vulgaribus, & tertio de Naturalibus facultatibus. Verum, cum de concoctione loquimur, de ea intelligere volumus, quae maturatio dicitur metaphoricè, per similitudinem eius, quam Graeci pepasin dicunt: Latini proprie maturationem appellant: quae in pericarpis efficitur, ut patet apud Aristotelem eodem libro quarto Meteororum. haec autem penes excrementa attenditur, ac crudos succos, ex sententia Hippocratis libro primo de Morbis vulgaribus. & Galeni eodem loco. Hanc autem maturationem metaphoricè sic appellatam, bifariam in humanis corporibus fieri posse Galenus asserit, secundo de Ratione victus in morbis acutis. nam aut qui concoquantur redundantes succi in corpore, verò crudi sunt, ut acida,

vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis magna existit, immò quaedam natura familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi succi existentes reliquum perfectionis à calore innato assequuti, ac prorsus concocti, & exquisitè assimilati nutrire valent plus, minùsque pro modo putrefactionis: cum nec ipsi nutrire valeant, quamuis concocti sint, si omnino præter naturam fuerint, seu à natura alieni, vt testis est Galenus tertio de Causis symptomatum. Verùm harum duarum pituita specierum altera facilius concoquitur, vt quæ dulcis est, teste Galeno libro de Constitutione artis medicæ. Itaque prædicti succi in bonum sanguinem versi demum in membrorum substantiam conuertuntur, in toto, seu in parte. & hæc à Galeno propriè maturatio dicitur: natura enim semper nititur suis viribus vtens assimilare partibus nutriendis, quicquid fieri vtile potest, excernere autem id, quod minimè istiusmodi est, eodem Galeno teste libro secundo de Differentiis febrium. Aut quæ redundant excrementa alia à prædictis succis, in corpore: præter naturam affecta sunt, ac à natura immutantis, & alterantis aliena. quæ quidem, licet mutata, atque à natura ipsa euicta sint (cum videlicet ipsa eis fortior fuerit, ac suo robore ea permutauerit) mutari tamen in substantiam aliti non valent, eoque maximè, si magna in eis fuerit putrefactio, & si similia ad quemdam modum fiant membris solidioribus, verùm non aded, vt in substantiam conuertantur, cum non exquisitè assimilari valeant: vel quia ex eorum natura assimilationi exactè pugnant, vt bilis tum flaua, tum atra: aut quia susceperunt putredinis qualitatem magnam ab aliena caliditate. Ergo cum putrefactio magna est in aliquibus succis, aut excrementum natura sua tale, vt assimilari corpori humano, exquisitè, ac conuerti in eius substantiam omnino nequeat, id quidem ad quemdam modum ab ipso calido innato perficitur, immutatur, ac similia fit aliquo pacto solidioribus membris: verùm non aded, vt diximus, vt in eorum substantiam conuertatur, sed à natura ipsa superatum per talem concoctionem aptum redditur, vt expellatur: & si non propterea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico: id euincere, concoquere, ac assimilare tentat, sed vt apponatur, ac nutriat, quod, cum exactè perficere nequeat, velut superfluum, ac excrementosum secerit, & ad expellendum properat, quæ concoctio, licet etiam maturatio dici possit, non tamen propriè, vt superius dicta, quæ penes crudos succos attenditur: sed generaliori, ac vniuersaliori vocabulo concoctionis vtentes. Talis denique naturæ sunt vtrique bilis, & qui Græcè ichores dicuntur, teste Galeno secundo de Ratione victus in morbis acutis, in quo causam reddidit, cur neutra bilis in sanguinis substantiam redire valeat, eiusdem naturæ est pituita falsa ex mente eiusdem Galeni libro de Constitutione artis medicæ. Ob id Hippocrates cocta quidem consuevit vocare huiusmodi excrementa, quæ à natura ipsa euicta sunt: cruda verò, quæ non sunt euicta. Pari ratione & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fieri ait: quanquam pars nulla ex pure alimentum accipiat, veluti accipit ex crudis iam dictis humoribus appellatis, cum concocti sunt, eadem ratione & vrinas crudas concoqui dicimus: & si corpus ex coctis vrinis ali non possit: Sputum quoque in pulmonis, seu thoracis affectibus, lippitudines oculorum, & alia similia excrementa, de quibus Galenus mentionem fecit libro de Totius morbi temporibus. Concoctio ergo & pro generaliori, ac vniuersali significato, seu propriè sumpta, quam metaphoricè maturatiorem nos appellamus, ea est apud Galenum, vt diximus. Proinde, cum hæc quoque concoctiones opus sint naturæ, teste Galeno primo de Morbis vulgaribus, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, necnon prædicti succi semipuridi, seu excrementa talem maturationem à solidis corporibus consequantur, ab ea vi naturæ, quæ per solida corpora protensa est: nimirum, si aliquo pacto ea excrementa solidioribus quodammodo assimilantur corporibus, cum ab ipsa natura euicta sint, & propterea concocta appellantur: licet ex eis corpus nutriri non valeat: vt pus, ac quod puri similitur candidum sedimentum in vrina, aliaque nonnulla, vt disertè declarauit Galenus libro primo

Prognost

Prognosticorum. At, quoniam de hac concoctionis specie loquimur, quæ metaphoricè maturatio appellatur, siue propriè dicta, siue vniuersaliori significato sumpta, cum eam dixerimus esse quandam deductionem, mutationem, seu alterationem, ac quodammodo perfectionem, actionesque omnes, pariterque & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipso fieri essentiam suam possideant, vt ait Galenus libro secundo Methodi medendi. nosque perpetuò de ea, tanquam in fieri essentiam suam possidente, intelligamus, & non in alterationis, seu in mutationis termino. his taliter suppositis, licet hæc mutatio, seu alteratio actio sit ipsius naturæ: quoniam in fieri essentiam suam possidet, vt diximus: videndum est, an possit iuari à medico: & si possit, cum quibus. At, quòd concoctio, licet à calore innato præcipuè efficiatur: ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum iuari possit, satis dilucidè Aristoteles quarto Meteororum demonstrat, & Galenus in commento Aphorismi 22. quintilibri. verùm quòd vna concoctionis species, quæ propriè maturatio dicitur, tum ab ingenito calido, tum ab externo perficiatur, si tamen ipsorum naturæ conueniens, ac familiare fuerit, vt caliditas solis penes omnes fructus: clarum est videre apud Galenum libro quarto, de Simplicium medicamentorum facultatibus. At, quòd tum naturales alterationes, quæ ab innato proueniunt calore, elixationi similes, cum videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in visceribus, & vasis succus, ex quo rursus vnaquæque pars nutritur: tum etiam & maturationes, quas metaphoricè sic appellari diximus, vt quæ videlicet in mouendo pure efficiuntur, à simili extrinsecus calore pro ea concoctione perficienda iuuantur: ac naturæ medicus in hoc opituletur, cum his quæ modicè calfaciant, decretum reliquit Galenus libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & quarto de Ratione victus in morbis acutis, & libro de Constitutione artis medicæ. Non verendum est ergo maturationes ex Aristotelis, Galenique mente, extrinsecus à medico iuari posse. Verùm, quoniam concoctio perpetuò calidum opitulatur, ac confert, frigidum verò renititur, & aduersatur, teste Galeno tertio de Ratione victus in morbis acutis, differendum planè est, à quibus calidis natura ipsa extrinsecus in maturationibus iuari possit, siue hæc fiant in dulci, vel acida pituita: siue in aliis excrementis, vel puris generatione. quod quidem insuper ipsemet Galen. optimè nos docuit eodem libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, asserens, quòd velut ventris concoctio conferunt ea, quæ copiam innatæ caliditatis cibos concoquentis adaugent, non tamen qualitatem: pariter illud, quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, talem debet caliditatem possidere, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit, in corpore medicamen, quod pus mouebit, calidius sit oportet, tantò nimirum temperato calidius, quanto, & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Hinc concludit, cuiusque singulatum hominis suum proprium esse puris mouendi medicamentum, licet emplasticum quoque eius generis medicamentum esse debeat, eodem Galeno auctore quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Qua de re temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet. Proinde non parum nostri temporis quidam chirurgici decipiuntur, qui cunctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac par' lis eisdem medicamenti pro iuuanda natura circa puris generationem vtuntur: iubente Galeno, quòd hæc medicamenta, quæ pus mouent, cuiusque singulatum hominis propria esse debent. At, cum nostra natura humida sit, & calida, humida, calidaque, medicamenta huiusmodi esse debent: non tamen corporis natura humidiora, ac calidiora, immò cognatam, ac simillimam corporibus nostris caliditatem, ac humiditatem possidentia, hinc tum cibos, tum fomenta, ac cataplasmata, frictiones modicas, & balnea, quæ mediocriter calfaciant maturationes efficere Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus: & libro de Constitutione artis medicæ ait, Perducunt autem

autem ad concoctionem quies, & calfactio moderata, bonique succi modicorum
 esus ciborum, & modicè calfacientis vini potus: at caliditatem modicam efficere
 possunt frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum vsus, cibariaque, &
 medicamenta, quæ haud magnopere calfaciant: quanquam eo loco de matura-
 tione propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tum acida: pituita cõpetit. & idem
 Galenus libro quarto de Sanitate tuenda iussit, semicrudos humores tum vino,
 tum quiete, ac somno concoquere, ac vtilis reddere. & eodem libro, nihil esse as-
 ferit, quod a quò concoquat ea, quæ concoqui possunt, vt somnus à balneo. Pro-
 inde toto cælo hallucinati sunt, qui quibusdam nominatis syrups concoctioni
 opitulari asseruerunt: cum tantum ea ad concoctionem conferant, ac quodam-
 modo adiuuent, quæ calorem naturalem vel fouent, vel in substantia augent. at,
 cum paucis, aut ferè nullis hoc datum sit syrups: sequitur, vt pauci sint, aut ferè
 nulli inter eos, quibus nostris temporibus vimur, qui possint calori naturali:
 ex seipsis aliquod adminiculum ferre pro concoctione, seu maturatione perfici-
 enda: nisi forte is, qui ex corticibus citri conficitur, cum cortex citri conco-
 ctioni nonnihil conferat, si vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimentum
 coctioni renitatur, teste Galeno secundo de Alimentorum facultatibus. alij ve-
 rò syrups, cum quidam calidi vltra, quam oportet, alij frigidi, alij humidi, vel sic-
 ci sint, quidam eorum corpus alterare, quidam præparare, digerere, seu euac-
 uare aut per ventrem, aut per vrinam, aut per cutis occultos meatus materiam
 educentes valent: quanquam ex accidenti quidam sint, qui quodammodo co-
 ctioni deferuiant: vt hi, qui adstringendi vim possident, aut hi, quibus somnum
 conciliamus. per se autem, ac verè, intrepidè asserimus tantum ea, quæ calidum
 innatum vel fouent, vel in substantia augent, ad concoctionem conducere: cum
 hæc actio, seu perfectio solius calidi innati sit. & propterea sola ea, quæ tempe-
 ratè calida sunt, vt diximus, per se ei opulantur, ac conferunt: velut etiam
 nostris temporibus sunt inter alimenta gallinarum iuuenum, seu gallinacorum
 pullorum carnes per elixationem liquefactæ, quod ius conlummatum
 medicorum vulgus appellat, aut fortiter contusæ, alteratæ præcipuè ex hor-
 deacea pitana simul permixta, ac cum eis decocta, magis, & minus pro naturæ
 corporum ratione, secundum quam, vt diximus, concoquentia euariari debent
 præcipuè cum vires quodammodo imbecilles fuerint: & quæ redundant in
 corpore excrementa, in substantiam concoquentis mutari non valeant. Nec
 minus hallucinati sunt, qui asseruerunt à frigidis concoctionem fieri, siue syrups
 sint, vt violaceus, rosaceus, ex nimphea, & vtroque cichorio, & alij nonnulli si-
 miles, siue aqua ipsa frigida, cum Galenus ipse decreuerit, frigidum perpetuò
 concoctioni aduersari, libro tertio de Ratione victus in morbis acutis. quinimò
 nec humor biliosus ab eisdem concoquitur, vt aiunt, bene alteratur. at hæc
 alteratio nullo pacto nec concoctio, nec maturatio dici meretur. Verum, cum
 supra relatum sit maturationem in acida, vel dulci pituita, seu aliis putrescen-
 tibus humoribus ab ea vi naturæ, quæ per solida corpora protensa est, per-
 fici: ac proinde, cum maturantur: solidis ipsis corporibus quodammodo assi-
 milari, nunquid quodlibet, quod eo pacto maturatur, crassius reddatur, quæ-
 ret quispiam? At cui dubium est Aristotelem quarto Meteororum asserere ex
 subtilibus semper crassiora fieri, pepansin, hoc est, maturationem passã om-
 nia. Pariter & Alexander ait, Vniuersaliter quæcunque pepansin passã, ex te-
 nuibus crassiora reddantur. Et Galenus libro primo. de Morbis vulgaribus.
 ait, Humores, qui tenues sunt, omnes esse crudos: & vt concoquantur, robu-
 stam desiderare naturam. & libro de Totius morbi temporibus asserit, tum sa-
 niem ipsam, tum vrinam, tum sputum, lippitudinæ, quinetiam & humo-
 res, qui à cerebro per palatum, & nares defluunt, & denique cuncta excre-
 menta in initio aquea, tenuiaque esse: cum verò quandam temporis pro-
 cessu concoctionem accipiunt, crassiora euadere, atque pauciora, potissi-
 mum in his morbis, ex quibus agri seruantur. & libro secundo Prognosti-
 corum

cap. 4

Loco cita-
tato.

cap. 37

ROM. 20

TEX. 19

Alexan. 4
meteor.
com. 9
sec. 1. ed. 25
cap. 3

COM. 33

eorum ferè idem ait, quòd concoctio crassiora reddit, non solum vrinam, sed
 etiam deiectionem, item secretionem, atque etiam pituitam per distillationes,
 & grauedines, necnon per lippitudinem, & pus quoque in vlcibus. Ex quibus
 omnibus inferitur, quòd quæcunque maturationem suscipiunt, cum quodam-
 modo solidioribus membris assimilantur, necessariò crassiora, ac pauciora euac-
 dunt: non tantum ex Aristotelis, & Alexandri mente: verum etiam Hippocra-
 tis, & Galeni. At non statim sequitur cuncta, quæ crassiora redduntur, ea esse
 concocta: cum crassitudinis duæ sint causæ, auctoritate Galeni secundo Pro-
 gnosticorum: calidum videlicet, & frigidum: calidum quidem euaporando,
 & frigidum adstringendo. ceterum quæcunque à calido innato crassiora red-
 duntur, ea concocta esse dicimus, & non quæ à frigido, seu non naturali calore:
 quæ quidem nedum coctioni opulantur: immò penitus aduersantur: pariter &
 ea, quæ ab ipso crassiora sunt reddita. At iterum obstrependo insurget aduersa-
 rius dicens, Si cuncta, quæ pepansin patiuntur, hoc est, maturationem crassiora
 euadere necessum est: frustra pituita ipsa, ac succus melancholicus maturantur:
 cum crassiores per eam maturationem redditi ad eorum expulsionem valentius
 renitentur, atque aduersarentur. Cui respondemus, pituitam ipsam siue dul-
 cis, siue acida fuerit, quibus propriè pepansin, hoc est, maturatio tribuitur, ex ma-
 turatione crassiora reddi: quoniam pepansin passã, in concoquendis substan-
 tiis transire valet, & hoc pacto solidis membris assimilata, nulli dubium,
 quòd crassior redditur, præcipuè si in ea putrefactio non sit. Quòd, si in ea ali-
 qua putrefactio magna sit, aut falsa fuerit pituita, vel atra bilis, siue aliud ex-
 crementum: licet eis maturatio propriè non competat: tamen, quia vniuersa-
 liori vocabulo intelligentes ipsam maturationem, dicuntur quoque hæc matura-
 rari, asserimus, quòd quodammodo pepansin passã à solidis ipsis particulis, li-
 cet ab earum natura sint aliena, cum nutrire non valeant: tamen quodammo-
 do eis assimilantur, ac crassiora redduntur: quoniam talia cum natura ipsa ma-
 turat: necessum est, vt euacuet: cumque euicta sunt, maturata vocare consue-
 uimus. & cum concoctio omnia, vt diximus, cogat, & increasset, teste Galeno
 quarto de Ratione victus in morbis acutis: necesse est ea quoque, cum conco-
 quantur, ac vincuntur: cogi, & increassari: alia tamen ratione, cum à calido innato
 id perpetiantur. verum enim uerò, ne quis decipiatur, magnam cum dico pu-
 trescentiam, non de ea intelligere volo, quæ omnino aliena sit, ac nulla ratione
 possit naturæ gratiam recipere: cum eam, vt supra retulimus, quamprimum
 educere sit tentandum, teste Galeno quarto de Sanitate tuenda. verum de ea in-
 telligimus, in qua natura ipsa adhuc non est euicta. Magnam autem, & paruam
 nominamus ratione maioris, vel minoris operationis caliditatis alienæ, nun-
 quam tamen ipso calido innato euicta, imò semper cooperante, ac demum vin-
 cente. Verum, si ea excrementa taliter alterata, ac crassiora reddita valentius
 expulsionem repugnant, cum ea in concoquendis substantiam transire non va-
 leant, ad quid natura, seu medicus huic alterationi vacabit? non propter aliud di-
 cimus, quam quòd concocta medicari iubet Hippocrates. nec ea crassitudo,
 quam à calido innato acquirunt, ineptitudinem eius parat expulsionem, velut ea,
 quæ à frigido, seu calore immo dico: quinimò taliter alterata, ac euicta cum nu-
 trire non valeant: ociosius secernuntur: nam, vt Galenus asserit, in cõmento Aphor.
 22. quarti libri, cum cruditas humorum adest: tunc aliquid bene euacuari est im-
 possibile. Cuius rationem reddens ait, Oportere medicum naturæ ministrum ip-
 sam perpetuò imitari. Verum, cum ipsa non antè humores discernat, quam prius
 concoxerit: nec prius expellat, quin prius discreuerit, eodem auctore Aphorif.
 22. primi libri. opus est, vt bona excrementorum euacuatio fiat, tam ab ipsa natu-
 ra quam à medico, vt prius ea ab eadem natura secernantur, ac separentur à bo-
 nis succis: quæ segregatio, seu discretio exactè fieri non valet: si cõcoctio ipsam
 non præcat. tunc nanque, hoc est, post coctionem naturam ipsam habemus euac-
 uationi adminiculantem: & cum ipsi euicti sint, ac nutrire non valeant, tanquam
 excrement

cõment. 38

cõment. 4.
4. meteor. o.
text. 18. c.
2. prog. 33.

cap. 31.

excrementosos, ac alienos ab eo, quod familiare est segregans, expellere tentat. quod quidem prius, cum permixti essent cum familiaribus, infeliciter tentaret: nec id esset natura, sed casus ratione. nimirum denique si prædicti succi, seu excrementa, licet ut alieni à natura immutantis, ac alterantis, in eius substantiam verti non valeant: in ea tamen immutatione, cum ab ea eucti sint, crassiores aliquo pacto redduntur: non enim ut crassiores reddat natura, ipsos immutat, ac alterat: nec medicus ipse, cum ei in hoc opitulatur: verum, ut superet, ac euincat, & denique assimilet, quibus superatis, ac euctis cum nutrire non valeant, nec perfecte assimilari: promptius ac facilius à familiaribus succis eos segreget, atque discernat, eisque segregatis commodius à natura, seu à medico expellantur. quod quidem ægrius, & non absque magna vi, ac noxa ipsius naturæ perficeretur, si prius videlicet, quàm concocti, ac eucti essent, ac segregati, tentarentur expelli: simulque familiarium cum alienis expulsio fieret: ut liquidò quisque percipere valet: de mente Hippocratis, & Galeni in præallegatis locis. Ex quibus manifestè patet, quantum delirant, qui asseruerunt maturationem, seu, ut ipsi dicunt abusuè loquentes, digestionem in aliquo fieri posse cum eius subtiliatione: cum perpetuò Hippocrate, & Galeno constet cuncta, quæ maturantur, crassiora euadere, ut diximus. Et si de salsa pituita, quam Galen. libro de Cōstitutione artis medicæ purgare iubet, oppugnare quispiam, eam saltem concoqui non debere. Respondemus, Galenum eo loco de maturatione propriè dicta, quæ cum acidæ, tum dulci pituitæ competit, velle loqui, de qua insuper maturatione propriè dicta verba fecit quarto de Sanitate tuenda. cum dixit, Crudis, & semicoctis humoribus, qui ante sanguinis perfectionem fuerunt per coctionem: acribus verò, ac mordacibus, educationem competere. at noluit eo loco de maturatione communiter dicta intelligere, quæ non tantum salsa pituitæ, verum non penitus corruptæ, ut idemmet asserit quinto Methodi medendi, verum & vitæque bilis, ac ichoribus ipsis tribuitur com et auctore secundo de ratione victus in morbis acutis. De vitrea verò pituita, licet frigidior sit acidæ, tamen, quia acidæ qualitatis est particeps, acidæ quoque appellari potest, & propterea non est habenda alia ratio, quàm de ipsa acidæ: licet difficilius concoquatur, quia frigidior est, ut tantum tria sint pituitæ genera, eodem Galeno teste, secundo de Differentiis februm, & quarto de Ratione victus in morbis acutis. At mox instabit & non ab re aduersarius, dicens, nunquid humores ipsi biliosi, qui cum calidi, & tenues sint, & ea de re paratissimi ad excretionem, ut Galen. asserit libro 3. Prognosticorum, concoctione prius egeant, quàm excernantur. Circa quod digladiantur nonnulli nostri temporis medici, quidam asserentes cōcoctione non indigere: nam, cum mordaces sint, calidiores, ac tenuiores, transfluunt ab vna parte in aliam, ægrum grauius infestant, ac quiescere non permittunt. cum ergo ipsi per corpus moueantur, naturamque ad eos expellendos proritēt, priusquam in aliquam partem decumbant, præcipuè principem, statim euacuandi sunt, concoctione eorum non expectata, præcepto Hippocratis, & Galeni Aphorismo 22. primi libri, & sexto de Morbis vulgaribus. Vterius, si crassos, atque tenaces humores fluxui paratos reddimus, eos tenuando, ac incidendo, meatibusque referando, ut patet Gal. Aphorismo 24. libri primi, & nono libri secundi, cur biliosos humores, tenues, fluxuque paratos existentes, ac nullum lentorem participant, priusquam purgemus, concoquere tentabimus: cum ex ea concoctione, crassiores reddantur: quibus rationibus concludunt biliosos humores concoqui non debere. Quidam verò auctoritate Gale. primo de Morbis vulgaribus, vbi ait, humores tenues omnes esse crudos, & ut concoquantur, robustam desiderare naturam, inter quos biliosum succum tum Hippocrates, tum Galenus dinumerat: necnon auctoritate Hippocratis secundo de ratione victus in morbis acutis, vbi biliosa cruda appellat, non ab re opinantur biliosos succos priusquam expurgentur, concoqui debere: cum non mouere cruda idem Hippocrat. iubeat Aphorismo 22. libri primi. Hisce rationibus quidam flauam, seu pallidam bilem, antequam à corpore excernatur, concoqui

cap. 19

cap. 4

5. Meth. me.

cap. 14
2. reg. acut.
44cap. 6
com. 13

com. 23

sec. 2. cō. 32

sec. 1. cō. 25

tex. 44

concoqui præcipiunt. Alij, concoctione non expectata, statim circa initia purgare iubent, vtrique suam fouentes opinionem Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, prout ex prædictis apparet. Verum, ut tanti quæsitæ veritas dilucidetur, attendenda nonnulla sunt: primò, quòd flaua, seu pallida bilis, aut in corpore redundans ex vna in aliam partem transfluit, nec sedem sibi adhuc firmam statuit: vel in quapiam parte firma decumbit: secundo, cum eam concoqui dicimus: triplici ratione posse intelligi: aut concoctione, qua familiaria alimenta in corpore concoquuntur, quam concoctionem, ut diximus, Aristoteles, & Galenus elixationi assimilant, ac hepsefis Græcè dicitur: aut de ea concoctione, quæ metaphoricè maturatio dicitur, simili existente maturationi propriè dictæ, quæ in pericarpis efficitur, eamque Græci pepansin nominant. & cum hæc quoque duplex sit: quædam propriè dicta, quæ tantum dulci, seu acidæ pituitæ tribuitur, ut superius diximus: quædam verò vniuersaliter dicta, quæ tum aliis succis, seu excrementis, tum ichoribus ipsis tribuitur, pariter bifariam de ea loqui possumus. His prælibatis, asserimus flauam ipsam, seu pallidam bilem, siue in aliquam partem decumbat, siue de vna in aliam transfluat, seu turgat, nullo pacto concoqui debere concoctione, quæ elixationi similis est: cum ex ea alimenta conficiantur, ac in aliti substantiam conuertantur: pariter nec vllus alius succus, seu excrementum tali concoctione in nostris corporibus concoquitur præter alimenta ipsa, quæ à caliditate, quæ in humido existit, perficiuntur, ex intentione Aristotelis quarto meteororum. Propalamus insuper flauam, seu pallidam bilem in corpore redundantem, siue ex vna parte in aliam ea transfluat, siue turgat, siue in earum aliqua firmetur, ac decumbat, nullo pacto concoctionem admittere, sumpta concoctione pro maturatione metaphoricè propriè dicta: cum ea, ut sæpius retulimus, tantum competat his succis, qui mutati, ac eucti à calido innato, reliquumque perfectionis assequuti, & prout corpus nutrire valent, ac in concoquentis substantiam verti, ut pituita ipsa dulcis, seu acidæ. ipsa autem bilis tum flaua, tum atra, cum vna ex sanguine plus calefacto, altera ex eodem affato, atque adusto gignatur, sanguinis substantiam redire non valent, prout decretum reliquit Galen. secundo de Ratione victus in morbis acutis. qua de re talem maturationem flaua ipsa, seu pallida bilis nullo pacto admittit. Quòd, si de maturatione loquamur generaliter, ac vniuersaliter dicta, secundum quam aliqua cocta, seu maturata vocare consueuimus, cum ab ipsa natura fuerint eucta. eaque natura fuerint caulis fortior, ac ipsas suo robore permutauerit, licet permutata, ac victa nulla pars ex eis alimoniam valeat accipere, tunc aut flaua, seu pallida ipsa bilis intra vasa, aut in alium quempiam locum decumbit sua acrimonia, caliditate, ac tenuitate naturam haud ita proritans, ac impellens, ut ex vna parte in aliam expellatur, ac transfluat: & tunc asserimus eam non tantum concoqui posse, verum etiam debere, præcipuè si superari, ac euinci ab ipsa natura posse existimabis, præcepto Hippocratis Aphorismo præallegato & Galeni secundo, de Ratione victus in morbis acutis. quæ maturatio, eodem teste, eodem loco, nil aliud est, quàm eius à natura euctio. euincit autem, cum eam permutauerit. quæ permutatio ex flaua, acri, & malè olente, cum cruda præexisteret: cocta postmodum pallidior, & minimum malè olens efficitur, & propterea, licet, quia tenuis paratissima ad expulsionem sit, quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis succus crudus sit, & ut concoquatur, robustam naturam desiderat, ut Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus. propterea concoquenda prius est, ut concocta facilius discernatur, ac demum excernatur, velut de pituita relatam est. quam sententiam cōfirmat Alexander Trallianus libro 1. cap. decimosexto. cuius hæc sunt verba, loquens de flaua bile: humor nanque officium faciens, dicta ratione dispositus, coctus, & tanquam subactus, ac domitus minore negotio ab euacuante medicamento profligitur, & exhauritur. Quòd, si denuo aduersarius oppugnat, asserens flauam bilem ex tali concoctione crassiorem euadere, & sic ægrius expelli posse, ei responsum volo, naturam non eò flauam bilem concoquere, ut

tex. 27

com. 30

com. 44

sec. 1. com.
ment. 25

crasfiozem reddat: immo, propterea quod à natura euincitur, ac quodammodo solidioribus corporibus assimilatur, crasfior euadit, nec propterea concoquitur, vt crasfior fiat: verum, cum exactè assimilari nequeat post euictionem facilius, ac tutius expellitur: cum perpetuò verum fit, vt diximus, naturam ipsam agrè expellere, si priusquam excernat, non discreuerit: agriusque discernere, si antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando, concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, si in aliquam partem decumbat, quanquam ea concoctione crasfior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur: nec propterea quod talis efficitur, non tutius, & sine corporis noxa purgabitur: cum à calido innato, & non ab immodico calore, seu à frigore eam crasfitudinem adeptam sit, & ea de re excretioni non aduersatur: siquidem oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis, auctoritate Galeni in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri. asseruitque humores, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante concoctionem: tunc enim naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de Morbis vulgaribus decretum reliquit, Concoctiones celeritatem iudicij portendere, securitatemque salubrem, easque concoctiones fieri testatur Galenus eodem loco, natura ipsa causas noxias superante. Patet itaque flauam bilem certam sedem habentem, ac in quapiam parte firmatam, inibi que putrescentem, prædictam concoctionem, seu maturationem generaliter dictam admittere. At, si ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transfluat (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur esse, nisi cum humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores, & titillationes afferendo, agrum quiescere non permittentes, vt scriptum reliquit eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit &c. & in commento Aphorismi vigesimisecondi primi libri) eo casu asserimus flauam bilem taliter constitutam, nullam concoctionis speciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cum in motu vehementiore sit, agrum infestans, fastidians, & quiescere non permittens, priusquam in aliqua sede præcipue principi decumbat, naturæ ipsi in expellendo auxiliantes, purgante medicamento vtendum est. quod quidem non tantum Hippocrates, & Galenus in superius allegato Aphorismo vigesimisecondo primi, & primo quarti libri nobis præceperunt: verum hoc ipsemet Galenus iubet libro quarto de Ratione victus in morbis acutis. sub his verbis: nam vel statim ab initio, priusquam in partem aliquam confirmentur humores, medicandum: vel postea, cum ad maturitatem perducti fuerint: præcipue si maturari valent. pariter & commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, ait, In his autem, qui ægrotant, si diurnus futurus est morbus: expectanda semper erit concoctio: sin breui solendus inter initia, si modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulò inferius asseruit. Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu positos: qui verò aliqua parte corporis confederunt neque villo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi sunt, quam concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucidè percipimus Galenum sæpenumero flauam bilem concoqui posse, ac debere asseruisse, priusquam purgetur, concoctione videlicet generaliter, seu vniuersaliter dicta, prout videre licet apud eum libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de ea flaua bile intellexisse, quæ in aliqua parte decumbit, ac sedem propriam sibi statuit. Interdum autem compertum habemus apud eum calidos, acres, tenuesve succos turgentes, mox circa initia purgandos esse, cum nullam propriam ac determinatam sedem obfederint. quæ de re flauam bilem ante concoctionem in his verbis purgare iubet, prout superius in nonnullis locis, quæ citauimus, instituit: nam, cum superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur,

sec. 2. tex.
45

com. 76

com. 44

citatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente, prout patet in commento Aphorismi primi libri quarti. Tantæ igitur controuersia, his sic dilucidatis, veritas satis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, & Galeni determinata est, ac quid ad prædictas opiniones sit respondendum, liquidò constat. At rursus aduersarius instabit, si Galenus in commento Aphorismi vigesimisecondi quarti libri asserit, quo in tempore natura à causis morbum facientibus grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: & in fine eiusdem commenti ait, Cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit talium humorum euacuatio: cur flaua bilis ipsa, licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pacto bene euacuari possit? Verum nulli non patet Galenum in præallegatis locis de Euacuatione humorum, qui in aliqua parte firmati sunt loqui: & non de eis, qui turgent: quibus, cum natura inciteatur propter eorum motum, titillationem, ac mordacitatem ad eos expellendos: cogimur nos quoque eam iuuando purgationem accelerare, priusquam in aliqua principi sede decumbant: & si nulla concoctio, nec discretio præcat, turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphorismo vigesimisecondo primi libri iussit Hippocrates. quare flauam bilem si turgeat circa initia, priusquam in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, statim præcepto Hippocratis, & Galeni purgare quispiam non vereatur: velut etiam interdum, & si non turgeat, sed in quapiam parte firmetur, eam purgare cogimur, vt infra disertissime ostendemus de mente eiusdem Hippocratis, & Galeni.

De Digestione.

si nonnulli nostri temporis medici ad pauca respicientes nullam faciunt inter concoctionem, & digestionem differentiam, quantum tamen hi à veritate deuiant, ac quo pacto hallucinati sunt, ex Galeni, aliorumque bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui: cum id non paruam rei medicæ tyrunculis studiosis utilitatem afferat. sæpe enim quosdam medicos digestionem pro concoctione, ac concoctionem pro digestionem æquiuoca ratione vtentes, ipsi cum audiant, in prauos labuntur errores. At nos veritatem inuestigantes dicimus, quod digestio propriè idem sonat, quod distributio, distinctio, seu compositio ordinata. hinc digerere propriè idem est, quod ordinare, disponere, distribuere, vel distinguere, vnde id, quod apud Græcos diatatto, seu dieuthero, vel diacosmeo, vel diacrino significat, id Latine sonat, vt retuli, ordino, distingo, digero, distribuo, guberno, dispono: hinc diacosmisis, digestio, seu dispositio, & diacosmos digestio, distinctio, seu ordinata compositio dicitur, & diacrisis separatio, diuisio, seu discrimen. pariter quoque, quod Græci anadosin dicunt, nos digestionem appellamus, & diadosin distributionem. At hæc digestio, seu distributio penes alimenta propriè attenditur: cum anadosin cibi distractionem à natiuo calore in proprium corpus propriè appellamus, velut etiam, & diadosin: quanquam & hæc inter se quodammodo discrepant, vt patet apud Galenum libro secundo de Naturalibus facultatibus. hæc autem digestio aliud non est, quam ordinata alimentorum distributio. Verum, quod hæc à concoctione differt, patet apud Galenum libro quarto de Vsu partium. vbi talia profert verba, Quod autem animalium ventriculi sedi minimè cohæserint, satis magno indicio est aliud esse oportere coquendi alimentum instrumentum, aliud distribuendi. & parum infra asserit. Satis igitur constat, aliam quidem concoctionis, aliam autem anadoseos oportuisse esse particulam. & libro, qui inscribitur, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, loquens de vino ait, Nam re vera si commodè eo vtaris: & concoctioni, & digestionem, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. & libro tertio de Causis symptomatum hanc anadosin, seu alimenti ex ventriculo in iecur, & ex iecinore in totum corpus diductionem, aliam ab alimentorum concoctione di-

cap. 6

cap. 17

eodem cap.

cap. 5

cap. 2

forte confirmavit licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet constat apud Galenum alimentorum digestionem aliud à concoctione intelligi debere. & si per pepsin digestionem improprie interdum intelligere possumus, per anadosin tamen nunquam concoctionem significari comperit: quin immò hanc digestionem, seu distributionem ab aliis facultatibus perfici, quàm à concoctrice, quia ab expultrice, ac attractrice simul, ut patet Galeno secundo de Naturalibus facultatibus. aliàque esse medicamenta, quæ ad digestionem, seu alimentorum distributionem faciunt: & alià, quæ concoctioni præsidium afferunt: ac alio, & alio tempore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de Sanitate tuenda. Hæc autem digestio, seu distributio hoc pacto libro definitionibus medicis describitur: Digestio est concocti, ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digestionem alimentorum hic loqui non intendimus, sed de ea digestionem, quæ circa humores, seu excrementa, quæ præternaturaliter in corpore, seu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri potest: vna, siquidem cum natura ipsa post concoctionem mouetur, pro digestionem, seu distinctionem semiputridi, seu semimali præternaturaliter detenti excrementi, & demum per sensibiles canales, seu aquæ ductus sensibilibiter expellit, per alium videlicet, vrinam, sudorem, &c. digestio, segregatio, seu distinctio proprie appellari meretur: improprie autem distributio. nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digestio, quæ alimentorum est mediis naturalibus facultatibus, attractrice quidem ex vna, ac ex altera expultrice, hæcque insuper alia est à dictorum excrementorum concoctione, eique succedit, ut dicemus; quam forte Græci diacrisin appellarent. Altera est digestio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipsa natura perficitur, ac ea excrementa non utique sensibilibiter postea excernens velut in prædicta, sed per halitum digerens, dispergens, atque per poros cutis insensibilibiter discutens. quæ quidem digestio diaphoresis proprie à Græcis appellatur. hinc diaphoreticè idem, quod vis discufforia sonat, à verbo diaphoro, quod idem est Latine, quod digero, discutio, seu dispergo. & propterea à quacunque causa corporis etiam substantia propria insensibilibiter dissipatur. hanc dissipationem per halitum digestionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum est digestionem, loqui pauca paramus. At de ea loquutus est Hippocrates libro sexto de Morbis vulgaribus. eum dixit vigiliam edacem: & Galenus eodem loco ait, vigiliam edacem esse: quia corpus digerit, ac dissoluit. & idem de vigilia duodecimo methodi medendi. voluit, quod corpus digerat. Tantum ergo de ea digestionem, quæ à nativo calore aduersus excrementa præternaturaliter detenta, seu putrescentia in corpore perficitur, tam si intra vasa, quàm extra: tam si circa partes internas, quàm externas verba faciemus. Verum attendendum primò est, quod, velut ea digestio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorum concoctione discrepat, ac eam concoctionem, si ritè cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, subsequi debet: pari ratione ea digestio, quæ circa corporis excrementa, seu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipsa, seu calore naturali paratur, ab ea concoctione, seu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde discrepat. Et velut ea digestio, quæ alimentorum est, eorum concoctionem subsequi debet: eadem ratione hæc digestio, quæ excrementorum est, seu humorum putridorum, si per sensibiles vias expellendi sunt, eorum maturationem consequi debet. & propterea Galenus iussit, quod, ut bene aliquid euacuetur, oportet concoctionem præire, subsequi verò distinctionem, & postea euacuationem, in commento Aphorismi vigesimi secundi quarti, & vigesimi secundi primi libri. Perficitur verò hæc digestio, seu segregatio, seu distinctio ab ipsa natura duabus eius facultatibus mediis: post tamen perfectam operationem, ipsius concoctricis: attractricis videlicet ex vna, & expultrice

cap. 7

eodem cap.
Ante me-
dium.Sec. 4. tex.
rom. 20
cap. 3

expultrice ex altera. per primam siquidem quod familiare est, attrahens: at per excretricem id, quod amplius in pristinam naturam redire non valet, seu in alimentum transmutari, discernens, ac distinguens ab eo, quod familiare est, demum expellere tentat per sensibiles excretiones. quam expulsionem si perficere non valeat eo tempore, ut infra dicemus: à medico natura ipsa iuuanda est tum præparatione, tum etiam, si opus fuerit, purgatione. Verum eam digestionem excrementorum, quæ per halitum fit, natura ipsa confestim nulla præcedente concoctione sæpe molitur. quinimò prius perficere tentat: per halitum videlicet digerere, quod si non valeat, id concoquere procurat, & demum ea perfecta segregat, ac distinguit, nec amplius per halitum digestionem æque aggreditur: nam per concoctionem crassiora, ut supra relatam est, excrementa reddita, non amplius utique per halitum facile digeri valent, quæ concocta sunt, sed secerni, & demum sensibilibiter excerni postulant. & hac de re Galenus libro de Inæquali in temperie voluit esse in fluxione duplex genus curationis: vnum, quod digeratur quicquid humoris in particulam prociuit: alterum, quod concoquatur. Verum digestio, dicebat, optanda maximè est: quoniam concoctionem hæc duo necessariò sequuntur: puris generatio, & eius in aliquod spacium abscessio. ex quibus verbis palàm ostendit, digestionem per halitum excrementorum maturationem subsequi non debere, sed potissimum eam præcedere. hanc eandem per halitum digestionem primò ante concoctionem exequendam iussit Hippocrates in cura pleuritis secundo de Ratione victus in morbis acutis in principio. Differendum autem modò à nobis est, nunquid ea digestio excrementorum, quæ eorum concoctionem subsequitur, distinctio, seu impropria distributio: appellata, iuuari possit ab arte, & à medico: & si possit, cum quibus. Pro primo asserendum planè est, quod, velut alimentorum digestionem quibusdam auxiliis medici opitulantur, ut patet de mente Galeni 4. de Sanitate tuenda, & libro Quod animi mores corporis temperaturas sequantur, & primo de sanitate tuenda, ac secundo, & quinto eiusdem: pari modo natura ipsa à medico adiuuari potest. pro digestionem redundantium excrementorum perficienda, cum ea ex eadem natura perficiatur, eisdemque facultatibus mediis, ut supra relatam est. Quæ autem auxilia, ac qualia paranda sunt ipsi naturæ à medico pro hac digestionem iuuanda non admodum patet: nam interdum reperitur Galenum asserere, idem posse & concoctioni, & digestionem opem ferre, ut de vino enunciat in libro, Quod animi mores corporis temperaturas sequantur, loco superius allegato. & sexto de Morbis vulgaribus. sæpenuero idemmet ait, quædam digestionem iuuare, quæ tamen concoctionem impediunt, velut secundo de Sanitate tuenda. de exercitatione differuit. quæ cum in corpus digestionem adiuuet, ministrari tamen non debet, nisi alimenta seu succi, qui in ventre, aut vasis continentur, optimè concocti sint: aliàs periculum esset, ne, priusquam per maturam concoctionem vtilis sint: in omnes animalis partes rapiantur. & lib. quarto eiusdem dicebat post cibum non esse sumenda medicamenta, quæ ad vehementiorem distributionem faciunt: nam tunc non distribui, sed concoqui, quæ sumptæ sunt, est vtilius. quare melius est eo tempore uti aliquo præsidio ad concoctionem, præcipuè qui egent. ex quibus Galeni verbis liquido constat interdum eisdem medicamentis posse & concoctionem, & distributionem à medico iuuari, & sæpenuero diuersis auxiliis. Sed, quò veritas clarior fiat, haud ignorandum est concoctionem ipsam, ac distributionem, seu digestionem: velut & alia naturalia opera ab ipso calore innato perfici, ut patet Galeno in Commento aphorism. decimiquinti primi libri, & in commento Aphorism. septimi secundi libri. qua de re nec quempiam præterire debet ea auxilia, quæ concoctionem insimul, & digestionem adiuuant, talia à medico paranda esse, ut calidum innatum, seu naturam ipsam roborent, atque adaugeant, vel saltem non dissipent, sed seruent. nec minus sciendum est, aliquem succum, seu excrementum promptius ex sui natura posse & concoqui, & distribui, seu digeri: aliquem verò argius. His sic diluci-

cap. 3

cap. 3

tex. 1

cap. 6. & 7
1. de Sanit.
tuen. cap.
11. 2. de San.
nita. tuen.
cap. 2. & 5.
de Sanit. 5

cap. 3

sec. 4. com-
ment. 20
cap. 2.

cap. 7.

trahendi. si ex parte succorum, erit aut eorum crassities, vel tenacitas, siue lētor, vel utraque simul. at ex parte foraminum, seu meatuum vna tantum causa esse potest, videlicet eorum obstructio, quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immerito eodem aphorismo 24. primi libri iussit Hippocrates, Raro in acutis passionibus in principis medicinis purgantibus utitur, cum in ipsis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia preparandi corpora; raro circa ipsorum initia purgationes in bonum usum nobis venient: opus namque est, ut purgatio omnibus recte procedat sine torminibus, vertigine, fastidio, difficultate, seu agrorum dissolutione, corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiusdem Hippocratis aphorismo nono secundi libri. quod quoque passim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conuenit &c. Verum, quod medicorum auxiliis compluribus hoc perfici possit, cunctis equidem patet: nam, si nil aliud est corpora fluida facere, hoc est, purgationi preparare, quam crassos succos tenuare, viscidos, incidere, ac foramina, per quæ huiusmodi succi pertransire debent referare, ut patet Galeno in commento supradicti Aphorismi noni secundi libri, & sexto de morbis vulgaribus: nonnullaque inter medicos comperita sint auxilia: quibus mediis possumus talia in corporibus, cum opus sit, operari: sequitur, medicum humorum in corpore redundantium preparationi absque dubio opem posse ferre. quæ de re sexto de Morbis vulgaribus præcipit ante eorum veratrum lauare, ac cibum sumere, ut celerius purgatio fiat. hanc eandem sententiam reliquit Aphorismo decimotertio quarti libri. Et Gale. in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri non tantum hanc facultatem preparandi medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipsi medici occasionem arripere possunt pro prædicta preparatione faciendâ. & insuper eodem commento, postquam declarauit, quibus indiget is, qui purgandus est, asserit, quia oportet eius humores quammaximè fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est, tenues, nullum lentorem participantem, & aperta esse foramina, (nam & nos ista antea parauimus, cum quempiam sumus purgaturi) & ut vno verbo dicam, hæc præparatio contrario modo se habet cum concoctione, seu digestionem: nam illa ex natura præcipue, & non arte fit: hæc verò ab arte potius, quam ab ipsa natura. præparatiō ergo ars medica, & medicus opitulatur, nemine contrarium sentiente, siue per vomitum, siue per alui subductionem purgare velis. immò huius præparatiōis auctor præcipue medicus est, ipsi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigens, sine quibus ipsa fortè perpetuò omnino non assequeretur: at, cum quibus, nondum liquet. Verum, si præparatio penes redundantes succos, crassos, & tenaces attendatur: eis, quæ tenuant, ac incidunt, vtendum est: de quibus libro de attenuante victus ratione talem protulit sententiam. Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut utriusque simul acre, & mordicans, & calidum apparebit, scito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt, & gustui aromatis speciem representant, & demum subdit, Incidunt præterea, & quæ saporem habent quendam nitrosam, aut salum. nec minus his amara; tenuandi facultati sunt prædita. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum salsa, nitrosa, tum etiam & amara facultatem habere crassos humores, ac viscidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni, quorum si quis velit catalogum inspicere tum olerum, tum feminum, tum ipsarum arborum, germinum, ac aliorum: supradictum Galeni librum de attenuante victus ratione perlegat. Quædam verò summam in commento 24. primi libri annotauit, ut in melicrato decoctum hyssopi, origani, tragorigani, thymi, vel pulegij, Et octauo Methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione, ut ptisanam, mulsam, calamintham, hyssopum, origanum, serpyllum, apium, pariter in mulsâ incocta. Verum inter omnia præcipue in febribus, ut quod nec febrem accendat, oxymel summopere extollit: quanquam & hæc pariter obstruct

sec. 2. com. 32

sec. 5. tex. com. 29

cap. 8

cap. 4

obstructiones liberet. & libro 11. eiusdem summopere ptisanam, aquam mulsam, ac oxymel approbauit. In immodica tamen febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptisanæ cremorem. quam ptisanam & detergere, & dissecare, ac resolueret decretum reliquit quarto de sanitate tuenda; & primo de ratione victus in morbis acutis: & in eo commentario, quem de ptisana compilauit, talia de ptisana verba retulit, Sanè ne vllum quidem alterum datur inuentu, quod siue vt medicamentum, seu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compos sit præter ptisanam: incisionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptisanam esse accommodatissimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quod frigida sit, & humida. Hac ergo, consulo, vt medici in ardentissimis febribus utantur; cum redundantium succorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxylaccharo ipso: secundo loco, oxymelite, vel aqua mulla, præcipue febre non existente valida: tertio loco supradictorum aliquo decocto, aut solo, aut cum ptisana, mulsâ ve, prout morbus requirit, ac eius causa. & si eorum facultas intendi velit: acetum addatur, & mel, præcepto eiusdem Galeni libro de attenuante victus ratione loco supra allegato. hæc quo ad præparationem, quæ peries redundantes purgandos succos attenditur, dicta sufficiant. Reliquum est de eis medicamentis, quæ præcipue detergant, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vasorumque oscula referant, disseramus. quæ à Galeno 5. de simplicium medicamentorum facultatibus bifariam confiderantur. quædam namque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt patet eodem libro. & hæc in duo subdiuidit, genere quidem substantiæ minimè diuersa, verum ratione maioris, minorisque discrepantia sunt: nam vtraque calida sunt, tenuium partium nitrosa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in superficiei fordem auferunt, quæ extergentia, siue rhyptica nominantur: quædam verò abstergendo etiam poros repurgant, quæ quidem supradictis subtiliorum sunt partium, emplasticis contraria. proinde hæc phrastica, & cathartica quasi expurgantia, & fartu liberantia dicantur, appellantur. Quæcunque ergo nitrosa, amaraque sunt, ea ad purgandos meatus omnes valere noveris: quæ verò vlcera fordes, ac cutis vniuersæ extergunt, non tantum hæc, sed & viribus minima auferre possunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdalæ, quæ edendo sunt. quædam verò, licet meatus intus assumpta purgare valeant, porosque extergere: cuti tamen apposta, quia eis quædam adstrictio adiuncta est; repurgare non possunt: nam composita sunt ex amara, acerbâque facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adstrictione: priusquam in altum abstergens substantia recipiatur, ac probe meatus expurgentur: vt absinthium. at quædam sunt, quæ vtrunque perficiunt & intus sumpta, & foris imposita; vt erui, ac lupinorum farina: si amara fuerint; amygdalæ amara, vrticæ semen, scylla, & iris, &c. quædam verò huius generis medicamenta, præterquam quod detergant, ac infarctu liberant, vim quoque habent extenuandi, ac incidendi crassos, lentosque humores: vt seriphon & abrotanum. quorum medicamentorum poros purgantium, ac abstergentium, & ea de re obstructiones soluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Galenus octauo methodi medendi: quo loco asserit vniuersale documentum, quod quæ deterforiam habent facultatem tum intus sumpta, tum foris admota obstructiones soluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quod obstructiones soluunt, tenuant, ac incidunt crassos, ac lentos humores, de quibus supra mentionem fecimus: nec minus & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus: loco superius allegato innumeraque talia comperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumeret, non est necesse. Quædam autem poros, foramina, seu meatus referantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici sunt differentia: nam quædam cutis meatus referant, quæ rarefacientia, seu areotica nuncupantur: quædam

cap. 9

cap. 4

1. de ratione
nid. com. 18
lib. de ptisa.
cap. ult.
cap. 5

cap. 3

cap. 12

cap. 4

cap. 12

quædam verò vasorum oscula referant, quæ aperientia, seu anatomica appellantur, quorum medicamentorum contraria diuersam etiam sortiuntur appellationem: nam quæ poros contrahunt, condensantia: quæ verò vasorum oscula occludunt, occludentia, constringentia, contrahentia, seu obstruentia appellantur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ est aperientium: nam rarefacientium natura, & modicè calida est, tum minimè deliccans, tenuiùque partium: aperientium verò tum crassarum partium, tum acris, ac mordax natura est. Hæc verò cuncta licet quodammodo prædictis quæ extergere, incidere, obstruere, & delere diximus, vicina sint: non tamen vndiquaque similia sunt: vt cuilibet ex eis, quæ retulimus patere potest. verùm rarefacientis quidem nature sunt chamæmelum, semen lini, althæa, & alia huiusmodi: aperientis verò facultatis sunt, quæ acria, simulque terrena existunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiusmodi. quæ omnia à Gal. 5. de Smp. medic. facultatibus facilius est videre; cum hic vniuersalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus nature in prædictis auxilia præbeamus, scribere intendimus, & non cuncta particulatim: & si qua descripsimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoresque fundentibus perficitur, quem præparationis modum decretum reliquit sexto de morbis vulgaribus, & Aphorismo decimotertio quarti libri. quibus locis iussit ante epotum veratrum, vt facilius, ac celerius fiat purgatio; corpora præhumectanda esse cibis, ac balneis, & quiete. verùm, quoniam laxantium remediorum non simpliciter vna est species, vt patet Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus: ea breuitatis causa relinquo: sufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis posse vt; vt corpora idonea ad purgationem reddantur (præcipuè si violentissimo medicamento vtendum sit, vt veratrum est, de quo Hippocrates vtriusque locis mentionem fecit.) in reliquis verò, si humores purgandi, crassi, ac tenaces fuerint; antedictis attenuantibus, & incidentibus, vel similibus vtendum est. Meatus verò, per quos ipsi purgandi sunt, ac humores transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam habent; repurgandi, ac referandi sunt cum his, quæ hanc facultatem possident, quorum methodum superius demonstrauimus, ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet, in quo differant ea, quæ præparandi facultatem obtinent ab eis, quæ concoctioni, aut digestioni operam ferre possunt. Sed mox quæret quispiam, nunquid in flauæ bilis redundantia, saltem si ea non turgeat; præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica, ac in Hippocratis, & Galeni doctrina oppidè quàm cruditissimi, atque exercitatisimi respondent, quòd cum flauæ bilis vacuatio facilis sit, pituitæ verò, ac potissimum eius quæ crassior, & glutinosior est, itémque nigra bilis difficilior auctore Galeno decimoquarto Methodi medendi; ea de re præparatione haudquaquam indiget. Insuper eorum opinio corroborari potest alia Galeni auctoritate tertio prognostic. quo loco asserit, humores corporis calidiores, tenuioresque paratissimos esse ad excretionem, cuius nature sunt biliosi succi. qua de re præparatione non egent. Verùm, pace tantorum virorum dixerim, ipse ex Hippocratis, & Galeni mente aliter sentio. ea de re, non quidem contradicendi studio, sed vt veritas patefiat, quæ mihi videntur, de ea re proferre non grauabor. Bifariam, vt diximus, corpus potest fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iussit, vbi quispiam corpus purgare voluerit,) aut humoribus extenuatis incisus, ac absteris: vel omnibus meatibus referatis. cum ergo incisio, ac extenuatio succis crassis, ac glutinosis, seu lentis competat, vt patet Galeno vndecimo Methodi medendi, & in commento Aphorismi noni secundi libri, ac plerisque aliis locis: biliosus autem succus haud talis sit nature, seu essentia: consequens est, vt talis præparatio ei præberi non debeat. At, cum ipse Gal. iubeat in commento prædicti Aphorismi noni secundi libri, & vndecimo Methodi

Methodi medendi, singularum particularum meatus, qui his ad superuacuum emissionem sunt proprii, fluxiles reddere, vt intestino, ventriculo, mesenterio, & concauis iecinoris, intestinum rectum: renibus; vesicæ, iecinoris gibbis, venæ caua, arteria magna, & omnibus quæ in lumbis habentur, cum, qui vrinis est delegatus: pulmonibus, & pectori, ipsam asperam arteriâ, & fauces: cerebro, & eius in olucris cum, qui per palatum, & nares descendit, consonum erit hanc saltem fluxibilitatem foraminum, ac meatuum, referationem in ipsa flauæ bilis redundantia, vbi non turgeat, saltem medicum parare posse, ac debere. Ad hæc Galenus in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri in acutis morbis, cum materia turget; non negat aliquem medicum posse arripere occasionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priusquam vsurus sit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis angustiam, ac morborum prauitatem saltem hæc facultas præparandi nobis non datur, immò nec concoquendi, vt iussit Hippocrates Aphorismo vigesimo secundo eiusdem primi libri. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas præparandi in his morbis acutis, in quibus ipsa flaua bilis non turget. Vterius, si in instrumentali morbo, qui obstructio est, contraria est reclusio, seu referatio, vt patet Galeno vndecimo Methodi medendi, quodlibetque præter naturam suo medicetur contrario, cum pariant obstructionem, vt Galenus asserit octauo Methodi medendi, & vndecimo: tum humorum crassitudo, tum lentitia, tum præter hæc & abundantia sequitur redundantiam flauæ bilis obstructionem parientem viarum reclusionem, seu referationem indigere pro eius purgatione. sed hæc vna est præparationis species, vt superius ostendimus. Quare nemo est, qui eam eo casu negabit, præcipuè si ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenierit magnitudinem, vt statim circa initia medicum ipsam euacuare cogat, vt infra dicemus. Rursus, si ea non turgente iusserunt Hippocrates, & Galenus ante eius purgationem concoqui debere, saltem concoctione generaliter dicta, vt patet secundo de ratione victus in morbis acutis: nam ea euicta, ac permutata à calido innato facilius educitur; quantò fortius negandum non sit vias, ac meatus, per quos transmittenda est, ac à medicamento trahenda recludendos, ac referandos esse, præcipuè cum Hippocrates vniuersaliter iubeat Aphorismo nono secundi libri, Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, priusquam purgentur. at non ita iussit concoctionem; cum perpetuò turgentiam materiam ab ea excludit. Verùm, vt cunctis veritas hæc pateat; placuit verba Galeni octauo Methodi portare, quæ talia sunt, Cernimus enim aliquando etiam; quòd multum est, cum simul totum confluit, obstruendo hæere, infigique non minus quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quòd, si per meatus angustos est transitus: multò profecto magis retineri. Si denique quòd multum est, præter id, quòd glutinosum sit, ac crassum obstruit, hæret, infigitur, ac in viis retinetur; quis adeo erit insulsus, vt pro eius faciliore purgatione, seu euacuatione, repurgatione, ac referatione eorum meatum, per quos purgari debet, prius non vtatur, etiam si flauæ bilis fuerit talis redundantia? nec minus placuit, vt quæ proposuimus ex Galeni mente, veritas pateat, eiusdem verba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium asserre, quæ talia sunt, Ducat aliquis ad me quempiam sine febre, cui in vultu corpus amara bile redundauerit, spectetque post aliquos dies, cum hominem præparauero, mihi que iam tempus instare visum fuerit exhibendi medicamenti alicuius; quòd bilem expurget: quò pacto naturalem corporis habitum eiusmodi potione ipsi restituam? In quibus verbis disertè Galenus in flauæ bilis redundantia præparatione vsus est ante purgationem. hanc quoque sententiam confirmauit libro primo de Sanitate tuenda circa finem, cum dixit, Quòd, si vel crassitudinis, vel abundantia, vel lentoris excrementorum vitio obstructi meatus sunt; tenuatoria victus ratio his apta erit. & paulò antè dicebat, At flaua bile reventa, siquidem obstructionis culpa id accidat; eo, qui extenuat, victu vtendum. Præcipit ergo Galenus his, quæ

quæ hic asserit verbis, tenuatoriam victus rationem: si flaua bilis propter obstructionem præternaturaliter detineatur: quo victu præparationem molimur, vt diximus. vitimò, quis negabit eam præparationem, quam Hippocrates commendat in præallegatis locis: corporum videlicet præhumectationem, ac laxationem, quæ quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ balneis perficitur, vt facilius veniat purgatio, ac rectè procedat: nemo inquam, qui mētis sit compos. Redundante denique flaua bile, modò non turgat, sed obstruendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, siue per vniuersum corpus, liquet ex Galeni sententia, vt facilius purgetur, ac à medicamento trahatur, eam præparationem parari debere à medicis, quæ se tenet ex parte meatuum, seu foraminum, per quæ transmittenda est, ea quidem recludere, referare, seu extergendo repurgare. nec minus & purgandi corporis præhumectatione, ac laxatione Hippocrates decreto, maximum ei comparatur commodum. Ad eam autem auctoritatem Galeni, quam *cap. 17.* afferunt decimoquarto Methodi medendi, facilis est responsio: ait enim flauæ bilis vacationem facilem esse relatione ad pituitam, & nigram bilem: nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit: immò, si ea præcatifacilius fiat vacuatio: aut ex sua natura, quia substantiæ, ac essentiæ tenuis est, facilius quidem vacuatur: nec ea ratione incisione, seu attenuatione indiget. at, quoniam sua multitudine valet obstruere, hæret, ac infigitur, & in viis retinetur; ea præparatione indigebit, quæ penes meatuum referationem, ac repurgationem se tenet: si ea multitudo vincit, ac superari ab ipsa natura valeat. Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati responderetur, cum ait tertio prognosticorum, Humores corporis calidiores paratissimos esse ad excretionem: nam, licet flaua bilis ex sui natura, cum calidior, ac tenuior sit, paratissima ad excretionem fiat: tamen, quia sui redundantia, vt diximus, obstrui, & in viis retinetur; hac de re priusquam purgetur, prædicta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantum eos, qui multa cruditate laborant, aut illa extenta habent, censet Galenus in commento 24. Aphorismi primi libri: verum & quibus ignea, ac supra modum calida existunt. nec paratos tantum existimat, vbi humores fuerint tenuati, ac incisi, verum etiam vbi aperta sint foramina, ac nullam habeant obstructionem, per quæ purgatio fieri debet. Verum statim quæret aduersarius, quibus medicamentis talem præparationem in flauæ bilis redundantia parare valeamus; cum ferè cuncta, quæ talem facultatem obtinent, vt supra annotauimus, calida sint, eoque flauam bilem adaugeant. Cui responsum volo, quod licet quandoque calidis vt posuimus Gal. decreto in commento Apho. 24. primi libri: tamen, vt verius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidem facultatem habent extenuandi, & abstergendi vias, seu poros repurgandi, ac referandi, & citra calorem obstructiones liberandi: nam quæ deterioriam facultatem obtinent, obstructiones soluunt, teste Galeno octauo Methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere ptisana est, vt patet Galeno supra allegatis locis. at inter *cap. 4.* medicamenta, vtrunque est cichorium, quod à Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos summo opere extollitur pro extersione, ac reclusionem osculorum, venarum præcipuè, quæ circa hepar, siue syrupi, siue decocta, siue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non est mirum; nam *cap. 8.* amarum qualitatem participant, cum hoc quod frigida sunt, dictumque est auctoritate eiusdem Galeni quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quæcunque reperiuntur tum nitrosa, tum amara ad purgandos meatus omnes valere, & septimo de Simplicium medicamentorum facultatibus decretum reliquit, Cuncta ferè amara abstergentia esse, ac expurgantia in iecinore præuenientes obstructiones. Et pariter eodem libro octauo de Compositione pharmacorum secundum locos, ac iecinoris expurgationem, & meatuum operationem citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem, veluti optimum pharmacum, si licem laudauit, tanquam prædominantem qualitatem habentem amarum qualitatem. Ad hæc à Dioscoride libro 2. cap. 123. pariter à Galeno libro secundo *cap. 4.* *cap. de cucu.* de alim

de alimentorum facultatibus, & octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, semina peponum, ac cucumerum vim quandam habere extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter sentit Paulus Aegineta libro primo de Arte medendi cap. octauo, communisque vsus practantium est hodiernis temporibus eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quæ narrauimus, pro ea præparatione perficienda eligendi sunt syrupi, tum acetosus simplex, tum oxycaccharum, quod præ omnibus tum syrupis, tum decoctis, tum aliorum generum medicamentis præferendum cenleo. Quod, si cutis meatus referandi sint: aquæ dulcis balneis, pariterque medicamentis rarefacientibus, extergentibusque vtendum est. quam vim moderatè tum calida, tum & nonnulla frigida possidere haud difficile est reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicæ auctores. His denique auxiliis flaua bile redundantem, si non turgat, purgandi corporis præparatio à medicis paranda est: vt in eis purgatio rectè procedat: cum his, quæ non tantum præparant, quin immò & causæ aduersantur, pariterque & morbis ipsis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc est, quod alterabunt, & digestionem opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ superius annotauimus alterationi, & præparationi præstant auxilium, infimulque nutriunt, ac concoquunt, vt ptisana. Quædam concoctioni, digestioni, & præparationi infimul opitulantur; vt vinum modicè calfaciens moderatè bibitum, ad hæc nutrit, sudorem, vrinamque promouet, ac somnum conciliat, teste Galeno 4. de Sanitate tuenda: non tamen, si crassum sit, & nigrum. Aliæ alterant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & incisione, ac excretionem promouent: vt aqua multa, & oxymel: eoque magis, si in eis, & præcipuè in multa concoquantur hyssopus, aut calamintha, origanum, apium, serpillum, aut iris. Verum perpetuò menti tenendum, priusquam obstructionibus liberandis vacaueris; cum his, quæ vehementer aperiunt, aut detergent, studeas vacuare redundantis succi maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel detergentibus vtaris, alioquin ipsas magis impingens, præcepto Galeni octauo Methodi medendi. & si febris adit, præsertim valida, pro liberandis obstructionibus vtaris his, quæ citra calorem liberare obstructiones valent, eiusdem Galeni præcepto vndecimo Methodi medendi. At quo tempore pro expellendis excrementis, ac redundantibus succis præparatione vtendum sit, nondum liquet ex dictis. verum hoc perpetuò obseruandum est, si ante concoctionem purgandi sunt, vt si turgant, quocunque tempore medicus potest, eam occasionem arripere, ac exequi præcepto Galeni in commento Aphorismi 24. primi libri, quod, si concoctione prius egeant, quam expurgentur: illud perficere, priusquam concoctionis inditia appareant, minime tentandum est: nam nec natura ipsa, nisi post concoctionem, discernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. Aphorismi secundi libri supra allegati, & hæc de præparatione satis sint.

De Purgatione.

Hætenus quo pacto ante purgationem paranda sint corpora, vt eis facilius veniant, ac rectè purgationes procedant, verba fecimus: restat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis differere; vt eis quoque rectè vti valeat. Quàm necessariæ autem, ac perutiles sint quibusdam corporibus purgationes, purgantiaque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ sectione discrepent, bellissimè à Galeno in eo commentario, quem aduersus Iulianum compilauit, auctoritate Chrisippi, Theophrasti, Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis demonstrauit. Insuper libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hipp. Aphorismo secundo primi libri, & secundo, & tertio quarti libri, quibus percipere potest. Gale. quoque eodem libro de Purgantium medicamentorum facultatibus asserit, quàm admiranda opera à purgantibus medicamentis absolui. quare de eorum medicamentorum necessitate, ac vtilitate, scribere non me intromitto. Verum primò de eis dif-

serendum est, cur purgantia dicantur medicamenta. quod quidem non propter aliud, vt Galenus asserit libro de purgantium medicamentorum facultatibus, cap. 1. quàm quòd sanguinè à redundantibus in eo humoribus, seu excrementis parum constituant, quouis modo illa excrementa expurgent, vt patet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. & propterea in commento Aphorismi secundi primi, & quarti libri purgationem esse humorum, qui sua qualitate molestant, euacuationem asserit. Qua de re cunstarum euacuationem, quæ per phar maca purgatoria fiunt, vnam esse communem intentionem retulit: vt humor videlicet redundans euacuetur. hinc Hippocrates eis, qui salubritatem corporis habent, omnino medicationes, seu purgationes prohibuit Aphorismis 36. & 37. secundi libri: nam purgans medicamentum proprium attrahere humorum ap petens, cum is non adfit, sanguinem, ac carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorem, & propterea Galenus in commento Aphorismi 15. tertij libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non nisi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia esse. Verùm liquet Hippocratem, & Galenum in Aphorismo 47. sexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos inciderint redundantis succi purgationem præcipere, præcipuè in vere, velut & venæ sectionem his, qui plenitudinis passionibus subiiciuntur. insuper & hoc idem ostendit Galenus in eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de curandi ratione per sanguinis missionem, in quibus locis, ex vobismetipsis potestis inspicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine veris, purgatio, vel venæ sectio adhibenda sit, vt ab eis morbis præferuentur, in quos incidere parati sunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus vere præferuantur, eodem tempore purgandi sunt, aut eis vena incidenda est: vt quidam iuniores nostri temporis medici ad pauca respicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurere pro ratione redundantis succi, priusquam actu ægrotent; purgantibus medicamentis vtendum est, si aliquid aliud non prohibeat. Quæ verò purgationes prohibeant, satis dilucidè à Galeno præsertim libro nono Methodi medendi, & libro primo de Arte curatiua ad Glauconem ostensa sunt. quare eadem hic enarrare superfluum est. Insuper quòd ægris corporibus sæpenumero aliquo redundantantes succo, seu putrescente purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, & quarto eiusdem & Aphorismo 29. secundi libri. 2. primi & 18. quarti, ac nonnullis aliis in locis. patet etiam Galeno in commentariis prædictorum Aphorismorum, & libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat &c. ac in libro aduersus Iulianum, & sexcentis aliis in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda est pro ratione redundantis succi: vt, si flaua, vel pallida bilis redundet; quæ flauam, vel pallidam bilem purgant, adhibenda sunt pharmaca: si pituita; quæ pituitam. pariter de serosis humoribus, succo melancholico, vel atra bile dicendum erit. Quòd verò quibusdam purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix insit, qua media quemlibet sibi proprium, ac familiarem eligunt succum, & attrahunt; licet aliquibus, vt Erasistrato, ac Asclepiadi, incognitum fuerit, satis perlucidè à Galeno libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno simul & Hippocrate libro primo de Natura humana ostensum est. At perpetuò, quoad fieri possit, purgans eligendum est medicamentum, quod præter id, quòd redundantem eliciat humorem, aliis, quæ præter naturam sunt, aduersetur: illud, quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem capite de cura tertianæ his verbis. Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his, quæ præter naturam inualuerint: cum hoc multò melius sit, quàm quomodolibet euacuare. & libro decimo Methodi medendi loquens de febrium putridarum curatione ira retulit

retulit. Ac si quidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant; cum vnum sit, sine cunctatione agendum est. Illud, quod perpetuò in omnibus morbis ipse (velut in febribus iubet Galenus) quoad fieri possit exequendum censeo: nam contrariorum perpetuò contraria esse auxilia omnium, quæ præter naturam sunt præceptum commune est, vt sexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum compertum est, cap. 11. præcipuè vndecimo methodi medendi, & commento Aphorismi 22. secundi libri. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda sunt, quæ malæ qualitatis sint expertia: quorum amplà sylua apud Grecos, Arabes, ac Latinos facillè reperitur, præsertim apud iuniores, quibus in noticiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuere: vt myrobalanorum plura genera, casia fistula, tamarindi, rhubarbarum, & fortè manna, nonnullæque alia, quæ breuitatis causa relinquo. Quòd verò magni etiam momenti sit, si purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur; patet ex Hippocrate Aphorismo 3. ac 23. primi libri: nihil enim æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vt cuiusque remedij quantitas: nam quòd laboranti præbendum sit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exactè quidem nouimus. Cæterum, quantum præberi debet, nescimus, teste Galeno libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. at intentio quantitatis euacuationis non solum humorem respicit superabundantem, sed & hominis vires, qui euacuari debet; qualis enim fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vsque ad animi defectionem, si æger tolerare possit, eodem Hippocrate auctore Aphorismo eodem vigesimo tertio primi libri, in his præcipuè præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphorismi. & hoc non tantum in venæ sectione, verum in purgatione seruari oportet: licet tutius in venæ sectione, quàm purgatione illud exequamur. proinde præter eos præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementissimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut similes, perpetuò suaderem, si purgans medicamentum competat: potius, secundo, & tertio repetere, quàm semel euacuare priori purgatione minus vacuando, quàm humor redundans, ac ægroti vires postulant, velut de venæ sectione, nisi quid vigeat, iussit Galenus eodem libro de curandi ratione per sanguinis missionem loco superius annotato: & in his quoque raro exquisitissima vterer purgatione. nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum non sit, fieri non potest. Neque possibile est, vbi plus, quàm conueniat, iam purgetur homo, partem ablati auferre, adeo vt propter id incorrigibilis sequeretur error, vt vitare nò possis, aut eius, qui purgatur maximum detrimentum, aut interitum. illud, quod nò tantum non comparatur, ex paulo minoris quantitatis, quàm redundans humor, ac vires exigant, euacuatione. verum maximum viribus eius, qui euacuatur, accedit. com modum: nam minore iam facta materia, natura facilius supra reliquum aggreditur, quod concoquendum est concoquens: quod verò ex cernendum excernens. at si id perficere non valeat: repetenda purgatio est, quo modo tutius curabitur. id quod fieri à medicis debere iussit Galenus decimo quarto methodi medendi, & secundo de ratione victus in morbis acutis. quanquam, si quis etiam propter ætatem, vel timiditatem permittere se medico ad sanguinem villo modo detrahendum nolit; huic quoque deicienda largius aluus est, si id quoque suspectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de Sanitate tuenda. Artificiose denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum præsidiorum. Verùm eius viri est de quantitate præsidiorum optimè committere, qui vires omnium, quæ in arte sunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit, vt Galenus præcipit secundo de ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galenus eodem

secundo libro de ratione victus in morbis acutis de quantitate purgationis in pleuride ita asseruit. Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quatum in plurimis mediocriter vacuari tum nouisti tum sis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optimè conicere possit, planè ostendimus: restat modò de tempore pauca disserere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occasio confert, teste Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verùm, cum præ omnibus cognitu sit difficillima; vides plerunque medicos non vulgares modò, sed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem esse constat, ac velut quantitas cuiuslibet est propria. Sed, cum nihil proprium possit sermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occasione scribere tentauit: cum ad rectè medendum plurimum conferre videantur. ad eò enim, vt diximus de mente Hipp. occasio non tantum purgantium medicamentorum; verùm omnium ferè medicorum operationum penes corpora humana momentanea, ac admodum præceps est, & angustissima, vt obid difficulter sit cognoscibilis: nec quisquam eam agnoscere valet, nisi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica versatur, dico corpus humanum, continuè fuit mutationibus, ac alterationibus, seu momentaneis, vt ita dicam, transmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinsecis modò, verùm etiam ab intrinsecis causis alteratur, at, vt vos iuuenes studiosi plus aliquid, quam qui arte carent, de temporis occasione assequi valeatis; ad ea, quæ communia sunt scribenda, confugimus. erit autem opportunum purgantibus medicamenti tempus, quò rectè eo vti possumus; si materia turgeat confestim circa initia, prout decretum reliquit Hippocrates decimo Aphorismo quarti libri: nam, cum superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur nondum in aliqua parte firmatis; natura ad eos expellendos irritatur, quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipsa valeat hunc humorum motum ad alium deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præstantius est, quam purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virtutum dissoluetur, vel febris caliditas augetur, aut timor adest; ne in aliquod princeps membrum decumbant hi, qui per corpus vagantur humores. Sunt itaque mox à principio turgentibus humores medicamento purgante educendi, si natura eos non valeat foras propellere. Quòd, si non turgeant, sed aliqua in parte sint humores firmati, non opus erit circa initia purgante medicamento vti: Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de ratione victus in morbis acutis, necessariò euenient, vt qui crudi sint, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iussit eos medicari non debere ante concoctionem, si euinci, ac superari ab ipsa natura posse cogitabis: tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes succi, naturam ipsam habemus euacuationi adimiculantem: siquidem ea videtur post concoctionem humores discernere, & demum eos expellere, vt superius diximus. Quòd, si vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctosque alios artis medicæ authores liquet ipsius naturæ medicum imitatore esse debere; liquidò constat eo tempore, quo natura superfluitates vtilliter expellit, si imperfectè ipsa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quòd deficit, supplere medicando: vt ex vtroque noxij humoris euacuatio rectè fiat, natura quidem expellente, medicamento verò attrahente, prout Galenus asserit in commento Aphorismi vigesimisecondi primi libri. Hinc patet, quòd, cum rarè humores ab vna parte ad aliam transfluant, seu turgeant, frequentiusque quietem habeant, ac in aliqua parte consistant, in qua toto morbi tempore concoquantur, rarè in principiis vtendum esse purgantibus medicamentis: præcipuè si redundans succus valeat ab ipsa natura concoqui, ac euinci: at sæpenumero, & frequentius post concoctionem. Est ergo princeps scopus, qui penes temporis occasionem purgantium medica

medicamentorum perpendendus est, ipsius morbi concoctio: si eius causa non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat. Aliud insuper æquè præcipuum eodem Hippoc. auctore Aphorismo nono secundi libri est purgandi corporis preparatio. propter quòd verebatur ipse etiam in acutis passionibus medicinis purgantibus in earum principiis vti, quia non dabatur medico facultas ista præparandi corpora Aphorismo vigesimoquarto primi libri: aliàs præparatione ipsa neglecta, si quis alui subductionem procurauerit: difficiles non sine torminibus, vertigine, fastidio, dissolutione, ac difficultate purgationes venient. Quo autem pacto, ac cum quibus purgandi corporum præparatio procuranda sit, supra retulimus. Hæc ergo duæ præcipuè comuniter penes tempus purgationum conditiones perscrutandæ sunt tam in præseruatione, quam in curatione, si materia nõ turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infra dicemus. at particularia, quæ medicum perperdere oportet, longè plura sunt. quæ cū à Gal. 9. & 11. Metho. meden. & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare oportet &c. & libro de arte curatiua ad Glauconem talisquæ plerisque locis fusissimè tractentur, ea permittere visum est.

cap. 10
cap. 9

Quæstio, an in principiis morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum sit.

Quæret autem quispiam, an perpetuò seruandum sit, quòd materia non turgente ea medicanda non sit, neque in principiis, nisi post concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in plerisque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, nisi materia turgeat, vtendum esse in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quòd quidem hodiernis temporibus minoratum medicamentum appellant. illudque cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non desinunt. At ipse nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibusque impulsus contra sentire cogor. Verùm, vt dilucidius rei quæsitæ veritas pateat, primò quid sentiam propalabo: secundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à supradictis in contrarium ducuntur, responsiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocrate vigesimoquarto Aphorismo primi libri dico in morborum principiis, si vtendum sit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum esse, diligenti videlicet examinatione præferum, siue ægroti præparatione, siue recti iudicij expectatione, quibusdam eorum, vel omnibus simul apprime perpensis, prout Galenus in commento eiusdem Aphorismi declaratum reliquit. non enim periculum minimum est vt purgante medicamento in principiis acutorum morborum: sunt enim purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida, febrèmq; auget, vt idem Galenus eodem còmento optimè declarauit. & propterea quarto de ratione victus in morbis acutis iussit: rem istam secundum aphorismorum mentem definiri oportere, scrutarique, quando in principiis purgatione vtendum sit, & quando morbi còcoctio expectanda. hinc Hippocrates aphorismo vigesimo nono secundi libri decretum reliquit: cum morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue: cum vero consistunt, ac vigent, melius est quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis a medico facienda est, si debeat eo tempore vt purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem summatim per capita in cunctis morbis faciendam præcepit Paulus secundo de Arte medica capite secundo. nam, si morbus ipse ex toto genere exitialis fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non sunt, sed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuisse causa salutis. quam sententiam reliquit Galenus vndecimo Methodi medendi, asseritque ibi tempora, præsidiaque his, quos saluari spes est, scribere. Et insuper, si diligenti

com. 22. C.
38

cap. 9

In ultimis
verbis.
In ultimis
verbis.

examinatione cūctorum, quæ oportet, rectum, ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, virēsque morbo præualere, eūmq̃ superare medicus minime veretur absque villo eius auxilio, præterquam̃ conueniente ratione videtur instituta, abstinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis censerem: nam frustra id tentaretur, cum natura ex se absque villo alio auxilio sufficiat vincere: longe enim præstantiorem esse salubrem victum vniuersum, quam medicinam, auctor commentarij, quod Prasagium experientia confirmatum inscribitur, circa finem scriptum reliquit. & libro de Medicinis expertis compertum est, optimè nos debere laudare virum, qui curat per cibum, quam illum, qui curat per medicinam, si quis autem velit huiusmodi causam discere, eodem loco reperiet. Pariter, si morbus fuerit diutinus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum est: nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, ex sententia Galeni in commento prædicti Aphorismi vigesimiquarti primi libri. Reliquum ergo est, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum sit: qui, & si haud periculo vacant; tamen non sunt ex toto genere perniciosi, verum spes est, quod exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. at id non nisi in principis perficiendum esse censentur Hippocrates, tum Galenus; priusquam robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbant, qui in corpore redundant humores, præcipue si per corpus vagantur, ac turgent: est enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, vel saltem in partibus principalioribus ad superfluum excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere vti medicamento purgante: nam eo neglecto timor esset, ne vi morbi temporis processu robur corporis dissolueretur, vel febris caliditas augetur, aut ad aliquod membrum princeps redundant decumbant humores, vt disertissime Galenus commento Aphorismi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibusdam morbis acutis à diuersis causis hæc pericula impendunt: omnium voluit Hippocrates proferre sententiam: & cum nouisset præcipuam causam, propter quam in prædictis morbis ea nocuenta timenda essent, humorum turgentiam esse in his morbis, in quibus materia turget: illud primò, ac præcipue decretum reliquit Aphorismo vigesimosecundo, & vigesimoquarto primi libri: pariter, cum non ignorasset ex aliis causis, licet non aequè vt prædictis, posse prædicta pericula in quibusdam aliis morbis imminere, ni in eorum principis ægri purgantur, ne in necessariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret: iussit Aphorismo vigesimonono secundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, circa eorum initia medicum debere vti aut venæ sectione, aut purgatione, prout morbus, ac eius causa exposularent. verum, cur illud in principio exequendum esse præcipiant; Aphorismo 30. sequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphorismi vigesimoni præter eam, quam Hippocrates assignat, aliam addit causam, propter quam melius est circa quorundam morborum initia euacuare: nam minorem iam factam materiam ait, Facilius morbo consistente natura concoquere valet. vt autem coctio citius eueniat, bonum est circa principia euacuare. Ex quibus Galeni verbis facile quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphorismo aliorum morborum sententiam protulisse, quam eorum, quorum materia turget: cum turgens materia nullo pacto quoad turgeat, concoqui ab ipsa natura possit: nam quæ concoquuntur, quieti permittenda sunt, præcepto eiusdem Hippocratis, ac Gale. lib. 2. de Ratione victus in morbis acutis. si ergo turgens materia concoqui ab ipsa natura non valet, & propterea statim medicanda circa initia est præcepto eiusdem Hipp. tum Aphorif. vigesimosecundo primi libri, tum decimo quarti libri: frustra Galenus retulisset: propterea circa principia euacuand

euacuandum esse, quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere, cum concoqui ea non possit, nec valeat. Ad hæc, si sententia Hippocratis eodem Aphorismo vigesimonono, de turgente tantum materia verificaretur, superfluum siquidem fuisset aphorismus: cum id præcepisset disertè vigesimosecundo Aphorismo primi libri, & vigesimoquarto eiusdem ex Galeni mente, & decimo Aphorismo quarti libri. Insuper, si mens Hippocratis fuisset tantum, cum materia turgeat, aphorismum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in supradictis aphorismis: aut saltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout disertissime explicuit in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri, in quo Hippocrates ipse verbum nullum de turgentia fecerat: cum ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit, audacter asserendum est, de aliis morbis eos voluisse intelligere in prædicto Aphorismo 29. quam de his, in quibus materia turget. hi autem sunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte sunt: consentaneum nanque erat, postquam in his quoque verendum est, ne robur virium eis vigentibus dissoluatur, febrisque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes succi, circa eorum morborum initia vacuos esse dico medicamento purgante, si morbus ex multitudine fiat aut propter aratatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere se medico ad sanguinè villo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Galeni quarto de Sanitate tuenda. & quinto eiusdem: vel si exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda sit, cum non omnis venæ sectione auferatur: eo nanque neglecto circa initia talium morborum quisnam mentis compos non verebitur in eius morbi incremento, aut summo vigore, vel virium dissolutionem, aut febris augmentum, vel in aliqua principe parte decubitus? Eadem quoque ratione si ex mala, seu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac forte maiora pericula impendunt, ex eaque citius robur virium dissoluetur, spiritus quidem primo, & humores: secundo loco pinguedinem, & carnes: tertio solida membra corrumpendo. & propterea Galenus nono methodi modendi, quod corruptum est, cum id alienum à natura sit: mox auferendum esse præcipit. & libro quarto de Sanitate tuenda. asseruit, quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat: sed educere id quamprimum est tentandum. Idem efficit, si absque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis succus circa quamptam principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, si hæc tria, aut duo simul hominem infestant: purgationem circa initia præcipere quis veretur? & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia non turgeat) vtendum esse censeo: velut in eis, in quibus turget, cum eadem pericula impendant, aut forte in eorum aliquo longè maiora, & citius expectanda sunt. quæ omnia inspiciens Hippocrates in Aphorismo vigesimonono superioris allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, simulatque Galenus in eius commento: nam de turgentibus & prius loquuti erant & posterius mentionem facere debebant, Aphorismo videlicet decimo quarti libri. Ad hæc, si de morbis, in quibus materia turget, tantum aphorismus ipse intelligatur, ipsiusque Hippocratis, ac Galeni mens esset, hæc morbis tantum vtiliter purgare, circa eorum initia præcipere, purgantia vtique assereret Hippocrates? nanque secundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit. In pleuritide cum sub septo transuerso partes dolor infestat: ventrem vel nigro veratro, vel popilio mollire: cum hæc dolorem sedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium est, cum Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ sectionem, seu purgationem deuenit: prius fomentis vsum fuisse pro materia eius in halitū digestionem: quibus si dolor non diminuat, non propter aliud id effici Galenus declarauit in Commentario primi textus eiusdem secundi libri de Ratione victus in morbis acutis. nisi propter humorum redundantiam,

cap. 4.
cap. ult.

cap. 10.
cap. 3.

tex. xi

in toto corpore est, & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuandum est. quæ in morbis acutis, ut ipse asserit, aut per ventrem, aut per venę sectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, absque hoc quod materia turgeat, circa initia debere uti purgante medicamento, cum timor ad sit eorum quæ supra retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, sed ex multitudine, seu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipse decretum reliquit. At dicit quispiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipsa pleuritide materia turgens est, cui responsum volo longè hoc ab Hippocrate, Galenique mente abesse, ac à veritate: nam humores turgere Galenus appellat octauo de compositione medicamentorum secundum locos eos, qui nondum firmam aliquam inclinationem, ac stationem ad vnam partem habeant. & libro, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando, ait. Tunc humores turgere, ac concitatos esse, cum motu vehementi agitantur, ac ab vno loco in alium confluentes hominem vexant doloresque, ac titillationem afferendo agrum quiescere non permittunt. quod quidem secus esse in pleuritide, quis inquam non lucidè inspiciat? est enim ea inflammatio subcingentis membranae, in qua humor decumbit inclusus in vno loco, ac circumscriptus, non transfluens, veluti in inguinum inflammatione Galenus asseruit libro primo de Differentiis febrium, & secundo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium inflammationem fieri dixit sanguine ad particulam aliquam vniuersim fluente, atque ob multitudinem ibi conculcato, qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos, ac præter naturam detentos: cum ex eis aliqua determinata pars afficitur, asserere, quod turgeant: quin immo ipsis turgentibus de facto pugnant. Et si aphorismo vigesimo quarto primi libri rarè iusserit in principiis acutorum morborum medicinis purgantibus uti, non propter aliud est, ut Galenus in eius commento declarauit, nisi quod omnia id generis medicamenta sunt potentia calida, febremque augent. At nostris temporibus nonnulla eius generis reperiuntur, & remissè calida, & frigida, quæ febrem augere non valent, ac ab Hippocrate, si superstes esset; minime damnarentur. & propterea, cum tale non afferant nocumentum in febribus, vitanda non sunt, vbi eis uti oportet. Sunt præterea corpora aded ingluuiosa, ac eò mala victus ratione hisce temporibus vtuntur homines: ut, si eos circa initia acutorum morborum, qui ex multitudine, seu praua qualitate, aut in aliqua præcipua parte fiant, non purgabis, verendum sit, ut diximus, ne eorum vires vi morbi dissoluantur, aut in aliqua parte principe, qui in eorum corporibus redundant succi, præcipuè si vitiosi fuerint, protinus decumbant. Præterea idem Galenus in pestilenti aeris statu corpora, in quibus superfuitates redundabant, sanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente, ut ipse testatur primo de differentiis febrium. & quinto methodi medendi asseruit, ex pestilentia propterea fuisse quosdam facillè sanatos, quod præexiccatum his, repurgatumque totum corpus fuerit; quippe cum & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter proflexerit. Qua de re non verendum est in eorundem morborum initiiis vtendum esse medicamento purgante, præcipuè cum valde periculosi sint, atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia succurratur; natura profus succumbet, prout optimè Galenus declarauit in commento 13. aphorismi secundi libri. Vtendum est ergo medicamento purgante in aliorum morborum initiiis, in quibus, & si materia non turgeat; aut multitudo, aut mala qualitas manifesta, seu occulta, ut in nonnullis putridis febribus est: aut circa aliquod princeps membrum decumbit, prout Hippocratis, & Galeni auctoritatibus optimè, ac nonnullis rationibus superius demonstrauimus. Et scilicet illud experientia comprobare, ipse, qui sexdecim ferè annos medendis agris vacauit, aded nullum ex huiusmodi purgationibus in prædictis morbis, si quid aliud non prohibuit incommodum, reperi, quod maximum perpetuò commodum eis comparauit, præcipuè

capuè in putridis, ac malignis febribus: quæ saltem circa inflammationem ex putredine ortum habent. Nec minus illud expertus sum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente, præcipuè ventriculi, & intestinorum, adhibito prius diligenti examine, quod purgatione, & non sanguinis missione indigebant, purgans propinando medicamentum: & si eius materia minimè turgere, ex quo maximam perpetuò vtilitatem agro adeptus sum: instructus siquidem à Galeno in commento 23. Aphorismi primi libri. At, quoniam in morborum initiiis purgantia medicamenta adhibenda esse diximus: non de momentaneis, & absque latitudine eorum initiiis intelligendum esse velim: sed de eis intelligendum est, quæ partes sunt totius morbi, præsumunturque à manifestis, ac perfectis signis concoctionis, de quibus Hippocrat. intellexit Aphorismo vigesimo secundi libri, prout Galenus disertè exposuit libello de Totius morbi remporibus, vel de principio intelligendum est, ut Gale. intellexit in Commento Aphor. vigesimi quarti primi libri, ut se extendit ad primū, vel secundum diem. Illud quoque vel me tacente vos percipere velim, cum hic de purgante medicamento mentionem fecimus, de eo, quod per aluum, seu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocunque modo redundantia excrementa purgat, intelligendum est: quod quidem quid sit, supra definitum est. Restat modò cum ad auctoritates, quibus iuniores isti medici suam hæresim tueri conantur respondere: tum eorum rationes diluere.

Prima, quam in medium asserunt auctoritatem, Hippocratis est libro de Medicamentorum facultatibus vbi habet, quod his, qui validis, ac magnis febribus corripiuntur, medicamenta purgantia danda non sunt. Cui responsum sit me nunquam præcipere ea medicamenta purgatoria in morborum initiiis, quæ vsu erant tempore Hippocratis: erant nanque ea valde calida, & propterea non tantum in magnis febribus, verum & æstiuo tempore sub cane, & ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipuè magnis necessum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri, velut æstiuo tempore naturam ab hisce medicamentis purgantibus aded lædi, ut non valeret eorum acritudinem ferre, ut dilucidè Galenus declarauit in commento vigesimi quarti Aphorismi primi libri, & quinti quarti libri. Verum ea approbo, quæ aded aut remissè sunt calida, aut frigida, & si calida sint, aded à frigidis, & cum frigidis sint quodammodo alterata, & permixta, ut febris caliditatem augere non valeant. huiusmodi autem generis sunt manna, cassia fistula, tamarindi, succus rosarum, vel violarum, aut aqua, in qua ea diluta, seu infusa fuerint, myrobalanorum nonnulla genera, rhabarbarum in aliqua frigida aqua infusum, ac cum prædictorum aliquo permixtum. Quod quidem (licet ab aliquibus valde improberetur) perpetuò ipse in morborum initiiis, in quibus oportet præcipuè in putridis, ac malignis febribus, vtendum censeo, ac consulo: est enim purgans absque violentia, cuiuslibet magni excessus expers, nisi quod calidum est, & siccum, at mixtione, & infusione aliorum infrigidantium id corrigitur adeo, ut ab eo febris non augeatur. ab eoque præter purgationem illud habetur, quod nec ventriculo, aut alicui alij principi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibusdam describitur, ac experientia compertum est: quin potius prædictæ partes ab eo roborantur sua adstringendi vi, qua pollent nec eius purgandi vis ex infrigidantium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, ut quidam malè sentiunt: nam à tota substantia, & non quia calidum purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Insuper & triferæ est, quam persicam nominamus, ac ipsum diacatholicon inter composita pharmaca, hæc sunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida sunt, aut modicè calida, præsertim si cum frigidis misceantur: quibus cum febris ipsa non augeatur, vbi oportet, in morborum initiiis salubriter purgare præcipimus: nec Hippocrates ipse si nouisset, ea damnasset vtique, cum ex eis febris, ut diximus, non augeatur, maximumque agris pareretur commodum: nam si Hippocrates, & Galenus sua tempestate in quorundam initiiis morb

*in dolores, cum frica
si de in festinat ad
quæte*

cap. 2

versus finem

Jo

tiis morborum acutorum purgantia medicamenta, quæ calida, & acria sunt, propinatant, non verentes, quod febribus comparabatur detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorum videlicet noxiorum euacuatione, quanto magis, quæ supra notauimus, cum tali periculo vacent, non prohibuissent: imò sapius vti iussissent.

Secunda Hippocratis auctoritas est quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis est, Quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt, hos annuentibus ex cæteris purgare conuenit. quod, si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, si videatur, clysterem exhibebis. Cui responsum volo primo Hippocratem his verbis velle, cum vrinæ tenues fuerint, inter initia, si quid aliud non vrgeat, ac concoctio in futurum expectabitur, tales non purgabis. nec ego contrarium sentio. at, si multitudo, mala qualitas, vel locus inflet, hos purgare consulo: nam ex noxiorum humorum euacuatione maior fiet vtilitas, quam id, quod possit ex purgante medicamento sequi detrimentum: de quibus morbis nequaquam Hippocrates ibi intelligere voluit. Adhæc eo loco per morborum initia noluit intelligere de eis, quæ totius morbi sunt pars vna, quique præfinitur à manifestis, ac perfectis indiciis concoctionis. hoc autem eius verba ostendunt, cum dicat, Quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt, per quas vrinæ, eas Galenus intelligit, quæ albas habent nebulas, quæ concoctionis notæ existunt. hæc autem concoctionis notæ, seu albæ nebula in morborum principiis apparere non possunt, sumpto principio, prout vnum est de quatuor morbi temporibus, vt patet Galeno tum in commento duodecimi aphorismi primi libri, tum libro primo de crifibus. pariter in commento vigesimifecundi aphorismi quarti libri circa finem asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: sed per principium primos dies agritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius. quod autem principium possit hoc modo sumi, patet Galeno libro primo de crifibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quibus vrinæ & nebulosæ, & crassæ existunt: tanquam transacto vniuersali principio, ac concoctione præcedente. quibus autem circa primos dies tenues fuerint vrinæ tanquam summè crudo existente morbo, iuber non purgare: sed concoctionem expectare, eorumque corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quod possit natura facilius concoquere. Immo hæc sententia attestatur sententiæ secundæ partis aphorismi 2. 9. secundi libri dicentis. Cum verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere: quo enim tempore natura concoquit, aut vacat concoctioni debet, superfluum est euacuare: immo concoctioni vacare debemus, & post concoctionem euacuare, si à natura non iudicentur, aut iudicata fuerint integrè, quæ concocta sunt. Et, si cruditatis indicia in morborum initiis apparere possint, immo perpetuo appareant, vt superius diximus, tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de Ratione victus in morbis acutis. de principio non loquitur, vt est vnum de quatuor morbi temporibus: aliàs, cum ipse asserat quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt &c. falsum esset, quod Galenus asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: & quod perfecti principij manifestum, & firmum est signum coctio manifesta, vt patet apud eum libro primo de Crifibus. Nec consonum est in vno, eodémque textu nos instruens, quando purgare conueniat, & quando non, diuersa ratione de principio loquorurum fuisse. at, vt ego sentio, talem Hippocrates voluit proferre sententiam, in quibus circa initia, hoc est, primos morbi dies, transacto tamen vniuersali principio, vrinæ crassæ, & nebulosæ existunt, (quoniam concoctionis notæ sunt) cæteris annuentibus purgans medicamentum propinandum est. quibus verò circa primos morbi dies vrinæ fuerint tenues, quia cruditatem summam indicant, morbi hi purgandi non sunt, sed quieti permittendi &c. hoc est, natura pro morbi concoctione auxiliandum est: si eum concoqui posse sperabis. ita quod Hippocrates velit interdici purgationes in primis diebus eius agritudinis:

dinis, in qua summa inest cruditas: cum si eo tempore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgans adhibebis medicamentum, præcipue si summè crudus sit morbus, præter id, quod ab eo ager non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehementer mouens, ac humores cogitans concoctionem impedit. at, si adiuuanda erit natura aliquibus externis auxiliis, ea esse debent, quæ coctioni opitulantur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propositum. Vel, si forte eius auctoritas de principio vniuersali morborum esset intelligenda, quod expressè negamus: dicendum erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborum vrinæ fuerint tenues, hoc est, in quibus summa inest cruditas. & hoc modo illud exponit Galenus in commento sequentis textus, in quibus morbis neque ipse in morborum principiis purgans medicamentum exhiberet: sunt namque hi ex crasis, frigidis, ac lentis humoribus: quales sunt suapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus semper oportet coctionem expectare, velut tenues si fuerint, & aquosi, inter initia euacuandi sunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat &c. & si supra retulimus hos quoque concoquendos, ac præparandos quodammodo esse, cum in aliqua parte fuerint firmati, illud profecto intelligendum erit, vbi ipsa natura valeat eos concoquere, ac euincere: secus autem vbi non valeat.

Tertia Hippocratis auctoritas est quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis est, Quicumque autem ea, quæ inflammantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, hi non solum ab intensa, inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat, obsequaturque, quæ adhuc cruda est affectio, verum quoque & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabesciuntque: ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remedium non habet. Cui auctoritati, si quispiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inspiciat, facillimè respondere valet. nam, cum Hippocrates in præcedenti textu catalogum conscripserit omnium præter naturam affectuum, pro quorum curatione, sanguinis missione, ac purgatione indigebant, venæque sectio purganti medicamento erat præferenda: sancissetque post sanguinis missionem purgans medicamentum potrigendum esse, mox in præallegato textu subdit, Quod, si quis relicta venæ sectione, purgatione inter initia eorum morborum vtatur, ea incommoda, quæ ipse narrat, necessariò expectabit: nam in his, priusquam sanguis mittatur, purgationes interdici oportet, prout optimè Galen. in fine commenti illius textus declarat, hancque fuisse Hippocratis mentem in textu superius dicto asserit. Hinc in expositione eiusdem textus rectè ait, Ad sanguinis missionem propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demum concludens asserit, in tota dictione Hippocratem præcipere ad sanguinis missionem esse veniendum, deinde ad medicamentum: aliàs prædicta incommoda, quæ ab ipso enarrantur, absque dubio ægris euentient. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorum, cum nos purgationes inter initia non his morbis adhibendas esse, quibus præferenda est venæ sectio, ea neglecta, præcipimus: sed eis, quibus aut tantum purgatio confert, aut, si vtrunque auxilium competit, ipsa venæ sectio prius fuerit exhibitæ: non enim nos præterit Hippocratem hoc loco. Galenum sexto de morbis vulgaribus præcipere, quod, si vtroque auxilio quispiam indigeat, à venæ sectione incipiendum sit, idque notissimum esse retulit. Quod autem hæc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiusdem textus expositione admodum liqueat, si quis tamen rectè inspexerit eiusdem Hippocratis verba libro secundo eiusdem de Ratione victus in morbis acutis, facile percipere valet: nam pugnantia vtrique assereret, si hic voluisset in cunctis inflammationibus inter initia medicamenta interdici, cum ipsemet dolore partes sub septo transuerso infestante in pleuritide circa initia purgationem, & non venæ sectionem præcipiat, eodem loco secundi de Ratione victus in morbis acutis. At, si pleuritis ipsa inflam-

90

cap. 17
19

cap. 19

rod. cap.

com. 4.4

tex. 22

Sec. 1. cõ. 6

tex. 22

tex. 11
matio

matio est succingentis membranæ, cui venerit in dubium Hippocratem vno loco in inflammationum initiis purgantia medicamenta damnare, & alio loco tanquam vtilia præcipere, & ita pugnancia asserere? Quod, si simpliciter de cunctis inflammationibus Hippocrates sermonem protulisset, damnassetque in earum initiis purgantia medicamenta (quod tamen pro falso habemus) quisnam negaret in eorum morborum initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependent, eorumque causa in aliquo loco citra phlegmonem acruata, ac firmata, & præsertim in quibusdam putridis, ac malignis febribus, purgationes ipsas, cum ex eis ea pericula, quæ in inflammationibus ab Hippocrate narrantur, non immineant. causa ipsa non adeo valenter inclusa, ac circumscripta, vt purgationibus omnino non assequatur, velut in inflammationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis sermo tantum ibi est, videlicet de inflammationibus ipsis? quod autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri possit, ac veluti in foco quodam principium febris esse, patet Galeno libro II. Methodi medendi.

Ad quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferunt, & est aphorismus vigesimus secundus primi libri, Concocta videlicet medicari &c. ex his, quæ supra retulimus, facilis est responsio: nam, licet Hippocrates in eadem sententia purgationem præcipiat in initiis morborum in quibus materia turget, tanquam in his, in quibus præcipue exhibenda sit, non tamen negat in initiis aliorum quoque morborum, in quibus medico mouere videtur, seu purgare, purgatione vti, in quibus & si materia non turgeat, superari tamen, ac euinci ab ipsa natura non valet: immo, ni medicus ei circa initia opem ferat: prorfus superabitur, vt patet Aphorismo vigesimo nono secundi libri, nec dictæ sententiæ sibi ipsis aduersantur, immo ambæ veritatem obtinent: nam eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborum initiis euacuanda est, in quibusdam aliis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, verificari debet: in his videlicet, quos supra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipse sententiam ferre eodem Aphorismo vigesimo nono secundi libri: cum ibi de turgentia verbum nullum nec Hippocrates, nec Galenus in cõmento faciat. non sunt ergo dictæ sententiæ vna, nec sibi inuicem aduersantur. quare ambæ sempiternæ veritatis. Parem similitudinem quoque in Hippocrat. Aphorismis est inuenire: nam in eodem Aphorismo vigesimo secundo primi, Concocta medicari præcipit: at Aphorismo nono secundi libri iubet, vbi quispiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda esse. non est idem concoctio, & præparatio, non sibi ipsis Aphorismi isti aduersantur. quare ambæ sententiæ veræ sunt. Ad hæc non est dicendum, Hippocratem, prædicto Aphorismo vigesimo secundo primi libri, quæ fieri non valent, præcipere. Cum ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, quæ à mala, seu praua qualitate dependent, aut in valde periculosis locis gignuntur, natura ipsa eorum causas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur velut sarcina quadam, purgante medicamento leuetur, quin potius succumbet, nec prorfus eosdem morbos superare valebit: consonum est in eisdem morbis Aphorismum veritatem non habere, cum dixit Concocta medicari: nec de eisdem morbis Hippocratem voluisse proferre sententiam, sed tantum de his, quorum materia à natura ipsa concoqui, ac euinci possit.

Insuper quandam afferunt Galeni auctoritatem quarto de Sanitate tuenda, quæ incipit, At si in eodem homine reliqua eadem sint, ceterum in lapsa corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi: huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio &c. Cui responsum volo, primò Galenum eo loco non de morborum curatione, sed spontanearum lassitudinum loqui, in quibus corpora nondum sensibiliter læsa sunt, nec à solitis muniis impedita: nos autem perpetuò de ipsorum morborum curatione verba facimus. Secundò quis non percipiat, eam auctoritatem extra propositum esse, cum Galen. supponat in eodem homine sanguinem bonum exiguum esse, crudosque humores plurimos? quo casu nec ipse

ipse sanguinem mittere, aut purgare auderem: immo præcepto eiusdem libro duodecimo methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipue cum oris ventris offensione, nec sanguinis missionem, nec purgationem præcipere, cum eas non sustineant, nec ferant. tertio quis adeo imbecillis erit ingenij, vt non percipiat Galenum per crudos humores plurimos pituitosos voluisse intelligere: cum paulò superius dixisset, vno vocabulo appellare licere, vel crudum succum, vel pituitam, quæ ex nondum perfecto sanguine gignitur: eiusque innumera sunt particulares differentiæ, vt ipse retulit. Cum ergo multa copia crudorum humorum, hoc est, pituitosorum in aliquo reperiatur corpore, sanguisque in eo bonus, ac exiguus sit, nulli in dubium veniet nec sanguinem mittendum esse, nec aluum deiciendam. at, si tennes, & biliosi fuerint, inter initia euacuandi sunt, eiusdem Galeni præcepto, libro, Quos purgare oportet &c. præcipue si eorum multitudine, aut praua qualitate concoqui, ac euinci ab ipsa natura non valeant.

Alia auctoritas est Galeni eodem libro, Quos purgare conuenit, quæ talis est, Qui verò humores aliqua parte corporis confederunt, neque villo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi sunt, quam concocti fuerint. cui breuiter dicamus verum esse, quod Galenus præcipit, si humores, qui in aliqua parte fixi sunt, crassi, frigidi, ac viscosi fuerint: non autem, si tennes, & biliosi eorum multitudine, seu mala qualitate, aut vtroque modo infestantes, qui verè crudi appellari non possunt, velut nec propriè cocti, cum à natura fuerint euicti. Vel clarius dicendum est, Galeni sententiam veram esse, cum medicus certò sciat naturam eos succos, qui in aliqua parte fixi sunt, ac confederunt, posse, & valere concoquere, seu euincere: hi enim neque villo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi sunt, quam concocti fuerint, segregati, ac præparati, vt supra, cum de digestionem, concoctionem, & præparationem verba fecimus, ostensum est. at, si percipiat artificiosa quadam coniectura naturam ipsam prius succumbere, quam eos succos concoquere possit, nullus equidem verebitur eos in morborum principio purgare, Hippocratis oraculo instructus, cum morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue. tales etenim purgationes non tantum, vt isti asserunt, concoctionem non impediunt, immo ipsi opitulantur ex Galeni mente in cõmento prædicti aphorismi vigesimi noni secundi libri, & si naturam eo tempore non admodum euacuationi adiutricem habemus, maius tamen ex hisce purgationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione ægris cõmodum comparatur, (cum ex hoc mortem euitemus) quam incommodum ex aliquorum fortè bonorum succorum simul educatione. & si Galenus libro primo de arte curatiua ad Glauconem in exquisita tertianæ febris curatione parum purgantia medicamenta probaret, licet & hæc quoque probet, non propterea dicendum erit, purgationes eas non esse probandas in prædictorum à nobis morborum aliquo: hæc etenim febris ad summum in septem periodis præfiniri solet: causamque eius natura ipsa, præsertim si à medico parum fuerit adiuta, facile & concoquere, & separare, ac expellere potest. quorum neutrum perficere valet in prædictis morbis, si ea circa eorum initia, cum oportet, purgante medicamento non exoneretur. At mox obiiciunt dicentes, si non tantum in morbis, in quibus materia turget, verum & in his, qui multitudine, aut mala qualitate, aut loco aliquo satis periculoso sunt, vtendum sit circa initia medicinis purgantibus: non raro, vt Hippocrates præcipit aphorismo vigesimo quarto primi libri, sed crebro eis vti deberemus, cum sepius hi morbi gignantur. Dicimus nos raro, immò per quàm rarissimè in principiis morborum acutorum eis medicamentis purgantibus vti debere, quæ tẽpore Hippocra. in vstrerant: cum ea valde calida existant, propterea febrem auerent, hanc enim causam reddit Galenus in cõmento prædicti Aphorismi. cur raro vtendum sit in principiis acutorum morborum medicamentis purgantibus. At, si talia reperiantur, vt præter id, quod febrem non augeant, feliciter purgarent: vt sunt nonnulla nostris temporibus approbata, ac experta. de quibus supra mentionem fecimus: nescio, cur eis vtendum

non sit in his acutis morbis, quos supra narrauimus, cum tale nocumentum non inferunt, vana est ergo hac eorum ratio.

Alia ratio est, quod medicamentum materiam diminuens, cum imbecille admodum sit, atque adeo crudis humoribus, ac copiosis existentibus, eis praeualere non possit: aliàs à debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impossibile est, ideoque illos tantum mouet, & non educit. Cui dicendum erit nos non adeo imbecille medicamentum purgans in morborum initiis probare, vt aduersus copiosos humores praeualere non possit: verum adeo valens sit, vt humoribus ipsis praeualere possit, ac eorum partem aliquam purgare. nec adeo crudis, ac copiosis succis existentibus illud præcipimus, cum hi, vt diximus perpetuo, prius concoquendi, & preparandi, ac demum purgandi sunt: verum in his crudis, ac copiosis humoribus inter initia illa probamus, qui non vere crudi, sed nondum eucti ab ipsa natura sunt, improprie crudi appellari merentur: vt est ipsa flaua, seu pallida bilis. nec dicendum erit aduersus eos quoque, si copiosi sint, medicamentum praeualere non posse: nam, vt asseruimus, licet hoc medicamentum minoratiuum, ac diminuens esse debeat: tamen artificiosa quadam cōiectura tanta quantitas adhibenda erit, quanta possit aduersus eos humores praeualere, ac eorum partem aliquam educere, eam videlicet quam promptius, & expeditius educere valet: cum non æqualiter, & eodem tempore in totam redundantis humoris molem agat. quod quidem medicamentum materiam diminuens, vt ergo gerentibus si febre corripiantur ex vitiosis succis. Galenus in Cōmento aphorismi 55. libri 5. approbare cuique liquet. Insuper medicamentum ipsum purgans efficacius, ac valentius est, vt trahat, quam trahatur, aptiora enim, ac ad hoc efficaciora sunt purgantia medicamenta auctoritate Galeni 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus. & cum ait, esse impossibile, vt à debiliori in fortius fiat actio, miror equidem tantum virum, cum Galenus 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus velit, quod minus calidum à magis calido calidius euadat, & quod magis calidum à minus calido contra afficiatur. & libro 3. de Temperamentis. ait, acutissimum ferrum manifestè obtusius fieri, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidat: vt quod patitur ab ipsa cera. agit igitur id, quod debilius est in id, quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

Alia eorum ratio est, quod si, cum crudi adhuc sunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxiliij à natura expectes: cum ipsa post concoctionem secernat, ac post secretionem excernat, vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimisecondi primi & quarti libri. Cui rationi ex prædictis responsio patet: nam, licet parum admodum ipsam naturam adminiculantem habeamus, cum non nisi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius sequitur commodum, cum mortem euitemus (quæ quidem ea neglecta euitari non posset) quam incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, seu quia quorundam fortè bonorum humorum simul cum eis educio fiat.

Insuper asserunt aliam noxam ad huiusmodi purgationes necessariò sequi: cum iudicationes, concoctionesque ab eis impediuntur, ceteraque naturæ auxilia tollantur: illudque probare tentant auctoritate Hippocr. quarto de Ratione victus in morbis acutis. Cui pariter ex prædictis liquet responsio: nam eo tempore purgationes, iudicia, ac concoctiones perturbant, quo natura ipsa maxime concoctioni vacat, ac iudicia tentat, at, cum in initiis morborum nec iudicia, nec perfectæ concoctiones ab ipsa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbantur, ac impediri non possunt: quinimò valde opitulantur, dicente Gale. in commento Aphorismi vigesimisecondi libri. vt concoctiones citius euentiant: melius est circa principia euacuare: quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere. morbo autem consistente, cum iam natura concoquit, superfluum est euacuare, qua de re valde absurdum est, ac Galeni dictis maxime pugnat, dicere purgationes in morborum initiis (cum medico videatur) concoctiones, ac

nes, ac iudicationes impedire: & si Galen. in commento præallegati textus quarti de Ratione victus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias existere concoctioni humorum, intelligendum est, si propinquet eo tempore, quo natura maxime concoctioni vacat. id autem est tranfacto vniuersali principio: nam eo tempore ab his motionibus, quæ à pharmaco fiunt, cessare debemus, præsertim in summo vigore: cum corpus vehementer moueres frangat, exemplo assumpti, atque deuorati in ventrem alimenti, quod vt optimè concoquatur, à ceteris motionibus cessare corpus debet, vt soli concoctioni vacet. & si imbecillis fuerit facultas concoquendi, eo tempore aliquo externo auxilio iuuanda est, vt Gale. eodem loco præcipit, Vel dictum Gal. veritatem habet in morbis, in quibus summa inest cruditas, vt ipse exponit in cōmento præallegati textus: in quibus nec ipsi, nisi post concoctionem, ac præparationem purgationem probamus: cum fiant hi ex frigidis, crasis, ac lentis humoribus, vt diximus. At, si quis aliter eius dicta exponere tentabit, cum in commento aphorismi vigesimisecondi libri cōtrarium sentiat, in eius dictis pugnantiam soluat Apollo: quanquam Gale. dicta aliter intelligere, seu exponere deprauati sensus, ac intellectus sit.

Aliam quandam rationem in mediū asserunt, quæ talis est, si in initiis febrium purgantia medicamenta exhibentur, aut febres ipsæ sunt diutinae, aut acutæ: si diutinae, per concoctionem, aut per abscissum finiunt. quare non medicamentis purgantibus præcipuè in initiis curari debent. Si acutæ, licet excretionibus finiât, illud tamen multis modis esse poterit aut sanguinis è naribus fluore, aut sudoribus, vel vomitibus: pauca verò sunt, quæ per ventris solutionem iudicantur. cum itaque rarè natura in febribus, & acutis aliis morbis ventris deiectionem efficiat pro eorum curatione, rarè etiam hanc ipsam purgantibus medicamentis medicus procuret. qua de re noxiū est febres ferè omnes alui deiectionibus perferare velle, hæc ipsi. At nos facillimè respondemus asserentes in principiis diutarum febrium nunquam vti debere medicamentis purgantibus, vt sapius diximus. In acutis verò, in quibus aut multitudo, aut mala qualitas, vel locus infat, & si natura per alui excretionem eas non finire debeat, tamen vtendum esse medicamentis purgantibus: eò magis, si soluenda erit febris ipsa per alui deiectionem: nam, licet iudicium per alias corporis partes futurum sit, vt illud celerius, ac promptius ab ipsa natura fiat, eo tempore quo decet: optimum erit ipsam exonerare, illudque non nisi in principiis. alleuiata enim natura ipsa valentius poterit per quancunque viam iudicia procurare: quæ tamen nunquam in morborum initiis criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgantia omnino febres ipsas perfecte perferare intendimus, sed naturam ipsam, vt retulimus, per ea alleuiare: quò magis possit, ac vehementius causam morbi aggredi, eamque superare, ac per quamcunque regionem sibi magis conuenientem euacuare. Impedirentur autem iudicationes ex alui deiectione per purgans medicamentum, si eo tempore, quo natura iudicat, propinaretur. absit tamen, vt illud præcipiamus: scimus enim hoc Hippocr. sententis aduersari aphorismis 20. & 21. primi libri. procuramus autem præcipuè ventris deiectionem: cum hæc vniuersalior sit, ac expeditius in cunctis talibus, salubriusque à nobis perfici queat. Quod verò de febre pestilentiali asserit, cauendum videlicet esse, ne per aluum medicus euacuet, quòd is motus naturæ instituto ex diametro pugnet, vt pote quæ venenatos humores non per aluum, sed per cutem potius excernere studet. quapropter medicus motum hunc per ea, quæ sudorem eliciunt, adiuuabit, & non per alui deiectionem: eadem quidem via resellit: nam, licet quo tempore natura in febre pestilentiali per cutem excernere studet, medicus per eandem viam adiuuare debet, illud tamen efficiendum erit eo tempore, quo natura criticè expellit. Illud autem esse non poterit ante secretionem, ac concoctionem. at neutrum istorum in earum initiis natura ipsa criticè perficere tentat, teste Gale. in commen. 22. aphorismi quarti libri. vbi habet, Quòd, quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum, que

sunt in corpore dispositionum: quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauat, adest autem cruditas humorum: tunc aliquid bene euacuari est impossibile. hæc ille purgationes ergo in initiis febrium pestilentialium exhibitæ non tantum nature opus non distrahunt, atque impediunt, immò eam summo opere adiuuant: cum nec ipsa eo tempore ad partes cutis expellat. & si expellit, illud erit symptomatis ratione, & propterea purgationem non impedit, neque tunc per eam viâ iuuanda est, cum in medicationibus talia educere oportet, qualia sponte prodeuntia vtilia, quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet Hippocr. decreto secundo Aphorif. quarti libri. Proinde in eis quoque febribus, in quibus crisis omnino ad partes cutis expectanda est, velut in his affectibus quos medicorum vulgus variolas, & morbillos appellant, circa initia, priusquam appareat cœperint, si admodum multa, vel vitiosa materia videatur, vt à natura ipsa superari, ac euacuari non possit, cunctis purgationi consentientibus purgare medicamento audacter censo eorum aliquo, quæ supra approbauimus: cum ex eo non modò nullum sequetur incommodum, immò natura ipsa exonerata promptius, & expeditius crifim aggredietur, & perficiet. Sed statim instabunt, si naturam in morborum initiis aliquid bene euacuare est impossibile, ergo & medicum. Huic autem responsum sit, quòd, licet natura id eo tempore criticè non tentet: tamen, cum medicus sit eius auxiliator: vt ea suo congruo tempore possit perfecte operari, in morborum initiis exonerare debet: illudque non nisi purgante medicamento: minorata enim materia, facilius suo tempore poterit ipsa natura & concoquere, & expellere in his videlicet morbis, in quibus oportet.

Ex quibus, studiosi iuuenes, liquet, quanti sint roboris, & momenti auctoritates, rationesque, quibus hi cruditissimi viri suam hæresin tueri conātur, in morborum videlicet initiis purgantia medicamenta non esse probanda, nisi materia turgat. patet insuper, quàm perpetuæ veritatis existat, ac quibus validissimis auctoritatibus & rationibus nostra opinio firmata sit, quòd scilicet non tantum vtiliter in initiis morborum, cum materia turgat, medicamentis purgantibus vtendum sit, verum & in quibusdam, in quibus vel multitudo, vel mala qualitas, vel locus vrgeat: pariter & in maximis doloribus præcipue ventriculi, & intestinorum, qui euacuatione per purgationem indigent, priusquam robur virium dissoluatur. in multitudine siquidem, quòd ea purgante medicamento minoranda sit, patet ex Galeni mente in cõmento Aphorif. 29. secundi libri. nec valet quicquam, cum dicunt, de turgentia ibi Gale. loqui, cum de ea ne verbum quidem vnum profert. idem & quarto methodi medendi. At mala qualitate vrgente, vt in pestilentibus videre licet, quòd purgationibus vtendum sit, patet Galeno 1. de Differentiis febrium. vbi habet, At in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabamus. & libro 9. methodi medendi talia profert verba, Si igitur cum viribus imbecillis corruptela incidit, vti que quod affectus remedium est, id cum virtutis custodia pugnat. Si quidem affectus vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione. harum autem neutrum ferent imbecillæ vires: quoniam igitur in omnibus eiusmodi repugnantibus incerta succurrendi ratio est, aliàs infanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio, & ægrè: idque si magnū nactus sit medicum, sanari poterit: oportet nanque, vbi indicationes ita sibi ipsis aduersantur, & paulatim, quod vitiosum est euacuare, & paulatim, quod salubre est, pro eo reponere, vocant medici eiusmodi vitiosi succi curationem Græcè epicrasim. Quid clarius, quòd in corruptela humorum, cum viribus imbecillis præcipue paulatim quod vitiosum est, euacuare Galen. præcipit: ea de re nulli in dubium venire debet in humorum corruptela circa initia minorante medicamento vti posse, prout Galen. hic iubet: etiam si vires imbecilles fuerint. & quarto de Sanit. tuenda. hoc idem præcipit sub his verbis, Sin vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittendus haudquaquam est, sed deiecit io mediocris adhibenda. & Paulus libro 3. de Arte medendi. cap. 1. redundantibus vitiosis succis pro alopecie cura iubet vt euacuatione primitus, quæ medicamentis purgantibus fit, Galenium

cap. 6

cap. 4

cap. 10

cap. 4

lenum sectatus, qui hoc idem iussit libro primo de compositione medicamentorum secundum locos. Quòd autem locus possit adeo vrgeri, vt circa initia medico vtendum sit purgante medicamento, patet ex Hippocrate tum secundo, tum quarto de ratione victus in morbis acutis: cum de cura pleuritis verba facit. idemque Galenus asserit in commento prædicti textus 2. de Ratione victus, cum videlicet febris vehemens non fuerit, hominisque naturam noueris, ad medicamentum purgantem potum te conferes, si dolor sub thorace fuerit, valdeque infestauerit. Et, licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorum de euacuatione indicet, præcipue tamen ex loco purgationem necessariam esse Hippocr. indicationem sumit. At, si in pleuride partes sub septo transuerso infestante adeo locus vrgeat, vt in initio medicamentum purgante vtendum sit, eò magis vrgebit, si materia in loco quopiam magis principe detineatur, vt in corde, cerebrum, seu iecinore: eaque non venæ sectione, sed purgante medicamento vacuanda sit. Insuper, quòd maximus dolor, præcipue circa vias communes interdum adeo vrgeri possit, quòd purgatione inter initia vtendum sit, non tantum diminuentem vt in prædictis, sed valentiori, patet Galeno in commento 23. Aphorif. primi libri, & libro 2. de Ratione victus in morbis acutis. Quinimò nec in his tantum doloribus, verum etiam & aliis interdum inter initia purgatione vt debemus, velut in capitis dolore præcipit Paulus libro 3. cap. 4. sub his verbis. Quòd, si modum qualitas potius transierit, purgatorio vtamur medicamento. & idem Galen. 3. de Morbis vulgaribus comment. 3. quàmprimum hominem vacuare iubet, si dolore afficiatur ex plenitudine genito, quam vacuationem, aut per ventrem, aut per venæ sectionem eo casu fieri præcipit libro 2. de Ratione victus in morbis acutis in principio. Non immeritò ergo tum hisce rationibus, ac auctoritatibus, tum aliis superius annotatis, in hanc promoti fuimus veritatem, asserereque in aliis plerisque præter naturam affectibus circa eorum initia, & si materia non turgat, purgantibus medicamentis vtiliter vtendum esse, eis præcipue, quæ supra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere non extollam saluberrimum vsum, quem nostri temporis eruditissimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipue, quæ supra approbauimus adhibentes non tantum in initiis morborum, in quibus materia turgat, verum & in aliis, in quibus multitudo, mala qualitas, aut locus vrget: pariterque in maximis doloribus, qui curari per purgationem debent. illudque peculiariter obseruans in initiis acutarum, putridarumque febrium, quæ à multitudine, aut mala qualitate humorum fiunt (dico autem in ea multitudine, vt supra retulimus, quæ per purgationem rescindenda est) adeoque in his nullum obseruant ægrotis incommodum, vt perpetuo ferè maximam vtilitatem ipsis comparent. Illud tamen tacere non possum, quin improbem, quòd nonnulli eorum, iuniorum præcipue, in eisdem medicamentis purgantibus in initiis morborum adhibendis, perpetuo quartum obseruant diem: cum neque inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi agris adiungere oportet desumpto à numero dierum scopo. Qua de re Galenus 4. de Ratione victus in morbis acutis & prima interdum die, & secunda, & quarta, interdum quinta, & non in quarta solum, quomodo isti obseruant, medicamenta dedisse asserit. Cum ergo in principijs morborum purgantia medicamenta exhibenda sint à supradictorum aliquo impulso, non perpetuo quartus dies obseruandus erit: cum id à Gale. damnetur. sed, si possibile est, in prima, vel in secunda die, prout decretum reliquit idem Galen. in commento Aphorif. vigesimiquarti primi libri. quòd, si id possibile non erit, in quarta, vel in quinta die præcepto eiusdem in loco superius citato tribuendum erit, dummodò vniuersale morbi principium adhuc præfinitum non sit.

FINIS.

f 3

cap. 2

tex. 11
text. 76

tex. com. 11

com. 76

commen. 11

com. 76

DONATI ANTONII
AB ALTOMARI MEDICI AC
PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE
SEDIMENTO IN VRINIS

TRACTATUS.

AD IOANNEM FILIVM.

VM nonnullos inspexerim non modò iuniores, verùm etiam veteres medicos post Galenum variè de vinarum sedimentis conscripisse, quorum ne vllus quidem visus est hucusque (vt mea fert opinio) Hippocratis, ac Galeni sententiam percepisse: & tu quoque non semel duntaxat, sed sæpius hortatus esses, vt meam de eis sententiam conscriberem, ob id non ab re visum fuit, quicquid cum eisdem de hac re sentiam, paruo hoc in tractatu, & quoad potuerim succinctè pertractare: potissimum cum hac disceptatio non minus perutilis, quàm

necessaria sit tibi, cæterisque neotericis nostri temporis medicis: etenim nedum in sanis corporibus, verùm etiam & in morbis ipsis præsertim acutis cum febre, ac reliquis quibuscunque febribus, quæ ex putrescentibus succis generantur assidue vrinæ obseruantes de eis, ac earum sedimento loquuntur, atque bonam; aut malam coctionem significare fatentur, quid sedimentum sit, ac quomodo generetur cum in sanis, tum in ægris fortasse non intelligentes. Cum itaque & valde utilis, ac non minus necessaria sit medicis ipsis sedimentorum notitia tam pro sanitatis conseruatione, quàm pro morborum præsertim acutorum prognostico, ac curatione, quinimmo tanta est vis signorum ab vrina in morbis acutis, vt & solis ipsis credendum sit, vt liquet 6. de morbis vulgaribus. Idcirco volentes de sedimento verba facere, quoniam simul cum vrina excernitur, nec citra ipsam conspiciere, ac de eo quicquam exactè proferre valemus, vt eiusdem exquisita habeatur notitia, primùm quid sit vrina, & quomodo generetur, ac secernatur, ostendemus: deinceps quid per sedimentum intelligendum, ac quid sit, quis modus generationis eius, quæ uè causa, ac quo loco gignatur tum in sanis, tum in ægris declarabimus. Quòd verò vrina (quam Græci *ὑρὴν* appellant) serum sit humorum in venis contentorum Hippoc. auctoritate, Galenus libro 3. de Morbis vulgaribus scriptum reliquit: quemadmodum quòd ea vt excrementum acceruetur in venis, & arteriis: quale in lacte concreto serum ab eodem Galeno primo de sanitate tuenda decretum est; quòd deinde renes à sanguine secernentes ad vesicam ipsam transmittunt. Cùm primùm verò alimentum in chylum à ventriculo immutatum est, atque concoctum per venas à iecinore ortas venæ portæ dictæ ramo, ex eodem ventriculo ad iecur deducitur: vtitur nanque iecur eisdem venis veluti manibus quibusdam, quæ ex ventriculo ei cibum afferant vt 5. de Loc. affect. scriptum est. eumque non solum attrahunt, sed ipsi quodammodo hepatis præparant: quippe, cum natura sint eidem assimilés, & primum germè ex illo ducant, vt liquet 4. de Vsu partium: eumque iecur id nutrimentum susceperit ab eisdem

ser. epi. sec.
1. com. 5

cap. 12

cap. 7

cap. 2

ab eisdem venis veluti famulis quibusdam quodammodo præparatum, & veluti rudem quandam delineationem, obscuramque sanguinis speciem referens: eidem postremum inducit ornatum ad sanguinis exacti generationem: quo tempore distributus à ventriculo ad ipsam *χολὴς* à visceris caliditate, veluti vinum musteum feruet, concoquitur, ac alteratur in sanguinis boni generationem. in qua ebullitione excrementum, quod in ipso reperitur sæculentum, ac crassum subsidet: innatat verò, quod tenue est, & leue. Quibus secernendis natura instrumenta præparauit: splenem videlicet, qui crassum, & limosum attraheret: vesicam verò bilis, vt quæ leue, & flauum exciperet. Postquam verò qui apparatus in hepate *χολὴς*, hoc est, succus ad animalis nutrimentum, prædicta duo excrementa deposuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactam est adeptus, ruber iam, & purus sursum ad gibbas eiusdem iecinoris partes ascendit. excipit autem ipsum illic vena quædam maxima ex gibbis eiusdem hepatis enata (caua vena appellata) quæ ad vtranque animalis partem fertur superiorem simul, & inferiorem. diceres sanè ipsam esse ceu aquæductum quendam plenum sanguine, riuos quamplurimos habentem magnos, & paruos in omnes animalis particulas distributos. In qua etiam vena adhuc humore quodam tenui, & aquoso plenus est sanguis: etenim neque ex ventriculo in venas commodè transfusi poterat chylus iam ex cibis factus, neque facile pertransire venas, quæ sunt in hepate, & multæ, & angustæ nisi tenuis quædam, & aquosa humiditas tanquam vehiculum fuisset ei admixta: hunc etenim vsum præstat animalibus aqua Galen. teste 4. de Vsu partium. siquidem ex ea nulla particula nutriri potest, neque distribui ex ventre, quod nutriturum est: poterat, nisi deductum fuisset à quopiam ita liquido. Quæ de re non absque ratione Hippo. humorem hunc tenuem, & aquosum *ὀσμὰ τροφὴν* nuncupauit, hoc est, vehiculum nutrimenti simul cum appellatione vsuum quoque eius ostendens. Cùm verò tenues hi, & serosi humores suo functi fuerint officio: nec amplius oportebat in corpore eos permanere, tanquam onus alienum venis futuros: non enim egebat amplius sanguis ipse sanè multo hoc vehiculo, vt qui tum per amplas vias illinc feratur, tum fluxilis magis à natura redditus sit primum ab hepatis: deinde cordis calore: pròinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac sanguinis ab eis expurgationem, vtrinque ipsi cauæ venæ adiacentes paulò infra iecur. Attrahunt autem humorem hunc per ampla quædam orificia, per quæ neque purus, neque syncerus trahitur serosus hic humor, sed alterius cuiusdam diuersi generis admixtione adulteratus, sanguinis videlicet humidioris, & tenuioris existentis, ac ipsius flauæ bilis, quæ si non admodum crassa fuerit, cum vrinis etiam ad vesicam permeat. at sanguis cum eodem seroso humore permixtus, vbi ad renes peruenit, ipsorum carni aspergitur instar fecæ cuiusdam, & inde paulatim vaporis modo in totam ipsam dispergitur, adhærescit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. & propterea, ne simul cum vrinis quemadmodum tenue, biliosum excrementum, sanguis hic humidior, ac tenuior existens è renibus elaboretur, densum fuisse eorum corpus præstitit Galen. teste 5. de Vsu partium. Trahunt itaque renes serosum hoc, ac tenue excrementum à vasis ipsis simul cum humidiori, ac tenuiori sanguine permixtum tanquam eorum proprio, ac familiari nutrimento: qui cum ad renes (vt dictum est) peruenit: sanguis pro eorum nutrimento detentus per totam eorum substantiam dispergitur. At serosus hic humor tenuis vi renum à sanguine segregatus per meatus quosdam prælongos, ac fortes (*σπινθηρας* Græci appellant) ad vesicam delegatur. quo fit, vt vrinæ (vt inquit Galenus eodem libro 5. de Vsu partium.) virenum à sanguine segregentur, & illinc per *σπινθηρας* iam dictos ad vesicam emittantur, indeque excernantur, quo tempore ratio ipsa iusserit. Verùm, licet, cum primùm sanguis in cauam venam assumatur, confestim per riuulos quosdam ab eadem ortos, satis amplos existentes à dicto tenui, ac seroso humore vi attractricis facultatis renum, ad quos inferuntur, expurgetur propter eas, quas assignauimus causas: tamen non nihil etiam illius

cap. 5

cap. 7

cap. 5

retinetur, quod reliquus quoque sanguis non modò per venas in omnes corporis partes pertinentes traducatur, verumetiam per arterias media eadem caua vena, quæ sursum ascendens ad dextrum cordis ventriculum inferitur. Quapropter renes ipsi non solas purgant venas ab eo excremento simul cum tenuiori sanguine ipsum attrahentes, sed arterias quoque alias (vt inquit Galen. 5. de Vsu partium aduersus Erasistratum) non conueniebat arterias renibus inferas magnitudine fuisse venis æquales ad cauitatem eorum diuisas, haud secus ac venas. Propterea itaque quòd arterias adeò magnas, ac venas natura renibus inferuerit: causam nullam dicere poterimus, vt inquit Galenus citato loco, nisi quòd ipsi serum sanguinis omne non modò ex venis, verumetiam ex arteriis per vniuersum corpus distributis media eorum attractrice facultate expurgant. Quæ de re idem Galenus primo de Sanitate tuenda (vt diximus) non abre scriptum reliquit hoc excrementum serosum in venis, & arteriis acervari: quale in lacte concreto serum, quod deinceps renes ipsi à sanguine fecerentes ad vesicam transmittunt: nam vi renum à sanguine segregatur; cum ex venis veniat, in renibusque percolatur vrina, ac in vesica aggregetur eodem Galeno auctore commento Aphorismi 77. 4. libri & propterea eorum duntaxat humorum, qui in vasis continentur, nota est vrina. neque eorum vllum planè nec manifestum, nec euidentem signum habemus præter solam vrinam, vt idem Galenus quarto de Sanitate tuenda fatetur, quanquam ex accidenti indicia quoque esse possint vrinæ aliarum dispositionum, vt liquet secundo Prognostico. & tertio de morbis vulgaribus com. 3.

Quapropter vrinæ semper inspiciendæ sunt in vètris, thoracis, pulmonis, ac nervorum affectibus: nam bonæ si apparent, multum valent ad salutem: contrà, si prauæ amplificat simul ægri periculum, ex sententia eiusdem Galeni citato libro tertio de morbis vulgaribus com. secundo. Cæterùm animaduertere oportet, quòd, licet renes ipsi assidue iam dictum excrementum ex vniuersis cum arteriis, tum venis attrahant: non tamen adeò expurgare ab eo sanguinem valent, vt nihil eius supersit ita, vt, cum primùm è vasis excidit sanguis, ac singulis animalis particulis apponitur, syncerus fuerit, & omnino ab hoc seroso excremento (quod pro vehiculo ei permiscetur) expurgatus, sed simul cum eodem sanguine nunc fundum officio humidum; tenuèque superest aliquod, quale nimirum serosum illud iam dictum, quod ex vasis, id est, venis, & arteriis in vesicam defluit, ex sententia Galeni citato primo libro de Sanitate tuenda. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est, expellitur tamen facillè partim in speciem halitus ab insito calore solutus, partim violento motu confertim erumpens. appellant verò, quod ita excernitur, sudorem. & hæc est illa pars vna alimenti, velut serosa, & humida, quæ ipsi etiam gratia distributionis admiscetur: cum primùm alimentum singulis animalis partibus apponitur, vt liquet commen. Aphorif. 15. 3. lib. Omnem etenim qualitatis alimenti mutationem alterum crassius, alterum tenuius excrementum sequitur, quæ etiam per vniuersum corpus semper perueniunt, vt tertio Methodi medendi scriptum est. & propterea qualiscunque fuerit in corpore redundans succus (vt inquit Galen. quarto de Sanitate tuenda) tale necesse est, vt appareat serum, ac sudor quidem succorum, qui in vniuerso corpore abundant, nota est vrina verò eorum tantùm, qui in vasis continentur. Eadem itaque est materia sudoris, & vrinæ, serosa siquidem alimenti pars. Verùm, dum intra vasa consistit à renibus segregata: vrina appellatur: cum à vasis simul cum sanguine excedit, qui cunctas animalis particulas nutrit, sudor nuncupatur, si in halitum non fuerit à calore soluta, sed per exiguos corporeæ molis, ac cutis meatus excernatur. Eiusdem quoque generis existit tenue illud excrementum, quod in cauis vlcibus semper colligitur à Græcis *ἰχθὺρ* appellatur, à Latinis sanies dicitur. ex quo cum vlcus semper humidum reddatur, nec tempus vllum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamentis ex Galeni sententia eodem 3. Methodi medendi. Hæc quòd ad ea, quæ de vrina pertractare polliciti sumus: conducunt etenim non parum ad eum, quem intendimus de

cap. 5

cap. 12

cap. 4

com. 26
3. epid. sec. 3
com. 83
3. epid. sec. 2
com. 6

cap. 12

cap. 3

cap. 4

cap. 3

mus de sedimento tractatum. Reliqua verò, quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam consistentiæ, quàm coloris earundem à veteribus Græcis, ac iunioribus quibusdam Latinis, qui de eisdem fufius scripserunt, petas, potissimum à Leone Rhogano nostræ ætatis iuvene eruditissimo, & Hippo. & Gale. doctrinæ æmulate laborioso.

CAPVT II.

Onfuerunt Hippoc. ac Gale. ea, quæ crassiora, ac corpulentiora in vrinis consistunt (& nos contenta vocamus) communi appellatione *παρασπίμνα*: propriè verò pro ratione diuersitatis loci, in quo permanent, differunt modò appellare. Nam, si in fundo vasis hoc resideat: ab eis *ὑπόσπορος* nuncupatur: Latini sedimentum appellant. Si verò desuper in vrina supernatet: ab eisdem *νεφέλη* dicitur, à Latinis nebula, seu nubecula. At, si neque in fumis eius, neque in fundo vasis, sed in media sede sublime vel exquisitè medium, vel deorsum potiusquam sursum existat, id consuevit Gale. *ἐναϊώρημα* nominare, vt secundo prognostico. ab eodem scriptum est, Latine autem sublimamentum, aut suspensum dicitur, quanquam Hippoc. eodem modo consueverit nominare sublimamentum, seu suspensum, & nebulam, seu nubeculam, vt idem Galenus fatetur citato libro secundo progn. licet alicubi ipse Hippoc. sublimamentum genituræ simile dixerit. ita vt è duobus alterum sit: aut vt generalioris rei nomen existat *ἐναϊώρημα* apud ipsum, sectionem habentis in nubeculam, & id, quod genituræ simile est: aut nunquam nubecula ab eo sublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Hanc quoque nubeculam Aphorif. 71. 4. libro *ἐπιπέφελου* vocauit. verùm, quoniam hæc tam si agris corporibus, quàm sanis existentibus generentur, eundem habent generationis modum, eandemque causam efficientem, ac materialem, & locum, vbi generantur (vt dilucidius infra patebit) secundum multitudinem, aut paucitatem, tenuitatem, ac crassitatem materiæ, ac perfectiorem, vel minus perfectam actionem causæ efficientis eorundem duntaxat disidentia. Propterea quicquid de sedimento dicemus, de suspensum, ac nubecula subaudiendum erit. Nanque in sanis corporibus vrina nullo pacto sedimentum habebit, si tenuiter: copiosum verò, si largius: exiguum verò, si modicè *ῥιθι* situr. & si id, quod naturæ subterfugit coctionem, ab eadem exactè quodam modo euietum sit, in fundo vasis residet: si autem non ita exactè, sublimamentum aderit. At, si minus exactè, nubeculam in vrinis inspiciemus. Etenim, cum à calore omnino quod concoquitur, non superetur, id, quod humidius in eo existit, ac tenuius, in flatum vertitur, qui eidem commixtus substantiæ eam subleuat, ac impedit, ne sua grauitate deorsum descendat: & prout maior, vel minor quantitas ipsius flatu commixta fuerit, eò in suprema, vel media regione idem excrementum consistit. similis quoque ratio ferè est in agris: nam sedimentum habet vrina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullo verò modo aut omnino minimum, quoties ex biliosis. sed satis est, si habeat nebulam, aut suspensum, Galen. teste primo de cris. & secundo prognosticorum. Pauca etenim portio humorum crassorum, ac crudorum, vbi à calore superantur in fuliginosura vaporem vertitur, multa autem remanet crassa, quæ per vrinam excernit. At, vbi biliosi fuerint humores redundantes, contrarium euenit propter causam contrariam, vt dicemus. Verùm, si in vno, eodèmq; morbo eadem contentorum differentia inspiciatur, eidem causæ efficienti, quæ magis, vel minus materiam superauerit, diuersitatis causa tribuenda erit. Nam quæ minus euietæ est, maiorem habebit flatuosi spiritus permixtionem: & sic in suprema parte, si mediocriter circa mediam regionem. Si verò perfectè fuerit euietæ, in infima parte, seu in fundo vasis residebit. quod igitur exquisitè concoctum, secretumque est æquale, ac simile, vt potè nullum habens flatum, in fundum descendit vasis vrinam continentis: quod verò permixtum est acreo quodam, & vaporoso flatu id subductum ab eo, quod proportionale sit quantitate subducentis, minusque, & magis sursum fertur, vt secum

com. 26

com. 26

nota contentorum in vrinis
operatio nemcap. 12
com. 26

com. 36
 vt secundo prognostico. à Galeno scriptum est. Et, vt vno verbo expediam, quæ
 vrinis probè inpatant, quantò inferius subsident, tantò magis laudantur ex Pau-
 li sententia cap. 13. libri secundi. Per sedimentum itaque intelligendum est id in
 vrina contentum, quod corpulentum existens neque in summis eius, neque in
 media sede, sed in fundo vasis permanet. Hoc in corporibus sanis, de quibus pri-
 mò pertractare intendimus, nihil aliud est, quàm ea alimenti pars, quæ in san-
 guinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt sanguis ab ea com-
 mutata, neque vt pus præter naturam causæ particeps Galen. auctore primo
 progn. Verùm pro notitia generationis eius est animaduertendum primò tres
 fieri in corporibus nostris in tribus diuersis locis alterationes, seu concoctiones
 (prout sæpe sapius in Galen. doctrina scriptum reperitur præsertim libro primo
 progn. & tertio de Cau. symp. lib. de cibis boni, & mali succi 8. Metho. meden. ac
 aliis plerisque in locis) quarum prima in ventriculo perficitur, in qua cibi ad ido-
 neum sanguini humorem commutantur: Secunda verò in iccore, ac venis, in qua
 humor ad sanguinem transmutatur. Tertia, ac vltima in singulis animalis parti-
 bus, cum alimentum ipsum singulis nutriendis partibus apponitur, agglutinatur,
 atque assimilatur. communis autem scopus vniuscuiusque partis, seu instrumen-
 ti alimentum alterantis, ac concoquentis est, vt sibi ipsi assimilet id, quod altera-
 tur, ac ad propriam eius naturam deducat appropinquantem humorem, vt li-
 quet ex Gal. eod. r. prog. & 4. de Vsu partium. Quapropter chylus ex ventriculo
 assumptus ex ipsa veluti carne iccinoris alteratur, paulatimque in illius naturam
 transmutatur, ac in sanguinem vertitur. Nam secundū eius carnem, quæ est pro-
 prium ipsius corpus, primum sanguinis gignendi est organum, & venarum prin-
 cipium. & propterea venis, quæ ad ventriculum, & vniuersa intestina pertinent,
 inest facultas quædam sanguinis effeëtrix, qua succum, qui ex cibis distribuitur,
 eisdem in sanguinem mutare naturale est: priusquam is ad hepar perueniat, licet
 ea sit veluti rudis quædam delineatio, obscuramque sanguinis speciem referens.
 Inducit autem postremum ei ornatum ad sanguinis exacti generationem iecur
 ipsum, vt eodem 4. de Vsu partium scriptum est ita, vt quicquid ad iecur perue-
 nit alimenti ad sanguinem immutetur, nec quicquam remaneat inalteratum om-
 nino, atque immutatum. Verùm pro diuersa alimentorum ratione, ac pro di-
 uersitate partium alimenti quædam magis, quædam minus ad sanguinis formam
 immutantur: insuper & quædam deteriores reliquæ alimenti cum sanguinis for-
 mam suscipere non valcant, alterationem quandam adhuc ab eo suscipientes, in
 excrementorum naturam mutantur. Nam & hæ quoque partes, seu alimenti
 excrementa consonum est, vt alterationem quandam ab eo suscipiant, cum to-
 ta substantia alimenti, quæ ad ipsum iecur peruenit, ab ipso alteretur, atque im-
 mutetur: postquam officium vniuscuiusque partis animalium (vt diximus) est
 ad propriam deducere naturam propinquantem humorem. Ex quibus liquet,
 quod, si hæ alimenti partes, quæ dum in iccinore concoctio fit, excremento-
 rum naturam habentes aliquam suscipiunt alterationem, ac mutationem ab
 ipso iccinore, & non omnino immutata remanent, licet in sanguinem con-
 uerti non valeant, quod nec reliquæ, quæ non adeò à sanguinis natura alienæ
 sunt (veluti excrementa ipsa bilis videlicet flaua, ac nigra) omnino inalteratæ, ac
 immutatæ permanere possunt: potissimum cum simul cum sanguine commixtæ,
 & ipsæ ad gibbam iccoris perueniāt, ac cum eodem per cauam venam distribu-
 tur. Quapropter toto (vt inquit) cælo aberrarunt, qui vrinæ sedimentum di-
 xerunt esse particulam illam, quæ ex massa ptisanaria assumpta in venis, sua in
 specie manens euasit omnino insanguificata: impossibile nanque est, vt eadem
 per venas permeans ad iecur adeò à natura sanguinis sit aliena, vt primò ab eis
 non aliquam suscipiat alterationem, & demum ab ipso iccinore, cum semper al-
 terata ex dictis venis ab ea facultate, quam ab hepate suscipiunt, ad ipsum per-
 ueniat: ac demum in eo permanens ab eodem saltem quodammodo immutetur,
 ac assimilatur: quamuis in verum sanguinem commutari nõ valeat. & propterea
 quicquid

concoctionem

com. ult.

com. ult.

cap. 1

cap. 5

cap. 2

com. ult.

cap. 12

cap. 3

quicquid in sanguinis generatione naturæ subterfugit, confectionem dixit Gale.
 in vrinis subsidere, addens neque, vt sanguis ab ea commutatum, hoc est, non
 adeò perfectè euictum, & assimilatum, vt sanguis, & non quod omnino inaltera-
 tum, ac insanguificatum (vt quispiam dixerit) permaneat: aliàs aut non alimenti,
 sed medicamenti omnino rationem obtineret, eius præsertim, quod venenosum
 est, ac animalis naturam corrumpit, deleterium dictum, vt liquet. 3. de Tempera-
 mentis saltem relatione facta ad iecur. aut omnino nulla poterit assignari causa,
 cur velut cætera duo excrementa in iccoris cauitate non secernatur, sed ad gib-
 bā cum reliquo sanguine ascendat, atque ad cauam perueniat venam; cum ne-
 que propter transitus celeritatem id quoque fieri posset. Etenim, ne breuissimo
 tempore in hepate mansisset succus, qui ad ipsum ex ventriculo fertur, neque ip-
 so distributionis impetu raptus celeriter totum viscus peruaderet, sed in eo diu-
 tius moraretur, vt perfectius alteraretur, transituum angustias molita est natura.
 & proinde venas, quæ sunt in hepate omnium, quæ sparguntur in vniuersum cor-
 pus, tenuissimas fabricata est ex Gale. sententia, 4. de Vsu partium. Nisi quispiam
 temere absque vilo pudore fateatur, hanc chyli partem habere alas, & idèd velo-
 cissimè iccoris venas pertransire, ac insanguificatam permanere. Secundò ani-
 maduertendum, ac mente reuoluendum est id, quod ex Gal. sententia. 3. Meth.
 meden. supra annotauimus, videlicet quod omnem qualitatis alimenti mutatio-
 nem, alterum crassum, alterum tenuius excrementum sequitur: idque in singulis
 alimenti mutationibus luce clarius inspicies, exorsus ab ea, quæ in ventriculo fit:
 in hac etenim crassum illud excrementum (quod quidem existit veluti in tritico
 lapides, ac terra) secernitur, paulatimque impellitur per omnia intestina vsque
 ad rectum, ac deinceps per aluum expurgatur. reliquus autem cibus humido li-
 quori percoctio iam, & prius elaborato assimilis, indigenti autem adhuc perfe-
 ctiori concoctione per tenues, ac exiguas venas portæ soboles ex ventriculo, ac
 intestinis sursum ad hepar fertur, vt paulò antè diximus. & propterea id, quod
 humidum, ac tenue, & aquosum, seu serosum in eo existit (eius sanè generis, ex
 quo vrina, sudorque proueniunt) secerni haudquaquam necesse erat: præstat ete-
 nim ipsi chylo eundem, quem diximus vsu: neque enim ex ventriculo in venas
 commodè transiri poterat, neque facildè pertransire venas, quæ sunt in hepate,
 nisi tenuis quædam, & aquosa talis humiditas tanquam vehiculum fuisset ei ad-
 mixta, quemadmodum supra adnotauimus ex Gal. sententia. de Vsu part. Cùm
 que peruenit ad iecur, similem quoque iterum ipsum infert alimento purgatio-
 nem, ac perfectiorem concoctionem: in hac etenim concoctione, quæ in iccore
 fit, aliud tenue excrementum, quale est, quod florem in vino appellant: aliud cras-
 sum: quale, quod fœx dicitur, etiam consequitur. attrahitur primùm à vesica, quæ
 iccinori subiicitur, quod leue, ac flauum est, & bilis flaua appellatur: alterum ve-
 rò, quod crassum, & graue est, à liene, & nigra bilis fœx sanguinis, seu melancho-
 licus succus nuncupatur, eodem Gale. auctore citato lib. 4. de Vsu part. & lib. 1. de
 Sanit. tuen. Hæc sunt illa duo excrementa, quæ necessariò consequuntur ad eam
 alimenti mutationem, quæ in iccinore perficitur, hoc est, sanguinis generatio-
 nem. Quapropter longè à veritate, ac Gale. doctrina deuiant qui in hac conco-
 ctione, hoc est, sanguinis generatione, præter iam dicta duo excrementa quæ-
 dam alia gigni consitentur: cum neque p., neque pauciora, quàm nuper dicta
 duo ex Gal. reperies, neque etiam veritati consonum sit plura in hac concoctio-
 ne excrementa animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque ali-
 menti alteratione, cum videlicet alimentum ipsum singulis animalis partibus
 apponitur, ac assimilatur: similia duntaxat duo excrementa consequuntur: quo-
 rum vnum tenue existit, alterum verò crassum, vt ex eodem Galen. liquet cita-
 to lib. 1. de Sanit. tuend. & commen. Aphor. 15. 3. lib. Verùm de tenui superius
 verba fecimus: cum de vrina pertractauimus. Id verò, quod crassum existit, seu
 fuliginosa superfluitas est, quæ in pluribus cibis deterioribus continetur, &
 naturæ

concoctionem

cap. 2

cap. 13

cap. 3

cap. 5

cap. 5

cap. 12

cap. 12

naturæ operationem subterfugit, vt neque assimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari valeat: huic nullum publicè nomen est, quod videlicet nec vulgo est cognitum: verùm eius nonnihil transpiratione, seu perspiratione insensibili excernitur. & vbi expelli nequeat, ab eodem pili originem ducunt, ac fordes, quæ circa cutim semper acervantur, vt liquet ex Gale. præcitatæ locis. Huius quoque generis est & illud crassum excrementum, quod in cauis vlceribus semper colligitur, & fordes etiam nuncupatur, à quo sordidum vlcus redditur. & propterea nec tempus vllum est, in quo expurgantibus medicamentis non indigeat, quemadmodum & de exiccantibus supra dicebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt cauum vlcus semper exiccantia, ac expurgantia medicamenta desideret; quoniam nullum adest tempus, in quo non ambo hæc in eo colligantur excrementa ex Gal. sententia. 3. Metho. med. Verùm, quoniam non exiguam quoque suscipit alterationem, seu immutationem alimentum ipsum, dum intra vasa continetur, non solum siquidem ab ea facultate, quam à iecinore suscipiunt venæ, sed ab eorundem vasorum propria: propterea & in hac quoque alimenti immutatione, quæ est eorum propria, duo illa excremēta, quorū vnū tenue, alterum crassum existit, secerni necesse est: si Galen. sententia, quam supra annotauimus, sempiternam debeat habere veritatem. At de tenui excremento nemo veretur, quòd in eisdem vasis acervetur, & quòd venarum, & arteriarum excrementum sit, ac tale, quale in lacte concreto serum, vt ab eod. Gale. scriptum est citato lib. r. de Sanit. tuend. idque renes facillimè ad sese trahunt simul cum tenui, ac aquoso sanguine pexmixtum, à reliquo sanguine synceriori, ac crassiori existente secernentes ipsi videlicet eundem attrahentibus, & vasis retinentibus in seipsis crassiore sanguinem: cum primùm quidem sanguis ab innata iccoris caliditate coctionem exactam fuerit adeptus, ac ruber iam effectus, & à duobus excrementis purus sursum ad gibbas partes hepatis ascenderit, ac deinceps ad cauum venam peruenerit: tunc etenim à sanguine idem serosum excrementum tanquam suo functum officio, ac onus venarum, & arteriarum existens, secernere decens erat, quanquam nonnihil adhuc eiusdem remaneat intra vasa cum sanguine propter eundem vsum, vt superius dictum est. Quamobrem putandum est non absque forti ratione Hippoc. dixisse vrinam esse serum humorum in venis contentorum, & Galenum nos docuisse 5. de Simp. medic. facult. ea peculiari- ter, & verè vrinam cire, à quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur, ac secernitur, non secus atque lac, quod coagulatur, seroso videlicet, & tenui seorsum segregato: crasso verò in sese coeunte. Siquidem quòd facillimè ad se attrahant renes, quod in sanguine aqucum, tenuèque, ac serosum est, vtraque hæc conferunt: nempe totius sanguinis primùm fusio, deinde segregatio, quorū neutrum absque valido calore peragi queat. Caterùm sanguis hic rubescens, ac ab excrementis purus, quem vena caua ex gibbis iccinoris partibus excipit, etiam vbi fuerit à seroso humore expurgatus, non omnino homogœneus, ac similis existit, ita quòd singulæ alimenti partes sint à iccinoris caliditate innata æqualiter euictæ: sed quædam magis, quædam minus perfectè in sanguinis substantiam, ac colorem sunt commutatæ: prout magis, vel minus consentientes, ac similes fuerunt in ipsa sanguinis generatione: quæ partes alimenti minus euictæ, veluti semicoctæ, quædam reliquæ existentes assimilari omnino, ac perfectè in sanguinem commutari nequiverunt: idque non propter aliud, quàm ratione prædictæ partis alimenti, quæ suapte natura, licet quodammodo ab ea facultate, quæ sanguinem gignit, dum sanguis ipse generatur, vincatur, ac superetur: tamen ex ea perfectus sanguis generari non valet. Hæc, inquam, alimenti portio sic imperfectè euicta (in sanguinis generatione) simul cum eo per venas, ac arterias distribuitur familiaritatem quandam, ac similitudinem cum ipso habens, quo in tempore à facultate alteratrice ipsorum vasorum propria, quæ in eorum tunicis consistit, ex proprio eorum temperamēto orta, & non ea, quam à iccore participant venæ inlimul cum eo sanguine, qui ab ipsis pro eorum nutrimento conficitur.

assimila

assimilatur etiam quodammodo & hæc alimenti portio quandam suscipiens ab eis in colore præfertim, ac etiam substantia assimilationem. Verùm, cum in eorum nutrimentum omnino verti nequeat; quoniam in sanguinis generatione non potuit omnino, ac perfectè in sanguinem commutari, sic quodammodo in colore, ac substantia tunicarum vasorum assimilata (habent enim commutatricem hanc facultatem propriam, vt liquet 6. de Hippoc. ac Pla. decr.) præteream, quæ ex iccinore ad venas prouenit: eadem tanquam superflua, ac aliena ab eorum facultate expultrice veluti omnes eorum existens, excernitur; postquam agglutinari, ac omnino assimilari pro eorum nutrimento non valet, licet fuerit eisdem appositæ, & quodammodo (vt diximus) assimilata. Et, quoniam alia conuenientior, ac magis congrua non aderat via, quàm ea, quæ ad renes, & vesicam tendit, ea de re, quo tempore renes excrementum illud serosum à singulis iam dictis vasis attrahunt, & ipsa quoque vasa excrementum hoc excernunt, velut onus quoque eorum existens non minus, quàm tenue, ac aquosum illud excrementum. quo fit, vt simul cum vrina ad vesicam descendat, ab ipsis quoque renibus tanquam superfluum quoddam expulsus. & propterea album apparet, ac in vrina subsidet, simulque cum ea excernitur sedimentum intra vasa, & non in iccinote in 3. ac nouissima concoctione, & non in secunda genitum: quo tempore sanguis pro arteriarum, ac venarum nutritione apponitur, agglutinatur ac assimilatur in earum propriam naturam, & non eo, quo sanguis generatur, cuius propria materia est quædam illius semicocti alimenti portio, quæ omnino in venis, ac perfectum sanguinem commutari nõ valet; dum ipse generatur: Hæc nanque simul cum sanguine per venas, ac arterias permeans (vt diximus) ab eorundem caliditate innata quodammodo euicta, ac assimilata sedimenti suscipit formam, & quæ ad eam consequuntur colorem, scilicet ac figuram, quæ prius in iccinore suscipere non poterat, vt quidam falsò opinati sunt, decepti ex Galen. verbis. r. prog. cum dicebat, Quòd quantum alimenti in sanguinis generatione naturæ concoctionem subterfugerit, in vrinis subsidet, neque vt sanguis ab ipsa commutatam, neque in generatione, vt pus præter naturam causè participasset id quoque generationem obtineat, quæ puri proportionem respondeat: nam per hæc verba Gal. noluit vrinæ sedimentum generari in sanguinis generatione, quæ fit in iccore, cum eius naturam subterfugerit, sed dixit id alimenti esse, quod subsidet in vrina tanquam materia: neque enim alia est materia generationis eius, quàm hæc. verùm propriam eius generationem, ac formam, & colorem sedimentum in venis, ac arteriis suscipit. Nam propter eandem causam subsidet candidum in vrina sedimentum (vt ipse inquit eodem loco) propter quam pus candidum efficitur. sed hoc propterea est eiusmodi, quia quodammodo solidioribus corporibus assimilatur. ergo & sedimentum propterea in vrina subsidet candidum, quia eisdem solidioribus corporibus, hoc est, tunicis venarum, & arteriarum quodammodo assimilatur: etenim semicocta excrementa similia subinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum, scilicet sunt excrementa, vt liquet 6. de Hip. & Pla. decr. Hoc itaque est illud crassum excrementum, quod in hac alimenti alteratione generatur nullam participans in eius generatione causam præter naturam: veluti pus, & sedimentum, quod in ægris corporibus gignitur, vt in sequentibus fusius pertractabimus. Simul itaque cum Gal. concludimus, sedimentum in vrinis sanorum nihil aliud esse quàm eam alimenti partem, quæ in sanguinis generatione naturæ subterfugit concoctionem, adeo vt perfectè in sanguinem commutari non valeat: id nanque per venas, & arterias distributum ab earundem calore innato alteratum modo, quo dictum est, sedimentum efficitur, ac earundem crassum excrementum existit: quicquid alij de eius generatione sentiant: nam, velut in reliquis animalis partibus singulis ex ipso, vnde aluntur succo excrementum quoddam crassum nascitur ceu semicoctæ: quæpiam reliquæ quæ assimilari nutriendis partibus nequiverunt, vt superius adnotauimus ex Galen. sent. primo de Sanit. tuend. ita quoque necesse est, quòd in venis, & arteriis ex ipso, vnde

g

aluntur succo, eiusmodi crassum sequatur excrementum, ceu semicoctæ quæpiam reliquæ, quæ omnino eiusdem nutriendis partibus nequiverunt assimilari cum non aliter, nec ex alia materia nutrimentum suscipiant, quàm cæteræ animalis partes, quinimmo, cū hæ eadē semicoctæ reliquæ, quæ assimilari nutriendis partibus nequeunt, simul cum sanguine pro earum nutrimento distributo per eadem vasa permeent, cōsonum rationi existit partem quampiam in eorum nutritione similem quodammodo reddi corporibus eorundem, ac semicoctam etiam permanere, & simul cum vrinis excerni tanquàm excrementum, idq; non aliud est, quàm quod sedimentum appellatur. Differt autem à pituita, quæ simul etiam cum sanguine per vasa permeat hoc excrementum, quod sedimentum appellamus: nam, licet illa à Gale. veluti ex dimidio coctum alimentum 2. de Natu. facult. esse dicatur, quemadmodum & sedimentum non esse fatemur, tamen ea alimenti pars, ex qua in sanguinis generatione pituita gignitur consentiens magis, ac similis existit pro sanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demum sedimento oritur: & propterea illa per vltiorem coctionem in sanguinem mutatur, hoc neque in sanguinem exquisitè elaboratum, neque in vasorum nutrimentum, cum ex deteriori, ac crudiori alimenti parte fuerit genitum, commutari valet. Et propterea quibus corporibus semicoctæ alimenti reliquæ, quæ perfectè in sanguinem commutari non valent, nec in alimentum venarum, & artieriarum plures fuerint, plus etiam sedimenti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni sunt, conspicerè licet: nam pueris ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non potest duobus simul sufficere augendo scilicet & alendo antequàm in ipso sufficienter alimentum coctum sit, ipsum ad se corpus trahit. atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. huius quoque concausa existit, quòd à cibo ludentes, prosilientesque mouentur, vt liquet 1. de Crif. & 6. de Morb. vulga. Nihil enim (vt idem Galen. inquit lib. de cibis boni, & mali succi) in cibariis omnibus ad boni succi generationem tam pertinet, quàm si probè in ventriculo concoquantur: namque hæc & alteram, & tertiam concoctionem facilius admittunt. at, cum non probè in eo cibi concoquantur, vt in pueris propter assignatas causas, neque in secunda concoctione, quæ in iecore, & venis: neque in tertia, quæ singulis partibus efficitur, perfectam concoctionem admittunt: propter has itaque causas in pueris, semicoctæ reliquæ alimenti plures superstites sunt, atque adeò vrinæ eorum satis multam habent subsidentiã, quamuis eorum alteratrix facultas robustior sit, quàm in cæteris ætatibus, vt liquet 2. & 3. Prognostic. & 3. de Cau. sympt. in reliquis verò plus aggregatur huius semicocti alimenti, aut propter satietatem, aut propter desidiam vitam, vt eodem 1. de Crif. scriptum est. quemadmodum contra qui multum laborant, & pauciori cibo vescuntur, eòq; facilis coctionis, & boni nutrimenti, cum paucum sit, quod semicoctum relinquitur, paucum etiam habebunt in vrina sedimentum, & interim nullum, sed aut suspensum, aut nebulam. liquet insuper ex iam dictis, quòd quantumcunque corpora fuerint optimè constituta, & temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet; cum pèrpetuò ex ipsa alimentorum natura aliquid semicocti remaneat alimèti in singulis corporibus: erit tamen in eiusmodi corporibus quantitate, & qualitate moderatū, vt 1. de Crif. & 3. art. medic. à Gale. scriptum est, quanquam in eisdem etiam corporibus, si vrina mingatur in primo tempore coctionis sanguinis multam habebit subsidentiã, si ea perfectam minus subsidebit, vt idem Gal. inquit: nam, dum adhuc sanguis coquitur, multæ supersunt alimenti reliquæ, quæ licet ægrè coquantur, possunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in sanguinem commutari: eadem verò perfectæ, pauciores sunt, quæ relinquuntur partes semicocti alimenti, ac illa duntaxat, quæ omnino assimilari, ac in sanguinem commutari nequiverunt propter ineptitudinem earum, vt supra adnotauimus. id quoque intelligere voluit Galenus eod. primo de crif.

cap. ult.

cap. 12
6. epid. sec. 3
com. 15
cap. 5

com. 33
com. 34
cap. 3
cap. 12

cap. 12
cap. 85

1. de crif.
cap. 12

cap. 12

de crifibus per humorem, qui crudus nominatur, cum dixit. In optimè sanis corporibus, si nunc mingatur in primo tempore coctionis sanguinis subsidentiã habere albam leuem, & æqualem, sed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis sit signum exquisitum, si talis vrina colorem etiam exquisitè serauerit.

C A P V T III.

Verùm de eo sedimento, quòd in ægrotantium vrinis visitur, non adeò simpliciter sentiendum, nec eodem modo, quo sedimentum in sanis ipsum generari cum Gale. censemus, sed, quoniam in febribus, quæ sunt ex putrescentibus intra vasa humoribus magna ex parte sedimentum animaduertimus, ac ab eo coctionis, aut cruditatis signa sumimus. Hanc ob rem primò de hoc sedimento institui verba facere. Id verò nil aliud est (vt ex Galen. colligitur 1. de Diff. feb. & 3. de Præf. ex pulsibus) quàm pars quædam eiusdem putrescentis intra vasa succi, puri proportionè respondens, superante tamen natura: nanque (vt ipse refert) non simpliciter hæc putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis remanente adhuc vi coquendi vasorum, à qua interim qui putrescit humor, ad talem peruenit alterationem, cum non rarò etiam eueniat, quòd eadem natura sit superata, quod quidem aliud genus putredinis est. ex quorum duorum generum miscella alia tertia secundum speciem euariat: quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo, quod magis, & minus reperiuntur: de quibus duobus putredinis generibus, ac de subsidentis eorum pertractare non intendimus, sed de eo sedimento, quod sit humoribus putrescentibus intra vasa, natura tamen superante: habita nanque huius notitia haud ægrè etiam de reliquis haberi poterit: pro quo animaduersione dignum est, quòd licet putredinis natura (vt inquit Gale. 11. Metho. meden.) sit mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo; tamen, dum quispiam humor putrescit: consistit duas suscipit alterationes contrarias: quarum vna est præter naturam caloris ipsum corrumpentis, ac alienū à natura reddentis: reliqua est ab eo, qui in-natus, seu secundum naturam calor existit, putrescentem humorem ad contrarium alterans, ipsum perficiens, ac concoquens. At hæc duæ actiones, seu alterationes nõ semper æquales existunt, sed interim vna, interim altera actio reliquam vincit, atque exuperat. Quandoque verò magis, aut minus vna reliquam superat, aut ab eadem superatur. Et propterea triplex putredinis genus in vniuersum resultat, quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miscellæ modi reperiantur, vt liquet eodem lib. 1. de Diff. febr. Cæterum, quia (vt ibidem scriptum est) quæcumque in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accenduntur, sunt eorum, quæ in vrinis apparent formæ. Propterea nos quando sedimentum diximus fieri superante natura; intelligere volumus ipsum fieri ab vtrisque caloribus: quoniam eius materia putrescens humor existit: Verùm quòd adeo exigua sit præter naturam caloris actio in eius generatione, quòd ipsa natura, seu calor naturalis omnino eam superauerit, atque euicerit: & propterea disidet hoc sedimentum ab eo, quod subsidet in vrinis sanorum; quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præternaturam caloris actio, vt liquet primo Prognost. lut in eo, de quo modò verba facimus ex Galeni sententia citato libro primo de Differentiis febrium. quo loco asseruit id, quod subsidet in vrinis puri proportionè respondere, superante tamen natura. qua de causa talis putredo (vt ipse inquit) non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis. quare fit, vt, si pus præter naturam sit causa particeps, similiter & hoc sedimentum eiusdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent, sedimentum hoc esse homogeneum, ac eiusdem speciei cum eo, qui in sanis generatur: differunt nanque secundum efficientem eorum causam: nam illud caloris duntaxat naturalis opus existit: hoc, licet ab eodem superante integrè extraneum fiat: tamen non adeo superatum est, vt nihil in

cap. 6
cap. 7

cap. 8

cap. 6

com. ult.
cap. 6

eius generatione operetur; quamvis minima, ac exigua sit eius actio. & pro-
 preterea semper ad vnam speciem terminatur hoc sedimentum, vnumque susci-
 pit colorem, odorem, ac consistentiam, quod fit, vt vrina optima, quæ ex tali
 putrescente humore coctionem à continente vase suscipiente perficitur; fit,
 quæ album, lene, & æquale, & minimè fetidum sedimentum habeat: pessima
 autem, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet, quæ verò interme-
 dia existit, quantò propius ad alteram accesserit, tantùm aut melior, aut de-
 terior erit, ex Galeni sententia eodem libro primo de Differentiis febrium. Cum
 itaque humorum putredo, quæ fit in vasis, similis sit ei, quæ in inflammationi-
 bus, atque abscessibus accidit, aliisque collectionibus, hanc ob rem cum Gale-
 renemus sedimentum hoc esse partem quandam putrescentium intra vasa suc-
 corum: nam, quemadmodum in eis ex materia putrescente, superante tamen
 natura fit pus, quod pars existit materiæ facientis inflammationes, seu absces-
 sus; eodem modo ex materia putrescente intra vasa natura superante fit id,
 quod in vrina subsidet sedimentum, vt citato primo libro de Differentiis febrium
 scriptum est. At quòd pus fiat ex tali materia putrescente, Galen. verba osten-
 dunt Aphorif. 47. 2. lib. cum dixit, Pus ex sanguine ortum habet, qui semina-
 lam, vt quispiam dixerit, habet transmutationem: nam mala simpliciter cum pu-
 trefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter bona est ipsa nutritio partium anima-
 lis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore ex-
 tra naturam, neque à solo secundum naturam procedens: mixtus enim quodam-
 modo ex vtriusque est calor inflammationis. Quibus ex verbis liquido inferitur
 nendum sedimentum vrinæ portionem quandam esse putrescentium succorum
 intra vasa, verumetiam ipsum cum à calore præter naturam, tum ab eo, qui secundum
 naturam existit procedere, veluti ipsum pus, eo tamen, qui secundum naturam
 est, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volunt hoc sedimentum esse
 eiusdem speciei cum eo, quod sanorum est, & quod non sit velut pars humorum,
 sed quadam eorum superfluitas illis commixta, quæ quidem fuit illud ex cibis,
 vt ipsi fatentur, quod aut nunc, aut in præteritis diebus refugit sanguificatio-
 nem: longè etenim hac eorum chimerizata (vt quispiam dixerit) opinione à Ga-
 leno sententia, ac veritate recedunt; cum non modò differant secundum effi-
 cientem eorum causam, verumetiam & secundum materiam, neque sedimen-
 tum hoc superfluitas existit (vt ipsi fatentur) sed pars quadam putrescentis succi.
 nam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione, atque exustione sanguinis,
 vbi is ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus ceu ex lignorum exustione cinis
 (vt liquet ex Galeni eodem commen. Aphorif. 47. 2. lib.) ita quoque ex quadam
 veluti ebullitione putrescentium intra vasa succorum ex ambobus caloribus, vt
 diximus, tandem vbi naturalis calor materiam superauerit: id, quod tenue in ip-
 sis existit, fumosum, aut fuliginosum, natura expiratione, & contractione arte-
 riarum expellit: quod verò crassum, & veluti cinericium puri simile non perin-
 de cum crassum sit, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. &
 id est vrinæ sedimentum ex Gal. senten. lib. 3. de Prælag. ex puls. Non ab re igitur
 sedimentum habet copiosum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fati-
 get, seu ex ocio, & repletione febricitet quispiam, nam in his exiguum est quod
 tenue existens, ac fuliginosum possit expiratione, contractione arteriarum ex-
 cerni multum verò, quod crassum, & veluti cinericium. Cõtra verò euenit, quo-
 ties morbus ex biliosis humoribus fiat, seu ex inedia, seu ex labore quispiam febrici-
 tet; minimum etenim, aut nullo modo sedimentum habebit, sed satis erit, si
 habeat sublimamentum, aut nebulam propter contrarias causas. Hic itaque est
 modus generationis sedimenti in corporibus laborantibus febre orta ex humorum
 putredine intra vasa, cuius causa materialis putredo, seu putrescens succus exi-
 sit: efficiens verò calor præter naturam, in simulumque naturalis, vincente tamen na-
 turali, qui protensus est per solida corpora, hoc est, vasorum tunicas. Locus autem
 vbi generatur, sunt ipsa eadem vasa. Verum nunquid pars sit eius causæ febris,
 quam

2. de diff. fe.
 cap. 6

3. de presu.
 puls. cap. 3.

quam coniunctam appellant, an eius, quam antecedentem nuncupant; nondum
 liquet ex dictis. id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius sectione putridarum
 ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina vndecimo Method.
 medend. secundo de Differentiis febrium, ac 2. de Crif. & aliis plerisque locis, in
 duplici differen. existunt. Nam quædam vnam duntaxat habent accessiõnem à
 principio ad finem vsque: quædam plures. In eis, quæ vnam habent accessiõnem,
 quoniam in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed humores
 duntaxat, qui in maximis, ac calidissimis continentur, ob putrefactionem fer-
 uentes: & propterea vniuersum tempus earum in vna consumitur accessiõne (ex
 Galen. decreto secundo de Differen. febrium) quod excernitur sedimentum, nul-
 li in dubium venit, quòd pars erit eorum putrescentium humorum, qui talis fe-
 bris immediata causa existunt, quam coniunctam appellant; cum aliam non ha-
 beant remotiorem causam antecedentem, eo quia vniuersi eodem tempore pu-
 trescentes eiusdem febris causa fuere, nec ab eisdem reliqui humores dispositio-
 nem talem participant, vt demum & illi iterum putredinem participantem alte-
 ram faciant accessiõnem. In reliquis verò continuis, quæ plures accessiõnes ha-
 bent, cum duas obtinent internas causas, quarum vna totius morbi causa exi-
 stit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuslibet particularis accessiõnis,
 quam coniunctam vocant, in dubium venit cuiusnam causæ sedimentum pars
 existat, cui responsum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps est. & quoniam
 ea actu putredine participat, ac putrescens est, quæ particulares efficit accessio-
 nes, coniuncta à medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquam
 vocamus. nam Gal. 11. Meth. med. humorum putredinem antecedentem quandam
 febris causam nuncupauit, propterea eiusdem pars sedimentum erit, & non eius,
 quæ antecedens, ac magis remota causa est, non particularium accessiõnum, sed
 totius morbi: quoniam eadem licet quandam aptitudinem suscipiat ad futuram
 putredinem capiendam semper ex ea portione, quæ actu putrescit, ac particula-
 rem efficit accessiõnem, non tamen potius putrescentem eam quispiam dixerit.
 & propterea sedimentum, quod quidem pars putredinis, seu putrescentis succi
 existit, vt superius cum Gal. conclusimus, nullo modo excerni potest ex ea cau-
 sa, quam ipsi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiusdem, neque vt super-
 fluitas, vt quibusdam falsò visum est: cum adhuc actu ipsa non putrescat, nec
 putredinem habeat, neque ab eadem natura aded euiecta sit, vt ex ea sedimen-
 tum excerni possit: nam roborandas esse vires præcipit Galen. 11. Methodi
 medendi, quòd putredinem superantes succos concoquant. quare non prius suc-
 cos concoquit natura, quam putredinè superauerit: etenim hæc iugiter, & magis
 ipsam infestat. neque eidem causæ antecedenti ex aduerso respondet concoctio,
 sed vacuatio, si multa sit: extenuatio, si crassa: & detersio, seu dissecatio, si gluti-
 nosa: humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & se-
 miputridorum concoctio ex aduerso respondent, vt idem Gal. inquit. Id verò lu-
 ce clarius experientia comprobatur, cum non modò continentes febres, quæ vnam
 duntaxat habent accessiõnem, sed etiam eas continuas, quæ plures habent, se-
 penumero inspiciamus per vrinas iudicare. Atqui iudicari haudquaquam pos-
 sent nisi per eas, quæ putrescit, causa earum excerneretur: idque non aliud, quam
 sedimentum est. amplius Galen. citato 11. vndecimo Metho. meden. decretum
 reliquit expellenda esse ea, quæ putruerunt per aluum, sudorem, atque vrinas, &
 interim per vomitum: quotidieque illud in curandis febribus ex putredine ortis
 obseruamus. Frustra itaque Gal. id instituisse, ac nos exequeremur, nisi quæ pu-
 truerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. Artis med. in
 febribus, quæ ex putrescentibus accenduntur succis coctionem dixisset esse, quæ
 putredinem finit, seu quiescere facit manente adhuc substantia: & eodem 11. Me-
 thod. meden. putrescentes humores concoquere inter alia iussisset, vt ipsos sanes,
 nisi natura eorundem putrescentium humorum coctionem præcipuè intenderet.
 ex quibus demum, cum fuerint ab eadem superati, atque euiecti, sedimentum ex-

cap. 4
 cap. 2
 cap. 6

cap. ult.

cap. 2

cap. 9

11. Method.
 med. cap. 13

cap. 9

cap. 39

cap. 9

cernitur modo, quo diximus. Est itaque pars putrescentium intra vasa succorum urinae sedimentum; cum ipsi à natura fuerint superati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putrescentes non sunt ipsarum febrium putridarum antecedentes (vt isti dicunt) causæ existentium, qui ab eadem adhuc superati, neque euicti sunt. neque est superfuitas quadam eorundem, vt quibusdam placuit, velur ex iam dictis liquidò constat. & propterea nil mirum, si in principio dictarum febrium sedimentum in vrinis non appareat tam in eis, quæ vnicam habent accessiõnem, quàm in eis, quæ plures: etenim natura adhuc putrescentem humorem haudquaquam superauit adeò, vt crassio rem partem putrescentium humorum manifestè, ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam subsidere; quanquam id, quod tenue est, fumosum, aut fuliginosum natura existens, quodammodo expiratione, & cõtractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarum febrium indicium existit urinae cruditas, quanquam etiam debilis concoctio proprium earundem indicium sit: etenim proprium, ac inseparabile huic febrium generi est, vt urinae primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ principio associetur, vt liquet lib. 1. de Diff. feb. Hanc eandem sententiam videtur Arabum princeps confirmare ca. 7. lib. 4. sen. prima tracta. 2. cum dixit, quòd urinae in febribus acutis non habent in principiis earum sedimen: deinde fiunt habentes sedimen, & quòd sedimen laudabile aliquid aliud non est nisi humor faciens ægritudinem, qui iam digestus est. Sed mox obiiciet quispiam asserens, si urinae sedimentum in continuis febribus ex putrescentibus humoribus ortis est pars eius putrescentis succi; qui particularem efficit accessiõnem: quomodo indicabit supra vniuersum morbum in iis febribus, quæ plures accessiones habent? Seu quomodo nobis ostendat eam, quæ est totius morbi, causam, ac antecedens vocatur à medicis, esse coctam, si eiusdem pars non existit? Cui responsum sit, quòd ea portio putrescentium humorum, cuius pars sedimentum existit (vt superius adnotauimus) licet actu putrescat; ab antecedente, quæ est totius morbi causa, secreta est, quando particularem efficit accessiõnem. & vbi eadem in summo feruore existit, quòd huic continuum est, adeò calfacit, ac disponit, vt, dum remiserit eius calor, ac feruor idem iterum incalascit, putrescat, atque effervescat, quousque summum feruorem obtineat. eòque rursus defervescente, & reliqua pars cõtinua paulatim succenditur, ac effervescit, feruatùrque circuitus hic, quoad vniuersa totius morbi antecedens causa (quæ vt talem suscipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit consumpta, ac in parte superfuitates generante idem seruatùr effectus, vt liquet ex sententia eiusdem Gal. 1. & 2. de Diff. feb. Cùm itaque ea humoris pars, quæ particularem efficit accessiõnem, in similem eius naturam alteret, atque disponat, antecedentem, quæ est totius morbi causam, & potissimum, ac magis id, quod sibi continuum est, & id reliquum. propterea, quia semper ad continua dispartitam continet caliditatem, suòque contactu vicinos humores ad putredinem trahit quòd natura putrescere aptum est: atque ordo hic (prout diximus) seruetur, quousque morbus iudicetur, nec defervescere desinit vnquam pars vna, quin altera sibi continua non succendatur, atque effervescat, aliàs continua non esset febris, non sine forti ratione potest urinae sedimentum coctionem significare causæ antecedentis, ac totius morbis cùm sedimentum pars sit putrescentis succi, & putrescens succus pars antecedentis causæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes, eiusdem quoque & totum esse conuenit. Et ob hanc rem Hip. vrinam optimam esse dicebat non solum si sedimentum haberet candidum, & leue: sed, si æquale esset per omne tempus, dum morbus iudicaretur: hæc nanq; sedimenti æqualitas cum eiusdem albedine, & leuitate est: quæ vniuersum morbù, vniuersamq; eius causam antecedentem cõcoctam, atq; euictam esse à natura indicat: similiter, si sedimentum nõ æquale semper appareat, sed interdum tale, quandoque diuersum existat: signum erit, quòd alius concoctus, deuictusq; à natura conditus in conceptaculis humor: alius incoctus existat. & propterea morbus diuturnior erit, vt ex eiusdem Hipp

cap. 7

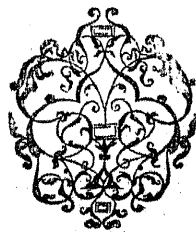
cap. 5
cap. ult.

Hip. & Gal. sententia liquet. 2. prog. Siue igitur antecedens illa causa, quæ vniuersum efficit morbum fuerit homogenea, seu similis, siue heterogenea, seu dissimilaris, semper sedimentum indicabit, nunquid cocta sit, vel semi cocta: cum eandem necessariò participet dispositionem, quam in ea, quæ actu putrescit, & particulares efficit accessiones, pars eius existens per sedimentum urinae animaduertimus, potissimum vbi non vnum duntaxat inspexerimus sedimentum, sed plura. id quod considerandum præcipuè iusserunt Hippo. & Gale. Verùm quid de intermittentibus putridis febribus sentiendum sit, non ab re quæret quispiam, num sedimentum antecedentis causæ (vt ipsi dicunt) pars sit, vel coniuncta, hoc est, eius, quæ putrescens est, & particulares efficit accessiones: quam nos cum Galeo antecedentem etiam vocamus causam, sed magis propinquam ipsius febris putridæ continentem (quam ipsi dicunt coniunctam) non admittentes. Respondebimus nos, quòd, cum in intermittentibus febribus putrescens humor, qui particulares efficit accessiones, haudquaquam intra vasa existat: propterea ex eo sedimentum excerni minimè putamus. Nam, cum id necessum sit cum vrina excerni, & vrina nota sit eorum duntaxat succorum, qui in vasis continentur, non modò secundum consistentiam, & colorem, sed etiam cum his, quæ in ea pendunt, aut subsident (vt inquit Galen. 4. de Sanitate tuenda) reliquum est, vt supra reliquos humores, qui extra vasa continentur, significare non possit: potissimum quia notitiam eorum per reliqua signa habemus partim ex sudore, ac colore: partim etiam ex temperamento, ætate, anni tempore, antea cta vira, & reliquis huiusmodi. Consonum itaque est idem sedimentum in quibusuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea causa secerni, quæ antecedens, ac remotior febris est, & intra vasa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non sit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & assimilatur prædictis tunicis vasorum, qua assimilata quòd ammodo, atque euicta, si de numero eorum humorum sit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, confestim ab eisdem vasis velur superfluum existens repellitur, ac simul cum vrina excernitur tanquam pars quadam eorundem humorum intra vasa redundantium à calore naturali vasorum quodammodo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putrescentis humoris extra vasa particulares accessiones efficiens posse per vrinas expurgari, velur eiusdem sedimentum existens à superante calore aliarum partium solidarum, quam tunicarum vasorum euictam, atque assimilata, ac puri similem redditam: nam interdum per vesicam, & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato sanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam & abscessus quoque sæpenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Gal. 2. Progno. vt plurimum autem sedimentum, quòd in vrinis visitur in eiusmodi febribus ex ea causa antecedente, quæ intra vasa continetur, & non ex ea, quæ extra vasa putrescit, tanquam pars eiusdem secernitur: potest nanque eadem à naturali calore vasorum concoqui quodammodo, ac per vrinam excerni, cum non magnopere, ac continuè ab hac putredine extra vasa existente natura molesteretur, quemadmodum ab ea, quæ intra vasa consistebat. Eadem quoque ratio existit in corporibus non inculpatam sanitatem habentibus, haudquaquam tamen ægrotantibus, vbi humores in eis redundarint: nam, si in toto habitu contineantur, per alia signa, quam per vrinas, & earum sedimenta dignoscemus. At, si intra vasa redundantes detineantur, per vrinas: & num iidem cocti, vel crudi sint, per sedimenta simul cum ipsis vrinis animaduertimus earum etiam consistentia, atque colore perpendis. Verùm disidet quoque sedimentum hoc ab eo, quòd in sanis corporibus secernitur: nam illud est pars alimenti (vt diximus) hoc verò est pars redundantium succorum intra vasa, quanquam in efficiente causa communicent: nam vtriusque natura, seu calor naturalis vasorum efficiens causa existit nullam ferente opem extraneo, ac

2. progno.
com. 264. de Sanit.
tuen. cap. 42. Progno.
com. 37

præter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio profus non ingreditur. Cæterum non ab re quispiam hanc nostram opinionem impugnabit asserens, si sedimentum in ægrotantibus corporibus alterius sit speciei, ac diuersæ naturæ ab eo, quod in sanis generatur: quomodo, ac qua via valeamus in eisdem ægrotantibus corporibus distinguere, quando sedimentum ipsum sit pars putrescentis humoris, aut etiam non putrescentis, si in eisdem citra putredinem intra vasa redundet, & quando sit veluti reliquia quædam semicocti alimenti, quemadmodum diximus in sanis corporibus generari. Nam & in his quoque semper aliqua alimenti portio in sanguinis generatione naturæ subterfugit confectionem: vel dicendum erit vnum in eisdem corporibus sedimentum excerni compositum ex vtriusque. Pro quo animaduertendum, quod in dictis corporibus licet ex reliquiis semicocti alimenti quotidie sedimentum aliquod ex naturali vasorum facultate generetur; tamen, si idem cum putrescentibus intra vasa succis, aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti sint, misceratur, certum est, quod in eorum naturam vertitur, potissimum cum ipsum exiguum sit, humores verò redundantes multi. Qua de re vnicum erit sedimentum, quod erit velut pars eorundem redundantium succorum euictorum iam ab ipsa natura, qualiscunque fuerit redundans succus; etiam si putredinis, aut non putredinis particeps sit. Nam impossibile est suam seruare naturam, cum primum iam dictis humoribus redundantibus commixtum sit: quoniam imo confestim in eorum naturam mutetur. Verum, si contingat sedimentum ipsum (quod diximus) in sanis secerni ex semicoctis alimentis haudquaquam cum humoribus intra vasa contentis permisceri (id quod fieri poterit, si in quibusdam vasis ipsum genitum sit, & in reliquis quibusdam humores putrescentes, aut non putrescentes contineantur) putamus ipsum interim secerni posse diuersum ab eo, quod ab iisdem redundantibus succis excernitur. Qua de re tenemus duo sedimentorum genera in eisdem corporibus modo iam dicto affectis secerni posse: quorum vnum pars erit redundantium intra vasa succorum tam si putridi, quam non putridi extiterint. Reliquum verò portio quædam semicocti alimenti: immo quicquid in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, modò intra vasa consistat alia ab eis, in quibus redundantes succi continentur, & cum vrinis excernatur. Sed porro non ab re adhuc quispiam quæret, qui fieri possit, vt vnum ab altero sedimento in hisce corporibus distinguere valeamus. Huic responsum sit, quod notitia habita qualis nam naturæ sint redundantes succi, ac quantum fuerint ab ipsa natura euicti, cuius item consistentiæ, ac coloris sit vrina, qua cum sedimentum excernitur, ac quale sit sedimentum ipsum, similiter quale, ac quantum fuerit alimentum assumptum, haud agrè quispiam distinguere poterit, non quod excernitur sedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex semicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, si quantitate, & qualitate assumptis alimentis proportione respondeat, sitque consimilis consistentiæ, ac coloris vrina ipsa tanquam pars semicocti alimenti, ipsum secerni putandum est, potissimum si neque eiusdem sedimenti consistentia, nec color proportione respondeat qualitati, ac dispositioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis succi. At, vbi sedimentum ipsum naturæ, ac dispositioni redundantium succorum, ac morbi consimile sit tam consistentia, & quantitate, quam colore: sitque eiusdem rationis vrina colore, & substantia, nulli in dubium venit sedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum esse. Nec cuiquam à ratione alienum videri debet, quod interdum mingatur vrina, cuius sedimentum sit ex semicoctis alimentis exortum: interim verò cum sedimento, quod pars sit redundantium succorum intra vasa, cum neque Hippocrati & Galeno alienum visum sit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum esse in vasis humorem, alium verò incoctum, & propterea interdum in vrinis sedimentum apparere candidum, ac leue: interim verò longe diuersum existat ita, vt aliquis hanc ob rem possit vna die vrinam

nam inculpabilem: altera verò sequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet 2. Prognostic. Similiter quoque non inconuenit, quod in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum sedimento, quod pars sit redundantium humorum, mingatur: interdum verò cum eo, quod ex alimentis secernitur: cum in diuersis vasis, & ab alia quoque materia, alióque tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac suspensis, si cum vrinis eadem excernantur, & non sedimenta: aut si interim vnum, quandoque alterum in vrinis inspiciatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, sed per accuratè perpendenda: nam sæpenumero euenit, vt etiam non vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt sedimentum ex alimentis secretum putent partem esse humorum in vasis redundantium, ac eorundem coctionis signum existere. Qua de re in prædictionibus valde decepti sunt, ita vt quos prædixérat ægrotos euasuros, nõ sine maxima eorū ignominia quandoque interire cõspexerint. Hæc de sedimentis sanorum, ægrotorumque corporum, cum Hippocr. & Galeno sentimus intelligentes de eis, quæ secundum naturam, & vera sedimenta existunt, & non de his, quæ æquiocè, & præternaturam sedimenta appellantur, veluti ea, quæ similia sunt farinæ crassiori, squamosa, seu furfuracea, aut, vt quispiam dixerit, arenulosa, ac orobo similia, & reliqua huiusmodi. Nam de his aliter cum eisdem auctoribus sentimus, neque de eis pertractare nunc proposuimus: dabitur tamen fortasse de his, & aliquando scribendi locus, quanquam de eorum generatione nulla ferè adsit differentia inter auctores, qui de eis verba fecerunt. Si qua verò hoc in tractatu studiosi sæpius repetita animaduertent, nos consultò illud fecisse putent: res etenim perutilis, ac ad artem necessaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hippocrates neque Galenus in similibus veriti sunt facere,

DONATI ANTONII ALTOMARI

TRIVM QVAESITORVM NONDVM
IN GALENI DOCTRINA DILVCIDA-
TORVM COMPENDIVM.

Primum. Quod functiones principes iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.

Secundum. Quod naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino sit dimittendus, ut quibusdam visum est.

Tertium. Quod exquisita Tertiana ad eiusdem Hippoc. & Galeni sententiam in genere acutorum morborum contineatur.

Quod functiones principes, iuxta Gale. decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercent.

cap. 7
7. eiusdem
cap. 3

R E S esse animæ partes Platonis auctoritate Galenus 5. de Hippo. & Platonis Decret. & 7. eiusdem scriptum reliquit substantiis, naturis, facultatibus, ac functionibus non tantum differentes, sed corporis sedibus. quod fit, ut tres quoque, quæ vitam nostram gubernant, facultates, ac tria principia sint in tribus diuersis corporis sedibus, velut apertè ex eiusdem sent. liquet. Horum principiorum vnum in capite collocatum esse asserit: idque munus habet per se quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectum, cogitationemque causet: per aliud verò, vt sentientibus animalis membris sensus, his autem, quæ per apperitionem mouentur, motus originem præstet. Alterum in corde situm esse voluit, eiusque opera, vt ex illius sententia constat, sunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iusserit inuicta constantia. Eiusdem in perturbationibus est quasi feruor quidam insiti caloris, cum anima vindictam de eo sumere cupit, qui videtur offendisse, quæ ira appellatur. per aliud etiam id efficit, vt membris sigillatim omnibus calorem, arteriisque illam micationis pulsus agitationem suppeditet. Reliquum, & tertium principium, seu facultatem in iecore sedem obtinere dixit, vniuersam in animali nutritionem procurans, cuius maxima pars & nobis, & sanguineis omnibus sanguinis est procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinent iucundarum rerum fruitio, in qua cum vehementius, quam par est, mouetur, incontinentiam, intemperantiamque efficit. In hoc tamen hæc facultates, seu virtutes inter se discrepant, quod prima rationalis, aliæ verò duæ irracionales appellantur: & quod quæ in irrationalibus partibus existunt virtutes, habitus quidam tantum, & potentia sunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: sed scientia etiam est virtus: cum hæc sola animæ pars scientiæ capax, participesque habeatur, reliquæ verò potentias quidem, & habitus siue bonos, siue malos possunt acquirere: scientiam verò, quoad rationis fuerint expertes, minimè possunt. At relictis irrationalibus partibus, seu

bus, seu potentis ad eam, quæ rationalis est, accedemus. huius sedes ad Galeni mentem in cerebro existit, atque ob id inter tria principia principalissimum est: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpusque hominis regere, cum opus est, velut liquet 3. de Hippoc. & Plato, decret. (& si alia quadam ratione cor principatum obtineat, vt patet 5. de Loc. aff.) quamuis vtrum in eo tanquam in domicilio, seu arce, an tanquam corporis forma ab ipso inseparabilis hucusque decretum non reperi, vt dicemus, nisi quòd cerebrum continet in se ipso rationalem animam, veritus perpetuò, quid esset eius substantia, quam tanquam inuestigari non necessariam pro his, quæ dicturi sumus adhuc nos subtrahentes ad ea, quæ tractanda petiisti, deuenimus. An. s. principes animæ functiones iuxta Gale. doctrinam in vna cerebri parte, vel diuersis perficiantur, seu in vno, vel diuersis sinibus, aut ventriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas, oportet principes functiones propterea appellari (Gale. teste lib. artis medic.) nò quòd initiata in cerebro aliis committantur partibus, vt motrix, & sensibilis operatio: sed, quoniam à solo principio proueniunt, has quoque proprias ipsius cerebri 2. de Loc. aff. nominauit, vt quæ à nulla alia parte, vt instrumento fiant, & 7. de Hippoc. & Plato. decre. has functiones asseruit esse per se munera eius principij, quod in capite collocatum est, cum non per aliud eas causet, velut motum, & sensum. Harum verò differentia & si quamplures ab Auicena, & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his barbaris, nec aliis quibuscumque etiam Græcis, seu Latinis, sed cum Galen. tantum res agenda erit, vt petiisti: ideo ad eius mentem tres statuenda sunt, vt patet 7. de Hippoc. & Plat. decret. lib. Artis medic. & lib. de Differ. sympt. quarum vnam phantasia, seu imaginationem, alteram cogitationem seu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cum in sua propria sede, hoc est, in cerebro anima ipsa perficiat (vt dictum est) citra aliam partem, seu organum, ipsamque cerebrum in plurimas discriminatum sit partes, nonnullisque in se contineat sinus, ac ventres, duos quidem in eius anteriori parte, vnum in media, & reliquum in eius postrema parte: auri sunt quidam, licet temerè, asserere ad Galeni mentem animam in diuersis sinibus operari, vt potè in anterioribus cerebri sinibus, seu eius anteriori parte imaginationem, in medio cogitationem, ac intellectum, in postremo memoriam. At nos, quam parum hi Galenus doctrinam gustarint, qui talia fatentur, ostendere conabimur, supponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud velit Galenus intelligere, quam specierum, seu formarum receptionem à sensibus representatarum, siue presentibus ipsis, siue absentibus obiectis sensibilibus. & propterea nullum modò facio discrimen in eius doctrina inter sensum communem, & imaginationem: licet perspicaciores quidam velint eò discrepare, quòd sensus communis recipiat presentibus obiectis sensibus: phantasia autem seu imaginatio conseruet absentibus ipsis. pariter per cogitationem intelligo discursum, seu ratiocinationem, qua mediante anima discurret, ratiocinaturque componendo, seu diuidendo ea, quæ in phantasia seruata sunt, nullum similiter discrimen faciens modò inter cogitationem & intellectum: per memoriam verò intelligens illam formæ, seu speciei reuocationem hæcenus impressæ, seu sigillatæ in ipsa phantasia, seu imaginatiua, siue ea fuerit perfectè signata, & impressa: & proinde promptè reuocetur, siue amissa ferè & abolita, vt agere reuocetur, ex quacunque causa illud fiat, quamuis Aristot. vnam memoriam, alteram verò reminiscenciam appellet, intelligens per memoriam tantum reuocationem illius formæ, seu speciei hæcenus in phantasia impressæ, veluti picturæ quædam, à qua passionem quandam recipiens ipsa imaginatiua sigillatur, velut cera à sigillante anulo. huius autem passionis habitum memoriam appellat Arist. asserens, memoriam esse phantasmatis habitum, ea verò est præteritorum, sed non presentium, sed futurorum. Hac facultate etiam participes sunt (ad eius sententiam) alia quædam animalia præter homines, inter quos quidam non ab re difficulter memorantur, aut immemores sunt, vt ratione ætatis diuersa: pueri & senes, vtrique propter motum: tamen illi in augmento

3. de Pla.
Hippoc. &
Plat. cap. 5.
cap. 1.

Lib. de Ara
to meden.
cap. 12.

cap. ult.
7. de Pla.
Hippoc. &
Plat. cap. 3.
& ult.

7. de Hipp.
& Plat. pla.
cap. 3. idem
lib. art. med.
cap. 12. de
differ. sympt.
cap. 3.

gmento, hi verò in decremento multo sunt. Et proinde his humidioribus existentibus, tanquam in aquam fluentē incidente motu, & sigillo, non manet phantasma in anima, inquit ipse: illis verò propter esse frigidus, ac duros non inest impressio, nec tangit, licet eam accipiant. At per reminiscentiā, eam animæ functionem intelligit, qua ad venādā formam mouetur hætenus in phantasia impressā, verūm nūc oblitam. & cum magna ex parte hoc difficile sit, potissimum si longum fuerit interpositū tempus: propterea vt à simili, vel à contrario, aut propinquo, ac velut quodam vtens syllogismo reminiscitur: est enim, vt ipse inquit, reminisci, vt syllogismus quidam. hoc aut eis solis accidit, quibus & deliberatiuum inest natura. Reuertendo igitur ad id, vnde digressa oratio est, dicimus cum Gal. tres esse principes animæ facultates, quarū munera, vt diximus, sunt imaginari, cogitari, & memorari. at, cum ipsarum operationes circa phantasmata sint, quæ quidem in organis habent describi propter eorum cum materia dependentiam, necessariò has facultates organis perfici existimandum est. Qua de re non immeritò de hoc ipsarum organo in dubium venit, non siquidem vtrū sit cor, aut cerebrum: quoniam luce clarius est apud Gal. cerebrum esse, vt retulimus, sed an diuersis, vel vno cerebri sinu, aut in ipsomet corpore cerebri perficiatur. Pro quo iterum animaduertas, oportet, ratiocinatricem animā, siue ea in cerebro sit tanquam in arce, seu domicilio, siue velut quædam eiusdem corporis forma, seu ipsiusmet cerebri temperamentum, cui fortè sententiæ potissimum adherere videtur Galen. eo libro, qui inscribitur, Quòd animi mores corporis sequatur temperaturas, cum plures habeat facultates, seu efficaces causas, eas medio animali spiritu perficere, qui neque est eius substantia, nec eiusdem quasi domicilium, vt Stoici senserunt, sed primum eius instrumentum: nam qualiscunque sit animæ ratiocinatricis substantia, siue corporea, siue incorporea, eius habitaculum est in ipso cerebri corpore, vt eidem Galen. placuit 7. de Hippocr. & Plat. decret. Spiritus autem animalis eius est primum instrumentum pro sensibilibus, ac voluntariis motibus perficiendis, vt ipse testatur. & proinde, si exinanitus fuerit, minime animal vita priuat, sed stupidum, sensu, motuq; crepto tantisper reddit, quo ad usq; collectus restituitur. Is, si animæ esset substantia, fieri nullo modo posset, quin simulatque ipse esset euacuatus, continuo quoque animal non interiret. est denique animalis spiritus non animæ substantia, ac velut domicilium, sed eius primum instrumentum ad Galeni sententiam, qua ratione & animalis dicitur, qui ex vitali spiritu perfectius concocto (vt Gale. visum est eod. 7. de Hippo. & Plat. decret.) oritur. Oportuit nanque ipsum exquisitissimam omnium immutationem adipisci, quò aptum fieret animæ instrumentum. qua de re non immeritò natura cum è vitali animale hunc spiritum efficere studeret, reticularem quendam contextum, quem Græci *πλιγμυκὸν δίκτυον* dicunt, quasi varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius basim fabricauit, velut propriis oculis non semel dum eius anatomen administrarem, inspexisti, & si quidam falsò contrarium senserint. Construxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione soporariarum arteriarum assumpta, ac in tenuissimas partes discissa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnum exoriens arteriarum pars, quantum id, quod è soporarijs processerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inuehit: quibus & in ventriculos ipsos, ac in eiusdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis spiritus distribuitur, ac in animale vertitur: eius nanque generatio materiam habet propriam vitalem, inquam, spiritum, prout Gale. testatus est. 9. de vsu partium. Nam quo ad in arteriis continetur, vitalis est, & dicitur, prout idem Gale. scriptum reliquit. 7. de Hippo. & Plat. decre. velut is, qui in cerebro animalis est, & dicitur: ipsius nanque veluti fons cerebrum existit, vt patet 12. metho. medendi. rigaturque hic spiritus animalis, ac altur non tantum ex eo, quem reticularis plexus suppeditat. verum etiam & ex aere inspirato, ac per nares attracto, vt patet lib. de vsu puls. & de vtili respir. qui verò spiritus

cap. 3

7. de Plac.
Hippoc. &
Plat. cap. 3

Loco cit.

cap. 4

cap. 3

cap. 5

cap. 5

ritus cerebri ventriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur, ac preparantur in eis noua quadam preparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primum incipit nomen animalis spiritus subire, quamuis imperfectus adhuc is sit, ac incoctus, ea de re conficitur prius in eis, ac preparatur, & demum à posteriori sinu excipitur per medium meatum, seu ventriculum ipsum transsumens, vt Gale. placuit. 8. de vsu partium. & ita demum exquisitè elaboratus animalis is spiritus primum existit rationalis animæ instrumentum cum in sensibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, prout patet 7. de Hippo. & Plato. decre. & 4. de Io. aff. quamuis potissimum eo vtatur spiritu, qui in postremo ventriculo continetur tanquam exquisitius elaborato, & eo, qui in medio, vt liquido constat 3. de Locis affectis cum dixit, animam in sensibilibus actionibus omnibus, ac in his, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, spiritu vti animali tanquam primo ipsius instrumento, qui in ventriculis, maximèque postremo continetur, quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non principalissimus, seu lentissimus sit: multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur: duos verò anteriores deseramus. Ex quibus Galeni verbis constat, quòd quamuis anima ratiocinatricis pro instrumento vtatur animali spiritu contento in cerebri sinibus, dum sensum & motum perficit: tamen eo maximè vtitur, qui in posteriori continetur ventriculo, ac medio, vt pote qui perfectior, ac maioris facultatis existat, eò posthabito, qui in anterioribus tanquam impuro adhuc, ac imperfecto existente, & materiali magis, ac ad eius usum inepto, cum in eis elaboretur, ac purgetur, vt diximus. quo fit, vt posterioris cerebri ventriculus merito anterioribus minor factus sit, vt idem Galenus asseruit 8. de vsu partium. Insuper propter hoc, si cerebrum ipsum quomodocunque incidas, non prius sensum, & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetraverit: quin etiam patet, quòd postremi quidem ventriculi vulneratio maximè omnium animal lædit: secundo loco medij, & minima ex anterioribus vtrisque noxa contrahitur, eodem Galeno auctore 7. de Hippocr. & Plat. decret. illud quod etiam experientia comprobauit in adolescente in Smyrna Iouia, qui suscepto vulnere in altero anteriorum ventriculorum superstes tandem euasit, vt tum 8. de vsu partium. tum comment. Aphorif. 18. 6. lib. testatus est. Hic denique vsus habetur ab eo spiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri sinus eructant. At, quoniam nonnullæ earum progeminationes præter prædictas ad tenuem membranam per cerebri corpus penetrantem inferuntur, ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius spiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre censendum est, vt etiam testatus est Galenus 9. de vsu part. & 7. de Hippocr. & Plat. decret. illudque liquidò in dissectionibus spectari potest. Ea de re animale quoque spiritum in ipso cerebri corpore contineri alienum à ratione non est: nam, cum primum ex arteriis decedit in cerebri corpus, non amplius vitalis, sed animalis est, & dicitur: cum ille in corde, & arteriis tantum locum habeat: hic verò in cerebro vt paulò ante retulimus. Nec id quoque Galenum latuit cum 8. de vsu partium. talia protulit verba. Postea verò quàm in toto cerebri corpore non in solis, eius ventriculis, quemadmodum malibi demonstrauimus, spiritus animalis multus continetur: existimare oportet plurimum etiam in cerebro posteriore ipsum contineri, vt quod omnium, qui in totum corpus distribuuntur, neruorum futurum erat principium, mediaque illa interualla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse vias. Ex quibus Gal. verbis constat, spiritum animale, eumque multum in cerebri corpore contineri præter eum, qui in eius sinibus habetur, de cuius vsu nullam vsque adhuc habemus prolatam à Gal. sententiam: & si perpetuò compertum sit apud eum spiritum animale primum esse animæ instrumentum, & quòd eo, qui in cerebri sinibus continetur, ipsa vtatur pro sensibus, & motu perficiendis. at huius, què in toto cerebri corpore esse fatetur, huiusque vsus ab eo declaratum non reperi, præter id, quod in prædictis verbis ha-

cap. 11

cap. 3. & 4

cap. 2

cap. 7.

cap. 12

cap. 10

cap. 4. & 7

cap. 3

cap. 13

cap. 10

betur, de quo quid sentiam in his, quæ consequenter dicemus, pronuntiabo. nunc autem tempestivum est ventriculorum omnium cerebri usus propalare, & de-
 mum ad propositæ rei veritatem accedere, inter quos anteriores iuxta Gal. do-
 ctrinam, 8. de Vsu part. præter id, quod spiritum animale conficiunt, ac præpa-
 rant ipsi cerebro, inspirationem, & expirationem, efflationemque, efficiunt, at-
 que etiam infernis suis partibus, quæ spectant ad nares, simul quidem sunt olfacto-
 rium instrumentum, simul etiam veluti ductus quidam, ac canales ad superfluo-
 rum effusionem accomodi: ex partibus namque sibi propinquis necessariò excre-
 menta affluentia, cum loco inferiori sint siti, sæpenumero excipiunt. at, cur eos
 duos esse oportuit, eodem citato loco à Galeno declaratum est: nos verò, ut bre-
 viloqui simul simus, derelinquimus modo. Eius autem ventriculi, qui in poste-
 riori parte existit, munus est ipsum spiritum animale ante iam in anterioribus
 ventriculis cõfectum transumere, simulque spinalis medullæ principium esse. Et,
 cum non liceret duas in animali facere spinas, neque duas spinales medullas, prop-
 terea duplex esse non potuit, velut anteriores duplices esse oportuit. Et, si Hero-
 philus, cui assentire videtur Gal. omnium ventriculorum existimavit hunc esse
 principalissimum: cum maiorum virium, maiorisque facultatis materias conti-
 neat: licet omnium sit minimus: prædictos autem spiritus in prioribus sinibus elab-
 oratos nequaquam transumere poterat, ni inter ipsum, & eos meatus quidam
 esset, per quem, cum spiritus fieret in ipsum transumptio: tum cerebrum cum pa-
 rencephalide, seu cerebello communicaret, & esset connexus: cum vnum ab alio
 crasse meningis duplicatione diremptum sit, necessariùmque esset aliqua parte
 cerebrum cerebello coniungi. Talem ergo præstat hic meatus usum, siue meatum
 ipsum, siue quartum totius cerebri ventriculum, siue perforationem duorum
 ventriculorum anteriorum nominare velis. Excipiens enim hic spiritum ex ante-
 rioribus ventriculi parencephalidi, ac posteriori ventriculo transmittit, simulque
 cerebellum ipsum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis,
 firmis, reliquum est eorum opinionem diruere, qui ad Gal. sententiam asserere, aut
 sunt principes facultates in cerebri sinibus perfici, easque nec in vno tantum: sed
 diversis in anterioribus videlicet imaginationem, in medio cogitationem, & in
 postremo memoriam, simul etiam nostram opinionem, ac veritatem iuxta Gal.
 doctrinam statuere. ignoro equidem, quo pacto Galeno illud adscribere non eru-
 bescant: cum ubique locorum velit cerebri ventriculos spiritu animali plenos
 esse, quo ratiocinatrix anima vitur ad sensus perficiendos, ac voluntarios motus.
 quod, si in ipsis talis contineatur animalis spiritus, pro prædicto usu, continuèque
 eius portio aliqua dissipetur, quæ regenerari desideret, (qua ratione, ut diximus
 alimentum ei suppeditatur, & per inspirationem, & per plexum reticularem.) quo
 pacto loca esse possunt principum facultatum, dissipato, ac denuo genito assidue
 alio, & alio animali spiritu: cum nec species sigillari, nec memorari: possunt, nec
 super eas ratiocinari anima valeat propter continuū eorum motum? Adde, quod
 nec idem spiritus à Gal. ponitur instrumentum animæ pro his principibus facul-
 tatibus obeundis, sed pro sensu, & motu perficiendo, ut liquet quovis loco, quo
 de his verba facit. nec valet, si dixerit quispiam citra hos spiritus animales in præ-
 dictis sinibus prædictas functiones perfici: cum perpetuò his spiritibus pleni sunt,
 neque anima ipsa quicquam operatur citra animale spiritum quam primum
 eius instrumentum semper Gale. appellat. & hac ratione animalis dicitur, ut pa-
 tet. 4. de lo. aff. & 7. de Hip. & Plat. decre. non ergo perficiuntur in cerebri sinibus
 principes animæ facultates. at, si quispiam velit non in eorum cavitate, sed cor-
 pore, seu substantia eas perfici, quid aliud quæso erit dicere, quam quod perfici-
 antur in cerebri corpore: cum ventriculorum substantia alia non sit, & di-
 versa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quam de tota reli-
 qua cerebri substantia: id quod probare intendimus. Amplius, si animalis spiri-
 tus propterea talis dicitur (ut Gale. visum est. 7. de Hippocr. & Plato. decret.)
 quia primum est animæ instrumentum, cum non tantum in cerebri ventriculis
 contineatur,

cap. 2. 7

cap. 3

contineatur, verum & in toto eius corpore Galeno teste 8. de Vsu partium. su-
 perfluis hic esset, si principes facultates in cerebri sinibus perficerentur: nam eo
 vitur anima, velut in aliis sensibilibus, & motricibus functionibus vitur. Ve-
 rum, cum ipsam frustra in cerebri corpore contineri erroneum sit asserere, de-
 cens erit fateri, quod eo pro obeundis principibus operationibus vitur anima:
 & sic non in cerebri ventriculis, sed in ipsius corpore eas perficit, animalique spi-
 ritu in eo contento vitur pro primo instrumento, velut in externis functioni-
 bus vitur eo, qui in ventriculis est, & reperitur: cum non alia ratione hic anima-
 lis dicatur, quam is, qui in ventriculis est, nec alium possit præstare usum ipsi ce-
 rebro. Nam pro alimento innati spiritus eius abundans est, quæ per venas sub-
 stantia ad ipsum distribuitur: & inspirationis usus, velut pro eius symmetria ser-
 uanda ea, quæ per arterias suppeditatur. Adhuc 8. de Vsu partium Gal. aduersus
 Erasistratum, qui propter variam cerebri compositionem: ac magis perplexam
 volebat homines cetera animantia mēte, & ratiocinatione superare, dixit eum
 non rectè sentire: nam & asini habent cerebrum admodum perplexum, quos o-
 porteat simplex omnino, ac sine vllò plexu, & varietate habere, si verum ef-
 fet, quod Erasistratus assererat. Et exinde aduersus eum concludens ait quod
 melius fuisset existimare intellectum sequi non compositionis varietatem, sed
 corporis, quod cogitat, atque intelligit (quodcunque id sit) bonam temperiem:
 neque enim bonitas, ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius
 videtur attribui, quam qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quod co-
 gitat atque intelligit, ac spiritus animalis qualitate optima sequitur intellectus, &
 bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ra-
 tiocinationem, ac medio animali spiritu, qui in eo continetur. his verbis conclu-
 dit Galenus de hoc animali spiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum
 Erasistrato verba faciens. Sed quid clarius, quam quod ipsemet Galenus testatur
 3. de Locis affect. asserens, sanè cum ea, quæ per dissectiones apparere solent, accu-
 ratè consideremus? rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore
 sedem obtinere, atque in ipso, & rationis vim, & sensibilibus imaginum memo-
 riam residere, ac primum instrumentum ipsius cum in sensibilibus actionibus om-
 nibus, cum in his, quæ à consilio & voluntate procedunt: spiritum esse, qui in ip-
 sius ventriculis, maximèque postremo continetur, in quibus verbis sole clarius
 patet, principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri
 corpore residere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc non sine valida ratione:
 cum & ipsa anima rationalis, ut eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri cor-
 pore collocetur, ac sedem obtineat, cuiuscunque ea fuerit substantiæ: ventriculi
 verò ipsi fabricari sunt pro gignendo, ac continendo eo animali spiritu, quo tan-
 quam instrumento ipsa anima vitur ad obeundas reliquas eius functiones: sensi-
 biles videlicet, & motrices voluntarias. Ut verò quilibet hanc Gale. sententiam
 percipiat, eiusdem verba prout in codice Græco iacent, inspiciat: nam nos breviter
 tati indulgentes hic ea transcribere recusavimus. Id ipsum confirmavit 4. de loc.
 affect. dicens, quod, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, necessum
 est, & quæ existunt circa supremum ipsius ventrem compati: lædi autem discursi-
 suas ipsarum actiones. quibus verbis ostendit Galen. (si quis ea sano modo in-
 telligere velit) quod affecto toto cerebro: anteriori videlicet, & postrema eius
 parte, necessum est, quod discursivæ eius operationes lædantur: cum iuxta eius
 sententiam in ipsius corpore resideant. quare & eo affecto & eas affici necessa-
 rium erit, prout ipse in prædictis verbis concludit. Nec quispiam decipiatur, quod
 per hæc verba voluerit Gal. prædictas functiones principes perfici in supremo ce-
 rebri ventre, cum non propterea dixerit lædi discursivas operationes: quia supre-
 mus venter afficiatur: verum quia, cum laesa est tota anterior cerebri pars, & re-
 liqua posterior consentit, cerebrumque ipsum propterea totum affectum, neces-
 sum est discursivas quoque functiones lædi: hæc enim partes, quæ sunt circa supre-
 mum ventrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gale. asseruit, quod ne-
 cessum est discursivas quoque functiones lædi: hæc enim partes, quæ sunt circa supre-
 mum ventrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gale. asseruit, quod ne-

cap. 13

cap. 13

cap. 7

cap. 2

cessum sit ladi supremum ventrem: propter quod quispiam fortè coniectari potuisset, eo loco prædictas functiones principes perfici: verum dixit necessum esse ea, quæ sunt circa supremum ipsius ventrem, compati: ea autem posteriores cerebri partes sunt, in quibus supremus venter fabricatus est, vt cuique in Anatome ex pecto patere potest. At, vt quilibet percipiat hanc esse Gal. mentem, græcum codicem perlegat: nam nos, vt breues simus, eadem græca verba hic transferre nolimus. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri signis verba facit, loquens de his, quæ ex principibus sumuntur operationibus, reulit virtutem, & virium earum esse seorsum inditia tantummodò ipsius principij scilicet, cerebri, cum à solo ipso principio proueniant & addidit. Promptitudo intellectus, seu ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas verò intellectus crassam. Discèdi verò facilitas formarum facile susceptiuam, memoria autem stabilem, ac firmam: sicut & discendi difficultas formarum non facile susceptiuam, & obliuio fluida. Ex quibus Gal. verbis duo ad eius sententiã excipere licet. Primum quòd cum principes operationes, earumque virtutes, & vitia tantummodo indicent supra ipsum cerebrum, eius videlicet indicantes subtilem, vel crassam substantiam, mollem, vel duram, cum à solo ipso principio proueniat, in ipso quoque, ac ipsius corpore exerceri, non autem in eius sinibus, velimus, nolimus annuere, opus est: cum supra substantiã, ac temperamentum arguant corporis totius, & non ventriculorum cerebri, prout eius verba sonant. Secundum, quòd, si veritatem eius dicta habere debeant, cogimur fateri neque in diuersis sinibus eas perfici posse, & si in eis quispiam assentiat fieri. Nam, si discendi facilitas indicat substantiam cerebri facile formarum susceptiuam, & per consequens subtilem: memoria verò eius substantiam crassam, & propterea stabilem, & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterum crassam indicat cerebri substantiam, necessariò sequitur ad eius dicta, quòd qui facile discunt, difficulter memorantur: & qui difficulter discunt, promptè memorantur, prout etiam Aristote. visum est libro de memoria, & remi. quanquam velit ipse has facultates manifestari tantum in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque sentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquam habere posset, ni supponerent ambo in eodem loco, ac sede, hoc est, in cerebri corpore, vel in vno, eodemque ventriculo, prædictas principes facultates perfici: nam pone in diuersis perfici ventriculis, vt potè in anterioribus imaginationem, vt isti volunt, in medio cogitationem, in postremo memoriam, non nè simul compati possent facili disciplina, & stabilis memoria: cum in anterioribus ventriculis subtilitas, & mollities in postremo crassitas, & duritia seruari posset: pariter, & instabilis memoria cum discendi difficultate, oppositam scilicet seruantibus prædictis ventriculis temperaturam, ac substantiam: nullus inquam hoc formidaret, vt verum, ac possibile admittere. Reliquum est ergo, vt veritas verborum Gale. & Aristo. seruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut saltem, si qui velint, quòd in eius ventriculis fiant (& si falsum sit) vitare non possunt, quòd in vno tantum omnes, & non in diuersis perfici debeant: aliàs falsa omnino Aristo. & Gale. assererent, vt ostendimus. Quin etiam libro 2. de motu muscul. idem Gale. inuestigans causam, cur pleraque actionum voluntariarum mente non assequamur, asserit, quòd, si insignes impressiones rerum in imaginationibus suscipiat, anima eas perpetuò conseruat: sin obscuras, & superficiarias penitus, non conseruat: atque illud est memoria tenere, alterum verò obliuisci. & demum concludens causam dixit eam esse: quia non intenti actionibus tota mente fueramus: & propterea earum non recordamur: nam quod phantasiatur animæ, quodcunque vtique sit, hoc idem & memorari videtur. At, si quod phantasiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vlla re præterita, qualis naturæ sit, considerare possumus, ni eius meminimus, & illud nequaquam fieri liceat, nisi prius conseruetur quis noua dogmata introducens, velit fateri has functiones in diuersis partibus, ac sinibus perfici: cum eiusdem animæ sint munera: immo illud idem ipsius quod phantasiatur etiam, & memoret

memoretur? cur vnum velit in anterioribus ventriculis ipsam, alterum in postremo exercere, quæ tradenda est diuersitatis locorum causa: nulla inquam, quæ alicuius momenti sit. non ergo perficiuntur prædictæ functiones in diuersis cerebri ventriculis. Vterius nec in ipsis anterioribus ventriculis imaginatio fieri potest, cum dictum sit eos ad Galeni mentem inspirationem, efflationemque ex cerebro efficere, ac animalem spiritum conficere, & præparare: quomodo phantasmata in eis excipi, ac seruari valent, si perpetuò inspirationem, & expirationem operentur, ac nondum confectum spiritum animale suscipientes conficiunt, ac præparant. Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro suscepta ad nares expurgantur, ac suis infernis partibus, quæ ad nares spectant, olfactorium sine instrumentum, ignoro, quo pacto quispiam sibi persuadere valeat, & qua ratione audeat illud Gal. adscribere: qui cum tot horum sinuum conscripisset vsus in plerisque locis, & præsertim 8. de Vsu part. nec per somnium talis vsus meminisse hucusque compertum est. Sarius denique erit dicere, cum cum vsu eis Gale. non tribuat, ipso carere, quàm temerè asserere, & de insufficientia Gale. damnare: aut quòd nunquam ipse somniauit ei falsò adscribere. & si libro de oculis illud scriptum reperiat, quisnam ignorat eum eiusdem auctoris non esse, sed falsò ei adscriptum: cum nec phrasim sapiat Galenicam, vt cuique patere potest ex eiusdem commentariorum lectione: & quædam reperiuntur, quæ eius doctrinæ sunt aduersa, & præsertim ea, quæ de prædictis functionibus, ac cerebri ventriculis ibi conscripta sunt? At, quòd nec in postremo ventre adsit memoria, ac perficiatur, eiusdem ventriculi situs demonstrat: cum in cerebello, & non in cerebro collocetur. cumque anima in cerebro, & non in cerebello habitet iuxta Gale. mentem: tunc non ex se ipso cerebrum hanc functionem perficeret, sed medio aliquo, cerebello videlicet, & eius sinu. qua de re memoria princeps functio dici non posset, cum non à solo principio proueniret, cerebro videlicet, sed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello dumtaxat tanquam principio: quorum vtrunque & falsum est, & Galeno pugnat. accedit ad hæc, quòd idem Gal. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non supra cerebelli, sed cerebri temperamentum voluit arguere, vt ex intellectu eorum verborum cuique patere potest. Vnde frustra de memoria disseruisset ex ea sumens inditia pro cerebri temperamento, tanquam eiusdem facultate principi, si in postremo perficeretur sinu. Adde, quòd, cum hic sinus in parencephalide situs spinalis medullæ sit principium, receptaculumque animalis spiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipsa pro sensibus, & voluntariis moribus obeundis vitur (vt prius dictum est) memoria in eo perfici nequit, vt pote semper prædicto animali spiritu pro motu, & sensu consumpto, & recen-ter alio genito. nec quispiam alius vsus præter iam dictos postremi ventriculi à Galeno vnquam scriptus est. quare nullo modo ad eius sententiam dicendum erit ipsum esse memoriæ sedem, nec cuiusuis alterius principis facultatis. & si quis hoc asserere audeat, iterum aut de insufficientia Gale. accusabit, vel temerè ei id, quod nunquam passus est, adscribet. Quòd autem in medio ventriculo, seu meatu cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam valeat, facile erit intelligere, si eius vsus animaduertantur: est nanque via, seu meatus, per quem spiritus in anterioribus ventriculis confectus in postremum transmittitur, & quia cerebellum à cerebro media crassæ meningis duplicatione erat diremptum (vt diximus) necessumque erat ea connecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. transit ergo, via, seu meatus est hic sinus animalis spiritus, quo assiduè pro sensu, & motu perficiendo anima, ceu instrumento vitur. quare cogitatio, discursus, seu intellectus in eo nequaquam perfici potest propter continuum motum prædicti animalis spiritus, ac eius assiduam, recentemque renouationem, & instaurationem. quòd, si talem præstaret vsus, cum alios huius ventriculi vsus Galenus conscripisset octauo de Vsu partium. 3. de Locis affectis & 7. de Hippocrat. & Platon. decret. ac aliis plerisque locis:

8. de usu part.
cap. 10. 11.
& 12.

lib. art. me.
cap. 12.

8. de usu part.
ti. locis cita.
& 7. de pla.
Hip. & Pla.
cap. 3.

cur talem perpetuò subtrahit, & si sapius de cogitatione, & intellectu. verba fecerit: cogere velis, nolis, fateri, aut insufficientem fuisse, aut vsum hunc non nouisse, vel quod rectius est, talis sententiæ nequaquam fuisse. Ex his constat, quàm parum Gale. doctrinam gustarint, qui eius decreto, ac ipsum in patronum sibi ipsis adhibentes ausi sunt asserere principes animæ facultates in cerebri sinibus perfici, earumque munus animam in diuersis ventriculis obire, utpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, seu intellectum, & in postremo memoriam sedibus, atque instrumentis ipsas seiungentes. simulque liquet nostra opinio, & veritas, cum satis admodum ostensum, ac probatum sit iuxta eius sententiam nec in sinibus, nec eisdem diuersis eas perfici posse, sed in ipso met cerebri corpore, in quo & ipsa residet anima, cuiuscunque substantiæ fuerit ad mentem eiusdem Gale. siue incorporea quædam res sit, & in eo velut in domicilio, seu arce resideat, siue corporea: & si corporea, siue sit ipsius cerebri insita caliditas, aut insitus spiritus, aut tota eius constitutio, quodcunque denique sit anima, ipsa in ipso cerebri collocanda corpore est in Gale. doctrina (vt sexcentis in locis scriptum reliquit) in ipsoque eodem cerebri corpore has functiones operari liquet 3. de loc. aff. Valeant ergo, qui has functiones secundum diuersas sedes seiunxerunt, opinantes hanc fuisse Galen. sententiam. Valeat insuper Auer. qui in suo colliget, & libro de Memo. & remi. hoc idem sentit, potissimum si illud ad mentem Aristot. vel Galen, fateatur: nam neque ipse Aristot. secundum diuersas cerebri sedes eas perfici, seu manifestari villo in loco asserere ausus est: quinimò eodem libro de memo. & remi. oppositum sentire constat, velut supra ostendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri sinibus, eisque diuersis, sed in ipso met ipsius corpore, in quo & ratiocinatrix anima residet iuxta Gale. sententiam, vt abundantissimè probatum est. At, si qua constituenda esset determinata ipsius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibusdam visum est, autumantes se Galenum in patronum habere, & si (mea quidem sententia) nulla forti ratione freti, aut auctoritate illud sibi ipsis persuaserunt, erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuersi, in quo omnes perficerentur. at propter assignatas à me causas nec posterior, nec anteriores esse potuerunt, probabilius propterea videretur esse medius, vt pote qui minores habeat causas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuersa insuper eius constructione, ac varia illud quoque coniectari posset, cum & corpus psalloydis, conarion, vermiformis epiphysis, & duo glutia circa ipsum appareant. Idque denudò foueri posset ex verbis Gale. qui 3. de Hippo. & Platon. decre. & 3. de locis affect. hunc ventriculum principalissimum appellauit. Adhuc persuaderi id. quoque posset ex his, quæ à Gale. habentur. 4. de loc. affect. cum dixit, Quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, ea, quæ sunt circa supremum ipsius ventrem, ei consentire necesse est, atque discursiuas quoque actiones vitari. quo loco per supremum cerebri ventrem medium ventriculum intellexit, ad cuius læsionem videtur istis, qui hæc asserunt, quòd discursiuæ cerebri operationes lædantur. quare quòd in ipso perficiantur, non erit omnino absolum credere. at nos quo pacto hæc Gal. sententia intelligenda sit, supra ostendimus. Vt erius persuaderi hoc idem posset ex his, quæ Gale. asserit eodem 4. de locis. affectis cum de sopore verba facit, qui priuatio est sensus, & motus spirandi facultate manente illata. dixit enim eum quandoque prouenire posse, cum quis inter perforandum membranam negligenter, ac vltra quàm res postulat meningophilacei. meningis custode premendo violauerit ita, vt os caluarie vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat, maximèque medium. Ex quibus verbis iterum patet medium ventriculum esse principalissimum inter cerebri ventriculos, hoc autem esse: quia in eo principes perficiantur operationes, alienum à ratione non erit credere. Hæc itaque opinio, & si (vt retuli) non sit ad Gal. mentem, vt ipse sentio: probabilior tamè esse videtur, quàm ea, quæ vult animam prædictas functiones in diuersis cerebri sinibus obire: hæc nanque penitus absona, ac aliena à Gale. doctrina est, vt

cap. 7.
cap. 20.
cap. 2.

cap. 111.
cap. 7.
cap. 2.

est, vt supra probauimus: & tanquã erronea, & omnino falsa abiicienda erit. quã opinionem cur quidam fortè ad Gal. mentem tanquam veram sibi persuaserint, post pauca declarabimus: ea autem, quam nos pro vera, ac firma statuimus, iuxta Gal. decreta habenda erit: huic nanque eius dicta videntur esse cõsona, vt ex veris, ac lucidissimis assumptionibus, & auctoritatibus locupletius supra demonstratum est. Huius autem dissidiæ in Galen. dictis causa, quòd videlicet in corpore cerebri, aut in medio ventriculo principes perficiantur operationes, nulla alia esse poterit, quàm quòd nullibi in eius commẽtariis reperitur liquidò suam explanasse sententiam: fortè quia non satis illud perceptum, ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonstrationibus confirmare potuisset. quare siue vlla demonstratione illud confirmare indecens erat, ac philosophi grauitate, auctoritatèque indignum: vt enim de ipsius animæ ratiocinatricis substantia vbiq; locorum veritus est firmam proferre sententiam: pari ratione de eius principibus facultatibus: cum, si incorporea ea sit, ac in cerebro velut in arce resideat, eas functiones alio modo operari fortè censendum esset, quàm si insitus calor, vel spiritus, aut tota ipsius cerebri constitutio, vel temperamentum sit. Qua de re indubitanter asserere audeo, quòd, si anima incorporea quædam substantia sit, ac in ipso cerebri corpore veluti in domicilio habitet ad Galen. sententiam: in ipso quoque cerebri corpore, vt diximus, eam principes operationes operari, & cum incorporea res quædam sit, pro præcipuo organo ad eas obeundas, quia circa phantasmata operatur, quæ dependentiam quandam cum materia habent, eo vitur animali spiritu, qui in cerebri corpore dictus est contineri per ipsum principes facultates cerebri corpori dispensans, veluti eo, qui in ventriculis continetur, vitur (vt supra retulimus) pro sensibus, & volutariis motibus perficiendis in propriis eorum instrumentis, ad quæ facultatem transmittit: consonum nanque est hunc spiritum animale, qui in cerebri corpore continetur, otiosum non esse, ac non alia ratione animale dici, quàm quòd eius sit primum instrumentum: velut milles declarauit Gale. nec insuper animam eo vt oportet pro externis operationibus: cum abundans is sit, qui in ventriculis habetur ad perficienda hæc munera destinatus, aptius instrumentum, ac promptius pro ipsis obeundis, quàm is, qui in cerebri corpore existit. Reliqui ergo est, quòd pro obeundis principibus functionibus anima hoc vitur spiritu animali, qui in cerebri corpore continetur, velut primo eius instrumento, si incorporea ea sit, ipsaque functiones in eodem cerebri corpore perficiat, quo loco habitat. at, si corporea quædam res ipsa existat, & hæc aut insita caliditas, vel spiritus cerebri, aut tota ipsius constitutio species, seu temperamentum ex seipso has facultates habens, in semetipso quoque prædictas functiones principes operari censendum est: cum nulli alteri parti eas iniet, atque committat (vt priùs diximus) & ita pro obeundis ipsis nullo indiget animali spiritu, nec etiam eo, qui in ipso met corpore cerebri continetur: suscipit nanque phantasmata in seipso, quæ & memoratur in eomet, & super ea discurret absque alio animalis spiritus auxilio: cum eo non indigeat pro facultatis vehiculo, velut indiget in reliquis functionibus externis: habet nanque eas in semetipso in propria eius constitutione, seu temperamẽto. & propterea ex se operari potès est, prout operatur citra alicuius animalis spiritus subsidium. At mox instaret quispiam spiritum asserer animale in cerebri corpore cõsistentem otiosum fore necessario, si eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui responsum sit, nõ propterea superuacaneũ, ac otiosum esse, quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullã fert opem, si anima corporea quædam substantia sit: nam eo vitur anima pro sensibus perficiendis, cum longo tempore, aut vehementer ipsos in propriis instrumentis operatur, & eo, qui in cerebello vitur in diutinis, ac vehemētissimis motibus voluntariis: quod quidem olfecisse videtur Gale. 8. de Vsu part. cum aduersus Erasistratum de varia cerebri cõstructione, ac perplexu verba fecit. Quare, licet eo spiritu animali, qui in ventriculis residet, pro obeundis prædictis externis functionibus tanquam

cap. 13

locis cit.

primo instrumento vtatur anima, vt vbiq; locorum testatus est Galen. non tamen propterea indecens erit, quod in huius defectu, cum scilicet vehementer ipsa sensum, & motum voluntarium operatur ad eorum instrumenta facultatem transmittens, quod hoc quoque animali spiritu, qui in cerebri corpore est, tanquam instrumēto vtatur. Illud, quod nec vnquā visus est Gal. negasse, mediāque illa interualla, quę partes tum cerebri, tum cerebelli connectunt, eiusdem spiritus esse vias, vt idem Gal. testatur 8. de Vsu part. Nec insuper hoc quicquam pugnat his quę supra diximus de huius spiritus vsu: cum, si incorporea sit anima, eo precipuē tanquam primo instrumēto ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore vtatur: interimque eo pro externis operationibus perficiendis abutitur: licet eo primo, qui in cerebri ventriculis continetur, pro instrumēto vtatur, vt prius diximus. at, si anima res quaedam corporea sit, & eo non indigeat pro obeundis principibus functionibus, cum cerebrum in seipso has habeat facultates, ac in semet eas perficiat: reliquum est, vt hoc spiritu animali, qui in eo residet, pro reliquis eius operationibus externis exercēdis vtatur: nam propterea animalis dicitur, quia animę instrumentum existit. & quamuis eo primo vtatur, qui in cerebri ventriculis continetur, pro vehiculo facultatum ad externa organa sensus, & morus, vt Gal. visum est: quia tamen sepe numero euenit, vt hic in vehementioribus, ac diutinis sensibilibus, & motricibus operationibus consumetur, ac ei paruum nutrimentum ex inspiratione, & plexu reticulari suppedietur: ea de re tunc hoc, qui in eius corpore est, pro eodem vsu vti alienum à ratione non est. Hic ergo tribuendus erit vsus huic animali spiritui, qui in cerebri corpore continetur, tam si incorporea, quam si corporea quaedam res sit anima, iuxta Galen. doctrinam, quę principes operationes, cuiuscunq; fuerit natura, seu substantiæ in cerebri corpore (vt relatum est) operatur: quod satis rationibus, & auctoritatibus, tanquam verum, ac Gal. decretis consonum, abundantissimè fulcitum est, si qua tamen coniectari, seu constitui possit ipsius cerebri pars, in qua eas perficiat, illa, quod medius sit ventriculus: opinari non satis præter rationem est Galeni placita supponentibus nobis de anima nostra: quanquam de ea perpetuò, quod de foris corpore organizato adueniat, quodq; ei delegata à Deo benedictio immortalis, & incorruptibilis creata sit, & credam, & firmiter teneam. Persuaserunt verò sibi quamplurimi, vt dictum est, ex Gale. sententia, has principes facultates secretas, ac locis, sedibusque seiunctas esse, decepti quidem ex his, quę de earum operationum laxatione asserit: cum etenim audissent phantasiam aliās lædi posse salua, ac constante ratione, & memoria: aliās verò aut rationem, aut memoriam conturbari, reliquis duabus illæsis, atque valentibus: statim concluderunt isthęc provenire non posse, nisi quę effectrices earum sunt facultates locis, ac sedibus disungerentur. Quod verò vna earum lædi possit altera illæsa permanente, phrenitidis exemplo. 4. de Loc. affe. idem Galen. confirmavit. cuius duas conscripsit species, seu simplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipse asserit: in quarum vna imaginatio tantum deprauatur, vt nō modo in aliis, verum in seipso expertum fuisse testatur: cum nanque ætate febre ardente laboraret, putaretque festucas atri coloris ex cubili eminare, & floccos similiter in vestibus esse, eos auferre dum properaret, nihil sub digitis eductum inueniens, accuratius rursus, vehementiùsque id efficere conabatur, cumq; amicos audisset, qui secum aderant dicentes eum floccos euellere, & festucas colligere, illæsa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, respōdit eos recte dicere, proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipsum arriperet, adhibitisque auxiliis curatus fuit. In altera verò phrenitidis differētia accidit, quod cogitatio, seu rationalis discursus à naturali iudicio aberrat: veluti Romę cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, euenisse scriptum est. hic intus ianuis obseratis à cubili surgens ad fenestram accessit, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre poterat, ex vitreis itaque vasis singula ostendens, interrogauit, imperarentne, vt ea proiiceret. illi verò ridentes annuebant. tum ipse deinceps proiecit omnia: cumque

cap. 2

cumque interrogaret iterum, ne puerum proiici iuberent, cōq; illi iussu, & illummer proiecit. huic nec imaginandi functio erat oblata, cum singula vasa propriis nomenclaturis probè nominauerit, neq; nominum memoria erat deleta, tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quod autem ex his duabus differentis tertia componi possit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco asseruit Gal. confirmavitq; lib. de Diff. Sympt. cum dixit. Accidit plerunq; vt delirium ambas actiones obturbet, vt neque benè procedat imaginatio, neq; debita fiat ratiocinatio. Interdum vna duntaxat læditur, veluti Theophilo medico agrotanti euenit, cui imaginatio tantum oblata fuit: ac illi, cuius historiam supra narrauimus de lanifico scilicet puero, iterum ibi facta mentione, cogitationem, seu discursum duntaxat aberrasse asseruit. Cæterum, quod memorandi facultati idem quoque accidere possit, Thucididis testimonio eodem loco confirmavit: qui nonnullos è pestilentia seruatos, ad eò omnium, qui antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, vt non solum suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Ex his denique omnibus sibi ipsis fortè persuaserunt quidam ex Galen. sententia in diuersis sedibus, atque locis prædictas functiones principes ab ipsa anima exerceri: cum vna lædi, altera illæsa permanente fieri haudquaquam posset: si in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verum, cum nos aliter sentiamus, rationes quoque assignare conabimur, quomodo, & si prædictæ functiones in vna, eademque sede perficiantur (velut supra probauimus) possit interdum vna lædi, quauis earum sit, aliis permanentibus illæsis, in duces tamen, atque patronum Galen. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiusdem Gale. doctr. habendum erit, quod siue corporea res quaedam, siue incorporea sit ratiocinatrix anima eius functiones principes, cum in cerebro ab eadem exerceantur ex quauis eiusdem cerebri intemperie lædi possunt, siue ea per consentiam sit, siue per consensum, quinimò non tantum ex eiusdem intemperie, verum ex quouis alio vitio in prædicto cerebro exorto: & vt summatim dicam, à quibusuis ferè malis ipsius cerebri. Hoc non tantum percipi potest ex his, quę Galen. dixit lib. de Diff. Sympt. de phrenitide, & 4. de Loc. affe. vt supra annotauimus, per ea, quę asserit de sopore, verum etiam lib. 2. de Cau. Sympt. circa finem, & lib. Quod animi mores corporis sequantur temperaturam, prolixo sermone illud comprobauit, cum dixit, Porro à corporis malis vim animæ afferri, luce clarius in melancholiis, & phrenitidibus, & furoribus apparet: nanque vi morbi neque seipsos, neque necessarios agnoscere. quod Thucidides quoque pluribus vsu venisse ait, & in morbo pestilente non multos iam annos defauiente, quam vel ipsi vidimus. proinde esse videbitur, atque ob oculorum sordes, seu suffusionem facultate ipsa videndi nequaquam perpexa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipsius visoriae facultatis non mediocri affectus est. id quod phrenitidi est similis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Aristotelis, auctoritatem confirmare non piguit, veluti per otium quilibet videre poterit: Hippocratem videlicet lib. de Aere, regio. & aquis, & in Aphorismis quamplurimis. Platonem verò in Timæo præsertim, ac in aliis eius libris: Aristot. libro de Parti. anima. ac de eorundem historia, & si Aristote. in sanis tantum corporibus fortè loquatur: Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in sanis, quam ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quous percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitiis præsertim principes, ac quouis modo non tantum vitiantur, verum, si eius vitia supra modum augeantur: valent ipsam, si incorporea res sit, à corpore seiungere, & tandem dirimere. Si verò quoddam cerebri temperamentum sit, quæ ratiocinatur anima, cum eius facultates ex eiusdem cerebri essentia, seu substantia consequantur, oblato ipsius temperamento, necessariò principes vitiantur functiones oportet. & si, criminum affectio creuerit: destrui omnino temperamentum est necesse, deleri facultates, & interitum sequi: vt idem Galen. preallegato lib. Quod animi mores corporis sequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc testes adhibere Hipp.

cap. 3

locis cit.
cap. ult.
cap. 5

cap. 3

Hippo. Plato. Aristot. Galen. opus est: cum id quotidie obseruare experientia liceat: conspicimus enim quolibet ferè die à diuersis corporum malis diuersas quoque noxas, diuersimodèque principes animæ functiones lædi, ipso præsertim cerebro quomodolibet affecto: interdum vna, sæpenumero duabus, & quandoq; cunctis oblatis, etsi quidam eruditi viri aliter sentire videantur: nam & imaginationem, & memoriam lædi posse affirmant, nondum ratione decurbarata, verum quod ratio lædi possit, seu ratiocinatio, constante cū memoria, tum imaginatione, nequaquam consentiunt: cum neque argumentatio vlla, vt ipsi fatentur, neq; euentus vllus, nec vlla prorsus experientia illud commōstrat. Quomodo nanque fieri poterit (inquiunt) vt mens racionando labatur, atq; vacillet, nisi commentitia quædam illusio ab imaginibus irrepit, quæ illam obturbet: quod, si afferatur phreneticus fictilia vasa ab alto detrudens; dicunt, quod hic si læsa mente malè ratiocinabatur, necesse simul erat eundem perperam phantasia comprehendere: nam quo ordine, quæve connexionem in veram rerum cognitionem; similiter etiam in turbulentos errores, falsamque opinionem inducimur, atque rapimur, si qua horū efficiens causa non præcesserit: non igitur fieri potest (vt isti inquiunt) quod ratiocinatio, seu mens offendatur, quin primus communis sensus, qui omnium interiorum primus, ac infimus est, seu phantasia turbetur, seu lædatur. Atqui, cur in hanc ipsi sententiam proruperint: non parum miror: cum eius oppositum & ratio, & auctoritas, & experientia commōstret. Ratio quidem: nam, licet hæ operationes quendam inter se ipsas ordinem obtineant, vt pote qui ratiocinari non valeamus, nisi imaginatiue opus præcedat: discurret nanque mens, seu intellectus super ea, quæ in phantasia seruata sunt phantasmata, tam si valeat, quàm si non: interdum tamen discursus obladi potest in sua propria essentia, cum actio, & facultas sit separata, atque seiuncta à communi sensu, & phantasia, nulla suscepta offensa ab ipsius imaginaturæ oblatione, nec à falsis imaginibus illusa, seu decepta: nam quid quæso obest, quod imaginatio rectè procedat in apprehendendis simplicibus, ipsa verò mens, seu intellectus diminutè, seu depravatè, aut nequaquam circa ea operetur eius propria facultate læsa, & non à fictis simulachris, seu imaginibus illusa: velut accidit, cum primò imaginatio læditur, & ei discursus consentit: depedet enim mentis operatio à phantasia eò videlicet, quod ratiocinari nequit, nisi super ea, quæ in imaginatiua detinentur phantasmata, discurret. at, quod bene, vel malè illum perficiat discursus, ex se ipsa habuit primò: nam, cum valet, bene: cum verò malè afficitur, non rectè ratiocinatur interdum per se, sæpenumero verò secundariò oblata nulla prorsus offensione suscepta à communi sensu, seu phantasia; cum facultas, & actio sit (vt diximus) separata omnino, ac seiuncta ab ipsa imaginatiua. Nec, propterea quod omnium interiorum sensuum primus, & infimus sit communis sensus: perpetuò is prius debet turbari, ac offendi, quàm mens, & discursus: nam, quamuis in vera rerum cognitione, cum hæ facultates valent, ac naturaliter operantur, is seruetur ordo, ac connexio, vt ratiocinari quicquam nequeat mens, nisi phantasia prius operetur, ac in seipso phantasmata, & simulachra detineat: in morbois tamen affectibus perturbari potest hic ordo, ac connexio solui cum ex offendentium causarum, seu affectuum diuersitate, tum ex maiori, vel minori prædictatum facultatum præparatione. ex quibus fit, vt modò vna, modò altera, alias verò cunctæ functiones lædantur, vt paulò post declarabimus. Testatur hoc idem Gale. in quamplurimis locis, potissimum lib. de diff. Sympto. quod, scilicet ratiocinandi functio lædi possit imaginandi, & memorandi facultatibus illæsis permanentibus. id quod phrenetici exemplo, qui obseratis ianuis singula vasa per fenestram protulit, comprobauit. at, si velint, quod huic quoque imaginandi actio fuisset oblata: Gal. eodem loco oppositum sentit inquiens, Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuisse læsam, neque nominum memoriam deletam: cum singula vasa propriis nomenclaturis probè nominauerit. quibus verbis, & id quoq; destruitur, quod ipsi asserunt, quod videlicet, cum quispiam malè ratiocinat

ratiocinatur de eisdem, saltem opus est sensum communem, seu phantasia non rectè fingere: licet de aliis rectè imaginari contigerit: nam Gal. prædicto loco dicebat, quod prænarrato phrenetico circa illa, quæ malè ratiocinabatur, imaginandi functio nõ erat læsa, nec nominum memoria deleta. quo fit, vt circa eadem iuxta Gal. decreta contingat quempiam non rectè ratiocinari, memoria, & imaginandi functione permanentibus illæsis. Ad hæc 3. de Loc. aff. cum de memoria deperdita, ac stultitia verba facit, asserit stultitiam esse intellectus, seu discursus amissionem: & quod interdum accidat, vt vitiata ratione, memoria quoque lædatur, velut læsa memoria rationem quoque interdum lædi contingit: Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intemperie ortum habet. Quibus verbis li- quidò ostendit Galen. rationem duntaxat posse interdum vitari, quandoque simul cum memoria, imaginandi functione nequaquam oblata, vt in stultitia, quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympto. differentius connumerat, & non imaginationem. Hanc eadem sententiam scripsit Aetius tetrabilis. sermone, & cap. 2. tractans de phrenitide, dum dixit. Differentiæ autem phrenitidis plures sunt, sed tres principalissimæ: aut enim imaginatiua facultas solum læsa est, seruetur autem ipsis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solum læsa est, seruetur autem imaginatiua, & memoria: aut etiam imaginatiua læsa est, seruetur autem memoria. Quid clarius, quàm ratiocinatiua solum lædi posse in quibusdam phrenitibus, imaginatiua, & memoria illæsis permanentibus, vt testatur Aetius? quod quidem etsi nulla ratio, vel auctoritas commōstrasset; quotidiana experientia comprobatur: vidimus etenim nos non semel, velut & alij quidam non vulgares medici frequenter obseruarunt, in ægris non paucis mentis læsionem, imaginatiua haudquaquam, nec memoria affecta, nuperque, dum hæc conscriberem, iis, qui mecum aderant, obseruari feci in quodam Francisco Raimo nobili Capuanæ: cui cum ratiocinatio omnino propter febrem deprauata esset: nulla in imaginatione offensa aderat: cum simplicia cuncta rectè comprehenderet. Quod, si ratio, auctoritas, ac experientia non imaginatiuam duntaxat, aut memoriam, verum & rationem, seu discursum solum affici interdum posse commōstrent: quoniam cunctæ hæ functiones iuxta Galen. sententiam in vna, eademque sede perficiuntur, in ipso videlicet cerebri corpore, vt probatum est: non ab re in dubium venit, qua ratione id fieri queat: cum sedibus non seiungantur. Cuius quidem cum non facile sit rationem tradere, non mirum, si nonnulli non vulgares profectò, sed eruditi viri prædictas facultates ad Gal. mentè locis, sedibusq; seiungere ausi sunt, vt prius diximus. At nos ex eiusdè Gale. monumentis edocti conabimur huius rei causas assignare, quamuis eodè loco, eadèmq; sede prædictæ functiones perficiantur: in memoria rursus reuocantes primò, quod ex cerebri vitio (vt probauimus) eadem facultates lædi possunt interdum vna, interdum altera, quandoque duæ, vel omnes simul: cum ab ipso solo principio proueniāt, in cuiusque proprio temperamento consistant, velut cunctæ alia functiones eius (& si nõ tantum ab eo perficiantur) cuiuscunq; substantiæ fuerit anima. proinde nihil aliud esse facultatū essentiam, seu substantiā, quàm temperamētī proprietatem, quæ quidem cuiuslibet parti propria, ac peculiaris inuenitur, à Gal. scriptū reperitur lib. de mult. & lib. 5. de Loc. aff. quo fit, vt, si contingat hæc peculiarem temperiem à quauis causa, potissimum ex vna octo intemperaturarū perturbari: ipsis quoque viribus noxam accidere necessariò oportet, magisque peculiarem offensam viribus excitari, prout illi debetur intemperantiæ, quemadmodum Gal. 5. de Loc. affe. & 3. de Cau. Sympto. docuit. proinde euenit, vt, quamuis in vna alicuius partis temperamenti proprietate plures sint facultates, ac eas strenuè exerceat, vbi temperatissima fuerit, & malè fungatur, vbi intemperata fuerit pars: & castenus malè, quatenus intemperata fuerit, velut patet primo de Præflagitione expulsibus: videre tamen liceat non omnes illico offendi, cum intemperata pars efficitur, verum sæpe vnam, interdum aliam, quandoque plures lædi conspicimus: quemadmodum in naturalibus

cap.7
6. eius
dem cap.3
cap.2

cap.1

cap.8

cap.5

cap.5

cap.ult.

ralibus quoque facultatibus cuiusvis partis quotidie obseruamus: vna videlicet vel duabus affectis aliis illæsis permanentibus. Cuius rei testimonium pariter reddit Gale. eodem 5. de Loc. aff. cum de iecinoris affectibus verba facit. & 6. vbi de renum affectibus, & propriè de diabete pertractat, & magis vniuersaliter 3. de cau. Sympto. Illud quoque mente concipiendum, quod, licet quædam facultates, cum valet pars, cuius sunt propriæ, quodam ordine, quadamve connexionè, diuersis temporibus ab ea exerceantur, vt videre licet in naturalibus ipsis viribus: nam primò pars vtitur familiarium attractione, deinceps eorundem retentione, & alteratione, vltimo loco, quod alienum est, excernit; peruertitur tamen ordo sæpenumero, soluiturque connexio, cum eadè pars intemperata reddita sit. quod quidem effici posse nequaquam arbitrandum est, nisi propterea quòd, cum ex diuersis causis ipsa effici queat, pro ratione maioris, vel minoris præparationis distarum facultatum, ac pro causarum diuersitate modò vnam, modò alteram, vel plures lædi contingit: velut non tantum in facultatibus ipsis, verum etiam in februm subiectis quotidie obseruamus: nã, quamuis spiritus paratior sit, quàm humores, partèsque solidæ ad calorem præter naturam suscipiendum, cum tenuioris sint substantiæ: omnisque tenuis substantia promptius alteretur, quàm crassa, primo de Differentiis febrium, & insuper humores, quàm membra: non tamen perpetuò, quæ incipit febris diaria est, sed putrida, interdumque hectica esse potest, vt eodem primo de Differentiis febrium patet. cuius euentus causa assignatur prædictorum subiectorum maior, vel minor præparatio; cum magis lædi possit ab vna, vel altera causa, à qua primò homo cœpit febrere. Pari modo nec illud mirum videri debet, quòd cerebro diuersimodè affecto, quamuis in eodem loco, eadèque sede principes eius facultates perficiantur, in propriòque eius temperamento consistant, vnam interdum, aut alteram, vel plures earum lædi contingat. & quamuis cum ipsum cerebrum valet, imaginandi functio præcedat, subsequaturque ratio, & memoria, paratiòrque sit imaginatio, vt lædatur; non propterea, cum intemperatum redditur, necessariò à quauis causa imaginandi functionem primò lædi oportet: verum indifferenter (vt de naturalibus facultatibus diximus) possunt vna, vel altera, aut plures lædi, prout paratior vna facultas inuenitur, vt lædatur magis ab vna, vel altera causa. Pro maiori ergo præparatione vnus, vel alterius facultatis ad hanc, vel illam offensionem suscipiendam, ac pro lædentis dispositionis varietate contingit vnam modò, vel alteram plures, aut omnes principes facultates lædi, quamuis in vna, eadèque sede perficiantur, vt diximus. Concomitatur insuper hæc diuersa ipsius cerebri pars, quæ primò afficiatur: nam omnium principalium virium animæ affectus in cerebro consistere apud omnes medicos in confesso est, velut 3. de Loc. aff. testatur Galen. Et, ne tyrannorum ritu hæc affirmare videamus citra eiusdem Gale. auctoritatem ad ipsum confugiemus. Is 3. de Loc. aff. dinumeratis quibusdam capitibus, ac cerebri affectibus, ex quibus diuersæ principes functiones turbantur, dixit eos differre tum pro diuersitate dispositionis, aut eo quòd magis, vel minus eadem intenduntur: vel varietate mixtionis distarum dispositionum, & hoc totum ex parte efficientium causarum, ac lædentium morborum, nanque ex infrigidantibus cerebrum causis, eiusque intemperie frigida memoriam lædi contingit, & si eadem vehementius intendatur, simul cum memoria læditur ratio, quæ affectio stultitia nominatur. Similiter quoque accidit in lethargo, ac omnibus soporosis affectionibus, & si ex his imaginationem quoque veluti resoluì contingat: consuevit nanque (eodem Gal. auctore) frigida intemperies animales actiones torpidas efficiere. id quod animalia, quæ per frigora latere coguntur, haud obscure declarant, ac in frigidis medicamentis, & cibis videre licet. Ex quibus concludo ad Gal. sententiam stultitiam, & obliuionem à frigore ortum habere: cum videlicet ex his cerebri corpus refrigeratum est, vt idem testatur 2. de cau. Sympt. Verum, si non vehementius intendatur frigiditas: obliuionem causat, memoriamque lædit: si autem intendatur, stultitia oritur: atque mens, seu cogitandi functio impeditur,

ac torp

ac torpida efficitur, eodem auctore 3. de Loc. aff. ex oppositis verò causis calfacientibus videlicet, velut oppositi morbi in cerebro excitantur, ipso immodicè calfacto, ita & opposita vitia vt vigilia, deliria, phrenitides, diuersimodèque principes functiones læduntur: nò tantum quia ex calidis afficiuntur dispositionibus, sed etiam quia leuiiores, aut vehementiores existunt. Nanque ex biliosis succis febrem ardentem generantibus, si vapores ad caput ascendant nò multi, nec admodum acres: delirium oritur, eaque princeps facultas potissimum læditur, quæ minorem habet oppugnandi vim, vt lædatur. hæc verò phantasia est. quare imaginandi functio tunc offenditur. At, si multi, acresque, & vitiosi fuerint, non imaginatio, sed cogitatio aberrabit. Quòd, si multi, ac admodum acres sint: vtræque deprauantur. Nec diuersa quoque ratione orta phrenitis nonnunquam mitior est, vt pote cum à pallida bile ortum habuerit, imaginandi que facultas turbatur, ceteri promptior, ac paratior, vt à leuioribus causis lædatur, præsertim calfacientibus. At, si vehementior fuerit, cum videlicet flaua bilis eam parit, promptius mens, seu ratio vitiat, vt pote magis apta, vt ab hac offensionem suscipiat. vbi verò fuerit vehementissima ex eadem flaua bile excitata, ad eò tamen acri, & calfacta, ac ferè præassata, vt velut ferina sint deliramenta: euenit, vt tum imaginatio, tum cogitatio deprauentur. Ex his denique dispositionibus calidis non modò alia, atque alia facultates læduntur principes, eo quòd magis, minusque intenduntur, & secundum quòd magis, minusque obnoxia sunt hæc facultates his lædentibus causis: sed ipsarum læsionis modus alius est ab eo, qui à dispositionibus frigidis excitatur: ex ipsis nanque minus intensis memoria primò, quòd si intendatur, ratio quoque læditur (vt diximus) ac imaginatio interdum, vt in veterno, & lethargo, læsionisque modus velut deficiens est torpidus, seu resolutus. At ex calidis dispositionibus non siquidem vehementer auctis imaginandi facultas primò, & si intendatur mens, & ratio: ac, si vehementius intendatur: vtræque afficiuntur, eritque earum læsionis modus non deficiens, & resolutus, sed deprauatus, & errans. & proinde cerebrum, vbi in morbosam intemperiem incurrerit: necessariò symptoma, quod intemperiei familiare est, inducit (vt 4. de Præfag. ex pul. patet) nec tantum ex oppositis, seu dispositionibus diuersis cerebrum offendentibus contingit diuersas principes functiones lædi, easque diuersimodè (prout promptius, aut ægrius quæque earum parata est) offensionem suscipere. quinimmo ex varietate mixtionis prædictarum causarum, quæ cum multiformiter commisceri queant, varia cerebri vitia parièr pro mixtionis modo, varias insuper ex ipsis noxas contrahunt functiones principes: nam modò vna, modò altera vno, vel alio modo pro earundem etiam diuersa præparationis ratione lædi conspiciuntur. quæ quidem abnegare extremæ esset dementia: cū in dies illud quiuis in ægris curandis etiam parum exercitatus obseruare valeat. Et, quamuis hæc functiones principes (vt diximus) in ipsius cerebri corpore perficiantur: non exigua tamen oritur in earum læsione differentia: cum videlicet cerebrum ipsum secundum diuersas eius partes primò afficitur. Cuius rei non immemor Gale. 3. de Loc. aff. testatus est cerebri affectus non tantum inter se differre mixtionis varietate, aut eo quòd magis, minusve intenduntur eorum causa, verum etiam, quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur, interdum eius vasa vniuersa, interim humiditas, quæ per eius corpus dispersa est, aut cum ipsummet cerebri corpus intemperatum redditur: non enim verendum est, quòd pro ratione diuersarum cerebri partium primò affectarum possint & ipsius varia oriri vitia, ac diuersæ functiones lædi, quamuis hæc in ipsius cerebri corpore ab anima exerceantur: nam alia ratione consentit cerebri corpus: cum eius ventriculi primò afficiuntur, alio modo cum eius vasa, seu humiditas, quæ per ipsum dispersa est. Diuersa quoque ratione ipsæ functiones lædentur, si ipsius cerebri corpus præternaturam primò afficiatur. qua insuper ratione euenit, vt interdum vna, interdum alia noxam suscipiat, & si sedibus non seiungantur. Ex quibus satis admodum demonstratum esse censeo Gal. duce, atque auctore, qua ratione contingat, vnam interdum, vel alteram functionem

cap.5

cap.8

cap.5

principem turbari, aut quouis modo offendi altera illaesa permanente; quamuis in vno eodemque loco consistant (vt diximus) ac ab ipsa anima in cerebri corpore exercentur. quæ cum hucusque à quibusdam percipi non potuerint, conati fuerunt ad Galen. mentem, vt ipsi fatentur, licet falsò, prædictas functiones locis, ac sedibus seiungere, maximam Galeno iniuriam inferentes: cum id apud eum scriptum nullibi reperiatur, quinimò ab eiusdem monumentis alienum, eiusque sententiæ pugnans omnino est, vt ex his, quæ suprâ diximus, liquidò constare possit.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quod naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur: & non omnino abolendus sit, vt quibusdam visum fuit.

cap. ult.

cap. 9

cap. ult.

cap. 13

VI naturalem spiritum in Galeni doctrina, tanquam non necessarium abnegant, hac prima ratione id probare conantur. Spiritus naturalis (inquiunt) si necessarius sit non propter aliud vti que, nisi vt vehiculum naturalium facultatum existat altricis præsertim) ad membra ipsa. Atqui hæc cognata cunctis partibus sunt, veluti magneti lapidi vis, qua ferrum attrahere potest, Gale. auctore primo de Locis affect. circa finem. quare, vt eis ab aliqua parte vis hæc influat, superuacaneum est. Non ergo spiritus naturalis ad partes ipsas naturales facultates suppetiti: & propterea neque necessarius existit. Potest & hæc eorum ratio corroborari Gal. auctoritate lib. ar. medi. vbi de partium differentiis loquutus quasdam dinumerauit, quæ nec aliarum gubernationi præsent, nec aliunde gubernantur: cum in istas habent à natura potentias, à quibus reguntur: vt cartilago, membrana, os, ligamentum, &c. At, si spiritus naturalis nutriendi vim ad corporis partes deferat, nulla daretur prænarata differentia pars, & Gale. tanquam superflua ponens condemnandus esset. Insuper, cum partium essentia permanens non sit, sed continuè difflet, ac mutetur, venis, & arteriis (Gal. teste primo de loc. affect.) indiguerunt, vt nutrimentum eis deferatur, ac innati caloris temperies feruetur. At per venas nutrimentum eis distribuitur, per arterias caloris symmetria seruatur. nullo ergo alio tertio, nec spiritu naturali opus erit. Desicit quoque materia pro spiritus naturalis generatione, vt hi opinantur: Nam, si qua esset materia, ex qua naturalis procrearetur spiritus, ea vitalis spiritus esset, ex quo etiam animalis gignitur. Huius verò generatio prima in corde fit, & ab eo in vniuersum corpus per arterias diffunditur. qua de re, cum multò plures sint nostri corporis partes, quæ vt egent naturali quàm quæ animali: necessarium vti que esset magnas, immò maximas arterias ad iecur peruenire tantâ vitalis spiritus copiam suppeditantes, quæ pro naturalis materia sufficere possent. At per corporum diffusionem, & Gal. 4. de Vsu part. constat ad simas tantum iecinoris partes, & eas quidem valde paruas, arterias inseri, per quas tanta spiritus vitalis copia, vt ex ea naturalis gigni possent, non deferretur: quam tamè multam esse oportuisset si ex ea natura

naturales spiritus gigni deberent. At, si quispiam dixerit non hanc esse spiritus naturalis materiam, sed sanguinem, qui in iecore fit: cum esse non posse arguunt, cum is crassus, ac turbulentus, necdum ab aliis humoribus emundatus sit, vt idoneus fiat ad eius generationem: deficit ergo materia. Sed nec locum in iecinore esse, in quo possit naturalis spiritus generari, vt pote cum nulla in eo sit cauitas, veluti in corde, & cerebro, manifestè cernitur. qua de re deest & locus pro eius generatione. Præterea nec canales, seu meatus suppetunt, per quos, vbi genitus iam fuerit: valeat ad membra deferri: Nisi quispiam dixerit per venas vnâ cum sanguine spiritum transire. quod tamen nec corpus venarum patitur vnica tantum tunica contentum: nec motus, seu pulsus indicat, qui venæ non secus, ac arteriæ adesse deberet. Vltimo loco non dari spiritum naturalem probant: cum nulla via pateat aeri quo is nutrirî valeat, veluti animalis, & vitalis. deficeret ergo vnus eius nutrimenti modus. Qua de re, cum nec finis ad sit, ob quem eum gigni oporteat nec materia, ex qua vel generari, vel conseruari possit: nec locus idoneus, in quo gignatur: nec via, per quam ad membra mittatur, ex prædictis probabilibus rationibus iure omitti, ac negari ad eorum mentem potest. Vt autem rei propositione dilucidius veritatem allequi valeas, quid per spiritum intelligendum sit animaduertas oportet. Est autem is ad Gal. mentem corpus quoddam calidum, tenuissimæ, ac leuissimæ substantiæ, ex aere, & tenuissima, leuissima, ac sincerissima parte sanguinis, seu seminis genitum. Quod corpus sit calidum, patet 5. de Simpl. med. fac. quo loco innatum spiritum calidum appellauit: & commentario aduersus Lycum, ita de aliis dicendum, cum ab eo calidâque materia originem ducant. At, quod substantia eius sit leuissima, ac tenuissima, apud eundem auctorem patet 3. de Nat. facul. vbi asseruit omnium, quæ in corpore sunt leuissimum, tenuissimumque esse spiritum. Quod ex aere, ac sanguine halituofo & tenui gignatur, decretum reliquit Gale. 6. de Vsu part. 11. ac 12. Met. med. ac sexcentis aliis locis. Quod verò ex semine. 14. de Vsu part. & lib. aduersus Lycum, patet. Huius spiritus duæ primæ differentiæ iuxta eiusdem auctoris sententiam assignari possunt: nam quidam fixi, ac stabiles sunt, qui innati ab eo appellantur 5. de Simp. med. fac. quidam verò vagantes, ac errantes sunt, & influentes. Hi verò spiritus, qui innati, ac innati dicuntur: cum in omnibus animatis partibus contineantur, non tamen vndequaq; similes, veluti nec etiâ sanguis adeo in simplicibus, ac primis, solidisque animalis partibus fixi, ac implantati sunt (ex sanguinis, vt diximus, & seminis leuissima, ac tenuissima parte geniti) vt toto vitæ curriculo iidem permaneant: & si eorum substantia quolibet ferè momento tum minor, tum maior cõspiciatur, nunquam tamen in totum dissipatur. Nec parua eorum substantia in spaciis inanibus distarum partium inest: immò potius ea veluti materia quædam, leuissimam etiamnum mutationem exposcens est ad innati spiritus qualitibus suis absoluti generationem. poterit autem hæc substantia spiritus innatus appellari: cum admodum ad naturalia opera perficienda cõducatur, prout 5. de Simp. med. fac. Gal. visum est. Hunc spiritum innatum in semine contineri, spumosoque corpore, elementum stellarum proportionem respondentem, primûmque fetus principium esse Arist. 2. de Genera. anima. scriptum reliquit. At Gal. vt qui non tantum semen effectiuum generationis fetus principium voluit esse, sed & materiale, sic nec sanguinem menstruum materiale principium sed effectiuum quoque licet validissimum sit in semine effectiuum, materiale paucissimum: in sanguine contra, quod ad materiam spectat plurimum, quod ad vim, & facultatem imbecillimum. Hunc innatum spiritum non tantum ex seminis parte leuissima, ac tenuissima, verum & sanguinis menstrui simili substantia gigni voluit: licet ex semine magis. qua ratione sepe apud eum reperies (vt 1. de Sani. tuen. & 2. de Natu. facul.) semen opificis rationem obrinere, sanguinè verò materiæ ab eo, quod in eis præualet ipsis principij denominationem tribuens. ita vt ex vtriusque simul permixtis velut vnum fiat agens, vnum motus principium seu effectiuum, vt vtrunque in vnû motum conspirant, ac principium motus sit idem: vt patet ex eius mente tum 2. de Sem. tum 14.

cap. 9

cap. 7

cap. 14

cap. 17

cap. 3

cap. 5

ca. 9. et 10.

cap. 7

cap. 9

cap. 9

cap. 3

cap. 2

2. de po. nat.

cap. 3

cap. 3

cap. 8 de Vſu part. quanquam hæc vis, ſeu facultas in ſemine magis principatum obtineat, vt diximus: eſt nanq; ipſius animæ instrumentum primum, eſt ſi Stoici ipſius ſubſtantia eſſe autument. Hic ſpiritus eſt, qui omnes actiones naturales adauget, qui, cum in pueris copioſiſſimus ſit, caliditate ſymmetrus ab Hippo. Apho. 24. 1. lib. calor innatus appellatur: & ſi ſ. verè in triplici ſubſtantia cõtineatur: ea, quam diximus, ac reliqua tum ſanguinea. ex qua carnoſæ partes generantur: tum ſeroſa ſeminis parte, ex qua ſolida ſinguntur. Quapropter Gal. hoc innatum calidum, quod *ἀρχήγονον*, id eſt, primogenitum vocare Hipp. conſuevit, nil aliud eſſe, quàm ſanguinem menſtruum, ſemēq; retulit lib. aduerſus Lycum, aſſerens ſe nihil nouiſſe præter hæc tertium: & propterea iis, qui creſcunt, plurimus in eſt: & iis, qui conſeuere, minimus. Erratium autem ſpirituum differentia à Gal. 7. de Hipp. & Plat. decretis duæ conſcribuntur: vna quarum vitalis ſpiritus: altera animalis dicitur. Vitalem appellat eum, qui in corde, & arteriis continetur: eſt enim cor eodem auctore 6. eiufdem, ſicuti arteriarum, ita & vitalis ſpiritus, ſeruētisq; ſanguinis principium, & ſons, quo ſpiritu vitali medio cor, ceu ſons (vt diximus) inſiti caloris facultatem quandam ſingulis partibus tranſmittit: per quam & earum poſſit intimi caloris temperies ſeruari, cuius gratia ſpiritus iſtæ a corde conſluit caloris delator. Quanquam & alia quoque ratione pulſu videlicet prædictum innatum partium calorē custodiat, prout patet lib. de Vſu pulſ. Proinde actiones ſuas perficiunt ſingulæ partes peculiari cordis temperie, qua pereunte ipſarum quoq; actiones perire neceſſe eſt: prout ipſe 5. de Loc. aff. teſtatur. Alia differentia animalis appellata, non quod ſubſtantia animæ ſit (vt Stoicis placuit) ſed quod primum eius instrumentum in cerebro continetur, præſertim in eius ventriculis poſteriori, & medio: hoc ſiquidem cum ipſa voluntariis actionibus vnâ cum ſenſibus præſideat, ad ſenſus omnes tum ad eos motus, qui à conſilio, & voluntate procedunt, vtitur ad prædictorum instrumenta eo medio facultatem ſuppeditans. An verò tam vis, ſeu facultas, quam ſubſtantia ad prædicta ſenſus, & motus instrumenta influat, vel vis tantum, aut ad quædam vis, ad quædam verò & ſubſtantia, & facultas, cum ad rem propoſitam ſcite non conferat: iure prætermittam. At lib. 12. Method. med. cum de prædictis ſpiritibus verba feciſſet, aſſeruit, quod ſi naturalis quoque aliquis eſt: vtique iſtæ in iccinore, & venis continebitur. Quo loco & ſi ipſum dari non aſſeruit, nec omnino negauit: locū tamen ſignauit diuerſum à prædictis: iccirco videlicet, & venas, ſi daretur: eſt nanque & ipſum inter tres principes partes dinumeratum, quibus animal gubernatur, altricis facultatis principium, & veluti ſons, ſicut cor caloris, & cerebrum ſentiendi, atque mouendi ab electione, Gal. teſte cum 9. Meth. med. tum 5. de Loc. aff. & 7. de Hipp. & Plat. decret. De hoc ergo principio altricis, ſeu naturalis facultatis in dubium venit, nunquid inſtar aliorum duorum principiorū: cerebri videlicet, & cordis aliis corporis partibus ſpiritu aliquem ſuppeditet loco, & vſu ab animali, & vitali diuerſum, genere tamen eis conſimilem, vt qui vagans, & errans dicitur, qua ratione ab innato diſcrepet, naturalis appellatus, vt qui à principio naturalis facultatis genitus, iccinore videlicet, per eiufdem proprios canales, venas, ſcilicet in totum corpus diffundatur, quo medio naturales partium potentia, ſeu facultates, conſeruentur, quem admodum à vitali à corde tranſmiſſo intimus earum calor in ſymmetria conſeruetur. Quod autem ſpiritus hic naturalis tanquam neceſſarius in Gale. doctrina concedendus ſit, ex infra dicendis, cuius non tantum tibi, ſi admodum dura certicis non fuerit probare conabimur, præſuppoſito prius eo, quod Gale. 11. Meth. meden. decretum reliquit, Naturam ex tribus partibus conſtare: ſpiritu, ſubſtantia carnoſa, & ex iis, quæ verè ſolidæ dicuntur: ſingulæque iſtarū trium propriam habere pro ſua natura cum qualitate, tum quantitatem. ac qualitas earum ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi, & ſicci conſiſtit: quantitas verò ſolidarum partium par ſemper manet numero duntaxat his, qui in augentur. qui verò abſoluti ſunt etiam magnitudine, ſed carnoſæ ſubſtantia magnitudo variatur: etiam ſi animal non augetur: pari modo & ipſius ſpiritus ſubſtantia tantum non quolibet

quolibet momento tum minor, tum maior conſpicitur. Virtus quoque diſtarum partium, vel in his tribus ſimul enumeratis additur, vel in eorum proprio temperamento conſiſtit perpetuò ſui custodia requirens: custodia verò ſimilium exhibitionem indicat, velut ſublatio contrariorum. Proinde virium ſubſtantiam, quæ ex ſpiritu (vt diximus) carnoſa ſpecie, ac ſolidis ipſis completur, ſi eam custodire velimus, ex his, quæ ſimilia ſunt moliri cuique ſuam custodia conuenit: nempe ei, quæ terrea eſt, eorum, quæ magis ſunt terrea: & ei, quæ humida, eorum, quæ ſunt humidiora. ad eundem modum & ei, quæ magis acerea, eorum, quæ plus huius ſubſtantia in ſe habent, vt propria cuique mentura ſeruetur, adhibenda ſunt, Galen. auctoritate eodem, vndecimo Meth. meden. Ad hæc nulli in dubium venit (prout primo de Sanit. tuend. & 12. Meth. Galen. ſcriptum reliquit) fieri non poſſe, vt continuo noſtri corporis ſubſtantia quicquam non vacuetur, aut immutetur, veluti nec vlllo alio generabili corpori contingit. Proinde medici officium eſt, vt quæ ſubſtantia portio deſluit, eam apponendo reſarciat: quod alteraſcit in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, vt oronque materiam natura propriam ſubmiſtrans. Harum porro trium ſubſtantiarum nulla proſus & alterationi, & diſſipationi promptius ſubeſt, quàm ea, quæ ſpiritus, vt quæ tenuior, & halituoſior ſit. qua de re ſi aſſiduè ex ipſo calore aliqua portio digeritur, ſimulque ab aliis cauſis, & alteratur, ſimili corrigenda venit ſubſtantia: aliàs verendum eſſet, ne aſſiduè diſſipata, nec per aliquod ſimillimum ſubſtantia prius euacuata, vel alterata, & in debitam temperiem per contrariam alterationem non deducta, vt tum quantitas, tum qualitas, quò ad fieri licet, naturaliter ſe habeat, virium eſſentia, quibus corpus regitur totum, & quæuis eius pars vitietur, ac animal pereat, vel pars aliqua deperdat. Ea de re libro vndecimo Method. Galen. ſpirituum custodia moliri ex reſpiratione, ac tranſpiratione: & qui ex ſanguine attollicur vapore, vel eius attenuatione, ſeu in halitum ſolutione, & quaſi acratione, inquit, tanquam hæc ſit eorum ſpirituum omnium ſubſtantia ſimillima. Particularim autem vitalis ſpiritus irrigatur, ac alitur, ſiue nutritur ex inſpiratione, & ſanguine: animalis verò ex inſpiratione, ac ſanguine tenuiori, quem reticularis ſpiritus ſuppeditat, prout 12. Method. patet. & 7. de Hippocr. & Plat. decre. dixit, ſpiritu animalē ex vitali perfectius concocto oriri. Ac 6. de Vſu par. hunc animalem ſpiritu aſſeruit exhalationem quandam eſſe ſanguinis benigni. Ex quibus patet, quòd, quamuis ex reſpiratione, ſeu tranſpiratione, ſimulque & ſanguinis exhalatione (vt ita dixerim) ſpiritus quicumque gignitur, nutritur, ac custoditur, præcipua tamen eius custodia, ac nutritio eſt ex eiufdem ſanguinis attenuatione, ſeu acratione, in quo (mea quidem ſententia) tum inſiti, ſeu innati, tum vagantes omnes, ſeu errantes ſpiritus, quodammodo conueniunt: cum hæc ſit maxime ſimilis, ac familiaris eorum materia, potiſſimum innati: vnumquodque enim ea ſubſtantia, qua primum genitum eſt, ali etiam perpetuò conſuevit, prout Gale. aſſeruit libro primò de Semi. circa finem, licet ex aere eorum qualitas æquè, vel forte magis custodiatur. quod voluit Hippo. innuere lib. de alimento, dum dixit. Principium alimenti ſpiritus, os, guttur pulmo, & alia reſpiratio. Nec te præterit innatum ſpiritu velut in aliis corporis partibus, ita in iccinore contineri: non enim fas eſt in aliis, & non in iccinore reperiri, cuiusq; iccinoris naturam, facultatemque in hoc potiſſimum ſpiritu conſiſtere, velut de aliis partibus ſupra relatum eſt. Quinimo conſonum eſt iccirco ipſum velut altricis, ſeu naturalis facultatis principium vnū ex tribus corpus noſtrum gubernantibus, multam copiam ſpiritus innati in ſeipſo continere: non enim ſibi ipſi duntaxat gubernando dat operam, ſed tanquam principium obtinens aliis partibus materiam ad alimentum idoneum procurat. Amplius ſcio te non ignorare, quòd innatus hic ſpiritus tam in iccinore, quàm in aliis corporis partibus aſſidua custodia cgeat: cum tota moles animalium in perpetuo fluore ſit. & ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea, qua deſluxit, reſtituta ſit (vt diximus) ac Galenus primo de

cap. 3
cap. 3
cap. 5

cap. 3

cap. 5
cap. 3
cap. 17cap. 16
Hippo. lib. de
alimē. quod
reſert Gale.
lib. de Vtil.
reſp. ca. ult.

cap. 2 Sanit. tuend. testatur, euaporabitur certè, atque dissipabitur vniuersa, præsertim substantia hæc spiritus, quæ promptè propter sui tenuitatem euaporat, ac dissipatur. Verùm eius non tantùm in quantitate iustus modus seruandus est, sed etiam in qualitate, quæ similis eius tēperiei subministrari debet, quoad fieri possit. & si quale erat ipsum, quod effluxit, tale prorsus adiungere, agglutinarèque ei per totum liceret optimùm id, saluberrimùmque planè esset. Hic autem iustus seruandi modus non aliter fieri valet Gal. teste primo de Sanit. tuend. quàm cibi, potionis, respirationis & arteriarum motus ope. Vltimò non te fugit, quòd, licet cor veluti principium, & fons (vt prius diximus) innati caloris mediis arteriis ab eo ortis aliarum partium innatum calorem seruet, non tantum earum arteriarum motu, verùm etiã mediis spiritibus, in sinistro eius ventriculo ortis, qui veluti vehiculum caloris à corde confluunt, Gale. auctore lib. de Vsu puls. ex his tamen spiritibus calorem vehētibus nullum aliud commodum partes, ad quas defertur, suscipiunt, quàm vt intimi caloris temperies in eis seruetur. Hæc custodia non tantùm pulsu, verùm etiam ex abundante naturæ gratia à prædictis confluentibus spiritibus fit: nam propter hoc naturam in partibus inseruisse arterias Gal. ostendit 4. de Vsu part. Quare non ab re eundem vsum præstabit hic spiritus vitalis innato spiritui, & non alium ipsum in propria temperie seruans, ac qualitate decenti. & propterea voluit 7. de Hipp. & Pla. decre. eo probè cōcocto animalem spiritum generari, & innatum. Immo 6. de Vsu part. propterea purum sanguinem inquit, ac tenuem in arteriis contineri oportuit: quoniam spiritui animali, & non aliis partibus alimentum erat suppeditaturus. Excipiendæ sunt tamen fortè partes quædam, quamuis paucissimæ, vt pulmo, qui vaporosior, ac tenuiori sanguine pro eius nutrimento indiguit. Is namque sanguis spirituosus, & feruens in corde genitus, non etiam, velut qui è iecore ortus est, in alimentum proficiscitur omnibus corporis partibus 6. de Hippoc. & Plato. decre. pari ratione nec vitalis spiritus, qui veluti cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defertur symmetriam proprii calidissimùm & proinde innati spiritus earum, in quo potissimùm essentiam habent, in alimentum non proficiscitur, sed eum contemperando seruat animalis tantùm materia, ac alimentum iuxta Gal. sententiam præcitato loco. nec solum ipsius innati spiritus, sed carnosarum, ac solidarum partium caloris symmetriam conseruat, à corde transmissus. Nec quispiam fateri audebit animalem spiritum à cerebro diffusum in innati spiritus alimentum transire: nam hic (vt calles) primum animæ instrumentum est, ad Gal. mentem 7. de Hipp. & Pla. dec. tum ad sensus omnīs, tum ad motus, qui ex appetitione fiunt perficiendos. Reliquum est præter eam, quam ex aere habet custodiam insitus spiritus, vt aliqua substantia ei quàm simillima reperitur, postquam ea, quæ est vitalis, aut animalis spiritus non est, velut animalibus spiritibus inuēta est. nec minus & ipsius vitalis spiritus materia, ac simillima substantia inueniri debet, ex qua præter aerem gignatur, ac custodiatur. His iactis fundamentis pro spiritus naturalis necessitate, talis prima potest erigi ratio. In quacunque corporis parte spiritus innatus reperitur. is præter aeris inspirationem, seu transpirationem quadam sanguinis exhalatione, aut (vt ita dixerim) aeratione pro eius nutrimento, ac custodia indiget: velut quicumque alius spiritus, Galen. decre. 11. Metho. Sed in iecinore, quod vna est corporis pars, eaque princeps innatus spiritus reperitur, in quo potissimum eius naturam consistit, ac virtus, vt superius ostendimus. quare & custodia, & refectioe eget, vt quæ diffatur portio eius, quoad fieri liceat reficiantur. hæc non est alia à sanguinis exhalatione quàm spiritum vocamus, nec is vitalis est; quia non nisi in corde, & arteriis continetur, & symmetriam tantùm partium seruat, nec animalis propter prædictas causas. quare iure naturalis appellandus erit; cum præter hos nullus alius reperitur spiritus, & ipsemet Galen. 12. Metho. asseruit. Quòd, si naturalis quoque aliquis spiritus est, vtique is iecinore, & venis continebitur. Præterea, si iecur principium altricis, seu vegetabilis facultatis est, propterea quòd materiam procurat idoneam ad alimentum

alimentum, toticorpori, ad Galeni mentem sexto de Hippoc. & Plato decret. iure omnibus eius partibus id suppeditare debet. At, cum partium essentia in triplici substantia consistat (vt prædiximus) spirituosam, carnosam, & solidam, singulis simillimum alimentum impartiri debet. quare insito spiritui idoneam præstat materiam, veluti & carnosæ, & solidæ parti. Sed hæc non est alia, quàm tenuissima, & leuissima sanguinis pars, quam etiam spiritum nominamus. nec is vitalis, aut animalis est: iure ergo naturalis appellandus. At, si quispiam dixerit iecur idoneam materiam ad alimentum procurare tantùm carnosarum, & solidarum partium, & non in istorum spirituum, præter id, quòd minus scitè dixerit, duo sequuntur incommoda. Primum quòd iecur non sit sufficiens principium altricis facultatis, cum singulis partibus sufficiens alimentum non suppeditet. & præter hoc aliud assignandum esset principium: quòd spiritui innato materiam præstet. hoc autem quantum à ratione alienum sit: cuique patet: præsertim in Galeni doctrina exercitato: vniuersam namque in animali nutritionem iecur procurat, vt septimo de Hippoc. & Plato decret. scriptum reliquit. Ad hæc accedit, quòd sicut se habet spiritus vitalis ad animalem, qui perfectius concoctus in ipsum vertitur, vt patet septimo de Hippocrat. & Plato. decret. sic se debet habere alius spiritus respectu vitalis, ex quo perfectius concocto ipse oriatur. Sed hic non potest esse alius, quàm naturalis. ergo pro ortu, generatione, ac custodia vitalis spiritus præter aerem necessarius est spiritus naturalis, præsertim cum is quoque animalis spiritus generationis materiam habeat præter eam, quæ ex inspiratione, & humorum exhalatione, vt Galenus testatur eodem loco. Amplius, sicut sanguis tenuis, purus, & vaporosus in corde, & arteriis contentus ex eo gignitur sanguine, quamuis crassior sit, qui prius in iecinore confectus ad cor per venas distribuitur, perfectius tamen in eo elaboratus, ac concoctus: sic spiritus vitalis præter aerem materiam ei quàm simillimam prædicti sanguinis exhalationem suscipiens, perfectiusque elaborans cor in ipso gignitur septimo de Hippocrat. & Plato. decret. quæ non nisi per easdem venas ad eum peruenit in iecinore genita, & per venas distributa, quanquam crassior & caliginosior sit. At, quòd hanc sanguinis exhalationem intra venas contentam spiritum naturalem nominemus, alienum non est: eum & animalem 6. de Vsu partium. Galenus dicat esse exhalationem quandam sanguinis benigni, qui tamen & syncerior, & tenuior naturali existit. Insuper, si nihil in nostro corpore planè est syncerum, sed omnia omnibus mixta: non tamen æqualiter (vt Galenus testatur auctoritate Hippocrat. libro de Alimento. 6. de Vsu partium. iure in venis ipsis non tantùm sanguis, verum etiam spiritus continebitur: velut in arteriis non tantùm spiritus, sed sanguis, prout ipse aduersus Erasistratum probauit. At is, qui in venis spiritus continetur, nec animalis, nec vitalis dici potest: cum vnus in cerebro, alter in corde, & arteriis contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vltra hæc, si in venis aliquis continetur spiritus, is naturalis dici debet: cum duodecimo methodi mendendi. Galenus dixerit, Si naturalis aliquis spiritus est, vtique is in iecinore, & venis continebitur: sed in ipsis spiritus continetur, vt idem 6. de Vsu part. scriptum reliquit, dum asseruit arteriam tenuem, ac puram, & vaporosam sanguinem continere: venam autem paucum, eundemque caliginosum aerem, seu spiritum: conseruit namque hæc Galenus confunderet, vt patet primo de Different. febr. meritò ergo naturalis est, & dici debet. præsertim cum eodem libro inquit, quòd reliquæ particulae omnes omnium sunt participes & venæ, & arteriæ, quarum hæc quidem exigui, & eiusdem tenuis, atque vaporosi sanguinis: illæ verò paucissimi, & ipse spiritus verùm caliginosus, & crassus. Cum præterea tria sint principia, quæ ad Galeni mentem corpus gubernant, & quodlibet ipsorum propriam continet facultatem diuersi generis inter se, ac toti corpori quauis ipsarum ex suo veluti fonte distribuatur, vt patet 9. Meth. & 1. de Arte cur. ad Glauc. si cerebrum, & cor propriis spiritibus velut instrumentis videntes suas proprias suppeditunt facultates, iecur pariter suam dispensans facultatē suo vtetur proprio spiritu tanquàm instru-

cap. 6

cap. 3

loco cita.

loco cita.

cap. 17.

cap. 16.

cap. 5.

cap. 16.

cap. 1.

cap. 10.

cap. 10.

cap. 14.

mento, cum & ipsum inter tria principia non minus, quam reliqua corpus gubernet. At, cum naturalis facultatis sit principium, etiam spiritu naturali medio toti ministrabit: velut cerebrum animali, & cor vitali: hepar enim, cor, cerebrum, & testes communiter vniuerso corpori principia sunt virtutum: vt Galenus inquit

cap. 2. de Arte cur. ad Glauco. At, si quispiam dixerit contrarium sentire, lib. Artis medic. & primo de Locis affect. ex his, quae paulo post dicemus, responsio patebit. Spiritum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari, & necessarium esse praedictis hisce rationibus probatum esse reor: cum enim propter infirmi iecinoris spiritus, & aliarum partium instaurationem, ac custodiam, tum vt materia sit vitalis spiritus, velut & is animalis in iecinoreque generari tanquam naturalis facultatis, seu altricis fonte, ac principio, aliisque partibus per venas transmitti pro earum praenarrato vsu. At, si quispiam adhuc cum infirmo asserens, propter quid de eo ambigere Galenus loquutus fuerit 12. metho. med. cum dixit, Quod, si naturalis quoque aliquis spiritus est, utique is quoque in iecinore, & venis continetur. Ei responsum sit, primo eo loco Gale. spiritum naturalem non negasse: secundum sub conditione loquens, locum, in quo contineretur, assignasse: tertio quod non mirum, si sub conditione de eo verba fecit: nam, si de vitali spiritu, qui euidentior erat, non aequè asseruit euidentem esse demonstrationem, veluti de animali, eò minus euidentem demonstrationem esse poterat ipsius naturalis, qui & puritate, & tenuitate ab ipso vitali deficit. est namque crassior, ac caliginosior, veluti & sanguis, qui in ipso generatur crassior, & rubrior: at qui in corde tenuior, & flauior est sexto de Hippocrat. & Plato. decret. neque euidentem alicuius motus (vt cerebrum, & cor) existit iecur ipsum, eodem teste praecitato libro, quo euidentem quoque naturalis in eo pateret spiritus. non ab re igitur sub conditione de eo verba fecit, propterea quod de eo satis euidentem demonstrationem non haberet, & non vt ipsum penitus negaret, vt quidam volunt. Consuevit namque de his rebus, quarum euidentem demonstrationem non haberet, nil temerè pronuntiare: sed sub dubio loqui, veluti & de animae substantia, & causa foetuum formatrice vbique locorum, & praesertim lib. de Foetus formatione, & nono de Hippoc. & Plato. decret. ambigere loquutus est. Non igitur in Galeni doctrina abnegandus est naturalis spiritus: quinimò propter praenarratas causas, ac vsus, tanquam necessariis admittendus. Et, si linearibus exquisitis demonstrationibus, ac euidentibus confirmari nequit, satis est probabilibus credere & acquiescere quam ipsum penitus negare, praesertim cum nec veritati, nec Galeni doctrinae repugnet. Quinimo cum nono metho. fateatur, tres diuersi generis facultates animal gubernare, qualibet toti corpori ex suo veluti fonte distributa, de naturali facultate minimè id verificari posset: cum singulis partibus sit cognata ad eius mentem, nisi spiritus hic naturalis vniuersis à iecinore suppeditaretur, quo innati earum spiritus, quibus potissimum naturales perficiunt, ac proprias functiones seruentur, vt paulo post dicemus. Reliquum est rationes eorum, qui contra sentiant, quas supra portauimus, diluere: quod quidem admodum erit facile. Nam ad primam, qua tentant spiritum naturalem destruere, propterea quod vehiculum non est naturalium facultatum, cum nutriendi vis cuiusque parti infusa sit, dicimus ad Galeni mentem, quod è vestigio eum nostri corporis partes constructae sunt, cognatas habent eas, quas diximus vires naturales. & propterea, vt eis à iecinore per naturalem spiritum deferantur: opus non habent. At, cum earum essentia, & natura permanens non sit, iure praeter id, quod à corde eis confluit, iecinore indigent, quod alimentum eis suppetat: est enim ipsum propterea altricis facultatis principium. Hoc alimentum vt supra probatum est, non tantum carnosum, & solidum partibus, immo etiam innatis earum spiritibus, suppeditare debet, ex quo distributo alimento conuenienti, & simillimo, vt opus est, partium tum naturarum, tum virtus, quae in praedictis tribus consistit, potissimum tamen in spiritibus, conferuetur. Naturalis ergo spiritus appellatur, non quod naturalis potentiae sit vehiculum, sed quia ad ipsas partes distributus alimentum praestans,

praestans innato spiritui, quo praecipue operationes naturales perficiuntur, ipsas facultates seruare, ac in partibus custodire videntur. Ex quibus dicta Galeni nono Metho. primo. & secundo de Arte cura. ad Glauco. & si pugnancia asserere appareat, cum his, quae primo de Locis affect. asserit, & lib. Art. medic. concordari possunt: nam, licet infusa sint partibus quatuor naturales facultates, quas ex propria earum essentia & natura perficiunt, praesertim in spiritu eis infuso, quia talis natura, seu essentia permanens non erat, aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod idoneam alimentum materiam suggerens tam carnosam & solidam, quam infusa earum spiritus substantiae essentiam, ac naturam earum conseruaret, & per consequens vires, ac naturales facultates earum, quae in his consistunt. hoc autem iecur est, hac ratione naturalis, seu altricis facultatis principium, ac spiritum naturalem suppeditans, & quodammodo vim, seu naturalem facultatem toti corpori distribuens, vt septimo & nono method. & primo de Arte curat. ad Glauco. sentire videtur Galenus. suppeditatur denique ab hepate spiritus materia propria, & non naturalis facultas: velut à cerebro animalis facultas, & non materia, praeterquam ad oculos, & à corde pro caloribus symmetria conseruanda: vtraque materia videlicet & vis, seu facultas princeps: namque principium nuncupamus non modò quod vim, seu facultatem, verum etiam quod materiam suppeditat, vt patet sexto de Hippocrat. & Plato. decret. Pariter ad Galeni auctoritatem libro Art. medic. liquet responsio: nam neque nos negamus quasdam partes à seipsis gubernari infusas à natura potentias habentes, à quibus reguntur, verum eas alimentum non indigere alienum à ratione est asserere, cum iecur ipsum toti corpori idoneam procuret materiam ad alimentum, nec eas innato spiritu carere quispiam dixerit: cum in hoc earum potentiae praecipue essentiam habeant. Non immeritò ergo, cum huic quoque spiritui innato alterum iecur pro eius alimentum, ac conseruatione naturalem pariat. eo indiguerunt pro seruanda earum partium natura. At, si quispiam obiecerit non posse hunc ad eas peruenire, cum vasa ad ipsas non perueniant? Responsum volo, eas permanere non posse citra alimentum: conspicimus namque in dies eas nutrire. quare ad eas illud deriuari necessum est: & si neque vena eis inferi conspiciatur, prout Galenus asseruit tertio de Naturali facultatibus. circa finem per quandam tamen quasi traditionem, vel porrectionem, quam Graeci *διὰ πόρον* appellant, alimentum ad eas transmittitur, seu transfertur: quare eo magis spiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimentum, quo tenuior, ac leuior est, quam reliqua sanguinis pars, quae pro carnosa, ac solida earum reficienda substantia transfunditur, quanquam patentes ductus non sint. Quod autem Galenus scriptum reliquit primo de Locis affect. asserens, quod si partium essentia permanens fuisset: neque arteriis, neque venis indiguerent: verum, quia nutrimento egent, seruareque oportet intimi caloris temperiem, hanc ob causam & venis, & arteriis indigebant: nihil obstat, quod naturalis spiritus dari non debeat: nam per venas, per quas carnosae, & solidae partibus alimentum materia distribuitur, per easdem spiritibus ipsis innatis idonea diffunditur materia, qua alantur, nec minus & spiritui vitali, vt diximus, quae sanguinis in ipsis contenti exhalatio quaedam est, purioris, ac syncerioris substantiae, quam substantiam spiritum appello naturalem, simillima existens, & pro innati, & vitalis alimentum. haec ergo congrua fuit eorum spirituum via (per venas videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam, quod materia deficit pro spiritus naturalis generatione, vt ipsi opinantur, ipsum negari auri sunt. At nos cum ipsis asserimus spiritum vitalem nec posse esse, nec esse spiritus naturalis materiam: immo contra hunc illius. verum, cum asserunt, neque sanguinem, qui in iecore conficitur posse esse, cum is crassus ac turbulentus sit, longè dissentimus: nam, licet qui in iecore generatur sanguis ex propria eius carnosa parte, quae rectius parenchyma dicitur, ac in venis continetur, crassior, & turbulentior sit, quam is, qui in arteriis conspicitur: tamen negandum nequaquam erit ex eo posse naturalem generari spiritum, qui pari ratione à vitali declinat, qui in corde

cap. 10
cap. ult.
cap. 9.cap. ult.
cap. 10
cap. 14.cap. 6
cap. 9.

cap. ult.

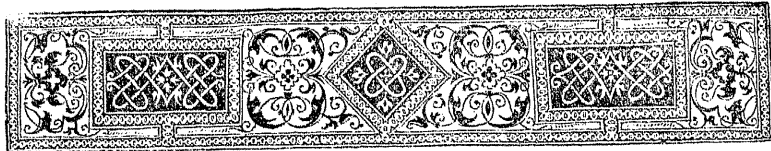
cap. ult.

& art

cap. 13
 & arteriis continetur, velut & sanguis: nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiarique cordis temperie, qua medius arterius participat, & si exigua sint, quia tamen seruant caloris in eo symmetriam, vt patet 4. de vsu part. potest propterea propriis suis viribus vtens, quæ non minus in eius spirituosa potissimum parte consistunt alimenti materiam ad seipsum delatam assimilare pro eius alimento primò, secundariò verò quod in eo redundat, velut ipsi superfluum totidispensans. In hac assimilatione quis negaret simillimam spiritui innato ipsius substantiam conficere pro prædicti insiti spiritus custodia, ac alimento? hæc autem ab eiusdem sanguinis, qui in eo conficitur, ex halatione alia esse nequaquam potest: nam hæc sexcenties dicta est simillimam esse spiritui substantiam ex sanguinis tenuiori, ac synceriori parte genitam. At quæ sufficiens est, pro ipsius insiti spiritus alimento ab eo reponitur: quod autem redundat, veluti & reliquum sanguinem ab eius parenchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam superfluum: qua ratione ipsum iecur in numero trium principiorum corpus dispensantium reponitur. Hæc est illa materia conformis, ac simillima pro generatione, ac alimento innati, ac vitalis spiritus. qua de re non tantum sanguis, qui in iecinore conficitur, idonea potest esse materia pro naturali in eo spiritu generando, verum & eius causa efficiens similis, ac proportionata pro eiusdem spiritus generatione in eo reperitur. Spiritus siquidem innatus eius, in quo eiusdem iecinoris natura præsertim consistit, qua ratione spiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipso quoque spiritus vim accipiens, veluti & is, qui à propria cordis natura, & potissimum ab eius spiritu insito gignitur, vitalis, & qui à cerebro, animalis dicitur. adest ergo pro spiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus, & potens causa efficax. Cum autem nulla adfit in iecinore cauitas, veluti in corde, & cerebro, in quo posset naturalis spiritus generari, illum quoque hac ratione negant. At nos dicimus, quod, velut in eo viscere pro sanguinis generatione natura magnum vnum sinum veluti cisternam quandam non fabricauit, ne breuissimo tempore in eo ad ipsum transmissus succus mansisset, ac in sanguinis absolutionem transmutari non potuisset, raptus siquidem ab impetu distributionis: & propterea, vt diutius in eo persisteret, ac perfectè alimentum alteraretur, ac in sanguinem mutaretur, machinata natura est transituum, seu viarum angustias, quemadmodum in aliis locis hoc machinata est: vt in ventriculo pyloron, in intestinis inuolucra ante testes, arterias, & venas inuolutas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura voluerit diutius materias morari, transitum ipsis difficilem molita est, vt tradit Galen. quarto de vsu part. Pari ratione nec pro spirituum naturalium generatione talem in iecinore sinum natura non fabricauit, cum materia eius diutius in eo non mansisset, tum quia attingi minimè potuisset ab omnibus insitis iecinoris spiritibus, à quibus ipse naturalis gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis spiritus generatio prohibita esset, aut deterior fieret. Non abre ergo permanens diutius sanguis in tenuissimis iecinoris vasis, & perfecti sanguinis generationis causa fuit, & absoluti spiritus naturalis. Quinimmo, & in generatione animalis spiritus ex ipso vitali hoc idem natura machinata est reticularem plexum constituens, in quo diutius vitalis spiritus permanens valeat perfectè in animale transmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnosa substantia, seu parenchymate alimentum in tenuibus eius vasis detentum potest perfectè in sanguinem verti: sic ex eiusdem iecinoris insito spiritu tenuior prædicti sanguinis pars diu in ipsis detenta valet in naturalem spiritum verti. Accedit ad hæc, quod nec ipse adeò lucidus, & syncerus esse debebat, velut animalis, aut vitalis: sed quantum vitalis ab animali deficit, tantum naturalis à vitali: vt possit ille æthereus, vitalis æreus hic (cum vaporis similitudinem gerat) vaporosus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem spiritum naturalem destruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non suppetit, per quem valeat ad membra deferri, cum genitus fuerit, satis admodum ad hoc resp. patet. Nam, veluti

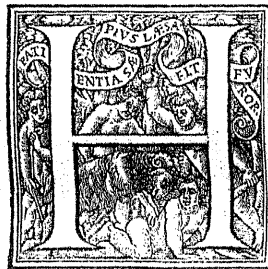
cap. ult.
 cap. 7.
 cap. 13.
 cap. 17.
 veluti per arterias à corde ortas vitalis spiritus ad membra defertur, ita & per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertransit. Et, si dixerint in venis cum contineri non posse, cum vnicam tantum habeant tunicam, dicimus nos eam sufficere pro naturalis spiritus detentione: nam, cum is non tenuis, ac æreus sit, veluti animalis, ac vitalis, sed turbulentus, ac vaporosus, utpote ex crassioris sanguinis attenuatione, seu halitu genitus, propterea dissipari, ac diffilari per venarum tunicas nequit. & cum asserunt oportere insuper easdem tunicas pulsare, veluti & arterias, non possum tantos viros non mirari supponentes per hæc verba propterea arterias continuo motu agitari: quia spiritus continent. at hoc quantum à Gale. mente alienum sit, quilibet lib. an sanguis in arte. natura contineatur, & 6. de Hippoc. & Plato. decreet. percipere potest, quibus locis aduersus Erasistrarum arterias, non propterea quod spiritus in earum cauitatibus continent, moueri, scriptum reliquit, sed ob virtutem à corde in tunicas ipsarum transmissam. Nam, veluti substantiæ ipsarum initium cor existit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipsas delegatur, que ipsi cordi innata est. At, cum innatus motus distensionis videlicet, iecinori non adfit, pariter, nec venis ab ipso ortis, & si spiritum naturalem in eo genitum contineant: haudquaquam eo motu agitabuntur: cum nec arterie, propterea quod spiritus sunt receptacula, distensionis, & contractionis motu moueantur: sed quia talem suscipiunt in earum tunicis à corde facultatem, utpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis spiritus venæ sunt: cum & crassiuscula natura is sit: nec propterea eas continue distensionis motu agitari opus est, veluti nec arteriæ, quia spiritus vitalis receptaculū sunt. propterea mouentur, vt diximus. Vltimo loco, quia nec aeri patere viâ conspicitur, vt eo veluti & reliqui spiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur, hac quoque ratione ipsum destruere conantur. Cui responsum volo, quod nec hæc nutritionis via spiritui naturali deficit: nam ad sinus eius partes arteriæ inferuntur, vt Galeno patet 4. de vsu partium. non propter aliud, nisi vt refrigerationem eis partibus suppederent. quem vsu, & gibbæ hepatis partes quodammodo ex continuo septi transuersi motu eis vicino suscipiunt, quod quidem abundans esset spiritui naturali in iecinore contento pro aeris participatione, nam, cum crassiusculus, ac vaporosior is sit sanguinis potius exhalatione, quam acre alitur, & præter hæc nemo vniquam negabit apertiones orificiorum arteriarum ad venas, quas Græci ἀναστυκτικὰς appellat præter alios, quos præstant vsus, propterea factas esse, vt respiratio- nis, ac pulsuum vtilitas non tantum cordi & arteriis, sed cum eis venis etiam distribueretur, prout decretum reliquit Galenus 6. de vsu partium. per quas iecur quoque promptè & respiratio- nis, & pulsuum vtilitatis particeps esse poterit. Per dictas ergo reseruationes possunt, & naturales spiritus in venis, & iecinore contenti tanta aeris vtilitate participare, quanta egent pro eorum alteratione, ac alimento. Ex his ergo patet, quantum momenti sint eorum rationes, qui naturalem spiritum ad Galeni mentem penitus negant.

DONATI

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quod exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit.

HAUD iniuria medicorum plurimis hæsitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborum numero cõnumeranda sit: cum & tertiana ipsa non vno modo dicatur, nec acuti morbi simplicis, ac vnus tantum naturæ in Hippocr. & Galeni doctrina esse reperiatur. Duo hæc igitur primam, atque præcipuam dubitandi causam præbuerunt. Adde tertium, quia nec alicubi ferè compertum est Hippocr. aut Gale. de hac re certam proferre sententiã. Quapropter volens ipse propoliti quasiti veritatem indagare, simulque ab eorundem decretis non decedens, quid sentiam asserere: terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorum præsertim auctoritatibus, quam sentio, veritatem fulcire conabor, & demum quas aduersus in medium asserre consueuerunt dubitationes, soluere non grauabor: vt exinde irrefragabilis propositæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipsa (quoniam eius essentia iuxta Gale. sententiam 6. de Morb. vulgar. non secundum Hippocr. modò, ac præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum est præter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal diffusa, sin minus, aut omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa) velle nos modò, vt rem longissimis verbis tractare videamur differere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuersa cum naturali caliditate: & si eadem, nunquid numero vel specie, aut genere eadem: & si diuersa quibus differant, penitus abstinere decreuimus: cum & præter morem nostrum sermonem protelare opus esset, studiosisque confusionem potius, quàm doctrinam pareremus, & quæ ab aliis sexcentis in locis prius tradita sunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conscriberentur. Iure igitur hæc res Conciliatori, Gentili, Nicolo, ac huius elassis alijs tractanda relinquatur. Tantum cum Gale. lib. de ca. morb. dicamus febrem esse totius animalis calorem immodicum: vel, vt 8. metho. med. asserit, febrem calorem esse adeò immodicè auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: vel, vt comm. apho. 16. prim. libri vbi febrem retulit esse conuersionem naturæ caliditatis in igneam. Huius tria esse genera primo de diff. feb. scriptum reliquit pro ratione triplicis substantiæ, quæ nostri corporis naturam constituit Hippo. auctore, quas substantias continentia, cõtenta, & impetum facientia nominauit. Continentia appellans ipsius corporis partes solidas: contenta humores: & impetum facientia spiritus: febrilis nanque dispositio alias ex alio de prædictis incipit, prout vna magis, quàm altera substantia ab vna, vel altera causa præter naturam calorem suscipere parata est. In quacunque enim earum primò suscipitur præter naturam caliditas, genus aliquod febrium constituitur: vt, si in spiritus, diaria dicta, febris generatur: si in humoribus, putrida: si in partibus solidis, hectica gignitur. Spiritus dico humores, & partes solidas cordis, & non aliarum partium: cum, & si spiritus omnes totius corporis, &

6. Epid. 5
p. com. 29

cap. 2.
cap. 1.
cap. 1.

humores, vel solidæ partes præter naturam calfactæ sint, quæ verò in corde continentur, non ad huc, neque febris dici potest, neque est: prout Galen. sexcentis in locis, præsertim eodem libro primo de diff. feb. testatus est: ipsius nanque cordis aliquam prædictarum substantiarum calfactam esse præter naturam opus est, si febris gigni velit: spiritum videlicet: si diaria: humores: si putrida: & partes solidas, si hectica: quàmuis non semper prædictæ cordis substantiæ pro febrium generatione primò efficiantur, oportet: contingit nanque sæpenumero non in diaria duntaxat, vt spiritus alij primò calfacti sint præter naturam, vt animales, aut naturales, vel vitales illi, qui in arterijs continentur, ex quibus deinceps ad eos pertransit, qui in corde continentur, quo tempore & diaria febris constituitur. Quemadmodum de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æstu, vel frigore ortum habet Galen. scriptum reliquit primo de Diff. feb. ac primo de Arte cur. ad Glau. & ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. metho. med. ex his nanque causis alij spiritus primò præter naturam caliditatem suscipiunt, demum per consensum ad eos, qui in corde continentur, transfluens diaria generatur febris. At, si ex ira diaria febris exciteretur, hi, qui in corde spiritus continentur, primò afficiuntur. verum hoc idem obseruare licet in putridis febribus, quoribus putrescentes succi aut intra vasa continentur, vel in vna eius determinata parte, aut inflammationem parientes, vel citra phlegmonem in ea, veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt: nam cunctis hæc modis putrida febris generari potest Gale. teste 11. Meth. med. Hi nãque putrescentes succi primò præter naturam caliditatem excipientes iis, qui in corde continentur humoribus, deinde impartiantur, ac proinde febris generatur putrida. Quo fit, vt in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putrescens succus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum simul afficiatur, oportet. dico secundum humores eius, quomodo de diaria quoque, de qua supra narrauimus, existimandum est. Pari modo de hectica febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præter naturam calore. primò partes solidas, iecinoris videlicet ventriculi, aut renum vel aliarum partium depalcente, & demum ipsius cordis, quo tempore hectica febris dicitur, vt Galen. visum est. 10. metho. med. licet igitur nullum febrium genus generari valeat, nisi cordis substantia aliqua in calfacto esse posita sit, vt spiritus eius in diaria, humores in putrida, & solidum corpus in hectica: non tamè perpetuò in dictarum febrium generatione prædictæ cordis substantiæ primò afficiuntur, neque ipsum cor, sed sæpenumero euenit (velut in singulis febrium generibus, ostendimus) vt affectis spiritibus, vel humoribus, aut partibus solidis aliarum partium primò ad eas, quæ in corde sunt substantias communicata affectione, febris pro ratione substantiæ diuersæ præter naturam calfactæ generetur. Hoc tanquam valde necessarium, ac vtile pro dictarum febrium curatione, nec à quàm plurimis hoc seculo obseruatum prætermittere nolui: cum eam partem, quæ primò afficitur, omnino inuestigandam esse, pro optima cuiusque vitij curatione Galen. vbique præcipiat, 2. præsertim, & 3. lib. de loco. aff. ei nanque auxilia adhibenda sunt, vt morbus curetur. Curationem verò pro ratione diuersæ partis affectæ variandam esse. 10. metho. meden. Galen. docuit, dum de hectica verba faciens asserit, alia debere remedia adhiberi, si cor: alia si iecur, vel ventriculus, aut renes primò afficiantur, aliisque partibus topica remedia applicanda sunt: nam semper ei, e primò affecta est. Hoc etiam in putrida diaria febre obseruandum est, saltem pro topicis applicandis remedijs, quæ ratione tot, tantaque topica remedia pro curandis febribus deseruientia inuenta fuerunt: non enim indistinctè partibus applicanda sunt, prout maior medicorum pars hæc temporibus cõsuevit: sed cognita parte, quæ primò afficitur, eidem cum opus est, adhibeantur, non tamen propterea ipso corde, tanquam in febribus aut per essentiam, aut per consensum necessariò affecto, ac membro existente principi derelicto: sed ipsi semper in febribus succurrendum quoque fore censemus: verum non vt perpetuò eo primò affecto, vt malè quidam sentiunt, asserentes in febribus semper eam primam partem affectam esse: Nam neque in diariis, nec putri-

loco cit.

cap. 5
cap. 2
cap. 5 & 6

cap. 4

cap. 8

cap. ult.
cap. 1
cap. 8

dis, aut hœcicis sempiternæ veritatis esse supra ad Galeni mentem ostendimus. Interest itaque medici exquisitè in qualibet febre partem, quæ primò afficitur, dignoscere, vt ei etiam primò curatio dirigatur: nec in omnibus indistinctè afferendum esse (vt ex his, quæ diximus, constat) cor primùm esse semper, quod afficitur: vt nostro æuo maior medicorum pars vno ore fateretur: semperque de eo sollicitos nos esse debere, vtpote quòd princeps membrum existat, necessariòque in cuius febris generatione afficiatur, licet non semper primò. In numero verò febrium quæ quidem ex humorum putredine consistunt, tertiana existit: neque enim magnus earum numerus est, vt Galen. inquit secundo de Crisibus, & secundo de differentiis febrium, sed omnes tres existunt; biliosa videlicet, melancholica, & pituitosa, hoc est, tertiana, quartana, & quotidiana. Harum verò cuiusque differentia duplex existit, intermittens videlicet, & continua, ita vt omnes simplices febrium putridarum differentiarum sex numero sint: quamuis aliquæ aliæ differentiarum illis accedant: ex humoris scilicet copia, quantitate, & qualitate putredinis, modò motus, & parte, in qua humor putrescit, vt idemmet Gal. testatur eo. 2. de diff. feb. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba facturi sumus, aliis derelictis, præter id quòd quædam est continua, sic dicta nomine generis: multas tamen circuitiones particulares continens, & non vnâ tantùm, sicut vera continua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tempus vna accessio est ab initio vsque ad finem, siue ea æqualis persistat, aut paulatim decrescat, vel paulatim crescat: quædam verò intermittens, seu ad integritatem desinens: ipsam intermittentem, quæ tertio quoque die infestat pro ratione diuersæ longitudinis, vel breuitatis accessionis eius, & intermissionis, variis nomenclaturis appellari apud Gal. inuenio, cum 2. de diff. feb. tum primo, & 6. de morbis vulga. Nam cui & accessionis tempus breue est, & initium cum rigore, & cum sudore solutio, bilisque vomitu, vel etiam infornè aluo biliosa deiciente, huic exquisita tertiana nomen inditum est: cui autem horum aliquid deest, non amplius exquisita, sed tertiana simpliciter vocatur. Verùm, si & intermissionem minorem habuerit, scilicet accessione, tertianam hanc productam nominare licet: tamen si hæc maioris, minorisque ratione differentiam magnam obtineat: cum & magis productam vnâ admodum productam aliam, & maximè, seu plurimum productam reliquam nominet. Verùm eas hoc modo definire quodammodo obscurum est: cum & recentiores medici de eis quotidie certent, atque contendant, ne id quidem agnoscere se de nomine contendere. talem igitur nominum subtilitatem querere necessarium medicis non est: cum & rectè curare tertianam valeant, ac eius euentum præsentire, inspecta tantùm accessionis, & intermissionis longitudine, & specie, seu forma eius; quæ in ipsis tertianis variari contingit, velut in aliis quoque febribus per circuitum repetentibus, aut ex parte redundantis succi, & hoc vel quantitate, vel qualitate ipsius: nam, velut copiosior bilis longiores, pauciora breuiora efficit accessiones, sic tenuis, quàm crassa, breuiora: crassa verò, quàm tenuis, longiores parit. Vel virium ratione: nam virium robur breuiora: ea verò imbecillæ multo longiores accessiones efficiunt. Totius quoque corporis constitutio causa est, vt interdum breuiora sæpenumero longiores fiant accessiones: corpus namque rarius quantum in se est, breuiora, densius autem longiores efficit: facultas namque valida promptius à se expellit id, quod alienum est. corporis autem raritas minimè detinet id, quod effertur, quocirca ita affectis cito euacuari excrementum necesse est, si etiam alia similia existunt. Pari ratione quibus e contrario corpus afficitur, iis necesse est longiorem esse excrementorum excretionem debilitate expellente facultate, detinente autem ea, quæ effertur meatum angustia, ac corporis densitate: omnibus autem prædictis in simul concurrentibus aut breuissima, aut longissima accessio fit: nam ob paucitatem, bilisque tenuitatem, robur virium, & viarum amplitudinem breuissima fit accessio, longissima autem ob copiam, eiusque crassitatem, virium imbecillitatem, meatumque angustiam, seu corporis densitatem. Si verò prædicta omnia haud concurrant,

cap. 9
cap. 2

cap. 8

2. de Diff.
feb. cap. 8. 1.
epid. 5. 1. cõ.
23. & 5. 2.
com. 2. 5. 6.
epi. 5. 2. cõ.
men. 23.

currant, sed eorum quædam pro communicantium causarum diuersitate, accessio magis, vel minus longa erit, vel breuis, in medio longissimæ, & breuissimæ non paruum secundum magis, & minus differentiam suscipiens. liquet igitur ex his tertiana accessionem propterea non semper esse æqualem: quia non perpetuò eadem bilis copia, eiusdemque substantiæ putrescit, nec in corporibus eandem semper constitutionem, ac vires æquales habentibus, & propterea hæc inspicere medicus causam promptè inueniens longitudinis, vel breuitatis accessionis eius ritè eam curabit, eiusque finem prænuntiabit, etiam si quouis nomine ipsam appellat. At, vt clarior nostra euadat oratio, quia singulis tertianis iuxta Gale. doctrinam suam cuique nomen imposuimus, prout magis, vel minus earum accessio prolongatur, cum sermo noster de ea erit tertiana, cuius accessio duodecim horas non pertrahit, quæ maxima est eiusdem accessionis longitudo, eam vel exquisitam tertianam, vel absoluto sermone, simplicique appellatione tertianam nominato. prout & Græcorum consuetudo est altero duorum modorum indifferenter eam appellare, vt lex ceteris in locis præfertim cõmen. aph. 39. 4. lib. testatur Gale. Cuius insuper differentiæ quædam ex longitudine, & breuitate accessionis eius ortum habent: eius namque accessio interdum vsque ad duodecim horas prolongatur, sæpe numero ad decimam, & quandoque ad sex, vel octo tantùm, vel etiã ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia crassioris, vel tenuioris substantiæ: ac in corporis dispositione rara, vel densa: & vires robustæ, vel imbecillæ fuerint. Verùm, quomã hæc tertiana de numero est morborum, quæ per circuitum repetunt, quæredî propterea occasio oritur, quam obrem febres quædam (in quartum numero tertiana est) per circuitum repetant. Huic Gal. 2. de diff. feb. paucissimis verbis satis facere videtur: nam circuitum repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione, quæ ex robustioribus partibus ad imbecillimas fit, cum videlicet in aliqua parte excrementum ex quauis causa generatur, demum eiusdem partis ex pultrice facultate valida existente referatis vijs, ac eodè excremento non admodum crasso, nec multo existente ad alias transmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad vnâ quandam deueniat, quæ cunctis aliis imbecillior sit. quo loco decumbens præter naturam calfactum ac putrescens, febrem excitat, tantoque tempore per circuitum repetit, quanto eadem dispositiones in mittentibus, & suscipientibus partibus permaneant. Interdum, etsi pars, quæ excrementa transmittit, amplius non mittat, quia ratione neque ab aliis suscipiat, remanet tamen in ea parte, quæ prius excipiebat imbecillitas quædam. quo fit, vt febris oriri possit: quoniam sibi ipsi excrementa generat, etsi ab alijs non excipiebat, velut si ea ab initio imbecilla fuerit sibi ipsi excrementa generans, eaque expellere non valens cum imbecilla ea sit, excrementum verò fortè multum, aut crassum, viæque obscuræ, fit, vt sibi ipsi initium febricitandi afferat, seruabiturque non minus eiusdem febris circuitum repetitio quoad in prædictis partibus similes dispositiones permanserint. Accidit & tertio, quòd quædam partes nec ab aliis suscipiant excrementa, vt potè nulla existente parte, quæ ea transmittat, verùm præter naturam affecta: vt, cum supra modum calefiant, aut dolcant, ad seipsas excrementa trahunt. proinde fit, vt vbi putrescant, qui trahuntur succi, febrem excitent. hoc modo fluxione orta tam si corpus plenum, excrementisque refertum, quàm si eisdem vacet, admodum tamen larga existente fluxione, vbi plenum: pauca verò, vbi excrementis vacet. nec secus tandiu per circuitum repetet dicta febris, quam diu calor, aut dolor in eisdem partibus perseverantiam habeat. Tribus igitur modis iuxta Gal. sententiam. 2. de diff. febr. quæuis putrida febris generari potest, quæ per circuitum redit, quamuis interdum eueniat, quòd non vna tantùm, sed plures prædictarum causarum communicent in febrium putridarum generatione, quæ circuitone fatigant, vt puta fluxio in aliqua parte ab aliis mittentibus excipiat, & eiusdem ad sit imbecillitas, ita vt non tantùm suscipiat, sed & sibi ipsi excrementa generet, quibus in ea parte putrescentibus si febris gignatur, duplicem habebit, & generationis, & per circuitum repetitionis causam,

cap. ult.

loco cit.

prout Galenus secundo de Differentiis febrium, scriptum reliquit. Causa igitur, quod febres quaedam per circuitum repetant, ac quibus alij morbi, tot, ac tales sunt. At, quod ad integritatem aliqua earum accessiones desinant, non difficile est inuenire: nam, cum prioris accessions tempus adeo breue fuerit, vt priusquam secunda incipiat, iam prima desierit, medium interuallum inter secundae accessions principium, & prioris finem totum sine febre existit. at, vbi secunda prius incipiat, quam prior omnino soluat, nihil harum medium relinquitur. quare ad integritatem non desinet. quarimus itaque nos de ea tertiana febre, nunquid sit morbus acutus, quae tertio quoque die per circuitus repetens eius accessio duodecim horas non pertransit: quod tempus longissimum est, omninoque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut absolute tertianam, aut cum additione exquisitam, quod ab aliis differat, nominabimus. Haec causam habet. Haemam bilem superabundantem in toto corpore latam, ac motam. quo fit, vt in ea vehemens fiat rigor, bilis superueniat vomitus, aut alui deiectione biliosa, vrinae, ac sudores biliosi, ab acutissimis continuis, maximaeque adurentibus febribus hoc tantum discrepans, quod in illis biliosus succus vna cum sanguine intra venas contineatur, in hac per totum corpus defertur, ac per singulas eius partes disseminatur. distat ergo haec febris inter se locis tantum, in quibus superfluus contrahitur humor. conuenit vero in causa: vtraque enim a flaua bile gignitur, vt Galenus inquit secundo de Crisibus. primo de Morbis vulgaribus comment. Aphorif. § 9. 4. lib. 8. & sexcentis aliis in locis. Num autem haec, & qualibet alia febris interdum symptoma, & non morbus dici & esse possit, adeo quod, vt vulgus medicorum asserit, febris accidens, & non morbus dicatur, non minimam difficultatem habet: cum apud Galenum compertum sit, nonnunquam febrem symptoma nominare, praesertim cum inflammationes sequitur, vt patet commento Aphorif. 4. 4. lib. 6. cum de ea febre loquitur, quae ad inflammationem vesicae consequitur: asserit enim eam esse casum eiusdem inflammationis & tertio de Locis affectis, de febre phreniticae orta inquit eam vnum quoddam symptoma, seu casum ceteri cerebri dispositionum. idem quoque fateri videtur, & primo de Arte curan. ad Glauc. circa finem. & secundo eiusdem circa principium, & primo de Different. febrium. circa finem. cum de diaria differuit, quae ex aestu, vel frigore ortum habet, febrem dixit interdum esse symptoma solius in capite dispositionis, praetermittendo pro nunc ea, quae scripsit comment. Aphorif. 6. 6. & 7. 3. quarti lib. & 4. 3. septimi lib. cum ad mentem antiquorum, & non iuxta propriam sententiam illud conscripserit, velut liquidum cuiuslibet eius scripta inspicienti patere potest. At nos praedictis haudquaquam obstantibus cum eomet Galeno indubitanter affirmare audemus nullam febrem quouis modo genitam posse nec dici, nec esse symptoma, sed semper, quaecunque ea sit, morbus est, & dicitur: illud tantum animaduertentes in eiusdem Galeni doctrina, quod, cum de symptomate bifariam loqui possimus, generatim scilicet, & speciatim sumpto, vt patet libro de Differentiis sympto. quando dicimus febrem non posse dici, nec esse symptomata, de eo intelligendum erit speciatim, & non generatim dicto. nam neminem praeterit non febrem tantum, aut quemuis alium morbum symptoma dici posse generatim sumptum, sed & morborum causas, & vniuersaliter quicquid praeter naturam corpori accidit, siue morbus sit, siue causa, siue symptoma proprie dictum fuerit: verum de eo symptomate intelligendum erit, quod speciatim sumitur. hoc autem trifariam distinguitur a Galeno eodem libro de Differentiis sympto. aliud namque affectus nostri corporis est, aliud functionum noxa, & reliquum excrementorum immodica excretio, aut suppressio. Quo supposito tanquam vero Galeni decreto, quod quouis febris perpetuo morbus sit, & non symptoma sumpta ipsius morbi definitione, quae a Galeno non modo lib. de Differentiis morb. & sympto. verum sexcentis aliis in locis conscribitur, absque vlla difficultate probari potest: nam, cum morbus sit praeter naturam affectus, a quo primo actiones impediuntur, febrisque perpetuo huiusmodi sit, semper enim functiones per se primo

cap. 6. 1. 1. 1.
pid. 2. com-
ment. 20

cap. 7

1. ad Glauc.
ca. 4. & 5.
3. reg. acu.
& 1. ad Gl.
cap. ult. 2.
ad Glauc.
cap. 1. 1. de
differ. feb.
cap. ult.

cap. 2

primo laedit: necessario sequitur semper esse morbum. Ad haec, si omnium medicorum consensu febris essentia est praeter naturam caliditas in totum animal effusa, vel in plurimis, aut saltem nobilissimis partibus accensa, vt 6. de Morb. vulg. Galen. testatur: ergo perpetuo morbus erit in intemperie, velut ipsemet lib. de Differen. morbo. sentit, haec autem intemperies vniuersi febrium generis est calor eodem teste 11. Method. quo fit, vt frigidus semper curetur tanquam contrariis ei existentibus. Erat igitur quouis febris semper morbus in intemperie, eaque caliditas: talis namque est eius propria essentia, vt diximus. Rursus, si symptoma sit febris speciatim sumptum, cum id triplicem habeat differentiam, necessario in earum aliqua reponi deberet. at, quod in nullo symptomatum genere ea collocari possit, facile deducitur: cum nec in genere noxae functio non esse poterit: nam ipsa per se primo functiones laedit, & non est aliqua functionum noxa, vt patet per omnes functiones discurranti: nec in genere affectus corporis connumerari poterit, cum haec symptomata functiones non offendant, nec per se primo: verum febris ipsa est, quae per se primo functiones laedit. In genere autem retentorum, vel excretorum immodice quis adeo erit insulfus, vt febrem reponat: nemo inquam, & si per cuncta excrementa discurrat. Cum igitur in nullo symptomatum genere reponi febris valeat, relinquitur, vt nullo pacto quocunque modo ipsa oriatur, symptoma proprie dictum appellari possit, sed semper morbus in intemperie, eaque calida. Et, si qui eam quandoque morbum, interdum symptoma appellant, id faciunt, quoniam febris essentiam, atque propriam naturam ignorant: nec minus eos praerit, quibus morbus a symptomate distat, & propterea vnum cum altero confundunt. Quod, si Galenus praecitatis locis, & aliis quibusdam interdum febrem symptoma alicuius praeter naturam affectus appellat, non propterea illico febrem esse symptoma dicendum erit speciatim dictum: cum hoc & eius doctrinae, & veritati satis pugnet, vt supra monstratum est. Sed attendendum Symptoma nomen Graeci a Graeco verbo *συμπτωσις* deductum apud eodem Graecis nonnullos habere significationes: nam, velut verbum ipsum *συμπτωσις* significat quandoque contingo, concido, interdum incurro, compero, consequor &c. sic symptoma id, quod contingit concisionem, concasum, incursum, vel alicuius rei assecclam significat. Quo fit, vt, cum symptoma dixerit febrem esse alicuius dispositionis praeter naturam, nil aliud voluisse intelligere, quam eam contingere cum dicto affectu, vel eiusdem esse assecclam, seu ad eum consequi, vt dilucidissimè constat ex eius verbis in fine primi libri de arte cur. ad Glauc. & principio secundi cum de febribus, quae inflammationibus accidunt, seu contingunt, verba facit. Illud quod nec ignorauit doctissimus Leoniceus, qui hoc modo nomen illud Symptoma lib. 1. de Differen. feb. iuxta finem interpretatus est, cum dixit. Eorum vero nonnullis febres solium capitis dispositionem consequi. & non dixit eiusdem dispositionis esse Symptoma, velut Laurentianus, quod parum doctis non parui erroris causa esse potuit, prout quibusdam vsque ad nostra tempora fuit. Febrem igitur aliquam esse symptoma proprie, & speciatim dictum tanquam erroneum in Gale. doctrina, a veritateque valde alienum quouis asserere caueat: Nam qui arbitrantur interim eam symptoma censendam esse, ob id sunt accusandi, vt Galen. inquit lib. de 1. fe. morb. quod non expectantes, donec ab aliis confutentur, ipsi seipos reuincunt. quod si illud reperiatur conscriptum, modo, quo exposuimus, erit intelligendum, nisi forte Galenus ad aliorum mentem loquatur, vt in quibusdam praedictorum locorum patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num vero acutus, vel non acutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet, Galen. tertio prognost. scriptum reliquit se duas esse temporum praesentiones in morbis, qua ratione acuti, aut diutini dicuntur, qui quidem sic ab eo saepenumero illustrioris disciplinae gratia nominantur. verum, cum non duae tantum re vera morborum differentiae sint, sed permultas admodum, iccirco nec eos laudat secundo de diebus decreto, qui duas vniuersas morborum species ponunt, neque vtrunque deinde diuidunt: nec illos probat,

6. epid. s. p.
com. 29

cap. 5
cap. 2

cap. ult.

cap. ult.

cap. 5

com. 10

cap. 12

qui tot esse dicunt, quot dierum decretoriorum circuitus: acutos propterea sub hac ratione subdividens eodem loco asseruit quosdam acutos esse, quosdam verò peracutos, iterum peracutos subdividit in exactè peracutos, qui quartam diem attingunt, & peracutos non exactè, qui ad septimam vsque producuntur. deinceps inter acutos ait alios esse exactè acutos, qui vsque ad decimam quartam producuntur: alios non exactè, qui vsque ad vigesimam durant: quanquam & hi quoque acuti sint. est insuper aliud morborum genus, quod ex delapsu acutum ad quadragesimam vsque diem peruenit, ita vocatum, quòd acuto quodam imperfectè iudicato intra diem vigesimum, deinde vehementia eius contracta, reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui consuevit. nonnulli autè statim ab initio velut prohibiti, tardèque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum diem producunt: duplex autem horum quoque natura est, vel enim accessiones remissiones in integritatem finiunt, vel continua febris semper perdurat: tales etenim (ut ipse asserit) acutorum morborum naturam adherere videntur. iam alij manifestò sunt utique diurni, qui iterum pro diuersa secundum tempus eorum præfinitione diuersas habere possunt species seu differèntias, quas omnes, in variis tamè locis Hipp. in omnibus admirandus conscripsit, ab ipsis euiden- tibus sermonem capiens. Exactè nanque peracutorum memoriam habet aph. 7. r. lib. dum dicit, Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu vtendum est, per extremos labores, vt Gale. fuit, intelligens accessiones, & casus omnes maximos, atque vehementissimos, cum in ipsis statim morbi incidat vigor, in primis videlicet eius diebus, hoc est, circa primos quatuor dies, vel paulò vterius: in quo morbi summo vigore prædicta duo maxima, ac vehementissima fiunt, accessiones scilicet, & casus vniuersi: peracutorum autem non tamen exactè lib. 1. de ratione victus in morbis acutis sub his verbis meminit, Sorbitionem dare oportet neque multam, neque crassam, sed post septimam, vel nonam, si validus sit. & iterum, Quibus utique vel quinto, vel septimo, vel nono fieri debeat morbi indicatio &c. at de exactè acutis in aph. 23. secundi lib. sub his verbis scripsit. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. acutorum verò non exactè. 3. prog. oblitus non fuit, cum inquit. Itaque primus impetus hunc in modum finitur, secundus verò ad septimum producitur, tertius ad vñ. decimum, quartus ad decimum quartum, quintus ad decimam septimum, sextus ad vigesimum. Hi ergo ex morbis acutissimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur. at eorum, qui ex delapsu, siue decidentia acuti nominantur. 1. prog. mentionem fecit, dum talia protulit verba, Spirationis facilitatem existimari oportet, perque magnam vim habere ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre infestet, & quadragesimo die iudicetur, quin etiam sexagesimi, octuagesimi, & centesimi rursus primo de mor. vulg. meminit, & aph. 28. tertij lib. scriptum reliquit nonnullos puerorum affectus diebus xl. finiri, quosdam septem mētib; reliquos septem annis, nonnullos verò ad pubertatem vsque peruenire. quæ omnia simul ad clariorem disciplinam, & ægrorum vsum admodum vtilia sunt: etenim sua cuiusque victus species est. At quoniam medicorum plurimis, qui ex sola temporis præfinitione morbos diffiniunt, aberrare contingit, non tantum circa eorum appellationes, verum & rerum quoque ipsarum dignotiones cōfundunt: nam paruas, & à periculo remotas febres diurnas ex frigore quodam, seu aestu, vigilia, ebrietate, vel ira, aut aliis similibus causis ortas, & si circa primos dies terminentur, nemo tamen vel idiota, vel medicus peracutas febres, seu morbos peracutos vocare cōsuevit, nec secus morbum aliquem cum segni, lætòque motu cum intervallis à febre remissis, si vsque ad quadragesimum extendatur, nemo sanæ mentis acutum ex decidentia nominauerit: nec si in decimo quarto finit, acutum nūcupabit: quos tamè, si nudas temporis præfinitiones obseruarit, acutos, vel peracutos eos appellare cogetur. propterea Gal. 2. de Diebus decr. Archigenem laudabat, qui non folis nudis temporibus, sed motu, & natura magis acutum, vel peracutum morbum appellauit, eum talem esse asserens, qui propter motus velocitatem periculosus existit. quapropter lucidifimus

simus Gal. cunctos, qui in hac re prouenire potuissent errores euitans, eodem loco dicebat, vides igitur nos, cum solutio interdum eandem temporis præfinitionem habet, vel acutum morbum, vel non acutum nuncupare eodem modo quandoque alium acutum alium diurnum ipso solo motu distinguentes: contingit nanque morbos quosdam quarto, septimo, decimo quarto, vigesimo, vel quadragesimo die terminari, qui non statim acuti, vel peracuti dicendi sunt, nisi eorum motu prius obseruato. hic si celer, seu velox fuerit, sic appellandi sunt iuxta Gal. sententiam: si autem segni, & lentus, nullo pacto acuti dicendi, sed alio nomine nuncupandi sunt, etiam si intra tei minū acutorum (vt diximus) finiant. Quare ex motu præsertim, & non ex tempore tantum, morbos præfiniti iubet Gale. vt 3. de Dieb. decr. circa si. decretum reliquit. nā qui breui tempore terminatur morbus, non autem celeriter mouetur, vt diaria febris, hunc Græci βραχυχρόνιον, hoc est, breuis temporis morbum, non autem acutum appellant. huic contrarius est, quem Græci πολυχρόνιον nos diurnum, siue longi temporis morbum appellamus, siue quomodocunque aliter quis vocare ipsum malit. At acutus morbus, licet omnino brachichronius quasi exigui temporis sit; non tamen hac ratione acutus nuncupatur, sed propter eius motus celeritatem acutus dicitur quia verò ipsum celeritè quiescere oportet, vt qui ad proprium finem properat (nam idem est celeriter moueri, ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino, & brachichronius, hoc est, exigui temporis. Propter motus ergo celeritatem acutus dicitur. quòd verò diu morari (eo quòd celeriter mouetur) non potest, brachichronius appellabitur: ipsi verò acuto morbo tardus oppositus est, vt qui non celeriter, sed segni, & tardo motu moueatur: hic omnino polychronius non est, etsi quilibet polychronius motus sit tardus: accidit enim, vt propter virium robur, aut corporis raritatem, paucitatem, ac tenuitatem humoris. ex quo fit, interdum brachichronius sit: ita nec quilibet brachichronius acutus est; licet quilibet acutus exigui temporis omnino sit: febres nanque diurnæ morbi sunt exigui temporis, non autè acuti morbi dicuntur: cum non celeriter motu moueantur, neque magni sint. Liqueat igitur ex his, quòd licet quilibet morbus acutus sit exigui temporis, seu brachichronius: non tamè hac ratione acutus appellatur, sed talis dicitur, quia celeriter mouetur velociter, scilicet tempora eius propria pertransiens, ac ad summum vigorem properans. hac ratione is morbus ei opponitur, qui tardus dicitur: quoniam segni, & lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero iuxta Gal. sententiam solo motu distinguitur. quòd quidè cōfirmat 6. de Mor. vulg. cum dicit, Acutos morbos dicimus, quicūque propria tempora vsque in finem velociter pertransiunt. & propterea non mirum, si vdem ipsi acuti morbi pro diuersa motus eorum celeritate magis, & minus acuti dicantur: nam, vbi statim circa primos videlicet quatuor dies extremos labores habeat, in summòque vigore cōsistat: talis morbus cum velocissimi, seu celerissimi motus sit, exactè peracutus morbus dicitur. quòd, si in septimo consistat die; per acutus, non tamen exactè nominatur, velocioris quidè & ipse motus existens, non tamen adeò, vt is, qui in quarto, vel paulò vterius consistebat, si autè in 14. die casus vniuersos, ac accessiones extremas habeat, & proinde in summo vigore consistat: simpliciter acutus morbus nuncupabitur, celeriter quidè & ipse propria tempora pertransiens: erit non adeò vt qui in quarta, vel septima consistebat. At, si quidam morbi deuotes, ac parui circa primos dies existant, verum quarta, aut quinta die continui vehemèntes, acuti, seu celeres fieri incipiunt, aut sexto, vel septimo die tales fiunt; acuti, sed non simpliciter dicuntur ad 20. vsque diem, vel 17. iudicati: adeo vt morbi continui acuties nunquam possit plures, quam quatuordecim obrinere dies, vt liquet comen. Aphorif. 23. lib. & propterea hi quoque acuti sunt. quidam verò celeriter à principio moti, imperfectèque intra diem vigesimum iudicati, deinde contracta eius vehementia reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui consuevit. & propterea acuti ex delapsu, seu decidentia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari consueuerunt. Sola itaque motus specie acutus morbus quocumque modo talis di-

cap. ult.

6. epid. f. 2.
com. 2. 9.

catur, à diuturno, seu tardo distinguitur iuxta Gal. doctrinam 2. & 3. de diebus
 decreto, & 6. de morbis vulg. cum ille veloci, seu celeri, hic verò segni, & tardo
 motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis sit, ac celer,
 omnisque diuturnus, id est, longi temporis necessariò tardus: non autem è con-
 tra, vt supra diximus. Proinde cum Gal. citra omnem ambiguitatem, ac contro-
 uersiam audacter fateri audeo, tertianam febrem esse acutum morbum. nec scio,
 si quispiam vel idiota, vel medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur:
 nam, si apud eum acuti morbi solo motu à diuturnis distinguuntur, & propterea
 hi acuti dicuntur, quia propria tempora vsque in finem velociter pertranseunt:
 quod tertiana sit huiusmodi, cunctis liquet: etenim celeriter mouetur, adeoque
 velociter propria tempora pertransit, vt interdum suo motu celeri septem perio-
 dos non expectans (quod tempus ei longissimum est, vt patet Aphor. 5. 4. lib.)
 neque etiam vltra tertium progrediatur circuitum, velut Gal. inquit. 2. de Crisi-
 bus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, si quispiam dixerit adhuc eam
 non esse morbum acutum: quaeritur, in quo morborum genere debeat reponi: non
 quidem inter polychronios: cum hi multi tempus morbi sint, tertiana verò exi-
 gui: non in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi verò
 tardo, & segni mouentur. neque brachychronius morbus dicendus erit: quia,
 praeterquam quod exigui temporis tertiana morbus sit, etiam celeriter moue-
 tur. quod brachychroniis nullo pacto cõpetit: hi enim pauci, & breuis temporis
 sunt tantum, non autem celeriter mouentur, vt est videre in diariis vocatis ter-
 tribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus ter-
 tiana sit, neque tardus, qui verè acuto opponitur iuxta Gal. sententiam. 3. de die-
 bus decreto. necessariò sequitur, quod in numero acutorum sit: nam praeter has
 nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quod, si hi morbi, qui celeri-
 ter iudicantur, & ad suum vigorem celerrimè properant, ac magni sunt, à Gal.
 in commento Aphor. 19. & 23. 2. lib. acuti dicuntur, atque sunt, tertianam quis
 negabit acutum morbum & esse, & dici, cum celerrime iudicetur, & magnus
 morbus sit? quod autem celerrimè iudicetur, cuius patet. magnum verò mor-
 bum esse ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellat 4. Method. me-
 dendi, considerabit: trifariam enim dicit morbum esse magnum: vel propter af-
 flictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel quia cacothet.
 At tertiana non vna tantum ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia
 princeps pars in ea læditur cor videlicet: cum hæc cuius generi febrium commu-
 nis sit, ac propterea, quia febris ei hæc magnitudo aduenit, Gale. auctore oñauo
 Meth. med. verum & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari
 debet: est siquidem tertiana magna, & vehemens febris. quare praeter id, quod fe-
 bris est, illi quoque magnitudo adeò notabilis accedit, vt relatione aliarum fe-
 brium magna, & vehemens dici possit, praesertim si ad diarias, hecéticas, & putri-
 das eas, quæ ex frigidis succis ortum ducunt, comparetur. Cum igitur duplicem
 habeat magnitudinis causam, & non vnam tantum tertiana ipsa, celerrimèque
 sua pertranseat tempora, vt prius diximus: iure morbus acutus appellandus erit,
 si quæ Galen. asserit com. Aphor. 19. & 23. 2. lib. de acuto morb. vera esse conce-
 demus. Eodem quoque com. Apho. 19. 2. lib. duplicem fatetur esse acutorum mor-
 borum naturam cum febre praesertim: nam vel in humoribus calidis solis, qui
 nullum obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt
 ex sua natura generari, vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pul-
 monis inflammatione, & angina: cum ipsa tertiana ex calidis succis, biliosis vi-
 delicet, generetur, (calidioribus existentibus cunctis aliis, qui in corpore sunt,
 qui nullum obsedere locum determinatum, sed per totum corpus deferuntur, vt
 patet 2. de Cris.) quis adeò erit insulsus, qui ipsam negabit esse morbum acutum
 secundum primam saltim eorum naturam? cum Gal. huiusmodi morbos acu-
 tos nuncupet, qui ex calidis humoribus solis generantur citra aliquem determi-
 natum locum patientem, quamuis non ipsis secundum naturam se habentibus,
 sed

sed putrescentibus tertiana fiat, vt Gal. visum est 2. de Crisibus, cum dixit, Quod
 febris acuta vel aliquo humorum putrescente, vel membro inflammationem
 patiente generatur. Verum, cum nec pituita, nec melancholicus succus putrescens
 acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nanque morbi longi, seu diutini fiunt
 eodem Galen. auctore com. Aphor. 19. 2. lib. sequitur, quod ex bile putrescente
 febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit: cum ex bile putre-
 scente ortum habeat. Ad hæc quis vnquam tertianam esse morbum acutum
 dubitabit, si Galen. verba inspiciet, & intelliget, quæ commento Aphor. 5. 4. lib.
 scripsit? sunt autem talia. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem
 morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum verò septimus: sic in in-
 termittentibus longissima tertiana febris terminum habet circuitum septimum.
 Rursus autem sicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & ter-
 tio die, sic & in tertiana eisdem circuitibus fieri solutio potest nõ expectante na-
 tura septimum. Cum igitur Galen. dixerit, sicuti in morbis continuis acutorum
 quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum septimus, & de-
 mum addidit sic in intermittentibus: quaerendū est, de quibus intermittentibus
 loquitur, de acutis, videlicet, an de tardis, & diuturnis. Non est dicendum de tar-
 dis, & diuturnis, cum tertiana nõ sit huiusmodi, præter id, quod falsum esset illud,
 quod asserit, longissimum scilicet terminum earum esse circuitum septimum:
 cum multæ non exquisitæ tertianæ reperiuntur, adeo tamen diuturnæ, vt non
 modò vltra septimum circuitum protendantur, sed vltra decimum, vigesimum,
 & interdum quadagesimum. Nec valet, si dixeris, de intermittentibus brachy-
 chroniis cum fuisse loquutum: quoniam & comparatio frustra esset, & nihil vtile
 concluderet Gal. in prædictis verbis acutos morbos continuos cum brachychro-
 niis intermittentibus comparans, qui alterius generis sunt morbi præter id, quod
 iam probatum est tertianam de numero eorum non esse. Quare velis, nolis, fa-
 teri cogere: quod de intermittentibus acutis loquatur, cū dixit. Sic in intermit-
 tentibus longissima tertiana febris terminum habet circuitum septimum, ter-
 tianam ipsam exquisitam acutum morbum intermittentem nuncupans. quod
 insuper verba eius sonant: nam, cur prius oportuisset dicere sicuti in morbis
 continuis acutorum quidem morborum &c. frustra utique apposuisset verbum
 illud Continuis, sed satis fuisse dicere, sicuti in morbis acutis. verum, quoniam
 percipiebat Galen. quod in numero acutorum morborum comprehenduntur &
 continui, & intermittentes: propterea utrosque comparauit, significans, quod
 velut se habet decimusquartus dies in acutis continuis, quia vltimus est eorum
 terminus, sic in intermittentibus acutis, vt in tertiana ipsa, vltimus terminus est
 circuitus septimus: quod enim in continuis vna dies valet, hoc in intermittenti-
 bus accessio. & propterea tertiana poterit ante septimum circuitum iudicari,
 vt puta in tertio, quarto, vel quinto circuitu, velut peracutus morbus in eisdem
 diebus septimum diem non expectans. erit denique tertiana exquisita acutus
 morbus intermittens, si præposita Galen. verba veritatem contineant. Rursus, si
 verum est biliosum semper acutos morbos operari Gal. decreto com. Aphor. 22.
 7. lib. qui tertianam negabit esse morbum acutum eius sententiæ, ac veritati ex
 aduerso pugnat: cum & ipso ex bile orti habeat. quinimo, si quis valet ex syn-
 cera bile morbus gigni, ille præcipuus erit exquisita tertiana. At forte dices, Gal.
 pro semper intellexisse, vt plurimum, vt sensus sit verborum eius biliosum sem-
 per, hoc est, vt plurimum operari acutos morbos: possent fortè Galen. verba hoc
 modo exponi, ni vsus fuisset aduerbio græco &σ, quod nullibi compertū est aliud
 Larinè significare, quam semper quapropter hic pro semper exponere vt pluri-
 mū, siue magna ex parte penitus falsum est, vt cuiilibet, qui græcas literas callet,
 manifestò liquet. Exit itaq; ob id acutus morbus tertiana, quia biliosum semper
 acutos morbos operatur. Quod insuper tertiana febr. acuta sit, patet iis, qui Gal.
 verba inspicientes 6. de Morbis vulg. ea intelligere velint: nam tex. Hipp. expo-
 nens, in quo febrium differentias conscribit super Hipp. verba, alia verò acuta, in-
 quit

quit Gal. de caliditate celeriter manui occurrente, suumque ipsius velocem motum ostendente te intelligere opus est. ex quibus verbis constat, quod eas febres acutas Hippo. & Gale. appellant, quæ sua caliditate celeriter manui occurrunt, suumque velocem motum ostendunt. Atqui tertiana huiusmodi est: ipsius namque caliditas non velociter modo, sed velocissimè manibus occurrit. quod cum pateat ad sensum, alia probatione minimè indiget. tum igitur quia suum ipsius velocem motum ostendit, hæcque ratione eius caliditas celeriter manui occurrit: tum etiam quod septenis circuitibus, quod tempus longissimum est, iudicatur Hipp. auctore. Apho. 59. 4. lib. crit. tertiana febris acuta. Libro quoque 8. de Hipp. & Plat. de cr. redarguens Plat. Gal. de causis generationis febris tertianæ, atque quotidianæ, inquit. acutissimas, & ardentissimas febres à flava bile ortiri: & tertiana ex ardentium genere esse. at, si tertiana ex genere ardentium feb. necessariò & acuta febris erit: neque enim vna ardēs febris est, quæ non acuta dici possit, vt in expositione febris acutæ patet. hoc idem confirmavit lib. de Palpi. trem. rigore, & conuulsione, dum dixit: Tritæ quidem exacti si qua nota euidentis sit, est à rigore: quod, cum vehementibus rigoribus inuadant paroxysmi, nullus autem vel non sanæ mentis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet: cum genere ardens sit 2. cap. Vides igitur, quo pacto tertiana cum genere sit ardens, acuta quoque febris dicenda erit, nisi asserere audeas ardētē aliquam febrem non esse acutam, quod penitus Hippoc. & Galen. doctrinæ, ac veritati pugnat: nam quæuis ea sit, ex calidis procreatur succis biliosis, præsertim quorum natura est acutos morbos generare. qua ratione sit, vt, cum ardens febris à Galen. dicatur tertiana: non minus & acuta dici debet: cum enim ex bile ortum habeat, febris vtique erit multam, & acrem habens caliditatem eodem teste 4. de Ratione vītus, cuius naturæ acuta febris est. Amplius, cum qualibet continua febris idem habeat genus cum singulis intermittētib, vtputa quotidiana continua cum intermittēte, & quartana continua cum intermittēte, & exquilita febris ardens cum exquisita tertiana, vt decretum reliquit Gale. 2. de Crisib. & cum quatuor in vniuersum sint morborum genera ex motu, & tempore distincta eo. Gal. teste tertio de diebus decre. duo videlicet ex motu præcipuè, & duo ex tempore, de necessitate sequitur, quod in eo genere, in quo reponitur qualibet prædictarum continuarum febrium, in eodem & intermittens reponatur sibi correspondens. at, cum in genere acutorum morborum, acutarumque febrium, quæ exquisita ardens est, omnium consensu contineatur: in eodem quoque genere exquisitam tertianam contineri oportet: aliàs diuersum haberet genus ab ipsa exquisita ardenti febre. quod manifestè Galen. dictis pugnat præter id, quod in nullo aliorum genere contineri posset, vt superius ostensum est. quapropter optimè Galen. eodem secundo libro de Crisibus dicebat, acutissimas, maximèque adurentes febres hoc solo à tertianis differre, quod in his flauæ bilis humor in vasis vnâ cum sanguine continetur: in tertianis verò, cum vehementer moueatur, per singulas corporis partes disseminatur: quamuis in eo, qui vtrunque facit morbum, humore communicent. Idem est ergo earum genus eadem ambarum causa, ambæ ex necessitate acutæ secundum magis, & minus tantum ratione locorum diuersorum discrepantes, qua ratione exquisita febris ardens poterit acutissima, atque ardentissima nuncupari, prout Galen. eam appellat: ipsa verò tertiana acuta, atque ardens, prout vbique locorum eius verba sonant. Nec minus tertianam esse acutum morbum ex his, quæ Galen. secundo progno. asserit, percipere possumus. quo loco discrimen asserens inter extremarum partium refrigerationem in diutinis morbis, & eam, quæ in acutis accidit circa accessionum principia, duplicem naturam acutorum conscribens, qui cum febre sunt, vnâ cum inflammatione in visceribus, & reliquam sine ea dixit, quod in morbis acutis cum inflammatione propter inflammationis magnitudinē in visceribus fatigantur parum sanguinis in omne permeat corpus, plurimum verò eius in parte inflammatione affecta includitur. & ob eam rem licet extremæ partes frigida sint: mediæ tamen corporis

corporis partes, quæ sunt thorax, & venter admodum calent. Horum morborum idemmet Gale. meminit commento Aphorismi 48. quarti libri, & primo septimi libri eadem eorum asserens rationem. Demum subdit, At verò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehensens aut refrigeratione, non solum extremas corporis partes, sed etiam cutem circa costas, ac ventrem frigidam reddunt, ea quidem circa viscera vitium non ostendit: Cum in hac verborum serie acutorum morborum Galen. meminerit, in quibus annotatio cum rigore prehensens, quærendum ab eo, de qua febre loquutus sit. non erit dicendum, quod de quartana: quoniam, licet cum rigore inuadat: inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæc duæ tantum febres cum rigore inuadunt. At si de tertiana, quæ cum rigore inuadit, Galen. intellexit, cum hoc proprium sit ipsius exquisitæ tertianæ: quis audebit eam negare esse morbum acutum? Dicet fortè quispiam Galenum per rigorem horrorem voluisse intelligere: & propterea per acutam febrem cum rigore prehensens semitertianam significauit. quæ quidem ex Hippocratis sententia primo de morbis vulgaribus acuta est, aut de aliqua alia continua, quæ cum horrore inuadit intellexit: possunt enim quædam esse huiusmodi Hippocrate auctore primo de mor. vulgari. & Galeno primo de arte cur. ad Glauc. Huic obici volo, nullibi Gale per rigorem horrorem intellexisse: immo inter eos lib. 10. method. medendi & secundo de causis sympto. discrimen non minimum conscripsit, asserens rigorem propter multitudinem, ac excrementorum acrimoniam, impetumque celeritatem, cum per sensibilia corpora ferantur, atque ob laborantis virium infirmitatem fieri: contra horrorem excitari, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas est remissa, tum etiam copia minor, ac vis naturalis tristanti obstitit ex diuersis denique causis omnino cum fiant rigor, & horror: nequaquam poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero confundi. qua de re nec de semitertiana Galen. dicta verificari possunt: cum eius non tantum cum horrore prehensens accessio, immo horrida sit, maiori scilicet accessions parte ab horrore occupata, qui medium est rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi possunt: cum omnis continua febris (vt idem testatur secundo de disse. feb.) suapte natura, si exquisita est: horrorem non habeat, neque rigorem: quamuis Hippo. 1. de morb. vulg. & Galen. primo de arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis febrem incipere posse cum paruo rigore affirmauerint: qui tamen rigores paucissimi, ac minimi sunt vt Hippocra. eodem loco testatur, quem Galenus exponens asseruit per paucissimos rigores Hippocratem horrorem voluisse indicare, cum nanque scriptum reperitur paruus, seu minimus, aut paucissimus rigor: possumus, immo debemus horrorem intelligere: at non possumus si simpliciter rigor compertum sit. Cum rigore igitur retulit Gal. 2. prog. annotationes per acutos morbos prehendere, & non cum paucissimo, siue paruo rigore. qua re de horrore minime intelligendum erit, sed de vero rigore, qui non nisi in tertianis, & quartanis, cum earum accessiones inuadunt, conspicitur. at cum nequeant eius dicta de quartana veritatem habere, non enim est ipsa morbus acutus: necessariò de tertiana verificabuntur. & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. Vterius, si Hip. 1. de morb. vulgari. semitertianam febrem appellat horridam, continuam, & acutam, cum horrorem suscipiat à quotidiana, & tertiana simul, quoniam mediū quoddam est inter tertianæ rigorem, & frigus quotidianæ eueniens, continua autē sit propter quotidianam, quæ continua est: quæret quispiam, à qua istarum febrium acuitatem habeat. & non erit dicendum, quod à quotidiana: nam ipsa inter tardos morbos, ac diutinos comprehenditur, etiam si continua sit, & non inter acutos: quoniam non est celeris motus, nec ab vtriusque simul velut horrorem suscipit, nam quod ex sua natura quotidiana sola non habet, etiam cum alteri coniungitur, ex se tribuere nequit. at acuitatem ipsa nequaquam habet, cum nec ipsa febris acuta sit, vt tum ex eius motu, tum ex eius caloris qualitate constat. ergo nec, cum alteri febre copuletur, acuitatem illi præstabit. relinquatur ob id pro-

2. prog.
com. 41. epid. 5. p.
text. 231. epid. 5. p.
text. 34. sec
2. text. 25
1. ad Glauc.
c. 5
cap. 4
cap. 5cap. 8
locis citatis
supra

com. 4

1. epid. 5. p.
text. 23

pterea acutam febrem semitertianam dici: quoniam tertiana habet coniunctam qua ratione fit, ut, si per eam semitertiana acuta febris dicatur, quod ipsa quoque tertiana febris acuta sit: congruum insuper erit, cum tria in se complectatur semitertiana: horrorem videlicet, continuitatem, & acutiem, vnum habeat ex quotidiana, continuitatem videlicet, reliquum ex tertiana, acutiem scilicet, tertium vero horrorem ab utrisque. Quae omnia confirmare videtur Galen. 2. de Diff. feb. dum inquit, Quod, ubi tertiana exuperat febris: magis erit horrida semitertiana, & aliquid rigoris in accessione assumit. statim itaque calidior talis est, & ardentior, ac celerius peruenit ad consistendi vigorem. ubi vero pituitosus exuperat succus: frigus extremarum partium exuperabit, & horror paruus erit, pulsusque contractio fortior, ac diuturnior est, & lentè accessio increfcit, multoque post tempore viget: non tamen sitim efficit, neque ardorem. & post pauca subdit, Incrementum vero post initium propter tertianam facile suscipit caliditatem, atque ad consistendi vigorem festinat, propter pituitosum autem tardè, citius igitur, aut tardius deuenit ad summum vigorem semitertiana, potissimum quae non exquisita est, prout tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad summum vigorem accessio deuenit, statimque calidior, & ardentior erit talis febris. at, si quotidiana; & diuturnior erit, lentèque accessio increfcet, & multo post tempore vigebit, ut ex praedictis Gale. verbis constat. quo fit, ut nullo modo acuta appellari possit semitertiana propter quotidianam: cum ex ea oppositas penitus conditiones excipiat: tardum videlicet motum, diuturnitatem: & neque sitim, neque calorem causerit: tertiana vero celeritatem motus ardorem, caliditatemque maiorem, ac sitim suscipit: quae omnia acutis febribus insunt. quare, cum propter tertianam, quam coniunctam habet semitertiana, acuta febris dicatur, & ipsa quoque tertiana acuta febris erit. Quod, si dixerit quispiam copulatam tertianam cum quotidiana, quando semitertiana fit, non esse exquisitam, sed notham: in idem incidet: nam nec acuta dici potest notha tertiana, nisi propter biliosum succum, qui in ea redundat. qui cum syncerior sit in exquisita tertiana, quam in non exquisita: acutior erit semitertiana, quae cum exquisita tertiana composita est, quam, si cum non exquisita componatur. & si cum non exquisita copuletur quotidiana, licet ab ipsa tertiana acuitatem habeat, quae non exquisita est, praecipue tamen eam acquirit propter flauam bilem redundantem in ipsa tertiana notha, & non propter permutationem alicuius alterius succi melancholici videlicet, vel pituitosi, ex quibus, ut declarauimus in Gal. doctri. diutini, & non acuti morbi excitantur. Idem quoque Hippo. 3. Prog. tertianam morbum esse acutum aperte innuit: nam, cum de dolore capitis per febrem acutam non exitiosam verba faceret: ait, Haec accidunt viris, & mulieribus potissimum in tertianis minoribus natu, etiam in illis magis vero, & in feb. continuis, & in veris tertianis. tertianas itaque absque controuersia hoc loco Hippo. inter acutos dinumerauit morbos: est etenim liber prognost. de Morb. acutis, ut ipsemet in principio dicti lib. fateatur, & Gale. primo de Crisib. ac eodem lib. Prognost. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus terere opus est, diuersisque rationibus, & auctoritatibus veritatem hanc fulcire tento? cum ipsemet Galen. eam commento Aphor. 29. tertij libri apertissime fateatur. quo loco, cum Hippo. in Aphorismo conscripsisset nonnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminuit acutarum exponens Gale. Hippo. verba inquit. Cum vero non sat plene de acutis febribus dixisset: neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quae & in pueris nihilominus fieri videtur, sed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes: haec enim praeter ceteras febribus sunt biliosissimae, & pluri-
ma iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipsa superabundat aetate, in qua morbi tales in summo vigore consistentibus accidunt. per quae verba liquidò ostendit Galenus tertianam esse in numero acutorum morborum, acutarumque febrium. & reddens causam, cur ipsa, & ardens febris plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana, & febris ardens inter ceteras febres sunt biliosissimae;

simae: bilis vero plurima iuuenibus ratione aetatis redundat. Ex quibus verbis colligo biliosas febres esse acutas omnes, & quanto biliosiores fuerint, tanto acutiores. At, si quispiam forsitan dixerit Gal. de continuis tertianis, & non de intermittentibus loqui, cum dixit, Sed ex acutis tertianas maxime; Ei responsum sit, nullibi compertum esse apud Galen. per tertianam absolute prolatam intellexisse continuam, veluti neque per quotidianam, vel quartanam, sed perpetuo cum appositione continuam, ut in sexcentis locis patet. immo commento Aphor. 59. quarti lib. asseruit non modo Hippocratis, sed omnium Graecorum consuetudinem esse tertianam ipsam aliquando cum adiectione exquisitam, aliquando simplici appellatione, tertianam scilicet tantummodo nominare: velut ipse quoque consuevit primo de morbis vulg. & secundo de Diff. feb. non semel duntaxat eam simplici appellatione nominare. Qua de re, si quis vellet in praedictis Gal. verbis per tertianas continuas intelligere, non modo Hippo. & omnium Graecorum consuetudinem euerteret, verum eundem Galenum destrueret cum non intelligendo, eiusque dictis falsum omnino, ac contrarium sensum tribuens. cum igitur per tertianam absolute prolatam in Hippo. & Gale. doctrina continuam intelligere omnino quispiam nequeat, eamque dixerit esse Galen. acutum morbum, ac acutam febrem, velut etiam fusissimè nonnullis rationibus probauimus, valeant perpetuo, qui eam non esse huiusmodi pertinaciter sibi ipsis persuaferunt suam ipsorum opinionem quibusdam Galen. dictis fouere cogitantes: quae quoque veritas promptius pateat, in medium afferre, ac exponere non piguit, simulque eorum rationes, quibus ea rueri conantur, soluere non praetermittam. interim Arabum principem, qui Galeni opinioni, ac veritati adhaeret non praeteream, potissimum cum Gal. se esse interpretem fateatur: libro enim quarto sen. prima, tracta. primo, cap. 4. inquit. Et tertiana pura, & caussa sunt de acutis valde, & eodem libro. & sen. tracta. secundo, capitulo quarto dicebat. Et tertiana quidem pura est acuta propter subtilitatem materiae: & eius caliditas est magna mordacitua propter fortitudinem cholerae. Qui tamen tertianam contendunt non esse morbum acutum, hac prima ratione credunt id confirmare: de ratione namque morbi acuti si cum febre sit, inquirunt, est, quod si cum febre continua: sed tertiana non est huiusmodi. igitur non est morbus acutus. maiorem esse Gale. asserunt in commento Aphorif. 30. quinti libri, quo loco dixit, Si enim sit cum febre morbus: necesse est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus. Huic primò responsum sit falsum esse, quod de natura omnium morborum acutorum, etiam eorum, qui cum febre sunt, sit: esse cum febre continua. & cum illud confirmant: Galen. auctoritate dicimus, quod velut apud Hippo. illud verbum graecum *ἀνάγκη*, quod Latine sonat necessarium, non facit enunciationem talem, quod impossibile sit aliter se habere, seu perpetuam, ut idemmet Gal. testatur cum Aphor. 58. sexti libri. sed quod magna ex parte solet ita accidere. & propterea non tantum in Aphorif. sed in aliis quibusdam eo utitur, quamuis res ipsa non semper eodem modo eueniant: & si figura dicendi perpetuitatem quandam indicet. Sic apud Galen. dicendum erit, quod per illud verbum *ἀνάγκη* voluit intelligere, quod magna ex parte consuevit accidere, ut sensus verborum eius sit: si enim cum febre morbus: necesse est ipsum, hoc est, morbum, a ex parte febres habere continuas non propter hoc abnegans febrem aliquam intermittentem esse morbum acutum. vel rectius dicendum falsum esse id, quod primò asserunt, ac Galen. auctoritatem haud esse ad propositum: nam, cum duplex sit acutorum morborum cum febre natura, vna in humoribus calidis, qui nullam obsedere propriam sedem: altera cum loco aliquo patiente utpote ortis in visceribus inflammationibus quibusdam, eodem Galeno auctore comm. Aphor. 19. secundi lib. cum Galen. dixit, Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus. de eis intellexit morbis acutis, qui aliquo loco patiente fiunt, inflammatione videlicet viscis aliquod, & praesertim princeps fatigante. quorum morborum natura est, quod necessarium, atque perpetuo sint cum

febre continua: & non de eis verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obfedere proprium locum id autem ostendunt apertissime verba eius, dum asseruit. Si enim sit cum febre morbus, ut secluderet eos ab his, qui sine febre fiunt parte etiam aliqua patiente, ut apoplexia: necesse est, inquit, hunc eundem morbum febres habere continuas. præsupponit itaque primo aliquem fieri morbum acutum, ad quem febris sequatur: illam demum asserens ex necessitate debere esse continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere veritatem habere posset, nisi in his, quæ supra diximus inflammationibus ortis videlicet in viscerum aliquo, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, & aliis huiusmodi morbis quasdam determinatas sedes fatigantibus. Ex quibus constat Gale. non id asserere, quod isti putant in prædictis verbis febrem videlicet omnem acutam necessariò esse còtinuam: sed eam dixit necessariò esse continuam, quæ ad aliquem morbum acutum sequitur, vtpote qui aliqua determinata parte patiente sit, velut in alicuius visceris inflammatione conspicitur, non propterea negans per hæc verba, quod aliqua febris acuta, ut diximus, possit esse intermittens. & propterea hoc falsum est, quod isti dicunt omnium acutorum morborum naturam propriam esse, ut febrem continuam habeant: cum in ea acutorum natura, quæ in humoribus calidis sit solis, qui nullum obfedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, veritatem haud habeat, veluti supra probauimus. At mox quæ diximus, oppugnabit quispiam nullibi asserens horum morborum Hippo. nec Gal. meminisse. Cui responsum dabimus & horum ambos mentionem fecisse, ut liquet his, qui non corticem tantum, sed internam medullam eorum verborum gustarunt: nam, cum Hippo. primo Prognost. ait, spirationis facilitatem existimare oportet perquam magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cum febre infestat, & quadagesimo die iudicatur, nonne eorum morborum meminit acutorum, qui etiam cum febre intermittente fiunt, dum asseruit: qui cum febre infestat, non addens continua? At fortè diceret quispiam, quod, licet illud non apposuerit: tamen de continuis tantum voluit intelligere: verum hic præter id, quod verba Hippo. peruerteret, ac ea falsò intelligere ostenderet, Galeno quoque è directo pugnat: cum, si de eis tantum loqui voluisset, apposuisset utique continua, haud ignorans, quod per febrem simpliciter dictam intermittentem, & continuam, ac fortè magis intermittentem, quibus intelligere posset, pugnat quoque Galeno, qui secundo de diebus decreto. Hippocratem à quorundam calumniis defendens, qui eadem imposuerant sibi pugnantia scripsisse de morbis acutis: cum aliter in Aphorismis, aliter in prognosticis ab eo scriptum reperitur. ponderans prædicta Hippoc. verba de facili spiratione in morbis acutis inquit, Quod, nisi ipse Hippo. cognouisset acutorum duplicem naturam, non sanè distinxisset cum appositione quadam suam sententiam: verum simpliciter dixisset, quod facili spiratio in acutis morbis magnum valde momentum ad salutem habere putanda est. nunc autem, cum huiusmodi dictionem simpliciter acutos declaraturam sciret, non tamen ita, verum, cum his etiam alia complecti vellet, non sine ratione apposuit, primum, quibus febris copulatur non adscribens continua, quod absolute acutorum erat proprium, quibus verbis causam Galen. reddit, cur in prædicta dictione, cum dixit, Qui cum febre infestat, non addidit continua, inquit. Quia volebat Hippo. id non tantum verificare in absolute acutis, verum in aliis: nam, si voluisset eius dicta veritatem habere in absolute acutis tantum, opposuisset illud verbum continua, quod absolute acutorum erat proprium. cum igitur illud non absolute adscripserit, & propterea, ut inquit Gal. dictum Hipp. quod de facili spiratione scripsit, in aliis acutis verificatur, necessariò sequitur aliquem acutorum morborum, non tamen absolute, & simpliciter esse cum febre intermittente iuxta Hippo. sententiam. Sed mox quispiam rursus instabit inquit. Hoc, quod diximus Hippo. pugnare, qui primo de Rat. vi. in morbis acutis fatetur acutorum morborum febres omnino esse continuas. huic responsum volo primo

1. reg. 4. 11.
1. 2. 3.

1. 2. 3.

1. 2. 3.

primò Hippo. eorum meminisse acutorum morborum, quos præter acutos nominabant: ut pleuritides, peripneumoniae, phrenitides, & c. & propterea ad eorum mentem dixit, horum omnino febres esse còtinuas: nam hi tantum à præter acutis morbi nuncupabantur. vel dicas, si ex propria sententia illud senserit verbum *πῶς* non semper omnino, sed interdum magna ex parte Latine sonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres esse continuas Hippoc. retulit. id quod nec nos supra negauimus. vel & rectius, quod de his acutis morbis ibi loquitur, qui proprie, & absolute acuti nominantur. hi sunt, cum determinata parte affecta inflammatione videlicet orta in aliquo viscerum, velut series verborum eius sonat, ut quiuis poterit videre, quos insuper idem Hippo. primò de morbis vulga. acutissimos nuncupat maximos, ac grauissimos: in his nanque omnino febris est continua. at in aliis, qui alterius sunt naturæ, non inconuenit interdum febres esse intermittentes, velut supra declarauimus. Non ergo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum esse acutum cum febre intermittente, modò de absolute acutis non intelligatur, maximis, ac grauissimis morbis, velut ipse primo Prognost. in prædicta dictione tacite confessus est, ut Gal. placuit. Verum quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino esse cum febre continua de absolute acutis, maximis, grauissimis, & acutissimis intelligendum erit: hi nanque sunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac proprie acuti nominantur, ut Galen. visum fuit libro tertio de Difficult. respi. ea parte, qua Hippoc. verba primo de Rat. vi. conscripta hoc modo exponit. Quod verò aliqua intermittens febris acutus morbus sit, apertissime Gale. ostendit secundo Prognost. ut diximus supra. insuper & secundo de diebus Decre. dum inquit, Nonnulli autem statim ab initio morbi, velut prohibiti, tardèque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadagesimum producuntur. duplex autem horum quoque natura est: vel enim accessionum remissiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris semper durat. & subdit, Tales etenim acutorum naturæ adherere videntur, iam alij manifestè sunt diuturni. connumerat hic, ut liquet, Galen. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his sermonem faciens vltimo loco dixit, alios ab his, quos conscripserat, omnes esse diuturnos. hoc idem patere poterit cuius eius verba inspicienti, quæ asserit de acutis morbis in commento Aphorif. 1. 9. secundi libri, & quæ de tertiana scripsit comment. Apho. 5. 9. quarti lib. Sed circa hoc iterum hæsitare còtingit: nam idem Gal. com. Aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis esse inseparabiles, & commento præcitati Aphorif. 1. 9. secundi libri in acutis morbis dixit febres omnino esse continuas. comment. quoque Aphorif. primi septimi libri auctoritate Hippo. scriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino sunt continuæ. at, si eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus: promptissimè hæc Gal. verba conciliabis: nam, cum dixit à morbis acutis febres esse inseparabiles: de absolute, ac exactè talibus loquutus est: ut de causo, synochis, vel reliquis morbis, qui cum parte patiente fiunt inflammatione videlicet orta in visceribus, qui quidem absolute acuti dicuntur. & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamus, verum in alia acutorum morborum natura illud fatemur, ut supra ostendimus. Ad reliquas Gal. auctoritates bifariam quoque respondere possumus, ut puta similem offerendo responsum cum acutorum distinctione, & insuper asserentes ipsum vti verbo *πῶς* quod nò modò Latine significat omnino, sed plurimum & magna ex parte, ut velit Gal. non omnino, sed magna ex parte febres continuas à morbis acutis esse inseparabiles, quamuis prima responsio congruentior sit. Atqui rursus dices Galen. tertio Prognostico. voluisse morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam, ac febre continua. & subdit. Si enim non ita sit, quanquam circa decimum quartum soluatur diem, aut etiam citius, eiusdem appellationis nequaquam censemus. At dicimus nos Gal. eo loco narrare differ. morb. secundum diuersas temporum præfinitiones. quapropter circa ea ambigit, tum de morbo acuto, qui interdum decimum quartum diem

1. epid. 3.
1. 2. 3.

1. 2. 3.

1. 2. 3.
1. 2. 3.

1. 2. 3.

pertransit, protenditurque usque ad vigesimum: tum etiam quod nonnulli alij morbi etiam si in quatuordecim diebus finiant, aut citius, acuti non sunt appellandi, nisi hi & magnitudinem quandam habeant, & sint eum febre continua: verum nanq; fatetur, quoniam hi proprie acuti ab eodem Gal. nominantur, tertio de Difficul. respira. & absolute acuti nuncupantur 2. de Diebus decreto. quod alij sint, qui non ita proprie absolute, seu exacte acuti dicantur non negans: quin immo & 2. Prognost. & 2. de Diebus decreto. ac commento. 19. Aphorif. secundi lib. sepius citati, sexcentisque aliis in locis illorum meminit, qui autem exacte, seu absolute acuti dicuntur, hi & magnitudinem habeant, ac febrem continuam oportet. at qui non ita absolute sunt, satius erit, quod ad summum vigorem celerissime properant, ac magni sunt iuxta eiusdem Galeni sententiam comment. Aphor. 2. 3. secundi libri, siue continua fuerit febris, siue intermittens. Et, ne sepius eadem repetantur, dicimus, quod vbiunque in Hippo. & Gal. commentariis fuerit compertum acutos morbos omnino esse cum febre continua, perpetuo de exacte seu absolute acutis intelligendum erit. quos morbos Hippo. 1. de Morbis vulg. acutissimos, maximos, ac grauissimos nuncupauit: & vt Gal. exponit, tum in febris eueniunt, quae vocantur proprie synochi: tum in aliis, iuxta quae singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestat, nec tamen ad integritatem veniunt. inter quos nolumus tertianam connumerari: verum fatemur in alia acutorum morborum natura comprehendendi, nec id eorum dictis pugnare, immo satis consonum esse censemus, vt abundantissime probatum est. Non est igitur de ratione cuiuslibet acuti morbi, quod sit cum febre continua iuxta Hippo. & Gal. decreta, sed eorum tantum, qui exacte, seu absolute tales dicuntur: quamuis quidam sibi ipsis falso illud persuaserint. Amplius tertianam non esse morbum acutum alia ratione probare tentant: nam, cum acuti morbi ex eorum natura periculosi sint, ipsa vero tertiana periculo valet, vt patet auctoritate Hippo. 43. 4. lib. & Gale. cum in eius commento, tum etiam primo de Arte cura. ad Glauc. dum asserit eam esse mitissimam, & minime periculosam, vt pote quae nec ex inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occasionem habeat, propterea quia intermitit: qua de re non erit morbus acutus. at quod periculosi sint acuti morbi, cum Hippo. confirmare conantur, qui primo de Rat. vi. inquit. eorum plurimos enecare. & primo de Morbis vulg. eos asserit praeter ceteris omnibus esse lethales. hoc insuper corroborant Galen. auctoritate secundo de Diebus decreto. qui Archigenem summopere laudabat, quod acutos morbos non nudis temporibus solis, sed motu, & natura appellauerit, eos videlicet, quibus motus velox, & subito periculo adueniunt. hos quoque cum periculo coniunctos esse testatur idem Galen. ex propria sententia eodemmet. lib. primo de Morbis vulg. At, si eorum memineris, quae paulo ante diximus de acutis morbis, facillime huic rationi velut friuolae, & exigui momenti responsio patebit. diximus nanque eorum morborum naturam duplicem esse: vnam citra aliquem determinatum locum affectum: reliquam cum loco aliquo patiente, seu inflammatione affecto, praesertim si princeps viscus fuerit, & inflammatio magna. in his itaque, qui sunt prioris naturae, vt qui non ex inflammatione originem ducant, sed ex humoribus calidis solis, si neque ex maligna humorum putredine occasionem habeant, qui plurimi sunt, proprium non est cum periculo esse: quin immo ferè cuncti, qui huius naturae sunt morbi, periculo vacant, praesertim si intermittant velut Galeno visum fuit com. praecitati Apho. 43. quarti libri. horum quoque annotatio interdum cum rigoreprehendit, aut refrigeratione, velut Gal. sentit secundo libro Prognost. reliqui vero acuti morbi, qui loco aliquo patiente fiunt, & prorsus febres habent continuas absolute, ac exacte acuti appellati: immo ab Hippo. primo de Morbis vulg. acutissimi, maximi, & grauissimi dicti, non modo periculosi sunt, vt placuit Archigeni, & Galeno, verum praeter ceteris omnibus sunt lethales, ac interficiunt, eodem Hippo. auctore primo de Morbis vulg. & primo de Ratione vict. in morbis acutis. cuius naturae

cap. 9
cap. 12
loco cita.

1. epid. f. 3
tex. 3

1. ad Glauc.
cap. 8

tex. 8
1. epid. f. 3
tex. 3
cap. 12

1. epid. f. 3
cap. 3

com. 4.

1. epid. f. 3
tex. 3
1. epid. loco
citato 1. reg.
aut. tex. 8

naturae acutos morbos cum periculo coniunctos esse nemo sanae mentis negare audebit. At quod de his, & non de aliis loquatur Hippo. ex verborum eius lectio- ne praecitati locis cuiuslibet, vel parum erudito liquet, velut etiam doctissimus Gale. exponit. Quod vero Archigenes 2. de Diebus decre. de his quoque sermo- nem faciebat, cui non patebit, si Gale. verba inspiciat, ac intelligat: dicebat enim, quod Archigenes laudandus erat, qui non solum temporibus solis nudis, sed motu, & natura magis acutum, vel peracutum morbum appellauerit, cui videlicet motus velox, & subita pericula adueniunt: non enim Archigenes quemlibet acutum morbum, sed magis acutum, vel peracutum his conditionibus describebat, vt Gale. phrasis indicat. at qui huiusmodi morbos neque nos negamus cum periculo coniunctos esse, sed alterius naturae acutissimi, maximi, ac grauissimi appellantur: qui quidem in humoribus calidis solis fieri consueverunt, qui nullum obsedere locum: hos, inquam, fatemur interdum periculo vacare, praesertim si intermittant, vt tertiana, de qua loquimur, propter iam traditas causas. Non est igitur de ratione cuiuslibet morbi acuti esse cum periculo, velut quidam imaginati sunt: sed tantum, quod sint velocius motus, & magnitudinem habeant Gal. decreto comm. Aphorif. 19. & 23. 2. lib. sepius citati. Et, si apud eius scripta compertum fuerit quandoque asserere acutos morbos cum periculo esse coniunctos: de his intelligendum erit, qui absolute tales sunt acutissimi, maximi, & grauissimi, velut Hippo. & Archigenes quoque sentit. At denique aduersus ea, quae diximus instabunt, Hippo. dicentes, ac Galen. nullibi horum acutorum morborum, qui sine periculo sunt, meminisse: immo semper de acutis verba facientes illos periculo coniunctos esse dixerunt. Respondebimus nos & horum quoque non omnino esse oblitos, sed interdum sermonem fecisse: nam Hippo. 3. Prognost. cum inquit, simplicissimae enim febres, hoc est, placidissimae, ac mitissimae, vt Gale. exponit, & signis firmata securissimis, quarto die, aut citius desinunt, de acutis febribus simplicissimis, ac securissimis loquutus est, quas dixit iudicari quarta die, aut citius. Sed dicent forte non de acutis febribus intelligere per haec verba, sed de diariis. At qui hoc asserere est Hippo. non modo non intelligere, sed eius omnino verba peruertere: cum & ipsemet, vt superius annotauimus, circa finem eiusdem libri fateatur se cuncta eo libro conscripisse de acutis morbis, & aliis quicunque ex his consistunt. cum vero febres diariae nec acutae sint, vt diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis consistunt: quoniam nec quarto die, aut citius desinunt, sed ultra protenderentur, sequitur ergo, quod inter acutas connumerari debent praedictae febres, quas simplicissimas, ac securissimas Hippo. nuncupauit. At, quid alia opus est ratione ad probandum Hippo. de Acutis febribus in ea verborum serie loqui: si Gal. hoc modo eadem verba exponit 1. de Crisibus asseres, ea de acutis febribus intelligi debere: quod si ita est, meminisse igitur Hippo. febrium acutarum, quae sine periculo sunt, in praedicta verborum serie. quae propter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo coniuncta; immo, si liceat Hippo. per Gal. exponere: forte per praedictas febres exquisita tertiana intelligenda sunt: cum has Gal. 1. de Arte cura ad Glauc. mitissimas, ac breuissimas appellauerit, praeter id, quod minime periculose sunt: aliter dicant quae, de qua alia febre Hippo. dicta verificari valeant, nisi de tertiana ipsa exquisita seclusis diariis, de quibus, vt diximus, impossibile est Hippo. loqui: cum inter acutas febres nulla alia reperiatur, quae mitior, & simplicior (vt ita dixerim) ac securior ea sit: praesertim si febres quarto die, aut citius desinant, vt tradit Hippo. At, si velis aliam aliarum acutarum febrium voluisse Hippo. intelligere, & non exquisitam tertianam: satis erit me monstrasse Hippo. febres acutas citra periculum interdum scripisse, & non cunctas, eius sententia, periculo coniunctas esse, velut quidam ad eius mentem falso sentiunt. Gal. insuper Hippo. ac eorum, quae diximus, non immemor, primo de diebus decreto. talia verba retulit. Si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem periculosum signum ipsi attulerit, sed in vrinis ali-

cap. 12

tex. 2

cap. 16

cap. 8

cap. ult.

qua concoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartum diem morbus soluetur: quin etiam, si multa lethalia i. die statim deprehendantur, morietur plane non extra quartum diem. & subdit, At, si acute febricitet, nullum verò lethale adfit, immò nec aliqua concoctionis nota fieri non potest, vt hic quartanus decedat. Et lib. i. de Crisi. loquens de præcognitione futuri vigoris, quod quidem medicus minimè ignorare deber: aliàs periculum erabit, inquit ipse. Quid enim, si aliquis primo statim die nullum habens signum periculosum, verum insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam, an non in propatulo est medico, qui in artis operibus est exercitatus, hunc in primis quatuor diebus crisi habiturum: & eò magis, si nebula aliqua, vel suspensio ibi adesset: atque etiam tantò plus, si bona subsidencia. & post pauca iterum dicebat. Sicuti igitur, quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet diem septimum non transcendet. Non igitur proprium est acutatum febrium omnium esse cum periculo, sed earum quasdam esse simplicissimas, ac tutissimas satis admodum cum Hippoc. & Galen. probatum esse censeo, velut nec eas penitus cum febre continua esse nisi acutissimæ maximæ, vehementissimæque sint: nanque de his veritatem habent Hippoc. Galen. vnà, & Archigenis dicta, si apud eos compertum sit acutos morbos cum periculo coniunctos esse, ac cum febre continua non de his, qui alterius naturæ sunt, vt probauimus. Hac itaque ratione conciliari possunt quæcunque in eorum commentariis scripta de acutis morbis comperta sunt; cum non vno modo de eis vbiq; locorum sentiant, ac pugnantia asserere videantur: nam interdum de absolutè acutis verba facientes pericula, & febres continuas habere asserunt, se penumero citra periculum, ac febrem continuam morbos quosdam acutos esse affirmant: cum videlicet non de absolutè, seu exactè acutis loquuntur, quamuis ipsi decimum-quartum diem non excedant, in quorum numero exquisitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Est nanque ipsa in numero acutorum morborum simpliciter dictorum, non tamen absolute, & exactè talium, sed eorum, qui non absolute, dies dicuntur: cum non sit febris continua. quapropter & periculo vacat, vt diximus, & septem circuitibus, quod tempus longissimum est, terminatur, quod etenim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio Gal. auctore 3. Progn. & commento Apho. § 4. lib. illud nanque, quod omnium acutorum morborum naturam complectitur, est motus celer, & magnitudo: cuncti etenim, & magni sunt, & celeriter iudicantur, vclut superius ex Galen. sententia commen. Aphorif. 19. & 23. 2. libri probatum est, quod nanque cum febre continua sint, vel non, cum periculo, vel absque eo, magis, vel minus acutum morbum denuntiant seu absolute, vel non absolute talem, vt patet apud Gale. 2.

com. 7

cap. 13

de Diebus decret. cum ex propria, tum ex Archigenis opinione. Quibus igitur rationibus tertianam non esse morbum acutum quidam probare nixi sunt, tot, & tales existunt, quæ quantum valeant, quidque momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modo facile rationes hæ delentur, sed, si reliquas innumeras præ manibus habuerint; ex his, quæ conscripsimus, promptè responsio patebit.

F I N I S.

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS, ANELLVS

LO TURBOLO, ET PADVA.

NO GVGLIELMINO

S. P. D.

DETIISTIS quàm sapièsimè summa, quæ fieri potuit, diligentia (iuuenes peritissimi) vt scriberem, quid sentiam de sanitatis latitudine, quam Galenus breuissimè, ac absolutissimè tradidit: ex quo factum est, vt tot, varia, minimèque sibi constantes extarent sententiæ, quæ vestros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrem, ne meo ab officio discedere viderer, huic iusta petitioni vestra, amicique alijs ad hoc ipsum nos hortantibus, satisfacere constitui: & Galeno addictus succisuius (vt aiunt) operis hæc scripsi: non enim intermittere studia seria possum, sed ne remittere quidem: aut relaxare ingenium: tantum abest, quin otiosi valeam: & si quid oçij superest, in agrotis curandis (vt nostis) consumere oportet, nec propterea meum institutum non tenui. Verùm quò vobis satisfaciam, ea scripta sunt via & ratione, vt facile quacumque Gal. olfecerit, percipere poteritis. Sed, si qui sint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitati ab eorum sententia discedere nequeunt, & nostra huic opinioni nulli post Gal. memoriam scriptæ repugnauerint: Gal. se repugnasse sciant: vòsque ex illius sententia omnia poteritis asserere. Valete.

ANELLVSTURBOLVS
LECTORIS.

Solent, Lector, quæ ab Altimari aduehuntur, noua esse, hominù que curiositatè, quæ noua semper exoptat, allicere. Ecce sanitatis, quam vocant, latitudinem ab Altimari ad nos transfretatam, te nunc ad legendum inuitat, atque allectat. ea certè si Galenum spectes, vetus est: sin post Galenum scribentes, noua. ne mirere, nec temerè despicias, priusquam rem assequaris: scio enim te nec montes parere mures, nec Aegyptiorum templavisorum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum referendum expecta. Vale.

14

DONATI ANTONII
ALTIMARI, MEDICI AC
PHILOSOPHI NEAPOLITA-
NI, DE SANITATIS LA-
TITVDINE.

1. de Sanit.
tuen. cap. 5

De differ.
mor. cap. 2

1. de Sanit.
tuen. cap. 4

cap. 5
cap. 2

loco cit.

SI QVIS exactè velit iuxta Galeni sententiam numerum, ac ordinem salubrium corporum, neutrorum, ac insalubrium dignoscere, quæ sanitate participant. hoc est, ut aiunt, sanitatis latitudinem intelligere, opus est nonnulla pro hypothese prius assumere: quorum primum est, quid per sanitatem intelligendum sit: & cum eodem Galeno dicimus, quod nil aliud, quàm eam corporis constitutionem intelligere volumus, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur, quam si quis velit alio nomine appellare quàm *ὕγεια*, ut ipse inquit, non reclamamus. Satis sit omnium consensu comprobatum esse, quod homines tunc se sanos existiment, quum partium corporis ministerio, ad eas, quæ in vita necessariae sũnt actiones, sine aliquo vitio perfungi potuerint. At, quum corporis partes quædam ex ipsis elementis primo fiant, quæ similes dicuntur: quædam verò ex compositione dictarum similarium partium, quæ instrumentales appellantur, sintque actiones quædam primæ, & similarium partium: quædam secundæ, & instrumentariarum, animaduertas oportet secundò sanitatem non solum & absolutè consistere in medio temperamento, seu debita cõuenientia, quam *ὁμοιοτης* & *συμμετρία* appellant, elementorum, ex quibus constat. Sed ea duntaxat, quæ est similarium partium, in ipsis cõsistit: nam neque minus sanitas consistit in instrumentabilibus partibus. constat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compositione dictarum partium. Tertio scire licebit sanitatem, quemadmodum etiam, & morbum in corporum affectione, seu constitutione consistere, non in actione, siue actionis lætione, ut liquet primo de sanitatue. Et propterea dicebat Gale. lib. de diff. morb. § Hinc perspicuum existit, quod sanitas, non in operatione, sed facultate, & potentia potius est definienda. Et ut autem operari possimus, structura efficit naturalis. in hac ergo consistit sanitas. vnde & hæc ipsa ad operationem vim obtinet causæ. siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam, in idem vterque incidit sermo, ut ipse Galenus fatetur. Erit itaque sanitas affectio, seu constitutio naturalis, seu secundum naturam, actionem perficiens: Neque enim, si affectus secundum naturam se habeat, omnino etiam sanitas existit, ut Aegyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumque ruffus color, quorum nullum sanitas est: quoniam ad aliquod opus ædendum nullus talis color causæ rationem obtinet, ut eodem primo de Sanit. tuen. pater. Quartum pro hypothese præsumptum esto, quod quum sanitas, ut dictum est, symmetria quædam sit, & omnis symmetria duplici ratione non solum perficitur, sed etiam dicitur, ut Gal. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad summum peruenit & verè, prorsusque symmetria est, aliàs quæ ab huius absolute, perfectioneque paulu-

lum deficit: ita & sanitatis symmetria duplex vtiq; fuerit, hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa: illa paulò ab hac deficiens, non tamen eatenus, ut animal sit grauis, sed vñbus nostris adhuc non sit inepta. Prima sanitas, quæ infectilis simul est, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore usurpatur, quàm solidè subsistat. & esto, quod reperiri possit, de hac haudquaquam nostrer erit sermo, sed silentio prætereunda: nam si hos duntaxat sanos esse dixerimus, quorum singula membra suas absolutissimè obeunt functiones, frustra tentaremus sanitatis latitudinem cõdere, quum ea vna sola sit, & infectilis, ut prius diximus: de qua asserbat Gal. eodem primo de sanitate tuen. quod si ea sola, sanitas diceretur, & eos duntaxat sanos esse diceremus, quorum singula membra functiones suas obeunt absolutissimè, cæteros, qui minus probè sunt affecti, non esse sanos, inutiles, irrita que esset ars de sanitate tuenda. nam tali ratione nemo nostrum sanus existit. quare nec etiam nobis quærenda talis sanitas est, sed, ut diximus, silentio prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de optima nostri corporis constitutione, asserbat Galen. quod perquam rarissimum est, & tanquàm imago quædam normæ Polycleri, longissimòque temporis intervallo gigni solet. de ea itaque sanitate verba faciemus, quæ nec planè absoluta, optima, summaque est, sed paulò ab hac deficit. Et, quoniam sanitas hæc neque angustum quippiam est, aut infectile, aut omnino simplex, verum extendi ad idoneam latitudinem potest, maioris, minorisue ratione diuidua, propterea huius affectus, quem sanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem esse, cum Galeno asserimus, eodem libro de Opt. corpor. constat. primo de Sanit. tuenda. lib. Artis medic. & lib. de Differentiis morborum. Verum sanitates hæc, licet multæ, variæque sint, ut dicemus, ratione, quæ sanitates sunt, & communi omnium forma, vnde sanitates dictæ sunt, haudquaquam inter se dissident, sed maioris, minorisque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lacte visitur, quatenus candor est, non dissidet, sed maioris, minorisue ratione differt. ita quoque Platonis sanitas ab ea, quæ in Socrate est, quatenus sanitas, non differt: sed est eadem cum ipsa. differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non est, quàm maioris, minorisque ratio: quæ dissimilitudo non ab alio nascitur, quàm ab ipsa constitutione, vnde actio proficitur: respondent etenim constitutionibus opera. quæ de re quot sunt functionum differentia, tot erunt constitutionum discrimina. Sed hæc numerosæ sunt. erunt ergo & constitutiones æquæ multæ. Nec incõuenit, quod omnium, qui sani sunt, membrorum constitutio in symmetria consistat, & quod propterea multæ, variæque constitutionum symmetriae sint: Nam cuiuslibet sectæ sanitas symmetria quædam est: hæc autem symmetria, seu eucrasia, omnino infectilis, atque induisibilis non existit. Præterea neque cuique violentum apparere debet medium temperamentum, seu debitam cõuenientiam posse dici, quod medio ad vnguem temperamento non sit. nam ut potionem, & balneum *ὀκρόου*, hoc est, temperatum dicimus, non solum cum alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam quum ad eundem hominem in latitudine tale est, similiter aerem nos ambientem temperatum dicimus, etiam si in alterutram partem paululum sit propensus: ita quoque de medio temperamento sentiendum est. Insuper eodem primo de Sanitate tuenda. exemplo lyrae illud idem comprobauit. In lyris enim consonantiam ipsam, quæ summa, exactissimaque sit, vnicam, atque infectilem esse probabile est, quæ verò in vsu hominum venit, certè latitudinem habere. Saepè nanque quàm per commode temperasse videaris, alter superueniens Mûsicus exactius temperauit. Nil miri itaque, si eucrasiam in satis amplam latitudinem extendunt omnes: siquidem nobis ad omnia vitæ munia sensus vbique iudex est, ipsoque etiam eucrasiam, & discrasiam iudicabimus, eodem Galeno teste. Quapropter non immeritò in naturali corporis nostri constitutione illa maxima seruanda sunt, quorum beneficio functiones obimus. Est nanque similarium quidem partium eucrasia: instrumentariarum verò ipsarum conformatio, quæ constat ex earundem similarium forma seu figura, positura, numero, & magnitudine functionum causa.

cap. 5.

cap. 3

cap. 5

cap. 5

cap. 8

cap. 2

loco cit.

Interim illud quoque haud ignorandum, quod cuncta hæc quoque in latitudine quadam spectanda sunt; & quod longè melius est, satis amplam latitudinem sanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuò. vrgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbi statim nota est, absolute ita, citraque exceptionem loquenti, nisi adiectum sit, quæ præter naturam cuiusque sit: vt liquet eodem primo de Sanitate tuenda. & secundò de Temperamentis, idem confirmavit Galen. de Sanitatis latitudine. asserens aliam esse sanitatis, & aliam morbi intemperiem: morbi quidem ea, quæ à mediâ temperie longissimè abest: sanitatis, quæ paulùm. & septimo meth. meden. ait imbecilla verò actio, prout magis, minus talis est, aut ad sanitatis tuendæ, aut ad medendi tractationem pertinet, leuiter quidem impedita ad priorem, grauius ad posteriorem discernitur vtraque ex eo, quod à cõsuetis actionibus obeundis propter noxæ magnitudinem vel defistatur, vel non defistatur. Quantum igitur interuallum est inter id, quod perfectissimè functionem obit, & id, quod manifestè functionem aliquam habet oblatam, tanta est profectò & sanitatis, & distemperantiæ, & intra sanitatem consistit, latitudo. Ab hac proxima est intemperies morbosa, vt liquet eodem secundo de Temperamentis. Qua de re in eo statu, siue constitutione, quæ sanitas dicitur, non parua necessariò statuenda est latitudo. & ob id idem Galen. secun. artis Medic. inquit {quo fit, vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non parua, diuidatur} Erit autem prima quidem salubrium corporum, Secunda neutrorum, Tertia insalubrium. Nec minus scire opus est, quòd habitus nihil aliud significat, quàm stabilitatem, seu permanentiã affectionis: nam cuiusque rei, cum affectio bene adhærēs, aliusque defixa fuerit, habitus nominatur, vt patet lib. ad Thrasib. quemadmodum, quòd bonus habitus nil aliud est, quàm bene se habens habitus: nam, cum habitus stabilis quadam affectio sit, bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatem adiicit, vt idem Galenus inquit, Loquor autem de bono habitu, qui naturalis existit. Contrario modo se habet habitudo: nam non stabilitatem, ac firmitudinem: sed lubricitatem, & instabilitatem affectionis faciliè solubilis, & mutabilis significat. Quapropter non ab re Galeno eodem lib. concludebat geminam esse sanitatem: hanc videlicet, quam cum latitudine consideramus, quarum altera secundum habitum, altera secundum affectionem appellatur. Et iterum quæ in habitu dicitur sanitas, alia in habitu duntaxat est: alia secundum bonum habitum, atque hæc insuper bifariam dici potest, vt libro de Differentiis morborum liquet: quoniam alia dicitur simpliciter boni habitus, alia optimi habitus, quem summè bonum habitum appellabat idem Galenus lib. ad Thrasib. Hic etiam summè bonus habitus æquiuocè dictus ab Hippocrate scribitur aphorif. 3. primi libri, ita, vt à Gale. habeamus sanitatem in habitu, aut esse optimi, siue summè boni habitus, aut non optimi, sed simpliciter boni, aut in habitu duntaxat citra adiectionem optimi, siue boni. Reliqua verò relinquatur sanitas, quæ secundum affectionem dicitur eodem lib. ad Thrasib. libro autem de Differentiis morborum appellatur sanitas minus valens: & 5. de Sanit. tuen. fallax, & incerta per κατὰ φύσιν dicta differens à firma, & constante, quæ per κατὰ ἔξιν nominatur. Has etiam sanitates quandoque duas dicit esse eodem libro ad Thrasib. vt diximus, quando videlicet suprèma accipit earum genera: quandoque verò tres, quum sanitatem secundum bonum habitum non ita exquisitè considerat, diuidens optimum à simpliciter bono habitu: quarum vnã dicit esse propter imbecillitatem inutilem, & hanc appellat secundum affectionem alteram sanitatem in habitu, quæ non amplius imbecilla est, verum adhuc non robusta dicitur, sed actionibus media est inter sanitatem secundum affectionem, & bonum habitum, alteram appellat sanitatem secundum bonum habitum, quæ quidem robusta sanitas appellatur. Quibus ita suppositis vnã cum Gale. bona fronte concludimus cum non de aliis corporibus sanis, signis, & causis sermonem habuisse in lib. Artis medic. neque aliam diuersam ab his sanitatem considerasse, quàm considerauit in lib. ad Thrasib. aliàs aut hic superfluis, aut ibi (hoc est libro ad Thrasib.) fuisset

fuisset diminutus, licet diuersis vocibus vsus fuerit, vt qui artem sub alio docendi genere tractauerit lib. Artis medic. At, quomodo tales sanitates diuersæ, diuersaque corpora sana ordine quodam collocari possint, ita vt Galeni verba vbique locorum inter se consentiant, non admodum faciliè mihi videtur, potissimum quum quotquot sint auctores, qui de hac re scripserunt (quos viderim) tot in eis diuersas reperio opiniones. Nos verò breuiter, & faciliè cuncta Gale. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ Tyrones, saltem Galeni opinionem, ac veritatem valeant intelligere: quam hucusque eos non intellexisse puto.

Sanitatis ergo quam in latitudine contemplamur, ea medijs temperamenti exquisitè dicitur, seu optima constitutio appellatur: quæ nec vlli vitio obnoxia est, quod saltem sensu percipiatur. & qui talem habent sanitatem, ex eo dignoscuntur, quòd robustas habent operationes, & causas, quæ ægritudinem pariunt magis, quàm cætera corpora resistunt. hoc etenim est illud corpus, quod magis vicinum existit corpori absolutissimè temperato, ac cõstituto: quod corpus diximus potius cogitatione inueniri, & esse, vcluti exemplar quoddam. nuncupatur autem simpliciter salubre, & est illud, quod ab ipso natura ortu bonam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis, atque in his, quæ ex illis componuntur, instrumentis, est commensuratum. est verò & ipsum in duplici differentia: nam vel tale est semper, & ita simpliciter semper appellatur, quod quidem est optima temperantia præditum, ac maximè est commensuratum: vel vt multum, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, sed exiguum, & breue aliquid, & propterea simpliciter vt multum dicitur. Distinguitur autem ab eo, quod semper tale est, quoniam re vera hæc corpora salubria, vt multum, in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, sed ex eo, quod magis, minus in operationibus existit. ac, quia causas, quæ ægritudinem pariunt, non æquè resistunt, vt illa semper talia: Hæc sunt illa corpora, quæ Galenus dicebat lib. de Differentiis morborum, esse optimè constituta, & optimi habitus, & lib. ad Thrasib. summè boni habitus. neque mirum: nam, si in bono habitu non naturali, sed apparenti, vt qui Athletarum existit, Hippocr. considerauit summè bonum, vt patet Aphorif. 3. primi lib. eò magis in eo, qui verè, & naturalis & bonus est, reperitur is, qui optimus, seu summè bonus existit. Conueniunt itaque hæc duo corpora semper, & vt multum salubria in optimo habitu, licet exquisitior reperitur in vno, quàm in altero, omnia etenim huic cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine sanitatis erit simpliciter salubre semper, secundum verò salubre simpliciter vt multum, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Galen. primo artis medic. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Galeno salubria nunc appellantur: salubre nunc corpus est, vt ipse refert, quod in præfenti est sanum. est verò & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & cõmensurationem, non tamen optimam, ac sibi propriam, de iis nanque corporibus, vt mea fert sententia, idem Galenus intelligebat textu quarto se. artis medic. postquam optimæ constitutionis signa declarauerat, hoc est, corporis simpliciter semper salubris, cum dicebat {eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in cõsimilium temperatura, lapsum aliquid paruum habent: nonnulla verò in instrumentariorum commensuratione, & hoc quoque perexiguum} deinde subdebat {accidit autem hoc, vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtrisque} in cuius textu expositione, cuncti, quos viderim, cæcutiunt, opinantes Galen. per ea verba intelligere salubria multum, quod quidem multis rationibus falsum esse ostendam: primò quoniam corpora salubria multum nec errorem, neque lapsum aliquem habent in temperatura cõsimilium, aut in instrumentorum commensuratione, licet re vera & ipsa quoque in aliquo sint offensa: verum non ad eò vt error, seu lapsus, verè appellari possit. Rursum, si de salubri multum intelligere voluisset, frustra addidisset illa verba { & adhuc tamen salubria existunt} nam satis fuisset dixisse {eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt} si voluisset

cap. 2

cap. 7.

cap. 8

nobis

loco cit.

nobis offendere id breue, seu exiguum, quo deficiunt salubria multum, à salubribus semper, & non etiam addidisset illa verba, & adhuc tamen salubria existunt. Per quæ verba voluit potius vltimum gradum salubritatis nobis propalare, qui est corporis salubris vt nunc. Adhæc textu 6. reddi causa non poterit, cur iterum de eodem corpore vt multum salubri verba fecerit, si in 4. de eodem loquutus esset: nec non in paucis quibusdam verba diuersa de eodem corpore protulisset: nam eodem textu 6. volens nobis ostendere corpora salubria multum assererat, quæ verò ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, id quod non dixit in textu 4. per hæc verba, breue aliquid deficiunt, manifestauit salubre multum: ipsum nanque breue aliquid deficit à salubri semper. Deinceps dicebat, re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, per quæ verba luce clarius demonstrauit hanc offensionem minorem esse ea, de qua loquutus erat textu 4. nam ibi dicebat lapsum, seu errorem aliquem habere, licet paruum: modò in plus se habet lapsum aliquem habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus sit. Vterius in hoc textu 6. differentiam tradit inter hæc corpora salubria multum, & semper, docetque modum distinguendi, ostendens nobis quàm difficile sit ea dignoscere, quoniam, licet re vera quidem in aliquo sunt offensa, seu oblæsa salubria multum, non tamen id poterat sensu comprehendere. id quod haudquaquam erat necessarium in corporibus salubribus vt nunc, quia eorum lapsus non erat ita exiguus. & propterea per alia verba ipsum figurauit, dum dixit ea lapsum aliquem paruum habere, & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba, re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, docuit insuper modum distinguendi hæc corpora salubria multum à semper talibus asserens, & distinguuntur verò ex eo, quod magis, minusue in operationibus existit: ac quia causis, quæ ægritudinem pariunt, non æquè resistunt, minus itaque deficiunt salubria multum à salubribus semper, quàm salubria nunc. & propterea eorum offensa, seu defectus, licet re vera sit, non tamen sensu comprehendere potest: lapsus verò, seu error corporum salubrium vt nunc, non adeo exiguus est, nec adeo insensibilis, cum magis recedant à salubribus semper. Vterius, si de salubribus vt nunc non tractasset Gale. eodem textu quarto, utique esset diminutus, cum hæc corpora definisset in primo libro, diuisisque signis in principio secundi adhuc illorum meminisset, sicut cæterorum salubrium, cum dicebat, quum verò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc verò vt nunc, quæ & benevolentia dicuntur &c. } cur demum ea silentio præterierit, ratio nulla assignari posset, postquam de cæteris omnibus verba fecerit, salubribus, neutris, & insalubribus vsque ad textum. 10. potissimum cum textu nono epilogando dixerit, & quidem signa sanorum corporum, sed, siue salubria, siue insalubria, siue neutra existant, quantitate distantia differunt, & deinceps textu. 10. } optime igitur constitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus, eorum verò, quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis, & minus secari possunt, } vbi itaque esset enarratum hoc genus corporum salubrium vt nunc, quomodo eius signa duobus inuicem contrariis terminis statuta possent per quantitatem distantia discerni, cum potissimum dicendum non sit ea extra cœtum corporum in latitudine sanitatis positorum reperiri, & sic esse extra eiusdem sanitatis latitudinem, neque confundi possunt, vt quidam falsò imaginantur, cum neutris simpliciter, aut insalubribus simpliciter: nam prima corpora sunt exquisitè media, atque æqualiter distantia, vt dicemus, ab vtriusque extremis in medio autem amborum, inquit Galenus, hoc est, salubrium, & insalubrium corporum collocantur ea, quæ neutra simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam. Quum ergo salubria nunc in numero salubrium contineantur, non possunt sub neutris contineri, neque neutra appellari, sub vltro neutrorum significato, neque eorum constitutio similis est alicui neutrorum constitutioni, vt liquet discurrendo per omnia neutra: nam neque corpora sunt, quæ neutrius dispositionis participant, neque simul contrariarum, neque aliquando vnus,

aliquando

aliquando alterius vicissim. Hac etiam & fortiori ratione longè distabunt ab insalubribus simpliciter: nam corpus salubre nunc, vt dictum est, bonam habet temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam, vt Gal. ait. sed insalubria simpliciter ab ipso ortu naturæ vel in consimilibus habent malam temperaturam, vel in instrumentarijs in commensurationem, vel vtrunque vitium. & semper tale corpus est, quod ab ipso naturæ ortu, vel pessimam in simplicibus habet temperaturam, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel principalibus, aut in instrumentarijs incommensuratum existit, similiter vel omnibus, vel quibusdam, vel illis, quæ obtinent principatum, vt multum verò tale est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit, vt Gal. refert. Quare, cum corpora salubria nunc, bonam habeant temperaturam, & commensurationem, insalubria verò simpliciter pessimam, nullo modo coincidere inter sese possunt: nam & ipsa insalubria multum, etsi non ita habeant pessimam, habent tamē saltem malam, cum parum à semper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum salubria nunc. & propterea coincidere non possunt. quod, si coincidere valerent, ac simul confunderentur, cur est, quod Gal. illud subtraheret, nec vllibi illud scriptum reliquerit? Illud quoque vitari non posset, si confunderentur quod neutra simpliciter primi significati esse non possent exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, neque æqualiter distare ab vtriusque inuicem contrariis terminis, optima. s. corporis constitutione, nupèrque facta ægritudine, si salubria nunc corpora, separatim à neutris, & insalubribus in sanitatis latitudine non statuerentur, sed quispiam diceret propterea salubria nunc confundi debere cum neutris, ac insalubribus simpliciter: nam, cum sint nunc talia ab ortu esse non possunt, quare cogere, velis, nolis asserere, quod hæc corpora ab ortu erunt aut neutra, aut insalubria simpliciter, hoc est, talem habebunt constitutionem, quam habent vel neutra, vel insalubria simpliciter, vt pote quæ ab ortu sunt talia. Nos verò dicimus, non propterea corpora salubria nunc appellari, quia in præsentem solum tempore sunt sana, neque pugnare vt nunc salubri, quod à generatione tale sit: quemadmodum neque etiam vt multum talia dicuntur, quia multo tempore sana sunt, sed potius quia talem habent ab ortu constitutionem. ita quoque vt nunc talia dicuntur, quod in quodam tempore, seu aliqua ætate, & non semper, aut multum sana existunt: quoniam talis est eorum temperatura, & commensuratio bona, talem habent potentiam, in qua supposuimus sanitatem consistere à naturæ ortu, & non in tempore acquisitam, quæ quidem licet ipsis propria sit, non tamen optima est, vt ipse Gal. inquit quam bonam temperaturam, ac commensurationem à naturæ ortu habent. verum hæc constitutio dicitur salubritas nunc, quia non est sicut ea, quæ simpliciter semper: neque sicut ea, quæ simpliciter vt multum: sed ab vtriusque deficit, licet exiguum quoddam. Erit ergo salubre nunc corpus id, quod in præsentia benè valet, est autem sanè & hoc in eo, quo benè valet tempore, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, sed sibi propriam ex Gal. sententia, non à tempore acquisitam sed ab ortu talem: nam neque in præsentem sanum existeret, nisi talem eo tempore temperaturam, & commensurationem bonam ab ortu naturæ sibi propriam haberet: qua ratione salubre nunc appellatur. Id, quod probatur eisdem Gal. auctoritate. 5. de san. tuen. quo loco asserbat, quod corpora, quæ ab optima sanitate deficiunt, tribus de causis proueniunt: aut quod statim in vtero vitioso statu fuerint: aut quod qualibet de causa in non naturalem affectum post conceperint: aut ætatis ratione. sed hæc corpora salubria nunc non dicuntur ab optima sanitate deficere ætatis ratione, vt cuiuslibet in confesso est, neque etiam post ortum ab aliqua causa talia reddita sunt (nam si hoc esset, à neutris, & agris vt nunc, non discreparent: ista nanque sunt illa corpora, quæ ab optima sanitate deficiunt, à qualibet causa in tempore contingente: id etenim quàm alienum esset asserere, nedum in Gal. sed omnium medicorum doctrina, cuiuslibet planum esse potest.) Relinquitur ergo, quod talem

m

lapsus seu errorem, per quem à perfectione, seu optima sanitate deficiunt, statim in vtero, & ab ipso ortu naturæ habuerint. quapropter non repugnat corpori salubri, ut nunc esse à natura tale, quinimmo magis repugnat ipsum asserere non esse ab ortu naturæ tale, tam Galeni doctrinæ, quam veritati id quod nonnulli haud quaquàm intelligere potuerunt. ob id dicimus nos diuersam habere constitutionem à neutris, & insalubribus simpliciter, eamque à natura ortu, licet in eius definitione illud Galenus non apposuerit: nam satis sibi erat apposuisse in simpliciter salubri: quoniam neque in definitione ut multum salubris, neque ut multum insalubris addidit illa verba { ab ortu naturæ } nec etiam illa verba conscripsit in definitione neutri simpliciter tertij significati, & tamen subintelligenda sunt, præter id, quod clarius intelligitur etiam natura salubris ut nunc, si illa verba non apponantur: namque eius naturam, ac constitutionem longè melius intelligemus, quando in præsentia bene valet, & cum hoc etiam eodem tempore bonam habet, (ut inquit Galenus) temperaturam & cõmensurationem, quàm si dixisset tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam, & cõmensurationem à natura ortu. neque etiam illud satis fuisset pro eius natura manifestanda: nam opus est, & quod in præsentia sanum sit, & quod talem habeat temperaturam, & cõmensurationem bonam, ut salubre nunc sit corpus: hoc etenim, quod in præsentia bene valeat, & sanum sit, præsupponit illud, quod bonam habeat & sibi propriam temperaturam, & cõmensurationem ab ipso natura ortu: aliàs neque bonam, neque sibi propriam diceretur habere eo tempore, quo sanum existit, quemadmodum sunt neutra, & insalubria nunc, quæ ab optima sanitate deficiunt à causis in tempore contingentibus. talem itaque à natura ortu corpora hæc sortita sunt constitutionem, ut quo tempore bene valent, & salubria nunc appellantur, non modò sana sint, sed bonam etiam, ut sapius diximus, & sibi ipsis propriam temperaturam, ac constitutionem habeant, quæ nulli ex aliis corporibus propria sit. & propterea à neutris, & insalubribus simpliciter corporibus differunt. differunt etiam, quoniam hæc corpora salubria nunc, quod bonam habeant temperaturam, & constitutionem iure dicuntur habere sanitatem in bono habitu: reliqua verò neutra, & insalubria simpliciter, licet sanitatem habeant in habitu, ut liquet ex Galeno in eorum definitionibus, non tamen quispiam dixerit, ea sanitatem habere in bono habitu, veluti salubria nunc. Hæc insuper corpora salubria nunc appellata sunt illa, de quibus dicebat Galenus lib. de Different. morb. quod alia sunt corpora simpliciter boni, non tamen optimi habitus: quæ & si ab ipsa optima constitutione deficiant, adhuc tamen salubria existunt, & benevolentia dicuntur, ut idem secundo artis medic. asserbat. collocantur etiam tertio loco in sanitatis latitudine propter eas, quas diximus causas, quibus simul cum corporibus simpliciter salubribus semper, & ut multum, præest ea pars conseruatiuæ artis, quæ *συντηρῆσις* à Grecis nuncupatur, hoc est, boni habitus seruatrix: nam præter iam dicta tria genera salubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu sanitatem habeat. qua ratione, & salubria corpora appellantur non modò quæ optimam corporis constitutionem habent, sed quæ eisdem proximiora sunt: hæc etenim salubria corpora appellari præcepit Galenus textu nono secundæ artis medic. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea, quæ ægrotant insalubria, inter media verò neutra, qua etiam ratione & salubria nunc in sanitatis latitudine constitui consentaneum est: neque enim dixisset Galenus quod quæ corpora proximiora sunt optimæ constitutioni salubria sunt, & appellantur, nisi per salubria subintelligisset ut multum, & ut nunc salubria, sed dixisset salubre, si ut multum salubre duntaxat intelligere voluisset: alienum siquidem à ratione est, si cuiusque hominis priuatim sanitatem ut multum, intelligere voluisset, hoc est, singula corpora salubria, ut multum.

Cum verò, ut prius dictum est, vniuersa sanitatis latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat salubrium corporum, & secunda neutrorum: declarata prima decens est ad secundam accedam usque deinceps ad tertiam, quæ est insalubrium:

lubrium: nam hæc quoque sanitatis pars, ut inquit Galenus latitudinem habet non paruam, in medio verò salubrium, & insalubrium collocantur. ait Galenus. ea corpora, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hæc corpora talem cõstitutionem, ut imbecilles edant actiones. Sed, quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ neutrius dispositionis participant: quædam, quæ vtriusque: & quædam, quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horum potest esse semper, & ut multum, vel ut nunc tale, de his quæ semper, & ut multum talia existunt, primò verba faciemus: nam hæc sunt, ut demonstrabimus, quæ salubria corpora in sanitatis latitudine immediatè consequuntur: reliqua verò ut nunc talia postponemus: cum alter sermo de iis habendus sit. asserimus itaque, quod, licet secundum diuersam naturæ considerationem trifariam neutrum dici possit: quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum secundum eandem rationem in eodem gradu dicitur sanum, nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum simpliciter primi significati comparatum ad simpliciter secundi & tertij, sub eadem ratione, hoc est, semper ad semper, & ut multum ad ut multum, eiusdem sanitatis participant, adeo quod vnum non dicitur esse altero salubrius: sunt etenim omnia talia neutra in medio salubria, & insalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magis quàm salubria, minus autem quàm insalubria æqualiter ab vtriusque extremis distantia, modò simpliciter exquisitè sint. id verò dicimus propterea, quia, licet neutra primi significati semper sint exquisitè talia: reliqua tamen duo genera possunt & exquisitè esse, & non exquisitè, cum sint cum quadam latitudine: namque possunt neutra secundi significati plus de vno extremo, quàm de altero participare, & tertij significati constitutionem habere, quod maiori tempore & longiori, seu pluribus ætatibus participant vno, quàm altero. extremo, hoc est, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt simpliciter, & exquisitè neutra, sed cum latitudine quadam, id quod voluit intelligere Galenus citato textu 6. secundæ artis medic. cum dixit { in medio autem amborum collocatur ea, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam } nam siue *ἀκρίβως*, seu *ἀπλῶς* textus habeat: non solum neutra primi significati, sed secundi & tertij, quæ simpliciter, & exquisite talia existunt, intelligi debent per neutra, quæ simpliciter, seu exquisitè appellantur. Quod verò neutra secundi significati, duobus dicantur modis, patet primo artis medic. tex. 12. quum inquit { horum autem ipsorum secundum duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum } id quod simili ratione contingere neutro tertij significati decens est, postquam aliquando quidem salubre, ut in vna ætate, aliquando verò insalubre: ut in altera ætate vicissim sit, ut Galenus inquit, & propterea non refert, si illud particulatim non explicauerit breuitati indulgens. At tamen dissident in sanitate neutra secundi, & tertij significati semper, & ut multum dicta, à neutris primi significati, quando eadem non fuerint exquisitè talia, sed cum quadam latitudine, ita ut vno magis, vel minus participant, si fuerint secundi significati, vel si fuerint tertij, vno, vel altero extremorum maioris, vel minoris temporis spatio vicissim, seu in pluribus ætatibus, participant. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam eo, quæ sunt primi significati, scilicet sunt exquisitè talia, ac neutra semper dispositione participant, siue simpliciter, siue ut nunc talia dicantur. vnde dicebat Galenus primo artis medic. { neutrum iuxta primum significatum esse corpus, quod exquisitè medium est, & saluberrimi & insaluberrimi corporis, & huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum, hoc verò ut nunc, quod in præsentia tempore medium exquisitè existit saluberrimi, atque insaluberrimi corporis. ipsius autem simpliciter semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut multum autem, quod nonnullas recipit mutationes } patet itaque neutra simpliciter exquisitè media secundum quemlibet trium modorum eadem participare sanitate, ac insequi in sanitatis

latitudine salubria nunc tam si fuerint semper, quam ut multum. verum quæ ut multum sunt talia, cum non adeo exactè sint media, quemadmodum quæ semper neutra sunt, sed parum quodammodo ab eis recedant, ambigua forte quispiam fateri poterit, interim ad vnum, quandoque ad aliud extremum accedere, vel recedere magis. Nos verò, quòd facilius Tyrones intelligant, in latitudine simul reposuimus, præsertim cum exiguus valde fuerit hic recessus. At, vbi simpliciter exquisitè non sint neutra secundi, & tertij significati, verum magis, vel maiori tempore salubritate participabunt, quoniam talem habent à natura potentiam. Ad salubria nunc magis accedunt, vbi talia semper fuerint, quam si ut multum. Insuper præcedent etiam in latitudine non solum neutra ut multum, sed etiam semper primi significati. & quæ multum sunt talia, præcedent etiam alia, multum & semper talia exquisitè dicta, sed insequuntur eorum semper talia. vbi verò æqualiter vtriusque extremi participantia fuerint, aut magis insalubritatis, quam salubritatis seu maiori tempore eo modo se habebunt, vt diximus: nam, si exquisitè talia fieri, siue ut multum, siue semper, æqualiter vtriusque recedunt, vt neutra primi significati. si verò magis, vel maiori tempore in salubritate participabunt, præferuntur in latitudine sanitatis neutra primi ipsi neutris secundi, & tertij significati, tam si multum, quam si semper sint talia, sed vt multum præcedunt eorum semper talia: semper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia mediocriter dicuntur adere imbecillas actiones cum latitudine quadam. & in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi significati, quamuis neutrius contrariarum actionum participent, scilicet neque eis, quæ in magnis distantis, neque eis, quæ in paruis existunt imbecillæ: habebunt tamen imbecillas actiones, quæ etiam neutrius contrariarum actionum participes exeunt. & hoc voluit dicere Galenus 2. artis medic. tex. 8. hæc quo ad secundam partem latitudinis sanitatis, quæ neutrorum est.

cap. 8

Sequitur tertia, quæ est corporum insalubrium, quæ iterum primo sunt in duplici differentia: simpliciter videlicet, & vt nunc de corporibus vt nunc insalubribus, quæ quidem actu agrotant, non loquemur nisi quatenus ad sanorum corporum dignotionem conducunt: cum sint extra sanitatis latitudinem, vt liquet secundo artis medic. quæquam vitia omnium insalubrium corporum iuxta quodlibet significatum, vt ipse Galenus refert eodem loco, consistunt, aut in intemperatura consimilium partium, aut structura, seu commensuratione instrumentali vitiosa, formatione videlicet, numero, magnitudine, seu situ, aut in continuitate ipsarum, quæ communis vnitas appellatur. Distinguuntur autem hæc vitia, seu hæc corpora inter se ex sensibili operationum læsione. quare, vbi fuerint sensibilibus operationes oblectæ, tunc insalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu agrotare fatemur, extraque latitudinem sanitatis contineri, neque aliud reperiri corpus præter hæc insalubria nunc, quod non sit intra sanitatis latitudinem, vt dicemus. At insalubria simpliciter, de quibus loquemur, à reliquis intra sanitatem collocatis distinguuntur: quòd facile à causis, quæ morbos committendi vim habent, superantur. & quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt: & propterea nemo mentis compos dicit hæc corpora coincidere cum salubribus nunc: cum hæc licet ab optima sanitate deficiant, adhuc tamen salubria existant, & paruum aliquem habeant lapsum, seu errorem, aut intemperatura consimilium aut instrumentariorum commensuratione, & hoc etiam per exiguum in omnibus, vel quibusdam, aut in vtriusque, vt patet citato textu quarto secun. artis medic. Habent etiam bonam temperaturam, & commensurationem, insalubria verò simpliciter malam: nam insalubre simpliciter corpus, inquit Galenus, est, quod ab ipso ortu naturæ, vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumentariis commensurationem, vel vtriusque vitium. Quum verò hoc etiam corpus insalubre simpliciter bifariam dicatur, aliàs semper, aliàs vt multum, vt cætera iam dicta corpora salubria & neutra, propterea semper tale est, quod ex ipso naturæ ortu, vel pessimam habet temperaturam in simpl

loco cit.

in simplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel iis, quæ obtinent principatum, vel in instrumentariis incommensuratum est. Similiter autem in his vel omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum verò insalubre est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit, vt absque controuersia, quæ multum insalubria existunt, immediatè neutra corpora consequantur in sanitatis latitudine: deinceps quæ simpliciter semper talia dicuntur, quæ sunt, velut vltimus terminus eius saninitatis, quam secundum habitum esse diximus: nam licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, vt corpora salubria: habent tamen tam neutra, quam insalubria simpliciter sanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere voluit Galenus libro de Differentiis morborum. cum dixit talia sunt, quæ, etsi sana dicuntur, non tamè boni sunt habitus. Quasi vellet dicere, quòd, licet habeant sanitatem in habitu, non tamen eam habent cum hac adiectione, Bonum: nam habere sanitatem in habitu nil aliud est, quam permanentem, & stabilem: habere autem in bono habitu est addere huic permanentiæ, & stabilitati bonitatem, vt patet lib. ad Thrasy. Conueniunt ergo in hoc neutra simpliciter, & insalubria simpliciter: quoniam vtriusque dicuntur habere sanitatem in habitu, & pro tanto deficiunt à salubribus corporibus simpliciter, & vt nunc, quæ sanitatem habent in optimo, & bono habitu. Verum hæc etiam sanitas in habitu, cum sit in latitudine quadam, magis stabilem, ac firmam eam habebunt simpliciter neutra, quam simpliciter insalubria, & inter insalubria minus, quæ semper sunt talia, quam quæ multum: quemadmodum etiam inter neutra magis firmam, ac stabilem habent sanitatem ea, quæ ad salubria magis accedunt, tam semper, quam vt multum, quam illa neutra, quæ simpliciter, & exquisitè sunt media: & hæc magis, quam ea, quæ ad insalubritatem plus vergunt: semper enim eandem seruabunt sanitatis rationem, quam participant eo, quo scripsimus ordine in sanitatis latitudine. istis insuper corporibus neutris, & insalubribus simpliciter, prospicit ea pars artis conseruatiuæ, quæ salubris nominatur, communi autem vocabulo, vt Gal. refert eodem libro ad Thrasyb. conseruatiua simul, & salubris dicitur.

cap. 2

cap. 12

cap. 30

Quum verò totius sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, vt sæpius dictum est: quarum prima est salubrium corporum, secunda neutrorum, & tertia insalubrium, post quæ, vt inquit Galenus 2. artis medic. sequuntur, quæ iam agrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur, opinati sunt quidam eorum, quæ reliqua sunt, corporum nullum in sanitatis latitudine situari, propterea quod Galenus post tertiam latitudinis partem, quæ quidem est insalubrium simpliciter, dicebat sequi corpora, quæ iam actu agrotant. quare, inquiunt isti, neutra vt nunc significati contineri debere extra sanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in sanitatis latitudine continentur cuncta tria neutrorum genera vt nunc. id quod cum Galeno demonstrabimus, prius in memoriam reuocantes, quod supra cum Galeno supposuimus lib. ad Thrasyb. duplicem videlicet esse sanitatem, quarum vna dicebatur secundum habitum, altera secundum affectionem. sanitatem itaque secundum habitum, vt longissimis verbis declarauimus, diuisit Galenus secundo artis medic. in tres partes: postquam si talis affectione sanitas consideratur, agrotantia corpora sequuntur. At, quoniam, vt ipsemet testis est, sunt quædam corpora, quæ licet actu non agrotent, neque etiam sanitatem in habitu habeant, eam tamen habent secundum affectionem, hoc est, instabilem, infirmam, atque inutillem. Quare de re & hæc quoque corpora, licet neutra à quibusdam fuerint appellata, vt ipsemet Gal. fatetur eodem lib. ad Thrasy. adhuc asserit ea sana dici, & esse, eisque competere partem quandam conseruatiuæ artis, quoniam in his etiam paucillum quoddam corrigimus: quæ verò pars artis paucillum corrigit, conseruatiua appellatur, vt contradistinguitur ei parti artis, quæ multum semel corrigit, & medicatiua, seu curatiua nuncupatur. Verum, inquit ipse, inter hanc artis partem, quæ exigua vitia corrigit, quæque in tres alias subdiuiditur partes: in

cap. 8

cap. 6

cap. 30

cap. 8

cap. 30

euecticem scilicet, salubrem, & Analecticem. quidam quartam his particulam adiecerunt, quæ ab ipsis propriè Prophylactice, idest, præseruatoria vocata fuit, facultatem oppositam habentem ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat, hoc est, Analectice. & demum inquit { Hæc autem ambas ancipitis quodammodo esse naturæ inter contrarias totius artis partes nemo ambigit. Dico autem inter eam, quæ magna vitia, & eam, quæ parua corrigit: curatiua sanè pars, quod magna vitia, Euectice autem, atque salubris, quod parua discutiant. Id quoque perspicuum est: in medio autem ambarum interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria positæ sunt: nam, si ad salubrem, euecticemque comparentur, non exigua vitia emendant. si ad curatiuam, non magna. propterea & quicumque ambas has partes neutras appellauerunt, haud malè mihi sensisse visum sunt } Hæc Galenus. quibus verbis clara luce videtur asserere has duas partes artis medicæ Analecticem videlicet, & Prophylacticem contineri sub ea, quæ exigua vitia tollit, & conseruatoria dicitur, differereque inter se maioris, minorisque ratione: magis enim parua castigat euecticem. qua ratione nos diximus prospicere corporibus salubribus simpliciter & ut nunc, minus salubris, quàm neutris, & insalubribus simpliciter, competere diximus. Hæc adhuc minus Analectice, & Prophylactice, quàm prophylacticem, quidam adiecerunt tanquam quartam partem conseruatoriæ artis. Deinceps subdebat Galenus. { quod, cum hæc ambæ partes sint ancipitis quodammodo naturæ, dico inter eam, quæ magna, & eam, quæ parua vitia dissoluit, in medio interstitio ambarum positæ, propterea haud malè sentierunt, qui ambas neutras appellauerunt. Nam si ad salubrem, & euecticem comparentur, non exigua vitia emendant: si ad curatiuam, non magna. } Comprobat itaque Galen. eorum opinionem, qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verùm non propterea negat id, quod paulò antè concluderat, eas videlicet contineri sub ea artis parte, quæ exigua vitia corrigit, ac conseruatoria nuncupatur, licet non adeò per exigua vitia corrigant, quemadmodum salubris, & euectice. Si itaque conseruatio per eundem Galenum non nisi sanis corporibus debeat, non ab re & hæc corpora, quibus hæc artis partes competunt sub conseruatione contenta, adhuc sana esse asserendum, quàmuis neutra nuncupentur. Hæc igitur sunt illa corpora, quæ sanitatem habent secundum habitudinem, neutra ut nunc appellata. Quare post pauca idem Galen. concludens assererat { in præsentem autem contemplatione de conseruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuisionis membra supponantur: vnum de corporibus secundum habitudinem valentibus: alterum de iis, quæ in habitu sana sunt: tertium de bono habitu præditis: } nemo ergo ambigat hæc corpora, quæ sanitatem secundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea, quæ sunt in latitudine sanitatis: quæ quidem, ut dictum est, iure neutra ut nunc appellantur. Dico, quod continentur sub sanitate, & sana dicantur secundum affectionem, quam etiam sanitatem adhuc cum latitudine esse asserimus, quemadmodum sanitatem secundum habitum diximus esse. quapropter poterit dici secunda hæc sanitatis latitudo, de qua haudquaquam voluit intelligere libro 2. artis medic. ea parte cum dixit { post quæ deinceps sequuntur, quæ iam agrotant corpora } nam de hac sanitate adhuc verba non fecerat, sed de ea duntaxat, quæ est secundum habitum, ac propria est eorum corporum, quæ à natura sunt talia, licet hanc quoque postea non dereliquerit, siquidem de eisdem neutris corporibus, quæ talem habent sanitatem secundum affectionem lib. 2. versus finem, & tertio, verba fecit, signa pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam non sub sanorum, sed neutrorum genere collocauerit: sunt etenim re vera hæc corpora neutra ut nunc. & ob id comprobauit eorum opinionem, qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præsent, cum sint ancipitis quodammodo naturæ, neutras appellari. qua ratione libro artis medic. à sanitatis latitudine hæc corpora secluserit. liber verò ad Thrasibulum, ea sub sanitatis latitudine contineri voluit, coactus de omnibus corporibus, quibus salutis quomodolibet pars artis prospiceret, seu conser

cap. 31

cap. 8

cap. 82. C
lib.

conseruatoria, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduersus gymnastas deficeret, largius sanitatem vsurpans. tam in habitu, quàm in affectione: nam, cum hæc sanitas in affectione infirma, ac parum constans sit, neque ab ipso natura ortu, sed in tempore adepta interim à Galeno sanitas κατὰ ὄρεσιν, interim affectus medius morbi, & sanitatis nuncupatur: ita etiam & corpora, quibus ea inest interim sana, interim neutra appellat. & partes artis eisdem prospicientes sæpe neutras, quandoque inter conseruatrices salubres connumerat. Quum autem hæc corpora in duplici sint differentia: nam quædam corpora neutra conualescentiæ, quædam verò neutra decidentia nuncupantur, in aliquo dictorum trium neutrorum genere cõtineantur vtraque, non vti que facile est differere, cum adhuc videamus, nonnullos inter sese dissentire. Præterea, num in vno neutrorum genere, ambo, vel in diuersis contineantur, non minus inter se digladiantur. Nos verò, cum aliorum opiniones recensere non decreuerimus, nostram, quam veram esse cum Galeno putamus, statuere conabimur, asserentes cum eo, quod gemina existente sanitate, vna secundum habitum, altera secundum affectionem, quemadmodum illa secundum habitum latitudinem habet: ita quoque & hæc, quæ secundum affectionem dicitur, & propterea ea plura corpora sub ea contineri opus est, quemadmodum in ea, quæ iam dicta est. Sunt autem hæc corpora singula neutrorum tria genera, quæ ut nunc appellantur: Verùm illa non amplius sub neutro primi, secundi, aut tertij significati nominant. Sed quædam, quæ quidem iam iam morbum euaserunt, seu à morbo conualescent, conualescentia neutra nuncupant. quædam verò quibus ægritudinis iam iam imminet periculum, neutra decidentia dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra sic appellata contineantur, & quomodo in participatione, seu ordine huius sanitatis secundum affectionem dictæ se habeant. Quod verò non in vno, eodémque neutrorum genere, ut nonnullis visum est, ipsa contineantur, ex Galen. prim. liquet lib. ad Thrasib. quo loco dicebat, quod præseruatoria vocata ars facultatem oppositam habet ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat. Cum ergo inter se oppositæ sint hæc partes conseruatoriæ artis, non poterunt in vno neutrorum genere conuenire. & si dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis: ac vbi etiam erit istius sanitatis secundum affectionem latitudo? Dilucidius verò illud declarauit Galenus 2. artis medic. tex. 92. 93. & 94. vbi loquens de signis futuræ ægritudinis, dicebat { neque in ambiguo est, quod quæ signa sunt vtrorunque significatiua, neutra dicantur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum } & post pauca subdit { secundum verò alterum significatum quæcunque his, qui à morbo referuntur, insunt, signa neutra appellamus: neque in alio significato accipiunt ea, quæ sanis insunt } Quibus verbis luce clarius ostendit Galen. quod quemadmodum signa, ita & corpora neutra decidentia, & conualescentia, quorum sunt signa in diuerso neutri significato contineantur.

Cæterum, in quo significato neutri continentur ea, quibus ægritudinis periculum imminet, & decidentia neutri vocantur, & in quo ea, quæ à morbis conualescent, conualescentia dicta, hic labitur. Verùm nos proculdubio cum Galeno asserimus neutra decidentia dicta, quibus pars ea artis prospicit, quæ verè Prophylactice dicitur, simul atque conseruatrice dici, & esse neutra secundi significati. dico verò, & propriè Prophylactice, cuius officium est causam adimere, ex qua morbus futurus est fieri. Hæc enim pars conseruatricis quædam existit, quemadmodum illa, quæ non verè Prophylactice dicitur, cuius officium est causam adimere, quæ morbum iam creat, sub curatrice continetur: immo ipsam curatricem etiam nominant, ut patet vndecimo metho. meden. Quod verò hæc neutra sint iuxta secundum significatum, quicquid velint alij, eiusdem Gale. verba ostendunt, citato loco secundo artis medic. siquidem dicebat { horum corporum signa nonnulla quidem esse ex eorum genere, quæ secundum naturam sunt, sed permu-

cap. 30

cap. 2
cap. 82

tata vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus, nonnulla ex his, quæ præter naturam: verum minora ijs, quæ ægritudinis, adfunt. Et atque propterea subdebat hæc corpora decidentia seu eorum dispositiones, quæ sunt in morbos casura, esse ex neutrorum genere, atque vna ea, quæ ipsa indicant signa. Si ergo, propterea sunt ex neutrorum genere, quia eorum signa quædam sunt ex genere eorum, quæ secundum naturam sunt: & quædam ex genere eorum, quæ præter naturam, cui dubium, quod velut signa vtriusque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis sunt secundi significati neutra. Idem confirmavit paulò infra in verbis supra citatis, cum assererat & neque in ambiguo est, quod quæ sunt vtriusque indicatiua, neutra dicuntur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum: quodnam, inquam, erit istud neutri vocabuli significatum nisi secundi: postquam dicit esse vtriusque indicatiua, hoc est, vtriusque extremi, salubritatis videlicet, & insalubritatis. Quicquid itaque alij sentiât, cum Galeno concludimus, ac firmiter asserimus, neutra decidentia esse neutra, vt nunc secundi significati, & licet eius signa mediam habeant formam inter ea, quæ sanis, & quæ agrotantibus eueniunt, non propterea non dicuntur vtriusque indicatiua: quoniam vtriusque extremi participant, & idcirco neutra sunt, vt Gale. scriptum reliquit. Rursus qua ratione quispiam dixerit neutra decidentia esse neutra primi significati, si eadem neutra primi significati exquisitè media sunt saluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualitèrque distent ab vtriusque extremis, etiam quæ vt nunc sunt talia, vt Gale. visum est: ista verò neutra decidentia, neque exquisitè media sunt saluberrimi, & insaluberrimi, ampliamque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum, magis, aut minus participare, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedunt ab vno, vel altero extremorum: non enim semper æqualitèr participant decidentia neutra salubritate, & insalubritate, sed quædam magis salubritate, quædam insalubritate magis, & contrà. Hoc item magis, & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentia inter se magnopere discrepant: qua scilicet ratione recedunt magis, vel minus à salubritate, acceduntque ad insalubritatem, & propterea exquisitè neutra esse non possunt. sub hoc neutrorum genere etiam sanitas continetur, seu bonus habitus athlerarum magis quoque, & minus suscipiens, vt liquet Hippo. & Gale. quibus quoque præest ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione sanitatem secundum affectionem, qua ipsa neutra decidentia dicta, & propterea eorum habitus statim solucdus est, inquit Hipp. potissimum vbi ad summum bonitatis peruenerit.

cap. 82

Quum verò eodem secundo artis med. hæc verba subseribat Gal. & verum in altero significato quæcumque conualescentibus ex morbis signa adfunt, neutra appellamus: nulli in dubium veniet, quod quæ à morbis referuntur corpora conualescentia neutra appellata, in altero neutrorum significato quàm in secundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici, & esse neutra primi significati: nam hæc sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis, tam si fuerint simpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualescentia neutra sunt huiusmodi. erunt ergo neutra primi significati. Quod verò neutra conualescentia sint exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis, liquet lib. ad Thrasy. cum dicebat in medio verò ambarū interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria posita sunt: nam, si ad salubrem, euecticèrque comparentur, non exigua emendant vitia: si ad curatiuam, non magna: si itaque in medio interstitio posita sunt instauratiua, & præseruatoria, & corpora, quibus præseruatoria præest, neutra secundi significati sunt, sequitur, quod corpora, quibus instauratiua prospicit, cum non sint in eodem neutrius significati, quod sint primi significati: quæ quidem exquisitè media dicuntur. Nam corpora, quæ instauratiua, seu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo sunt liberata: neque sanitate in habitu: quoniam eorum sanitas adhuc imbecilla est alterius generis existens, quàm sanitas, quæ est secundum habitum.

cap. 30

habitu. Quamuis ergo ambæ hæc artis conseruatoria partes in medio interstitio posita sint: non tamen ambæ secundum eandem rationem: Nam corpora, quibus ars præseruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquisitè media esse non possunt. Hæc verò ueutra conualescentia dicta eandem latitudinem non habent. Nam confestim, quod à morbo liberata sunt, absq; vilo medio, ac latitudine conualescentia appellantur, sanitatem habent secundum affectionem, & refectione indigent: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo est eorum sanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri possumus, cum primum à morbo liberantur hæc corpora esse magis, vel minus conualescentia, nisi postmodum temporis progressu, quando illorum sanitas desit esse inutilis, atque sint ab imbecillitate liberata, & in habitu sanitatem acquisierint, quo tempore amplius conualescentia neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora esse neutra primi significati: etenim neutro extremorum participant: & propterea, licet eius signa neutra etiam appellentur, tamen altero neutrorum significato, vt Gal. assererat, quàm ea, quæ indicant corpora, quibus periculum ægritudinis imminet, & neutra decidentia dicuntur. Quod, si quispiam dixerit hæc non esse exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, & propterea non posse dici neutra primi significati, respondebimus, quod hoc quoque verificatur in istis corporibus: nam, cum in medio interstitio posita sint inter corpora salubria secundum habitum, & corpora agrotantia, vt Gal. inquit eodem lib. ad Thrasy. non ab re exquisitè media esse dicuntur, quoniam neque ægritudinè, à qua iam liberata sunt, amplius participant: neque sanitate in habitu ad quam nondum peruenerunt. Et, quoniam hæc neutra dicimus esse vt nunc primi significati intelligimus quoque: nunc exquisitè media esse saluberrimi, & insaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuersa corpora, quæ sanitatem habent in habitu, & corpora agrotantia. Et hac ratione hæc etiam sanitas secundum affectionem, quæ in hisce corporibus reperitur, media exquisitè dicitur. si verò quispiam dixerit hæc corpora non esse ita exquisitè media, velut ea, quæ simpliciter neutra appellantur eiusdem primi significati, non prohibebimus, vt sophisticas vitemus rationes: sunt etenim, quoad fieri potest, exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc est, neque sanitate in habitu, neque ægritudinè. Et propterea senes quoque sub hoc neutrius significato collocant Gal. cod. 2. ar. med. & 5. de San. tuen. Habent etenim & ipsi senes affectum, qui planè non est exactè sanitas, hoc est, sanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualescentium, sed eorum affectus, vt ipse inquit tam scilicet eorum, qui ex morbo conualescunt, quàm senum, vel morbi, & sanitatis quidem medij sunt, vel omnino eorum affectus non est eius sanitatis, quæ firma, constansque est, quàm *κατὰ γένος* appellant: sed eius potius, quæ fallax, incertaque est, quàm *κατὰ γένος* nominant, quanquam partem artis, quæ senum sanitati prospicit Hierocomicen, hanc verò Analecticen Græci nuncupant: si quis etiam velit poterit proculdubio cum Gal. tenere, quod neutra conualescentia, (quæ neutra vt nunc primi significati diximus esse) in præfenti tempore sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis: nam, licet sana sint sanitate secundum affectionem, quæ in tempore acquiruntur, dumtaxat possunt etiam dici exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi: cum eorum affectus medius sit morbi, & sanitatis, vt Gal. inquit citato lib. 5. de Sanit. tuend. & propterea exquisitè media eo tempore dici possunt, cum neque vnius, neque alterius corporis conditionem aliquam participant: talia enim sunt corpora exquisitè media, quocumque modo neutra primi significati sint, perpetuo per insaluberrimum corpus intelligens eū Gal. id quod actu agrotat, hoc est, insalubre vt nunc.

Sed quid sentiedum sit de neutro vt nunc tertij significati, postquam hæc duo conualescentia scilicet, & decidentia, primum esse primi significati, alterum verò secundi conclusimus: Neque etiam apud Gal. adhuc reperio de hoc neutro vt nunc tertij significati mentionem factam esse, nisi in fine primi libri artis meden. Quod, si ipsum sanitatem etiam haberet secundum affectionem, hoc utiq; dictum fuisset

cap. 7.

cap. 82.
cap. 4.

cap. 4.

lib. art. me.
cap. 6.
in fine.

fuiſſet ab eo lib. ad Thraſy. Vel fortè dicendum eſt extra ſanitatſ latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cum Gal. aut hoc neutrum non dari: quoniam, vt ipſe inquit, in vno tempore, quòd ita eſt neutrum exquiſitè quidem conſiſtere non contingit. Aut, ſi concedatur, vt pote tempus accipiendum cum latitudine, dicemus, quòd quæ corpora neutra talia ſunt, indifferenter continentur ſub neutris ram decidentia, quàm conualeſcentiæ: modò dicta corpora diuerſis rationibus fuerint conſiderata: nam, ſi neutrum decidentia conſideretur, non amplius vt vtriuſque extremorum particeps eſt ſolum, ſed etiam, vt habet quandam diſpoſitionem, ſecundum quam ex qualibet leui cauſa quamprimùm in morboſo incidere poteſt, aut ad ſanitatē redire, poſſumus dicere, quòd habebit quandam diſpoſitionem nunc, ſecundum quam aliquando ſanum, & aliquando ægrum eſſe poteſt, ita quoque de neutro conualeſcentiæ aſſerendum: nam, ſi ipſum non amplius conſideres vt corpus neutra diſpoſitione participans, ſed vt eius affectio, cum infirma, ac inſtabilis ſit, potentiam quandam nunc habet, vt à quauis leuiſſima noxa, ſi non rectè tractetur, iterum incidat in morbum. & ſi rectè tractetur, pauco tempore acquirat ſanitatē in habitu, & deinde in bono habitu. vt Gal. ſentit lib. ad Thraſy. Dicemus ſub hac conſideratione poſſe etiam dici neutrum tertij ſignificati: quoniam in eodem tempore cum latitudine videlicet quadam, aliquando ſanum, aliquando ægrum eſſe poterit, talem potentiam habens: Etenim, ſicut neutrorum ſigna ſub diuerſa conſideratione poſſunt diuerſimodè appellari, vt liquet 2. artis medic. ita & hæc neutra ſub diuerſa ratione poſſunt dici diuerſimodè neutra vt nunc. Hæc ſunt denique ea corpora, quæ dicimus ſanitatē habere ſecundum affectionem. Verùm inter hæc illa primò collocari debent in ſanitatſ latitudine, quæ conualeſcentiæ neutra nuncupantur: Sunt etenim ab ægritudine magis remota, cum ab ea liberata ſint: illa verò decidentia dicta, magis propinqua, cum eandem participant. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc, ſi eadem corpora neutra conualeſcentiæ appellata contingat in morboſo iterum incidere, neceſſum eſt, prius fiant neutra decidentia, & demum actu ægrotent, quemadmodum contingit reliquis corporibus in ſanitatſ latitudine collocatis. Illa verò decidentia dicta conſeſtim in morboſo incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quod pertranſeant, vt actu ægrotantia fiant. igitur poſt inſalubria ſimpliciter ſemper, reponi debent neutra conualeſcentia, & poſtea neutra decidentia, quæ in ſanitatſ latitudine, vt communis exiſtentis ei, quæ ſecundum habitum, & ei, quæ ſecundum affectionem dicitur, vltimum gradum poſſident. Et ob id non ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippo. dicebat affectus athletarum non eſſe ſecundum naturam. Et Galen. in oratione ſuaſoria ad artes, neminem, inquit, reperiri, qui in ratione ſanitatſ magis ſit, quàm athleta miſer. & propterea nomine ab eo non degenerarunt, ſiue à miſero, ſiue à miſeria denominati ſint: Quorum primum Græci ἀθλιός, alterum ἀθλιότις nominant. Hæc inſuper neutra vt nunc ſunt illa corpora, de quibus Galen. dicebat libro de Differentiis morborum {quadam verò minus valent} Vltimo loco poſita in tota latitudine ſanitatſ ibi deſcripta, ſimul complicans corpora & ſecundum habitum, & ſecundum affectionem ſana: nam poſtea dicebat {quadam autem iam ægrotant} quaſi velit, quòd poſt dicta neutra vt nunc, quæ minus valent, ſequitur corpora, quæ iam ægrotant, hoc eſt, vt nunc ægra. Hæc eadem neutra decidentia, & conualeſcentiæ vulgus medicorum appellat neutra tranſitus: non ab re quidem: nam neutra decidentia ita appellantur: quoniam quodlibet corpus ſanum, vt actu ægrotet, opus eſt tranſeat per neutra decidentia, eadem ratio eſt de neutris conualeſcentiæ: licet contrarium ſit in tex. Nam cum primùm corpora à morbo euadunt: neutra conualeſcentiæ appellantur: Sunt tamen reuera (vt dictum eſt) ſana, ſaltem ſanitate ſecundum affectionem. Sed quoniam nullus, vt inquit Galen. lib. ad Thraſy. proculdubio mutilam, inutilēque ſanitatē exoptat, ſed quàm fieri poteſt, abſolutiſſimam, ac firmiſſimam: propterea

lib. art. me.
cap. 7

cap. 82

cap. ult.

cap. 2

cap. 11

propterea facta relatione ad ſanitatē ſecundum habitum, quam poſſunt, & debent acquirere, & deinde ad eam, quæ eſt boni habitus poſſunt adhuc quodammodo dici media tranſitus. Qua etiam ratione & ſanitas ſecundum habitum media dicitur inter ſanitatē ſecundum affectionem, & ſanitatē ſecundum bonum habitum: quoniam hæc duæ in melius duenda ſunt, tertia in optimo ſtatu conſeruanda, vt eodem lib. ad Thraſy. liquet.

Sequitur poſt dicta corpora morboſa affectio, qua laborant, quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Gal. lib. primo artis med. in ſalubria nunc: Nam inſalubre nunc corpus (vt ipſe inquit) eſt quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obſcurum eſt, quòd & hoc ipſum eo, quo dicitur tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem, vel vtrunque. Hæc verò corpora, quæ iam ægrotant, diſtinguntur ab aliis inſalubribus ſenſibilibus operationum læſionibus, vt 2. artis medic. patet: nam terminus, qui vtrunque inſalubritatis modum diſtinguit, vt Gal. inquit, eſt operationum læſio ſenſibilis. neque alia nobis tradidit inditia, quibus eadem ſecerni inuicem poſſint: id etiam paulò poſt confirmauit poſita ſanitatſ latitudine, ac diuiſa: cum dicebat { poſt quæ deinceps ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguntur. } libro verò de diſ. morborum deſcribens hæc corpora, & eorum gradus ita dicebat {quadam autem iam ægrotant, atque horum quoque ægrotatio quandoque leuior, quandoque periculoſior: & hæc ipſa quandoque vehemens, nonnunquam periculum mediocre affert} neque enim omnia corpora ſubdit Gale. ſana, vel ægra æqualiter affecta eſſe exiſtimare debemus. qua de re horum etiam corporum tradi poteſt latitudo non parua, quæ tamen non eſt præſentis negotij. Illud autem non præteream de his corporibus inſalubribus nunc, quòd licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, ſemper tamen propter id, quod addidit Gal. { neque obſcurum eſt, quòd & hoc ipſum eo, quo dicitur tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem vel vtrunque } quòd poſſunt etiam eſſe hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de ſalubribus vt nunc, id quod in dies experimur: oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, ſenſibiliter operationes læſas habentia: quæ, cum inſalubria non ſint, nec ſemper, nec vt multum, propter iam dictam cauſam, neceſſariò, vt nunc inſalubria dicuntur: quinimo hæc corpora verè, & propriè inſalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab aliis inſalubribus diſſidentia, quàm ſenſibili operationum læſione, vt cum Gal. dictum eſt. Quòd ſi cætera corpora etiam ſalubria ſimpliciter ſemper poſſint actu ægrotare, dicimus, quod talia non dicuntur inſalubria nunc: quia non habent neque in conſimilibus, neque in inſtrumentariis, neque in vtriſque malam temperaturam, aut incommenſurationem, neque etiam à naturæ ortu, ſed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nunc: quemadmodum etiam neutra, & inſalubria ſimpliciter, licet dici poſſint ſana nunc, non tamen ſalubria nunc eſſe dicuntur: cum neque bonam, neque à naturæ ortu in ſimplicibus habeant temperaturam, & in inſtrumentariis commenſurationem, id quod eſt de ratione corporum ſalubrium vt nunc. Si quis autem velit, quamuis improprie, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt nunc inſalubria appellare, quemadmodum videtur olſe ciſſe Gal. 2. artis med. 78. cum dicebat { quæcunque verò vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, ægritudinem patiuntur } nos non reclamabimus, modò ſubſtantia, ſeu rei natura non immutetur, vt ſcias videlicet alia eſſe corpora inſalubria nunc ab ortu naturæ, quæ verè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore ſunt talia improprie ſic dicta, propriè verò ægrotantia, ſeu ægra nunc appellata. De primis loquutus eſt Gal. 2. artis med. circa principiū, quo loco de aliis quoque corporibus à natura talibus verba faciebat. de reliquis verò præcitato textu. 78. vtraque tamē corpora ægrotantia, hoc eſt, quæ actu ægrotant, & inſaluberrima quoque ab eodē Gal. nun

cap. 31

cap. 8

cap. 2

cap. 75

cap. 8
li. art. me. 6

75

lib. art. me. Gal. nuncupari consueverunt: vt liquet tex. 17. primi lib. Neque enim fas est hoc
 c. 6. loco aliud corpus intelligere per insaluberrimū, vt quidam putant, quā insalu-
 lib. art. me. bre nunc; cum hoc corpus poluerit pro vno contrario termino in tex. 9. secundi
 c. 8. lib. cuius relatione, neutrum primi significari dicitur exquisitè medium semper:
 alioqui exquisitè diceretur mediū relatione ad diuersa corpora insalubria, quod
 omnino esse non posset, posita pro altero contrario termino optima corporis
 constitutione: quemadmodum Gal. vbiq̄ censet: quāuis eadem sit habenda
 ratio de corporibus insaluberrimis, quā de insalubribus, vt nunc habetur. neque
 etiam insalubre corpus simpliciter semper insaluberrimum appellari poterit, vbi
 pro contrario termino optimæ constitutioni nuper facta ægritudo ponatur:
 quemadmodū Gal. visum est, cum multo insalubrius eo fuerit insalubre vt nunc,
 vt liquet in eiusdem Gal. doctrina: ad vtrosque enim hos contrarios terminos
 relatione habita, docuit idem Gal. intermedia omnia corpora, quæ sana sunt, seu
 fanitatem participant, dignoscere, quantitate distantia inter sese disidere, ac di-
 uersimodè etiam appellari citato tex. 9. sec. artis medic. Sed quæres, qui fieri pos-
 sit, vt salubria, & insalubria nunc valeant à naturæ ortu esse talia, neutra verò
 nunc nullo modo? Dicas priora talem habere posse dispositionem ab ortu, vt de-
 monstrauimus. At neutra vt nunc necessariò opus est, vt talia sint, ac dicantur,
 aliam prius habuisse dispositionem, ita vt eandem neutralitatem vt nunc, sem-
 per alia dispositiones præcedant, vt pote fanitatis, vel ægritudinis: nam, si primi
 significati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præcessit, vt in conualescenti-
 bus: vel diuersa ætates, vt in senibus. Si verò secundi sint significati neutra vt
 nunc, fanitatis dispositio melior præcedet tam si neutra decidentia verè dicta
 sint, quā athleta. & hac ratione neque vnus, neque alterius generis neutra
 nunc possunt à naturæ ortu esse talia, quemadmodum salubria, & insalubria
 nunc.

Hæc sunt (iuuenes studiosi) quæ de sanorum corporum ordine, ac numero,
 seu, vt inquit, de fanitatis latitudine, cum Gale. sentio, quāuis non propterea
 verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ sunt opiniones, non paucos
 etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quòd si
 qui sint, qui aliter sentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem,
 non autem Galeni, id sentire videntur. Vt verò ne-
 dum vos, sed & cæteri omnes hanc, quam Ga-
 leni putamus esse sententiam, facilius
 intelligere valeatis, sequen-
 tem tabulam exara-
 uimus.

F. I. N. I. S.

IOAN

I O A N N I S F R A N C I S C I

L O M B . N E A P O L I T A .

Ωδὴ Διόκλος Διτροπος

Ad docilem Lectorem.

*Sectio venarum in grauidis, nec fiat Abortus,**Num bene conueniat,**Cœtio morborum vt fiat, succusque paratur,**Functio & vtrum anima**Princeps, in cerebri sinibus, vel corpore decur?**Spiritus an valeat,**Admitti physicus? Febrisve Tritæa in acuta**Sede libens sedeat?**Mox sit in vrinis sani, & quid υπόστασις ἀγρῆ**Quomodo sese habeat.**Corporis humani Eucrascos Πλάτος, ἢδὲ Πλατυσμός,**Differit iste liber**ALTI M A R I, longo viuet qui tempore; Rhama**Dum caput orbis erit.**Diuinam iamiam expecta de Febris arte**Lector adhuc Medicam:**O opus excelsum. Iouis ira abolere, verustas,**Quod nequit ignis edax.**O opus egregium. Quod solum liuida Momi**Obstruere ora potest.**O opus eximium, claudit quod scripta Galeni,**Hippocratisque senis.**At decet vt taceam; calamus nam deficit omnis,**Sepia, charta, manus.**Expedit vt sileam; vitam ne Theffalus ira**Finiat ante diem.**Praclara interea hac capias Quæ sita libenter,**Lector amice precor.*

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
 ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΑΚΤΥΛΟΓΡΑΦΟΝ
 ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

IO. FRANCISCI NEAP. LOMB.

daclilicon cum fenario Iambico
 ad Lectorem.

Ιερὸς ἐστὶ βέλλος, κατὰ χεῖρας μυστήρι ἀριθμοῖς
 Μεῦ ἀναγνώσις ὅθ' ἑδωμάτις θυμιασῶς.
 Τὸν λαβὴν τὴν τερπὴν λυγρὰντος πύρατος ὄρα,
 Ψυχὴν ἢ ἢ σὲ ἠδονή, καὶ σὸματι.
 Αἰσασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ' ἀκμήματος ἀκμήν
 Σὺ προσδοχῆ κατὰ ἔτος ἐν πάρατι.
 Ἡρὶ γὰρ ἐκτίσθη κόσμος, τὰ Ζῶα γελῶσι,
 Ποίεταί Ἄμμα, τὸν τὸν ἑυκραὲς πύρατι.
 Ἀρ' ἀναγνώσις ὄρα σ' ἑυχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντι
 Πολυμὸν Ἀλτιμῶν τ' ῥάσιως.

F I N I S.

LATITVDO SANITATIS
 SECUNDVM HABITVM.

PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS
 SECUNDVM HABITVM.

SALUBRIA.
 Secundum optimum habitum } Salubria simpliciter semper
 } Salubria simpliciter ut multum } I
 } cōserua-
 } tina Eucra-
 } tice,
 Secundum bonum habitum } Salubria ut nunc

SECUNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS
 SECUNDVM HABITVM.

NEVTRA.
 Neutra semper secundi significati plus salubritate
 quàm insalubritate participantia.
 Neutra semper tertij significati plurimo tempore
 salubritate quàm insalubritate participantia.
 Declinantia uersus salubria } Neutra ut multum secundi significati plus salu-
 } britate quàm insalubritate participantia.
 } Neutra ut multum tertij significati plurimo tempo-
 } re salubritate quàm insalubritate participantia.
 Neutra simpliciter semper et ut multum primi
 significati.
 Neutra simpliciter semper et ut multum secundi
 significati.
 Neutra simpliciter semper et ut multum tertij si-
 gnificati.
 Declinantia uersus insalubria } Neutra ut multum secundi significati plus insalu-
 } britate quàm salubritate participantia.
 } Neutra ut multum tertij significati plurimo tem-
 } pore insalubritate quàm salubritate participantia.
 Neutra semper secundi significati, plus insalubria-
 tate quàm salubritate participantia.
 Neutra semper tertij significati plurimo tempore
 insalubritate quàm salubritate participantia.

TERTIA PARS LATITVDINIS SANI-
 TATIS SECUNDVM HABITVM.

INSALUBRIA.
 Insalubre simpliciter ut multum
 Insalubre simpliciter semper

LATITVDO SANITATIS SECUN-
 DVM AFFECTIONEM.

III
 cōserua-
 } tina ana-
 } lictice.
 Neutra ut nunc primi significati } neutra cōualescentia senes.
 Neutra ut nunc secundi significati } neutra decidētia. Athletice.
 Neutra ut nunc tertij significati } in utrisque diuersa ratione
 } consideratis continetur.

V
 Insalubre ut nunc extra sanitatis latitudinem. } curatrix.

Sanitas est constitutio naturalis ad hanc perfectionem
 et ratio quae dicitur, seu cum latitudi-
 ne et hinc est duplex.

DONATI
ANTONII AB
ALTOMARI MEDICI,
AC PHILOSOPHI NEA-
POLITANI,

De medendis humani corporis malis:

ARS MEDICA.

*Nunc denuo ab eodem Auctore diligentissimè recognita.
Cui addita sunt tria capita De Hemorrhoidibus, De
Ragadijs & Procidencia ani, quæ in alijs editio-
nibus desiderabantur. Necnon loci omnes
in margine maximo cum emolu-
mento studiosorum
omnium.*

PAVLO III. PONT.
MAXIMO, ATQVE SANCTISS.
DONATVS ANTONIVS
AB ALTOMARI.

QV M maximam, precipuamque meae
aetatis partem in Medicinae studiis
consumpsissem P. M. atque San-
ctiss. vidererque omnia meae profes-
sionis spatia decurrisse, ad ea demum
me contuli, quae (paucis demptis) to-
tam penè Medicinam absoluerè vi-
derentur. In quibus non succisuis (ut
aiunt) operis, sed diu, multumque
versatus perfeci, ut singularum humani corporis partium mor-
bos cognoscendi primum breuem, modum, deinde in eis pradi-
cendi, curandique omnibus indicarem, via quadam, ac methodo
vsque à Galeno intacta, à nulloque absoluta. Qua dum me-
cum commentarer, non defuere, qui in me turpiter essent maleuo-
li, meoque de nomine & fama detrahere arbitantes, variis ca-
lumniis, non religione, sed malevolentia, ut nigro notarer carbo-
ne, à patria non tantum eicere, sed etiam arcere conati sunt:
perfeceruntque, ut & solum verterem, Romamque adirem.
Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridia-
tiones, nec addere potui, quibus uti solebam. Unde effectum est,
ut opus istud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu esset
imperfectum, atque inelaboratum. Qua in calamitate cum te
unum prater ceteros, tua, qua es in omnes singulari humani-
tate, acerrimum mei defensorem praestitisses, meque pro virili
tueri non destitisses, non modò domum, & ad patriam, ve-

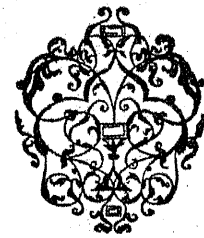
rum etiam ad pristinam dignitatem, quam semper te fautore seruavi, sum restitutus. datique sunt mea ad studia reditus, & quæ in illa calamitate propè oblanguerant operi, oculos sustulerunt. Cumque in illis noctes & dies urgerer, quæ prius fuerant imperfecta, perfeci. Quod cum ita sit, quicquid est hoc Medicae artis, tibi uni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre constitui. Per te enim absolutum, per te etiam inuidorum calumnijs vindicandum æquum esse duxi. Suscipe igitur munusculum hoc tranquillo animo, serenæque fronte, tanquam signum quoddam meæ erga tuam sanctitatem iustæ, ac debitæ seruitutis: velut etiam me illius auctorem in rebus aduersis semper suscepisti, in quo animum, non rem inspectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Est enim sapientis, & prudentis literas, earumque cultores utcumque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potius, quam medicis ipsis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re sit tribuendum, video neminem. Nam ut omittam, quæ te omnibus numeris absolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quam in maximis rebus gerendis, dubijsque sustinendis, & semper declarasti, & nuper præcipue, cum tota Italia intestino bello ardere cœpisset (cum & bella vitari interdum nequeant, ubi res urgeat, pax autem semper seruanda, si fieri potest) sicut initia illius obiter admisisti, ita extrema libenter, honorificentissimè, & fortiter, es persecutus, pacèque, ex omnium sententia desperata, tua vigilantia, maximæque authoritate effecisti, ut omnia pacem essent habitura, & Philippum Regem nostrum Sereniss. ea beneuolentia tibi reconciliasti, ut te unum, præter omnes (quot fuere unquam) Pontifices Maximos, & ipse admiretur, & nostra etiam memoria: adeo, ut quæcumque tuo nutu, consilioque gesta sunt, præclarè sanctèque gesta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificem talem habuisse latamur, nec iniuria. Quis enim unquam in Deum ea religione fuit? Sanctæque Romanæ Ecclesie defensor adeo assiduus, & veluti sui patrimonij vehemens fortisque propugnator? Quid dicam de vitæ integritate? summæque in omnes charitate? Quid de domesticarum rerum ordine, & publicarum administratione? Quæ omnia, ut in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque amplissimum te extulerunt: sic

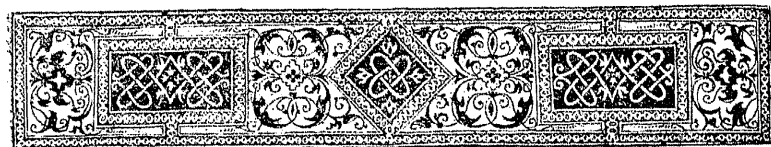
apud

apud Deum aternam sedem tibi parasse omnibus est exploratum. Ad quam nequamprimum, sed multis post annis profiscaris, omnes, pro Reip. Christianæ commodis, maximæque pro illius fidei seruandæ necessitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiss. & meæ (quamuis indignæ tanto Pontifice) seruitutis, eiusque semper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam discedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum, nulla unquam delebit obliuio. Neapol. V. Kal. Februarij.

M. D. LX.

m * 3

IOAN. MARTINVS EVSTACHIUS
 TEP SANVS ARTIVM, ET MEDICINAE
 Professor, Authorisq; discipulus, Artis me-
 dicæ candidatis S.

Accipite studiosissimi Iuvenes Altimari Medi-
 cam Artem nunc denuo excusam, quæ obmul-
 ta adiecta, tam diuersa exit ab illa, quæ altera
 æditione prodierat, vt penè alia esse videatur.
 Nam præterquam quod emendatissima nunc apparet, infi-
 nitis mendis, quibus illa altera scatebat, soluta, tum recognita
 diligentissimè prima æditione, tum cura adhibita, ne inter im-
 primendum noui (id quod sæpe accidit) errores orirentur. Ac-
 cedit nunc in vestri gratiam margineus noster labor non inu-
 tilis (vt spero) nec contemnendus vbi Galeni præcipuè, alio-
 rumque authorum locos, quos consultè author omisit, sigilla-
 tim veluti digito monstramus. Quid quod & author nunc
 primum tria capita de Hæmorrhoidibus & de Rimis & de
 procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quod mul-
 ta nunc adsunt locupletius declarata, lucidius exposita, quàm
 plurima passim apposita, vt faciliè cuius conferenti cum alte-
 ra patere potest. Hanc ergo nostram operam boni consulite,
 & si qua legentibus occurrerint, quæ nostram hanc quatum-
 uis maximam diligentiam fugerint, librario notas inurite: qui
 ob id quod volumina superiori anno excusa, ad vnum omnia
 (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impressio-
 nem accelerabat. Valetate igitur nostri memores, & ma-
 gno Altimaro Nestorea vita dignissimo, febrium
 tractationem interim ingenti conatu par-
 turienti, multos annos felicésque
 precaminor. Rursus
 valetate.

IO ANNIS FRANCISCI LOM-
 BARDI NEAPOL. ART. ET MED. DOCT.

αὐτὸς ἀναγνώστω τὸν βιβλίον, καὶ ἀπεβίβη τὸ Διγλωτ-
 τασκελησιαδικόν. ἔθετε τὸ Αὐσο-
 νίε γάλλε.

SI Lector cruciat magna sitis tuas
 Fauces, huius aquas nunc MARIS haurias
 ALTI, sume libens pocula dulcia,
 Vincunt quæ Ambrosiam, & Nέκταρ Olympicon.
 Morborum citius nam omne genus fugant;
 Galeni vt placita, ac Hippocratis iubent.
 Hinc sit Barbaries enprocul, & chorus,
 Seruat qui fatui dogmata Θεοσάλα.
 Felix tæque quater, cui superi dabunt
 Gustare hos latices. ALTIMARVS meus
 Præceptor (procul ò sis reuerentia)
 Namque est Italia gloria totius.
 Ἐνδείξεις Πυρετῶν γραφὴ ὁ αὐτὸς ἀν,
 Γαληνὸν μὲν μὲνδεις τάχα γραφὸν ἄε,
 Γνείαν προθύμως λήψεται ὡν ἀνδρ
 Ὅς πάσχει πυρετῶν ὀμά παθήματα.
 Δείξει τὴ Μαλέας λαμπροτέραν τὴ ὀδόν,
 Πῆ κρύπτουσι κέραν οἱ Ἑλλᾶροι ὄραν.
 Ευρεῖν ἄε τις ἀνὴρ ἔχει διωήσεται
 Γαληνὸς φανερῶς χάριμας, ἐν ἕδαμῶσι.
 Σχῶν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὄλον Νόσων,
 Οἷσιαι, χροικαί εἴτε μὲν ὄσιν ἄν.
 Τῶτω δὲ χάριτας ῥ' ἀνδρὶ, φθόνε βέλτε,
 Καὶ λείπων φθονεῖς τραύματα Ζωίλτε.

DONATI ANTONII
 AB ALTOMARI ME-
 DICI, AC PHILOSOPHI
 NEAPOLITANI,

DE MEDENDIS HUMANI
 CORPORIS MALIS
 ARS MEDICA.

METHODVS.

MVM DE SINGVLIS humani corporis locis male affectis dignotionem, prognosticum, ac curationem rationabili via, & Galeni Methodo post eum hucusque intacta, à nullòque in lucem edita conscribere proposuerim, efflagitantibus quibusdam amicis studiosis, artisque medicæ candidatis, quò facillimè in singulis malis quibus eorum viam hanc assequi valeat, vniuersalem methodum vno capite còtentam prius describendam fore putavi, sub qua demum promptius in particularibus se exercent. Fit nanque exercitatio omnis, cum particularia sub eadem viam, ac rationem ducuntur. Via siquidem, & rationes vbi solæ sine multifaria secundum ipsas exercitatio cognoscuntur, haudquaquam possunt perfectos efficere discipulos, velut secundo de locis affectis Gal. scriptum reliquit. Quapropter nono methodi medèdi non ab re decretum est ab eo, non licere vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quãdam habueris per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; nanque in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistit. Et lib. 9. de Hippocr. & Plato. decretis dicebat. Vniuersalis methodus sine exercitatio multa in singularibus artificem bonum efficere non potest. Qua ergo via, ac ratione valeat quispiam affectam sedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiusque causam dignoscere, & eis cognitis quid deinde futurum sit præsentire, & prædicere, ac demum si affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis, & Gale. monumenta potissimum hoc loco scribere aggrediar. In his nanque tribus continentur omnia quæ ad artem medicã spectant; nam commoda ea sunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognosticũ. Curatio autem per se à medicis exercetur, prænotio vero & dignotio propter curationẽ, vt Gal. inquit primo de ratione victus in morbis acutis: & proinde

2. de loc. aff.
 cap. 9.
 9. method.
 cap. 6.

Intentio. &
 l. 9. de Hip.
 & Pla. de
 cre. & c. ca.
 pit. 2.

Com. 3.

Cap. 3.
Vide 1. de loco
aff. ca. 2.

Paulo post
medium.

Quid pri-
mo inuesti-
gandum sit
in agris.

1. de loc. aff.
cap. 2. & 3.
3. de loc. aff.
cap. 1. & 3.
Cap. 2.
Cap. 3.

1. de loc. aff.
cap. 2.
Lib. de cōst.
art. medic.
cap. 16.

Arts. secan-
di corpora
nō ignoran-
da.

2. de v. par.
cap. 3. & 7.
Cap. 1.

Quibus sine
ut hoc opus
cōscripsum.

Lib. de cōst.
art. medic.
cap. 4. & 5.
1. de v. par.
cap. 8.

in tres primarias partes artem medicam diuidi asserere melius erit, quam in quinque, ut quibusdam visum fuit ex eiusdem Galeni sententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipsosque affectus, & eorum causas proprias docere conabor, prout in singulis his patebit; cum non satis sit, ut diximus, methodum nouisse, sed multifaria in super exercitacione in his quæ particulatim occurrunt opus est, ut liquet primo de causis symptomatum; propterea quod pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variari contingit. Quamuis oportet, ut Erasistrato placuit, hominem exercitatisimæ considerationis esse, qui voluerit non solum ipsius affectus qualitatem, sed affectum quoque locum probe dignoscere, præsertim si in imo corporis lateant. Nam quæ in superficie sunt constitutæ partes vnâ cum affectuum suorum specie facile sensibus deprehenduntur. Sunt verò morbi non in manifesto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, ut Hippocr. inquit, lib. de arte; quorum nullus est, quem oculis conspicienti videre, ac cognoscere contingit, & ab arte quoque obscuri esse iudicati sunt, & proinde obscuri morbi appellati sunt; qui cum oculorum conspectum effugiant, mentis tamen oculis obtinentur, & superantur, ut ipse refert. Primum denique quod in agris medicum inspicere oportet, ut Gal. visum est primo, & tertio de locis affectis est, quænam corporis pars sit affecta, & nunquid ea per se afficiatur, vel alteri consentiat. Quapropter semper incipere oportet à læsæ actionis instrumento, eiusdem Gal. præcepto, eodem primo de locis affectis. Quo inuento, ipsam deinceps dispositionem quærere opus est; ut ex vtriusque simul totius curatiui generis indicatio sumatur, ut apud eundem Gal. liquet tertio de locis affectis. Verum quænam pars afficiatur, priusquam eius natura, seu essentia sit cognita, actio, seu vsus eius, & compositio, cum qua & societas, quam cum aliis habet, comprehenditur, ratione quadam, ac via rite inuestigabit nemo, ut primo de locis affect. & lib. de const. artis medicæ patet. Nihil autem interest, si positionem aut compositionem, vel cum proximis societatem dixeris. Hæc autem per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, præsertim qualis sit cuiuslibet partis essentia, ac compositio; ut exinde earum cuiuslibet, cum actiones, tum vsus manifestetur, non siquidem solis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, sed propriis oculis diligenter inspiciendo. Cognita namque hoc modo cuiusvis partis substantia, ac compositio, actionem cuiusque earum, quæ etiam earundem vtilitates nullo negotio inuenies, ab ipsa partium natura doctus; cum videlicet exactè, ut diximus, partium essentiam, ac totam earum constructionem noueris, iuxta Gal. sententiã ij. de vsu partium. Hæc namque corporum dissectio, ut ipse refert, se ipsum Gal. docuit, ut patet primo de locis affect. cum alia permulta, tum cuiuslibet partis essentia proprietatem. Hanc igitur anatomen propriis oculis, ac sapius rectè inspicere valeatis. Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, & si ratione dicta sint, veluti insomnia quædam videbuntur. Nos verò his qui corporum dissectionem haud ignorat, sed propriis oculis mecum, vel ab aliis administratam probe, ac sapius inspexerunt, has lucubrationes scribere paramus. Hi namque partium essentia, ac compositio cognita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vsus haud ignorabunt, cum singulæ nostri corporis partes aut peculiarem habeant actionem, aut aliquem præstent vsus: pro comperto etiam habeant actiones partium duplices esse pro duplici earum natura, alteras simplicium, & similarium, reliquas compositarum, seu instrumentalium, quæ siquidem partium actio motus est earundem factiuus. Insuper non præteribit eos quemlibet partium vsus aut gratia cōseruationis, & tutelæ fuisse, velut causam sine qua non potest actio perfici, aut, ut melius eadem perficiatur: quorum omnium Gal. pro teste habent tum libro de constitutione artis medicæ, tum primo de vsu partium,

partium, & ut vno perstringã verbo, medico vsus præstant confectiones anatomicæ, non modo ad affectus noscendos, sed ad eos curandos, ac ad illorum præsentia; ut secundo de anatomicis administrationibus ab eodem Gal. dictum est. Qui igitur cuncta quæ diximus exactè nouerit, non nihil vtilitatis ex his, quæ dicemus, exportabit. Ut autem & hi mentem exerceant in affectuum locorum notitia, tres exercitacionis modos, Erasistrati autoritate, Gal. secundo de locis affectis proposuit: Quorum vnus est circa singulas corporis partes, quas locos vocat. Alter circa causas, & dispositiones. Tertius circa symptomatum differentias. His namque rite cognitis, ac inter se distinctis, facile propositæ rei veritas percipi potest, singulorum per eam facta contemplatione. Veritatem nos, ut quæ facilius sit, & ne eadem bis repetamus, ea exercitacionis via præcipue vtetur ad affectuum locorum noticiam, quæ quidem ex symptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamen, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc namque genere eorum, quæ præter naturam sunt, sperandum est comparari posse exactè dignoscendarum partium affectuum iudicium, velut Galen. scriptum reliquit lib. de constitutione artis medicæ. Quantum autem præstet vsus affectuum locorum notitia in curandis singulis corporis vitiis, Gal. passim in cunctis fere suis commentariis meminit, præsertim lib. primo de locis affectis. Nam quod quilibet præter naturam affectus suo auferatur contrario, communis. Hippocr. decreto, affectus ipse indicat: ut si calidus, frigidus, & si frigidus, calidus. At quousque, quomodo, aut qua materia id exequi liceat, affectus ipse non indicat duntaxat, sed ipsa pars affecta cōmonstrat: quemadmodum de phlegmone in diuersis partibus orta, pro ipsarum partium diuersitate libro 13. methodi Gal. docuit terminum, modum, ac diuersam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vsus dextrum adiumentorum necessarium esse exactè scire partis curandæ substantiam, formationem, ac situm lib. de constitutione artis medicæ decreto reliquit. Quantam insuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognostica dicitur, & si sexcentis in locis consiteatur Gal. quarto tamen de præsentia ex pulsibus per hæc verba palam ostendit, cum dixit. Proinde cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locusque affectus, & eius affectus, hæc ad futura præsentia est peritissimus: & tertio methodi medendi asseruit, primum artis opus esse ut intel ligas sperare ne id, quo tendis, debeas, an secus. Cuius rei cum duplex possit haberi cognitio, altera per experientiam, cui longo vsu est opus, altera per ipsius rei naturam; hæc siquidem cuiusque particulæ substantiam existimabit, tum actionem, & vsus, ac situm ipsum, à quibus procedens non solum quod sanari non potest, præuidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his quantum cōferat, cum ad curationem, tum ad prognosticum partium affectuum notitia, ex Galeni monumentis. Præter id quod non nihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionem ipsius loci natura, cum ea fuerit cognita, veluti primo de locis affectis liquet. Reliquum denique erit postquam ea primo venit inuestiganda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoscere valeamus. Cum vero ex nonnullis notis ipsa prehendi possit, ut testatur Galenus primo de locis affectis, à læsæ actione prius eius dignotio auspicianda est; ex qua sola, cum nulla alia pateret via, idemmet Galenus confessus est inuenisse partem affectam tertio de locis affectis. Est namque cuiuslibet partis affectæ proprium symptoma, propriæ actionis eiusdem noxa, siue similarium, siue instrumentalium partium actio fuerit, singularum etenim animalis corporis actionum vnâ esse propriam particulam, per quam fiunt, omnibus medicis in cōfesso est. Reliquæ verò quæ instrumentali parte continentur, eidem præstant vsus, ut liquet secundo methodi medendi. Quare actionem lædi necesse est, instrumento ipsam efficiente quomodolibet affecto, ut decretum reliquit Gal. eodem primo, & secundo de locis affectis. Quæ verò actiones simi-

Anatomes
v. s.

Cap. 1.

Cap. 1.

Cap. 15. &

16.

Notitia af-
fectuum lo-
corum, quos
præstet vsus.

Cap. 1.

Cap. 6. &

sequentibus.

Cap. 17.

Cap. 11.

Cap. 1.

Cap. 1. & 5.

Affectus par-
tis cognitio
ex quibus.

Cap. 5.

Ex læsæ a-
ctione.

Cap. 3.

Cap. 6.

1. de loc. aff.

cap. 2.

2. de loc. aff.

cap. 9.

larium duntaxat partium sunt, obleso earum proprio temperamento, & ipsas offendi necesse est. Non ab re igitur ex actione læsa diximus primò inuestigari debere ipsam partem affectam, quomodo libet ipsa afficiatur. Nam velut naturalis actio necessarid comitatur corporis statum naturaliter se habentem: sic contrà, si à natura recesserit actio, statim præter naturam se habet, vt patet primo methodi medendis quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Nam si ventriculus affectus sit, & eius propria actio, quæ est chylicificatio, seu assumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati assimilatio, viciata erit, si iecur, hæmatosis, hoc est, sanguinis generatio necessarid erit oblata. Quod si pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquè præstet vsu, is non ignorandus erit: cum & ipse magnificè conducatur ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus inest, Gal. teste primo de locis affectis. At vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectu plures, tum nostri instituti est, vt reliquorum varietate symptomatum eas discernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. Indican secundo partem affectam ipsæ excrementorū species, quorum excrementorum, quædam ad exquisitam perducunt partis affectu notitiam, vt quæ affectu partis essentia proprietatè declarant, quædam verò artificiosam coniecturam producunt: quæ nobis perquam vtilis est, vt pore melia existens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teste Gal. primo de locis affectis. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphorismi secundi quarti lib. Sumitur autem artificiosa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipsa parte affecta continetur, siue natura, siue præter naturam. Declarant verò partis affectu essentia proprietatem, si ea excernantur, quæ sunt de propria eiusdem partis substantia seu essentia. Vt si tulsiendo aliquando aliquod expuat bronchion, vlcus maximum in pulmone esse existimamus ab erosione, vel putredine ortum, cum pars esse non possit arteria asperæ, quæ inter fauces & pulmonem existit, vt pote tam grandi vlceratione haudquaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipso pulmone talis fieri potest, propter causas primo de locis affectis à Gal. traditas. Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dysenteriam excreris, intestina affecta esse dignoscimus. Haud aliter si cum vrina carunculis similia excrementa excernantur, renes affectos esse dignoscimus. At si lamarum specie referant, in vesica vlcus esse ostendunt, prout Hippocr. aphorismis 76. & 77. & 81. quarti libri scriptum reliquit. Quod si magnitudinem quoque eorum interdum considerabis, haud obscure, & affectam quoque sedem indicabit. Nam frustum vasis tulsiendo reiectum, si magnum fuerit, pulmonem affectum esse vlcere indicat. Etenim quæ ad asperam arteriam in collo existentem proueniunt vasa, capillorum ferè speciem referunt. Sic si tunica intestinorum per dysenteriam eiecta magna conspiciatur, sitq; latitudine, & crassitudine his, quæ tenuia constituunt intestina, multò maior, non ab re coniciendum est, vlcerationem in crassis intestinis consistere. Interdum etiam ea, quæ adnascuntur, affectam sedem ostendunt. Nanque res adhærètes, essentia proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam esse affectam indicant. Cuius præterea generis est crustula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Nanque eius particula, à qua excernitur, vlcerationem portendit, vt vrinae meatum, si cum vrina spiritalium instrumentorū, si tulsiendo; gula, & ventriculi, si vomitione, aliquod intestinorum affectum esse ostendit, si per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorū specie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipsa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, sed artificiosa quadam coniectura: Vt si per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel vesicam; si sterces, intestinorum aliquod; si cibus, ventriculum vulneratum esse ostendit. Sanguis quoque per vulnus saliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus spiritus inter respirandum

Cap. 7.

Cap. 2.

Cap. 4.

Ex excrementorum specie.

Cap. 1.

In principio.

Ex magnitudine excrementorū.

dum per thoracem, membranam costas succingentem vulneratam esse indicat. Est præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut vesica lapidis, aut pus in thorace, vel sanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbiunque contineatur: aut alius quidam humor molestus, in animalis corpore genitus, vel extrinsecus ei adueniens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectu sedis notitiam excrementa, cuiusvis generis sint. At ipse positus affectam ipsam partem nimirum sufficienter comonstrare potest. Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, sed iocinoris affectu nota est. Quemadmodum si in sinistra fuerit, non hepatis, sed splenis affectum portendit. Positus insuper, vbi similiter se habeant excrementa, interdum affectam partem comonstrat. Nam si membranosa tunica frustulum excernatur, vlcus alicubi esse ostendit: verum in qua sit particula, ex positu discere licebit. Nam si vomitio fuerit reiectum, gula, aut ventriculi, si tulsiendo gutturis, seu asperæ arteriæ, si screando, faucium, si per sedem, alicuius intestinorum, si per mulieris pudenda vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus est ipsius partis societatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in positionis vocabulo comprehenditur. Conducit nanque & hæc non nihil ad affectorum locorum inuentionem: constat insuper, quod singuli dolores pro positu varietate, affectum locum ostendere possunt. Quippe apparibus per vomitum vlcis notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut posteriores circa dorsum, dolor infestet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in posterioribus, gulam affectum occupare censendum est. Sic si in dextra hypochondriorum parte dolor adfit, iecur, si in sinistra, lienem affectum esse indicat. At qui ex diuersa doloris specie, licebit quoque affectam partem comprehendere, prout Gal. placuit secundo de locis affectis. Nam pulsatorius dolor non nisi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire potest: modò pars ipsa, in qua arteriæ consistunt sentire nata sit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo pulsatorius dolor prouenire possit, pulmo nanque sensum non habet, quoniam nullus per totum corpus eius dispersus est nervus: similiter neque in hepate, aut renibus, propter similem causam, talis apparet pulsatio. Membrana verò costas succingens, cuius affectus lateralis morbus est, arteriis minimè participat, vt pote quæ per intercostalia vocata spacia extendantur, & ad eam haudquaquam attingant. Quæ de re nec ipsa taliter affecta, pulsatorius sentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas esse indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris species, vt patet secundo de locis affectis. & lib. de constitutione artis medicæ. At grauis dolor in renum, & iocinoris inflammatione non ab re sentitur. Nam vtrorunque horum viscerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana sensu potitur, per quam nervus dispersitur, & propterea cum à tumore, qui in aliquo prædictorum viscerum continetur, membrana ipsa distenditur, talis speciei dolor sentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium sexto de morbis vulgaribus scripsit. In renum dolor grauis, & post eum optimorū medicorum non pauci. Neque ipsorum viscerum vehemètia, seu magnitudo, remissio, seu mediocritas spernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, si Gal. credendum sit, commento aphorismi quinti sexti libri. Quo loco Hippocr. scriptum reliquit. Dolores, qui sunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, si multum differant, perdiscendum. Innotescit insuper affectus locus ex propriis quibusdam symptomatibus ipsarum partium affectarum, Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quæ per aluum deiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper maceratae abluta, simulantur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel si cuncta ea haberi non possunt, ex ipsorum nonnullis, vel quibusdam, pars ipsa affecta compre-

Ex positu.

Ex specie doloris.

Cap. 2. & sequentibus.

2. de loc. aff. cap. 5. Lib. de constitutione artis medicæ. cap. 15.

Commentario 4.

Ex symptomatum proprietate.

Ex his, que
precesserunt,
ac concomi-
tantur.

Nunquid
proprie, &
primò, aut
per consen-
sum: & secun-
dario pars
afficiatur.

Cap. 3.

Dignosce-
di modis.

In fine.

Affectus
dignosco ex
quibus.

Cap. 5.

De differē-
tibus. cap.
4. s. de co-
stit. art. me-
dico cap. 15.
Cap. 4.

henditur. Quamvis nec totius corporis dispositio, natura, ætas, seu cōsuetudo despicienda sit, veluti nec ea, quæ præcessit victus ratio, omittenda erit: vt quibus affectus locus facilè pateat. Quæ habita notitia, num ipsa propriè, seu primò, aut per consensum afficiatur perquirèdum erit. Quod quidem non ex his quæ diximus, sed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectā, cum in ea permanens sit dispositio: Quem affectum Græci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, sed in seipsa continet permanentem dispositionem. Veluti ex aduerso dicimus per consensum aliquam partem affici, cum ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem dispositionem non continens, licet ea ab affectu non sit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui secundario, seu posteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per consensum afficiatur, & propria affectione laboret, cum in ipsa permanens fiat dispositio: quam non primario affectam, sed secundario, & propriè ipsam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo de locis affectis. At quicquid sit, propria, seu primaria pars affecta dignoscenda erit, ac exactè distinguenda ab ea, quæ per consensum, & secundario afficitur. Nam huiusmodi speculatio, vt Gale. testatur secundo de locis affectis in fine, non parum ad curationem conducit, cum ad curandi rationem non sine manifesta utilitate imprimis pertineat, cuiusnam parti sint remedia adaptanda, cognouisse: quæ non, nisi ei, quæ proprio, seu primario affectu laborat, propinanda sunt. Nanque ea curata, nullus relinquitur in ea, quæ per consensum, & secundario afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanens fiat dispositio. Cum ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus cōspicitur, tunc dicimus ipsam propriè esse affectam, velut primario, seu primogenio affectu laborare affirmamus, cum à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, sed ipsa primò affecta sit. Secundario autem affici partem dicimus, cum alia ante eam prius afficiatur, à qua demum, seu cum qua afficiatur & ipsa, velut per consensum quoque asserimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia sic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius molesterur: remissa verò irritatione, quiescat. Hæc siquidem coniectura communis est in omnibus affectis partibus, prout Gal. secundo de locis affectis decretum reliquit. Quamquam in quibusdam propria sumantur indicia, velut de cerebro ipsemet eodem loco dicebat. Num verò eadem pars, vt similis, aut vt instrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipsius affectus notitiā accedamus: ac qua via quibusve indicii is dignosci debeat, ostendamus; cum non solum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiusmodi, à medico considerandum sit, verum etiam quis affectus vrgeat, atque distinguere, quænam notæ affectibus propriæ sint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni sententiam primo de locis affectis, quæuis pauca admodum sint ipsorum affectuum notæ, quæ non similiter affectum locum ostendat. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inuestigemus, primùm sanè definiendum esse censeo; cum tria sint in vniuersum rerum præter naturam genera, ex quonam eorum sperari possit, vt comparatur iudicium dignoscendi prædictos præter naturam affectus, seu morbos. At quoniam omnium symptomatum causa est ea corporis dispositio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, siue morbum, siue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex symptomatibus ipsis morbi cognoscuntur, vt quæ ipsorum sunt effectus, ac ipsi morbi, seu affectus, ad ea symptomata cause rationem habeant, vt patet lib. de differentiis symptomatum, & lib. de constitut. artis medicæ. Ex his deniq; symptomatis affectuum, siue morborum notitia inuestigabitur primò haud aliter, quàm de partis affectæ inuentione differuimus. Nam quod species morbi ex propriis symptomatibus dignoscatur, tertio de crisi Gal. testatur. Cum verò eorum symptomatum genus in tres dirimatur differentias, actio

actionum videlicet offensam, affectus corporis, & excernendorum immoderationes; ex his omnibus sumi notæ possunt pro affectus, seu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex necessitate eos consequantur, quæ symptomata pathognomonica, hoc est passionis significatiua appellantur: siquidem certa sunt morborum indicia, & vnà cum morbo inuadunt: cuiusque, vt ita dixerim, essentiam constituunt, vt patet lib. de constitutione artis medicæ, & tertio de morbis vulgaribus. Quædam verò symptomata, non ex necessitate, sed vel sæpissimè, vel raro, vel ancipiti opinione morbum consequuntur: quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque simul inuadunt, aliquando superueniunt: nonnunquam verò nullo pacto veniunt. Neque enim sunt à morbo inseparabilia, velut pathognomonica appellata: nec eius veluti substantiam constituunt: appellantur autè assidentia. Quapropter siue hanc præter naturam dispositionem, morbum appellaueris, cum videlicet ea permanens sit, siue affectum, cum videlicet motus alterationis sit permanens, ipsam dignoscere, præsertim si abditis partibus consistat, ex dicendis tentandum est. Neque enim cuiusuis est morbosam singularum, tum simplicium, tum instrumentalium partium dispositionem reperiri: cum in profundo sint abditæ Gal. teste, lib. de constitutione artis medicæ. Quæ de re speculationem quandam inuenire oportet, qua dispositiones dignoscamus vniuersas; præsertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Gal. primo de locis affectis, ratione quadam, ac via docuit eas dignoscere. Primo quidè ex excrementis: vt si vlcus sit, ex ramētis, ex sabulosa quoque vrina lapidem deprehendimus. Excrementa verò seminibus cucurbitæ similia, latorum vermium indicia sunt. Denique ex diuersa excrementorū speciei interni affectus deprehenduntur: nec minus ex doloris proprietate: quamuis singulorum dolorum species nemo conscribere possit, nisi ipsemet passus fuerit, sitque medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie cōprehendere suos affectus possit, dum laborat, vt Gal. testatur secundo de locis affectis. Potest tamè affectus aliquis ex ipsa doloris proprietate dignosci. Inflammatorij namque affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur. Quæuis non singulis hæc doloris species eueniat: est tamen corū propria. Ab accidentiū quoque proprietate affectuum, siue morborū indicia oriuntur. Nam quibusdam, vt Gal. placuit, per tabificos morbos, vngues adūci euadunt. Intèpestius horror cum febre inflammationis ad suppurationē transeuntis, indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis partibus quidam morbus accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Nanque soli oculi suffusione laborant. Lapis in renibus, & in vesica duntaxat nascitur, atque etiam, vt nonnullis placet, in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt abscessum cor sustineat, quemadmodum nec pulmo, neque syndesmi dolorem. Cæterum pauca admodum sunt, vt diximus ipsorum affectuū notæ, quæ non simul locum affectum ostendat. Etenim, vt actionum noxæ affectam duntaxat partem, ita earum differentie ipsius affectum declarant: quæ solæ ipsorum a natura sunt propria signa: per accidens tamen ipsos sequuntur. Variantur namque noxarū differentie pro affectu tū specie, tum magnitudine, vt patet secundo de locis affectis. Cum his autem, & quæ præcesserunt, perpendenda sunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectæ, tum ipsius affectus cognitione, vt liquet primo de locis affectis. Qualis ergo præcesserit victus ratio, quæ consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aeris constitutio, seu cæli status, ac reliqua consideranda sunt, totius corporis dispositione non neglecta, vt valeamus quoad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, quis affectus vrgeat, cum aliqua pars non abditæ affecta fuerit; quamuis quidam eorum scientifica notitia deprehendi possint, vt patet tertio de locis affectis. Separandique ac discernendi sunt, vt diximus,

De cōst. art.
med. ca. 15.
3. de morb.
vulg. cōmē-
tario. 3. con.
34.

Cap. 15

Cap. 5.
Ex excre-
mentis.

Ex proprie-
tate doloris.

Cap. 7.

Ex acciden-
tium pro-
prietate.
i. de loc. aff.
cap. 5.
Ex loci na-
tura.

Cap. 7.

Cap. 1.
Ex his que
precesserunt.

Cap. 3.

Trifariam affectus red duntur magni.

Cap. 6.

Modus dignoscendi eos.

Quibus distinguuntur affectus per essentiam ab his, qui per consensum sunt.

1. de lo. affe. cap. 6. 3. de lo. aff. ca. 1. Affectus per consensum quomodo sunt.

Cap. 1.

3. de cr. vic. com. 44. 2. de caus. sympt. ca. 7.

Causa cognitio.

qui nam affectus fiant in partium propria essentia, & qui ipsis veluti instrumentis accidant, ac qui facti iam sint affectus, seu morbi, & qui adhuc fiant, seu nondum pertinaciter inhæreant, quorum singula ex qualitatis affectus notitia præter elucescunt. Interim ipsius morbi vis, seu magnitudo, ac mos ignorari non debent. Nam cum triplici genere morbus quilibet grandis, seu magnus sit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipsius malignitatem, Gal. teste quarto metho. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippoc. propterea medicus nec ea spernere debet; verum cognito affectu, hæc singula de eo perpendat ipsam siquidem affectus magnitudinem ex dispositionis magnitudine, ac ipsam sequentium propriorum symptomatum. Quod si magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præstantiæ, partisque affectæ natura dignoscet. Morem verò, seu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex symptomatibus, quæ ipsam consequuntur, seu superueniunt. Is denique cognitis distinguere oportet eos, qui per consensum sunt, à propriis affectibus. Nam cum aliqua vitia propriis accidentibus exactè discernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque aliis præcedentibus superueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cum propriis accidentibus discerni nequeunt, nec perpetuò permanent, & ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa oriri dicimus: quod tribus modis fieri cõtingit, vt testatur Gal. primo, & tertio, de locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens, in qua demum quispiam generatur præter naturam affectus, vt similia suffusioni symptomata, vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos, vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab aliis partibus præparatam suscipere aliqua pars consuevit. Per consensum quoque affectus gignitur, si ea priuatur, vt vox vitiata, cum flatus, seu efflatio, materia vocis existens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quãdam partes descendit, cum naturaliter operantur, propter aliquè affectum primariũ illius partis, à qua facultas transmittitur: velut accidit crura resoluuntur propter spinalis medullæ inflammatione; & manus digitos sensum amittere, ea parte spinæ prius affecta, quæ est circa dorsum initium. Læditur namque vocalium instrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quicquam præter naturam non perueniat; sed quoniam caret eo, quod secundum naturam ad ipsa peruenire debet. Guttur namque efflatum spiritum non recipit: nec vis sentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas esse dicimus, per consensum tamen. Nam quoties alicui deest illud, sine quo secundum naturam munere suo fungi non valet, ipsum iure affectum esse putandum est. Gal. teste tertio de locis affectis. Tot igitur modis per consensum pars aliqua affici potest. Fieri autem hæc cõfortia tribus modis: aut propter viciniam, aut propter familiaritatem, vel generis, vel operis liquet 3. de morbis vulgaribus commentario primo, ac confirmatur 2. de ratione victus, & 1. de caus. sympt. ab eodem Galeno. His prædictis iudiciis, qui proprii affectus dicuntur, ab his, qui per consensum excitantur, separandi, ac discernendi sunt. Vbi verò connexi duo, tres, aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoscendi erunt, quam ex excrementis, locorum natura, proprietate doloris, ac propriis symptomatis, diuersis siquidem existensibus pro complicatorum morborum numero, ac natura. Quibus ritè perceptis ad ipsius effectus, ac affectarum partium causæ cognitionem deueniendum erit. Eo indemonstrabili axiomate ductus, quod nihil videlicet absque causa fiat, præsertim si is quoque nunc fiat. Deinde inuestigandum erit, num causa, quæ affectum efficit, in ipsa affecta parte contineatur, vel per ipsam transeat. Est namque causa vnum genus eorum, quæ præter naturam sunt; quæ dispositio quidem est præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primò, sed secundario. Neque enim ipsam per se, sed morbo interueniente actionem lædit;

lædit, vt patet lib. de differentiis symptomatum, quo solo à morbo distat. Dixi autem causam inuestigandam esse, præsertim si affectus nunc quoque fiat, non ab re. Nam hanc proprie causam in confesso est apud omnes medicos appellari. Id enim quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse aquod omnes homines in confesso est, dicebat Gal. primo de locis affectis. Sic enim ignem vltulationis, & gladium sectionis causam esse credimus. Quamquam consueuerunt Græci causam etiam quodammodo appellare, si nondum quicquam agat, sed eo solum, quod possit agere, velut incoctio, auctor, & causa morborum dicitur, quamuis morbum nondum afferat, quemadmodum lib. de constitutione artis medicæ Gal. scriptum reliquit: nec minus, & id quod egit, desijt vero agere, causam nominant, vt idem testatur lib. de differentiis symptomatum. Quicumque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, causæ rationem obtinent, ac morbificæ causæ nominantur, ex Gal. sententia eodem lib. de differentiis symptomatum, & secundo methodi: Quas morbificas causas in duplici esse differentia, primo methodi medendi his verbis ostendit. Quartum verò ab iis genus statuit, quod sit morbificarum, seu insalubrium causarum. Atque harum, quæ in ipso animalis corpore consistunt, internas nominant. Quæ extrinsecus, ex ternas: nisi maus, vt nunc vulgus medicorum consuevit, illas antecedentes, has primitiuas vocare. Illud idem confirmauit lib. de morborum causis, dum dixit, Redeamus igitur ad id, quod propositum nobis erat, Nempè, vt singulorum simplicium morborum causas explicemus, tunc præcedentes, tum primitiuas. Neque enim fuerit absurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiusmodi nominibus distinguere, eas siquidem quæ in animali ipso consistunt, siue affectus sint, siue motiones præter naturam, causas nominant morbos præcedentes. Quæ verò extrinsecus adueniunt, si vehementer alterant, immutantque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Gal. verbis luce clariùs liquet, eum non nisi duplex statuisse insalubrium, seu morbificarum causarum genus, nec præter eas dinumerasse, quas Arabes, & medicorum vulgus, coniunctas, seu continentes appellat. Et si interdum de eis meminere non ex propria sententia, sed Stoicorum more loquutus fuit, vt idemmet, in lib. aduersus Iulianum fatetur, quamquam nec easdem inter causas posuerit: nisi reponantur in numero eorum, quæ essentiam habent in fieri, quemadmodum alia causæ. Neque enim ex iis sunt, quæ absolute esse dicatur: quamquam ea runde affectus, seu habitus ex permanentiũ, constantiũque numero sunt; vt liquet 2. meth. med. vbi internæ fuerint præsertim. Nam tunc verè aliquam esse causam aliquid dicimus, cum agit, vt prædictum est. Qua ratione si in numero eorum, quæ in generatione essentiam habent, numeretur continens causa, ab antecedente nõ discrepabit. At si aliquo quodam modo ea sumatur, vt pote quod habeat esse permanentis, & absolute, penitus à Galeni sententia secludenda erit, qui morbum dispositionem esse præter naturam retulit: qui per se primò functionem lædit: quare coincidet cum morbo. Siue ergo externa, siue interna causa aliqua cuiusvis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea inuestiganda erit, parte affecta, ipsoque affectu, seu morbo prius cognitis, tam si adhuc agat, quæ verè causa appellatur, quam si egit, desijt verò agere, velut externa: quamquam hæc tantum pro affectus cognitione, qui actionem vitiat, cum videlicet rationem, & sensum lateat, inquirenda sit, vt quarto methodi medendi liquet, non enim solum affectum locum, verum etiam causam illi noxam inferentem considerandam esse decreuit Galen. secundo de locis affect. Quæ si adhuc agat, ab ipsius affectus, seu morbi specie, ac symptomatibus, eorumque diuersitate dignoscitur, non modò quæ causa sit, verum etiã verum ea, quæ affectum efficit, in parte contineatur tanquam in propria essentia, vel tanquam in instrumento, aut per ipsam pertranseat, ex symptomatum inquã differentia, vt ex diuersa noxa diuersarum functionum, excrementorum varietate, ac corporis diuersis affectibus, colore præsertim, seu sapore, ex morbi specie. Nam hæc præcipuè causam

Cap. 1.

Cap. 2.

Cap. 15. Cap. 1.

De differ. sympt. cap. 1. 2. meth. c. 1. i. met. ca. 8. Morbificæ causæ quæ, quæc sint. Cap. 2.

Cap. 6.

Cap. 8.

4. met. ca. 3. 2. de loc. aff. cap. 1. & 9.

causam indicat, vt si tertiana fuerit, bilem; si quotidiana, pituitam; si quartana, atram bilem causam esse indicat; aut si erysipelas, bilem; si oedema, pituitam; si scirrhus, melancholiam. Quod si morbus similis fuerit, & ipsa causa tanquam in propria essentia partis continebitur; si vero in compositione morbus erit, permanebit potissimum, & causa in parte affecta, tanquam in instrumeto. At si permanens non fuerit affectus; nec ipsa causa in parte continebitur, sed per ipsam veluti transibit partem, velut nec ipse affectus permanens, seu constans erit. Hunc affectum Archigenes vmbra affectus appellare consuevit. Totius quoque corporis dispositio, temperamentum, seu aegrotantis natura, aetas, regio, tempus anni, victus ratio, consuetudo, & vt vno verbo perstringam, cuncta, quae praecesserunt, causam interim morborum opificem ostendunt. Nam praeteritorum cognitio nihil aliud est, vt Gal. inquit, quarto de praesag. ex puls. quam inuentio causarum, quae affectus inducunt. At cum his addenda erit, cum ciborum, potionumque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquisitè, cum morbos, tum eorum opifices causas inuenire valeas. Qua experientia vsus Gal. in quibusdam coli dolore laborantibus, eos sanauit, vt testatur primo de locis affect. Haud dissimili ratione ea morbi causa inuestiganda erit, quae, licet egit, desit tamen agere. Nanque ex ipsa affectus species, natura aegrotantis, aetate, tempore anni, regione, aeris constitutione, praecedenti victus ratione, & aliis praedictis, inuestiganda erit. Sed praesertim inquirere oportet, qui praecesserunt in animantis corpore affectus, vt dignoscas euidentes causas extrinsecus aduenientes, quas procatarticas appellant. Quare, vt summatim dicam, intueri oportet cuncta, tam praesentia, quam praeterita symptomata; praesentia quidem ex se ipso medicus inspicere debet, praeterita vero non a laborante solum, sed ab ipsius familiaribus interrogando, perdiscere; quod promptius, non modo locus affectus, ac morbus ipse, sed morbifica quoque causa, quaecumque ea sit, comprehendatur. Quamuis praeteritorum cognitio magis necessaria fuerit pro causarum, quae affectus inducunt, inuentione: velut praesentium, pro affectuum, & partium affectuum inuentione: vt patet eodem quarto de praesagitione ex pulsibus. Quibus iam cognitis finem imponet medicus ei artis medicae parti, quam dignoscitiam appellant, quae reliquas duas, prognosticam scilicet, & correctiuam merito praecedere debet. Namque ex ea, & haec oriuntur; vt nec praedici quicquam, aut corrigi valeat, nisi prius ostendatur, quae diximus, medicus optime distinguat, ac primo cognoscat. Mox ad prognostica accedere debet, cum venientium praesagia, seu futurorum prognostica ex praesentibus sumantur, inuento scilicet affectu, ac parte affecta, qui praesentes sunt, cognitisque eorum causis, ex eisdem nanque iis, quonam terminaturus morbus sit, praecognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiutorum Gale. autoritate lib. de constitutione artis medicae. Medicus nanque futura praesentendo, ac praedicendo, triplicem comparat vsus, Hippo. ac Gale. testibus primo prognosticorum. Nam cum fieri non possit, vt omnes ad sanitatem aegri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendetur, si futura praedixerit; obtemperantesque aegrotos reddit, cum propensius ipsi parent; & de longinquo ipsi morbo obuiam it, multo autem remedium tempus opportunum edocens. Quapropter haec pars artis spernenda non erit, quae in dignoscendis euentis, quae in morbis expectantur, consistit. Quorum vnum ac primum quidem est, quod erumpet morbus ad exitum ne, an ad salutem praecognoscere. Alterum ab hoc, quo potissimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut salutis: quae omnia ex affectibus praesagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur. Haec nanque si inter se conferantur, futura praesagiuntur, vt quarto de praesagitione ex pulsibus, tertio de crisi, primo de arte curatiua ad Glauconem, & libro de constitutione artis medicae testatur Galenus. At cum non omnia, quae sunt circa aegrotantem oritura, necessariam generationem obtineant; eorum, quae non

Cap. 11.

Cap. 4.

Cap. 11.

Prognosticorum.

Cap. 16.

Tres artis prognosticae vsus. In principio.

Quae in morbis prognosticari debent.

4. de praesag. expulsi. cap. 11.

3. de crisi. c. 5.

1. ad glaucon. cap. 8.

Lib. de crisi. art. med. ca. 18.

non habent necessariam generationem; neque erit firma praedictio, cum de eis certam non possit medicus habere praecognitionem; vt si propter vicinorum tumultum, canes latrantes, aut iniucundos quosdam nuncios in somnis reddatur aeger, nullo horum morbi ratione effecto, quinimò nec eorum omnium, quae morbi ratione efficiuntur, certam praecognitionem habere poterit. Nam si superfluis intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repente influat, aut ab ea in viliorem transeat, quod fit, vt eum, qui in princeps membrum illatus est, summum periculum; eum vero, qui non in primariam, sed in viliorem partem transmigrauit, subita, ac inexpectata salus laborantis necessario sequatur; in his statibus, quod terminaturus sit morbus, non exactè cognoscitur; sed tantum praenosceri in his licebit inconstantiam, ac lubricitatem. At si permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffuunt excrementa, sed in locum vnum quendam grassata, illum occuparunt, praesagiri in his futurum potest, si videlicet rectè omnia circa aegrotum gerantur. Nam quae perperam a quopiam aguntur, eae causae existunt, vt aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminisse semper oportet, vt Galenus tradit libro de constitutione artis medicae, sola optimi medici praesagia, curate quidem ipso, euenire, aegroti autem nihil delinquente. In hoc igitur morbi genere, cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura praesentiri possunt; cum summa totius praesagitionis in morituris, conualiturisque sit, quoniam vis aegrotationis cum aegri facultate conferatur, Galeno teste secundo prognosticorum. Cognita nanque morbi specie ex propriis symptomatibus, vt ostendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundem symptomatum, aut partis affectae praesentia, cognitaque benignitate, vel malitia, seu, vt ita dixerim, more, quem dignoscas ex ipsius morbi differentia, ac superuenientibus symptomatibus, quod quidem maximè inspiciendum esse iussit Gale. tertio de crisi, adiuncta consideratione temporis anni, naturae, regionis, & similitum, nunquid aeger seruabitur, aut morietur, inuenies; potissimum tamen si haec tria respicies, speciem videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectae notitia non posthabita, si qua est, quae praecipue afficiatur: post quae virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intemperie partium, ex quibus vires proueniunt, dignoscere oportet, tam eius, quae ex corde prodit, quam quae ex hepate oritur, quam etiam quae ex cerebro originem ducit. Quamuis naturae robur praecipue ex pulsum actionibus agnoscat, vt patet lib. de constitutione artis medicae, & lib. de curand. rat. per venae sectionem. Tamen per quam potissimum facultatem aegro periculum imminet, medicus perperere debet ipsius facultatis indicia bona, vel mala inspiciens, velut Gale. placuit tertio prognosticorum. Nanque veluti oblectatoribus quibusdam, semper duobus his medicus attentus esse debet, nempe morbo, & naturae, seu viribus: & proinde sanitatem, vel mortem non ex aliis meditationibus praesentiet, quam ex morbi, & naturae robore exactè cognito, ad haec inquam duo capita cuncta rediguntur, eodemmet Gale. autore lib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & lib. de constitutione artis medicae: Quibus ignorariis minimè poterit exactè praenoscere, ac praedicere. Deinde, & futuri status praecognitionem perdiscere studendum est; potissimum si crisi terminaturus morbus sit. Neque hoc difficillimum fuerit, cognita morbi specie, ac magnitudine. Horum denique cognitione habita, exactè quicquid de aegrotante futurum sit, inuestigari contingit, nunquid seruabitur, vel peribit. Nam vtum aliquis portatio oneri sufficiat, sciri minimè poterit, hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perspectis. Aegri nanque vires portanti onus, morbus vero oneri, tempus autem, quod vsque ad statum extenditur, itineris longitudini respondet, prout Gale. tertio de crisi, asseruit. Euadendum ergo, vel pereundum homini esse ex horum duorum altero robustiore cognito, morbo videlicet, vel natura, seu viribus

Quae medicus praedicere non valet.

In quibus morbis praesagiri futurum possit.

cap. 18.

Quae requirantur, vt praesagia eueniant.

Com. 6.

Cap. 4.

Vires ex quibus dignoscantur.

De crisi. art. med. cap. 18.

De cur. rat. per sangu. miss. ca. 14. com. 37.

1. ad glauc. cap. 8.

De consti. art. med. cap. 18.

Primum quod in morbis praesagiri debet.

Cap. 5.

viribus, prædictio facienda erit. Nam si vires ad eodè validæ fuerint, vt possint morbum superare, necesse est agrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen nec omnium indiciorum exactè interstinguere oportet, inter se comparando, non probè dignoscere, & indicia certa, ac alia signa. Sunt namque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernâtes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc namque perpetuò si mala sunt, malum; bona verò, bonum denuntiant, vt patet tertio prognosticorum. Ex eisdè quoque & terminum vtriusque inueniet medicus: Quod tanquam secundum euentum in morbis expectandum prædignoscendum esse dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cum morbum semel superatura est natura. Morientur verò tunc temporis, cum facultatem morbus ad eodè prosterneret, vt functio aliqua ad vitam necessaria, pereat. In propinquo autem morbi solutio erit, cum bene valuerit facultas, ac morbo fuerit valentioris vero imbecillis, quod si ea fuerit imbecilla, morbus vero validior, mors maturabit. Præscriptionis autem tempus indicat magnitudo excessus. At quantum alter alterum superet coctionibus, ac incoctionibus, hoc vero ex propriis excrementis percipies. Quæ quidem in vasis continentur, per vrinas; quæ in toto corpore, per sudores; quæ in thorace, & pulmone, per ea quæ extulsuntur; quæ in ventriculo, & intestinis, per alui excrementa; quæ in vesica, & renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur; quæ in superiori ventre, ac stomacho, per ea quæ vomuntur; quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum sit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus est, non prius dissolui morbum posse, quam aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones namque omnes crissum celeritatem, securitatemque salubrem portendunt. Cruda autem, & incocta, & quæ in malos conuertuntur abscessus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidivas, aut mortem significant, auctore Hippoc. primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel pereundum, vel euadendum sit homini, ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior sit. Id vero coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Namque, vt dicebat Gal. primo de crissib. summopere necessarium est, exquisite scire dignoscere, quantum inuicem superant, & superantur, & coctionis, & cruditatis signa. Habent enim vtraque non paruam inter se differentiam. Nam possunt, & integræ cruditatis signa, & debilis, mediocriter, aut parua satis apparere: velut & coctio debilis, seu obscura, aut manifesta, vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuersa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præsertim si acutus sit, exactè dignoscenda sunt, pro notitia temporis, quo potissimum salus, aut ægri exitium expectetur. Namque vsus prædictionis est agnoscere diem, quo morbus iudicandus est, Gal. auctore tertio prognosticorum. Verum cum nec scribi, neque sermone edoceri omnino singulorum quantitas possit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem; ex nulla tamen re possumus ad eodè ad exquisitam eius peruenire notitiã, quantum ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturã. Neque enim bene prænoscere valebimus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus, eiusdem morbi motu, nunquid videlicet acute, aut tarde moueatur, non neglecto. Modus autè salutis, aut mortis ex eisdem fere patebit. Nam cognita morbi specie, ac motu, naturæque inclinatione (cum necessario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita necessariam aboleri oporteat) cum ea aboletur, vel ipsam suffocans morbus, vel prosternens, vel partim proportionem suffocans, & prosternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, seu specie, ac loco affectu perdisces. Sunt namque morborum quidam, quorum natura est suffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, seu asperæ arteriæ, qui vitalem suffocant facultatem, & nonnulli etiam qui statim ipsum cor occupant, quem

Text. 39.
Secundum.

Com. 2. tex.
44. & 45.

Cap. 19.

Com. 10.

Cap. 8.

Tertium.

quemadmodum longi, seu vehementes dolores, stomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipsum prosternunt, ac hecicæ febres omnes, & ipsius corporis cordis (quoquo modo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur, ex impletionibus ventriculorum eius, & obstructionibus meatuum, qui in eos penetrant, suffocationes oriuntur eiusdem animalis facultatis. Pari ratione de altrice, seu naturali facultate sentiendum erit; & si perire omnino animal non possit, nisi cor afficiatur: & propterea semper mors sequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de locis affectis patet. Similiter si euasurus sit æger, quis nam erit salutis modus, ex eisdemmet intelliges, potissimum naturæ inclinatione, seu motu exactè perspecto, viribus ipsis bene valentibus, ac morbo valentioribus existentibus. Proinde merito cum Galeno iterum concludamus quarto de præfagitione ex pulsibus; quod cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locusque affectus, & eius affectus, hic ad futura præfentienda est peritissimus. At si liberit præcognoscere, nunquid crisi, vel non crisi terminandus sit morbus, ac ex quibus id prænoscere liceat, librum tertium de crissibus consulas: vbi Galenus illud scriptum reliquit; nos vero hic breuitati indulgentes prætermisimus. Inuentis denique affecta parte, ipso affectu, & causa, ex eorumque notitia selecto prognostico, reliquum erit, si curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam esse inquit Hippoc. lib. de arte, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obrundere, & eorum qui à morbis victi sunt, curationem non aggredi. Quorum itaque curationem aggredieris, communissimum eiusdem Hippoc. axioma, lib. de flatibus præsertim, ac nonnullis aliis in locis conscriptum, perpetuo præ oculis habeto: Quod omnia videlicet, quæ præter naturam sunt, ab iis, quæ ipsis sunt contraria, curentur. Verum eum eorum duplex sit prima differentia, vt ex Gale. patet vndecimo methodi, aliis, per se subsistentibus, aliis vero in ipso fieri, vt ita dicam, suam essentiam habentibus, non omnibus tamen ipsis ex vsu est semper mederi, sed iis quæ vere per se subsistunt: ex his namque curationis indicio præfatur. Nam id quod curationem desiderat, aliud plane non est, quam affectus, qui vitiat actionem, vt Gale. placuit primo methodi medendi; & secundo eiusdem dicebat, non functionis vitio, sed morbo ipsi, id est affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde necesse est remediorum inueniendorum initium ex morborum ipsorum natura sumi, vt eidem Gal. visum est tertio methodi medendi. Si quidem absurdum sit, vt ipse fateatur, aliud esse, quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur: indicare enim de se quicquam magis potest, quam de alio. Semper igitur comparandum est remedium, quod affectui sit contrarium; ab ipsoque affectu prima indicatio sumenda; ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura sumitur, adiicienda ex Gale. sententia septimo medendi. Namque minima est ea, quæ ab ipso sumitur affectu, & tantum initium, & vt sic dicam, carcer, vnde medendi ratio promouetur; cum is merito morborum curator sit, cui facultas adest illa inueniendi: ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, ratione quadam, & ...ethodo, si rationalis, & methodicus sit medicus. Nam si per experientiam inuenerit, obseruator, & empiricus est nominandus. Vnum itaque est in omnibus curationibus principium, tum & via, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus morbis similis est. Quare & si in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum est: auspiciari etenim perpetuo oportet ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi paramus, accipitur, quemadmodum quarto method. Gal. scriptum reliquit: & demum examinare, ac discernere, an causa, quæ affectum excitauit, iam desierit, an ipsum quoque nunc tum augeat, tum faciat. Methodos propterea de medicamentis

Cap. 1.

Cap. 11.

Præcipue
cap. 3. & 4.
curatio.

Circa principium.

In principio.

Cap. 12.

1. Meth. c. 9
2. Meth. c. 3.

In principio.

cap. 13.

cap. 4.
A quo sit
mèd. sit pri
ma indica.

Ab ipsa parte affecta non omnino dicitur indicatio sumitur. Prima Indicatio.
 difcas oportet, si consummate morbos sis sanaturus, ac, vt quæ particulatim sunt agēda, promptè inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dicat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, ac aliis his cognatis, vt eodem quarto methodi medendi liquet. Quanti vero momenti sit ea, quæ ab affectis partibus præstatur indicatio, pro ipsorum morborum curatione, sexcentis in locis Gale, testatur est: ita vt in decimotertio methodi scriptum reliquerit, nihil ob stare quo minus medicinam non sex mensibus tantum, sed sex diebus totam addifcas, si quis eam, quæ à partibus ipsis præstatur, indicationem adimat. At qui ex ipsa affecta parte pro morborum curatione non vna tantum indicatio sumitur, etenim ab ipsius temperamento prima sumenda erit. Ipsa nanque mensuram præscribit adhibendorum medicamentorum pro morborum abolitione, quando videlicet vberius, & diutius, & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida, vel sicca medicamēta adhibere debeant; cum eatenus redeat ad naturam eorum quodque necesse est, quatenus à natura recesserit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso, transmutationi: quamuis & ipsa etiam partium substantia simul cum affectu, medicamenti genus commonstret quoque, vt patet quinto methodi medendi: velut modus vtendi ab ipsius forma, ac situ desumitur, Secunda indicatio ab eius actione sumitur: Nunquid videlicet cunctis animalis partibus utilis sit, aut paucis quibusdam, aut sibi vni. Verum hæc in iis intemperiei generibus deseruit, quæ ex humoribus sunt orta. Nam audacter euacuare licebit, si pars sibi soli inferuiat, prout affectus suadebit, virtuti tamē eius attendendo. At si opus partis necessaria sit omnibus animalis particulis, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis est, ne hanc, magna semel vsus euacuatione, dissoluas: quare cum cautione euacuandum, vt ne quid virtuti officias. At cum non par sit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori: & propterea intelligendæ sunt omnium particularum tum functiones, tum vsus, vt supra retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies, quatenus cuiusque robor custodiri oporteat. A figura etiam affectæ partis indicatio ipsius modi euacuandi excrementi suggeritur. Nam venter vomitu, deiectioneque inanitur. Intestina deiectione tantum, sicut iocinoris caua. Renes vero, & iocinoris gibba, vesica, si multo vitioso succo sint referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur: si modico sint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum verò per palatum, nares, & aures. Pectus, & pulmo, per asperam arteriam, & fauces. A situ quoque affectæ partis indicatio dabitur sanè non leuis, cum ad solidarum partium intemperiem, tum ad succorum vitium. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta, quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli habebimus, vehementioribus vtentes medicamentis, quam intemperies requirat. Nam si eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora quàm vsus postulet ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque situs non nihil indicat, societatem cum aliis particulis laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat, ipsa partis positio præcipue demonstrat, vt liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem, & quinto, ac decimotertio methodi. Nec spernenda erit indicatio, quam sensus partium acuitas, hebetudoque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter rodant. At quæ acuti sunt sensus, eorum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur his non confertim, nec semel valentioribus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire, quod iustum est, licet, semel vtendo remedio, quod sit idoneum. Sumpta igitur ab ipso morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optime perspectis, seu ipsarum nonnullis, quæ contraria sunt

2. ad glauc. cap. 2. 5. meth. c. 11. 13. meth. cap. 15. Quinta Indicatio.

sunt morbo, vna, vel duabus qualitatibus, aut tota substantia pro eius abolitione, propinanda sunt, victus ratione primum instituta: quæ iterum ex ipsius morbi simulque affectæ partis notitia, præstatur. Etenim vniuersa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem spectat. Similis vero ætati, consuetudini, ac naturali temperamento instituitur, & si veræ alimonie scopus vnus tantum sit communis prorsus cum sanis, tum languentibus, facultatis scilicet vitalis custodia, vt patet apud Gale. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanque morbus, suæ affectionis indicat auxilia, venæ sectionem videlicet, clystma, cataplasma, oxymeli, aquam mullam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero custodia solam indicat alimoniam: Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibetricem contemulamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus, facultasque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim eibus morbi affectionem sua ratione iuuabit, nisi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipsa medicamenta, morbo esse debet, vt diximus. Ipsius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipse à cibo maiorem, vel minorem noxam suscipere paratus est, quod idem est, ac si dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis quoque ratio habenda erit in singulis aliis morbis, non ex intemperie tantum, sed ex quauis alia causa ortis, cum non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria, parte ipsa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt supra decretum est. At si non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, sed duo, vel plures, primum existimare licebit, à quo maximè discrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum imminet. Nam affectus, à quo primum, maximèque impendet homini periculum, hic primus curari debet, vt patet tertio, & septimo meth. meden. Quanquam interdum non primus modò, verum etiam solus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis consilium debet, non tamen alterius cura omnino posthabita, cum etiam aliquando omnibus pari studio auxiliemur, si æqualiter vrgeant. Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipse magnus fuerit, aut ex eius propria essentia, seu magnitudine, vel quia cacoethes: aut propter affectæ partis præstantiam, quam occupat, vt diximus Gale. auctoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At si ita se habeant, vt vnus sanari nequeat, nisi prius alter curetur, ad id, quod ordo dicat, est respiciendum, eo scilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti si vlcus vnà cum phlegmone consistat, quamuis phlegmone ad vlcus consequatur, curari tamen non valet vlcus, nisi prius phlegmone curetur, prout scriptum reliquit Gale, tertio methodi medendi. At si vnus affectus causæ rationem obtineat, alter verò effectus, animaduertendum erit quis nam eorum augere, aut gignere reliquum possit: quæve rursus, vel gignatur, vel incrementum ab eo suspiciat, illud pro comperto habens non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Quanquam fieri aliquando potest, vt tanta sit morbi, qui se habet, vt effectus, magnitudo, vt præsentem perniciem, r' occurras, afferat: quo casu oportebit huic primò occurrere, deinde ad causam redire: vt à Gale. decimo methodi medendi decretum est, licet non amplius complicati tunc affectus à medico, vt causa, & effectus considerentur, sed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Qua de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione interim fit, vt quamuis symptoma nullum seorsum curationem exigat, vt pote cum affectu, vnde nascitur, vnà cessans, & proinde nullum symptoma, qua symptoma est, curationis rationem indicat, nec primam immutat: ex accidenti tamen symptomata quædam interdum curationem immutant causa scilicet locum eo tempore habentia, quando aded aucta sint, vt lædant aut virtutem, aut affectionem: quò fit vt curandi ratione mutata,

Videtur ratio.

Com. 44.

Complicatio affectuum curandi ratio. Primus modus complicationis. 3. meth. c. 9. 7. meth. cap. 12.

Cap. 6. Secundus mod.

Tertius modus. cap. 9.

Cap. 11.

symptomata primùm summouere cogamur. Quod iterum non, vt symptoma, sed tanquam magis vrgens affectus à medico consideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo, & symptoma cum symptomate, sed morbus cum symptomate, seu symptoma cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò sint symptomata, vt eis prospici maiore medentis sollicitudine debeat. Nam ea, quæ necessariò morbis succedunt, tanquam effectus eorum, ceu profus nò sint, relinquimus. Sunt etenim & morborum signa, & vnà cum effectu, vnde oriuntur, cessant, ipsum vmbrae ritu comitantia, vt patet vndecimo methodi medendi. Cùm igitur eò complicantur affectus, vt vnus causæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam si genitus ab eo fuisset, nec amplius generaretur, aut incrementum susciperet, nulla sumeretur ab ipso curatiua indicatio, tanquã alterius causa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima sumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum suscipit, non alio inquam modò, quàm, vt superius demonstrauimus, si morbus ille fuerit, ac ex se ipso functiones quasdam primo offendant (subinde nanque morbus ex morbo nascitur, vt testis est Gal. lib. de differentiis morborum) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus se habet, cuique nanque eorum sua erit contrarietas, & si plura sint morborum genera, vt liquet vndecimo metho. Ita vt omnis excessus per contrarium excessum sanetur, vt ipsemet Gale. testatur octauo eiusdem. Vbi vero qui generat, vel auget affectum, non morbus, sed morbi causa fuerit, ipsa causa spectanda erit, Gal. præcepto septimo meth. med. Nanque hæc dum lædunt, curandi ratione immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiusdem, cum ex eis prouidentie indicatio, & non curationis veræ, & propriæ præstetur, quòd sit, vt in iis nec affectus simplex, nec sanatio sit. tamen prima indicatio ab ipsa sumitur causa, ac procul dubio hæc primò sananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus est, ratio non habenda erit. Quinimò si in idem consentiant, & quæ morbum curant, & quæ causam oppugnant, sine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiusmodi implexibus, quòd nonnunquã à causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa, haud quaquã affectus ipse permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam affectus est, partim etiã dum fit. Sæpenumero, quanquã fieri desinat ablata causa, perseverans tamè manet dispositio, vt primo de locis affectis, & octauo meth. med. testatur Gale. Proinde si talis naturæ erit, qui à quapiam causa affectus oritur, vt ea sublata permanere non valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet esse, summouenda tunc tantum causa erit, nulla demum ipsius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, separata causa faciente illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipsos sanante, nullo adhibito medicamento. At si non adeo exiguus affectus sit, sed pars eius iam genita sit, pars in gignendo, & etiam dum fiat, vtrique consulendum erit. Primum quidem summouendo, quæ ipsum efficit, causam: deinde quod factum iam est ipsius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudinem absque medicamento externo ipsum vincere non potente. Quòd si in idem consentiant, & quæ causam rescindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum sit in quod vtraque conspirant, sine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuo ab ipsa sumitur causa, eaque nimirum prima sananda erit. Etenim dum ipsa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt ostendimus. Interim tamen nec ipsius affectus, seu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò semper quo ad fieri possit, medicamentorum materia eligenda est, quæ cum hoc, quòd causam rescindant, affectum saltem non augeant: Si ex eisdem amborum sublatio prouenire non poterit, commune præceptum Gale. perpetuo obseruantes lib. artis medicæ, vt vnamquamque prius, quæ efficit causam rescindamus, deinde

Cap. 12.

Cap. 7.

11. method.

cap. 2.

8. Metho.

cap. 1.

Cap. 12.

Cap. 1.

Affectum
qui sunt dis-
ferentia tres.

1. de loc. aff.

cap. 2. v. 3.

2. method.

cap. 1.

ita ad illam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, salubrium causarum intentionem facientes: quod quidem medici opus mixtum iam est ex præseruatione, & curatione. Nam per causæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat causa illa, prohibitum est fieri: & hoc pertinet ad artem præseruatiuam. Quod vero iam factum est ex morbo, propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta sint ex præseruatione, ac curatione, interdum aliàs alia vimur appellatione, cum proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylactice sibi quoque permittam habet. Nec secus exequendum esse censem, cum perseverans permaneat dispositio, quanquam ablata causa fieri desinat. Quinimò ipsa causa prius sublata, vniuersa medici intentio (quamuis affectus fieri desinat, quoniam perseverans manet dispositio) pro ea dispositione auferenda suis contrariis occupari debet, modo quo supra retulimus, neglecta eo tempore causa indicatione, vtpote non amplius lædente, ipsa iam sublata. Vt vero ipsius efficientis causæ congrua fiat abscissio, ea animaduertenda erit, quæ in nostra methodo breuiter cõscripsimus, vtpote si opus fuerit, ipsam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem statim circa initia ipsam euacuabis, prout vsus vrgebit, vtpote si materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam si non turgeat. Quantitas vero quæ auferri debet, tum ex eiusdem quantitate mensuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidem summo opere perpendendum iussit Gale. nono metho. med. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quantum ipsæ permiserint, aut prohibuerint, tantum ipsius causæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vsus, vt patet decimo eiusdem meth. med. Quòd si cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet & paulatim, quod vitiosum est, euacuare, & paulatim inuicem quod salubre est pro eo reponere, vt nono metho. med. scriptum est: vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem græcè epicrasin. Naturæ autem robur, prout superius diximus iuxta Gale. sententiam lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & lib. de constitut. artis medicæ, ex ipso præsertim pulsu dignoscimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino causæ abscissionem prohibeant, ipsæ prius roborandæ sunt, tanquam magnopere vrgentes, causæ eo tempore, ac morbi indicatione posthabita; ac demum ad causam, ipsamque morbum redeundum erit, vt patet decimo metho. med. Nam virtus omnium prima custodienda hominibus est, ac omnium ea prima indicatio est, quæ à virtute sumitur, licet non sit prima, vt quæ curationem doceat, cum ex numero curatricium indicationum non sit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. Verùm prima est earum, quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam proprium desumimus, sed vt viuamus, ex eiusdem Gale. decreto nono metho. med. Quòd si affectus, seu morbi causa non amplius lædat, ac ipsum efficiat morbum, licet prius fecisset, cum non amplius causa sit, nec in corpore persistat, aut actiones lædat, nulla ab ea sumenda indicatio erit, pro eius sublatione, aut eiusdem affectus curatione, sed tantum pro ipsius affectus notitia, vt diximus ex Galeni sententia quarto metho. meden. Si verò ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco sermonem facere non intendimus. Nam quomodo sanitas, quæ iam deperdita est, vendicanda sit, & non quo pacto ea in corporibus seruanda, aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare agredimur.

Causæ ab-
scissio.

Cap. 10.

Cap. 2.

cap. 10.

De cur. rar.
perueni. sec.
cap. 14.
de cõst. art.
med. ca. 18.

Cap. 1.

Cap. 13

Cap. 1.

DE MEDENDIS
EXERCITATIO.

περι μνήμης ἀπολλωμένης, Id est, De memoria deperdita.

CAPVT I.

2. de loc. aff. cap. 9.
3. de loc. aff. ca. 5. 6. & 7.
7. de Placitis cap. 3.

Ordo seruandus in capitulis affectibus.

Cur prius de memoria deperdit.

Cap. 4.

Cap. 3.

Auctores quos sectabimur.

Quis ordo seruetur in singulis affectibus.

Memoria deperdita quid.

VM caput, seu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, sedes, & domicilium sit animæ rationatricis, vel ipsa anima forma sit, aut temperamentum eiusdem cerebri, vt Gal. visum est tanquam in hac re ancipiti, in secundo, & tertio de locis affectis, ac septimo de Hip. & Platonis decretis, & sexcentis fere aliis in locis, non ab re ab eiusdem affectionibus exordiemur. Verum de eis, non velut cæteri, qui indistincte scripserunt, tractare intendimus. Quicquid enim sit ad Gale. mentem anima ipsa, cum semper de eius substantia anceps fuerit, & proinde confessus fuerit ipsius essentiam non nouisse, illud tamen, non modo eiusdem auctoritate, sed Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis, pro cõperro habetur, eam ob suscipientis ipsam corporis alterationem immutari posse, & proinde interdum lædi velut etiam experientia indices comprobari videmus, animæ scilicet functiones à diuersis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Christi affecta, firmiter teneam. Propterea ratione diuersarum læsionum animæ functionum, quæ ex diuersis causantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quandam statuemus. Nam cum quædam per se ac propriæ actiones sint, quas ex se ipsa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari; quædam vero munera per aliud exequatur, tanquam instrumentis quibusdam, vt sentire, mediis instrumentis sensus, & moueri, instrumentis motorii, principium, ac originem, & sentiendi, & mouendi eis præstas, vt liquet in Gal. doctrina; propterea cum duxi ordinem seruandum, vt primo de iis affectibus sermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui sensibiles operationes offendunt. Tertio vero, de iis vitiis, quæ quomocumque voluntarios motus impediunt. Vltimo, si qui sint præter naturam affectus in capite orti, in quibus, aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauior: quibus tandè enarratis, absolutus erit sermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis sint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti signum, quod sensibus dignoscatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, aut aliud quippiam appareat, quo valeamus partem affectam in eis dignoscere, in memoria quidem deperdita id potissimum conspicitur. Quapropter cum nõ admodum facilis sit in ea affectione partis affectæ dignotio; cumque sit ex numero earum affectionum, quæ raro euenire solent, vt testatur Gal. tertio de locis affectis, in quibus remedium inuentio ex vera demonstratone procedens, quam hic sectari potissimum intendimus, experientia longe præstat, non ab re cum Gale. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum esse celsi: cuius dignotionem, prognosticum, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiusdem Gale. monumenta præcipue, & Hippocratis, ac aliorum græcorum, veterumq; latinorum, Arabibus omnino posthabitis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conscribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuersali capite proposuimus ordinem perpetuo seruantes. Proposito nanque quolibet vitio, de quo differendũ erit, quis locus afficiatur primo inuestigabimus, deinceps quis affectus præter naturam sit, & quibus indiciis, cum ipse, tũ eius causa dignoscantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiusdè vitij prognostica primũ, & deinde curationem rationabili quadam methodo deueniemus. Cum itaque quispiã omnium eorũ, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditam esse fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantum obliti fuerint, vt ne nominum quidè suorum

suorum meminissent, prout Gale. testatur libro de differentiis, & secundo de causis symptomatum, Thucididem pro teste inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta sit, cum omnes affectarum partium notione indigeant, primo inuestigabimus. Quæ quidem quoddam ea sit, qua princeps animæ vis continetur, nulli dubio est, quam sola actionis læsio satis conducit ad dignoscendum. Hæc nanque, cum nulla alia pateret via, Galeno satis erat, pro affectarum partium inuentione, velut scriptum reliquit tertio de locis affectis, potissimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci signum, quod præcipue eiusdem sit, haberi potest, videlicet neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiam tale, nec ea affectio, si caluaria tantum affecta sit, fieri posset, vt patet eodem tertio de locis affect. velut quod nec cerebrũ ipsum secundum eius ventriculos afficiatur, idem Gal. secundo de causis symptom. decretũ reliquit. Nam nec eius generatio, nec solutio subitanea est: relinquatur ergo iuxta eius doctrinã, quod cerebrum ipsum secundum proprium eius corpus, in quo principes exercet functiones in obliuione, seu deperdita memoria, affectum sit. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionũ animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata est, nec imbecilla reddita, sed omnino abolita: quod promptè ex modo læsionis ipsius facultatis causa morbus sit, vt liquet lib. de diff. sympt. cumque præcedere necesse sit ad quem cerebri morbum consequatur, inuestigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eamque frigidam ipsius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Gal. tertio de locis affectis, ac secundo de causis sympto. asseruit esse, medicamentorum exemplo, quæ hoc sympto. facere possunt, quibus refrigerandi facultas inest, illud comprobans. Siquidem calida causa motum excitat, frigida autem ociosum, & ad motiones pigrum reddit animalia: id quod animalia quoque quæ per frigora latere coguntur, haud obscure declarant: perinde enim ac si mortua essent, hyeme ob frigoris vim latitare solent, vt ipsemet Gal. asserit secundo & tertio de locis affectis. Illud idem confirmauit Hippoc. tum libro, de morbo sacro, tum in epistola de infania, cum dixit. Obliuosos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiuntur, cum præter solitum morem compingitur. Verum nunquid ea sola frigida cerebri intemperies sit, vel cum humiditate, seu siccitate copulata, ex aliis quibusdam signis deprehenditur: somnos siquidem obseruãdo, vt rum videlicet vehementer, an modicè somnolenti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet secundum naturam se habeant. Nam si vehementer somnolenti sint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, si omnino non somnolenti, frigidam ac siccam, si verò modicè somnolenti sint, frigidam tantum intemperiem esse significabit. Præterea considerandum est, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut sicca appareant partes hæ: nam si multa excernantur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem, at si aridiores huiusmodi partes sint, siccam, & frigidam, si vero quantum ad hæc pertinet, secundum naturam sese habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ causam esse ostendunt. Nunquid autem hæc cerebri dispositio ipsius primaria sit, vel per consensum, nam sic quoque exoriri potest, vt in quibusdam morbis in abscessum declinantibus Gal. testatur secundo de causis symptomatum; discerni illud potest, si obserueris, num prædicta affectio propriis accidentibus dignosci valeat, perpetuoq; permaneat, ac ad alias affectiones non consequatur: nam tum primario affectu cerebrum laborare constabit. Quod si propriis accidentibus discerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones cõsequatur, per consensum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibusdam, præter dictas intemperiebus, eam oriri posse: quos, siue Græci, seu Arabes, vel Latini fuerint, cũ à Gal. doctrina, ac Hippo-

De differ. symp. cap. 3.
2. de causis symp. c. vlti.
Que pars in ea affecta sit.
Cap. 3.

Cap. 4.
Cap. vlt.

Quis affectus præter naturam.

Cap. 4. & 5.

Symptoma cum sit, quod morbum sebetur.

3. de loc. aff. cap. 5.

2. de causis symp. cap. 7.

2. de loc. aff. cap. vlt.

3. de loc. aff. cap. 5.

De morbo sacro circa finem.

Via distinguendi diuersus cerebri intemperies, ad quas sequuntur.

Nunquid per essentiam, aut per consensum læsa cerebro, fiat.

Cap. 7.

3. de loc. aff.
cap. 5.
2. de causis
lympt. ca. 7.
Quot que-
na sint eius
causae.
Diversarū
causarū in-
dicia.

magnopere deuenit, Gal. inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & secundo de caulis lympt. Hippoc. verò, vt præcitatū locis patet, præsertim cum eisdem tanquā duces præcipuè sectari intendamus, breuitati modo indulgentes, missos faciemus. Huius autem affectionis causa cum interna, tum externa esse poterit: quòd si interna fuerit, vel redundans pituita, vel succus melancholicus erit. At si pituita, non tantum ex modo dictis somnis, ac cerebri recrementis illud percipies, verum ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cæli statu, ac præcedenti victus ratione: omnibus siquidem, aut saltem pluribus ad frigidum & humidum vergentibus. Pariter, si redundans melancholicus succus prædictæ affectionis causa fuerit, vt diximus, aderunt somni, tum excrementa, ac cuncta alia, quæ præcesserunt ad frigidum, & siccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redūdantia signū, ex aliqua externa causa ortum ducere coniectandum erit; præsertim si ex extrema senectute obliuio originem non ducat: idque potissimum percipies ex ægri, vel astantium relatione: vt si quispiam morbus prius præcesserit, solutusque in totum in obliuionem transierit: vel ex assumptione quorūdam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: seu capiti quomodocunque adhibita fuerint. Ex immodicis quoque laboribus in studiis, atque vigiliis, vel in aliis quibusdam, ortum habere poterit; veluti in eo, qui circa disciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Gal. nouit: vt patet

Cap. 5.

Ex aliis quoque infrigidantibus, quæ extrinsecus accidunt, si immoderatus occurrant, velut sunt tum cibi, tum potiones suapte natura frigidiores, excitari poterit. Quòd si modica fuerit ipsius memoriæ offensio, ob minorem eueniet cerebri refrigeratione, & veluti quidam torpor eius erit, ac labes, nec omnino ea abolita erit, sed diminuta, seu imbecilla. Si verò simul cum memoria ratio quoque deperdat, quæ affectio fatuitas, siue stultitia nominatur, à Græcis *μῆμῶσις* dicta, licet ab eadem dispositione procedat, vehementius tamen in hac intenditur iuxta eundem Gal. eodem tertio de locis affectis, ac secundo de causis lymptomatum. At quoniam totius præfagationis summa in morituris, conualiturisque est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur: si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Gal. teste secundo prognosticorum; propterea considerata hac affectione, quæ suapte natura cerebrum, membrum siquidem princeps, lædit, perpenſaque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factaque demum relatione ad vires ipsas, cum ipsius cerebri, tum etiam totius corporis, vitalesque, ac naturales, si affectus eis superior inueniatur, vtrique morietur æger: si contra, seruabitur: potissimum si alia consenserint, ætas videlicet, temperamentum, tempus anni, &c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine excessus eorundem. Quæ, & si in aliis non dicantur, in cunctis tamen subintelligi affectibus debere volumus. Hippocr. verò lib. 1. prædictionum, obliuionem malam esse retulit. Insuper ex Aëtij sententia, capite de memoria amissa, valde timendum erit, quibus ea repente deficit, alia vero sana esse videntur, ne comitialis morbus eis superueniat, aut sideratio, vel resolutio, aut quoddam aliud magnum cerebri malum. Pro cuius curatione illud primo animaduertendum erit, non tantum in hac, sed in singulis sequentibus affectionibus nos earum tantum curationes docere, quæ per essentiam ortum habent, ac primariæ & propriæ sunt, & non earum, quæ per consensum; cum ex nullam propriam curationem requirant, sed sublatis primis, ac propriis affectibus, quos insequuntur, statim & ipsæ auferuntur, vt liquet primo & secundo de locis affectis. Quemadmodum si obliuio ad lethargū, vel cæteros soporiferos affectus insequatur, aut ad morbum quempiam in abscessum declinantem. Summa verò huius affectionis medela est in calcaciendo vniuersum ipsorum corpus intrinsecus, & extrinsecus, iuxta

Locis citatis
Prognosticorum.

Commēt. 6.

Que seruanda sint in singulorū affectū prognostico, & si non dicantur.

Text. 23.

Aëtius lib. 6. cap. 23.

Curandi ratio.

1. de loc. aff. cap. 5.
2. de loc. aff. cap. 9.

mensuram euariationis habitus naturalis, Aëtio auctore. Proinde tam si ab interna, quàm si ab externa causa ortum ducat, aër ad calidū inclinēt oportet. Nam cum sine eo nec sanitas tueri, nec morbus tolli possit, Galen. teste nono meth. med. non immerito is primo alterandus erit; isque sit luminosus, alienus ab aquilone, ac austro, cum vnus infrigidet, alter verò caput repleat. Caueat à multo somno, præsertim diurno, ac super repletionem; sed is sit moderatus; velut & vigiliæ moderatæ quoque esse debent, cum & superflua spiritus dissoluant. Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuum, & interdum capitis cum frictionibus ex asperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac desudiosa vita valde offendunt. Alui excrementa singulis diebus, si non à natura, ab arte educenda erunt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, præsertim mœstitia, cura, ac solitudine: nam iræ excitatio forte eis non nocebit. Cauenda est multa repletio alimentorum & potuum, vitandaque sunt edulia infrigidantia, crassefacientia, & infantia; multusque aquæ, adhuc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigeſcentibus abstinendum, fructibus, ac bellariis, caseoque, ac lacte. Verum, vt Aëtius testatur, alimentum conuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimēta, velut sunt allia, thymbra, organum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam copia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cum omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenue, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait Aëtius, tum alia non pauca potest, tum animam mansuefacit, & motum ei præbens concinnum, ac sedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris verò vsus sit rarissimus. neque enim ad totius corporis sanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, si immoderatus fuerit, confert. Verum illud memoria tenendum erit, quòd si à frigida, & humida causa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad siccum vniuersa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate siccitas fuerit commista, non modo ad calidum, verum etiam ad humidū vergat oportet; cum ex calido & sicco profusus læderentur taliter affecti, velut experientia comprobauit Gal. in eo, qui ob laborē in studiis effectus erat obliuiosus; simulque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cum non magno negotio fieri possit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus. Medicamentorum verò ratio ea seruanda erit. Nam si ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquendo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtrius rhodomelle, accipiens eius vnc. j. & β. syrups de infusione rosarū vnc. j. aut tantundem oximellis cum eodem syrupo de infusione rosarum cum aquæ betonica, sampsuchi, vel hyssopi vnc. ij. vel iij. aut sampsuchum, hyssopum, betonicam, serpillum, vel thymum in aqua mulsa decoquito: de qua vnc. iij. vel v. ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis secundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorū chebulorum pondere 3. iij. agarici trochiscati 3. j. vel 3. iij. florum stæchadis 3. β. cui adde syrups de pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut rosarū persficarum vnc. ij. vel iij. diacatholicon vnc. aut confectiois de dactylis 3. ij. vel iij. & si vnica vice tota causa auferri nequeat, quod sæpius euenit, tum suapte natura, quia crassus, & lentus humor est, tum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cum eisdem, vel valentioribus, vt syrupo de stæchade, aut oximelle scyllino, eis iterum addendo syrups de infusione rosarum, per miscendūque decoctum aliquod ex supradictis, & miscendo, si videbitur, in eo pulegium, organū, vel stæchadem; quo denuò concocto, ac præparato ex catapotis arabicis, aureis, sine quibus, vel aggregatiuis cum agarico permistis, euacuari poterit: 3. j. vel 3. iij. excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo in super agarici trochiscati 3. ij. aut 3. j. redactisq; in formam catapotis cum aqua sampsuchi, vel betonica, rhodomelle, seu syrupo de stæchade:

Victus ratio.

Cap. 14.

3. de loc. aff. cap. 5.

Medicamentorū ratio. Ex pituita.

De quanti-
tate medi-
camentorum
quid sentien-
dum sit.
3. meth. c. 3.
Cap. 12.

Cap. 8.

3. de arte cu-
rat. ad Glau-
co. cap. 1.

chade: post quæ per duas vel tres horas. exhibeatur potio ex decocto myroba-
lanorum prædictorum 3. iij. in quo aut syrupum ex pluribus infusionibus rosa-
rum, aut mel aëreum ponderis vnc. ij. vel iij. dissoluatur. Auxiliatur etiam iis
summopere purgatio ex hiera, præsertim Ruffi, vt Paulo & Aëtio placuit. Ve-
rùm quæ de quantitate medicamentorum hinc scribimus gratia exēpli habenda
erunt: cum nec dici, nec scribi, nec præcipi ea possit, ex Gale. mente tertio
meth. med. quare cōiectura quadam allequi licet. Nam nihil æquè artem medi-
dicam in agendo coniecturalem efficit, vt cuiusq; remedij quantitas, eodem
Gal. auctore lib. de curandi ratione per venæ sectionem: & siquid in nobis est,
ex nulla re adeo possumus ad exquisitam eius peruenire notitiam, quātum ex
crebra exercitatione circa eiusdem quantitatis coniecturam, eodem Gal. te-
ste primo de arte curatiua ad Glauconem. Minui igitur potest, vel augeri sin-
gulorum, quæ diximus, ac in singulis affectibus, quam dicemus, quantitas, pro
diuerso tum virium robore, tēperamento, natura, ac atate laborantis, & con-
suetudine, regione, anni tempore, ac cæli statu, & aliis. Nec aliter sentiendum
erit de modo eorum vsus, ac temporis occasione; quæ præ omnibus est cognitu
difficillima, vt liquet eodem lib. primo de arte curat. ad Glauco. nam ad recte
medendum plurimum conferre videtur, & temporis occasio, & auxiliorum
quantitas. quod quidem perpetuo memoria tenendum consulo. Placuit insu-
per Paulo cap. vndecimo lib. 3. pro cura huius affectionis vti acribus clysteri-
bus, veluti si hieram compositam, vel Ruffi apponas, agaricum, hieralogodion,
aut aliquid tale in quantitate opportuna, miscēdo vnc. ij. vel iij. mellis rosacci,
& iij. vel iij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut
anethini cum decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum chamæ-
meli, surfuris, & salis. At siquid reliqui fuerit in capite prædicti redūdantur suc-
ci, ad particulares ipsius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophleg-
matismis vtens iis, qui pituitam à capite attrahunt, cōpositis ex chiamastiche,
& vna passa vinaceis detractis, intetum addas zinziber, pyrethrum, aut nigel-
lam, aut cubebas: ex quibus figurari possunt mansiles patilli. Interdum crithi-
nis vtendum est siquid, præsertim ex decocto hordei cum corticibus, mani-
puli vnus sampfuchi, hyssopi, betonicæ, añ 3. iij. quo secundum artem cōfecto,
ex eo sumantur libræ duæ, vel tres, & additis succi foliorum, & radicum betæ
vnc. ij. aut tantundem succi brasice; vel, si validius querās, succi cyclamini
vnc. ij. quibus commistis calidis moderate, aut tepidis, naribus infusis vtaris: &
si fortiori indigeas, addere decocto poteris castorei. aut nigellæ 3. j. calamin-
thæ, origani, seu stœchadis 3. ij. Nec omnino sternutatoria spernenda erunt,
quæ ex pipere, castoreo, seu albo helleboro, diuisim, vel coniunctim fieri pos-
sunt. Placuit etiam Aëtio post purgationem, ramentum eboris 3. j. pōdere, aut
cornu cerui tantundem, seu castoreum similiter 3. j. pondere potum cum aqua
mulla magnopere huic affectioni prodesse, ac opitulari. Simili modo & ipse
laudarem 3. j. aut amei, vel succi rutæ, seu seminis vrticæ cum prædicta aqua
mulla, similiter tantundem confectionis anacardinae, aut aureæ alexandrinae,
confectionis diambæ, diamuschi dulcis, mithridati, aut theriacæ cum aqua
mulla, aut pauco vino albo. Ab extrâ verò irrigationes, quas Græci, ἐμβροχίς
vocant, ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abrafo administrari pos-
sunt, præsertim iuxta coronalem commissuram, qua parte cum ea laxior sit,
atque os tenuius, & rariùs, promptè non tantum qualitates, sed etiam substan-
tiæ medicamentorum, præsertim si tenues fuerint, intro transmittuntur, Gal.
teste, ac in seipso experto decimo tertio method. tum secundo de compositio-
ne medicamentorum secundos locos. Quæ ex aliquibus prædictorum medi-
camentorum parari possunt, veluti ex decocto hyssopi, serpilli, thymi añ. pug.
β. betonicæ, sampfuchi, florum chamæmeli añ. pug. j. florum stœchadis 3. iij. fiat
decoctum, cui adde castorei 3. j. acetii vnc. j. Nec non tum parte eadem, tum po-
sterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam & secundam
verte

13. method.
cap. 12.
2. de compo.
med. sec. loc.
cap. 1.

vertebram, vntiones ex oleo nardino, nucis muscatæ, ac de castoreo, costi-
no, vel de piperibus fieri poterunt, pariter & facelli approximandi; vt Recip.
hyssopi, sampfuchi, & florum stœchadis añ 3. j. castorei, nucis muscatæ, spicæ,
macis, añ 3. j. corticum thuris, mastiches, & ligni aloës añ 3. j. & β. rosarum ru-
bearum siccarum æquali pondere omnibus, contendantur, & formentur fa-
celli. Illius tamen semper meminisse oportebit, etiam si aliquando in sermone
relinquatur; non prius adhibenda esse topica vocata remedia; quam præmissa
fuerit vniuersi corporis curatio ex Gal. primo de compos. medic. secun. loc. &
tertio de locis affect. Id enim commune præceptum est; quod in omnibus mor-
bis obseruare oportet. Quod si iis non cesserit affectio, vltimo loco sinapismo
vtendum erit, vt Aëtio placuit non modò in occipite, vt ipse refert, verum po-
tius in synapite, propter signatas causas. Frigida verò, & sicca cerebri intem-
perie existente, ex qua obliuio gignitur, si fortè cum quapiam succi melancho-
lici redundancia fuerit, is parandus primò erit expulsioni, id quod cum syrupo
ex succo boraginis, vel fumaris, permulto cum syrupo ex infusione rosarum,
aquis betonicæ, lupulorum, & melissæ perficies; quibus prout visum fuerit plu-
ries assumptis, infra scripto medicamento purgante ducendus erit. Rec. myro-
balanorum indorum 3. iij. senæ, epithymi añ 3. ij. florum lupulorum, fumaris, &
boraginis añ 3. ij. & β. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expressionis quan-
titate dissolue manna electæ vnc. ij. diacatholicon 3. vij. aut dialenæ vnc. β. vel
syrupi domini Augustini vnc. iij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia
ad humidum magis, quam ad siccum vergant, tum vntiones, de quibus men-
tionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygda-
larum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo
exsiccantia demas, pariter & sacellos pares oportet. Quod si frigida tantum,
& sicca, aut solum frigida intemperies sit, calfaciente, & humectante victu, ac
eiusdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum
erit, frigida, & sicca existente. Si verò frigida, tantum calefacientibus. At si ob
extremam senectutem euenit obliuio, non oportet curiosè aliquid moliri,
sed sola cōueniente victus ratione contentus esse. Si ex immodicis laboribus,
ac aliis euacuationibus, refectoria dicta vt conuenit. Si ex frigidis medica-
mentis absorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamēta ap-
proximanda erunt, ex iis, quæ supra diximus. Ex quibus omnibus diligens me-
dicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare,
verum etiam & ipsius labem, seu, vt ita dixerim, torporem, in quo non abolita,
sed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit siquidem ex eisdem ferè
causis, quamuis nō admodum auctis, velut si ipsa deperdat. Quapropter co-
gnita causæ diuersitate eisdemmet medicamentis vtitor, ea tamen seligendo,
quæ mitiora fuerint. At si cum ipsa memoria deperdita, ratio quoque deperda-
tur, quod fit vt stultitia, seu fatuitas generetur, pariter obseruando, quæ prius à
nobis dicta sunt pro causæ dignotione, absque labore pro eiusdem affectionis
ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamen, quæ valentiora
sunt eligendo, cum ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Galeno te-
ste tertio de locis affectis, velut superius dictum est.

1. de compos.
med. sec. loc.
cap. 1. & 8.
3. de loc. aff.
cap. 3.
Ex melan-
cholico suc-
co.

Cap. 5.

Ἡερὶ ληθάργου,

De lethargo.

Caput I I.

VM maximam habeat cum deperdita memoria affinitatem is
affectus, qui à Græcis ληθάργος, à Latinis interdum lethargus,
interim vecernus à quibusdam appellatur, non ab re de eo hic
verba faciemus. Nomē siquidem nactus est ἀπὸ τῆς λήθης, quod
obliuio interpretatur, & ἀργός hoc est, iners proinde ληθάργος,
obliuio iners, Latine dici posset, cum in ipso marcor, & inexpugnabilis pendē
dormiendi necessitas percipiatur, velut Paulo, & Celso visum est cap. nono
libri

Inde na-
ctus sit no-
men.

Qua pars afficitur. 13. met. c. 21.

3. de loc. aff. cap. 5. De differē. symp. cap. 3.

Cap. 5. Quis affectus prater naturam sit. Aui. lib. 3. sen. 1. 11. c. 3. c. 7. Cap. 21. De differē. symp. cap. 3. Cap. 21.

3. de lo. affe. cap. 5. De differē. symp. cap. 3. Aëtius lib. 6. cap. 23. Affectio nis signa.

Circa principium.

Quem cerebri morbum committit. I. de cetero.

Qua sit eius causa. Citato loco.

libri tertij, & cap. vigesimo libri tertij. Quod autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gale. auctore decimotertio meth. Paulo præcitato loco, ac Tralliano lib. primo cap. decimoquarto. Et insuper quoniam nequeunt taliter affecti eorum quæ dicuntur meminisse, vt eadem Tralliano visum est, illud potissimum patere potest. Quinimò cum ipsa memoria, ratio quoque perit, auctore Galeno tertio de locis affectis, & lib. de differētiis symptomatum. In lethargo imaginationem lædi idem scriptum reliquit. Iure igitur cerebrū, in quo princeps pars animæ residet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læsione ostendimus; & id ipsum non secundum eius ventriculos, sed secundum propriam eius substantiam, vt eodem tertio de locis affectis, liquet. Verum quis affectus præter naturam sit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinasse hucusque reperi, quamuis Auicenna velut cum esse apostema phlegmaticum factum intra cranium. Galenus autem lib. decimotertio meth. interim νόσος, ipsum appellat, interdum ipsum sub nomine πῆθος comprehendit, quemadmodum etiam commento aphorismi tertij secundi lib. libro autem de sympt. differentiis, inter ea symptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipsum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πῆθος contrarium quodammodo esse secundum ideam phrenitidi. Verum cum & ipse lethargus, vt dicemus, non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoso succo excitari possit, verum etiam ex ipsa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter symptomata ipsum connumerabimus functionum principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationisque infirmæ, & veluti deficientis, simul cum Gal. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis sympt. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum asserit, lethargum esse noxam aliquam rationi natricis animæ; & Aëtius cap. de memoria amissa dicebat, Percunt autem ambo hæc, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionē obliuio ipsa, vt diximus, cum inertia. Omnium namque veluti amentes obliuiscuntur; palpebris semper conuiuere volunt, & conuiescere. Vix respōdent quocumque modo interpellentur. Oscitant crebrò, & hianti ore aliquandiu persistunt, tanquam claudere id oblit. Cum violenter ab assidētibus excitantur, rursus in somnum deferuntur; & dum admixtionem vrgētur, porrecta ipsis matula, sese in manibus ipsam habere obliuiscuntur. Febris lenta eos comitatur, pulsusque magni, molles, languidi, tardi, ac rari, & turbulenti, intermitten-tes potius, quàm intercurrentes; respiratiōq; rara, & imbecillis. Deiciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora, quibus valdè exigua vitæ spes est Hippoc. teste lib. tertio de morbis. Nonnullis contrà venter inarescit, vrinam reddunt inmentis similem: quidam ex eis tremiscunt, & sudoribus vnde quaque madent, auctore Paulo. Comitatur autem is affectus frigidam, ac humidam cerebri intemperiem, cum obliuio, segnitia, ac alius somnus ex ipsa proficiscantur, Gale. teste eodem decimotertio metho. Hoc idem testatur Paulus, cum dixit, ex nimio frigore, ac cerebri humiditate hunc affectum contrahi. Quod autem ea intemperies ex redundante pituita, eaque putrescente originem ducat, idem Trallianus affirmat, dum asserit lethargum ex pituita superante nasci, quæ cerebrum humectat, ac valide madefacit; & Paulus hoc idem asseruit, dicēs, Ex pituita, quæ frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit, ipsum oriri. At quod ea putrescat oportet, vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gal. decimotertio metho. & proinde cum febre incidit; nec sine ea gigni potest. Propter quod non mirum, cum in capite humor frigidus redūdat, si insensibilitas, immobilitasque hominem opprimat: ex frigore enim segnitia, velut ex calore immodico motus provenit, vt patet eodem decimotertio meth. Ex quibus liquet, etiam si alia, quæ non præcesserunt non consideraueris, vt regionem, ætatem, anni tempus, victus rationem, &c. Lethargi causam pituitam esse in cerebro redundantem, eamque necessariò putrescentem, iuxta Galeni moni-

monimēta, siue cum inflammatione, siue citra inflammationem ea putrescat. Proinde ipsum non perpetuò subsequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, sed interdum citra inflammationem ea tamen putrescente ortum ducere cum Gale. audacter asserimus, quisquid velit Auicenna, ac reliqui simul cum eo sentientes. Quod quidem clarè ostendunt verba eiusdem Gal. cōmento aphorismi tertij libri secundi, dum dixit, quæ refrigeratio quando fortis facta fuerit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc est, lethargicas affectiones, seu passiones, & primo pro rheticorum, cum asseruit lethargum fieri, cum locum eundem, in quo princeps animæ pars residet, humectarit, dilueritque pituita. liquet insuper, quod licet lethargus quādam habeat cum obliuione propriè dicta affinitatem, nonnullis tamen inter se dirimūtur. Nam in obliuione memoria dūtaxat ablata est, in lethargo nedum memoria, sed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de locis affectis, & secundo de causis sympt. præter id quod imaginatio infirma, seu deficiens redditur, eodem Gal. teste lib. de differ. sympt. proinde obliuio cum iners seu ociosa, lethargus dicitur, nec ambo omnino eandem sectantur cerebri dispositionem. Nam obliuio ad frigidam, aut frigidam & humidam, ac frigidam & siccam, indifferenter cerebri dispositionem consequi potest; at lethargus ad frigidam, & humidam tantum, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non nisi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio verò ab humore melancholico etiam, ac à sola frigida cerebri intemperie, vt præcedenti cap. ostendimus: adde quod quāuis vtraque affectio à pituita excitari possit, in obliuione tamen non oportet, quod ipsa putrescat, velut in lethargo: nec quod febris eam sequatur, vt lethargum consequitur necessariò. & si Trallianus, & Aëtius non veri lethargi mentionē faciant, nos tātū de vero, ac genuino, qui per essentiam in cerebro gignitur, verba facimus. Hic affectus, nisi ei succurratur, cum ex genere acutorum sit, Celso auctore, celeriter iugular. Galenus autem quarto de causis pulsuum inspiciens cum eius causam, tum partem ipsam affectam, asseruit, lethargum longè letaliorē esse peripneumonia. At Hippo. lib. secundo de morbis scriptum reliquit, quod lethargicus in septem diebus moritur, si verò hos effugerit, sanus euadit. Cum autem ex iis, quæ diximus de hoc affectu, eius causa, ac parte affecta, maxima quædam similitudo esse reperiatur eius cum memoria deperdita, licet in quibusdam discrepent, vt cuiuslibet rectè inspicienti ea quæ scripsimus, patere poterit, propterea & eius curatio ferè similis erit cū prædicta, paucis quibusdam mutatis. Locandus proinde æger est in domo tepida, ac lucida, & splendida: ita vt aër parum ad calidum & siccum inclinet. A somno potius excitandi sunt, quàm is prouocandus sit. odoramentis ex castoreo, funiculo lucernario extincto, galbano, sagapeno, sulfure, pice liquida, aut bitumine, Aëtio auctore: vel ex thymo, pulegio, hyssopo, & origano in aceto decoctis, additōque castoreo, odoramentum fiat. Eluatur aluus efficaciore clystere, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eisdem figuratæ glandes cum melle subdatur. Pedes, & manūs fortiter confricentur, ligentur, & interdum pungantur; nonnunquā etiam pili in ipsis vehementius euellantur. Cibi autem extenuantes esse debent, Tralliano teste, vt cremor ptisanæ, aut ptisana ipsa, interdum sola, interrim cum oximelite permixta; aut in qua hyuopi coma fuerit decocta, vel pulegij, seu thymi, præsertim valida non existente febre. Salutare etiam sunt panis micæ ex apomelite, vel hydromelite datæ. Quod si vires requirant, carnis quoque vescatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, starnis, phasianis, turdis, merulis, ac mōtanis auiculis, quæ cinnamomo, vel caryophyllis condiantur. Oleribus vti poterunt sceniculo, oreoselino, & asparagis, vel in iure prædictarum carniū bulliat parum sampsuchi, hyssopi, thymi, betonicæ, aut serpilli. Pro potu, vtatur hydromelite, vel vino albo aquoso, tenui, & astringenti. Nam ipsum cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat, vt Celso visum est. A cibo autē non ab re extrema partes, præcepto Pauli,

Comment. 1.

Quibus conueniat, & differat lethargus ab obliuione, seu memoria deperdita. 3. de loc. aff. cap. 5. 2. de causis sympt. cap. ult. De differē. symp. cap. 3.

Prognostic. cap. 13.

Prope finē.

Curatio.

Lib. 6. ca. 3.

Fluctuatio.

Medicamētorū ratio.

Cap. 21.
Vena scellio.

Purgatio.

Topica re-
medi.

Cap. 21.

Versus sine
libri.

Jo

vinciri debent per aliquod spatium, ne videlicet vapor ad caput ascēdat. Statim autem ab initio, si nihil prohibeat, in tali affectu incidenda vena est. Quod licet præceptum sit Galeni decimotertio meth. cum eo itidem conueniūt Paulus, Aëtius, Trallianus. Vena autem incidenda est media, aut interna: Quantitas sanguinis pro viribus euacuetur. At si sanguinis misione vires prohibeāt, ætas, aut aliud quippiam, acribus clysteriis aliud ducenda erit Pauli præcepto. Demū redundans succus hyssopi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle, aut oxymelite, solis, aut permistis cum syrupo borraginis, vel ex infusione rosarū, & aquis betonicæ, hyssopi, vel sampſuchi, & borraginis præparetur; ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conscripsimus præcedenti capite pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouendum erit oxyrhodium, idq; in principio, cum repellendus à capite humor sit, quisquis is fuerit, vt eodem decimotertio meth. liquet. At procedente tempore miscere, & incoquere poteris oxyrhodino, quæ extenuare simul possint, vt castoreum, pulegium, calamintham, thymum, & alia huiusmodi. Fronsq; illinienda erit, Tralliano auctore, aut castoreo, aut pilis humanis crematis, lauigatisque ex aceto. Incoquantur etiam in aceto thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus sic affectorum admoueantur, miscetōque cum eis castoreum: habent nanque vim huiusmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac discutiendi humoris crassitudinem, ac lentitiē: similiter si cornua capræ leui flamma torreatur, ac naribus fumus excipiat, grauem somnum depellēt, vt inquit Q. Serenus, idem labrum veneris, si teratur prius, & confusum vino liqueſcat, ac bibatur, commendauit. Asperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nōnunquam pilos etiam in ipsis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdum vtendū ex castoreo, pipere, seu helleboro; & si admiserint, apoplegmatifinis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valētibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoscho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut sinapi cum melle. Quod si iis nec affectus discutatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrētis ritu, medicamentum infra scriptum fundendum erit, præsertim in syncipitis loco. Sumito serpillum, hyssopum, ac thymum cum pauco castoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut castoreum cum modico aceto terito, additōq; oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouendum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta sit, & altero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, si Celso credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infusa, capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam letaliter dormientes excitat, vt Plinius secundus refert, lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infusa, & fronti admota, vt Apuleo Madaurēsi visum est cap. 90. Occipitio quoq; cucurbitæ sunt affigendæ cum multa flamma circa primam & secundam vertebram: interimque sanguis ex his detrahendus erit, si opus fuerit. Quod si neque hæc suffecerint, sinapisimus adhibendus erit ex caricis cum sinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit assumptionem castorei, præsertim vna hora ante accessionem per se exhibitum, aut cum oxymelite: ex cuius assumptione nouit ipse multos hoc solo remedio euasisse, propterea ipsum præterire nolui: poterit eius quantitas esse ʒ. j. cum oxymellis ʒ. j. aut tantundem vini albi astringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorū copia non existente, coctionēque morbi apparetē, balneum summopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verū nullo pacto ægri caput est madefaciendum. Modus autem vsus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto describitur. Oportebit præterea frequenter eos sollicitare ad naturæ excretionēs, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clysteriis; ad vri-

nam verò irrigādo pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum sit castorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione sufficiant: quod si quis mauult, non symptoma, sed morbum appellare, à symptomate tamen nomen assūmēs, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

πρὸ κάρου,

De caro.

Caput III.

DE CREVERAM de ea affectione, quæ à Græcis κάρου, ab Arabibus subeth appellatur, quam etiam & nos vt δμουνιαν vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cum in eo, vt patebit, non tantum principes animæ functiones vitentur, verum sensibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teste secundo de articulis, dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neq; sentiat, neque moueatur homo, neque intelligat, sed & rationem & memoriam, & sensum, & motum, qui per appetitionē sit, oblatos habeat. At quoniam maximam ipse habet similitudinem cum lethargo, Græciq; omnes ferè post eum de caro mentionē faciunt, ea de re hoc loco & nos de eo tractabimus. Est nāq; is veluti resolutio quedam principis facultatis, imaginatricis præsertim, Gal. auctore lib. de differ. sympt. ac priuatio sensuum, vniuersarūque motionum, spirandi tamen facultate manente illæsa, vt ab eodem scriptum est quarto de locis affect. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læsione cuique patere poterit, confirmatūque à Gal. eodem quarto de locis affectis: quo loco non modò in eo cerebrum affici asseruit, verum ipsum magis affici secundum ventres, quàm secundum corpus, ac magis secundum totam anteriorem partem eius, quàm posteriorem, scriptum reliquit. Symptoma hoc affectus est in genere noxæ functionum animalium principū, præsertim imaginatricis abolitæ, sensibilibium, ac motricum, spirandi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia discrepat, quamuis interdum & ipsa quoq; lædatur quodammodo, vt patet quinto de locis affectis, vt in minori apoplexia, cum videlicet carus magnus fuerit, intellige, aliàs Gal. sibi ipsi pugnaret; & si Aëtius velit in cunctis soporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amissa. Indicant ipsum non modò prædictarū functionum læsio, verum quòd taliter affectorum oculi semper sunt clausi, ac somno profundissimo detinentur, vt dum punguntur, sentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aëtio teste. Propter quòd à lethargo differt, quoniam lethargici interrogati respondent, & non omnino sine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus testatur, eaque vehementior, lethargum verò subsequitur ignauior. Item carus ad nōnullos superuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarem causam obtinet, vt dictum est. Nanque ad cerebri frigidam intemperiem, præsertim secundum eius ventres, à frigido, crasso, aut omnino viscido humore ortam, insequitur carus, Gale. auctore quarto de locis affectis: qua ratione à lethargo non discrepat; verum hic vt pituitosus humor putrescat, non requirit; lethargus verò nisi putrescat fieri nequit, vt decimotertio methodi liquet: quòd fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de causa genitus carus. Superuenit etiam aliis cerebri affectibus, aliisque causis, à quibus nec lethargus gigni potest. . . musculis temporum affectis, ac quibusdam acutis morbis, vt Hippo. testatur secundo de articulis. Item cum ossē quopiam terebra perforato, medius vētriculus fuerit attritus, carus hominem occupat teste Gale. eodem quarto de locis affect. quemadmodum etiam si quis inter perforandam membranam negligenter, ac vltra quàm res expostulat, μνηγοφύλακι, premēdo violauerit, carus accidere solet: sic vbi os caluarie vehementer attritum ipsum ventriculos comprimat, maximèque medium, carus superuenire potest: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus sequitur, confidente videlicet robore spiritus animalis. Superuenire insuper consueuit

Commet. 18.

Caros quid sit.

De differ. symp. cap. 3. 4. de loc. aff. cap. 2.

Que pars in eo afficitur.

Loco citato.

Quis præter naturā affectus sit. cap. 1.

Lib. 6. c. 22.

Lib. 6. c. 5. Ipsius affectionis signa.

Lib. 3. c. 9.

Cap. 2.

Cap. 21.

Text. 7. 12. & 19.

Cap. 2.

februm accessionibus, ac comitialibus. Ex quibus omnibus causis liquet cerebrum ipsum non vno modo semper affici, sed diuersimodè pro diuersitate causarum, cum hic affectus gignitur. Verum quonià verus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, isque præsertim curari solet, quem etiam facillè dignoscet, tum ex iis, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifestam causam; idcirco alius postpositis de hoc sermonè facimus: etsi quilibet morbosus carus, de quo modò loquimur, malus semper sit, Gale. auctore secundo prorrheticorum. Et vt breues simus, Aëtij auctoritate curandi sunt taliter affecti, similiter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoq; cataplasmata vnà cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet: si is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus sit. Aliorum verò curationem nunc scribere tempestiuum non est; peculiare enim curationes requirunt: quæ suis locis fortasse olim dicentur.

Prognosticum.
Curandi ratio.
2. prorrheticorum. 28.
Aëtij lib. 6. cap. 5.

Ἐπι κατωχῆς, ἢ καταλήψεως. De catochis, vel de catalepsi.

Capitulum IIII.

REFRIGERATO item primo sensitiuo, hoc est, cerebro, alius quidam affectus fieri consuevit, verum non tantum eo refrigerato (vt diceimus) sed arefacto simul, Gal. teste commento tertij aphorismi lib. 2. Affectus hic à Græcis interim κατωχῆ, interdum καταλήψις, dicitur, velut qui eo affectu laborant κατωχῆς, καὶ καταλήψις veteres Græci appellabant; Latine verò ea affectio, deprehensio, seu occupatio dici potest, à quibusdam cõgelatio dicitur. Qui verò taliter affecti sunt deprehensi, detenti, seu occupati, ac congelati possent nuncu pari. Est namq; affectus hic, subita quædam detentio, seu occupatio tum animæ tum corporis; quæ qui corripitur repenti in illo permanet habitu, quo correptus est, Paulo auctore cap. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet cerebrum affectum esse, cum is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus est, quàm ex eiusdem operationum læsione: quanquam Gale. quarto de locis affect. velit posteriores cerebri partes magis in hac affectioe molestari, veluti in caro anterior pars magis afficitur, symptomataque existit (vt Gal. placuit lib. de diff. sympt.) in genere noxæ functionum animalium principum, & propriæ imaginationis resolutæ, seu abolitæ: quanquam & reliquæ quodammodo animæ functiones in eo vitiantur, velut ex eiusdem indicis comprehendi potest, seruata tamen secundum naturam spiratione, velut in caro, ex sententia eiusdem Gal. quarto de locis affect. Ad eò enim hi mente detenti, seu occupati sunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles; aliquando & easdem apertas habentes, aut nitent, aut intentè vident, ad eò vt neq; si quis manus oculis ipsorum obtectat, eos claudant, vt testis est Aëtius. Voce insuper, ac sensu priuantur, neque audientes, neque respondentes: admouent autem manus suas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellitentur, atque hoc non sentiunt. Pulsus similis quodammodo lethargicis est, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. sententiam lib. de puls. ad tyrones, & quarto de causis puls. præterea horum pulsus æqualis est, lethargicorum verò inæqualis. Aliuus, & urinæ supprimuntur iis propter sensuum stupiditatem. Spiritus eorum aliquando densus, aliquando rarus, & per intervalla quædam magnū spiritum ducunt: Quo malo quidam ex Gal. condiscipulis correptus fuit, vt 2. prorrheticorum. Iacebat enim (vt ipse inquit) veluti lignum prorsus inflexus, rigidusq; atque extensus, videbaturq; oculis apertis astantes ita intueri, vt ne coniucret quidem, nihil tamen loquebatur, verum quæ loquerentur audire se dixit, quanquam non euidenter, clarèque: nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentèsque omnes sese conspicerè dicebat, ita vt quorundam actiones

Catalepsi quid sit.
Que pars afficitur.

Cap. 2.
Quis affectus præter naturam sit.
Cap. 3.

Eiusdem affectiois signa.

Cap. 2.
Lib. 6. c. 4.

De puls. ad tyrones. cap. 11.
4. de causis puls. cap. 16.

Comment. 55.

reccor

recordatus exponeret, sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere fatebatur, cum videlicet cõualuisset. Consequitur autem frigidam, ac siccam cerebri intemperiem, vt diximus, auctoritate Gal. com. aphor. tertij, lib. 2. ex frigidiori, siccioreq; materia ortam, veluti Paulo placuit præallegato loco. Verum vt omonymiam vitent, qui eius verba perlegunt, animaduertant in primis eiusdem auctoris verba, cap. 10. tertij lib. non de vera catalepsi, sed de vigilanti comate verba facere: quod vitium asserbat idem auctor ca. 6. eiusdem lib. antiquiores Galeno medicos κατωχῆ vocasse; à quibusdam autem Græcis κόμα dicitur, de quo in sequentibus tractabimus. Demum verò alterum, atque diuersum ait fieri κατωχῆ à vigili comate, simplicè quidem non mixtam habentem causam, nimirum frigidiorè, siccioremq; materiam: quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur, vt ipse fatetur, repenti, in illo permanet habitu, quo correptus est, stans scilicet, vel sedens, clausis oculis, aut respiciens, quibus verbis de eo catocho, de quo modò mentionem facimus, meminit, illud quod hucusque pauci animaduertent, quamuis ad obstructionem potius posterioris ventriculi, quàm ad intemperiem posteriorum cerebri partium cõsequi ipsum velit. Eiusdemmet causam artulit Aëtius, dum dixit ex atra bilis humore contingere. Præter autem iam dictos casus, id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti, consuetudine, ætate, ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac cæteris ad frigidum & siccū vergentibus. At quoniam vniuersum corpus catochis stipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumescit, velut lethargicis, ex Gal. sententia lib. de puls. ad tyrones, & quarto de causis puls. nec id absque ratione cõtingit, cum catalepsi ex frigiditate & siccitate, lethargus verò ex humiditate & frigiditate ortum habeat: Quamuis Aëtius interdum ob sanguinis multitudinem confertim caput occupantis, & id ipsum superimplentis fieri hanc affectionem velit: illudq; testatur se vidisse in quodam adolescente multo sanguine referro. Nos verò, qui in hoc, velut in aliis Galenum præcipuè sectamur, ex frigida tantum & sicca cerebri intemperie ortum habere fatemur, eiusque causam esse frigidum, ac siccum humorem. Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuisse catalepsi, quam ipse in adolescente vidit, sed catochon, hoc est, coma vigilans: à faculento sanguine, eoque frigido, & sicco existente, propterea quòd magnam habet permixtam copiam eius humoris, quem succum melancholicum consueverunt medici nuncupare, ipsam fuisse genitam: proinde à sanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adolescentem fuisse liberatum. Idemmet Aëtius asseruit catalepsi periculosiorem esse, quàm lethargum, licet in febribus lethargo similibus consistat: proinde si ille periculosior erat, hæc erit periculosissima. Propterea confestim aër ad calidum, & humidum vergens eligatur. Cibi sint ptisanæ succus, & similia: potus conueniens est apomeli, aut aqua multa diutius cocta, aut vino vtatur aquoso, albo, & tenui, ac subastringenti, optimè diluto: nam cum caput non percutiat tale vinum, magnopere iuuabit: aqua autem iis aduersatur, cum & fluctuationes faciat, sitim nõ sedet, splenes excitet. quòd si æger multo sanguine refertus sit, vires, ac ætas non prohibeant, citra dilationem, eiusdem auctoris decreto, vena superna in cubito secanda erit, & pro viribus sanguis detrahendus. In aliis autem primùm vètre per clysterem eluere oportet ex surfurur decocto, chamæmelini, borraginis, betæ, mercurialis, ac salis, in quo adjicias olei communis, chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulcium ʒ. iij. mellis rosacei ʒ. ij. castæ tractæ ʒ. j. diacatholicon ʒ. β. vel ʒ. vij. postea verò cum prædicto decocto coquantur polypodij, senæ, epithymi añ ʒ. iij. insuper adde prædictis diasenæ, aut confectionis hamæch. ʒ. iij. At si non tantum clysteris æger indigeat, sed purgare medicamentum, assumpto prius aliquot vicibus, si affectus permiserit, infra scripo syrupo, Recipe syrupo de succo borraginis vnc. j. syrupo de epithymo vnc. β. aquæ betonicæ, & lupulorum vnc. iij. hoc medicamento vti poterit. Recipe lupulorum,

Ad quæ cerebri morbi sequatur.
Animaduertenda sunt Pauli verba de catocho.

Que sit eius causa.

Cur vniuersum corpus eiusdem stipatur, ac cogatur.
Locis cõtatis.

Prognosticum.
Curandi ratio.
Ratio videntis.

Vena scilicet.

Medicamentum ratio.

Purgatio.

Topica medicamenta.

fumarix, & boraginis añ 3.ij. lenax, polypodij, & epithymi añ 3.ij. fiat decoctum secundum artem, in quo dissolue pulpa casia vnc. j. syrui domini Augustini vnc. iij. sacchari violacei, aut manna vnc. ij. aut loco syrui domini Augustini ponatur vnc. ß. diacatholicon, aut diasena. Caput verò irrigetur oleo dulci tepido, chamamelino aut anethino: deinde coquatur in eis serpillum, aut hyssopus, aut thymum. quòd si vrina crassa fuerint, præcepto Actij, anethi, & apij decoctum dadum erit. Totum autem eorum corpus anethino oleo inungatur, maximè in hyeme: & in quibus etiam tremor succedit, castorei 3j. cum aqua multa ori infundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melancholia, & quædam in cap. de perdita memoria, ac lethargo.

περὶ τῶν κατὰ φασ. ἢ κατὰ φασ. De comate, seu de cataphora. Cap. V.

I C E T nonnulli variè de cataphora, ac comate tractarint, nos tamen Hippocratem, ac Galenum, in hoc, velut in reliquis secta bimur: nanque consuetudo est Hippocrati quamlibet cataphoram κωμα appellare, vt lib. de comate, ac prorrheticorum primo Gal. testatur. Verum quod ab Hippocrate κωμα, à Galeno κατὰ φασ nuncupatur, nihil aliud volentes significare per cataphoram, seu coma, quàm quandam in somnum delationem, seu propensionem, vt liquet cum præcitatatis locis, tum tertio de morbis vulgaribus: in qua somni delatione, vt Galenus fatetur, nequeunt qui taliter affecti sunt, vigilantium munia obire, non apertos habentes oculos, sed coniucentes, ac palpebras claudere cupientes, simulque dormire sperantes. Verum quoniam horum quibusdam contingit interdum, vt licet clausas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, sed plurimum vigilent: quibusdam verò euenit, vt mox dormiant, & profundè, & diu: propterea non immeritò duas, iuxta Hippocratis sententiam, cataphoræ species lib. de comate Galenus statuit: quarum commune est, quòd eleuare non possunt oculos laborantes, sed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune ambarum specierum, coma, seu cataphoram (vt diximus) appellare licet. Quamuis coma somno magis familiare fuerit, ac eius naturæ magis alsimiletur. Harum verò specierum eam, in qua dormiunt mox ægri, & profundè, & diu, Coma, seu cataphoram simpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione somnolentam, mos est ab Hippocrate, & Galeno nominari propter assignatam causam. Ea verò in qua licet non apertos habent oculos, sed palpebras clausas spe somni conciliandi, tamen dormire nequeunt, sed plurimum vigilat, non amplius simpliciter coma, seu cataphora ab eisdem nuncupatur, neq; cum hac additione somnolenta, sed coma vigil, seu cataphora non somnolenta dicitur. Hanc comatis speciem Galeno antiquiores catochion appellabant, Paulo auctore, cap. sexto libri tertij: de quo affectu cum capite decimo eiusdem libri tractasset in primis verbis eiusdem capituli de alio quodam diuerso catochio à vigilati comate in fine meminit: quæ Pauli verba malè à quibusdam intellecta nonnullis iunioribus propter omonymiam maximi erroris causa fuere, veluti in præcedenti cap. notauimus. propterea nos, ne posteris erroris anam tribuamus, coma vigil, aut cataphoram non somnolentam, reliqua catochi appellatione, nominabimus. Cuius insomnis cataphoræ geminæ insuper sunt species, iuxta Hippocratis & Galeni doctrinam: quarum altera pigra dicitur, reliqua verò nomine generis nuncupatur. Commune autem ambarum est, propter quod & maximè differunt à somnolenta, quoniam loquuntur, & delirant, nulli hærentia menti, & ad assurrectiones promptissimi sunt, si phreniticis coincidunt præsertim, quorum nullum somnolentis existit cataphoris. At quicquid sit de earum differentiis, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum esse affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum i. tum 3. de morbis vulgarib. Quod insuper coniectari licet ex animalium

Lib. de comate cap. 2. 1. prorrheticorum. 1. Coma, seu cataphora quid sit. 3. de morbis vulg. com. 1. Comment. 7.

Cataphora duæ species. cap. 2. In quo communiunt.

Prima species.

Alteræ species.

Pauli verba iterum perpendantur de catochio.

Insomnis cataphora duplex. Commune vtriusque. Quis locus in cunctis afficiatur. Locis allegatis.

functionum læsione in prædictis affectibus, præsertim principum, & maximè imaginatiuæ. Quòd autem quoduis prædictorum comatum symptoma sit, ab eodem Galeno in præcitatatis locis decretum est: verum quòd hoc symptoma imaginationi præsertim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ existenti, liquet libro de disse. sympr. Cum autem quælibet cataphoræ seu comatis species ex propriis, ac diuersis signis dignoscatur distinctè, deinceps cuiusuis propria indicia conscribere. Dignoscitur nanque quæ somnolenta est cataphora, præter prædicta signa communia non solum ex graui somno, sed quoniam difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento aphorismi tertij lib. secundi: & proinde libro de comate dicebat, quòd hi dormiunt mox, & profundè, & diu; propriamque esse huiuscemodi cataphoram lethargicorum, ac semper eis inesse fatetur, & quod immobiles præterea semper, & inuocibiles iacent, eis qui profunde dormiunt, alsimiles. At qui insomni comate grauantur, vigiles, & versuti sunt, & si phreniticis aliquando coincidunt, audientes vocem, & sonum, facilliter surgunt; & si tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt; & in ipsa in somnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eiiciunt irrationabiliter, & repente, & desipienter exiliunt, instar spasmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quòd loquuntur aliqua non congruè. Hunc affectum medio loco statuendum esse inter lethargum, & phrenitiam Galeno visum est libro de pulsibus ad tyrones, & tertio de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter planè vigiles, & dormientes, comate vigili affectos asseruit esse. Quòd si eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facillè, & multum mobiles existunt; vt neque deficient clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer; & si excitaueris eos, aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à se, & malum facere tentant, ac omnino in audiendo promptissimi sunt, nihil relinquentes ab iis, qui summè desipiunt. Si verò insomni, ac pigra cataphora corripantur, surgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis desipiant, tamen tunc magis, quando commiseris eos comati, secundum quod maximè licet eos discernere à cataphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno tertio de morbis vulg. decretum esse comatosos omnes, vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineri, prout diuersimode cerebrum ipsum fuerit affectum. Nanq; eo immodice irrigato, coma sequitur, vt nonnullis vsuuenit ebriis repleto in ipsa ebriatione capite, ac humectato valde; interdum autè ex solis vaporibus calidis, & humidis à subiectis partibus ad caput in febribus delatis, vt Actio visum est, ipsumque implētibus affectio comatosa excitatur. Subinde ob solā cerebri frigiditatem oritur: est insuper cum ad ambas has intemperantias cerebri somnolentū coma succedit: quo casu profundior, & soporosior somnus erit; velut tenuior, si ab aliqua sola frigida, vel humida cerebri intemperantia ortū fuerit: quas varias cerebri intemperies promptissime dignoscet, si ea quæ conscripsimus cap. de memoria deperdita, ac de lethargo cōsideraueris. Si vero propter vitium infirmitatē talis affectus fiat, adeo iam languentiū, vt apertæ genæ ægri seruari non valeant, præter id, quòd ex iis, quæ præcesserunt, promptè dignoscet, ex iis quoque facile deprehendet, quoniam ita affecti, postquam coniuerint, aut nihil prorsus, aut parum dormiant, sed vigilant, nec attollere tamè genas queunt, eorumque pulsus languidissimi, tardi, rari, & parui erunt: quo potissimum distinguuntur ab eo comate, quod committit humiditas, & algor. vigil autem coma oritur, cum tam biliosus, quàm pituitosus humor cerebro molestus fuerit: & propterea mixtam ipsi permanere affectionem est putandum, vt Gal. placuit, primo prorrheticorū. Interim verò præ copia sanguinis, cum bilis permistione acris, ac mordentis, poterit æger reddi tum comatosus, tum vigilas, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed à bile vsque adeo irritata, vt somnus inhibeatur, vt idem præcitato loco testatur,

Affectus præternaturam sunt. Cap. 3. Somnolenta cataphora signa.

Lib. de comate. ca. 2. & 3. Insomnis signa.

De puls. ad tyron. ca. 11. 3. de morb. vulg. cōmentario 3. com. men. 39. Vigiliis comatis, quod nomine generis nuncupatur signa. Insomnis, ac pigra cataphora signa. comment. 1. Cōment. 7. Diuerso comatum causæ.

Si ex vitio infirmitatē.

Comatis vigiliis causæ. com. 1.

In fine. quemadmodum, & libro de comate sapen numero ebrii euenire dixit, vt vigilles simgl, & comatosi sint repleto in ipsa ebriatione capite; deinde præ grauitate ad coma tracto, simul autem & a somno prohibito, multitudine indigesta caput comprehendente. Vnde quemadmodum causam, sic appellationem acquisiuit compositam, vigil siquidem coma appellatum, Paulo teste, ca. 6. lib. tertij, & vniuersaliter quidem bilioso humore præ dominante, phrenetizant tales vigilantes: pituitoso autem dominante, comatose rursus deferuntur, vt ipse testatur; & quoties ad finem vsque, tum desipientia, tum comam persistunt, velut phreneticis euenire solet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat Gal. eodem lib. prorrheticorum 1. quidã vero Typhomaniã vocauerunt. Contraria vero hominem prehendent symptomata, ita vt tum vigilet, tum leniter in somnum deferatur, & prout magis, vel minus desipit, seu vigilat, aut ad somnum deferatur, quisnam prædictorum succorum magis prædominetur, ac ex aliis vtriusvis humoris redundantis propriis indicis prompte dignoscet. Pro causarum autem ipsius comatis diuersitate, diuersa quoque eius prædictiones fieri possunt; exitiosissimum siquidem est, si propter intimitatem virium talis affectus oriatur: nec minus exitiosum erit, si cum caliditas, & siccis morbis insignem cerebri refrigerationem sequatur, ex Gal. sententia, 3. de morbis vulg. si vero frigidam, ac humidam cerebri intemperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculosum erit, si ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat: velut si ex contrariis, magis. Diuersa insuper pro causæ ratione eiusdem curatio tentanda erit: nam si ex humiditate tantum somnolentum coma originem ducat; his, quæ excitant, capiti admotis, curari debet, ex acerrimo videlicet aceto cum rosis, ac chamæmelo permisto, eo irrigato, ac eiusdem medicamenti euaporatione per nares suscepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, seu chamæmelinum calfactum adhibeat: in quantum intenta frigiditas sit, intantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegium, & rutam liceat aliquando in oleo coquere, Actio auctore. At si ex frigiditate, & humiditate simul exciterur, simili curatione, qua & lethargus. Ex virium autem imbecillitate ortum cum iis, quæ eas instaurare valent, curare tentabis. Coma vero vigil, seu phreniticum, cum ex permista, ac contraria causa originem ducat, contrariis quoque medicamentis curare oportet: partim lethargi, quæ prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus, Vtrum autem eorum superare debeat, ex exuperante humore dignoscitur: nam si pituita bilem superarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis: si vero bilis pituitam, ad phrenitidis magis: de cuius tum dignotione, tum curatione decens est, vt consequenter tractemus.

Loco citato. Typhomaniã.

Prognostici.

Coment. ar. 1. com. 7.

Curandi via.

De phrenitide. Caput VI.

Com. 4.

1. Prorrheticorum. com. 1.

Act. lib. 6. cap. 2. Phrenitis

Capitulum.

MORTALES omnes (vt Galen. inquit 1. prorrheticorum.) phrenitidem appellant eam affectionem in qua *φρενας*, id est, mentem læsam esse vident, quam tum *ψυχή*, tum *διάνοια* Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodẽ Galeno teste præcitato loco, omnes qui mente læsi continue fuerint, phrenitici vocantur, sola febre, ab iis qui *μενοειδής*, appellantur, discrepantes, quoniam continuam demerentiam cum febre acuta phrenitidem appellant. Hunc affectum Actius (Pofsidonij auctoritate) inflammationem esse membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis percussione inducentem, asseruit. Paulus verò cap. 6. lib. tertij ait, quod phrenitis inflammatio membranarum cerebri est, ali quando quidem & ipso cerebro coïnflammato, aliquando vero præternaturali caliditate existente in ipso. Trallianus autem cap. 1. 3. libri primi, inflammationem testatur phrenitidem esse cerebri, aut membranarum eius. Nos vero Gale. scētantes cum eo 2. de causis sympt. dicimus phrenitidem inflammationem esse secundum

secundum cerebrum, & membranas eius: quod quidem ex eiusdẽ Galeni verbis colligitur, quæ talia sunt. Phrenitis nanq; neque simpliciter in calidis consistit succis, sed cum eo, quod inflammatione efficiat secundum cerebrũ, & membranas: & 1. de morb. vulg. scriptũ reliquit, quod vbi in cerebrum, eiusq; membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui verò cerebri naturaliter habetis munia nouerit, is ex horũ offensa, quod affectũ sit primũ, deinde qualisnam is morbus sit, inuenire valebit (eodem Galeno teste prorrheticorum 1. cum exacte definire, vtrũ cerebrũ, an membrana ipsius primitiue afficiantur, haud magnam vtilitatem afferre potest: In vtraq; enim dispositione, vt Gal. 2. de locis affectis visum est, capiti succurritur. Quapropter huic rei, non ita vehemens studium adhibere oportet; præsertim cum ipsemet testetur phrenitidem potius ex tenui meningē, quã ex cerebro gigni, vt patet 4. de causis pulsuum: quãquam 4. de prælagitione ex pulsibus, fateatur tenuem meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, nisi vnã cum eo nullum fere affectum subire possit, nec etiam cerebrũ citra meningem, sed statim impartiri vnus affectus alteri oportet: & si dura meninx, quoniam longissimè à cerebro distans est, affecta esse sola possit. Quare exquisita phrenitis in loco, in quo princeps animæ pars residet, generatur, vt liquet eodem 1. prorrheticorum: siue autem is qui primo afficitur locus, cerebrum sit, aut membrana tenuis, cum exigui sit momenti querere, ac nullius vsus, iuxta Gale. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantum studiose liqueat cerebrum in ea affectum esse, illudque constare ex earundem functionum principum læsione, quæ in ipso cerebro perficiuntur. Dixi autem non ab re exquisitam phrenitidem, nam quæ exquisita non est, ex septi transuersi inflammatione oritur: cuius vitio excitatũ delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, distat, adeo vt veteres putarint eodem septo transuerso inflammatione affecto (vt Gal. testis est quinto de locis affectis) homines phreneticos euadere: atque ob eandem suspicionem *φρενας*, hoc est, mentem eam partem appellauerunt, tanquã sapienti parti cõferat quippiam. Verum nos quo pacto hæc non vera phrenitis, ab exquisita, de qua verba faciemus, distinguenda sit, deinceps ostendemus: cum de vtriusque signis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quod quæuis functio in exquisita phrenitide lædatur, cum & diuersæ lædi possint, in ea vt dicemus, pro varia phrenitidis specie, seu differentia, eius læsio, & perpetua, & prima erit, cum necessario cerebrum læsum esse oporteat primo, aut cum eius meningē. Quisnam autem præter naturam affectus sit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit: diximus nanque eam inflammationem esse. At cum in inflammatione duplex particulis affectus oriatur, vt lib. de differen. morb. & 3. de temperamentis liquet, vnus videlicet in quantitate, alter verò in qualitate: erit ergo phrenitis, cum de genere inflammationum sit, morbus in compositione, primo, & proprie in magnitudine, velut qualibet alia phlegmone est, iuxta Gale. sententiam 13. metho. Poterit secundariò dici morbus in intemperie, & ea calida; & 3. in continui solutione. Verum quomodo intelligenda sit inflammatio, cum phrenitidem inflammationem dicimus esse, in explorandis eiusdem causis enucleabimus: nunc verò tempus est de eiusdem indicis pertractare. Exordiemur autem ex propriis eiusdem signis; quæ quidem cerebri affectionem ostendunt: nam propria morborum signa sunt, cum vel perpetuo, vel solis contingunt: cum autem neque solis insunt, neque perpetuo, propria illorum signa non sunt: ob eam rem phreniticorum signorum ea sunt certissima, quæ perpetuo, & solis insunt phreniticis: deinde ab his, quæ perpetuo, sed non solis, velut Gale. primo prorrheticorum fatetur. Quapropter neque in vrinis, vt ipse testatur, neque in deiectionibus, neque in sudoribus, neque in vomitibus signa phrenitica sunt. Adhuc autem & hæc signa phrenitidis bipartita sunt: nam quædam eorum imminentem ipsam, seu iam exordientem, vel futuram dixeris, indicant: quædam vero ipsam factam, seu completã ostendunt.

Cõmentario. 2. com. 72. Quæ pars phrenitide afficiatur. com. 4.

cap. 9.

4. de caus. puls. cap. 14. 4. de prælag. ex puls. c. 9.

Exquisita phrenitidis locus affectus. com. 1. 2. de loc. aff. cap. 9. In non exquisita qua pars primo afficiatur. cap. 4.

Quis affectus præter naturã sit. Lib. de diff. mor. cap. 12.

3. de temp. c. 5. cap. 1. Et sequentibus.

Signa.

com. 4. Quæ sint phrenitidis certissima signa: quæ non.

Cap. 4. Hec quoque bisariam sunt. Com. 4. Imminetis phrenitidis signa.

Factam phrenitidis signa.

Cap. 4. Quibus in dicitur ipsa distinguitur ab ea qua ex septo oritur. Loco citato.

Quibus à ceteris delirantibus distinguuntur. Cap. 9. Quibus à furore. Exquisite phrenitidis differentia tres. Cap. 2.

De diff. sympto. cap. 3. 4. de loc. aff. cap. 2. De diff. sympto. cap. 3. Quomodo

ostendunt, iuxta Tralliani sententiam præcitato loco, & Gal. 7. de loc. aff. Verum quæ exordientis affectionis notæ sunt, iure prognostica signa eius, quæ iam completa est, esse dixeris, ut liquet r. prorrheticorum: quamvis & ea quoque phrenitica indicia vocentur. Interim nanque vigiliæ præcedunt, siue etiã somni manifestis imaginibus turbatisita ut & clament nonnulli, & exiliant: interdum vero adeo agrestis accedit obliuio, ut laborantes aliqui cum matellâ peti uissent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterent, matellâ ipsam prodere haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate respondēt, præsertim ubi antea fuerint malsueti; atque hi omnes exiguo utitur potu propter mentis lationē; spiratioque ipsis rara est, & magna; pulsus parui, & neruoliores; nonnunquam occipit dolor infestat. Febris verò semper est continua. At cum ipse affectus increuerit, seu inualecat, oculi eorum vehementer euadunt squallidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur: ac deinde lippitudo innat, & venæ ipsorum sanguine plenæ videntur: sanguisque ex naribus stillat, quo tempore nihil (quod ex arte ad prudentiã pertinet) respondet. Floccos auellunt, & festucas carpunt, aridiorēque febre torquentur, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt: quemadmodum in aliis quibuldã febribus videre est, quæ per vigorem quidem grauissime instant: inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua salebrosa quoque est: nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœsti iacent, vix quicquam respondentes; atque dolorifica dispositione affecti, vel acrius premente aliquo, haudquaquam sentiunt. Hoc inquam modo exquisita phrenitis paulatim euenire solet: quiescere vero neque subito, neque affatim consuevit, prout Gal. visum est, eodem 7. de loc. affect. Proinde licet perpetuum delirium septo transuerso quoque inflâmato, excitetur, & propterea quoquomodo cum eo, quod ad exquisitam sequitur phrenitim, conueniat; distinguitur tamen ab ea (iuxta Gale. sententiam) ex oculorum accidentibus, & sanguinis à naribus stillis, ac spirationis specie, quæ in phreniticis magna est, & rara. Vbi vero à septo transuerso delirium ortum fuerit, inæqualis est, ut modo exigua sit, ac frequens, modo magna, & angustiosa. Rursus præcordia intendi proprium indicium est illico ab initio septi transuersi affecti, id quod affecto cerebro postezius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehementior est iis, qui ob cerebri vitium delirant: & (ut summam dicam) eorum signorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut si apparuerit aliquid, id perexiguum est in his, quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit. Distinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per consensum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non aded valida fiunt deliria, non perpetua, seu assidua permanent, sed autem febrim sequuntur, remissa verò ea, quiescunt, ut patet secundo de locis affectis; quemadmodum & ab ea infania quæ græce *uavia* dicitur, sola febre discrepat, ut antea meminimus. Huius autem exquisite phrenitidis tres inquam inueniuntur species, seu differentie: quarum duæ simplices sunt, ex quibus deinde tertia componitur, ut patet 4. de loc. affectis. Quippe sunt quidem phrenitici, qui de iis, quæ oculis offeruntur, rectè quantum ad sensitiuam notitiam pertinet, seu ad imaginatiuam spectat, iudicant: cogitando vero à naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidem minime falluntur, cum eis veluti errans sit imaginationis motus: plerumque vero in verisque simul delirium consistit, scilicet, seu imaginationis, & cogitationis vitio laborantes, parum probè imaginando, ac parum aptè ratiocinando. Attulitque idem Gal. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum lib. de different. sympto. pro declaranda prima differentia. Secundã autem differentiam non solum in aliis, verum in seipso, cum puer adhuc esset, expertum esse testatur. Illud quod Theophilo medico ægrotanti contigit, ut eodem lib. 4. de locis affect. & de diff. sympt. patet. Quomodo autem quispiam valeat prano

prænomatas differentias, seu phrenitidis species sigillatim dignoscere prolixâ oratione opus nõ est; cum ex deprauato cuiusque functionis motu, aut ex vtriusque, si composita fuerit, prompte percipiatur, siquis prius norit, quid sit vtriusque facultatis munus. Euenit autem interdum, ut illæsa seruetur memoria, interim vero ut simul cum eis afficiatur: at nõ propterea sic temere in Gal. doctrina asserendum est has functiones in diuersis cerebri partibus perfici, cum & vna lædi possit, altera illæsa permanente, quamvis Acrius illud sentiat, cum valde alienum sit ab eius sententia, ut in quodam nostro compendio longiori discursu ostendimus, ac qua ratione illud fieri possit demonstrauimus: quamuis in vno, eodemque loco, hoc est, in cerebri corpore, perficiantur. Illud tamen non omittam, priusquam ad narrandas phrenitidis causas deueniam, cum ea sit inflammatio, ut diximus, sub quo inflammationis significato comprehendatur. Nanque Gal. communissimo eius significato vtens secundo de arte curatiua ad Glauconem, dixit aliam esse siccam, aliam esse humidam inflammationem: nec ab ea sub sicca contineri potest, cum ex quibusdam oriatur succis, ut dicemus. Insuper & hæc, quæ humida est, fieri potest ex cuiusvis humoris superabundantia, potissimum cum sanguine, ut secundo de locis affectis, ac commento aphor. 33. sexti libri patet, communi quodam significato ea vtens: quomodo nec ipsa phrenitis inflammatio dici posset, cum ea oriri nõ valeat ex cuiusvis succi redudantia, etiam cum sanguine permisti, ut dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes, sed ad eas tantum, quæ ex calidis succis ortum habent, siue is sanguis fuerit, siue bilis flaua, aut ex ambobus simul humoribus genita fuerit: sub quo significato, & ipsa phrenitis comprehenditur: nam ex calidis succis, quamuis non omnibus, originem ducit, ut infra patebit. Qua ratione fit, ut quamuis Gal. alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis propriè ipsam sumendo, ut sit tumor quidam ex sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem obtinente, præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tensione, ac pulsu; phrenitis tamen ipsa ab hac inflammationis appellatione secludatur; cum nec ipsa à sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem habente excitari possit. Ex quibus liquet phrenitim ipsam exquisitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis succis ortum habet, non si quidem omnibus, sed ex ipsa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars residet, prehenderit, eodem Galeno teste primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem, & differentiam, cum alia pallida bilis dicatur, alia flaua, seu rufa, quæ iterum immoderatus exalfecta, assata flaua bilis nominatur; ex qua istarum exquisita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quispiam, cui respondebimus nos cum Gale. tertio de locis affectis. ac Tralliano, præcitato loco, eã oriri posse ex quauis prænomata bile: nam interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquam ab eadem flaua præassata gignitur. Illud verò hoc modo inuestigare licebit, quando ex prædictarum aliqua excitetur: nanque ex pallida bile si generetur, mitior erit, & phrenitis, & delirium, & febris; illudque non absque ratione: nõ cum seroso recremento flauæ bilis commisso pallidam constitui contingat, ut Gale. visum est decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, non mirum, si mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur, multo vehemētior phrenitis erit, febres quoque maiores inducet: cum & ipsa flaua bilis propterea colore flaua sit, quoniam plusculum exalfecta est, ut præcitato loco Gale. placuit. At ubi flaua bilis immoderatus exalfecta, & plus æquo adusta fuerit, seu præassata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facile patere poterit. Patet denique ex his, ex qua bile phrenitis gigni possit, ac quibus indicis eiusdem causa inuestiganda erit. At si quis dixerit Pauli auctoritate fretus cap. 6. lib. 3. ex redundante sanguine phreni

dicit tres differentie distinguuntur.

Loco citato.

Quot modis in Gale. doctrina dicitur inflammatio: quia quatuor.

2. de loc. aff. cap. 9.

Quomodo phrenitis inflammatio dicitur.

Exquisite phrenitidis causa.

Com. 1. Amara bilis differentia.

Cap. 7.

Modum dignoscendi ex qua bile phrenitis fiat. Ca. de felle.

Dicitur ex Pauli verbis.

Responſio. phrenitim oriri poſſe; reſpondebimus nos, aut Paulum non de exquisita phrenitide intellexiſſe, quæ ex ſanguine, cui admixta fuerit flaua bilis gigni poſſet, vel de ſanguine ferueſcente, & tenuiſſimo ſecundum ſubſtantiam intelligere voluiſſe: qui flauæ quidem bili ſimilis exiſtit, aſimilèſque parit affectus, Gale. teſte ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, quinimò & ipſe flaua bilis dici poteſt. Quapropter cum Gal. concludamus, exquisitam phrenitim, quæ inflammatio cerebri, & membranarum eius exiſtit, ex pallida bile, aut flaua, ſeu eadē flaua præallata originem ducere. Quo autem pacto diuerſæ eius cauſæ dignoſci valeant, ex iam dictis liquet: reliquum eſt igitur, vt eius prognostica deſcribamus; deinceps vero curationem. Quod autem ea acutiſſimus, periculoſiſſimusque ſit affectus, omnibus in conſeſſo eſt, iuxta Tralliani ſententiã, & Gal. 1. progn. vniuerſum phrenitidis genus exitiale eſſe teſtatur, ſimul cum Hippo. Verum idem Hippocrates aphoriſmo 53. ſexti libri aſſeruit, deſipientias, quæ cum riſu ſunt, ſecuriores eſſe: quæ vero cum ſtudio, periculoſiores: quo loco per ſecuriores intellexit minus periculoſas: cum nulla deſipientia ſecura ſit, velut Gal. eodem loco exponit. Quod ſit, vt hæc ſententia non aduerſetur ei, quæ dicta eſt primo progn. Hoc idem Celfus confirmauit lib. 3. c. 18. dum dixit, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena: quod non quidem leue eſt, neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi; non tamen æque peſtiferum eſt, vt phrenitis. Idemmet Hippo. aphor. 72. quarti lib. vrinas albas, & perſpicuas malas eſſe in delirantibus dixit: & Galen. 3. de morbis vulgaribus acutiſſimam eſſe phrenitidem teſtatur, quæ primo ſtatim die vna cum febre inuadit: atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti eſſent, infra ſeptimum diem mortuos eſſe: per paucos autem, hõſque raros, hunc ſuperaiſſe. Grauiſſima quoque phrenitis eſt, quæ ex perulſa bile gignitur, vt Paulus inquit, At tempus eſt ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, vt Aërio viſum eſt, ad tepidum, æſtate verò ad frigidum: nam dixit, Aeger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æſtate verò frigida. At Paulus voluit, quod æger decumbat in loco tum lumine, tum temperie moderato, & variis quibuſdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibendus eſt, mea quidem ſententia, aër extreme frigidus, etiam in æſtate: de quo noluit Aëtius intelligere: quoniam & inflammationi nocua ſunt impenſe frigida, cuiusque cauſam denſando, prohibent digeſtionem: nec impenſe calidus eligendus erit, etiam in hyeme, cum inflammationem & irriter, & foueat, ac eius cauſam adaugeat. Quod vero ad lucē, ſeu tenebras ſpectat, voluit Aëtius, quod hi qui ad lucis ſplendorem reſipiſcunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem eſſerantur, in tenebriſa domo decumbant. Trallianus autem inſiſit aërem magis lucidum, quàm tenebroſum eligendum eſſe, vt æger per huius ſenſum ad conſuetorum perceptionem, ac conſcientiam perueniat. Quod vero ad aëris qualitates primas eligendas, quod temperatus exiſtat, voluit, quod animalis ſpiritus temperie ipſius refocilletur, ac relaxetur, vitandusque ſit admodum craſſus, humidus, frigidus, aut calidus, propter aſignatas cauſas. At Celfus quod ad tenebras attinet, aut lumen, hiſce vtitur verbis. Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eo quod eis contrarium eſſet exterreri, & ad quietem animi tenebras ipſas conferre aliquid iudicabant. At Aſclepiades tanquam tenebris ipſis terrentibus, in lumine habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt: alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſſit. Optimum itaque eſt vtrunque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus eſt, quam Celli ſententiam perpetuo ſeruandam eſſe cenſerem, quanquam prædicti omnes veritatem aſſerant, ſi eorundem mens ritè percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietē ſpectat, inſiſit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, contineri, ſi diuites

diuites fuerint, à famulis, ſin pauperes, vinculis conuenit: nam inordinata morio vires proſternit, ac ægrotos macilentos reddit, potiſſimum delirantes, Gale. teſte commento aphoriſmi 28. ſecundi libri. Alia etiam de cauſa pedes deligaturis conſtringi debent, nempe quo humores deorſum reuellantur; vt eidem Paulo placuit: huius quoque ſententiæ eſt & Trallianus: qui propterea inhiendum eſſe violētum motum aſſeruit, quoniam præter iam dicta, & morbum excitat, & ſomnū impedit: de vinculis ſimilia proferens, quæ Paulus. De ſomno autē dicebat Celfus, Omnibus vero ſic affectis ſomnus, & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt: ſub hoc enim plerique ſaneſcunt: propterea quæ ſomnū moliantur, adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in ſequentibus mentio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ ſunt Tralliano auctore. Subluenda interim alius eſt lenibus clyſteriis, decocto videlicet maluarum, violarum hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco ſale, additis ꝑ. iij. vel iij. olei violacei, vel de papauere, ſeu amygdalarum dulcium, duabus mellis violacei, & ꝑ. caſiæ tractæ, ſeu caſiæ fiſtulæ: licebitque interdum, ſi hæc non ſuffecerint, ꝑ. iij. vel iij. diacatholicon addere. Ventris verò aſtriſtio penitus vitanda erit, cum & morbum, & cauſam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidem gratiſſimi ingrediantur: qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbis corripiant, vt inquit Paulus. Celfus verò aduerſus omnium inſanientium animos aſſeruit neceſſarium eſſe gerere ſe pro cuiuſque natura: nam quorundam vani motus leuandi ſunt, ſicut in homine prædiuite famem timente accidit: cui ſubinde falſæ hæreditates enunciabantur: quorundam audacia cohercenda eſt, ſicut in iis ſit, in quibus continendis plaga quoque adhibentur: quorundam etiam intempetiuis riſus, & obiurgatione, & minis prohibendus eſt: quorundam diſcutiendæ tristes cogitationes, ad quod ſymphonia, & cymbala, ſtrepitusque proficiunt. Saepius tamen aſſentiendum: quæ repugnandum eſt, paulatimque & non euidenter ab his, quæ ſtultè dicuntur, ad meliõra mens eius abducenda eſt. Interdum etiam elicienda ipſius intèrio, vt ſit in hominibus ſtudioſis literarum: quibus liber legitur aut rectè, ſi delectatur, aut perperã, ſi idipſum eos offendit: emendando enim conuicti animi incipiunt: quin etiã recitare, ſi qua meminerunt, cogedi ſunt. Ad cibum quoque quõdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare rectè inquit Trallianus, quod amici nonnulli admodum familiares ei aſſistere debent, vt etiã in crepantes ipſum propter ea, quæ facit, reuereatur: neque verò domeſticus, aut cognatus, cuius cauſa aliquando triſtetur, aut cui irafcatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commouere ſolet, & vt valdè perturbentur, manifeſtã præbet occaſionē: nec etiã amici frequētes, & copioſi ad eum ingredi debent, propter cauſas ab eo aſignatas. Quoad cibum attinet moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger eſt, ne inſaniat: neque ieiunio vtrique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodum Celfus teſtatur; opus eſt autem, eo auctore, cibo inſirmo, maximèque forbitione: propterea ptifana, velut primum omnium victus ratione phreniticis remedium adhibeatur, optimè prius decocta, vt Tralliano viſum eſt. Inſuper & ipſius ſolus cremor vtilis eſt. Quod ſi ægri prædicta auerſentur, panis in aqua calida intinctus iuuat. Quod ſi vires conſentiant, ipſa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus myſum, & lactuca elixa, ac alia olerã frigida, cucurbitaque, in pauca tamen quantitate exhiberi poteſt. Ex fructibus vti poſſunt malis, ac acidis pomis, & eiufdem qualitatis ceraſis. Pro potu vrantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto ſeminum coriandrorum præparatorum, vel aqua ipſa decocta cum additione exigui ſucci acetofitatis citri, aut ſucci malorum puniceorum acidorum, ſiue ſucci pomorum etiam acidorum. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, febris verò non vehementiſſima, ac vires ſunt imbecillæ, quædam quoque concoctio vrinarum in eis appareat, præſertim ſi cum ſani eſſent vino vti conſueuerint, & eo vti poſ-

5. de loc. aff. cap. 6.
12 meth. c. 4
3. de rat. v. s. com. 3.
Vena scitio.
Cap. 21.

Qua vena secunda sit.

Quantitas sanguinis auferenda.

Oxyrrhodinum.
Cap. 21.
Commune præceptum in admodum dis topici medicamentis.
1. de corp. me. dit. scilicet. loc. cap. 1. & 8.
3. de loc. aff. cap. 3.

sunt, potissimum si os ventriculi eis imbecillum sit. Commodissima namque est iis vini portio, si modicè assumatur, Tralliano testes nam ferocitatem ipsorum mutat, ferinos mores ad hilaritatem transfert, somnumque conciliat, ac sitim relinquit: eoque utendum erit vino, quod Græci ολεγοφοροῦ appellat dilutū in quā, tenuē, & aquosum, ac albū, modicèq; atringēs. Nam huiusmodi vinum & ventriculum robustum efficit, cum hoc, quod haudquam caput tentat, auctore Gal. 5. de locis affect. 12. meth. medendi, & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, ut Paulo visum est. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eò quod tuta non sit, at tutius erit tepida potius uti, ut placuit Tralliano, & potissimum si septum transversum coaffectum sit. Phreniticis verò statim ab initio venam incidendam esse, modò valens virtus sit, ut sine noxa missione sanguinis toleret, ac nihil eorum prohibeat, quæ de secunda vena perpendenda sunt, cuncti ferè artis medicæ auctores cum Galeno 13. meth. consentiunt, præter Asclepiadem: qui perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur, rationem hanc secutus, quod neque insania esset, nisi febre intenta, neque sanguis in remissione eius rectè mitteretur: quem Celsus, & rectè quidem improbauit, tum propter alia, tum quoniam continuata quoque febris habet temporas: quibus & si non remittit, non tamen crescit. Sanguis ergo absq; controuersia, aliis consentientibus, statim iis mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium, prout omnes conueniunt. Verùm Aetius medicam cubiti venam secandam esse præcipit. Paulus verò protinus è cubito sanguinem mitti debere iussit, ex qua autem vena, non meminit: quanquam illud ratione determinare haud difficile erit: nam si ab initio vsque ad quartum diè phrenitis irruat vigenti ætati, bonæque corporis habitudini, ac cuncta sanguinis multitudinem indicent, secunda primò erit præcepto Aetij, media vena. At si non adeò fuerit sanguinis cum bile redundancia, & ex transmutatione alterius morbi phrenitis succedat, potissimū si alia euacuationes præcesserint, tunc humeralis, seu externa vena incidenda erit: quod si phreniticus manum non porrigat, quod sæpe accidit, ex recta in fronte vena sanguinis missio molienda erit, ex Tralliano, & Pauli sententia. Facies autem id rectè, si collum artificiosè fascia lanea, seu linea constringas, ut vas atrollatur. Quãtitas autem pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipsis ex vehementi motu contingit, dissipationem, ac exhalationem, & propter laxitudinem, at si videbitur, iteranda potius erit, ut si prior ex media facta fuerit, secundo loco ex externa, & tertio, si opus fuerit, ex frontis vena sanguis detrahatur. Quod si prior externa vena incisa fuerit, secundo loco eadem frontis vena secetur, & vltimo, si opus fuerit, cucurbitula in occipitio figenda, ex quibus sanguis scarificatione trahatur: aut si noluerit æger brachium porrigere, & propterea recta in fronte vena fuerit incisa, secunda vice, si oportebit, ex eadem sanguis mittendus erit: & demum si intererit, cucurbitula in occipitio figenda. Post sanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit, non tantum Galeni præcepto 13. meth. sed ex communi omnium cõsensu, illudque in principio admouendum: nam repellendus à capite humor est ipsūque alterandū, ne inmodica caliditate liberalius humores attrahat, atque iccirco eis repleatur: quanquã nec illud capiti admouere tentandū erit, nec aliud quodpiam medicamentum, nisi vniuersi corporis curatione prægnis: quod commune præceptum est in omnibus morbis, ac obseruare oportet in cunctis topicis, hoc est, localibus vocatis remediis, Galeni decreto, cum primo de compositione medicamentorum secundum locos, tum tertio de locis affe. ut supra retulimus, quo etiam tempore odoriferum parari potest eundem præstans vsum, excipiens aqua rosarum, & myrrillorum ana ʒ. iij. sandalorum rubeorum, citrinorum, & corallorum rubeorum ana ʒ. j. aceti rosacei ʒ. j. & β. misceantur simul. Interim nonnulli alterantes syrups competunt, ut rosaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, seu endiuia, ac de papauere. Verum nunquid purgatione, vbi opus fuerit, utendum sit, non admodum liquet, cum neminem græcorum inuenerim ipsam præcipere: quamuis Celsus videatur ipsam olfecisse, dum dixit, Nec minus deliberari potest an alius ducenda sit. Inter arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis, redundante fla ua bile, magis quam sanguine, purgationem laudauit. Verum nos (licet Græci auctores de ea mentionem non fecerint, fortè quod purgantia medicamenta sint natura calida, humorēque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quod cum ea febris sit vehemens) ipsam tamen non negabimus, vbi vsus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cum nec ea medicamenta purgantia, quæ talis sint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, sed tantum ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes succos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imò & utraq; mitigant, ac curant, quæ si nouissent, approbassent utique, quanquam nec eam, quæ ipsi nouerunt purgantia medicamenta damnent, licet non præcipiant. Nam & ipse Galenus quarto meth. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modò venæ sectione, verum, & purgatione reuulsionis tantum gratia utendum esse præcipit, etiam nulla humorum plenitudine existente, aut redundancia vitioli succi. Quæ de re utendum esse purgantibus medicamentis, quæ aut calida non sint, aut parum caliditate participant, cum ipsis tamen frigida miscenda medicamenta censerem: ea sunt manna, casia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, tamarindi, & interdum diacatholicon, aut triphera persica, seu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorum permista sint, poterit autem sic componi. Recipe tamarindorum ʒ. j. fiat decoctum cum floribus violarum borraginis, buglosi, & hordei mundi ana ʒ. iij. in aqua: in cuius decocti iure dissoluas mannæ electæ ʒ. ij. β. vel iij. aut casia fistulæ ʒ. j. & β. vel sacchari violacei ʒ. ij. seu syrups ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum ʒ. iij. adde demum rhabarbari vigorati infusi ʒ. j. vel ʒ. iij. diacatholicon, seu triphera persica ʒ. ij. vel iij. & fiat portio. Verum si quis rhabarbarum auerferet propter corporis temperaturam, atatem, aut habitum, seu anni tempus, regionem, ac caliditatem, poterit reliquis bene uti, eorum quantitatem accõmodando, prout ritè videbitur. Interim quoque frictionibus utendum leuibus pro reuulsionem, eo potissimum tempore, & quo & delirium, & febris nõ valde aucta fuerint, sed potius remiserint, & præsertim inferiores fricentur partes. Caput autè rosaceo cum modico aceto irrigetur, ætate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est & chamæmelinum ex aquo ipsi admistum, velut ipse illustrem Indicū Piccolhomineum, Ducis Amalfia filium hoc medicamento à phrenitide, cum à cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctum ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut rosacei solum in aeris constitutione calida, seu ætate. albi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoque naribus obducimus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illiniemus, etiam cum in summo incremento phrenitici fuerint, teste Galeno 13. metho. Quippe sopire, ut ipse asserit, ac stupescere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam alsidud facies proluatur, ut Aetio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aetio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quæ discutiant, ac crassos vapores transpirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondylium, melilotum, & althæa oleo coquantur rosaceo, vel chamæmelino, quo demum caput irrigant.

rosac

rosaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, seu endiuia, ac de papauere. Verum nunquid purgatione, vbi opus fuerit, utendum sit, non admodum liquet, cum neminem græcorum inuenerim ipsam præcipere: quamuis Celsus videatur ipsam olfecisse, dum dixit, Nec minus deliberari potest an alius ducenda sit. Inter arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis, redundante fla ua bile, magis quam sanguine, purgationem laudauit. Verum nos (licet Græci auctores de ea mentionem non fecerint, fortè quod purgantia medicamenta sint natura calida, humorēque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quod cum ea febris sit vehemens) ipsam tamen non negabimus, vbi vsus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cum nec ea medicamenta purgantia, quæ talis sint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, sed tantum ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes succos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imò & utraq; mitigant, ac curant, quæ si nouissent, approbassent utique, quanquam nec eam, quæ ipsi nouerunt purgantia medicamenta damnent, licet non præcipiant. Nam & ipse Galenus quarto meth. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modò venæ sectione, verum, & purgatione reuulsionis tantum gratia utendum esse præcipit, etiam nulla humorum plenitudine existente, aut redundancia vitioli succi. Quæ de re utendum esse purgantibus medicamentis, quæ aut calida non sint, aut parum caliditate participant, cum ipsis tamen frigida miscenda medicamenta censerem: ea sunt manna, casia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, tamarindi, & interdum diacatholicon, aut triphera persica, seu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorum permista sint, poterit autem sic componi. Recipe tamarindorum ʒ. j. fiat decoctum cum floribus violarum borraginis, buglosi, & hordei mundi ana ʒ. iij. in aqua: in cuius decocti iure dissoluas mannæ electæ ʒ. ij. β. vel iij. aut casia fistulæ ʒ. j. & β. vel sacchari violacei ʒ. ij. seu syrups ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum ʒ. iij. adde demum rhabarbari vigorati infusi ʒ. j. vel ʒ. iij. diacatholicon, seu triphera persica ʒ. ij. vel iij. & fiat portio. Verum si quis rhabarbarum auerferet propter corporis temperaturam, atatem, aut habitum, seu anni tempus, regionem, ac caliditatem, poterit reliquis bene uti, eorum quantitatem accõmodando, prout ritè videbitur. Interim quoque frictionibus utendum leuibus pro reuulsionem, eo potissimum tempore, & quo & delirium, & febris nõ valde aucta fuerint, sed potius remiserint, & præsertim inferiores fricentur partes. Caput autè rosaceo cum modico aceto irrigetur, ætate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est & chamæmelinum ex aquo ipsi admistum, velut ipse illustrem Indicū Piccolhomineum, Ducis Amalfia filium hoc medicamento à phrenitide, cum à cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctum ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut rosacei solum in aeris constitutione calida, seu ætate. albi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoque naribus obducimus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illiniemus, etiam cum in summo incremento phrenitici fuerint, teste Galeno 13. metho. Quippe sopire, ut ipse asserit, ac stupescere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam alsidud facies proluatur, ut Aetio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aetio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quæ discutiant, ac crassos vapores transpirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondylium, melilotum, & althæa oleo coquantur rosaceo, vel chamæmelino, quo demum caput irrigant.

q 2

Nunquid purgare eos conueniat. Aet. lib. 3. sen. 1. 17. 2. l. 3. cap. 3.

Cap. 6. Quibus purgantibus medicamentis utendum sit.

Fricciones.

Que iteri seruanda sint in adhibendis topicis.

Cap. 21.

dum, aut madesaciendum erit, atque vapor per nares suscipiendus. Verum in hoc magnopere animaduertant medici rogo, ne sic temere prædicta, seu alia, quæ discutiant medicamenta calida phreniticis admoucant, nisi transacto eius incremento, inclinanteque vigore summo; nam si prius approximentur, maximum parabunt discrimen, & fortè agrotatis perniciem, inflammatione siquidem augendo: nec minus animaduertant quæso in approximandis velut vulgus medicorum hodierno tempore vitur, catellis, seu gallis: cum si in principio, ac summo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrè. In fine verò summi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiam tempore aquæ potabilis balneo temperatè calido, præsertim vbi siccitas, & vigilia plurimæ vrgeant, lauare eos non nocebit, & si febricitent: cum ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in posterum delirio, & febrè liberentur, Tralliani decreto: post quod & liberaliter vngere conuenit: Illud præterea menti tenendum, quod in quacunq; phrenitidis differetia, seu quauis principe functione affecta, perpetuò medicamenta iuxta capitis commissuram coronalem approximanda sunt: tum propterea, quod non in diuersis cerebri partibus prædictæ functiones exercentur, sed in eademmet sede, iuxta Galeni sententiã, vt alibi fusius declarauimus: tum etiam quod per eam partem promptius non modò facultas, sed etiam substantia medicamentorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum est. At cum dixerimus somnum solum, & maximum esse delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hæc dixi, quæ ipsum molliuntur, tam intus, quam extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, posset caput irrigari cum oleo de nymphaea, violaceo, seu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctum fieri ex lactucæ foliis, violarumque tum floribus, tum foliis, hyosciammo, rosis, solano, capitibus papaueris albi, & nigri, ac mandragoræ pomis, seu radicibus, semper aceti partem miscendo, ex eoque vel caput irrigando, vel ipsum olfaciendo. Naribus insuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguento vti poteris, ac fronti. Sub cervical papaueris capita, aut mandragoræ mala subdantur, vt præcipit Aetius. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens, hoc est, aquæ riuus, vt inquit Celsus, faciemque assidue proliu præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita sint coctas: in potu insuper danda est aqua, in qua papauer, aut hyoscyamus decocta sint, vt idè Celsus refert pondere vnc. iij. aut 3. j. alicuius somniferi antidoti, vt triphera magna, aut eius quæ requies dicitur, seu philonij romani, vel persici tribuas: in quorum assumptione illud obseruandum, ne in vigore, sed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum assiduum vsum stupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet: facile enim in his, vt Aetius refert, qui immodicè perfrigerantur, transitus fit à phrenitide in lethargum: quod fit, vt quem obdormire volumus, excitare postea non possumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tunc maximè vitabis nequid torpori, somnoque inducendo ac commodum exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habent, Tralliano teste, non vulgaris noxa, imò interdum mortaliū portionem comitatur. Liqueat igitur ex his non modò phrenitidis curandæ ratio, verum & immodicæ vigilia, nec non & delirij quouis modo in febris geniti, cum videlicet adeò vrgeat, vt & ipsi quoque quamuis per consensum excitetur, ac februm symptoma sit, non absque ratione succurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipsum per se facile afficiatur.

Qua præsertim parte applicanda sint topica interius capitis affectibus.

In proprio quæsto.

Quæ obseruanda sint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferentibus.

2. de causis sympt. ca. 7.

περί μελαγχολίας. De melancholia. Caput VII.

SV B delirij nomine, quod Græci *παρὰφροσύνη* appellant, non modò phrenitis, ac quod in acutis febris excitari consuevit, continetur, Galeno teste secundo de causis sympto. verum etiam duæ aliæ species, seu differentia, quæ quidem citra febrim oriri solent: quarum vna me

vna melancholia tum à Græcis, tum à Latinis dicitur, reliqua vero *μανία* Græcè, Latine infania, seu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia prius verba facientes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno visum est secundo metho. med. & tertio de locis affe. qui à causa nomen sumpserunt, propterea melancholia nomen impositum ei est, quod fit, vt à Paulo lib. 3. cap. 14. sic describat. Melancholia delirium quoddam est sine febre, ex melancholico humore maximè nascens, qui mentis sedem occupauerit: nam quamuis non vnus sit eius generationis modus, vt dicemus, cunctis tamen melancholicis commune est, quod cerebrum eis afficiatur, siue per essentiam, siue per consensum: quod inspiciens Paulus in eius descriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idè Galenus ante ipsum tertio de locis affectis decretum reliquerat. Patere insuper poterit ex principis functionis læsione aliqua, cum dictum sit eam quandam esse delirij speciem: & propterea in ea necessarium esse aliquam lædi functionem principem, quæ non nisi in cerebro perficitur: quæ de re & ipsum affectum erit; nam quod in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, in confesso habent omnes medici, vt tertio de locis affectis liquet. Nunquid autem vt instrumentalis, vel vt similis pars, cerebrum ipsum in melancholia afficiatur, idemmet Galenus eodem tertio de locis affectis testatur, cum dixit. Vbi verò in ipso cerebri corpore melancholicus succus abundat, eam insanie speciem quam Græci *μελαγχολία* vocant, efficit: quod fit, vt neque subito eueniat, neque affatim soluat: nam totius substantiæ cerebri temperies mutata est, ex quibus liquet cerebrum, vt similem partem, & non vt instrumentalem in melancholia læsum esse: quod quidem ante Gale. Hippocrates sexto de morb. vulg. confessus est, cum dixit. Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atque horum verumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas reperit: si enim in corpus, epileptici, si verò in mentem, melancholici redduntur. Cum verò in hoc affectu cerebrum per essentiam læditur, propria ipsius melancholia symptomata, quæ infra narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia symptomata in aliqua aliarum partium prius apparebunt. At si prima symptomata in aliqua corporis parte, vt puta circa ventriculum inceperint, & demum ipsis auctis melancholica sequatur affectio, haud ab re existimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro consistere, sed ipsum per consensum affici: quo casu nec propria melancholia symptomata grauiora apparebunt, vt fusius infra dicemus. Sufficiat autem modò non ignorare cerebrum necessariò esse affectum in ipsa melancholia, quomodocunque ea excitetur. At nūquid morbus sit hic affectus, vel symptoma, non omnes consentiunt: quidam nanque, quod in morborum numero reponatur, existimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri sint, parcant mihi, si aliter sentiam cum Galeno, dicamque symptoma; & non morbum esse in genere noxæ functionum principum, cum earum quædam deprauata sit functio, velut tertio de loc. affe. ac secundo de causis sympt. liquet: vbi ipsam *παράνοια*, hoc est, dementia appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi asseruerunt: nam licet dixerimus symptoma esse principum functionum, non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia, noxam suscipiunt, prout Galeni verba 2. de causis sympt. liquidd ostendunt, dum dixit. Melancholicæ autem dementiae variæ sunt species, prout in ipsis particulatim dolosæ imaginationes apparent. Patet ex iis verbis, imaginandi functionem, non cogitandi, nec memorandi læsam esse, hoc idem confirmauit Aetius proprio capite de melancholia, dicens. Melancholica deliria multiformia quidè sunt, ob particulares corruptas imaginationes, & Trallianus cap. 17. lib. 1. asserbat, quod non omnes melancholici eadem symptomata sustinent, neque similiter eisdem imagina-

2. meth. c. 2. 3. de loc. aff. cap. 7. Melancholia quid sit.

Quæ pars in ea afficitur.

Cap. 5. Nūquid et similis, velut instrumentalis, pars cerebri afficiatur.

Cap. 7. Sect. 7. in fine.

Quomodo distinguatur, si per essentiam, aut per consensum ipsum fuerit affectum.

Quis affectus præternaturalis sit.

3. de lo. affe. cap. 7. 2. de caus. cap. 7. Quæ animalis sum-ctio per ipsam offendatur.

Lib. 6. ca. 9.

tionibus agitantur. Quod igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eaque deprauata sit, ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitandi functione, ac memorandi manentibus illæsis, cum circa visa decipiantur, & propterea cuiusvis melancholiæ propria indicia sunt, metus, & mœstitia, absque manifesta causa: quemadmodum si propter causam manifestam hæc incipiant, longoque tempore perseverent, adhuc melancholiæ significant, prout Hippocrates, & Galenus decreverunt aphorismo 23. sexti lib. Metuunt enim, & tristantur omnes, odioque habent homines, ut inquit Paulus, nec si roges eos, quamobrem moriantur, reddere causam possunt: nam sine causa omnes mœsti sunt, ut Galenus inquit, ac frequenter coguntur in lachrymas, & deserta loca potius appetunt, hominumque incipiunt vitare consortia: aliquando rursus suam sententiam redanantes vitæ solatio delectantur, Theodoro Prisciano teste lib. 2. cap. 5. ad Timotheum: timent insuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deserit, licet non cunctis idem sit timoris modus: quoniam præter naturam eis visa non semper eodem genere continentur, ut Galeno visum est 3. de loc. affe. Cæterum nihil mirum si eis timor, mœstiorque accidat, siquidem eorum, quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebræ rationalis animæ parti sunt circumfusæ, necesse est hominem timere, ut qui semper vnâ cum corpore suavitatis causam circumferat. Quod enim nobis extrinsecus sit, ut inquit Galenus secundo de causis sympt. altissimis tenebris circumdatum nobis ærem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipso corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupante rationalis animæ sedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione, qua ratione fit, ut nonnulli ipsorum mortem, atque alia quædam haudquaquam timenda, timere videantur: si quidem alius, ut Gal. 3. de loc. affe. testatur, testam se factum putauit: atque iccirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, ut hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatens, animantium sonum imitatus est. Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremus. Sunt autem alia huiusmodi infinita eorum visa, seu phantasmata, ut propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiusmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere posse. Differunt autem inter se melancholici, nam licet omnes timeant, moriantur, vitam damnent, odio habeant homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimescunt: quidam etiam ad eum alieno, atque extraneo animo sunt, ut qui simul & mortem metuunt, & tamen mortem sibi consciscant: cum præter naturam eis visa, ut Gale. inquit eodem tertio de locis affect. non semper eodem genere contineantur. Excitatur autem melancholica dementia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ sedem, hoc est, cerebro intemperato, ac tenebris simili reddito: porro nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus, Aerio teste: quæ intemperies rationabiliter frigida, & sicca erit: quoniam melancholicus succus hanc efficiens, talis est naturæ: quod fit, ut non modò, quod tenebris simile à melancholico succo reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: ut quidam falsò ausi sunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipsum, & siccum ab eo redditum est, ut patet eodem secundo de causis sympto. Nam quamuis nigra bilis in duplici sit differentia, ut liquet tertio de locis affect. 14. meth. lib. de atra bile, & sexcentis aliis in locis: alia namque est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa est, fæcibus vini haud ab similibus: quæ nigram bilis melancholicum succum, seu melancholicum sanguinem nominare conuenit Galenus, & hæc non rectè atra bilis appellari potest; nominibus verò abutentes aliquando atrâ bilem vocamus: quoniam si non prius euacuetur, paulò post atra futura est, Gal. auctore cõmento aphorismi 33. sexti lib.

Alia

Alia verò multò est essentia tenuioris, quàm prædicta: vomentibusque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruētibus iusculis supernatare videmus, excitat: quæ ex præaffata flaua bile, seu sanguine, vel prædicto melancholico succo oriri consuevit: & hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor vbi in cerebro contineretur ferina deliramenta induceret, ut dicemus, cum de mania pertractabimus. Verum ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus succus nuncupatur, melancholici fiunt, ut patet tertio de locis affectis, & cõmento aphorismi vndecimi sexti libris quamuis quidam licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni sententiam fateri ausi sint. Sed quoniam iam dictus melancholicus succus nonnunquã in toto corpore redundat, vniuerso videlicet in venis sanguine melancholico effecto: & propterea ipsum quoque cerebrum læditur: nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus is, qui in cerebro contentus est, alteratur, siue in ipsum aliunde deriuetur, aut in ipsum genitus sit. Interim contentus in ventriculi valis sanguis crassior, ac melancholicus, sublataque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta symptomata excitat. Propterea earundem specierum, quæ tres sunt, ut liquet, seiunctim propria indicia cõscribemus, ut earum exacta habita notitia, promptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoscens quando cerebrum solum ipsum per essentiam afficiatur, seu simul cum toto corpore, vel ab ipso ventriculo coafficiatur. Nam si & vniuersum corpus melancholicus sanguis occupauerit, cerebrum simul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc, ut patet secundo de arte curat. ad Glauconem: cum iecur ad generandum hanc superfluitatem sit aptum, & ratio victus per tales fuerit adhibita: cibos, qui crassum, & fæculentum humorem procreare natura apti sint: ac ipse splen sit natura imbecillior, ut quicquid de eo generetur, ad se minimè trahere potens sit. Quo fit ut eorundem corpora sint macra, nigra, & hirsuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici sunt natura. Qui verò ex acquisitione, per sollicitudines, aut vigilias, hæmorrhoidum, aut menstruorum suppressiones, seu prauorum ciborum usus, tales facti sunt: qui autè eibi suapte natura melancholicum sanguinem pariunt, qui ve potus, tertio de locis affect. suscipiunt à Galeno enumerantur: qua victus ratione siquis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, succum melancholicum in totum redundare. Si verò boni succi cibus usus fuerit, reliqua considerare oportet: ut ipsius exercitationes, mœstitiam, vigilias, sollicitudines: & ad efficaciorum notitiam non parum confert anni tempus, præterita, ac præsens aeris constitutio, regio, ac laborantis ætas: & ut certiores habeas cognitionem, cubiti venam seca, præcipuè mediam, quæ communis est humerali, & axillari: & si fluens sanguis melancholicus videatur, in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, ut dicemus. At si fluens sanguis non videatur melancholicus, iudica melancholicum succum non in toto redundare corpore, ac statim eum supprimas, ut iterum paulò post docebimus. Qua de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint symptomata, ipsiusque auctis melancholica sequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipso ventriculo sanguinem ipsum melancholicum, tanquam in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eoque intemperato, atque tenebroso reddito, melancholia ipsa excitatur, cerebro ipso per consensum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuosum, libro tertio de locis affectis Gal. nominauit. Testantur autem eum hæc symptomata: nam præter metum, & mœstitiam, cruditates, aciditque ructus accidunt, æstus in præcordiis, flatus, interdum ventriculi vehementes dolores, sumptoque cibo, maxime coctum difficili, sputum humidum, idemque multum sequitur: præcordia ei sursum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba conco-

9 4

Propria melancholice indicia que.

Cap. 7. Cur melancholicis timor, ac mœstior accidat semper. cap. vltimo.

Loco citato.

cap. 7.

Ad quem cerebri morbum consequuntur. 2. de causis sympt. ca. 7. 3. de loc. aff. cap. 7. 14. meth. cap. 9. Lib. de atra bile, cap. 3. Ex qua nigra bile generetur, cum duplex sit.

3. de loc. aff. cap. 7.

Tres melancholice species.

Cap. 10.

Signa melancholice ex toto.

Loco citato.

Loco citato. Signa melancholice hypochondriacæ.

Cito loco.

Eiusque solo affecto cerebro accidit signa. Melancholia prognostica.

Loco citato.

Modo curandi. Ratio vitii communis cuiuslibet melancholiae.

Lib. 6. ca. 10.

etione, ructibusque eleuatur is, qui ita laborat. At si neque circa ventriculum aliquod apparuerit praedictorum indicium, aut si apparuerit, paruū admodum sit, neque signa affuerint redundantis in toto corpore sanguinis melancholici, propria autem melancholiae symptomata extiterint, metus videlicet, & mœstitia, quæ veluti caractere quodam ipsam designant, Gal. tertio de locis affectis, auctore, cerebrum ipsum primario affici, ac tertiam melancholiae speciem ortam esse, existimandum erit ob melancholicum succum in ipso cerebro congestum, siue in ipso genitus sit, siue aliunde in ipsum deriuatus. His quippe sic declaratis ad prognosticum deuenientes dicimus, periculosas esse permutaciones ipsi melancholicis, cum vel apoplexiam, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant, vt Hippocr. inquit 56. aphor. lib. sexti. Interim verò, eodem teste, in morbum comitalem permutatur, vt patet sexto de mor. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in praedictos vergat affectus, circa initia nanque facilis est eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturam conuersus affectus, vt Alexander inquit, incurabilis propemodum euadit. Vterius cum ex melancholico succo excite tur, qui si non prius euacuetur, paulo post superaffatus in atram bilem vertitur, vt Gal. visum est commen. aphorif. 53. sexti libri, & maniam, hoc est, furorem efficit: hac quoque ratione confestim curanda melancholia erit. Cauendi insuper sunt timor, atque mœstitia immodici ex externa quauis causa orti: nam si longo tempore perseuerent, melancholiam significant, vt liquet apud eundem Hippocr. aphorif. 23. sexti libri. Verum si ipsi melancholicis hæmorrhoides superuenerint, bonum erit; & si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, eiusdem melancholiae sit solutio, vt idem Hippo. inquit aphor. 21. sexti lib. Frequentant autem in masculis magis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficile verò in feminis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teste, cap. 6. lib. primi. Vt verò singulari iam dictæ melancholiae species, seu differentia, ritè curari valeant, videtur rationem cunctis communem instituemus; deinceps earum cuiuslibet propriam curationem præcipimus. Sic itaque aer ad calidum & humidum vergens, non tenebrosus, aut grauiter olens, sed lucidus, ac suaue olens. Interdicenda est vigilia immodica, quinimò somnus consueto paulo longior conciliandus: omniaque conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debent etiam mediocriter per loca vitidia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quæ diu detineri nullo pacto est permittendum. Prodest insuper contraria sunt, gaudia, hilaritates, bonam spem, ac animi constantiam, & securitatem, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hocque cantu, aut aliis musicis instrumentis vtendum: & vt inquit Cels. querenda delectatio ex fabulis, ludisque, quibus maxime capi sanus affluerat, laudanda siqua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda: leuiterque obiurganda vana tristitia. Eorum cibi sint probi succi, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac status exortes: attendendaque est in iis, ægri dispositio; cum non omnes ad omnes cibos similiter dispositi sint. Plerumque tamen conueniant panes cilibano cocti, probe præparati. Carnes non virosæ, nec pingues gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, & starnarum, præsertim iuuenum, oua gallinarum mollia, pisces petrosi, & molles carne. Erinacei verò marini plurimum præstant ad iucunditatem, & vtilitatem, Aëtio teste. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago seu buglossum: interim lactuca, inrybi, & malua comedenda sunt, ex Plinij secundi auctoritate lib. 5. cap. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquando danda sunt. Ptisana quoque potissimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnum iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua passa. Vno vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, opt

tu, optime diluto, non tam acerrime eo vtantur; & vt summatim dicam, vitia humido, bonique succi, ita affecti vtantur: quo simul cum frequentibus balneis (vbi non diurnus factus fuerit hic affectus) Galenus se curasse tertio de locis affectis testatur. Vident autem cuncta, quæ melancholicum succum generare possunt, quorum sylua locupletissima habetur à Galeno eodem tertio libro de locis affectis, nos verò breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aëtio, & Paulo extollitur, aceti videlicet sorbitio quam acerrimi post omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, idque modicum esse debet, vt voluit Paulus: aut cochlearij mensura, vt placuit Aëtio, fortè quoniam attenuat, ac melancholicum succum discutiat, vel quòd assumptorum ciborum vapores humidos confestim ad caput deferat; somnumque propterea conciliet, illud probatur. Quæ de re siue iam dictis rationibus promoti, siue aliis fuerint, absolum non erit eo vti, cum & tanti viri ipsum approbarint. Prædicta communi victus ratione instituta, decens est singularum curationis proprium modum describere, incipientes ab ea, in qua melancholicus sanguis vniuersum corpus occupauit, ac ipsum cerebrum. In hac principium curationis à venæ sectione exordium erit, viribus ægri, ac aliis consentientibus (iuxta Galeni sententiam tertio de locis affect. & aliorum Græcorum omnium, ac Celsi) præcipueque mediæ, seu communis appellata incidenda erit, tantumque sanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris; si autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, necesse est tunc non modò semel, sed etiam bis, & sæpius quantum licet paulatim auferre, præcepto Tralliani: & si à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum est à poplite, vel tali partibus moliri, idque potissimum in muliebribus corporibus, aut in viris, quibus menstruæ purgationes, vel hæmorrhoides detenta fuerint: nam pro prædicti affectus curatione sanguinis euacuatio est necessaria. Quare cum cubiti venas non manifestas inueneris, nihil minus iuuabis, si ex prædictis venis, vel quacunque alia parte sanguinem detraxeris. Est nanque vt Hippo. lib. de alimento asserit, confluxus vnus, conspiratio vna, omnia consentientia. Interposito deinde à venæ sectione tempore, viribusque recollectis per inferna purgare conuenit, Paulo auctore, ac Posidonio. Verum prius concoctioni, ac præparationi redundantis succi vacandum erit: pro quibus syrui adhibendi sunt, vt de pomis, de corticibus citri, de succo borraginis, seu buglossi, de succo fumariz, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis melissophylli, lupulorum, aut buglossi, vt Recip. syrui de pomis, & violacei, vel de corticibus citri ana ʒ. j. aut de succo fumariz, & violacei, vel de succo lupulorum, & fumariz, & violacei, vel de succo lupulorum, & fumariz tantundem, & additis aquæ melissophylli, & buglossi, aut lupulorum ʒ. iij. pluribus vicibus exhibeantur. Per interpositos autem dies alius per clysteres euacuari poterit, parato prius decocto ex foliis maluarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariz, & lupulorum, surfure, ac pauco sale adiectis, atque interdum addita, senæ, polypodij, vel epithymi ʒ. β. in eo dissoluas ʒ. iij. vel iij. olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis rosacei ʒ. ij. pulpæ calsiæ fistulæ ʒ. j. diacatholicon ʒ. vj. vel vij. interim loco eius ʒ. iij. vel iij. diascenæ, vel compositionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac præparatione, purgetur corpus hoc purgante medicamento. Quod recipit florum violarum, borraginis, fumariz, & lupulorum ana ʒ. ij. hordei mundi, ʒ. iij. senæ, epithymi ana ʒ. ij. & β. myrobalanorum indorum ʒ. j. & β. vuarum passerum vinaceis detractis ʒ. β. pruna numero iij. ex quibus parato decocto, ac per column transfuso, in eo dissoluas ʒ. ij. vel iij. mannæ Calabriz, vel ʒ. j. & β. calsiæ fistulæ, vel iij. sacchari violacei, aut syrui ex pluribus infusionibus violarum tantundem, diacatholicon ʒ. vij. seu diascenæ, vel confectionis hamech ʒ. iij. vel iij. & fiat potio. Quod si nec huic purgationi cedat affectus, iterum parandus humor erit ex prædictorum syruporum aliquo, addita ʒ. j. syrui de epithymo,

Cap. 9.

Loco citato.

Curandi ratio cum melancholia, que ex toto genita est. Venæ sectio.

Cito loco.

Paulo post principium.

Loco citato. Aëtii lib. 6. cap. 10. Cochleæ, & præparatio.

Clysteres.

Purgatio.

Cotio, & præparatio humorum.

aut

*Purgatio al-
tera.*

aut parum senæ aquis syrporum decoquere; quibus sæpius (prout videbitur) assumptis, iterum æger purgari poterit, aut prædicto medicamento purgante, vel valentiori, si opus fuerit: vt picra, quæ epithimum accipit, velut Themison iubet, & Aëtius eius auctoritate describit. Exhibet autem ipse ex ea cochlearium magnum cum aqua mulla: & ex modicis interuallis iterum, atq; iterum dari præcipit. Confert insuper epithymo, ac sena, in aqua lactis maceratis purgare, vel 3. j. è catapotiiis de lapide lazuli, seu de lapide armenio, quem summo-pere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: quod si ea assu- mere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollissimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniciantur, præcepto Tral- liani, pariter 3. iij. pilularum arabicarum exhibens, post quæ sorbeat mannæ dissolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei 3. ij. vel tantumdem vio- lacei sacchari. Conducit etiam & lactis sero aluū subducere, vt Aëtio placuit: quod quidem per cocturam à lacte separetur. Sit autem equinū, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipse iubet: ex eo non infra quinque heminarum mensuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione idem Aëtius, iussit ven- dum esse maluæ semine leuissimè trito duarum drachmarum pondere, cum a- quæ cyathis iij. Interim verò, vt ægris læticia paretur, sæpius pauca quantitas infrascripti medicamenti danda erit, vt quæ animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare. Recipit autem sacchari è buglossio, & fumarina, & lupulo, & violacei ana 3. j. sacchari rosacei 3. ij. syrupi de pomis, & de infu- sione rosarum, ac de corticibus citri ana 3. j. & 3. dianthus 3. iij. confectiois di- ambre 3. ij. vel diamargariton frigidi 3. iij. cum iij. vel v. auri foliis cõditum pa- retur. Post purgationem, dulcis aquæ balneis vtendum erit: cum non modò ali- quam melancholici succi partem discutiant: verum & totum corpus contem- perent, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua superfundendum erit: luteisq; ouorum abstergere, vt Trallianus præcipit. Quod si mauiis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari. Rec. foliorum maluarum, violarum, altheæ, borraginis, & lupulorum, singulorum pug. j. florum chamæmeli manip. 3. flo- rum stœchadis 3. iij. fiat secundum artem decoctum, & vt ere capite prius abra- so; postquam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, cha- mæmelino, seu anethino yngendum erit. Odorameta similiter parari possunt: aquæ rosaceæ, & florum citrangulorum 3. iij. assumens: in quibus florum nym- pheæ, violarum, melissophylli, maluarum, & altheæ ana 3. ij. decoquito, parum- que aceti adicito, & per nares ex eo vaporem suscipiat æger. At si hæmorrhoi- dibus, aut menibus suppressis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgatione moliemur, inquit Paulus. Si verò ex primario cerebri affectu me- melancholici fiant, assiduis balneis, victuque boni succi, humido, ac flatu exper- te citra aliud efficax auxilium curare oportet: cum videlicet humor, qui mo- lestus, nondum ob temporis longitudinem, agrè euacuetur, iuxta Pauli & Aëtii sententiam, quam ex Galeno tertio de locis affectis sumpserunt, dum dixit, Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantē viderunt: frequentibus bal- neis, victuque humido, bonique succi, nullo alio adhibito præsidio huiusmodi me affectum curasse, vbi nõdum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi resisteret. Cum enim diuturnus iam factus fuerit, fortio- ra prædictis oportet adhibere remedia. Verum ipsemet eodē loco asserit, quod vbi solum cerebrum affectum sit, quod ad hanc dispositionem attinet, sangui- nis detractione non indiget, quãuis ob aliam quampiam causam, sanguis mit- ti possit: vt pote si æger (vt Aëtius inquit) multo sanguine redundarit, & præ- seruationis gratia sanguinis detractionem faciamus. Quo casu præciperem & ipse venam secari (quanquam solum cerebrū melancholicum habuerit san- guinem) diuturno etiã existente affectu: qui nec balneis, nec victu humido cu- rari potuerit, nondum in *uagias*, hoc est, furorem verso. Deinceps præparato,

*Medicamē-
ta post pur-
gationem su-
menda.*

Balnea.

Vnguenta.

*Odoramen-
tum.*

*Melancho-
licæ, quæ solo
affectu cere-
bro oritur,
curatio.
Cap. 7.*

*Quando vs
vena secan-
da sit.*

ac concocto redundante succo purgans medicamentum exhibendum erit, idq; si opus fuerit, iterandum: ac aliis paulo ante dictis medicamentis vtendum erit. At si multo sanguine æger non redundarit, venæ sectione opus non habet: ve- rum omnia ea, ad reliqua, quæ diximus medicamenta, confugiendum erit: qui- bus omnibus probe vti poterunt. Pro vicibus autem nitendum erit omni mo- do, omnique artificio vti (cum in prædictis, tum in iis, quibus malum à manife- sta quadam, & veluti primaria causa occasionem habuerit: quæ tristitiam, me- tum, aut sollicitudinem quandam efficere potuerit, diu perdurantes, pro diuer- sa deprauatæ imaginationis specie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione per- suaadendo, aut aliud quiddam agēdo eorum, quæ subitam, & affatim mutatio- nem efficere possunt. Plurimi nanque (vt Trallianus asserit) curati sunt quo- dam modo; vel cum vidissent, audiissent atq; ea, quæ consequi desiderabant. Ita nanque Philodorus medicus quædam, qui sibi caput amputatum esse putabat, quod tyrannus factus fuisset, curauit, imposito repente capiti ipsius plumbeo pileo, vt grauitatem sentiens, caput se recepisse rursus putaret: quo plurimum gauisus, vana imaginatione liberatus est. Pari ratione idem Trallianus fate- tur duas mulieres curatas fuisse, quarum vna imaginans serpētem se deuorasse, citauit ei medicamento vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomi- tionem excipiebat, immisit: quem videns mulier, putans se vomitu reiecisse, ni- mitum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex lon- ga viri peregrinatione melancholia correpta est, & iracunde omnibus respon- dens, eodem modo sanata est: nam eius vir peregre reuersus, nulli prædicens, sed subito ingressus seipsum illi ostendit. Præter spem igitur ipsum mulier con- spiciens, atque ita amplexa, multoq; gaudio affecta, subito omni metu liberata est, ac ad statum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. Hypochon- driaca verò, ac flatuosa melancholia cum ea, quæ primario affectu cerebro ob- oritur, communia habet auxilia ventrem subdacentia, vt Aëtius Rufi auctori- tate testatur. Propterea primò bonæ coctionis curam habere oportet, postea vero purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ sectione (mea quidē sen- tentia) sentiendum erit: cum non nisi multo sanguine si redundarit æger, seu præseruationis gratia faciendū erit, aut si melancholicus sanguis, qui in ven- triculo, seu vasis eius cõtinetur, ex aliquo viscerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de locis affectis, & sexto eiusdem circa principium) aut iecore ad ipsum fuerit deriuatus: tunc nanque reuulsionis gratia seruans rectitudi- nem, præseruationis item, interna vena vnus, vel alterius brachij secanda erit. Deinceps aliquem prædictorum syrporum pluribus vicibus (prout opus fue- rit) exhibere, cum quo adicere poterimus syrupum è corticibus citri, de infu- sione rosarum, aut de absinthio. Vt Recip. syrup. de succo fumarinæ, borraginis, vel de pomis 3. j. & v. ex infusione rosarum, corticibus citri, vel absinthio 3. v. aquæ melissophylli, & lupulorum 3. iij. post quæ talis exhibeatur purgatio. Pul- ueris hieræ simplicis Galeni excipe 3. j. pulueris senæ, epithymi ana 3. v. aut dia- catholicon 3. v. vel vij. cum 3. j. calsiæ fistulæ; formetur bolus, vel loco calsiæ fi- stulæ (formatis ex prædictis catapotiiis) 3. ij. mannæ, vel iij. syrupi domini Au- gustini cum aqua lupulorum exhibeatur. Huius classis medicamenti, vbi vr- geat necessitas, iterum, atque iterum iter s vtaris, à valentioribus, atq; à ve- hementioribus proutinus abstinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodest insuper iis moderate, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melancholicis, aluum subducere. Verum in hac affectione hypochondriorum quoque sollicitudo habenda erit: præser- tim ne flatus in ipsis generetur. Propterea optimum est (Aëtio auctore) pulegij decoctum sæpè bibere, aut minoris centaury, & ante purgatoria, & post ipsa. Absinthij autem decoctum assidue præbendum erit, verum postquam purga- tus fuerit æger, Aëtij, & Pauli decreto: adeo enim huic medicamento confusus est Aëtius ipse, vt ex folijs vsu nouerit quosdā ab hoc affectu liberatos. Danda

Purgatio.

*Hypochon-
driacæ, &
flatuosa me-
lancholiciæ
ratio.
Venæ sectio.*

*5. de loc. aff.
cap. 6.*

Syrupi.

Purgatio.

insup

ac con

Topica.

70

Cucurbitula.

Cap. vii. Vomitus à cibus.

Syrupi nostri descriptio ad hypochondriacum.

in super eis sunt, quæ vrinam mouent, anisum, daucus videlicet, petroselinum, nardus, feniculi syluestris semen, & radix: nec prætermittendum est chamæpityos, & chamædryos decoctû; aut ipsamet herbæ aridæ tritæ potioni inspergantur. Exterius autem fouebuntur & ipsa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, absinthium, pulegium, serpillum, agni semen, baccæ lauri, aut folia eiusdem tenera: hæc namque dolores mitigant, & flatus discutiant. Interdum in stomachi inflationibus, cuminû, & pulegium, vel anisum in aceto coquere oportet, & per spongas stomachum fouere, ex Aëtij sententia; vel ex prædictis facellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, absinthij, serpilli, & pulegij ana ʒ. ij. vel iij. florum chamæmeli, fenici greci, anethi ana ʒ. iij. cumini, anisi, seminis feniculi ana ʒ. j. rosarum rubearum manip. j. cõrundantur, & fiant facelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximantur, sapius eos mutando, supra ventriculum. Cæterum præter hæc, cataplasma adhibeas, in oleo decoquens anisum, cuminum, apium, absinthij, & artemisiæ folia: quibus demum addatur cyperus, & rosmarinus leuissimè tritiad moueasq; ipsum, diutiùsque permittas & ante, & post cibum adherere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel stupa leuissima præillito loco ex nardino. Ad flatus quoque digerendos cucurbitulis vri poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoso spiritu dolorem ortum confestim leuant, Gal. teste duodecimo metho. medendi. Quibus etiam vitium hoc diutiùs perdurauerit, præsentissimum remediù est ex longioribus interuallis, etiam à cibus vomitus, non tamè fortioribus vomitortis vtendum: sunt enim talia nociua, in his ærumnam ventri, ac stomacho addentia, vt Aëtius inquit. Vtaris autem aceto, aut syrupo acetoso, seu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, seu stomachus debilis existit. Interim nec melancholicorum caput, etiam si ea hypochondriaca, & flatuosa sit, omnino omittendû erit, quin ei opituleris cum his, quæ ipsum roborare, ac humectare valent, irrigationibus videlicet, inunctionibus, ac odoramētis superius descriptis, quamuis à vetriculo ortum habuerit. Postremo visum est syrupum nostrum, quo in prædicta affectione vri consueuimus, non prætermittere; præsertim cum nonnullis, Deum testor, ex eius vsu melancholicos tales curauerimus, potissimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyslopi, samfuchi, serpilli, melissophylli, & betonicæ, singulorum manip. v. borraginis, lupulorum, scelopendrij, sumariæ, capillorum veneris ana pugil. v. radicû cichorij, borraginis, feniculi, & capparorum ana ʒ. iij. absinthij, corticum citri ana manip. j. senæ, epithymi ana ʒ. ij. pulegij, florum chamæmeli, & minoris cœraurij ana ʒ. ij. chamædryos, chamæpityos ana ʒ. ij. & v. iunci odorati, spicæ, anisi, dauci, seminis feniculi, asari ana ʒ. j. passularum vinaceis detractis ʒ. j. paratur ex his secundû artem decoctum: cuius excipe lib. iij. adiccito succi pomorum dulcium, & acidorum, succi rosarum, & malorum punicorum acidorum ana lib. v. succi borraginis, & sumariæ, depurati ana lib. j. addito saccharum quantum satis sit, & fiat syrupus: de quo sumat cger ʒ. ij. vice qualibet, desuper bibens parum aque lupulorû, vel borraginis. Porerit insuper, si videbitur, dictus syrupus cum pauco ligni aloës, vel cinnamomi odoratus reddi. Detur etiam melancholicis, præsertim hypochondriacis, ex quibusdam interuallis, potissimum hyeme, & inchoante vere ʒ. j. antidoti theriacæ post purgationes.

ἢ μανίας. De furore, seu insania. Caput VIII.

3. de loc. aff. cap. 7. 3. de causis symp. c. vlti.

AFFECTVS is, qui μανία Græce, Latine insania, seu furor nuncupatur, non minùs sub eius delirij specie continetur, quod quidem sine febre est, quàm ipsa melancholia, vt tertio de locis affectis, & secundo de causis symp. liquet. Quinimo tantam inter se cognationem

tionem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore sumatur apud artis medicæ auctores, præsertim Galenum, qui aphorismo 21. sexti libri, per μανίαν hoc est, furorem, de quo Hippo. in aphorismo mentionem fecerat, non verè furorem, seu insaniam, sed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexisse. & idemmet tertio de locis affectis, de melancholia verba faciēs, dicebat, quòd cum ea diuturna facta esset, fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto priùs calidis dispositionibus cerebro. Quod quidem de melancholia propriè dicta veritatem habere haudquaquam potest; cum ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori succo ortum habeat, vt in præcedenti capite declaratum est. Verùm eiusdem verba de furore intelligenda sunt, qui & à mordacibus succis, & interim à calidiori cerebri intemperatura nascitur, eodemmet Gal. teste secundo de causis symp. Proinde non ab re nil aliud esse insaniam, seu furorem Trallianus cap. 7. tertij lib. dicebat, quàm intensiorem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intensiorem namque melancholia est non symptomatum modo, verùm ipsius cerebri affectus, ac causæ ratione, vt infra patebit: et si quodammodo secundum omnia hæc assimiles esse videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac sententias Hippo. præsertim, & Gale. intelligentes, in hac re non immerito hallucinati sunt, putâtes quòd perpetuo per μανίαν, furorem propriè dictû, intelligendum sit, & per μελαγχολίαν, melancholiam propriè dictam, iuxta eorû doctrinam, quod quidem falsum esse ostendimus. Nos igitur μανίαν vitantes, cum de mania, seu furore loquimur, de eo propriè dicto, ac à propria melancholia seiuncto intelligemus. Hunc quoq; licet Plato in Phædro duplicem dixerit esse, quorû vnum mentis intentione ex corporis causa, vel origine fieri, alterum diuinum, siue immisillum, eiusque Apollinem inspiratorem esse asseruit, vocatur autem nunc diuinitas, de primo tamè scripturi modo sumus: qui, vt inquit Cælius Aurel. alienatio mentis est sine febribus, libro primo chronicarum passionû cap. 5. siue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis discernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars similis existens, velut & ipsa melancholia, ac cunctis aliis deliriis, etiam cum febre existens, vt patet tum tertio de locis affectis, tum commento aphor. 53. sexti libri. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modò per consensum, modò primaria affectione, quo iterû cum melancholia conuenit, ac à phrenitide distat: in qua non nisi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem tertio de locis affectis liquet. Quamquam & ipse furor tum à phrenitide, tum ab aliis deliriis in ardentibus febribus ortis distet, quoniam in his perpetuò febris adest, ipse verò furor omni tempore sine febre reperitur, præter hæc percipi potest cerebrum in furore læsum esse, quoniâ principales animæ vires oblæsæ sunt. Nunquid autem ipsum cerebrum per essentiam, aut per consensum afficiatur, ex iam dictis indicis, & in Methodo, ac cap. de memoria deperdita relatis dignoscere studendum erit. Quòd verò furor symptoma sit principum facultatum, discere licebit ex secundo de caus. symp. velur etiam quòd non diminutè, nec ablatè, sed deprauatè lædantur. Verùm hucusque in Gal. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæsæ sit: quamquam Aët. cap. proprio de insania illud fateatur: ait namque læsam esse insanientibus imaginationem, & rationem, seruari autem in ipsis memoriam; velur coniecturare licet ex cantilenis, quas familiares habent, præsertim si ex feruenti sanguine originem ducat insania. Cum ergo in insania tum imaginatio, tum ratio, seu cogitatio lædatur, hac quoq; ratione ab ipsa melancholia discrepat: in qua non nisi imaginatio, vt diximus, oblæsæ est. Quò sit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione, Ex quarum functionum læsionis modo, cum febris non adsit, & ipse furor dignosci poterit. Nam nunc iracundia, nunc hilaritate, nunc mœstitudine, siue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inaniam rerum: horum plurimis accessiois tem-

Cap. 7.

Quibus conueniat, & dissidat furor à melancholia.

Cap. 7.

Quid sit furor, Alexandri auctori-tate.

Versus sine dialogi.

Ex Cælio Aureliano, quid sit furor.

Quæ pars in eo afficiatur.

3. de loc. aff. cap. cxiio. Loco citato.

Quis affectus præter naturam sit. Cap. vlt. Aët. lib. 6. cap. 8.

Eiusdem signa.

pore oculi sanguinolenti fiunt, atque attentis: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extensio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo, ex Cælij Aureliani testimonio præcitato loco: præsertim, si prius cerebrum ipsum calidis dispositionibus fuerit affectum, aut sollicitudo, mœstitia, ac vigiliæ immodicæ præcesserunt, seu horum similia: quibus quoque optime perpenfis, ad quem cerebri affectum furor consequatur, percipere poteris: namque non nisi ad calidam ipsius intemperiem, vt testis est Gal. eodem secundo de causis symptomatum, siue sola ea sit, siue ex calidioribus succis orta, vt ipse testatur. Propter quod insuper à melancholia distat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus, ac cum phrenitide, alijsq; delirijs cum febre ortis communicat. Percipies autem si hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitiosos succos redūdantes fuerit: quoniam nullum eorum vitiosorum succorum redundantia signum aderit, ac fortè, quia ex aliqua externa causa cerebrum calfaciente infania orta sit. At si calidorum, ac vitiosorum humorum occasione cerebrū calfacientium furor genitus sit, ex proprijs indicijs illud percipere poteris. Verùm cum hic affectus ex melancholico succo fieri nequeat, ex eo nanq; melancholia propria dicta gignetur, Galeno teste tertio de locis affectis, neque ex sanguinis, seu bilis redundantia, nisi prius præassentur, ac in veræ atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipsa excitatur, inuoluntaria erit prius, nunquid ex atra bile ex sanguine orta, seu ex flaua bile, aut succo melancholico, præassatis ipsa generetur. (Namque pituita nūquam ad tantam deuenire potest assationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Gal. doctrinam, quicquid Arabes, & eorum sectatores sentiant) Deinceps si ab omnibus, vel quibusdam, quibus indicijs illud percipere poterimus. Quod ad primū attinet, Aërius cap. de infania fatetur eam oriri posse aliquando à multo sanguine non putrefacto ad cerebrum cōfluente, qui purus sit, & multitudine solum affligat, velut in ebrijs, interdum flaua bile ei admista. Paulus verò cap. 14. lib. tertij furorem excitari asserit, cum flauæ bilis supra modum exusta in atram sit mutatio. At nos Galenum sectantes asserimus interdum maniam ipsam ex feruenti sanguine delato per totum corpus, ac caput præcipue petente excitari posse: quoniam sanguis talis caput occupat, vt patet commento aphor. 40. quinti lib. Interim verò ex melancholico humore fit, licet ex eo non semper, sed cum supra modum exustus fuerit, aut putrefactus malignā induerit acritudinem, vt liquet apud eundem commento aphor. 56. sexti lib. Quòd autem ex præassata flaua bile furor ipse excitari possit, idem auctor testatur tertio de locis affectis, dum dixit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modò sine febre (innuens mania) modò cum febre. phrenitim indicans (in cerebri corpore abundans) & demū post pauca dicebat. Atque insuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina, & melancholica, flaua bile præassata. Quinimo ex hac flaua bile præcipue furor gignitur, vt patet secundo de causis symptomatum, & commento aphor. 22. tertij libri. Ex iis liquidò constat cuius ex Gale. monumentis, quòd ex feruenti sanguine, & flaua bile præassata, supraque modum exusto melancholico succo mania ipsa, seu furor generari potest. Restat modo vt ad id, quod secundo loco inuestigandū erat, satisfaciamus, ac distinctiua indicia cuiusvis redundantis succi conscribamus. Namq; si ex feruenti sanguine originem ducat infania, erit cum immodico risu, videntibus ægris sæpe ob oculos imagunculas quasdam risu dignas, & hilaris est ipsius facies, ac assidue canunt. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus sonitus circa aures adsunt, vt putet se tibicines quosdam audire: & ipsi præsertim memoria seruat, quāuis imaginatio, & ratio oblæsa sint: ac similes erunt desipientiæ ipsis quodāmodo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, siue ortis ex sola caliditate, siue humore vitioso: cum his quoque indicijs totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio consi-

Cap. 7.

Ad quem cerebri affectum consequatur.

Furoris causa.

Loco citato.

Vide Auic. lib. 3. fen. 1. trac. 4. c. 18.

Furoris causa que, ex Gal.

Cap. citato.

2. de causis sympt. c. 18.

Signa furoris a feruenti sanguine orti.

consideranda erunt, si simul cum prædictis signis feruentis sanguinis redundantiam attestentur. Quòd si ex flauæ bilis præassatæ redundantia oriatur infania, ferarum modo redduntur effrenes; vt etiam eos, qui imprudentius ipsis occurrunt, manu violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina erit dementia, & melancholica, vt Gal. inquit tertio de locis affect. & quanto magis exusta fuerit, eo magis infania satis furiosæ erunt, velut ipsemet commento aphor. 53. sexti lib. scriptum reliquit, vt iracundi sint ægri, temerarij, percussores, & iniurioli fiant, sicut Aërius visum est; ita vt eorum quidam iam propriam carnem gustarunt, & domesticos velut insidiatores tractarunt, occiderunt, percusserunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum, ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris constitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipso autem melancholico succo immodice exusto si fiat furor, deliramenta cum immodico metu, ac mœstitia erunt, diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui auersantur. Interim cum loqui incipiunt, & si diu locuti fuerint, silere tamen nequeunt. Pariter eorum cum temperamento, tum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt, tempusque anni, regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio, melancholici succi redundantiam monstrabunt. Cum singulis autem prædictis tribus mania causis præcedere solent ea, vt paulo ante dictum est, quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus simul cum eo, ac redundantem humores valeant calfacere, ac intantum exurere, vt possit furor ipse generari. Sunt autem ea, sollicitudines, mœstitia, ac vigiliæ immodicæ, præcedens phrenitis, aut alia inflammatio, seu æstus, ac quæuis alia ipsius cerebri calida dispositio. Nam plures visi sunt, vt Galeni visum est commento aphor. 23. sexti libri, furore correpti, qui ab excandescencia, vel ira, vel mœstitia principium habuere, promptè se habente corpore eo tempore ad incidendum in tales affectiones. Si autem velis delapsuros in hanc affectionem dignoscere, quæ præcedunt signa, attendere oportet. Præcedit namque capitis debilitas, risus præter rationem non assuetis id facere: ex facili occasione irascuntur, aurium sonitus adest; & splendores oculis obuersantur: præceduntque vigiliæ immodicæ, & curæ per vices repetentes, ac peregrinæ; grauitas item, & vibratio capitis. Progressu verò temporis omnia hæc intenduntur: & appetentiæ ipsis putidiores fiunt, sed ad venerem prompti sunt, & ideò assidue feminis in somnis effusiones ipsis fiunt, oculi cauantur, simulque intenti, ac fixi consistunt: propter quod doctus medicus his apparentibus, aut quibusdam ex ipsis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priusquam ad perfectam desipientiam ægri perueniant. Namque nulla desipientia, vt testatur Gal. cōmento aphor. 53. sexti libri, secuta est: licet minus periculosa sint, quæ cum risu fiunt, quoniam ex sola fiunt caliditate, sine humore vitioso: periculosissima verò omnium temerariæ. In medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quæ cum multum exusta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, infania ex ea fiunt temerariæ, & satis furiosæ, & propterea omnium sunt periculosissima. Ea autem infania, quæ ex superassato atro humore contingit, licet periculosa sit, non tamen adeo pernicioosa est, velut quæ à flaua bile præassata gignitur. Nam tanto pernicioosa est hæc atræ bilis censenda ea, quæ generatur ab exusto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac strenuior est. Gal. teste lib. de atra bile. Generatur autem furor frequentius in iuuenibus, ac medijs ætatibus, difficile in senibus, atq; difficilius in pueris, vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem libro primo cap. 5. Hippo. verò aphorismi quinti septimi libri, scriptum reliquit. A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum: quorum causam Gale. tradidit in commento. Pro quorū curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergens: mutare item regiones debent, vt inquit Celsus, nec oportet eos esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cælius

Eiusdem si a præassata flaua bile fiat signa.

Cap. 7.

Ex exusto humore melancholico fiat signa.

Parati ad furore, quibus dignoscantur.

Prognostica.

Cap. 3.

Curatio.

Ratio vitiorum.

inquit, multorum ingressus prohibendi, & maxime ignotorū. Somnus eis procuretur per quamcūq; viam, siue exterius, siue interius adhibitis iis, quæ ipsum promouent. Quorum sylvam in precedenti cap. reperias. Ante omnia verò, ut ait Paulus, in lecto vincendi sunt, ne vel sibi, vel alteri noceant; aut gestandi lectulo pensili, intra cubile quoddam insanientibus dicatum. Communia namque sunt, ut testatur Celsus, insanientibus vehemētē exerceri debere, & multa frictione vti. Alium quoq; humidam habere eos oportet: quod si non sponte fiat, clysteribus subducatur, lenibus, iam dictis in precedenti cap. quo loco etiam requiritur, quomodo circa animi accidentia se habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aëtij decreto, præsertim circa initia, forbilem, liquidum, non multum, ventri commodum, & qui parum sanguinis generare potest. A vino penitus abstinendum est, nisi ex metu insania orta fuerit: nam in hoc insanie genere solo, rectè vinum datur, Celso auctore. Vniuersa ergo dicta statuatur tenuis, concocta facilis, ventri commoda, status exors, habensque vim contemperandi, hoc est, humectandi, magis quam infrigidandi. Propter quod pituita, utendum, in tybo, borragine, malua, cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore, postulantibus viribus, carnibus vti poteris, potissimum cōtus gallinarum, pullorum, perdicum, phasianorum, & castratorum, in quarum carnium iure pituita optime parari possit. Pro potu sumat aquam hordei, aut decoctum, cum quâ permisceatur succus malorum puniceorum dulcium, aut parum acidorum. Quod si prædictos potus auerferant, vires indicent, ac assueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum erit, præsertim si ex succo melancholico exulto mania fuerit genita: sit autem album, tenue, aquosum, ac subastringens, optimèque dilutum, potissimum inclinante malo. Admonedi insuper sunt, ut ab omnibus eduliis, & potibus bilem gignentibus abstineant, Aëtio teste, prædicta verò victus ratio cunctis insanientibus cōmunis existit, paucis quibusdam mutatis pro diuersa cause ratione. propriam autem curationem vnaquaqueque expostulat, licet consumilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teste. Namque si ex feruenti sanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationē sanguinis missio adhibenda est, secundaque erit cubici vena media, seu externa; aut si hæc non appareat, tali vena incidenda erit, præsertim in mulieribus; quod si neque hæc appareat, ad eas, quæ in summis manibus, ac pedibus, transeundum, Aëtio auctore: & si vires robustæ sint, quantum satis esse putaueris, statim detrahit, pro ut Trallianus cum Aëtio cōuenit. Sin autem vires multam primam vice euacuationem non tolerant, necesse est non modò semel, sed etiã bis, & sæpius, quantum licet paulatim auferre. Post hæc caput irrigare oportet rosaceo, cum pauco aceto, aut polygoni succo, vel oleo anethino, seu melino, imbuta videlicet pecia lanea seu linea oleo sycipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut accipe rosarum, violarum, solani, foliorum lactucæ ana p. v. corticum papaueris lb. j. florum chamæmeli j. iij. florum stœchadis j. j. & cum prius bullierint in debita aquæ quantitate, addiditque pauco aceto, iuxta coronalem commissuram, loco prius abrafo, caput irrigato, cuncta verò non frigida actū, sed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore post venæ sectionē, omnimodo somnus procurandus erit cum his quæ cap. de phrenitide retulimus. Confidit autem Aëtius valde pharmaco ex papaueris capitibus cum pituitæ succo, aut aqua exhibitio pondere cochlearis vnus, interdum non vna vice, sed intermissa die vna, rursus exhibendo. Asserit enim quod vel solum hoc medicamentum solet post venæ sectionem perfectè liberare ab affectione, vnà cum conuenienti diæta. At si res postulauerit, vena quoque in fronte secanda erit, eodem Aëtio teste, præsertim si infarctus, impactusque sanguis in cerebro fuerit. Orta autem insania ex præassata flaua bile, ad ea, quæ huiusmodi humorem vacuant, statim veniendum est Tralliani præcepto, prius tamen eo concocto, ac præparato; tunc namque purgatio commodè tibi succedet. Perficies autem

Si ex feruenti sanguine fiat, curandi ratio.

Si ex flaua bile præassata genere, curandi ratio.

autem id, si syrupum violaceum, aut rosaceum exhibeas, aut è succo fumarie, in tybi, seu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & cap. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infra scripto, quod excipit florum violarum, fumarie, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphæ, singulorum j. ij. passularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana j. j. ex quibus factò decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium succus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, j. ij. myrobalarum citrinarum, & j. j. indarum, & facta per colum transfusione, dissoluas in ea manna j. iij. diacatholicon, aut dialena j. iij. aut loco manna j. j. & β. calfiæ fistulæ. Cæterum si tali, vel alio dato medicamento corpus non abundè satis euacuatum esse deprehendas, utpote quia ei non cedat affectus, post aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione, rursus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus, propinandum erit. Et si illud assumere recusarint, aut mollissimis ouis, ut Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel sicibus pinguis, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, ut Paulo visum est. Balneis aquæ dulcis post hæc utendum, inclinante præsertim morbo, aliisque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus somnus in his conciliandus erit, imò magis quam in reliquis maniacis, ac melancholicis: prodest autem eis fœniculi magni, sylvestris radix, & semen ex aqua quotidie pota post purgationem, præcepto Pauli, & Aëtij. Ex exulto autem atro humore si furor incidat, non alio modo curandus erit, quam melancholia. Propterea si in toto corpore talis succus redundarit, similis curatione utendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia sanguinis melancholici in vniuerso corpore. At si furor excitetur ex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, sed in cerebro tantum, similiter curanda erit velut melancholia excitata ex redundant succo melancholico tantum in cerebro, quanquam perpetuò medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quam melancholiæ vti poteris. Quod si orta fuerit mania ex calida tantum cerebri intemperie, seu externa causa ipsum calfaciente, præter venæ sectionem, ac purgationem eiusdem medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per consensum verò furor si fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verum primogenio affectu curato, & ipse quoque cessabit. Quod si velis, ne per essentiam fiat, cerebrum præseruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item species alienationis, cuius accidentia, ut testatur Cælius Aurel. præ citato loco, contrariorum coniectura erunt mitigandæ; ut furiosum hilaritate relaxent nunciantes quicquid quod animum resoluat. Sic namq; oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quod animi quoq; habitus sanitatis mediocritatem agnoscat.

Ratio curandi furorem, si fiat ex exulto humore melancholico.

De lupina insania.

Capitulum I.

MALVM id, quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latine lupina insania, species quædam melancholiæ est, Aëtio & Paulo testibus: qui namque hoc affectu detinentur in Februario mensē noctu domo egressi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucelcat, circa defunctorum monumenta plerumque vagantur, eaque maxime aperiunt: quo fit, ut promptè quæ pars in eis afficiatur dignosci possit: quoniam cerebrum, pariter quis affectus præter naturam sit, quæve sit eius causa, quoniam symptoma in genere noxæ functionum principii, præsertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortasse his

Aëtius lib. 6. cap. 11. Paul. lib. 3. cap. 16. Sedes affecta. Quis præter naturam affectus sit.

oblata non est; velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & si hucusque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cum prius me novisset, quadam die cum detentus hoc malo esset per iter obvium mihi factus, ipse verò timens secessi, at ille modicum me aspiciens abiit; erat autem cum eo multitudo quedam hominum, ipse quidem ferebat humeris crus integrum, ac tibiam defuncti cuiusdam: hic demum curatus liber evasit. Qui cum iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogavit, cum in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblata. Dignoscitur autem hic affectus ex his signis; quoniam facies eorum pallida est, oculi sicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipsorumque oculos cauos videbis, linguam siccam, & salivam omnino non profundunt. Sitis ipsis adeo immodica; & tibiae habent exulceratas immedicabiliter propter assiduos casus, & canum morsus, qui frequenti per noctem eius partis offensione accidunt: ex quibus quoque indiciis liquet quae sit eius causa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi accessions tempore venam secando, & sanguinem ferè usque ad animi deliquium euacuando, eosque boni succi cibis nutriendum erit, & non semel tantum, sed bis, tervè. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, ut placuit Paulo & Aërio; aut si videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiz præbetor: velut & post purgationes alia adhibenda sunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac præsertim theriaca utendum. Ad vesperam verò inualecente affectu irrigationibus capiti, ac odorem iam dictis somnum inducere tentandum est. Nares item & tempora populeone dicto unguento illinantur: quandoque etiam somnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Affectio-
nis signa.

Causa.
Curandi
ratio.

ῥοπὶ κεφαλαλγίας. De capitis dolore. Caput X.

PRIVS QUAM ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde necessarium, ac vrile in quavis doloris generatione, tria inuestigare proposuimus. Primum quid sit dolor. Secundum ex quibus, & quot causis gignatur. Reliquum & tertio, in quo præter naturam affectuum genere reponendus sit. Quod ad primum id quod nos dolorem dicimus, variis nomenclaturis consuevit à Græcis appellari: nam interim δόλυς, sæpe ἀλγος, interdum πόνος, quandoque ἀλγος ab Hippocrate, & Galeno nuncupari assolet: quamvis aliis etiam nominibus apud quosdam Græcos auctores nominari reperies. Hunc verò tristis, atque grauis mutationis sensum esse in Galeni doctrina luce clarius patet, præsertim duodecimo meth. primo de sympt. causis, ac secundo de ratione vidus in morbis acutis. At cum dixit sensum, neque omnes partes sensiles sint, manifestum est quæ prorsus sunt insensiles, eas non dolitur: quod sit ut sensibilibus duntaxat partibus dolor accidat. Verum cum non perpetuò sint dolitura corpora, quæ sensibilia sunt, sed multum esse videatur temporis quo non doleant; relinquatur certo aliquo tempore, quo sci licet excitatur in eis crucians affectus, necesse esse ea dolere: nam citra alterationem non fit dolor, cum citra eam sensus non fiat: neque in iis quæ ad perfectionem sunt alterata, ut in hecticis febribus, dolor adest, Galeno teste libro de inæquali intemperie. Non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue, ut sic loquar, in ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione, quemadmodum mirus dixit Hippocrates. Verum cum ex alteratione, ac alterationis dignotione sensus fiat, ut liquet septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & primo de elementis, non tamen alteratio ipsa, ut quidam putant, sensus est, sed ipsa alterationis dignotio: nanque sensus instrumenta alterari etiam sine sensu potuissent, vrputa si nervos non haberent, ac per

Quid sit dolor.
12. meth.
cap. 7.
1. de causis
symp. cap. 6.
2. de rat. vi-
bilium com. 1.

Cap. 5.

Hippocr. 2.
aphor. 47.
7. det. decr.
cap. 6.
1. de elem.
cap. 2.

ac per eos alterationis dignotionem. Et propterea non satis est ad voluptatis, dolorisque creationem, ut vel leuis, vel grauis, seu aspera in corpore motio efficiatur, sed vrisque his agitationibus earundem dignotio quoque accedat necesse est, quæ proprie sensus dicitur, quinimò interdum hæc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, ut patet aphor. sexto libri secundi, dum dicit, dolorem non sentiunt. Hunc ergo sensum dolorem nos dicimus esse, qui penes alterationis dignotionem potissimum attenditur, & non penes alterationem ipsam: quamvis in eius generatione ea quoque necessaria sit; cum neque sensus hic sine patientis corporis immutatione vlllo modo esse possit. Improprie verò interdum appellavit Hippocrates ipsas dispositiones, seu affectus, qui cum dolore apti sunt natura fieri, dolores, ut in principio iam dicti aphor. sexti lib. 2. liquet, cum inquit. Quicumque dolentes parte aliqua corporis; sexto de morbis vulgar. quod in cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat. Cæterum nec ex quavis immutatione, seu sensibilibus corporum alteratione progigni dolor consuevit: quoniam si leuis, & exigua fuerit corporum immutatio sensum quidem efficit; qui facultatem, & vim agentis dignoscit, ac percipit, & proprie naturalis sensus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam prompre vnumquodque sensorium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, seu alterationem. Insuper quod nec alteratio ipsa sensum, paulatimque facta dolorem afferre animanti possit, primo de causis sympt. & duodecimo meth. à Galeno decretum est. Et Propterea non cuiuslibet immutationis sensus dolor esse dicitur, sed eius, quæ grauis, vehemens, ac tristis est ut diximus, tum confertim, tum etiam violenter facta. Huius nanque immutationis sensus existere nullo modo potest sine patientis corporis immutatione præter naturali, ut eodem septimo de Hippocra. & Platonis decretis liquet. Hoc itaque intelligere volumus per tristem, ac grauem mutationem, quæ quidem omnium dolorum communis causa existit, prout Galen. eodem 1. de causis sympt. testatus est, illudque tum Platonis auctoritate in Timeo, tum etiam & ipsius Hippocra. confirmavit. Platonis inquam, dum dicebat, quod pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cum verò ad naturalem habitum redit, idque rursus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta est: nam si violenta quoque foret, similiter dolorem excitaret, ut idem Galenus testis est 12. meth. med. Qua ratione conciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ asseruit 1. de caus. sympt. de doloris, ac delectationis generatione. Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quod ab his, quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur, hæc quidem voce corrumpunt & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicās, quemadmodum Galenus ipse exponit. Quod verò dolor præcipue in sensu consistat mutationis tristis, hoc est, affatim, & violenter facta, & nõ in ipsa mutatione, palam ostendunt medicamenta, quæ à medicis excogitata sunt pro eiusdem curatione, quando intendimus contra ipsum, velut symptoma pugnare, & non eius causam adimere: sunt nanque ea torporem inferentia, ac sensum auferentia à Græcis ἀνόδυνα, quasi indolorosa dicta: nam si causam eius auferendo, ipsum curabis, ita vtique, ut Galen. inquit 12. meth. contra symptoma non pugnabis. His quippe sic declaratis, reliquum est, ut ad id, quod secundo loco proposuimus, accedamus: videlicet quot, quæue sint tristis huius, seu grauis mutationis, ac demum doloris causæ declarare; cum iam ostensum sit vnam esse communissimam, ac immediatam omnium dolorum causam, immutationem videlicet confertim, ac violenter factam corporibus sensibilibus. Hæc verò immutatio sit, ut quidam Galeno ascribitur, à duabus causis, solutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij asserunt vnam tantum meminisse causam ipsum Galenum, continuitatis videlicet diuisionem. Si qui verò sunt, qui velint cum alterationem aliquam duntaxat dolorem excitare, hi

Nūquid do-
lor proprie
dicatur al-
teratio, vel
alterationis
dignotio.

Comẽtario
1. de caus.
1. de caus.
1. de caus.
1. de caus.

1. de caus.
symp. cap. 6.
12. meth. c. 7.

Cap. 6.
Plato in Ti-
meo post me
dium.

Locis cita-
tis.
Hippo. 2.
apho. 47.

Cap. 7.
Quot, quæ-
ue sint dolo-
ris cause.

Cap. 3.

Rationes eorum, qui solutionem duntaxat continui, causam esse doloris, ex sententia Galeni contendunt.

Cap. 1. Comen. 34.

Opinio nostra de causa doloris est. Galeno. 2. de art. me. dic. cap. 8. 2. de lo. affe. cap. 5. 4. de lo. affe. cap. 7. 6. de loc. aff. cap. 1.

2. de rat. vit. l. 1. n. 1. De inaequ. in t. p. 3.

Cap. 6.

Cap. 3.

Cap. 5.

Cap. 1.

velut apertum mendacium asserentes, ac Galeno, id quod nullibi somniauerit, attribuentes, se ponendi sunt, nulla alia confutatione egentes, sed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colligit, illud sentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduersus Galenum, & Auicennam cap. 31. at illi, qui continuitatis solutionem duntaxat doloris causam esse ex Galeni sententia contendunt, illud tueri conantur ex eiusdem Galeni verbis quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere assererat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatem soluebat, ac continuum corpus distrahebat; qua de re nec frigidum, nec calidum præter continuitatis solutionem, auctor doloris erit, vt illi asserunt. Confirmant illud eiusdem Galeni auctoritate tertio de fracturis, quo loco volens non prorsus à probabilitate esse alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippoc. ibidem assererat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura solutionem ipsam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt illi volunt) doloris causa ad Galeni sententiam, nisi & continuum soluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantum esse doloris causam, solutionem videlicet continui. Veruntamen nos, qui Galenum vbique locorum inspeximus quæ euidencia sunt sectari tanquam verum, ac summum medicum, cum eo asserimus non vnam duntaxat, sed duas esse primas omnium dolorum causas. Quemadmodum & ipse sexcentis in locis lucidissime cõfessus est, præsertim lib. secundo art. medicin. 2. 4. & 6. de locis affectis 12. meth. & 2. de ratione vitæ in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis sit, confertim sensibiles partes alterans, seu immutans, & violenter easdem dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis dissolutionem: quemadmodum ipsis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturali statu delapsis omnino dolorem non sentimus, tanquam propria temperie fruentibus eisdem partibus; & eodem modo si & ipsæ sensim alterentur, aut æqualiter alteratæ sint, indolorosæ permanent. Si igitur propriam temperiem sensibiles partes possidentes, aut leuiter, seu æqualiter alteratæ indolorosæ sunt, consonum erit easdem præter naturaliter, inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas, dolorem sentire: quod confirmauit Gale. primo de caus. sympt. cum de dolore loquens dixit. Porro vehementes eneniunt in tactu à naturali habitu transmutationes ob violentum calidi, frigidique occursum. Similiter libro de inæquali intemperie de calida fluxione in musculis loquens, dicebat arterias, & venas ipsorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici: cum interius à fluxione tum ex calsiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur: exterius non modo ex calsiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur: reliquæ particulæ aliæ comprimendo solum, vel incalescendo, aliæ vtroque genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis asserit quasdam musculi partes, quòd incalescunt duntaxat dolorem sentire: quasdam verò quòd distendantur, seu diuellantur; nonnullæ propterea quòd vtroque modo afficiantur, doleant: amplius 2. de loc. affectis dicebat. Verum in erysipelate, & inflammatione, atque in totum in affectibus inflammatoriis non solum, quia intetæ sunt partes, laborant, seu dolent, verum etiam quia intemperantia affectæ sunt: ac ne hac quidem exigua ad dolorem inducendum vim habente, & sexto de locis affectis de coli dolore verba faciens dicebat, frigidum crassum, aut viscosum humorem, seu flatuosum spiritum in corpore crasso, densoque genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehementem quidem geminam ob causam, intemperantiam videlicet, & corporum, quibus continetur, tensionem. His quippe locis cuius patere poterit Galenum intemperantiam, eamque inæqualem confertim, ac violenter factam, præter continui solutionem dolorem excitare, absque dubio voluisse, & solutionem continui citra intemperantiam, ac ambas simul. Reliquum est eorum opinionem, qui cum Galeno putant

putant solutionem duntaxat continui doloris causam esse, eorundem rationes soluentes diluamus. Ad primam eorum rationem, quam asserunt auctoritate vtentes Galeni 4. de simpl. med. facult. dicimus primò, quòd quamuis ibidem Galenus doceat modum, quo calidum, & frigidum media solutione continui mordacitatem efficiant, nequaquam tamen negant posse dolorem eadem excitare confertim, ac violenter sensibiles partes alterando, prout sæpius in eius doctrina compertum est. Quà de re licet vnum docuit; non propterea alterum, quòd in plerisque locis scriptum reliquerat, negasse videtur, vt cui libet patere poterit eius dicta sanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum, aut frigidum media solutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco patet: sed illud tantum, quòd immoderatus auctum est, calidum videlicet adeò auctum, vt nostram substantiam diuidat, distrahat, atque seceret; frigidum verò quòd supra quam quòd contrahat: ac condensat, etiam diuellendo partes mordacitate infestet, ac continuum soluat. Quà de re quis negabit: quòd quamuis vehemens repentina, ac violenta alteratio esse debeat, vt dolorem excitet, quòd priusquam ad tantam deuenit immoderantiam, quam exigit continui solutio ex ea orta, valeat confertim duntaxat, & semel totas sensibiles partes alterans, citra continui diuisionem dolorem efficere: datur inquam immoderato immoderatus; vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, calida potissimum, vel frigida immoderata non extreme tamen, dolor exciteatur, præter continui solutionem dolentis partis. Immoderatus autem aucta, de qua Gale. 4. de simpli. medi. facult. loquutus est, dolorem gignit interueniente continui solutione: cum immodici caloris, ac frigoris hic terminus statui potest, vt lib. de inæquali intemperie patet, quòd sit, vt vnus minor, alter verò maior dolor existat. Ad secundam eorum rationem, pro qua Galenum pro testo inducebat lib. tertio de fracturis, facilis est responsio: nam quærens ibi Galenus tanquam probabile, ac verisimile Hippocratis dictam seruari, qui assererat posse quempiam omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam verum, quamquam non prorsus à probabilitate alienum, vt ipse asserit, pro sustinenda hac probabilitate subiunxit, omnem intemperaturam aliquam omnino continui dissolutionem, si non sensui euidentem, ratione tamen contemplabilem, efficere; allegans se in præallegato loco quarto de simpli. medi. facult. demonstrasse repentinam item mutationem in intemperatura solutionem quoque continui efficere, tanquam probabile ergo, ac verisimile illud asserat, non tamen omniquaque verum; & cum dicit repentinam mutationem in temperatura solutionem continui efficere, concedimus nos modo, quo supra diximus, dum verò subdidit, eam omnino continui solutionem, si non sensui euidentem, ratione certè cõttemplabilem progignere, asserimus nos illud fateri, non quòd re vera sit, sed vt à calumniis Hippocratis dicta liberet: propterea ait illud posse ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus absurdum. Nanque in hoc ea, quæ sensui euidencia sunt, præter eius morem, vt liquet, transgreditur, & vt cunctis pateat me non in somnia, sed vera fateri, Galen. ipsum legat lib. de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti etiam meminit: ait nanque. Quippe vnitatis est diuisio, immodicus verò calor, ac frigus proximè accedunt, vt vnitatem soluant, & non dixit, quòd re vera soluant vnitatem: licet ea quoque euidens sensui non sit, velut fateatur prædicto libro de fracturis: quamuis etiam de immodica loquatur intemperatura, & non de omni: cum de his quæ immodicæ valde non sunt, fortè nec illud veritatem habeat, quòd proximè accedant, vt vnitatem soluant. Quare licet proximè accedant, vt continuitatem soluant immodicæ intemperantiæ, potissimum calidæ, vel frigidæ; iuxta Galeni sententiam, dolorem tamen efficere possunt citra continui solutionem: quamuis probabiliter loquendo à veritate prorsus alienum non sit, cum proximè accedat, vt continuum soluant, eas asserere cõtinnui dissolutionem efficere: quemadmodum philosophi mobile quod

Solutio rationum opinionis contrarie. Cap. 1. Responso ad primam rationem.

loco citato.

Cap. 6. Ad secundam rationem eorum respo. com. 34.

Cap. 6.

Cap. 1.

quoddam quiescere asserunt, etiam si non verè quiescat, sed quieti proximum sit, ac eundem motum, qui quieti proximus est, quietem appellare consueverunt, licet improprie. Ex quibus liquidò constat in Galeni doctrina non modò continui solutionem (vt quibusdam visum est) dolorem excitare, verum etiam ipsam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam consecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis sexcentis illud testatus est. Hanc etiam sententiam confirmauit 2. lib. de composi. med. secundum loc. dum dixit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maximè cum inæquales existant. Moderati verò iuxta siccitatem: at ad humiditates nullus consequitur dolor. Non enim propterea duntaxat, quòd efficacissimæ qualitates sint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales sint, vehementissimos excitant dolores simularium partium affectiones proritantes simplices, ac inæquales, verum etiam quòd cum immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo continui solutionem, vt ab eodem Galeno decretum est. Excitant igitur dolores vehementissimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes sensibiles, & quoniam erodendo, seu diuellendo continuitatem earum soluant, cum immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatas infert dolores, quoniam nec efficacissima qualitas est, velut prædicta: & propterea visio occursum non valet adeo violenter corpus contingere, vt media intemperie dolorem proritet, sed tantum media solutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ sunt: & si neque tensionem valde repentiam, & violentè molliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorem inferre potest ex ipsa, cum nec mutationem repentiam, ac violentam partis alicuius vt similis efficere valeat, neque continuitatem soluere possit, velut siccitas ipsa, aut alio modo, contundendo scilicet, secando aut erodendo. Nanque ex hisce causis solui continuitas consuevit, vt patet tum 5. tum 12. metho. meden. & secundo de causis sympto. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & siccum nisi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipsum immutare possunt, inefficaciores cum sint qualitates. Hanc diuersam ex variis qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatentur Aetius cap. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib. 3. Ad tertium autem deuenientes dicimus cum Galeno primo de causis sympto. quòd delectatio, & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in oculis minus euidenter, quàm in cæteris: in tactu autem, & gustu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud est nisi reditus ad naturam, simul, & celeriter factus: hic nanque est, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis splendoribus visum ipsum propter nimiam secretionem non modò laborare, sed etiam corrumpi quandoque, afficitur quoque gustus instrumentum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acris succis. Contristant verò olfactum qui ex iam dictis succis exhalant halitus. Auditum autem infestat vox aspera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidis, calidisque violento contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cum quærimus nos quis affectus præter naturam sit dolor, non de omni dolore loquimur, qui singulis sensibus contingit, sed de eo, qui omnium euidentior est: hic verò erit qui sensui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum causarum ortus, molestus quidam sensus existens, vt volebat Plato, compositus ex violèto simul, & quod cõferri sit pathemate, sensitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel molestum, vel dolorosum, vel dolorificum, vel laboriosum sensum: quemadmodum neque ipsum pathos, si tristitia, vel molestiam, vel dolorem, vel laborem, dolentiamve appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadè re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omni

5. met. ca. 2.
12. met. c. 7.
1. de causis
symp. cap. 6.

Aet. lib. 6.
cap. 40.
Quis affectus præter naturam sit dolor.
1. de causis
sympo.
lococitato.

Galen. 1. de
caus. sympt.
cap. 6.
Plato in Ty
meo post me
dium.
Plato in
Philebo an
te medium.

omnibus promiscuè vsus fuit, ac in aliis libris: similiter & Hippocrates tum de nominibus, tum de rebus prædictis in eadem fuit sententia, quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoque sensibus deprehendi possit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius est. Verùm cum tactus in dolore afficiatur ex præternaturali quadam patientis corporis immutatione, is nec morbus, nec causa morbi erit, sed symptoma. Offensa nanque est ipsius tactus actio ex his, quæ ipsum contristant: verùm non adeò offensa est, vt ea penitus ablata sit: nam sentit vtique non naturaliter tamen, sed cum tristitia, neque adeò imbecilla, ac difficilis est tactus actio, velut in torpore, seu stupore est videre. Relinquitur ergò, quòd cum non ablata, nec imbecilla, seu difficilis sit sensus tactus actio in dolore, quòd necessariò ea deprauata sit propter violentiam, vehementem, ac repentiam immutationem eius instrumento occurrentem: & propterea molestum, ac malum hunc sensum, seu laboriosum, qui ex prædicta immutatione perficitur, sensitiuis corporibus accedere necessarium est, iam dictam immutationem sentientibus: omnem nanque prauam, seu malam sensationem bifariam dici à Galeno lib. de diff. sympto. patet: nam vel idem quòd debiliter, vel idem quòd deprauatè significat, ac cum in dolore non debiliter tactus sentiat, reliquum est, vt cum mala sit eius sensio, quòd ea deprauata sit: Habet enim tactus ipse in signe hoc symptoma, & proprium præter reliquos sensus, nempe dolorem: vt eodem lib. de diff. sympto. liquet. His quippe sic declaratis reuersi iterum ad id, à quo nostra oratio diuerticulum sumpsit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variè reperiantur apud medicorum vulgus differentiæ, apud Græcos tamè omnes quos vidi, præsertim Galenum, tres duntaxat de dolore capitis species, seu differentias reperitur: quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur, nomen si quidem sumens simul ab affectu, & parte affecta, teste Galeno 2. met. Altera κεφαλαία, Reliqua, & tertia κραιναία dicitur, vt patet 3. de loc. affe. De his igitur tribus differentiis nos separatim verba faciemus ab ipsa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud est, quàm recens laboriosus sensus totius capitis, propter grauem eius mutationem, seu tristem. Adhibitum autem est illud verbum recens, vt differat à cephalæa quæ, vt dicemus, capitis dolor diuturnus est, difficultèrque solubilis, teste Gale. eodem 3. de loc. affe. totius autem dictum est, quo ab hemicrania discrepet. At cum diximus capitis, eam nunc significamus partem, quæ capillo tegitur: hoc inquam intellexit Celsus sub nomine capitis, lib. 4. cap. 2. illud quoque per iam dictam descriptionem constat, quæ afficitur in hac affectione, partem, caput esse: quòd coniectare licet ex ipso dolore cum posito. At quoniam interdum extra caluariam affectio est, aliquando intra, & quandoque quidem omnium exteriorum, aut interiorum, interim non omnium, sed vnus tantum corporum generis, arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorum, aut membranarum, aut cutis, vel ipsius denique cerebri: propterea difficillimum est, Galeno auctore 2. de compositione medicamentorum secundum locos, affectum locum dignoscere, siue vnus; siue plures vno existant: aut qui tandem hi ipsi extent. Illud tamen non ignorandum erit, nunquid intra caluariam affectio sit, vel extra. Dignoscens verò ex ipso dolore, si vsque ad oculorum fundamenta, seu radices extendatur necne: nam si non extèdatur illuc usque, dolor, extra caluariam erit affectio, vt Gal. 3. de loc. affe. visum est. Si verò ad oculorum fundamenta is extendatur, intra caluariam erit dispositio, nam ab ipso cerebro, & ab vtraque membrana, atque à vasis, quæ in ipsis continentur veluti germina quadam ad oculos deducuntur, vt facile possit propterea vsque ad eos dolor extèdi; etiã si ipsummet cerebrum in eius propria substantia affectum sit: nam id quoque grauem, ac tristè immutationem sentit: & propterea dolore afficitur, vt testis est Galenus eodè secundo de compositione medic. secundum locos. lib. de multitudine, & 3. de locis affect. Excitatur autè hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæquali

Cap. 3.

Ioco citato.
De capitis
dolore primo
iterum.
Quot sunt
eius species.
Sed differentiæ.
2. met. ca. 2.
3. de loc. aff.
cap. 9.
Cephalalgia quid sit.

Cap. 9.
Quid per
caput intel
ligendum sit.

Quid parti
afficiatur.

Cap. 1.
Nunquid in
tra calua
riam, vel ex
tra caput af
fectum sit.
Cap. 9.

2. de com.
med. cap. 1.
1. de mul
tit. cap. 11.
3. de loc. aff.
cap. 9.

*Vniuersales
causae dolo-
ris capitis.*

*Particula-
res causa
eiusdem.
Cap. 1.*

quali intemperie confertim facta calida potissimum, seu frigida, aut à conti-
nuitatis solutione, seu ab utrisque. Verùm non satis erit, hoc scire, sed si veli-
mus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere, & non indiscrimi-
natim, & citra distinctione, opus est, cunctas affectiones, ex quibus capitis do-
lor excitari consuevit, prænoscere. Neque enim omnes ob vnã affectionem
caput dolent, sed tum ipsarum affectiones plures sunt, tum curatio ipsarum singu-
larum propria existit, ex Galeni sententia, eodem 2. de compositione medic.
secundum locos. Vna etenim affectio est, vt ibidem ipse asserit, iuxta intempe-
riem simplicem citra humorum complexum. Alia secundum humorum quali-
tatem, quædam iuxta multitudinem duntaxat ipsorum humorum contingit:
quibus etiam accedit ea, quæ fit, cum humores transitus liquorum, ac vaporum
obturantur. Et ad hæc alia est, cum ob imbecillitatem in quibusdam capitis
partibus flatuosus spiritus innascitur: quandoq; etiã ob aliquam externã cau-
sam, *προκαταρκτην* Græci appellat, capitis dolor contingit: velut est externus
ardor, frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiusmodi. Ex hisce ergo sex diuersis
causis, vt Galeno visum est, capitis dolores excitari possunt: ex quibus ipsum
propter imbecillitatẽ suam facillimẽ affici consuevit: interim ob sensus exu-
perantiam, seu totius corporis plenitudinem: quamuis diffusi, & veluti effe-
rescentes humores interdum, ac vapores à magnis febribus ad caput ascen-
dant, & capitis dolorem efficiant, vt dicemus. Proinde docebimus nos quo pa-
sto singulæ ex proprijs earum indicijs dignosci valeant, vt demum eis cog-
nitis, ratione, ac methodo curari possint, initium sumentes ab eo, qui ex simplici
duntaxat intemperie citra humorum complexum ortum habet: quamuis nec
illud inuenire promptum sit, sed & exercitatio homine indigeat, qui cum per
rationis exercitium, tum per multam, & assiduam affectionis ægrotum inspe-
ctionem eam cognoscat. Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici
non possunt; quædam verò ægrè circa ægrotantium corpora, ostendi valent,
vt pote quæ tantum iis, qui eas sæpe viderunt, cognitæ sunt: & propterea quod
conjecturale artis est, id maximè in affectionum cognitione consistit, vt patet

Loco citato.

*Signa dolo-
ris capitis
ex calida
intemperie
geniti.
Ex frigida
intemperie.*

*Exsecra in-
temperie.*

*Si exhibito
succo.*

Loco citato.

Ex pituita.

eodem 2. lib. de comp. med. secundum locos. Si autem ex simplici intemperie
capitis dolor proritetur calida, vel frigida, dolor vehementissimus erit, vt di-
ctum est: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementissimi sunt capitis
dolores. Verùm si calida fuerit intemperies, præter vehementissimum dolorẽ,
capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris, ac oculorum rubor:
frigidis asperginibus oblectantur ægri, ex quibus maximum percipiunt ad-
iumentum; præcessitque aliã extranea calfaciens causa. At si ex frigida exci-
tetur intemperie, licet vehementissimus dolor quoque sit, tamen caput tactu
calidum non deprehenditur, neque facies, & oculi rubescunt, nec arida, & col-
lapsa apparet, sed è contrario plena, & pallida, Tralliano teste, eodem cap. 10.
primi libri; præcessitque externa quædam infrigidans causa, & frigidis neque
iuuantur ægri, neque gaudent, vt Galeno visum est. Quod si ex siccitate ortu
habuerint, moderati erunt capitis dolores, aridior deprehendetur capitis cu-
tis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquaque præcessit
exicans causa, & à siccis medicamentis non modò non iuuantur ægri, sed
noxiã suscipiunt. Ad humidam verò intemperiem, quod nullus consequatur
dolor, iam ostendimus. Quod si non ex simplici tantum intemperie capitis do-
lor excitetur, sed cum humorum complexu, si biliosus is fuerit, dolor præter
vehementiam mordax quoque erit; similiter cum totius capitis calore immo-
dico, ac faciei pallore. Interim etiam os amare scit, quemadmodum Paulus te-
stat eodem cap. quarto lib. tertij, instructus à Galeno secundo de composi-
tione medicamentorum secundum locos, & quæ præcessit victus ratio fla-
uam bilem coaceruauit; pariter temperatura calidior, ætas vicens, immodi-
cæque sollicitudines præcesserunt. At si pituita redundante is fiat, præter iam
dicta frigida intemperiei signa, tum victus ratio præcedens, tum reliqua con-
currentia

currentia firmabunt; cuncta nanque pituitam ipsam coaceruauerunt. Nec mi-
nus si ab atra bile ortum ducat, cuncta aderunt indicia redundantis atræ bi-
lis; quæ requiras cap. de melancholia. At si ex plenitudine quatuor humorum
ex æquo, seu ex sanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis sensus, aut
tensionis: faciei color rubeus, temperamentum; ætas, victus ratio, & reliqua
concomitantia sanguinis incrementum, seu humorum omnium ex æquo indi-
cabunt. Quod si eadem humorum multitudo cum obstructione quapiam, seu
obturatione caput dolore infestat, siquidem ea moderata fuerit cum grauita-
te prædicta, moderatus erit dolor; si fortis, fortiter dolebunt, & si mordacem
qualitatem humorum multitudo completatur, etiam iuxta hanc dolorem au-
gebit, prout Galenus testatur præcitato lib. 2. de compo. medic. secund. locos.
Verùm si cum grauitate, aut tensione, pulsus quoque aderit, inflammationem
indicabit. Quemadmodum si tensio aderit sine grauitate, ac pulsu, spiritus fla-
tuosi multitudinem ostendit, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem,
aderitque aurium sonitus; & quæ præcessit victus ratio, corporis natura, ac re-
liqua, ad spiritum flatuosum generandum fuerunt idonea. Qui demum ob cau-
sam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, fri-
giditate, ebrietate, plaga, odoratis itẽ calidis, ac reliquis huiusmodi, promptè
ex ægri, seu astantium relatione percipi possunt. Quare vt diu in his digno-
scendis immoremur non oportet: quemadmodum si ob sensus exuperantiam
dolor capitis infestat, velut in ore stomachi accidit quibusdam, qui ipsum exa-
ctè sensilem habent, facillimè à quavis causa in eum incidere parati sunt, præ-
fertim ab ipsi odoratis, aded vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre pos-
sint, Galeno auctore 3. de loc. aff. At tepus est doloris capitis prognostica enu-
ciare: cuius primum ab Hip. apho. 70. lib. 4. scriptum est, dum dixit. Quibus fe-
bricitantibus vrinæ sunt perturbatæ, quales sunt iumetorum, iis dolor capitis
vel adest, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in cõmento, spiritus flatuo-
sus vnã cum calore promptè fertur ad caput. Secundum prognosticum eiusdẽ
Hippo. apho. 51. 6. lib. scriptum est, cum inquit, Quicumque sani dolore capitis
repentè capiuntur, & statim muti sunt, & stertunt, in septem diebus pereunt,
nisi febris apprehenderit. Nam cum sanis (vt Galenus asserit eodem commen-
to) dolor in capite repentè aduenerit, causam referre oportet non modò ad
spiritum flatuosum, sed etiam ad materiæ vniuersim fluentis multitudinem:
quam ad cerebrum fuisse delatam indicant symptomata, quæ post dolorem
superuenerunt, ab Hippocrate in apho. annotata: per quæ etiam symptomata,
quod sit quædam materia pituitosa, commõstratur: atque iccirco febris super-
ueniens dispositionem soluit. Aphor. autem 10. eiusdem sexti lib. idem Hippo.
dicebat. Caput dolenti, & circum dolenti, seu vehementer laboranti, pus, vel
aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum soluit: quando
videlicet propter inflammationem; Galeno teste, vel crudorum humorum
multitudinem in capite acervatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque
inflammatione suppurata, aut humore excreto solutio fit. 3. verò prognost.
Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & continuus cum febre, si quod
ex indicijs extiterit exitiosis, letalis admodum est: & lib. 3. prædictionum dixit.
Vt erum gerentibus capitis dolores soporẽ cum grauitate fientes mali sunt.
Galenus autem primo de arte curatiua ad Glauconem scriptum reliquit, do-
lorem capitis inseparabile esse indicium futuræ crisis, si à principio non inua-
serit, sed vbi corpus perturbatur, ac agitur naturam tentante ipsam per vo-
mitum, aut per fluxum sanguinis ex naribus. Reliquum est cuiusuis doloris ca-
pitis curationem conscribere, vnã tamen in omnibus communem intentio-
nem habentes, causas videlicet, à quibus sunt singuli, considerare: hæc siquidẽ
tibi conuenientem curationem ostendent non cuiusuis doloris capitis tantu,
sed omnium aliorum symptomatum, vt liquet lib. primo de arte cur. ad Glau-
conem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis duntaxat

*Ex nigra
bile.
Ex pletho-
ra.*

*Ex multitu-
dine morbi
cui humoru.
cap. 1.*

*Ex inflam-
matione.*

*Ex flatuoso
spiritu.*

*cap. 5.
Ex ceteris
causis.*

*3. de loc. aff.
cap. 9.*

*Doloris ca-
pitis prognos-
tica.*

*3. prognost.
text. 11.*

*5. prout text.
11. cap. 15.*

*Loco citato.
Cap. 1.*

Cap. 22. xat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarteticis causis. Nam cum re- centes hi fuerint, facile curantur, cunctique optimi medici ab eis initium sum- pserunt, vt patet secundo de comp. med. secund. locos.

Cura dolo- ris capitis ex siccitate. Cap. 6. INSUPER visum est, quo breuiores sumus, ab eo capitis dolore qui ex siccitate oritur, cœpisse. Nanque ex ea, licet non vehementissimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatem hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de causis sympto. sed media continui solutione, hoc est, tensione. Demum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo sola existere excitari dolor potest, ad eos deuenimus, qui ex frigida, seu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, ortum ducunt: alios, qui ex aliis iam dictis causis excitantur, non omitentes: quamuis plurimum, vel frigida intemperies caput viciat, vel humida, quinetiâ & ambæ simul, vt 13. meth. med. apud Gal. legitur. Pro huius tamen ratione vniuersa victus, ac medicamentorum ratio ad humidum vergere oportet. Talis ergo naturæ aër eligatur, somno vtatur longiori, vigilias viret, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio, ac euacuatione immodica, animique affectibus immoderatis, præsertim mœrore. Cibi eligantur humectantes, boni succi, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorū testes, gallinarum, seu pullorum caro: interdum perdicum, ac phasianorum iuuenum, eorundemque animalium iusculis interim vescantur. Vinum bibant tenue, aquosum, optime dilutum: dulcium aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare possunt, vt conuenit. Capitis irrigationes faciendæ, præsertim iuxta coronalem commissuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino simul mixtis. Interim vero cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem misceas, vt anseris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum, hisque caput inungendum. Humida quoque errhina administrari poterunt ex prædictis tum oleis, tum pinguedinibus pullorum, seu Gallinarum iusculis commistis, ac saccharo albo.

Cura dolo- ris capitis ex caliditate in temperie ori. Cap. 1. CAPITIS autem dolor ex calore genitus, vt solis ardore, flammæ vicinitate, seu odoramentis calidis, aliisque huiusmodi, curabitur, si aër, ac dormus in qua æger decumbit, natura frigidi deligantur, aut qui nostra industria sic præparati sint ex floribus, ac graminibus frigida facultate præditis per domum sparsis, rosas videlicet, violis, nymphææ floribus, pampinis, seu capreolis vitium, harti- dinisque foliis, & huius classis reliquis. Refrigerabitur item si humi aqua frigida proiecta sit, ac de vasis in vasa transfundatur. De somno maxima habenda erit cura, qui sit consuetudo longiori: vigilia præsertim immodicæ penitus vitanda, quies iniungenda, cum non modo his, verum omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigente dolore quiescere melius sit, vt Appollonij auctoritate Gale. testatur secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Alui excrementa, si natura non excernantur, lenibus clysteribus præ- rioranda sunt: ex eorum namque retentione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præsertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni succi cibus, non tamen calfacientibus, imo natura frigidis ægrum nutrire oportet, neque eisdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, prisanæ succus. Ex olcribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piscibus conueniunt petrosi, & teneris car- nibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cum omphacio præsertim conditi, gallorum testes, atque alæ. Ex fructibus, malum punicum, vix passæ, pyra, ac mala, quæ apia dicuntur, interdum eruda, aliquando vero cocta condonari possunt. Abstinentium verò ab his, quæ proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à palmarum glandibus, Galen. testis: ceruo, quercinis glandibus, lactis potu, viticis semine, ac iugris oli- uis, vt Aet. visum est, & ante ipsum eadem Gale. secundo de compositione me- dicament

Loco citato. Aet. lib. 6. cap. 46. Galen. loco citato.

dicamentorum secundum locos. Pro potu verò, omnino aqua vtendum est: quod si ex eius potu ventriculus subuertatur, in ea parum cinnamomi deco- quatur, aut feminum coriandrorum præparatorum, vel misceatur cum aqua succus malorum punicorum acidorum, seu acidus syrupus, vel oxysaccharum. Quod si nec his bene habebit, & aquam bibere non possit, permittendus ei erit ex aquosis vinis aquosus potus, eiusdem Gale. præcepto. Refrigerantibus ite, ac modicè astrigentibus medicamentis, tenuiumque partium substantia præ- dictis vtendum erit. Quapropter in principio nil melius erit, quam rosaceo pro- bè apparato caput perfundere, ac æstiuo tempore frigido existere: optimūque erit si ex oleo crudo, quod omphacinum appellant, confectum sit, nec id ipsum rosaceum verus existat: magis autem adhuc penetrare poterit, Traliam teste, si cum aceto illinatur: pauca autem eius quantitas adiecta sit. Locus autem illi- tionis, perfusionis, seu irrigationis sit iuxta frontem, vbi pilosa pars capitis de- finit, ac iuxta vtunque eius latus, vbi pili ipsi ad aures necuntur. Verum inter omnes capitis partes, vt sæpius diximus, ea, quæ iuxta synciput est, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem suturam, & ob osium tenuitatem, & raritatem, facile tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhiben- tur pharmacorum intro distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ardorem, siue calfacere frigiditatem, aptissimus erit capitis iuxta synciput locus. Proxi- mum à rosaceo chamæmelinum locum habet in his corporibus, quibus vehe- mentem frigiditatem inducere veremur, qualia sunt sceminarum, eunuchorum, ac puerorum, & aliorum quicumque molli carne præditi, albūque ha- bentes colorem. Mensuram autem tum rosacei, tum chamæmelini, quod ad re- frigerationem attinet, ex prædictis corporis habitibus, & ex ardoris magni- tudine inuenire oportet, considerata simul ætate ægri, eiusque & ambientis nos aëris temperie, ac reliquis huiusmodi: atque ita demum, si oporteat, rosaceo addere semperviui succum, aut portulacæ, aut lactucæ, & polygoni, pampino- rum vitis, ac vuarum immaturarum, & aliquando solani paululum. A papaueris verò, & mandragoræ succo abstinendum: non enim citra damnum refrige- rant, vt Galeno placuit. Nec minus vitanda, quæ cum refrigeratione magno- pere astringunt: quod si libuerit ex prædictis, aut aliis medicamenta compo- nere, hoc modo parari possent. Olei rosacei excipe ʒ. ij. aquæ rosacæ ʒ. j. aceti ʒ. β. aut prædicti succi semperviui, portulacæ, seu lactucæ ʒ. j. immisceas, aut aliorum prædictorum infrigidantium medicamentorum tantundem. Poteris insuper & addere cremorem feminis cydoniorum, maluarum, aut althææ, seu psyllij ʒ. vel iij. & loco rosacei, violaceo, de cucurbita, ac ex nymphæa oleo vt, & cum cera, ac pauco aceto ad vnguenti formam redigito: quod iam dictis locis adhiberi poterit, præsertim syncipiti, aut mori succo per linteolum ex- presso cum pari rosaceo vtitor. Sacelli item parari poterunt ex rosis, violis, hordeo, lentibus, ac nymphææ floribus prius contulis. At si velis aliis quoque embrochis vt, excipe foliorum maluarum, violarum, & rosarum pug. β. florū nymphææ ʒ. iij. pampinorum, seu capreolorum vitium, portulacæ, seu semper- uuii singulorum manip. x. chamæmeli, meliloti, & scenigræci ana ʒ. ij. coquan- tur secundum artem, & fiat embrocha, addendo aceti parum, præsertim, si do- lor intra cranium sit. Qua ratione pe- sceri eum præcepimus in singulis iam dictis medicamentis, nec minus ægri odorem suscipere poterunt ex aqua rosacea, & myrtillorum, cum exigua aceti portione: proderit quoque si hoc tempore per duas, vel tres horas ante cibum in manè æger assumat. ʒ. j. & β. sy- rupi de infusione rosarum, aut ex nymphæa, vel violacæ cū duabus, vel tribus vnciis aquæ borraginis, vel eichorij. Appollonij auctoritate mori succo per linteolum expresso, cum pari rosaceo caput assidue irrigari poterit: aut por- tulacæ folia tusa per se, & cum polentæ floræ capiti imposito, aut solani, vel cupressi folia similiter tusa per se, & cum polentæ flore: vel vitis folia cocta trita cum mulla aqua pariter imposito.

Medicamē torii ratio.

Loco citato.

Vide Gale. loco citato.

Cura doloris capitis ex reducta ac flava bile orti. Dicitur ratio. Medicamentorum ratio.

QVOD si non modo ex calida intemperie, sed ex flava bilis redundantia dolor capitis genitus fuerit, non aër duntaxat, sed cuncta, quæ sæpius conscripimus, ad frigidum, ac humidum declinare opus erit, ita ut vniuersa victus ratio non tantum frigida, sed humidior sit, oportet, & boni succi. Cæterum curandi ratio statim à biliosi humoris euacuatione aspicienda erit. Verum ut probè huic euacuare possis, humidior prius victu opus est, balneisque temperatis, vntionibus, & aquæ potu liberaliore. Ita enim, ut inquit Trallianus, diffusa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius à medicamento ipsam trahente euacuabitur. Quare si biliosus humor copiosus nimium, & calidus fuerit, ita agere oportet. Quibus verbis Trallianus & alteratione, & concoctione, simulatque præparatione, piusquam purgetur, bilem indigere, potissimum vbi firmata in aliqua parte decumbit, lucidissimè ostendit: id quod nos fusius in nostra methodo probauimus. Propterea non modo ex iam dictis illud probè exequi posses, verum etiam si exhibeas per aliquot dies ante purgationem syrui de oxysaccharo ℥. j. & ex infusione rosarum ℥. β. vel tantundem syrui violacei, seu ex nymphaea, vel ex succho cichorij confecti cum borraginis, seu intybi aquæ ℥. iij. Nunquid vero ante purgationem competat venæ sectio, non admodum liquet. At dicimus nos, quòd si bilis sincera fuerit, aut alteri humori permixta, quàm sanguini, venam secare non oportet. Verum si sanguini commixta fuerit (id quod sæpius accidit) aliis consentientibus, venam secare non esset absurdum: quod tum ratione, tum principis Arabum auctoritate probari posset, nisi nimium prolixius fierem: secandaque vena erit, vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor fuerit eiusdem bilis redundantia, ac maior, vel minor cum sanguine commixtio, non semel tantum, sed si opus fuerit, ipsam iterare; cum non multa quantitates sanguinis vnica vice extrahenda sit. Apparente autem demum concoctione, absque molestia, minorique negotio à purgante medicamento trahetur, promptiusque à natura ipsa excernetur bilis. Infra scripto autem vitior, quod excipit tamarindorum ℥. vij. myroba. citrinarum ℥. ij. florum borag. violarum, & hordei decorati ana ℥. iij. fiat decoctum: in quo ℥. ij. vel iij. manna electa, & ℥. β. vel ℥. vij. diacatholicon dissolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto dissolue cassia fistulæ ℥. j. & β. seu sacchari violacei ℥. ij. aut syrui ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum ℥. iij. rhabarbari in prædicto decocto infusi cum spica ℥. j. aut ℥. iij. & cum ℥. β. diacatholicon, aut ℥. ij. diaprunis solutiui, vel tantundem antidoti è succo rosaceo, fiat potio. Temporibus autem intermediis clysteribus vti non erit absurdum, in hunc, vel similem modum paratis. Maluarum, violarum, foliorum betæ, & borragin. ana manip. j. excipe, ex quibus facto decocto permisceantur olei violacei ℥. iij. vel iij. mellis rosacei ℥. ij. cassia tracta, vel pulpæ cassiæ fistulæ ℥. j. salis parum. Et interdum (si videbitur) addere poteris hieræ picræ simplicis ℥. β. At si crassior bilis fuerit, ac prædictis purgationibus non cedat, ex Galeni piera, agarico trochiscato, ac rhabarbaro formati catapotii purgari poterit æger: sumes agarici ℥. ij. rhabarbari, cum spica, & pulueris hieræ simplicis ana ℥. β. cum syrupo violaceo, & aqua betonicæ fiant catapotia: post quæ per duas vel tres horas. ℥. ij. manna, vel iij. syrui ex pluribus infusis, rosarum vel violarum assumat cum aqua borrag. intybi, aut cichorij, in qua prius ℥. j. myroba. citrinarum fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti conscribi, ac parari possunt; vnum tantum animaduergentes, quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti possumus, ac debemus. Insuperque & errhinis similibus facultatis, humidis præsertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum, violarum, ac lactucæ, singulorum pug. j. decoquatur: cui succum foliorum betæ addicias, ac vitior, lib. ij. prædicti decocti assumendo, & ℥. iij. vel iij. iam dicti succi. Cucurbitulas sine scarificatione, ac crurum, & brach

De venæ sectione quid sciendum sit.

Auic. li. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 11.

Purgatio.

Topica.

brachiorum frictiones non omnino omittens, sed intercapedine quadam, temporibus congruis, eis vitare. Similiter si quando ex prædictis humoribus reliquæ quædam relinquuntur, ac iam dictis medicamentis minimè cedant, vitæpote tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perseueret, cum rosaceo ipso, aut aliis conscriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miscenda sunt, quæ digerendi vim habeant, ac demum solis digerentibus, aut discutientibus vti, si oporteat; Perpetuo tamen ab his, quæ validam vim tum digerendi, tum discutiendi habent, abstinendum erit: cum & immodicè quoque calida ea esse oporteret: & propterea affectionem ipsam, cuius causa capitis dolor genitus est, irritarent magis, ac auerent, quæ curarent. Horum autem materiam, prout magis commoda videbitur, ex his, quæ in sequenti dicentur, eligere poteris.

EX perfrigerato autem capite si excitetur dolor, aër frigidus vitandus, & omnino calidus eligendus erit. Somnus moderatus, non tamen solito longior. Motu quoque vitandum totius corporis, equitatione præsertim, & pedum ambulatione. Aluus iis humidior sit, quàm sicca, ut singulis diebus ventris recrementa excernantur natura, aut arte, cum glande videlicet, aut clystere. Vitent tristitiam, ac graues cogitationes, aliisque immodicos animi affectus fugiant. Deuitent cunctos cibos, ac potus, qui refrigerare possunt, ac eligant oua recetia, & sorbilia: gallinarum, pullorum, perdicum, & phasianorum carnem. Nec non pro potu, vino vitæ tenuium partium, quod mediocriter extenuare, ac calfacere potest. Quæ ratione fit, ut lauacra quoque calida plurimùm conferant: & ut simpliciter dixerim, pro eius curatione calefacientibus vti oportet: verum pro intemperie magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani sententiam. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus, potissimum ambientis, si recens sit, Gal. auctore 2. de compos. medic. secund. locos, ut interdum sufficiat rutaceum oleum calidum syncipiti (ut dictum est) affusum perfecte hominem liberare, ut ipse testatur, loco autè rutacei, anethino, & chamæmelino vti poteris. Si verò vehementiori calfactione opus sit, nardino, serpillino, aut amaracino, & irino. Frons quoque talibus inungatur, & nariū, ac auriū meatus illinatur. Quidam etiam pedū vestigia, ac sedē ex eis illinunt, ut idē Gal. testatur præcitato loco. Confert insuper ex calfactis panis caput calfacere, aut ex sacellis ex milio, & sale confectis, & prius calfactis ac paucò vino albo, seu aceto irrigatis. Poterunt parari insuper, & alij sacculi ex rutæ foliis, hyssopi, ac serpylli singulorū pug. j. sampsuchi, betonicæ ana ℥. iij. florū stœchadis, spicæ ana ℥. j. rosarū rubearū manip. β. similiter & vnguentum conficiatur ex olei rutacei, chamæmelini, & nardini ana ℥. j. hyssopi, spicæ, florū stœchadis ana ℥. β. mastiches, thuris ana ℥. j. & ceræ parū, & si videbitur, poteris interdum addere castorij ℥. j. Embrochæ pariter nec omittatur parata ex decocto florū chamæmeli, scenigræci, seminis lini, fertulæ cāpanæ ana manip. β. spicæ, florū stœchadis ana ℥. j. foliorū rutæ, hyssopi, & sampsuchi ana ℥. iij. Ex quibus quoque aut similibus per nares vaporē ægri suscipiāt. Lauri insuper folia tenera cum irino vnguento trita, capiti adhiberi poterūt, aut sampsuchi similiter folia cum vino trita, seu rosaceo, vel cyperū tuam adipe anserino admisto capiti illinito. Cōueniūt & fomēta interim per spōgias calida imbutas, & expressas, maximè si in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut sampsuchi, vel cyperi. Prodest item oleum irinum cum serpyllo, & exiguo aceto infusum, ut inquit Marcellus: magis autem si aut iridis radix, aut peucedani succus prioribus admixtus fuerit: prodest etiā & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta, ut idem testatur. Hederæ insuper folia mollissima quæque trita cum aceto, & rosaceo aduersum omnem dolorem capitis fronti illiniuntur, Plinio secundo auctore.

GENITVS autem ex pituitosis humoribus capitis dolor, curabitur pri-

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti. Dicitur ratio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 1.

Cap. 1. Lib. 1. cap. 1.

Cura doloris capitis ex reducta ac pituita orti.

*Medica-
mentorum
ratio.
Purgatio.*

mò aëre ad calidum, & siccum vergente: & si naturalis haberi non possit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte absis, interdum elixis, saluix folia adhibendo, aut betonicæ, serpylli, sampfuchi, seu hyslopi, Pro potu tenui vino vtatur, & si illud auerferentur, aqua, in qua decoctum sit cinnamomū. Omniaq; ipsos iuuant, quæ mediocriter extenuare, & calfacere possunt. Reliqua victus ratio similis seruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate ortos illud tamen seruantes, quòd ad siccus quoque inclinet præter caliditatem. Pro extenuatione verò, ac incisione prædicti redundantis succi, mellis rosacei excipe ꝑ. j. & ꝑ. ꝑ. cum aqua hyslopi, betonicæ, seu sampfuchi ꝑ. iij. aut oxymellis simplicis tantundem, cum ꝑ. ꝑ. syrupo de infus. rosarum. similiter cum aliqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac propterea prædictis succis præparatis, ea, quæ purgandi pituitam vim obtinent medicamenta propinanda sunt, velut, Recip. agarici trochiscati ꝑ. iij. diacatholicò 3. 6. vel diaphœnicon ꝑ. iij. pulpæ calsiæ recenter extractæ 3. j. cum saccharo fiat bolus. Vel sumas agarici trochiscati 3. j. & ꝑ. myrobalarum chebularum 3. ij. florum stœchadis 3. j. fiat decoctū in aqua fontana, betonicæ seu hyslopi, aut sampfuchi: in quo dissoluas syrupo de pluribus infus. rosarum rubearum ꝑ. iij. diacatholicon ꝑ. ꝑ. aut diaphœnicon 3. ij. fiat potio. Verum quoniam hoc malo affectis non semel tantum purgatio conuenit, sed bis, aut pluries: cum vni tantum purgationi sua crassitie, ac lentitie redundans succus non recedat; ea de re iterum post vnam, vel alteram purgationem extenuandus, ac præparandus erit ex prædicto oxymelite, aut eodem scyllino, seu syrupo ex stœchade: quibus parum syrupo ex infusione rosarum (si videbitur) addere poteris, & in aquis hyslopi, serpylli, aut stœchadis parum decoquere. Et cum præparatus fuerit humor, ex catapotis expurgari poterit: quæ recipiant pilularum arabicarum, sine quibus, aut cocchiarum 3. j. agarici trochiscati ꝑ. ij. cum oxymelite, aut syrupo ex stœchade catapotia formentur. Post quæ per aliquod spacium ꝑ. iij. syrupo ex pluribus infus. rosarum rubearum, aut ij. ex tribus infus. rosarum perficatur, vel domini Augustini cum aqua borrag. vel lupulorum exhibere poteris, aut ꝑ. j. pulpæ calsiæ fistulæ. Conferunt etiam iis clysteres: cum vt superflua recrementa in intestinis contenta extrahamus, tum etiam propter reuulsionē eorum, quæ ad caput in iis ferri consueuerunt, factò prius decocto ex maluis, borragine, sampfuchio, betonica, serpyllo, ac stœchade, surfure, & sale: in quo dissoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei ꝑ. iij. mellis rosacei ꝑ. ij. benedictæ 3. iij. aut diaphœnicon tantundem, vel hieræ picæ 3. vij. & agarici 3. j. & ꝑ. vel 3. ij. miscantur singula, & fiat clyster. Ex eiusdē etiam, vel similibus glandes confici poterunt melle addito: vt si agarici 3. ij. allumas, salis gemmæ, & pulueris hieræ 3. j. cum melle quantum satis sit, & figurentur glandes, quibus clysteriorum vice vtitor. Nec omittēde erunt, reuulsionis gratia, frictions brachiorum, ac crurum: necnon cucurbitulæ citra scarificationem in occipitio, ac dorso affixæ post purgationem potissimum. A qua item septimo quoque, vel octauo die, si assumant 3. j. theriacæ, aut mithridati, optimum erit, similiter diambæ, vel diamoschi. Nec minus hoc tempore apophlegmatismi conferunt, Tralliano teste, qui ex vuæ passæ 3. iij. hyslopi, & sampfuchi singulorum 3. j. masticæ 3. ij. cum pauco melle, & cera pastilli formentur: quorum vnus notabili quodam spacio commanducetur, aut ex piperis, & sinapis singulorum 3. j. hyslopi, staphidis agricæ, origani, & pyrethri ꝑ. j. vuæ passæ 3. iij. cum melle, & cera iidem singantur. Errhina etiam medicamenta per nares approximata, quæ nasalina appellant, præsertim mollia, & liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyslopi, sampfuchi, & betonicæ decocto: de quo lib. ij. assumens, adde succi foliorum betæ, aut succi radicis eius ꝑ. iij. vel lib. ꝑ. vel si fortioribus indigeas tantundem succi brasicæ, aut cyclamini adicias. Poterit insuper & à capite pituita expurgari cum his, quæ sternutamenta proritāt: quare & interdum eis vtitor, vt pul

Clysters.

Glandes.

Cucurbitule.

Apophlegmatismi.

Errhina.

Sternutatoria.

vt puluere albi ellebori, castorij, piperis, aut nigellæ naribus indito, vel composto ex his. Et denique naribus odora menta calida adhibere oportet, velut infra scriptum, quod recipit sampfuchi, corticum, & foliorum citri, hyslopi, & rutæ ana ꝑ. ij. castorij, florum stœchadis singulorum ꝑ. j. styracis calamitæ, ladani, ligni aloës ana 3. ꝑ. masticæ, corticum thuris, spicæ, & caryophyllorum, maceris ana ꝑ. ꝑ. sandalorum rubeorum, & corallorum rubeorum, singulorum 3. j. cum succo betonicæ, seu sampfuchi, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus, moschi ac ambra grana iij. vel iij. addendo. His denique peractis, ad topica confugiendum est medicamenta, quæ dissiendi, ac attenuandi, & dissecandi vim habeant, præsertim ea, quæ in præcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At si ex humore melancholico dolor capitis fiat, simili victus ratione, ac modo curationis vtendum erit, prout cap. de melancholia præcepimus. Qua de re vt iterum hinc tractemus superuacuum putō, sed cuncta quæ dici possent, eodem loco requiras.

Orbiculi odorati compositio.

SI VERO non ex redundantia pituitæ, aut vtriusque bilis, sed sanguinis solius, aut quatuor humorum ex æquo auctori dolor capitis excitetur: quam redundantiam, siue auctorem, multitudinem, seu plenitudinem appellat simpliciter dictam; pro eius curatione aer frigidus, & siccus eligendus erit; mediocriter exercendi ægri, ac mediocri somno vtantur: studeas tamen pro virili, vt aluus eis humecta sit, si non sponte, cum clysteris arte perficiatur. Fugiat immodicos animi affectus. Vitent carnes, oua sordida, & reliqua, quæ copiosè nutriunt. Vescantur hordeacea pitana, aut frigidis oleribus, lactuca videlicet, cichorio, endiuia, portulaca, borragine, & similibus. A vino abstineant, sed aquam hordei, aut in qua decoctum sit parum cinnamomi, vel seminum coriandrorum præparatorum, bibant. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis, potissimum si in toto quidem corpore adsit plenitudo, nec in capite tantum. Quapropter media in cubito vena audacter statim incidenda erit: & nisi quid prohibeat, notatu digna copia sanguinis extrahenda. Quod si id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, sed duabus aut pluribus sanguinis missio erit facienda. Verum post primam, externa in cubito vena incidatur, velut etiam si non magna fuerit plethora, ab eiusdem incisione auspiciada curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem contineat: quo casu, saltem reuulsionis gratia, vena secanda erit externa, seu humeralis: demum si opus fuerit, frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clysteribus, & his quidem interdum acribus, ne xibus, ac frictionibus in partibus inferioribus, plurimis expedit vt, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. Ipsi quoque parti affectæ hoc tempore remedia adhibere conuenit: quæ à capite repellendi vim habeant primò, deinde ea, quæ dissoluunt, atque euacuant, postremò verò corroborantibus vtendum. Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Græci omphacinum nominant, aut rosaceum, seu oxyrhodinum: qua de re iis comòdè vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris capitis ex ardore orti conscripta sunt. Deinde ex discussoriis medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut si in oleo serpyllum, seu spondylium, sampfuchum, aut hyslopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adiiciunt: & quæ debiles sunt, roborant. vt proinde ipsis vsq; ad integram sanitatis restitutionem vtendum sit, eiusdem Galeni præcepto. Demum si oportuerit, per nares, & palatum expurgandi sunt, ac sternutamenta excitanda, & cucurbitule in occipitio cum scarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac aliis medicamentis, quæ vim discutiendi habeant paulò antè conscriptis (vbi opus fuerit) comòdè vti poteris: nos verò breuitati indulgētes iterum ea non repetimus. Velut nec si ex iam dictis causis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quæ

Cura doloris capitis ex plethorâ geniti.

Ratio vitium.

Venesectio.

Cap. 15. Topica remedia.

uis earum sit, nouam precipiemus curationem, cum ex eisdem ferè curari possit, causam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoso spiritu redundante quispiam in dolorem capitis incidat, siue in reliquo corpore simul, siue in ipso capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis esse debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, si in capite is non tantum genitus sit, sed ex corpore efferatur, in principio repulforia curatione vtendum est: quod vbi moderatè factum sit, ex mitigatoriis, ac concoctoriis quippiam admiscere ad repulforia oportet. Deinde etiam disculforia addèda, ita vt paulatim repulforia pharmaca detrahamus, donec ad contrariam misturam perueniat medicamentum ei, quam à principio habuit: si quidem influentem vaporem, seu spiritum repellere necessarium sit: infartum autem concoquere, attenuare, eundemque ipsum discutere; ac circa ipsam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, suscipiat: attenuatum verò excernat, impactumque concoquat, & attenuet; prout scriptum reliquit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clysterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, mesaræum, ac circa hepatis sima hærent, euacuantur; adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Dissoluas autem in eis præter ea, quæ iam dicta sunt, interim benedictæ 3. iij. aut electuarij indi, seu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ 3. vij. in clysteriorum autem decoctum, quæ flatum etiam discutunt, adicienda erunt: vt semen anisi, fœniculi, carei, aut cumini; aridæ quoque ficus, ac surfur. Corroborandumque interim affectum membrum, vt neque ipsum ventosum flatum gignat, quodcumque id fuerit, siue ventriculus, aut aliquod intestinum, seu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Post quæ si vnà cum flatu calor in capite prædominatur, rosaceum adhibendum erit, quod videlicet repulforium, concoctorium, & mitigatorium, adhuc & disculforium sit, vt Galeno visum est eodem secundo de compositione medicamentorum secundum locos: pariter & acetum, cum & repulforiam simul, & attenuatoriam, imò & disculforiam habeat facultatem, eodem Galeno auctore. Verùm per se solo aceto vtendum non erit, ob facultatis ipsius vehementiam; sed cum eo rosacea aqua admiscenda erit, vel etiam ipsum rosaceum, aut portulaca, polygonum, seu solanum. Si verò cum frigore flatu sit, loco rosacei chamæmelino, aut anethino cum aceto vtaris, vel cum rosaceo etiam, & aceto ea permisceas. At si augetur affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cum aceto, & oleo trita, aut ex succo radicis iridis cum aceto: polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere conuenit; aut serpillum cum aceto, & oleo tritum, seu succum è baccis lauri expressum cum aceto & ruta, Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibita, aut cerati crassitudine in linteolo fronti impositæ, cum primùm affectio incipit augeti, magnopere conferunt. Quòd si cupias sacculis potius vt, circa initia, ex milio, rosis, salicis foliis, & polygono, solano, seu portulaca eos parare poteris, & fronti, ac sincipiti adhibere. Postea verò prædictis sampuchum, serpillum, hyssopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperumque adiacere valebis. Necnon odoramentis iam dictis, seu castorei, & musci, aut amaraci vtaris; similiter his, quæ sternutamenta prouocant. Poterunt insuper ægri diacumini, aut dianisi 3. j. manè assumere, aut tantundem theriacæ, seu mithridati. Si autem flatuosus spiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibusdam partibus generetur: nam nec illud mirum est, neque impossibile, prout Galenus testatur eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cum eis opus non sit, cunctis iam dictis, aut eisdem similibus medicamentis vtare; parum etiam & in hac affectione conferunt, & si non nocent

Cap. 1. Clysteriorum ratio.

Loco citato.

Topica.

Loco citato.

ceant ea quæ intus assumuntur, præsertim diacuminum, & dianisum.

S V N T quibus caput assidue dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius, idque magis, si suapte natura calidum fuerit, vt testatur Galenus tertio de locis affectis: vtpote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cum & citra vini potum eiusmodi ad caput promptè deferuntur. Pro eius curatione scopus primus vniuersalis, & communis omnibus habendus erit, nepe euacuatio. Iubendi igitur sunt, si crudum adhuc in eis vinum in stomacho fluctuet, vt tepida aqua haulta vomant, per se sola, aut pauco aceto, seu acetoso syrupo permitta. Quòd si etiam per concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum est, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas verò frigeat: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ, seu brassicæ succo: quin & ipsa brassicæ folia in aquam calidam macerata, capitiq; circumposita, ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores reliccent. Propterea eiusdem decoctæ vsus in id efficax est. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præsertim eos, qui humidiorem habent ventriculum: rutæ quoque folia trita cum aceto, admissa eis rosæ capiti tepidè affusa profunt, Marcello auctore. Aliis quoque boni succi cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt prisanæ succo, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdum ouis forbilibus. Pro potu omnino aqua vtendum, aut vino tenui, albo, modico, potissimum si aquam bibere non possint. Post omnem verò cibum parum dandum est de malo punice, aut pomo, aut vua passa. Breuiter, vniuersus cibus sit boni succi, stomacho utilis, & qui vapores arceat, Tralliano auctore. Cæterum somni, ac quietis cura in primis habenda erit: eum manifestum sit, Galeno teste, quòd tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augete adhuc, & videntur dolore, quiescere melius est: remittente verò, ac decrescente, in locis apris deambulare: & ante cibum quidem pluribus deambulationibus vtendum. Post acceptum verò cibum, breuibus, & lentis. Oportet aut neque mulea comedere, neque statim deambulare, sed post duas, aut tres, aut etiam plures horas. Si verò post hæc probè dormire non possint, ad balneum quam celesterrimè inducantur, calidæque aqua eis in balneo sæpe affundatur. At si ex vaporibus, & humoribus in caput sublatis reliquæ quædam relinquuntur tenuibus poris, ac meatibus impactæ; & ob id etiam capitis dolor perseueret, à rosaceo quidem abstinere expellit, & chamæmelino moderatè calido, aut anethino primum, postea (si opus fuerit) irino vtendum. In balneo verò caput calida perfundatur, non solum ob id, vt quidpiam circa ipsum discutatur, sed & somni conciliandi gratia, vt Galenus præcipit secundo de compos. medic. secundum locos. Quapropter etiam secundum, aut tertium quoque ad vesperam balneum apparandum est, acceptis ab eo lactucis ex aceto, verum aqua affusa multa, vt acetum planè exæquet, nisi omnino aquosum sit ipsum acetum. Si quis autem velit ab ebrietate præseruari præsumens ea, quæ ipsam arcent, quinque, aut septem amygdalas amaras, à ieiuno comedat, Aëtio teste: aut vinum ablinthites, seu myrteum præsumat. Prohibent insuper & ebrietatem ipsam myrti baccæ præsumptæ, & brassicæ cauliculi præcomesti: at quæ ebrietatem extinguunt, postea ingesta, sunt centaurei tenuis decoctum, cæruinum cornu, ac verbena cæ semen cum aqua.

D O L O R capitis etiam ex istu, aut casu accidit, inflammatione interim subsequente, quare eius curatio magno studio tractanda erit, Tralliano teste. Nam periculum inducit, dum humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, seu pleniori, præsertim si febris adest, ægros coercere expedit: prisanæ verò cremorem, maluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per se solam decoctam,

Cura doloris capitis ex ebrietate ori.

Cap. 10.

2. de compos. medic. secundum loc. cap. 1.

Cap. 11.

Quæ ab ebrietate præseruari præsumens.

Lib. 6. c. 43.

Cura doloris capitis ex istu aut casu ori.

Primum vt.

110.

aut cum semine coriandrorum præparatorum, vel paucissimo cinnamomo. Acida verò, acris, & salia omnino vitanda sunt. Ad hæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda verò sunt, sol, balneum, clamor, & contentio. Quòd si plaga, aut casus, vulneris aut contusionis causa existant, plures scopi erunt ad remediolorum inuentionem, Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secund. loc. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis uti oportet; postquam vlcere labia constrinxerimus. fibulis impositis, aut aliis, ut oportuerit. Alter verò scopus erit in contusione, & tertius in doloribus: qui quandoque in ipsis solis percussis partibus fiunt. Plerunque verò etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem substantiæ, tum cutis ipsius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, præsertim si vsque ad eam plaga penetrerit. Quòd si per communionem eiusdem membranæ caluariam ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa futuras habet, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur: non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem interdum in casu, præsertim ex sublimi facto, ut quædam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quòd ubi euenit, etiam amplius capitis dolor inualefcit: ipsaque affectio: tota ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verùm si oborta inflammatio solam cutem occupet, & non ulterius adhuc procedat, nihil negotij est, sed dolor etiam, qui circa caput contingit, facillè discutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere: ita nanque influxus renellerur, ut Trallianus refert. Incidenda autem erit media, aut humeralis vena. A venæ sectione conuenientibus capitis irrigationibus uti oportet, oleo dulci ipsam perfundendo, lanis contegendo, fouendõq; omni ex parte, ut ne caput rigeat: conueniant quoque & fomenta per spongas aqua calida imbutas. Quòd si ætas, siue virium imbecillitas, aut etiam ambo simul sanguinis detractionem fieri impediunt, aluum per clysterem euacuabimus reuulsione simul, ac euacuationis gratia: atque inde auxiliis ad inflammationes commodis utemur. Nanque incipientibus, & adhuc nascentibus ipsis, rosaceum cum acetosin vigore verò cõsistentibus rosaceum solum adhibemus. Ipsi verò deprecantibus, pharmacis laxantibus appellatis utimur: quemadmodum in induratis inflammationibus absinthium, ac pulegium rosaceo admiscemus. At nec circa initia indefinitè acetum rosaceo admiscendum erit. Nanque cutis capitis, aut que post eam est membranæ caluariam ambientis inflammationes citra quidem vehementem dolorem obortæ, per exigui planè acetii ad rosaceum admisionem iuari possunt: lædentur autem ubi magna fuerint, dolorumque vehementem induxerint. Similiter si crassa cerebri membranæ nuda rosaceum offeratur, quemadmodum in his, quibus capitis ossiculum aliquod excisum est, fieri consuevit, solum ipsum leniter tepesfactum adhibemus. At si citra denudationem per capitis iuxta synciput partem, sana, & integra existente caluaria, rosaceum ad cerebri membranam peruenire velimus, acetum ei (ut eo perducatur) admiscemus. Quòd si vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & non rosaceo duntaxat, subinde verò vtriusque commistis perfundere caput debemus, plus & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate considerantes. Proderint quoque iis rose, & irinum oleum acetõ depectum. Item rosæ aridæ folia macerata prius passo deinde cocta, atque trita, & ita imposita, & fertula campana similiter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta & trita, atque imposita capiti plurimum profunt, Marcello auctore. Si verò membrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa: deinde beryrum, & rosaceum, ac adeps suillus infusus, vetus, tepesfacta, ac mistim infusa.

Si ad casum seu vitii sequatur vulnus, aut contusio, curatio.

Cap. 1.

Loco citato. Vena sectio.

Topica.

Cap. 1. Vide Galen. 2. de compos. med. sec. loc. cap. 1. & 2.

infusa. Caterùm in contusionibus citra desperationem, ac fissuram circa caput factis, eodem Archigene, auctore polenta imposita commoda est. Amplius verò & celypum, atque ipsæ ad eod lanæ fordibus sudoris succidæ eodem modo: magis autem propriè similaginem ex aqua pro cataplasmate imponens, aut origanum cum polenta. Hæc quamuis alterius negotij, atque operis sint, hic tamen adscripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vlnneribus, aut quibus omnino legitimo medico non opus est, in quibus nuditas per se non adest, pilos rademus, fibulisque impositis constringemus, ac glutinantibus experimento cognitis utemur, ut Archigeni visum est; quanquam nec hoc ad præfens negotium attineat.

L I Q V E T etiam quoniã non perpetuò capite primario affectu laborante, dolor accidit, sed interim etiam cõdolescit, aliqua particula prius affecta, veniat vetriculo, iocinore, aut stomacho, aut alia quapiam. At quia sic vexatos sanare licebit nihil capiti adhibentes, verùm his ipsis prius affectis partibus auxiliantes. Gal. & Aëtio testibus; propterea bona frõte huius curatione prætermisimus. Patebit nanq; cum de harum partium affectionibus verba faciemus.

E V E N I T etiam capitis dolor iis, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter considerandum erit, num crisis ratione, an non oriatur. Nam si sanguinis fluxum, aut vomitum decretorium significabit, remedia quærenda non sunt, Galeno teste primo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam ea (Tralliano auctore) quæ admouentur, præter quàm quòd nihil iuuant, etiam naturam subinde impediunt. At quando ex magnitudine febrium humores diffusi, ac veluti effervescentes ad caput ascenderint, tunc medicamenta adhibere est necessarium, Galeni præcepto eodem libro primo de arte curat. ad Glauconem. Ut verò promptè illud distinguas, ac cognoscas, tria (ut eidem Galeno visum est) consideranda erunt. Primum quidem species ipsa febrium. Secundo loco, si sit ad salutem morbus decliuus. Tertio verò ac porissimum totius morbi tempus perpendas; num videlicet in principio sit, vel incremento, vel in summo vigore. Febre nanque non magno opere calida existente, ac circa initia, præsertim si capitis dolor irruat, quin etiam febre valida existente, cum iudicationem non portendat, curandus is est. At si ipsa valde vehemens fuerit, adsumtque salutis signa, superueneritque capitis dolor, cum ipsa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & si Galenus iusserit hæc perpendenda esse pro notitia morbi, num per excretionem crisis sit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem transferri: maxime verò totius morbi tempus considerandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena secanda est post primam, aut secundam remissionem, Galeno & Aëtio testibus (nisi quid impediatur) & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine refertis. Animaduertendum autem, num ob vapores à ventre sublato, aut ob alui suppressionem capitis dolor cõtingat. Quòd si serius post septimum tandem irruat diem talis capitis dolor (qui crisis non significet) præueniata aluo per clysterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel ceru affigendæ sunt, & capiti rigationes admouendæ erunt: quæ vim repellendi obtineant, frigidâsque qualitates, ac vires, ut rosaceo quidem in calidioribus, ac hora æstiuâ, & cum exiguo acetõ, chamæmelino verò, aut anethino frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta acetii parte adiecta. Aliæ insuper infusiones, quæ ex papauerum capitibus constant, expediunt, ex Galeni sententia, eodem primo de arte curatiua ad Glauconem: quarum materiam ubi de cura doloris capitis ex calida intemperie, seu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus si deficientibus medicamentis indigeant, ea reperies eo loco, quo de cura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perferuerant tamen vehementer dolore, hyoscyami folia viridia,

Compos. sec. loc. cap. 2.

Si alterius partis primo affectu cõsensu dolor capitis fiat, curandi ratio.

Gale. loco citato.

Act. lib. 6. cap. 4.

Cura doloris capitis generati in febribus.

1. ad Glauconem. cap. 15.

Vena sectio. Gale. loco citato.

Act. lib. 2. cap. 22.

Cucurbitina.

Topica.

Cap. 15.

Amuleta. Vide Gal. 2. de compo. i. medi. sec. loc. cap. 2. Gal. loco citato.

ridia, aut papaveris cum rosaceo, paucis aceto, ac micis panis, syncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelæ ad tractationem de febribus pertinent. Restat ultimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumposita, & alligata dolorem eius arcent, conscribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent derelinqentes: quæ verò ab eo iuxta medicam rationem tradita sunt, referemus. Horum vnum est, polygoni duos ramulos coronæ modo imposito, præsertim si ex ardore, seu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti imposito, maximè si ex ardore, seu etiam ebrietate doleat. Rosacæ iterum coronæ eosdem iuuant, Galeni auctoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adiantum appellatur. Philanthropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes iubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumposita, tum illita ex rosaceo & aceto. Testudinis quoque palustris sanguis syncipiti instillatus capitis dolorem iuvat, herbæq; plantaginis radix in collo suspensa, capitis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnoglossa testatur Apuleius Madaurensis.

ῥοσι κεφαλαίας. De cephalgia. Caput XI.

3. de lo. affe. cap. 9. 2. de compo. med. sec. loc. cap. 2. Signa.

CAPUT quidem affectus, vehementer dolorificus, diuturnus, ac difficulter solubilis nonnunquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & à Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occasione vehementes habet accessiones, Galeno auctore tertio de locis affectis, & secundo de compos. medic. secund. locos: adeo vt neque strepitus, neque vocem vehementiorem, neq; lumen splendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput repletia tolerare possint ægri; neque item motus: sed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam decumbere volunt. tanquam à malleo enim se percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi, distendique sentiunt: non paucis verò vsque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores; aliquando verò exacerbationes, & interualla, siue ordinata, siue inordinata. Intermittunt enim quandoque eiusmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehensis, interceditque tempus, quo perfectè liberati videntur: sed vehementius sceminas tenet, vt inquit Cælius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Constat igitur, quòd sicuti cephalalgia, sic etiam in hac affectione consimilem aptitudinem capitis habent ægri: quia videlicet facillimè ipsum afficitur, aut propter ipsius imbecillitatem, vel propter sensus exuperantiam: atque hoc est ipsis commune. Verùm differunt, quòd per cephalalgia affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibusdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, aliis pericranium, id est, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalalgia contingit, prout quidam quibusdam præoptius has, vel illas capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Discrimen autem num interne videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorum radicibus similiter sumitur, vt de cephalalgia diximus: considerando scilicet, vtum veniat ad eas malum, nescire. Totidem insuper causæ eius esse possunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis posthabitis, ex quibus raro contingit hunc affectum generari, similique via, ac ratione inuestigandæ ipsæ sunt: diligentèrque animaduertendum est, atque attendendum ex qua causa originem trahat. Sic nanque affectus ipse arte faciliùs solui poterit. Quapropter nec videtur ratio diuersa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro causarum similitudine. Similiter & curandi ratio. Nam si humorum, aut vaporum multitudinem causam esse reperies, siquidè propter totius corporis repletionem facta est, vniuerso corpore euacuato, capitis dolorè sanabis.

Qua

Lib. 1. cap. 1. Cur vehementius sceminas tenet. Quibus cum cephalalgia conueniat, & differat.

Causa. Curandi ratio.

Qua de re venam secare oportet, si vires ferant: in cidendaque est aut media, aut vena cubiti externa: & acrioribus vti clysteribus cõuenit. Et si adhuc sanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum sanguinis satis esse videatur, detrahes. Si verò velut debile existens caput ad se sublatis humores, ac vapores excipiat, materiam renellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulsio per clysteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium constrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat) sanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum supra medicamentorum. Post cuius corporis totius euacuationem, seu purgationem, tutò ad ea, quæ caput euacuant, accedes, apophlegmatismos videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induntur, de quibus supra mentio facta est. Caput autem curabis repellentibus irrigationibus primò, deinde his, quæ digerendo, seu discutiendo caput euacuant: ad moris demum his, quæ firmitatem ei addere possunt. Repellit namque cum omphacinum, & rosaceum per se, & cum aceto illitum: & quæ his sunt similia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Discutit autem oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, chamæmelinum, seu anethinum: si verò crassior sit humorum multitudo, spodylium, aut pulegij comam: silimbrium, aut folia lauri, mentham, seu calamintham in oleo concoquas, capitique adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis, eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni sententiam. Quapropter vsque ad perfectam curationem eis vti cõuenit. Omnium verò longè maximè discutiit, & perfectè corroborat verbenaca recta, præcipue viridis, imò & arida cum radicibus, & simul cum serpillo oleo incocta, si ex ea caput perfuderis. Quin & ipsam per se verbenacam si oleo incoxeris, caputque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus orto medeberis, eodem Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Maximè etiam profunt sub aquario vase nascentes aselli, millepedæ appellati, si oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalalgia ex plenitudine ortæ satis. Nam reliqua, cum pro eiusdè curatione, tum etiam si ex quauis alia causa excitetur, in præcedentibus locupletissimè reperies. Quare in his non erit amplius sermo protractandus, sed ad curam hemicrania accedere tempestiuum erit.

Vena f. 111.

Præcipue.

Topica.

2. de compo. med. sec. loc. cap. 2.

Cap. 9.

ῥοσι ἡμικρανίας. De hemicrania. Caput XII.

SED ET alia quædam affectio dolorosa iuxta dimidiam capitis partem, aliquando dextram, interdum sinistram cõtingit, quam hemicraniam appellant: distinguit autem dextram capitis partem à sinistra, sutura per longitudinem ipsius protracta: sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus cõtingit, vt extra caluariam doloris sensus percipiatur. alij in capitis intimis partibus dolorem sentiunt: alij verò temporum musculos vehementer dolent. Cunctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbat, influxu videlicet vaporum, aut humorum, siue multorum, siue calidorum, siue frigidorum causam dolori suggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeò vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facile ferant: in quibus palam est, membranam caluam ambientem esse affectam, & neq; cutem ipsam immunem ab affectione omnino existere: quemadmodum si in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc est, cerebro, eiusque membranis dolor sentiatur: isque vsque ad radices oculorum extendatur, liquidò constabit, partes intra caluariam affectas esse, vt neq; manuum contactu dolor irriteretur. Ex his constat quæ pars in hemicrania afficiatur: ac quomodo ea dignoscenda sit, in quo genere affectuum contineatur, cum dolor sit: ac quot,

Cap. 9. Nonnullæ eius differentie. Communium omnium.

Diagnos. Partes partium quæ in ea sit possunt.

quæve sint eius causæ. Et quoniam diximus ex vaporum, seu humorum influxu per circuitum exacerbari, rationabile est, Galeni decreto secundo de compositione medicamentorum secundum locos, hunc influxum siue per venas, siue per arterias, seu per vtrâsq; contingere; & interdum cum corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores sursum mittat, interim verò cum ea sola, quæ intra caluam continentur, quod in ipsis redundat excrementum, foras protrudant per iam dictas venas, seu arterias, siue per vtrâsq;. Siquis autem cupiat dignoscere quando ex multitudine humorum, seu vaporum, & quando ex calidis, seu frigidis hemicranicus dolor excitetur, ex superioribus capitibus notas petat. Pro quarum causarum varietate curationem quoque ipsam variari contingit. Nam vbi ipsam hemicraniam curate aggredieris, prius quali purgatione, aut venæ sectione ægro opus erit, considerabis: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris, venam secans, si multitudo causa fuerit, purgationibus vtens vbi ex vitiosis humoribus fiat. Atque si calidi fuerint, his quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut succum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare studiosi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos suæ manus, tum per linteam dimidiam frontis partem, & eam maximè, quæ circa temporum musculum est, confricando exalfaciât æger, atque id ante irritationis tempus faciendum est. Post exacerbationem verò medicamentis hemicranicis à medicis appellatis, vtendum: siquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his, quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, his, quæ multum calfaciunt, vtendum. Vtrîsq;que verò aliquid ex iis, quæ firmitatè, ac robur addunt, miscetur, quod astringentem videlicet habeat facultatem, prout Galenus eodem secundo libro de compositione medicamentorum decretum reliquit. Et quanquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur; testatur tamen Aëtius quòd quadam naturæ proprietate, seu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, si cum aceto teratur. Et si dextrum tempus dolet, illinito sinistrum. Si verò sinistrum dolet, illinito dextrum. Idem quoque asseruit, quòd si intestina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè profunt. Similiter si cochlearum carne vtaris: aut si cochlearum carnis cinerem excipiens, sterco bubulum, & thus, æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua, aut mulla coctam si exhibeas, in omni capitis dolore, velut solum, & maximum remedium erit, eodemmet auctore. Galenus autem in fine secundi libri de compositione medicamentorum secundum locos, his, qui ob frigidam causam hemicranico infestantur dolore commodissimum medicamentum esse asserit, si dimidiam frontis partem vnâ cum temporis musculo ex euphorbio, oleo, & cera parato vnguento illinas, euphorbij sumens ʒ. j. olei lib. j. cera quadrantem. Quòd si validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij ʒ. ʒ. assumi, præsertim si euphorbium validum existat, corpusque molle, ac exactiori sensu præditum. Inuat etiam hos si oleum tepidum in aurem instilletur, modico euphorbio ad oleum injecto, eodem auctore, sumito aurem euphorbij ʒ. j. olei dulcis ʒ. ij. quibus commistis gutta vna, vel duæ in aurâ instil lentur. Caucas autem hoc pharmacû in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum simum tritum cum aceto scillitico misce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij sedâ. Idem etiam in perpetuum prodest, vt inquit Marcellus. Subito verò si hemicranij dolor fuerit, thus, & myrrham & ouum teres, simul etiam fronti in iuces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochlear tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto rosaceo mixtus, ac fronti impositus hemicranij dolorem emendant, Plinio secundo teste cap. 8. lib. 1. Reliquum est, vt quibus vtî consueui, tum in diurnis capitis doloribus, tum in hemicranicis famil

Que consi-
deranda sint
pro eius cu-
ratione.

Cap. 3.
Topica.

Aëtius lib.
7. cap. 29.

Anim. ad-
uersio.

Cap. 2.

familiaria catapotia conscribam, ex quibus ʒ. j. vel ʒ. iij. decimo vel quinquodecimo quoque die omni tempore, præterquam in ætate æger assumere poterit, bile redundante. Excipe pulueris hieræ simplicis Galeni ʒ. ij. pilularum arabicarum ʒ. iij. trochiscorum myrobalanorum citrinarum ʒ. j. & ʒ. rhabarbari cum spica ʒ. iij. cum syrupo violaceo simul componantur, serueturque compositio; & cum opus fuerit, ex ea sumantur, vt diximus ʒ. j. vel ʒ. iij. à cœna per quinque vel sex horas, deinde superdormiat æger. Pituita verò redundante, agarici trochiscati excipe ʒ. iij. pilularum arabicarum, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana ʒ. j. & ʒ. stœchadis, & trochiscorum myrobalanorum chebulorum, singulorum ʒ. j. cum syrupo ex stœchade, & oxymelite simul misceantur; & cum opportunum videbitur, ʒ. j. vel ʒ. iij. modo quo supradictum est, assumat æger pro qualibet vice. At si ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularum arabicarum ʒ. ij. excipias, pulueris lenæ, & epithymi ana ʒ. ij. & ʒ. hieræ simplicis Galeni ʒ. j. & ʒ. trochiscorum myrobalanorum indarum ʒ. iij. cum syrupo è fumaria, ac aqua melissophylli insimul componantur; & cum vsus vtigeat, pariter vt prædictis, vtitor. Reliquum esset de aliorum sensuum affectionibus pertractare; sed quoniam extra eam partem, quam caput ex Celsi sententia nuncupauimus, quodammodo exiltere videntur; propterea non abreduxi prius de functionis motricis voluntariæ noxis verba facere; nec non & de his vitiosis, ex quibus omnes actiones animales læduntur; & deinde ad aliorum particularium sensuum læsiones pertractandas conuertar.

Nostravi
pilularum
compositio.

Celsi lib. 4.
cap. 2.

πρὶ σπασμῶν.

De conuulsione.

Caput XIII.

QVONIAM motuarum actionum prima symptomata sunt, Galeni auctoritate libro de different. symptom. immobilitas, & vitiosa mobilitas, vitiosæ autem mobilitatis, alia diminutus, infirmusque motus est: de quo cum de immobilitate pertractabimus verba faciemus; alia verò prauus motus est: qui licet plures etiâ habeat differentias, vt liquet apud Galenum eodem loco: duximus tamen de vna earum, hoc est, de conuulsio motu, prius differere: quem quidem Græci σπασμῶν, Latini verò conuulsionem nuncupant, nomine ipso indicante quid sit, ac quomodo fiat. Nanque passio quadam est inuoluntaria, Galeno teste, commento aphorif. 39. sexti libri, ad similem dispositionem venientibus partibus nervosis in ea, quam etiam in motibus voluntariis assumit. Nam in eum situm nervos, musculosque conuulsio ducit, vt patet secundo de causis symptomatum, in quem, si pro naturæ lege se haberent, ab animali virtute duceretur, tractus videlicet, seu reuulsis ad propria capita musculis. Ex quibus constat conuulsionem in conuulsis partibus factam hac sola ratione à motu naturali voluntario scilicet earum differre, quòd præter voluntatem sit, vt Galeno tertio de locis affectis visum est. Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit, attractis musculis in eas, quibus innascuntur partes, hoc est, eas, ad quas nerui inseruntur, fieri videtur: neque potest attractio fieri, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Itaque quemadmodum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis; ita si sine huiusmodi principio contingat musculos retrahi, tunc conuulsio gignitur. Tendi igitur musculos, & ad initia propria retrahi, corporisq; cui inhæserint, partes secum trahere, est sanis, & conuulsis pariter commune, iuxta Galeni sententiam libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. Verum illud inuoluntariè fieri, his quidem inest, qui naturaliter vtique non habeant: at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit his, qui naturaliter habent. Huius autem deprauatæ motionis tres statuuntur species, seu differentie à Galeno lib. de different. symptom. & lib. de tremore, rigore, & palpit. ac commento aphorif. 57. 4. libri,

Cap. 3.

Conuulsio
quid sit.
Cap. 2.

Cap. 6.
Motus con-
uulsus à
voluntario,
in quo dif-
ferat.

Cap. 8.
Conuulsio
tres species,
seu differen-
tie.
De differ. sym-
p. cap. 7.
Lib. de tre-
more. cap. 1.

P. mil. lib. 3. cap. 10. At. lib. 6. cap. 38. Celsus lib. 4. cap. 3.

Quod dicitur se partes in eis primò affici possunt. Cu. 6. & 10. Quomodo distinguenda sint.

Qui prater naturam affectus sint. 2. de causis symp. cap. 2. Lib. de tremore, cap. 5. Dicitur ex Hippocrate fieri causa.

Cap. 6.

Quibus signis dignoscenda convulsio sit, nù ex ariditate, vel repletione fiat. Si ex initione fiat, cause.

& aliis plerisque in locis, tum etiam à Paulo, Aëtio, ac Celso: quarum vna $\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma$, alia $\epsilon\mu\pi\pi\omicron\delta\iota\sigma\tau\omicron\nu$, reliqua verò $\omicron\pi\iota\delta\iota\sigma\tau\omicron\nu$ dicitur. Nam cum corporis particulæ vnâ cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic $\epsilon\mu\pi\pi\omicron\delta\iota\sigma\tau\omicron\nu$ nominatur: cum in posteriora $\omicron\pi\iota\delta\iota\sigma\tau\omicron\nu$. Cum verò æqualiter in alterutram partem, & retro videlicet tenduntur, $\tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma$ nuncupatur. A Latinis verò quibusdam prima distentio ad anteriora. Altera distentio ad posteriora, & reliqua distentio simpliciter. A Celso autem rigor neruorum, quælibet istarum appellatur, qui modò caput scapulis, modò mentum pectori annexit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipse inquit cap. 3. lib. 4. Harum autem affectionum non perpetuò eadem est sedes primò affecta. Nam interdum cerebrum ipsum noxam suscepit; interdum spinalis medullæ initium, quandoq; neruus aliquis, aut musculus, qui particulari motioni deputatus est. Id autem promptè dignoscet: nam si vnâ cum toto corpore faciei quoque musculi conuellantur, cerebrum ipsum affectum esse indicat, Galeno teste, tertio de locis affect. At si faciei partes, seu musculi seruentur, ac illæsi permaneant, spinæ initium affici sciendum est. Vbi verò pars aliqua conuulsa sit, necessarium est neruum, aut musculum, qui eius motioni deputatus est, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cum in toto corpore constiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum discrimen habendum erit; nunquid videlicet capitis, & faciei partes læsæ sint, vel illæsæ permanserint. Nam primo modo si euenierit, cerebrum ipsum affectum erit. Si secundo modo contingat, non cerebrum, sed principium spinalis medullæ secundum totum, aut secundum partem. Pro cognitione verò particularis conuulsionis determinatæ partis cuiusdam, cum determinatus neruus, seu musculus afficiatur, summopere necessaria erit anatomæ notitia, neruorum potissimum, & musculorum. Cunctæ verò conuulsionis species, seu differentiz symptomata sunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiusque deprauatæ. à causa duntaxat præternaturali ortæ. Qua ratione conuulsio à tremore discrepat: qui non modò à causa præternaturali, verùm à functione ipsa, licet irritata, ortum ducit; vt patet secundo de causis symptomatum, & libro de tremore, rigore, & palpit. Conuulsionum autem causas non immeritò duas Hippocrates statuit aphorismo 39. sexti libri, cum dixit. Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat causis neruosa partes conuelli possunt præter voluntatem: ex repletione, inquam, madefactis ipsis, ac irrigatis; ita vt in tumorem præternaturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipsis secundum latitudinem, earumque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vt pote ipsis neruosis corporibus violentius exsiccatis; vt propterea cogantur in se ipsa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis euenire consuevit: vt intentis ipsis vehementer ob ambientis aeris immodicam intemperiem nonnunquam rumpantur, si vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas nanque ipsas madefaciens, siccitas verò contrahens, modo quolora quoque cum ad ignem exsiccantur, contrahi, tendiq; videntur: & sol tergora arefaciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de locis affectis, visum est, vtrum ab ariditate, quæ est ab humidæ essentiz defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egestati aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Nanque cum conuulsio fit vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel sollicitudine, vel arida, estuantéque febre, qualem in phreniticis videre est, & aliis huiusmodi, causam eius esse ariditatem, inanitionemque rectè putabis. At si contigerit aliquem sanum repente conuelli, vt ait Galenus commento 26. aphor. 2. huiusmodi conuulsionem fieri ex repletione est necessarium. Ita quoque si tumulento cuiuspiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire conspexeris. Verùm vbi propter defectum, seu euacuationem conuulsio excitatur, vel ex aliqua prædictarum causarum, vel ex aliquo præcedenti largo sudore,

sudore, aut vomitu, alui deiectione, aut sanguinis profluuiio, aut quapiam alia causa simili, haud difficile erit ipsam dignoscere ex relatione præsertim egrotantis, seu astantium. Si verò ex plenitudine conuulsio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni sententiam lib. de tremore, rigore, conuuls. & palpit. Nanq; aut ex inflammatione principij neruorum, id est, cerebri, aut initij spinalis medullæ, seu alterius partis neruosæ, aut ex succorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipsæ tendi cogantur. Id verò promptè discernas ex indicij inflammationis, si ea fuerit. Quod si præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulsio excitata fuerit, nunquid ex multitudine simpliciter dicta, aut ex ea, quæ est vnus tantum succi redundantis, inuestigare oportet, quanquam neruosa partes ex frigidis, & glutinosi humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, promptè repleantur, ac proinde sæpius conuulsionem patiantur, teste Galeno commento aphor. 26. secundi libri. Illudque non alia via, quàm supra docuimus, cum de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias signa tum propriæ multitudinis, cum eius, quæ non simpliciter plenitudo dicitur: cum videlicet alius quispiam humor redundarit cum sanguine; non sanguis solus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur sufficiant quoad cognitionem conuulsionis primario ortæ: de qua, iuxta Galeni sententiam loquutus fuit Hippocr. aphor. 39. sexti libri, cum dixit. Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verùm præter hanc conuulsionem; alia quædam est conuulsio, quæ per consensum accidit, eodem Galeno teste commento aphorismi primi quinti libri, & tertio de locis affectis, hanc iuniores medici barbarè loquentes, spasmus non proportionatum ad materiam vocant: cum neque ex plenitudine neruorum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, sed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium ascendente, aut à spiritali quadam substantia per iam dictas neruosa partes transmissa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima sit, & ad neruorum principium delata; propter quod huiusmodi motu ipsum concutitur, vt se expellat quicquid fuerit id, quod à parte primo affecta ad ipsum effertur. Huius verò causa non modo externa esse poterit, ex scorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenosi animalis ictu, verum etiam ex quapiam interna causa: ex qua similis essentia generari poterit, non accedente causa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galen. tertio de locis affectis decretum reliquit. Hæc, inquam, vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vsque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulsuum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulsionem haud ægre percipies ex cognitione partis primario affectæ: cuius modum in vniuersali capite docuimus. Quod si ab externa causa ortum ducat, eam ab ægro, aut astantibus discas. Si verò earum nulla præcesserit, internam esse putabis quemadmodum per consensum cum ore ventriculi, vbi fortius morderetur ab æruginoso humore, qui potius exacta ærugo dici poterat, in quodam adolescente obseruauit Galenus; cui cum totum corpus conuulsim esset, æruginem per vomitum vacuata febris statim, & conuulsio cessauit, prout testatur comment. aphor. primi quinti lib. 12. method. med. & quinto de locis affect. Atqui si quis velit & hanc quoque conuulsionem per consensum genitam, ex inanitione conuulsionem nuncupare, cum humores mordaces vim habeant exsiccandi, vt Galenus inquit, commento aphorismi primi quinti libri, non reclamamus. Verùm non ad eò exitialis erit, quemadmodum ea conuulsio, quæ proprie ex inanitione gignitur, ob defectum scilicet humidæ essentiz partium neruolarum: sed curari vtique posset, quia ex siccitate duntaxat, & non ex siccitate, quæ est ab humidæ essentiz defectu, & euacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti aphorismi, tum eodem 12. method. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet conuulsio tam quæ primario, quàm quæ per consensum oritur,

Si ex plenitudine fiat, cause. Loco citato.

De conuulsione, quæ per consensum fit. 3. de loc. aff. cap. 7.

Diverse cause eiusdem.

Loco citato.

12. method. cap. 8. 5. de loc. aff. cap. 6.

erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico itē frigidus si conuulsio fiat, velut Hippocr. aphorif. 17. quinti libri, & Gal. duodecimo meth. med. visum est; ex plenitudine dicenda erit, quoniam nervosorum corporum subitantiā cogens ac constringens, frigidum ad distandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, causa est, Gal. teste commento aphorif. 13. sexti lib. quamvis si corpus siccum fuerit, & superfluis carens; possit ex frigore conuulsio ex siccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporū nervosorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione sicciore eas reddit, ac inanit, vt Philotheo placuit commento eiusdem aphorifini 17. quinti libri. Maximum tamen, ac ferē insanabile malum est conuulsio, si ex inanitione proprie fiat, vt Aetio & Paulo visum est, curatu perdifficile, vel potius quod curari omnino non possit, si febris occasione potissimum contractum sit, cum prius sic affecti percāt, tempus excogitandi remedia negantes; quemadmodum Galenus 12. method. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulsione scriptum reliquit. Verū, qui à conuulsione, aut distentione nervorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore 57. aphor. 4. lib. febre superueniente liberatur, eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia: vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctore aph. 26. secundi libri dicebat, febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febrī conuulsionem. Et in epistola ad Demetrium dicebat. Conuulsiones omnibus morbis atræ bilis succedentes atram bilem sedant: faciles quoque eas esse ex vtero affecto, si sine febre sint, liquet in prænotionibus. Aphorifmo verò sexto quinti libri de tetano sic decretum reliquit. Quicumq; tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, sani sunt. Reddit Galenus causam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus est, vt qui compositus sit ex emprosthotono, & opisthotono. Et propterea citius in ipso sit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore tensionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatio oriorum passio iudicetur: quamvis neq; pueris, neque senibus conuulsio fiat tetanica, Aetio teste. At aphorif. 1. quinti libri, conuulsionem ex helleboro letalem esse dixit, & secundo eiusdem lib. conuulsionem ex vulnere letalem asseruit. Nam Gale. interprete, ex vulneribus conuulsiones, ratione sequētis ipsius inflammationis sunt, vbi partes nervosus attingerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ à directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde cum & principium attingerit, passio ad totū extenditur corpus: toto verò vniuersim corpore ab affectu immuni, si labrum, aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue symptoma existimandum est, vt Paulus asserit, quod maxima inuehat pericula: licet exigua partes affectæ videantur. Ceterum quantum ad curationem spectat, scire licet conuulsionem ex inanitione, & siccitate ortam (si modo ea curari possit) humectationem posse, Galeno teste 12. meth. med. vniuersa igitur victus ratio, quod humida sit, oportet. Proinde aër ad humidum vergat, Somnus præcipiatur consueto longior. Quiescat æger: ab immodicisq; animi affectibus caueat: ac nutriatur euentis cibis humectantibus, ac sorbitionibus pinguibus, concoctū facilibus, ac probe nutrientibus: quique facillè per omnes corporis partes distribuuntur. Quare contusæ pullorum, seu gallinarum, aut phasianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoq; tribuatur: siue ex carnibus agnorum, hædorum, aut castratorum: in quibus quandoque ponantur humectantia olera: præsertim si siccitas cum caliditate fuerit permixta. Carnibus quoque prædictis vesci poterunt cum ptisana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac saccharo. Pro potu (si immodica non asserit caliditas) vino vtatur tenui, aquoso: quod si febris, ac immodicus calor asserit, pro potu eligatur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrhizæ parum, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt præprius aqua penetret: seu violaceus syrupus permisceatur. Oleo insuper dulci, aut amygdalino, seu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: & si nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos

12. method.
in fine.

Propositi.
ca.

Aet. lib. 6.

cap. 38.

Paul. lib. 3.

cap. 19.

12. method.

in fine.

Propositi.
libri.

3. prophet.
text. 17.

Aetius lib.
6. cap. 39.

Lib. 3. ca. 19.

Conuulsio.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

in fine.

eos deducere conuenit dulcis aquæ: post quod aliquo iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo existente, Frictione lenissima, temperatō- que folio vtendum. Insuper post balneum, quibus ipsum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter multum, præbendum erit, quātitate congrua, asinum, siue caprillum, pauco addito saccharo, si febris non aderit aut si ea admodum exigua fuerit. Conuulsiones vero quæ succorum copia, aut inflammatione fiunt, liquidò curabis, illam vacuans, huic propriis ipsius auxiliis adhibitis, auctore Gal. lib. de trem. rigore, palpit. & conuuls. ac post eum Aetio teste. Qua de re nos eius conuulsionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primo curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: posthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac simpliciter dicta oritur. Nanque eius patebit curatio, cum de conuulsione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriusque similis quodammodo curatio sit, præsertim quod ad vniuersalia spectat. At si ex aliorum succorum redundantia, nervosis partibus repletis, conuulsio fiat (potissimum si à frigidis, ac glutinosis, ex quibus nerui ipsi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum specierum fuerit: cum omnes eadem ratione curentur, Celso auctore eodem cap. 3. lib. quarti. Proinde aër ad calidum, & siccum vergens eligatur. Ideoque in eo conclauis, in quo cubabit æger, eiusdē Celsi decreto, ignis continuus esse debebit, maximèque tempore antelucano; quo præcipue frigus intenditur: cum ipsum frigus apprime cauendum sit. Quinimo lib. de loc. in homine, conuulsioni sic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab utraque lecti parte tendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod insaniam facit: & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur. Somnus sit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipienda erit atque partes, quæ contrahuntur, valenter continendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus, Paulo teste, oleoque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere. Alius sit lenis. Gaudeat insuper æger: & animi perturbationes aufugiat: primisq; tribus diebus tenuissimum vtatur victu. Nam dicebat Celsus, Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est, & sorbitionibus vtendum. Proinde aut solius aquæ mullæ, aut pauco ptisanæ cremore contentus sit, deinde ouis sorbilibus ciberetur, aut à gallinarum pullis mollibus ius aliquod assumendum in quo hysopi, aut serpilli, saluiz, sampuchii, bertonizæ, aut satureizæ parum fuerit decoctum. Alsique interdum carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, aliarumque auium montanarum vesci poterunt ægri: vti que passa, ac pincis. Potus, præter id quod exiguus esse debebit, aqua mullæ eligatur: cui etiam saluizæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præsertim circa initia, abstineat. Nam vt inquit Celsus, eius vsus præcipue periculosus: ideoque in longum tēpus differendus est. Licebit tamē eo vti, vbi affectus bene processerit: in parua tamen quantitate: cum & ipsum extenuando, ac calfaciendo conferat, Gal. teste commento apho. 5. lib. 5. Auspicandæq; statim eius curatio à venæ sectione erit, modo non penitus à sanguine secretus, pituitosus fuerit succus redundans, cumq; aliis consentientibus. Sanguinem autem auferre conuenit ex media cubiti vena, non vniuersim, sed pl. . . . (si opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere sanguinis oportet, quantum exigit morbus: sed aliquid symptomati est relinquendum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glau. cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliz molestæ, & ægroti vires debilitantur, vt ipse inquit. Quod si sudores euenerint, linteis oleo madentibus abstergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes insuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ sunt, vt diximus, atq; prædictis oleis perfricandæ: acribusq; clysteribus vtendum erit. At si pituitosi succi redūdātes citra sanguinis permissionem fuerint, hi primo extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeo vt ad expulsionem idonei sint. Demum purgans medicamentum

Curatio conuulsionis ex repletione. Cap. ultimo. Aet. lib. 6. cap. 38.

Victus ratio.

Loco citato.

Loco citato.

Venæ sectio quando com- putat.

Cap. 14.

Purgatio.

præbendum erit: præparabis autem aqua mulla cum hyssopi decocto, aut saluia, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade, cum aquis betonicæ, aut sampsiuchi. Purgabis verò catapotis fœtidis, aut ex sagapeno, cum agarici additione: excipiens pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex sagapeno 3. j. vel 3. ij. agarici trochifchari 3. j. vel 3. ij. & cum aqua betonicæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade catapotia fiant. Post quorum assumptionem per aliquod spacium syrupo ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum cum aqua betonicæ, & borraginis diluti 3. ij. vel 3. iij. exhibere poteris, & si opportunum erit, iteranda purgatio erit, præparatione tamen præcedente. At si videbitur aliis purgantibus medicamentis uti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulsiois optimum præsidium est febris superueniens, quæ per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphor. 26. 2. lib. liquet, & testatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modò distentionis, sed cuiuslibet alterius conuulsiois ex plenitudine ortæ sine vlceratione, iuuenibus bene carnosiss, ac ætate media curatio ab Hippo. & Gal. aph. 25. 1. lib. præcipitur. Hæc autem est, multa frigida aquæ perfusio: quæ caloris reuocationem faciens, cum in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum sanat: quanquam Paulus hoc præsidium damnet, tanquam periculosissimum. Ipsæque vitandum censeo, nisi cuncta, quæ diximus, consentiant. Succurrit tum ipsis conuulsis succi centaurei tenuis potus, aut acanthij radice 3. j. vel ij. cum aqua mulla 3. ij. vel iij. vel myrrhæ, seu castorei 3. j. castoreum namque omnium securissimum, expeditissimum, ac maximè efficax est, Aetio, & Paulo testibus, quòd si robusti sint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulla bibant. Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatissimis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & si opus fuerit, acrioribus quoque vtendum. Antidoti quoque anarcadinæ theriacæ, mithridati, diamoschi, aut diambre 3. j. cum aqua mulla præberi poterit. Ceruix insuper, ac tota spina inungenda ex oleo de castoreo, nardino, costino, de nucè muscata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terrestribus parato, separatim, aut permixtis, prout videbitur, castoreumque tritum inspergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celsi; oleoque veteri, vel adipe quam vetustissimo ceruicem, scapulas, & spinam perfricare oportet. Frictio uanque cum omnibus in homine vertebris utilis sit, tum his præcipue, quæ in collo sunt. Propterea die, nocteque (interpositis tamen quibusdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celsi auctore. Dum autem id intermittitur, cataplasma locis iam dictis adhibeatur. Cuius materia sit, vt Aetio visum est, scœnumgræcum, & semen lini, fatina hordeacea, ac loliacea: quibus resina terobinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemisia, aut libanotis: infarciaturque aliquando ammoniacum, sit tamen mollissimum, ac leue cataplasma: eoque incumbente prædictas vesicas oleo calido semiplenas desuper adhibeas; ne cataplasma infrigidetur; aut calfactos sacculos ex sale, seu ex milio superimponas. Neque erit inutile, præsertim si cerebrum affectum sit, caput attonsum habere, idque irino oleo calido, aut iam dictorum aliquo in defacere: demum adeo ipsum velare, ne infrigidetur: sacculumque superimponere ex floribus stœchadis, hyssopi, sampsiuchi, ac serpilli foliis, castoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt assiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum descendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua scœnumgræcum decoctum sit, saluiæ, seu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus in oleum descensus maximè vires deiecit. Conferunt quoque ex aquis, sulphureis, & a luminosis balneis. Conuulsæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpium vestiri

Quæ post purgationem vitanda sint.

Aet. lib. 3. cap. 39. Paul. lib. 6. cap. 20.

Topica.

Loco citato.

Loco citato.

vestiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic vt cutis incidatur, Celsi præcepto. Inquit Marcellus capite 18. opisthotonicis, & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodesse, si ieiunis potui detur: pariter si castorei, piperis albi, & petroselinæ æquales porciones simul tundes, & cribrabis, atque inde cochlearum vnum cum vno cocleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiuno ad diem dabis: summum opisthotonicis esse remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriticis conferre. At si ex plenitudine, seu inflammatione conuulsio excitetur, vena secanda erit, liberalitèrque sanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & non vniuersim, propter iam assignatas causas. Demum clysteribus, eisque acribus vtendum: modo nõ ad sit quod impediatur, vnum, aut alterum. Quòd si inflammatio non cedat, eis vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipsa exigit secundum diuersa eius tempora, indicatione, quæ a parte affecta sumitur, non neglecta, horum medicamentorum methodum, à Gal. 13. meth. scriptam reperies: aut eorum copiam lib. de simp. medicament. facult. requiras. Quæ vero per consensum conuulsio efficitur, curata parte primariò affecta, & ipsa quoque curabitur conuulsio: velut si ex rodentibus succis, os ventriculi infestantibus conuulsio fiat: his per vomitum euacuatis, conuulsio sedabitur, si opus erit, dando illi aquam tepidam bibere: quemadmodum Gale. adolescentem quandam simili conuulsione correptum 12. meth. med. se curasse testatur. At si ex phalangiorum, scorpionis, aut alterius venenatæ feræ ictu conuulsio excitetur: ad hanc rem in primis Gal. auctoritate tertio de locis affectis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab his enim præsentaneum præsidium expectatur. Et si in aliquo digitorum ictus fuerit, is confestim rescindendus erit: nam ex hoc saluus euadet; quemadmodum nonnulli rusticis, quorum eodem loco Gale. meminit, ex tali rescissione euaserunt, ac à periculo liberati sunt: potissimum si ex viperis medicamentum potandum tribuatur 3. j. videlicet exhibens cum pauco vino albo, ac tenui. At si partem abscindendam renuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo supra affectam partem, ipsi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum ex calfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiant, iuxta Galeni sententiam 13. meth. med. competunt: & si inueniri poterit quispiam, qui ore suo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipse etiam Gal. theriacam supra affectam partem adhibere præcipit, lib. de theriaca ad Pisonem: cum & ea extrinsecus imposita venenum trahat, aliæque innumera medicamenta pro diuerso animalis venenosi ictu à Paulo, & Aetio conscripta reperies: & proinde ea subterrelibuit. Si vero ex immodico frigore conuulsio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud agrè curabitur.

Curatio conuulsiois ex inflammatione ortæ.

13. meth. c. 56. & seq. Conuulsiois per consensum genitæ curatio.

cap. ultimo.

Cap. 7.

Cap. 6.

Cap. 16.

Paul. lib. 5. Act. lib. 13.

ἡγή παραλύσεως. De resolutione. Caput XIII.

QVOD is affectus, qui à Græcis: πάρεσις, seu παράλυσις dicitur, à Latinis resolutio nuncupatur, neque vnus est, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus est, aut partium aliquarum sensus perit, vel cum tum sentiendi, tum mouendi vis amissa fuerit, resolutio ea affectio appelletur, non ita liquidò constat. Nam Gal. cum tertio de locis affect. tum 1. de causis sympto. neruorum resolutionem appellat, cum & sensus, & motus fuerit. Cæterum idemmet eodem tertio libro de locis affectis dicebat, per neruorum resolutionem interdum sensum duntaxat, interdum motum, nonnunquam ambo simul perire. Deinceps subdit. Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur, vbi motus deperditus est. Vbi vero partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expert

3. de loc. aff. cap. 10. 1. de causis sympt. ca. 5. 3. de loc. aff. cap. 10.

expertem esse: resolutam vero non adeo dicere consuevimus, & si nonnulli hanc affectionem sensus resolutionem vocitent. Ex quibus liquet, interdum Gale. motus deperditionem, interim sensus duntaxat, nonnunquam amborum simul amissionem, resolutionem nuncupare: quanquam potissimum resolutio apud eum dicatur, ubi motus deperditus sit. At qui eius verba bene perpenderit, eum sensisse reperiet, exquisitam, seu veram resolutionem nuncupare, cum tum sensus, tum motus v in partes amiserint: quam sententiam sectati sunt Aetius, & Paulus, necnon & Alexander Trallianus. Insuper nec negare videtur, ubi motus, aut sensus duntaxat pereant, posse non veram, nec exquisitam, sed tamen resolutionem appellari, nec minus collationem faciens inter motus, & sensus deperditionem, asseruit potissimum dici nervorum resolutionem, ubi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decreta, exquisita nervorum resolutio, cum motus, tum sensus amissio: non siquidem nervorum omnium totius corporis: nam huiusmodi affectio apoplexia appellatur, ut infra dicemus: sed ubi alteri laterum, dextro, aut sinistro, aut in aliquo particulari membro id euenit. Quanquam si alteri alterum accidat, resolutio nominabitur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextra, interdum sinistra. At si in aliquo membrorum idem euenit, ut in manu, vel crure, eiusdem membri resolutio esse dicitur: quamuis & ubi pereat motus duntaxat precipue, aut sensus, resolutio quodammodo appellari possit eodem modo, ut diximus: id quod etiam confirmant Caelius Aurelianus lib. 2. cap. 1. cum dixit, Sed est, vel fiet paralysis, nunc sensus, nunc motus, nunc utriusque. Nec pretereundum erit quod Galenus eodem 1. lib. de causis sympto. & 3. de locis affectis, de tertia quadam specie, seu resolutionis differentia pronunciauerit: ubi ex aliqua facta spinali medullae dispositione valida circa primum eius processum, aut reliquis eius partibus, omnes aequaliter corporis partes suppositae resolutae fuerint, siue ob luxatam aliquam spinæ vertebra. At qui fiat, ut in nervorum resolutione interim sensus pereat, illa seruat motus: interim motus, illa seruat sensus: nonnunquam utriusque pereant: quanquam Galenus primo de locis affectis, & primo de causis sympto. illud enodauerit, cum eius verba obscura aliquantisper videantur, tyronibus praesertim. hinc explicare libuit. Illud prius tanquam manifestum, ac luce clarum in eiusdem Galeni doctrina supponentes: quod tam motrix, quam sensitiva facultas à cerebro tanquam à fonte, & parte principe ad motus, & sensus instrumenta per nervos delabatur: qui ex ipso cerebro orti eandem cum ipso substantiam habent, nisi quatenus compactiori materia sunt constituti, ne facile à quolibet paterentur. Quod sit, ut eatenus à cerebri natura recessisse videantur, quatenus ex compactiori materia constituti induruerunt: qua ratione assiduo cerebri auxilio indignerunt. Nam si tales, quale est cerebrum prorsus remansissent, nulla eius ope indignissent. Natura enim ita comparatum est, Galeno teste septimo de Hippocra. & Plato. decretis, ut substantiarum proprietates facultatum etiam sibi conuenientium proprietates secum habeant. Vnde sit, ut quantum vnusquisque nervus à natura cerebri recesserit, tantum etiam sit à virtute, facultateque eius remotus, & sic omnes cerebri continuitate, recentique semper, ac assidua ab eo informatione indigeant: velut, circumfusis nobis aër continuo fulgore illustratur, & non in semel accepta mutatione perseuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illustratur, nec sublato illustrante, lux in eo permanet, sed statim fulgor cum illustrante euanescit. Non ab re igitur, si continua, ac recenti iam dicta informatione à quavis causa impedita, & facultas quoque à principe parte missa intercipiatur, ne ad animalis tum sensus, tum motus instrumenta pertranseat, pro ratione diversorum nervorum affectorum. Qua de re in his partibus, quæ duplici nervorum genere participant, ut in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quod moueantur quidem, sed non sentiant, aut illa sentiendi facultate, rursus non moueantur:

Aet. lib. 6. cap. 28. Paul. lib. 3. cap. 18. Alex. lib. 1. cap. 16. Nervorum resolutio quid sit.

Locis affectis.

Cur in nervorum resolutione interim motus, interim sensus duntaxat, quæ duntaxat motus pereant. 1. de locis affectis. cap. 6. 1. de causis sympto. cap. 5.

Cap. 5.

Responso.

ueantur: & utriusque simul affectis generibus nervorum nec moueantur, nec sentiant. Verum in quibus membris duntaxat nervi inveniuntur, si abla-ta cute subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videatur, sentiat verò tangentes, exigua ei noxam accidisse putandum est. At si vehemens fuerit vitium, sensum, & motum simul laedi contingit. Sensum verò ob laedi, ser-uato quidem motu in tali musculo, fieri nequaquam potest: tantam siquidem musculus ipse animalis facultatis partem suscipit, quanta ad sensus excitatio-nem sufficiat; ad eius verò motum non sufficiat: quippe tactus sensus pati aliquid potius, quam agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate fun-ctio eius perfici potest, ut quæ non ita validis egeat viribus sentiendi facultas: & propterea nihil minus, imò etiam magis pati possunt partes, cum debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, ut facilius affectio à sensu dignoscatur, Gale-no teste quarto de locis affectis, musculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, ut moueatur quidem nu-dus musculus, sed non sentiat: cum per eundem nervum & mouendi, & sen-tiendi facultatem suscipiat, sed aut sentit, & non mouetur exigua existente eius noxa, aut neque mouetur, neque sentit: cum vehemens fuerit eiusdem nervi vitium. At si ad membrum aliquod, pro motu, nervi ad musculos insera-tur; pro sensu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per mu-sculos dispersi sunt nervi reliquias quasdam ad cutem impartiant, ut quibus-dam falso visum est) fieri inquam poterit, ut interim sensus, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant. Nam fieri poterit, ut adiacens illi cutis sen-sum amittat, eo affecto nervo, qui ad cutem inseritur, ac per eam dispersus est: qui verò per musculos spargitur, noxa vacet: & proinde musculus ipse mouea-tur. At si is, qui per musculum spargitur nervus offendatur, qui verò per cutem disseminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipsum, quavis sen-sum non amiserit, id verò ob hanc causam euenire solet, quod nervus alterius laesus sit, alterius verò mansit illaesus: & si ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuisi. Quod si utriusque simul nervi afficiantur, & qui ad mu-sculum devenit, & qui ad cutem peruenit, simul & sensus, & motus pereunt: cum videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc, ubi ex-quisitè cognoveris communia ipsorum principia, exquisitè considerado, num cerebrum ipsum, vel spina sit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebra-rum. Hæc autem in nervorum dissectione percipiuntur, quare solus ille, qui in his fuerit exercitatus, exquisitè ea considerare poterit, Galeno teste primo de locis affectis. Nam cum non perpetuo vnus præfinitus afficiatur locus in ipsa resolutione, sed diuersi affici possint, si cerebrum ipsum affectum sit, non tamen secundum totum (quia apoplexia generatur) sed secundum partem dextram, vel sinistram dignoscet: quoniam simul cum dextra, vel sinistra par-te corporis, faciei quoque partes resoluuntur, dextræ, vel sinistræ. At si dempta facie, vna prædictarum corporis partium sensu, motuque priuabitur, circa primum spinæ processum affectum consistere coniciet. Verum media pars eius affecta erit, ea videlicet, quæ superstat è regione resoluti lateris. Quod si omnia inferiora membra, facie excepta, resoluantur eodem in loco, hoc est, in eius initio ipsa spina offensa est, tanquam omnium nervorum communis ori-go, qui sub facie existunt: verum non secundum partem, sed ingenti affectione laborans, tota affecta erit. At si accidat quaedam duntaxat determinatam par-tem resolutam esse, ea inuestiganda pars erit, à qua nervos suscipit: id quod in anatomice exercitatus non secundo inuenies: quemadmodum si & ipsa met spinalis medulla non secundum eiusdem initium, sed iuxta alias inferiores eius partes, ac vertebra laedatur, & suppositæ partes oblaesæ erunt: si in-gens fuerit affectio, omnes: si exigua, & secundum partem oblaesa sit, partes quæ è directo suppositæ sunt, afficientur. Qua propter ex anatomie doctus locum primo

Cap. 4.

Cap. 6.

Si cerebrum affectum sit.

Si initium spinalis medullæ.

Si aliqua pars.

1. de causis
symp. ca. 5.
3. de loc. aff.
cap. 10.
Que partes
afficiantur
in quavis
resolutione.

Quis prae-
ter naturam
affectus sit
resolutionis
neruorum.

1. de causis
symp. ca. 5.
2. de causis
symp. ca. 2.
Stupor quid
sit.

Resolutionis
signa.

Quae mor-
bum selectio
resolutionis
neruorum.

Curatio.
Vetus na-
tio.

primò affectum inuenire poteris, notitia præhabita, à qua spinalis medullæ parte, partes resolutæ neruos suscipiant: at quemadmodum dignoscendum id sit, scriptum reliquit Galenus tum primo de causis symptomatum, tum tertio de locis affectis. Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet resolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis neruis, ac per spinalem medullam, tanquam per semitas, ad sensus, & motus instrumenta delegatur, non immeritò cerebrum ipsum, aut spinalem medullam, seu particulares neruos quosdam à cerebro, vel spinali medulla ortos, aut denique ipsamet instrumenta in qualibet resolutione affici necesse est. At quo pacto illud distinguendum sit, num videlicet vna, vel altera pars primò afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulo ante ostendimus. Est verò resolutio symptomata in genere noxæ functionum animalium motricum, & sensibilem: læditur nanque vtraque facultas in ea, non tamen diminutè, veluti in stupore: qui nihil aliud est, quàm difficultas quædam sentiendi, & mouendi, vt patet primo de causis symptomatum, vel imperfecta quædam neruorum resolutio, vt secundo de causis symptomatum liquet: quanquam enim sub eodem genere contineantur tum stupor, tum resolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teste præcitato loco. Quapropter neruosæ partes in resolutione non difficulter sentiunt, & mouentur, veluti in stupore: sed neque mouentur, neque sentiunt: & propterea vtraque facultas in ea ablata est, facultate enim animali omnino partes priuatæ sunt, cùm resoluuntur. Cuius affectionis indicia scribere non opus erit: cùm quiuis non medicus modò, sed ferè vulgaris promptè ipsam dignoscere valebit, cùm viderit partem quampiã sensu, & motu priuatam esse. Sectatur autem non vnum tantum morborum genus, sed indifferenter penè ex quolibet oriri potest. Interdum nanque ex immodicè frigida intemperie, cùm frigidorum, viscidorum, ac crassorum succorum abundantia, aut absque ea, in altera cerebri parte, spina, seu particulari neruo excitari potest. Dignoscet inquam id promptè ex his, quæ narrauimus, signis, cap. de dolore capitis orto ex prædictis causis: nec minus inflammatione, seu scirrhu in prædictarum partium aliqua ortis, delationem facultatis impediens, imò non modò si in eis, verum in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, resolutionem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut scirrhi signis comprehendes, quæ ratione etiam & nerui ipsi comprimuntur, ac resolutio excitatur ab aliquo corpore duro extrinsecus adueniente, aut vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: sunt quoque & ipsi arctiores ex luxatis, fractisve spinæ vertebra, aut aliis ossibus. Similiter ad vulnus, seu vlcus, cum cerebri, seu spinalis medullæ, cum alterius particularis nerui sequitur neruorum resolutio: quorum morborum, seu causarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè haberi poterit: vel si externa fuerit causa, ex ægri, altantiumque relatione. Resolutio, quæ non per omnia mēbra, sed in partibus sit, vt Celsus asserit cap. 27. lib. 3. nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Quòd verò in senibus, atque hyemis tempore frequenter hæc passio, difficilè autem in calidis ætatibus, apud Cælium Aurelium liquet eodem lib. secundo, cap. primo. Verum quæ à nerui diuisione oritur resolutio (Paulo teste) insanabilis est: nec minus si ex spinalis medullæ transuersis incisionibus, seu luxatione valida, Amplius si resolutum membrum minuatur, aut eius color immutetur, non absque ratione difficultè curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facultate animali dūtaxat priuatum esse indicatur, verum & naturali, ac quodam modo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris est resolutio deterior sit ea, quæ sinistri, aut è contra, reliquis iunioribus censendum relinquo, nam quæ circa id dici possent magis fortè puerilia viderentur, quàm huius rei exactiorem doctrinam afferrent. Curabis autem eam, quæ à frigidis, crassis, ac viscidis succis resolutionem ortum habet, si similis præcipiatur victus ratio, veluti præcedenti capite de conuulsione statuimus, vt vniuersa videlicet sit attenu-

toria, ac siccior, Paulo & Aetio testibus: modicisque cibis, eisdemque siccis, ac potionibus vtatur ægri: sitim propterea quoad possint, maxime sustineant: & vt summam dicam, in vniuersum simili victus ratione vtantur. Et cùm redūdantem humorem euacuare oporteat, pro eius curatione (Aetio teste) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à venæ sectione: siquidem permiserit ætas, habitus, tempus, studium, prægressus victus, & reliqua, quæ prohibere solent venæ sectionem: quæ fiat à partibus sanioribus, & ne perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam solum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aetius consulit. Interpositis autem diebus quibusdam à venæ sectione, alius clysteribus subducatur, parato eorum decocto ex maluarum, alchææ, mercurialis, chamæmeli, betonicæ, hyssopi, & sampsuchi, singulorum manip. β. florum stœchadis, & foliorum rutæ, vtriusque drach. iij. decoquantur in aqua, quoad tertia pars absumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti lib. j. & β. salis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnc. iij. mellis rosacei vnc. ij. hieræ picræ simplicis drach. vij. aut compositæ drach. iij. seu benedictæ laxatiuæ drach. iij. aut confectiois de dactylis, seu antidoti indi tantundem. Interimque, si videbitur, trochiscati agarici scrup. iij. aut drach. ij. commiscere poteris, & fiat clyster. Post quæ non diuersa ratione ab ea, quam in cura conuulsionis docuimus, syrapi, aut alia decocta, propinandi sunt pro pituitosorum redundantium humorum extenuatione, ac incisione, vt expulsionem reddantur idonei. Quibus sic paratis, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite conscripsimus, paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Nanque non semel tantum, sed sæpius purgandi sunt ægri, interpositis tamen semper diebus quibusdam: etenim vbi pars resoluta est (Celsi auctore) prouidet malo corporis, vel sanguis missus, vel aluus ducta. Vtilissima autem est post purgationes theriaca, & mithridatum, vt Aetius testatur: qua de re drach. j. alterius tribuatur. Quòd si cerebrum primariò affectum sit, magnopere conducit posthæc apophlegmatismis, sternutatoriis, ac nasalibus medicamentis caput purgare dictis vti: vt pote quæ à capite pituitam ducant. Quòd si ipsum affectum non sit, neque eis vtendum erit, sed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipsum roborent. Nanque vniuersa curatio in his à capite initium sumit: hoc enim radix est, & principium totius affectionis, Aetio auctore, inter quæ hoc vtare. Recipe diambra, antidoti pliris archoricon, & diamoschu dulcis, singulorum scrup. j. pulueris hirundinis præparati 3. β. seminum coriandrorum præparatorum drach. j. sacchari rosacei drach. iij. cum saccharo dissoluto in aqua rosacea, fiant tabellæ, ex quibus æger sæpius parum in ore teneat. Auxiliatur insuper huic affectioni (vt Paulo, & Aetio visum est) assumptio castorij, aut opopanax, aut sagapeni pondere circiter 3. j. cum aqua multa. Insuper & antidotum ex triplici pipere, Paulo auctore. Sed & sarmentorum vitis viridium decoctum à ieiunio assidue potum prodest valde partibus corporis resolutis, vt testatur Aetius. Quòd si caput primò affectum fuerit, aut spinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatem, quo loco spinalis medulla initium habet, vñctiones approximare ex oleo nardino, costino, de nucè muscata, vulpino, de hype... castorio, aut è terrenis vermibus parato, & demum laurino, seu de piperibus, aut de euphorbio. At si manuis vñctiones componere, eisque vti, excipe ex vulpino, nardino, & de nucè muscata oleo, omnium 3. iij. addasque succi hyperici, & saluiæ, singulorum 3. ij. castorij, sagapeni, vtriusque 3. j. & β. florum stœchadis 3. β. & cum pauca cera, exiguoque vino albo odorifero fiat unguentum, vel sacculus pariter paratur. R. hyssopi, sampsuchi, hyperici, saluiæ, rutæ, & foliorum lauri, singulorum 3. ij. picæ, mastiches, castorij, florum stœchadis, singulorum 3. ij. caryophyllorum, maceris, nucis muscatæ ana 3. β. rosarum rubearum siccarum manip. β. omnia contendantur, & ex eis sacculi parentur. Non incommodè insuper forus fieri

Vena sectio.

Clysteres.

Præparatio.

Purgatio.

Quæ post purgationem præagenda sint.

Unguenta.

Sacculi.

Pois. possunt ex salvia, rosmarino, hyperico, herba paralyti hodie vocata, hyssopo, sampucho, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additisque castorij 3. ij. florum stœchadis, ac spicæ ana 3. j. & β. quibus sæpius reiteratis cum spongiis, seu linteis, aliquod ex prædictis vnguentis, seu sacculis superimponi debet. Quod si neque his morbus cedat, sinapismis, aut per ignem cauteriis, siue per aliud medicamentum candens partem inurere non dubitabis, Aetij sententiam sectatus. At si nec cerebrum; neque spinæ initium affectum fuerit, sed ex reliquis eiusdem medullæ spinalis partibus oriatur affectio, eis ritè inuestigatis, atque inuentis super eandem iam dicta medicamēta approximare poteris. Simili ratione, & si aliquis particularis nervus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut similia medicamenta adhibebis: quemadmodum Pausaniam Syrum sophistam, qui secundum duos minores sinistrae manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis sensum difficilem habebat, postea cum omnino amisit, malè curantibus medicis, sanavit Galenus, circa dorsi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nervi, per quos ad manus digitos, præsertim iam dictos sensibilis transmittitur facultas, procedunt, velut tum 1. tum 4. de loc. affect. scriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum despiciedum erit, & si primariò non afficiatur. Prodest etiam resoluti membri, seu torpentis summam cutem exasperasse, Celso auctore, vel vrticis cæsam, vel impolito sinapi, sic ut ubi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur, scylla quoque contrita, bulbi que contriti cum thure restè imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulas aliquando sine ferro admouere: quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si adsint balneæ calidæ naturales, iis potissimum vtendum est: in eis que præcipuè resoluta membra agitanda sunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus, eoque in resolutis partibus vtendum. Nam siquid aliud, conducent resolutis membris, vt ad ea sanguis, atque calor, & spiritus trahantur: quod fit, vt & melius alimentum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Post verò cucurbitulas, seu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire, ac linteis seu vulpina pelle operire: aut aliud componere licebit in hunc modum. Recipe olei nardini & costini vnc. vnam, olei de piperibus, & de euphorbio ana drach. tres, succi herbæ, quam paralytim vocant, saluæ, & hyperici, singulorum drach. quatuor, florum stœchadis, calaminthæ, hyssopi, singulorum 3. j. castorij, bacca rum lauri ana 3. β. seminis sinapis 3. ij. cum cera, & resina terebinthina quod satis sit, fiat vnguentum, seu ceratum. Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam resolutio fiat, inuenta parte primariò affecta prædictis medicamentis supra eam adhibebis, curabitur, cerebro, ac ipsa met parte resoluta, omnino non neglectis, verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: posthabitis tamen venæ sectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quæ vim vacuandi habeant, sed alterantibus tantum, ac partes roborantibus vtendum. At si ex inflammatione, vel scirrho in prædictarum aliqua partium ortis resolutio fiat, eiusdem inflammationis, seu scirrho curatione sanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinsecus adueniente, laqueo, vel manibus nervos constringentibus, si resolutio exciteretur, per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic si ex fractis, aut luxatis spinæ vertebis, seu aliis ossibus, si curari valeat orta resolutio, ex luxationis seu fracturæ curatione sanabitur. Similiter si ad vulnus, seu vlcus tum capitis, tum spinalis medullæ, aut aliorum particularium nervorum, ipsis curatis, dummodò curari valeant, & ipsa resolutio persanabitur: propterea ex iam dictis causis resolutionem ortam curare prætermisimus.

*Sinapismi.
Cauteria.*

*Pausania
Syrri histo-
ria.*

*1. de loc aff.
cap. 6.
4. de la. affa.
cap. 4.
Que adhi-
benda sint
resoluto mē-
bro.*

*Si ex frigo-
re resolutio
fiat, curatio.*

*Curatio, si
ex alijs cau-
sis fiat.*

Ἐπι σπασμῶν κυνικῶν.

De conuulsione canina.

Caput XV.

ERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare proposuimus, quam Græci, *σπασμῶν κυνικῶν*, Latini caninam conuulsionem, medicorum vulgus oris torturam appellat, quæ nihil aliud est, quam mādibularium musculorum resolutio, Actio teste, ex qua in obliquum distorquetur os, nasus, & oculus, & in summa, dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen secundum totum, verum secundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nervi, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipsæ, quæ læsas actiones habent, proprio affectu laborant, Galeno auctore quarto de locis affectis, quarum partium primò affectarum discrimen per copulata symptomata facile deprehenditur. Nanque si cerebrum affectum sit primò, non modò omnes faciei partes affici consueuerunt, vt oculus quoque lædatur; verum etiam simul cum ea tota corporis mediocitas è directo supposita resoluta erit, vt in præcedenti capite declarauimus. Si verò faciei tantum partes resoluantur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nervi adueniunt, vt temporarij, masseteresque musculi, labra, & pinnæ narium resoluuntur, ac ipsius linguæ, atque partium oris sensus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipsum primariò affectum esse putandum est, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At si fortè fortuna vna quæpiam faciei particula, aut sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate lædatur, ea sola causam dispositionis continet, atque affecta est: velut si latus musculus affectus sit, & labrum ipsum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque resoluta videbitur. Similiter accidit si supercilium vnum duntaxat fuerit resolutum, aut palpebra: nanque affectus in ipsis tantum particulis continetur. Euenit autem cum latus musculus fuerit resolutus, qui dextram labri partem mouet, vt ipsa ad sinistrum deflectatur, velut si is, qui sinistram mouet, resolutus, ipsa trahatur ad dextram, vt semper in aduersam partem defecti contingat resolutam partem: trahitur nanque ea à musculis actionem facientibus, Galeno teste libro de caus. morb. Nec secus videbitur vbi quilibet alius faciei musculus, vel neruus quodammodo fuerit affectus. Nam semper ipsa pars in diuersum trahitur musculum, vbi resoluta fuerit, eodem Gale. auctore quarto de locis affectis, impedita nanq; facultate animali, quæ per nervos ad faciei partes delegatur à cerebro, non ab re partes ipsæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppositæ verò, vt potè sanæ existentes, participesque eiusdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, præsertim musculi, qui cum operantur, ad suum principium seipos contrahunt: & propterea oppositum ad se trahunt. Quæ de re non mirum si in hac affectione per accidens videatur figura vitari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit: non tamen propter hoc canina conuulsio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipsam is sequatur morbus, vt diximus, verum symptoma est in genere noxæ functionis animalis sensibilis, & motricis voluntariæ, si sensus, & motus deperditus fuerit, aut alterius sensibilis, seu motricis, si sensus, aut motus deperdatur: modus autem læsionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa signa pro eiusdem affectionis notione, cum promptè à sensibus dignoscatur, visu videlicet, & tactu, cuius causæ non absimiles videntur esse, quàm ex, quas præcedenti capite de resolutione narrauimus, & propterea hæc conscribere superuacaneum esset: quamuis ex conuulsione quoque alterius partis faciei musculorum possit & facies ipsa lædi, ac peruertere: adeò vt similiter figura vitietur, veluti ex neruorum resolutione, vt patet lib. de caus. morborum: quæ quoniam curata conuulsione sanabitur, propterea de ea non erit noster sermo. Indicant autem spasmi cynici euentu dolor circa faciei ossa, & stupor in cute eiusdem, ac palpitatio multa in ea proueniens. Non despicienda erit eius curatio: nam si proteletur, fortasse ipsa spe-

*Lib. 6. c. 30.
Canina con-
uulsio quid
sit.*

*Cap. 2.
Si cerebrū
affectū sit,
signum.*

*Si faciei
partes duntaxat
sunt signa.*

*Si vna que-
piam pars,
signum.*

Cap. 7.

*Cap. 5.
Cur resolu-
ta pars sem-
per in aduer-
sum traha-
tur muscu-
lum.*

*Quis affe-
ctus præter
naturam sit
conuulsio ca-
nina.*

*Signa.
Causæ.*

*Prognosti-
ca.*

Curatio.

randā non est: sed timendum erit ne in resolutionem, aut morbum comitialē, vel apoplexiam mutetur. Propterea simili victus ratione seruata, quam cap. de conuulsione, & resolutione instituiimus, confestim pro ratione causae ipsam facientis, ea rescindenda erit, vtendumque & venae sectione, si opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatismis valentioribus, & praeter iam dictos, hoc vtare. R. radices pyrethri, yinziberis, castorij singulorum ℥.ij. piperis, staphidis agrī ana ℥.j. mastiches ʒ. ij. seminis sinapis ʒ.β. hyssopi, origani ana ℥.iiij. vna passā ʒ. iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco rosaceo melle, fiant pastilli mansiles. Proderit etiam eisdem ligatura, quae in oppositum aequaliter veluti capistrum quoddam partem resolutam deducat, Paulo teste. Quibusdam etiam & sanguinis detractio ex vasis linguae subiectis confert, eodem auctore. Item cucurbitulae in occipitio iuxta primam vertebram defixae iuuant, vt ipsemet testatur. Reliquis insuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis supra affectam primario partem adhibendis eis vtatis, quae praecedenti cap. conscripsimus. Verum quia nō ea maxilla, quae peruersa esse apparet, sed opposita, resolutione infestatur, vt ex ipsa rei notitia liquet, & Paulo visum est: circo resolutae parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda sunt: & non oppositae, quemadmodū Aetius praecipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quae in resolutione fuerunt relata: ea de re huic sermōni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium resolutionis tractatione excusatum esse velim.

lib. 3. c. 14.

περί ἐπιάντης. De incubo. Caput XV I.

VI quispiam, cum somnum ingreditur, se grandi, quadam mole opprimi, inuadique ab alio, & premi imaginatur, ἐπιάντης affectus is ab omnibus ferē Graecis nuncupatur, ἀπό τῆ ἐπιάντης, quod inuadere & premere significat: nam hoc malo correpti ab aliquo se inuadi, & premi putant, vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpeffus est, Paulo teste cap. 15. tertij lib. At Themison (vt ipse refert 10. suarum epistolarum volumine) πινυαλίω, seu incubonem appellat, qui Aetio teste, auctoritate Possidonij, non est demō, sed magis praeludium, & proaemium morbi comitialis, aut insanīae, vel apoplexīae. Hunc incubonem aliqui (vt refert Caelius Aurelianus cap. 3. lib. j.) ab hominis forma, vel similitudine nomen ducere dixerunt, aliqui à phantasia, qua patientes afficiuntur: si quidem veluti ascendere, atque insidere suo pectori sentiant quicquam. Quod verò in hac affectione cerebrum laedatur, tum Pauli, tum Aetij auctoritate liquet. Constat insuper ex operationum laesione: laeduntur namque in ea cum principes, tum motrices, ac sensibiles functiones. Nam difficilis eo detentus comitatur motus, torpidus in somno sensus, & suffocationis imaginatio, vt Paulus testatur: illudque non ab re, vt fateatur Aetius, nam eisdē prohibentur facultates per neruos transire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus crassis, ac frigidis: qui affectum aegre excitabile efficiunt, ac vix ad rectam actionem aegri producuntur. Ex quibus Aetij verbis liquet, non modò cerebrum in hoc vitio laedi, verum ipsum vt partem instrumentalem, & non similem oblaesum esse: afficitur namque secundum eius veteres, vt ipse testatur: hoc malum non morbus, sed symptoma est in genere noxae functionum animalium, omnium inquam: nā imaginatio in eo deprauata est, motus difficilis, & sensus torpidus, & propterea functiones haec, aut debilitat sunt, vt Paulo visum est, aut nō sūt praesertim motrices, vt Aetio placuit, dū dixit. Vnde etiam immobiles penitus tales permanent: quamuis demum permultam anxietatem discusso obstruente spiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepente excitentur, Praecedit hanc affectionem, eodem teste, suffocatio, vocis priuatio

Aet. lib. 6. cap. 12.

Que pars afficiatur.

Morbus quem sequitur.

Quis affectus praeter naturā sit.

priuatio, grauitas, & immobilitas, at comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiusdam mali occupatio. Vox suppressitur, aut incerta, nihilque significas editur, eademque perpetiuntur incubo pressi dum dormiunt, quae morbo comitali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aetio teste, & Paulo, & ferē non nisi in somni initio fit, cum primum à vigiliis, in quibus vapores dissipantur, quiescat innatus calor, & ad interna se cōuertat vapores generans, ac eisdem cerebrum opplendo, potissimum si eo tempore alimenta conficiat, nō tamen perfecte euincat. Huius vitij causa, crassus, ac frigidus vapor ad cerebrū delatus, eiusque ventriculos obstruens, ab eisdem auctoribus assignatur, quatione fit, vt crapulae, ac cōtinuae stomachi cruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum praecedant. Cui malo (vt eisdem visum est) per initia succurrendum erit: inueteratum namque, & assidue incidens grauius aliquod vitium nunciat, vt morbum comitalem, apoplexiam aut insaniam, dū paulatim in cerebri ventriculis crassus humor coaceruatur, succurritur autē prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupent. Fict verò hoc, si victu vtantur tenui, ac penitus flatus exorte, quapropter parca semper, verum parcissimè in cena cibis sumatur: qui boni sit succi, facile cōcoquatur, modice alat, ac nō inflat, aut vapores multos ad caput mittat. Vinum vitent, nisi album, aquosum, ac subastringens sit, moderate sumptum, ac dilutum. In vltima mensa astringentibus vtantur cibis, vt piris, seu cydoniis, cum eorum cibis ea, quae extenuandi vim habent, permiscenda sunt, vt hyssopus, sampuchus, serpillum satureia, & alia huiusmodi. A sole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diurno somno, ac statim à cibo, cauendum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abstinentia, vsque ad tertium diem, ex sententia Caelij Aureliani lib. 1. cap. 3. & vt summatim dicam, simili victus ratione vtantur, quam vertiginosis, ac comitalibus praecipiemus. Quod si sanguis redundarit, venam in cubito secare oportet, exteriorem, vel mediam, si verò vitiosi succi magis praedominantur, purgante medicamento aegri corpus euacuandum est, prius tamen exhibitis extenuantibus quibusdam medicamentis pro eorundem humorum praeparatione. Quibus paratis, si pituita fuerit is qui redundat humor, ex stomachicis pilulis, & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum epithymo, & sena, aut ex pilulis de lapide lazuli aegrum purgabis: quod si maui aliis purgantibus medicamentis vti, cap. de epilepsia, aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea, quae cum ventriculo, tum caput roborant, exhibeantur: diarrhodon videlicet, aromaticū rosatum, diamoschu dulce, diambra, & alia huiusmodi. Admouenda insuper, purgato corpore vnuerfo, capiti localia medicamēta sunt, irrigationes videlicet, ac inunctiones calidae: apophlegmatismis, ac caput purgatis similiter vtendū: quorum omnium medicamentorum copia cap. de morb. comitali inuenies, & de apoplexia. At succurrit particulatim ipsis, ex Aetij, & Pauli sententia, niger praonia fructus, si quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idque continuè fiat, quoad aeger sanetur.

Eiusdem signa.

Quin somni initio fit.

Causa.

Prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

Vena scellio. Medicamentorum ratio.

Que a purgatione exhibenda sint.

περί θινς καὶ σκοποθινς. De tenebricosa vertigine.

Caput XV II.

VERO magnam inter se cognationem habent affectus is qui à Graecis, praesertim Hippocrate, & Galeno interdum θινς, vt patet aphor. 17. 23. & 31. tertij lib. interim θινς, vt liquet 4. de ratione victus, appellatur, & qui ab eisdem σκοποθινς nūcupatur, vt apho. 17. 4. lib. & eodem 4. de ratione victus constat: quorū affectuum primus à Latinis vertigo, reliquus verò tenebricosa vertigo nūcupatur: à medicorū autem vulgo scotomia, vt ausi sint quidam iuxta eorum sententiam.

4. de ratio.

Quin cōnemant & differant verigo: tenebricosa verigo.

tiam asserere inter se prædicta duo non differre. Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate, discrepare putamus, verùm etiam re ipsa, quòd autem nomine dissideant, ex iam dictis liquet: at quòd re ipsa distent, ex Galeni verbis 4. de ratione victus, patere poterit, dum asseruit, quòd quando quispiam imaginatur caput circumferri, tunc *σκιόδω*, hoc est, vertigo dicitur, quando autem & tenebricosa simul visio cum hoc fit, *σκιόδω*, hoc est tenebricosa vertigo vocatur; ab accidenti nomen, quòd repentinis oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus cap. 2. lib. primo. Ex quibus verbis liquet aliud re ipsa esse, quòd caput duntaxat circummagi videatur: aliud verò quando simul cum eo tenebricosa fuerit visio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricosam visionem) caput circummagi videtur duntaxat: in tenebricosa verò vertigine simul cum capitis circumlacione tenebricosa sit visio. Propterea iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam asserimus, quòd vertigo sit imaginatio quæ iam, quòd caput circumfertur, seu vertatur, *σκιόδω* autem sit, quando quæcunque conspiciuntur, circummagi videantur, ac derepente simul pereat sensus, visus, cum ipsi ægroti putent tenebras circumfundi, quemadmodum Galeno visum est, commento aphorismi decimiseptimi, libri quarti & si per *σκιόδω* interpretis malè vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac passione constitutos repentina visus tenebratio, atq; nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine consequitur, vt omnia secum moueri existiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cum ob inordinatam spiritus flatuosi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, & sursum ex infernis fertur, vt quarto de ratione victus in morbis acutis, & commento apho. 31. 3. lib. liquet, quòd fit, vt eadem etiam pars in vtrisque afficiatur, nempe caput, vt constat de vertigine, commento aphor. 23. 3. lib. & 4. de ratione victus in morbis acutis, & de tenebricosa vertigine, tum eodem quarto de ratione victus, tum tertio de locis affectis. Insuper conformari poterit ex functionum læsione, in vtrisque nanque animales oblunduntur functiones: quamuis non omnino eadem, neque eodem modo: nanque in vertigine deprauatè imaginatio, læditur diminutèque visio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno quarto de ratione victus, & commento 17. aphor. 3. lib. quam sententiam scèctari etiam videtur Aetius, cap. proprio de vertiginosis. In tenebricosa autem vertigine cum ipsa deprauata imaginatione, non visionis imbecillitas, verùm eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circummagi, derepente simul perit sensus, visus, vt testatur Galenus commento aphorif. 17. 4. lib. putant enim ægroti tenebras circumfundi, aded vt interdum cadant, vt patet tertio de locis affectis. Qua de re vertigo symptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, cum diuisionis diminutè, seu deprauatæ. At in tenebricosa vertigine nõ modò imaginatiua aberrat, sed visua functio abolita est, & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictæ secundum magis, & minus inter se discrepare palam videntur: nec idem sunt, vt quibusdam visum est: & si in vtrisque imaginatiua facultas vitata sit, ac caput, seu cerebrum afficiatur, quanquã conati sunt quidem Galeni scèctatores probare in hisce affectionibus imaginationè non læsi: cum si læderetur, aiunt, non putarent ægri se esse deceptos: nam licet videatur eis caput circumuerti, aut quæcunque conspiciunt, circummagi, sciunt tamè falsam esse visionem, & imaginationem. At qui nihil obstat imaginationem læsam esse, ægrumque cognoscere verum, seu falsum illud quod imaginatur: cum hæc cognitio ratiocinatricis facultatis, seu cogitatiuæ, & nõ amplius imaginatiuæ sit munus: quæ constare poterit, imaginatiua oblata existente, vt in quibusdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falsum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia verò dignoscit æger se falsa imaginari, ratio, seu cogitatio illata erit: quemadmodum de se ipso testatur Galenus phrenitide laborans

Loco citato.

Vertigo quid sit. Quid sit tenebricosa vertigo.

Loco citato. Que pars in eis afficitur. 4. de ratio. lib. 4. 2. 3. de loc. aff. cap. 8. Loco citato. Act. lib. 6. cap. 7.

3. de loc. aff. Loco citato. Quid affectus præter naturam sunt animales affectiones.

Nihil in hisce affectibus laesum datur imaginatione. Responsio.

rans quarto de locis affectis. Rursus si ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo vilibilis duntaxat facultas oblata erit? In vtrisque igitur luce clariùs patet, imaginatricem facultatem deprauatam esse: at disident, quòd in vertiginosis sensus visus non simul perit, velut in scotomaticis, nec concidunt ægri, cum affectio mitior existat: in scotomaticis verò, quoniam caput vehementius afficitur, sensus visus repente deperditur aded, vt interdum cadant, maxime vbi in circulum circunuertantur: siquidem ipsi ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet, Galeno teste tertio de locis affectis: similiter si alium quendam circunuertere viderint, siue rotam, aut trochum, aut ipsos quoque in aquis vortices, siue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim visiuus ad trochum, siue aliud tale, qui circunvoluatur, allabens mouetur, & simul cum illo circumfertur, vt testatur Aëtius. quinimò & in ipsis citra circunitionem euenire videmus id, quod in aliis, cum in circulo frequenter vertuntur, accidit, & proinde ex ipsa appellatione manifestus est, qualis sit scotomaticus affectus, vt patet tertio de locis affectis. Discernitur verò ab epilepsia hæc passio ex Cælij Aureliani sententia, siquidem neque sensibus priuat ægrotantes, neque spasmo, id est, diuerso raptu afficit. Nec quicquam refert, si Galenus eodem tertio de locis affectis, de scotomate duntaxat, hoc est, de tenebricosa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cum eadem pars in vtrisque afficiatur: quod quidem inuestigare eo libro proposuerat, & in super quoniam de scotomate discerens, qui maior affectus est, quam vertigo, sub eius tractatione & vertigo subintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones non confundantur, nec eadem sint, ac quomodo discrepēt, & vna ab alia discerni queat, ex superius dictis liquet. Sed quoniam vtraque bifariam oriri potest, tum primariò affecto cerebro, tum per consensum ex ore ventriculi, Galeno auctore tertio de locis affectis, & Paulo cap. 12. lib. tertij: propterea si ex primaria cerebri affectione dependant, vehemens capitis dolor, grauitasque præcedet, aurium sonitus: item olfactus læsio, & nonnullis etiam (vt Paulus testatur) gustus, atque alterius cuiusque sensus, qui à capite initium sumit, ex Archigenis testimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum consentiat, ito machi morsum, quem Græci *καρδιωμοσ* appellant, accersit: ac nauſeam ægri præferunt, eodem Paulo auctore, & Galeno, ex Archigenis auctoritate eodem tertio de locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuò ad inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum flatuosi spiritus in cerebro iam dictæ affectiones consequuntur, ex quo animalis etiã spiritus in cerebro consistens eueritur, vt Aëtio visum est, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loca distribui, quòd fit, vt ad morbum in via, hoc est, ad obstructionem ex prædicto flatuoso spiritu ortam, hæc symptomata inſequantur, simul atq; inæqualem cerebri intemperiem. Verùm cum non semper flatuosus is spiritus in capite localem habeat generationem ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de locis affectis, sed interdum sursum ex infernis partibus fertur, Galeno teste quarto de ratione victus, & commento aphorif. 31. libri tertij, ex iam dictis signis illud dignoscere poteris: ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorumque sensuum oblacione, si in cerebro genitus sit. At si ex ventriculi præfertim ore, aut aliis partibus sursum fertur, eiusdem partis primò affectæ indicia præerunt. Generatur autem flatuosus hic spiritus, non summè languente natiua caliditate, prout Galenus asserit eodem quarto de ratione victus, cum si perfectè langueret, dissoluere non inciperet, & propterea cum conatur calor ipse natiuus corporis humores tum dissoluere, tum effundere, verùm ipsos tenuare, & per inuisibilia foramina excernere non valeat, tunc spiritus flatuosus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinatè mouetur, qua etiam ratione fit, vt sæpenumerò hæc symptomata in iudicationibus fiant: conatur nanq; eo tempore natura humores euincere, dissoluere, & demum excernere, hic autem flatuosus spiritus, si in cerebro generationem

Cap. 2.

Cap. 8.

Loco citato. Quomodo tenebricosa vertigo ab epilepsia discernatur. Loco citato.

3. de loc. aff. loco citato. Si primariò affecto cerebro fiant, signa. Si per consensum ex ore ventriculi. 3. de loc. aff. cap. 8.

Ad quem cerebri morbum sequantur. Causa. Locus citatus.

Flatuosus spiritus generatur. Eodem loco.

Cur in iudicationibus ventriculi fiant.

habeat, ex frigido ac glutinoso humore ut plurimum ortum ducit, Paulo teste, & propterea ex quavis leui occasione, calfacto capite, utputa si sub sole astituaue rint, vertigo seu scotoma excitatur. At si ori ventriculi, aut reliquis partibus cerebrum consentiat, ex vitiosis, calidis, & acris succis in ipsis redundantibus, eiusdem qualitatis vapores, ad caput delati potissimum iam dictas affectiones efficiunt, ut Aëtio visum est. Facile etiã prædictis affectionibus corripiuntur, quibus consuetæ excretiones sunt suppressæ: cruditates quoque, & ardores alsidui, & ebrietates eas efficiunt, eodẽ Aëtio auctore: quæ omnia ex ægro- tantium, seu astantium relatione percipi poterunt. Prædictæ autem affectiones parafaciendæ non sunt: nam vertigo proxima est morbo comitiali, & apoplexiæ, quemadmodum Galenus testatur commento aphor. 17. tertij lib. vtræque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum perniciosarum, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus in morbis acut. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim, ut diximus de vertigine, ita & scotoma permutari poterit in affectus perniciosissimos, utpote quod proximi sunt eisdem, præsertim morbo comitiali, & apoplexiæ: & si ea, quæ oculis obuersantur, sanguinolentiora se videre putent ægri, ad insaniam magis apti sunt, Aëtio teste: in qua non imaginatio duntaxat, sed & ratio laesa est, ut ipse testatur. qui verò purpurea videt oculis obuersari, apti sunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitiale transmutari. Vehementescit autem scotomatica passio hyeme, ut Cælius Aurelianus inquit, vel veris temporis initio, præterea sæpe futuram denunciat epilepsiam, veteres denique (ut idem ait) par uam epilepsiam vocauerunt. Quod autem ad earum curationem spectat, ac eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebulosum, & cras sum, nocturnum. A ventis pariter caueant, maximè australibus. Radios solis & lunæ vitent: velut etiam aspectum rerum velociter motarum, ut currentis fluminis, aut in circum, ut rotæ, & trochi, ac profundarum rerum aspectum. Somnus sit mediocris, non immediatè post cibum, sed saltem per duas horas post: viteturque diurnus, ac in loco multum calido factus: neque caput ipsum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, ut singulis diebus excernantur: in quo si natura auara fuerit, clysteribus, vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtendum erit temperato: in quo quantum possibile erit caput quiescat: cuius vice frictionibus crebro vtendum, manè præsertim, priusquam surgant: quæ à supernis partibus ceptæ ad infima desinunt. Ab animi affectibus, seu perturbationibus cauendum, præsertim ira, timore, & mœsticia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi sunt: venus quoque omnino vitanda est. Cibi eligendi sunt boni succi, cõcoctu faciles, flatus exortes, stomacho, ac ventri commodi, sintque modici. Propterea & satietas, non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum, verum modicum sit, album, & tenuissimum, & non valde vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi, quales sunt cepa, allium, porrum, atque id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur, quæ vim habeant astringendi, ne vapores sursum ad caput ferantur, & præsertim si vitio stomachi fiant prædictæ affectiones. In ipsa verò accessione excitare ægros conuenit tum odoratis medicamentis, tum frictionibus, & id genus aliis, Paulo auctore: quo tempore, & glandibus, aut clysteriis uti præcipiorem. Possent autè glandes confici ex hiera, agarico, sale gemmæ, & despumato melle. Clysteres verò ex fufuris, mercurialis, maluarum, betæ, florum chamæmeli, & salis decocto, in quo ʒ. iij. olei amygd. dulcium, communis, aut anethini, ij. mellis rosacei, & ʒ. hieræ picræ Galeni adicias, & vtare. Vbi verò conuicuerint, & vires robuste fuerint, nihilque aduersetur, vena secanda erit, siue principium affectionis fuerit, siue tempus iam progressum fecerit (Aëtij præcepto, ac Pauli) humeralis videlicet, seu externa, aut media, verum non acernatim sanguis euacuandus erit, cum ex qualibet occasione ægri cõcidant, sed pluribus deractionibus, ex quibusdam interuallis vtentes, congruam explebimus mensuram. Hoc autem temp

Prognostica.

Citato loco.

Curatio.

Victus ratio.

Quæ in ipsa accessione faciendæ sint.

Quæ faciendæ, ubi conuicuerint. Vena sectio.

tempore caput irrigetur (ex Aëtij sententia) aceto, & rosaceo, admisto polygoni, aut hederæ succo, pro causæ diuersitate. Si verò aliquid sanguinis deractione impediatur, alius subducenda erit, primùm acri clytere, postea purgante pharmaco, redundanti humori semper ipsum adaptando: quemadmodum idemet Aëtius præcipit, præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile siquidem redundante ex oxysaccharo, & syrupo de infusione rosarum, succo cichorij, & id genus aliis: hocque denum purgante medicamento vtendum. Corticum myrobalanorum citrinarum excipe ʒ. iij. fiat decoctum in aquis cordialibus; in quo dissoluas mannæ Calabriæ ʒ. ij. & ʒ. aut syrupo ex pluribus infusionibus rosarum rubearum ʒ. iij. antidoti diacatholicon ʒ. vij. & fiat potio: etsi malum non cesserit, aliâque purgatione opus fuerit, catapotia formentur ex rhabarbari cum pauca spica, ʒ. j. & trochiscati agarici, aut pulueris hieræ simplicis ʒ. ij. cum infusione, vel succo rosarum: & post aliquod interuallum, vel mannæ Calabriæ ʒ. ij. vel syrupo ex pluribus infusionibus rosarum rubearum ʒ. iij. in aqua cichorij, vel borraginis dissoluta assumat. At si crassus fuerit, qui redundarit succus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione, & præparatione, quæ ex his perficiatur, quæ præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & cap. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut sine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Post quæ, si pituita redundarit, myrobalanorum chebularum decoctum, & syrupum ex pluribus infusionibus rosarum rubearum exhibe. Si nigra bilis, post catapotia, exhibe senæ, epithymi ana ʒ. j. corticum myrobalanorum indarum ʒ. ij. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum. In quo sacchari borraginatis ʒ. ij. dissolue: aut syrupo prædicti ex pluribus infusionibus rosarum rubearum ʒ. ij. Post quæ cucurbitulæ cum scarificatione ad occipitium affigendæ sunt. mox apophlegmatismis pituitam à capite per os detrahentibus superius iam dictis, vtendum. Naribusque infundatur aqua hordei cum corticibus, cum anagallidis succo, aut radicis betæ, vel cyclamini. Gargarismis quoque vtaris ex origani, & pulegij decocto cum aceto mulso, ut inquit Aëtius. Odor insuper suscipiatur per nares ex amaraci, sampfuchi, & hyssopi, ac florum stœchadis decocto, castoreo pauco addito, & moscho, ac aceto pauco. Ex pulegio item tuso, vel origano, aut sinapi cum aceto commisto procurare sternutamenta præcipit Theodorus Priscianus libro secundo ad Timotheum, cap. 3. præsertim scoromaticis. Deinceps æger ad balneum ducatur, præsertim naturale aluminosum, etsi caput in balneo supramo dum incaluerit, aut valde calidum caput habeant ægri, rosaceo caput ipsum cum aceto irrigandum erit, in syncope præsertim, & circa frontem, & tempora. Quod si adhuc affectio perseuerauerit, neque prædictis cesserit, præsertim si ex vaporibus calidioribus per arterias sursum elatis prædictæ affectiones fiant, arteriæ ipsæ iuxta tempora sitæ supra aures incidendæ sunt, non modo Galeni tertio de locis affectis præcepto, verumetiam Pauli, & Aëtij: quarum incisionis modum addisces ex Paulo libro sexto cap. 4. Quanquam, ut Galen. asserit, non omnes huius auxilij beneficio curati fuerint: tum propterea quod per altiores arterias, quæ ad cerebrum ex ipsius basi per retiformem plexum ascendunt, vaporosus, calidusque spiritus in rrim elabitur, ac cerebrum implet, tum etiam quod spiritus flatuosus poterit in æquali cerebri intemperie oriri: & proinde si prædictæ affectiones altero prædictorum modorum excitentur, nullam vtilitatem ex prædictarum arteriarum sectione ægri suscipiunt. Quare priusquam incidantur, summopere laborandum erit, ut exquisitè illud distinguatur. Inæqualis enim cerebri intemperies in contrarium alteranda erit, quemadmodum & consuetæ excretiones detentæ prouocandæ sunt, si earum retentio prædictarum affectionum causa sit, cruditates, ardores, ac ebrietates corrigendæ, si ex eisdem ortum duxerint. At si ex humoribus in vetriculo, præsertim eius ore cõtenis, vaporosus spiritus ad cerebrum delatus eas progignat, vomitu curari poterit ex anethi, & raphani decocto, in quo acetosus syrupus, aut oxy-

Purgatio.

Bile redundantia.

Si pituita redundarit, aut nigra bilis.

A purgatione, qua peragenda sint.

Incisio arteriarum iuxta tempora. Cap. 8.

Si per cõsensum fiant curatio.

mel

mel permisceatur; tepidumque potissimum à cibo assumatur. Quod si non suffecerit, conducet etiam eos purgare ex picra Galeni, aut stomachicis pilulis, myrobalarum citrinarum, aut chebularum decocto, & nianna Calabrig, seu syrupo ex pluribus infus, rosarum rubeorum, pro ratione diuersitatis vitiosi succi redundantis. Similiter si in aliis corporis partibus redundarint, easdem inspiciendo, ex eisdem quoque redundantes succi purgandi erunt, caput ipsum non despiciendo, imo ipsum semper roborare oportet, cum dictæ affectiones ad cerebrum pertineant, licet per alterius partis consensum ipsum afficiatur, ut patet tertio de locis affect. & propterea vertigines cito emendabis, ut inquit Marcellus in suo de medic. lib. cap. 3. si betæ nigræ succo tempora perlinas: insuper efficacissimum remedium esse ad abolendam eam, si abrotonum tritum in vini portione tepidum bibatur: vel cum oxymelle non acri accipiat. Et hæc simul de vertiginis, & tenebrosæ vertiginis curatione dicta sufficiant, cum non nisi ad inuicem ratione maioris, & minoris differant, ut iam diximus.

Loco citato.

Ἐπιληψία. De Epilepsia, seu morbo Comitiali.
Capitulum XVIIII.

V M proxima sit (Galeni auctoritate) vertigo ei affectioni, quam Græci ἐπιληψία dicunt, non ab re de ea hic tractandum duxi. Consueuerunt quoque eundem affectum (ut ex Tralliani verbis liquet) non modo ἐπιληψία, hoc est, supra comprehensionem nuncupare, nam supernæ partes in eo comprehenduntur, sensusque detinentur, verum etiam quidam hunc eundem affectum, ἐπιληψία, hoc est, sacrum morbum: sacrum etenim, & honoratum est cerebrum, quod in eo afficitur: alij verò, eo quod validius, & contumax ad amouendum sit, ἑρκυλεον νόσημα, hoc est, herculeum morbum appellarunt: quemadmodum Galenus libro sexto de morbis vulgaribus testatur. Hippocrates autem puerilem morbum appellare consuevit, ut libro de aëre, regionibus, & aquis, Galeno testante, patet. Quidam etiam falsa opinione decepti sacrum morbum nominauerunt. Celsus verò cap. 23. tertij lib. maiorem morbum, seu comitiale ipsum nominat, eò quod laborantes in comitiis manifestabantur, interrumpebanturque ea, quo die aliquis concidisset: alij etiam aliter nominauerunt, ut idem Trallianus testatur. Sed quoniã parum nostro conueniunt instituto, propterea cuncta ea scribere non oportet: satis etenim erit quoquomodo nominetur, quod eius essentia, seu substantia non te fugiat. namque ut testatur Galenus tertio de locis affectis, conuulsio est omnium corporis partium, non perpetua, sed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis, ac sensuum oblatio: quam sententiam secutus est Paulus cap. 13. libri tertij, cum dixit, quod epilepsia totius corporis conuulsio exiit cum principum operationum lætione. Differt igitur ab emprosthotono, opisthotono, atque tetano, quæ differentia sunt verè conuulsionis, quoniam in iam dictis perpetua, in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulsio accidit. Insuper quia in vera conuulsione nullum sit principibus functionibus nocuum, in morbo autem comitiali non modo functiones principes, verum & sensibiles operationes suscipiunt detrimentum, quemadmodum scriptum reliquit Galenus eodem libro tertio de locis affectis, & libro de differentiis symptomatum. Cæterum quod cerebrum in hac affectione lædatur, liquidò constat ex Galeno libro primo de causis symptomatum, & tertio de locis affectis, quo loco dicebat, Ex his igitur omnibus planè constat in cerebro hanc affectionem consistere. Insuper ex Aëtio, qui in omnibus comitialibus morbis cerebrum affectum esse inquit: & Trallianus capitis vitium esse asserit: nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quod si prædictorum auctoritates non suffecerint, ex propriis cerebri functionibus legis, cum principibus, tum motricibus, & sensibilibus, ut patet ex iam

Trall. lib. 1. cap. 15.

6. de morbis vulgar. com. mentario 6. comm. ult.

Cap. 7. Morbus comitialis quid sit. Quibus à conuulsione, & differentia differat. Que pars in eo afficitur. 3. de loc. aff. cap. 7. De differet. symp. cap. 3. 1. de causis symp. cap. 8. 3. de loc. aff. cap. 7. Aëtii lib. 6. cap. 13.

iam dicta eius definitione, illud patere poterit (& si plures sint eius differentie, ut dicemus.) Namque in omnibus commune est, quod cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de locis affect. & Aëtio, qui in hoc ipsum sectatur. Verum nunquid cerebrum ipsum, ut similis pars; an ut instrumentalis noxâ suscipiat: non dum liquet. quamuis si quis Hippocratis verba sexto de morbis vulgaribus ritè contemplerit, dum dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici: percipiet utique, ut instrumentalem partem, hoc est, secundum ventres, & non tanquam similem affectum esse. & si nec Galenus illud indeterminatum reliquerit: nam tertio de locis affectis dicebat. Igitur ut crassius peritæ succus, ita hic quoque, de melancholico verba faciens, comitiale morbum solet efficere, ubi in meatibus ventriculorum cerebri continetur, siue is medius sit, siue postremus: & secundo de causis symptomatum, sub his verbis idem confirmavit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius cerebri acuatæ multitudinem accidere videntur: & illud ratione comprobans subdebat, Proinde horum symptomatum generatio, tum solutio subitaria est, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam potest: & eodem tertio de locis affectis hoc idem approbans, hæc verba conscripsit. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse declarat: & paulò infra subdebat, Sed à crasso semper humore hanc affectionem induci argumento est, quod & subito fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso, viscosoque humore fieri constat. Afficitur igitur cerebrum, non ut similis pars, sed ut instrumentaria, quoniam secundum eius ventres in morbo comitiali, ut liquidò ex iam dictis patere potest: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur, ut quarto de locis affectis liquet. Si quis autem altius inuestigare velit num anteriores cerebri ventriculi, medius, seu postremus in comitiali morbo afficiatur, pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, ut medicorum vulgus refert, sed medium, aut postremum affici. Air namque Galenus tertio de locis affectis, crassum pituitæ succum, aut melancholicum comitiale morbum efficit, ubi in ventriculorum meatibus retineantur, siue is medius sit, siue postremus. igitur aut medius, aut postremus ventriculus, & non anteriores ex eius sententia afficiuntur. Adhæc si impediente crasso humore animale spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quominus possit exire, iam dicta affectio oritur, eodem Galeno auctore: isque animalis spiritus proprium ipsius animæ instrumentum sit, tum in sensibilibus actionibus, tum in his, quæ à consilio & voluntate procedunt, perficiendis: qui videlicet in ipsius cerebri ventriculis medio, maximèque postremo, continetur: quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum esse, & non anteriores præparatamque, ac conficiunt ipsi cerebro animale spiritum, & non confectum, ac præparatum continent, veluti postremus, & medius, duo anteriores ventriculi, ut patet octauo de vsu partium: & quamuis simul veluti ductus quidam sint, ac canales ad superfluum effluxionem accommodati ad infernas perforationes in naves, alioquin animal, eodem Galeno teste præcitato libro octauo de vsu partium, apoplexiis frequenter prehenderetur, nisi viam quandam horum excrementorum, quæ sæpè excipiunt, effluxui accommodam natura præparasset: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quod oblatio eisdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri possit. Cum neque apoplexia ex affectione ipsorum duntaxat generari posset, nisi & medio, ac postremo ventriculo communicaretur affectio. opus namque est in vtrisque affectibus, ut tam anterior cerebri pars, quam posterior afficiatur, ut patet quarto de locis affectis: propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cavitatibus, nisi impartiantur medio,

3. de lo. aff. cap. 7. Quis præter naturam afficitur.

Cap. 10.

Cap. 7.

Cap. 2. In quibus cerebri ventriculis hæc læsio fiat. Cap. 7.

Cap. 10.

Cap. 6.

Cap. 2. Quis præter naturam afficitur.

2. de causis
sympt. c. ult.
3. de loc. aff.
cap. 7.

Loco citato.

Loco citato.

Cap. 3.

In quo ge-
nere sympto-
matum re-
ponitur.
Cap. 7.

De differē.

sympt. cap. 3.
3. de loc. aff.
cap. 7.

Signa, que
ipsum præce-
dunt.

Eiusdem ma-
gnitudinis signa.

Cur oris spu-
ma peculiari-
re sit signum
morbi comi-
tialis.

medio, aut postremo, seu medio, & postremo ventriculis, nec epilepsia, nec apoplexia, iuxta Galeni sententiam, generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus sit in Galeni doctrina, vel symptoma, haud difficulter ex eiusdem verbis percipi poterit. Nam quòd morbus similis non sit, patet tum secundo de causis symptomatum, tum tertio de locis affectis, cum allerit, non vt partem similem, sed vt instrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum causa aliqua comitalem morbum generat: sed vbi ei nocet, veluti parti instrumentaria: neque enim adeò esset subitanea eius tam generatio, quam solutio. At quòd nec morbus sit in compositione, vt quidam falsò sentiunt, & si cerebrum tanquam instrumentum lædatur, ex eodem Galeno liquet præallegatis locis: dicebat nanque tertio de locis affectis, quòd velox discussio huius affectionis, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem hunc maxime affectum peperisse declarat, & paulò infra subdebat, quòd impediendo humore animale spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quo minus valeat exire, eadem exorirebatur affectio, & secundo de causis symptomatum, morbum comitalem ob pituita in ventriculis cerebri acervata multitudinem accidere. Sequitur ergo, vt ex prædictis constat Galeni verbis, comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obstructionem, quæ est morbus in via, & non est ipsa obstructio prædictarum cavitatum morbus comitialis, velut quidam, licet falsò, asserere ausi sunt, nec insuper in alio genere morborum in compositione connumerari poterit, aut in continuitatis solutione: cum nec illud imaginari queat aliquis, & Gal. vbi que locorum fateatur, affectum hunc præsertim per essentiam genitum perpetuò ad obstructionem consequi. Erit igitur connumerandus in symptomatum aliquo genere: quamvis à Cello tanquam vetustissimo auctore, vt qui nullam fecerit inter symptoma, & morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim symptomatum numero à Galeno libro de differentiis symptomatum connumeratur: nam cum deprauati motus symptomatum meminerit, sic ad verbum ait. Si verò non solum totum corpus conuellitur, sed principum quoque functionum prohibitio fiat, symptoma tale epilepsia nuncupatur. In genere ergo noxæ functionum symptoma existit, non tamen naturalium, sed animalium: quæ cum in triplici sint differentia, in cunctis per morbum comitalem noxa existit. Nanque cum de genere sit conuulsio, eodem Galeno teste tertio de locis affectis, erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Insuper cum is, qui sic laborat, neque audiat, neque vllò sensu quippiam percipiat, vt idem Galenus eodem loco testatur, erunt quoque in eo affectu sensibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cum ratio simul cum memoria oblata sit, cohibetæq; sint principes functiones omnes, vt idem Galenus libro de differentiis symptomatum, & tertio de locis affect. scriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc symptomate cunctas animales functiones oblatas esse: verum motricem facultatem deprauatæ; principes autem, & sensibiles ablatæ. Præcedit hoc vitium (Paulo auctore) corporis, animique status minimè arbitrarius, tristitia, & eorum quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ insomniorum imagines. Capitis dolor, eiusque repletio continua, ob iracundiam maxime, pallor faciei, & inordinatus linguæ motus. Nonnulli verò ipsam quoque mordent. Quamprimum autem malum hoc inuaserit, vt idem Paulus testatur, ægri concidunt, conuellunturq; stertunt, ac interdum impotens quædam vox eis suborsitur, minimè aliquid significans. Verum peculiaris admodum eiusdem vitij nota est oris spuma, cum alia communiter aliis quoq; morbis euenire possint. Non desunt etiam quibus vrina, & stercus præter voluntatem exernatur, nonnullis & genitura. Celsus autem dixit eiusdem mali indicia esse, quòd homo subito concidit, ex ore spumæ mouentur: deinde interposito tempore ad se redit: & per se ipsum consurgit. At non ab re admodum peculiare indicium est huius affectionis oris spuma. Nam cum eiusdem generatio ex dua

ex duarum substantiarum mixtione conficiatur, tanquam ex materia, altera spiritiosa videlicet, & altera humida, Galeno teste commento aphor. 43. libri secundi, & 30. septimi lib. earum autem mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis, fit. quem cōfractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis, vel vtriusque, vel alterius duntaxat substantiæ, nonnunquam verò fortis calor operatur: interim autem & ambæ concurrunt non ab re in ipsis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore, sed propter motus vehementiam, ac inæqualitatem, & violentiam, quæ propter conuulsionem in eis fiunt, spuma generari consuevit: quemadmodum idem Gale. commen. eiusdem aphorif. 43. testatur: potissimum cum in eisdem corporibus iam dictæ duæ substantiæ reperiantur, spiritiosa scilicet, & humida. id quod nec in vertigine (cum non adeò violentus fiat motus) euenire consuevit, neque in apoplexia, cum non modo vehemens motus, imo neque vllus in ipsa appareat. Hippocrates verò libro de morbo sacro reddens causam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cum enim spiritus non ingrediatur in ipsum, spumescit, & ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliam tradidit causam. Relinquitur propterea, vt ipsius comitialis morbi sit peculiaris nota oris spuma. Verum quoniam non vno tantummodo is generationem habet, capite videlicet primario laborante, sed duobus adhuc aliis modis oriri potest, ita vt tres sint eius differentia: quanquam omnibus commune sit, quòd cerebrum afficiatur: quarum vna est, consistente in ipso cerebro affectu primò, & per se, id quod pluribus epilepticis euenire consuevit. Altera est cum cerebrum ipsum ventriculo, & præsertim ori eius consentit. Tertia verò morbi comitialis species, seu differentia, quanquam ea raro fiat, cum videlicet à parte aliqua inceperit affectus; qui deinde ægro etiam sentiente, ad cerebrum vsque ascendat, velut Gal. tertio de locis affectis scriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aëtius sectati sunt. Hac de re quibus indicij quælibet earum dignoscenda sit, ac ab aliis discernenda, operæ pretium erit declarare. Qui primario capitis affectu comitali morbo laborant, hoc modo argui poterunt, nanq; vt testatur Trallianus, capite grauantur, oculi obscurantur, & caligant, tardèque sentiunt: vehemens quoque in his conuulsio apparebit, vt patet tertio de locis affect. At quibus à stomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipsius percipitur, & turbatio quædam, & erosio. Item morbi accessionem tum potius ægri sentiunt, irritanturque cum tardè ipsos cibum sumere, aut nullum contingit, Tralliano & Paulo testibus: quæ admodum Galeno auctore quinto de locis affectis, cuidam grammatico iuueni eueniebat; qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut in ediam sustineret, aut irasceret, morbo comitali corripiebatur, ortum ducente ex ipso ore ventriculi primario affecto, vt pote quòd facile sentiret, & deinde per consensum cerebro oblato. At si ob aliam quampiam particulam morbo comitali laborant, distributionem mali ex eadem parte primario affecta ad superiora, hoc est, ad cerebrum fieri manifestò percipiunt, prædicuntq; id quod futurum ipsis est, cum distributio vitij ad cerebrum vergere incipit, siue qualitas quædam sit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum ascendat, aut spiritalis quædam substantia transfatur. His etiam accedit, vt sine vehementi conuulsione concidant, sed veluti saliendo per intervalla concuti videntur: quanquam & id commune etiam sit his, qui à stomacho comitali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primò Gal. vidit, cum adolescens adhuc esset, in puero, qui tertio mdecimum ætatis annum agebat, narante puero ipso dispositionem ipsam à crure initium capere, mox illinc recta ascendere per femur, lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret. quod cum primò rangeret ipsam haudquam sibi constare dicebat. Verum quale esset id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer, nihil habuit, quod responderet. Alius tamen adolescens men-

Tres comi-
tialis morbi
differentia.

3. de loc. aff.
cetero loco.

Quibus in-
dicij quæli-
bet earum di-
gnoscatur,
ac ab alijs
discernatur.
3. de loc. aff.
cap. 7.

Galeni histo-
ria 5. de loc.
affe. cap. 6.

Alter a Ga-
leni histo-
ria.

Cap. 7. tis compos, qui satis poterat, & sentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidam quandam auram esse, id quod ascendebat, ut patet tertio de locis affectis. Tale etiam quiddam contingit in his, qui à scorpio, aut aliqua alia venenum ei aculante bestia icti sunt. Cæterum cum symptoma sit comitialis morbus, ad morbumque in cavitatem, seu in via consequatur, eius causa inuestiganda erit: quæ à Gale. quoniam subito fit, ac soluitur confestim hæc affectio, quod nulla alia esse poterit quam crassus, lentusque humor tertio de locis affectis adstruitur. Nam subitariam meatuum obstructionem (ut ipse refert) à crasso, viscidoque humore fieri constat. Atqui cum crassi humores in duplici prima differentia reperiantur, pituitosi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum est, quod velut crassus pituitæ succus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitalem morbum solet efficere: id quod confirmavit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitosum, modò melancholicum causam esse. Tenuis namque humor, calidusque existens haud ita subito obstructionem gignere valet, sed longo forsan tempore auctus obstruere possit, non tamen morbum comitalem progignere, qui subito fit, confestimque soluitur. Ij igitur succi sunt, qui cerebri meatus obstruentes, impediensque animalem spiritum, qui in eisdem cerebri ventriculis continetur, quominus possit exire, morbi comitialis auctores sunt. Verum nunquid vnus, vel alter in causa sit, ne sermo proteletur, percipere poteris ex his, quæ diximus indicis succi melancholici cap. de melancholia, & pituitæ, cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de causis morbi comitialis primariò affecto cerebro. At si per consensum fiat, sicut diuersus est generationis modus, ita diuersæ eius causæ esse poterunt, quæ vbi ad cerebrum ascenderint, ipsum affligentes morbi comitialis auctores sunt. Sed mox non iniuria queret aliquis, nunquid conuulsio comitialis dici possit de repletionem, an de inanitione? cum ab Hippocrate decretum sit aphorif. 39. sexti libri, eam vel ab vna, vel ab altera causa gigni posse: eadem sententia quoque confirmata est à Galeno tertio de locis affectis: cui responsum volo ex Galeni verbis, commento aphorif. 70. quinti libri, eam esse ex repletionem: dicebat namque conuulsionem ex euacuatione factam acutissimam esse, ac perniciosissimam, eam verò, quæ ex repletionem neruorum partium fit, qualis in morbo comitiali, neque acutissimam, neque similiter periculosam esse. Conuulsionem igitur Galenus in his verbis in morbo comitiali factam connumerat inter eas, quæ ex repletionem neruorum partium sunt. Verum adhuc inficias ibit, hoc veritatem fortè habere posse in morbo comitiali per essentiam orto, at in eo, qui per consensum euenit, siue à ventriculi ore, siue ab aliis quibusdam partibus, haudquaquam veritatem habebit: cum nulla repletio partium neruorum in prædictis percipiatur, neque cerebri cavitates obstruantur, cum in eis humor crassus, ac viscidus non comprehendatur, veluti in morbo comitiali per essentiam genito, primariò ipso cerebro affecto. Atqui dicemus nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuulsionem fieri, neruorum principio seipsum quatiente, quò excutiat id quod noxium est, ut tertio de locis affectis liquet, quocumque modo ipse excitetur, verum si primariò affecto cerebro exoriatur conuulsio, haud absimilis est eis, quæ à spinali medulla principium habent, conuulsionibus, irrigata explantatione ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur, vniuscuiusque nerui: quem admodum idemmet Galenus testatur eodem tertio de locis affectis, & sexto de morbis vulgaribus illud idem confirmavit, cum dixit, Causa autem morbi comitialis (intelligens de eo, qui per essentiam ortus est) crassus & frigidus est succus congregatus quidem in ventriculis cerebri, comprehendens autem & explantationes scilicet neruorum, & maximè primum principium spinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, conuulsionem hanc in numero earum esse, quæ ex plenitudine sunt: repleti sunt namque in ea cerebri ventriculi, irrigati, seu humectati neruorum exortus, ac spinalis medullæ principium: de qua etiam

Ad quem morbum sequatur hæc affectio. Quæ sit eius causa. Loco citato.

Nam morbi comitialis conuulsio fit de repletionem, vel inanitionem. 3. de loc. affe. cap. 6. Responso.

3. de loc. aff. cap. 7. 6. de morbis vulgaribus com. mentario 6. conuulsio.

etiam conuulsione eius verba intelligi debent commento aphorif. 70. quinti libri. Verum de ea conuulsione, quæ in morbis comitialibus per consensum affecto cerebro contingit, non absque ratione hæsitandum erit, num de repletionem, aut de inanitionem dici debeat: namque in his quoque veluti saliendo per interualla concuti ægri videntur. At quòd neruorum principium, cerebrum videlicet, huiusmodi motu concutiatur, ut à se expellat quicquid fuerit, quod à parte primò affecta ad ipsum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de locis affectis. decretum reliquit, propter hoc ergo epilepticæ in his sunt conuulsiones. Sed si veritatem fateri velimus, ea neque de repletionem, neque de inanitionem dici poterit. Et si dixeris quamlibet conuulsionem, aut ex plenitudine, vel euacuationem fieri, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam, respondimus nos illud veritatem habere in his, quæ per essentiam sunt, conuulsionibus, & non in his, quæ per consensum, ex Galeni doctrina commento aphorif. 70. quinti libri. Namque in his similibus aliquis motus cerebro euenit, qualis stomacho interdum à re quapiam molesto accidere solet: quippe cum à ciborum mole grauatatur, aut vbi corruptis cibis morfu infestatur, tunc namque singultu affici conspiciuntur. sic etiam & cerebrum idem pati existimandum erit, cum aliquod à parte primò affecta ad ipsum affertur: quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima est. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per consensum genitus, velut & is, qui primariò affecto cerebro fit, ad morbum in via seu in cavitatem sequatur? Cui responsum volo, eum quoque ad morbum in via, seu in cavitatem insequi: nam licet humor crassus in cerebri ventriculis spiritus meatum obstruens non comprehendatur veluti in morbo comitiali per essentiam genito, constringuntur tamen in hac affectione spiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cum primum cerebrum ipsum concutitur, ut à se expellat quodcumque fuerit id, quod contristat, atqui cavitates partium non modò læduntur, aut pereunt, eis obstructis, constipatis, coalescentibus, aut in sese residentibus: verum etiam constringuntur, iuxta Galeni decreta libro de causis morborum. Ad morbum igitur in via semper comitialis morbus consequitur, impedito animali spiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire possit. Neque ab ariditate, seu vacuationem ortum ducere potest, quemadmodum Galenus scriptum reliquit eodem tertio de locis affectis. id quod probauit ex eo, quòd subito fit, & confestim soluitur: etenim breui tempore fieri non possit, ut vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana ad tantam perueniret ariditatem, ut corio simile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui sic laborant, sensus, & functiones principes confestim detinentur. Occupat autem hoc vitij genus maximè pueros, eosque adhuc paruulos. deinde adolecentes, & iuuenes, minimè verò senes, & decrepitos (Paulo teste) cuius sententiæ subscribit Cælius Aurelianus lib. primo cap. 4. & propterea (ni fallor) Hippocrates *παιδῶν νόσους*, hoc est, puerilem morbum consuevit appellare. habetur hic affectus vnus ex longis affectibus, ut fatetur Trallianus: qui excellentem diligentiam, studiumque requirit: etsi per initia neglectus fuerit, frequenter ij, qui eo detinentur, commoriuntur: id quod Paulus confirmavit, dum asseruit quòd plerisque hic affectus longus esse solet, nisi crebris, & vehementissimis accessibus, vel acutissimus affectus statim iugulet. Nam si non pubertate, vel menstruorum initio, aut puerperio solutus fuerit, vel si post hoc tempus remanserit, sæpè vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam medici curationem fuerit affectus. Celsus quoque testatur hunc morbum comitalem sæpius viros, quam feminas occupare, ac solet quidem etiam longus esse vsque ad mortis diem, & vitæ non periculofus: interdum tamen cum recens est, hominem consumit: & sæpè eum, si remedia non sustulerunt, in pueris, venteris, in puellis, menstruorum initium tollit. Magnæ siquidem sunt corporis mutationes in pubertate, in feminis maximè, propter menstruorum eruptionem. Quare siqui morbi ne hac quidem

Quid sentendum sit de conuulsione morbi comitialis per consensum geniti.

17. n. 8

Cap. 7. Quod comitialis morbus semper ad morbum in via consequatur. Citato loco. Quod ab ariditate fieri nequeat. Prognostica.

ætate finiuntur, vsque ad longum tempus perdurare consueverunt, Galeno teste commento aphorismi 28. tertij libri, quanquam & ipsemet commento aphorismi septimi libri quinti scriptum reliquerit, certum esse, quod neque omnibus sanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, nisi & alia recte gesserint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphorif. 45. secundi libri dicebat, quod quicumque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & aphorismo septimo quinti libri, Quibuscunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuscunque autem vigesimo quinto, ferè commoriantur, & sexto de morbis vulgaribus ait, Infantium effulgescentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent, &c. Et insuper quod magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodem sexto de morbis vulgaribus scriptum reliquit. Aëtius verò testatur, quod licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea desperata est. Irruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cælius Aurelianus) sed magis verno: quo etiam tempore periculosior est, Hippocrate auctore lib. de sacro morbo. Insuper eodem loco scriptum reliquit, sacrum morbum inueteratum esse incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maxime accedente hyeme, libro de flatibus apud eundem Hippocratem legitur. Quod autem hoc vitio affectis extenuans victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potissimum Galeno, qui lib. de attenuante victus ratione scriptum reliquit, epilepsias paruas quidem, & etiamnum incipientes eam penitus sanare: inueteratas verò, ac consummatas iuuare non mediocriter. Vtilis est ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemadmodum & Paulo etiam visum est. Quapropter aer ad calidum, & siccum declinans eligendus erit, præsertim si ex pituitoso succo morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico succo, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in pascuis. Somnus quoque sit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autem omnino vident. Exercitia, & frictions profunt etiam capiti, post reliquas omnes corporis partes adhibita, Paulo teste. Alius quod lenis sit, & non astricta eis procurandum erit, vt ventris excrementa deiciantur, & non detineantur, quod si non sponte ea deiecerint, glandibus, aut clysteribus in eorum excretionem natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquam moderatus proficit) Ab animi perturbationibus cauere debent inmodicis: similiter & sollicitudines, negotia omnia, loci præcipitis conspectum, omniumque torrentium fugere oportet, Celso auctore: cibis conueniens sumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque sorbitiones, alique molles, & faciles cibi, neque caro, minimè que suilla, vt Celso visum est: quam sententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent, donec in totum morbus fuerit discussus, & præsertim suilla. Similiter etiam legumina, præcipue lenticula. Cum quo etiam conuenit Paulus, sed panis tribuendus est optimè fermentatus. Ex volatilibus verò interim carnes gustare poterant, gallinarum videlicet, phasianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac passerulorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teste, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyssopo, pulegio, serpillio, sampsocho, anetho, & aliis huiusmodi: capparorum frequenter esus mirificè prodest, Paulo teste. Ex oleis, intybum, caucalidem, gingidium, & decocta porra edant. A cepis, dauco, myrrio abstinendum: cum & caput repleant, comitialesque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter pisces erinaceum sumere per interualla: & alios quosdam, qui superfluitate vacent, vt merulam scorpium, aut scarum. Fructus verò cauere admodum salubre est: quanquam voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerendi sunt. Nucces, & palmulæ vitandæ sunt:

6. de morbis
vulgar. com-
mentario 1.
Text. 4.
Commentario
7. in fine.

Curatio.
Cap. 1.

Victus ra-
tio.

sunt: at pistacia, & vuas passas super cibum sumere possunt, præsertim quæ leuem astringendi vim habent. Coriandrum item si comedant, prohibet humores ascendere in caput, quod maximum adiutorium est, Plinio secundo auctore, libro quinto cap. 7. præsertim si præparatum sit eius semen. Vinum circundendum est, præcipue verustum, ac meracum, & copiosius sumptum, vt pote quod caput repleat: verum stomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ sunt) non ab re erit, mediocriter ipsum assumere. Sit autem album, & adstringens, optimè dilutum, vel aqua mulsa, seu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, pro potu vtantur. At si infans sit æger, vel etiam lac assumit, nihil molendum est, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, sicciorémque statum vergente, ac victu moderatiore, sua sponte plerumque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, aphorismo 45. secundi libri, & septimo quinti libri liquet. Discutitur nanque in eis humiditas cerebri ventriculos replens hac ratione, adeo vt solius victus infantium, & eorum, qui lacte nutriuntur, ratio sit habenda. Quo fit, vt iuuare nos, curamque habere oporteat, vt nutricis lac benignum sit, & recrementis liberum, vt Trallianus refert, si infans lactens sit. Fiet autem hoc, si eadem victus ratione vtatur nutrix, quam supra probauimus: hoc tamen seruato, quod non valde extenuantibus vtendum sit, ne plus vasa vteri aperientibus, plurimumque sanguinem mēstruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea sceniculo, anetho, & aniso, ac aliis viridibus vtantur, & non aridis, vt quæ magis sint acria. Verum præter victus rationem nutricis institutam, Possidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conscripsit infantibus ipsis, inter quæ puluis quidam capiti conspergendus ex cypero, adianto, & iride est. Insuper & illinitionem assiduam ex oleo anethino, irino, ac amaracino calidis laudauit: præcepitque eisdem mel despumatum ad delingendum dandum esse, & collo alligandam præoniæ radicem recentem, quæ semper stomachum contingat: cuius medicamenti auctor fuit Galenus sexto de simpl. medicamentorum facultatibus, cap. de præonia. Sed quoniam non his duntaxat infantulis, & lactentibus, sed ab lactatis, præter victus rationem vtiliter vtendi venia datur medicamentis: quemadmodum non semel duntaxat, imò sæpius experientia comprobauimus: propterea & ea, quibus vri consueui recensere non grauebor. Nanque & glandibus paruus ex muris stercore, agarico, sale gemmæ, & puluere hieræ simplicis, ac despumato melle vti poteris: nec minus & clysteriis ex gallinarum, seu pullorum iure, pauco sale, olei communis, seu amygdalarum dulcium ʒ. ij. mellis rosacei ʒ. j. trochiscati agarici ʒ. ij. aut hieræ picæ simplicis ʒ. iij. vel amobus simul compositis vtaris: præsertim si biennium transcenderit infans: lingendum quoque præbeto sæpius parum antidoti pliris archoticon, diambæ, seu diamoschu dulcis ʒ. j. & syrapi de infusione rosarum, seu mellis rosacei ʒ. j. vel ʒ. & β, simul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias, præsertim si triennium, aut quadriennium excesserit, cum eodem melle rosaceo, aut syrupo de infusione rosarum: necnon & puluerem capiti inspergendum describam, qui recit hyssoyi, & sampsochi sicci gra. iij. corticum thuris, mastiches ana gra. iij. picæ, florum stæchadis, macis, singulorum gra. ij. caryophyllorum, nucis moscatæ ana gra. j. rosarum rubearum siccarum ʒ. iij. terantur omnia, & fiat puluis, qui capiti circa coronalem commissuram inspergatur, aut ex eo paruuli sacculi parentur, & prædictæ capitis parti applicentur: non parum etiam conducit & infra scriptus puluisculus, si eis assumendus tribuatur: quo etiam quotidie vri consueui. Excipit autem manna thuris, mastiches gra. iij. nucis moscatæ, picæ, cinnamomi, singulorum gra. ij. hirundinis præparatæ ʒ. β. seminis, & radice præoniæ gra. ij. pulueris ossis cranei viri, si masculus, fœminæ, si fœmina fuerit, gra. v. feminum coriandrorum præparatorum, & sacchari candidi ana ʒ. ij. sacchari optimi lib. β. misceantur,

Victus ratio
pueris ser-
uanda.

Medicame-
torum ratio.

*Reliquis à
puitia me-
dicamento-
rum ratio ac-
cessione tē-
pore.*

*Curatio co-
mitem ab
accessione.*

Vene sectio.

*Lib. 6. de cu-
ran. rat. per
vene sectio.
cap. 19.*

Purgatio.

*Post purga-
tionem qui-
bus stilum
fit.*

& fiat puluis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina ex antidoto mithridatico, succo rutæ, ac pauco aceto illinantur: rutæque ipsa sæpius odoranda erit, ac sub cervicali subternenda. Interimque infra scripto suffumigio utitur. Recipe ladani 3.j. corticum thuris, mastiches, singulorum ʒ. j. rosarum rubearum ʒ. iij. fiat puluis: quo super prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter suffumigetur. Inungatur præterea spinalis medullæ principium ex oleo nardino, seu de nucē moscata cum oleo rosaceo, seu amygdalarū dulcium permisto. Qui verò post puerilem ætatem in hanc affectionem prolabantur in ipsa accessione conuulsæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligandæ sunt: atque ita continendæ, vt in rectum dirigantur. deinde distento ore, vomitus proritandus erit: quò humores ex stomacho extrahantur, pituitaque auferatur digitis, aut pennis oleo illitis, irino præsertim demissis. Insuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, sensum irritare: velut peucedano, cyrenaico succo, bitumine, aut cedrina pice. perseverante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, sale gemmæ, hiera, & despumato melle confecta. Extremæ partes fortiter vinciendæ sunt, ac confricandæ, confidenterque castoreum, succumve cyrenaicum cum aceto multo ori infundere licebit, Aetij præcepto. Acri in super post hæc clystere vtaris, præsertim ipsi reuocatis, decocto videlicet centaurij, calaminthæ, aristolochiæ, mercurialis, florū chamæmeli, & furfuris cum sale pauco: in quo ʒ. iij. vel iij. olei communis, seu anethini, mellis rosacei ʒ. ij. agarici ʒ. j. vel ʒ. j. & β. hieræ picræ simplicis ʒ. vij. & antidoti indi, seu benedictæ laxatiuæ ʒ. ij. vel iij. dissoluas. Deinde recuperatis viribus, per Galeni hieram, agarico trochiscato admisto, seu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur. huiusmodi sanè est recentis, & acuti comitialis morbi curatio. quòd si neque his cedat, verum adhuc permaneat, curandus iam, vt longus est, hos siquidem oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli & Aetij sententia, quibus etiam (si nihil impedierit) venam secare confert, non tamen cubiti, sed crurum potius, iuxta Galeni sententiam, libro de curandi ratione per venæ sectionem, ac Celsi cap. 23. lib. tertij, paululumque sanguinis mittere oportet, eodem Celsi auctore, iuxta talum, ex utroque crure venam incidens. Tempus autem erit adhibendæ venæ sectionis accessione transacta, aliis consentientibus, vt apud Cælium Aurelium legitur, quam etiam ex brachio faciendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu verò tutius curans, ex cruribus potius sanguinem detrahes. Intermissisque demum aliquot diebus, purgans medicamentum exhibendum erit, redundante tamen succo prius præparato: qui si pituita fuerit, ex melle rosaceo, oxymelite simplici, aut scillino, seu syrupo de stæchade, aut hyssopi, in aqua multa decocto, seu aliis huiusmodi præparari poterit. Succo autem melancholico redundante, syrupus de fumaria tribuatur, vel ex lupulis, seu epithymo, aut senæ, seu epithymi in aqua multa decoctum, aut alius huiusmodi similis, cum quibus semper radicis pæoniæ decoctum commisceri poterit. Postea verò non semel duntaxat, sed bis, ter, & sæpius (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ægri purgandi sunt: cauendæque erit exquisitissima in vnica vice euacuatio. Qua de re redundante pituita pilulis cocchiis, aureis, sine quibus, aut de agarico ægrum purgabis, à quibus per duas ferè horas ʒ. iij. vel ij. syrups ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum exhibeas. At si à nigra bile hæc passio excitata fuerit, à prædictis hunc humorem præparantibus, quæ eundem purgare possunt, tribuas, nempe ʒ. j. aut ʒ. iij. ex pilulis arabicis, aut de lapide lazuli, vel de lapide armeno, seu tantundem pulueris senæ, vel epithymi cum ʒ. ij. aut ʒ. j. pulueris hieræ simplicis Galeni, catapotia conficias. à quibus per iam dictum spatium ʒ. ij. vel iij. syrups domini Augustini, aut prædicti syrups ex pluribus infusionibus rosarum absorbere poterit æger. Vbi verò sufficienter purgati fuerint, ægros ipsos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas post tres dies cum scarificatione (si opus fuerit) scapulis asfigere, seu in occip

occipito: & sequenti die cataplasma capiti adhibeas, ex pane cocto cum aqua multa, cum amygdalis amaris contrito, aut serpillio, aut calamintha, aut mentha, seu ruta, idque per triduum continuandum erit, ex Aetij, & Pauli sententia. Postea radendum est caput, & liniendum peucedani succo in aceto diluto, vel spondylium, seu serpillum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illinatur, inde medicamentis vtique, quæ sternutamenta citant, hellebori videlicet, castorij, seu piperis puluere naribus iniecto: aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei, in qua sampuchus, aut amaracus, serpillum, calamintha, seu ruta fuerint decocta, & adiecto betæ succo, iridis, aut cyclamini: nec minus vtilis sunt & maniles pastilli, qui per os pituitam educant, ex hyssopo, pulegio, pipere, castoreo, chia mastichæ, pice, vna passa, & cera confecti, vel aliis huiusmodi superius descriptis vtique: inungaturque spinæ initium ex oleo costino, nardino, hyperici, de castoreo, aut de nucē moscata. Quòd si neque his cessit malum, sinapismum capiti adhibe, eorundem Aetij, & Pauli decreto, aut ferro candente in occipito, & infra, quo loco summa vertebra cum capite committitur, aduras, iuxta Cornelij Celsi sententiam: inuras autem duobus locis iam dictis, vt ipse refert: vt per ea perniciosus humor euadat, quòd si in duobus locis inuentionem non perferant, saltem in vno ferro candente aduras, quo videlicet summa vertebra cum capite admittitur. Assumere autem castoreum cum aqua multa, summopere à Paulo laudatur: & oxymel scillinum quotidie potum. Acrius verò (Dioscoridis auctoritate) rutæ syluestris semen cum aqua potum commendat, aut spondylium eodem modo, & loti arboris ramentorum cremorem, aut foliorum quinque folij ʒ. j. quotidie potam. Vel si ad dies quinque, aut plures duorum cochleariorum mensuram ramentorum eboris, singulis diebus, cum aqua multa assumatur. Similiter si æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis erui magnitudine, aqua dissoluto: & si leporinum non adest, hædino vtatur. Assumptionem autem leporini coaguli cum aceto ebibiti, tanquam valde vtilem morbo comitiali laborantibus Galenus 10. de simplic. medic. facult. summopere commendauit: confert etiam mustellæ hepar sine felle assum, si cum aqua ʒ. iij. dabis bibere, vt ait Pli. secundus libri tertij, cap. 10. Ex compositis antidotum diambæ, diamoschu dulcis, mithridatum, ac theriacam exhibere poteris. Sunt in super medicamenta quædam, quæ proprietate quadam, ac tota substantia huic malo aduersantur: quæ quoniam copiose à medicis conscripta sunt, consulo prætermisi, velut quædam quoque sunt, quæ comitalem morbum arguunt, & eo affectos collabi faciunt suffita, vt bitumen, lapis gagates, cornu caprillum, & caprini hepatis assati odor, siue ipsum etiam hepar comestum, iuxta Pauli, & Aetij sententiam. Reliquum est, vt per consensum geniti morbi comitialis curam præcipiamus. Nam si ventriculo primario affecto fiat, oportet ægro præcipere, vt bonæ concoctionis studiosus sit, eamque accuratè ei procurare, Galeno auctore, quinto de locis affectis, quem sectati sunt Aetius, & Paulus, ita vt ex facili æger concoquat. Proinde panis optimè præparatus circa tertiam, vel quartam horam diei exhibeatur, solus si non siciat: si verò sici crucietur, ex vino madidum albo, atque modicè astringente: nam huiusmodi vinum (eodem Galeno teste) vt ventriculum robustum efficit, ita naudquaquam tentat caput: id quod facere solent ea, quæ vehementes vires obtinent. Dare quoque expedit, singulis annis bis, aut etiam ter medicamentum amarum ex aloë: totum namque ventrem purgat, virèsq; reparat: quo curationis modo iuuenem quendam grammaticum à prædicto affectu Galenus liberauit. Propterea non ab re & alij simili modo affecti curabuntur: præsertim si in eis flaua bilis circa ventriculum decumbat. At si pituitosum coaceruat ventriculus humorem, atque hinc caput malè simul afficiat, & morbum comitalem inducat, prospiciendum est eis, post prædicti succi preparationem, coctionem, & purgationem: quæ non picra tantum, sed & agarico solo, aut cum ea milto, persicis) vt os ventriculi ab extra etiam

*Cap. de coagulo.
Que à proprietate morbum comitalem excitant.*

Cura morbi comitialis per consensum geniti. 5. de lo. affe. cap. 6.

4. de loc. aff. cap. 7. 5. de loc. aff. cap. 1. 6. de loc. aff. cap. 4. Cap. 10.

vita, & vitam à spiratione separari non posse cuilibet pro comperto habeatur, adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere sit impossibile, vt Galenus scriptum reliquit) tunc igitur cum ita prohibeatur respiratio, vt ad sensum ægri non spirare videantur, maxima, & acutissima erit apoplexia, eodem Galeno teste, commento aphor. 42. 2. lib. quamuis viuere etiam possint animalia quædam, & si nihil omnino spirent; vt cap. de vteri suffocatione dicemus. At si qui apoplectici spirant quidem, sed magna cum vi, fortis adest ipsis apoplexia, adeò vt Galeno 3. de locis affectis, asserat omnium apoplecticorum pessimam putandam esse spirationem, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur: quando videlicet ad sensum spirat: nam si ipsis ea prohibeatur (vt diximus) omnium erit acutissima, ac maxima apoplexia: cum verò respirant, verum eo modo, quo diximus, fortis adest istis quoque apoplexia, & inter omnes alias, præter iam dictam, pessima. Verù minus fortis adest illis, qui neque intentum, neque violentum, inæquale tamen, atque inordinatum, ac præterea intermittentem habent anhelitum: velut si in aliquibus aliquem seruat ordinem ipsa respiratio, quamuis quodammodo spirandi facultas læsa sit, debilior siquidem existit hæc apoplexia: & si omnia fiant, quæ sunt necessaria, vt patet eodem commento aphorif. 42. 2. libri fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni sententiam, apoplexiæ differentia connumerari possunt, vt ex iam dictis eiusdem Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates præallegato aphor. 42. duas tantum meminerit, quæ inter se ratione maioris, vel minoris noxæ ipsius respirationis discrepant. Quapropter eodem tertio de locis affect. dicebat Galenus, Discernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, & noxæ, quam inspirationi infert, vehementia: cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum verò paulum impedimenti est, paruum in cerebro noxam esse conicere oportet. Et insuper eodem 3. lib. de loc. affe. asserit. Porro in omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine conicere oportet. Sed non ab re mox quispiam à nobis quaeret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ respirationis potius, quàm ex aliarum animalium functionum læsione vehementi, magnitudinem voluerit apoplexiæ significare: cum & functiones omnes animales in ea oblæsa sint, vt dictum est. At qui respondebimus nos respirationem ipsam in numero earum actionum, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, esse, iuxta eiusdem Galeni sententiam secundo de motu musculorum. Quapropter musculorum munus est: eamque si libera fuerit, solum seipsum transuersum, modo valeant vires, efficere solet: vbi vero ipsum ob infirmitatem spirandi munus perficere non valet, tunc intercostalium musculorum concurrat auxilium: & si maiori egeat animal respiratione; thoracis musculi omnes superni, ad spirandi actionem requiruntur, vt liquet quarto de locis affectis, verum cum opera quæ voluntatio motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libro 2. de motu musculorum, nam alia penitus libera sunt, alia verò affectibus corporis seruiunt: priora itaque perpetuo absque impedimento à nobis fiunt: posteriora verò non perpetuo, sed in tempore quodam, & cum mensura: opus respirationis iuxta eiusdem Galeni sententiam, non sub prima continetur differentia, sed sub secunda. Nam licet voluntatis sit opus, & spòte ab anima fiat, penitus ipsam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum: quemadmodum declarauit seruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortè sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respirationeque cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, postea verò paulum voluntatus, hoc pacto mortuus est. Licet tamen nobis vsquequaue respirationem cohibere, quoad maximè necessitas vrgeat: periculum nanque esset, ne quis moreretur, nisi respirauerit: quo fit, vt ipsam penitus retinere arduum sit: neque enim omnes ad moriendum sunt procliuēs, etiam si infinitis malis confli-

Quod quatuor sint apoplexiæ differentie. Loco citato.

Cap. 7. Cur periculi magnitudinem Gal. in apoplexia voluerit significari ex noxæ respirationis.

Respiratio quis ac quilibet motus sit.

4. de lo. affe. cap. 7.

2. de motu mus. cap. 6.

Opera que voluntario sunt motus, sunt in duplici differentia. Serui barbari hystoria.

Etentur,

Etentur, iuxta eiusdem Galeni sententiam, eodem lib. de motu musculorum. Et propterea idem Galenus libro de vtilitate respirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem esse eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, sufficere possimus: ex quo manifestum est, ad nullam particularem actionem, sed ad ipsam vitam eam referre, atque necessariam esse, & propterea si ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris symmetria, potissimum cordis, animalisque spiritus nutritur, vt patet eodem lib. de vtil. resp. ac sexcentis aliis in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maximè esse necessariam: nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, seu actionem priuatam esse dicemus, sed vita priuari asserimus; cum vita citra respirationem, & respiratio sine vita esse non possit: hinc patet, quod & si cunctæ animales functiones in apoplexiis oblædantur, ipsa tamen respiratio, cum adeo maximè necessaria sit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipsa de vitæ animalis conseruatione, imò & ipsius spirationis maximus vsus neruorum facultatem ac operationem excitat. Probauit & illud signo Galenus sumpto ex somno, tum tertio; tum quinto de locis affectis, nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, sed omnes ferè musculorum actiones in eis exoluantur (sola autem respiratio seruat, quæ musculorum thoracem mouentium munus est) sensusque quodammodo expertes sint: nam neque ipsa anima dormientium omnino quiescit, vt patet eodem lib. 2. de motu musculorum, sed intermissionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta quies dicitur: & propterea non penitus sensus expertes sunt, neque omnino à voluntario motu cessant dormientes, sic non in apoplexia duntaxat, sed in omnibus soporosis affectibus, quanquam neque sentiat corpus, neque moueatur, sola tamen respiratio seruat, alias nec ipsum animal viueret, hoc autem fit propter eiusdem respirationis vtilitatem, vt idem Galenus testatur eodem commento aphor. 42. secundi lib. quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hanc causam mirandum non erit, quomodo omnibus aliis musculis motu carentibus in apoplexiis, illi qui thoracem attollunt, quauis difficulter moueantur, tamen plerumque, imò magna ex parte, vt ipse inquit, musculi omnes in apoplexiis operantur thoracem mouentes, & si raro prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitiis, vbi anhelitus plurimus est necessarius: quanquam in apoplexiis non ob id, quòd auctus fuerit vsus respirationis, quem duplicem esse diximus: sed quia vis ipsa est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: cum si non operarentur, cordis quoque temperamentum solueretur, & animalis ipsius necessario sequeretur interitus. Semper enim mors ad modicas sequitur cordis intemperantias, vt patet quinto de locis affectis, cum igitur apoplecticos mori contingat ob id, quòd spirare non possunt, vt tertio de locis affectis, liquet: non ab re Galenus ex eiusdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem conicere oportere decreuit. Nam ipsa ad sensum prohibita, periculosissima ac maxima erit apoplexia. At si magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit, & ipsa. Verum si inæqualis, & inordinata, ac intermittens spiratio fuerit, minus periculosa erit apoplexia: quæ admodum in quibus aliquem seruat ordinem, debilior existit, & si omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non potest defluere ad partes infra caput existentes. Paulus quoque in hoc, velut in reliquis Galenum sectatus capite 18. tertij libri, sic scriptum reliquit. Seruatur itaque in apoplecticeis modica quædam respiratio: quæ si permultum à naturali functione recesserit, maximum infert malum, si paululum, exiguum. Et quoniam earum generatio subitaria est, vt diximus, non in ipsius cerebri corpore principaliter impedimentum esse significatur, verum circa eiusdem cerebri ventriculos, eosque principes, vt ostensum est Galeni auctoritate, in quibus spiritus animalis continetur: quo veluti primo instrumento anima

2. de motu mus. lib. c. 6. De vtilitate resp. cap. 1.

Cap. 1. de sequenti lib.

Quod inter omnes alias junctures respiratio sit maxime necessaria. 3. de loc. aff. cap. 7. 5. de lo. affe. cap. 1. Cap. 4.

5. de lo. affe. cap. 1. 3. de loc. aff. cap. 10. Excluditur ex Gal. periculi magnitudo in apoplexiis & laesione respirationis. Sed quam excludit mortem sequatur.

vtitur

videtur ad animales functiones exercendas. Iccirco non alia ratione ipsi ventriculi afficiuntur, quam & in epilepsia afficiebantur: cum idem locus in utraque patitur, Galeno teste commento apho. 45. 2. lib. Quare aut ad obstructionem, aut ad constipationem, seu constructionem prædictorum ventriculorum succedit apoplexia, ad morbum inquam in via. Quapropter aut frigidus, aut crassus, seu viscidus succus eisdem ventriculos astatim opplendo, apoplexiæ causa erit: qui non modò pituitosus esse poterit, ut patet commento aphor. 42. lib. 2. & 2. de caus. sympt. verum etiam & melancholicus, quemadmodum testatur idem Galenus commento aphor. 56. 6. lib. quoniam utrisque humoribus, ut ipse asserit, communis est crassitudo, & propterea frigidum, & crassum humorem tam epilepsiæ, quam apoplexiæ causam esse fatetur, commento eiusdem apho. 45. 2. lib. aut phlegmonosam aliquam dispositionem, quæ in ipso cerebro sit constituta, seu inflammatorium affectum, non siquidem ventriculos ipsos obstruentem velut frigidus, & crassus, seu viscidus succus: sed eos constipantem apoplexiam gignere, idem Gale. ait commento apho. 42. 2. lib. vocat autem inflammatorios affectus, ut patet 2. de loc. affect. inflammationem, erysipelas, & abscessum. Consuevit namque maxima constipatio apoplexiam asserre, ut patet lib. de caus. morb. similiter ex immodico vini potu, aut immoderata etiam optimi succi ciborum ingestione, & eorum qui plurimum alimenti præbere possunt, ac vehementibus cruditatibus, admodumque frigidi aëris occurru, casu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit, non alia ratione, quam oblati ipsius cerebri ventriculis, impeditoque propterea ipsius animalis spiritus, ac facultatis ad debitas partes transitu, quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt. Gale. teste præallegato commen. apho. 42. 2. lib. Verum si ex pituitoso, aut melancholico succo excitetur, ex propriis eorundem succorum redundantia signis, cap. de melancholia, & de capitis dolore ex pituita traditis, conijcere poteris, tum quia febris non aderit: quemadmodum si phlegmonosa fuerit affectio ex propriis cuiusque affectus indicibus percipies, ac febre. Externas verò causas, quæ, qualisve fuerint, ex astantium relatione intelligere poteris, potissimum si ante actam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in sapius allegato apho. 42. 2. lib. Hippo. hoc modo prognosticum propalauit: quod solvere eam, quæ fortis est, impossibile erit; debilem verò, non facile. Et Paulus præallegato loco de ea præsensit, dicens, quod apoplexia nequaquam, aut raro curatur, ut quæ mortem in propinquo minetur. Si verò etiam remedia ipsam sustulerunt, plurimum cum partis cuiusdam corporis resolutione discedit: nam solutæ apoplexiæ creberrimè succedere solet vocata *παρρηγία*, in qua morbus comitialis non finitur, ut patet 4. de locis affect. quoniam in eo vniuerso corpori conuulsio, & non resolutio, veluti in apoplexia euenit: quæ cum actio deprauata sit, minorem indicat noxam, quam totius corporis resolutio, in qua actio animalis omnino ablata est. Hæc quidem passio, inquit Theodorus Priscianus cap. 7. lib. 2. ad Timotheum, acuta est, & nunquam penitus sociata cum chronicis, nimium sollicita, sine febribus tamen. Aetius verò, Archigenis auctoritate, asserit apoplexiam ex sui natura magnam esse, & vehementer acutam; contingereque, ut qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, resolutionis videlicet aliquarum partium, aut etiam totius corporis, aut violatæ rationis. At Cornelius sic de ea scriptum reliquit, Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correpti non sunt, diutius quidem viuunt, sed raro tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. Quod autem quicumque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiant & stertunt, in septem diebus pereant, nisi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocrates aphor. 51. 6. lib. & quod apoplexiæ fiant maxime à quadragesimo anno, vsque ad sexagesimum aphor. 57. eiusdem lib. præsertim ea, quæ ex atrabile fit: nullus enim morbus adeò est senili ætati familiaris, ut Gale. testatur comment.

causæ.

2. de causis
sympto. c. 7.

Cap. 3.

Cap. 3.

causarum di-
uersarum
signa.Prognosti-
ca.

Cap. 2.

comment. apho. 31. 3. lib. Quapropter Aetius senibus magis in hyeme, & constitutione frigida, hanc affectionem accidere testatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ remedia non esse adhibenda; cum suapte natura exitialis sit, Hipp. auctore: sed si ea debilis, quam dignoscere ex iam dictis docuimus, licet soluta, neque facilis sit; oportunis tamen auxiliis adhibitis fortè curari poterit, Galeno teste: quemadmodum & nos non semel curauimus, potissimum in Illustri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuersis tamen temporibus, ab ea correptus, oportunis remediis adhibitis, Deo fauente, liber euasit: Necnon & Illustris Chrisostoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret fere sexaginta in apoplexiam incidens, remediis confestim adhibitis, ab ea liberata, principisque primò functiones recuperavit, deinceps cum in sinistro lateris resolutionem finita esset apoplexia, sensum primò cum brachij tum cruris, & motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo post tempore adeptus est. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoque magna, & acuta sit affectio, potius à prædiorum, quam à victus ratione eius curatio auspicianda esset, quemadmodum mos est plerisque artis medicæ auctoribus. Verum nos, ne consuetum ordinem peruertamus, pauca prius de victu dicemus, mox verò ad eius curationem deueniemus. Collocetur igitur æger in aëre ad calidum decliu: cibus utatur paucis leuibus, & calidis, deterforia vi præditis, distributionisque facilis, plerunque cum melle edulcatis, ut placuit Aetio, qua ratione gallinarum, seu pullorum iure, in quo decoctus sit hyssopus, serpillum, spondylium, seu saturcia, calamintha, aut sampuchus, vel denique saluix folia, vtendum. In quo iure panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu, tutius erit uti aqua mulsæ, aut apomelite cum micis panis, iuxta Pauli sententiam: cauendumque à vini potione: quamuis si diutius malum proteletur, eo calente aqua temperato (Pauli decreto) uti poterit, statim quoque prædictis taliter ægrotantibus sanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum periculo, ut ait Aetius: quoniam sanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celso auctore: adeò ut post sanguinis missionem (ut ipse refert) si non redit, & motus, & mens, nihil spei superest. Detractio autem sanguinis è dextra manu fiat, humerali, aut media incisa vena, ubi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus namque magnitudo id præcipit, tanquam princeps scopus venæ sectionis, Hippo. & Gale. decretis. Verum copia sanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum commouere oporteat tantum, non exoluere vires, & calorem extinguere, ut testatur Aetius; & propterea in euacuatione, pulsus, faciei color, ac inspiratio inspiciantur, ut ipse refert, & si nihil mali consequatur, etiam repetenda est detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, ut placuit eidem Celso. Post tamen venæ sectionem, & vociferationes, & odora menta excitatoria adhibeantur, ex castoreo, opopanace, aut galbano, seu sagapeno, & aperto eorum ore, acetum mulsam instillandum erit, & pinna oleo irino imbutæ immittendæ sunt, & vomitus prouocandus: totumque corpus oleo calido inungendum est, irino, nardino, costino, de castoreo, aut aliis huiusmodi, vinculisque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigendæ. Interim caput, prius abrasum, rosaceo cum aceto, in quo serpillum, aut spondylium fuerit decoctum, seu calamintha, irrigandum erit, seu chamæmelino, vel anethino, ut Paulo visum est, aut anethi, chamæmeli, sampuchi, serpilli, hyssopi, fertulæ campanæ, singulorum pug. ß. florum stœchadis, organii, spicæ 3. iij. in aquæ bulliant, ac vini portione æquali quo medicamento similiter caput irrigetur. Si verò hæc nihil profecerint, clysteribus vtendum erit, ex decocto furfuris, mercurialis, minoris centaurij, rutæ, hyssopi, pullegij, saluix, calaminthæ, singulorum manip. ß. polypodij 3. ß. feminis sceniculi, anisi ana 3. iij. & parato ex eis secundum artem decocto, de eo recipe lib. i. & ß. in qua dissoluas hieræ picræ compositæ 3. ß. be-

Historia.

Curatio.
Vicius ra-
tio.

Vena scilicet.

Reliqua me-
dicamenta
quæ apople-
cticos exci-
tant.

Clysteres.

Glandes.

Purgatio.

Post purgationem, seu vna sectionem remedi.

nedictæ 3. iij. confectiois de dactylis, siue antidoti indi 3. iij. agarici 3. j. & β. mellis rosacei 3. ij. salis communis, seu gemmæ parum, olei anethini, chamæmelini, seu rutacei 3. iij. commistis omnibus fiat clyster. Nec minus & glandes commendantur, quæ ex hiera simplici, seu hiera logodio, colocynchide, agarico, & sale gemmæ, cum despumato melle formari poterunt. Interim helleborum addere poteris, aut 3. ij. ex pilulis cochiiis: ligentur autem filo, vt pro arbitrio extrahi possint, sintque notabilis longitudinis, vt pote quinque, aut sex digitorum. Verum si ægri, inepti ad venæ sectionem fuerint, aut in prædictis malum quoque perseuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac nõ secus interim modo dictis præsidiiis vt) quod ex pilulis cochiiis, & agarico, pituita præsertim redundante, componatur: aut ex eisdem pilulis, seu arabicis sumpta 3. j. cum veratri nigri ʒ. j. aut 3. β. catapotia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap. de morbo comitali, seligas, & quia permittit hæc affectio, ac cogit, vt Aetius testatur, vel temere omnia tentare, si vires permiserint, cucurbitulæ quoque occipitio cum scarificatione defigendæ sunt, theriacaque, mithridato, ac diambra post purgationem vtendum: nec minus & ea, quæ sternutamenta excitant, crebrius adhibita profunt, vt puluis castorij, hellebori, seu piperis naribus insperisus. Similiter conferunt quæ pituitam per os ducunt, apophlegmatissimos nominant: parentur autem hoc modo. Recipe pyrethri, staphidis agricæ, piperis ana 3. β. thymi, origani ana 3. j. castorij ʒ. j. mastiches 3. j. & β. vna passæ 3. ij. ceræ albæ parum, misceantur, & fiant mansiles pastilli cum oxymelite, aut rosaceo melle: præstat etiam & rubificantibus medicamentis vt, appellatis sinapismis, ac aliis, quæcunque capiti admota calfaciendi, ac dissiuendi vim habeant, vbi præsertim ea, quæ diximus, medicamenta non suffecerint. Nec prætermittenda erit inunctio circa spinalis medullæ initium, ex oleo rutaceo, seu nardino, de castoreo, aut nucis moschata. Et hæc de apoplexiæ curatione sufficiant, modo ea curari valeat, vt diximus.

περί ὀφθαλμίας. De Lippitudine. Cap. X.

CM inter omnia sensuum instrumenta oculus mirabili fabricæ excellentia præditus, ad cerebri naturam propius accedat, certiusque, ac subtilius, quàm reliqua proprium, ac primum sensibile habeat: siquidem in nullo alio instrumento inuenies, neque ipsam cerebri substantiã, neque tantã animalis spiritus copiam, quanta in oculo continetur, Gal. teste, 7. de Hipp. & Plat. decre. propterea post cerebri, capitique affectus, de oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre est: eorum autẽ proprium sensibile est colorum genus: cum illos primos, & per se, & solus ex omnibus sensibus visus percipiat, vt patet eodẽ 7. de Hippocratis, & Plato, decretis. Relicta itaque eorum admiranda constructione, temperamento, ac cunctarum eorundem partium vsu, velut fusè tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præsertim Galeno, libro decimo, de vsu partium, aliisque sexcentis in locis: quia ex eiusdem Gale. sententia, in quolibet instrumento vna quæpiam reperitur peculiaris pars similis, cui primò, ac per se totius instrumenti actio committitur, aliæ verò cunctæ eidẽ præstant vsu, ea de re in eiusdem Galeni, aliorumque illustrium medicorum doctrina compertum est, visus actionem crystallino humori, tanquam primæ instrumenti parti, tribuendam esse. Præstant verò vsu reliqui humores gemini, vitreus videlicet, & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, sed & Aetio, aliisque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur: quarum vna interna magis, Græcè ἀμφιβληστροειδής Latine verricularis, seu reticularis, secunda βραχοειδής, hoc est, viformis, in cuius medio foramen existit, quod pupillam vocant. Certia verò κερρατῖδής, id est, cornifor-

Cap. 5.

Loco citato.

Per totum.

Numerus partium componentium oculos.

Aet. lib. 7. cap. 1.

niformis tunica appellatur, potissimum à Galeno eodem decimo, de vsu partium, & 1. de caus. sympto. ex his denique propriis partibus totus componitur oculus. Est insuper & alia oculi quarta tunica, seu membrana, quam Græci περιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant: propterea quod aliis, quæ oculum ipsum constituunt tunicis forissecus ex membrana os caluariæ ambiente, quæ περιπεφυκότα, dicitur, agnata sit, ligamentum siquidem existens tori oculo ad circumscrita ossa, cum quibus oculum ipsum colligat, simul autem & mouentes ipsum musculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores, & posteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine posteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli consueuerunt, ac sex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cum ad rem tractandam nec oblit, nec conferat, non reclamamus: etiam si ex Galeni, seu alterius medicæ artis auctoris scriptis illud elicere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à posterioribus non segregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, siue ante crystallinum humorem, siue post constiterit, eiusdem sit substantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, seu crassa progerminetur, Hippocratem sedenti, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres sunt quæ oculos custodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, sed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quod aliis, quæ oculum ipsum constituunt tunicis, forissecus agnata sit, ligamentum existens tori oculo ad circumscrita ossa, vt patet 4. de compos. medic. secundum locos, & decimo, de vsu part. Verum cunctæ nedum prænominatæ tunica, sed etiam dicti humores, vt perfectè visio ipsa absoluantur, à natura conditi sunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt testatur Galen. primo, de causis sympto.) videndi actio lædi possit: quorum vnum est, cum primum sentiendi instrumentum quippiam perpeffum est, quod crystallinum humorem esse diximus. Alterum, cum ministratum primo sentiendi instrumento partium aliqua fuerit affecta, velut sunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium est, cum ipsa sentiendi potentia, quæ à cerebro per neruum in oculum ipsum descendente procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid nanque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblatum, animal vel malè, vel nihil omnino videbit, hoc quidem commune est cui libet sentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vsu aliquem præbentibus euenire solent, initium sumentes ab agnatæ tunicæ affectibus, vt pote quæ exterior magis sit, ac à frequentissima eiusdem affectione, quàm Græci propriè ὀφθαλμίας, Galeno auctore, eodem 4. de comp. medic. secund. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant, Quæ nihil aliud est (vt idem Galenus testatur eodem loco, & lib. de differentiis morborum) quàm inflammatio eiusdem agnatæ tunicæ, seu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus medicorum appellat, coniunctiua. Quòd autem in hoc vitio oculus perperiat, ad sensum liquet, & propriè prædicta agnata tunica: quamuis iuxta Galeni sententiam eodem lib. de differentiis morborum, ex accidenti hoc vitium videatur esse oculi morbus, cum ad totum instrumentum non referatur: neque totius instrumenti primo morbus sit, sed in vna quadam ipsius particula similari consistat: qua etiam ratione fit, vt & ipsa videndi functio ex accidenti quoque ab ipsa lippitudine fuerit impedita: cum neque ipsa perfectè, in hærenti membrana taliter affecta absolui possit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipsa videndi functione oblecta argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius instrumenti morbus est, sed vnus tantum partis, quæ similis existit: & similitarium corporum morbi ex accidenti (vt Galen. inquit lib. de differentiis morborum) ad totum instrumentum referuntur, etiam si compositi sint, vt phlegmone.

10. de vsu part. cap. 3. 1. de causis sympt. cap. 2.

In principio.

4. de compo. medic. secund. loc. cap. 2. 10. de vsu part. cap. 7. Cap. 1. & 2. Quòd triplici vitiorum genere videtur actio lædatur.

Cur de lippitudine prius tractetur.

Cap. 2. Lippitudo quid sit.

Quæ pars in ea afficitur. Cap. 13.

Quis præter naturam morbus. loco citato.

Cap. 12. Signa eiusdem.

Cap. 2.

Act. lib. 7. capi. 2. & sequentibus. Paul. lib. 3. cap. 22. Tres differentie inflammationis tunicae agnatae.

Quibus indicis qualibet earum dignoscantur.

Lippitudinis causa.

Cap. 22.

Si ex sanguine fiat signa. Lib. 2. cap. 1.

Ex acri humore signa.

Si ex crassis succis. Si ex spiritu flatuoso signa.

Prognostica.

Nec quisquam vereri debet, cum e numero inflammationum sit lippitudo ipsa, morbum esse compositum in quantitate, seu magnitudine primo, in intemperie secundo, ac soluta continuitate forte tertio: est namque phlegmone qualibet morbus compositus, eodem Galeno teste lib. de differ. morb. Dignoscitur ex dolore, ipsiusque adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, adeoque interdum in tumorem ea attollitur, ut ob id omnia, quæ circûcirca oculos sita sunt, usque ad malas quandoque in vehementi lippitudine simul attollantur, ut patet 4. de comp. medic. secun. loc. lachrymæ quoque ex oculis ipsis refudant. Sed quoniam non vnus duntaxat differentia inflammatio in eadem tunica agnata excitari potest, ut Aetio, & Paulo testibus constat: maioris tamen, & minoris ratione differentes: quarum vna ταραξίς Græcè, Latine conturbatio, reliqua ἀφθαλμία, Latine lippitudo proprie, & tertia χημοσίς, quam etiam & Latini chemosin dicunt, nuncupantur: propterea dignosces facile primam, quæ nihil aliud est (Paulo auctore) quàm calor cum humiditate, & rubore à natura alieno, quod non ab interna, sed à foris veniente causa aliqua orta sit, sole videlicet, fumo, puluere, aut oleo, si hæc adint: qua de re promptissimè etiam ipsa soluitur. Vera autem lippitudo non extrinsecus tantum, sed ex interna etiam causa excitatur, nec ita facile soluitur, velut perturbatio. Verùm si adeò inflammatio magna sit, & dolor vehemens, ut utræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuersæ sint, adeo ut vix oculi ab ipsis contegantur, & album oculi sublimius euaserit, rubrumque etiam magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo verè, sed chemosis dicitur. At lippitudinis veræ causæ in triplici differentia esse possunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quã agnata ipsa tunica repleta distenditur, excitatur, vel ob influentium humorum acrimoniam, ac morsum vehementius eroditur; vel propter aliquam extensionem eius, ex crassis succis, spiritibusve flatuoso genitam, & proinde vehementes ex his causis excitantur dolores: ut patet 13. metho. med. Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem esse, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere potest ex quauis redundante substantia. Dignosces autem, si propter totius corporis plenitudinem sanguineus humor influxerit, ac iam dictam inflammationem concitauerit: quoniam cuncta (ut Trallianus testatur) rubra, & sanguinea sunt, nedum agnata ipsa tunica, sed & facies rubens, & humidior erit, vena latiores, sensus grauitatis aderit, & pigritia ad consuetas actiones. Lachryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quod temperamentum, & ægrotantis ætas, sanguinis redundantiam attestabuntur, nec minùs & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio. Verùm si ex rodente, ac acri humore prouenerit, id tibi manifestabit, primum quod totum corpus plethoricum non apparebit, sed potius vitioso humore præditum: adhæc lachryma rodens, & acris aderit: quod fit, ut non solum oculorum anguli, sed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægrique videantur vri, exiliantque rosionem non tolerant. Nec minùs ex his, quæ præcesserunt, id percipere poteris: nam tristitia, curæ, insolatus, ira, & acrium elus præcesserunt, aderitque ætas, ac temperatura biliosa. Si autem ex redundante pituita inflammatio facta sit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum aqua & facies, ac eiusdem color communicabit. Similiter quæ præcesserunt, & concomitantur, pituitæ redundantiam arguent, quod si neque feruore, neque rosione, aut vehementi grauitate urgente agnata oculi tunica extendatur, adeò, ut rumpi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut parua, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica, indicium erit spiritum esse, quid distendat, ac dolorem faciat. At si ab externa causa lippitudo originem ducat, ab ægri, seu astantium relatu percipere poteris. Verùm cum magnam partem ad vitæ simul usum, & dulcedinem conferant oculi nostri, Celso auctore libro 6. cap. 6. summa quoque cura tuendi sunt. Protinus autem, ut ipse refert, orta lippitudine, quæ

ne, quædam notæ sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere possumus. Nam si simul & lachryma, & tumor, & crassa pituita cæperint, si ea pituita lachrymæ mixta est, & ea lachryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis, metus non est. At si lachryma multa, & calida, pituita paulum, tumor modicus, idque in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est: Idque lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur: nonnunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Præterea si pituita alba, & mollis esse incipit, lachrymæque miscetur, aut si simul hæc vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca, & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerarit. At tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine vilo periculo est, si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur: verùm ante Cellsum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro secundo, prædictionum. Non ab re etiam Galen. libro tertio, metho. meden. maximam habendam esse curam circa lippitudinis curationem præcepit, cum ex curationis errore, quosdam agrè confusèque vidisse euenit: tempore verò, suffusione, quam ἀπάχουσι vocant, vel pupillæ nimia dilatatione, quam ἀνοίχουσι appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ἐντριβουσι nuncupant, fuisse occupatos, ex vsu potissimum stupefacientium medicamentorum. At hyeme sicca, & aquilonia existente, vere autem pluuiosa, & australi, quod necesse sit præcipuè mulieribus, & viris natura humidioribus, æstate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocra. aphor. 11. 3. libri, & aphor. 17. sexti libri. Lippientem (inquit) alui profluuium corripit bonum. Quidam autem volunt, quod in regionibus meridiana, multiplicetur, & remoueat velociter lippitudo, superueniente autem eis frigore, quod difficilis eadem ipsis fiat, præterea quod in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verùm ea, quæ oritur, praua sit, Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obscuro cubare debet, iuxta Celsum sententiam sic ut à sermone quoque abstineat. Nam visionis instrumentum splendorem citra molestiam tolerare non potest. Galeno teste libro primo de causis sympto. & decimo de vsu part. (quo loco exemplis illud comprobauit tum militum Xenophontis, qui cum per multam niuem iter fecissent oculis læsi fuerunt: tum Dionisij Siciliæ tyranni, qui super carcerem domum clarissimam, ac longè splendidissimam construxerat, in quã diutissimè infimo, ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ira cupidè lucem intuiti occæcabantur.) Recreatur autem potissimum nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aer, non tamen immodicè, pro causæ ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant; procurantque singulis diebus alui excrementa excernere, ita ut aluius si non natura, arte saltem lenior reddatur clysteriis lenibus, seu glandibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos, à coituque abstineant. Parco vtantur cibo, ac potu, præsertim inter initia: imò si fieri potest nullum cibum (Celso auctore) sumere debent, ne aquam quidem: sin minus, certè quã minimum eius: nam prima omnium (ut i. testatur) in eiusmodi casu sunt quies, & abstinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem, eos virando, qui vaporosi sunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carniū potissimum quadrupedum animalium, lactis que vsus vitandus erit: cauendumque ab acetosis, salis, ac acris. Pro potu, abstinendum à vino est circa initia, potissimum veteri, ac vinoso, sed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum semina, seu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permissionis aqua mulla, præsertim cum ex crassioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo casu & vino quoque vri poterunt, albo tamen, & adstringenti, tenui, & aquoso. Quo verò ad medicamentorum rationem attinet, breuissimo quodam sermone, seu potius oraculo Hippocra-

2. prædict. in medio libri. Cap. 2.

Curatio. Vetus ratio. 1. de causis sympto. 1. 2. 10. de vsu part. cap. 3.

Jo

Medicamē tuū ratiō.

tes aph. 31. 6. lib. ex quacunque causa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Quamuis eorum tempora, & causas (Celfo auctore) parum explicuit, in quibus, ut ipse testatur, medicinæ summa est, & si in eo aphorif. nihil, vel falsum, vel quod fieri non possit, præcipiat, tertio metho. meden. testatur Galenus. Verùm quo pacto discernendum sit, quando, quomodoque ditorum quoque sit utendum, in commento eiusdem aphorif. idem Galenus perbellè declarauit, iubens inquitendas esse dispositiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ sectio, aut purgans medicamentum utile sit. Quoniam (Aetio teste) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: sed alij venæ sectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. Et proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ distentione dolorem efficit, si nihil ex sæpe relatis impedierit, venæ sectio confert, eodem Galeno teste de cimotertio method. quem sectati sunt Aetius, Paulus, Alexander, ac Celsus.

Cap. 2.

Lib. 7. ca. 5.

Si ex plenitudine sit. Venæ sectio. 13. metho. cap. 22. Aet. lib. 7. cap. 8. Paul. lococitato. sic Aet. ac Celsus.

Cap. 16.

Venam autem secare oportet cubiti exteriorem, humeralem appellatam, atque eam, quæ ex directo est laborantis oculi: cum oculorum persæpe dolores grauissimos è directo venæ, quam humeralem nominant, sectio intra horæ vnius spacium compescuit, ut libro de curandi ratione per venæ sectionem, Galenus testatur, & propterea dolentibus oculis (ut ipse inquit) humeralis vocata vena, quæque ex ea deriuata est, in cubito incisâ luculentum celeriter commodum afferant: & vsque ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, sanguinem auferre idem permittit Galenus: interim verò eadem vehementiori non existente, viribusque non admodum robustis, nec ætate florente, iteratò sanguinem mittere, post modicam sanguinis missionem, iussit, interdum eodem die, si ita expedire videatur, interim postridie. Atqui nos stante totius corporis plenitudine, mediam venam prius secare consulumus: cum vix, aut fortè nunquam cuncta ea concurrant, quæ vsque ad animi deliquium, sanguinem auferre admittant. Qua demum peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus censemus. Nam supernis duntaxat partibus sanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At si cuncta hæc simul non conueniant modo quo diximus, sanguinem mittere tutius esse nemo vereri debet: & si oportuerit, non semel tantum, sed bis, aut sæpius, humeralem venam secabis, ac cum scarificatione cucurbitulas in occipitio affiges. Cõueniet insuper prædictos infernarû partiû frictione curare: & si necessitas aliquãdo vrgeat, vincula artubus adhibere, & alui deiectione procurare, ex Gal. sententiâ eodem 13. meth. potissimum si biliosi, & acres humores cum sanguine redundarint: quo casu paulò post sanguinis missionem, purgatione adhibebis, Tralliano teste: mox fomenta ipsi laboranti particula ex aqua dulci modicè calida adhibenda sunt, ut eodem 13. meth. liquet. Admouendaque insuper sunt circa initia pharmaca repulsoria, quæ non vehementè fortita sint adstrictione. Sed tum propria eorum substantia sint moderatiora, tum lenitui liquoris admistione adhuc magis talia fiant, potissimum vehementi dolore afflicti sint ægri, aut propter inflammationis magnitudinem, aut ob influentium humorum acritudinem. Cauenda tamen sunt, quæ vehementem sortita sunt adstrictionem, ut diximus, cum ampliore dolore infligant, tunicas exasperant, quæ iuuent influxionû impetû repellendo: quæ verò modicè adstringunt, lippitudo linibus iam dictis cõmodissima existunt, ut patet 4. de comp. medic. sec. loc. Hippoc. verò lib. de vsu humidorum dicebat, vbi modica potabili in spõgia vteris, optimû oculis est. Lenitui autem liquores, quos dixi talibus admiscendos esse, sunt, eodem Galeno auctore prælegato loco, & 13. meth. meden. albus oui liquor, fœnigræci decoctum, & ad hæc lac ipsum, quod iuuentulæ, simulque boni succi femina existat, vberibus ipsius in cotè,

in qua

Reuellentiæ. Cap. ultimo. Topic. quæ in principio esse debent.

Cap. 22. Que cauenda sint.

4. de comp. medic. sec. loc. cap. 1. Lenitui liquoribus qui sunt. 13. metho. cap. 22.

in qua collirium teritur, expressis; quò calidum adhuc oculis infundatur. Ab eis vero anodynis, hoc est, quæ sensum auferendo dolorem sedant, summo opere cauendum esse censeo: cum ipsa neque vehementes reprimant fluxiones, sed excerni prohibeant: atque adeò si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit, si verò multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac si rumperetur: ex quibus nisi medicamentum fuerit summo opere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teste commento aphor. 31. sexti libri. Si verò fuerit adeò vehementer stupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflammationem non sentiant, necessarium est simul quidem vim visoriam offendi, adeò quòd cessante inflammatione, vel debilitate, vel nihil omnino videant: simul autem & quædam præduram dispositionem, & quæ difficulter sanari possit, in oculorum tunicis derelinqui: hæc de re suspecta habenda sunt talia medicamenta, neque liberaliùs admouenda, etiam si ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus stupefacientibus abstinendum erit: quibus si fortè vrgente maxima necessitate fueris visus, postmodum sanitatis tempore oculi exalfaciendi sunt, velut & reliquæ partes omnes, si eis talia applicuisses, ut patet 12. meth. med. Frons tamen illinienda erit ex plantaginis, solani, seu semperuiui succo, oui candido, rosaceo oleo, vel aqua, bolo armen. ac pauco aceto. Poterunt insuper misceri thus, santalum, hypocistis, balauitium, ac hordeacea farina: interrim & croci parum: mirificèque dolorem finit, admodumque feruentes oculorum inflammationes cõcoquit, Tralliano teste, ex lacte muliebri, vitellis ouorum, & rosaceo, simul mixtis, superimpositum medicamentum. Iterum & crocus cum mica panis, luteis que ouorum, ac rosaceo, vice autem rosacei aqua rosacea, præfertim rosarum albarum, vrere. Quòd si imponi cataplasma res aliquando suadebit, papauerû capitibus in aqua discõctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immista, cataplasma conficies, ex Galeni sententia eodem duodecimo methodo med. quo item in vehementi aurium dolore vti poteris. At si ex vehementi acris humoris confluentis rosione dolor prouenierit, inflammatioque exciteretur, si quodammodo cum sanguine iidem permitti sint, venam prius secare humeralem oportet, reuulsionis saltè gratia: dein purgantibus medicamentis, deorsum scilicet, & reuellendo, & euacuando curare conuenit: potissimum vbi biliosa humorum prauitas in toto corpore liberare videatur: tunc nanque iis, quæ totum corpus purgant, recrementis que liberant, vtitor, Tralliano teste. Nam si recrementa acria non in toto redundant corpore, sed quantitate potius, quàm quantitate peccare videantur, solis balneis dulcis aquæ, & temperatis, ægrum citra dolorem liberabis, eodem Alexandro auctore: quemadmodum quendam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen totius corporis eorundem plenitudine, Galenus solo balneo vsus, ut idemmet testatur commento aphor. 31. sexti libri. Verùm vbi in toto corpore, non qualitate duntaxat, sed quantitate etiam biliosus succus redundarit, & euacuari ipsum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipsum expurgare valeant, manna scilicet cum tamarindorum decocto, aut cassia fistula, seu syrupo ex pluribus infusionibus rosarum, vel iolarum, cum diacatholico, ac reliquis huiusmodi medicamentis: nec minus & ante, & post medicamenta prædicta, alterantes syrups præbendi sunt, pro antedicti humoris acrimonia. seu morlaciditate domanda; velut violaceus, rosaceus, ex papauere, seu nymphæa confectus, aut intybi succo. Demum ipsi particula candidus oui liquor infundendus erit, quo per eum acris fluxio sine offensa eluatur, iuxta Galeni sententiam 13. meth. ac Pauli cap. 22. tertij libri. Atqui magna cum consideratione videntur veteres hoc casu, ad oui deuenisse humorem, cum minimè mordès sit, & glutinosus: & propterea lenire asperitates omnes, quascunque acris fluxio excirat, valet. Accedit ad hæc, quòd cum crassus, ac lentus sit humor, constantius quàm tenuis, & aquosus, in loco permaneat, & cum absque rosione sit, si

Cap. 16.

Cap. 8.

Si ex erodentibus succis fiat, curatio. Vena sectio.

Lib. 2. ca. 2.

Purg. 10.

13. metho. loco citato.

Cap. ult. modicè incaleat, dolorem maximè leniat, vt eodem 13. metho. med. patet. Nec minus & lacte iuuenulæ sceminæ, quæ boni sit succi, vti poteris: connumeratur etenim & ipsum inter lenitios liquores quarto de compositione medic. secundum loc. vt diximus. Adhæc id ipsum cum tenui oui humore, rosarumq; albarum stillatio liquore, seu aqua permistum commodum erit medicamentum, non semel tantum, aut bis in die, sed ter, quater, & sæpius applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lincis linteis in eo madefactis. Vbi autem concocta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul corpus vacuum, tum vtique lauaciones in balneo his sunt aptissimæ: nam & dolorem statim sedât, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt: maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò diluto ex Galeni sententia eodem 13. meth. med. At si ex crassorum, frigidorumque humorum redundantia, flatu ôsôve spiritu lippitudo oriatur, vacuato prius in his quoque toto corpore, auersôque humorum momento deorsum, ipsam curabimus, Gal. decreto, eodem 13. method. med. Euacuabitur autem corpus totum, si pituita redundarit, ea prius præparata, ac concocta, cum his quæ ipsam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita reperies. Nec secus si succus redudans melancholicus sit, cum his quæ ipsum purgant: quemadmodum cap. de melancholia docuimus. Illud tamen non prætereundum in vtraq; redundantia, quod si cum sanguine commisti fuerint prædicti frigidi, & crassi succi, ante purgationem, aut media, aut humeralis vena secanda erit: deinceps purgatio adhibenda. Si verò à sanguine absoluti sint, purgatione duntaxat vtaris: deorsum autem humorum impetum auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. Abhinc mox localibus remediis vtendum, non tamen iis medicamentis, quæ repercutiunt, ac reprimunt, imò iis, quæ euocant, atq; digerunt, vt eodem 13. meth. scriptum reliquit Galenus, & Paulus libro tertio cap. 22. Qua de re fouendi sunt oculi ex scenigræci decocto, eo prius curiosè lauato, nequid illi, vel pulueris, vel sabuli adherens clam lateat. Est nanque medicamen hoc, Galeno teste, omnium maximè quæ oculis applicantur, sine offensa digerens, simile quidem existens quoad viscositatem artinet albo, ouorum liquori, disculforiam tamen habet facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores mitigare consuevit, vt patet quarto de compos. medic. secundum locos. Est præterea fomentum oculis ipsis omnino adhibendum per spongiam semel, aut bis, ter, aut quater, vel sæpius in die, prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum non per scenigræci duntaxat, sed meliloti, & eiusdem scenigræci decoctum. Verùm meminisse oportet, quod priusquam totum corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, sed nec aliis quibusuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia subest: inplebunt nanque potius, quàm educent, iuxta Gal. sententiam eodem 13. meth. Qua de re expurgato toto corpore à redundantibus succis, crassis, ac frigidis, non modò scenigræci decocto, verum etiam & aliis digerentibus, ac discutientibus, seu euocantibus medicamentis vti poteris, velut si in aqua sceniculi, cufragiæ, & albarum rosarum 3. j. lotæ pompholygis, quam medicorum vulgus turtiam appellat, aloës q; non lotæ 3. β. dissoluas, aut si sarcocollæ in lacte asinæ, seu mulieris nutritiæ 3. j. assumas, aloës 3. j. pompholygis 3. β. & in 3. iij. aquæ sceniculi, & rosarum dissoluas. Similiter si aloë ipsa sola in aqua rosarum, & sceniculi dissoluta, quantitate moderata vtaris. Quod si totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit, sed caput tantum humorum redundantiam ad oculos transmittat, ipsum prius sanandum esse constat, eius affectu explorato, quem superfluorum generatio comitatur, vt eodem 13. metho. med. liquet: quinimò diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis curationem conuersi. Quod si eius vitium ex genere intemperantiarum fuerit, ex sibi contrariis curatio fiat. Plurimum nanque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; nec dubium est, quin ambæ etiam con-

Cap. 22. Si ex crassis succis fiat, curatio. Cap. citato.

Topica qualia esse debent. 13. method. eodem loco.

Cap. 1.

Animaduersum applicandis curatio. Cap. citato.

Cap. ult.

grediantur, vt eodem decimotertio metho. & secundo de locis affectis, clare patet: rariore autem sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittant. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vltus, interdum quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatismi, quorum sæpius in prædictis mentionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorum copia adsit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm crassus sanguis oculorum venulas intendat, eosq; squallidos habeant, & propterea valde tumidas, ac plenas sanguine (vt diximus) balneum eis præcipiendum temperamentum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde verum meracius exhibere, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm sanguinem effundere, atq; euacuare potens sit, & sui motus vehementia obstructions aperire, iuxta Galeni sententiam aphorif. 31. sexti lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cum dixit, Post temperatum balneum vini potio facile in totum corpus, partesque superiores distribuitur, vt non nihil eorum, quæ obstructionem pepererunt, non modò calore ipsius, sed etiam motus celeritate extenuet, & expellat, simulque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatem confirmet, vt ipse quoque partem aliquam illorum, quæ infident, extrudere possit. At si vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cum sit tutissimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam causa sanitatis oculorum, vel tanquam signum ad dignotionem) admoendum erit: sitque id ipsum aut ex calida aqua, vel scenigræci, fertulæ campanæ, seu chamæmeli decocto, aut demum cunctis simul commistis. Vbi nanque ex eisdem fouebis oculum, nihilque in fluit, constat totum corpus recrementis esse vacuum, ac fomentis inistendum esse, quonia discutiens eam, quæ in ipsis continetur, superfluitatem; oculis in totum sanitatem restituit. Sin autem humor in fluat, & dolor, cum primum fomentum adhibetur, suo calore paulum remissus sit, sed paulò post iterum intendatur, tunc tanquam signum dignoscituum præderit, ex quo nos dispositionem comprehendentes, quod euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ sectionem, eo magis plethorico existente, ac sanguine redundante, aut per purgationem, si vitiosi humores infestant: neque enim difficile est admodum alterum ab altero distinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphorif. 31. sexti libri ab Hippocrate, tutissimum est fomentum ipsum ex Galeni sententia in commento eiusdem aphorismi. Rarò autem contingit spiritum duntaxat flatusosum agnatam tunicam distendentem ophthalmiam causare: verùm si contingit, vaporacionibus ex milio, aut milio & surfure facellis paratis, curari poterit: aliisque digerentibus, euocantibus, ac discutientibus medicamentis, quæ autem adstringunt, ac repellunt, vitare oportet Galeni decreto 13. meth. medendi. In quibus verò chemosis fortis contingit, oui luteum cum muscæ carne terito, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confestim sedant, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locos.

13. method. lococitato. 2. de loc. aff. cap. 9.

Balneum quando conferat.

Alex. lib. 2. cap. 3.

Si ex flatuso duntaxat spiritum fiat, curatio.

Cap. 22.

Cap. 2.

τὰ ἐπι τῆς οὐχίας. De vngue oculi Caput XXI.

NT ER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à medicis connumeratur, præsertim ab Aëtio, quam *πτερυγία* Græci vocant, à Latinis, vt pote à Celso lib. 7. cap. 7. vnguis nuncupatur. Vulgus autem medicorum, vngulam appellat, qui (eodem Celso auctore) membranula neruosa est, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit, sæpius à narium interdum etiam à temporum parte nascitur. Paulus verò libro tertio cap. 22. vnguem dixit esse membranulam quandam neruosam oculis se se obrendentem, quæ ab angulo quidem oritur, sed ad usque pupillam peruenit eamq; vbi fuerit adaucta,

Aëtii lib. 7. cap. 7. Vnguis quid sit.

adaucta, obtegit: & libro sexto cap. 18. dicebat, pterygion neruosa membrana est, quæ ab oculi angulo maiore ut plurimum initium capiens, per minorem ad exteriora progreditur, officitque oculo, motum ipsius, & bulbi contractionem impediens, & quoddam progrediens totam pupillam contegat. Est itaque membrana hæc neruosa, ut ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum sæpè ab angulo magno appellato, iuxta nasum; rariùs autem à paruo, & adhuc rariùs à superna, vel inferna palpebra generatur, Aëtio teste: extenditurque vsque ad nigrum ipsius oculi, & cum maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & visum impedit, & propterea non ex accidenti, sed primaria ratione pupillam obscurat, visus aciem aut vitiosam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni sententiam primo de causis symptomatum. proprius propterea, & compositus est oculi morbus pterygion, totius videlicet instrumenti primò, cum eodem tempore multæ partes ipsius in eo afficiantur, ut libro de differen. morb. liquet. Nam licet in agnata tunica primò oriri incipiat, corneam tamen attingit; & vbi plurimum increuerit, pupillam obscurat, visumque impedit. Ex cuius visus impedimento satis admodum constat oculum ipsum in hoc vitio affectum esse secundum plures partes ipsius: nam & agnata tunica primò, cornea secundò, & pupilla tertio oblatiditur. Et propterea ipsius oculi tanquam instrumenti primò, compositus morbus est pterygion, propter eam, quam diximus, rationem, in numero videlicet, ac in excessu (non tamen toto genere præter naturam, ut est lapis in vesica, & lumbrici) eo quod primaria ratione, & non ex accidenti pupillam obscurat, ut eodem libro de differenti. morb. liquet. & quamuis nullis opus sit signis, quibus vitium hoc deprehendatur, cum ad sensum pateat; cum Aëtio tamen dicimus, quod in hoc malo album in oculo amplius augetur, aut caro superexcreuit, ex scabra quadam lippitudine, aut asiduis fluxionibus. Cuius itaque occasio magna ex parte scabra præcedens lippitudo est, aut asidua crassorum, lentorumque humorum fluxio, hunc regentem, ut Celsus ait, non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet, faciliusque curatione recipiunt pterygia, quæ tenuia sunt, & alba, ex Pauli & Aëtij sententia: qui etiam Paulus asserit magnos, & inueteratos vngues solam manum exposulare, recentiores verò, & magnitudine mediocres, præfidiis elidi abstergentibus, qualia aspritudine idonea sunt, & albuginibus. Similem sententiam scriptam reliquit Aëtius, dum dixit, Ceterum ex pterygiis ea manu curare oportet, quæ aucta ad nigrum se extendunt; quæ verò parua, & in albo sunt, ea conandum est, ut pharmacis comprimamus. Similiter quod neque crassa pterygia curanda sunt, & euerfa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per consensum afficiunt. Sunt enim, ut ipse asserit, maligna, & cancerata. Vniuersa victus ratio talis præcipienda erit, quæ crassos, ac lentos humores extenuet, atque incidat; particulatim autem ex præcedentibus petas, præsertim cap. de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguib; qui solam manum exposulant, Paulo teste, ac ab eodem curationis modum discas libro sexto cap. 18. similiter & à Celfo cap. 7. lib. 7. recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abstergentibus medicamentis, ut eidem Paulo visum est, ac iis quibus cicatrices in oculis extenuantur, curari possunt, Celfo auctore. Prius tamen vniuersum corpus à crassis, lentisque humoribus purgandum erit, & non nisi primùm assumptis iis medicamentis, quæ crassos, & viscidos humores extenuandi, & incidendi vim habeant: crassi namque & lenti succi purgari non debent, nisi præparati prius fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, & demum iidem purgandi quorum purgantium medicamentorum materias iterum ex præcedentibus capitibus studiosi petant: neque enim decens est semper eadem repetere. Ab hinc fouendus erit vnguis, aut ex aqua temperatè calida,

Lib. 7. c. 58.

1. de causis hmp. cap. 2.

Cap. 13. Que pars afficiatur oculi.

Quis præter naturam affectus sit. Loco citato. Signa eiusdem.

Causa.

Prognostica.

Dilum ratio.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Topica.

lida, aut ex hordei, maluarum, althææ, & chamæmeli, seminis lini, seu scængræci decocto, quoad oculus calfiat, deinde quæ abstergunt medicamenta admoventur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abstergendi vim, est thus ipsum in tenuissimum puluerem redactum. Item & sepiæ testa vitæ cum sale ammoniaco (ut Aëtio placuit) aut si cum pumice torrefacta, vitæque leuigato illinatur. Vehementem autem absterforiam facultatem habet æs vitæ; itémque squama eius, & flos, ac chalcitis quoque vitæ, Galeno auctore quarto de compositione medicamentorum secundum locos. Verùm si talia pharmaca lauentur, exterforia quidem adhuc manent, sed tantò efficacia imbecilliora, quantò mordacitatis magis expertia sunt, ut eidem Galeno visum est. Non absque ratione itaque eisdem primò vstis, ac lotis vtere, deinceps si eis malum non cedat, non lotis: pariter & si opus fuerit, chalcantho, seu atramento sutorio vtare: nam vstum primò, & lotum adhiberem, & si non suffecerit, vstum duntaxat. Interea verò, quæ citra mordacitatem extergunt ex sententia eiusdem Galeni eodem loco connumeratur cerui cornu vstum, & etiam caprarum: qua de re circa initia eisdem vti possumus, ac cum thure mixtis. Nec erit absolum, cum eisdem medicamentis, præsertim generosè abstergentibus portionem quandam miscere tragaçathi, seu gummi: sunt enim mordacitatis, ac acrimonie expertia pharmaca, velut scængræci decoctum, tenuis ouorum liquor, & lac, ut planè constat eodem quarto de compositione medicamentorum secundum locos. Paulus verò æs combustum, vel atramentum sutorium similiter combustum, cum gummi parte quadam, ac porcino, seu caprillo felle mixtum, tanquam efficax medicamentum approbat. Aëtius autem æs vstum cum pueri incorrupti vrina commendat: & Trallianus sepiæ testam crematam, leuigatamque simul cum sale fossili. Et hæc commemorasse sufficiat medicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione: nam si ea indigeat, curationis modum scriptum reperias non modò à Paulo & Celfo (ut diximus) venumetiam ab Aëtio libro septimo capit. sexagesimo.

Lib. 7. c. 59.

Cap. 4.

Cap. 4.

Cap. 4.

Trall. lib. 2. cap. 7. in fin.

Ἰσπί ὑπωπις. De sugillatione. Caput XXI I.

S X GENERE effusionum, quas Græci ἐκχυμώσεις, καὶ ἐκχυμώματα appellant, est affectus is, qui ab eisdem Græcis ὑπόπιον, ἢ ὑποσφάλιον dicitur; à Paulo ὑπόσφαιγμα, Latini autem oculorum sugillationem, recentiores verò medici oculi maculâ nuncupant. Nec alia ratione hoc vitium sub oculis gignitur, velut nomen ipsum indicat, quàm in reliquis nostri corporis partibus, cum videlicet tenuibus circa cutem vasis contusis, aut quomodolibet ruptis, sanguis ipse effunditur per fissuras in spacia quæ circum eadem vasa circûiacent, non vno loco acruatim, ac statim ita excretus, Galeno teste quinto de compositione medicamentorum secundum locos, in grumos coiens, sed postquam per subsultationem, hoc est διαπίδυσιν, ut ipsi appellant, effusio ipsa facta est: contingit sanè aliquando, vbi ita coierit, temporis processu liuescere, ac denigrari, parum nimirum grumulis ex disperso in multis cutis partes sanguine coactis. Qua de re Aëtius oculi sugillationem dici asserit, cum ex ictu, seu plaga quadam, potissimum ruptis, aut contusis vasibus in oculorum tunicis, sanguis sub tunicam subierit, & statim quidem cruentus color oculi fuerit, postea verò liuidus. Quod verò in hoc malo oculis afficiatur, nomen ipsum indicat, at quod particulatim agnata tunica, seu cornea dicta, indifferenter affici possit; quæ exteriores quidem oculi tunicæ sunt, modus generationis eius ostendit: sensus quoque indicat, quæ earum fuerit affecta, aliis iudiciis non indigens, nam sub qua tunica cruentus statim, postea verò liuidus color apparuerit, aut niger, eadem affecta erit. Verùm si ex sugillatione vidèdi functio non impediatur, symptoma eam esse dicimus in genere affectus corporis, eorum scilicet quæ ad visum

Cap. 1.

Lib. 7. c. 20. Quid sit sugillatio.

Que partem oculi in ea afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit.

sum pertinet. At si visionem impediatur per se primò, utpote magna existens, & subcornea potissimum, asserimus non symptoma esse, sed morbum in numero, seu quantitate, siue autem symptoma, siue morbus fuerit malum ipsum, ita-
Signa. tim visu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progressu verò liuescens, aut nigricans, putantque ægri rubra omnia quæ aspiciunt, cuius mali immediata causa est, vasorum ruptio, aut cõtusio. Eorum
Causa. autem ruptionis causa, potissimum externa, ex ictu, seu plaga est: quanquam licet rarò, & interna esse poterit, ut nimia eorundem vasorum repletio, aut ipsiusmet sanguinis in eisdem venis contenti feruor exuperans, quarum causarum discretionem haud difficulter assequi poteris, externas videlicet ex ægri, seu altantium relatione percipies, internas verò ex teipso perpendes: quibus perceptis confestim ad eius curationem, priusquam denigrescat, Galeni decreto, eodem quinto de compositione medic. secundum locos, festinare debes. Nam si in grumos sanguis coierit, ægerimè discuti potest, & tẽporis progressu liuescit oculus, atque denigratur. Venæ itaque sectione (si opus fuerit) aut purgatione (si ea ægri indigerint) præmissa, confestim pro eiusdem affectus curatione ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ non modò discutendi vi prædita esse debent, verum parum quiddam ex astringentibus miscendum erit: quoniam vasorũ tunica, ex quibus sanguis exilit, disrupta est: quare si ex sola simplici facultate discussoria pharmacum à principio adhibeatur, non solum quod effusum est, discutiet, sed & per fissuras aliquid attrahet ex sanguine in contusis venis contento. Postquam verò in suam naturam redierint venule, ad discussoria pharmaca citra astringentium admitionem, oportundè transeundum, ex Galeni sententia, eodem quinto de compos. medic. secundum locos, quinetiam & ex ipsis discussoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda esse idem consilii Galenus, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda. Instillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) sanguis palumbi, vel columbæ, vel calidum lac muliebre, cui thuris paululum sit adiectum, aut candidum oui tepidum infunditur, ut Aëtio visum est, vel sanguis turturis, seu columbæ. Celsus verò prædictis sanguinibus tanquam optimum antepositum hirundinis sanguinem libro sexto cap. 6. circa finem: quamuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, sequentibus autem diebus oculus sæpè fouendus erit per spongiam cum absynthij, aut hyssopi decocto, iuxta eiusdem Aëtij sententiam, aut fertulæ campanæ, & fœnigræci primùm, postea etiam ipsius tantum fœnigræci decocto, iuxta Galeni decreta, eodem quinto de compos. medic. secund. loc. Post quæ brassicæ folia decocta, & contrita superimposita profunt, & caseus recens parumper salsus pari modo impositus, cum & ipse mixtam quandam habeat facultatem, quare nihil absurdi erit, eo etiam in principio uti. Eiusdem quoque generis sunt rosæ, melilorum, & crocus, ut eodem quinto de compos. medic. secund. loc. liquet. Inueteratis autem sigillationibus, & denigratis fortiora discutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ sunt raphanus, hyssopum, myrrha, arisarix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Galeno præcitate loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

ῥοπι ἀφθαλιῶν ἐλακῶν.

De oculorum vlceribus.

Caput XXI I.

Parti affectu.

MVM quidem genus est vlcerum in oculis, ut Paulus testatur cap. 22. tertij libri, quamuis differentie specificæ diuersæ sint. ac diuersimodè nuncupentur, ut idemmet auctor asserit, prout diuersæ eiusdem oculi partes exulcerari cõtingit. non vno etiam modo. Nanque tunica agnata interdum, interdum corniformis, aut angulorum aliquis, seu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum

dum Seueri auctoritate affirmat Aëtius. Quæ verò prædictarum partium exulcerata sit, haud difficile dignosci poterit: cum & promptè sensu visus diuidicerur. Ipse verò affectus morbus est in genere solutionis continui, visionem incommodans, si fuerit notatu dignus, non solum ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, sed etiam quia efficit, ut cristallinus humor ex breui spacio cogatur cum circumfuso splendore conuersari, Galeno auctore libro primo de causis symptomatum, præsertim si in corniformi genitum sit vlcus, & quòd procedens quoque ad interiora vlcus versus pupillam, aliquid aquosi humoris foras effundit, atque hinc imminet periculum, ne sic affectus, ad extremam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis causa, aliquando externa, aliqua videlicet re ad oculum illabente, esse poterit, aliquando interna, puta ex acrimia humorum erosione, à qua magna ex parte fit. At si externa fuerit causa, faciliè ex ægri, seu altantium loquela percipitur. Verum si ex acrimia humoribus, ac causa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginosa videlicet, aut punctoria, redundantis succi qualitas inuestigari poterit, ægri ætate, ac temperamento, & victu, regione, anni tempore, aëris constitutione, ac reliquis non prætermisis. Quantum verò ad prognostica attinet, satis sit nosse, quòd vlcus seu vlcus corniformis tunicæ periculosius sit, quàm reliquarum partium oculi: & si ea ipsius pars, quæ pupillæ obiecta est, fuerit vlcera, si vlcus ad interiora descendit, magna ex parte taliter affecti obæcantur, Galeno teste eodem primo de causis symptomatum. Quæ verò vlcera in agnata tunica oborta sunt, non adeò periculum afferunt, velut prædicta. Cæterum siue in corniformi, seu agnata tunica, siue palpebris, aut oculorũ angulis, aut quacunque alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem secundum genus curationem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam lenissima adhibenda sint medicamenta, iuxta Galeni sententiam quarto de compositione medicamentorum secundum locos. Nam medicamentorum sylua, quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet, ut idem testatur Galenus. eisdem scopum habet, ut vlcus mundum seruetur, utpote partium natura ipsum explente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre licet, vniuerso tamen corpori præ omnibus prouidentia adhibita, quòd id quod redundat in habitu tollatur, Aëtio auctore, per venæ sectionem corpore existente pleno, humeralis, seu mediæ venæ eiusdem lateris, aut per purgationem, si humorum adierit acrimonia, ex quibus vlcus fuerit exortum, siue per clysterem. Quòd si cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aëtio teste. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum sit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis succi, eo prius concocto, ac præparato, ex sæpius iam dictis studiosi requirant, pariter & convenientem victus rationem, abstinendo potissimum à vino vsque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. Quod verò ad topica medicamenta attinet, si vlcus simul cum inflammatione infestet, curationem ex iis, quæ inflammationem lenire possunt, & concoquere mollemur, non neglectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinet, ex iuli, & Tralliani sententia. Quæ de re per initia collyrium album muliebri lacte dissolutum immittendum erit, instillandumque ex oui albumine: & cataplasma adhibendum, ex Aëtij sententia, ex ovo simul eum eius vitello, cum rosaceo & vino, ita ut leniter tepidum, & lana (ut ipse testatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, si ex linteo lineo excipiatur, sequentibus autem diebus fomentum fiat ex rosarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeanturque linimenta, maxime id quod ex capitibus papaueris, meliloti, croco & pane paratur, ex quo superna duntaxat palpebra illinatur, quo aperiri possit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiusdem Aëtij decreta. Sin autem vlcera sordida fuerint,

Affectus.

Cap. 2.

Causa.

Prognostica.

Cap. 2.

Curatio.

Cap. 3.

Venæ sectio.

Purgatio.

Anerstones.

Victus.

Topica.

Paul. lib. 3.

cap. 22.

Trall. lib. 2.

cap. 5.

Aët. lib. 7.

cap. 22.

Loco citato.

multa mediocriter diluta, & fœnigræci decocto utemur, Paulo teste, At si multa fuerit sordes, ad fœnigræci succum, parum mellis addere conuenit. Oportet autem fœnumgræcum ipsum exactissimè purgare, sæpè abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aëtius docet libro septimo capite decimoquinto: postquam autem purum factum est vlcus, à fœnigræci succo abstinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, utendum. Eo autem utaris, quod ammoniacum, sarcocollam, thus, ac crocum excipit, cum fœnigræci succo, & quandoque cerussam etiam lotam, ac amyllum; nam quod aliter Græci conscripserunt, acrius quodammodo medicamentum esse videtur, præter id, quod opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robustis præsertim corporibus, & ipso quoque utare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori existente, adhibenda sunt collyria, quæ cicatricem inducere possunt, præsertim id, quod Cleoni inscribitur ab Aëtio, & Paulo: eius autem compositionem inuenies apud Paulum libro septimo capite decimosexto, & apud Aëtium libro septimo capite centesimo septimo. Nam vlcera oculorum eandem secundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, ut Galenus inquit quarto de compositione medicamentorum secundum locos, quanquam ob partis naturam quàm lenissima adhibenda sint, ut diximus.

Cap. 3.

περί ἄλῶν, καὶ λευκώματων. De cicatricibus, & albuginibus.
Capitulum XXXIII.

VRATIS oculorum vlceribus, cicatrices in eis sunt, quæ Paulo teste, cap. 22. tertij libri, si per summa oculorum sint, à Græcis interim ἄλῆι, à quibusdam verò νεφέλια, Latine cicatrices, seu nubeculæ appellantur, à quibusdam verò albugines tenues. At si altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus crassæ albugines nuncupantur. Possunt autem non ab re omnes prædictæ cicatrices albugines nuncupari, cum in oculi nigro albæ appareant. Densata enim corniformi tunica, ut inquit Aëtius, subiectus ipsi exeruleus color non amplius translucet, ex quibus verbis liquet, quæ oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipuè connumerandæq; insuper & ipsæ sunt inter morbos in numero, quod si supereminentes fuerint, maximè albescunt, auctore Aëtio. At si planæ, seu æquales, minus sunt albæ, quæ verò magis causæ quodammodo concolores sunt nigro, earum causa minimè inuestiganda erit, cum præcedentia vlcera insequantur. Verùm ipsæ, ut testis est Cornelius Celsus libro sexto cap. 6. duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut causæ, aut crassæ sint: qua ratione dicebat Aëtius callosas, ac diuturnas, & crassas cicatrices curare non oportere; si verò suffusio etiam, aut glaucedo affuerit (ut ipse inquit) vanum est cicatrices extergere. Si quis autem eas exterere velit, quæ curari possunt, vitæ rationem ægro corpori accommodare debet, ex qua moderata materia, & boni succi, per vniuersum corpus diffundantur, ex eiusdem Aëtij sententia. Itaque ab omnibus acribus, salis, ac crassi succi cibis abstinere oportet, & moderatè boni succi edulsiis uti, & probæ concoctionis maximè curam gerere: nec minus & à multo vino abstinere debet æger. Illitio autem oculis faciendæ erit ante cibum, non statim à lecto, neque ante cenam, priori cibo bene concocto, & vbi ventris excrementa prius deposuerit, & capite, ac toto corpore leuis sit æger. Securius autè erit, iuxta eiusdem auctoris sententiam, lenioribus extergentibus uti: nam quæ attenuari possunt cicatrices, moderatè pharmacis extergentibus curari possunt. Vitanda verò sunt acria, & quæ excoriant medicamenta: nam succedentibus ex eis fluxionibus, itémque inflammationibus, & aliquando resolutis cicatricibus vlcera magis profunda fiunt. Interea autem medicamenta, quæ citra omnem

Lib. 7. c. 37. Pars affectu.

Affectum Signa.

Causa. Prognostici.

Curatio.

Vitium.

Topica qualia esse debent.

omnem molestiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum existit, cum modo dico melle assidue illitum, Aëtio teste. Similiter etiam centaurij minoris succus ex melle, ut Paulo, & Tralliano visum est, nec minus & anagallidis caruleum florem habentis, aut chelidonij succus cum melle, seu menthæ succus, eodem Aëtio auctore. Extergunt quoque citra mordacitatem, cornu cerui vstum, velut etiam caprarum, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abstergentibus, tum discutientibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli sententiam. Inter quæ tum Paulus ipse, tum Trallianus sepiæ testam combustam, & cum melle in pollinem redactam, admodum probant. Aëtius butyrum liquefactum solum illitum, necnon rumicis hortensis, & plantaginis semen in testa exustum, & in cinerem redactum, exactèque tritum approbat. Similiter pullorum hirundinum capita detracta, in olla exusta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac similiter tritum adhibere præcipit. Nec minus uti poteris ære vsto, aut eiusdem æris squama, seu flore, prius tamen lotis, eisque solis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poteritque inspergi infra scriptus puluis, qui excipit cornu cerui vsti 3j. sepiæ teste combustæ 3. β. sarcocollæ 3. j. & β. aristolochiæ rotundæ 3. j. sacchari 3. iij. fiat puluis. Et si fortius medicamentum reddere velis, myrrham, aut nitri spumam addas, æs vstum, eiusdemque squamam, aut florem, quæ ut magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, ut diximus. Hæc pro curatione prædicti affectus commemorasse sufficiat.

Aëtius lib. 7. cap. 39. Paul. lococitato. Trall. lib. 2. cap. 5. Loco citato. Cap. 4.

περί φλυκταίνων. De pustulis. Capitulum XXXV.

RIVNTVR interdum in oculis, potissimum circa corniformem tunicam, quamuis & in eorum albo, & in palpebris interim fieri possint, Aëtio teste, pustulæ quædam: quæ à Græcis φλυκταίνωναι, à Latinis, utpote à Celso, pustulæ, à barbaris vesicæ nuncupantur. Hæc inquam, ut Paulus asserit, ex crescentiæ quædam sunt corniformis membranæ, ortæ ex humore quodam subexcoriante ipsius compaginem: Afficitur itaq; per hunc affectum oculus, præsertim secundum corniformem tunicam, ut ex eiusdem descriptione liquet, & cum illud sensu iudicari queat, non opus est alia indicia asserere. Estque morbus in quantitate, seu magnitudine præsertim: quanquam & in intemperie, & in soluta continuitate simul morbus dici possit, cum de numero tumorum præter naturam sit, verùm cum eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis densissimis, ac fortissimis constet, possunt interim sub prima membrana prædictæ fieri pustulæ, aliquando verò sub secunda, aut tertia, quapropter quædam in superficie, quædam verò in profundo eius fiunt. Quod si in superficie, sub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ se ferunt, eodem Aëtio teste. Si autem sub secunda, aut tertia membrana consistant, albidior colore pustulæ fiunt: nam licet iam dictarum pustularum color naturalis niger sit, in profundo corniformis tunicæ cum fiunt, occulta, eo quod tunica corniformis alba est, & cornibus simillima. In quantum igitur, ut idem Aëtius asserit, in profundo corniformis tunicæ pustula occultatur, intantum colorem assimilât, & maiorem dolorem inducit, & molestior est. Ex iis ergo interstinguendæ sunt pustulæ, quæ in superficie, ab iis, quæ in profundo fiunt. Oriuntur autem aut à sanguine ob plenitudinem, aut ab acribus succis, ut idem asserit Aëtius, quas causas inter se distinguere, aut dignoscere haud difficile erit, si & doloris qualitatem, ac magnitudinem, ipsarumque pustularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiusdem antea vitam, anni tempus, regionem, æris constitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacunque causa orta fuerit pustula, si superficialis fuerit, curatu facilis erit, dif-

Aëtius lib. 7. cap. 29. Celsus lib. 6. cap. 6. Pustule quid sint. Paul. lib. 3. cap. 22. Pars affectu. Affectum.

Signa.

Causa. Constitutio signa.

Prognostici.

facilis autem si profunda, etiam si tunica ipsa ulcerata sit. Periculum nanque est si in profundo orta sit, ne reliquum corniformis tenue existens rumpatur, & vniiformis procidat, ac effluant oculi humores: præsertim si iuxta pupillam ruptio fiat, vt Aetius asserit, aliudque graue consequatur. Nam inducta etiam talibus vlcibus cicatrice, homo non videbit propter inductas cicatrices. Quomodo autem superficialis orta pustula ab vniiformis tunicæ procidentia propter corniformis rupturam, seu corrosionem distinguatur, sequenti capite explicabimus. Cæterum curandæ pustulæ sunt primùm, vt multiloquium, iter nutiones, iram, spiritus detentionem, splendorem nimium caueamus. Inhibeanturque deambulationes, & alij motus ab initio. Cibos assumant molles, ac concoctu faciles. A vino abstineant toto curationis tempore, ex Aetij sententia. Pro potu verò aqua vtantur hordei, vel coriandrorum, seu cinnamomi parum in ea decocto. Vtroque autem, cibo scilicet & potu vtantur exiguo. Et si totius corporis plenitudo infestaret, vena eis secanda erit, si quid corum, quæ sæpius diximus, non prohibeat, non semel tantum, sed bis, & sæpius, si opus fuerit. Secato autem humeralem, seu mediam: aut mediam primò, deinde humeralem, prout magis opportunum videbitur. Alius quoque acri clythere excitetur, quo humorum defluxus deorsum vertatur. Pro quo etiam satisfaciunt frictions, & infernarum partium vincula. Verùm si humorum mordacitas, seu acrimonia pustularum causa fuerit, purgatione potius vtendum erit, eis primùm domitis, ac præparatis. Atqui vitanda sunt ex Aetij sententia ea medicamenta, quæ vehementius purgant, & maximè, quæ stomacho sunt magis infesta. Quapropter manna, aut pulpa calsiæ fistulæ, cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiusmodi, deinde ad topica deuenias medicamenta, quæ licet leniter discutienda esse debent, eodem Aetio teste, tamen vbi recentes pustulæ fuerint, & adhuc inflammata, à leniter quoque astringentibus absolui non debent: vitandæ tamen sunt deligationes, tanquam eis infestissimæ. Verùm cataplasmata adhibere oportet, vbi inflammatio affuerit, maximè in principio, leuia quidem, sed lata, vt Aetius asserit. Ea verò sunt tenuibus, ac mollibus linteolis illinienda, & super totum oculum imponenda, supercilio, ac mala, & tempore simul comprehenso: & sinenda sunt quandiu fuerint madida: postquam verò siccata fuerint, tollenda ea sunt, & alia imponenda, inter quæ commendat Aetius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco eroco, moderatòque passo, ac pane: additque ipse opij modicum, id quod ipse non auderem, ni maximus infestaret dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recipelycij, & eroci ana ℥.j. sarcocollæ ℥.j. & β. thuris ℥.ij. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorum, & aqua rosacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum instilletur. Procedente verò tempore ouum auferatur, poteritque addi myrrhæ parum, ac fœnigræci cremor. Verùm vitandum est (vt diximus) ne oculus in his diutius deligeret: est enim eis hoc nocentissimum. proficiente autem curatione adhibendum erit medicamentum, quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aetio teste; fomentisque vtendum calfacientibus: licet ab initio tepida adhiberi debeant, quæ quod reliquum est, discutere valeant. Parentur autem ex florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini, aut meliloti decocto. At si ob multitudinem pustulæ rumpantur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit cap. de oculorum vlcibus. Nec alia ratione pus, quod intra corniforme est generatum, curari debet, Galeno auctore, quarto de compositione medicamentorum secundum locos, quàm pharmacis discussoriis, iam dictis, & propterea de eo separatim tractare non libuit, prius tamen vniuersum corpus euacuato, si opus fuerit. At si eis medicamentis malum non cesserit, chirurgia indiget, prout Galenus docuit in sine 14. meth. medendi.

Curatio.

Ratio vili.

Vena sectio.

Diuertentia.

Purgatio.

Topica quæ comparent.

Cap. 3.

repi

Ἐπι προπίπτου.

De Procidentia oculi,

Capitulum XXVI.

V M propter erosionem, aut ruptionem corniformis tunicæ, potissimum cum vlcera profunda euadunt, pars quædam vniiformis, seu aciniformis tunicæ procidit προπίπτου, à Græcis προπίπτου, à Latinis vniiformis tuniculæ procidentia dicitur, à quibusdam barbaris corneæ ruptura appellatur. Describitur autem à Paulo, quod procidentia est vniiformis tuniculæ, quæ erosa, ruptaue cornea tunica accidit. Ea insuper cum nondum creuit, à Græcis μιονίφαλον nominatur, eò quod figura muscæ capiti similis existit, Paulo, & Aetio testibus. Cum verò amplius creuerit, & coulsque, vt acinum vniæ representet, σαφύλωμα à Græcis, à Latinis vniiformis dicitur. At vbi plurimum aucta sit, vt palpebras transfiliat, μύλον, à Græcis, vt pote à Paulo, Latinè malum vocatur. Verùm vbi callum obducatur, præter id, quod extra palpebras transfrediatur, ab Aetio, & Paulo κλάον, Latinè clauus nuncupatur: quoniam per omnia clauis capiti similis existit. Affectus hic, quamuis oculi existat: non tamen secundum omnes eius partes, sed in eo tum corniformis, tum vniiformis tunica oblata est, corniformis inquam erosa, & rupta in soluta continuitate morbo afficitur. Ipsius verò vniiformis tunicæ morbus in situ est, coriûsque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vno tantum affectu, quod sit, vt pupilla ipsa in iam dicto affectu diuisa omnino sit, ita vt aut non appareat, aut à situ, & figura eius sit immutata: quo discriminatur oculi procidentia ab eiusdem phlyctæna, seu pustula, tum etiam, quod id quod prolapsum est, nigrum, aut cæruleum apparet, in circuitu verò circa fundum eius partis, quæ procidit, labia corrosa: corniformis tunicæ alba apparent, id quod in pustula videre non licet: quoniam ea superficialis existens, similiter vndique nigra est, licet non exacta nigredine. His itaque indiciis planè distinguere poteris affectum hunc à phlyctæna, seu pustula, iuxta Aetij decreta cap. 29. & 33. lib. 7. Quomodo autem eius differentias, quas quatuor esse diximus, inter se distinguere liceat, ex suprâ relatis liquet: licet Aetius ipforum etiam staphylo-matum differentias plures conscribat, vt pote cum corniformis ipsa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vniæ similem fecerit, aut ab humoribus intra ipsam collectis, aut ex pustula quadam satis profundè inter eius partes consistente: quæ duæ differentia licet tunicam ipsam corniformem eleuent, & incuruari faciant, non tamen ipsam rumpunt, seu exedunt. Et propterea eiusdem eleuatio sola, & non ruptura existit, quo sit, vt neque id, quod prolapsum est, cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero staphylo-mate; in quo disrupta iam est corniformis tunica, & magnus vniiformis tunicæ prolapsus factus est: cui etiam sententiæ adhærere videtur Celsus lib. 7. cap. 7. dum dixit, In ipso autem oculo nonnunquã summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis: & similis figura acino sit, vnde id σαφύλωμα Græci vocant. Verùm cum has duas differentias non liceat (Paulo teste) vera σαφύλωματα appellare: & insuper earum curatio ab ea diuersa existat: cum vna inflammationis, reliqua pustulæ curatione similem requirat: propterea eas silentio prætereûtes, de veri prolapsus differentiis, quas quatuor esse diximus, sermonem faciemus: cuius causa erosio, aut ruptio corniformis tunicæ existit, vt diximus. Ex quacunque ergo causa oculi procidentia ad μιονίφαλον degenerauerit, si medicamenta ritè adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam, licet ægrè, recentia σαφύλωματα. Verùm vbi alborem, aut callum contraxerint, nullus remediis locus est, ex Pauli sententia. Ea verò procidentia, quæ curationem admittit, vt pote quæ ad μιονίφαλον degenerauit, aut ad recentia σαφύλωματα, repellentibus, simul & adstringentibus pharmacis illi opus est, Galeni auctoritate, quarto de compositione medicamentorum secundum locos, quem sectati sunt Paulus, & Aetius. Est verò eius sententia hæc. At verò

Quid sit oculi procidentia.

Paul. lib. 3. cap. 22.

Paul. loco citato.

Aet. lib. 7. cap. 33.

Eiusdè differentia.

Que oculi partes oblectur in hoc affectu.

Quod affectus comparsus sit.

Quibus differentia discriminatur à phlyctæna.

Lib. 7. c. 34.

Procidentia.

Curatio.

Cap. 3. Paul. loco citato.

Aet. lib. 7. cap. 33.

Topica.

ulcera que per erosionem tunice corniformis fiunt, vt etiam ex viformi quid pronuat, manifestum est, quod tum propter seipsam, tum ob prolapsionem, repellentibus, & adstringentibus pharmacis illis opus est: conandum vero, vt ex ipsis eligamus, quæ nullam aspritudinem faciunt, ea sunt folia rosarum, flores, & succus, nardi spica, crocus, lycium, & hypocistis. At vehementiorè his adstringendi vim habent (vt testatur) acacia, & omphacium, item balauitium, cytini, & gallæ omphacitides. poterunt itaque folia, & flores rosarum in vino adstringenti decoqui, aut aqua pluuiali, si adsit inflammatio, aut calor immodicus, & in eo decocto spongiam imbutam supra affectum oculum applicare, aut ex plantagine, rubi foliis, virga pastoris, & polygono, ac rosis, vt supra, parato decocto foveas fieri. Poterit insuper ex foliis rosarum, ac cydoniis in vino adstringenti, aut aqua pluuiali decoctis, acaciæ ð.ij. croci ð.β. additis, cataplasma fieri, ac adhiberi, aut ex plantaginis, polygones, & rubi foliis pariter decoctis, croci gra. iij. lycij, & hypocistidis singulorum ð.β. nardi spicæ gra. iij. additis, itidem cataplasma componi: nec minus collyrium ex infra scriptis conficiatur, quo salubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ, pompholygis præparatæ, sarcocoliæ nutritæ ana ð.β. spicæ nardi, croci ana gra. v. stimeos, seu stibicos vlti, & ablutri, quod medicorum vulgus antimonium appellat ð. j. cum cremore tragacanthi, aut fœnigræci, fiat collyrium, & vtare, aut omphacitides gallas tere, balauitium, & cytinus, ac rosarum flores, & cum succo polygones, aut virgæ pastoris, foliorum oliuæ, aut rosarum vtor. Verum si inflammatio affuerit, mitioribus semper vtaris iam dictis medicamentis, ac simul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò σαφολύματα prædictam curationem respuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem cõcilieamus, non autem vt visum abolitum restituamus: quæ quomodo administrari debeat, disertissimè à Paulo libro sexto cap. 19. scriptum reperitur: & ab Aetio cap. 35. lib. 7. nec non à Celso libro septimo cap. 7. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id præterire ex proposito censuimus. Pariter victus rationem scribere nolimus, cum non alia indigeant, quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus, in præcedentibus instituimus, præsertim cap. de vlcibus, & de pustulis.

De mydriasi, seu pupillæ dilatatione.

Caput X X V I I.

Cap. 2.

ICET rhagoidis, seu viformis foramen, quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali statu immutari possit, Galeno teste libro primo de causis symptomatum, nempe vel ampliatur, vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortum, seu diuulsum, cum eius amplitudo, siue à natiuitate sit, siue postea accedat, semper visui incommodat; imminutio verò, quæ à natiuitate incipit, acutissimi visus occasio est: quæ verò postea accedit, praua exitit. Reliquorum verò vitiorum nullum, neque si à natiuitate, neque si post incidit, quicquam quod æstimatione dignum sit, visui officit. Propterea duabus ultimis eius mutationibus à naturali statu derelictis, de eiusdem incremento, seu ampliatione primò, deinceps de eius imminutione tractare decreui. Appellant autem μυδρίασις Græci, pupillæ effusionem, seu dilatationem Latini: cum pupilla ipsa colore quidem nihil euariat, multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat, Aetio teste, & Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus visionem lædat, siue ab vtero, siue postea contingat, Galeni auctoritate, censendum est oculum ipsum oblatum esse, non tamen totum, sed secundum rhagoidis foramen, hoc est, pupillam, eamque à naturali statu recessit, & pro quantitate declinationis increfcit iterum ipsius visionis noxa, vt idem Galenus testatur: estq; morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata est, dicebat nanque Galenus lib. de

Quid sit pupilla dilatata.
Aet. lib. 7. cap. 52.
Paul. lib. 3. cap. 22.
Que pars afficiatur.
Quis affectus præter naturæ sit.

lib. de different. morborum, quòd concauitatum morbi, siue obstruantur, siue immodicè pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur: nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cavitata videlicet ipsa à naturali mediocritate secundum recessum recedente. Pro cuius recessus quantitate quandoque in totum visus impeditur, interim verò vident ægri, verum obscure, & quæ videntur ab ipsis omnia minora, quàm sint, putantur esse, Paulo, & Aetio testibus: neque id mirum, nam diffunditur in eis visus spiritus. Quapropter siue in prima protinus conformatione, siue postea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni sententiam, eodem r. de causis sympto. vniuersus ipsam spiritus implere non sufficit, vnde ipsum diffundi, dissiparique necesse est, quo fit, vt natia vitiosa sit, & non naturalis vitio non careat, id quod non accidit in eius imminutione, vt dicemus: bonæ itaque visioni semper incommodat pupillæ dilatatio, seu amplitudo, ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem causa humor excrementitius existit, ex Pauli sententia, qui aut aceruatim, aut paulatim affluit, ab eoque citra sensum, vt Aetio visum est, viformis tunica distenditur, & pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint, Arabes præsertim, & qui eos sectantur, communiter practicantes, ex ipsius vualis tunicæ desiccatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cum exsiccantur: dilatatur siquidem illorum foramina, vt ipsi asserunt. Quare sic quoque euenire putant pupillæ, si immodicè rhagoides tunica exsiccat, neque nos illud negamus, præsertim cum Gale. illud fateatur lib. 1. de causis sympto. dum dixit, continentem causam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ esse rhagoidis tunicæ tensionem, atque ipsam propria ipsius ratione bifariam tendi, aut exsiccatam, vt similerem, aut humectatam vt instrumentum; siccitatis verò curatio difficilis est. Verum nos sectantes Paulum, & Aetium in hoc, & tanquam sæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantum eam, quam ipsi assignant causam dilatationis pupillæ admittimus modò, humorum videlicet effluxum: qui aceruatim, aut sensim, & paulatim ad viformem tunicam feruntur, à quibus ipsa amplius dilatatur, vt diximus: quòd si suapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis existit: si nõ naturalis sit, ægrè curabilis fit: nam cum membranosa sit tunica viformis, vbi semel distenta fuerit, induratur, neque facile amplius contrahi potest, Aetio teste. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarum debilitatem: insuper & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facile in hanc affectionem delabuntur. Quæ utique curari potest, pro eius curatione, attenuante vtendum est victus ratione, atque ventri commoda, vt testatur Aetius. A vino abstinendum erit, donec affectio fuerit soluta. Balnei vsus sit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbrosis vtendum erit, clysteriisque, vt alius humecta sit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similitèrque infernarum partium frictione, & (si nihil impederit, affueritque corpori plenitudo) venam secare oportet, in cubito humeralem videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis succi adhibenda sunt; quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt, neque vehementer purgantia esse debent: cõ si fieri nequeant, Aetij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio ad mouere, & marina aqua frontem, & oculos perfundere, hyeme tepida, æstate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aetius asserit: quòd si marina aqua non adsit, parum salis aquæ misceatur, aut posca aquosa assumatur. Pharmacis autem supra affectum locum subadstringentibus vtendum erit: nam si valde acra fuerint, humorum copiam attrahunt, distenduntque membranas, & latiore pupillam efficiunt: si verò vehementer adstringant, aut immodicè frigefaciant, membranas indurant, ampliusque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quòd quidem incommodum est: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata

Cap. 7.

Signa.

Cap. 2.

Causa.

Vide Aui. lib. 3. fen. 3. trac. 4. c. 12.

Cap. 2.

Prognostica.

Curatio.

Visus ratio.

astringentia, quibus vti poteris, Actio teste, rosa, crocus, spica nardi, cortex thuris, pompholyx, spodium, & acacia, & ut summarim dicam, cuncta ea, quæ citra aspritudinem adstringunt, atque repellunt, exsiccant ve quorum mentio ex Gal. sententia, in præcedenti capite facta est; ex quibus quoque licebit, prout vltus exigit, medicamenta componere, eisque salubriter vti.

De tabe pupillæ.

De tabe pupillæ.

Caput XXVIII.

Cap. 5.
Tabes pupillæ quid sit.
Paul. lib. 3.
cap. 22.

Cap. 5.
Que pars afficiatur.
Quis affectus præter naturam sit.
Signa.

causa.
Act. lib. 7.
cap. 28.

Cap. 2.
Duis esse causæ. Cuius auctoritate.

Loco citato.

NTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramē imminuatur, quā imminutionem Græci φθισιν appellant, vt patet decimo de vltu partium; Latini verò tabem, seu diminutionē pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ constrictionem. Est nanque affectus is oculi, quo pupilla fit angustior, obscurior, atque rugosior, Paulo auctore. Quod verò affectus hic ipsius pupillæ duntaxat imminuta sit, nihil cornea priuatim affecta, quo circa, & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vltu partium, ita vt cognitu facilis sit, neminemque medicorum lateat, quandoquidem (vt Galenus testatur) sanus oculus, qui in propinquo est, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione secundum eius pupillam, poteritque affectus is ad conformationis genus reduci, cum naturalis conformatio corrumpatur, in specie verò in cavitare, seu via foramine ipso rhagoidis, hoc est, pupilla in se ipsam concidente, & propterea minori reddita, & quāquā cognitu facilis sit is affectus, neminemque medicorum lateat, vt diximus, Galeni auctoritate, collatione facta eiusdem ægri, ad oculum sanum, tamen ex eo quod his maiora apparent, quā pro naturali modo, quæ ab ipsis videntur propter pupillæ angustiam (vt Actio, & Paulo, visum est) argui poterit. Causam verò huius dixit Paulus esse densationem, quæ siccitati potius tribuenda est; Actius verò ait plerisque hoc contingere ex periculosis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem sententiam pupillæ tabes ab oculi macie, seu atrophia: quod in tabe pupilla duntaxat angustior, ac minor efficitur, macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de causis sympt. minorem reddi pupillam morbi vitio ob geminam causam fatetur, quarum vna est, ex parte ipsius rhagoidis tunicæ rātum, altera ex parte humoris tenuis albuginei dīcti, qui medio loco inter ipsam rhagoidem, & crystallinum humorem effusus consistit. Atqui solius tunicæ affectus (vt ipse refert) extensio quædam, relaxatiōque est: qualis vtiq; in externis subinde partibus accidit, cum in articulis ligamenta redundanti humore sunt perfusa, & ne quis opinetur, quod ab eadem causa, eodemque affectu rhagoidis tunicæ excitari possint contraria vitia, pupillæ videlicet cum dilatatio, tum diminutio, eodem lib. 1. de causis sympt. dicebat ampliationis pupillæ causam, vt ita dicam, coniunctam esse tensionem ipsius rhagoidis tunicæ: ipsius verò imminutionis, seu paruitatis, eiusdem rhagoidis tunicæ esse relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ consequuntur. Sed prima ad tensionem, reliqua verò ad relaxationem: Tenditur autem, aut exsiccata, vt pars similis, aut humectata, aut instrumentalis. Qua de re quamuis ex ipsius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, nō vt similis pars, sed vt instrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore: cum verò propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt instrumentalis pars afficitur, sed ex humore relaxatur, atque humore perfusa, vt similis pars humectatur. Si autem vitio albuginei humoris pupilla ipsa imminuta sit, hoc vitium in eius defectu consistit: cuius occasione vniiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exsiccata, in se concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deterius autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vti

non vtiq; propter pupillæ paruitatem, sed quia pupillæ paruitas vitiosos iam dictos affectus sequitur, quorum culpa necessario peius cernit oculus sic affectus, & non propter pupillæ angustiam, eodem Galeno teste: nanque si ad extensionem, relaxationemque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio sequatur, redundanti humore ipsa perfusa affectus hic causa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillæ angustia. At si contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in se ipsam concidat, atque pupillam imminuat, non propterea quod pupilla imminuta sit, sed quoniam siccior efficitur crystallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in se concidens, spatium quod inter ipsam, & crystallinū interest, angustius efficit: itaque fit, vt idem crystallinus humor cogatur paruo interstitio cum externo splendore commercium habere, eumque sine offensa sustinere non posse, carens vno ex munimentis, humore videlicet tenui, qui cum adesset, vna ex causis erat, propter quam sine offensa crystallinus humor splendorem sustinebat; atque hæc quidem causa est, cur imminutus is, qui in pupilla est humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi sit occasio: quemadmodum si ipsa vniiformis tunica tendatur, vt corpus simile siccata, poterit esse causa generandæ dilatationis pupillæ: eritque tūc dilatationis causa ipsius rhagoidis tunicæ tensio ex siccitate. Parciori verò reddito humore, qui sub eadem continetur, nec ipsa suapte natura siccata est, sed per accidens, minori reddito iam dicto humore, nec propterea tenditur, sed in se concidens contrahitur, ac rugatur: & idcirco pupillam imminuit, vt pote non amplius protensa, ac distenta à iam dicto humore sub ea contento: quemadmodū accidit cribrorum tunicis: quæ si non extendantur, ipsarum foramina concident. Id ipsum etiam euenire poterit, vt testatur Galenus 10. de vltu partium, si ad pupillam ipsam parcior spiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur, velut in senioribus, ac annosissimis videre licet: quāquam & ipsis quoque rugosa interdum fiat propter senectæ imbecillitatem corniformis tunica: & propterea malè, aut prorsus non vident pupilla non immutata. Ex quibus constat spacium omne, quod est post humorem crystallinum, spiritu simul, & humore tenui assidue repleti oportere; & quod in cæteris partibus humor, in ipsa verò potissimum pupilla spiritus inest plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ causa tenuis humoris defectus, seu inopia sit, aut spiritus, seu vniiformis tunicæ laxitas propter humiditatem, distinguere haud admodum difficile erit, si ea quæ in oculis apparet, ætatē, temperamentum ægri, ac antea vitā, & reliqua perpēdas. Quod verò ad prognosticū attinet, dicebat Gal. 1. de caus. symp. non semper malā esse pupillæ paruitatē: quoniam ea, quæ naturalis est, bona existit: siquidē in minori pupilla colligitur spiritus, constringitur, ac dēfatur: quæ omnia ad sensus bonitatem oculo cōducunt. At si morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita sit, mala quidem existit, ac multo deterior efficitur, quā mediocris: quoniam vitiosos sequitur affectus, vt ipse asserit, eoque maxime insanabilis est, si ex tenuis humoris defectu gignatur, minus autem innoxia est, si propter vniiformis humorem, minor reddita sit pupilla. Nam difficilior est similari corporis particulæ cuiuscūq; siccata est, humiditatem restituere, quā eam, cum humectata est, siccare. Ex siccitate ergo si orta fuerit pupillæ tabes, curationē porrò contrariam mydriasi facere oportet, vt testatur Actius: nam victus optimi succi, & sorbilis esse debet. Vinum fuluum, atque odoratum eis adhibere oportet. Somnus præcipi, vt cibum excipiat. Balneaque conueniunt ex aqua dulci, & capitis ex aqua calida perfusio. Superinas partes exerceant, humeros, ac manus cum spiritus detentione, & caput ac facies diligenter confricandæ sunt, oculique insuper summis digitis: eademque facies aqua calida proluatur, & caput post confricationē vnguento, quod moderatè calfacere potest, illinatur, quale est irinum, & modico facto interstitio, oculi rarefaciente, ac acriore medicamento humiditatem attrahente subli

Loco citato.

Prognostica.
Cap. 2.

Curatio.
De iis rebus.
Medicamentorum.

sublinantur, cuiusmodi est, quod excipit ammoniaci ʒ. ij. aloës ʒ. j. crocomagmatis ʒ. ij. croci ʒ. ʒ. æruginis aris ʒ. j. in defectu crocomagmatis, croci dosis augetur, triturentur, & cum aqua pluuiali utaris. At si ex humiditate vniiformē tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ex his, quæ præcedenti capite de pupillæ ampliatione diximus, aut ex his, quæ pro cura suffusionis dicemus: quamuis rarò accidat. Et in summa ea adhibeantur medicamenta, quæ vim digerendi, ac exsiccandi citra morsum habeant.

περὶ ὑπόχυμα. De suffusione. Caput XI X.

Vide Auic. lib. 3. fen. 3. tract. 4. c. 18. Quid sit suffusio.

UXTA ipsam quoque pupillam affectus quidam præter naturã oriri consuevit, qui à Græcis ὑπόχυμα, ἢ ὑπόχυσις, à Latinis suffusio dicitur, Arabes aquam, medicorum vulgus cataractam appellant. Qui affectus, Aetio teste, cap. 51. libri 7. præterfusio, seu affusio quædam humorum est circa pupillam cõgelatorum, vt vbi perfecta fuerit visum impediatur: sub diuersis tamen verbis idem sentire videtur Paulus cap. 22. lib. 3. cum dixit ὑπόχυμα humorum esse affusionem, qui inter tunicam corniformem, & crystalloidem cõrescentes visum impediunt. Verùm idemmet Paulus libro sexto, cap. 21. suffusionem retulit esse lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillam consistentiam, quæ visum impedit, aut certè ne perspicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis, si quis exactè ea perpendat, videbitur Paulum diuersimodè in prædictis locis de suffusione locutum esse: nam tertio libro ὑπόχυμα dixit esse affusionem, vsus verbo græco ὑπόχυσις: in sexto verò dixit esse consistentiam, vsus verbo ὑπόχυσις. Verùm idemmet auctor his satisfacere videtur prædicto cap. 21. lib. sexto, cum dicebat de iis suffusionibus, quæ nullam manus administrationem requirunt, quæque confirmatæ non erant, tertio libro se pertractasse, de iis autem, quæ confirmatæ sunt, & ex toto concreuerunt, in sexto libro verba facere. Non mirum itaque si in tertio lib. suffusionem per affusionem descripsit, cum ipsam in via, ac in fieri considerasset, in sexto verò per consistentiam, seu concrecionem, cum de iam confirmatis suffusionibus differere proposuisset. Cum autem suffusio ipsam visionem impediatur (Aetio, & Paulo testibus) verendum non erit oculum in ea affectum esse, & propriè iuxta pupillam, vt liquet ex traditis ab eisdem descriptionibus, inter crystallinum videlicet humorem, & corniformem tunicam. Qui affectus cum per se primò functionem lædat, hoc est, ipsum videre, morbus inquam est in compositione, & propriè in numero, non in defectu, sed in excessu: connumeraturque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturam sunt, velut lib. de differentiis morb. & 14. metho. med. liquidò constat. Cuius vitij incipientis talia sunt signa, vt Aetio visum est, quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginosa quædam oculis saepe obuersari videntur: & quidam ex ipsis piliformia vident, alij velut lanarum filamenta, aut araneorum texturas: quibusdam circa lucernas circuli apparèt, augefcente deinde affectione, augefcent iam dicta symptomata. Hæc autem vbi apparuerint, aliquando (vt idem testatur Aetius) pura pupilla apparet his, qui negligentius considerant: aliquando verò colorem maris refert. Verùm vbi perfecta fuerit suffusio, æger non videbit: pupillaque colorem ad albedinè mutat: & omnino non translucet, quanquam plures sint coloris species. Nam quædam suffusiones aërem assimulant, alique vitrum referunt, alie albicantes sunt, alie ad caruleum colorem magis mutantur, alie verò glaucescunt. Omnes tamen suffusione laborantes (vt inquit Paulus) lucem vident, aut multam, aut paucam, eoque discrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis separantur: cum ipsi lucem omnino nullam cernant. Quòd si totum rhagoidis foramen à crasso illic consistente corpore obtenebratum sit, vtique videre hominem prohibet, Galeno teste 1. de causis sympto. Si verò non totum foramen obte

conferuntur Pauli verba.

Parti affectu.

Quis affectus sit.

De differ. i. morb. c. 18. 14. meth. c. 13. Signa incipientis.

Augefcentia. Perfecta.

Suffusionis differentie plures. Cap. 2.

men obtenebratum sit, sed aliqua parse eius pura supersit, per illam, quæ extrinsecus sunt, singula per se sola, nihilo deterius, quam antea, videbuntur: non tamen similiter, vt antea vno tempore multa: eo quod angustior, quam prius, factus sit visus conus. At si in pupillæ centro exigua suffusio conlitterit reliquis, quæ circa sunt, partibus puris existentibus, omnia iis, qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere videntur: cum, quod in medio est, non cernitur, & quasi excisum videtur. Verùm si diuisa, nec inter se coniuncta fuerint crassa corpora, quæ iuxta pupillam consistunt, fluitentque in tenui humore, iis qui sic se habent, tanquam culices quidam foris obuersari videntur. Sapenumero etiam ex crassioris quoque humoris consistentia, tanquam idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Eiusmodi autem idoli apparitio plerunque incidit, postquam à somno surgunt, vt idem inquit Galenus, potissimum pueris, & iis qui plusculum biberunt, aut aliàs capite sunt oppleto: quamuis prædicta quoque symptomata oriri possint ex tenuis humoris essentia permutata, & alia quædam, si à naturali colore recesserit, vt patet ibidem. Quibus autem indicis confirmata, & quæ iam concreuit suffusio, ab ea, quæ nondum confirmata est, discriminetur, Paulus decretum reliquit eodem 21. cap. lib. 6. ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quæ confirmatæ sunt, quæ ad educationem manus administratione idonea reddantur, quæque non: quanquam nec id intactum reliquit Galenus, qui eodem lib. 1. de causis sympto. scriptum reliquit quò pacto dignoscendi sunt suffusi, si compuncta suffusione visum recepturi sint, an non. Nam quibus altero oculo coniuuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, si compunctio administratur, recipiendi visus fiducia est: quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque si minimo cum dolore, ac commodissimè iis est administrata compunctio. Interim verò contingit, quòd similia iis, quæ suffusis apparent symptomata aduenient, oculis ipsis nulla propria affectione molestatis, sed per consensum affectis, vbi exhalationes quædam à ventriculo ascendunt, potissimum quando non probè concoxerunt. Et quibus adeò perfectus, syncerulusque visus est, vt eum ne, vel minimum sensibile fingat, quippe purior natura cum crystallinus humor, tum tenuis, & aquosus iis existit, responderet autem magnitudo talium symptomatum in his semper propria affectione magnitudine: quemadmodum & in aliis quoque, vt patet primo de causis sympto. verùm distinguenda sunt hæc symptomata, quæ à ventriculo oriuntur suffusorum similia, ab iis quæ in veris suffusionibus apparent: nam si ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta sint, vtrique oculo similiter accidunt: quæ verò per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prædictis visis occupatur: & neque simul in vtroque incipiunt, neque similiter apparent, vt quarto de locis affectis patet, deinde ex tempore quoque ipso distinguuntur. Si enim tribus, quatuorve, aut etiam pluribus mensibus (vt Galenus ait) suffusionis apparuerint symptomata, contemplantique tibi pupillam nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies: si verò non ita multum temporis intercessit, quærendum est in primis, vt rum ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuò huiusmodi apparitio perseuerauerit, nullo scilicet interueniente, qui omni querela caruerit: an diebus quibusdam laborans exactè videatur conualuisse. Nam continuitas suffusionem portendit: intermissio verò, quòd malum à ventriculo prodierit, suspicionem excitat: idque magis si vbi perfectè quis concoquens nullum sibi visum apparere fatetur: sed multò magis, si cum apparuerint visa, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò si post hæc vomendo eiecta re mordente, mitigata fuerint symptomata. Hæc sunt quæ primo statim die, cum videris hominem interrogando discere debes: quando secundum naturam exquire se habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut nõ exactè pura videtur, suffusionis esse initium censendum est: & vt certius id iudicare valeas, tum ciborum, minus tamèn quam consueuerit, assumptorum, & ni

Loco citato.

Quomodo dignoscenda sint symptomata similia suffusionibus, & distinguenda ab his, quæ propria suffusionum sunt. Cap. 2.

Loco citato.

Suffusionis causa.

Prognostici.

In fine.

Cap. 2.

Quomodo suffusio que glaucescit a vera glauce dicitur.

Aet. lib. 7.

cap. 2.

10. de usu

part. cap. 6.

Curratio.

Visus ratio.

Medicamentorum ratio.

& nihil mali succi habentium, tum etiam ex aloe medicamento, quod quidam picram, alij hieram picram appellant, assumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem 4. de locis affectis, dignoscere tentabis. Cerebri quoque congnatione similia suffusis symptomata accidere solent in quibusdam phrenitidis speciebus, primario scilicet affecto cerebro, quod ex eiusdem phrenitidis indiciis percipi poterit. Sed quoniam tam si dicta symptomata ex ventriculi, quam si ex cerebri consensu oriantur, veram suffusionem non indicant: curabiturque affectio partibus ipsis primario affectis diligenter curatis: idcirco eis derelictis, ad veram suffusionis prognostica, ac curationem redire tempus erit. Nam pro dignoscenda eius causa opus non est diu laborare, cum ex frigidis, & crasis, seu lentis succis omnibus consentientibus ortum ducat; de hac autem suffusione Galenus 14. metho. meden. talia protulit verba, quod suffusio iam incipiens digeritur, ubi vero diu constitit, digeri nullo pacto potest. Et Celsus libro sexto, cap. 6. sic dicebat. Suffusio quoque quam Graeci *ὀπρόσιμ* nominant, interdum oculi potentiae, qua cernit, se opponit, quod si inueterauerit, manu curandum est, inter initia nonnunquam etiam certis observationibus discutitur, hoc idem confirmavit libro 7. cap. 7. Paulus *ὀπρόσιμ* curari posse, sed non omnia fatetur: proinde antequam consistat, suffusione tentatis succurrendum erit. Quae autem citra manus administrationem curari possunt, & quae chirurgiam requirant, ab eodem Paulo libro 6. cap. 21. scriptum reperitur, similiter quae neutro dictorum modorum curari possunt, sed omnino incurabiles sunt. Quomodo autem id discernatur, Galenus primo de causis symptomata. docuit, ut paulo ante diximus, inter eas vero quae omnino incurabiles sunt, ab Aetio connumerantur, quae glaucescunt suffusiones, cum ex fiant ab humore iuxta pupillam vehementissimè congelato, ac resiccato, ut ipsa restatur. Differt verò ea suffusio à glaucedine proprie dicta, quam Graeci *γλαύκωμα* appellant: nam ea (eodem Aetio teste) mutatio proprie est, siccitasque, ac concretio crystallini humoris ad glaucum colorem; & ante Aetium illud idem scriptum reliquit Galenus decimo de usu partium, quae interdum cum inceperit, curari poterit, ut idem Aetius asserit, Suffusione itaque tentatis victus ratio attenuatoria vniuersa praecipienda erit, Pauli, & Aetij decreto: nec minus Celsus victum optimum his esse, qui pituitam extenuat, fatetur. Aer propterea ad calidum, & siccum declinet. Somnus consueto sit breuior, exercitium sit moderatum, potissimum inferiorum partium; quo si uti non poterit, eius loco earum frictionibus utantur. Aui excrementa quotidie natura, aut arte excernant. Ab immodicis animi affectibus caueant, mœstitia praesertim. In eorum cibis utantur iis, quae extenuandi vim habent, ut hysso, pulegio, satureia, sampucho, feniculo, betonica, salvia, & reliquis. A vino vero abstineant per totam curationem: cuius loco pro potu, aquam mulsam, vel ex cinnamomi decocto bibant, ab omnibusque replentibus caput abstineant; itemque à balneo, nisi quis alterius occasionis causa ad lauandum se cogatur, in quo paululum insideat, citoque exeat. A piscibus fructibusque, ac reliquis, quae corpus humectare possunt, omnino abstinendum erit. Moxque curandi sunt qui ea suffusione tentantur, quae nondum consistentiam adeptam est, circa initia, si nihil impediatur, sanguinis ex cubito detractione, ut Aetio, & Paulo visum est, incidaturque aut media, aut externa, seu humeralis, prout magis expedire videbitur. Deinde nedum clysteriis acrioribus, quorum formulas in praedictis requiras, verum etiam purgationibus utare, prius tamen his, quae extenuant, ac praeparant redundantes succos adhibitis, velut est tum oxymel simplex, tum scillinum, syrupus ex stœchade, aut hysso, aut rosaceum mel cum aqua feniculi, seu eufragiae, hysso, sampuchi, siue betonicae. Praeparatis autem redudantibus succis, expurgari poterunt ex catapotis cochiis, arabicis, aureis, sine quibus, aut lucis, addito trochiscato agarico. Aslumas autem ʒ. j. vel ʒ. iij. ex aliis quibus iam dictarum pilularum cum ʒ. ij. aut ʒ. j. praedicti agarici, & cum succo feniculi,

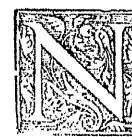
feniculi, aut eufragiae, seu syrupo ex stœchade pilulas formato, ac vitior: post quarum assumptionem per aliquod spacium ʒ. iij. syrupo ex pluribus infus. rosarum rubeorum ac duas mannæ electæ (si necessitas urgeat) agrototribuas, utpote ne corpus calefactum, & exsiccatum nimium ex pilularum assumptione relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulae affigendae sunt, cute incisa; aut sanguinem ex fronte, vel naribus mittere oportet, Celso auctore. Et ex interuallis apoplegmatis, ac errhinis utendum, quorum copiam in praedictis requiras, praesertim cap. de capitis dolore ex pituita orto: necnon familiaribus quibusdam catapotis uti poteris, quae sic componantur. R. agarici trochiscati ʒ. ij. pulueris hierae simplicis Gal. ʒ. ʒ. trochiscorum ex mirobalanis chebulis ʒ. j. cum succo, aut aqua feniculi, seu syrupo ex stœchade pilulae formetur, ac exhibeantur. Ab hinc ad topica deueniendum est medicamenta: à mitioribusque incipiendum, cauendumque ab his, quae impensè siccant: nam licet valenter vacuent, quod reliquum est, ita cogunt, quod aegre, aut nunquam resolui possit: sed eis utendum, quae paulatim digerant, velut est mel cum oleo veteri, & feniculi succo ex Aetij, & Pauli sententia. Similiter & Oribasij medicamentum quod ex caualidis succo, chamædryos, & coronopi, singulorum æquis portionibus conficitur. Adiuuat insuper (ut Paulus testatur) ipsius feniculi decoctum per initia superfusum. Trallianus ex baccis lauri excorticatis, vrina pueri vernerem non experti, lauigatis, & pauco gummi suffusis vtiliter inungi asserit. Idem quoque ex felle perdicis cum melle, & succo feniculi illinitione faciendam esse praecipit. Quidam fel galli similiter cum melle, & feniculi succo commendant: aut loco feniculi, succo rutae, vel eufragiae, chelidonij, seu verbenae utuntur. Quidam alij puluerem conficiunt ex hyrundinum capitibus adustis, cum melle, eoque solo utuntur. Tu autem permiscere poteris aliquem ex praedictis succis: & utere, aut ex myrrha, & feniculi, seu eufragiae succo medicamentum componas: & si libuerit, mel quoque addas. Ipse quoque interdum ea uti aqua consueui, quam Neapoli pharmacopolae parare solent. Socialémque appellant. Cuius descriptio reperitur in quodam libro, qui Rosa Anglica nuncupatur, felicitateque successit: cuius compositionem hic subscribere placuit. Recipit autem feniculi, rutae, eufragiae, verbenae, tormentillae, betonicae, rosarum, syluestris endiuiae, callitrichi, anagallidis, pimpinellae, chelidonij, papyri, pæoniae, foliorum vitis, apij, agrimoniae, & caprifolij, singulorum partes æquales triturentur, & pridae ponantur tritae in vino albo: secunda in vrina pueri vernerem non experti: tertia in lacte mulieris, & quarta in melle optimo: quo tempore distillentur, & quod extrahitur vsui referuetur. Hæc de cura suffusionis nondum concretæ, ac confirmatæ: nam ea quae confirmata est (si curari poterit) manus administrationem requirit: quae quomodo perficienda sit, Paulum consule capite 21. libri sexti, & Celsum libro septimo, cap. 7.

Topica.

Tral. lib. 2. cap. 5.

De obscuritate, seu offuscatione oculorum.

Caput XXX.

VLLO interdum in oculis m apparente, contingit, ut cernendi sensus deperditus sit, hunc affectum Graeci *ἀμαύρωσις*, Latini offuscationem, seu obscuritatem visus appellant, recetiores praedicantes guttam serenam nominant, Est autem (Paulo auctore) perfectum, ut plurimum videndi impedimentum absq; manifesto affectu circa oculum. Aetius verò eodem ferè modo praedictum affectum descripsit, quod est perfectum, ut plurimum videndi impedimentum citra manifestam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla, ut minimum, aut semel in totum non videant. Differt autem affectio hæc ab ea, quam Graeci *ἀμβλυωπία*, Latini verò obtusionem, seu hebetudinem visus nuncupant: nam in hac non omnino aufertur visio, sed notabiliter minor redditur,

Obscuritas visus quid sit.

Paul. lib. 3. cap. 22.

Aet. lib. 7. cap. 8.

Hebetudo

visus quid sit.

Cap. 2.
Que oculi
pars in eis
afficiatur, se
paulatim
fiat.

& proinde est quædam videndi obscuratio ab aliqua causa immanifesta pro-
ueniens, ut idem testatur Paulus. Differunt itaque affectiones hæc secundum
magis, & minus: increfcit nanque actionis noxa pro quantitate declinationis,
ac affectus magnitudine, ut primo de causis sympto. patet, similémque ferè
curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fe-
cimus. Verùm quoniam prædicta affectio, quibusdam paulatim, ac sensim con-
stat, aliis autem confertim incidit: si paulatim fiat, læditur in ea oculus, quã-
uis non manifestè, aut secundum eius visuum spiritum, dum incrassatur, aut
secundum tunicas, dum densantur, & crassescunt; aut secundum humores, cum
crasis, aut viscosi redduntur. Interim visuius spiritus præter iam dictas causas
imminuitur, & debilis fit, corruganturque nerui visui, ac tunicæ, ut in seni-
bus accidit. At si confertim incidat hæc affectio, secundum visuos duntaxat
neruos, oculus affectus erit, Galeno teste quarto de locis affectis, & Aetio cap.
48. septimi libri, verùm modo quouis generetur affectio hæc, perpetuò sym-
ptoma erit in genere noxæ functionis sensibilis, visui videlicet: eritque ea
ablata ut plurimum, interim autem diminuta valde, neque ex vno tantum
morborum genere pullulat, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie vide-
licet, mala compositione, aut vnitatis solutione prænominatarum oculi par-
tium: quorum morborum causæ non pauca esse possunt: cum si paulatim con-
fletur affectio hæc, ex incrassatu visui spiritu, tunicis densatis, ac crassifac-
tis, seu rugosis effectis, aut humoribus in oculo crasis, & viscosis redditis gigni
possit; pariter ex ingenti tristitia, præcedenti diuturno morbo, & collapione,
& velut corrugatione neruorum visuiorum; spiritus etiam visui debilitate, &
multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam causis oculorum hebetudo pro-
gignitur. Repentinè autem, & quæ confertim incidit causa (ut testatur Aetius)
est nerui visui obturatio à crasis, ac viscosis humoribus confertim in ipsum
illapsis, aut eiusdem nerui resolutio. Dignosces autem dictorum humorum
crassorum, & viscosorum copiam, si ab eis neruus confertim obturatur, quo-
niam, ut tradit Aetius, absque alia causa necesse est capitis gravitatem con-
sequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum. At si ad eorundem visui-
uorum neruorum resolutionem affectio hæc consequatur, tardè mouebitur
oculus, aut omnino non mouebitur. Cum verò ex violenta plaga in caput fa-
cta, aut ex casu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primùm quidem oculo
prominentior fit: deinde cavatur, & non alitur. Præcedunt autem (ut ipse-
met testatur Aetius) visus obscuritatem, seu oculorum offuscationem assidua
cruditates, & meri potus, & insolatio, capitis insultio, ac ardor, aut perfrigera-
tio, assidua lectio post cibum, aut similiter balnea post cibum, vomitus intem-
pestiuus, immodicus ac intempestiuus coitus, spiritus detentio violenta, ut in tu-
bicinibus contingit: quæ omnia, & his similia dum modicè sunt, visus hebetu-
dinem, dum verò immodicè, offuscationem efficiunt. Fit itaque aliquando of-
fuscatio ob fortes capitis plagas, aut casus ex alto, resolutio aliquando neruo
visui, aut rupto, aut per vehementem concussionem humorum copia illata,
& visuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, seu astantium assertio-
ne percipi poterunt, & vnà cum prædictis signis promptè distingui. Paulatim
verò offuscatio si fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmo-
dum nec hebetudo, nisi senioribus accidit: nam à moderatis causis, & non ab
immodicis ortum ducit. Verùm si confertim ob fortes videlicet capitis plagas
fiat, aut casus ex alto, omnium mitissima erit, Aetio teste, ea quæ fit ex humo-
rum copia illata propter vehementem concussionem, & visuum neruum ob-
turante. Pro curatione autem eius, siue confertim, siue paulatim fiat, ac r mo-
deratus eligatur: siue qui parum ad siccum vergat. Somno vtantur moderato,
vitentque diurnum, curentque ut aluum faciliè solubilem habeant: idque sal-
tem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis esse debent:
vitandique sunt omnes crassifacientes: imò extenuantes potius eligantur.

Vitandus

Si confertim
fiat, cause
causarum si
gnis.

Prognosti-
ca.

Curatio.
Oculus ra-
tio.

Vitandus est vini potus, toleradâque viriliter est aquæ potio, aut aquæ mulsa,
seu aquæ ex cinnamomi decocto. Exercitiis vtendum infernarum partium, &
deambulationibus pluribus in vmbrosis locis, ut Aetio visum est; caueant ab
assiduo coitu, capitis insolatione à vehementiorique motu à cibo, ut neque le-
gant, aut scribant, balneus eis non conuenit, vitandæ sunt iræ, indignationes,
curæ pertinaces, & vehementes perturbationes, ac timores, præsertim post ci-
bium: pariterque & assidui vomitus. Verùm eos, quibus oculi confertim offu-
scantur curare oportet vena cubiti incisa, si plenitudine grauatus sit æger: va-
lidissimum enim auxiliū in ipsis est venæ sectio, ut testatur Aetius. Incidatur
autem humeralis, aut media, deinde interpositis aliquot diebus (ut idem Ae-
tius inquit) fasciam collo circundabimus, ac constringemus, & postquam frõ-
tis venæ eleuata fuerint, rursus exoluemus: & hoc iterum, atque iterum facie-
mus, quò per spiritus motum humores obturati violenter concutiantur, post-
ea eleuatas angulares venas ab vtraque nasi parte secare oportet, eodem Ae-
tius, & Paulo testibus, post hæc confertim cucurbitula occipitio affigenda est
cum scarificatione: nam contingit plerumque (ut Aetius asserit) statim incum-
bente adhuc cucurbitula, hominem respicere. Paulus verò hirudines tempo-
ribus admouere iussit, inferiorisque partes perfricare. Verùm nõ oportet his
duntaxat auxiliis contentum esse, sed viribus reparatis postea corpus totum
purgare conuenit, prius tamen redundantibus succis præparatis: explebis au-
tem ea vtraque iis, quæ cap. de suffusione retulimus: nanque communis est hu-
ius affectionis curatio ei, quam in affusis diximus, Paulo auctore. Perseueran-
te verò adhuc affectione, etiam his quæ naribus infunduntur, medicamentis
vtendum erit, ac apophlegmaticis superius in capite de dolore capitis ex pi-
tuita conscriptis. Cæterum si neque his malum cedat, præsertim si ex mul-
tis, ac crasis succis ad visorios neruos delatis originem ducat: post omnia
iam dicta auxilia, caput sinapismo integendum erit, & quæ adurunt medica-
menta occipiti admouenda sunt, cauteria dicta, ut idem Aetius præcipit. At si
visus obscuritas sensim accidat, ab angularibus venis euacuatio (velut dictum
est) facienda erit statim ab initio, his potissimum qui nõ multò sanguine abun-
dant, deinde cucurbita occipitio affigatur, postea purgatio fiat. Perseueran-
te adhuc malo, per modò dicta medicamenta caput purgandum erit, reliquis-
que paulò ante commemoratis medicamentis vtendum. Illitio autem oculo-
rum in omni offuscatione quouis modo cõsata, per simplicia primùm fiat, ve-
luti per mel, aut vetus oleum, aut æqua portione simul hæc mixta, postea etiam
aliis compositis vtare, velut est medicamentum à Paulo simul, & Aetio com-
probatum. Id autem recipit croci 3. j. myrrhæ tantundem, piperis gra. xv. spicæ
nardi ʒ. j. succi sceniculi 3. xv. ammoniaci thymiamatis 3. j. mellis ʒ. v. ad omnia
leuissimè trita sceniculi succū affunde: deinde tere, ac resicca, & admisto mel-
le, ænea pixide excipe, ac vttere. Verùm ante illinitionem per spõgiam in aqua
calida marina tinctam fomentum adhibendum erit: aliquando etiam tota fa-
cies in marinam tepidam immittenda est. Incipientem quoque offuscationem,
aut suffusionem (Gale. auctore 4. de composit. medic. secund. locos, circa finem)
perfanat omne fel cum marrubij succo, ac lattico. Item si myrrhæ, & pipe-
ris æquales partes assumas cum melle, aut si sceniculi succum, & fel tauri-
num liquidum, paribus portionibus assumas, & mellis atticici duplum, ac illinas,
aut croci, & piperis æquas portiones felle taurino excipito, atque in collyria
redigito, & illinito, quibus omnibus pro offuscationis curatione vti poteris;
nec minus & his, quæ paulo ante suffusis approbauimus.

περί νυκτάλοπθ. Denyctalope. Caput XXXI.

RAE TER dicta vitia quæ oculis contingunt, vnum quoddam oriri cõ-
suevit, quòd Græci νυκτάλοπα, quidam nocturnam cæcitudinẽ, Plinius
hos lusciosos appellat. Celsus verò lib. sexto, cap. 6. oculorum imbecil-

Si confertim
fiat.
Medicamẽ
torũ ratio.
Venæ sectio.

Purgatio.

Si sensim
fiat.

Topica v-
trisque com-
muni.

Plinius lib.
2. cap. 7. c. 11.
& alibi.

Aet. lib. 7. cap. 46. Paul. lib. 3. cap. 22. Quesitio de humore caci tudo. Cap. 7. Que pars afficiatur. Quis praeter naturam affectus. causa. Prognosticum. Curatio. Vitium ratio. Vene sectio. Purgatio.

litem nuncupat: ex qua (vt ipse refert) aegri interdum satis, noctu nihil cernunt: vt verò Aetio, & Paulo placuit, malum hoc est, quo per diem homo cernit, occidente verò sole obscurius, deinde noctu penitus nihil. Cùm itaque videndi functio in hac affectione laesa sit, vt ex eius descriptione liquet, cuique constar oculum affectum esse; neque enim fieri potest, vt cernendi functio oblata sit ipso oculo nequaquam affecto, cùm actionis noxa qualiscunque sit, cuiuslibet partis proprium est symptoma, vt patet secundo de locis affectis. Est insuper affectio hæc symptoma in genere noxae functionis animalis sensibilis, non siquidem ablata, nec deprauata, sed debilis. Nam vt dictum est, qui tali affectione detinentur, die quidem vident, verum occidente sole obscurius, & noctu omnino nihil. Illud autem magis fieri videtur (vt inquit Aetius) propter aliquam capitis imbecillitatem, & maximè visui spiritus crassitudinem, itémque reliquorum oculi humorum, ac tunicarum. Hoc vitium (vt Celsus refert) in feminam benè respondentibus menstruis non cadit. Pro cuius curatione, vitus ratio ex toto attenuatoria præcipienda est, vitandaque omnia crassescientia, ab initio etiam à vino abstinendum est: & si bono habitu præditi fuerint aegri, curari debent ex venæ cubiti sectione, humeralis videlicet, & deinde ex angulis oculorum sanguis mittendus est, moxque si vitiosi redundarint humores, conuenienti pharmaco purgentur: aut per clysteres alius inaniatur. Quibus autem id perficiendum erit, sapius supra adnotauimus. Post verò vniuersalem euacuationem, vtendum est his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & sternutationes quoque ciendæ sunt: quorum iterum copiam in prædictis requiras. Verum inter ea, quæ naribus infunduntur, tanquam maximè commodum ab Aetio vnum conscribitur: id autem recipit piperis, staphidis agricæ, singulorum ℥. ij. sinapis ℥. j. tundito, ac cribrato, & radicem betæ succum aduicito, vt mellis liquidi consistentia fiat, & contrita naribus infunde, ac attrahere iube, atque, vt ipse asserit, hoc ad dies quinque, aut septem facito. Poteris autem eiusdem staphidis agricæ, & piperis ʒ. j. excipere, & sinapis ʒ. ʒ. foliorum sampsiuchi pug. ʒ. in aqua decoquito, cui quartam partem succi radicem betæ aduicito, & per nares attrahere iubeto. Insuper præcipit idem Aetius, ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hysopi decoctum, origani, aut rutæ, & si his remediis affectus non aboletur, rursus purgatio molienda erit, quam ipsi ex scammonio, & castoreo cõficiunt, addit tamen Aetius sal, verum si hoc medicamentum vti libuerit, scammonij non ʒ. ʒ. sed ℥. ʒ. aut paulò plus assumas: nam purgatio hæc (vt idem testatur Aetius) sæpe è vestigio ab affectione liberauit, aut multò meliorem dispositionem induxit. Et iterum post paucos dies dandum est purgatorium medicamentum pituitam, & bilem ducens: aut si paulò ante dicto medicamento vti nolueris, vt pote in debilioribus corporibus, infra scripto, vt aris ipsum iterando, interpositis quibusdam diebus, vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorum, aut arabicarum ℥. iij. vel cochiarum ʒ. j. cum ℥. ij. aut ʒ. j. agarici trochiscati, formetur catapotia ex succo feniculi, aut syrupo ex Itæchade, & exhibeantur. Oculi verò illinantur melle despumato: quo iniecto ad ipsum continendum oculi ipsi claudantur, aut oleo vetustissimo similiter illinantur, vel aluminis scissi partes duæ, & salis ammoniaci pars vna trita cum melle, aut muliebri lacte, sublinantur: fel quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vitium tollit, vt inquit Alexander. Quidam verò (Celsi auctore) contrito semine portulacæ mel aduiciunt eatenus, ne id ex specillo distillet, eoque inungunt. Verum tum Celsus ipse, tum Alexander, Paulus, & Aetius cum Galeno 4. de compositione medic. secund. loc. iecoris hircini saniem, quæ dum assatur effluit, colligere præcipiunt, atque hac oculos oblinire iubent: iecurque ipsum maximè hircinum assatum cum sale, sin minus, caprillum si comedendū exhibeatur, eis prodesse asserunt: similiter si dum ipsum assatur, elatum vaporem apertis oculis excipiant, vitandus tamen est perpetuò frequentior acriorum pharma

pharmacorum vsus: ipsum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aetius, licet etiam, vt Celsus inquit, iisdem medicamentis inutiliter vti; quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant. Contingit verò quandoque, quamuis, raro quibusdam, vt noctu quidem melius videant, interdum autem deterius, & si noctu Luna appareat, nihil cernant, eodem Aetio teste; in quibus multum attenuari spiritum, aut tunicas rareferi, & propterea spiritum dissipari, ac visum obscurari fatetur, noctu verò crasseferi, colligique ac sensum mouere. His autem oportet (vt ipse testatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice versa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu non vident, magis faciebant: nam cùm simul multus, ac æthereus fuerit animalis spiritus, is res quæ distant, & videre, & exactè discernere potest, Galeno auctore primo de causis symptoma. cui verò paucus fuerit, sed purus, is vt res propinqua planè discernit, ita distantes haudquaquam videt. At si crassior simul fuerit, & multus, res distantes videt quidem, sed non ad vnguem discernit; quemadmodum cui humilior simul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porro videre potest. Cùm itaque prædictis paucus, & que tenuis spiritus fuerit, aut idem propter rarefactas tunicas dissipatur, mirari non oportet, si noctu melius, interdum autem deterius videant: cùm simul noctu colligatur eisdem, ac crassefiat animalis spiritus, & propterea sensum moueat.

περι αιγίλοπ. De agylope. Caput XXXII.

NTBR maiorem oculi angulum, & nasum quidam affectus oriens consuevit, qui à Græcis αιγίλοπ dicitur. Est autem Galeno auctore 7. de compositione medicamentorum secundum locos, partium quoddam abscessus simile tuberculum inter nasi os, & magnum iuxta oculi angulum ortum, & rumpitur sanè sæpe in angulum; quibus verbis liquet agylope Galenum nominare tuberculum hoc, tã si disruptum fuerit, quàm ante eruptionem. Paulus verò (vt pote Galeno iunior) distinctius (mea quidem sententia) prædicti vitij meminit: retulit namque agylope abscessum esse inter magnum oculi angulum, & nasum, qui si rumpatur, negligaturque in fistulam vertitur vsque ad os, priusquam verò erumpatur in vlcus, abscessus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priusquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verso, ac rupto, agylope. Pars quæ afficitur cùm in eius descriptione, tum ad sensum patet. Affectus ipse morbus est in cõpositione primò, in magnitudine videlicet, & propriè in excessu: cum quo intemperies, ac soluta continuitas complicatur. Verum eo disrupto, morbus erit in soluta continuitate primò, cùm de genere vlcis sit. Progignitur autem à vitiosis succis ad prædictam partem delatis, aut à toto, vel à quibusdam partibus transmissis. Est verò affectio hæc agrè curabilis (vt Aetius testatur) propter corporum tenuitatem, & subiecti ossis putredinem, seu corruptionem: ob situm etiam vicinitatem (vt idem inquit) ipsi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturale paruum iuxta angulsi foramen. Ipse quoque Galenus præcitato loco, cùm iam dictum malum in angulum rumpitur agrè curabile reddi, nisi maturè occurratur, asseruit: non enim potest ab acerbis medicamentis curari, cùm ex eis oculus afficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio augeatur, nec ob id solùm agrè affectio ipsa curabilis est, sed propterea quod cùm multa liquida pharmaca in experimentum assumi possunt, ea nõ tolerat locus ipse: necessariò enim ex eis in oculum aliquid influit, neque verò adhærere eiusmodi queant citra obligationem, quæ totum oculum complectatur, quam impossibile est (eodem Galeno teste) tot diebus aliquem perferre posse, quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius (vt ipse refert) nulla pharmaca ad agylopos scripsit.

De contrario affectu oculorum. Cap. 2.

Cap. 2.

Agylops quid sit.

Lib. 3. c. 22. Pars affecta. Affectus.

Causa. Prognostica. Lib. 7. c. 85.

Curatio. Archigenes verò paucis enumeratis, deinceps ad curationem ipsorū per chirurgiam progreditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probè instituta pro auersione eius quod influit, eiusdem lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, si quid non prohibear, aliisque diuersionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtendum. Ab hinc redundantes quoque vitiosi succi purgante medicamento vacuari debent, ne posthac amplius ad affectū locum fluant, eligendaque ea sunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ratione tamen redundantis vitiosi succi, quo etiam tempore repellentia medicamenta iuxta affectam partem adhiberi possunt. Verum si perseuerauerit affectio, tentandum est per discutioria medicamenta, quæ citra mordacitatem operantur, eam curare, Galeno, & Actio testibus. Coafficitur nanque oculus (vt diximus) ex aeribus: & in ipsa affecta parte inflammatio augetur. In hunc ergo vsū probè facit medicamentum ex glaucio, & croco, vnâ cum perdicij herbæ succo, quam parietariam vocat, compositum si imponatur, iuxta Pauli, & Alexandri sententiam: crebrò autem ipsum permutare oportet, vt idē Paulus refert, etenim statim immutatum vim suam amittit, huius medicamenti vsu Trallianus testatur incipientes, & nondū in pus conuersos ægilopas prohibuisse, ne in suppurationem mutarentur: & proinde eos curasse. Præterea ex alica cocta in aceto, & probè trita, quam etiam commendabat Paulus, non modò incipientes ægilopas, sed etiam inueteratos iam, & in pus conuersos mirabiliter se curasse testatur idem Trallianus: præcipitque vt probè leuigata imponi debeat: quod si etiam pus in hærescens deprehendatur, rumpit ipsum, & vsque ad os penetrat, adeò validum est medicamentum, vt ipse fatetur: ruta quoque fatiua vnâ cum lixiuio, quod primū distillauerit, contrita, coctaque & imposita pulchrè admodum ægilopas emendat, & ad vsq; os permeat, per initia tamen hoc præsidium modicè rodit, postea verò non item: ac mirū est (vt inquit Paulus) quod ne cicatricem quidem indecoram hoc præsidium relinquat: vsu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conscripsit: Recipit autem id, internam arundinis membranam, id quod rotundum circa nodos inueniri consuevit, acceptam melli iniicito, ac particulæ affectæ imposito, mutans quotidie quater; & vbi locum probè repurgaueris, mulla cū spongia ocularia abluo: ad hæc (inquit) prædictam arundinis membranam per se imposito, & miraberis. Antequam verò ægilops in pus verratur, & postquam ruptus fuerit abscessus, cochleas cum testis suis tritas imponi præcipit Paulus, interdum aloë, vel myrrha admista, habet nanque medicamentum hoc desiccandi vim: probè quoque facit thus cum columbino stercore recenti impositum, vt Galenus Archigenis auctoritate s. de compo. medic. secund. locos testatur: aut erui farina cum melle. Curant quoque ægilopas (si non profundum corruptū fuerit os) ehamæmeli folia commansa imposita, aut maluæ folia commansa, si cum sale imponantur, prius tamen quam disrumpari: radix item lilij recens ad emplastri formam trita, & imposita ægilopas curat, Actio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum est: & vsque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnoglossa quoque herba cum modico sale trita, & apposita ægilopas destruit, vt apud Plinium secundum lib. primo, de re med. cap. 23, legitur: item nucis combustæ cinis iniectus sanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fistulam abiit, nec prædicta contulerint, ad chirurgiam confugiendum, quam à Paulo petas, libro sexto, cap. 12, ab Actio libro septimo, cap. 86, à Celso verò libro septimo, cap. 7.

Paul. loco citato.
Alex. lib. 2. cap. 8.

Cap. 2

De aurium dolore. Caput XXXIII.

QUONIAM aurium vsū proximum à luminibus natura nobis dedit, Celso auctore libro sexto, cap. septimo, secundumque locum obtinet auditus sensorium in renuitate à visu, velut gustus sensorium in crassitudine secundum locum obtinet à tactu, vt patet 4. de locis affect

Cap. 2.

affectis, propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos, qui in auribus euenire consueuerunt, transeundum est, ab earum dolore primū exordientes: quoniam hoc potissimum symptoma artem ad curationem incitat, vt testatur Alexander: quanquam & ipsæ quouis morborum genere affici possint, vt primo de causis symptomatum decretum reliquit Galenus, earum primo instrumento, aut partibus quæ illi vsū aliquem præstant, seu audiendi facultate laborantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem sumpsit hæc affectio, cum ab affectu ipso, tum à parte affecta, vt patet secundo method. medendi: verum cum hic dolor in euentibus auriculis infestare possit, nec minùs & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quem locum nervus auditorius peruenit, non ex longo interuallo ab ipso cerebro, quem dolorem aurium proprie nominare consueuerunt, vt testis est Galenus tertio prognosticorum; cuius audiendi meatus finis vbi nervo dilatato coniungitur, proprium ac primū est audiendi instrumentum, cæteræ autem ipsarum partes eidem vsū præstant, vt primo de causis symptomatum liquet. Ea, de re cum aurium dolorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis causa ortus fuerit, intelligere volumus: quanquam potissimum de eo, qui in profundo oritur. Quod verò in eo aures afficiantur ex ipsa liquet nomenclatura. At nunquid sola circa meatum cutis, seu euidentibus auriculæ affectæ sint, vel ipse auditorius meatus in profundo, ex ipso doloris sensu, tum etiã ex eiusdem vehementia discere licebit: vehementior nanque erit si in profundo fiat, vt eodem tertio prognosticorum patet. Quis autem affectus sit dolor, hic iterum asserere superuacaneum est, cum id falius differuimus cap. de dolore capitis, in principio. Insequitur insuper non aliter, quàm cæteri, dolor hic, interim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum continui solutionem, aut si utroque modo affectæ sint pro diuersitate causarum, quæ earundem aurium dolores excitare solent, quas omnes Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos conscripsit: docuitque simul modum dignoscendi eas: à quo cæteri auctores Græci, Paulus, Aëtius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis ventis in peregrinationibus susceptis, aut ex balneis frigidis: quos dignoscet, si tum prægressa, tum præsentia percontatus fueris, antegressas quidem ex ægri, aut instantium relatione, præsentia verò ex teipso, quoniam dolor altè infestabit, si fixus quidem circa grauitatem, vel distentionem, vel ardorem. Verum si ex calida conceptus fuerit intemperie dolor, ex prægressa quapiam insolatione, seu aestuatione, aut ventis calidis, seu medicatis aquis, in quibus quidam ob delicias se lauant, aut ob corporis commoditatem, id perdiscet, doloremque feruidum sine grauitate, seu distentione sentient ægri. Quod si ex frigidis glutinosis, crassisque succis proriteretur dolor, qui obstructione eum potius concitant, iterum artificiosa quadam coniectura deprehendes prægressa, & præsentia percontatus: cum cibi pituitosi, & mali succi, ac potus frigidiores, humidioresque præcesserint: temperamentum, ac ætas frigida, similiterque anni tempus, & regio, ac æris constitutio: capitisque, ac aurium grauitatem ægri sentiunt. Verum si distentio quidem orta sit, grauitatem verò in capite, vel aure nentiquam percipiant ægri, fueritque antegressa frigiditas, spiritum flammosum & crassum transitum non habentem, doloris causam esse manifestò constabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes distendens dolorem excitat. At si grauitas, distentioque simul, ac calor, & dolor pulsatilis, simulque etiam febricula quædam oboritur, inflammationem efficientem esse causam doloris, qui sanguinis excoacti influxu originem habuerit, bona ratione æstimate licebit, quemadmodum Paulo, & Alexandro visum est. Excitantur autem interdum ex ichoribus, seu saniosis humoribus in atrium corpore gentis con similes dolores, quemadmodum ex mordacium humorum illapsu forinsecus factò contingunt, eodem Galeno teste tertio de compositione medicamentorum.

Alex. lib. 3. cap. 1. Cap. 3.

Cap. 2.

Com. 13.

Primum audiendi instrumentum quia s. t. Cap. 3.

Quid per aurium dolorem intellegatur. Partis affecta notitia. Affectus quis sit. Comm. 13.

Cap. 1.

Cause.

Earundem causarum signa.

Paul. lib. 3. cap. 23. Alex. loco citato. Cap. 1.

rum secundum locos. Quoniam verò maius imminet periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitiiis, ut testatur Celsus: nam vitia oculorum intra ipsos nocent, aurium inflammationes, doloresque interdum etiam ad demetiam, mortemque præcipitant; propterea inter initia protinus magis succurrendum est, ne maiori periculo locus sit, ut ipse inquit. Non absque itaque ratione Hippocrates tertio prognosticorum refert, quod aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis est: periculum enim delirij, mortisque imminet: nam natu minores septimo die, aut citius ab hoc morbo interimuntur; natu verò maiores multo tardius. Febris enim ac delirium minus eos infestât; & aures eis ob id antea suppurantur, sed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimunt: minores verò natu priusquàm suppurentur aures, interimuntur. Alexander autem, siue meatus auris (dicebat) siue alia ipsius quæpiam interna particula frequenter inflammatione laboret, acutissima pericula vicinia regionis, & genere substantiæ inducit: redditque ipse rationem: nam neruus qui internam auris superficiem sublinat, cum sit sensibilis, validos dolores, acutosque excitat, ut etiam cerebrum in consensum perducatur, ita ut febres, & deliria sic affectis oboriantur: interim verò moriantur, nec minus cur citius iuuenes, quàm senes ex eodem affectu intereant, asserit; quanquam & ante ipsum non Hippocrates modò, verum etiam & Galenus eodem tertio prognosticorum scriptum reliquerant. Cum itaque non ex vna duntaxat causa aurium dolor excutetur, quòd sit ut neque vna sit eiusdem curandi, seu victus ratio, sed iuxta causarum diuersitatem diuersimodè quoque sit instituentia; propterea cuiusque causæ speciatim victus institutione prætermissa, quoniam ex his, quæ prius diximus, facile percipi poterit pro causarum varietate cuiusvis doloris auris curationem præcipiemus, quæ cum multæ iam dictæ sint, tantum numerum remediorum esse oportet, quantum est efficientium causarum. Dolores igitur à sola frigiditate obortos calfacientia medicamentorum secundum locos, veluti est oleum amaracinum, nardinum, rutaecum, laurinum, aut de castoreo: quòd si maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum, addito pipere exquisitissimè trito, aut si multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admisceas, styracè, castisam, seu calanum odoratum: pariter quoque confert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, si allium in oleo contundas, vel feruefacias, atque ita infundas, aut si magnam cepam exculpas, deinde oleo eam expleas, & in feruenti cinere moderatè calfacias: atque ita auribus infundas. At si ex calida intemperie aurium dolor originem duxerit, seu ex medicatis aquis, oui candidum in aurem demissum, ipsum mitigabit, si tepidum paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimum verò iuuantur ex succo perdicij cum modico rosaceo, aut solani, seu coriandri vel hastulæ regiæ: nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, seu aselli, qui in aquosis & humidis degunt, fuerint incocti. Coriandri item succus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infusus dolorem mirificè tollit, ut Plinius secundo visum est libro primo de re med. cap. 10. Quòd si ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum, oleum alsidue infundere conuenit, quo ipsum eluamus, ut testatur Galenus: deinde lana molli extergere, rursusque infundere. Iuuantur quoque plurimum ex adipe anserino, atque item vulpino: similiter si oui candidum cum muliebri lacte tepido fuerit infusum. Pro communi namque præcepto habendum erit, ut quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum esse oporteat, ex communi omnium medicorum sententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi. Si verò quis vno pede auri affectus proximo exiliat (ut inquit Aëtius) inclinans quodammodo se ipsum aquam facile excernit. At si ex flauo solo spiritu, aut crasso, lentoque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamentis erit, quæ obturatione liberant; abstergunt, atque incidunt, citrà tamen vehementem rosionem, præsertim in quibus

Prognostica.

Text. 13.

Lib. 3. cap. 5.

Text. 14.

Curatio, si ex frigida rite oriatur aurium dolor.

Cap. 1.

Si ex caliditate oriatur.

Si ex medicatis aquis curatio.

Commune præceptum pro aurium curatione.

Aerius lib. 6. cap. 75.

Si ex flauo solo spiritu, aut frigida succis fiat, curatio.

quibus dolor magnus, & copiæ suspicio subest: cuius generis sunt album, & nigrum veratrum, amygdalæ amaræ, & ex tribus aristolochiis, quæcunque fuerit ad manum, & iris illyrica: iniicies autem & cinnamomum, si habueris, aut cassiam, illo non præsentem: nec minus & cucumeris syluestris, ac bryoniæ radice, & centaury magni: iterum radice, seu parui coma vtendum: & omnino omnia amara conferunt: namque citra mordacitatem, & absque molestia expurgant hæc meatus, disciunt, & discant obrurata, ut eodem tertio de compositione medic. liquet: commendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi, vel amygdalino, insuper porri & cepæ succus tepidus cum melle: aut origanum cum melle, & lacte muliebri, si instilletur. Ad vehementiores autem aurium obstructions fel caprillum cum succo porri inditum (ut ipse inquit) confert. Alexander autem fel bubulum, aut ouillum instillatum, seu capræ vrinam continuè infusam commendat, similiter si felle taurino floccum imbutum, læuigatumque auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuosum spiritum, refert quòd conferat strenuè cucumis ex aqua calida foras, aurique demissa. Conducit quoque vaporatio ex ruta, samplucho, castoreo, & milio. Verum si in toto corpore, aut saltem in capite prædictorum crassorum humorum adsit redundantia, priusquàm modò dictis medicamentis vtaris, corpus totum, aut saltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione, ac præparatione: aliàs fluxionis causam præbebunt, & dolor amplius irritabitur. Dolor autem auris ex inflammatione oborto, statim sanguis ex cubito mittendus est, media, seu humerali vena, velut plenitudo maior, vel minor, ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflammationes sedare possunt, ut Alexandro, & Paulo visum est: aliisque reuulsionibus vtendum, frictionibus, vinculis, cucurbitulis, ac clysteris, aut humorum fluxus inhibeatur. Si & biliosus sanguis redùdare videatur, à venæ sectione, purgatione vtendum erit, quæ vim habeat leniter bilem educendi, hanc autem studiosi ex prius dictis requirant, demum moderata existente inflammatione rosaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce, & calens per specillum lana inuolutum (Paulo teste) continuè adhiberi potest, aut adeps anserinus, seu vulpinus cum rosaceo: extrinsecus verò ea, quæ dolorem leniunt (ut ipse testatur) materiamque impactam concoquunt, superaccommodare oportet. Si verò vehemens fuerit ex inflammatione dolor, mitigabit ipsum (Aëtio auctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infusum. Mitigant quoque feruentes inflammationes (eodem auctore) rosaceum cum auriculæ muris, aut polygoni, vel portulacæ, seu ramentorum cucurbitæ succo, si tepidè instillentur. Item aselli, sub hydriis stabulantes, seu intestina terræ cum rosaceo cocta, ac oleum amygdalinum, quòd insuper cum aliquo prædictorum misceri poterit. Vbi verò maximus, ac vehementissimus ex inflammatione dolor vrgeat, necesse est stupefacientibus sensum vt: cum videlicet propter dolorem ad mortis discrimen æger tendat; vtendū iis tamen, quæ leniter sensum stupefaciunt, ut inquit Paulus; non enim mediocre periculum est, ne cerebrum neruo, per quem facultas audiendi erogatur vicinum, consortij lege afficiatur: nec sæpius eis vti oportet, sed vbi coactus fueris semel duntaxat, aut iterum offerre conuenit, Alexandro auctore, præsertim si opio vtaris: miscetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa & per se sæpè aurium inflammationibus profuere, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Excipiatur autem opij pars vna, castorij partes duæ, & cum lacte mulieris, seu oui albumine, aut vino dulci tepido instillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quòd in vehementissimis doloribus pari mensura castoreū admiscendum sit, in non tam vehementibus dupla: verum multò ante vsum tempore præparatum id esse conuenit. Porro hoc medicamentum, quòd ex castoreo, & papaueris succo conficitur, non solum aurium sedat dolorem, sed etiam oculorum, & dentium, si auribus

Loco citata.

Lib. 3. cap. 1.

Si ex inflammatione fiat, curatio.

Lib. 6. c. 80.

Lib. 3. cap. 5.

Cap. 1.

Cap. 8. si auribus instilletur, vt 12. methodo meden. patet. Verum eo vtendum est, cum maximè necessitas vrgeat, cum nonnihil (vt ipse Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione; velut reliqua anodyna: nisi post in sanitatis tempore easdem partes ex calfeceris liquor verò, quo hæc diluuntur ex multo sapa fit: multo enim magis quàm dulcia vina dolorem hæc sedat: quomodo hæc miscenda sint à Galeno eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. Similiter quo pacto eadem, aut similia medicamenta auribus vehementer dolentibus iniicienda sunt, docet. idem Asclepiadis auctoritate, serosum cruorem, qui à carnibus bubulæ, dum torrentur, destillat, si calidus infundatur, commédatur. Extrinsecus autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anserinū habeat, locus fouendus erit, aut rosaceo, seu amygdalino: & si doloris vehemètia exigat, per spongas calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, scænumgræcum, & melilotum fuerint decocta, fomentum adhibere conuenit. Quod si imponi cataplasma aliquando suadebit, papauerū capitibus in aqua coctis, ac scæni græci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immixta cataplasma conficies, ex eiusdem Galeni sententia eodem 12. metho. med. Et si externa videantur auris inflammatione tentari, non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam sapæ, aut vino dulci ad frictionis experti incoctam cataplasmatibus modo inducere, Tralliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatione degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex lini seminis succo conficitur, ynà cum rosaceo, aut chamæmelino: solutūmque instillabis.

Loco citato.

Cap. 8.

Trall. loco citato.

ἄξιον ἴσως τῶν ὠτῶν. De aurium sonitu. Caput XXXIII.

Aurium sonitus quid sit. Pars affectus.

Affectus.

Causa.

Cap. 1.

Trall. lib. 3. cap. 6.

Gal. Iacocitatio.

Paul. lib. 3. cap. 23.

Signa causarum.

Aurium vitij genus aurium est, vbi aures intra seipsas sonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant, Celso auctore, eodem cap. 7. lib. 6. quod vitium Græci ἄξιον vocant, Latini (vt Celsus) aurium intra seipsas sonitum; medicorum vulgus, aurium tum sonitum, tum tinnitum, seu sibilum appellat. Est autem sensus sonitus quidam intra seipsas aures externum sonum impediens, ne ab ipsis accipiatur, quemadmodum ex eiusdem Cornelij verbis percipi potest. In qua affectione meatum auditorium, potissimum secundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit, oblatum esse constat: cum & ipse sensus audiendi, qui in iam dicta parte perficitur, affectio sit. Affectio enim ipsa symptoma est in genere noxæ functionis sensibilis deprauatæ: sentit enim audiendi facultas, id quod sentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. Cuius affectionis causa neque vna esse poterit; nam interim ex flatuoso spiritu generatur, quandoque ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipsas; quemadmodum in oculis similia suffusionis symptomata, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum loc. partium etiam ex humore crasso obstructo, interdum ob ipsarum aurium imbecillitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo se recolligunt accidere consuevit, fit præterea & ratione crisis (Tralliano teste) vt in quibusdam febribus conuenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo visum est. Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auspicari; quamuis certa cognitio dictarum causarum in principio haberi non possit, artificialem tamen quandam coniecturam ex causis forinsecus lacescentibus (si quis ipsarum vires norit) facere licebit, vt si ex prægressa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditate, seu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vsum aurium sonitus fiat: ægri quoque temperatura, & habitus dignotio ad inueniendam causam conducunt, vniuersaque præcedens victus ratio: quinetiam si vel paulatim congregetur, vel coaceruatim irruat sonitus, id ipsum quoque adin

ad inuentionem affectionis cõfert: insuperque si per interualla repetat, vel continenter hoc symptoma perseueret, vt testatur Galenus. Si igitur sonitus nunc excitentur, nunc cessent, & spacio interposito reuertantur; intelligito ex spiritu flatuoso, cui facilis non patet exitus prouenire; maximè si præcesserint cibi, qui fluxus generare possint, & multæ cruditates, vt Alexander testis est. Si verò ob flatum ventosum, cui transitus interclusus sit, sonitus fieri suspicatus quispiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem desiccantibus, & attenuatoris, ac discussoriis pharmacis admotis nihil profecerit, simulque apophlegmatismis vsus sit, & toto capiti prospexerit, tunc sanè ob auditus subtilitatem sonitum fieri coniectandum erit: præsertim si acuto audiendi sensu æger præditus appareat: & propterea certa cognitio, post vsum pharmacorum artificiali coniectura exhibitorum huius præsertim causæ tempore cõtingit. Quod si propter humores crassos, ac viscidos sonitus accidat, inde cognosces, quod neque repente oboriatur sonitus, sed paulatim increseat. Insuper quod etiam grauitas percipiatur, præcesserintque cruditates, balneorum intempestiuorum vsus, & alia quæ crudos humores generare solent. Verum ob locorum imbecillitatem, si ortus fuerit sonitus, ex his quæ præcesserunt colligere poteris, vt potè ex eisdem causis progigni dignosces. Ex causis verò externis si excitetur, quæ sanè ea fuerit, ex ægri, seu astantium sermone patebit. Perpetuò autem permanente sonitu, per essentiam aures affectas esse indicium erit: velut si per interualla repetat, per sympathiam, hoc est, per consensum, vt interim quiescat, deinde excitetur, post videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, seu frigus. Leuissimum quidem hoc vitium est, vbi ex grauedine fit, peius vbi ex morbis, capitisve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximèque comitiali, prouenit, vt auctor est Celsus. Hippocrates verò libro primo prædictionum dicebat, in febre ardentis sonitus aurium accedentibus cum visus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mente mouentur. Cuius quoque vitij curandi ratio pro causarum diuersitate variari debet; propterea relicta victus ratione, quæ iterum neque vna duntaxat esse poterit, sed pro causarum ratione instituenda erit: poteruntque studiosi ex his, quæ diximus in præcedentibus, haud difficulter ipsam percipere; hic pro efficientium causarum varietate docebimus curationem. Si itaque ex flatuoso crassoque spiritu, aut humore lenito, & crasso aurium sonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis saltè, purgatione præmissa, præsertim vbi lenti, & crassi redundarint succi, catapotis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut similibus, errhinis quoque, ac apophlegmatismis, desiccantia, ac attenuatoria, & discussoria pharmaca auribus ipsis admouere oportet, vt oleum amygdalarum amararum, aut oleum, in quo castoreum, cuminum, seu ruta, anethum, seu nardus fuerint incocta, quibus & acetum, & mel admiscere poteris, si vehementiùs attenuare, ac discutere velis, quæ omnia affectæ auri instillantur: quam etiam inclinare poterunt aded, vt per arundinem, seu aliud instrumentum vapore natus suscipiant ex aqua, in qua priùs fuerint oleo decocta, sampuchus, ruta, stæchas, absinthium, hyssopus, pini folia, & origanum. Saccelli item parari possunt ex betonica, sampucho, ruta, hyssopo, chamæmeli flore, pini, laurique foliis: qui calfacti auribus imponantur. Facit insuper ad inueteratos aurium sonitus (Actio teste, Apollonij auctoritate) castoreum, & spica nardi æquis portionibus cum aceto, & rosaceo, si instilletur. hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compositione medicamentorum secundum locos; & ad Apollonij mentem, porri succum cum lacte muliebri, aut rosaceo infundendum præcipit. Similiter rutam, & cuminum pari mētura trita, & aceto diluta, admisto melle si infundas: aut amygdalarum amararum oleum cum melle mixtum. Cepas quoque, & allium,

Ex spiritu flatuoso.

Ex auditus subtilitate.

Ex humoribus crassis, & viscidis.

Ob locorum imbecillitatem.

In crisiibus.

Ex externis causis.

Prognostica.

1. propheta. text. 18.

Curatio.

Si ex spiritu flatuoso, & crasso, lenito, humore fiat, curatio.

Act. lib. 6. cap. 28.

Cap. 1.

Si ob sensu febrilitate fiat curatio.

Si in febris sunt.

Ex imbecillitate.

Per consensum sunt.

allium, & adipem anserinum pari mensura trita, & excolata si infundas, conducit. Verum si ob sensu audiendi subtilitatem sonitus fiat predictis pharmacis, ex stupefacientibus sensum quippiam admiscendum erit; velut est man dragora, aut papaveris succus, iuxta Galeni sententiam, aut rosaceum cum pauco aceto, at paucissimo opio vtendum; aut oleum, in quo intestina terra cocta sunt, infundendum erit, vt Aetius praecipit: verum magna cum prouidentia, ea quae sensum stupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & a leuioribus semper inchoando. At si in febris sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum enim statim sedantur, Galeno auctore, ac Paulo. Sin autem post morbum perseverauerit, ablinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro visum est: & acetum, rosaceumque infundi, vel radice succum cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum aceto iniicito: vel aloem optimam cum vino mulso, Aetij praeepto. At si propter imbecillitatem accidat aurium sonitus, vt in conualescentibus euenit, temperatum aliquod oleum, non nimis calidum, aut frigidum, prout necessitas vrgeat, infundendum erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel rosaceum. Per consensum verò praesertim à ventriculi ore orto aurium sonitu eidem parti, quae primo afficitur, prospiciendum erit. Ex quauis autem causa ortus fuerit aurium sonitus, vbi inueterauerit, confert hoc medicamentum, quod excipit seminis porri, & caryophyllorum ana ʒ. j. moschu gra. v. cum sampuchij, & ruta decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus instilletur.

περι αυσηκοιας, και λαφωσως. De difficili, seu graui auditu, & surditate. Caput XXXV.

Surdus tri qui. Audus diffi ciliis quis di curat. Cap. 1. Surdus quid. Que pars in eis affi citur.

1. de loc. aff. cap. 6. 3. de loc. aff. cap. 1.

Quis affe ctus praeter naturam sit. 4. de loc. aff. cap. 2.

ONTINGIT insuper, vt quispiam difficilior, seu grauior, aut omnino nihil audiat. Appellat autem primum vitium Graeci αυσηκοιαν, η βαρκοιαν, η υποκωφωσιμ, Latini verò (vt Celsus) auditum grauem, interim difficilem appellant, eos verò qui hac affectione laborant suburdos, aut etiam surdastros, siue graui ter, & difficulter audientes. Tales verò Graeci υποκωφως, αυσηκοιος, και βαρκοιος, nuncupant, vt testis est Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos: vt pote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum siquidem vitium à Graecis κωφωσις, à Latinis surditas dicitur, vbi auditus in totum offensus fuerit: adeò vt neque magnas, neque exiguas voces aegri percipiant: his quippe affectionibus aures ipsae perpetuò laesuntur, vt ex earum oblata functione liquet: quanquam & ipsae obladi possunt per se, vt si earum audienti primum instrumentum, aut aliqua alia pars eidem vsu praestans afficiatur. Per accidens verò si earum facultas affecta sit, neruo videlicet, per quem facultatem suscipiunt, aut cerebro, à quo eisdem facultas transmittitur, potissimum ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectae dici, si earum facultas laesa sit, siue ratione nerui, siue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo praesente secundum naturam operabantur. Hunc lesionis modum meminit Galenus, cum primo, cum tertio de locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitium nec sensu, nec alia ratione ortum in eis manifestabitur; verum illa apparente aurium foramine: interim quoque & reliqui sensus, qui à cerebro etiam facultatem suscipiunt, perpetiuntur, & in ipso quoque cerebro aliquis lesionis sensus innotescit: quo casu cerebrum affectum erit; aut praeter audiendi facultatem nihil oblatum est, & tunc neruum proprium affectum esse haud absurdè coniecimus, Galeno auctore quarto de locis affectis. Verum quoquomodo orta sit affectio haec, symptoma existit in genere noxae functionum animalium sensibilibus, & proprie sensus auditus: quae functio non deprauata, sed diminuta in primo affectu, in secundo verò ablata est. Inse

est. Insequitur autem vtraque (vt testatur Galenus primo de differentiis symptomatum) aut morbum in intemperie, aut in compositione, aut in soluta vni tate. Verum cum quidam praedictorum morborum ex propriis eorum indiciis promptè dignoscantur, seorsumque propriam curationem requirant; nam non auditus duntaxat laesionem, sed aliam quoque cum ea offensam praestare solent, veluti est vlcus, abscessus, quiuis praeter naturam tumor, obortus in aure callus, seu tuberculum; ea de re his praetermissis de ea duntaxat surditate, seu suburditate loqui instituiimus, quae ex redundantibus succis, calidis vel frigidis (media intemperie potissimum) excitari consuevit. Quamobrem dicta rum causarum signa trademus, quibus rectè iudicari, & inter se distingui valeant. Si enim à biliosis humoribus surditas, vel suburditas accidat sursum vergentibus; derepentè, potissimumque in febris infestare solent, natura, aetas, ac habitus biliosi quoque erunt: similisque praecessit victus ratio, tempus anni, regio, ac aëris constitutio. Si autem à crassis humoribus ad aures decum bentibus oriantur, cum aurium, cum capitis grauitas aderit, ac reliqua quae pituitosos humores indicant: ob sordes interim, quae crebrò in auribus gigni con sueuerunt, praedictae affectiones excitantur: quae quoniam & dignotione, & cu ratione facile patent, & tolluntur, propterea neque de his etiam mentionem fecimus. Quaecunque autem ab origine, vel paulò post, sed longissimè, & ab soluta surditates constituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teste. Quae verò non absoluta quidem sed diuturnae tamen, & ipsae curationem non reci piunt, aut certè difficillimam, vt idem Paulus testatur. Surditas quoque (vt in quit Hippocrates libro primo praedictionum) in morbis acutis, & turbulentis consequens, mala est. Verum quae ob biliosum humorem ad superiora impetu riu facientem nascuntur surditates, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam sua sponte affectu liberantur, bile inferiùs descendente: quod quidem Hippocrates aphorif. 28. quarti lib. con firmat, cum dixit. Quibus biliofae deiectiones, superueniente surditate ces sant: & quibus surditas superuenientibus biliosis deiectionibus cessat: & eodem libro aphorif. 60. scriptum reliquit. Quibus in febris aures obsurdue runt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, soluit morbum. Valde quo que suspectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de compositione me dicamentorum secundum locos testatur Galenus: quoniam paulatim auge scens temporis progressu perfectam surditatem inducit. Haec affectiones, si ob biliosum humorem sursum vergentem orta sint, ex facili aboleri possunt: nam quidam sua sponte à malo liberantur, bile inferiùs descendente, quemadmo dum Hippocrates testatur; aut sanguine ex naribus fluente. Quidam verò per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Ale xandro, & Paulo testibus: quorum materias in praecedentibus studiosi requi rant. Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eoque biliosus humor permutandus; cuius iterum saepiùs in praedictis mentionem fecimus. At ex cru dis, crassisque humoribus prognatas surditates vel grauem auditum, vniuer sa victus ratione attenuatoria priùs instituta, si nihil prohibeat, venae sectio ne curabis; media, aut externa incisa in cubito vena, potissimum si recens fuerit affectio, aut cum sanguine permisti ... r redundantes crudi, crassisque succis diutina autem existente affectione, vel à sanguine, absolutis redundan tibus praedictis succis, vel siquid aliud venam incidere impederit, omnino pur gatione vtendum erit, humoribus priùs tamen cōcoctis, ac praeparatis: ex qua purgatione nedum totum corpus, sed caput praecipuè ex iam dictis succis ina niatur: eaque non semel duntaxat, sed bis, ac saepiùs (si opus fuerit) vtendum. hanc autem ex priùs dictis eligere poteris, praesertim cap. de dolore capitis or to ex frigidis, crassisque succis. A qua purgatione, medicamentis, quae per os, & nares pituitam eliciunt (Alexandro, & Paulo auctoris) vtare: nec non & eis, quae sternutamenta cient, Item & balneis sua sponte scaturientibus, & ho

Quos mor bos sectetur. 1. de differē. hmp. cap. 3.

Causa.

Earundem signa.

Si ex biliosis succis, signa.

Si à crassis humoribus, signa.

Prognosti ca. Paul. lib. 3. cap. 23.

1. Prohibit. text. 32.

Cap. 1.

Si ex biliosa fiant humore, curatio.

Alex. lib. 3. cap. 9. Paul. loco ci tato.

Curatio, si ex frigidis, ac crassis succis fiant.

Purgatio.

Cap. 1.

Topica.

Fido Galeni loco citato, & Act. lib. 6. cap. 79.

Loco citato.

In principio libri.

rum inopia, marinis aquis corpus ablucere confert, prout iidem auctores præcipiunt: omnique modo caput ipsum, præsertim ubi graue, ac repletum fuerit, exsiccare saluberrimum erit, simulque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compositione medicamentorum secundum locos, atque ex eiusdem sententia in ipsam aurem immittenda sunt pharmaca, quæ crassos, & viscosos humores fundant, ac secant, attenuentque: ex quorum numero (præter ea, quæ ad sonitus tradita sunt) erit absinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibendum, ita ut alteram arundinis partem cavitati auris adaptes, alteram verò foramini operculi ollæ inferas: quò vapor, qui exhalat, ad auditorium meatum allabatur: vtaris autem hoc potissimum (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: baccis que lauri, aut foliis eiusdem in aqua decoctis similiter vtitor, aut origano: itemque hyssopo, aqua quoque marina, & aceto vti conuenit, omnis item pisces fel, perdicis, aut capræ infusum prodest, aut erinacæ terrestres cum oleo: fel insuper tauri cum anguis senecta aceto exceptum, & aurium meatui inditum, grauem auditum soluit, Aëtio teste: aut rutæ succus cum melle, seu castoreum cum oleo anethino, vt Paulo visum est. Fomentis quoque vtendum, quæ per spongas fiunt ex aliquo prædictorum decocto: & castoreum cum baccis lauri, & aceto permixtum in aurem instilla. Nam mirificè conducit cum hoc, tum reliqua connumerata medicamenta, etsi valentissima sint: sustinet enim (vt inquit Galenus sexto metho. med. in fine) auditorius meatus valentissima medicamenta: quamuis non solum vsque ad cerebri duram membranam pertineat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum à cerebro descendit, vt diximus. Plinius Secundus libro primo de re med. cap. 12. inquit, quòd succus hederæ mundissimus cum vino instillatus plurimum facit: item allium, & cepulas cum adipe anseris, si colas, & infundas: oua quoque formicarum (vt idem refert) contrita surditatem aurium, quàm vetulissima sit, sanabunt: capillum item fel instillatur grauius audientibus, & prodest bac bubulum lac cum felle capri no mixtum, & infusum auriculis grauius audientibus restituit auditum, eodem auctore. Libro autem de medicamentis, quæ ad manum sunt Galeni scripto legitur, quòd leporis fel recens cum pari mellis portione mixtum, & in cepe confectum in aurem immissum ei, qui nihil audiat, auditum restituit.

Ἐπι παροιδῶν. De parotidibus. Caput XXXVI.

Parotides quid sint.

Cap. 2.

Part affe-cta.

Affectum.

Cause.

Earunden signa.

QUOD aurium affectus, deinceps opportunè visum est de eo affectu agere, qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri consuevit: nominant autem hunc Græci παροιδῶν, à Latinis quoque parotis nuncupatur. Sunt autem parotides ex inflammationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Galeno teste, tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Ex quarum descriptione liquet, quæ partes in eis afficiantur, quia adenes iuxta aures: quod absque alio indicio, sola inspectione patebit. Affectus verò (cùm è genere inflammationum sit) erit morbus in quantitate, propriè in excessu prius, sicut reliquæ inflammationes, secundariò verò in intemperie, & soluta continuitate: id quod dignoscere ad sensum licebit, absque alia signorum inuestigatione: Harum autem causa non vna duntaxat esse poterit: nam quandoque ex redundante sanguine, eoque non immodicè crasso gignuntur: id quod dignoscet ex tumoribus magnis, rubrisque existentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, sanguineis existentibus, præcedentibusque victus ratione multum sanguinem gignere potente, & reliquis huiusmodi: Fiunt insuper ex bilioso sanguine, ac tenuiori quod cognoscere licebit, eo quòd tumor sit rubicundior citra grauitatem, igneus, erysipelati per similis: ægèrque videbitur tanquam ardere, & tangentes manifestam caliditatem

tem percipiunt, vt Alexander testis est. Quæ præcesserunt, ac comitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm si à melancholico sanguine prouenerint, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipsæ inferunt, sed tumore quendam scirrholum, quemadmodum si ex pituitoso sanguine fiant, laxum tumorem, qui œdema dicitur, representabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens: nec minus & quæ præcesserunt melancholicum sanguinem, aut pituitosum apta fuerunt procreare. Consueuerunt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo testibus, interim ex humoribus in capite impactis, atq; ab eo ad iam dictas partes transmissis, interdum autem citra capitis affectionem in febribus, natura superfluos humores ex valis effundens ad regionem inter cutem, & subiecta corpora deponit iudicatoriè: quo tempore & glandulæ ex effusis humoribus participant, prædictoque affectu laborant. At Celsus auctore libro sexto cap. 16. parotides oriri solent modò in secunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Accuratè igitur inspici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & parotidas excitantis, vt inquit Alexander: nam quædam ipsarum ratione crisis concoctione apparente fiunt, quæ neque prauæ, sed curatu faciles existunt: multosque magnis periculis liberantur; aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, simul, & non nihil irritant: quare etiam procedente tempore periclitantur, & medicis multa tentantibus, vix ad suppurationem, aut concoctionem perueniunt. Victu itaque congruo maximè, & subiecto affectui, causæque eius effectrici accommodato imprimis constituto, si sanguis redundare videatur, per venæ sectionem ipsum euacuabis: præsertim si vires permittant, antequàm vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmissa, statim ad inducenda cataplasmata transferunt, aut aliud, quod discutere, aut extrahere parotidas potest, hi manifestò auctores extiterunt, cur ægri strangularentur. Incidenda tamen erit eiusdem lateris humeralis vena. A sanguinis autem missione ad topica deueniendum est medicamenta: quæ minimè repulsoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) esse debent, præsertim cùm neque malignum sit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum sit, tunc nanque prima pars curatione partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verùm in parotidibus, siue paucum sit quod influit, siue multum, benignum, aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto tertio de compositione medicamentorum secundum locos, etiam præcedente rotius corporis euacuatione nunquam eis vtendum erit: & si Celsus eodem libro sexto cap. 16. interdum ea admittat, cùm videlicet sine morbo intumuerit: tutius tamen erit, si ab eis abstineas semper, sed maturari, & quamprimùm aperiri commodius est, vt ipse inquit, præsertim si ex aduersa valetudine fiant: quamquam considerandum sit (vt ipsemet testatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel non: nam primo casu nihil nos curiosius agentes, iuxta Hippocratis sententiam aphorif. 20. primi libri, omnia naturæ permittimus. Si enim siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit: vnde & vigilæ fiunt, & febres succedunt, ac vires exoluntur, Galeno teste, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplasmatum maximè lenientium vsus: veluti est, quod ex frumentis, aut hordei, aut seminis lini farina, cum aqua mulsa, aut scorigræci, seu althææ, seu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia insulsa constat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hæc commoderatè humectam habent caliditatè: per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac suppurare possunt, in eundem vsus corporibus

Lib. 3. c. 10.

Gal. locoti- 1. 110. Paul. lib. 3. cap. 23.

Prognosth- c. 1.

Curatio.

Vene sectio.

Topica.

Cap. 2.

præsertim mollibus, eunuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui tene-
ram habent carnem, eiusdem Galeni auctoritate, butyro locum illinemus: &
si vehemens fuerit dolor, butyrum, & adipem suillum simul liquefaciemus, &
Lib. 6. c. 89. modica cera adiecta, ut mollius ceratum fiat (ut inquit Aëtius) imponemus. At
si non vehementi impetu influxus irruat, humoréque adhuc altè delitescen-
te, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, ut affligens humor
ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta assidua
adhibendo: atque si hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affi-
gentes, ut inquit Galenus. Nam si in altu recurat colluies, periculum laud
mediocre subsecuturum est, ut Paulus testatur: optimum utique hinc videbitur
naturam adiuuare. Quod si moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, utpote
quod neque multa copia influat, neque dolor vehemens adsit, neque caliditas
cum humore, sanare eas poterimus facilè (ut inquit Galenus, & Paulus) foti-
bus ex muria vrentes, & cataplasmata magis calefacientia, & discutientia ad-
hibentes, cum neque ipsæ ad suppurationem festinent, neque vehementem do-
lorem inducunt, veluti esset ceratum ex butyro, & œsypo paratum, quod ostrea
vsta, aut buccinas, aut purpuras assumeret, ut inquit Aëtius: vel ex eisdem ostreis
vstis, anserinóque adipe, veteri, insulso, & butyro, ac cera compositum: quod
quidem efficacissimum est, ut ipse inquit: quamvis hæc eadem medicamenta
Cap. 2. ante Aëtium Galenus descripsit tertio de compositione medicamentorum
secundum locos: nisi quod pro adipe anserino suillum apposuit veterem, in-
sulsum. Verum si non ita mitiores fuerint parotides, attractoriis pharmacis (ut
diximus) ac discussoriis utendum erit, fomenta assidua adhibendo ex florum
chamæmeli, fœnigræci, seminis lini, & fertulæ campanæ decocto. Quod si ex
crasiori humore, ac frigidiori excitentur, in aqua, & vino decoctum parari
debet ex prædictis, adiciique poterit hyssopus, serpillium, sampſuchus, pulegiū,
& reliqua, quæ euidentiorem vim discutiendi habent. Post fatus ex oleo amy-
gdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplasma ex hor-
deacea farina, & semine lini, in iure fœnigræci, chamæmeli, aut althææ deco-
ctis adhibebimus. Frigidioribus autem, & crasioribus existētibus succis, oleo
irino, aut liliorum alborum, sampſuchino, aut rutaceo vta, aut cataplasmate
ex erui, seminis lini, & fœnigræci farina cum sicu siccarum, & chamæmeli
iure decoctis, addita mulla, & cum his cucurbitæ quoque affigendæ sunt, præ-
sertim si nihil memorabile efficiant, bene item discutit parotidas iris illyrica
contusa, cocta ex passo more farinæ hordeaceæ, calida bis, terve imposita, ut
Cap. 44. inquit Scribonius Largus, eiusdem iridis illiricæ puluerem cum hordei fari-
na in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priscianus capite octauo
libro primo ad Timotheum. Quod si ex his tumor non discutiatur, sed etiam
dolor perseveret, necesse est tandem, ut ad ea quæ suppurationem excitare, &
materiam possunt concoquere digrediamur: velut est frumenti farina cum
caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento con-
stat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina,
si in hydrelæo coquantur, idem præstant, ex Alexandri sententia. Postquam
verò in pus parotides transferint, materia mutata, id quod tibi innotescit ex
rigore præter rationem, & febre, quæ prius non erant, ac maiori dolore præce-
dentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum delitescentibus, tunc aut
per sectionem pus elicere oportet, aut sanè per acre medicamentum absces-
sum rumpere, aut tentare, ut ipsum per medicamenta attractoria, & tenuium
Cap. 2. partium vim habentia discutiamus, Galeno teste eodem tertio de compositio-
ne medicamentorum secundum locos. Verum si ipsæ parotides inueteratæ
fuerint, citra omnem molestiam discuties, & emollies, si buccinas vstas, & o-
strea, omnia adipi veteri porcino liquato admisceas, ac supra affectum locum
adhibeas, Aëtio teste: hoc idem efficiet, si prædictorum cinerem cum melle ad-
misceas, aut si ficus marina aqua incoctas, vel marrubium cum sale imponas,
ex Pauli

ex Pauli sententia, seu melius Archigenis: quoniam eius esse hæc medicamen-
ta fatetur Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum loc.

Loco citato.

ἡ ὀσφρητικὴ ἰσχυρὴ, καὶ τῶν παρῶν. De lesione olfactus, & narium vitij.

Caput XXXVII.

VM in ordine instrumentorum sensus, tertium locum ad di-
gnosendam tenuem substantiam odoratus teneat, Galeno te-
ste, cum libro de instrumento odoratus, tum quarto de locis affe-
ctis, & propterea in quatuor aliis sensoriis, tanquam medium
constituitur, ea de re absolutis aurium affectibus, ad eos qui ol-
faciendi facultati, ac naribus contingunt, transcendendum esse censui; prius ta-
men de ea odoratus lætione, quæ non in meatibus nasi est, pertractare de creui:
quæ qualiscunque fuerit, siue difficilis, diminutè videlicet, seu ablata oblata
functio, siue deprauata, noxa non eorum meatuum, qui naribus cōspiciuntur,
erit, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, aut eorum meatuum, qui
Græcè. Latine coliformes appellantur, ex Galeni sententia tertio de locis
affectis, in fine: quem sectati sunt Paulus, & Aëtius. Nanque (ut idem Galenus
testatur) odoratorum sensus in prioribus cerebri sinibus perficitur, elatis ad
ipsos per iam dicta coli foramina vaporibus, cum natura in fabricandis cuius-
que sensus instrumentis, similitudinem sensibilibus secuta sit: & propterea va-
poris quodammodo simile proprium odoratus instrumentum esse oportebat,
ut libro de instrumento odoratus liquet. In ipsis itaque cerebri anterioribus
ventriculis, qui etiam vaporosum quandam spiritum continent, ut patet octa-
uo de vſu partium, odoratorum sensus perficitur, non ab re iuxta Galeni sen-
tentiam. Quapropter olfaciendi facultate oblata, ad priores cerebri ventri-
culos referatur affectio, si simul cum ea vox non oblata sit, sed incolumis ser-
uabitur: verum si vox quoque mali contagium senserit, laboriosior quodam-
modo redlita, colatoris olfibus oblatis affectio tribuenda erit, quemadmodum
Paulus testatur. At si cerebri priores ventriculi affecti sint, eorum affectio, aut
ex intemperie sola, aut etiam ex humorum copia oriri potest. Si verò colatorij
meatus affecti sint, obstructio duntaxat eorum, & non intemperies sola in cau-
sa esse poterit: & proinde licet odoratus oblatisio perpetuò symptoma sit in ge-
nere noxæ functionis sensibilis propriè olfaciendi, siue ea functio diminuta sit,
ablata, seu deprauata, non ad vnum tamen genus morborum sequitur: sed si
colatorij meatus affecti sint, utpote obstructi (ut diximus) morbum in compo-
sitione, & propriè in via comitabitur, ipsi autem incolumibus existētibus, an-
terioribus verò cerebri sinibus affectis in intemperie morbū sectabitur. Qui-
bus autem indiciis olfaciendi læsio dignoscatur, nequaquam scribere oportet:
cum ex ipsius ægri relatione promptè modus læsionis eius percipi possit. At ha-
bita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri ven-
triculorum oblata sit, cum ipsi intemperatura quadam affecti sint, mox qualis
sit ea ventriculorum cerebri, ac ipsius etiam cerebri intemperies inuestigan-
dum erit: quæ non alia via tibi innotescet, quàm ex his notis, quas conscripsi-
mus, cum de dolore capitis pertractauimus: siue ea intemperies sit sola, siue cum
alicuius succi redundantia, propterea non cur iterum de eis hic mentionem
faciamus. Verum si odoratus offensio obturatos colatorios meatus sectetur,
ex detentis præter consuetudinem narium excrementis, mucos, ac destillatio-
ne ut plurimum prægressis, cum his quæ diximus percipi poterit: quanquam
etiam ex malis quibusdam redundantibus succis prædicti meatus obstrui pos-
sunt, ventriculique oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex propriis eorum
indiciis haud difficulter comprehenduntur, potissimum vbi deprauata functio
fuerit: Non itaque despicienda hæc affectio erit, præsertim vbi anteriores ce-
rebri ventriculi, nedum intemperie affecti, sed humore opplati sint: quoniam

*De instru-
mento odo-
ratis cap. 3.
4. de loc. affi-
cap. 2.*

*Pars affe-
cta.*

*Paul. lib. 3.
cap. 24.
Aëtius lib.
6 cap. 96.
Odoratorij
sensus, quo
loco fiat.
Cap. 3.
Cap. 6.*

*Quibus in-
diciis digno-
scatur, quæ
pars fuerit
affecta.*

*Quis præter
naturam af-
fectus sit.*

*Quos mor-
bus sectatur.*

*Causarum
cognitio.*

*Prognosti-
ca.*

præter id quod spiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipsum intemperie quadam afficiatur, hæsitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia, humoribus ipsi diu detentis, ac adeo auctis, vt pleni ventriculi sint, non anteriores modo, sed medijs saltem, aut etiam postremis cum eis, quemadmodum euenire solet, si ipsis plenis existentibus tota nocte supini cubemus, Galeno teste, libro de instrumento odoratus. Insuper si odorandi functio deprauata sit, magna ex parte periculosa existit, præsertim si in acutis morbis accidat, & odor qui spiam putridus, ac foetidus sentiat. Verum si ex sola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblæsa sit, contrariis duntaxat remedijs curabitur, calidis, si frigida fuerit intemperies: & frigidis, si calida humidis, si sicca: & siccis, si humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis ostendimus. Ex humorum autem copia, siue cerebri ventriculos opplente, siue colatorios meatus obstruente, si odorandi functio oblæsa sit, ea prius, aut sanguinis missione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipsa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obstruunt redundantes succi frigidi, ac crassi sunt, ea de re, si ita contingat, odoratum oblædi, vniuersa victus ratio, quæ attenuatoriæ sit facultatis, inlittuenda erit. Proinde domus in qua degunt taliter affecti, moderatè calida sit oportet, pro temporis anni ratione: in siccioribus locis diuersentur: gymnasijsque pro viribus vrantur, ac moderato somno nocturno: nam diurnus, & diurnus incommodus eis existit: dum autem dormiunt cervicalia sublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen secundum affectam partem, præsertim si contingat vnum ex colatorijs meatibus esse obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate; ex interuallis quoque acrim rerum efus adhibeatur. Hac victus ratione instituta, ac totius corporis purgatione præmissa, nõ semel duntaxat, sed bis, & sæpius, si opus fuerit, præsertim si purgans medicamentum valentissimum non sit, commodus erit vsus eorum pharmacorum, quæ pituitam per os ducunt, quorum formulas supra requiras: aut ex staphide syluestri, mastiche, & vua passa componas: nec minùs & caput ipsum per ea quæ naribus infunduntur, purgari debet, prius eis vtendo, quæ in præcedentibus conscripsimus: demum efficacioribus, ceu est elaterium cum lacte, aut cyclamini succus. Ipsum quoque cyclaminum siccam tritum (vt inquit Aëtius) insuffla, aut nigellam tusam ac cribratam, & oleo vetustissimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacum per inspirationem vehementius attrahere iube: aquam autem ægro in ore continendam exhibe: quo medicamento vsus fuit Galenus in quodam adolescente, qui à diurna tum grauedine, tum destillatione odorandi sensum læsum habebat, vt patet libro de instrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vsus fuisset, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cum eodem medicamento sic vsus esset, vt spiritum violentius, quam antea attraheret, grauem in intimo capite morsum percepit: qui tamè, vt sensum leniretur, postera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella assumitur cum aceto, vt refert Aëtius. Sternutatorio item vtendum, primum simpliciori, deinde efficaciori, quale est veratrum album leuissimè tritum: odoramenta quoque assidue adhibeantur, veluti est narcissus, lysimbrium, aut serpillum odoratum, mentha, polium, & thymbræ: quanquam omnium vtilissimum sit castoreum aceto dilutum: quin & potum castoreum tritum cum aqua mulæ cyathis tribus, præ multis auxilijs proderit, eodem Aëtio teste: verum efficacius redditur, aceti scilicet cyatho dimidio addito. Vtilissimum quoque ipsis existit acetum scillinum quotidie à ieiunis trium cochleariorum acceptum. Cæterum si pertinacior fuerit affectio, adeo vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum est caput, & sinapismus adhibendus vsque ad frontem: & si opus fuerit, ne dum fronti, sed faciei, ac naso adhibere oportet, & postea lauare: quin & theriacæ sæpè assumptio magno erit præsidio, Paulo auctore.

F. p. i.

Dei ὄζανης. De ozanis. Caput XXXVIIII.

X genere verò vlcerum sunt ea narium vitia, quæ Græci ὄζανης, Latini quoque non alio modo quam ozanas appellant, ex foedo odore quem habent, sic dictæ. Sunt nanque ozanæ vlcera circa nares, plurimèque crustas, & odorem foedum habentia, Celso auctore cap. 8. libro sexto, aut vlcera curatu difficilia, putredinosa, grauitèrque olentia, vt ex Actio, & Alexandro colligi potest. In quibus quod nares afficiantur, nullo alio indicio opus est, cum ex inspectione patere poterit, ac ægri narratione: similiter quod morbus sint in soluta continuitate: nam in vlcere genere continentur, vt diximus: id quod etiam visu faciliè deprehendi poterit. Earum autem causa humores acres, ac putridi sunt, ex ipsorumque influxu generantur, vt Galenus testis est 3. de compositione medicamentorum secund. loc. Nam si acres solùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere consueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore præcitato loco. Relinquitur ergo, vt ozanæ ex acrim, & putredinosa humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlcerebus, quæ ex acrim duntaxat humorum influxu fiunt, non tamen graueolentia sunt. De hoc malo sciri quidem debet (vt inquit Celsus) quod vix ei succurri possit, nihilominus tamen quædam tentanda sunt, quanquam curatu sit difficile. Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentissimus sit, est vtendum; pariter & potu: & si suspicio adit copiarum humorum in toto corpore redundantium, ea prius aut sanguinis missione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teste. Demum quoniam ex capite in nares acrim, ac vitiorum humorum defluxus provenit, quamprimum caput siccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore eodem tertio de compositio. medic. secund. locos, eoque siccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, scopo hoc in ozanis proposito, vt affecta pars permittat facultatis pharmaca, tum repellentia, tum discutientia resiccetur: repellunt autem tum austera, tum acerba, quæ communem adstringentium appellationem habent: discutunt verò calida, & sicca facultate prædita. Quæ de re caput ad cutem tondatur, assidueque vehementer perficitur: demum quæ siccandi, ac firmandi facultate prædita sint syncipiti, ac toto capiti præraso (vt dictum est) imponantur, veluti est oleum myrtinum, rosaceum, puluis corallorum, ac santalorum, rosarum rubearum siccarum, mastiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiusmodi: quorum sylvam studiosi petant cap. de dolore capitis. Ex Actij autem, & Alexandri sententia tale medicamentum imponi debet: excipit verò myrrhæ, thuris, singulorum ꝑ. j. cochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina ouorum duorum addito, commiscetorq; ac medicamentum capiti cum linteo diebus 9. continuis inducitur. Postquam itaque per prædicta caput corroboraueris, ad nasi curationem accedes, præpositum iam scopum habens: in narem itaque ipsam mel cum exiguo modo refinæ terebinthinæ coniiciatur, ex Celsi sententia; quod specillo quoque lana inuoluto sit, attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiat: sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tamen per sternutamenta elidi debent. At puris vlcerebus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ subiiciendus est: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut menthæ, seu marribij succus, seu omphacium, sic vt horum cuiuslibet mel adiciatur: inuoluentumque lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, eoque vlcera implenda sunt: rursumque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendumque in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æstatem, & autumnum, ter die fieri debet. Verum Galenus (Archigenis auctoritate) calaminthæ succum naribus infundendum in ozanis præcipit: aut ipsammet aridam calamintham per fistulam insufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum puniceorum succo in æneo vase ad medietatem cocto paratum medicamentum per lineam

Ozaniæ quid sint.

Act. lib. 6.

cap. 20.

Alex. lib.

3. cap. 11.

Pars affe-

cta.

Affectus.

causa.

Cap. 3.

Prognostici.

Curatio.

Vitus ratio.

Cap. 3.

Paul. lib. 10.

cap. 24.

Medicame-

torij ratio.

Cap. 3.

Topica capi-

ti adhiben-

da.

Topica naso

applicanda.

aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum tertio, & forinsecus imposito: poteritque ex cerusa, & argenti spuma simul contritis, eisque dum turruntur, vinum, & oleum myrteum adiiciendo, donec mellis crassitudinem fecerit, medicamentum parari, eoque vlcus illiniri, eiusdem Cornelij auctoritate. Interim si vetus fuerit vlcus praesertim, myrrham, plumbum vltum, ac alumen praedicto vnguento permiscere poteris, sutorium atramentum vltum, vel sal ammoniacum, simulque cum his mel, & acetum, ex quibus constat cum ozænarum, tum etiam aliorum narium vlcum curatio. Vnum autem Aetij medicamentum ex mente Oribasilij praetermittere nolui, excipit autem spumæ argenti, & cerusæ 3. vj. plumbi vlti, & loti 3. iij. myrrhæ, aloës, singulorum 3. ij. gallarum 3. j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera; facit etiam & ad sedis vitia, vlcera scilicet, seu rimas, eodem auctore.

Lib. 6. c. 93.
Opimum
medicamentum.

περί πολυπόδου. De polypo. Caput XXXIX.

Lib. 6. c. 18.

VELUT ex vlcum genere ozæna, sic quoque ex genere tumorum praeter naturam affectus quidam in naribus generantur, qui à Græcis πολυπόδες, à Latinis veluti à Celso, polypi quoque nuncupantur. Sumpsit autem hic affectus nomen à similitudine ad aliquid extra positum, velut elephantialis, & cancer, ab elephante, & cancro, cum quibus similitudinem habent, vt testatur Galenus 2. metho. meden. propterea ab eodem Galeno, 3. de compo. med. secund. loc. asseritur polypum tumorem esse, qui praeter naturam in naribus generatur, polypodis carni as similis, iuxta substantiæ proprietatem: quem etiam sectati sunt Paulus, & Aetius: nam polypi marini carni proprietate essentiae, & colore, & compage similis existit, eodem Aetio teste. Celsus verò cap. 8. libro sexto, dixit, quod polypus est caruncula, modò alba, modo subrubra, quæ narium oris inhaeret, & modo ad labra pendens nares implet, modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increfcit, vt post vnam conspicitur, strangularque hominem, maximè austro, aut euro flante, ferèque mollis est, rarè dura, dilatatque polypus, iuxta eiusdem Celsi sententiam, à reliquis carunculis, quæ naribus nascuntur: quoniam illæ similes sunt muliebribus mammis, ac in imis partibus narium, quæ carnosissimæ sunt inhaerent, & si eiusdem naturæ sint polypi, & carunculae, quas Græci σαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiusmodi affectionibus affectæ sunt, vt ex iam dictis, ac oculorum inspectione patere potest, ac affectus, seu morbus in quantitate existunt, cum è genere tumorum praeter naturam sint, Galeni, Pauli, Aetij, & Alexandri auctoritate: ex quorum essentiae proprietate manifestum est (vt inquit Galenus, & Aetius, post eum) eos ex crassis, & viscosis humoribus generari; quare non est, cur laboremus notas hinc conscribere, quibus morbum hunc dignoscamus, cum ad sensum pateat, nec eas, quibus eiusdem morbi causa dignosci possit: quoniam manifestum est (inquit Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos) affectionem hanc ex crassis, & viscosis humoribus generari: & proinde non ab re Celsus asseruit morbum hunc ferè quidem ferro curari, quamuis interdum medicamentis quibusdam inarescat. Verum si cancerosus ferè polypus fuerit: attingi non debet, vt idem testatur: quamuis magis spiritum impediatur, & nares dilatar, raròque talis polypus fiat, cum sæpiùs mollis sit. Cæterum liquet, in huiusmodi affectibus considerata cuiusque corporis natura, sanguinem (si nihil impediatur) mittendum esse: necnon medicamentum purgans offerendum (Alexandro teste) debita priùs vltus ratione instituta: deinde caput radi, siccarique, ac roborari medicamentis appositis debet. Nam hæc communis cura ambobus his est, polypo videlicet, & narium vlcibus, seu ozænis, auctore Galeno tertio de compositione medicamentorum secundum locos, pituitam quoque per os educi conue-

Quid sit polypus
2. met. ca. 2.
3. de compo. med. secund. loc. cap. 3.
Paul. lib. 3. cap. 24.
Aet. lib. 6. cap. 90.

pars affecta.
Affectus praeter naturam.

Cause.

Cap. 13.

Prognostica.

Curatio.

Cap. 3.

conuenit, apophlegmatismis videlicet, in praecedentibus conscriptis: nanque ex crassis, & viscosis humoribus dictum est polypum generari: Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari possunt polypi indigeant, quæ mistam facultatem habeant, vt videlicet partim adstringant, partim secent, & attenuent, partim etiam discutiant, & exsiccent, eodem Galeno auctore praecitato loco. Verum nequaquam ea adhibenda erunt, ni priùs caput resiccetur, ac corroboretur, si opus fuerit. Ante omnia venam secare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exsiccant praecedenti capite requiras, eisque vtare, post quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vt pote quæ nullius pharmaci ferre possint adhibitionem, sed ab omnibus irritantur, rosas aridas contusis, ac probe tritis, atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum praestant: quoniam aut nihil nocent, aut omnino citra molestiam opus suum perficiunt, vt testatur Galenus. Ipse quoque tanquam probatissimum reperisse asserit, nedum polypis, sed etiam ozænis, quod ex malis punicis constat pharmacum: sint autem pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentiis, austeris scilicet, dulcibus, & acidis accepta, eaque recentia, & matura contundenda sunt, atque integra diligenter constringenda, quo succus ex eis exprimi possit, quem vbi modicè decoxeris, si liquidior quàm oportet, videatur, stanneo vase depositum asseruare oportet. Quod verò ab eo reliquum est solidum, & crassum, rursus diligenter contundendum est, vt à contusione rursus in pila atteri, ac leuigari possit, indeque collyriorum formæ effingi, quæ congruam ad ægri nares proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus obfedit, meatum, quo citra mordacitatem, dolorisque consensum, qualem acria pharmaca excitare solent, per longiorem moram ipsum expurgat: quod si humidior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex austeris malis punicis coniciet, si durior, ex acidis. Quoniam verò molestum est perpetuè collyrium sustinere, licet etiam quandoque intermittere: atque interim succum antea expressum, & in stanneo vase depositum, ac adseruatum in nares infundere: atque etiam circa illas partes, iuxta quas nasus ad palatum perforatus est, liquidum ipsum expressum succum illinire, vel cum penna, vel cum lana, specillo duos nucleos, siue cuspides habenti obuoluta, nec parum etiam confert praedictum collyrium ex malis punicis effictum, si vbi exaruerit, probe contundatur, cribreturque, ac leuigeretur, indeque insuffletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt testatur Galenus) assidue facere oportet, vt nunquam ab affecta parte pharmacum absit, cum facile ab humiditate eluatur. Parari item potest medicamentum ex spumæ argenti 3. iij. cerusæ 3. iij. malicorij 3. ij. & aluminis scissilis tantundem: quibus tuis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis crassitudinem redigito: postea verò myrteo oleo affuso conuassato, in pyxide plumbea seruato, vtitor. Poteris insuper Pauli medicamento vt, robustis praesertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum sutorium cum aceto, aut eo, quod recipit squamæ æris 3. viij. atramenti sutorij 3. vj. sandarachæ 3. iij. veratri nigri 3. ij. misceantur, & naribus insufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander puluerem ex quatuor metallicis compositum, chalcantio videlicet, chalcitide, ære cremato, & misy. Accipias autem hæc æquali pondere singula, & seorsum teras ex aceto, postea omnia simul misceas ex vino subigens, donec glutinosum fiat, ad mellis spissitudinem deinde in ollam recentem conicias, quam operculò imposito, lutòque oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigantur, dein furno exempta cum vino teras, atque iterum similiter torrefacias, redigisque in puluerem, eumque reponas, & cum necessitas postulat, vtare. Praedictis etiam medicamentis vti poteris ad reliqua narium sarcinata, nonnullaque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex industria praetermissimus.

Qualia medicamenta conferant.

Page

Cap. 4. Pars affectu.

Cap. 2. Quot seculi sunt morbor.

Cap. 2. Quod quodlibet sanguinis profusum tunc ex tribus causis tribuuntur.

Cap. 2. Anasimosi ex quibus causis. Diuresis. Diapedesis.

Si ratione uasorum sunt signa.

Si sanguinis ratione signa.

Si ex parte facultatis fiant signa.

NTER narium affectus, quæ ex ipsis sanguinis eruptiones fiunt, à Galeno 3. de compositione medicamentorum secund. loc. cõnumerantur, à Græcis *ῥινῶν αἰμορραγίας* dictæ. Quapropter quod nares affectæ sint, cunctis liquet, non tamen per essentiam semper afficiuntur: similiter quod affectus ipse symptoma sit in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam. Verùm id non vni dicitur at morborum genus sectatur, velut etiam reliquæ sanguinis eruptiones, sed interim Galeno teste 5. metho. meden. vasorum diuisionem, interdum eorū orificiorum referationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem sequitur, quamuis non modò vasis ipsis malè affectis, sed etiam ipsi sanguini, aut denique facultati interdum occasio tribuenda sit, ex eiusdem Galeni sententia 3. de causis sympto. dico autem vasa ipsa malè affecta, vt cum molliora, vel duriora, seu tenuiora fuerint, à natura, seu aliqua superueniente causa extra vterum vitiatas sanguinem verò malè affectum appello, vel cum ad eò vitiosus sit, vt vasa, quibus continetur, erodat, vel cum ad eò est auctus, vt à vasis contineri non possit, vt interim ea disrumpat, interdum eorum ora referet. Ex parte verò facultatis sanguinis profusum efficitur, cum ipsamet facultas ora vasorum aperit. Non ab re itaque sanguinis ex naribus eruptio vni saltem ex prædictis causis tribuenda erit. Nanque aut vasis ipsis malè affectis, venis scilicet aut arteriis, eorum ora, aut referato, aut tunica eorum diuisa, vel rarefacta, propter quod & sanguis, vel propter *ἀνασώμωσις*, quam Græci, aut *διουρησις*, aut *διαιρησις* è vasis profluit: vel sanguini ipsi, etiam malè affecto, aut ipsi facultati, quæ ora vasorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ sibi molesta sunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto metho. meden. anastomosis fieri asserit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter sanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vasorum ruat: aut propter eiusdem sanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatem. Diuresin verò, seu diuisionem vasorum, tum ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione fieri: aut diapedesin ex ipsa quidem tunica rarefacta, sanguine verò tenuato, oriri fatetur: quanquam etiam ex gracilium vasorum ore adaperto fieri possit. Verùm si ex parte vasorum aliquo modo affectorum sanguinis è naribus profusum fiat, id dignoscere haud difficile erit, siue interna, siue externa fuerit causa: nã neque indicia aderunt sanguinis redundantia, neque is, qui profluit sanguis, vitiosus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut crisis tempore in acutis morbis is excernitur. Si autè ex aliqua externa causa affecta fuerint vasa, vt casu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in sole, ac reliquis huiusmodi, ex ægri, aut astantium assertione id percipere poteris. Verùm si ex nulla externa causa vasa affecta sint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate: aut tenuiora ab inedia reddita sint vasa, seu à natura talia constructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, referata, seu rarefacta. Si verò nullum istorum adsit, videndum erit nunquid ad eò auctus fuerit sanguis, vt vasis contineri non possit, & propterea erumpat, aut referet, id quod dignoscet ex signis, sanguinis redundantiam indicantibus, aut ipsemet sanguis non valde auctus, sed vitiosus ad eò sit, vt vasa, quibus continetur, erodat: id verò percipies, tum ex qualitate eius, qui profluit, sanguinis, tum ex reliquis signis cacochymum corpus indicantibus, & pro natura diuersa ipsius cacochymia poterit etiam qualitas vitiosi sanguinis indagari, num pituitosus videlicet biliosus, aut melancholicus fuerit, qua de re profusum causa erit sanguinis. Verùm si neque affectorum vasorum, aut affecti sanguinis indicia adsint, præcesseritque acutus quispiam morbus, ipsi facultati, seu naturæ, quæ ea quæ sibi molesta sunt, excernit, ora vasorum aperienti tribuenda occasio erit profu-

profusum ex naribus sanguinis: quod, vt ex prædictis elicere poteris, quâloque sit cùm functionis alicuius noxa, interim verò ipsis viribus haudquaquam oblatæ, sed robustis existentibus: quamuis hoc profusum toto genere præter naturam sit, respectu excretæ substantiæ: præter naturam tamen dici non debet, si in tempore expellatur, hoc est, si id quod molestum est, expurgetur, id quod per pulchre decretum reliquit Galenus libro 1. de different. sympto. Verùm ex quacunque fiat causa sanguinis profusum ex naribus, non despiciendus erit: nam cùm superfluit, seu longo tempore perseuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydrophis: quamuis auctoritate Hippocratis sexto de morbis vulgaribus, qui decoloris mero modo sunt, parum proficit, quibus verò colores rubicundi, non similiter, & quibus capta sunt quæ facillè tolerant, prodest: quibus secus, non: libro autem 3. prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, Ex naribus erumpente sanguine cum exiguis sudoribus per frigiditatem maligna, ac praua: item quod post sanguinis eruptionem nigrorum per aluum transitus, malum, praua etiam sunt valde rubra. Eiusdem auctoritate Actius libro 5. cap. 12. 4. inquit, fluxum sanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, pessimum signum esse: multitudinem enim significat in toto corpore, aut in capite: addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus, si non aliud quid boni coinciderit, verùm quinta, minus periculosum esse, quanquam fortè ea sententia potius de narium stillicidio veritatem habeat, id nanque prauum esse signum, præsertim in ardentissimis febribus idem Hippocrates cum Galeno testatur, cùm primo prorrheticorum, tum primo de morbis vulgaribus, maxime si quarto fiat die, nam tunc absoluta morbi malicia significatur, vt apud eosdem patet primo prorrheticorum: nihil enim (inquit Galenus) eorum, quæ decretoria existunt, exigue fecerni conuenit, quapropter vnum duorum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit superflua excernere, sed non valet. Et propterea velut perniciosissimum est in ardentibus febribus nares parum stillare, sicut eis familiarissimum existit largum sanguinis profusum, præsertim in iunioribus minoribus natu, infra trigésimum quintum annum ætatem agentibus: cùm in hac ætate sanguis plurimus sit, facultas valentior, atque etiam calor exuperans, eiusdem Hippocrate, & Galeno testibus, tum primo, tum tertio prognost. Fluere quoque sanguinem ex naribus recto itinere commendauit Hippocrates: è contrario verò culpauit, cùm eodem libro tertio prædictionum dixit. Sanguinis eruptiones ex contrario malæ sunt, velut in splene magno, si ex dextra nare fluat. libro 5. aphor. 33. idem inquit Hippo. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens, bonum. Quod autem in crisis sanguis ex naribus profusum quibusdam indicis præcognosci possit, & quibus (imò quod magnæ imperitiæ sit id non præcognoscere) scriptum reliquit Gale. tum tertio de crisis, tum primo de arte curatiua ad Glauco. circa finem. Si autem victus ratio vniuersa pro eius curatione (si vitio vasorum, aut ipsius sanguinis fiat) infrigidans, & adstringens: tenuis quoque vbi ex sanguinis copia fiat: bonique succi, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potissimum vbi vitiosus fuerit sanguis, sintque contrariæ qualitatis redundantis succi in sanguine. Vbi is sanguinis fluor, qui à facultate efficitur, quoad iudicatorius sit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò concitata natura mediocritatem non obtinuit, sed immodicè sanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, simili victus ratione vtendum erit, ac curatione, quibus in prædictis vtimur: & propterea velut frigida, & adstringenti victus ratione, sic quoque frigidis, & adstringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippocratis decreto, cùm aphorismis 23. 5. tum 37. septimo libro. Verùm nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore iam dicta medicamenta circa loca, vnde sanguis profuit, sunt adhibenda, Galeno auctore, quinto metho. meden. sed postquam

In sine. Prognost. 61.

Comentario 3. tex. 21.

Text. 34. & 35.

Paulo post principium.

1. prorrh. 1. tex. 1. & lib. 5. tex. 49.

1. de morbis vulgaribus. commentario 2. tex. 62.

1. prorrh. 1. tex. loco citato.

1. prognost. cum. 33.

3. prognost. Com. 1. 2. Text. 33.

3. de crisis. cap. vlti.

1. ad Glauco. cap. vltimo. Curatione.

Vbi ratio quilibet conpetat. Medicamentum ratio.

Cap. 6. in alia

in alia prius loca auerteris: auertitur autem sanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuerfus, tum ad proxima deriuatus: propterea si resolutus adhuc æger non sit, vena sub eo cubito incidenda erit, qui profusioni è directo respondet (vt ipse iubet) siquid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: post iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc nanque auxilio reuulsorio, idemet Galenus fatetur, lib. de curand. ratione per venæ sectionem, validam sanguinis ex naribus eruptionem sedasse: expedit autem non multum, ac affatim sanguinem educere, sed paulatim, ac moderatè, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctioneque vti, tum hypochondrio directè supposito cucurbitam defigere: præter hæc, priusquam ad topica remedia confugas, iterum ad contraria reuellendum, vtendumque affixa in summa ceruice cucurbita: est nanque hæc sanguinis ex naribus profusionis auersio, eodè Galeno teste: hanc verò cucurbitam cum sanguinis detractioe occipitio agglutinari præcepit Paulus, cum Aetio. Verùm si quid venæ sectionem impediatur, reliquis iam dictis reuulsoriis auxiliis vtare: scapulis etiam (si videbitur) cum scarificatione cucurbitas affigens, venæ sectione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerant, atque adstringunt, topica medicamenta confugas. Et si purgatione quoque egeant, vt pote vitioso existente sanguine, ea quoque prius tribuenda erit, pro ratione vitiosi succi in sanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalarum citrinarum, in quo syrupus ex pluribus infus. ros. rub. aut manna cum thabarbaro dissoluantur, si bilis redundarit: At si pituita, agarici, & myrobalarum chebularum decocto cum syrupo ex plurib. infus. ros. rub. aut persicarum vitior. Atra verò bile redundante, scenz, epithymi, & myrobalarum indarum decoctum cum dictorum syruporum aliquo exhibeas: nec minus assumere possit saccharum rosaceum, aut syrupum myrtinum, rosaceum, è papauere, seu ex nymphæa, quantitate moderata, vel è pastillis de spodio, aut de terra lemnia, aut antidoti micletæ dictæ ʒ. j. cum ʒ. ij. aut iij. aquæ acetosellæ, aut plantaginis. Extrinsecus verò, vniuerso videlicet fronti medicamentum imponenda sunt infrigidantia, ac adstringentia, vt diximus, cuiusmodi esset spongia ex aqua frigida, seu rosacea madida, sæpius adhibita, aut hippureos succus, quam caudam equinam vocant, seu herba ipsa trita fronti imponatur, ex Aetij sententia: similiter quoque saluæ folia trita, aut gypsum oui candido subactum: quibus omnibus absolum non erit parum aceti addere, seu linteum in aqua frigida, aut rosacea cum paucis aceto mista, madefactum iterum, atque iterum imponas. Idemet Aetius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vstas, & tritas cum aceto imponi iussit: & Apollonij auctoritate cochlearum carnes cum thure tritas naribus indito, dixit: & sanguis sistetur, iisdem etiam frontem integre: ex succo quoque polygoni, portulacæ, semperuiui, seu solani, si ʒ. β. assumes, boli armenia, ac terra lemnia ana ʒ. ij. omphacitidis gallæ ʒ. j. lapidis hæmatidis ʒ. j. & β. cum ouorum albumine, paucis aceto, ac aqua rosacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam rosacea, ac plantaginis, solani, & cichorij succo, paucis aceto addito, epithemata supra iecur adhiberi possunt, potissimum si ex dextra nare fluat sanguis: naribus præterea ipsis medicamenta sanguinem sistentia indenda sunt, veluti est medicamentum Galeni quinto metho. meden. scriptum, ex manna thuris, & aloë, candidoque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: extrinsecus verò leporis pilis additis, naribus admoueat: aut ouorum testas vrito, ac terito, de quibus duas partes sumito, & de galla omphacitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aetius: ipsum quoque gypsum oui candido subactum, nedum fronti, sed naribus quoque imponendum asserit: vel tunc confringito, & polygonij, aut porri succo diluito: in eoque linamentum obuolutum indito, Galeno auctore, tertio de compositione medica. secund. locos. ex Heraclidæ auctori

auctoritate: ex cuius etiam sententia menth am tritam, aut spongiam siccā immittendam præcipit. Aetius verò asininum stercois recentis succum, cum porri succo, & aceto per linamentum inditum: commodum insuper eis est per ceram, aut linteola aures obturare, & in ore aquam pluuialem frigidam continere, caputque non in sublime leuare, sed alias partes, quæ infra caput sunt sublimes facere, eiusdem Galeni decreto, præcitato loco. Paulus verò cinerem combustorum asellorum domesticorum inspirandum præcipit, vel eorum succum instillandum: lapidis quoque molaris aceto extincti vaporem naribus suscipiendum consulit. Inquit Marcellus suo libro de med. cap. 10. quod infundere in aurem acetum acre, cuius è regione sanguis pluit, aut in vtranque mittere, si ex vtraque nare manabit, confert: pariter iniicere intus in nare cochleæ viuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, ipsa item cochleæ trita cum aceto naribus indita, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, eodem auctore.

περί ὀδονταλγίας. De dentium dolore, Caput XLI.

NTER dentium affectus, is præcipuus esse videtur, qui à Græcis ὀδονταλγία, à Latinis dentium dolor dicitur, à symptomate, & parte affecta nomen sumens, vt patet secundo meth. med. Hic nanque maximis tormentis annumerari potest, vt inquit Celsus lib. 6. cap. 9. verum interim non manifestè in ipsis apparet affectio, quemadmodum si ipsius dentis corpus fuerit affectum: & si quidam id affirmare contendant, asserentes, cum dens sit os, dolore affici nequaquam posse: illud tamen cum ratione ex Galeni verbis libro sexto decimo de vsu partium, & libro de ossibus, dum asseruit eos inter ossa duntaxat euidentem sentiendi vim habere, tum experientia in se ipso, quoniam de compositione medicamentorum secundum locos confirmatur: percepit nanque manifestè in semetipso non dolentem modò, sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Interdum verò propter affectum neruum, qui ex tertia coniugatione distributus, omnibus dentibus ad eorum radices substernitur, dentium dolor excitatur. Non rarè autem propter gingiuarum inflammationem, & ipsi dentes dolere videntur: quos iterum dolores idem Galenus tanquam in se ipso expertus, fieri posse testatur, testimoniumque præbet id asserentibus eodem libro 5. de compositione medicamentorum secundum locos. At qui dentem in proprio eius corpore affectum percipies, quoniam ipse æger dicit se sentire circa corpus dentis dolorè in profundo obortum: nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indicium. Neruo autem ipso affecto, qui ad radicem dentis substratus est, quanquam imaginationem confusam, indiscriminatam, & incertam plerisque exhibeat: nanque videtur ac si ipse dens doleat, in propria substantia affectus: id tamen percipere poteris ex vehementissimo dolore, qui in profundo valde ab ægris sentitur: nec ipsis dentes liuidi, aut quouis alio modo in eorum substantia, seu qualitate mutati apparent: similiter nec gingiua, & exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet, leuiori tantum dolore recito ex dentis exemptione. At si inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inspectione promptè id percipere poteris. Cæterum quæcunque pars in dolore dentium affecta sit, perpetuò dolor ipse symptoma erit, veluti de reliquis doloribus in anteceditis asseruimus: subsequiturque vel continuitatem solutam, vel inæqualem intemperiem, aut vtranque: quod sit, vt & ipse dentium dolor ex quacunque causa soluente continuum, ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni possit. Nos verò exordiemur à simplicibus intemperiebus, modum conscribentes, quo singula dignosci valeant: nanque eis cognitæ manifestæ quoque compositæ percipi poterunt ex prædictarum intemperierum mixtura. Ca-

Cap. 2.

16. de vsu part. cap. 2. Lib. de ossib. cap. 5.

Tribus modis fieri posse, vt dens doleat.

5. de compes. med. sec. loc. cap. 8.

Loco citato. Signa, si in propria substantia afficiatur.

Si in nervo afficiatur.

Si propter gingiuarum dentem doleat, signa Affectus.

Cause.

*Diversarum
causarum
signa.*

Lib. 8. c. 28.

*Lib. 8. c. 29.
Corrosionis
dentium causa.*

Cap. 1.

lida itaque existente affectione ex intenso dolore, sabrufa facie, calidoque totius corporis temperamento, vigente ætate, tempore anni, regioneq; & aëris statu, ac ante acta vita consimili percipies. Ex frigiditate verò, si dentes dolore afficiantur, ex contrariis indiciis poterit innotescere, ex figuræque tum capitis, tum reliqui corporis, & ex ea, quæ præcessit diæta, itémque exercitio, ac reliquis, quæ ad hunc ordinem referuntur, ut inquit Aetius. At si ab humiditate dolore dentes afficiantur, ex vniuersi corporis mistura in primis, ac capitis, quæ ad humidiorum vergit, tibi manifestabitur, si delicatius vixerint, domumque habuerint in humidiori loco sitam, instet tempestas humida, & hora verna, cum afficitur, laxiorisque sunt dentes vna cum circumadhærentibus corporibus, ac necessariò mobiles, ut idem testatur Aetius, veluti eorum corrosio, seu perforatio ex humorum acrimia, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni sententia: quanquam multis hæc laxitas ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris sensum accidat: nam humiditas per se dolores inferre non consuevit, imò ad eam nullus consequitur dolor, Galeno auctore secundo de compositione medicamentorum secundum locos, quatum ad qualitates ipsius attinet, ob multitudinem tamen, instrumentaliū partium morbum faciens, dolorem inter imparit. Si verò à sicca intemperie dolore afficiantur dentes, intolerabilis ferè eos, qui taliter afficiuntur, dolor concomitabitur: totius corporis temperamentum, & maximè caput sicca intemperie erit affectum, sitis aderit semper, nisi adsit frigiditas vna cum siccitate: minimum etiam sputi eiciunt sic affecti, præcessitque autumnalis tempestatis constitutio, & vita erumosa, tenui accedente diæta: præterea regio sicca, & ambientis nos aëris status consimilis. Compositam autem intemperiem, si ea quæ diximus indicia complicabis, facile agnosces, quæcunque ea sit, propter quam doleant dentes: nam si verbi gratia, calida, & humida fuerit, totius corporis temperamentum sanè calidum, & humectum erit: caputque habebit æger, quod facile eius modi humiditate impleatur, cuius coma plurima est, & sabrufa, regio calida, & humida, tempus anni vernum, aëris quoque status calidus, & humidus erit, qualis est austrinus. Sic quoque, si calida, & sicca, aut frigida, & sicca, seu frigida, & humida intemperies erit, ex iam dictarum simplicium intemperaturarum indiciis simul mixtis ipsam inuestigabis. Verum si vna cum prædictarum qualitatum excessu, & humorum multitudo affuerit, cognoscendus erit affligens humor, cum ex reliquis circa corpus signis, tum ex consequenti dolore: fluxus nanque bili dolor pungitius comes existit: pituitam verò sequitur vna cum frigiditate distentio locorum; nigra verò bile affligente sensus aderit, velut si corpuscula quedam in profundo confringantur. Vbi autem æqualiter omnes humores auferunt, multitudine horum in corpore coæruata, grauitas concomitatur. Ex sapore quoque species influentis humoris argui poterit: nam si amaritudinem sensu perceperint ægri, bilem; si salsedinem, pituitam, si acedinem, nigram bilem portendit. Cæterum quoniam per omnem ferè animantis ætatem, incrementum accipiunt dentes, idque non nisi ex nutrimento eis delato: nam impossibile est citra nutrimentum aliquam partem incrementum suscipere: quantum autem auferunt, tantum in ciborum manu deteruntur; Galeno teste, id verò quod auferant, euidenter sæpenumero apparet in his dentibus: qui exemptis oppositi sunt, utpote qui semper auferunt: propterea duabus affectionibus in vniuersum ipsi obnoxij sunt, & his quidem contrariis, indigentia videlicet, & abundantia eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verum inopia, aridiores, & macriores, alimentumque non sentientes, & ob id tenuiores dentes reddit: redundantia verò consimilem in eis affectionem excitare potest, qualis est circa carnosas partes inflammatio, iuxta eiusdem Galeni sententiam præcitato libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos. At fiat utcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celsi auctoritate) ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, & Galenus libro

*Cap. 8.
Prognosis.*

libro secundo de compositione medicamentorum secundum locos, inter maximos dolores ipsum annumeravit, propterea eius curatio parui facienda non erit. Et idem Galenus lib. 5. de compositione medicamentorum secundum locos scriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non posse, cum laxari, tum & moueri ipsos necessarium sit: compage quoque ipsorum laxiore facta, nanque non solum ipsi dentes, sed & locelli eos complectentes sunt attenuati: quam dentium affectionem senibus accidere inquit citius, aut serius, velut etiam magis, aut minus. At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet, præter id, quod magis iuuenes corripit, curationem quoque recipit, qua de re si ex caliditate datum dolor exciteretur, victus ratione instituta, vt decet, præsertim in cibo, & potu, quoniam prisana, alica, lactucis, & cucurbita, & quæcunque tandem his potestate sunt propinqua vesici debent, eisque modicis, mollibusque vtendum, ne mandentis dentes irritent; id quod seruandum erit in quouis dentium dolore, ex quacunque fuerit ortus causa. A vino autem abstineant, & aqua vtantur, in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum: frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit, eis tamen non immodicè, præsertim actu frigidis, nisi vehementissimus dolor vrgeat: nanque ex immodicè frigidis lædi dentes consueverunt, Hippocra. & Galen. testibus, aphor. 18. quinti libri. Illud item seruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis, quod vbi gingiuarum affectus fuerint, conuenientia ad hanc rem remedia locis affectis nudis adhibenda sunt: quæ sanè aut omnis mordacitatis expertia sint, aut mediocriter acerba, & terrei temperamenti: quæ propter acrum, vt acutum, & hostile gladium deuita, inquit Aetius: suo enim acore gingiuas corrodit: propterea maximè consolatorium eis existit (vbi forte doluerint, & inflammata fuerint) lac aluminum, vt ipse testatur: pimpinella quoque herba trita, & apposta tumore gingiuarum emendat, ut inquit Troscula. Vbi verò dentes solum parituntur, aut cum eis simul substratus nervus, & pellicula, cum ipsis curatiuis pharmacis, ea quæ tenuium partium in sua substantia existunt, adiciamus, quo vis ipsorum in profundum perferatur: & siquidem calidus sit morbus, ea quæ refrigerare possunt, & simul tenuium partium existunt, commiscemus: si verò frigidus, calida tenuium partium adnectimus. Hac de re calida existente affectione (vt diximus) ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctam radicem halicacabi, semperuium minus, portulacæ, perdicium, quod parietariam vocant, & glycyrrhizam: si etiam cum vino violas decoxeris, & ore teneas, concludit, Q. Sereni auctoritate. Quod si intolerabilis existat calor sensus (ex Aetij sententia) vtendum est hyoscyami foliis, aut semine papaueris hortensis, & semine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum rosaceum, seu myrteum cum paucis aceto albo permistum, quo item rosaceo cum modico aceto diluto, caput madefacere oportet, idemque auribus instillare, aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem instilla, ex eiusdem Aetij decreto: eodemque rosaceo, seu myrteo, aut ex nympha, vel papauere parato oleo, de foris partes (dolenti denti) vicinæ inungende sunt. Si verò ex frigiditate dentes dolore afficiantur, vniuersa victus ratione ad caliditatem vergente instituta prius, ita vt vbi sint prisana cum pulegio decocta, aut cum ruta, aut cui post cocturam additum sit piper; similiter & alica, & inter olera petroselinum, & reliqua similia: potus autem sit vinum, modicum tamen, ad oris tandem collutiones deuenies, easque præparabis ex origano, calaminta, hyssopo, dictano, ac satureia, in aceto, seu vino decoctis, aut tithymalli radicem, seu chamæleonis, eryngij, aut verbasci, vel veratri nigri, & capparidis radicem in eodem aceto, seu vino decoctas, vnumquodque enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium sedat, qui à frigiditate sunt oborti, Actio auctore. Verum ad eos, quorum sensus citius afficitur, hæc in posca decoquantur: pinguium quoque lignorum, veluti tedarum, ac picearum

Cap. 1.

Cap. 8.

Curatio doloris dentium ex caliditate. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Anmaduersione dignum.

Lib. 8. c. 24.

cap. 58.

Sereni cap. de vitio dentium.

Si ex frigiditate fiat dolor, curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Lib. 8. c. 25.

decoctum, ipsis prodesse asserit. Contunduntur autem hæc, ac cum caricis decoquantur, affuso vino, eoque dentes colluuntur. Ipsas quoque tedas in oleo decoquere licebit, idque calidum in ore continere: quin & ipsas conuassatas sola circa affectum maximè dentem, ore detinere, commodum existit. Caput autem chamæmelino, anethino, irino, seu rutaceo madefacere confert; similiter extrinsecus loca dolenti denti vicina: itémque auribus castoreum cum nardo in oleo decoctum infundatur. Suffitum quoque (præsertim si omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente (ita ut fumus inde progressus ore excipiat) commendat Aetius: deinde ipsum dentem vstum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet. A totius etiam essentia proprietate senecta serpentis confert in vino, aut aceto cocta, ut patet vndecimo de simplicium medicamentorum facultate, eadem quoque exusta, & trita, ac cum oleo ad melli solidi spissitudinem redacta, dolentique imposita denti succurrit, eodem Galeno teste (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos. Ex humiditate autem affectos dentes, eoque vacillantes curare conuenit per victus rationem ad siccitatem vergentem, ac cum diuturni ore ciborum abstinentia. Cibi itaque eis tribuendi sint forbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus, similia, aut oriza, seu polenta cum aqua mulsa: neque malè conuenit eis milium, & lenticula, volucres montanae, & sicciore. Ex oleribus brassica, & similia. In potu aqua est exhibenda, sed non multa, aut aqua mulsa: & si hanc ferre nequeunt, ad aquam modicum vini addatur. Tempore verò afflictionis fouere conuenit locum cum milio, & sale: collutiones exhibendæ adstringentes, & exsiccantes, aut salsa, nisi gingiua simul sint affecta: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permistum exhibebimus: similiter malicorium, citynos, myrti baccas, balauftia, oliuas, & rubi folia, cupressi pilulas, ac rumicis syluestris radicem, & quæcunque alia acerbam in se qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut posca, seu vino si decoquas, conducunt, si eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorem oportet supra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, ut sensui ægri maximè gratum, & conueniens sit, ex Aetij sententia: nam iudicata, & perpena medicamentorum potentia, plus, aut minus exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minùs quoque conducit, si oliuarum albarum, contusarum succum accipias, & cum ruta succo, ac melle permisceas, eoque dolentes dentes confricaueris: postea verò inspergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & salis duplo, ex eiusdem Aetij testimonio. Nec etiam parum confert illitio ex confectioe demoris, maximè si alumen scissile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum succo apparatus: si etiam gallæ 3.ij. & β. myrrhæ 3.ij. & corticum mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodest, Alexandro teste: & vel alumen, & myrrham troglodyticam inspergito: nam sicca insperfusiones semper eis sunt conuenientes, ut inquit Aetius, aut cum aceto, seu melle illinito: pentaphylli quoque radix desiccata, & in puluerem redacta, insperaque confert, velut etiam eiusdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, si ex ea dentes colluantur: similiter & cornu cerui in posca decoctum: innumeræque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto, de compositione medicamentorum secundum locos, tum apud Aerium libro octauo, cap. vigesimonono. Quod si ob ætatem senilem quibusdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuantur ex phar-macis adstringentibus, quæ gingiuas confirment, densent, & ad arctius complectendum dentes adiuuent: si verò ex percussione, aut casu dentes laxentur, maximopere his prodest alumen scissile cum myrrha troglodytica tritum, ac inspersum: atque id vbertim, & cõtinuè facere oportet, ut idem testatur Aetius: nam ipsos confirmat: stabillit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloè insper-

Loco citato.

Cap. proprio.

Cap. 9.

Curatio doloris dentis ex humiditate vris. Vtilis ratio.

Medicamentorum ratio.

Alex. lib.

3. ap. 13.

Aet. lib. 8.

cap. 29.

Gal. lib. 5. c. 9.

Paul. lib. 3.

cap. 26.

in (perfa, vel rhus, vel alumen scissile, aut galla, seu rubi radix per se, aut cum vino incocta. A siccitate autem dolore affectis dentibus cibis conueniens erit succus pifanae, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, malua, oua sorbilia, & quæcunque iis profunt, qui humectatione indigent. Potus sit vinum album, aquosum, aqua dilutum: medicamenta autem austeræ, & acerbæ videntur: nam maximè contraria eis existunt: minimum itaque adstringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, ut aqua calidam per se, ex qua iterum per spongiam extrinsecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, seu malua collutio parari poterit: similiter ex pifanae succo, aut amylo cum sapa, aqua calida diluta: lac etiam per se: maximè asininum confert, & alia quæcunque his sunt similia, auctore Aetio. Hactenus ergo simplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam ostendimus: manifesta verò & ex his fiet ea, quam composita requirunt, nimirum & ex iam dictorum mistura signorum cognoscibiles, & ex ostensorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi simplices morbos cognouerit, in promptu habebit, & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potissimum si excessus iuxta qualitates tantum contigerit: nam tunc scopus curationis ad alterationem solam dirigendus est, ita ut contrariis qualitatibus eam permutet. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatibus excessu cum substantia etiam quadam consistunt, seu humorum multitudinem, palam est primum oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, nisi quid impediatur: cuius rei in omni corporis intemperie memorem esse conducit, ex Galeni, Pauli, & Aetij sententia. Qua de re si, ob humorum multitudinem, sanguinisque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per venæ sectionem euacuare conueniens erit: incidereque oportet venam humeralem appellatam, quæ si non contingat, eam, quæ media existit, incidere conuenit, iuxta Aetij decretum: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus sita est: & si opus fuerit, venas sub lingua quoque secabis, aut cucurbitas scapulis affiges. At si quid prohibeat venæ incisionem facere, modico, & tenui victu superfluum detrahit humorem, ut idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniverso corpore, dolentibus dentibus ea adhibenda sunt, quæ reprimunt, atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque discutunt: pauca tamen sunt affectiones quæ repulsijs tantum indigeant: nam hæc duntaxat, quæ minorem habent causam, & propterea cogimur sæpius in principio etiam discutientia admiscere, aut paulò post, ut sexto de compositione medicamentorum secundum locos, testatur Galenus. Quanquam si doleant propter gingiuarum inflammationem, præsentissimum remedium est, utpote citra molestiam, & absque asperitate repellens, discutientisque citra mordacitatem, cuius rei inflammationis præcipue, vltus existit, oleum inquam lentiscinum caliditate temperatum, ore retentum: esto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius est, quantò calidius, Galeno auctore quinto de compositione medicamentorum secundum locos, quem sectatus est Paulus cap. 26, libro tertio, nec minùs etiam si iuxta aliam partem dolor oriatur, eum sedat lentiscinum, ut idem testatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipsorum intensis, tanquam inflammationis dolorosis existentibus: nanque à vehementer adstringentibus partes simile quiddam contusioni perpetiuntur, earum substantia vehementer condensata, ab acribus verò erosioni quid simile contingit: merito igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis præfertur, ex eiusdem Galeni sententia. Quapropter Aetius post lentiscinum oleum, asininum lac in ore retentum commendabat: similiter & sapatam, aut palmularum stillamentum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmularum stillamentum, quo crassities eius diluatur, aquam calidam affundendam esse iussit: valet etiam semperuiui minoris deco-

Curatio doloris dentium ex siccitate. Vtilis ratio. Medicamentorum ratio.

Lib. 8. ca. 31.

Curatio doloris dentium ex multitudine humorum vris. Vena sectio. Lib. 8. c. 32.

Loco citato. Topica qualia componantur.

Cap. 3.

Cap. 9.

Aet. lib. 1. cap. 20.

Quibus vitæ
diti sit, si den-
tes in pro-
pria substân-
tia, aut in
substrato
neruo, affe-
cti sunt.

Si ex disten-
sione calidorum
humorum
dentes dolent,
curatio.

Si ex confu-
sione frigidorum
succorum,
curatio.
Cap. 9.

Ad dentium
foramina,
ac liuiditas
tem.

Circumprim-
endum.
Ad dentium
stuporem.

Etum per se, aut cum rosaceo melle, sapa, vel palmularum stillamento in ore retentum. Dentibus autem ipsis in propria substantia affectis, aut substrato eis neruo, vehementissimis vtendum est medicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit, & propterea (vt Galenus asserit) pleraque ipsorum ex acerrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo decocta sit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci semen, seu folia, ac solanum, vel myrri folia: nec minus & eis vti poteris medicamentis supra conscriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miscendo: poteris tamen processu temporis, quæ discutiendi facultatem habent, admiscere, vt hyssopum, melilotum, fœnumgræcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiusmodi. Ad stupefacientia autem medicamenta, nisi summa urgente necessitate, deueniendum nequaquam erit, eisque paulatim vtendum, & non nisi in humorum calidorum defluxu, qui si ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuersi corporis, tum etiam capitis prius ratio habenda erit, ipsum purgando medicamentis, quæ talem vim habeant: quorum metio, tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in plerisque aliis locis, à nobis facta est. Postquam purgationem per resiccationem vitiatam influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficienda erit: quorum iterum syluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiam ex caliditate, & humiditate. Cæterum si dentium dolor ex frigidorum humorum confluxu ortum duxerit, post iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo casu præstat valde apophlegmatismis vti, vt 5. de compo. med. sec. loc. patet) quæ similem habeant facultatem adstringendi mediocriter, ac validissimè discutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda sunt: quemadmodum est ruta, seu polium, pulegium, origanum, hyssopum, seu capparidis radix si in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ supra scripsimus, medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minus & iam superius conscripta auxilia conferunt, quædam ad dentium foramina, seu ad eos liuidos redditos, cum etiam ex humorum vitiatorum influxu id patiatur. Si verò nulli prædictorum malum ipsum cedat, & dolor vehementer perseueret, dens ipse tollendus erit, potissimum si liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit: idque aut medicamentis, quæ ab artis medicæ auctoribus eximie commendantur, aut ferro perficies: nam si corrosus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libro de affectionibus, si verò non corrosus est, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vitionem resiccatur. Stupori autem, dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod in maturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetusta in æreo vase cocta, donec mellis spissitudinem habeat, si perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

περι ἀφθῶν. De aphthiis. Caput XLII.

Pars affe-
cta.
6. de compo.
medic. sec. 1.
loc. cap. 4.

Affectus.
causa, si la-
tentibus ac-
cidant.

Noris superficie interim ulcerationes quædam igneæ quippiâ caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἀφθῶν, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cum ab eis occupetur, Galeno teste sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & commento aphorif. 24. tertij libri, haudquaquam partem ipsam affectam inuestigare difficile erit, cum ægrotantis ore ad aperto promptè oculis eam cernere liceat, pariterque ad tactum iudicari poterit, cum calidiores, quàm conueniat, tumidioreque oris summæ partes sentiatur. Affectus ipse, cum exulceratio quædam sit, liquet, neque aliis indiciis indiget pro eius cognitione, quàm visu, & tactu, velut ipsa pars affecta. Earum autem causa neque vna esse poterit: nã si latentibus pueris excitentur, quibus vt plurimum fieri consueuerunt, Galeno auctore, aut vitiosum lac nutriticis, quod non

non paruum in se serosam contineat partem, erit in causa, quoniam hæc pars vim habet abstergendi, quam ob molliciem oris summæ partes latentium infantium sustinere nequeunt. Quare non mirum si in corporibus mollibus ex tali lacte per oris summa fiant exulcerationes, ex Galeni sententia in commento eiusdem aphorismi 24. tertij lib. id autem percipere poteris ipsa lactis qualitate inspecta, aut si lac vitiosum non fuerit, propterea quòd ipsum non probè concoquunt infantes lactentes, ea de re contingit propter hæc causam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Galeno teste, libro sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Iis verò, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac non latentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitiosorum humorum ad os defluxum, vt libro octauo cap. 39. inquit Aëtius. Ortas autem aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, promptè ex egrotantis, seu astantium sermone, ipsis interrogatis percipere poteris: reliquæ verò ex earum colore diuerso comprehenduntur, nam rubicundiores cum fuerint, sanguineum humorem præualere ostendunt: flauiores autem amaram bilem: nec minus si tangas, immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At si albescentes fuerint, pituitosiores. Liuescentes verò, & nigrescentes, atræ bilis succum præualere ostendunt: quas geminas, si tangas, haudquaquam immodicè calidas reperies. Ex corporum insuper temperatura, ætate, habitu, ac præcedente victus ratione, plenius id coniciis. Ex eis faciliè curantur, quæ pueris latentibus fiunt, Galeno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè contingunt, vt inquit Hippocrates, præcitato aphorismo 24. tertij libri: quæ verò accidunt iis, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, non ita faciliè: potissimum, vbi ob vitiosorum humorum defluxum excitentur, quamuis Celsus libro sexto cap. 11. velis longè periculosissimas aphthas esse in pueris: in vitis autem, & mulieribus idem periculum non esse, cum non ita faciliè ab eis consumantur: quibus suis verbis cum Galeno conciliatur, qui voluit faciliùs curari eas in pueris, vt pote quia ex moderatè adstringentibus sedentur, id quod in adultis nequaquam fieri potest, aut per quam rarissimè mitiores etenim sunt in pueris latentibus, quia ex mitiori causa fiunt, quàm ætatis ratione ab eisdem faciliùs quàm viri consumantur, vt inquit Celsus: ac si ab affluente vitioso humore fiant aphthæ, vt inquit Galenus, tertio de morbis vulgar. id quod sæpiùs procectioribus accidit, semper prodeunt cacoëthes. Harum omnium periculosissimæ existunt, quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris malignitatem: quæ verò diuturnæ fiunt, & progressu temporis putredinosum quid acquirunt, ac malignæ euadunt, ægrè solubiles sunt: à medicis que nomæ appellantur, hoc est, depascencia vlcera, malo nimirum semper vterius serpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem lib. sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Quæ itaque latentibus pueris accidunt, ex his quæ moderatè adstringunt, sedantur, vitioso tamen prius nutriticis lacte conuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut si id ipsum probè non concoxerint infantes, vt probè concoquant, procurabis: simulque prospicies & ipsi nutritici bonam correctionem. Quapropter cibis leuibus alenda erit, & his, qui faciliè non corrumpuntur, vt præcitato loco Celsus præcipit, potio, si febricitat puer, aquæ, si sine febre est, vini diluti præbenda erit: admiscereque cibis conuenit lentem, cotonea mala, & ex pyris quippiam addere, sorbis, mespilis, ac cornis: quandoque etiam in cibos, qui manduntur, de lactuca, seride, solano, & portulaca permiscere licet. Et si infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda sunt, vt mandantur: præsertim si valde inflammata fuerit aphthæ, est quoque infantis os pharacis illinendum, præsertim si subrubras videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatissimè adstringunt, ac frigefaciunt: deinde verò iis, quæ citra mordacitatem dif-

Cap. 4.
Causæ, si nã
latentibus
fiunt.

Signa.

Prægnosti-
ca.

Celsus cum
Galeno con-
ciliatur.

3. de morbis
vulgar. com-
mentario 3.
com. 12.

Cap. 4.
Curatio eor-
um, si la-
tentibus ac-
cidant.

Cap. 4.

cutiunt. Si verò subflauas videris aphthas, iisdem quidem vtendum, sed magis refrigerantibus. At si pituitosiores, & subalbida fuerint, adstringentibus simul, & abstergentibus vtendum erit, velut, si nigrescentes fuerint, his, quæ generose discutunt, vt licebit. In principio itaque si subrubra fuerint aphthæ infanribus ipsis pharmaca illinenda sunt, quæ moderatissime adstringunt, & refrigerant, Galeno auctore, sexto de compositione medicamentorum secundum loc. deinde verò, ea quæ citra mordacitatem discutunt, nam moderatæ aphthæ maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habent, vt ipse asserit, cuius farinae sunt, syrupus ex succo rosarum, è portulaca, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, seu rubi moris, aut ex malis puniceis acidis: puluis quoque parari posset ex lentium farina, ex rhu, rosarum flore, ac eisdem ipsis rosis siccis. Collutiones insuper moderatè adstringentes ex rubi decocto, rosarum, aut plantaginis, balaustrorum, & santalorum, admisso aliquo ex iam dictis syrupis componantur, eisdem quoque, si subflauas videris aphthas, vtitor: sed magis refrigerantia eligas; quo casu solani succo, aut eius decocto vti valde conducit. At si neque his malum cedat, adiicienda erunt prædictis, quæ citra mordacitatem discutunt, vt mel rosaceum, aut vinum præsertim dulce, in quo prædictorum aliquod dissoluatur, aut decoquatur. Albescentes verò, & pituitosiores aphthas adstringentibus simul, & detergentibus similiter moderatis, curabis. Eiusmodi sunt, manna thuris, glycyrrhizæ succus, nux cupressi, & mastiche: hæc cum foliorum myrri, aut oleæ decocto misceantur, & eo aphthæ illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis syrupis miscere licebit. At si liuentes, & nigrescentes fuerint aphthæ, ex vua pallâ excitata, & aniso tritis cum melle, seu melle rosaceo illinendæ erunt. Confert insuper & florum chamæmeli, scutellæ campanæ, anethi, seu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, seu rosaceo melle mixtus illiniri poterit: & si mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum syrupo myrri, aut ex moris, seu portulaca permiscebis. Cæterum, si in maioribus pueris, aut ætate perfectis aphthæ exoriantur, eiusdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantum ipsorum viribus vtendum erit: verum non æqualiter omnibus, sed maximè eorum corporum naturas simul considerabis, num molles sint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris: aut duræ, & aridæ, velut in piscatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robustioribus istis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiusdem Galeni sententia, præcipitò libro sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Quod verò ad victus rationem attinet, abstinendum erit ab acris, salis, & acidis, tum edulsi, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitiosos succos generare possent; quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco, præcipit Galenus: victusque alendi sunt boni succi, facillisque concoctionis, cum aliquo ex prædictis oleribus, seu fructibus permisto. Et si sanguineus præualuerit succus, priusquam topicis vtaris medicamentis, vena secanda erit, si nihil impediatur, interna, seu humeralis: & si opus fuerit, iteranda venæ sectio erit. Siquid verò venæ sectionem prohibeat, vt in pueris infra decimum quartum annum, sanguinis missio per affixas cum scarificatione cucurbitas scapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, seu in cubito admoras, velut in Neapoli consueuimus. At si hæc non suffecerint, ex venis sub lingua sanguis quoque prædictis mittendus erit. Quod si totius corporis plenitudo non adsit, sed quispiam vitiosus redundarit in toto corpore succus, is primò vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quod talem vim habeat, bilem scilicet educendi, si bilis; pituitam, si pituita, nigram bilem, si succus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore, medicamenta, quibus adstringendi facultas inest, admouenda sunt à principio: consequenter verò his, quæ vim discutendi obtinent, admiscenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ supra retulimus, vtare. Quod si ea non suffecerint, omphacio cum vino

Si maioribus pueris, aut ætate perfectis sunt curatio.

Cap. ult. Dielutatio.

Sanguinis missio.

Purgatio.

Topica quibus adhibentur.

vino austero, & subastringente vtaris; aut rhus, quod sumac appellant; oleæ, seu myrri albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiât: nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas insuper confusas, si in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parem mensuram mellis permisceas, rursumque decoquas, donec ad mellis crassioris spissitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Aëtius; præsertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps, si malum eis non cedat, scenumgræcum, melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut anisum permiscere poteris, aut etiam sal ipsum, si robustiora corpora fuerint, mandendæ insuper sunt oliuæ muria conditæ, cum adstringant & discutiant, Apollonio teste, nec minus portulaca melle tincta, si manducetur, confert. Ex erui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ sunt: & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem sexto de compositione medicamentorum secundum locum. similiter misy, alumen, & rhoem cum melle. In perfectis etiam, & duris corporibus, ex proposito idem Galenus eodem loco, misyos vsu cum vino adstringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipse inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus vinum fuerit adstringens: & prout crassius, aut liquidius efficitur pharmacum ex misyos, ac vini mistura. Porro si in putredinem aphthæ vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teste, præclare facit (vt inquit Aëtius) ex gallarum decocto, & melle præscripto illitio: nec minus egregiè facit, centaurij minoris exusti cinis, illinitus cum melle: priuatim verò conuenit cornu cerui tritum, aut atramentum sutorium vsutum, cum melle etiam tritum, seu æris ærugo, siue squama similiter cum melle: siccum item pharmacum, quod ex rosarum floribus, rhoë, croco, & costo constat, magno opere confert, si cum melle illinatur, eodem Aëtio auctore, si verò proserpant aphthæ, quæ nomæ appellantur, summè eis facit sceniculi radice vsuæ cinis (ex monumentis Archigenis) per se, & cum melle illita, vt inquit Aëtius. Item amurca in æreo vase, donec in mellis crassitudinem cogatur, decocta, ac illita: nec minus confert, gallarum, aluminis, & balaustrorum puluis, æquales singulorum partes assumens, per se, aut cum melle illitus.

Cap. ult.

De destillatione, raucedine, & grauedine. Caput XLIII.

CONTINGIT non rarò, vt capite malè affecto, superuacaneum quoddam ex eo in subiecta membra cõfluat, promptissime quidem in os, & nares impetum faciens, Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda: & licet diuersas suscipiat nomenclaturas, pro partium diuersitate, quæ excrementa suscipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quæ communis est omnibus, haud admodum liquet: nam (vt Celsus inquit; libro quarto cap. secundo) Hippocrates καρυγγα nominare consueuit, nunc verò (vt ipse asserit, & nos quoque obseruauimus) apud Græcos in grauedine hoc nomen seruatur, velut destillationes κατὰ σαγυῖς appellant. Cùm itaque capitis fluxio ad subiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Græcos, nec apud Latinos, seu Arabes, poterimus prout abusus insueuit, & Græcum nomen significat κατὰ σαγυῖς Græcè, Latinè defluxionem appellare: Cælius Aurelianus libro secundo capite 7. in fluxionem nuncupauit, communissimè tamen vocabulo ipso vtens. Nam si communiter sumatur pro omni defluxione, quæ ex capite ad pulmonem per asperam arteriam fluit, aut pro omni ea quæ à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teste, commento aphorism. tertij lib. propriè autem κατὰ σαγυῖς Græci nominant, vt idem Galenus asserit lib. tertio de causis sympt. cùm quod superuacaneum est, à cere

Cap. 9.

Quot modis destillatio dicatur, seu defluxio. Destillatio communissime sumpta differt in plures. 3. de causis sympt. cap. 4.

à cerebro in os defluat: quem etiam Latine proprie destillationem nuncupare debemus: velut si in nares excrementum defluat, *κέρυλα*. Græci grauedinem

Cap. 9. Latini appellant. At si in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryn-
Loco citato. gem, vt sexto de sanitate tuenda ipse asserit, ex capite excrementa decidant, *Βράχμα* à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit; procedente verò tempore paruum. Si verò longius etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem sexto de sanitate tuenda, quamuis Paulus velit, cap. 28. lib. 3. Quod si excrementitius humor per palatum, ex capite in fauces decumbat, *κατάρρα* Græcè, Latine destillatio nominari debeat, si verò in guttur, & asperam arteriam destillet, vocatur tunc malum Græcè *Βράχμα*, vel *ἀρτηριακόν*: conciliari tamen cum Galeno posset de catarrho, quod & si per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore suscipitur; à quo & tum gula, tum aspera arteria excrementi decursum excipiunt, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda. sunt enim fauces spaciolum illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento

Paulus cū Galeno conciliatur.
Cap. citato.
3. prognost. comm. 16.
aphorif. 34. quarti libri, & tertio prognosticorum. quapropter & os cum his simul afficitur, & ore affecto, ac superuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum suscipientibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Sic etiam de broncho differendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verum etiam & faucibus ipsis, multo tamen humore imbutis superuenit, velut ex Galeni sententia asseruimus: sunt enim ambo vocis organa, vt ipse inquit se-

Cap. 1.
primo de compositione medicamentorum secundum locos: præcipue tamen fieri consuevit, si in guttur, & asperam arteriam excrementitius humor destillet, vt inquit Paulus. Ceterum, si in alias partes capiti subiectas ab eo fluxio præcumbat, pro partium varietate diuersas suscipit nomenclaturas, vt si in gurgulionem vna, aut si aliter in tumorem attollitur, alio nomine, si in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, si in iis, quæ proximæ eis sunt, paristhmiæ nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem suscipiant, de quibus omnibus modò tractare non intendimus, sed de tribus dumtaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet proprie dicto, coryza, & broncho, hoc est, de destillatione proprie dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Est autem tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune (vt inquit Paulus) descensus excrementitij humoris ex capite in subiectas partes: quem descensum, defluxionem, seu destillationem (quamuis communissimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum primò oblatum sit, liquet ex Galeni verbis, tertio de causis symptomatum, cum dixit, catarrhi, & coryzæ causa est cerebrum: & post pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunque; patere insuper illud poterit & sexto de sanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus prospiciendum esse iussit, tanquam ipsius mali fonti. Ex ipsiusmet quoque cerebri operationibus oblatum, ac ex eiusdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari potest. Quanquam cum eo in grauedine nares coafficiantur, in destillatione, seu catarrho, os ac interdum fauces: in raucitate larynx, seu aspera arteria, aut ipsæ quoque fauces, si immodico humore imbutæ sint. Affectio ipsa symptoma est in genere excretorum immodicè, vt Galenus inquit, eodem tertio de causis symptomatum, quod quidem interim ad ipsius cerebri intemperiem consequitur calidam, vel frigidam, quo casu vt similis pars ipsum afficitur. Interdum verò eo impleto, & velut instrumento oblatum symptoma hoc excitatur, vt Galenus testis est præcitato libro tertio de causis symptomatum. At tibi declarabunt, quænam fuerit capitis dispositio siue calida, siue frigida, qualitas, & quantitas excrementorum, necnon causarum, quæ præcesserunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de locis affectis. Cum itaque cuiuslibet defluxus ex capite

De quibus differentijs tractabitur.

Quid sit omnium commune.

Que pars afficiatur.

Cap. 4.

Cap. 9.

Quis præter naturam affectus.

Cap. 4.

Causa.

Loco citato.

Causarum cognitio.

Cap. 5.

capite ad iam dictas partes causa sit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte similari affecto, aut multitudo vaporum, seu humorum in eo contentorum, si vt instrumentalis pars, cerebrum ipsum affectum sit: quanquam eius affectio quoquomodo fiat, similis sit affectioni ventris ex mala concoctione, vt patet eodem tertio de causis symptomatum: propterea singulæ dispositiones propriis iudiciis inueniendæ sunt. Nam si frigida fuerit, tum ex quantitate excrementorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quod frigida, ac minime mordacia sint, cognosces; caputque vndique & frons iis distenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorsum per nares transmeet, vt inquit Paulus: frigidæque præcessit victus ratio, temperamentum potissimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris constitutio aquilonia. Hæc namque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimens quodammodo caput (velut manus spongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipsum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidant: adhuc cum quod ad ipsum cerebrum prouenit pro nutrimento, sua frigiditate concoquere non possit, effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cum nequaquam continere valeat: nec minus cum ex infernis partibus in ipsum vapores ascendant, nequaquam digeri, ac discuti ab eo valent: qui iterum multiplicati, ac crassiores redditi, vt ad subiectas partes delegentur opus est, nullam siquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Galenus commento aphorif. 13. tertij libri. Quare nec frigiditas confert, etenim frigida intemperies dum nihil absumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, & primo de morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt instrumentum à plenitudine infestetur; id quod præter iam dicta, si ex frigidis succis fiat, dignosces ex capitis, tum distentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, seu faciei rubedinem: præcesseruntque nonnulla, à quibus caput facile repleti frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præsertim frigidorum alimenterum, ac poruum, aut frequentes cruditates assumptorum ciborum, qui in ventre incocti perseverantes nequaquam infra excernuntur: iis quoque si febris superueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At si ex estu grauedinem quispiam, destillationem, seu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem suscipiunt, incallescunt, acris, tenuisque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciesque rubescit, & nasus, vt idem inquit Paulus: Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minime iuuentur, tumescere in super facit nasum, & interim exulceratur tum nasus ipse, tum reliquæ partes fluxionem suscipientes, cum ea actior fuerit, Hippocrate auctore; libro de veteri medicina: & si manum fronti, capiti que admoueas, immo dicè calentes has partes reperies, quod si ætas, temperamentum, habitus, anni tempus, regio, aërisque constitutio præcesserint, ac fuerint calidæ, certius id manifestabunt. Est autem huius defluxus causa, calida cerebri intemperies, non siquidem cogens, ac constringens, veluti frigida, sed cerebri humores extenuans, ac dissoluens; attrahendo quoque per se, & ipsa caput replet, præsertim vbi vinum ultra modum potatum fuerit: it copia ciborum, calidorumque præassumpta, aut balnea calidiora, seu largior perfusio capitis ex aqua calida præcesserint, nam & hæc suapte natura caput replent, quemadmodum austris, ac austrinæ pluuiæ, & eundem, quorum natura calida est, & humida: omnia namque talia apta sunt caput replere, vt testatur Galenus commento aphorif. 5. tertij libri: quo casu præter iam dicta, aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifesto caliditatis sensu. Aptiores autem sunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis causis in destillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiora sunt, vt ab internis causis destillationibus corripiantur. Verum si raucedines, & grauedines in valde senibus stant, concoct

Cap. 4.
Si ex frigida cerebri intemperie fiat signa.

1. de morbis vulgaribus commentario 2. com. 7.

Si ex calida intemperie signa.

Circa suum.

Prognostic.

concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates, aphorif. 40. fecundi libri, cum ex frigidis oriantur caulis, & facultas eorum imbecilla fit, ita vt eas concoquere non valeat, Celsus verò scriptum reliquit, quòd si in nares ex capite destillat humor, leue est; si in fauces, peius; si verò in pulmonem, pessimum est; quòd si in asperam arteriam destillet, peius erit, quàm si in fauces; non tamen ita pessimum, vt si in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cuius verò destillationes breues, & si neglectæ sint, longæ esse consueuerunt, vt idem inquit Celsus, nihilque pestiferum, nisi quod pulmonem exulcerauit, eodem teste: quanquam neque omnino salubris sit, aut curatu facilis, si ex destillatione caput asperæ arteriæ, aut ipsa eadē exulceretur, potissimum si ad eius cartilagineam substantiam peruaserit, quemadmodum liquet septimo de vsu partium: considerare itaque oportet, cuiusq; destillationis præcedentem causam, ac præhabitam dietam, atque ita remedia contraria afferre, vt inquit Aëtius. In vniuersum autem paucis cibo, & quiete vtendum est, vitato etiam frigore, & calore, & præsertim si repentina fiat mutatio, modò ad frigus, modò ad calorem. Hæc namque res (vt testatur Celsus cap. 2. libri primi) maximè grauedines, destillationesque concitat: protinusque abstinendum esse à sole, balneo, vino, & venere idem Celsus præcipit cap. 2. libro quarto. temperatus ergo eligatur aer, vt neque impenitens calidus, aut frigidus sit: verum si causa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet; si calida, parum ad frigidum. Caueant ventros, cum austrinos, tum aquilonios, vitentq; somnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert; procurandumque erit, vt singulis diebus alii excrementa excernantur, si non natura, saltem arte, balanos, aut clysteres adhibendo, abstineantque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur concoctu facilibus, & boni succi cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leniter permittis, prout diuersa exigit dispositio. Sorbitiones tamen maximè profunt, vt inquit Paulus, aut amyli, priscana, oua forbilis, panis in aqua cum amygdalarum succo decoctus, aut cum pini fructibus, in causa frigida. Aëtius verò caseum tenerum, ac recentem, tanquam vtilem, comestum commendat; & in frigida causa cauliculos brassicæ, ipsamque brassicam, coctos, & comestos: nec minùs si à ieiunis ipsimet cauliculi crudi edantur, butyrum quoque eis vtile existit, & quibusdam robustioribus porri quoque probe cocti, potissimum in raucedine. In causa verò calida, lactucæ cauliculos parumper feruefactos comedant, etiam si in posca ipsos intingant: poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipsis, & saccharo, aut ex pini fructibus, & saccharo confectis, si ex frigida causa ortum habeat de fluxus; caueant vaporosos cibos, vt cepas, allia, sinapi, ac reliquos. Prædictorum autem ciborum quantitas, præterquam quòd moderata perpetuò esse debeat, minor tamen in cæna, quam in prandio sit, & post cibum neque legant, neque scribant, Celsus auctore, cap. 5. libro primo: pro potu deuitent vinum; loco cuius aqua hordei in calido defluxu, aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, seu cinnamomi fuerit decoctum, in frigido vtantur, aut radicis glycyrrhizæ decocto: vel ipsamet radicem dulcem cum cinnamomo, in frigida, seu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripuntur, aqua mulla pro potu vti, aut aquoso vino, ipsius verò potus quantitas sit exigua, nam procurata sitis multum confert, vt Theodorus Priscianus inquit libro secundo ad Timotheum cap. 7. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni sententia, sexto de sanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad subiectas partes, capiti saltem prospiciendum est, ipsūmq; sanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite nascitur, eodem Theodoro Prisciano teste. Qua de re si ab ipsa caliditate sincera, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint, sic sanè sedabuntur, vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutata fuerint, & ex calido in frigidum.

Curatio.

Cap. 7.

Lib. 8. c. 53.

Vetus ratio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 9.

Loco citato.

frigidum. Vbi itaque calida præpalleat intemperies, iis pugnandum est præfrigidis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto conueniunt, præstatque æstatis tempore eorum caput rosaceo perungi potissimum omphacino; frequentique balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teste, eodem sexto de sanitate tuenda, ipsūque caput copiosiore aqua calida, moderatè tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celso pugnabimus, qui protinus à balneo abstinendum præcipiebat; nanque aut sponte nascentes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipsū prohibebat. At si frigida intemperies caput infestet, calefaciētibus, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam, fluxio sedabitur, in calidum intemperie permutata: caput itaque nardino, rutaceoque oleo perungi debet, Paulo teste, irinum verò non solum illinitur, sed etiam naribus instillatur, vel chamæmelino, seu anethino vtare. Verum si nedum calida fuerit cerebri intemperies, sed calidi quoque in eo redundant succi, ac forte febris inuaserit, rotius corporis plenitudine existente, sanguis mittendus erit ex externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur, siquid eam non prohibeat, eaque iteranda erit, si opus fuerit, potius quàm semel multam quantitatem sanguinis extrahere: at si quid eam prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare, ac deorsum trahere oportet, clysteris videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac purgantibus medicamentis; prius tamen quàm ea tribuantur, concoqui, ac temperari calidorum humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quæ ex humorum acrimonia fiunt, teste Hippocrate præcitato loco. Temperantur autem si syrupum violaceum, rosaceum, ex nymphaea, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, seu borraginis. Tribuas verò ʒ. j. & β. vel ij. ex prædictorum syruporum aliquo cum ʒ. iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries assumptis purgare poteris ægrum ex calida fistula, seu manna ʒ. ij. videlicet calidæ fistulæ, aut ij. vel iij. ipsius manne; & si videbitur addere poteris ʒ. β. seu ʒ. vij. antidoti diacatholicon, aut decoctum trochiscati agarici ʒ. j. vel ʒ. iij. capitique demum applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis commemorata sunt, balneis item dulcis aquæ, ac rellquis, quæ supra in calida intemperie approbamus, vtendum; & cum somnum ingreditur, diacodium ore contineat, sæpiusque eo vtatur etiam si vigilet, poterisque eum in tabellis conficere, velut Neapoli vtimur, præsertim his, qui liquidum medicamentum ipsū sumere abhorrent; somnum etenim dulcem infert, & reprimat in fluxū, vt inquit Aëtius. Frigido autem redundante humore, præsertim in capite, per ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus, & caput vacuabis: in quem vsū conferunt acres clysteres, prius tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex rosaceo melle, syrupo de glycyrrhiza, aut de hyssopo, iuiubino, aut ex succo borraginis, præparari, ac concoqui redundans succus debet, cum aqua betonicæ, aut sampfuchi, & demum pilulis ex hiera, & agarico confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac similibus, post quas (si videbitur) ʒ. ij. aut parum plus, vel minus rosæidi mellis, aut syrapi ex pluribus infusionibus rosarum exhibe. Idoneum quoque erit, post vniuersalem purgationem medicamentum, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus, seu vinculis humores retrahere, ipsūque prædictis calidis oleis irrigare. Item sacelli capiti ipsi admouendi sunt, qui taliter componantur. Recipe hyssopi, sampfuchi, florum chamæmeli, meliloti, ana ʒ. j. & β. florum stæchadis, spicæ, singulorum ʒ. j. mastiches, ligni aloës, maceris, cuiusque ʒ. β. rosarum aridarum ʒ. iij. terantur singula, & in sericum, seu tenuem lineum lineum immittantur, sacculusque formetur, & coronali suturæ imponatur, quo etiam loco sinapismus, aut igneam cauterium (vbi diuturnior fuerit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut

Si ex calida cerebri intemperie fiat, curatio.

Cap. 9.

Si ex frigida.

Si ex calidorum succorum redundantia fiat, curatio. Vene scitio. Purgatio.

Topica.

Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio.

Purgatio.

Topica.

Sessiu. frigida intemperie orto, suffimenta adhibere conuenit, si ex calida intemperie fiat,paretur vt infra. Recipe mannae, seu corticis thuris, ladani, mastiches, singulorum ʒ.ʒ. santalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.ʒ. rosarum rubeorum siccarum, incompletarum ʒ.iiij. fiat puluis, & (vbi vsus exigat) carbonibus ignitis inspergatur:frigida verò existente cerebri intemperie, hoc modo suffimentum paretur, maceris, ligni aloës, spicæ, mastiches, corticum, seu mannae thuris, singulorum excipe ʒ.ʒ. hyslopi, & sampsuchi sicca ana ʒ.ʒ. ladani ʒ.ʒ. florum stœchadis, & caryophyllorum ʒ.ʒ. rosarum rubeorum siccarum ʒ.ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particularim verò (vbi ad nares fluxio decumbat, si calida ea fuerit) conuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere; aut ex maluarum, hordei, violarum, quæ, & florum chamæmeli decocto; frigida autem fluxione existente, ex sampsuchi, hyslopi, serpilli, betonicæ, pulegij, seu betæ decocto excipiendus vapor erit. Ex eisdem quoque caputpurgia fiant, quæ insuper parari poterunt ex his, quæ cap. de dolore capitis commemorauimus: verum nequaquam fieri debet, nisi prius purgatum fuerit corpus, ac iam dictis medicamentis caput firmatum, aut saltem ipsi prospectum; melanthij quoque, seu cumini vti odorem suscipere commendauit Paulus, frigida præsertim fluxione existente: nec minus confert pulegium odorare: demittantur autem singula in serico, aut lineo linteo.

Si in os defluat. Si verò in os defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem existente fluxione ex hyslopi, pulegij, sampsuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os: priuatim etiam & ipsi raucitati conferunt compositiones, quæ sub lingua tenentur ὑπογλωττιδαι Græci appellant, quo paulatim eis liquefactibus, asperæ arteriæ summum, id quod ipsum defluit, suscipiat, paulatim etiam relaxatis musculis ipsius gutturis. Hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, fiet autem si supinus cubet, iuxta Galeni sententiam, quarto & quinto meth. med. ac septimo de compositione medicamentorum secundum loc. Talla sunt pilulæ bechicæ dictæ, ac ea compositio, quam Neapoli alusam vocamus. Conficitur autem ex amylo, tragacantha, amygdalis dulcibus, seu ipsarum oleo, & saccharo: poterit quoque hæc compositio in tabellis formari, nec minus & id pharmacum sub lingua tenendum erit: quod loch de papauere nominant, si à causa calida raucitas fiat: & si à frigida, loch, quod sanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpius quoque veluti lambendo, diutissime tamen in ore tenens sensum, ac paulatim deglutiendo, assumat ex syrupo de canis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, seu hyslopo, aut ex decocto, quod ex hordeo, radice dulci, vua passa, caricis, adianto, & hyslopo paratum sit, saccharum addendo, aut mel, si frigida fuerit causa. Præstat item (ex Galeni sententia, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos) glycyrrhizæ decoctum cum sapa admistum: & si magis discutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per se, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt, inferius requiras, cap. de tussi. priuatim autem valde confert, si ipsa glycyrrhizæ radix, aut eiusdem succus sub lingua teneatur.

4. method. v. p. vlt. 5. meth. c. 12. 7. de compo. medi. secundum loc. cap. 1.

Cap. 1.

Ἐπί φλεγμονῆς τῆς γλῶττιδος. De inflammatione gurgulionis. Caput XLIIII.

INFLAMMATVR sæpenumerò pars quædam, quæ circa os continetur carnosa, in summo siquidem ore dependens, tanquam aliquod vocis plectrum existens, Paulo auctore, libro sexto cap. 31. apparebit autem ea, si quis aperto plurimum ore toto, linguam deprimat: hanc ipsam carunculam veteres Græci (vt inquit Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos) duobus nominibus

Cap. 3.

minibus appellare consueuerunt. Nominant namque in terim γαργαρεῖνα, in terim verò κίονα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à posterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipse asserit) κίονις, id est, columella, vocatur, quod si quidam sint, qui σαφυλλή, id est, vnam ipsam nuncupent, eorum meminisse non præstat: nam non particula ipsa, sed vna aliqua eius affectio σαφυλλή, hoc est, vna nominatur, cum scilicet vna acino simile summum gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. 40. lib. 8. hanc etiam solam gurgulionis inflammationis speciem Hippocrates vnam appellat, vt liquet apud Galenum libro de tumor. præter naturam, in fine. Fit autem vna cum pituita de capite ad gurgulionem descenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus, eodem Hippocrate auctore, lib. secundo de morb. temporis autem progressu nigrescit: & eodem libro dicebat, vnam fieri, cum summa gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac perlucida, & spirationem intercipit: quanquam rarò (vt testatur Galenus præcitato libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc.) hæc affectio circa columellam contingat, sed valde sæpè inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affectio, quam lorum vocant, circa gurgulionem etiam accidit, cum videlicet nimium ignitus gurgulio ipse gracilescit, & loro similis propendet, vt inquit Aëtius, vt runque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à similitudine factum est: nam si longior, tenuisq; fuerit, columella nuncupatur, si verò crassior in rotunditatem creuerit, feraturque deorsum, vna dicitur. Inflammato itaq; gurgulione, quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus) si quis linguam deprimat, eam partem affectam esse visum diiudicabit, nullòq; alio indigebit signo. Quod verò ea affectio inflammatio sit, morbus siquidem in compositione primò (vt sæpè diximus) ex dolore, tumore, & rubedine ipsius columellæ, cum febre, ac deglutiendi difficultate diiudicabitur. Prouenit autem affectus hic, cum ex capite ad gurgulionem ipsum fluxio defertur, quemadmodum sexto de sanitate tuenda, & tertio de causis symptomatum liquet: hæc inquam fluxio cum sanguinis, tum aliorum humorum à capite descendentium fieri poterit, verum quo pacto id discerni queat, præcedenti cap. fusius ostendimus: quare vt hic iterum repetamus, superuacaneum duximus. Inflammato gurgulione ac in tumorem aucto, vtendum erit, omnibus moliminibus, præter chirurgiam, ipsum curare, ac extenuare, Hippocrate auctore, tertio prognosticorum, nam quoad rubidum, magnusque fuerit gurgulio cum periculo secatur, & scarificatur: & cum talem scarificationem, seu sectionem sanguinis fluor, & inflammatio comitabitur, eodem Hippocrate ac Galeno auctoribus, præcitato loco. Quod si interdum chirurgia vti oporteat, cum videlicet, pars gurgulionis summa maior, ac liuida, seu orbiculata fuerit, superior, verò tenuior, quæ affectum (vt diximus) vnam appellat: vbi aluum subduxeris præstabit manus admolari, vt ipsimet testantur, ne æger stranguletur, potissimum vbi aliis adhibitis medicamentis malum non cedat: nam neque in prædicta affectione ad eius excisionem festinandum erit: quapropter vna vehemens inflammatio terere quoque debet, Celso auctore, lib. sexto cap. 14. quò fit, vt in hac affectione abstinentia necessaria sit, vt ipse inquit. Conuenit verò eadem ferè victus ratio, quæ in reliquis inflammationibus, potissimum autem in principio, conducit quies, & inedia, vt sexto de compositione medicamentorum secundum locos, Archigenis auctoritate, testatur Galenus. Quod verò ad curandi rationem attinet, vbi vnuersum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut eorundem malitia vitiatum, priusquam ad localia remedia perueniamus, vna sectio, aut purgatio administranda erit: ac resq; clysteres adhibendi, vt & vnuersum corpus euacuetur, humorumque momentum, qui ad affectam partem feruntur, transferatur: hoc namque & rationabile est, & multa experientia indicatum, ac cognitum, vt testis est Galenus, eodem libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc. qua etiam ratione Celsus dicebat, quod

Dua differentia inflammationis gurgulionis. Circa principia.

Pars affecta. Affectus. Causa.

6. de sanitate tuenda. cap. 9. 3. de causis symp. cap. 4. Prognostica. Text. 21.

Curatio. Vitæ ratio. Cap. 3. Medicamentorum ratio.

Loco citatur.

Vena sectio. & sanguis rectè mittitur, & si id aliqua res prohibeat, alius vtiliter ducitur. Si itaque corporis plenitudo adsit, vena cubiti statim secanda erit (si nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitæq; cum scarificatione ceruici affigendæ: & si his nec cedat affectio, venæ sub lingua fecentur, eiusdem Archigenis decreto: Aluus præterea acri clystere, aut glande subducenda erit, reuulsionis nedum euacuationis gratia: in quæ etiam vsus frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbitulisq; eum iuxta scapulas, tum iuxta nates vtare. Vitiatis verò humoribus redundantibus, qualiscunque is fuerit, purgandus erit, & si simul cum sanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationem (reuulsionis saltem gratia) humeralem venam in cubito secare, paucamque sanguinis copiam extrahere, ac demum purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus succis, si dabitur occasio, quo etiam tempore clysteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum non validum, sed leniendo vacuans, veluti manna, calisia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, cum quibus interrim antidotum diacatholicon permisceas, præsertim si redundans succus, aut corporis natura eius qui purgari debeat, id exigat. His autem peractis, aut si neutrum prædictorum adsit, statim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ esse debent, vt fluxionem reprimant; quemadmodum in aliis omnibus morbis, qui ex humorum influxu contingunt. Sint igitur adstringentis facultatis, & siquidem moderatus sit influxus moderatè adstringentis, quæ austeria priuatim dicuntur: vbi verò vehementior fuerit influxus, vehementioris adstrictionis, quæ acerbis nominantur: ambo enim adstringunt, sed debilius austeria, vehementius autem acerbis, vt pater quarto de simpl. med. facult. & sexto de compositione medic. secundum loc. Collutiones itaque moderatè, siquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque sola aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex rosarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, siliquarum, radicis mori, & malorum austerorum, ac pyrorum, sorborum, interrim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influxus) sunt, myrti, & baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, & vniuersi quercini generis, similiterque & glandium, mespilorum item, & cornorum decoctum: at generosissimum est gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus, vtriusque mali punici floris, & putaminis: horum itaque vnumquodque & singulatim, & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni sententiam, sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus est, ita vt summissè, & paulatim ad superiorem, & extrinsecam regionem afferantur, & per cochleare, aut specilli concavum supra linguam immittantur: ex his ipsis moderatæ quidem sunt rosæ, & flos ipsarum, & prædictarum plantarum germina exsiccata, ac hypocistis, & omphacium siccum. Et si frigidior fuerit fluxio, aloë, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum confert: pariter si fortioribus indigeas, rhus obsoniorum, siue culinaris conducit, balauitium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cum omphacitis fuerit: nec minus conferunt hypocistidis, vna acerbæ, ac glycyrrhizæ succi, ad solem æstiuum exsiccati, aded vt conterantur queant. Vbi verò gurgulio à nimium adstringentibus remediis compressus fuerit, tragacantho, sarcocolla, & amylo vtendum erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit causam, impossibile erit ipsum per repulforia perfectè sanare, vt inquit Galenus, & maxime vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur, sæpè quidè in principio, sæpius verò paulo post admiscere quippiam ex discussoriis, & si dolor affuerit simul vehemens etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus est vnicuique prædictorum pharmaco-

corum aliquid ex discussoriis addere: & cum hæc omnino multa sint, à mollioribus auspicandum erit: ab acerbis namque inflammata exacerbantur, cuius farinae sunt chamæmeli flores, scœnumgræcum, fertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & si mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contusa radice dulci, melle, & dulci aqua pari mensura simul coctis, medicamentum paratum cum prædictis admisceas, aut id solum gargarizandum præbeto. Cæterum tu perspecta (vt Galenus inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & considerata influxus quantitate, ampliusque copiam humorum in toto corpore per coniecturam affectus, pharmaco, in quo aut adstringentium, aut discutientium vis excellit, vtaris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio non cesserit, discussoria medicamenta tuto adhiberi possunt, nisi ad duritiem vertatur ipsa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum esset, quæ cuius naturæ esse debeant lib. quinto de simpl. medicamentorum facult. requiras: cuiusmodi sunt, radix & folia althææ, semen lini, scœnumgræcum, & alia huiusmodi, & quibus gargarismata parari possunt: admiscere eis item poteris hyssopum, aut glycyrrhizam. Verum si ad suppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargarismis, eisque concoquentibus vtendum erit: quo casu præstat decoctum ex caricis per se solum, aut aqua multa permixtum, seu sapa, aut pitisanæ succus, in quo vna passè sint incoctæ: radicis insuper dulcis decoctum, aut surfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus seruandum erit medicamentis, vt temperatè calida sint. Ea verò suppurata, post puris eruptionem extergentibus, & desiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle rosaceo mista, aut aqua multa, & reliquis huiusmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propensus incumbat, quemadmodum in destillationibus continuis contingit. Aëtio auctore: quam affectionem Græci γάργασμα καλασιν, Latini laxatam columellam, barbari casum vnae appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem postulat, quam eius exitus inflammatio, propterea scœsum de ea pertractare nolimus. Pro ratione itaque confluentis succi venæ sectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primò vacuetur. His tandem peractis, collutionibus, gargarismis, ac reliquis medicamentis aridis superius descriptis vtaris, adstringentibus scilicet, & exsiccantibus. Priuatim autem (vbi subalbidus, & exanguior gurgulio sit) ex origani triti in aqua & aceto decocti, ac caricarum cremore misto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyssopo vtare: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Apollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallæ omphacitidis, aluminis scissi, ac salis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac simul mistis expleto cochleari vnam contingito: hoc autem velut validissimo medicamento vtare, repellendi, ac discutendi vim habente, iuxta Galeni sententiam eodem sexto de compositione medicamentorum secundum locos. pulvis autem, quo vtitur nos, hic est. Recipe piperis, cinnamomi singulorum ʒ. β. corticum thuris, & gallarum ana ʒ. j. rosarum rubearum siccarum ʒ. ij. conterantur, simulque, & modo quo supra vtare. His, casum vnae patiuntur sic subuenimus, inquit Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri, & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vnae apponimus, tu autem vtare hoc medicamento, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem libro de medicamentis cap. 14. brassicæ crudæ folium leuissimè tritum commendat, ex eo verò succum exprimito, quo vna contacta potenter subleuatur. Cinis item testarum ex ostreis, aut hirundinum exustarum cinis tenuissimè contritus, cum melle mistus, vnae illitus prodest: similiter si rosæ siccæ part. ij. & myrti part. j. cum aqua multa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præsertim composita

Cap. 6. 7. & 8.

De laxata columella.

Loco citato.

Cap. 13.

consulto hic scribere prætermisimus, pro cura præsertim inflammationis columellæ, quæ cap. de angina studiosi requirant. Verùm ubi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, tam si oblongior, tenuisque præternaturam fuerit, quàm si in rotunditatem creuerit, eius summo vix acino simili existente, ne continuo irritatu tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur (vt inquit Paulus cap. 31. libro sexto.) is excidendus erit, modo quo ipse præcipit præcitato loco, ac Aëtius cap. 41. libro octauo. neque tamen festinandum erit ad eius excisionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, libro tertio prognosticorum, & Galeni 14. meth. med. iis obseruatis, quæ tum ipse, tum etiam, cum eo Galenus, eodem loco præcipiunt.

3. prognost. loc. 21. 1. 4. m. lib. 1. cap. 13.

Περὶ ἀντιόδων φλεγμονῆς. De glandularum iuxta linguam inflammatione. Caput XLV.

Cap. 4.

M N I B V S hominibus carunculae quædam exiguae naturales ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, Galeno teste, tertio de causis symptomatum: has Græci ἀντιόδες (vt Aëtius refert capite 48. libro octauo) Latini glandulas barbaram sectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipsas, verùm cum ipse de defluxu, præsertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιόδες præcitato loco nuncupauit: Paulus autem per ἀντιόδες, tum libro sexto cap. 30. tum libro tertio cap. 26. scirrhosum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contiguas his partes fluxio decumbat, seu inflammatio excitetur παριόδους, tum præcitato loco, tum commento aphorif. 26. tertij libri, idem Galenus appellauit, dum asseruit παριόδους (quæ Latine tonsillas vertunt) inflammationes esse locorum ad isthmum attrinectium: intelligit autem per isthmum partem illam, quæ os & gulam interiacer: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicuntur isthmi, qui angusti quidam terræ transitus sunt, sitæ inter duo maria. Hæ autem inflammationes nonnunquam solius tunicæ sunt, ventris, gulæ, faucibus, totique ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galenus præcitato loco) & subiectorum ipsi musculorum: quamuis has partes & non eorum inflammationem, tum Paulus libro tertio cap. 26. tum Aëtius libro octauo cap. 45. παριόδους vocant, & Latini tonsillas vertunt, Celsum fortè putantes imitari, qui libro sexto cap. 10. postquam de dentium dolore caput exegisset, de tonsillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per tonsillas, id quod Græci παριόδους dicunt, partes quædam intelligentes subaudire velit, aut quas ἀντιόδες nuncupant, siue vtrasque, ex eiusdem Celsi verbis haudquaquam percipi poterit, cum dixit. Si verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt &c. Nos autem cum Galeno, quicquid alij sentiant, per ἀντιόδες glandularum, quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, præternaturam tumorem, seu inflammationem intèlligi volumus, per παριόδους verò, cum contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipsis affectis affectiones prædictæ fortasse talem nomenclaturam suscipientes, deducto itaque ore manifestè (vt inquit Aëtius) apparent glandularum tumores maiores, citra quidem inflammationem earum substantia concolores. Vbi verò inflammatae fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferunt. Si verò partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectis difficultas transglutendi, dolor, aliquando etiam & febris, eodem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipsis inflammatas, nedum transglutitionis, verum etiam & spirationis difficultas aderit: ex quibusmet indicis, & earundem partium inflammatio percipi poterit. Quæ quisnam morbus sit, non semel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiusdem inflammationis causas iterum repetere, cum similes esse poterunt cum his, quæ gurgulionis inflammationem efficiunt: priuatim autem (vt refert Aëtius) in modo

ἀντιόδες quid sint.

παριόδους quid.

Lib. 8. c. 48.

Partes affectæ.

Lib. 8. c. 45.

Affectus.

Causæ. Lib. 8. c. 110.

modo dictis partibus inflammatio excitatur, παριόδους præsertim infantibus adhuc lactentibus, ex haustu lactis, pueris propterea quòd multo cibo se explent, reliquis autem hominibus plerunque euenit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & asperorum; frequentissimè nanque (vt idem testatur Aëtius) παριόδους, quæ tonsillas vocant, cum partes sint calidæ, & humidæ inflammationem incurrun, qua etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo sanguine abundant, necnò infantes, & pueri, vt pote teneram habentes misturam, id quod Hippocrates, præsertim in pueris confirmauit, apho. 26. 3. lib. quoniam verò tam ἀντιόδες quàm παριόδους dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac similem victus rationem requirunt, non ab re propterea vtrarumque inflammationum communem curationem hic conscripsimus. Incipiente itaque inflammatione cibum subtrahere oportet, vt inquit Aëtius, qui verò offeruntur, modici sint, sorbiles, & ventricommodi: cibus quoque in hac valetudine (Celsi auctore) lenis esse debet, ne exasperet, verùm ubi tanta sit inflammatio, vt spiritum impediatur, à cibo (vt ipse inquit) abstinendum, neque adsumendum quicquam præter aquam calidam est, exhibendus itaque his est aquæ potus, præsertim febre simul irruente, aut aqua hordei, seu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguum (& vt vno verbo dicam) ea vitæ ratio instituenda erit, quæ & in reliquis inflammationibus. Quòd si leuis fuerit inflammatio, circa initia gargarismi adhibendi sunt adstringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celsus, cum dicebat, gargarizandumque est ex reprimentibus, velut est rosarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipsius etiam furfuris ac reliquorum, quæ in principio inflammationi gurgulionis assumuntur: cauendum tamen, ne mel in principio ad gargarismos adiciamus, ne per acrimoniam malum irriteremus, vt Aëtius inquit. Remittente autem inflammatione, & decrescente, mel in gargarismos admiscere conuenit, eodem Aëtio, & Paulo testibus: quo etiam tempore calidiores gargarismi profunt, quanquam etiam circa initia medicamenta actutepida exhibenda sunt, frigus enim non tolerant inflammata, sicut neque plurimum calorem, vt testatur Aëtius. Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculum suffocationis suspectum sit, priusquam adstringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda est, præcepto Actij, repetita etiam sanguinis detractio, maximè si iuuenis sit æger, & multo sanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut si multo sanguine totum corpus fuerit refertum, media primum, & deinde externa. Et si venter non probè egerat, iniiciendus est clyster, aut glande immisssa irritare oportet: nec absonum erit, si cum sanguine calidi, ac vitiosi succi redundarint, præsertim si febris adsit, purgante medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite præcepimus. Post euacuationem reprimentibus quoque vtendum est medicamentis, superius iam dictis, deinde ptisanæ succum, in quo decoctæ sint vix passæ, gargarizent, aut calidam furfurum decoctionem, aut sapam tepescatam, vel decoctum radice dulcis, aut sicuum, & hyssopi decoctum: extrinsecus autè leniter fouere conuenit spongiis expressis, ac madidis in aqua, in qua flores chamæmelithæ, maluarum folia, fenugræcum, seu fertula campana fuerint decocta. Cataplasmata quoque imponenda sunt ex farina hordei, seminis lini, aut fœnigræci, aut his simul mistis: verùm si ex usu acriorum collutionum, seu gargarismorum inflammatio exasperetur, & mordacitas inde accidat, Actij decreto, leniores gargarismi colluendi sunt, qualis est succus ptisanæ tepidus, aut lac etiam tepidum: permanente verò, ac immorante diutius inflammatione, atque ubi tonsillæ ipsæ subrubri coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum remediorum a. l. motione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: citò enim tonsillæ abscedunt, ex Actij sententia: Dignoscet autem (vt ipse inquit) quoniam inflammationis

Prognostica. Eodem loco.

Curatio.

Diets ratio. loco citato.

Medicamentorum ratio.

Animaduersio circa topica adhibenda.

Vena scilicet quibus competat.

Purgatio.

Topica.

Si abscedit.

signa augefcunt, & exacerbationes ad vefperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citiffimè fuppuratio fiat, exhibeantur propterea gargariffimi calidiores, velut aqua mulfa calida, & decoctum caricarum, ac hylfopi cum radice dulci. Extrinsicus verò cataplasma imponatur, ex eiuſdem Actij ſententia, ex hordeacea farina, & fœnogræco cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinſecus, ſed aliquâto diutius admouendus erit, donec ea fuppurentur, & per ſe aperiantur, vt Celſo viſum eſt. Confecto autem pure dolores minuuntur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Quare tunc (vt Actius præcipit) acriores collutiones exhibedẽ ſunt, vt abſceſſus rumpantur: cuius generis ſunt pulegium, hylfopum, thymum, calamintha, & thymbra in ſapa, aut aqua mulfa decocta, & gargarizata. Si verò purè ſubſtante non rumpuntur, hi tumores ex Celſi decreto, incidendi ſunt, deinde ex mulſo calido ad gargarizandum per ſe, poſtea etiam admiſto lenticulæ, vel roſarum decocto, atque id faciendum, donec in totum ſoluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Actij, & Pauli ſententia. Modico autẽ tumore exiſtere, ac exulceratione, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adiciendum eſt, & vbi plurima vlcera ſint, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt, Celſi decreto. Modus autem ſectionis, ſi non per ſe aperiantur, ac ſituationis ægri, tum ante, tum poſt diſſectionem: ac patrato opere, quæ conducât auxilia, ab Actio cap. 45. & 48. libri octau: & à Paulo cap. 30. lib. ſexti deſcribuntur. At ſi prædictis partibus cruſtoſa, peſtilẽtia, ac ſerpentia vlcera oboriantur, ſiue ex præcedente influxu, ſeu inflammatione, ſiue ex quauis alia cauſa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire conſuevit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem menſum purgationem appetentibus, totius corporis curatione præmiſſa, ac reliquis diuerſionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earũ curatione, priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulfa, quæ roſarum inſperſarum florem obtineat, vel coſtum, vel rhus ſiccum, ſeu decoctum. Acrius autem gargariffimos probat ex lenticulæ, myxarum, ac palmarum, ſeu furfurum decocto cum melle, & priſanæ ſucco: & poſt principium, hydromeliti iridem, coſtum, ac ariftoſochiam inſarciendum præcipit, vel ſiccum pharmacum ex rhoe, flore roſarum, croco, & coſto adhibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuſo ſuccum exprimit, & eius partes ſex aſſumit, quæ vni mellis miſtæ coquuntur, donec eis mellis ſpiffitudo ſit, quo medicamento perungi conſillas præcipit. Similiter ſi partes duę galle omphacitidis ſumãtur, aluminis vna, & ſalis ammoniaci toſti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatus approximes. Verùm vbi poſt acria, irritantiãve medicamenta, ægri dolorem ſentiant cum radicis dulcis decocto amylo, ſeu tragacantho lenire oportet; & vbi vlcerum depaſtio conſtiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamenta à Paulo requiras, præcitato cap. 26. lib. 4. & ab Actio cap. 46. lib. 8.

Serpentium
ulcerum
eodem
loco
curatio.

περί κυναγγου. De angina. Caput XLVI.

3. prognost.
1. 16.
4. de rat. vi
1. 30.
1. loco
1. 110.
Paul. lib. 3.
cap. 27.
4. de lo. affe.
1. 3.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, ſi quod aliud quoque vitium acutiſſimum exiſtit, vt Trallianus refert libro quarto cap. primo, peſtiferum, atq; acutum, vt Celſus inquit lib. 4. cap. 4. quod quidem à veteribus medicis, vt pote ab Hippocrate κυναγγου appellatur, vt 3. prognost. liquet: quanquam idẽ affectus 4. de ratione vict. ſiue Hippocratis ſit, ſiue alterius auctoris, συναγγου nominetur, επο κυναγγου η σκυναγγου, hoc eſt, à ſuffocãdo dicta, à Latinis angina. Poſteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet non nominatim, quarto de locis affectis, & com

& commento aphorif. 3. 4. quarti libri, affectum hunc quadriſariam diuiferunt, prout quatuor diuerſæ partes in eo affici poſſunt: nã internis gutturis muſculis inflammationem patientibus, σκυναγγου, externis verò παρακυναγγου nuncupant, pari modo interioribus faucium muſculis inflammatis συναγγου, externis verò παρασυναγγου ab eiſdem appellatur, vt idem Galenus teſtis eſt præcitatis locis, Paulus cap. 27. lib. 3. & Trallianus præcitato loco. Verùm quoniam, vt Galenus inquit eodem quarto, de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non eſt: nam tum primùm homines res ipſas neglexerunt, cum nimio ſtudio nomina quærere inciperẽt. Propterea ad rem ipſam deuenientes dicimus, anginam inflammationem eſſe muſculorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes, per fauces internum oris locum, vbi ſimul gulæ, & gutturis partes extremæ conueniunt; per guttur verò eam aſperæ arteriæ partem, quæ eſt velut caput eius, muſculos autem earundem partium voco, tam internos, quàm externos, omnium prædictarum partium indicia communia ſunt, Celſo, & Actio teſtibus, tranſglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac ſpiritus, vt Celſus inquit, eis includitur: Iuxta Galeni verò ſententiam in cunctis ſpiratio quoquo modo deterior redditur, nullo exiſtente, vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem ſectatur. Verùm vna pars cum afficitur, ab altera diſcerni poterit, velut magis, & minùs tranſglutiendi difficultas, ſiue ſpirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciiis, nam vbi interni muſculi gutturis fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & mollis conſpicuum erit, nec ceruice, nec in faucibus, vt 3. prognost. teſtatur Hippocrat. adeoque ſpirationis difficultas augetur, vt nõ niſi recta ceruice trahatur aër, ſenſus quoque anguſtiæ, ac dolor plurimus in gutture erit, & febris non leuis: vox in ſuper ſimul cum ſpiratione læditur, vt patet quarto de locis affectis. Externis verò duntaxat ipſius gutturis muſculis inflammacionem patientibus, prædicta omnia aderunt, remiſſè tamen: nam neque anguſtiæ ſenſus, neque dolor, licet circa guttur ad ſint, adeo vehementes erunt, pariter nec ſpirandi difficultas. At ſi dolor ſerè prædictis ſimilis ad ſit, calorque, rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorſum comprimendo, oculis cerni poſſunt, nec admodum difficulter ſpirent, fauces ipſas affectas eſſe iudicabis: interdum etiam lingua ipſa ſimiliter cum faucibus coafficitur, quemadmodum vbi non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupauerit, & fortè pectus cõprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ſerè difficulter ſpirent, & extrinſecus partes circa fauces inflammatae cuilibet apparebunt, exteriores earum partes affectas eſſe nemo verebitur. At quæcũque prædictarum partium affecta ſit, affectus ipſe morbus erit in compositione primò, & propriè in magnitudine, cum inflammatio ſit: quem tum ex iam dictis, tum etiam ex dicendis indiciiis, facilè percipere valebis: nãque æger nec cibum deuorare, nec potionem poteſt, difficulter ſpirat, potiſſimùm vbi gutturis partes afficiantur, interim ore conuiuet, quandoque eo aperto aërem trahit, febrisque ſapius aderit: accidit etiam eis potum aſſumptum quandoque ad nares reflecti: dolore quoque afficiuntur, & excedete interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur. Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione eſt, eius præcipud, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus teſtatur quarto de ratione victus in morbis acutis: & quamuis fluxio hæc magna ex parte bilioſior ſit, eodem Galeno auctore tertio prognost. ita vt perſpicud eryſipelas, aut inflammationem eryſipelati ſimiliorem committat: tamen eodem 4. de ratione victus in morbis acutis, vt quarto de cauſ. pulſuum, tum ex calida, ac tenuiſſi ac tenuiſſi ſubſtantiæ humoris fluxione, tum etiam ex frigida, pituitoſa, craſſa, ac glutinoſa prouenire poſſe fatetur: quod nequaquam negare viſus eſt, eodem 3. prognost. & commento aphorif. 3. 4. lib. 4. quinimo acres ipſas, ac tenues fluxiones, propter

Angina
differentie
quatuor.

4. de ratio.
vid. cõ. 70.
Angina
quid ſit.
Partes que
afficiantur.

Communia
ſigna.
Celſ. loco ci-
tato.
Act. lib. 8.
cap. 47.

Tex. 16.
Propria ſi-
gna cuiuſli-
bet partis
affecta.
Cap. 3.

Affectus
quid ſit an-
gina.
Signa eius-
dem.
Cauſe.
commẽ. 30.
commẽ. 18.
4. de ratio.
vid. cõ. 20.
Quod medi-
ex calida,
ſed ex frigi-
da quoque
fluxione ſer-
ri poſſit an-
gina.
prognost.
com. 18.

Si ex sanguine copioso fit signa.

Si ex bile signa.

Si ex frigiditate sunt sanguine signa.

2. de morbis vulgar. sect. 2. post mediu. 4. de loc. aff. cap. 3.

Loco citato. 2. de morbis vulgar. sect. 2. post mediu. Cap. 3.

Cap. 3.

propterea quod per angustiores venas facile penetrant: tales autem sunt (ut ipse refert) quæ guttura ambiunt, in ipsum potissimum decumbere ait. Contrarium autem in crasis, frigidis, ac viscosis contingit, quod cum non ingrediantur vniuersas venas quæ admodum strictæ sunt, in capaciore detentæ, veluti eæ sunt venæ, quæ in faucibus existunt latiores, quàm eæ quæ gutturis, in ipsis siquidem impactæ in præter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò constat, nedum anginas ex calidis succis, verùm etiam frigidis oriri posse, ac potissimum vbi fauces inflammantur ex frigidis succis ortum haberet vbi verò gutturis partes ex calidioribus, ac tenuioribus. Verùm quo pacto fluens redundans succus percipi valeat, aliis quoque notis ostendere conabimur: nanque gutturis musculis inflammatis si ex sanguine copioso confluenta inflammatio exoritur, spirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoque angustia, & grauitas coniuncta erit, ac febris non exigua, corpusque totum, ac caput plenum sanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aëris constitutio, præcedensque victus ratio sanguinis redundantiam attestabunt. Biliofa verò in prædictis musculis defluxione decumbente, quæ magna ex parte est, præter spirationis, & deglutionis difficultatem, quæ non adeò vehemens, vt in prædicta aderit, velut nec angustia, citra ferè grauitatem plurimum dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur sentient ægri, morsum, ac acrimoniam, sitim, ac oris amaritudinem; simulque acuta febris aderit magis: nec minus temperamentum, ætas, & habitus, præcedensque victus ratio, ac reliqua redundantem bilem manifestabunt. At si circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuersoque colore, præter iam dicta, vna ab altera fecerint poterit: minor enim moles, maiorque calor, ac rubor ad flauum inclinans in biliosa fluxione aderunt, velut maior moles, minorque calor, rubensque color ad opacum inclinans, decumbentem sanguinem indicabunt. Quòd si mista fluxio fuerit ex vtrisque, & permista quoque iam dicta indicia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum superat, vinct quoque vnus, vel alterius indicia. At si frigidus, crassusque sanguis, ad prædictas confluat partes, præsertim fauces quas potissimum (vt diximus Galeni auctoritate) infestare solet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obscuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum crassiori existente humore durus consistet, febris nulla aderit, aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præsertim caput pituitoso sanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus, tempus anni, præcedens victus ratio, ac reliqua, id promptius indicabunt: cum omnia frigidi sanguinis, ac pituitosi redundantiam attestentur. Verùm præter iam dictas causas Hippocrates secundo de morbis vulgaribus, & Galenus quarto de locis affectis, quos sectari sunt Paulus, & Aetius ex luxatis ad anteriores partes ceruicis vertebris anginam ipsam oriri posse fatentur. Vnde cauus apparet locus, & cum extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit Aetius, atque hæc species (vt ipse refert) proprie κυναγχη à veteribus est appellata. In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem suam impulsæ, infestaturque magis difficultas circa respirationem. Vnde coguntur aperto ore semper hiare, atque aërem attrahere, & citra suffocationis periculum (vt Galenus inquit quarto de locis affectis) laborantes difficileter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idque præcipue cum potus eis per nares resilit: hæc verò omnia, tum ex Hippo. 2. de morb. vulg. tum ex Galeno quarto de locis affectis, transcripsit Aetius, & hanc pro quarta anginæ differentia connumerauit, cum vnam tantum posuerit circa fauces ortam, reliquam in internis gutturis musculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis musculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem 4. de locis affect. quorundam auctoritate commemorat: licet commento aph. 34. lib. 4. vnâ dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus positas, esse eam in qua exter

Loco citato. Conciliantur Galeni verba, & Aetius cum eo.

Loco citato.

com. 11.

Prognostica.

Tex. 16.

Tex. 20.

com. 30.

Curatio. Vtilis ratio.

externi gutturis musculi affecti sunt, & non vbi gutturis partes, tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt, velut quarto de locis affectis asseruit. Verùm dicimus nos primò Aetium non defecisse in narrandis anginæ differentiis cap. 47. lib. 8. nam prima differentia, quam posuit, vbi fauces fuerint inflammatæ subintelligi potest, tam intus, quàm extra: & sic κυναγχη non dereliquit. Secundo asserimus Galenum ex aliorum auctoritate, vnam anginæ differentiam posuisse, vbi externi gutturis musculi fuerint affecti, aut externæ gutturis partes, vt commento aphor. 34. lib. 4. patet: nec propterea dictis suis pugnare videtur. cum quarto de locis affectis fatetur quartam differentiam esse, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ sunt: nam exteriorum primò meminit, quæ primò in eadem differentia afficiuntur: deinde si per cõsensum, magna siquidem fluxione existente, interiores quoque gutturis partes afficiuntur, non propterea non eadem erit differentia cum ea, in qua minori existente fluxione, externæ duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur. Cæterum eorum, qui anginam ex colli vertebris in anteriorem partem luxatis fieri proferunt, propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam raro contingit affectio hæc, cum etiam quod in ea (vt primo prorrheticorum testatur Galenus) gutturis musculi inflammatur: nonnunquam etiam ij, qui gutturis iungunt. Quare etiam inflammatis quoque musculis oritur angina hæc, & propterea anginam omnem non immeritò diximus esse inflammationem, quæ in gutture, aut faucibus fit. Hæc inquam cum acutissimus affectus sit, & statim mortem inducat, Tralliano auctore, necesse est etiam protinus ad eius curationem festinare. Inter eas verò grauissima est, ac celerrimè interimit, quæ eundem die, & secunda, & tertia, & quarta strangulat, vt inquit Hippocrates tertio prognost. nam cum in neutro prædictorum appareat aliquid præter naturam existimandum est intra gutturis corpora lacessere inflammationem, ex qua strangulantur, vt Galenus testatur, in prædicti textus Hippocratis expositione, de qua iterum aphor. 34. quarti libri, sic scriptum reliquit. Si febrem habenti suffocatio repente superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, letale. At quæcunque dolore similem prædictæ anginæ infert, attollitur verò, ac ruborem in faucibus efficit, admodum quoque exitiosa est, sed paulò longior quàm prædicta. Quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæc diuturnior est, eodem Hippocrate auctore: maximè verò ex ea seruantur, si ceruix, ac pectus ruborem traixerit, neque ad interna reuertatur erysipelas, gutture siquidem nequaquam patiente, sed aut in ceruicem, aut in hæc vtraque decumbente. Securissima verò inflammatio erit, si rubor quàm maximè foras vertatur, id quod aphor. 37. libri sexti comprobauit, cum dixit, ab angina habita, si tumor fiat in collo bonum, & aphor. 49. libri septimi asserens, Ab angina habita, tumor, & rubor in pectore superueniens bonum, extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit, suntque ex ea magna ex parte purulenti, vt eodem tertio prognost. liquet, de qua idem Hippocrates aphorismo 10. quinti libri sic scriptum reliquit. Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt, si verò hos effugerint, suppurantur, At quæ autem item transmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones, quod iis, quæ in profundum decubuerunt, multo salubriores existant, constat omnibus, vt quarto de ratione victus inquit Galenus, Paulus verò inquit, pueris raro talem affectum oboriri, nisi cum ceruicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit aphorif. 23. libri tertij. Verùm illis (eodem Paulo teste) ceu curationem non recipientibus, ac deploratis manum admoliri non oportet. Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic, Aetio teste. Et propterea (Archigenis auctoritate) in principio tantquam compendiarium, & præceps auxilium omnis angina (vt ipse inquit) venæ sectionem requirit. Qua de re optima victus ratione instituta, ferè velut in reliquis

reliquis inflammationibus, nisi quod parciore tum cibo, tum potu in hac vtantur: nanque copiosiore periclitantur, vt Alexander testis est; sintque humidi, molles, ac liquidi: quod fit, vt primum omnium idem Alexander, ac Paulus multisam aquosam exhibendam approbent, eaque tribus diebus vtendum, à tertio die cremorem ptisanæ offerendum commendant cum dulci quadam potione, vt inquit Paulus. Vice autem aquæ nullæ hoc tempore vti poterimus aqua hordei per se, aut cum saccharo, & deinde ptisanæ cremore: moderatiore autē facta inflammatione, per liquida ouorum lutea tribuunt, non multa tamen, loco quorum (vbi vires exigant) ptisana cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodem pulli, seu gallinæ iure decocto vtaris, vel eo gallinarum, seu pullorum contusorum iure, quod vulgus consummatū brodium appellat, & in summa, cibi ægri viribus respondeant ex Pauli decreto. Protinus ergo anguina infestatis (ex Alexandri, Pauli, & Aetij sententia) venæ sectionem adhibere necesse est, siquid eam fieri non prohibeat, verum sanguis non vniuersim, sed pluribus interpositis vicibus euacuandus erit, quare etiam tertio, & quarto (vt Alexander asserit) ipsum detrahendum oportet. Nam particulares euacuaciones causam potius ex ipsis locis affectis elidunt: cumulata autem vniuersimque facta euacuatio, animi defectionem excitat, suffocationisq; periculum propterea eis superuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut per facile à faucibus, aut gutture ad pulmonē defertur, & inuitabile periculum infert. Venam verò cubiti incidere (vt prædictis visum est) mediam, vbi corpus totum plethoricum est, aut humeralem è directo, vbi non sit, vt mihi videtur, vel primò mediam, deinde humeralem incidat; pluribus etiam vicibus, si opus fuerit, neque tamen angustiolem facere venæ incisionem conuenit, vt Aetius asserit, ne sanguis velut percoletur, & crassior eius pars intus remaneat, potissimum vbi crassior sanguis huius affectionis causa existit. Conferat autem in hac affectione corpus totum vacuare, ac excrementis ipsum vacare, geminam ob causam, vt Galenus inquit quarto de ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione est, reuulsionem, tum quod vacuato corpore, cum à parte affecta, quod influit, expellimus, id facilius consentit, nihilque (si calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipso parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præclaro loco Galenus vena secta vacuare iussit, & purgatione, & clysteribus. In mulieribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis mensibus in hanc affectionem incidunt, tali, seu malleoli vena incidenda est, moderatèque sanguis (vt diximus) educendus: nanque ex hac venæ sectione duplex eis commodum subsequi solet, nempe consuetarum vacuationum reditus, & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, si ipsos sanguinem per venas, in ano extantes, vacuare solitos, didiceris. Quod si hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit, quæ sub lingua sunt, neque multum differendum, sed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut saltem sequenti: id quod etiam quarto de ratione victus scriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Galenus verò de eis, eodem loco sic assererat, Venæ quæ sub lingua sunt, eam, quæ faucibus est, phlegmonem sine medicamentis vacuanti: & libro de curandi ratione per venæ sectionem; talia protulit verba, Quocirca quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest, incisis videlicet venis, quæ in ea sunt, ambabus. Post venæ sectionem potissimum vbi alij humores redundarint, secundum erit (Celsi auctore) ducere aluum, id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de ratione victus in morbis acutis, cum dixit, corpus igitur totum vena secta, vacuare oportet, & purgatione, & clysteribus: primum nanque venam secare iussit, tanquam maximè necessarium, & deinde etiam purgatione, & clysteribus vtendum, nam reuellit per huiusmodi euacuationem ab affectis quoque

Medicamē
vniuersim.
Vena sectio.

loco citato.

lib. 30.
Cap. 19.

Purgatio.
Cam. 30.

quoque partibus. Verum ante eos Hippocra. libro de locis in homine. illud idē decretum reliquit, dum dixit, sic affectis (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis sunt sanguinem detrahes, & simul aluum infernè subduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahat: ea de re etsi difficulter deglutire valeat, post venæ sectionem purgans medicamentum tribuendum erit, leniendo tamen vacuas, velut est calsia fistula, māna, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, vel ipsummet saccharum violaceum. Et si ex crassis succis fluxio facta sit, antidotum diacatholicon; aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Galenus inquit sexto de compositione medicamentorum secundum locos, gratia euacuandi vniuersum corpus, & trāsferrendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clysteribus vt, interdum etiā acrioribus, potissimum vbi aliquid venæ sectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minùs reuulsionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, similiter si pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Cucurbitulæ item scapulis hac ratione affigendæ, citra scarificationem: & vbi malum longius prorogetur, post prædictas euacuaciones, cum iam materia influeret desierit, cucurbitam cum scarificatione apponere oportet sub mento, si tumor circa fauces, & maxillas persistet. Si verò nullus extrinsecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturi partes, præsertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut secundam vertebra, vel hirudines applicandæ. Quod verò ad localia medicamenta attinet, in vniuersum id scire oportet, quod neque reprimentia, seu adstringentia sola, neque discutientia prædictis affectibus conferunt, licet temporum ratione habita, aliàs repellentia, aliàs discutientia potius miscenda sunt, ceu in morbi initio repellentia potius, in statu potiore ex parte discutientia, in declinatione verò, ea quæ valentius discutiant adhibere oportet, Alexandro teste: nanque nonnulli, qui admodum astringentibus duntaxat, aut discutientibus anginā curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel suffocationem acutissimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem assererat Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos, cum de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim sunt (vt ipse inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ confestim sedantur: quod fit, vt raro inueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, siue repulforium, siue discussorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet: etenim imbecilliora, mollioraque medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda sunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum similibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: semper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem superanti affectui esse debet, familiare autem, & amicum agrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium fit cum multa inflammatione, ea, quæ leniter adstringunt, offerenda sunt primum, Aetio teste: velut est rosarum, lentium, myxarum, palmarumque decoctum, aut flos rosarum ex hydromelite, seu rhus cum hydromelite decoctus: iis nanque per initia gargarizandū erit, vel (vt inquit Paulus) gargarismi fiant ex eo medicamento simplici, quod ex moris est, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex syluestribus moris conficitur: deinde eodem medicamento composito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex succo nucum viridium præparasse, nullo dolore vsus, cum ex Alexandria in patriam rediret, idque experientia comprobasset in quodā hortulano, ab vna paristhmis, & antiadibus ferè suffocato, quo medicamento gargarizare iussit hortulanum: & quoniam valde tenuis succus apparebat, præcoxit ipsum, & mel commensuratè admiscuit: atq; vbi ad mellis compagem redactum esset, hortulano vtendum reliquit: & cum celerrimā

Post medii.

Cap. 3.

Topica quæ
hæc esse de
beant.

Galeni hystoria.

videret utilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo sufficiente experimento accepto, semper ipso usus fuit, & eo magis optimum iudicavit quod etiam coctum cum melle cum gustasset, nihil insuaue haberet: & propterea testatur eius vim se expertum esse multum aliorum stomaticorum facultatem excedentem. Sunt autem ea (vt idemet testis est Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos, id quod ex moris constat, & id quod ex succo rubi mororum præparatur; & tertium quod ex multo, & quartum quod ex puniceorum succo, & quintum id, quod per adstringentia mala componitur: quæ omnia propriè quidem stomatica appellantur, quoniam ad uas, paristhmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepentè inflammationes conueniunt. Atqui ex iam dictis utiliter gargarismi, quibus quotidie utor, componi possunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixtura ipsorum utiliores sæpe fiant ipso simplici usu, vt si ʒ. ij. medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex succo nucum excipias, & cum aqua hordei libra vna, & aquæ rosarum ʒ. iij. ac aceti albi ʒ. j. permisceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei lib. ij. recipe, in qua thus ʒ. iij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib. ʒ. medicamenti ex moris rubi, aut ex moris ʒ. iij. medicamenti ex nucibus, aut ex malis punicis ʒ. iij. aceti albi ʒ. ij. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum pareretur, quod absiduè teneatur in ore, ac sensim deglutiat. Accipit autem diacodij ʒ. ij. pulueris hirundinis præparatæ ʒ. j. seminum coriandrorum præparatorum ʒ. j. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quantum satis sit. Procedente verò tempore (potissimum ubi frigida fuerit fluxio) addere poteris ʒ. j. vel ij. antidoti diamoschu dulcis, aut pliris archotici: quo etiam tempore sæpius, paulatim tamen, ac sensim ex syrupo rosaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis similibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutissimè in ore teneant, ac paulatim cum defluere permittant. Morbo verò in crescente, vigente, ac consistente, iis magis utendū medicamentis, quibus discutiendi facultas inest, velut est caricarum, aut surfurum, seu glycyrrhizæ in aqua mulsa decoctum, aut hyssopum, thymum, calamintha, seu pulegium, similiter in aqua mulsa decocta, vel hordei, Recipe manip. ʒ. uarum passiarum ʒ. j. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ ʒ. iij. hyssopi ʒ. ij. coquantur secundum artem in lib. ij. fontanæ aquæ, donec medietas absumatur: cui decocto percolato, adiciantur mellis rosacei ʒ. ij. medicamenti ex moris ʒ. j. & aceti albi parum, vel vice mellis rosacei & aceti, oxymelitis simplicis ʒ. j. & ʒ. vel ʒ. ij. commisceas, & fiat gargarismus: prædicto etiam decocto adicere poteris thymum pulegium, calamintham, organum, scœnumgræcum, aut mentham odoratam, quæ hedyolmon vocant, potissimum ubi ex frigidis ac crassis succis orta fuerit inflammatio: ij. nanque succi acrioribus indigent medicamentis, quæ scilicet secare, & in tenuia diuidere, & tum glutinosa, tum crassa confringere possint, auctore Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem superficiem reuellerè possunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra utendum erit: quæ etiam tum concoquere, tum discutere valeant: admouere igitur spongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celsus inquit. Nec minus conferent, si oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, seu liliaceum, aut irinum, si materia fuerit frigidior, aut ex casia fistula, & oleo amygdalino, seu aliquo prædictorum cataplasma fiat, seu seminis althææ, maluarum, & lini cremorem assumas, & cum sœnigræci, ac hordei farina, decoctoque chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplasma formetur, atque applicetur. Inuagitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamæmelino, anethino, seu amygdalino cum butyro, atque anseris pinguedine: & si libeat cœsypum, aut dialthæam immisceas, vel eisdem per se utare, optimum quoque cataplasma erit ab Alexandro scriptum: constat nempe ex hordeacea farina, semine lini, palmulis ex aqua

6. de compo.
medic. secū.
loc. cap. 3.

Com. 30.
Topica.

ex aqua coctis, item croco, & mica panis simul incoctis, & (si videbitur) adicere poteris ficus siccas. Placuit tandem quæ à tota ferè substantia conferunt in sine conscribere, quorum vnum à Galeno, Musæ auctoritate sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & libro decimo de simplicium medicamentorum facultate conscribitur: excipit autem caninum stercus album, quod quidem efficitur, ubi sola ossa cani edenda duobus continuè diebus exhibeas, minimèque fortès prouenit, hoc igitur accipito, & resiccato, tritumque cribrato, & usus tempore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitissimè vt transglutire possint, aut alicui alio medicamento admisceas, quod huic affectui congruat, velut est medicamentum ex moris, seu de nucibus, seu mel rosaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis paristhmis, aut his quibus ex glandulis suffocationis periculum imminet. Præstantissimum quoque remedium est (Paulo auctore, atque similiter efficax) hirundinū vstarum cinis: quæuis ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorum facult. ipsum cum melle commendasset: pariter (vt testatur Aetius) cochlearum in hortis reperarum citra testas, aut cancrorum vstarum cinis cum melle confert. Si quis autem pullum hirundinis comederit (inquit Celsus) angina toto anno non periclitabitur; seruatūque eum ex sale (cū his morbus vrget) comburi, carbonemque eius contritum in aquam mulsam, quæ potui datur, infricari, & prodesse, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipse refert) tamen cū neque habere quicquam periculi possit, inferendum suo operi credidit, & si in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Gal. 6. de compositione medicamentorum secund. loc. quo loco Archigenis medicamenta ad gurguliones inflammatos meminit; quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eaque postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profuerit tum paristhmis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulāt, Galeno auctore sexto de simplicium medicamentorum facult. Vbi verò in abscessum angina vergat, iuuanda natura erit cū his quæ præcedenti capite diximus, sic quoque confecto pure cum his, quæ disruptionem proritant, ac eo disrupto cū his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conscriptas reperias.

regi θυξός. De tussi. Caput XLVII.

N genere deprauatorum motuum tussis ipsa, quam Græci θυξός appellant, continetur, vt 2. de caus. sympt. testatur Galenus. At cū deprauati motus in triplici sint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda sit inuestigabis: nam alij naturæ quidem sunt opera, sed vi coactæ à quapiam morbosa causa. Alij verò à morbo simul & natura efficiuntur, reliqui morbosos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatem, quæ animal regit, siue illa à voluntatis nostræ imperio pendeat, siue secus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatum genus, cui beneficio seruatur animal, ex aduerso opponit omni causæ præter naturali, quæ ipsum lædere, vel corrumpere possit. Prædictæ itaque facultatis opera sunt, sternutamentum, singultus, ac tussis, vt ipse inquit, solius autem morbi palpitatio, & conuulsio, sicut amborum, morbi inquam ac facultatis coeuentium simul, sunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tussis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumeratur, vt ex iam dictis constat, qui opera quidem facultatis sunt coactæ violentè mouere à morbosa quapiam causa: propterea in numero symptomatum (vt dicemus) & non naturalium operationum merito esse censetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus motus

Que à tota
substantia
conferant.
6. de compo.
med. sec. loc.
cap. 2.
10. de simpli.
facul. c. pro-
prio.

Cap. proprio

Cap. 3.

Cap. de pe-
nia.

Quot sint de
prauati motus
differentia.
Cap. 3.

Sub qua dif-
ferentia tuf-
sis continetur.

Quam partem
tussis
si depravatam
motum.

De tussis
genera.
Cap. 3.

Vehemens
seu magna
tussis quid
sit.

Generatio-
nis modus.
2. de causis
sympt. ca. 3.
5. de loc. aff.
cap. 3.

Com. 43.

5. de loc. aff.
cap. 3.

Quis affe-
ctus prater
naturam sit.

facultatum eius symptoma existit, sed tunc duntaxat, cum ab aliqua causa præternaturali ad exercendas functiones, quæ earum fuerit irritata, quod fit, ut cum consistat in corpore aliquid à natura alienum, insurgatque ad ipsam deificendum facultas aliqua expultrix, aliquando insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Verum cum prædicti deprauati motus non vni tantum corporis nostri particulæ adscribantur, sed diuersis, pro ut eorum causæ in diuersis quoque partibus consistunt, propterea tussim ipsam instrumentorum spiritus depravatam motum esse, eumque non insensibilem, sed sensibilem idem Galenus præcitato loco decretum reliquit: appello autem nunc spiritus instrumenta, pulmonem, a speram arteriam, ac thoracem, ut necesse sit aliquam, vel plures distarum partium in tussi affectas esse: interim autem & fauces, ut quibusdam tussibus patebit: quanquam igitur harum partium motus sit tussis, nunquam tamen ad eum excitandum mouebitur animal, nisi à quopiam, quod præter naturam sit, spiritus partes irritante fuerit impulsus, ut verò dilucidius percipiatur quænam pars determinatè in tussi afficiatur, operæpretium erit ipsius tussis genera, seu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verum & qui præter naturam affectus tussis sint, ac insuper modus generationis earum, patebit. Quod autem duo sint prima tussium genera, ex Galeni sententia liquet, libro secundo de causis symptomatum, quorum vnum vehementem spiritus ad exteriora motionem nominat, illudque non immeritò, nanque cum non possit pulmo tam vehementi motu cõcitari, ut id quod molestum ei est, exploderet, natura magna quadam solertia aliud remedium sibi adinuenit: quippe cum externus aer in asperam arteriam trahatur, quæ & cartilaginea, & dura est, nec contrahi propterea possit circa id, quod in ipsis continetur, incitatum hunc cogitavit spiritus exitum, vehementer siquidem ipsum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem sit instrumenta, per quæ magnæ, & vehementes spiritus expulsiões fiunt, quas efflationes nominamus, ita ut tussis hæc nihil aliud sit (eodem Galeno auctore, præcitato loco) quam vehementissima efflatio, quæ plurimus spiritus celerrimè foras erumpens impetu suo extrahit, exploditque excrementa meatus ipsius obstruentia: adeò ut si prima efflatio non possit, ea quæ molesta sunt, excutere, non grauetur, & iterum, & tertio in ipsa irruere. Efficiunt itaque hanc tussim musculi efflationem operantes, inter costales maximum, quamuis ipsa naturale quoddam symptoma sit, ut eodem secundo de causis symptomatum, & quinto de locis affectis liquet, ut autem ipsum excitaretur, opus fuit vehementer admodum thoracem ipsum omni ex parte cõprimi, quo robustius, id quod in vis spiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tussientibus est, violenta verò cõtractio eius facit, ut spiritus feratur foras vehementer, huius autem vehementia refert secum materiam conditam in fistulis pulmonis, quæ quidem asperæ arteriæ sunt, Galeno auctore 2. prognost. cum itaque hoc modo id genus tussim gignatur, haudquaquam hæsitandum erit asserere symptoma esse (cum à causa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur) functionum, non siquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nausea, & vomitus, sed facultatis motricis voluntariæ: neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna est, hunc motum efficere potest: & proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, symptoma esse fatetur eodem 2. libro de causis symptomatum. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid spiritum interceperit, reiicere, siue humor fuerit à capite defluens, ut in destillatione, siue aliquid collectum in asperis arteriis, ut in peripneumonia, & pleuritide, quare scetatur hoc symptoma morbum in via, quia obstructionem viarum spiritus: dignoscitque facile potest tussis hæc, quoniam non exigua, sed valida erit, vehemens, ac violenta, nec supprimi, seu prohiberi potest omnino ne eueniat: vehementerque in ea thorax comprimitur, ut multâ, eandemque confer

confertam efflationem excitet, etenim sine vehementi thoracis, cõstructione seu contractione, vehementer tussire nemo potest: ut liquet 4. de locis affectis inter tussendum semper aliquid expuunt, nisi valde aquosa, aut lenta sint efflentia, ea quæ spiritus vias obstruunt. Cæterum veluti vomitiones nausea præcedere solent, ita tussim, quod Græcè κερχρὸς, dicitur: est autem id non tussis, sed exiguus quidem ad tussendum impetus. Præterea sicuti nonnulli nauiscant, nec tamen vomuerunt, ita nonnullis symptoma modò dictum incidit, nec tamen tussis propter causæ paruitatem est secuta, quippe interim ex parua faucium aspredine, interim verò ex tenui aliquo, exiguoque profus humore contingit. in prædicta itaque tussi perpetuò viæ spiritus afficiuntur. At si spiritus interceptio, ab humore à capite defluente fiat, aspera ipsa arteria affecta erit: cuius autem naturæ fuerit humor, vias spiritus obstruens, ex qualitate præcedentis destillationis percipere poteris, idque studiosi petant cap. de catarrho, simul atque ex substantia, & diuersa qualitate eius, quod per tussim propellitur, inuestigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ à capite defluunt, respondent ea, quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac asperas arterias delabuntur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus est, aut altantum relatione, præter verò hæc contingit interdum quod in asperis arteriis, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum sit, & proinde vehemēs tussis excitetur: quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tæbe euenit: quæ omnia interstingui possunt ex propriis indicibus prædictarum affectionum: quæ verò cum titillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tusses, palam ostendunt (ut inquit Acrius cap. 54. libri octau) defluxum à capite ad asperam arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tusses malignas, & contumaces appellabat Paulus cap. 28. tertij libri. Est insuper (eodem Galeno auctore prædicto loco) ex instrumentorum respirationi seruentium intemperie ortum aliud tussis genus, in qua nihil inter tussendum ita affecti expuunt, neque violenta tussis est, neque coacta, sed aded exigua, ut & supprimi, & ne eueniat prohiberi possit, idque vel in totum, vel magna ex parte: itemque spiritus cohibitione non modò ea fieri prohibetur, sed, etiam ea sanatur, modo admodum magna non sit, ut idem Galenus testatur: augetur nanque (ut ipse inquit) spiritus cohibitione in instrumentis spiritalibus calor, permeatque spiritus violenter à pectore pressus, ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisque peractis æquantur omnia, atque ad temperamenti æqualitatem veniunt, porissimum si refrigeratis respirationis instrumentis orta sit. Verum quis affectus, præter naturam sit tussis hæc, ac quæ ratione fiat, quæ partes in ea afficiantur, ac à quibus causis oriri possit, patebit, eo prius dilucidato, cur videlicet per inæquales intemperaturas instrumentorum spiritus, tussis excitetur: nanque ex æquali intemperie cum ea omnino sine dolore sit, haudquaquam gigni potest. Est nanque ea veluti acquirititia quædam natura, ut Galenus inquit. Verum cum inæqualis oritur intemperies in quapiam parte sentiendi vi prædita, quanta fuerit intemperantia magnitudo, tanta erit molestia, quantoque eius causa, cum mordax sit, non quiescat, sed moueatur, & citius moueatur, tanto quiescente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax est, molestè existit, ac citius sentitur, quo fit ut irritatæ partes ad expellendum id, quod contristat, festinent, se se contrahentes, ac constringentes, velut in rigoribus, atque horroribus est videre, in quibus vniuersæ partes simul ad expellendum mouentur, atque eo tempore totum corpus concussione, quassationeque vexatur, talis etiam motus & thoracis musculis per inæquales intemperies deprehenditur: eamque ob rem tussis quædam leuis ei non absimilis affectui, quem Græci κερχρὸν vocant, iis superuenit, concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ contristant à carne sua (ut inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere. In cæteris autem tussibus vehementer eos palmoni se iniicere, est monstratum, quo multam,

Cap. 8.

Quæ morbi
scietur.
Signa eius-
dem.

Pars affe-
cta.

Causæ dicitur
sc.

Secundum
genus tuf-
sum.

Modus ge-
nerationis
eius.

eandemque confertam efflationem excitent, hæc itaque tussis, quæ ex spiritalium instrumentorum intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus, horroribusque genere, eodem Galeno teste, præcitato secundo libro de causis symptomatum. differt autem, eo quod celerior eius sit sensus: nam respirationis instrumenta nunquam quiescunt. Ex his itaque constat respirationis quoque organa in hac tussi affecta esse, præsertim thoracis musculos, iuxta Galeni sententiam, eamque symptoma esse functionum non animalium, ut vehementissima tussis, sed naturalium, atque inter eas, ipsius excreticis: namque ut expellant ea, quæ ipsi molesta sunt, concutuntur musculi, ac tussim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multum simul, & celerem efflatum moueant, totumque ferè motus hic, velut de rigore testatur Galenus: ad naturalem facultatem referendus est: & si quodammodo causa præter naturam irritans concurrat ipsa cogens, ut violenter moueatur. Talis igitur quoque est eiusdem generationis modus, ut diximus, ad inæqualemque intemperiem sequitur ipsorum organorum spiritus, & non ad viarum obstructionem, ut aliud tussis genus, nec aliis indiget signis pro eius cognitione, quam eis, quæ supra narrauimus: si quidem in ea nihil expuitur, nec est omnino valida, ac violenta, sed adeò praua, ac sine vi, ut eam cohiberi, & generationem eius vel plurimum, vel omnino prohiberi liceat, ut retulimus. Cuius quidem tussis causa, licet 2. de caus. sympto. refrigeratio instrumentorū respirationis à Galeno dicatur esse, ab eodem tamen lib. 6. de morbis vulg. ab aliis quoque eorundem instrumentorum intemperantiis fieri posse non negatur: namque cum de nō malignis tussibus, quas Hippocrates aridas, ac parum, seu leuiter irritantes, tum eodem 6. de morb. vulg. tum aphorif. 54. quarti libri appellat, sermonem faceret, eas aut ob faucium, arteriarū asperitatem, aut instrumentorum spirabilium intemperiem oriri asserit: quam intemperiem interim frigidam esse testatur utpote in aquilonis constitutionibus, in quibus Hippocrates apho. 5. lib. 3. tusses, ac fauces excitari asserbat, nō propter aliud (ut Galenus fatetur commento eiusdem aphor.) nisi propter instrumentorum respirationi obseruentium intemperiem, & propter faucium asperitatem: aer namque admodum frigidus inspiratus, interdum faucium, asperarūque arteriarū locos exasperat, atque refrigerat, nonnunquam & toti pulmōni, pectorique intemperiem affert: sæpius verò & ambo hæc contingunt: quapropter ex his arida, modicæque tussicula vexantur: quod autem ita sit, signum est (ut inquit Galenus eodem 6. de morbis vulg.) ipsos, cum spiritum attrahunt, ad tussim prouocari, potissimum cum multus subito aer ipsis loquentibus, & oscitantibus, ac ore spiritum ducentibus intrauerit, sed cum per nares attrahunt, ac aerem extrinsecum quispiam in adibus ipsorum calefecerit, tunc autem omnino parum, aut nequaquam tussium. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti: cum aer externus frigidus multus subito membris prius refrigeratis, atque exasperatis, obuius fiat: nec minus ob vehementem æstum, immodicamque ariditatem à circumfuso aëre generatur tussis hæc, eodem Galeno auctore, intemperatis siquidem instrumentis spiritus, ac iam dictis partibus exasperatis, id quod sæpenumero in febribus accidit, ut Paulus testatur: qui etiam Galenum sectatus, ex ambabus intemperantiis tussim hanc excitari posse fatetur: in hac verò tussi aërem frigidum respirare desiderant, eoque iuuantur, faciesque rubicunda apparet, ac siti molestantur ægri: Tullianus verò nedum ex iam dictis duabus, verum etiā ex reliquis intemperiebus tussim hanc excitari posse testatur, sicca videlicet, & humida. At nos Galenum, & veritatem sectati, ab humida intemperie nuda, tussim oriri posse nequaquam admittimus, neque enim mordax est, ac deo ut motum hunc excitare possit, ac inæqualem intemperiem efficere: à sicca tamen oriri posse non negamus: quanquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari fortè minimè possit. Non ab re igitur ex calida, frigidave

intemp

intemperie, interim solis existentibus, interdum verò cum siccitate permittis, exiguam hanc tussiculam proritari diximus: quomodo autem hæc interstitinguenda sint ex his quæ cap. de catarrho conscripsimus, studiosi petant: hæc iterum tussis arida, ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur, ex puluere, fumo, alimentis, potionibusque exasperantibus interim generatur, quandoque (ut testatur Aëtius) ex lumbricis stomachum infestantibus, & acri humore ipsum perturbante, similiter & in his, qui stomachi morsum sentiunt, euenit: nec minus & iocinore, ac liene, seu aliis quibusdam partibus primò affectis, aridæ tusses quandoque proueniunt. Dignosces autem eas ex propriis indicis prædictarum partium primò affectarum. Galenus verò commento aphorif. 54. libri quarti, trifariam oriri posse testatur tussim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie instrumentorum, quæ obseruiunt respirationi, aut ex faucium aspredine, vel aliquo tenui, & pauco humore destillante. At si propterea quod crassi, lentique succi firmiter infixi bronchiis sint, vel quòd humor qui à capite ad asperas arterias defluit, non aliter atque aqua sit tenuis, arida tussis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehementissima, quemadmodum quarto de locis affectis, secundo prognosticorum, primo de morbis vulgaribus, ac secundo de causis symptomatum, & reliquis plerisque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tusses in duas redigere differentias humidam videlicet, & siccam non aberrabit Celsus imitatus, qui de tussi sic dicebat cap. 4. lib. 4. Ac modo arida est, modo pituitam citat: nobis autem satis sit hæc annotasse pro diuersarum tussium dignotione, & earum generatione diuersa, ac causarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum est de ipsarum prognostico differere, ac curatione. Sit autè primum earundem prognosticum, quòd quæcunque tusses ex destillante humore à capite oriuntur, siue ex alicuius spirabilium viscerum vlcere, aut ex aliquo in iisdem orto abscessu, siue ob ea, quæ vocantur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinæ appellantur libro sexto de morbis vulgar. omnes malignæ sunt, ut Galenus eodem loco testatur, maleficæ, ac contumaces, ut inquit Paulus: & propterea periculosæ, nec parua faciendæ sunt, reliquæ verò tusses, quæ malignæ non sunt, ab his siquidem diuersæ, ac exiguæ dictæ, periculum, quantum in ipsis est, nominantur, suntque curatu faciles. Quòd verò tusses in aquilonia constitutione, ac hyeme generari magis aptæ sunt, decretum reliquit Hippocrates aphorif. 5. & 23. libri tertij: id quoque non prætereundum erit, quòd ad validas, vehementissimasque tusses, vbi diu protelentur propter vehementem thoracis motum, sputum sanguinis superuenire cōsuevit. Celsus autem tussim propter faucium exulcerationem ferè molestam esse asseruit: solèr tamen (ut ipse inquit) interdum per se quoque malè habere, & vix cum vetus facta est, eliditur. Quoniam verò neque vnum duntaxat habent tusses ipsæ generationis modum, nec causam vnam, propterea pro causarum diuersitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter si ex peripneumonia, pleuride, empyemate, tabe, aut simili aliquo affectu in spiritalibus instrumentis orto, veluti etiam dyspnœa, seu asthma tussis fiat, ex eorum affectuum curatione, ut in sequentibus patebit, curabitur & ipsa. Si verò ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat, frigidam ea existente per cōsuetudinem emendamus, ut inquit Aëtius: hæc inquam tussis (modo non valde magna fuerit) ex spiritus cohibitione, iuxta Galeni sententiam, secundo de causis sympt. curari poterit, quemadmodum superius dictum est. Caueant igitur taliter affecti frigidam inspirationem, frigidum quoque cibum, ac potum, quinimò in calidis locis versentur; calidis quoque cibis, ac potibus vtantur; eorumque pectora calidis vnguentis vngantur, ut chamæmelino, anethino, amygdalarum dulcium, butyro, ac anferis, seu gallinæ pinguedine: & (ut summam dicā) totum studium sit, ut thoracis partes, à frigidis defendantur, ac calidæ seruentur. At si ex calida intemperie, arida, ac exigua tussis proritetur, quemadmodum in febribus euenire

E 4

Cap. 4.
Q. 2. e partes
in ca. afficiā
tur.
Quis affe-
ctus præter
naturā sit.

Quem inse-
quitur mor-
bum.
Sign. eius-
dem.

Causa.
2. de causis
sympto. c. 4.

6. de morbis
vulgar. com-
mentario 2.
comm. 24.
Loco citato.

Loco citato.

4. de lo. affe.
cap. 8.
2. prognost.
com. 43.
1. de morbis
vulgar. com-
mentario 1.
comm. 12.
2. de causis
sympto. c. 4.
Prognosti-
ca.

Commenta-
rio 2. com-
ment. 24.

Curationes
sunt ex in-
quali intem-
perie frigi-
dam etc.
Cap. 4.

Si ex cali-
da intempe-
rie oratio,
curatio.

Tussis ex de-
stillatione or-
ta curatio.
Si acris fue-
rit et tenuis
destillatio.

Purgatio.

Quorite-
mundissim.

Si ex frigi-
ditate ac cras-
sis succis de-
stillantibus tus-
sis fiat, cu-
ratio.
Preparan-
tia.

Purgatio.

contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita ut cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, cum siccitate ea permista sit. Quæ verò ab asperitate tussis fiunt, per lenientia, & mordacitatem arcentia sanantur, Aëtio teste, qualia sunt ex arteriacis compositionibus simpliciora: nonnullorum huiusmodi medicamentorum cap. de catarrho; à nobis mentio facta est, cum raucedinis curam præcepimus. Reliquum est itaque, ut eius tussis, quæ ex destillante humore à capite originè ducit, curationem præcipiamus, qui si acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione instituta, modo, quo cap. de catarrho conscripsimus (quamvis speciatim in omni tussi utilis sit, ex Celsi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, & natationes) per ea medicamenta quæ vim refrigerandi, spissandi, acrimoniamque obtundendi habeant, sanabitur; aut (ut inquit Aëtius) per cuiusdam pharmaci dolorem leuantis vsum, & per cibos boni succi: syrupo igitur violaceo, & papauere, de cannis, aut è succo borraginis vtare: vel, Recipe syrui violacei ℥.j. de cannis ℥.β. aquæ hordei, & borraginis ℥.iij. aut aquæ hordei ℥.iij. v. vel vj. exhibeas cum paucis saccharo, quibus syrui ℥.iij. vel iij. mellis roridi, siue ij. calsiæ fistulæ, aut iij. sacchari violacei, seu syrui ex pluribus infusionibus violarum cum infrascripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug. j. florum violarum, & borraginis ana ℥.iij. iuiubarum numero quatuor, vuarum passarum mundatarum ℥.β. glycyrrhizæ ℥.j. & β. in aqua fontana fiat decoctum secundum artem, in quo mannam, calsiam fistulam, saccharum, aut syrui violaceum dissoluas. Conuenit quoque in hunc vsum exhibere antidorum de papauere, diatragacanthæ, vel diapenidij sine speciebus, quæ sub lingua diu teneantur, quo paulatim liquefcentibus, asperæ arteriæ summum, id quod in ipsum defluit, sensim suscipiat, renitaturque ipsi oborienti tussi. Conducunt insuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho conscripsimus. Inter alia verò potissimum cõfert infrascriptum eclegma. Excipit autem sacchari violacei, ac è borragine, singulorum ℥.j. succi glycyrrhizæ ℥.j. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana ℥.j. & β. eius antidoti, quam electuarium regum nominant, sine tamen speciebus ℥.ij. syrui violacei, de papauere, ac de cannis singulorum ℥.j. omnibus simul permistis fiat eclegma. Nec parum etiam confert, si ℥.j. vel ij. recentis olei amygd. dulcium tepidi cum paucis saccharo, mane, vel vespere, longe à cibo tribuas, eodémque oleo, ac insuper violaceo, vel ambobus simul mistis thorax totus inungi poterit. Si verò crassus, & viscidus fuerit affligens humor, qui causa tussis existat, per ea quæ extenuant, discindunt, medebimur ex Aëtij sententia: qua de re similiter eodem victu vtentes, quæ cap. de catarrho ex frigida causa orto instituímus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter simplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianti, aut hyssopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis adici poterit: aut si crassior pituita fuerit, marrubij, scabiosæ, radice iridis, seu enulæ campanæ decocto, similiter adiecto paucis melle vtare. At si compositis vti libeat, syrui ex glycyrrhiza, ex iuiubis, adianto, hyssopo, aut marrubio tribuas, mel etiam rosaceum, interim verò oxymel, cum simplex, tum scillinum. Quibus sapius propinatis, ægrotantis corpus (si videbitur opus esse) per ea quæ crassos, ac lentos succos purgant, euacuabis: inter quæ summopere confert agaricum, ex cuius ℥.j. & β. seu ij. parato decocto, ac cum ℥.ij. calsiæ fistulæ compositum medicamentum exhibe, vel ℥.j. & β. prædictæ calsiæ fistulæ excipe, ac ℥.j. & β. trochiscati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ simplicis Galeni pilulæ formari possunt, ac ægrotantibus exhiberi: post quæ, aut mellis roridi ℥.j. & β. aut calsiæ fistulæ tantundem: post aliquod spacium, cum infrascripto decocto præbebis. Recipe hyssopi, adianti ana ℥.iij. caricarum, & iuiubarum ana numero iij. radice glycyrrhizæ ℥.j. vuarum passarum detractis vineaceis ℥.j. fiat decoctum. Si verò crassior, ac tenacior fuerit pituitosus succus, radice iridis, ac helenij, singularum ℥.j. & β. radice

dicis sceniculi ℥.j. marrubij ℥.ij. prædicto decocto addere poteris: nec minùs loco prædictarum pilularum, licebit pilulis ex agarico compositis mesuæ, seu mastichinis dictis, vti: post quas simili ratione præscriptam portionem tribues: nam qui ob pituitæ crassitudinem nihil educere possunt, ut inquit Aëtius, ab humectantibus plus emolumenti sentiunt, maximè eo quod quodammodo, si simul extenuatoria participant facultate: prodest quoque iis ouum forbile assumere, pauco sulphure adiecto, Celfo auctore. aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, sensimque deuorandum erit, sanum videlicet & experum, aut id quod è pino nominatur, vel diapenidion cum speciebus, seu diatragacantha calida, aut dihyssopum Nicolai: quæ omnia cum saccharo in aqua adianti dissoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quod ægrotis gratiora fiant, & maiorem contrahant in ore moram, vel Recipe dihyssopi Nicolai, diapenidion cum speciebus, & eclegmatis è pino ana ℥.ij. pulueris glycyrrhizæ, amyli, gummi tragacanthi ana ℥.j. syrui ex adianto, & vua passa, ac de hyssopo singulorum ℥.j. omnia simul mista sapius, paulatim, & sensim deuoranda præbeas. Aduersus diurnam tussim ficus aridæ coquuntur cum hyssopo, & aqua, & ex ea aqua tussientibus propinatur, ex Plinio Secundo libro primo de re medica cap. 58. thorax præterea extrinsecus inungatur ex oleo amygdalarum dulcium, liliaceo, irino, seu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anseris, seu gallinæ, ac butyros: vel in hunc modum vnguentum conficias. Excipe butyri recentis, pinguedinis anseris ana ℥.ij. olei irini, & amygdalarum dulcium ana ℥.ij. farinæ fœnigræci, seminis lini, & althææ ana ℥.β. radice althææ, helenij, & glycyrrhizæ, singularum ℥.j. cum cera fiat vnguentum: nanque per calefacientia (ut inquit Aëtius) instrumentorum respirandi frigiditatem emendamus. Illud tamen in cura tussis summopere inspiciendum (ut inquit Paulus) num & aliæ particulæ condoleant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio destillet, aut aliis morbis confluentur: nanque vbi his quàm fieri potest, optimè erit prospexitum, curationem moliere. Aëtius quoque remedia quædam, quæ tussis sedant præsertim à frigida causa ortas conscripsit, inter quæ simplicia præcipua est styrax, si nucis auellane magnitudine fuerit deuoratus: ficus quoque siccas pingues in vino dulci meraco madefactas vnà cum vino deuorandas exhibet ad mitigandas tussis: amplius terebinthinam, & mel coctum delingenda præbet, & vinum dulce dilutum insuper ad forbendum: hoc nanque (ut ipse asserit) attenuat, & educit. Ad eas autem tussis noctu molestiam inferentes, tanquã valde vitæ, menthæ ramulos tres tritos affuso aceti cochleari, ante somnum ad forbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, stomacho vitæ est, & crassitiam discindit, ut ipse inquit: complura etiam alia cõposita medicamenta, quæ tussis sedant, eodem loco conscripsit, cap. videlicet 54. lib. 8. quæ studiosis facile patere poterunt: vnum tamen hic prætermittere nolui, tanquam magnopere conducens, ad mitigandas tussis potissimum inueteratas, & ex frigidis, crassis, ac lentis succis ortas. Excipit autem nucum pinearum torrefactarum, amyli, radice dulcis, seminis vrticæ, seminis lini, cuiusque sextantem, iridis, piperis, hyssopi, seminis nasturtij, amygd. amararum, singulorum ℥.j. ut ipse inquit: verum ego ℥.β. acciperè. Excipe melle probè despumato, & præbè ex eo cochlearium mediocre, ex eiusdem auctoris sententia. suffitus quoque ad eius sententiam, admodum tussibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex styrace, terebinthina, sandaraca, ac mastiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: castorij insuper suffimen in carbonibus excitatum, & per inspirationem attractum maximè iuuat frigidis, & humidis pulmonis, thoracis, cerebriq; affectus, Alexandro teste: idem quoque testatur, spectasse virum quendam longo tempore tussi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberari potuit, quousque calculum exquisitè figuratum, non asperum, sed valde leue, durum, & renitentem expuisset. Ad tussim verò acerrimam puerorum sic subuenimus, inquit Trotula, accipe hyssopum, serpillum, & in vino decoque, & da ad bibendum, vel

Eclegma.

Additur-
namtissim.

Ad tussim
puerorum.
Cap. 25.

vel grana iuniperi distemperamus cum vino, & damus ad bibendum: tu vero poteris eisdem in aqua, vel aqua mulsa decoctis tutius uti.

ῥᾶσι δύσπνοιας. De difficultate spirandi. Caput XLVIIII.

Cap. 1. Quor modis sumatur spirandi difficultas.

Cap. 2. & sequentibus.

Cap. 7.

Cap. 3. & 4.

3. de diffic. resp. ca. vii. 6. de morbis vulg. commentario 3. sect. 9. Commentario 4. com. 4. & alibi. Conciliatur Galeni verba de dyspnoia. Difficultatis spirandi differentia tres.

In quibus conveniant, & differant.

SPERENVERO respiratori læsio quædam euenit, quæ à Græcis δύσπνοια, à Latinis spirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt testatur Galenus libro primo de difficultate respirationis) nomen ipsum sufficienter demonstrat. Verum ex hac appellatione, læsionis eius differentias discernere non licet, quinimo Galenum ipsum de affectione hac diuersis in locis variè loquutum esse reperio; nanque prædicto libro primo de difficult. respirat. quamlibet respirationis offensam simplicem, aut compositam, siue exigua, siue magna fuerit, seu imbecilla, aut deprauata respiratio sit, δύσπνοια, hoc est, difficultatem spirandi appellauit. Idem quoque confirmauit libro quarto de locis affectis, ubi δύσπνοια, quæ si non spirationem dixeris, duntaxat à quauis alia respirationis oblatione seiunxit: hanc nanque dicebat, alium esse à dyspnoea spirationis affectum: id vero non ab re, nam lib. de differentiis symptomatum, demonstrat quamlibet functionem bifariam lædi posse: nanque aut ea non fit, aut malè fit, si non fit, est vnum genus læsionis, vocaturque ablata functio. At si malè fiat, adhuc bifariam esse poterit, quia vel ipsa facultas debilitet, vel deprauatè operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quanquam ambæ sub vno (vt diximus) contineantur genere, eo scilicet, quod malè functio fiat: & proinde Galenus cunctas respirationis læsiones, propter quas imbecillior, aut deprauata ipsa redditur sub nomine dyspnoeæ, seu spirandi difficultatis, in prædictis locis comprehendere voluit, tantum apnoeam, id est, non spirationem, à qualibet respirationis offensa seiungens, quem scètat Paulus cap. 29. libro tertio, cum de quibusdam differentiis particularibus læsionis respirationis, asthmate videlicet, & orthopnoea verba fecisset, in hæc prorupit verba, δύσπνοια, hoc est, spirandi difficultas communiter & his, & aliis compluribus affectibus superuenit: verum ipsemet Galenus cum libro tertio de difficultate respirationis, tum etiam sexto de morbis vulgaribus, simul cum Hippocrate, δύσπνοια, hoc est, difficilem respiracionem, eam respiracionis oblationem nominat, in qua densus spiritus redditur: quapropter de vna quadam specie ipsius difficilis respiracionis, in qua videlicet spiritus densatur, crebèrque efficitur, licet non valde, ipsam intelligi voluit, à reliquis seiunctam, asthmate videlicet, & orthopnoea. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba conciliari, si quis dixerit, in vno loco cõmuniter hoc vocabulo dyspnoeæ vsum fuisse, in reliquo verò propriè, prout vna quædam species est, generis nomen assumens; quam propriè more Hippocratis densum spiritum nuncupare fas est, & prout se intendit læsio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate spirandi consistit, vt libro quarto cap. 4. Celsus testatur. sed hæc (vt ipse inquit) dum modica est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Cum vehementior est vt spirare æger sine sono, & anhelatione non possit, ἀδμια; cum accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ἀρθώπνοια. Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, densum spiritum difficilem significare respiracionem; & si magis increbuerit, hæc difficilis anhelitus species ἀδμια, si verò maximè, ἀρθώπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læsionis respiracionis differentiis pertractare intendimus: quas omnes sub dyspnoeæ nomine contineri promptè asserimus, sub vno tamen læsionis modo secundum magis, & minùs differentes, vt pote sub denso seu crebro spiritu: nanque si is exiguè densus sit, nomine generis dyspnoea appellari poterit, vt supra ad Galeni, & Cornelij mentem demonstrauius: at si maior crebritas fuerit, ἀδμια, si maxima, ita vt iacentes ægri suffocentur, ἀρθώπνοια nuncu-

nuncupatur. Quapropter idem Galenus ἀδμια, hoc est, anhelationem, dẽsam, seu crebram quandam respiracionem esse fatetur, tum septimo de compositione medicamentorum secundum locos, tum commento aphor. 26. libri tertij, citra febrem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehementem ductis motionem à tali euentu nomen assumens, vt liquet tertio de morbis vulgarib. Verum in his quidem sit ob exercitium, quod multa indiget animal respiracione: ubi autem non adest exercitium, ob angustiam earum, quæ sunt in pulmone cavitatum. Eos verò, qui hac affectione laborant, consueverunt medici asthmaticos, anhelosos, seu suspiriosos nominare, Aetio, & Paulo testibus. Hos autem esse (Galeno auctore tertio de difficultate respiracionis) qui densum spiritum habent, & simul thoracem multum distendunt, planè constat. Orthopnoea verò, quæ recta spiratio à Latinis dicitur, ab hoc symptomate iterum nomen assumens, difficultatis spirandi quædam species est, in qua iacentes suffocantur, & vix recto thorace sufficiunt, nihil dilatato dorso, vt liquet secundo prorrheticorum: nec ab re cum iacent, seu decumbunt laborantes suffocari videntur; tunc nanque totus thorax (vt idem Galenus inquit, secundo de locis affectis) supra spinam ipsam concidit: quo fit, vt arctior reddatur via spiritus: cum verò se erigunt extenso thorace, ac collo rectè arteriam ipsam asperam dilatari contingit, principium quidem habens à gurgure, & in pulmone diuisa: atque etiam quæ ex ea in pulmonem distribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos verò, qui hac affectione laborant, Galenus eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos, orthopnoicos vocat, similiter etiam Paulus, & Aetius: propterea quod ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem suffocationis, quin & stratum circa supernas partes, ad quas thorax ipse reclinatur, sibi ipsis erectius faciunt, ne dormientes strangulentur: minus est enim quod inspirant, quam pro vsu respiracionis, quamuis thorax plurimum ipsis dilatatur, vt idem Galenus inquit; cuius causam infra assignabimus: cum verò citra sonum, & anhelationem similiter sine febre densus afficiatur spiritus, hæc inquam affectio dyspnoea propriè dicta appellari poterit, quæ nihil aliud erit, quam crebra, seu densa quædam respiratio citra sonum, ac anhelationem, & febrem: in hoc nanq; omnes prænominate species, seu differentie tres, communicant quod videlicet febre careant, vt patet tertio de morbis vulgaribus, & sexto eiusdem: nanque de his sermo noster erit, & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, seu inflammationes spiritalium, seu reliquarum partium subsequentes, in quibus etiam non facultas ipsa respiracionem efficiens, neque vsus per se efficiuntur, sed instrumenta ipsa, & inter ea aspera ipsa arteria, quæ in collo, & thorace continentur, seu eius propagines, quæ in pulmones distribuuntur, id quod sæpiùs accidit: sunt etenim strictiores, & propterea promptiùs obstruuntur, ac constringuntur, seu angustiores redduntur, quemadmodum liquet quarto de locis affectis, septimo de compositione medicamentorum secundum locos, & commento prædicti aphorismi 26. lib. tertij. Quod verò in huiusmodi affectionibus tribus aspera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maxime dilatatur, & proinde magna fiat respiratio, quantitas tamen inspirati aeris, magnitudini distentionis haudquaquam proportione responderet: parua siquidem est eius, qui inspiratur quantitas, vt proinde cogantur laborantes crebro, & celeriter spirare. Quæ de re magnæ respiracionis geminas esse differentias, ex Galeni sententia liquet, quarto de locis affectis, ac primo de difficultate respiracionis, quarum vna penes magnitudinem distentionis, seu dilatationis à thorace procedentis attenditur: reliqua verò penes copiam eius substantiæ quæ inspiratur, aeris videlicet. Semper itaque quantitas spiritus distentionibus thoracis similis est, cum eiusdem spiritus organa secundum naturam habeant: cum verò præter naturam fuerint affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reli-

Anhelatio quid sit. Cap. 6.

Com. 4.

Anhelosi qui dicuntur. Act. lib. 8. cap. 57.

Paul. loco citato.

Cap. 11.

Orthopnoea quid sit.

Commen. 53.

Cap. 5.

Cap. 6. Orthopnoici qui dicuntur.

Dyspnoea propriè dicta quid sit.

5. de morbis vulgar. commentario 2.

commen. 4.

6. de morbis vulgar. comment. 4.

commen. 4.

Que pars in eisdem afficiatur.

4. de loc. aff. cap. 7.

4. de compo. medi. secum. loc. cap. 6.

Signa.

At agne respiracionis due differentie.

4. de loc. aff. cap. 7.

1. de diffic. resp. cap. 13.

ac reliquis quibusdam, possibile est aliquando plurimum distendi thoracem, sed parum externi aëris inspirari, verum non ad omnium affectionum respirandi organorum proportionem, sed solum asperarum arteriarum inspirationes sunt, vt Galenus inquit, eodem libro primo de difficult. respirationis:

Cap. 13.

Quod quifpiam difficultiter spiret, ex una trium causarum prouenit.

Cap. 7.
Ex virium imbecillitate signa.

Ex vehemēti cordis, aut pulmonis calore, signa.

Ex spiritalium instrumentorum angustia signa.

Quibus signis una differtentia ab altera seceratur.

Quis affectus prater naturam sit. 4. de loc. aff. cap. 7.
7. de compo. med. secun. loc. cap. 6.

Quom morbum sentiantur.

Cap. 7.
Causa.

id verò sensu aliquo dignoscere non licet, sed sufficit ipsum solum aërem inspicere quantus inspiratur, & quantus rursus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter spirare, præsertim vbi in ea spiratione omnes thoracis musculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehemēti in corde & pulmone calore, aut viarum spiritus angustia euenire potest, eodem Galeno teste, quarto de locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet rarò, ex iam dictis causis concurrere possint. Propterea quomodo id distinguere liceat, ipsemet Galenus eodem loco scriptum reliquit: nam si ob virium imbecillitatem duntaxat, id fiat, licet omnes thoracis musculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen sensim efficiunt, sed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracisque dilatatio haudquaquam magna erit, nulla ab ore efficitur exsufflatio, & spiritus ex solis naribus emitti solet, & si per inspirationem, narium pinnæ manifestè contrahi videantur, id prostrati roboris efficax indicium erit. Aucto verò in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis musculis agit animal, sed velox, frequens, & vehemens est eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem spiratio difficilis est, præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quod calidus frequensque exsufflando producit spiritus. At qui ob spiritalium instrumentorum angustiam difficulter spirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequenter dilatatur, sed exsufflare omnino non consueuerunt, neque calidum spiritum emittere: id enim aucti caloris proprium est. Ex his itaque indicibus difficilem spirationem ob spiritalium instrumentorum angustiam à reliquis distinguere poteris, de qua præsens sermo habetur: & cum tres sint eius differentia (vt diximus) cunctæ inter symptomata dinumerantur, functionis voluntaria, respirationis inquam: est namque ea in omnibus oblata, non ablata, vt in apnæa, sed debilitate seu imbecillitate, aut interim quoque deprauate, vt in orthopnæa, licet rarò. Separatur autem vna ab alia quibusdam propriis indicibus, namque in ea, quam dyspnæam nomine generis appellari diximus, spiritus duntaxat densus, isque modicè citra sonum, & anhelationem apparet. In asthma verò, seu anhelatione, præter spiritus densitatem maiorem, æger sine sono, & anhelatione, vt inquit Celsus, spirare non potest. At in orthopnæa nedum spiritus crebritas maior percipitur, sed ita affecti non nisi recta ceruice spiritum trahere valent, & cum decumbunt, seu iacent, suffocari, seu strangulari videtur. Cæterum his id commune existit, quod asperæ arteriæ angustiam sequantur, vt quarto de locis affectis, & septimo de compositione medicamentorum secundum locos patet: manifestum namque est (inquit Galenus) intrinsicè ipsi angustiam, seu coarctationem locorum factam esse præter naturam, quam etiam ægri ipsi non obscuro sensu perceptant. Illud etiam approbant prædicto commento aphorif. 26. libri tertij, quamuis etiam suppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonem humorem, seu pus, fiat locorum coarctatio, seu angustia, eodem Galeno teste in prædictis locis, & commento aphorif. 34. libri quarti, de qua non est ad præsens sermo. Ad morbum ergo in via succedunt symptomata hæc, quamuis interdum viæ ipsæ obstruantur, per quas aër inspiratur, interim constringantur, ac coarctentur pro causa- rum diuersitate, quæ iuxta eiusdem Galeni doctrinam, quarto de locis affectis plures esse possunt, licet à Paulo vna tantum assignetur causa, quæ quidem potissima existit. Potest namque angustia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quoque iuxta asperam arteriam orto, eamque coarctante, aut à lentis, crasisve, seu multis succis in bronchiis ipsis existentibus, aut eisdem ab aliis partibus ad eadem delatis, ipsamque asperam arteriam obstruentibus:

Quæ

Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia discernere licebit: namque si quis per bonam valetudinem, cum solitas actiones facere potest, sic difficulter spirare inceperit, augeaturque symptoma, neque inter respirandum stertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum suspicari oportet: quandoque verò iuxta leues pulmonis arterias ipsum oriri contingit, grauitatem sentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demum temporis diuturnitate asperas pulmonis arterias coarctans, spirandi difficultatem efficit. Si verò stertendo stertitum fecerit respiratio, lentorum, crassorumque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia molestare indicium est, cum & ipsa spirandi instrumenta non rarò (vt inquit Galenus, commento aphorif. vltimi libri tertij) proprium sui algoris principium habeant: & propterea in ipsis multæ, ac crassæ superfluitates generentur. Verum si illico ab angustia sensu quis difficulter spirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis sedibus in pulmonem irruentem portendit, idque sæpe ex manifesta causa repente accidit, proprii destillationis signis existentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priscianus libro secundo ad Timotheum cap. 12.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter spiritus redditur, & accipitur, concluduntur; & ex hoc impedimento suspirium, vel anhelitus molestissimus nascitur, vt sedendo magis, quam iacendo respirent. Verum si prædictæ affectiones ex aliis quibusdam præter iam dictas causas, interdum oriuntur, vt pote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abscessui simili in pulmone genito, seu aliis huiusmodi, licet de his non sit præsens sermo, ex propriis tamen prædictorum affectuum notis interlinguendæ sunt, potissimum autem, quod non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ sine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per sputum reieciunt ægri, verba facientes ad prognosticum, ac curationem accedemus: namque eos proprie dyspnoicos, hoc est, ægre spirantes vocare consueuerunt medici, vt testatur Galenus septimo de compositione medicamentorum secundum locos: quibus bronchia pulmonis, crasis, & viscosi humoribus sunt obfarta: horum denique & nos prognostica enunciamus, ac curationem instituemus, & cum Celso asserimus quam primam diximus esse differentiam, posse diutius trahi, duæ verò insequentibus, asthma, & orthopnæa videlicet acutæ esse consueuerunt: ob vehemētissimas etenim accessiones ægros interit strangulare solent, id quod dyspnæa proprie dicta nequaquam efficere valet, cum modica in ea consistat spirandi difficultas. De asthma autem Galenus commento aphorif. 40. libri secundi, scriptum reliquit: velut de quibusdam aliis morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, si valde senibus excitetur, quod eos comitatur ad mortem. At Hippocrates aph. 46. libri sexti dicebat, Quibus gibbi ex asthma, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius verò Aurelianus lib. tertio cap. 1. sic ait, Grauat autem, atque premit hæc passio magis mulieribus viros, & iuuenibus senes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quam die, vel æstate. Cæterum communis prædictarum affectionum curatio est per ea, quæ crassitudinem, & viscositatem humorum secant, atque attenuant, verum hæc siue pharmaca fuerint, siue victu humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos. Aër igitur eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, vitandusque est frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipue nocturno, caputque in lecto sublimè habeant, Celso auctore; vitentque diurnum. Idem Celsus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus stramentis, thorace, atque capite subleuato, loco lucido, atque calido iussit. Clysteriis quoque alius ducenda, præsertim vbi natura eadem humecta non sit: prodest quoque nihil magis (vt inquit Celsus) quam ambulatio lenta penè vsque ad lassitudinem: frictio multa præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem & per seipsum,

F

Earum cognitio.

Cap. 6.

Prognostica.

Curatio.

Vitium ratio.

Cap. 6.

& per alios vsq; ad sudorem. exercitio autem vtantur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ sunt: cibus verò lenibus (vt idem Celsus asserit) & sorditionibus vtendum est, interdumque vino tenui austero: carnis quoque gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, starnarum, caponum, paruarumq; auicularum montanarum vti poterunt, asis, aut elixis, cum pauco hysopo, oreofelino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiusmodi extenuantibus. Pisces vitent, fructus, ac omnia quæ crassos, & lentos humores procreare possunt. Vini potus (Galeno teste) eis conuenit, substantia tenuis, nec exiguus eis tribuendus potus erit, imo multus, vt ipse inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facillè effertur per tussim, id quod in bronchiis continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua multa erit, Cello auctore, cum qua vel parum hysopi, seu pralsij, vel contrita caparis radix sit, aut quò suauior aqua multa fiat glycyrrhizæ radix decoquatur, eaque largiter vtantur. Quòd si necessitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihilq; prohibeat (vt ait Celsus) ante omnia vena incidenda erit: auxilium nanque est in sanguinis detractione, & præsertim in orthopnoea sicca sine sputis, vel tussi citra puris collectionem, vt Galeno visum est quarto de ratione victus in morb. acut. Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At si præfocatio coegerit, & vires permiserint ægrotantis, adhibenda phlebotomia est: & Theodorus Priscianus, cõtingit aliquando etiam mediis ætatibus, adhuc calidis hoc vitium asserbat, quos phlebotomo liberari necesse est; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa sanguinis copia detrahatur, sed quantum vires patiuntur. At si necessitas non vrgeat venam secare, ea tribuenda medicameta sunt, quæ vim habeant humorum crassitudinem, ac viscositatem attenuandi, atque incidendi, & detergendi. Sed quoniam eiusmodi pharmaca necessarjò quidem tusses mouent, vt septimo de compositione medicament. secundum locos, & quinto de simpl. med. facult. liquet: quanquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuium partium substantiis contenta, quæ extenuandi vim habent, quo ab aliis bechicis discriminantur, quæ tussim sedant, quorum natura incrassandi exiit, & propterea in frigidis, & crassarum partium essentiis insunt: cum itaque necessarjò tusses moueant pharmaca, quæ eiusmodi affectiones exigit, nec facillè per sputum reiiciatur quod abstersum est ob crassitudinem, nõ immeritò iuxta Galeni sententiam, humectatione multa opus habent, quò facillè effertur horum excrementa, propterea non ipsiis duntaxat per se vtendum quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de simpl. med. facult. sed mixtis mellificato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuiuspiã. Ad hæc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfaciõnem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aëtio testibus: crassi etenim, & tenaces humores à vehementi calore viscosiores redduntur, glutinosiq; & vt difficulter auelli possint, & insuper quemadmodum capendum est ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quod viscosi, & crassi humores non solum nihil ab his auxiliij sentiunt, sed etiam offenduntur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerant vitanda sunt: omnia enim crassificiunt, & cogunt, ac coaugent humores, eosque ægrè eluibiles reddunt, nec minus ab adstringentibus pharmacis (eodemmet Galeno teste) abstinendum erit: maximè enim contraria sunt eiusmodi affectionibus: & ob id maximè eos iuuat acetum scillinum, & acetum mullum ex eiusmodi aceto confectum, atque ipsa adeò scilla assa cum melle, trita, & delineta, vt eidem Galeno visum est, & post eum Paulo, & Aëtio. Tyropi item ex hysopo, glycyrrhiza, è marrubio, rosaceum mel, ac ipsummet oxymel simplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prædictis crassis, ac frigidis succis, ac ad euacuationem parandis. Quibus sapius assumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ crassos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quæ valdissima sunt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aëtius cap. 57. lib. 8. & Paulus

Paulus cap. 29. lib. 3. testantur: quæ, non semel tantum, sed frequenter adhibentur, vt eisdem visum est. Exhiberem autem primò ʒ. j. & β. calsiæ fistulæ, diaphænicon ʒ. ij. agarici trochiscati, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana ʒ. j. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici trochiscati ʒ. iij. & eiusdem pulueris hieræ ʒ. ij. cum oxymelite formentur cataporia, ægròque tribuantur: post quæ per aliquod tempus ʒ. ij. mellis roridi, seu ʒ. j. & β. calsiæ fistulæ in aqua hordei diluatas assument; aut si mauis pilulas ex agarico à Mesue descriptas exhibe, per interualla autem (vbi vsus expostulat) pilulas præbe ex ʒ. j. trochiscati agarici, & ʒ. ij. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarum assumptione, post tamen perfectam euacuationem, gallinæ, aut caponis cum ptisanæ cremore ius tribue. Alius præterea clysteribus validioribus non rarò eluenda: interim quoq; exhibenda medicamenta sunt, quæ valde ægrè spirantibus auxiliatur, quemadmodum est aristolochiæ rotundæ decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris succus, item stæchadis tritæ decoctum, radices, seu fructuum spondylii, calaminthæ, hysopi, iridis, ac melanthij: quanquam prædictorum decoctum in aqua multa, magis quàm aquam commendarem: eiusque ʒ. iij. aut iij. exhiberem: in quem vsus ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœnogræco, vna passa, adianto, ac hysopo decoctum in aqua, seu aqua multa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoq; pulmo si siccatibus bibatur, asthmaticos iuuat, Galeno teste, vndecimo de simplicium medicamentorum facult. eundem item pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum edendum præbet Celsus, qui & vulpinum quoq; iecur vbi siccum, & aridum factum est commendat: poterit autem prædicti iocinoris, seu pulmonis vulpini aridi ʒ. j. exhiberi cum aqua multa, aut ptisanæ, quemadmodum & ipse vtor, non semel tantum, sed sæpius. Conducunt insuper ea medicameta, quæ ore tenentur, ac sensus, & paulatim deglutiuntur, vim habentia attenuandi, ac detergendi crassos, frigidos, ac lentos succos, quorum præcedenti capite de tussi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij, & diahysopi Nicolai, singulorum ʒ. ij. diareos Salamonis eiusdem Nicolai ʒ. j. diatragacanthi calidi ʒ. j. & β. syrui ex glycyrrhiza, & iuiubini ana ʒ. ij. & β. mellis rosacei ʒ. j. misceantur omnia, & vtare. licebit autem quandoque vno, vel duobus ex iam dictis antidotis, & non omnibus cum prænominatis syrupis, aut aliis quibusdam ad eundem vsus facientibus vti. Confert item potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani sententia, & aquarum naturalium vsus: insuper confert, ex decreto Theodori Prisciani, abroroni puluis cum mellificato, seu oxymelle, & castorij puluis, vt ipse inquit, commodiùs operatur, si similiter propinetur. Extrinsecus autem thoraci cataplasmata imponenda sunt, vt Paulo, & Aëtio visum est, ex ficibus, & hordeacea farina, magis verò ex loliacea, habente resinam, mel, & ceram admista: infarciri etiam potest ei iris, & manna: aut ex hordei farina cum resina, cera, iride, & manna, ac aqua multa cataplasma fiat. Post quæ, vnguenta etiam thoraci superimponi possunt, quæ excalfaciant, vt irinum, anethinum, & rutaceum, ex Pauli sententia, in quæ vsus tale vnguentum confici poterit. Excipe seminis lini, fœnigræci, & alchææ ana ʒ. ij. radices iridis ʒ. j. & β. olei irini, chamæmelini, & rutacei ana ʒ. j. butyri recentis, & adipis anseris, seu gallinæ, vtriusque ʒ. iij. ceræ quod satis sit, fiat vnguentum, prius tamen quàm thorax hoc vel alio vnguento unguatur, aspero linteo fricandus erit, quo referatis meatibus, medicamentorum vis promptiùs ad profunda penetrare valeat: est nanque pectus, vt eidem Theodoro Prisciano visum est, calidis vnguentis, & vaporibus defricandum. Cæterum inueterato malo, & omni medicina frustra adhibita, ad vsionem confugiendum erit modo quò prædicto loco Aëtius præcipit. Verùm si contingat ex crudo tuberculo prædictarum aliquam affectionem oriri (modo curari valeat) eadem, & similia medicamenta propinanda sunt, ex Galeni doctrina, quarto de locis affectis, qui non modo Antipatri medico similem iussit victus rationem, atq; medicamenta adhiberi,

Ex ventriculo.
ex hepate
el felle.

Que post purgationem medicamenta exhibenda sunt.

Cap. de pulmone.

Topica.

Cap. 7.

verum etiam ei, qui paruo grandinis grano frustum quoddam haud ab simile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod asthmaicis auxiliatur, & si tandem, velut etiam & Antipater medicus, mortuus fuerit.

De cruenta spuitione. Caput XLIX.

QVAMVIS quaelibet sanguinis eruptio toto genere præter naturam esse censetur, eo excepto sanguinis fluore, qui mulieribus ab utero defluit, cum videlicet modum in quantitate non excesserit, ut tertio de causis symptomatum, testatur Galenus, tamen hæc sanguinis excretio, quæ à Græcis αἱμορροΐς, καὶ αἱμὴν σπυρῆ, ἢ αἱμῆν πύρρῆς nuncupatur, à Latinis verò sanguinis expulsiō, seu reiectio, seu cruenta spuitio non modo inter alias sanguinis expulsiones, verum etiam inter alios præter naturam affectus difficilior existit: nam pessimum, longorūmq; morborum magna ex parte causa redditur, Alexandro teste, cap. 1. lib. 7. Est autē affectus hic ex ore quaelibet sanguinis excretio: cæterum cum per os à nonnullis corporis partibus sanguis excerni possit, quæ omnes propriis iudiciis interstinguuntur; eapropter modum quæ singulæ dignoscantur, ac à reliquis secerantur, primū docere tētabimur à Galeno instructi, quarto de locis affect. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini sectati sunt: inquit enim ipse quod conuenit inter medicos sanguinem, aut è gula, & ventriculo, aut ex spiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, seu aspera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipso proprio ore, seu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, ut inquit Cælius Aurelianus cap. 9. lib. 2. quod differt fluor sanguinis à sputo, quod neque fluor sanguinis sputus dici potest, paruam etenim materiæ significationem sputus refert, fluor plurimæ, neq; sputus sanguinis fluor, supradicta ratione: paruam etenim materiam sanguinis ex gingiuis, aut vna, aut faucibus emissam, sputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor à sanguinis sputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis sanguinis, ac partium diuersarum ex quibus profluit. Verū singulis iam dictis partibus proprius est reiectionis modus: nanque si ex gula, ventriculoque proueniat, vomitione expellitur, ex spiritalibus partibus, tussi, ex faucibus & gurgulione, secreatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum, simplici expulsiōne expulsiō: quamuis ipsemet Galenus testatur sæpenumero conspexisse sanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim descendentem tussiendo educi, utpote qui subito gutturi irruens tussim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiusmodi sanguinem ex spiritalibus instrumentis ascendisse putemus, credamusque hanc sanguinis eruptionem esse quàm periculosissimam, tanquam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verū ex dicendis patebit, quæ via id interstingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, ut pluribus ex ordine diebus quispiam sanguinem excreat, & emungat, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præsentem, siue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adherentem, qua ad nares foramentendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè & sæpius considerare oportet: præterita quoque semper interrogando: nanque ex his rei ipsius veritatem facillè conicies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine cruor euomitur, verū is siue ex ventriculo, siue naribus, siue ore feratur, tenuis erit, saniciq; speciem refert, eodem Galeno teste. Atqui relicta hirudine, ad dignoscendas partes, ex quibus ex aliis causis sanguis profluit, accedamus: nam si è stomacho educiō fiat, præter quàm quod vomitione excernitur, ut diximus, non magna erit sanguinis eruptio; graciles etenim sunt stomachi venæ, ut inquit Aëtius; & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutendo mordacitas percipitur, maxime

Cap. 2.

Contra spuitio quid sit.

Cap. 5.

Ex quibus partibus prouenire possit. In quo differt ut fluor à sputo sanguinis.

Quibus indiciis distinguatur partibus, ex quibus cruenta spuitio prouenit. de loc. aff. loco citato.

Ex hirudine.

Loco citato. Si ex stomacho proueniat signa. Lib. 3. c. 59.

xime si adstringentia, aut acria deglutiantur. Si verò ex ventriculo educatur, nausea plurimæ comitantur, & vomitus; & si à cibo sumpto educiō cōtingat, sanguis cibis permittus, aliquando etiam pituita, & bile effertur. At si ex hepate, vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, ipseque sanguis grumosus, ac niger erit; & magis si à splene, in ventrem delatus fuerit. Ex spiritalibus autem partibus licet tussi eiiciatur sanguis, inuestigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aspera arteria educiō fiat: nanque si thorax affectus erit, neque multus, neque ruber sanguis erit, sed nigricans, ac grumosus ac minus calens, ceu è longinquo veniens. Dolores insuper circa eum intensiores sunt, cum ad ipsum multi adueniāt nervi, quibus facillè dolores percipi possunt, musculis præterea, ossibusque thorax abundat, ut inquit Galenus: incertum sanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de se præbet, & aliquando purè admittus est. Si verò spumans, & subalbidus, floridus, feruens, confertim, multusque citra dolorem, aut eo multo remissiore existente cum tussi sanguis reiciatur, pulmonem affectum esse certum est, ex eiusdem Galeni sententiâ, tum quarto de locis affectis, tum quinto method. meden. est nanque pulmo laxus, & ab affectione tutus à sexio, dumtaxat humorum cerebri coniugatione duos perquam tenues nervos per eius membranam dispersos excipiens, qui haudquaquam per visceris profunditatē extendantur. At si paucus sit qui cum tussi sanguis effertur, ægrique doloris sensum iuxta aliquam arteriæ partem percipiunt, atq; sanguis hic quodammodo purè permittus, aderitque etiam paucitas sputi, ac tussis non valida, aspera arteria affecta erit. Sanguis verò qui ex faucibus, & gurgulione secreatu effertur, vel ipsis primario affectis, aut per cōsensum à cerebro sanguine descendente ad ipsas partes contingit. Verū si à capite descendat, præter id quod nedum secreatu, sed tussi interim eiicitur, aderit ipsius palati titillatio, ac frequens excreatio, iritantur ægri ad cussim licet non valde tussiant, præsertim ubi quippiam subito gutturi irruat, aderitq; capitis granitas, aut dolor, aurium sonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertiginēsque accedunt, præcessitque nimium capitis ictus, frigiditas, aut calor, seu ebrietas, interim consueta per nares sanguinis excretio cohibita. At si absque his cum secreatu sanguis educatur, faucēsque seu gurgulionem sanguinolenta inspexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per se affectas esse non dubitabis; veluti si simplici expulsiōne sanguis expellatur, ex ore, seu gingiuis profluit, ut diximus; nec minus sensus diiudicabit. Interim verò accidit ut à capite per gulam, seu stomachum sanguis in ventrem defluat, vomitūque reiciatur, verū præter id quod cum cæta iam dicta capitis symptomata præcedunt, sanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeò crassus, & colore nigro, & cum excreatione statim se in linguam infert rotundus; facillèque reicitur per sputum, ita igitur locos affectos in sanguinis reiectione internoscere licebit. Affectus verò ipse, quod symptōma sit, à quacunque parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorū præter naturam tota substantia, seu toto genere à naturali habitu recedens, Galeno liquet libro de differentiis symptomatum, quamuis interdum cum functionum noxa, interim verò citra noxam functionum expellitur, quemadmodum à aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus, isque demum vomitione reiectus fuerit: distingues verò id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam molestum excernatur, seu in tempore, vel nō, quemadmodum supra declarauimus cap. de profluuio sanguinis narium. Euenit autem, utruis modorū reiciatur, aut referato aliquo vasis osculo, aut rupto, aut eroso vase, eodem Galeno teste, tum libro de differentiis symptomatum, tum quarto de locis affectis, quamuis quinto method. meden. per diapedesin quoque sanguinem è vasis profluere posse testatur. At quia id fieri haudquaquam potest, nisi ob exiguarum venarum referationem, seu rarefactionem tunicarum, vel propter eiusdem sanguinis tenuitatem, feri speciem

Ex ventriculo. Si ex hepate, vel splene.

Si ex spiritalibus partibus, signa. Ex thorace.

Citato loco. Ex pulmone.

de loc. affe. cap. 5. 5. meth. c. 8.

Ex aspera arteria.

Ex faucibus & gurgulione.

Ex ore, seu gingiuis.

Quis præter naturam affectus sit, cruenta spuitio. Cap. vlt.

Tab. de diff. sympt. vlt. de loc. aff. cap. 5. 5. meth. 2. De diapedesin.

referentis, propterea (vt idem Galenus asserit, tertio de causis symptomatum) vel ad vasorum reserationem, quam Græci ἀνασφουρισμῶν nuncupant, hic modus profluuij sanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cum feri speciem referat sanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renūmq; imbecillitatem subinde euenire solet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, sanguis qui per diapedesin tràscolatus, seu sudoris modo transmissus à valis profluit, dici debeat: profluit itaque ex valis sanguis, aut eorum osculo aperto, aut ipsi ruptis, aut erosis; atque aperiio osculorum instrumentalis morbus in via est nimis patefacta; ruptio verò, & erosio in soluta continuitate continentur. Verùm si ex vasorum ruptura fiat ex multitudine sanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis causis prouenire potest, externis siquidem, vt cum aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cum alter super alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offendit; item si ira cum exclamatione præcessit; cytharædis quoque, ac tragædis certantibus acuta, vehementique voce vasa interdum dirumpuntur, vbi violententer clamare conantur, non præmissa pulmonis lenitione per præcedentes exclamations, vt Galenus inquit eodem quarto de locis affectis: interim nulla ex prænaratis manifesta extrinsecus adueniente causa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, cum in pulmone dirumpi potest, ob sanguinis abundantiam, vel per se, vel vna cum crudo, & frigido, & flatuoso spiritu venas extendente, cum videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodum & ipsa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frangit, 2.4. aphorif. libri quinti, & sexto de morbis vulgaribus, commentario tertio, text. 14. Verùm non per se ruptiones facit, sed quia venarum tunicas frigiditate sua duras, & extendi conrumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erat igitur ruptionis causa, aut externa, vt quouis vehemens motus, aut humorum abundantia, seu sanguinis copia, vt diximus; verisique verò commune existit sanguinis effusio repente, & coacervatum facta. Si verò ex eo vase aliquo cruentum sputum eiciatur, non confertim, sed paulatim per modica intervalla sanguis reicitur, præcedereque solent sanguinis exspuitionem exigua sputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, si ab eo sanguis profluat, temporis verò diurnitate; multi sanguinis inter cussendum eruptio fit, vt quinto metho. & quarto de locis affectis liquet, & potissimum si nulla præcesserit ex prænaratis externa causa, quocirca diligenter considerare oportet, nū quippiam spumolū simul educatur: id enim efficacissimum erit indicium, quod proprium pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud secus si bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica eiciatur, eadem ipsius pulmonis partes exelæ erunt, quemadmodum aphorif. 13. libri quinti, & prædicto quarto libro de locis affectis scriptum reliquit Galenus: præcessit quoque acrum, prauorumque ciborum vsus, vel inedia, Paulo auctore. At si nullum ex prædictis, præterquam plenitudo, interdum cruentum sputum præcesserit, vt inquit idem Paulus cap. 31. libri tertij, verùm victus humidior, calidiorque, balnei immoderati vsus, calidi nimis loci inhabitatio antecesserint, fueritque anni tempus eiusmodi, vt Galenus asserit, & vt summarim dicam, si tales calidæ dispositiones præcesserint, ex reseratione osculorum vasorum, & non ex ruptione, aut exesione proficisci cruentam exspuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum causarum sanguinis reiectio fiat, qualiscunque fuerit vasorum affectus, partim ex seipso, partim etiam ex ægri, seu astantium relatione haud difficulter percipere poterit medicus, qui summa cura prædicti affectus curationem aggreddiatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum siquidem copiosè euacuatus sanguis quemadmodū in his qui iugulatur, mortem infert præsentaneā, si affectus remanet, in tabe transire minatur.

Quòd

Quod autem cruenta exspuitio periculosa sit, decretum reliquit Hippocrates aphor. 25. lib. 3. cum dixit, Sanguinem quidem supra ferri qualiscunque sit, malum; intelligens per supra ferri (vt Galenus exponit) eum sanguinem qui per os excernitur. Aphor. verò 37. lib. 7. sic scriptum reliquit, quicunque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: hoc est, vt inquit Galenus, curari possunt: subdit autem Hippocrates, si verò cum febre, malum. At si cum tussi ex pulmone emittatur sanguis, & si quam maxima absque febre fuerit, periculum imminet ne curari possit; & si durarit, omnino postea febres succedent, Galeno teste in commento eiusdem aphorif. Verùm si mulier sanguinem euomuerit, menstruis erumpentibus (vt idem Hippocrates inquit aphorif. 32. lib. 5.) solutio fiet. A sanguinis verò sputo, puris sputum malum esse, aphorif. 15. 7. libri dicebat: nanque purulentum sputum (vt in commento ait Galenus) non omne sputum sanguinis sequitur, sed quod malignum existit: tale autem est omnino ex pulmone, ex quo proueniente sanguinis reiectio, ea quæ intra tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potissimum si ex erosione ortum ducat, eodem Galeno teste 5. metho. meden. Nanque sanguinis euacuatio (Paulo teste) quæ fit ex esis vasorum tunicis, nunquam commodè cadit, factique valetudini, etiam si ex pulmone non fiat; etenim grauissimè nocet, vt inquit Celsus: quare difficilis est iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone sanguis profluit, ex Sorani sententia, & non impossibilis omnino: velut rursus cuilibet patere poterit, sanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteri minimum periculosum esse, quæ admodum si ex faucibus, interioribusque partibus processerit, & metus maior est, & cura maior adhibenda, eodem Celso auctore, lib. 4. cap. 4. At si ex thorace sanguis profluat, quòd minoris sit periculi, quam si ex pulmone, Galenus quinto metho. med. & 4. de loc. affectis, scriptum reliquit, quo fit (vt patet Celso) quòd modò minus, modò plus periculi habet sanguinis exspuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter est curatio facillimus: ex stomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui è ruptione fuerint effecti iudicantur: omnium verò difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens sanguis accipitur, ob iuge spirationis officium, vt liquet apud Cælium Aurelium lib. 2. cap. 12. Quoniam verò non ynam requirunt cruentæ spuitiones victus rationem, ac curationem, sed quodammodo diuersam, propterea cruenti sputi ex diruptione, aut vasorum aperiione orti ex quauis parte prius victus rationem instituemus: nanque aut similem aut paucissimis discrepantem vasorum diruptione, ac reseratio ratione victus, simulatque curationem ex postulant, diuersam verò ab his requirit erosio, de qua vltimo loco petractabimus: Sic autem eis cruentis exspuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vasorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc. Aer continens eligatur ad frigidum, & siccum parum vergens, à calido verò, ac humido abstineant: qua ratione austrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, præsertim nocturno, fugiantque diurnum: caputque cubantis sublimè sit, præsertim si ex spiritalibus perfluat sanguis, nec conclaue calidum, & inclusum existat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clysteribus præsertim lenibus excernantur: Conuenit eisdem magnopere quies, securitas, ac silentium, Celso auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, præsertim vbi ex spiritalibus partibus sanguis proflexerit; item & magnam, ac frequentem respirationem, imò sensim respirent, semperque silentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno visum est 5. meth. med. Animi quoque affectus immodicos, iram præsertim, omnino fugiant, pariterque & venerem. Quod verò ad cibū potionemque attinet, eligendi sunt qui emplasticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco testatur Galenus: atque si valentior sit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit; sin aliter sorbitionis quod satis est, exhibendum, potissimum vbi pulmonis vas

F 4

quod modò
è valis san-
guis per-
fluat.

Si ex vaso-
rum ruptu-
ra sicut si-
gnif.

Causa.

Cap. 8.

Si ex vaso-
rum exesio-
ne sicut si-
gnif. & cau-
sa.

4. de loc. aff.

cap. 8.

5. meth. c. 6.

4. de loc. aff.

cap. 5.

4. de loc. aff.

cap. 5.

Si ex refe-

ratione sicut

signif. &

causa.

Prognosti-
ca.

Cap. 8. 11. 13.
& 14.

5. meth. c. 8.
5. de lo. aff.
cap. 5.
Ibidem.

Curatio
cruenti sputi
ex ruptione
seu vasorum
reseratione
facti.

Vitæ ra-
tio.

Cap. 8.

Lib. 8. c. 62.

M. hanc
toru ralu.

Cap. 4.

5. meth. ca. 3.
4. de simpli.
fac. ca. 4. &
lib. 5. cap. 8.
& 10.Quid primo
animaduert
tendit pro
curatome.
Cap. 3.

fuerit disruptum, Quo fit vt Trallianus iusserit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obrurandi, ac leuiter adstringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, sed omnia potius sint temperata, & ad frigidius declinantia, etiam acta, licet non vehementer, vt inquit Aetius, neque nimiam humectationem inferre debeant: pauci itaque cibi mediocriter frigididi, ac potus, & naturæ quoque adstringentis exhibeantur: velut pitana, & eius cremor, alica, frumentaceum amyllum, similago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longè meliora fiunt, si aliquod adstringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem succus adiectus sit, verbi gratia, coroneum malum, pyrùmve, aut pomum aliud austerum, malique punici grana, aut si non libeat talia cum sorbitionibus decoquere, succum alicuius eorum semper adicias, ne dum in prædictis sorbitionibus, sed in cunctis aliis eorum cibis, qui insuper in aqua pluuiæ decoquantur, in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex olèribus assumant ægri lactucam decoctam: interim ipsam in poscæ aquosam intingentes, similiter intybum, & portulacam, vel arnoglossum, Trallianos, & Paulo testibus. At si vires requirant, ex carnibus conuenit assumere gallinarum pullorum, phasianorum, perdicum, columbarum, starnarum, capreolotum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque testiculos, potissimum asinos, anserumque alas, non tamen veterum, nec non ventriculos, quæque ipsarum abiectionibus albuminibus, similiter & gallinarum lutea summopere commendauit Alexander: & vbi sanguis expui defierit (ex eiusdem sententia) pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorum tum hæedi, seu etiam castrati (vt ita dixerim) pedibus vtare. Quod si febris adsit, lac quoque tribuas, caprillum præsertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potissimum iis, qui etiam per sanitatem lac assumere consueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modicè adstringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulso, vel torrida, pyra, cõrba, mespila, rarè autem pini fructus, & vuas passas assument: & si admodum siticulosi fuerint, pepones, cucumerum médulla, ac vna pensilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teste: à ficibus autem, pistaciis, maximè que amygdalis abstinèant. Si febris careant, eorum potus sit vinum aquosum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiæ aqua dilutum: at si febris adsit, eadem pluuiæ aqua pro potu vtantur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: seu coriandrorum præparatorum semina decocta sint, cæque costa, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adstringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, seu arnoglossi folia. Vbi verò vires imbecilliores fuerint, si vinum rubrum, crassum, austerumque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocet. Quod verò ad curandi rationem attinet, sanguinis reiectio, quæ ex apertione osculi eius vasis contingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore septimo de compositione medicamentò. secundum loc. obturant autè osculum dilatatum medicamenta, quæ vim habent adstringentis: eius verò, quæ ex vasis ruptura fit, curatio per eiusdem conglutinationem perficitur, atque conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adstringentia, & quæcunque ipsi in compositione miscentur citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia: quæ idcirco quod ex lèra, crassaque substantia consistunt, meatus obstruunt, & Græci *εμπλαστικά* vocant, vt 5. metho. meden. & 4. & 5. de simpli. med. facult. liquet. Id verò in vtrisque prius animaduertendum, nunquid causa ruptionem efficiens defierit, vel adhuc maneat: namque si defierit, primum sistere sanguinem expedit, post verò (vt inquit Galenus eodem quinto metho. meden. ruptum vas, aut referatum sanare, eo conglutinato, vel obstructo. Si autem permaneat adhuc efficiens causa, vt pote abundantia, ea quidem primò vacuanda erit: etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, aut referatur: ab hinc sanguis suppressendus, moxque vlcus ipsum vasis, vel eius apertio curanda. Desinente itaque effestrice causa, primum

primum sistere sanguinem expedit, Galeni decreto; post, vlcus sanare: obturato quidem quod ruptum est, auersò autem, atque aliorum translatò, quod per id ferebatur: quando si id, eo quo inter initia, impetu confluat, osculumque vasis pari modo pateat, citius planè moriatur animans, quod profluuio laborat, quàm sanguis cesset effluere: sistitur porro qui è vasis profuit sanguis, aut propterea quod amplius non confluit, aut quod occlusa diuisio sit, seu conueniat id quod referatum est, vel propter vtrunque, vt inquit Galenus eodem libro 5. metho. meden. id quod ipse dicit esse tutissimum. Hæ quidem sunt communes curandi indicationes cuiusuis cruentæ expuitionis, ex diuisione, seu apertione vasorum cuiuslibet partis: est insuper & aliud commune omnium internarum partium affectarum, vt idem Galenus quarto metho. meden. asserit, vt ea elegantur, quæ animalis naturæ maximè sint familiaria, siue ea cibi sint, siue medicamenta; fugiantur, respicianturque huic contraria. Verùm quia quæ à partibus indicatio sumitur, ea communibus, quæ iam dictæ sunt curandi indicationibus, veluti auctarium in singulis affectibus accedit, iuxta quam rationem contingit & quodammodo curationem variare, ac interim cum prædictis contraria medicamenta miscere, vt patebit, ea de re priuatim etiam dictis causis cuiuslibet sanguinis reiectionis à quauis parte prouenientis, curationem instituire debeat: nam si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est, Celso auctore. Si ex ore, continuasse eo merum vinum, si id parum proficit, acetum: si inter hæc quoque grauer erumpit quia consumere hominem potest commodissimum est (vt ipse inquit) impetum eius admota occipitio cucurbitula (sic vt cutis quoque incidatur) auertere. Si id mulieri cui menstrua non feruntur euenit, eandem cucurbitulam, incisam inguinibus eius admouere: conducit autem eiusdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuiæ, pauco addito aceto, vel vino rubeo adstringenti, aut succi eiusdem portulacæ, polygoni, aut arnoglossi assumptis ʒ. iij. cum rosaceæ, seu myrtinæ aquæ libra vna, permisce, & vtare: addas (si lubet) aceri parum. Quod si adhibitis his adhuc grauer erumpat sanguis, quo is auertatur, sanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humeralem, aut mediam incidens: aut si mulier sit, quæ laborat, cui menstrua non feruntur, in talo venam secare expedit, pari ratione, vt sanguis auertatur. Si verò ex locis circa fauces, aut gurgulionem sanguis feratur, au per palatum, gargarizare oportet ex adstringentibus, frontique & capiti admouenda sunt quæ ex naribus sanguinem fundentibus accommodantur, Paulo teste: quare sufficiunt adstringentia per collutiones, aut gargarismata adhibita frigida: nam à calidis, & rarefacientibus collutionibus plus sanguinis erumpit, vt inquit Aetius, vel ea, quæ modò scripsimus, vel ex his, quæ dicemus, componantur: aut ea quæ capite de angina scripsimus, & de gurgulionis inflammatione huc transferas. Verùm si à capite sanguis feratur, multumque sit, qui defertur, euacuatione opus erit, ex eiusdem Actij sententia: quare citius (vt ipse ait) per nares, aut per venæ alicuius incisionem euacuare oportet, inferes ex eius verbis, aut ad propinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum esse, ne per negligentiam consuetudo fiat sanguini in hos locos delabendi. Sin verò plurimus fuerit fluoris lapsus, acacia ex ore frontis, atque temporum partes illiniendæ sunt, & perseverante fluore, cucurbita quoque apponenda (subiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij Aureliani sententia. At si ob destillationem, sanguinem reiecerint, ad quamcunque partem feratur, aut quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio debet, vt Paulo, & Actio visum est: secato autem humeralem, aut mediam, nisi vehementer acris humor destillauerit: namque huius curatio patebit, cum de erosione tractabimur: ac pro vitiu modo sanguis detrahatur: Acres quoque elypteres adhibeantur, frictionibus multis, manibus, brachiis, ac eruribus vtantur: ac vinculis extremæ partes colligentur, postea raso capiti pharmacum ex ster

Cap. 5.

Quid 2. animaduertendum.
Cap. 7.

Curatio cruentis sicuti si ex gingiuis proueniat.

Sanguinis missio.

Si ex faucibus proueniat, curatio.
Lib. 8. c. 59.

Loco curato. Si ex capite proueniat, curatio.

Si ob destillationem vniuersa sunt curatio. Paul. lib. 5. c. 7. 31. Act. lib. 8. cap. 60.

Cap. 13.
Locis cita-
tis.

ex stercore syluestrium columbarum impone, quemadmodum Romæ in splē-
dida muliere peregit Galenus, ut patet ꝑ metho. meden. quem demum sectati
Aetius, & Paulus, & ipsi quoque id scriptum reliquerunt: vel aliud simile, cali-
dum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inustio in capite fiat,
ex Tralliani decreto: & velut idem Galenus interpositis tribus horis, in bal-
neum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nu-
triuitque eam sola sorbitione, fructusque quosdam austeros dedit; deinde cum
dormitura esset recentem, theriacam circiter quatuor menses ante confectā
tribuit, ad fabæque magnitudinem vesperi rursus eam dedit, quamvis pridie
hoc longè ampliùs accepisset, & tertio die mane mel coctum copiosè exhi-
buit, ac reliqua probè ministravit, ut præcitato loco patet; pariter & tu simili-
ter affectos curabis. Quod si malum in vetustatem incidit, cucurbitula quoque
occipitio desigenda erit, iuxta Pauli sententiam. At si neque his malum cedat,
reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aetio, & Paulo conscribuntur,
commodissimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui sangui-
nem euomunt (ex Archigenis sententia) vena quoque statim incidenda est, in
cubito superior, humeralis appellata, etiam si ex hepate in ipsum ventrem de-
feratur. Si verò à splene sanguis feratur ad ventrem ipsum, incidenda vena
erit, quæ inter paruum & annularem digitum in sinistra manu est, sic nanque
probè, ac propriè auxiliaberis. Cæterum tum cibos, tum potus quodammodo
magis adstringentes, pariter & medicamenta, his qui ex vtre sanguinem re-
iectant, non tamen vehementer adstringentes, neque vehementer actu frigi-
dos præbe. Qua de re vbi exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè re-
clusum, sic ut non multus sit, qui ex eo profluit sanguis, Galeni auctoritate, eo-
dem ꝑ metho. meden. ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt (præce-
dente tamen venæ sectione non semel duntaxat, sed bis, aut ter si opus fuerit)
alocè, manna thuris, pini cortex, lemnium sigillum, ac lapis hæmatites: quod si
nec genus id vini præsto sit, coquenda in aqua sunt (ut ipse inquit) pluuia, addo
ego, aut in qua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubi germiua, aut canirubi,
myrti, lentisci, seu hederæ: fructus quoque, siue cortex, siue germen, maximè
cotoneorum, itémque myrtorum, & mespilorum, ibi decoquantur, & (ut sum-
matim dicam) omnium quibus adstrictoria vis inest, idonea præsidia sunt. Sin
autem perruptum vas magnum est, aut vehementer reclusum hiat, ut propter
ea multus profluat sanguis, utique adstringentibus magis medicamentis est
opus, veluti balustio, hypocistide, rhoè, omphacio, acacia, gallis immaturis, &
malicorio. Ex Aetij verò sententia eis, qui ob apertionem oris venarum, aut
rupturam sanguinem reiectant, ac non tussiant, optimè conducunt acetum,
& portulaca comelta: efficacior quoque existit eiusdem portulacæ succus bi-
bitus, aut plantaginis, vel sanguinarix; poterunt verò cuiusque succi ꝑ. iij. v.
vel vj. exhiberi. Decoctum insuper radicis symphiti, atque ipsam quoque siccā
tritain, potuique insperlam commendat Aetius; item centaurij radicis ꝑ. ij. aut
lapidis hæmatitis ꝑ. j. aut radicis equiseti tantundem summopere approbat.
Centaurij radicem cum aqua febricitantibus, cum vino febre carentibus exhi-
bet, lapidem hæmatitem cum succo mali punici; & (ut summatim dicam) cu-
rare eos oportet adstringentibus, & refrigerantibus, prout decretum reliquit
Hippoc. aphor. ꝑ. 7. lib. 7. At sanguine in ventriculo grumi instar concreto, ius-
sit Paulus coagulum potandum esse, maximè leporinum, aut thymū, vel thym-
bram cum aceto, vel etiam vacuari debent ex lacte scisili, aut ex aloè, ut ipse
inquit in quem vsum si poscam tepidam sorbeant, non parum confert. Pos-
sunt quoque extrinsecus profluenti particula, ventriculo videlicet, iocinori,
aut spleni admoueri tum adstringentia, tum citra adstrictionem frigida: verū
nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca, quæ circa particulā,
vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda sunt, ex Galeni sententia, eodē
quinto metho. meden. imò posteaquam in alia priùs loca auerteris, non semel
tant

Pomitus
Sanguinis
curo.

Cap. 5.

Lib. 8. c. 63.

Loco citato.

Si sanguis
in ventricu-
lo instar grumi
concre-
scat, cura-
tio.

Cap. 6.

tantum, sed secundo, & tertio: si opus fuerit, nec ad vnam duntaxat partem,
sed ad plures, nec vno auersionis modo, sed compluribus vltus fuerit: sanguinis
videlicet missione, artuum frictione, deuinctioneque: tunc nanque circa affli-
ctam partem tum adstringentia, tum frigida admoueri possunt, alias manife-
stè lætos ægrotantes videbis, cum sanguinem ipsum intro compellant, ac ve-
nas, quæ in alto sunt, implere videantur, nec minùs quo medicamentorum vis
ad interna magis penetrare valeat, acetum cum eis permisceri debet. Quare
ventriculi partes ab extra illinias ex rosacco, & melino, aut myrteo cum acci-
ti modico, aut vino austero: immutentur autem crebriùs, ne si excaliant, rur-
sus ab eis sanguinis commotio, ac irritatio quæpiam oriatur: poterunt insuper
epithemata in hunc modum parari. Excipe succi plantaginis, & portulacæ, seu
sanguinarix, aut omphacij ana librā j. aquæ plantaginis, & rosarum ꝑ. viij. acci-
ti ꝑ. ij. omnibus simul mixtis, fiant epithemata; quæ non minùs conferunt, si su-
pra iocinoris, aut lienis partes admoueantur, vbi ex his sanguinis profluuium
ortum ducat. Ex iocinore insuper si fiat, nedum prædictis, sed solani quoque,
aut lactucæ succo uti poteris; nam in his frigidus est vtendum, ut inquit Hippo-
crates aphor. ꝑ. 23. lib. 7. vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsas, sed cir-
ca ea, vnde influit. Si verò ex refrigeratis spiritus instrumentis sanguinè reie-
cerint, his è vestigio venam secare conuenit, ac bis eodem die, & deinde rur-
sus postridie bis, Galeni decreto ꝑ metho. meden. si tamen ætas, aut vires non
prohibeant, paulatim tamen euacuatio facienda erit, ut ad contrarium di-
uersio fiat: eius enim gratia vna sectio adhibetur, ut inquit Aetius: nec mi-
nùs tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione, & liga-
tione vtare iuxta eorundem sententiam; toti autem pectori ceratum, quod ex
tapfia conficitur, post alteram sanguinis detractionem, secundo die imponen-
dum, mox vesperi, ne supra modum calfaciat, id auferendum præcipiebat idē
Galenus, ac rursus tertio die, ad tres horas imponendum. Cum verò spiritui
delegatæ partes in naturali temperamento essent, & totum corpus vacuatum,
diapermaton ad vesperam exhibebat, non semel duntaxat, eo quod somnum
conciliabat, sensum doloris leuabat, & siccandi vim habebat, postremo Ta-
bias ægrum dimittebat: loco autem cerati ex tapfia, ac medicamenti, quod
diapermaton appellatur, aliis vtare similem vim habentibus calfaciendi, &
exsiccandi, ac somnum conciliandi, non tamen supra modum, quo naturale
temperamentum spiritus instrumenta sibi ipsi vendicent: mittas quoque &
tu ægrum Tabias, in loca videlicet iuxta posita, si Neapoli, vel aliis in locis nõ
valde remotis fuerit ager. At qui spiritus vasis disruptis, aut eorum oris pate-
factis, ex quavis alia causa sanguinem reiciant, incidere iis statim venam cõ-
uenit, cubiti internam, ut Galenus præcipit eodem lib. 7. metho. med. & post eū
Paulus, & Aetius: à qua bis, tẽrque postea sanguis est detrahendus, paulatim
tamen, gratia diuertendi: non enim euacuatione indigent tales, nimirum ab
affectione ipsa euacuati, ut inquit Aetius. Quod si cubiti venæ in conspectum
non venerint, etiam ex venis in talo sanguinem mittere expedit, imò multo
magis proficere testatur Alexander: nam ad loginquoies partes diuersio fit.
Cuius etiam causa artus omnes fricandi, vincienti que sunt, postea verò
quàm hæc facta fuerint, primùm posca, tum di- a, tum tepida potui est offe-
renda, quo si quis in viscere trombus, id est, cruor concretus latitet, resolutus
expuatur, atque hoc nihil verat, bis, tẽrve, ternis horis facere, ut idem Galenus
asserit: poteris autem eiusdem poscæ ꝑ. iij. vel iij. aut saltem ij. qualibet vice ex-
hibere. Ab iis verò aliquod eorum, quæ tum ex plasticam vim habeant, tum ad-
stringant, medicamentum exhibendum; idque aut ex posca diluta primùm,
aut ex malorum, myrtorumve, vel alicuius eiusmodi mox dictorum adtrin-
gentiũ decocto: inter omnia verò pulvis radicis symphiti, althææ, vel equiseti,
aut earum decoctũ confert; similiter terra lemnia, bolus armenia, lapis hæma-
tites cũ alicuius (ex prædictis adstringentibus) decocto magnopere conducũt,
Trallia

Si ex ventra
spiritus fiat,
refrigeratis
instrumentis
spiritus
curatio.
Cap. 13.
Lib. 8. c. 61.
Loco citato.

Si ex adis
causis eadē
vas ruptum
tur, aut refe-
rentur, cu-
ratio.
Cap. 8.
Lib. 8. c. 62.

Loco citato.

4. meth. c. 7.
Documentum Galeni.
7. de compo.
medic. secū.
loc. cap. 4.

Cap. ultimo.

Cap. 4.

Lib. 3. ca. 6.

Tralliano auctore: nec minùs & cunctis prædictis adstringentibus medicamentis commodè uti poteris: illud tamen perpetuò seruari debet ex Galeni decreto tum 4. metho. med. tum 7. de compositione medicamentorum secund. locos, quod congruenti mensura prædictis medicamentis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aspera arteria sanguinem reieciunt, misceantur tum calida, tum tenuium partium existentia; quamuis vasorum rupturæ, ac referationi sint infestissima, gratia scilicet distributionis ipsorum medicamentorum: etenim adstringentia, & viscosa, ac tenacia sibiipsis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipsis viam struente, ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonum vlcibus sunt destinata, mel admiscendum erit: est nanque ipsum veluti instrumentum quoddam digestionis eorum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum, ut patet eodem 4. lib. metho. meden. in huncmet vsum post venæ sectionem, & poscæ assumptionem, puluerem ex rhabarbaro sine spica 3. j. vel 3. iij. assumentes, mumia gra. v. (si ea haberi poterit) vel vj. rubeæque tinctorum gra. iij. vel iij. cum adstringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua, exiguo aceto iniecto exhibemus: ex hoc nanque medicamento nedum cœcretus sanguis resoluitur, sed foras propellitur, atque expurgatur, ruptumque vas, seu referatum sanatur. Ex compositis medicamentis utimur trochiscis è spodio, aut terra lemnia, seu è succino: similiter & syrups, myrrino, è portulaca, rosaceo, saccaròque rosaceo, rosaceoque melle, è quibus in commodiorem vsum compositum quoddam medicamentum parari poterit, ut Recipe syrups myrrini, & è portulaca, singulorū 3. ij. sacchari, mellisque rosacei ana 3. j. tragachanti, amyli vtriusque 3. j. & 3. pulueris radice symphiti, terræ lemnia, boli armenia & lapidis hæmatitis ana 3. ij. fiat in modum eclegmatis, iubeasque sæpius id in ore contineri, paulatimque æger supinus cubans permittat in asperam arteriam defluere, quomodo (ut inquit Galenus) nedum vis, sed medicamenti substantia sensim, & paulatim per ipsam asperam arteriam insluit, ut 4. & quinto metho. meden. liquet: prædicto quoque medicamento addere poteris (si videbitur) 3. j. vel 3. ij. alicius ex prædictis trochiscis, vel si malit æger in forma solida potius medicamentum ore continere, hoc modo paratur. Excipe diacodij 3. ij. boli armenia, corallorū rubeorum, lapidis hæmatitis ana 3. j. pulueris radice symphiti, & terræ lemnia, vtriusque 3. j. tragacanthi, amyli, & gummi arabici ana 3. j. syrups myrrini, aut de portulaca, & saccari rosacei ana 3. iij. cum saccharo dissoluto in aqua rosacea, aut myrtillosum, quantum satis sit, fiat medicamentum in tabellis. Rursus licet in prædictis infestissimum sit illud genus pharmacorum, quod in tantum refrigerat, ut affectio stupefiat, Galeno auctore 7. de compositione medicamentorum secundum locos, tamen etiam hæc quandoque admiscentur medicamentis ad hæmoptoicos conuenienter paratis, ut quæ altiore somnum, ac soporem inducant, & commodissima sunt his, qui à tussi lancinantur, sistētia nimirum sanguinem, qui ad effectum vas defertur, atque hoc per suam frigiditatem, in quem vsus 3. ij. vel 3. j. philonij perfici, aut romani cum astringenti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris consueuimus, non semel duntaxat, sed bis, & ter, vbi opus fuerit, vrgente videlicet sanguinis profluvio, nec prædictis medicamentis cedente: virisquæ non imbecilliores fuerint. Forinsecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino adstringente, cum oleo rosaceo, aut myrteo, ex Actij sententia, aut supra id, quod dolet imponenda extrinsecus spongia est, ex tepente posca, ut inquit Paulus, & à septimo die irrigatio fiat cum rosaceo, vel myrteo, vel lentiscino: cui interim vinum austerum sit additum, interim acetum potissimum vbi multa sanguinis fiat eruptio, & in ætate, robusto, & carnoso existente ægro, nec tussis adsit, præsertim valida; aut huiusmodi cataplasma admoueat, quod ex palmis, acacia, alumine, malicorio, symphyto, hordei, & lentium farina apparatus, ut Actio visum est, vel iuxta Pauli auctoritatem, ex farina pollinæ, & māna thuris cum aceto ac-

commodentur: vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cydoniis in vino austero decoctis adhibe-
tor: aut foliorum plantaginis, portulacæ, & sanguinariæ manip. j. contūdito, ad-
ditoque manna, thuris, aluminis, malicorij ac radice symphiti, singulorum 3. j.
hordeaceæque farina 3. ij. palmularum, & cydoniorum in vino austero deco-
ctorum ana 3. iij. fiat cataplasma cum posca, aut vino austero: aliquando autē
acaciam, aloem, aut omphacium cum his permiscere conuenit. At Galenus
eodem lib. 5. metho. med. ex melino, rosaceo ve pectus madefieri (si ætas sit)
vndique, sin hyems, nardino vnguento præcipit: datque veniam, ut aliis quoque
emplasticis medicamentis vti possis, si placet: asseritque nonnullos hac affe-
ctione laborantes curasse, ad quos statim ut malum senserunt, accessit, quo
cruentum adhuc vulnus fuerit, priusquam phlegmonem excitet, nam si ea se-
mel inuaserit, exigua spes est, ut ipse inquit, eius postea glutinandi, in longius
tamen trahere potest tempus, potissimum pulmonis vasis disruptis. Quod si
reiectionem sanguinis vase exeso, ex quibuscunque tandem partibus fieri cō-
tingat, per renutritionem eroforum curabitur, Galeno teste 7. de compositio-
ne medicamentorum secundum locos, renutriuntur autem corrola (ut ipse
inquit) per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia (sarcotica à Græ-
cis appellata) ea de re (ut testatur Alexander) non amplius medicamentis, aut
cibis admodum adstringentibus, aut acidis, sed potius iis, qui contemperare,
mutare, & alterare humoris, qui erosionem excitarit, acrimoniam possunt, ut
oportet, nisi profusus hæmorrhagia fuerit: nam tunc iis, quæ vehementissimè
adstringunt, vtendum medicamentis est, quoad vehemens eius impetus fran-
gatur, ut testatur Galenus v. meth. med. Quapropter prisana ægros alere con-
uenit, aut alica, seu reliquis cibis, quibus nihil adsit, aut salsum, aut acidum, imò
nulla alia tenuis qualitas; sed è contrariò, quæ magis implentem, obrutantem-
que ipsam reddere queant, ex mente Alexandri; velut est amyllum frumenta-
ceum. Ex oleribus competunt intybum, cichorium, buglossum, lactuca: proce-
dente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra salem offerre expedit
carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, starnarum,
turdorum, ac reliquarum montanarum auium, interim hædorum, seu castra-
torum, ut ita dixerim, aut suum pedes cum prisana decoctos assumant; & (ut
summatim dicam) cibis vtantur boni succi, ut diximus; qui etiam humoris in-
fluentis acrimoniam obrundere, & crassiorē reddere possint, potissimum
vbi ex acri destillatione, pulmone, seu thoraci profuso fiat: ab acidis, salis, potis-
simum veteri caseo abstinentes, licet molli, atque recenti caseo, præsertim ca-
prillo, aut bubulo (ut Alexander inquit) commodè uti possint, tanquam vtili
existente. Pro potu aqua vtantur decocta cum semine coriandrorum præpa-
ratorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizæ radice; vino quoque (vbi assueti
fuerint) eo vti aquoso, aut parum rubeo, subadstringenti, conuenit. Destillante
autem acri humore, præsertim ad pulmonem, aut pectus; toti corpori, consule-
dum erit, quo sistatur erosio, Galeni auctoritate, eodem 5. metho. med. & quæuis
Paulus, & Alexander præcipiant caueri debere sanguinis missionem præser-
tim vbi admodum acris fuerit destillatio, nam magna ex parte corpus eorum,
qui ex erosione sanguinem reddunt, gracile, & persicicum est, tamen Gale-
ni auctoritate frēti, præcitato lib. 5. meth. med. vbi validi fuerint, multique san-
guinis, iis statim à principio sanguis detrahendus erit, id quod nec Alexander
nec Paulus negant. At si parum habere sanguinis videbuntur; ij ad quendam
succum probiorem, proba victus ratione reduci debēt, deinde sanguinem de-
trahere poteris: & si res suaferit, denuò sanguinem mittere expedit, potissimum
quibus veluti limus quidam vitiosus, & crassus totus fuerit sanguis: hoc ita-
que seruandum in venæ sectione erit, vtrisque tamen id commune existat, ne
multa copia sanguinis semel extrahatur, potissimum iis qui parū habere san-
guinis videbuntur, cumque vitiosum. Sanguine verò detracto tum reficiendi

Cap. 8.
Cruenti spū
ti ex vasorū
exesione, cu-
ratio.

Cap. 4.

Cap. 6.
Vitiū va-
tio.

Medica-
mentorum
ratio.
Vena sectio.

ca. 13. & 14.

ca. 13. & 14.

ægrī sunt, tum purgandi, ac rursus post purgationem reficiendi, & potissimum ubi ceu salilaginem sputum suum sentire se aiunt, quamvis longo tempore omnino opus sit, ut Galenus inquit, quo succi huiusmodi corrigatur vitium. At ubi congestus fuerit vitiosus eiusmodi, & si etiamnum sanguinem non reiciant, ut ab eo præferentur, quæ acres humores purgare possunt, medicamentum propinanda sunt: prius tamen ipsis alteratis, ac contemperatis quodammodo, ex syrapi, videlicet violacei, rosacei, ex nymphæa, seu papauere, myrtini, aut de cannis exhibitione cum hordei, buglosi; seu borraginis aqua; quorum medicamentorum copiam, tum capite de destillatione, tum cap. de tussi, conscripsimus. Illud autem perpetuò in eorum exhibitione seruabis, ut quæ magis familiaria, ac lenia sunt eligas, vitæque acriora, calidiora, ac sicciora; quæ insuper non semel tantum præbeas, quinimò bis, & sæpius, ubi oporteat: nam longo tempore (ut diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus est, ut succi corrigatur vitium, potissimum si ex eo in pulmone erosio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui planè deplorati non sunt, omnes seruari fateretur per hæc tria, per sanguinis videlicet missionem, purgationem, ea quæ caput roborant: non enim in huiusmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum est, veluti Erasistrato visum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis est, quòd si nihil profecerint, aggredienda maiora sunt, at ubi periculum maximum impendit, à maximis quoque auxiliis exordium est; nam ad ultimos motus ultima prorsus remedia maxime valere Hippocrates decretum reliquit: ea de re non immeritò statim circa initia venæ sectione (si nihil prohibeat) ac purgatione vtendum: nec minus & capiti confestim prospiciendum, ne ex eo in pulmone, aut pectus aliquid defluat, in quem usum conducit si ʒ. j. infra scripti pulueris sumatur. Excipit autem seminis hyoscyami, & papaueris albi, singulorum ʒ. ʒ. seminum coriandro, rum præparatorum ʒ. j. corticum thuris, gra. ij. mastiches gra. iij. pulueris hirsudinis præparatæ ʒ. ʒ. sacchari ʒ. iij. tempus autem sumendi est post duas, vel tres horas à cœna ante somnum, vel pilulas duas deuorent ex pilulis de cynoglossa Nicolai, loco medicaminis, quod diaspermation appellatur. Ex cerati quoque usu, quod fit ex thapsia, capiti prouidebitur, ut restatur Galenus in acri hac destillatione, vice cuius eo loco quo sagittalis sutura coronali committitur, aut sinapismo, aut igneo cauterio vtare, vel si tutius eo uti volueris, quamuis minus quodammodo, conferat, inter primam & secundam ceruicis vertebra locum inuras. Atque hæc quidem Galeno auctore, eodem ʒ. metho. med. in principio peragenda sunt: aduersus quem acerrimè Alexander insurgit: aliterens capiti adhibenda non esse acriora medicamenta; quæ ex thapsia, aut columbarum stercore, aut sinapi parantur, cum magis intemperatum caput reddant, & quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem confluunt, acriora efficiunt: qua ratione humectantibus potius, refrigerantibusque caput ipsum statim inter initia uti debere præcipit, ac cauenda esse acria, siccantia, & calfacientia; ut quæ intemperiem capitis adaugeant, & erosionem magis intendant, quam curent: fieri enim nequit (ut idem Trallianus asserit) ut tussis desinat, aut affectus particula non exedantur, nisi acris, tenuisque ex capite influxus cessauerit, id quod probè fiet, si quæ refrigerare, & humectare possunt, capiti admoventur: propterea rosaceum & per se, & cum frigida aqua modica admoventum præcipit: ad balneumque ægros ducendos esse; & cum hoc fiat, rosaceum, vel oxyrhodinum frigidum superinfundendum. At pæce Tralliani dixerim, Galen. mox circa initia in acri destillatione, acria quoque medicamenta capiti adhibere, nõ quo ipsius intemperiem, quæ calida quoque est, curaret, verum ut excrementum, seu superflua humiditas, licet acris, quæ à capite defluit, partim exsiccaretur, partim etiam ex intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur: de eo nanque in principio valde sollicitum esse oportet, ut idemmet testis est Gale. præcitato lib. ʒ. meth. med. ut neque tussiant ægri, neque ex capite ali

ʒ. met. c. 14.

Acris de-
stillationis
curatio.

ʒ. met. c. 15.

L. aphor. 6.

ʒ. met. c. 14.

cap. 14.
Alexandri
aduersus Ga-
leni ratio-
nes.Gale. defen-
sio.

re aliquid in pulmonem defluat: nam si fluat, & tussiant, necesse est & affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis spacio omnino insanabiles fieri, præsertim si pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodum cõparatur ægro ex destillationis inhibitione, tum propter eius exsiccationem, tum etiam reuulsionem, quam incommodum ex eo quod calidam intemperiem prædicta medicamenta adaugeant, quæ postea alterantibus, contemperantibusque, ac lenientibus quibusdam medicamentis adhibitis curari poterit: cum prius quæ redundant superflua in quavis parte vacuanda sint, & deinde partis intemperies corrigenda, ut apud omnes conuenit medicos, & non econtra, præsertim ubi ea ad partes confluunt, in quibus nisi defluxus inhibeatur, omnino insanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, contingeret. Vbi verò hæc non impenderent pericula, in calida fluxione post redundantium humorum vacationem, ea que infrigidant, pro eius alteratione, capiti admo- uere hæsitaret nemo, & non calida, cum si caput ex calida intemperie male ha- beret, talia medicamenta noceant: ut igitur eius temperamentum melius reddamus, præstat ipsum rosaceo perungere, atque æstatis tempore præstantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, uti: quemad- modum idemmet Gale. præcipit c. de sanitate tuenda, damnans medicamen- tum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, cum ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eosque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ, quo & cali- dos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus: nec minus balneum ipsum prædictis lib. quinto meth. med. commendauit. prædicti quoque sunt (eodem Galeno teste) qui maxime lac re- quirunt, neglectoque eo omnium maxime sunt insanabiles, præcipue ubi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexander, Galenum in hoc se- ctatus talia protulit verba, Omnes autem lacte vtantur, molli recentique ca- fæo, præsertim caprillo, aut bubulo: neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodum ipsis est, aut vtile, atque lac, & qui per ini- tia solo ipso constanter longiori tempore vsi sunt, omnes in totum conseruau- runt: assument autem ipsum à balneo aquæ dulcis ad vnguem temperatè cali- dæ, utpote iucundissima cum sit, non modò acres contemperat humores, ut di- ximus, verum etiam naturam se, atque ad dulcedinem, quam præstat, quoque versus extendendam prouocat, contraria videlicet ratione iis, quæ sunt iniucunda; ab iis enim recedit, fugitque ad profundum: inducta itaque capra, in ipsam, in qua æger iacet, domum expedit, ut quam minimo tẽ- pore extraham ab vberibus lac in aère ambiente moretur; propterea quod (ut inquit Galenus septimo metho. meden.) celerimè mutari sit aptum, ita ut calens adhuc ex mammillis in ægri ventriculum quàm ocysimè trãferatur: erit in super mellis tepidi pauxillum miscendum, ex eiusdem Galeni decreto, potissimum si cui cogi in ventriculo solet, erit quoque & ipsum mel, velut in- strumentum quoddam digestionis ipsius lactis, ac celeris transitus velut vehi- culum, cum eo, quod nec vlceri nocebit, ex eiusdem Galeni sententia quarto metho. meden. ut paulò ante dictum est. Sit autem lactis quantitas ab ʒ. iij. vs- que ad vj. pro diuersa corporum natura, ætate, & consuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel rosacei mellis, quo ipse potius vtatur, quarta pars, aut medie- tas vnciæ vnus. Si verò profusior ex erosione hæmorrhagia accidat, iis, quæ ve- hementissimè adstringunt (ut diximus) vtendum medicamentis est, quorum copiam etiam paulò ante conscripsimus, quoad vehemens eius impetus fran- gatur. reliquo verò tempore iis, quæ celerimè erosionem lenire possunt, modi- cè siccantibus, & ad cicatricem ducentibus uti licet, ex Tralliani sententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum succo polygoni, aut etiã ex aqua sola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas verò eiusdem lapidis hæmatitis in tenuissimum pollinem detriti ʒ. j. aut ij. paulò amplius, mi- nusve, non semel duntaxat, sed sæpius. In eundem usum conferunt bolus ar-

Cap. 9.

cap. 14.

Loco citato.

Cap. 6.

Lib. 5. met.

c. 12. & 7.

Metho. c. 6.

& alibi.

Cap. ultimo.

menia, aut terra lemnia, si simili modo præbeantur. Sunt quoque & alia medicamenta simplicia, & composita, quibus ij curiose uti debent, quæ siccam, & acrem qualitatem sustinent, ubi malum prædictis non cedat, & phlegmone superuenit: quæ tamen si non ad opitulari possint, ut prædicta, erosionem tamen adhuc latius serpere non permittunt, quæ porro exhibenda etiam ægris sunt, ut longiori tempore vivere possint: nanque ij saltem ex huiusmodi medicamentis id lucri faciunt, ne (ut diximus) exulceratio ultra progrediatur, ac maior fiat, sed siccata, ac veluti callo durata, longiori vita frui hominem permittat, quanquam omnino insanabilis sit, ut ex eiusdem Galeni sententia liquet, præcitato lib. 5. meth. med. & nos dicemus sequenti capite de tabe.

cap. 14.

πλευριτιδος.

De laterali dolore, seu morbo.

Capit. I.

Cap. 2.

NTER eos affectus præter naturam, quibus à læsa particula non est inditum, ut patet 2. metho. med. connumeratur is, qui à Græcis πλευριτις, à Latinis verò lateralis morbus nuncupatur, quamuis, si verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quam costalis dolor, seu morbus appellari deberet: nã quod à Græcis πλευρα dicitur, Latine nedum latus, verum etiam costas significat. Quæ ratione πλευριτις quoque non magis affectum lateralem, quam costalem significare poterit, verum quoniam improprie costalis diceretur, cum costæ ipsæ haudquaquam in hoc visio afficiantur, ea de re potius à Latinis lateralis, quæ costalis morbus, seu dolor appellatur, et si costæ ipsæ tam veræ scilicet, quam nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quod verò has partes Latini latera nuncupent, testis est Celsus cap. 6. lib. 4. cum dixit, stomachus lateribus cingitur, intelligens per stomachum gulam ipsam, id quod etiam significavit cap. 5. eiusdem 4. cum dixit, faucibus subest stomachus: & cap. 1. eiusdem dicebat, stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celsi auctore) appellare debemus, quæ costis ipsis circumferuntur, & non eas quas Græci λαγυνας, καὶ κενύνας καὶ λαπαράς velut quidam intelligi volunt: harum nanque partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquam si illa dicant, vulgo fianchi. Verum quoniam, non de quolibet laterum dolore hic pertractare intendimus, sed de eo duntaxat, qui acutus morbus est, ac proprie πλευριτικός à Græcis nominatur, ut inquit Celsus: propterea licebit, hunc non dolorem, sed morbum lateralem appellare, quo ab aliis laterum doloribus fecernatur. Sunt nanque laterum complures partes, præter costas, & curim: nempe thoracis, & intercostales musculi, cum interni, tum externi, nam duo sunt huiusmodi musculorum genera, ut Galenus inquit quinto de locis affectis, & præter has, ea existit membrana, quæ costas cingit, à Græcis ὑμνηριτικός, καὶ περιθωικός, à Latinis subcingens, seu circumcingens membrana dicta. Quare cum morbum lateralem dicimus, non omnes aut plures laterum partes affectas esse intelligi volumus, sed prædicta subcingentem costas membranam: quamuis ubi ipsa primario affectu infestatur, aliquando intercostalium musculorum, internorum præsertim partes ei consentiant, quemadmodum & ipsis primò affectis contingit interdum membranam ipsam similiter eis consentire. Verum exquisita pleuritis, de qua modo sermonem facimus, erit, ubi cingens costas membrana primario affectu laborat, eodem Galeno auctore, præcitato 5. de locis affect. Hæc (inquam) cum laterum pars vna sit, non immeritò à parte nomen sumpsit: quæ nihil aliud est, quam inflammatio eiusdem subcingentis costas membranæ, ut lib. de const. art. med. 2. & 5. de loc. aff. 4. de caus. puls. 2. de crisi. & sexcentis aliis in locis testatur Galenus, quem etiam sectati sunt Paulus, Alexander, ac Aetius in propriis capitibus. Cum autem inflammationem dicimus, non siccam, sed humidam intelligi volumus, nec ut ortam à sanguine optimò, ac mediocrem

Lib. 8. ca. 6.

Cap. 3. Quid per morbum lateralem intelligendum sit.

Lateralis morbus quid sit.

Citato 5. Lib. de cost. art. medic.

cap. 15.

2. de loc. aff.

cap. 9.

5. de loc. aff.

cap. 3.

4. de caus. puls. cap. 8.

2. de crisi.

cap. 10.

Paul. lib. 3. cap. 33.

Alex. lib. 8. cap. 1.

Aet. lib. 8. cap. 6.

cap. 6.

crassitudinem obtinente, aut bile duntaxat, sed ex quouis affluente sanguine, siue optimus fuerit, siue biliosus, siue pituitosus, siue melancholicus: nanque inflammatio vnaquæque ex alicuius humoris sit superabundantia, Galeno teste commento aphorif. 33. 6. lib. Appellat itaque Galenus interdum inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, siue sanguis fuerit, siue alius quispiam, quemadmodum eodem commento, 2. & 5. de loc. affect. lib. de const. artis med. ac 2. de differ. febr. & ferè innumeris aliis in locis patet. Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cum morbum lateralem, inflammationem subcingentis membranæ dicimus esse, inflammationem ipsam significari volumus: ex quibus etiam liquet, quod pars illa lateris, quæ patitur in exquisito morbo laterali, est membrana modò dicta, quæ costis subtingitur, quemadmodum 2. lib. de crisi, 5. de loc. aff. lib. de const. art. med. & plærisque aliis in locis scriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cum eadè membrana vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò ea oblæsa, animal difficilem habebit respirationem. Item ex proprio symptomate ipsorum etiã instrumentorum spiritus, tussis videlicet, quæ confestim ea affecta excitatur, tanquam naturale quoddam accidens, nedum ipsius verum etiam, & reliquarum partium respirationi seruientium. Insuper ex dolore cum posita eam affectam esse, manifestabitur: sed potissimum ex doloris specie, quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potissimum consistit, sentientes siquidè, ut patet secundo de loc. affectis. Quapropter subcingens membrana, quoniam neuosa est, & partis affectæ substantia firmatur ad costas, quoniam in hac situs est perpeffus locus, ut inquit Galenus lib. de const. artis medic. propterea dolorem inuehit necessariò puctorium, cum inflammata ea sit, longèque extenditur, & latissimè quoque diffunditur dolor ipse: quia quæ patitur pars, membrana est, ac ad plurimum spacij extenta. Quoniam verò nonnulla alia subcingentis membranæ affectæ indicia sunt, quæ simul & affectum indicant: ea de re ipsius affectus dignotionem aggredientes, singulas communes notas examinabimus, ac ipsius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone sit, ut diximus, morbusque in magnitudine, intemperie, ac soluta continuitate, ea ratione ex necessitate symptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc sub sermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor solus, qui ad costas firmatur, pungensque sit, ut diximus. Verum dolet homo, quoniam affectus phlegmone est: at qui species doloris puctoria existit, propter assignatas causas: pulsatorius autem dolor in laterali morbo euenire non potest, ut Galenus inquit eodem secundo de locis affectis, nanque is dolor per affectus inflammatorios sit, in corporibus sensibilibus, proprie & primario affectu existente in ipsis arteriis, aut saltem per consentium affectis, eo quod vicinorum contactu premantur. Verum subcingentem costas tunicam haudquaquam attingunt arteriæ, & si sensu prædicta sit: neque ea inflammata per contractum eadem premi possunt, sed ubi costis vicina sit, necessario ea ab ipsis comprimitur: arteriæ verò quæ per intercostalia vocata spacia, & per crassas, laxasque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis delitescunt, premi ab inflammata membrana haudquaquam possunt. Consequitur item inflammatio hanc non modò difficultas respirationis in genere, sed in specie, frequens erit, & exigua, Galeno teste, tum quinto de locis affectis, tum lib. de const. art. med. nam licet inflammatio nis ratione magna esse deberet, urgente vsu prohibet tamen dolor quominus respirationis instrumenta plurimum attollatur: quo fit, ut respirationis actiones definant vsu nondum completo: unde ad secundam respirationem pergere citò coguntur: itaque spiritus fiat paruus, ac creber necesse est: non autem multò tardus: etenim dolor non ita grauitè vexat thoracem, ut ex Galeno liquet lib. 1. de diff. resp. ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim (quamuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tamen quia

2. de lo. affe. cap. 9.

5. de lo. affe. cap. 3.

Lib. de cost. art. medic.

cap. 15.

2. de differ. feb. c. 9.

Pars qua in eo affecta est.

2. de crisi.

cap. 10.

5. de loc. aff.

cap. 3.

Lib. de cost. art. me. c. 15.

Signa. cap. 5.

Cap. 15.

Quis affectus præter naturam sit.

Signa eiusdem.

Cap. 3.

5. de loc. aff. cap. 3.

Lib. de cost. art. medic.

cap. 15.

Cap. 9.

brevi tempore omnem motum efficit) minus thoracem offendit: namque festinat ad quietem, eamque quam celerrime assequi cupit, tanquam quæ sola dolorem ex inflammatione lenire possit. At dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tum quod comprimit, & distendit inflammata, & omnibus modis thoracem dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quam de velocitate respiratio adimit. Verum pro ipsa (ob vigentem utilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbo laterali (spiratio frequens, parva, non admodum tarda, sed quodammodo celer propter iam dictas causas. Comitatur item lateralem morbum necessario febris, tum ob affectum, tum ob situm offensæ particulæ: quippe quæ vicina sit cordi, quorum si absit alterum, (vt Galenus asserit lib. de const. artis medi.) non ex necessitate consequetur febris: neque enim si phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abest, nec cum subcingentem membranam scirrhus, vel œdema occupauerit. Omnia itaque parti, quæ inflammata sit, hæc necessario duo accidunt, calor immodicus, & tensus, eodem Galeno teste lib. 4. de caus. puls. Morbus namque existit in quantitate primo, & secundo in intemperie ipsa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis sit, seu cordi vicina, vel insigni prædicta inflammatione) vniuerso corpori impartit ambo: calorem scilicet immodicum, ac tensionem: atqui immodicus calor (ex sententia eiusdem Galeni) qui vniuersum corpus occupat, febris est. Non ab re igitur propter assiduas causas, lateralem morbum necessario febris consequitur: itaque pleuriticis ipsis (eodem Galeno auctore) necessario accidit respirandi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tussi, neque possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hæc adsint, vt libro secundo de difficult. resp. liquet. At qui cum febris adsit, vsus pulsus alterabit dilucidè, & partis inflammatae tensio peruet etiam arterias, quo fit, vt pleuriticis pulsus habeant celerem vrgente vsu: & quia nervosa est pars ipsa affecta, insigniter erit, nedum ratione inflammationis, sed ipsius etiam partis affectæ: nam quæ nervosæ partes præter cæteras in inflammationibus tenduntur, vt quæ sint sua sponte etiam tensæ, & quia fortiores sunt, vnâ secum partes vicinas intendunt, atque ipsas arterias: quo fit, vt propter tensionem duriores fiant, propter duritiem verò minor erit, quam febre conueniat pulsus: quare vt & creber fiat par est, quod magnos pulsus calor postulet, refragetur autem durities, quantum enim ab vsu absit magnitudo pulsus, refertur crebritas id quod vsui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflammatione febris corripuit pulsus durum: item & ob intemperiem arteriarum, inæqualem in vno occursum, quæ si ambo coniuncta sint, existet dubio procul species illa pulsus, quæ veluti ferrata est, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter instrumentum durum occurrat, quæ inæqualitatis pulsus species, morbi lateralis proprium signum est, Galeno auctore libro de puls. ad tyrones: & quarto de causis puls. Quamuis omni inflammationi communis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modo, sed pro loci affecti natura peculiaris magis existit, siquidem partes nervosiores, duriores edunt pulsus, magisque ferrantes, & minores, vt patet præcitatæ locis, atque hæc quoque pulsuum differentia ex necessitate subcingentis membranæ phlegmonem consequitur. Cæterum quamuis tussis ab affectu ipso separari non possit, seorsim tamen post tussim inseparabilis quidem minimè est, sed magna ex parte fit. Verum si excreent, colorabitur sputum necessario, licet non semper eodem colore insicietur, sed pro diuersa natura excrementi in inflamata parte contenti, diuersus excreationi aderit color, vt dicemus in causarum dignotione. Nam cum in inflamata parte multa simul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rata plurimum ex ea foras effluit, cum verò contra fluxus, paucus, crassusque, & spissum corpus fuerit, minimè ad tussim irritat, & nihil spuunt, veluti & cum prouenit copiosissimus, tussiant plurimum, nec pauca expuunt, vt pat

Qualis sit
spiratio in
morbo laterali.

Cap. 15.
Duo ab inflammatione inseparabilia.

Cap. 7.

Cap. 3.

Qualis sit
pleuriticorum pulsus.

Lib. de puls.
ad Tyr. c. 11.
4. de causis
puls. cap. 8.

vt patet eodem libro de const. art. med. Quod verò dolor quandoque ad hypochondria, interim verò ad clauiculam perueniat, causa est, tum læsæ naturæ particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extensiuum. Si namque superne partes subcingentis membranæ phlegmone conflitentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipsa trahi deorsum videatur, si inferne, dolor in hypochondrium erumpit. Verum hæc inter assidentia morbi lateralis signa connumerantur, fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium costarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtrunque perueniet, necessario tamen vnum quodpiam ex prædictis consequetur. Ad idem quoque genus assidentium attinet, quod æger facilius in latus patiens, quam in alterum decumbat: nam euenit interdum, quod minus dolore afficiatur, si in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrunque similiter dolor excitatur, licet vnum ipsorum necessario pleuriticis comitetur, vt eodem libro de const. art. med. Galenus facit. Namque cum duplex sit subcingens membrana, si pars eius exterior circa ossa valentius phlegmone infestetur, facilius in oppositum declinantur ægri: opprimuntur enim si super affecta cubet parte. Quod si pars altera, quæ intus est (id quod magna ex parte accidere consuevit) in oppositum magis decumbentes dolebunt: suspensa enim ipsius est pars phlegmone vitata, sin in latus perpressum, minus. Non enim ad ossa comprimatur, nec pendet, sed ab horum vtroque libera euasit, ac super in offensa parte altera firmata est. At affectis ambabus subcingentis costas, membranæ partibus, super latere vtroque similiter decumbunt. Non ab re igitur inter assidentia signa hæc à Galeno connumerantur, quorum natura est, non esse à morbo inseparabilia, sed aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nonnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento aphor. 12. libri primi, & libro de const. art. med. quoniam ex his sunt, quæ sæpè morbis accidunt, vt idem Galenus inquit tertio de morbis vulgaribus. Ex eisdem verò his omnibus magnitudo, seu paruitas prædicti morbi lateralis desumitur, magnitudo videlicet, seu paruitas in specie sua potissimum: nam velut si ingens fuerit dolor, isque punctorius, valde, maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tussis, ascenderitque simul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbantque laborantes super vtroque latere difficulter, nihilque cum tussi expuant, maximam fore inflammationem indicanti, sic si exigua prædicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tussis, cum qua aliquid expuant coloratum, ac promptè statim, ad neutramque partem dolor efferatur, ac non ægrè sub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuridem manifestabunt: nam species quidem morbi ex propriis accidentibus dignoscitur, magnitudo verò ex eorundem quantitate, Galeno teste tertio de crisiibus. Sunt præterea alij laterum cum febre dolores, per quos spirationem exiguam reddi necesse est, sed nullam redditur sputum, vt in ea re nihil à pleuride sine sputo differre videantur. Verum hi faciliè (vt inquit Galenus libro quinto de locis affectis) ab illis discerni possunt, namque in his nulla omnino tussis est, aut fortè exigua valde, illi verò, qui sine sputo morbo laterali laborant, sicca tussis valde molestantur, præter hæc neque tensionem, neque duritiem vllam refert pulsus, item non æquè acuta febre laborant, neque adeo difficulter spirant, pressoque nonnullis eorum extrinsecus inflamato loco dolere sese fatentur, atque hi per sputum non purgantur, quia ab initio nihil eius succi, qui inflammationem excitauit, ad thoracis spacium peruenire solent: verum concocta inflammatione (vt idem Galenus testatur) nisi prius discutiatur, ad eam vsque attollitur, atque inciditur. Interim quoque laborantes pulsatorum sentiunt dolorem, vt patet secundo de loc. affect. vocantque iuniores medici pleuridem hæc non veram, cum in externis intercostalibus musculis, & non in subcingenti membrana, ac musculis internis illi continuis inflammatio fiat, quemadmodum etiam Aëtij auctoritate, cap. vltimo lib. 8. ex

Lib. de crisi.
artis medic.
cap. 15.
Cur dolor ad
clauiculam
perueniat,
& interdum
ad hypochon-
dria.

Cur facilius
in altero la-
teri decum-
bat.

Lib. de crisi.
artis medic.
cap. 15.
3. de morbis
vulgaribus
commentario 3.
conimè. 34.
Ex quibus
magnitudo,
seu paruitas
morbi late-
ralis argui-
tur.

Cap. 4.
Aliorum la-
teraliu dolo-
rum signa.
Cap. 3.

Loco citato.

Cap. 3.

cruditatibus plurimis, cibisque crassis, ac pituitosis, velut sunt bulbi, ac fungi, & conualescunt in corpore generantur, qui aliquando repente se in vacuum thoracis locum ingerunt, aut in ipsum etiam pulmonem: qui sua multitudine subcingentem costas intrinsecus membranam distendentes, inferunt dolores, quin etiam viam spiritus intercipientes vehementem spirandi difficultatem inducunt, ut imaginatio genitæ inflammationis in expertis exhibeatur, quem etiam dolorem lateralem consueverunt recentiores medici, non veram pleuritidem nuncupare; & velut prius dicta no-

Exquisita pleuritidis causa.

Lib. de crisi. artis medi.

cap. 15.

2. de crisi.

cap. 10.

2. de loc. aff.

cap. 9.

2. de differ. febr. cap. 9.

Signa causarum.

Quibus indicis discernatur lateralis morbus ab hepatis inflammatione.

Cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

tha pleuritidis dicitur ratione partis affectæ, hæc quoque ratione causæ non vera nuncupari posset, quæ quomodo dignoscenda erit, ac ab exquisita pleuritide interstinguenda, idem Aëtius præcitato loco fufissimè scriptum reliquit: nanque exquisitæ pleuritidis causa (Galeno auctore, libro de constit. art. med. secundo de crisiibus, ac secundo de locis affectis, secundo de differ. febr. ac pleuritique aliis in locis) affluens sanguis est, aut optimus, mediocrémque crassitudinem habens, aut biliosus, aut pituitosus, aut melancholicus, quamuis æpe numero magis biliosus sit: percipies autem horum quodlibet potissimum si expuant, ex diuerso sputi coloris: nanque coloratur sputum pro humoris ratione, qui in parte inflammata continetur. Quapropter rubrum quidem fit; ubi sanguis in subcingentem membranam fluxerit, flauum, aut pallidum, si biliosus fuerit sanguis; spumans, & candidum, si pituitosus; nigrum, aut liuidum, si melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, consuetudine, ac præcedente vitæ ratione, nec non anni tempore, regione, acrisque constitutione, diuersis, haud ægrè qualis fuerit redundans sanguis, qui morbum lateralem excitauerit, simul cum prædictis sputis percipere valebis. Cæterum fieri quoque potest, ut ob hepatis inflammationem in notharum costarum loco quispam doleat, intentis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur costis alligatur, ut Galenus asserit secundo de locis affectis, atque sic dolor ad subcingentem costas membranam perueniat: ita ut pleuriticus esse videatur. Verum nonnullis notis discernetur, eodem Galeno, ac Paulo testibus: Nam neque in iocinoris inflammatione punctorius aderit dolor, neque pulsus adeo durus, qui & ferræ modo tactum secet, velut in morbo laterali, & si affectus qui propriè iecorarius nominatur, cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alui sedimenta similia aquæ, in qua nuper macerata caro fuerit abluta, id quod haudquaquam in pleuritide euenit, ab exigua quoque tussis irritantur, qui hepatis inflammatione laborant, eaque perpetuo sicca erit. At thorace affecto tussis increfcit, & eo tempore omnino apparent ea, quæ tussiendo expuuntur, Galeno teste, secundo de locis affectis, nec non lingua, facies, & vniuersi corporis color alteratur, iecore affecto, ac pallidi fiunt, decorémque amittunt, Paulo, & Tralliano testibus: aderitque dolor ad nothas costas in dextro laborantis latere, grauius magis, ut interim ægri iugulum ad infernas partes detrahi sentiant. Hisce notis iocinoris inflammatione à laterali morbo interstinguere valebis; quemadmodum Galenus à Glaucone philosopho ductus ad Siculū medicum iocinoris inflammatione laborantē cognouit, quem prius tanquam pleuriticum curauerant medici, velut quinto de locis affectis scriptum reliquit. Reliquum est, ut ad prognostica deueniamus, quorum primum Hippocrates aphor. 8. quinti lib. scriptum reliquit, dum dixit, Quicumque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur: præfinitur ergo tempus purgationis morbi lateralis in hoc aphor. Hippocratis, in quo si non fiat, in suppurationem ait verri: & aphor. 12. libri primi dicebat, Si circa initia statim in morbo laterali sputum appareat, morbum breuiat: si verò postea appareat, producit: intelligens per principium non stantaneum, & citra latitudinem, nec prout est vnum de quatuor morbi temporibus, sed prout extenditur vsque ad tertium diem: triplici nanque modo iam dicto principium ipsum intelligi potest, ex Galeni sententia, tum commen. prædicti aphor.

aphor. 12. libri primi, tum primo de crisiibus. Quapropter crudissimum esse lateralem morbum, in quo nihil omnino expuitur, Galenus asserit, quem incertam pleuritidem nominant, ita ut vel celeriter hominē rapiat, vel longo temporis spacio finiatur, ut quinto de locis affectis. liquet. Secundum ordinem obtinet ille morbus lateralis, in quo sanies tenuis expuitur: Tertium, in quo crassior: & quartum, in quo perfectam habet concoctionem. Quod si apparuerit circa tertium, vel quartum diem, non contingit morbum transcendere septimū: in aliis verò singulis necesse est, ut pro concoctionis modo mensura temporis consequatur: quamuis magna ex parte (ut diximus) lateralis morbus terminū suæ iudicationis habeat quartumdecimum, & si non hunc, saltem omnino vigesimum, ut eodem commento aphor. 12. lib. 1. patet: idque verificauit etiam in Anaxione, de quo Hippocr. 3. de morb. vulg. scriptum reliquit: quamuis ad trigessimū quartum diem extensus fuerit morbus, quoniam ab initio non expuebat, sed & octauo die adhuc tusses sicca subsequabantur; ut Hippoc. inquit eodem loco. Cæterum si in pleuritide pulsus fuerit magnopere durus, parvus etiam atque creberrimus, indicium erit lethale, ita ut pleuriticus cum tali pulsu nullo fuerit seruatus, ex Galeni decreto 4. de prælag. ex puls. Maximum quoque signum prognosticum ipsius pleuritidis præbet pulsus serenitas: nam si ea remissa sit, mollem, & probe maturandam inflammationem indicat: si verò magna, difficilium, & admodum crudam, quæ si cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculum, si cum firma, aut tardè concoquetur, aut ad suppurationem deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, ex Gale. decreto lib. de puls. ad Tyrones, & quarto de causis puls. Scretatio verò sine dolore, citò, promptèque facta mitissimum quidem est pleur. signū, potissimum ubi permixta appareat cum scretatione admodum flaua bilis, Hippoc. auctore, secundo prognost. At si quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc magis mitissima erit, Galeno teste, libro de constit. art. med. nihil verò expuere exitiale est, partim quod fluxum declarat à phlegmone deuinctū, partim quod totus (propterea quoniam intus maneat) corrumpetur. Ex diuerso item excreationis colore, prout diuersam indicat inflammationis causam, possumus indicia prognostica assumere: nam perniciosissimus est melancholicus humor præpollēs, id quod indicabit sputum nigrū, aut liuidū: tum quod & prædictus ipse sit morbus pessimus, & maximè erodat, concoquatūque ægrè, nec facile expurgetur, ut Galenus inquit, eodem lib. de constit. art. med. tum quod plurimam sit caliditatis index, à qua affatus, genitus est. At æquissimus omnium est sanguis per cruentum sputum, ac rubrum indicatus: ut pote qui dulcissimus existat, & concoctum facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij sunt, quod ad simplicitatē, malignitatēque attinet, Morbo verò laterali, si pulmonis inflammatio superueniat, malum est, ex dictis Hippocr. aphor. 11. lib. 7. causam reddit Galenus in commento: quo etiam loco asserit, quod non admodum consequi solet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Cæterum ex quacunq; causa morbus lateralis ortus fuerit, pro eius curatione talis instituatur vitæ ratio. Aër eligatur temperatus, parū tamen ad calidum inclinans: nam frigidum neruosis partibus, eisque affectis est inimicum, Hippoc. auctore, aphor. 18. lib. 5. dolorem quoque insuppurabilem facit. Somno vtantur longiori, quàm vigilia, à morbo omnino abstineant, iniungendāque quies erit. Aluus quoque assidue subducatur, lenioribus præsertim clysteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi perturbationes vitent, iram potissimum, metum, ac inestitiam. Cibis sit quā maximè tenuis, & lenis, præcipueque sorbitio, ut placuit Celso, eodem cap. 6. lib. 4. Sorbitio autem ex pti sana potissimum, nihil verò detur (ut ipse inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet: qua ratione acria, acida falsa, & adstringentia vitanda sunt. Verum Alex. pti sanæ cremorem largiter decoctum, donec id quod flatuosum est, deposuerit, pro cibo commendat: quod si humor ægrè ducatur, amygdala purgata, leuigatāque pti sanæ incoquenda cōmisceto, ut ipse inquit, quo humor magis

1. de crisi. cap. 6. & 7. 1. aphorism. com. 12. 5. de lo. affe. cap. 3.

Comentario 3. text. 79.

Li. de puls. ad Tyr. c. 11. & 4. de causis puls. s. 2. prognost. text. 43. & 44.

Li. de const. artis medi. cap. 16.

Cap. 16.

Morbi lateralis curationis ratio.

Lib. 6. ca. 1.

magis eductioni pareatur. Cremor item amygdalarum per se exhiberi poterit, eiusdem præcepto, paululum ei mellis adiciendus, præcipue si ex pituitoso sanguine pleuritis ortum ducat; commodius tamen erit, eiusdem Tralliani sententia, mane ptisanæ cremorem, vesperi amygdalarum succum offerre. Nostris verò temporibus expurgatis, ac contusis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eisdem amygdalis ptisanam paramus: & si vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iusculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potissimum ubi alios cibos æger fastidiat; ex amygdalis quoque & saccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda sunt, nisi lingua scabra siticulosaque, & febris ingens appareant: tunc enim absurdum non erit (vt idem Alexander inquit) aut maluz, aut intybi decoctum exhibere: similiter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potissimum dari possunt, ea præsertim quæ apia nominamus. Potus sit aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ, seu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipsa quoque aqua tepida per se exhiberi poterit, Alexandro auctore; interim & aqua mulsa, potissimum ubi ex pituitoso sanguine ortum ducat pleuritis. Vbi verò paulum morbus se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest, ex Celsi sententia: sic etiam ubi vires admodum imbecillæ videantur instituta autem modo dicta victus ratione pleuriticis, disferendum primò erit, nunquid pro eiusdem morbi lateralis curatione, perpetuò vtendum sit insigni, seu notatu digna euacuatione, quæ aut per vètrém, aut per venæ sectionem fiat; hæc namque in morbis acutis insignes erunt euacuationes, Galeno teste, primo de ratione victus, cui responsum volo, quòd non perpetuò prædictis euacuationibus vtendum erit pro cuiusvis pleuriticis curatione: nam cum laborantis phlegmone partis momentum omne consistat, vt Galenus inquit libro de constitutione artis med. & 13, metho. meden. in redundantis in ipsa sanguinis euacuatione; euacuatō autem in his affectibus excogitata est duplex, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur, sanguine, aut foris à corpore expulso: ac qui extra corpus educitur, aut sensibili effluxu, aut ratione tantum contemplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in subcingentis membranæ phlegmone sanguis per halitum digestus, extra corpus educatur, & proinde pleuritis curetur, frustra quispiam tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquam sectionem, aut purgationem: cum abique ita curari ea possit. Probè autem id perficies, ubi exigua pleuritis fuerit, ac mitissima, & in toto corpore humorum non aderit redundantia, id quod magnus Hippocrates nos docuit libro secundo de ratione victus in morbis acut. cum dixit, lateris dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea, obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit; nempe fomenta calida (vt Gale. in commento inquit) cutim ipsam ad respirationem rariorem efficiunt, inflammationisque sanguinem tum tenuate, tum per halitum digerere consueverunt; quæ si facta fuerint, non solum sanguinis aliquid euacuabitur, verum quoque & affectæ, quæ minus distenduntur partes mitius exinde, & mansuetius dolebunt: id autem proueniet semper, ubi non adsit in toto corpore humorum redundantia, ac morbus lateralis mitis sit: qua curationis ratione ipse met Galenus testatur quendam ægrotum citra venæ sectionem curasse, aliis congruentibus remedijs vtens, qui morbo laterali, eoque miti laborabat, vt patet sexto de morbis vulgarib. similis sententiæ est Celsus, qui superuacuum esse auxilium sanguinis missionem testatur, si leuior fuerit pleuritis, quemadmodum serum, ubi vetustior casus sit; Alexander quoque hanc sententiam scriptam reliquit, cum dixit, Ne igitur temerè sanguinem dimittas, neque purges, vt vulgò faciunt, nisi exquisitè didiceris humorem qui inflammationem peperit copiosum esse, & in toto corpore superare. Relinquo Paulum qui (ubi vires non patiantur) neutrum facere oportere iussit tanquam cui libet medico notum, & Aëtium, qui de notha pleuritide verba faciens, sic asserbat, Quòd si medioc

Loco citato.

Quid non perpetuo insigni euacuatione morbi lateralis curari debeat. Comment. 1. Lib. de constit. art. med. cap. 17. & 13. metho. cap. 9.

Text. 1.

Commentario 3. comment. vlt.

mediocris infestet dolor, & non pungitius, neque adsit tussis, neque febris acuta, non est opus magna remedia adhibere. Verum citra controuersiam in vera pleuritide, viribus valentibus, cum Hippocrate, Galeno, ac Tralliano firmiter concludimus (modò mitior sit pleuritis, citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ sectione, nec purgatione vtendum esse, verum eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum, cutimque rarefaciendi vim habeant: quomodo autè ea parari debeant, infra patebit. Sed mox queret quispiam nunquid non habita adhuc notitia disferenter calidis fomentis rectè vti, nulla præcedente sanguinis missione, aut purgatione: Cui responsum sit, quòd & calidis fomentis vti poteris; nam & ea maximè tibi copiam manifestabunt, vt inquit Alexander, vtpote si fomentis dolor non mitigetur, vt idem Hippocrates simul cum Galeno eodem secundo de ratione victus in morbis acutis scriptum reliquerunt: & proinde periculum faciendum esse iubent calfactionibus, fomentisque calidis; deinde si iis minimè fuerit solutus morbus, quinimò dolorem augeri cõtingat (propterea quòd pars quæ calore afficitur, plus trahit, quàm euaporet) abstinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt, suapte natura, hæc vt quod vicinis continetur partibus, digerunt, sic & quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non diutius calfaciendum erit, ubi fomenta dolorem non soluerint: quoniam in toto corpore humorum redundantiam adesse indicant: & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Galenus inquit, quemadmodum si fomentum, & sacculorum vsu (vt ait Alexander) dolor moderatior euadit, vt etiam æger manifestò recreationem sentiat, copiam non esse intelligit, ac cum fiducia fomentis vtitur, & auxilia parti inducit; discit enim id quòd offendit, quòdque inflammationem excitat. Quapropter securissimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino aliquam afferens vtilitatè, vel vt causa sanitatis; & auxilium corpore non existente pleno, vel tanquam signum ad dignotionem, nec minus & eo tempore aliquod afferens medioere leuamen, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus, quemadmodum pro curatione doloris oculorū commento aphor. 3. sexti libri, Galenus decretum reliquit. Cum itaque anceps fueris, ac nondum exactè noueris, num lateralis morbus exiguus, seu mitis fuerit, necne, ac non omnino perceperis corpus totum plenum esse, aut in eo humorum redundantiam non adesse, tutò calidis fomentis primò vtare: nam vel ipsam sanabis, aut ex eisdem nedum dolor mitigabitur, sed augeri cum videbis, & tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt diximus ex Galeni sententia. Hac quoque curandi via vsus fuit Hippocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primò, cum dolor nihil remittebatur, & febris intenderetur, ac grauius in septimo se haberet, octaua die venam secuit, vt patet eodem tertio de morbis vulgarib. Lateris igitur dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit, inquit Hippocrates: in qua Hippocratis sententia nonnulli allucinantur, opinantes eum talia adhibere medicamenta, non vt eisdem pleuritis curetur, si totum corpus humorum redundantia vacabit, sed vt dignoscatur duntaxat, ac manifesta affectio sit: verum qui talia effutiunt, non animaduertunt ignoratiæ notam Hippocrati tribuere, qui non nouisset exactè morbum lateralem, priusquam fomenta calida adhibuisset, id quod de tanto viro haudquaquam asserendū erit: simul atque patefaciunt eorum inscitiam in curandis inflammationibus: in quibus momentum omne (vt dictum est ex Galeni mente) consistit in euacuatione sanguinis, qui in ipsa inflammata parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum euacuantium auxiliorum genus, per iam dicta fomenta calida perficitur, quæ extra corpus educunt sanguinem tenuantia, ac per halitum digerentia: tentat

Nunquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente insigni euacuatione, potissimum calidis fomentis vti. Text. 1.

Cur Anaxioni fuerit octaua die secta vena. Comment. 3. Text. 79. Allucinatio quorundam in dictis Hippocratis.

Cap. 3.

tentat. itaque Hippocrates prædictis calidis fomentis dolorem dissolvere primo, ut qui non ignorauerit hac via inflammationes curari posse, ac debere. id quod Galenus confirmavit, libro de inæquali intemperie; dum dixit, verum digestio optanda maximè curatio est; de inflammatione loquens. Verum ubi ex humorum in toto corpore redundantiâ hic curationis modus impeditus fuerit, utpote si ex iis dolorem augeri contingat, immutandus tunc erit curationis modus, ex eiusdem Hippocratis, ac Galeni sententiâ; id auferens primo quod talem curationem interpellat, aliquo insigni auxilio, venæ inquam sectione, aut purgatione, vel utrisque; deinde iterum ad calida fomenta rediens, siquid inflammationis relictum sit, eisdem curabis: nam vehementes dolores à corporis vacuatione leniendos esse, præcipit Paulus prædictis fortibus, ac facculis calidis, cum videlicet exactè noueris in toto corpore humorum adesse redundantiâ. At si id non exquisitè cognoueris, statim à principio eis utare, ex Hippocrate, Galeni, ac Alexandri monumentis, simul atque & rationibus prius dictis instructus. Cæterum, ubi in toto corpore aderit humorum redundantiâ, ut insigni aliqua ipsum totum corpus euacuatione indigeat, cum bifariam ea fieri possit, venæ inquam sectione, aut purgatione, diuinißimus Hippocrates, utpote qui pro vacuatione per conferentiâ loca faciendâ, humorum propensionem, partisque affectæ naturam semper conspexerit, ut aphorif. 2. r. r. & 9. 4. lib. liquet, cum dolor ad clauiculam pertigerit, interdum cubiti venam secari iussit. Si vero eas, quæ sub septo transuerso sunt partes, dolor infestauerit, nullumquæ ad clauiculam signum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope septum transuersum; per inferiorem ventrem purgare præcipit, quemadmodum secundo de ratione vict. ab eo decretum est; & quarto eiusdem scriptum reperitur. Hanc quoque sententiâ post Hippocratem sectati sunt Paulus, Aëtius, & Alexander, idque perpetuò seruandum esse censerem, duobus duntaxat prius consideratis, quorum primum est eiusdem Hippocratis lib. de med. purg. quod laborantes videlicet validissimis febribus correpti non fuerint, nam iis medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris, ut ipse inquit: qua ratione in acutis morbis raro, & in principis purgantibus medicamentis utendum est, eodem Hippocrate auctore, aphorif. 2. 4. libri primi. Secundum, quod magnopere animaduertere oportet, est ipsius laborantis natura, quæ nisi exactè cognita fuerit, eamque expertas fueris, quomodo in medicamentis purgantibus se gerat; metus erit; ne eo exhibito plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficenter vacues: quæ omnia (ut inquit Galenus eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis patiunt offensas, præsertim si cum febre fuerint, neque facillè emendantur. Cum itaque febris in pleuritide vehemens non fuerit, hominisque naturam noueris, atque expertus fueris, si dolor inferiores thoracis partes prope septum transuersum infestauerit, ad hypochondriumque se extenderit, ad medicamentis purgantibus potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verum quoniam sæpius, imò sæpißimè pleuritim febris vehementissima comitatur, etiam si dolor ad inferiores partes finiatur, laborantiümque natura magna ex parte incognita est, qualisnam sit, quinißimò adamsi ipsam nouisse non liceat, ut libro de curan. ration. per venæ sectionem, liquet, nam si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem (ut Galenus asserit tertio method. med.) utique qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem: ea propter etiam si ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multo existit per venæ sectionem, quam purgationem vacuare; & si minus auxilium sequatur: nullum nanq; ex eo quod per venæ sectionem sit, periculum impendet, eo discrimen maximum subeunte, quod per purgationem tentatur, potissimum si ut diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico assumpto medicamento purgantur copiosè, ex eiusdem

Num existeret humorum redundantiâ in toto, semper excorpienda sit curatio à venæ sectione.

2. de rat. victus, tex. 10. & 11. 4. de rat. victus, tex. 73. 74. 75. & 76.

Quod seruanda sit Hipp. sent. in cura morbi lateralis.

Commen. 11.

Cap. 14. 3. meth. c. 7. Quod tutius sit semper venam secare ex Gal. decreto.

eiusdem Galeni sententiâ, eodem secundo libro de ratione vict. in morb. acut. nec propterea ipsum ab Hippocr. sententiâ recessisse opinandum erit, ut quidam temerè autumati sunt, nempe idem Hippocrates primo de morbis vulgarib. dicebat, Te ad hoc exerceto, morbis ut profis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (si humorum ad sit redundantiâ in toto) venam secare; idque securius multo existit, Galeno teste, si febris vehemens fuerit, incognitaque ac inexperta laborantis natura, nullumque per venæ sectionem, veluti per purgationem, periculum impedit. Igitur venam audacter secabis, dolore etiam ad inferna descendente; quamuis ex ea minus consequatur auxilium, sic nanque tutò curabis: nam ut tutò cures, tria propria sunt, quibus intentus sis, oportet, Galeno auctore, 1. 4. meth. meden. quorum vnum, primumque est, ut omnino ab solutionem operis consequaris: alterum, ut sicubi non consequaris, saltem cubantem non lædas, tertium, ut vitium non facillè reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad ingulum vique peruenerit, venam secare in ea verò in qua ad imas partes dolor se extendit, purgatione dummodò febris vehementissima non sit, aliàs sibi ipsi pugnaret, ut qui in præcitis locis contrarium asseruit. Atqui nec ipse negasset (utpote cum periculosum sit eisdem purgans medicamentum) cognitam prius, atque expertam debere esse ægotantis naturam, ut Galenus inquit: Verum ubi hæc non adsint, cum tutius per venæ sectionem curare poteris, ea indifferenter uti, si virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant, neque ipse inficia retur, potissimum cum morbis prodesse, aut saltem nequit nocere, nos exercendos esse doceat, ut diximus, id quod nec Celsus negasse videtur, cum dixerit, Remedium verò est magni, & recentis doloris sanguis missus. At cum decretum sit tutius esse semper venam secare in his, qui euacuatione torius corporis egent, quam purgante medicamèto uti, mox venit in dubium, ex qua venâ sanguis mittendus erit, idque non ab re, nam in hoc nedum Arabes cum Grecis, ac ipsimet Greci auctores inter se, verum etiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verum nos quibusdam prius prælibatis, id quod cum Hippocrate, & Galeno sentiendum sit, de hac re breuiter enuntiamus, quorum primum, ac præcipuum est, iuxta Galeni sententiâ, cum libro de cur. rat. per venæ sectionem, tum nono method. med. quod venæ sectio interim sanguinis vacuandi causa adhibetur, ceu vacuantium præsidiorum vna; probè autem hanc administrari conuenit, cum sanguis ipse fiat naturæ inutilis: atqui bifariam contingit eum naturæ inutilem fieri, vel cum propriam qualitatem ad vnguem non seruat, ut nec amplius nutrire possit, sicut prius cum utilis erat, vel cum ita multitudine creuerit, ut aut vires premat, plethoram quoad vires generas, aut tum venas, tum arterias, vel distendat, vel findat, vel obstruat, quoad vasa eo tempore plethora genita, interim verò ceu reuulsorium auxilium sit, ea utimur, ut humorum vehementiorum impetum ad diuersam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nam non contemnenda venæ sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium, ut Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venæ sectionem, cum per eam auertatur sanguis, atque ad alia membra conuertatur; idque bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuertens, ut diximus, illud παραχρηστικόν, hoc ἀντιλαστικόν, Greci vocant, ut idemmet libro quinto meth. med. testatur Galenus, verum perpetuò memoriæ tenendum, ex eiusdem Galeni decreto, quod siue ut vna vacuantium præsidiorum venæ sectione utaris, siue pro reuulsorio auxilio, semper postulat valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant, ad hæc nanque respicientes sanguinem detrahimus, aliàs semel, aliàs bis, vel ter, vel sæpius, ut ipse inquit eodem nono meth. meden. Accedit ad hæc quod licet deriuatio semper ad vicina loca fiat, reuulsio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo, sed humoribus sursum fluctibus, deorsum reuulsio molienda erit: deorsum verò, si sursum: sin ad dextram incli-

Quod Gal. in hoc non contradicat Hippocr. Commen. 11. 1. de morbis vulgar. commentario 2. text. 49. Gal. 2. de ratione victus, com. 13. Cap. 1.

Ex qua venâ sanguis mittendus sit.

Lib. de curan. rat. per venæ sectio, per totum, præcipue capite 19. 9. meth. c. 11. Primum suppositum.

Cap. 11.

Cap. 3. Secundum suppositum.

Cap. 11. Tertium suppositum.

5. meth. c. 3.

Cap. citato.

Quartum
suppositum.

Cap. 19.

4. meth. c. 9.

2. ad Glauc.

cap. 2.

Quintum sup-

positum.

Cap. 11.

Cap. 3.

Cap. 15.

Com. 53.

Cap. 2.

Cap. 6.

Cap. 95.

nent, ad sinistram, ad sinistram verò abeuntibus, in aduersam partem; intro autem vergentibus, foras; ac rursus foras ruentibus, intro: sic quæ retrorsum fluxiones fiunt, reuocabis antrorsum: quæ verò antrorsum, còtra retrorsum, quæ admodum cap. de reuuls. Galenus scriptum reliquit, quinto meth. med. & aphorismo 68. libri quinti, sit itaque ad contraria auersio, vel secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, aut secundum profundum, in qua duæ continentur differentia, tum ea, quæ est ante, & retro, tum ea, quæ est intus extra: & propterea libro quinto meth. med. eius meminit, quæ intus extra, & còtra habetur, & commento præcitati aphorismi eius duntaxat, quæ est ante, & retro, & còtra: cum in vniuersum, secundum tres dimensiones ad contraria auersio fieri possit. Ea verò quæ sit secundum profundum, sub diuersa ratione bifariam considerari valeat: & ne quis temerè pro sanguinis auersione indiscriminatim diuersione, aut deriuatione utatur, idem Galenus (Hippocratis auctoritate, nam & hæc quoque Hippocr. inuenta sunt) tum libro de cur. rat. per venæ sectionem, tum quarto metho. medendi, & secundo de arte curat. ad Glauconem, docuit nos eisdem vtiliter vti: nam incipientibus fluxionibus, ac toto tempore quo etiamnum fluxio valenter irruit, ad contraria reuellere studendum erit: in inueteratis autem, ac vbi fluxio ferè iam restitit, expedit magis per vicina deriuare: Neque illud satis admodum esse putes pro reuulsione, aut deriuatione perficienda, nisi & hoc potissimum animaduertas, quod eisdem geminam ob causam vti poteris, aut pro auersione duntaxat, ac inhibitione impetus fluentium humorum, ipsum ad diuersam partem reuocando, vel per propinqua deriuando, quo casu id, quod influit, aut fluxurum est, tantum reuulsione, aut deriuatione prohibemus, nominabimusque eas diuersiones simpliciter, si ad longinqua, atque contraria, & simpliciter deriuationes, si ad proxima sanguis, seu fluxionis impetus per eas conuertatur: de qua simpliciter diuersione, ac deriuatione, meminit Galenus præcitato libro nono metho. med. quo loco cum tractasset de venæ sectione tanquam vna vacuum præsidiorum, confestim de ea mentionem fecit, qua vtimur pro reuulsione duntaxat, aut deriuatione fluentium humorum: de eisdem quoque 5. meth. meden. verba fecit, cum dixit, eas esse omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippocrate inuenta: & libro de curandi rat. per venæ sectionem, in immodicis sanguinis eruptionibus, reuulsione causa venam secare iussit: nam citissimè ex ea còspiciam videbis vtilitatem, si in directum adhibeatur: & tertio prorrheticorum, dicebat, Nempe & nos sæpius auxilium experti sumus, venæ inquam sectionem, perspicuè per eam immoderatam sanguinis lationem sistentes: neque enim per eam (vt ipse inquit) euacuationis, sed reuulsione gratia sectionem facimus. Quapropter & recto tramite eam fieri præcipit, quod ab Hippocrate κατ' ἴσιν, dictum est: id insuper exequendum iussit in inflammationibus ipsis, præsertim circa initia, vbi totum corpus plenum sanguine appareat, secundo de art. cura. ad Glauconem, dum asseruit, Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, & 13. metho. med. indicationem curationis phlegmonarum, quæ adhuc in generatione sunt, priorem euacuatione esse inhibitionem confluentis ad affectum locum sanguinis asserbat: nam quæ phlegmonæ adhuc in generatione sunt, earum causas prius abscindere oportet, vt eodem loco patet: & paulò post dicebat præceptum in contrarium auersionis esse in omnibus talibus commune, potissimum si totum corpus male sit affectum: nanque in his ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, semper auersionem facies, siquidem longissimè à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit. hoc idè confirmauit lib. art. med. inquit, Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuandum, neque elaborandum, vt quod influxit, retrocedat, cum corpus plenum non admittat, sed prius totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad còtraria loca retrahere, quod patienti particule influit: quo perfecto opere

à parte

à parte prius repellendum, mox dissipandum: Poteris insuper & secundo reuulsione, seu deriuatione vti non simpliciter, & exquisitè, pro scopo habens auersionem duntaxat. fluxionum humorum, aut eorum, qui fluxuri sunt, seu immodicæ euacuationis curationem, sed eum qui in parte affecta còtinetur, qui insimul cum diuersione, aut deriuatione euacuatur. Sed quoniam in huiusmodi diuersione, seu deriuatione duo perficiuntur, euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti (& cum is non per eandem partem euacuatur, verum per remotas, aut propinquas prædictæ parti affectæ) insimul cum iam dicta euacuatione, reuulsio quoque seu deriuatio sit: vnde cum mixtum quoddam opus sit, ex euacuatione, & auersione, interim Galenus reuulsiones cum euacuatione, aut euacuationes cum reuulsione nominat: & iam ex mente Hippocr. & vt patet commento aphorif. 69. libri quinti, cum ait, Non solum studet Hippocrates vbi opus sit, euacuare, sed etiam reuulsoriè euacuare, seu cum reuulsione: sic quoque libro de cur. rat. per venæ sectionem, asserbat, incipientes phlegmonas reuulsoriè euacuare oportere: & paulò infra inquit, Quippe reuulsiones cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus: & lib. secundo de ratione victus in morb. acut. Cum igitur (dicebat) superiorum condolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam oportet, quæ sanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius tum reuellere, tum vacuare possit: 13. quoque meth. med. de curatione inflammationis iocinoris verba faciens, hæc protulit verba. Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro cubito secta, venæ interim verò euacuationes eas duntaxat appellat, aut reuulsiones, aut deriuationes: iuxta etiam Hippocratis sententiam, quamuis improprie sic dicantur, quemadmodum liquet secundo de arte curat. ad Glauconem, cum dixit, At ex posito indicatio neque ipsa negligenda est: nam per quæ euacuare oportet, atque quomodo, ipsa præcipue demonstrat: fluentium igitur humorum retractio (sic enim Hippocrates nominat) eorum autem qui iam membrum obfederunt, deriuatio medela est: & deum subdit: vt runque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit: nam proximarum (vt ipsemet Galenus inquit, libro de constit. artis med. (communiumque affectæ particule venarum euacuatio optima est, atque facillima. Neque id mirum videri debet: nam cum mixtum quoddam opus ex huiusmodi reuulsionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomine carere videatur: idcirco alia Galenus cum Hippocrate vti appellat, quemadmodum cum morbos fieres curamus: quæ curatio mixta est ex præseruatione, & curatione, proprio carentes nomine, interim præseruationem, nonnunquam verò curationem, quandoque verò curationem cum præseruatione nuncupamus, vt commento aphorismi 22. libri secundi, liquet, & 11. & 13. meth. medendi. Cum igitur non per patientem particulam ipsam, humorem qui in ea continetur, euacuent prædictæ reuulsiones, ac deriuationes, sed per alias partes ipsi coniunctas, ac per proximas, seu communes venas, possent haud obscure ab euacuatione appellari, Græcè verò non κενώσεις, sed ἀποκένώσεις dici: quo etiam vocabulo vti Galenus libro de art. med. de cura inflammationis loquens, vniuerso præsertim corpore plus æquo pleno existente: quamuis repellentia quoque medicamentorum numero eorum sint, quæ per patientem locum minimè euacuant, sed per translationem ad alias partes: nam quamuis momentum omne laborantis phlegmone partis (vt prius diximus, ex Galeni sententia 13. metho. medendi) in redundantis in ipsa sanguinis euacuatione consistat, vacuatio tamen hæc duplex excogitata est, vt ipse eodem loco inquit, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur, sanguine, aut foras à corpore expulso: gemina autem est dictarum euacuationum vtraque: quod fit, vt quadruplex in vniuersum oriatur euacuationum auxiliorum genus: nam translationis ad alias partes sanguinis alterum genus est, vbi ipsa pars, quæ phlegmone laborat, sanguinem abigit, id quod ex adstringentium, ac infrig-

H 2

*Sextum sup
positum.*

Cap. 15.

Cap. 2.

Cap. 7.

*Lib. de cōsti.
aris medi.
cap. 17.
Lib. de pal.
pitāt. c. 5.*

Cap. 15.

*Lib. de cur.
rat. per ven.
sect. c. 15. 16.
c. 19.
13. meth. c. 11.
2. ad Glauc.
cap. 2.*

Cap. 11.

*Septimum
suppositum.*

dantium medicamentorum appositione perficitur. Alterum genus est, cum hæc quæ integræ sunt, ad se trahunt, ipsi tamen prius exinanitis, aut quomodolibet aliter eidem ad se trahentibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum verò ratione tantum contemplabili perficitur. Hisce itaque duobus modis tam reuulsione, quam deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam, commodè uti poteris. Verum id nequiquam prætereundum est, ex eorundem decreto, quòd velut natura sanguinis eruptione crissim efficiens reuulsione quandam seruat, talisq; eruptio summum commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires scilicet citra morbi leuamen deticiat, atque exoluat. Non enim (vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem) in liene turgente, ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra, vllam fert vtilitatem, sed si recto fiat tramite: hoc nanque vnum est ex his, quæ requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento aphorismi 20. libri primi. Sic, inquam, nos in diuersionibus, ac deriuationibus seruare debemus, velut Hippocrates diligenter obseruatus, memoriæ prodidit, scilicet κατ' ἴση, hoc est, in rectum, seu secundum reuulsione ipsas efficientes: nam reuulsio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter ostendit, quibus contra, haud etiã: à membris igitur, quæ in directo sunt affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ sunt, atque magis è directo, ac plus inter sese communicant, vena secunda erit, id enim per κατ' ἴση, secundo de arte curat. ad Glauconem, Galenus intelligi voluit, reddítque rationem 14. de vsu partium, ex Hippocratis sententia: quoniam partes, quæ secundum reuulsione sunt sitæ, necessariò plus inter sese communicant, ac fruuntur. Quapropter proximarum, communiũque affectæ particulæ venarum euacuationem optimam esse, atque facillimam idem Galenus asserbat, libro de constitut. art. med. vt paulò antè diximus: & libro de palp. trem. rig. & conuuls. scriptum ab eò est, semper à communibus venis sectionem faciendam esse, cum si alias secueris, neque sanabis affectum, perpetuò verò quod est sanum, lædes: id autem potissimum seruandum erit in reuulsione, quæ pro compescendis immodicis sanguinis eruptionibus adhibetur, quemadmodum libro de curandi rat. per venæ sectionem, liquet: nec minùs & in diuersionibus, seu deriuationibus cum euacuatione, cum diuersione, aut deriuatione, vt patet eodem libro de cura. ratio, per venæ sect. 13. method. & secundo de arte curatiua ad Glauconem: quo loco tam de diuersione, quam de deriuatione cum euacuatione loquitur: ait enim. Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates, veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, si eas, quæ in cubito sunt, secueris venas, aut mammillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris. Deriuabis autem, si eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuideris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & si quidem in parte dextra locorum passio fuerit, à dextra manu, aut crure detraheris sanguinem: si verò in sinistra, à membris, quæ illi è directo sunt: hoc ipsum nanque est, quod ab Hippocrate κατ' ἴση dicitur, perpetuò in omnibus, quæ phlegmonè afficiuntur partibus obseruandum, tam pro euacuatione reuulsoria, quam cum deriuatione, prout idem Galenus præcitato libro 13. meth. med. decretum reliquit. In his deniq; diuersionibus, ac deriuationibus, nedum κατ' ἴση, id est, reuulsione seruandam esse censemus, verum & maiorem reuulsione, hoc est, venarum maiorem communicationem ac propinquitatè, propter iam dictas causas. In reliquis verò reuulsione, quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, sat erit reuulsione seruare, ad eò, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam quæ secundum duas differentias, aut plures iam dictas, affectæ parti opponeretur, vt si iocinore inflàmato, ex sinistro crure sanguinè detraheris: liene verò, ex dextro: aut si dexter

oculus inflàmatus esset, ex sinistra manu, aut crure: & si sinister, in dextra manu, aut crure. Nam cum venarum distributio obliquè non fiat, sed rectè magna ex parte, aut ægrè confluentis ad affectum locum sanguinis fieret inhibitiò, aut fortè nequaquam fieret. Quapropter cum opus fuerit huiusmodi reuulsione vti pro inhibitione duntaxat confluentis succi, ea seruanda reuulsione erit, quæ è regione, seu diametro parti affectæ sit, non secundum duas, aut plures reuulsione differentias, sed secundum vnam tantum, vtputa ex sursum deorsum, vel econtrà, aut à dextris ad sinistra, contràque ex sinistris ad dextra: sic quoque in reliquis seruandum erit reuulsione differentis, quæ scilicet sunt foris intro, ac retrorsum ad antrorsum: & econtrà: non enim per has reuulsione, sanguinem in inflàmata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicum sanguinis profluuium cohibere, sed tantum fluxionis impetum coërcere, ac ad contrarias, longissimasque partes auertere, id quod in inflàmationibus, quæ in generatione adhuc sunt, ex Galeni decreto 13. meth. medendi, prius exequendum erit: præsertim vbi ex toto corpore, aut aliis quibusdam partibus superfluum alicui particulæ transmittatur, vt in ea phlegmone excitetur, quo fit, vt per quamlibet vnam reuulsione speciem, ex iam dictis, seruata etiam reuulsione, fieri possit: aliàs superflue à Galeno proprio capite de reuulsione, libro quinto meth. medendi, & commento aphorismi 68. libri quinti, conscriptæ fuissent. Idem quoque eodem decimotertio meth. medendi, corpore existente pleno, in cura phlegmones, quæ ad vlcera consequitur, manu laborante, ex cruribus sanguinem mittere præcipit, & altero crurum malè habente, ex reliquo sanguinem mittere: quo loco tum de ea, quæ secundum longitudinem, tum etiam de ea, quæ secundum latitudinem sit, diuersione (vt liquet) mentionem fecit. Nec quicquam valet, si dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam sentiunt: nam hoc eidem Galeno pugnat, qui secundo de arte cura, ad Glauconem, decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens, à coniunctis euacuationem faciendam esse, siue retrahere velis, siue deriuare, quemadmodum paulò supra de inflàmato iocinore, & liene similiter concluderat. Hoc insuper confirmauit Hippocrates libro secundo de natur. hom. ac libro de ossium nat. cum dixit, Operam dare oportet, vt quam longissimè à locis, vbi dolores fieri solent, sanguisque colligi, sanguinem mittamus, idque pro reuulsione duntaxat perficienda, vt ex eius verbis liquet. Nec obstat, si dixeris Hippocr. dicta veritatem habere in ea præseruatione, cum scilicet periculum imminet, ne in futurum inflàmatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta est, ac in generatione existit: nam pari ratione qua per reuulsione prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nondum oriri coeperit inflàmatio, ea præseruando à futura inflàmatione: similiter, & in his in quibus in generatione adhuc est, nec dum ab solutionem nacta sit, per reuulsione duntaxat, ne augeatur, prohibetur: idque medicinæ artis parti similiter, quæ futurum morbum præcauet, subiicitur, velut in prædictis, atque similiter prophylactice dicitur: quamuis ea purè, syncerèque prophylactice dicatur, cum nondum sensibiliter morbus ex causa gignatur, sed futurus est: in hac verò cum sensibilibiter generetur, licet nondum ab solutionem nactus sit, prophylactice dici poterit, quamuis non purè, ac syncerè: Nam quod generatum ex ea est, id medicinæ artis parti quæ morbos curat, subiicitur, quod verò in generatione adhuc est, parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodem 11. & 13. meth. medendi. Vnica igitur indicatio in vtriusque est: a similis quoque est scopus, nempe inhibitiò sanguinis, ne ad locum qui affici consuevit, aut afficitur, confluat: prophylactice quoque vtraque est, & propterea reuulsione seruata quoad possit, vt diximus, quarumuis vna ex modo dictis reuulsione differentis, pro ea perficienda vti poteris, æstimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu, positioneque partis affectæ, cum qua

Cap. 6.

*5. meth. c. 3.
13. meth. c. 5.*

Cap. 2.

*2. de nat. ho.
mi. text. 9.
De ossium
natur. paulò
ante medi.*

*11. meth. c. 2.
13. meth. c. 2.*

Cap. 16.
Quid per
vna' signu
intelligendum
sit.

Cap. 7.

Lib. de cur.
rat. per ven.
sect. cap. 15.
2. ad Glau.
cap. 2.

Cap. 1.

De secunda
vena quid
sentiedum.
2. de rat. vi.
Etus, 10.
4. de rat. vi.
Etus, 73.
lib. de cura
rat. per ven.
sect. c. 16.
2. de rat. vi.
Etus, 10.
4. de rat. vi.
Etus, 73.
2. de rat. vi.
Etus, com. 10.
Quando e
directo labo
ratis lateris
facienda sit.
Terminus
euacuatio
nis a quo in
dicabitur.
2. de rat. vi.
Etus, cit.
2. de rat. vi.
Etus, cit. a.
Lib. de cur.
rat. per ve
na, sect. c. 6.

societas quoque comprehenditur, quam cum aliis partibus habet, vt patet li-
bro de constitut. art. med. Ex his itaque constat quid intelligendum sit pro eo
quod ab Hippocrate *κέρ' ἴψυ* dicitur, hoc est, secundum rectitudinem: nanque
partium e directo positionem, propter quam & necessariò plus communicant
inter sese per eorum vasa, ac propinquiores sunt inflammatis partibus, quam
hæ quæ non e directo sunt positæ, & non intelligendum esse rectitudinem fi-
brarum, quæ in venis sunt, prout quibusdam visum fuit, id quod nec ad Hippo-
cratis, nec ad Galeni sententiam veritatem habere potest, cum eam indicatio-
nem, quæ a partium positione sumitur, earumque figuratiōe, laborantes par-
tes, non qua similes sunt, sed qua instrumentales indicent, vt 13. metho. me-
dendi, ac nonnullis aliis in locis testatur Galenus: & propterea de instrumen-
taliū partium positione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis
existunt: nam auersionis in contrarium, quæ ab Hippocrate *αντίπασίς* dicitur,
non a substantia, sed a curandi membri positu inuentio præstatur, vt idem Ga-
lenus inquit, 14. meth. medendi. Ad hæc cum prædicti auctores nouerint fibras
in venis contineri, cum non earum rectitudinem seruandam esse in venæ se-
ctione pro diuersione, aut deriuatione statuerint, potissimum Galen. libro de
curandi ratione per venæ sectionem, & secundo de arte curat. ad Glauconem,
ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de insufficien-
tia proculdubio notari possent. Amplius cum cunctis medicis liqueat, sangui-
nis vacuationem secta vena, eiusque attractionem consecutione ad vacuum
feri, nullum propterea præstabunt vsum rectæ venarum fibræ pro eius vacua-
tione, potissimum cum consueuerint qui venas incidunt, iuxta incisionem, par-
tem ipsam, in qua vena secanda est, dolorosis vinculis alligare, multisque fri-
ctionibus, interim etiam balneis aquæ calidæ, quo maior fiat attractio ad sectâ
venam vti, vt propterea minimè opus sit venarum fibris, etiam rectis, in hunc
vsum, quinimò nec etiam transfuersis, quanquam vsum præstent venarum fi-
bræ pro sanguinis per vniuersum corpus distributione, quò promptius singule
partes nutrirī valeant: sunt etenim communia totius corporis instrumenta, vt
liquet 16. de vfu partium. His denique iactis fundamentis firmis pro venæ se-
ctione adhibenda, ad propalendam nostram opinionem, ac veritatem, quam
de venæ sectione in pleuritide efficienda sentimus, accedere tempestiuum est.
Pro qua audacter, ac citra controuersiam cum Hippocrate libro secundo de
ratione victus, simul atque Galeno tum eodem loco, tum quarto eiusdem, & li-
bro de curandi ratione per venæ sectionem, in pleuritide venam cubiti inter-
nam secandâ esse censemus recto a latere dolente tramite. Quòd & si ab Hip-
pocrate aperte præcitato libro secundo de ratione vict. non dicatur, subintel-
ligendum erit, nedum ad Galeni, sed omnium medicorum sententiam, idque
manifestò scriptum reperitur libro quarto de ratione vict. modò Hippocratis
fuerit. Expedit enim iam dictam venam secare, quoniam, vt inquit Galenus,
partem eam quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter, tum quam ceteras par-
tes magis in acutis præfertim morbis vacuare cõtendimus. At sectio prædicta
venæ (vt idemmet testis est) sanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius,
tum reuellere, tum vacuare potest. Vt igitur optima sit, atque facillima inflam-
mata partis euacuatio, a proximis, atq; communibus venis ea perficienda erit,
atque prædicta interna cubiti vena e directo laborantis lateris, & maiorè com-
munitatem, atque propinquitatem cum affecta parte habet, quam reliquæ, per
quas posset sanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur
si cum reuulsione sanguinem qui in inflàmata parte continetur, vacuare con-
tendimus, eam incidâs venam oportet: eritq; sanguinis vacuandi terminus co-
loris mutatio, vt ex eodem Hippocr. scriptum est, asserente, Neque vt copiosè
sanguis detrahatur est cunctandum, sed eousque auferendus, donec rubidior
multò, vel pro puro, rubidòque liuidus fluxerit: reddiq; Gal. rationem dicto-
rum Hipp. tum eodè 2. de rat. vict. tum lib. de cur. rat. per ven. sect. nam alius est
qui

qui in phlegmone continetur sanguis, quam qui secundum naturam, vtpote
plus excafactus: Quapropter si antea crudior erat, rubrior modò, & flauior
efficitur: sin eiusmodi prius fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro
maiori, minori ve affatione, seu aduotione. Coloris igitur mutatio, sanguinis
ex particula inflàmata trãssationem sufficienter commòstrat: & propterea
hic erit modus vacuationis, atque mensura, quæ affectui peculiaris existit, si-
quidem signum constituit Hippocr. assumpti in sectam venam ex phlegmone
sanguinis mutationem in eo apparere; quem sectatus Galenus, pari ratione
pro reuulsione simul cum vacuatione perficienda in pleuritide lib. de cur. rat.
per venæ sectionem dicebat. Quin & pleuriticis, quæ e directo laborantis la-
teris adhibita fuit sanguinis misio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit: quæ
verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis in-
teruallum. Nemo itaque vereatur vbi simul vnica venæ sectione, tum reuelle-
re, tum vacuare velit, ac possit in morbo laterali venam cubiti internam seca-
re, quæ e directo laborantis lateris sita est: ea verò non apparente, eiusdem cu-
biti mediam: quod si nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno vi-
sum est, eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis, eritque huius
venæ sectionis vacuandi sanguinis terminus, eiusdem (vt diximus) coloris mu-
tatio. Cæterum quoniam non omni ex parte coloris sanguinis mutatio expe-
ctanda est, secta vena in pleuritide, vt Galenus inquit, eodem lib. de curan. rat.
per venæ section. imò verum est, vbi antequam existat, cessare conueniat, idq;
duplici nomine, vt ipse asserit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantam copiam
vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab
ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter constrictus est, per quam venæ sectione
reuulsio duntaxat, & non reuulsio, & euacuatio simul fieret: propterea nõ ab-
re in dubium venit, num perpetuò seruandum erit in cura pleuritis, quòd ea
incidatur interna cubiti vena, quæ e directo laborantis lateris sita est: vel li-
ceat interdum a reliquis partibus sanguinem mittere, etiam pro reuulsione
duntaxat perficienda: Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas
duas præcipuas causas de pleuritide traditas, nonnulla alia sunt, quæ multam
simul copiam sanguinis euacuari prohibent, etiam si affectus id indicabit, ve-
lut scriptum reperitur apud Galenum tum lib. de cur. rat. per venæ sectionem,
tum quarto de ratione victus in morbis acutis. primo de arte cur. ad Glauconè
& reliquis plerisque locis. Ea sunt, laborantis temperies cum calida scilicet, &
humida fuerit: nam suapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam
ratione, & pueris ipsis cum videlicet pubertatem attigerint, quod ad ætates
attinet, minùs detrahimus, quam plenitudo, seu affectus commonet: dixi au-
tem non inconsultò, cum pubertatem attigerint, ne quis opinetur admisisse
Galenum veris pueris venæ sectionem vsque ad 14. annum: interdicit enim eis
vbique locorum eam: & proinde cum dicit libro de cur. rat. per venæ sectione.
Quòd minùs detrahimus, quòd ad ætates quidem attinet in pueris, de eis in-
telligendum erit qui pubertatem attigerint, sic nanque & eodem libro parum
ante præscripta verba eos nominauerat: etiam post decimum quartum an-
num: Quod verò ad corporis habitus, in carididus, & quibus mollis, tenera-
que est caro, minùs etiam detrahimus: Similiter in regionibus, anni tempori-
bus, ac aëris constitutionibus immodicè calidis, aut frigidis largam vacua-
tionem fugimus, licet cuncta hæc sub virium imbecillitate ferè continean-
tur. Cum itaque tot sint, quæ exquisitam venæ sectionem fieri impediunt,
audacter asserimus eandem internam cubiti venam e directo laborantis la-
teris incidi debere, eaque non bis duntaxat, sed ter, & sæpius, vbi opus fuerit,
etiam reuulsionis tantum gratia, cum aliquod ex prædictis vsq; ad coloris mu-
tationem fieri prohibeat: quãuis ex ea (vt Galenus inquit) parti quæ phlegmo-
ne obfessa est, minùs futurum sit auxilium: modò fluxio non valèter irruat, ve-
lut consuevit in primis morbi diebus, aut corpus totum non sit ex æquo plenu.

Cap. 16.

Com. 10.

Cap. 14.
Num sem-
per ex eodè
latere faci-
da sit vena
sectio.

Cap. 14.
Com. 19.
1. ad Glau.
ca. 14.

Cap. 13.

2. de rat. vi.
Etus. com. 10.

Quod non perpetuo e directo laborantis lateris vena sectione sit scienda.

Cap. 16.

Loco citato.

Verum ubi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum ad sit redundantia, cum debilitate virium, nullo pacto pro reuulsione duntaxat eiusdem lateris venam primo in cubito secandam esse putamus, sed ad partes, quae maxime longinque sunt, diuertere prius oportet, atque magis in aduersum trahere, seruata tamen perpetuo Hippocratis rectitudine, quae in reuulsione duntaxat efficienda seruari potest, ac debet; utpote quae non secundum duas, vel plures, sed vnam tantum reuulsione, seu oppositionis, differetiam fiat. Nam quamuis ex ea minus sequatur auxilium laboranti particulae, multo tamen securius existit: cum non ad ipsam per hanc venae sectionem fluxio magis proritetur, ac trahatur, quemadmodum si ex eodem latere venae sectio fieret; imo ipsa per eam inhihetur, cum ad partes, quae maxime longinuae sunt, attractio fiat. Id nanque perpetuo seruari oportere in cunctis venae sectionibus, quae tantum pro reuulsione adhibentur, ac fluxionum inhibitione, ex paulo supra conscriptis auctoritatibus Hippocratae ac Galeni constat: & Aetius lib. 5. cap. 100. illud confirmavit, cum de doloris curatione verba fecit, inquit, Siquidem igitur multitudo fuerit quae distendit, viribus fortibus existentibus, vena secetur, & ex magna vena inflammatae autem dolenti parti propinqua sanguis auferatur. Si vero debiles fuerint vires, reuulsio fiat, & deriuatio sursum, aut deorsum, aut vtrinque, aut per frictions. Nec vtrique Galenus illud negavit in morbo laterali, cum lib. de cur. rat. per venae sect. dixit, Quin & pleuriticis, quae est directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam saepe vtilitatem attulit, quae verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. Nūquid aliud voluit per haec verba significare nisi quod clarissimam vtilitatem affert venae sectio est directo laborantis lateris adhibita; nanque per eam celeriter clarissima vtilitas aegrotanti affertur. Sed quoniam nouerat iam id obseruari perpetuo haudquaquam posse, propter eas quas prius tradiderat causas, quas etiam modo narrauimus, saepe id dixit, obseruari debere, & non semper, vsus verbo *πολλάνους*, & *νότις*; subditque deum cum id obseruari non potuerit perpetuo, quod licet non tantam, afferat vtilitatem, nec ita celerem, nec ex brachio opposito fieri debet, cum dixit. Quae verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum, frustra nanque apposisset verba haec, nisi quandoque ea vti deberemus; praesertim cum prius secta vena ex eodem latere, saepe, & non semper, clarissimam vtilitatem attulisse dixisset. Accedit ad haec, quod & conferre confitetur venae sectionem ex opposito brachio, quamuis obscura sit conferentia, aut post temporis interuallum; idque non praeter rationem. Nam cum per hanc venae sectionem reuulsio tantum fiat confluentis succi ad affectam partem, & non euacuetur sanguis, qui in ea continetur, nec propterea dolor confestim sedetur; ea de re recte Galenus inquit, per hanc venae incisionem obscuram fieri, aut post temporis interuallum aegrotantibus vtilitatem, relatione ad eam, quae est directo laborantis lateris efficitur, pro reuulsione simul, ac euacuatione. Hoc idem confirmavit Aetius, qui lib. tertio, cap. 12. ex Galeni sententia pro reuulsione, simul ac euacuatione perficienda, venam est directo affecti lateris secandam praecipit: lib. verò 8. cap. 68. (ex Archigenis monumentis) venam incidere oportet, inquit, ut dictum est, in brachio, non eo quod recta ab inflammato latere procedit, sed opposito; Sanguinis autem, multitudinem vsque ad animi deliquium extrahatur, sed modicum extrahere oportet, & post sufficientem temporis interuallum, rursus repetita incisione modicum auferre. Quo loco venae sectionem adhibendam esse pro reuulsione duntaxat perficienda, putandum est, cum non liceat tantum virum sibi met pagantia conscripsisse, ut quidam volunt; quamuis in vtrisque locis secundum mentem aliorum loquutus fuerit, Galeni scilicet in vno, Archigenis in alio. Ex opposito itaque brachio venam interdum secandam esse reuulsione tantum gratia in morbo laterali, cum in generatione adhuc sit, fluxio valeret irruat aut cor

aut corpus totum humoribus plenum fuerit, ex Galeni, ac Actij sententia liquet; cum videlicet laborantes vnicam venae sectionem, quae vsque ad coloris sanguinis mutationem fieret, pro reuulsione simul, ac euacuatione, propter aliquam ex praedictis causis, ferre non valeant: nanque in his inflammationibus, quae in generatione adhuc sunt, prior vacuatione inhibito facienda est confluentis ad affectum locum sanguinis. Quapropter longissimè a tentata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere conuenit: id autem potissimum seruari debet, vbi à toto, vel reliquis eiusdem partibus, superflua affectae parti transmittuntur: Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, dicebat idem Galenus 2. de arte cur. ad Glaucon. Si verò fluxionis causa ex ipsa parte quam phlegmone vexat, oriatur, utpote quae calidior sit facta, aut dolore vrgetur, quippe satis constat eiusdem Galeni praecipio 13. metho. meden. affectum illum principio tibi esse sanandum, & mox quicquid iam phlegmones factum est: nam semper quae phlegmonae adhuc in generatione sunt, earum causa prius abscondere oportet, ut eodem libro patet. Quapropter toto (ut inquit) caelo, (ut mea fert opinio) errarunt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuo pro cura pleuritidis eiusdem lateris venam incidendam esse, fructi ex paulo ante dicta auctoritate ipsius, in qua (ut cui libet patere poterit) à Galeno perpetuo id seruandum esse non praecipitur: quamuis saepius dixerit, vtilitatem clarissimam eam afferre; imò, propterea quod saepius dixit, id semper obseruari noluit, ac si dixisset, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potius laboranti incommodum, veluti si fieret, redundantia in toto corpore existente, circa morbi initia, fluxionemque valida irruente, & vires, aut quodpiam aliud ex praedictis vsque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo casu, satius, imò tutius, erit, iuxta eiusdem Galeni decreta ex opposito brachio sanguinem mittere reuulsione tantum gratia, quamuis ex ea inflammatae parti minus futurum sit auxilium, quae ad contrarium iuxta latitudinem fieret, ut si iuxta tali venas, est directo rament laborantis lateris venam incidat, per quam reuulsio duntaxat fiat, secundum longitudinis oppositionem, iis potissimum; quibus haemorrhoides, aut menses detenti fuerint, à qua confestim eadem die, si vires permiserint, aut in sequenti eam incidat venam in cubito, quae est directo est laborantis lateris, etiam si per eam reuulsio tantum fiat: nam quanto maiorem in numerum particulas auxeris detractiones, tanto reuulsione efficacior effeceris, ut Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venae sectionem. Et propterea facta prima venae sectione ex opposito cubito, aut eiusdem lateris crure, statim ad secandam (ut diximus) eiusdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eamque non semel incidat, imò bis, ter, ac saepius, vbi opus fuerit, repetas, si quid non prohibeat; quoad sanguis qui in obsessa phlegmone parte continebatur, per eam vacuetur; id quod dignoscet praecipue, ex eiusdem sanguinis coloris mutatione, ac doloris sedatione. At mox non deerit, qui nostram hanc opinionem impugnabit, asserens, quod si sectio venae est directo laborantis lateris pro reuulsione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, ut palam constat, cum ipsa à nobis non prohibeatur, etiam existente in toto corpore plenitudine, ac valenter fluentibus succis affectam partem, praecedente tamen oppositi cubiti, aut eiusdem lateris circa talum sanguinis missione; cur pari ratione etiam à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venae sectione, pro eadem duntaxat reuulsione perficienda ipsa non incidenda erit? Cui responsum volo, quod licet per sectionem venae in cubito est directo laborantis lateris interdum reuulsio tantum perficiatur, ut prius dictum est, tamen si tempore quo fluxio valenter irruit, seu corpus multis humoribus refertum sit, ut saepe contingit, pro reuulsione duntaxat ea incidatur, maius affert aegrotanti incommodum, quam commodum: nam inanitis per venae sectionem venis brachij eiusdem lateris, cum viciniore sint affectae parti, quam reliqu

Cap. 2.

ca. 6.

Quorundam Galenicorum hallucinatio. Loco citato.

Cap. 12.

Dubium.

Responso.

reliquæ, quæ in opposito brachio, aut eiusdem lateris crure existunt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus consecutione ad vacuum ipsi attrahentibus: Nec quicquam valet, si dixeris eas potius à parte phlegmone obsessa trahere, quam reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici possent, illud tantum satis esse puto, quod apud Galenum legitur 3. de natur. facult. quod in successione ad id quod vacuatur, quod leuissimum, tenuissimumque, prius ei quod vacuatur succedit, quam id quod grauius est; & crassius. Atqui crassior est qui in parte phlegmone obsessa sanguis continetur, inibique fortiter constrictus, nec leuiter in eiusdem spaciis inanibus impactus, ac ex vasibus ad eadem effusus, & proinde ægrius, quam à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod si velis saltem à naturali facultate vasorum eum sanguinem trahi, quid stultius, cum id quod familiare est, & non alienum (velut sanguis, qui in inflammata parte consistit) ab attractrice facultate promptius trahatur. Potius itaque attrahit venæ sectio hæc ad inflammatam partem quam reuellit, si in principio nulla facta à iam dictis remotionibus partibus venæ sectione adhibeatur; & propterea magnopere vitanda erit, nisi pro reuulsione simul, ac euacuatione adhibeatur; aut pro reuulsione duntaxat: vbi corpus totum plenum non fuerit, seu post primos morbi dies, cum fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ supra diximus, liquet: tunc etenim nec fluxio irritabitur, & promptius sanguis in affecta phlegmone parte contentus, per eadem vasa, per quæ erat effusus, remeabit, si eum quoque euacuare tentabis cum reuulsione. per iteratam venæ sectionem, modo nullum eorum quæ diximus, eum euacuari prohibeat. Verum vbi corpus totum vitiosis quoque scateat succis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potissimum thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ sectionem adhuc conquieuerit, à venæ sectione, alius nedom clysteriis, verum etiam purgantibus medicamentis subducenda erit, ex Tralliani sententia cap. 1. lib. 6. modo vites valeant: nam si imbecilliores fuerint, nedum leuibus clysteriis, verum etiam acribus vtendum, Paulo auctore. Et si paulò ante cum Galeno medicamentis purgantibus nulla præcedente venæ sectione quodammodo propter traditas causas, vitauimus: nam tutius esse fatemur semper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ sectione primò vt, non negauimus tamen post venæ sectionem, interdum purgans medicamentum posse conferre, cum scilicet adsint ea, quæ modo diximus. Verum ea eligenda sunt, ex quibus prænarata à Galeno pericula non impendant: & non ea pharmaca quæ fortiter soluunt, de quibus Aetius lib. 8. cap. 68. sic scriptum reliquit, Alius autem assidue subducatur, in maximis præsertim doloribus, sed tamen cauendum ne fortiora solutiua exhibeantur. Hæc inquam purgantia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, vsui erant, quæ cane peius & angue fugienda sunt pro cura morbi lateralis, propter causas superius assignatas. Verum eis potissimum vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tussim repurgationi opitulantur, aut saltem non aduersentur. Ea sunt hoc nostro æuò, cassia fistula, manna, saccharum violaceum, aut syrupus ex pluribus infusionibus violarum. Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis succi admiscere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum: quantitas autem istorum lenientium iam dictorum ratione, exigua sit, oportet. Nec Galenus illud negasse videtur, quamuis ante venæ sectionem cum prædicta non concurrant, purgans medicamentum vitauerit: simul etenim cum Hippocrate 4. de ratione victus in morb. acut. venam primò secandam esse, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & non è contrario decretum reliquit, idque securè, & medioeriter porrigendum inquit Hipp. vbi utroque indigeant auxilio. Redundante itaque bile, ex cassia fistula 3. j. & ß. & diapruni lenitiui 3. ß. bolus confici poterit: post cuius assumptionem 3. ij. vel 3. ij. & ß. mannae dissolutæ in infra scripto decocto tribue

cap. 14

Purgatio.

Text. 21.

tribue poteris, quod recipit hordei mundi 3. ij. florum borraginis, & violarum, singulorum 3. ij. radices glycyrrhizæ 3. j. vuarum passerum mundatarum 3. iij. adiant 3. j. & ß. iuiubarum, num. 4. bulliant secundum artem in aqua fontana: deinde 3. ij. vel iij. eiusdem decocti assume, in quibus iam dictam mannam dissoluas. Si autem æger (vt plerique solent) cassiam fistulam assumere abhorreat, cum eadem manna diapruni lenitiui 3. ß. ac rhabarbari optimi vigorati infusi in parte prædicti decocti, ac per lincum linteum transfusi 3. j. misceatur. At si pituitosus fuerit redundans, in vicem diapruni lenit. cum cassia fistula 3. ß. diacatholicon, & agar. trochif. 3. j. addas, sicque bolum conficias: aut si potionem potius assumere eligat, prædicto decocto ficus aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyssopi 3. ij. adicias: in cuius decocti quantitate, quæ satis sit, agarici trochif. 3. j. vel 3. iij. leuiter decoquantur in quo iure 3. j. & ß. cassia fistulæ, aut ij. mellis rosi dissoluantur, cum 3. ß. diacath. Pari ratione si atra bilis redundabit, decocto addendum erit senæ, & epithymi, vtriusque 3. ij. in quo demum dissoluas 3. j. & ß. aut ij. cassia fistulæ cum 3. ß. aut 3. vij. diacatho. aut loco cassia fistulæ, manna vtare, potissimum si eam abhorreant laborantes. Nec minus loco mannae, præsertim pauperibus: aut in locis vbi ea desit, saccharo violaceo, aut syrupo ex pluribus infus. viol. vti poteris: quemadmodum in robustioribus etiam corporibus, vice diapruni lenitiui, etiam laxatiua vtare, & vice diacath. confectione de dact. potissimum pituita redundante, id tamen perpetuò seruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robustis corporibus multa quantitas non tribuatur, semperque mixta sint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas 3. ij. non excedat. Interim autem medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excretionem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuersa tamen, prout diuersitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam si sanguis, aut bilis fuerit, violaceum syrupum, aut è cannis, seu vua passa, vel ex adianto tribuas, interdum verò iuiubinum simplicem: compositum verò, aut eum qui ex glycyrrhiza, seu hyssopo conficitur, seu etiam è marrubio exhibere poteris, si morbus lateralis ex crassioribus succis fuerit ortus. Quod si æger maluerit aquis permixtos potius absorbere eos, aquam borraginis, aut hordei, seu adiant permisceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta: Nonnulla item ecligmata hypoglottidasque in hunc vsum parari possunt, quæ studiosi iuuenes requirant, cap. tum de catarrh. tum de tussi. Sed quoniam Hippocrates præcipiebat à principio lateris dolores tentare calidis fortibus dissoluere, tempestiuum videtur, ad eos describendos deuenire: eos namque conscribere distulimus vsque in huic locum, ne interceptus fuisset sermo de venæ sectione ac purgatione adhibenda. Erit itaque (eodem Hippo. teste secundo de ratione victus in morbis acutis) inter omnia fomenta calida probatissimum (nam à frigidis nemo veretur abstinendum esse) id quod ex aqua calida in vtre, vel vesica, aut alio vasculo posita, sit: quamuis vtilis etiam sit, vt ipse inquit, & spongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expressæ applicatio: verum fomentum linteum vestiendum erit, propter eas quas ipse præcitato loco reddidit causas: hi siquidem humidi potus inflammationibus quæ à bilioso succo factæ sunt, opitulantur, ex Gal. sententia eodè 2. lib. de rat. vict. in morb. acut. velut sicci iis, quæ à tenui, aquosoque sanguine exorta sunt, cum perpetuò contraria contrariorum sint remedia. Loco autem prædicti foci in eundè vsum parari possent, si prius in aqua radicem, & folia althææ, flores chamæmeli, scenum græcum, fertulâ campanam, ac semen lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum foci applices: ex eisdè quoque sacelli parari possent, qui etiã calidi, veluti foci, extrinsecus adhibeantur. Si verò ab aquoso, tenuiq; sanguine exorta fuerit inflammatio, tertio focium genere ab Hippo. conscripto vtare. Est autem fomentum ipsum siccum ex sale, miliòque frictis, torrefactis, atque in sacculis conclusis paratum: beneuolum siquidem, leue, atque iucundum est

Fotus.
2. de rat. vict.
Eius; tex. 1.
Tex. 2.Eodem lib.
tex. 4.Si inflammatio
causa
sit biliosa
sanguis.
Comento. 2.Si aquosus
sanguis.

ad spinam: ibi enim & membrana ipsam ambientes suspenduntur. Vehementi autem dolore pulmo nunquam cruciatur, verum propter iam dictas membranas, & grauitatis sensum, & aliquando extensionem quandam, vel ad pectus, vel ad spinam percipere potest, vbi iam diximus ex Galeni sententia, de locis affectis, praeterea acuta quoque febris incidit pulmoni inflammato, si in tolerabile fuerit incendium, vt Galenus inquit eodem 4. de locis affectis, angustia vero grauitatisque sensus minor, erysipelas ipsum vexare consentaneum est. Quibus sic definitis, si erysipelas phlegmonodes, aut phlegmone erysipelatos desit, haud difficile deprehendetur. Si vero intertussum sputum expuant, id veluti in pleuritide, modo hoc, aliis, alio colore infectum videbitur, pro ratione diuersi humoris inflammationem excitantis. Proprium item in peripneumoniacis signum est, Galeno teste, de locis affectis, quod maxilla rubra appareat, pulsus vero magnus, languidus, mollisque atque inaequalis, & vndosus est, interim quoque diuorsus, & cum acure omnes febricitent, peripneumoniaci, non nihilque comatis habeant, vt rum horum excellat, maxime ratione crebritatis pulsus inuenitur: nam vbi ardentior febris fuerit, pulsus abundanter erit. Si vero comatosior sit, minus creber, vt patet libro de pulsuum aduersione, & quarto de causis pulsuum, quo loco studiosi requirant causas, propter quas praedictae pulsuum differentiae in peripneumoniacis fiant. Nonnulla quoque alia symptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactantia, lingua flaua, licet temporis progressu nigrescat, Hippocrate libro tertio de morbis, & libro de diebus iudicantibus, interdum etiam delirium, oculi intumescunt, vt inquit Paulus, nasus in summa fit fissus, & vena temporum elidantur, vt Aetio visum est, ac prostratus est appetitus. Simili autem via ex quo humore ortum duxerit, indagabis, quam de pleuritide docuimus: nam licet saepe penitens ex pituitosiori sanguine gignatur, ex aliis quoque humoribus fieri poterit, vt prius dictum est, idque potissimum percipies, si cum expuant, quicquam ex eiusdem sputi colore diuerso: namque si rubrum fuerit, sanguinem si flauum, aut rufum, seu pallidum, biliosum sanguinem, si spumosum, & candidum, pituitosum, si vero nigrum, aut liuidum apparuerit, melancholicum sanguinem inflammationis causam esse significabit, quemadmodum secundo de locis affectis, & secundo prognosticorum a Galeno scriptum reperitur. At si nihil expuant, ex aliis id coniectari licebit, ex maiori scilicet, vel minori calore, seu incendio, quod in thorace percipitur, ex maiori, minoriue angustia, respirationis difficultate, ac grauitatis sensu, temperamento, aetate, habitaque diuerso, regione, aeris constitutione, anni quoque tempore, ac praecedente victus ratione. Verum ex quo quis redundante fiat succo pulmonis inflammatio, ea affectus origo est. Id vero genus morbi (vt inquit Celsus) plus periculi, quam doloris habet. Iudicatur (Hippocrate auctore secundo, & tertio libere morbis, ac lib. affect.) breuissimus quidem in diebus septem, aut quatuordecim: longissimus vero in duobus de viginti; pauci autem hunc morbum effugiunt: verum postquam vigesimum diem transgressus fuerit, non amplius moritur: sed pus spuit, pectus dolet, & tussis: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore suppurati, si non in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgatus. At si creatio flaua non multo permixta sanguine inter initia excernatur, salutaris admodum pulmonis inflammatio est, si septimo die, pigriusve, minus cura est, eodem Hippocrate auctore secundo prognosticorum. Quae vero peripneumonia cum virtutis imbecillitate sit, perniciose est, Galeno teste tertio prorrheticorum, & decimo metho, meden. namque vna salus tum pleuriticis (vt ipse refert) tum peripneumoniacis, adde etiam & synanchicis: ipsum virium robur: Harum etenim partium inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modo iis qui tam imbecillis sunt viribus, sed etiam iis qui valentiores ipsis sunt, mortifera esse solent, si vero quid pertusum efferatur in peripneumonia spumosum, ac biliosum est, & aliquando eruentum, & floridum vehementer, vt Aetio placuit,

Cap. 8. Curatio ca. 8.

Cap. 3.

Li. de puls. ad 7. c. 11. 4. de causis puls. cap. 12. 3. de morb. v. 1. m. 2. diu. 2. de diebus iudicantibus in fine. Paul. lib. 3. cap. 30.

Causa. Aet. lib. 8. cap. 66.

Signa causae.

2. de loc. aff. cap. 9.

2. prognost. com. 4. 7.

Lib. 8. ca. 7.

Prognostica.

2. de morbis in med. 3. de morb. loco citato.

De affect. in principio.

Tex. 50.

Comper. 4. 10. meth. c. 5.

placuit, quod etiam pessimae significationis existit: & si mortale quidem malum fuerit, vigiliae amplius aderunt, aut somni breues, stuporem ac delirium inducentes, & imaginatione mentem vicissim perturbante, non sentiunt valde praesentia mala: extremitates frigidae, vngues liuidi incuruantur; quarta, aut ad summum septima die hi moriuntur. Verum si ad salutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aetius) sanguinis eruptio ex naribus abundanter sequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus biliosis, & spumosis humoribus: aliquando autem inflammatione in pus commutata, per ventrem, aut vrinam pus excernitur, statimque ab omni molestia liberantur: at si in pulmonem irruerit acruatum, aut suffocat, aut cum grauibus accessionibus in tabem permutatur. A pulmonis autem inflammatione phrenitis, malum est, vt inquit Hippocrates aphor. 12. libri septimi, & in coacis praenotionibus legitur, quod peripneumoniae ex pleuritide transmutatae securiores sunt his quae ab initio fiunt, licet si superuerint, sint malae, vt patet 11. aphor. eiusdem libri septimi. Quantum vero ad victus rationem attinet, pro eius curatione, eadem ferè, quae pleuriticis instituta fuit, vtantur, nisi quod magis extenuatoria opus habent: Dicebat etenim Aetius, cibis sit extenuatorius: verum quod ad ipsum attinet cibum (vt testatur Celsus) neque salis opus erit, neque acris, neque amaris, neque aluum adstringentibus, sed paulo leuioribus. Quare primis diebus danda erit forbitio ptisanarum, aut etiam ipsa ptisana cum melle: rectè quoque sumeretur, & recens butyrum (vt Paulus inquit) vel ipsum etiam cum ptisana, cum aqua iterum recens adeps coqui potest, ex Celsi auctoritate; ea vero sit gallinarum, aut anserum. Nam primis diebus forbitiones dulciores esse oportet, iuxta Hippocrate sententiam libro tertio de morbis, sic enim (vt ipse inquit) id quod confedit, ac compactum est, potissimum elueris, ac commoueris: quarta autem die, & quinta, & sexta non amplius dulces, sed pingues, nam ad sputum iterum excreandum conducunt. Poteris insuper in ptisana decoquere (iuxta Aetij sententiam) parum hyssopi, aut origani, potissimum vbi a frigidioribus succis inflammatio fuerit orta: & post quartum, quintum, aut sextum diem, cum pinguis admittat Hippo. praedicta ptisanam cum pullorum, aut gallinarum iure pingui para rem: vel macerato in iam dicto iure pane, in quo parum etiam, aut hyssopi, aut origani fuisset decoctum vtare; tribuendaque sunt forbilia oua, vt refert Celsus; panis ex aqua multa, & nuclei pinei ex melle, aut (si libeat) etiam ex saccharo. Potus autem quod ad quantitatem attinet, sit exiguus: humiditas enim noxia pulmoni existit, vt Aetius inquit: quare primis diebus vinum dare conuenit dulce, album, aquosum, paulatim frequenter bibendum, vt Hippocrati visum est, libro secundo de morbis, eoque praesertim vtendum, vbi inflammatio ex frigidiori sanguine ortum habeat, ac laborantes admodum elegantes, delitiosaque fuerint: reliquis vero pro potu aqua hordei (praecipue non decorticati) tribuenda erit, vel aqua, in qua glycyrrhizae radix fuerit decocta, aut vna passa vinaceis detractis, vel aqua multa, in qua etiam parum hyssopi decoctum sit: propinari item poterit pro potu ficuum cum pauco hyssopo decoctum, ex Pauli sententia. At virtutis tuendae gratia (vt ipse inquit) crebrius potui assumetur aqua multa per se, aut cum nucleis pineis. Reliqua quae ad victus rationem attinent, praecedenti capite studiosi requirant. Oportet autem (si satis validae vires sunt,) sanguinem mittere, ex Celsi sententia: quam etiam confirmat Aetius cum dixit, Itaque (si nihil obstiterit) statim vena secunda erit in cubito, ex quaunque causa, ac quouis modo genita sit peripneumonia: quamuis Paulus velit in iis, qui ex aliis morbis in hunc decidunt, sanguinis destractionem vitandam esse, maxime si diu hoc in statu fuerint: vel si per initia sanguinem miserint. Sin autem peripneumonia statim ab initio inualerit (vt ipse fatetur) sanguinem mittere, si vires id permittant, ex vsu est. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aetij, ac Celsi sententiae: quamuis nedum non pugnant verba eius praedictorum sententiae, sed ipsam

Loco citato.

Paulo post medium.

curatio.

Loco citato.

Loco citato.

Vena sectio.

confirmant: non enim propterea quod morbus diuturnus fuerit, vel quod per initia sanguis missus fuerit, his qui ex aliis morbis in hunc decidunt, proprie sanguinem mittere prohibet Paulus, sed quod vires consonum sit hoc auxiliū eisdem prohibere utpote imbecilliores existentes: quo casu nec Celsus, nec Aetius venæ sectionem admitterent: nanque Celsus dicebat, si satis validæ vires sunt: & Aëtius, si nihil obstiterit. Secare itaque venam oportet statim circa initia, in quavis peripneumonia, si validæ vires fuerint, ac nihil aliud obtiterit: & in cubito internam, ac ex utroque brachio sanguis extrahendus, si sustinerint vires, primū quidem modicus, & non usque ad animi defectionē; ut videlicet adferuetur ad repetendam detractionem, ex Aetij sententia. At si quid venæ sectionem prohibuerit, cucurbitulas thoraci admouere oportet, ac lateribus defigere, quibus tantū elicitur sanguinis, quantum vires ferunt, ut Paulus refert; vel acri clystere aluum subluere oportet. At si neque iis morbus cedat, præsertim in primis quatuor, aut quinque diebus, purgante medicamento aluum subducere licebit, & hoc paulo ampliùs, quod & febres obtusiores sint, & dolores leuiore, quemadmodum Hippoc. scriptum reliquit lib. 3. de morbis. Eligantur autem ea, quæ leniendo purgant: cuius generis sunt nostris temporibus, manna, cassia fistula, ac antidotus diacatholicon, seu diaprimum non laxatiuum, quorum decentem quantitatem assumens cum aliquo ex decoctis præcedenti cap. de pleuritide descriptis dissoluas, ac potui donato, oportet autem infernam aluum (ut præcitat o loco inquit Hippo.) neque valde suppressam esse, ut febres non sint acutæ, neque valde egerere, quo salua sursum educi possit, & æger viribus valeat. Conferat itaque peripneumoniacis purgatio, iuxta Hippo. sententiam, præsertim si prædicto modo ea vitare, ac modò dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferunt diutissimæ frictions, si bis quotidie fiant in scapulis: proximè ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, ut testatur Celsus. Interim verò, ut promptè ac celerrimè pulmo expurgetur, eurandum erit: in quem usum conferunt syrapi ex adianto, glycyrrhiza, vua passa: aut, si crebro assumantur pariter nonnulla eeligmata, aut hipoglottides, seu bechicæ pilulæ tribui possunt: quæ omnia ea de catarrho, ac de tussi requiras: & post vniuersales euacuationes, potiones quasdam dare conuenit: inter quas à Celso, & Paulo hysopi decoctum, cui ficus arida sit incocta, præstat; aut aqua mulsa, in qua vel hysopum, vel ruta decocta sit, aut iris sicca trita instar duum cochlearium aquæ mulsæ inspergenda, vel ipsamet mulsa, in qua iris sit cocta, præbeat. Quibus etiā pro ratione redundantis succi adicere poteris hordeum, vnam passam, adiantum, glycyrrhizæ radicem, iuiubas, marrubium, aut origanum, seu helenij radicem: valentioribus nanque hic morbus medicamentis indiget, maiorique extenuandi facultate præditis, quàm pleuritis. Cæterum ab extra profunt aduersus dolores imposita calida fomenta, quæ digerendi vim habeant, ac discutiendi, quorum mentio præcedenti cap. facta est: post quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium, & amararum, aut anethino, seu chamæmelino, irino, aut rutaceo; addâque si libeat prædictis oleis gallinarum, seu anserum pinguedinem, ac butyrum insulsum, vel cespum liquidam. Quod si mauis, ceratum conficias ex butyri recentis, adipis anseris, vtriusque 3. j. olei rutacei, ac vtriusque amygdalæ ana 3. β. pulueris iridis, & hysopi siccæ, singulorum 3. ij. cespum liquidæ 3. iij. ceræ, quod satis sit, fiat ceratū. Cataplasma item paratur hoc modo. Recipe radicem, & foliorum althææ, & maluarum ana manip. β. contundantur, & adde cremoris feminis lini, althææ, & scæni-græci ana 3. ij. iridis, & hysopi, quæ tenuissimè sint trita, singulorum 3. j. butyri, & cespum liquidæ ana 3. j. & β. olei chamæmelini, & rutacei ana 3. j. cum aqua mulsa, aut cum resina terebinthina cataplasma conficiatur: quo tum pectus, tum latera contegan-tur: optimum etiam erit eidem cataplasmati inspergere feminis lini, ac scæni-græci tenuissimum pollinem. Aetius verò, ac Paulus valde commendant medicam

Cucurbitu-
la.

Purgatio.

Loco citato

dicamentum compositum ex cera, resina terebinthina, medullâ ceruina, butyro, cespum liquidam, iride sicca tenuissimè trita, & etiam nardino vnguento, ut inquit Paulus: sint autem horum partes æquales, ut ait Aëtius.

De empyemate seu suppuratione.

Capitulum III.

ORBVS qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis suppuratio, seu purulencia dicitur: & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπύημα καὶ ἰκτὴρ Græcè, Latine verò suppurati, & purulenti appellantur, non vno duntaxat modo in Hippo. & Galeni doctrina intelligi consuevit. Nanque interdum omnem transmutationem quæ fit ad pus, in quacunque parte fiat, per suppurationem intelligunt, ut patet apho. 8. 5. & 45. septimi libri, & lib. prognostic. præsertim primo, & secundo; interim verò solos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuersum pus contentum habent, priùs tamen prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: ut dicatur suppuratio hoc modo transmutatio, seu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, ut liquet, tum commento citati aphorismi octauo, quinti libri, tum etiam secundo prognosticorum. Tertio modo per suppurationem proprie, ac præcipue intelligunt, non siquidem conuersionem inflammationis lateris, seu pulmonis ad pus, sed collectionem, seu effusionem puris in spacio thoracis, atque pulmonis intermedio, post prædictæ suppurationis disruptionem. Sic quoque præcipue suppuratos præcipue nominant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus est, ut commento aphorif. 45. 6. & 27. & 8. & 15. quinti libri patet, ac etiam 2. prognosticorum. Cum itaque hisce tribus modis suppuratio, seu purulencia in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi possit, de ea quæ primo modo sumitur, nequaquam pertractare proposuimus, cum de thoracis, ac pulmonis affectibus, & non de his qui indifferenter in singulis corporis partibus prouenire possunt, hæc verba facimus. Et cū magna ex parte, ac præcipue suppuratos nominent Hippocrates & Galenus eos, qui pus habent in spacio inter thoracem, atque pulmonem, ut præcitat is locis liquet, propterea de hac suppuratione potissimum pertractare intendimus: quamuis afinitate sermonis nonnulla quoque dicemus de conuersione, seu transmutatione inflammationis lateris, seu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflammatione affecta vniuersum continetur; & si hic affectus non præcipue suppuratio, aut purulencia dici possit, ut dictum est. Afficitur verò perpetuò in verè purulentis thorax, præsertim secundum eius cavitatem, hoc est, in intermediam regionem quæ inter thoracem atque pulmonem est: quapropter angustiam sentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: acciditque eis anhelitus difficultas ac tussis, & in imo thoracis grauitas quædam sentitur. Verum si nondum pus in idem spaciū effusum sit, sed vniuersum constiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut subcingentem membranam affectam esse dignoscet, ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quæ haudquaquam adhibitis subsidiis discussæ fuerunt. Præter hæc, si in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra scilicet, & sinistra pus colligitur, in vtri- e incidens veluti quoddam onus persentiscit æger, & aquæ calidiores ambæ partes sentiuntur, neque ægrius, aut promptius in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò suppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoque parte thoracis, dextra scilicet, aut sinistra potius quàm in vtraque pus collectum erit, neque in dextra parte existens, in sinistram, neque è contrario in sinistra, trāsmeari in dextram potest. Cæterum pars affecta cognoscitur, quia calidior est, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, seu grauitatem sentiet æger: & eo in incoluente latens cubante, veluti onus desuper aliquod illi pēdere videtur,

Quot modis
dicatur sup-
puratio.
Vide 1. pro-
gnost. cō. 40.
& 2. prognost.
cō. 60.
2. prognost.
cō. 10.

De qua sup-
puratio-
tractabitur.
2. prognost.
Loco citato.

Pars affe-
cta.

Tex. & com men. 59. Suppuratio proprie dicta quid sit. De differet. morb. c. 8. Quis affectus præter naturam est. 14. metho. cap. 12. Lib. de diff. morb. ca. 8. Signa inflammationis cum abscessum vertitur.

vt apud Hippocrat. atque Gale. legitur secundo prognost. Suppuratio itaque præcipue dicta, quæ nihil aliud est, quàm collectio puris inter thoracem, & pulmonem, vt prius diximus, morbus est in numero toto genere præter naturam, ac in excessu, vt lib. de different. morb. patet. At ea suppuratio, quæ transmutatio est, seu conuersio inflammationis lateris, aut pulmonis ad pus, cum eodem tempore fiat abscessus dictarum partium, morbus possit dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abscessuum, ex Galeni sententia 14. metho. meden. Vtraque tamen morborum genera in numero scilicet, & magnitudine, sub vno prædicamentorum genere continentur, vt pote sub quantitate, velut patet eodem libro de different. morbor. Verùm vt clarior fiat prædictarum supurationum dignotio, eas separatim distinguere voluimus, ac pro earum distincta notitia, primò indicia trademus ipsius supurationis, quam abscessum nuncupauimus, secundò disruptionis ipsius abscessus, & tertio effusionis, seu collectionis puris inter thoracem, atque pulmonem, quæ proprie, ac præcipue suppuratio dicitur. Dignosces autem inflammationis transmutationem ad pus, cum adhibitis opportunis subsidiis, ac proba instituta victus ratione in præcedenti inflammatione dolor non desinat, adhuc rigor laborantem apprehendit propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quodquidem adiuncta corpora erodit, talémque rigorem febris comitabitur vehementior admodum, quàm ea, quæ præcesserat: euenietque ægrotis ponderis cuiusdam (in loco quo dolore afficiebantur) sensus, Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehementius affligente, quàm anterior, supurationis initium percipitur, vt liquet apud Hip. & Gale. 2. prognost. & apud Alexandrum cap. de purulentis: nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto, ex eiusdem Hip. sententia aphor. 47. libri 2. aderitque grauitas pectoris, tussis valida, & sicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen instante tempore disruptionis ipsius, vehementius cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in sermone proprietate conturbantur, offendunturque spiritu, adeò vt difficilius, quàm antea spirent, ex eiusdem Pauli testimonio. Rupto autem abscessu, ac effuso pure inter thoracem, ac pulmonem, vehementes febres quiescunt, & magna ex parte dolor quoque, licet indefinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autem sensus remanet intus in profundo thoracis: simulque transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinacionis permutaciones, & maximè cum ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sanè multitudine puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpe sensibiliter in reclinacionibus ipsorum auditur, prout legitur apud Galenum libro 4. de locis affectis, & apud Aëtium libro 8. cap. 65. totusque thorax iisdem attollitur; etsi neque calidus sit ipsorum spiritus, neque etiam ex sufflando emittatur, nisi adurens fortasse febris accesserit, vt idem testatur Galenus, potissimum vbi magna puris quantitas collecta sit. Educitur quoque eiusdem pus nunc purum, nunc feculentum, vt inquit Paulus: ex pulsu item poteris diuersa supurationis tempora interstinguere: nam initio supurationis statim suppurati pulsus habebunt, qualem habere solent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium est supurationum: erit itaque pulsus durior, quàm antea, & vibratus magis, sed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam erit inæqualis, & inordinatus; verùm omnibus erit hecticus: quoniam perpetuò est illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cum pus propè maturum sit, æqualior sit pulsus, cum verò eruptio fiat, languidior, latior, tardior, & rarior pulsus redditur, vt libro de pulsi. ad Tyro. & 4. de causis puls. scriptum est. Hippocrates verò eodem 2. libro prognost. omnes purulentos dignosce his indicibus fatetur, nam principio febris non dimittet, sed interdum tenuior, notu verò vehementior est. Copia sudoris elicitur, ac tussendi cupiditas adest: quam

Lib. de pulsi. ad Tyro. c. 11. 4. de causis puls. cap. 9. 2. prognost. tex. 60.

quamuis nec quicquam commendatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti verò potissimum summi calefcunt, atque in pedibus tumores consistunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt: ac pustulæ circa corpus erumpunt: quorum omnium Galenus eodem loco causam reddit. At quoniam suppuratio non ex vna duntaxat causa oriri potest, eas propterea inuestigare conabimur: interim nanque ex inflammatione in pus versa, & demum disrupta, siue subcingentis, aut alterius thoracis membranæ, siue pulmonis fieri poterit: velut ex iam dictis liquet, ac etiam Paulus, & Aëtius testantur. Quandoque verò propter sanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoque cum ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, si non in septem diebus pereant, sed eos effugerint, suppuratio fit, que madmodum aphorismo decimo libri quinti, ab Hippocrate & Galeno scriptum est. Quæcunque verò prædictarum causarum supurationem excitauerit, haud ægrè dignosci poterit, ex propriis eorundem affectuum signis, vt si pleuritis, aut peripneumonia, aut sanguinis eruptio, seu angina præcesserit. Ex cõfluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus asserit) ortum ducit quandoque suppuratio, seu (vt inquit Aëtius) ex seroso, aut pituitoso humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapso, isthucque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, simul atque Galeno aphorif. 38. septimi libri, cum dixit Hippocrates, Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies: & libro primo de morbis, ab eodem Hippocrate, dum asseruit suppuratos interim fieri, cum pituita de capite copiosa, & aceruatim in superiore ventrem fluxerit, putrescit, & in pus vertitur: Nec minus & huius causæ notitiam habebis, si præcedentem destillationem considerabis, ac eiusdem signa pernotabis. Verùm qui fiat, vt ex destillatione, seu ex delapsu pituitosi præsertim, & serosi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio gignatur, non ab re dubitabit quisquam, cum suppuratio (vt superius definitum est) aut mutatio sit inflammationis ad pus, aut effusio quædam, seu collectio puris inter thoracem, & pulmonem: quod verò pus generationem habeat, aut vbi contusa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem produxit, apud Galenum legitur quinto de simplic. med. facult. insuper (vt idemmet Galenus testatur primo de different. febr.) pus generationem habet per inflammationes, & phymatosos tumores omnes, superante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vasa putrescentibus, id quod subidet in vrina, proportionem puri correspondet. Qua de re quocunque modo supuratione sumpta, cum semper pus contineat, siue collectum in parte prius inflammata, siue effusum inter pulmonem, & thoracem, oriri nequaquam poterit propter confluxum humorum à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aëtius asserunt, seu ex destillatione, vt inquit Hippocrates, & Galenus præcitato aphorismo 38. septimi libri, cum necessum sit ipsum fieri, aut ex carne contusa (id quod in supuratione iam dicta minimè contingit) vel ex præcedenti phlegmone non discussa, seu tuberculo, ad pus transmutatis: non igitur generari poterit ex destillatione, seu delapsu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio. Verùm si quis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba sanè intelligere velit, ipsos proculcè à calumnia liberabit: nam destillationes in ventrem superiorem intra viginti dies suppurari, hoc est, concoqui, superari, & euinci, ac similes puri reddi, & non verè in pus verti docuit Hippocrates, id quod Galenus disertissimè declarauit, commento aphorif. 30. eiusdem septimi libri, cum dicebat, loquens de his, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifestæ. Verùm hi neque spumosa per sedem excernunt, neque cum tussis expuunt, & tamen sæpius manifestè quæ sunt in viscere, hoc est, pulmone asperæ arteriæ sunt eo oppletæ, quod defluxit à capite, quod iam concoctum est puri simile, sed spumosum minimè: concoctæ itaque destillationes

Causa supurationis.

1. de morbis, versus med. d. 1.

Dubium.

5. de simpl. med. facult. cap. 5. 1. de differ. febr. cap. 6.

Responsio.

in superiori ventre, hoc est, thorace, puri similes sunt, ut inquit Galenus, & non verè suppurantur. Quare ex eis similitudinariæ quædam, & non verè suppurationes interdum gignuntur, ex Galeni sententiâ: cum verum pus ex eisdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari possunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu à capite manante ad thoracis partes, phlegmonè prius generari posse, & ex ea suppurationem per eisdem phlegmones transmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, sed mediata causa suppurationis destillatio, si hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod verò Aëtius suppuratos non verè fieri ex seroso, aut pituitoso humore in vacuum thoracis delapsio, isthucque putrefacto intellexerit, sed æquiuocè, ac similitudinariè ex eiusdem verbis liquet, cum dixit, Nouimus autem quosdam citra febrem suppuratos, ex iam dicta causa, &c. Paulò enim supra retulerat suppuratos indefinenter febricitare febre hectica. Qua de re sibi ipsi pugnaret, si post pauca verba eosdem citra febrem nouisse asseruisset; nisi per eos citra febrem suppuratos non verè suppuratos intellexisset; vel dicas fieri suppuratos, si pituita ex capite destillet ad pulmonem, ex qua temporis progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhærente, ac putrescete, ut visum fuit Hippocrati libro de morb. primo, & si tabidi potius, quam suppurati hi nuncupari possint. Verùm de causis suppurationis satis sit hæc dixisse: sed ad eiusdem prognostica deueniamus, asserentes quòd suppuratorum hi potissimum supersunt (ut inquit Hippocrates secundo prognostic. quos febris eodem dimiserit die post eruptionem, ac cibum citius appetunt, & siti liberati sunt, & venter exigua, ac consistentia deijcit, & pus album, leue, concolorque est, ac vacans, pituita, & absque labore, ac valida tussi expurgatur. Itaque optimè quidem sic, ac celerimè iudicantur, si minus, quibus ad hæc proximè accedunt: moriuntur verò ij, quos febris non deserit, aut cum videatur deserere, denuò recalescens innotescit; & sitiunt, nec cibum appetunt, aluus humida est, pus viride, liuidumque spuunt, vel pituitosum, spumosumque; pereunt ergo, si hæc omnia adsint. At horum quibus alia adueniunt, alia non, ij partim intereunt, partim in multo tempore incolumes euadunt: verùm ex iudiciis omnibus, quæ in iis existunt, de cæteris quoque vniuersis coniectandum. De iis verò suppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiunt, eodem secundo prognosticorum, Hippocrates sic scriprum reliquit, Quòd si maiores natu fuerint, potius intereunt; per alias verò suppurationes, minores natu potius moriuntur. Etenim (ut inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia, quia propter excreationem sanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quam maiores seruantur. In cæteris verò suppurationibus, minores natu antea moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dum suppurationes fiunt, illis accidunt: quòd fit, ut propter magnitudinem febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali suppurantur, talem protulit sententiã aphor. 15. lib. 5. quòd si in quadraginta diebus purgantur à die, à qua fit eruptio, liberantur, si verò non, ad tabem transeunt. Conuersa autem inflammatione lateris, aut pulmonis in suppurationem, rumpitur nonnunquam sursum versus, quando etiam periculosior est, Aëtio, & Paulo testibus: aliquando verò deorsum. Verùm si sursum erumpitur, si non quàm citissimè pus per spiritum reiciatur, tabidi fiunt, ut inquit Aëtius; & (ut Paulus asserit) illud idè confirmans, nisi eisdem summa adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accersit, pulmonem exulceratione contrahente. Quæ verò suppurationes inferius tendunt, ac rumpuntur, non ad eò periculosiores existunt, cum in aluum, & intestina, aut in vesicam transfundantur per vasa quædam transmissione ad ea membra facta; quem puris expurgationis modum, pulmonis, aut thoracis vomica disrupta, disertissimè Gale. sexto de locis affectis, & commento aphor. 30. libri septimi, docuit; in his itaque locis illum studiosi requirant: ij verò suppurati, quibus propter magnam puris copiam inter thoracem,

Loco citato.

Prognostic. 64.

2. prognost. text. 63.

Text. 69.

Cap. 3.

cem, & pulmonem collectam torus thorax in respiracione attollitur; celerimè suffocantur, ex Galeni testimonio quarto de locis affect. tum ob affectum ipsum, ut ipse refert, tum quod vires omnibus suppuratis defessæ, siquidem propter pugnam ex necessitate imbecilliores redduntur. Verùm quinto de locis affectis, de suppuratis aduersus Erasistratum sic dicebat, quòd velut non paucos perire, ita & alios complures seruari viderat: quorum siquis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum sex; aut octo heminas, interim quindecim, atque interdum plures totam summam æquare inueniet. Quis autem sit suppuratorum per expuitiones purgationis modus, habetur à Galeno eodem quinto de locis affect. nanque expirationis tempore vniuerso thorace vehementer constricto per validam tussim (sine qua fieri nequit) pus, quod inter ipsum & pulmonem continetur comprimendo cogit, atque ad pulmonem ipsum impellit concedente pulmonis membrana eiusdem puris, ac similiter cuiusvis alterius excrementi penetrationem: etenim thorax vehementer admodum hoc tempore pulmonem omni ex parte comprimit; & demum, cum & maiores sint in earum extremitate asperæ arteriæ partes, quam venæ, & arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita concidunt, neque omnifariam concludantur, propterea quòd cartilagineæ sint, in asperas ipsius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui autem suppuratione laborant aërem inhabitent siccum, in calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter custodiendi sunt, à motu, seu exercitio cauentes: somno quoque temperato vtantur, & si rupturæ tempus instauerit, super sanum latus decumbat, Paulo auctore: singulis diebus alui excrementa excernant, si non sponte, saltem clysteribus, præsertim lenibus: nanque exonerata natura ab eiusmodi excrementis, promptius suppurationi vacabit, ipsam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodicæ animi affectiones vitandæ erunt, præsertim metus, & mœstitia: nutriendi verò sunt ex pituita succo, & aqua mulla, ut inquit Aëtius: nam mulla quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teste: quauis nec ipsa vniuersim, sed paulatim exhiberi debeat: nam omnis potus modicus esse debet, in iis qui alicubi abscessum habent, ut Galenus testatur septimo de compositione medic. secundum loc. Verùm (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipsarum habenda est: & propterea cibis boni succi, & concoctu facilibus uti debent, pituita cremorem parantes; aut ipsammet totam pituitam decoquentes in gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, phasianorum, aut perdicum, seu columbarum iure: quorum etiam carnes edat, veluti etiam & turdos, aliasque aues montanas, ac gallorum testes. Et quia iura (ut inquit Alexander) vlcera magis detergant, ventremque humidiores efficiunt, propterea modo dictarum carniū iure vtantur, thymo, hysopo, ore oselino, aut sceniculo adiecto; brassica, aut asparago, vel malua, vbi biliosum corpus fuerit, aut salsum quid expuant, & febris valida. Interim verò uti poterunt pistaciis, amygdalis, vua passa, ac nucleis pineis, verùm non copiosius ex eis assumant, & si abstergere possint: nam ægrè concoquantur, & propter oleosam ipsorum partem alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, ut apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò (ut diximus) sit aqua mulla, aut iura hordei, vel vinum tenuis substantiæ, ut Galenus præcipit, eodem libro septimo de compos. med. secund. loc. sit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum, ad dulcedinem declinans) ut inquit Aëtius: poterit quoque & aqua probe cocta offerri, iuxta eiusdem sententiã: ab aceto autem, & omni alio vinoso genere, & ab aqua quoque frigida abstineant, ut ipse præcipit. Cum autem suppuratio fieri incipit, puris confectio, seu concoctio iuuanda erit, ut Paulus refert: nanque vnum ex naturalibus operibus, quod quidem concoctio quædam existit, est ea quæ in pus fit conuersio, ut apud Gal. legitur quinto de simpl. med. facult. & primo de differ. febr. Qua de re quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, tale esse debet, qualis

Cap. 7.

Cap. 3.

Loco citato.

Curatio.

Vetus ratio.

Cap. 6.

Cap. 6.

Medicamentum
torum ratio.
5. de simpli.
fac. ca. 5.
1. de differ.
febr. cap. 6.
Quæ medi-

Cap. 5. camentapuris generationi optulentiur.

Cap. 6.

Cap. 7.

Quaecompe tam pure genito.

In medio.

Quaecompe tam medicamenta suppuratiioni propriè dicta.

qualis est in naturis temperatis calor narius, modicè siquidem humectans, & exalfaciens, vt neq; excellat, neque inferius sit temperatura corporis ipsum immutantis, sed quoad fieri possit simillimum, quemadmodum eodem quinto libro de simplic. med. facult. liquet. itidem quod emplasticum sit oportet, quo tenaciter corporis poris; siue meatibus illitum inhæreat, vt ibidem patet. Primum itaque cum suppuratio fit, fomentis per spongas natura adiuuanda erit, vt Paulus asserit: nec illud citra rationem fieri iussit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem conferunt, aptissima est perfusio aquæ temperatè calidæ, aut cui additum sit oleû, quod hydrelæon Græci vocant; & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiusdem Galeni decreta, præcitato libro quinto de simpl. med. facult. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modicè coctus cum hydrelæo confert: insuper & adeps suillus, vitulinus, gallinaceus, seu anserum, cum maluæ, seu althææ radice permistus: vel cataplasma fiat, præsertim tardatibus suppurationibus ex carycis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, columbino stercore, & modica resina terebinthina, ex Pauli, & Aëtij sententia. Ceratum quoque conficere poteris ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, vt Aëtius inquit, cui radicem maluæ, aut althææ, adipè ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, simulatque ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex conuulsis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phasianorum, aut strarinarum paratum, etiam cum ptisana permistum assumere ægri poterunt, præsertim vbi imbecilliores vires fuerint, cum non parum eis conducit pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abscessum rumpunt adhibenda erunt, velut est mulsæ sorbitio interposito tempore, & ptisana cremoris cum melle: & si valentiores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyssopi, & thymi cum melle: item salforum esum commendat, & catapotia ex hiera diacolocynthide, à quibus abstinere consulo, nisi valde robusta sint corpora, quibus hæc tribuantur: potius verò syrupum ex hyssopo, aut è marrubio crebrius ad hunc usum præberem. Conducit quoque non parum ad abscessus rupturam, super sanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis, & salis, ac pinguibus vtendum est, & vino austero, & cum sic habet rulsis inducenda. Ab extra verò vtile est (vt Aëtius inquit) cataplasma ex solo stercore caprino, præsertim vbi ruptura tardauerit. Verum rupto abscessu adiuuare oportet puris excreationem, quocumque repere cognoscatur, ex decreto eiusdem Aëtij. Nam si ad aluû proreptet, magis emollientia offerenda sunt: si ad vesicam serpat, ea quæ vrinam magis cient adhibenda: si verò per tulsim puris repurgatio fiat, nihil conuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quam ptisana optimo melle permista: itè dari poterit (vt Paulo visum est) hyssopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulsâ diluta; cui quoque sententiæ ad stipulatur Aëtius: item & radicis dulcis succus commanducatus confert: Et si pus, quod expuitur, fædi odoris, ac sordidum fuerit, scæni græci cremorè cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horum inopia, ficus quoque siccas modicas incoquere. Præstat etiam, si mellis paulum admisceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexander scriptum reliquit: per aliquod tamen tempus ante cibum potius ipsum dato: Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyssopum, thymum, aut iris contusa, seu pulegiû, seorsum assumpta, aut cum melle mixta: nam generosè (vt ipse inquit) repurgant: Idem quoque medicamentum commendat, quod recipit nucem pineam, quæ copiosam resinam peculiarem sibi circumdatam habeat, cum marrubio recenti decoctâ, deinde mellis modicum decocto misceto, & rursus hoc vsque ad melleam crassitiem incoquito, & vtrorsum quem etiam usum conducunt, mel rosaceum, syrupus ex adianto, è glycyrrhiza, de hyssopo & marrubio: Vtilis quoque ad puris repurgationem existit aliorum præcipuè coctorû comestio, robustis præsertim, vt Aëtius fatetur.

Interea

Interea ex hyssopi puluere, vel abrocham mixtis semipibus in decoctione pinguiam carycarum medicamentum paratur: Similiter etiam terebinthina mundam matura vnus cochlearis, ieiunio quam maxime, & vtriusque reparatis datur, ex Theodori Prisciani sententia libro secundo ad Firmoth. part. 2. cap. 10. Ceterum vnde cunctis puris excretio contingat, eodem Aëtio teste, ea quæ vrinam cient, cibis eorummodè admiscetur: quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libro quinto de simpl. med. facult. cum asseruit medicamenta vrinam cientia acriora esse, & valde exalfaciencia; quæ omnia aduersa sunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cum natura eorum sit, tum exalfactoria, exsiccatronaque; tum etiam secretoria, & coactoria. Quod verò coactum est atque exsiccatum, haud eriam facillè expuitur: proinde huiusmodi medicamenta, quæ expuitioni ex thorace puris opitulantiur, incidendi, atque extenuandi, & detegendi vim habeant oportet, sed non tamen insigniter calidam, ne videlicet vtilidè deficcet, veluti ea, quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic bisariam solui poterit, primo quòd Galenus acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cum non nulla alia eam ciere possint, quæ acriora non sunt) quæ insuper puris ex thorace expuitioni aduersa esse fatetur: cum simul cum caliditate valenter deficcet: & propterea ab eo peculiari ter hæc dicitur vretica, siue vrinam mouentia; non quia hæc solum vrinam moueant (quoniam & alia quoque medicamenta; quæ non adeò calida sunt, neque deficcant, vrinam prouocant) sed quia iam dicta medicamenta solas vrinam mouent, propterea peculiari ter vretica nuncupantur, à quibus abstinendum esse pro puris ex thorace expurgatione, eodem loco præcipit, & non ab his, quæ non adeò calida, & sicca, seu acria sunt, & ab Aëtio commendantur. At si quis velit, cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aëtio commendari, dicimus nos, quòd eisdem etiam, vt possimus, modo quo præcipit Aëtius, ea sollicitè cibis admiscentes, quæ si apte natura humidiora sint, vt pote ptisana, aut euipiam iuri exprenominatis: id quod neque Galenus ipse negauit, cum præcitato libro quinto de simpl. med. facult. dixerit eadem medicamenta vretica, acria, plurimum mouentia vrinam commoditatis gratia, pro expurgando ex thorace puris, cum sorbitiunculis, potionibusque humectantibus exhiberi posse: obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas, ac siccitas immodica ex admistione sorbitionum, ac aliorum ciborum, seu potionum humectantium. Quòd si diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaserit, neq; thorax multum puris contineat, lac (vt inquit Alexander) dari debet, a sininum præcipuè, vbi sordidum ac fædi odoris pus expurgatione indigens existat: hoc enim omnibus aliis antecellit, vt ipse inquit: post ipsum equinum propinandum erit, quod a sinino ad omnia sit per simile. At si horum animalium ægri lac nolint assumere, dabitur ipsis secundo loco bubulû, aut caprillum: nam & si non adeò purgantem vim obtineat horum lac, nutriendo tamen: amplius quiddam aliis præstare potest: & si timor absit, ne ægri ventriculum lactis corrumpat potio, satius erit ipsum incoquere: nam decoctio bonam serosi partem auferet, vt etiam ipsum effica euadet ad ventrem retinendum. Commodius quoque adhuc, & vtile efficies, si calculos fluuiales candentes, excussosque iniicias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vfus denique huius vlcus purgare, carne obducere, & totum corpus, plusquam vniuersa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verum de hoc in sequenti capite fusius pertractabimus.

De tabe. Caput LII.

QVAMVIS diutius, sæpè & periculosius tabes eos malè habeat, quos inuasit, vt legitur apud Celsum cap. 2. lib. 3. tamen plures sunt eius species, vt ipse inquit: quarum vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorum loco subeuntibus summa macies oritur, & nisi occurratur,

Cap. 12. Dubium.

Responsio.

Cap. 13.

Cap. 14.

Cap. 15.

Tabes species tres.

ritur, tollit hanc tabis specie, & *ταβιδία*, Græci vocant: Altera species est, quam Græci *καψίσις* appellant, ubi malus corporis habitus est, ideoque omnia alimēta corrumpuntur. Tertia est, longè que periculosissima species, quam Græci (vt ipse inquit) *φθίσις* nominauerunt; quemadmodum Hippocrates in nonnullis in locis, præsertim aphorismo 16. septimi libri, nominat: licet hanc etiam Græci potissimum Athenienses (vt Galenus in commento refert) *φθίσις* appellant. De hac itaque tertia specie, quam Græci *φθίσις*, aut *φθίσις* nuncupare con-
 fuerunt, Latini tabem, reliquis duabus posthabitis, pertractare intendimus: quamuis & hæc quoque *φθίσις*, seu tabes, non vno modo in Galeni doctrina intelligatur: nam tabidós interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunque extenuentur modo: Interdum verò illos solum, quibus pulmo est exulceratus: quandoque autem eos, qui natura prouisi, seu apti sunt ad hunc morbum, veluti videre licet commento aphorismi 10. & 13. tertij lib. & 8. 4. ac primo de morbis vulgaribus, & sex centis alijs in locis. Nos verò per tabidós audiri volumus, non eos, qui extemè emaciati sunt quomodocunque, nec eos qui parati sunt ad hunc morbum, vt pote angusto, & restricto thorace existentes, vt à tergo in morem alarum prominēant operata scoptula, quos propriè Græci *καψιδάσ*, quasi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: nanque hi quoque facile tabescunt, cum caput facile impleatur, spiritusque organis multas destillationes demittat: Galenus teste, eodem primo libro de morbis vulgaribus. Verum eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus est: veluti per tabem intelligi volumus vlcerosam dispositionem in pulmone existentem, quam idem Galenus describens commento præcitati aphorismi 16. septimi lib. totius corporis extenuationem esse dixit, cum febre tenui, seu exigua, consequentem ad insanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoque Hippocrates libro secundo de morbis, ac libro de internis affectionibus, tres item esse tabis species, quarum prima à pituita sit à capite ad pulmonem confluente: secunda à labore: tertia à spinali, seu dorsali medulla, quæ maxime corripit recentes sponfos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reliquis omnibus posthabitis tabis speciebus, seu differentijs de ea verba facimus, quæ totius corporis extenuatio est, cum febre lenta, consequens ad insanabilia pulmonis vlcera, Galenum sectati; aut si quis vellent breviorē afferre definitionem, eam nominabit tabem, de qua sermo habendus erit, quæ vlcerosam pulmonis dispositio est, quemadmodum Galenus eam nuncupauit aphorism. 11. libri quinti, & decimo libri tertij, & post eum Aëtius capit. 67. lib. 8. & Paulus cap. 32. libri tertij, quamuis auctor libri de definitionibus medicis, per tabem propriè dictam, nedum pulmonis vlcerationem, verum etiam thoracis, vel faucium subintelligi voluit, quam & tussicula, & debiles comitantur febres, atque in eis corpus conficitur. Exquisita itaque tabes (ex Hippocratis & Galeni monumentis) erit corporis consumptio, seu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis vlcere: quamuis impropriè, ac non exquisitè tabes nuncupari possit ea quoque totius corporis demolitio, seu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, seu asperæ arteriæ vlcera comitatur, præsertim vbi non exactum ad eodē sermonem occasio requiratur: licet reuera, qui hoc modo laborant tabidi non sint, eandem tamen curationem exigunt: tabescit siquidem, & in his temporis progressu corpus rotum veluti in propriè dictis tabidis, præsertim si in thorace, aut aspera arteria exulceratio fiat: propterea quod cor ipsum similiter eisdem sicari oporteat: absque enim principis membri passione fieri non potest, vt animal in toto afficiatur, vt libro de marasmo, decretum reliquit Galenus, quamuis non æqualiter singulæ corporis partes tabescant: Verum cor, & iecur, minus quam partes aliæ attenuantur in tabidis: cor siquidem, quoniam facultate trahendi vehementi pollet, quæ propter sanguinem valentissimè attrahit, & non priusquam vltima sit membris omnibus inopia, ipsum alimento caret: iecur verò, quod sanguis totus inde initium habuerit, vt apud Galenum legitur præcit

Tabes, quæ phthisis appellatur tribus etiā modis dicitur.

1. de morbis vulgar. commentario 1. com. 18.

Commentario 1. com. 18. De quæ tabe hic tractetur.

Quid sit. 2. de morbis, paulo post medium.

De internis affect. circa princip.

Quid hæc etiam tabes bisariam dicatur.

De definit. medicis, in medio.

Cap. 1.

præcitato libro de marasmo. Id verò quod in singulis partibus, & præcipuè in corde (vt diximus) per tabem primò demolitur, humor est in eisdem insitus, ac per loca media partium simularium dispersus, ex quo mēbra primùm aluntur, verum quousque in corpore cordis aliquid ipsius seruetur, licet propius veram tabem accedant, tabidi re vera appellandi non sunt. Cùm verò ad carnosum genus consumptio pertransit, aut ad fibrosam, seu membranofam substantiam, omnimoda facta consumptione ob ebullitionem iam dicti humoris insiti, exquisitus tunc marcor existit, vt legitur apud Galenum septimo & decimo meth. medendi, ac primo de differ. febr. Nos verò qui ad eodē exacto sermone de extenuatione loqui non intendimus, & si de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, asperæ arteriæ, aut thoracis consequitur, quoniam exsiccatō humore duntaxat, disperso per loca media partium simularium, cordis præcipuè, ac totius corporis, eiusdem corporis exsiccatō quædam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam esse dicimus: nam licet perpetuè exulceratio præcedat, non tamen ex ea confestim carnosarum partium, aut fibrosarum, seu membranofarum consumptione sequitur, sed prius nuper dictus humor consumitur. Ex tussi autem, ac anhelitus difficultate aliquid prædictarum partium affectam esse conicere poteris: quæ autem earum sit, ex alijs quibusdam signis comprehendas: nam pulmo si fuerit, plurimum erit quod per sputum reiiicitur, dolor non aderit, siquidem pulmonis vlcera dolor non comitatur, Galeno teste, quarto de locis affectis. Et si in eius parenchymate exulceratio sit, ex eiusdem pulmonis essentiæ proprietate percipies, cùm ipsius pulmonis caruncula per tussim reiciatur; haud secus si bronchij pars quædam tussiendo reiciatur, secundum asperam arteriam pulmonem exulceratum esse existimamus: quin potius totum bronchium reici necesse est. Similiter si arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit, ipsarum quoque portionem aliquam, præsertim vbi frustum vas is haud paruum fuerit, tussiendo expui oportet. ortu verò in aspera arteria vlcere, præter hoc quod sputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans sentire consuevit: ipsum verò per ea, quæ sciantur, quia exigua sunt, ab vlcere quod in pulmone natum est, discerni potest: quippe ab vlcerebus pulmonis plurimum reiiicitur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpusculum aliquod à ligula (Græci *επιγλωττιδα* vocant) cùm pars ipsa afficitur: id verò non solum hoc indicio deprehenditur, verum etiam ex eo, quod in vlcerato loco doloris sensu laborans infestatur, veluti de aspera arteria dictum iam est. At si nullus in prædictis partibus dolor sentiatur, nec aliquid iam dictorum signorum adsit, verum cùm purulento sputo in thoracis parte aliqua manifestè sensus doloris adsit, thoracem affectum esse censeto. Affectus hic cùm exulceratio sit, morbus planè erit in soluta continuitate. Dignoscitur autem ex frequenti tussi, per quam pus excreatur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celsus, quod si in ignem impositum sit, mali odoris erit. Comitatur autem necessariò affectum hunc totius corporis extenuatio, ac carniū consumptio, & febris quædam lenta, seu exigua, vt patet commento aphorismi 16. septimi libri, potissimum vbi pulmo exulceratus fuerit. Vt verò Celso visum est, febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & repetit: verum proprium vlcerationis indicium est (vt Galenus inquit, primo, & sexto de locis affectis) vocatum ramentum, seu crustula quædam eius particulæ, à qua excernitur, Græcè ephelcis dicta: spiritalium instrumentorum, si tussiendo excernatur: proprietates verò essentiæ eiusdem affectæ partis proprium indicium est. Discernunt præterea plurimi purulentum liquorem, vt ex Celio Aureliano liquet, libro secundo cap. 14. phlegmata carbonibus imponentes, quod exusta probentur, nam treti odoris esse necesse est, omne quod natura fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniēs: item in aquam mittunt ægroantium sputamina, etenim naturalia facile soluntur, vitata verò, atque mutata perseverant, quadam tenuitate coacta, & subsidunt, siquidem sint grauias,

Cap. 5.

7. meth. c. 6.
10. method. cap. ult.
1. de differ. febr. cap. 9.

Paris affect. signa.

Cap. 8. Pulmonis exulcerati signa.

Aspera arteria exulcerata signa.

Signa exulcerati thoracis. Quis affectus præter naturam sit. Signa.

1. de loc. aff. cap. 1.
6. de loc. aff. cap. 3.

& contra naturam ex defluxione carnis venientia: verum cum confirmata tabes fuerit, præter carniū consumptionem, genæ liuescunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi apparent: & malo iam vincent, capilli de capite defluunt; aluique profluuium superuenit Hippocrate auctore: præcordia sursum conuelluntur, sitis ipsos magis conficit, cibiq; fastidium vrget: & id quod sursum vergit, ac per sputum reicitur, vehementer foedi odoris est, vt inquit Paulus. At tabidorum pulsus languidus est, ac paruus propter facultatis imbecillitatem; non nimium celer, vt pleriq; febricitantes habent, quod non detineantur vrente febre: Habent item tabidi pulsus hecticum, hoc est, vnde quaque similem, quoniam & febre habent hecticam: sic enim à febre, quæ vniuersum corporis habitum occupauit, appellatur pulsus, vt libro quarto de causis pulsuum, scriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, inde in pulmonem destillat, huicque exulceratio accedit, ex Celsi decreto: etenim quæ capitatis destillationes tussim primò concitant hominibus, & raucedinem, neq; tandem consistunt, tabem generant, Galeno teste, primo de morbis vulgaribus, cuius duæ sunt maximæ differentiæ, vt ipse refert: vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cõstat; altera, quæ ab ipsius pulmonis malis proficiscitur, omninoque postquam expuitur sanguis, potissimum vase rupto: sæpenumero etiam fluxione impleto viscere hoc; alia de causa ex partibus aliis, non ex capite. Aeti-
tius verò pulmonis exulcerationem ad sanguinis spuitiones præcitato loco consequi fatetur: cum videlicet sanguinis eruptione suppressa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: consequitur etiam in suppuratis, & peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autem modo interstinguendæ sunt prædictæ tabis causæ, facile patere poterit, si quis eas, quæ præcesserunt destillationes, sanguinis reiectiones, suppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earum affectionum capitibus retulimus, considerauerit: reliquum est, vt prognostica aggrediamur. Sit autem primùm, quod licet vlcera creberrimè in pulmone fieri possint, curationem tamen (vt quibusdam visum fuit) nequaquam admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum sanantur, quemadmodum liquet, tum quarto de locis affectis, tum quinto meth. medendi. Ipse verò Galenus difficillima sanatu esse pulmonis vlcera fatetur, vt quæ ne citra tussim expurgari possint: & si tussim excites, laceraueris: itaq; quasi per mutuas operas malum iis in orbem redit: tum etiam quod ea, quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, contingere vlcus, sicuti in ventriculo, non possunt: vt quod per medium interuallum, ferè vim suam amittunt. Et præterea, quod præter id, quod tussiendo lacerantur, respirando etiam mouentur: & proinde concluderat eodem quinto meth. medendi, quod cum in pulmone ruptum vas est, scire apertè licet (nisi protinus antequam phlegmone excitetur, glutinatum sit) id postea insanabile fore. Quod si aliquando curetur, relinquitur tamen in ipso res quadam callosa, fistulosaque, quæ tractu temporis à leui occasione expelli solet, vt quarto de locis affectis, liquet: quamuis si exanthemata quædam in pulmone sint orta propter vlcerum siccitatem, sanari possint, præsertim vbi aspera, & scabiola fuerint, vt idem Galenus testatur libro quinto meth. medendi, quemadmodum & omnino insanabiles sunt, qui ex succi vitiosi erosione vlcus in pulmone habent, cum longo tempore omnino opus sit, vt succi corrigatur vitium. At quæ in thorace vlcera sunt, non omnino veluti iam dicta, curationi resistunt, etiam si diuturna fuerint, vt eodem quarto de locis affectis, liquet: etenim quæ ex pe-
ctore educuntur, triplex compendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, habent: nam & vasa ipsa multò sunt minora, & sanies in spaciū interius effluit, & in summa magis carnosum est pectus, quàm pulmo, vt patet eodem quinto meth. medendi. Cæterum vlcera, quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica, & potissimum, quæ summæ eius parti, quam *ἀσπυγγα*, vocant, sunt vicina, aut etiam in ipsa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præci-

5. aphor. 11.
& 12.

Causa.
Cap. 11.

Commenta
rio 1. com-
mento 17.

Prognosti-
ca.

4. de loc. aff.
cap. 5.
5. meth. c. 8.
& 11.

Cur pulmo-
nis vlcera
sint sanata
difficillima.

Cap. 11.

Cap. 5.

5. meth. c. 12.
& 14.

Cur non o-
mnino cu-
rationi resi-
stant thora-
cis vlcera.

Cap. 5.

Cap. 8.

præcitato loco inquit) eorum, qui ita sunt afflicti, sanauimus, quorundam autem eorum historiam ibidem conscripsit, potissimum vbi interna eiusdem asperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanque ea sanatu est facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facile sedatur, nisi fortè aliquando à putredine aliqua magna ipsius portio quædam corrola cartilagine nudam penitus destituerit. Verum si ipsius cartilagine exulcerata sint, aut insanabiles, aut sanatu difficillimæ erunt: nanque cartilagine affectus (vt Galenus testis est, libro septimo de vsu partium) omnino insanabiles sunt, aut sanatu quàm difficillimi. Qua de re priusquam malum ad cartilagine peruaferit, asperæ arteriæ exulceratio protinus etiam vt sanetur, laborandum erit. In tabem verò incidunt, maximè iuuenes, Hippocrate auctore, aphorismo 29. tertij libri, in eam tamen potissimum (vt Galenus in commen. inquit) quæ ad sputum sanguinis consequitur: Illum verò non ob ætatis imbecillitatem, sed ob incontinentiam, seu intemperatum victum. Hoc idem confirmauit Hippocrates aphorif. nono quinti libri, cum dixit, tabes sunt præcipuè ætatibus à decimo octauo vsque ad trigésimum quintum annum, & Celsus morbum hunc ætate firmifima maximè oriri censuit, id est, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigésimum. At qui tabe molestantur, si sputum quod excussunt, grauè oleat iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale: quibus cunq; etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuium superueniente moriuntur. Tabes item laboranti profluuiū alui superueniens, lethale, vt aphorismo 11. 12. & 14. quinti libri, patet. Verum idem Hippocrates de tabidis sic scriptum reliquit, aphorismo 16. septimi libri, à puris sputo phthisis, & fluxus: cum verò sputum retinetur, moriuntur: modum siquidem ostendens in hisce verbis, vt Galenus in commen. refert, illorum qui ex tabe moriuntur: eosque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, possunt pulmonem expurgare: cum verò intus manent, obserantur quidem viæ spiritus, patientes verò strangulantur. Quod autem autumnus tabidis malus sit, aphorismo decimo tertij libri, patet: similiter quod nec per superiora, sed per inferiora medicandi sunt, propter instrumentorum, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem, liquet aphorismo octauo quarti libri. Cæterum idem Hippocrates libro secundo prædictionum, hæc de tabidis scripta reliquit. oportet enim eum, qui probe liberari volet, facile sputum per tussim reicere: & id esse album, & æquale, & eiusdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod verò à capite defluit, ad nares conuertit, febre autem non inuadere, vt nec à cœnis prohibeatur, neq; sitiat: venter autem egerat quotidie: & id quod egerit sit durum, copia pro ratione ciborum ingestorum. Hominem verò quàm minimè tenuem esse oportet, pectus autem laudare conuenit quadrangulum & hirsutum, & os ipsius paruum sit, & robuste carnosum, quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè superstes erit: qui verò nihil horum habet, interitui proximus est. Huic malo inter initia protinus occurrere necesse est, ex Celsi decreto: neque enim (vt ipse inquit) facile is morbus cum inueterauerit euincitur. Atqui nos cum de sputo sanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum instrumentorum respirationi deseruentium, curandi modum instituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eisdem partibus ortorum curationem conscribamus, & si ea, quæ in pulmone hæserunt, vel difficiliora ad curandum sunt, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas causas: ne tamen tanquam deplorati destituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblesit: sunt curandi, docebimus: id tamen prius commune facientes, quod & si nonnullæ traditæ sint pulmonis, thoracis, seu asperæ arteriæ vlcerum causæ, de ipsis haudquaquam sermo faciendus erit, cum in præcedentibus singularum causarum curationem præscripserimus. Quare si qua earum adhuc permanferit, ex iam dictis curationem petas: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pul-

5. met. c. 12.

Cap. 7.

Non multo
post princi-
pium.

Curatio.

Videtur ratio.

Cap. 12.

monis, thoracis, seu asperæ arteriæ consequitur, deque ipsis vlcibus agemus. Initio itaque aër eligendus ad siccum parum vergens in calore verò, & frigore temperatus, quemadmodum Galeni tempore in Tabiis habebatur; locus si quidem inter Surrentum, & Neapolim, mediocris altitudinis, velut ipse quinto meth. meden. describit, & nos propriis oculis non semel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi sunt: verum (vbi vires patiantur) opus est longa navigatione, cæli mutatione, sic vt densius, quàm id est, ex quo discedit æger, petatur, ideoque aptissimè Alexandriam ex Italia itur, vt ait Celsus, potissimum vbi à destillatione tabidi fiant: somno indulgendus; nocturno tamen, ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, seu ambulatione potius, præsertim vbi remiserit febris, vtantur; vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodicè cieda erit. Abstineant ab ira, tristitia, aliisque immodicis animi affectibus, tum à negotiis, omnibusque rebus, quæ sollicitare animum possunt, necnon à venere: cruditate mque omnino vitent. Cibi eorum sint sorbitiones ex ptisana, alicca, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Celsus: vel parentur huiusmodi sorbitiones cum lacte amygdalarum, gallinarum, seu pullorum iure, caponum, perdicum, seu phasianorum: aut simul cum pedibus vitulorum, hædorum, aut castratorum decoquantur: Exhibeantur item prædictæ carnes contusa, aut earum succus, quem consummatum ius appellant: adiecta ptisana, aut eius cremore exiguo. Aëtius verò amygdalas amaras cum ptisana decoquere bonum esse dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles, crudi, triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo sumpti, assidue iure eorum insuper absorpto, vt idem inquit Aëtius: hædi quoque lactantis, capreolorum, seu vitulorum carnes interdum gustare poterunt: turdorum quoque, ac aliarum paruorum auium. Verum licet, qui ita se habent, non paucò indigeant nutrimento: quoniam verò tum inualidæ partes ad attrahendum sunt, tum etiam ad concoquendum; vt nequeant; propterea, quòd mediocre est, concoquere: ea de re paulatim hos, & sapientius cibare oportet, ita vt semel, aut bis eos cibasse satis non sit; quæ de re ter eos cibare conuenit, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quo-

Cap. 6.

ad gracillima corpora sint, obseruari iussit Galenus septimo metho. medendi. Sicque alimentum in vniuersum quod sine negotio & trahatur, ac promptius alendis partibus assimilatur: nam non aliud est, quòd nutrimentum desiderat, & aliud quòd ipsum conficit; sed quòd nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit, & mutat, & concoquit, & adiungit, & assimilatur, vt eodem septimo meth. meden. liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præstantius esse videtur, quemadmodum Galenus libro de marasmo, de cibis boni, & mali succi, & quinto, & septimo metho. meden. & sexcentis aliis in locis scriptum reliquit: & ante ipsum Hippocrates, aphorismo 64. quinti lib. & post eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum, optimi est succi, ac multi alimenti, vt tertio de alim. facult. patet, ac medicorum omnium auctoritate, libro de cibis boni, & mali succi, confirmauit Galenus, promptèque concoquitur, ac distribuitur. Erit autem optimum, vbi nullam externam qualitatem, odore, gustuue præferat, sed esto quàm dulcissimum, & sibi ipsi continuu; & prout lacti conuenit, splendens: super omnia quoad eius fieri potest, similes habet partes. Quo verò tale fiat lac ea seruanda sunt, quæ Galenus docuit septimo metho. meden. idem quoque optimum lac, nedum vt alimentum, verum etiam vt medicamentum summopere conducit: nanque thoracis ac pulmonis partibus lac omne est vtile: necnon & iis, qui quauis ex causa tabe laborant, aut vlcus habent in pulmone, vt tertio de alim. facult. apud Galenum legitur: detergit etenim, ac vlcera repurgat serosa eius substantia, & consolidat caesosa, febrisque aduersatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor testatur libro de cibis boni, & mali succi) pulmonis vlcibus affectos potionem tantum lactis curari putant: ante scilicet, quàm ea ipsa vlcera amplientur, callo-

Cap. 15. & 16.

Cap. 3.

saque

saque fiant: sed præ cæteris lac muliebre, tanquam naturæ eiusdem, nobisque cognatum, ac accommodatum ab aliis medicis, præcipueque ab Herodoto, Euryphone, & Prodrico celebratur. Vbera quidem more infantium, illorum iudicio ab ita affectis fugenda sunt: quemadmodum eodem libro de cibis boni, & mali succi, septimo meth. meden. & libro de marasmo, scriptum reliquit Galenus, verum cum hoc plurimum non placeat, melius est calens adhuc ex mammillis id in ægri ventriculum, quàm ocysimè transferri, propterea quòd celerimè mutari sit aptum: & proinde astante animali statim multum ipsum bibat, oportet. Quòd si muliebre lac sibi exhiberi recusent, a finium ipsis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius est, quippe cum tenuissimum sit, ac ferrosus valde, & minimè coaguletur, & quoquoersus ocysimè in corpus digeritur: quòd etiam si non adsit (licet omnium conuenientissimum pthysicis sit) bubulum, aut caprillum exhibendum erit, Aëtio auctore: nam caprinum inter cætera lactis genera moderatè se habet: cum non admodum pingue, crassumve sit, ob idque medium quoque esse censetur, quòd in corporibus nostris præstat. igitur lac ipsum per se est his dandum, tum etiam mellis tepidi paucillulū immiscendum, si cui cogi in ventriculo solet, aut sacchari, seu rosacei mellis, prout ego vtor, potissimum vbi caprinum sit lac: nam id sine melle sumptum periculosum est, vt constat præcitato libro de cibis boni, & mali succi. Quantitas verò eius, quòd assumitur, moderata sit, ita vt non excedat, potissimum circa initia 3. iij. vel iij. procedente verò tempore (si opus fuerit) quantitatem adaugeas, inspecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis consuetudine, si lacte delectatur. Post cuius assumptio, & quiescant ægri, nec dormiant, aut alium cibum, potissimum vinum, sumant, ne ipsum in ventriculo corrumpatur; aut ad caput vaporet: cauendus tamen lactis vsus erit, vbi valida tabidi febre corripitur: cum eis duntaxat dare conueniat, qui non valde multum febricitant, ex Hippocr. sententia aphor. 64. quinti lib. quo casu ptisana, eiusque cremore vtare, modo prius dicto paratis. Inter fructus conducunt vuc passæ, ficus, nuce pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorum verò potus sit aqua cælestis, vt inquit Paulus, aut mulla inde confecta: ipsam quoque aquam mullam per se, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aëtius. Vice cuius aqua hordei ex hordeo non decorticato, ac tosto, sola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poterisque in ea caneros quoque fluuiales decoquere, aut saltem eos cum ptisana decoctos, aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni, & aultero, vt Celso visum est; medicocri tamen valde mensura, vt ait Aëtius, vbi præsertim vires indicabunt, & febris remissa fuerit. At cum mel calidis marasms, ac hecticæ febre aduersissimum sit, vt libro de marasmo, & decimo meth. meden. liquet, quippe cum protinus vertatur in bilem, & sicciore, acriorisque caloribus febres reddat, non ab re hæsitabit quispiam in Aëtium, & Paulum, propter quid tabidis aquam mullam bibendam admittant? Atqui dices non absolutum mel, id quòd auersatur Galenus, eosdem admittere, sed aquam mullam, in qua mellis caliditas permixtione aquæ obtunditur, præsertim vbi diluitor fiat. Verum nisi Galenus, eodem decimo metho. meden. nedum mel; sed etiam aquam mullam in hecticis febribus vitasset, ex iam dictis fortè liberari à calomnia possent Aëtius, & Paulus: sed cum ab ea etiam quoad fieri possit, abstineadū esse iusserit, nullius momenti nuper data responsio esse videtur; sed aliter, & rectius dicendum erit. Quòd hecticæ febre, seu marasmo exurenti duntaxat aduersissima est aqua mulla, potissimum quæ non admodum diluta est: propter traditas à Galeno causas, quo casu neque eam prædicti auctores tribuerent: verum tabidis ipsam commendauerunt, vt pote quibus præcipuus morbus, vlcus est, licet & febris hectica, & marcor ipsum sequantur. Mel autem non modo quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verum digestionis aliorum medicamentorum in corpus instrumentum erit, ac celeris transitus veluti vehiculum: qua de re omnibus me-

Lib. de cibis boni & mali succi. ca. 3. 7. meth. c. 6. Lib. de marasmo, c. vlt.

Cap. 3.

Dubium. Lib. de marasmo, c. 9. 10. meth. c. 11. Responsio prima. Impugnatio.

Responsio vera.

Cap. 7.

dicamentis, quæ thoracis, & pulmonis vlcibus sunt destinata, ipsum admiscendum esse præcepit Galenus quarto metho. medendi. Maius itaque ex vsu aquæ mulsæ commodum consequitur ipsis tabidis ex absterfione (cùm princeps eorum morbus vlcus sit) quàm incommodum; propterea quòd marcori, & hecticæ febrî, qui secundarij eorum affectus sunt, vtpote vlcus ipsum consequentes, aduerfetur, præsertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniam Paulus tanquam optimum auxilium boli armeniaë porionem commendavit, propterea ipsa cum eadem aqua mulsæ exhibita conducet, aut inspersum in ptisana, seu eius cremore, quantitate ʒ. j. aut ʒ. ʒ. pro qualibet vice. Aëtius verò eiusdem boli armeniaë ʒ. j. ex vino tenui albo, tanquam efficax medicamentum commendat: nec minùs confert saccharum rosaceum sæpiùs exhibitum per se, aut cum ptisana cremore: interdum etiam & herbam sanguinalem ex aceto, vel plantaginem esse, vtile est, vt apud Celsum legitur: item plantaginis succus per se, vel marrubium ex melle coctum, ita vt illius cyathus sorbeat, huius cochlear re plenum paulatim delingatur: vel inter se mixta, & cocta refina terebinthina pars dimidia, butyri, & mellis pars altera, ab eodem auctore commendatur. Et vt summatim dicam, medicari pulmonis vlcibus oportet (vt Aëtius refert) eo apparatu, quo facillè sursum efferantur humores, cura simul adhibita, ne alij congregentur: excogitata autem à medicis proinde sunt, vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus est, fortissima, vt inquit Galenus quinto metho. medendi, (quæque maximè dissecant) pharmaca: in quem vsu summo opere conducit, præter iam dicta aqua mulsæ per se, & cum amylo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyssopo, seu marrubio, aut rostum hordeum non decorticatum, si in ea coquatur. similiter syrupus è glycyrrhiza, ex adianto, de hyssopo, aut marrubio, quibus mellis rosacei paucillum miscere poteris, interim & myrtinum syrupum: & (si febris obstitit) aquam hordei prædictis syrupis permisceas. Poterit insuper & tale parari medicamentum instar ecligmatis, de quo paulatim delingatur, modo quo docuimus capite de spuitione sanguinis cum tussi, id autem excipit ecligmatis è pulmone vulpis, & è pino, amborum ʒ. j. syrupi myrtini, de hyssopo, mellis rosacei, ac syrupi è glycyrrhiza ana ʒ. j. boli armeniaë, terræ lemniaë, & lapidis hæmatitis ana ʒ. j. radicis symphyti ʒ. ij. diatragacanthæ ʒ. iij. misceantur, & formetur ecligma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tantundem eiusdem pulmonis vulpis arte præparati adicias, aut ex adianto, glycyrrhiza, & eodem pulmone vulpis, semine sceniculi, amylo, ac tragacantho puluis paratur, de quo quotidie ʒ. j. cum saccharo rosaceo, aut syrupo ex adianto, seu marrubio, ptisana, vel aqua mulsæ tribuatur. Quòd si ʒ. ij. carniū gallinarum, vel caponum assumas, amyli, & tragacanthæ, singulorum ʒ. j. diapenidon, vel confectiōnis regum sine speciebus ʒ. ij. margaritarum ʒ. j. seminum melonum ʒ. iij. & cum saccharo diluto in aqua rosarum morulos formare iusseris, non parum adiuventi afferes, præsertim si cum ptisana, aut aqua mulsæ quotidie mane, vnum, vel duos ipsorum dabis. Pro vlcibus autem exsiccatione, quæ quidem eorum communis finis est, valida non existente febre, proderit tabidis per interualla exhibita Mithridatis antidotus, aut Theriaca, Aëtij, & Pauli decreto: necnon Ambrosia, & Athanasia, quibus omnibus pro forti pulmonis exsiccatione, vsus fuit Galenus, vt patet quarto de locis affectis, qua via tabidi id saltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, sed siccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos sinat, si omnia præsidia fuerint ritè administrata, vt capite de cruenta spuitione, dictum est. Extrinsicus verò per initia, vbi conqueuerit malum, cataplasmata applicentur, ex althææ folijs tritis, semine lini, ac tenuissimo polline, quæ cum decoctione scenigræci, & althææ, vel malua, oleo, ac melle admisceantur, ex Pauli, & Aëtij sententia, Deinde post temporis intercapedinem (vt ipsi inquit) ad cerata transeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata:

Curatio tabidori cum exsiccantibus.

Cap. 8.

at tem

Topica.

at tempore repurgationis epithemate vtendum est, vt ait Aëtius, ex terebinthina, & oleo cyprino, butyro, & medulla ceruina, adipe taurino, iridisque farina, & cæsyro, æqualibus omnibus partibus commistis, loco autem cyprini olei, irinum, laurinum, aut rutaceū assumas. Tèpore autem quò cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut rosaceum extrinsecus thoraci inungendum, interim adiectis alumine, acacia, malicorio, hypocistide, galla, & rhoë obsoniorum: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viscum quercinum, picem, ac ceram, apiique semen, ex eiusdem Aëtij sententia. Quòd si tussis molestè grauitè affligat, thymus tritus, & hyssopum cum succo radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formatæque sub lingua tenenda dentur, vt iidem auctores sentiunt. Verùm tum medicamentum hoc, tum & quòd vis aliud humidum, quòd ad eiusmodi curanda vlcera faceret, ægro supino cubantè exhiberi debent, iubentes id in ore continere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) quarto & quinto metho. meden. Quæ ratione nedum pulmonis vlcera, sed & thoracis, asperæ arteria, ac gutturis curari debent: influit enim sic sensim, & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifestè in ipsam asperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus. Cauterium verò nec ex his, quæ actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent, tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro vlcibus curatione, nisi malum à fluxu acrimie humorum ex capite factum sit, ac fiat, aut, nõdum tabidi sint, sed morbo tabifico opportuni, vtpote quibus caput facile impletur, ac ipsum spiritus organis multas distillationes dimittat: hinc nanque ex cauterio capiti adhibito, præsertim qua parte sagittalis futura coronali committitur, aut occipitio inter primam, & secundam vertebram, quo loco rutilius fiet, non exiguum commodum suscipiunt: quemadmodum Galenus docuit quinto metho. meden. in eisdem obseruari: licet nec de his, quæ igne sunt cauteris, nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis verò maximum affert incommodum, cum altera causa sit extenuationis eorum, nec quicquam eis auxilietur, ex quacunque alia causa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medica, qui ipsum commedatit, abstinendum propterea ab eo erit.

4. met. ca. 7.
5. met. c. 12.

Cauterium.

Cap. 14.

Ἐπι πάλιν καρδίας. De palpitatione cordis. Caput L I I I I.

VENIUNT quoque non rarò & ipsi cordi (quòd veluti innati caloris fons est) siue ipso primariè affecto, siue cæteris quibusdam partibus consentiente, affectus præter naturam quidam non pauci, inter quos is existit, qui à Græcis πάλιν καρδίας, Latine cordis palpitatio dicitur, à symptomate, & parte affecta simul nomen assumens: Quamuis interim quidam non cordis palpitationem, sed tremorem appellent: licet perperam, vt dicemus. Quidam alij recentiores medici cardiacam, sed temerè nuncupant: cum tam καρδία, quàm καρδιαλγία, quàm etiam καρδιωγμία non ipsius visceris, quòd in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones sint, sed ipsius oris ventriculi, quòd mos erat Græcis, veluti & iam dictum viscus καρδία, hoc est, appellare, vt secundo de Hippocrat. & Platonis decretis, aphorif. 17. & 65. quarti libri notauit Galenus ac nonnullis alijs in locis. Verùm de his paulò post, cùm de ventriculi vitijs loquemur, verba faciemus. Nunc autem satis sit monstrasse, haud rectè recetiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitatio ipsius principis visceris, quòd in media thoracis sede collocatum est, affectio sit: cardiacæ verò non huius visceris affectus est, sed oris ventriculi, vt in sequentibus patebit. Vt verò pateat quid sit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam possit, differendum primo erit quid sit palpitatio, & secundo quibus discriminetur à tremore. Quòd palpitatio dilatatio

Cap. 3.

Palpitatio
quid sit.

quædam præter naturam in particula sit, significauit Gale. 2. de causis sympto. quod verò eadem partium eleuatio quædam præter naturam sit, atque depressio item Galenus docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuuls. quo fit, vt omnibus corporibus, quæ dilatari possunt; affectio hæc incidat: sunt porro ea omnia, quæ naturaliter sunt molliã, ita vt tum dilatationem sui tolerare, tum rursus in se sidere possint: & propterea in cute sæpe incidit: nonnunquam in subiectis musculis, non in postremis autem ventriculo, vesica, vtero, intestinis iocinore, licet, sepro transuerso, corde, ac arteriis: & proinde affectio hæc. neque voluntariæ virtutis propria est, nec instrumentorum ad hanc spectantium, sed indifferenter cunctarum partium quæ distendi, dilatarique possunt: qua etiam ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilago vnaquam palpitent, neque neruus, quod cauo vacent, & propterea dilatari non possunt, vt eodem lib. 2. de caus. sympt. & lib. de palpit. trem. rig. & c. Galenus decretum reliquit. Verum cum partes ipsas, quæ palpitant, ex seipsis non dilatari liqueat, quia neque vis aliqua naturalis eis inest, quæ id efficiat: nam semper iis inesset, & cum sanæ essent præcipue, modo autem cum neque semper, neque bene habentibus in sit; constat talem dilatationem, seu distentionem, eleuationem, ac depressio- nem, in palpitatione præter naturam esse, vtrum, necnon fabricarum follium ritu: implere nanque partes dilatantur, & cum dilatantur sese implent, veluti arteriæ. Est itaque motus hic palpitationis non sponte factus elatis palpitanti- tum, atque delatis partibus: verum quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur, & depressus, ab implentibus quasi extensiones sunt, & elationes: è contrario inanitorum sunt depressiones. Quapropter dilatationes tales, cum præter naturam sint, opus est (vt Galenus inquit præcitato libro secundo de causis sympto.) ab aliqua, quæ in ipsas insuat substantia fiant, & hanc vnam è duabus esse credibile est, vel succum quempiam, vel æream aliquam naturam. At quo minus succus sit, repugnat palpitationis tum motus, tum solutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & statim desinat. Succus autem nullus, aut ita celeriter influit, aut refluit: itaque necesse est, causam vnde palpitatio exoritur; æream esse substantiam: verum si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facile per corpus translueret. Non alienum igitur à ratione est, substantiam quandam crassarum partium halituosamque esse tum quantitate, relatione ad locum in quo consistit, semper satis magnam: dilatat ergo, vt verisimile est, attollitque, ac inflat partem, quoad trusa, & compulsa ad sui generis perspiret substantiam: & si corpus cavitatem ha- buerit, hanc implet, & quæ completa est, extollit, ac distendit, si autem non, inter corpora duo congesta, sibi ventrem acquisititium molitur, & vnum ab altero distans reddit. Quapropter rationabiliter iis, quibus perfrigerata est aliqua particula, palpitationes accidunt, vt apud eundem Galenum legi- tur eodem libro secundo de causis symptomatium, quippe quod ab ea sub natu- rali ipsius statu attenuatum, omninoque per naturalem animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius, & crassarum partium efficitur: ita vt neque facile sicut prius perspirat: interim angustia quoque viarum accedente: quoniam autem nebu- losus spiritus, & ater, flatuosusve, vt diximus est palpitationis causa, idcirco totus motus præter naturam est, à causa præternaturali duntaxat ortus, vt eode- dem libro secundo de causis symptoma. liquet. Et propter iam dictas causas generationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigida, tempus anni frigidum; otiosa vita, sæcietas, & temulentia, cibi frigidi, atque flatuosi: & ad summum quotquot corpora infrigidant palpitationes facile ge- nerant. Horum autem contraria illas illico extinguunt: quæ enim calfaciunt, spi- ritus tenuant, corpora transpirabilia, laxaque efficiunt: densant è contrario fri- gida, cogunt, & corporum meatus arctiores reddunt, spiritus crassiores, glut- inosos, atque atrios faciunt: vt facile propria crassitie, & ambientium corporum angustia

Quarum partium sit affectio, palpitatio.

Cap. 2. Lib. de palpit. cap. 5.

Palpitationis causa que dicitur. Cap. citato.

Loco citato.

Quis motus præter natu- ram sit palpitatio. Cap. citato. Reliquæ re- mota palpi- tationis cau- sa.

angustia transitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigo- re est: & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & re- nuare possint, repererunt, quemadmodum ab eodem Galeno scriptum est li- bro de palpit. tremo. rig. & conuuls. Is verò affectus, qui à Græcis τρεμος à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius sursum, & deorsum motus est, motuum partium ab inuicem, vt patet apud Galenum præcitato loco: quo fit, vt à pal- pitatione discrepet, quoniam non idem est sursum ferri, & eleuari, neque deorsum ferri, & deprimi. Nam quæ sursum feruntur, & deorsum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet: eleuata autem, & depressa seruantia antiquam sedem, (vt in palpitationibus inspicitur) ambientis nunc aliquid assumunt, nunc deperdunt: moueri itaque non sponte, sed inuolunta- rie, & præter naturam vtrisque commune est. Verum palpitationibus prop- rium est, maiorem, & minorem locum, non relicto primo occupare; tremori- bus autem adeo loca commutare, ne in eadem sede maneat: qui licet præter naturam motus sit, non tamen totus ex causa præternaturali fit, sicuti in pal- pitatione, & conuulsione, sed mixtus quodammodo est ex causa, quæ præter naturam sit, & animali virtute: etenim tremor, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpit. tremo. rigo. & c. est itaque tremoris motus compositus, qualis est, arteriarum pulsus, & præsertim formi- cantis pulsus non abumilis. Non tanquam in hoc pulsui arteriæ motus in mi- nima spacij intercapedine agitur, sic in tremore animalis particula, quæcun- que ab imbecilla virtute mouetur: vicissitudo autem motus non ab vna perfici- tur natura, sicut in arteriis, sed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & si omnino huius symptomatis generatio cum conatu sit mouendi, est tamè cum virtutis infirmitate. Quare inuicem vincente, victaque potentia, mutuoque semper contrariis succedentibus motibus tremor efficitur: licebitque liqui- do cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralyti, nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare, ita vt cum valens erat, sed ineunte motione vna, alteram huic aduersam, quasi adiun- ctam dici etiam reperias, vt quæ sursum versus latius fit, quæ ad inferius exci- piat, ab ea subinde præpedita, imperfecta semper vtraque remanente: quo sæ- pius affecto, & sursum versus delationem, ea quæ fit deorsum insequente, & huic quæ sursum versus fiat, iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum con- tinuè mutantibus, motus duplex fit, & compositus, quæ affectio tremor nun- cupatur, motu deorsum grauitate facto, & viribus sursum versus itidem mo- uentibus. Ex quibus clara luce patet, quam dissimilis sit affectio hæc à palpi- tatione, ac quo pacto prædictis symptomatis ab inuicem differant: neque in- super idem, qui afficitur locus in tremantibus, ac palpitantibus existit: nam tremor inuoluntariæ virtutis actio est: & propterea mouentis virtutis affectus, & non instrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigo- re, & c. & tertio de morbis vulgaribus, impediri nanque solent operationes non ab instrumentis solis, sed à viribus. In ipsa verò palpitatione facultas haudquaquam læditur, sed instrumenta, seu partes ipsæ, quæcunque præter naturam dilatari possunt, vt prius dictum est: & propterea partibus aliquin- penitus immotis accidit. Tremor verò semper inuoluntari, atque impotentis est symptoma, cum imbecillitas sit virtutis motuum corporis, neque vna causa species, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum; quarum ortus ex frigore semper est, ac nebuloso, crasso, vaporeoque spiritu, vt paulò ante demonstrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationi- bus existit, quemadmodum eodem lib. de palpit. trem. & rig. scriptum reliquit Gal. quo ite loco, ac lib. 2. de cau. symp. & 3. de morb. vul. diuersas tremoris cau- sas cõscriptas discere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Gal. senten- tia: tum quia non idem affectus præter naturam est vterque, neque accidentia eadem: nec qui afficitur locus idem existit: neque causa etiam, si quæ diximus dilig

Cap. 5. Tremor quid sit. Tremoris & palpitatio- nis conueni- tia, & differe- rentia.

Quis motus præter natu- ram sit tre- mor. Cap. 4.

Modus ge- nerationis tremoris.

Cum facul- tatis sit affe- ctus tremor. Comm. 1. Comento 2.

Cap. 5. cap. 2. 3. de morb. comm. 1. Com. 2. & 4. Quibus dif- ferat palpi- tatio à tre- more, cõclu- ditur.

*Error eorū
qui non no-
uerunt præ-
dicta.*

*2. de causis
sympto. c. 2.
Cap. 3. & 5.*

*5. de usu
par. cap. 13.
5. de usu par.
cap. 9. & 10.
6. de usu
par. ca. 18.
14. de usu
par. cap. 13.
Cap. 8.*

*Quid sit cor-
dis palpitatio.*

*Quo differ-
rat cordis
palpitatio,
à pulsu.*
Cap. 8.

*Quis affe-
ctus præter
naturam sit
Palpitatio.*
Cap. 2.
Signa.

*Quem cor-
dis morbum
sebetur.*

*Cap. 5.
Causa.
Li. de palpi-
cap. 5.
2. de causis
sympto. cap. 2.*

diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquit) cælo, qui cordis palpitationem cum tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex superius relatis liquet. Accedit ad hæc, quod & si quodammodo conuenire possent, adhuc falsò assererent tremorem posse in corde excitari, cum affectio hæc perpetuò consequatur facultatis morricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri potest nullum aggregenti motum voluntarium: agit etenim in tremoribus voluntas semper, ab eisque inseparabilis est, quemadmodum à Galeno scriptum est, cum libro 2. de causis symptomatum libro de palpit. trem. rigo. & conuuls. in corde verò talis facultas haudquaquam reperitur: neque enim nerui ad ipsum pertingunt, vt delatores prædictæ facultatis, sed quodammodo sensus duntaxat (vt potest vt dignosceret ea, quæ sibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam distribuit hepatis, lieni, ac renibus: nam eadem omnino insensibilis horum nervorum est ratio, quemadmodum 45. 6. & 14. de usu partium liquet, ne scilicet sensu omni careant, neve plantæ penitus essent. Quapropter neque ad ipsum propriè, veluti ad sensus instrumenta nerui perueniunt, nec etiam velut ad motus voluntarij instrumenta: nam quamuis cor caro sit dura, & ægrè patibilis, ex fibris multiplicibus conflata: & propterea quodammodo musculis videri possit per simile, discrepat tamen ab ipsis perspicuè, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Galeno scriptum est præcitate libro sexto de usu partium, & exinde etiam factum est, vt quod actionis animalis instrumentum non esset, nullam actionem animalem habens, sed naturalem, vt paucissimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iam dictas causas haudquaquam potest: licet sæpenumero palpitare compertum sit. Verùm affectionem hanc neutiquam tremorem appellare poteris, sed palpitationem, quæ nihil aliud est, quam ipsius cordis eleuatio quædam præter naturam, atque depressio, vel ipsiusmet cordis dilatatio quædam præter naturam: neque enim ex se ipso cor in palpitationibus dilatatur, velut in pulsu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiam fiat, non tamen secundum naturam: & propterea motus cordis, qui in pulsibus fit, est operatio, qui verò in palpitationibus, est affectio, vt à Galeno decretum est libro sexto, de Hippocrat. & Platon. decretis verùm affectio appellatur in secundo significato, secundum quod affectionem intelligebat motum contra naturam, oppositum ei, qui secundum naturam erat, atque operatio dicebatur. Est namque symptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam sit, paucus simul, tardusque, & rarus, Galeno teste 2. de causis symptomatum. Dignoscitur autem facile cordis palpitatio ex ægri relatione: namque cor ipsum præter pulsus palpitare sentiunt, tanquam diuersam existentem motionem à pulsu, quem proprium cordis motum appellamus: in super & medici ipsi manu adhibita cum supra thoracem, loco quo cor ipsum situm est, tum tangendo arterias ipsas, sentient liquido in vtrisque locis hunc palpitationis motum longè diuersum, ab eo qui secundum naturam est, ac pulsus appellatur: eritque spiratio eorum exigua, & rara: nec minùs & vniuersas ferè ipsius pulsus inæqualitatis differentias, ex eo quod cor ipsum affectu sit, percipiet: atque id cõmune signum, tum partis affectæ, hoc est, ipsius cordis, tum affectus erit. At quoniam palpitatio ortus ex frigore est, vt diximus: non ab re intemperiem frigidam ipsius cordis palpitacionem sectari, fatendum erit: & quoniam si cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur, extollitur ea, ac distenditur à causa faciente eam: si autem non, inter duo corpora congesta ventrem acquistitium sibi molitur, vnumque ab altero distantem reddit, vt patet libro de palpi. trem. rigo. & conuuls. propterea ad vnitatis quodammodo solutionem etiam conserui palpitacionem asserere non erit absonum. Cuius affectionis causa in vniuersum vnicam esse asseritur à Galeno tum præcitate loco, tum etiam secundo de causis symptomatum. Ea autem est crassus, nebulosus, aer, flatuosusve spiritus, vel quo

vel quomodocunque aliter ipsum appelles: & idcirco (vt ipse asserit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, ociosa vita, facietas, & temulentia: cibi frigidi, ac flatuosi, & quotquot corpora in frigidant, à palpitacionibus facileprehenduntur, & horum contraria illas illico extinguunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus inquit libro 7. de locis affectis) aut per se euenit ipsi cordi, aut cum suspitione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur: neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, vt prædicta dicta, vt ipsum, ne attollatur, impediri possit. Ex aliquo item tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica, duro siquidem, aut humorem in se continente, qualem pustulæ, quas Græci hydridas vocant, emittere solent, oriri poterit cordis palpitatio, quemadmodum experientia comprobauit in gallo, ac simia, quæ emaciari in dies, videtur, Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis subito, sine alio manifesto symptomate, palpitatio visceris huius euenire visa est: cunctis tamen siue per se, corde ipso affecto, siue per consensum à frigidis causis prouenire putandum est: cum ex frigore palpitacionum sit ortus, vt diximus eiusdem Galeni sententia: calfacientibusque, ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres medici innuerunt: ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verùm & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longè ab eius sententia aberrant, dum asserunt, ex calida cordis intemperie eius palpitacionem oriri posse: quod omnino eiusdem Galeni doctrinæ pugnare videtur, quemadmodum clara luce patet in præcitate locis, libro videlicet secundo de causis symptomatum. & libro de palpit. trem. rigo. & c. Nec minùs temerè audent frigidis medicamentis cordis palpitacionem curare, cum perpetuò calidis (vt dicemus) curanda sit. Quod si pro eorundem opinionis confirmatione putent esse Galeni verba in commento aphor. 65. quarti libri, quo loco asserere videtur ex maximo incendio vitalis facultatis, quæ in corde consistit, palpitacionem oriri posse, non minùs quam in prædictis cæcutiunt. Nam ibi Galenus ponderans verbum καρδιαγυμνη, ab Hip. in apho. positum, dicebat ipsum bifariam intelligi posse, vno modo, vt idem significet, quod καρδιαλγία, secundo modo, vt nonnullis visum est, motum quendam cordis, palpitacioni similem per καρδιαγυμνη intelligentes, hoc est crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitacioni. Hic namque affectus extremum malum portendit, vim scilicet vitalem, vt Galenus inquit, maximo incendio laborare significans: oriri itaque potest, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιαγυμνης dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipsum cor moueri necesse est, at tamen nequaquam motus hic palpitatio rectè nuncupabitur, licet ei similis existat: etenim à facultate ipsa motio huiusmodi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipsa, & non omnino à causa præternaturali: crasso videlicet, ac nebuloso spiritu, vt palpitatio. Verùm fortè dicent saltem ex Pauli sententia, illud verùm esse, quod scilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari possit: nam cap. trigesimo quarto, libri tertij dicebat, itidem valentes cordis palpitaciones sæpe ex sanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitacione Paulum verba facere, per quam non aliud intelligere voluisse putandum est, quam crebrum & velocem cordis motum: similem palpitacioni existentem, quemadmodum per καρδιαγυμνη Gale. intellexit, & non de vera palpitacione: quæ est partium præter naturam quædam dilatatio: nam hæc cum non nisi à flatuoso spiritu oriri possit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni potest, vt luce clarius patet ex his, quæ diximus. Quantum verò ad eius prognosticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam si augeatur, aut diutius perdurauerit, ad syncopem permutabitur, & demum ad mortem, eamque repentnam, ob consequentem virtutis videlicet vitalis imbecillitatem, veluti ille cuius

Cap. 2.

*Vide Ani.
lib. 3. fen. 11.
rrati. cap. 1.
Rhazi in
9. ad Mæso-
rem ca. pro-
prio & alios
Arabes.
Arabum,
& iuniorū
Galenicorū
error nota-
tur.*

*2. de causis
sympto. c. 2.
Lib. de pal-
pit. cap. 5.*

*Prognosti-
ca.*

Cap. 2.

enratio.

Dicitur ratio.

Causa ca. 2.

Loco citato.
Vena sectio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 12.

cuius meminit Galenus apher. 41. secundi libri, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus est, non aliter quam illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arrepti subito intereunt. Quinto autem libro de locis affectis asseruit Galenus cordis palpitationem, licet tum adolescentibus, tum adultis euenire ea possit, magna tamen ex parte iis accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excedat. Cæterum quamuis nonnulli ab hoc symptomate plane liberati sint per venæ sectionem, victumque extenuantem, ac medicamenta similia, ut ipse inquit, nihilominus omnes ante senectutem morte præuerti sunt. Verum alij quidem per acutas febres, alij verò cum sani degerent, affatim syncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra syncopem alia quadam mortis specie perierint. Cæterum pro palpitationis curatione, aer eligatur ad caliditatem, & siccitatem declinans, sitque grauis odoris expers; quinimò ut suauiter oleat, arte paratur: sunt namque odorata omnia cordi familiaria, somnus sit moderatus; vitentque vigilias, immodicas præsertim: motu etiã, & exercitio temperato vtantur: alius seruetur lenis: & si id natura non fiat, arte suppleatur, clysteribus scilicet, aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debent, præcipue mœstitiã, & metum, atque etiam lætitiã immodicã. Et quia vniuersa victus ratio (Galenus teste 5. de locis affectis) attenuatoria esse debet, Propterea tales eligantur cibi immodicæ humiditatis, ac flatu expertes, sintque boni nutrimenti, ac facili concocionis: quapropter carnes pullorum gallinaceorum, gallinarum, starnarum, phasianorum, perdicum, merularum, turdorum, ac aliarum paruorum montanarum eligantur: necnon interdum hædorum, vitulorum, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur assis, interim elixis, hyssopo, fœniculo, aut serpyllo, satureia, vel mellisphyllis, sampſucho, seu pulegio, interim etiam boragine, seu pimpinella: nec minus in prædictarum carniũ iure piper, cinnamomum, macer, aut caryophylli in puluerem prius redacti iniiciantur. Potus sit vinum dulce, substantia tenui, colore flauum, seu fuluum, vetus potius quam nouellum, vel mediæ ætatis, dilutum aqua, in qua borago, mellisphyllon, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos sanguinis detractio iuuat, vt testis est Galenus eodem libro quinto de locis affectis, propterea statim circa initia (si virtus, aut ætas, seu aliud quippiam non prohibeat) vena secanda erit, interna dextri cubiti, si torius corporis plenitudo adsit, aut sinistri, ea non existente. Est namque morbus hic magnus, saltem ratione partis affectæ, quapropter & si intemperatum ad frigidum in hoc affectu sit cor, quia tamen princeps viscus est, aut saltem reuulsionis gratia venæ sectio confert, prohibens ne ad ipsum excrementa confluant, tum quòd imbecillum sit, tum etiam ne propter hunc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat. Qua ratione Galenus non curare eos venæ sectionem dixit, sed iuuare, eos verò liberatos esse, qui post sanguinis missionem tenuante victu, medicamentisque similibus vsi sunt: hæc (inquam sunt) quæ palpitationem curant, victus scilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipsa venæ sectio iuuet. Nec mirum id est, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cum extenuent, dissipent, atque discutiant; palpitationis causam, quæ spiritus flatuosus & crassus est, omnino adimunt, intemperantiãque ipsius cordis frigidam corrigunt, simulatque ipsum corroborant. Qua de re neque multa sanguinis copia per venæ sectionem vacuanda est: sed potius (si opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorẽ effeceris, vt à Galeno decretum est, libro de cur. rat. per venæ sectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ sectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda sunt: in quem vsum conducunt, diambra, diamoschus, cum dulcis, tum amarus: confectio de cinnamomo, de xyloaloe, diacalamenthum, dianisum; aromaticum rosaceum, theriaca, aut myrthidatum, qualibet vice 3. j. exhibens cum 3. ij. prædicti vini, aut 3. ij. aquæ mellisphylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diambra, vel diamoschu 3. j. similiter confectio de xyloaloe, aut de cinnamomo: adicias autem seminum melonum 3. β. & cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut mellisphylli, morsuli formantur: sit autem quilibet ponderis 3. j. quorum vnum pro qualibet vice dato, ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secundo libro 2. de re medica habetur cap. 14. quòd si costum ad cordis pulsus, panacem, & sænumgræcum æquis ponderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commixtum, & (cum opus fuerit) cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum confert: aristolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit: & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum; ieiuno potui dabis. Exterius insuper epithemata imponantur, quæ in hunc modum fiant. Recipe aquæ mellisphylli, florum citrangulorum ana lib. β. aquæ rosaceæ, & boraginis, cuiuslibet 3. ij. maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana 3. j. ligni aloës, corticum citri, semini ozimi ana 3. ij. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci gra. iij. vini odoriferi 3. ij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque costino, ac nardino, amygdalino, & rosaceo, puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguoque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorum etiam vsus non minus conducit, qui sic parentur. Recipe florum boraginis, rorismarini, citrangulorum, sampſuchi, mellisphylli, & serpylli ana 3. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana 3. j. cinnamomi, caryophyllorum, ac seminis ozimi, ana 3. ij. rosarum rubearum 3. iij. croci 3. β. ossis de corde cerui nu. j. contusis omnibus fiat sacculus ex serico, cordique imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundancia, priusquam prædicta medicamenta adhibeantur, à venæ sectione, ea quæ iam dictos succos concoquendi, præparandi que vim habent, tribuenda sunt: & dein quæ purgant, quibus fuerit redundans succus, siue pituitosus, siue melancholicus: pituitoso autem existente mel rosaceum, oxymel simplex, compositum, aut scillinum cum syrupo e corticibus citri, aut de hyssopo, & aqua, in qua betonica, sampſuchi, pulegij, origani, aut mellisphylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpius assumptis, ac parato proinde, & concocto redundante pituitoso succo, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiscati 3. j. vel 3. iij. corticum myrobalanorum chebularum 3. ij. florum boraginis, & lupulorum, singulorum 3. iij. fiat decoctum in aqua fontana: secundum artem, in quo 3. vj. diacatholicon, aut iij. confectio nis de dactylis cum 3. iij. vel iij. syrups ex pluribus infus. ros. rub. aut 3. ij. syrups ex tribus infus. ros. pers. potui dato: vel cataportia formato ex 3. j. pulueris hieræ simplicis, & altera 3. seu 3. iij. trochiscati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Post quæ per aliquod tempus duas scilicet, vel tres horas 3. iij. vel iij. syrups ex pluribus infusionib. ros. rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò (prout vsus requirit) supradictis medicamentis vtare. Si verò melancholicus redundarit succus, vt sæpius contingit, similiter præparandus, ac concoquendus primò erit, ex syrupo de pomis, e corticibus citri, de succo boraginis, seu fumariz, lupulorum, aut de epithymo cum mellisphylli, boraginis, aut lupulorum aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibendum erit, vt Recipe senæ, epithymi ana 3. ij. corticum myrobalanorum indarum 3. iij. florum boraginis, fumariz, lupulorum, singulorum 3. j. fiat decoctum in aqua fontana, in quo dissolue diasenæ 3. iij. aut diacatholicon 3. vij. & aërei mellis 3. ij. & β. aut syrups D. Augustini 3. iij. seu syrups ex pluribus infus. ros. rub. tantundem. At si magis expediet cataportia exhibere ea ex 3. j. pilularum

rosaceum, theriaca, aut myrthidatum, qualibet vice 3. j. exhibens cum 3. ij. prædicti vini, aut 3. ij. aquæ mellisphylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diambra, vel diamoschu 3. j. similiter confectio de xyloaloe, aut de cinnamomo: adicias autem seminum melonum 3. β. & cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut mellisphylli, morsuli formantur: sit autem quilibet ponderis 3. j. quorum vnum pro qualibet vice dato, ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secundo libro 2. de re medica habetur cap. 14. quòd si costum ad cordis pulsus, panacem, & sænumgræcum æquis ponderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commixtum, & (cum opus fuerit) cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum confert: aristolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit: & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum; ieiuno potui dabis. Exterius insuper epithemata imponantur, quæ in hunc modum fiant. Recipe aquæ mellisphylli, florum citrangulorum ana lib. β. aquæ rosaceæ, & boraginis, cuiuslibet 3. ij. maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana 3. j. ligni aloës, corticum citri, semini ozimi ana 3. ij. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci gra. iij. vini odoriferi 3. ij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque costino, ac nardino, amygdalino, & rosaceo, puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguoque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorum etiam vsus non minus conducit, qui sic parentur. Recipe florum boraginis, rorismarini, citrangulorum, sampſuchi, mellisphylli, & serpylli ana 3. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana 3. j. cinnamomi, caryophyllorum, ac seminis ozimi, ana 3. ij. rosarum rubearum 3. iij. croci 3. β. ossis de corde cerui nu. j. contusis omnibus fiat sacculus ex serico, cordique imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundancia, priusquam prædicta medicamenta adhibeantur, à venæ sectione, ea quæ iam dictos succos concoquendi, præparandi que vim habent, tribuenda sunt: & dein quæ purgant, quibus fuerit redundans succus, siue pituitosus, siue melancholicus: pituitoso autem existente mel rosaceum, oxymel simplex, compositum, aut scillinum cum syrupo e corticibus citri, aut de hyssopo, & aqua, in qua betonica, sampſuchi, pulegij, origani, aut mellisphylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpius assumptis, ac parato proinde, & concocto redundante pituitoso succo, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiscati 3. j. vel 3. iij. corticum myrobalanorum chebularum 3. ij. florum boraginis, & lupulorum, singulorum 3. iij. fiat decoctum in aqua fontana: secundum artem, in quo 3. vj. diacatholicon, aut iij. confectio nis de dactylis cum 3. iij. vel iij. syrups ex pluribus infus. ros. rub. aut 3. ij. syrups ex tribus infus. ros. pers. potui dato: vel cataportia formato ex 3. j. pulueris hieræ simplicis, & altera 3. seu 3. iij. trochiscati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Post quæ per aliquod tempus duas scilicet, vel tres horas 3. iij. vel iij. syrups ex pluribus infusionib. ros. rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò (prout vsus requirit) supradictis medicamentis vtare. Si verò melancholicus redundarit succus, vt sæpius contingit, similiter præparandus, ac concoquendus primò erit, ex syrupo de pomis, e corticibus citri, de succo boraginis, seu fumariz, lupulorum, aut de epithymo cum mellisphylli, boraginis, aut lupulorum aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibendum erit, vt Recipe senæ, epithymi ana 3. ij. corticum myrobalanorum indarum 3. iij. florum boraginis, fumariz, lupulorum, singulorum 3. j. fiat decoctum in aqua fontana, in quo dissolue diasenæ 3. iij. aut diacatholicon 3. vij. & aërei mellis 3. ij. & β. aut syrups D. Augustini 3. iij. seu syrups ex pluribus infus. ros. rub. tantundem. At si magis expediet cataportia exhibere ea ex 3. j. pilularum

Topica.

Si pituitosus redundarit humor preparatio, ac purgatio.

Si melancholicus redundarit humor, preparatio, & purgatio.

pilularum de lapide lazuli, aut de lapide armenio, & ʒ. ij. agarici trochiscati, aut ʒ. j. pulveris hieræ simplicis formato. Post quorum assumptionem modo, quo supra diximus ʒ. ij. sacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cū aqua boraginis, aut lupulorum præbetō: & deinde (prout vigeat vsus) prædictis alterantibus medicamentis vtare. Id tamen prætereundum non erit, quod dū purgante medicamento redundantem succum vacuas, perpetuō ea, quæ cor ipsum roborant, permiscenda erunt. Quomodo autem dignoscas pituitosum, aut melancholicum redundantem succum, cū sæpius in præcedentibus dictum sit, frustra putauimus hoc loco iterum repetere: nam præter symptomata diuersa, diuersa quoque victus ratio præelsit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac reliqua.

Excerptio.

Περὶ συκοπῆς. De syncope. Caput. LV.

ACTUS SIMVS cordis affectus, quem Græci συκοπήν vocant, vt patet commento aphor. 41. 2. libri. Latini verò (cū proprio careant nomine) syncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione, quæ λεπθοθυμία dicitur, Latine animi defectum, communicet, tamen non omnino idem significare videtur, sed ab ea discrepat, quinimo & res ipsa diuersa est: Nam λεπθοθυμία nomen compositum à verbo græco λέγω, quod Latine sonat, in quo, seu deficio, & θυμός, Latine animus, deliquium, seu defectionem animi significat: qua ratione quidam putarunt aliud esse λεπθοθυμίαν, à λεπθοθυμία, cum λεπθοθυμία, animi defectum, λεπθοθυμία autem non animi, sed animæ defectionem significet: compositum etenim nomen est à verbo λέγω, & ψυχή, quæ non animus, sed anima Latine dicitur. Verum quamuis nominum significata insipienti dissentire videantur, reperitur tamen apud Hippocratem, interdum vno, quandoque altero vsu fuisse, volens in re idem intelligere, vt patet aphorif. 23. primi, & octauo, septimi libri. Nec minùs & in Galeni doctrina confundi, pro confesso habetur, tum præcitatis locis, tum etiam primo de arte cura. ad Glaucō: & 12. metho. meden. nam in primo præcitato loco, verbo λεπθοθυμία vtitur; lib. autem duodecimo meth. med. λεπθοθυμία idem per vtranque intelligens, quia propter auidacter dicimus re ipsa prædicta nomina haudquaquam dissentire, sed confundi inuicem ex Hippocrat. & Galeni sententia: nam eadem est pars quæ afficitur in vtrisque, idem symptoma, ac ad eadem dispositiones, seu causas consequuntur: quamuis etiam sunt, qui velint neque ipsam λεπθοθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἐκλυσιμὴν nuncupant, Latini exolutionem, dissentire, auctoritate quadam freti ipsius Galeni præcitato libro primo de arte cura. ad Glaucō. & si eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter se discrepent, ab Hippocra. decretum est eodem aphorif. 8. 7. libri cū dixit, ἐπι φύματ' ἄσω ῥήξι' ἐκλυσιμὴν καὶ λεπθοθυμίαν ἄνωγει. Similiter à Paulo cap. 34. libro tertio, qui inter syncopes indicia cū exolutionem, tum animi defectum connumeravit. Verum quicquid sit de eclysi, hoc est, exolutione, satis sit nunc demonstrasse λεπθοθυμίαν, à λεπθοθυμία re ipsa non differre, ita vt quicquid de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea significare volumus, quam animi defectum, per animum intelligentes, animā ipsam animosam, quæ ex Galeni decreto sedem in corde habet: cū itaque deficit animositas, tenor, ac promptitudo hæc animæ, ex quacunque causa ortum habeat, λεπθοθυμία, aut λεπθοθυμία appellatur. At quod à Græcis συκοπή nominatur, à verbo συγκόπτω, Latine ferio, verbo, seu concido deriuatum est, ita vt etiam animi concisionem Latine significare possit: licet affectus quodammodo similis sit animi deliquio, ab eo tamen discrepat. Nam (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere consuevit syncopem ipsam, vt patet eodem primo de arte cura. ad Glaucōnem, & idemmet prædict

1. ad Glauc. cap. 14. 12. metho. c. 5. λεπθοθυμία. λεπθοθυμία.

ἐκλυσιμὴν. Cap. 14.

Syncope quid significet. 1. ad Glauc. cap. 14.

prædicto libro 12. metho. meden. inter lipopsychiam, & syncopen differentiam tradit, cū maiorem causam syncope requirat, quàm lipopsychia, & si eadem possit vtriusque esse, tamen prout maior, aut minor existit, vnam, vel alteram affectionem efficit. Hoc idem confirmavit Aëtius libro 5. cap. 96. quamuis cap. 101. eiusdem libri, sub nomine λεπθοθυμίας communiter sumptæ: quod comprehendit & syncopem, testetur, proprie tamen, quod inter se differant, ostendit: nam animi deliquium (vt ipse inquit) de repente incidit, sensu, & motu hominem priuans, & omnino non sudant: syncope verò & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum sudoribus qui συγκοπήκοι appellari solent. Ex his itaque constat, qua ratione syncope ab animi defectu dissentit: nanque non idem significat, nec idem est defectus animi, & concisio: maiorem etenim læsionem, ac virium calamitatem portendit concisio, quam defectus, licet ex eadem causa fieri possint, & non alia ratione curentur: quapropter de syncope verba facientes, patebit quoque & defectus animi curatio. Est denique syncope (Galeno teste 12. metho. meden. præceps virium lapsus: quæ sectatus Paulus cap. 34. lib. 3. eam dixit esse confertum, seu simul totum virium collapsum. Dixit autem non ab re confertum, & Galenus præcipitem: nam si sensim paulatimque fieret virium collapsus, non vtique syncope diceretur: verum cū essentia virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, in solidorum corporum temperamento consistat: & propterea hæc integra seruari debent, vt qualitate, tum quantitate, quoad fieri licet, naturaliter se habeant, vt liquet eodē 12. metho. meden. consonum erit, vt cū vires labuntur, aut spiritus, vel solida corpora non naturaliter se habeant, qualitate, vel quantitate ipsorum immutata, potissimum ipsa corpora solida, in quibus vtique vel maxime consistere virium substantia videtur: nam ad robur virtutis conseruandum, & ad syncopalem accessionem, quominus de repente incidat cauendam, singulare præsidium est temperamenti custodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox verò reliquarum partium, quæcunque in consortium affectus principia secum ex facili trahunt, cuiusmodi est ventriculi os, propter exquisitum eius sensum. Si itaque in syncope vires collabuntur; spiritus, aut solida corpora offendi opus erit, cū in his vires consistant, vt diximus. Verum cū vires, quæ animal gubernant, tres diuersi inter se generis sint, vt legitur apud Galenum quinto de locis affectis, 9. metho. meden. & 6. de Hippocr. & Plato. decretis, & sexcentis aliis in locis, cū syncopen dixerimus præcipitem esse virium lapsum, quarum virium intelligendum sit, non ab re quæret quispiam, nunc quid videlicet naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniam sensu, & motu priuatur homo cum syncope afficitur, non absque ratione animales vires offensas esse diceret quispiam: verum quamuis animales functiones sint sensus, & motus, offendanturque ipsæ in syncope; non propterea facultatem animalem duntaxat, ac primò oblatam in ea esse fatendum erit, quinimò omnes esse asserimus, sed primò vitalem: & si non perpetuō in syncopes generatione facultas ipsa, aut cor ipsum primò lædantur; dicimus tamen syncopen haudquaquam gigni posse, nisi facultas ipsa vitalis, seu cor ipsum afficiatur: quo offenso, & reliquas vires, seu principes partes in quibus consistunt, necessariò offendi oportet. Simul etenim cum ipso omnes vitiantur partes, nedum principes ipsæ, vt inquit Galenus 5. de locis affect. cū & ipsæ peculiari cordis temperie actiones suas perficiat, hæc denique pereunte actiones quoque ipsarum perire necesse est, simul atque cerebri, & iecoris. Horum verò temperie deperdita, non oportet cordis simul actionem perire: seruat enim caloris symmetria in singulis partibus ab ipso corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, mediis arteriis, quamuis per venas etiam, & alia vniuersa confluat à corde calor, longè tamen minor quam per arterias, vt Galenus asserit libro de vsu puls. cūque illi à nullo calor confluat, sed aliis ab illo, consentaneum erit, vt cū à naturali statu recesserit, ac non amplius in peculiari, ac propria

Cap. 5. Quibus syncope à lipopsychia, seu lipopsychia differat.

Cap. 5. Syncope quid sit.

5. de loc. aff. cap. 1. 9. met. c. 10. 5. de Platonis & Hipp. decret. ca. 4. & lib. 6. c. 1. & sequentibus. Quartum virium lapsum sit syncope.

Cap. 1.

Cap. 2. & 3.

temperie persistat, quod reliquæ partes omnes detrimentum patiantur, ac actiones earum pereant, priuatæ siquidem eo qui prius confluebat calore, quo feruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur syncope præceps est omnium virium lapsus: nam in ea cor ipsum afficitur, ad cuius oblationem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principum partium functiones, atque vires offenduntur, sed reliquarum omnium. Nec propterea negamus interdum syncopen oriri posse corde ipso non primario affecto, sed reliquis quibusdam partibus consentiente; quinimò (veluti cæteræ corporis partes) cor ipsum primario affectu laborare potest, interim verò cæteræ partibus consentiens, quemadmodum in stomachica syncope, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de locis affectis, tum 12. metho. meden. liquidò videre licet: Afferimus tamen, quod ni cor afficiatur, quomodocumque affectum sit, progigni syncope haudquaquam possit: quamvis cerebrum, iecur ventriculus, aut quævis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutius affecta sit, cum ex nullo prædictarum partium affectu possint derepentè, affatim, seu simul totæ vires collabi; quemadmodum neque animal omnino perire potest, nisi cor afficiatur, cum semper mors ad immodicas sequatur cordis intemperantias, Galeno teste eodem quinto de locis affectis. Ex quo virium præcipiti collapsu patebit liquidò cor ipsum in syncope affectum esse, neque ipsum strenuè munus suum obire potest, cum oblaxum sit; quapropter, & pulsum paruitas, ac imbecillitas, frigidæque extrema consequuntur. Affectus ipse symptomata est in genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: laeduntur autem vires non modò diminutè, vt in *λεποθυμία*, sed magis, & quasi ablatè interdum, saltem quoad sensum. Eius verò signa sunt (vt inquit Paulus) resolutio, ac animi defectus, pulsum paruitas extrema frigida, & in sudorem prorumpentia; apparet autem sudor, præsertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocra. ac Galen. auctoritate, libro primo prognosticorum, qui sudores syncoptici appellari solent; quæ omnia innati calidi suffocationem, aut extinctionem porrendunt: utroque enim modo pro ratione diuersarum causarum in syncope innatum calidum offendi solet. Propter quid autem in syncope sudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem non, adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cum in syncope vires magnopere oblaxæ sint, confugiaturque calor innatus ad cor, tanquam ad propriam arcem, derelinquensque partes externas: id quod in eis, præsertim in partibus solidis, continetur, humidum retineri neutique valet, quinimò tanquam destitutum ab innato calido, facultatèque retentrice haudquaquam eum continere potente, ad externas cutis partes confluit, ac sudor propterea gignitur, non siquidem ex excrementitia duntaxat humiditate, sed propria etiam solidarum partium. Frigidi verò sunt tales sudores, quoniam ea, quæ solida corpora regit natura, quæ secundum Hippocratem est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima est extinctioni; qua de re infigidatis partibus solidis propter iam dictam causam, quicquid ex eis profluit, quod frigidum sit oportet. Et propterea qui profluunt sudores in syncope necessario frigidi sunt: quoniam (vt dictum est) in syncope innatum calidum aut extinguitur, aut extinctioni proximum est; & non ab re syncoptici nuncupantur: quia cum syncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeò vires labuntur; nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguitur, aut extinctioni proximum sit, neque solidæ partes in lipothymia, velut in syncope à natura, quæ eas regit, ita destituuntur; cum minor sit cordis affectio in lipothymia, quam in syncope: & propterea neque sudores, neque frigidi in lipothymia apparent, imò qui ita affecti sunt, omnino non sudant, vt inquit Aëtius. Cæterum quoniam cor in syncope interdum proprio affectu, interim verò per consensum laborare solet, dignosces quando ipsum cæteris partibus consentit ex propriis indicis earum partium primò affectarum

3. de loc. aff. cap. 6.
12. meth. c. 2.
3.

Cap. 1.

Quæ pars in syncope afficitur.

Quis affectus præter naturam sit. Lib. 3. c. 34.

Tex. & com. mem. 26.

Propter quid in syncope sudores frigidi eueniunt. & in lipothymia nequaquam.

Lib. 8. c. 101. Quibus discernatur

rum, ac symptomatis quibusdam, quæ quidem syncopen antecedunt; quemadmodum si affecto ore ventriculi syncope consequatur, quæ stomachica dicitur, vomitus, nausea, aut dolor eiusdem partis, seu morsus quidam præcessit: sic quoque affectis primò reliquis partibus, corde verò consentiente, dicendum erit. Verum si nullum præcesserit signum alicuius partis affectæ, & syncope oriatur, nullusque alius affectus ipsam antecesserit, præterquam si immodica fuerit aliqua animi excandescencia, seu affectio, cor primario affectum esse iudicabis. Vt cunque autem fiat syncope, aut fortem duntaxat consequitur cordis intemperiem, vel cum vitioso, seu venenoso humore, non nunquam verò erysipelas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipsius sedatur. Verum si ob inflammationem, vel erysipelas excitetur syncope, antequam augeantur huiusmodi affectus, animal corrumpitur: non sic autem si ob simplicem cordis intemperiem syncope excitetur, siue æqualis, siue inæqualis ea fuerit, vt patet libro 5. de locis affectis. Ex hoc itaque distinguere poteris, cum syncope genita sit per proprias simularium partium intemperies: nam ea subitam mortem non inducit: quemadmodum ea, quæ ad instrumentales partes pertinet, quæ subito enecare potest, prius tamen præcedentibus quandoque signis quibusdam: quorum vnum scriptum est ab Hippo. præcitato aphorif. 41. 2. libri, cum dixit, Qui sæpe, & multum exoluuntur sine causa manifesta: ij repente moriuntur. Syncopes verò causæ quamvis nonnullæ esse possint, cunctæ tamen, aut cordis spiritus, vel solidum eius corpus offendunt: vtraque verò substantia bifariam lædi potest, quantitate scilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum substantia certa esse quantitate desiderat: verum etiam & qualitate.) Quæcunque itaque causa syncopen excitat, aut prædictorum corporum solidorum, aut spirituum essentiam corrumpit, vel saltem eorum temperiem mutat; quemadmodum apud Galenum legitur 12. metho. meden. nanque in his duabus substantiis virium essentia cõsistit: quæ insuper sic custodiendæ sunt, vt tum qualitate, tum quantitate (quoad fieri licet) naturaliter se habeant. Alterantur autem spiritus, tum ex vitiosis redundantibus succis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de causa in hanc est mutatus, vt pote ex metallis, caminis, aut baratris; aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut si halitum ex stagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: item ex venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus reieciunt, venenis. Nec mirum si spiritus ex ambientis malitia, ac vitiosis succis alterentur: nanque ex tenuiori, ac puriori sanguine, simulque ex aère, qui optima temperie sit, atque in inquinamento purissimus, per inspirationem attracto nutriuntur. At ipsius spiritus corruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tum ex immodica eius tenuitate, & continente eum corporis raritudine prouenire potest, tum verò ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimenti defectu. Item ex animi affectibus, veluti est timor subitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori est, voluptas maxima, hoc est, gaudij excessu: tristitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, spiritusque corrumpendo vires resoluunt. Ex his itaque causis aliàs spiritus alterantur, vt diximus; aliàs corrumpuntur: aliquando ex parte digeruntur; non raro autem hæc vtraque perpetiuntur. Virium verò lapsus, qui a solidorum corporum digestam substantiam succedit, causam habere poterit, longissimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id est, nutrimenti defectu; præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò corporum temperies mutata prouenire potest, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel siccitate, aut horum aliquibus copularis: succedunt autem & syncopæ immodicæ ventris inanitioni, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum; & (vt summatim iterum dicam) quæcunque spiritus, aut corpora solida mutant, aut corrumpere possunt, syn-

indicibus, si per se sentia, aut per consensum in syncope cor afficiatur.

Aid quos cordis affectus consequuntur syncope. cap. 2.

Syncopes cause.

Qua in universum sint syncopes cause.

Cap. 5. Ex quibus causis spiritus alterentur.

Ex quibus causis spiritus corrumpantur.

Ex quibus causis digerantur solidorum corporum substantia.

Ex quibus alterentur.

*Si syncopes
causa fuerit
cruditas
humorum ma-
xima copia,
signa.*

*12. meth. c. 3.
Signa syncop-
es oris ex
flaua bile os
ventriculi
infestante.
Si ex succo-
rum tenui-
tate, & cor-
poris varia-
te fiat signa.
Tex. 6. & 7.
1. prognosti-
tex. & c. 8.
12. met. c. 6.
Prognosti-
ca.*

Cap. 1.

Cap. 2.

Cap. 6.

Cap. 3.

*Curatio.
ad Glau-
conem.
Cap. 14.*

copen generare valent. Quarum causarum cognitio magna ex parte ex astu-
tium sermone patebit, quaedam vero ex te ipso cognoscere poteris. Nos vero
ea rum, quae non ita facile patere possunt, signa conscribemus, utpote si ex ma-
gna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occasione
congesta syncope excitetur, vna cum oris ventris (quod stomachum vocant)
offensione: his nanque, & praecordia inflata, & totum corpus ampliori mole,
quam pro naturae modo, cernitur: tum color alius ad albidius, quam pro natu-
rali habitu, & aqua intercute laborantium magis simile est mutatus: nonnul-
lis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei palloris appellant.
Omnibus vero pulsus minores sunt, quam pro caloris ratione, si febricitave-
rint: praeterea obscuri, omninoque inaequales, saepe ea inaequalitate, quam si-
stematicam Graeci vocant: semper vero ea, quae in vno est ictu, ut legitur apud
Galenum duodecimo methodi medendi, & Aetium capite nonagesimo sexto
libro quinto, ac Paulum cap. trigesimo sexto, libro secundo. Eos vero, quibus
ex flaua bile, quae os ventriculi infestet syncope incidit, cum ex reliquis, tum
etiam ex assidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac do-
lore cognoscet. At si quis adeo praetenuus succos, ac spiritus habeat, ut ocyssi-
me exhalent: adeoque imbecillam habeat per vniuersam corporis molem ra-
tentricem facultatem: expultricem autem immoderatius concitatam: ut pro-
pterea in syncopen incidat, in eiusmodi affectibus, mortifera illa species in fa-
cie celeriter apparet: nasus videlicet acutus, oculi caui, adstricta tempora, &
reliqua, quae deinceps ab Hippocrate, primo prognosticorum sunt conscripta:
quamuis alius non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut tristes fuerint,
aut fame affecti aegri ipsi: ex his nanque minus malum est, quam si absque his
emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore: & Galenus cum primo progno-
sticorum, tum 12. methodi medendi, quem sectati sunt Aetius cap. 98. lib. quin-
to, & Paulus cap. 37. libro secundo. Verum si syncope valida fuerit, medicinae
locus non est, ut idem inquit Paulus cap. 34. libro 3. At si vires adhuc tantillum
constant, aliquando ad sanitatem recursus est, ut ipse refert. Caeterum vbi cor
proprio affectu laborauerit in syncope, valido existente animae robore: ex quibus-
visvis animi affectibus ipsa excitetur, nunquam aeger succumbet, Galeno te-
ste 5. de locis affectis. Si vero propter eius intemperiem syncope eueniat, perni-
ciosior erit, quam ex cerebri intemperie: quemadmodum haec periculosior est,
quam si iecur primò affectum fuerit, ut testatur Paulus cap. 38. lib. 2. & Aetius
cap. 99. lib. 5. quamuis non ita subito syncopae necare possint, quae ex cordis in-
temperie oriuntur, quam illae, quae instrumentales eius morbos sectantur, ut
patet eodem libro quinto de locis affect. Pestifera autem est syncope illa, quae
extenuato spiritu ac sanguine originem trahit, potissimum vbi imbecillitas
ad sit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatius conci-
tata fuerit. Prorsus autem exitiosa syncope erit, si corpore crudis succis refer-
to generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infestante: siue ex ex-
tenuatis succis, vbi iecur, vel ventriculus: phlegmone obsederit, quemadmo-
dum scriptum reliquit Galenus eodem 12. meth. medendi. Verum si citra phle-
gmonem stomachicae syncopae fiat ventriculi ore affecto primò, ac consen-
tiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nam minus periculosae
sunt, quam si excitatae fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum
colligi potest ex Galeni verbis, praecitato libro 12. meth. med. Quoniam ve-
rò quae habentur indicationes ex symptomatibus, & morbis, non simpliciter,
sed secundum causam, à qua singulae sunt, considerare oportet, ut liquet pri-
mo de arte cur. ad Glauconem, propterea non vnus modus curationis, cuiusvis syn-
copes erit, sed singulae earum propriam curam desiderant pro diuersitate causa-
rum: ex quibus excitantur: in vno tamen omnes communicant: quod si depre-
hensus syncopae cubans est omnis sollicitudo medentis ad symptoma vertitur:
si nedum ea premitur, ut rursusque curam habeat, & ut symptoma non incida-
& ut

& ut morbus paulatim discutatur, ut patet apud Galenum eodem libro duo-
decimo meth. medendi. Nec minus & in alio quoque conueniunt, quod siue
per essentiam fuerit orta syncope, siue per consensum affecto corde, semper
ipsi prospiciendum erit, cum & principalissimum viscus sit, saltem quoad vi-
tam: & propterea robur eius perpetuo seruandum erit, nec syncope aliqua gi-
gni potest (ut prius diximus) nisi & ipsum cor afficiatur. Si itaque ex ambien-
tis malitia syncope fiat, prospiciendum erit, ut is ad optimam temperiem mu-
tetur, atque arte odoratus fiat. Si vero ex venenatis facultatibus, aut ex anima-
lium quae virus reieciunt, venenis excitata fuerit syncope, eis utendum erit,
quae alexipharmacis, Graeci nuncupant, vtrisque propriis: ex ingenti dolore, cu-
randa causa doloris erit: ex crebris, & inordinatis motibus, quies iniungenda:
ex respiratione prohibita, respiratio procuranda, sublata causa quae ipsam pro-
hibebat: ex animi affectibus, statim ab eo affectu reuocandi: postmodum vero
conueniens passioni cura est afferenda. Si vero ex aliqua trium principiorum
intemperie fuerit excitata: per contrariam intemperiem moderatè tamen vin-
dicatam, syncope curabitur. Sic si ob inflammationis magnitudinem, aut ve-
hementis febris malignitatem, syncopae generentur, propriis curationibus, in-
flammationis scilicet, aut febris, curanda sunt, tempore quo syncope depre-
hensi cubantes non sint. Verum quoniam saepius accidit, ut ex immodica qua-
piam euacuatione, ned animi defectus, sed syncope eueniat, & similiter ferè
succurrendum erit cuilibet repente syncope ingruenti, velut huic: propterea
curationis eius, cum iam inuaserit, mentionem primò faciemus, relicta eius cu-
ratione, si ea aegri non laborent: quoniam pro diuersitate affectuum, ad quos
sequitur immodica euacuatio, curari eo tempore debet, quemadmodum & re-
liquae omnes ex quibusvis causis fuerint ortae. Occurrendum est igitur, cum
repente eius accessio ingruat, frigida faciem aspergendo, & nares apprehen-
dendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere, ut euomant, sto-
machum irritando, digiti, vel pennae immersione. Conducit item manus, vel
pedes alligare: verum oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quan-
do per inferiores partes sunt euacuationes, quemadmodum quando per hæ-
morrhoidas sanguis profluit, aut ventris profluvia adsunt, vel per vterum ex-
eunt in mulieribus menses. Contra autem fit in fluxibus sanguinis factis per
nares, atque vomitibus, in quibus crura sunt vehementius alliganda: in vni-
uersum autem (ut Galenus inquit primo de art. curat. ad Glauconem) aut ad
communiam membrum patiensibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea, in qui-
bus est euacuationis origo. Atque ideo quae ex vteris sunt immodica euacua-
tiones, cucurbitulae mammillis appositae statim sedant, quae vero ex naribus,
hepatis, ac spleni secundum nares patientem. At si ex vtrisque naribus mul-
tus sanguis effluat, vtrique visceri sunt adiciendae: talibus etiam auxiliatur
vinum aquosum, vetus, frigidum dilutum, & praesertim quando ad ventriculum
fluunt humores, nisi aliquid vini exhibitionem prohibeat eorum, quae à Gale-
no primo de arte curatiua ad Glauconem, conscribuntur. Ex variis quoque
odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, nec non odorata,
praesertim ad recuperandas vires citissimae optima sunt, Hippocrate auctore,
libro de alimentis: & aphorismo vndecimo secundi libri, simul cum Galeno. In
vini autem exhibitione num frigidum, & calidum exhibendum sit, aegrotan-
tis natura, consuetudo, aetas, & ambientis aëris temperatura consideranda sunt:
atque haec respiciens distinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhiben-
dum sit: ipsi vero locis, ex quibus profluuium provenit, imponere oportet ea,
quae corroborandi vim habeant. Verum si ob sudoris multitudinem animi de-
fectus, vel syncope excitetur, eis quae adstringunt, ac cutem refrigerant, uten-
dum erit. Vniuius praeterea frigidum dilutum, velut dictum est, etiam his commo-
dum existit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque curam, nec
manus ligare oportet, neque cogere ad vomitum, aut villo modo mouere. Aërem

*Cap. 6.
In quibus con-
ueniant om-
nes syncopes
pro eorum
curatione.*

*Ingruentis
syncopes cura-
tio.*

Cap. 14.

Loco citato.

*Lib. de ali-
mentis in fine.*

quoque domus alterare opus est, eis quæ frigida, atque adstringenti qualitate, participant; ut myrtorum foliis, rosæ, ac pampinis vitis, pauimentum conster-
nentes, frigidòsque ventorum flatus ventilabris etiam inducentes. Verùm ni-
hil horum, ubi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem den-
faueris, tanto ipsa magis augetur; eis verò balneæ aptissimæ sunt, confert e-
tiam immodico sudore sudantibus partibus illinire myrrinum, rosaceum, aut
coroncorum oleum: quæ omnia à Galeno primo de art. curat. ad Glauconem,
1. ad Glauc. cap. 17. & ab Aetio cap. 102. libri quinti, scripta reperies. Quomodo autem vindicandi
sint ægri à quavis particulari ingruenti syncope, seu animi defectu, apud eos-
dem auctores præcitatæ locis studiosi requirant: quamuis ab vtriusque de ani-
mi defectu verba fiant; idem tamen de syncope intelligendum erit, si ab eisdem
causis excitetur; neque enim alio discrepant, quàm maioris minorisve ratio-
ne, ut diximus. Nos verò eius syncopes curam aggrediemur, quæ ob magnam
crudorum succorum copiam vnà cum oris ventris offensione excitatur, & pri-
mò eorum curam præcipientur, qui nondum ea premuntur, vtriusque curam
habentes, ut & ipsa non incidat, & ut morbus paulatim discutatur, quamuis
celerius hunc discuteremus, si nullus symptomatis subesset metus. Nanq; qui
multitudine crudi succi grauat, hunc (si modo iustam semel vacuationem
ferre possit, nec metus aliquis syncopes impederet) semel arbitror, vacuatum
à morbo explicare, ut duodecimo metho. medendi, Galenus inquit. Qua-
propter licet vacuationem desiderent, nulli tamen sanguis mitti sine maximo
dispendio solet: quo fit, ut nec sanguinis missionem, nec purgationem substi-
neant, utpote quod sine his syncope subito adoritur. Degant itaque tales in do-
mo puræ lucis, nec madente: aër eligatur calidus media temperie: quapropter
reclinandi in domo sunt: æstate quidem, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat; cum
aduersissimus eis sit aër ambiens, quoties vel nimium calidus est, vel nimium
frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totum corpus
diffuunt, ut liquati propterea meruendum sit, ne ad pulmones, & cor feratur,
aliquando etiam, ne ad cerebrum subeant: cum longè præster, ut circa iecur,
& primas venas subsistant. Qua ratione iterum aduersissima his balnea sunt.
Ab aère verò, & in domibus immodicè frigidis, succi, qui crudi sunt & inepti
ad concoquendum, manent, & obturationes hepatis augent, si parua fuerint,
si verò non fuerint, generant propter crassitiè detenti, & impacti. Somno vran-
tur, atque vigiliis moderatis: nanque vberior somnus, neque his est salutaris,
cum nec crudos succos digerit sinat, & viscera grauiora reddat, sed si quis alius
affectus est (ut Galenus testatur) qui somnum & vigiliis modicas desideret,
hic profecto in his est, quippe somnus concoquit, vigiliæ digerunt: Pari ratio-
ne motus vitandus erit, quies verò præcipienda: seruandumque inuiolabiliter
est, ne vel cibum, vel sorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter
bibere sinas, nisi multa tribus primis diebus duntaxat vratur, in qua hyssopum
coctum fuerit; & si nullum occurrat incommodum, eadem aqua multa dunta-
xat, in qua incoctum hyssopum sit, vsque ad septimum vtare; siquidem longissi-
mam (ut Galenus asserit) qui ita sunt affecti, cibi abstinentiam ferunt, corpo-
re scilicet ex crudis ipsis, quos continet succis, concoquendis, alito: quare nec
eadem aqua multa copiosè semel exhibenda erit. Si tamen vehementer non fe-
bricitent, his & aquosum vinum idoneum ab initio statim est; & in eo diluto
panem quoque exhibere conuenit, modo in aliquo viscere phlegmone non ad-
sit. Et si non solum crudi succi sint, sed etiam eo corruptionis peruenerint, ut
concoqui ad perfectionem non queant, si fortè horum desperata salus non sit,
ægro mulsam fastidiente, vel aluo fluente, ad ptisanam cremorem est transeun-
dum: & sicubi crudos affatim succos esse animaduertis, oxymel pro mulsâ
exhibere assidue debebis. Quòd si huius assiduus vsus tædio esse cœperit, trã-
ire in simul ad mulsam, & ptisanam conueniet: dein rursus ad oxymel reuertit;
& si æstas sit, atque æger frigidæ potioni assuetus, frigidum huic oxymel dabis;
fin

1. ad Glauc.
cap. 17.

Curatio syn-
copes ex cru-
dorum suc-
corum copia
ortæ.

Cap. 6.

Dieta ra-
tio.

12. meth. c. 3.

Loco citato.

si hyems sit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his, qui frigidæ infue-
uerunt, offeres; æquè, ut si immodicus æstatis tempore æstus sit, etiam qui ca-
lidæ assueti sunt, frigidum, si nullum sit his viscus ad iniuriam opportunum. At
quoniam hi cum vacuari postulent, vacuantia præsidia non ferunt: ea de re
nulla alia idonea vacuatio inuenta est, à Galeno præsertim, eodem duodeci-
mo metho. medendi, ab Aetio confirmata cap. 96. libri quinti, & Paulo capite
trigesimo sexto libri secundi, præter eam, quæ ex frictione paratur. Incipere
verò in principio statim morbi oportet frictiones, linteis non admodum mol-
libus, sed aspreddinis mediocri quid habentibus, ac primum à cruribus super-
nè deorsum, dehinc tota brachia ab humeris vsq; supernè deorsum simili mo-
do sunt fricanda: postulat enim ægrotus simul per eas frictiones, & caleferi, &
aliquid digerit: licet conducant etiam vberiores frictiones ad somnum allicien-
dum. At ubi artus omnes abundè calere videantur, & metus est, ne quis ex mul-
titudine frictionis contusa iam carne, lassitudinis sensus superueniat, oleo re-
laxante vtendum est, quale est, quod dulcissimum est: & si hyems fuerit, nihi-
lo deterius erit ad digerendum aliquod oleum transire, quale est chamæme-
linum, aut anethinum, quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimum de-
bebis, postea oleum detergere, atque ad spinam dorsii transire, hancque to-
tam fricare primum sicca frictione, postea oleo. Ab hac rursus ad crura te con-
feres; ab his ad brachia, exinde denuò ad spinam, ita totum agens diem. Con-
siderare item oportet in his, quæ ad aluum spectant; & si sua sponte commode
non deiciat: pulsus verò robore mediocri sit, ac magnitudine, & æqualis, præ-
terea minimè intercisus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplas-
matis autem, & perfusionibus minimè vtendum est, prius quàm superuacua
magna ex parte partim vacuata sint, partim concocta: nanque hi, qui assidue
prædictis medicamentis præcordia vexant, potius in eiusmodi affectibus phleg-
mones excitant: licebit verò eis vti, tempore quo diximus, non tamen dunta-
xat relaxantibus, sed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo absynthium
ebullierit: vel emplastrum adhibere ipsi ventriculo, quod sit ex palmulis, vi-
no, farina hordei, croco, aloë, & mastiche, ac madefacere etiam mastichino,
seu nardino; postea verò hyssopum in mellicrato decoctum, aut diatriopipi-
percon, aut diaspoliticon medicamen exhibere non inconuenit: & ad eun-
dem modum medicamenta quæcunque offerenda sunt extenuantia, calfa-
cientiaque saltem ea, quæ fumere febricitans homo poterit, si febricitauerit.
Qua ratione, & propter eam etiam, quam supra assignauimus, nimium cali-
da medicamenta vitanda sunt: & si qui laborant, senes sint, post quanque ci-
bationem aquosum vinum præbendum erit, magisque etiam si interposita
quietis spacia mediocria sint: Qui sane ex eiusmodi succis laborant, hos quo-
tidie accessiones exercent, præcipueque ad vespeream, & noctu, non mane,
nec vsque ad meridiem. Si verò ad hos (cum syncope eos iam premit) sis ac-
citus; si ea quæ retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non mul-
tum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digestionem adiuuet,
statimque ad frictiones venies: quas etiam pro tradito iam modo administra-
bis: ac siquidem æstas sit, aut regio naturaliter calens, & æstuans, vel status cœ-
li vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, si nihil eiusmodi sit, iam cali-
da; quæ tamen, secundo, & tertio dabitur: ratio, omnino calidam exhibendam
curabis, quippe ad vniuersam eam curationem (cuius gratia frictiones adhi-
bitæ sunt) calor præstat, utpote crudorum succorum concoctionem adiuuans,
Galeno & Aetio testibus, in præcitatæ locis. Nec parum conducit si prædictis
diamoschu dulcis, aut confectiois diambrae parum cum pauco vino exhi-
beas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit; parentur autem hoc
modo. Recipe aquæ rosarum, florum citrangulorum, & mellissoph. ana ʒ. ij.
corticum citri, ligni aloës, singulorum ʒ. j. moschu, & ambar vtriusque gra. iij.
aceri ʒ. j. Interim autem neq; cor ipsum negligendum erit, ne ei succurratur ab
extra

Medicamē
rationis.
12. meth. c. 3.

Curatio præ-
dictæ synco-
pes ingruen-
tis.

*Syncope ex
flamabile cu-
ratio.*

*Vetus ra-
tio*

*Medicamē-
torū ratio.*

*Eiusdē syn-
copes impri-
mentis cu-
ratio.*

*12. method.
cap. 4.*

Cap. 4.

extra adhibitis medicamētis, epithematis scilicet, vel sacculis, vt infra. Re-
cipe aquæ mellissoph. florū citrangulorum, & roris marini ana lib. β. aquæ ro-
faceæ ꝑ. iij. ligni aloës, corticum citri, singulorum ꝑ. ij. cinnamomi, caryophyl-
lorum, vtriusque ꝑ. β. croci gra. v. ofsis de corde cerui nu. ij. moschu, & ambar,
singulorum gran. iij. vini fului odoriferi veteris ꝑ. iij. misceantur, & supra cor
epithemata fiant. Item ex floribus mellissoph. roris marini, & citrangulorum,
sampsuchi, & serpylli cum cinnamomo, croco, caryophyllis, corticibus citri,
rosis siccis, ac ligno aloës simul mixtis, & contusis, additis gra. iij. moschu, & to-
tidem ambar, cum serico saccelli fiant. Qui verò ex vitiosis calidis succis re-
dudantibus, seu flaua bile, quæ os ventriculi infestet, syncope vexantur, tem-
pore, quo ea non premuntur, contraria quàm prædicti curatione curandi sunt.
Nam in aëre ad frigidum vergente degeere debent; somno longiori vt; acci-
bis, & potibus frigidioribus, vt prisanę cremore, aut pane non multo, sed modi-
co, huncque ex vino aquoso frigida diluto, tribuas: confestimque tentandum
erit, vt bilis ipsa expurgetur, quæ sua acrimonia, ac mordicatione os ventricu-
li infestat, per vomitum si fieri poterit, quem digitos aut pennas demittendo
irritare oportet, aut aquæ calidæ, seu hydrelæi potu, vel tantillum aceti aquæ
calidæ imponas, aut syrapi acetosi simplicis. Quod si neque sic euomere pos-
sunt, alius cienda erit, ex tamarindorum decocto, ac manna; quandoq; etiam
rhabarbari parum adiciendo: illud tamen animaduertas, quod neque hi im-
modicè semel vacuandi sunt, cū exquisitas euacuationes non ferant. Ad hunc
etiam vsu clysteris, eisq; lenibus vt conuenit; postea verò cum maior pars
redundantis succi fuerit expurgata; omnibus modis membra ipsa, ventricu-
lum præsertim, corroborare oportet, oxysaccharum, syrupumq; granatorum
acidorum, aut ex acetositate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam di-
ctis permistum, ante, & post purgationem indefinenter tribuas. A purgatione
verò absinthij decoctum præbere conuenit. At si in syncope prædicti incide-
rint, his exhibendus est frigidus potus: sit tamen tunc vinum, quod & calidum
natura sit, vt deductiorem in corpus promoueat: id verò seruandum erit omni-
bus, quos syncope malè habet: distribuamq; per corpus nutrimentum, quod
sumptum est, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda
sunt, quæ & flauo sint colore: & substantia tenui, & ætate vetera, ac boni odo-
ris; licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris continuè sint: igitur commo-
dissima his vina erunt, quæ cum naturaliter austera sint, sensilem iam adstrin-
gendi vim propter vetustatem non exhibent, calorem tamen admodum ha-
bent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in iis, quorum stomachus
amar a bile vexatur, efficiunt: cum & iucundè sumantur, & tum concoctione,
tum digestionem in corpus promoueat, & succi vitium mitigent, & corporis
habitum excalfaciant, & stomachum ipsum firment: in prædicti verò vini pe-
nuria; aut vbi caput fuerit imbecillum, vel oblaesum, vina deligenda sunt aquo-
sa, & antiqua: talia nanque, tametsi non valenter excalfaciant, tamen faciliè
in omne corpus deducuntur, caputque minimè tentant, velut fulua: omnia au-
tem austera vina, tum noua; itémque crassa fugere oportet, vt idem Galenus
præcipit eodem duodecimo metho. medendi. Nec etiam inconuenit, si eisdem
diamarg. frigidi exiguum quippiam cum paucō vino, vel syrupo de pomis, seu
oxysaccharo tribuas: odoremque naribus adhibeas: quod recipit aquæ
rosaceæ, myrtillorum, ac nymphææ ana ꝑ. iij. santalorum, ac corallorum rubeo-
rum, cuiuslibet ꝑ. j. & β. corticum citri ꝑ. j. ambar, seu moschu gra. ij. aceti albi
ꝑ. j. omnibus simul mixtis fiat odoramentum. Cordi item epithemata impone-
re conuenit, quæ sic parentur. Recipe aquæ boraginis, acetosellæ rosaceæ, &
mellissoph. ana ꝑ. iij. santalorum omnium, & corallorum rubeorum, singulo-
rum ꝑ. ij. corticum citri, ligni aloës, cuiuslibet ꝑ. β. croci gran. ij. moschu gra. ij.
osis de corde cerui num. j. vini fului odoriferi ꝑ. ij. misceantur, & fiant epithe-
mata. Sacellos item componas ex floribus boraginis, violarū, nymphææ, mel-
lissoph.

lissoph. ac rosis, quibus parum croci, ligni aloës, ac corticū citri, & ambar quo-
que gran. ij. addas; nec non santalorum, & corallorum rubeorum ana ꝑ. iij. &
cum serico fiant sacculi. Qui verò ob prætenues succos syncope opprimuntur,
sic vt ocysimè exhalent, accedente quoque corporis raritudine; diuersa ra-
tione curandi sunt, quàm illi, qui ob crudorum humorum copiam syncope la-
borant, cum eos paulatim, & assiduè vacuare iussimus: propterea quod simul
multam euacuationem ferre non poterant: hos verò paulatim, & assiduè nu-
trire oportet, ex omnium medicorum sententia: quamuis si à principio viribus
adhuc valentibus curados susceperimus; nec paulatim eos cibabimus: possunt
nanque hi, vel quod liberius semel datum est, nutrimentum superare: nutrire
iraque hos oportet, sicut etiam corporis summa densare, non secus quàm prio-
rum rarefacere; cum etenim maximè hi affectus dissideant, etiam præsidiorū
speciem diuersissimam requirunt; frigidum ergo his aërem; adstringentemq;
comprobauimus, rosas, aut myrti foliis, seu vitium pampinis in domo substra-
tis: vngendi quoque sunt adstringentibus vnguētis, omphacino videlicet, aut
rosaceo, melino, aut myrtino: & si exurantur, miscere oportet aliquid ex refri-
gerantibus, veluti portulacæ, solani, aut vna acerbæ succum: præcordiis verò,
& stomacho cataplasma admouebitur ex palmulis, rosis, cenanthe, aca cia, hy-
pocistide, & alumine; capiti autem, atque fronti omphacinum, vel rosaceum
imponatur per se, aut cum gūmi. Cibi his dandi sunt, qui non admodum prom-
ptè diffuant, quemadmodum Galenus, Paulus, & Aetius sentiunt, vt panis, &
sorbatio ex alica, fructus austeri, qui non faciliè corrumpantur, tum ipsi per se,
tum verò & cum panis: velut sunt cydonia, mala punica acida, & austera, ama-
renæ, pyra quædam, & hi, quos vulgus azarolas vocat. Dabis etiam aliquando
& oua, præcipuèque & horum vitellos: album nanque eorum ægrè concoqui-
tur, vt patet 12. meth. meden. præterea gallinaceorum qui lacte sint aliti testes,
itémque suillum cerebrum, probè tamen assum tribuendum, vt ipse inquit, vel
in albo iure legitimè elixum; porro, & anetho iniectis. Vinum autem his aquo-
sum necessarium inter initia est, sumptum post cibum. Denique omni ratione
agendum, vt & succorum materiam crassiozem reddas, & cutim densas, & ex-
halationem inhibeas: quod si ex sententia omnia nobis responderint, etiam
carnei his aliquid nutrimenti post alia dabimus, potissimum post quartū diem,
Galeni decreto, eodem 12. metho. medendi. Ex his itaque constat qualiter syn-
cope succurrendum erit: pauca etenim sunt, vel fortè neque vna, quæ ex his
quæ hic conscripsimus, curari non valeat, modo curari possit.

De lactis defectu.

Caput LVI.

QVAMVIS affectio hæc infantibus magis, quàm mulieribus gra-
uis sit, ex Aetij testimonio, cap. 33. lib. 16. & propterea conuenien-
tius fuisset alio loco de ea pertractare; tamen quia hic de affecti-
bus in spiritus instrumentis ortis sermo nobis institutus est, in
quibus certè thorax, & cor existit; ob id quoq; & mammillarum
affectuum non ab re quoq; meminimus: vt quæ incumbant thoraci, & cor con-
tegant, Galeno teste, septimo de vsu partium, postquam de reliquis instrumen-
torum spiritus, ac cordis affectionibus v'ba fecimus. Merito autem pectori
hominis mammæ inhæret: nam aptissimus omnium hic ipsis locus est, tum pro-
pter alios vsus, quos Galenus eodem septimo de vsu partium, connumerauit,
tum etiam quod in eo loco in mulieribus copiosissimum benigni alimenti su-
perfluum colligi potest, lac videlicet, cuius causa extiterunt: nam hanc primam,
ac maximam animalibus (vt ipse inquit) præbent vtilitatē: quod quidem cum
vtilis alimenti superfluum sit, cibus exactè confectus, in eo potissimum loco
constituere eas conueniebat, vbi facillimè simul, & citissimè elaborati lactis
copia perfectè consistere poterat. Nam cum tenera adhuc sunt, atq; imbecilla
recens

*Syncope ex
tenibus hu-
moribus cu-
ratio.*

Cap. 6.

Locus citato.

*Cap. 22. in
fine.*

*Cur homini
mammæ pe-
ctori inhe-
reant.*

*Eodē ca. 22.
Quid sit
lac.*

Cap. 8.

recens nata animalia, edulia solida nondum possunt conficere: & ob eam certe causam natura, perinde ac si vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipsis comparauit pro conceptus nutritione, vt 14. de vsu partium, decretum reliquit Galenus. Hoc siquidem alimentum nihil aliud est, quam quædam veluti superfluitas nutrimenti partis ipsam generantis, similis quidem nature ipsius existens: Qua de re cum quidam in mammis adenes existant, vim habentes, id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac sibi ipsis assimilandi, quoniam ex angues, & albi hi sunt proprium efficiunt humorem talem, qualis est lac, & plus talis efficiunt, quando plus alimenti defertur ad ipsos, ex Galeni sententia commento aphorif. 39. quinti libri. Cum itaque humor hic, qui veluti superfluitas alimenti est ipsarum mammillarum generantium ipsum, quo conceptus ex eo nutriatur, vt retulimus, vel admodum exiguus existat, vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus. Quod verò in hac affectione mammillæ efficiantur, ex his quæ diximus, liquet, cum principem ipsæ vsus, qui gratia generationis lactis existit, vt paulo ante dictum est, non præstent, potissimum tempore, quo præstare debent, de quo modò loquimur. Est autem id à partu, quando fetus natus fuerit, totò que lactationis tempore: etenim mirabili quadam arte natura fecit, vt mammæ maximum habeant cum matricibus consensum. Namque cum partes vtrasque ad vnum opus obeundum comparasset, ipsas per vasa coniunxit, modo quo Galenus declarauit libro septimo, & 14. de vsu partium, ac libro de v. dissect. partium quidem ex partibus, quæ sunt supra phrenas ad inferna deducendo, partim ex inferioribus sursum: Necesse nanque erat has particulas per vasa coniungi, vt quando in matricibus fetus aueretur, ac conformaretur, illi soli venæ communes ex vtrisque alimentum affundant: quando verò natus fuerit, mammis rursum alimentum totum affluat. Quò fit, vt lac menstruo germanum esse inquit Hippocrates, & quòd eodem tempore menstrua belle procedere nequeant, & femina lactare, vt Galenus asserit: Ad hæc libro quinto de simplic. med. facult. dicebat, Proinde quibus menses mediocriter feruntur, iis lac in mammillis non colligitur: quibus verò hoc largè suppedit, iis plane menses supprimuntur. Hoc itaque tempore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, si lac deficiat, mammillas affectas esse non ab re fatemur, siue per essentiam, siue per consensum affectæ sint. Earum verò affectus symptoma est in genere recentorum immodicè: nam (vt inquit Galenus) commento prædicti aphorismi 39. quinti libri, hoc commune est omnibus animalis partibus, quæ aptæ sunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus aliis, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, esse humorem illum quandam veluti superfluitatem alimenti partis ipsam generantis. Nam quantum alimenti ab ipsa parte alterati fuerit nutrito corpori exquisitè assimilatum, illi apponitur parti, ac nutrit eam: superfluum verò derelictum similis quidem nature partis humor existit; verum eiusdem partis veluti excrementum est: cum autem hoc excrementum deficiat, non ab re dicimus affectionem hanc contineri in genere excrementorum recentorum immodicè. At quoniam lactis materia sanguis est in venis contentus, quantitate, ac qualitate contemperatus, tum à aliis partibus transmissus, tum etiam à mammis ipsis attractus, vt quinto de simplic. med. facult. est videre: propterea non ab re ipsum sanguinem contemplari, eodem loco præcipit Galenus, quo promptè inueniatur causa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Namque inuenies quod aut paucior est quam conueniat, aut deterior, vt ipse inquit, paucior autem esse poterit, vel quòd in toto corpore exiguus affuerit sanguis; vel quòd licet exiguus in toto non fuerit, paucior à mammillis attrahitur: id autem interstinguere poteris ex totius corporis temperamento, ac habitu sicciore existente: ex immodicis item sanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehementibus exercitiis, laboribus, vigiliis, fame, mœrore, vel sollicitudine, aut arida, æstuantè que febris, vel id genus aliis: quæcunque plusquam expedit, corpus deficcant

Quid intelligendum sit per lactis defectum. Quæ pars afficiatur.

Lib. 7. de vsu part. cap. 22. 14. de vsu part. cap. 5. De venarum dissect. cap. 5. & 8.

Cap. 21.

Quis affectus præter naturam sit defectus lactis.

Quæ via inuestiganda sit causa defectus lactis. Cap. 21. Eodem libri. 5. cap. 20.

Signa si ex sanguinis defectu proueniunt.

ficauerint, ac callescerint: hæc enim sunt, quæ inter alia lac lædunt, ipsumque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de simplic. facult. nedum sanguinem ipsum minorem reddentia, sed partim etiam qualitatem ipsius vitiantia: quamuis & immodicè refrigerantia huiusmodi quoque nature sint. Si verò hæc non adsint, inspexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mammillas ipsas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum cõiicere poteris, vt pote quæ non valeant tantam, quantum indigent pro lactis generatione, sanguinis copiam attrahere. At si propterea quòd sanguis deterior, seu vitiosus fuerit, lac ipsum deficiat, vt pote biliosus, aut pituitosus, vel melancholicus existens, id tum ex lactis colore, tum substantia, & sapore potissimum interstinguere poteris, præsertim si non omnino defecerit, non tamen posthabita cognitione temperamenti, habitusque totius corporis, & ætatis. Namque si biliosus fuerit, præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo saporis lac erit, aderitque temperamentum biliosum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitosus sanguis fuerit, crassioris substantiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi saporis, odorisque lac existit; lactantisque temperies, habitus, ac ætas pituitosi quoque erunt, quemadmodum si vehementioris fuerit spissitudinis, ac paucitatis, obscuriorisque, ac quodammodo nigri coloris lac ipsum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque sanguinem adesse significabunt. Hæc tamen affectio quamuis infans magis, quam mulieribus grauis sit, vt diximus, non propterea despicienda erit, cum absque aliquo eiusdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni non possit. Quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut spillatur, vel attenuatur; præstat quidem alterius nutritis lac præbere, quemadmodum Aetius præcipit libro quarto capite sexto. Sin autem id non permittat res aliqua instans, victu nutriti curanda est, vt ne in morbum incidat infans, vt ipse inquit, ac ipsa sibi quoque meliorem vindicet sanitatem. Itaque si lactis defectus ex sanguinis paucitate proueniat, vniuersam victus rationem mulier exposcit humectantem, & ex calfacientem, Galeno teste, quinto de simplic. med. facult. Similia item & medicamenta, siquidem quæ non desiccant, & modicè ex calfaciunt, lacti generando vtilia sunt: ac merito dicta sunt lactis procreatricem habere facultatem; quamuis ea numero sint perquam exigua, vt idem Galenus inquit. Nam lactis, velut etiam feminis effectrices facultates partim in medicamentis duntaxat, partim in alimentis consistunt: in medicamentis, cum succos pituitosos ex calfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem, secundum totius substantiæ similitudinem, vbi videlicet boni sint succi, & humida, ac tepide calida; ceu est ipsum lac medium habens temperamentum, quod ad calorem attrinet, pituitæ, & sanguinis: licet non æquè ab vtroque abut, sed longius abest à pituita, propius autem accedit ad sanguinem, vt eodem quinto de simplic. med. facult. liquet; id quod etiam patebit, si eiusdem triplicem diuersam substantiam, ex qua componitur, considerabis, primam quidem crassam, ex qua caseus conficitur; alteram pinguem, ex qua butyrum; & tertiam aqueam, quam serum nuncupamus: nam ex hisce, pinguis maximè temperata est; crassa verò paulum ab ea declinat; aquea autem frigida, & humida est, vt idem Galenus testatur, quarto de simplic. med. facult. Quapropter mentum augere, & melioris succi cibos dare oportet; panem videlicet optimum, gallinarum, pullorum, gallinaceorum, ac columbarum iuuenum, perdicum, & phasianorum carnem, hœdorum, vitulorum; & castrorum, insuper & oua recentia, præsertim sorbilia. Ex fructibus vuas passas, amygdalasque dulces. Pro potu vinum, aut aquosum, aut flauum, tenue, moderatè aqua dilutum, vel vinum dulce potui tribuatur, ac sorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet, libro primo cap. quarto. Cauent exercitium immoderatum: verum supernarum partium exercitiis vti possunt vberumque frictione moderata, ac fomentis per spongas, Aetio teste. Vitent animi

Cap. 20.

Si vitiosus sanguis causa fuerit, significat.

Prognostica.

Curatio, si ex defectu sanguinis proueniat. Cap. 20.

Loco citato.

Lactis temperamentum.

Loco citato.

Cap. 16. Vitium rationis.

Cinco libro 4. cap. 6.

affectus immodicos, mœsticiam præferim. Medicamenta verò, & si lacti generando proficere aliquid possint, non tamen frequenter ipsis vti, præcitato loco præcipit Paulus; eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mentio fiet. Si verò quia deterior sanguis sit, propterea lac deficiat, siquidem biliosus fuerit sanguis, primum purgationem desiderat, mox victû, quem modo dicebamus, ut eodem libro quinto de simplic. med. facult. docet Galenus. Eligatur autem purgans medicamentum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exsiccet; veluti est, manna, casia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, cum rubearum, tum persicarum; prius tamen syrupum exhibens ex succo intybi, aut boraginis, vel ex infusionibus rosarum, ut facilius bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, si ea causa vitiosi sanguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exsiccet, veluti est diacatholicon, seu syrupus domini Augustini, si cum manna, aut casia fistula ea permisceas. Verum si pituitosus fuerit sanguis, medicamenta requirit, Galenò teste exsiccantia aut primo, aut secundo ordine, non tamen desiccantia: nam hæc pituitosos humores exsiccantia, in sanguinem vertunt; & non ipsius sanguinis humorem depascunt, ac ipsum crassiores, simûlq; pauciores efficiunt, ut ea quæ desiccant. Verum inter ea potiora sunt, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & nutrimenta, ut ipse inquit; velut eruca, fœniculum, anethum, cum etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nam sicca plusquam oportet exsiccant, & desiccant. In hunc etiã usum conferunt, smyrnium, apium, syon, & polium: eaq; virentia, priusquam siccantur, ex eiusdem Galeni sententia. Similiter etiam confert fœniculi radix, & semen, ptisanæ incocta, ex Pauli testimonio; ite cytisi folia ex vino nigro, aut ptisana, melanchium dulce, & anethum, pastinacæ radix, atque semen, quæ calida prius irrorata admonenda sunt, ut ipse Paulus refert. Confert quoque lini semen cum melle delingere, ut inquit Aëtius, aut sesamum crudum cum vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligatus, & aqua dissolutus, ac potatus, ut ipsemet fateretur Aëtius lib. 16. cap. 33. intestina quoque terræ, si quinque, aut septem teras, aut plures, ac cum duobus, vel tribus recentibus gallinarum ouis decoquas, pauco fœniculo, aut anetho addito, atque ex his ferculum parabis, non parum ad multitudinem, ac bonitatem lactis comparandum conferet. Similiter etiam si ea prius vino albo abluta in puluerem redigantur: & cum vino dulci 3j, vel ij, prædicti pulueris exhibeas. Ex Hippocr. lib. primo de morb. muliebribus, habetur, quod si lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum dandum erit; calida mulier lauetur, & brassicam edat, sed & cytisi folia simul coquat, & succum sorbeat; bibat etiam fœniculi succum, seu semen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum simul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum est & hippomaratum, & hipposelinum; & cytissus: hæc omnia (ut ipse inquit) simul multum lac faciunt, & augent: viticis item fructus in vino bibendum datus & betæ succus potatus; multum lac facit; & nasturtium in vino potum commodum est, eodem auctore: hæc eadem ferè confirmavit libro de natura muliebri.

De lactis redundantia. Caput LVII.

QUOD M lac velut superfluitas quædam alimenti vberum sit, ut paulo ante asseruimus, non ab re contingit interdum, quando plus alimenti ad ea defertur, ad eod hoc ipsum redundare, ut ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita, ut copiam eius ferre nequeat, præsertim cum è mammis nõ effluat, & propterea intus detinetur. Cõtingit autem hoc sæpius puerperis, non raro autem & reliquis lactantibus. Talis autem mamillarum affectus facile percipi poterit, tum visu, & tactu, tum etiam ipsius mulieris sermone. Qualitas verò affectus

Affectus partes. Affectus qualitas.

Paulo ante medium.

Prope finē.

Loco citato.

Præcitato loco.

Præcitato loco.

Lib. 4. ca. 6.

Qualiamedicamenta facultatem habent generandi lac. Loco citato.

Si ex deterioriori sanguine proueniat lactis defectus, curatio. Cap. 20.

aus causa morbi est, in quantitate videlicet, & propriè in excessu, qui ex ipsa prouenit lactis copia, si in mammis detineatur; etenim lactis copia, velut quælibet alia plenitudo, causa morbi erit, cuius iterum causa est boni sanguinis multitudo, quemadmodum è diuerso eiusdem lactis defectus ex pauciori, aut vitioso sanguine originem ducit, ut præcedenti cap. diximus. Potissimum verò plurimum colligitur lac, oppletis sanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdum: interim verò cum neque grauida est, neque peperit, sed ei menstrua defecerunt, Hippocrate auctore, aphorif. 39. & 52. quinti libri, de quibus modo noster sermo non erit, cum de his duntaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, ad eod creuerit in mamillis lac, ut propterea mulieres grauentur, ac doleant; ita, ut metus sit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis effluat, non amplius causa morbi, sed symptoma erit, sub genere excretorum immodicè cõtentum; nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipsis futurum esse aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abundantia hîc loqui intendimus. Verum huic affectui, de quo modo verba facimus, statim succurrendum erit, alioquin metuendum est, ne mamillarum inflammationem pariat, vel instar casei lac cogatur, seu in grumos vertatur: & si vitiatum quoque lac fuerit, mammarum vasa exulcerat, scabiè, panos, & papularum eruptiones quoque producit, ut inquit Aëtius. Quapropter vbi imminuere ipsum voles, cibos minus alentes & paucissimos dato, ut ipsemet refert Aëtius. Exiguum quoq; potum tribuas, aquam videlicet, & non vinum; cauendum nanque ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda sunt. Cæterum (ut Soranus inquit) vbi mammæ asidue doleant, neque à mulieribus, neque ab infantibus exungi oportere (nam suctione plus materiæ attrahi asserit) id quod confirmavit Paulus cap. 35. libri tertij. Nos verò ex Aetij sententia cap. 34. libri 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quod puerperarum mammæ leniter exugatur, non negamus, præsertim vbi non immodicè doleant, seu inflamatæ sint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quod in mamillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiusq; proritur: in vniuersum autem prohibenda sunt ea, quæ multum, ac optimum sanguinem procreare possunt: & proinde nil præstantius, quam circa initia, si quid non impedierit, poplitis, seu tali venam secare, copiosumque sanguinem ex ea vacuare permittas, vbi vires ferant, eaq; iteranda, si opus fuerit. Et si altera mamillarum magis oblæsa sit, è directo vena secanda erit; potissimum autem id seruandum erit puerperis, vbi menses detineantur, totisque viribus præter venæ sectionem eos prouocare conandum: nam quibus menses mediocriter feruntur, ut prius diximus ex Galeni sententia, iis lac in mamillis multum præsertim non colligitur. At si non propterea quod menses præter naturam detenti sint, sed quia in toto corpore sanguinis redundantia adsit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito est vena, aut interna primò secanda erit; & prout vires ferunt, sanguis extrahendus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modicè repellunt vtare; potissimum vbi lactis, redundantia non fuerit à partu. Quapropter spongia pura, nisi posca è gelida imbuta, expressaq; super mammas fasciis accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac posca trite, deinde vincire eas, ac moderatè constringere oportet, iuxta Aetij, & Pauli sententiam; vel ouo toto cum rosaceo vtendum erit, aut linteum aceto imbutum imposito, & asidue humectato; vel lentes aqua marina coquito; & cum decocto quidem mammas abluito; ipsas autem lentes contusas imposito; aut myrti etiam decocto ipsas perfundito. Quod si lac omnino restinguere malueris, alumen, & psyllium cum aceto, & coriandri succo, ac rosaceo adhibeto, ex Aetij testimonio. Poterit quoque portulacæ succus cum fabacea, ac len-

Cause.

Prognostica.

Curatio. Lib. 16. c. 36.

Lib. 4. ca. 6.

Vicium rationis.

Vene sectio.

Li. 5. de simplic. medic. facult. c. 21.

Localium medicamentorum ratio. Act. lib. 16. cap. 35. Paul. lib. 3. cap. 35.

Citato libro 16. cap. 35.

Lib. 4. ca. 6.

tium farina adici, vel ex cremore fœnigræci, seminis lini, & althææ cum suc-
co coriandri, aut portulacæ, farina hordei, ac lentium, adiectis oleo rosaceo,
aceto, ac cera medicamentum parerur, quo mammæ illiniantur. Cuminū quo-
que cum aceto illinitum lac imminuit, eodem Aetio teste: similiter eius deco-
ctum cum modico croco oblitū, aut fœnigræci succus cum apio viridi, men-
tha, aut ruta, farina lentium, rosaceo, ac posca imponatur. Quod si neque his
lac imminuatur, vel restinguatur, aut si à partu lac omnino restinguere ma-
lueris (id quod assidue huius ciuitatis mulieres, nobiles præferunt, ac diuites
experunt, cum lactare nolint, ac nequeant) non amplius eis, quæ repellunt, ac
reprimunt, sed quæ ipsum exsiccant, ac digerunt medicamentis, tanquam ru-
tioribus existentibus utendum erit; adhibitis tamen prius per vincula, cucur-
bitulas, frictions, seu venæ tali sectione, diuersionibus, prout postulabit vsus.
Huius autem generis medicamenta, quibus uti consueui, hic conscribam; qui-
bus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt, puer-
peras adeo feliciter curauit, ut lac omnino è mammis extinxissem, illud cogi, &
caseari non permittēs, ac à futura inflammatione penitus mammam liberaui.
Excipio autem fœniculi, apij, oreoselini, maluarum, & althææ cum radicibus,
cuiuslibet p. j. foliorum lauri, & florum chamæmeli, singulorum m. ß. quibus in
aqua arte decoctis, ac in largiori vase proiectis, tectis desuper panno lineo mā-
millis, eas fouere præcipio; dein eodem decocto mammam abluere, ac post ablu-
tionem rosaceo omphacino illinire, quo tempore, ut leniter quoque exugan-
tur permitto, ut reliquum quod in mammis continetur lac fufum, ac liquatum
promptius foras effluat, nec materia aliqua ad eastrahatur. Resinæ terebin-
thinæ deinceps quantitatem, quæ satis sit, assumens, vino albo, & odorifero, ac
aqua rosacea sæpius abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota, ac croci ð. j. adii-
cere permitto, & in emplast. formam, seu cerati, cera addita redigi: quod super
lineo linteo, eoque crasso extensum, perforato tamen in duabus partibus, ex
quibus mammarum papillæ extra prominere possint, imponi, ac fasciis cir-
cumligari, moderatèq; constringi præcipio. Singula autem dicta iterari facio
bis saltem in die, manè videlicet, & vesperi, ante cibum; ita ut prius mamme fo-
ueantur, abluantur deinceps, & illiniantur, exuganturq; leniter, & demum em-
plastrum prædictū imponatur, & fasciis moderatè constringantur, ac ligentur.

De lacte in casei speciem, seu grumos conuerso. Caput LVIII.

Lib. 3. c. 35.

ACCIDIT etiam plerunque à partu præsertim, Paulo teste, ut
lac in mamillis casei modo coaguletur, seu in grumos concre-
scat; neque enim idem est, ut nonnulli sentiunt, lac in casei spe-
ciem coagulari, & idem in grumos coire; neque omnino in cau-
sis generationis iidem affectus conueniunt, ut dicemus: Am-
bo autem morbi in numero, seu magnitudine dici possunt, cum in quantitate
comprehendantur, atque in excessu eiusdem: vtrumque quoque vitium cum fa-
cile tactu, ac ægrotantis sermonibus comprehendendi possit, haud aliis pro eius
dignotione indiget notis: Ex lactis item copia, vel eiusdem crassitie, tanquam
ex materia originem ducit affectus ambo: Vtrum autem eorum causa sit, præ-
ter dignoscere valebis ex indiciis abundantiae lactis, si ea causa extiterit; aut
ex eiusdem lactis crassitie, modo ex ea excitentur. Itaque siue crassum fuerit
lac, siue multum indifferenter in casei formam redigi potest, aut in grumos con-
uertri, cum ex immodica mamillarum caliditate, tum ex immoderata earun-
dem frigiditate, veluti efficiendi causa, prima siquid exsiccando, ac secernendo
id quod tenue, ac serosum in ipso consistit: reliqua verò adstringendo, ac co-
gendo vniuersam eius substantiam; in grumos tamen concrelescere ipsum ne-
quaquam à caliditate valet, sed à frigiditate duntaxat, quemadmodum extra-
uafatus sanguis, veluti nec instar casei coagulari, nisi à caliditate poterit, ut
Gal.

Affectus.

Causa.

Si in grumos concre-
scat, causa efficiens.
Si instar casei coagule-
tur, causa efficiens.

Gal. auctoritate mox probabimus; & si plerique etiam, qui Gal. doctrinam profi-
tentur aliter sentiant: cuius nanque constat, lac non alio modo, quam sangui-
nem in grumos conuertri: at is non nisi vbi extruafatus, frige factus fuerit, in
grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac penè exanimatur; pul-
susq; imminuitur, ac frequens apparet, & denique malè se habet, ex eiusdem
Gal. testimonio 6. de loc. affec. & lib. de cib. boni, & mali succi, ac com. aph. 2. o.
6. lib. Quod verò lac coagulari nequeat, nisi à valido calore, apud eundem liquet
5. de simpl. med. facult. indiget nanque ut coaguletur, quod serosum eius ac te-
nue seorsum fufum segregetur, quod verò crassum in eo est, in sese coeat: id au-
tem (ut ipse inquit) absque valido calore peragi nequit: cuius quoque naturæ
esse debent ea, quæ vrinam ciunt: nempe ex calfactoria, ex siccatóriaque: tum
etiam secretoria, ac coactoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aëtius, di-
uersam instituentes curationem, ac alia medicameta, pro lactis caseatione, &
pro eiusdem in grumos conuersione: à frigore itaque lac grumescit, & à calore
casei modo cogitur, ut patet ex dictis. Quomodo autem interstinguere valeas
concretum, ac grumescens lac à frigida intemperie, aut ipsummet casei modo
coactum ab intemperie calida, non opus est, ut hic conscribam, cum quibus prom-
ptè ex earundem temperierum propriis signis cõiicere poterit. Id verò haud-
quaquam prætereundum est, quod nisi quamprimum grumescens, seu caseatum
lac curetur, aut inflammationem pariet, aut mammarum exulceratione, præ-
sertim si vitiatum lac fuerit. Quæ de re vbi ipsum ab immodico calore casea-
tum sit, victus ratione ad frigidum inclinante instituta, eiusdem ferè medicamen-
tis, præsertim circa initia utendum erit; quæ in præcedenti cap. conscripsimus,
Pauli, & Aetij auctoritate: Priuatim autem deinceps (eodem Aetio teste) con-
ferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto supra mammam impositi: idem
facit mentha polentæ admista, & iuglans cum ruta, ac melle, ut ipse inquit. Cu-
minum item priuatim, vel cum polenta, & crocus cum lacte, ac muricæ fomen-
tum, & apium viride impositum (quod etiam grumos lactis dissoluit) magno-
pere conducunt, ut apud eundem Aetium legitur, cap. 35. lib. 16. Folia item sola-
ni, seu halicacabi cum brasice foliis, si contendantur, pauca myrrha, ac croco
adiectis, & exiguo aceto non minus conducunt: similiter si ex fœnigræci, semi-
nis lini, & althææ decocto cum oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiât:
Proderit quoque si mentham contundas, & cum hordei, ac fœnigræci, althææ,
& seminis lini farina, oleo rosaceo, ac pauco aceto permisceas, & superimpo-
nas. At vbi in grumos conuersum lac fuerit, victus ratione utendū extenuante
est, ac ad calidum inclinante: similibus quoque medicamentis, in quem vsus
lentes aqua marina, aut muria decoctæ, si eisdem vtaris, quemadmodum præce-
denti cap. dictum est; aut etiam cumini decocto cum modico croco, haud exi-
guam afferent vtilitatem. Paulus verò cap. 35. lib. 3. pane ex hydrelæo, aut mul-
so, aut cum perdicio herba viridi uti consuluit: Similiter superfusione calentis
olei dulcis, aut focu calidæ aquæ, vel decocto fœnigræci, althææ, seu apij mam-
millas fouere iulsit: In talem item vsus, chamæmelū, fœnumgræcum, althæam,
ac anethum eligas. Delinire verò mamillas conuenit (ut ipse inquit) polline
farinaceo cum semine lini, aut fœnogræco cum hydromelite, aut etiam sesa-
mo, quod cum melle, aut butyro sit leuigatum. Poteris insuper tritici farinam
cum furfure eiusdem permiscere: oleis quoque amygd. dulcium, chamæmelino,
aut anethino mamillæ inungendæ sunt. Coagulum quoque leporinum, præ-
sertim si cum pauco aceto, butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur,
in grumos conuersum lac summopere dissoluit: nam & in ventre concretum
lac curat, Galeno auctore lib. de med. paratu facilibus, in fine: potum cum vi-
no coagulum, & cum aceto simili modo epotum, nedum lac, sed & sanguinem
in ventre concretum dissoluit, ut patet decimo de simpl. med. facult. Betæ item
folia si tandiu oleo fuerint incocta, quoad intabuerint, cum pane, & fabarum
farina, paucòque oleo sesamino, ac cera permista, & imposita conferunt.

6. de loc. aff.
cap. 3.
Lib. de cibis
boni & ma-
li succi, c. 3.
5. de simpl.
facult. c. 12.
Paul. lib. 3.
cap. 35.
Aet. lib. 16.
c. 34. & 35.

Prognosti-
ca.Curatio ca-
seati lactis.

Lib. 16. c. 35.

Lactis in
grumos con-
uersi, cura-
tio.Cap. de coa-
gulo.

SI CVT cætera corporis partes, ita quoque vbera interdum inflam-
 mari solent, illud tamen præter reliquas peculiariter habet, quod
 nedum ex confluenta ad ea sanguine, verum etiam ob lactis co-
 piam, aut eiusdem casei instar coagulationem inflammatione af-
 fici consueverunt. Quibus inflammatis non admodum laborare
 oportet in tradendis signis, pro eiusdem affectus, ac partis affectæ cognitione;
 nam facile ad sensum patebunt. Verum cum eiusdem inflammationis gemina
 causa esse poterit, sanguis in quâ, aut coagulatum lac, prima causa quouis tem-
 pore ipsam excitare valet, & propriis indicibus promptè dignosci; reliqua verò
 non nisi puerperis, aut vtero gerentibus, seu quibus menses detenti fuerint præ-
 ter naturam: vno etenim iam trium dictorum modorum mulieres lac in mam-
 millis habent, ac abundantius habent; interstingues autem id, tum ex præce-
 denti lactis abundantia, tum etiam ex eiusdem coagulatione. Ex quacunque
 verò causa mammillarum inflammatio fuerit excitata, non spernenda erit eius
 curatio: nam cum laxior, ac adenosa earum substantia sit, nec multum obtri-
 neant innatum calidum, metus erit, ne in scirrhum tumorem, & demum in
 cancerosum vergat, aut ea suppurata, ac ad abscessum progrediente, exedens
 vlcus consequatur. In curandi autem ratione, prius recta victus ratione institu-
 ta, obseruandum primò erit, vt si ex confluenta sanguine, aut etiam ex lactis
 coagulatione, mensibus præter naturam detentis, inflammatio fuerit excita-
 ta, sanguis mittatur, ex eiusdem lateris vena tali; potissimum si detenti menses
 fuerint, aut ex interna, vel media similiter eiusdem cubiti vena; & (si opus fue-
 rit) non semel duntaxat, sed bis, & ter vena secanda erit. Insuper à venæ sectio-
 ne, purgante medicamento vtare, eo tamen quod leniendo purgat, velut man-
 na, calsia fistula, saccharum violaceum; & interdum prædictis antidotum dia-
 catholicon addere poteris. Post hæc ad ea, quæ reprimunt, seu repellunt medi-
 camenta, non tamen valida confugiendum. Tutius autem eis vti poteris, si que
 digerendi vim habent medicamenta, cum eis permisceas, in quem vsum maxi-
 mè conuenit, si madefacti lintei ex aceto vini albi cum gelida aqua mammas
 imponantur, ac pluries iterentur: Aut paratur decoctum ex floribus chamæmeli,
 cui æqualis portio olei rosacei, & pauca quantitas aceti albi admisceatur, &
 similiter vtare. Vel excipe succi solani, & olei rosacei, singulorum ʒ. ij. aquæ, in
 qua scenigræci, florum chamæmeli, & seminis lini ana ʒ. iij. fuerint decoctæ, ʒ.
 iij. aceti ʒ. j. misceantur, & mamillis (modo iam dicto) impone. Vbi verò in-
 spexeris prædicta medicamenta parum admodum conferre, potissimum trâl-
 acto inflammationis initio, ad ea quæ magis digerunt, ac discutunt, progred-
 iendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florum chamæ-
 meli, meliloti, scenigræci, althææ, seminis lini, & anethi, singulorum manip. j.
 ebulliant in iustæ quantitatis aqua; deinde adde olei rosacei, & chamæmelini,
 aut anethini, vtriusque ʒ. ij. aceti albi ʒ. j. & madefactis in eo spongiis, aut lin-
 teis lineis, mammas sæpius imponantur. Ex farina item fabarum, scenigræci,
 & seminis lini, ac hordei, & panis contrito, in aqua decoctis cum oleo sesami-
 no, & anethino, additis duobus vitellis ouorum, & croci, ac myrrhæ ana ʒ. j.
 emplastrum formari poterit, ac mammas superimponi. Vel ex radicibus, ac foli-
 is althææ decoctis, seminis lini, ac scenigræci farina, cum oxymelite medi-
 camentum paratur, ac vtitor. Sesamum quoque tritum, butyro admisto, mode-
 ratè que tepesactum quotidie bis impositum commendauit Aetius. Similiter si
 medullæ panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas assumpseris, & perdicij
 herbe rursus partem vnam, ac cerati liquidij partem vnam, & dimidiam, simulq;
 permisceas, & bis in die imponas, auctoritate eiusdem conducat. Si verò discuti
 inflammatio haudquaquam valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis simi-
 liter discutientibus sæpius adhibitis: pro eiusdem suppuratione auxiliari con-
 uenit, calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quæ emplastica
 quoque

Partis affe-
ctæ, & affe-
ctus cog-
nitio.

Causa.

Prognosi-
ca.

Curatio.

Vena sectio.

Purgatio.

Topica qua-
lia esse de-
beant.

Lib. 16. c. 37.

quoque vim habeant: hæc nanque maturatiõni, ac suppurationi opitulantur,
 Galeno teste ʒ. de simplic. med. faculta. quo loco vberem eorum materiam re-
 peries. Inflammatione autem in pus transmutata, ad eius disruptionem deueni-
 endum erit, ferro, aut medicamentis acrioribus. Verum si ad duritiem in-
 flammatio vergat, ea, quæ molliendi vim habent, adhibere conuenit; in quem
 vsum laudauit Aetius cap. 38. lib. 16. semen lini, aut scenigræci, aceto mulso co-
 ctum, & impositum; aut sesamum illotum modicè tollum cum melle tritum, &
 calidum appositum: vel stercus caninum album terebinthina exceptum su-
 perimpositum. Cæterum si ex coagulato lactæ inflammatio fuerit excitata,
 eiusdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò ante, coagulato
 lacti conferre diximus. Verum si neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ mo-
 do commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

Cap. 8.

Ἰδί καρδιακῆς, ἢ καρδιακῆς, ἢ καρδιακῆς
 & cardialgia, seu cordis dolore. Id est de cardiaco morbo,
 Caput LX.

VM iam tempestiuum sit de ventriculi affectibus pertracta-
 re, non ab re fuerit ipsum primò in duas, eaque maximas, ac
 præcipuas partes secare, quemadmodum mos est apud omnes
 medicos præsertim Galenum libro 5. & 6. de locis affectis, qua-
 rum vna, quæ superior est, gulæque continua ex multis nervis
 sensificis est contexta: altera verò quæ huic continuatur, ad intestinorum vs-
 que exortum extenditur. Vtraque autem earum in animalibus proprio fungi-
 tur munere, ac pro vtilitatis differentia, cum earum quælibet læditur, diuersa
 eis euenire consueverunt symptomata, quanquam interdum similibus qui-
 busdam afficiantur affectibus. Cæterum proprium munus primæ partis (quam
 os, seu ventriculi ostium nuncupant) est ciborum appetentia, quemadmodum
 reliquæ (quam eiusdem ventriculi spatium, seu cavitatem appellare solent)
 eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primò præter natu-
 ram affectus conscribemus, deinceps autem & alterius, hoc est cavitatis eius,
 quam primam partem Græci diuersimodè appellare solent, nam interdum
 καρδιακῆς, hoc est cor, propter symptomatum vehementiam, quæ inducere vide-
 tur similia eis, quæ proueniunt ex eo viscere, quod sua natura pulsat, ac in tho-
 race continetur, dum afficitur, & propriè cor appellatur, nominant, veteres
 præsertim, vt liquet quinto de locis affectis. 1. de causis symptomatum. 2. de Hip-
 po. & Plato. decretis, & commen. aphorif. 17. & 65. quarti libri. Interim verò
 non καρδιακῆς sed σπλαγχνῆς consueto nomine, non vetustis duntaxat Philosophis,
 seu medicis etiam nominatur, eodemmet Galeno teste præcitato primo libro
 de causis symptomatum. & 8. de compositione medicamentorum secundum lo-
 cos: Quanquam σπλαγχνῆς propriè eam partem quæ inter fauces, & os ventricu-
 li media est, quam etiam veteres Græci vsque ad Aristorelis seculum σισοφά-
 γου nuncupabant, post eum appellare consueverunt, Latine autem gula dici-
 tur, vt patet eodem ʒ. de locis affectis, nonnunquam tamè os ventris ita vocat,
 vt 13. meth. med. legitur, non solum medici, vt idem Gal. inquit 3. de loc. affect.
 verum etiam & homines vniuersi vulgò sic nominant, vt eodem 1. de causis
 sympt. liquet. Celsus verò per stomachum quandoque intellexit gulam, inte-
 rim quoque ventriculi inferiorem partem sic nominat, vt videre licet apud
 eundem libro 4. capi. 1. verum quicquid sit de huius particulæ nomenclatura,
 quam nos ventriculi os, seu ostium appellauimus, nonnullis præter naturam
 affectibus cõstictari ea solet, vt patet citato lib. 5. de loc. affect. innumerâq; & va-
 ria symptomata hominibus, vbi offensionem accèperit, inferre consuevit ex
 Tralliani sententia cap. 5. libri septimi. At cum in ipso quidam oriatur affectus
 consentientibus ei quibusdã aliis partibus, præsertim principibus, corde vide-
 licet, aut cerebro, corde siquidem propter exactam, quam habet sentiendi vim,

5. de lo. affe.
cap. 6.
6. de lo. affe.
cap. 1.

5. de loc. affe.
cap. 6.
1. de causis
puls. cap. 7.
2. de Hippo.
decre. cap. 8.
1. de causis
symp. cap. 7.
8. de compo.
medic. sect. 7.
loc. cap. 5.
5. de loc. affe.
cap. 5.
13. meth. c. 7.
1. de causis
symp. ca. 7.

5. de loc. affe.
cap. 1.

ac eius cum corde vicinitatem, cerebro verò propter magnos, quos suscipit molleis nervos per sextam coniugationem ab eodem cerebro ortam, ob quã etiam causam os ventriculi sensu acutissimo præditum est, ac deficientis alimenti præter cæteras quãlque partes exactissimam sentiendi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat sensum, aut ita ytrun- que principium vnã secum afficiat, sicut os ventriculi, vt patet 1. de cau. sympt. quidam verò ipsi peculiare sunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodem libro 1. de caus. sympt. & 5. de locis affect. scriptum est. Nos primis dere- lictis, ex quibus os ventriculi cum affectum sit aliarum particularum ætioni- bus nocere consuevit (vt diximus) eos aggrediemur eiusdem oris ventriculi præter naturam affectus, qui eidem proprii sunt, & peculiare, ab eoque no- stram exordiemur orationem, qui valde molestus esse videtur, aded, vt cum augetur etiam propter eius (vt diximus) exactissimum quem habet sensum, cor ad consensum trahat, ac eidem noxam transmittere videatur, etsi tunc sto- machicæ syncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modo mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomen sortitus est, vt liquet primo de causis symptomat. cuius affectus adhuc apud Græcos treis diuersas repe- rio denominationes; nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμός, quando- que καρδιακή dicitur: pro quo animaduertere dignum est, quod hæc tria nesci- nomine discrepant (vt cuique patet) verum etiam & re ipsa, vt ostendemus, (quamuis quidam aliter sentiant,) Nam καρδιαλγία nomen assumens (vt Ga- lenus inquit 2. metho. meden.) à parte affecta, & affectu ipso ex καρδια in qua tanquam parte, & αλγία tanquam affectu, cordis dolorem significat: verum- tamen ne quis decipiatur, cordis cum dicimus, non illius cordis quod in tho- race continetur subintelligi volumus, sed oris ventriculi, quemadmodum pas- sim liquet ex Galeni doctrina, & potissimum in præcitatæ locis, nanque huius cordis, hoc est, oris ventriculi affectio est καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno de- cretum est 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & non alterius neque alterum om- nem oris ventriculi dolorem καρδιαλγία, seu cordis dolorem appellamus (vt quibusdam falsò visum est) sed illum tantum (vt ipse inquit) qui fit, cum acrimonia humorum proritat, ac ipsum mordet, & proinde 5. de vsu partium καρ- διαλγία esse dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit verò (vt eodem 2. de Hippo. & Plato. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verum etiam iis, qui diutius paulò ieiunium tolerarint, præsertim cum vehem- enti exercitatione fatigati cibum nullum assumpserint, quemadmodum etiam & morsus hic in mœroribus sentitur, efficit nanque mœror veluti ve- hementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua postea ir- ritati, & morsu homines cordis dolore laborant. καρδιωγμός verò ex καρδια, & ωγμός compositum à Galeno com. aphorif. 17. quarti libri, sic describitur: καρ- διογμός est morsus cordis, hoc est oris ventriculi, quare si hoc modo καρδιωγμός intelligatur cum καρδιαλγία coincidat: verum commento aphorif. 65. eiusdem quarti libri quorundam auctoritate per καρδιωγμόν non cordis, hoc est oris ventriculi dolorem intelligi asserit, sed motum quandam ipsius visceris, cor- dis inquam, palpitationi similem. Qua de re sic ipsum interpretando satis ad- modum à καρδιαλγία disideret, cum non amplius oris ventriculi, sed ipsius cordis propriè affectus esset, etenim crebrum esse, & velocem cordis motum, & præcipuè palpitationi similem καρδιωγμόν asserit. At καρδιακή Græcè, af- fectus seu morbus cardiacus Latine dicitur ex Alexand. sententia cap. 11. lib. 7. & Celsi cap. 19. lib. 3. stomachi quoque vitium est, vt idem Trallianus fatetur, quod quidè accidit, vbi humores prauis erodentes, & virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eò confluerint. Is autem affectus nihil aliud est (vt Celsus inquit) quam nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur: lib. verò de definitionibus medicis scribitur, quod cardiacæ dispositio est innati caloris labefactatio, & languor fit plerunque consuetante ore ven-

Cap. 7.
1. de causis
sympto. loco
citato.
5. de loc. aff.
cap. 6.

1. de causis
sympto. loco
citato.
καρδιαλγία
καρδιωγμός
καρδιακή
Quomodo
inter se dif-
ferant.
cap. 2.

καρδιαλγία
quid sit.
Cap. 8.

Cap. 4.

Cap. 8.

καρδιωγμός
quid sit.

καρδιακή
quid sit.

ore ventriculi, & stomacho cum sudorum immodica vi. Verum quod os ven- tris primum sit quod in ipsis cardiacis afficiatur, per consensum tamen vehe- menter oblædens cor ipsum, propter vicinitatem ab Aëtio scriptum est libro nono, cap. primo, non tamen aded vt syncope oriatur. Ex his itaque constat hos treis affectus quamuis in parte affecta, ac causa quodammodo inter se communicent, tamen inter se ipsos nedum nomine, sed re ipsa quoque dissi- dere. Nam καρδιαλγία perpetuò affectus est oris ventriculi, eiusque infestum est symptoma, & ad sensum tactus refertur, à succis mordentibus proueniens, vt patet primo de causis symptomatum, καρδιωγμός verò interim non oris ventriculi, sed eius visceris, quod in thorace continetur, affectum quandam apud quosdam (vt diximus) significat, qua iterum ratione à cardiaco morbo distat: qui etiam ipse perpetuò est oris ventriculi affectus, veluti paulò ante de- monstrauimus ex Aëtij, Celsi, & Tralliani sententia. Verum enim verò mor- bus ipse cardiacus à καρδιαλγία maximopere disidere videtur, nam cum acuta, & æstuosa febre euenit (vt Aëtius testatur) ac nedum à mordentibus, & erodentibus succis ortum ducit, sed eis venenosis, seu virulentis existentibus, vt Tralliano visum est. Acciditque in eo nimia (vt dicemus) corporis imbecil- litas, quod immodico sudore digeritur, qui sudor supra consuetudinem ex to- to thorace, facie, ceruice, atque capite etiam prorumpit, glutinosus: extremis tantummodo partibus, siccioribus, atque frigentibus (Aëtio, & Celso testibus) aded vt propè in syncopen incidant taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante, ac mordente os ventriculi, cum videlicet sum- mè biliosi fuerint, & non ex eorum quoque venenositate, seu virulentia effici- tur, sentiunt quoque hunc ventriculi morsum (quem καρδιαλγία appellamus) non tantum ægritudine vexati, verum etiam iis, qui diutius paulo ieiunium to- lerarint, præsertim si aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiam & mœrore confecti (vt Galeno visum est) neq; aded immodico sudore digeruntur, aut imbecilliores sunt toto corpore cardiaci, velut cardiaci, fit etiam καρδιαλγία citra febre, eamque acutam interdum, id quod nequaquã fieri potest in cardiaco morbo, vt diximus. Quantù igitur delirarint, ac à Ga- leni doctrina, & à veritate recesserint qui καρδιαλγία cum cardiaco affectu confundi putarunt, ex iam dictis luce clarius liquet, sed toto (vt inquit) celo à veritate lapsi sunt, qui easdem affectiones non ori ventriculi, sed cordi tribue- runt, cum perpetuò in vtriusque affectibus ventriculi ostium afficiatur (vt ostē- sum est ex Galeni, Aëtij, & Tralliani sententia) similiter quoque dicendum & de καρδιωγμό iuxta Galeni decreta præcitatæ aphorif. 17. & 65. quarti libri quamuis interdum quidam velint (vt diximus) per καρδιωγμό cordis affectio- nem intelligere, de qua non est modo sermo faciendus. Quod verò os ventri- culi in eis afficiatur, parere poterit ex nonnullis indiciis. Nam in καρδιαλγία angor quidam, ac dolor cum quodam morsu, ac rosione sentitur in inferiori- bus thoracis partibus propriè sub pectoris cartilagine (vt Gal. inquit eodem 2. lib. de Hipp. & Plat. decretis) quare ex dolore cum posito, os ventriculi affe- ctum esse coniciendum. Nec minùs, quinimò magis circa eundem locum do- lor cum morsu & erosione sentitur in cardiaco morbo cum vehementius ven- triculi afficiatur ostium, aded vt accedat desperatio quædam, angor animi, & corporis iactatio (vt Aëtius refert.) Quod verò vtrique affectus symptomata sint maioris, minorisque duntaxat ratione disidètia in genere noxæ functio- num animalium sensitiuarum, ac propriè sensus tactus cuius patere poterit. Nã in dolorum genere continentur, cum vtrique affectus dolores sint cum erosio- ne, & morsu, licet in cardiaco morbo maior sit offensio, nam languor, labefa- ctatio, ac exolutio innati caloris, ac totiùs corporis sequitur, aded vt quidam (Tralliano auctore) qui valde sensibile os ventriculi habent, statim intereant, cum immodicam humorum erosionem sustinere nequeant: præter autem an- gorem, erosionem, ac morsum, qui in καρδιαλγία sentiuntur in ore ventriculi, consu-

Que pars
in eis affi-
ciatur.

Cōcluditur
eorum disse-
rentia.
Cap. 7.

Aduersus
eos qui di-
ctos affectus
non diside-
re putant.
Contra eos,
qui cordis es-
se affectum
putarunt.
Quod os ven-
triculi affi-
ciatur, si-
gna.
Cap. 8.

Qui affe-
ctus præter
naturã sint.

Eorundem
signa.
Lib. 7. ca. 15.

consuevit quibusdam bilis exactæ vomitus euenire, interim verò descendit idem humor, & ex alio summè biliosa egeruntur, vt testis est Galenus eodem 2. lib. de Hippocrat. & Plat. decretis. Quod autem febris non necessariò accidat in καρδιαλγία ostendunt eiusdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neque ægritudine vexatis tantùm, verùm etiam iis, qui diutiùs paulò ieiunium tolerarint, accidit, vt morsus hos ventriculi sentiant. At in cardiaco morbo præter id quod ipse cum acuta febre & maximè æstuosa euenit (vt Aëtio, & Theodoro Prisciano visum est) pulsus aderit densus, & obscurus iis qui eo morbo affliguntur, extremarum partium frigiditas, sudores circa faciè, & ad pectus vsq; glutinosi; inuenièntque odorem corporis eorum terrestrem nares percipient, & pulsus circa ipsum cor vehementiores, ac magnos. Accedunt ad hæc desperatio, angor animi, & corporis iactatio, Licebit autem protinus scire morbum cardiacum esse, (vt Celsus inquit) vbi venarum exigui, imbecillique pulsus sunt. Sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus sicciorebus atque frigentibus, ex his denique indiciiis dignosces cum καρδιαλγία, tum cardiacum morbum. Quæ vitia ambo consequitur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem, verum etiam & eiusdem erosionem, ac morsum, quæ erosio solutio continui est, vt patet quarto de simplic. medica. faculta. Horum autem affectuum causa humor est acris & mordens quomodo cunquè in ore ventriculi contineatur, seu ad ipsum confluat, quamuis præter acrimoniam, & morsum, virulentus, seu venenosus, ac malæ qualitatis particeps sit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano visum est) & proinde non mirum si ex lumbricis etiam sursum ad os ventriculi ascendentibus, ac eidem rosionem, ac morsum inferentibus (vt idem Alexander inquit) possit interdù cardiacus oriri morbus. Verùm vbi humores pravi rodentes hunc excitent morbum, ex propriis indiciiis redundantia talis succi, ætate temperamento, anni tempore, victus ratione præcedente, ac reliquis promptè dignosces, si verò ex lumbricis ad os ventriculi ascendentibus exoritur cardiacus morbus, ex propriis lumbricorum indiciiis illud percipies, simul cum victus ratione præcedente, ac aliis modo dictis, nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur, quàm ex propriis signis inflammationis, similiter si καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio, cum vehemènti aliqua exercitatione, aut ex mœnore immodico fuerit orta, non magno negotio ex ægri, aut astantium sermonibus id percipies. De καρδιαλγία autem; quantum ad prognosticum spectat scriptum reliquit Hippocrates aphorif. 65. quarti libri. Quod si febricitibus accidat malum est. Propterea quòd ventriculi mordetur os, atque ob id malus est casus, vt inquit Galenus in comment. modo cordis morsum significet, qua etiam ratione & καρδιαλγία in febribus iudicanda est mala. Si verò sine febre, aut aliis minimè ægritudine vexatis incidat, non adeò mala erit, neque periculosa. At cardiacus morbus cum in acuta febre & maximè æstuosa fiat, perpetuò periculum minatur, confirmat id eius causa, cum à rodentibus, ac venenosis succis fiat, seu ab alicuius visceris inflammatione, adeo vt quidam os ventriculi valde sensibile habentes, cum immodicam humorum erosionem sustinere nequeant, statim ex eo intereant, (vt Alexander inquit) Nec minus periculosus erit cardiacus morbus à lumbricis ascendentibus ad ipsum os ventriculi ortus, nam hæc bestia (vt ipse refert Alexander) adeò repentanam mortem, & syncopas non minus quam perniciosi humores inferunt, vt nonnulli statim cum à lumbricis roduntur, intereant. Hæc autem passio (vt Theodorus Priscianus ait libro secundo ad Timotheum capite 12.) frequentius iuuenibus, quam cæteris ætatibus euenire consuevit, in augmento ægritudinis, hoc est circa diem sextum, & quam maximè eo tempore, quo æstas calidior incaderit: Quantum verò ad curationem spectat, cum prædicti affectus ratione maioris, minorisque (vt diximus) differant propterea nos communem

munem eorum tum victus, tum medicamentorum rationem instituemus, quæ de re aër frigidus eligi debet, ita vt solem domus, in qua decumbit æger, non admittat, sitque minimè alta, sed depressior, nec valde lucida, fenestris tamen patentibus sic, vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aëtio, ac Celso visum est, leuique veste, ac molli, & vsu priore detrita contegantur ægri potissimum in cardiaco morbo, pauimentumque irroretur, ac foliis consternatur myrti, quercus, maximè verò vitis, atque ipsi etiam rosis: Somnus eis comperit moderatus, vigiliæ tamen immodicæ vitandæ sunt, quies præcipienda est, ita vt omnis ferè motus, quamuis exiguus interdicitur, Aluus vt sit lenis magnopere confert, quare si non natura, arte saltem cum glandibus, aut clysteribus lenibus sic seruanda erit. Immodici animi affectus vitandi sunt præsertim mœror, quoniam hic ex se ipso cardialgiam excitat, vt priùs ex Galeni mente diximus. Cibus autem esse debet ex infirmisima materia, & stomacho aptus (vt Celso visum est) Vt verò Alexander inquit, qui præterquam quod refrigeret, etiam particulam resolutam possit confirmare, non multus quidem, sed sæpe tamen nocte, ac die dandus est, vt nutriat neque oneret: Qua de re panis ex aqua frigida, aut ex vino albo, & tenui, frigidoque, ac diluto tribuendus est, ex Actij testimonio, interim verò paulatim ipsis offerri debent quæ ægre concoquantur, & noxiorum humorum rosioni, ac acrimoniam resistunt, veluti sunt ventriculi anserum, pedes suilli, & ex volucribus macræ & non fœtidæ, in pitisanæ decoctione eliquatæ, aut etiam per se, quæ etiam frigida exhibentur, si calor sensus circa stomachum sit, & æger inflammatione non vexetur, aliis calida exhibenda sunt (vt idem Aëtius inquit.) Atqui probè refrigerant, corroborantque tum mali punici grana comesta, tum succus eorum, ad hæc mala non admodum dulcia, sed mediocriter adstringentia, pira perfica, & vuæ, quæ austerum frigidumque succum obtinent. Conueniunt insuper lactucæ cum aceto, pulli gallinæ, perdicæ, phasiani, turdi, merula, ac reliquæ aues montanæ cum omphacio, vel mali medici, seu limoncelij acido conditi. Hipp. verò lib. 2. de morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor, polentæ pollinem in mali punici succo inspersum semel in die in cibo tribuens ipsam curauit, & non remouebat, vt ipse inquit. Potus sit aqua hordei, aut seminum coriandrorum præparatorum decoctum, seu aqua, in qua exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta, & nisi necesse sit, ad vinum festinare non oportet, vt inquit Celsus. Si autem verendum sit, ne deficiat æger, vinum tenue, album, dilutum tribuendum est, frigidum vbi æger inflammatione non vexetur, & immodici caloris sensus circa stomachum sit, aliis verò calidus potus tribuendus erit. Quod si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum, & post eum, sponte vomere oportet, rursumque post vomitum cibum sumat, Celso auctore, Si verò (vt inquit Aëtius) nulla stercorea intestino recto subsideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo in sit intestinis, ægri autem cibum non sentiant, & tabescant, pitisanæ succum, aut alicæ, per clysterem infundere oportet tepefactum, conuassato cum eo ouo crudo. Ultra hoc enim quod ea quæ stomachum infernè molestia afficiunt, euocat, & educit, etiam alimentum optimè corpori sufficit, ex languore ob non acceptum cibum viscere affecto, siquidem id quoque (vt Celsus inquit) vires tuetur, hoc item potu vtantur, qui reliquos cibos continere non valent. Excipiantur micæ panis mediocriter torrefactæ, macerentur in vino austero, tenui, & albo, & demum fortiter exprimantur, & ex eodem vino singulis tribus, vel quatuor horis exhibeantur ʒ. iij. vel iij. donec pulsus robustior fiat, sitque vinum frigidum, vbi immodicus fuerit circa stomachum caloris sensus, & inflammatio non adsit. Aliis verò tribuatur dilutum & calidum, idque potissimum cardiacis, confestim verò circa initia proritandus vomitus erit, leuiores quibusdam vt egelida aqua cum pauco aceto, Acetoso syrupo, aut oxylaccharo, præsertim iis, qui natura ad vomitum proni sunt. Quod si mordaces succi

Vitus ratio.

Alex. lib. 2. cap. 12.

Sectio. 2. in principio.

Purgatio.

Topica.

Cap. 19.

Odoramenta.

succi in ventriculi ore contenti vomitu excerni nequeant, per inferiorem aluum protinus purgandi sunt eo medicamēto, quod cum hoc quod vim habeat prædictos expurgandi succos, etiam ventriculū ipsum roboret, nec admodum calidū sit. Qua de re ramarindorū excipiens ꝑ. j. factūque ex eis decocto in fontana aqua, in ipso dissoluens mellis aërii ꝑ. iij. rhab. infus. in ꝑ. ij. succi rosarum ꝑ. j. vel ꝑ. iij. spicæ grana iij. vel iij. pro potu tribuas, vel loco mellis aërii tantūde syrup. ex pluribus infus. ros. rubearum, vel ꝑ. iij. permisceas, post hæc ea quæ os ventriculi roborare valent intus, & extra adhibenda sunt, intus siquidem syr. ex oxyfaccharo, ex infusione, vel succo rosarum, aut ex malis punicis, seu de pomis, vel de acido mali medici, extra verò auxiliantur (vt inquit Aëtius) folia rubi cum pane, aut myrti folia, ipsæque myrti baccæ, aut pampini vitis, aut plantago cum pane, aut mala coronea, & palmæ stomacho, ac sinistra mammæ impositæ, vt ipse inquit. At imbecillioribus sufficiat polentam cum palmis imponere: aut palmas in vino madefactas excipe, & adiectis aloë, & mastiche simul tere, deinde affusa cera & oleo rosaceo, seu melino simul misce, & vt eodem modo: Quod si ex palmis, cœnanthe, acacia, rosis, alumine, hypocistide, & rhoë cataplasma conficias, atque imponas, vt sinistram mammam, & ventrem ipsum completatur, sudores reprimat (vt idem inquit Aëtius) stomachūque & cor ipsum firmitatis auctorem placat, & cohibet. Exsudantibus verò partibus, sudorem prohibere oportet, id autem præstat oleum acerbum, vel rosaceum (vt inquit Celsus) vel melinum, aut myrteum, quorum aliquo corpus leuiter perungendum est, vel myrtus trita sicca inspergatur (ex Aërii decreto) vel cœnanthe, aut hordeum in primis quidem collo, & thoraci, & locis sub alis, ac inguinibus ea sunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicorū cum manna inspersum, aut galla per se. Illinuntur etiam ad coercendos sudores (vt idem auctor inquit) oleum myrteum, cœnanthinum, rosaceum, melinū, & lentiscinum: circumlita etiam sudores cohibent manna, & amyllum candido oui excepta. Extremæ verò corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ sunt cum multa frictione ipsarum partium, linteisque calidis adhibitis, aut aliis calefacientibus. Quod si ex visceribus, quoddam inflammatum sit, & propterea cardialgia, aut cardiacus morbus fiat, eadem inflammatio curanda erit. Si ex ascendentibus lumbricis, ea medicamenta tribuenda erunt, quæ ipsos tum interficere, tum etiam e corpore expellere valeant, expelles autem, si prius enecaueris, necabis autem amaris medicamentis, vt Galenus inquit 14. meth. med. & nos infra docebimus. Si verò cardialgia iis, qui diutius paulo ieiunium tolerarunt, accidat, iis consulendum est, vt non tardè, sed citius cibum capiant, vitentque ieiunium. Similiter si ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat, aut ex vehementiori exercitatione, vitandi & mœror, & vehementior exercitatio erunt. Cunctis verò varia odoramenta offerri debent, præsertim rosæ, & vinum (vt Cello visum est) aut aquæ rosacæ, & myrtillorū excipe ꝑ. iij. vini odoriferi ꝑ. ij. santalorum ꝑ. ij. & fiat odoramentum.

ῥοσι κυνώδεος ὀρεῖσι. Id est de canina appetentia.

Caput LXI.

Lib. de humoribus in medio. 1. de causis sympto. c. 7.

VE MADMODVM stirpibus, utpote terræ affixis terram, sic quoque hominibus, cæterisque animantibus natura pro nutrimenti veluti penū, ventrem fabricauit, vt liquet apud Hippocri. libro de humoribus, & apud Galenum lib. 1. de causis symptoma. Tribuit autem animalibus ipsis & penuriæ sensum, quo scilicet ad cibum, portionemque proritata tempore expleantur, vocaturque huiusmodi implendi desiderium appetentia, quæ ex penuriæ quidem sensu fit, cum secundum naturam existit, quando scilicet venē ex ipso ventriculo veluti emulgentes, sugentisque aliquid trahunt, non ferens autem eum suctum ventriculus,

culus, sed veluti diuulsus offensæ eius medelam cibum comparat. Verum suctus quidem ipsius sensus, fames est: at qui suctum naturalis omnium partium appetentia præcedit, tamen ea naturale quidem opus est, non animale, vt quæ modo dicta est. Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re necessum est ex Galeni decreto præcitato loco, ad hoc, vt secundum naturam exciteretur hæc animalis appetentia, quatuor ordine quodam symptomata se deinceps sequentia præcedant. Primum nanque omnium totius corporis inanitio, seu vacuatio est, secundum naturalis euacuatarum partium appetentia, tertium ventriculi suctus, quartum ipsius suctus sensus, Quintum verò iam dicta ventriculi animalis appetentia. Verum cum præter naturam sit appetentia hæc animalis, vitiosaque redditur, propterea quod in quantitate modum excedit, à quibusdam (vt Galenus testatur tum præcitato 1. de causis sympto. tum commen. aphorif. 21. secundi lib.) κυνώδεος ὀρεῖσι Græcè, dicitur Latinè canina appetentia, non ab re sic nuncupata, quoniam in hac affectione ægri vomunt pituitam, & cibum cum assumunt, retinere nequeunt, ac post vomitum statim alium appetunt, quem admodum canes (vt Alexand. visum est cap. 5. libri septimi.) In his enim qui canina vocata appetentia vexantur (vt inquit Galenus 6. de locis) videmus quod affatim impleri paulò post aut euomunt, aut fluore deiiciunt. Nam non potens ipse ventriculus deuoratorum pondus sustinere, multa impetuosè ingerere, atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod etiam & animalibus quibusdam integre valetudine degentibus accidere solet (vt ipse inquit) in quibusdam scilicet auiculis, quas seleucidas in Asia vocant, quippe quæ iugiter locustas edunt, easque celeriter excernunt. Estque (vt eidem Galeno placuit præcitato commen. aphorif. 21. libri secundi) vehemens & infedabilis ciborum appetentia: quam non necesse est vt quatuor iam dicta symptomata naturalia ordine præcedant, vt dicemus: sed affectio quædam præter naturam est ipsius oris ventriculi, vt liquet tum 1. de causis sympto. tum etiam 5. de locis affectis. Nam eius proprium munus est ipsa animalis appetentia, cuius gratia ad ipsum par neruorum, haud mediocre à cerebro, ex sexta scilicet eius coniugatione defertur, & disseminatur, & ob eam causam pars hæc ventriculi sensu acutissimo prædita est, vt liquet tum quarto, tum nono de vsu partium, & licet hoc neruorum par in alias etiam ventriculi partes vsque ad fundum ipsius protendatur, tamen quia maxima sui parte os ventriculi cõtegit, minor verò in alias partes vsque ad fundum disseminatur, propterea nõ toti ventriculo sensus alimenti deficientis, ad quem sequitur animalis appetentia, (quamuis prædictis neruis participet) donata est facultas hæc, sed ipsi ori duntaxat, utpote quod exactioris, ac acutioris sensus existit, cum maiorem prædictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec læsio prædictæ appetentiæ animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuenda erit, sed potissimum eius primæ parti, quæ est circa os, nam quamuis similibus dispositionibus, quales sunt illæ, quæ in ore ventriculi sunt, interdum afficiatur ventriculi spacium, atque similia quoque ei adueniant symptomata, quoniam longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipsius ore contingunt (vt Galenus testatur quinto de locis affectis.) Idcirco medici ea quæ in parte ventriculi inferiori eueniunt, perinde, ac si omnino non fiant, & despiciere, & contemnerè solent. Non ab re quæ in ipsa canina appetentia instrumentum appetentiæ læsum esse, hoc est os ventriculi cum Galeno quinto de locis affectis decernimus: & quamuis exigua quædam non magnopere modum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni possit, eam tamen perinde, ac si omnino non fieret, despiciamus, ac contemnimus. Neque alio indicio indigemus pro notitia iam dictæ partis affectæ, oris inquam ventriculi, cum ex eius propriæ facultatis oblatione iam pateat. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionum animalium, atque ipsius sensus tactus, nanque offensus ventriculus ipse, & veluti diuulsus ab aliqua causa præter-

Quatuor ac cidentia ordine quodam sequentia, quæ ventriculi appetentiam præcedunt naturam appetit.

1. de causis sympto. loco citato. Canina appetentia cur nuncupetur.

Cap. 2.

Quid sit.

Que pars in ea afficiatur.

1. de causis sympto. c. 7. 5. de loc. aff. cap. 6.

4. de vsu part. cap. 7. 9. de vsu part. cap. 11.

Cap. 6.

Loco citato.

Quis affectus præter naturam sit.

N

naturali, non ferens talem diuulsionem, quæ per immodicam suctionem fit, ad
iam dictam excitatur vitiosa appetentia in quantitate modum exceden-
tem, & propterea vitiosa dicitur, & ipsa functio deprauata est, non diminuta,
nec ablata. In hac affectione ægri plures cibos appetunt, & cum appetitum co-
hibere nequeant (vt inquit Aëtius cap. 21. lib. 9.) in ingerendis nimis cibis mo-
dum excedunt, deinde multitudine eorum aggrauati, & absumptos citra nos-
tumentum ferre non potentes ad vomitum diuertunt, deinde rursus cibos
explentes iterum ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes. Hoc autem
immodicum implendi desiderium naturalis affectus similitudine ex morfu oris
ventriculi consumili existente suctu naturaliter effecto, perpetuo generatione
habet, & propterea ex tactorio genere symptoma est, veluti quodlibet aliud,
quod circa os ventris contingit, vt liquet primo de causis sympto. Verum hic
morsus non ex vnica duntaxat causa proritur, nam quandoque propter solam
intemperaturam oris ventriculi frigidioris existentem fit, interim vero pro-
pter humores acidos vitiosos, ac frigidos, quos exorbuunt os ventriculi, vt patet
apud Galenum commen. præcitati aphorif. 21. 2. libri. At si ex frigida intempe-
rie fiat, egestiones multæ ex ipsorum ventribus procedunt, erudis existentibus
nimirum cibis, aut semicoctis. Si vero adfuerint acidi quoque succi, aderunt
simul cum his acidi quoque ructus, nec mirum si frigida intemperies, frigidus
vitiosus succi in ore ventriculi redundantes propter frigus, alimenti, & non po-
tius desiderium excitent. Nam frigiditas tunicas ipsius ventriculi cum vacuat,
tum etiam cogendo, ac constringendo ad maiorem appetentiam irritat, vt Ga-
lenus inquit primo de causis sympto. Quia ratione fit, vt non parum ad esuriam
frigiditas eorum quæ in ventre habentur, conferat, et si libro primo de causis
symptomat. frigidæ duntaxat intemperie non meminerit, veluti comen. apho.
21. 2. libri, voluit tamen eam contineri sub frigidis succis, namque ipsi non alio
modo, quam propter frigus caninam excitant appetentiam, vt ipse inquit, po-
terit in super & morsus hic similis suctui ex immodica totius corporis dige-
stione, ac vacuatione cum inops reddatur, alimenti originem trahere, ita vt al-
tera sit ex Galeni sententia causa caninæ appetentiæ, verum hæc immodica
vacuatio duplicem habere poterit causam, quia aut ex caloris robore, vel ex
retentricis facultatis imbecillitate fieri potest, vt ipse inquit eodem libro pri-
mo de causis sympto. Interlinguas autem si à caloris robore fiat euacuatio, &
per consequens canina appetentia, quoniam (vt inquit Alexander) neque sit
carent ægri, neque acidum humorem vomunt, veluti supradicti; nam immo-
derata caliditas tale quid accidere non permittit, vt quæ omnia facile in va-
porem dissoluat, & latenti perspiratu extenuet, atque digerat, vnde etiam
uuis his magis adstricta est, quam citata; imò ventris egestiones longè pau-
ciores procedunt, quam pro eorum quæ ingeruntur, modo, ac proportione, &
stercora, quæ egeruntur ægri, existunt sicciora (auctore Aëtio cap. 21. præcitati
libri) verum iis qui ob retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem
laborant (vt idem inquit Alexander) cibi minimè cocti, & subinde alteratio-
nem, non experti excernuntur: quare etiam tales continuis illorum corrup-
tionibus laborant. Breuius autem verbis sic has duas causas intertingere
docebat Galenus primo de causis symptomat. quoniam in hac plurima sum-
ptorum incidit deiectio, alia verò ceu conflata ex totius habitus vacuatione
alimentum in corpus deduci: quapropter longè pauciores aderunt ventris ege-
stiones Hippocrat. verò, & Galenus in præcitato aphorismo 21. 2. libri hanc
causam, scilicet totius corporis vacuationem, non tetigerunt. Nam de ea duntaxat
mentionem fecerunt, quæ vini potione curatur, à qua in super causa po-
tissimum affectus hic constituitur, vt Paulo visum est cap. 51. libro secundo. ex
hoc autem affectu aliquando & ad vomendum consuetudinem delabuntur, (vt
inquit Aëtius) sæpe etiam & aliis affectionibus obnoxij fiunt, cæliacis videli-
cet, & dysentericis, atque aquæ intercutem. Propterea quod priusquam pri-
ores cibi

*Signa.**Causa.**Cap. 7.**Causarum
cognitio.**Loco citato.**Ibidem.**Cap. citato.**Alex. lib. 7.**cap. 5.**Loco citato.**Cap. 7.**Aet. lib. 9.**cap. 21.**Prognosti-
ca.*

res cibi sint concocti alios ingerant. Quidam etiam volunt quod vbi diu per-
durauerit canina appetentia, quandoque permutatur in *βούλιμος*, interim in
soporem, & interdum ad mortem. Ea verò canina appetentia, quæ ex immodi-
ca dissipatione ortum ducit, si priusquam ad summum peruenerit, eam cogno-
ueris (vt Galenus testatur 6. de locis affectis) non difficulter curabitur. Nam
vbi quis duplum consuetorum alimentorum assumpserit, neque corpus ali vi-
deatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum non solum priuati, verum &
medici parui pendunt. Cum verò triplum ingerit idoneis auxiliis liberari po-
test, priusquam scilicet ad quadruplum, vel ad quintuplum perueniat. Qua de
re non omnino parui facienda erit affectio hæc, sed mox pro eius curatione si
ex frigida intemperie, aut frigidis succis excitetur, aer eligatur ad calidum, &
sicum inclinans. Vitandæ sunt vigiliæ immodicæ, ac somnus omni conatu al-
liciendus erit. Exercitium moderatum confert, prius tamen alui excrementa
natura, vel arte ducantur. Inter animi affectus vitandi potissimum sunt timor,
& mæsticia. Quod verò ad cibum, & potum attinet, inquit Galenus præcitato
aphorif. 21. 2. libri, quod qui famem caninam patiuntur, iis vini potus, non cibi
multitudo remedium est, & subdit, equidem multos ipse sanauit, qui indefinen-
ter famelicebant, vinum ipsis abundanter exhibens, ex eorum genere quæ
multum calefaciunt, quæ colorem flauum habent, vel rubeum abique adstri-
ctione; siquidem oportet cum ad prandium accedunt, primum illis afferre pin-
guia edulia, atque (vt ita dixerim) oleagina, & quæcunque alia ex multo pa-
rantur oleo. Postea verò vnum aliquod ex vinis quæ diximus etiam si nondum
sint, ad potandum dare oportet, statim enim sedatur ipsis fames, & talem
longo tempore victum exhibendo, cessat omnino hæc Gale. Alexand. verò fe-
rè eadem asserens dixit vitandum esse calidioribus præsertim vino mero, ci-
bis pinguibus, & omnibus oleosis, ac carnibus suillis, hæc enim comesta (vt ipse
inquit) prius exsaturant ipsos, & immodicam eorum appetentiam obrundunt,
vt in posterum copiosiores cibum nolint assumere. Potum etiam (vt inquit
Aëtius) præbebimus ante cibum, multum, ac acruatim bibendum calidum
sanè, aut certè tepidiorum. Item sorbitiones appetitum destruentes exhiben-
dæ erunt, veluti sunt pulces cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anse-
rino, gallinaceo, aut suillo. cerebella item, & pinguiore volucrum partes, ac
piscium eodem modo, & ex oleribus, malua, conueniunt & omnino quæ ap-
petitum auertunt, ac fatietatem inducunt, & magno cumulo accepta modice
alunt. Admiscere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriora, & vri-
nam cientia: similiter & vino quod in potu sumunt, vi idem inquit Aëtius, ve-
luti est cuminum, anisum, petroselinum, & quæ eius generis existunt. Ad vi-
num etiam, & piper, & mel, & spica nardi ultra ea, quæ dicta sunt, adiiciantur.
Abstinere verò oportet ab omnibus acidis, ac adstringentibus cibis, & poti-
bus, maximè verò à fructibus. Eorum autem bellaria sint pistachia, amygdala,
nucis pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ sunt, et si neque
his cedat affectio, ea quæ dissecare, ac repurgare, calefacereque possunt in ci-
bis quoque annectemus, veluti sunt allia, porrum, thymus, satureia, origanum,
pulegium, & quæ his similia existunt, pariter & oxymel simplex, aut scillinum,
aut ipsummet rosaceum mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus,
& vbi cognouerimus quod humores putrosi, & acidi in ipso ventris ore fue-
rint impacti, ac veluti aqua in spongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex
hiera. Namque hæc non tantum calefacere potest, vt inquit Aëtius, sed disse-
care, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem,
& per alium infernè euacuare. quin & robur ventri addit, vt ne facile noci-
uum humorem suscipiat. Poteris autem 3. ij. exhibere ex vino cum aqua cali-
da, diluto, vel ʒ. j. & β. eiusdem excipiens & ʒ. ij. trochiscati agarici. Addens,
catapotia formato, ac præbeto nedum semel, sed bis, & ter, vbi opus fuerit. Si
verò ex immodica totius corporis dissipatione canina appetentia excitetur,

*Cap. 2.**Curaio.**Vitium ra-
tio.**Medicamē
totius ratio.**Si fiat ex
immodica
corporis dis-
sipatione, cura
ratio.*

abstinendum erit à cōtinenti calido, ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt, Aëtio teste. Quæ de re aer frigidus eligatur, quies iniungatur, somnūque mediocris, omninoque immodicæ vigiliæ vitentur. Et si ex immodico calore dissipatio fiat, clysteriis vtendum est lenibus, caueantque ægri ab immodicis animi affectibus, præsertim ira. Cibi eis exhibendi sunt stabiles, & ægrè corruptibiles. Vinum (vt diximus) omnino ipsis dandum non est, sed aquæ potu vtantur, vel seminum coriandrorum præparatorum decocto. Cutem autem ipsorum cōdensare, ac spissiore reddere oportet cum oleo quopiam adstringenti, vt pote omphacino, myrteo, aut rosaceo, interim eis admixto alumine scisso in aceto acerrimo prius trito. Cōferunt item & lauacra frigida, si nihil id fieri prohibeat. A balneis verò calidis abstinere, illinire quoque conuenit eorum cutem ex infra scripto vnguento, Quod R. succi plantaginis, & semperuuii ana ꝑ.β. santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniaci, singul. ꝑ. iij. olei myrtini, cytoniorum, & rosacei omphacini ana ꝑ. i. farinæ hordei ꝑ. iij. ouorum albuminis ꝑ.β. aceti parum, & ceræ quantum sufficiens sit, fiat vnguentum.

Πρόσι κίττιος, ἢ μαλακίας. Id est de citta, siue pica.

Caput L X I I.

1. de causis
Sympto. c. 7.

ACCIDIT nonnunquam nedum mulieribus vtero gerentibus, verum etiam & viris deprauata quædam appetentia, non quidē in quantitate modum excedens, sed in qualitate: prauas etenim qualitates appetunt (Galeno auctore libro i. de causis sympto. & Aëtio lib 9. cap. 23.) quæ affectio à Græcis κίττις & μαλακία dicitur, à Latinis pica, quæ secundū quosdam à pica auicula nomen accepit, secundum alios ab hederæ similitudine, quæ κίττις Græcis vocatur, nam sicuti illa variis plantis (prout occurrunt) se implicare solet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atque ea cōtraria, quæ tum voluptatem, tum infuauitatem gustanti exhibent (eodem Aëtio teste cap. 10. libro 16.) Est autem affectio hæc (vt idem auctor asserit) stomachi languor cum nausea, & auersione ciborum, bilis, ac pituitæ vomitum inducens, vel vt testatur cap. 23. libro nono. Concupiscentia quædam est vitiosarum qualitarum ciborum. Nam acida, & acerbata interdum, nonnunquam acria quoque, interim verò vel cimoliā terram, vel testas, vel extinctos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos appetunt, vt Galenus inquit eodem primo de causis symptomat. Quod verò in hac affectione ventriculi ostium confidetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco, & 5. de locis affectis patet, in super & ex eius propria functionis offensa, quæ appetentia est. Quod autem symptoma sit, ac noxa eiusdem appetentiæ, quæ deprauata est, in qualitate tamen, & non in quantitate, velut canina appetentia excedens, liquet ex eodem Galeno, præcitato libro i. de causis sympto. Aberrat enim facultas hæc appetendi, cum non cibos, quinimo prauas appetat qualitates, vt pote (vt diximus) acida, acerbata, acria, cimoliam terram, vel testas, seu extinctos carbones, aut alios huiusmodi absurdos cibos. Apparent etiam taliter affectis assidua exspuitions, oris ventris morsus, ac anxietates. Insequitur autem prauam eiusdem oris ventriculi intemperiem, cum eius tunica prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quo fit, vt mulierculis vitioso humore repletis euenire soleat affectio hæc, maximè cum vterum ferunt. Pro varietate autem vitiosi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt, & propterea alio signo non indigent pro eorum dignotione, quanquā etiam & per vomitum iidem manifestari consueverint. Assolet affectio hæc (Aëtio auctore) vtero gerentibus fieri ferè circa quadragesimum diem à conceptu, & sæpe vsque ad quartum mensem durat. At Galenus complures ait, vtero gerentes huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum, ac tertium mensem,

Pica unde
dicta sit.

Quid ea sit.
1. de causis
Sympto. loco
citato.

Quæ pars in
ea afficiatur.

5. de loc. aff.
cap. 6.

Loco citato.
Quis affectus
præter naturam sit
pica.
Pica signa.
Causa

Prognostici.

sem, in quarto verò quiescunt, partim quòd vomitione vitiosi humore expurgantur, partim quòd concoquuntur, vt pote exiguum cibi tum sumente muliere ob fastidium, partim etiā quòd multitudo vacuatione sit diminuta, quippe primis duobus mensibus foetus paucum ad se sanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus sit. Vbi verò iam creuit, tunc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quòd optimum est è venis allicit, verum etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, & ita fit, vt vniuersum corpus plenum esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipsis accidit, cum humor quispiam vitiat, ad os ventris fuerit delapsus, vt diximus, qui neque despiciendus est. Pro curatione autem affectionis huius vitus ratio prius instituenda erit diuersa pro varietate vitiosi, & prauis redundantis humoris. Verum cunctis commune est, vt cibis vtantur moderatis, qui neque facile corrumpantur. Quapropter panis succo cotoneorum, aut malorum puniceorum maceratus confert, similiter cichorium. Ex auibus deligendæ sunt, quæ neque pingues, neque virosæ sint. Conueniunt item pedes, ac rostra, & ventriculi porcorum, & erinacei marini recentes, Sint tamen omnia (vt diximus) quantitate moderata, & si cibos auerferentur, obsoniorum varietate, ac iucunditate illectentur. Abstineant tamen à dulcibus obsoniis, verum iis, qui terram appetunt nihil ita prodest veluti amyllum recens. Cunctis verò confert ante cibum oliuas albas, muria conditas eum pane molli exhibere, aut quinque, vel septem amygdalas amaras. Post cibum autem vuz passæ, mala punicea, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum solum, odoratum, antiquum, & subadstringens bibant. Quòd si vinum auerferentur, aquam ex cinnamomi decocto potabunt. Si verò stomachus ab acris, acidis, & aut falso humore mordetur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomat. Nec quicquam erit incommodi, si difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetosi syrapi, & si crassius fuerit quod euomunt, & ob viscositatem difficulter excernatur, raphani etiā decoctum cum aceto mullo exhibebimus. Nam omni studio conandum est, vt infestus humor citra molestiam per vomitum educatur, præsertim ipsis vtero gerentibus, quibus in hoc casu purgans medicamentum exhibendum non est, vt pote cum affectus hic in primis mensibus oriatur. In quibus omnino vitauit Hippocrates aphor. 1. quarti libri, purgantia medicamenta exhibere, ea præsertim, quæ huic affectioni commoda essent. Verum viris ipsis si accidat hæc affectio, & per vomitum sedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, prius tamen quibusdam syrupis adhibitis pro ratione redūdantiæ prauis succi, veluti est syrupus ex oxyfaccharo acetosus, oxymel simplex, atque ipsum scilicet, si opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compositum, atque ipso rhabarbaro, seu agarico, prout redundans prauus succus requirit. Euacuato autem plurimo vitioso humore, exhibendus est eis, (vt inquit Aëtius præcitato cap. 23. libro 9.) mali punice dulcis succus, mentha sicca inspersa, item portulacæ cremor, & ipsa quoque in cibo sumpta confert, polygoni decoctum potum, similiter etiam anethi, & rhapontici, ac spicæ nardi cremor, item intybi succus, vel ipsa herba cruda, aut costa assidue comesta: forinsecus autem adhibita languido macho conferunt (vt idem Aëtius asserit cap. decimo, libro 16.) cenanthe, balauitium, rosæ, cytini, myrtus, smyrnij coma, feniculi semen cum vino cataplasmatibus modo adhibita, addita etiam galla, aut cumino, aut absinthio, palmularum item carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplastro imponere prodest, aut mala cotonea cum posca trita, rosaceo, vel nardino cerato excepta, addito croco aut lanam succidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel rosaceo & aceto, aut nardino & vino imbuito, & stomacho adhibeto, morsus enim (vt ipse inquit) & stomachi puncturas mitigant.

Curatio:
Vitiosus ratio.

Medicamentorum
ratio.

Vomitus.

Purgans
medicamentum.

Topica.

περί βδελιμῶν. Id est de bulimo, seu ingenti esuritione.

Capitulum LXIII.

βδελιμῶν
quid.
Cap. 7.

Qua pars
in eo affe-
ctum.
Loco citato.

Quis affe-
ctus praeter
naturam sit.

Quibus dis-
ferat à ca-
nis appe-
tentia.
βδελιμῶν.
Cap. 14.
Eiusdem af-
fectus signa.
Modus ge-
nerationis
eius.

3. de causis
sympt. cap. 1.

Cause.

Prognosti-
ca.

VM ventriculi ostium indigentia, simul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, symptoma quoddam in eo excitatur, quod à Græcis βδελιμῶν, à Latinis autem ingēs fames, seu vehemens esuritio dicitur; Galeno auctore, libro primo de causis sympto. βδελιμῶν enim dictio græca alijs adiecta vocibus vim habet augendi significationes earum. Quæ affectio ab eodem Galeno com. aphorif. 21. libri 2. sic describitur, quod est labefactio facultatis à frigore externo, quæ à fame quidem inchoat, sed non habet eam amplius adiunctam. Quod verò in hac affectione os ventriculi affectum sit, liquet eodē libro, primo de causis sympto. Nam ipse Galenus eam connumerat inter affectiones, quæ ori ventriculi contingunt, cum dixit, quod βδελιμῶν est symptoma ex indigentia simul imbecillitateque, & refrigeratione huius loci, hoc est oris ventris ortum. Patet insuper quod hæc affectio sympt. sit in genere noxiæ, functio- num propriæ ipsius appetentiæ deprauatæ. Verum quamuis in hoc communi- cer cum canina appetentiâ, differt tamen ab ea, quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βδελιμῶν inchoet, velut & appetentiâ canina propter virtutis tamē concordantiâ, quoniam in animi deliquium statim incidunt qui βδελιμῶν labo- rant, immo ipse βδελιμῶν (vt idem Galenus inquit libro primo de arte curat. ad Glauconem) nihil aliud est, quàm animi defectus, propterea eam famem non habet amplius adiunctam βδελιμῶν, veluti canina appetentiâ. Præterea (vt ipse met Galenus inquit eodem com. aphorif. 21. 2. libri) vniuersalior est canina ap- petentiâ, ipse verò βδελιμῶν affectus magis specialis, atque particularis, præter quod in causa etiam differant, vt dicemus. Nam à frigore externo perpetuò ferè βδελιμῶν exoritur, ipsa autem canina appetentiâ ex reliquis nonnullis alijs causis (vt diximus) dignoscitur autem affectio hæc, quoniam in prin- cipio fames multa adest, quæ tamen non vsquequaue perdurat. Nam postea repente animo inquantur cum extremarum partium refrigeratione, & spiri- tus defensione, vt Aëtius inquit cap. 6. lib. 9. Cum itaque tria necessario concu- rant in huius sympt. generatione, indigentia scilicet, imbecillitas, & refrigera- tio ipsius oris ventriculi, non ab re videndum est, quomodo hæc tria ordine se consequantur. Atqui dicendum ex Galeni, atque Aëtij sententiâ frigiditatem oris ventriculi primo necessariam esse, qua demum fames excitetur, eaque va- lida, ingens, ac vehemens propter duas causas cap. de canina appetentiâ tradi- tas, quæ non nisi à valida ipsius oris ventriculi refrigeratione ortū habet. Ve- rum cum ipsa quoque immodicè creuerit, necessariò imbecillitas ipsius facul- tati, ac ex consequenti virium sequitur labefactio geminam ob causam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt liquet com. aphor. 20. 2. lib. & tertio de causis symptomat. & propterea licet frigiditas oris ventriculi ap- petentiâ augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, que admodum ipsis senibus accidit, licet nedum os ventriculi, sed totū cor- pus frigidum habeant, eodē Galeno teste præcitato aph. Tum etiam quoniam aucta eiusdem oris ventriculi refrigeratione immodicè, propter eius exactū sen- sum, ac ratione viciniam, eâ ipsi cordi impartitur, ipsūmq; valde refrigerans, nō ab re causa existit, vt animi deliquium accidat, immò propterea Galenus hæc affectionem dixit nihil aliud esse, quàm animi defectū, vt ipse Aëtius præcitato loco de βδελιμῶν sic scriptum reliquit, βδελιμῶν ex stomachi frigiditate oboritur, indigentiaque, ac virium imbecillitate, & ab externo frigore ferè in totum initium capit. Oritur namque hæc ingens fames simul cum virium imbecillita- te ex refrigeratione oris ventriculi, quæ semper ferè ab externo frigore ortū ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aëtius) & itinera longa, maximè per niuem facta per affectionem hanc inducunt, proinde quidē in locis desertis, aut in

aut in balneo in hoc malum collapsi ex instanti perierūt auxilij facultate de- stituti. Quapropter auxilia confestim pro eius curatione adhibebis. Namque alsidui etiam βδελιμῶν & exoluant, & in animi deliquia incidunt, quibus agrè auxilium reperitur ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quoniam affectio hæc fri- giditas est iuncta siccitati (vt Galenus inquit quinto de simplicium medica- mentorum facult.) propterea eius sanatio per contraria perficitur, vt ipse asse- rit, calidis siquidem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco si in viis quidam ex ingenti fame animo linquantur, eos reuocabimus (vt octauo de compositione medicamentorum secundum locos, idem Gale. Archigenis au- thoritate scriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ fortè obtin- git, terra aceto macerata, aut malis, seu pyris, aut alijs similibus fructibus, qui ad manus sunt. Insuper panem odorandum dabimus, præsertim si recens fue- rit, & ingerere ipsum quoque cogemus, nec non caseum boni odoris, præterea & suillam carnem assatam, ac coctam, & in vniuersum omne, quod valde nu- trit, & opissimum ea, quæ odorem nidorosum, ac probè cōditum habent. Per huiusmodi enim odores (vt idem Galenus asserit præcitato loco) vt plurimum tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipsorum partes constringen- dæ sunt, manuum, ac pedum summitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ sunt, ipsiq; excitandi tum maxillarum punctura, tum capillorum, ac aurium di- stentione. Ipsis verò ab exolutione, & animi deliquio reuocatis, panem in vi- no dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex iis, quæ acruatim reficere vires pos- sunt, exhibebis, veluti sunt oua sorbilia. Compendiosissimum enim auxilium (vt inquit Aëtius) ex cibo sperare possunt, quem etiam si oblarum acceptare non possunt, ori indere oportet violenter, cogereque vt ipsum transglutiant, eueffigio enim, & à fame & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitan- tur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione sunt apprehensi, lon- giorē cibi dilatationem, ac inedia, & ne alternis tantum diebus cibum of- feramus. Verum solerti ratiocinatione facta singulis horis simplicissimum, mo- dicumque cibum dabimus. At si in febrilibus contingat hæc affectionem ori- ri, nam sic quoque excitari potest, vt Aëtio visum est præcitato loco, & Paulo cap. quinquagesimo libri secundi: licet tamen ea rarò accidat, inspiciendum est quo accessionis tempore contingat, nam si in remissione, seu declinatione febrilium exacerbationum irruat, intrepide eis cibi sunt offerendi, quos dixi- mus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odo- ramenta conabimur eos primo reuocare, potissimum pane calido vaporem adhuc mittente, vel polenta, aquâ, seu posca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & cataplasma ex palmis, aut ma- lis cotoneis in vino diluto decoctis ventriculo applicetur, atque hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt opportunè cibum offeramus. Quod si ex his ni- hilo melius habeant, audendum est per ciborum ingestionem auxilium offer- re vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vsque ad remissionis tempus perueniant, in quo tum corpo- ris curatio, tum sufficiens cibus ordinetur. Nam neq; Galenus ipse veritus est in principio, incremento, ac summo vigore exacerbationum febrilium, potis- simum calidis, & siccis corporibus, quibus etiam stomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni duntaxat, aut feri, sed pluribus, vbi vsus postula- ret, præsertim panem ex vino dilutū, vt liquidò constat apud eundem lib. 10. meth. med. Nouit etiam Alex. (vt ipse inquit cap. 6. lib. 7.) mulierem quandam, quæ adeò ingenti fame laborabat, vt nunquam saturari se diceret, verum & rosio- nem in stomacho sentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgante medicamento vermē euacuatione proiecit longitudine (vt ipse refert) duo- decim cubitorum, atque tunc immoderata, & furiosa appetentiâ conquieuit. Propter quod innotuit eam bestiam fuisse causam, quæ ad cibum sumendum ægram compelleret, atque omnia consumeret, & non affectio βδελιμῶν dicta.

Curatio.

5. de simpli.
facult. c. 4.

Cap. 4.

Curatio, si
in febrilibus
accidat.

10. method.
cap. 3. 4. 5.
& 6.
Alexandri
historia de
muliere qua
dam.

Si verò à frigidis in ore ventriculi, & ficcis redundantibus succis hæc affectio excitetur, iidem prius concoquedi, præparandi, ac expurgandi sunt. Nanq; iam dictis commodè vtare accessiois tempore, vt ab animi deliquio reuocentur.

Ῥῶσι ἀνορεσίας, καὶ ἀσίσιας, καὶ ἀπροσίλους. Hoc est: De cibi fastidio, seu inappetentia. Caput LXIIII.

Cap. 7.

Q NTINGIT non rarò (vt Galenus inquit, primo de causis symptomatum) vt suctionis sensus in ore ventriculi pereat, vel suction non fiat, aut corpus ipsum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Græcis communiter ἀνορεσία dicitur, à Galeno interdum ἀσίσια, vt patet commento aphorism. 17. quarti libri: ab Hippocrate autem cum præcitato aphorismo, tum etiam aphorismo tertio sexti libri, ἀπροσίλυ nuncupatur, & aphorism. 61. quinti lib. ἀσίσια, cibi fastidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modò cibi fastidium; interim inappetentia dicitur, quanquã inter ἀσίσιας, & ἀπροσίλους, hæc differentia tradatur à Galeno primo de morbis vulgar, quòd illi appetentia carentes cibum non sumunt, reliqui oblatos fastidiunt, quæ quidem affectio contraria existit caninæ appetentiæ. Nanq; in illa immodicè appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotautes. In qua affectione, quòd os ventriculi læsum sit, patet à Galeno præcitato primo libro de causis symptomatum, & commento aphorism. 3. sexti libri. Insuper & ab eius propriæ functionis oblatione. Nanque ipsa appetentia nedum oblata est, sed omnino abolita, vt eodem primo de causis symptom. liquet, & propterea symptoma est in genere noxæ functionis animalis, & propriè ipsius appetentiæ ablatæ, necessariò consequens aut ad deperditionem sensus suctionis venarum, quem famem naturalem ipsius ventriculi appellauit Galenus eodem primo de causis symptomatum, aut quòd exuctio non fiat, aut quòd corpus non euacuetur, vt diximus, quinimò (vt idem Galenus testatur eodem loco) ex eisdem etiam affectionibus non quidem pereuntibus, sed propius ad abolitionem accedentibus, imbecilla, seu exigua oritur appetentia, & propterea quæ de inappetentiæ curatione dicemus, deseruire etiam poterunt pro ipsius exigua, seu imbecillæ correctione. Dictarum verò affectionum, seu inappetentiæ (vt Alexander inquit cap. 7. lib. 7.) aut intemperies quædam, aut humores in stomacho contenti causæ sunt, similiter (vt Paulus asserit cap. 37. tertij lib.) duæ fastidij causæ esse poterunt, aut vitiosa stomachi intemperies, aut humorum redundantia, Nanq; si humorum adsit redundantia vitioque inanitio non fiet, potissimùm si nedum in ore ventriculi, sed in vniuerso corpore fuerit. Si verò vitiosa quapiam intemperie stomachus laborauerit, siue cum humore, siue absque eo, vnum quorù necessariò consequitur, quoniam aut non sentiet suctionem ventriculus, aut eadem non fiet. Etenim si talis fuerit intemperies, vt omnino sensus ipsius oris ventriculi destruat, vtique suctionem non sentiet, idque fieri potest, aut eo primariò affecto, aut per consensum cerebri, seu sextæ coniugationis neruorum, similiter & suction non fiet, aut cum non adsit dissipatio, seu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non sugant, etiam si inanitio fiat. Qua de re dicebat Galenus præcitato primo libro de causis symptomatum, quòd velut ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Nam & vacua reddit corpora (vt cap. de canina appetentia, diximus) ac ipsorum tunicam cogens, constringensque famem suscitatur, ita inter potissimas, continentisque causas, quibus famem impeditur, calor numeratur. Quippe qui solida corpora laxa dissoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora, humida verò fundendo ac liquando supramodum extendit. Quamuis interdum frigida quoq; oris ventriculi intemperies immodica ipsam excitare possit, vt liquet commento aphorismi 20. secundi libri. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit, & deicit, vnde

Commentario 1. commento 28.

1. de causis symp. cap. 7. In cibi fastidio seu inappetentia, qua pars afficiatur.

Loco citato. Quis præter naturam affectus sit. Citato loco. Causa.

Causa magis particularis.

Loco citato.

vnde etiam cibi fastidij causa efficitur; Alexandro auctore, præcitato loco. Testantur autem calidam ventriculi intemperiem (Paulo teste) sitis, oleosiq; ructus, si cibi præter voluntatem sit assumptus; item si frigidiora potius, & elaboratu pernicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam verò intemperiem contraria indicant, neque enim in hac ægri sitiunt, neque frigida sustinent, & acida nonnunquam eructant. Si verò vna cum calida intemperie biliosorum adsit redundantia humorum, rosionem, ac morsum ventriculi sentiunt laborantes, nauseaque magis & siti conficiuntur, & si humores computruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus asserit. Pariter si cum frigida intemperie crassi, viscosiq; succi redundant, ij nec rosionem ventriculi, nec sitim experientur omnino. Communiter autem omnibus superuenit nausea, et si in ventriculi sinus humores se receperint, etiam ex his ipsis vomitus erumpit. Si verò infarcti tunicis adhærescunt, etiam eo quod ingesserant sursum educto, nausea solum, non vomitu premuntur ægrotautes, præterquam cum cibos assumpserint. Immodica autem corporis plenitudo præsertim humorum crudorum inanitionem prohibens, si inappetentiæ causa fuerit, quemadmodum vrsis, & quibusdam latentibus aliis animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abstinent, maximè hyberno tempore, haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, vtpote cutis densitatè, aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint vitiosi succi totum corpus occupantes præter alia signa, rigor aderit, & febris cum cibi fastidio, seu inappetentia. Quæ haud negligenda erit, cum opus sit ad vitam necessarium ipsa appetentia, Galeno teste, aphor. 3. 6. libri. Quamuis si iuxta principium morborum accesserit, aut iuxta vigorem cum vires adhuc sustinere possunt, nihil molestiarum inferit, Aëtio auctore, cap. 20. lib. 9. Modico enim alimento ægri opus habent, vt ipse inquit. Si verò in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut vitibus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculo nõ vacat, ex eiusdem auctoris sententia. Augetur etiam affectio hæc & ab ætate. Incommodè enim hoc malo pueri afficiuntur, vtpote qui voraces natura sunt, & as si duo fomite opus habent. Quare magnus præter naturam excessus significatur, si pueri appetitus perditione fuerint affecti. Calida itaque intemperies os ventriculi infestans, ac cibi fastidij excitans, refrigerante victu curari debet (Paulo & Alex. testib.) Quapropter frigidus aer eligendus erit, moderatus somnus, atque vigilia, & quies magis præcipiendæ sunt. Alui excrementa singulis diebus educenda saltè arte clysteriis lenibus, si natura defecerit. Iram vitent, anxietates, ac reliquas animi perturbationes immodicas. Cibi quoq; refrigerantes exhibeantur, præcipue qui ex aceto parantur. Qua de re panis posca imbutus esui, ipsaq; posca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoq; lactuca, & cichorium ex aceto, vel posca, & quæcunq; alia è contrario intemperiei calide superati resistunt. Similiter & aqua per se frigida, si moderatè bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidantiù vsus non modo non iuuat, sed etiam sæpè insanabilem morbum efficit, vt Paulus refert. Præterea cibi apparatus plures, & varij, ac optimo apparatu, & vltra dulcedine etiã allicientes, & appetitum irritantes, ac multi alimenti, & omnia, quæ exhibentur (vt Aëtius inquit) eiusmodi esse conuenit, vt facillè deuorantur, & olsint. Quæ enim multa cõmanducatione indigent, iniucunditatem quandam afferunt, & appetentiam euertunt. Quapropter oua sorbilia interdum, & gallorum testes, & ex volucris non graueolentes, & mōtanæ exhibeantur, quòd sufficiens alimentum corpori offeratur, Necnon pedes suilli in decoctione plurimùm eliquati, idq; commune sit cibi fastidio ex quacunq; causa orto. Conandum est etiam vt per odoraamenta appetitum reuocemus ex posca, aut vino diluto, aut malorù cotoneorù, seu odoratorù pyrorù decocto, vel aqua rosata excipe ʒ. iij. aceri, vini albi ʒ. j. santalorù omnium ʒ. ij. misceantur & fiat odoraamentum. Extrinsecus verò eis, quæ fouere stomachum

Prognostica.

Curatio, si ex calida oriatur intemperie.

chum & corroborare queant, ac calidam intemperiem alterare, vtendum, veluti est oleum rosaceum, omphacinum, ac cytoniorum, vel dictis oleis additis succi lactucæ, cichorij, portulacæ, vel solani ꝑ. j. santalorum, & corallorum rubeorum ꝑ. j. cum pauco aceto, ac exigua cera fiat vnguentum, quo vtare. Vel cytonium accipias & in posca decoquito, contundito, ac stomacho imposito. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedum, ac manuum palpatione, ac contrectatione accuratiore vti conuenit, eodem Aërio recte. Saccellos item parare poteris ex rosis, violis, corallis, ac santalis, qui parum posca insperſi stomacho applicentur. Si verò nedum ex calida intemperie, sed etiam ex mordacium biliosorum humorum redūdantia cibi fastidium proritetur, priusquam alia adhibeatur curatio, prædictos humores, aut vomitu, aut per aluum reiiciendos curabimus. Per vomitum quidem vbi facilius eger vomat, quibus etiam facilius reddi potest, copiosa aqua tepida exhibita sola, aut pauco aceto, seu syrupo acetoso addito. Satius etiam fuerit (vt Paulus & Alexander testantur) si priusquam tepidam exhibueris, humectantia ægro exhibeas alimēta, veluti ptisanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interposito, vomitum prouocaueris. Nanque his sine noxa erit & vitiosus, vt Alexander inquit, ac si difficilius æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copiosiore, temperatōque alimēto prius humectatam, ita nanque ea purgantibus medicamentis promptè obedire poterit, vt refert idem Alexander, qua etiam ratione aquam hordei pauco saccharo addito exhibere poteris, aut syrupum violaceum, vel ex infusione rosarum, seu de succo cichorij cum eadem aqua hordei, aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterentur, ac contemperentur, quibus aliquot vicibus assumptis, purgans medicamentum propinabis; esto autem id quod stomachum non offendat, aut calidam intemperiem augeat. In quem vsus ꝑ. iij. mellis aërij, aut ꝑ. iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum cum tamarindorum decocto exhibebis, vel loco prædictorum cassia fistula vtare, & interim si videbitur ꝑ. j. rhab. vigorati in aqua hordei, aut cichorij macerati, & per eolum transfusi prædictis adiacere poteris. Deinde ad ea, quæ stomachum ipsum intus, & extra alterant, ac roborant, modò à nobis conscripta redeas, quo etiam tempore mihi na cytoniorū simplici, ac syrupo ex citri acido vti poteris per se, aut cum aqua hordei, vel cichorij. Item cytonium ipsum saccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum succus cum aceto & melle permixtus modo quo Galen. docet, sexto de sanitate tuenda tribuatur. Qui autem ob frigiditatem cibos fastidiunt, contrariis etiam medendi sunt tum cibis, tum medicamentis, ac reliquis, quæ in victus ratione continentur. Inter cibos verò magnopere commendauit Alexander ius columbæ, & uas passas, etenim ipsæ stomacho sunt gratæ, contemperantque maligna, & cruda concoquunt, & præter id quod non subito corrumpuntur, nutriunt. Pro potu quoque vinum vetus, & conditum confert. Item decoctum rutæ, anisi, & petroselinij. Insuper allia his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro testibus. Decoctum etiam cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit, vel etiam ipsum medicamentum, quod inscribitur diatrion pipercon præbebis, aut diacalaminthes dictum. His enim si quotidie vtatur is, quem frigidus venter infestat, nihil incommodi sentiet, Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, veluti quibus venter, aut frigidus est, aut etiam temperatus. Cæterum, si ad frigus propensior (vt ipse refert) iis aptum medicamentum est, quod diaspoliticon vocant. Ex horum quoque numero est theriaca, quæ cum stomacho sit idonea, maligna quoque contemperat. Vnde etiam iis (vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna, & praua infestant, rectè hoc antidotum exhibetur, vt vna quoque vice datum appetitum abolitum frequenter reuocauerit. Conducit præterea non parū succi absynthij potio, seu syrup. ex eo confectus. Cæterum quibus stomachus nimium refrigeratus est (vt idem fatetur Alexander) etiam

Si simul cum calida intemperie vitiosus succi redumdarint, curatio.

In fine. Si ex frigida intemperie inappetentia fiat, curatio.

Cap. 10.

etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere necesse est, quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis paratur adiectum habens piper, myrrham, aut ligusticum, aut costum, aut pulegiū, vel satius iuxta Galeni sententiā (eodem sexto de sanitate tuenda) sic componas: Accipies (vt ipse inquit) succi malorum cotoneorum, quæ dulciora, maiorāque sunt, ac minus acerba, Strucia in Asia vocata, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantūdem miscebis, aceti sextarium vnum, & semissem, & cum super prunas modicè coxeris, & spumam detraheris, immittes ꝑ. iij. gingiberis, piperis albi ꝑ. ij. deinde rursus in simili igne recoques, donec mellis crassitudo existat, qua vti que crassitudine stomachica medicamenta præparari solent, idque maximè dandum est ieiunis mediocris mystri modo, Quamquam nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Commodè quoque dabitur etiam si prius pransus quispiam ante cenam id sumpsit, maximè tamen tēpestiue id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Verum si medio temperamēto ventres habeant, ita vt nec biliosum excrementum, nec pituitosum congerant, iis piperis, & gingiberis dimidium eius, qui prædictus est modi, sat erit, Vt sit piperis ꝑ. j. gingiberis ꝑ. ij. quemadmodum si immoderata frigiditas temperiem vitiat, iis quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & semis vncias iniicias. Hoc nanque medicamentum tum ad appetentiam excitandam iis, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parum feliciter cibos concoquunt, vtile est, & in summa ventri robur conciliat. In quavis tamen intemperie dicta, poteris medietate piperis, & gingiberis assumere, aliàs erit medicamentum admodum acre, vt ipse expertus sui. Quandoque præterea ex citrio quod conficiunt medicamentum, non parum prodest cum melle præsertim. Extrinsecus verò vtendum eis quæ fouere stomachum, & corroborare queunt, veluti oleum est mastichinum, de absynthio, nardinum. Poteris item hunc in modum inunctionem parare, Recipe menthæ siccæ, ligni aloës, singul. ꝑ. j. mastiches ꝑ. iij. aloës ꝑ. ij. succi absynthij ꝑ. iij. olei nardini & mastichini ana ꝑ. β. ceræ quod satis sit, fiat vnguentum. Vel sacculos componas excipiens menthæ vtriusque, ac absynthij cuiuslibet ꝑ. vnum, corticum citri, ligni aloës, mastiches, cinnamomi ana ꝑ. iij. maceris, galangæ ana ꝑ. j. rosarum siccarum ꝑ. ij. omnibus ritè contusis, saccelli figurentur ad formam scuti, qui per se, vel in vino græco, seu guarnero macerati prius, applicentur, ac pluries iterentur. Emplastrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloë, mastiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac absynthij succo, necnon ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, sed ex viscosis humoribus cibi fastidium ortum fuerit, ipsos extenuando, incidendo, ac abstergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, seu muria componuntur, vt sunt capparex ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac sinapi cum oxymelite, & aceto comestum, et si largius detergere volueris, etiam oxymelite Iuliano dicto vtère, Paulo & Alexand. auctōribus, in quem etiam vsus si hæc non suffecerint, ea compositio, quam picram vocant, accommodata est. Nam acrimonia ac calore eorum, quæ in se habet, crassos, ac lentos succos dissecat, ac detergit, Galeno auctore, eodem sexto de sanitate tuenda. Verum assidue vt hoc medicamento non licet (vt ipse inquit) sed singulis septem, vel decem diebus eam exhibere poteris ponderè β. aut ꝑ. ij. exhibitis etiam prius, quæ iam dictos humores præparare valent, vt mel rosaceum, aut ipsum oxymel, etiam scillinum si opus fuerit, aut id medicamentum, quod ex malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conscripsimus, dabis. Verum eiusdē nedum ꝑ. j. sed ij. vel iij. exhibere poteris, & quandoque plus, & demum ea condonanda sunt, quorum supra meminimus, potissimum diatrion pipercon, diacalaminthes, aut theriacæ ꝑ. j. eorum pro qualibet vice tribuens cum pauco vino odorifero, aut aqua mulla. Hisque conducit (si non difficulter vomant) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite proritetur. Insuper & aliis medicamentis conscriptis

In fine.

Cap. 10.

scriptis extrinsecus vtare, ac exercitiis, & frictionibus valētissimis, quin etiā & digitorum in os immisione stomachus turbatus sēpē ad excipiendos cibos est conuersus ex Pauli, & Aētij auctoritate. Quare hoc ipsum tum ante curationem, tum post eam est faciendum. Eoumuntur enim aliquando biliosa; aut pituitosa quādam, quæ perdit appetitum in quibusdam sunt causa, atque ita ab hac accessione eos liberabis. Si verò ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, considerare oportet qualis intēperies vires exoluat, & per contraria eam ipsam corrigere. At si propterea quòd suctio non sentitur, cibi fastidium accidat, cerebro, aut neruis ab eodem ipsi stomacho distributis, prospiciendum erit, & cognita eiusdem causa, eam prius auferre necesse est. Si autem propterea quòd totum corpus plenum existat, eiusdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum est, diuersimodè tamen pro varietate redundantis succi, quo casu etiam valentiores exercitationes conferunt, iis etiam quæ cutem rarefaciūt, vt pote balneis, ac frictionibus vti oportet, vbi ex cutis densitate eadem inanitio non fiat. Cæterum, si ob alicuius visceris inflammationem, aut obturationem appetētia deperdatur, illius etiam habere curam conuenit, vt inquit Aētius. At si ex vlcere in stomacho, aut ventriculo existente ortum ducat inappetentia, ab omnibus acerbis & cibis, & potionibus abstinere oportet, ac vti medicamentis, quæ leniunt, puta forbitioibus ex oleo, tum iis quæ ex amylo, lemnia terra, & lacte, vel quæ melle paucissimo conficiuntur, vt quæ purgent citra rosionem ex Pauli decreto. Extra verò ex palmulis, & cydoniorum carne, & polenta epithema facies, & ceratum ex melino, vel rosaceo cum ammoniaco, & thure.

ῥοσι δι' αὐτοῦ σφοδρῶς. id est, De immoderata siti. Caput LXV.

Cap. 7.

N POTIONIS appetentia totidem quoque sunt symptomata, quot accidunt circa cibi appetentiam, atque iis etiam similia Galeno auctore, primo de causis symptomatum. Nanque interrim abolitum omnino est desiderium potus, quandoque verò diminutum, quæ quidem ex eisdem causis ortum habent, excessu, defectuque duntaxat differentibus, de quibus symptomatibus modò tractare non intendimus, verum de ea potionis appetentia mentionem faciemus, quæ viciosa est, & ad portionem se habet cum ea, quæ circa alimentum est praua, aliquando quidem immodicum postulans potum, interim verò alieni per eam desiderantur, perinde ac cibi. Hoc symptoma siue ingentem, siue immoderatā, siue vehementem sitim appellabis, perpetuò in eo venter, & præsertim eius os affectum erit, vt liquet ex Gal. cum primo de causis symptomatum, tum sexto de locis affectis. Quanquam non semper primariò ipsum afficiatur, sed quandoque per consensum, vel iocinore, & maximè siua eius parte, vel pulmone, vel mesenterij venis, seu ieiuno inflammatis ex sententia eiusdem Gale. præcitato libro sexto de locis affectis, & Alex. cap. 8. lib. 7. Dignosces autem cum per consensum ab aliqua prædictarum partium inflammatione os ventriculi fuerit affectum, ex propriis signis inflammationum earundem partium. At si primariò oblæsum sit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium. Quòd verò os ventriculi in hac affectione oblæsum sit, ex eius etiam proprii muneris offensione (quod quidem appetentia cum cibi, tum potus est) cui libet patere poterit. At quòd ingens sitis sympr. sit in genere noxæ functionum, atque ipsius appetentiæ deprauatæ, luce clarius est. Nec pro eius symptomatis notitia alia conscribenda sunt indicia. cum res ipsa ex laborantium relatione patefiat. Quanquam non semper vnum seletur oris ventriculi morbum. Nanque aut ventriculus calida, aut sicca, aut vtraque intemperie affectus est, & maximè os ipsius, vt idem Galenus inquit præcitato sexto de locis affectis. Et propterea tum ipse lib. primo de causis symptomatum, & primo de simpl.

Quæ pars afficiatur in immoderata siti.
1. de causis symp. cap. 7.
6. de loc. aff. cap. 2.
6. de loc. aff. loco citato.

Quis affectus præter naturā sit.
Ingentis sitis causa.

6. de loc. aff. cap. 2.
1. de causis symp. cap. 7.

de simpl. medicament. facult. tum etiam Aētius libro quinto cap. 119. & libro 9. cap. 4. ac Paulus libro secundo cap. 52. & Alexander eodem cap. 8. lib. 7. sitim oriri testati sunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abundantiam caliditatis. Verum nedum ex nudis hisce intemperiebus, sed cum vitiis quibusdam coniunctis humoribus, qui salsi, aut biliosi sint, ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, testante Galeno, primo de causis symptomatum. Nec mirum si ab eis potio magis, quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab iis calefiat, siccetūque ventriculus (vt ipse refert) quæ vti que sitis causæ sunt, etiam liquari, fundique tum in eo, tum venis succos contingit. Fundendorum autem succorum symptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contra frigiditas vacuat. Desiderantur etiam prædictis succis in ventris tunicis redundantibus alieni potus quandoque, perinde vti que ac cibi, pro dominantis vitiis succi ratione. Atque hoc quidem in longo tempore iis, qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superuenit. Aliquando autem & immodica sitis ex naturali humido ipsius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur, vt patet eodem primo de causis symptomatum. id quòd etiam fieri nequit, nisi ab excedente eiusdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum est à iam dictis auctoribus præcitatis locis, necnon & à Galeno iterum aphoris. 19. quartu libri, ingentem sitim aut ob humoris inopiam, aut ob caloris copiam, aut propter vtrunq; excitari. Nec admodum difficile erit distas causas interstinguere. Nam si ob humoris inopiam excitetur, tum ex infirmi loquela, tum ex iis quæ præcesserūt facile percipies, vt pote si ex defectu potus sitis aduenerit, aut ab ea affectione, quam diabetem nuncupant, seu ex aliqua copiosa euacuatiōne præcedente orta fuerit. Poterunt & eiusdem esse causa ij, qui pertinaciter sibi sustinere sitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verum si ob caloris copiam ea fiet citra acrium humorum redundantiam, præter immodicam sitim excedentem, in ventriculo sentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti assumptione, quod calidum, acre, ac mordax fuerit. At si ex caliditate, & siccitate simul copulatis quidam siti premantur in febribus ardentibus, & adurentibus omnibus, ac ætate, & graui æstu laborabunt. Etenim in his præsertim febricitantibus caliditas multa est, & siccitas succedit, multa humiditate per violentiam febris consumpta (Aētio teste eodem cap. 119. libri quinti.) Si autem simul cum caliditate vitiis ad sint succi redundantes salsi, aut biliosi, haud difficulter ex iis, quæ præcedenti cap. diximus, interstinguere poteris, præsertim ex oris sapore diuerso, salso, aut amaro. Quanquā si salsi humoris copia in ventre fuerit congesta (quemadmodum accidit in aquæ intercutem affusionibus) aut pituita salsa ventri illita inhæserit (vt Galenus fatetur primo de simplic. medicamentorum facultatib.) ex caliditate simul cum humiditate coniuncta sitis orta erit. Si autem biliosi redundarint succi, à calida & sicca ventriculi dispositione sitis proueniet, cum talis fuerit naturæ is succus. Fiunt quoque nonnulli sitibundi ex immodico vini meracioris potu, præsertim veteris, ac ciborum calidorum esu, & qui quandoque vipers deuorauerunt, aut qui vinum, in quo talis serpens fuerit mersa, biberūt, non ob aliam causam, quàm earum aliquam, quas supra diximus. Verum ne quis decipiatur, animaduertendum nos ingentis sitis, quæ in agris excitatur rporibus, & non exiguæ, modicæ, seu superficialis, quæ in sanis quandoque corporibus oriri consuevit, verba fecisse. Nanque licet ea ob siccitatem etiam, aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore, neq; ex magno ventriculi partium affectu excitatur, Galeno auctore sexto de morbis vulgaribus. Sed (vt ipse inquit Erasistrati auctoritate) a rescentibus, aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur, fieri consuevit. Et propterea si a rescentibus locis illis fiat, somnus remedio est, corporis penitioribus, atq; iam dictis locis madefactis, vt pote per somnum sanguine ad interiora delapso (vt ipse inquit Gal.) vel quia idem somnus

1. de simplic. med. facult. cap. 30.

Loco citato.

Citato cap.

Cap. 30.

Comentario 4. com. 23.

Citato lib. 5. cap. 119. humores concoquit, vt testatur Aetius. Verum si ob caliditatem iam dictarum partium superficialis sitis aderit, atque a somno expergefatis, vigilantibus facile sedabitur. Calefcunt enim dum in stomacho cibi concoquuntur, calido quodam halitu ad eas partes delato, quæ caliditas cum in vigiliis circa superficiem expanditur, à tali siti facile liberantur, euanescente liquidem calefactarum partium caliditate. Verum si ob comestorum, epotorumque calorem ventriculo excafacto, à somno siticulosi fiant, absque externo subsidio per vigiliis sitis non sedabitur, & propterea Hippocrates eodem sexto de morbis vulgaribus, dicebat, siti superficiali somnus medela est. Siti verò ex somno, vigilia quibusdam, & aphorif. 27. quinti libri, qui noctu bibere appetunt (inquit) iis admodum sitientibus si superdormierint bonum. Neque enim omnibus à somno excitatis ab eodem affectu sitis oboritur. Verum ingētis sitis, de qua modò sermo habetur, non paruifacienda curatio est, cum si nimium inualefcant, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nonnullos vidit immodicè sitientes perire ex diuersis causis, ac modis quoque diuersis, vt patet apud eundem præcitato libro primo de causis symptomatum. At pro eius curatione non semper refrigerantibus, humectantibusque vtendum erit, sed vbi causam accuratè distinxeris, atque internoueris, ita tandem congrua adhibenda curatio est, Alexand. teste præcitato cap. 8. lib. 7. & proinde iis, qui ex siccitate sitiunt, humectantia conueniunt, ita vt aer humidior consueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus solito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc sitis consuevit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipsa ex accidenti humectat, saltem seruans humiditatem, eam scilicet, quæ ex cibo prouenit, non exsiccat, vt patet apud Galenum commento aphorif. 13. quarti lib. cibi quoque, & potus humidiores sint. Et si ex immodica euacuatione fuerit siccitas orta, erunt cibi eligendi nedum humidiores, sed qui multum, ac promptè nutriant, optimique alimenti, & qui facilius concoquantur, veluti contusa, seu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, ptisana, seu eius cremore adiecto. Porus sit aqua, aut vinum album, tenue, subastringēs multa aqua permixtum. Si verò ex defectu potus fuerit excitata, abundanter iis tribuendus erit, viribus consentientibus. At si ex diabetica dispositione, ea curanda erit. Verum vbi ex caloris copia orta sit sitis, si ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela est, frigida potus, Galeno teste sexto de morbis vulgaribus, & Aetio præcitato cap. 119. libri quinti. Similiter & ex eiusdem Aetij auctoritate, vbi longo iam tempore stomachus æstuat, radicis dulcis succus potatus auxiliatur, atque ipsa etiam radix ex aqua item pampinorum vitis, cremor, & portulacæ succus, vt apud eundem patet capite quarto libri 9. eodem pacto cucumeris satiuæ semen commanducatum, vel decortatum, & tritum, & ex aqua potatum. Nec minùs prodest tum lactucæ, tum portulacæ semen manducatum, & ex aqua potatum. Vniuersa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi verò cum caliditate coeat humiditas, & propterea sitis fiat, optima eius medela acetum est, vt Galenus inquit, primo de simplicium medicamentorum facultatibus. Poterit in super & eisdem exhiberi mali medicæ, seu limoncelij succus cum aqua frigida, item malorum cytoniorum, vel pampinorum vitis, vel mali punici succus sorbitioni per se, aut cum aqua datus confert. At vbi ex calore simul, ac siccitate sitis fuerit orta, optima medela est (Galeno teste ibidem) acetum vt quod strenue refrigeret, & quouis expedite permeet, & aqua, quæ supra quàm quod refrigeret, omnium sit vel humidissima. Nihil enim est aqua humidius (vt ipse inquit.) Componi autem inter se debet, vt facile potari possint, dico acetum & aqua. Id quod ex sumētis gustu, & non nostro iudicium facere oportet, rati tunc fore conuenientissimum, & proinde etiam vtile, cum eidem fuerit iucundum. Ab extra verò conducit sanguinariæ, intybi, sonchi, pampinorum vitis, seu portulacæ succus cum aqua rosacea, & c. paucis aceto permixtus, si frigidus stomacho adhibeatur. Vniuersa verò victus ratio

*Loco citato.**Prognostica.**Cap. citato. Curatio.**Galen. 6. de morb. vulg. loco citato.**Cap. 30.*

ratio frigida, & humida præcipiatur. Verum si in febrilibus sitis accidat, lenimenta quædam sitis excogitanda sunt, ex Aetij sententia, quandoquidem & mensuram, & tempora potus decernere oportet. Nam si sine detrimento bibere possent ægri quando vellent, hæc sane sitis medelam statim amplecterentur, sed quoniam intempestiuè sumptus potus non solum sitim non extinguit, sed etiam contra auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta sitis excogitanda sunt, quibus oportet vt in principiis, ac exacerbationum augmentis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primùm per gargarismos, & collutiones oris squalorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiēte potum dare. In remissione verò etiam nolentes aliquando cogendi sunt, vt potum assumant. Mitigare itaque oportet hanc sitim per irrigationem capitis ex oleo frigidissimo, vel rosaceo, Paulo & Aetio testibus, optimè etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ semen commanducatum. Ad hæc cucumeris semen in ore retentum, vel portulacæ viridis seminis, similiter & peponis, succique radicis dulcis, & tragacanthi singulas partes æquales assume, & cum saccharo ad fabæ magnitudinem reducto, ac vttere. Aut seminis cucumeris satiuæ excipe 3. iij. tragacanthi 3. ij. tragacanthum contundito, & cribrato, semen verò conterito, & cum crudorum ouorum recentium albumine, ac saccharo catapotia formato, & ex his vnum sub lingua tenendum exhibeatur, vt paulatim dissolutum deglutatur. Adieci autem saccharum his medicamentis quo iucundiora fiant, quod in aqua rosacea dissoluatur. Conducit etiam melonis indi semē, aut eiusdem parua frustula, eius substantiæ, quæ est inter externum corticem, & internam medullam, si in ore detineantur. Ex succo etiam malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in accessionum vigore, gargarismi, & oris collutiones faciendæ sunt. Pariter & ex vino albo aquoso multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi inceperit, ac in earum remissione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia consentiant, seu paucis aceto adiecto, vt diximus, ex Galeni sententia, vel 3. iij. syrapi acetosi simplicis; aut ex oxy saccharo assumas, ac frigidæ permisceas, vel vt tutius exequaris non aquæ frigidæ, sed aquæ hordei miscebis. Verum vbi vitiosus quispiam humor in ventriculo contineatur, biliosus si fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia non suffecerint, ita vt ex eisdem alteretur, ac cōtemperetur, per vomitum vacuari procurandum est, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam si difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamentis, vt puta cassia fistula, melle aëreo, saccharo violaceo, aut syrupo ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus, & extra sitim arcentia, propinentur. Pariter si pituitosus, ac falsus fuerit is qui redundat succus, quæ abstergit, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti est ptisana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipsummet rosaceum mel, seu diluta aqua multa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgant adhibeto, cassiam videlicet fistulam cum trochiscato agarico, aut diacat. & deinde ad ea, quæ sitim arcent, præsertim ex calida, & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiusmodi sitim à falsa pituita ortam nouit Alexander perillos cibos (vt ipse inquit) finitam fuisse. Quæ verò sitis ex inflammatione oritur, cuiusuis prædictarum partium curata inflammatione sedabitur.

Sitis curatio in febrilibus. Lib. 5. c. 119.

πρὶ λυγμῶν. id est, De singultu. Caput L X V I.

Q R I T V R interim veluti conuulsua oris ventriculi affectio, siue stomachi conuulsio quædam, quæ à Græcis λυγμός, quandoque autem ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem singultus nuncupatur, qui motus quidam est vehemens, ac violentus stomachi, quo

Singultus quid sit.

rem infestantem expellere conatur, vt ex Galeni sententia liquet, cum tertio de causis symptomatum, tum commento aphorismi 39. sexti libri. Hic quidem motus (licet eiusdem generis sit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehementior est, cum per eum stomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expellere, quæ in ipso continentur. Non siquidem in eius latiori spatio, sed in ipso ventris corpore, atque ea, quæ sunt in ipsius ore penitiora, at quod ea quæ veluti absorpserit stomachus, seu ventriculi os, quæ quidem per singultum excernere tentat ventriculus ipse, vehementiori motu indigeant, vt expellantur, quàm ea quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur, omnibus ferè clarè patet, mediocris itaque in vomitibus erit stomachi motus, siquidem per vomitum ea duntaxat appetit expellere, quæ in ventriculi spacio latiori continentur, fortior autem, & vehementior in singultu, cum ea, quæ sunt in ipsius ore penitiora, atque in ipso ventris corpore infarcta, expellere tentat ventriculus, vt liquidò constat apud Galenum præcitato libro tertio de causis symptomatum, & commento aphorif. 39. sexti libri. Valeant ergo Arabes, & eorum doctrinam sectantes, qui contrarium sentiunt. In hac affectione quod os ventriculi affectum sit præcipuè, patet apud Galenum tum præcitatæ locis, tum etiam tertio, & quinto de locis affectis, cum pars hæc, vt sæpius diximus, exactioris sit sensus, quandoque ex eiusdem Galeni sententia commento aphorifimi tertij libri septimi, nedum os ventriculi, verum etiam totus ventriculus ipse. Nonnunquam etiam & parsea, quæ proprie stomachus appellatur, gulam nominat, affici potest, licet non adeò exactioris sit sensus. Affectio hæc cum contineatur sub communi genere motuum illegitimorum, seu deprauatorum, vt liquet ex Galeni libro secundo de causis symptomatum, & maxime eorum, qui à facultate fiunt, à causa tamen præternaturali irritata. Propter eam nulli in dubium venit, quod symptoma sit, in genere noxæ functionum naturalium ipsius stomachi deprauatarum. Nanque non vnus duntaxat facultatis opus, seu deprauatus motus est, sed duarum ex eiusdem Galeni decreto præcitato libro tertio de causis symptomatum, nempe expultricis, & retentricis. Mi scentur etenim tum morbi, tum symptomata interdum tam expultricis, quàm retentricis facultatis, vt ipse refert. Verum primùm quidem expultricis motus est non legitimus, secundo loco retentricis, ac complectentis facultatis eiusdem ventriculi, vt ipse Galen. inquit. Qua ratione nemo inficias ibit nos ipsum dixisse illegitimum esse motum expultricis ventriculi facultatis, cum eiusdem primò noxa sit, secundariò verò ipsius retentricis. Primò nanque per hunc prauum cupit ventriculus, media expultrice facultate, id quod contristat reicere. Secundariò verò cum prauè venter singultit, retentrix quoque facultas oblatitur, cum prauè, & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem illegitimum, seu conuulsium ventriculi motum. (siquidem conuulsio in totum non est, sed veluti conuulsio quedam & amborum virtutum commune symptoma) vt eidem Galeno placuit, idque non ab re, nanque conuulsio solis accidit musculis, ventriculus autem, nec stomachus musculus est. Sed in hac affectione simili tum affectu, tum motu mouentur, eis quibus instrumenta respiratori feruientia per tulsim ex intemperie ortam, omnibus nimirum ventriculi partibus, quod contristat expellentibus. Quod verò ob geminam causam excitari possit, ab Hippocrate decretum est aphorif. 39. sexti libri. Inanitionem, inquam, vel repletionem, veluti & ipsa conuulsio proprie dicta. Illud idem confirmavit Galenus commento aphorif. 13. eiusdem sexti libri. Quanquam magna ex parte à plenitudine, raro autem ex inanitione fiat singultus, vt ipse inquit. Hos sectati sunt Paulus libro secundo cap. 56. Alexander cap. 15. libri septimi, & Aëtius libro nono cap. 5. Verum circa hanc Hippocratis sententiam hæsitare videtur Galenus libro octauo de compositione medicam. secundum locos, asserens quod ipse in conuulsione tertiam aliquam causam supra euacuationem, & repletionem nondum reperit, singultum autem sine his fieri vidit,

Quibus singultus avomitu differat.

Cap. 2. Vide Anic. lib. 3. fen. 13. tract. 5. c. 19. 3. de loc. aff. cap. 7. 5. de loc. aff. cap. 6.

Quæ pars in singultu afficitur.

Quis affectus præternaturalis sit singultus.

Cap. 1.

Cap. 2.

Biservit possit singultus generari.

Dubium aduersus Hip. Cap. 3.

dit, vt pote ex acribus humoribus, aut serosis, & medicatis stomachum mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus constante, vel ipsomet pipere tenuiter cribrato; si statim vinum postea biberint, & præsertim calida aqua temperatum, omnino singultiunt, calore quidè potus piper ad interiora deueniente, sua verò acrimonia ipso ventriculum molestante, vt ipse Galen. refert præcitato commento aphorif. 39. sexti libri, ex quorum numero ipse erat, vt patet tum præcitato libro octauo de compositione medicament. secundum loc. tum tertio de locis affectis. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, seu frigiditate oris ventris singultus excitatur, vt ipse refert, Quanquam etiam asserat dignum consideratione esse, num ob nimiam euacuationem fiat singultus, veluti & conuulsio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quãuis raro accidat. Ex quibus liquet non solum ex repletionem, & inanitionem singultum fieri posse, verum etiam ex nonnullis aliis causis morsum ipsi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet caliditatem, vel frigiditatem. Quod verò vehemens caliditas, atq; frigiditas morsum inferant, ac media continui solutione, dolorem proritent, liquet ex Galeni 4. de simplic. medic. facult. quamuis vna erodendo, reliqua verò diluendo id efficiat. Quod etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ causæ singultum excitare valeant, confirmatum est à Paulo, Aetio, & Alex. præcitatæ locis, verum ne calumnia Hippocr. aliqua tribuatur, ac de insufficientia damnetur, nec Gal. & reliqui iam dicti auctores vt superflui condemnentur, dicere possuimus primò Hippocr. præcipuas vniuersales, ac maximas tantum causas recensuisse ipsius singultus, quæ sunt inanitio, & repletio, reliquas verò particulares tanquam manifestas omisisse, quas demum Galenus, & reliqui particulatim enarrarunt. Vel rectius dicamus, quod quamuis plures esse possint particulares singultus causæ præter repletionem, & inanitionem, cunctæ tamen ad eas reduci possunt. Nanque cum omnes morsus ratione, vt diximus, ipsum efficiant, aut calcifiantes causæ erunt, ac humores calidi, acres, & mordaces, & sic quilibet nam vereatur quod vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione singultum fieri ex talibus causis? Quemadmodum ipsemet Galenus de cretum reliquit aphorifimo primo quinti libri, vel non calcifiantes, sed infrigidantes ventriculum ipsum immodicè, propterea singultum excitabunt, quo casu quis etiam verebitur quod singultus hic reducatur ad eum, qui ex plenitudine oritur? Nam cum rigor, & frigiditas omnia neruosa corpora efficiant ad distandum difficilia, sunt causa vt hæc repleantur, atq; ideò singultus inde existant, vt testis est Galenus commento aphorif. 13. sexti libri. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis causis singultus, nam considerata rei natura, duæ duntaxat vniuersales (quas ipse refert) erunt, Nec de superfluo Gale, & reliqui condèdari possunt, vt qui speciatim magis, ac manifestas causas præter inanitionem, & repletionem conscripserint, licet ad eandem reduci possint cunctæ, quæ dictæ sunt, vt reliquæ, quæ ab aliis narrantur: quemadmodum si in febribus singultus fiat, stomacho præsertim, aut aliquo alio viscere inflammato. Tot itaq; singultus causæ esse possunt particulares, licet vniuersales tantum duæ sint. Quæ omnes particulatim facile dignosci queunt. Nam si ab inanitione exciterur, ex præcedentibus causis inanientibus, vt immodico sanguinis fluore, aut alui profluvio, seu reliquis huiusmodi dignoscere valebis. Si ex repletionem, aderunt & plenitudinis signa, sic si ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, eorum signa aderunt, & vbi vomitu eos reiecerint, statim à singultu liberantur, veluti etiam si ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui singultiant, hi quoq; à vomitu statim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiusdem partis frigiditatem, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus singultire contingat, ex relatione ægri facile percipi poterit. Quãuis pueris maxime ob corruptionem alimèti in ventre, aut ob eiusdem partis fri-

8 de compo. meda. sec. m. loc. cap. 3. 3. de loc. aff. cap. 7.

Cap. 1.

Resolutio.

ante respondetur

giditatem singultus accidat, Galeno teste, octauo de composit. med. secund. loc. Frustra itaq; conterendum tempus erit in narrandis aliis signis causarum singultus, cum promptè quælibet earum percipi poterit, tum ex ægroti sermone, tum etiam ex iis, quæ suprà diximus, Verùm singultus ex inanitione si fiat, siue ex immodico sanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, semper malum erit, Hippocrate auctore, aphorismo tertio & quarto quinti libri. Nec minùs & malum erit vbi à vomitu singultus excitetur. Indicat enim vel cerebrum neruorum principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex sententia Hippocratis & Galeni aphorif. 3. septimi lib. Similiter & malum erit si ab ileo singultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocr. aphorif. 10. præcitati libri septimi. At si singultus in altiore sopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit, mortem non longe abesse prælagit, vt inquit Aëtius: & singultu tamen correptum sternutatio superueniens liberat, inquit Hippocrates, aphor. 13. libri sexti, quando scilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit singultus, curabitur per alimenti conuenientis assumptionem, & per ea quæ defectum expleant, eodem Aëtio teste. & si per se ueruerit adhuc immodicus sanguinis fluor, aut alui profluuiū eisdem prospiciendum erit, iis maximè conducit oleum amygdalarum dulcium potū per se, aut cum aqua tepida, pariter & ptisanæ cremor per se, vel cum contusa pullo-
Si ex frigiditate. rorum carne. Si verò ex frigiditate, calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio testibus) tum cibus, tum medicamentis. Quapropter in potu ruta cum uino exhibeda est, aut apium, cuminum, calamintha, asarum, pulegium, dictamum, aut nardus celtica, quodlibet eorum per se, aut simul mixta in aqua mulla decocta, vel etiam seseli, & daucus, seu castorium ex Gale. Aëtij, & Pauli sententia, vel syrup. de mentha, seu è corticibus citri paratum exhibe. Interim quoq; 3. j. diacalaminthes, aromatici rosati, aut diarhodon, seu diacinnamomi cū exiguo uino, aut aqua mulla præbebis. Fouerit etiam extrinsecus debet stomachus oleo, in quo ruta, cuminum, & absinthium sint decocta, vt idem Aëtius inquit. Insuper oleo mastichino, nardino, costino ab extra vti poteris, similiter & saccelli parentur ex vtraque mentha, absinthio, calamintha, ac pulegio ana p. j. macere, caryophyllis, cinnamomo ana 3. ij. corticibus citri, ligno aloës, & chia mastiche ana 3. j. contusis omnibus saccelli formentur, ac calidi per se, seu parum inpersi uino albo odorifero applicentur. Quod si simul cum frigiditate, frigidorum, viscosorumque humorum copia adit, extenuantibus, & incidentibus vtendum est, Alexandro auctore, inter quæ summoperè acetum scillinum approbat, ac ipsum oxymel scillinum. Paulus verò, ac Aëtius eis, qui integræ sunt ætatis 3. j. castorij ex posca potui tribuunt, quinetiam & ipsum forinsecus (vt aiunt) impositum cum oleo sicyonio, aut antiquo commodum existit. Denique (vt Paulus refert) spiritus retentio potens est remedium. Ab extra verò vsus (vt inquit Trallianus) fuit castorio, styrace, & mastiche, oleo ipsa incoquens, agitabatque inter coquendum oleum ruta, & ex eo stomachum vehementer fouebat, & vbi hæc non suffecerint, per vomitum modo dicti succi vacuandi sunt, præsertim si facile vomant, qui etiam iuuari poterit ex potu aquæ tepidæ cum oxymelite, etiam scillino si opus fuerit. Et si ægrè euomant, per inferna ex hiera, & agarico (nisi quid prohibeat) vel tutius per clysteres purgabis, qui ex eodem agarico, & hiera, rosaceoq; melle diacatho. aut medicamento ex dactylis parari poterunt, oleo, & sale adiectis cum mercurialis, caricarū, florum chamæmeli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item sternutatio singultum à plenitudine ortum, Hippocrate, & Galeno testibus præcitato aphorif. 13. sexti libri. Nam violento opus est motu, vt veluti concussæ ipsum efficientes humiditates diffentur, atque euacuentur, hoc autem facit sternutatio (vt Galenus inquit) pariter & vomitus sufficiens erit ipsius medela, vt liquet eodem octauo de compositione medicamen. secundum loc. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, confert extremarum partium adstrictio, compressio
Si ex frigidorum humorū copia. spiritus,

Cap. 3.

spiritus, vociferatio concinna cum plurimo clamore, deambulatio longa, & concitata, gestatio, atque adhuc magis equitatio, & cucurbitulæ cum plurima flamma pectori, stomacho, & dorso affixæ. Vbi verò ob caliditatem, mordacemque acrimoniam singultus fiat, primum vomitum reperiemus sufficientè medelam, Gale. & Aëtio testibus. Quod si excrementa rodentia, & corrupta fuerint, iis vtendum esse constat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & simul id quod rodit, abstergere possunt. Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto, ac copiosa ptisana vtendum, item pisciculo aliquo, qui aceti paulū habeat, & pullis columbarum. Obtunditur etiam dictorum excrementorum mordacitas, si intybi succus fuerit potatus, item cucumeris semen decorticatum, tritūmque bibitum, & lactucæ semen, eodem modo: adhuc portulacæ succus potatus, ipsaque portulaca in cibo sumpta, & myxarum decoctum in potu acceptum, maximèque omnium tamen præstat (vt inquit Aëtius) lac recens multum, potatum, id verò sit a lininum, aut caprillum: adhuc exhiberi poterit vtiliter syr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infus. rosarum, seu de succo cichorij. Conducunt etiam pariter & hæc, si ex cibus in mordacem qualitatem corruptis aliquis singuliat, prius tamen præcedente vomitu, vt diximus. Sic etiam si singultus fiat ex serosis quibuscunque, & medicatis humoribus, stomachum mordentibus. Verùm vbi mordacitas ex iis non alteretur, abstergetur, ac discutiat iis quæ sensus stupefactionem inducunt, vti opus erit ex eiusdem Galeni, & Aëtij decreto. In quem vsus 3. j. medicamenti Philonij persici, aut romani exhiberi poterit. Quoniam ipsi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, discutendi, attenuandi, ac resiccandi, & sensum obtundendi conscribant, quo etiam, si videbitur, vti poteris. Nam Galenus præcitato libro 8. de comp. medic. secundum locos, nedum
Cap. 3. idem medicamentū Asclepiadis auctoritate cōscripsit, sed particulatim quodlibet medicamentum simplex, quod in ipso ingreditur, exposuit, ac eius vires examinavit. Ab extra verò oleum rosaceum, citoniorum, de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per se, aut cum aliquo aliorum permixtum, adiiciens solani, aut portulacæ, lactucæ, seu intybi succum, nec nō aceti parum. Verùm si ob ipsius ventriculi, aut alterius visceris inflammationem singultus fiat, ex eiusdem inflammationis curatione sedabitur. Id verò ex iis quæ paulò post dicemus, patebit. Similiter si fiat ex spiritu flatuoso, eis quæ ipsum discutiant intus, ac extra adhibitis soluitur, Consultò etiam prætermisimus particularem vltus rationem singultus, prout diuersa exigebat eius causa, ne nimium prolixus essemus, tum quoniam studiosi ex iis, quæ diximus in aliis stomachi affectionibus pro causarum diuersitate petere poterunt.

Ἐστὶ δὲ πῖστασις, ἀναστροφὴς, ναυτίας, ἢ ναυσησῶς καὶ ἐμέτης. Id est de supinitate, stomachi subuersione, nausea, & vomitu. Caput LXVII.

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege se habeat, trahat quidem ad se supernè per stomachum, deorsum verò excernat, tamen cum ab aliquo, quod morsu, ponderève contristet, vexatur, eiicere id statim cupit, & quocunque vergit, id quod offendit, eo abutitur ad expulsiōnem, & interdum si toti ipsi ventriculo talis affectus contingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendum Galeno teste tertio de causis symptomatum. Non ab re itaque in hoc expulsiōnis conatu, in eo plures excitari possunt deprauati motus, ac symptomata expultrici eiusdem ventriculi facultatis. Verùm nos posthabitis his, quæ proueniunt, cum venter eiicere cupit per infernum os in pyloro existens, quoniam de his infra pertra&abimus, de eis mentionem faciemus deprauatis motibus expultrici facultatis ventriculi, qui (præter iam dictos) ipsi accidunt, cum cupiat id, quod contristet, excernere per supernum os in gula existens.

Cap. 3.

Ij autem plures sunt, prout diuersimode offensus ventriculus ipse à diuersis fuerit. Nam quidam est, qui à nonnullis Græcis *ὑπερσπασμός τῶ σπυγῶς* Latine verò supinitas stomachi appellatur, qui affectus contingit quandoque iuxta intemperiem quamcunque ipsius stomachi, citra tamen viciatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt liquet ex Galeno 8. de compo. medic. secundum locos. Irriguus enim stomachus (vt ipse inquit) per largam humectationem similiter vt ligamenta neruorum, lassatur. Quidam verò à Græcis *ἀνασπασμός*, à Latinis subuersio dicitur. Quamquam hæc vox indifferenter duo significare poterit ex eiusdem Galeni auctoritate. Nam quādoque appetitus perdicionem sic appellare possumus: interim verò nauseosas affectiones ab accepto cibo sientes: contingit etenim quandoque hoc vnum solum symptoma accepto cibo, vt si paulo fortiori motu moueantur, statim vomant. Appellāt aliqui etiam taleis stomachicos. Verum hæc affectio quandoque ad solam oris ventris debilitatem sequitur, quod cibos amplecti, eisq; obuolui non potest, velut tota ventris amplitudo solet. Quādoque verò & cum viciatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis, complexu, Nam multa quemadmodum & valde viciata citra cibum nauseam efficit (vt posterioriùs dicemus) quam nauseam Græci cum *ναυτίας*, tum *ναυτίσμου* appellare solent. Quandoque ipsa ventriculi vis ad alium deprauatum excitatur motum, vt quæ ipsum contristant, detrudat, qui licet non idem sit cum singultu, eiusdem tamen generis est, vt eidem Gale. liquet comment. aphorif. 39. 6. lib. maioris, ac minoris ratione differentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic stomachi motus existit (vt præcedenti capite dictum est.) Appellatur verò à Græcis *ἔμετος*, à Latinis vomitus. Verum quamquam quatuor hi affectus nominati paulò inter se dissideant, tamen nos quoniam primus, qui stomachi supinitas appellatur, facillimè curabilis est, quia aut adstringentibus solis, aut quæ siccare humiditatem possunt, ac constringere laxatum corpus, curabitur, aut alterantibus, vel eisdem simul mixtis, de quibus in cura nausæ, & vomitus mentio fiet, amplius verba de eo non faciemus, velut neque de ea, quam Græci *ἀνασπασμός*, Latini subuersionem nuncupant. Nam si ea *ἀνοψεία* hoc est appetitus perdicionem significabit, iam eius curam conscripsimus. Si verò per eam intelligatur id symptoma, quod accedit sumpto cibo, vt si paulò fortiori motu moueantur, statim vomant, ex iis etiam, quæ nausæ, & vomitus curabuntur, curari poterit, potissimum cum parum à nausæ discrepet, quando à modicè viciata humiditate exoritur. Verum si ob oris ventriculi solum fiat imbecillitatem, curabitur vt supinitas. Reliquum est vt consuetum morem seruando, de nausæ, & vomitu à nobis sermo fiat. Ij nanque maximam inter se cognationem habent, ac vnus reliquum præcedit. Nam nausæ vomitionem præcedit, licet non perpetuò ad nausæ vomitus consequatur, cum nonnulli nausæarunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit 2. de caus. sympt. similiter Paulus cap. 155. lib. 2. dicebat, nonnulli verò turbantur, sed nihil euomunt, humore ipsi tunçis imbibito. Quæ nausæ deprauatus est quidam expultricis facultatis ventriculi motus, quo venter ipse ea quæ eius corpus contristant, quàm citissimè per stomachum vacuare appetit, vel breuiùs, irritas quidam est conatus ad vomendum; vt quidam volunt, seu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus.) Interim verò & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum est. At vomitus prauus quoque est eiusdem expultricis facultatis ventriculi motus, quo ea quæ in eius capacitate, seu latiori spacio existunt, ac ipsum contristant, & in se fluitant, reiciat quàm citissimè per stomachum, vt ex eiusdem Gal. verbis colligi potest præcitate lib. 2. de caus. sympt. Ex quibus facile quispiam colligere poterit tum conuenientiã, tum etiam & differentiam inter nausæam & vomitum. Quod verò in ambabus hisce affectionibus os vètris potissimum afficiatur, liquet apud Gal. cū 2. de cau. sympt. tum etiam 5. de loc. affec. Dixi autem non ab re potissimum,

Nausæ cū vomitu conuenientiã & differentia. 2. de causis sympt. cap. 4. Nausæa quid sit.

Vomitum quid sit. Cap. 3.

Quæ pars in eis afficitur. 2. de causis sympt. cap. 3. 5. de loc. aff. cap. 6.

Loco citato.

quoniam & totius ventriculi affectiones esse possunt, quemadmodum & reliquæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitate lib. 5. de loc. affec. & cum nemo sit qui vereatur ventriculum in hisce affectionibus oblædi, easque esse proprias eiusdem affectiones, citra quæ symptomata nihil è verè per os efferri potest, ex sententia eiusdem Galeni comm. aphor. 43. 2. lib. propterea in hoc sermo protelandus, & tempus conterendum non est, etsi ventriculus per se quandoque per consensum, maximè in vomitu afficiatur, vt ex causarum enarratione patebit. Verum qui affectus præter naturam sint, nõ admodum liquet, cùm Galen. quādoque naturalis expultricis facultatis symptomata appeller. Interim verò eiusmodi motus licet prauus sint, naturæ opera nuncupet, vt eodè 2. lib. de caus. sympt. scriptum est. At si quis eiusdem verba probè intellexerit, pro comperto habebit, vtrunque verum existere. Nam cùm nullum animal nauseare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à seipso, ac à propria eius natura, (seu vt ita dixerim) à principio intrinseco, & per consequens naturaliter hos exerceat motus, cui in dubium venerit motus hos naturæ esse opera? At quoniam nunquam natura ipsa taleis exorditur motus, nisi grauata, aut stimulatà à quapiam præter naturam causa, quæ naturam sic violenter moueri cogit, propterea inter symptomata, quæ præter naturam sunt, annumerantur, ex illo siquidem sympto. genere sunt, in quibus causa aliqua quæ præter naturam est, ad taleis actiones naturam stimulat. Hinc fit, vt symptomata potius, quàm naturæ opera appellari mereantur, cùm nunquam ex se ipsa natura taleis exordiretur motus, nisi à causa aliqua præternaturali fuisset stimulatà. Et propterea non motus secundum naturam, seu actiones, sed affectiones potius appellari merentur, quia quodammodo ab alio, & non omnino à se natura in hoc opere motum habet, irritata scilicet, ac coacta à præternaturali (vt diximus) causa. Contrahit etiam seipsum ventriculus circum ea, quæ ab ipso excernuntur ad eum modum id quod in se continet, extrudens, quo manus nostræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motum ei præstat, vna è quatuor naturalibus est, expultrix scilicet appellata, cuius propriæ facultatis symptomata sunt nausæ, & vomitus, ex Galeni decreto eodem 2. libro de caus. sympto. Eiusdem nanque prauus motus sunt, vt diximus. Verum licet vomitus toto genere præter naturam sit, tamen si tempestiuè fiat, hoc est cùm id quod contristat, expellitur, ad animalis commodum per eum, non erit symptoma in genere læsionis actionum, sed alteri generi symp. subiicitur, quod scilicet est affectuum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differ. sympto. in fine. Sic quoque de nausæa sentiendum erit, si ad eam talis consequatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum consequuntur. Dignoscitur autem nausæa quando ipsa in illa inani vomendi irritatione lancinat tantum ventriculum ipsum & nullum humorem educit, Aëtio teste. Distinguitur etiam à subuersione, quoniam ea non nisi cibo assumpto, hæc autem sine cibo assumpto fit, ex Pauli sententia eodem cap. 54. lib. 2. Quāuis Gal. aliã præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter solam ventris debilitatem, aut cum viciatæ alicuius, modicæ tamen, humiditatis complexu fit, hæc verò ex multa, & etiam valde viciata, citra quoq; cibum afficitur. Vomitus autem signa frustra quispiam conscribere tentauerit. Verum à nausæa ipse differt, quia per vomitum perpetuò aliquid extra excernitur, per nausæam autem nequaquam, quāuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim consequantur, interim verò non. Hæc symptomata non nullos sectantur ventriculi morbos, qui diuersimode à diuersis quoque causis oriri possunt, ea propter vt manifestior fiat eorum morborum cùm dignotio, tum curatio; ad dignoscendas eorum causas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguã inueniemus inter dicta symptomata differentiam. Sunt verò in vniuersum duæ præcipuè prædictorum symptomatum causæ, nempe copia, vel humorum vitium, seu prauitas. Copia siquidem ventriculum grauando, prauitas autem,

Qui affectus præter naturam sint. Cap. 3.

Loco citato.

Nausæa signa. Aët. lib. 9. cap. 10.

Nausæa, & vomitus causa.

seu vitium morsum inferendo affligens, ut patet apud Galenum cum 2. & 3. de sympto. caus. tum 8. de compo. medic. secundum locos, & apud Alexan. cap. 13. lib. 7. Atqui copia humorum ex pondere, ac tensione, quæ in ventriculo sentiuntur, percipi poterit, ita ut cum eos ferre non potest ventriculus, ad nauseam seu vomitum excitetur. Verum si ciborum fuerit hæc copia, faciliè ex ægri, vel adstantium sermone percipi poterit, quemadmodum si sine cibis tensio, seu pondus sentiatur, humorum esse copiam coniectandum erit. At si non multi, sed pravi humores fuerint, qui ventriculum obsederunt, si biliosi fuerint, oris amaritudo, sitis, atque ardor simul cum morsu in ore ventriculi & inappentia aderit, & absumpti cibi in amaram, seu nidorofam qualitatem vertuntur; quemadmodum si frigidi fuerint neque siticulosus erit æger, neque ardorem in ore ventris sentiet, sed e contra frigus, & quandoque immodicè appetet, percipietque in ore acidam qualitatem, ac escensque in ventre cibi assumpti, & si dulcis fuerit pituita, eandem sentiet in ore qualitatem, verum si salta sit, sitis quoque in his augetur, minueturque appetentia, ac fortasse abolebitur, præter id quod similem quoque sentiet in ore qualitatem. Quod si vomitus ad has causas consequatur, facilius per vomitionem redundans succus dignosci poterit, tum visu à medico, tum gustu à laborante. Verum ubi saniosi, serosive, ac tenues fuerint redundantes humores, non solum ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitum inducunt, perpetuè nimirum motu versati ex Aëtij sententia cap. 10. lib. 9. Ex vitiosis autem cibis deoratis, aut ubi in ventriculo fuerint corrupti, si vomitus fiat, faciliè quoque ex laborantis, aut adstantium relatione simul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc satis erit pro causarum dignotione, sed diligenter considerare oportet, num in ventre duntaxat tales redundant succi, an ex aliqua quadam parte, seu ex vniuerso corpore humores in ventrem constuant. Ad hæc num in lato ventriculi spacio contineantur, eoque fluitent, innatentque, an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint: seu eius tunicis adhærescant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab aliis partibus transmittantur? Hæc nanque cognitu perquam necessaria sunt, viròque indigent exercitata considerationis. Nam si vniuersum corpus fuerit affectum, plethoricum quidem ex plethoræ signis id iudicabit. Si ex vitiosis hæmoribus repletum, id ipsum ex colore, & eruptionibus papularum circa cutem cognoscitur, atque ex ipsa adeo vrina (ut inquit Aëtius.) Quod si non ab vniuerso corpore, sed ab aliqua eius parte ut capite, splene seu hepate humor ad ventriculum fuerit transmissus, æger ipse primum affecti membri læsionem sentiet. Aut enim caloris sensus iuxta affectum membrum ipsi contingit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui nostro durum succubit. Nec nausea intensa & crebrior, si ipsa excitetur, aut vomitus, si is quoque fiat, crebrior, & intentus erit, sed leuior & insigni aliquo spacio interposito vrgebit, totiusque præter hæc corporis habitus perpetuè considerandus erit. Ab his illud existimandum erit, quam visus ratione sit vsus, vtrum ne frequentis cruditati, aut satietati inciderit, idque in otiosa vita, ac præcipuè præter consuetudinem, an contrà. Illud deinde perpendendum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari solitum nunc non vexetur, vel aliqua consueta excretio iis retenta sit. Verum si nihil horum adsit, & crebrè, intensèque, nullòque insigni spacio interposito vrgebunt prædictæ affectiones, certum est ventrem ipsum per se, ac primariò affectum esse, redundantèque humores in eo esse genitos. Num verò in latiori eius spacio contineantur, ac fluitent redundantes succi, vel in eius corpore adhærescant, seu infixi sint, hoc modo interstingues. Etenim si vomitus statim post nauseam obortam, etiam citra violentiam comitetur, humorem noxium in lato ventriculi spacio esse non dubiè censendum. Sin autem nausea quidem excitata fuerit, verum nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, si bilioli sint, vel serosi, in ore ventriculi absorptos esse, vel si viscosi sunt, ipsi ori vent

ventriculi infixos esse, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cum humor quifpiam in ipsis ventriculi tunicis contineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis, & sine vomitu, & quæ irritat duntaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore 1. de locis affectis. Quamuis humores crassi, ac viscosi, qui superficie ventris infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauseas, atque inanis vomitiones moueant, & propterea nil mirum si ex talibus oriatur succis nausea, quod vomitus eam non sequatur, potissimum si expultricis facultatis quoque adsit imbecillitas, veluti etiam non raro euenit, quod ea robusta existente, humoribusque tenuibus in ventriculi tunicis existentibus, exigua quædam eorum portio ex nausea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os eiiciatur, & hæc esse in causa mihi videtur, quod interim vomitus nauseam comitetur, quandoque verò citra vomitum nausea fiat. Quamquam succis etiam in ventriculi spacio consistentibus, nausea illa exigua quæ vomitum præcedit, excitetur similis ei affectui, quem Græci *ἄεσις* dicunt, qui tussim præcedere solet ex Galeno auctore eodem 2. lib. de causis sympto. id quod etiam Aëtius confirmavit, licet à quibusdam prauè eius verba fuerint intellecta. At si quispiam scire cupiat cur absorpti, seu infarcti in tunicis ventriculi humores ipsis corpus molestantes, præsertim qui morsum inferant calidi, vel frigidi existentibus singultum potius quàm nauseam efficiant? Respondebimus nos eos cum non adeò morsum inferant, nauseam excitare, cum verò mordacitatem validam efficiunt, singultum promouere, & propterea non semper humores etiam mordaces in ventriculi corpore impacti singultum efficiunt. Neque etiam nauseam, sed quandoque vnum, interim alterum symptoma excitant propter iam dictam causam. Verum à vomitu singultus, & oculorum rubor malum esse inquit Hippocrates aphor. 3. 7. libri, quemadmodum etiam à tuberculi introrsum ruptione vomitiones si fiant, mala sunt, eodem auctore aphor. 8. eiusdem libri, & iterum ab ileo malus est vomitus, ut idem inquit, quoniam is non semper adest, sed quando exitiales ilei sunt (Galeno auctore com. aphor. 10. lib. 7. Nausea verò quandoque (ut quidam volunt) signum crisius existit, interim verò signum malum, ut in febribus pestilentibus: quando in conalescentibus multiplicatur, indicat recidiam. At vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta quammaximè fuerit, si non multa nec crassa sit. Sincerior enim deterior est, siue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum esse censendum est, auctore Hippocrate 2. prognost. Exitiale quoque admodum est, si idem homo omnes vomit colores. Et si vomitio liuida graue oleat ocysissimam indicat mortem, & (ut summam dicam) omnis subputris, ac subfœtidus odor in omni vomitione malus est, Hippocrate auctore præcitato loco. Quod autem interdum vomitus valetudinis causa rectè fiat experimentis credens Celsus approbavit. Comonet tamen, ne quis qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat, ut liquet lib. 1. cap. 3. Pro dictarum autem affectionum curatione illud primum animaduertendum est, quod ubi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quispiam circa affectam partem existens sola quantitate, & copia affligit, & veluti irriguum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtilissimus adstringentium, dulcorum, potuum, ac pharmacorum vsus existit, languido nimirum, exolutoque tunc reddito ventriculo ipso admodum laxatorum articulorum, ut liquet apud Galenum 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quemadmodum ubi viriati fuerint redundantes circa ventrem, & stomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adstringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsu, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco, & Pauli cap. 54. lib. 2. Verum si iam dicti succi præter id quod vitiosi non sint, frigiditatem permixtâ habeant, calfacientia prædictis adstringentibus misceri debent ex eorundem auctori decreto

2. de causis
sympt. cap. 3.
3. de causis
sympt. cap. 2.
8. de compo.
medic. secū.
loc. cap. 3.

Cap. 4.

2. de causis
sympt. ca. 4.
Dubium.

Ratio.

Prognostica.

Aphor. 10.
lib. 7.

Text. 38. &
sequentibus

Curatio.

Cap. 2.

*De odorata nota.**Cap. 9.**7. met. c. 11. Vitiis ratio.*

decreto: humida nanque intemperies siue sola consistat, siue cum calore, frigoreve coniuncta sit, omnium facillime curatur, vt patet 7. meth. med. Ad hæc sciendum quod veluti graueolentia omnia stomachum subuertere solent, sic odorata corroborare. Quapropter cum ea multipliciter auxilietur stomacho, ob vitiatos serofos humores subuerso, nedum in medicamentis ipsis, verumetiam in cibis permiscenda erunt. Et quoniam diximus per consensum quandoque à toto, vel à quapiam corporis parte affectiones has gigni posse, quæ quidem curari haudquaquam possunt, nisi prius totum corpus, aut primario affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eodem tempore ventrem ipsum negligamus Galeno eodem auctore præcitato loco. Propterea de iis à nobis sermo non fiet, sed eius duntaxat nausæ, & vomitus curationem aggrediemur, qui causam habent nedum in ventriculo contentam, sed in ipso etiam genitam, quo fit vt propterea etiam de nausæ, & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cum neque ipsa in ventriculo oriri possit, nisi ab aliis partibus, iocinore præfertim, aut eiusdem bilis vesica ad ipsum transmittatur. Aer itaque eligatur, ad calidum vergens, item somnus, quies, ac etiam moderata inedia comperit Alexandro & Paulo testibus. Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita non solum alteratur, extenuaturque, sed etiam in sanguinem benignum, probumque conuertitur vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimentum nutrire possit, præsertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequenter, & paulatim cibus offerendus est (vt inquit Paulus) præsertim vbi biliosus fuerint. Decubitus autem sursum vergens in omnibus quomodocunque nausæantibus, & vomentibus ad ornemur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aetio auctore præcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contusæ carnes, ac iura pullorum, seu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modò eorum quantitas modica fuerit, cum quibusdam odoratis parata, vt cinamomo, caryophyllis, seu aniso, cotoneis etiam, aut mali punici granis simul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua rosacea adiectis. Quod si contusas carnes, seu iura assumere noluerint, poterunt ipsas quoque carnes gallinarum, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phasianorum, perdicum, turturum, gurdorum merularum, leporum, ac capreolorum iuuenum, commodè pro cibis capere, & interim easdem assas adiectis prædictis odoratis, interdum etiam elixas, & præter iam dicta odorata docoqui cum eis possunt hyssopum, pulegium, serpillum, sampuchus, fœniculum, oreoselinum, thymus, & reliqua huius classis, potissimum vbi crassa, & tenax pituita in causa fuerit, & tunicis adhærescens, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur rufum, subadstringens, & vetustius, vt inquit Aetius, vel aqua mulsa, Vinum nanque adeò calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiusdem substantiam augeat, & mel despumatū ipsum per se optimum nutrimentū frigidum ventriculo est, vt liquet 6. meth. med. A cibis autem semper cotonea mala, mespila, corna, sorba eos fructus quos azarolas vocant, aut alia pyra adstringentia, seu mala punica gustare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excrementa subducere quotidie conferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuiuslibet patere poterit. Cæterum vbi tenues, ac serofi fuerint vitiatum humores, qui stomacho impacti nausæam efficiunt, confestim vomitu eiiciendi sunt, qui digitis, aut pennis immixsis proritari debet, vel liberaliori tepide potu, seu tenuissimo ptisanæ succo exhibito, vt Alex. & Aetio visum est, vel etiam mulsa ex Galeni & Pauli sententia. Verum eo casu tam ptisanæ cremoris, quam aquæ mulsæ sumendum plus est ex eiusdem Galeni decreto 7. meth. med. quam vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum quoque est (eodem auctore ibidem) si mulsa, in qua incoctum absynthium sit, bibatur. Nam id quoque (vt ipse inquit) tenues succos, quicumque videlicet in ipsius ventriculi ore continentur, commodè deorsum impellit. At si difficulter vomant, nedum prædicta mul-

*Medicamentorum ratio.**7. met. c. 11.*

sa mulsa, in qua incoctum absynthium sit, vt poterunt, verum & aliis quoque purgantibus medicamentis, quibus prædicti redundantes serofi succi deorsum impellantur. Sunt autem ad eiusmodi affectus, vbi scilicet vitiosi succi in ventriculi tunicis fuerint recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modicè purgant, sicut eorum vis super ventriculi, & intestinorum loca non ascendat, aut si quid ultra vasa quoque in mesenterio contingat, speciatim vero quæ ex aloë componuntur, sunt aptissima, & si illa præsto non sint, aloë ipsa per se, vt liquet eodem 7. meth. med. Nam vbi humiditas vitiosa tunicas ventris, perrigat picra ex aloë vilis est expurgans humiditatem, eodem Galeno auctore 8. de compos. medic. secundum locos. Exhibeantur itaque ipsius medicamenti ex aloë, & potissimum ea elota 3. ij. aut ipsiusmet aloës (vbi ipsius medicamentum haberi nequit) 3. j. vel 3. j. formatis ex ea seu iam dicto medicamento composito, cataportis, postque per aliquod tempus 3. ij. vel 3. ij. syr. ex pluribus infus. rosarum rubearum, vel persicarum exhibere conuenit, vel 3. j. prædicti medicamenti ex aloë assumens diacath. 3. iij. cum 3. j. pulpæ cassis fistulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti 3. j. elotæ aloës admiscere, nanque ea licet purget minus, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gale. visum est. Verum quibus lenta pituita ventriculo est in fixa, iis prius exhibenda sunt quæcunque hanc dissecant, postea purgandum. Quod si ad vomendum sunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite cuomere, eodem Gal. auctore præcitato lib. 7. meth. med. Si vero inepti ad vomendum sint, nedum ipsum oxymel tribuendum erit, quo frigidum, crassum, & glutinosum humores attenuentur, ac dissecentur, verum etiam & ipsum oxymel scyllinum cum aliorum incidentium, repurgantium, calefacientiumque decocto, veluti est hyssopum, serpyllum, pulegium, absynthium, fœniculi, & oreoselini, ac capparorum radix, quibus sæpius assumptis, prædictum quoque pharmacum ex aloë præberi poterit, & si videbitur, robustis potissimum corporibus trochiscarum addas agaricum, ex eo 3. j. assumens. Verum vbi vbi pituitosi succi acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentandum est, ipsi naturæ in hoc opem ferendo, quiete, inedia, & somno (vt diximus) ac aliis, quæ concoctioni tum intus, tum extra opitulatur. His quoque peractis ad ea, quæ stomachum, ac ventriculum ipsum roborant, ipsorumque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita confugiendum est. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha constat, seu pharmacum ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam consimile commodum existit, ex vino tenui, aut aqua potatū si 3. j. eorum exhibeas, in quem vsus confert diacinnomum, aromaticum rosaceum, dianisum, ac medicamentum ex xyloaloe confectum, in super diarrhodon, si simili pondere eodem modo exhibeantur. Forinsecus autem (vt inquit Aetius) stomacho mastichè chian vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureaque lana exceptam imponito. Vel recipe chian mastiches, & aloës ana 3. j. diluantur, & dissoluantur in oleo de absynthio, ac nardino, & similiter cum purpurea lana ventriculo imponantur, aut olei mastichini, & de absynthio, ac nardini, singul. 3. j. excipe, & menthæ siccæ, cinnamomi, maceris, & galangæ ana 3. j. chian mastiches 3. iij. permisce, & cum pauca cera vnguentum facito, ac imponito. Itē vtriusque menthæ, & absynthij ana p. j. excipe, cinnamomi, chian mastiches, & ligni aloës ana 3. ij. corticū citri, maceris, calami odorati ana 3. j. caryophyllorum 3. j. rosarum rubearum siccarum manipulū 3. Omnia contundito, simulque misceto, & sacellos in scutiformi figura formato, ac stomacho imponito, qui in super macerari in vino græco, aut guarneto poterunt, in quo absynthij parum fuerit decoctum, & sæpius iterati calidi applicentur. Verum vbi emplastris magis vti volueris, chian mastichè assume, quæ in oleo nardino, ac de absynthio diluatur, ac maceretur quantum satis sit, ac dimidiā quantitatem eius, ipsius aloës adice, adeò vt in emplastri formam redigantur, in corioque scuti formam obtinente extendas, & vtere, & si mauis cinnamomi,

*Cap. 11.**Cap. 2.**Loco citato.*

maceris, caryophyllorum, ac calami odorati exiguum puluerem addere poteris, ex torrido item pane, vino græco, aut guarnero macerato, & vtraque mentha, ac absinthio contusis, ac cinnamomi, aloës, & chiæ mastiches puluere optimo medicamentum ad frigidum, ac laxatū stomachum parabis. Sæpe tamen accidit, vt in ipso ventriculi sinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitum etiam expurgatus causa est, vt prior vomitus facillè quiescat, & propterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prædictis vomitus. Pari etiam ratione vbi multa, aut corrupta alimenta in eo taliter cõtineantur. Nanque utilis est vomitus plenis, & biliosis omnibus si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est quàm quod concoqui possit, periclitari ne corrumpatur non oportet. Si verò corruptum est, nihil cõmodiùs est, quàm id qua via prædictum expelli potest, eicere, Celso auctore eodem cap. 3. libri primi. Id quod dicere solent medici, Vomitus vomitu curatur. Quamquam non propterea euertunt Hipp. sempiternæ veritatis axioma, quod videlicet contrariorum contraria sunt remedia, & quod curatio perpetuò à contrariis fiat, cum per vomitum humores euacuantur, qui nauseam, & vomitum stomacho inferebant, & propterea per contrarium fit curatio. Nam prorsus euacuare alienum, naturæque inimicum humorem, eiusdem retentioni contrarium est, Gal. auctore 6. de morb. vulg. rescindit etenim vomitus eum affectum, ob quem priùs & nauseabundi ægri erant, & vomebant causa per eum abscissa. Verum vsque adeo iuuari à medico vomitus debet, quo ad naturæ commodum fiat, ac per eum id quod contristat, expellatur: vbi autem immodicus fuerit, nec ad animalis commodum fiat, sed per eum id quod non deberet expelli, excernitur, & propterea non conferat, is reprimi debet Hippo. auctore aph. 2. primi, & 2. quartil libri. Quo casu (vt inquit Aëtius) extremæ corporis partes fricentur, manibusque calefactis palpentur, & violentiùs adstringantur, deinde pedes, & manus in aquam solito calidiorem demittantur. Stomachus quoque absinthij cremore irrigetur, apio insuper, cumino, aut petroselino adiuncto, vtraque mentha, ac spica, necnon cinnamomo, & chia mastiche, seu calamo odorato, macere, & galanga, pauco vino adstringente odorifero addito. Ex iis quoque epithemata fiant, vbi prædicti fuerint redundantes succi frigidi. Nam si calidi fuerint à toto, vel ab aliis partibus transmissi, santalum, rosa, corallum, ac alia infrigidantia absinthij cremori adiungenda sunt. Odoramenta etiam, vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admo-ueantur, ex eiusdem Aëtij decreto, velut sunt rosæ, mala cotonea, pulegium, mentha, spica nardi, vel ex aqua rosacea, myrtina, ac florum citrangularum cum pauco aceto rosaceo odoramentum fiat. Poteris insuper addere santalos, citri corticis, ambra, seu mosci parum. Cæterum affectione diutiùs permanente, & cibus præ morbo non retentis, cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur, donec locus rubefiat, atque ipsa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiusdem Aëtij monumentis, ac Pauli cap. 55. lib. 2. Cibus autem frequenter, & paulatim dari debet, vt dictum est antea, post quem semper aliquod adstringens præbeas. Ex palmulis quoque, malicorio, & galla, vino adstringenti incoctis, & pane tostato simul contrito, pulueréque chiæ mastiches, ac cinnamomi cataplasma applicandum parari poterit. Et si biliosi fuerint succi, ac calida ventriculi intemperies acacia, hypocistis, balauftium, rhu cataplasmati adiungantur, ac prædicta in posca decoquantur. Ad quotidianas autem nauseas, & accedentem cibum, ac vomitus, coriandri semen tenuissimè tritum cochleari mēsurā veluti farinam aquæ inspersum bibendum præbet Aëtius, aut mastiches cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ semen cochleari mēsurā ex aqua iis qui stomacho exuruntur. Ad vomitum restinguendum confert ex Plinij Secundi sententia lib. 2. cap. 11. si mastiches ʒ. j. cumini denarium vnum accipias separatim trita, postea vna passa enucleata permisceas, & linteo inductum stomacho suppones, similiter menthæ caeumina cum succo mali granati trita, & potui

Committ. 2.
Comento 9.

potui data, & ad eos, qui cibum continere non possunt, & eiiciunt, betonica denarios duos accipe, mellis decoctis, quod sufficiat pastillos facito, & ex his pastillum vnum glutiat, ex aquæ calidæ cyathis duobus, vt ipse inquit, Sanguinis autem vomitus cap. de cruenta spuitione studiosè remedia petant.

Ἐπι φλεγμονῆς τῆς στομάχου ἢ κοιλίας, Id est, De inflammatione stomachi, vel ventriculi. Caput LXVIIII.

ELVTI cæteræ corporis partes, sic quoque stomachus inflammatione tentari potest, quæ licet variis modis in Gale. doctrina intelligi possit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus succis oriri consuevit, per φλεγμονῆν hoc est inflammationem intelligi volumus siue sanguis fuerit, siue bilis, aut vterque quomodocumque permixtus. Cum itaque ea oritur siue in ore, siue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore simul cum posita pars ipsa affecta facillè dignoscitur, similiter & ex proprii eiusdem partis muneris oblatione, appetentiæ siquidem, si in ore ventriculi, concoctionis autem, si in eius cauitate excitetur. At quòd ipsa morbus compositus sit in magnitudine primò, & secundò in intemperie, & tertio in soluta cõtinuitate, luce clariùs patet apud Galenum cum lib. de diff. morborum, tum 3. de temp. lib. de inæquali intemperie, ac reliquis pleurisque locis. Quapropter non ab re eam insequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris sensus, & dolor circa partem affectam, accedunt ad hæc sitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quoque consequetur, propterea quòd inflammationis causa in ventriculi tunicis contineatur. Verum vbi biliosus magis redundet succus, ita vt inflammatio erysipelatis naturam referat, vehementer erit ardor, sitis immoderatio, ac ardentissima febris, sed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam signis interlingui poterit diuersa causa eiusdem inflammationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermisis. At vbi stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, vt inquit Alexand. cap. 14. lib. 7. Quoniam maximum morbum, & necessitatem corpori affert. Quòd si imbecillis fuerint viribus, qui ea laborant, mortifera vt plurimum esse solet. Quamuis nedum ij, sed etiã qui valentiores ipsis sunt, ab ea interimi consueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet, veluti pleuriticis peripneumoniacis, ac synanchicis vna salus est, videlicet ipsum virium robur, ex Galeni decreto decimo metho. meden. Pro eius itaque curatione ær temperatus, seu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulò breuior. Nam si longior fiat quàm oportet, potius ipsa inflammatio augetur, detento insimul in tali somno intus, nedum præter naturam calido innatò, sed alieno, & eo qui præter naturam est, ad quorum detentionem non immeritò inflammatio ipsa (vt diximus) augetur, Similiter quies iniungenda est, motusque vitandus, nam prima sunt (vt inquit Celsus cap. 5. libro quarto) quies, & abstinentia. Et si alius suapte natura humectus non sit, lenibus cysteribus lenienda erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi sunt. Quantùm verò ad cibum, & potum attinet, dicebat Galenus 13. metho. meden. quòd in inflammatione cum iocinoris, tum ventriculi exquisitissimo victu est opus, quippe cum munus eorum toti animali commune sit, acceditque omnibus animalis partibus maximum incommodum, siue non probè concoctum alimentum sit, siue non ritè in sanguinem conuersum. Quamquam commune sit in qualibet partium internarum inflammatione tenuissimò vt victu, modò vires valeant. Speciatim autem vti possunt qui stomachi, aut ventriculi inflammatione laborat, pro cibo, ptisana, seu eius cremore, & si erysipelatis magis naturam referat, vti poterit lactucæ, cichorio, seu endiuia,

Partis affectæ dignoscio.
Quis affectus præter naturam sit inflammatio.
Eiusdem inflammationis signa.
De differet. morb. ca. 12.
3. de temp. cap. 5.
Lib. de inæquali intemperie. cap. 3.
Causa

Prognostica.

Cap. 5.
Curatione.

Vitæ ratio.

Cap. 13.

quam vulgus scariolam vocat, in aqua hordei decoctis, aut in partuorum pul-
 lorum gallinaceorum iure. Pro potu aqua hordei vtantur, aut ea, in qua semi-
 na coriandrorum preparatorum fuerint decocta, seu, exiguum cinnamomū,
 cui iterum adiacere poteris succi malorum puniceorum acidorum parum. A vi-
 no autem, & carnibus quibuscunque omnino abstinendū, quoad vires valeat.
 Confestim autem, modò nihil prohibeat, vena secanda erit, eaque interna,
 præsertim vbi torius corporis plenitudo adsit omnium humorum ex æquo, aut
 ipsius sanguinis, & prout vires ferūt, sanguinis quantitas extrahatur, etsi opus
 fuerit denud repetatur. Vbi verò bilis redundauerit magis, eadem quoque venā
 secanda erit, minor tamen sanguinis quantitas educenda. Vtendūque pari-
 ter in vtrisque frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuersionibus,
 præsertim circa initia, ac omnino à medicamine, quod aluum deiciat, absti-
 nendum eo tempore est, quo phlegmone ventriculum, aut intestina occupare
 cœperit, siquidem longissimè à tentata fluxione parte quod redundat reuelle-
 re, nequaquam ad eam trahere conuenit, ex eiusdem Gal. sententia præcitato
 lib. 13. meth. med. Post hæc ad ea, quæ extrinsecus applicantur, confugiendum
 est, quæ mixtæ facultatis esse debent, quemadmodum in inflammatione ioci-
 noris dicemus, idque non in generatione phlegmones modo (vt Gal. inquit)
 nam id omnium, inflammationum commune est, quando etiam si quis repe-
 lentibus tantum illo tempore vtatur, non peccet, sed etiā cum nec affluat am-
 plius quicquam, nec repelli possit, id quod in laborante particula continetur,
 propterea quod tunc multus in ea sanguis contineatur, sique crassior, atque ve-
 hementer impactus, & virtus partis iam debilior est, vt pote cum in suo vigore
 consistat, quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone sumitur, agendorum
 est indicatio, hanc *διὰ φλόγης* Græci vocant, huic tamen ea, quæ à parte affe-
 cta sumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quæ quoniam ex
 numero earum est, quarum munus toti corpori est ex vsu, siue os eius, siue ca-
 nitas afficiatur, propterea robur eiusdem seruari debet. Non ab re itaque co-
 guntibus contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum
 oportet, eodem Galeno teste præcitato lib. 13. meth. meden. Id quod commune
 existit omnibus partibus, quarum functiones viles toti corpori existūt, vt ipse
 inquit. Ob hanc igitur causam à principio ad finem vsque mixta curatio esse
 debet ex adstringentibus, ac laxantibus. Attendendum autem (vt inquit Ale-
 xander) quæ re magis opus sit, atque cuius copia magis intendi debeat: quam-
 uis circa initia semper adstringentia intendi debeant. Nam etsi eis dunta-
 xat vtaris eo tempore non peccabis, ex Gale. auctoritate, vt diximus eodem 13.
 meth. med. Quæ de re oleum omphacinum, rosaceum, aut citoniorū adhiberi
 poterit, vel etiam de absynthio, potissimum vbi non valida fuerit inflamma-
 tio, aut feruor ingens, vel ex rosis, & absynthio parte vna, floribus chamæme-
 lini, radicibus, ac foliis althææ parte media in aqua pluuiali decoctum fiat, &
 pauco aceto, aut vino albo aquoso. addito epithemata fiant. Insuper ex oleo ro-
 sacco omphacino, mastichino, ac de absynt. ana ʒ. j. chamæmelino, & amygdala-
 rum dulcium ana ʒ. ʒ. puluere, santalorum, & corallorum rubeorum, ac rosarū
 rubeorum singulor. ʒ. ij. ceræ quod satis sit, modicòque vino albo, aut aceto ad-
 dito vnguentum fiat, & vtere. Quod si maiora adstringentia requirat affectus,
 cœnanthen, hypocistis, balaustium, rhu obsoniorum, flores rosarum, ac reliqua
 huiusmodi adiacere poteris, quæ ventriculū refrigerando, tum verò firmā-
 do sunt idonea. Quemadmodum vbi laxantibus magis indigeas, vt pote in in-
 cremento, aut summo vigore inflammatione existente, prædictis, quæ laxant
 miscenda, ac augenda sunt, veluti chamæmelum, althæa, semen lini, melilotū,
 scœnum græcum, adeps anserinus, seu gallinaceus, oleum chamæmelinum, ane-
 thinum, liliaecum, mastichinum, ac vtriusque amygdalæ, quibus omnibus, aut
 quibusdam simul permixtis varia medicamenta, prout vsus ex postulat com-
 ponere valebis, cum epithemata, tum cataplasmata, tum etiā vnguenta. Ac tunc
 verò

Medicamē
torū ratio.

Vena sectio.

Purgatio nū
exhibenda
sit.

Cap. 17.
Topica.

Cap. 16.

Loco citato.

verò cataplasmata huiusmodi inflammati onibus maximè conuenientia fieri
 præcipit ex hordeo, semine lini, melle, vnguento nardino, modicòque vino, ad-
 iccta mastiche, & absynthij coma. Verum vbi moderata fuerit inflāmatio etiā
 Gale. ceratum sufficiens est, cuius descriptio habetur 8. metho. med. Et vbi sto-
 machus magis corrob'rari postulet, aloen augere conuenit, admisceréque cū
 eo aut succum absynthij, aut cœnanthen, aut succum capreolorum vitis. Cære-
 rum vbi phlegmone prorsus inclinauerit, deiciendi ventris causa, qui prorsus
 non deiecerit, nihil lædes, si ʒ. iij. mellis aerei cum decocto ʒ. j. tamarindo. ex-
 hibcas, aut ʒ. iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum vbi vehe-
 mentior sentiat ardor. Amplius si ʒ. j. aut ʒ. j. & β. casia fistulæ cum cicho-
 rij decocto, aut aqua hordei præbeas, nedū nihil nocebis, sed summopere pro-
 ficies. Nam neque veretur Gal. hoc tempore etiam in iocinoris inflāmatio-
 ne (vt dicemus) vbi cauum eius afficiatur, purgantia medicamenta, modò va-
 lentiora non sint, exhibere. Immo etiam & valentiora cum ptisana permixta
 approbat, vt patet eodem 13. meth. med. verbi gratia filiculam, & corticem ni-
 gri veratri, quamuis ab hisce adeo valentibus medicamentis abstinere perpet-
 uo, potissimum in internis inflammationibus, consulerem. Si quid verò scir-
 rhosum relictum è phlegmone est, ita vt emollientia requirat, etiam corro-
 borantia, ac adstringentia cum eis permisceri debent, ex Tralliani decreto,
 quorum medicamentorum magna copia apud eundem reperitur, necnon
 apud Aetium, & Paulum, & propterea vt ea conscribam superfluum fore putavi.

Lib. 9. c. 16.

Cap. 5.

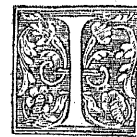
Quo tempore
purgatio
præberi pos-
sit.

Cap. 15.

Loco citato.

Aet. loco
citato.
Paul. lib. 3.
cap. 36.

repi ἀπεψίας. Id est, De cruditate. Caput L X I X.

N alteratrice ventriculi facultate (quam concoctricem appel-
 lant, veluti & ipsam actionem, seu alterationem, concoctionem,
 quæ nihil aliud est quàm ciborum inconuenientē animali qua-
 litatem alteratio, ex Galeni sententia lib. de differ. symp. Fit au-
 tem ea à ventriculo cibum sibi assimilante, propter certam quā-
 dam elementorum temperiem, quæ proprietatem corporis eiusdem efficit) ac-
 cidit quandoque frustratio, quæ quidem ipsius alterationis, seu concoctionis
 symptoma est, eodem Gal. teste 3. de cau. symp. Verum cum frustratur, propter
 ea quod nulla omnino alteratio fiat, id symptoma præcipuè à Græcis ἀπεψία, à
 Latinis cruditas nominatur, modo quo in animi functionibus immobilitas, &
 insensibilitas dicitur, significatibus his vocibus actionis amissionem, ac priua-
 tionem. Quandoque vitiosa alteratio fit, quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Lati-
 nis quoque cruditas nuncupatur, significatur tamen non sicut prius priuatio,
 sed deprauatio duntaxat ipsius alterationis. Cum autē deprauatio hæc duplex
 esse possit, vel quod tardè, & nondum conuenientem mutationem cibum susci-
 piat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorsus recipere
 nequeat, priorem quidem Græci βραδυπεψία, Latini tardam concoctionem
 nominare solent, secunda verò nomen proprium non inuenit, vt patet eodē 3.
 de caus. symp. Sed quoniam diximus ἀπεψία nominari posse tam priuationem
 concoctionis, quam etiam eius deprauationem, tamen quia æquiuocè quæ vi-
 tiosa facta est, cum ea quæ omnino non fit, sic nominamus. Propterea clarioris
 doctrinæ gratia, priuationem alteracionis ἀπεψία, eius verò vitium βραδυ-
 πεψία, sicuti tarditatem seu imbecillam alterationem βραδυπεψία nominabi-
 mus. Erit nanque βραδυπεψία, siue concoctionis tarditas mutatio quædam in-
 conuenientem qualitatem, sed ægrè, & spacio longiore, nam velut inchoata,
 & deficiens in ea actio est ἀπεψία omnimoda priuatio eiusdem actionis. βραδυ-
 πεψία verò alteratio in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ secundum
 naturam est, vt liquet apud eundem Galenum præcitato libro tertio de cau-
 sis symptomatum. Et quanquam cruditas propriè nuncupetur ea concoctio-
 nis frustratio, in qua omnimodè priuata est actio, ita quod alteratio non fiat,

Cap. 4.

Cap. 1.

Cap. 1.

ἀπεψία.
βραδυπεψία.
βραδυπε-
ψία.

Cap. 1.
Quid per
cruditatem
intelligendū
sit.

nam concoquendi tarditas (vt diximus) *βραδυπρωψία* & eiusdem operis prauitas *δυσπρωψία* propriè nominari poterunt, omnes tamen nos vniuersali vocabulo vtentes cruditates nominabimus, cum in qualibet earum concoctio ipsa frustreretur, vt diximus, & ex eisdem ferè causis oriuntur, maioris duntaxat, & minoris ratione dissidentibus. At quia concoctionis opus in partibus ab ipsius ventriculi ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est (vt Galenus inquit quinto de locis affectis) hanc ipsam partem cum non bene disposita fuerit, cruditatum esse causam. Non ab re igitur ventriculus ipse secundum eius spacium seu cavitatem oblatum est, cum & ipsum coctionis instrumentum sit à natura fabricatum, quomodocunque concoctio vitiosa fuerit, modo vitia eiusdem à quopiam externo errore non proueniant. Fieri nanque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) absque hoc quod ventriculus afficiatur, vt apud eundè Galenum liquet cum primo & quinto de locis affectis, tum tertio de causis symptomatum. Quapropter licet prædicta tria concoctionis symptomata dixerimus, eiusdem functionis frustrationem insequi, non tamen semper intelligendum erit, quòd facultas ipsa fuerit læsa. Nam cum ab aliquo errore externo aliquod prædictorum efficiatur, nequaquam ipsa facultas læsionè patitur. Erunt itaque facultate ipsa oblata prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium alteratricis videlicet. Verum in vno symptomate, vt puta in *βραδυπρωψία* ipsa actio erit diminuta, in *δυσπρωψία* ablata, & in *δυσπρωψία* deprauata. Duo autem priora symptomata facile dignoscuntur. Nam ciborum assumptorum qualitas siue ructare velint, siue vomere, planè seruat, licet in *βραδυπρωψία* accidi quandoque ructus fiant, interim ventriculus halituoso impletur spiritu. Verum deprauatam concoctionem ructus iniucundus proueniens manifestè indicabit, qui modo vnum, modo alterum vitiosum saporem præ se fert. Et si per aluum corrupti cibi deiciantur, necessariò aderit deiectionum graueolentia. Causa autem eorum symptomatum communis, alteratricis facultatis frustratio est, vt sæpe diximus. Prima verò eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt, vt idem Galenus inquit præcitato libro tertio de causis symptomatum. Alterum ex facultate ipsa læsa, Alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autem læsio adhuc bifariam esse potest, aut culpa propriæ substantiæ ex aliqua primarum qualitatum intemperie, vt pote cum præter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exiccata fuerit. Vel læditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, vt erysipelate, phlegmone, œdemate, scirrho, abscessu, & aliis huiusmodi, quorum omnium occasione venter facultate eius concoctrice oblata malè concoquit. Verum in eiusdem ventriculitemperamenti vitiiis propria eius substantia labefactata concoctio læditur, in cæteris morbis, qui tantum sunt instrumentales duntaxat impedita. Qui verò ex intemperie simul, & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis causis affectus ventriculus malè concoquit. Verum ipso minimè affecto, à nonnullis etiam causis concoctio impediti potest, vt propter cibi, ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut propter intempestiuitatem, intelligo autem per intempestiuitatem, acceptionem ciborum antequam prior cibus probè subierit, ac etiam præter consuetam horam, similiter propter incongruum ordinem, vel somnum exiguum, aut vitiosum excrementum. Quanquam si ex eo concoctionem frustrari cõtingat (etiam ventriculo ipso minimè affecto) inter internas causas connumerari debet. Cum denique tot possint esse frustratæ concoctionis causæ, qua via ipsæ discernendæ, ac dignoscendæ sint, non ab re differendū putauit. Verum si ex immodica cibi, ac potionis copia, vel praua eorundè qualitate, seu intempestiuitate, vel incongruo ordine, aut exiguo somno prædicta symptomata excitentur, haud ægrè ex laborante ipso, seu adfate percipi poterit. Interim verò vbi corruptela assumptorum sequatur, ex ipsa corruptionis

Que pars in cruditate afficiatur. Cap. 6.

Quis affectus præter naturam sit cruditas. 1. de loc. affe. cap. 3. 5. de lo. affe. cap. 6. 3. de causis symp. cap. 1.

Signa.

Causa. Loco citato.

differentia, alimentorum qualitas præsumpta argui poterit. Nam si in fumosam qualitatem corruptela vergat, argumentum est ex calidioribus, magisque biliosis cibis prouenire. Si verò ad acidam, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. At si in vetriculo cibi non suapte natura in fumum tranmutentur, & quispiam fumosum ructum emittat, efficientem huius causam calidam ipsius ventriculi intemperiem esse coniciendum erit. Si verò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est, quamuis similiter in excrementis fiat cum in ipso ventriculo contineantur: nam acidas qualitates quidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida. Fumosa verò quæ calida, & biliosa, vt liquet eodem libro tertio de causis symptomatum. Vt verò distinguas vtrum intemperies aliqua duntaxat calida, vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suapte natura modo corruptionis quam maximè aduersentur, ex Galeni auctoritate, primo de locis affectis, vt panem illis, qui in fumum tranmutare cibum consueuerunt, mel autem iis, qui acidum à cibo saporem percipiunt, deinde considerare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum quæ per aluum deiciuntur, num humor aliquis cum illis quidem biliosus, ac calidus, cum iis autem pituitosus, ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipsa exigua quanda mutationem habeat. Nam si sine humore perquam exigua in ipsis facta mutatione, deici videbis, intemperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si verò humor quoque deiciatur, qui cibum corrumpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestius alteratos. Verum vbi in tunicis ventriculi impactum contineatur excrementum, id quod ex inani nausea, siue vomitu, quæ irritat duntaxat, & nullum humorè euacuat, dignoscet. Si calidum fuerit, præter nauseam sitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec sitis, nec febris affligentur. Sed quoniã in eiusmodi intemperies, calidam videlicet, & frigidam breui perducitur ventriculus, in humiditate verò, & siccitate, adeò intemperatus venter esse, vt actionem amittat, non potest sine prælixo temporis spatio, vt inquit Galenus præcitato libro tertio de causis symptomatum: propterea humidæ, & siccæ eius intemperantiæ signa conscribere prætermisimus. Quamuis humidam intemperiem præcessisse debet hydrops, siccam verò vel senium, vel marasmus, vt idem Galenus inquit, & propterea ex eisdem dignosci possent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam sicuti frigidus superate, frigidi affectus excitari solent, & calido contrarij, eodem modo ex sicco sicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si verò ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriuntur, ex eorundem instrumentalium morborum propriis indicij dignosci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita est noticia, partim etiam ex dicendis præstabitur. Nunc autem tempestiuum erit, cum valde ex vsu sit, inuestigare, ex qua prædictarum causarum parata sit excitari *βραδυπρωψία*, seu *δυσπρωψία*, vel *δυσπρωψία*. Pro quo dicimus quòd promptius *βραδυπρωψία*, oritur ex exiguo somno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & si vltra quam vires tolerant, sumantur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato loco, & Aëtij cap. 24. libri noni. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio sit, ita vt quales accepti sunt cibi, tales permancant iuxta omnem eorum qualitatem, quam propriè *δυσπρωψία* dicitur, scire licet profusus superatum esse ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatem, vel à valido frigore, seu ob vehementem insti caloris refrigerationem, vt apud eosdem liquet. Aded enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere profusus non tentet. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos si nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit. Cæterum si cum corruptione cruditas oboritur, quæ propriè *δυσπρωψία* dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, præfertimque ex calida excitatur, cum nullum esculentum vehementer calfactum durare im-

Si ob calidam aut frigidam intemperiem ventriculi fiat cruditas, signa. Loco citato.

Cap. 4.

Circa loco. Si ob siccam, vel humidam.

putre possit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recrementis calidis, aut frigidis, aut vitiosis ciborum qualitatibus iuxta ventrem consistentibus. Aliquando etiam ex inordinata sumptione ciborum, aut potuum, aut intemperstuitate fit, vt apud eundem Aëtium patet. Ex quibus itaque causis quodlibet prædictorum symptomatum oriri paratum sit, ex his liquidò constat. Quare ad eorum prognostica veniamus, ac curationem. Etenim vitanda maximè cruditas assidua est, cum ex ea vitiosi humores, morbique gignantur, siue ex boni, siue ex mali succi cibis fuerit orta, quanquam ea deterior sit, quam vitiosi succi cibaria effecerunt, vt liquet à Galeno libro de cibis boni, & mali succi. Quodcunque tamen prædictorum symptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quòd autem ex vltimo virtutis collapsu in lieteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teste eodem tertio de causis symptomatum, omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deiciunt, vt ibidem patet, & commento aphorif. 20. secundi libri. Et propterea cum circa mediocres, & consuetos cibos nihil in totum effecerit, maximam ostendit vètris intemperiem, vt dictum est. Pessima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas est, citissimèque febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam, & fumosam qualitatem corrumpuntur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis contingit, ita minùs nocet, eodem Galeno auctore octauo metho. medendi. Nidorosa etiam, ac fumosa cruditas minùs eisdem noxia est, si alius lubrica fuerit, sin astringitur, grauis est, si quidem ex adstrictione eius vitiosæ naturæ in febres promptè incidunt, præsertim si ad solita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidem. Omnium etiam prædictorum trium symptomatum pessimum est *ἀσπις*, si vitio facultatis fiat, sicuti *βραδύνοσπις*, minùs affert periculi. Causa verò ex prædictis colligi poterit. Nequis autem in cruditate incidat, inquit Aëtius, cautione in omnibus prædictis est vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in qualitate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquant, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantum ingerant, & non quæ appetitus expostulat. Mensuræ enim maximè omnium diligentem respectum habere oportet, appetitumque restrenare, & neque plusquam vires tolerant, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuose, neque aceruatim, neque solidis partibus, aut absque commundicatione eos ingerere oportet, neque etiam potus cibum interpellat, id enim vnionem ciborum impedit, singulosque ventri innatare facit, vt idem Aëtius refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione seruanda in cunctis prædictis symptomatibus dicta factis. Nam si separatim cuiuslibet victus rationem conscribere tentaremus, diuersa quidem instituenda esset pro causarum diuersitate, vtputa si ex intemperie calida, aut excrementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda esset, pariter si ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum institueret oportet. Quas victus rationes diuersas poterunt etiam studiosi ex iis, quæ in præcedentibus ventriculi affectibus præcepimus, petere. Nec secus & medicamentorum rationem reperient, tam si calida fuerit, quam frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potissimum cap. de nausea, & vomitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtrisque excrementis corrigendis abundanter conscripta reperient. At si ex aliquo instrumentali morbo prædicta excitentur symptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipsa quoque delentur. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitiosa qualitate cruditas fiat, confestim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipsos expurgari, eliciendus etenim est cibus si coacuit intus, aut computruit, ex Celsi auctoritate libro quarto capite quinto. Dico vomitu si laborantes facile vomant

Prognostica.

Cap. 11.

Cap. 1.

Cap. 5.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

mānt suapte natura, nam cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est, ex Galeni decreto primo de locis affectis. Erit quoque iis qui suapte natura facile euomere possunt, vomitus protitandus, quo promptius euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut syrupo acetoso permixto, seu oxymelite. At si vomere haudquaquam valeant, præsertim vbi multum, aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est, vt citius descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, vt octauo metho. medendi, à Galeno scriptum est, veluti etiam si crudum, aut diminutè concoctum in superiori ventriculi parte alimentum adhuc consistat, modo concoqui possit, aliquid diatrion pipeæ con dabis simplicissimi quidem, modo quo ab eodem Galeno libro quarto de sanitate tuen. scriptum est, Vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, si hoc adsit, aut nigri exhibere conuenit. Similiter extrinsecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt si expansa manu os ventris apprehendatur, aut puerulus carnosus admoveatur, vt Aëtius refert. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi impositum, Galeno auctore, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & septimo metho. medendi. Proinde quidam pueros boni habitus noctu admoventes per quietem longe euidentissimum adiuuentum sentiunt, eiusdem quoque vtilitatis gratiã quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet præcitatis locis. Verùm seruandum ante omnia est, ne puellus humecta sit cute, qui enim noctu sudore profunduntur, refrigerant potius, quam calfaciant, vt ipse Galenus inquit, neque iis duntaxat, sed reliquis quoque medicamentis moderatè calidis ab extra adhibitis concoctio iuari poterit, Quorum sylvam habes in præcedentibus conscriptam, & à Galeno octauo meth. medendi. Quòd si non ex alimentorum praua qualitate, sed intemperstuitate, aut inordinatâ eorum sumptione, seu exiguo somno, cum corruptela cruditas generetur, non alia ratione curari debet, quam si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus obflauæ bilis copiam, in ventriculo contentâ, vel calidam admodum eiusdem intemperiem *ἀσπις*, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos corrupti difficiles, & difficilesque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facile alterantur, ac corrumpuntur, sed si in multum calorem incederint, concoquuntur magis, quam si moderato occurrerint ex Gal. decreto primo de alimen. facult. quod etiam confirmauit Celsus eodem cap. 5. lib. 4.

Cap. 4.

Cap. 5.

Cap. 5.

6. de simpli. med. facult. cap. 6. 7. meth. c. 7.

Cap. 5.

Cap. 1.

ἰσπί πρὸς ἀσπίσιν, ἢ ἐμφυσήσῃ γαστρί. id est, De inflatione ventriculi. Caput LXX.

RAE T E R iam dictos affectus accidit quandoque ipsi ventriculo, vt instrumento coctionis, retentrice, seu complectente ipsius facultate imbecilla existente, affectus quidam, qui à Græcis, præsertim à Paulo cap. 38. libri tertij, & à Galeno tertio de caus. symptomatum, metho. medendi) *ἐμφυσήσῃ* nuncubetur, à Latinis autem inflatio ventriculi appellatur, qui affectus nihil aliud est, quam eiusdem ventriculi distentio, & dolor ex flatuoso spiritu. Nā cum flatuosus spiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & sic ructum creat, aut per sedem, quo casu sonorum, silentemve flatum gignit, vel ipse neutra partē emittitur, & sic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de causis symptomatum. Ventre scilicet impotente ad excrementosum, nebulosumque excernendum spiritum, quos omneis Hippocr. simul cum Galeno vlt. aphorif. 5. lib. *πρὸς ἀσπίσιν*, hoc est, ventosos appellat. Inflationis verò generatio vitio retentricis, & complectentis facultatis prouenit, nam eius probitas in duobus consistit, cum videlicet tepus comple

Cap. 2.

Cap. 7.

Quid sit inflatio ventriculi.

Cap. 2.

complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cum cibos prorsus vndique constringit, ita ut nullum locum relinquat inter ventrem, & cibos vacuum, ex eiusdem Galeni sententia. Verum iniustum complectendi tempus excretio celer, & ciborum in inferiori ventre corruptela consequuntur. Imbecillum verò ciborum complexum modo clydones, hoc est, fluctuationes cum sonitu succedunt, modo verò inflationes. Differunt autem hi duo affectus, quâuis ambo imbecillam retentricem facultatem consequantur; seu eam prorsus non complectentem, tum ratione materiæ, tum etiam ratione causæ efficientis, ut apud eundem Galenum liquet præcitato libro tertio de causis symptomatum. Verum relicta fluctuatione cum sonitu, quam Græci κλυδωνία appellant, quæ citra potionem fieri non potest, sed ventre valenter perfrigerato, vel eum in eo nihil contineatur, quod verti in flatum possit, efficitur, ad inflationis tractationem deveniamus, afferentes primò quòd in ea venter ut coctionis instrumentum afficitur, ut eodem libro de differentiis symptomatum. liquet. Id verò liquidò patere poterit ex frustrata eiusdem propria ventriculi coctione, propterea quòd retentrix, seu complectens facultas non vndique prorsus cibos constringit propter eius imbecillitatem, sed locum quandam vacuum derelinquit inter ventrem, & cibos. Accedit ad hæc eiusdem ventriculi distentio, ac circa eundem tumor. Hic affectus à Galeno 14. metho. medendi, inter morbos reponitur in quantitate, seu magnitudine. Verum ab œdemate differat, quoniam œdema prementibus nobis cedit, digitique admodum altè in ipsum descendunt. Inflatio verò digitis pressa vestigium non retinet, ac sonitum veluti tympanum reddit, ex eiusdem Galeni decretis eodem 14. meth. medendi. Grauitas quoque, & distentio nedum circa ventrem ipsum, sed iuxta totum pectus. Aliquando verò retro iuxta collum, ac dorsum, atque ipsa vertebra irruit, sæpè autem & vrinque occupatos tenet. Aliquando & tumorem circa os ventris efficit, ructusque inanes fiunt modicè alleuantes, & inhibitiò flaturum, qui per aluum excerni consueverunt. Quibusdam eorum dolores accidunt, & appetitus perditiones, ac capitis dolor, ut patet ex Aetio Archigenis auctoritate, cap. 27. libri noni. Si verò ante perfectam restitutionem cibum accipiant, amplius membra ipsa inflantur, & cum dolore distenduntur, leuantur autem alimento infernè subeunte, & flatibus, siue per ructus, siue per intestina excludis, ut idem Aetius inquit. Vbi verò flatuosus spiritus per intestina mouetur, multiformes edit sonitus, quorum non omnes nomina sunt sortiti. Verum prudenti viro ex diuersis sonitus differentiis quale, quantumque excrementum sit, ac quo maximè loco voluatur indicare potest (ut eodem tertio de causis symptomatum apud Galenum legitur.) Ipsius itaque inflationis causa spiritus flatuosus existit (ut eodem 14. meth. meden. à Galeno scriptum est.) Verum quoniam oportet medicum non solum sympto. agnoscendorum facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritum esse, sed etiam modi quo generentur, qui inter effectricium causarum differentias numeratur ex eiusdem Galeni sententia præcitato lib. tertio de causis symptomatum. Propterea non ab re fuerit modum generationis eiusdem flatuosi spiritus, ac inflationis describere. Fit namque (ut Galenus inquit) halitusorum spirituum, seu flatuum generatio in ipsis, quæ in ventre sunt locis, succis quibusdam pituitosis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum solutis, syncera enim frigiditas prorsus halitum non facit, quòd scilicet ea nec attenuat omnino, nec conficit, nec alimentum dissoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum superet, amplius quàm pro halitum generando id attenuat, nisi tamen flatuosum sit natura. Nam tunc gignitur quidem spiritus turbidus, ac (ut sic dicam) nebulosus, exiguus tamen, & breuis temporis, ita ut vno, vel altero ructu vacuetur. Verum calor mediocris, qui in cibos agit quidè sed diminutè; is eos quodam modo dissoluit, non tamen prorsus conficit minoris efficacis existens, atque hinc oritur flatuosus spiritus. Nam tanquã extrinsecus tum frigidissimi status sunt

Loco citato.

Que pars in inflatione afficitur.

Cap. 4.

Cap. 7. Quis præter naturam afficitur, ut. Quomodo ab œdemate differat.

Loco citato.

Cap. 2.

Causa.

Loco citato. Modus generationis.

Cap. 1.

Flatuosi spiritus generatio, ex quibus fiat.

sunt sereni, solentque magis flante borea fieri, tum calidissimi, qui æstatis tempore incidunt ambientem aërem purum reddunt: qui verò inter hos sunt, nebulam gignunt. Itidem in animalibus, neque in caloris summa imbecillitate, nec cum idem nimium est vehemens, sed in iis (qui inter hos sunt) statibus flatuosum excrementum gignitur, quemadmodum decretum reliquit Galenus præcitato libro tertio de causis symptomatum. Patet igitur ex iis flatuosi spiritus generationis modus, quoniam ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis, in ventriculo generatur, ut liquet apud eisdem Paulum, & Aetium præcitatis locis, & cum ipse expelli nequeat, eodem ventre impotente ad excernendum, intus detentum prædictum affectum (quem inflationem ventriculi vocamus) creat. Verum si ex flatuosis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & breuis temporis spiritu flatuoso orto, qui vno, vel altero ructu vacuetur, comprehendi poterit. At si ex eisdem cibis natura siquidem non flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatem resolutis, inflatio fiat, ab assumptione eorundem paulo post tempore inflatio generabitur, & proinde ex laborantium, seu altantium sermone id promptè percipies. Verum si neque assumptio ciborum præcesserit, neque eorundem natura flatuorum, pituitosos humores in ventriculo contentos, ac in halitum solutos, in inflationis causam esse existimabis. Nam si ex atræ bilis in eundem ventriculum effusione flatus quidam generetur, quam affectionem hypochondriacam, ac flatuosam nominat, præter reliqua peculiari ter metus, & mœstitia aderunt, quemadmodum cap. de melancholia, disseruimus, & propterea non est cur hic iterum de ea mentionem faciamus. Quantum verò ad prognostica spectat, non omnino despicienda eius curatio est. Nam vbi diu perdurauerit, metus erit ne in hydropem siccam præcipue terminetur, & si multiplicetur ventriculi inflatio in conualescentibus reciduiam significabit, namque qui à morbis immodicè se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, ut eodem tertio de causis symptomatum, à Galeno decretum est. Quòd verò qui morbo regio laborat non multum ventosi sunt, ab Hippocrate aphorif. 72. quinti lib. scriptum est. Indicatio verò curationis omnium inflationum communis est, Galeno auctore 14. metho. meden. Ut quòd præter naturam esse vacuetur, in quocunque id contineatur loco. Propria verò post hanc eundem est, ut renuissimis, & calidis potestate medicamentis id perficiatur. Qua de re aër eligendus erit ad calidum vergens, somnus solito longior concilietur, nam vbi somnus accesserit, inquit Paulus, etiam ex toto leuat affectos, mirificè etenim concoctionem iuuat, ut patet 12. meth. meden. Exercitatio primò leuis, deinde maior adhibenda est, maximèque ea, quæ superiores partes moueat, quòd genus (ut Celsus refert cap. 5. libri 4.) in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Frictiones item extremitatum corporis partium si adhibeantur, conferunt. Aluus omnino sit lenis, & vbi fuerit adstricta citra dilationem clyster infundendus (ex Aetij sententia.) Interponenda quoque abstinentia est, ex decreto eiusdem Celsi. Nam inedia actioni huic necessaria existit, Aetio teste, præsertim vbi ex dissolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At si eam ferre non possint, cibi exhibendi sunt calidi, minimèque inflantes: eodem modo calidæ potiones, sintque concoctu faciles, & boni succi, quantitate exigui, diuidentur autem ex sententia eiusdem Aetij, ita ut in prandio tertiam, in cœna verò reliquas duas accipiant partes. Frustruū verò, ac olerum humidorum esum semper habeant suspectū. Potus cibum non interpellat, per omnem tamen cibum vinum meracius exhibeatur, at nō multum. Nam multum potum tanquam infestissimum hostem deuient, ut liquet apud eundem Aetium, & si non ita diu ante cibum sumpserit, aut cibis fuerit natura flatuosus præassumptus, primùm vomere præcipe, cui auxiliari poteris portione aliqua earum, quas præcedente cap. commemorauimus. Post verò vomitum eos fouere oportet ex oleo, quòd tenuium sit partium, quandoque rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum seminum, cuiusmodi sunt cumini,

Cap. 2. Concluditur modus generationis inflationis.

Causarum diuersarum notitia.

Prognostica.

Cap. 1.

Curatio. Cap. 7.

Vitium ratio.

Cap. 3.

Medicamentorum ratio.

Loco citato. apij, & petroselinij, ex Galeni decre. eodem 14. meth. medendi. Quandoque vero diutius perseverante affectione, maiori que existente frigiditate præter iam dicta, daucus, baccæ lauri, nigellæ, & rutæ semen oleo incoquantur, ac ex eo irrigationes fiant. Interim etiam profunt calida, & sicca fomenta, quæ ex milio, aut etiam milio & furfure parari possunt, præsertim si mediocris fuerit dolor. Vel ex semine lini, hordeacea, & loliacea farina cumino, & semine anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite cataplasma, conficiatur. Quandoque verò admiscendum est oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurei coma, aut eryngij semen, vel radix, baccæ lauri, aut melanthium. Cucurbitulæ etiam cum multa flamma admotæ bonæ magnitudinis umbilicum vndique comprehendentes toto symptomate frequenter vniuersim liberant, vt Paulo visum est, licet ante eum Galenus præcitato libro 14. meth. meden. de ea sic scriptum reliquerit, Aliquando verò & cucurbita magna bis, tervè sine incisione medio ventri affixa, tanta verò ac taliter applicata etiam torum umbilicum comprehendet, & 12. lib. eiusdem pro curatione doloris ex spiritu flatuoso orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copiosa subinde admotâ moliri restatur, videbiturque tibi (vt ipse inquit) præsidium hoc in huiusmodi affectibus incantamenti cuiusquam simile quid efficere, siue in intestinis, siue in quavis corporis particula talis dolor fuerit excitatus, illico enim cucurbita admotâ, qui spiritu flatuoso cruciantur tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur. Glandes quoque interim confidenter, & citra dilationem supponendæ sunt ex rebus flatum discutientibus formata, velut est rutæ semen, & cuminum æquali pondere cum melle cocto, aut ex rutæ foliis confusis, cumino, paucò sale, & caricis simul inuolutis balanos confice. Poteris insuper clysteribus vti, quos sic parabis. Recipe foliorum rutæ, florum chamæmeli, pulegij, & calaminthæ an. manip. ß. seminis anisi, fœniculi, dauci, & cumini ana 3. iij. furfuris p. j. caricarum num. iij. fiat decoctum secundum artem, de quo libram vnam assumito, adiciatque 3. iij. olei anethini, chamæmelini, vel rutacei, mellis rosacei 3. ij. confectiois de dauctylis 3. iij. diacath. 3. vij. vel benedictæ 3. iij. misce, & fiat clyster pauco sale addito. Vtilis quoque eis existit in ieiunio porio absinthij, aut hyssopi, aut rutæ, vt Celsus refert, aristolochia insuper longa, siue rotunda 3. pondere potata flatum dissoluit, & tardè concoquentes iuuat, quod & calaminthæ decoctum, aut etiam polium cum melle modico, & paucissimo pipere tenuissimè trito facit ex Aetij testimonio. Similiter ouillus talus, aut suis, vt Paulo visum est, vstus, & poratus, torminibus, ac inflationibus medetur. Vtile etiam est castorium ex posca bibitum 3. j. pondere acceptum, & acetum scillinum, tum ante, tum post cibum, aut ante somnū, si ipsum absorbeant, vt patet apud eundem Aetium. Nec minùs confert si 3. j. exhibeatur confectiois de cinnamomo, aut de xyloaloe, dianisi, aut diacumini, diacalaminthæ, aut diatrionpipereon cum exiguo vino diluto. At si ex pituitosis humoribus in halitum dissolutis cum in ventre contineantur, inflatio fiat, præterquam tales euacuentur succi, nullum prædictorum medicamentorū exhibendum erit, euacuabuntur porrò aut vomitu, si laborantes natura prona ad vomitum sint (exhibito quandoque aliquo ex superscriptis medicamentis, quæ vomitum facilem reddunt, etenim eis necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomitus est, vt apud Celsum liquet) aut per inferiorem ventrem, eis tamen prius concoctis, ac præparatis, vel per clysteres, & eos quidem acres si fieri poterit: mirificè etenim ij ex acrium iniectione leuantur, vt Galenus refert, aut per aliquod purgans medicamentum eorum, quæ cap. de vomitu, & nausea, commemorauimus. Nam indigent interdum, qui inflationem patiuntur, alui ductione, ex Celsi sententia. Poterit tamen & ante purgationem, vbi ex flatuoso spiritu genito ex prædictis humoribus pituitosis ingens dolor vrgeat, admoueri cum flamma copiosa cucurbita, quo ventosus prius digeratur spiritus. Post id euacuandus humor est, ex Galeni decre. 12. meth. meden. quoniam

Cap. 8.

iis illico

iis illico ad tempus dolor cucurbitula sedabitur, quamuis redeat (vt ipse Galenus inquit) vel sequente nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Cum verò per vomitum, aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitosus succus, omnibus prædictis medicamentis intus, & extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque (ex eiusdem Cornelij Celsi decreto) in omnibus stomachi vitis recipiendum est, vt quomodo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi eiusdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, iis qui ex flatuoso spiritu dolorem, seu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per sedem iniectionibus, tum cataplasmatibus, tum humidis siccisque fomentis, vt ex Galeni patet eodem 12. meth. med.

Cap. 8.

ἰσὺς λεωτερίας, καὶ κοιλιακῆς διαβρώσεως. id est, De leuitate intestinorum, & cœliaca, seu ventrali affectione. Caput LXXI.

QV M eadem retentrix, seu cōplectens ventriculi facultas tempus retinendi, ac complectendi cibos cum concoquendi tempore haud exæquat, si prorsus eos non complectatur, affectus quidam oritur, qui à Græcis λεωτερία, à Latinis ventriculi, ac intestinorum læuitas dicitur. Quod si eadem non vsque ad consummatam concoctionem retineat, & complectatur, alter excitari solet affectus, qui à Græcis κοιλιακῆ, à Latinis cœliaca, seu venteralis affectio dicitur. Inustum nanque complectendi tempus (vt Galenus inquit libro de differentiis symptomatum) omnino diminuta ciborum concoctio excipit. Deinceps verò, vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. At celeris ciborum exitus inseparabilia symptomata sunt deiectionis humiditas, & digestio in corpus diuina. Verum prima affectio, quam λεωτερία, Græci nominant (vt quibusdam eorum antiquioribus visum est) tale nomen sortita est: quoniam qui prius talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam putabant propter intrinsecæ superficiei intestinorum læuitatē, ob quam cibos in eis contentos non amplius retinent, quemadmodum retinebant cum suam seruarent sibi à natura inditam asperitatem. Cuius etiam sententiæ videtur esse Aetius cap. 51. libri noni. Cum dixit, lienteria quemadmodum ipsum nomē indicat, laeior quispiam intestinorum est. Quam opinionem tanquam erroneam Gale. commento aphorismi 1. libri sexti, reprobauit, asserens quod in pluribus aliis, qui primi rebus nomina imposuerunt, sunt collaudandi, non tamen in læuitate intestinorum. Causam autem erroris eorum asseruit esse ignorantiam causarū, propter quas aliqua excrementa intempestiuè excernantur, sicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neque enim intestinorum læuitas est, vt ipsi opinabantur, sed aliæ causæ, prout infra dicemus. Nec minùs ignorant quod ipsius ventriculi proprium est cibos amplecti, ac circumstringendo certo tempore retinere, & postea ad inferiora demittere, idque proprio eius temperamento perficere, & non cum suam seruat à natura inditam asperitatem. Maxima autem affectionis huius proprietates in cita ponitur deiectione, propter quod cibi omnino incocti permanent. Quo fit, vt intestinorum læuitas nil aliud sit (vt eodem Galeno auctore præcitato commento aphorismi 1. libri sexti, ac 22. tertij, & 12. quartij libri) quam velox exitus eorum quæ comeduntur, atque bibuntur, quæ talia deiciuntur, qualia fuere deuorata, cum neque secundum consistentiam, neque secundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Quare si quis vellēt breuiorem huius affectionis afferre definitionem, diceret eam esse carentiam coctionis, vt idem Galenus inquit. Altera verò affectio, quam cœliacam nominauimus, ab ea quæ afficitur parte, nomen assumens, ex Aetij sententiâ cap. 37. lib. 9. velox quidam est exitus eorum quæ per os assumuntur, verum non omnino crudorum, & incoctorum.

Cap. 4.

Læuitas intestinorum unde nomen sumptis secundum quosdam.

Impugnât Galenus prædictorū opinionem.

Quid sit intestinorum læuitas.

Cœliaca unde nomen sumptis.

Q

Cœliaca. Nam in ea affectione solum læuia, & humecta excrementa egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte, ut ipse inquit, quapropter nec concoquantur omnino, nec digeruntur alimenta, sed humentia, imperfecta; cocta redduntur, neque ita celeriter ea quæ assumpta sunt in cœliacis egeruntur, quemadmodum in lientericis. Sunt verò ambo hi affectus cum ventriculi, tum intestinorum simul communes, quemadmodum Galenus testatur sexto de locis affectis: neque enim absurdum est symptomata quædam intestinis & ventriculo simul affectis euenire, ut ipse inquit. Idem confirmavit præcitato aphorismo duodecimo quarti lib. Cum dixit intestinorum læuitatem consequi ad omnium quæ ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est, ipsius ventriculi, in quem cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc suscipiunt, atque transmittant, intestinorum. Insuper & ex excrementis illud argui poterit. Ambo etiam symptomata sunt in genere noxæ functionum naturalium, retericis videlicet, & non concoctricis, ut quidam putarunt. Neque enim (ut Galenus inquit eodem commento aphorismi primi sexti libri) quia omnino incocti permanent cibi, ideò citò deiiciuntur, sed quia citò deiiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prædictis affectibus, quoniam citius deiiciuntur. Id autem provenit ex offensa (ut diximus) retericis facultatis, impotentis siquidem tanto tempore cibos detinere, quanto indigeret concoctrix facultas pro eorum concoctione, & deprauato motu expultricis intempertate priusquam absoluta concoctio sit, expellentis. Verum quanquam ambæ (ut diximus) affectiones eiusdem facultatis symptomata sunt, ut puta retericis, in vna tamen eadem dimiuta est, ut in cœliaca, in qua cibos non completitur vsque ad consummatam concoctionem: in altera verò abolita est. Quod verò in intestinorum læuitate prorsus reterix facultas cibos non complectatur, sed omnimoda fiat eius actionis priuatio, apud Galenum liquet eodem libro de differentiis symptomatum. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata sit prædictæ facultatis actio, liquet ex Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. 40. libri tertij. Et quoniam læuitas intestinorum subito euenire non potest, ut patet sexto de locis affectis, propterea cœliaca præcedere eam solet: nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta passione, ne hoc quidem (ut eodem commento aphorismi primi sexti libri) liquet, præsertim vbi ventriculus frigidior fuerit, læuia autem & humecta excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti infernè prodeunt in cœliaca affectione, ut Aëtio visum est; sequitur autem cœliacos assidua egestio, aliquando fœtida cum animi deliquij sensu, cibumque auersantur, ac decolores, & vehementer graciles fiunt, ut etiam Paulus testatur. Languida cum sit, & imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec concoquantur, nec digeruntur alimenta, sed cruda humentia, imperfecta que redduntur aluo continenter fluida, quanquam quæ assumpta sunt non ita celerius, veluti in intestinorum læuitate, egerantur, verum in intestinorum læuitate (ut Hippocrates testatur libro de affect.) cibi secedunt non putrefacti liquidi, dolor autè non adest, & corpus attenuatur. Ut verò Aëtio visum est cap. 51. lib. noni. Cibi crudi in ea, & nihil immutati excernuntur, imò talia deiiciuntur, qualia fuere deuorata ex Galeni sententia. Aegri quoque cibum non sentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quod vtrunque malum incorrigibile existit. Succedit enim (ut idem Aëtius inquit) assidua excretio cibi colore subalbida, inæqualis, & aquosissima citra sanguinis, ac bilis complexum, atque intensa est cruditas in lientericis (ut Paulus refert) ut alimenti assumpti genus ex iis, quæ egeruntur, aperte cognoscatur, atque hac nota potissimum à cœliacis discernitur. Quapropter Galenus præcitato commento aphorismi primi sexti libri, paucissimis verbis læuitatis intestinorum signa perstrinxit, cum dixit, Atque ideò nos, & alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium

Qua pars in eis afficitur.

Cap. 1.

Qui affectus præter naturam sint.

Quomodo inter se communiuntur & differant.

Cap. 4.

Cap. 2.

Cœliaca signa.

Signa læuitatis intestinorum. Ante medium.

rum coctionem, deiectionem dicimus esse læuitatem intestinorum. Id autem quod in vtriusque affectionibus excernitur, symptoma est in genere excretorum immodicè, ut in tertio de causis symptomatum, liquet. Nam tum multitudine, tum qualitate præter naturam est noxam, ut diximus, perpetuò retericis facultatis ventriculi, ac intestinorum insequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus discriminentur inter se cœliaca affectio, & læuitas intestinorum. Verum cum eadem causæ, maioris dumtaxat, ac minoris ratione differentes, vtriusque affectionis esse possint, quas trademus causas læuitatis intestinorum, eadem intelligendæ sunt de ventrali affectione. Et quoniam (ut sæpenumerò dictum est ex Galeni sententia libro de differentiis symptomatum) semper quodlibet symptoma à morbo aliquo ortum habet, nõ ab re iam dicta symptomata aliquem consequuntur ventriculi morbum. Isque genere duplex esse potest, ut ex Galeni liquet præcitatis aphorismis, aut intemperies aliqua, propter quam imbecilla redditur reterix facultas tam ventriculi, quam intestinorum, vel exulceratio occupans superficiem earundem partium similis illis quæ in ore sunt, quas Græci *æφθας* nominant. Verum vnam ab alia hoc modo discernens ex eiusdem Galeni sententia: nam in illa quæ accidit propter ventriculi, atque intestinorum imbecillitatem, absque vlllo doloris sensu sunt deiectiones: in eâ verò quæ ex exulceratione proficiscitur, inest quidam morsus sensus cum deiectiones fiunt. Hæc autem exulceratio à quorundam humorum mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac intestinorum abrasa superficie ortum habet. Et quamuis ipsæ vires non multum patiantur, si hac ratione fiat læuitas intestinorum, necessarium tamen est, ut permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem sentiant, & ideò illos propellant, atque ex ipsis citissimè emittant. Hoc verò in omnibus partibus factò, velox ciborum exitus consequetur, & nullum fiet initium coctionis. Oboritur autem frequenter dysenteria magna præcedente, & ex profunda vlceratione cicatrice densa, & leni succedente ex Aëtij auctoritate. Idem fermè confirmavit Celsus cap. 16. libri quarti. Cum dixit ex torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, si ex acribus, ac mordentibus succis vetriculi, ac intestinorum superficiem exulcerantibus originem trahat. At ea læuitas intestinorum, quæ potentie retericis sequitur imbecillitatè, omnino quidem fit (ut diximus) ex intemperatura. Verum ea nonnunquam habitualis est, sic nanque nominant illam, quæ ipso corporis habitu læso fit, vel propter humorè aliquem qui in ventriculo, atque intestinis continetur, euenit ex sententia eiusdem Galeni præcitatis aphorismis, & velut eadem ventriculi intemperatura calida, vel frigida esse poterit, licet sæpius frigida, ut liquet apud omnes artis medicæ auctores, rarò autem calida: pariter si eadè cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, rarò tamen calidus, cum & ipse præterquàm quod cum deiectionibus excerneretur, fortè etiam exulcerationem pareret. Propterea distinguenda est primò vna ab altera temperatura, & secundo vnus ab altero humore. Verum ne longiores simus, ac eadem sæpius repetamus, qui exactè hæc velint interstinguere cap. de nausea, & vomitu, ac etiã cap. de cruditate propria signa reperient. Interim nos ad prognostica deueniamus. Erit itaque primùm ipsius cœliacæ affectionis, quod si diutius duret, ad magnam omnino desperationem res deuenit, ægris ad conuenientem dietam pigrescentibus. Et si affectus autumnò incipiens ad hyemè vsque se extendat, difficilius omnino curatur, ex Aëtij sententia præcitato loco. Cum verò inseparabilia symptomata sint celeris exitus ciborum, qui ad diminutam concoctionem consequetur, propter iniustum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta (ut diximus ex Galeni sententia libro de differentiis symptomatum) si eadem cœliaca prorogabitur, necessariò atrophia consequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digestionem. Alexander autem

Cap. 2.

Cap. 4.

Quos morbos comitentur hac symptomata.

Quomodo vni genus morborum, ab altero discernatur.

Causa.

Aet. libr. 9. cap. 16.

Prognostica.

Lib. 9. c. 37.

Cap. 4.

de cœliaca cap. 8. libri 8. sic retulit, Hic morbus curatione initio adhibita facile tollitur, postea verò difficilius. Vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. De lienteria verò sic scriptum reliquit Galenus commento aphorismi primi sexti libri. Quòd quæ sit humorum acritudine totius ventriculi atque intestinorum abrasa superficie, cessante humorum malignitate, statim sanatur cibus ac potibus qui vim densandi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem transmutatur, quæ dysenteria, hoc est difficultas intestinorum nominatur. In longis autem læuitatibus intestinorum si ructus acidus superueniet, quod prius non erat, signum bonum est, inquit Hippocrates præcitato aphorismo. Indicat enim (vt Aëtius refert) eodem cap. 5. lib. noni. Ructus acidus iucundi quidpiam factum esse, & ventrem, ac intestina non velut inanimata, cibum sinere pertransire. Verum non simpliciter dixit Hippocrates bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorū, sed primum quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi prius non fuerit, pro veritate eiusdē sententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato aphorismo primo sexti libri, diligenter exposita sunt. Etenim illis læuitatibus intestinorum, quæ neq; adhuc incipiūt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. Quòd si aliquando fiant, vt idē Galenus inquit, significant tantisper cibum in ventriculo retineri, donec principium mutationis accipiat, & naturam suorum operū reminisci. Ipsæ iterum intestinorum læuitates cum spirandi difficultate, & lateris punctura, in tabem definunt, ex eiusdem Hippocratis sententia in coacis prænotionibus. Et quoniam eodem medicationis ductu vtendum est in læuitate intestinorum, quoad cœliacos, & dysentericos (vt Aëtius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius subintelligenda erunt. Commune itaq; vtriusque erit (vt idem auctor refert) quòd vim retentiuiam, ac concoctoriam facultatem tum ventris, tum intestinorum omni modo refocillare oportet. Quòd sanè per ciborum convenientium exhibitionem fieri potest, perq; diætam refocillandis ac restituendis viribus aptam. Nam si ab exulceratione superficiē ventriculi, atque intestinorum propter humorum acritudinem intestinorum leuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura dysentericæ. Particulatim etiā nos præcipiemus curationis viam, primò lientericæ ex calida intemperie, seu calidis etiam succis, adhuc non exulcerantibus si redundarint, ortæ, secundò eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam succis redundantibus. Et cum vna tutissima, & compendiosissima via ad affectionis extirpationē diætā existat, eodem Aëtio teste, propterea more solito, de ea primò mentionem faciemus. Eligatur itaque aër ad frigidum vergens. Somni solito longiores præcipiantur, potissimum nocte, nam diurni nocentissimi sunt, nisi lassationis sensus adsit, aut nox vigilata præcesserit. Vesperè autem à cœna dormiendum, maximè vbi à somno surrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediat, deinde frictionem simplicem adhibeas, parcè videlicet, & minimè confitendo, maximè ventrem. Cæterum à prandio etiam deambulationibus indulgendum est, & animi aliqua laxamenta adhibenda, vt idem Aëtius inquit. Nam exercitationes, & frictiones huic morbo necessariæ sunt, eodem Celso auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, præsertim irā. Cibi eis conueniant, qui non nimis adstringunt, & reprimunt, sed qui adstringentes facillè concoqui, & in totum corpus distribui possunt, vt placuit eidē Alexandro præcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & halica, & similibus, cum quibus adstringēs aliquod decoquatur, pyrum scilicet, malum cydonium, mespilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aëtij testimonio. Panis item bene elaboratus tribuatur, ac etiam similago cum eisdem adstringentibus in pullorum iure decocta, similiter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendæ ex gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phasianis, & montanis passerculis, & ex aliis quoque auibus, quæ non sunt pingues, præter palustres. Ex pedibus etiam tenerimæ, & friabiliores competunt, præsertim leporum, & capreo

Versus finē libri.

Cura di Me thodum.

Si ex calida intemperie fuerit oria, curatio.

Lib. 9. c. 37. Vitus ratio.

Aet. loco citato.

capreolorum, concoctis simul quibusdam fructibus adstringentibus, vt cydoniis, pomis, aut myrti baccis. Quæ interim assæ exhibeantur, in quorum ventre aliquod prædictorum adstringentium reponatur, & inter assandum assidue aqua rosacea, ac omphacio, & geminibus myrti irrorentur, vitella item ouorum assa & aceto inuncta commendantur ab Alexan. Ex fructibus etiam conueniunt vna modica pensilis, citonia poma, ac pyra, sorba, mespila, & corna, ac reliqui adstringentes similes. Verum mediocritas in illis seruanda erit, atque hi ipsi (vt inquit Aëtius) cum pane exhibendi sunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verum si fieri poterit duobus, tribusve diebus à cibo abstinere oportet, vt Alexandro visum est. Nam adseruandi in inedia sunt si ferre queat, aut certe omnino modico cibi vsu, ex eiusdem Aëtij sententia. At si id ferre non possint, prospiciendum est, si qui equam aliud vt cibum dinidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reseruantes, atq; ipsum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per se sumat, reliquum verò cum obsonio simplici (vt ex eodem Aëtio liquet.) Verum non infalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, serueturque eadem ratio cibandi, vt in cœna maior exhibeatur quantitas. Potus erit vinum aquosum, tenue, subadstringens, quâritate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellat, sed post omnem cibum præbeatur: multus enim potus (vt inquit Aëtius) ventris fluxionibus infestissimus existit. Satis item iis proderit lactis potus, ita vt principio calidum, & recens multum detur, postea verò ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modo exhibitum simul sistit, ac temperat fluxiones, id autem sit caprillum, vel ouillū. In omni autem flore ventris, tum in hoc præcipue (vt Celso visum est) seruandum, vt cum pleraque vitilia sunt, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maximè æger volct, deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut cibus, suauior autè, melioribus quidem, sed minus suauibus est preferendus, vt patet aphorif. 38. secundi libri. At vbi nedum calida intemperies, sed acres, & mordaces succi in intestinis, & ventriculo redundantes læuitatis intestinorum causæ sint, priusquam vires extreme deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, prius tamen si occasio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipsi sunt syrupo ex infus. seu succo ros. videlicet ex succo cichorij, myrtino, seu oxysaccharo, succo cytoniorum, quem miuam appellant, aut oxalidis, seu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis simul permixtis, deinde sequens tribuatur purgans medicamentum, quod recipit corticum mirobalanorum citrinarum 3. iij. tamarindorum 3. vij. paratur arte decoctum in aqua cichorij, & acetosellæ, in cuius quantitate sufficenti dissolue mellis aerij 3. j. β. vel syrupo ex pluribus infusionibus rosarū rubearum 3. iij. thabarbari optimi in parte prædicti decocti macerati 3. j. fiat potus. Quòd verò purgatio talibus competat, patet apud Aëtium cap. præcitato scilicet 37. lib. noni. A purgatione verò per adstringentes potus operæ pretium est eis operæ ferre, veluti est plantaginis semen tritum, sicum, ac potatum. Proderit etiam & lapathi, seu oxylapathi semen tritum. Cancris etiam marini, vel fluuiatilis testam vltam cochlearij mensurā, si præbeas cum aqua confert, calicum item papaueris torrefactorum 3. j. ante prandium cum vino dilato potata, Quinetiam semen capitis papaueris tritum exhibitum egregiè auxiliatur, mirabiliter autem acerbæ, & immatura mora præsumt sicca, trita in potu exhibita. Eodē modo & rubi mora immatura, & acerbæ, ex eiusdem Aëtij decreto, aut quinquifolij radicis decoctum potui dato. Item rubi radicis similiter, vt Alexandro visum est. In hunc etiam vsu syrupo de ribes; aut qui ex incompletis, & aridis rosis conficitur, conferunt. Et si cum eis 3. j. cornu cerui vsti, aut seminis plantaginis, vel oxalidis præbeas, conducunt magis. Similiter etiam confert si 3. j. trochisc. de spodio, vel de terra lemaia tribuatur, bonum est etiam corticis quercinæ

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Que post purgationem præbenda sint.

glandis decoctum, itémque pelliculæ decoctum, quæ sub cortice quercus reperitur, vt etiam Aetio placuit. Quidam quoque (vt ab eodem Aetio, & Paulo scribitur) gallinarum ventriculis vtuntur desiccatis, ac tritis potui insperfis. Nec minùs eis commoda sunt, quæ vrinam cient, cum deriuationem moliantur, fluxionemque sæpe transferant, veluti est apium, feniculum, anisum, adiantum, acorum ex prædictorum auctororum decreto, in quem vsus syrupo ex duabus, vel tribus radicibus, aut de byzantiis, permixto cum eo qui ex absynthio conficitur, aut myrtino, vel ex infusione rosarum cum aliquo prædictorum decocto vti conuenit, nequaquam enim negligendum est ventriculi, aut intestinorum robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorum etiam quantitas minor esse debet, licet cauendū sit, ne nimium largus etiam fiat eorundem vsus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces sunt, tum à cœna, tum ieiunio facti, maximè si humores in ventre collectos percipimus. Nam si in intestinis contineantur, non possunt per vomitus euacuari, ex Galeni sententia commento aphorif. 12. quarti libri. Iuuandus quoque eisdem erit vomitus ex aliquo eorum, quæ sæpiùs in præcedentibus adnotauimus. Perperuò tamen animaduertas, vt prouident laborantes natura ad vomendū, nam si difficulter euomant, nequaquam his proritandus erit. Ab extra insuper ventriculo, & intestinis auxiliari oportet. Quapropter illinantur oleo citoniorum, myrtino, vel rosaceo, aut de absynthio, vel olei citoniorum, & rosacei, singulorū ʒ. j. Recipe, olei de absynthio ʒ. ʒ. santalorum, & corallorum rubeorum ana ʒ. ij. hypocistidis, balaustrorum, & acaciæ ana ʒ. j. chiaz mastiches ʒ. ʒ. & cū pauca cera, ac vino adstringenti vnguentum seu ceratū conficito, & vtere: citonium item in vino adstringenti decoctum, ac contusum si accipias, adiciasque hypocistidis, & boli armenij ʒ. j. corallorum, & santalorum rubeorū ana ʒ. ij. chiaz mastiches ʒ. ʒ. magnopere proderit si eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundē vsus ex purpureis rosis siccis, santalis, corallis, balaustris, hypocistide, corticum citri, cinnamomi, ac chiaz mastiches pauca quantitate addita: iidem etiam si in succo citoniorum, & aqua rosacea præmacerentur, & pluribus vicibus vtri applicentur modicè calidi, magnopere proderunt. Verum si ex intemperie dūtaxat calida citra acrium humorum redundantiā cœliaca, aut lienteria orta fuerit, eisdem quoque medicamentis vtendum erit intus, ac extra exhibitis, relictis tamen eis, quæ purgationem moliantur, ac vrinam cient, quibus etiam nec vomitus promoueri debet, sed tantum alterantibus, atque adstringentibus modò dictis medicamentis vtare. Sin autem, ex frigida intemperie, aut pituitosis succis intestinorum laxitas, seu cœliaca fiat: aër eligatur ad calidum vergens, contrarij quoque cibi adhibeantur ad calidum scilicet vergentes, cum quibus etiā nonnulla calida, ac ventriculo ipsi grata admisceantur, veluti est anisum, cuminum, cinnamomum, galanga, calamus odoratus, & caryophylli, ac reliqua similia. Comperunt adhuc & brassicæ bis coctionem expertæ, ex Pauli, & Aetij sententia. Vinum autem eis tribuatur calidius, ac vetustius modicè dilutum cum pluuiali aqua. Reliqua pro victus ratione seruanda sunt, vt præcepimus supra. Verum si cum frigida intemperie pituitosa adsint excrementa, ea prius concoquenda, ac præparanda sunt cum syrupo ex absynthio, ex mentha, & corticibus citri, aut myrtino, cum melle rosaceo, aut oxymelite simplici. Demum aut vomitu expurganda sunt (præsertim si in ventriculo consistant, isque iuuandus erit cum iis, quæ sæpiùs in præcedentibus adnotauimus, modò prouident ad vomendum laborantes sint) aut purgans medicamentum præbendum est, ita vt per aluum expurgentur. In quem vsus in infra scripto vtare. Recipe corticum myrobalanorum chebularum ʒ. iij. infundantur in aqua melissæ, & boraginis, & facta forti expressione in ea dissolue syr. è pluribus infusionibus rosarum persicarum ʒ. ij. agarici ʒ. j. fiat potio, vel ʒ. j. aut ʒ. iij. pulueris hieræ simplicis Gale. & ʒ. ij. prædicti agarici excipe, & catapotia formato, ac præbeto, post quæ iterū assument mane, & vesperi ante cibum per duas saltè, vel treis horas ʒ. ʒ. syr.

Vomitus.

Topica.

Si ex frigida intemperie dicta symptomata excretaur, curatio. Vistus ratio.

Medicamentorum ratio.

Vomitus.

Medicamentum purgans.

Quæ à purgatione exhibenda sint.

ʒ. ʒ. syr. aut ex absynthio, aut ex mentha cum pauculo puluere cinnamomi, galangæ, aut calami odorati, aut cum aliquo prædictorum adstringentium medicamentum eadem permisceas, ac præbeas. Confert etiā si thuris granum fabæ magnitudine in vini nigri cyatho vno dissolutum sanguinariæ succo pari mensura admixtum præbeas, aut radicis pœoniæ decoctum, atque ipsa etiā radix sicca trita potui insperfa, vt inquit Aëtius. Similiter si chiaz mastiches tantūde ac eodem modo exhibeas, nec minùs antidoti theriacæ, aut mithridati, aut micleræ si ʒ. j. cuiuslibet dabis, proderit, præsertim cum pauculo vino adstringenti. Commodè quoque in iis vti poteris prædictis vrinam cientibus, & calidioribus, atque acrioribus. Extrinsecus verò oleum mastichinum, de absynthio, mirtinum, ac nardinum adhiberi conuenit, aut vnguentum sic conficito. Recipe olei mastichini, & mirtini ana ʒ. j. de absynthio ʒ. ʒ. cinnamomi galangæ, & maceris ana ʒ. ʒ. spicæ ʒ. ij. chiaz mastiches ʒ. j. cum cera, & vino odorato fiat vnguentum. Sin autem manis saccellis vti, vtriusque menthæ, & absynthij, singulorum ʒ. j. assume chiaz mastiches, cinnamomi, ligni aloës, & corticum citri, cuiuslibet ʒ. ij. caryophyllorum, maceris, galangæ, & calami odorati ana ʒ. j. rosar. rubear. ficcarum manip. ʒ. ʒ. figurentur sacculi scutiformes, qui pauculo vino odorato calido insperfi sæpiùs iterentur, vel in vino græco, aut guarneto, & pauculo cydoniorum succo macerati calidi applicentur, ac iterentur sæpiùs. Eorum etiam vnus semper supra ventrem adhibitus, ac alligatus confert. Emplastrum quoque ex chia mastiche dissoluta in oleo nardino, & de absynthio adhiberi poterit, què admodum etiam & Galeni ceratum stomachicum dictum, aut emplastrum ex galia, quæ omnia præter tamen purgationem, ac vomitum, & ea quæ vrinam cient, conducunt, si prædictæ affectiones ex intemperie duntaxat frigida ventriculi, vel intestinorum fuerint ortæ. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè necessarium est (vt Celsus refert) non quoties libet desideres, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi operis intestina deducat. Propterea id prætermittere nolui, nam non parum conducet, si illud laborantibus præcipiatur, quemadmodum etiam, & medicamentum nostrum, quo vti consueuimus. Id autem recipit vtriusque menthæ contusa, & absynthij ana manip. j. micæ panis torrefacti ʒ. j. cinnamomi, aloës, mastiches, galangæ ana ʒ. ij. vini odorati, seu acetij, & aquæ rosacæ quantum satis sit, misceantur, & ventri applicetur abunde calens: nam tale esse conuenit cum primum imponitur, talium vnumquodque: quippe quæ tepida sunt omnia ventriculi firmitudinem dissolunt, Galeno teste 8. metho. med.

Topica.

Cap. 5.

Πρόσι τῆς χολέρας. Id est, De cholera. Caput. LXXII.

VM totus ventriculus ab aliquo, quod morsu, ponderève cōtristat vexatur, idque statim eiicere cupiat, superno, infernoque ore ad excernendum vtens, affectus quidam gignitur, qui à Græcis χολέρα, vt patet 3. de caus. sympro. à Latinis similiter cholera dicitur, quamuis barbarum sectantes medicinam cholericam, seu cholericam passionem nuncupent, nomen sumens, vt idem Galenus fateatur 2. meth. med. à causa putata, quamuis id non ex propria sententia fateatur, sed medicorum auctoritate, qui sunt. Inido. Huius quoque sententiæ videtur esse Celsus libro quarto, cap. 11. cum dixit, Ergo eo nomine morbum hunc χολέρα Græci nominarunt, cum prius bilem esse eius causam asseruisset. Huius autem contrarium sentit Alexan. qui cap. 16. libro septimo, de hac affectione verba faciens dicebat, Ne autem quis affectum hunc ideo χολέρα vocari putet, quod à bile omnino fieri consueuerit, sed quia materia quæ per ventrem effertur, ex intestinis videtur excerni, intestina verò χολάδες veteres appellabant, vt etiam Homerus testatur his verbis κέχνητο χαμαι χολάδες, quod est suffa erant humi intestina. Qua de re huius gratia affectum hunc (vt idem Alex.

Cap. 2. Cholera unde nomen sumpsit. Cap. 2.

Quid sit cholera.

inquit) veteres *χολέρα* nuncuparunt, eo magis cum non ab vna duntaxat causa, bile videlicet (vt ipse testatur) affectio hæc excitari soleat. Sed quicquid velint de eius nomenclatura, nihil aliud est affectio hæc (vt apud eundem Alexandrum præcitato loco patet) quam immoderata perturbatio, quæ per aluum, & vomitum propter stomachi subuersionem, offensionemque prouenit. Paulus verò cap. 39. libro tertio, dixit, quod cholera est immodica ventriculi perturbatio supra, infraque erumpens, & auctor libri, qui inscribitur de definitionibus medicis, in secunda descriptione eiusdem affectus ait, quod cholera est acutus affectus cum vomitibus biliosis multis, aluique deiectionibus. Verum quænam pars in hoc affectu oblata sit, non admodum liquet, nam Celsus præcitato loco circa principium capituli asseruit, choleram commune stomachi, atque intestinorum vitium videri posse, nam simul & deiectio, & vomitus adest. In calce verò eiusdem capituli dicebat, sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachumque versatur, sic, vt cuius potissimum partis sit, non facile dici possit. At cum totus ventriculus per eius superiores partes stomacho, hoc est gulæ continuus sit; per inferiores verò ad intestinorum vs-

Cap. 1.

que exortum extendatur, Galen. auctoritate sexto de locis affectis, non abrehasit Celsus cum inspexisset bilem in hac affectione supra, infraque erumpere, cuius potissimum partis affectus esset, quanquam ex præcitata Galeni auctoritate, tum ex verbis eiusdem lib. tertio de causis, symptomatum, cum de hac affectione verba facit, facile patere poterit, ventriculum ipsum in hoc vitio affici, non tamen secundum superiorem duntaxat, aut inferiorem eius partem sed secundum totum, cum dixit, quod si tortilli talis affectus aliquando contingat, etiam utroque ore simul vitur ad expulsionem, veluti in vocatis cholericis. Ipse itaque ventriculus totus primo afficitur, coafficiuntur autem cum eo tum stomachus, tum intestina ipsa, cum id quod eum contristat utroque osculo expellerentur, per supernum quidem quod in gula, seu stomacho existit, per infernum verò, quod in pyloro. Quod verò hæc partes simul affectæ sint, ostendunt (eodem Celsi auctore) plura indicia inter quæ vnum est, quod simul & deiectio, & vomitus accidunt. Et præter hæc inflatio est, ac intestina torquentur. Verum sicut nausea, & vomitus expultricis facultatis ventriculi prauis motus sint, pari ratione, & cholera ipsa, vt patet 3. de causis, symptom.

Cap. 2.

Quis affectus præter naturam sit cholera.

Eiusdem affectus signa.

Quare symptoma est in genere noxæ facultatum naturalium, & propriè expultricis deprauata (quæ propriè cholera dicitur). (Nam quædoque citra eiusdem facultatis noxam fit, licet perpetuò aliquem præter naturam affectum consequatur, veluti supra de vomitu dictum est, quanquã eam non propriè choleram nominant, vt si fiat propter ciborum quantitatem Alexand. auctore. Eius autem indicia sunt (vt inquit Aëtius cap. 12. libro 9.) Vomitus biliosus, & nidorosus, & acidus ad plures horas continuè perseverans, & venter infernè eadem excernit, sequiturque sitis, & exudatio, impeditus pulsus, musculorumque, manuum, ac pedum, maxime verò surarum contractio, & tensio, & (vt refert Celsus) nedum bilis supra, infraque erumpit, sed primum aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lora esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra, vel varia, Verum (vt Paulus testatur) ciborum cruditas apparet, quæ nonnunquam ex magna alimentorum prauitate, interdum ex vitiosorum humorum superfluo trahit originem. Nam neque ex vna duntaxat causa excitatur, sed etiam multis, vt Alex. visum est. Nempe ob copiosorem cibum assumptum, ac corruptum, quia concoqui non potuerit. Item ob prauorum humorum, ac ciborum, seu potionum (stomachum præsertim offendentium) qualitatem, qualis est (vt ipse inquit) pepo, & pingues, dulcesque & oleosi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis naturam sursum ac deorsum ad excernendum irritantis. Necnon ob nonnulla frigida applicata. Aut frigidarum aquarum vsu, si eas bibant, aut in eis diu natauerint. Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi, & potus, cholericæ bilis sursum, ac deorsum eruptionis esse poterunt causæ, vt 7. de morbis vulg. liquet.

Causa.

Uersus finem libri.

Quæ causæ omnes facile interstingui poterunt. Nempe alimentorum assumptorum copiam, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitatem ex laborantis, seu adstantium loquela percipies, veluti etiam si præcesserit vsus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorum. Verum vbi ex copia bilis, seu aliorum prauorum succorum redundantia cholera fuerit excitata, ex propriis eorundem humorum signis, ac sapientius iam diæis eos discernes. Quod verò cholera acutissimus sit affectus, syncopem insignem, immodicamque virium resolutionem inducens, omnibus in confessio est, vt inquit Alexander. Idcirco accuratè internosci, & celerrimè curari merito postulat, etenim dilatio in omnibus acutis morbis nociua est. In hoc autem affectu, etiam exigua, ac leuis curandi mora, haud simplicem offensam, sed etiam absolutam subinde tabem (quæ phthisis dicitur) conciliat. Idque ferè confirmant Celsus, cum dixit. Neque tamen vlli morbo minori momento succurritur. Cholericæ verò affectiones magis in æstate fiunt, & febres intermittentes, & quibus errores accidunt, eæ quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, vt eodem 7. de morbis vulgar. Hippocra. scriptum reliquit. Quoniam verò nulli morbo (vt diximus) minori, quam huic, momento succurritur, propterea relicta victus ratione, quæ ferè eadem est cum ea, quam instituimus præcedenti capite de læuitate intestinorum, nisi quod leuiter adstringentia, nedum in cibis ipsis permisceri debent, aut parum ante assumi, sed etiam post eos cum simul ingruat vomitus, & alui fluor, quanquam & ea quoque moderata esse debent, nec à principio, nam si quis in principio, aut coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere agrediatur, Is maioris mali auctor erit, ex Aëtij sententia præcitato capite duodecimo libri noni, inutilia enim cum sint (vt ipse inquit) euacuatione opus habent, qua de re conuenit, si ea non sponte ferantur, opportunè potius irritare, nos reliquam aggrediemur curationem. Corruptis itaque in ventriculo cibis siue propter eorum copiam, siue prauam qualitatem, aqua tepida exhibita ægrum vomere iubeto, potissimum, vbi purum sit quod per ventrem, aut vomitum excernatur, sed nauseant, vellenturque ægri. Quo casu etiam aqua mulsa vtendum erit, vt quæ aluum, & vomitum sine noxa irritare potest, vt Alexander refert. Verum si eam non libenter sumant, modò dicta tepida aqua ipsis liberalior dari debet, atque vomitus sollicitari, aut digitis, aut pennis, donec corrupta abundè euacuata tibi esse videantur. Per vomitus etenim opportunam prouocationem vomitus ipse soluitur, & cessat (eodem Aëtio teste) Quod si post aquæ tepidæ potum vomitus incidat, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, parsque sanitatis est vomitum esse suppressum, ex Celsi sententia. Quo tempore etiam somnum ægris præcipere oportet, ac quietem, & præcordiorum fotum (vt idem Alexander asserit.) A somno verò paulatim cibo reficiantur, ita vt cruditas tantum vitetur. Nisi enim quid impediti fuerit, celerrimè rursus ad naturalem statum reuertuntur, potissimum, si corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta, quanquam neque huiusmodi affectum propriè choleram nominant. Nec minus vbi procliuora fuerint corrupta alimenta, vt per aluum excernantur, eademque via natura expellere tentet, conuenit iuuare excretionem per sedem, purgantibus tamen medicamentis leuioribus vtendo, diuersis, pro natura corruptorum alimentorum, præsertim eis quorum mentionem fecimus præcedenti capite. Quæ iterum in pauca exhibeantur quantitate, ne in grauiora pericula ægri ex immodica vacatione ducantur. Id quoque seruandum erit vbi bilis, seu quouis alui succus vitiosus, ac corruptus ad excretionem procliuis naturam irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel per aluum descendat, vel per vomitum erumpat. Verum vomitus per solam aquam tepidam irritetur, derelicta aqua mulsa. Alius verò ducatur aliquo prædictorum cap. præcedenti annotatorum, prout diuersus requirit redundans humor. Cum verò humorum excretio quietuerit, venter oleo mastichino, de absynthio, vel nard

Prognostica.

Loco citato. Curatio.

Vomitus.

Medicamentum purgans.

Topica.

*Animad-
versio.*

vel nardino cum vino exiguo fouendus, & probi succi cibo vtendum erit. At si immodica fiat inanitio, ita quod vehementer, & vomitus, & deiectio vexent, cauendum penitus ne quicquam tribuatur, quod vomitum, vel aluum ciat, sed imbecillus ventriculus refici iis deuoratis debet, si fieri potest, quæ corroborant, & recreare queant, nempe victu, & medicina (vt liquet ex eodem Alex.) Exhibendi itaque sunt in cibo pulli tum gallinacei, tum columbini, perdices, phasiani, turdi, & reliquæ montanæ auiculæ. Insuper poterit parari iusculum ex aliquo prædictorum, præsertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua rosacea, aut eorundem carnes cõtufæ cum eisdem simul mixtæ: hoc etiam tempore & ante, & post cibum maiora adstringentia adhiberi poterunt, veluti melpila, & sorba, citronia, & corna, & hi fructus, quas vulgus azarolas vocat, mala punica, & reliqua pyra adstringentia. Et vbi bilis adsit copia, prifanæ cremor erit idoneus refrigeratus. Item lactuca refrigerata, paucis acceto adiecto, similiter etiam intybus, vt Alex. refert. Nec erit absolum offerre mediocriter aquæ frigidæ potum cyathi mensura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida existat, aut aceruatim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi succus modicus instilletur, vel in eadē aqua capreolorum vitis decoctum fiat, aut rosarum, aut cœnanthes, seu rhu, cui etiam menthæ paucillum sit adiectum. Item eiusdem acidi mali punici succus cum menthæ succo absorbendus detur, multa tamen quantitate succus mali punici, menthæ succum excedat. In quem etiam vsus fyr. ex omphacio, è ribes, ex citri acido, ac succo malorum punicorum acidorum, item myrtinum, & ex infusione rosarum siccarum, & incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur, tribuere poteris, nec minùs cataplasmata, vnguenta, ac alia topica medicamenta ventri imponenda sunt, quæ vim adstringendi, ac ventriculorum roborandi vim habeant, quorum copiam requiras præcedenti cap. Particulatim autem ex palmulis, cœnanthe, hypocistide, acacia, rhu, & malicorio, succoque eiusdem cataplasma confici poterit, & ventriculo adhiberi ex Aëtij, & Pauli sententia, vel semperuiuum, & lactuca cum mica panis, rosaceoque excepta imponatur. Quandoque verò capreolorum vitis, aut vuz acerbe, aut poligonij succus cum cerato probè confectio miscbitur, & maximè iuuabit, vt inquit Alexan. At vbi intolerabilis effusio existat, adeò vt fluxio fisti nequeat, vires vrgeant, & extremorum refrigeratione, conuulsioneque, & animi defectio oriatur, ad vinum transeundum est mediocriter adstringens, neque viribus validum, & quod dulce quidem sit, non autem odorum, idque cum mica panis exhibeatur, aut in ipso eadem maceretur, exprimaturque, atque ita paulatim, & per intervalla cochleare absorbeant. Nam vinum omnium maximè subitò, & celeriter vires collapsas refocillare potest. Ac multos noui (vt inquit Alex.) ex sola illius potione præter spem mortis periculum euasisse. Salutare quoque erit, si eidem vino menthæ decoctum admisceatur. Nam saluberrimū medicamentum erit, vt idem auctor asserit, præsertim vbi vomitus diutius perseueret: omnique modo eisdem somnus procurandus est, & quies. At si ne his quidem auxiliis cibum retineant, magnopere cõducit cucurbitulas admouere, statim cum æger illum assumpserit contra ventriculum ipsum. Nam validè retrahendo vomitum fieri prohibent. Præterea si diutius adherent, concoctionem iuant, & ventrem, ne amplius profluat, cohibet, eodem Alex. teste. Aluo autem adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylinum cum decoctione capitum papaueris per clysterem infundatur. Simul etenim cohibet, & refrigerat somnum que inducit, vt ipse refert. Frictiones quoque per manus adhibita quiete, & mites, præterea extremorum deligaturæ, eisdem conducunt, & si quidem, aluus vrget, plures brachijs, & iūcturis, quibus illa cum manibus cõmittuntur, cum frictiones, tum vincula iniicienda sunt. Sin autem vomitus, tum femora rum talos constringi, & paululum ipsa dissoluendo rursus deligare oportet, vt patet ex eodem Tralliano, quòd materiam semper in contrarium reuellamus, odora

Que deuoranda sint, vbi bilis adsit copia.

*cataplasma
ta.*

Vbi intolerabilis existat effusio.

Cucurbitula.

*Frictiones,
& vincula.*

odorama quoque naribus admoueatur, ac illitiones soporifera circa frontē, vbi vigilæ torqueant. At si extremæ corporis partes frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paululum sit adiectum, calidisque fomentis nutritiæ (ex Celsi auctoritate) & ad conuulsorias contractiones in musculis factas calida linimenta ex oleo modico imbuta circumponere oportet, tum cerata liquida, quibus adiectum sit aliquid castorij, & irini olei, ex Pauli, & Aëtij sententia, quo etiam tempore interponenda potio absynthij est, vt idem Celsus fatetur.

repi τῆς διαρροίας, ἢ τοῦ πῶδός ἐστιν. Id est, De alui profluuio, seu ventris fluxu. LXXIII.

VI & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur, affectus quidam exoritur, qui à Græcis διαρροία communiter, simulatque ab Hippocrate 25. & 30. lib. ac 32. 6. aliisque plerisque locis appellari consuevit. Quanquam ab eodem Hippocrate & Galeno quandoque πῶδός ἐστιν nuncupetur, vt patet primo de morbis vulgaribus, à Latinis autem diarrhœa, seu alui profluuium, quamuis à Celso cap. 19. lib. 4. ventris fluxus nominatur, qui copiosior fluxio est alui, diuturna, sine phlegmone, & exulceratione, vt lib. de definitio. medicis, scriptum est, vel (vt liquet apud Galenum, eodem primo de morbis vulgaribus) deiectio est, & semper, & assidue humorum excrementorum, sine dictis affectibus, (vt ipse inquit) qui affectus priùs ab eo descripti erant, dysenteria videlicet, lienteria, & tinea. Cùm itaque aluus fluxione laborat, seu humidior efficitur citra cruentas deiectiones, tensionem, ac in costorum ciborum excretionem, alui profluuium est, & dicitur. In quo quænam pars primò afficiatur, non admodum patet, nam licet deiectio optima, quæ mollis, constantque est, & eo tempore secreta, quo secunda valetudine assuevit, quantitatèque est pro ratione cibi assumpti, colore subrufa, nec admodum graeolens, non solum inferiorè ventrem bene valere ostendit, sed etiam nihil in eum decumbere ex alijs visceribus præter naturam, ex Hippocrate & Galeni sententia 3. prognost. intelligendo per inferiorè ventrem ventriculum ipsum, & item ieiunum simul cum intestino omni, vt Galenus asserit. non tamen contraria deiectio (vt patet ex Galeno ibidem, & primo de crisi bus) contestim indicabit eundem inferiorè ventrem præter naturam se habere. Nam quandoque permutabitur tum in substantia, & colore, tum etiam copia, ex permixtione alicuius confluentis humoris. Neque etiam seruetur tempus secretionis assuetum, & tamen ventris inferior bene valebit. Sed à iecore, aut liene, aut aliqua quauis alia parte, seu corpore toto, vel duabus, seu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones, vbi præter naturam se habeant, ventrem interdum solum esse affectum significant. Sæpe verò decumbentis aliunde materiæ in eum indicia habent. Atque hæc multiplicia sunt, prout multæ quoque partes, vel corpus totum (vt diximus) eandem materiam, seu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idque aut criticè esse poterit, vtputa cùm per eos totum corpus, aut iecur, vel quæpiam alia pars expurgatur, interim verò symptomaticè. Quo casu affectionem aut corporis omnis, aut partis alicuius, (vt diximus) alicuiusque partium indicabunt. Ex quibus liquidò constat in diarrhœa non perpetuò vnâ affectam esse partem, neque etiam ventriculum, aut intestina duntaxat, sed interim iecur, aut lienem, seu cerebrum, aut corpus totum affectum esse citra ventriculi, aut intestinorum oblationem. Interdum verò contingit quod ventriculus ipse, aut intestinorum aliquod afficiatur corpore toto, aut reliquis eiusdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognostico, tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primariò affectæ cognitio, veluti in cunctis alijs præter naturam affectibus necessarium esse monstrauimus,

Si vigilæ torqueant. Si extrema partes frigent.

Comment. 2. Tex. & comment. 7. & 35. Alui profluuii quid sit. Lib. definitio. medic. post medium. Comment. 2. Comment. 35.

Dubia est pars affecta.

Tex. & comment. 13. 1. de crisi bus. cap. 11.

Quod non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiatur.

*Quibus in-
dicis dig-
noscenda sit
pars affecta
in diar-
rhœa.
Lib. de ple-
nitu. cap. 11.
4. de sanit.
tuen. cap. 4.*

uimus, ea de re id docere conabimur. Interstingues nanque si à toto corpore diarrhœa fiat, quoniam aderunt alicuius redundantis succi in toto signa, siue in toto habitu fuerint, aut in vniuersis vasibus, qualiscunque etiam fuerit redundans succus. Particulariter autem ea conscripta reperies apud Galenum cum lib. de plenitudine, tum etiam 4. de sanit. tuenda. ac aliis plerisque locis. Præter id quod ociosa quoque vita præcessit, consueti exercitij dimissio, ac ingestio ciborum, & potuum copia, aut consuetæ alicuius excretionis retentio, neque vllum aderit signum particularis partis affectæ. Verum si à toto fiat propter eiusdem corporis liquationem, cum portio carnis, quæ colliquatur in ventrem defluit, tunc per aluum excernitur deiectio exigua, glutinosa, opima, admodum graueolens. Pariter si propter vniuersi corporis retentricis facultatis imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedentè, ardentissimæque febre, seu hectica, seu etiam tabe, id conicere poteris, quemadmodum Hippocr. scriptum reliquit aphorif. 11. 12. & 14. 5. lib. Cerebro autem affecto spumosa aderunt excrementa, vt idem inquit Hippocr. aphorif. 30. 7. lib. nec minùs & imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac destillationes, & quandoque dolor. Quæ omnia scripta reperies cap. de dolore capitis, ac destillatione. Consuevit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in somno potissimum longiori magis, quam in vigiliis generari. A iecinore verò vbi ortum fuerit alui profluuium, vt plurimum chilosæ erunt alui deiectiones, probè tamen ventriculi coctio- ne celebrata, potissimum si attractrix iecinoris facultas oblæsa fuerit, idque non ob aliud (vt dicemus) quam propter distributionis imbecillitatem, nisi plus cibi fuerit assumptum, quam hepar indigeat, aut citius fuerit deiectus propter ventriculi, & intestinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Id quod dignoscere valebis ex iis, quæ diximus cap. de leuitate intestinorum. Interim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac signa aderunt aut inflammationis, aut immodicæ caliditatis eiusdem, quemadmodum si ab eius obstructione proueniat, obstructionis quoque aderunt signa. Sic si alius quispiam affectus iecinoris præter iam dictos affuerit, ex propriis eius notis id manifestabitur. Nos verò de eis in sequentibus fusissimè pertractabimus. Sed quoniam idem iecur non solum sua ipsius excrementa, saniamque, & humores præter naturam demittit in ventrem, sed etiam corporis totius, quandoquidem venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum, vt liquet ex Galeni 2. prognostic. Propterea id distinguere poteris ex signis iam traditis. Si totum corpus fuerit affectum aut si aliæ partes quædam, ex earundem partium affectarum propriis indiis. Verum si à splene diarrhœa proueniat, vt plurimum deiectiones ad nigrum vergentes, aut etiam nigrae erunt, patebuntque particulares eius ægritudines ex propriis earum indiis, de quibus à nobis loco proprio mentio fiet. Accidit interim ab oris, seu linguæ affectione alui profluuium, ab oris siquidem, vt in pueris cum dentire incipiunt, maxime cum caninos ædunt dentes. Quoniam alimentum non bene concoquitur, neque distribuitur, vt patet aphor. 25. 3. lib. A lingua verò, vt in blæsis, quemadmodum liquet aphorif. 32. 6. lib. C. Quoniam iis qui balbi natura sunt contingit aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrūque, atque inde fluentes humiditates in ventrem suscipi, vnde & longis profluuiis capiuntur, quemadmodum Gale. scriptum reliquit com. iam dicti aph. At si nullum aderit vniuersi corporis affecti, aut prædictarum partium affectarum signum, ventriculum, seu intestina affici putandum est. Alimenta quoque interim non probè concocta cum humidioribus deiectionibus, admodumque aquosis apparebunt. Neque tale alui profluuium determinatas habebit periodos. deiectiones tamen aderunt crebræ, & exigua, vt plurimum albæ, & pituitosæ. Interdum nausea, & vomitus infestabit, ac alia quædam symptomata, quæ imbecillitatem retentricis ventriculi, & intestinorum significabunt. Quæ omnia cap. de lienteria, & vomitu ostendimus. Verum inter reliqua, vbi diutur

*Si ventricu-
lus, aut in-
testina affi-
ciantur, si-
gna.*

ter reliqua, vbi diuturnum fuerit alui profluuium, propriam ventriculi passio- nem indicat ex Galeni decreto commen. præcitati aphorif. 32. 6. lib. Quod ve- rò quodlibet alui profluuium symptoma sit in genere excretorum immodicè, nemo veretur, nam quæ in eo excernuntur, aut tota substantia, aut quantita- te, aut qualitate à naturali recedunt. Item quod (veluti reliqua symptomata) omnino morbis succedat, vel continenter, vel aliis symptomatibus interce- dentibus, cuius patet. Etenim semper causam aliquam habet præter naturam, quæ ad talem motum, seu actionem naturam stimulat, ex Galeni sententia 2. de causis sympto. Ad hæc etiam quod ex necessitate ventris profluvia eueniât, vel coctione, vel distributione frustrata (nisi ad intestinorum exulcerationem consequantur) liquet apud eundem Galenum commen. aphorif. 25. & 30. 3. lib. Non tamen necessariò aut retentrix, aut expultrix facultas in eis oblæsa est, ex eiusdem Galeni auctoritate libro de different. symptomat. Nam licet tum alimentum non bene concoquitur, neque distribuitur, consuevit alui proflu- uium euenire, immo absque iis fieri non potest, tamen cum ipsum, aut non probè concoctum sit, aut non distributum, vt decet, interim symptomaticè, hoc est non ad animalis commodum, neque tempestiuè excernitur. Interdum autem tempestiuè, & ad animalis commodum, cum prouidentia scilicet de eius salute, & cum virtutis robore. Id quod maxime in hac affectione atten- dendum est pro eius curatione. At quomodolibet fiat alui profluuium, cre- briores, ac liquidiores deiectiones aderunt, cum leuiori, ac tolerabili interdum dolore, interim autem grauissimo, vt Celsus fatetur capite 19. lib. quarto. Ve- rum nunquid ea, quæ deiciuntur bonæ sint secretionis indicia, aut secus, sic interstingues. Nam si madès, seu aquosa deiectio crebrò, & paulatim, aut vni- uersim, & sæpè deiciatur, ac cum stridore, grauissimòque dolore, symptoma- tis rationem obtinebit, ac symptomatica erit, natura non per se expurgante, sed ex aliquo irritamento stimulata, neque inde utilitas vlla prouenit, immo talis euacuatio prauæ dispositionis erit signum, vt liquet commen. aphorif. 2. 4. libri. Idque potissimum, vbi in principio apparuerit, nulla concoctione præ- cedente, & in febribus. At si multo interposito tempore, ac vniuersim, citra stridorem, cum exiguo aut nullo dolore excernatur, præcesserintque coctio- nis signa, ac proportionata corporis dispositioni fuerit alui deiectio, ægèrque facile toleret, & iuuetur ex tali euacuatione, leuius se habens, virtusque robu- stior euadat, tunc bonæ secretionis indicium erit, quia natura expellit per se, atque expurgat noxios redūdantes succos, qui corpus infestabant. Vt cunque verò fiat diarrhœa, eius causa erit, aut malè concoctus, aut malè distributus cibus in inferiori ventre, vel humor quispiam ad eum confluens à toto vel ali- qua corporis parte criticè, aut symptomaticè diductione à finibus conciden- te, & propterea vel iecinoris, vel reliquarum corporis partium concoctione, seu distributione oblæsa tale quoque sit alui profluuium, cum & quælibet madens deiectio fiat, vt testis est Galenus eodem secundo prognostic. propter- ea quod non fuerit ex ventriculo diductio ad iecur, vel quia de iecore, vel lie- ne aliquid defluerit in eum. Cum nanque humorum superabundantia per aluum expurgatur, alui profluvia fiunt, ex eiusdem Galeni testimonio com- ment. aphorif. 16. tertij libri. Ex quorum permixtione cum alui deiectionibus (vt diximus) variari contingit, non solum deiectionum color, verum etiam consistentia, atque odor, item & copia, neque etiam seruabitur tempus secre- tionis assuetum, verum si quis velit non propriè, sed vniuersaliori vocabulo hanc affectionem alui profluuium nuncupare, cum in ea nec coctio ven- triculi, seu intestinorum, nec distributio ex eodem ventre inferiori ad iecur fuerint per se læsæ, vel fateri in hac quoque affectione concoctionem, aut di- stributionem ventriculi, vel intestinorum oblæsam esse (& propterea alui profluuium dici) licet non per se, & primò, non reclamabimus. Nos verò diar- rhœam, seu alui profluuium dicimus quancunque humidorum excremento-

*Quis affe-
ctus præter
naturam sit.*

Cap. 3.

Cap. 4.

*Modus di-
gnoscendi nū-
criticè, vel
symptomati-
cè per alui
profluuium
excernatur.*

Comm. 14.

rum crebram deiectionem iuxta Galeni sententiam primo de morbis vulgar. (vt superius adnotauimus.) At vbi admodum aquosa deiectio fuerit, minimèq; graueolens ad candidum potiùs vergens, quàm croceum, seu nigrum, & interrim spumosa, alimenti non probam concoctionem, seu eiusdem imperfectam distributionem indicabit, aderuntque nonnulla signa eorum, quæ ventrem ipsum affectum ostendebant. Verùm si ex alimentorum copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant excrementa, ex ægro, seu assistentibus id percipere valebis, quo casu, nec coctio, nec distributio per se oblata erunt. Vbi verò ruffa, seu admodum crocea alui deiectio fuerit, bilem esse causam iudica, potissimum si ætas, temperamentum, habitus biliosi fuerint, ac tempus anni, regio, & æris constitutio ad calidum vergent, similiter & antea facta vita. Sic si pituitosa, aut melancholica deiectiones fuerint, ac modo dicto ad pituitam, vel ad melancholiam vergant, pituitam, aut melancholiam alui profluuij causam esse putabis. Quod si syntectica fuerint alui excrementa, id quod in calidissimis, ac pestiferis febribus contingit, si in corporibus generentur humidis, ac mollibus, & pinguibus, vt liquet 10. metho. meden. colliquationem tum carnis, tum adipis significabunt, habebuntque diuersum curationis modum: cum iis videlicet, quæ refrigerant, & humectant corpus, nutriendes nos, ac quamprimum frigidam exhibentes, vt fusiùs dicetur, cum de febribus sermo habebitur. Vno autem die fluere aluum (vt inquit Celsus præcitato loco) sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus dum febris adit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, vt ipse inquit, & quod intrus læturum erat, vtiliter effunditur. Verùm spacium periculotum est, interdum enim termina, ac febriculas excitat, virèsq; consumit. Alexander verò cap. 5. lib. 8. dicebat alui profluuij in febribus difficilior em esse curationem, animaduersionemque, & coniecturam requirere. Quod verò balbi à diuturno alui profluuijo capiuntur, liquet apud Hippo. aphorif. 32. 6. libri, similiter quòd longo alui laboranti profluuijo spontaneus vomitus superueniens morbum soluit, aphorif. 5. eiusdem libri scriptum est, quemadmodum quod exigua deiectio glutinosa, candida, & subcrocea mala sit, potissimum vbi leuis fuerit: exitiosior verò si nigra, aut liuida, aut opima, aut foetida, diuturnior, si versicolor sit, sed nihilominus etiam exitialis, idemmet Hippo. scriptum reliquit 2. prognosticorum. Quantum ad curationem spectat, animaduertendum, quòd licet alui profluuium tum in febribus, tum citra febres eueniat, & in febribus difficilior sit eius curatio, ex Alexandri & Aërij sententia, tamen si citra febrem contingat, neque facilis eadem erit, cum & ipsa diarrhœa (vt diximus) aut per viam symptomatis, ac vacuationis symptomaticam, vel per modum iudicationis prouenire possit. Et propterea non semper eodem modo curanda erit. Facta namque per modum crisis, ita quòd per eam totum corpus, aut aliqua eiusdem corporis pars expurgetur, ac vtiliter ea excernantur quæ sint corporis commoda, minimè reprimere, seu inhibere conuenit, ne materia in aliam conuersa partem, prauos alios affectus generet, veluti phrenitum, aut lethargum, seu perniciosas parotidas, vt eidem Alexan. ac Aërio visum est. Sed cum salubriter à natura aliena euacuantur, aut vsque quo eadem omnem curam suam impendunt, expectare oportet, aut ipsius etiam motus adiuuare, nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quandoque ventrem initio affectus ad quartum, quintumve diem profluxisse, & postea fluorem, aut per se, aut medici auxilio substituisse, vnde ægri in magnum periculum inciderunt, vt pote in aliquem prædictorum affectuum. Quid plura? Hippo. aphor. 20. 1. libri decretum reliquit, quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet, & Galenus in com. dicebat, Nos Hippocratem docere, quando sit totum ipsi naturæ permittendum, quòd ad curam pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus, quando etiam non sit totum ipsi naturæ permittendū, sed ali

Coment. 2. Coment. 35. Causarum cognitio.

cap. ultimo.

Prognostic. ca.

p. prognostic. text. 21. 22. § 23. Que attendenda sint circa eius. curationem. Act. lib. 9. cap. 35.

nota

sed aliquid nos oportet operari, & proinde cum integra iudicatio facta iam est, vel adhuc sit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi verò non integrè iudicatur, aut iudicatum est, id quòd deficit, supplere nos conuenit, id quòd etiam confirmauit 9. metho. med. & libro primo de arte curat. ad Glauco. cum dixit. Sed neque si fuerit febris cum profluuijo ventris, alia est opus euacuatione. Verùm hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione, quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Redeuntes itaque ad ea, vnde oratio diuersa est, dicimus cum Hippocrate & Galeno, ac reliquis præcitatis auctoribus, quòd cum integrè iudicatio facta iam est per alui profluuium, vel adhuc sit, totum naturæ permittendum erit, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus. Erit autem conueniens victus, quòd ad eius quantitatem, prout vires requirunt, ac reliqua, quòd ad qualitatem spectat, diuersus pro diuerso redundante humore, & vt summatim dicam, simili ei, quem instituimus capit. de cruditate, de lienteria, aut cholera, donec ipsa se natura componat, & ad integram perueniat sanitatem. At si non integrè videatur iudicare, ac segnis natura in euacuando fuerit, motum eius adiuuare oportet, & si criticè euacuet, vt prædictis Alexand. & Aërio visum est; seu id quòd deficit supplere nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato comment. aphorif. 20. primi libri, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quòd postules, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato lib. 9. metho. meden. Sed mox quispiam inficias ibit, asserens pugnare hoc eiusdem Galeni sententiæ nunc citatæ primo de arte curat. ad Glauco. vbi præcipit, quòd quamuis euacuatio non sit pro multitudinis ratione, tamen ea sola sufficit quæ à natura sit, nec alia opus est euacuatione. Cui responsum sit Gale. non sibi ipsi pugnanti conscripsisse, si quis ea, quæ præcitato comment. ac primo de arte curat. scripta reliquit, rectè inspexerit, nã licet quo tempore natura corpus expurgat, id quòd excernit, non sit pro multitudinis redundantis humoris ratione eo tempore, confidendum autem ei sit, quòd in futurum valeat ipsum integrè expurgare, cui in dubium venerit totum naturæ esse permittendum, & nihil innouandum vt diximus. Id quòd consulere voluit idem Galenus præcitato primo libro de arte curat. ad Glauco. At si quæ iudicantur, tempore, quo iudicantur, neque integrè à natura iudicantur, neque omnino fidentium, quòd ab ea in futurum perfectè, & integrè iudicari valeant, tunc oportet (vt idem Galenus præcipit præcitati aphorif. comment.) id quòd deficit nos supplere, & hanc sententiam sectati sunt Aërius, & Alexand. vt superius dictum est. Inuanda itaque ipsa natura erit pro curatione diarrhœæ cum non integrè, perfectè, ac indeficienter ipsa iudicauerit, aut iudicat, neq; fides habetur eam posse in futurum integrè iudicare, & corpus perfectè expurgare, per eandem siquidem viam, per quam natura expellere tentauerit. Namque ducere oportet quo maximè natura vergit per loca conferentia, eò ducere iussit Hippo. aphor. 21. primi libri. Quo loco subdebat Gale. quòd quæ videlicet, neque iudicantur, neque integrè sunt iudicata, illa sunt, quæ ducere oportet per locum, ad quem ex conferentibus natura vergit. Corruptis igitur cibis in causa diarrhœæ existentibus, pro natura corruptelæ eorundem assumptorum ciborum purgandi erunt. Nam si ad frigidum corruptela vergat, medicamentis, quæ frigidus expurgant succos, vt oportet. Si ad calidum, quæ calidos humores expurgant propinanda sunt, quemadmodum cap. de vomitu, & lienteria scriptum est. Deinceps verò eis quæ ventrem roborant eodem loco conscriptis vtendum. Verùm vbi biliosa fuerint alui deiectiones bile ad inferiorem ventrem confluente, eadem priùs contemperata, domata, euicta, ac preparata ex oxyfaccharo, seu syr. ex infus. rosarum, aut eichorij succo, tale purgans medicamentum exhiberi poterit. Recipe tamarindo. ʒ. j. fiat decoctum in aqua eichorij, & acetosellæ, in cuius expressione dissoluas rhabar. ʒ. j. vel ʒ. iij. cui exiguum

Cap. 5. 1. ad Glauco. ca. 14.

Concluditur curadi via.

Qualis victus eius conpetat.

Cap. 5. Dubium. Loco citato.

Responsio

Loco citato.

Si ex corruptis cibis fiat, medicamentorum ratio.

Si ex bile fiat, curatio per medicamenta.

quid spicæ fuerit additum, maceretur autem per aliquod spacium aut in ʒ. j. β. sic succi rosarum, aut in parte prædicti decocti, & absque hoc, quod per colum transfusum, miscantur ei mellis aërei ʒ. ij. aut ʒ. j. β. & exhibeatur. Poteris etiã prædicto decocto addere corticum myrobalanorum citrinarum ʒ. j. vel ʒ. ij. Perpetuò autem tam in hoc, quàm in quolibet alio alui profluuiò, vbi purgans medicamentum præbetur, moderatum sit oportet, ne ex immodica euacuatiòne vires prosteruantur. Pari ratione adstringentia magis, vel minùs admiscenda erunt cum purgantibus medicamentis, prout magis, vel minùs aluus profluuiò laborat, ac vires ipsæ magis, vel minùs euacuare permittunt, ac plus, vel minùs ventris partes fuerint imbecillæ. Vbi verò pituitosus fuerit redundans succus, eodem priùs concocto, ac præparato ex melle rosaceo, seu ex oxymellite, syrup. è succo boraginis, vel è corticibus citri, aut reliquis similibus, idem expurgandus erit, aut ex agarici decocto cum syrupo è pluribus infusionib. rosarum vel rubeorum, vel persicarum, & diacatho. vel loco prædictorum syruporum ʒ. j. mellis aërei aduicito, aut ex eodem agarico simul cum rhabat. ac pauca spica formato catapotia, & vtare. Post quæ aliquod leniens medicamentum exhiberi poterit, & si videbitur, prædictis medicamentis ʒ. j. aut ʒ. ij. myrobalanorum chebularum aduicere poteris. Quanquam nostris temporibus cane peius, & angue Medici quidam thessalici pro curatiòne alui profluuij agaricum vident, quadam Ioannis Mesues auctoritate (ab eisdem præuè intellecta) freri, quod videlicet læsionem aliquam imbecillis visceribus imprimat, ea debilitans, vt propterea indigeat permixtione abstergentium cum ipso, velut ipse inquit. Verum cum agaricarum ipsorum primo gustu dulce sit, sed paulò post subamarum, ac acrimoniæ quandam speciem temporis spacio inducens, leniculæque adstrictionis sit particeps, & propterea digerendi vim habeat, incidendi, ac expurgandi infarctus viscerum, ex Galeni auctoritate 6. de simp. med. facult. Ad hæc cum omnibus in vniuersum interioribus vitiis accommodatum sit, vt liquet apud Dioscoridem cap. primo libro 3. mitior Ioannem Mesuem talia proferentem & à quo sapiente (vt ipse inquit) ea transcripserit. At si & illud quoque admittatur, per eundemmet liquet permixtione abstergentium cum ipso id vitari posse, quod scilicet læsionem non imprimat in visceribus, ea debilitans. Ipse verò cum sæpiùs eo vsus fuerim & in decocto, & in substantia, vbi vsus expostulauit, ingentem semper vtilitatem ex eo prouenire conspexi, nullumque incommodum ægris ex eius assumptione exortum fuit, nedum pro curatiòne alui profluuij, verum etiam dysenterix propriè dictæ, ac hepaticæ, veluti nuper in Ferdinando de Capua primogenito filio Illustris Ducis Termularum expertus sum, qui cum bis in catapotis simul cum rhab. ipsum exhibuissem, præter aliorum medicorum votum, ex eo perfectè curatus fuit, tum ex alui profluuiò, tum etiam ex hepatico affectu, quibus de eem ferè mensibus laborauerat. Erat autem affectio hepatica ex frigida iocinoris intemperie orta, aluique profluuium pituitosum. Tutò itaque, ac cum ratione agarici diluto, seu decocto, aut etiam eo in catapotis redacto cum pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitosi vtare. Et vt Ioanni Mesuæ satisfacias, ac empiricis istis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorant, & quod ex eis proueniant diuersæ operationes, cum diuersarum, ac inæqualium sint substantiarum nesciunt, aliquod abstergentium ei permisceto. Etenim quauis ætate non deerunt semper noui Thessali, veluti huc vsque adeò non defuerunt. Si verò ex succo melancholico fuerit excitata diarrhœa, idem è fumarix succo parato syr. aut boraginis, seu lupulorum cum eo, qui ex infusione sit rosarum, aut è corticibus citri cum aquis mellissophylli, lupulorum, & oxalidis priùs concoctus, ac præparatus, expurgandus quoque erit ex infra scripto medicamento, quod recipit senæ, epithymi ana ʒ. ij. corticum myrobalanorum indarum ʒ. ij. fiat decoctum in aqua cælesti, vel acetosellæ, & boraginis, in quo ʒ. ij. aërei mellis, aut ʒ. ij. syr. ex pluribus infusionibus rosar

Si ex pituita oritur curatio.

De Agarico nota. Cap. propriè.

6. de simpli. fac. cap. de agarico. Aduersus Mesuem.

Si ex atra bile fiat curatio.

rosarum rubeorum, cum ʒ. β. diacatho. dissoluas. Interim quoque qualiscunque fuerit redundans humor, clysteribus vtendum erit, ex hordei non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, seu pullorum gallinaceorum iure, saccharo rubeo vocato, ac oleo rosaceo paratis, præsertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei rosacei chamæmelino, aut anethino vtendū, & loco sacchari rubei, rosaceo melle. Similiter etiam vbi nigra bilis deiciatur, eisdem, vel similibus vtare. A purgatione verò, vel vbi alui profluuium diutius perseverauerit vires consumens, ac habitum colliquans, tunc sanè sistere ei oportet, tum per ea, quæ per os sumuntur, tum quæ per anum infunduntur, atque ea, quæ forinsecus imponuntur, ex Aëtij decreto, & etiam Alexan. Nam cum euacuatiò modum excedit (vt inquit Paulus cap. 58. libro 2.) cohibenda aluus est. Verum vbi biliosa, & pura recrementa fuerint, non statim admodum adstringentibus medicamentis cohibere oportet, sed in magis salubria ea permutanda sunt, ac contemperanda, iuxta eiusdem Alexandri & Aëtij sententiam, velut sunt cibi bonum, atque paulò crassiores succum generantes, cuiusmodi prisana est, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo propè confuso, seu extenuato, & aquæ pluuiæ adiectis mali nucis acidi granis, ac oxalidis foliis, aut in iure gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, eisdem quoque adiectis, hordeum sic paratum decoquatur. Bilius nanque humor cibis lenientibus magis, vt descendat, quàm in corpore retineatur, est sollicitandus, vt inquit Alexan. aliàs totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia symptomata gignit, vt ipse refert. Verum ad tales biliosas fluxiones nullum compendiosius remedium reperitur, vt prædictis Alexan. & Aëtio visum est, quàm lac bubulum, aut caprillum. Quare si febris non vrgeat, tepidum, recensque mulctum, ac potatum magno opere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & assiduè agitatum, donec ad tertias sit redactum, similiter etiam, si per silices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipso extinctas coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma verò dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum præsentius remedium, vt Alexander inquit, ad biliosas fluxiones inuenire licet. Si verò simul cum alui profluuiò bilioso, febris quoque vrgeat, lac ipsum purum assumpsum plus noxæ, quàm commodi afferre solet, quare ipsum exhibere vitabimus. Verum si quarta pars aquæ lacti miscetur, coquaturne vnà, donec dimidium totius consumatur, ipsum exhiberi poterit absque periculo, vt eisdem Aëtio, & Alexandro visum est. Sed mox obiicit quispiam asserens hoc repugnare Hippocrat. atque Galeni sententiæ aphor. 64. libri quinti, quo loco malum esse lac, quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones scriptum est, quoniam, in nidorem celerrimè verteretur. Cui respondebimus nos primò Hippo. ac Gale. decretum veritatem habere, cum nulla præcesserit corporis euacuatiò, sed multa adhuc adsit in corpore bilis copia, & febris acuta sit valida. Nos verò post purgationem ipsum probauimus, ac febre non adeò valida existente. Secundò, & melius, quod cum simul aderunt biliosæ deiectiones, & febris, aut lac ipsum non competit, vt Hippo. & Galeno visum est, aut si exhibetur, id affusa aquæ quarta parte, & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius consumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aëtius, & Alex. nec Hippo. & Gale. illud negarunt. Etenim vitarunt, purum ipsum lac, & non prædicto modo præparatum. Verum adhuc Gale. verba præcitato commen. aphor. 64. 5. libri præbent dubitandi ansam, nam non solum vtrisque simul iunctis, biliosis scilicet deiectionibus, & acuta febre noxium esse lac ipse ex intentione Hippo. statuit, sed etiam seorsum in alterutro aduersatur, vt ipse inquit. Quare nec si absque febre acuta fuerit alui profluuium, tribuendum esset ex Gale. sententia. Nam in vniuersum, eo auctore celerrimè ab omnibus causis calidis in nidorem conuertitur, nisi esset quod ex iis quæ diximus prima responsione primi dubbij, facile nodus hic dissoluitur, neque enim magna

Clysteres.

Obi diuini perseverauerit alui profluuii.

De lacte nota.

Lac in febris

existente sincera bilis copia, nullaque precedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo casu Alexand. & Aëtius, sed eo tempore ipsum exhiberi præcipiunt, quo diutius perseverauerint fluxiones biliosæ, aded vt & habitum veluti colliquent, ac vires consumant, quo tempore lac ipsum euinci, ac mutari, à bilioso excremento, cum exiguum sit, in nidorem non valeat, citiusque distribuitur, cum partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum sententia, vbi hæsitabis ne in nidorem conuertatur lac, quod ipsum ad ignem decoctum, aut per fluuiales filices, seu ferri laminas ignitas paratum, tutè exhiberi poterit; & sic sententiæ Galeni non repugnabit. Tale siquidem lac sic præparatum, non aded promptè in nidorem verteretur, veluti si purum exhiberetur, & cum hoc quod aluum non subducit, contrarium etiã efficit, eodem Galeno auctore tertio de alimentis facul. & decimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Quò fit, vt optimum sit remedium dysenteria, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipse inquit. Et vbi affectio adhuc non cesserit, virésque admodum ex biliosis deiectionibus immodicis imbecillæ reddita sint, adstringentibus quoque sistere oportet syru. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibens, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infusione rosarum siccatum, ac cydoniorum succo conficitur, & si videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vsti, & seminum oxalidis, ac plantaginis adlicere poteris, eiusdem pulueris assumens ʒ.ij. vel ij. cum ʒ.ij. vel ʒ.ij. alicuius ex prædictis syrups. Nec minùs confert, & rosaceum saccharum vetustum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non suffecerint, ad trociscos de spodio, seu è succino deueniendum erit, seu de terra lemnia. Similiter per ea, quæ per aluum infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obsoniorum, balustiorum, hypocistidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti assumpta sufficienti quantitate ʒ.ij. vel ʒ.ij. olei rosacei omphacini, & tantundem sacchari rubei, & ʒ.ij. vel ʒ.ij. succi plantaginis, aut portulacæ, duòque ouorum vitellos adicias, & vtare. Extrinsicus verò irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, rosaceo, myrteo, seu citoniorum cum vino, quarta videlicet, vini parte ei admixta, sit autem vinum album, & subadstringens. Poteris insuper malicorium, gallas, cupressi pilulas balustium, hypocistim, & reliqua quoque adstringentia in ipsa irrigatione incoquere, similiter ceratis, vnguentis, emplastris, ac reliquis medicamentis cap. de lienteria, & vomitu conscriptis vtare. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi sufficiens iam euacuatio sit facta, fluxioque ipsa adhuc perseveret, adstringentibus etiam medicamentis eis resistere oportet, quomodo-cunque adhibitis, siue per os sumantur, siue per aluum infundantur, aut extrinsecus imponantur, vt diximus. Qua de re syru. ex absynthio, è corticibus citri, myrtinum, & eum, qui ex mentha conficitur præbeto, aut diacotoneon cum speciebus, potissimum autem eo medicamento, quod à Galeno 6. de sanitate tuenda ex succo cotoneorum, zinzibere, ac pipere albo, aceto, & melle conficitur, vtare. Minui autem poterit, & piper, & zinziber, prout venter magis, & minùs frigida intemperie laborat. Cum prædictis item syr. ʒ.ij. aut ʒ.β. infra leri pti pulueris exhibe, qui recipit vtriusque menthæ sicæ ʒ.ij. cinnamomi, mace-ris, galangæ singulo ʒ.ij. seminis plantaginis, cornu cerui vsti, & seminis oxalidis ana ʒ.ij. fiat puluis, in quem etiam vsum si recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minùs & ʒ.ij. vel ʒ.ij. trociscorum è spodio, seu è terra lemnia, si tribuantur cum iam dictorum syruporū aliquo conducit, mora etiam immatura, & adhuc acerba ad solè pluribus diebus desiccata, deinde trita, & reposita, vsq; expetente bibita magnum pharmacum alui restrituum fiunt, vt ad diurnas etiam cœliacas affectiones comòdè exhibeantur, aliàsque omnes, quæ fluidè existunt, atque etiam dysenterias, ex Aëtij auctoritate. Contunduntur quoque eadem mora, & obsoniis admiscuntur quemadmodum etiam rhus culinariis consuevit. Magis tamen aluum cohibet rubi mora

Cap. 15.
10. de simpli.
fac. cap. de
laite.

Quo tempo-
re adtrin-
gentibus vi-
dum sit bile
redundare.
Quæ per os
exhibenda
sunt.

Quæ per al-
uum infun-
denda.

Topica.

Pituita, aut
arabile re-
dundante.

Sumenda
per os.

In sine.

Infusa per
aluum.

immatura, & acerba eodem modo desiccata, & in potu exhibita, vt idem inquit Aëtius. Decoctum insuper ex foliis, & corticibus pini, pilulis cupressi, fursure, gallis, ac foliorū plantaginis cum oleo myrtino, aut mastichino per anum infundas. Nec minùs extrinsicus ex oleo mastichino, myrtino, de absynthio cum terra, aut quarta vim odorati parte admixta, irrigationes competunt. Similiter ex oleo nardino, aut costino, & si maus vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ mastiches, corticum thuris ana ʒ.ij. pulueris menthæ, & cinnamomi ana ʒ.β. olei nardini ʒ.β. olei mastichini, & de absynthio, singulorum ʒ.ij. vini odorati, & ceræ quantum satis sit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de absynthio si ʒ.β. chiæ mastiches dissolvas, & in emplatri formam redigas, atque ventri superimponas, magnopere confert. Pariter & emplastrum è galia, aut id, quod à Galeno describitur primo de arte curatua ad Glauconem. Constat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloè, ac mastiche. Adhibebis etiam ventri sacculos ex milio, sale, aut panico factos, aut etiam ex fursure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones desiccant, vt Alexandro visum est, nec minùs & ex cumino, & apij semine. Nam & ij vrinam quoque cient, cum & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam ciunt, fluxionesque ad intestina eò diuertunt, vt eisdem Alexandro & Aëtio visum est. Diuersa siquidem pro redundantis humoris diuersitate, nam quibus supra modum humida aluus deprehenditur, iis potum minore exhibebimus, ac præterea illi viam ad vesicam parabis, Galeno teste commento aphorismi vltimi, quarti libri. Cæterum extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cum deligari debent, tum etiam fricari, nam & hæc quoque alui fluxiones diuertunt. quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem mittentibus, si ita fieri contingat alui profluuium prospiciendum erit, prout affectæ partis dispositio exigit. Vbi verò alui profluuium ortum fuerit, natura non per se corpus expurgante, sed propter aliquod irritamentum, aut quia præ multitudine à valis redundantes non contineantur succi, ita vt quicquid excernatur, symptomatis ratione sit, neque inde vlla proueniat vitilias, imò talis euacuatio prauæ dispositionis sit signum, potissimum si cum febre copulatur, siue simul cum ea inuadens, siue ad eam sequatur (circa initia tamen) siue ipsum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipsa consequatur, tunc neque totum naturæ permittendum erit, nec ipsam iuuare oportet. Quinimò ipsum alui profluuium cohibere necessarium erit, iuxta Hippocratis decretum aphor. 2. quarti libri, cum dixit, in medicationibus talia educere è corpore, qualia sponte prodeunt, vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet, neque enim in hoc imitari naturam debemus, cum ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vitilias. Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeant, in hoc alui profluuium audacter vena secanda erit, vt & ipsum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes succi, cum quo non oportet, vergant, seuellantur, ex eiusdem Hippocratis sententia, sexto de morbis vulgaribus, cum dixit, reuellerè, si quo non oportet, vergant: & si ex toto confluant succi, media vena secanda erit. Si ex iocinore, interna dextri cubiti, si ex liene, sinistra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verum non tanta sanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit dispositio, sed minor, & potius, si oportuerit, iterari debet, quam simul multam sanguinis copiam educere. Et si quispiam obiceret asserens id aduersari Galeni sententiæ, quarto de ratione victus in morbis acutis, cum dicebat, fluente aluo, sanguinem non detrahes, nam si post detractionem perseverat fluor, virtutem prostermet, respondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo critice fluente, & non symptomatice, id quod nos etiam cum eo asserimus. Verum si symptomatice fluxerit, venæ sectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. Quanquam etiã & de immodica sanguinis missione, immodicòque alui fluore, coctione, vel distributione cessante etiam orto, ibi loquatur, id quod ostendit

Topica.

Loco citato.

Si quod ex-
cernitur per
alui proflu-
uium fuerit
symptomati-
cis ratione,
curatio.

Victus ra-
tio.

Commentario
2. text. 29.

Comm. 116.

Conciliatur
Galeni sen-
tentia in di-
uersis locis.

Cap. citato.

eius verba, cum dixit, nam si post detractionem perseveret fluor, virtutem prosterit. Quo casu neque nos talem consuleremus sanguinis missionem. Similiter eiusdem Galeni verba intelligenda sunt, conscripta primo de arte curatiua ad Glauconem, cum dixit. Quicumque enim iis (loquens de alui profluuiio cum febre) plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem vomere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente sanguinem mittere oportet, si id quod excernitur, fuerit naturæ ratione, ac exinde iuuetur animal; velut etiam neque secunda vena erit, si alui profluuium ad eod modum excesserit, vt vires prosterat, vires etenim tunc eam prohibebunt, & eod magis, si eadem copiosa fieret. Verum vbi circa initia alui profluuij, præsertim cum febre coniuncti, exactè noueris naturam ex irrimamento aliquo, aut ex multitudine grauatam, per aluum excernere, neque inde vtilitas proueniat animali (vt diximus) venam secabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus, ac etiam Galeni commento aphorismi 22. quarti libri, cum dixit. Quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia symptomata earum, quæ præternaturam sunt dispositionum. Quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile, siquidem oportet coctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis. Nec illud ratio, & auctoritas duntaxat affirmant, verum etiam experientia ipsa comprobat. Nam cum ferè annis viginti quinque in curandis ægris vacauerim, sæpiusque mihi talia occurrerint præ manibus alui profluua, cum venam secari iussissem, semper ægris bene successisse cõspeximus, nec vnaquam quidpiam mali superuenit. Hac item ratione frictionibus, vinculis, ac aliis extremarum partium reuulsionibus salubriter vtendum esse consulo, & vbi iam dictis reuulsionibus talè alui profluuium etiam non cesserit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adstringentibus intus, extrâq; adhibitis, ac per sedem iniectis vtare. Nam omnino quibusuis modis cohibere tale alui profluuium oportet, cum ex eo nullum animali pareatur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo. Nam qui aliter curare tentarunt, nedum in grauiora pericula ægros duxerunt, sed exitij causa fuere. Si verò ob retentricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea exhibenda sunt medicamenta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis causa existit.

ῥῥῖ ἀποεργίας. id est, De dysenteria, seu torminibus.

Caput LXXIII.

NTER intestinorum mala, tormina esse consueuerunt, ἀποεργίας Græci vocant, Celso auctore, cap. 15. libri quarti. Idq; nomen ipsum indicat, Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læsa particula sumpserunt, existit, vt liquet secundo meth. medendi. Intestina etenim à Græcis ἐντέρα nuncupantur, Cælius Aurelianus libro quarto cap. 6. dicebat à difficultate officij passio nomen accepit dysenteria. Sunt qui difficultatem intestinorum eam appellant. Nos verò quandoq; dysenteriam, interim tormina affectum hunc nominabimus. Neque mirum; si Celsus, cæteri q; Latini tormina affectum hunc nuncupent, namque exulceratione intestina ipsa dolore torquetur in prædicto affectu. Verum in præsentiarum nomen dysenteria proprie audire oportet: Vtpote quod ex appellatione ipsa intestinorum vlcus significatur, vt liquet apud Galenum 6. de locis affectis, Nam quamuis tum recentiores medici, tum antiquiores non pauci hanc solam dysenteriam nuncupant, vt idem Galenus testatur secundo lib. de locis affect. eorum tamen nonnulli non solum hanc, sed aliam quoque, quæ

Cap. 2.

Cap. 1.

Cap. 5.

quæ cruenta ob excretorū speciem nominatur, dysenteriam appellant, vt ipse inquit, inter quos Hippocrates est, quod libro quarto de articulis, vocabulo dysenteria vsus est, non pro vlceratione intestinorum, sed pro cruenta ex intestinis proluue, vt Galenus testatur in expositione eorundem verborum Hippocratis. Sunt etenim sanguinolentæ excretionis (in vniuersum) differentiæ quatuor, prout idem Galenus scriptum reliquit tertio de caus. symptomatum, quatuor succedentes affectibus. Vna quidem ipsius sanguinis (in iis quibus aliquis artuum est abscissus, vel qui exercitationem dimiserunt) per circuitum repetens, & hæc quoque solet mulieribus, retentis menstruis accidere, vt apud eundem Galenum liquet quinto de locis affectis. Altera, cum ex imbecillitate iocinoris aquosus sanguis deicitur, quem vtique loturæ carnis similem dicunt. Tertia est, cum melancholici, splendentisque sanguinis deiectio fit. Quarta, & vltima est, cum & minutim, & exiguo tempore expulsio facta visitur, aliàs quidem veri sanguinis, aliàs concreti, in hac & puris non rarò exiguum aliquid excernitur, etiam vlcerum crustulæ, quæ Græcè ἐπελκίδες dicuntur. Præterea membranosa quædam corpora, quæ intestinorum sunt particula, sed & sterces super his collectum sepe numero excernitur, sanguinis in se guttas habens. De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cum ipsa proprie dysenteria nomine appellari mereatur, imò nonnulli solam ipsam dysenteriam nominandam esse censent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatæ locis, sed etiam tertio de causis symptomatum, & apud Alexandrum cap. 7. libri octauii. De reliquis verò tribus iam dictis cruentis excretionibus pertractare fusius distulimus, cum de iocinoris affectibus verba facimus. Hæc autem nihil aliud est, quàm eorundem intestinorum exulceratio, vt eodem tertio de caus. symptomatum, secundo & sexto de locis affectis, apud Galenum liquet, & quarto de articulis, ac sexcentis aliis in locis. Cælius Aurelianus eam dixit esse intestinorum rheumatismum cum vlceratione. Ab Aetio verò cap. 43. libri noni, sic describitur, Dysenteria proprie exulceratio est intestinorum serpendo depascens. Nam siue dysenteria ipsa adhuc fiat, vt pote mordaci humore intestina abradente, atque abstergente (quamuis id quod factum est nondum videatur) siue facta, atque constructa sit, semper intestina ipsa exulcerata esse dicimus, ac affectum ipsum dysenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Galenum liquet, cum primo de locis affectis, tum etiam commento aphorismi 24. & 26. quarti libri. Et si libro primo de locis affectis, cum mordax humor ab initio intestina abstergit, atque abradit, priusquam ea exulceret, fateatur affectum ipsum nondum dysenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpositis verbis, dispositionem hanc sub dysenteria specie comprehendendi asserit. Id quod etiam confirmauit commento præcitati aphorismi 24. & 26. quarti libri. Et ne videatur pugnantia asserere, ambiguitas facile soluitur ex iis, quæ paulò ante diximus ex eius decretis in præcitatæ locis. Nam cum primùm ex mordaci succo absterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur intestina, antequam vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum est, ferè non sentitur, tamen dysenteria est, & appellatur, nondum tamen facta, atque constructa, sed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expositione prædictorum aphorismorum, ac etiam sexto de locis affectis, tum etiam Aetius, tres posuerunt dysenteria gradus, siue differentias, quorum vnus gradus est, cum quædam corpora pingua excernuntur, post hæc vbi ramenta quædam intestinorum abrafa eorum superficie interiori, quæ membranosa existit, succedit. Et tertia differentia cum aliquid ex ipsa abraditur substantia intestinorum, quo tempore non adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, atque constructam esse dicimus, vt ipse Galenus inquit. Quòd verò in hoc affectu intestina oblæsa sint, communi consensu Græci omnes, & Latini fatentur. Poterit etiam id parere ex dolore cum positu, atque ex ipsis excrementis, simulatque impedita ipsorum intestinorum functione, distributione inquam. Verum nunquid in superioribus intestinis, ac tenuioribus, vel in

Text. 40.

Sanguinolentæ excretionis differentiæ quatuor. Prima. 3. de causis symp. cap. 2. 5. de loc. aff. cap. 7. Secunda. Tertia. Quarta.

De qua sermo habebitur.

Cap. 2.

Loco citato. 2. de loc. aff. cap. 5. 6. de loc. aff. cap. 1. 4. de artic. comm. 40. Dysenteria proprie dicta quid sit. 1. de loc. aff. cap. 2. 1. de loc. aff. loco citato.

Soluitur contradictione in dictis Galeni de dysenteria.

Cap. 1. Tres gradus dysenteria proprie dicta.

Partes affecta in dysenteria proprie dicta.

vel in humilioribus ac crasioribus vlcus consistat, cum non mediocriter ad eius curationem hoc nosse conducatur, isto modo discernas. Nam ubi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, ut idem Galenus inquit præcitato libro sexto de loc. affect. num pingue quidpiam simul cum ipsis deiciatur. Quoniam si ita euenerit, in crasis intestinis vlcus consistere credendum est. Si vero cruor excernatur intueri oportet, utrum is reliquis excrementis ita sit admixtus, ut vniuersus misceatur vniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admixtus est, in superioribus, si vero supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Verum ubi neque deiectiones iis quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino discretæ apparent, coniciendum est in mediis potius intestinis affectum existere, Tralliano auctore libro octauo cap. 7. Id quod etiam in abrasis excrementis videre est, licet non ita manifestè, ut in cruore. Similis quoque ratio est de crustulis. Nam & ipsæ quodnam intestinum fuerit oblatum, declarant, tum ab essentia propria, tum etiam modo, quo vel commisceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti supernatare videantur. Etenim si latitudine, & crassitudine fuerint multo maiores, quam tenuia intestina exigenter, vlcerationem in crasis intestinis consistere indicant, ut patet eodem primo de loc. affect. Aetius vero cum circa intestina crassa vlceratio contingit, stercorea ait quæ egeruntur, multa esse, & coaceruata cum flatibus, & aliquando etiam spumosa, pinguis quoque cruenta excrementis admixta, apparent, inexplibilisque edendi appetitus oboritur. Tenuibus autem rem intestinis vlceratis dolores circa vmbilicum consistunt, biliosaque, & porri colorem habentia, atque omnino variegata, stercorei commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramentorum complexum cum torminibus, & mordacitate, desperationeque, ac exolutione, ut non procul ab animi deliquio ægri absint: à sitique infestantur, & febricitant, stercore quoque crudius ab eis prodit, & si ieiunum intestinum exulceratum sit (quod rarò accidit) egestiones crudiores apparent, nigriorem sanguinem vehementer implicatum habentes, bilēmq; abundè flauam, sitis multa, itēmq; nauſea affligunt. Vomunt etiam aliquando, ac cibos aduersantur, dolor vehemēs supra vmbilicum consistit, & quandoque febres malignæ oriuntur, sūntque ita affecti decolores, & ad animi deliquium vsque sudant. Virēs etiam ipsorum citò deficiunt, neque procul ab interitu absunt, rosione etiam infestare non statim, sed post aliquod tempus æger ad excernendum vrgeret, ut inquit Alexander, & (ut summatim dicam) ex rasura ipsa, & exitu tempore, & ex mistione cum stercore, utrum in crasis, an in tenuibus intestinis vlcus sit, coniciendum erit, Galeno teste, eodem primo de locis affectis. Affectus hic in quacunque intestinum parte oboritur, semper morbus est in soluta continuitate, ut ex eius descriptione liquet, facileque ex eius indicia deprehendi potest, ut Galenus testatur cum sexto de locis affectis, tum etiam 12. metho. meden. quo loco, cum pleuritidis, tum etiam dysenteria agnitionem scientificam esse certis videlicet definitisq; notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verum prius ea discernenda erit ab iis, quæ ab hepate profluunt cruentis, iam dictis dysenteris, nam in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, excernunturque excrementa prioribus multo peiora, id vero per intestinum vlcera haudquaquam apparet, quoniam in iis, neque affatim, neque ex longis temporum interuallis laborantes deicere consueuerunt, eodem Galeno teste, lib. sexto de locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis sanguinis sanies deicitur, deinde aucto malo crassus humor facibus vini haud absimilis, ut idem Galenus inquit. Ex iis itaque interstingues dysenteriam hanc propriè dictam ab iis quæ ab hepate procedunt. Quarum distinctam dignotionem, cum de iocinis affectibus verba fient, conscribemus. Reliquum est modò ipsius dysenteria notas conscribere, tum vniuersalis, tum etiam particularis cuiuslibet dictarum trium

Loco citato.
Nū crassa,
aut tenuia
intestina
sue
runt affectu.
signa distin-
ctima.

Cap. 1.

Cap. 4.

Quis affectus
præter
naturam sit
dysenteria
propriè dicta.

6. de loc. aff.
cap. 1.

12. meth. c. 7.

Quibus dysenteria
ferat ab hepate
partis cruentis
deiectionibus.

6. de loc. aff.
loco citato.

Propria dysenteria
notis
16.

trium differentiarum. Primum etenim commune cuiuslibet dysenteria signum est, quod semper etiam præcedunt mordaces quidam intestinum dolores, ut liquet secundo de locis affect. cum & ipsa à mordaci (ut dicemus) humore intestinum erodente, fieri solet, protinus etiam ab ipsius initio & ipse mordax humor excernitur, quem deinde interaneorum abrasiones sequuntur, postea parum cruoris simul excerni videtur, ut sexto de locis affectis, scriptum est, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri sanguinis, aliàs concreti, eodem Galeno teste tertio de caus. symptomatum. Non rarò etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum crustulæ Græcè ἐπελκίδες dicuntur. Præterea & membranosa quædam corpora, quæ intestinum sunt particulæ, sed & stercore super iis collectum sæpenuerò excernitur sanguinis in se guttas habes, ut ipse inquit, ut autem Celso visum est, quoniam in dysenteria intus intestina exulcerantur, ex iis cruor manat, ut ipse refert, modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam, quasi mucosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt, frequens deiciendi cupiditas, dolorque in ano est, cum eodem dolore exiguum aliquod demittitur. Atque eò quoque tormentum interdum, idque post tempus aliquod leuatur, exiguaque requies est, somnus interpellatur, febriculaque oritur. Hippocrates vero libro de affect. ait, quod in dysenteria dolor adest per totum ventrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & sanguinem combustum. Hisce itaque notis tormina discernes. Eius vero gradus, quos tres esse animaduertimus, sic distingues. Primum etenim egestio malum auspicabitur (ut Aetius fatetur) cum rugitibus subpinguibus, ac biliosis, pinguedine nimium, quæ intrinsecus intestinis adhæret paulatim circumliquefacta, & quibusdam quidem cum torminibus, quibusdam absque iis excretionibus contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati aphorismi 26. quarti lib. dicebat quod cum dysenteria adhuc constituitur, quædam corpora pinguis primum excernuntur, posthæc nisi finire anticipauerint, quædam ramenta ipsorum intestinum, abrasa eorum superficie interiore, quæ membranosa existit, & densa: hæc secundum dysenteria gradum significabunt, licet adhuc etiam fientem dysenteriam hanc nominabimus. Hoc quoque tempore simul cum ipsis abrasionibus cruor simul excerni videbitur. At ubi altius exulceratio penetraverit, ac aliquid ex ipsa substantia intestinum abraditur, ad eò magnæ intestinum partes excernuntur, ut possimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, atque constructam esse dicimus, atque hic tertius est dysenteria gradus. Aetius vero asserit hoc tempore sordes pelliculas admixtas habentes expelli, & si non celeriter cohibeatur, compendio vicinos locos depascitur. Saniosa vero quædam excernuntur, qualia ab occisorum corporibus defluere consueuerunt. Id etiam confirmat Paulus cum dixit, excernuntur primum biliosa varia, deinde subcruenta, postremò saniei similia, cuiusmodi à mortuorum cadaveribus solent profluere. Oritur autem dysenteria interdum ab externis causis, interim vero ab internis. Externis quidem, ut à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum poru, peregrinorumque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ iis similia existunt, quorum singula absque labore, vel astantium relatione percipies. At internæ causæ cuncti humores acres, atque mordaces esse poterunt, siue à toto, siue ab aliqua corporis parte ad intestina confluant, siue in ipsis fuerint geniti. Hi vero sunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dysenteria, ut liquet commento aphorismi 24. quarti lib. aut atra, ut ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipsa falsa pituita, eodem Galeno teste, commento aphorismi 12. tertij lib. Verum quisnam eorum dysenteriam efficiat, distingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, simul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita antea acta, ac reliquis similibus. Quod vero plerisque dysentericos tenemus præcedere soleat, apud Aetium, & Paulum, atque Alexandrum præcitatis locis liquet.

Cap. 5.

Citato loco.

Cap. 2.

Ante medium libri.

Tres gradus
dysenteria
propriè dicta,
quomodo
distinguantur.

Lib. 3. c. 42.

Causa.

Externa.

Interna.

Poterit

Prognostica.

Cap. 2.

Conciliatur
Gal. sententia
diversa
de atrabile.
Lib. de atrabile,
cap. 3.
et 4.

Poterit quoque ex inflammatione dysenteria fieri, quam ex eiusdem inflammationis signis facile percipies. At quantum ad prognostica spectat. Dysenteria quæ adhuc sit mordaci humore abradente, ac abitergente intestina, ita ut quædam corpora pinguia duntaxat excernantur, facile curari poterit ablata causa ipsam faciente, Natura videlicet ipsam sanante etiam absque externo auxilio, velut reliquos similes consuevit exiguos affectus sanare, Galeni aucto-ritate primo de locis affectis. Verum ubi iam facta est, atque constructa, ita ut veluti carunculæ, hoc est magnæ intestinorum partes excernantur, letalis siquidem est talis dysenteria, ex eiusdem Galeni atque Hippocratis sententia aphorif. 26. quarti libri. Nam, ut inquit Galenus, neque caro concrefcere, neque cicatrix obduci in tali potest exulceratione. At si in dysenteria non adeo magnæ intestinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pingua, sed veluti ramenta quædam ipsorum intestinorum, eorum superficie interiore ab- rafa, quæ membranosa existit, & densa, epidermidi quæ extimam cutis corpo- ris ambit, similis, nec adeo promptè curabitur, ut ea, de qua primò mentionem fecimus, nec adeo ægrè, vel letalis erit, sicuti ea, in qua veluti carunculæ deij- ciuntur, cum media quodammodo existat inter vnam, & reliquam, ut ex Ga- leni verbis eliciti præcitato commento aphorifmi 26. quarti libri. In longis quoque dysenteris cibi fastidium malum esse signum, inquit Hippocr. apho- rifmo tertio sexti lib. & cum febre peius. Graues quoque sunt dysenteris, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febri, ac deperditione appetitus, ut inquit Aetius. Pessimæ verò sunt, in quibus quæ excernuntur, por- ri aspectum habent, suntque nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vnà cum excrementis sordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, senes, & pueri, quàm iuuenes, & in status vigore consistentes diffi- ciliùs curam accipiunt, ut idem Aetius refert. Cæterum in intestino recto, atque colo consistens dysenteria facile curabilis existit. Quæ verò in tenuibus inte- stinis, difficulter curatur, maximè verò in ieiuno, ex eiusdem Aetij decreto, verum ubi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, ut Cel- sus refert, aut etiam si finitur, excruciat. Orta autem dysenteria à flaua bile sæpè curari poterit, quemadmodum si ab atra bile fiat, insanabilis omnino exi- stit, cum nihil differat à cancro ulcerato, Galeno teste commento aphorif. 24. quarti libri, in quo aphorifmo dysenteriam, si ab atra bile inceperit, letalem esse decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmavit Aetius, hanc Hippocra- tis & Galeni sententiam dilucidius scribens, cum dixit, si igitur ab acribus ci- bis, aut à flaua bile dysenteria oboriatur, ferè in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initium sumat, siquidem ratione iudicationis febriliù morborum atra bilis excernatur, transituque suo intestinum distendat, etiam hanc cura- re non desperamus. Si verò sua sponte nullo præcedente febrili morbo, neque conuulsione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ex ea oborta existit, nihilque à cancro exulcerato differt, estque omnino leta- lis, nanque morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel in- fernè exierit, letale est inquit Hippocrates aphorifmo 22. quarti libri, et si lib. de atra bile, Galenus velit semper exactæ bilis atræ humorem letaliter excer- ni, experientia id comprobans in illa pestilentia prolixiore estate orta, in qua, qui puram, exactamque atram bilem deiecerunt, omnes periire, non propter- ea sibi ipsi commento præcitati aphorifmi 22. quarti libri, nec Aetio pugnat, nam ubi exacta fuerit atra bilis absque signis coctionis, semper letaliter excer- nitur, ac exitialis casus est, præcedentibus autem coctionis signis, ubi ea excer- nitur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, sed bonam significabit euacua- tionem, cum à natura corpus expurgetur, ut idem Galenus inquit præcitato aphorifmo. Quinimò à qualibet deiectione sincera, hoc est, impermixta aquo- sæ humiditati, siue humor, qui eiicitur, flaua sit bilis, siue atra, dysenteria ma- lum, ut inquit aphorif. 23. septimi lib. Lienosis etiam superueniens dysenteria bonum

bonum inquit Hippocrates aphorifmo 48. sexti libri, quando humores crassi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, transponuntur, ac euacuantur. Neque hæc sententia aduerfatur aphorifmo 24. quarti libri. Nam ibi de atra bile, hic de succo melancholico loquitur, ex quo etiam dysenteria oriri potest. Quod si eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum est, ut liquet aphorif. 43. eius- dem libri sexti. At ubi à pituita falsa longiori tempore mordente, atque abra- dente intestina, orta fuerit dysenteria, crudelissima ea existit, eodem Galeno auctore commento aphorifmi duodecimi, tertij libri, & propterea periculo- sior, quàm si fiat ex bilioso humore, nam biliosus humor transeundo affligit, hic autem cum sit lentus moram trahit, & suâ cunctatione amplius exulcerat, suoque lentore, & transitu per intestina inhaeret, ac tardans semper aliquid de- terit, ut idem Galenus inquit. Non autem ita exitialis erit, ut ea, quæ ex atra bi- le oritur. Dysentericus (inquit Soranus Ephesius) si post aurem sinistram papu- la in modum orobi innata fuerit, cum siti admodum frequenti, vigesimo die mo- rietur. Cæterum pro dysenteris curatio aer primò ad siccum porro vergès eligendus erit, in actiuis tamen temperatus, aut modicè ad calidum, vel frigi- dum declinàs, prout diuersa exigat causa, à qua dysenteria oritur. Quies quo- que præcipienda erit, ac motus omnino vitandus, oportet etenim imprimis con- quiescere, ut inquit Celsus, siquidem omnis agitatio exulcerat, & Aetius prin- cipium curationis dysentericorù à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitandæque vigiliæ sunt, cum optimum remedium dysente- ricis somnus sit, eodem Aetio auctore. Si alui excrementa præter naturam de- tineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum in- funduntur, & hoc est per lenes clysteres, cum ab eorum retetione non parum intestinorum exulceratio augeatur. Similiter vitandi sunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibum attinet, circa initia tenai victu, ac modico ci- bo vtendum est, etenim dysentericus propter intestinorum, & ventris imbecil- litatem, ut Alexandri inquit, haud multum potest concoquere, præsertim cum febricitat, quamvis quantum exhiberi debeat, ex ægri viribus maximè existi- mandum sit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tardè concoquan- tur, exhibendi, quantitatèque (ut diximus) modica, & si vires permisissent, pri- mis saltem duobus diebus abstinentiam indicimus, eodem Alexandro aucto- re. Nam iis tenuissimo victu opus est, Galeni decreto libro quarto de articulis, præsertim ubi, & iocinoris quoque addit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, præsertim ubi febris permisce- rit, communi Alexandri & Aetij sententia, est, nanque id temperatus cibus, cum hoc quod depurgat, simulque ea, quæ in corpore sunt, contemperat, & po- stremò aluum sistit, ut Aetio visum est, & (ut summatim dicam) ex Galeni sen- tentia decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, ac tertio de ali- mentorum facultatibus, optimum est remedium dysenteris, & omnium ven- tris acrium fluxionum, præsertim ubi aliam quampiam desiccantem faculta- tem habuerit adiunctam, eam (ut ipse inquit) à lapidibus, qui prædecocto ipsi iniiciuntur igniti, accipit. eò vsque autem lac decoqui debet, dum pleraque se- rosi in eo humoris absumpta pars fuerit, nec minùs, si ferreos in ipsum cylin- dros candètes iniicies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adicies, nam ferrum adstringentis quoque facultatis est particeps. Facile tamen lac sic paratum in ventriculo in caseum cogitur, ut idem Galenus testatur præci- tato libro tertio de alimentorum facultatibus, ob id mel illi admiscemus, quin & aquam etiam, præsertim pluuialem, ut plerique medicorum faciunt, affun- dere securius fuerit; quartæ nimirum lactis parti affusam, deinde cum paulu- lum fuerit decoctum exhibeatur, nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teste. Verum si huic lacti sic præparato parum stercoris canis, sola ossa per duos dies comedentis, desiccati, ac in pul- uerem redacti permisceas, mirabile etiam dysenteris medicamentum, à Ga-

Curatio.

Victus ra-
tio.
Aet. libr. 9.
cap. 45.

Loco citato.

Comm. 40.

De lacte no-
ta.

10. de simpli.
med. facult.
ca. de lacte.
3. de alim. facult. ca. 15.

Cap. 15.

Cap. de la-
tie.

leno expertum (vt liquet eodem decimo de simplicium medicamentorum facultatibus) existit. Procédente verò tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui, & deinde etiam ad tertiam (vt Aëtius inquit.) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vacinū, vt eodem Alexandro visum est. Nec propterea Galeni ac Hippocratis sententiæ pugnantibus aphorismo 64. quinti libri, vt præcedenti cap. de diarrhœa, differimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aëtius inquit. Præbebunt etiam, nedum nutrimentum, sed in medicamentum optimum, pulces ex lacte apparatus, veluti oryza, amyllum, simlago, aut ipsa etiam ptilana torrefacta cum aqua pluuiali parata, similiter & oua lacti commista. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ pulces cum lacte parari, aut ex siccis, & contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perseverauerit, ea quæ adstringunt, ac aluum sistunt pulcibus admiscere oportet, veluti sunt mali punici acidi grana, mala cytonia, sorba, præsertim sicca, aut pyra, mespila, corna, seu hi fructus, quos amarenas, quosq; azarolas vulgus appellat. Præstabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pulces sunt incoquere: sit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, seu gallinaceorum pullorum iure prædictæ pulces fiant, & pariter aliquod prædictorum adstringentium admiscēbis, præsertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidorofam qualitatem eis commutetur. Nec minus oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus satiuus, aut etiam b'alsica quandoque, modò fuerit biscocta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probentur in dysenteria, prædicta tamen modicè degustare poterunt, Aëtio, & Alexandro testibus. Dandæ sunt insuper ouorum assaturum lutea, modò in aceto per aliquod spatium fuerint præmacerata. Carnes autem, eo quòd multum nutriunt, & tardè cōcoquantur, dysentericis non valde commodè existunt, vt eisdem Aëtio, & Alexandro visum est; tamen eis qui diuturno malo vexantur, dandæ sunt, maximè verò volucrum eligendæ primò, deinceps syluestrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtures, merulae, gregalium columbarum pulli, starna, phasiani, ac similes exhiberi poterunt, ebulliant autem primùm in posca myrti baccis cum eis incoctis, vt idem Aëtius fatetur, & deinde assentur. Præstabit etiam si ipsis euisceratis iniiciantur myrti baccæ, sorba sicca, corna, mespila, pyra adstringētia, aut mala cotonea, deinceps confuantur, & assentur. Nec minus si elixentur, & eadem adstringentia cum eisdem carnibus decoqui possunt, parumque oxalidis, intybi, aut plantaginis adiciendum, si atque elixatio in pluuiali aqua, & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium carnibus confusum, aut ius, quod confusum matum appellant, parari poterit pauco omphacio, & stillatitia aqua rosacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum, aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minus proderit, si eisdem assatis modo quo diximus, ac demum fortiter expressis, qui prouenit succus dysentericis exhibeatur. Ex pedestribus verò interdum carnes exhiberi poterunt leporum, capreolorum, ac hædorum prius in posca decoctis, & deinde similiter assatis. Fructus quoque adstringentes gustare poterunt, quamuis parè eis vtendum sit, veluti sorba, corna, mespila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, præsertim austerum, aut acidum: cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facilè (vt inquit Alexander) corrumpantur. Nec minus & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt. Pro potu à principio aqua pluuiæ vtendum est, ex Pauli, & Aëtij decreto, & si ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adstringentes fructus fuerint decocti, præsertim rhus obsoniorum, aut oxalis, vel plantago. Postea verò, vbi vires fuerint deiectæ, aut stomachus laborauerit, vinum quoque propinadum est, ex eorundem sententia. Sic autem adstringens, & non valde vetustum, ac pluuiali aqua dilutum, seu fontana, in qua oxalidis, plantaginisve folia fuerint decocta. Cæterum vbi ad exulcerata intestina adhuc à toto, aut ab aliis corporis partibus vitiosus

vitiosus succus confluxit, priusquam vlceri succurratur, fluxionē ipsam auertere studebimus, ac eum qui redundat succum, vacuare, & si auersio hæc non sit vlceris, quatenus vlceris est, curatio, ex Galeni decreto quarto meth. meden. quanquam illud quoque excerpserit, vt ipsemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illudque præsertim seruandum erit, vbi non vitia ab ipsa natura sponte ferantur, seu criticè euacuantur, sed symptomaticè, Qua de re qualiscunque fue rit vitiosus succus, qui ad intestina cum sanguine confluit, ipsa exulcerans, siue à toto, siue ab aliqua cōfluat parte, modo critica non fiat expulsio, viribus, ac aliis consentientibus, venæ sectio in brachio adhibenda erit, præsertim circa primos morbi dies, & si febris adsit, ac totius corporis plenitudo, tutius sanguis mittendus erit, ex Alexandri sententia capite sexto, libri octauo. Id quod etiam confirmat capite septimo eiusdem libri. Verum dicta venæ sectio paulatim administrari debet, vt ipse inquit, ita vt neque vniuersum, neque copiosum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aëtius quoque cap. 45. libri noni, vbi sanguinis impetus vehementer in dysenteria vrgeat, aut etiam, si maxima subest inflammatio, præsertim in iis qui plurimo sanguine abundant, venam incidendam esse præcipit, si vires non resistant, & maximè in quibus consueta sanguinis excretio cohibetur. Auferre autem sanguinem oportet (vt idemmet Aëtius testatur) neque multum, neq; coaceruatim, quem admodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtròq; venter conturbatur, quamquam ipse Aëtius in dextro cubito venam humeralem appellatam secare iussit, cum non similiter vena hac incisa, vires labefactentur, vt ipse inquit, & insensibiliter quodammodo, sursumque sanguis auferatur. Quod si hæc non appareat, necessariò media secanda erit. Cæteram fissura omnino tenuis esse debet. Nam non ob multitudinem sanguinis vacuandam sectionem facimus, sed vt materiam quasi per riuos trāsferamus, vt ipse refert. Paucus autem sanguis etiam multo tempore missus inflammationem mitigat, & sanguinis ad intestina confluxum reuellit, innatumque calorem sensim refrigerans, somnum magis, quam animi deliquium inducit, est quippe optimum remedium dysentericis somnus. At si malè admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus sanguis ab eo ad intestina deferatur, ita vt strigmenta quoque intestinorum deiciantur, summa intestinorum tunica humoris acrimonia derasa, quisnam verebitur internam in dextro cubito venam secare, nedum reuulsionis gratia, verum etiam ipsiusmet iocinoris alterationis? Cum plerique medici in hoc casu, qui solam intestinorum exulcerationem, neglecto iocinore curare consueverunt, in causa sunt, vt ægri moriantur. ex Galeni sententia libro quarto de articulari. Rursus vbi vehementissimus infestauerit dolor, propter rodentium humorum acrimoniam ad intestina à toto, seu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda sit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui absolum videbitur venam secari debere? cum & idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quam vsque ad animi defectum venam secare, aut purgare, vt patet commento aphorismi 23. primi lib. Quanquam nos venam secandam dicimus, vbi cuncta eam admiserint, nec vsque ad animi defectum, sed paulatim, ac sensim, ne vires imbecilliores reddantur, ipsam probamus, prout Aëtius, & Alexander probarunt. Valeant itaque barbaram sectantes medicinam, ac thessalici nostri temporis medici, qui nūquam pro dysenteria curatione venæ sectionem admittunt, nec admittendam esse censent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, nisi quòd sic longo tempore in ægrorum necem malè obseruant. Nam viribus, ætate, ac aliis consentientibus circa initia, reuulsionis gratia, vbi magna adsit humorū copia potissimum, aut sanguinis impetus vehementer vrgeat, seu maxima adsit inflammatio, aut dolor vehemens, siue iecur fuerit, modo quo diximus malè affectum, semper exordienda curatio erit à iam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapsis etiam comprobauimus. Nam cum duo magni-

Medicamē
torū ratio.
Cap. 5. & 6.

Vena sectio.

Loco citato.

Quibus ab
initio vena
secanda sit,
concluditur.

fici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies prius in dysenteriam incidisset, is (quoniam à precedente medico non fuit sanguis ei missus, quamuis alia fuissent debita adhibita medicamenta) tandem interiit. Alteri verò, cui nos fuimus accersiti, licet grauior fuisset in eo orta dysenteria, vires, ac aetas, & habitus imbecilles, non tamen adeò, vt sanguinis missionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit sanguis missus, sanguine missa, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamentis adhibitis, liber euasit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quonia aetas relictabat, cum nondum vndecimum ægeret annum) non fuit vena secta, sed hirudines in cubito adhibita (id quod seruandum esse censemus in cunctis infra decimum quartum annum.) Nam licet eis sanguis mittendus sit, si ea ad sint, quæ supra notauimus, tamen iis non per venæ sectionem, sed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nonnullos etiam alios dysentericos à venæ sectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerunt, asseclæ testes sunt, quemadmodum etiam Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quòd liberatus fuisset quondam excellens Don Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venæ sectio. Is namque aetate adolescens, cum ex malo affecto iocinore, ex confluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in grauisimam incidisset dysenteriam, cum vehemētissimo intestinorum dolore, seu potius inflammatione, ac febre, fuit à me accersito ei vena secta, interna dextri cubiti, duarq; vel tres ad summum extractæ sanguinis vnciæ, secūda ægritudinis die, & cum adhuc dysenteria perseuerasset, & dolor, & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, viribus iam consentientibus, verum altero superueniente medico barbaram sectantē medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionem existente penitus assentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquiescens, primam quoque venæ sectionem condemnauit, potissimum cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccantibus, ac mordacitatem obtundentibus infra decimum quartum inualescente semper dysenteria, dolore ac febre morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de articalis. Nam neglecto iocinore solam intestinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea causa fuit vt æger moreretur, adeò vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoque dum hæc conscriberem excellens Alcanius Caracciolus, cum dysenteria, tinesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione interna dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. At si quid sanguinis missionem fieri prohibeat, aut post eam adhuc vitiosi redundabunt succi, ita vt intestinorum vlceræ adhuc efficiant, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ sectionem non vniuersam, sed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teste. Etenim fieri nequit, vt intestinorum vlceræ curentur manente adhuc ea, quæ ipsa efficit, aut auget, causa. Quanquam si iidem humores promptè per vomitum euacuari possent, id potius tentandum esse censerem, cum per eum, nedum eorum euacuatio fieret, verum etiam & diuersio. Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum esse iussit pro vlcerum curatione Galenus quarto metho. medendi, dum dixit, Vtique si in superioribus vlceris consistat, per inferna purgantes, sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si per vomitum facile, qui redundant succi purgari nequeant, per alium eos vacuare non erit alienum. Nam et si per exulceratas partes pertranscant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, sed per mitiora, ac familiaria, quæ insuper vlceri nocuumentum non inferant. Quorum copiam nostris temporibus inuenire haud difficile erit. Iis itaque medicamentis purgantibus leuem quandam adstrictionem etiam habentibus, siue vlceris in superioribus consistat intestinis, vel inferioribus, aut mediis,

Comit. 40.

Medicamentum purgans.

Vomitus.

Cap. 6.

mediis, tutè vtare, cum neque hæc medicamenta purgantia sint vlceris, quatenus vlceris est, curatiua, etenim quæ propriè prædicta vlceris curant, pro locorum diuersitate, diuersimodè etiam adhiberi debent, vt infra dicemus. Quare si ex redundante bile dysenteria fiat, adhibitis prius (si occasio dabitur) quibusdam syrupis, veluti is est, qui ex infusione rosarum, cichorij, aut oxalidis succo, aut omphacio paratur, cum eiusdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato, Recipe tamarindorum ʒ. j. corticum myrobalanorum citrinarum ʒ. ij. fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis aërei ʒ. j. aut ʒ. ij. rhab. in prædicto decocto macerati, & non colo transfusi ʒ. j. aut ʒ. iij. & syrup. de infusione rosarum ʒ. ij. dissolue, & præbeto. Quòd si nec iam dicto medicamento redundans bilis cesserit, prædictis, aut aliis magis adstringentibus syrupis prius adhibitis, veluti is est, qui ribes, myrto, aut citri acetositate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adstringendi vim habeat, ac minorem purgandi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua ʒ. iij. aut ʒ. ʒ. corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atque in ea mellis aërei ʒ. j. aut ʒ. ʒ. & rhab. parum torrefacti ʒ. ij. vel ʒ. j. cum syrupo de infusione rosarum ʒ. j. aduicito, & si opus fuerit, tam dictas myrobalanos, quam rhab. plus torrefacito. Vbi verò qui redundat succus, salsa pituita fuerit, syrup. ex succo boraginis, & myrtino, de infusione rosarum, aut etiam rosaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam absynthij decocto, adhibitis prius, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico si opus fuerit (Namq; & ipsum dysentericis confert, ex Dioscoridis auctoritate, leuiculeq; adstrictionis est particeps, vt Galeno visum est, & nos longo tempore eo vsi fuimus, nullumque in commodum vnquam consecutum fuisse obseruauimus) ac prædictis aëreo melle, & syrup. de infusione rosarum, seu myrtino, rhab. baroque, modo quo diximus parato, medicamentum purgans tribue, & vbi vsus ex postulauerit, id ipsum iterare conuenit. Nec minus, vbi dysenteria causa atra bilis fuerit, ea prius parata ex succi fumaris, boraginis, aut oxalidis, infusionis rosarum, aut pomorum syrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato, quod recipit fenæ, epithymi ana ʒ. ij. corticum myrobalanorum indarum ʒ. iij. aut ʒ. iij. fiat arte decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & boraginis, seu lupulorum, in quo iterum mellis aërei ʒ. j. aut ʒ. ij. rhab. (vt prius dictum est) macerati ʒ. j. & syrup. de infusione rosarum ʒ. ij. aduicito. Idq; etiam iterare conuenit, si redundans prædictus perseuerauerit succus, myrobalanosque, & rhab. torrefacere si opus erit. Nam quæ secundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adstringendi habere debent, & propterea à purgatione, qualiscunque redundauerit succus, quamuis amplius exulcerationem non pariat, aut augeat, perseuerante tamen adhuc dysenteria, adstringentia medicamenta, nec non exsiccantia, ac obtudentia exhiberi debent, quemadmodum vniuerso medicorum cœtui visum est, quãquam etiam post purgationem, præsertim vbi adhuc quispiam reliquus fuerit redundans succus, ea quæ vrinam ciunt ab Aërio, & Celso commenduntur: quibus etiam & ipse vtor, aliquot adstringentibus permixtis. Pro sunt etenim ea, quæ vrinam mouent (vt inquit Celsus) in aliam partem humorem auertendo, si ea consequuta sunt, si non sunt consequuta, noxã augent, ita quod, vt ipse refert, nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Verum ad ea quæ modò diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim sunt, quæ aluum sistunt: quoniam corpora plus iusto laxata adstringunt, vel influentes humores obducunt, ac inspissantia, vel resiccantia intestinorum vlceris sunt, quanquam eamet, neque indifferenter via eadem approximari debeant, nam si in crasis intestinalis vlceris fiant, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egêt, quippe cui magis sunt propinqua, quæ verò in tenuibus habentur ab epotis medicamentis

Curatio dysenteria ex redundante bile orta.

Si ex salsa pituita, curatio.

Diosc. lib. 3. cap. 1. Gale. 6. simpli. cap. proprio.

Si ex atra bile fiat, curatio.

A purgatione qualia competant medicamentis.

Quæ vrinam ciunt, quibus conueniant.

Quibus insula magis, & quibus epota medicamenta conferant.

4. meth. 6. 7.

Qua per os
ingerenda
sunt.10. de simpl.
facult. cap.
de stercore
canum.
Paul. lib. 3.
cap. 42.

Cap. 7.

præsidium magis suscipiunt, ut patet apud Galenum tum quinto meth. meden-
tum sexto de locis affectis. Quamuis quæ in tenuibus habentur vlcera quæve
medio situ posita sunt, ambo etiam requirunt, & quæ superne sumuntur, & quæ
per sedem infunduntur, eodem Galeno teste libro quarto meth. medendi. Ve-
rum quæ vicina ventriculo sunt intestina, si exulcerata sint, iis per comesta &
bibita succurritur. Quæ verò inferius sunt sita, per ea quæ iniiciuntur, quando
neque ad ea quæ vicina ventriculo sunt, subire potest, quod per sedem infun-
ditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingestum. Sup-
ponatur igitur in superioribus, atque gracilibus intestinis vlcus haberi, & pro-
pterea magis iuuari per ea, quæ per os assumuntur, syrup. è myrto, è ribes, aut
omphacio, vel è succo oxalidis, seu ex infusione rosarum, ac earundem in com-
pletarum, & interim quoque aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex
plantaginis succo, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus 3. j. adii-
ci poterit infra scripti pulueris, quo ipse vtor. Hic recipit. seminum rosarum,
oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, singulorum 3. j. corallorum rubeorum, &
cornu cerui vsti, cuiuslibet 3. j. amyli, draganti ana 3. ʒ. Hic etiam exhiberi po-
terit cum verueto saccharo rosaceo, aut cum eo medicamento, quod confici-
tur ex tota substantia, seu succo citoniorum, aut eorum fructuum, quos ama-
renas, aut etiam, quos corna vocant, & saccharo. Quod si nec is sufficiat ex pa-
stillis de spodio, succino, seu terra lemnia 3. j. vel 3. ʒ. cum prædictorum syrupo-
rum aliquo tribuatur, aut 3. j. micetæ Nicolai. In hunc etiam vsum conferunt
mora acerba in sole desiccata, & trita, aut etiam mora rubi similiter desicca-
ta, & trita cum aliquo liquore, aut obsoniis inspersa, Paulo, & Actio testibus, al-
thææ radices, aut rubi, seu hippuris decoctum ex aqua (vt eisdem visum est) po-
tissimum pluuiali, aut etiam radices foliorum, seu seminis symphyti decoctum
in eadem aqua, aut vino aultero conducit. Nec minus cortex thuris tritus, ac
potatus, aut etiam maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Actio testibus,
stimonio, potissimum vbi ex falsa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac na-
turis pituitosis, & præter alia sanguinis eruptiones listunt. Similiter, si coaguli
leporis 3. j. potui detur ex sapa, vt eisdem Actio, & Alexandro visum est, & quo
veruisti coagululum est, eo præstantius, nam tale profluuiò à lui mederi præci-
puè potest, atque etiam quod leporis est (vt inquit Aristoteles tertio de natu-
ra animalium, cap. 21.) sed laudatissimè est hinnuli, vt ipse refert. Stercus quo-
que canum sola ossa vorantium cum chalibeato lacte magnopere conferre dy-
sentericis testatur Galenus decimo de simplicium medicamentorum facultati-
bus, quem sequutus est Paulus cap. proprio de torminibus, erinaceorum item
testæ vitæ, ostreorum, & cancorum, tam fluuiialium, quam marinorum tritzæ,
ac etiam cornu ceruinum vstum resiccatum (vt inquit Aëtius) intestinorum
vlcera curant. Vtilissimus etiam existit portulacæ succus potus dysentericis,
aut etiam ipsa portulaca cocta, & comesta. Nec minus conducit plantaginis
femen, folia, & radix, & lapathi siluestris semen. Verùm si pluribus diebus ni-
hil remedia alia iuauerunt, verusq; iam vitium est, aquæ bene frigidæ portio ab-
sumpta vlcera adstringit, & inirium secundæ valetudinis facit, Celso auctore.
Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidam potionem reuertendum est,
vt ipse inquit. Illud tamen memoriæ semper mandandum, quod communis o-
mnium internarum partium indicatio est, vt ea eligantur, quæ animalis natu-
ræ maximè sint familiaria, siue ea cibi sint, siue medicamèta: fugiatur, respuan-
túrque huic contraria, eodem Galeno auctore quarto metho. med. Quapropter
medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora compo-
nuntur, vitari omnino debent, nisi fortè maximè vrgeat necessitas, ex Trallia
ni sententia, nam licet somno dolorem leuare videantur, & propterea venter
retineri conspiciatur, tamen humores in vnum collecti postea sine intermis-
sione deiiciuntur, capitèq; grauato, ac viribus labefactatis ventrè reddunt de-
teriores, & maius cibi fastidium inducunt. Crasis verò intestinis exulceratis,
eis

eis quæ per sedem infunduntur, vt diximus, potius vtendum erit cum & ea quo-
que magis conferant. Quamquam si eisdem etiam vtaris, tenuibus intestinis
affectis, nihil nocēbis, quemadmodum si ea, quæ per os assumenda conscripsi-
mus, eis tribuas quibus crassa intestina exulcerata sunt, nihil afferas nocumen-
ti. Eandem tamen facultatē habere debent hæc medicamenta, vt pote adstrin-
gendi, obtundendi, & resiccandi, & vbi vlcera sordida fuerint, eis vtendum etiã,
quæ vim habent detergendi. Excipe igitur circa initia aquæ hordei correfacti
cum corticibus, & iuris gallinarum, seu pullorum gallinaceorum salis exper-
tis cuiuslibet libram semis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei
rosacei ʒ. j. ʒ. & ʒ. ij. sacchari rubei, aut mellis rosacei (si pituitosi dysenterici
fuerint potissimum) tantundem, & fiat clyster, & si sanguinis copia profuat,
polygoni, aut arnoglossa succi ʒ. ij. vel ʒ. iij. adiiice. Nec minus confert a sinini
stercoris succus, maximè si à pastura montana, & adstringente prodeat animal,
vt inquit Aëtius, potissimum si sterces plantaginis succo fuerit madefactum,
deinde expressum, & infusum. Quod si dolor vehementer vrgeat caprillum se-
uum, vt quod inter alia sit dysentericis vtilissimum, quia & facilius concrefcit,
& intestinis inungitur, plurimòque tempore inhæret, nec habet acrimoniam,
vt hircinum, Galeno auctore r. 4. n. de simplic. medic. facult. & aliis plerisque
locis. Aut si id haberi nequit, hircinum: vel anserinus, seu gallinaceus adeps
prædicto clysteri adiciatur, pondere ʒ. j. aut ʒ. ij. similiter & oleum rosaceum
augeatur, sitque rosaceum omphacinum. Hæc tamen, veluti etiam & ouorum
vitelli, vbi dolor non vrgeat, vitari debent quoad fieri potest, quoniam vlceris
curationem impediunt, aut exigua sit eorum quantitas, hoc etiam tempore si
cremoris oryzæ, tragacanthi, aut gummi, aut amyli ʒ. j. aut ʒ. ʒ. permisceas, con-
feret. Quod si maiori egeas adstrictione, ac resiccatione, in modo dicta aqua
hordei, foliorum plantaginis, polygoni, ac portulacæ pugillum ʒ. decoques, ro-
sarum rubeorum ʒ. iij. balauitiorum, hypocistidis, ana ʒ. ij. cui per colum trans-
fuso seui caprilli ʒ. ʒ. olei rosacei ʒ. j. sacchari rubei ʒ. ij. aut sacchari rosacei ve-
tusti tantundem, succi plantaginis, aut portulacæ ʒ. j. ʒ. misceto, & fiat clyster,
& si magis adstringere vlceris, luti armeni, & sanguinis draconis ana ʒ. j. adii-
ce, vel tantundem pastillorum de spodio, seu terra lemnia, aut succino, quem-
admodum si magnopere dolor vrgeat, stupefacientia etiam medicamèta per-
miscere poteris. Nanque turis per sedem, quam per os adhibentur, vt pote ʒ. ʒ.
aut ʒ. ij. Philonij perfici, aut catapotiorum de cynoglossa, seu eius medicamen-
ti, quod à Nicolao Reques appellatur. Vbi verò vlcera intestina depascan-
tur, eis quæ crustam inducunt, vtentur, Paulo, Alexandro & Aëtio testibus (Et-
si vlcera hæc parua omnino salutis spem promittant, vt inquit Aëtius, potif-
simum si in tenuioribus consistant intestinis) Verùm nos medicamenta, quæ
crustam inducunt per sedem infusa probamus, vbi vlcus serpendo depascens
circa crassa intestina consistit. Horum autem copia apud eisdem auctores, ac
etiam apud Galenum lib. 9. de compositione medicamen. secundum loc. repe-
ritur. At si ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dysenteria, iis
quæ in venenorum potu conueniunt, erit vtendū, vt idem Aëtius fatetur. Sunt
autem remedia huiusmodi in triplici differentia, vomitoria videlicet, obtun-
dentia, atque extinguentia. In quorum numero etiam acria comprehendun-
tur, vt ipse inquit. Cataplasmata verò, fomenta, ac vnguenta, seu cerata ven-
tri imponenda haud magnopere probamus, potissimum vbi frigida, atque ad-
stringentia fuerint. Nam quò magis cutem densaueris, tantò magis fluxiones
augebunt, vt Galenus inquit primo de arte curat. ad Glauco. Vbi verò cogeris
vehementi vrgente dolore, eisdem vti, perpetuò acetum permisceas, vt medi-
camentorum facultas altius ad intestina penetrare valeat, aut vini albi, & te-
nuis modicum. Sintque ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum
autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores
eximios reperitur, propterea consultò de his nos non meminimus.

Qua per se-
dem infun-
denda sunt.1. de simplic.
fac. cap. 34.
Lib. 4. ca. 5.
Libro 11. de
simpl. facult.
cap. de pin-
guedine.

Cap. 5.

Cap. 14.

Plinius lib.
28. cap. 14.
Coment. 2. 2.
1. de morbis
vulg. comen
ta. 2. text. 7.
et. 35.
3. de morbis
vulg. comen
ta. 3. text. 53.

X eodem (quo iam dicta dysenteria) genere est, & qui à Græcis τενεσμός, à Latinis quibusdam tenesmus, à Plinio verò tenesmus appellatur, quanquam apud eosdem Græcos interim τενεσμός, cū, ut patet cū primo, & tertio de morb. vulg. tum etiam aliis plerisque locis in Hippocrat. & Galeni doctrina, quandoque verò cum, scriptum reperitur, ut videre licet apud Celsum cap. 18. libro 4. Id verò non ab re. Nam consueverunt doricam sectantes linguam pro, es, & vsurpare, nec minus & apud Hippocratem, ut liquet aphorif. 27. septimi libri non τενεσμός, sed τενασμός nuncupari solēt pro, es, etiam doricè, & vsurpans quo fit ut etiam Latine nedum tinesmus, seu tenesmus, sed etiam tenesmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare consuevit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nam proprio, & Latino nomine nos carētes, nomenclaturam à Græcis vsurpamus, & indifferēter prædictis nominibus uti poterimus. Nomen verò sumpsit ab ipso symptomate, ut apud Galenum constat secundo metho. meden. & comment. prædicti aphorif. 27. septimi libri, quoniam in eo tensio quædam circa intestinum rectum sit, ob quam, cū cacare vehementer appetant ægri, continuo exurgunt, ut idem sit, quod desidendi quædam cupiditas assidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, seu (ut inquit Paulus cap. 41. libro tertio) continua, & implacabilis desidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucosa egeritur. Id quod etiam Aëtius confirmavit cap. 44. libro nono, cū dixit, est autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quæ differri, ac deitari non potest, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aspectum habentia propellens; & postea quædam mucosa. Qui quidem affectus symptomata infert dysenteria similia, nixus tamen multo vehementiores habet, ut eodem libro tertio de causis symptomatum liquet, eandem quoque habens causam ac dispositionem, ut patet comment. præcitati aphorif. 1. Conuenit itaque cum propriè dicta dysenteria tenesmus in dispositione, causa, & sympto. nisi quod ea sunt vehementiora, præsertim nixus, ex Galeni sententia. Differunt autem loco, seu parte affecta, nam dysenteria propriè dicta indifferenter in cunctis intestinis excitari potest, præterquam in intestino recto, tenesmus verò non nisi in eodem intestino recto oriri consuevit, ut liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de causis symptomatum, tum etiam sexto de locis affectis, comment. præcitati aphorif. 1. & aliis plerisque locis. Id etiam confirmavit Alexander, cap. 9. libro octavo, cū dixit, tenesmus recti intestini affectus est, indicant etiam ipsum affectum esse vehemens tensio, ac dolor cum positu, ac prompta deiiciēdi cupiditas; paucis admodum sequentibus excrementis, & quod per totum morbi spacium iis quæ à supernis descendunt, haudquaquam misceri videntur. Affectus hic, velut & dysenteria, morbus est in soluta continuitate, quoniam prædicti intestini recti exulceratio est, ut liquet apud Galenum præcitatis locis. Et propterea licet ab initio excrementa pituitosa, & pingua sint, progressu tamen temporis, ut liquet eodem sexto de locis affectis, etiam ramenti specie deiiciuntur. Comitantur etiam affectum hunc conatus, & implacabilis desidendi cupiditas cum flatibus. Descendunt autem per aluum mucosa cum graui distentionis sensu, necnon aquosa, & interdum post recrementa sanguis destillat, eodem Alexandro auctore. Celsus verò sic de eo scriptum reliquit. In hoc æquè, ac in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æquè dolor, ubi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ, mucisque similia, interdum etiam leuiter subcruenta, sed iis interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At Hippocrat. libro de affectio. ait, Quod ubi tenesmus apprehenderit, secedit sanguis, ac mucus, & dolor fit in vêtre inferiore, maximè ubi ad secessum deuenit. Scribunt

Cap. 2.
Tenesmus
unde nomen
sumpsit.
Quid sit.

Quibus cū
dysenteria
conueniat.

Cap. 2.
Quibus dif
ferat conue
niat.

Que pars
in eo afficia
tur.

Cap. 2.
6. de lo. affe.
cap. 1.

Quis affe
ctus præter
naturā sit.

Loco citato.
Signa.

Ante me
dium libri.

bunt tamen nonnulli (ut Galenus asserit eodem sexto de locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui lapides callosos deiecerunt, iis qui in vesica nascuntur haud ab similes. Id quod neque ipse vidit, neque alium qui viderit, vnquam audivit. Affectus hic cū eiusdem sit generis cum dysenteria (ut diximus) haud quoque circa eiusdem causas ab ea discrepabit, Galeno teste comment. aphorif. 27. septimi libri, modo ipsæ circa rectum intestinum exulcerationem pariant, nam citra eam tenesmus dici non poterit. Quanquam sint, qui velint, quod à iam dictis dysenteria causis, tum externis, tum internis citra exulcerationem fieri possit tenesmus, necnon & à quibusdam aliis. Verum hunc tenesmus mendosum, seu non verum appellat, præcipuè arabes, & qui eos sectantur. Nos verò cum Galeno asserimus tenesmus nec dici, nec appellari posse, etiam si quispiam dolorificus affectus à quapiam causa in intestino recto fuerit ortus, nisi adsit eiusdem abrasio, seu exulceratio. Quomodo autem distinguendæ sunt, ac dignoscendæ tenesmi causæ diuersæ, à præcedenti cap. petas. Quanquam si propter stercorum multitudinem eueniat grauis distentionis sensus, circa imum ventrem aderit, eruntque alui excrementa præter naturam detenta. Hæc autem multitudo non in cæco intestino, ut quibusdam visum est (pace tantorum virorum dixerim) cū hoc in hominibus intestinum adeò exiguum sit, ut nullum ferè habeat usum, neque intra ipsum faeces excipi possunt, velut in nostris anatomis sæpius inspeximus. Verum in eodemmer aderit intestino recto, vel cū primo colo alligatum est, vel in alia eius parte. Quod verò tenesmus neque acutus, neque longis morbis annumerari debeat, cū & facillè tollatur, neque vnquam per se iugulet, liquet apud Celsum præcitato loco. Quod si vterogenti superuenerit, faciat abortum, aphorif. 27. septimi libri, ab Hippocrate scriptum est; id autem non ab re. Quoniam (ut inquit Galenus 3. de morb. vulg.) dolorificus, & molestus affectus est, dolorificus quidem propter tensionem, molestus autem, quod assidue desidendum sit. Quare & propter vehementes, atque frequentes exurfectiones, conceptus abortitur, quando etiam ex omnibus aliis fortibus motibus, atque doloribus mulieres grauidæ solent abortire. Pro cuius curatione prior ratio victus talis sit, qualem in tormina supra præcepimus, Celso auctore, cibos quidem (ut inquit Alexander) boni succi, concoctu faciles, & leuiter adstringentes exhibentes. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, id primò animaduertendum erit, num à causa quapiam tenesmus adhuc fiat, vel augeatur, vel ipse iam factus desinente eius causa amplius non fiat. Nam si adhuc fiat, pro causarum diuersitate, curandi ratio variari debet, quemadmodum de dysenteria decretum est. Et propterea ea prius auferri debet, vel venæ sectione, si plethoricum fuerit corpus, seu ab inflammatione tenesmus originem ducat, vel purgatione, si ab acris, mordacibusque succis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane peius, & angue vitandum esse consultum fuerit, tamen præter rationes, quæ hic asserri possent, Actuarij auctoritas capite 6. libro quarto sufficiens esse debet. Ea autem talis est. Cæterum quia tenesmi ex mordacibus, salsisque humoribus intestino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundant expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab assidua exurgendi molestia liberabimus. Nemo igitur vereatur ubi plethoricum fuerit corpus, & alia non prohibeant, seu ab inflammatione fuerit ortus tenesmus venam secare, non semel duntaxat, sed sæpius, si opus fuerit, cū pro euacuatione, tum etiam pro reuulsione perficiēda priusquam ad ea se conuertat medicamenta, quæ tenesmum ipsum curant. Haud quoque dissimili ratione, si vitiosi fuerint in toto redundantes succi ad intestinum rectum confluentes, andacter medicamento purgante, pro redundantis succi ratione, uti debemus, quemadmodum præcedenti cap. de dysenteria docuimus, utputa si flaua bilis redundauerit, medicamento eam purgante utare, si sal

Causa.

Prognosti
ca.Cementa. 3.
Cement. 53.

Curatio.

Vena sectio.

Purgatio.

si falsa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eisdem succos purgandi vim habent, uti oportet, prius tamen eis concoctis, ac præparatis, si eadem occasio dabitur. Quamquam nec eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, esse debent, cum quibus perpetuo, quæ leuiter adstringunt permiscenda sunt, quemadmodum præcedenti cap. monuimus. Verum si ex stercoreum multitudinem tenemus exciteretur, tentandum primo est leuibus clysteribus, aut etiam aliquanto acrioribus eandem moliri, & ubi non suffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia transeundum erit, veluti est manna, casia fistula, saccharum violaceum, syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum, & si opus fuerit aliquid diacath. addendum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os assumptum hoc in casu probat. Cum vero tenesmi causa fuerit abscissa, aut idem non amplius à causa dependeat, aut eadem exigua sit, cum discurrentibus, tum modice adstringentibus laborans sedes moueri debet, cum ex eisdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totisque viribus, clysteribus, aliisque topicis medicamentis ipsum curare nitendum erit, eisdemque adhuc diuersis, prout diuersæ fuerint causæ, quæ ipsum effecerunt. Nam si inflammatio fuerit, facta venæ sectione, & adhuc eadem perseverante, prorsus succus cum paucis rosis, simul cum eo decoctis infundi debet (Aëtio teste) vel decoctum paratur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis foliis, cuius ʒ. viij. aut libram unā assumens, adiectis olei rosacei ʒ. iij. & recentibus ouis totis sine corticibus numero ij. simulque permixtis fiat clyster. Ad eundem usum iniici debet lac recens mulctum caprillum, potissimum cum oleo rosaceo. Cæterum lumbis præcipue circa os sacrum, sedis, ac pubi, & inter femineo, perineon Græci appellant, foras, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, rosaceo, ipsoque omphacino, paucis vino albo adiecto. Quod si dolor intendatur, foras ex sænugræci, maluarum, rosarum rubearum, althææque, ac feminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure infusions faciant ægri, cum efficacissima in tenesmi affectione fomenta sint sedi admota, eodem Aëtio auctore. Procedente vero tempore reiectis rosis, ex reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomentum paratur, & oleo rosaceo, seu myrteo chamæmeli, num, ac anethinum permiscere oportet, & temporis processu eisdem solis uti. Si biliosus autem humoribus, si tenesmus fuerit ortus, clysteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorum iure, sacchari rubei, & olei rosacei, omphacini, singulorum ʒ. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, saccharo rubeo, & oleo rosaceo, pariterque foras, infusions, ac illinitiones ex maluarum, althææ, rosarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo rosaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ex oleo rosaceo, recentibus butyro, & adype anserino cum modica cera solutis, interius anus unguatur, ut Tralliano visum est, potissimum ubi vehementius dolor urgeat. Possunt insuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri desiderare, Celso auctore. Post hæc ea quæ adstringunt, simulque contemperant iniicienda sunt, ut decoctum ex rubi, myrthi, seu plantaginis foliis, rosis, cytinis, hypocistide, balaustio, ac hordeo, cui olei rosacei omphacini, ac sacchari rubei ʒ. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, ubi ingens dolor adsit. At si dolor absit, aut is exiguus fuerit, oleum rosaceum, ac ouorum vitelli auferantur. Si vero pituita sit, quæ ægrum infestauerit, ac tenesmum excitaueit, fueritque adhuc exigua quantitas in recto intestino eiusdem impæta, detergentibus huiusmodi clysteribus utare primo, ac leuiter adstringentibus, deinde adstringentia magis, ac exiccantia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidum vergant, ut Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. farfuris P. ʒ. corticum pini, foliorum lauri, & florum chamæmeli ana manip. ʒ. pilularum cupressi numero iij. fiat decoctum in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, è quo excipe lib. j. & adde olei

Si ex stercoreum
multitudine fiat
tenesmus curatio.

Quæ per sedem
infundenda sint.

Topica.

Si à bile, curatio.

Si ex pituita, curatio.

olei anethini, chamæmelini ʒ. ij. si dolor urgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis rosacei ʒ. ij. misceantur, & fiat clyster. Pariter circa peccinam, sedem, & fœmen calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet, fiant autem fœtus, seu infusions ex floribus chamæmeli, meliloto, sænogræco, anetho, corticibus pini, lauri, ac cupressi foliis, malicorio, ac myrthi baccis, parato decocto ex tribus partibus aquæ pluuialis, & vna vini adstringentis. Illinitio autem ex iam dicto oleo anethino, aut chamæmelino fiat, liliaceo, irino, aut rutaceo. In hunc etiam usum conferunt sacculi ex fursure in vino adstringenti decocto parati, si sedi admoueantur. Per propriam quoque experientiam ab Aëtio commendatur later perquam vetustus, & à fumo denigratus unā cum contentis in eo palis, si tundatur, deinde feruenti aceto subactus, linteoloque alligatus subdatur sedi. Id vero statim ab excretionem admoueri debet, & maxime si dolor infestus, deum prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lætes, myrthi baccæ, ac gallæ adici debent, corticem pini, cupressi pilulas non præmittendo. Idque infundi debet per sedem, mellis rosacei ʒ. ij. adiectis. Quod si vigilæ unā cum dolore perseverante consequantur, neque prædictis cedat affectio, sedi aliquod soporiferum collirium subdetur, ut inquit Aëtius. Aut alicui ex prædictis clysteribus solani, hyosciami, aut mandragoræ decoctum adiciatur. Eorundem autem quantitas exigua sit, neque ea adhibeantur, nisi maxima urgente necessitate. At si tenesmum frigus præcesserit, eisdem calidis, discurrentibusque foribus, infusionsibus, sacculis, ac unguentis uti licebit, & similibus, prout usus expositulabit.

Anodyna
quando cum
petant.

Ἐπι τῶν αἰμορροΐδων. Id est, De hæmorrhoidibus. Caput LXXXVI.

N sanguine generando quicquid admodum crassum, ac terreum ex ciborum natura in nutrimentum fertur, nec commodè à naturali calore alteratur, sed prorsus eam quæ in iocinore sit, mutationem, subterfugit, id licet ad se trahit: quod vero mediocri est crassitudine, ac planè à iocinore absolutum, simul cum sanguine in omnem partem diffunditur: requirit etenim sanguis in non paucis animalis partibus crassitudinem quandam, ut liquet secundo de natur. facult. ac seponitur quidem tanta talisque iam dicti succi portio, quanta, qualisque, si in totum ferretur corpus, noxam aliquam inferret. Cum igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & splen satis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquam huiusmodi excrementi copia in venis generatur: at ubi contraria eueniunt (dico autem contraria, ut scilicet hæpar ad generandam huiusmodi superfluitatem sit aptum, sit etiam ratio victus per tales cibos adhibita, qui crassum & fræculentum humorem naturæ apti sint procreare, splen vero sit naturæ imbecillior, & quicquid de ea superfluitate generatur ad se minimè trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus sit, ac crassefcit, qui in venis generatur sanguis, & nonnunquam à venis eisdem habentibus (sicut alia omnia) vim excernendi id quod extraneum est, ad sedis vasa, quædam reponitur, interimque propter multitudinem, & crassitudinem eiusdem sanguinis, eorundem vasorum ora aperiantur, atque per eadem vasa excernitur: quam affectionem Græci αἰμορροΐδων, appellant, ut liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem, sexto de morbis vulgaribus, & commen. aphorif. 12. sexti libri, nam αἰμορροΐδων nil aliud significare videtur, quàm sanguinis profuuium per venas sedis, idem confirmatur auctoritate eiusdem Galeni libro de atra bile, cum dixit, sæpenumero autem natura recludens venam vasorum quæ sunt in sede, talem permixtum sanguini humorem excernit, loquens de melancholico succo, quo & nomen symptomati imponunt αἰμορροΐδων, Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hanc hæmorrhoida, siue hæmorrhoidas appellant.

cap. ultimo.

Quid sint
hæmorrhoides.
2. ad Glauconem
cap. 10.
6. de morbis
vulgaribus. commen.
tario 3. text. 37. &
comment. 5. text. 25.
Cap. 1.

Sumpfit

*Vnde nomē
sumpserit.*

Sumpserit itaque appellationis originem hæmorrhoidis à sanguinis fluxu, vt liquet ex præcitatæ Galeni sententiis, & ab Aëtio cap. 5. libro 14. qui etiam affectum hunc asseruit esse velut dilatationem quandam locorum in sede factam vasis quibusdam isthic apertis, & progressu temporis callosioribus factis. Verum quamuis sæpius accidat, quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam sanguinis sæculenti, ac crassi, vt diximus, quod per eas sanguis excernatur: & propterea tale sortitus sit nomen affectus hic: tamen non idèd si is non excernatur, modo dilatata, impletæ, ac inflatæ eadem sint venæ ex iam dicto crassiore sanguine, hæmorrhoides quoque appellari non debent.

*Hæmorrhoides
dū duas differētiis.*

Quapropter Aëtius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat esse differentias: quoniam aliæ sunt cæcæ, aliæ sunt apertæ, cæcæ quæ omni tempore inflatæ sunt, & nihil excernunt: apertæ verò sunt, quæ per tempora sanguinem effundunt, idem confirmat Paulus capite 59. libro tertio. Pars quæ afficitur in ambabus differentis, ad eò oculis conspicua est, vt nullo alio signo opus habeat, quoniam semper venæ sedis affectæ sunt: quanquam non ad eò conspicuum sit, neque mihi ita certum, num dictæ sedis venæ progerminationes sint venæ portæ dictæ, vt quibusdam visum est, vel venæ magnæ chyli, seu caua appellatæ, vel vtriusque, cum ex vtriusque rami ad eandem partem pertineant, & ex porta venæ maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinæ magis consentiat eas ramos esse venæ caua: propter ipsius Galeni verba, tum

Pars quæ afficitur.

*Venæ sedis
vnde oriatur.*

*Cap. 9.
2. ad Glauconem,
ca. 10.
6. de loc. aff.
in principio.
Locis citatis.*

Cap. citato.

secundo de nat. facult. r. 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. de cancri, & 6. de locis affectis, & Hippo. aphor. 11. & 21. sexti libri. Nam si perpetuò vbi mihi nūquam iustum est atrum succum ad se trahit lien, vt sanguis impurius crassior, ac nigrior: sic vniuersum corpus redditur decolor, non propter aliud, nisi quod eius facultate attrahente imbecilliori reddita, sanguis in vniuersum corpus impurus transmittitur vt liquet tertio de nat. facult. & 6. de locis affectis, & deinceps ab ipsis venis vim excernendi habentibus ad venas sedis: quandoque delegatur: vt patet 2. de arte curatiua ad Glauconem, & per easdem excernitur: necessariò sequitur eas venæ caua: dictæ, & non portæ esse ramos, Cum non prius excernatur quam per vniuersa totius corporis vasa fuerit diffusus, tam si ad vniuersam cutim, quam si ad varices, aut ad iam dicta sedis vasa decumbat, aut ad quampiam aliam partem, quæ imbecillior fuerit. Ad hæc si propterea melancholia, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non solum ratione euacuationis, sed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiunt, humores, præsertim cum melancholici, ac crassi fuerint, vt liquet citatis aphorismis, cui in dubium venerit tales humores per ramos caua:, & non portæ venæ ad dicta sedis vasa permutari, atque transferri tanquam per convenientiora loca, per quæ promptius, ac facilius talis fiat permutatio, nulli inquam. Audaacter itaque cum Hippo, & Galeno, tenemus (quicquid alij sentiant) hæmorrhoidas ramos esse venæ caua: potius quam portæ, quamuis ex portæ maiores fortè progerminationes, quam ex caua ad eundem pertineant locum. Cæterum, licet huic affectui nomen inditum sit hæmorrhoidis, propter sanguinem, qui magna ex parte cum succo melancholico à natura recludente horum vasorum ora excerni consuevit, & propterea dici posset esse symptoma in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ, præter mensuram profluuium: tamen illud non ita facile assererem, cum nonnullæ sint hæmorrhoides cæcæ, vt diximus ex Aëtij & Pauli auctoritate, & nos indies crebro obseruamus, ex quibus ne tantillum quidem sanguinis profluit. Quæ ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent, neque symptomata esse in genere excretorum immodicè, nisi quispiam diceret id raro euenire, cum etiam ex eisdem cæcis semper aliquid profluat sanguinis, licet minimum sit, quod si nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debent: cum omnes sic appellatæ sint, propterea quod

*Affectus
præter naturam.*

quod sæpenumerò, & non semper, vt inquit Galenus citato libro de atra bile, natura sanguini permixtum humorem melancholicum recludens dictorum vasorum ora, per eadem excernit. Quod item confirmari posset Celsi auctoritate cap. 18. libro sexto, cum dixit tertium vitium est ora venarum, tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quod sæpe sanguinem fundunt *αμορροειδεις* Græci vocant. At si quis propterea assereret hæmorrhoidas non symptoma esse, sed morbum, non simularium, sed instrumentalium partium, & propriè in cavitare, eadem non adstricta, aut constipata, sed dilatata, aut patefacta, non reclamarem. Nam Aëtius dicebat quod hæmorrhoidis est dilatio venarum sedis, ad quam dilatationem si earum ora referabantur, sanguinis fluor consequeretur, & sic apertæ dicebantur hæmorrhoides, si verò vasorum ora haudquam aperiuntur, nihil excernitur, etiam si ipsæ venæ admodum dilatatae sint, & impletæ, & propterea cæcæ appellantur, communis est itaque vasorum dilatio cunctis hæmorrhoidibus, & non sanguinis per ea excretio. Quare morbum potius, quam symptoma asserendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cum ex eodem humore melancholico varices, & hæmorrhoides fiant, vt liquet 2. de arte curatiua ad Glauconem, & aphor. 21. sexti libri, & libro de atra bile, quemadmodum varices fiunt, cum fœmorum & curum venæ latiores fiunt: ita quoque & hæmorrhoides, cum sedis venæ dilatantur, quinimo omnes dilatatas venas antiqui medici *νιρσους* appellant, vt ipse inquit libro de tumore præter naturam. Quare cum distentis, ampliatis, ac dilatatis venis sedis hæmorrhoides cunctæ fiant, & non cum ex eis sanguis profluit (id enim symptoma est earum, quod sæpe eis aduenit, non autem semper) propterea morbum potius, quam symptoma esse non ab re quispiam dixerit, quamuis à symptomate nomen sumpserit, quod magna ex parte ei superuenire solet. Nam illa venarum sedis ampliatio, seu dilatio: propriè hæmorrhoidis est, non autem illud sanguinis profluuium, quod non solum ipsis venis dilatatis sed etiam patefactis orificiis earundem consequitur, potissimum cum non perpetuò id omnibus superuenire contingat, vt dictum est. Cognoscens autem eas non difficulter: oculis enim conspicuæ sunt, interna quoque sedis pars intumescit, & capita venarum supereminet, & in internam intestini recti partem velut vix acini lucidæ apparent: cæcæ dolorem vehementem excitant, potissimum dum à stercore exeunte comprimuntur, quamuis cæcæ plus doloris, quam apertæ afferant, teste Orbasio libro 9. sui compendij cap. 42. nihilque cruenti excernunt. Apertæ verò sanguinem eiaculantur, maxime quidem vnà cum stercore, aliquando etià sine stercore, vt inquit Hippo. lib. de hæmorrhoid. plurimis quoque habentibus hæmorrhoidas adest dolor vniuersi corporis proprius eis, vt pote citrinus ad viriditatem declinans, vt quibusdam visum est. Si verò accidat quod hæmorrhoides magis interius fiant, si vehementer exprimatæ æger, sedesque prius aqua calida foueatur, conspicuæ fient tam si cæcæ, quam si apertæ sint. Verum quod hæmorrhoides originem habeant ex copia melancholici succi, seu fæcis sanguinis aut ex eodè sanguine multo sæculento, & crassiori existente: cum videlicet iecur ac vniuersæ venæ eundem humorem à se ipsis excernentes, in dictas sedis venas reponunt, liquet apud Gale. lib. de atra bile & 2. de arte curat. ad Glauconem, ac luce clarius com. aphor. 12. 6. lib. cum dicebat, hæmorrhoidas fieri impossibile est absque hoc, quod propter multitudinem, & crassitudinem sanguinis, ora quarundam venarum aperiuntur, hæpate ad ipsas reponente fæcem, & quandoque sanguinem melancholicum. Atqui iam diximus nos circa initia huius sermonis, quibus corporibus, & à quibus causis talis coaceruentur succi seu sanguinis melancholici copia: quæ vbi non adeò multa fuerit, & dictorum vasorum sedis expultrix facultas non vehementer irritata, ac retentrix non admodum imbecilla, cæcæ fiunt hæmorrhoides: quemadmodum vbi contrarium euenit, apertæ: ex quibus sanguis profluit crassus, niger, & sæculentus magna ex parte, di-

Cap. 4.

Cap. 10.

Cap. 4.

Cap. 19.

*Affectus
signa.*

*Vide Anic.
lib. 3. fen. 17.
cap. 2.*

Causa.

*Cap. 4.
Cap. 10.*

comagna ex parte: nam quandoque cōtingit, quòd sanguis per easdem venas profluat, natura duntaxat multitudinem sanguinis euacuante: quemadmodum accidit sanguinem per nares effundentibus: nonnunquam patefactis eisdem venis ex sanguinis impetu ad eas irruentis, id natura haudquaquam tempestiue ad animalis commodum efficiente: quòd fit, vt effusus sanguis interdum niger non sit, interim quoque accidit vt natura atri sanguinis, seu succi euacuandi causa venam aperiat, quo malo sanguine euacuato, bonus etiam subsequatur vbi diutius patefactum remaneat os eiusdem venæ, neque prius fuerit occlusum. Quare audacter cum Galeno tenemus quòd licet magna ex parte per has venas ater sanguis, ac succus melancholicus per modum facis genitus expurgari consuevit, tamen non omnis hæmorrhoides talem melancholicam bilé, aut melancholicum sanguinem euacuat: vt liquet 6. de morbis vulgaribus. Neque propterea Galenus sibi ipsi pugnancia scripsit, cum comment. præcitato aphorif. 12. sexti libri, dixerit hæmorrhoidas fieri impossibile esse, præter multitudinem, & crassitudinem sanguinis, hæpate ad eas venas reponente sanguinem quandoque melancholicum, & ipsius faciem: nam de veris loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiusmodi humoribus verè, & proprie, vt plurimum ortum habent. At libro sexto de morbis vulgaribus, omnes connumeravit causas, ex quibus per sedis venas sanguis profluere consuevit, tanquam necessarium pro faciliiori intelligentia textus Hippocrat. ac veritate sententiæ eiusdem textus: quam opinionem testari videtur Actuarius in sua medèi methodo libro primo, cap. 20. quo loco præter melancholicum succi redundantiã alias quoque nonnullas meminit causas, ex quibus per sedis venas sanguinem profluere accidit, vt pote iis qui solita exercitia omiserunt, aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus consuetudo nare, aut vtero (seu in mulieribus) excretiones supprimuntur, aut quibus mos erat venam tundere, aliãve quapiam ratione sanguinem euacuare, & consuetudinem mutant: vt iam quia corpus vniuersum peruadat, copia imbecillitasque adfit, iis inquam hæmorrhoides oboriuntur. At vbi melancholicus succus, siue ater sanguis ex eisdem profluat venis, haud ægrè ex eius colore, ac substantia dignoscitur. Si verò alterius sit coloris suam seruans naturam, si propter eius multitudinem natura ipsum excernat, ex quibusdam, aut omnibus modò iam dictis causis præcedentibus illud percipere poteris: similiter ex natura, habitu, & ætate ægrotantis, ac ex eo quod sequitur, vt puta conferentia. Quemadmodum vbi idem sanguis immodicè profluat, vel post nigri sanguinis excretionem, natura haudquaquam potente propter eius imbecillitatem, ac conceptionum diutinam reserationem bonum sanguinem retinere, vt eodem sanguine impetu quodam ad eadem vasa irruente oris eorundem patefactis, aut si propter multitudinem, sanguinis copiam prius vacuare tentasset, & demum propter eorundem vasorum apertionem, ac retentricis imbecillitatem, eundem reprimere non valeret, ex contrario iudicari poterit. Neque enim ægrè facile tolerabunt: quinimo decolores, ac omnino in dies imbecilliores redduntur. Quapropter quemadmodum hæc affectio à multis morbis tutos reddit, quando videlicet melancholici succi copia per has venas vacuatur, aut non immodicè sanguis profluat, vt liquet ex Hippocrat. 6. de morb. vulg. cum dixit hæmorrhoidibus laborantes, neque morbo laterali neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, neque lepra, neque aliis foras similibus morbis (supplendum est) capiuntur, inquit Galenus. Ita quoque cum contrarium euenerit, nonnullorum malorum causa hominibus existit, nam & deformitatem, & miseram vitam hæmorrhoides inducunt multos etiam vita priuant, & deformitatem quidem propter coloristotius corporis vitium ex euacuatione succedens: miseram verò vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita periclitantur sic affecti, cū ob excedentem euacuationem perfrigeratum hæpar aquam intercutem operatur Aët

comment. 5.

comento 25.
cōtradictio.

conciliatio.
Loco citato.

Signa causarum.

Prognostica.

Comenta. 3.
Tex. 37.

tur Aërio teste præcitato cap. 5. libri 14. Quæ omnia idem Hippoc. in apho. scribere haudquaquam oblitus, nam quod superuenientes hæmorrhoides à nonnullis aliis malis liberent laborantes, decretum reliquit aphor. 11. 6. lib. cum dixit. Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoides superuenientes bonæ. Neque enim solum ratione euacuationis, vt inquit Galenus in com. sed etiã ipsa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iam dictas affectiones sanant. Hæ enim sanguinem crassum consueuerunt euacuare humore plenum melancholico, & aphorif. 21. eiusdem 6. dicebat, in insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenierint, insanix solutio fit, propter eandem causam. Quemadmodum, quod si quis tentauerit iter intercludere his, quibus consuevit per hæmorrhoidas longo tempore talis succus euacuari, quod periculum est, ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippocrates aphor. 12. eiusdem libri, sub his verbis docuit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus si vna non seruatur, periculum est aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc est quod nõ ab re decreuerit apho. 25. 4. lib. quod vbi sanguis infra deiiciatur (hoc est per hæmorrhoidas vt inquit Galenus in com.) bonum est, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Nam aliter vt Galenus testatur, non est assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, quæ periculosa habet vtranque immoderantiã, quo vel supramodum sanguis excernatur, vel ex toto supprimitur, ex quibus liquet quantum aberrant nonnulli hac nostra tempestate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborantibus, hirudines sedis venis adhibere iubent, etiam si non consueuerit talis ex eisdem venis succus, seu sanguis confluere, neq; hominis natura multum talem cumulauerit. Hæmorrhoidas item inquit Soranus æphesius cap. 18. habentes si in plantis pustulæ multæ nigro colore affusæ suboriantur 28. die moriuntur. Paulus verò de eisdem sic scriptum reliquit præcitato loco, venulis, quæ in ano extant iusto largius inanitis, habitum in aquam subtercute resolui contingit, & affectos infeliciter cibos sentire, ac contabescere, periculum quoque est ne largum etiam sanguinis profluum accidat, quemadmodum, ne idem in torum supprimitur, vnde laboriosa est curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cæcæ fuerint hæmorrhoides, aut modicæ ex eis sanguis fluxerit, ea vtendum est victus ratione, quam cap. de melancholia instituimus, aded vt per eam inhibeatur, ne multa copia talis melancholici succi generetur, sed quoad fieri possit exigua, vt quæ à liene faciliè expurgari valeat. Verùm vbi magnos circa sedem dolores excitaerint cæcæ, quando ex arido stercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non semel duntaxat, sed sæpe mollieda erit. Solet enim oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locum læsit, vt inquit Celsus præcitato loco, quæ de re mollibus, ac lenibus clysteribus aluus subducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarum iure, additis ʒ. iij. vel iij. olei viol. aut amygd. dulc. ʒ. ij. sacchari, & ʒ. j. adipis anseris, aut renum caprarum, in quem etiam vsum confert ʒ. j. vel ʒ. ʒ. cassiæ fistulæ per horam ante cibum deuorata: confestimque malleoli vena incidenda non semel duntaxat, sed bis, vbi opus fuerit, & vires consentiant, ac corpus sanguine potissimum crasso, & melancholico plenum, fuerit: nam in cruribus sectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de curan. ratione per venæ sectionem: præter id quod per deriuationem sanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor sedatur: apponenda quoque vbi vehemens perseuerauerit dolor, quæ illum mitigare possunt. Quare in aqua dulci modicè calida desidendum est, aut decoctis in ea maluarum, althææ, & violarum foliis, interim meliloto, scænu-græco, chamæmelo, lini semine, & anetho: item & vbi hæc non suffecerint hyoscyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adiici poterunt, & vbi desidere æger in ea non potuerit, spongia in iam dicto decocto irrigata, & madefacta dolenti loco adhibeantur, fouendus insuper locus erit ex ouorum

Ratio curandi cæcæ hæmorrhoidas. Vtilis ratio.

Vena sectio.

Cap. 19.

Medicamēta topica.

vitellis, rosarum foliis, oleo rosaceo, & cera parato medicamento: quandoque misceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta: idque si intus fuerint hæmorrhoides digito illinendum, si extra super illitum lineum panniculum imponendum est. Poteris insuper, vbi iam dictum medicamentum dolorem non sedauerit, infra scripto vti, quod recipit foliorum althææ, melilotri ana manip. β. adipis anseris ʒ. ij. vitelli ouorum numero iij. olei rosacei & de sem. lini ana ʒ. ceræ albæ parum misce, & fiat vnguentum, & in vehementissimo dolore, infra scripto quoque vtaris: ex foliorum hyosciami manip. β. violarum, & lactucæ tantundem, bulliant in aqua, & exprimantur, deinde in dicta aqua maceretur mica panis, cui adde vitelli ouorum nu. ij. cremoris seminis lini & scenugræci ana ʒ. ij. olei rosacei ʒ. ij. misceantur, & vtare modo iam dicto. Vbi verò prædicta non contulerint sanguinem ab iis vacuare oportet hoc adhibito medicamento, ex olei de chrysolimelis, de sem. lini, amigdala. amararum, ac nuclei persicorum ana ʒ. succi cæpæ, & ciclamini ana ʒ. ij. stercoreis columbini ʒ. iij. medullæ, seu sepi ceruini ʒ. iij. cum pauca cera fiat vnguentum. Vel fricentur dictæ hæmorrhoides cum fici foliis, aut lineis linteis asperis, & crassifis: & vbi hæc non contulerint, aut ægri ferre nequeant, hirudines imponantur eisdem hæmorrhoidibus: nam ex eis aperiri absque dolore consueuerunt, prout indies obseruamus: & vbi opus fuerit, iterari debent: nam magnopere conferunt, vbi cautè adhibeantur, aperiunt item eas per dicij herbæ folia viridia assidue affricta, insuper & mercurialis trita & velut glans immissa, & fel bubulum per lanæ tomentum inditum Aërio teste eodem lib. 4. cap. 6. Vbi verò aperta fuerint hæmorrhoides, si modicè ex eis profluat sanguis, aded vt vires nequaquam imbecilliores reddantur, eadem victus ratione vtendum, potissimum si sanguis niger, & crassus fuerit, ac per certa interualla fluere consueuerit: neque aliter eas suppressere tentandum, tum quoniam à multis liberant vitis, vt supra annotauimus Hippocrat. auctore, tum etiam quod si quis eas curare tentauerit, quidam cum sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia, ac viscera materia, subitis, & grauissimis morbis correpti sunt, vt inquit Celsus præcitato loco, illi inquam, qui sanguinis profluuio imbecilliores non sunt. Quod insuper idem Hippocra. decretum reliquit aphorif. 12. 6. libri cum dixit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si vna non seruatur, periculum est aquam inter cutem, vel tabem aduenire, consuluit itaque Hipp. in hac sententia iuxta Galeni expositionem, vnam saltem seruare hæmorrhoidem, vt per hanc vacuetur sæculentia, ac vitiosa materia hæpatis: præsertim in quibus solita est tempore longo per tales venas excerni: si quis eas sanare tentauerit, aliàs prædicta ab Hippo. vitia superuenire periculum est. Aëtius verò illa Hippocrat. verba (Si vna non seruatur) aliter exponit. Ait enim Hippo. noluisse quod vna hæmorrhoidis seruari debeat ad sanguinis excretionem, vt Galen. sentit, sed dixit, si vnà non seruatur, hoc est, si non adseruetur, id est, si non conuenienti dicta vtetur post earum sanationem. Probat ex eiusdem Hip. verbis in eodem apho. nam dixit hæmorrhoidas inueteratas sananti: est autem sanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. Quare concludit ipse cum Hippoc. quod nõ oporteat aliquam hæmorrhoidem relinquere, sed omnes excindere, & post perfectam curationem ipsarum, per conuenientem dietam ad naturalem statum corpus curatum reducere, incidereq; cubiti venam tempore opportuno, quo videlicet coaceruatus in corpore sanguis euacuatur. Hoc itaq; modo possibile est incolumes euadere, nulla penitus hæmorrhoidis relicta. Atqui veratrit perpetuò Hip. sententia quomodolibet fuerit intellecta: si quis enim hæmorrhoidas inueteratas sanare tentauerit, aut vnà ipsarum relinquere debet, aut si nullam penitus dereliquerit, præseruare eo modo detentos oportet, conuenienti victus ratione, ne talis succi copia gignatur, etsi qua fuerit genita, venæ sectione statis quibusdam temporibus vacuare, præcipue ineute vere. At si immodicè sanguinè fundant, quoniam ex immodica profusione ad extremam frigid

Curati hæmorrhoidis apertarum. Vitis ratio.

Aëtius Galenium carpit.

Vene sectio.

Concordia.

Curatio hæmorrhoidis nimis profuentium.

frigiditate hominem ducit, ac sæpe aquam intercutem accersuerunt, vt liquet 2. de nat. facult. confestim vbi robur virium deiiciatur, suppressendæ sunt, simili propterea victus ratione instituta, quam cap. de cruenta spuitione præcepimus (nisi quod vbi vires plurimum prosternantur facilis concoctionis, ac multi, & boni nutrimenti cibi semper exhibeantur, cum quibusdam adstringentibus permitti: similiter & in potu vinum adstringens) si vires ferant, interna cubiti dextri vena incidenda erit reuulsionis gratia. Nam vbi cohibere vales hæmorrhoidas, quæ in brachio sunt venas secare conuenit Galeno auctore lib. de cur. rat. per venæ sectionem: quando videlicet veremur ne in tantam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat, vel aquæ intercutem obnoxium, aut cachecticum, hoc est mali habitus reddat. Quod si vires venæ sectionem non ferant, hypochondriis. cucurbitulæ affigendæ sunt, manus item, ac brachia vincienda, & frictiones asperæ eisdem partibus adhibendæ. Intra corpus interim quæ adstringunt sumenda, vt syr. ex infusione rosarum, præsertim aridarum, & incopletarum, myrtinus, miua citoniorum, è rhibes, aut è oxalidis succo, seu plantaginis, paratus cum eisdem plantaginis, aut oxalidis aqua: etsi non aded extremæ imbecillitatis vires fuerint, sed mediocrem ferre possunt purgationem, redundantibus vitiosis succis in sanguine, (vt magna ex parte prouenire prospeximus immodicè sanguinis per hæmorrhoidas profluuium) purgans aliquod medic. propinandum erit, ex eis quæ præterquam quod leuem habeant vim purgandi talem vitiosum succum redundantem (quiuis is fuerit) facultatem insuper habeant adstringendi, quem admodum sunt myrobalanorum tria genera, rhabar. agar. & syr. ex pluribus infus. rosarum rubearum: insuper & syr. domini August. ex his poteris purgans medicamentum diuersimodè componere pro diuersa ratione redundantis succi. Sit autem eius quantitas virium robori potius, quàm quantitati humoris redundantis accommodata, deinceps ad alia adstringentia confugiendum, tam intus, quàm foris adhibita. Intus sumenda cap. de spuitione cruenta requiras. Conducunt item si ʒ. ij. lapidis hæmatitis tribuas cum ʒ. iij. aut iij. poscæ. Aut R. lapidis hæmatitis ʒ. j. radices symphiti. & althææ ana ʒ. β. boli armeniacæ ʒ. β. chix mastiches gra. iij. fiat puluis, qui cū ʒ. ij. vini adstringentis aut ʒ. iij. decoctionis aquæ sanguinariæ præbeatur, nec minus confert si ʒ. j. trypharæ saracenicæ, aut trypharæ scænonis dictæ, aut theriacæ corporibus maximè frigidioribus, ac pituitosis, & melancholicis exhibeas cum ʒ. ij. aut iij. vini adstringentis, aut si ʒ. j. trochiscorum de spodio, aut de terra lemnia, aut de succino, calidioribus præsertim corporibus cum ʒ. ij. aut iij. aquæ plantaginis, aut acetosellæ propinabis, extrinsecus quoque ea adhibenda sunt, quæ sanguinem reprimere valent, vt infusus in aqua ex verbenis. Celso auctore, aut in aqua pluuiali fiat decoctum rosarum aridarum, foliorum plantaginis, & myrtillorum, & in eo desideat æger, interim malicorium, gallæ, cytini, balauitium, & magna imminente necessitate, hyoscyamus, alumen, papauer album, & nigrum quoque, si opus fuerit, prædicto decocto adiciatur. In corporibus verò frigidioribus in vino adstringenti prædicta decoquantur, aut saltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali, folia insuper, ac flores verbasci admisceantur. Quod si quis in eo desidere non poterit, spongiæ in dicto decocto madefactæ, affectæ parti adhibeantur, ex iam dictis etiam sacelli parari poterunt, qui in vino adstringenti prius irrigati admoueantur: vel infra scriptus puluis inspergatur, ac ligetur, qui recipit aloës ʒ. ij. corticum thuris ʒ. j. balauitiorum, sanguinis draconis, terræ lemnia ana ʒ. j. gallarum, malicorij & seminis rosarum ana ʒ. j. fiat puluis tenuissimus. Hoc insuper medicamento vti poteris R. succi plantaginis, sanguinariæ, & solani ana ʒ. ij. aloës, corticum thuris, terræ lemnia ana ʒ. ij. β. olei myrtini, mastichini, & rosacei ana ʒ. j. albuminis ouorum ʒ. vij. ceræ, & aceti, seu vini adstringentis parum, fiat vnguentum. Aëtius præcitato loco, tanquam mirum in modum sanguinem sistentia commendauit aloën,

Cap. 8. Vitis ratio.

Vene sectio. Cap. 19.

Que per os exhibenda.

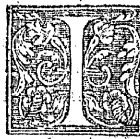
Purgatio.

Que extrinsecus adhibenda.

Cap. 4.

squmam ferri, aut plumbum vsum cum posca impositum. Inter cætera verò medicamenta, illud præstantissimum, ac vnicum existit, quò à Galeno describitur, metho. meden, ex aloë, & thure, ouique candido compositum, ad eò vt ad mellis crassitudinem deueniat: dein leporis mollissimis pilis excipitur, & vasis ipsis vnde sanguis defluit liberaliter, imponitur, quinimo, & toti vlceri, vbi ipsum circa vasa fuerit: alligaturque forinsecus fascia ex tenui linteo. Modum autem administrandi, ac ipsum diuersimodè componendi, ex eodem loco studiosi petant. Illud tamen non prætermittant, quod in duris corporibus plus aloës immiscendum erit, in mollibus verò plus thuris, vt ipse inquit. Ori. basius cap. 18. libro 19. hæmorrhoidas nimium apertas sistere inquit aloën illitam, aut dissolutam, & impositam, sistit etiam perfusio ex posca, in qua ferri squama, plumbumque vsum sit, vt ipse refert.

ῥοπι ἡαγὰδου. Id est, De ragadijs. Caput LXXVII.

INTER alia quoque multa, rædijque plena mala, quæ sedes recipit: quod primum sæpe & pluribus locis in ea sit, cutis exciditur. Quod malum Græci ἡαγὰδου καὶ ἡαγὰδου vocant, Latini fissuras, seu rimas. Quæ quidem fissuræ, seu rimæ, non perpetuè sunt cum callosis labris, vt quidam recentiores sentiunt, sed tantummodo, cum diuturniores fiunt, tunc etenim indurantur, & callosa earum labia redduntur vt inquit Aëtius cap. 3. lib. 14. Paulus quoque cap. 75. lib. 3. Rimas, tum recentes, tum diurnas, & quæ callū contraxerint meminit: quoniam de his quæ in vulua, non autem in ano fiunt loquatur. Quare cutis sedis scissuræ sunt rimæ, interim quoque cum callosis labris morbus in solutione continui existentes fiunt verò quandoque in extrema ipsius intestini recti parte quam anum nuncupant: interim autem in musculo eundem anum adstringente, ac claudente, quem σφιγκτηρα Græci nuncupant eodem Aëtio auctore. Hoc malum ad eò oculis conspicuum est, vt aliis haudquaquam indigeat noris pro eius cognitione tam si recens fuerit, & citra labiorum duritiem, seu callum, quam si diurnum, ad eò vt labra intumuerint & obcalluerint, seu callum contraxerint. Nec minùs promptè pars, quæ afficitur oculis obuiam sit, siue anus, siue musculus ipsum adstringens, seu claudens fuerit. Habent autem rimæ non vnã duntaxat generationis causam, non aliquando ex influentium humorum mordacitate, ac acrimonia consistunt: interim ob inflammationem, aut condylomatam distentionem, circumscissas partes fissuram sustinent. Si ex confluentibus mordacibus succis fiant, indicia eorundem aderunt citrà condylomatam præsentiam: quinimo cum non aderunt condylomata, citra alia indicia, humores acres esse causam iudicabis. Quòd si circa sedem aliquod aderit condyloma, ad eò intumescens, ac circumscissas partes distendens, vt cutis findatur, ipsum rimæ causam esse non dubitabis. Est autè condyloma, vt inquit Celsus cap. 14. lib. 6. tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet, quàmquam Paulus cap. 18. lib. 6. non quodlibet tuberculum insequens harum partium inflammationem, sed ipsum obcallefcens còdyloma appellauerit, vt qui manu ipsum curare intendebat: & propterea recens tuberculum, non condyloma, sed absolute tuberculum nuncupabat: cum verò contraxerit callum, Tunc condyloma appellari asserebat, tam si inflammatio, quàm si rimæ ipsum præcesserint. Qua etiam ratione rimas ipsum præcedere fatetur, cum per rimas, eas sedis fissuras intelligat, quæ callosa habent labra, & manus curatione desiderant. Celsus verò tuberculum quodlibet ex inflammatione ortum, siue recens fuerit, & non dum callum contraxerit, siue diurnum & obcallefcens condylomatis nomine nūcupauit, nec minùs & Aët. cap. 3. libro 14. per condylomata, quodlibet circa sedem ortum tuberculum, tam molle, quàm durum, & callosum, tam recens, quàm diurnum significari voluit, vt liquet ex eius verbis. Præter

Quid sint rimæ.

Quis affectus.

Pars affecta.

Causa rimarum.

Causarum signa.

Condyloma quid sit.

Præterea ipsum fieri, cum ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum insurgit, ac præter naturam intumescit, scriptū reliquit: nam cum sinuosus sit anus, coagmentatas habet rugas: vbi verò earum aliqua præter naturam intumuerit, tunc sanè sit condyloma, aliquando extra inflammatione existens, & molle: interim verò cum inflammatione durum, ac dolorosum: à similitudine fortè extremorum in pugno clauso in quatuor digitis nodorum appellat condylomata. Quo fit vt à thymis, qui in eadem parte oriri consueuerunt, condylomata differant: nam thymi tuberculosa quædam eminentia sunt doloris expertes, præter naturam aucta, aspera, oblonga, subrubra, interim albicantis coloris, præsertim vbi mansueti fuerint, à cacuminibus eiusdem nominis herbis in montibus nascentis sic appellati: quæ eminentia vbi parua fuerint, thymi, vbi verò magnitudine excedunt, ficus appellantur, eodem Aëtio auctore cap. 4. eiusdem libri. Quòd autem rimæ multi rædij plena sint mala, ex Celso patet, eodem cap. 18. libri sexti, propterea vbi recentes fuerint, confestim eas curare tentandum est, vt pote quæ medicamentis cedant, nam cum protelatur earum cura, induratur, & earum labra callosa fiunt: quo tempore non amplius medicamenta, sed chirurgiam adhibere oportet, vt inquit Aëtius præcitato loco. Cæterum, quòd sedis vitia omnia ob multas causas difficilem curationem accipiunt, scriptum reliquit Galenus nono de compositione medicamentorum secundum loc. quoniam & multo sensu particula hæc prædicta est, & propterea per acriora & austeriora pharmaca facile irritatur. præterea & ipse excrementorum alimenti transitus per se mordax est, & magis vbi eruperit bilis ipsa, & serosi quidam humores. Item quoniam neque statum tempus habent medicis ad imponenda medicamenta, cum plerunque minimè conuenienti tempore ægri ad excernendum concitentur, quia etiam humiditas, & caliditas eiusdem loci siccantibus, simulque frigefacientibus opus habent, non parum confert ad hoc, vt ægrè curabilis ani affectio existat, siquidem mordent adstringentia, locus verò subtili sensu præditus acrimoniam ferre non potest: quod etiam confirmauit sub eisdem verbis Aëtius cap. 1. lib. 14. Pro earum itaque curatione vniuersa victus ratio ad humidum inclinans institui debet, & propterea, nec acris cibis vtendum, neque asperis, nec aluum comprimentibus, nec aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum vt Celsus testatur. Quapropter liquida, læuia, pingua, glutinosa meliora sunt, vt ipse inquit. Vno etiam leni vti nihil prohibet, talis autem victus non propterea ita instituitur, quia talem exigat affectus: nam contrarium potius desideraret: sed quoniam acria, aspera, mordacia, adstringentia, & sicca, aut mordaces succos generant, ex quibus rimæ, & earum dolor magis irritarentur ex eorum cum alui excrementis transitu, aut eadem saltim alui excrementa ob ea aridiora reddita suo transitu curationem seu conglutinationem impedirent: idcirco tali victu vtendum esse omnes præcipiunt. Huius generis cibi sunt gallinarum, pullorum, phasianorum, vitulinæ, hœdinæ, & veruecinæ carnes elixæ, & præcipue earum iura pingua: maluæ item spinachia, borago, endiuia, cichorium, & prifana, si in eisdem iusculis decoquantur, conferunt, similiter si oua recentia forbilia tribuantur, & reliqui cibi c butyro, & adipe anferis, aut gallinæ, aut lacte amygdalarum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minùs quies præcipienda erit, eodem Celso auctore, somnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipue immodicas, aluus mollis seruetur, quæ si non natura, arte saltim mollienda clysteribus lenibus, & pinguibus: interim per ea quæ ore sumuntur lenientia, vt pruna, vel casia fistula in parua quantitate, paulò ante cibum sumpta. Quòd verò ad reliquam medicamentorum rationem attinet, si rimæ ob confluentes acres, ac mordaces succos fuerint ortæ, eisdè prospiciendum est, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eisdem præparatis, contemperatis, ac concoctis purgans medicamentū adhibeas, quod suapte natura tale sit, vt tales humores ducat citra acrimoniã, ac mordacitatem,

Còdylomata vnde dicta.

Quibus differant à thymis.

Thymi vnde dicti. Ficus quid.

Prognostica.

Cap. 6.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Purgatio.

quin id & quoniam cibus, ac etiam medicamentis semper vitare oportet, huius generis sunt mel aëreum, manna appellant, calsia fistula, saccharum viol. syr. e pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel viol. & interim syr. domini Augustini, aut diacat. cum dictorum aliquo permixtum. Si verò propter condylomata acciderint rimæ, non minus inter initia eisdem purgantibus medicamentis vtendum erit, & vbi eadem inflammata fuerint, vena prius secanda erit in cubito reuulsiõnis causa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon si opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione simul atq; euacuatione sanguinis in inflammatione contenti. Cæterum rimæ absque inflammatione, quemadmodum & reliqua sedis vitia, ea medicamenta desiderant, quæ citra morsum, ac aspritudinem adstringunt, vt liquet ex Galeni eo. dem nono de compositione medicamentorum secundum locos, cuius generis est infra scriptum vnguentum, quod recipit cerussæ, argenti spumæ ana 3. j. pomphol. lotæ 3. j. sem. ros. 3. ij. succi plantaginis 3. j. 3. ij. oui assati vitellum vnum, adipis anseris 3. ij. excipiantur omnia cum rosaceo, & vtare, vel rasuram linteolorum vrito, eiusque cinerem cum pari amylo tritum succo foliorum oleæ admixto, illinito, vt scriptum reliquit Galenus Asclepiadis auctoritate, eodem libro nono de compositione medicamentorum secundum locos: in vicem verò succi foliorum oleæ, plantaginis succo vti poteris. idem quoque Galenus lib. primo eiusdem Apollonij. aucto. tanquam optimum medicamentum approbavit infra scriptum ad ani rugas intumescentes, rimasque, ac fissuras sedis, ad vlceraque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorum pharmacorum vsu exacerbata sunt: etenim egregiè ea lenit etiam si serpendo exedentia, aut etiam cancerosa, aut quomodocunque maligna existunt: quo etiam medicamento cum sæpius vsus fuerim perpetuò ingentem ex eo vtilitatem prouenire obseruavi. Componitur autem ex olei rosacei, aut myrtei, vt ipse inquit, hæmina, hoc est 3. ix. in pilam plumbeam infusa, & plumbeo pistillo tandiu agitata, donec crassum, & subnigrum oleum reddatur, deinde seorsum spumæ argenti librâ vnâ, & cerussæ tantundem terito, oleoque admisceto, & vtere, prius tamen affecto loco eloto, & ficcato, id quod fieri posset ex rosarum, gallarum, foliorum plantaginis, & radicis symphyti decocto in tribus partibus aque pluuialis, & vna vini dulcis albi, & odoriferi, & vbi ingens, & ardens fuerit sedis dolor oui assati, vitellum, vino albo terito, & cerato rosaceo exceptum illinito ex eiusdem Galeni auctoritate eodem nono de compositione medicament. secundum locos. Aëtius verò cap. 3. eiusdem lib. 14. magnopere commendauit hoc medicamentum videlicet, Resinam pinus siccam cum rosaceo terito, donec strigmentosa fiat, & oui assati vitellum admisceto, ac illinito, ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris. Recipe pompholygis lotæ, & plumbi vsti loti an. 3. ij. cerussæ, & spumæ argenti an. 3. j. amyli, gummi tragacanthi an. 3. j. thuris & radice symphyti an. 3. ij. omnia probe terito, & ad ceratum rosaceum admisceto, ac affectum locum illinito, huic etiam medicamento quandoque adici poterit succi plantaginis, vel centaurij minoris 3. j. seu halicacabi corticis radicis 3. ij. interim aluminis scissi, & gallarum an. 3. j. Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis, vel minus sicca aut humida, dolorosa, vel citra dolorè magis, minusve profunde fuerint iam dictæ sedis rimæ. Cuncta namq; prædicta medicamenta separatim, & coniunctim ab eodem Aëtio commendantur, quæ item non minus condylomatis vbi recentia fuerint, conferunt: nam vt ipse dicebat in summa, perfusiones in condylomatis adstringentes esse oportet, & medicamenta ipsorum adstrictione quadam participare debent: cum verò nedum condylomata ipsa, sed & rimæ diuturniores fiunt, indurantur, ac callosæ fiunt, & proinde prædictis medicamentis haudquaquam cedunt, chirurgiam desiderant, tam earundem rimarum labra callosa reddita, quam iam dicta condylomata (nisi medicamento ex cartha vsta Gal. rosaceo potissimum diluto prius diluanciantur) quæ curationis modum hic scribere non intendimus, studiosi verò petant ex Aëtij præcitato loco,

Vene sectio.

Topica.

Cap. 6.

Cap. 7.

Cap. 8.

Cap. 7.

loco, & Paul. cap. 8. lib. 6. quemadmodum & thymorum, tam si mansueti, quam si maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, seu acrochordonum curationem cap. 4. citati lib. 14. apud Aët. reperient, non admodum à prædicta dissidentem.

Ἐπί τῷ προπίπτειν, ἢ τῆς προπίπτειν ἀρχῆς.

Id est, De procidente ano, vel de procidentia ani. Caput LXXVIII.

PRÆTER iam dictum musculum anum adstringentem, ac claudentem, quem Græci σφιγνίσηρα nuncupant, qui etiam eiusdem sedi transuersus circūiectus est, reliqui duo musculi à natura fabricati sunt obliqui, quorum munus existit sedem ipsam sursum attollere, vtrinque vnus, inserti eidem sedi, ne in crebris, ac violentis alui deiectionibus, aliisque conatibus promptè sedes ipsa extra prolaberetur: quibus aliquando affectis contingit quandoque, vt & sedes foras procidat: quem affectum ani procidentiam Latini appellant, Celsi auctore cap. 18. lib. 6. Græci verò προπίπτειν ἀρχῆς, ἢ προπίπτειν ἀρχῆς, morbus siquidem in compositione existens, & proprie in situ, relicta enim sua propria sede anus foras prolabitur, adeò patens oculis, vt aliis non indigeat indicibus pro sui cognitione, nec minus & pars quæ affecta est, quoniam anus ipse, licet quandoque per se, interim per consensum afficiatur, affectis primò musculis ipsum sursum attollentibus: at afficitur per se & primò anus cum inflammatione tentatur, & adeò magna, vt sua grauitate cogat musculos ipsam attollentes cum contrahuntur, violenter distendi: quo fit, vt ipsi quoque musculi saltem per consensum affecti sint, si ob hanc causam anus extra prolabatur, cum præter voluntatem ipsi distendantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatem coacti. Interim nullo proprio affectu laborans anus procidit ob resolutionem eorundem musculorum, aut ob quampiam aliam causam illos imbecillos reddentè, ita vt sursum retrahere ipsum iam foras prolapsum nequeant: quo casu dicimus non propter aliud anum affectum esse, nisi quòd à propria exciderit sede ob musculorum aliquod vitium. Cæterum, si ob inflammationem anus procidat, haud egrè dignosci poterit, per indicia eiusdem inflammationis, dolorem inquam, tumorem, tensionem, ac ruborem. Verum vbi citra inflammationem à proprio loco exciderit anus ob resolutionem, seu stuporem, aut imbecillitatem musculorum prouenire putandum est, quæ licet ex nonnullis causis externis & internis prouenire possunt, quarum facilis est dignoscio, magna ex parte ex eorundem musculorum frigida & humida intemperie cum humorum præsentia, vel absque ea resolutionem, aut imbecillitatem patiuntur. Cæterum medici omnes conueniunt, facilius curari posse hunc affectum, si sine inflammatione, quam si cum inflammatione fiat: item quòd & iam si sine inflammatione generetur, vt quæ primò introducatur anus, ac curetur affectio conandum sit, ne temporis diuturnitate, structura mali inueterata iam adustionem peruenire oporteat: quanquam hanc partem inurere haud magnopere periculosum existat, cum extremitas hæc intestini recti pars principalis non sit, quin imò dum oritur, & secatur, nullum periculum inducit, vt inquit Aët. cap. 8. lib. 14. Cum primò itaq; anus procidit, considerari debet, purum ne id sit, quòd provolutum, an humore mucoso circumdatum ex Celsi auctoritate præcitato loco: præterea cum dixerimus, & cum inflammatione, & citra eam contingere, id quoque exactè dignoscendum erit: nam si anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoso fuerit circumdatus, illico intro reponendus erit, ac in pristinum locum restituendus, id quòd digitis leniter, ac sensum ipsum retrudendo, fieri potest, prius tamen in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis, vel malicorio incocta, decreto eiusdem Celsi, aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorij, rhu obsoniorum, rosarum, gallarum, balaustiorum, acaciæ, & hypocistidis in aqua, vel vino adstringenti, vbi potissimum humidior fuerit anus, deinde aridus inspergatur puluis, ne repositus iterum excidat.

Quid sit Anicenna re-cidentia.

Quis affectus præter naturam. Pars affecta.

Causa.

Causarum signa.

Prognostica.

Curandis ratio.

Curatio pro-cidentia sine inflammatione. Topica remedia.

Recipe

Recipe foliorum rosarum, & mirtilorum vtriusque 3.ij. sem. ros. & cornu cerui vsti singulorum 3.j. thuriboniorum 3.j. thuris 3.j. fiat puluis. Vbi vero multo mucoso humore anus circūdatus fuerit, tunc potissimum in aqua salsa æger desiderare debet, aut vino austero abluendus, ac detergendus anus erit, in quoe-
 tiam si opus fuerit, gallæ, myrrha, cupressi pilulæ, ac pinus cortex incoquenda sunt, deinde infra scriptum aridum medicamentum inspergere licebit, ex myr-
 rhæ, thuris an. 3.ij. pilularum cupressi, aluminis, gallarum an. 3.j. cerussæ, semi-
 nis rosarum, rhuoboniorum an. 3.j. fiat puluis. poteris & medicamento Gale-
 ni auctoritate Asclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ, malicorij sicci, rhois
 coriarij singulorum 3.ij. plumbi vsti 3.iiij. spumæ argenti 3.viiij. trita inspergitō,
 vel hoc alio eiusdem. Recipe corticis pinus, spumæ argenti, manæ singulorum
 3.ij. pilularum cupressi aridarum 3.ij. plumbaginis 3.ij. trita insperge, vbi præla-
 ueris vino acerbo: itidem & hoc etiã vtare ex eiusdem auctoritate. Recipe
 balaustiorum 3.j. malicorij 3.ij. seminis hyoscyami 3.ij. cerussæ 3.viiij. myrrhæ 3.
 ij. plumbi loti 3.ij. tritis vitior, nec minus & reliquis ibidem nono de compo-
 sitione medicamentorum secundum locos, descriptis medicamentis vti pote-
 ris. Iuuat item, vt inquit Paulus cap. 60. libri tertij, vrina ipsius ægri calens ad-
 huc superfusa. Aetius, tanquam proprium ipsius medicamentum commendat
 præcitato loco, infra scriptum, quod recipit fructus ericæ, gallarum, acaciæ, ce-
 russæ, succi hypocistidis, corticis pini, myrrhæ, thuris æquales partes, siccas in-
 sperge inquit, vbi vino austero sedem prius laueris, licet à Galeno eodem no-
 no de compositione medicamentorum secundum locos, prius Asclepiadis au-
 thoritate fuerit descriptum, & à Paulo similiter loco citato. Subinde verò cum
 raliter repositus fuerit anus, ne denuò excidat, probè deligendus erit, cruribus,
 etiam inter se deuinctis, vt inquit Celsus. Id tamen animaduerrere oportet,
 quod in pueris si contingat hic affectus, adstringentium vsum remittere oportet,
 & mitiora adhibere ex Aetij decreto. Ad hæc quod vbi res vrgeat, ita vt
 iam dictis medicamentis non cedat affectio, etiam lumbis adstringentia cata-
 plasmata imponenda sunt ex palmulis, malis cotoneis, & similibus eiusdem Aetij
 auctoritate, & sedi etiam similia. At si propter inflammationem prolapsus
 anus intro reponi non valeat, eadem prius curanda erit, venæ sectione prius
 adhibita in cubito, & si opus fuerit etiam in talo, præsertim vbi in generatione
 fuerit, ac plenitudo adsit. Sedi quoque potissimum apponenda inter initia, que
 lenitèr adstringunt, vt oleum rosaceum tepidum, deinde paulatim chamæme-
 linum, aut anethinum adiiciatur, aliæque apponantur medicamenta leuiter di-
 gerentia, ac etiam sedantia dolorem, in quem vsum confert, desiderare egrum in
 aqua calida, in qua maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamæ-
 meli, foenumgræcum, fertula campana, semen lini, & anethum. At si nolit in
 eandem aquam descendere, spōgia madefacta in prædicto decocto sapius ad-
 hibeantur, & deinceps oleo chamæmelino, aut anethino, & rosaceo inungatur
 anus, atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inspergetur. Eli-
 gantur autem, quæ minus calida, & minus adstringentia, ac mitiora fuerint, li-
 geturque vt supra, postquam intus repositus fuerit, ne iterum procidat. Vinctus
 ratio vbi adsit inflammatio, qualis in reliquis inflammationibus fuerit institu-
 ta, præcipiatur, si citra inflammationem contingat affectus hic, vinctus sit boni
 succi, & vinum detur aquosius, vt refert Aetius præcitato loco.

Cap. 6.

Citato loco.

De pueris nota.

Curatio pro-
cidentiū in-
flāmatione.
Vena scellio.
Topica.

Ratio vi-
ctus.

Ἰσπὶ κωλικῆς διαβίσεως. id est, De colico affectu, seu coli dolore.

Capit LXXIX.

Lib. 3. c. 43.

ST aliud vitij genus, quod in laxiori intestino (à Græcis colo nun-
 cupato) gigni consuevit, à Paulo κωλικῆ διαβίσεως nominatum, à La-
 tinis verò colicus affectus, seu coli, vel colicus dolor, quanquã Cel-
 sus morbum intestini plenioris eum appellet capite 14. libri quarti.
 Vulgus

Vulgus autem medicorum colicam. Vtunque tamen affectus hic ab ea, quæ
 afficitur parte denominatione assumptis, intestino videlicet colo dicto, quod
 quidem in hac affectione oblatum est, cuius affectio dolor existit. Verum quo-
 niam ipsius partis affectæ, ac affectus signa aded inter se confusa sunt, ac per-
 mixta, vt ne vnum ferè sit, quod vnum tantum significare possit altero exce-
 pto, sunt verò & eadem numerosa quidem, licet nec ex eisdem exacta haberi
 possit notitia, sed artificiosa potius quædam coniectura, vt patet ex Galeni 12.
 metho. meden. propterea eadem enarrabimus signa, sic confusa, vt ex eisdem,
 tum partis affectæ, tum ipsius affectus notitia coniectura quadam, artificiosa
 tamen (vt diximus) haberi possit. Et quoniam diximus eiusdem laxioris inte-
 stini affectus dolorem esse, qui in quonam præter naturam affectuum genere
 reponatur, dictum à nobis est cap. de dolore capitis. Propterea percipi potest
 primò affectus hic ex vehementissimo dolore in intimo ventre terebro perfor-
 ranti simili, aut per quem palus videatur in dolente loco infixus, vt secundo de
 locis affectis, patet, aliæque apparebunt symptomata, quæ ad affectum iam di-
 ctum intestinum pertinent. Nam protinus inflatio quædam, & extensio, & fla-
 tus complures, & tormina, ac excrementa, si ab aluo deiciuntur flatibus ple-
 na videbuntur. Ea autem discernere licebit, si super aquam natent, ac bubulo
 stercore similentur. Quinetiam, vt inquit Galenus eodem secundo de locis af-
 fectis, cibi tum cupiditas, tum concoctio deterior euadit, & præsens, & præce-
 dens, & quæ sequitur. Accidit etenim in hac affectione, & ventriculum malè
 affici, vt qui parti primariò affectæ continenter adhæreat. Insuper & eisdem
 colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit, & cruditas, & spiritus fla-
 tuosus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, nec non in
 præcordiis mordacitas, fastidium, & indigentia plurima, vt ibidem ex eodem
 Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor sentitur, nullum indicium su-
 mi potest, qui magis colon, quam tenue intestinum dolor afficiat, licet minor
 sit, qui in tenuioribus consistit, propterea quo modo interstinguendi sunt, se-
 quenti cap. docebimus. Nunc autem eo quod hæc eadem doloris species eue-
 nire potest cum lapis in renibus, aut vrteris fuerit impactus, quod quidem dis-
 cerni non potest, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit
 eodem Galeno auctore secundo, & sexto de locis affectis, quo fit vt nedum vul-
 gares, verum etiam & peritissimi medici decipi soleant, aded difficilis est ab
 initio horum affectuum distinctio, quemadmodum & ipse Galenus deceptus
 fuit, qui credens se à calculo in altero vrterum impactu dolore affici, in re-
 ei rutaceo oleo, simulque cum eo grauiissimo cum dolore excreto humore vi-
 treo (à Praxagora appellato) statimque dolore sedato, cognovit, neque lapi-
 dem fuisse causam, neque in vrteris, aut renibus locum fuisse affectum, sed in
 intestinis potius, præcipuè verò crassioribus. Ea de re quibus indiciis, & quo-
 modo hi affectus interstinguendi poterunt, hic conscribam. Quamuis ob huiusmo-
 di ignorantiam circa doloris potissimum initium, quantum ad doloris mitiga-
 tionem attinet, nullam laboranti noxam inducamus, si iisdem medicamentis
 vtamur. Siquidem vtriusque doloris præsidia omnia communia sunt, & quidem
 calorifica imprimis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniciantur. Tem-
 pore verò subsequente oportet diuersa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præci-
 tatis locis visum est. Symptomata itaque, quorum magna est in iis affectibus
 copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore sæpenumerò dolor velu-
 ti circuire videtur, atque plurima loca occupare, qui modò in hac, modò in il-
 la parte vehementior fit. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles iugi-
 ter infestant. Quod si dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ
 indicium portendit. Quanquam si vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabi-
 lis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse conferre, & proinde alię no-
 tæ considerandę sunt, nam & nausea, & vomitus multò grauiores, & magis af-
 fidui aderunt dolente colo, euomuntque ita laborantes & biliosa, & pituitosa
 quædam,

Quæ pars
afficiatur in
coli dolore.

Cap. 7.
Signa in af-
fectu, tum
paris affe-
ctæ.

Cap. 5.

Loco citato.

2. de loc. aff.
cap. 5.
6. de loc. aff.
cap. 1.

Quibus si-
gnis coli do-
lor a renum
dolore ex cal-
culo, distin-
guatur.

quædam, atque corrupta, quibus præassumpti quoque cibi aliquid admixtum videtur, ac retinent etiam magis excrementa, ut nec flatum quidem, neque rutum excernere possint, quæ omnia, ut Galenus inquit eodem sexto de locis affectis, colicis duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia verò minus. Insuper & colicorum cruciatus multò magis, quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clysteribus, & si quid ab alio deiciatur (ut diximus) id flatuosum quodammodo est, & sæpenumerò aque supernatare consuevit similem habens bubulo stercore consistentiam, quemadmodum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur, maximè si vel asper, vel acutus fuerit. Ac si postea vrinas inspexeris, sabulosa quædam subfideri inuenies, licet nephritici ab initio dilutas, purasque reddant vrinas, quò fit, ut nephritici cum vrina lapide exeunte à dolore liberentur. Verùm si in colo affectus constiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, sed humor aliquis pituitosus, ac crassus subfideri videbitur, ut eidem Galeno visum est præcitato libro secundo de locis affectis: & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in sinistra quoque parte eos gigni posse, cum colon ipsum à dextris partibus, quas Græci *λάρύνας* nuncupant, ad sinistras cincturæ modo deferatur, Paulo auctore, cap. 43. libri tertij, & adeò ab infernis sinistris partibus ad superiores dextræ reuertitur, donec sæpenumerò, & lienem, & iecur attingat, atque etiam ventriculo continenter adhæreat, Galeno teste, cum secundo, tum sexto de locis affectis. Quanquam & id sæpius propriis oculis inspexerimus in anatomicis nostris administrationibus. Dolor hic colicus plures ob causas oboritur, vehementissimus quidem, licet interdum mitior fieri possit, quemadmodum is, qui in tenuibus consistit intestinis, cum videlicet à leuiori causa fit, veluti eodem secundo de locis affectis, liquet, præcipuas tamen quatuor habet internas causas, quemadmodum 12. meth. medendi, à Galeno scriptum est, & à Paulo cap. 43. libri tertij. Hæc namque sunt, quæ potissimum vehementer calfacientes, vel refrigerantes, vel substantiam diuidentes coli dolorem excitant, citra quæ dolor, neque in vna parte generari potest, ut liquet eodem 12. metho. medendi. sunt autem hæc quatuor causæ, crassus, pituitosusque humor, cum intra coli membranas subfidet, spiritus crassus, ac flatulentus præter naturam in colo retentus, qui nec illinc transmitti potest, vel inflammatio, cum iam dictum intestinum malè habeat: aut acris mordaxque succus ipsum infestans, ac vehementer affligens. Percipitur autem, si humor crassus, ac pituitosus coli dolorem excitat, quoniam ij per totum abdomen in alto excruciantur, ac intestinum ipsum pertundi, seu perforari quasi sentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nausea, vomitio cuiuslibet humoris, sed pituitæ potissimum. Aluus grauius impedita nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Stercus etiam quandoque excretum bouino simile videtur, leue, & flatu plenum, ex Pauli testimonio præcitato loco, præcessitque continuus ciborum quàm maximè frigidorum, crassique succi vsus, satietas, cruditas, ocium, & id generis similia (ut ipse inquit) grauiusque dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi, ac potus assumpti, veluti ex contrariis sedari percipies, aut saltem mitiorem fieri cognosces. At si ex flatuoso spiritu coli dolor fiat, tensionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum sentiunt, præcessitque flatu generantium ciborum, ac potuum vsus, velut sunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiusmodi. Si verò ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri sentient, aderitque febris non ignaua, vrinæque retentio, simul & stercoreis, pulsus iuxta ventrem molestabit, similiter sitis, ardor, nausea, bilis potius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt. At si acres, mordacesque succi coli moueant dolorem, sicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, sic etiam hos ardor, sitis, & vigilia torquent, sed minùs ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & biliosa deiciet, ac sæpè & alui deiectio maiorem excitabit cruciatum, grauiusque irritant

Locis citatis.

Coli doloris causa.

2. de loc. affect. citato loco. 12. meth. c. 7. & 8.

Cap. 7.

Si à pituita fiat coli dolor, signa.

Si ex spiritu flatuoso, signa.

Si ex inflammatione fiat indicia.

Ex acris, mordacibusque succis, si fiat signa.

calidiores cibi, potusque assumpti, ex eiusdem Pauli sententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo, tum potu. Id autè magnopere attendendum est pro huius affectus dignotione. Nam agnitiones affectuum, quæ ex coniecturalibus notis incipiunt, cum eorum quæ profunt, obstantque, cognitione sunt coniunctæ, Galeno auctore eodem duodecimo metho. medendi. Inter omnes verò colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, est grauiissima, Paulo teste, ut quæ in ileum transitionem minetur. Vehementissimi quoque coli dolores periculosiores sunt, quàm mitiores, utpote qui à leuioribus causis fiunt, Galeno auctore secundo de locis affect. & vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipsius coli parte fixus dolor sentiatur, adhuc minùs periculosus erit coli dolor. Similiter & minùs minatur periculum, cum clysteribus iniectis aliquid excrementum deiciatur, aut flatuosus quispiam spiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm si nec quicquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander verò cap. primo libri 10. sic de colico affectu scriptum reliquit. Quod grauis quidam morbus, & dolorificus sit, ac vehementes cruciatus inducit, quia intestinum colum dictum densum est, crassum, & neruosum, ac nihil, quod in illù confluit, facillè discuti possit, quemadmodum in tenuioribus intestinis. Huius affectionis curatio pro causam diuersitate variari debet. Nam si ex crasis lentisque succis excitetur, in vniuersum (Aëtio auctore cap. 30. libri noni) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatorum diætæ esse debent, & propterea (ut Paulus inquit) victus ratio vtilis erit calidior, ac siccior, talis ergo qualitatis aer eligatur. Et quaquam per initia morbi à cibo abstinere melius sit, nam nisi finito tormento, rectè, neque cibis, neque potio assumitur, ut Celsus præcitato loco testatur, deinceps tamen illi offerendi sunt, qui boni succi, ac concoctu faciles existunt, ita ut satietas, cruditasque vitentur, ut Paulus refert, cum quibus acria quoque assumi possunt, ac reliqua, quæ vim habent extenuandi, & incidendi. Sit itaque panis, neque aridus, neque calidus, ut inquit Aëtius, in clibano coctus, aut si is non adsit, in furno. Ex carnibus conueniunt imprimis volucrum, secundo loco piscium quorundam, ut eorum qui in petris degunt, tertio ordine terrestres carnes habent. In quorum genere omnia inconsecta reprobanda sunt, ut patet ex eodem Aëtio, consueta verò eligenda. Quare ex volucrum genere gallinæ omnibus præstantiores sunt, deinde perdices, turtures, columbæ iuuenes, ac phasiani, fugiendaque sunt omnia, quæ in aquis degunt, tanquam graueolentia, & quæ superfluitatibus multis abundant, hædinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi possunt, & pauca quædam ex syluestribus feris, varietatis gratia. Inter olera, fœniculo, apio, asparago, ac oreoselino vti conuenit. Verùm ea non cruda, sed cum prædictarum carniū iure decocta, in quo insuper decoqui poterit exigua quantitas samfuchi, serpilli, satureiæ, thymi, pulegij, aut origani, præsertim si febris absit, quo iure duntaxat à iam dicta causa colicos in primis saltem diebus nutrire consueui. Leguminum vsus vitari debet, prisana excepta, quæ cum lapathio in ea colliquato commoda existit, ut Aëtius refert, aut vice lapathi, satureia, serpillio, vel hyssopo, vel prædictorum aliquo vtare. Prædictorum autem ciborum quantitas moderata existat, ne ventris in multis cibis conficiendis fatigetur. carnes prætereà, ac pisces elixati potius, quàm tosti præbeantur, ne siccitas excrementa apprehendat, in cuius dicitur etiam, & gratificandi stomacho gratia, vna alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aëtio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulsa, porra item, allia, ac capræ exhiberi poterunt, maximè iis, qui talibus non offenduntur, ut Paulus inquit. Inter hæc verò allium, si cum pane comedatur, summopere à Galeno duodecimo metho. medendi, commendatur, præsertim vbi dolor intestinorum citra febrem fuerit, cum ipsum ex eorum ciborum genere sit, qui & flatum discutiunt, & minime sitim generant, & propterea ipsum agrestium theriacam appellabat. Vinum pro potu sit subastringens, album, te-

Loco citato. Prognostica.

Cap. 5.

Curatio, si ex crassis ac lentis succis excitetur coli dolor. Victus ratio.

Cap. 8.

nuc, perlucidum, mediocri ætate, temperatura dilutiore, modicè que bibatur, vt ex Aëtio liquet. Quod si fitis à cibo accedat, aqua calida præbeatur, infensissima enim ipsis frigida existit, vt ipse inquit, similes quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum consulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuet, calfaciant, ac exsiccet. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, illud primum animaduertendum, quod licet eis vtendum sit, quæ simul incidere, & concoquere crassos humores valent, id quod attenuantia medicamenta præstant, ea tamen vehementer calida esse non debent, imò quæ valenter ex calfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cum lenti omnes, crassique, & frigidi humores ab iis quæ calfaciunt, nisi etiam valenter digerant, liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiusmodi succis tam sit metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, sed digerere non valeat, Galeno auctore 12. meth. medendi. Horum quoque ipsorum ea maximè deligenda sunt, quæ magis flatum discutunt, magisque siccant, similiter alienissima sunt, quæ torporem inducunt, cauendusque magnoperè in huiusmodi affectibus eorum vsus, vt patet à Galeno ibidem, cum neque huiusmodi succos comitetur (modo soli sint) dolor vehemens. At si ex accidenti aliquo coniunctus his sit halituosus spiritus, grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent, cruciantur, sed nec propterea quæ torporem inducunt, tribuenda sunt. Nam licet ad tempus quidem, qui tale medicamen biberunt, prorsus indolentes reddantur, affectus tamen is omnino fit maior. Nam & intestinorum tunice medicamentorum frigiditate densiores, minusque flatui transmittendo habiles redduntur, & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaque & spatio longiori ad ægri curationem, & medico, qui egregiè in arte sit exercitatus, est opus, vt idemmet fateatur Galenus eodem loco. Nisi enim certa ratione postmodum curationem aggredietur, verendum erit, ne succi secundo in flatu osum spiritum versi, eundem dolorem renouent, vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus, eadem scilicet necessitate urgente, ac pari modo tertio, & quarto, & sæpè deinceps, quoad homo insanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & post longa tandem tædia pereat. Et propterea qui generosi animi, fortesque sunt, si mediocri vtuntur victu, tutius longiori in tempore percurantur, quàm qui violenter calefaciètibz, aut etiam torporem inducentibus medicamentis vtuntur, ex eiusdem Galeni sententia. Quàquam vbi vehementissimus fuerit dolor, qui aliis medicamentis mitior fieri non potuerit, iis quæ mediocriter leniunt, ac dolorem mitigant, non autem quæ valenter stuporem inducunt, vti licebit. Nam ea omnino vitari oportet, ex Pauli testimonio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem duodecimo method. medendi, vbi præsertim febris quoque adsit. Verùm quæ & qualia esse debent hæc medicamenta, infra docebimus. In principio itaque statim congrui iniiciantur clysteres ex communi oleo, etenim Paulo auctore, sæpè vitream simul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolorè subito finiuit talis clyster, aut ex eodem oleo, in quo priùs fuerit decocta ruta, seu semen aliquod, quod flatum dissipet, ex Galeni sententia secundo de locis affectis, & duodecimo metho. medendi, & Paulo præcitato loco, liquato priùs in prædicto oleo adipe anserino, in cuius penuria gallinaceo vtendum. Curandumque imprimis est, vt expers sit salis, nec admodum vetus, vt patet eodem duodecimo method. medendi. Nec minùs & clysteres parari possunt ex oleo chamæmelino, vel anethino, cum eodem adipe anserino, seu gallinaceo, aut etiam recenti butyro, quod si neque ex iis dolores remittuntur, conducunt mirificè in hunc modum clysteres parati. Recipe foliorum maluarum, althææ, mercurialis, & betæ, ana manipulum vnum, anethi, rutæ, foliorum chamæmeli, scænuagræci, & seminis lini, singulorum manipulum β. anisi, scæniculi, & cumini, ana 3. ij. fiat decoctum in aqua fontana, cuius per colum trās fusi, accipe lib. j. vel lib. j. β. mellis rosacei 3. ij. olei chamæ

Medicamentorum ratio.

Cap. 8.

Cap. 8.

Clysteres.

2. de loc. aff. cap. 5. 12. meth. c. 8.

Cap. 8.

chamæmelini, anethini, vel rutacei 3. iij. salis communis 3. iij. diacath. 3. vij. aut confectionis de dactylis 3. iij. vel hieræ picræ simplicis 3. β. & fiat clyster. interim vbi hæc non suffecerint benedictæ, vel hieræ picræ compositæ 3. iij. adiacere poteris. Nec minùs etiam confert, si 3. j. adipis anserini, vel gallinacei, aut recentis butyri addas. Quod si ob doloris vehementiam etiam clysteres non retinuerint, glans aluo demittenda, ex Pauli decreto. Componatur autem ex melle probè decocto, cumino, semine scæniculi, ruta, hiera, sale gemma, & agarico, hunc in modum. Mellis cocti excipe ad sufficientiam, pulueris hieræ ex septem rebus, agarici, & salis gemmæ, singulorum 3. j. foliorum rutæ 3. ij. scæniculi, & cumini ana 3. j. formentur glades longiusculæ digitorum ferè sex, eiusdem Pauli testimonio. Hoc etiam tempore fomentum siccum ex milio adhibendum est, Galeno teste eodem duodecimo method. medendi. Vel ex milio, surfare, chamæmeli floribus, meliloto, scænuagræco, lini semine, & anetho sacculi componantur, & incalfactis lateribus, vinòq; albo irroratis priùs calfiant, & applicentur. Fetus item mirificè conducunt, si ita fiant. Recipe foliorum, & radicum althææ, & maluarum ana p. j. florum chamæmeli, scænuagræci, seminis lini, anethi, meliloti, singulorum manipulum β. anisi, cumini, & seminis scæniculi ana 3. iij. bulliant in hydrelæo, & cum spongiis dolentibus partibus applicentur. Insuper & infusus valde vtilis sunt ex decocto scænuagræci, althææ, & chamæmeli, artemisiæ, anethi, lauri, & similium (vt inquit Paulus.) Item in oleum calidum, aut hydrelæon descendere alienum non est, vt ipse refert. A balneo verò bibant absynthij, & cumini aqua proportione decoctum, quo etiam tempore vinum absynthites conuenientissimum ad colicos pharmacum existit, si prælibatione, à balneo, seu exercitio, opus habeant, estque eis non sitientibus valde commodum, si cyathi temperati mensura ante aridorum ciborum consumptionem accipiatur, vt inquit Aëtius. Conferunt non minùs quoque cataplasmata, & illitiones, vt: Recipe foliorum, & radicum maluarum, & althææ, ana manipulum vnum, farinæ seminis lini, scænuagræci, & milij cuiuslibet 3. β. anisi, seminis scæniculi, & cumini, singulorum 3. ij. misceantur, & cum oleo anethino, chamæmelino, aut rutaceo, & oxymelite fiat cataplasma. Illitiones ex eiusdem fiant oleis adiecto butyro recenti, aut adipe anserino, seu gallinaceo, & interim scænuagræci, aut seminis lini, seu althææ cremore. Vomitus prætereà, si quis facilè vomat, ante cœnam præ omnibus auxiliatur, Aëtio teste, & si dolor non conuicuerit, propinandum erit ipsis medicamentum diatriopipericon, vel theriaca, vt inquit Paulus. Et vbi pituita fuerit extenuata (eodem Paulo auctore) purgante medicamento vtendum, hiera præsertim. Illud idem confirmauit Aëtius, dum dixit. Post dies verò septem purgatio ex hiera Archigenis suscipiatur. Poteris autem purgans medicamentum hunc in modum componere. Recipe pulpæ calsiæ recenter tractæ 3. j. β. diacath. 3. vij. pulueris hieræ simplicis 3. j. fiat bolus, Vel sic. Recipe confectionis de dactylis 3. iij. pulueris hieræ simplicis 3. j. pulpæ calsiæ recentè extractæ 3. j. vel 3. j. β. fiat bolus, Aut 3. iij. excipe syrup. de tribus infusionibus rosarum (quas damascenas vocant) & 3. iij. diaphinicon, aut 3. vij. diacath. & cum aqua boraginis, & absynthij fiat potio. Verùm vbi dolor adhuc vehemens fuerit, neque ex iam dictis remissus sit, iterum ij (quos supra monuimus clysteres ex oleo, & adipe confectos) iniiciendi sunt adiecta etiamnum castorei, & papaueris succi vtriusque fabæ non amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem duodecimo method. medendi. Tu autem minori quantitate tutius vti poteris, vt pote ciceris magnitudine. Commendat etenim & eodem loco Galenus medicamentum, quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur, ad oculorum, dentium, ac etiam aurium dolores, si idem auribus instilletur, & Paulus ex castoreo pastillum approbat in coli dolore ex crasis, ac frigidis, & lentis succis orto, vbi is vehemens fuerit, nedum per inferiores partes, ac aluum inditum, sed etiam potum. In quem etiam vsus in præscriptis clysteribus, papaueris capita, folia item solani, aut etiam

Glandes.

Fomenta.

Loco citato.

Sacculi.

Infusus.

Balncum.

Act. libr. 9. cap. 31. Cataplasmata.

Illitiones.

Vomitus.

Lib. 9. c. 50.

Act. loco citato. Medicamentum purgans.

Loco citato.

hyofcyami simul cum aliis iam dictis decoqui possent, perpetuo tamen (vt diximus) ea quæ valenter stuporem inducunt cauētes, propter superius assignatas causas. At si flatulentus spiritus doloris auctor fuerit, eisdem quoque medicamentis vtendum erit. Nanque similis est eorum omnium curatio, tam scilicet si ex crasis, glutinosive, aut frigidis succis, quam si ex flatuoso spiritu dolores excitentur, vt patet eodem duodecimo methodi medendi. Poteris tamen tam clysteribus, quam reliquis medicamentis extrinsecus adhibitis ea quæ magis flatum discutunt, permiscere, ac eorum quantitatem augere, vt cuminum, anisum, semen fœniciuli, pulegium, origanum, calamintham, fursur, milium, careum, daucum, anethum, & similia. Insuper ʒ. j. dianisi, aut diacumini, seu diacalaminthæ cum pauco vino albo præbere poteris. Propriam tamen curationem quandam sortitus est is dolor, qui spiritum flatuosum comitatur ex cucurbita scilicet cum flamma copiosa subinde admota, quemadmodum à Galeno eodem duodecimo methodi medendi, decretum est. Videbiturque tibi (vt ipse inquit) præsidium hoc in huiusmodi affectibus incantamenti cuiuspiam simile quid efficere, siue intestinis, siue in quavis corporis particula fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui spiritu flatuoso cruciantur, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur. Quos verò non spiritus modo flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, malè habet, iis illico ad tempus dolor sedatur, redit tamen vel insequēte nocte, vel postridie, vel etiam tertia die similis dolor, ac potissimum vbi in victu aliquid deliquerint, aut importunius particulas excalfeceant. Tibi verò hoc quoque maximum indicium affectus erit, ac curationem pro ratione prosequeris, nec impensè particulas excalfaciens, extenuatoria curationis ratione vtēs, vt dictum est, dolore tamen prius per cucurbitulam sedato, cum per eam vtētosus digeratur spiritus. Vbi autem inflammatio intestinum exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitantium proprio, quousque inflammatio discutatur (vt inquit Paulus.) Speciatim verò eo victu vti poterunt ægri, quem cap. de vetriculi inflammatione, instituius, ac protinus vbi vires ægri valentes fuerint, sanguis mittendus erit, Galenote eodem libro duodecimo methodi medendi, venaque in cubito aperienda, ex eiusdem Pauli decreto, præsertim interna. Quòd si vrina etiam propter inflammationis magnitudinem retineatur, ex malleolo quoque sanguis detrahi debet, eodem auctore. Prædicta item adiuuari possunt præsidia, præter quam quæ acria sunt, & valenter purgant, magisque lenientibus clysteribus vtendū, cataplasmatibus, ac irrigationibus, vbi dolor per sanguinis missionem sedatus non fuerit, sed adhuc persistet, indicat enim profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat, nec minus patet, & quòd curatio ipsa per digesta medicamenta sit molienda, vt liquet præcitato libro duodecimo methodi medendi. Componantur itaque lenientes clysteres. Recipe foliorum maluarum, althææ, & violarum, singulorum manipulum j. hordei p. j. β. fiat decoctum, cui adde olei violacei, vel amygdalarum dulcium, seu rosacei ʒ. iij. sacchari rubei, aut violacei mellis ʒ. ij. pulpæ calsiæ nouiter extractæ ʒ. j. adipis recentis anseris, vel gallinæ ʒ. iij. fiat clyster. Procedente verò tempore, scænu-græcum, chamæmelum, semen lini, aut anethum prædicto decocto adiciēs, similiter in vicem olei violacei, vel amygdalarum dulcium, seu rosacei, chamæmelino, vel anethino vtare. Non minus etiam confert circa initia, si asinum lac cum calsiâ fistula, & oleo amygdalarum dulcium per sedem infundatur. Quantum verò ad cataplasmata, irrigationes, sacculos, fotus, insecus, balnea, ac reliqua topica medicamenta attinet, prædictis vti poteris, ea quæ minus aceria, & quæ magis lenientia sunt eligens. Nec minus in oleum descendere conuenit, vt Paulo visum, ac cucurbitulas ipsis defigere. Sin mordens humor est, qui affligit, aduersissima huic sunt quæ extenuant, & calfaciunt, ex Galeni sententia eodem duodecimo methodi medendi. Quapropter abstinendum (vt inquit Paulus) ab acris omnibus cum cibis, tum medicamentis, fortūque, & ir-

Si ex spiritu flatuoso fiat curatio.

Cap. 8.

Cap. 11.

Coli doloris ex inflammatione oritur, curatio.

Vene scilicet loco citato.

Cap. 8. Clysteres.

Cap. 7. & 8. Ex acris, ac mordacibus succis, si coli dolor fiat, curatio.

eisdem partibus, ad similitudinem chordæ conuolutæ, ac vomitionibus graui- ter molestantibus, eo quia ventriculo intestinum hoc vicium est, pars hæc intestinorum, quod affecta sit, nobis innotescere potest. Et si quispiam oppugnabit dolorem hunc, relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementissimum esse non posse, id quod manifestaui Galenus cum 2. de locis affectis, vbi dixit, igitur ex huiusmodi doloribus ij, qui vehementissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis consistere putantur, qui verò mitiores sunt, ex duobus, alterum necessarium est, aut quod in his ipsis sunt, sed à leuiori causa, aut quod in tenuibus consistant intestinis, tum eodem sexto de locis affectis, dum asseruit, ergo probabile est frigidum, eundemque crassum, aut viscosum humorem seu flatuosum spiritum in corpore crasso, densòque genitum, sed egredi nequeuntem dolorem excitare, vehementem quidem geminam ob causam, intemperantiam scilicet, & corporum, quibus continetur, tensionem, longum verò, quia difficulter vacuatur, nam corpora ambientia, tum ob crassitudinem, tum ob spissitudinem ipsum arcere possunt, tenuium autem intestinorum tunicæ raræ, tenuique essentia constant, vt non ita diu huiusmodi causas continere possint, neque propterea etiam tendi, & proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perseverans esse potest, sicuti in colo accidit, ex eiusdem Galeni sententia: non propterea tamen in se ipso consideratus dolor, qui in voluulo excitatur, vehementissimus non est, licet non adeò, vt is, qui colum cruciat. Non igitur sibi ipsi contradicit Galenus, neque eius sententiæ in præcitis locis inter se pugnant, sed ambæ veræ sunt. Symptomaque est voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipsorum intestinorum, excreticis videlicet, & propriè ipsius ablata, vt libro de differ. & 3. de causis symptomatum patet. Nanque in eo (vt idem Galenus testatur comment. aphorif. 44. 6. & 10. septimi libri) nihil exit inferius, ne quidem si qui spi am acerrimo vtatur clystere, idque proprium est, atque inseparabile huius passionis signum, seu symptoma, & comment. aphorif. 22. 3. libri, dicebat, quod voluuli seu ilei, sunt cibi superfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte sunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Vomitus autem non semper adest, & si quando exitialis fuerit voluulus, stercoris quoque vomitus aduenit, dolores aderunt ad præcordia, potum continere non possunt, & tormina cum doloribus in ventre: quemadmodum mulieri, quæ apud Tisamenum decumbebat, voluuloque detinebatur, euenit, Hippocrat. teste 3. de morbis vulgar. Vt verò Aërio visum est, accedit talibus ægris dolor circunvolutus, stomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil leuantes, murmura intestinorum, cohibitio perfecta stercoris, & flatuum. Si verò intendatur affectio (vt ipse inquit) omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas, morituris autem amplius sudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt neque specilli extremum suscipere possit, aliquando & stercus vomitu reicitur. Euenit autem id, quoniam intestina media eorum complexione, seu constrictione, quam latis, seu transversis eorum fibris perficiunt, cum nec pòdus, nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere, expellerèque, quam longissimè à seipsis nituntur, potissimum id intestinum, in quo affectus hic oritur. Cum verò prohibitum sit id deorsum, & per se non potens se hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obstructionem, cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere, quoniam motus hic constringendi, completendique infernè incipit. Ad quem etiam modum & acer succus, & crepitus quoque descendere prohibitus, interim ex tam violenta intestinorum constrictione ad ventrem præter naturam reuertitur, deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum constat commento præciti aphorismi 10. septimi libri, 3. de natu. facult. & tertio de causis symptomatum. Quod verò interclusa

Dubium.

Cap. 5.

Cap. 1.

Resolutio.

Cap. 4. 3. de causis sympt. cap. 2. Quis affectus præter naturam sit ileos, seu voluulus. Signa.

3. de morbis vulgar. cimeter. 1. 2. text. 6.

Cap. 13. 3. de causis sympt. cap. 4.

uia exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum consensu testatur Galenus præcitato comm. apho. 44. 6. libri. Et quoniam meatus, seu viæ possunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, angustiam, obstructionem, compressionem, ac subsiditiam, propterea quæcunque causæ tales possunt in cavitatibus, seu meatibus intestinorum affectus excitare, possunt etiam, & ileum, seu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipsius intestini tenuioris, vel propter ipsa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teste 3. de causis symptomatum. Quapropter licet idem Galenus in com. præcitati apho. inflammationem, scyrrhum, vel abscessum, ac obstructionem stercoreis sicci, & duri in aliquod iam dicti intestini volumen impacti tantam posse facere loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti, & per consequens ileum oriri fateatur, de reliquis verò causis, vtpote de humoribus crassis, atque tenacibus dubitare videatur: tamen veniam præbet cuique si libeat, hæc inter causas ilei ponere, & etiam si quid aliud dicatur. præter hoc non enim negavit Galenus ex aliis causis, quàm ex inflammatione, vel obstructione aridi stercoreis posse voluulum excitari, sed frequenter, ac sæpe numero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmatum esse quòd à prædictis excitetur causis, ita ut 6. de locis affectis, sic scriptum reliquerit. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel obstructione aridi stercoreis huiusmodi tenuium intestinorum affectus oriri, de voluulo, seu chordapso verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quamuis prædictæ duæ causæ præcipuæ sint ipsius voluuli, inflammatio inquam, & obstructio sicci stercoreis: tamen quæcunque alia valeat ad eò intercludere viam exitus, aut tantam facere loci angustationem, ut nihil possit ad inferiora transmitti, sufficiens quoque est voluulum ipsum excitare, siue dicta interclusio sit per coalitum, siue per angustiam, siue per obstructionem, seu compressionem, aut subsiditiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli causæ, ut continua ciborum corruptio, præsertim si multi, aut varij accipiantur, & non assueti, maximèque ex pinguibus carnibus, similiter & ex plagis quibusdam, frigore vehementi, & acruata frigida potione, maximè si ab exundantibus accipiatur, affectus hic excitari potest. Item contingit iis quibus intestinum in scrotum vnà cum stercore delapsum est, indèque violenter retrusum, ex eòque inflammatum existit. Fit etiam ob veneni portionem, & ob induratum stercus circa tenuia intestina impactum. Singulæ autem prædictæ causæ facillè dignosci poterunt. Externæ quidem, ex ægroti, seu adstantium loquela. Internæ autem, ex te ipso propriis signis, ac eorum, quæ præcesserunt perpensione, & reliquis, quæ subsequuntur. Sic enim inflammationem ab obstructione aridi stercoreis propriè secernes, aut si propter eius delapsum in scrotum ortus sit voluulus, vel etiam quispiam alius redundans, succus potissimum frigidus, crassus, & lentus, licet non admodum probabile sit, ut diximus ex Galeni sententia, ex prædictis succis ad eò posse fieri prædicti intestini angustationem, ut nihil valeat ad inferiora transmitti. Quòd verò ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio malum sit, decretum reliquit Hippocrates præcitato aphorismo 10. septimi libri. Nam vomitus (ut inquit Galenus eodem loco) non semper in ileis adest, sed quando exitiales sunt, & si vehementius distorqueantur, (ut ipse ait) stercus eis superiora petit, atque singultiunt. Quidam verò desipiunt, & conuelluntur compatiante neruorum principio stomachi passione, ut ipse refert. Si vomitus autem stercoreis contingat, exitialis erit affectus, à quo vix vnquam quis potuit sanus euadere, ut eodem commen. aphorif. 44. & 6. de locis affectis. Quòd verò hic voluulus acutissimum sit malum, ac quòd periculosus sit omnis voluulus, idem Galenus testatur 3. de morbis vulg. De quo Paulus sic scriptum reliquit. Qui enim hoc malo sunt oppressi, miserabili tandem morte pereunt, stercus per os reddentes.

Familia

rigationibus, item cataplasmatibus, & vini potione potissimum veteris. Vniuersus autè in summa victus sit humidior, ac frigidior, ut idem Paulus refert. Cibi verò (ex Galeni decreto) exhibèdi iis sunt, qui etiam boni sint succi, nec facillè corrumpantur (prifana potissimum) adiectis mali punici granis. Sed quoniam (ut idem Galenus testatur) huius generis affectus postulat, si modò curandus est, ut ea quæ contristant, vacuentur, propterea statim per sedem iniicere conuenit, quòd eluere huiusmodi humorem sit aptum, id autem deterfuum omnino esse oportet, & cum talium pleraque mordicent, commodissimè ex iis, aliquod deligitur, cui morsus absit. Eius generis maximè est prifana cremor, ut liquet præcitato libro duodecimo methodi medendi, aut idem cremor prifana cum rosaceo, seu succo seminis lini infundatur, ex Pauli testimonio, vel decoctum maluarum, althææ, fœnugræci, seminis lini, chamæmeli, & violarum, cum recenti adipe anseris, vel gallinæ, ac etiam rosaceo. Poteris item vitellos oui numero ij. & 3. j. pulpæ calsiæ nouiter tractæ adicere, quibus omnibus simul commixtis fiat clyster. Quòd si neque hæc sufficiant, ut mordens humor vacuetur, propterea quòd in ipsis intestini tunicis imbibitus sit, purgans medicamentum exhibendum erit. In quem vsum aptissimum medicamentum est amarum, quòd ex aloë componitur, vulgò picram appellant, ex Galeni decreto, cum primo de locis affectis, tum 12. method. medendi, quem sectati sunt Paulus, & Aëtius, eiusque aut semel tantum exhibere, ut hominem iustè purgare possit, viribus consentientibus, aut in quibusdam interuallis paulatim, & moderatè purgationem faciès. Poteris autem ipsam hieram cum rorido melle, aut calsia fistula, saccharo violaceo, seu syrup. ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum permiscere: aut in eundem vsum 3. ij. mellis roridi, seu 3. j. 3. pulpæ calsiæ fistulæ cum 3. 3. diacath. aut 3. vij. eiusdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino fieri nequeat, ut ea quæ contristant, vacuentur, affectus hic per epicrasin, hoc est contemperamentum, sanandus est, eodem Galeno auctore. Quapropter cum cibis, tum medicamentis, qui temperare infestantem humorem possunt, uti oportet, ut prifana, intubo, cichorio, endiuia, lactuca, syrup. etiam violæ, rosaceo, seu ex succo cichorij, vel endiuie paratis, similiter & balneis ex dulci aqua vrendum, ut Paulus refert. Si verò id quoque fieri non possit, ea quæ torporem inferunt medicamenta, exhibeantur, ut liquet apud eundem Galenum eodem 12. metho. meden. quæ minùs hos affectus, quàm alios lædunt, licet sint & reliquorum communia. Nam simul omnino refrigerant, & siccant talia medicamenta. Qua ratione, non solum, ut sensui torporem inducentia salutaria sunt, sed etiam ut humorum tenuitatem cogentia, atque crassantia, præterea vehementem calorem refrigerantia, in quem vsum 3. j. philonij persici, aut romani, aut 3. ij. exhibere poteris, aut tantundem eius compositionis, quam trypheram magnam, seu eius, quam requiem magnam nuncupant, tutius tamen erit, ea priùs cum iis quæ per sedem infunduntur, permiscere, & vbi non suffecerint, eadem deuoranda permittas. Reliquum est, ut ea conscribamus, quæ indifferenter colicis exhiberi possunt, quorum quædam à tota substantia conducunt, ceu lupinum stercus ex vino albo, & tenuis consistentiæ epotum. Interim verò ex aqua, idque non tantum in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, potissimum si phlegmone vacent ægri. Horum quosdam ego vidi, inquit Galenus decimo de simplic. medicament. facult. non amplius inuadi, & qui erant inuasi, non amplius id grauitè passos, sed nec post paucum temporis. Accipiendū est etiam albidius potius stercus, quale vbi ossa comederint, solent excernere, & quòd in terram non delabatur, sed in spinis, fruticibus, vepribus, herbis que proceribus. Ea enim est luporum natura, quæ canum, ut suspensio altero posteriorum crurum, & meient, & cacent in eminenti quopiam ex terra. Inuenitur etiam in illorum stercore non nihil ossium deuorati animalis, quòd item ipsum contundens, ac conterens cum iam dicto stercore bibèdum præbet, ut diximus. Poterit & idem stercus, ex eiusdem Galeni

V 3

3. de causis
sympto. loco
citato.

Cap. 1.

Prognosti-
ca.Apho. 44.
lib. 6.
6. de loc. aff.
cap. 1.
3. de morbis
vulg. loco ci-
tato.Quæ per se-
dem iniici-
da sint.

Cap. ult.

Purgans me-
dicamentū.1. de loc. aff.
cap. 4.
12. met. c. 7.

Epicrasis.

Anodyna.
Cap. 8.Quæ indiffe-
renter colicis
præberi
possunt.Cap. proprio
de stercore
lupino.

sententia, instar amuleti ægroti partibus vacuis, quas Græci *λαγύνας* vocant, alligari vinculo confecto ex lana ovis, quæ à lupo esset laniata. Quod si talis non adesset lana, ex pelle ceruina lorum confici posset, quo stercois contineatur, ac prædicta loca præcingantur, modum autem illigationis reperies apud Galenum præcitato loco. Aëtius galericam auem, quæ in capite veluti cristam, siue galeam ex pennis sponte naturæ enatâ habet, & circa vias reperitur, hyeme præsertim, commendat, si in simplici iure decocta, assidueque vnâ cum iure accipiatur. Verùm ante eum secundo de simpl. medic. facult. à Galeno eodè modo, si sumatur, commendata est. Hanc etiam auem, quæ Alauda dicitur, siue ea assata in cibo sumatur, siue cum plumis combusta, & in cinerem redacta, ac diligentissimè trita, si ex ea, terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum exhibeantur, summopere commendat Marcellus suo libro de medicamentis, cap. 29. Castorium item assidue potatum totius affectionis apparatus demolitur, omnibusque medicamentis prætere repertum est, vt Aëtius inquit. Datur eius ʒ. j. in tribus cyathis optimæ aque mulsæ. Thymi cacumina insuper in aqua ad tertias decoquito, & ad percolatum decoctum mel despumatum adiiçito, bibendumque præbeto, ex eiusdem testimonio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito, ex eodem auctore, decoctumque bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoque in vino mulso decoctum bibendum præbeto, à quo nedum æger (vt ipse inquit) liberabitur, sed neque vnquam postea incidet in affectionem. Plinius Secundus libro 2. de re medica cap. 30. tanquam expertum commendat cochleas tres in olla noua clausas, & circumdatas, ac in furno combustas, si earum puluerem in vino, aut vbi volueris dabis. Alexander cap. primo lib. 10. id scriptum reliquit. Iecur caprillum adustum læuigato, datoque ex vino potui, multum ipsis auxiliatur. Item vmbilicum infantis nuper nati præcisi paululum in argentum, aut aurum includito, cum modico sale, qui gestat hoc alligatum, dolore profus non corripitur.

Aëtius lib. 9. cap. 31.

Capite proprio.

Aet. loco citato.

ἰλεὺς ἢ χορδῶδες. id est, De ileo, seu voluulo. Caput LXXX.

AEPE verò, & in tenuiore intestino (similis quodammodo ei, qui in pleniori affectus quidam oritur, quem Græci *ἰλεὺς*, interim *χορδῶδες* appellant, Latini verò voluulum, seu ileum, Celsus tenuioris intestini morbum, Barbaram sectantes medicinam iliacam passionem nominant à symptomate (vt inquit Galenus secundo method. medendi) nomen sumens, nam *ἰλεὺς*, verbum Græcum, Latine verto, seu voluo significat; inde *ἰλεῖον*, quasi versus, seu circūuolutus, quoniam ægris dolor circūuolutus accedat, Aëtio teste cap. 28. libri noni. Nec minus si *χορδῶδες* appelletur, & nomē à symptomate sumpsit, Nam *χορδῶδες*, verbum Græcū, idem Latine significat, quod in chordo, implico, seu irretio. Quare cum in hoc affectu tumor emineat in tenuium intestinorum parte, vt videatur intestinum ad chordæ similitudinem conuolutum (Galeno auctore sexto de locis affectis) propterea non ab re ab hoc symptomate, si *χορδῶδες* appelletur, nomen sumpsit. Quod verò morbus sit peracutus, qui grauissimos moueat dolores, liquet à Paulo cap. 44. libri tertij, seu quod affectio sit intestinorum letalem dolorem inferens, patet apud Aëtium præcitato loco. At quod intestina in eo afficiantur, & inter ea, quæ sublimia sunt, atque gracilia, non autem crassa, liquet apud Galenum commento aphorismi 44. libri sexti, ac sexto de locis affectis, cum dixit, Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementissimi in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt, grauius vomitionibus cruciantes, adeo vt nonnulli sub sine stercois quoque euomere conspiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit sanus euadere. Hunc ileon quidam, nonnulli chordasum appellant. Ex vehementissimo itaque dolore in sublimioribus intestinorum partibus eueniente, ac ex tumore apparente in eisdem

Cels. lib. 4. cap. 13. Ileos, seu voluulus unde nomen sumpsit. 2. meth. c. 2.

6. de loc. aff. cap. 1.

Part. affecta. 6. de loc. aff. citato loco.

Signa.

Familiaris autem hæc affectio existit ætati puerili, vt Aëtius inquit, euadunt tamen beneficio humiditatis. Senibus verò non valde familiaris est, si tamen ipsi in hanc affectionem incidant, ferè nunquam conualescunt. Iliacorum verò passio acuta est, & sub angusto tempore periculosa, Theodoro Prisciano auctore cap. 9. lib. 2. ad Timotheum. Eius autem curatio pro causarum diuersitate variari contingit. Quod si ab inflammatione ortum ducat, aliis consentièbus, à venæ sectione exordienda curatio erit, vt omnes consentiunt, & ratio dicitur, eaque iteranda, si opus fuerit. Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione instituta, ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus: id tamen seruantes, tam in ileo orto ab inflammatione, quàm ex quavis alia causa, quod medicamenta, quæ per os voranda præbentur, magis competunt, quàm in coli dolore sumpta à positi indicatione, prout capite de dysenteria recensuimus. Quapropter à venæ sectione vno, vel altero leniente clystere adhibito, (prout præcedente capite docuimus) confestim medicamentum leniendo purgans exhiberi debet, ceu est manna, cassia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum ʒ. β. vel ʒ. ʒ. diacatholicon adiiçere. Sæpe etenim id auxiliij satis est, vt inquit Celsus, tumore præsertim in vmbilico existente. At si ex siccorum stercois multitudine, facta obstructione, ileos exciteretur, quæ stercois ipsum emolliunt, atque humectant, & per aluum subducunt, tribuenda esse censeo, veluti est ius pingue gallinarū, seu pullorum, aut phasianorum, aut in eorundem iure decocta prisana. Pariter conueniunt lenientes clysteres post prædictorum assumptionem, qui sic parentur, Recipe foliorum maluarum, violarum, mercurialis, & althææ, cuiuslibet manip. j. florum chamemeli, scenugræci manip. β. salis communis parum, bulliant in aliquo prædictorum iurium, cuius decocti per colum transfusi, assumptione sufficienti quantitate, adiiçias olei communis, amygdalarum dulcium, aut chamæmelini, aut anethini ʒ. iij. mellis rosacei ʒ. ij. quibus simul commistis fiat clyster. Interim poteris butyri recentis, aut adipis anseris ʒ. β. addere. Nec erit alienum (potissimum vbi ægri ventriculus valeat) ʒ. iij. vel librā β. olei communis dulcis, aut tantundem olei amygdalarum dulcium absorbendum præbere, & vbi hæc non suffecerint, audacter aliquod medicamentum purgans; eorum, quæ modo meminimus, præbeto. Nam obstructio quæ fit à stercore duro, quod intersepit intestinum (vt Galenus testis est lib. art. medic.) primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibusque clysteribus: demum ex acris euacuationem exposcet, in hunc etiam usum (vt pote vtunque perficiens) confert ius galli à Mesue descriptum. Extrinsecus insuper irrigationes, fomenta, ac cataplasmata, quæ emolliendi vim habeant, ac leniendi, applicentur. Quorum copiam præcedenti cap. reperies. Commodum est etiã in oleum calidum descendere, aut in balneum desidere ex aqua, & oleo referunt. In aqua verò prius decoqui possunt malua, aut althæa. Si autem contingat ab humoribus crassis, ac tenacibus voluulum excitari, simili modo curari debet, quo & curari debere præcepimus coli dolorem ortum ex eadè causa. At si ex cruditate, seu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, si adhuc crudus, seu corruptus cibus ventri insidere videatur, confestim æger cogendus est, vt vomat, sumpta aqua tepida cum pauco aceto, aut syru. acetoso, aut etiam aqua mulsæ, similiter tepida. Verùm si nihil ciborum crudorum in vêtre cõtineatur, omni conatu (vt inquit Aëtius) enitendum est, quo tum flatus, tum stercois infra trahantur, idque per glandes, illitionesque & clysteres, vt ipse refert, atque magna diligentia in singulis adhibita perficiendum. Purgans medicamentum, vbi prædicta non suffecerint, exhibeatur, ex hiera videlicet, & confessione de dactylis, aut diacath. cum aliquo prædictorum lenientium medicamentorum compositum. Est etiam vsitatum, & accommodatum anethi decoctum potum, ex Pauli, & Aëtij auctoritate. A potu autem panem in aquam feruent

Curatio, si ex inflammatione fiat. Vena sectio.

Purgatio.

Si fiat ex stercois multitudine curatio.

Cap. 94.

cap. proprio.

Si ex humoribus crassis fieri contingat voluulus, curatio. Si ex cruditate.

feruentem conlice, eiúsque frustra calida confestim edenda præbe, vt idem in-
 quiunt Aëtius, & Paulus, idque præfertim si ab inflammatione voluulus ortus
 non fuerit. Item si anethum ipsum in aqua, & oleo decoquatur, atque ita biba-
 tur, deinde frustra panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ægri
 iuuantur, ex Oribasij sententia. Commodum est etiam maluæ semen tritum,
 ac potui inspersum, eodem Aëtio teste. Nec minùs opitulabitur chamæmeli
 decoctum, quod quidem, vt si quid aliud hypochondriis, ac reliquis visceribus,
 quæ circa hypochondria sunt, gratum existit, condensata corpora rarefaciēs,
 indurata emolliens, ac tensa relaxans, dolorésque sedat, ac mitigat Galeno
 teste 3. de simp. medic. facult. quin & tale quoque esse lini semen, vetus sermo
 prædicat (vt ipse inquit) quamuis minùs chamæmelo sit visceribus gratum,
 minùsque calidum, & præterea essentia crassæ, hæc inquam medicamenta
 præberi possunt voluulo ex quauis prædictarum causarum orto, præterquam si
 ab inflammatione fuerit excitatus. Fouendus insuper & podex erit per spon-
 gias calidas indifferenter voluulis ex quauis causa ortis, nedum eo tempore,
 quo glandes fuerint appositæ, vt Aëtius inquit, sed in reliquis quoque tempo-
 ribus, vt ex eis qui ad imum intestinum positus est musculus, relaxetur, nec ab
 ipso constrictionis motus incipiat. Ex foliis itaque maluarum, althææ, chamæ-
 meli, ac seminis lini decoctum in aqua, & oleo paratur, ac per spongas calidû
 applicetur sæpiùs. Vel in eodem decocto insideat æger. Doloribus verò adhuc
 perseverantibus, & maximè quibus infusi clystères non infra rursus prodeunt,
 etiam ea quæ dolorem leuant, exhibenda sunt, itémque conuenientes antido-
 ti ante somnum, ex decreto Aëtij, ceu ex viperis theriaca existit Androma-
 chi, post eam verò, quæ mithridati nomen habet. Si verò à venenoso pharma-
 co quis in voluulum incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vo-
 meréque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut iura pinguis,
 vt denuò vomant ex moderato eorum potu. Deinde ita parumper quiescant,
 & postea theriacen accipiant cum vino dissolutam, quemadmodum Aëtius,
 & Paulus præcipiunt. Et si adhuc perseverauerit, purgante medicamento vta-
 re aliquo eorum, quæ supra commemorauimus. Quod si ex intestinis in scro-
 tum prolapsu voluulus contingat, confestim tentandum est, vt decubitu sur-
 sum versus vergente adornato delapsum intestinum ad inguinum partes re-
 tradatur, atque post leuiter citra violentiam, ac compressionem ligamento
 adhibito contineatur, vt patet ex præcicatorum auctorum sententia. Resistit
 ileo discerpti vespertilionis sanguis ventri illinitus. Item senectus serpentium
 decocta cum rosaceo in vase stanneo, si ventri illiniatur, ceu apud Plinium se-
 cundum legitur libro secundo de re medica cap. 33.

Cap. 9

Quibus po-
dex fuen-
dus sit.

Curatio si
frat voluulus
ex deuorato
venenoso
pharmaco.

Περὶ τῶν ἐλμίνθων. Id est, De lumbricis. Caput LXXXI.

Cap. 5

QUEMADMODVM in magno Mundo animalia quædam nõ ex
 seminibus, sed ex putredine generationem habent, ita quoque
 proportionabiliter in paruo mundo ex eadem putredine parua
 quædam animalia gigni consueuerunt, quæ Græci ἐλμίνθας, Lati-
 ni verò lumbricos appellare solent. Quanquam apud Græcos,
 præsertim Galenum quod Græci ἐλμίνθα nūcupant, modo quid commune in-
 telligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet primo de locis af-
 fectis. Vbi cum à locis ipsis morborum indicia sumere præciperet, dicebat,
 lumbrici in intestinis gignuntur, vsus verbo ἐλμίνθες. Hoc nanque quod com-
 mune sit cunctis lumbricorum differentiis infra patebit. Illud idem confirma-
 uit Paulus cap. 57. libri quarti, cum dixit, tres esse vniuersas ἐλμίνθων, hoc est
 lumbricorum differentias, & ab Aristotele quoque sic scriptum est libro 5.
 de natura animalium cap. 19. ἐλμίνθες, hoc est lumbrici, quorum genera tria
 sunt, & cætera. Interim verò per ἐλμίνθα duas duntaxat lumbricorum diffe-
 rent

rentias intelligere videtur idem Galenus, quemadmodum patet libro de dif-
 fer. morbor. quo loco dinumerans eos affectus, qui toto genere in numero sunt
 præter naturam, ait, quemadmodum sunt, ἐλμίνθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clariùs
 liquet per ἐλμίνθας, nedum teretes lumbricos intellexisse, verum etiã & latos,
 qui nec minùs toto genere præter naturam sunt, veluti & teretes. Quamuis
 Hippoc. aphorif. 26. tertij libri, illos στρογγύλους ἐλμίνθας appellet hoc est teretes,
 & idem Galenus simul cum Hippocrate 14. metho. meden. teretes στρογγύλους
 nuncupauit, latos autem πλατέας; cum dicebat, ἅτε ἐλμίνθες, ἅτ' ὄμ στρογγύλαι τι-
 νές εἰσι, ἅτε καὶ πλατέαι, hoc est lumbrici, siue hi teretes sint, siue etiam lati.
 Sic etiam Paulus ἐλμίνθας, στρογγύλους teretes, & πλατέας latos nuncupat.
 Quemadmodum etiam & Arist. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi
 κερίας nomen idem Galenus, vt patebit. Non rarò autem Gale. per ἐλμίνθα
 ynam duntaxat lumbricorum differentiam, eorum videlicet, qui teretes La-
 tinè dicuntur, subintelligit, ceu liquidò constat præcitato libro 14. metho. me-
 den. Vbi eorum, qui toto genere præter naturam sunt affectuum meminit, post
 enarratas abscessuum tres differentias, nedum semel, sed bis dicebat in vno
 loco ἐλμίνθες, καὶ ἀσκαρίδες, καὶ κερίας, & post pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κερ-
 ρίας, καὶ ἐλμίνθες, quo etiam modo Aëtius teretes lumbricos ἐλμίνθας duntaxat
 appellat, vt liquet libro 9. cap. 39. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconstan-
 tem haudquaquam fuisse, licet diuersis in locis diuersimode de lumbricis
 verba fecisset. Perpetuò enim in eius doctrina palam est tres eorum differen-
 tias conscripsisse, vt præcitato libro 14. metho. est videre, & comment. apho-
 rifimo 26. tertij libri. Quarum vna ἐλμίνθες, seu ἐλμίνθες στρογγύλαι, altera ἐλμίνθες πλα-
 τέαι, seu κερίας, reliqua, & tertia ἀσκαρίδες dicta est, In hisce etenim locis parti-
 cularim, ac distinctè magis de eis loqui fas erat, id quod in reliquis iam dictis
 nequaquam necessarium fuisset. Audacter igitur cum eo, Paulo in simul ac
 Aëtio tres tenemus esse vniuersas lumbricorum differentias, seu species, tere-
 tum videlicet, latorum, ac ascaridum, seu tenuium. Quod si Hippocra. aphor.
 præcitato 26. tertij libri duarum tantum meminit, teretum videlicet, & asca-
 ridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ est latorum, quini-
 mo dicens ἐλμίνθες στρογγύλαι, aliam ἐλμίνθων olfecit differentiam, quæ est la-
 torum, alias suffecisset ei dixisse ἐλμίνθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidisset illud
 στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum subticuit eodem loco, quo-
 niam (vt Galenus inquit in comment.) rarior est eius generatio, tum etiam
 quòd neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortali-
 bus accidunt, sed de illis tantum, quæ singulis ætatibus accidunt, Atqui lati
 lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquam poterat. Nec propterea sibi ipsi
 aduersatur, etiam si liber de morb. sit germanus eiusdem Hippocrat. & non
 Polybi, seu alterius cuiusdam cum libro 4. eiusdem de teretibus, ac latis dun-
 taxat mentionem fecerit, ascaridas subtricens. Nam duo eodem loco differere
 intendebat de lumbricis, vt cuilibet eius verba rectè intelligenti patere pote-
 rit, quorum vnum erat, nunquid vtraque differentia gigni potuisset in puero
 adhuc in vtero existente, secundum propositum erat, nunquid lati, veluti ro-
 tundi parerent: cum itaque tenuis lumbricus ἀσκαρίς dictus, nec infantibus
 oriatur, donec vtero geruntur, vt ex eius verbis colligi potest, nec præ eius te-
 nuitate parere potuisset, nam ex eo nihil procreari aliud potest, ex Aristotelis
 sententia præcitato cap. 19. libri quinti, de natura animalium, iure ascaridas
 missos fecit, & tantum teretum, & latorum meminit. Sed quid Cello dicen-
 dum sit, qui cap. 17. libri quarti, duas tantum lumbricorum tetigit differentias,
 latorum videlicet, & teretum, cum dixit, nonnunquam autem lumbrici quo-
 que occupant alium, iique modo ex inferioribus partibus, modò cædius
 ore redduntur, atque interdum latos eos, qui peiores sunt, interdum teretes
 videmus. An quia vel ascarides non nouit, vel cum adeò exigui sint, ac tenues,
 ac in infima, & ignobiliori parte orti, nullumq; ex eis prauum sequatur sym-
 ptoma,

Cap. 8.

cap. vltimo.

Ca. 17. & 18.

14. meth. c.
17. 18. & 19.

Tres esse læ-
bricorum dif-
ferentias.

4. de morbis
versus sine.

Auic. lib. 3. fen. 16. trac. 3. cap. 1. Quod in materia comunicent.

ptoma, eos paruifecit, nec in aliorum numero complexus est? Auicennas autē licet obscure, ac confusē (vt eius mos est) de eis loquatur, adēd vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, si quis eius verba intro inspiciat, tres etiam duntaxat posuit Paulum sectatus, id quod argui potest ex diuersitate materię, ex qua generantur, quam triplicem esse asserit, ex cuius diuersitate voluit eorum quoque diuersitatem argui posse. Communicant autem diuersę eorum differentię in materia generationis quodammodo. Quoniam (vt inquit Aristote.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem contentis, & vt refert Galenus com. præcitati aphor. 26. 3. lib. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis præsertim orta. Hoc autem excrementum, seu putredo (vt isti asserunt) cruda, crassa, pituitosaque materia est, putredinque accommoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Aristotele discrepat, qui neque negauit talia debere esse excrementa, sed fatius ei fuit vniuersaliori vocabulo vri. Est etenim in excrementorum numero cruda, crassa, ac pituitosa materia, & putredini accommoda in intestinis contenta, vel saltem alui excrementis quodammodo permixta est. Ex reliquis verò humoribus nullum lumbricorum genus gigni potest. Nam biliosus succus, nedum improporionata materia eorū existit, verūm eos sua amaritudine, & acrimonia perimit, vt inquit Paulus. Et si quando flaua bilis vnā cum lumbricis infra, aut etiam vomitu eruperit, ipsos quidem intestina obsidere, humorem verò biliosum ventriculi os, aut aliam quampiam particulam occupare scito, vt ipse fatetur. Neque ex atra bile ori possunt cum frigida, & sicca existens, longinqua ab animalis tum proportio nalitate, tum vita existit. Quapropter non ab re dicebat Paulus, quod hæc duę substantię alimenti naturam egressę lumbricis procreandis ineptę redduntur. Nec minū inepta materia eorum, sanguis existit, quoniam substantię proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimento partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intrāque vasa continetur. Quod si accidat præter naturam ad intestina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus suppuratur, interim autem liuescit, aut alio quodammodo corrumpitur, ita vt omnino impossibile sit, vt sanguis permaneat, Galeno auctore cō mmento aphorif. 20. sexti libri. Quapropter ex sanguine lumbricos procreari impossibile est. Conueniunt etiam in agente, qui calor est non absolute putridus. Etenim sola putredo non est sufficiens ad eos generandos, vt inquit Galenus, sed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam siquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorū generatione, sed validus, ac plurimus. Quoniam si talis fuerit, vt in valde tenellis existat, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiusdem Galeni sententia. Nam quamuis plurimum habeant ipsi insitum calidum, vt patet 14. aphorif. primi libri ratione ætatis, illud tamen habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimum sanguinis habent, Galeno teste tertio prognosticorum. Nec non propterea quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatam, magnam quoque crudi, ac pituitosi succi quopiam cumulant, quæ cum ab eodem eorū dem calore obtineri nequeat, vt qui non adēd validus existat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari non possunt. Corrupti itaq; ac idoneam quodammodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, crassa, ac pituitosa materia existens: perficit autem in quantum potest, informat, ac præparat, modo quo potest ipsam obtinens innatus, vt exinde lumbrici procreantur. Nihil etenim putrescens sed concoctum gignitur, vt inquit Aristote. 3. de gene. animal. capite 11. loquens de animalibus quę sponte oriuntur. Neq; ipsi lumbrici ea ratione, qua in vniuerso generantur, pro eiusdem expurgatione. Nam satis est pro intestinorum expurgatione, seu absterfione flauę bilis ad intestina effusio, vt patet quinto de vsu partium. Sed potius id, quod melius, natura eligens, putredinem eam haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valens,

Quod similitur in efficiente eorū causa conueniant.

Cōment. 28.

Cap. 4.

lens, quod melius est eligit, ipsamque lumbricorum speciebus informat. Arist. quoque quarto meteor. dicebat, animalia fieri in iis quæ putrescunt, propterea quod segregata caliditas naturalis existens, hoc est ab iis quæ putrescunt propter aduentum alienę caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vsque adēd materiam putrescentem obtinet, quod constare facit segregata, hoc est putrida excrementa, ea concoquens, & exinde ea constituens, vt liquet citato loco de generatio. animalium, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno visum est) Nec minus & in loco conuenienti conuenientiam habent. Quoniam singulę iam dictę tres lumbricorum differentię in intestinis generationem obtinent, quemadmodū apud Galenum libro primo de locis affect. vbi morborum indicia sumens a locis ipsis, eod quod quibusdam locis solis morbus hic accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat, dicebat, quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus, & vesica duntaxat nascitur, atque (vt nonnullis placet) & in colob. & lunib. id est lumbrici in intestinis gignuntur. Ex quibus patet toto cælo aberrare eos, qui in ventriculo lumbricos generari posse Gale. ascripserunt male eiusdem verba intelligentes commen. aphorif. præcitati 26. 3. libri cum dicebat. Cibis autem puerulis nonnunquam corrumpitur in ventre, & præcipue inferiore, verūm caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque si paucis interpositis verbis in eodem commen. perlegissent Gale. noluisse ventriculum intelligere in præcitatis verbis, sed intestina percepissent, dicebat etenim idem Galenus. Aliud verò genus lumbricorum est rotundorū, seu teretum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adēd quod ad ipsum quandoque ventriculum ascendunt. Noluit itaque Gale. per ventrem, eumque inferiorem ventriculum intelligere, sed intestina, vt patet. Est nāque, nedum eius mos, verūm etiam & Hippocrat. (quemadmodum legitur 2. prognosticorum) per inferiorem ventrem, nedum ventriculum ipsum, sed ieiunū, atque vniuersa intestina intelligere. Ceterum concessio, quod etiam ventriculum subintelligat Galenus, cum dixit, plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur, quo medio demonstrabis lumbricos voluisse in eo gigni posse? cum possit cibus in eo corrumpi: nec propterea lumbricos in eo gigni, quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adēd obtineri. neque corruptus fuisset, si eum euincere, ac obtinere potuisset, sed cum primum ad intestina descenderit, ibi generantur, id cōfirmavit paulo infra, cum dixit, in superioribus magis intestinis teretes lumbricos generari, adēd quod quandoque ad ipsum ventriculum ascendunt, & non dixit, quod in ipso generantur. Secundo etiam de ratione victus in morbis acutis, sub proritationis nomine morsum comprehendens, quem acris humor in intestinis, siue in ventriculo, & præsertim ipsius ore parit, & vigilię, (inquit Galenus) & ira, & mæror, & lumbrici, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt. Cui ergo in dubium venerit hic aperte Galen. negasse lumbricos in ventriculo oriri posse. Quoniam eum de morsu intestinorum, ventriculi, & præsertim oris eius verba fecisset, ac de eius causis, inter quas lumbricos connumerauit, non vtique dixisset, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt, sed qui in ipso ventre generantur, aut saltem id addidisset, si insufficientiam euitare voluisset, possent etenim pariter morsum ventriculi causare lumbrici in eo geniti, si generari possent, ceu iidem ab intestinis ad eundem ascendentes. Id etiam confirmavit Aristote. quarto meteororum, cum dixit. In cōtione animalia non generantur, & cætera. Nam in ea aut Hepsefis fit, cum cibi perfecte concoquuntur, aut Molyntis, hoc est creditas ei opposita, ex quarum neutra lumbrici gigni possunt: nisi prius excrementa, quæ hepsefim subterfugiunt, fuerint segregata atque corrupta: quæ primum autem fuerint segregata, ea intestina excipiunt, vbi putrescentia vtpotē destituta a ventriculi calore, idonea lumbricorum materia fiunt, continentium partium calore adēd ea euincente, vt

Ca. 1. tex. 13.

Cap. 5.

Quod in loco etiam conueniant.

Quod in ventriculo lumbrici non generantur.

Tex. 8. com. men. 13.

Cōment. 55.

Ca. 3. tex. 28.

alia generet animalia. Id enim est quod Aristo. dicebat. Digestum est enim in superiori ventre, putrescit autem in inferiori segregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lumbricis verba faciens ait, eos in gracilibus plerumque intestinis consistere, & superiorem ventriculum subire, ideoque frequenter per os deiciuntur, quibusdam & de naribus redduntur. Celsus autem lumbricos alium occupare dixit, quamquam foedius interdum ore reddantur. Theodorus verò Priscianus libro 2. ad Timotheum cap. 17. si lumbricos aliquando stomachum, aliquoties inferiora possidere scriptum reliquit, haud propterea eos in stomacho generari dixit; quandoquidem tum stomachum possidebunt, cum ad ipsum ascenderint, veluti Gale. & Paulus præcitatatis locis scriptum reliquerunt, & non quia in eo geniti sint. Id quod haudquaquam ipse fatetur, qui item tres eorum esse differentias eodem loco asseruit. Cæterum quamvis iam dictæ tres lumbricorum differentia in materia efficiente, ac loco communicet uniuersaliter, si quis tamè magis particulariter ea scrutari voluerit, differre inter se inueniet tum materia, quoniam licet ea putredo sit, vnam speciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, sic etiam ex multa, vel pauca materia putrefacta. Nec minus diuersitatem quandam reperiet in agente, nam quamvis eorum omnium generatio à calore plurimo fiat, tamen idem calor respectu diuersarum differentiarum lumbricorum iam diætarum, quandam habeat in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet uniuersaliter, vt diximus, communicent) quoniam non nisi in intestinis generari possunt, differunt tamen: quoniam teretes in superioribus magis intestinis generantur, ascarides in parte maximè inferiori in intestini. Ipse verò lumbricus latus, qui & longissimus quoque est, sæpe per tota extenditur intestina, quamvis rarior sit eius generatio. (vt inquit Galenus præcitato comment. aphor. 26. libri tertij) licet in tenuibus præsertim oriri incipiat, Aëtio auctore capite 40. libri noni. Quo fit vt propterea diuersa sit eorum forma, seu figura. At quicquid tandem sit de eorum conuenientia, ac differentia, quod intestina afficiantur, qualiscunque fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis liquet, licet in teretibus intestina, gracilia præsertim, in ascaridibus crassum, seu rectum, & in latis, vbi longius extendantur, tam tenuia quàm crassa affecta sint. Patet in superius morbos esse in numero, tota substantia præter naturam, quemadmodum Galenus testatur libro de differentiis morbo. & 14. metho. meden. Ex cuius sententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos in intestinis genitos aliquem præstare vsus, pro eorum videlicet expurgatione, seu detersione. Nam cum tota substantia præter naturam sint, nulla ratione fieri potest, vt actionem aliquam, aut vsus naturalem animaris corporibus præstent: quinimo eas potius impediunt, atque vitiant, nonnullos, eosque non spernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vsus secundum naturam, ad partes secundum naturam nostri corporis existentes. Cum itaque neque partes, neque secundum naturam sint, sed toto genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca respicientes, temerariè effutiunt. Nos verò ad eorum inditia descendemus, primo teretum, cum inter alios frequentiores fiant, cum febribus, & citra febres, atque speciem habeant omnibus perspicuam, Paulo teste, similes nanque sunt vermibus in terra ortis, quos Græci *τρεπε γης*, hoc est intestina terræ appellant, vulgus onisculos vocat. Secundo latorum, & tertio ascaridum, seu tenuium. Conscribuntur autem teretum non pauca ab Aëtio, & Paulo inditia, quamvis plurima, aut nonnulla eorum. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continent, incredibilis morsus stomachi, ventris, ac intestinorum, tussis exigua cum siccitate irritantes. In somno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnulli, & cum clamore expergefiunt, & iterum sopiuntur, quosdam comitatur singultus, quidam verò, & linguam foras protendant, oculosque claudunt, & taci

*Quibus in-
ter se differ-
runt, dicta
res lumbrici-
corum differe-
ntia.*

*Pars affe-
cta que sit.*

Cap. 3.

Cap. 19.

*Quis affe-
ctus præter
naturam sint
lumbrici.*

*Teretium lum-
bricorum signa.*

& taciturni sunt, excitantèque molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeunt, & dentibus frendent, ac superuacue mandunt, præsertim si infantes fuerint, & quidam eorum neglecti motu pulsus destituuntur, ac refrigerantur, atque eorum instar, qui animo linquuntur, tenuem quendam, ac frigidum sudorem exsudant, & vt plurimum liuescunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicundam, maximè circa malas, verum color hic rursus in pallorem solito maiorem transit. Quidam etiam pulsus inæqualem habent, obscurum, deficientem, ac recurrentem. Aliis etiam appetitus perditio accedit, & febres auferunt inordinatæ, quæ cum extremorum perfrictione tertia, interim quarta diè, vel nocte accessionem sine ratione habent. Alij instar delirantium peregrina in somnis loquuntur, interim cum clamore præter rationem exurgunt, citòque rursus collabuntur. Alij decubitus transmutant continuè dormientes, angoreque vexantur, & ex loco ad locum sese vicissim proieciunt, atque multi inuocales omnino persistunt. Interim præter id, quod cibum auersantur, si quid acceperint, illi nauiseabundi vix deglutire possunt. Plerisque verò alius descendit corruptos cibos egerens, & tympani modo venter eis inflatur, & quidam etiam oculos sanguine suffusos habent. Cuncta verò hæc accidunt, tum ab ipsi animalibus in intestinis obuolutis, seu cum per eadè serpunt, ac rodunt, & morsum inferunt, tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum transmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalantes, vt Paulus refert. Ex ea item, quæ præcessit victus ratione poteris lumbricorum generationem percipere, nanque crassorum nimirum, & quæ difficulter conficiuntur, alimentorum vsus præcessit, ac eadem largius ingesta fuere, & maximè frumentacea, eisdem item comperies balneis à cibo vsos fuisse, vt testatur Aëtius. Cum verò qui latus appellatur lumbricus, mutatio sit, (si ita dicere libeat) seu permutatio membranæ intrinsecus tenuia intestina ambientis in corpus quoddam viuum, ex Aëtio, vt autem Paulus inquit, mutatio est adnatæ in interiori intestino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpe tota redditur longitudine incredibili, & in his, qui febre carent abundat, quandoque in longis, ac diuturnis morbis etiam cum febre accedit, propterea non ab re continuè stomachi morsus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum, nam quod animatum euasit (vt Paulus refert) in intestinis obiectum alimentum rapit, vt alio statim opus sit, & nisi assumpserit, intestina roduntur, cæterum ea, quæ accipiuntur, non subcenturiata, seu copiosè digeruntur, sed citò excernuntur: iis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, seu imbecillitas cum tarditate, nam quod viuificatum est in intestinis, vbi recens exhibitum cibum consumpsit, postea ex ipso solido corpore rodit. At certissimum, & minimè fallax indicium eius erit, si cum recrementis, quædam semini cucurbitæ, seu cucumeris similia excernantur, auctore Hippocrate libro 4. de morb. vt Galenus primo de locis affectis, & Paulus, ac Aëtius locis præcitat. Decipiuntur autem qui talia excrementa eiusdem lumbrici partus esse dicunt, ab Arist. illud capientes præcitato cap. 19. 5. lib. de nat. animal. cum dixit, latus autem illud solum intestino adherens parit simile cucumeris seminis, quo inditio medici id genus lumbrici inesse intelligunt. Non enim intellexit Aristo, tale excrementum simile cucumeris, seu cucurbitæ semini esse lati lumbrici partum, tanquam aliud animal, sed veluti quoddam proprium ipsius excrementum, seu pars eiusdem. Sunt etenim excrementa, ex quibus medici in affectarum sedium, seu earundem affectuum notitiam deueniant, in triplici differentia, vt patet, tum primo, tum 3. de locis affectis. Nam aliquando partes sunt sedium affectarum, aut ipsorum affectuum, quæ eorum essentia soluta, vel dissecta excernuntur. Interdum ea quæ in ipsis continentur, nonnunquam aliquod, quod morbosas dispositiones sequitur, excrementum excernitur. In primo itaque excrementorum genere continentur recrementa illa semini cucumeris, seu cucurbitæ similia, si excer-

Lib. 9. c. 39.

*Aet. lib. 9.
cap. 40.
Paul. lib. 4.
cap. 57.*

*Lati lum-
brici signa.*

*Hippo. li 4.
de morb. vt
sus finem.
1. de loc. aff.
cap. 5.*

*1. de loc. aff.
cap. 1.
3. de loc. aff.
cap. 3.*

nantur, quoniam tanquam partes latorum vermium eorundem certissimum, ac minimè fallax inditium sunt, ut quàm dilucidissimè patet apud Galenum eodem primo de locis affectis, ubi de affectuum notis, quæ ex excrementis deprehenduntur, verba faciens, quæ propriè sunt ipsorum affectuum, ut ramentū vlceris, inquit, si in vrina fabulosum resider, lapidis, cucurbitæ verò feminibus similia excrementa latorum vermium inditia sunt. Inquit itaque Aristotele, medicos ex iam dictorum excrementorum inditio, intelligere id genus lumbrici inesse, non tanquam ex fœtibus, seu pullis eiusdem, cum ipsum (Hippocr. auctoritate) non pariat, sed tanquam pars substantiæ, seu essentiæ, ac propriū excrementum eiusdem lati vermis existens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificiosam coniecturam, sed in exactā notitiam deuenimus tū affectus, tum partis affectæ, ut latius eodem primo de locis affectis est videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes concisæ prodeunt, quæ semel sanè exolutæ non ampliùs secundariò congregantur. Interim & ipsi integri excernuntur, ut incredibilem magnitudinis de se præbeant aspectum, ex Aëtij testimonio. Sunt quoque (ut diximus) ascarides lumbricorum species vna, circa extrema intestini recti, & ani fibulæ initio, *σφιγκτηρία* à Græcis appellatum consistentes (ut liquet ex Aëtio, & Paulo) vehementem pruritem iis locis inferentes, ex quo vehementi huius loci pruritu, ac assidua ad egerendum irritatione, & ipsi dignosci poterunt: hi quoque vltimū ab excretionem melius se habent. Et plurimi eorum manifestè apparent in iumentis malè cibum concoquentibus, quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum, Galeno auctore comment. præcitati aphorismi. Quapropter & eorundem inditia, (ut Aëtius asserit) potissimū ex graueolentia excrementorum sumuntur, indicant enim prauos assumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates, ex quibus species hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aëtio, tum etiam Paulo visum est. Omnium verò trium specierum communis, ac vniuersalis causa (ut diximus) putredo est, ex Galeni testimonio. Paulus autem crudam, crassam, pituitosamque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem, ac causam esse scriptum reliquit, ceu supra adnotauimus. Qua de re cur amplius de eorum causa pertractare debeamus, non inuenio. Reliquum est ut ad prognostica veniamus. Quorum primum Hippocrat. est secundo prognosticorum, cum dixit. Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo descendere idoneum est, magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem, præsertim teretum, nam multi nulla lumbricorum cura habita (ut inquit Paulus) exesi ab ipsis sunt, & conuulsi interierunt. Alij produnt se lumbricos vidisse, qui ex inguinibus ægri eruperint, ut ipse refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atque iis, qui ad pubertatem accedunt, maximè abundant teretes lumbrici, scriptum reliquit Aëtius ex Herodoti auctoritate præcitato loco. Item quod peiores ex ipsis censentur maiores minoribus, paucis multi, & albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores sunt. Circa initia autem morborum, præsertim febrium generati substantiam suam ex subiacente corruptione capiunt, circa vigorem verò ex malitia morbi: circa declinationem autem ex permutatione omnium in melius, qui sanè citiùs separantur. Natura etenim ipsos reliquorum excrementorū instar foras propellit, ut idem auctor, simul & Paulus fatentur. Inter omnes autè lumbricorum species minùs periculosi esse censentur ij qui ascarides nominantur, quamuis fortè ex deteriori gignantur materia, tum quia tenues, & exigui sunt, tum etiā quod in loco generentur à principibus partibus remotissimo, intestino inquam recto. Præterea quoniam cum alui deiectionibus facilè excernuntur, nec non adhibita medicamenta statim eos attingunt, minùs verò quàm teretes ij in pueris gignuntur. Teretes autem ipsis peculiare sunt, ut ex Gal. & Paulo liquet. Inter reliquas autem duas differentias, latos videlicet, & teretes, latos peiores sunt, quàm teretes, Celso auctore. Pro lumbricorum autem curatione

lumbricorū curatione.

primò

primò victus rationem instituemus vniuersalem, ac communem cunctis iam dictis tribus speciebus, deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet species exigat, conscribemus, à teretibus exorsum. Aër itaque eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, potissimū, ubi febris non adsit, somno mediocri vtantur, ac potius nocturno, quàm diurno, eoque non à cibo statim, sed per duas saltem horas. Exercitium confert, veluti vita desidiosa, seu longum otium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis esse debet, quod si id sponte non fiat, balano, aut clystere citanda erit. Vitentque animi affectus omnes immodicos, veluti iram, tristitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potissimū à cibo. Quod verò ad eorum cibos attinet, probi succi esse debent, & qui facilè in membra digerantur, nec lumbricorum effœtricem causam foueant, vel adaugeant, nec etiam vires superari permittant. Quamobrem & vinum aquosum exhibebimus pro potu, ut Paulus refert, liberalius autem ipsos nutrire ob hoc ipsum oportet, ne alimenti experies lumbrici rosiones pariant. Dabitur autem cibus tum præcipuè, cum non omnino inaniti fuerint (ut ipse inquit) Quod si insimul alui profluuium adsit, ex quo lumbricos magis abundare sciendum est cibo non distributo, forbiles ægris cibi dari debent, admixtis quibusdam etiam adstringentibus, verbi gratia, pyris, forbis, aut malis punicis, præcipuè acidis, iidè etiam forbiles cibi infantibus præbendi sunt, quemadmodum iis etiam qui cibum auersantur, eodem Paulo auctore, veluti sunt contusæ pullorum, aut gallinarum carnes, seu eorundem iura, in quibus iam dictæ carnes priùs liquatæ sunt, brodia consummata vulgus appellat. Reliquis, prædictorum pullorum, gallinarum, phasianorum, starnarum, columbarum iuuenum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium montanarum, carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum aceto conducunt. Inter olera vtrunque intubum, sonchus, ac senecio competunt, præsertim si cum prædictis carnibus decoquantur, in quibus etiam ea quæ extenuandi vim possident, misceri possunt, potissimū si febris non adsit, veluti perpetuò vitari debent, quæ infrigidandi vim habent, ac crassam, lentamque pituitam gignere possunt, ceu legumina sunt, pisces, lac, caseus, præsertim vetus, panis non fermentatus, & cuncti cibi, qui ex eo parari possint. Quantitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non sit, sed sapius exiguo cibo vtendum. Porro cum & ipsi è genere eorum sint, quæ tota substantia præter naturam sint, prorsus quoque eos è corpore expelli conueniet, ex Galeni decreto 14. metho. meden. Expelles autem (ut ipse inquit) si priùs necaueris. Necabis verò amarum medicamentis, viuentes nanque obstant intestinis adherentes. At mortui vna cum stercore expelluntur, expelluntur cum hoc etiam viui, sed stupefacti, & uti quispiã dixerit, semimortui facti. Verum quoniam non ita vehementiora medicamenta desiderant teretes, quemadmodum lati, & ascarides, ut patet eodem 14. metho. meden. propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorum primum absinthium est, ab eodem Galeno ibidem descriptum, præsertim si pueri non fuerint, ipsius autem cremor assumatur, aut etiam abrotoni, ut inquit Aëtius. Pueris verò myxarum decoctum mentha admixta præbeat, ex eodem auctore, febre non existente, aut si eadem sit exigua. Illud etenim animaduertendum est, quod si febris adsit, & eorum curatio, cum ea quæ febricitantibus conuenit, coincidat, mitioribus, ac simplicioribus sanè remediis vti oportet, ab acris autem febres magis exacuuntur. Potui igitur dabitur (ut Paulo visum est) chamæmelorum, vel myxariorum decoctum, aut etiam ipsamet myxaria decocta esui præbeantur, vel eorundem decoctum chamæmelorum cum modico rosaceo, ut Aëtius asserit. Item sercos succus, aut coriandri semen cum aqua calida, vel cum posca. Similiter & auriculæ muris decoctum, vel cornu ceruini ramentum, ac olei immaturi amarissimi cochlearia duo absorbeant. Nam quæ amarum est (ut idem Paulus fatetur) lumbricos occidit, quæ lubricū,

Vitæ ratio.

Medicamentorū ratio.
Cap. ultimo.

Cap. 19.
Teretium lumbricorū medicamenta.

detrahens ipsos cum stercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad infertiliendos lumbricos idonea, verum etiam ad fetum viuum enecandum, & mortuum eiiciendum, quemadmodum liquet octauo de simplicium medicamentorum facultat. capite de filice, ac etiam de myrrha. Et propterea idem oleum omphacinum cum prisana decoctum præberi debet, Aëtio teste. Cunctis verò tam infantibus, quam adultis febrientibus, vel non febrientibus, ex eiusdem auctoris testimonio confidenter exhiberi possunt, etiam si trimestres fuerint infantes, vermes terreni cum sapa. Si verò sapa non admittant cum hydromelite, aut vt liber præbeto, nihil veritus. Neque vtilitate contempta, septem numero dato. Nos verò cum syrup. ex acetositate citri infra scripti puluis sculi 3. j. indifferenter infantibus, ac adultis febrientibus, & non febrientibus exhibere consueuimus. Qui recipit feminis, quod lumbricorum vocant, 3. ij. cornu ceruini vsti, feminis citri, & portulacæ ana 3. j. & β. fiat puluis. Item eiusdem acetositatis citri 3. j. & 3. β. succi menthæ assumentes, laborantibus sæpe salubriter tribuimus. Cataplasma insuper (ex Aëtij testimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illudque imponendum. Umbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthio cum lacte muliebri trito, seu absynthio, aut abrotono pinguibus sicubo admixtis. Insuper vniuersa spina ex medulla ceruina inungatur. Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino, vino, absynthio, & aloë præcordiis accommodato (vt inquit Paulus) vtare, præsertim si ægrotantes inflammationem, seu distentionem in visceribus experiantur. Atqui nos ex theriaca, terra lemnia, luto armeno, aqua rosacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus, naribus, iugulo, ac carpis vtrisque applicari præcipimus. Ex vtraque item mentha, & absynthio, ac persicæ foliis insimul contusis adiecto aloës puluere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cum aceto, & aqua rosacea medicamentum ventriculo imponendum paramus. Interim chiam mastichen, ac cinnamomum adiacientes. Insuper ex absynthij, ac persicæ foliis contusis, felle taurino, aloë, ac farina lupinorum adiectis, cum oleo de absynthio, & amygdalarum amararum cataplasma ex oxymelite paramus, vmbilicòque imponimus. In quem etiam vsum Paulus ceratum probat sumptis aloës, absynthij, farinæ lupinorum, seriphij, melanthij, singulo ʒ. vj. ceræ ʒ. j. β. chamæmelini quod satis est, felle taurino arida læuigantur, & ceratum conficitur. Si autem febres non molestant, quinimo ad integritatem, aut totius morbi declinationem ventum est, acrioribus, ac efficacioribus medicamentis vtendum erit, præsertim robustis corporibus. In quem vsum seriphij decoctum, vel calaminthæ, seu preteos vtendum, vel cardamomi semen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum præbeto, vel santonicum, vel abrotonum, vel etiam ambo simul cum melle in catapotia coacta, vt inquit Paulus, aut brassicæ, seu erucæ semen læuigatur, seu absynthium solum, quod etiam frequenter abundè fuit. Similiter si terni lotæ aloës ʒ. præbeantur, remedium est laudatissimum, eodem auctore, acetum etiam scyllinum præsertim ætate prouectioribus confert, vt ipse inquit, chamæpithos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi & pulegij. At Celsus contritum semen vrticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mētham cum eadem, vel absynthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulla, vel nasturtij semen cum aceto contritum, & pueris dari iubet. Prodest insuper ab inferioribus partibus mulsam iniicere copiosorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorsum descēdant, vt idem inquit Paulus. Nos verò in hunc vsum consueuimus cum pauco sale, aut saccharo lac per clysterem iniicere asininum, aut caprillum. Quandoque verò ex gallinarum, seu pullorum iure, saccharo, & ouorum luteis clysterem cōponimus, ac iniiciendum mandamus. Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, sed potius vapores sursum mittant, educendi sunt, aut aloës, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione.

In quem

In quem etiam vsum, si febris valida infestet, rhabarbarum cum melle rorido in myxarum, ac tamatindorū decocto dissolutū præbere consueuimus. Quandoque etiam, febre valida non existente, agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus. Neque enim (vt ipse Paulus refert) expers præsidij erit mediocri alui euacuatio: & in vniuersum omnia, quæ lumbricos educunt, aut per acredinem occidendo, aut per amaritiam subducendo, aut ad excretionem irritando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur, lūbricitatem efficacia cognoscuntur, vt liquet ex Aëtio. At si qui sunt, qui lūbricis cum alui profluuiio infestentur, eos fluorem inspissando, & concoctionem, tum per cibos, tum per cataplasmata in melius permutando curare oportet. Inquātum enim fluxiones inualescunt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur, vt idem Aëtius testatur. Qua de re præpotationibus vtendum erit, inter quas plantaginis succus est præferendus, ipsamque plantaginem aridam absumant, nam ex equo vtrique & fluori, & lumbricis efficax est. Licebit autem & in hoc casu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictū est, vt. Coniicienda item sunt in cataplasmata ad fluxiones sistendas concinnata ea, quæ ad lumbricos sunt prædicta, & quæ fluorem non exacerbant, velut est absynthium, abrotonum, santonicum, malicorium, acacia, & balauitium, galla, pteris, cīsque similia cum cruda, hordeaceaque farina (vt liquet ex Aëtio, & Paulo.) Insuper extrinsecus ventri imponatur medicamentū ex aloë, melino, & vino. Hoc etiam appetentiam excitat: sapius autem & absynthium cum eisdem misceatur, vt inquit Paulus. Latorum verò lumbricorum curatio licet cum præcedenti concordet, ex Aëtij, & Pauli testimonio, quare iam dictis etiā vt possumus, tamen vt Galeno vsum est 14. metho. meden. id quod etiam videtur confirmare Celsus præcitato loco, vehementiora medicamenta lati lūbrici desiderant, quam teretes. Huiusmodi est filix (inquit Galenus eodem loco) maximè radix eius, vt idem Galenus scriptum reliquit octauo de simplicium medicamentorum facultatib. latum enim lumbricum interficit, si quis eam 3. iij. in melicratō ebibat, vt ipse refert. Ad quem modum mirum non est partum viuum enecare, & mortuum eiicere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ, distamni, vel pulegij confert, vt ex Paulo liquet. Poterūt etiam & in potu vermes terreni (vt dictum est) exhiberi. Propriè autē ad ipsos facit auriculæ muris succus duorum cyathorum mensura, cum vno cyti cyatho poratus, celerrimè nanq; ipsos educit, vt liquet ex Aëtio. Nec minùs aqua portii dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit contritum, vel hyssopum, vel piperis acetabulum, vel scāmonia paululum, vt Celsus testatur. Vel in hunc modum (ex Aëtio) medicamentum paratur. Recipe corticis radicis mali punicæ acidæ in suprema parte delibrati, piperis, cuiusque 3. iij. cardamomi 3. vj. marrubij 3. ij. mellis despumati quantum sufficit, præbe ex eo cochlearium, post allij comestionem (vt ipse præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus scriptum reliquit. Verum vt ex toto affectus discutiat, vt idem inquit, theriacen quoque exhibebis. Pari modo, & qui ascarides nominantur, vehementiora medicamenta desiderant, ex eiusdem Galeni decreto, minimeque eorum curatio negligenda est, sed citra dilationem perfici (vt inquit Aëtius) debet. Quare acri muria infusa, aut absynthij decocto oleo admixto vacuandi sunt, vel centaurij decocto cum nitro, & melle, aut absynthij, aut chamæleontis, aut hyssopi, vel pulegij, seu calaminthæ, aut lupinorum. Infantes verò glandibus ex melle cum salis momento vacuari debent, vt inquit Paulus. Poteris & tu prædictis glandibus adiacere stercoris murium, salis gemæ, agarici, ac pulueris hieræ simplicis parum. Vbi verò recrementa prodierint, affectus locus illiniendus est simplicibus quibusdam medicamentis, vt acacia, hypocistidis, rhoisque succo cum alumine liquido, aut alio eiusdem generis adstringenti medicamento. Coacta etenim ab adstringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinèq; ad animalculorum generationem amittit,

X 4

Latorum lumbricorum curatio, per medicamentum. Cap. 19. 8. de simpli. facult. cap. de filice.

Ascaridum medicamentum. 14. metho. in fine. Act. libr. 9. cap. 41.

Lib. 4. c. 58.

atque ascaridas ipsos excludit, vt liquet ex Aëtio. Eadem quoque, ac similia adstringentia in aqua maris, aut adstringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Cæterum ab eodem Aëtio medicamentum pueris, & iis qui perfectæ sunt ætatis conuenientissimum scriptum est, id verò est, Carnem veterem salicam pinguedine derasa sublongâ, & rotundam formabimus, atque ita adaptatam podici, ac adstrictiori ani parti intrudemus, ligamentòque adhibito, quoadiu sustinere possint, inditam sinemus, deinde soluemus, prædictaque infundemus, atque illinemus. Idem etiam remedium sæpius repetetes, inquam etiam figurâ casei, præsertim quod vulgus sciculum nominat, portio quedam si redigatur, mellèque illinatur, ac sæpius immittatur, confert, vt nos non raro experti sumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

Ἰσπὶ ἰσπικῶν. id est, De hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant.

Caput LXXII.

VIC parti, quemadmodum & cæteris omnibus, duplex morborum genus euenire consuevit, Galeno teste quinto de locis affectis. Quorum vnum à sola intemperie contra naturam ortum habet, alterum vbi vna cum intemperie tumor quoque infestat, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, aut à crasis, & viscosis humoribus obturatio (idque in extremis vasorum partibus) interdum etiam abscessus, aut exulceratio ipsum exercent, vt liquet ex Paulo capite 46. libri tertij. Nos verò de iis hepaticis affectibus pertractare hinc intendimus, in quibus affectus ipse, iocinoris imbecillitas duntaxat est, nanque hos solos propriè iocinorosos, seu hepaticos medici nominare consueuerunt, quando videlicet, citra aliquod manifestum in viscere malum in propriis actionibus debilitatur, tunc etenim ægrum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum, cum quinto de locis affectis, & octauo de compositione medicamentorum secundum locos, tum etiam tertio de causis symptomatum, quem postea sectati sunt Paulus præcitato loco, Aëtius capite primo lib. decimi, & Alexander capite tertio libri octaui, quemadmodum etiam cœliacos, & stomachicos vocare consueuerunt eos, qui neque inflammationem, neque aliquem alium præter naturam tumorem in visceribus habent, sed tantum imbecillitate laborat ventriculus, seu stomachus. Cum verò viscus hoc non vnam duntaxat, sed plures actionum facultates habeat, contingatque sæpè vnam ipsarum præcipuè lædi, interim duas, & tres, atque etiam omnes quatuor simul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, præsertim eodem octauo de composit. medicamentorum secundum locos, munus autem vnus est attrahere cibum, & alimentum in sese, alterius verò ipsum attractum obuoluere, & continere donec permutans ipsum sui ipsius faciat partem, quæ facultas (permutans scilicet) principalissima, & ferè prima ipsius est, quam alteratiuam vocamus, hæc inquam concoquere, permutare, seu alterare, atque assimilare sibi ipsi alimentum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem remanent recrementa per aliam facultatem, quam excretiuam & expulsoariam nominamus, expelluntur, harumque facultatum quædam omnibus corporis nostri partibus communes esse dignoscantur, seu attractrix, retentrix, & expultrix, velut etiam reliqua, quæ generatiuè alteratrix nuncupatur, speciatim verò huic visceri (quam principalissimam eius nominauimus) sanguifica appellari solet, vt eodem quinto de locis affectis, patet, ac sexto de Hippocratis & Platonis decretis, propterea cum iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes sunt singulis corporis partibus, imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam si hoc modo subintelligeretur, non propria esset iocinoris affectio, sed communis singulis corporis partibus, veluti & tres illæ facultates attractrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes sunt, sed eiusdem iocinoris propriæ

Cap. 7.

Hepaticis, seu iocinorosis, qui appellantur. 5. de loc. aff. cap. 7. 8. de composit. medic. sec. loc. cap. 6. 3. de causis symp. cap. 2.

Cap. 6.

5. de loc. aff. cap. 7. 6. de Hippo. & Plat. decret. cap. 4. & 8.

propriæ facultatis imbecillitatem subintelligimus. Appellamus autem eam propriam, propterea quòd nulli alteri corporis parti communis sit, ceu cæteræ modo dictæ, & quamuis ea contineatur sub alteratrice facultate generatiuè dicta, speciatim tamè sanguifica vocatur, ex propria dicti iocinoris essentia, seu substantia, ac peculiari quadam eiusdem temperie orta, ex qua substantiæ proprietate, ac specie propriam quoque esse functionem oportet, veluti in singulis aliis instrumentariis partibus, ex substantiæ proprietate propria quædam functione consequitur, & propterea redditum à ventre succum sibi ipsi similem efficit, maximè nanque rubrum & ipsum cernitur, perinde ac sanguis, idcirco carni, substantiæque suæ, quæ à quibusdam medicis parenchyma nuncupatur, quasi interfusionem dixeris, prædictum succum similem efficit. Nam vnumquodque instrumentarium animalis membrum compositum cum sit ex aliis simplicioribus partibus, proprium quiddam in substantia ita adeptum est, vt nihil aliud in vniuerso animalis corpore simile reperiatur. Nihil itaque mirandum est, si iecoris corpus ex propria sua natura functionem propriam consequatur sit, quæ quidem sanguinis generatio existit (Galeno auctore præcitato libro sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & quarto de vsu partium) cum vnumquodque membrum succo substantiæ suæ quàm simillimo nutriatur, eumque sibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur generationem nihil aliud, nisi caro iecoris procurabit, quæ quidem caro, sicut supra demonstraui, proprium corpus iecoris est. Cum itaque hæc oblata est propter imbecillitatem duntaxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipsum nominabimus, ac ægrum hepaticum appellabimus. Nec quispiam mirari debet, quòd affecto iocinore, ac eiusdem propria substantia oblata, ceu quauis alia nostri corporis parte, vna duntaxat eiusdem functio vitietur, reliquis illæsis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamento, ac substantia eiusdem orientur, nec quòd omnes eius virtutes simul lædantur, aut aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæse in totum sint (vt Galenus scriptum reliquit tertio de causis symptomatum) non enim omnes (vt ipse inquit) similem instrumentis statum requirunt, quò fit, vt licet tota particula secundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet instrumento aliæ alia facultas, vel fortior, vel imbecillior sit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de locis affectis, liquet. Verum cum functio hæc peculiaris ipsius iocinoris existens trifariam, velut quælibet alia, lædi possit, neque etiam si quomodolibet ipsa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam si ablata esset, aut eadem vitata, nequaquam hepaticus affectus dici posset, sed cum ipsa duntaxat diminuta fuerit (vt liquet apud Galenum eodem octauo libro de compositione medicamentorum secundum locos, & tertio de causis symptomatum) quo loco similem affectum iocinori incidere in hepaticis dixit, iis qui imbecillo ventri accidunt, quando is quidem appetit, sed cibos, quos sibi admouet, cum non concoquat iisdem grauatur, & semicoctos ad intestina demittat, atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Iecur autem, cum vomitione aliquid ad portionem facit, quòd nutrimentum per vasa quæ in mesenterio sunt, veluti per ora quædam attraxit, rursus per eadem semicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc symptoma (vt ipse refert) semicoctorum ciborum vomitioni ad portionem se habeat. Verum quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, sed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut in formam sanguinis potente, aucta tamen affectione, distributum alimentum diminutè concoctum ad sanguinem in viscere prius existentem admiscetur, corrumpiturque temporis progressu etiam hic vnà cum alimento circa ipsum non concocto, vt præcitato lib. octauo de composit. medic. sec. loc. patet: exinde fit, vt nedum diminutè, sed etiam deprauatè functio oblata sit. Ex iis itaque constat affectionem hepaticam, de qua hinc verba facimus, nihil aliud esse, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiusdem

6. de Hippo. decret. cap. 8. 4. de vsu part. cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 7.

8. de composit. medic. sec. loc. cap. 6. 3. de causis symp. cap. 2.

Cap. 6. Quid sit propriè hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas

Lib. 1. de praesagi. ex puls. cap. 4.
Lib. de multitud. cap. 3.
5. de loc. aff. cap. 7.
Parris affectu digno.

3. de causis symp. cap. 2.
8. de compo. medi. secun. loc. cap. 6.
5. de loc. aff. cap. 7.
Loco citato.

Cap. 2.

4. de artic. com. 40.
5. de loc. affe. loco citato.
Alexa. lib. 8. cap. 3.

Sanguinolentæ excretionis differentie quot sint.
Cap. citato.

6. de Hippo. decr. cap. 3.

eiusdem iocinoris ex aliqua intemperie ortâ, citra aliquod aliud manifestum in viscere malum. Nam omnium facultatum essentiam in peculiaribus partium temperaturis consistere clarum est in Galeni doctrina, præsertim libro primo de præfagitione ex pulsibus, lib. de multitudine, ac quinto de locis affectis. Proinde non ab re, cum iecur ad aliquam octo intemperaturarum labitur, viribus ipsius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quod verò in hac affectione iecur oblatum sit, ex eiusdem propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex specie excretionis (veluti etiam assimilantur, qui ante Galenum fuisse maximè simili carniū loturæ, præsertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò si quis id, quod excernitur, aquosum sanguinem nominet, clarè quoque illud interpretari videtur, quemadmodum scriptum est ab eodem Galeno præcitatæ locis tertio scilicet de causis symptomatum, octavo de compositione medicamentorum secundum locos, & quinto de locis affectis. Nam si facti sanguinis similia per alium excrementa deiiciantur, ita quod qui excernitur sanguis & nigrior quam pro natura, & splendens apparuerit, utpote sanguine, & nigra bile commixtis, licet iecur affectum quoque esse coniciendum sit (ut eodem quinto de locis affectis, liquet) indicium tamen est ipsius hepatis superassantis sanguinem. Quare eius affectio humidæ deiectioni ventris est assimilis, quæ ad exactam quidem perducta est concoctionem, non tamen diductionem est consequuta, Nam sicuti hanc quoque venter omnino ab ipsa grauatus excernere cupit, sic iecur ubi affatim diducti in ipsum nutrimenti fructum cepit, non patitur id amplius apud se morari. Cum verò id recta progressi quavis ex causa nequeat, necesse est retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, sanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria essentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum est, nec peculiaris eius actio oblatæ, sed propter frustratam sanguinis diductionem ab eius multitudine grauatum, cum amplius retineri non possit, necessum est retro iterum ad ventrem, ac intestina recurrat. Deuenit autem ad dictum statum, qui ex ventre in iecur deductus est succus, cum is, propterea quod ulterius in corpus non diducitur, inibi diutius moratur. A nonnullis autem talis excretionis species dysenteria quoque nominatur, ut liquet tertio de causis symptomatum. ceu prædicta cruenta deiectione, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari consuevit eodem Galeno teste libro quarto de articulis. Quamuis errent (ut ipse inquit quinto de locis affectis) hunc affectum putantes esse dysenteriam. Alexander hepaticam dysenteriam appellat. Interim verò contingit, quod pars aliqua cum affecta sit, viribus ipsius iam factis robustioribus, præsertim ob expultricis facultatis robur, per ipsum hepar expurgetur, etiam dum integra constat valetudine: sed tantum ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio sequitur synceri sanguinis, similis ei, qui ab hostia interfecta profundi consuevit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire solet, vel mutilato aliquo membro, aut ubi quis in exercitatione educatus ad orium se conuerterit, vel etiam mulieribus retentis menstruis, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dysenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipsum oblatum est, quamuis per ipsum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum causarum. Cum itaque sanguinolentæ excretionis per sedem (præter eam, quam in propria iam dicta dysenteria euenire diximus) tres sint differentie, ut eodem tertio de causis symptomatum, scriptum est, ea duntaxat iecur in eius propria essentia, ac facultate oblatum esse ostendit, in qua per alium excernitur sanguinolentus humor, talis consistentiæ, velut si quis sanguinem cum aqua confuderet, seu velut si quis victimæ recens macerata carnes aqua lauisset (ut diximus.) Nam in aliis duabus, aut iecur oblatum non est, aut secundum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qua item affectione sensim homo, moraque temporis læsionem in alimento, & colore contrahit, ceu sexto de Hippocratis, & Platonis decretis scriptum est. Ex quo duntaxat colore iecur affectum esse nouit Galenus (ut patet

patet quinto de locis affectis.) Quod verò ex eiusdem propriæ facultatis læsionis modo qualitas affectus percipi potest, nulli in dubium venit. Est autem is sympt. in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis scilicet, ac magis speciatim sanguificæ ipsius iocinoris, quæ non ablata, neque deprauata est, sed diminuta, ac imbecilla. Cuius imbecillitatis causa quæuis intemperies esse poterit, ut ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies possit generari circa contentas in ipso iocinore venas & arterias, & iuxta materias in spatiis ipsarum contentas, necnon iuxta propriam ipsius hepatis substantiam, quam Erasistratus *παρῆχυμα* Græcè appellat, affusionem, seu perfusionem Latinè dixeris, ut eodem octavo de compositione medicamentorum secundum loc. à Galeno scriptum est, quoniam facultas hæc, quæ sanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore, seu propria substantia consistit (ut sexto de Hippocr. & Platonis decret. liquet) propterea & eadem substantia, seu idem corpus intemperatum reddi oportet, quo affectus hic generatione habeat, non negantes, quod interim primò, interdum verò secundariò ipsum oblati possit, tunicis videlicet vasorum, aut humoribus in eorum cauitatibus contentis, siue vtrisque primariò affectis. Calida igitur intemperie circa hepar existente, imbecillitatemque iocinoris generante, colliquationes fiunt primùm humorum, deinde etiam carnis ipsius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis crassa, graucolens, & abundè colorata, quemadmodum in pestilentibus febribus contingit, assat præterea eadem, & adurit cum contentos in ipso humores, tum eos, qui per mesenterij venas deferuntur. Item in ea inapparentia adest, sitis vehemens, febris insignis, ac vitiosorum humorum vomitus, Galeno teste octavo de compositione medicamentorum secundum locos, & quinto de locis affectis. Sæpè etiam æruginosa vomunt, ac similes apparent deiectiones. Linguam habent scabrâ, corpus siccum, & gracilius videtur tanquam iecore colliquescente, & in cruentas sanies contabescente. Temporibus autem spatio etiam ex ipsa substantia tandem particulæ longè foetidissimæ deferruntur, Alexandro teste præcitato capite tertio libri octaui. Cæterum (ut ipse inquit) ex temperamento ægritudine, anni tempore, & prægresso victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere. Nam temperamento calidi sunt, & tenues habitu, pilosque densos habent, curis dediti, & animo iracundi. Qui verò ex frigida iocinoris intemperie laborant, eis neque assiduas excretiones, neque multæ fiunt, durat tamen affectus diutius, & per aliquos dies profluet ipsis venter maiori copia, cuius neque factor similis est iis, quæ ex calore sunt liquefacta, neque color similis, aut compages, verum minùs graueolentia ab his excernuntur, speciem putrefacti sanguinis, non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur, veluti sanguis niger apparebit, verum diligenter consideranti neque sanguis niger est, neque grumus, sed velut limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad aram bilem accedat, & plures, ac ægrè indicabiles colores circa eiusmodi affectionem in egestionibus apparent, & nonnulli eorum, non solum non perdunt cibi cupiditatem, verum etiam interdum multò magis, quàm antea se appetere aiunt, contentos autem in iocinore humores crassos, atque ad fluxum, & motum contumaces reddunt, id verò, quod ad ipsum fertur & pituitosum, & erudum, & semicoctum efficiunt, quemadmodum Galenus præcitatæ locis scriptum reliquit, facies in istis non collabatur, febris tamen languida in eis apparet, reliquum etiam corpus, temperamentumque ad frigidius magis inclinare videtur, ad hæc præcedens victus talis deprehenditur, item vita ociosior, balnea copiosiora, & intempestiua, eaque post cibum, ut ex Paulo, ac Alexandro liquet. Vbi autem sicca fuerit iecoris intemperies, recrementa sicciora erunt, corpus siccior, & tenuius, sitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & crassiores apparebunt. Quemadmodum, si humida fuerit neque sitim efficit, neque siccitatem, sed magis etiam linguæ humiditatem, neque vlla sitis vrget, & vultus, totumque corpus diu non collabatur. Postea autem deiectiones ven-

Loco citato.
Quis affectus sit.

Cause.

Cap. 6.

Cap. 8.

Si ex calida intemperie fiat signa.

Locis citatis.

Si ex frigida intemperie laborant signa.

Si ex sicca signa.

Humida intemperie signa.

tris

cris plurimæ apparent, magisq; tenues, & aquosiores reddit humores, vt liquet ex præcitatæ auctoribus. Si autem humida, vel sicca intemperies calidæ, vel frigidæ fuerit admixta, hæcmet indicia ipsam demonstrabunt in simul permixta, & prout variè permiscetur, varias indicabunt compositas temperaturas. Huius affectionis curatio haudquaquam despicienda est, quoniam nonnulli, propter curantium inscitiam (vt Galenus inquit quarto de articulis) perierunt. Quomodo autem causa fuere medici, vt ægri morerentur, ibidem declarauit. Ex calida item intemperie, si iocinoris imbecillitas fiat, quamprimum ritè curari debet. Nam temporis spatio colliquationes ex ea sunt, primum humorum, deinde etiam carnis ipsius hepatis, quinimò totum corpus absumitur (vt ex Galeno, & Paulo liquet.) Nec minus, si ex frigida intemperie ortum duxerit, parui facienda non erit eius curatio. Nam tractu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris superuenire solet, quæ tamen ab imperitis medicis vsq; ad eò negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quinimò si vltro ea intemperies frigida augeatur, permurabitur ad aquam intèrcutem, quemadmodum idem Galenus quinto de locis affectis, scriptum reliquit. Scopus autem curationis in huiusmodi affectionibus communis, ac primus est, iuxta intemperiei contrarietatem, hoc est, vt intemperiem ad contrarium deducamus. Peculiaris autem vnicuique per cuiusq; contrarietatem: nam calidam dispositionem semper refrigerare oportet, frigidam verò calefacere, similiter humidam exsiccare, & siccam humectare, Galeno, & Aëtio testibus. Cæterum pro eo scopo perficiendo, quæ à parte affecta sumitur, indicatio adiicienda est, cum princeps membrum sit iecur, vniuerso corpori dispensans alimenti materiam. Quæ de re omnibus hepaticis remediis, pro quacunque intemperie curanda, tum quæ per os sumuntur, tum quæ forinsecus imponuntur, aliquid ex adstringentibus admiscere oportet, quo firmitas visceri conseruetur. Id quod scriptum reliquit Galenus 13. meth. medendi, quem postea sectati sunt Paulus, & Aëtius. Si igitur calida fuerit iocinoris intemperies, aër eligendus est ad frigidum vergens, somnus moderatus, atque nocturnus, quies præcipienda, curaque oportet vt alius humecta sit. Quod si natura perfici nequeat, arte perficiatur lenientibus clysteribus. Immodicæ animi perturbationes cauendæ sunt, ira præsertim, curæ, ac sollicitudines. In vniuersum autem cibi erunt, qui medio critè refrigerant, nec obstruant, vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi sunt, qui probe distribuuntur, & robur, temperiemque inducunt, & vim abstergendis visceribus, aperiendisque efficaciam habeant, Alexand. teste. Quapropter cremor ptisanæ, atque etiam ipsa ptisana magnopere conducunt, Seris item, & cichorium interim crudum, interim coctum cum coriandro assumptum. Item decoctum ipsius, succusque eporus, denique mulsæ iniectus & calidis, & frigidis iocinoris vitis opitulatur, vt inquit Paulus, eiusdem quoque generis sunt intubus, & fonchus, & cætera, eiusdem Pauli, & Alexandri auctoritate. In hunc etiam vsum lactuca quoque dabitur cum apij radice, & betæ percocta, aut eadem per se, licet commodior sit, si acetum intercoquendum recipiat, vt idem refert Alexander. Quandoque eadem, & reliqua modò dicta olera in gallinarum, seu pullorum iure decoquantur, quamuis multa iura, præsertim pingua vitanda sunt, eorundem etiam pullorum, seu gallinarum, perdicum, seu phasianorum, turdorum, aut turturum, & paruarum auium carnes gustare poterunt, cum aliquo prædictorum olerum decoctas, anserum quoque venres conferunt, quemadmodum anates, ac omnia, quæ in paludibus degunt, nequaquam offerri debet. Saxatiles pisces offerri possunt, & si non admodum magna fuerit calida intemperies, aut obstructio iocinoris, cibos validos offerre conuenit, qui ægrè conficiantur, vt patet ex eodem Alexandro. Cæterum fructus pomacei, pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi possunt, item malorum punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit, nam iecur admodum imbecille, & stomachum collapsum firmare

Prognostica.
Comm. 40.

Galen. 8. de
compo. med.
sec. loc. ca. 6.
Paul. lib. 3.
cap. 46.

Cap. 101.
Curadi Methodus.

Galen. 8. de
compo. med.
sec. loc. ca. 6.
Aet. lib. 10.
cap. 1.

13. method.
c. 16. & 17.
Vetus ratio
si ex calida
hepatis intè
perie fiat he
paticum affe
ctum.

mare possunt, vt idem inquit Alexander, maximè si æger ingenti siti crucietur. Præberi insuper possunt cerasia, & pyra adstringentia, sorba, vel mespila, non tamen sapius adhibita. Castaneæ quoque tuto sumuntur, nam boni succi sunt, & non cito à calidis intemperiebus corrumpuntur, præsertim decoctæ. Verum nihil adeò hepaticis opitulatur, vt vna passa, quæ licet contemptibilis videri possit, ob familiarem eius vsum, vt Galenus inquit octauo de composit. medicamentorum secundum locos, hoc ipsum tamen (vt ipse refert) eam facit vtiliorem, nam cum familiaris nobis sit, intantum adstringens est, quantum opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, estque ipsa haud facile putredini obnoxia, & vltra hæc secundum totam substantiam visceri ipsi familiaris est, & propria. Nuces autem, pistachia, & nuces pineas vitare oportet vt inimica (eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omnino circuncidatur, nisi alteram ob causam (nempe stomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc etenim tenue, & quod Græci ἀργόφρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur, vt Paulus præcipit. Verum pro eo vrantur succo malorum punicorum acidorum, aut aqua hordei, seu aqua in qua cichorium fuerit decoctum, aut seris, siue fonchus, adiectis coriandri seminibus præparatis, Asclepiadis auctoritate. Galenus octauo de compositione medicamentorum secundum loc. nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbavit, inter quæ primum est, si succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus dabis, mellis artici cochleario addito, quod medicamentum, Asclepiades Antonij mulsæ esse dicebat, aut picridis recentis, seu seridis recentis succi cyathum vnum cum aquæ mulsæ calidæ cyathis tribus. Est namq; prædictorum mulsæ, præsertim cichorij, & seridis facultas subfrigida, & subamara, ac moderatè adstringens, & propter has qualitates optima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt, vltra hoc enim quod moderatè refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem, insuperque commissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergunt, neque frigiditas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absq; adstrictione, aut amaritudine possident, facere solent. Vtilis autem non solum succus ipsorum est, tum recens, tum exsiccatus, sed & ipsa olera exsiccata, tusaque, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, similiter & radices ipsorum, præsertim cichorij. Eiusdem quoque Asclepiadis auctoritate medicamentum approbat ex radicis chamæpithyos 3. viij. radicis cichorij 3. iij. contusis, & melle cocto exceptis, si eiusdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas, & aquæ calidæ cyathos tres insuper bibendos. Atqui melius fortè esset radicis chamæpithyos 3. iij. radicis cichorij 3. viij. assumere. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias, & per triduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum commendat, aut radicis, rubi corticis heminam vnam, cum aquæ congio vno in nouo vasculo ad residuum quartæ partis coquito, & ad succum per noctem subdio expositum mellis cyathos sex admisceto, & ieiunis ad triduum bibendum dato. Similiter fenecionis decoctum, tanquam valde commodum approbat. Aëtius quoque præter seridis, ac intubi succum, fenecionis etiam succum, aut decoctum, seu etiam perdicij succum commendabat. Quinetiam Philonis antidotus semel tamen exhibita (vt ipse refert) omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter sanauit, id quod prius scriptum reliquerat Galen. eodem octauo de compositione medicamentorum secundum loc. Nec mirum si semel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idem Galenus testatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans esse debet. Nos verò ex cichorij succo, seu hortulanæ (quam scariolam vocant) syrui parari præcipimus, ac prædictis exhibemus, interim oxysaccharum, aut syrup. ex succo, vel infusione rosarum adicientes. Item in morfulis medicamentum componimus, quod recipit triasantalorum 3. j. diarhodon

Cap. 7.

Cap. 8.
Medicamentorum ratio.

8. de compo.
med. sec. loc.
cap. 7.

Cap. 7.

abbatis ʒ. j. feminis cichorij ʒ. β. uuarum passerum ʒ. iij. seminū melonum ʒ. iij. sacchari dissoluti in aqua rosarū, & cichorij quantum satis sit, formentur morsuli, quorum quilibet sit ponderis ʒ. j. exhibeaturque cum pauca aqua, in qua folia, & radices cichorij, vel hortulanæ endiuia fuerint decoctæ. Extrinsicus autem epithemata adhiberi possunt. Vt Recipe succi cichorij, & hortulanæ endiuia, & lactucæ, seu solani, singulorum ʒ. iij. aquæ rosarum rubearum, & cichorij, seu endiuie ana lib. j. santalorū, corallorum rubeorum, cuiuslibet ʒ. iij. aceti albi ʒ. ij. misceantur, & fiant epithemata, ætate subfrigida, hyeme verò actu calida. Poteris insuper hoc vnguento vti. Recipe olei rosacei, de absynthio, myrtini, & de papauere, seu nymphæa ana ʒ. j. santalorum omnium, & corallorum rubeorum ana ʒ. ij. succi cichorij, & lactucæ, singulorum ʒ. β. aceti parum, & ceræ quantum sufficit, fiat vnguentum. Insuper ex foliis plantaginis, & cichorij, ac malo cotoneo in aqua, & oleo rosaceo decoctis, ac contusis, adiecta hordeacea farina, & exiguo croco cum pauco aceto, fiat cataplasma, & vtare. At vbi frigida intemperie iecur laboret, contrariis pugnandum est. Quapropter vniuersa victus ratio ad calidum vergere opus est. Cibi qui promptè concoquantur, ac boni nutrimenti sunt, offerēdi, hinc panis cum vino rectè assumitur, Alexandro, & Paulo testibus, ex oleribus brassica bis, cèrve incocta potius conuenit in gallinarum, pullorum, seu perdicum iure, phasianorum, aut starnarum, item carnes prædictarum gallinarum, perdicum, phasianorum, pulloꝝ, starnarum, aut turdorum, aliarumq; paruorum auium gustare, atque anserum ventriculos, vt inquit Alexander. In quarum carniū iure serpillum, satureia, hyssopum, fœniculus, sampſuchus, oreoselinum, ac similia decoqui poterunt, condiendæque iura sunt cinnamomo, aut caryophyllis, interim quoque, sed raro, prædictas carnes assas edant, præsertim cum aliis cibis ægrī fastidiant. Inter pisces maximè omnium mullus, etiam si assetur, conducit. Insuper castaneæ mediocriter assæ iuuant, si non admodum crebrò edantur. Conueniunt quoq; & vuæ passæ. Pistachia autem, & amygdalæ caueri debēt, eo quòd faciliè corumpantur, & oleosa sint, promptèque in bilem mutantur, & recrementum asperius reddant, vt hinc venter magis, crebriusque irritetur, vt ex eodem Tralliano libro octauo cap. 4. liquet. Pro potu vino vrantur, præsertim tenui, & odorifero; nam ipsum conuenientissimum existit, quoniam nutrit, concoquit, roborat, & putrefactioni resistit, & si intemperies ex humiditate facta sit, & frigiditate, eam citra omnem molestiam, ac securè sanat, Galeno teste eodem octauo de compositione medicamentorum secundum locos. Quod ad medicamentorum rationem attinet, calfacientia adhibeantur. Verum magis, minusve calfacientia, pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare oportet, vt idem inquit Trallianus, in quem vsum filicis, vel anethi succi cyathum vnum cum aquæ mullæ cyathis tribus dato, ex Asclepiadis auctoritate. Item nardi celsicæ partes tres, absynthij partem vnam, tusa, & cribrata melle cocto excipito, & mystrum delingendum dato. Vel Recipe anisi, feminis apij, asari, amygdalarum amararum mundatarum, singulorum ʒ. iij. præpara cum aqua, & reduc in pastillos, ac exhibe ʒ. j. cum vini diluti cyathis tribus: febrientibus autè cum aqua mulla, aut costi triti cochleariū præbe cum aquæ mullæ calidæ cyathis tribus. Insuper fœniculi recipe ʒ. j. petroselinii ʒ. ij. anisi, amygdalarum amararum, absynthij, singulorum ʒ. j. croci, myrrhæ vtriusque obolos tres, excipe aqua, ac redige in pastillos, & dato ʒ. j. vt supra dictum est. Hæc ex Asclepiade. Verum eorum medicamentorum quædam magis, quædam minus ex calfaciunt, vt liquet ex componentibus ipsa. Propterea eisdem vtare, prout intemperies exigit. Similis quoque ratio habeatur omnium, quæ infra conscribentur intus, & extra adhibita. Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem, ex Andromachi auctoritate magnoperè commēdat, ac cuncta, quæ eius compositionem ingrediuntur, accuratè examinat. Eius autem descriptio talis est. Recipe vuæ passæ carnis ʒ. xxv. aliàs centū, croci ʒ. j. aliàs obolos iij. calami ʒ. ij. β. bdellij ʒ. ij. β.

Ex frigida intemperie iecur laboret, curatio.

Cap. 7. Medicamentorum ratio.

Galeni libro octauo, ca. 8.

8. de compositione medicamentorum. loc. cap. 7.

ʒ. ij. β. calsiæ sesqui drachmā, cinnamomi obolos iij. spicæ nardi ʒ. iij. floris iunci odorati ʒ. ij. β. myrrhæ ʒ. iij. terebinthinæ ʒ. iij. ramentorū aspalathi ʒ. ij. mellis ʒ. xvj. vini, quod satis est. Aëtius calefacientibus, ac firmitatem addentibus vtendum esse præcipit, velut est, nardi spica, capnium, semen pelecini, & quæ his similia existunt. In quem etiam vsum miro quodammodo conducit compositum Galeni ex malorum cotoneorum succo medicamentum, in fine sexti libri de sanitate tuend. descriptum, non magis salutare (vt ipse refert) iis quibus ventriculus imbecillus est, quàm iis quibus inualidum iecur existit, ceu ipse in nonnullis, præsertim in primogenito filio illustris Ducis Thermularum expertus sui, qui ex iocinoris intemperie frigida, hepatica dysenteria (vt dicunt) laborabat, quibusdam tunc temporis medicis inuitis, corpore tamen prius purgato, vt cap. de diarrhœa, scriptum est. Eius autem compositionem, ac assumentimodum cap. de *ἀνορεξία*, studiosi requirant. Poteris etiam in eundem vsum præbere syrup. ex absynthio, ex fumariz succo, aut de byzantiis cum additione, seu de eupatorio, ac nonnulla antidota calefacientia, ceu aromaticum rosaceum, dianisum, diacinnamomum, diarhodon abbatis, diacalamyntham, & reliqua huiuscemodi, vel hoc nostro efficacissimo medicamento vtare. Recipe feminis anisi, fœniculi, apij, & plantaginis singul. grana iij. costi, glycyrrhizæ ana ʒ. j. calsiæ lignæ, cinnamomi vtriusque ʒ. β. uuarum passerum ʒ. iij. croci, spicæ, calami aromatici, & schœnu anthus, ana grana ij. β. cornu cerui vsti, & amygdalarum amararum cuiuslibet ʒ. j. seminum melonum ʒ. iij. sacchari dissoluti in aqua rosacea quantum satis sit, formentur pastilli, quorum vnum vice qualibet assumat cum exiguo vino albo odorifero. Si verò tractu temporis, ob frigidam intemperiem humor etiam pituitosus sanguini permixtus in viscere putrefcat, seu corrumpatur, retineaturque in ipso iocinore, aut venis circa ipsum, ac febris superueniat, ipsum euacuare oportet, his medicamentis, quæ nedum educendi pituitam facultatē habent, sed etiam viscus ipsum roborandi, cuius farina agaricum est (Paulo auctore) quem sectatus est Arabum princeps. Id quod nedum ratio, & auctoritas, sed experientia comprobat. Nanque prædicto ægro, reliquis medicis omnino pugnātibus audacter exhibui, exigua quantitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum semel, sed bis, ac feliciter successe; ceu in nonnullis aliis & ante, & post eum expertus fui, quemadmodum cap. de diarrhœa, fusius conscripsimus. Nec minus, si circa ipsum iecur biliosus retineatur succus, medicamento ipsum educente purgandus erit, quod vini etiam habeat ipsum corroborandi, veluti rhabarbarum est, ac reliqua, quæ eodem cap. de diarrhœa, ac dysenteria, recensuimus. Nanq; in hunc vsum (vt Paulus refert) idonea medicamenta, quæ ad cœliacos, & dysentericos scripta sunt, deligi debent. Extrinsicis verò illitiones faciendæ sunt ex oleo chamæmelino, nardino, anethino, sampſuchino, & lentiscino, seu de absynthio. Vel in hunc modum vnguentum paratur, Recipe succi eupatorij, marubij, & fumariz ana ʒ. iij. asari, spicæ nardi, & celticæ ana ʒ. j. cinnamomi, iunci odorati, & ligni aloës ana ʒ. β. olei rosacei, chamæmelini, & de absynthio ana ʒ. j. ceræ quod satis sit, & aceti parum, misceantur, & fiat vnguentum. Item ex fœnugreci, farina hordeacea, feminis lini, ac lupinorum ana ʒ. iij. florū chamæmeli, eupatorij, absynthij, meliloti, & iunci odorati, singul. ʒ. j. myrrhæ, mastiches, & corticum thuris, cuiuslibet ʒ. β. olei anethini, nardini, rosacei, ac de absynthio, cuiuslibet ʒ. j. ceræ, quod satis sit, fiat ceratum, & vtare. Nec minus & epithemata quoque conueniunt, quæ in hunc modum parentur. Recipe succi eupatorij, marubij, fumariz, ac cichorij ana lib. β. deinde Recipe radices capparum, filicis, & cichorij, cuiuslibet ʒ. iij. absynthij, florum chamæmeli, ac foliorū plantaginis ana ʒ. β. chamædryos, chamæpityos ʒ. iij. feminis dauci, anisi, & fœniculi ana ʒ. j. spicæ, stœchadis ʒ. j. β. fiat decoctū secundum artem in aquæ pluuialis sufficienti quantitate, de quo Recipe lib. ij. misceatque cum prædictis succis, ac aceti ʒ. ij. adiecto, & vtare. At quoniā humidæ huius visceris affectio-

Purgis medicamentum quando exhibendū sit.

Anic. lib. 3. sen. 1. 4. trac. 2. cap. 3.

Topica.

Si humida

fuerit iocinoris in temperies curatio. Cap. 3.

Siccis in temperies curatio

8. de compo. medic. sec. loc. cap. 8.

8. de compo. medic. sec. loc. cap. 8. 6. de compo. medic. sec. loc. cap. 2.

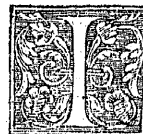
nes exolutum, & imbecille ipsum facere solent, veluti sunt articuli laxati, siue cum frigiditate, siue cum caliditate, siue sine his laxatis ipsius sola constiterit, penitus adstringentibus pharmacis opus habent (Galeno auctore octauo de compositione medicamentorum secundum locos.) Verum hoc (vt ipse inquit) aut cum calfacientium mixtura, si frigida qualitas predominetur, aut cum refrigerantium, si calida. Aetius vero in humida intemperie, iisdem oleis discutientia, ac resiccantia incoquenda praeceperat, veluti est iris, cuminū, ac ruta. Olea autem, quae ipse conscripserat, erant chamæmelinum, lentiscinum, nardinum, absynthinum, ac rosaceum. Similiter ubi sicca iecur laborauerit intemperie, per contraria curanda erit, atque (vt inquit Aetius) humectans victus ratio commoda existit, ac balnea sufficiunt dulcium aquarum, quanquam cerata, epithemata, ac fomenta extra (quae humectare possunt) adhibere non erit alienum. Nunquam tamen ab his, quae vim adstringendi habent, absolueda erunt. Vnum tandem restat medicamentum conscribendum, quod indifferenter cui libet hepatis imbecillitati a quacunque causa ortae praereri poterit. Namque a proprietate totius substantiae efficax existit, non autem secundum vnam, aut alteram qualitatem, cuius abunde experimentum habuisse fateatur Gale. praecitato loco, quem sectati sunt Aetius, & Paulus. Id autem lupinum iecur existit, cuius diligenter triti pondere 3. j. cum vino aliquo dulci praeretur, quamuis febricitantibus manifesta febre, aut non obscure, melius sit ex aqua calida pharmacum praerere, aut ex aliquo praedictorum succorum, veluti est seridis, aut cichorij, eiusdem Galeni praeccepto. Quamquam idemmet in de simpl. medicam. facult. de lupino iecore, sic scriptum reliquerit. Iecur lupinum saepenuerò in medicamen indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen, quod mentione dignum sit amplius praerere comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine ipso componitur, forte quoniam per se solum exhiberi debet, quemadmodum praecitato libro octauo, & sexto de compositione medicamentorum secundum locos, scriptum reliquit, & non aliis commixtum, quae manifestis qualitatibus operantur. Nam ipsum a totius substantiae proprietate efficax est, vt diximus; aut Asclepiadis verba sunt, dum dixit, cuius abunde experimentum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam a tota substantia efficax commendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probe terito, & affusus vini nigri cyathis tribus calfacito, & bibendum dato.

ἰεὸν τὸ κραιπνὸν ἐμψυγέον. id est, De hepatis obstructione.

Caput LXXXIII.

Cap. 17.

Cap. 7.

NTER alios instrumentales affectus, quibus crebro iecur laborare contingit, potissimum is est, qui a Graecis ἐμψυγέσις, a Latinis obturatio, oppilatio, seu obstructio dicitur, idque geminam ob causam, ob eius videlicet constitutionem, ac eiusdem actionem (Galeno auctore lib. de constitutione artis medicae) ob constitutionem inquam, nam venae, quae a portis in sima praedicti visceris vniuersa siue ducuntur, ac in tenuissimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obscure apparet, oscillis, quae in gibbo sunt distributae, a caua vena ortae sensu obscuro committuntur, nam quomodo per sua ora ipsae inter se coniungantur, videre nequaquam possumus. Nemo tamen dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de locis affectis) sed omnes ferè medici ex vno ore enunciant, quod cibis vniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transfumitur. Alimentum etenim omne sursum ex ventriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipso, quod nunc dictum est, portam nominant, cum neque vrbes introire quis potest, antequam in portas peruaserit, neque prius penetrare in iecur alimentum, quam ad id loci peruenerit. Inde autem in sima vniuersa distribuitur iecoris, postea per

per quos diximus fines in gibbum transfumitur. Ob dictorum ergo vasorum angustiam nil mirum, si crebris obstructionibus iecur laborat. Additur & secunda causa, quae est eius actio ἀγγρωσις, in qua, hoc est, sanguificatio, est namque sanguinis officina (vt diximus) vniuerso corpori cum pro alimento suppeditans. Quo fit, vt ob copiam permeantis substantiae adhuc crebro viscus obstructione corripiatur, quemadmodum a Galeno eodem libro de constitutione artis medicae, scriptum est. Verum cum in eo non vna tantum adsit cauitas, quae vitiatam humiditatem suscipere possit, veluti venter, & intestina, sed tot sint numero, quot suat arteriae, & venae, & haec omnes angusta oscula habeant, qua parte sima huius visceris cum gibbis coeunt, ac committuntur, propterea eisdem partibus totidem etiam obstructiones, seu oppilationes generari contingit, vt ab eodem Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. Caeterum cum partium cauitates multifariam laedantur, vt propterea quandoque coalescant, interim constipentur, seu constringantur, aut in sese resideant, aut obstruantur, quandoque verò ipsarum oscula aperiantur, vt liquet libro de causis morbor. Apertione hac relicta, simul & coalescentia, constipatione, residentia, ac constrictione, hoc loco nos de obstructione earum duntaxat verba facere intendimus, prout vnus duntaxat ipsius visceris affectus existit, non cum altero morbo compositus, veluti phlegmone est, erysipelas, aut reliqua huiusmodi. Est autem ea laesio, seu amissio praedictarum iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius substantiae, humoris videlicet, seu flatuosi spiritus, quemadmodum ex Galeno colligitur, quinto de locis affectis, ac aliis plerisque locis. Ex quibus error patet eorum, Arabum praerertim, qui volunt interim iecur ipsum in eius propria substantia, quae πικρὴ χυμὸς, dicitur obstructione laborare. Namque perpetuò in extremis iam dictis vasorum partibus fieri consuevit, veluti praerertis locis apud Galenum scriptum reperitur. Nec in eadem visceris substantia cauitates, aut vias adeo sensiles sunt, vt eadem obstrui possint, quanquam spatia quaedam, tantum ratione contemplabilia, in ipso, velut in reliquis partibus, reperiantur, iuxta quae etiam si oppleta sint praeter naturam obstructio, seu oppilatio non dicitur, vt libro de differen. & de causis morbor. scriptum est. Afficitur itaque iecur in hoc affectu non vt similis pars, sed vt instrumentum secundum praedictas partes, venas scilicet, & arterias, per quas ἀγγρωσις, seu distributio alimenti efficitur. Dignoscimus autem ipsum obstructione laborare, vt ex Galeno percipitur secundo, & quinto de locis affectis, tum ex dolore cum positu, tum etiam ex qualitate praedicti doloris. Nam in dextra hypochondriorum parte dolorem sentiunt laborantes, cumque grauium, & praecordia etiam veluti suspensa, quanquam dolor hic interim fit obtusus, aliquando verò vehemens (vt inquit Aetius capite secundo libr. 10.) qui iterum asserit quandoque absque febre, quandoque cum febre esse, quamquam Galen. praecitato libro secundo de locis affectis, (quem sectati sunt Paulus cap. 46. libri tertij, & Alexand. cap. 2. libri octauj) velit hunc sensum doloris grauium in dextra praecordiorum parte citra febre enenire, cum in obstructione (vt ipse refert) tum etiam cum hepat dura dispositione laborat. Venerim non propterea, condemnandus venit Aetius, Nam idemmet Galenus lib. de constitutione artis medicae, febre superuenire iocinoris obstructioni, cum ea multiplex fuerit, testatur reliquit. Qua de re non ex propria obstructionis natura febris consequitur, sed eum ea multiplex fuerit, & propterea bene dicebat Aetius, quandoque sine febre esse, & quandoque cum febre. In recenti namque, ac exigua, & non multa existente iocinoris obstructione febris non exciatur, in diutina verò, ac multa existente, si ea consequatur, magnitudinis tamen, & diurnitatis ratione, quinimò idem Galenus octauo metho. medendi, dicebat obstructionis magnitudinem discerni ex ipsa magnitudine febris, vt quae ex maiore obstructione, maior, ex minore, minor fiat. Similiter si ea inueterata sit, nedum in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, fe-

Cap. 17.

Cap. 6.

Cap. 7.

Iecoris obstructio quid sit. Cap. 7. Vide Auic. lib. 3. fen. 14. tract. 2. c. 4.

De differ. morbor. cap. 7. De causis morbor. cap. 7. Pars affecta.

Eiusdem partis affecta signa. 2. de loc. aff. cap. 8. 5. de loc. aff. cap. 7. 2. de loc. aff. cap. 8. Nū semper iecoris obstructionem febris sequatur. Lib. de consti. art. med. cap. 17.

Cap. 4.

Quis affe-
ctus præter
naturam sit
obstructio.

Cap. 6.

Cap. 7.

Loco citato.
Causa.
Lib. art. me-
dic. cap. 9. &
5. de loc. affe-
cto citato.

Cap. 9.

Si ex hali-
toso spiritu
sunt signa.
Gal. 5. de lo-
c. affe. loco ci-
tato.

Si ex cras-
sis, ac visci-
dis humoribus.

Lib. de costi-
tutione arti-
s medicæ.
cap. 17.

8. meth. c. 4.

8. meth. c. 4.
14. meth. c. 4.

Prognosti-
ca.

breuique accendit, Aëtio auctore, breui etenim tempore putrefactio consequitur ab obstructione ex vitiosis humoribus in frigidis intemperaturis, in calidis vero non citò, sed temporis progressu accedit, ut liquet ex Gal. octavo de compositione medicamentorum secundum loc. & consequenter ad putredinem febris. Affectus hic morbus existit non in intemperie, sed instrumentalis in via, seu cavitare. Nec in eo viæ, seu cavitates hepatis aperta, seu dilatata sunt (ut diximus) sed obstructa, ac infarctæ, ut propterea alimenti, seu sanguinis distributio per totum corpus, aut non fiat, aut diminute fiat. Hæc nanque est illa aëtio, quam per se primò iocinoris obstructio lædit (Galeno auctore libro de differentiis morb.) Nec per alias diuersas notas quisquam inuestigare tentabit affectum hunc, quam per easdem, per quas iecur ipsum hoc morbo affectum esse nouimus. Quanquam de hac obstructione non admodum certæ habeantur coniecturæ, ut patet eodem quinto de locis affectis. Est verò obstructio ex eodem genere ægritudinæ, quæ quidem ex lentis, ac crassis humoribus fiunt (eodem Galeno teste libro art. medic.) quanquam præcitato libro quinto de locis affectis, necdum à crassis, & viscosis humoribus iocinoris obstructionem fieri falsus est, sed halitioso quoque spiritu ibi concluso, cui non pateat exitus. Confirmat idem Aëtius præcitato loco, cum dixit, iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebulosis, & concoctu difficilibus, aliquando autem & à crassis humoribus, viscosisque in sinibus venarum ex sima hepatis parte natarum, per quas ex ventre, ac intestinis alimenti digestio ad hepar contingit. Nec propterea quisquam audeat de insufficientia Galen. condemnare, ut qui lib. art. medic. vnam duntaxat meminerit obstructionis causam, cum & præcipuam scripserit, & reliquam ibidem non negauerit. Dignoscitur autem cum vaporosis, & crassis flatibus multitudo coaceruetur, quæ exitum non habet, quoniam non grauitatis solam, sed etiam distentionis sensum sentiunt laborantes, ut liquet ex eodem Galeno, & Aëtio. Cum verò obstructiones à crassis, viscosisque humoribus ortum habent, grauitatis duntaxat sensus percipitur circa dextrum ilium. Fiunt item & iocinoris, velut etiam reliquarum partium obstructiones ex aliorum calidorum humorum multitudine. Nam ob copiam permeantis substantiæ ipsum crebro obstructione corripitur, pro vna præcipua causa Galenus præcitato libro de constitutione artis medicæ, testatus est, octavo item metho. medendi. Cernimus (dicebat) aliquando etiam quod multum est, cum simul totum confluit obstructendo hæere, infigique non minus, quam ea quæ glutinosa sunt, & crassa. Quod si per meatus angustos est transitus, multo profectò magis retinetur propterea quia, quod multum est, quamuis tenax, & crassum non sit, obstructionem parere potest, ut eodem 8. & 11. metho. meden. scriptum reperitur. Verum quoniam non admodum crebro id euenit, & si euenit cum febribus copulantur obstructiones ex humorum copia ortæ, putredine eas consequente, quem admodum præcitatis locis, apud Galenum liquet. Nos verò de ea obstructione tractare proposuimus, quæ per se sola citra alium complicatum morbum iecur exercet. Propterea fit, quod Græcos sectantes auctores, Galenum inquam, Paulum, Aëtium, ac Alexandrum duarum duntaxat prædicatæ obstructionis causarum meminerimus, spiritus videlicet flatuosus, ac crassorum, viscosorumque humorum, ex hisce nanque causis iocinoris obstructio per se sola, & circa initia, cum multiplex non fuerit, etiam sine febre excitari consuevit. Reliquas, quæ mox à principio cum febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine, ac putredine ortas, cum de febribus verba faciemus postponentes. Nam si ex crassitie prædictorum calidorum succorum etiam obstructiones iocinoris generentur, haud difficile erit eas dignoscere. Nec alium requirunt curationis modum, quam reliquæ, nisi quod non adeò calidiora attenuantia exigunt, ut dicemus. Verum quoniam oppilatio omnis inueterata, non tantum in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, ac febrem accendit, ut Aëtius inquit, propterea celerimè eas curare oportet, citius autem, ac breui tempore in

frigidis consequitur intemperaturis, in calidis verò non ita citius, sed temporis progressu, si ex vitiosis humoribus contingant (Galeno auctore 8. de compositione medicamentorum secundum locos) nec minus & aqua intercus consequi poterit viscosis, frigidis, ac crassis humoribus diu in iocinoris valis consistentibus ex quibus vasa ipsa primò infrigidentur, & demum ipsius iocinoris propria substantia, ad cuius infrigidationem perpetuò sequitur aqua intercus (ut liquet 5. de loc. affe.) Quod verò totius etià corporis extenuatio, ex eius diuturnitate necessariò consequatur propter alimenti penuriam, quam Græci ἀργολίαν dicunt, cui libet patere poterit, nec alia indiget ratione, seu auctoritate. Pro huius obstructionis curatione vnica habetur indicatio morbo contraria. Ea autem aperta est, Galeno teste lib. art. medic. Causæ verò salubres sunt abstergentia, atque incidentia medicamina, ut ipse inquit, Quamobrem erit ipsius medela priusquam fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum, ac medicaminum: ut apud eundem Galenum liquet libro de constitutione artis medicæ. Hoc idem confirmauit Aëtius, dum dixit, quare attenuantium, & oppilationem dissoluentium quam celerrimus requirunt vsus, & Alexand. huic se subscripsit sententiæ, dum asseruit. Cum igitur obstructionem esse animaduertis, cum fiducia medicamenti vsitor, quæ incidunt, & extenuant. Aer itaque eligatur ad calidum vergens, somno vtantur moderato, ac nocturno potius, nam vigiliæ quoque moderatè conferunt. Quies vitanda erit, nam exercitatio maximè idonea existit, ut liquet primo de sanitate tuenda, eaque magis confert, quam medicamenta dissoluentia, & dissoluentia, propter causas ibi traditas. Alui excrementa, si non natura, arte saltem clysteribus, aut lenibus glandibus expurgentur singulis diebus, animique affectus immodici omnino vitandi. Cibi eisdem dandi sunt calidiores, & qui referandi facultatem habeant, ex Pauli auctoritate. Cuius farinae sunt asparagus, cappares, sceniculum. Carnes item gustari poterunt pullorum gallinarum, turdorum, merularum, phasianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium montanarum, quæ item decoquantur cum sceniculo, hyssopo, orco felino, satyris, pulgilio, apio, sampsocho, cichorio, intubo, aut reliquis huiusmodi. Nec negligenda erit pitana, præsertim vbi ad calidum vergant crassi redundantes succi, ipsa nanque inter omnia, quæ ut medicamenta, seu ut nutrimenta exhibentur, principatum obtinet, inter ea, quæ modicè attenuant, ac incidunt cum corporis madefactione, ac optima nutritione, ut à Galeno decretum est libro de pitana. Vitandaque sunt omnia alimenta, quæ crassum succum generant, balnea crebra, & ea potissimum à cibo, eodem Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile est pro potu, ut eidem Paulo visum est. Præter hæc quam celerrimus requiritur vsus attenuantium, & oppilationem dissoluentium medicamentorum (ut diximus) ex Aëtij sententiâ, inter quæ magno opere confert iecur lupi aridum, stritum, & cochleario datum ex vino dulci (Paulo teste) Similiter Plantaginis radix, & semen, foliaque, sicca, trita, siue per se vnumquodque, siue simul exhibeantur. Item anagallidis, quæ cæruleum florem habet, succus, ac radice dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis nascitur, semen tritum, cochlearij mensura cum vino, aut aqua mulsa in potu acceptum præclare, & citra molestiam ab oppilatione liberat, simulque firmitatem, tum hepati, tum stomacho addit. Capnium, quod sumariam appellant, succo eius expresso, & desiccato, si reponatur, & in pastillos redigatur semel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem visceribus addit, decoctum quoque huius herbe potatum similem efficaciam habet, etiam si valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipsa exsiccat, contusaque, & cribrata cochlearis mensura præbetur, ex Aëtij testimonio. Quod si crassiores glutinosioresque sint humores, ex quibus obstructio orta fuerit, præsertim in hepatis gibbo, validiora tribuenda erunt medicamenta, & propterea eupatorium tribuendum

Cap. 6.

Loco citato.

Curadi methodus.
Cap. 94.

Cap. 17.

Vitæ ratio.
Cap. 14.

In fine.

Medicamentorum ratio.

erit ex oxymelite. Similiter quoque stœchas tum cocta, tum trita data, spica nardi, ac chamemeli, marrubiū, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalæ amaræ, ari, ac acori radix, & asarum, apijum, absynthiū, casia lignea, rha ponticū, anisum, fœniculi semen, viticis, ac dauci semen, similiter & centaury decoctum, ac lupinorum, flos iunci odorati, item Galli veteris decocti ius, ac etiam cicaris decoctum, quæ omnia tum ab Aëtio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta componere, & potissimum decocta. In quem etiam vsus (vbi ad calidum vergant crassi obstruentes succi) syrū, ex succo cichorij aut endiuizæ, quam scariolam vocant, oxy saccharo, seu aceroso simplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, seu è fumaris uti poteris. Et si frigidiores sint, ac viscosi, qui redundant succi, syrū, ex absynthio, ex hyssopo, marrubio, de byzantiis, de quinque radicibus Mesue, de eupatorio, oxymelle, tum simplici, tum composito, ac etiam scillino vtare. Poteris etiam eos præberè cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minus exhibere licebit quandoque pastillos ex medicamento, quod ex tribus generibus santalorum componitur, & ex semine melonum cum saccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonum seminibus. Interim trochiscis de eupatorio, de absynthio, seu de rhabarbaro. Reliqua verò, quæ extrinsecus admoueri possent, epithemata scilicet, vnguenta, ac cerata studio si præcedenti capite requirant. Quo loco frigidæ iocinoris intemperiei curationem instituiimus. Si verò multæ fuerint iocinoris obstructions, non solum tenuantium ciborum, ac medicaminum ingestio sufficiens erit pro eam curatione, sed etiam euacuatio est necessaria (Galeno teste præcitato libro de constitutione artis medicæ) Id quod nec etiam negavit Paulus vbi morbus in vetustatem incidit, cum dicebat, si morbus in vetustatem incidit, etiam venæ sectio, purgatioque adhibenda, si nihil prohibet. Quæ de re venæ sectio fiat, vbi reliqua non prohibeant, humoribus præsertim ad calidum vergentibus, ac eorum quoque copia molestantibus, potissimum vbi eadem obstructio ad huc quoque fiat, ex interna dextri cubiti venæ. Nam curabitur quod obstructio iam factum est per ea quæ obstructa liberat, propulsabitur quod futurum est, si affluxum confluentium, humorum compescas, quemadmodum 11. meth.

Quando venæ sectio, & purgatio medicamentis vtendum sit.

Cap. 17.

Cap. 10.

med. à Gale. scriptum est. Propulsabitur itaque quod futurum est ipsius obstructionis, saltem ex iam dicta venæ sectione, quoniam defluxum obstruentium succorum per eam in hibeas. Vel si inueterata eadem sit cum putrefactionem operetur, ac febrem accendat. Huic quoque non nihil præsidij afferet, reliquis consentientibus ex Pauli testimonio. Quomodo autem purgatio faciendâ sit, si ea quoque fuerit necessaria pro multæ, seu diuturnæ iocinoris obstructionis curatione, eum figura, seu formatio, tum etiam situs eiusdem visceris indicabit, per quæ scilicet loca eam facere oporteat, nam quæ in simis iecoris sunt excrementa, ad intestinum: quæ verò in gibbis, per vrinas euacuabimus, eodem Galeno auctore præcitato libro de constit. artis medicæ. Quamquam etiâ eadem iocinoris gibba, si multo vitioso succo sit referta, per deiectiones, & pharmaca dejectoria ac diaphorica Græci vocant, expurgari debeant, si verò medicatio, per vrinarios meatus, ex decreto eiusdem Gale. 7. metho. meden. Quæ de re sic intelligi debent eiusdem Galeni verba 2. de arte curatiua ad Glauco. 13. metho. meden. ac reliquis in locis, vbi dixit, & quidem laborantibus gibbis partibus hepatis, quod per vrinam trahere oporteat, concauis autem per excretionem inferiorem, situs ipse visceris indicat, namque quando medioeriter vitioso succo sunt referta, & non quando multo exponi debent, quoniam tunc etiam per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt eodem 7. metho. meden. decretum est. Neque prius ad derergendas obstructions accedere debemus nisi vitiosi succi maiore parte emissa, alioquin metus est, si obstructionibus liberandis priusquam vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas, ex eiusdem Galeni præcepto octauo metho. medendi, etiam lib. 11. eiusdem sic dicebat.

Cap. 17.
ad Galen.
Cap. ultimo
2. ad Glauco.
cap. 2.
13. met. c. 10.

In fine.

Cap. 4.
11. met. c. 10.

Osten

Osten sum enim in prioribus libris est, si his auxiliis, quæ obstructions eximiat, vt, non vacuata prius abundantia, velimus fore vt non modo nihil proficiamus, sed etiam affectum maiorem reddamus, pugnantibus scilicet inter se indicationibus. At si vacuata prius multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis his quæ obstructions expediât, erit opus. Cum igitur ex vitiosorum succorum abundantia iocinoris obstructions fiunt multæ cum febre, seu diutinæ, priusquam prædictis obstructionem laborantibus vtaris, purgans medicamentum pro diuersitate redundantis succi exhiberi debet, quod quidem per alium expurget, potissimum, si in eiusmodi hepatis sima oratæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habent, eadem sit multo vitioso succo referta, nam si mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaque ad calidum vergant obstruentes succi, nec nimiam crassitudinem habeant, hoc purgante medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum spica, ac squinanto vigorati ʒ. iij. vel ʒ. j. β. maceretur per decem, vel 12. horas in aqua cichorij, seu intubi, demum per colum transfundatur, & adice, vel pulpæ casia recenter extractæ ʒ. j. β. vel mellis roridi ʒ. ij. diacatholi ʒ. vij. misceantur, & fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poteris item potissimum vbi crassiores fuerint redundantes succi, inuicem rhabarbari, agarico trochiscato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij, vel intubi ʒ. j. agarici fiat, quo demum expresso, ac per colum transfuso, ʒ. ij. mellis roridi adiciantur, ac ʒ. iij. rhabarbari vt supra macerati, & ʒ. iij. vel ʒ. β. diacath. Catapotia item formari poterunt ex eodem agarico, & rhabarbaro ʒ. j. vtiusque accipientes, & cum succo cichorij, intubi, vel fumarie, vel syr. ex eisdem paratis formentur catapotia. Post quæ per aliquod tempus ʒ. ij. mellis roridi, vel ij. syr. de cichorea Nicoli præbeantur, quamquam hicmet syr. cum melle rorido, ac rhabarbaro vt supra parato, calidis redundantibus succis, commodè exhiberi poterit, quemadmodum si magis crassi, ac lenti fuerint redundantes succi, catapotia de rhabarbaro, vel de agarico, aut pilulas aggregatiuas exhibere conuenit, quibus semper adicere poteris agaricum, seu rhabarbarum, prout vnum magis, quam alterum redundans succus exigit ʒ. j. assumens ex aliquo prædictorum catapotiorum, seu ʒ. iij. & ʒ. ij. seu ʒ. j. prædicti agarici trochiscati, aut rhabarbari cum spica, seu squinanto, & cum syr. ex succo cichorij, fumarie, aut intubi composito catapotia figurentur, demum corpore vacuato, quæ supra conscripsimus medicamenta obstructions eximētia, propinari debent. Nam vitiosi succi maiori parte emissa, ad derergendas obstructions accedere debemus: extrinsecus quoque ea adhibeantur, quæ præcedenti capite, pro frigidæ iocinoris intemperiei curatione, annotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τῆς ἡπατος. Id est, De inflammatione hepatis.

Caput LXXXIII.

NON raro autem, & idem iecur inflammatione laborare contingit quæ haud aliter in ipso, quam in cæteris nostri corporis partibus gigni consuevit, nec etiam ab alia causa. Nam communis omnium phlegmonarum generatio (Galeno auctore 10. decimo tertio, & decimo quarto, meth. med. lib. de tumo. præter naturam, & de inæquali intemperie, ac cæteris plerisque locis) ex sanguinis influxu est copiosioris, quam pars postulet. Hic verò sanguis cum in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vasa protinus distenduntur, vt pote abundantia continendæ non sufficientia, ab his deinceps, quæ minora sunt, mox vbi nec in his satis continetur, exudat foras in ea ampla spacia, quæ inter vasa sunt, sic etiam vt omnia, quæ in carne habentur, loca occupet. Est enim visceribus quoque sua quædam caro, quam quidam Græcè φάσγαννα vocant, in quam sanguis ex refertis vasis halitus specie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem

10. meth. c. 3.
13. met. c. 13.
14. met. c. 2.
De tumor.
præter nat.
cap. 2.
De inæqua.
intemperie.
cap. 3.
Inflammati.
tio quomodo
generatur.
Causa gener.
rationis eius
dem.

Cap. 2. eodem 14. metho. meden. Inluit autem copiosior hic sanguis alia quapiam, aliisque particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiente, aliquando particula quæ affligitur, hunc ad se trahente, utpote cum morbofo calore, aut dolore excruciat. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut utroque nomine molestatæ transmittunt, ut liquet eodem 13. metho. meden. & sexcentis aliis in locis, de qua inflammatio. ne cum nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, præsertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protelare sermonem non libuit, sed tantum de ea dixisse satis sit: quod per inflammationem, eam quæ propriè sic appellatur, & à copia optimi sanguinis generationem habet, subintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectæ partis descendentes dicimus, iecur ipsum deprehendi quod inflammatione labore ex dolore cum positu, quoniam in dextro latere ad nothas costas dolor à laborantibus sentitur, & cum magnam trahunt spirationem, vehementius excruciat, sentiuntque in eadem dextra præcordiorum parte grauitatem, & interim iugulum ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune est, sed iis tantum, quibus iecur costis alligatur, atque sic dolor ad succingentem costas membranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil ex puunt, molestare solent, atque spiratio parua, & crebra, quemadmodum 2. & 5. de locis affectis, à Galeno scriptum est. Quod autem inflammatio sit quæ iecur exerceat, tum ex eisdem quibusdam signis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color imprimis quidem ruber, deinde niger apparebit, aderitque cibi vehemens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tum synceræ bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspiciuntur: alius quoque constringitur, nisi vnà cum visceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, ut liquet eodem 5. de locis affectis, à Galeno, ab Aëtio cap. 3. libri 10. & Paulo cap. 46. libri 3. Color corporis subuertitur in arquati morbi speciem permutatus, & singultus quoque consequuntur, ac accessionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (ut liquet ex Aëtio,) qui etiam fatetur, quod febris adest acuta, inæqualis, quæ plerumque ad vesperam, & noctem exacerbatur. Quod verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari necesse sit, à Galeno decretum est eodem secundo de locis affectis. Verum quod ea acuta sit, nequaquam falsus est, nisi præcitato quinto de locis affectis. Vbi de erysipelate verba faciens scriptum reliquit, ardentibus febres, ac vehementissimas euenire, cum ipsum in iocinore, ventriculo, aut pulmone fuerit ortum, vel inflammatio erysipelatis particeps fuerit, quinimo libro prorrheticorum 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuò, ac perpetuò maligna, nec acuta consequatur febris, decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione sequitur. Et propterea nisi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excipetur, quoniam princeps viscus est, tamen ea acuta non erit, nisi eadem inflammatio magna sit, pro cuius magnitudinis proportione ipsa quoque & maior, & vehementior excitabitur, de qua fortè Aëtius intelligere voluit, cum dixit, febris adest acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cum dixit, exiguam hepatis inflammationem non statim febrem inducere, scilicet vehementem, & acutam, aliter falsum esset. nam orta inflammatione in eo, cum princeps membrum sit, vniuerso corpori impertit & tensionem, & calorem immodicum, qui febris est, eodem Galeno teste quarto de causis pulsuum, & propterea necessario (ut ipse secundo de locis affectis scriptum reliquit) ipsam iecoris inflammationem febris comitatur. Pulsus, velut in cæteris inflammationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti ferrans tactum, licet non ad eò, ac si nervosæ partes inflammate essent, quinimò & maior erit, ac celerior, cum & in parte consistat, venis, & arteriis consistat, ut liquet eodem 4. de caus. pulsuum, & 4. de præfagitione ex pulsibus, quo in

13. metho. 3. Quid per inflammationem intellegatur.

Quibus signis dignoscimus iecur inflammatione laborare.

2. de loc. aff. cap. 8. & 9. 5. de loc. aff. cap. 7.

Alia inflammationis signa.

Loco citato.

Quod non semper iecoris inflammatione comitetur febris acuta.

2. de loc. aff. cap. 8.

5. de loc. aff. loco citato. 2. prorrheticorum comment. 20.

Alex. lib. 3. cap. 1.

4. de causis puls. cap. 7.

2. de loc. aff. cap. 8.

4. de causis puls. cap. 7.

4. de præfag. ex puls. c. 4.

quo inditio potissimum iocinoris inflammatio ab ea, quæ in succingente membrana exorta est, secernitur, licet & alia quedam sint, quæ capite de pleuritide annotauimus, quo sit, ut eadem hic tranteribere superuacaneum sit. At quia interdum musculis hepatis incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiusdem visceris eam inflammationem esse suspicati sunt, propterea visum est, quo pacto distinguendæ sint prædictæ affectiones, conscribere. Etenim iocinore inflammato tumor secundum lineamenta, rotundus, figura videlicet ipsius hepatis, succumbit, ut Aëtius fatetur, qui etiam ad corporis decubitum simul conformatur, maior enim apparet corpore ad sinistrum latus reclinato, minor autem rursus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate sub nothas cedente costas, neque visui, neque tactui similiter succumbente. Amplius autem (ut idem inquit Aëtius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conspicitur, musculis autem inflammatis cutis circumtenditur, ut si quis digitis apprehensam attrahere velit, ea minimè sequatur, propriissimè autem tactus discernet siue in alto, siue in superficie inflammatio ipsa consistat, rectorum denique musculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, vmbilicum (veluti hæc quoque musculorum coniugatio) comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorundem dignotio, utpote quos & positus & figura declarat, accedente adhæc, quod ipsi à nullo exteriori musculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de locis affectis. Hæc autem obliquis quoque musculis, qui à thorace descendunt, sunt communia, ut ipse inquit, sed multò difficilior est notitia musculorum, qui iis subiecti sunt, difficillima verò transuersorum. Cum ergo iecur intra hos musculos sub peritonæo positum sit, cum tribus contegatur musculis, fieri non potest, ut tactus aliquam ipsius notitiam præter, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuentur, ut liquet ex Galeno eodem loco. Et propterea si in gibba parte consistat inflammatio, præcipuè si ingens ea fuerit, perfacile vel solo tactu dignosci potest. Ea namque hanc propriam à musculorum tumoribus sortitur differentiam, quod moles sub manibus ad coaceruatam circumscriptionem desinit: quippe soli iocinori proprium est, ut tumoris cumulum vniuersum habeat circumscriptum, sed musculus quilibet, cum torus sibi cõtinuus sit inflammationis ipsius moles, sensum dimini consuevit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius symptomata, quàm per tactum inuestigare oportet, ut liquet eodem 5. de locis affectis. Num verò in eadem sima hepatis parte inflammatio sit orta, an in eius gibba interstingues. Nam quæ in simis eueniunt magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, fastidium, nauream, vomitum biliosum, sitimque ingentem inducunt: quæ verò in gibba parte oriuntur, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborantem excruciant, magisque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò ut detrahi videatur, extendunt, (ut ibidem à Galeno scriptum est.) Quamuis (ut idem testatur) in neutra prædictarum partium exquisitè distincta inflammatio possit consistere, nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Quis verò, ac quotuplex morbus sit inflammatio, in præcedentibus sæpius dictum est. Quod autem eius causa sanguis optimus sit, mediocrémque crassitudinem obtinens, ex nullo alio inditio clariùs patere poterit, quàm ex eadem morbi specie, ex qua necessario eius causa arguitur, ut liquet aphor. 2. primi libri. Reliquum est ut ad eius prognostica transeamus, quorum primum Hippocrat. est aphorif. 17. libri 7. Cum dixit. In hepatis inflammatione singultus malum. Nam semper singultus iocinoris inflammationem comitatur, sed quædo ea in magnitudinem attollitur, ac feruescit, in quo feruore stomachus ad compalsionem trahitur, nõnunquam propter neruorum communicationem. Quare (ut Galenus commẽ. eiusdem apho. dicebat) tunc solum compalsio fit stomacho cum hepate quando inflammatio, & maxima, & pessima fuerit, nõnunquam etiam bile multum

Quibus inditio visceris inflammatio ab ea que musculorum abdominis.

Loco citato.

Loco citato. Si inflammatio in gibba aut sima iecoris parte sit orta, quibus signis comitetur.

Causa.

Prognostica.

cali

calida, & multa in huius visceris inflammationibus genita, ac confluenta ad intestinorum principium, qua superfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo singultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere; ac singultum facere, non habente exitum spiritu. Verum fiat ex quavis causa singultus propter hepatis inflammationem, semper malum est, quoniam eam maximam, atque pessimam esse significat, Gale. auctoritate præcitato apho. & commen. apho. 58. 5. libri. Si verò iocinoris inflammationem vehementis, atque acuta febris committeretur, malum quoque est. Nam valenter idem viscus inflammatum esse ostendit, quemadmodum si eadem febris exigua, & non acuta fuerit, minùs malum portendit, quia exiguam quoque esse inflammationem significat: propterea quod inflammationem magnitudinem perpetuò febris ex proportione consequitur, Galeno teste 2. prorrhetic. At si eadem febris acutissima, vehementissima, & que fuerit, ac vehementissima quoque sitis laborantes excruciet, pessimum erit inditium: quoniam inflammationem erysipelatis participem, aut ipsum erysipelas in iocinote ortum significabit: quæ febris magna ex parte (vt liquet 5. de locis affect.) in tabem transmutantur. Idemmet Galenus 10. metho. meden. de iocinoris inflammatione sic scriptum reliquit. Quod si in abundè calido, & sicco corpore generetur, potissimum si notatu digna fuerit, omnino æger morietur, propterea quod imbecillis sit viribus, atque vna salutarum iis, tum etiam pleuriticis, & peripneumoniacis, & qui angina, seu ventriculi inflammatione laborat, est ipsum virium robur (vt ipse inquit) & nos in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum ad eius curationem spectat, exquisitissimo victu est opus, æque ac si ventriculus sic laboret, (vt eodem capite scriptum est) quoniam munus eius visceris toti animali est commune, acceditque omnibus animalis partibus maximum commodum, vbi non probè concoctum alimentum sit, siue non in sanguinem ritè fuerit conuersum, vt ab eodem Galeno 13. metho. meden. decretum est: cibi propterea eligantur, qui tenui sint consistentia, recrementorum, ac mordentis qualitatis expertes sed tamen citra morsum detergant, huiusmodi esset mulla, nisi esset quod (vt Galenus eodem 13. metho. meden. faceret) omnibus dulcibus tum iecur, tum lien maximè intumesceat: superest igitur, vt quæ culpa vacet in cibo, ptisana sit, quipæ quæ sine morsu detergit, eodem Galeno teste. Præterea & ipsius ptisanæ cremor his idoneus est, vt qui vim habeat aperiendi, & abstergendi, præterquam quod affectas partes non affligit, aut calefacit, vt liquet ex Alexã. Eadem quoque ptisana in gallinaceorum pullorum iure, viribus præsertim existentibus imbecillis parari poterit, similiter & phasianorum, starnarum, iuuenum colubarum, perdicum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium, quarum etiam carnes quandoque gustare poterunt, & etiam eas contusas, si vires exigunt. Nec minùs in earum carnum iure olera quoque decocta interim assumant, præsertim vbi inflammatio feruens fuerit, seu erysipelatis particeps, veluti est intubum, cichorium, senecium, sonchus, & reliqua huiusmodi, quæ vim habent detergendi, & digestionis vias ab obturatione vindicandi cum lenicula quadam iocinoris refrigeratione, ac adstrictione. Nam à vehementer refrigerantibus, ac adstringentibus cauendum est, quoniam iocinoris phlegmonis sunt incommoda, præsertim si in cauo visceris consistant, arctant enim os meatus bilis, ac bilem ipsam excerni prohibent, præter eas angustias, quas facit ipsa phlegmone, & (vt inquit Alexander) propterea quod constringunt, contrahuntque tumores, ad discutendum difficiles ipsos reddunt. Ob quod neque malum punicum exhiberi debet, (vt eidem Galeno ac Alexandro visum est) Sic etiam vinum pro potu magnopere vitandum, vt quod omni feruenti inflammationi in totum sit aduersarium (eodem Alexandro auctore) Sed pro potu aqua hordei vtendum, aut aqua, in qua priùs cichorium, aut intubum fuerit decoctum, vel etiam parum radicis glycyrrhizæ. Confert item, vbi eiusdem

Coment. 20.

Cap. ult.
10. meth. c. 5.

Curatio.

13. meth. c. 13.
Vultus ratio.

Cap. 14.

eiusdem visceris gibba fuerint inflammata, pro cibo ptisanam, aut eius cremorem cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vrinam mouet. Reliqua verò, quæ ad victus rationem pertinent, si ad caput de ventriculi inflammatione confugas, scripta reperies. Cæterum quoniam omnium phlegmonarum primus scopus est euacuatio humoris, qui in partem phlegmone confictatam grassatur, vt lib. de constitutione artis medicæ, & eodem 13. metho. meden. liquet, quo pacto ipsum educere conueniat ex posito, ac formatione desumitur. Propterea vbi totum corpus inanitione indigeat (ipsa inflammatione adhuc in generatione existente) si vires tolerant, ac etiam ætas, ad sanguinis missionem confestim fugiendum erit, per quam tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit, sanguis est, internà dextri cubiti vena secta, propterea quod & è regione, seu directo, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur societatem habet: hac non apparente, media secanda est. Quod si nec ea se ostenderit, reliqua, ac tertia est incidenda, quæ humeralis dicitur, ex Gale. decreto eodem 13. metho. meden. quem demum sectati sunt Aëtius, Paulus, & Alexand. Modum verò vacuationis, tum ex redundantia modo, tum ex ætate, natura, tempore anni, regione, consuetudine, & ante hæc ipsa laborantis virtute inuenies, vt eidem Galen. visum est. Quoniam si id ferre queunt, semel quantum satis est, detrahendum. Si verò non, per vices partitum Aëtio teste. Hæc autem venæ incisio opportunè in prima, & secunda die contingit: si verò dolores vrgent, & adint vires, etiam septima venæ incisionem facimus, vt ipse inquit. A venæ sectione, vbi totum corpus plenum fuerit (vt supposuimus) ad topica remedia confugiendum est, quibus vacuari possit id quod in phlegmone obfessa parte continetur. Hæc nanque communis est indicatio curationis omniū phlegmonarum (vt diximus) Nam antea priusquam totum corpus à recrementis liberum fecerimus, cauendum est ne ea applicemus (vt Alexander inquit) In quorum adhibitione duo perpetuò seruanda sunt, quorum primum est, ne frigida admoueas, etiam si inter initia adhibeantur, aliàs magis noxæ, quàm vtilitatis causæ erunt: secundum est, quod eadem medicamenta nunquam absolui debent ab his, quæ mediocriter adstringendi vim habent, indicatione sumpta à parte affecta, propterea quod animalibus altricis facultatis principium sit, & venosum ab hoc oritur genus, vt ideo eius robur seruandum sit. Quo fit vt etiam eo tempore, quo quicquam ampliùs non influit, nec repelli quod in laborante particula continetur, possit, adhuc mixtæ facultatis esse debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet præcitato libro 13. methodi medendi. Nam coeuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet, quo etiam tempore clysteres, iidemque lenes iniici debent, maximè si non sponte egerat aluus. Fiat itaque illinitio extrinsecus in hepatis regione ex oleo rosaceo, aut lentiscino, aut melino, aut ananthino (vt ait Aëtius) pariter & ex myrtino, aut eodem oleo rosaceo cum oleo amygdalarum dulcium, vel amararum permixto, seu absynthite, & procedente tempore eodem oleo rosaceo, myrtino, seu cydoniorum cum mastichino, chamæmelino, seu anethino permixto vtare. Et sumpta à situ visceris indicatione parum acetij, aut vini albi misceto. Quod si libeat cataplasmatibus vti ex farina hordeacea, scenogræci, & seminis lini cum palmulis, vel malis cotoneis, meliloti flore, absynthio, & chamæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco etiam aceto, vel vino albo addito. Insuper ex seminis lini, scenogræci, hordeacea que farina, aut triticea, his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut quibusdam in aqua mulla decoctis, admixtis absynthio, mastiche, ac meliloto fiat cataplasma, ex Aëtij sententia, cui etiam, veluti & cunctis reliquis medicamentis aceti, aut vini albi parum iniicito. Quod si vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum rosaceum, vel cytoniorum adduntur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contusa. Epithematà quoque hunc in modum parabis. Recipe rosarum rubearum, foliorum plantaginis, &

Z

Medicamentorum ratio.
Lib. de consiliis art. med.
cap. 17.
13. meth. c. 2.
& 9.
Vena sectio.

13. meth. c. 11.

Topica.

Que animaduertenda sunt circa Topica medicamenta.

Cap. 16.

cichorij, seu hortulanæ endiuiz, ana P. j. florum chamæmeli, melilori, absyn-
thij, & anethi ana P. β. bulliant in aqua pluuiali, demum adde succi cichorij, &
endiuiz, singulo lib. j. acetii ꝑ. ij. misceantur, & fiant epithemata. Poterunt item
ex prædictis cum cerata, tum etiam emplastra formari, ac eisdem vti, illud per-
petuò animaduertens, quod quantum inflammatio ab eius principio recedit,
in tantum relaxantia, seu digerentia vires præsidiorum adstringentium vin-
cere debent, licet semper (vt diximus) ea mixtæ facultatis esse necessum sit.
Procedente verò tempore, si in gibba visceris parte phlegmone consistat, vbi
phlegmone iam concoquitur nedum eis quæ modicè vrinâs mouët, sed etiam
valentioribus vti licebit, asaro inquam, nardo celtica, phii, hoc est valeriana,
petroselinò, smyrnio, & meo, ex Galeni auctoritate, insuper & oxymel ipsis
dandum est, vt Paulus refert. Item syrup. de byzantiis cum additione, de tribus
radicibus, ac de eupatorio, nonnulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus,
tum etiam & aliorum medicamentorum, quæ vrinam ciunt, concinnari pore-
runt, ac eisdem præberi. Verùm si cauum eiusdem visceris inflammatione affi-
ciatur, procedente (vt diximus) tempore, per ventrem eos vacuare licebit, ex
eiusdem Galeni sententia præcitato libro 13. metho. meden. quem sectatus est
Paulus, licet eandem per alium purgationem, cum iecur phlegmone laborare
incipit, tanquam valde nocuam, cum maximam excitaret phlegmone; eo-
dem loco prohibuerit, quæ vacuatio cum videlicet phlegmone iam concoqui-
tur, vel inclinauerit, partim per clysteres fieri potest, partim per ea medica-
menta, quæ per os sumuntur, vt eisdem auctoribus visum est, quos primùm qui-
dem ex aqua mulla cum sale fieri præcipiunt, postea verò in remissione videli-
cet hyssopum, vel origanum, vel minus centaurium, aut cnicum, seu colocy-
thidem imponi iubent. Sed tutius hunc in modum parari poterunt. Recipe fo-
liorum maluarum, althææ, & betæ ana P. j. mercurialis, & centaurij minoris,
cuiuslibet P. β. salis communis parum, fiat decoctum, cuius recipe lib. j. aut lib.
β. & adiectis ꝑ. ij. vel iij. olei communis, amygdalarum dulcium, vel chamæme-
lini, & ꝑ. ij. mellis rosacei, ac ꝑ. j. calsiæ fistulæ, necnon ꝑ. vij. diacath. fiat clyster.
Vbi verò per clysteres phlegmone curari non valeat, purgans medicamentum
audacter exhibere licebit, eo cibis admixto, quemadmodum à Galeno eodem
13. metho. meden. decretum est, veluti vrtica est, mercurialis, epithimum, ac fi-
licula, seu polypodium, & reliqua, quæ ipsa dicit quod modicè aluum deiiciunt.
Verùm in remissionibus tum iis ipsis audaciùs, quàm antea vtendum; tum ve-
rò quæ iis sunt valentiora partim ptisana coctis, partim tulsis, ac in mollissi-
mum puluerem redactis, quæ vel ex ptisana, vel ex aqua exhibeantur. Et idem
quoque Galenus siliolæ aliquid in ptisana, ac nigri veratri corticem aliquan-
do incoxit, ac præbuit. At qui nostri temporibus mitiora, ac tutiora medica-
menta comperiuntur, quibus vti poterimus, vtputa mel aëreum, calsia fistula,
syrup. ex pluribus infusionibus rosarum tum purpurearum, tum persicarum,
diacatho, tryphera persica, ac etiam rhabarbarum: ex quibus etiam simul mi-
xtis hunc in modum purgantia medicamenta parari poterunt, Recipe mellis
aërei ꝑ. ij. vel iij. aut tantundem prædictorum syrup. diacatho, ꝑ. vj. tryphera
persicæ ꝑ. iij. cum aqua cichorij fiat potio. Inuicem quoque mellis aërei ꝑ. j. β.
calsiæ fistulæ, aut ꝑ. ij. cum prædictis exhibeatur, vel rhabarbari cum spica reci-
pe ꝑ. j. seu ꝑ. iij. maceretur in ꝑ. ij. per noctem succi rosarum, demum per colum
transfusi ꝑ. ij. β. mellis aërei adiectis, & ꝑ. β. diacath. aut ꝑ. iij. tryphera
persicæ, fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij, & si maus pro melle aëreo tantun-
dem prædictorum syr. aut ꝑ. j. calsiæ fistulæ commisceas. Verùm vbi neque eis-
dem inflammatio conuicuerit, sed ad suppurationem permutetur, adiuuare
naturam oportet, vt quæ celerrimè puris generatio fiat. Cum autem perfecta
suppuratio fuerit, abscessus quoque rupturam adiuuare licebit, & post eius eru-
ptionem per eandem viam, per quam puris transmutatio contingit, iuuanda
quoque natura erit, siue per sedem, aut vrinam, aut etiam os transmissio fiat,
quibus

Gal. 13. metho. cap. 15.

Cap. 5. De purgante medicamentis quid sentiendum sit.

Loco citato.

quibus verò medicamentis eadē perficere oporteat, copiosissimè ab Aëtio ca-
4. libro 10. cōscripta sunt, ac etiā à Paulo præcitato loco, & propterea nos breui-
tati indulgentes ea hic non transtulimus. Si verò in scirrhi naturam prædicta
inflammatio vergat, eius curationem sequenti cap. requiras. Quod si fluxionis
ad ipsum iecur causā ex ipso metoriatur, adeò vt propterea ad ipsam multum
construat sanguinis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone incre-
scat, auferri hæc quodque causā debet primo, & quia hoc bifariam esse poterit,
aut propter aliquem calorem præternaturam in ipso iocinore existentem, aut
propter eiusdem dolorem, inuētā quæ ipsarum causarum phlegmonē excitat,
tam prius pro eius curatione auferre tentabis, vt eodem 13. meth. med. à Gale-
no scriptum est, & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas,

Cap. 6.

Ἐπι σκίρρῳ καὶ σκληρώματι τοῦ ἥπατος. Id est, De scirrho, seu tumore
scirrholo hepatis. Caput LXXXV.

NE C minus & eadem iocinoris substantia, vtpote quæ naturali-
ter iurōsum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Galen.
tempore per iocum dicebat) maximè opportuna est duris tumo-
ribus, quos Græci σκίρρῳς, καὶ σκληρῶς & quandoque σκληρώματα
appellant, nos verò scirrhos, seu tumores scirrholos nuncupa-
mus. Est autem affectus hic, quem scirrhum nominamus, tumor durus, qui sine
dolore est, non tamē omnino sine sensu. Quanquam si quis velit quod tumor
sit præternaturam durus, & omnino insensibilis, is verò affectus, qui σκληρώματι
Græcis dicitur, Latine scirrholus tumor sit non omnino durus, neque omnino
insensibilis, non reclamabimus, cum de nominibus alteratio sit, quemadmo-
dum Galen. 14. metho. meden. decretum reliquit. Illud tamen animaduerten-
tes, quod duplex eiusdem scirrhi differentia sit, vt habetur à Galeno 2. de arte
curatiua ad Glauconem. Quarum vna exquisitus scirrhus dicitur tumor præ-
ternaturam existens sensu priuatus, durusque. Reliqua non exquisitus appel-
latur, qui non omnino insensibilis est, difficulter tamen sentitur, vt ipse in-
quit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet 14. metho. meden. Nempe vel
scirrhus, propterea quod ex scirrhorum genere sit, vel scirrholus tumor. Nam
& quod Græci σκληρώματι vocant, sub scirrhorum genere comprehenditur,
Paulo auctore, cap. 68. libri tertij. Sunt nanque inter eos scirrhos quidam, qui
vbi plurimum increuerint, simul atque indurati fuerint, non modo dolore ca-
rent (vt Galenus inquit ꝑ. de simplic. medic. faculta.) verùm etiam sensum exi-
guum, aut etiam nullum habent reliquum. Dignoscitur autem cum iecur tali
laborat affectu manifestiùs, quàm si inflammatum esset, ac multò euidentiùs,
eo quod eius moles durior sit, & in huiusmodi dispositione extenuata sunt
corpora, quæ ei incumbunt, verùm tactu temporis quamuis magis increseat
scirrhi cumulus, non tamen æquè facillè fuerit per tactum ipsum cognoscere,
intercipiente scilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico scirrhum sequi
consequitur (eodem Galeno auctore ꝑ. de locis affectis.) Multo etiam minore do-
lore iecur vexatur in scirrho, quàm in inflammatione, Aëtio teste cap. 6. libro
10. Color etiam vniuersi corporis (vt ipse refert) in nigredinem pallore permi-
xtam permutatur, venter, & pedes intumescunt, supernæ corporis partes gra-
uilescunt, & corpus ipsum tepescit. Aliquando autem aluus multa, & tenuia
excernit, propterea quod his sufficienter angustata sunt ora vasorum, per quæ
transmittitur cibus ex simis hepatis partibus in conuexas (vt Galenus refert
eodem 2. libro de arte curatiua ad Glauconem,) Vrinæ verò à principio quidē
multæ, verùm vbi iam ad aquam intercūtem dilapsi sunt, omnino paucæ (vt
patet ex eodem Aëtio) Quod verò affectus hic morbus sit in quantitate primò
(quoniam in genere tumorum præternaturam existit) seccētis in locis liquet
in Galen. doctrina, præsertim 13. & 14. metho. meden. Secundo in intemperie,

Vide 13. metho. cap. 16.

Quid sit scirrhus.

Cap. 6. Scirrhi differentia duplex. Cap. 4.

Cap. 6.

Cap. 8. Iocinoris scirrholo laborantis indicia.

Cap. 7.

Cap. 5. Quis affectus præternaturam sit scirrhus. 13. met. c. 4. & 14. met. cap. 6.

quoniam frigidus affectus est, vt 5. de simplicium medicamentorum facultate legitur, & tertio in soluta continuitate, quoniam (vt diximus) ex genere est tumorum præter naturam. Cuius affectus indicia non alia requiras, quam ea quæ supra narrauimus, pro dignotione partis affectæ, præsertim ex tumore; dūmodo quidem existente cum exiguo, aut nullo dolore, interim sensu priuato, quāmodoque non omnino insensili. Eius autem causa est humor lentus, & crassissimus solubiliter partibus induratis infixus; (vt liquet eodem libro 2. de arte curatiua ad Glauconem) qui interdum statim à principio congregatur, & paulatim augetur, & robrius autem medicorum imperitia paratur, & vehementer erysipelata, & inflammationes adstringunt, & in frigidant. Id verò commune est omnibus scirrhis à quacunque causa ortum habeant, vt libro de tumor, præter naturam scriptum est. Perpetuo tamen ex humore crasso, & frigido ortum ducunt, quales sunt in animalium corporibus, bilis atra, & super exsiccata pituita, & proinde scirrholi tumores omnino, aut pituitosæ sunt substantiæ, aut atrabiliaris, aut ex vtraque mixti, vt eodem 5. de simplicium medicamentorum facultate, liquet, & 14. metho. medendi. Et præterea etiam duri fiunt. Nam cum omnia dura fiant, aut resiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, vel harum quæpiam coniugatione, eodem Galeno teste præcitato libro 5. de simplicium medicamentorum facultate. Scirrhi, seu scirrholi tumores, ex frigidi humoris impletione, simulatque congelati, seu conorèti à vehemēti frigore generantur, propter quod aut insensiles omnino sunt, aut exigui sensus participes, cum exiguo etiam, aut nullo dolore consistentes, vt præcitato libro 5. de simplicium medicamentorum facultate, decretum est. Verum nunquid à crasso, & glutinoso humore, ac pituitoso originem ducant, an ex ea nigra bile, quæ veluti fæx sanguinis existit, differens ab ea, quæ proprie atra bilis nuncupatur, à qua non scirrholi tumores, sed canceri gignuntur, ex colore inquit Galenus præcitato libro de tumor, præter naturam interstinguere valebis. Sed cum scirrholi tumores, de quibus hic verba facimus, eorum colore dignosci non valeant; dicimus nos quod ex vniuersi corporis colore secerni possunt. Namque si ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si verò ex crassa, lentaque pituita originem traxerint, ad albidius aliquando veluti plumbi colorem habent. Nam pro diuersa natura redundantium in iocinore humorum, ex quibus prædicti affectus fuerint excitati, quod totum corpus simili colore inficiatur, nemini in dubium venit: cum viscus sit princeps toti corpori alimenti materiam suppeditans. Proinde Galenus factus est 5. de locis affectis sæpenumero solo colore comprehendisse, modo iecur, modo splenem esse affectum. Insuper ex ætate, temperamento, regione, anni tempore, ac præcedenti victus ratione illud confirmare poteris. Et vbi prædicti succi permixti fuerint, idem color, ac eadem quæ sumuntur ex modo dictis, indicia permixta erunt. Cæterum ex quacunque causa in iocinore exquisiti scirrhi fuerint orti, omnino sine sensu persistētēs, omnino quoque insanabiles sunt, velut in cæteris etiam partibus (vt liquet apud Galenum 14. metho. meden. & 2. de arte curatiua ad Glauconem). Quamquam neque is, qui difficulter sentitur, facile curationem admittat (vt ipse inquit) eodem quoque 2. de arte curatiua ad Glauconem de hepatis scirrholi scriptum reliquit, quod ab initio quidem sæpius ipsum sanauerit: vbi verò ad plures dies fortè fuerit extensus, neque ipse potuit sanare; neque alium vidit, qui posset. Nam omnibus iis, qui ita affecti sunt ex necessitate subsequitur aqua intercus. Pereunt autem quamplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuiio laborant. Propterea Paulus præcitato loco dicebat, si verò iecur induratum fuerit, parum in medicina spei est, affectu in aquam subtercutem decidente. Qui autem iocinoris scirrholi tumores, præsertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quæ musculosarum partium scirrhis competit, sanare eos consuevit, Galeno teste eodem secundo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam viscus hoc fortia medicamenta non per-

fert, veluti splen (vt ipse inquit.) Communis autem curandi scirrhum indicatio est, vt quod præter naturam in particula continetur, eorum vacuetur, vt 14. metho. meden. scriptum est. Id verò perficitur nedum medicamentis extrinsecus adhibitis, verum eis, quæ in potu sumuntur vim habentibus aperiendi, atque extergendi eum, qui in viscere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenienti adhibita. Et propterea ex his scirrholus tumor in hepate factus sanari poterit, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro secundo de arte curatiua ad Glauconem. Ea de re nos primò victus rationem conuenientem præcipimus, secundo quæ in potu medicamenta sumuntur, & tertio, quæ foras adhibentur, conscribemus. Verum quantum ad victus rationem spectat cum eadem victus ratione vtendum sit, qua in obstructionibus liberandis vtitur, breuissimis verbis eam absoluemus. Nam cibi, qui facile concoquantur eis exhibendi sunt, quique & incisoriæ vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aëtius. Neque etiam ineptè eis acrium rerum comestiones sunt, si per interualla, & post exercitia, ac gestationes sumantur. Pro ratione etiam motuum, & exercitorum tum quantitatem, tum qualitatem ciborum augere oportet. Vitanda sunt crassa, & viscosa edulia, atque ea quæ difficulter concoquantur, sic etiam & dulcia omnia: quoniam (vt diximus) hepatis affecto nocentissima sunt. Vinum pro potu competit tenuè, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua verò, quæ ad victus rationem spectant, supra cap. de obstruct. requiras. In potu autem sumantur cuncta ea quæ in renibus contentos lapides comminere apta sunt, quibus admiscere oportet aliquid ex iis, quæ vrinam mouere possunt, Galeno auctore præcitato libro 2. de arte curatiua ad Glauconem, quem sectatus est Paulus, cum dixit. Potiones expediunt, quæ angustias visceris recludunt, absterguntque: huiusmodi sunt quæ vrinam citant, & calculos confringunt. Ad hæc ea quæ nuper ad iccoris obstructionem dicta à nobis sunt. Non est igitur cur hic speciatim de eis mentionem facere debeamus, cum infra locupletissimè de his quæ calculum confringunt, atque vrinam citant, pertractaturi simus: fusius verò pertractauerimus de his, quæ iccoris obstructionem liberant, eisdem igitur locis studiosè ea requirant. Vnum tamen ex Aëtio non prætermittant, vt pote anagallidis, quæ cæruleum florem habet succum, qui exiccatus, itémque liquidus ex aqua multa, immoderatis autem febribus ex aceto mulso, potatus confert. Similiter etiam si viticis torrefacti, aut radicis eupatorij 3. j. eodem modo exhibeatur. Cæterum cum affectus hic ex superfluo humore simul cum frigiditate trahat originem, idcirco compositam esse eius medelam oportet, ob refrigerationem scilicet, ex calfacientia poscente affectu, ob alienam verò, & superuacaneam humiditatem, euacuantia. Attamen vitanda ea sunt, quæ immodicè vim habent calfaciendi, ac validè exiccandi, nedum intus assumpta, verum etiam de foris admota. Namque (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicamentorum facultate) nullus scirrholus tumor curari valet neque à validè exiccantibus, neque à fortiter calfacientibus, neque ab iis, quæ vtraque hæc præstare possunt, propter causas ab eo ibidem traditas. Et propterea sola ea, quæ calfaciunt, sed non admodum, vnaque exiccant non magnopere eiusmodi affectus sanare possunt: vocanturque Græcè μαλακτικά, Latine emollientia, eodè simul tempore vtrunque agentia: nempe quod congelatum est fundentia, & sensum per halitum digerentia: peculiariter etenim medicamentum emolliens non de omnibus induratis, ex quavis causa dicitur, sed de iis, quæ congelatione induruerunt, magis que si in eis contentus sit humor præter naturam: veluti in hisce scirrholis tumoribus: quemadmodum idem Gale. testis est præcitato libro 5. de simplicium medicamentorum facultate. Cuius farinae sunt ea medicamenta (vt diximus) quæ calorem habent tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam, & propterea modicè exiccantia. Namque oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio futurum sit, simile quid pati

Methodus
curandi scirr-
hos.
Cap. 4.

Victus ra-
tio.
Cap. 5.

Medicamē
torū ratio.

Cap. 5.

Cap. 6.

Emolliens
medicamen-
tum quod di-
catur.

Cap. 4.

iis, quæ sub sole funduntur, aliàs si quis medicamenta, quæ vehementer dissolunt, trahunt, ac digerunt, induratis corporibus adhibuerit, eisque vacuare tentet, nec iis utatur, quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet paucis primis diebus egregiè processisse curatio videbitur, quod de affectu tamen restabit tantùm insanabile erit: siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto: quod reliquum est veluti lapidosa concretio linquetur (Galeno auctore eodém 2. de arte curatiua ad Glauconem, & 14. metho. meden.) Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus (vt diximus) nullum vehementer excalfaciens, siccansque medicamentum aptum: sed ea tantùm, quæ cum molliendo digerere possunt, ex eiusdem Galeni sententia. Quamquam eisdem, indicatio ne sumpta à parte affecta, quæ semper, vt Galenus inquit eodem 14. metho. meden. in omnibus tum morbis, tum symptomatibus in memoria habenda erit, ea quæ adstringendi vim habent, admiscenda sunt, ita tamen, vt semper, quæ digerendi, dissoluendi, ac molliendi vim habent, adstringentia superent. Quapropter augere oportet ea, quæ ratione inflammationis ipsius apponuntur cum cataplasmata, tum etiam & fomenta, ex Galeni & Aetij sententia, & fortiora quædam annexenda sunt. Ea autem constabunt ex absynthij coma, nardo, tum in da, tum celtica, croco, cenanthe, mastichæ, chia, nardino, ac lentiscino vnguento, adhuc autem & mastichino, & melino (vt ipsi inquit) His igitur ammoniacum, thymiana, & bdellium, althææque radicem, ceruinam, seu vitulinam medullam, ac anferis, seu gallinæ adipem miscere oportet. Nec minus, & aliquid eorum, quæ incidere possunt, admiscendum est, vt eodem 2. de arte curatiua ad Glauconem, & 14. metho. med. liquet. Hęc etenim incipientem in hepate scirrhum sanare poterunt conuenienti simul adhibita diæta, si mûlque medicamentis aperientibus, atque abstergentibus humorem, qui in viscere continetur. Poterunt autem hunc in modum medicamenta parari.

Topica Recipe. absynthij P. β. foliorum, & radicem althææ ana manip. j. bulliant in oleo communi, quo sapius per spongas supra hepar fomentum admoueat, dein recipe olei de absynthio, & mastichini, singul. ʒ. j. nardini, & cytoniorum, cuiuslibet ʒ. β. spicæ nardi, indicæ, vel celticæ ana ʒ. β. croci ʒ. β. adipis anferis, seu gallinæ, & medullæ ceruinæ, seu vitulinæ ana ʒ. j. ceræ quantum satis sit, & aceti parum, fiat vnguentum, quod mane, & vesperi applicetur, præcedentibus semper prædictis fotibus. Procedente verò tempore addere poteris prædicto vnguento ʒ. β. vel ʒ. j. ammoniaci, aut bdellij humentioris existentis, siue styracis similiter humentioris, quæ prius aceto dissoluantur, & si mauis in cataplasmatibus formam redigere, folia excipe, simulque radices maluarum, ac althææ quantitate cuiuslibet manip. j. & cum modicè prius fuerint decocta, contundantur, adiacque adipis anferis, seu gallinæ ʒ. ij. lenti cremoris fœnugræci, seminis lini, & althææ ana ʒ. iij. olei mastichini, lenticini, & de absynthio ana ʒ. j. ammoniaci, seu bdellij in aceto dissoluti ʒ. iij. misceantur, & fiat cataplasma cum oxymelite, quod item præcedente semper fomento adhibeat. Interim addere poteris nardi spicam, indicam, aut celticam, cuiuslibet ʒ. j. alsumens & croci ʒ. β. Illud tamen perpetuò seruandum erit, ne admodum fortibus medicamentis utare, cum ea viscus hoc non perferat, vt diximus ex Galeni auctoritate. Et proinde non audeas quæso supra medicamenta, quæ vehementer discutiunt, trahunt, ac digerunt, nisi eorum exigua sumatur quantitas, admisceaturque lenibus semper medicamentis nuper conscriptis. Nec eadem vnquam omnino ab adstringentibus absoluantur: quæ habita methodo, poteris ex connumeratis medicamentis varios (vt vsus requirit) poros, diuersaque cataplasmata, ac vnguenta componere tum lenia, à quibus semper incipias, tum valida, tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus. Illud tamen animaduertentes, quod vbi multò sanguine abundauerint laborantes, priusquam modo dictis medicamentis utaris, vena secæda erit interna dextri cubiti. Et si copia adsit pituitosi, vel melancholici succi, ij quoque prius purgan

2. ad Glauconem
cap. 14.
1. p. metho.
cap. 4.

14. metho. 6. 5.

Cap. 5.
14. metho. 6. 5.

Topica

purgandi sunt. Sæpius autem talia pharmaca fuerunt adnotata, præsertim capite de melancholia, & de obstructione iocinoris.

Id est, De ictero, seu morbo regio. Caput LXXXVI.

N excrémentorum separatione, omnino ea non peracta, vel non ritè, symptomata quædam sunt, aliqua nomine proprio vacantia, alia verò vulgo nominata, veluti *ictus*, à Græcis dictum, quemadmodum Galenus testatur libro de differentiis: & tertio de causis symptomatum. Hunc affectum Latini quandoque icterum, interim auriginosum nominant: Celsus autem & arquatum, & interdum regium morbum appellat, vt liquet cap. 24. libri tertij. Medicorum vulgus icteriam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio præcitato loco ostenditur. Verùm cur Græci affectum hunc *ictus* nuncupent, ab Aetio cap. 17. libri 10. declaratur, Ait enim *ictus*, à similitudine ad animalculum, quod *ictus*, id est, viuerra appellatur, nominatus est. Est autem id animalculum mustella syluestris, quæ auricolores oculos habet: sed quicquid sit de eius nomine, hoc pacto ipsum describit eodem loco, quod bilioli humoris circum corpus effusio est, obsecernētis eam facultatis debilitatem, quæ eum segregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet. Paulus quoque cap. 50. libri tertij, dicebat, regium morbum esse bilis per totum corpus effusionem, modò atræ, de qua in lienosis dictum est, modò flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effusio est flauæ bilis per totum corpus, hæc tamen effusio verè, & propriè icteros dicitur: nam de atræ bilis effusione in sequentiibus pertractabimus. Et cum dixerimus affectum hunc vitio segregationis excrémentorum prouenire, de eo excrémento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hęc inquam, cum non omnino, vel non ritè segregatur, ac expurgatur, per totum corpus cum sanguine diffusa, huius mali auctor est. Verùm cum ex triplici causa id prouenire possit, vt tertio de causis symptomatum, à Galeno scriptum est, nanque vel vitio particulæ, quæ excrémentum ipsum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipsiusmet excrémenti, quo fit, vt non perpetuò in morbo regio idem locus affectus sit, neque etiam iecur (vt à Galeno demonstratum est quinto de loc. affe.) quamuis interdum ipsum afficiatur, item neque ipsa vesica bilis semper afficitur (vt eodem lib. scriptum est, similiter à Paulo, & Aetio præcitatis locis) propterea nos cum numerosa sint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuersitate conabimur affectas partes inuenire, cum aliæ partes afficiantur, si eiusdem excrémenti vitio morbus regio proueniat, aliæ si propter viarum angustiam, vel propter ipsius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quod verò biliosum hoc excrémentum vesica, quæ iocinori subest, expurget, liquet apud Galenum præcitato libro tertio de caus. symptomatum, quarto de vsu partium, ac quinto de locis affectis, & sexcentis aliis in locis. Cum itaque non vnus locus perpetuò in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectionem in omnibus ictericis adesse putauerunt (vt inquit Aetius) iure indagandum putari quot partes in eo affici possunt, ac quo modo, & quibus notis interstingui poterunt. At qui compertum est in Galeni, Pauli, atque Aetij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut vesicam bilis, vel vniuersum corpus affectum esse. Quapropter vbi iecur affectum sit, excrémenta alui flaua bile vehementer colorata, similiter & vrina videbuntur, pariter & sudores, si ij quoque effundantur. Excrémentorum nanque proprietatem in morbo regio cōsiderare perquam necessarium est, vt quinto de locis affectis, decretum est, præsertim si cum eis eorum, quæ præcesserunt, memoriam habuerimus. Interim febris quoque aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoque verò citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte sentient, aderitque sitis, ac corporis exsic-

Lib. de differentiis
re. smp. c. 4.
3. de causis
smp. c. ult.

Morbum regium quid sit.

Quod flaua bilis, vt non ritè expurgetur, tristitiam continet.

Cap. 2.

Cap. 7.

3. de causis
smp. cap. 2.
4. de vsu part.
cap. 12.
5. de loc. aff.
cap. 7.

Quot partes affici possunt in morbo regio.
Si iecur sit affectum, sitis.

Cap. 7.

catio, ac eiusdem coloris varia mutatio, manifeste etenim quandoq; videmus (eodem Galeno teste præcitato loco) iocinoris secundum naturam temperie mutata, vniuersum corpus herbis candenti pallore infectis similari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuscum referre colorē, interdum etiam alias quædam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore suo munere non recte fungente, accidere solent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu, & alba sint, quæ per alnum deiciuntur, ac statim vrinæ biliofissimæ, & affatim excernantur, vesicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum est. Verum si non vniuersum, sed paulatim morbus regius procreetur, sic vt nullum ferè ex commemoratis adsit (vt Paulus testatur) sintq; alui excrementa proxima consuetis similiter & vrinæ, fiatque cutis pruriginosior, ac magis arida vitio vniuersi corporis, seu solidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreari morbum regium manifestum erit. Cæterum quæuis pars in eo afficiatur, perpetuò icterus symptoma est, eorū genere quæ in corporis affectibus consistunt. Et cum primæ eorum differentiarum numero quatuor sint sub visibilibus comprehenditur, quæ in coloribus qui præter naturam sunt, consistunt, idque non alicuius, vel aliquarum partium, sed vniuersi corporis, Galeno auctore libro de differentiis symptomatum. Communiter autem omnibus ictericis pigrities, & tumor grauians ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros verò non admodum auersantur, & variis imaginationibus vexantur, pruritus etiam vniuersi corporis comitatur, ac difficulter exundant: alba oculorum, & partes faciei temporibus propinquæ, itémq; mala pallorem ostendunt, venæ etiam sub lingua repletæ reperiuntur, & abundantem humorem significant, Aetio auctore. At, vt inquit Celsus, color eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum, solèque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumq; resolutio. At qui vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Verum licet morbus regius (quomodocunq; fuerit ortus) perpetuò sympt. sub eodem genere sit, ac biliofi excrementi separatione frustrata fiat, vt dictum est, quæcunq; etiam pars in eo primò affecta sit, tamen non semper in eo segregatrix facultas oblata est, neque ad functionum noxam sequitur, vesica bilis imbecilla existente in seipsa, ita vt non valeat, aut ipsam bilem attrahere, vel eandem expellere, sed interim viarum angustiam consequitur; quandoque verò ex ipsiusmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiam fortè innuere voluit Aetius, quamuis eius verba videantur asserere, semper icterum ob secerentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque subdit demum, quæ eam segregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet, quod nedum ob facultatis imbecillitatem, verum etiam ob viarum angustiam, ac excrementi vitium fieri potest. Propterea id perfecte dignoscere, atque exactè interstinguere operæpretium duxi. Ex quibus insimul patebit eiusdem morbi regij causarum diuersitas. Oritur itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam sanguis omnino à bile ipsa expurgari nequit, imò vnà cum ipso sanguine bilis per totum corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quod & eiusdem bilis copia ob eandem causam in eodem viscere gignitur, & constipatio quædam fit, seu angustia locorum, per quos ipsa bilis ex venis transfertur ad canales vesicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento aphorismi 64. quarti libri. Cuius quidem morbi regij indicia sunt præcordiorum dextra parte dolor, biliofæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus. Nanque ij omnino febriçant, Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundum locos. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer coloratæ videbuntur. At si citra grauitatem feruor in ipso existat, ex sola iccoris calida intemperie vitium gigni

Si vesicabilis.

Si vniuersi corporis vitio proniat morbus regius, signa.

Quis affectus præter naturam sit morbus regius.

Cap. 5. Signa eiusdem.

Causa. Si ob hepatis inflammationem fiat morbus regius signa.

Cap. 1. Si ex eiusdem iccoris intemperie calida fiat signa.

gignitur, vt idem Paulus testatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quæ præ multitudinem expurgari nequit, eadem per totum corpus diffusa, propter eiusdem excrementi copiam, icterus excitatur. Nec minus & ex obstructione, non siquidem paruorum vasorum per substantiam iocinoris distributorū, per quæ alimenti, ac sanguinis digestio in vniuersum corpus fit, sed eorum locorū, per quos transfertur bilis ad canales ipsam recipientes ex eadem vesica bilis ortos, ac per iocinoris substantiam extentos, vt patet commento præcitati aphorismi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc est ipsarum obstructionem: qua etiam ratione angustatis videlicet iam dictis viis ex eiusdem visceris scirrho, morbus regius generari poterit. Verum si scirrhus fuerit causa, eiusdem indicia præcedenti cap. de scirrho, requirantur. Si verò ex obstructione ortus fuerit, sine febre permanent ægri (eodem Galeno teste præcitato libro nono de compositione medicamentorum secundum locos.) Necnon & grauitas quædam in eadem dextra præcordiorum parte aderit, præsertim inter vehementer respirandum, nullumque aderit scirrhi indicium. Quod si absque febre alba deiciantur alui excrementa, vesicæ fellis (vt diximus) malum ostenditur. Verum id bifariam esse poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia biliosum humorem veluti consuevit in se ex hepate non attrahit, & ob id impurum sanguinem relinquit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleti, & propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad intestina nequeat: & excretrice insimul facultate existente imbecilla. Poterit & secundò morbus regius vitio viarum ex ipsa vesica ortum oriri, vt potè cum ipsæ obstructæ fuerint: & hoc, vel eum obstructæ fuerint viæ, per quas ex iocinore ad ipsam vesicam biliosum excrementum trahitur: vel eam per quas ab eadem vesica ad intestina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile sanguis in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, si propter earum obstructionem fieri contingat. Ex imbecillitate verò separatricis facultatis, si eadem vesica bilis in attrahendo, seu excernendo prædictum succum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanq; fellis folliculus, cum inter naturalia instrumenta connumeretur, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de locis affectis, in fine, Galeno visum est. At qui interstingues, si ob meatuum ipsius obstructionem fiat morbus regius: nanque cum albis excrementis grauitatis cuiusdam sensus circa dextrum hypochondriū vrgebit citra febrem. At si propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatem deiciuntur, vtriusque tamen statim vrinæ biliofissimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Cæterum, si hoc vitium febriente ægro repente, ac cumulatim superueniens febrem finierit, crissim testatur, materia ex alto foras prorumpente, proruente nimirum ad cutem bilioso humore ratione bonæ iudicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius, ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo siquidem crassiori existente, potius quàm multo. Nam si tenuis eadem fuisset bilis, vtriusque & in eadem crisi foras propulsata fuisset. Id quoque confirmabunt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque secundum naturam se habebunt, & ob eam causam nullum visceris affectum declarabunt. Continget etiam citra febrem aliquando sanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti portione, aut venenatarum bestiarum morfu, quod propterea morbus regius fiat, Aetio, & Paulo testibus. Quod verò ex ferarum morfu fieri soleat, exemplo probat Galenus quinto de locis affectis, cuiusdam imperialis serui, qui viperarum venationi deputatus erat, cum à vipera morsus esset. Huic vniuersi corporis color fuit mutatus, adeò vt porri colorem referret. Ex multitudine quoque biliofi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea quod sanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit versus. Neque etiam difficulter is dignosci poterit, si ab

Si ex obstructione, seu iocinoris scirrho fiat morbus regius, signa.

Cap. 1.

Si vitio vesicæ fellis oriantur signa.

Signa morbi regij ex crisi. Loc. citatis.

Si ab aliqua causa externa fiat signa.

Cap. 7.

Si vniuersi corporis vitio fiat, signa.

Prognostica.

3. de morbis vulgar. commentario 1. com. 5.

Text. 81.

Loco citato.

Coment. 2. Text. 6. com. men. 64.

si ab aliqua prædictarum duarum causarum fuerit ortus, ægrotantis, aut astantium interrogatione percepta, quæ earundem præcesserit causa. Si verò non vniuersim, sed paulatim procreetur morbus regius, nullumque ex commemoratis adsit, ita vt neq; dolor, neque grauitas circa illa infelset, neque febris præcesserit, plurimam in vniuerso corpore procreari bilem perpendere debemus. Idq; bifariam esse poterit, vel propter solidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipsis distribuitur. Ex vtraque tamen causa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cum expurgari nequit, vna cum sanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera causa distinguitur, in interrogatione facta eorum, quæ præcesserunt. Nam si multo tempore calidioribus cibis, ac potibus visus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occasio: vbi verò hæc non præcesserint, ex calida vniuersi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari censeo: Tot itaque sunt morbi regij differentia à diuersis causis ortæ: quæ iam dictis signis facile dignosci, ac inter se distingui poterunt. Reliquum est, vt eiusdem prognostica enunciemus: quorum primum Hippocrates est aphor. 62. quarti libri, dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. Nam cum iudicatorius esse non possit, sed symptomaticus potius, iocinore malè se habente (vt in comment. Galenus asserit) nec propter aliud malum ipsius hepatis ante septimum oriri possit morbus regius, quàm ex inflammatione, vel obstructione eiusdem visceris, cum citius nõ possit iudicatorie bilis perducì in corpus: quoduis prædictorum affectuum consequatur, semper malum est, nec post septimum, si propter eosdem affectus iocinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de morbis vulgaribus, Galenus, cum dixit, Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuisse nullum quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum; is enim impediri significat bilem, quo minus ex viscere expurgetur, & per ventrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verum morbo iam concocto decretorie interim naturam ad cutem excrementum effundit, cum quorundam aliorum humorum, tum fluxu bilis. At huius Hippoc. sententia contrarium quarto de ratione victus, scriptum reperitur, Ait enim auctor, in biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus, morbum soluit. Si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, pestiferum. Nisi esset quod (vt Galenus refert in expositione prædictæ sententiæ) neque ante septimum diem, neque post septimum cum rigore enatus morbus regius febrem soluit. Sed ita distinguere oportet, quod febrientibus morbus regius superuenit, interdum quidem tanquam affectionis hepatis symptoma, quod malum est (vt diximus ex eius sententia) interdum quoque, & natura post coctionem per cutim excernere contendente, sed nequeunte, veluti in abscessibus omnibus fieri consuevit, quod nequaquam malum est, imò si cum rigore fiat, morbum soluit in biliosa febre: quoniam & natura vehementiori motu mouetur ad expellendam bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior est, id quod per rigorem significatur. Et licet ipsa eadem bilis ante septimum iudicatorie efferti sit impossibile (vt patet commento eiusdem aphorismi 62. quarti libri) bene tamen decretorie ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de morbis vulgaribus, inquit.) In biliosa scilicet febre, citra aliquem iocinoris affectum, vtpote inflammationem, seu obstructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potissimum vbi per aliam viam natura eandem postea bilem excernere valet, per alium videlicet, aut vesicam, vel largum sanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de morbis vulgaribus, scriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates aphorismo 64. eiusdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimo quarto superuenerit, bonum; nisi dextrum hypochondrium obdureuerit: si verò non, non bonum, & aphor. 42. lib. sexti, sic de morbo regio scriptum reliquit.

reliquit. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum. Celsus verò Dioclis auctoritate testatur, quod si morbus regius post febrem oriatur, ex toto proderit, si post hunc febris, occidet. Quantum verò ad curationis rationem spectat, si icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facile hi curantur (Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtio cap. 18. libri 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei discussorij affricu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale est anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracium. Similiter, si (vt inquit Aëtius) rosmarinus herba oleo incocta ipsum plurimum discussorium facit; cum his præterea victus adhibendus est humidior, qui humorum crassitudinem moderatè extenuare possit, vt eidem Galeno visum est quinto de locis affectis, & Aëtio præcitate loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua suapte etiam natura calida, & cui discutiendi vis esset, vteretur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem consequutus fuit, vt ipse inquit. Si verò ex letalis veneni potione, aut ex virulætorum animalium moribus quispian ictero corripatur, iis vtendum erit alexipharmacis, quæ aduersus talia suo loco conscribentur: quanquam Galenus imperialem seruum viperarum venationi deputatum, cum à vipera morsus esset, per theriacæ portionem curauerit, vt eodem quinto de locis affectis, testatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex solidarum partium calore immodico in regium morbum incidunt, ad sanitatem reducentur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerantibus, pitiana scilicet, intubo, seri, cichorio, piscibusque, & vino tenui aquoso, necnon simplici frictione, exercitiis moderatis, vntione, ac balneis (vt ipse inquit) quæ ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquantur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, si ratione alimenti, quod ipsis partibus distribuitur, fuerit excitatus morbus regius. Verum si nõ vniuerso corpore primario affecto, sed iocinore malè se habente morbus regius excitetur, quiuis fuerit eius affectus, siue calida intemperies, siue inflammatio, vel obstructio, seu scirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis prius instituta est, pro eorundem affectuum curatione: quare non est curiterum hic eandem repetamus, sed illam in hoc caput transferre oportet. Restat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio vesicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obstructiones aperiunt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere possunt, curari desiderat, Galeno auctore quinto de locis affectis. Propterea aer temperatus eligatur, aut parum ad calidum vergens, somno item moderato vtantur, nocturno potissimum, lecto etiam, & cõclauio cultiore clauso loco, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur (vt Celsus inquit.) Conueniunt item exercitationes, & gestationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo: si æstas, frigidis natationibus, ex eiusdem Celsi sententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ si non natura excernantur, clysteres adhiberi debent. Clyster enim, eodem Aëtio teste, propter stercoreum euacuationem spirandi facilitatem inducit, intestinâq; irritando, ac mordendo humores ad cutis superficiem delatos ad ipsa retrahit, & reuellit, præsertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate: Nam maximum adiutorium, & magis vtilis est ægrotantibus animi purissima laxatio, siue serenitas, Cælio Aureliano teste capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles concoctu, simulque incisorij, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aëtio. Ex volucrum quiddem genere maximè montanæ, vt starnæ, phasiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues parue. In earum verò penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti seris, intubum, asparagus, oreoselinum, sceniculum, serpillum, myrrinum, carduus, & eryngium, daucus, ac reliqua huiusmodi. Inter quadrupedum etiam

Curatio morbi regii, si crisis ratione fiat. Cap. 1.

Cap. 20.

Si ab aliqua externa venenosa causa fiat curatio. Loco citato. Si ex inmo dico calore paruum solidarum.

Si iocinore malè se habente oriatur curatio.

Si vesicæ bilis vitio sit ortus morbus regius, curandi ratio. In fine. Ratio vitii.

etiam carnes, ferinæ mansuetis magis sunt apræ: quibus etiam interim uti poterunt, capreolorum præsertim, à fructibus abstinendum est: amygdalæ modicè sumi possunt. Pro potu vinum conuenit album, subadstringens, neque valde vetustum, ut eidem Aetio visum est. Vbiq̃ tamen mediocritas optima censetur, ut ipse inquit. Verùm ubi meatus vesicæ bilis vtrique sunt obstitati, vel alter duntaxat, ut Paulus testatur, consiliū est venam in dextro cubito secare, nanque duo maxima remedia in huiusmodi ictericis principatum obtinēt, (ut inquit Aetius) sectio videlicet venæ, & purgatio, potissimū, ubi multitudo sanguinis vnā cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venæ incisione commodiū fieri poterit, si nihil impediatur. Sanguis autē particulatim, & per vices detrahendus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri prosternantur. A purgatione magis propriæ, & familiares huic morbo existunt (ut idem Aetius testatur Ruffi auctoritate) propterea tutius eis uti debemus, potissimū ubi sanguinis multitudo vnā cum bile in toto corpore non redundet, neq̃ circa iecur dolor, aut distentio infestet. Et propterea Galenus quinto de locis affectis, prætermisit venæ sectionem, & purgationem commendauit. Quanquam neque his uti debeamus, nisi prius humores edulsi, ac potionibus itēque pharmacis prius fuerint attenuati, atque obturationes deopplata, præcepto Galeni præcitato libro quinto de locis affectis, & Aetij præcitato loco. Purgationes nanque in principio datæ, priusquam bilis fuerit attenuata, ac vasa fuerint reserata maximi mali causam præbuerūt. Ex quibus colligi potest bilem interim præparatione, ac attenuatione indigere: quemadmodum in nostra methodo. Ut verò attenuetur humor, referenturque viæ ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoq̃ est absynthij cremor per se, & cichorij succi cyathi bini, aut terni per se, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, ut liquet ex Aetio, & Paulo. Si quis autem velit eos, quibus utimur, prædictorum loco syrup. adhibere pro extenuatione, & reseratione perficienda, caput consular de iocinoris obstructione: qua reseratione, ac extenuatione peracta, medicamentum, quod bilem ducere possit, exhibe, iuxta Galeni sententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, ut iubet Aetius, nam ictericis purgationes exhibendæ fortiores sunt. Etenim ob ventris siccitatem imbecilliores, inefficaces in ipsis cognoscuntur, ut ipse inquit. Adde & secundò, quòd parum quidem habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, seu obstructionem bilem nequit ipsa vesica bilis, ut diximus, in prædictis ictericis, imbecilla siquidem existente eius separatrice, ac expultrice facultate. Ut autem noxij humoris promptè fiat euacuatio, vtriusq̃ indigemus, natura siquidem expellente, & medicamento attrahente, quemadmodum ipse Galenus commento aphorismi 22. primi libri, scriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex calsia fistula, seu melle rorido, rhabarbaro, seu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum, Recipe mellis roridi ℥.ij.β. vel calsia fistulæ ℥.j.β. rhabarbari cum spica in ℥.j.β. succi rosarum macerati, & per colum transfusi ℥.iiij. diacath. 3. vij. tryphera per sicē 3. iiij. cum aqua cichorij, vel lupulorum, in qua prius 3. j. agarici, seu ℥. iiij. fuerint decocti, fiat potio. At si neque dicta purgatione liberari potuerint, iis rursus valentioribus ad aperiendum datis potionibus, medicamentū quod vehementius purget, exhibendum erit, ita ut etiam ad finem purgationis, vnā cum vehementissima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis sit, quàm flaua, ut inquit Aetius ex Ruffi auctoritate, & Galen. præcitato loco. Propterea cum cremore absynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores adiciantur. Itē conuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum. Prodest etiam rumex satiuus, anchusæ radix, rubeæ tinctorij radix, chamæpityos, rorismarini, & aristolochiæ, item serpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, singula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda præbeto, aut contundito, & cribrato, ac

singul.

singul. 3. j. dato, ut inquit Aetius. Datur item valde commodè cornu ceruini ramentum cochlearij mensura, petroselinum, anisum, asarum, leucanthemos, & buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, coagulum leporis commendat, si cum meraco ad dies quinque, vel sex præbeat: quibus sæpius adhibitis, aut vice eorū exhibitis (syr. qui validiorem vim habent extenuandi, incidendi, ac reserandi, seu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis, validiū, quàm nuper dictum medicamentum purgans præbendum erit, adiciens 3. iiij. eclegmatis de succo rosarum, aut diaprunis solutiui, vel catapotia formabis; fumens pilularum aggregatiuarum 3. j. aut 3. iiij. cum altera 3. rhabarbari cum spica, seu agarici trochiscati, quæ oxymelite excipiantur, & catapotia formentur; post quæ portionem exhibebis ex mellis acetici ℥. ij. aut sacchari violacei tantundem cum aqua cichorij, aut boraginis, & in robustis corporibus cum prædictis catapotis grana iiij. aut v. diacrydij permiscebis. Verùm vitandam probamus frequentē, & variam medicaminum potationem, qua fellā deducere promittuntur, siue ventris flua, siue vrinaria fuerint (ut Celsus Aurelianus inquit) propter causas ab eodem ibidem traditas. Quòd si circa oculos, & faciem vitiatas duntaxat color relinquatur, narium infusus vtedum erit anagallidis videlicet succo, aut succo radicis betæ, & si fortiori indigeant, cyclamini succo, aut melanthio cum aceto, ex Aetij auctoritate. Acetum verò acerrimū, si naribus attrahunt in folio desides, contineatq̃; etiam pressis naribus paulisper mirificè conducit; Paulo auctore.

πᾶσι μῆλανθ' ἰκτῆρος. id est, De nigro ictero. Caput LXXXVII.

M triplex sit in venarum concoctione excrementum, Galeno auctore tertio de causis symptomatum. Quorum vnum (ut diximus) amara bilis est, atq̃ ab ea vesica, quæ iocinori subest, expurgatur. Alterum nigra bilis, seu melancholicum excrementum appellatur, quod lien expurgat, eodem Galeno teste præcitato loco secundo de naturalibus facultatibus, ac quarto de vsu partium. Tertium ferolum existit excrementum, quod renes expurgant, non ab re cum eiusdem nigra bilis separatio, seu segregatio, vel omnino peracta non fuerit, vel non rite, symptoma quoddam sit, nomine proprio vacans, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit libro de differen. & tertio de causis symptom. Nanque separationis excrementorum à sanguine frustratio necessariò coloris symptomata inducit, ut ipse inquit. Verùm id sympt. quod melancholico excremento succedit, proprio nomine caret, a Paulo verò cap. 49. libri tertij, μῆλας ἰκτῆρος, hoc est, niger icterus, seu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud est (ut ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam sanguinis impuri in expurgata ab eo nigra in vniuersum corpus. Parum autem commodè, veluti & reliqua excrementa iam dicta purgabitur, vel propriij instrumēti expurgantis imbecillitate, vel viis, per quas expurgatur, quomodocunq̃ obstructis, vel ratione ipsiusmet excrementi, cum immodica fuerit eius quantitas. Atqui constat, nedum Hippocratis, & Platonis auctoritate, verum etiam tum medicorū, tum philosophorum nonnullorum, ut liquet ex eodem Galeno eodem secundo de naturalibus facultatibus, quarto de vsu partium, & libro de atra bile, (quam Erasistratus aliter senserit) lienem vnum esse viscus ex his, quæ sanguinem purgant, atque iecur, quoniam ad se quicquid in sanguine limosum, crassum, ac melancholicum est (veluti in vino fæx, aut in oleo amurca) trahit per vās venosum, tanquam per stomachum quendā. Id autem non protinus in ventriculum per aliud vās excernit, sed prius per multum otium conficit, atq̃ immutat: ita ut quicquid in succum huic visceri maxime conuenientē fuerit elaboratum, adimentum eidem efficiatur, quòd verò ab ea quæ in splene fit elaboratione, excidit, tanquam omnino inutile ad nutriendum, per alium quendam

a a

Vena sectio.

Purgatio-
nis, ac alio-
rum medi-
camentorum
ratio.

Cap. 7.

Locis cita-
tis.

Cap. 1.

Cap. 2.

2. de natur.
facul. cap. 9.
4. de vs. par.
cap. 15.de differen.
Sympt. cap. 4.
3. de causis
Sympt. c. vlt.Quid sit
icterus ni-
ger, seu ater
morbus re-
gius.2. de natur.
facul. cap. 9.
4. de vs. par-
tium, ca. 15.
Lib. de atra
bile, cap. 6.
Lienis actio

modo dictum venosum stomachum, lien ipse ad ventriculum eruat. Verum quamquam plures partes instrumentum hoc constituent, facultas tamen hæc quam habet ad seipsum trahendi succos melancholicos, in eius proprio corpore (quod nonnulli parenchyma, id est affusionem vocant) consistit. Quapropter rarum admodum, ac laxum, instar spongiæ cuiusdam effectum est viscus hoc, ut crassos faciliè attrahat, & excipiat, eodem Galeno teste quarto de vfu partium. Quo fit, ut præter eius quatuor facultates, quas suæ conseruationis gratia habet, veluti reliquæ omnes particulæ, ex earum genere sit, quæ per accidens magnopere habent totum corpus iuuare, ut nono de compositione medicamentorum secundum locos, à Galeno scriptum est, trahens in seipsum ex hepate, ut diximus, veluti faciem sanguinis: per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatē confert. Quare vbi imbecillitate affectus est, præsertim attrahendi facultate facta imbecilliore, vniuersum corpus colore nigrius euadit, quoniã sanguis ex iecore in ipsum impurus transmittitur; & propterea inter alia symptomata, quæ cum hepate communia habet (sunt autem & ea multa: nisi quod quædam magis, quædam verò minùs euenire solent, ut sexto de locis affect. habetur) id quoque symptoma, quod ad coloris rationem pertinet, cum eodem commune obtinuit. Quamquam in hoc vniuersum corpus, ut ipse Galenus inquit, magis nigricare videtur. Etenim regij morbi, qui à liene agrotante ortum habent, nigriores sunt, itémque vlcera cicatrices nigra, ut secundo de naturalibus facultatibus, liquet: Quod itaque affectus præter naturam lien, atrum morbum regium constituat, luce clariùs patet in Galeni, & Pauli doctrina. At quod idem affectus sit præter naturam, coniectari poterit ex eo, quod vbi suo munere vitiosè fungitur, coloris vitia magis, ac magis ad nigrum declinando toti corpori impartit, ut lib. de atra bile, scriptum est. Item quod manifestè quandoque videbitur vniuersum corpus herbis candenti pallore infectis similis: interdum plumbeū, aut etiam magis fuscum referre colorem, interdum etiam alias quasdam ineffabiles colorū proprietates: quæ licet iocinore suo munere non rectè fungente, accidere soleat, tamen ob splenis quoque vitia huiusmodi quoque colores eueniunt. Verum multò nigriores quàm ab hepate, ex Galeni sententia quinto de locis affectis. Indicat etiam lienem affectum esse dolor sub sinistro hypochondrio (Aëtio teste cap. 7. lib. 10.) aut distentio, aut grauitas, seu tumor, qui in eadem parte subiacet, & dum conuertuntur, veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio cōtingit, ut ipse refert. Quod verò affectus hic similiter symptoma existat in genere affectus corporis, & in eorum numero, quæ visibilia dicuntur, ac totius corporis, libro de differentiis, & tertio de causis symptomatum, liquet. Eius autem indicia sunt, nam hoc vitio affectos cōsequitur tristitia præter rationem, & mordacitas eorum, quæ circa ventrem sunt, difficultasque spirandi, cibos auersantur, & nigra lotia excernunt: aliquando autem & per interualla quædam corpora ipsorum tepescunt: ster cora verò calcanthi colorem referunt, & aliis resiccatur, ut liquet ex Aëtio cap. 17. lib. 10. Inter omnia verò signa, id præcipuum existit, ater videlicet vniuersi corporis color. Verum nõ diuersa ratione ab ea, quam præcedenti capite conscripsimus, frustratio separationis huius excrementi à sanguine, aut ex eiusdem lienis imbecillitate, facultate attrahente existente infirma, vel meatus per quem illud attrahit, obstructione prouenire poterit. At vbi meatus obstructio adsit, grauitas, & distentio, vel etiam dolor lienem excipit. Si verò nihil eorum euenierit, attrahendi potentia imbecillitas indicabitur: prout scriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius verò imbecillitatis causa cunctæ intemperantiæ esse poterunt, cum simplices, tum compositæ: quæ quomodo dignoscendæ ac inter se distinguendæ sint, Aëtius fusissimè docuit præcitato cap. 7. lib. 10. Et inter reliqua signa, tanquam certum, & compendiosum intemperie splenis est id, quod sumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur, ac ex eis quæ foris secus cuticulæ iuxta sinistrum hypochondrium accedunt, nunquid

Cap. 15.
Lienis vñs
vniuerso cor
pore.

Cap. 2.

In princip.

Quid si lñ
afficiatur si
gna.

Cap. 9.

Cap. 6.

Cap. 7.

Quis affe
ctus præter
naturam sit
icterus ni
ger.

Signa eius
dem.

De differo.

Symp. cap. 5.

3. de causis

Symp. c. ult.

Causa.

nunquid conferant, vel lædant, calida, seu frigida fuerint, quæ eduntur, ac bibuntur, aut quæ foris admouentur. Nam frigida intemperies ab omnibus, cibis, ac potibus, qui efficaciter refrigerare possunt, augebitur, ac manifestè magis splenem lædent, sic & ab iis, quæ foris admouentur. Eandem verò intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida splenis intemperie, ac reliquis sentiendum erit, ut liquet ab Aëtio ibidem. Quod si fortè fortuna ex lienis inflammatione, seu scirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundem propriis signis iudicari poterit, de quibus in sequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiusdem excrementi vitio, non minùs potest affectus hic gigni, quàm morbus regius propriè dictus, cum ipsum fuerit multum, nullo proprio affectu lienis laborante, propterea hoc quoque dignoscere non erit inutile. Præter autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis signis lienem affectum indicantibus, præterea neque idem totius corporis color adeò nigricantior erit. Cæterum cum hæc excrementi multitudo à geminis causis oriri possit, quarum vna est ipsa iocinoris intemperies, & reliqua est ciborum vitium, id intertinguere poteris ex iis quæ præcesserunt. Nunquid vsus præcesserit eorum ciborum, ac potuū, qui melancholicæ naturæ fuerint, necne? Nam vbitalis præcesserit victus assumptis cibis, ac potibus, qui crassum, & feculentum humorem procreare natura apti sunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis. Vbi verò talis non præcesserit victus ratio, aderintque signa frigidi, ac sicci hepatis, à Galeno libro art. medic. adnotata, ac reliqua quæ ipsum affectum esse indicabunt, vitio hepatis, quod ad generandum huiusmodi excrementum sit aptum, prouenire putabis. Quandoque etiam vtroque viscere laborante regius morbus euenire poterit, nigriore, quàm pro consuetudine veri morbi regij subsequente colore, ita ut putaretur flaua bilis fulgini esse permixta, ut Galenus inquit sexto de locis affectis, aderintque indicia alia iam dicta differēt affecti tum hepatis, tum lienis. Quod verò omnino grauius afficiantur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cum sanguine ad cutem est delatus, quàm in quibus pallida, seu flaua bilis, ab Aëtio scriptum est cap. 17. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, si diu perseuerauerit, nec obsequatur medicamentis ritè adhibitis, ac cedat, malum est. Nam consentiente iocinore, aqua intercus succedet, ut liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, si suam serauerit naturalem dispositionem in atro morbo regio, salubre erit indicium: exigua namque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur consentire. In vniuersum autem quatum ad eius curationem spectat, si ex lienis intemperantiis ortum duxerit, eas tum per cibos, ac potus, tum per simplicissima pharmaca, ac fomentorū irrigationes, quæ intemperie contraria sunt, corrigere oportet, Aëtio auctore. Et quoniam (ut inquit Paulus) lienis intemperies eandem cum iocinore curationem postulant, & si quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aëtium capite 8. libri decimi. propterea breuitati indulgentes, eandem particulariter conscribere recusauimus. Poterunt tamen studiosi caput de iocinoris imbecillitate consulere. Vnum tamen non prætermittam; quod vbi accidat per aliquam eiusdem lienis intemperiem, aut viarum obstructionem, seu etiam iocinoris intemperaturam; quod per vniuersum corpus vnà cum sanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, aliis consentientibus, secunda primò vena erit cubiti interna sinistra, liene affecto obstructione, vel intemperie: dextri autem, si iecur fuerit affectum, haud tamen multa copia sanguinis extrahenda erit, sed potius, si opus fuerit iterari debet. Nam, quod perpetuò per venæ sectionem ingentem conspexerit utilitatem in lienis affectibus, à Galeno scriptum est libro de curandi ratione per venæ sectionem: multum etenim (ut ipse inquit) iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio: nec minùs hepatis opem feret, si ex dextro cubito sanguis auferatur. Si verò non cum sanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuersum corpus, aut quidpiam aliud venæ

Cap. 44.

In princip.

Prognostica.

Curadi Methodus.

Venæ sectio.

Cap. 16.

sectionem impedierit, eadem succi melancholici copia, seu multitudo ex qua cūque causa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore prius concocto, ac preparato. Nam in redundantia humoris melancholici sanguinem mittere præstat; aut certe omnino medicamento vti atram bilem expurgante, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem. Verum quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, studioſi requirant, gratia autem exempli pro neoreticis ex ſyrũ. succi fumarie, aut de pomis cum oxymelite, & aqua lupulorum, ac ſcolopendrij, cōcocto, ac parato humore. eisdem ſapius assumptis, hoc purgans medicamentum præberi poterit, Recipe ſcolopendrij, lupulorum, & boraginis ana ʒ. iij. vna passæ decorticata ʒ. iij. senæ, epithymi cuiuslibet ʒ. ij. β. myrobalanorum induratum ʒ. j. β. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuso dissolue caſiæ fistulæ ʒ. j. β. aut mellis roridi ʒ. ij. β. diacath. ʒ. vij. confectiois hamech, aut eclegmatis indi ʒ. ij. vel dia senæ ʒ. iij. fiat potio. Euacuato tandem vitioſo redundante succo in toto, vel in parte, si propter obstructionem meatus, per quem lien ad se limofum sanguinem attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eisdem quoque medicamentis vtendum erit; quibus vti præcepimus pro curatione obstructionis iocinoris. validiora tamen inter ea eligenda, namque lien sine molestia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum secundo de arte curatiua ad Glauconem. Cum eisdem tamen semper aliquid ex adstringentium genere admisceatur. Id autem nedum in obstructione curanda, sed in cunctis aliis lienis affectibus seruandum erit, opus namque est ipsius naturalem firmitatem custodire, quo conueniens ipsi alimentum attrahat, quoniam per hanc actionem vniuerso corpori ad humorū bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de compositione medicamentorum secundum locos.) Ea autem potissimum, quæ extenuandi vim habent pharmaca citra manifestam calfactionem eligantur, inter quæ magnopere, tanquam huic visceri commoda, sunt acetum, & acetum mulsū; præsertim vbi idem viscus, nedum obstructione laboret, sed induratum fuerit, vt patet ex Galeno ibidem. Verum cum eisdem exhiberi poterit decoctum corticum radicū capparorum, aut ſcolopendrij, vel radicis, seu germinum myricæ: nam quale medicamentum iocinori est absynthium, tale est lienī capparū cortex: & quale rursus iocinori eupatorium, tale est lienī ſcolopendrij (vt liquet de cōmotertio methodi medendi.) Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant, cæterum tanto valentiora lienis, quanto crassiori vtitur alimento, vt ipse Galenus refert. Ex quibus cum liqueat, qua methodo curari debeant lienis tum intemperantiæ, tum obstructiones, non est cur seorsum de eis iterum mentionem faciamus Vbi autem ater morbus regius ex lienis inflammatione, seu scirrho fuerit excitatus, eadem inflammatione curata, seu scirrho, & ipse quoque curationem recipiet. Nos verò in sequentibus eorundem affectuum curationem præcipimus. Ex intemperie autem iocinoris ortus præcedente prius venæ sectione, aut purgatione, vel vtriusque (vt diximus) in toto, vel in maiori parte melancholici succi redundantis facta euacuatione, vbi eius copia adsit, per contraria eiusdem iocinoris intemperiem corrigere oportet, tam cibos, quam potus, quam etiam medicamenta, eo non neglecto, quod perpetuo ea quæ adstringunt, permiscere oporteat: quibus autem particulatim eadem intemperies corrigenda sit, capite de imbecillitate iocinoris, studioſi reperient. Nec minus, si vitio alimentorum, ac potuum vim habentium succum melancholicum gignendi, ortus fuerit ater morbus regius, contraria etiam victus ratio adhibenda erit, quam locupletissimè conscripsimus capite de melancholia. Ea igitur huc transferenda sunt pro optima victus ratione prædictis instituenda. Si verò vtriusque simul visceribus laborantibus regius morbus euenerit, stante redundantia vtriusque bilis cum sanguine, vena secanda erit vtriusque cubiti interna; & pro ratione maioris redundantie alterius

terius bilis, ac magnitudine affectus alterius visceris, maior ex vno, quam altero cubito quantitas sanguinis exhauriatur: quanquam semper eadem venæ sectio moderata esse debeat. Victus ratio quoque communis esse debet, vtriusque visceribus conducens. Similiter & purgatio, vbi adhuc facta venæ sectione vtriusque succi per vniuersum corpus redundant. In quem vsūm præparatis eisdem succis ex syrup. ex succo fumarie, & cichorij, atque oxymelite, & aqua boraginis, & lupulorum, & hortulanæ endiuie hoc medicamentum purgans præbeatur. Recipe florum boraginis, lupulorum, fumarie ana ʒ. iij. vna passæ decorticata ʒ. β. senæ, epithymi ana ʒ. ij. eupatorij, absynthij, ſcolopendrij, & radicū capparorum ana ʒ. j. β. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuso dissolue caſiæ fistulæ ʒ. j. β. aut mellis roridi ʒ. ij. rhabbari optimi cum spica præmacerati in parte prædicti decocti per diem, aut noctem, & deinde per colum transfusi ʒ. j. aut ʒ. iij. diacath. ʒ. vij. dia senæ, vel eclegmatis indi ʒ. ij. vel iij. misceantur, & fiat potus. A purgatione vtriusque visceris consulendum, magis autem, aut minus vni, vel alteri, prout vnus visceris affectus, vel alter magis vrgebit, nunquam tamen altero derelicto.

Ἐπί τῆς φλεγμονῆς τῆς σπλῆνός. id est, De inflammatione lienis.

Caput LXXXVII.

QUAMVIS rariùs (vt Alexander inquit capite 10. libri 8.) quam alia viscera lien inflammatione confluetur, interim tamen & ipsum inflammari contingit, vt liquet apud Galenum sexto de locis affectis, 13. meth. medendi, & aliis plerisque locis. Cuius inflammationes facillè ob duritiem, tangendo deprehenduntur, vt ipse inquit, Insuper & ex iis, quæ de iocinore diximus, facillè etiam inueniuntur notæ, quibus lienis affectus discernatur. Quapropter cum nonnulla in præcedentibus, nedum de iocinore, verum etiam & de ipsa inflammatione dicta sint, non opus est hic eadem repetere, sed ad tradenda indicia inflammati lienis deueniam. Sunt autem ea dolor sinistri hypochondrij, ac etiam feruor, distentio, tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, Paulo, & Alexandro testibus, qui tumor ob duritiem facillè tangendo deprehenditur, vt diximus ex Galeni sententia, præsertim processu temporis. Namque imprimis, dum scilicet humor adhuc fluit, lienis tumor apparet humidior, vt testatur Alexander. Nec mirum si lienis inflammationes duriores deprehendantur: nam sanguis, qui ad eum pro nutrimento deuenit limofus, sæculentus, ac crassus existit. Ex quo cum inflammationes fiant, necessum est eas duriores fieri. Ex his itaque notis facillè quispiam, tum partem ipsam affectam, tum affectum ipsum dignoscere poterit. Quis autem affectus sit inflammatio, sexcenties in præcedentibus dictum est. Verum hic per inflammationem non propriè dictam intelligere oportet. Namque rariùs ex sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem habente, ipsam in liene oriri contingit, sed sæpiùs (vt mox dicemus) ex sanguine crassiori excitatur, quo fit, vt neque laborandum sit in inuestigandis signis pro dignotione causæ eiusdem inflammationis, cum semper ferè ex iam dicto sanguine sæculento, limoso, ac crasso generationem habeat; facillèque possit dignosci, vbi fortè fortuna à sanguine optimo, vel bilioso existente ipsa inflammatio fuerit excitata, præsertim ex iis quæ præcesserunt, temperamentum, ætate, habitu, anni tempore, victus ratione, ac reliquis. Cognosces autem (vt inquit Aëtius cap. 10. libri 10.) irruentis humoris magnitudinem ex magnitudine, & velocitate generationis ipsius inflammationis. Inflammato autem liene, si ex sinistra nare sanguis erumpat, magnam fert vtilitatem. Nam quibuscunque κατ' ἔξω eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert: quemadmodum Hippocrates memoriæ prodidit: quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quod vires scilicet citra

6. de loc. aff. in principio. 13. met. c. 17.

Inflammati lienis signa. Paul. lib. 3. cap. 49. Alex. loco citato.

Cur lienis inflammatio durior sit.

Causæ.

Prognostica.

Cap. 15. morbi leuamen deiciat, atque exoluat, vt libro de curandi ratione per venæ sectionem, à Galeno scriptum est. Insuper quamuis rariùs, quàm cætera viscera lien inflammatione tentetur, tamen si in eo excitetur, magna cum diligentia curanda erit, aliàs nedum praua consequentur symptomata, verum etiam temporis processu perniciem causabit, potissimum si eadem in scirrhum vertatur. Pro eius itaque curatione ratio vltis instituida erit ei, quam in cæteris visceris inflammationibus præcepimus, solo præsanæ cremore ægrum nutriente, potissimum circa initia, illius verò penuria aqua, & solo pane, atque interim vinum tenue, albumque exhibeatur, Alexandro teste, præsertim vbi inflammatio diutius proteletur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorumque, ac gallinarum concedendæ sunt. Quòd verò ad reliqua attinet, primum sanguis detrahendus est, deinde purgationes adhiberi, postea medicamenta extrinsecus imponi debent, vt liquet ex eodem Alexandro. Nam si venæ sectio omnibus visceribus inflammatis præsentissimum est remedium, maxime certè in lienis inflammatione adhibenda est, si nihil contra suadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut consuetudo, aut aëris constitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluvium, vt ipse inquit. Secunda autem vena est sinistri cubiti, vt liquet 13. meth. medendi. Multum nanque iuvat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detrahitio, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, & nos præcedenti capite adnotauimus, atque eadem interna; quòd si ea non appareat, mediâ ferienda est, si ne ipsa quidem in conspectum proueniat, humeraria incidenda erit. Quòd si nec ipsa quoque conspiciatur, ea quæ minimo digito vicina est, aperiri debet, ex decreto eiusdem Tralliani. Quòd verò huius venæ in extrema manu existetis, sectio conferat, pro lienis inflammatione, confirmavit Paulus præcitato loco. Id quod fortè innuere voluit Galenus eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem. Quanquam quidam negatiue literam legant. Præstat autem non semel quantum conueniat extraxisse, sed in duos dies id partiri satius est, vt idem Galenus refert. Sic nanque extrahendus sanguis est, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexander asserit. Post sanguinis missionem ea dari oportet quæ aluum solent ducere. Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea sunt, lenia eligenda; ex eiusdem Alexandri testimonio, præsertim per initia. Lien etenim per initia purgari potest, tamen processu temporis validiores purgationes exhiberi possunt, vt ipse refert. Hac nanque via duntaxat lienis superflua vacuari debent: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic visceri vacuando via patet: proinde vbi phlegmone premittitur, deiectionis id medicamentis, tum derergimus, tum lacesimus, quo dimittat, deponatque superuacua, atque id potissimum medicamentum deiectionum superne exhibendum erit, à situ, societateque sumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio metho. medendi, decretum est, quamuis venter etiam per clysterem assidue elui debeat, & maxime si venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij sententia, & præcipue in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander. Verum priusquam purgans medicamentum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, serapio è succo fumariz, seu boraginis cum aquis melissæ, & lupulorum. deinde hunc in modum purgetur æger. Primum recipe florum fumariz, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, singulorum 3. iij. fenæ, epithymi, singulorum 3. ij. vna passæ decorticatæ 3. β. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis roridi 3. ij. β. aut calsiæ fistulæ 3. j. β. & diacath. 3. vj. vel vij. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi cesserit inflammatio, procedente tempore, si opus fuerit, validius exhibebis purgans medicamentum, quantitatem fenæ, & epithymi in decocto adaugens, adiciensque polypodium, ac cnicum, & in vicem diacath. eclegmatis indi 3. iij. aut diafenæ tantundè apponens. A purgatione medicamenta extrinsecus imponi debent quæ citra euidens calorem extenuent, admixtis quibusdam etiam

*Topica quæ
sua esse de-
beant.*

etiam adstringentibus, iuxta Pauli doctrinam. Nam ea mixtæ facultatis esse debent, nedum in generatione phlegmones, sed etiam cum nec affluat amplius quicquam: quanquam si quis in principio repellentibus tantum utatur, non peccet, Galeno auctore 13. metho. meden. Communis tamen indicatio (vt ipse inquit) omnibus his partibus, quarum munus eiusmodi est, vt toti corpori sint ex vltimo, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis sint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cum hic quoque ex iocinore quicquid limosi, & melancholici est, expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur, quinimò semper eius robori consulendum est, relaxantibus, quæ adstringunt medicamenta adiciendo, eodem Galeno & Alexandro testibus. Sint autem adstringentia medicamenta robusta, vbi floris impetus fortis contingat; moderata verò vbi mediocris. Quapropter si moderata fuerit inflammatio splenis, ex vino veteri, ac austero, tenuiumque partium, oleo dulci permixto totus adhiberi debent, lana succida excepto medicamento (vt inquit Aëtius) vel linteis, & vbi maior sit caliditas, oleum sit rosaceum, aut omphacinum. In cuius penuria eiusdem oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipsa mala in oleo decoquantur: & quædam tenuium partium addantur, velut est absinthium, & pulegium, item lentiscinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum superuenire confert, aut cum prædictis linteis lineis sæpius sinistrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini 3. j. & rosacæ, seu cytoniorum, & myrtini, singulorum 3. j. β. paucò vino, ac cera vnguentum parabis. Verum vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum est, similiter si nimius calor infestet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Post fomenta autem cataplasmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum posca, & mellis, ac olei omnino paucissima mensura, in quibus absinthium, ac pulegium sint decocta, formari potest. Vel hunc in modum ipsum componas. Farinæ scenogræci, seminis lini, ac hordeaceæ excipe, cuiuslibet 3. j. β. caricatum aceto quam acerrimo maceratum 3. j. adipis anseris, & butyri recentis singulorum 3. iij. olei anethini, chamæmelini, & rosacæ, singulorum 3. j. omnibus prius tansis, ac simul commixtis cum paucò oxymelite, fiat cataplasma. Vt mur etiam aliquando, ex eiusdem Aëtij sententia, ob cataplasmatum penuriam ad splenem inflammatum furfuribus in vino, aut posca, & oleo decoctis: quibus etiam absinthium, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemisiam, & reliqua incidendi, ac attenuandi vi prædita, adiciamus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam si quisquam corpore non euacuato calidioribus utatur medicamentis, ipse sibi scirrhi auctor fiet, eodem Aëtio teste: Paulus verò stercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex posca illitum comedat. Tu quoque ex prædictis diuersa etiam medicamenta parare poteris, prout usus ex postulat, methodum semper seruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adstringentibus permisceas.

περι σκίρρο τῆ ἀσπληνός. Id est, De scirrholienis. Caput LXXXIX.

R

ARIVS quam alia viscera lienem inflammatione conflictari præcedenti cap. ex Alexandri testimonio notauimus, opportunissimum autem eum esse ad scirrhum, veluti & iecur, quamquam ipse propterea quòd rarioris sit substantiæ, crebrius, quam iecur scirrholosis vitis affligatur propter nutrimenti, quo utitur, speciem, à Galeno decretum est libro 13. methodi medendi. Nutritur etenim crasso sanguine, vt monstratum est; qui veluti limus purioris existit. Propterea de hoc affectu pertractare intendimus. Consueuerunt autem eos, qui induratum splenis affectionem habent propriè medici splenicos appellare, vt non de compositione medicamentorum secundum locos, à Galeno scriptam est.

cap. 16.

*Qui propriè
splenici ap-
pellantur.
cap. 2.*

Summatim verò de eo verba faciemus, cum fusissimè verba fecerimus cap. de iocinoris scirrho, & ex iis, que de iocinore diximus facilè inueniantur notæ, (vt sexto, de locis affectis, scriptum est) quibus lienis affectus discernantur, & splen ipse multa etiam habet accidentia cum hepate communia. Ea de re ad tradenda eius indicia accedamus. Sunt autem tumor cum duritie sub sinistro hypochondrio; os foetet, gingiuarum exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt, vt testatur Paulus. Celsus verò ait cap. nono libri 4. quod lien vbi affectus est, intumescit, simulque cum eo pars sinistra, eaque dura est, & prementi renititur; venter intentus est, aliquis etiam cruribus est tumor, vlcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intensa ambulatione cursuque, dolor, & quædam difficultas est. Idem fere confirmat Aëtius cap. 11. lib. 10. cum dixit, immedicabilia enim vlcera hoc modo affecta habebunt, & maximè circa cruras addit tamen, & colorem corporis vitiatum ad nigredinem vergentem. Nec putandum est ab aliis causis oriri posse lienis scirrhum, quàm ex eis, à quibus hepatis scirrhus generatur. Communes quoque habet cum eo, & generationis geminos modos. Namque vel à principio paulatim congregatur, & augetur, ac in magnum tumorem attollitur, vel medicorum imperitia paratur. id quod crebrius accidere consuevit, vbi vehementer inflammationes, & erysipelata adstringunt, & refrigerant. Sed quoniam ex flatuoso quoque spiritu indurari quodammodo quædamque splen videtur, atque renitens esse, propterea à vero scirrho interstingues. Namque si flatu causa fuerit, tactui tumor non pertinaciter resistet, immo imposita manu ad tactum cedit, & lien punctiōnem, tensionemque experietur, citra tamen pondus, duritiem, ac grauitatem. Verum vbi cum renitentia, tumore, ac duritie, grauitas cum pondere in sinistro hypochondrio percipiatur, ex humore lento, & crasso lien indurato infixo, tumorem durum ortum esse iudicabis, quem proprie scirrhum, seu scirrhosum tumorem appellamus. Ex hoc quod consentiente iocinore, potissimum, vbi diutinus fuerit, aqua inter cutem generari possit, liquet apud Galenum. 5. & 6. de locis affectis. At quod si fuerit exquisitus, omnino incurabilis sit, ab eodem Gal. scriptum est 2. de arte curat. ad Glauconem. Reliqua scirrhi prognostica cap. de scirrho iocinoris requiras. Quantum verò ad eius curationem attinet, pro victus ratione laborantibus ipsis conuenientia nutrimenta sunt, genere quidem eadem, quæ scirrho iocinoris laborantibus competunt, maioris, minorisque duntaxat ratione differentia, vt idem Galen. testis est. 13. metho. meden. Itaque & si capparum ex oxymelite edatur, vtilis sanè est vtrique visceri. Cæterum nec ipsa pari modo, nec similiter mixtum habeat oximel. Nam & ipsa copiosior, & ex minus diluto oxymelite lien erit vtilior, atque hæc differentia est, quæ ex maioris, minorisque ratione accepta est, vt ipse inquit. Cauenda tamen sunt dulcia omnia; nam ex his tum iecur, tum lien maximè intumescere consuevit. Similiter glutinosi cibi vitandi, atque ij exhibendi sunt, qui concoctu sint faciles, & bonum ac tenuem succum generent, simulque cum iis offerant, quæ extenuant, obstructions eximunt, ac detergunt: acida verò maximè conueniunt, Celso auctore. Vno autem vtantur non valde veteri, quod aquæ permisceatur in qua ferrum sæpe ignitum sit extinctum, vt refert Aëtius. Et quoniam hoc vitium ne febre mixta, si nimium processerit, exciterur. Vnditiones, frictionsque, & sudores necessarii sunt, eodem Celso auctore. Plurimum nanque fiducia in exercitiis ponendum, quibus ante cibum vti conuenit, corpore superfluitatibus non abundante: ex eorum autem genere ex superabundanti faciunt deambulationes, & cursus: & noui sanè aliquos, qui ex his solis ab omni affectione sint liberati, vt idem Aëtius testatur cap. 13. lib. 10. Reliquam victus rationem particulatim studiosi cap. de scirrho iocinoris requirant. Cæterum vbi laborantes prædicti multo sanguine abundant, internam in sinistro cubito ve-

nam

nam secare commodum est, vt liquet ex Aëtio: neque tamen multa sanguinis copia ferenda erit. A venæ sectione, si multus redundarit crassus, seu lentus succus eo prius præparato ex aceto mulso, ac syrup. è succo fumarie, seu aceto simplici, & melle rosaceo, namque aceto, & aceto mulsum huic visceri commoda sunt, vt pote secare, & attenuare crassos humores potentia citra calefactionem, vt inquit Galenus, nono de compo. medica. secundum locos, purgans medicamentum exhibendum erit, pro ratione redundantis succi. Nam pituita redundante, quæ eandem expurgat medicamenta, exhibeantur. Si verò melancholicus succus, quæ ipsum expurgant, præbeto; deinde portiones quædam, ac topica medicamenta, quæ induratum splenem curare valent, adhibeas. Sint autem & portiones ipsæ fortissimæ: similiter & quæ de foris medicamenta applicantur: nam eas sine molestia splen tolerat, vt secundo de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno decretum est. E quorum numero primas sibi vendicant cortices radicum capparum, & scolopendrium, & myricæ radix, atque germina: omnibus huiusmodi in aceto, vel oxymelite coctis, vt ipse inquit. Attenuantibus itaque opus habet induratus lien pharmacia citra manifestam caliditatem, cuius gratia valde amara medicamenta ipsi offerimus, ac quædam ipsis ex austeris miscemus, vt eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos scriptum est. Potui denique ieiuno dari debet absinthium incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit: hæc enim vel præcipue lienem coërcet, quod animaduersum est in his animalibus quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent, vt liquet ex Celso. Hæc aqua, in qua ignitum ferrum sæpe sit extinctum, febricitantibus sola, non febricitantibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Galeno nono de compositione medicamentorum secundum locos commendatur. Conuenientissimum etenim spleni in scirrhum indurato remedium existit, ferrum, aqua, aut vino, aut posca extinctum. Ea ipsa enim aqua, aut vinum, aut posca in principio exhibita iucunda, & vtilissima existit, & per plures ex ordine dies datur, Actio restet. Datur autem per se aqua cyathis tribus, febre verò carentibus, cum vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Cæterum eis qui corpora natura habent calidiora, præsertim scirrhus non inuenterato, citra molestiam myricæ folia dantur, virgultaque, & radix scolopendrium item, & rumicis syluestris, maximè verò acuti semen, foliaque, & radix: probè etiam facit anchusa, si radice eius 3. j. detur. Item polytricon, & capnij decoctum ad tertias redactum, folia salicis, & cortex, item & radix limonij, quod & cynoglossum vocatur, hisce vtendum esse præcipit Aëtius in prædictis naturis & in principio affectionis, namque à mitioribus aspici oportet, vt ipse inquit. Verum in inueteratis scirrhis, & corporibus agrestioribus, atque eis qui omnem corporis habitum habent frigidiorum, exhiberi possunt trisago, gentianæ radix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, scordium, trifolij bitumen olentis semen, hyperici coma, acori, asari, & eringij radix, viticis semen torrefactum, centaurij minoris succus, etiam si sit exsiccatum, chamæpitys, polium, anagalidis, quæ cæruleum habet florem, succus. Item dracunculi radix, tum vitidis, tum sicca. Omnia verò iam dicta medicamenta simplicia in principio cum posca diluta coquantur: postea verò meraciores, progressu autem temporis etiam ipsa contusa, & cribata cum aceto, aut aceto mulso exhibentur. Cerram autem vniuscuiusque horum mensuram definire difficile, & periculosum est, cum diuersæ eorum, qui ea accipiunt, sint naturæ. Quare in principio parum quid ex vnoquoque exhibendum, & pro ratione deinde exhibitionis mensura augenda; iuxta ipsius pharmaci, atque etiam ægri vires, ex eiusdem Aetij sententia. Licebit item, nedum singulis prædictis simplicibus pharmacia per se vti; verum & duo item vel tria, aut quatuor permixta æqualiter, vel inæqualiter præbere. Præter iam dicta medicamenta, serpillum cum aceto, aut panacis radicem viridè cum aqua mulsa, vel semen,

aut

In princip.

Pauli. 3. ca. 49. Scirrho. lienis signa.

Causæ.

Si ex flatu so spiritu lii induratur si gna.

Prognost. 5. de loc. aff. cap. 7. 6. de loc. aff. in principio. 2. ad Glauconem. ca. 4. Curatio. Cap. 17. Ratio viti.

Lib. 10. c. 11.

Cap. 2.

Purgatio.

Cap. 5.

Qualia præbenda medicamenta sint post purgationem. Cap. 2.

Loco citato.

Lib. 10. c. 11. Loco citato.

Loco citato.

Topica qualia esse debeant.

Cap. 5.

Cap. 5.

aut corticis radice periclymenij, & seminis eius quantum tribus digitis apprehendi potest, in vino albo meraco calido ieiunis bibendum ad dies quadraginta exhibitum, aut vulpis hepar siccum cum aceto mulso, similiter bibendum exhibitum commendauit Gal. 9. de comp. medic. secundum locos, ex Archigenis auctoritate. In adhibendis autem topicis medicamentis eadem seruanda methodus erit, quam seruari præcepimus cap. de scirrho iocini: semper enim emollientem, & discussoriam medicamentoꝝ facultatem præcellere oportet, quibus parum quiddam eorum, quæ adstringendi vim habent admiscendum est, Gal. auctore 2. de arte curar. ad Glauco. ac Aëtio præcitato loco, nisi quod tior erit vsus aceti in lienis scirrho, etiam à principio, cum naturaliter rarus sit, nec est quod metuas, ne quis neruus eius vi lædatur, quemadmodum in tendonibus, ac neruosi musculi partibus, vt liquet 14. metho. meden. In hunc vsu capparum cortex ex aceto contritus, illitūque, item & salicis cortex consimiliter illitus, necnon & centaurij succus, ac cinis fabrorum cum cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiam lupinorum farina magnopere conferunt, ex Pauli auctoritate; nec minus & ammoniacum. (vt ipse inquit) cum aceto applicatum leni sepe profuit. Possunt item & fetus hoc modo parari: Recipe centaurij minoris, & scolopendrij ana manip. j. corticum radicū capparum ʒ. β. radicum, & foliorum althææ ana manip. β. bulliant in aceti, & olei partibus æqualibus, & cum spongiis fiat forus; quibus sepius admotis, infra scriptum adhibeto ynguentum. Recipe olei amygdalarum amararum, liliacei, irini, & de capparibus, singulo ʒ. j. succi scolopendrij, & centaurij minoris, cuiuslibet ʒ. iij. corticum radicū capparum, & myricæ, cuiuslibet ʒ. ij. adipis anserini, seu gallinacei ʒ. iij. medullæ ceruinæ, seu vitulinæ ʒ. ij. β. ammoniaci in aceto dissoluti ʒ. β. aceti, & ceræ quantum satis sit, fiat ynguentum. Processu tamen temporis inaicem vitulinæ medullæ seuum tum hircinum, tum taurinum, ac etiam caprillum addiici poterit, augerique quantitas ammoniaci, ac adiacendum bdellium, & galbanum, quæ prius in aceto dissoluantur; similiter & styrax, seu oppopanax, cyclamini, ac cynoglossi succus, lentus cremor, seu farina seminis lini, sænugræci, ac althææ; ex quibus poterit varia medicamenta componi, & prout affectus exigit, tum addere, tum adimere ea quæ emolliunt, attenuant, discutunt, & robur addunt. Verum, capparum cortex (vt inquit Aëtius) admixtus vltra hoc, quod dissecat, & repurgat, etiam splenē corroborat, multisque modis huic rei capparum aptus est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam eius cum aceto sorbere commodum est: quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem eius cum fursuribus, aut ipsum capparum cum melle contritum imponere expedit, vt Celsus inquit. Quemadmodum etiam ammoniacum cum aceto ad luti crassitudinem redactum non pauci leni quidam imponentes, eius scirrhum curant; idque solū ei curando sepe satis fuit, vt liquet ex Galeno eodem 14. metho. meden.

Cap. 5.

Ἰσπί καχεσίας. Id est, De malo corporis habitu. Caput XC.

VM vniuersus corporis habitus in aquositate diffunditur, affectus quidam oritur, qui à Græcis καχεσία à Latinis malus corporis habitus nuncupatur, principium siquidem existens hydropicarum passionum, vt inquit Paulus capite 47. libri tertij. In qua affectione (Aëtio teste capite 19. libri decimi) vniuersa corporis miscella laxior fit, ac emollefcit. Ex cuius verbis liquet, quod nõ vnà duntaxat pars, sed totius corporis habitus oblaesus sit in hac affectione. Per totius autem corporis habitum nunc intelligentes partes maximè, quæ primè oculis subiiciuntur; sunt autem eæ, musculi, qui omnia ossa ambiunt, Gal. teste lib. de artis medic. cutem quoque ab eis non secludentes, nanque & ipsa quoque coafficitur, vt liquet, necnon & partes internæ; quæ oculis non subiiciuntur. Vniuers

Quod totius corporis habitus afficiatur.

Cap. 50.

Vniuersum etenim corpus in hac affectione cum virore albicans redditur ac inualidum: ita vt crura inter eundem vacillent, vt refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiam dum appetitu, postea verò & fastidium accedit, & respiratio ipsis fit rara, ac debilis, quæ moribus, & actionibus condensatur: alius etiam inæqualia recrementa excernit. (vt ipse refert.) At in quò genere affectuum præter naturam reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina, nec in aliorum græcorum, quos legerim, reperi, nisi quod libro primo metho. meden. aduersus Olympicum, qui non ritè pathos, ac symptoma finiuerat, pathos etiam cum morbo confundens, vbi concluderat aduersus eum, non omnem mutationem ab eo, quod secundum naturam se habet (etiam si permanentia illi adsit) ad id quod præter naturam est, morbum esse, inquit, coloris vitium atque atrophiam in symptoma. & nequaquam morborum numero connumerari; quemadmodum etiam κακοχυμία, & καχεσία, quæ multis præter naturam sunt, & permanentia ipsis accedat, adhuc inter morbos non numerabuntur, nisi illud adiaciatur, quod ab eisdem aliqua actio lædatur. Videtur itaque in his verbis Gale. velle καχεσίαν inter symptomata numerari, quamuis & præter naturam sit, & permanentia ei accedat, quoad ab eandem actio aliqua lædatur. Nam quod illæ sæ seruantur omnes actiones, etiam si milles corpus fuerit alteratum, mutatumque: nullus tamen eorum affectuum adhuc morbus est, vt ipse Galenus inquit: quod enim curationem desiderat, aliud planè non est, quàm affectus, qui vitiat actionem. Verum vbi καχεσία, seu malus corporis habitus, nedum permanentiam habeat, sed actiones vitiat, negandum non erit morbum esse (vt ex eiusdem Galeni verbis patere potest, ac etiam liquidò constat ex Aëtio, qui vult, nedum naturales actiones, sed etiam animales, motrices, videlicet, oblaedi ab hoc affectu) Concludamus itaque, aut malum corporis habitum symptoma esse in genere affectuum corporis, & propriè visibillum, frustratam totius corporis coctionem, seu nutritionem insequens propter frigidam, ac humidam vniuersi habitus intemperaturam, vel eundem morbum esse, si sumatur pro hac eadem intemperantia frigida, & humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter eam iam dictæ actiones oblaesæ sunt, & totius corporis color vitiatu existit cum virore albicans, vt ex sententia Aëtij dictum est, idque non ab re. Nam licet quæ in corpore animalis sunt, omnia gubernentur calido, frigido, humido, & sicco; quemadmodum libro secundo de natura. faculta. à Galeno omnium philosophorum optimorum auctoritate decretum est, tamen calidum in iis, (vt ipse refert) tum ad alias actiones tum verò præcipuè ad succorum generationem plurimum valet. Vel si mauis, dicas hoc vitium totius habitus considerari, vel respectu coloris ipsius, & sic erit symptoma. affectus corporis; vel respectu essentia eiusdem, quæ in eius temperamento consistit, & tunc erit morbus, quoniam hoc vitium temperamenti, erit intemperies frigida, & humida, quam necessariò sequitur vitiosus color, seu decoloratio totius. Verum hæc eadem totius corporis habitus immodica refrigeratio, ac mollities ex nulla alia re, quàm ex sanguificationis defectu prouenire poterit, quæ vbi immodicè amplius augeatur, generandi hydropis causa erit, vt dicemus. Et propterea Paulus principium aquæ inter cutem appellauit hanc affectionem, & Arabum princeps dispositionem antecedentem hydropisim. Quo fit, vt neque generari idem malus corporis habitus possit, nisi & iecur ipsum siue primariò, siue per consensum fuerit affectum, ac imbecillum redditum propter frigidam eius intemperaturam ob quam sanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerso corpori eum suppeditare, sed ipsum frigidiorum. serosiorum, & (vt ita dixerim) magis pituitosum generat, ac distribuit. Et propterea (vt inquit Aëtius) vt plurimum hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viscere quopiam in scirrhum indurato consequitur, maximè hepate, & splene, neque rarò in dysenteria diuturna, & affectionibus cæliacis contingit; item

Signa huius affectionis.

Cap. 9. Dubium est, quis affectus præter naturam sit.

Concluditur, quod affectus præter naturam sit.

Cap. 5.

Lib. 10. c. 19.

item ob consuetam aliquam cohibitam excretionem. Sæpenumero ex immodica sanguinis profusione, in viris præsertim per hæmorrhoides, aut in mulieribus per menstruas purgationes; quemadmodum & aqua intercus generari consuevit; & (vt in vniuersum dicam) quæcunque causa iecur ipsum, ac vniuersum habitum infrigidare valent, siue internæ, siue externæ fuerint, huiusmodi affectionem generare poterunt: quas dignoscere haud difficile erit, tum ex te ipso, tum etiam ex laborantium, seu adstantium loquela. Capiuntur autem hac affectione maximè senes (vt inquit Aëcius) qui etiam maximè liberantur, immò & pueri, qui facile pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem; & quod ob cutis raritatem succi in eis facile transpirant. At qui in vigore sunt, raro incidunt, & facile se inde extricant. Non negligenda autem erit huius affectus curatio. Nam si diutius protelabitur, in aquam intercutem transit, eodem Aëtio auctore. Quod verò ad eius curationem attinet, aer eligendus est ad calidum, & siccum vergens: somnus moderatus sit, ac nocturnus, longus autem, atque diurnus omnino vitetur: moderatis deambulationibus, gestationibus, vociferationibus, & frictionibus siccis per lintea ex lino crudo utendum. Post quæ & exercitamenta moderata conducunt (eodem Aëtio teste) Alius humecta sit natura, vel arte cum Elysteribus, ac glandibus. Cibi eis offerantur simplices, & qui facile concoqui possunt, optimùmque sanguinem gignere: vitanda sunt omnia bellaria, item nidorosa, graueolentia, humoris crassi, viscosa, & quæ difficulter concoquuntur. Vinum autem conueniens album, tenue, & odoratum, vt liquet ex eodem Aëtio. At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuersum victus sit tenuis, & siccus, vt inquit Paulus: verùm diæta vniuersa viribus reparandis sit apta, per quam (vt refert Aëcius) spes est, eos qui huic malo sunt impliciti, ad restitutionem in integrum peruenturos. Verùm si ex consuetæ excretionis cohibitione affectio contingat, prouocare, ac irritare eam ipsam excretionem oportet, vt liquet ex eodem Aëtio, aut venam incidere in cubito, si nihil sit, quod id fieri prohibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum sanguinem detrahendo, eodem Aëtio, ac Paulo testibus. At si venæ incisio impediatur, aut vitiosorum humorum copia laborant ægrotautes, ipsos purgare oportet (relicta venæ sectione, quæ eisdem noxia est) non semel duntaxat, sed sæpius, ac paulatim, vbi vsus postulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera, rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari poterit. Particularim autem conferentia medicamenta purgantia sequenti capite de aqua inter cutem conscripta studiosi reperient: post quæ mirifice quoque iuuat ipsos absynthij potio alsidua: aut syrucus ac aquarum naturalium vsus primùm aluminosarum, nitrosarumque, mox sulphurosarum, vt inquit Paulus. Hæ nanque aquæ naturales calidæ, robori ac viribus reparandis conducunt ex Aëtij sententia. Conferunt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, similiter diacurcuma, seu dialacca, si 3. j. separatim eorum cuiuslibet cum vino albo tenui, ac odorato tribuatur, seu cum absynthij cremore, nec minùs, & eisdem utendum erit antidotis, theriaca videlicet, & mithridato, si ex immodico sanguinis profluuiio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipuè tamen eis confert vniuersa victus ratio, quæ viribus reparandis sit apta. Perperuè autem ex quacunque causa ortum duxerit, hepatis succurrendum erit, ipsumque roborare oportet, cum sanguificationis instrumentum sit, ac sanguinis officina, vt in præcedentibus dictum est. Vberius autem sequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finem imponimus. Vbi autem ex scirrho, aut alio quopiam proprio affectu iocinoris, aut splenis, seu alterius cuiuspiam visceris, malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipsis adhibere conuenit (prout in præcedentibus docuimus) per auxilia ad singulos ipsorum supra conscripta.

Prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

Paul. lib. 3. cap. 47. Vena sectio.

Purgatio.

Que a purgatione conferant.

Repi

Repi ὑδρωπικῶς, ὑδρωπικῶς καὶ ὑδρωπικῶς.

Id est, De aqua inter cutem, seu hydropico morbo.

Caput XCI.

NON quemadmodum Erasistrato visum est propter viarum angustiam impedita sanguinis distributione per iecur ad vniuersas corporis partes, tantum eo qui magis tenuis, atque aquosus est transumpto, ita vt is duntaxat per vniuersum corpus vehatur, syncerus autem sanguis in visceris substantia permaneat, sed sanguificandi facultate vitiata, ex Galeni sententia non raro is gignitur affectus, quem Græci quandoque ὑδρωπικῶς, interim ὑδρωπικῶς, sæpius verò ὑδρωπικῶς nuncupant, Latini autem aquam inter cutem, seu hydropicum morbum, vt liquet apud Celsum cap. 21. libri tertij, à symptomate nomen sumens, siquidem aquosus humor hanc passionem necessarid comitatur (Cælio Aureliano teste capite 8. libri tertij, ac Plinio secundo libro 3. cap. 12) Cuius differentiæ à quibusdam dux duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor esse hydropum differentias affirmant, vt 4. de ratione victus scriptum est. Veruntamen, nedum Galenus præcitato loco prædictorum opinioniones tanquam erroneas condemnavit, sed tres hydropum statuit esse differentias, id quod etiam confirmavit libro 5. de locis affectis, & 4. de causis pulsuum. Eundem autem sectati sunt Aëcius cap. 20. libri decimi. Paulus cap. 48. libri tertij. Alexan. cap. 1. libri noni & Celsus præcitato loco. Nos verò cum de earundem causis pertractabimus, quod neque plures, neque pauciores esse poterunt, demonstrabimus. Quorum vna τυμπανίτης, altera ἀσκήτης, & tertia ἀσκήτης, ἢ ὑποσπαστική, ἢ κατὰ σπῆκα, ἢ ἀσκήτης, ἢ ἀσκήτης, ἢ ἐπὶ σπλῆνι, ἢ ἐπὶ σπλῆνι, ἢ ἐπὶ σπλῆνι appellatur. Tympanites quidem à tympano sic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percussus talem sonum edit, qualem tympanum, Galeno teste commen. aphorism. 11. quarti libri, quo loco Hippocrat. ἐνδὸν ὑδρωπικῶς nuncupavit, quemadmodum ἀσκήτης sic dicta est, quod ἀσκή, hoc est vtris modo in peritonæo humor continetur, vt liquet eodem loco. Et tertia differentia sic appellata est, quoniam per carnem, vel sub carne, vel iuxta carnem, seu secundum carnem, vel supra, seu infra carnem humor continetur, aut propterea ipsam ἀσκήτης nominant, vt quæ pituita liuida constet, vel sui quidem ratione semper alba, sed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Galenum commen. aphorism. 29. 7. lib. Communis autem omnium (vt inquit Celsus) est humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facile sanescunt, vt patet etiam apud Hippocr. & Galen. aphorism. 8. sexti libri. At quoniam cuiusvis aquæ inter cutem communis genitura est, vbi sanguificationis officium intercitat (vt liquet apud Galenum prognosticorum) ea de re necessum est (quoniam iecur eius facultatis, quæ sanguinem gignit instrumentum existit) vt ipsum vitietur in huiusmodi affectibus, quinimo nisi hepar afficiatur, vt quinto de locis affectis scriptum est, haudquaquam aqua intercus fieri potest, & si non semper ob primariam eius affectionem excitetur, licet hoc quoque sit quàm frequentissimum, sed interim iecur ipsum per consensum afficitur aliarum partium, quæ aut eidem vicinæ sunt, aut societatem, seu consortium quoddam cum eo habent mediis conceptaculis, venis videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tum 5. de locis affectis, tum 2. prognosticorum decretum est. Quod autem interim primariè iecur, interim lege consortij, quod cum aliis partibus habet, iam dictis aquæ inter cutem speciebus afficiatur, ab Alexandro, & Paulo præcitatis locis confirmatum est. At qui dignoscet num ipsum primò affectum sit, ex Hippocr. & Galeni testimonio eodem 2. prognost. ex cupiditate quadam, seu propensionem, quam ægrotantes ad tulsendum obtinēt. Nam incitati ipsi ad tulsim, tanquam ad accidens, statim ab hoc desistunt, tantummodo tentantes initium tulsidii, etenim iccoris moles incidens præcordiis, facit angustiam in pulmone,

5. de loc. aff. cap. 7.
6. de loc. aff. in principio.
2. de natur. facul. cap. 8.
Aqua inter cutem unde nomen sumpsit.
Coment. 3.

5. de loc. aff. cap. 7.
4. de causis puls. ca. 24.
Quot sint eius differentia.
Eius differentia cur sic appellatur.

Communis causa generationis omnium trium differentiarum.
Coment. 1. Cap. 7.
Que pars afficiatur, quare iecur semper.
5. de loc. aff. cap. 7.
2. prognosticorum. com. 1.
Alex. lib. 9. cap. 2.
Paul. lib. 3. cap. 48.
Si iecur primariè afficiatur signa.
Tex. & com. men 5.

bb

ob quam ad tussim ægri veniunt frustra, ceu auxiliaturam affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes ministerium, continuè desinunt. Ob hæc itaque propensiores ita affecti ad tussim redduntur, sed eis citò tale deficit munus, propterea quòd nihil dignum commentatione excreant. Dignoscitur etiã ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deiicit nisi dura, ac pro necessitate imperpelsis existentibus intestinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauatibus ab eo partibus, etenim bene valent, nec alui fluor infestat, manentque diutiùs inibi reliquæ alimenti, quæ partim mittuntur ad intimam peritonæi sedem, partim inflammatione iecoris torrentur, præsertim si ad acutū morbum consequatur aqua intercus: ad eundem quoque & reliqua signa, quæ ipsam primariò affectum indicabunt aliquo prædictorum affectuum, quorum indicia propriis eorum capitibus requirantur. Vbi autem nullum tale præcesserit signum primariò affecti iocinoris, ac venter magis profluuiis infestetur, sitque alui fluor diutinus, neque dolorem exolvens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel intestinorum, maximè que ieiuni vitio (mesentericis venis mediis) iecur ipsam per consensum oblatum erit. Nanque ex prædictis partibus affectis potissimum venæ debiles fiunt, per quas iecur ad se trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deseruiant viscera ad diductionem, & cum in tenuioribus intestinis maneat, grauata ab eo, vtpote debilia, statim id omne pellunt deorsum, atque hæc alui fluoris in huiusmodi aqua inter cutem causa est, eodem Galeno teste præcitato 2. prognost. Altera causa est, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in intestinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindeque incitantur ad excernendum contenta ibi excrementa, idque potissimum accidit, vbi inflammatione vexentur, & propterea fluor hic alui neque dolorem sedat, neque ventrem mollit, cum per eum aquæ inter cutis causa non vacuetur. At si indurato liene, seu infrigidato aut quomodolibet aliter affecto, eique consentiente iocinore aqua inter cutem genita fuerit, ex prædictis signis indurati lienis, aut aliter affecti patebit. Sic etiam, si vel pulmonis, vel septi transversi, aut renum occasione iecur affectum fuerit, eorundem viscerum affectorum signa præcedent, qualitas autem affectus ipsius iocinoris frigida perpetuò intemperies existit, nanque nisi ipsum primariò infrigidatum sit, aut ad ipsum frigus impertiatur à reliquis iam dictis partibus primariò refrigeratis, aqua inter cutem subsequi potest minimè, vt ab eodem Galeno 5. & 6. de locis affectis decretum est, quæ frigida intemperies, nedum ad omnes eiusdem iecoris venas peruenire debet, verum quoque ad eius corpus, quod *παρέρχουσα* Græci dicunt, nanque secundum hoc propriæ eius facultatis, quæ sanguinem gignit, instrumentum est. Et propterea vbi vitiatum sit, actionem quoque eius vitiari oportet, adeò vt non amplius cibos in sanguinem, sed in aliam qualitatem transmutet serosam, ac tenuem inquam superfluitatem, aut pituitosum humorem, seu flatum, & proinde fit, vt trifariam duntaxat aqua inter cutem constitui possit. Nec obstat ea aqua inter cutem, quæ ad acutos morbos sequitur, nanque ab iis quoque iecur tam grauius afficitur calida, & sæpenumero sicca quoque intemperie, vt cibum in sanguinem transmutare nequeat, vt liquet eodem 6. de locis affectis, ita vt valeamus absque controuersia asserere, hæc etiam aquam inter cutem ex frigida iocinoris intemperatura ortum habere, priuatiuè saltem, admodum imbecillo eius infito calore reddito, quo medio sanguinem gignit, ex iam dicta præter naturam eiusdem caliditate in eo genita. Atqui frigida hæc iocinoris intemperies haud æquè in gignendis iam dictis aquæ inter cutem speciebus se habet. Nanque à maiore frigiditate generatur aquosus hydrodrops, quem ascitum vocant, à minore autem tympanites. Etenim humida substantia in flatuosum aërem sine aliquo calore transmutari nequit, vt inquit Galen. præcitato com. aphorif. 11. 4. lib. Sed quemadmodum ascites à maiori frigiditate, quam tympanites excitatur (vt diximus) pari ratione & anasarca, seu leuc

Si per consensum iecur afficitur, signa.

Coment. 1.

Ad quem iecoris affectu aqua inter cutem consequatur. 5. de loc. aff. cap. 7. 6. de loc. aff. in principio.

Quod non nisi tres aquæ inter cutem differentie esse possint. Loco citato.

leucophlegmatia à frigidiori iocinoris intemperie, quam ascites, ortum ducit, quoniam totum habitum pituitæ plenum habent laborantes, Galeno auctore 4. de ratio. victus, quanto etenim pituitosum excrementum seroso, ac tenui humore frigidius existit, tanto anasarca, quæ ex iam dicto pituitoso excremento excitatur, à frigidiori intemperie generationem habebit, quam ascites, qui ex seroso excremento producitur. Accedit item, quod (vt fatetur Aëtius) talis humor tenuis, & serosus, qui ascitis causa existit, falsus est, & putrefactus, vt propterea largiorem potum appetant, qui ascite laborant, quam reliqui hydrofici. Est itaque anasarca, seu leucophlegmatia pituitosi humoris in toto corpore collectio, seu per omnem corporis miscellam disseminatio (vt inquit Aëtius) ita vt instar spongiarum, aut papyri vniuersa caro permadefacta appareat, atque ob id totum corpus similiter, vt hypochondria, intumescit, ac mortuo simile euadit. Ascites autem collectio aquosi humoris existit plurima inter membranam, peritonæum appellatam, & intestina, vt verè vtrius modo membrana ipsa repleta esse videatur, spatium etenim quod inter peritonæum, & partes ei subiacentes est, aquoso humore impletur, Galeno teste 5. de locis affectis. Aliquando verò vbi peius habent ægri vsque ad femora tumor producitur, vt idem Aëtius asserit. Tympanites autem plurima collectio est superficiali flatu aëre repleti in iisdem ventris incumbentibus locis, vt in principio sola inflatio esse videatur, postea tamen flatu inspissatur, & veluti nubilus redditur, atque ita vnà cum flatu, quasi nebulosus humor consistit, atque congregatur, vt liquet ex eodem Aëtio. Ex quibus liquet quamlibet aquæ inter cutem differentiam, seu speciem morbum esse in quantitate, seu magnitudine. Nanque ex genere præter naturam tumorum existunt, vt liquet lib. de tumor. metho. meden. quo loco eam in numero eorum tumorum, qui præter naturam consistunt, connumeravit, qui etiam toto genere præter naturam sunt. Nec obstat, quod idem Gale. lib. de different. sympt. inter ea symptomata, quæ incidunt in sanguinis generatione frustrata, hydrophis vitia connumerauerit, nam vel symptoma vniuersaliter dictum voluit intelligere, vel per vitia aquæ inter cutis, eius causam immediatam intellexit, quæ quidem symptoma est incidens in sanguinis generatione (vt ipse inquit) non perfecta, vel non ritè perfecta. Communiter autem omnis aqua inter cutem spirandi difficultatem, tumorem, & grauitatem, ac vitiatum colorem inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris, fastidiunt & cibum, potum autem largiorem plurimi appetunt, maximè qui ex ascite laborant, etenim humor, qui in locis detinetur, falsus est, & putrefactus: quare, & sitis, & febris augetur: serè enim in totum plurimi ex hydrophis febriunt, vt ab eodem Aëtio scriptum est. Commune item omnis aquæ inter cutem est pedes intumescere, quippe cum procul à calidissimis partibus absint, vt liquet ex Galeni 2. prognostico. Particulatim autem ascites inde internosci debet, quod fluctuationes excitentur ex humore, qui veluti in vtre quodam contentus circumuoluatur. Tympanites autem, quòd vbi nos fetimus ventrem tympani modo strepitum quendam elidere videatur, vt inquit Alex. Et propterea in huiusmodi aquis inter cutem humor sit, an spiritus, qui in regionibus ventris continetur tactu explorare non valemus, nisi cauata pressu cute: etenim frequenter non cauari conspicias in synceris ascitis, & aqua inter cutem, quam tympanitem vocant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, vt attendamus, si veluti tympanum resonet. Secundo loco aliter componere hominem, & in latera conuertere, quo fluctuationem aliquam exaudiamus, ac nobis strepitus in modum tympani spiritum annuntiat, fluctuatio humorem: vno verò admoto tactu distentum abdomen non deprehendas ex aëre sit, an ex aqua, tametsi cutis his, & quicquid carnosum erat secundum peritonæum, & crassa cute rectum contabuit, quemadmodum à Galeno libro 4. de dignoscend. pulsibus scriptum est. Anasarca verò

Commen. 3.

Lib. 10. c. 20.

Quid sit anasarca. Loco citato.

Ascites quid sit.

5. de loc. aff. cap. 7.

Aët. lib. 10. cap. 20.

Tympanites quid sit.

Quis affectus præter naturam sit aqua inter cutem.

Lib. de tumor. cap. 20.

14. metho. cap. 13.

Lib. de diff. sympto. c. 4.

Aqua inter cutem communia signa.

Com. 2. c. 3.

Ascites quibus signis dignoscatur.

Quibus Tympanites.

Lib. 9. ca. 2.

Cap. 3.

Anasarca signa.

Loco citato.

Gal. 5. de loc.

affe. cap. 7.

Aet. lib. 10.

cap. 20.

Aequae inter

cutis cause.

Cap. 8.

5. de loc. aff.

cap. 7.

Loco citato.

2. prognost.

text. 1.

Prognosti-

ca.

2. prognost.

text. 1.

hinc deprehenditur, quod æger carnes habeat emortuo corpori similes, & totum corpus intumescat, ac ubi nos digito id imprimimus, cavitas oboriatur, cumque imprimere desierimus, non statim in pristinum reuertatur, ut apud eundem Alexandrum legitur. Cæterum quævis prædictarum specierum aquæ inter cutem ad iocinoris refrigerationem (ut iam dictum est) consequitur: etenim citra eiusdem refrigerationem impossibile est aliquem in hydropem incidere, Galeno & Aëtio testibus. Hæc autem refrigeratio, aut per se, aut per cõsensum fieri potest, ut diximus. Et propterea ex nonnullis causis iecur ipsum refrigerantibus aqua intercus oriri poterit, utpote ex immodica hæmorrhoidum profusione, aut ex eisdem diurnis suppressis, similiter ex menstruæ purgationis omnimoda cessatione, aut immodica vacuatione, aut ex immodico muliebri profluuii, ut liquet ex Gal. 2. de natu. facult. & 5. de locis affectis. Pariter ex intempestiva, ac immodica aquæ frigidæ potione iecur affatim refrigerari potest, ac statim aquam inter cutem induci, quanquam sic affecti (ut Galenus eodem 5. de locis affectis asserit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum desiderio teneantur, opposito modo quam cæteri hydropici. Similiter si ipsum iecur scirrho afficiatur, vel ipsum, splene indurato, seu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, seu reliquis intestinis iuxta ipsum, aut mesenterio, vel pulmone, vel renibus, seu septo transuerso, simili ratione primario affectis. Multi autem & à podagra, & à coxendicum dolore vexati aquam inter cutem inciderunt: frequentissimè etiam eos, qui cibum non sentiunt, & malo corporis habitu præditi sunt, itémque ab arquato infestatos hydrops corripit, itém quosdam eorum, qui non nisi recta ceruice spirant, cœliaca affectione laborant, ac dysenteria, in aquam inter cutem deduci nouimus (ut inquit Aëtius) sæpe etiam febribus longis superuenit (ut inquit Paulus) & interdum ad morbos acutos consequitur, ex Hippocrate. sententia secundo prognosticor. cum ex eis sanguificationis officium intercudit, aded ut iecur cibum in sanguinem transmutare nequeat: quæ omnia & dignoscere, hæudque ægrè distinguere licebit, ex prædictarum partium affectarum, ac prædictorum affectuum dignotione, per enarrata in propriis locis, ac capitibus signa, & propterea eadem breuitatis causa scribere recusamus: quædam autem ex infirmorum, seu adstantium loquela promptè percipies. Huic autem affectioni non minùs foemina quam viri sunt obnoxij: pueri verò ut plurimum ab hydropse sarcite apprehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Est tamen tympanites omnino periculosa, minùs eo ascites: sarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti adhibentur humorem detrahentia ac resiccantia pharmaca (ut idem Aëtius inquit) Omnes autem inueterati hydropes, & qui iam habitum corrumpunt, sunt periculosi (ut ipse fatetur) Sæpe verò hoc malum per se incipit, sæpe alteri vetusto morbo, maximèque quartanæ superuenit. Inter initia tamen non difficillima curatio est: at si malum inueterauerit, non sine magna molestia discutitur, Celso auctore, faciliùsque in seruis, quam in liberis tollitur, quia cum desideret famem, sitim, mille alia rædia, longamque patientiam, promptius his succurritur, qui faciliè coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur, ut idem refert Cornelius. Omnis item aqua inter cutem, si ex acuto morbo existit, mala est, ut liquet apud Hippocratem eodem 2. prognostic. non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem, ut ipse inquit. Quod verò aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter sanentur, idem scriptum reliquit apho. 8. lib. 6. & aph. 14. eiusdem. Hydropse correpto, (inquit) si aqua è venis in ventrem defluerit, soluitur morbus, quemadmodum, si eisdem tussis superuenerit, quod malum sit, decretum est ab eo aphor. 35. 6. Vel quod desperati sint (ut liquet aphor. 47. 7.) Si quis autem leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio superuenerit, à morbo liberatur, ut patet aphorif. 29. 7. lib. Nanque (ut Galenus inquit) ex for

ex forti, seu diurno alui profluuii, soluitur albæ pituitæ superabundantia. Verùm licet difficilis sit aquosæ affectionis curatio, & plurimo artis auxilio opus habeat (ut inquit Aëtius) inter initia tamen non difficillima curatio est, Celso auctore, cuius prima, & principalissima pars ratio victus exilit nedum in aqua inter cutem, verum etiam in omnibus affectibus, & potissimum periculosis (Alexand. teste) Ea de re communem omnibus speciebus aquæ inter cutem victus rationem instituemus, deinceps particularem aggrediemur cuiusque curationem. Aër itaque eligatur ad calidum, & siccum vergens, moderata autem sit, & probè temperata ipsa domus secundum anni tempus (ut inquit Aëtius) Lectus non valde mollis sit, iis præsertim, qui anasarca laborant, subfernantur etiam arundinum folia, & herbæ resiccantes, velut est, vitex, pulegium, calamintha, & similia, opercula etiam ipsa, quibus teguntur, apparentur duriora: nimirum est etenim quantum huiusmodi per somnum resiccant, ut constet iam quosdam frumenti aceruis obuolutos, & absconditos à somno surrexisse firmos, ac resiccatos, ut liquet ex eodem Aëtio, qui item somnus eisdem competit moderatus, aut paulò breuior consueto: nanque vigiliæ moderatæ non minùs conferunt: digerunt etenim (ut liquet ex Galeno, 12. metho. meden.) motus insuper, si quid aliud (ut Trallianus refert) hydropicis conducit, præcipuè qui sit per mare, equum, & lecticam. Iis autem, qui viribus constant etiam ambulatio est vtilissima: pariter frictiones hydropicis adhiberi debent, nanque externos corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac discutiunt (eodem Alexandro teste) Celso quoque multum ambulandum, curandumque aliquando esse præcipit, quanquam inter initia idem, quietem, sitim, ac inediam, pro huius affectus curatione probauerit. Addidit etiã, quod superiores maximè partes sic perfricandæ sunt, ut spiritum ipse contineat, euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis, maximèque vtilis naturales, & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrteris (ut ipse refert) modo autem vulgo sudatorium Trituli fortè appellatur: Alius quoque in singulis hydropicis seruanda lenis est, si non natura, saltem arte clysteribus lenientibus, aut glandibus vtens. Cibus autem esse debet ex media materia, sed tamen generis durioris (ut refert Celso) Sit autem vniuersus facilis concoctus, & sufficienter coactus, exolutus enim aptus est, ut in aquositate commutetur (Aëtio auctore) Melius nanque ita affectis est dare (Galeno teste 4. de ratione victus) quæ probè concoquere possint. Prospiciendum etenim est, ut alimentum, quod ad iecur peruenit, faciliè sit ad distribuendum, & nequaquam impediatur, quò minùs in corporis partes dispensetur, ut fatetur. Alex. Quare optimum alimentum ipsis est panis fornaceus probè fermentatus, qui semina flatibus discutiendis apta contineat, ut anisi, aut cumini, aut fœniculi, Cuius etiam copia vitari debet, ut liquet ex eodem Alexandro, vel panis sit optimus clibanites, qui salem, ammiu, & fœniculum habeat, admixtum, ut refert Aëtius. Ex auibus conueniunt perdices, turtures, phasiani, turdi, merulæ, & starnæ, & reliqui minuti passeruli: qui pingues non sint. Interim gallinæ, ac gallinæ pulli, quanquam feræ mansuetis præponi debeant, ut testatur idem Trallianus. Ex quadrupedum item carnibus moderatè comedat, & eas potius, quæ non sunt pingues, præcipuè ferinas, ut ceruinas, aprinas, & caprearum, ac leporum, quarum ius cum extenuante cibo paretur; apio videlicet, petroselinò, dauco, eruca, pulegio, rapa, caucalide, coronopo, eryngio, pastinaca, porrò capitato, ac aliis, præsertim hominibus ruralibus, has easdem maximè assas, si gratæ sunt, assumere ipsos alienum non est. Verùm tam assatis, quam elixatis semper aromatica quædam redolentia adiciat, præsertim cinnamomum, aut caryophyllos. Ex piscibus gustari poterunt cancri, locustæ, & etinacæ recetes. A leguminibus verò abstineant in totum. Inter bellaria concedendæ sunt palmulæ, nuces, amygdalæ, vua pensilis, ac vua passa, mala púnica, pyra cocta, ac

Aet. lib. 10.

cap. 21.

Alex. lib. 9.

cap. 3.

Vitus ratio

communis

singulis

aque inter

cutem specie

bus.

Aet. lib. 10.

in sine.

Loco citato.

12. met. c. 3.

Trall. lib. 9.

cap. 3.

Loco citato.

Sudatorium

Trituli.

Aet. lib. 10.

cap. 32.

4. de rat. vi-

tus. com. 3.

Lib. 9. cap.

citato.

Loco citato.

Loco citato.

caricæ: omnia tamen moderatæ, neque omnia quotidie. In vniuersum tamen maximam ciborum partem in cœna accipiant, quandoque etiam affatas cochleas, atque oua insuper affata gustare poterunt, vt Aëtio visum est. Pro potu sit vinum tenue, præsertim vetus. Item & quod vrinam ciet. Aqua in vniuersum vitanda est, verum quoniam incommodus est eis plurimus potus, tantum præbendum erit, quantum ad infringendam aliquo modo sitim, sufficit, namq; potio non vltra danda est, quam vt vitam sustineat, optimaque est, quæ vrinam mouet, vt à Celso scriptum est. Si tamen intensa sitis instet, parum quid delibandum dabimus, solatij tamen gratia, & leniendæ sitis: dulcia verò vina, & vinum mulsum vitanda sunt, namque ex his sitis non sedatur, epotum tamen acetum optima eisdem medela est, vt liquet primo de simplicium medicamentorum facultatib. Quod si velint factitiis vinis vti, id sit absynthites, præcipuè quod spicam nardi copiosorem recipit, vel apiatum, aliis autem abstinere, ex Alexandri testimonio, & vt summatim dicam cum Galeno 4. de ratione victus in morbis acutis, quam minimum bibere, & quam plurimum laborare prædictis confert, nempe talis viuendi modus calfacit, & siccatur. Hæc quod ad communem victus rationem attinet, dicta sint satis. Quantum verò ad medicamentorum rationem attinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda est, Paulo, & Alexandro testibus: quanquam ascites, & tympanites purgans medicamentum duntaxat quod aquam educat, requirunt: Anasarca verò interdum venæ sectione, vt ipsi referunt: quinimò hic solus hydrops, cum incipit, Galeno teste 4. de ratione victus, interdum sanguinis detractio indicet, cum scilicet ex retentione vel hæmorrhoidarum, vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita plethorica sit causa inceperit. Tympaniam verò, & ascitem (vt ipse inquit) nullus per sanguinis missionem sanare est ausus. Huius itaque speciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationem agredientes dicimus cum Galeno, circa initia venam secandam esse, præsertim cum ex modo dictis causis fuerit orta. Nam licet ex sanguine frigidioris nascatur, & frigiditatis ratione illa non indigeat, tamen quoniam copiæ detractio naturam leuat, vt hæc minorem illam effectam facile superet, non alienum, sed rationi consentaneum est venæ sectione vti, Alexandro teste. Nam propè ad extinctionem accedente naturali caliditate, vt igni contingit in hac affectione, etenim quemadmodum ignis propè extinguitur immixtis lignis, tum humidis, tum multis, nisi quis multitudinem sustulerit, sic & in frigidioribus copia sanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur præsentissimum est remedium sanguinis missio: quo tempore periculum ita prehenderit, vt liquet ex eodem Gale. præcitato lib. 4. de ratione victus in morbis acutis. Ante omnem itaque aliam curationem venæ sectio adhibenda est, si vires, ac reliqua permiserint, secundaque interna cubiti dextri vena erit. Ea namque vena velocissimè, & plurimum ex iis, quæ principes sunt, partibus corpus vacuat, ex Galeni sententia eodem 4. de ratione victus in morbis acutis. Nec vnica vice multa sanguinis copia exhaurienda est, ne vires deiciantur, sed satius erit, vbi oporteat, ipsam iterare, ac paulatim, & tutò magis euacuare, quam festinando vna cum morbo etiam ægrum è medio tollere. Verum vbi vires non permiserint, sed imbecillæ sint, aut ex quauis alia causa, quam ex iam dictis, anasarca originem duxerit, sanguinis missio vitari debet: sed copia pituitosi excrementi per vniuersum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet. Sic etiam vbi opus fuerit, facta venæ sectione eadem purgatione vtare, quæ iterum per vices tentanda erit, ex sententia eiusdem Alexandri à lenioribus inchoando, & demum ad ea, quæ paulò valentiùs purgare queunt, transire, prius tamen humore ipso præparato, ac viis referatis per ea medicamenta, quæ extenuandi, incidendi, ac meatus aperiendi vim habent: ea sunt syr. ex absynthio, eupatorio, de byzantiis, oxymel simplex, ac scillinum, seu syr. ex hyssopo, qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium, ac aperiendum medica

Cap. 30.

Com. 3.

Communis medicamentorum ratio.

Paul. lib. 3.

cap. 48.

Alex. lib. 9.

cap. 2.

Com. 3.

Anasarca curatio propria.

Vena sectio.

Loco citato.

Com. 3.

Comm. 2.4.

Purgatio.

lib. 9. cap. 2.

medicamentorum decocto, quorum copiam cap. de iocinoris obstructione, requiras, pariter cap. de eiusdem iocinoris imbecillitate: quibus sæpius adhibitis purgans medicamentum tribuendum erit, quod conficiatur, vt infra. Recipe pulueris hieræ simplicis Gale. 3. j. agarici trochiscati, ac rhabarbari vigorati, singulorum ʒ. ij. formentur pilulæ cum oxymelite. A quibus per aliquod tempus exhibeantur ʒ. ij. vel iij. syr. ʒ. pluribus infusionibus rosarum cum aqua cichorij. At vbi hæc purgatio satis non sit, iterum quæ maiorem vim habent extenuandi, ac aperiendi medicamenta exhibeto (eorum, quæ modò recensuimus) post quorum vsum ad ea quæ paulò valentiùs purgare queunt, transito: veluti sunt cataporia ex rhabarbaro, seu ex agarico, idque non vna vice faciendum erit, sed pluribus, prout vsus vrgebit. Semper tamen à mitioribus ad valentiora transeundum. Nec non cum eisdem medicamentis perpetuò ea misceri debent, quæ vim habent adiciendi iocori robur, quemadmodum rhabarbarum est; ac myrobalani, præsertim chebulæ. In hunc etiam vsum conferunt pastilli de rhabarbaro, de absynthio, seu eupatorio, si per vices exhibeantur. Quo etiam tempore, vbi ab his purgantibus medicamentis se abstinerint ægri, vti poterunt aromatico rosaceo, antidoto diarhodon, dialacca, vel diacurcuma eorundem ʒ. j. deorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex absynthij decocto. In quem adhuc vsum, si tantundem mithridati, seu theriacæ assumpserint, non parum confert. Præbenda etiam erunt ea, quæ vrinam ciet, velut est daucus, scelsi, cardamomum, radicum asparagi, aut trifolij decoctum, aut etiam triflaginis, similiter etiam si ʒ. j. eiusdem radicum trifolij, aut eryngij siccæ, vel seminis viticis tantundem cum vini cyathis tribus exhibeatur, commodè vrinam ciet, vt liquet ex Aëtio cap. 31. libri decimi. Maximum item eisdem auxilium præstat vomitus, vt ex eodem Aëtio liquet. Extrinsecus verò ea adhiberi medicamenta licebit, quæ vim immodicum humorem exsiccandi habeant. Quapropter & in puluere volutationibus vtendum est. Aliquādo etiam & arena probè à sole ignita, aut pellibus similiter à sole feruefactis ægrum oculere oportet: capite tantum velato, & facie cum spogia assidue extersa, eodem Aëtio auctore: fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ communem vim possident omnium lapidum, siquidem exsiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate, nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Post hæc aqua marina, aut aluminosa, aut sulphurea lauentur ægri, etenim aliquibus, qui ad huiusmodi lauacra assueverunt, ea ipsa, tum ad delendum morbum, tum ad habitum valentiorum reddendum suffecerunt. Optimè etiam conuenit & his cataplasmatum admotio, eorum præsertim, quæ resiccare simul, & visceribus firmitatem addere possunt, quemadmodum steruus bubulum est conuenienter resiccatum, non ineptè cum posca, aut aceto mulso impositum, in facta sulphuris quarta parte, similiter & cochleæ erudæ tritæ, & impositæ, agglutinantur etenim, neque discedunt, priusquam vniuersus humor resiccet (eodè Aëtio teste) quam ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, illud scriptum reliquerit, cum dixit. Porro cochleæ, quæ vitionem non sunt expertæ: si tritæ vnâ cum testis imponantur, & tori ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis, articulorum tumoribus ægrè quidem diuelli poterunt: ceterum impenitè desiccant, & sanè inherere sinere oportet, quoad sponte decidant: fermentum etiam sale multò permixtum commodè adhibetur, aut panis cum puluere hyssopi, aut fabaceæ farina, aqua marina, & melle coacta, pari absynthij modo adiecto. Vel sic cataplasma conficies, Recipe caricarum, & fermenti, cuiuslibet ʒ. j. farinæ hordeacæ, loliacæ, fabacæ, fenugræci, & seminis lini, ana manip. ʒ. radicum, & foliorum ebuli, & absynthij, ana manip. ʒ. j. hyssopi, & origani, ana ʒ. iij. sulphuris ʒ. iij. misceantur, & cum posca, aut oxymelite fiat cataplasma. Si verò corpora tenentiora sint, quemadmodum puero-rum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplasmata

Vrinam ciet.

Vomitus. Quæ extrinsecus admouenda sint.

Lib. 10. c. 28.

Cap. de pyrite.

Act. lib. 10. cap. 29. Galen. 11. de simpli. med. facult. cap. de cochleis.

magis adhibere oportet, qualia sunt malicorium, rhus culinariis, mala coronea, myrti baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per se, aliquando inuicem permixta cum quibusdam eorum medicamentorum resiccantium, quorum supra mentionem fecimus. Verum ubi prædictis affectio non cesserit, efficacius auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præstat, fissuras inquam circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venæ sectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per eandem humor frequens feratur, quemadmodum Celso, & Aëtio visum est. neque periculum vllum hinc verendum est, velut in hydropis ascitæ pertuisione, non enim coaceruatim, quemadmodum illi euacuantur: & si quis velit excretionem plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipsas in talis fissuras linamentis obrurare, ligamentisq; constringere: atque ubi rursus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, gestatq; ac moto ægro excretionem irritabis, vt idem inquit Aëtius. Ea autem species aquæ inter cutem, quæ ascites appellatur, non minus (vt diximus) ab euacuatione initium curationis exigit, quamquam non venæ sectionem, sed purgans medicamentum requirat. A tenui nanque, ac seroso humore originem ducere superius conclusum est, & à Galeno decretum tertio de causis symptomatum. Is itaque primò preparari debet syrupus è corticibus citri, melle rosaceo, aut oxymelite, & demum infrascripto medicamento purgante expurgari: quod recipit pulueris hieræ simplicis Gal. 3. j. agarici trochiscati, & rhabarbari vigorati ana 3. j. formetur pilulæ cum oxymelite: à quarum assumptione per aliquod tempus infrascripta portio exhibeatur, quæ recipit corticum myrobalanorum chebularum 3. iij. citrinarum 3. j. fiat decoctum in aqua cichorii, & absynthij, in quo 3. iij. syr. domini Augustini, ac tantundem syrup. ex pluribus infusionibus rosarum dissoluas, deinceps iterum adhibitis syrupis magis extenuantibus, vt eo qui ex tribus radicibus conficitur, aut ex duabus, vel quinque radicibus Mesuæ, oxymelle simplici, aut scillino, seu syrup. de byzantiis, vel de eupatorio cum syrupo de absynthio, & aquis fœniculi, & melissæ, iterum purgans medicamentum exhibeatur, quod parari poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiusdem Mesuæ cum pulueribus hieræ simplicis, vel pilulis nostras tribuas, quarum sæpius experientiam habuimus, & citra noxam pluries singulis septem, vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim serosos purgant humores citra aliquod nocuum notatu dignum; Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum plantæ, quam communiter seplasiarij mezereon appellant, & propriè eius, quam nuncupat Dioscorides chamælam, 3. ij. vel iij. infundantur per vigintiquatuor horas in sufficenti quantitate aceti vini albi, in quo prius mala cydonia fuerint decocta, demum in umbra exsiccantur, & iterum parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur, vt supra, ac exsiccantur. Contundantur, & eisdem adiace hieræ picræ simplicis tantundem, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & feruentur, quorum dosis est 3. j. vel 3. ij. pro qualibet vice. Interim verò 3. j. agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adiacere poteris: eisdem nanque catapotiiis (Deum testor) me nonnullos hac specie aquæ inter cutem laborantes sæpius, per intervalla eis exhibitis, perfectè curasse. Nec etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem specierum, ubi eadè purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557. obseruauimus in illustrissimo Petro Antonio Sanseuerino Bisignani principe, qui cum ascite, simulatque anasarca, laboraret adeo, vt ferè à cūctis pro deplorato haberetur, ubi ter, aut quater dicta catapotia per intervalla deuorauit, liber euasit, testes sunt nonnulli cum medicis, cum magnates, qui ipsum aqua inter cutem laborantem, ac demum ab ea solutum, & liberatum inspexerunt, quamquam non exiguam etiam huic opem tulerit sudatoriū Trituli hodie vocatum, cuius supra meminimus. Cæterum mirificè confert pro educen

Celsus lib. 3.
cap. 21.
Aëtius lib.
10. cap. 30.

Ascites quo
modo curari
debeat.

Cap. 2.

Purgatio.

Diosc. lib. 4.
cap. 153.
Pilula pro
priè exper-
ta.

educenda hydropicorum aqua, seu humore seroso decoctum radicis sambuci, seu ebuli in vino. Nanque eadem vtrisque vis est, & cutem subeuntibus aquis auxiliantur, Dioscoride auctore: licet & à Paulo, & Alexandro succus corticis radicis sambuci commendetur, si in vino potui exhibeatur: quidam etiam ex iunioribus succum marinæ brasicæ cum vino, aut sapâ, seu aqua lactis approbant: (hodie vulgus medicorum soldanam, seu soldanellam appellat.) Cuius usum non valde admitto: nanque ventriculo mirificè aduersatur, & ipse pluries experientia vidi noxam inferre, potius quam auxilium aliquod hydropicis præstare, imò quosdã citius periisse obseruauit. Verum (vt Aëtio visum est) per intervalla longiora pharmacia aquam ducentibus omnibus vti cõuenit. Nam incommodus est eorum vsus, vt pote qui vires ipsas dissoluit, vt ipse inquit. Tutius propterea erit per intervalla, ac eadem non longiora (vt diximus) nostris pilulis vti: quæ cum hoc, quòd aquam ducunt, vires haudquaquam dissolunt. Is verò, quæ vrinam ciunt per modica interstitia vtendum est, eodem Aëtio teste, ea sunt trifoliū, bitumen olens, si eiusdem 3. j. ex vino præbeat, aut iunci odorati, nardi, seu asari similiter ex vino decoctum; vel si seminis viticis 3. j. ex vino tribuas. Conducit item anagallidis ceruleæ succus per se, aut cicerum decoctum, seu seminis hyperici 3. j. ex vino, similiter si poliū, aut sampuchum ex vino decoctum bibendum præbeat. Præter etiam opinionem faciunt vermes terreni cocti, triti ex vino potati, vt liquet ex eodem Aëtio: vel erinaceum terrestrem excoriato, eiusque carnem in sole exsiccato, ac 3. j. ex vino tritam præbeto. Toro itaq; curationis tempore aliquo istorum potuum vtendum erit, ex sententia eiusdem Aëtij, qui etiam non parū approbavit succum solani hortensis expressum, si quotidie, donec perfectè curentur, cyathum vnum bibendum præbebis: multam etenim aquam per aluum ducit. Paulus verò scriprum reliquit, quòd stercoris bubuli vsti cochlear ex vino potū quotidie strenuè auxiliatur. Poteris insuper, & eisdem vti medicamentis, quæ pro curatione anasarca commemorauimus. Clysteres etiam adhibendi sunt acres, nisi vter sua sponte humefcat: tunc enim exsiccare ipsum magis cõuenit, vt inquit Paulus. fiat itaque ex mercuriali, polypodio, floribus chamæmeli, caricis, & ebuli, tum foliis, tum radicibus decoctus: cuius recipe lib. j. aut lib. j. j. & in eo dissolue mellis despumati, aut mellis rosacei 3. ij. olei anethini, rutacei, vel chamæmelini 3. iij. hieræ picræ simplicis 3. vij. aut diacath. tantundem, vel confectiois de dactylis, seu antidoti indi, vel benedictæ laxatiuæ 3. iij. salis communis 3. iij. commisceantur omnia, & fiat clyster. Interim quòque agarici 3. j. aut 3. j. j. adiacere poteris. Extrinsecus verò præter ea quæ pro curatione anasarca cõscripsimus, quibus etiam omnibus tutò vti poteris, cataplasmata adhiberi poterunt circa initia ex farina hordeacea, althæa, ac caricis cum aceto mulso composita. Post principium autè efficaciosa sunt cataplasmata adhibenda ex farina fabacea, lupinorum, & fenugreci, ac loliaceæ cum caricis, absynthio, hyssopo, origano, ac aceto mulso, ex Aëtij auctoritate. aliudq; admirandum, & minimè præterendum (vt ipse refert) ex armentariæ bouis stercore, posca, siue aceto mulso quarta parte sulphuris viui inspersa conficiendum præcipit. Similiter si stercois columbini partem vnam accipias, & caprini tantundem, & bupthalmi, seu leucanthemi similiter tantundem, & tusa in acerrimo aceto, ac melle coquantur, optimum erit (vt ipse refert) ad ascitem medicamentum. Aliud cui testimonium præbet Oribasius (vt ipse dicit) est. Recipe fenugreci trientem, farinae hordeaceæ quadrantem, stercoris columbini trientem, resina pinus sicca lib. j. picis lib. j. cera lib. j. axungia veteris lib. ij. quæ eliquari possunt, eliquato, & ad alia in mortario contusa, & cum aceto trita affundito. Si verò neque prædictis cesserit remedijs, cute compuncta (quam Græci παρακέντησι dicunt) perniciosus humor elici debet, modo, quo Paulus scriptum reliquit cap. 50. libri sexti. caueri tamen debet tanquam valde periculosa vniuersa eiusdem euacuatio, quæ admodum ab Hippocrate, & Galeno decretum est aphorismo 27. sexti libri.

Ipsa

Diosc. lib. 4.
cap. 155.
Paul. lib. 3.
cap. 48.
Alex. lib.
6. cap. 2.

Lib. 10. c. 29.

Que vrinã
ciunt.
Loco citato.

Citato loco.

Ibidem.

Clysteres.

Topica.

Lib. 10. c. 21.

Lib. 10. c. 22.

*Tympanite
curatio pro-
pria.*

Ipsa quoque aquę inter cutem differentia, quę tympanites vocatur purgantia medicamenta, & quę vniuersum corpus emaciant, atque etiam, quę vrinam ciunt, exigunt. Similiter & quę extenuare, & digerere spiritus flatuosos possunt, tum intrinsicus, tum extrinsecus adhibere oportet, Paulo auctore. Etenim vrendum non est simul cum flatuoso spiritu in hac aquę inter cutem differentia serofos quosdam, ac tenues humores redundare, qui in flatuosum aërem à minuto calore transmutantur: quinimò vanum est, ac intellectu carens, sine vilo humore superfluo laborantem hydropem vocare, Cælio Aureliano teste. Et

Purgatio.

propterea eisdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare, quę pro ascitis curatione præcepimus; eisdemque redundantem humorem præparantibus, atque etiam vrinam cientibus. Perpetuò tamen prædictis adiiciantur ea, quę flatum dissipant, vt semen fœniculi, anisi, cumini, & ammi. similiter & prædictis antidotis diacuminum, aut dianisum commisceatur. Non temerè etiam, & conscriptis clysteribus, in eorum decocto cuminum, etiam anisum, fœniculi semē, ac rutę folia, origani, pulegij, seu calaminthę permiscebis, ac fursur. Glandes item magnoperè auxiliantur, si ex foliis rutę, cumino, ac caricis, exiguoque sale figurentur, vel in hunc modum. Recipe mellis despumati ad sufficientiam, seminis anisi, fœniculi, & cumini ana ʒ. j. agarici, salis gemmę, & pulueris hierę, singulorum ʒ. iij. misceantur, & fiant balani. Capite verò de colidolore, studiosi reliquos clysteres, seu balanos requirent, & pro curatione istius affectus vtantur. Venter etiã quotidie foueatur ex saccellis, qui sic componantur. Recipe milij, salis, & fursuris, singulorum manip. j. seminis anisi, apij, fœniculi, dauci, & cumini ana ʒ. iij. florum chamæmeli, meliloti, & scenugræci ana ʒ. iij. foliorum rutę, lauri, & pulegij, cuiuslibet manip. ʒ. contundantur contundenda, & fiant saccelli, qui calfacti in latere ignito, vino albo insperfo, applicentur, ac sæpius iterentur. Cucurbitulę quoque leues crebrò toti ventri affigantur, Paulo auctore. Poteris item salubriter vti commemoratis cataplasmatibus, potissimum, si eisdē quædam ex seminibus status discutientibus commisceas, vel in hunc modum ipsum componas. Recipe farinę scenugræci, loliaceę, & hordeaceę ana manip. j. absynthij, & foliorum rutę, cuiuslibet P. j. seminis apij, fœniculi, & cumini ana ʒ. iij. seminis anisi, ammeos, & dauci ana ʒ. iij. cum melle, vino, & oleo quantum satis sit, fiat cataplasma. Vel iuxta Aëtij sententiam hunc in modum cataplasma componas, stercois caprini recipe sextantem, tantundē mque stercois bubuli, & columbini, farinę fabaceę sesquiunciam, calaminthę, salis nitri, seminis apij, seminis dauci, seminis fœniculi, & cumini, cuiusque ʒ. j. panis aridi quadrantem, mellis sesquiunciam, terebinthinę quadrantem, misce, & vtor. At si cum aqua intercutem febris quoque complicetur, admodum calidis auxiliis vtendum non est, neque in visceribus, neq; in cibis, aut potibus, aut antidotis, aut purgationibus, vt inquit Alexander. Etenim nullum valde calfaciens ipsos iuuare potest. Nam huiusmodi medicamenta sitim ipsorum augent, & febrem incendunt, & causas inflammantes magis adhuc exurunt, intenduntque malum, vt ipse inquit. Cùm igitur ab aqua simul intercutem, & igne laborantes corripiantur, vnde quæque dubia curatio est, siue calfacere, siue refrigerare quidpiam velis. Nanque necesse est, vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant, calfacientia rursus febrim. Satiùs itaque est in huiusmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget, quatenus licet, insistere, vt liquet ex eodem Alexandro.

Topica.

Nec metuendum est, vbi febres vehementiores apparuerint, refrigerantia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi, eatenus habebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur, vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiatibus, non tamē alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliantibus, quemadmodum Galenus commento aphorismi 16. primi libri (de eadem aqua intercutem cum febre complicata verba faciens) scriptū reliquit. Ea colliuatione item, seu resolutione

Lib. 10. c. 22.

Aqua inter cutem cum febre, curatio.

Lib. 9. ca. 3.

Loco citato.

succo

succorum, qui in venis continentur, eisdem in serofam saniem solutis, vbi renes eosdem trahere non valeant, subitanei hydropum status oriri consueuerunt, venis eiusmodi serum in ventrem mittentibus, aut toti corpori id partientibus, vt liquet tertio de causis symptom. Verum de hac nedum sanguinis, sed etiam carnis, seu totius corporis colliuatione aliàs pertractabimus. Cap. 2.

ῥοσι διαβήτης.

id est, De diabete.

Caput XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus) in venarum concoctione excrementum, ac triplicia quoque instrumenta, quę ipsa expurgant à natura fabricata, cum de duobus iam verba fecerimus, bilioso inquam, ac melancholico, pertractauerimusque de cunctis vitiis, quę circa eorum secretionem, ac instrumenta ipsa expurgantia eueniunt, reliquum est de eo quod adhuc superest excremento verba facere, quod quidem tenue, atque aquosum existit, Græci ἕρπον, nos vrinam appellamus, cuncta symptomata, quę circa eius separationem cōtingunt, ac omnia vitia, quę instrumentis pro eius segregatione fabricatis, euenire solent, conscribentes. Cōstruxit etenim natura, quod id à sanguine secerneret renes, quorum vi vrinę à sanguine segregantur, atq; illinc per vtereras ad vesicam emittuntur, indēque excernuntur, quo scilicet tempore ratio ipsa iusserit (Galeno auctore quinto de vsu partium) quanquam Erasistratus, Aesclepiades, ac Lycus aliter, sed falsò senserint, vt liquet primo de facult. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri possunt ipsam impediētes, aut deprauantes, in quorum numero (quamuis rarissimè euenire soleat, vt apud eundem Galenum liquet sexto de locis affectis, nanq; non nisi bis ipsum videre potuit) vnus est, qui à Græcis διαβήτης, quandoque διαβήτης, interim ὑπόστασις ἐστὶν ἀνιδία, quandoque ὑπόστασις ἐστὶν ἕρπον appellatur, Galeno teste libro sexto de locis affectis, primo de crisiibus, & libro de differentiis symptom. Latini verò diabete, vel aquam intercutem, seu hydropem in vas vrinale, interim verò diarrhœam in vrina vocat: etenim prout diuersimodè affectio hæc considerabitur, diuersa quoque nomina fortietur. Nam si celerem vrinę transitum, seu traductionem, diabete nominabimus, à verbo διαβαίνω, quod Latine traicio, pertranseo, seu traduco sonat, sic nominabitur. Quidam verò ingentem, ac inexplebilem, quę hunc affectum consequitur, sitim animaduertentes, διαβήτης ipsum appellarunt, à verbo διαβήτης, quod idem est quòd sitis. Vnde διαβήτης, quasi vehementer sitiens dicitur. Alij magnam vrinę copiam inspicientes, aquam intercutem ad matellam, seu vrinę profluuium nominarunt. Verum quicquid sit de eius nomine, nam neque vt idoneum ei nomen imponamus, id scrutari animus est, sed vt curationis viam tum ex loco affecto, tum ex ipsa dispositione inueniamus, vt Galenus inquit. Quapropter diabetes nihil aliud est (Aëtio teste cap. 1. lib. 11.) quàm affectio diuturna circa renes consistens multum potum inducens, vnà cum hoc quod quicquid bibitur simul vt acceptum est, per vrinam reicitur. Vt verò Paulo visum cap. 45. lib. 3. potionis transmissio est protinus qualis fuerit assumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro sexto de locis affectis. Velox exitus existit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum est, eodem à sua qualitate non murato. Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de crisi. similem dixit esse affectum hunc ventriculi, intestinorumque læuitati, quod ad transitum celeritatem pertinet, potissimum ei, in qua vehementissima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninę appetentię: nam quemadmodum in his, qui canina vocata appetentia vexantur, in ore ventriculi cupiditate existente, videmus vt affatim impleti, paulò post aut euomant, aut alui fluore deiciant, non potente ventriculo ipso deuoratorum pondus sustinere, ita renibus quoque accidit serofę humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim

5. de v. partium, cap. 5. 1. de facult. natur. ca. 15. 16. & 17. Cap. 2.

Cur diuersimodè affectio nuncupatur.

6. de loc. aff. cap. 2. 1. de crisi. cap. 12.

Lib. de diff. Sympt. c. 17.

Lib. 6. de lo. aff. cap. 2. Diabetes quid sit.

Cap. 2.

Cap. 12.

fatim attrahere, ac eam deinde in vesicā impellere coguntur. Verūm non propterea quod affatim, celeriterque ad vesicam vrina defertur, ventriculi, aut intestinorum præsertim tenuium imbecillitati causa referenda est, nam si ob id, quod potum sustinere non possunt ad excretionem properant, quid obstat, quo minus per sedem excernatur, quemadmodū in læuitatibus intestinorum fieri videmus; transmissionem item à totius ventriculi partibus ad hepatis, non propter hepatis, aut venarum, in lactibus, aut ventre, aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatē fieri didicimus; quinimō iecur ex ventriculo per mesenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibum ad se se allicit, ejs veluti manibus quibusdam vtens, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de locis affectis, & tertio de naturalibus facultatibus scriptum est. Et propterea absonum est affectum hunc referre ventriculi, intestinorum, hepatis, aut venarum, quæ in mesenterio sunt, seu earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt imbecillitati, neque etiam vesicæ: nam neque ea à renibus yrinam trahit, sed ipsi per vreteras excernendo in vesicam mittunt, quemadmodum neque intestina à ventriculo attrahunt, vt patet eodem sexto de locis affectis. Reliquum itaque est postquam renes ipsi, id quod aquosum in sanguine est, ad se alliciunt, vt in hac affectione eorum potius imbecillitas accusanda sit, & non aliarum partium, per quas potus transire solet, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro sexto de locis affectis. Modus autem generationis eius est, quoniam imprimis renes trahunt sanguinis serum ex venis, quæ cum totum attraxerint, videaturque sanguis in venis huiusmodi humiditate spoliatus, exsiccata tum vasa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex intestinis, & ventriculo. Cum verò exsiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi sunt, potum desiderat homo, deinde exhibita portione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vt pote aridæ totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat transumptio per eorundem attractionem facta. Est itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportionem respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vt pote quæ continere diutius yrinam non valeat, quemadmodum eodem sexto de locis affectis à Galeno decretum est. Atqui obiicit quispiam, cum infirmi fuerint renes, quomodo fieri potest, vt tam celeriter yrinam ad se attrahant? An dicere possumus ex Galeno, quod quemadmodum in ventriculo quibusdam sientericis vehementissima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem simul oriri, atque hanc ob causam eos yrinam per concauā venam ad se trahere, sed illico ab attractionis impetu grauari censendum est. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent serosæ humiditatis cupiditatem, cum affatim attrahunt, ac deinde cum eadem continere non valeant, in vesicam impellere coguntur. Est itaque affectus hic symptoma in genere excretorum immodicè, vt liquet lib. de differentiis symptomatum, excedens à naturali statu, nedum quantitate, sed qualitate: idque noxam functionum consequitur ipsorum renum. Nanque ad eos pertinere affectionem hanc, supra demonstrauimus. Verūm cuiusnam eorundem renum facultatis læsio fuerit, inquirendum est. Nanque Galenus præcitato libro sexto de locis affectis, asserere videtur, tum attractricem, cum etiam retentricem eorum facultatem oblatam esse. Libro verò primo de crisi, virtutem retentricem simul, atque etiam alteratricem eorundem renum extinguitas, seu ablatas esse in hac affectione asserit, dum dixit. Verūm hæc passio talis est, qualis circa aluum læpitas intestinorum, extinctio, vt diceret quispiam vtriusque virtutis, & retentricis, & alteratricis, Deinde post pauca concludit. Idcirco pessimum esse affectum yrinæ profluuium, quando duplex est vitium. At si fas est verum fateri, vbi que locorum Galenus veritatem conscripsit, nam vt hæc generetur affectio, necessum est, vt ipsi renes affatim humiditatem serosam attrahant, eorum vehemēti cupiditate præcedente, aliàs nulla omnino insignis yrinæ copia

5. de loc. aff.
cap. 7.
3. de natur.
facul. ca. 13.

Cap. 2.
Qua pars
affecta sit in
diabete.
Loco citato.
Modus ge-
nerationis
eius.

Loco citato.
Dubium.

Solutio.

Quis affe-
ctus præter
naturam sit
diabetes.

Cap. ult.

Cap. 2.

Cap. 12.
Quæ renum
facultas in
diabete obla-
ta sit.

Conciliatur
diuersa Gal.
sententia.

copia ad renes perueniret. Accedit præterea retentricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hanc non tanta celeritate sequeretur yrinæ profluuium, quamuis multa copia eiusdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitatem, cum eam detinere non valeat tanto tempore, quanto indigeret alteratrix facultas pro eius alteratione, ex consequenti sequitur & eiusdem alterationis ablatio; quod fit, vt id quod biberunt laborantes, exuberanter reddant, eo à sua qualitate non mutato. Tres denique facultates offensæ sunt in yrinæ profluuii, attractrix videlicet, retentricis, & alteratrix ipsorum renum. Verūm attractrix primò, & deprauatè, quoniam immoderatè attrahit: & propterea similat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahunt, cupiditati in ore ventriculi, cum canina molestatur appetentia. Subsequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ ad eò imbecilla existit, vt ablata dici possit, Hæc eandem consequitur & alteratricis ipsorum ablatio, seu extinctio, cuius licet non meminerit libro sexto de locis affectis. in eius tamen verbis comprehenditur, cum dixit, quod infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à sua qualitate non mutato. Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipsius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autem tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat, volens per hæc verba, quod attractrix renum facultas non fuerit in hac affectione oblatas, propterea quod eam robustam esse Paulus asserat, dicimus non propterea inoffensam esse eandem facultatē, quia immoderatè attrahat. Nec propterea facultas simpliciter robusta appellanda erit, cum immoderatè operetur, nanque sanitas incommodè ratione consistit, nec Paulus simpliciter eam robustam, ac sanam esse fatetur, imò ægram, & oblatas esse, dum dixit, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aëtius, dum ait. Cæterum proprius renū affectus diabetes existit, qui videlicet immoderatè humorem appetunt. Nec minus & Alexander idem confirmauit capite octauo libri noni, inquit. Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, non humores solum venarum, sed etiam totius corporis immoderatè attrahere compellitur. Concomitatur autem eos qui prædicta affectione laborant, pertinax sitis, ad eò vt neque vlla satietas ex aliqui liquoris exhibitione contingat, aliquando & sitis supra sitim inexplabiliter ægros vrget, hoc est, vt assidue potum assumere cogantur, neque tamen fatiantur, propterea quod citissime per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aëtius. Quod verò subinde bibentes ægri exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à sua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodem sexto de locis affectis, Viscera quoque ipsi vri videntur, anxij sunt, ac animo dubij, & non longè post moriuntur; igne amplius ardere se putant, acceditque sitis, & mictio festina, & quamuis aliquando parum per yrinam retineant, intumescunt lumbi, testes, & coxæ. Quod si adhuc amplius mordens caliditas in visceribus augeatur, superior venter corrugatur, & venæ in ipso eleuantur, vniuersum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aëtius ex Aretæi auctoritate scriptum reliquit, præcitato loco. Hæc autem functionum noxa ob immodicam ipsorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum est. Quapropter aduersus hanc vtrique pugnandum esse scriptum reliquerunt. Aëtius verò vitiosos humores in ipso renum corpore imbibitos affectionem hanc inducere testatur. Vt verò hi concilientur, asserendum est interim absque vitiosorum succorum redundantia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipsam oriri, velut Paulus, & Alexander testantur: quandoque verò cum eorundem humorum præsentia, vbi in renum corpore fuerint imbibiti (vt Aëtio visum est) qui, aut biliosi, aut pituitosi salsi erunt. At si calida duntaxat aderit intemperies, haud ægrè dignosci poterit, similiter, si iam dicti humores in-

Quod tres
diuersa re-
num facul-
tates obla-
tantur, in
diabete con-
cluditur.
Cap. 2.

Loco citato.

Dubium.

Solutio.

Quibus in-
diciis diabe-
tes dignosca-
tur.

Cap. 2.

Causa.

Prognostica.

renibus, aut in vniuerso corpore redundabunt, ex his, quæ in præcedentibus sæpius conscripsimus. Reliquum est, vt ad eisdem prognostica transeamus, quorum primum ex Alexandro colligitur, quod magnopere attendendum est pro eiusdem curatione, nam ob immodicam renum caliditatem, non solum humores venarum, verum etiam totius corporis immoderatus attrahere compelluntur, vt ipse inquit, & propterea totius corporis siccitas, & rabes diuturnitate temporis necessario consequitur, potissimum quia hæc affectio paulatim cum inceperit, increscit, vt eius principium, & incrementum vix percipiatur, sed dum ad statum peruenerit, adeo vt videatur subito aduenire, Galeno

Cap. 2.

teste sexto de locis affectis, propterea quod renum desiderium non animale, veluti ventriculi est, sed naturale. Quod verò pessimum sit vitium vrinæ pro-

Cap. 12.

fluuium, quoniam duplex est, ex Galeno constat libro primo de crasib. etenim quanto plures instrumentorum cuiusque generis actiones, & vires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tanto deterior est morbus, vt ipse refert. Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduersus immodicum renum calorem pugnandum est, refrigerando quidem partem, & confirmando, contemperando autem totum corpus, & humectando, quoniam id necessario siccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aëtius qui non nudam voluit esse calidam renum intemperiem diabetis causam, inquit, Scopus igitur in curationibus nobis sit, vt humorum acrimoniam deleamus, sanguinemque, ac cum eo permixtum serosum humorem ad motum tardiores

Curandi methodus.

Ratio vitæ.

reddamus, & renum intemperiem corrigamus. Vtunque tamen sit, aër eligatur ad frigidum, & humidum vergens. Somnus præcipiatur solito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur, sed quies iniungatur. Aluus sit lenis natura, vel arte, nam iecur calidius euadens in hac affectione, ventrem sicciores efficit, dum ciborum humiditatem attrahit, & exhaurit. Vitent animi affectus immoderatos, cibi eligantur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi sint (vt ait Paulus) nec facile in vrinam conuertantur, attenuenturque, Alexandro teste, sintque crassi, bonique succi, mordacitate carentes, & qui acrimoniam obrundere possint, ac frigidi, ex sententia Aëtij. In quantitate etiam necessario copiosiores exhibeantur, & crassi, vt perdurare possint, ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes, suillæ macræ, & probe coctæ conueniunt, potissimum pedes, & rostra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulinæ, hædorum, ac castratorum, caseus recens compactus citra sale, & lac per filices, aut ferrum ignitum scissum, seroso humore adempto, ova etiam sorbilia, & ex oleribus intubum, seris, portulaca, aut lactuca. Inter pisces saxatiles eligantur. Inter fructus pyra, poma, mala punica: similiter castaneas comedere alienum non est, Alexandro teste. Vitanda sunt salsa omnia, & acria, nemoque in iuscula iniiciat aut anisum, aut cuminum, aut huiusmodi aliquod semen, vel ea quæ vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoque his solita amplior dari debet, vt neque in totum sitim fieri permittamus, sitque eadem frigida, eligaturque vinum ruffum, crassum frigida amplius dilutum: nanque vinum corporis miscellam ad dulcorem permutat (Aëtio teste) & omnes humores optimos reddit, ex Galeni commento aphorismi 56, septimi libri. Poterit insuper pro potu exhiberi aqua hordei, ex tosto hordeo confecta, aut succus malorum punnicorum cum frigida permixtus, vel decoctum myrtillorum, pomorum, seu pyrorum adstringentium, & pro sorbitione ptisanæ succus frigidus, similago, & alica ad sorbitionis formam apparatus probantur, ex auctoritate eiusdem Aëtij. Cæterum mox vbi occiperit malum, nondum ad perfectionem progressum, optimum est cubiti venam secare, & moderatè sanguinem auferre, ex eiusdem Aëtij, & Pauli sententia. Ervbi in renum corpore vitiosi fuerint imbibiti humores, vtendum est etiam mediocriter vrinam cientibus, quæ vitiatum in renes imbibitum humorem repurgare possint. Verum si inueteratum sit malum, neque venæ sectio adhiberi debet, nec quicquam exhiberi, quod vrinam

Venæ sectio.

cit,

cit, concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ incisione totum corpus acrius redditur, & vrinam cientia in ipsis multiplicat malum, quemadmodum maximum huic affectioni remedium est, vt statim potatum reuomatur: sit autem perquam frigidus ipse potus, vt liquet ab Aëtio, & Paulo. At vbi vitiosi in toto redundarint succi, quod purgante medicamento vtendum sit, nemini in dubium venit, eis prius concoctis, ac præparatis ex syr. rosaceo, myrtino, & nymphæa, violaceo, aut eo, qui ex succo boraginis paratur, seu oxalidis. Sit autem purgans medicamentum lenes, quod bilem, aut salfam pituitam cum quapiam alteratione, ac adstrictione expurgare valeat: veluti est mel roridum, cassia fistula, tamarindi, myrobalani tum citrinæ, tum chebulæ, syr. ex pluribus infusionibus rosarum, saccharum violaceum, & interim diacath. Ex his itaque poterit purgans medicamentum parari, quibusdam eorum simul permixtis, prout vsus postulat: materia etiam ipsa ad exsudationem diuertenda est: optima verò erit (vt inquit Aretæus) in dolio facta euaporatio ad exsudandum, eodem modo, vt caput extra dolium promineat, frigidumque aërem attrahat, reliquum verò corpus omne calefiat, in cuius vicem non parum confert naturale balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) Nam ex eo, nedum materia ipsa ad exsudationem diuertitur, verum renes ipsi corroborantur. Ab ipso autem, & ante ipsum ex aliquo infra scriptorum medicamentorum illiniri poterunt renes. A balneo item ʒ. j. vel j. β. sacchari rosacei cū li. β. aut li. j. aque hordei prius torrefacti, & oxalidis tribuatur, quæ curationis via huc vsque reliquis ritè adhibitis diuersis in temporibus duos perfecte curauit, Excellentem videlicet Ioannem Franciscum Carrasam, & magnificum Vicentium Marcellum. At vbi hæc non successerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie ortum fuerit vrinæ profluuium, sanguinariæ succus ex vino nigro assidue præbeatur, ex sententia Pauli, & Aëtij. Similiter palmularum, aut baccarum myrti dilutum, & etiam pyrorum, ac symphyti cremor. Nec minus conferunt vermes terreni ex aliquo prædictorum succorum decocti: syrupo item ex omphacino, è ribes, myrtinus, ex infusione rosarum, & oxalidis succo, seu plantaginis, vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter pastilli de spodio, vel terra lemnia, seu de succino. Quod si prædicta auxilia frustra adhibeantur, affectioque ipsa augetur, non absurdum fuerit etiam stuporem inducentibus vti, ex Aëtij decreto. In quem vsum ʒ. ij. vel ʒ. j. Philonij persici, seu romani, vel nouellæ theriacæ cum polygoni succo, seu decocto, ac pauco vino nigro præbetur. Extrinsecus autem ad lumbos, seu renes, pectinem, & hypochondrium præsertim dextrum illitiones, vnguenta, ac cataplasma refrigerantia adhibenda sunt, eodem Paulo, & Aëtio testibus. In quem vsum ex oleo rosaceo omphacino, præcipue citoniorum, & myrtino, adhuc etiam ex oleo de papauere, seu de nymphæa cum pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vnguentum componas iecori adhibendum. Santalorum omnium excipe ʒ. ij. succi plantaginis & cichorii, cuiuslibet ʒ. j. olei rosacei, & myrtini ana ʒ. j. β. ceræ, & acetii parum, fiat vnguentum. Renibus autem, & pectini infra scriptum adhibeatur, quod recipit succi lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vitis, seu solani, seu vmbilici veneris, singulorum ʒ. j. farinæ hordei ʒ. β. gummi tragacanthi infusi in aqua rosacea ʒ. iij. cremoris seminum citoniorum ʒ. iij. olei rosacei, myrtini, & de nymphæa ana ʒ. j. hypocistidis, balaustiorum, corallorum rubeorum, & rhu obsoniorum ana ʒ. ij. acetii, & ceræ parum, fiat vnguentum. Processu etiam temporis adici poterit papaueris succus, seu hyoscyami, cremor etiam seminum papaueris, & oleum eiusdem. Et si maus cataplasmatibus magis vti, folia recipe hyoscyami, papaueris, solani, ac rosarum singularum manip. j. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuslibet manip. β. cremoris seminum papaueris, & cotoneorum ana ʒ. iij. farinæ hordeaceæ P. j. β. santalorum, & corallorum rubeorum, ac balaustiorum, singul. ʒ. j. olei rosacei, myrtini, & citoniorum ana ʒ. j. quæ contundenda sunt, contundantur, misceantur, & cum

Purganti.

Balnea.

Quæ demum deuoranda sint.

Anodyna.

Topica.

succo solani, seu foliorū vitis cataplasma fiat paucō aceto addito, quibus etiā adiacere poteris, vbi hæc non suffecerint, ea quæ magis torporem inducant, pariter & quæ validius adstringūt. Nec minūs, si libeat, poteris ex eisdem emplastra conficere. Infunditur etiā vtiliter eisdem oleum, in quo vermes terreni sint decocti, aut aliquod ex foporiferis medicamentis, ex sententia Aëtij.

ἡ ἀίμα ἀπορροαίαν νεφρῶν. id est, De sanguinis renum profusio.

Capitulum XCIII.

Cap. 14.

VM trifariam sint alimenti instrumenta, vt liquet 5. de vsu part. Nam quædam sunt prima, & principalissima, quæ scilicet concoquunt, vtilēque alimentum aliis transmittunt, quædam & secunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiunt, & tertia sunt, quæ excernendis excrementis sunt destinata, adhuc genere duplicia existentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ secundo loco connumerauimus, renes quod contineantur, palam est, sunt etenim instrumenta sanguinem purgantia, id quod aquosum in eo est, secerntes, vt diximus. Verum cum id non per admodum tenuia, atque prorsus angusta vasa, velut vtraque vesica, attrahant, sed per duo admodum magna, ac ampla, quorum alterum oritur ab arteria, quæ spinæ incubat, alterum à vena caua, iure putandum est, id excrementum non purum, atque exacte syncerum trahere, sed diuersi cuiusdam alterius generis admixtione adulteratum, atque permixtum. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum sanguinis, præsertim quod in eo humidius est, ac tenuius attrahunt. Verum bilioli excrementi quicquid non admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat, sanguis verò carni ipsi renū aspergitur, instar fæcis cuiusdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totam ipsam inspergitur, adhærescit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. Et propterea, ne cum vrinis per aliquod foraminum, quæ in dictis renibus habentur, quemadmodum tenuis biliolum, ita & sanguis elaboratur, præterit eorum corpus densum esse: licet id quoque ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodum ab eodem Galeno præcitato lib. 5. de vsu part. scriptum est. Accidit autem interdum simul cum ipsis vrinis, propter eorundem renum imbecillitatem, aut aliam quampiam causam, vt idemet tenuis sanguis elaboratur, & propterea tenuis quædam sanguinis sanies mingatur, similis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, nisi quod magis videtur cruenta. Hanc affectionem græci ἀιμορροαίαν νεφρῶν, latini sanguinis renum profusum nuncupant. Quanquam vbi per circuitum quendam (quem admodum ora venarum in ano extantium ἀιμορροαίαν dicunt) renes sanguinis profusio laborent, sic etiam appellent, vt patet ex Paulo capite 45. libr. 3. & Aëtio capite 2. & 3. libr. II. quinimo, si propter rupturam, vel erosionem venarum in renibus consistentium eueniat tale sanguinis profusum, haud aliter nominandus erit talis affectus, ex eiusdem Aëtij testimonio, ita vt quomodo libet qualiscunque sanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorundem sanguinis profusum nominare licebit. Quod verò renes afficiantur, cum tenuis sanies sanguinis mingatur, ac ad eos attineat hæc affectio, liquet apud Galen. 6. de loc. affec. & 3. de caus. sympt. Horum nanque (vt diximus) munus existit, hanc tenuem sanguinis saniem lacernere, eaque nutrirī: quod si ea non nutriantur, eosdem lætos esse, palam existit. Nec minūs, si per circuitum quosdam sanguis profuat, manifestum erit, eum à renibus excerni, eo quod ipsi ægri excreti sanguinis transitum iuxta renum locum sæpe sensu percipiunt, & maximè cum vrinæ admixtus sanguis reperitur, Aëtio teste præcitato cap. 3. libr. II. Quod si contingat propter vasorum rupturam à renibus sanguinem mingi, ex eo quod repente profuat, renes affectos esse diiudicabis, Hip. auctore aphorismo 78. 4. libr. cum dixit. Quicumque sponte sanguinem

Quod renes in hac affectione obledantur, signa. 6. de loc. aff. cap. 2. 3. de causis sympt. cap. 2.

mingunt, iis à renibus venula rupta significatur. Ab erosione vero profuens, ex dolore cum posito liquidò renes affectos esse argui poterit. Cunctæ autem iam dictæ differentiæ quatuor symptomata sunt in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, vt liquet libr. de diff. & 3. de caus. symptomatum, quanquam ad diuersas renum dispositiones consequantur. Nanque si sanguinolentum serum mingatur, eius causa erit dispositio haud ab similibus ei, qualem in icore diximus imbecillitatem esse. Insuper cum ora, aut meatus, vtrunque, nominare volueris, per quos ex concaua vena in renes vrina percolatur, supramodum dilatantur, Galeno auctore eodem 6. de locis affect. admodum tamen tenuis, & aquosus erit sanguis. Si propter renum imbecillitatem excernatur, similis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, nisi quod tenuis hæc sanies sanguinis magis cruenta videtur, vt 6. de locis affect. scriptum est. Eritque cum noxa functionis, tum retentricis, tum etiam alteratricis ipsorum renum: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque in intemperie consequetur tale sanguinis profusum: At si propter amplitudinem vasorum vasorum fiat, vrinam ad renes excolantium, erit iam dicti symptomatis causa morbus in via, eaque dilatata, idque percipies, quoniam nedum tenuis sanies sanguinis meietur, sed quiddam etiam ex sanguine venæ laxatum emittunt, & alia itidem crassa, adeo, vt postquam ea quæ mixta sunt, constiterint, subsidentia quædam in vase reperiantur, & superne quædam concreta, marinum maximè pulmonem similitudine referentia, concocto; ac distributo cibo in venas, & nihil, aut omnino parum dolent ægri, eiectione lotio leuati melius habent, vt Aëtio visum est. neque vniuersim ora vasorum aperta sanguinem effundunt, præsertim cum apertio parua fuerit, sed paulatim, atque tenui ore percolatum, eodem Galeno teste præcitato com. aphorif. 78. 4. libr. Sed mox non ab re queret quispiam. Num inter sanguinis profusum contineatur hæc serosi sanguinis excretio. Item cum ex vasis sanguis profuat, vel propter eorum rupturam, seu erosionem, vel propter reserationem, vel διασπασίαν, quoniam istorum modorum hæc tenuis sanguinis sanies profluet? An quoniam diapedesis bifariam oriri contingit tunica siquidem ipsa vasorum rarefacta, & sanguine tenuato, vel ex gracilium vasorum ore adaperto, vt liquet 5. meth. med. Dicimus nos, quod vbi fiat ex exiguorum vasorum adapertione, tale serosi sanguinis profusum sub anastomosi continetur. Vbi verò propter debilitatem ipsorum renum prædictum sanguinis serum meitur, improprie sanguinis, proprie verò seri profusum dicitur. Nanque sanguinolentum serum est, quod excernitur, ex Galeni sententia 3. de caus. symptom. quo loco, propter iam dictam causam, sanguinis diapedesin, tanquam quartum genus excretionis omnino excipit, quemadmodum etiam cap. de cruenta spuitione adnotauimus. Sanguis verò per circuitum excretus ab ipsis renibus, non minūs symptoma est in genere excretorum immodicè, ac ad eorundem vasorum reserationem consequitur, nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorum renum, sed ab excretice facultate (quemadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) sanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllum aliquem dolorem expellitur, leuantur ægri propter eius excretionem, & fortiores fiunt. Vbi verò diuturnior fuerit affectio, absque læsione retentricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignosces autem affectionem hanc, quoniam excreti sanguinis ipsi ægri transitum iuxta renum locum sæpe percipiunt. Item quoniam vrinæ admixtus sanguis reperitur, præcessitque victus ratio multum sanguinem generans, aut consueti alicuius exercitij omisio, seu cuiusdam membri mutilatio, aut quæpiam alia naturalis cruenta excretio præter naturam retenta est, similiter si propter rupturam in renibus sanguinis profusum fiat, symptoma erit, vt reliqua solutionem continui consequens. Eritque is affatim purus, & multus excretus, ac repente, vt superius dictum est, seruabitque naturalem sanguinis co-

Affectus præter naturam quis sit affectio hæc. De differ. sympt. cap. 2. 3. de causis sympt. cap. 2. Sicut sanies sanguinis mingatur, causa. Cap. 2. Cap. 2.

Li. II. ca. 2.

Dubium.

Resolutio.

Cap. 2.

Cap. 2.

Cause si per circuitum sanguinis mingatur, & signa.

Si propter rupturam.

Aet. lib. 11. c. 3. Si per erosionem.

Prognostica.

Lib. 11. ca. 2.

Lib. citato. c. 3.

Cap. 3.

Curatio si tenuis sanies sanguinis mingatur.

Potiones. Lib. citato. c. 2.

Aet. loco citato.

Topica.

lorem. Cuius causa, & ipsius sanguinis copia erit, aut propterea quod graue onus leuarit quispiam, seu valde saltarit, aut ex alto ceciderit, vel aliud quidpiam tale violentum pertulerit, vt liquet ex Gal. com. præcitati aphoris. 78. 4. libr. & Aëtio præcitato loco. Idem quoque symptoma erit, si per erosionem vasorum renum sanguis excernatur, insequiturque ditorum vasorum continui solutionem, quoniam exulcerationem, seu erosionem. Is tamen sanguis sensim, & paulatim excernetur, dolor renes excruciat, aderuntque alia erosionis, siue exulcerationis indicia. Causam habebit acres succos ex supernis fluentes, vt fusius declarabimus sequenti cap. de vlcere renum. Qui autem propter renum imbecillitatem, aut eorundem vasorum referationem, tenue sanguinis serum mingunt, non negligenter tractandi sunt, sed magna cum diligentia circa initia eos curare oportet, nam temporis progressu extenuantur, & emaciantur omnes, & magis adhuc ij, qui plus sanguinis mictu excernunt, Aëtio auctore. Neque etiam despiciendi sunt, qui per circuitum sanguinem renibus excernunt. Nam licet in principio, propterea quod dicitur: vllum alium quem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio, & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni consuevit, grauitatem inducit, aliorumque pessimorum morborum causa exiit, sanguine nimirum ad alias particulas dilabente: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidunt, aut vertigines, aut deliria, & insaniz, aut oculorum cæcitates, vt plurimum verò in malum corporis habitum, & hydropem delabendi aptitudo inde oboritur, eodem Aëtio teste. Si verò ob venam ruptam sanguis profluat, quàm celerrimè etiam præsidia adhibere oportet, nam verendum est, ne ob nimiam sanguinis copiam excretam, corpus totum inanietur, ac infrigidetur, & propterea in lipothymiam, syncopen, & demum in mortem incidant, aut propter concretum sanguinem, & in grumum versum, si in vesica desineatur, timor est, ne omnino vrina supprimatur, consequaturque etiam animi defectio, & color pallidus, ac reliqua praua symptomata, quæ ad grumos vocatos sequi solent, vt apud Galen. 6. de loc. affect. At is qui per erosionem sanguis meitur, quàm celerrimè circa initia curari debet. Nam temporis processu difficilioris curationis existet, quemadmodum ca. de renum exulceratione dicemus. Quantum verò ad curationem spectat, similis videtur ratio instituenda erit, quam cap. de cruenta spuitione præcepimus. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, ea primò conscribemus, quæ cruentæ excretionis per vrinam conferunt ortæ propter renum debilitatem, aut amplitudinem oculorum vrinas ad renes excolantur, licet ex Pauli auctoritate, eis quoque medicamentis vti possimus, quæ ad sanguinis sputum inscribuntur. Qua ratione à principio his conuenit quies, cibi adstringentes, & vinum nigrum in potu, potissimum vbi vires imbecilles fuerint. Ab iis verò quæ vrinam ciunt, & à coitu omnino abstinendum, vt inquit Aëtius. maximè verò confert sanguinariæ succus, & radicis symphyti decoctum: adhuc tragacanthus in vino nigro macerata, eodem auctore. Item cornu ceruini vsti 3. j. ex vino, aut lapidis hæmatitæ 3. j. Nec non folia salicis trita cum vino, ramentorum loti arboris cremor, & radicis spinæ albæ decoctum, vt idem Aëtio visum est. Paulus verò præter symphyti radicem, & tragacanthum vino maceratum, polygoni, & plantaginis succum cum posca commendauit. Ex quibus item succis cum saccharo syr. parari poterunt, pauco aceto addito, ac exhiberi, vel in eorum vicem syrup. myrtinus, & de infusione rosarum siccatum præbeantur, eisdem insuper addere poteris 3. j. radicis symphyti, cornu cerui vsti, aut lapidis hæmatitæ, seu boli armenicæ præparatæ pauco aceto addito, aut prædicti pulueres cum oxyfaccharo adhibeantur, & vbi non suffecerint cum prædictis syrup. 3. j. ex pastillis de spodio, seu terræ lemniz vel de succino addere poteris. Nec minus confert, si cum posca exhibeantur. Extrinsecus autem renibus, & lumbis imponi poterunt ea, quæ ad sanguinis per sputum reiectiones sunt

sunt descripta, & quæcunque vna cum eo quod adstringunt, & resiccant, etiã robur addere possunt, vt inquit Aëtius. Cuius farinae sunt rubi folia, myrti, ac quercus, item myrti baccæ, malicorium, & balauustum, & perdicij folia, & similia (vt eidem Aëtio visum est) cum posca, aut vino adstringenti imposta. Ex quibus, ac aliis similibus simul permixtis omnibus, vel quibusdam poterunt etiam topica medicamenta hunc in modum parari. Recipe foliorum rubi, myrti, & quercus, sing. manip. 3. malicorij, & balaustiorum ana 3. iij. farinae hordei P. j. olei rosacei 3. ij. cum posca fiat cataplasma. Aut recipe palmularum in vino adstringenti, aut posca decoctarum 3. iij. foliorum plantaginis manip. j. gummi tragacanthæ, & succi semperuiui ana 3. j. aluminis, ac aciz, hypocistidis, singul. 3. ij. olei myrtini, & rosacei ana 3. j. farinae hordei P. 3. fiat cataplasma. Si verò per circuitum quosdam, aut propter venæ rupturam in renibus factam sanguis excernatur, conandum est statim in principio, vt sanguinis impetus cohibeatur. Ita que venæ sectio in cubito commoda est eis, quibus ob venam ruptam sanguis promanat, statim in principio. Iis verò qui per circuitum sanguinem excernunt, paulò antè circuitum adhibita, Aëtio teste: nisi etiã sanguinis impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur. Nanque tunc etiam ipso circuitu vena secanda erit. Cæterum sanguinis detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulsio, & diuersio fiat, eodem Aëtio auctore. Potiones item conueniunt hæmoptoicis aptæ, & quædam ex prædictis. Loci autem circa renes spodiis posca imbutis irrigentur, aut linteis cum rosaceo, & aceto, ex eiusdem Aetij auctoritate, post hæc vnguentis, emplastris, ac medicamentis reliquis, tum superius, tum cap. de cruenta spuitione descriptis vtendum erit. Et vbi sanguinis excretio cessauerit, diætã vtendum est, vnde non multus sanguis gignatur, maximè in his, qui per circuitum excreuerunt, suntque supernæ corporis partes assidue exereendæ. In his verò qui ob venam ruptam sanguinem mingunt, si exulceratio in locis relinquatur, aut eadem exulceratio ob acres defluentes humores fuerit orta, & sic ab erosione venarum fuerit ortum sanguinis profluuium, ipsam erosionem, seu exulcerationem, post sanguinis suppressionem curabimus, per ea quæ capite de exulceratione dicentur. Reliquum est, vt priusquam huic capiti finem imponam, emplastrum optimum, ex Aëtio conscribam, quod recipit ceræ 3. j. vitellorum ouorum numero ii. palmularum numero io. croci 3. j. (quanquam Aëtius plus croci apposuerit) aceti, & rosacei quantum satis est, miscantur, & fiat emplastrum.

Loco citato.

Si per circuitum, aut propter venæ rupturam sanguis mingatur, curatio. Vena sectio. libro citato. cap. 3.

Loco citato. Reliqua medicamenta que competant. Eodem loco.

Eodem loco.

Peri λιθιάσεως νεφρών. Id est, De lapide renum. Caput XCIIII.

NON rarò autem accidit, vt renes ipsi, siue secundum eorum cauitatem, siue substantiam, affectu quodam laborent, quem propriè Græci νεφρίτιν, siue λιθιάσιμ appellat, quanquam νεφρίτιμ quoque nominare consueuerunt, affectum omnem renum, siue similis sit, siue instrumentalis, siue communis, propriè tamen ipsam intelligendo, nihil aliud νεφρίτις significat, quàm λιθιάσιμ, vt patet libro de renum affectuum dignotione, ac curatione, Galeno ascripto, Latine autem calculi, siue lapidis morbum appellamus, quo morbo ex natura loci, præter ipsos, non nisi vesica laborare solet, & vt quibusdam visum est, etiam colon (Galeno auctore 1. de locis affectis) Affectus verò hic nil aliud est, quàm corpusculum quoddam durum toto genere præter naturam instar lapidis, seu tophi, in substantia, seu sinibus ipsorum renum genitum. Percipies autem in eo renes affectos esse ex dolore cum positu, qui iugiter in renum loco fixus, ac stabilis instabit in dextra parte, si dexter, in sinistra verò, si sinister fuerit affectus: similiter è regione affecti renis stupor femoris aderit, nam si dextrum femur stupor occupauerit, dexter ren, si leuum, sinister ægrotabit. Nec minus affectum renum conicere poterimus ex retracto teste, nã si dexter testiculus retrahatur,

In principio.

Cap. 5. Quid sit affectus hic. Quod renes afficiantur. Signa.

dextrum renem, si sinister, sinistram pati argumento est, idemque est testis indolebit, Paulo auctore. Id verò non nisi propter consensum vaforum dorso incumbentium causæ scilicet venæ, ac magnæ arteriæ, quibus mediis tum crura, tum testes renibus consentiunt, ut in dissectionibus videre licet, ac liquet ex Galeni 6, de morb. vulg. & libro de renum affectionum dignotione, ac curatione eidem ascripto. Reliqua verò indicia (quoniam & affectum ipsum indicant) idcirco & in eiusdem cognitione eadem narrabimus. Est namque affectus hic morbus in numero, propriè in excessu, toto genere præter naturam, Galeno auctore libro de differ. morb. qui ex qualitate doloris primò percipi potest. Nam grauem in renibus laborantes dolorem, aculeisque infixi instar sentiunt, ut liquet ex eodem Paulo, Hipp. verò quod in renem dolor adfit grauis potissimum cum cibo impleti sunt, 6. de morbis vulg. scriptum reliquit, per quem dolorem duo intelligi posse Galenus asserit, aut grauem, tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbum, etenim utrumque verum est in renibus fieri, diuersis tamen temporibus. In calculorum namque creatione, atque exitu grauisimè dolent, reliquo autem tempore, ut rei cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt. cum per exiguis nervis præditi sint, quanquam à doloris qualitate renum calculus cum impactus fuerit à coli dolore planè discerni non possit, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit, ut liquet 2. & 6. de locis affectis. Excitatur autem dolor hic in renibus, ut Hippo. visum est, eo potissimum tempore, quo ægri cibo replentur, quodcumque per cibum significet, cum duo in eius doctrina significare possit, assumpta videlicet cibaria, ex quibus sanguinis multitudo creatur, & alimenti recrementa, quæ in intestinis colliguntur, Galeno auctore, eodem 6. de morb. vulg. Inter initia quoque pituitosi vomitus fiunt per peritoneum ipsis copulato ventriculo, in quo huiusmodi succus creatur, potissimum si crassi, naturæque pituitosiores extiterint laborantes. Verum vbi increuerit, perseveraueritque affectus, ita patientibus vomitus æruginosus superuenit ob dolores, ac vigilias corrupto sanguine (ut Gale. inquit) idque maximè cum vna febricitauerint, & inedia macerati fuerint. A quibus vomitibus leuiore ægri euadunt cum cibi euacuati sunt, & ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, eodem Gale. teste, arenulæque rubæ subsident, & cruentum meiunt. hæc ex Hippo. Cruentum autem meiunt, nedum propterea quod cum angulosus sit egrediens calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verum etiam quoniam si patientior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens, ut præcedenti cap. docuimus, sanguis autem liquidus sit, neque multus, neque viscidus, cruentum quoque ita lotium reddetur, ut eodem 6. de morbis vulgaribus, Galenus scriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas, purasque reddunt yrinas, deinde sequentibus diebus crassum aliquid in ipsis subsidere videtur, demum omnino arenosæ minguntur, ut 6. de locis affectis à Galeno scriptum est, lapide verò cum vrina exeunte, & à dolore liberantur, & simul locus affectus manifestabitur, nullusque relinquetur quæstioni locus, ut idem Galenus inquit, nunquid videlicet coli, vel renum partes affectæ fuerint. Ut verò Aëtio visum est, in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nusquam foris apparente, nisi inflammatio per lapillos producatur, spina ægrè flecti potest, & totum corpus admodum pigrum est, crura torpent, & maximè crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquosæ minguntur, postea verò perfecta earum suppressio contingit, aluus nihil excernit, verum promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando sanguis propter violentiam calculorum, præsertim asperorum. Cæterum vbi lapis è renibus fuerit emotus, & ad vesicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenosam subsidentiam habentes, & aluus similiter largè egerit. Sensum autem æger percipit veluti calculo à renibus ad vesicam transeunte. Quibus verò indicibus renum dolor à coli dolore discernendus sit, à

Gale.

Gale. præcitato lib. 6. de locis affect. decretum est, & nos cap. de coli dolore fuis conscripsimus. Reliquum est ut eiusdem calculi causas, materialem potissimum, ac efficietem reperiamus. A materiali exordientes, hanc crassum, terroremque humorem esse à Paulo præcitato cap. 45. 3. libri decretum est. Quod verò calculi originem ducant ex materia crassa, ac tenaci, modo crassitudine maiorem, modo tenacitatem, ac modo utramque paribus portionibus habere, eodem 6. de morbis vulgaribus testatur Galenus, & libro de renum affectionum dignotione, ac curatione: quanquam etiam ex purulento humore, aut ex purulento, pituitosiorique composito (quemadmodum & in articularum morbis euenire consuevit) nonnunquam topi in animalis corpore creati possint, ac similiter in renibus lapides concrescere, ut idem Galenus testatur. Vbi autem ex sola pituita crassa, & viscida calculus fuerit ortus, vrinarum subsidentia similis color aliorum topiorum, qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnasci, accrescereque cernuntur, cinerierit coloris. Verum vbi parum sanguinis cum pituita crassa, & lenta mixtum sit, vrinarum subsidentia color pro succi maiori copia euadet: nonnunquam veluti ex pallido, alboque mixtus, aut ex rubro, & albo, aut ex flauo, & albo: nonnunquam verò & rufus erit, pariter quoque & arenulæ, quæ in vrinis subsident, ipso siquidem sanguinis colore ad colorum differentias faciente, qui neque hominibus exquisitè ruber semper est, sed interdum quidem ad atrius, interdum ad flauius, & rufius vergit, eodem Galeno teste: quo fit, ut & ipsi etiã lapides inter se colore reperiantur differentes, similiter & arenulæ in vrinis subsidentes ob diuersam materiam, ex quibus fiunt: nigri enim, & subalbidi, & pallidi reperiantur, ut inquit Aëtius, quandoque etiam & ruffi reuera, id quod sæpius accidit: & propterea Hippocrat. arenulas ruffas in vrinis subsidere asseruit, tanquam eo sæpius contingente: quanquam per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere præter cinereum, ut testatur Galenus. Non ab re itaque Aëtius materialem causam generationis calculorum assiduas esse cruditates inquit, vnde materiæ incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alexand. simul cum Galeno, humores crassos, ac lentos esse fatetur, cap. 4. libri 9. quandoque solos existentes, interim exiguo sanguini permixtos. Effetrix verò eorum causa est ignea renum caliditas, ut inquit Alexander & Paulus, seu ardor circa renes, ut fatetur Aëtius. A frigore autem ipsi generari non valent, namque fieri non potest ut viuo corpori tantum frigus accidat, quo concrecere valeat in homine lapis, quemadmodum fieri in externis videmus, ut liquet eodem libro de renum affectionum dignotione, ac curatione: quanquam non semper ex eodem calore, sed quandoque vehementi, interim autem non ita vehementi procreentur, prout eorum materia magis apta est ut induretur, ob quam etiam caliditatis diuersitatem lapides quoque colore differunt. Locum autem generationis eorum renes sunt, ac (ut quibusdam visum est) in eorum duntaxat cavitatibus concrescunt. Verum nos cum Hippocrate & Gale. tum libro 2. de natura humana, tum 6. de morb. vulg. ac libro de renum affectionum dignotione, ac curatione, absque controversia tenemus eos, nedum in renum sinibus posse concrecere, verum etiam & in eorum carnibus procreari. Et quod quocumque loco generationem habeant, in renem adfit grauis dolor, siue per grauem acerbis significetur, siue tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem intelligamus, diuersis tamen temporibus. Nam si in renem cauis fuerint orti, in solo per vrinarios, meatu transitu grauisimè dolent laborantes. Si verò in ipsa renum carne fuerint creati, non solum inter exeundum, verum etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renem sinus peruadit. Modus autem generationis talis existit. Nam cum renes quicquid serosi, tenuisq; cum sanguine in vasis permixtū est, ad seipfos attrahant (ut superius demonstrauimus) meatibus id in renū ventriculos percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabatur.

Quando

Paul. lib. 3. cap. 45.

6. de morb. vulg. a. commentario 1. com. 5. Lib. de renū affectionum dignot. paulo post principium.

Cap. 8. Quis affectus præter naturam sit, & quibus signis cognoscatur calculus.

6. de morbis vulgaribus loco citato.

2. de lo. affect. cap. 5.

6. de lo. affect. cap. 1.

Loco citato.

Loco citato.

Cap. 1.

Lib. 11. c. 4.

Cap. 1.

Materialis causa calculi.

Loco citato. Lib. de ren. affect. dignot. principio.

Loco citato.

Effetrix causa calculi.

Loco citato.

Qua parte renum calculi generantur.

2. de natur. hum. tex. 18. 6. de morbis vulg. & lib. de ren. affect. dignot. locis citatis.

Modus generationis calculi in renibus.

Quando igitur istud calefactum in renis cauo, ad topi consistentiam redactū fuerit, si renum vis expulforia omne id vnà cum loqio obstruxerit, arenosæ in ipso subsidentia fiunt. Quod si renis cauo impactum tenaciùs inhaereat ali- quid aliud eiusdem materiae ex vena caua suscipiens, sibi que apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circuncidatur, atque ita infi- gni magnitudine topus grandescit, exusto, a refactoque crasso, & viscido hu- more, atque ad topi corpulentiam redacto. Cùm verò in renum carnibus ge- nerantur, proportione topis in articularum morbo genitis correspondent, vt liquet ex Galeni Hippocratis auctoritate 2. de natura humana, & 6. de morbis vulgaribus. Nam si idem sanguis, qui in renes deriuatur crassior, ac pituitosior seipso existens, seu etiam ad atram bilem vergens per venas, & arterias in re- num substantiam feratur quantitate, vel qualitate, aut consistentia excedens, adstringitur, detentusque concipit caliditatem præter naturam, quæ ampliùs eum densat, agglutinat, & assat, assatumque ipsum in terram, & lapidem com- mutat, quemadmodum si in cavitatem eorum delatus esset (vt roque etenim modò lapides fieri posse in renibus clarum est) cùm succus tenax, & crassus te- pore aliquo assatur in iis, atque exsiccatur, vt eodem lib. de renum affectorum dignotione, ac curatione scriptum est. Talis itaque est calculi in renibus gene- ratio ex humoribus crassis, & viscosis, tanquam ex materia, & ignea eorum caliditate tanquam efficiēte, veluti etiam in externis videmus. Nam ex igne, & tali materia idonea figuli omnia vasa conficiunt, ita vt ne ab aqua quidem vnquam dissolui possint, vt inquit Alexand. Affectus hic inter initia magna cū diligentia curari debet, nanque vbi perseverauerit, ac magnopere increuerit ob dolores, ac vigilias sanguis corrumpitur, & æruginosus vomitus superuenit (Galeno auctore) Vel magnum imminet periculum, ne vires à vigiliis, & con- stanti dolore deiiciantur, vt inquit Alex. Quod verò in adultis, ac in declinan- te potius ætate magis, quam pueris renum hic affectus contingat, idem Gale. testatur 6. de morbis vulga. quemadmodum vesicæ calculi pueri frequentius quam ætate prouecti, vt fatetur Aëtius: idque non nisi ob diuersitatem caloris, qui in adultis crassos succos cogit, atque inspissat, in pueris verò fundit, atque dissoluit, quemadmodum fusiùs cap. de lapide vesicæ declarabimus. In renibus verò consistunt lapides aut parui, aut maiores, & aliquando quidem pauciores, aliquando plures magnitudine, & forma, colore, & asperitate, & multitudine inter se differentes. Ex eorum autem numero rotundi, & leues facile excer- nuntur: non item qui alia quacunque forma præditi sunt, maximè tamen ob- longi, & asperi difficulter excernuntur, Aëtio teste. Pro curatione acér eligatur purus, ac temperatus, somnus quo ad fieri potest conciliandus parum consueto longior, quies vitanda: est enim desidia valde noxia, deambulationes autè, & exercitia mediocria conueniunt, quæ pro ætatis, habitus, roboris que ægotan- tis ratione corpus exercere valeant. Nam magnæ exercitationes non conue- niunt, veluti equitationes, aut armis, aut lucta, aut pancratio certare, aut humù fodere, aut id genus aliud facere, Galeno teste eodem sexto de morbis vulga- ribus. Sit alius solura assidue, modo ne instet aliud quidpiam, cùm nanque hæc probè excernit, vrinæ profluent liberè. Ab immodicis animi affectibus caueant, præterquam quod irascantur interdum. Moderatus autem cibus, & bonæ concoctiones præcipiantur; satietates enim, & cruditates non solum exasperant morbum, sed etiam (cùm non adsit) generant, vt liquet ex eodem Aëtio: etenim non impleri cuiusque ætatis, & corporis habitus commune do- cumentum est, Galeno teste. Cibi itaque eligantur, è quibus neque satietates, neque cruditates contingant. Cauendum propterea ab his, qui duram substā- tiam habent, ac ægrè concoquuntur, à caseo præsertim: nam qui frequentius eo vescuntur, lapides in renibus eis suboriuntur, Galeno auctore 6. de morbis vulga. Similiter etiam abstinedum est & ab omnibus acribus, dulcibus, crassis, renacibus, ac pinguibus. Quapropter ptisanam, vel eius cremorem adhibere conue-

Locis cita- tis.

Paulo post principium.

Prognosti- ca.

Loco citato.

Comenta. 3. com. 15. Ac loco ci- tato.

Curatio.

Vitæ ra- tio.

Comment. 1. com. citato.

Ac. lib. 11. cap. 6. Loco citato.

Comenta. 3. com. 15.

conuenit, vel gallinarum, seu pullorum, starnarum, vel phasianorum ius, aut in eorum iure panis maceratus tribuatur, & vbi vires requirent contusa caro gallinarum, seu pullorum præbeat. Vinum autem sit admodum tenue, & al- bum non valde vetus: dulcia verò, & nigra vina vitanda sunt, tanquam calcu- losis inepta: sit autem aqua lymphatum purissima, & purgata, atque decocta. Et vbi renum hic affectus subito inuadat, & qui laborat, cibo nuper refectus sit, eibique adhuc sint incocti, aut semicocti, aut omnem aliam curationem pro doloris mitigatione, (nisi quicquam impedimento sit) vomitum prouoca- re expedit, vt eodem libro de digno. & curat. renum affectorum scriptum est. Nam leuiore quidem à vomitibus euadunt ægròtantes, Hippocr. & Gale. te- stibus præcitato libro 6. de morbis vulgaribus, quoniam ab accessionibus, sed non ab affectu liberantur, cùm cibus vacui sunt, vt Galenus asserit: qua item ratione, ex eiusdem Galeni sententia, & alimenti recrementa, quæ in intesti- nis colliguntur, sub cibi nomine comprehenduntur, confestim euacuari de- bent per idoneos clysteres, modò nihil obstet: idque omnibus calculosis com- mune est, etiam si dolores paulatim irruant, & non repente incidant: qui ex fursurum decocto caricarum, scenugræci, ac aristolochiæ parari debent, vt in- quit Aëtius: & si quidem decenter euacuentur, sinere, si verò non, etiam bis, aut ter infundere, quibus adiciere poteris olei communis ʒ. iij. mellis rosacei ʒ. ij. ac salis communis parum. Vel ex maluarum, althææ, mercurialis, ac betæ foliis, caricis, ac fursurè decoctum pareretur paucò sale addito. Cui adicias olei communis, anethini, vel chamæmelini ʒ. iij. mellis rosacei ʒ. ij. ʒ. pulpæ calsiæ nouiter extractæ ʒ. j. Et si ex his alius non sufficienter excreuerit, ʒ. ʒ. diacath. aut hieræ picræ simplicis, vel ʒ. iij. confectiois de dactylis; seu electuarij indi adicias, nã minus & ʒ. j. butyri recentis, aut adipis anserini. Cæterum vbi ven- ter sufficienter excreuerit, quædam infundere oportet, ex eiusdem Aëtij præ- cepto, quæ corpusculorum circa lapidem sitorum inflammationes lenire, & laxare possunt: id ipsum verò oleum anethinum facere poterit adipe gallina- ceo recenti in eo eliquato, seu anserino, aut etiam butyrò; quæ si non adsint etiam scenugræcum, & althææ radicem oleo decoctam infundemus. Et vbi lap- pis in renibus adeò fuerit obturatus, vt vehementissimos obtulerit dolores, si quid aliud non prohibeat, vena cubiti propinquæ manus in corpore ex reple- tione affecto secanda est, ex Aëtij testimonio. Nanque eis qui sanguinis multi- tudinem congregarunt, hæc vena sectio comoda existit, vt ipse inquit, Hip- pocrat. verò libro 6. de morbis vulgaribus, cùm opus fuerit, iuuenibus præser- tim popliti venam incidere iubet, vbi sanguis multus, aut crassus in venis abū- det, vt Galenus inquit. Nam (vt ipse asserit) membra supra iecur cubiti venæ sectionem postulant, infra verò crurum in poplitibus videlicet, aut omnino saltem iuxta malleolos. Libro autem de renum affectorum digno. ac curat. hæc oppositæ sententiæ conciliantur. Scriptum nanque ibidem est, quod vbi valida fuerit virtus, venam quæ in poplite est aperimus, vel quæ ad malleolos; sin im- becillis, venam, quæ est in cubito. Nam si virtute debili infra euacuabimus, re- trentrix facultas, quæ est imbecillis nō retinebit, sed vniuersa in præceps rapie- tur, & partem assiduo defluxu imperet, succis videlicet in locum imbecillum perpetuò procumbentibus. Sed cùm perpetuò venæ sectio in Hippoc. & Gale. doctrina virium robur exigat; non video eisdem imbecillis existentibus cur- vena secanda sit etiam ea, quæ in cubito existit. Propterea cum eodem Gal. lib. de curand. rat. per venæ sectionem, sic de ea sentirem, ac iam dictos auctores conciliarem, ait nanque ambiguum esse num renes partibus superioribus, an inferioribus ascribi debeant, & propterea eis affectis neque perpetuò in cubito secta vena, neque etiam in poplite, aut malleolis iuantur, sed vbi re- cens fuerit phlegmone, copiâque sanguinis affuerit, vena cubiti secanda est: quibus verò affectio inest, quam propriè nephritim nominant, eam quæ in po- plite est, secare expedit, aut certè quæ in malleolis sunt. Reuulsionis itaque grat

Vomitum. Longe post principium. Comenta. 1. com. 5. Clysteres.

Lib. 11. ca. 5.

loco citato.

Lib. 11. ca. 5. Vena sectio. Comenta. 1. tex. 5. Diuerse sen- tētia de ve- næ sectione. Concilian- tur.

Propria opē- nio. Cap. 18.

gratia, vbi copia sanguinis affuerit, & timor ne ex ingenti dolore phlegmone exciteretur, Aëtius venam cubiti propinquæ manus secari iussit, vt ex eius verbis patere poterit, Hippocras. verò euacuationis gratia cum reuulsione, seu deriuatione, vbi sanguis multus, aut crassus in venis abundet, cum eundem sursum reuellere promptum non sit, sed magis expeditum per inferiores partes euacuare, seu per conuenientiore regionem, qua maximè natura vergit (vt sui moris est) poplitis venam secare præcepit è directo, videlicet affecti renis, cum restitutum perperuò seruandam esse iusserit. Verùm quæcunque vena incidatur, multò minùs euacuandum est, quàm ipsa repletionis copia expostulat, neque enim (vt inquit Aëtius) futurum speramus vt omnino citò è renibus excidat lapis, præsertim si magnus existat, Quare seruare oportet sanguinem in eam, quæ cum tempore futura est in corpore expensam, A venæ sectione, vbi etiam vitioso humore ægri abundabunt, purgans medicamentum, quod abundanti humori conueniens sit, præbendum est, neque omittendum hoc est, nisi aliud quippiam id fieri prohibeat, notissimum nanque est (vt inquit Galenus eodè 6. de morbis vulg.) quòd si vtroque auxilio homo indigeat, à venæ sectione incipiendum est, quoniam si per sanguinis missionem corpus priùs vacuum fuerit, purgans medicamentum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit non oppletas, quo fit vt absque villo impedimento in totum corpus permeet ad attrahendum succos, facillimèque fiat eorum euacuatio per vasorum spatia & fusionem, tenuitatemque succorum. Nam si vasa sanguine repleta sint, & purgans medicamentum dederis, non poterit propter plenitudinem in corpus differri, vnde fit, vt substat, & nihil efficiat, aut si quicquid facit, malè faciat, vt liquet libro de renum affectorum dignotione, ac curatione. Pariter vbi sanguinis multitudo non affuerit, sed vitiosi duntaxat humores redundarint, eisdem purgatio apta est, citra venæ sectionem pro ratione redundantis succi. In quem vsum bile redundante, mel roridum, seu casia fistula præbeatur; aliis verò crassioribus redundantibus succis, vtpote bile atra, vel pituita, prædictis diacatho. aut confectionem de dactylis, & puluerem hieræ simplicis adijcere poteris hunc in modum. Pulpæ casia recipe ʒ. j. β. vel ʒ. ij. diacath. ʒ. vij. vel confectionis de dactylis ʒ. iij. pulueris hieræ simplicis, & pulueris radice glycyrrhizæ ana ʒ. j. fiat bolus: vel parato decocto ex eadem radice glycyrrhizæ, floribus cordialibus, vna passa, & sebesten, in eo ʒ. ij. vel ʒ. ij. β. roridi mellis, & ʒ. vj. diacath. vel ʒ. iij. confectionis de dactylis dissoluas. Toto autem corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valent, medicamenta adhibenda sunt, fomentis vtens ex decocto foliorum maluarum, foliorum, ac radicum althææ, florum chamæmeli, scænuagræci, seminis lini, & radice graminis in hydrelæo, & cum spongijs sæpiùs supra affectum renem adhibeas. Ex eisdem quoque infusions parari poterunt. At omnium (vt inquit Alexander) optimum est balneum, vt quod non solum mitiget, sed etiam curare possit: id verò ex dulci aqua fiat, aut ex hydrelæo dolore adhuc vehementiùs infestante, & renum regio, ac lumborum inungatur infra scripto vnguento, quod recipit olei chamæmelini, vel anethini. & amygdalarum dulcium ana ʒ. j. β. adipis anseris, vel gallinacei, & butyri recentis ana ʒ. iij. ceræ quod satis sit, fiat vnguentum, interim adijciens oleum quod ex scorpionibus paratur, aut ex eodem cum recenti butyro, & oleo amygdalarum dulcium, ac cera, vnguentum fiat. Post fomenta verò, infusions, ac balnea; adhuc cataplasmata conueniunt. Inter quæ hoc primo vtare, farina tritici recipe, seminis lini, & scænuagræci, cuiuslibet manipu. j. olei anethini, vel chamæmelini, & amygdalarum dulcium ana ʒ. j. β. mellis ʒ. ij. resinæ terebinthinæ ʒ. j. radice althææ contusæ ʒ. iij. misceantur arte, & fiat cataplasma, priùs prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimum quoque cataplasma fiet ex lupinorum farina, hordeacea, ac seminis lini in aqua, & oleo decoctis. In decoctione autem althææ, ac peucedani radix, ac chamæmelum admisceatur. Bo

Medicamentum purgans.

Loco citato.

Loco citato.

A purgatione, qua medicamenta adhibenda sunt.

tur. Bonum est etiam (vt inquit Aëtius) panem passio decoctum circa lumbos, & ventrem imponere, neque tamen erit absurdum pectini, ac vesicæ eadem vnguenta, ac cataplasmata adhibere: & ne quamprimum frigescant, calefactorio extra ea contegere oportet, id quod commodè fieri potest per sacellos ex milio, surfure, ac floribus chamæmeli paratos, ac in latere paucò vino insperso calfactos. Conducunt etiam non parum cucurbitulæ absque incisione adhibita, quæ sæpe lapidem celeriter ad eò transferunt, vt subitam eius mali leuationem comparare possint, lapide nimirum in locum ampliorem translato supra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam earundem partium (quas ilia appellant) positionem procedentes: quo loco frequenter dolores incedunt propter situm meatuum, qui vteretres appellantur: quemadmodum libro de renum affectorum dignotione, ac curatione, & ab Aëtio scriptum est: quamquam ea, quæ vias dilatant, ac renes laxant, non immodicè adhibere conueniet, nanque emollitio, & laxatio virium robur exoluit, sed tantisper eis vtendum est, quantisper eis lapis in rene hæret. Cucurbitulas item iam dictas, vbi dolores vehementiùs infestant, adhibere non conuenit, sed ipsis aliquantulum lenitis, & inflammatione non impediante, ex eiusdem Aëtij sententia, quo etiam tempore ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, exhibere tempestiuum est. Etenim transmoto lapide, & ex sede agitato dolores quiescunt, vt ipsemet testatur Aëtius. Quæ verò calculosis auxiliantur, vnica facultate indigent quæ secare, & abstergere cum manifesta caliditate potest, Galeno teste 10. de compositione medicamentorum secundum locos. Talia autem sunt omnia ferè amara, vt ipse inquit. A valde tamen calidis, ac diureticis omnino abstinendum est, præsertim à longo eorum vsu. Nam effectricem calculorum causam adaugent dum renes intemperatos, igneòsque per caliditatem reddunt, vt promptè alios assare calculos possint, licet factos comminuunt, Alexandro teste. Admodum itaque calida, ac acria medicamenta studiosè vitari debent, vnde calculosis quæ valdè calfaciant dari nullo modo conuenit, vt liquet 6. de sanitate tuenda. Quòd si necessitas te cogat eisdem vti, semel, aut bis eis vtare, & demum desistere ab eis debes ex eiusdem Alexandri testimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibus citra magnum calorem vtendum est, sed quæ tepidam (vt ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra noxam lapidem comminuunt, nec eum duriores reddunt. Sed hæsitaret fortè aliquis, si curatio quælibet per suum contrarium efficitur, quomodo lapidem possint comminuere quæ tepidam facultatem habent, cum à calore fuerit genitus? Cui respondebimus nos, quòd cum calculus ab intemperie, & valido calore sit factus, ob id meritò exhibemus quæ tepidam facultatem obtinent, vt quæ contraria his sint, à quibus lapis est effectus, si quidem tepida ceu minùs calida sunt valdè calidis contraria, vt liquet eodem lib. de renum affectorum dignotione atque curatione. Hæc itaque medicamenta, quæ minimùm caloris possident, callosas seu tophaceas consistētias incidere sunt idonea, Galeno auctore 5. de simpl. medic. facult. veluti sunt radices regionum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, ac acetum scillinum, & vitrum combustum & quæ eius generis sunt, eodem teste. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adiantum, althææ semen, spongiarum calculi, cicer nigrum, seu eius ius, phu, meon, asaron, carpesion, & saxiphragia commendantur, Sion verò, & scolymini radix, atque erysimon esu, & potu profunt, vt idem Paulus testatur. Alexand. verò cardui decoctum cum apio, seu etiam decoctum radice quinquefolij cum oxymelite tanquã valde efficax commendat, in vicem autem quinquefolij eryngij decoctum, aut erysimi præbet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix, & folia, atque semen, ius cicerum, viticis semen, & amygdala ab eodem commendantur. Præter hæc etiam peucedani radix, atque ipsa radícula, paliuri semen, & tribuli decoctum, radix cyperi althææ semen, & radix, rumicis domestici radix, & vermes terreni cocti approbantur, d d

Lib. 11. ca. 5.

Loco citato.

Quo tempore vrinam cient, ac ea quæ lapidem comminuunt exhibenda sunt. Cap. 1.

Cap. 11.

Dubium.

Solutio.

In medio.

Cap. 12.

quorum singula partim decocta, partim tenuissimè trita præbeto bibenda, ut ipse refert. Vbi verò hæc non suffecerint, ad valentiora medicamenta transire oportet, quæ (ut Aëtius fatetur) communia etiam sunt & calculosæ vesicæ remedia, inter quæ sunt præcipua lapis iudaicus, cicada sicca sine pennis ac pedibus contusæ, ac hircinus sanguis inarescens, qui præexistentes lapides soluit, atque ita per lotium excerni eos facit, ut etiam alij amplius non gignantur, præterea dolorem sedat, Aëtio auctore. Quomodo autem is parari debeat, ab eodem auctore cap. 12. libri 11. scriptum est. Accedunt adhuc alia, quæ à tota substantia magnopere conducere videntur, inter quæ passerulus quidam inter sepes & murum victum quæritans troglodytes appellatus ab Aëtio, & Paulo describitur, cuius descriptio ab eodem Paulo cap. 45. libri 3. & Aëtio cap. 11. libri 11. scripta est. Hic sale conditus, & in cibo crudus acceptus, morbum perfectè sanat, in posterumque generari prohibet. Conditus autem, ac diuersis modis præparatur, quemadmodum ab eisdem auctoribus in præcatis locis scriptum est. Aëtius item hoc etiam medicamentum, tanquam efficacissimum scriptum reliquit. Leporis pellem in ollulam conice, & in furnum demitte: atque vbi vsta fuerit, ut probè conteri possit, acceptam tere, & ex ipsa cochlearium vnum cum vino ieiunis in solij aquæ calidæ in scesu præbe: asplenij quoque decoctum (quod vulgus ceterach nominat) cum oxymelite non parum confert, nam & ipsum lapides frangit, Galeno teste 6. de simplicium medicamentorum facultatibus. Vltimo loco nostrum, quò vtimur, puluerem describere libuit, quo perpetuò vsus sum, & præter id, quod nullam noxam affert, mirificè lapidem comminuit: recipit autem seminis althææ, & violarum albarum, singulorum grana quinque, lithospermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ʒ. ʒ. lapidis iudaici, & spongiæ, cuiuslibet grana tria, pulueris olsium dactylorum, ceraforum, & mespilorum ana ʒ. seminum melonum ʒ. iij. fiat puluis, cuius ʒ. j. pro qualibet vice cum ʒ. ij. vini albi aquosi aut oxymelitis, aut iij. decocti asplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim verò corporibus, præsertim natura frigidioribus, seminis apij, asparagorum, cinnamomi, ac saxifragiæ, cuiuslibet grana septem adicere poteris. Vbi verò doloris vehementia, ac vigilæ infestauerint, & magnum vitæ imminet periculum, viribus præsertim consentientibus cum his quæ torporem inducunt, succurrendum erit, ex Pauli, & Aëtij sententia, præbeatũque Philonis medicamenti, aut theriacæ nouellæ ʒ. j. cum ʒ. ij. vini albi aquosi. Ut verò post exactum lapidem, alij non renascantur, si obesa fuerint corpora, audacter exquisitè extenuans victus præcipiendus erit. Vbi autem calidiora fuerint corpora, atque gracilia, neque extenuantem victum, nec medicamenta, quæ extenuare possunt, requirunt, cum ea gracili corpori sint inimicissima, sed mediam esse conuenit inter extenuantem, impinguentemque victus eorum rationem, Galeno auctore 6. de sanitate tuenda, & Aëtio capite 15. libri 11. Scopus namque est, ne crassior, aut frigidior materia, quæ ad calculorum generationem idonea est, congregetur, sed contrà studendum est, ut bonam temperiem conciliemus, & extenuantibus citra magnum calorem vtamur, ut inquit Alexander. Quare in temperatis locis degant, in quibus anni tempora, & horæ nimio feruore non infestent, frigora tamen magis, quàm æstus cauenda, assumantur etiam ociosæ deambulationes, & exercitia moderata: etenim segnities, & ocium eis nocent. Cæterum ventrem semper probè laxum habere oportet: somno vtantur moderato, neque culcitris indormiant ex anserum plumis confectis: hæc si quidem renes valde calefaciunt, eodem Alexandro auctore. Cauent cibos substantiæ duræ, & qui ægrè manducatione atteruntur: item eos qui multam substantiam habent, plurimumque nutriunt, & qui acernatim digeruntur, antequam perfectè coquantur, & qui grauis sunt qualitatis, seu difficulter commuantur, ac supernatant, & ægrè per aluum subeunt, & inflant, item eos, qui meatus obstruunt, aut aliàs diutius corporibus insident, ex Aëtij sententia. Sic autem cib

Lapp citato.

Cap. de asple
pp.Præseruatio
ne aliq̄ renam
scantur cal-
culi.

Cap. 11.

tem cibus boni succi, & moderatus (ut inquit Paulus) rarissime leguminum omnis generis, frumenta eorumque vsus. A caseo, & lacte, & quæ ex ipsis præparantur, caueant: nam omne lac, præter asinum, eis incommodum existit: propterea quod cæteris omnibus est tenuius, asinum, ideo confert ex eiusdem Galeni & Aëtij sententia: præ omnibus verò satietatem vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinæ ciente, non valde veteri. Nam dulcia vina calculosis sunt nociua, similiter, & nigra, & summatim omnia quæ crassi sunt succi, ac nimis calida, seu acria nocent. Omnibus verò confert calculosis, ut à cæna sæpe vomant: similiter ante omnem cibum bibere aquam tepidam. Nihil etenim renes adeò recrementis vacuos, temperatósque reddit, ut non amplius calculos procreare possint, nam temporis spatio, igneus ipsorum calor à tepore aquæ extinguitur. Quare probè faciunt qui bibunt etiam in medio cibi aquam, aut vinum refrigeratum, aut rosaceum, aut violatum, ut idem Alexander inquit. Paulus verò à balneo ieiuno ante vinum, aquam temperatam potandam exhibet, tanquam omnium præsentissimum remedium ad calculos arcendos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam superbiberit, approbat: oxymel quoque cum quodam simpliciore vrinam ciente, veluti adianto, apio, graminisque decocto commendat. Alexander verò palustris asparagi decoctum, eryngij, & quinque folij herbæ approbat, pariter (ut diximus) & plantaginis, tum radicem, tum verò folia, & semen, ac cicerum ius. Vbi autem sanguis abundare videatur, curiosè inspicienda est temporis opportunitas, ut venam secemus, ex Aëtij, & Pauli testimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa sanguinis copia vice vna educatur, sed potiùs vbi oportet, eandem iterare expedit. Quòd si vitiosorum humorum copiam persentiscant, purgationibus conuenientibus uti oportet, ex sententia eorundem auctorum, pro ratione redundantis succi, quemadmodum supra meminimus. Per interualla quoque ea bibant, quæ vrinam ciere possunt, tam simplicia, quàm composita, quorum etiam supra mentionem fecimus: inter quæ est acori, graminis, nardi, calami aromatici, asari, dauci, oreofelini, hyperici, & rorismarini decoctum: ex his singula, eisque similia, tum per se, tum inuicem permixta præbeto: nam vrinam manifestè mouent, ut inquit Aëtius. Ex pro cibis vtantur pastinaca valde cocta, sceniculo, sio, carduo, pulegio, atque calamintha. Ab eodem quoque naturalium aquarum vsus (verum non sæpe) tanquam conuenientissimus commendatur. Similiter si per plures dies radicis eryngij decoctum, aut trifraginis, dictamni, seu radicis tribuli bibant. Semel item in hebdomada mirificè confert, aut bis in mense præbere ʒ. j. prædictæ pellis leporis, ut supra præparata cum asplenij decocto, seu cicerum iure, vel pauco vino albo, & tenui, aut tantundem nuper scripti nostri pulueris similiter præbeto.

περι φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. Id est, De inflammatione renum.

Caput XC V.

H A V D secus, quàm cæteras corporis partes ex copia influentis sanguinis & renes ipsos inflammatione tentari contingit, præsertim vbi in carnosam eorum partem confluat. Dignosces autem quòd renes afficiuntur, ex dolore cum positu, qui circa primam dorsæ vertebram paululum supra spurias costas (præsertim si dexter ren fuerit affectus) aderit, distenditurque dolor sursum vsque ad hepatis, & deorsum vsque ad vesicam, & pudendum, lumbosque, & coxendices, per ætinem, ac femora. Cõsequitur, & stupor propinqui cruris, dextri inquam, Aëtio auctore cap. 16. libri 11. At si sinister ren fuerit affectus, circa easdem regiones dolor aderit, parte sinistra, sinistrique cruris consequetur stupor. Quòd si ambo afficiantur, circa ambas partes percipietur dolor, amborumque crurum stupor consequetur. Ex nonnullis etiam aliis indicis idem inuestigari possit,

Signa renū
affectorum.

Lib. 3. c. 45.
Inflam-
mationis renū
signa.

nisi esset, quod eadem qualitatem quoque affectus indicant, inflammationem inquam. Et propterea pro eius notitia eadem dinumerabimus. Quis verò affectus præter naturam sit inflammatio, non semel duntaxat in præcedentibus dictum est. Indicant verò eam, ex Pauli testimonio, ardor, ac dolor cum grauitate, febricula, mentis alienatio, vomitio bilis syncera, & vrinæ reddendæ difficultas: addit Aëtius quod neque recta erigi possunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & siue sterneratio, siue aliqua alia concussio irruat, vehementi dolore lancinantur, frigent eorum extrema, & magis suræ, ac pedes, adest vrinæ emittendæ difficultas, minguntque assidue, ac laboriosè, in principio quidem tenuia, & aquosa, in quibus nihil subsidet. Inflammatione verò in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam crassa, & mucosa, adsuntque febres vehementes. Quòd si adhuc ampliùs inflammatio augetur, hæc omnia sunt vehementiora, acceditque his nausea, morsus stomachi, & vomitus bilis, & quidam vsque ad animi deliquium anguntur, & exsulant. Siftitur ipsis venter ad eò, ut insentur, & assidue ructus emittant. Sequitur fastidium vehemens, & quibusdam continuæ sunt exacerbationes, quibusdam verò per interualla. In vniuersum autem (ut eidem Aëtio visum est) venteris egestio, & vrinæ multa excretio dolores ipsos præcedunt, testaturque accedere agris dolorem pulsatilem retro, iuxta primam dorsi vertebram. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adesse, pariter & Galeno 2. de loc. affe. vbi asseruit grauem dolorem, nedum proprium hepatis esse, sed spleni quoque, ac renibus inflammatis communem. Atqui dicere possumus Gale. ac Paulum de inflammatione quatenus inflammatio est, ortaque in carnosa renum parte verba fecisse, Aëtium verò de magna inflammatione, magisque in cæteris renum partibus virgente: quod etiam confirmauit Gale. com. aphorif. 5. 6. libri cum dixit. Quòd si renum pars carnosa patiatur inflammationem, dolor est grauis, aliis verò partibus, quæ sunt in rene, patientibus, velut est tunica, quæ renes obtegit, venter eorum interior, arteriæ, & venæ, quæ ad hunc terminantur, ac etiam productiones vasorum vrinariorum dolor sentitur acutus, & eodem etiam 2. de locis affect. cum dixit. Pulsus cum dolore factum sequi inflammatorios affectus notatu dignos, & cum maiores fuerint, idque semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam præmunt, & cum attolluntur veluti percutiunt, modo pars affecta sentire nata sit: inseruntur itaque ad renes arteriæ, eademque magnæ, ut ex anatome liquet, neque renes sensus expertes sunt, propter neruum ad eos distributum, præsertim ad eorum membranam, ac externam superficiem. Qua de re sit, ut cum ingens fuerit in eisdem partibus orta inflammatio, affectus, aut pressis iam dictis arteriis, & veluti inflammatos renes percutientibus, pulsatis quoque dolor sentiatur, quæ etiam ratione Aëtius febres vehementes in eiusmodi inflammationibus adesse testatur notatu dignis, ac in peius proficientibus iam dictis inflammationibus. Paulus verò febriculam, cum exigua, & circa initia fuerit inflammatio. Si autem ad suppurationem renum inflammationes vertantur, cuncta prædicta symptomata, ac accessiones extenduntur, & febres cum horrore irruunt, atque id maximè circa vesperam, eruntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infestare videntur, ut liquet ex Gal. 6. de locis affect. Nam dum pus gignitur, dolores, ac febres magis eueniunt, ut inquit Hippo. aphorif. 47. 2. libri. Tumor item circa ilia quodammodo apparebit, & vehementis caloris sensus ægrotos circa renes affligit, minguntque ruffa, & pura (ut cap. 18. eiusdem libri inquit Aëtius) Quòd si in sanam partem inclinat æger ex affecta, grauitatem magnam magis se sentire dicit, quàm antea quàm inflammatio in abscessum peruenisset, Alexand. teste cap. 5. libri 9. Nam circa renem dolentem veluti suspensi cuiusdam ponderis sensum percipiet, ut ait Galen. 6. de locis affect. Perfecta autem suppuratione, & febrium, & dolorum accessiones minores contingent, & grauitatis sensus magis circa affectum renem infestabit, ac tem

Si ad suppu-
rationem ver-
gat inflama-
tio, signa.

Cap. 2.

Loco citato.

ac tempore rupturæ magis exacerbantur, ad quam etiã cum ipsis vrinis puris excretio consequitur, & nonnulla alia, de quibus sequenti cap. verba faciemus. Cæterum ob plurimas causas renes inflammari contingit, ut liquet ex eodem Aëtio, nam plagæ, & attritiones, pharmacorum potiones, & humores corrupti inflammationem generant, & præsertim equitationes continuæ, & vehementes, ut ipse inquit: quorum notitia facile haberi poterit. Verum in eisdem inflammationibus si vrinæ prodeant multæ, & crassæ, in quibus bonum est quod subsidet, quoniam ipsæ maximè iudicant, ac secernunt morbum, propterea quod inflammationis concoctionem indicant, bonum portendunt, quemadmodum, si vrinæ aquosæ, puræ, ac perlucentes prodeant, ægrè morbum secerne indicabunt, eodem Aëtio teste. Conferunt etiã renum passionibus hæmorrhoides superuenientes, utpote quæ velut sæcem sanguinis vacuare sunt natura, ex Hippo. & Gale. sententia aph. 11. 6. libri. Virtus ratio pro inflammationis renum curatione similis instituenda erit fere ei, quam in inflammatione iocinoris præcepimus, nisi quod (ut inquit Aëtius) licet à primo die à cibo abstincere debeant, non tamen in multos dies inedia extendere oportet: etenim vrinæ puriores, & acriores per inedia reddita (ut ipse inquit) vehementissimos morsus insigunt. Quapropter in principio sorbitionibus tenuibus morsus lenientibus ægros nutrire oportet, veluti est prisanæ succus, & aquæ calidæ potus. In cuius vicem aqua hordei, seu ea in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, uti poterunt. Vitent autem aquam mulsam in principio, priùs quàm concoctæ fuerint inflammationes, ac vsum eorum, quæ vrinam ciunt: ob lædunt enim mordaces humores inflammatis partibus inducendo, eodem Aëtio auctore. Nam vbi in vesica, vel renibus phlegmone est cœpta, medicamenta quæ vrinam prouocant, bibenda haudquaquam danda sunt. Sed ad partes quæ maximè longinquæ sunt, semper reuulsio facienda erit, ex Galeni decreto 13. metho. meden. extrimata tamen tum phlegmone magnitudine, tum corporis totius statu. Quapropter sanguis detrahendus statim est, præsertim vbi maiori acumine renes affligantur, & vehementior exurgat dolor, ex Pauli, & Aëtij sententia, vel omnibus succis ex æquo redundantibus, seu ipso sanguine exuperante, ut inquit Alexand. At quæ vena secanda sit, nõ admodum liquet. Nam Aëtius venam cubiti secare iussit, Galen. verò 13. metho. meden. renibus, vesica, pudendo, & vtero phlegmone laborantibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ, venas esse secandas præcepit, potissimum quæ circa poplitem sunt, si minus, eas quæ iuxta malleolum; perpetuò autem, quæ è directo sunt positæ, quamuis in eodem libro paulò ante dictam sententiam, ad partes maximè longinquas reuulsionem fieri in iam dictis inflammationibus iussit: ambæ tamen sententiæ veræ sunt. Nam vbi reuellere duntaxat opus sit, in contrarium ac maximè longinquas partes perficienda erit, & propterea venam cubiti, eamque internam secare conuenit. Si verò vacuare simul cum deriuatione intendat medicus, crurum venæ, quæ è directo sunt sitæ affecto reni, secandæ sunt. Nam (ut ipse inquit) statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur: & propterea vnde, aut quomodo vacuatio sit faciendæ æger ipse docet locus. Hinc cum eodem Galeno concludamus quod vbi recens fuerit phlegmone, copiaque sanguinis affuerit, reuulsionis potissimum gratia ex cubito vena secanda est. At si nec recens fuerit, nec sanguinis multitudo adsit, euacuandi præsertim causa, eam secare expedit quæ in poplite est, aut quæ in malleolis, quemadmodum idem Galenus libro de cura. ratio. per venæ sectionem scriptum reliquit. Vel si maus primò eam, quæ in cubito est pro reuulsione secabis, deinceps (si opus fuerit) eam quæ in malleolis pro euacuatione reuulsione seruata, nam & Aëtius quoque repetitam sanguinis detractionem cõmendauit. Verum priusquam ad venæ sectionem deuenias, clysteres adhibendi sunt ex maluæ decocto, aut semine lini, & scænuæ cum oleo, & melle, aut ex prisanæ succo cum oleo, & melle, ex eiusdem Aëtij sententia.

Cause.

Prognostica.

Virtus ratio.

Cap. 11.
Vena sectio.

13. metho.
loco citato.

Cap. 18.

Cæterum copia non multa infundenda est, ne repleta intestina comprimant renes: & ubi stercorea prodierint, oleum anethinum cum butyro quibusdã ad-
Clysteres. *Purgatio.* *Topica.* *Topica.*

quirit: aut ex maluarum, betæ, ac violarum foliis, & hordeo decoctum paratur, cuius recipe lib. j. aut lib. j. ß: & adde olei violacei ʒ. iij. aut chamæmelini, vel anethini ʒ. iij. mellis rosacei ʒ. ij. salis communis parum, calsiæ tractæ, aut pul-
 pæ calsiæ fistulæ ʒ. j. butyri recentis, & adipis anferis, seu gallinacii, cuiuslibet ʒ. iij. vel ʒ. ß. misceantur, & fiat clyster. Interim (si videbitur) addere poteris ʒ. ß. vel ʒ. iij. diacath. Cæterum si vitiosus quispiam humor, præsertim acris, & biliosus cum sanguine redundarit, à venæ sectione purgationem adhibere con-
 uenit, quæ humorem præpollentem educere possit. Verum exhibenda nequa-
 quam erit priusquam humorem cõtemperaueris, ac solutu facilem paraueris, aut si crassus fuerit, ipsum extenuaueris, ex Alex. testimonio, potissimum ubi
 virtus vitiosum humorem euincere, ac superare nequeat. Et propterea inter
 initia humoribus existentibus crudis, & inflammatione ipsa feruescente, ne-
 quaquam purgans medicamentum exhibendum est, vt liquet ex eodem Alex.
 id quod etiam annuere videtur Aëtius cum dixit, neque etiam purgatiu phar-
 macum exhibendum, veluti quidam consueuerunt: quanquam & idem Aëtius
 vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos verò nec eadẽ, humo-
 re etiam contemperato, concocto, ac præparato etiam post initia probamus,
 sed ea duntaxat, quæ vim habent redundantem humorem leniendo expurga-
 re, veluti tamarindi, calsia fistula, mel aëreum, saccharum violaceum, syrũ, ex
 pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, & interim diacath. Hisce itaque
 vti poteris medicamentis purgatiuis separatim, aut quibusdam eorum simul
 permixtis, ubi vitiosi in corpore redundarint succi, eis prius concoctis, ac præ-
 paratis, vt dictum est. Nam conuiescere oportet in renũ morbis, cubare mel-
 liter, soluere aliu, si aliter non respondet, etiã ducere, vt inquit Celsus cap. 10.

lib. 4. Quod si post dicta auxilia adhuc inflãmatio inualuerit, extrinsecus etiã
 inter initia feruente adhuc inflãmatione refrigerantia admouere conuenit,
 potissimũ ubi biliosus fuerit sanguis, qui inflãmationem excitauit, renẽsque
 ardorem igneum sentiant, veluti est oleum rosaceum, & ipsũ omphacinum,
 seu melinũ pauco aceto addito, & succo polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo
 rosaceo, vel melino luteis ouorum, polygoni succo, aceto pauco & cera ceratũ
 fiat, & supra renes accommodetur, ex Pauli sententia, Alex. verò ex rosaceo,
 pauco aceto, succo polygoni, aut portulacæ, & cera ceratũ fieri iussit, quo nul-
 lum reperitur efficacius, vt ipse inquit. In incremento autem ipsius inflãmationis
 aliquod prædictis medicamentis admiscendũ est, quod digerendi, ac dis-
 scutiendi vim habeat, veluti est chamæmelum, & eius oleum, scœnugræcum, se-
 men lini, fertula campana, & althæa, ac nonnulli etiã recentes adipēs, vt galli-
 naceus, & anferinus: declinatione autẽ facta, ea quæ plus discutunt miscenda
 sunt, veluti est chamæpitys, polium, abrotonum, triffago, asarum, flos iunci
 odorati, & reliqua huiusmodi, & ad cataplasmata procedendum, quæ ex farina
 scœnugræci, & seminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis al-
 thææ in iure chamæmeli decoctis, additõq; oleo chamæmelino, seu anethino,
 & chamæpitys, seu triffaginis, vel alterius prædictis pharmacis parum, cum
 aqua mullã, seu cum sapa, potissimum ubi etiam crassior videbitur esse, quæ
 derelicta est, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per spongas vti ex
 decocto chamæmeli, seminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, paucu-
 lo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto.
 Nec minũs & calefacientibus balneis tuto vtare, eisdem quoque in incremen-
 to inflãmationis, ac summo vigore tutò vti poteris, ubi quæ inflãmatione
 parit materia, crassior fuerit, quanquã ne id prætereudum est, ex Alex. & Pau-
 li auctoritate, quod admodum calida vitanda sunt, ne materia, quæ in parte
 inflãmata continetur, in pus conuertatur. Item quæ impendiò refrigerant
 non

non minũs vitare oportet, ex eorundem sententia, ne quamprimũ renes in-
 flãmatione indurentur, potissimum cum ipsi suapte natura facilẽ scirrhis depre-
 hendantur, cum propter eorum substantiæ qualitatem, tum etiam propter ex-
 crementorum naturam, quæ per ipsos dilabuntur, vt liquet 13. meth. meden. At
 ubi perfectè concoctæ fuerint inflãmationes, & quieuerint dolores, tunc etiam
 per vrinam cientia purgandum. Quapropter tribuenda sunt, acorum, phu, pe-
 troselinum, gramen, casia, chamæpitys, & polium, ex Aëtij decreto. Horum
 vnumquodque (vt ipse inquit) ex aqua coquendum est, & cum vino, & melle
 bibendũ, in cibisque tribuenda sunt sceniculum, apium, daucus, pastinacæ pro-
 bẽ percoctæ, crithma, scandix, & gingidium. Verum si inflãmatio ad paris
 permutationem vertatur, quàm celerrimè adiuuare oportet tum suppuratione-
 nem, tum puris eruptione, ex eiusdem Aëtij doctrina. In quem vsum conferunt
 spõgiæ foris gratia admotæ, absidue imbutæ aqua, & oleo: aut eadem decocto
 imbuantur foliorum, & radicum althææ, chamæmeli, scœnugræci, & seminis li-
 ni, & scapius (vt supra) calidæ admouentur. Eundem vsum præbebit cataplas-
 ma ex farina hordeacea cum ficum & althææ ex aqua mullã decocto. Bonum
 quoque est ipsas ficus admiscere tritas, & absynthij comam contusam, vel ex
 eadem farina hordeacea, & erui oleo, & resina terebenthina cum melle, & fi-
 cubus pinguis cataplasma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel co-
 lumbæ stercoreis parum, vt Paulo visum est. Et ubi maligna fuerit inflãmatio
 ex putrescentibus humoribus orta, quos ex februm acrimonia cognosces,
 etiam rosæ in cataplasmata commiscendæ, myrtique baccæ, & erui, ac lentis
 farinæ: hæc etenim humorum putrefactioni resistunt. vt eidem Aëtio placuit.
 Genito verò pure, ipsius eruptio procurada erit, in quem vsum ea, quæ vrinam
 ducunt in potu exhibeantur, veluti cucumeris semen decorticatum ex aqua
 mullã, palmulis in ipsa in coctis: danda etiam iris est cum melle despumato de-
 lingenda, eodem Aëtio teste, aut sceniculum, glycyrrhizæ, iridisque radicem in
 aqua mullã decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamæpityos, scœniculi, pulegij,
 vel origani, & aliorum similibus decoctum in potu præbeo, remorantem quo-
 que rupturam iuuant cuminum cum passo, & ruta cum vino mullõ (vt idem fa-
 tetur Aëtius) At quæ præbenda sint post abscessus rupturam pro puris repurga-
 tione, ac quomodo id dignoscendum sit, sequenti cap. docebimus.

Ἡρεῖ ἐλκώσεως τῶν νεφρῶν.

id est De exulceratione renum,

Capitulum XCVI.

QVONIAM non solum post abscessus rupturam contingit renes
 ipsos exulcerari, sed ab aliis quibusdam causis, vt dicemus, pro-
 pterea de hac exulceratione verba facere intẽdimus. Appellant
 autem græci affectum hunc quandoq; ἐλκος, interim ἐλκωσις, lati-
 nẽ verò vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud est, quàm
 continui solutio in carnosa substantia contingens, nam si in aliis partibus eue-
 niat, cum in omnibus incidere possit, diuersa quoque nomina fortitur, vt li-
 quet 4. & 6. meth. meden. Qua de re renum exulcerationem appellabimus eo-
 rundem solutam continuitatem. Ex dolore verò cum grauitate circa lumbos,
 si ambo affecti fuerint, conuicies, eos affectos esse; & alter, si dexter, in dextra
 parte, si sinister, in sinistra dolor sentietur. Sunt verò nõnulla alia signa, ex qui-
 bus renes exulcerati dignoscuntur, quæ cum simul, & affectum, & sedem affe-
 ctam indicent, propterea nos in eiusdem affectus dignotione cuncta dinume-
 rabimus. Est porro affectus hic sub eo morbo, qui communis à Gal. appellatur,
 contentus, solutio continui dictus, & propriè in carnosa parte, hoc est renum
 parenchymate eueniens: quo fit, vt præter lumborum dolorem cum grauitate
 sine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnis parti-
 culis innatantibus (Paulo auctore) Gal. autem 6. de loc. affect. scriptum reliquit

dd 4

Cap. 16.

Vrinã cien-
 tia quo tem-
 pore exhibẽ-
 da sint.

Puris gene-
 rationi quã-
 do opitulã-
 dum sit, &
 cũ quibus.

Qua tri-
 buenda sint
 pro absces-
 sus rupturã.

4. meth. c. 1.
 6. meth. c. 1.
 Quid intel-
 legendũ sit
 per renũ ex-
 ulceratione.
 Signa renũ
 affectorum.
 Ulceris re-
 num signa.
 Paul. libr. 3.
 cap. 45.
 6. de loc. aff.
 cap. 2.

perseuerantis vlceris notas (ex abscessu potissimum orti) ex vrina haud obscure deprehendi: adde quod laborans creberrime in affecto rene dolorem sentit, atque interdum cum vrina exiguum pus, veluti ab vlcere excernitur, similiter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quasdam ipsius vrinae inaequaliter dispersum, mediam conditionem seruans in eius commixtione pus ipsum, ac interim sanguis quoque cum vrina excernitur, qui erosiam vlceris indicium est. Nam si sanguinem, aut pus mingat pluribus videlicet diebus, ac mensibus, aut renum, aut vesicae exulcerationem significat, Hip. & Gal. auctoribus apho. 75. 4. libr. In qua verò earum partium euenerit, dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea quae cum vrinis excernuntur, adeo vt si velut carunculæ parua cum vrina crassa vnà exeant, propriae renum exulcerationem significabunt, vt 76. aph. 4. lib. ab Hip. & Gal. decretum est, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, essentiae verò proprietates affectae partis proprium indicium est, eodem Gal. auctore 6. de loc. affect. Ceterum si disrupto abscessui exulceratio succedat, carunculæ parua oblonga cum vrina excernuntur, & si maligna fuerint vlcerata, humores fetidi, liuidi, & mucosi. Si verò benigna fuerint, etiam pus ipsum album, & aequale, & leue absque odore graui, & paucum reperietur, vt inquit Aëtius, praecesseruntque alia praecedentis abscessus indicia, velut praecedenti cap. adnotauimus; quemadmodum si disrupto, vel exeso vase aliquo renum exulceratio consequatur, eiusdem ruptionis, seu exesionis signa praecedent, quae cap. de profluuiio sanguinis renum fusiùs demonstrauimus. Nec minus & lapidis signa praecedent, si ex eo pererodente exulceratio contingat. At si propterea quod acres, & mordentes succi vrinae permixti per renes pertranseunt, iidem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium succorum inditia redundantium aderunt, quae nedum ex vrinis percipi poterunt, sed ex temperamento, aetate, habitu, anni tempore, praecedentique victus ratione, ac reliquis, nullumque aderit indicium rupti, seu erosii vasis, nec ruptionis abscessus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor causis internis renum exulceratio oritur, vt liquet ex Pauli testimonio. Potest insuper quandoque ex externarum causarum aliqua excitari, vt ex assumptione alicuius medicamenti vim habentis renes erodendi, ac exulcerandi, aut ex illato vulnere. Id quod ex infirmi, seu astantium loquela promptè coniiicias. Exacto autem studio laborandum est, vt renum vlcus cicatrice inducatur, quod nisi illico contingerit, difficilior reddet curationem, Gal. auctoritate 6. de loc. affect. quamuis minoris malitiae sint renum, quam vesicae vlcerata: quoniam carnosae partes, quam neruosae facilius sunt curationis. Tamen nosse oportet omnem exulcerationem, & vesicae, & renum aegre curabilem esse, praesertim quae ex erosione sit oborta, adeo quod paucos nonimus, qui ab ea perfecte sint liberati, vt liquet ex Aëtio. Ilcet recentia vlcerata non adeo aegre vt diutina curari possint, siue in renibus, siue in vesica fuerint orta. Renum quoque, & vesicae vitia in senioribus difficulter sanantur, vt inquit Hipo. aphorif. 6. 6. libr. quoniam & earum partium opus indefinens est (quiete autem opus est, siquid sanari debeat) & quia excrementum acre exacerbare natum est. Multò autem difficilior sanantur in senibus renum, & vesicae passiones, quoniam & omnes alij morbi praecipue longi, vt testis est Gale. com. eiusdem aphorif. Quinimo iidem diuturnis morbis correpti fere commoriuntur, vt eidem Hipp. visum est aphorif. 39. 2. libr. Pro cuius exulcerationis curatione aer eligi debet ad siccum inclinans, in aetiuis temperatus, aut paulo ad calidum vergens, frigidus autem vitari debet. Nam ipsum vlceribus mordax est, vt liquet aphorif. 20. 5. libr. somnus moderatus, aut consueto longior praecipatur, cum immodicae vigiliae obfint: quies iniungenda est, vitentque aegri omnem delassationem, ac efferuentem gestationem, maximè quae fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & è conuerso perpetuum ocium, ex Aëtij decreto cap. 30. libr. II. In vicem autem exercitij aegrum decum

6. de loc. aff.
cap. 3.
Causa interna.

Externa
causa.

Prognostica
6. de loc. aff.
cap. 2.

Curatio.

Vitustatio.

decumbentem molliter fricare singulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimo mollienda alluus erit mollibus, ac lenientibus clysteribus, vbi natura faeces quotidie non excernatur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, similiter & coitus, nam omnibus renum, & vesicae affectionibus insensibilis est, & maximè senibus, ac natura imbecillioribus, vt inquit Aëtius. Cruditates autem cauedae sunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod aegre concoquitur, aut facile corrumpitur, aut inflationem parit, sumant. Maximè tamen vitare debent quae facile acefcunt, & quae crassi humoris sunt, quae aegre secernuntur, quae vrinae cient, & quae amplius ventrem perturbant: item omnia acria, efferuetia, & quae accepta amplius adstringunt, & magis resiccant, & non nutriunt, & quae stomacho inimica sunt, & quaecunque bilem, aut pituitam praecipue gignere possunt. Idoneus autè cibus erit pitifanae cremor, aut eademmet pitifana, aut amyllum, aut similago lora cum lacte cocta dandum & lac ouis permixtum, & iusculum gallinae pingue, ex Aëtij decretis. Item oua gallinarum tepida, & mollissima, si edantur, valde proficiunt. Ego sane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimum essent posita forbebat citra coctionem, dicebatque se plurimum adiuuari, & rosiones, ac dolores, qui circa vesicam oriebantur, mitiores fieri, vt ferre posset, affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua, seris, rumex, portulaca, asparagus palustris, cucumis, & lactuca, omnia tamen cocta, nanque haec morsus obtundunt: nec quicquam crudum vorent, cruda etenim olera tam renum, quam vesicae vlceribus inimica sunt, ex sententia eiusdem Aëtij. Ceterum pane vtantur receti decenter apparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, starnarum, & reliquarum volucrum montanarum teneram carnem habentium, & non antiquarum. Ex pedestribus autem conuenientiores sunt haedorum extremitates. Ex piscibus conueniunt aselli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locustae, & fluuiales cancri, qui velut remedium praebentur, vt ait Aëtius. Erinaceus quoque recens familiariter permittatur. Ex bellariis vna passa non incommoda est. Similiter conueniunt nucis pineae recentes duabus aquis maceratae, pistachia, & amygdalae virides, maturae tamen & probe mundatae, siccatae verò non vetustae, sed praemaceratae, & decorticatae. Voluptatis quoque gratia acetum modicum concedendum. Eduliorum autem varietates, & superflua condimenta, omniaque nidorosa, graeolentia, & putrida inhibenda sunt. Sint item omnia, quae in cibo sumuntur, mediocri multitudinis, etiam si vtilia esse ferantur. Multus etiam potus, & meracior, ac ieiunis potus omnes incommodi existunt. A frigida quoque potu in totum abstinendum, cum frigidum vlceribus (vt diximus ex Hip. auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino aliis melior existit (vt inquit Aëtius) quae tamen actu non sit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutius vino albo adstringenti diluto, aut aqua, in aqua hordeum torrefactum, & radix glycyrrhizae fuerint decocta. Confert item pro potu vti aqua mulsae, vbi vlcus non fuerit ex vitiosis succis, & mordacibus ortum. Quod si ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auspicanda erit, ipsis tamen prius concoctis, ac praeparatis. Sit autem medicamentum purgans, quod leniendo soluat. Veluti est mel aereum, saccharum violaceum, cassia fistula, & syrup, ex pluribus infusionibus rosarum. Interim modicum diacath. adiacere poteris, & vt eorum morsus obtundatur, syrupis vti licebit ex malua, cichorio, seu hortulana endiuia (quam scariolam vocant) confectis, item eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa, rosis, seu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos, & forte tutius euacuare licebit, vbi ad eum fuerint potissimum parati. Nam non solum ad repletiones vomitus laudatur, verum si quis omni mense audacter vomat, forsitan & renum vlcus, & quicquid inde mali accedere posset dissoluet, Aëtio teste. Post quae ad ea quae vlcerata repurgant, praebenda te conuertat: quanquam ea (ex quacunque alia causa fuerint iam dicta vlcerata ex orta) confestim

Medicamentorum ratio.

Purgans medicamentum.

Quae vlcerata repurgat.

confestim præbenda sunt. Inter quæ magnopere conducit lac, præsertim cum melle, alinum potissimum, aut equinum: sit autem recens multum, ac calidum, animali in domum, ubi æger decumbit, deducto, nanque & aliorum etiam interiorum vlcera optimum est pharmacum, & graui puri maxime amicum, & corpus probe nutrit, ut inquit Aëtius. Confert etiam aqua mulsæ aquosæ portio, necnon & cremor ptisanæ cum modico melle (ut inquit Alex.) aut fœnugræci decoctum cum melle, seu cucumeris semen cum passo (ut voluit Paulus) Vel maluarum, seu cucumeris, aut melonum semen cum eadem aqua mulsæ, aut adiatî, equiseti, seu graminis decocto præbeas. Insuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto, adianto, ac glycyrrhizæ radice, cuius ʒ. iij. vel ʒ. iij. cum ʒ. j. β. seminis melonum, ac cucumeris exhibeas. Pastilios quoque ex melonum, seu cucumeris semine, ac maluarum, & halicacabi cum abrafa radice glycyrrhizæ, ac tragacantho, ac vua passa, & saccharo conficias: quorum vnum, vel duos vice qualibet cum prædicto decocto, seu aquosa aqua mulsæ dabis. Ex his verò quæ vrinam ducunt, simpliciora superius iam dicta ad repurganda etiam renum vlcera bibantur. Etenim à situ, & figura partium indicatione sumpta in renum, & vesicæ vitiis, nedum mel ipsum, sed etiam eorum, quæ vrinam mouent quidpiam vlcera medicamentis misceri oportet. bit, ex Galeni auctoritate 4. meth. med. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt, bolum armeniam præbet, aut ferularum combustarum cinerem quantum tribus digitis comprehendi potest ex passo. Exhiberi autem poterit cuiuslibet eorum ʒ. j. cum aqua mulsæ, aut lacte, potissimum ubi munda fuerint vlcera: quod inde tibi palam fiet, si neque testorum etiam vlcera obductum cum vrinis excrementum appareat, neque etiam pus excretum sit fæculentum, sed subalbum, leue, & æquale, & paucum, ex Aëtij auctoritate. Hoc etenim tempore pro his quæ vrinam ciunt, quæ exsiccant, adstringunt, ac cogunt, tum alimenta, tum medicamenta, simul atque ea quæ conglutinant, adhiberi debent. In quem vsum hoc nostro medicamento vtare, exsiccant etenim, conglutinat, atque adstringit cum hoc, quod dolorem sedat. Ecipit verò vua passæ, phisticorum, pinei fructus, & amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuslibet ʒ. β. seminis althææ, & halicacabi ana ʒ. j. seminis lactucæ, & hyoscyami ʒ. β. amyli, tragacanthi ana ʒ. j. β. radice dulcis ʒ. ij. β. seminum melonum, & cucumeris ana ʒ. iij. boli armenia, seu cineris ferularum combustarum ʒ. ij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, & capillorum veneris quantum satis sit, fiant in mortulis. Ad inueterata autem renum vlcera, ea pharmaca assumenda sunt, quæ ad exulceratam vesicam describuntur. Extrinsecus quoque quæ renes exsiccant, ac roborare possunt admoueantur, vnguenta, cerata, cataplasma, seu emplastra, quæ ex oleo myrrino, citoniorum, rosaceo, ac mastichino, polygony, seu plantaginis succo, mastiche, thuris cortice, bolo armenia, santalis, hordeacea, seu fabacea farina, ouorum albugine, cera, & aceto, ac similibus conficiantur. Hæc studiosi fusius conscripta cap. de vesicæ vlcere reperient.

ῥοπι σπρυγγιας. id est, De stillicidio vrinæ.

Caput XC VII.

NON satis erat (ut diximus) pro eo excremento, quod græci σπρυγγιασ latini vrinam, seu lotium appellant, excernendo, naturam renes fabricasse, nam cum eos iuxta iecur, quo promptius tale excrementum à sanguine secerneretur collocasset, nec eodem loco commodè excernere potuisset, iure quibusdam prælongis meatibus, ac fortibus, à græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus mediis vi renum eadem vrina secreta ad proprium receptaculum deuenisset: ij etenim sunt, qui renes vesicæ committunt, qua ratione in infernis partibus, ut commodè tale excrementum excerneretur, vesicam tanquam cisternam quandam, ac proprium

prium eius receptaculum construxit, ut proinde ipsa quoque vesica inter alimenti instrumenta secunda ratione à natura fabricata merito connumerari mereatur, inter ea potissimum, quæ excrementa excipiunt. Eius itaque munus est, ut susceptum lotium statuto tempore, cum scilicet ratio iusserit, foras propellat, Gal. auctore ʒ. de vsu part. Propria nanque eius actio est (ut idem Galen. testatur 6. de loc. affe.) vrinæ excretio. Num verò tale excrementum vesica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipsam excernatur, Galenum reperio diuersis in locis aliter sentire, Nam 6. de loc. affect. vesicam non trahere à renibus, quemadmodum neque intestina à vetriculo, sed renes per vreteras excernendo in vesicam mittere, ventriculum autem in ieiunum per eam partem (quam Herophilus dodecada & ylon vocat) scriptum reliquit. At ʒ. de vsu part. oppositum sentire videtur, cum dixit. Porro vesica, non ea solum quæ bilem, sed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab aliis secretum cum attrahant excrementum proprium, iure optimo vasa alia alimentum sibi ipsis suppeditatura flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Gal. veritatem fateri asserimus, nam non à renibus, priusquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam vesica attrahit, sed ab vreteris ipsis postquam ad eas vi renum fuerit expulsa, alias non minus vesicæ, quam renum vitio passio σπρυγγιασ appellata ortum deducere possit. Attrahit itaque lotium vesica ab vreteris suis vtens fibris rectis, quas non alia ratione à natura obtinuit, quam ut tale excrementum attraheret, & non à renibus (ut dictum est) Quod si quis inficias ibit, qui fieri possit ut alienum, atque excrementosum ab eadem vesica, aut quauis alia parte trahatur, cum facultas hæc partibus insita sit omnibus, ut familiaria, & non aliena, ac excrementosa attrahant? Cum eodem Gal. respōdebimus nos, vesicam non pro sui nutrimento lotium attrahere, sed ut instrumentum à natura fabricatum ipsum recipiat, ac stato tempore (ut diximus) excernat, & quanquam superfluum quoddam sit vrina, ac excrementosum, adhuc ipsa ut naturale instrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (ut ita dixerim) cum eo habet, seu saltem qualitatis communitatem quandam, lotio potissimum, ac eadem vesica secundum naturam se habentibus, alias neque trahere huiusmodi excrementum potuisset, neque innoxie, ac citra dolorem notabili quodam tempore retinere, ut ex eodem Gal. liquet præcitato lib. ʒ. de vsu part. Quicquid tandem sit, sæpenumero contingit, ut eiusdem vesicæ functio multifariam oblectatur, ipsa aut propriis, aut communibus affectibus præter naturam offensa. De quibus iam tēpestiuum est verba facere, ab eis exordientes, qui ipsi soli proprii sunt, quorum vnus, atque præcipuus is est, quem Græci σπρυγγιασ appellant, eodem Gal. auctore 6. de loc. affect. & 3. de caus. symptom. Latini verò vrinæ stillicidium nuncupant. Quod verò vrinæ stillicidium significet vrinæ stillatim excretionem, nomen ipsum, ostendit, ut inquit Gale. com. aph. 48. 7. lib. Nam quando aliquis parum, & frequenter mingit, passio vrinæ stillicidium nominatur, eodem Gal. auctore com. aph. 58. 5. lib. Eandem sententiam confirmavit Aëtius cap. 19. lib. 11. cum dicit. Stranguria autem appellatur cum paulatim, & guttatim vrinæ destillant, & assiduam ad mingendum irritationem faciunt. At quod solius vesicæ proprium symptoma sit vrinæ stillicidium, præter id quod Gal. scriptum reliquerit 6. de loc. aff. ipsius proprie actionis læsio ostendit, quæ est vrinæ excretio. Immoderatus etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quanquam eadem vesica non perpetuè proprio, ac primario affectu laboret, sed interim ex accidenti, ac per consensum pro diuersitate causarum, ex quibus tale vitium excitatur, ut dicemus. Porro quod affectio hæc symp. sit in genere excretorum immodicè, deprauatum motum excreticis vesicæ facultatis insequens, ex eodem Gal. liquet lib. de diffc. & 3. de caus. symp. Excitatur autem excretoria vis ad immodicum motum quotiens retentiuua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimonia ve, vel ex propria imbecillitate laborat, ut eodem 3. da caus. symptom. scriptum est

Vesicae munus.

5. de vsu part. cap. 5. 6. de loc. aff. cap. 3.

Nū vesicæ vrinam attrahat are-nibus.

Cap. 2. Cap. 7.

Dilucidatio verborū Galen. diuersis in locis.

Cap. 10.

6. de loc. aff. cap. 3.

3. de causis symp. ca. 2.

Quid per vrinæ stillicidium intelligēdū sit.

Quod vesicæ in eo assuetur.

Cap. 3.

Quis affectus præter naturam sit vrinæ stillicidium.

Lib. de diffc. re. symp. c. 5. 3. de causis symp. cap. 2.

4. met. c. 7. Que exsiccant, ac conglutinant quādo competant.

est. Quapropter non ab re duas esse in vniuersum causas stillicidij vrinae cum Gal. fatemur com. apho. 16. 3. lib. 58. 5. & 48. 7. Quarum vna eiusdem vrinae acritudo existit, reliqua verò potentiae retentivae, quae est in vesica imbecillitas; ac duae etenim excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum, eodem auctore 3. de caus. sympto. Quamuis vbi acrimonia in causa sit nedum ex humoribus acris, qui in venis existunt, & per renes, & vesicam expurgantur, fieri possit vrinae stillicidium, sed interim ob renum vitium, praesertim ipsis purulentis existentibus, oriri poterit, Hippo. auctore praecitato apho. 58. 5. lib. Aliquando etiam ob alias partes, quae cum vrinis humorum suorum vitia, aut pus, vbi abscessus aliquis infestauerit, transmittere possunt. Id verò interstinguere valebis. Nam si ex humoribus intra vasa redundantibus acrioribus proritur affectus hic, vrinae ipsae ostendent, & totus habitus ad acriorem, biliosio. réinque erit conuersus, Alex. teste cap. 6. lib. 9. Si verò ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fient vrinae, ex his quae in praecedentibus conscripimus pro renum affectorum dignotione perdisces. Nec minus, si ex alia quapiam parte mordaces succi, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, promptè dignoscere valebis ex propriis indicis talium affectuum, apparatus affectuum, Ex quibus omnibus causis vesica ipsa non per proprium affectum laborabit, sed vrinae vitio morsum sentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinae stillicidium non eiusdem proprius dicitur affectus, sed symptoma (vt Gal. inquit eodem 6. de loc. affect.) Possunt insuper & vrinarum acritudines fieri à quibusdam intemperaturis, & praecipue ab ea quae est secundum caliditatem, tum ab ea quae est secundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quae est secundum caliditatem, & siccitatem, auctoritate Gal. com. praecitati aph. 16. 3. lib. Quo loco animadvertant studiosi codicem, tum graecum, tum latinum esse deprauatum, cum dicat, tertio ab ea quae est secundum humiditatem, quod cum aperte falsum sit, castigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quae est secundum caliditatem, & siccitatem, vel ab ea, quae est secundum siccitatem, à qua immodica tamen existente in eodem commento dixerat fieri posse vrinae stillicidium. Id enim Gale. phrasia ac ratio ostendit. Verum vbi neque vna iam dictarum causarum affuerit, vesicam ipsam propriè, ac primario affectam esse propter eius imbecillitatem coniciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiusdem intemperaturam aliquam, seu tumorem praeter naturam, aut vlcus contingit, vt in praecitati aphor. à Gale. decretum est, & 6. de loc. affect. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere vesicam potest, praesertim autem frigida, eodem Gale. teste praecitato com. apho. 48. 7. lib. & 6. de loc. affect. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipsa humore, vt idem Gal. inquit. Ceterum cum ab intemperie vesica imbecillior redditur eius essentia oblata, laeditur propria ipsius actio, quae (vt diximus) est vrinae excretio. Ob frigidam autem intemperiem, si vesica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quae praecesserunt frigidiora fuere, tum vlcus, tum balnea, similiter temperamentum, & aetas, ac reliqua, id promptè indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, si ex quapiam alia immoderata intemperie (licet raro id eueniat) eadem vesica imbecillior facta fuerit. Similiter, si ob instrumentales affectus eiusdem vesicae talis fuerit orta imbecillitas, cum & ipsi imbecillitatem interdum inducere possint, ex sententia eiusdem Gale. eodem 6. de loc. affect. haud aegre perdiscere valebis, tum ex te ipso, tum ex his, quae infra dicemus, veluti si inflammatio, erysipelas, aut abscessus, aliquidve tale in ea fuerint orta, aut etiam vlcus aliquod. Nec te praeteribit quod interim per cõpatiendi rationem vesica patiente, vtero videlicet, aut recto intestino inflammatis, possit & vrinae stillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati vesicam est necessarium, vt quae intemperaturam participet, & inflammationem, & praeter ea premarur, atque angustetur à tumoribus praeter naturam, qui in illis existunt, Hippo. & Gal.

Cap. 2.
Loco citato.

Cap. 2.

Cap. 3.

6. de loc. affect.
cap. citato.

6. de loc. affect.
loco citato.

Cap. 3.

& Gal. testibus iam citato aph. 58. 5. lib. Idque ex propriis indicis dictarum partium inflammatione laborantium percipies. Ceterum si ob vrinae acrimoniam vrinae stillicidium exordium sumat, aeger assidue ad mictionem cogendus est, & plurima aqua calida dulcis exhibenda in potu. Nam si acre recrementum diutius in vesica moretur, partes ipsas corrodit, & exulcerat, Aëtio teste. Quod si senioribus talis affectio eueniat, difficulter sanabitur, veluti & quodlibet aliud renum, & vesicae vitium, vt Hip. visum est apho. 6. 6. libr. Idque porisissimum fiet, vbi ex frigida intemperie cum frigidorum humorum redundantia ortum habebit: timor etenim erit ne ad mortem vsque eos comitetur, quemadmodum & alij frigidi, ac diurni morbi, vt liquet com. aph. 40. 2. lib. Porro si ab acris succis intra vasa redundantibus, biliosis inquam vrinae stillicidium contrahatur, eis in vniuersum vtendum erit, quae alterant, humectant, ac contemperant, Paulo, & Alex. testibus. Quapropter aer eligendus est in passiuis ad humidum inclinans, in actiuis temperatus, somnus moderatus, aut consuetudinem longior, vigiliae immodicae vitentur, quiescant aegrotantes, & exercitium vitent. Aluus seruetur lenis, si non natura, saltem arte lenibus clysteribus. Animi accidentia vitanda sunt, praesertim ira. A cibis calidis, acris aut salis omnino abstinendum, & à tarda comestione, vt inquit Paulus. Quapropter his vitilis est pitana, eiusque cremor per se, interdum etiam cum lacte, vbi magna pars acrimoniae fuerit, quoniam lac (vt inquit Alex.) corrumpitur, si qualitate sicca, & acri praepollente multum exhibeatur. Poterit insuper eadem pitana cum pullorum, aut gallinarum iure parari, seu etiam cum amygdalarum dulcium cremore. Inter pisces quoque saxatiles eligi possunt, & inter olera lactuca, buglossum, malua, ac portulaca. Pro potu vinum praebere non debet, nisi id dulce sit, optimèque dilutum, & eis exhibeatur, qui alio potu vti non valent, propter eiusdem vini consuetudinem, aut corporis imbecillitatem. Reliquis verò pro potu aqua praebenda est dulcis, calida, quemadmodum Aëtius, & Alex. iubent. In vicem cuius aqua etiam hordei, aut decocta aqua dulcis cum pauco saccharo rosaceo permixta, seu radice glycyrrhizae decoctum praebere poterit. Optimum quoque est & lac ipsum calidum potatum, vt inquit Aëtius, & amyllum cum lacte decoctum, itemque cum palmarum decocto absorbendum praebere. Quod si neque his contemperetur redundans succus, ac eius acrimonia obtundatur, tunc exuperantem vitiosum humorem quam celerimè purgare oportet, aliisque medicamentis contemperantibus, ac morsum obtundentibus vtendum. In quem usum conferunt mel aëreum, calisia fistula, saccharum violaceum, ac syr. ex pluribus infusionibus violarum, aut etiam rosarum, poteruntque 3. iij. mellis aërei, aut sacchari violacei, seu 3. ij. calisiae fistulae cum myxarum, vuae passae, radice glycyrrhizae, ac hordei decocto, seu aqua lactis exhiberi. A dicta purgatione, & ante eam syr. etiam violaceus, ex infusione rosarum, ex nymphæa, papauere, aut buglossi succo paratus contemperandi gratia commodè exhibeatur. In hunc etiam usum exhibita purgatione cremor seminis citruli, cucumeris, vel melonis competit cum aqua hordei, aut palmularum, seu radice glycyrrhizae decocto, vel pastilli hunc in modum parati praebantur. Recipe seminis melonis, citruli, & cucumeris ana 3. ij. vuae passae, & succi radice glycyrrhizae ana 3. j. seminis lactuca, portulacae, singul. 3. β. amyli 3. j. sacchari in aqua rosacea dissoluti, quantum satis sit, misceantur, & fiant pastilli. Clysteres quoque interim adhibeantur parato decocto, ex hordeo, foliis maluarum, althæae, betæ, ac violarum, exiguoque sale, cui adiciunt olei violacei 3. iij. mellis violacei 3. ij. calisiae fistulae 3. j. misceantur, & fiat clyster. His quoque apta sunt continua aquae dulcis balnea, vt Alex. & Paulo visum est. Insuper & continuis fomentis (vt inquit Aëtius) vti oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorum maluarum, violarum, & althæae, rosarum, florum chamemeli, ac fenugraeci paratis, inungendaeque partes circa vesicam ex oleo violaceo, de nymphæa, seu papauere, amygdalarum dulcium, ac rosaceo. Quod si

Prognostica.

Curatio stillicidij vrinae, si ex acrimonia eiusdem vrinae proueniat.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Alterantia, & contemperantia.

Clysteres.

Balnea. Potus.

Si ob frigidam vesicam intemperiem oritur, curatio.

acrimoniam adhuc augeatur, etiam per colem lac ipsum cum amylo in vesicam iniiciatur, ut inquit Aëtius. Confert itē in hunc usum lac ipsum per se, caprillū potissimum, item cremor seminis papaveris, melonis, seu cucumeris, ac etiam malvarum, & althææ cum aqua hordei, in qua etiam radix glycyrrhizæ fuerit decocta, si iniiciatur. At si vrinae stillicidium ob frigidam vesicæ intemperiem fieri contingat, iis quæ calfacere possunt, & in victu, & in medicamentis ut necesse est, Tralliano auctore. Cibis itaq; & potibus validioribus utantur. Inter olera apio, ac dauco, sceniculo, seu oreoselino. Pro potu vinum calidius his est idoneum. Similiter & aromatum decoctiones in potu exhibere conuenit, ut inquit Aëtius, aut artemisiz, seu scordij decoctum, ex Alex. auctoritate. Item conuenit theriacam præbere in potu cum passo, & vino mulso, ut eidem Aëtio visum est. Nec minus confert oleo rutaceo calido pectinem fouere, ac ægrum in sampuchi, aut rutæ decoctum desidere, imūmque ventrem contegere, ac calfacere. Aliquando & per sedem oleum rutaceum infundere, ex sententia eiusdem Aëtij. Conueniunt item quæ vrinam ciunt, tum cibi, tum medicamenta, ex eiusdem Aëtij, & Pauli auctoritate, & insuper cōfert aquis naturalibus pro balneis vri, & reliquis calidis vnguentis, Alexandro teste. quorum speciatim sylvam sequenti capite studiosi inuenient. At si ex alia quapiam intemperie vrinae stillicidium excitari contingat (quamuis rarò id eueniat) perpetuò suo curabitur contrario: quemadmodum si aliud membrum primò sit affectum, & id ipsum per vesicam expurgetur, aut vicinitalis ratione per consensum offendant, manifestum est illud primò curari debere, ita tamen, ut neque vesicam negligamus, ut inquit Aëtius.

Ἐπι δυσρίας. id est, De difficultate vrinae. Caput XCVIII.

Quid per vrinae difficultatem intelligendum sit.

NEC minus, & inter eos præter naturam affectus, qui soli vesicæ proprij sunt, connumerandus est is, qui à Græcis *δυσρίας*, à Latinis verò vrinae difficultas dicitur, cum videlicet meiere æger cupit, & cum vi vrinae excernuntur, ut inquit Aëtius cap. 19. libri II. Quamquam à Galeno commento aphorismi 48. septimi libri, bifariam mingendi difficultas interpretetur. Vno modo quando cum dolore fit mictio: alio, quando cum difficultate aliqua, adeò quòd vix vesica operetur. Hinc Trallianus cap. 6. lib. 9. dicebat. Vrinae difficultas partim cum dolore, partim sine dolore oritur. Id autem (ut dicemus) euenit ob causarum, ex quibus oritur, varietatem. Siue itaque cum dolore, siue citra dolorem, sed cum difficultate aliqua, adeò ut vix vesica operetur, fiat hæc affectio, perpetuò vrinae difficultatem eam nominabimus, ex Galeni decreto præcitato loco. Quòd verò, nedū vesica, sed ipsa sola in hac affectione semper laboret, ex eius functione oblata patere poterit, quæ vrinae excretio est, ut præcedēti cap. notauimus. Hæc etenim ita oblata est, ut imbecilla, & veluti torpens reddita sit. Similiter ex dolore cum posito, si cum dolore mictio fiat. At quòd symptoma sit in genere retentorum, vel excretorum immodicè, libro de different. & tertio de causis symptomatum, scriptum est. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit, namq; cum dolore, aut saltem cum difficultate fit mictio. Vbi autem cum dolore fuerit, ex inflammatione, aut abscessu, vlceratione, inæquali intemperatura, aut spiritu flatuoso ortum habebit. Si verò motus dūtaxat difficilis fuerit, aut propter potentia imbecillitatem, vel tumorem contra naturam (indolorosum inquam) excitabitur, ex eiusdem Galeni sententia præcitato aphorismo 48. septimi libri. Verum si dolor cum grauitatis sensu fuerit, quod inflammatione, aut abscessu vesica infestetur, suspicandum est. Distingues autem inflammationem ab abscessu ex alijs proprijs eorundem morborum indicijs. At si cum dolore pus quoq; cum vrina excernatur citra grauitatem, sed cum vehementi rosione, vlcerationem in causa esse iudicabis. Sed si absq; grauitate, verum

Pars affecta.

Quis affectus præter naturam sit. de different. symp. cap. 5. 3. de causis symp. cap. 2. Causa.

Causarum signa.

verum cum distentione sola dolor in vesica percipiatur, spiritum copiosum, ac flatuosum difficultatis vrinae causam esse suspicabimur, Alexandro teste. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cum dolore mictio fiat difficilis, ex inæquali eiusdem vesicæ intemperatura eandem vrinae difficultatem oriri censeo. Verum quamquam ea, & calida, & frigida, & etiam sicca quandoque esse possit, sæpenumerò ex frigida cōtingit: etenim vesica exanguis, & frigida est, & propterea à causis frigidis plusquam alia partes, promptius afficitur, quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinae difficultates oriri consueverunt, Hippocrate & Galeno testibus aphorismo quinto tertij libri. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, sed ex reliquis quoque causis infrigidantibus, quæ præcesserunt, atque etiam ex ætate, temperatura, vrinaeque tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate. At si ex reliquis inæqualibus intemperaturis excitari contingat cum dolore vrinae difficultas (quamquam non sæpius id contingat) ex proprijs earundem indicijs, haud ægrè percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentissimis, ac siccissimis febribus, ut Aetio, & Paulo visum est. Ex eisdē quoque intemperaturis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentia imbecillitas, ex qua citra dolorem cum difficultate mictio fit, licet præcipuè ex frigida, quæ haud aliter dignoscuntur, quam prædicta: quamquam vbi cum frigiditate simul pituitosus humor redundet, præter alborem vrina crassa apparebit, Paulo teste, nec non & alia aderunt indicia redundantis pituitæ: potissimum si in toto redundarit, & demum ad vesicam demittatur, eiusdem vesicæ ceruicem obstruens. Ex tumore item quopiam præter naturam (eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinae excretionem, de quo tamen intelligendum est, qui dolorem non parit. Nam de his iam meminerat inter eas causas, quæ cum dolore faciebant vrinae difficultatem. Sunt verò hi, scirrhi, & œdematosi tumores, qui quoniam modo dignoscendi sunt, promptè cuilibet patere poterit, ex proprijs eorundem tumorum indicijs. Quare non est cur hic ea particulatim conscribam. Porro si vrinae difficultas in ardentissimis, ac malignis febribus fiat, mala est. Nam nedum vesicam affligi significat, sed indicium est, quòd omnes nervosæ partes sint affectæ, ex Aetij testimonio. Verum ex alijs causis vbi oritur, tanto salubrior erit, quanto dolore vacabit. Ex frigida tamen intemperie si excitetur, senibus periculosior est, veluti & cæteri morbi frigidi. Verum vbi ex ea reddita fuerit imbecilla vesica, adeò ut eius actio lædatur, & mingendi difficultas iam originem traxerit, pro eius curatione aër eligatur ad calidum vergēs. Somnus moderatus, ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici, & boni succi, in qualitate verò ad calidum vergentes, qui & vrinae quoque ciendæ facultatem habeant. Propterea cum eis vtendum est oreoselino, apio, sceniculo, asparago, dauco, & reliquis similibus: qui item cum aromatis præparentur, cinnamomo videlicet, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, nec non & aniso. Vno quoque vtantur calidiori, imò etiam eo, quòd cum aromatis quibusdam est compositum, quemadmodum id est, quòd vulgus Neapoli hypocrassum appellat. Competit quoque & aqua mulsa cum aromatis quibusdam parata. Pro medicamentis, eis vtantur, quæ calfaciendi, ac vrinae ciendi vim habent, ut diximus, quemadmodum est scordij, & artemisiz decoctum, hyssoi, pulegij, sceniculi, origani, vel thymi cum aqua mulsa: nec minus interdum theriaca, aut mithridatum, diagalanga, aut diacinnamomum, aut diacalamenthum, aut dianisum præberi poterit, prædictorum scilicet ʒ. j. assumens cum vini albi ʒ. iij. aut tantundem prædictæ aquæ mulsæ. Extrinsecus quoque fouendæ sunt partes circa vesicam ex decocto pulegij, sampuchi, origani, & foliorum rutæ, calaminthæ, florum chamæmeli, & scenugræci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, sed etiam in vino albo, aut in duabus partibus aquæ, & vna vini, prout magis expedire videbitur. Ex quibus quoque in seclusus parari poterunt. Item eadem partes illinendæ oleo anethino, chamæmeli.

Lib. 3. c. 45.

7. aphorif. cum. 48.

Prognostica.

Lib. 11. c. 20.

Curatio, si ex frigida intemperie oritur mingendi difficultas. Vultus ratio.

Medicamentorum ratio.

no, rutaceo, irino, nardino, de castoreo, & reliquis similibus. Clysteres quoque iniiciantur ex florum chamæmeli, pulegij, furfuris, ac caricarum decocto, pauco sale communi addito, ac ꝑ. iij. olei rutacei, anethini, vel irini, & ꝑ. ij. mellis rosacei, aut mellis communis despumati adiectis. Vbi verò cum frigida intemperie simul pituitosi succi redundarint, nedum in vesica, sed in toto corpore; priusquam ad iam dicta medicamenta deuenias, iidem concoquendi, præparandi, ac purgandi sunt. Præparentur autem melle rosaceo, oxymelite simplici, aut scillino cum syrupo è succo boraginis, vel è corticibus citri, & aquis fœniculi, lupulorum, melissæ, seu betonicæ. Purgentur verò agarico, pulueribus hieræ simplicis, calsia fistula, diacath. seu confectioe de dactylis. Vel si maus catapotiis vtare fœridis, seu de sagapeno cum agarico permixtis. At si in vesica duntaxat prædicti succi redundent, benefacit etiam compositum oxymel, & mulsæ, decoctum radices rhamni, ac origani, quod mirificè iuuat, vt inquit Alexander. Item vtendum est hyssopi, pulegij, origani, vel thymi decoctis cum aqua mulsæ, ex Pauli auctoritate, interimque vtendum prædictis medicamentis extrinsecus adhibitis. Quòd si ex flatuoso spiritu dysuria gignatur, quæ flatum discutiant, medicamentis intus, & extra exhibitis vtendum erit: quorum copiam requirant studiosi cap. de coli dolore. Ex cæteris item vesicæ intemperantiis, si excitetur, perpetuò eorum contraria medentur. Quapropter si in ardentibus, ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas, fouendæ partes sunt imi ventris, pectinis, inguinum, & coxendicum oleis, superfusionibus, foribus, ac cataplasmatibus, quæ laxandi, ac humectandi vim habeant cum ex iquo, aut mulo calore. In quem vsum conuenit oleum chamæmelinum, anethinum, oleum commune dulce, forus, ac superfusiones ex maluarum, althææ, ac scænuagræci decocto: similiter & infusiones, quæ etiam salubriter in hydrelæo fiêt, ex Pauli testimonio. Et si alius quoque adstricta fuerit, prædictorum decoctum oleo communi, anethino, chamæmelino, aut amygdalarum dulcium addito iniiciatur. Si verò difficultatis vrinæ causa fuerit inflammatio, abscessus, vlceratio, vel quouis alius tumor præter naturam, ex eorundem vitiorum curatione, quorum in sequentibus mentionem faciemus, curabitur.

Et cum frigida intemperie frigidi quoque succi redundat, curatio.

Ἰσχυρία. id est, De suppressione vrinæ. Caput XCIX.

ME SI C A E insuper, velut vrinæ receptaculo, ac meiendi instrumento id symptoma superuenire solet, quòd à Græcis ἰσχυρία, à Latinis suppressio vrinæ dicitur, quinimò ipsi soli proprium est, Galeno teste sexto de locis affectis. Quòd verò ischuria vrinæ suppressæ affectionem significet, ipsum nomen declarat. Ac græcis enim in totum in hac affectione vrina supprimitur, ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap. 21. lib. II. Quamquam nos ex Galeni sententia, non quamlibet vrinæ suppressionem, seu cohibitionem ἰσχυρίαν appellamus, cum dixerimus eam solius vesicæ proprium esse symptoma, sed illam duntaxat, in qua in vesica vrina omnino supprimitur. Supprimi nanque potest vrina ipsa vesica haudquaquam affecta, sed renibus, vel vteris, eodem Galeno teste primo de locis affectis. verum hanc vrinæ detentionem, seu cohibitionem (licet vulgus medicorum non secus ἰσχυρίαν vocet) ἰσχυρία tamen non est, cum videlicet vrina in vesicam omnino non veniat, vt liquet ex Galeno tertio de causis symptomatum. Permittendi tamen sunt (vt ipse inquit) ita nominare, cum propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamen latere debet amborum affectuum differentia, siquidem alter eorum est cum vesica quidem est plena, sed nihil excernitur, de quo modò tractare intendimus, alter cum vacua est nihil omnino in se continens. Ea de re diximus veram ischuriam esse omnimodam vrinæ cohibitionem in vesica, quæ sola, & necessarid in hac affectione laborat; quoniam propria eius actio, quæ est vrinæ excretio, oblata est: adeò vt ab ea nihil

Cap. 3. Quid per ischuriam intelligendum sit.

Cap. 1. Duplex ischuria.

Cap. 2. De qua vrina dicitur. Quæ pars in ea afficitur.

nihil excernatur, tumòrque aliquis apparebit in pube satis euidenter in circumscriptione vesicam impletam esse ostendens, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis. Quòd verò symptoma sit in genere retentorum immodicè, testis est idem Galenus libro de different. & tertio de causis symptomatum. In totum etenim vrina detinetur, atque supprimitur. Id verò bifariam fieri potest, decreto eiusdem Galeni eodem tertio de causis symptomatum, & primo, ac sexto de locis affectis, quoniam vel occlusum est eius os, vel si hoc se pro lege naturæ habet, ipsa ad sese adstringendam, ac lotium foras extrudendum est imbecilla. Qua de re hic affectus cum plena vesica vrinæ est, eademque supprimitur, interim noxam propriæ functionis eius consequitur, quoniam præter eius imbecillitatem non valet seipsam contrahere, ac vrinam foras propellere, interim verò eadem illæsa existente, occluso tamen eius ore efficitur. Redditur autem in lotio excernendo vesica ipsa imbecilla in hac affectione dupliciter, vel propter quampiam eius intemperiem, præsertim frigidam, vel obtuso eius sensu: ita vt laboras vesicam impletam vrina non sentiat ob affectos eiusdem vesicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læsionem, cum videlicet propriæ vesicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodicè extensa ipsa vesica propter vrinæ multitudinem, quam in se continere non sentit (inter dormiendum potissimum) seipsam contrahere non valet, nihilque excernitur, contractrice eius facultate læsa propter immoderatam tensionem. Id quod etiam interdum euenire solet aliis quibusdam sanis, cum vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel conuiuio, vel propter aliquam similem causam longo tempore vrinam retinuerint; fuit etenim & vesica ipsa velut quodlibet aliud naturale instrumentum neruorum particeps, vt quæ molestiam sibi exhiberent sensu quoque, velut reliqua dignosceret; quibus adeò affectis, vt torpeat vesicæ sensus, quod immodicè repleatur, ac immoderatè extendatur vesica accidit: quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in seipsam contrahi mediis transversalibus fibris, quibus in tali actione vtitur, haudquaquam potest. Quo fit vt vrina supprimitur, nec excerni quicquam eius possit, citra tamen expultricis facultatis læsionem: nanque ipsa expelleret, vtique, si contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, suum munus perficeret: quippe vesicæ officium (vt patet eodem sexto de locis affectis) vnicum est, contractio inquam: imbecilla itaque redditur vesica in hac affectione, aut ad sese adstringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeò affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non possit. Verum primi causa est immoderata extensio propter immodicam repletionem; quinimò quantum amplitudo ipsius vesicæ expleta circumtenditur, tanto angustior seipso fit meatus, vt inquit Aetius, reliqui verò intemperatura aliqua, sæpissimè autem frigida. At si ex occluso eius ore, seu meatu, quem vrinæ fistulam vocat, vrinæ suppressio fiat, in vniuersum tribus modis fieri potest: aut enim corpus ipsius intantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: quemadmodum si inflammatione, scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conuientiam ex nimia siccitate, aut aliquid ei præter naturam innascitur, velut caruncula, vel callus, aut à re quapiam obstruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel crasso, lentoque humore. Qua de re hæc omnia distinguere oportet, non solum ex præsentibus symptomatibus, sed etiam iis quæ præterierunt. Præsentia ex teipso inspicias oportet. Præterita verò non solum à laborantibus, sed etiam ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere, ex Galeni auctoritate primo de locis affectis. Vbi autem ex vesicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ suppressio sic percipies, nam si hominem ita figuraueris, vt de cliuis sit cervicis vesicæ positus, ac manibus tumorem præter naturam compresseris, vtique expelletur vrina: quemadmodum si ita nihil profeceris vrinæ fistulam constitutam esse cognosces. Verum nunquid expultrix duntaxat facultas ipsius fue-

Cap. 1. De differ. Sympt. c. vii. Quis affectus præter naturæ sit. 3. de causis Sympt. cap. 2. 6. de loc. aff. cap. 3. Causa. Vesica bifariam in hac affectione imbecilla reddi potest.

Cap. 3.

Lib. 11. c. 21. Ex quibus, & quot causis vesicæ os occludatur.

Cap. 1. Si ex vesica imbecillitate oriatur suppressio vrinæ signa.

rit oblata, vel torpidus fuerit ipsius vesicæ sensus propter proprios eius nervos affectos, adhuc non liquet, sed illud hoc pacto distingues. Nam si propter excreticis facultatis læsionem originem sumpserit, cum fieri non possit, nisi propter aliquam intemperaturam, præsertim frigidam ipsius vesicæ, ex propriis intemperaturæ indicibus, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægrè dignoscere valebis. Quod si nullum tale affuerit indicium, præcesseritque læsio aliqua spinalis medullæ, vt verbi gratia, si fuerit ipsius ad externas partes vertebræ luxatæ eo loco, quoad vesicam proprii nervi distribuuntur: similiter si quomodolibet prædicti nervi fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad vesicam non pertingat, ex obtuso, seu resolutio eius vesicæ sensu causari vrinæ suppressionem censeto, propriis vesicæ nervis affectis, atque ipsa propter immodicam repletionem immoderatè extensa. Verum si sanis quibusdam corporibus vrinæ suppressio accidat, propterea quod longo tempore propter aliquam vrgentiam ipsam detinuerint, ex eorundem loquela, & quod nullus alius præcesserit præter naturam affectus, qui ipsam cohibere potuerit, facile percipies. At vbi vrinæ cohibitio non ex corpore eiusdem affecto, seu imbecillitate proueniet, sed occluso eius ore (vt diximus) figurato etiam ægro ad eò vt decliuus sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumore præter naturam compresso, minimè expelletur vrina. Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum est) vel scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore præter naturam. Sed inflammatio ex propriis eiusdem signis, tumore videlicet, dolore, ac febre, & reliquis dicendis, cap. proprio dignoscetur. Similiter scirrhus, vel abscessus, aut alius quouis tumor præter naturam. Si autem ob carunculam aliquam ab vlcere innatam vesicæ ceruix obstruatur, ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quod demissa ænea fistula, vrina vacuatur, intelligere possumus. Interim cum vrinæ excretionem sequuntur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teste primo de locis affectis. Verum si fuerit topus, seu calculus in ceruice vesicæ innatus, præter id, quod longo tempore spatio ex crasso, lentoque humore paulatim nasci potest, neque fortè vlceris signa præcedent, neque ortæ carunculæ signa aderunt. Quod si à lapide meatus obstruatur, ante vrinæ cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrina videlicet aquæ similis, in qua subsident sabulosa quædam, insuper quod pudendum assidue scilicet taliter affecti, postea verò vrina derepentè supprimitur, aliæque signa præcesserunt generati lapidis, aut in renibus, quæ eodem capite conscribimus, aut in vesica, quæ proprio capite conscribemus. At nulla lapidis notarentam vrinam præcedente, si sanguis effluerit, par est, vt grumus vrinæ fistulam obturet, quocirca demissa per colem fistula, paulum vrinæ reddunt: qua deinde extracta, in ipsius ore grumi indicium apparet; quanquam fieri possit, vbi vlcerata fuit vesica, vt paulatim in ipsa grumus concresecat, vel non præcedente sanguinis fluore, ex eiusdem Galeni sententia primo, & sexto de locis affectis, ad quos grumos, qui in vesica continentur, veluti etiam ad alios, qui in intestinis, ventriculo, atque thorace, animi defectio, & color pallidus sequi solet, pulsus verò paruus, obscurus, frequensque apparet, & laborans ipse cum anxietate resoluitur, adeò vt mirari aliquis possit, quænam sit huius euentus causa, vt eodem sexto de locis affectis, scriptum est, quam nos breuiter indulgentes omittimus, potissimum cum studiosi apud eundem Galenum præcitato loco, libro de cibis boni, & mali succi, ac aliis plerique perlegere eam possint. Probabiliter quoque coniciet cum eundem meatum obstruxerit, si renes, aut vesica, aut alia quæpiam pars, quæ per vesicam expurgari potest, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantumque pus colligi potuerit, tenuèque pus prius cum vrina profluere visum est, quemadmodum vbi ob crassum, lentumque humorem obstruatur, eiusdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, similiter ex præcedentium notitia in huiusmodi coniecturam inducimur, ex præcedenti videli

Si ex obtuso vesicæ sensu oriatur, signa.

Si ex externa causa aliqua.

Signa, si ex occluso ore vesicæ vrinæ suppressio.

Loco citato.

Locis citatis.

Cap. 3.

Cap. 3.

videlicet victus ratione, nam cibus crassis, lentisque, ac multis, & in ocio educatus est æger. Neque negligenda erit vniuersi corporis dispositio. Coniungere autem iam dicto meatu ex immodica siccitate, exsiccantes quoque causæ præcesserunt, veluti contingit in ardentissimis, ac siccissimis febribus, in quibus laborantem sæpenumerò nec loqui posse videmus, nisi os madefecerit. Porro vrinæ suppressionem, quæ ob fauciatam spinam, aut casum, aut vertebræ luxationem, aut ob letales accessionum concursus suborta est, impossibile est curare. Quare cautè remedia adhibere oportet, vt inquit Aëtius cap. 24. lib. 11. Idem quoque auctor citato loco dicebat, quod cum ex his, qui paralytici exolutam vesicam habent, alij præter voluntatem vrinam emittunt, alij autem lotium non excernunt, minus periculo sunt obnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lotio suppresso vesicæ, & lumbi eis distenduntur, similiterque pecten, femora autem tumefacta habent; & cum non eiciant lotium, subiecta membra mortificantur, neque ita longè post moriuntur, vt ipse inquit. Quod verò perniciose etiam sit vrinæ suppressio ex concreto sanguine, seu grumo, decretum reliquit Gal. 6. de loc. affect. Nam & putredo partium, & marcor ipsum sequi solet, vt ipse inquit, & licet nonnullis medicamenta exhibuisset pro eius curatione, nihilominus omnes perierunt, vno quodam seruato solutis grumis, quos paulò post cum vrina excreuit. Curandi verò ratio non vna duntaxat erit, cum plures sint eiusdem causæ, sed pro causarum diuersitate variatur. Qua de re si propter vesicæ imbecillitatem generetur, citra tamen casum, relicta victus ratione, quam cap. de stillicidio vrinæ reperies, primò figurandus erit æger modo, quo iuxta Galeni sententiã diximus, ac manibus tumor præter naturam comprimi, ita vt vrina expellatur, musculi quoque abdominis, maxime medij ægrotantis manibus, seu alterius comprimantur, iuxta Gale. præcepta, 6. de locis affectis. Deinceps assidui infusus, seu fortus in scœnugræci, feminis lini, althææ, rutæ, sampuchi, ac artemisii decoctum cum oleo eis apparentur, & loci ex oleo rutaceo calido sæpe per diem, & noctem, & maxime post infusus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplasmata imponenda ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci, & mulso, vt testatur Aëtius, præsertim si obtusus fuerit vesicæ sensus. Insuper confert, si vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, coltini, & rutacei ana ʒ. j. olei de scorpionibus, & irini, singulorum ʒ. ʒ. maltiches, storum scœchadis ana ʒ. ij. castorei ʒ. j. sagapeni, & bdellij ana ʒ. ʒ. dissoluantur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum. In hunc etiam vsum confert vnguentum, dialthæa dictum, & reliqua medicamenta conscripta capite de difficultate vrinæ tam intus, quam extra adhibita. Et vbi propter ægrum vesicæ sensum contigerit, præter infusus, ac irrigationes iam dictas, excitare eius actionem oportet, nitro, aut nitri spuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quod si ita non procedat, ad catheterum vsum confugiendum, & per hoc ipsum instrumentum immissum vrinæ prolectandæ, Aëtio teste. Vrinam ducentia nequaquam bibant, ne multitudine eius vesica distendatur: quibus etiam confert castoreum, itémque theriacam in potu propinare, & post euacuationes, sinapismi tum pectini, tum lumbis optimi sunt, vt eidem Aëtio visum est: à quibus cerata, quæ partes mitigent, & malagmata odora imponantur, vt ipse inquit. Viscera quoque erinacei terrestris exsiccata, ac suffita, ægro vndequaque contexto, vrinam suppressam sanant. Oportet autem ipsa sale cõdire, ac exsiccare, quin & in potu accepta sicca, trita quantum tribus digitis apprehendi potest, ex vino iuuant. Carnis item erinacei in sole exsiccata ʒ. j. in vino data confert. Vermes quoque terrenostres, aut quinque tritos ex vino mulso, aut aqua mulsa præbeto, eiusdem Aëtij præcepto. Item forinsecus artemisii folia cum myrrha trita, pectini, & imo ventri illinantur, seu perdicium herbam terito, & affuso oleo feruefacito, atque vesicæ imposito: sed & sedes quoque his illinenda est,

Prognostica.

Loco citato.

Curatio.

Cap. 3.

Li. 11. c. 24.

Lib. 11. c. 21.

Li. 11. c. 24.

Lib. 11. c. 23.

quibus obtusus est vesicæ sensus, ex decocto origani, thymi, anethi, ac centaury cum oleo rutaceo, pauco admixto castoreo. Infundimus etiam per colem oleum rutaceum, de scorpionibus, aut nardinum, seu irinum, etiã pauco castoreo addito, ut vesicæ actio reuocetur. Si verò crassi humores in causa sint, fomentis, in fessioibus, ac cataplasmatibus iam dictis, cura concredenda est, ac reliquis vtendum, quæ capite de difficultate vrinæ conscripsimus. Ab his autem quæ vrinam ciunt, in totum abstinentum. In sanis autem, si accidat (vt dictum est) ob negociorum importunitatem, aut aliquod tale simile, vt lotium diutius retentum vesicam debilem reddat, auxiliari oportet ipsis ambabus supra inum ventrem admotis, ac vrina lentè expressa. In ardentissimis, ac acutissimis febribus si hoc symptoma accidat, in fine præcedentis cap. curationem reperiens. Si verò propter inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem vrina supprimatur, ex propriis eorundem cap. curatio petenda erit, quemadmodum si ob carunculam, aut callum retenta fuerit, per emollientia, ac relaxantia remedia, ac vrinæ fistulam dilatantia curanda erit, & vbi ea nõ suffecerint, ænea fistula, seu argentea demittenda erit, vulgus syringã vocat. Vbi verò multitudo, ac crassities puris vesicæ ceruicem obstruxerit, per eadẽ medicamenta mollientia, ac relaxantia, necnon, & incidentia cura tentanda erit, intus, & extra huiusmodi medicamentis adhibitis. Quod si nec his finem assequaris, modo dicta ænea, seu argentea fistula immittenda erit. At si ex lapide vesicæ ceruix fuerit obstructa, ex proprio cap. curandi ratio petatur. Verũ vt lapis ex meatu recedat, supino figurato ægro, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariam ipsum concuties, quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quod si nihilominus vrina adhuc supprimatur, rursus concute, sed vehementius, atque si sic quoque permanserit, demissa ænea fistula, simul & lapidem à ceruice repelles, & vrinam reuocabis, Galeno teste 1. & 6. de loc. affect. Vbi verò grumus vesicæ fistulã obturet, medicamentum quod lapidem terere possit, ex oxymelle, atque ipsum quoque oxymel per se in potudandum erit, præcepto eiusdem Galeni præcitato lib. 6. de locis affectis. Artemisia quoque in potu præbenda est, rubi, aut betæ succus, leporis coagulatum, aut hædi, vnumquodque cum aceto mulso, ex Aëtij auctoritate cap. 27. libri 11. Quod si hoc modo nihil proficias, necessitatem inducet catheteris adhibendi: per quẽ vbi vrinas eduxerimus, rursus prædicta in potu exhibeantur. Si verò neque sic grumi dissoluantur, intercapedinem inter anum & pudendum (περιπευῖ Græcis dictam) infernè difsecare oportet, vt eidem Actio visum est.

1. de loc. affe.
cap. 1.
6. de lo. affe.
cap. 3.
Cap. 3.

Loco citato.

περὶ ἐναργῶν τῶν. Id est, De his qui in seipsis mingunt, vel de his qui vrinam continere non possunt. Caput C.

LICET musculi, tanquam motus voluntarij instrumenta à natura fuerint fabricati, nihilominus & quidam eorum quodammodo inter alimenti instrumenta, quæ tertia ratione superfluum inquam gratia fuerint constructa, numerari possunt, quoniam excernendis excrementis fuerunt destinati, Galeno teste 5. de vsu partium, qui adhuc genere duplices sunt: quoniam alij tempestiuum effluuium incitant, alij verò intempestiuum ipsorum cohibent. Excitant autem in tempore musculi omnes epigastrij, intempestiuè quidem effluere non sinunt, & musculus qui transuersus rectum intestinum fortiter claudit, & is qui vesicæ collum similiter circumambit, obliquus admodum existens, quamuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit, hic autem priori quidem ratione, vt contractus vndique depellat quicquid in ipso meatu continetur, constructus est, posteriore autem vt ipsum claudat, eodem Gal. auctore præcitato libro 5. de vsu part. quo loco concludit triplicem prædicti musculi vsu, quorum primus est, vt nihil in meatu vrinario relinquatur, secundus, vt ori vesicæ clau

Cap. 14.

Musculi vesicæ ceruicem ambiens vsus non vnus est.

Cap. 16.

claudendo opitulatur, & tertius, vt excernendorum celeritatem acceleret. Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem, volentibus nobis, vrina excernatur, cum videlicet musculus iam dictus ceruicem vesicæ circumdans voluntatis nostræ imperio obtemperans ab actione quiescit, fungente autem tum vesica suo munere, in excernendo naturaliter agens: & proinde Gale. 6. de locis affect. tum eos condempnat, qui vrinarum, ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere existimarunt, tum eos qui his qui è diuerso totum hoc corpus naturale putarunt, tanquam à veritate deuiantes. Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque instrumento propriis suis facultatibus agente perficiuntur, rectum intestinum, atque vesica naturali quidem vtuntur facultate, musculi verò ea quæ & animalis, & voluntaria nominantur. Tunc verò quiescunt ab opere musculi hi, qui fluores cohibere solent, eam abdominis musculi munere suo funguntur, maximè verò medij: opus autem horum est, vt ad eam exactè extremam recti intestini partem, atque vesicæ ceruicem stringant ipsas partes ambientes, vt nihil humoris ex vesica in meatum ingredi possit, neque per aluum stercus excerni, licet hic secundus sit musculi ceruicem vesicæ ambientis vsus, vt dictum est. Quiescimus itaque voluntariè ab horum actione, cum vrinam, vel stercus excernere propositum est. At si præter voluntatem excernatur vrina, nam de hoc affectu tractare intendimus, vesica ipsam retinere nequeunte, symptoma oritur, quo affectos ἐναργῶν τῶν, Paulus appellat, à Galeno verò 6. de locis affect. ἐναργῶν τῶν ἀργῶν nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis vrinæ incontinentia, seu præter voluntatem excretio. In quo affectu vesica vrinam retinere non potest, sed præter voluntatem paucis omnino interuallis excernitur, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod verò in prædicto affectu vesica ipsa afficiatur non secundum propriam eius essentiam, seu corpus, sed secundum iam dictum musculum eius ceruicem stringentem citato loco ab eodem Galeno scriptum est, cum dixit, quod si nervi musculi ceruicem vesicæ ambientis resoluantur: proprium indicium, quod musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatem excretio. Verum cum hæc actio voluntaria musculi læditur, nõ perpetuò ipso per essentiam affecto læsio excitatur, sed quandoque per consensum, nervis scilicet, per quos animalis facultas ad ipsum fertur, oblatiis. Nam cum ynica duntaxat perit actio voluntaria, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius: affectum esse putandum est, eodem Galeno auctore 4. de locis affect. Verum nunquid musculus, aut neruus, qui ad ipsum peruenit, vel ambo simul affecti sint, haud facile percipi poterit, nisi quispiam copulata symptomata attentè deprehendat, & ea quæ præcesserunt, optimè inuestiget. Nanque musculo affecto circa ceruicem vesicæ, eius affectionis signa aderunt. Et si intemperie duntaxat laboret, frigida videlicet, ex aliqua tali procatarctica causa, quæ forte præcessit, ac reliquis signis percipi poterit, veluti & Gale. percipit in piscatore quodam, cum in fluuio pisces venaretur: ad eam enim hic circa sedem, & vesicam infrigidatus erat, vt ipso inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, hunc curauit per calida remedia affectis musculis adhibita, & celeriter sanus euasit, vt ipse inquit eodem 4. de loc. affe. Quod si nequaquam symptoma aliquod apparuerit eo loco, quod prædictus musculus positus est, neque talis aliqua externa causa infrigidans præcesserit, proprios neruos eiusdem musculi affectos esse à quapiam interna causa coniciendum erit circa os sacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præsidia vix idem Gale. sanauit, quãquam ipsis etiam neruis primariò affectis, ad eam vt facultas animalis per eos ad musculum peruenire non valeat. Musculum quoque per consensum affici dicimus, cum priuatur eo, quo præsentem suum munus perficiebat. Id verò est animalis facultas: propterea hunc musculum perpetuò in vrinæ involuntaria excretionem per essentiam, aut per consensum affici dicimus, idque proprium esse signum quod ipse læsus sit. Sed mox obiiciet quispiam asserens falsum

Quid vrina redditio non sit opus naturale, nec animale duntaxat, sed sit ex vtriusque. Cap. 3.

Paul. lib. 3. cap. 45. Gal. 6. de lo. affe. cap. 3. Quid per vrinam incontinentiam intelligendum sit. Pars affecti.

Cap. 4.

Cap. 4.

Dubium.

Solutio. falsum esse quod perpetuò resoluta vesica inuitis nobis vrina excernatur, nã ea resoluta (vt inquit Paulus) cap. 18. 3. libri, & Aëtius cap. 34. libri 6. interim inuoluntariè vrina excernitur, quandoq; verò omnino detinetur, nisi esset quod secus hì quàm Galen. de vesicæ resolutione verba faciunt, nam ipsi commune caput scripserunt de vesicæ resolutione, tam si fiat eius essentia, seu corpore, aut propriis neruis ad eam distributis oblatis, quàm si musculus eius ceruicem ambiens, aut nerui ad ipsum deuenientes resoluti fuerint. Galenus verò particulationem vtramque pertractat, cum vna improprie (vt ita dixerim) resolutio dici possit, quando videlicet vesicæ substantia, aut eius proprii nerui affecti fuerint, quonia tunc non morus, sed sensus dicitur at ipsius aufertur. Quapropter rectius obtusus, seu ablatu eius sensus diceretur, quàm resolutio. Quo casu ischuria generatur, vt præcedenti cap. ostendimus. At si nerui qui ad musculi distribuuntur, aut ipsemet musculus, aded afficiantur, vt eius actio omnino auferatur, tunc proprie resolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipse inquit) quod musculus hic resolutus sit, est vrina præter voluntatem excretio. Et propterea affectio hæc cum symptoma sit in genere excretorum immodicè, perpetuò noxam functionis consequitur, non siquidem naturalis facultatis ipsius vesicæ, sed animalis prædicti muscoli, quæ neque malè sit, diminutè, aut deprauatè oblata, sed nullo modo sit, & ablata est: nihil etenim in retinendo vesicæ opitulatur, animali facultate morrice voluntariâ omnino priuata, ac delitutus. Indicium autem eius est, quod vesica haudquaquam vrinam retinere potest, sed inuitis, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipsa excernitur. Huius affectionis causæ plures esse possunt, cunctæ videlicet, quæ prohibere possunt animalis facultatis transitum ad prædictum musculum, quas omnes cap. de resolutione conscripsimus, & propterea non est, cur hic iterum eas repetamus, cum exinde studiosi petere possint. Quod verò pueris maxima ex parte solet affectio hæc accidere, 45. cap. 3. libri, Paulus scriptum reliquit. At quod si ex aliqua externa causa generetur iam dictus affectus, musculo infrigidato celerius curetur, quàm si citra manifestam causam proueniat, læsis eiusdem muscoli propriis neruis circa os sacrum, 4. de locis affect. à Gale. scriptum est. Eos item, qui vrinam sine voluntate emittunt ob ceruicis vesicæ vulnus, aut casum, aut vertebræ luxationem superuenientibus, quæ mortem fatentur notis, nulla medicina periculo subtrahit, vt idem Paulus testatur cap. 18. libri 3. Cæterum quonia sæpius ex frigida prædicti muscoli, aut neruorum ad ipsum deuenientium intemperie affectio hæc originem ducit, interim per se, quandoque verò cum frigidorum succorum redundantia propterea curandi rationem eius cum ex hac causa excitetur, conscribere instituimus. Quæ de re aer ad calidum vergens eligatur, somnifque modicus, nam similiter moderatæ vigiliæ conferunt. Ocium, ac desidiosa vita vitentur, moderatum exercitium confert; alui deiectio singulis diebus procuranda erit, si non natura, saltem arte, clysteribus, seu glandibus. Cuncti animi affectus vitandi præter iram, quæ interim confert. Cibi facilis coctionis, ac boni nutrimenti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarum, perdicum, phasianorum, ac aliarum paruorum auium carnes eligendæ sunt, quæ perpetuò cum aromatibus condiendæ erunt, similiter in earum iure hysopii parui, sampuchi, saluie, satureiæ, seu serpilli, sceniculi, seu oreoselini incoquantur. Interim eiusdem carnibus assatis vtantur, nam sicci cibi eiusdem commpetit, vt inquit Paulus. Pro potu aqua multa exhibeatur, vel vinum subrubè, adstringens, potissimum eis, qui ab eo se abstinere non possunt, & (vt summam dicam) vniuersa victus ratio calidior, & siccior sit, vt inquit Aëtius, nisi acriores, & mordaciores appareant vrinae. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, quonia communia habet auxilia hoc vitium cum ischuria orta ex torpido vesicæ sensu, seu eius resolutione, eodè Aëtio teste ca. 34. lib. 6. idcirco eiusdem commodè vtare. Et si resolutionis causa frigidi, & crassi succi redun-

Quis affectus præter naturam sit vrina incontinentia.

Causa.

Prognostica.

Cap. 4.

Curatio.

Victus ratio.

Lib. 3. ca. 18.

Lib. 11. ca. 24. Medicamentorum ratio.

redundantes fuerint, eis quoque vtendum erit medicamentis, cum alterantibus, tum purgantibus, quæ cap. de resolutione probauimus. Vitanda itaque sunt medicamenta, quæ refrigerant, potissimum ea in quibus valida est hæc vis: & calidis fouendi sunt ægri, ac roborantibus potissimum (Paulo auctore) Exempli gratia cencæo calido, & similibus. Naturaliter autem huic vitio opitulatur (eodem auctore) gallinæ guttur combustum, si ieiuno bibendum in aqua tepida præbeat. Similiter leucanthemi flores, vel leporis testiculus tostus, ex vino odorato: potio item calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam salutaris est, vt idem inquit Paulus, præsertim si cum vino odorato præbeat, Aëtio auctore. Cæterum ex Aëtij sententia eos, qui præter voluntatem vrinam emittunt, per mordacia cataplasmata, & malagmata, & per rubefacientia ex sinapi apparatus curare conuenit, similiter ex arenæ iniectione à sole feruefactæ, aquisque naturalibus, & maximè sulphurentis, & bituminosis, primùm quidem calidis, postea etiam frigidis curandi sunt. Nec non & partes exercendæ, ac perfricandæ. Vrinam autem ducuntia nequaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos verò, qui se in somno permungunt, conuenit ex sententia eiusdem Aëtij pulmo hædi moderatè assatus, & citra panem largè ad triduum in cibo acceptus. Similiter leporis cerebellum siccum potatum ex vino, aut testiculum leporis siccum in vinum indito, & bibendum dato, vt ipse refert. Vesica quoque porcina per se vsta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla vesica facit, cinerem itaque eius ex posca præbet. Item confert si castorei 3. j. in vino odorato in potu exhibebis. Eandem vesicam ouillam seu caprillam vstam ex posca Galen. 9. de compositione medicamentorum secundum loca præbet bibendam. Nec non & leporis testiculum in vino odorato feruefactum, obliuereque iubet pudendum eimolia terra cum perdicij succo. Cum verò diuturnum, & inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui præter voluntatem ob resolutionem vesicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim i ab illis, in eo quod iis per somnum saltem hæc accessio contingit, illis verò, quibus ob muscoli colli vesicæ resolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur, ex sententia eiusdem Aëtij cap. 25. libri 11.

Lib. 3. c. 45.

Ad eos qui se in somno permungunt. Lib. 11. c. 25.

Cap. 9.

Ἐπι λιθίας τῆς κύστεως. Id est, De lapide vesicæ seu calculo. Cap. C I.

QUEMADMODVM in renibus, ita quoque in vesica, affectus quidam, qui à Græcis λιθίας, à Latinis lapidatio, seu calculosus affectus appellatur, gigni solet velut à Galeno scriptum est, primo de locis affect. & ab Alexand. libro. 9. cap. 7. Quod verò vesica hoc morbo laboret, hisce notis deprehenditur, nam vrinae crudæ, & colore subalbide conspiciuntur, sedimentum est arenosum, & sca-biei simile, præterea ægri pudendum scalpere, aut id violenter, & sæpe distendere solent, atque tunc magis cum ad vrinarum excretionem vrgerentur, vt inquit Alexander. Continè quoque in vrinam propelluntur, ac stillicidio vexantur, Paulo teste capite 45. libri tertij. Interim quoque vrina derepètè eis supprimitur, præsertim vbi lapis in vesicæ ceruicem incidit, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis. Quamuis Hippo. aphorif. 79. libro 4. vno duntaxat signo hunc affectum dignosci scriptum reliquit, cum dixit. In quorum vrinis, velut arenulæ subsistunt, his vesica laborat calculo. Verùm cum hoc indicium commune sit, tam vesicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco, propterea addendam esse alteram apho. partem præcepit, pro apho. veritate. Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ vesica est, cum etiam & qualitatem affectus, qui calculus seu lapis dicitur, dignoscere poterimus. Quod verò morbus sit in numero, ac in excessu, cap. de renum calculo dictum est, toto etiam genere præter naturam, vt liquet 14. metho. meden. Cæterum quod prima, potissimæque causa sit vrinarum crassitudo

Cap. 1. Vesica calculo laborantis signa.

1. de loc. affect. cap. 1.

Quis affectus præter naturam sit. 14. metho. cap. 13.

6. de morb. vulgari. commentario 3. com. 15. Materialis causa generationis lapidis in vesica.

Efficiens causa.

Comenta. 3. com. 15.

Cur senibus calculi non generantur.

Cur in pueris magis, quàm in adultis vesica lapis generatur.

Comenta. 3. com. 15. Lib. 11. c. 9.

Cap. 12.

6. de morbis vulgari. loco citato.

6. de morbis vulgaribus à Galeno scriptum est, huiusmodi namque crassitudo multa in vesica collecta, & in vnum coeans, cum semel aliquando non apto tempore excreta intus diutius remanserit, concresecendi, coaugmentandique initium capit, eò verò principio factò, facile (quod iam superest) quicquid iterum crassi in vesicam delabatur, priori adglutinatur, maiorque inde tophosus calculus redditur, quemadmodum extra, & in calidis aquis sponte nascentibus, & in natis, ubi calefit aqua, quotidie lapis coalescere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc vesica ipsa, ut quæ frigida sit, nervosa, ac pauci sanguinis, nec non amplissima interius concavitate inanis. Vbi etenim in ipsam fuerit crassitudo transmissa, ibi cogitur, & conspissatur, initium huius conspissationis (ut diximus) accipiens; quando in eadem vesica diutius commoratur. Præcipua itaque, ac potissima causa generationis calculorum in vesica est ipsa qualitas materiæ, crassitudo inquam vrinarum, ex Galeni testimonio. Id quod confirmavit Alexand. citato loco, cum dixit. Veruntamen vesicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta caliditate, sed materia potius crassiore, & ad generandos calculos, promptèque ab insita caliditate concresecendos idonea. Atqui caliditas ad coaugmentandum lapidem etiam non parum operatur, licet non ipsa præcipue, sed materiæ qualitas ipsius compactio, nis causa existat, ut diximus, ex Galeni sententia citato libro 6. de morbis vulgaribus. Et propterea quavis calor etiam mediocris, ut in pueris reperitur, ad huiusmodi materiam spissandam satis est, nedum ascititius, ac igneus, namque opus est, ut & ipse aliquid faciat ad coaugmentandum lapidem; etenim senes humorem crudum non parum aceruant, quanquam non propter edacitatem, ut pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: quia tamen calorem adeò fortem non habent, ut ex materia crassa vaporem resoluens, lapidè generet, propterea in eis calculi non generantur, eodem Galeno auctore comment. aphor. 23. 3. libri. Requiritur ergo & caliditas etiam pro calculis in vesica generandis, etiam si mediocris fuerit, velut in pueris, quinimò in eis, magis quàm in adultis, omnium medicorum consensu pro confessio habetur, lapides in vesica generari, propterea quòd crassissimæ vrinæ à pueris redduntur, tum propter ipsorum edacitatem; tum quòd à cibo ludentes, profluentesque moventur, latentibus verò & materia ipsa occasionem præbet, lac enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimum, ut liquet ex eodem Galeno libro citato 6. de morbis vulgaribus, etiam cibus utcumque oblati, & nociuis videntur (ut inquit Aëtius) & neque horam cibum capiendi seruât ordinem; quin etiam priusquam prior sumptus cibus concoquatur, alium ingerunt, & cum vehementius à cibo moueantur, crudus, & incoctus in venas distribuitur: cuius etiam euentus causa à Galeno primo de crisib. talis assignatur. Nam cum vna ventriculi operatio non possit duobus similiter sufficere, augendo scilicet, & alendo, propterea antequam in ipso sufficienter alimentum sit coctum, ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, ut plurimum crudi humoris coaruet. Neque hoc satis esset pro calculorum in vesica generatione pueris ipsis, nisi omnes naturales actiones in eis validæ essent, ita ut humorum crassitudo funderetur, atque dissolueretur; contrario modo in declinantis ætatis hominibus, in quibus cogitur, atque inspissatur. Qua de re cum multus insitus calor sit in pueris, & actiones firmæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque adeò facile in vesicam percolatur, haud parum (ut inquit Galenus) & actionum vi ad egressus celeritatem conducente, ac eorum corporum mollitie, ut testatur Aëtius. Exemplo sunt & exteriora quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, nam quædam eorum partes calore eliquatas facile peruadere conspiciamus, quædam non fusas, neque eliquatas transire non posse cernimus, veluti pix, resina, seuum, cera, & mel: adde quòd eadem materia crassa cum ab insito calido in pueris magis elaborata sit, rationi consentaneum, ut tenacior euadat, nam quæcunque à calore in concoquendo mutan

mutantur, temporis processu lentorem quandam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnum coeunt, densantur, atque coaugmentantur, nam inter æquè crassa quod tenacius est, ad vniionem, spissitatem, & concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cuiuslibet facile patere poterit quam ob causam, & si quibusdam adultis corporibus magna coaruetur copia crassorum humorum, adsitque ascititius calor eorundem validus, in eisdem minus, ac perrarissimè calculi in vesica generentur, sed in renibus potius, cum eadem materia non admodum elaborata, dissoluta, ac fusa ad renes perueniat: & propterea non facile in vesicam percoletur, quinimò in eisdem magis cogitur, atque inspissatur, ea etiam non ita celeriter distributa. Similiter cur pueris in vesica post mictum, adultis verò in renibus antè mictum calculi generentur. Ex his quoque patet eorum error, qui propterea in pueris calculos gigni in vesica asserunt, quod itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt, nam si ita esset, oporteret in renibus potius, quàm in vesica calculos pueris creari: angusti enim per illos transitus sunt, vesicæ autem ceruix lata adeò in pueris est, ut cuiusque materiæ crassitudo per eam facile transmitti possit. Præterea neque in illis fortè, qui iam progressa ætate sunt (ut inquit Galenus) meatuum per renes angustia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas, ut ipse refert. At si obiciet quispiam asserens Hipp. aliud sentire de calculi in vesica pueri generatione 2. de nat. hum. cum ait. Nascentur etiam pueris calculi ob loci huius calorem, ac totius corporis, viris calculi ob corporis algorem non innascentur. Dicimus nos Hipp. non secus sentire, ac Gal. Nam quòd efficiens causa generationis calculi in vesica sit puerorum calor, ambo consistunt, nec idem Gale. abnegat etiam in ipsa vesica pro calculi generatione calorem esse necessarium, quinimò illud scriptum reliquit præcitato com. aphor. 26. 3. lib. licet 6. de morb. vulg. dixerit opitulari in calculi generatione vesicam, utpote quæ frigida, nervosa, & pauci sanguinis sit, & amplissima interius concavitate inanis. Nam relatione facta ad alias corporis partes, per quas humorum crassitudo peruat, in pueris ipsa vesica frigidior existit, licet etiam suapte natura talis sit, cum hoc tamen nihil obstat, quòd in ea pueris tantus consistat calor, quantum satis sit ex materia crassa vaporem resolvere, ac lapidem generare, quamuis minor sit, quàm is, qui in iocinore, aut renibus consistit. In viris autem, ac declinantis ætatis hominibus, quàm optimè Hippo. ob corporis algorem in vesica calculos haudquaquam oriri fatebatur. Nam quis veretur eos puerorum relatione nativo calore frigidiores esse? licet ascititio calidiores: frigidiora namque hoc modo redduntur corpora cum primum eis incrementum consistit, nihilque corpus augetur, non ingenuus autem calor, qui in eis copiosior reperitur, causa est, ut materiæ crassitudo cogatur, atque inspissetur, & ita ad renes feratur, & propterea non facile in vesicam percoletur. Iure itaque propter ingenui caloris paucitatem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum causa est, ut in eorundem vesicis calculi non generentur, ut dictum est. In vesica igitur pueris magis, quàm in ætate prouectis calculus concresecere solet, ex communi sententia græcorum ferè omnium auctorum, quinimò hunc proprium esse puerorum morbum Hippocrates simul cum Galeno aphor. 26. tertij libri, & 2. de natura humana, testati sunt. Si autem accidar quòd genitus calculus in vesica per chirurgiam curari debeat, pueri vsque ad decimum quartum annum propter corporum mollitudinem facile curationem recipiunt, senes quòd corpus ipsorum contumax sit, vix consanescunt: mediæ verò horum ætates etiam in hoc medio quòdam modo habent, Paulo auctore cap. 60. libri 6. & rursus (ut ipse inquit) facile sanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus asserunt, qui minores difficulter sanantur contrarias ob causas. Quoniam verò communem habet hæc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea

Loco citato. Dubium de calculi generatione in vesica in pueris. Tex. 11. Resolutio.

6. de morbis vulgari. loco citato.

Tex. 11. Prognostica.

Curatio.

*Vitæ ratio.
Locis citatis.*

*Medicamentorum ratio.
Lib. 11. c. 10.*

Lib. 9. ca. 7.

eadem videtur ratione utendum erit, quam ibi instituimus; potissimum autem cauendum est à lacte ex Gale. decreto 6. de morb. vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aëtius. Similiter & eisdem auxiliis vt conuenit, nisi quod validioribus ibi conscriptis vt oportet, indicatione sumpta à parte affecta, & præsertim ab eius positu. Nanque crassitiei, quæ potissima causa generationis calculi in vesica existit, per extenuantia occurrendum est, ne multa materia crassa congregetur. Quapropter validis, atque efficacioribus medicamentis, præcitate cap. conscriptis vtare; priuatim autem vbi ea non suffecerint, ex Aëtij auctoritate, tanquam lapides vesicæ atterentia, & vrinam ducentia, pharmaca hæc competunt, fœniculi siluestris radix, graminis radix, artemisia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & semen sion, quod circa aquas nascitur, adiantum, smyrnij semen, rumicis radix, lapis spongiæ, lapis iudaicus, teocolitho dictum, asplenon herba, lithospermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus est tritus, ac potatus, vermesterreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) cum vino albo datur decoctum, aut succum inspersum, aut cum melle, seu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam cient, velut cucumeris semen, apij, petroselini ac violæ albæ semen, & corporibus, quæ frigidiores habent temperiem, meon; phu, acorum, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eisdem varia medicamenta componi, aut prout vltis exiger, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulla, seu decocto asplenij, & radice graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alex. tanquam efficacius auxilium longo tempore, & experientia prius inuentum, & comprobatum, caprillum seu hircinum sanguinem calidum extrinsecus illinitum commendauit, super vesicam impositum. Verum longè optimum esse fateatur, si in calido balnei acere ipsum illinas, atque ita deliges, id verò non modò semel, sed sæpe, & per interualla. Quòd si neque per hæc adhibita pharmaca lapis in vesica atteri possit, vbi meatum obturans vrinæ suppressionem inducat, eo modo curari debet, quem præcepimus ex Galeni auctoritate cap. de ischuria orta ex calculo: & vbi ex multifaria concussione curari non valeat, catheterem immittere oportet. Sed si neque hæc suffecerint, ad sectionem transeundum erit, modo quò à Paulo præcipitur præcitate cap. 60. libri 6. Exacto autem lapide, & cicatrice vlcere obdura, ea victus ratio constituenda erit, ne eos renasci contingat, quam Aëtius instituit cap. 15. eiusdem libri vndecimi.

περι φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Id est, de inflammatione vesicæ. Cap. CII.

VESICAE quoque interim vitia quædam superueniunt quæ cæteris corporis partibus communia sunt, veluti id est, quod Græci φλεγμονή, Latini inflammationem nuncupant. Verum quid sit, in quo morborum genere reponatur, & à qua causa generetur, ac quis sit eius generationis modus, in præcedentibus locupletissimè dictum est: neque enim quantum adhæc spectat à cæteris inflammationibus vesicæ inflammatio differt: Reliquum est igitur vt ad eius indicia deueniamus in simul conscribentes quæ affectum ipsum, ac partem affectam indicant: restantur itaque eam communia inflammationis signa, & quædam propria: nam ardor, dolorque cum grauitate circa pubem, ac in gūna sentiuntur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis synæcæ, & vrinæ reddendæ impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes aliena loquuntur, ac durus fit eius pectus & pubes vnâ cum vehementi dolore, & egerendi appetentiæ, velut in tinesmo fieri solent: quod verò egeritur, tenuis est, & subsidentiâ non habet: aliquando & inflationes sequuntur, & alius adstricta est, intestino recto ob inflammationem vesicæ compresso (Aëtio teste) Inter omnes autem morbos, qui circa vesicam oboriuntur, grauisissimus, & maximè mortiferus inflammatio

Vesicæ inflammationis signa.

Lib. 5. c. 45.

Lib. 11. c. 25. Prognostica.

Loco citato.

inflammatio existit (eodem Aëtio auctore) Hinc sequitur quòd, vt quibusdã visum est, inter omnes inflammationes in vesica ortas, ea letalior sit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis: ac cum vrinæ, tũ alui deiectionis omnimoda suppressio: & è contrà minus letalis erit ea, in qua prædictorum signorum contraria apparebunt, etenim febris ex inflammatione vesicæ non absque ratione fit: & quantò illa maior est, & grauior, tantum augeri febrem contingit ex Gal. auctoritate com. aph. 44. 6. lib. Quantùm verò ad eius curationem spectat, paucò cibo, ac potu asseruandi sunt ægri. Potus autem sit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum. Reliqua victus ratio è capi. de inflammatione renum petenda est. Cæterum quâtum ad medicamentorum rationem attinet, primùm omnium alius leni infuso clystere subluatur, & post stercorem educationem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo semen lini, vel althæa, fuerint incocta in intestinum solatij, & leniendi doloris gratia, iniiciatur. Et si nihil aliud prohibeat, confestim in morbi principio sanguis detrahendus est, ex Aëtij, & Pauli decreto. Verùm quæ vena secari debeat, ambo subtraherent. Circa quòd id exequendũ esse censerem, quòd vbi multa sanguinis copia redundarint, & vires copiosam venæ sectionem haudquaquã ferre possent, potissimum in morbi principio, internam cubiti venam secare tutius erit, reuulsionis duntaxat gratia, post quam eodem die, aut saltem sequenti poplitis, aut tali vena, perpetuò reuulsionem seruando, tutius secari poterit euacuationis gratia cum deriuatione. Nec obstat Gal. documentum lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & 17. met. vbi in inflàmata vesica poplitis, aut tali venam incidendam esse præcipit, nanque vbique locorum suppositi vires adeò esse robustas, vt per vnica venæ sectionem ferre valeant, tum auersionem, tum euacuationem, vel (vt rectius dicam) euacuationem cum auersione simul, quo casu neque nos aliter exequendum esse fatemur: sed vbi vires (vt diximus) ferre tantam non valeant sanguinis euacuationem, tunc tutius esse audacter asserimus prius cubiti venam è directo sitam internam secare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ sectione in decoctum seminis lini, fœnugræci, in hydrelæo paucò addito aniso, aut dauci semine insidere ægrum facito, admoneaturque æger quòd in dicto decocto desidens mingat: & si imbecilla fuerit vesica ad expellendam vrinam, ægrum ipsum, aut aliquem ex astantibus scite, ac placidè pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intendatur, vt inquit Aëtius. Deinceps vesicæ locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, seminis lini, aut eo in quo althæa fuerit incocta. Item fomenta adhibeantur per aquã & oleum in vesicis semiplenis admota, aut spongiis: & vbi hæc non suffecerint, cucurbitam circa pectinem, aut pubem vnâ cù scarificatione affigemus. Quòd si neque sic medicamentis malum cedat, præstabit papaueris calicem, simul cum oleo incoquere, & adipem anserinum, & gallinaceum in ipso oleo eliquatum simul infundere, vt eidem Aëtio visum est, qui etiam Rufi auctoritate, vehementioribus existentibus doloribus, opiatum medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha, & croco composito medicamento, lanæque illito, ac in podicem indito. Similiter cataplasmatibus utendũ esse cenfet ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoscyami foliis, ac modico mandragoræ succo adiectis. Si verò vrinæ suppressæ periculum vrigeat, necessariò ad catheteris vsum confugimus, non quòd affectionis molestiam tollat, sed vt vrgentem vrinæ suppressionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodem Aëtio, quanquam periculo non careat catheteris immisio: in viris dolorem siquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus verò ipsum adhibere nihil absurdum. Breuis enim in ipsius vrinæ meatus existit, & recta situs, vt citra dolorem hoc molimen admittant. At post vrinæ prolestationem, rursus ad eadem mitigatiua auxilia accedendum, vsquequo inflammatio soluatur, aut suppuretur, vt eidem Aëtio visum est. Verùm vbi ad suppurationem vergat, eadem iuuanda erit cum his, quæ in aliarũ

*Curatio.
Locis citatis.
Vena sectio.*

Lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 18. 15. met. c. 11.

Tópica.

Loco citato.

Loco citato.

Ibidem.

partium inflammationibus ad suppurationem vergentibus conscripsimus. Et posturationem, si non disrumpatur abscessus, eiusdem quoque naturæ opitulandum erit pro eius disrptione, quo disrpto, quam præcipiemus in sequenti cap. vlcis curationem conuenientem esse in confesso est.

περὶ ἐλκώσεως τῆς κύστεως. Id est, De exulceratione vesicæ. Caput CIII.

NON raro etiam contingit vesicam ipsam exulcerari, quod quidem significari poterit ex his, quæ Hipp. conscripsit apho. 8. lib. 4. cum dixit. Si sanguinem, aut pus minxerit, ac squamulas, & grauis odor adfit, vesicæ exulcerationem significat. Verum Paulus ex dolore vehementi in pube, & imo ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum est, subfidet, squamulisque fœdi odoris, vella minis similibus, vesicam exulceratam indicari scriptum reliquit, eodem cap. 45. lib. 3. & si eadem scabie laborat, furfuracea subfidentia significabit, quemadmodum idem Hippo. aphor. 77. 4. lib. decretum reliquit, cum dixit, Quibus cum vrina crassa furfurea quædam simul exeunt, his vesica scabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbum illud, crassa, nanque cum vrina tenui furfurea quædam ferri possent ex venis ipsis earum tunica affecta, vel sanguine, qui in ipsis continetur à febre ardenti perusto. Dignoscitur itaque vesica exulcerata ex ea excrementorum qualitate, quæ partibus adhærentia essentia proprietatem obtinent. Cuius generis est id quod Græcè ἐφελκίς Latine crusta seu ramentum dicitur, lamarum speciem referens, Gale. auctore. de locis affe. Similiter à dolore cum posito, nam vehemens tormentum in pube, imòque ventre sentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læsa, quoniam vrigebit vrinæ difficultas, ex Pauli testimonio. Sed quoniam non satis est ad affectæ sedis inuentionem ea duntaxat symptomata, quæ in præsentia infestant, intueri, vt idem Galenus fatetur 6. de locis affectis, sed ex his, quæ præcesserunt, subinde definiemus, ea de re id quoque inuestigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet æger circa vesicæ positum simul cum horrore, ac febre dolores præsenferit, interrogando. Cum quibus etiam indicis non nihil confert, si id quod excernitur, sit cum ipsis vrinis confusum, an contrà. Nam id aliquando quidem exactè commixtum videtur, aliquando mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solù excernitur. Quapropter Gal. non ab re eodem 6. de locis affectis, de vesicæ affectibus verba faciens, dicebat, quòd vesica suppurata solum pus sine vrina excernitur, licet citato libro, cum de colis affectibus loquitur, deprehendi manifestè, atque secerni vlcus penis ab eo quod in vesicâ ortum est, præceperit, quoniam in primo protinus exitu signum vlcis apparebit, vrinam præueniens, si in pene sit ortum, quòd verò à vesica egreditur, vrinæ admixtum videbitur. Nono etiam de composit. medi. secundum locos discerni dicebat corpuscula, quæ excernuntur ex exulcerato pudendo, ab eis quæ ex vesica feruntur, quoniam illa statim circa primum exitum apparent, verum quæ ex vesicâ delata ipsis vrinis admixta sunt: quanquam si interea ramentum, seu pus vrinæ admixtum excernatur in vesicæ vlcibus, confestim tamen, vt inquit Paulus, vbi redditum est, subfidet, licet interim eueniat vt solum pus sine vrina etiam excernatur, vel nullam habens commixtionem cum ea, quemadmodum sæpenumero accidit in penis vlcibus: & propterea idem Galenus addidit, vt facilius vnum ab altero discernatur, quin etiam assidue inter meendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè cum vel crustula, vel fordibus solutis pura fuerint: id quod in vesicæ vlcibus haudquaquã fit, nisi iuxta collum eiusdem vlcera consistant, vt inquit Aëtius. Tunc etenim mictionis tempore duntaxat, & maxime vbi mingere cœperint, aut cessauerint, dolor sentitur, atque id amplius contingit, si vrinæ sint acriores, vt ipse inquit cap. 29. libri ii.

Signa vesicæ exulceratæ.

Cap. 1.

Cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 5.

Cap. 8.

6. de loc. aff.

cap. 5.

Lib. ii. c. 29.

Quare

Quare licet in vlcibus, quæ in pene fiunt, etiam sine vrinis, & pus, & sanguis exeat, vt plurimum (eodem Gal. teste. com. aph. 75. 4. lib.) nihilominus & simul cum eisdem vrinis statim circa primum exitum, quandoque pus emittitur, & si cū eis nullam habeat mixtionem, quemadmodū de vesicæ vlcibus diximus. Sic etiam in vesicæ vlcibus euenit, interdum quòd vrinæ admixtum videatur id excrementum, quod vlcera comitari solet, confestim tamen subsideat, vt inquit Paulus, idque sæpius accidit, interdum etiam, vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solum sine vrina excernitur, vt idē inquit Gal. Attamen vtra potius istarum partium fuerit exulcerata, dolor, qui in differentibus accidit locis, & proprietates eorum, quæ cum vrinis excernuntur, indicabunt, quemadmodum idem Gal. scriptū reliquit com. præcitati aph. 75. 4. lib. Pro discernenda exulceratione renum, aut vesicæ, quod quidem indifferinatim Hip. in eodem aph. conscripserat sic dicens, si sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat, aut saltem ex dolore cum posito, illud discerni poterit, vel dicas aliud esse, si pus ex vesica excernatur, eadem suppurata, & aliud si ramentum ex ipsis vlcere, nam primum relatione ad alias superiores partes suppuratas, quæ per vrinā expurgari possunt, solum sine vrina excernitur, vt inquit Gale. licet non semper, quod in aliis superioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum, si ex eiusdem vesicæ exulceratione secernatur, collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur, præuenire autem consuevit vrinam in penis vlcibus, ac protinus in primo exitu apparere, quamuis etiam idem ramentum in vesicæ vlcibus, relatione ad alias exulceratas partes se ipsa superiores, interdum vel nullam habeat cū vrinis mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solum excernitur (eodem Gal. teste) Itaque relatione ad penis vlcera, vt plurimum vrinæ admixtum videbitur ramentum ex vesicæ vlcibus decidens, quia non protinus in primo exitu apparebit, aut vrinam præueniet, vt in penis vlcibus contingit. Verum collatione ad alias superiores partes facta, vel nullam habebit mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solum excernitur, vt diximus, quia neque exactè, neque mediocriter cū vrina permixtum videbitur, sed vel nullam, vel exiguam cū vrina mixtionem habebit. Cæterum cū vesicæ vlcus morbus sit in soluta continuitate, tum ex iam dictis, & etiam ex his, quæ dicemus, dignosci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros, maxime verò mictionis tempore, & excretionis puris: assidue etiam decumbunt, & neque erecti stare possunt, neque reclinati quiescunt ægri, siquidem dolores acuti sunt, & vlcera iniucunda, partim quòd vrinæ assidue ea contingat, partim quòd ea natura acris existat, neque quamuis plurima excernatur, vniuersa vesica vacuari potest, sed semper ex vrina quidpiam in ipsa relinquitur, quod continuè vlcera contingit, vt ait Aëtius, & si quidem sordida fuerint vlcera, fæculenta, vt idem fatetur, simul excernuntur, & mucosa, & quæ crassam subfidentiam ad modum farinæ habent, aliquando autem & pellicule tenues ad modum foliorum, & lamarum cū vrina excernuntur. Si verò serpendo depascant vlcera, subruenta excernuntur, & saniosa, & fœrentia: adhuc accedunt vrinæ emittendæ difficultas & pudendi arrectio, & petulãtia, & dolor non solum cū vrinæ meatus fuerit affectus, sed etiam cū tale quidpiam in profundo existat. Atqui cognosces num in profundo, siue iuxta vrinæ meatum sit affectus, ex eo, quòd si in amplitudine sua vesica sit affecta, dolor circa pubem consequitur. Si verò iuxta collum vesicæ vlcera consistant, tempore mictionis tantum, & maxime vbi mingere cœperint, ac cessauerint, dolor sentitur, atque id amplius contingit, si vrinæ sint acriores, vt superius dictum est, ex eiusdem Aëtij testimonio. Contingit autem ipsam exulcerari, aut propter præcedentē abscessum, aut ob tuberculum, quòd præcessit, aut ex ruptura, seu ob fluxionis rosionem, aut alia simili quapiam causa, ex eodem auctore. Quomodo autem diuersæ iam dictæ causæ discernantur, ex propriis earundem indicis promptè

6. de lo. affe. cap. 3. Quibus indicis distindendum sit vlcus vesicæ à penis vlcere.

Vlcus vesicæ alia signa.

Loco citato.

Si in eius cauitate, seu ceruice fuerit exulceratio, signa.

Causa.

percipies. Omnes autem ferè qui vesicæ vlcere laborant ab indefinente dolore, febribus, vigiliis, & colliquatione perimuntur, alij quidem citius, alij tardius: & propter hoc ipsum, & quoniam neruosa est vesica ipsa, insanabilia vtpurimum eius vlcera existunt: periculosa autem sunt, quæ ex erosione sunt orta, & modica spes est ea restaurandi, vt eidem Aëtio visum est. Verùm vlceribus existentibus in eius ceruice, quoniã non neruosa eatenus, & exanguis est, veluti eius cauitas, sed carnosa, haud ita periculosa sunt, neque ad curationem difficillima, quemadmodum de eius discisione com. aph. 18. 6. lib. Gal. sentiebat. Quae de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniam sepe præter expectationem quædam eueniunt, cura aggredienda erit, per quam si nihil aliud certè accessorij dolores minuètur, vt etiam apud Aëtium legitur. Primum igitur æger, vt decumbat persuadendus est, & in lecto quietem toleret, idque maximè si febres simul adsint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda sunt, maximum verò id fuerit lactis porus: neque scio, an post vllum aliud remedium secundo loco id sit habendum, nam & asperitates lenit, & exulcerationes elidit, aliisque affectiones extergit, vt ex eodem Aëtio liquet. Eligatur autem lac asininum præsertim, aut caprillum pauco adiecto melle rosaceo. Reliqua victus ratio seruanda erit, prout capite de vlcere renum instituius, adeò vt ex ea vrina acris non fiat, & propterea mordeat, ac irriter vlcera. Quod ad medicamentorum aliorum rationem attinet, illud primò animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, iidem primò præparandi, ac purgandi sunt, deinde ad vlceris curationem deuenerit. Similiter si cum inflammatione, aut vehementi dolore vlcus complicetur, primò nanque eisdem affectibus obuiandum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vsum in vesicam mulla dilutissima infundenda est, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris semine, seu cãdido oui liquore, cum pompholyge, vel similibus medicaminum aliquo, ex Pauli sententia. Sit autem lac asininum præcipuè, aut caprillũ, cum quo mellis rosacei pauculum adiacere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plantaginis folijs, ac radice glycyrrhizæ, cui paululum mellis, aut mellis rosacei admisceto: & si acrimonia consequatur, optimum amyllum addendum erit, aut seminis althææ, maluarum, cucumeris, vel scœnogræci cremor: interim etiam, & seminis papaueris. Et vbi eadem vlcera sordida fuerint, magis quæ repurgandi vim habent pharmaca infundenda sunt, augendaque mellis, aut mellis rosacei quantitas, mordacitatis etiam tempore instante. In intestinum quoque per sedem ptisanæ succus infundendus est, & seminis lini succus, & cucumeris semen decortatum tritum cum lacte, rosaceo oleo ad singula instillato. At si exulceratio pascendo serpat, subadstringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum est, atque his quidem calidis actu, vt ob calorem quidè partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob potestatem autem ipsorum vicinos locos exulcerationem depascere prohibeant, sunt autem hæc vicia passa, palma, gallæ, malicoriũ, alumè, acacia, hypocistis, & similia. Singula autem ex his aut palmis excipiantur, aut cataplasmatibus ex loliacea farina: decoctio autè fiat in posca, vt præcipit idem Aëtius. Similiter etiam in vesicã infundatur lac recens multum, per se, aut cum amylo, aut rosaceum optimum recens, tepesactum. Cùm verò repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quo ad cicatricem perducantur, atque id per infessus adstringentes, & eiusdem facultatis epithemata: in quem vsum emplastrum ex ouis, hordeo vsto, & cadmia, tripla eorum parte cum cerato myrteo, aut rosaceo contemperata commodè superponitur. Nec minùs confert si medicamentum ex amylo, sarcocolla, & cerusa, pauculo oleo rosaceo, & cera additis, & cum lacte dissolutum iniiciatur in vesicam, generosiusque euadet, si vltum plumbum, ac thuris corticè adicias. Cæterum si ad multum tempus exulceratio perseueret, quemadmodum in plerisque fieri consuevit, tunc sanè exacerbationes, & interualla, siue remissiones ægros

Prognostica.

Curatio.

Lactis porus.

Reliquorum medicamentorum ratio.

apprehendunt. quare in exacerbationibus quæ idem cataplasmata, & fomenta, & irrigamenta leniendi vim habentia adhibeantur. Remissionis verò tempore, ductu ad destruendum malum apto vtendum erit, quemadmodum ab eodem Aëtio decretum est: neque alia ratione vesicæ scæ bies curabitur, quàm simili viæ ratione, ac medicamentis detergentibus, atque exsiccantibus citra morsum.

ῥόφι γονορροίας.

id est, De seminis profluvio.

Caput CIIII.

QUEMADMODUM omnia corporis nostri excrementa duobus modis vacuantur, interdum enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur, interdum sponte profluunt, eo quòd ob imbecillitatem ab ipsis corporibus contineri non possunt, ita quoque de semine dicendum est, Galeno auctore sexto de locis affectis, quanquam semen ipsum à reliquis differat excrementis, vt quæ inutilia sint, ipsum verò vtile, ex omnium philosophorum, ac medicorum consensu. In omnibus igitur excrementis vt excernere tempestiuè, ita continere cùm oportet, naturæ officium est. Fit autem secretio aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptu spatio, & contracto, & ad apertum iam meatum quicquid in continente spatio continetur, impellente. Retentio verò fit cùm clausus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed contra comprehenditur, atque retinetur. Hoc modo in his, qui integra valetudine degunt, contenti humores in cauis instrumentis naturaliter, & excernuntur, & retinentur. At in illis, qui præter naturam se habent, retentio ob excreticis facultatis imbecillitatem, excretio verò ob retentricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam dispositionem, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit. Hoc itaque vitium circa seminis excretionem sæpenumerò contingit, quod à Græcis γονορροία, à Latinis seminis profluvium appellatur, nomen siquidem compositum ex γόνος, quod semen genitale, & ῥοίη, quod fluere significat, quasi genitales seminis profluvium dixeris: semen autem modò γόνος, modò ῥοίη, à Græcis nominari solet, vt liquet ex Galeno citato libro sexto de locis affectis. Est autem (vt ipse inquit) affectus hic seminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariã nominare licet, sed manifestius dixeris seminis esse assiduam excretionem, cole haudquaquam extento, quam descriptionem confirmavit Aëtius cap. 33. lib. 11. cùm dixit, profluvium seminis excretio est eius præter voluntatem citra pudendi tensionem. & Paulus cap. 55. lib. 3. asserens, quòd seminis profluvium est inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ continuè naturalibus non intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate provenit, quòd sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spatio tabe hominem consumat, Celso auctore cap. 21. lib. 4. Cùm autem in spermaticis vasibus succus hic spermaticus congeratur, & propterea flexus multos instar capreolorum quorundam variè implexorum retinerent, vt diutissimè, qui ad testes feruntur, sanguis, & spiritus detineantur, ac concoquantur, idque clarè cernas eum inspiciens, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc sanguineum esse, in sequentibus deinceps magis, magisque albescere, quoad in omnium postremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus postremi in testes terminantur, qui que iterum cùm laxi sint, & cauernosi, humorem, qui in vasibus ceptus erat concoqui, excipientes, & ipsi rursus per concoquunt, vt liquet ex Galeno 14. de vsu partium. Propterea non ab re in hac affectione sola vasa spermatica affici manifestum est, vt citato loco legitur, & sexto etiam de locis affectis, cùm dixit. Igitur gonorrhœa instrumentorum seminis affectio est, non pudendorum, quæ seminis genitales via sunt, qua excernatur. Id etiam confirmavit Aëtius paulò ante citato loco: in ipsis nanque & generatur, & continetur naturaliter genitale semen. Quòd verò symptoma sit in genere excrementorum immodicè, tertio de causis symptomatum, à Galeno scriptum est. Atqui

Cap. 2.

Quomodo expulsio, & retentio naturaliter fiunt eorum, que in cauis instrumentis continentur.

Quomodo in his, qui præter naturam se habent.

Cap. 11. Seminis profluvium quid sit.

Cap. 10. Que pars afficiatur in seminis profluvio. 6. de loc. aff. cap. 5. Cap. 4.

Quis affe-
ctus prater
naturā sit.
Loco citato.
Causa.
Act. lib. 11.
cap. 33.
Gal. 6. de lo.
aff. cap. 5.
Lib. 9. ca. 9.
Alia diffe-
rentia semi-
nis profluuii.
Causa.
Cap. 2.
Cap. 4.
Cap. ult.
Signa.
Prognosti-
ca.
Lib. 11. c. 33.
Cap. 1.

dignoscitur ex eo, quod semen profluens aquosum, ac tenue existit: excernitur etiam citra appetentiam coeundi, & ut plurimum citra sensum, quandoque verò cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam sensum vniuersum corpus, ac gracile scit, praesertim circa lumbos, Aëtio teste. Os quoque ventris quibusdam resoluitur, & toto corpore non solum relaxantur, imbecillique fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisque oculis cernuntur, ut colligitur ex Galeno, sexto de sanitate tuenda. Consequitur autem seminis profluuium ad retentricis in vasis seminariis facultatis imbecillitatem, ut inquit Aëtius, seu potius resolutionem eiusdem facultatis, ex Galeni testimonio, quam facultatem imbecillam reddere possunt excedentes omnes intemperaturae, praesertim humidā, aut calidā, seu quae ex his conflat. Id verò ex propriis earundem intemperierum signis distinguere poteris, simul cum totius corporis natura, ac precedente victus ratione. Interim autem contingit quod à copia ipsius seminis eandem retentricem facultatem vasorum seminariorum grauante, ut semen ipsum retineri haudquaquam possit, & sic inuoluntariè excernatur. Coacervatur autem talis seminis copia eis, qui venerè exercere consueverunt, & crebriore uti concubitu, demum verò continentius, & purius, innocentiusque degant, ut refert Alexander cap. 9. lib. 9. Interdum autem ex seminis acrimonia, ac tenuitate, adeò ut eam continere non possit eadem contentrix facultas, etiam excitatur seminis profluuium: id quod ex seminis colore, ac substantia, quoniam biliosius, atque tenuius apparebit, iudicabis. Ad hanc praegressā causā, tum victus, tum superior vita illud manifestabunt, necnon mordax, atque praecalidum inter emittendum semen sentiunt. Verum magna ex parte ob retentricis facultatis imbecillitatem eorūdem vasorum seminariorum propter aliquam intemperiem gonorrhoea excitatur, eodem Alexan. auctore. At quoniam euenit interdum quod inuitis quoque semen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, sed ob aliquam dispositionem, ut diximus, quae haud secus quam naturalis ipsa excretoria vis partes mouere potest, propterea id quoque dignoscendum erit: quanquam alia quaedam differentia gonorrhoeae existat haec, contrario modo eueniens, quam ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extentio (ut diximus) provenit, quando videlicet ad retentricis facultatis imbecillitatem refertur, haec verò rigido, seu tento quodammodo pendendo fit, & velut conuulsio quaedam est, Galeno teste secundo, de causis symptomatum, excitatur verò cum quasi conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, ut ipsemet testatur tertio de causis sympto. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulsione violenter irruente fuerit correptus: quāuis haudquaquam absurdum fuerit in seminariis vasis, & quidem solis aliquando eiusmodi dispositionem excitari, quando videlicet conuulsioni aliquid simile patientur, quod idem Galenus confessus est praecipitato libro sexto de locis affect. quemadmodum alias quoque partes aliquando videmus ut manus, aut pedes, aut digitos conuelli, modò simul cum vniuersi corporis conuulsione, modò ipsis solis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhoeae, licet ferè improprie gonorrhoea dicatur (ea proprie, & verè existente, in qua cole haudquaquam extento semen praeter voluntatem emittitur, ut diximus) quoniam rigido, seu extento pene, licet inuoluntariè semen emittitur, & vbi citra morbum comitiale, aut aliam vniuersalem conuulsione id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, sed ipsa vasa seminis duntaxat conuulsioni similem dispositionem patiuntur, quae dispositio non alio modo generari poterit, quam conuulsio quaeuis alia particularis, potissimum autem à flatuoso spiritu ortum habet. Ceterum seminis profluuiū licet in omnibus aetatibus oriri possit, maximè tamen contingit pubertatem transgressis citra decimum quartum annum, ut inquit Aëtius: quod item non solum viris, sed & mulierculis accidit, licet in foeminis aegre tollatur affectio, ut ipse refert. At quod mulieribus tale vitium excitetur, lib. secundo de femine; testatur Galenus exemplo mulieris, quae

quae vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluam prius, deinde ex ea foras, & copiosissimum, & crassissimum semē effluere visum est, tale autem collectum erat, propterea quia dia vidua permanerat, tempore autem, quo ipsum emittebat, lumborum, manuum, & pedum distentiones quaedam eandē inuaserant, adeò ut conuulsa esse videretur, ut ipse inquit. In vniuersum autem pro seminis profluuii curatione refrigerantibus, atque exsiccantibus, cum cibis, tum medicamentis vtendum est, & potissimum in quibus & seminis copia, & facultas retentricis infirma est, ut testatur Alex. quoniam cura huius affectionis communis est cum ea, quae in omni fluxione adhibetur, Aëtio auctore: & propterea (ut ipse inquit) vniuersam victus rationem reficcoriā, & adstringentem constituere oportet, & similibus quoque medicamentis uti. Aër itaque eligatur ad siccum, atque ad frigidū vergens: somnus sit moderatus in cubili frigido, non valde molli: decubitus ut plurimum fiat in latus dextrum, vel sinistrum, vitata forma supina, ne lumborum arteria inde supercaliant, quibusdam etiam herbis arcaetis substratis, quales sunt portulaca, nymphaea, solanum, umbilicus veneris, lactuca, rosae, ac viticis folia, & reliqua huiusmodi. In quiete quoque circa initia taliter affectos asseruare oportet, nam post prima morbi tempora exercitiis aegros committere conuenit: quibus totum corpus, partesque affectae confirmantur, ut Paulus testatur. Alui excrementa quotidie excernantur natura, vel arte lenibus videlicet clysteribus. Abstineant quoque à spectaculis, & lectionibus, quae venerae rei vsum in memoriam reuocare possunt, quinimò omnē de rebus venereis cogitationē excludere oportet, Aëtio teste. Quod ad cibos attinet, paucis vtendum est, atque eis, qui aegre corrumpuntur, & difficulter permulantur, ac reficcandi vim habeant, ut idem Aëtius testatur. Vitandi autem sunt flatuosi, ac etiam valde calidi, nam velut semen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, ac totis substantiis familiares, & medicamēta flatuosa, & calida, ita extinguunt ipsum desiccantia, & refrigerantia omnia, quaeve totis substantiis sunt contraria, etenim quae refrigerare sunt nata, tum edulia, tum medicamēta semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habent, ipsum supprimentem, non autem corrumpentem, velut est lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, cucumeres: quae verò reficcant, prorsum ne esse quidem semen permittunt, ut nymphaea: & etiam si calida sunt natura, velut ruta, quae admodum Gal. libro quinto de simpl. med. facult. scriptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac biliosum semen, quod emittitur, fuerit, in frigidatibus, magis quam reficcantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiaque exigunt, ut genitura sensum crassior, & temperata reddita non amplius effluat, cum praedictis autem cibis viticis, ac canabis semen praesertim tostum, rutae item semen, ac folia, lactuca semē, & cauliculi, nymphaeaeque radix, ac semen prebēda sunt. Potus sit aqua frigida, praesertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrum saepe extinctum fuerit, praebatur, auctore Aëtio. A vini potu, potissimum multo, ac acriū rerum vsum abstinendū est. Mox quoque quod ad medicamentorum rationem attinet circa lumbos, & pubem medicamentum ex rosaceo, maximè ex omphacino apparato, ac paucō vino cum lineis lineis sepius applicari debet. Similiter si in melino, aut cœnathino oleo, paucō vino addito madefiant: neque ineptae erunt, si spōgia posca imbutae adhibeantur, dein cataplasmate utare ex palmulis, malis, acacia, hypocistide, cœnanthe, rhoē, & similibus: necnon in sepsibus vtendum erit ex lentisci, rubi, myrti, & id genus aliorū in vino austero, siue diluto, aut etiam ipsa aqua decoctis ex communi consensu Pauli, & Aëtij. Quanquam vbi ob seminis tenuitatem, atque acrimoniam fiat tale profluuium, etiam temperatis balneis uti conuenit, ut Alex. visum est: quinimò ad frigidē lauationem confugere non inconuenit, maximè si medicamentaria qualitate aqua praedita sit, velut sunt in albulis aquae sapore subfalso, & tactu lactei repositis, ex Aëtij testimonio: in quem vsum magnoperè commendo naturale balneum puteolorum, quod vulgus balneolum appellat, modo

Cura methodus.

Lib. 9. ca. 9. Loco citato.

Vetus ratio.

Lib. 3. ca. 55.

Citato loco.

Cap. 21.

Loco citato. Medicamentorum ratio.

Locis citatis. Citato loco.

coles & in longitudine, & circulo totus augetur nullo stimulatē ad libidinem aut desiderio, aut acquisitione calore, ut quibusdam accidere consuevit, qui supini decumbunt. Verum breuiori compendio (ut ipse inquit) dicere poteris, priapismum esse permanentem colis, aut auctiōem, aut tumorem; & non de compositione medicamentorum secundum locos, ait, Priapismus est auctio pudendi stabilis in longitudinem, ac orbem tumefacti citra rei venerem appetentiam. consulto autem ab eo addita sunt verba illa, aut acquisitione calore, nam ubi ob supinum decubitus calfacti sunt lumbi, adeo ut coles extendatur, etiam nullo stimulatē ad libidinem desiderio, haudquaquam priapismus dicitur, sed par est (ut idem Galenus inquit) ut calfactis lumbis, & arteriis etiam calidiores reddantur, & propterea magis pateant earum ora, quam obrem non exigam tunc spiritus essentiam in fistulosum neruum effundant, qui paulatim impletus colem extendit stimulatē ad libidinem ipso calore. ob supinum decubitus acquisito: attamen neque firmum, neque stabile tale incrementum erit. Quod si cum eodem colis tumore, seu augmento eiusdem colis palpitatio contingat, affectum non amplius priapismum, sed satyriasmum appellare conueniunt, ut liquet ex Paulo cap. 56. lib. 3. Quod verò priapismus colis, seu pudendi affectus sit, ex Galeno patet sexto de locis affectis. Ipse namque siue praecepto, & proprio affectu, siue secundario, & per consensum afficiatur, prout diuersimode affectio haec generationem habet, ut dicemus: illudque confirmari poterit ex eiusdem functione laesa: erat autem eius functio, ut proximus stimulatō ad libidinem animali, distēderetur naturaliter ab eius naturali facultate, cum verò nullo praecedente desiderio, aut libidinis impetu, neque supino decubitu ipse inuitus distenditur, eius distentio praeter naturam existit. At ipse affectus morbus est in magnitudine, seu quantitate, nam ex inflationum genere existit, ut liquet ex eodem Galeno 14. metho. medendi. Praeter autem inuitam erectionem ipsius pudendi priapismo laborantibus dolores contingunt, quales tetanici habent, & ij qui reliquis membris distenduntur, etenim inflatum, & distentum pudendum ipsum conuulsionis modo afficitur, ut testatur Aëtius, Atqui velut princeps causa auctiōis eius, aut erectionis naturalis plenitudo existit, vel nerui ipsius fistulosi, vel arteriarum, aut etiam vtriusque cum ex priorē conditione mutantur (ut eodem sexto de locis affectis, scriptum est) itaque que vel ob arteriarum ora immodicē patentia, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, hic affectus excitatur. Vtrum autem potius pro causa sit habendum inquirere oportet, praesertim ex iis quae praecesserunt, & ex modo curationis, inquit Galenus, & quamquam ab vtriusque ipsum fieri posse existimant, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia sequi dixit; quippe cum facilius sit ea distendi, quam flatusosum spiritum in neruo generari, experientia item, nedum ratione illud comprobauit, cum saepenumero fatetur se vidisse hunc affectum excitatum ob arteriarum iam dictam dispositionem, semel autem ob ipsius nerui praecipuum, ac proprium affectum; perperuo tamen halitusosus spiritus impletio affectum hunc excitat, ut 14. metho. med. tertio de causis symptomatum, & nono de compositione medicamentorum secundum locos, scriptum est, ex humoribus viscosis, ac crasis per moderatam caliditatem, interim genito eodem halitusoso spiritu. Verum ubi in eodem fistuloso neruo flatusosus spiritus fuerit genitus, ex continua eiusdem, quae praecessit, palpitatio- ne dignoscitur; quemadmodum e diuerso, ubi supra modum arteriarum ora, quae ad pudendum deueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim spiritus multitudo ad ipsum colem affluat, nullum tale symptoma praecedere solet. Incidunt autem quidam in talem affectionem cum longo tempore praeter consuetudinem a concubitu abstinerint, si multo semine abundant, praesertim cum non student, ut multa exercitatione sanguinis abundantia dissipetur: alij etiam, qui mali succi alimentis, ac acribus vsi sunt, atque etiam quidam ubi ante nequaquam cingi consueuissent, in hanc affectionem incidit cum duobus mensibus

Cap. 9.

6. de sanita-
tuen. cap. 5.Satyriasis
quid sit.Cap. vlt.
Que pars
in eis affi-
ciatur.Quis affe-
ctus praeter
naturam sit
priapismus,
Cap. 7.Lib. 11. c. 32.
Causa.

Cap. citato.

Immediata
priapismi
causa.14. met. c. 7.
3. de causis
sympt. ca. 4.
9. de compo-
medic. secū.
loc. cap. 9.

mensibus praecinctus peregrē proficisceretur, ex Gale. testimonio. Coniiciendum itaque est iam dictis arteriarum ora nimis patefacta fuisse. Aliis, ob humorum copiam, seu vitium, & acrimoniam: alis verò ob flatusosum spiritum, & sine ordine, & violenter vacuatum. Ceterum ex quacunque causa arteriarum ora patefiant, adeo ut affectus hic generetur, colem secundario, & per consensum, non autem proprio, ac praecipuo affectu laborare consuetum est, quemadmodum si spiritus flatusosus in eo fuerit genitus, ipsum propriē, ac praecipuē affectus infestat. Incidit autem hoc vitium non sanē multis, sed iuuenibus magis, quam aliis aetatibus, ut inquit Galenus 14. metho. med. Neque ipsum despiciendum erit, nam ex praecipiti perire solent, nisi confestim eis auxilium feratur, Aëtio teste, cum verò moriuntur, ventre inflantur, & frigidum exudat: id quod & eis euenit, qui aliis conuulsionis modis perimuntur. Qua de re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhibeantur attenuatoriae facultatis citra manifestam calfactionem, ut testatur Galenus nono de compositione medicamentorum secundum locos. Exhibendus itaque est victus, qui & flatu aduersetur, & siccet, ex auctoritate eiusdem, 14. metho. meden. abstinentumque à cibis calidioribus, qui materiam in spiritum resoluunt, aperiuntque arterias tendentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abstinentum, verum etiam ab his, qui viscosum humorem pariunt, aut multum semen efficiunt, ut Alexandro visum est: quinimò in primis morbi diebus vsq; ad dies tres in inedia eos asseruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifestam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, ut liquet ex Aëtio, eosque in aqua potu continere, seu ea, in qua coriandri semina praeparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio aegri vtantur, potissimum paruae pilae, ac frictione partium superiorum. In latus item decumbant, subternendaque in strato sunt ea, quae ad feminis profluuium dicta sunt. Similiter à spectaculis, narrationibus, turpi consuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quae ad venerē excitare queunt penitus sunt arcendi: nam qui praeter victum calidum, ac humidum, quo semen rursus gignebatur, etiam à turpibus desideriis non cessarunt, hi quoque post mortem reuertentiumque habere pudendum prehensi sunt, ut idem Alexander refert. Nulli etiam venus prodest, nisi quibus ex huius abstinentia semen abundare coniicimus, ut inquit Paulus, quemadmodum cuidam amico Galenus consuluit, modò post feminis excretionē, postea à narrationibus, spectaculis, ac meditationibus libidinem suscitare potentibus summopere caueret, ut ab eodem sexto de locis affectis, scriptum est. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, priusquam ad iam dicta medicamenta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis sit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptissimè sustinere possit. Et quoniam iuuenibus magis quam aliis aetatibus hoc excitatur vitium, ut diximus ex Galeni auctoritate, ea propter his sanguinis missio praecipuē est salutaris, ceu nec aetate eorum eam recusante, ut idem Galenus fatetur citato libro 14. metho. meden. A principio itaque statim propter dolores, & inflammationes, ab hac affectione prehensos venam secare conuenit, potissimum si multo semine abundant, ac praeter consuetudinem à venere se abstinerint: secetur autem interna dextri cubiti vena, utpote quae celerrimè, & plurimum ex iis, quae principes sunt, partibus vena haec corpus vacuat, ut quarto de ratione victus in morbis acutis, à Galeno decretum est: nec non & ab inferioribus eadem promptissimè reuellit. Verum ubi vitiosi magis succi in toto corpore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in priapismo vomitoriis medicamentis potius, quam subducentibus aluum sit vtendum, ex eiusdem Galeni sententia praecitato libro 14. metho. meden. & nono de compositione medicamentorum secundum locos Eandem quoque sententiam sectati sunt Paulus, & Aëtius. Atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abstinentum sit, ut eidem Aëtio visum est, & potius vomini

6. de loc. aff.
in fine.Prognosti-
ca.
Cap. 7.Loco citato.
Curadi me-
thodus.Cap. 9.
Ratio vi-
ctus.
Cap. 7.

Lib. 9. ca. 10.

Citato loco.

Eodem lib.
9. cap. 10.
Paul. lib. 3.
cap. 57.In fine.
Medicam-
entorum ra-
tio.

Vena sectio.

Cap. 7.

Commē. 24.

Purgatio.

14. met. c. 8.
9. de compo-
med. sec. loc.
cap. 9.

toriiis medicamentis vtendum, auersionis in contrarium gratia, attamen ubi insuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitoriis vti recusat, leuioribus quibusdam medicamentis aliuū subducentibus, quæ vicinas partes fluxione haudquaquam infestent, vti poteris, cum neque id etiam Galenus negauit. Ea sunt nostro æuo, quæ leniendo purgant, veluti mel æreum, saccharum violaceum, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, & reliqua huiusmodi. Vel lenibus clysteribus aliuū submollies per betæ; & maluæ decoctum, paucō mercurialis succo admixto, vt refert Aëtius. A nimium autem acris, atque efficacioribus, ne inflammationes exacerbentur, cauere oportet, tam clysteribus, quàm purgantibus medicamentis. Nec minùs cauenda sunt, quæ vrinæ ciendæ facultatem habent, ex auctoritate eiusdem Aëtij. A sanguinis missione, seu purgatione ceratum ex simplici rosaceo factum, ac cum aqua frigida subactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nanq; quendam Galenus percurauit à venæ sectione prædictis partibus ipsum imponens: quem admodum & alium, qui post missum sanguinem humido medicamento, quod ex chamelelo conficitur, fuit vsus, vt liquet eodem 14. metho. medendi. Hæc eadem medicamenta super easdem partes imposta, nono de compositione medicamentorum secundum locos, comprobauit. Alexander verò idem ceratum rosaceum cum aqua frigida, & paucō aceto subactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant, imponenda, veluti est solanum, portulaca, hyoscyamus, & semperuiuum, & necessariò etiam coles, & intercapedo inter anum, & pudendum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut est argenti spuma, cimolia, & cerusa, si aceto, aut posca, vel aqua sint diluta, ex Pauli, & Aëtij sententia. Verùm ipsi laboranti particulæ medicamentum, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret, imponendum, si aliter inter initia quidem omnino, quod modicè refrigeret, postea verò id necessum non est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes eiusdem facultatis medicamento sunt comprehendendæ, ex eiusdem Galeni sententia eodem 14. meth. meden. Valdè nanque frigida, præsertim quæ adstringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad discutiendum reddatur, vt idem inquit Alexander, præsertim vbi hoc vitium ex flatuoso spiritu in cauernoso neruo orto fuerit excitatum, nam quæ siccant, ac flatum discutunt absque valido calore hoc modo affectis adhibenda sunt. Optimum quoque erit tum colli, tum lumbis, & intercapedini inter anum, & pudendum huiusmodi medicamentum reliquis imponere, quod recipit olei rosacei ʒ. j. chamelelini ʒ. j. succi solani, aut semperuiui, seu portulacæ ʒ. β. argenti spumæ, & cerusæ ana ʒ. ij. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum, & rursus ea præbenda sunt, quæ naturali efficacia prædita per experientiam sunt inuenta, veluti est nymphææ semen, ac radix, viticisque semen, ac etiam rutæ; ea nanque potui exhibenda sunt, & ruta etiam viridis obsoniis admisceatur, ac ipsum rutæ semen copiosè comedatur; non tamen à principio hoc fiat; nanque multum calfacit, sed postèrius post aliorum extenuantium vsus, nymphææ autem semen, ac radix à principio præberi poterit, ex sententia eiusdem Galeni præcitatæ locis, est nanque illud commune præceptum omnium ferme, quos vitiosus succus creat, morborum, quod in fine calfacientibus, & siccantibus sit vtendum; quippe hæc quod reliquum humoris est, prorsus absumunt, vt ipse inquit. Amplius ea in potu exhibenda sunt, vbi hæc non suffecerint, quæ præcedenti cap. de seminis profluuio descripsimus, potissimum quæ genituram infirmare possunt, ac extinguere. At si prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferro incisa defigendæ sunt, præsertim si sanguinis multitudo adesse adhuc videatur, & hircines adhibendæ etiam eo casu, vt eiusdem Paulo, & Aëtio visum est. Mulieribus quoque hæc affectio satyriasis, & tentigo dicta accidit, ad quam consequitur ingens pudendorum pruritus cum dolore, ita vt mulier locis assidue manus admoveat, atque ideò intolerabili veneris desiderio contabescat, & falsi

humo

humoris effluētis acrimoniam, ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aetio cap. 82. lib. 16. quanquam eis raro hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap. 56. lib. 3. Qua de re ipsis etiam à principio vena secanda est, alimētum contrahendum, & pubi, ac lumbis illinenda quæ leniter refrigerant, ac contrahant, vt eisdem auctori visum est: reliqua verò ab eodem præcitato loco petenda sunt.

Ἐπί ἀπεκρίσιν μορίων.

id est, De ignavis partibus genitalibus.

Capitulum C V I.

NON minùs sæui, quàm impij diceremur, si pauper culis, qui nuper vxorem duxerunt, eis que potissimum, quibus magistratus, aut regni amissio imminet, necnon & mæstis malè nuptis eorum vxoribus auxilia non præberemus, cum inefficaces ipsi in venereis congressibus deprehendantur contrario vitio laborantes, quàm ij qui præcedenti affectu confictati sunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba faciemus: estque affectus hic impotentia quadam ad rem veneream exercendam, quamuis ea vti cupiant, vt ex Aetio colligitur cap. 35. lib. 11. propterea quòd ignaua, & impotentia genitalia membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum, cuius proprium munus est, vbi ad coitum insurgit animal, media eius naturali facultate, quæ ipsum attollere potest, vt protinus distendatur, velut præcedenti cap. iuxta Galeni sententiã annotauimus. Affectio autem symptoma est in genere noxæ functionum naturalium, ac eiusdem pudendi propriæ ablatæ; nam neque hi in venerem ruunt, & propterea ignaui fiunt, vt inquit Paulus cap. 58. lib. tertij. Excitatur autem vtpurimum, vel ex pudendorum resolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam, efficitur, vel ob seminis inopiam. Quanquam etiam ob reliquas causas quandoque excitari contingat, renum præsertim occasione, aut reliquarum partium principum. Atqui nos relictis huiusmodi causis, quibus oportet conuenientem quoque curationem accommodare cum affuerit, si affectus hic ob particularum resolutionem, vel seminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conscribemus. Cæterum facillè quispiam percipiat, nūquid ex seminis inopia fuerit genita affectio, an propter colis resolutionem, cum ex præsentibus, tum etiam ex his quæ præcesserunt, indicis, corporis naturam, temperamentum, ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minùs quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quàm medicamenta, quæ ipsis conueniunt, calefacientia, & infantia, necnon & seminis gignendi potentia prædita esse debent, ex Aëtij testimonio, etenim semen generant. Cibi quidem, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, totisque substantiis familiares. Medicamenta verò calida, & flatuosa. Ipsum etiam prouocant, quæcunque calida sunt, & flatuosa absque desiccatione, quoniam cum seminis substantia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitq; etiam flatuosa, bene nutriant & flatuosa sint necesse est, quæcunque semen, aut procreare, aut prouocare possunt; ex Galeni sententia quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarum, caponum, perdicum, phasianorum, starnarum, iuuenum columbarum, turdorum, merularū, necnon reliquarum paruorum auium montanarum; magnoperè autem perdicis oua, ac gallorum testiculi ad coitum excitant, vt inquit Aëtius. & quoniam non solum quod bene nutriant cibi necesse est, sed etiam flatuosi sint oportet, propterea cum eisdem, aut per se soli bulbi conueniunt, cicer, fabæ, nux pinca, vt ex Galeni liquet citato loco. Similiter competit pastinacæ radix, ac etiam rapa, & porri, erucæ tum folia, tum semen maximè agrestis, orminum, anisum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aëtij testimonio: vna quoque dulcis, ac recens, & erucæ semen tritum cum vitello oui in puluerem redactum, ac assumptum commendantur. Vinum bibant odoratum, rubrum,

g g 2

Clysteres.

Topica.

14. met. c. 7.
9. de compo.
medic. secund.
loc. cap. 9.

Cap. 7.

Quæ à tota
substantia
conferunt.

14. met. c. 7.
9. de compo.
medic. secund.
loc. cap. 9.

Satyriasis
etiam mu-
lieribus ac-
cidit.

Quid sit af-
fectus hic.

Quæ pars
in eo affi-
ciatur.

Quis affe-
ctus præter
naturā sit.

Causa.

Curandi me-
thodus.

Cap. 22.
Vicius ratio.

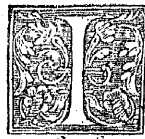
Medica-
memorum
ratio.

Cap. 22.

aut subrubeum, vitentque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere conuenit, in mollibus lectis dormiant, ac legant quæ ad coitum cohortantur. Lectiōibus item, ac spectaculis huiusmodi absideant, ex eiusdem Aerij sententia. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, mul-
ti feminis esse dicuntur scincus, & satyrion, quemadmodum simul cibi, & medicamenta sunt lini semen, & eruca, vt eodem quinto de simplicium medica-
mentorum facultatibus, liquet, testes vulpis sicci, triti cochlearij mensura potati membri tentiginē faciunt: partes etiam renes scinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbe, quæ etiam testiculi appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbeto, vt inquit Aetius. Compositis item medicamentis in hunc usum vti poteris, vt mithridato, diamoscho dulci, diambra, ac diasatyrion, cuiuslibet ʒ. j. cum pauco vino odorato præbens. Vel in hunc modum medicamentum conficito. Recipe seminis eruæ, vriticæ, anisi, ac sceniculi, & pãstinacæ, singulorum ʒ. ʒ. nucis pineæ, amygdalarum dulcium ana ʒ. ij. piperis, cinnamomi, cuiuslibet ʒ. ʒ. rameti genitalis ceruini, ac satyrj ana ʒ. j. diambri, seu diamoschi, vel diasatyrj ʒ. j. sacchari dissoluti in aqua mellisophylli, & rosarum quantum satis sit, fiant in morsulis ponderis ʒ. j. & cum odorato vino fuluo, seu subrubeo præbeaturs ante cœnam, vel etiam mane ante prandium. Naturalia quoque continuè oleo vngantur, cui adiectum sit radicis narcissi momentū, cocci gnidij, seminis vriticæ, pyrethri, aut viticis, vt liquet ex Paulo cap. 36. lib. primi. Priuatim autem stellio concrematus, in pollinēque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi cessare voles, digitus abluatur, vt liquet ex eodem auctore cap. 58. libri tertij. Leporis quoque coagulatum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi succo testiculis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribasio. Vel olei liliacei recipe, mastichini, de castoreo ana ʒ. j. adpis leonis ʒ. ʒ. pyrethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac sulphuris viui ana ʒ. j. moschi grana iij. misceantur, & cum cera quantum satis sit, fiat vnguentum, quod pudendum, testes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Ἐπί τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρώτου περι ἐποχῆς ἐμμήνων.

id est, De vteri affectibus, & primò de mensium suppressione. Caput. CVII.

INstruendis animalis partibus, eis inquam, quæ ad generis instaurationem fuerunt fabricatæ, natura non colem duntaxat, & testes, verum etiam tanquam maximè necessarium vterū machinata est, quæ Græci modò μήτραν, eo quòd ex ipsa omnia animalia, velut à matre orientur, quandoque ὄστρον, quod posterior situ sit, omnibus visceribus appellarunt, Aetio teste, cap. i. lib. 16. Cum itaque vterus tanquam concipiendi instrumentum à natura esset productus, non ab re ventri ipsum subiecit, qui locus est (tum ad usum venereorum, tum ad semen recipiendum, & præterea ad foetus incrementum, atq; perfecti enixum) opportunissimus, nam ad coitum locum nullum accommodatiorem in toto animalis corpore inuenias, quoniam longè ab instrumentis, quæ faciei insunt, sit disditus: ad foetus etiam augmentum opportunissimus, quòd eo loco possit sine dolore distendi plurimum, ad partum vtilissimus, quòd ad inferiora, & ad
 Cap. 3. crura exitus foetui sit futurus facillior, Galeno auctore, 14. de vsu partium, nec mirum si omnes partes, quæ sunt in viris, in mulieribus etiam reperias, tamen eo duntaxat discrepent, quòd in mulieribus hæ partes, quæ ad generis instaurationem sunt fabricatæ, intus sunt conditæ, in viris autem sunt extra, nam quamuis homo animal sit omnium perfectissimum, nihilominus eo ipso rursus vir muliere est perfectior, cuius perfectionis causa calor exuperantia existit, hic

hic enim primum est naturæ instrumentum. Quapropter in quibus parciòr inuenitur, in his opificium sit imperfectius est necesse, quo fit vt admirari non liceat si foemina mare tanto est imperfectior, quanto frigidior, vt eodem 14. de vsu partium, à Galeno scriptum est: quæ etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro est imperfectior: & propterea partes eadem, quæ intus formatae fuerunt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur, cum extrare, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuissent, animal, quod conformabatur imperfectius, eo quòd vndique est absolutum, reddiderunt: nam quemadmodum talpæ oculi exprimi intus incepti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra genitalia foeminae intus formata in exteriorē partē nequiverunt emergere, ob imbecilliorē videlicet, ac imperfectiorē foeminae naturam, in eo tamen talpis perfectior foeminea natura euasit, quòd talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem consequuntur, foeminae verò non parum hac membrorum suorum imperfecta fabrica ad generis successiōem conferunt, vt ex eodem Galeno liquet, lib. secundo de semine. Neque credendum est opificem partem totius generis nostri dimidiam sua sponte imperfectam, ac velut mancam fuisse facturum, nisi imperfectiōem hanc magna quædam vtilitas fuisset sequutura: etenim propterea quòd intus sunt conditæ partes hæ, vterus ad semen recipiendum foetusque generationem, ad retentionem hæc, ratione fuit appositus: foetus item non modo ad primam sui constitutionem, sed ad omnem etiam deinceps incrementum materiam postulabat copiosam, & proinde duorum alterum ipsi accidisse opus fuisset, aut vt ipsius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt superfluum acciperet, verum raperi non erat melius, superfluum verò assumere nō poterat, si foemina fuisset calidissima, discuteret enim ipsum sic, & facillè exsiccaret: frigidiorē igitur eam eousque fieri satius fuit, quoad alimentum quod confecisset, totum discutere, non posset: quòd enim est frigidius ne concoquere quidem potest, quòd verò calidius vt concoquere, ita discutere validè potest: quòd verò non ita multum à calidissimo relinquitur, & coquere satis, vt quòd non ampliùs est frigidum, & relinquere aliquid superfluum, ceu quòd non vehementer adeò sit calidum, potest. Hæc denique est frigiditatis foeminae vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio (vt diximus) cum ipsæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non possent, quòd quidem commodum maximum, ac secundum est ad generis instaurationem. Hinc fit vt vterus instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, foetui præterea alendo, ac perficiendo sit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ consenuerunt tantam habent magnitudinem, quòd ad concipiendum sit aptus, sed in solis ætate florentibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipsum excrementum, seu foetus alimentum in solis florentibus animalibus abundare potest, nam in declinantibus, cum vires sint imbecillæ, alimentum non ritè concoquitur, quo fit, vt cum illis bene agatur, si ad suum proprium usum alimentum, quòd satis sit, possint comparare. In eis autem quæ augentur, licet valentes sint vires, & ob eam causam alimentum benignum concoquant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni scilicet, & auctiōi sufficere oporteat, superfluum nihil relinquitur. In solis igitur ætate florentibus, seu augeriam desinentibus, & viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti est affluentia: & quoniam quicquid ex alimento siue bono, siue malo supernacaneum est, id à validioribus membris ad infirmiora depelli solet, propterea effectum est, vt cum in ipsis (vt pote extremis in formatione) partibus natura defecerit, atque infirmissima omnium euaserint, ea excrementa quæ in ipsis mulieribus redundant, seu redundans sanguis ad omnium infirmissimas partes (quæ genitales sunt) feratur. Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menses, & non attrahuntur: nimirum cum vterus ad delationem eorum nihil conferat, vt quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, hic

testatur Galenus, qui quidem sanguis menstruus foeminae ipsius antequam concipiant singulis mensibus sit purgatio salubris. Vbi vero concipere, alimētum foetibus accommodatum euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menses circa decimum quartum annum, iuxta Aetij, & Pauli sententiam: paucis vero ante decimum tertium, aut duodecimum; plerisque autem post decimum quartum erumpunt, ex eiusdem Pauli testimonio: quo etiam tempore & pubescunt mulieres, & mammae ipsius intumescunt. Non tamen cunctis eodem tempore, eademque mensura, & per totidem dies procedunt. Nam multis ad duos, tresve dies, non paucis usque ad quintum profuunt, aliis etiam usque ad septimum, raras vero ad duodecimum purgatae sunt: plerisque etiam minus duarum heminarum mensuram quatuor dierum spatio, interpositis vigintiduo diebus, aut summum triginta, singulis mensibus deferuntur. Porro desinunt etiam menses aliis anno quinquagesimo, paucis vero usque ad sexagesimum durant; nonnullis, praesertim oblatis, à trigesimo quinto anno menses cessare incipiunt, ut eiusdem auctoribus visum est. Ceterum sanguinis, qui profuit copia paulatim usque ad aetatis vigorem augetur, deinde aliquandiu aequalitatem seruans, paululum penitus crescit, aut minuitur. At ubi ad finem tendit, paulatim rursus minuitur, donec in totum desinat, eodem Aetio teste. Cum itaque mulieres menstrua purgatione omnino carerent: vel naturale est, vel praeter naturam. Naturale siquidem, quantum ad aetatem attinet (ut diximus) vel infra decimum quartum, vel ultra quinquagesimum annum. Praegnantibus quoque secundum naturam menses supprimuntur. Similiter & cantrices, & saltatrices, quoniam quicquid in eis superfluum est, nimia exercitij vehementia consumit, non purgantur: & in summa (ut inquit Aetius) mulieres calidioris temperaturae, & foribus exercitijs videntes, & agrestes parum purgantur. Dignosces autem si secundum naturam menses supprimantur, quoniam mulier nulla inde molestia, vel totius corporis, vel vteri afficitur, ut inquit Aetius. Atqui non de hac, sed de ea mensium suppressione nos proprie loqui intendimus, quae praeter naturam existit ex quapiam praeternaturali causa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, ut dicemus: quoniam semper ipsi vtero tribuenda affectio sit, eo vel primarie, vel secundarie, & per consensum affecto: namque à toto corpore (ut diximus) tanquam superfluum (velut infirmis simam partem) ad vterum cum valet mulier, eodem nihil ad eorum translationem conferente, transmittitur: ut exinde ab eo naturaliter modo, & tempore, quo diximus, expurgeretur, ubi concipiendi tempus non aderit: nam conceptionis tempore ipsae purgationes tanquam necessariae in eo detinentur: & propterea non concipiunt quae non purgantur. Recte itaque dicimus etiam vterum ipsum affici, cum non perueniant ad eum ea quae antea, cum secundum naturam se haberet, venire solebant. Quod vero hoc vitium symptoma sit in genere retentorum immo dicere, liquet apud Galenum libro de differentiis. & tertio de causis symptomatum. Sed quod praeter naturam menses detenti sint, ex pluribus indiciis dignoscere valebis: quorum primum, ac maximum est Hippocrati 39. aphorismis. quinti libri, cum dixit, Si mulier quae neque grauida est, neque peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, ut refert Galenus sexto de locis affectis, haec indicia aderunt: grauitas totum corpus molestat, fastidia cibi incidunt, horror inaequalis cum febre quandoque, & si vteri os claudatur cum quadam aderit duritie, propter quod differunt ab his, quae concipiunt: quibusdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modò in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor transit, ac crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat: praeterea lumborum, colli, & synchypitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infestat, sequi solet: item febres ardentes, & urinae nigricantes cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquae, ex qua nuper mactatae carnes ablutae fuerunt, fuliginem quis miscuisset: quemadmodum in illustrissima Donna Maria Sanseuerina Comitissa Nolae sepius talem urinam

Aet. lib. 16.
cap. 4.
Paul. lib. 3.
cap. 60.

Loco citato.

Lib. 16. c. 51.

Lib. 16. c. 51.
Qua pars
afficiatur in
mensium sup-
pressione.

Quis affe-
ctus praeter
naturam sit
mensium sup-
pressio.
Lib. de diff.
Sympt. ca. ult.
3. de causis
Sympt. ca. 4.
6. de loc. aff.
cap. 4.

urinam inspexi: quibusdam etiam urina, aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quod si longiori tempore menses supprimentur, nullamque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis praeter naturam in ilibus interdum exoritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam, nonnullis etiam in extrema ilium parte panus excitatur, ut liquet ex eodem Galeno praecitato libro 6. de locis affectis. Quoniam vero mensium suppressio nonnullos consequitur praeter naturam affectus, tum ipsius vteri proprios in quacunque eius parte ortos, siue circa eius cornua, siue ceruicem, siue totam eius cauitatem, cum etiam totius corporis communes, ut ex Galeno liquet 3. de causis sympto. propterea eos narrabimus, primò affectus praeter naturam, qui ad vterum pertinent, & deinceps eos, qui toti corpori communes sunt. Vnus autem, & praecipuus vteri affectus retentionis mensium causa, eius densitas, atque duritia existit, siue à natura corpus eius tale conditum fuerit, siue certo tempore vterum occupauerit, angustia item venarum vteri statim à principio congenita, ubi scilicet hac parte foemina malè est formata, aut eorundem vasorum compressio, quae ex his quae circumiacent fit, cum videlicet corpus immodicè pinguescit: necnon & eiusdem vteri intemperies quaedam tum natura, tum sub quibusdam affectibus orta, suppressionis mensium causa existunt. Interim quoque menses retinentur ipsius sanguinis occasione quoties quod vacuatur vel crassum est, vel glutinosum, quinetiam si ipse sanguis menstruus sine vitio sit, ceterum in vasis, quae ad vterum pertinent, obstructio quaedam, vel obseratio prius facta, sic quoque menstruum retinebitur, ut idem Galenus testatur citato loco 3. de causis sympto. & com. aph. 28. 5. libri. Vitio itaque vel propriae substantiae ipsius vteri, vel vasorum, quae ad ipsum pertingunt, aut eiusdemmet sanguinis, qui ad ipsum deuenit, contingit saepe numero menses supprimiti. Nos autem cunctas has causas vteri vitio prouenire fatemur: quemadmodum etiam si ob robur vasorum eiusdem vteri sanguine ipso ad alias particulas delato, contingat menstruum detineri, eidem vtero vitium tribuimus. Sic si ob inflammationes, seu eius ceruicis distorsiones, aut peruerfiones, seu callos, aut carnis excrescentias istuc exortas, aut pinguedinis copiam mensium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referendum erit: nec minus si aut pellicula circa collum, aut osculum vteri fuerit adnata: quae admodum his accidit, quae imperforatae appellantur: siue etiam vlcera cicatrices, quae vasorum oscula in vtero excæcarunt: aut cicatrix obducta post abortum, ob quem vteri os fuerit exulceratum menses detinebunt, etiam vteri occasione id fiet. Totius etiam corporis culpa aliquando prorsus non purgabitur foemina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particulas inclinationem, & cum hæc ipsa mediae sunt, minus quam pro naturae debito purgabitur, ut eodem 3. de cau. sympto. à Gal. scriptum est. Nos vero cunctas tum externas, tum internas suppressionis mensium causas totius corporis culpa dinumerabimus, ab externis exordietes. Nam a siduae curae, immodicus timor, ac mæror ingens, menses supprimit (Aetio teste) item alimenta vel infra, vel supra modum ingesta: nam modicum alimentum statim transpirat, multum vero meatus obturat, & excretionem intercipit: nimia quoque exercitij vehementia (quoniam quicquid superfluum est consumit) menses supprimit. Internae vero causae sunt calidiores, aut frigidiores totius corporis temperaturae, calidiores siquidem hoc excrementum discutiant, ac consumunt, frigidiores vero quoniam crassiores, ac tenaciorem sanguinem gignunt, vasa vteri obstruunt: habitus quoque graciles, aut obesi nimium: graciles inquam, quoniam nihil penitus superflui sanguinis habent, obesi vero, seu pingues, propterea quod reliquis magis exangues sunt, minimasque venulas habent, nam sanguis, qui in ipsis est paucissimus, ferè in pinguedinem transit, & propterea tales minimè omnium concipiunt, ut inquit Aetius. Ob diuturnum etiam aliquem morbum foeminae extenuatae

Cap. 4.
Suppressio-
nis mensium
causa.
Cap. 4.
Causa ex
parte vteri.

Ex vitio san-
guinis.

3. de causis
Sympt. cap. 4.

Ex parte to-
tius corporis
causa.

Cap. citato.

Externe
causa.
Lib. 16. c. 51.

Interna.

Loco citato.

non purgantur, vel propter præcedentem per nares, aut sedem, aut quampiam aliam partem sanguinis euacuationem, etiam per venæ sectionem immodicè factam, potissimum ex cubiti venis, nam hæc sanguinem ad superiores corporis partes retrahens, menstruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de curandi ratione per venæ sectionem) nec minùs & reliqua excretionum genera, velut est multus sudor, assiduus vomitus, alui profluvia, & pustularum omne genus per cutem erumpens, morbi que acuti, & magni, menses suppressere possunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Quædam etiam (vt ipse inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes suppressionis mensium causas, tum totius corporis communes, tum ipsius vteri proprias, ex propriis earundem indicijis, ægrotantium sermonibus, corporum habitibus, ac ex præcedenti victus ratione, haud ægrè dignoscere queas. Et si accidat quòd non omnino menses fuerint detenti, eorum quoque substantia, ac color considerandi sunt. Quòd verò mulieribus, quæ non purgantur consuetò more, sanguinis reiectionis, ac syderationis periculum imminet, testatur Aëtius cap. 52. lib. 16. Et quædam in melancholicum atræ bilis morbum, aut insaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non est, quippe cum menstruorum suppressio offendat, maximè si à partu supprimantur, nam non abundantiam modo, sed insignem etiam humorum pariunt paruitatem, vt 3. de morbis vulgæ. testatur Galenus. Quibus autem vlcera cicatrices oscula vasorum in vtero excæcarit, & propterea menses fuerint detenti, penitus incurabiles sunt, quemadmodum curari quoque non possunt, vbi pellicula quædam circa collum statim à principio, aut osculum vteri fuerit adnata, nisi illa perforetur, aut rescetur, vt liquet ex eodem Aëtio. cap. 51. Cæterum cum suppressorum mensium causa tota sint, pro earum diuersitate, curationem quoque variari contingit: & cum plures earum facillè curari possint, vt si ex externis causis menses detineantur, nonnullæ etiam ad vterum pertineant, cum aliquo proprio affectu laborat, quam curationem infra docebimus. Propterea si ex plenitudine, seu propter frigidorum humorum redundantiam, vel calidorum, aut nimiam caliditatem, seu frigidam corporis intemperiem suppressi fuerint menses, curationem duntaxat instituemus, in simul quæ menses prouocare possunt medicamenta conscribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, aliis consentientibus, venam secare conuenit. Nam copiosa sanguinis missione sanantur, propterea (vt inquit Aëtius) tum cubiti, tum tali venam secare oportet, neque eisdem proroganda euacuatio est, vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem. Verum nequaquam in cubito venas secandas esse admittit, namque sectæ in cubito venæ reuellere purgationem assolent, sed in malleolis, aut poplitibus secari venam iussit, etenim ex cruribus euacuationes tantum abest vt retrahant, vt etiam menses promoueat, vt ipse inquit. Conciliari autem possunt, nam Aëtius magnam supposuit plenitudinem, quæ cum copiosa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitteret, quapropter cubiti venas primò, deinceps eas, quæ in talo secari iussit, vt ex vtrisque simul tanta possit sanguinis copia euacuari, quantam vnica sectione plenitudo requirebat: Galenus verò non ad eò magnam plenitudinem inspiciens, & ex aduerso vires robustas in mulieribus plenitudine laborantibus supponens, eadem in poplitibus, seu tali venis venæ sectionem fieri decretum reliquit. Et cum dixit quòd sectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem assolent, ac purgationes menstruas comprimunt ad superiores corporis partes sanguinem retrahentes tanquam verum admittendum, vbi post eas poplitis, seu tali venæ non incidantur. Neque perpetuò cunctis mulieribus venam scindere necesse est, sed quibusdam malleolorum scarificationes satis esse queunt euacuandæ superfuitati, vt mulieribus albidioribus, ac carnosiss, quibus parua sunt venæ, & quæ sanguinem quoque tenuem acervare solent, vt dicemus. Tempus autem secandi venam non erit multo ante statum mensium tempus, sed vbi

Cap. 18.

Loco citato.

Prognostica.

Comenta. 3. com. 73.

Lib. 16.

Si ob plenitudinem mensium suppressa curatio. Lib. 16. c. 57. Venæ sectio. Cap. 15.

Conciliatur Aëtius cum Gal. de venæ sectione. Lib. citato. cap. 18.

Tempus venæ sectionis.

sed vbi iam accesserit, tribus, quatuorve diebus cõsuetis mulieri circuitus anteuertens, vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis quantitas, sed virium robur metietur: & vbi quidpiam non vrgeat eandem sectionem venæ iterare tutius erit quàm semel vniuersum vacuare, aut in eodè crure, vel in altero, vt videbitur. Conducit etiam nedum istis diebus, in quibus sanguinem vacuas, verum & ante eos quatuor, aut quinque, vt extenuantem victum procuret (eodem Gal. teste) & tenuis victus eisdem exhibeatur, veluti est trifana succus cum aceto præparatus, & olera ad huc etiam vsus idonea. Sanguine verò vacuato, medicamenta, quæ menses prouocare possunt, adhiberi debent, quorum infra mentio fiet, & cucurbitæ pubi, & inguinibus affigendæ sunt, siquidem menses euocant, vt liquet 13. meth. med. Si verò ob nimiam caliditatem citrà calidorum humorum redundantiam mulieres nõ purgantur, licet victus rationem ad eò instituere valeremus, vt menstrua purgatione non haberent opus, tamen quia conceptioni penitus aduersaretur, propterea conceptus gratia purgationes sunt necessariae. Ea propter eas quàm maximè humectare oportet quacunque ratione calidiores fuerint, siue ex naturali temperamento, siue ob exercitiorum excessum. Aër itaque eligendus est ad humidum, ac paulò ad frigidum vergens, somno longiori vtantur, quies eligatur, exercitium autem vitetur, ac caueant immodicos animi affectus, iram, mœstitiam, timorem, vberiore, humidiorèque cibo, ac potu vtantur, vt trifana, ac eius cremore, & amylo ex lacte parato, ex oleribus, lactuca, cucurbita, è carnibus, caro gallinarum, caponum, & pullorum, & aliarum auium, quæ teneriores sunt, similitèr agni, hædi, ac recentis porcelli competit. Trifana quoque in prædictarum carniū iute parari poterit interim autem ex lacte. Pisces item qui teneras carnes habent, gustari poterunt, & ex fructibus, ficus recentes, vix maturæ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aëtius. Nec erit absolum quandoque recentibus ouis gallinarum sorbilibus, aut etiam tremulis vti. Potus autem sit vinum tenue, album, dilutum, non vetus, vt idem Aëtius testatur. Ac balneis aquarum dulcium vtantur, & (vt summam dicam) renutritoria victus ratione, nam ex multo calore huiusmodi corpora sicca euadunt. At si simul cum corporis calida intemperie biliosus redundarit humor, congruis medicamentis ipsum purgare conuenit, melle aëreo videlicet, casia fistula, rhabarbaro, syr. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, & reliquis huiusmodi, idque præstantius fiet, si prius syr. violaceus, aut rosaceus, ex succo cichorii, vel boraginis, aut aliquis talis similis pluries fuerit exhibitus; quo expurgato, pubi, & inguinibus cucurbitulæ affigantur: nec non frictions, & vincula infernis partibus, cruribus inquam, ac tibiis fieri præcipias, & reliqua, quæ sanguinem, ac vterum alterare possunt medicamenta tum intus suscepta, tum foris imposita adhibeantur, præsertim aquæ dulcis balneum, in seffus ex maluarum, ac althææ folijs & violarum, hordeo, & chamæmeli floribus decocto parentur. Item circa pubem, & inguina tale vnguentum imponatur. Recipe olei amygdalarum dulcium, & amararum, & olei de cucurbita ana ʒ. j. adipis anseris, & butyri recentis ana ʒ. iij. ladani ʒ. ij. fiat vnguentum. Insuper pelsi fiant ex contusis maluarum, & althææ radicibus, hordeo decocto, saccharo rubeo, adipe anseris, vel gallinæ omnibus contusis, ac simul permixtis, & serico linteo veteri inuolutis, prius tamen quàm immittantur in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. Hoc item tempore cremor feminum melonum, vel cucumeris cum aqua hordei cum corticibus paratur, aut aqua capillorum veneris, vel in qua radix glycyrrhizæ fuerit decocta, & exhibeatur. Insuper pastilli parentur ex prædictis, ac reliquis seminibus cõmunibus: qui à balneo, seu in seffu cum prædicta aqua hordei, vel capillorum veneris præbeantur, & vbi hæc non suffecerint, ad ea, quæ menses prouocant, medicameta in sine huius capitis cõscripta confugias, ea tamen eligendo, quæ minùs calida sunt, & cum prædictorum aliquo permisceas, ac vtare. At vbi frigida corporis intemperies menses

Lib. de cur. rar. per venæ sect. c. 18.

Loco citato.

Cap. 19. Si ob nimiam caliditatem menses suppressantur, curatio.

Victus ratio.

Lib. 16. c. 58.

Loco citato.

Si biliosus redundarit succus, curatio.

Topica.

Per os sumenda medicameta que.

Si ob frigidam corpora

profluere impediat, oppositam curationem esse oportet, quam ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis utendum est, fortioraque exercitia, ac plurimos labores imperabimus. Vinum item fuluam, odoratum, vetus, ac minimè dulce exhibeatur. Inter medicamenta verò ea eligenda sunt, vt inquit Aëtius, quæ calore suo sanguinem dissoluunt, veluti est thymum, pulegium, calamintha, dictamum, abrotonum, & alia huiusmodi, quorum in fine mentio fiet. At si cum frigida corporis intemperie crassorum, ac frigidorum adsit redundantia succorum, qui sanguini admixti mensium purgationem impediunt, ipsos prius decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menses prouocare possunt, adhibenda sunt. Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibi que temper, ac potibus aliquid odoratum admiscens, cum etiam extenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt rosaceo melle, interim etiam & oxymelite, modo vtetus affectus non sit, aut quæpiam alia neruosa pars. In quem etiam vsus syrupus de tribus radicibus gentilis, de duabus radicibus Mesues, aut de hysopo, vel eiusdem hysopi, pulegij, calaminthæ, origani, seu abrotoni decoctum ex aqua mulsa præbeto. Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac crassis succis, medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compositum, vt Recipe agarici trociscati ℥. iij. pulueris hieræ ʒ. j. formentur catapotia cum mello rosaceo, aut oxymelite, vel ex castia fistula, agarico, & hiera bolum conficias, adiectis interim ℥. ij. vel iij. diaphniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis scætidis, de sagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiusmodi vtare. A purgatione autem sanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena incisa, vel adhibitis malleolorum scarificationibus, potissimum si mulieres albidiores, ac carnosiores fuerint, quæ quidem paruas in cruribus venas habent, & sanguinem acruare tenuem solet, iuxta Galeni decreta libro de curan. ratio. per venæ sectionem. Tempus autem mittendi sanguinem sit (vt superius demonstrauimus) Verum si redundans humor atra bilis fuerit, syrupus de pomis, de succo boraginis, aut fumaris, aut etiam de epithymo pluries exhibeatur, & demum epithymi, ac fenæ decocto, in quo ʒ. j. castiæ fistulæ fuerit dissoluta, & ʒ. vij. diacatho. aut ʒ. iij. confectiois hamech purgetur. Nec etiam inconuenit ʒ. j. agarici in prædicto decocto adiacere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur congruo tempore, vt docuimus, potissimum vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis si magnas habere venas appareant. Hæc etenim crassiores, sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem. Post hæc medicamenta, quæ detentos menses euocant, conscribenda sunt, quibus prædictæ omnēs à purgatione vt debent. Huiusmodi autem sunt quæ ex calfaciunt, non tamen valenter desiccant, vt testatur Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. Cuius farinae sunt (vt ipse inquit) pulegium, calamintha, fallina, meium, dictamum, alarum, costus, castia, cinnamomum, amomum, aristolochia, iris, buniū, & eius generis reliqua. Hæc enim (vt refert) absolutas vteri purgationum retentiones sanant. At eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, menses abundè prouocare asserit, nepitam, & pulegium, si in melicrato coctæ exhibeantur, aut contusa, arida, cribròque subtili discreta, ac rursus trita vsque dum pollinem tenuitate referant, & inde in melicrato inspersa. Conuenientissimum autem tempus sumendi est à balneo inuolutis adhuc linteo. Verum hæc medicamenta, eiusdem auctoritate, mitia sunt. His autem valentiora existunt, sauina, & dictamum, quorum vsus sit antedictis similis: quo etiam tempore medicamentum datur, quod proprie amarum appellatur, confert namque mulieribus, quæ non probè purgantur singulis ʒ. j. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathistibus, vt eidem Galeno visum est

Cap. 11. Si atra bilis redundarit, curatio.

Cap. 11. Medicamenta que menses euocant.

Cap. 21.

Cap. 18.

Cap. 1. secundo de compositione medicamentorum secundum locos, & citato libro de cur

de curandi ratione per venæ sectionem. Duo autem tempora commoda sunt ad talia medicamenta accipienda (vt refert Aëtius) Alterum appropinquante iam purgationis tempore. Alterum vt post vnctionem fomentaque, ac balneum statim bibant, comedantque cuncta supra à nobis commemorata. Ac insuper thymi, radicum asphodeli, corticum radice mori, mercurialis, carpesiæ, floris iunci odorati, spicæ nardi, ac celticæ, similiter acori decoctum in vino albo veteri, quod excolatum calidum exhibeatur, vt supra, his præsertim quæ frigidam temperaturam habent. Probè item facit opopanax, sagapeni, myrrhæ, aut castorei ʒ. j. si exhibeatur. Idem quoque possunt cumini, scæniculi, oreofelini, dauci, amij & cicerum decocta, vt idem auctor refert. Paulus præter hæc helenij radice decoctum, artemisiæ, sauinæ, absynthij, seminis apij, ac seseli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aëtius) aut aqua mulsa, ex Galeni auctoritate, verum etiam in aqua decoqui possunt, prout magis, vel minus mulieres fuerint natura frigidiores: quæ etiam ratione habita magis, vel minus calfacientia medicamenta eligi possunt, nedum eorum, quæ hic conscripsimus, sed aliorum quæ ab aliis commemorantur, quorum copia magna est, adeò vt si quis omnia auxilia in hunc vsum commoda recensere velit, ei multo ocio opus fuerit, vt Aëtius inquit. Pastillos tamen, quibus in hunc vsum vti consueui, hic conscribam, potissimum cum semper ingentem ex eis vtilitatem perspexerim, recipiunt autem seminis scæniculi, dauci, & seseli, singulorum ℥. j. cinnamomi castiæ, cuiuslibet ℥. β. seminum melonum, aut cucumeris ʒ. β. sacchari dissoluti in aqua melyssophylli, aut capillorum veneris quantum satis sit, formentur pastilli, quibus temporibus ante dictis vtantur cum aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Consueui interim semen apij, amij, oreofelini, interim quoque maiorem vel cinnamomi, & castiæ, vel seminum communium frigidorum quantitatem adiacere, habita ratione diuersi habitus temperaturæ, ac ætatis ipsarum mulierum, similiter & temporis anni, ac reliquorum. Mirificè quoque conducunt pastilli è myrrhæ, si ʒ. j. exhibeatur cum aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Item infessus, fomentationes, & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia si haberi poterunt, inter quæ summopere præstat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum appellatum. At si naturale balneum haberi nequit, infessus fiat in aqua, in qua artemisiæ, chamæmelum, pulegium, calamintha, sauina, maiorana, ac ruta fuerint decocta, aut quædam alia ex his, quæ supra meminimus. Ex quibus quoque facelli parari poterunt, qui calfacti in latere irrorato ex paucis vino albo applicentur: sepius iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Insuper suffitus ex aromatibus muliebria ducit. Hippocrat. auctore aphorif. 28. 5. libri: quoniam vaforum ora obserata aperit, extenuat humorum crassitudinem, & obstructions incidendo liberat, vt in communi inquit Galenus. Fiat quoque inunctio in imo ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguento, quod recipit olei liliacei, & irini ana ʒ. j. olei amygdalarum amararū, & de capparibus, cuiuslibet ʒ. β. succi rutæ, aut sauinæ, & artemisiæ, vtriusque ʒ. iij. ladanij ʒ. vij. cum cera quod satis sit, fiat vnguentum. Pessis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primò mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores pessis sunt ex anserino, seu gallinaceo adipe, saccharo rubeo, & paucis croco, quibus interim mercurialis herbæ contusæ parum adiacere poteris, aut tantundem artemisiæ, vel maioranæ, seu rutæ, aut sauinæ, & pulegij quandoque. At si validioribus opus erit, myrrham, bdellium, galbanum, styracem, aristolochiam, rubeam tinctorum, abrotonum, calamintham, resinam terebinthinam, ac reliqua huiusmodi adiacenda sunt, eisdem prius contusis, ac linteo serico, aut lineo tenui ad formam digiti humani inuolutis, oleoque irino, aut liliaceo prius infusis, mulieris pudendo immittantur, adeò vt os vteri attingant, ligentur tamen cruribus, vt promptius vbi opus fuerit, auferri valeant.

Lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 18. Act. lib. 8. cap. 54.

Gale. lib. de cur. rat. per venæ sectio. cap. 18.

Topica medicamenta.

Id est, De immodica purgatione vteri, & sanguinis profluuiio. Caput CVIII.

Lib. i. circa principia.

MODERATI sunt menses prodeuntes in omni muliere si sana sit, vt duarum heminarum atticarum mensura secedant, aut paulo plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres dies, Hippo. auctore lib. de morb. muliebribus: longius autem tempus, vel breuius morbosum, & sterile est. Etenim si pauciores, aut plures dies quam solent, prodeant, aut ipsi etiam pauciores, aut plures fuerint, morbofi sunt, vt ipse inquit, siquidem menses iuxta sanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, ite mque iuxta naturalē, ac iustum modum, & a calore, & humiditate mensium, & stomacho scilicet vteri non valde laeso, vt idem Hippo. testatur libro de sterilibus. Solet autem menstrua purgatio quibusdam mulieribus cum albæ, & molles fuerint, propterea quod multus, tenuisque sanguis in eis colligatur, diutius permanere, tum de ipsarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgantur, quemadmodum contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contrarium euenit, ex Galeni sententia, 6. de morbis vulga. Cum itaque menses plures, ac copiosiores fuerint, quam solent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci *ὑπερκαθάρσιν ἢ αἰμορραγίην* dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habitâ ad priores circuitus, ita vt sanguis copiosior quam consueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab abortu, ad quos plurimus sanguis insequatur: quanquam in hoc veluti & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro scopo proponenda est, vel qualitas, aut genus substantiæ, vt libro de different. sympto. scriptum est, sed si tempestiue, vel intempestiue fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quapropter tunc nimiam vel immodicam dicemus proprie mensium purgationem, cum ea amplius non tempestiue, neque ad animalis commodum fiat, sed potius intempestiue, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus consequatur, nam quandoque plus iusto purgabuntur absque earum læsione propter longam desidiam, & victum liberaliorem. Quod verò in hac affectione vterus ob læsus sit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menses, vt præcedenti cap. dictum est, tanquam ad omnium infirmissimas partes, qui eisdem mulieribus valentibus existentibus antequam concipiant, salubres sunt purgationes: Qua de re si immodicè profluat, ipsum vterum affectum esse indicabunt, aut per se solum, vel simul cum toto corpore, vel aliquibus partibus eius. Affectus verò symptoma est in genere excretorū immodicè, non tamen toto genere præter naturam, veluti & reliqua sanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erumpit, cæteræ sanguinis plusculæ vacuationes toto genere præter naturam sunt. Illæ verò sola multitudine, seu quantitate, vt liquet ex Gale. 3. de caus. sympto. Cum autem immodicè menses vacuantur, sequitur color fædus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatum ciborum, tum cōcoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam sanguinis vacuationem, siue ex hæmorrhoidē, siue alio quopiam sanguinis fluore euenientem sequi consueuerunt accidentia, huiusmodi scēminas infestant, ex eiusdem Galeni testimonio lib. 6. de loc. affect. Vt autem ritè diuersæ causæ huius immodicæ excretionis inuestigentur, primùm consideranda est erumpētis sanguinis multitudo, & delationis modus: ex his nanque perdisces, num ex vasorum ruptura, refectione, aut erosione fiat, nam amplioribus vasis ruptis, aut apertis, magna sanguinis copia confertim profluit, à minoribus verò vice versa (vt inquit Aëtius) At si ea quæ præcesserunt consideres nunquid ex ruptura, vel apertione vasorum sanguis profluat, promptè perdisces, nam eis disruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel sanguinis abundantia præcessit, ader

In principio.

Comenta. 1. com. 6.

Cap. vlii.

Quid per immodicam mensium purgationem intelligendum sit.

Pars qua afficitur.

Quis affectus præter naturam sit mensium profluuium.

Cap. 4. Signa.

Cap. 4. Quæ animaduertenda sunt pro causarū cognitione. Li. 16. c. 64. Cause diuersæ.

ad eritque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigida, sed è contrario calidæ dispositiones præcedunt, veluti si multis, eisdemque calidis balneis mulier vsa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fueritque antecedens tempus eiusmodi, similiter quoque alimenta, & potiones, nullisque dolor aderit. Ab erosione verò, si sanguinis profluuium prodeat, dignosces quoniam non confertim, sed modicus, ac paulatim, & cum maximo dolore deferatur, eodem Aëtio teste cap. 64. lib. 16. Quod si erosionis causa redundantes in toto corpore vitiosi succi fuerint, biliosi inquam, aut pituitosi falsi, tum ex reliquis eorundem humorum propriis indicis, tum etiam ex colore eiusdem, qui profluit, sanguinis menstrui, percipies, iuxta Hippo. sententiam lib. de morbis muliebribus. Eiusdem autem menstruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam spernenda est, nam nonnullæ, cum vteri nimio sanguinis profluuiio laborarunt, hydropem accersuerunt, Galeno auctore 2. de natur. facult. Id quod etiam timendum est in omnimoda menstruæ purgationis cessatione, vt ipse inquit, cum vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ verò mensium profluuia grandiores partus consequuntur, haud ita periculum minantur, quinimò etiam plerunque sua sponte cessant, vt inquit Paulus cap. 62. libri 3. Quemadmodum si abortiuus fetus causa fiant, repentinum quandoque periculum inducunt, vt liquet ex eisdem Aëtio, & Paulo. Verùm ex quacunque tantundem causa fiat mensium profluuium, vbi fuerit immodicum, animi deliquium minatur, & syncopem, vt patet primo de arte curat. ad Glauco. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum consequatur, velut in reliquis accidit immoderatis sanguinis profusionibus. Pro curatione itaque profluuij mensium, aer eligatur temperatus, aut parum ad siccū, frigidūque vergens, somno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio, sed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitent, præsertim iram. Cibum eligatur quantitate moderatus, qualitate adstringens, bonique succi, similisque potus. Quapropter circa initia micæ panis è posca exhibebis vbi præsertim ieiunium tolerare nequeant, aut oryzam ex posca, aut ouum sorbile, molle, frigidum (vt inquit Aëtius) in quem vsum etiā similigine, amylo cum posca vti poteris. Carnibus vbi opus fuerit vtantur, syluestribus potius, quàm domesticis, ac eisdem alsis, magis quàm elixis, vt phasianorum, starnarū, perdicum, merularum, turdorum, aliarūmq; paruorum auium montanarū, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, seu capreolorum carnes eligantur. Quod si eisdem etiam elixis vti velint, in earum iure polygoni, plantaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adstringentes, vt citronia struthia, seu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli testimonio, sed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam igitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, seu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, seu cydonia, atque ipsa item posca pro potu vti conuenit, non siquidem frigida, sed tepida, vt Aëtio visum est. Confestim quoque artus, & extremas partes, præsertim superiores, constringere oportet, quanquam & inguina vinculis excipi possent, Paulo, & Aëtio testibus, & iuxta Hippocrat. sententiam cucurbitulæ magnæ sub mammis apponendæ, vt aphor. 50. 5. lib. scriptum reliquit, in quem etiam vsum, potissimum vbi sanguinis fuerit redundantia ac reliqua non prohibuerint, venæ sectio reuulsionis gratia in cubito facta confert, præsertim internæ venæ, exiguaque sanguinis quantitas auferatur, & si opus fuerit, iteretur. Deinceps verò si ob vasorum apertionem sanguis profluat, per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum si ex eorundem vasorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda sunt. Atqui obturatur osculum dilatatum per adstringentia, conglutinatur autem ruptū per eadem, & quæcunque ipsi in compositionem miscentur citra mordacitatē resiccantia, & glutinosum quoddam habetia, veluti est terra lemnia, sphragis appellata, & samius alter (Galeno auctore 7. de compositione medicamentorum secundum locos) Cap. 4.

Loco citato. Prognostica. Cap. 8.

Cap. 14. Curatio.

Vitæ ratio.

Loco citato.

Medicamentorū ratio.

Venæ sectio.

Cap. de ter-
ra samia.
Quæ in po-
tu præbenda
sunt.

quæ veluti ad sanguinis spuitiones vndecunque natas conferunt, eadèmq; vi sanguinis ex utero profluua, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nono de simplicium medicamentor. facult. Dabimus item in potu balauftium ex posca, aut hypocistidis, vel acaciæ succum, siue lycium, vel etiam vix acerbæ succum siccum, ex sententia eiusdem Pauli, & Aëtij. Prodest etiam sesamum posca macerare, atque ita molle factum edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, similiter & corallo- rum 3.ij. exhibere (vt idem refert Aëtius) In quem etiam vsus succus polygo- ni, aut plantaginis ex posca potus non parum confert, vel 3.j. cornu cerui vlti, & tantundem corallo- rum rubeorum, lapidisque hæmatite 3.j. cum posca exhi- beantur. Nec minùs conducit, si 3.j. vel 3.ij. radice symphyti cum eadem posca, quæ semper tepida sit, exhibeatur, & vbi hæc non suffecerint, 3.j. pastillo- rum è spodio, è succino, vel è terra lemnia cum eadem posca præbeas. Extrin- secus autem vteri loca perfundantur, seu foueantur ex eadem tepida posca, aut oleo rosaceo, melino, seu myrteo paucò vino admixto. Item cataplasmata ex hordei, fabarumq; farina, symphyti radice, polygoni, ac plantaginis foliis, acacia, alumine, & hypocistide ex posca composita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydoniis, malicorio, balauistiis, alumine, gallis, acacia, & hypo- cistide, teneris rubi, seu lentisci virgultis cum eadem posca cataplasma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitissæ appellat, paucò aceto ad- dito adhibeatur. Efficaciter quoque prodest taurocolla aceto macerata, do- nec dissoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiusdem Pauli, & Aëtij. Insuper infusus fiant ex foliorum myrti, rosarum, plantaginis, polygoni, symphyti, virgultorum rubi, ac lentisci decocto, pessu- lorum quoque vsus haudquaquam contemnendus erit, qui ex foliis plantagi- nis, polygoni, aut myrtillo- rum, symphyti- que radice contusis, pauca addita manna thuris, hypocistide, ac balauistio cum eiusdem plantaginis, seu polygo- ni succo conficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis scissi, necnon aca- ciæ succus cum ouorum tostorum luteis adiici poterunt, & quâdoque cupres- si folia, aut rubi, pariterque & cytini. Cùm verò vsus exigit linteo serico, aut lineo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in rosaceum in- tingantur, ac subdantur. Sùntq; pessuli penitiùs vsque ad os vteri immittendi. Infunduntur quoque per instrumenta ad hunc vsum parata in vterum, quæ *μυτρεχύτας* Græci vocant, plantaginis, polygoni, seu solani succus. Similiter acaciæ, vel hypocistidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balauistium, hypocistidis, ac foliorum lentisci cum polygonij, seu plantaginis succo, aut etiam acacia. Galen. verò ex utero sanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cùm nullo alio potuisset sisti remedio, plantagini succo vtens, prorsus sanauit. Quanquam id medicamen & ad ea quæ ex erosione ex- citantur, sanguinis profluua, sit vtilissimum, vt patet 5. meth. med. Erosio verò magna ex parte in ceruice potius vteri, quàm alibi contingere solet, discerni- turque per excretam saniem, si fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis con- stiterit, non solum per hanc, sed per tactum quoque cognosci potest (eodem Galeno teste 6. de locis affect.) At quod ea per renutritionem erosorum, quæ sit per cibos boni succi, & medicamenta sarcotica dicta, hoc est, carnem gignentia curetur, patet eodem 7. de compositione medicamentorum secundum lo- cos. Quapropter nedum iniectus plantaginis succus (vt diximus) huiuscemo- modi profluuium suppressere valet, si cyathi mensura iniiciatur, vt inquit Aëtius, verùm etiam aliquando fortiùs aliquod admiscendum erit, aliàs aliud pro affectionis respectu, nam si vas, vnde profluit sanguis magnum, & am- plum fuerit, austeris medicamētis opus erit, balauistio inquam, acacia, hypoci- stide, gallis, malicorio, & similibus. Si verò paruum, conferent aloë, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hæmatites, & reliqua huiusmodi, quæ nedum cum succo plantaginis, verùm etiã vino austero nigro, aut senecionis succo

Topica.

Si ex erosio-
ne proue-
niat mensu
profluuium,
curatio.

cap. 5.

Cap. 4.

Cap. 4.
Curadi me-
thodus.

Cap. 4.

succo subdita, & iniecta conferunt, ex sententia eiusdem Aëtij. Et (vt summa- rim dicam) quæ mediocriter, & sine morfu detergunt, atque exsiccant, cõmo- da sunt, vt quæ carnem generent, vt liquet tum 3. meth. med. tum 2. de composi- tione medicamentorù per genera. Vbi verò exulceratio, seu erosio adhuc fiat, vel augeatur propter redundâtes (vt diximus) in toto corpore vitiosos succos, nulli in dubium venit eos priùs purgandos esse, & deinceps modo dicta me- dicamenta adhibere. Qua de re si biliosi fuerint, adhibitis priùs (si detur occa- sio) syr. quibusdam, vt ex infusione rosarum, vel succo myrtino, vel è succo oxa- lidis, seu acetoso simplici, vel oxyfaccharo cum aquis plantaginis, polygoni, vel oxalidis, hoc purgans medicamentũ exhibeatur, quod recipit, tamarindo- rum 3.β. corticum myrobalanorum citrinarum 3.iiij. in aqua oxalidis, & planta- ginis fiat decoctum in quo dissolue syr. de nouem infusionibus rosarum rubea- rum 3.iiij. rhab. sine spica 3.j. vel 3.iiij. misceantur, & fiat potio. At si salsa pitui- ta erosionis causa fuerit, syr. è corticibus citri, vel mel rosaceum cum syr. myr- tino, vel ex absynthio aliquibus vicibus præbeto, deinceps verò medicamen- tum purgans tale exhibebis. Recipe corticum myrobalanorum chebularum 3.iiij. agarici trochiscati 3.j. vel 3.iiij. fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo 3.iiij. syrup. ex tribus infusionibus rosarum persicarum, vel 3.iiij. syrup. ex pluri- bus infusionibus rosarum rubeorum dissoluas, & potui exhibeatur.

3. meth. c. 3.
2. de compo.
med. per ge-
ne. cap. 1.
Quibus pur-
gari compe-
tat.

περί γυναικείας ἄδης. Id est, De muliebri profluuiio. Caput C I X.

QVEM AD MODVM totius corporis culpa aliquâdo prorsus nõ purgabitur femina, aliquando parciùs, aut liberaliùs, ita quoq; interdum malum quidpiam per vterum vacuabit, vt liquet ex Gale. 3. de causis sympt. Vocatur autem hæc affectio à Græcis ἄδης γυναικείας, vt patet ex Gale. citato loco, & lib. de differ. sympto. ac 6. de locis affectis, quem lectati sunt Paulus cap. 63. libri tertij, & Aëtius capite 65. libri 16. A Latinis verò muliebris fluxio, seu profluuium muliebre appella- tur. Est verò totius corporis recrementi destillatio, vt inquit Paulus, vel vteri destillatio diuturna, vt Actio visum est, vel vniuersi corporis per vterum ex- purgatio, ipso haudquaquam affecto, vt ex Galeno colligitur citatis libris 3. de sympto. caus. & 6. de locis affectis. In hac autem affectione (licet eius multiplex habeatur ortus, vt paulò post dicemus) vterus ipse haudquaquam affectus est, licet per ipsum vniuersum corpus expurgeretur, quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato libro 6. de locis affectis, nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici pote- rit, quanquam & ipsa symptoma sit in genere excretorum immodicè, præser- tim in qualitate, nam vitiosum est, quod expurgatur, vt eodem libro de differ. & 3. de causis sympto. scriptum est. Deprehenditur verò muliebris fluor hisce notis, à menstrui sanguinis eruptione differens, eo quòd in illa syncerus san- guis prodit, hic verò fluxus corruptus apparet, diuersorum tamen colorum, pro diuersitate redundantis succi, vt dicemus, qui etiam citra dolorem pro- dit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continuè madent humoribus colore variantibus, laborans decolor est, cibam non sentit, eumque fastidit, in ob- ambulatione difficulter spirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut sine illa, aut in flammata, aut for- dida, aut pura. Inferre quoque solet hic fluor inenarrabilem tristitiam, & pe- dum tumorem, & in aliquibus perpetua destillatio perseverat in aliquibus ve- rò per interualla quædam redit, ex Aëtij testimonio. Atqui si purus sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, & cum dolore promanabit, vteri erosionem indicabit, de qua præcedenti capite sermonem fecimus, nec tale profluuium muliebre appellari debet, nam in eo vterus haudquaquam affectus est, in hoc proprio morbo laborat, qui erosio, seu exulceratio existit. Hic verò corruptus

3. de causis
sympto. c. 4.
Lib. de diff.
sympto. c. ult.
6. de loc. affe.
cap. 4.
Muliebre
profluuium
quid sit.
3. de causis
sympto. ca. 4.
6. de loc. affe.
cap. 4.
Que pars
afficiatur.
Loco citato.
Quis affe-
ctus præter
naturã sit.
Lib. de diff.
sympto. ca. ult.
Signa pro-
fluuij mulie-
bris.
3. de causis
sympto. ca. 4.

fluxus, qui in muliebri profluio fit, aliquando ruber est, veluti tenuis sanguinis sanies, aliquando albus, velut pituitosa succus, à pituitoso videlicet sanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara redundarit, interdum aquosus à serosorum humorum superfluitate. Nam perpetuo id quod euacuatur, tale specie est, quale est quod in animali redundat, vt liquet eodem 3. de causis symptomatum, potissimum autem id fit, si mulier laxa sit carnibus, & pituitosa, ex eiusdem Galeni sententia citato libro 6. de locis affectis. Qui itaque exquisitè colorem præ se fert aliquem, is redundantem humorem facillè indicat. Si verò obscurum colorem habeat, causam eius ita perscrutabimur, linteum eo inquinatum arefactum simplici aqua eluemus, & inde à maculæ colore redundantis humoris notionem capiemus, vt inquit Aetius. Generatur autem talis fluxus muliebris, vel ex complectendi functione imbecilla, vel expultrice immodicè concitata, vel ambabus simul læsis, aut quod totus sanguis tenuis, serosusque est redditus, vt libro de different. sympro. à Galeno scriptum est. Atqui sanguis talis fieri potest, vel ex sanguificæ facultatis operis frustratione, vel eius, quæ tenuis, & serosum separat, seu idem excernit. Incidere etiã aliquando potest ex retentrice ipsa immodicè opus suum vrgente, & cute inspissata, & renibus oclusis, ex eiusdem Galeni auctoritate citato libro de differ. sympro. Præter has itaque causas vniuersus sanguis tenuis, serosusque reddi potest, ac per vteri vasa expurgari, retentrice eorundem vasorum facultate interim imbecilla, interdum verò expultrice (vt diximus) immodicè concitata, aut etiam ambabus simul læsis ob copiam, & sanguinis qualitatem. Si autem num sanguificæ virtutis vitio, vel eius, quæ tenuis, & serosum separat, seu excernit, symptoma hoc fiat, discernere velis, ea consulas, quæ capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conscripsimus. In inspissatam autem cutem probè ex te ipso percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læsionem, seu vtrarumque reperies. Cæterum ætate vigentes mulieres rubra ferè fluxio infestat, declinante verò ætate, alba, & vtraque fluxio, si suæ ætati acciderit, facillè curatur, si alienæ, difficulter, ex Aetij testimonio. In omni verò muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibusdam etiam vterus ipse procidit, vt vsque ad muliebrem pudendum progrediat. Qua de re magna cum diligentia curanda est affectio hæc, neque localibus auxiliis fluxus confestim reprimendus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexatione collapsæ sunt, vt liquet ex eodem Aetio. Vniuerso itaque corpori pro eius curatione, quæ citra immodicam calorem exsiccant, auxiliantur, cum affectus sit humidus, atque aquosus (Gal. auctore lib. de præfagitione ad Posthumum) quem etiã sectatus est Paulus præcitato loco. Et propterea vniuersa victus ratio ad duo inclinare debet, vt idem Gal. asserit, potus videlicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle solo multum cocto (tantum tamè refrigerato, vt hac in re fontanæ aquæ similis æstio tempore sit) post frictionem corpore peruncto: simili itaque victus ratione adstrictoria, ac ad siccum vergente aliquatenus crassefaciente quandoque, quam præcedenti cap. etiam instituimus, vtendū est (vt summam dicam) si quod interim magis, aut minus exsiccantibus, ac adstringentibus cibis vt oportet pro diuerso humore redundante, quem admodum etiam & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel minus vergere debet. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, similis quoque ratio habenda erit. Verum si mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primum ei sanguinem per venæ sectionem vacuabimus, vbi nihil obstitit, partitur autè sanguinis detractio, veluti in his, qui sanguinem resciciunt, quo paulatim reuulsio fiat, vt inquit Aetius. Secunda autem est cubiti vena, nam hæc non solum materiam ad vterum confluentem diuertit, sed muliebris fluoris detentionem, ac contractionem tutam efficit. A venæ sectione, lumbis ac inguinibus detrita, & mollia linteà imponenda sunt frigidis succis imbuta, quorum præcedenti cap.

*Loco citato.**Loco citato.**Causa.**Cap. vlti.**Loco citato.**Prognostica.**Li. 6. c. 66.**Curandi methodus.**Cap. 8.**Quæ ratio.**Medicamentorum ratio.**Aet. lib. 16. cap. 46.**Venæ sectio.**Topica medicamenta.*

cap. meminimus. Locetur autem mulier coxis accliuibus, cruræque extendat, ac inter se complicit ad vteri partes contrahendas. At si copiosè sanguis feratur, coxæ, pecten, & lumbi spongiis posca madefactis integantur. Si verò modicè destillet, lana succida vino, & rosaceo imbuta adhibeatur. & extremæ partes deligentur, atque hæc non solum in principio fiant, sed etiam post circuitus, ante exacerbationem, & in ipsa exacerbatione, ex eiusdè Aetij decreto, & reliquis etiam vtatur medicamentis extra adhibitis, quæ præcedenti capite adnotauimus. Commodæ quoque sunt quæcunque potiones sanguinem reiectantibus competunt, ex eiusdem Aetij sententia. Cæterum vbi vitiosi redundarint succi, biliosi inquam, pituitosi, aut serosi, quamprimum quoque iidè expurgandi, ac ab vtero deriuandi, & diuertendi sunt, & propterea Galenus eodem libro de præcognitione ad Posthumum, in Boëthi vxore, quæ hac affectione laborabat, primum medicamento per aluum educente vsus est, secundo eis quæ per vrinam ipsum educere valent, & tertio his quæ per cutem euocare possunt, quibus remediis quindecim diebus cum fuisset vsus, prorsus prædictam mulierem à morbo vindicauit, & proinde Boëthus quadringentos aureos ad eum misit. Seroso itaque humore existente, qui redundat, ex hiera, & agarico formatis catapotis, & potione ex decocto myrobalanorum chebularum cum syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum ægram purgabis. Quod si neque vna purgatio satis sit, iteranda quoque eadem erit, in minori tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rursus medicamentum purgans exhibuit. At si pituitosus fuerit sanguis, nedum hiera, agarico, & myrobalanis purgare conuenit, verum etiam & reliquis insignioribus medicamentis pituitam per aluum ducentibus, vt catapotis fœtidis, ex sagapeno, aut agarico compositis, item & nostris, quæ cap. de aqua inter cutem conscripsimus, prius tamen ea exhibeantur medicamenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flua redundante eadem hiera, cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto, ac syr. ex pluribus infusionibus rosarum purgabis. A purgatione verò ea medicamenta exhibeantur, quæ propriè *ουρτικα*, id est, vrinam cientia dicuntur, quorum sylvia à Gale. scripta est lib. 5. de simpli. medic. facult. calida inquam, ac siccæ existentia. A quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur, ac secernitur, non secus atque lac, quod coagulatur, seroso videlicet, & tenui sero segregato, crasso verò in sese coeunte, siquidem quo facillimè ad se attrahant renes quod in sanguine aqueum, tenuèque, ac serosum est, vtraque hæc conferunt, nempe totius sanguinis primum fusio, deinde segregatio, quorum neutrum absque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Gal. ibidem vretica, siue vrinam mouentia appellantur, non quia solum moueant vrinam, sed quia solas absque vi etiam menses, aut lac: inter quæ apiū, atque asarum eligen, prædictæ mulieri eorundem decoctum in aqua exhibuit: hæc nanque per vrinam humorem, qui per vterum expurgabatur, deriuando etiam euacuant, vt ipse testatur, cum hoc quod neque menses ciunt, vt quibusdam arabicis falsò visum est, & renes oclusos liberant, si id quoque talis muliebris profluuii causa fuerit; nec minus & per totius corporis frictiones humor quoque euocandus est. Et si ex cute inspissata adhuc talis affectio fuerit orta, iisdem frictionibus rarefiet, quæ primò mollibus linteis, & demum a peris faciendæ sunt, iuxta eiusdem Gale. doctrinam præcitato libro de præcognitione ad Posthumum; his quippe medicamentis vniuerso corpori adhibitis, intacto quidem vtero huiusmodi muliebres fluores Gal. sanauit, vt eodem 6. de loc. affe. scriptum est. Sublequebatur autem totius corporis frictionem inunctio ex melle solum, multum quidè cocto, vt diximus. Verum vbi hæc non suffecerint, perseueraueritque muliebri profluuium, ea exhibenda sunt, quæ præcedenti cap. de mensi profluio dicta sunt, potissimum autem ea eligantur, quæ non admodum efficacia existunt, item portulaca commanducata, succusque

*Li. 19. c. 66.**Potiones.**Loco citato.**Cap. 8.**Quibus medicamentis fuerit vsus Gale.**Purgatio, vbi serosus redundarit succus.**Si pituita redundet, purgatio.**Bile redundante.**Cap. 12.**Cap. 8.**Cap. 4.**Quæ medicamenta à purgatione competunt.*

ipſius potus præſidio eſt, balauſtiū, rubi fructus, & ſlos, vt inquit Paulus: nec mi-
nūs & equiſetum ſiſtit rubrum fluorem potum ex aqua, aut vino, vel hypociſti-
dis, aut lentiſci fructus torrefactus cum vino ſumptum, vt idem Paulus refert,
ſimiliter ſamius aſter, terra lemnia, ſphragis appellata, item coagulum leporis,
aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui confert: vna etiam immatura ſicca, pi-
cea cortex, & myrti (vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæoniæ grana pal-
lida quindecim aſſiduè pota, aut corallorum 3, j. de vino nigro, aut vinacia trita
cum vino, aut corticis loti arboris decoctum, vt inquit Aëtius, præſertim vbi
fluor albus, aut ſerofus fuerit, proditum quoque eſt, vt inquit Gal. 10. de ſimpli.
medic. facult. leporis coagulum ſi cum aceto ebibatur, ſanare profluuium mu-
liebre. Quòd ſi cū dolore fluxus deferatur, aſini niſi lac, præſertim aſinæ per pa-
ſca pratorum nutritæ, quiuis fuerit ſuccus, præſtat. Confert etiam & ſtercoris
eiuſdem aſinæ ſuccus, ſimiliter & alicæ, aut priſanæ ſuccus, & rofaceum quo-
que, vel per ſe, vel cū lacte inſuſum. Ne verò ab humore trãſeunte vlcus ex-
citetur, ſanies profluens aſſiduè calida aqua eluatur, & ipſis locis moderatè ad-
ſtringentia adhibeantur, quæ ſimul abſtergendi vires habeant, deinceps roſa-
ceum, aut myrteum, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil ad-
ſtringens habens admixtum in principio præſertim adhibeatur ob influentis
humoris acrimoniam, nec non & ob eandem cauſam & alicæ, & orizæ ſuccus
inſundantur, ex eiſdem Aëtij decreto. Cæterùm vbi fluxus ceſſauerit, à velo-
ci ambulatione, à multis peſtinis, ac lumborum friktionibus, ab acrimoſo, à
calefaciētibus, à flatuoſis, & ab his, quæ vrinã proleſtant, diu abſtinendum eſt,
& balneis rarò vtendum, neque venter mouendus eſt: neq; ſpiritus retinendus,
Hæc enim omnia malum reuocant, vt idem inquit Aëtius, quæ fortè præcepta
Boëthi vxori Gale. inſtituit, poſtquam ab eodem affectu ipſam vindicauit, ne
in poſterum ampliùs eo morbo ægrotaret, ab eodem Boëtho rogatus prohi-
bens ne illi ſimile quod vacuauerat, in futurum aliud gigneretur.

ἰσπερ ὁ σερπικὸς κωρύδος. *Ideſt, De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione.*
Caput C X.

QV ANQVAM ea pars, quæ mulieribus ad pariendum à natura
data eſt, à Græcis μήτρα, ſeu ὄσπερα, à Latinis matrix, ſeu vterus
appellata (vt ſuperiùs annotauimus) in infernis corporis parti-
bus poſita ſit (quoniam ſuperis, eiſque principibus communi-
cat, cordi ſiquidem per arterias, cerebro per ſpinæ membranas,
ac neruos, & iocinori per venas) propterea non mirum, ſi interim in eo af-
fectus quidam oritur, cui omnes, vel quædam prædictarum partium conſen-
tiunt, qui affectus à Græcis interim ὄσπερας ἰσπερ ὁ σερπικὸς κωρύδος, à quibusdam ἀπνοια
ὄσπερα dicitur, Latini autem vteri ſtrangulationem, ſeu vterinam ſuffocationem,
vel ſpirationis ob vterum priuationem vocant, volentibus tamen ipſis vtraq;
appellatione vnum quendam affectum explicare, nomen aſſumens tum à par-
te ipſa affecta, tum à ſuperueniente ſymptomate. Eſt autem affectus hic (Pau-
lo auctore ca. 71. lib. 3.) vteri reſcurſus ad ſuperiora: in hac affectione modo ſur-
ſum, modo in latus vterus retrahi videtur, Gale. teſte 6. de loc. aſſe. quãuis Aet.
quoque fateatur, quòd in hac affectione vterus velut ad ſuperas partes aſcen-
diſſe videtur, ſemper etenim, ſiue ſurſum retractus fuerit totus vterus æquali-
ter, ſiue ad latus in æqualiter trahatur, velut ſuperas partes aſcendiſſe videtur,
cum eiſdem ſuffocatio oritur: quo motu non creãdæ proliſ gratia mouetur, ſi
priuetur his, quæ cõcupiſcit veluti animal, vt quibusdam viſum eſt, & propter
ea vniuerſo corpori nocere fatendum eſt: nec ob id quod poſteaquàm ita per
corpus vterus errauerit ad ſeptum tranſuerſum perueniēs ſpirationem im-
pedit, veluti quidam prædictæ opiniononi addiderunt, idcirco ſtrangulatio ſiſti-
tur etiam falſa quoque eorum opinio eſt, qui aſſerūt vterum exſiccari vbi ſup-
preſſi ſunt menſes, deinde humectari cupientem, ad viſcera vſque aſcendere,
cūm

Aet. li. 16.
cap. 71.
Galen. 10. de
ſimp. fac. c.
de coagulo.

Li. 16. c. 67.

Loco citato.

Quid ſi ſtrã-
gulatio vte-
ri.
6. de lo. aſſe.
cap. 4.
Aet. lib. 16.
cap. 68.

cūm verò aſcendendo nonnunquam ſeptum tranſuerſum contingat, idcirco
animal ſpiratione priuari, etenim tanquam erroneæ prædictæ opinionones à Ga-
leno eodem ſexto de locis affectis, impugnantur, & reſelluntur, alia propterea
cauſa huius retractionis, ſeu reſcurſus inueſtiganda erit, ſi priùs partem ipſam
affectam, ac affectum ipſum demõſtrabimus. Quòd verò vterus primò, ac præ-
cipuè in hoc vitio afficiatur, omnium medicorum conſenſu liquet, & Galenus
citato loco per hæc verba conſtituit, cūm dixit. Quòd autem à priſcis iam
inde ſeculo optimo iure creditum fuerit hystérica dicta ſymptomata ad vte-
rum tanquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento eſſe poteſt, quòd
& ſolis viduis, & iis quibus menſes ſupprimuntur, huiusmodi affectus euenire
conſueuerunt, quanquam ſi quiſpiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vte-
rus retrahitur, vteri corpus non eſt affectū, ſed peruerſione laborat, cūm aliàs
alioſum trahatur, hinc haud abſurda dicere videbitur, vt idem Galenus inquit.
At quiſnam affectus ſit vteri ſuffocatio, ſeu ſtrãgulatio, non admodum liquet,
nam interim cum eius retractione, ſeu peruerſione ſit, interim autē citra per-
uerſionem, ſed quãdo cum vteri peruerſione affectio iam dicta generatur, nul-
li in dubium venit morbum eſſe in ſitu, ſeu figura ipſius vteri, prout ab Hippo-
crate, & Galeno tertio de articulis, ſcriptum eſt, quanquã non propterea quod
peruerſus, ſeu retractus eſt vterus, ſymptomata, quæ in animalis corpore appa-
rent, oriuntur, ſed propter aliã cauſam (vt dicemus.) In hac etiam vteri ſtran-
gulatione, quæ cum eius peruerſione ſit, idem vterus intemperie, eadẽmque fri-
gida immodicè laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus cūm citra eiuf-
dem peruerſionem affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam poſſit quo-
modolibet generationem habeat, niſi intemperies hæc principibus partibus
impertiat, cordi inquam, aut cerebro, ſeu vtriſque primò, & deinceps ab
eis vniuerſo corpori præſertim in prima, ac præcipua eius ſpecie, ſeu differen-
tia. Perpetuò itaque intemperie, eaque nimium frigida in hac affectione vte-
rus laborabit. Qua de re morbum hunc non inflammationem, ſed flatuoſam
perfrigerationem eſſe Soranus dicebat, interim autem ſimul cum ea malè ſi-
tuatus, ſeu figuratus erit pro diuerſitate, ſeu magnitudine cauſarum, ex quibus
originem duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectus cūm acceſſio
propinqua eſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, ac tri-
ſtis quidam aſpectus: inſtante verò ſtrangulatione, ſopor grauis, ac profundus,
mentis, ac ſenſum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus autem parui,
ac debiles ſunt, & aliquando penitus intercipiuntur, quibusdam autem neque
reſpiratio ſenſibilis permanet, aliquando verò aliis actionibus integris manen-
tibus, magnam reſpirationem ex hac affectione habent, ſtomachi etiam dolo-
re vexantur, & ſaliuam vomunt, ſi in ſtomacho, aut capite humiditas ſita eſt.
Interdum etiam ſic exanimat, vt tanquam comitiali morbo proſternat: diſtat
tamen hic caſus, eo quòd neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec ner-
ui diſtenduntur, ſopor tantùm eſt, idque quibusdam fœminis crebro reuertēs,
perpetuum eſt. (Celſo auctore, cap. 20. lib. 4.) Inclinate verò acceſſione, cor-
pus firmari incipit, & malæ rubescunt, ac oculi poſt multam grauitatem attol-
luntur, & vbi iam malum ægram relicturum eſt, humiditas quædã ex locis mu-
liebribus excurrrens tactu percipitur, & inteſtina murmurant, ac ipſe vterus
paulatim laxatur, atque ſic exurgens ægra intellectum, & ſenſum recipit, vt li-
quet ex Aëtio, & Paulo. Obſtetrices quoque, ſeu medicæ, quæ ipſas exquisitè te-
tigerunt, fatentur circa vterum notas quãſdam apparere, nam ceruix eius in-
clinata videtur, interdum quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, in-
terdum verò veluti ad latus trahatur, nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque
ipſius retrahi neceſſe eſt (Galeno auctore, eodem ſexto de locis affectis.) Cæ-
terùm cum vteri ſtrangulationis differentiæ plures eſſe poſſunt, pro efficien-
tis cauſæ magnitudine, vel pro ſpecierum quarundam varietate inter ſe dif-
ferentes, quia in earum aliqua omnino ſpiratio perditur, non ab re quæreret

Cap. 4.

Que pars
afficitur in
vteri ſtran-
gulatione.

Quis affe-
ctus præter
naturã ſit.

Tex. & com-
ment. 100.

Vide Aet.
loco citato.

Signa ſuffo-
cationis v-
teri.

Cap. 4.
Quomodo
vinere poſ-
ſunt, quæ v-
teri ſuffoca-
tione labo-

vant, etiam
si nihil om-
nino spirant.
5. de loc. aff.
cap. 1.
6. de loc. aff.
cap. 4.
Lib. de util.
respir. cap. 1.

quispiã quomodo viuere tales possent, quæ nihil omnino spirant? Cùm in confesso sit spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse, ad eò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere sit impossibile, quinimò vbi cor respiratione priuetur, illico hominem perire necesse est, vt liquet quinto, & sexto de locis affectis, & libro de utilitate respirationis; qua de re quidam Heraclide posteriores credentes seruari aliquid spirationis, quamuis ipsa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus suspendi iubent, vt exactè deprehendatur num spiritus aliquis inter spirandum tum intro, tum foras rursus deferatur: aliqui poculum aqua plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, & considerant an aliquo motu aqua agitetur, quippè immotum omnino seruari humorem aiunt, si tota perierit spiratio; & profectò vtrique ignorant aliquando sublata penitus, oris, ac narium respiratione animal viuere posse, modò ea superfit, quæ in toto corpore ab arteriis, & corde perficitur: id quod in latentibus animalibus manifestò apparet, nulla apparente in ipsis spirationis nota: hæc etenim per totam hyemem mortuis simillima in cauernis latitant per arterias tantum totius corporis transpirantia: pari item ratione in vteri strangulatione fieri potest, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifestè videtur, nulla prorsus prodeat ab ore spiratio, superfit autem ea quæ à corde, & arteriis fit, est etenim maximus, & præcipuus respirationis vsus (vt sextentis in locis à Galeno decretum est) vt intus calor, & refrigeratione, & vtilitate seruetur. Qua de re exiguus ille calor in histericis mulieribus derelictus arteriarum, cordisque officio conseruari poterit, quæ actio à quibusdam medicis transpiratio dicitur, quamuis (vt diximus) quæ fit ab ore, & nariibus respiratio omnino fuerit abolita, licet etiam ad eò parua esse possit, vt sensum lateat nedum respiratio, sed etiam transpiratio ipsa: illudque clarè constat non solum in Galeni, sed etiam Aristotelis doctrina, qui libro primo de natura animalium, cap. 11. talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam si desit spiratio, quamquam itaq; perfecta animalia, quæ temperatè calida sunt, præsertim dum sanitate fruuntur, citra spirationem haudquaquam viuere possint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis, attamen quæ frigida suapte natura sunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuersum eorum corpus tale redditum est, vt in histericis conspicimus citra respirationem non inconuenit, vt in vira seruentur, modo arteriarum, cordisque officium eis conseruetur; nec propterea his, quæ cap. de apoplexia, scripta sunt, contradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinens maneat indiscussum, iterum quæret quispiam quam ob causam corpus histericarum mulierum refrigeretur? Ea verò haud difficulter dissolui potest, si causas, quæ præcesserunt, diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos, vt idem Galenus asserit citato libro sexto de locis affectis, hunc affectum magna ex parte viduis euenire, hisque maximè, quæ cùm antea probè purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, iis omnibus priuantur; ex quibus conicere possumus, quòd ob retenta menstrua, vel ob semen cohibitum mulieres vteri suffocatione, seu strangulatione cruciantur, idque fortasse magis (vt idem Galenus inquit) à semine retento contingere potest, vtpote magnam vim obtinente; vt est enim in mulieribus humidius, ita etiam & frigidius, semen etenim in vtero paulatim coactum, aut etiam sanguis menstruus, vitiosi redduntur, ac perfrigerantur, quibus perfrigeratis vterus quoque taliter afficitur, à quo demum ad cerebrum, ac cor frigiditas trãsmittitur paulatim tractu temporis. à quibus deinceps vniuersum corpus celeriter alteratur, ac refrigeratur, & relata inferunt symptomata, vel tenui quadam substantia, veluti aurã ab eisdem excrementis ad iam dictas partes principes ascendente, vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti qualitatis diffusionem mediis corporibus, cum quibus vterus ipse prædictis principibus partibus communicat. Neque mirum videri debet, si vel ex minima humorum mole tanta consequantur symptomata, etenim

Cur histericarum corpus refrigeretur.

Loco citato. Cassio.

etenim à phalangij quoq; istu totum corpus affici videtur exiguo veneno per minimum foramen iniecto, & longè maiori admiratione est scorpionis ictus, quod breui admodum tempore grauissima infert symptomata, quamquam exiguum sit id, quod iniicitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsis aculeo; nec non quòd canis rabie capti, solum sputum si humanum corpus tergerit, rabiem excitare possit, ex eiusdem sputi qualitate aucta quadam corporis dispositione, ita vt post sex menses quando ad magnitudinem notari dignam peruenerit, discerni possit: item similibus quoq; affectibus infestari possumus iis, qui pernicioso epoto veneno eueniunt corruptis in nobis ipsis ad eò humoribus, vt veneni tum qualitates, tum vires æquent. Vitiatum itaque semen, aut menstruum cùm retinentur, corporibus potissimum vt afficiantur idoneis, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua consentiente, à qua deinceps vniuersum corpus celeriter alteratur, cùm totum corpus refrigerare valeant, prædicta graua symptomata inferre possunt, & aliàs aliæ quoque accidentium species oriri solent pro multitudinis, qualitatisve ratione tum menstruorum, tum seminis. Nam vbi crassa, vel acris fuerit eorum natura, conuulsiones, si verò atræ bilis naturã habuerint, mœstitiã inducere possunt, quemadmodum animi quoque defectiones, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi actum sequi consueverunt. Et propterea contingit etiam quibusdam sensus, ac motus priuatio, & pulsus obscurus, ac paruus, & penitus interceptus, in aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, itémq; ratio, verum vix respirant, aliquibus etiam vox intercipitur, aliis contrahuntur artus, vt liquet nono de compositione medicamentorum secundum locos. At si ex menstruum suppressione vteri strangulatio exciteretur perueniente quidem ad vterum ipso sanguine menstruo, sed ad interna ipsius ingredi non potèret; aut quia crassior est quàm vt per ora vasorum possit penetrare, aut quia clausa sunt ora, propter quod multiplicatus in venis eas extendit, atque vicina ipsis vincula madefacit, citra eius peruersionem non erit, quoniam plenitudo repletorum corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudinem abbreviat, continuo propterea vterum retrahi necesse est: ob quam causam vel sursum, vel ad latus retrahatur oportet. Quo fit, vt si æqualiter vndiq; trahatur, recta erit, & sine inclinatione ipsius transmutatio, si verò inæqualiter ad partem vehementius trahentem. Vasorum itaque ad ipsum vterum peruenientium & plenitudo, & suspensio causa est, ob quã vterus in eius strangulatione vel sursum, vel ad latus trahatur: id quod semper euenit quando eadem affectio ex menstruorum retentione originem habet, & præter id quòd purgationes eiusdem supprimuntur, spiratione tamen non priuantur, neque animi defectu, aut aliis modò dictis symptomatibus valdè laborare videntur. Nam vitiato semini maior quidem quàm mensuris vis adest ad noxam vniuerso corpori inferendam, ex eiusdem Galeni sententia, & proinde magis spirationis, ac pulsus ablationes eo redundante apparebunt, cõuulsiones, animi defectiones, ac alia paulò ante dicta symptomata, & sæpius viduis, atque aliis monialibus ex tali causa proueniet vteri strangulatio, etiã si optimè purgentur, præsertim si naturaliter multo semine abundauerint, aut affatim à concubitu, quo antea creberrimè fuerant vsæ, abstinerint: sæpe numero citra vteri peruersionem tales sunt strangulationes, cùm videlicet tenue, ac non multum fuerit semen retentum; quandoq; etiam cum eiusdem peruersione, seu retractione, cùm videlicet semen ipsum plurimum fuerit, ac crassum, eodè modo quo sanguis menstruus tum vasa, tum vincula implens, extendens, ac madefaciens, quemadmodum accidit in muliere vidua longo iam tempore, quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur, cui cùm manibus tractarentur partes muliebres, adhibitisq; calidis medicamentis oborta titillatione cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vsu venire solet, crassum, plurimumq; semen excreuit, atque ita molestia sua liberata est, vt idem Gal. testatur citato lib. 6. de loc. affect. Huic etenim vterus

Cap. 10.
Si ex menstruum suppressione fiat vteri suffocatio signa.

Signa, si fiat ex vitiato semine.

6. de loc. affect. loco citato.

uterus retractus erat sic obstetrice dicente. Quandoque etiam (vt inquit Aëtius) oritur affectio hæc, vel vtero perfrigerato dum menses prodeunt, vel propter abortum, vel sanguinis eruptione ab vtero ab aliquo repente suppressa: id quod promptè ex adstantium loquela percipies. At quod mulieri, quæ vterinis molestat, aut difficulter parit superueniens stertnutatio bonum sit, liquet ab Hippocrate aphorismo 35. quinti libri, quo loco per vterina, suffocationes vteri intellexit Galenus, & bonum tum signum, tum causam esse stertnutationem fatetur. Quod verò grauior, ac molestior sit vteri suffocatio ex detento semine orta, quam ex suppressis mensibus, maiorem noxam, ac maiora symptomata inferens, ex eodem Galeno liquet, eodem sexto de locis affectis. Quemadmodum etiã quod satis periculosior sit ea, in qua tum spiratio, tum pulsus abolentur (quam primam eius speciem, siue differentiam nominauimus) etenim nonnullæ ex talibus pereunt, licet quædam etiam seruata videntur. Accidit hæc affectio omni quidem tempore, sed hyeme præcipuè, ac autumno, iunioribus præsertim salacibus, ac sterilibus, maximè si per medicamenta steriles fuerint. Cæterum affectus hic vbi inuadere assueuerit, comitialis modo diurnus, & per circuitum repetens efficitur, & tutus quidem apparet, singulis tamè accessionibus præceps periculum affert, vt non eadem solùm die, sed intra paucas horas interimat, vt patet ex Aëtio, & Paulo. Quoniam verò hæc affectio duplicem curationis modum requirit, vñ accessiois tempore, reliquum verò eadè non urgente, propterea, quæ accessiois tempore adhibenda sunt, primò conscribemus, victus ratione derelicta. Nam accessiois tempore, ac etiam vbi eadem conquieuerit, cibum nullum, aut paucū præbere oportet, vt liquet ex Paulo. Aegra itaque ceruice, ac scapulis accliuibus collocetur, femoribus, ac inguinibus decliuibus, extremæ partes deligentur, ac fricentur, crura præsertim, & pedes, & quemadmodum in multo effluxu cucurbitas mammillis imponimus, sic quibus sursum, aut in latus tractus est vterus, inguinibus, & coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fetidissimum odorem habent, vteris autè odorata, & ea etiã, quæ laxare, ac calefacere possint, medicamenta affertemus, Galeni decreto primo de arte curat. ad Glaucanem. Quæ de re naribus admouere oportet castoreum, sagapenum, galbanum, singula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetum acerrimum calfactū naribus adhibeatur, in quo calamintha, thymus, & alia huiusmodi acria fuerint decocta: hæc etenim crassos cerebrivapores incidere, ac attenuare possunt, ac simul frigiditatem depellere, & inspirata thoracem, ac pulmonem expurgant, & stomachum corroborant, vt inquit Aëtius. Item nares suffiantur castoreo, galbano, aut sulphure, aut funiculo luccernario recens extincto, aut pennis vstis, seu soleis antiquis, aut caparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipsius propriis exustis: quidam etiã matulam vrinariam inueteratam, & pannos sulphureos incensos naribus admouent: sinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam suffito, aut eadem cum melle lana excèpta in anum indatur, ex Galeni auctoritate, nono de compositione medicamentorum secundum locos, qui etiam excitare strangulatas asserit: bitumen, castoreum, galbanum, picem liquida, & cedriam, pilos vstos, rutam, allium, capam, & cornu cerui, si odorem admoto. Os item agrè aperiat, ac medius digitus ad vomitum proliciendum intromittatur, & super hæc omnia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Vterum verò infernè per pudendum odoratis suffias styrace, cinamomo, casia, costo, amomo, ligno aloës, ac similibus: illinantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi, calfaciendi, ac flatus dissoluendi vires habent, veluti est oleum irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cuminū, vel anisum fuerit decoctum, & reliqua huiusmodi, quæ digitis excèpta obstetrix vsq; ad vteros immittat, ac leniter, & diu confricet, vt hinc irritatus crassus humor, qui in vtero hæret, prouocetur, ac calfactus excernatur, vt idem Aëtius inquit. Pessi

Prognostica.

Citus loco.

Curatio accessiois tempore.

Cap. 14. Quæ naribus admouenda sint.

Lib. 16. c. 68.

Cap. 10.

Suffitum.

Vtero quæ immittenda sint. Loco citato. Pessi.

item parentur ex his, quæ eandè vim habent calfaciendi, laxandi, & flatus discutiendi, quorum formulas cap. de mensum suppressione, inuenies, nisi quod odorata quædam iniicere poteris, lignum aloës videlicet, casiam, cinnamomum, costum, moschum, & interim ea quæ à vulgo ambra canis, & zibet appellantur: testudinis item terrestris hepar tritum in pesto subdito, nanque ad vteri strangulatus, ac dolores confert: hoc etiam tempore in sedem glâdes indantur ex ruta, cumino, agarico, sale gemma, hiera, ac melle præparata: aut ex cumino, ruta, & caricis eadem parentur. Proderit quoq; vbi hæc non successerint clysteribus sterco subducere, vt inquit Paulus, quorū copiam cap. de coli dolore, reperias. Præcordia item fasciis vinciantur, & distentis manibus os vteri comprimatur; illinanturque imus venter, ac inguina, & sacelli in eisdem locis adhibeantur, prout eodem cap. de mensum suppressione, docuimus: & vbi facultas detur, infusionses quoque parentur in decoctis baccharum, & foliorum lauri, pulegij, calaminthæ, marrubij, artemisiæ, conizæ, sauiæ, cetaurij, dictãni, sampluchi, scenogræci, althææ, chamæmeli, aristolochiæ, iridis, & serpilli, ex eiusdem Aëtij sententia. Verum infusionsum tempore cerebri cura non relinquatur, sed rosaceo, & aceto caput irrigetur, & in aceto etiam prius spondyliū, serpillum, ruta, & interdum castoreum decoquatur, ac naribus quoque prædicta odoramenta assidue adhibeantur, præsertim castoreum cum aceto, vt ipse inquit. Posthæc ad castorei portionem transibimus, quod assidue potum sæpè penitus ab hoc morbo liberat, dandumque est quotidie 3j. pondere, aliquando cum aqua mulsa, aliquando cum artemisiæ decocto, Aëtio, & Paulo testibus. At vbi accessio conquieuerit, ac ab eadem præseruari vellet ægra, aut diurnus factus fuerit affectus, plerumq; à venæ sectione initium facimus, præsertim si menstruæ purgationes fuerint detentæ, deinde ad alui euacuationem progrediemur. Secetur autem tali vena. Purgatio autem fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus visum est. Verum si cum mensum suppressione crassi etiam, ac frigidi succi redundabunt, iidem prius concoqui, ac præparari debent, & deinde purgari ex eadem hiera cum agarico, seu pillulis foetidis, aut de sagapeno cum eadem hiera, & agarico, & (vt summatim dicam) eisdem medicamentis vtare, quæ cap. de mensibus suppressione, conscripsimus. A quibus diaspolitico pharmaco assidue vti debent, & eo quod ex tribus piperis generibus constat, ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet. Verum singulis admiscenda sunt quæ semen minuunt, ac abolent, qualia sunt viticis, rutæ, cannabis semina, nymphææ radix, ac reliqua huiusmodi, quæ cap. de fluxu genituræ, notauimus, præsertim si ex detento semine vteri strangulatus fiat: castorei quoque 3j. assidue potent, modico aniso adiecto, vt Aëtius asserit ex Philagrii auctoritate. Interim quoque diambra, diamoscho, ac antidoro mithridatica vti poteris. Celsus castoreum, vel git, vel anethum potui dandum esse præcipit. Adhibeantur quoque supra relatæ infusionses, ac pessi, postremo verò ad naturalia balnea, eaque calida confugiendum, postquæ vnctiones quoque approximentur pectini, inguinibus, ac lumbis ex oleo liliaceo, irino, ac rutaceo, & nardino, viticis, ac rutæ semine, costo, ac casia, exiguaque cera parata: interim quoque saluiæ, aut calaminthæ contusæ, seu seminis cannabis quidpiam admisceto: multum etiam conferunt deambulationes matutina, gestationes, quæ in curru, vel naui, vel iumento. A motu verò gestationis prodest vociferatio, & lectio clara, modulata, ac concinna: item vnctio, frictio, & exercitatio per congrua interualla repetita, vt inquit Aëtius. Et in vniuersum vbi ex redundante potissimum semine generatur hæc affectio, tum victus, tum medicamenta conferunt, quæ resiccant diuim habeant, siue calida, siue frigida fuerint: similiter & his vtendum, quæ totis substantiis semen extinguunt. Ad vteri strangulatus conuenire inquit Galenus, nono de compositione medic. secundum locos, agarici 3j. in potu acceptam ex vino: item plantaginis semen, & succum cum vino: nec minùs confert onyx ex conchylio potatus, & acetum scilliticum absorptum, vt ipse inquit.

Que per sedem iniicienda sint.

Infusionses.

Vbi accessio non urgeat, curatio. Vena sectio. Purgatio.

A purgatione quæ vti buenda sint.

Lib. 16. c. 71.

Topica.

Lib. 16. c. 68.

Cap. 10. De agarico nota.

regi

CONTINGIT etiam, licet rarò, vt quemadmodum sursum, aut ad latus vterus peruertitur, ita quoque deorsum prolabatur: at qui ipsum prolabi dicimus, cum ita deorsum eueritur, vt foras promineat, ex Aëtij auctoritate, cap. 76. lib. 16. Non tamen velut quidam imperiti putant à suis appendicibus exolutus totus excidit, nam si ita procideret, restitui haudquaquam posset, ex eiusdem Aëtij, ac Pauli sententia. Quòd verò vterus hoc vitio laboret, morbo scilicet in situ, seu positione hæc signa manifestabunt. Nam id quod procidit struthiocameli ouo simile est iuxta maioris, ac minoris differentiam, prout violenta euerfio contingit, & in principio plurimus sanguis erumpit, deinde cõsequitur dolor præcordiorum, lumborum, imi ventris, ac pudendorum, & periculum est ne perfrigeratis locis conuulsio inferatur, quamuis progressu temporis vbi affectio inualefcit, & loci callosi facti sunt, neque conuulsionis periculum imminet, neque dolor infestat, eodem Aëtio teste. Sunt autem eiusdem prolapsus causæ multæ, quarum quædam externæ sunt, & quædam internæ: externæ quidem, vt si ab alto delapsa sit mulier, & in coxas delata disruptis pelliculis, ac ligamentis, quæ vterum continent, ac vicinis partibus connectunt: ob violentam etiam fecundæ extractionem, quod præcipuè in abortibus contingit, ac ob inartificiosam fœtus extractionem, item nimia spiritus detentio, immèsa oneris eleuatio, aut plaga vteri prolapsum inducit: quin & ob vehementiores animi affectus: velut si liberorum amissio, aut hostium incurfus nunciatur, aut ob periculosam nauigationem, aut eiusmodi quandã causam mulieres toto corpore solui solent, ita vt vterus simul prolabatur. Internæ autem causæ esse possunt humoris plurimi, ac lenti defluxus, ac partuum frequentia, ob quæ appendices, ex quibus vterus dependet, laxantur, ac soluuntur: aliquando etiam ob membranarum, ac musculorum vterum sustentantium resolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata ætate maximè fieri solet, vt inquit Aëtius, & Paulus, quarum causarum dignotio haud ægrè haberi poterit, partim ex teipso, partim ex ægræ, seu adstantium sermone. Verùm ex quacunque causa fiat, cum adhuc recens est affectio, conari oportet, vt vterus ipse contrahatur, in principio enim facile dirigitur, & rectè locatus permanet, præcipuè in vigoris ætate, nam in ætate prouectioribus contrahitur quidem, sed ex leui occasione rursus prolabitur, ex eiusdem Aëtij testimonio. Cum verò in hac affectione vterus ex sua sede diuaticatus sit, vt iterum reponatur in proprium locum oportet. Conuenit igitur (sæcibus clystere priùs euacuatis, vrinæque excreta, si in vesica lotium collectum fuerit, quo vterus vndequeque sit liber, nam inter vtrumque, rectum inquam intestinum, ac vesicam situs est) laborantem figurare supinam coxis altioribus reflexis poplitibus, ac cruribus disparatis, deinde prolapsam vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betæ, maluæ, althææ, scenugræci, seminis lini, aut similibus decocto fouere, post hæc lanam conuolutam figura, ac crassitudine muliebri pudendo correspondentem accipiemus, tenuiq; linteo circumdabimus, ac inuoluemus, & acaciæ, aut hypocistidis succo vino diluto intingemus, ac vtero apponemus; & citra violentiam totum, quod prolapsum est, sursum reprimemus, quoad tota moles intra sinum recipiatur, & vterus in proprium locum reponatur, deinceps alium lanæ hapsum vino adstringente imbutum superponemus, atque totum pectinem spongiis ex posca expressis integemus, & mulierem reclinabimus crura extensa, ac coaptata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, inde cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma copiosiore vmbilico, & vtrisque inanibus partibus (quas ilia nominant) naribus odorata admouebimus olfacienda: infernè autem quæ grauem odorem habet applicabimus, quorum omnium præcedenti cap. copiam reperies. Tertia verò die

Vteri procidentia quid sit.
Aët. loco citatu.
Paul. libr. 3. cap. 72.
Prolapsi vteri signa.

Causa. Externa.

Interna.

Prognostica.

Curadi via.

die lana adhuc intra pudendi sinum existere, mulier in vino nigro austero aliquatenus tepesacto, aut in myrti, lentisci, rubi, aut malicorij decocto infideat, & post infesionem rursus supina coxis altioribus locetur, & sublata ex pudendo priore lana, alia rursus eodẽ medicamento imbuta subdatur. Cataplasmata verò deforis imponantur, ac imum ventrem ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite, atque hæc tribus diebus interpositis rursus fient, quoad perfecte vitium discusseris, & vbi vteri crebrò prolabuntur, posca abluantur, in eademque mulier diutius infideat, & deinceps omnia relata fiant. Vbi verò prolapsus vterus temporis progressu intumuerit, plurimòque humore repletus fuerit, vt præ tumore reduci nõ possit, betarum decocto ipsum rigamus, deinde acetum affundimus, & salem tenuissimum inspergimus, & postea sedato tumore eodem decocto perfusum detrudimus, vt inquit Aëtius, & deinceps cucurbitas, vt supra affigemus, & odorata assidue naribus admouebimus, ægræque vndequeque circumsecta rebus fœtidis suffiatur infernè. At si processu temporis, id quod prolapsum est, computruerit, id ipsum auferetur nullius metu periculi. Etenim vniuerso vtero ablato vbi putrefactus fuisset, mulierem nihilominus supervixisse, narrant Aëtius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet autem vt à vociferationibus, sternutationem mouentibus, ac tussim, aliisque immodicis moribus abstineant, ita vt quietè, & tranquillè viuant, vtanturque cibis boni succi, & odorato vino, ac tenui.

MTER propria quoque vteri vitia connumeratur id, quod à Græcis μύλος, à Latinis mola nuncupatur, nomen sumens à motu tum difficultate, tum grauitate, vt Aëtius refert cap. 80. lib. 16. Nam velut mola ipsa grauis est, ac difficulter mouetur, ita & affectus hic mola appellatus, ad eius similitudinem & grauat, & difficulter mouetur, licet non nisi per accidens, vt dicemus, quemadmodum & ipsa mola. Hanc molam induratum esse vteri tumorem, qui modo in vuluæ ostiolo interrim in tota ipsa prominet, Aëtius citato loco, & Paulus cap. 69. lib. 3. fatentur, est idem Paulus in sine citati capitis aliorum quorundam auctoritate asserat, molam carnem esse informem ipsis vuluæ tunicis adhærescentè, ac fœtus modo in lucem edi. Verùm quicquid præcitati auctores asserant, nos Galenum sectantes dicimus cum eo molam esse carnem informem, quæ in mulieribus vtero gestatur, vt 14. meth. med. ab eo scriptum est. Vel molam esse carnem quandam inutilem, atque informem, ex eiusdem Galeni sententia, 14. de vsu part. Quapropter non omnem induratum vteri tumorem molam esse fatemur, vt Paulus, & Aëtius sentire videntur, sed inutilem illum conceptum carnosum, atque informem, qui etiam vtero gestatur. Inutilis nanque est, cum sit à natura aliena caro illa, nec utilis mulieri, cum & ipsam grauet, ac laborem inferat, impediâtque mensium purgationes, vt dicemus. Nec etiam utilis pro generis propagatione, veluti & naturalis conceptus est: item informis caro hæc cum artificiosa forma, & humana careat, licet quandam figuram contineat, quin imò diuersas figuraciones suscipit pro diuersitate materiæ, ex qua generatur, similiter & agentis, à quo figuracionem recipit. Quòd verò sub conceptu mola contineatur, licet idem imperfectus, atque inconcoctus sit, confirmatur ab Aristotele quarto de gener. animalium, cap. 7. dum dixit. Cum igitur ex humore concoctu difficili conceptus constitit, tunc gignitur quod mola vocatur, afficitur enim conceptus eo modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cum elixantur, portatur etiam, seu gestatur vtero conceptus hic, qui mola appellatur, & non est vteri tumor induratus in eius substantia ortus, quoniam interdum fœtus modo in lucem editur. Pariunt enim quandoque mulieres carnem hanc, quam molam vocamus, vt testatur idem Aristoteles eodem loco, & Aëtius illud quo-

Quid sit mola, ex Aëtio & Paulo.

Mola quid sit, ex Galeno.

14. meth. c. 13. 14. de vsu part. cap. 7.

rundam auctoritate confirmavit citato loco, cum dixit. Quidam verò tradunt in quibusdam mulieribus carunculas ad iuglandis magnitudinem per pudendum excretas esse, aliquando singulis mensibus, aliquando bimestres, aut trimestres. Præterea Galenus eodem decimoquarto de usu partium, scriptum reliquit molæ conceptum ovo proportionem respondere, quamvis non perfectæ, sed subventaneo: at ova animalium partes non sunt, nec eorundem tumores præter naturam, sed proportionem respondent iis, quæ adnascuntur, ut liquet ex eodem Galeno, vnde decimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Quare

Cap. de ovis.

Error quorundam de mola.

Quod vterus afficitur signa.

Cap. 13. Quis affectus præter naturam sit mola.

Ad signa.

Causa.

1. de morb. muliebrib. longè post medum. De sterilib. post med. Materialis causa mola.

& mola in numero eorum, quæ adnascuntur, existit, non tamen familiarium, & vterò gestatur, ac non ipsius induratus tumor est. Hinc quoque patet error eorum, qui volunt molam esse in multiplici differentia, nam præter hanc, quæ carnosa existit, quandam aquosam, & quampiam etiam flatuosam esse fatentur, quoniam nisi caro sit inutilis, atque informis, quæ in mulieribus vterò gestatur, haud quaquam mola appellari debet, iuxta Aristotelis, & Galeni sententiam. Quod verò vterus afficitur in hoc vitio, ex mensum suppressione, præter naturam tumore, ac ipsiusmet vteri dolore percipitur. Affectus verò morbus est in compositione, speciatim in numero, ac inter eos, qui toto genere præter naturam existunt, velut est lapis in vesica, iuxta Galeni sententiam, eodem decimoquarto methodi medendi. Quamquam Aristoteles velit, quod nec perfectam, nec alienam omnino habeat naturam mola ipsa. Atqui Galenus præterea toto genere præter naturam eam esse fatetur veluti in vesica calculus, hypochyma, & myrmecia, quoniam omnia talia tanquam molesta, & inutilia in totum submovere properamus, & non quod in eius generatione, seu substantia nihil sit eorum, quæ secundum naturam sunt, qua de re ab Aristotele non discrepat. Dignoscitur autem affectus hic ex tumore duro circa vteri partes, detractione, seu contractione partium superiacentium, ac gracilitate corporis, appetitus prostratione, & coloris vitio, mensésque supprimuntur, & mammae intumescunt, stomachus subvertitur, lumbi grauantur, ventérque attollitur, adeò ut primum conceptus veri suspicionem de se præbeat, verum temporis progressu discernitur. Nam molam dolor punctationis sensum inferens subsequitur, nec in ea motus ullus, velut in vteri conceptu percipitur, nisi quod per compressionem dextra, & sinistra mouetur, cum manibus mola comprimitur, & ex accidenti quoque cum mulier de vno latere in alterum vertitur. Cæterum postea toto corpore imminuto, ac ventre ampliato hydropis imaginem præ se fert. Discernitur tamè ab illo per tumoris duritiam, & quod tumor hic ad digitorum compressionem, ac pulsationem non cedit, neque tympani sonum veluti in hydrope ædit, & quod neque ad manus contactum vlla fluctuatio percipitur, quamquam temporis progressu quandoque hepate perfrigerato hydrops ei superveniat, ut liquet ex eodem Paulo, & Aëtio. Cum itaque talem vteri molam esse fateamur, reliquum est eius causas investigare, quoniam hæc non (ut Aëtius asserit) aliquando prægressa inflammatione succedit, aliquando post locale vlcus, cui caro superexcrevit, velut ea, quam ipse tumorem vteri induratum appellat: nec ex semine muliebri, & plurimi sanguinis mēstrui affluxu, ac in vtero retentione, quem cogit calor immodicus, ac in carnis formam transmutat, generationem suscipit, ut quibusdam falsò visum est, sed aliam tum materialem, tum efficientem quoque causam habet, ut ex Hippocratis, Aristotelis, & Galeni auctoritatibus demonstrabimus, ait enim Hippocrates libro de morbis muliebribus, & libro de sterilibus. Molæ porro conceptus causa hæc est, cum multi menses modicum, & morbosum semen conceperint, neque conceptus rectus sit, & venter plenus est, velut prægnantis. Quibus verbis clarè ostendit materialem causam ipsius molæ esse menses multos cum modico, & morbofo semine commixtos, semine inquam maris, & non foeminae. Nam si de foemineo semine intellexisset, frustra modicum, & morbosum adieciisset, cum quantulumcumque, & qualecunque tale esset semen frigidius, & humi

humidius existens, atque imperfectius viri semine, molæ conceptus sequeretur, addidit etiam, neque foetus rectus sit, quasi imperfectus conceptus sit in mola ex paucitate, & vitio seminis ortus, nanque ex eius mediocri multitudine, ac salubritate foetus rectus generatur, si cum moderatis mensibus fuerit permixtum. Quod verò idem sentiat Aristoteles, præcitato libro quarto de generatione animalium, clarè patet. Nam quærens cur cæteris animalibus mola non generetur, nisi quid admodum lateat, sed mulieribus duntaxat, Respondet eam inter animalia affectionibus vteri obnoxiam esse, & mensuris abundare: quibus verbis mensurorum copiam necessariam esse pro molæ generatione fatetur Aristoteles. Quod verò necessarium quoque sit viri semen, eodem loco ostendit, cum dixit. Iam accidit cuidam mulieri, ut cum concubuisse, & se concepisse putasset, primum ventris moles augetur, & reliqua ex ratione venient, quæ demum difficultate intestinorum implicata, eoque modo periclitata peperit carnem, quam molam vocant. Quid clarius, quod semen viri simul cum sanguine menstruo concurrat in molæ generatione? Galenus autem libro decimoquarto de usu partium, aduersus eos, qui volebant foeminae semen conferre ad foetus generationem tanquam motus principium quoddam, hæc protulit verba. Si igitur eousque volunt semen foeminae progredi primum quidem, quod parum artificiosam actionem ei tribuunt, quæ utique vel soli menstruo fortè affuerit, nemo est, qui ignoret. Secundò autem quod mentiuntur etiam in his, quæ accidunt explorandis, non enim sicut gallinae sine maribus ova pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quippiam aliud concepisse. Cum igitur in foemineo semine nullum ad sit motus principium, neque perfectum, neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid cõferat, aut saltem si illud haberet, non nisi cum maris semine habere putandum est, ut in eiusdem Galeni doctrina sepiùs legitur, absque controuersia censendum erit, neque perfectum foetum, neque etiam molam (ut ex his, quæ diximus clarè patet) citra viri semen posse generari, ut quidam ad pauca respicientes falsò putarunt. Cæterum, quod efficiens molæ causa non sit immodicus calor, sed potius eiusdem caloris imbecillitas, ab eodem Aristotele citato loco scriptum est, loquens enim de molæ generatione, sic ait. Afficitur enim conceptus eodem modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cum elixantur, nec per calorem, ut quidam volunt, sed potius propter caloris debilitatem. Natura enim de vita certare videtur, nec posse perficere, sinemque apponere generationi, & demum subdit. Causa nanque duritiæ cruditas est, qui pe cum inquinatio quoque cruditas quædam sit. Idem quoque sentire videtur Galenus citato libro decimoquarto de usu partium. Nam loquens de ovis, quæ subventanea nuncupantur, quibus proportionem molæ respondent, asserit ea propterea esse imperfecta, & ex ipsis animal gigni non posse, veluti ex aliis ovis, quoniam ut perficiantur à masculo solam desiderant caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore subventanea fiunt ova, ita & mola, quæ eiusdem proportionem respondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum ducit. Erit autem eius generationis modus talis, quod cum in concubitu multa copia sanguinis menstrui in vteri cavitare contineatur, proiecto à mare modico, eoque morbofo semine, ac eidem sanguini menstruo commixto ex imbecillitate caloris, præcipue ipsius seminis, & secundariò fortè ipsius sanguinis menstrui, utroque tamen in vnum motum tanquam vno principio conspirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cum sit humor concoctu difficilis, ut inquit Aristoteles, neque finem generationi apponere, carnem hæc inutilem, atque informem, idem imbecillus calor (quam molam vocant) procreat, quæ interim per annos tres, aut quatuor perseuerat, quandoque tota vita perdurat, adeò ut & consenescat, & commoriatur, ut inquit Aristoteles. Cum autem incēditur hic affectus in aquam subtercutem degenerat, nonnunquam etiam insanabilis magna ex parte redditur, quibusdam & sanguis

Cap. 7.

Loco citato.

Efficiens mola causa.

Loco citato.

Concluditur modus generationis mola.

Prognostica.

*Libr. primo
loco citato.
Citrato.*

*Ratio vi-
Eius.*

Vena festio.

Purgatio.

*Libr. primo
loco citato.*

erumpit, Paulo auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantum curari posse confidunt: negligenda tamen eius curatio non est, sed omnia, quae conuenire videbuntur, facienda, ut aasserit Aëtius. Quanquam Hippocrates libro eodem de morbis muliebribus, sic de ea scripserit. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Qua de re pro eius curatione ægra decumbat in domuncula angustiore, minus luci exposita, modicè perflata, cubili immobili, sed ita ut pedes habeat clariores, quietosve, nam motus quamlibet fluxionem concitat, ut testatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuus, aut modicè ad calidum vergens, & sic cum eligatur, somno moderato vtantur, exercitium potissimum partium infernarum fugiant, quandoque verò moderata deambulatio confert. Sit aluus lenis quoridie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate moderati, & boni succi. Sitque vini odorati optimè diluti potus, eum quibus interim ea quæ laxandi viribus prædita sunt, permisceas, & ea etià quandoque quæ extenuandi vim habent: & vbi totum corpus plenum fuerit, si quid non prohibeat, interna cubiti vena secanda erit, haud tamen multa sanguinis copia extrahenda est, quin potius vbi opus fuerit, eadem iteretur; interim quoque præsertim circa initia huius affectus malleolorum venam secare conuenit multo sanguine redundante post sectionem venæ cubiti. Nam si frigidorum, crassorumque humorum copia adsit, iidem potius præparandi, ac purgandi sunt, quemadmodum cap. de suppressis mensibus, docuimus: deinceps ad particularem molæ curationem deueniendum, eisque vtendum est medicamentis siue intus, siue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti infellus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, feminum lini, scœnugræci, fertulæ campanæ, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & processu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyssopum, salua, artemisia, polium, ac centaurium permisceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fœtus cum spongiis fiant, post quos imus venter, pecten, & inguina infra scripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini ana ʒ. j. butyri recentis, adipis anseris ana ʒ. iij. ladanij ʒ. j. β. ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adici poterit cremor feminis lini, althææ, aut scœnugræci, ammoniacique, aut bdellij in vino dissoluti pauxillum. Item cataplasmata hoc modo parentur. Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manipulum j. farinæ scœnugræci, feminis lini, & hordei ana manipulum j. β. olei vtriusque amygdalæ, & liliorum alborum, singulorum ʒ. j. misceantur & cum aqua mulsa, & pauco vino odorato, fiant cataplasmata. Pesi item subdantur ex cœsipo, butyro, adipe anserino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & visis pallsis cum oleo irino, sampuchino, aut amaracino, ut inquit Aëtius, aut ex adipe anseris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac saccharo iidem figurentur: quibus interim rutæ, saluæ, artemisiz, aut maiora ne folia contusa miscebis. Perseuerante verò malo, acrium eduliorum vsus assumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, ut refert Aëtius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta sanguinis copia salutem adepra est, ut ipse refert. Hippocrates verò citato libro de morbis muliebribus, dictamnium creticum, aut castoreum in vino bibitum commendat. Tu verò eisdem etiam medicamentis vri poteris, quæ cap. de mensium suppressione, conscripsimus, tam intus, quam extra adhibitis: similiter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem, meminimus, potissimum vbi affectus pro-

teletur.

περὶ τῶν μὴ κοισκομένων. id est, De non concipientibus, siue de sterilibus.

Capitulum CXIII.

QUOD natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale, nemini in dubium venit, verum cum per materiam non liceret, nam quod ex arteriis, venis, nervis, & ossibus, ac præterea carne est compositum, incorruptibile id esse non potest, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem esse fabricata. Propterea mirabilem quandam rationem inuenit, quomodo in demortui animalis locum nouum aliud sufficiat, ut nullum animalis genus pereat, sed incolome semper sit, atque immortale. Qua de re omnibus animalibus concipiendi instrumenta natura instituit, ad generis inquam instaurationem, quæ cum communia sint cum viris tum mulieribus, eapropter eisdem quandoque oblatiis contingit aut viri, aut mulieris, aut vtriusque ratione conceptionis impedimentum, quod quidem sterilitas appellatur. Nam nihil aliud est sterilitas, quam priuatio conceptionis, tempore potissimum quo eadem perfici deberet. De hac itaque conceptionis priuatione, quæ ipsarum mulierum ratione prouenit, & non quæ virorum, aut vtriusque verba faciemus, quanquam eadem ad viros transferri possit. In qua quod vterus afficiatur tanquam concipiendi instrumentum nemo vereri debet, ex eiusdem vteri propriæ actionis, seu vsus laesione id dignoscens. Quod verò sterilitas symptoma sit in genere noxæ functionum ablatarum patet. Nam omnino abolita est propria ipsius vteri tanquam instrumenti actio, concipiendi inquam. Atqui cum sterilis est, non concipit tempore quo concipere deberet. Huius autem affectionis causæ plures esse possunt, ut inquit Aristoteles, secundo de gener. animalium, cap. 5. Nam & à primo ortu naturæ locis ad coitum commodis oblatiis steriles, & mulieres & vtri redduntur, ut altera non pubescant, alteri non barbescant: alii in processu ætatis idem accidunt affectus, aut propter corporis nutritionem pleniorum, aut ex morbo, viris humidum, frigidumque emittitur semen, mulieribus purgationes viciantur. experimento autem in aqua probatur fecunditas feminis num per summa innatet, aut descendat, suffitu verò mulierum probatio fit per odores subeuntes vterum. multis etiam tum viris, tum mulieribus hoc idem accidit malum oblatiis partibus, & locis accommodatis ad venerem; quæ vitia (ut ipse refert) partim curabilia, partim incurabilia sunt, sed maximè steriles tunc perseuerant cum primo naturæ ortu tales cõstitierint. Verum enim verò in ipsis mulieribus nonnullæ ipsius vteri præter naturam dispositiones possunt esse causæ, & præsertim eiusdem intemperaturæ, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno aphorif. 62. quinti libri, scriptum est. Nanque bene temperati vteri ad conceptiones sunt idonei, malè autem temperati si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium, mulieres steriles fiunt, & proinde mulieres esse fecundas sine ambabus bonis temperaturis, est impossibile, ut inquit Galenus in commento, appello ambas bonas temperaturas mediocres, scilicet tum ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & sicci commixtione, cum fieri possit, ut secundum vnam oppositionem bene temperatus sit vterus, secundum alteram verò malè; propterea Hippocrates dicebat, quæcunque verò ex vtriusque mediocrem habent temperaturam, eæ fecundæ sunt. Nam ne mulier concipiat, potest altera efficere intemperatura, ut inquit Galenus, modo nimium à bonitate recedat: hæc vbi frigida fuerit immodicè, adeò quod ex ea vterus spissior efficiatur, sterilitatem efficit. Nam angusta quidem erunt supramodum ora vasorum, quæ ad ipsum pertingunt vterum, adeò ut neque secundæ possint adnasci ad iam dicta ora vasorum, neque si hoc fiat aliquando potest bene nutrirri conceptus, cum vel nullo modo fiant hinc mulieribus purgationes, vel omnino pauce, & eziplæ vitiolæ, solo tenuiore, ac aquosiore sanguine perlabente. Hæc item eadem ora facile obstruuntur, & propter

*Sterilitas
quid sit.*

*Partis affe-
ctus.*

*Quis affe-
ctus præter
naturam sit
sterilitatis.
Causæ secun-
dum Ari-
stotelem.*

*Ex Hippoc.
& Gal. cau-
sæ sterilitatis.*

natiuam angustiam, & quoniam magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitosum, siquidem corpus totum ferè est vtero simile. Adhæc in talibus vteris contingit etiam maris semen refrigerari, nisi natura sit calidissimum. His itaque de causis vteri nimia frigiditas conceptionem omnino impedit, ac mulieres steriles facit. Coniectamus autem vterorum frigiditatem ex suppressis mensibus, neque enim præ nimia crassitudine commodè feruntur, sed & stupidus sensus circa pectinem, lumbos, ac crura percipitur, aliquæ etiam erurum impotentia sunt, victus quoque præcelsus frigidior, ac crassi succi. At si prorsus refrigerata fuerint, ne venerem quidem appetunt, & vteri osculum contractum habent, vt ex Aëtio cap. 27. lib. 16. & Paulo cap. 74. libri 3. liquet. Ob nimiam quoque vteri humiditatem mulieres non concipiunt, extinguitur enim in talibus genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina, ex Galeni testimonio, præcitate aphorismo. Hanc indicant in coitu humor distillas, tenuius, & copiosum menstruum, vt inquit Paulus. In habetibus autem immodicam vteri caliditatem sterilitas contingit modo, quo vbi valde calidæ terræ semina committuntur, veluti in æstibus sub cane, eodem Galeno auctore. Coniectatur autem vteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, & ex mensium paucitate cum dolore prodeuntium: ita vt pudenda mulieris exulceret, sed & quæ prodeunt, nigriora sunt, & ob nimiam puncturam nullum ordinem seruant. Sequitur etiam ad hanc temperaturam insignis salacitas, & totius corporis siccitas, vt inquit Aëtius. Propter defectum quoque alimenti sicciores vteri non concipiunt. Nam in ipsis tale quid accidit, quale vbi ad arenæ, aut argillolæ terræ, aut petrosæ mandantur semina, eodem Galeno teste. Humor verò in coitu ex eisdem haudquam distillat: exiguum quoque ac crassum erit menstruum, aderitque totius corporis exsiccatio. Si quando verò prædictæ simplices intemperaturæ inuicem misceantur, ex earundem indicia manifesta erit earum commixtio. Atqui cognitionem omnium immodicarum vteri intemperaturarum aphorismo 59. quinti libri, scripsit Hippocrates, cum dixit, si mulier non concipit, scire autem velis si conceptura sit, pannis circumtectam infernè suffias, & si odor videatur per corpus ire ad nares, & os, scito quod ipsa non ex se ipsa sterilis est, frigiditas namque spissitudinis ratione non permittit usque ad os, & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas verò, sicuti ab ipso Hippocrate dicta est extinguere genituram, sic & aromatum qualiter. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem, alterat, atque corrumpit, ac propterea non permittit ipsa seruantia suam naturam sincera ad os, & nares ferri. Quod si in hisce naturis ex suffitu aromatum cognitio sufficienter haberi non possit, ex aliis indicia nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum cognoscentibus, quod rara admodum est huiusmodi calida temperatura in mulieribus, siquidem scemina est mare frigidior. Vtilissima est itaque in sterilibus mulieribus ex aromatum suffitu dignotio, vt inquit Hippocrates, vel quia omnis immodica intemperatura isti subiicitur, vel quia rarissimè vna ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigra, & hirta, ita quod ex his signis percipitur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum, vt Galenus asserit citato commento aphorismi 62. quinti lib. Idcirco idem Hippocrates aphorism. 44. eiusdem quinti lib. dicebat, quæcunque præter naturam tenues existentes vterog gerunt, abortiunt priusquam crassescant. Quapropter prius eas reficere oportet; quemadmodum etiam quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt vtero, vt idem Hippocrates asserit aphorism. 46. eiusdem lib. iis omentum os vteri comprimit, & priusquam extenuentur, non concipiunt. Præterea eisdem menses pauci feruntur, cum maxima alimenti pars in pinguedinem transficiunt, vt Aëtius refert. Cum verò hi duo habitus præter naturam sterilitatem efficiunt, ex re ipso eos dignoscere valebis, de quibus Paulus sic scriptum reliquit, neque enim pingues liberis procreandis sunt idonei, eo quod genitalibus mutuo se con-

Frigidi vteri signa.

Humidi vteri signa.

Calidi vteri signa.

Lib. 16. c. 28.

Sicci vteri signa.

Lib. 16. c. 26.

se contingere commodè haud possunt, tum quod momentum feminis emittant; neque etiam nimis extenuari liberis operam dare feliciter queunt. sermo autem Pauli communis est tum viris, tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitiosorum humorum redundantia quod mulier non concipiat: qualis autem vitiosus sit redundans humor, ex his quæ diximus capite de mensium suppressione inuestigabis. Item ob cicatricem inductam si vasa fuerint excæcata, id quod dignoscas ex præcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere sterilitas interrim sit, quod ex signis vlceris patebit, quemadmodum si ob membranam osculum vteri obturantem, aut ob nimiam eiusdem osculi angustiam, vel amplitudinem, siue quod ceruix vteri obliqua fuerit, cõsequatur sterilitas, ex obstetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menses nõ omnino prodeant, aut pauciores quàm debeant, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt, ex Hippoc. auctoritate lib. de sterilibus. Flatus quoque in vtero existentes conceptionem impediunt, quos insequitur pectinis, & imiventris tumor, extensio, & quandoque cum dolore pũgitiuo sæpe ad alterum, sæpe verò ad vtrumque inguen se extendente: quandoque etiam flatus per muliebrem pudendum erumpit, ita vt mulieres ipsum percipiant: interim quoque strepitum, ac sonitum circa vterum eadem sentiunt. At si per aliquod assumptum pharmacum mulier non concipiat, ex eiusdem mulieris loquela, aut adstantium percipies. Sed & inuiti quoque coitus, inanes ac steriles sunt, amor enim genituram conciliat, & propterea scemina amantes crebro pariunt. Aetas etiam vel iunior, vel proeclior conceptionem impedit, & inepta mulieris forma sterilitatis occasio est, vt liquet ex Aëtio eodem cap. 26. libr. 16. Intempestius etiam congressus causa sterilitatis est, cum conceptionis tempus sit, vel incipientibus, vel cessantibus mensibus. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora, non tamen tunc concipere mulier vlllo modo potest, cum semen nequeat in vulua remanere, sed ab influentis sanguinis copia eluatur. Cessantibus autem, vel incipientibus mensibus, & ora aperta sunt, & menstruum nõ multum, neque vniuersum, sed paucum & paulatim effluit, vnde efficitur, vt ob asperitatem vuluæ semen adhæreat, satisque alimenti ex sanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menses veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret semen, & adhærentiam nullam inuenit, cum eo tempore occlusis vasibus vulua relinquatur: defluit itaque semen, neque vniri cõtunica eius potest, siquidem aspera magis idonea sunt, quàm læuia ad coalescendũ, ex Galeni sententia libro de dissectione vteri. Nam si læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit, quoniam licet genituram suscipiant, foras tamen emittunt, vt testatur Hippoc. eodem libro de sterilibus. Cæterum si medicamenta sterilitatem inducentia vasa vteri excæcent, incurabilem plerunque affectionem faciunt, licet quædam portiones cæcitatem curabilem inducant, cui si protinus subuenias mederi possis, ex Aëtij testimonio. Quod verò quæcunque præter naturam crassæ sunt, priusquam extenuentur non concipiunt, superius dictum est, ex Hippocratis auctoritate aphorism. 46. libri 5. Similiter ex Galeni liquet, quod malè temperati vteri si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium, mulieres steriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta, & si menses sano modo prodeant, plerumque incurabilia sunt; & propterea in ventre tales non concipiunt quãdiu vlcera habuerint, ex sententia eiusdem Hip. citato lib. de sterilibus. Verum vbi ob frigiditatem mulier non concipit, vniuersa victus ratio eligatur ad calidum vergens. Cibi boni succi exhibeantur, attenuatque, ac omnibus alimentis admisceantur quæ purgationes irritare possunt, veluti sunt olera odorata, & acria, scandix inquam, crythmon, sceniculum, gingidium, apium, smyrnium, asparagus palustris, & similia. Speciatim autem, accommodatum victum cap. de mēsiū suppressione ex frigidis succis reperies. Conuenit namque nedum victus ratione,

In principio.

Tempus ad concipiendum.

Cap. 16.

In principio. Prognostica. Aet. lib. 16. cap. 31.

Loco citato. Vbi ob frigiditatem mulieres non concipiunt, curatio. Vtilis ratio.

sed aliis remediis omnibus eisdem calorem reuocare. At vbi frigidi etiam, & crassi succi cum frigida vteri intemperie redundarint, post eorum coctionem, ac preparationem purgante medicamento vacuandi sunt, quorum copiam, ac formulam citato capite requiras. Quod si purgatio per inferna non suffecerit, vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto ante, & post cibum omni studio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Aëtij auctoritate. A purgatione autem, vel vomitu haudquaquam incommodum fuerit castoreum, cuminum, anisum, pulegium, seu iuniperi fructum, & alia huiusmodi bibere, & singulis piper admiscere, ex eiusdem Aëtij, ac Pauli sententia, quæ omnia absorberi poterunt vino albo odorato, aut aqua mulla: item confert mercurialis cum castoreo, aut absinthium tribus, aut quatuor diebus consueto mensium tempore, si in potu exhibeatur: est etenim hæc potio ad conceptum efficacax, vt idemmet Aëtius inquit. In quem etiam vsum conferunt si 3. j. eclegmatis diambrae, aut diamoschu dulcis, seu de xyloaloë exhibeatur cum vino albo, aut aqua florum citrangularum: nec minus & antidoti mithridati, aut theriacæ si tantundem exhibeas. Vteris verò fomenta fiant per suffitus, & vapores, arundine ollæ operculo perforato inserta, aut igni adeo adhibita, vt suffitus, aut vapor intra pudendum excipiat, sit etiam mulier pannis circumtecta: suffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt calsia, cinnamomo, costo, amomo, thiure, myrrha, styrace, & aliis huiusmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata sunt valde, vapor autem fieri potest ex aqua calida, in qua prius fuerint decocta artemisia, saluia, ruta, cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua semina odorifera, vt prædictis Paulo, & Aëtio visum est: possunt quoque & hæc singulatim cataplasmatibus modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero injectum confert: item pubis, coxarumque frictiones nihilominus conducunt: nec minus si oleo perfricentur irino, aut amaracino. Pessi quoque subdantur ex myrrha, ruta, galbano, & castoreo, chia mastiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anseris, aut gallinæ, & saccharo rubeo excipiantur, & serico linteo, inuoluti, ac oleo irino, seu liliaceo intincti immittantur, sit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & sacchari maior. Nam neque difficile est eorum quantitatem artificiosa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & pessi alij ad conceptionem idonei, vt si coaguli leporis partes duas, aluminis scissi partem vnam melle excipias, ac pesto formato vitior, vtero tamen prius per prædicta purgato. Item seminis satyrii, & mellis, singulorum sexunciam in pessum afformato, & vtere, ex Aëtij auctoritate: nec minus & reliquis medicamentis, capite de suppressis mensibus ob frigiditatem conscriptis vti poteris. Vbi verò calida fuerit vteri intemperies, victus ratio conuenit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aer, somno vtantur longiori, & quiete; ac infrigidantibus cibis, quales sunt, ex oletibus lactucæ, maluæ, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, attriplex, & portulaca, alique cibi consimiles: Vinum eligatur tenue, album, & aquosum optimè dilutum: Competunt item aquarum dulcium balnea: Ad lumbos verò, pubem, & inum ventrem infrigidantia quoque adhibenda sunt, velut est solani, aut vmbilici veneris succus, semperuii, aut lactucæ, rosaceo admixto: aut foliorum attriplitis, portulacæ, seu lactucæ excipe pugillos duos, olei rosacei, violacei, & cytoniorum, singulorum ʒ. j. farinæ hordei pugillum j. cum succo solani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua rosacea fiat cataplasma, & prædictis locis applicetur: item in pudendum commodè subditur idem solani, aut vmbilici veneris succus rosaceo admixto, qui inuoluto linteo lineo, ad digiti formam excipiantur: mercurialis item lumbis, ac pestini imposita vtero calidiori prodest, vt inquit Aëtius, & argenti spuma, ac cerusa cum aqua trita: rectè autem metienda erit horum omnium quantitas, ita vt perpetuò caueas perfrigerationis excel

*Purgatio
722 di camentum
lib. 16. c. 27.
Sidel inferni.*

*Li. 16. c. 27.
Vomitus.*

*Loco citato.
Potui qua
prabenda
sunt.
Lib. 16. c. 32.*

*Suffitus.
Fomenta.*

*Paul. lib. 7.
cap. 74.
Aet. lib. 16.
cap. 27.
Cataplasma.*

Pessi.

*Lib. 16. c. 32.
Sterilitatis
ex caliditate
orta, cura
ratio.*

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Li. 16. c. 28.

excessum: Conferunt itè non minus si ea, quæ infrigidandi vim habent, potui exhibeatur, siue syr. fuerit, siue decocta: quorum magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertentes quod si cum calida vteri intemperie calidi, ac vitiosi redundarint succi, iidem etiam prius purgandi sunt, concoctis ipsis, ac præparatis, seu à natura euctis, & deinceps, quæ modò scripsimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menses morbo si fuerint, siue biliosi, siue pituitosi extiterint, mulier non concipit, vt liquet ex Hip. eodem lib. de sterilibus. At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, sicciore diæta vti conuenit, multumque exerceri, ac fricari per superiores potissimum partes: cibus vtantur siccis, & mediocribus, ita vt carnes assatas potius, & vigentium ætate animalium edant, & vinum potens meracum, sed parcius bibant, vt Aëtius fatetur: auersionis autem gratia aliquando post cibum, aliquando ieiune vomat: sicca etiam fomenta crebro, balnea verò raro adhibenda sunt: & vbi totum corpus purgatum fuerit, resiccantia, ac adstringentia medicamenta vtero adhibeantur, quæ si ante purgationem propinentur, non parum lædunt, cohibita enim materia (vt inquit Aëtius) ad principales partes decurrit: huiusmodi sunt lentisci decoctum, myrti, rosarum, & rubitenerorum virgultorum, rhus coriarij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupressi: ex quibus infusus, irrigationes, forus, cataplasmata, infusionses, & pessi formari poterunt: hoc item epythemate vti poteris, ex eiusdem Aëtij auctoritate, quod recipit psyllium rufum, & palmularum carnem cum aqua mulla, aut etiam mala cotonea similiter palmulis excepta adhibeto, vt ipse inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiusmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut maliqorum punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nucas vltas, cum vino tritas propinato, ex eodè auctore: Mulieri verò, quæ ob vteri siccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda sunt, & reliqua victus ratio humidior institienda, mediocrique vino, & non nimis veteri vtatur, balneisque, inunctionibus, cataplasmatibus, ac infusionsibus humectandi vim habentibus vti conueniet, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit. At si ex flatuoso spiritu in vtero existente conceptio impediatur, primum quidem parcius cibus exhibendus est, mox danda quæ flatum expellunt, velut est ruta, cuminum, anethum, apij semen, anisum, & pleræque alia familiaria semina, ac aromata, quæ partim potanda, partim applicanda sunt ipsi vtero, atque subdenda: Possunt & ex eisdem fomenta parari, cataplasmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eiusdem Aëtio, & Paulo. Si verò ob oris vteri angustiam propterea quod ipsum conueniens, aut conclusum fuerit, sterilitas fiat, infusionsibus, fomentis, ac perfusionibus, & pessi odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A mollioribus tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, seminis lini, althææ, scœnogræci in oleo, aut hydrelæo, quo decocto, nedum pro infusionsibus, sed etiam perfusionibus, seu iniectionibus vti conuenit: deinceps calsiam, cyperum, aut nardum adicere poteris, interim etiam ad validiora transeundum qua de re artemisiam, chamæmelu, conizam, calamintham, pulegium, & amaracum apponere licebit, ex quibus quoque pessi hunc in modum parari poterunt. Recipe radicem, & foliorum maluarum, & althææ cotularum ana ʒ. iij. farinæ seminis lini, & scœnogræci ana ʒ. j. adipis anseris ʒ. iij. croci parum, & moschi parum, misceantur, & in serico linteo inuoluta pessi fiant: qui in oleo irino, aut liliaceo, aut nardino intincti subdantur. Procedente verò tempore caricæ, calsia, resina terebinthina adici poterunt: interim quoque artemisia, amaracus, calamintha, pulegium, & myrrha. At si propterea quod vteri os nimium hiat, non concipiant, victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta sicciore, & adstringentia conueniunt, talia sunt gallarum decoctum, cytini, lētiscus, rubi radix, myrtus, & alia huiusmodi, quæ humidiori vtero congrua sunt, ex eiusdem Pauli, & Aëtij sententia. Vbi verò distortum fuerit,

*Loco citato.
Si ob humiditatem fiat sterilitas, curatio.
Li. 16. c. 29.*

Loco citato.

Loco citato.

Si propter siccitatem vteri non concipiant, curatio.

*Si ex flatuoso spiritu sterilitas fiat, curatio.
Aet. lib. 16. cap. 31.
Ex angustia oris vteri.*

Paul. loco citato.

*Si os vteri nimium hiat, curatio.
Paul. loco citato.
Aet. lib. 16. cap. 31.
Si distortum, aut peruer-*

sum fuerit
idem vteri
os, curatio.
Loco citato.
Ex deuora-
to pharma-
co.
Medicamē-
ta propria.

rit, seu perttersum eiusdem vteri os, mollientibus quoque fomentis dirigere, ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maximè faciunt. Conducit quoque & pessos mollitorios subdere, specillo quoq; & digito correctio facienda est eisdem mollitoriis medicamentis priùs intinctis. Insuper maximè conferrunt pulegij, & artemisià decoctum, ac castoreum è posca potù, vt refert Aetius. Si verò ex deuorato pharmaco quopiam sterilitas consequuta fuerit, phar maci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ sterilitatis causæ, quæ etiã particulares requirunt curationes, suis propriis capitibus petendæ sunt, & nos breuitatè indulgentes consultiò prætermisimus, veluti est habitus gracilis, vel obesus, vlcus, cicatrix, membrana os vteri obtu rans, mensum suppressio, seu eorundem immodicus fluor, & intempestius, seu inuitus congressus, ac reliquæ huiusmodi. Reliquum est, vt ea conscribam medicamenta, quibus præremouenda sterilitate vti consueui, potissimùm vbi orta sterilitas non fuerit ex immodico vteri calore, id quod per rarissimè acci dit, quorum primùm est; Recipè testiculi apri syluestris exsiccati in vmbra, & scobis eboris, singulorum ʒ. j. testiculorum vulpis ʒ. j. β. maricis, & coaguli lepo ris ana ʒ. ij. seminũ melonum ʒ. iij. cum saccharo dissoluto in aqua rosacea, & mellissophylli fiant morsuli. Vel recipe seminis feseleos, scobis eboris, & ma tricis leporis in vmbra exsiccatæ ana ʒ. j. diãbræ, seu eclegmatis de xyloaloe ʒ. j. β. cum saccharo in aqua rosacea dissoluto figurentur morsuli, quibus vtatur mulier cum paucò vino albo, aut aqua mellissophylli, seu florum citrangulorũ per plures dies ante viri congressum, quo etiã tempore pessì adhibeantur ex coagulo, matrice, & stercore leporis; caricis pinguibus; adipe anseris; paucò croco, ac moscho figuratis, qui etiã in linteò serico inuoluti, & oleo irino; seu liliaceo intincti subdantur. Interim vngula aromatica, spica, aut cyperus eif dem permisceri poterit: à quibus desinentibus iam mensibus (quod tẽpus opti mum est) mediò mutuo amore (nam amor genituram conciliat, vt inquit Aetius) Venus ineunda est, quæ etiã à tergo exercita ad concipiendum videtur cõducere, vt inquit Paulus, sed & virum strenuam operã nauare oportet, inter imq; à venere abstinuisse, & boni cibi succis nutritũ esse, ex Aetij decreto. Si verò velis cognoscere an mulier concipiet, vel non, butyrũ, & lac mulieris ma sculum alentis bibendum dato, & si eruãtauerit, concipiet: sin minus, non: vel caput alij integrum depurgatum, ac dera sum ad vterum apponat, & postridie videat an per os oleat, & si oluerit concipiet, sin minus, non: itè anisum in aqua tenuissimè tritum bibat, ac dormiat, & si quidem pruritus ipsam circa vmbilli cũ corripuerit, concipiet: sin minus, nõ, vt liquet ex Hip. in lib. de sterilibus. At si velis dignoscere num prægnans sit, mel, & anisum tenuissimè terito, deinde in aqua diluito, ac exhibeto; & dormire sinito, & si quidem tormen ipsi fiat circa vmbilicum, prægnans est, sin minus, non est, vt liquet ex eodem, citato loco: item cùm dormitura est, aquam mulsam potandam, & si alui tormina pa rietur, concipit: sin minus, non concipit, vt liquet aphorif. 41. ʒ. libri.

Genimenta ad b
vterum vtrius
mulieris concipiet

Li. 16. c. 26.
Paul. lib. 3.
cap. 74.
In fine.
Aet. lib. 16.
cap. 32.

Circa prin-
cipia.

Rept' d'usarias. Id est, De difficultate partus. Caput CXIII.

ARVM admodum ad generis propagationem machinata esset natura in fabricandis concipiendi instrumentis, potissimùm mulieribus, nec notatu dignam opem medicus pro eodem scopo præstitisset in profligandis sterilitatis causis, nisi eadem natura, quæ in fœtus generatione, ac conseruatione adeò fuit sollicita, in eius quoque or tu, ac editione in lucem miranda quãdam commentata esset, & medicus vbi opus est, in hac actione eidem naturæ ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum est, cùm mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore, quo sufficiens fœtui alimentum præstare non valet, vt inquit Hippocrat. lib. de natura pueri, aut vbi per os nutriri potest, nam tunc propriè fœtus perfectus est, & par

Versus finē.

& partus naturalis fit, Galeno teste 15. de vsu partium, vt idem puer vberius præsens alimentum quærens, calcitrando membranas dirumpat mouens se manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana quãdam interna, qua dirupta contingit etiam alias debiliorem vim habere: & rumpuntur etiam primùm quidem illi contigua, & coherentes, postea extrema; quæ cùm ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque amplius vteri ipsum continere possunt abruptis membranis, sed & ipsi quoque vteri in hoc præstant auxilium, haud enim sufficiens esset fœtus ex seipso duntaxat perfectus in lucem edi (nisi quod vteri inhibentes, & cessare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero gestabatur vsque quo ad debitam perueniret magnitudinem retinuerat, ac amplexata erat, altera, quæ hætenus quieuerat loco eius assumpta propultrice videlicet, ac eorum os, quod toto imprægnationis tempore adeò conuiebat, vt ne specilli quidem cuspidem admisisset, ex Herophili auctoritate, paulatim adaperiẽtes eo vsque vt possit fœtui facilem præbere exitum ipsum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A seipsis quoque & ipsæ parturientes in hoc non exiguam opem præstent mediis abdominis musculis, vt 3. de naturalibus facultatibus, scriptum est. Non ab re igitur commen. aphorif. 55. ʒ. libri dicebat idem Gale. quod ad bonum partum duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. Tot itaque, ac talia admiranda in animalis partu natura machinata est, prouidens vt fœtus iam absolutus, ac cõsummatus turò emittatur. Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando verò non naturæ sponte, sed violenter incidit, abortus prouocatur, vt liquet eodem 3. de naturalibus facultatibus. Appello autem abortum imperfectam fœtuum emis sionem vt cunquẽ factam, cum Galeno 6. de morbis vulgaribus, è diuerso autem naturalem partum nuncupamus eorundem fœtuum consummatorum, ac perfectorum naturalem emissionem, qui (vt inquit Hippocrat. eodem libro de natura pueri) hoc modo fit. Vbi enim adeò auctus infans est, vt alimentum, & augmentum, quod à matre descendit, non amplius ei sufficiens sit, copio sius alimentum appetens calcitrat, & membranas dirumpens initium partus matri affert. Fœtus itaque vehementissimis motibus succedunt partus, ex Hippocrati sententia. Hoc etiam tempore & vteri, qui amplius fœtus graui tatem, ac eorum distentionem ferre nequeunt, Galeno teste eodem 3. de natu libus facultatibus, nec minùs & sentientes interim se morderi à qualitate hu moris in seipos effusi, quòd eos molestat facultate propultrice media abiice re properant, necnon & à seipsis parientes in hoc præstant opus non mediis vteris, sed musculis (vt diximus) qui in abdomine existunt, qui ad deiectionem etiam, tum ad reddendam vrinam nobis sunt auxilio. Fit itaque partus hoc modo. Verùm quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eo dem libro de natura pueri asserere videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo imprægnationis mense fieri, ait enim, alimentum, & augmen tum, quod à matre descendit nõ amplius sufficiens est puero, vbi decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit: & post pauca iterum ait, atque hæc, vt longissimè in decem mensibus fiunt. Aristoteles verò quarto de gene ratione animalium cap. 4. & 7. de historia animalium capite quarto, sic de pa riendi tempore scriptum reliquit. Sed cùm cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant, vnum enim pariendi tempus statu tum omnibus est, homini vni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & quod plurimùm decimo, nonnulla etiam vn decimum tangunt. Fœtus verò, qui maturius quàm septimo mense prodeat, nullo pacto vitalis est, qui septimo vitalis quidem, hic primus exit, sed magna ex parte infirmior. Idem cõscripserat Hip. lib. de septimestri partu, dum dixit, sunt autem ex his septimestribus qui & superstites manent ex multis pauci. Gal. autem quod nouem mensibus perficiatur in vtero fœtus 3. de natur. facult. ca. 3.

Cap. 7.

Cap. 13.

Inter natu-
ralè partũ
& abortum
differentiã
3. de natur.
facult. c. 12.
6. de morb.
vulga. com-
mentario 1.
com. 1.
Loco citato.
Quomodo
fiat partus
naturalis.
Cap. 12.

In fine.
Quo tempo-
re fiat.
Hippocra-
tes.

Aristote-
les.

In princi-
pio.
Galenus.
3. de natur.
facult. ca. 3.
his

2. de causis
sympto. c. 3.

Conciliatur
hi tres au-
ctores.

Loco citato.

his verbis demonstrat, asserens, quippe nouem mensibus plerisque mulieri-
bus perficitur in utero fetus, & 2. de causis sympto. illud confirmat, cum di-
xit, sanè eadem virtus, quæ sic de foetu est sollicita, vt nouem mensium spatio
eius sustineat pondus, atque vt absolutus tuto emittatur, prouideat, & cætera:
& paulò supra dicebat, quippe qui (de vteris loquens) tum foetus grauitatem,
tum sui distentionem nouem mensibus protulerunt, ij absoluto in ipsis foetu
ad eius expulsionem se comparant, sic itaque diuersimodè sentire videntur de
pariendi tempore præcitati magni viri. Verùm si quispiam eorum sententiã,
& non verba percipere velit, absque nimio labore conciliari poterunt, ea pri-
mo sumpta hypothesi, quæ ab eisdem tanquã manifesta admittitur, quòd cum
adèd perfectus, ac consummatus foetus existit, vt per os nutriti valeat, deficiat.
que ei alimentum, ac augmentum, quod à matre suppeditatur, tunc partus na-
turalis fit, ac naturaliter in lucem editur foetus, huic aliam & secundam hypo-
thesim addas, quòd hoc alimentum diuersimodè in diuersis utero gerentibus
se habet, si maiorem, vel minorem sufficientiam, aut paucitatem eius conside-
rabis, prout sufficientes, vel paucos menses demittere consueuerunt, similiter
& inter se non parum dissident foetus, qui maiores, vel minores cum existant,
aut robustiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant,
etiam dum perfecti, ac consummati fuerint. Propterea Hippocrates horum
haud ignarus eodem libro de natura pueri, talia verba protulit, quin etsi ali-
mentum à matre priùs puero defecerit, etiam sic partus matri priùs aduenit,
& ante decimum mensem puer prodit, & hoc perperitur magis mulieres pri-
miparæ, deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vsque mensem suffice-
re non possit, & demum: quæ verò menses paucos demittunt, eæ etiam pueris
postremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rariùs exhibentes ipsos
calcitrare faciunt, vt & ante decimũ prodire festinent, modicus enim sanguis
à iuueniculis, ac nouellis matribus procedit. longissimum itaque terminum na-
turalis partus conscripsit Hippocrates esse decimum mensem, per hæc verba,
atque hæc vt longissimè in decem mensibus fiunt, non negans illum posse ci-
tius contingere propter iam traditas causas, vt idemet eodem lib. in citatis
verbis scriptum reliquit: nec Arist. Hipp. sententiã aduersatur: quinimò ipsam
confirmat, dum asseruit, & septimo, & octauo, & nono mense mulieres pare-
re posse, & quòd plurimum decimo (vt ipse inquit) nonnullæ etiam vndecimũ
tangunt. Plurimum itaque naturalem partũ decimo mense contingere falsus
est Arist. quemadmodum Hip. scriptum reliquit, non negauit autem, id quod
nec Hippo. negare videtur, posse contingere, ac festinare ante decimum men-
sem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum foetus, tum alimẽ-
ti diuersitate, postquam à septimo mense foetus vitalis est, antea verò nequa-
quam: quamuis quædam, quæ longiùs, quàm decem mensium tempus vterum
gestare sibi visæ sunt, deceptæ fuerint, modo quo idem Hip. citato loco scriptũ
reliquit. De reliquis verò mensibus libro de carnibus hunc in modum scripsit,
puer septimestri partu natus pro ratione natus est, & viuit, & demum: octime-
stris autem natus nullus vnquam vixit, nouem verò mensium, & decem die-
rum partus fit, & viuit: In eandem quoque sententiã deuenit Galenus. Nam
licet nouem mensibus pariendi tempus præscripserit, illud plerisque mulieri-
bus contingere asseruit, fortè qui sic sæpenumero obseruauerit haudquaquam
negans in decimo posse euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eius-
dem Hippocratis auctoritate comment. aphor. 37. quinti libri, ac aliis quoque
mensibus pro prædictorum varietate. Consummato itaque, ac perfecto foetu,
deficienteque eidẽ alimento, ac augmento parrus naturalis fit siue nono, siue
decimo mense id contingat, quod plurimum obseruatur, vt præcitatũ aucto-
ribus visum est, rarò autem in aliis temporibus. Cæterum cum adèd miranda
pro eius emissionem requirantur, euenit (idque non rarò) vt difficulter edatur in
lucem foetus, & sic difficilis fiat pariētibus partus. Huic difficultati quomodo,
& qui

& quibus opitulari, valemus conscribere intendimus, priùs tamen eius causis
indagatis. Est autem partus difficultas symptoma sub genere contentorum
immodicè contentum: sunt etenim foetus non vtero gerētium partes, sed pro-
portione respondent iis, quæ adnascuntur, familiarium inquam, quemadmo-
dum, & ova, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à na-
tura creati, ex Galeni testimonio II. de simplic. medica. facult. & propterea vbi
detineantur tempore quo edi in lucem debent, præter naturam detinentur.
Consequitur autem hæc eorum præter naturam detentio, aut ad noxam ali-
cuius facultatis naturalis, retentricis inquam, ac expultricis siue ipsius pueri,
siue prægnantis: interim verò citra noxam earundem facultatum ad alias cõ-
sequitur causas, seu præter naturam dispositiones. Vniuersæ autem aut exter-
næ sunt, aut internæ. Externæ siquidem quæ partus difficultatem inferunt,
sunt aut immodicum frigus, quod vterum densauerit, aut immodicus calor,
qui vires dissoluerit, aut quoddam aliud fortuitò eueniens, vt liquet ex Paulo,
& Aëtio. Internæ verò causæ aut vitio parientis, aut foetus, aut membrana-
rum esse possunt, parientis siquidem, vt si crassa, obesaque sit, vterus exiguus,
dolorum imperita, aut timidiuscula, aut natura imbecillis, vt foetum nequeat
propellere, aut etiam si ante tempus pariat, vel inflammationem in locis geni-
talibus, aliãve particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob
cervicis etiam vteri obliquitatem, & ob carnem eidem cervici, vel osculo eius
adnatam, abscessum, vel duritiem. Potest & difficultas pariendi contingere,
si etiam ossa pubis nimium conferta fuerint, quoniam in partu dilatari non
possunt pariendi difficultatem faciunt: similiter si puerpera vesicæ calculo la-
boret, vel excrementorum copia in intestino recto, aut vesica fuerit detenta,
siue prouectæ ætatis fuerit, aut puella nondum virilis, nec vires vigoris ade-
pta: nec minùs ob nimiam lumborum cauitatem vterum comprimentem dif-
ficulter pariet. Foetus quoque vitio hoc idem quandoque contingit, vt si inusi-
tatae magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, seu magni capitis,
vel monstruosus, vel mortuus, aut viuus quidem, sed adèd imbecillis, vt foras
non possit procedere: similiter si plures foetus fuerint, nam Herophilus quin-
que edidisse mulierem memoriæ prodidit. Confirmat idem Gellij auctori-
tas, qui diuo Augusto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros
peperisse testatur. Figura etiam ipsius foetus naturæ contraria difficilem effi-
cit partum, vt si obliquus, aut in pedes procedat, ex Hip. auctoritate eodem lib.
de natura pueri: naturalis siquidem figurã prodeuntis foetus est, vt rectè in ca-
put manibus ad vtrumque femur extentis prodeat: proxima huic vbi in pedes
conuersus est præcipuè si manibus super vtroque extentis prodeat. Reliquæ
verò omnes præter naturam sunt, Aëtio, & Paulo testibus, vt si caput in dex-
tram, vel sinistram vteri partem declinet, aut altera, aut vtraque manus exe-
ritur, & crura intus inter se diducuntur: aut etiam altero pede intus detento,
altero prodeant, aut duplicati vteris innitantur, aut etiam obliqui prodeant,
licet hi minùs improbandi sint, vt liquet ex eodem Aëtio. Quapropter diligen-
ter natura: prouidit quo pacto foetus qua conueniebat figura ad collum vteri
proueniret: caput etenim eius primum collo matricis indidit, tum per id aliis
ipsius partibus viam munivit, vt liquet 15. de vsu partium procedit autem in ca-
put si secundum naturam prodierit, vt inquit Hippocr. quoniam grauisimæ
sunt ipsi supernæ partes, si ex vmbilico perpendantur. Atqui si foetus obliquus,
aut transuersus pariet egredi, aut si secundum longitudinem quidem, sed non
vt nunc scilicet caput non insereret, quod nonnunquam etiam, sed rarò acci-
dit, vel eius ante caput, vel manum exerens, difficilem aliis membris exitum
efficeret, vt eodem 15. de vsu part. à Gal. scriptum est: Difficilis quoque fit par-
tus si secunda, aut propter crassitudinem non abrumpatur, aut propter tenui-
tatem antequam oportet, diuellatur simul cum aliis membranis foetũ ambien-
tibus, siquidem humore euacuato, infans præ siccitate agrè mouetur, ac per os,
& qui

Quis affe-
ctus sit par-
tus difficul-
tas.

Cap. de omis.

Causa.

Externa.

Paul. lib. 3.
cap. 76.

Aet. lib. 16.
cap. 22.

Interna cau-
sa trifaria.
Pariētis vi-
tio causa.

Ex parte fe-
tus, causa.

De Herø-
philo vide
Paul. lib. 2.
cap. 76.
Gal. lib. 10.
cap. 2.
In fine.

Locis cita-
tis.

Cap. 7.

Loco citato.
Causa ex
parte mem-
brarum.

& collum vteri difficulter elabatur: humor enim iste, qui in pueri membranis continetur nedum eisdem lubricandis confert, sed vteri ceruicem ad maximam dilatationem reddit facilem: à prædicto nanque humore collum humiditatem mollius redditur, dilataturque facilius, eodem Galeno teste citato lib. 1. de vltu partium. At licet tot sint pariendi difficultatis causæ, haud tamen ægrè à medico percipi poterunt. Externæ siquidem ex adstantium, seu puerperæ sermonibus. Internas verò tum ex se ipsis medici inuestigabunt, tum etiam ex earundem parientium, seu obstetricum loquela. Iure igitur particularem earundem causarum dignotionis modum omisimus. Cæterum ex parientibus, ac puerperis maximè laborant primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè verò lumbos, ac coxendices, nam coxendices ipsarum disparantur, verum ex partæ iam partus minùs primiparis dolent, quæ verò multoties pepererunt multo minùs dolent, vt inquit Hip. eodè libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, sed multæ, vel ipsæ perierunt, vel puer, aut simul matres vnà cum fœtibus, vt citato libro scriptum est. Quod verò mulieris, quæ difficulter parit sternutatio superueniens bonum sit, decretum reliquit idem Hippo. aphorif. 37. 5. libri, quoniam vehementiori concussu, atque feruore partim quidam naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis firmiter infixæ adhærent, vt inquit Galenus in commen. Quod autem ad curandi rationem pertinet, variatur quidem iuxta causarum diuersitatem, si speciatim eas curare velis. Quamquam quædam sint animaduertenda tanquã omnibus causis communia, quæ primo conscribemus, simul etiam & memoriam facientes quorundam medicamentorum, quæ indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quauis causa adhiberi poterunt. Primum animaduertendum est quod puerperæ eo tempore, quo partus instat, non sunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda sunt, veluti Neapoli abuti consueuerunt nedum mulieres, & vetulæ, verum etiam vulgares quidam medici, vt eisdem obsequantur, & quidam quoque non vulgares: distrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuersis alimentis, & quo etiam tempore coctioni, ac retentioni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate, ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimentorum copia tribuatur, sintque concoctu faciles, bonique nutrimenti cibi, vt oua recentia, ac sorbilia, seu tremula, ius pullo- rum, gallinarum, phasianorum, aut starnarum, quod ex contusis carnibus fit, & vulgus consummatum appellat, vel etiam eorundem animalium cõfusa caro, quam idem vulgus tortilium nominat, aut buccellæ panis in vino græco, seu altero odorato vino macerata simul cum eodem vino tribuantur. Ad hæc permittendum haudquaquam est, vt obstetrices difficile parientiu vterum diutius dilanient, sed leniter, & placidè vteri partes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eisdem locos perfundentes, item non illico parturientes in sella collocandæ sunt, sed obstetrices priùs os vteri tangere debent, & cum nõ paulò apertum inueniant, sed adeò dehiscens eius modum auctum, quod ad fœtus transitum satis pateat, tunc vt surgat mulier iubere debent, eandemque in subsellio collocare, adhortarique, vt ad expellendum fœtum strenuè se parent, quemadmodum 3. de natura. facult. à Gal. scriptum est: spiritum quidem detinentes, verù non velut imperitæ faciunt ipsum in gutture congregare debent, sed ad inferiores partes propulsare, ex decreto Aëtij ca. 14. lib. 16. quo tempore vbi partus difficilis sit, corallum, aut lapidem aquilæ, aut styracem, coriandrum viride, seu polygoni radicè in dextro crure alligare conuenit, insuper & accipitris, seu falconis stercoreis 3. j. cum vino albo, aut aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, seu calsiæ. Aut hũc in modum puluerem conficias, quo vti cõsueui, Recipe simi accipitris 3. j. cinnamomi, calsiæ ana grana vij. croci grana iij. misceatur, & cum paucò vino albo odorato aqua capil-

Cap. 5.

Prognostica.

In fine.

Loco citato.

Curatio.

Primum documentum.

Secundum documentum.

Tertium documentum.

Cap. 3.

capillorum, veneris, aut florum citrangulorum exhibeatur. Interim quoque myrrhæ, aut castorei 3. ss. aut ʒ. ij. cum granis iij. cinnamomi propinabis. Sunt qui croci corum è myrrha etiam 3. j. exhibent, insuper & phaseolorum, seu ciccerum rubeorum, ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulcium: quod si parum cinnamomi, croci, aut calsiæ, seu alterius prædictorum permisceas, magis confert. Excitare quoque hoc tempore sternutamenta conducit, modo non admodum imbecilli capitis parturientes sint. Suffitus etiam resinæ, aut cumini, aut pinus corticis confert, Hip. auctore libro de morbis muliebribus. Speciatim autem vbi ex immodico frigore vterum densante, ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aère mediocriter calido locanda erit, & in eo gestatione eam mouere conuenit, modo febris, aut aliud quidpiam non impedierit. Nonnulli etiã conquassationes validas, sternutamentisque ciendis idonea adhibuerunt, Paulo, & Aetio testibus: quibus etiam opem ferre oportet laxationi per infusus calidos, & suffusiones, ac per infusiones oleorum tum actu, tum potentia calidorum: itèmq; per illinitiones, ac cataplasmata eiusdem generis. Quæ de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum: item decoctum fœnugræci, aut maluarum, vel seminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine, & lumbis eisdem medicamentis illinire, aut aliquo alio relaxante medicamento, vt hydrelæo, & aliis huiusmodi: eadem quoque laxamenta adhibenda sunt à balneis si non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, eorundem auctorum testimonio. Si verò ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas exciteretur, condensantibus, ac maximè adstringentibus, & firmitatem inducentibus eam roborare oportet: qualia sunt inspersiones, ac infusiones ex myrto, pampinis vitis, malis punicis, aut rosis: nec minùs odoramenta fiant ex aqua rosacea, myrtyllorum, & nymphææ cum aceto, addendo si lubet parum santalorum, & corallorum rubeorum. Conuenit quoq; vnguentum ex vino, & oleo rosaceo frigidis, vt inquit Aetius: nec minùs cibus, & potionibus permixtis semper quibusdam adstringentibus, vt cydoniis, malis punicis, ac reliquis huiusmodi. Insuper buccellæ panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eisdem offerantur, in acréque parum frigidiori degant: timidus autem, ac puellis mentis robur admouendum, quemadmodum eis, quæ inexpertes dolorum sunt, vt validissimè spiritum comprimant, & ad inguina depellant, admonendum est. At si imbecillæ sint mulieres parturientes ex morbo temperamento, vel ætate proecltæ, eisdem cibus boni nutrimenti, ac potibus reficiendæ sunt. Quod si ob lumborum cavitatem, aut propter nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit: puerpera in sella prona flexis genibus collocetur, seu in lectulo, vt vterus delabens ceruicem rectã extendat, atque idem è directo ostioli habeatur, quod quidem ceratis, oleis, ac pinguedine delinire digito oportet, & sensim aperire: idè quoque vteri osculum, vbi clausum permanferit, pinguis medicamentis emolliatur, ac relaxetur. Si vesicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet, & si eadem lotio plena fuerit, idem educendum. Similiter si intestinum rectum excrementis plenum fuerit, per clysterem mollem, & leniendi vim habentem eluemus. At si ob inflammationem, abscessum, vlcus, tumorem laxum, aut durum, seu ob carnem collo vteri adnatam, aut aliquam aliam tunicam, vel ob quempiam alium morbum parturienti difficultas eueniat, singulis pro affectionum ratione succurrendum est. Et si eiusdem vteri paruitas in causa fuerit, loca pinguedine aliqua inungantur, ac foueatur, & os vteri digitis dilatetur. Quæ verò non vtero genitis vitio, sed ipsius fœtus difficultatis pariendi causa sunt, hoc modo corrigendæ erunt. Nã si propter fœtus imbecillitatem, aut paruitatè id contingat, hortandæ sunt mulieres, vt strenuè mediis abdominis musculis eundem fœtũ conentur expellere. At si propter ipsius fœtus figuram præter naturam, partus difficultas ad sit, ad naturalem situm reducendus est, quantum eius fieri potest,

Lib. 1. circa medium. Si ex immodico frigore fiat paruis difficultas, curatio.

Si ex immodico calore fiat, curatio.

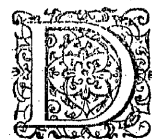
Si ob alias causas ex parte parturientis fiat partus difficultas, curatio.

Si ex parte fœtus fiat, curatio.

partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, & partim in rectum agendo, ut inquit Paulus. Et si manum, vel pedem præmisserit, ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur, aut luxatur, aut etiam abrupitur, verum digitis humero foetus, vel coxæ affixis rursus in conuenientem locum introducatur, id quod iam præmissum est. Si verò vnà cum foetus figura mala, os vteri compressum, seu coarctatum fuerit, prius ab osculo vteri in sublime eleuetur foetus, & postea rursus ad osculum rectè à dirigatur, sicutque omnia placidè, leuiter, ac citra compressionem, oleo assidue locis affuso: hoc etenim ex salute tum foetus, tum patientis fuerit, & vterus ita quoque illæsus manet. Vbi verò infans præmagnus fuerit, aut totus, aut ob capitis, seu thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda sunt, tum intus, tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri possunt. Verum vbi nec sic procedat, aut etiam infans mortuus fuerit, modo spes sit salutis vtero gerentis, omnino necessarium est foetum secare, ex communi sententia tum Aëtij, tum Pauli, modum autem sectionis reperies apud Paulum libro 6. cap. 74. & ab Aëtio conscriptum cap. 23. libri 16. At si gemini foetus fuerint, aut terni, aut cellum vteri obsederint, aut etiam plures, reliqui ad fundum vteri repellantur, & is qui magis paratus videbitur, prius educatur: sensim autem, & citra contusionem omnia fiant, oleo locis perunctis, ut idem Paulus refert. Si verò ex parte membranarum cōtingat pariendi difficultas, vbi secunda solidior, ac crassior fuerit, quàm ut rumpi possit, discindatur, ut inquit Aëtius. Verum si propter tunicarum tenuitatem, in quibus humor continetur, difficilis fiat partus, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit, ita ut vteri sint resiccati, eis albumina ouorum cum malua, aut scænuigræci decocto excolato, aut cum prifanæ cremore tepido infundantur, decreto eiusdem Aëtij.

Ex parte
membrana-
rum si fiat
difficilis par-
tus curatio.

περί χορῆς ἐκείνης. Id est, De secunda derelicta. Caput C XV.

VM foetus vtero adhuc geritur, ipsum natura conformans, machinata quoque est loca, per quæ alimentum, ac spiritum posset à matre suscipere, & reliqua quoque eiusdem foetus excrementis idonea comparauit: etenim toti ipsi membrana tenuis vndique est circumiecta, quam *ἀμνίον*. i. amiculum appellat, foetus velut sudorem excipiens: huic extrinsecus tenuior alia incumbit, quam *ἀλλαντος*. id est, intestinalē nuncupant, in ipsius vesica perforata, quæ & hæc in se ipsa colligit vsque ad partum ipsum velut foetus lotium. His autem extrinsecus in orbem altera membrana circumiecta est totum vterum intrinsecus subiungens, qua media foetus vtero connectitur. Nam in singulis orificiis vasorum, quæ intrinsecus in vterum pertinent, per quæ etiam sanguis menstruus in ipsum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio, ut sint ea, quæ generantur numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in vterum desinunt; colligat autem ea membrana hæc, tenuis quidem, sed fortis, ita ut simul & munimentum, & ligamentum eorum sit tum inter sese, tum cum vtero, & quoniam exiguum est vasorū quòdque cum primū ab vtero exoritur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ in terrâ defixæ, eæ tamen paululū progressæ per coniugationē coalescunt, ita ut ex duobus vnum procreetur, rursumque illorum singula cū singulis eiusdem generis coalescunt, sitque id perpetuò quoad parua omnia in duo magna coeant, quæ velut stipites quidā foetui per locum vmbilici inferuntur: quatuor itaque omnino hæc vasa sunt, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ nullis diuersi generis inter se commixtis, sed venis quidem semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coeuntibus: per quæ vasa, velut per truncos quosdam foetus ex vtero sanguinem, ac spiritum trahit. Verum inter hæc omnia, & vasa exigua quæ dicta sunt, media est iam dicta membrana, quæ velut truncorum radica

radicatio existit, quæ radicatio à Græcis *χορῆ* nuncupatur, quod nihil aliud est, quam vasorum multitudo membrana tenui connexorum, quæ haud facile numerare queas, Gale. auctore 15. de vsu part. Interim *ὕστερον*, seu *δευτερίον* appellat, ut liquet com. aph. 49. 5. lib. à Gal. & cap. 75. lib. 6. à Paulo, Latini secundā, & secundas nominare solent: sic quidem appellata, quod velut secundum domicilium, ac receptaculum sit ab vtero, & velut foetus indumentum, ut inquit Aëtius cap. 24. lib. 16. Hæc secunda quoniam ex vmbilico pueri hæret, & vmbilicus postremus ex vteris exit, nanque si prior exiret non accederet per ipsum puero nutrimentum, quoniam ex ipso dependet, Hipp. auctore libro primo de morbis muliebribus, propterea foetu excusso foras prodire debet in naturali partu, sed quoniam contingit interdum, ut foetu in lucem edito ipsa præter naturam detineatur, quo modo huic retentioni succurrere oporteat hoc cap. institui intendimus. Porro quod in eius detentione vterus quodammodo afficiatur, & quòd eadem detenta morbus sit in numero, atque in excessu, nemini in dubium venit. Detinetur autem aut propterea quòd fundo vteri adhuc connexa est, aut licet seiuncta fuerit, tamen circa aliquam vteri partem instar pilæ conuoluta est, vel propterea quòd os vteri clausum sit, ita ut foras prodire non valeat. Quomocunque tandem ipsa detineatur, non statim, ac violenter extrahenda est, neque eius eductio paruifacienda, seu negligenda erit. Nam cum diu detinetur cerebro, cordi, ac stomacho nocuenta haud exigua communicat prauis vaporibus ex ea eleuatis, & ad iam dictas partes traductis. Cōfestim itaque sternutatio excitetur, & spiritus detineatur, ac os, & nares obturentur, Hippo. præcepto aphor. 49. 5. lib. præfertim si imbecillæ mulieres non fuerint, quòd si nec exciderit, sed adhuc remanserit vbi vteri os clausum non sit, si eadem secunda instar pilæ circa aliquam vteri partem constitit, sinistram manum calidam, oleo que inunctam, seu pinguedine quadam pinguefactam in vteri profundum immittere oportet, & arreptam secundam leniter extrahere, quemadmodum Aëtio, & Paulo præcitat locis visum est. Verum si vteri fundo connexa fuerit, similiter quidem manus obstetricis immittenda est, at apprehensam secundam non statim rectè trahere conuenit propter vteri prolapsus timorem, neque violenter admodum, sed sensim primum nulla violentia adhibita in obliquum placidè ducenda erit, huc illuc eam circum agens, deinde paulò valentiùs, etenim sic obediet & à connexu dissoluatur. Quòd si vteri os conuiuere fuerit deprehensum, remediis ad hoc commemoratis præcedenti capite vtendum est; & vbi vires non fuerint inuallidæ, etiam quæ sternutamenta prouocant, adhibenda sunt. Quare perfusionibus pinguibus vtetur, & per sinistræ manus digitos os vteri clausum leniter aperire, ac paulatim dilatare conabimur. Quòd si neque sic successerit, rursus vteri perfundendi sunt, ac pingua fomenta eiusdem adhibere conuenit: necnon superiorem ventrem ex cruda hordeacea farina aqua calida, ac oleo subacta integrè, ex sententia Aëtij. Similiter & potionibus mensis cientibus, de quibus supra egimus, vtare. Suffitus insuper adhibeantur per aromata, qualia sunt cassia, nardus, stos iunci odorati, artemisia, sabina, dictamnium, pulegium, & huiusmodi, cui mulier insideat vndique vestimentis contacta. Postea verò si vteri osculum apertum inuentum sit: iterum manus immittenda erit, & sicut dictum est, educere conabitur. Si verò neque sic educa fuerit, eadem dilaceranda non erit, neque perturbari oportet, intra paucos enim dies putrefacta, & in saniem dissoluta excidet. Quia verò hoc tempore grauitate odoris, & caput opplet, & stomachum peruertit, suffitus conuenientes excitabuntur: inter quos præualēt cardamomum, & ficus aridæ, ex Pauli testimonio. Ad hunc etiam vsum probata sunt bdellium, sabina, thus, styrax, lapis gægates, vnguis odoratus, ladanum, & reliqua, quæ cum hoc quod odorata sunt, ac prædictis malis aduersantur, secundam subducunt: quibus etiam castorei, ac pulgij, singulorum ʒ. j. ex aqua mulsâ bibenda detur, ex eiusdem Aëtij decreto.

χορῆ, seu
secunda quid
sit.

15. de vsu
part. cap. 5.
Unde nomē
sumpsit.

In medio.

Pars affe-
cta.

Affectus
quid sit.
Causa.

Prognosti-
cum.

Curatio.

Insuper & omnia conueniunt mentes ducentia, veluti artemisia decoctum, & reliqua: pefsi etiam subditi ad hoc faciunt, praesertim ex myrrha, & cyclamino, adipe anferis, saccharo, oleoque irino confecti.

Peri φλεγμονῆς ὕπερας. De vteri inflammatione. Caput CXVI.

ELVT & reliquæ corporis partes, ita quoque vterus interdum inflammatione laborat, de qua (quoniam sexcenties verba fecimus) non opus erit hic fimbrias dilatando eadem sæpius repetere, sed ad partis affectæ dignotionem accedentes dicimus vterum inflammatione affectum deprehendi ex ardenti dolore muliebrium locorum, pubis, imi ventris, ac lumborum, vt liquet ex Aëtio cap. 83. libri 16. Et si digitus (vt ipse inquit) in os vteri submitatur, occurrit ad contractum durum, clausum, feruens, ac retractum, praesertim si in ipso, aut in collo fuerit inflammatio. Nam licet oris compressio commune sit signum conceptionis, & tumoris praeter naturam, id tamen ex duritie distinguitur, vt patet ab Hippocrate & Galeno aphorif. 51. & 54. 5. libri molle, siquidem est grauidis, & secundum naturam, durum verò in quibus tumor praeter naturam adest. At si non vniuersus vterus, sed pars eiusdem aliqua inflammatione fuerit obfessa, in ea magis dolor intenditur, & sentitur. Nam si posteriora eius inflammatione laborant, dolor lumbos affligit, ac spinam magis, & stercus recto intestino compresso eo retinebitur. Anteriore autem parte inflammata, dolor pubem occupabit, & stillicidium, aut vrinæ difficultas (pressa vesica) excitabitur. Lateribus verò vteri inflammationem expertis, inguina tenduntur, & crura grauantur, ac ægrè mouentur, & quibusdam crus ipsum, quoddam regione est, per incessum claudicat: quin etiam in coxam dolor transit, eiusdem quoque partis dolor cum grauitate non nihil significare potest, Galeno teste, sexto de locis affectis. Et vbi cauitas, seu fundum vteri fuerit inflammatum, in vmbilico potissimum, dolor cum tumore infestabit, vt ne contractum quidem foris admittat. cum autem os vteri inflammatio affligit, in abdomine dolor est, digitoque immisso, os occurrit durum, ac rigidum, vt diximus: plerumque etiam vterus in eam partem declinat, ac retrahitur, qua inflammatus est, & ob eam causam os, & collum eius auertitur. Comitatur autem vteri inflammationem, praeter iam dicta, tumor, ac dolor eiusdem haud validus, si languida fuerit inflammatio, vehemens verò vbi valida fuerit, eritque is dolor, quem percipiunt ægrotantes pulsatilis, Paulo teste, secundum vniuersum vterum, vbi totus fuerit inflammatus, aut secundum partem, si pars ipsius fuerit affecta: febris item acuta consequitur, dolor capitis, tendinum, basiu oculorum, brachialis, digitorum, & colli conuulsio, inclinatio in aduersum, stomachi etiam ex consortio dolor, pulsus exigui, & crebri, ex eiusdem Pauli testimonio, eadem praesertim inualefcente, ac augescente, & vbi magis augeatur, consequuntur animi deliquium, exolutio, singultus, pedum torpor, genuum perfrigeratio, & extremitatum partium exudatio, vrinæque, ac stercoreum recrementa supprimuntur, delirant, & dentibus frendent ægrotantes, febres magis augentur, & capitis dolores, praesertim syncipitis, vt ab Hippocrate & Galeno 6. de morbis vulg. scriptum est. Nam cum inter omnes corporis partes plurimas, grandissimaeque venas vteri habeant, phlegmone vtcunque ipsis orta, calidas, vehementesque febres accendi opus est, aded vt inter synochorum species connumerandæ sint, cum ex putrido sanguine excitentur, ex quibus calentium vaporum copia ad caput subuolat, quo dictorum vaporum pleno grauitates, & maxime in syncipite hominem vexant, tum quoniam recta in synciput per infundibulum arteriæ deducuntur, per quas calidi illi vapores ascendunt, tum quod etiam sanitatis tempore tenuia, & halitiosa excrementa cerebri maxime per synciput diffari solent, cum in ipso futuræ laxissimæ sint, caluaria subtilissima, plur

Signa inflammati vteri.

Posterioris vteri partis inflammati signa.

Anterioris signa. Signa si latera fuerint inflammati.

Cap. 4. Si vteri cauitas fuerit inflammati signa. Signa oris vteri inflammati.

Reliquam inflammati vteri signa. Lib. 3. c. 64.

Augescentis inflamationis signa.

Comenta. 1. com. 1.

Cur in his dolor capitis in syncipiti sentiat.

plurimisque meatibus peruia: adhuc & multa sensibilia corpora per futuras euadunt, cum membranulæ, quæ crassum inuolucrum pericranio connectunt, tum etiam multitudo tenuium conceptaculorum per futuras exiliunt, & propterea cum sensibilibior sit locus hic, ab inferentibus dolorem causis magis cruciatur. His itaque de causis in syncipite magis dolores fiunt, ex Galeni sententia eodem sexto de morbis vulgaribus. Inflammatione verò in abscessum transiunt, dictæ quidem notæ intensiores erunt, dolores etiam circa puris generationem ipsis augentur, ac febres, quæ cum humore plerumque ad vespeream ingruunt, ac inordinatæ accessiones ipsis obueniunt, primis quidem temporibus intense cum doloribus, ad vltimum: vbi suppuraerit, aliquantulum remittunt, vt inquit Paulus cap. 65. lib. 3. Tumor attollitur, dolor punctorius adest, aliquando vrina, aliquando stercoreum recrementa supprimuntur, aut vtraque simul, Aëtio teste, aliàs tumor in pube eminet, & veluti exundationis sensus cum abscessus maior fuerit, vt liquet ex eodem Paulo. Cum verò neque ipsa inflammatio soluta est, neque in abscessum transmutata, adhuc perseuerans in scirrhi naturam permurabitur, idque percipies, nam febris, ac dolor, & reliqua leuiora symptomata remittuntur tumore tamen, & renitentia permanentibus cum grauitate, & ægro motu non solum crurum, sed totius corporis, ac segnitie ad omnes vitæ functiones, vt liquet ex eisdem Aëtio, & Paulo. Ceterum huius inflammationis causæ nonnullæ esse poterunt externæ, simulatque internæ. Externæ quidem velut istus, siue percussio, multitudo coitus, abortus, atque sinistra editus foetus, durioris sellæ infessus, longa, intentaque ambulatio: flatus etiam, atque frigiditas vterum adstringentes aded vt transpirationem prohibeant, inflammationis auctores esse poterunt. Internæ verò, vt mēsiū suppressio, & torius corporis plenitudo, ac eiusdem vteri exulceratio, quas omnes haud magno negotio partim ex ipso, partim etiam ex ægræ, aut astantium loquela percipere poteris. Deterior autem inflammatio ea est, quæ plures vteri partes occupat, quàm quæ pauciores, similiter quæ os, aut ceruicem fatigat, minus periculosa existit, quàm ea, quæ fundum, seu cauitatem, quoniam promptius curationem admittit. Si verò vtero gerenti erysipelas vtero fiat, letale est, inquit Hippocrates, aphorismo 43. quinti lib. quæquam de vera inflammatione proprie dicta dubitet Galen. num febris possit aliquando viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua existente, ex qua nedum maligna, verum etiam nec acuta febris gignitur necessario, etiam si in iocinore, ventriculo, aut septo transuerso orta sit, vt liquet ex Galeno, secundo prorrheticorum. Ex erysipellate autem semper acuta febris generatur, & sæpenuerò maligna. In principio itaque curationem agresi ægram in domicilio obscuro, & moderatè tepido collocabimus: somnus moderatus præcipiatur, nam & vigiliæ etiam confertur in principio magis quàm somnus, prohibent enim phlegmonem augeri cum in visceribus generatur, vt patet sexto de morbis vulgaribus, & commento aphorismi primi, 2. lib. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdcentes: alui excrementa si non natura, molli infuso clystere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abstineant, vt inquit Paulus: deinde aut pane loto, aut ptisana, seu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus ouis forbilibus vtatur. In potum verò aqua hordei, aut seminum coriandrorum præparatorum decoctum, seu ipsammet aquam modicè calidam dabimus. A vino autem abstinendum est, deinde artus, seu extremas corporis partes, manuum praesertim, auersionis gratia perfricabimus. At si vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, seu anni tempus obstitierint, neque inflammatio post abortum, aut nimiam sanguinis euacuationem superuenierit, confestim circa initia cubiti vena secetur, ex Aëtij, & Pauli decreto, & sanguis pro virium ratione detrahatur. Licetbit autem, vt inquit Aëcius, in secunda die venam incidere, in tertia verò detractionem repetere. / Atqui mox obiciet quispiam asserens Galenum aliter sentire

Loco citato. Signa eiusdem inflamationis in abscessum transiuntis.

Si in scirrhu permuratur signa.

Externe cause.

Internæ.

Prognostica.

Commt. 20.

Curatio. Vetus ratio.

6. de morbis vulgar. com mentario 4. com. 17.

Vena sectio.

Dubium de

vena sectione.

Cap. 18.

Cap. 11.

res ad peditum

Resolutio.

Cap. 11.

Cap. 2.

Operam secundo ad peditum

Cap. 6.

Aliorum medicamentorum ratio.

Purgatio.

Topica.

de sectione veng pro curatione inflammationis vteri, nam libro de curandi ratione per venæ sectionem, postquam nonnullas partes enarrauerat, quæ ex sectione venæ cubiti iustabantur, hæc protulit verba; sic quæ his inferiores sunt illis, quæ per poplites, & malleolos decurrunt, sunt autem dictis inferiores coxendix, vterus, vesica, & paulò post, porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure sectis iuuantur. Idem confirmavit 13. metho. meden. cum dixit. Renibus verò, & vesica, pudendo, & vtero sic habentibus eas, quæ in cruribus sunt sitæ, ac potissimum quæ circa poplitem sunt, si minus eas, quæ iuxta malleolum, ac perpetuò quidem in omnibus eam, quæ è directo est. Verùm si quis prædicta loca optimè perlegerit, luce clariùs percipiet Galenum præcitat. locis venæ sectione præcipere pro euacuatione, indicatione sumpta à parte affecta, aut pro euacuatione cum deriuatione eius, quod in parte inflammatione, quæ adhuc in generatione existit, priùs exequendum est per contrarias, atque longinquissimas partes, vt eodem 13. meth. meden. ab eo decretum est. Quapropter si reuulsionis duntaxat gratia venam secemus, nemini in dubium venit secandam esse cubiti venam, eamque internam, & è directo, vt Aëtius, & Paulus præcipiunt. At si euacuationem simul cum deriuatione requiramus, crurum venæ secandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Galen. secundo de arte curatiua ad Glauconem, his verbis, Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, si eas, quæ in cubito sunt secaueris venas, aut mamillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris, & fricuaueris, atque alligaueris: deriuabis autem, si eas, quæ poplitibus, aut talis venas diuiseris, & cucurbitas coxis applicaueris, & crura calefeceris, atque perfricuaueris & alligaueris: si quidem in parte dextra locorum passio fuerit, à dextra manu, aut crure sanguinem detrahes, si verò in sinistra à membris, quæ illi è directo sunt. Circa initia itaque cum vteri inflammatio adhuc sit, magna eadem existente, viribusque non admodum valètibz, ita vt exquisitam venæ sectionem ferre non possint, reuulsionis duntaxat gratia, interna cubiti vena secanda erit, & demum si opus fuerit, quæ in talo existit incidatur pro deriuatione simul cum euacuatione. Exigua verò existente inflammatione, valentibus viribus, potissimum vbi corpus totum plenum non fuerit, & inflammatio iam facta sit, tali vena incidatur, & si opus est, eadem iteretur, rectitudinem perpetuò seruantes. Quòd si Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure sectis iuuari, illud haudquaquam negandum, cum per eam venæ sectionem nedum deriuatio, sed euacuatio sanguinis in parte inflammata existens perficiatur: secta verò in cubito vena, reuulsio duntaxat eius quod influit ad inflamatam partem fit, efficiturque confluentis sanguinis inhibitio, quod in phlegmone generatione primò exequendum esse censet Galenus eodem 13. metho. medendi, quamuis eius curationi minus conferat, cum nihil ex parte inflammata detrahat, & menstruas purgationes comprimat. A venæ sectione si eadem inflammatio erysipelate præsertim participet, vbi quodammodo mitior fuerit reddita (non autem circa initia) leni quadam purgatione vti conuenit, etiam pro deriuatione perficienda, vt calsia fistula, melle aëreo, saccharo violaceo, & reliquis huiusmodi, quibus etiam parum diacath. adicere poteris, dein imo ventri, ac pubi, & lumbis fotus, irrigationes, seu epithemata ex vino & oleo, aut vino & oleo rosaceo, seu aceto & rosaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida. Similiter palmulæ, aut mala citonia, in vino, aut in posca cocta, oleo citoniorum, aut rosaceo admixto imponantur, & vbi hæc non suffecerint, cataplasmata applicentur ex farina hordei, seminum lini, & scœnugraci, vitellis ouorum assatis cum rosaceo, & decocto capitum papaueris, & meliloti, ac exiguo vino, seu aceto compositis, aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis, cum farina hordei, & oleo rosaceo, seu cydoniorum cataplasma fiat. At si erysipelatis naturam participauerit, quod ex igneo calore percipies, intubum, & vmbilicum venteris,

veneris, sedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplasmati apponito. Quòd si cataplasmatum onus loci non tolerant, aqua rosacea admixta ex modicis interuallis affundatur. Hoc etiam tempore in pudendum subdatur aliquis prædictarum herbarum succus. Pesi item figurentur ex prædictarum herbarum foliis contusis, aut succis, rosaceo, melino, aut lentiscino, ouorum vitellis crudis, siue assatis, anseris pinguedine, & exiguo croco. Admodum tamen vtilis ad sedandos inflammationis dolores vteri pesi tales sunt, scœnugracum madefacito, & prima, ac secunda aqua diffusa, cum tertia pura, ac dulci coquito, & excolato, ad decoctum autem adipem anserinum, vel galinaceum recetum addito, & ad prunas liquari finito, & vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito, ac seruato, & vsus tempore peso excipito, ac subdito, vt inquit Aëtius. At vbi dolor multus excruciat, lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri, & succo scœnugraci apponendum exhibeto, & per totum etiam morbi decursum, ex Pauli sententia. Etiam infusus vtilis sunt ex decocto scœnugraci, seminum lini, maluarum artemisiz, & olei, præcipue post principium. In iis autem, quæ calorem non sustinent, & maxime circa initia ex aqua modicè calida rosaceo superfuso infusus fiant. Postquam autem inflammatio declinare incœperit, ad ea deueniendum est, quæ laxare, ac discutere possunt, proinde in scœnugraci, althææ, seminum lini, interdum etiam pulegij, marrubij, saluiæ, & artemisiz decocto agra infideat, & ad imam ventrem, ac pubem, vt inquit Aëtius, farinam hordeaceam cum scœnugraco, & lini semine in aqua multa coctam imponat, aut caricarum decoctum adhibeat, ac pesi etiam subdantur, si calorem ferre possint ex cœsipo, butyro, medulla ceruina, adipe anserino, oleo anethino, chamæmelino, seu irino, & cera compositi. Cæterum, butyrum, medullam, & adipem omnia recentia ad pesos deligas, etenim antiqua dum liquantur, nidorosa fiunt, ac calidiora euadunt, & inflammationes exacuunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Illud item animaduertendum ex præcepto eiusdem, quòd nec in distentionibus, neq; in inflammationibus vteri mensles prouocandi sunt, etenim loci magis distenduntur, & cum ob inflammationem conclusi sint, sanguinis transitum impediunt. Vbi verò curatio processerit, tenuis victus, & ciborum parcimonia tollatur, & manifesta iam facta declinatione, balneum, ac vinum concedi possunt, & cibi rescientes exhiberi, quemadmodum ab eodem Aëtio scriptum est: Si verò inflammatio discutiri non potest, sed ad suppurationem vergat, suppurationi auxilium ferendum est. Itaque imo ventri, ac lumbis cataplasmata imponantur ex lini semine, scœnugraco, farina hordei, caricis decoctis, althææ radice, ac terebinthina: quo etiam tempore pudendi sinus per spongiam assiduè foueatur, & vapores per arundinem operculo ollæ perforato insertam intra pudendum recipiantur. Demum infusiones frequentes fiant decoctis in aqua his, quæ vim attractoriam habent, velut est pulegium, marrubium, laurus, saluia, artemisia, dictamum, centaurium. Item pessuli indantur ex terebinthina, myrrha, cœsypo, anseris pinguedine, & butyro compositi, aliquando etiam columbinum sterces cum oleo, & melle pro cataplasmate adhibebimus. Disrupto autem abscessu, quibus medicamentis vtendum sit, sequenti cap. docebimus. At si non in abscessum, ac suppurationem inflammatio transeat, sed ad duritiem vergat, emollientibus purgandum est medicamentis, cum intus, tum extra adhibitis, quorum sylviam reperies cap. de scirrho, cum lienis, tum iocinoris.

Si inflammatio ad suppurationem vergat, curatio.

περι ἐλκώσεως ὑστερας. id est, De exulceratione vteri. Caput CXVII.

NON rarò etiam cõtingit vteru exulcerari, dignosces autem ipsum esse exulceratum, quoniam agræ in affecta parte dolorem punctorium percipiunt, & ex interuallis fetidi, ac saniosi humores ab vlcere sordido prodeunt, & consequuntur etiam alia vtero affecto pecu

Exulcerati vteri signa.

peculiaris symptomata, velut est capitis, ac praesertim syncipitis dolor, ut praecedenti cap. adnotauimus. Item dolor ligamentorum, & radice oculorum, qui ad manus usque, ac digitos se extendit, & reliqua supra de inflammatione relata, ex Aëtij testimonio cap. 88. lib. 16. Quod si prompta in conspectum exulceratio venerit, specillo oriculario deprehenditur, in profundo verò reconditum humores qui excernuntur, indicant, namque diuersus pro vlceris diuersitate excernitur humor, quoniam eo inflammato paucus, cruentus, ac faeculentus cum magno dolore euacuabitur. At si sordidum extiterit, copiosior humor, & sanies cum minori cruciati profuit. Depascens verò si fuerit, foetidus, niger cum doloribus vehementibus, ac aliis inflammationis signis aderit. Praeterea quae laxant medicamenta hoc irritant, contraria leniunt. Cum autem purum fuerit vlcus, humor paucus, aequalis, crassus, candidus, minimè foetidus excernitur, ut testatur Paulus cap. 66. libri tertij. Ceterum non vnam duntaxat habet suae originis causam. Nam quandoque vteri exulceratio ab acerbis, medicamentis, interim ob partus difficultatem foetum excusso, aut corrupto ortum habet; non raro autem ex disrupto abscessu, aut fluxione erodentium succorum generationem habet, velut idem Paulus, & Aëtius testantur. singulas autem iam dictas causas ex loquela, vel earundem agrotantium, vel assilientium percipies, partim etiam ex tempore, ea quae praecesserunt, & quae comitantur considerans, Nullum verò vteri vlcus contemnendum est, sed quamprimum fieri potest curandum. Nam cum totius corporis recrimenta excipiat, atque nervosae substantiae sit vterus, haud facile curationem admittunt eius vlcera, praesertim cum diuturna sunt: quanquam ex eis, quae in conspectu veniunt promptius, quam quae in profundo sunt recodita, & quae pura, aut etiam sordida existunt facilius, quam depascencia medicamentis cedant. Si itaque ex redundantibus vitiosis, ac erodentibus succis exulceratio vteri fuerit orta, purgantibus medicamentis prius vtendum erit, praesertim cum alterati, concocti, ac praeparati fuerint qui redundant humores. Et deinceps ad vlceris curationem consurgendum. Ea autem victus ratio instituat, ac eadem exhibeantur medicamenta, quae in reliquis exulcerationibus renum potissimum, & vesicae à nobis fuerunt conscripta. Quantum verò ad topica medicamenta spectat, si purum fuerit vlcus, leuiter adstringentibus, atque exsiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conspicuum fuerit, eisdem illinatur vlcus. Si verò profundum existat, infundere ea oportet per instrumentum ad hoc appositum. Quare rosaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac rosaceo infundatur: Eluantur item loci rosarum, aut lentium decocto, aut ptisanæ, seu plantaginis succo: praestabit etiam portulacæ, aut polygoni decoctum cum rosaceo. Si verò cum inflammatione vlcus compositum sit, iis primò vtendum est, quae ad illam praecedenti cap. conscripsimus, & deinceps ea adhibeantur, quae modò annotauimus. Verum vbi sordidum fuerit vteri vlcus, detergentibus medicamentis vtendum erit, veluti est ptisanæ cremor cum melle, vel mulsa, in qua scoenugracum sit decoctum, aut malua, aut futures, aut lenticula, cui cortex sit detractus, ex Pauli testimonio. & si validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina, vel iris, aut alumen rotundum, vel aliquid simile iniiciatur, quae etiam extrinsecus ex mulsa macerata illinuntur, ut liquet ex eodem Paulo. Vtendum est etiam ad sordida vteri vlcera eo medicamento, quod ex melle, terebinthina, rosaceo, & butyro constat, quibus aliqui etiam parum croci addunt. Ad eadem quoque repurganda efficax est & iris illyrica cum melle imposita, & aristolochiae decoctum per se, vel cum melle infusum, ut inquit Aëtius. Vlceres verò depascentes robustiora, adstringentiaque medicamenta adhibenda sunt, veluti est baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctum, si infundatur. Fomenta quoque & infusiones ex aqua mulsa fiant, in qua absinthium, marrubium, eruum, centaurium, aut lebetes sint decoctæ. Loci item ptisanæ succo eluantur addito melle, & rosaceo, ut

Causa.

Prognostica.

Curatio.

Purgatio.

Topica.

Vbi sordidum fuerit vlcus, curatio.

Depascentis vlceris curatio.

ex eodem Aëtio liquet. Paulus verò praeter hæc decoctum rosarum, cupressi, summitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentisci fruticis, rhus coriarij ex vino adstringente commendat, & post hæc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypocistidis, ex quibus etiam decoctis infusus parari poterunt, eodem auctore. Verum vbi nedum depascencia, sed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut a sinino lacte recens multo eluantur, & in vtriusque penuria quodcumque haberi potest recens coctum accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda est, & iij. iridis 3. inspergenda, & tale infusum calidum sæpè singulis diebus infundendum erit. Idem facit aqua mulsa, in qua absinthium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemum, vel chamæmelum, seu buphthalmum decoctum sit: & vbi quod infusum est, fuerit excretum, loci protinus malux decocto eluantur, deinde pessus subdatur ex farine erui, & iridis, singulorum 3. ij. cum melle subactis, aut etiam farinam lentium cum melle subdes, seu oleæ folia cum vino trita, & melle admixto: nec minus & vuarum passiarum carnes tritas cum melle subdito, ex sententia eiusdem Aëtij. Vbi verò depascencia, ac efferata fuerint cohibita, ea adhibeantur, quae paulò ante ad vlcera repurgata relata sunt. Cibum quoque dandus boni succi, modicus: balneorum, ciborumque varietate agrotans sollicitari, vinòque refici debet, quo caro statim procreetur, ex Pauli sententia: deinceps his, quae ad cicatricem perducunt, primò mitioribus, deinde efficacioribus vtendum est, etiam deforis adhibitis, abdomini videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplasmatum, ita etiam emplastrorum facultas per latentes meatus traducitur, ut idem inquit Paulus. Inter quae magnoperè ab Aëtio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, rosacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadantenus refrigerato, deinde in mortariu coniicito, ac lacte mulieris, aut a sinino, aut caprino recens multo affuso cum pistillo subigito, donec totum in albescat, deinde diffuso priore lacte, nouum infundito, ac rursus subigito, & croci circiter 3. j. admisceto. Quod si magis mitigatorium facere volueris, rosacei septuncem, adipis anserini, & medullæ eiusdem singulorum 3. j. accipito. Potes etiam & pro rosaceo melinum admiscere. Hoc etiam vnguento ad hunc etiam vsum vtare. Recipe tutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij, cerusæ, & sarcocollæ, singulorum partem j. cum oleo rosaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adipis anseris, & croci parum admiscere poteris. Interim etiam & plumbum vsum, & pro rosaceo melinum, aut myrteum admisceto.

πρὸ ἰσχιάδου. De ischiade, seu coxendicum dolore. Caput C XVIII.

ONSEQVENS est postquam de internarum partium affectibus sermonem absoluimus, de quibusdam qui extremas, seu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quae afficitur (cum sensui subiiciatur) haud ægrè percipi possit, praesertim si articulos obsederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremas partes corporis articulis inter se conferuntur, ut inquit Celsus cap. 22. lib. 4. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἀρθρον dicitur: est autem articulus Galeno auctore libro de ossibus, naturalis ossium compositio (veluti & naturalis eorundem vnio σύνθεσις appellatur) tam si de articulationem, quam si coarticulationem articulus significet. Hæc namque promotus quantitate dissiidet, cum de articulatione sit ossium structura, quorum motus euidentis est, coarticulatio verò ossium compositio est, quae neque validum, neque manifestum, sed obscurum, difficilèque habet motum. Omnem igitur naturalem ossium structuram, compositionem, siue cohaerentiam articulum nuncupamus. De quorum affectibus sermonem facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχιῶν nuncupatum articulum cruciare solet, à Græcis ἰσχίᾱς, velut & qui eo affectu laborant ἰσχιάδου nuncupantur, barbaram sectantes medicinam, sciaticam, & scia

Articulus
quid sit.
In præfatione.

*Ischiatis, seu
coxendicum
dolor.*
*Plin. lib. 20.
cap. 3. & 9.
& alibi.*
*Cap. 2.
Quibus co-
municet, &
differat à po-
dagras, & ar-
thritide.*
Cap. 2.

*Quid sit is-
chias, seu co-
xendicum do-
lor.*

*Vide supra
cap. 10.*

*Quis affe-
ctus præter
naturam sit.*

*10. de comp
medi. secun.
loc. cap. 2.*

Signa.

Causa.

& sciaticos vocant, Latine verò etiam ischias, & qui eo affliguntur ischia dici nuncupari possunt, poterit etiam & coxendicum dolor, seu morbus dici. Nam Plinius articulum hunc coxendicem nominavit, in quo ossis femoris caput cum coxendice osse appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum siquidem nomen huic affectioni est à parte oblata, ex Galeni testimonio, secundo meth. meden. quemadmodum etiam si pedum articulis vitium adfit, *πὸδ' ἄγνα*, & si cunctis, aut plurimis corporis articulis *ἀρθρίτις* nuncupatur: sunt etenim tum ischias, tum podagra ex arthritidis genere, ut decimo de composit. medicamentorum secundum locos, à Galeno scriptum est, affectis locis duntaxat differentes. Habent autem communem hi tres affectus humoris redundantiam, quæ affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circumstitam nervosæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neque enim nervos, per quos motus dispensatur voluntarius primario affectu fluxio infestatur, quoniam artuum prius internodia obsidere ea necesse est. Afficiuntur tamen iidem nervi lege consortij, quod cum articulis ineunt, seu per consensum, ut liquet ex Paulo cap. 78. lib. 3. quare si ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, si cæteros corporis artus, arthritidis, seu articularis affectio nuncupabitur, ut diximus. Id verò bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel singuli, quando propriè arthritidis, seu articularis affectio nominatur. Cæterum incipit plerumque podagræ generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progrediturque in omnes malum temporis diurnitate accedente, quanquam aliquando repente irruat æqualiter per omnes articulos dispersum. At quod in omnibus articulis arthritidis est, hoc in vno iuxta coxendicum ischiada, & coxendicum vitium appellant, quod dolor est haudquaquam exiguus circa eum articulum, quem Græci *ischias* vocant, ab aliqua fluxione ortum, symptoma existens, ut cap. de dolore capitis, determinavimus, & non morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione ischij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipsi circumiacent ligamenta extendi est necessarium, non tamen verisimile est nervos, & chordas inflammari, sed solum dolere, quoniam simul cum articulatione extenduntur, argumento est, quoniam nunquam visus est podagricus (ut Galenus inquit, commento aphorif. 49. sexti libri) pati convulsionem, quæ frequenter solet in nervorum, ac chordarum inflammationibus advenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore easdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam suscipit fluxionem, nam ipse (& non spatia vacua, quæ inter prima sunt corpora) fluxionem suscipit, quamquam intentio sanationis huius affectus communis sit cum omnibus inflammatione laborantibus, ut liquet ab eodem Galeno ibidem. Verum si quis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & sic fateri morbum esse, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipsius articulationis, & partium circumiacentium, tum etiam & præcipuè ad earundem extensionem, seu continui solutionem, qui dolor à natibus, inguinibusque ad genua usque, in plurimis autem ad summum usque pedem pertinet, ut refert Paulus cap. 77. lib. 3. Aëtius verò Archigenis auctoritate cap. 1. lib. 12. inquit, quod antecedit, & quasi auspiciatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum musculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipsa iunctura initium fit affectionis. Iam verò quandoque contingit, ut articuli dolore ferè sublato circa poplitem afflictio hæreat, aliis autem iuxta talum, quibusdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur: multis item circa inguina dolor figitur, quo fit ut vrinæ difficultatem inducat, & tunc maximè totum crus à coxendicibus usque ad calcaneum dolorem perfert. Non parum autem adiuvant huius affectionis generationem assiduas cruditates, immodicus rei veneræ usus, aliquando etiam deambulationes concitiores, hæmorrhoides suppressæ, & vomendi consuetudo intermissa, exercitiorum

exercitiorum contemptus, & purgationes menstruæ, aut etiam aliæ familiares excretiones impeditæ, ex eiusdem Aëtij auctoritate, quæ omnia humorum redundantiam efficiunt diuersam in diuersis corporibus. Et propterea quandoque irruens ad coxendicem humor sanguineus est, ut plurimum verò pituitosus, aut ex pituitoso, & bilioso mixtus, interim etiam sanguine cum ipsis permixto: quanquam id sit commune podagræ etiam, & arthritidi, ut eodem loco de compositione medic. secundum loc. à Galeno scriptum est. ut plurimum autem diximus pituitosum humorem prædominari in hisce affectionibus, eum propriè, qui crudus appellatur, crassius existens ad similitudinem puris crassioris, & ubi in ipsis articulis diutiùs moram traxerit, non solum crassior, sed & viscosior redditur, & qui tophi, seu calli appellantur, eorum generatio ex huiusmodi humoribus fit. Cognitio verò ipsorum humorum redundantium ex coloribus tum symptomatis coincidentibus, itémque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, haberi facile poterit, ut liquet à Galeno ibidè. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægressa victus ratio, siue per exercitia, siue per ortum transmissa, & per balneum post & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnasiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tempus, & regionis, ac aëris constitutio, insuperque & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiusmodi, insuper & doloris species, siue feruens, & pungens, siue stupidus fuerit. Nam ubi biliosus sanguis in causa fuerit, caliditatis sensum ægroto exhibet, color corporis flauus, rufus, seu pallidus, & calfacientibus impositis exacerbatur dolor, quemadmodum rursus à frigidis relaxatur, & quæ præcessit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumeravimus ad generandam bilem apta fuere. Pari etiam ratione si sanguineus humor, aut pituitosus redundarit, promptè percipi poterit, si cuncta, quæ supra meminimus ritè considerabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quod ubi tophi, seu calli ex humoribus crassis, ac viscidis, qui in articulis diutiùs moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam sperandum est ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse. Cæterum, quod quibuscumque à longo coxendicum dolore molestatis cavitare sua excidit coxa, & rursus recidit, his mucos superueniant, & quod eisdem crus tabescat, & claudicent si non vratur, ab Hippocrate aphorif. 59. & 60. sexti libri, scriptum est. Quod verò rarè fiat coxendicum dolor ex sanguinis multitudine, & si fiat, citissimè curetur, à Galeno decretum est, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quod autem coxarum ingens dolor esse consuevit, isque hominem sæpè debilitat, & quosdam non dimittit, eodem loco à Celso scriptum est. Pro ischiadis itaque curatione aër eligatur ad siccum vergens, in calido, & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuersitate redundantis succi, somno moderato vrantur, aut consueto parciore. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem processu deambulationibus, assiduis flexibus, & moderato cursu uti conuenit. Aluum autem quotidie probè solutam habere præstat, si non natura, arte saltem, premuntur etenim, & aggrauantur articuli coxendicum maximè ubi ipsa sit adstricta. Vitanda Venus est, & ab animi affectibus immodicis cauèdi sunt. Cibus sit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potissimum in primis morbi diebus, deinceps verò solidior sit, & reparandis viribus magis accommodatus, habeatque interim acrius eduliorum comestiones quasdam adiunctas, quorum sylvam sæpè conscripsimus. Perpetuò tamen bonæ coctioni consulendum, ita ut cibi nihil viscosum, aut crassi succi, aut ægrè concoctile, seu quod difficulter digeratur in seipsis complectantur, etsi caro exhibeatur, sit paucum superfluitatum, ut montanarum auium, & syluestrium quadrupedum. Potus sit aqua mullsa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum, à vino penitus abstineant, affectus ratione. Quod ad medicamentorum autè rationem

Citato loco.

Cap. 2.

*Prognostica.
Cap. citato.*

Loco citato.

Curatio.

Ratio vitæ.

Medicamentorum ratio.

attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione. siquidem si humoribus ex æquo redundarit corpus, venæ sectio primum omnium assumatur, deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens (& tempore, & ordine) vsus, vt præcitat is locis liquet à Galeno, & Aëtio. Verum quanquam à sanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venæ sectio curet, ex qua tamen vena sanguis minuendus sit, in dubium venit. Nam lib. de curan. rar. per venæ sect. Galenus coxendicem iuuari secta vena poplitis, aut malleolorum confessus est, & eodem libro dicebat. meminisse ischiadas, siue coxendicum dolorem vno die facta ex crure euacuatione curasse, nimirum vbi non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt venis, prouenissent, quare secta in poplite vena commodior ita affectis est, quam in malleolo. Idem confirmavit decimo de composit. medic. secundum loc. quanquam eodem libro post pauca sic scripserit. Tanquam igitur maximam viam ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatione, ab ipsa exordium est, non solum à cruribus, sed etiam à cubito primum sanguinis detractione facta. Hanc sententiam sectatus Aëtius, hunc in modum scriptam reliquit. A multitudine itaque sanguinis coxendicum dolorem obortum venæ sectio curat, si primum cubiti venam secemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos est, aut poplitam, & causam reddens, statim subdit. In principio enim omnium inflammationum diuulsiuam venæ sectionem facere oportet. In affectionibus verò iam inueteratis maxime quidem ex ipsis locis affectis extrahemus, aut si id fieri non possit, ex vicinis: quanquam hæc eadem verba à Galeno transcripserit, lib. de curan. rar. per venæ sect. Et propterea Paulus id etiam perpendens eodem cap. 77. tertij lib. per initia igitur dicebat ægro nobis oblato, scabibus clystere euacuatis, vena in cubito secanda, si autem vetustas vitium occupauerit ex malleolo partis affectu imminutionem sanguinis molimur. Facta itaque ex crure venæ sectione, inueteratas siquidem ischiadas, seu coxendicum dolores, robustisque corporibus, quibus non multa admodum sanguinis copia redundabat in toto corpore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis duntaxat, vno die curauit Galen. Quare & nos eundem sectantes easdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodammodo, & vires ferant sanguinis missionem copiosam, & corpus totum haudquaquam fuerit multo sanguine refertum, sed quæ in coxa sunt venæ sanguine impletæ fuerint. Nam per hanc venæ sectionem fit euacuatione sanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quod fit vt necessarid citissimè per eam coxendicum dolor curetur. Verum in recenti dolore, viribus haudquaquam robustis, adeo vt exquisitam venæ sectionem ferre non possint, referuntque sit totum corpus multo sanguine, in cubito primum vena secanda erit, reuulsionis duntaxat gratia, & deinceps à crurum venis sanguis mittendus, iuxta Galeni sententiam, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quam sententiam omnino sectatus est Aëtius, & Paulus quodammodo, vt diximus. Supposuit etenim Galenus hoc loco vniuersum corpus humoribus ex æquo redundare, quemadmodum etiam & Aëtius. Misso sanguine, vbi adhuc dolor perseverauerit purgatione vtare, ex eiusdem Galeni auctoritate. Verum (vt ipse inquit) auxiliatur ipsis ischiadicis vomitus magis, quam euacuationes infernæ per ventrem, vt qui reuellant deorsum repentem humorem. Faciendi itaque sunt vomitus in principio ab accepto cibo, postea verò etiam per vomitoria medicamentâ in initio à mediocribus facto. At si neque per vomitum coxendicum dolor auferatur, aut corpora ad eum inepta fuerint, amplius non confluentibus humoribus, aut parum, purgatione per inferiorem ventrem vt non inconuenit, præsertim si cum sanguine biliosus etiam succus redundarit, neque id negauit Galenus. quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quod reuellat. Fiat autem ea per familiaria medicamenta purgatiâ, veluti est hiera, agaricum, diacath. syr. ex pluribus infusionibus rosarum, myrobala-

Vena sectio sanguine redundante.

Quæ vena secanda sit.

Cap. 18.

Cap. 2.

Cap. 19.

Lib. de curan. rar. per venæ sectio.

Cap. 2.

Purgatio.

lani, & reliqua huiusmodi. Confert quoque hoc tempore clysteribus vt paulo efficacioribus, fiat decoctum ex foliis maluarum, betæ, mercurialis ana manip. j. furfuris, & florum chamæmeli ana pugil. ß. caricarum numero vj. salis communis ß. ij. cui adiciantur olei communis, anethini, vel chamæmelini ß. iij. mellis rosacei, seu mellis despumati ß. ij. ß. diacath. & hieræ picræ simplicis ana ß. ß. fiat clyster, interitum ß. j. vel ß. iij. agarici etiam permiscebis. deinceps ad topica medicamenta confugiendum est, id primò animaduertens, quod licet manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vt possumus, vt sequenti cap. docuimus, circa coxendicum tamen iuncturam id, facere omnino vitandum est, nam cum in profundo ea sita sit, sanguis ex vicinis, & ambientibus valis, ac musculis ad illam compellitur, vt liquet ex eodem Galeno citato libro decimo de composit. medic. secundum locos. Item ex præcepto eiusdem eodem loco, cauendum est ne quisquam ante totius corporis euacuationem (præsertim si coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acerbis pharmacis circa partem affectam vtatur, nam ægre curabilem reddet affectionem copia nimirum indissolubiler ibidem condensata, præter alia enim & crassa, & viscosa sit ob calorem, & siccitatem acrium pharmacorum, non dissimile quidpiam affationi perperens, quare mitigatoris in principio medicamenti opus est in dolore circa coxendicum hærente, quæ neque refrigerent multum, neque fortiter calfaciant, qualibus sanè postea opus habet: exacerbatur enim per ipsam fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quam impediente (eodem Galeno teste ibidem.) Irrigandi itaque loci sunt ex oleo chamæmelino, anethino, liliaceo, irino, seu etiam nardino, & rutaceo, vel rutam, chamæpitum, saluam, chamæmeli flores, ac althææ folia, ac radices decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum spongiis, seu lineis, vel laneis lineis sæpius loci foueantur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigentur, aut ex cõsis foliis, & radicibus althææ, sambuci, ac rutæ, farina fenugraci, & seminis lini, adipis anserino, ac butyro, & oleo chamæmelino, seu anethino cum posca cataplasma fiat, & adhibeatur. Poterunt quoque, fotus fieri ex decocto foliorum, & fructuum iuniperi, radicum althææ, meliloti, & chamæmeli in vino albo, quibus sæpius iteratis loci abstergantur, & aliquo dictorum oleorum, seu aliquibus simul mixtis iidem irrigentur, perpetuo tamen primum mitioribus, & demum efficacioribus vtare. Sacculi item ex fructo milio, sale, & fursure, præter id, quod dolorem mitigant, leuiter doloris causam discutiant calfacti in calido latere, paucò vino irrorato, & sæpius adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calices in aqua mulla decoquito, ipsisq; proiectis farinam hordeaceam aquæ mullæ imposito, ac coquito. Si autem coxendicus dolor ex irruente pituitoso humore generetur (velut plurimum contingit) aut ex eodem cum bilioso permixto, circa initia quoque reuulsionis gratia in cubito secta vena confert, seruata rectitudine, potissimum si cum eo etiâ sanguis fuerit permixtus. Procedente verò tempore, vel vbi idem pituitosus humor crassior, ac viscosior fuerit citra sanguinis missionem, per vomitum purgatione prius vtare, nedum ab accepto cibo, verum etiam per vomitoria sumpta medicamenta à mediocribus semper initio facto, veluti est acetum, syr. acetosus, postea oxymel simplex, aut scillinum cum aqua tepida. At quibus infuetus, ac valde molestus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non suffecerit, purgatiâ per inferiorem ventrem medicamenta exhibenda sunt, primò tamen per clysteres, & deinceps per ea quæ per os exhibentur: fiant autem clysteres hoc modo. Recipe foliorum maluarum, mercurialis, & betæ ana manipulum j. centaurij minoris, florum chamæmeli, singul. manipulum ß. caricarum nume. vj. furfuris pugillum j. ß. fiat decoctum cum paucò sale communi, cui adde olei communis, vel chamæmelini, anethini, rutacei, liliacei, aut irini ß. iij. mellis rosacei, aut mellis despumati ß. ij. ß. confectionis de dactylis, hieræ picræ simplicis, aut diacath. ß. iij. fiat clyster, & si efficaciori indigebis, chamæpitum, rutam, cen-

Clysteres.

Quæ animaduertenda sunt circa localia medicamenta.

Quibus medicamentis vtendum.

Si ex pituitoso humore fiat coxendicæ dolor, curatio.

Purgatio.

Clysteres.

taurium maius, saluam; ac stoechadem in decocto adice, & demum agaricū, hieram picram compositam, compositionem indi, ac quam benedictam appellant, permisceto: sunt qui etiam efficacioribus clysteribus vtuntur, potissimum vbi vehementer humores densari fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum, colocynthidis, radicis cucumeris syluestris, salforum piscium; & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiusmodi, a quibus abstinendum esse quoad fieri potest censere, nobilioribus præsertim corporibus, consueuerunt enim maximo cum dolore periculōsam dyfenteriam efficere, sed potius, ac tutius purgantia per os assumenda medicamenta præbeantur, prius tamen humoribus ipsis concoctis, ac præparatis ex melle rosaceo, seu oxymelite simplici, vel scilicet lino, syr. stoechade, & reliquis huiusmodi. Commendantur etiam purgantia medicamenta ad hunc vsū à Paulo, & Aëtio. Paretur autem medicamentum purgans hūc in modum. Recipe corticum myrobalarum chebularum ʒ. iij. citrinarum ʒ. ij. polypodij, & agarici, singul. ʒ. j. fiat arte decoctū, cui per colum transfuso adde electuarij rosati, aut confectionis de daetylis ʒ. ij. ʒ. vel iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum ʒ. ij. fiat potio. Et vbi crassior, ac tenacior fuerit redundans humor pituitosus, cataportis vtare foetidis, aut de sagapeno, eorundem accipiens ʒ. j. cum altera trochiscati agarici, & cū melle rosaceo, aut oxymelite cataportia formentur, seu pulueris hieræ simplicis ʒ. j. & ʒ. iij. agarici trochiscati excipe oxymelite, & similiter cataportia formato, a quorū assumptione per aliquod tempus decoctum ʒ. iij. seu iij. myrobalarum chebularum, in quo ʒ. ij. vel ʒ. iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum tibearam fuerint diffusoluta, assumant: & vbi optus fuerit tam vomitus, quam ea, quæ hic conscripimus, medicamenta purgantia, ac clysteres bis, ac ter, & sæpius iterari poterūt. Deinceps verò irrigandi sunt affecti loci oleo rutaceo, costino, nardino, vulpino, de castoreo, ac etiam de piperibus, & pyrethro, vbi ad eō efficacioribus indigebis, & vt penitus eorū facultas traducatur, aceti, seu vini albi parum permisceto. Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris feminum maluarum, & althææ, cuiuslibet ʒ. iij. farina scœnugræci, seminis lini, vtriusque ʒ. ʒ. adips anseris, & suilli, singulorum ʒ. iij. olei rutacei, & chamæmelini ana ʒ. j. ʒ. cera, & aceti parum, fiat vnguentum. Vel scœnugræcum in vas fictile conuicito, & ad ipsum poscam sufficientem affundito, & prunis impositum donec dissoluatur, coquito, ad dissolutum verò mellis, quod satis est iniice, ac rursus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque lib. j. ʒ. rasam, & minutim concisam, ac in mortarium coniectam diligenter terito, ac attritam mannae thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum cādida vnā cum luteis trita aduicito, & rursus terito, & vbi vnita fuerint adipis suilli veteris lib. j. aduicito, & conuassata diligenter, atque in linteolum infarcta imponito, ex Galeni sententia, A sclepiadis auctoritate, eodem decimo de composit. medicamentorum secundum loc. qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit, quod recipit picis partes ij. sulphuris vini partem j. vtraque trita mixta dolenti loco imponito, & sinere eum oportet donec sua spōte dilabatur, poterit quoque picis pars vnā recipi, modo sciamus efficacius esse medicamentum, si pari mensura misceantur, debilius verò, in quo duplum picis ad simplum sulphuris conuicitur. Valebis etiam cataplasma componere ex foliis althææ, saluæ, rutæ, ac sambuci leuiter decoctis, ac contusis, singul. ʒ. ʒ. capiens, quibus olei irini, de castoreo, ac anethini ana ʒ. j. adiciatur, cremoris seminis lini, & scœnugræci ana ʒ. ij. farina solia ceæ, & lupinorum, cuiuslibet ʒ. j. & cum posca quantum satis sit, fiat cataplasma, quibus vt efficacius redatur, adici poterunt ebuli radix, lauri folia, pulgium, sauina, oleum de piperibus, de castoreo, costinum, aut nardinum, galbani quoque, aut ammoniaci parum. Vel in formam emplastri, redigito in hunc modum, Recipe succi foliorum rutæ, sambuci, & calaminthæ ana ʒ. j. bdellij, opopanax, ammoniaci dissoluti in ace

Purgantium medicamentorum descriptio.

Topica.

Vnguenta.

Cap. 2.

Cataplasma.

Emplastrum.

in aceto, cuiuslibet ʒ. ʒ. myrrhæ, & resinæ terebinthinæ ana ʒ. iij. cremoris seminis althææ, seminis lini, & scœnugræci ana ʒ. j. ʒ. farina hordei, fabarum, & lupinorum ana ʒ. vij. picis, & cere quantum satis sit, fiat emplastrum. Poterunt insuper ex eisdem fomenta parari, vt Recipe radicū, & foliorum ebuli, & althææ ana manipulum j. foliorum rutæ, sauinæ, sambuci, & pulegij, singulorum manipul. ʒ. florū chamæmeli, scœnugræci, & meliloti, cuiuslibet pugil. j. ʒ. decoquantur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum spongia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, postquam iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur. Paulus verò lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua multa ad mouenda commendat. At si ne hæc quidem profecerint, adeo vt morbus infestare deserit, congruum erit ad sinapismos, atque vrentium medicamentorum vsū deuenire, & ex Pauli sententia sinapi cum caricis, vel etiam per se illitū confert. Vel hunc in modum sinapismum conficito, Recipe seminis sinapis in aceto fortissimo macerati ʒ. ij. caricarum ʒ. iij. stercoreis columbini in vino albo decocti ʒ. iij. mellis anacardi ʒ. j. misceantur, & fiat sinapismus, vel accipe cantharidū alis abiectis ʒ. ij. staphidis agricæ ʒ. iij. cum fermento, & aceto fiat medicamentum, & vtare. Postremò autem tam Paulus, quam Aëtius iberidis herbæ vsū extollunt, tanquam in totum ischiadicos sanitati restituentem, cuius radicem assumpit diligenter tundito, & suilla axungia veteri modica excipito, adeo vt emplastri speciem representet, & exinde linteolo densiori illitum locis maxime dolentibus imponatur, ac incumbere finito, mulieribus quidem non infra duas horas, vtis autem per quatuor horarū spatium, si possibile sit id perferre, excitat enim tumores cum ardore, & rubore, veluti sinapismus facere solet, post verò ægrum in balneum inducito, atque reliqua exequaris prout iidem præcipiunt. Nanque consuevit hoc præsidium nullo alio auxilio opus habere. Quod si tamen aliquando vestigium affectionis relinquatur, viginti diebus interpositis, rursus eodem præsidio vtare. Ex Democratis tamen auctoritate Gale, huius iberidis vsū, ac modum vsus, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, ante Aëtium, & Paulum scriptum reliquit, nec tacuit ea, quæ Archigenes secundo lib. pharmacorum secundum genera, de ea conscripsit. Porro si igne sub genu externa in parte inustio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Fomenta.

Sinapismi, ac alia vrentia medicamenta.

Paul. libr. 3. cap. 77. Act. lib. 12. cap. 2. Iberidis vsu.

Cap. 2.

Cauterium cum igne.

ἢ ἄρα ἢ ἄρα, ἢ ἄρα ἢ ἄρα. id est, De podagra, & arthritide, seu morbo articulari. Caput CXIX.

QUONIAM podagra non toto genere (vt dictum est) sed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas adest articulorū diuturna cum fluxione, vt Aëtio visum est cap. 6. lib. 12. eundemque requirunt curationis modum, propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare proposuimus. Cæterum vterque affectus ab oblata parte denominatus est, vt liquet ex Galeno secundo metho. medendi. Nam si ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedum articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: si verò in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio dispergatur, & ἄρα ἢ ἄρα Græci, nos articulare morbum appellare consueuimus, ex eiusdem Aëtij testimonio; neq; enim quemlibet articulorum difficilem motum, seu dolorem arthritida, seu articulare morbum modò nominamus, sed eum duntaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cum autem excitatus fuerit articulorum dolor ex aliqua immodica intemperantia, potissimum sicca, vt liquet ab Hippocrate aphorismo 16. libri tertij, affectum hunc haudquaquam arthritida nuncupabimus, nisi improprie, eodem Galeno teste, commento citati aphorismi. Acc-

Cap. præcedenti. Podagra, & arthritidis conuenientia, & differentia. Cap. 2.

Loco citato.

Qua necess-
sario requi-
rantur, pro
arthritis,
de podagra
generatione.
10. de comp
medi. secun.
loc. cap. 2.

Podagra
quid sit
Quid ar-
thritis.

Affectus
præter na-
turam qui
sunt.

Causa.

Externe
causa.

Multò post
medium.

Lib. 3. c. 78.

Lib. 12. c. 7.

dit ad hæc quoniam, omnes, qui articulari morbo laborant, magna ex parte prius, podagrici sunt, communemque habent hi duo affectus insimul cum ichiade humoris redundantiam, quæ affectam occupat articulationem, quem admodum ex eodem Galeno liquet commento aphorismi 28. sexti libri, & decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quare si podagra fieri nequit ex imbecillitate articularum sola, sed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non sola itaq; particularum corporis imbecillitas articularios, podagricosq; cruciatus excitat, sic etenim accessiones sine vlllo temporis intervallo irgerent, cum nativa imbecillitas continuo existat: atqui datur podagricis tempus accessionum intermedium. Item ne humor quidem solus hos dolores creat, quandoquidem non solum vitium hoc articulis insidet, verum ambo, & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum afferunt articulare, ac podagram, Paulo teste cap. 78. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento aphorif. 28. sexti libri. Liquet igitur ex his podagram nihil aliud esse, quam articularum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articularum, aut omnium equaliter dolor existit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiatur dolores ij, qui in quibusvis articulis fuerint orti citra fluxionem, nam neque podagra, si pedum articuli fuerint oblati, proprie appellari poterunt, vt supra demonstraui, neque etiam generari poterunt, si humor quispiam non influxerit, ex sententia eiusdem Galeni citato commento aphorif. 28. sexti lib. Quapropter neque de eis verba faciemus. Hos affectus si tanquam dolores considerabis, symptomata esse haudquaquam formidabis, veluti & reliquos dolores omnes. At si fluxionem inspicias, ob quam articulationes implentur, ac ea, quæ ipsi circumiacent, extenduntur, hos affectus morbos appellare non inconuenit, inflammationes inquam, quemadmodum Hippocrates nominauit, aphorif. 49. sexti libri, licet improprie, & non verè articularum dolores, quicumque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari possint, vt cuiuslibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba commento citati aphorif. 49. 6. lib. optime perlegerit) parere potest. At quicquid sit de horum affectuum qualitate, postea quam gigni non possunt, nisi articularum imbecillitas adsit, & humores superabundauerint, ac ad eos defluerint, decens est annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac superfuitates in corpore generare, esse tum podagræ, tum articularis morbi causas. Sunt autem hæc aut extrinsecus occurrentes, aut internæ. Evidentes quidem, externæ, seu manifestæ, vt nimium ocium, seu desidiosa vita; multorum alimentorum esus, seu crapulæ, potus multorum, ac fortium vinorum, præcipuè cum aliquis ea ieiunus potauerit, & in summa cruditates, atque ebrietates, ac veneris vsus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eosdè affectus, propterea quod patres, & auos habere podagricos, aut arthriticos, in quibus semen erat viciatum, atq; ideo posteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem, vt eodem commento aphorif. 28. 6. lib. à Gal. scriptum est, excernitur nanq; Hippocr. auctore, lib. de aère, regione, & aquis, semen genitale ab omnibus corporis membris, à sanis quidem sanum, & à morbidis, morbosum; magnam tamen vim habet ad podagræ generationem vsus veneriorum, vt ex eodè Gal. liquet com. aphor. 30. eiusdem 6. lib. Caterum hæc vitia (vt inquit Paulus) frequenter antecedit improbus labor, vehemens ambulatio, creber equitatus, intempestius vsus veneris, inueta frigidæ potio, frigidorum, vel multorum, ac noxiorum ciborum esus: mæiores, curæ, vigilia, & reliquæ animi affectiones: iam aliqui (vt ipse faretur) prolapsu, deturbatione, vel propulsu, luxatione, vel id genualis originè huius affectionis traxerunt. Aëtius deambulationes concitatioris quàm pro more, & familiares excretiones suppressas, ac consuetorum exercitiorum intermissiones inter vniuersales causas harum

harum affectionum connumeravit, licet suppressæ cõsuetæ excretiones inter internas causas dinumerentur, redduntque corpus superfluitatibus plenum. Interna autem causa esse potest quæuis humoris redundantia, quoniam & hoc sæpius diximus commune existit cuius articularum dolori. At externas, euidentique causas ex ægrotantium, aut absidentium sermone facillè percipies. Internæ verò ex earundem propriis indiciis facillè deprehenduntur, nam affligentium humorum differentia tum ex coloribus, tum symptomatis coincidentibus, itemque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, deprehendi poterunt: ad quarum etiam exactam cognitionem non parum confert, si prægressa victus ratio intelligatur, & reliqua, quæ præcedenti cap. adnotauimus. Ad vberiore verò doctrinam hic quoque particulariter conscribemus signa cuiuslibet redundantis humoris podagram, seu articulare morbum efficiens. Nam si sanguineus humor redundet, plenitudinem efficit, & tumorem ingentem non venarum modò, sed totius membri affecti circa cutem, eumque calidum quidem moderatè, sed vehementer rubentem, pulsusque adest in alto inflammationis mediocris, qui hoc modo affecti sunt neque refrigerantia, neque calfactoria valde præsidia adhiberi sustinent, & assidue, ac continuè exacerbantur, quanquam & per circuitum quidam irritatione vexentur: vrinæ verò eorum fuluæ sunt, & mediocris crassitudine præditæ: aliquando etiã subsidentiam albam, aut nubem, aut tale quidam in medio pendens quasi suspensum habentes: ætas ad multi sanguinis generationem apta magis est, ab adolescentia vsque ad ætatem vigoris: edulia item boni succi, & quæ maxime alunt, ac exercitia moderata præcesserunt, tempus verò anni ver, & regio temperata. Biliosam verò fluxionem, color cutis inflammari loci subpallidus, & subrubens testatur, item calor sensus, doloris que lancinantis modo acris: gaudet verò caliditas hæc, quæ vehementissima & feruentissima est, amplius refrigerantibus pharmacis, qui enim ita habet, vehementer à refrigerantibus iuuantur medicamentis siue acti, siue potentia talia existant, læduntur autem à calidis, humor in cutem subito sine euidenti tumore erumpit, exacerbatione his mouentur per tertium quæque diè, subinde febris in ipso accessionum statu accedit, ac valida sitis, eorum loria subflaua erunt, & subfulua, quandoque etiam acris: curæ item ingetes, iræ, vigilia, fatigationes, & vt summatim dicam, vniuersa victus ratio bilem gignens, & attenuatoria ex acribus, & salis eduliiis huius humoris influxum præcessit: ætas verò, & corporis temperies calida, & sicca, anni tempus æstiuum, itemq; cõsimilis regio. At si pituitosa fuerit fluxio, color exalbidus, & aquæ subter cutem similis apparebit, ac ad digitorum appressionem cauus fiet tumor subluxus existens, & moderatus: dolores autem aliquando quidem fortes, aliquando mediocres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt, & augentur, & per plures horas durant, & breuè intercapedinem habent, imò neque vnquam integrè remittunt, tardius etiam in tumorem materia sese atollit, aderitque ætas senilis, temperamentum frigidum, & humidum, similis ambientis nos aeris status, & tempus hybernum, aliquando etiam & frigoris sensum in alto locorum affectorum ægri perceptant, vita præcessit ociosa, ac secors: hæc nanque plurimum conferunt ad pituitosi humoris generationem, edulia etiam refrigerantis, humectatis, ac inspissantis facultatis: & balnea à cibo, vrinæ crassissima ab eis prodeunt, & sæpe conturbatæ repertiuntur. At si salsa fuerit pituita, color, & tumor affecti membri eodè modo se habent, pruritus autem maximus, & mordacitas locos infestabit: vrinæ verò tum his, tum prædictis aliquando quidem tenues, & aquosæ, aliquando verò crassum in eis est quod subsidet, suntq; conturbatæ, vt diximus. Quod si ex atra bile sit fluxus (quanquã rarò id contingat) colore tumorum nigriores erunt, frigoris sensus quandoq; affectis aderit, & corpora in profundo velut atterantur, aut scalpantur, afficiuntur, cicuitis exacerbationum per quartum quæque diè redeunt, suntque etiam tum magnitudine, tum impetu mediocres: ætas verò,

Cause interna.

Si ex sanguine signa.

Biliosa fluxionis signa.

Signa pituitosa fluxionis.

Si ex atra bile sit fluxio signa.

quæ magis hunc fluxum generat, est vigore inclinato, & vergente, temperies frigida, & sicca, quæ quidem superfuitatès naturâ etiam pituitofas generat. Præcedit hunc fluxum ratio victus ex edulibus bilem atram gignentibus, & lassitudines immodicæ, regio frigida, & sicca, tempus autumnii, & consimilis aeris status, vrinæ vt plurimum in principio eis tenues fiunt, & aquosæ, postea vero, quam secundum naturâ, attriores, & modicè crassæ, & quod subsidet in eis aliquid quando fuscum, aliquando vero mixtum, subiectum videlicet, & fuscum reperitur, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Interdum autem ex prædictorum humorum complexu fluores fiunt, nam fluxui commiscetur, vt calidus frigidus, aut frigidus calidus, & secundum eorundem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calores, & exacerbationes erunt permixti. Verum vbi sic vitium hoc contrahatur ægrè dignosci, & difficultè medicamentis elidi potest, vel etiam penè nullo remedio sanescit, vt inquit Paulus: & hac de re podagricus morbus molestam, tristèmq; de se opinionem acquisiuit (nempe quod nequaquam arte medica vnquam curari possit) propter generationis in qua varietatem, propter quam neque internosci probe, neque absolutam curationem consequi potuit. Verum si hæc differentiæ, seu species ipsius quot, & quales existat, internoscantur, faciles curatu medicis erunt. Trallianus auctore cap. primo libro ii. quanquam vbi topi, seu calli appellati fuerint producti, ne speraueris ad pristinam constitutionem exactè articulum redire posse, ex Galeni sententia 10. de compositione medicamentorum secundum locos. Hippocras eunuchios podagras non laborare, neq; mulieres nisi mentes defecerint, neq; pueros ante veneris congressum, 6. aph. scriptum reliquit aph. 28. 29. & 30. & eodè lib. aph. 49. Quibuscuq; morbi podagrici fiunt (dicebat) ij sedata in quâdraginta diebus inflammatione, finiunt, modo (vt inquit Gale. in eodè) medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & apho. 35. sic scriptum ab eo est. Dolores podagrici vere, & autumnio magna ex parte mouetur. Quoniam verò præcipuæ causæ tam podagræ, quàm articularis morbi sunt (vt prius dictum est ex Gale. sententia) & articularum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam sanationis scopus nobis præfigitur, euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitatarum partium. Verum quoniam tam euacuatio redundantis succi, quam partium imbecillium roboratio varia existit pro ratione diuersi humoris redundantis, ea de re nos particulatim eadem conscribemus; ab eius podagræ, seu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob sanguinis copiam ortum ducit. Eligatur igitur aer ad siccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, seu in caliditate temperatum, somno, & vigilia vtantur moderatis, vitentque somnos longiores, aluum eos oportet facile solubilem habere, & si sua sponte talis non sit, lenibus clysteribus vtantur; fluxione incipiente, ac vigente quiescant. Cum verò inclinauerit, & reliquis temporibus exercitijs vtendum est pluraquam mediocribus mœroris, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, cibos modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidantes adhibere oportet; abstineant autem ab his, qui multum nutriunt, ac copiosum sanguinem gignunt, eumq; magis adaugent. Quapropter à carne protus abstinere oportet, aut si id fieri non possit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potissimum montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circūcidendum est, nisi corporum intemperantia, aut consuetudo illud requirat; quo etiam vsu moderatiore vtantur. Nam multos notus (vt inquit Alex.) ex iis, qui cum vino rantu abstinerent, non amplius morbos fuisse expertos, copiosum namque vinum multo sanguine præditis inimicum est, in vicem vini aqua vtendum, in qua præparatorum coriandrorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi parum. A venere abstinendum, præsertim immoderata, nam venus omnes podagricos extremè lædit, & præsertim si assiduè, & intempestiuè ea vtantur, Aetio teste cap. 20. lib. 12. quinimo nedum si quis venereis vtatur immoderatis incidet

Aet. ca. 14.
15. 16. & 17.
Paul. lib. 3.
cap. 78.
Prognostica.

Loco citato.

Cap. 2.

Curandi methodus.
6. apho. comment.
men. 28.

Si ex sanguinis copia exortentur, curatio.
Vitus ratio.

Lib. 11. vbi agit de podagra sanguinea.
De vino nota.

incidet in podagram, sed crapulæ etiam, cruditates, ac ebrietates, desidiofag; vita cuiuslibet podagræ auctores sunt, & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal. com. citati apho. 28. 6. lib. Quæ de re ab eisdem cauendum erit, & bonæ coctionis, ac sobrietatis vacandum, & mediocri exercitio vti oportet eum qui à podagra, ac morbo articulari cupit esse immunis. Namque salubris victus caput est (vt inquit Hip. 6. de morb. vulg.) non satiari cibis, & impigrum esse ad labores. Cæterum in quibus sanguineus humor redundat, necessariò proximè sanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aetij, ac Alex. sententia. Verum statim cum quis morbum experiri cœperit, sanguinis missio erit tentanda, id enim inter initia statim factum sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præstat, Celsus auctore cap. ultimo lib. 4. Qui verò iam sæpius huiusmodi fluxionibus sunt constituti, plus noxæ, quam auxilij ex sanguinis detractione sentiunt, vt inquit Paulus, præsertim si corpore sint imbecillo, & frigidus, hac enim ratione (vt Alex. testatur) multos nouit, aut in rotum morbo liberatos, aut raro fluxionibus correptos; eo quod non neglexerint, sed vteris statim initio sanguinem sibi detrahi curarint non solum vacandi, sed etiam præseruationis gratia id facientes. Neque semel, duntaxat, sed iterum, atque iterum pluries venâ secanda erit detractione sanguinis paulatim repetita, secanda est autem vena, ex Aetij decreto, ex directo cruris fluxione infestari in brachio interna. Si verò hæc non appareat, media. Quod si manus dextra dolore infestetur, venam in dextro crure secabis, ad eò etenim magnâ habet vim venæ sectio in his, qui multo sanguine redundant, vt nedum cum incidit podagra, seu articularis morbus ægros à morbo vindicet, sed eisdem nondum ea laborantibus, sed obnoxiiis, ac paratis incidere, etiâ si tribus, quatuor, vè annis per intervalla laborassent, in eunte vere secta vena ab eadem fuerit liberati, Gal. auctore lib. de curat. rat. per venæ sectionem, & com. apho. 47. 6. lib. modo deinceps in omni victu, vitæque ratione agerent moderati. Porro à venæ sectione adhuc sanguineo influente humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus, scopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum subicere oportet, ita vt repellamus, ac restringamus, nam manibus, & pedibus phar macis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gal. 10. de compositione medic. secundum locos, quanquam eadem adhibenda non sint nisi à venæ sectione, corpore prius præuacuato, to, aliàs magni mali auctores eris. Nam quod articulis influit, ne ad principales partes recurrès suffocationis causa fiat ægro, periculumq; mortis afferat, metuendum est, & sic pro morbo mortem inducit, Alex. & Aetio testibus, quinimo post sanguinem detractum (nisi solus ille superauerit) momento temporis interposito purgationem etiam molliemur, ex Pauli testimonio. Diuersa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum sanguine humoris, harum purgationum infra mentio fiet. Post sanguinis missionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tentatis, ea adhibeantur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eisdem partibus robur adiuuere, ac quod in eis continetur exsiccare. Vbi verò amplius non influat, discutientia approximare oportet. Quapropter circa initia acetum veteri tenuium partium cum rosaceo eas rigare oportet, & præsertim si in alto hæere dolorum causa videatur, etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expeditam rosaceo viam exhibet, quod natura sua dolores lenire potest. At si in superficie dolor consistat per vini, & iam dicti olei vsu magno opere iuueris, æstate quidem tepidorum, heme verò calidorum (vt Aetio visum est) Ex mali punici corticibus, rhu, & sèmpèruiuo, vino probe decoctis, ac curateq; læuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alex. si autem farina hordei, vel fabarum, poteritque adijci rosaceum, ac prædicta in posca decoqui, præsertim si dolor magis in alto hæret, & calor adsit immodicus. Conducit etiam (vt eidem visum est) malum punicum ipsum mediocriter deco

Comment. 4.
tex. 22.
Vene sectio.
Paul. lib. 3.
cap. 78. de
podagra
sanguinea.
Aet. lib. 12.
cap. 23.
Alex. lib.
11. vbi agit
de podagra
sanguinea.
Loco citato.
Loco citato.
Lib. 11. c. 23.

Lib. de cur.
rat. per ve-
næ sect. ca. 7.
Ratio medi-
camentorum
à venæ se-
ctione.
Cap. 2.

Loco cita-
tio.
Purgatio.
Loco citato.
Topica me-
dicamenta
qualia esse
debeant.

Lib. 12. c. 6.

Loco citato.

Li. 12. c. 26

Aet. lib. 12
cap. 23
Loco citato.Si ex biliosa
fluxione fiat
podagra,
aut Arthri-
tis, curatio.
Utilis ra-
tio.Paul. lib. 3.
cap. 78.De podagra
biliosa.
& Alex.
lib. 11. cap. 1.De podagra
biliosa.
Loco citato.Medicamē-
torū ratio.
Vomitus.
Li. 12. c. 28.

Loco citato.

Ibidem.
Purgatio.

decoctum, ut supra, læuigatumque affectis particulis imponere æstate frigidum, hyeme autem tepidum. Aliis quoque cataplasmatibus utendum, quæ inflammationes lenire possunt citra hoc quod fluxiones prouocent, talia sunt (ut inquit Aëtius) farinæ hordei, fabarum, scenugræci, ac cicerum tritæ vino coctæ, modica etiam aqua affusa: quibus quoque oleum rosaceum adici poterit: necnon & eadem farinæ in posca, & oleo rosaceo decoctæ dolorē mitigare consueuerunt, etiā quilibet de per se. Permutetur autem assidue cataplasmata, ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, seu bubulo, farina hordei, vel fabarū, seu panis medulla, vitellis ouorum, rosaceo, pauco croco adiecto, & aceto, medicamentum fiat, etenim non parum conferret, debet autem assidue permutari. Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pane permixtis, ac rosaceo, cataplasma imponatur. Ipsis verò affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur, sed si eas ablueri oporteat, posca mediocriter tepescita, aut alterius plantæ austeræ decocto abluantur; ex Aëtij præcepto. At si dolor adhuc remanet, præsertim si in alto fuerit, hoc cataplasma utare (ex Alex. sententia) folijs brassicæ coctis, læuigatisque diligenter facem aceri, ouorum crudorū lutea duo, & rosacei paulum adiccito, ac mixta omnia simul, læuigataque inducito cōtinuè immutās medicamentū, & vehementes dolores multū lenies, ut ipse inquit. Si verò articularis, seu podagricus dolor ob biliosū humoris influxum proritetur, victus ratio refrigerans, humidāque præcipiatur, & vitanda sunt omnia calfacientia, & quæ pallidam, seu uiam bilem generare valent, ex Pauli, & Alex. monumentis. Talis itaque quæ tatis aer eligatur, paulo tamen ad humidū vergat, ne fluxiones proriter: quies, & somnus eligantur, labor, & veneris usus interdicantur, pariter & vigiliæ immodicæ, alius quotidie suo munere fungatur, aliās leui clystere eluatur, ab ira, & furore, ac inedia arceantur: cibus autem utantur prisana, & eius cremore, ex oleribus lactuca, intubo, malua, interim quoque bliro, & soncho, ex auiibus gallinis, perdicibus, merulis, turdis, aliisque montanis passerculis, ex piscibus saxatiles, & erinacei conueniunt, ex fructibus parum adstringentes gustare conuenit, ut mala, sorba, pyra, mala punica, & reliquos huiusmodi, ex bellariis, castaneas commendat Alexander. Crapulæ (ut dictum est) & nimis ciborum repletiones vitentur. Potus sit aqua hordei, aut in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decoctæ: vitandumque omnino vinum est, præsertim vetus, fuluum, aut nigrum. Cæterum circa initia confestim tentandum est noxium humorem vacuare tum per vomitum, tum etiam per inferiorem ventrem, ut Actio visum est. Vomitus per aquam tepidam assumptam fiat exiguo aceto, aut syru. acetoso permixto. Purgatio autem non prius exhibeatur (ex Alexandri decreto) quam acrimoniam humoris, ac rosionem humectaris, ac contemperaueris. In quem visum syr. è succo cichorij, ex succo, seu infusione rosarum, & reliqui sexcenties in præcedentibus conscripti præbeantur, à quibus eos confidenter purgabis nedum semel, sed sæpius si res postulabit, ita nanque (ut refert Alex.) à recrementis, & fluxionibus tutos seruare poteris, si materiam superantē non vniuersam, sed per vias subtrahere semper coneris. Sit autem medicamentum simplicius, ac familiarius quoad fieri possit, quod non multū calidum existat bilem ducens cum facilitate, veluti est calsia fistula, mel aereum, saccharum violaceū, syr. ex pluribus infusionibus rosarū, & reliqua huiusmodi. Poteris autem hunc in modum purgans medicamentū componere. Recipe mellis aerei ʒ. ij. seu pulpæ calsiæ fistulæ ʒ. j. siue sacchari violacei ʒ. ij. β. aut syr. ex pluribus infusionibus rosarum ʒ. iij. dia cath. ʒ. β. cum aqua cichorij fiat potio, & vbi hoc nō suffecerit, sed iterata purgatione indigebis, paretur decoctū, seu infusio ex ʒ. iij. myrobalanorum citrinarum in aqua cichorij, aut endiuizæ, seu aqua lactis, cui ʒ. j. rhabbarbari, ʒ. ij. mellis aerei, aut iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum adiciantur, & ʒ. β. diacatho. aut ʒ. ij. eclegmatis rosacei, & fiat potio. Quod si adhuc vltiori purgatione ægri indige

digeat, eandem, aut similem potionem repetas post aliquos dies, aut ex ʒ. j. rhabbarbari, & ʒ. β. agarici, & ʒ. ij. corticum myrobalanorum citrinarum, seu trochiscorum eorundem catapotia formato, post quæ ʒ. ij. mellis aerei, aut iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum absorbeant ægotantes. Clysteribus item lenientibus hoc tempore sæpius utare, & vbi bilis defluens sanguini permixta fuerit, non erit absolum reuulsionis gratia in principio ante purgationem venam secare seruata rectitudine, ut diximus, aliis consentientibus pauca sanguinis copia emissa, à qua eadem bile præparata, contemperata, & concocta tutius purgans medicamentum exhibebis, deinceps ad topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vsque ad vigorem refrigerare, & corroborare, ac mitigare, ne propter immodicam ardorē, ac dolorem magis fluxionibus tententur, ut liquet ex Aëtio, & Alex. Ad hoc autem præstātissimum est rosaceum, si ouorum lutea præsertim ei admisceas, vini etiam, aut aceti momento addito, ex eiusdem Alexandri, & Pauli testimonio. Herbarum etiam admoueantur, quæ infrigidandi, & adstringendi vim habent per se læuigatæ præsertim virides, veluti sunt semperuium, lactuca, solanum, portulaca, lenticula palustris, seris, polygonum, rosarum folia, rumex acutus, atriplex, plantago, blitum, vmbilicus veneris, violarum flores, & reliqua huiusmodi. Hæc etenim dolores, qui in accessionibus fiunt abudē lenire possunt, adhuc etiam magis si pauca farinæ hordeaceæ, vel vnum ex prædictis, vel duo admisceas, & ne siccescat medicamentum, vile est etiam rosaceum cataplasmati adicere. Frigida autem cataplasmata admoueantur, mutanturque crebrius, & nunc hæc, nunc micæ panis posca imbutæ adhibeantur, vel hordeacea farina cum rosaceo accommodetur, ut Paulo visum est. At si semen psyllij in aqua feruenti maceretur, & diligenter subigatur, viscosumque fiat, & hordeacea farina permisceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet, ut liquet ex Alex. Aëtio, & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat esse idem Aëtius ex rosaceo, & betæ succo compositum, vidit etiam (ut ipse testatur) quendam in ea detentis præclaram opem tulit. Vbi verò adeo magnus dolor vrgeat, ut laborans eum ferre nequeat, eis quæ torporē inducunt, medicamentis, ut edum est, ex dictorum auctororum monumentis, quæquam eorum liberalior usus cauendus sit, neque diutius eisdem insistendum, quam ut doloris vehementiā duntaxat lenierint, & deinceps prorsus auferre, vbi feruor doloris finierit, aliās magis offendent, quam iuuabunt, constingere etenim insertum humorē sic ut in tophaceam duritiem occallecat, & languidum sensum, diuturnaque motus difficultates parient. Verum vbi sedatus fuerit dolor, confestim partes refouendæ erunt per ea quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque visum cicutæ, papaueris, hyoscyami, seu mandragoræ folia adhibeantur, vel eadē folia contusa, ac læuigata cum ouorum luteis, ac rosaceo permixta accommodentur. Similis quoque efficacitæ erit hoc medicamentum Pauli. Recipe micæ panis aqua maceratam, vel posca imbutā cum succo semperuii, vel portulacæ, vel solani, vel palmularum carne, & papaueris semine pari portione, adicias ouorum tostorum lutea, ac rosaceū, & affectas partes delinias. Galenus 10. de compositione medicamentorum secundū locos, hoc medicamentum ex Asclepiade commendauit. Recipe succi papaueris ʒ. iij. poteris ʒ. ij. assumere, croci ʒ. j. cum lacte bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno diligenter læuigato, ut molle cataplasma fiat, & rosaceo admotō mollito, ac vitior, forinsecus betæ, ac lactucæ folijs custodiendi eius gratia impositis. Item opium, & trocum cum lacte cerato rosaceo excipiebat, & linteolō infarctā imponebat. Post anodynorum visum thymi, origani, calaminthæ, saturiæ, saluiæ, & similibus decocto in aqua, aut vino, ut videbitur, loci calefaciendi sunt. Adiuuare etiam oportet sudorū exclusionem corpus calefaciendo, & fricando,

ita ta

Clysteres.

Vena sectio.
Topica.

Locis citatis.

Anodyna.

Cap. 3.

ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aëtius refert, & præbenda quoque sunt ea, quæ vrinam cient, talia etenim bilem per lotium euacuare consueverunt, vt ipse asserit. Doloribus quoque valde infestantibus, ea quæ somnum conciliant, exhibeantur, veluti est lactucæ, & papaueris semen tum in cibo, tum in potu, similiter & syr. de papauere post cibum, hæc autem post corporis euacuationem exhibeantur, ex sententia eiusdem Aëtij. At si is qui in fluit humor pituitosus fuerit, eligatur aer calidus, & siccus, somnus moderatus, nam & moderatæ etiam vigilæ conferunt: circa fluxionis initia quies, postea exercitium valde conducit, alui excrementa quotidie natura, vel arte excernantur, adhibitis nedum lenibus, sed efficacioribus quoque clysteribus. Inedia quoque, & fame vtendum est ad plures dies, nam pituitosa natura eam bene tolerare potest, vt inquit Aëtius, corporibus etenim carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit: fames nanque corpora exsiccet, Hippo. auctore aphor. 9. 7. libri. Deinceps aut vt inediam ferre non valeant cibi tribuantur qui parum nutriant, extenuent, ac siccent, ex eiusdem Aëtij, & Pauli testimonio, veluti est oryzæ succus, passeruli montani aslati, nuces iuglandes, pista chia, vna passa, & cappares ex aceto mulso: quandoque etiam vti poterunt paruis pisciculis in petrosis aquis coalitis, asis, aut elixatis adiectis quibusdam herbis extenuantibus, vt sceniculo, hysopo, satureia, sampsocho, pulegio, serpillio, & reliquis huiusmodi. Ab aliis carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus, reliquisque refrigerantibus, ac copiosiore vino, præsertim nigro abstinendum, verum quam minimum vinum interualli tempore tenue, suluum, & vetus præbeatur, vt refert Aëtius, quanquam si fieri possit etiam ex toto vinum circuncidendum sit. Plurimos siquidem noui (inquit Paulus) qui prorsus abstemij omnes sanitatem consequuti sunt, alij siquidem per morbi initia omnino liberati sunt, alij in posterum rariùs, & minori dolore accessiones perceperunt. Quapropter nisi quid obstet, aut futuri inde aliquid metuant mali, perperuam vitæ agent abstemiam. Inuicem verò vini decocto, anisi, aut alicuius consimilis seminis vtantur, si Paulo credendum est. Poterunt item cinnamomi, aut cario-phyllorum decocto, seu aqua mulsa vti. Ceterum si qui defluit humor, non modo pituitosus fuerit, sed simul cum sanguine redundans appareat, vena secanda erit priùs, deinde viribus recreatis, ad medicamentum purgans veniendum est, ex Alex. testimonio, saltem reuulsionis gratia aliis consentientibus, neque Paulus hoc negauit, quoniam magis pituitosis ipsam prohibere noluit, neque magis etiam melancholicis, verum ea statim tentanda erit, cum quis morbum experiri cœperit, nec multa sanguinis copia extrahenda, ne plus noxæ, quam auxiliij ex sanguinis detractioe consequatur. A venæ sectione, aut vbi pituitosus succus citra sanguinis permixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituita vacuatione principium curationis sumere oportet, vt inquit Aëtius. Euacuatur autem humor pituitosus per vomitum quidem nihilominus, & infernè per ventrem. Vtilis est autem in hac affectione per inferna purgatio siue iuxta manus, siue iuxta pedes hæreat morbus, & multo adhuc magis, si iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit dispersus: familiarior etenim pituita via, & minus periculosa per intestina existit. Si enim in superiorem ventrem violenter attracta non euacuetur, periculum inducit, vt testatur idem Aëtius. Tutius itaque est vt ad infernam excretionem pituita, ducatur, paulatim ramè, & per vices, nam neque crassiora recrementa vniuersa, & vice vna extrahi possunt, vt inquit Alex. Verum ante purgantium medicamentorum exhibitionem ca-tribuenda sunt, quæ vim habeant extenuandi, ac incidendi, namque sic præparati pituitosi succi ad purgationem magis idonei redduntur, præparentur autem melle rosaceo, syrup. ex stœchade, oxymelite simplici, aut etiam scillino pauco adiecto syrup. ex succo boraginis, aut de infusione rosarum: quibus iam præparatis purgans medicamentum præbeatur tale. Recipe myrobalanorum chebularum 3. iij. agarici 3. j. β. fiat decoctum, in quo per colum transfusa

dissol

dissolue syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum 3. iij. confectionis de dactylis 3. ij. aut diacath. 3. β. fiat potus, vel 3. j. pilularum de sagapeno, seu stœchadum recipe, & alteram agarici trochiscati, & cum syr. de stœchade, aut oxymelite catapotia formato, post quorum assumptionem decoctum 3. ij. corticum myrobalanorum chebularum absorbeant, in quo 3. ij. vel iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum sint dissolutæ. Hæc non semel dūtaxat, sed bis, & sæpius, vt diximus (vbi vsus vrgeat) repetēda sunt. Nostris temporibus vniuersus ferè medicorum cœtus ex quadam praua consuetudine, seu abusu ductus nedum in articulorum doloribus, seu podagra ex pituita ortis, sed in omnibus ex quacunque causa fuerint geniti, hermodactylis aluum purgatione sollicitant: quandoque etiā catapotis de hermodactylis à Mesue, seu Raze compositis, vtuntur, verum ipse penitus abstinendum esse consulo ab hermodactylorum vsu. Nam quo seplasiarij hodie pro hermodactylo vtuntur, non est hermodactylus, sed bulbus quidam à Græcis κολλυβή appellatum, huic enim omnibus numeris arridet, vt liquet ex Dioscoride capite proprio, quod quidem in cibo sumptum (vt ipse inquit) fungorum modo enecat. Si cōtingat ipsum exhibitum non enecare, eius exiguæ quantitati, quæ offertur, ascribendum erit: nec propterea negandum est quod suapte natura enecet, & si nō suffocat propter eius exiguam quātitatem, saltem magnum inferit corporibus detrimentum, quemadmodum sæpius experientia etiam obseruatum est. At esto quod sit hermodactylus (quod negatur) adhuc ab eo abstinendum erit, nisi valde robustis corporibus tribueretur. Nam etiam verus hermodactylus sto-macho faciesit negocium, cibi fastidium ex repletionem, & ventriculi redundancia mouens, cum eisdem sit inimicus, & nimis aduersetur, Paulo auctore cap. de podagra, & cap. de hermodactylo. Quapropter reliquis vtendum est purgantibus medicamentis tanquam tutioribus existentibus, hermodactylos, seu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui si euacuatio per purgationes ob aliquam causam fieri non possit, tum inedia, & fame vtendum est ad plures dies, tum etiam frictionibus disculforiis, efficacioribus clysteribus, & pharmacis vrinam cientibus, Aëtio teste. Post purgationes antidota etiam etiam nonnulla exhibere conuenit, præsertim his, qui natura pituitosi sunt, veluti the-riacam, mithridatum, ac diacorallium dictum, quod omnium securissimum, longoque vsu probatissimum est, ex Alex. & Pauli testimonio, cuius descri-ptionem apud eisdem perlegas. Partibus verò affectis medicamina imponenda sunt, quæ vim habeant leniendi, discutiendi, atque adstringendi, præsertim circa initia. Nam deinceps omisis adstringentibus discutiendis magis, ac exsiccantibus vtendum. Imponantur itaque terebinthi folia viridia, & tenera cum adipe suillo recenti, & rosaceo modica cera adiecta: apta etiam sunt cupressi folia, & pilulæ vino cocta: necnon & cyperi radices, vt rhamni folia, vt inquit Aëtius. Verum cum foliis, aut pilulis cupressi, cyperique radicibus, aut rhamni foliis, poteris tu adipem, suillum recentem, ac rosaceum, & modicam ceram admiscere, & vbi mediocris dolor affuerit, brassicæ folia conferunt, si cōcisa obducantur, similiter apij, aut conizæ, ex Alex. & Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit, cataplasmatibus mitigantibus vti oportet, qualia sunt quæ ex farina scœnugræci, seminis lini, cicerum, & loliacea constant ex aqua mulsa, aut vino tenui decoctis, modico oleo nardino adiecto, itē cinis crematæ radice brassicæ, eiusque colicorum cum axungia illitus multus fuit præsidio, vt inquit Paulus, sed finiendis doloribus recens adhibenda est axungia, discutiendo autem humori vetus salsa auxiliatur. Bubulum quoque stercus cum hordeacea farina in aqua mulsa coctum prodest, vel per se recēs, & liquidum, vel ex foliis brassicæ, similiter caprillus fumus per se, aut cum hordeacea farina coctus in posca, eodem Paulo teste. Mansuetissimum autem remedium est (vt Aëtius refert) post principium, etenim leuiter discutit, & exsiccet, si althææ folia cocta trita, tum per se, tum cum polline, seu hordeacea fari-

m m

De hermo-
dactylo quid
sentiendum.
Lib. 4. c. 72.Lib. 3. c. 78.
& lib. 7. c. 3.Que à pur-
gatione tri-
buenda sint.

Topica.

na imponantur. Eundem etiam, præstat vsum radices eius costæ in aqua mulsa trita, vt idem Aëtius fatetur, amaraci item coma, artemisia, abrotoni folia, pulegium, sampuchus, brassica, serpillum, feniculum, sisymbrium, mentha, ac reliqua huiusmodi per se singula cum pane, seu farina fenugræci, erui, aut loij, ac recenti adipe suillo, oleoque irino, seu nardino pro cataplasmate imponuntur. At si nihil hisce cataplasmatibus leniantur, fortibus, seu liquoribus torrens ritu ab alto proiectis certandum erit: sunt autem hi chamæmeli, melliloti, fenugræci, aut centaurij decocto. Nonnullis etiam capparibus decoctum abunde fait auxiliij. Verum quod infra scribitur omnibus præstat efficaciam, vt liquet ex Alexan. & Paulo. Thymum, origanum, satureiam, & calamintham in aceto acerimmo decoquito, & vbi herbæ probè fuerint decoctæ, tunc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modo semel, aut iterum, sed sæpius, & frequenter superinfundito, seu foueto. Hoc præsidio (vt ipsi fatentur) permulti pristinam valerudinem recuperarunt, quibus non pituita solum, sed etiam flaua bilis fuit infesta. Vbi verò per iam dicta cataplasmata, aut superinfusiones, seu focus dolor moderatior euaserit, eis vtendum est medicamentis, quæ non solum summam cutem infestantia, sed etiam in alto fixa calfacere, & discutere queant, Alexandro auctore: Componatur autem hunc in vsum hoc medicamentum. Recipe adipis suilli veteris, & butyri, cuiuslibet ʒ. j. olei veteris, vel nardini ʒ. ij. cremoris seminis lini, & fenugræci, singulorum ʒ. iij. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana ʒ. iij. croci ʒ. ʒ. cera quantum satis sit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum est pharmacum. Recipe castorei, thuris ana ʒ. j. medullæ ceruinæ, & adipis anseris ana ʒ. iij. olei anethini, & nardini ana ʒ. ij. bdellij, & galbani in aceto dissoluti ana ʒ. iij. farinæ seminis lini, & fenugræci ana ʒ. iij. cum cera quantum satis sit, fiat medicamentum. Hoc etiam vtare tanquam magnopere conferente. Recipe succi radicis ebulorum ʒ. iij. resinæ pinus & terebinthinæ ana ʒ. iij. olei vulpini, & chamæmelini ana ʒ. ij. cremoris seminis althææ, seminis lini, & fenugræci, cuiuslibet ʒ. ij. opopanicis, sagapeni, & ammoniaci dissoluti in aceto ana ʒ. ʒ. croci ʒ. j. cum cera quantum satis sit, & adipis suilli ʒ. j. fiat ceratum. Admirandum quoque iis pharmacum est, quod ex croco constat ab Aëtio descriptum cap. 26. libri 12. Hoc etiam tempore naturalia balnea discutiendi, ac exsiccandi vi prædita conferunt, quemadmodum puteolis est balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adstringenti affectos articulos lauant post inflammationum remissionem, nonnullasque in eisdem, aut etiam aqua decoquunt discutientes, ac exsiccantes herbas, & laconicum balneum parant, quo non inutiliter vtuntur. Si verò ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipsi quoque omnino vniuersali vacuatione indigent, protinus quidem venæ sectione, quoniam & in his humor, quemadmodum & in magis pituitosis, quàm maximè in venis continetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli sententia. Verum statim in morbi principio vena secanda erit. Nam si sæpius fuerint à fluxione comprehensi, offenduntur magis à sanguinis vacuatione, quàm iuuantur, præsertim quibus natura frigidius, aut imbecillius est corpus, vt ipse inquit. Aëtius verò quandoque venæ sectione, interim purgatione, & interdum vtrisque eos indigere fatetur cap. 34. eiusdem lib. 12. Nam quando ad sanguinem declinant atra bile infectum, venæ sectione opus habent: quando verò ad atram vergunt bilem, euacuatione per ea que ipsam repurgant. Si verò hæc ambo simul per totum hominem redundarint, prius venam secare, deinde purgare eos cogimur, vt ipse asserit. At quoniam sæpius in venis continetur totius corporis cum sanguine permixta atra bilis, quibus ex eius fluxione podagra excitatur, seu articularis morbus, propterea saltem reuulsionis gratia in morbi initio vena secetur: ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ capite de melancholia conscripsimus, & medicamentis vtare

*Si ex atræ
bile fluxio
fiat curatio.
Vena sectio.*

Purgatio.

vtare in eodem principio super affectas partes repulsois, & sensim simul calfacientibus, veluti sunt iam dicta terebinthi, ac cupressi folia, cyperique radices, & reliqua huiusmodi. At post principium his, quæ sensim calfacere, & attenuare, ac discutere possunt vtentur, ex sententia eiusdem Aëtij, cuius farinæ sunt lauri folia mollia, pastinacæ, caucallidis, conizæ, brassicæ, iridis, ocymi, nasturtij, & reliquorum innumerorum: admiscenda autem sunt hæc pani, aut cuiuspiam ex prædictis iam sæpe farinis, adipi anserino, aut gallinaceo, butyroque, & cælypo, quo leniora reddantur, potissimum in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis supra relatis post huiusmodi pharmacorum impositionem (vbi ea non suffecerint) vt conuenit. At in quibus obscura fuerit podagræ origo, hæc semel experiri abundè fuerit, & modo ad consimilia transgrediendum est, modo contrariis pugnandum, neque tamen eisdem diutius immorari cõsiliu est, si nullum ex eis iuuamentum perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamentum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitarit: quin etiam non modo non opituletur, sed confestim (quod maxime mirum est) offenderit: quippe vnus, idemque articulus sæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulo post eiusdem appõitu inflammatione concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam verò & tophi etiam in articulis quandoque gigni consueuerunt modo ob humoris, qui ad eos decubuit, crassitiem, terrestremque duritiem, modo propter immoderatum discutientium, resicantiuque medicamentorum vsum, sine eorũ mixtura, quæ emolliendi virtute pollent: propterea pro eorum curatione (si curari poterunt) ea conuenientiora sunt, quæ emollientem naturam fortiuntur, velut sunt adeps suillus, caprillus, vitulinus, anserinus, & medulla, præsertim ceruina, althæa bis cocta, & reliqua huiusmodi. Interim autem digerentibus, ac discutientibus vtare, quæ admodum cap. de lienis scirrho docuimus. Propriè autè facit vetustissimus, acerimusque caseus cum suillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & superimpositus, ex omnium ferè medicorum Græcorum consensu. Liqueat itaque ex his simplicium fluxionum articulare morbum, seu podagrâ generantiu curatio. Qua de re nulla amplius difficultas aderit etiam mixtarum curâ inuenire. Satis enim manifestum est quod ad humorum complexum, consequenter etiã curationes oportet mixtas esse. Cognitiones etiã mixtaru fluxionu ex prædictis simplicibus affectionibus sunt sumenda, & propterea iure eas prætermisimus.

Topica.

Li. 12. c. 34.

Si obscura fuerit podagræ origo.

Tophorum curatio.

FINIS.

mm 2

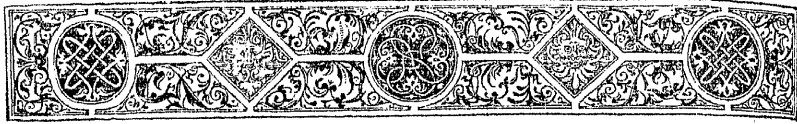
DE MEDENDIS
FEBRIBVS
ARS MEDICA.

DONATO ANTONIO AB
ALTO MARI, MEDICO,
AC PHILOSOPHO,
NEAPOLITANO,
AVCTORE.

mm 3

I L L V S T R I S S I M O
 A C R E V E R E N D I S S I M O
 H I E R O N Y M O C A R D I N A -
 L I S E R I P A N D O
 D O N A T V S A N T O N I V S A L T I M A R V S S .

Dum de medendi febribus artem medicam hoc tempore scripsissem, cui eam potissimum mitterem, dum cogitarem, praeter te, occurrebat nemo. Tibi enim pluribus de causis me deumtum esse sentio, tum quod fidem meam, caraque mea officia in valetudine tua, tibi homini gratissimo semper grata fuisse apertissime cognoui, tum quod in fratrem meum magna abs te collata esse beneficia perpexi, et quem in dies maiora, et plura accepturum esse non dubitabam, ni cito eum mors rapuisset. Huc accedit virtutis et ingenij tuae ab incunte aetate specimen, et eximius splendor, et in bonas artes amor ardentissimus. Quibus effectum est, ut tui semper studiosissimus fuerim. Nam, ut omnes praedicant, cum publice orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, summisque laudibus quibus efferebatur, accessus (hoc enim modo Deus Opt. Max. te sollicitavit, ut Themistoclem Atiliadis trophaea) Augustini religionem suscipere, eumque audire voluisti. Ubi quid, et quam brevi in philosophia, ac Theologia, ceterarumque bonarum artium studiis profeceris, Cenciones tuae, in amplissimis Italiae urbibus, maximo omnium plausu, atque approbatione habitae, declarant, et praesertim Caroli 5. Imp. studium, qui te vni Neapoli orantem, et saepe audiuit, et admiratus est. Augustiniana Religioni postea praepositus, totam fere Europam per triennium peragrasti, ut eius ordinis viros in optimum Christi statum confirmares: ubi quantum elaboraris, et quantum tua virtus profecerit, testes sunt qui affuerunt, at locupletis, testis est Deus Opt. Max. Quare illud omnes asserunt disiunctissimas terras non citius cuiusquam passibus circui potuisse, quam tuis, non dicam cursibus, at virtutibus, optimisque institutis illustratae sunt. Quae quidem ita magna esse fateor, ut ea vix cuiusquam mens, aut cogitatio capere posset. Sunt tamen et illa maiora, animum vincere, omni gloria cupiditate, atque ambitione carere: post enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis deposuisti, ut studiis te totum traderes, Aquilensem praefecturam a Carolo delatam, renuisti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tu ne studia relaxares, tum vel maxime quod temperata, et aetati ac propriae sanitati calum repugnaret. Interim satis longo intervallo ad Carolum missus es, qui cum magnis de rebus ageres, in-

ter

ter tot praclaris. viros, tu vni ea legatione dignus, ab omnibus tuis civibus iudicatus es: quod onus libentissime suscepisti, ut patriam parem gratiam referres, et cui te plurimum debere non ignorabas, et nulla in re defuisse viderere, quia in legatione, et patriae omni pietate, et ceteris huius Regni civibus omni officio satisfecisti, dum totius legationis rationem redderes, Salernique praesul ab eodem (cum maxime recusares) creatus es. Ubi animi tui integritatem, pietatem, ac singularem continentiam, inter ceteras eximias virtutes ostendisti, nunquam enim tanquam bonus pastor gregem tuum dereliquisti, at contra plerumque quadam gloriae cupiditate adducti facere solent. Quo quidem tempore, cum tuam ceterarum rerum incredibilem sapientiam, vitamque honestissime ante actam Pius 11. Pont. Max. audiret, non modo te in Cardinalium numerum asciscere voluit, sed cum falsa religio totum fere orbem vana superstitione repleuisset, tua integritate, et doctrina confusus (nouerat enim te Fidei, et Sanctae Romanae Ecclesiae acerrimum defensorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, una cum ceteris tui ordinis praclarissimis viris, sanctissimisque Apostolis, delegauit. Quapropter effectum est Sacrae. Antistes, ut lucubraciones meas tibi potissimum nuncuparem. At quid medicae artis regulae cum viro sacrae Theologiae studiis dedito? Non ignorabam te virum doctissimum omnium bonarum artium studiis delectari, illisque praesertim, quae et animae et corporis curam gerunt, existimavi praeterea, praeter te fore neminem, qui hoc minusculum animo susciperet alacriori, quod qualectinque sit, tibi gratissimum fore arbitror, tum ob singularem tuam in me benevolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, quae literis, quamuis haec aetate spre-tis, vicissim et delectetur, et afficiatur, harumque cultores et plurimi faciat, et quod potest benigne adiuuet atque euehat. Quamobrem praclare mecum actum esse arbitror, quod hoc facultatis nostrae documentum, nominis tui velamine quodam, quasi amuleto ab omni, aut carie vetustatis, aut etiam liore, aut obrelectatione tutum posteritatis memoriae commendaretur, Nam quo illud splendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inscribi potuit, quam eius, qui tamquam fulgentis sydus inter nostrae imbecillitatis tenebras elucescit? Munus igitur tuae pietati inscriptum ea benignitate prosequere, qua tui studiosorum munera soles, donantis semper attendens animum. Quod si tibi, ut spero, et opto, gratum esse accepero, non tam praclare cum eo actum esse, quam aliqua ex parte satis meo officio factum esse putabo. Vale.

m m 4

Simplic. & Alex. male definiunt methodum.
derunt methodum habitum quendam esse. Simplicius nanque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum spectatiuum, contemplatiuumve, eorumque ad ipsum attinent cum ratione, id est cum causa, esse methodum. Philoponus vero quod methodus sit quidam habitus fatetur, qui viam præstat cum ratione cuique ad aliquas artes, scientiasque capeffendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, seu contemplandi genere, omnique tum nobiliori, tum ignobiliori methodo, duo sint habitus, vt Aristotele visum est, primo de part. anim. quorum alterum scientiam rei, alterum peritiam quãdam nuncupat: neutrum tamen eorum methodum esse fatemur: quinimò neque ipsam habitum alium quendam esse quispiam cum Aristotele asserere audebit: cum neque tanquam actio sit quãdam habentis & habitus, neque dispositio, secundum quam bene vel malè disponitur dispositum, aut secundum se, aut ad aliud; neque pars talis dispositionis, præter quos nullus alius datur modus sumendi habitum, vt ab eodem Aristotele quinto metho. scriptum est. Non igitur erit methodus habitus. Illud idem confirmari poterit ex eodem Aristotele, qui sexto ethicorum, quinque in vniuersum enumerauit habitus, quibus quispiam vbi nihil impediatur, agere potest quãdo voluerit. Sunt etenim qualitates quãdam, quæ à subiecto haud facillè auferri possunt, scientiam inquam, sapientiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres speculatiui, scientia, sapientia, & intellectus; duo verò practici sunt, ars & prudentia. Horum neque vllum methodum esse quispiam fateri poterit. Etenim non scientia, quia methodus, habitus demonstratiuus non est. Neque intellectus, cum ille sit duntaxat principiorum. Neque sapientia, quoniam neque virtus alicuius artis existit methodus, quæ tribuitur illis, qui excellentissimi sunt in arte; quæ admodum Phidiam, & Polycletum sapientes fuisse fatemur. Neque etiam sit scientia, & intellectus pretiosissimarum natura. Non itaque erit aliquis eorum habituum, qui speculatiui appellantur, methodus. Multominus eorum qui practici, cum prudentia dici non poterit. nam habitus quidam verus est prudentia cum vera ratione, qui in his agendis versatur, quæ sunt hominibus bona vel mala, vtilia vel non vtilia, non speciatim siquidem, puta qualia ad sanitatem, vel robur, sed generatim ad totius vitæ statum bene dirigendum. Huiusmodi autem methodus non est, quemadmodum neque etiam ars dici poterit, quia non est habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipsa: neque inertia nuncupari poterit, quia non habitus est factiuus, falsa ratione, circa id quod aliter se habere potest. Insuper quod non sit ars, ex Galeno confirmatur nono meth. qui Platonis auctoritate, de methodo loquens, dicebat: { Hanc etenim cuiuslibet constituendæ artis methodum; Plato nos docuit: } Si ergo artes omnes methodo constituuntur, non erit ipsa methodus, ars; aliàs ars constitueretur per artem, & illa per aliam artem, ad eò vt ad infinita daretur procedendi venia: quod apud philosophos magnoperè est absurdum. Non itaque verè ars, methodus dici potest, licet improprie, & per abusum, quandoque artem appellari posse non negamus, cum sit via quãdam ad eas, vt dicemus. Quia etiam ratione philosophi interim generatione, naturam appellare consueuerunt, quia via est ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Aristotele, quod in omni methodo, vt diximus, duo sint habitus, quorum vnus scientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen methodum ipsam habitum quempiam esse fatemur. Quod verò neque ratio sit methodus ipsa, tum ex Aristotele, tum etiam ex Galeno poterit demonstrari: ex Aristotele, quoniam, vt ipse inquit primo de anima, ratio omnis est definitio, aut demonstratio, quorum neutrum est methodus: ex Galeno, quoniam tertio meth. dicebat: { cui facultas datur illa inueniendi, ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator: } & subdit, { qui si per experientiam inuenit, obseruator & Empiricus est nominandus: si ratione & methodo, logicus & methodicus, & dogmaticus. } Frustra itaque dixisset ratione

Cap. 1.

Methodus non est habitus.

Cap. 19.

Cap. 4. Habitibus quinque, ex quorum numero non est methodus.

Cap. 17.

Methodus ratio non est.

Comm. 48.

Cap. 1.

tione & methodo, si methodus esset ratio. & primò eiusdè dicebat: { eius quod queritur inueniendi potestas datur ab ipsis methodis rationalibus: } & eodem loco cauendum esse retulit ne simul de ambobus agamus. dico methodo quæ ratione innititur; seu experientia quæ ratione non vitur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, non autem rationem esse. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth. aduersus Theffalum, his verbis: { Porro simplici verbo dicere omnes in victu morbos esse duos, non methodo, non demonstratione, nec ratione vlla probabili, aut lenimento aliquo, neque alia re prorsus adhibita, præterquam eiusmodi in veteres blasphemiam, id facere imperatis hominis est, non docentis. } Neque etiam ordo est ipsa methodus, licet ordine quodam procedat, vt in sequentibus patebit. Quoniam neque illa relatio, seu respectus est prioris ad posterius, aut posterioris ad prius: quamuis in methodo ipsa constituenda quidam seruetur ordo, ita vt in disquisitione aliquid primum sit, aliquid secundum, & tertium, & quartum: & sic de reliquis omnibus, quoad demum ad ipsum, quod ab initio est propositum, perueniatur. Neque propterea quod in methodo ordo seruetur, ac seruari debet, ipse ordo erit methodus, quemadmodum falsum est etiam opinari, vt inquit Galenus quarto meth. aduersus Theffalum, quicquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, esse methodum ipsam: nam notitiam certè habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quiduis molitur, non tamen ipsum hoc methodus esse, similis scilicet, dissimilisque notitia, nec Aristoteles hoc, Platòve affirmat.

1. meth. c. 4.

Cap. 3.

Methodus non est ordo.

Cap. 4.

Quid sit methodus.

Caput III.

M itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo sit methodus, vt abundè demonstrauimus, non absque ratione cum Galeno quarto meth. concludimus methodum esse vnam quandam vniuersalem viam, quæ omnium particularium est communis. dico particularium, quæ sub ea continentur. Verumenimverò quænam sit hæc via, ibidem non definiuit, promisit tamen citato loco se ostensurum, cum vnum esse in omnibus curationibus principium, tum viam, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit in omnibus particularibus similem esse. Hæc inquam est illa via recta, de qua verba fecit Hippocrates, sexto de morbis vulgaribus, in omni scilicet artis constitutione, vt inquit Galenus in commento. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate, non viam, sed methodum, vt ipse Galenus asserit: ex qua rectè inuentorum & factorum in artibus approbatio est. non rectè autem redargutio: methodum, non absque forti ratione existimare oportet, eam esse, quam ipse Galenus asserit, tanquam necessariam, Platone auctore, pro constituendis singulis artibus: de qua idemmet Plato in Philebo & Phædro fufissimè verba fecit, rationabilemque methodum eam nuncupauit: vt distingueret ab ea, quæ ex diuturna obseruatione ex singulorum peritia in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri non posse sine exercitatione diuisionis & compositionis, nedum in eisdem locis Plato, verum etiam & Galenus nono de plac. Hippocr. & Plat. tanquam manifestum arbitratus est: asserens cum eodem Platone ad artium constitutionem, diuidèdi & componendi methodum esse quammaximè necessariam; duobusque modis nobis præcipit in ea esse exercendum. Vno, vt à primo, maximèque generali, ad ea quæ nullam amplius sectionem admittunt, descendamus, per medias differentias, quibus definitiones specierum constare, in Sophista, & Ciuili idem Plato ostendat. Altero, vt à specialissimis quæ multa sunt, ad primum genus, componendo ascendamus. Vna siquidem vtrorunque via est, iter verò duplex, ab altero extremo, ad alterum vicissim trãseunte. Hæc est illa logica, seu rationalis methodus, quæ facultatem præstat inueniendi eius quod queritur. Hæc item est illa methodus, quæ ratione nititur: hæc demum quippiam inquirere, ac inuenire ex ad

Cap. 4. Methodus est via.

Methodus qua via sit.

Cap. 2.

Via duplex. Methodus ex aduerso opposita Empiricæ.

ex aduerso opponitur, ei quod est fortuito temerèque reperire. est nanque id cum via quadam & ordine, ita vt in disquisitione aliquid, vt diximus, primum sit, aliquid secundum, & tertium, & quartum; & sic de reliquis omnibus, quoad ipsum, quod ab initio propositum fuerat, sit peruentum, quippe id methodi (id est, sicut veteres interpretantur) viæ & rationis est maximè proprium, vt ex paruo elemētari principio, ad singula membratim peruenire possistum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematibus, veluti regula quapiam

Cap. 4. examinans, iudices: vt liquet secundo de sanitate tuenda. Qui hac methodo vtuntur, ij sunt, qui inuentionis suæ auctorem, rationem statuerunt, ac ordinem, vnâque viam, quæ ad finem ducit, proposuerunt: ex aduerso oppositi Empiricis ipsi, qui fatentur nec inueniendi, nec docendi, apud ipsos esse necessarium ordinem. Nam nec arte vlla, rationeue experiētiam nituntur, imò vnus fortunæ fauorem, ad ea quæ querit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo metho. scriptum est. Ex quibus omnibus Galeni verbis non absque

Cap. 4. ratione colligi poterit methodum nil aliud esse, quàm vniuersalem quandam viam, rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, seu inueniendum id quod queritur. Insuper quoddam medendi methodus, via quædam sit vniuersalis, ac ordinata, & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis est; facile ostendi potest. Nam rationabilis non ab re esse dicitur, propterea quod ab ipsius quæ sitæ rei natura, seu essentia, exordium sumit. etenim non ad diuidendum modo quiduis quodam in loco, inquit Plato, ab ipsa quæ sitæ rei essentia, nobis esse incheandum, sed etiam in omni disquirenda re, eiusmodi semper principio vtendum. Et quid aliud est quæ sitæ rei essentia, nisi vt eiusdem quæ sitæ rei essentia ratio constituitur? id quod diximus principium esse methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) dissentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ex diuturna obseruatione conficitur, vt diximus. nec

Methodus medendi quid.

Omnis de quacunque re disputatio à disquisitione profecti debet.

Loco citato.

Ordinis in methodo medendi primus auctor Galenus. 9. meth. c. 8.

Cap. 5. satis est si rationabilem dixeris hanc methodum, nisi & ordinatam, ita vt in hac disquisitione, aliquid primum sit, aliquid secundum, & tertium; & ita de reliquis omnibus, nisi enim is seruetur ordo, non erit methodo inuenire. nam id præterquam quod cum ratione fiat, opus est, vt Galenus inquit, primo metho. quod sit etiam cum via quadam, & ordine: Id quod clara luce confirmat eodem loco his verbis: { Qui verò rationem inuentionis suæ auctorem statuunt, ac ordinem, vnâque viam, & cætera: } cuius ordinis tanquam primum auctorem fuisse iactat sese Galenus, nono metho. asserens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta sunt, ordine definiuisse. Etenim tanquam primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, seu methodum tanquam rationabilem, ac ordinatam, sub quibusdam paucissimis verbis figurauit idem Galenus citato primo libro methodi medendi, asserens: { Quoniam omnis morbi curationem inuenire propositum est, necesse est morborum numerum prius sciri. } Et quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato, oportet profecto nunc etiam quid morbus sit, narremus: quod sic diuisionem eius ritè adæmamus. Si itaque hæc vniuersalis medendi methodus, omnium particularium communis existit, vnâque est principium eius in omnibus curationibus, tum via, quæ ab hoc principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus similis est:

Cap. 4. vt liquet quarto metho. & propterea, vt ipse inquit, quamuis in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videtur, commune tamen in omnibus genus bonum est: ob id & hæc methodus, quam nos instituere paramus, via quædam erit vniuersalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium: quam quidem inuenire impossibile est, nisi dictarum febrium numerus prius sciatur.

Quo

Quo inuentionis instrumento febrium auxilia inuestiganda sint.

Caput I I I I.

ET QUONIAM fieri nequit vt hic numerus sciatur, siue differentias, siue species febrium appellaueris, si prius ipsa febris, quæ diuidenda est, non exploretur; propterea quid febris sit primò declarare oportet, cum hoc sit à natura rei exordiri, vt diximus, quo sic demum diuisionem eius ritè aggrediamur; & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & nostrum propositum existit, ac finis huius nostræ methodi. Verum animaduersione dignum est, quod quamuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione sit noster scopus, non tamen qualibet inuentione vtetur: nam eam duo sunt in vniuersum cuiuslibet inuentionis instrumenta, nempe ratio, & experientia, nullumque præter hæc duo reperitur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto metho, fidemque item faciunt iis, quæ rectè inuenta sunt apud omnes homines hæc eadem duo instrumenta; vt primo eiusdem metho. liquet: neque etiam experientia inuenire omnia queat, neque sola ratio; sed partim experientia, partim ratione inueniri non propterea mixtam, confusamque tradendam esse doctrinam censemus, sed seorsum Empiricam, & seorsum rationalem. Nunc verò de ea, quæ ratione paritur inuentione, tractare statuimus. etenim Galenus illud primò cauendum esse censuit, ne simul de ambobus cum methodo, quæ ratione nititur, tum experientia, quæ ratione non vtitur, agamus. Atque vtinam, inquit, rationales omnes medici propositum ita premerent, nec experientiam, & rationem miscerent, atque in vnum confunderent, sed quam vt raque vim habeat, quantumque ad propositum artis finem conducatur; seorsum tractarent, atque perpendere. Nam licet eadem in eisdem affectibus medela, & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur, de ratione tamen inueniendi, inter eos dissensio est, vt liquet libro de sectis: etenim methodo quippiam inuenire; ex aduerso opponitur ei, quod est fortuito, temerèque reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum sensus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos duxit ad indicationem; vt Galenus inquit libro de subfig. empirica simul atque rationales. nam in hoc cum methodicis conuenire videntur: vt patet libro de opt. sect. Quantum itaque sensus à ratione differt, tantum altera ab altera, inuentione distat. quod verò à sensu ortum ducat inuentione per experientiam, liquet ex eodem Galeno, tum libro de subfig. empirica, tum libro de optima sect. ex intuitu enim empirici inueniunt, qui aut fortuitus, aut consultus existit: & si fortuitus, aut casu, aut natura. Quocumque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentionis semper est sine arte & ratione: imò ex aduerso pugnat ei, quæ sit cum methodo, seu via quadam, ratione, ac ordine. Merito igitur Galenus experientiam appellabat *εμπειρία, ἢ ἀναλογίη*. Erit itaque nostrum propositum, quod primò intendimus pro medendis febribus remedia inuenire, non experientia, sed ratione: Verum cum id fieri non possit sine exercitatione compositionis, & diuisionis, vt diximus, duobusque modis pro artium constitutione, in ea exercendum esse præcipiat Galenus, Platonis auctoritate; licet eadem sit via, contrarium tamen est iter vnus ad alterum, quo vtroque itinere ipsemet Galenus se exercuit, libro suo de medendi metho: vt liquet potissimum libro nono eiusdem. Nos verò eo præcipue exercibimur itinere, quod à primo, maximeque generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet; ad ea quæ nullam aliam sectionem admittunt descendentes, mediis differentiis, vt pote quod minus sit laboriosum, minusque difficile tyronibus artis medicæ: & quod tanquam præcipuum perpetuò ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus constituendis. Atqui non parum nobis laboris affert hanc viam, hanc methodum, hoc itinere constituere: vt qui post Hippo-

Duo omnino inuentionis instrumenta. 3. meth. c. 2. & 5. metho. cap. 10. 1. meth. c. 3.

Seorsum de iis, quæ ratione & experientia nituntur, agendum.

Cap. 1. Sensus Empiricos, ratio Methodicos, & rationales regit. de subfig. empir. cap. 9. de opt. sect. cap. 8.

Febrium curatione me-

ebudo nullus profectus est. post Gal. & Hippoc.

Hippocr. febrium curandarum methodum inchoavit dumtaxat.

Cap. 8.

Galen. non uno loco methodum inchoavit febrium curandarum inchoavit dumtaxat.

Galen. a recentioribus reprehensus.

Gratia auctori habenda difficile opus aggressio.

Cap. 5.

Cap. 6. Ex febri de finitione species eius omnes inuestiganda.

Cap. 5.

cratem, & Galenum, neminem eorum, quos viderim, etiam eorumdem doctrinam amulatores, qui hanc rem nedum conscribere conatus sit, sed nec profusus eius limina attingisse inspexerim. Quamvis nonnulli commentaria de medendis febribus compilauerint, id quod equidem non parum admirari oportet, cum nullo alio rationalis medicus in curandis morbis ab empirico differat, quam hac rationabili methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè semper eadem sunt: Verum hinc obseruatione dumtaxat, nullaque arte, via, ac ratione vrens: ille verò quadam via, ratione, ac ordine inuenit, ut prius dictum est, remedia. Auger in super non minus difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medendi viam, & methodum nobis aperuisse videatur, ut inquit Galenus, non de methodo medendi ceu primus inuenitor, tamen nec debitum ordinem omnibus dedit, nec cuiusque indicationis dignitatem ad vnguentum finiuit: & quaedam in ipsis discretiones omisit, obscurèque plurima pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus. Præterea de complicatis affectibus paucissima omnino præcepit: & vobreviter dicam, ait idem Galenus omnem ad medicationem viam aperuisse, mihi videtur; sed ita tamen, ut ea curam, diligentiamque ad absolutiorem desideret. Caterum quid dicam de eodem Galeno, qui quaquam eodem loco fateatur nullum ante cum omnia ea ordine definiuisse, quæ necessaria sunt ad curacionem, quæ per methodum efficiatur; sed quæ primum fuisse, qui omnibus ad methodum necessariis, debitum ordinem dedit: apud eundem tamen non reperi, ut vno eodemque loco dilucidè hanc methodum commentatus esset. Et quamvis commentarium vnum confecisset de methodo medendi, in multis libris diuisum; nihilominus adeo sparsim, & quandoque obscurè in diuersis eiusdem commentarij libris, quæ in dicta methodo continentur, ac necessariò sunt perpendenda, conscripsit, ut egrè ex eius dictis, hæc methodus excerpti possit. Quinimò ex inferioribus quidam hac ratione freti præuè eiusdem Galeni dicta intelligentes, ut qui diuersis in locis ferè diuersa de eadem re sentire videatur, ausi sunt asserere sibi Gal. non constare, nec statuta principia seruare; qui quantum à veritate aberrarint, quantumq; toto hallucinati sint cælo, in sequentibus conabimur ostendere. Nunc verò satis sit intelligere quam perdifficile sit & laboriosum hoc, quod suscepimus nostrum opus perficere, cum neque inter iuniores quispiam reperiat, qui hanc methodum scribere tentasset, dico ad Hippocratis, & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui soli, ut mea fert opinio, hanc nobis scriptam reliquerunt, dilucidè, exactè, distinctèque omnia, quæ ad eam requiruntur, scripta reporianur. Non itaque posteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere; postquam primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiusmodi artem peruiam effecerim, & glaciem hæc effregim, potius quam dicta nostra tanto labore conscripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare. Et si qui sunt, qui aggrediantur hoc opus post nos conscribere, sciant se non inuenisse noua, sed fortè his, quæ nos breuiter conscripsimus, pluribus verbis aliqua addere. Nam facile, ut inquiunt, est inuentis addere. Sed iam tempus est rursus ad propositum redeamus, ad tradendam inquam, omnium febrium medendi methodum: cuius, ut sæpius dictum est, finis existit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit, ut ea inueniatur, nisi earundem numerus, species, seu differentie prius sciantur, eas igitur prius non ignorare necesse est. Verum species atque differentias alicuius generis inuenire, ipso quod diuiditur non planè explorato, impossibile est, ut liquet primo metho. quoniam principium diuisionis morborum est, ut ait Galenus libro secundo eiusdem, ut essentia ratio rei diuidendæ constituatur. Quapropter oportet quid febris sit narremus, quò sic diuisionem eius ritè adæamus. Primum autem de notione ipsa dicere conuenit, cum sine hac propositæ rei substantiam inuenire non liceat: ut citato libro primo metho. scriptum est: Ipsa verò notio, quæ ab omnibus in confesso sit, sumenda erit, ut quæ aliàs principium iure non diceretur. Nam cum

duo sint definitionum prima genera, ut liquet quarto de differentiis puls. alterum quod planè rei notionem explicat, quam qui ponunt, nominis tantum notitiam habent: alterum est, quod docet essentiam, virtus est sua cuique definitionis illi quæ notionem explicat, ut omnibus sit restata, qui eadem vrantur lingua, & ad rei essentiam non aspiret: huic quæ essentiam docet, ut ei quæ notionem subiicit, consentiat, non sit tamen cum ea, eadem.

Definitionis genera duo. Cap. 2.

Quid febris significet, & quis calor sit.

Caput V.

ONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates præsertim & Galenus, quam Latini febrem nominant, interim πυρετός, interim πυρεσία, nuncupare. Primum quidè ἀπὸ τῆς πυρεσίας, verbo Græco, quod Latine significat febricitio, seu febre corripior: secundum autem est ἀπὸ τῆς πύρ, ἢ ἐστὶ, Latine autem habitus, seu dispositio ignea. Atqui Hippocrates quandoque ardentissimam, seu vehementissimam febrem, πύρ nominare solitus est, ut liquet primo de morbis vulgarib. quod Latine ignem significat: quasi non aliam habeat naturam, præterquam ignis substantiam; ut testatur Galenus primo de ratione victus in morbis a cutis. Verum licet vehementissima febris, eandem ferè naturam habeat, quam ignis, & propterea πύρ dici possit; non tamen re ipsa est ignis. Neque enim si verè ignis esset aliquis febris, animal viuere posset, si ea laboraret. Verum ita appellatur, quoniam magis quam cæteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferreo, est enim veluti feruor quidam, seu feruescentia quædam corporis, quod ab ea corripitur. A Galeno verò libro de causis morborum, scriptum est, quòd si in totum extenditur corpus calor, tunc huiusmodi affectus, febris nuncupatur, quæ est veluti quædam totius corporis immoderata caliditas. Et octauo de metho. meden. hæc verba protulit: { sanè vnusquispiam morborum est, quos intemperies creat, & febris, utique cum adeò immodicè auctus est calor, ut & hominem offendant, & actionem lædat; quando si neutrum adhuc efficiat, quantumuis sit homo nunc quam antè calidior, nondum tamen febricitate eum monstrauius. } Ex quibus Galeni verbis cuique facile patere poterit error eorum, qui frigidam quandoque esse febrem asseruerunt, nam eodem Galeno teste, sexto de morbis vulgarib. febrium essentia, non secundum Hippocratem modò, atque præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum cõsensum, præter naturam est caliditas; maximè quidem in totum animal effusa, sin minus, at omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa. Si quis autem velit per abusionem, & ex accidenti, & improprie aliquam appellare febrem frigidam, non reclamabimus: utpote quòd à causa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, seu erisipelate, vel ob aliquam aliam causam, ut fit in principijs accessionum. Neque enim opus est perpetuò ut febrilis caliditas sit per totum animal effusa, ut diximus Gal. auctoritate, sexto de morbis vulgaribus. * Verum non propterea censendum est, ut quidam iuniores medici sentiunt, quòd * rigor, horrorve intermittentium febrium, tamen si accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeari potest, quòd nondum sit calor incensus, nam pace tanti viri dixerim, iis verbis videtur bifariam hallucinatus esse: Primò quia dixit rigorè, horroremve esse accessionis initium, quòd quidem in Gale. doctrina non admittimus. Nam, ut ipse inquit, secundo de differentiis febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc ab alijs partibus sanguinem solere conflueret: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine, est necessarium. Quòd verò patitur membrum, grauari, ac distendi, ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex causa, & quia alijs, quæ iam

Rationomnis febris, Græci, & Latini.

Comenta. 3. text. 19.

Text. 18.

Cap. 2. Notio rei, quæ febris dicitur.

Cap. 1. Comment. 1. text. 29.

Febris frigida abusuè.

Loco citato. * Rigor, horror, extremo rum refrigeratio, non sunt feb. intermittentium priuata, sed symptomata, quæ ad accessionis principium consequuntur.

quod est accessio caloris præter naturam in aliqua parte: contra recentiore quem dicitur, cuius nomen moderatè febricitet.

* Verba sunt eius, qui reprehenduntur.

Cap. 11.

putruerunt, superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum diffusi non potest: quod fit ut in bar lignorum humidorum, quae parvum super flammam vti- uerim proiciuntur; succendatur; atque hoc tempus; accessiois principium nuncupatur; quibus in verbis; manifestat Galenus extremas partes corporis in accessiois principii refrigerari; quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere, propterea quod ab eisdem partibus sanguis confluere solet ad eas in quibus accenditur, atque augetur caliditas: & propterea symptomata haec, non sunt accessiois partes, neque initia, sed necessario ad eandem accessiois principium consequuntur, tanquam symptomata quaedam. Est etenim vere accessiois initium, accessio, siue auctio caliditatis praeter naturam in ali-

Rigor, &c. non sunt febris, sed symptomata, ut dictum est. Et ideo non sunt febris, quia nondum accessus sit calor: ut in febri non potest nisi accessus sit calor in quapiam parte. Commen. 1. text. 29. 2. de differ. febr. cap. 10. 1. ad Glauco. cap. 5. 2. de differ. febr. cap. 3. Lib. de remore. cap. 7.

Febrilis calor the qualitate intelligitur. De tempor. cap. 2. Aduersus Lyc. cap. 2.

Cap. 1.

qua parte. Secundo hallucinatus est, cum dixit, quod tamen si accessiois est initium, febris tamen haudquaquam cesset potest, quod nondum sit calor accensus; falsum siquidem est fateri, quod rigor, horror, & febrim intermittentium fiant, calore nondum accenso, cum fieri nequaquam possint, nisi calor fuerit accensus in quapiam parte; ut ex eisdem Galeni verbis liquet. Est enim tunc accessiois initium, cum calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte; ut diximus; & propterea rigor, & rigor, febris non censentur: quia non sunt accessiois principium, nec pars; & non quia febris non sit adhuc incensa, ut voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non sit per vniuersum corpus effusa, satis est si in plurimis, vel in nobilioribus partibus sit accensa: ut ex Galeni auctoritate sexto de morbis vulgaribus, conclusimus: quia nunquam neque si ita edingit generari febrim aliqua parte determinata affecta, possit aliquid dictorum symptomatum fieri: praesertim ubi febris exquisita fuerit, erit etenim continua, quae sui quidem ratione cum exquisita fuerit, neque horrorem, neque rigorem habet; ut secundo de differ. febr. scriptum est: nisi exiguum quendam & paruum, praesertim si exquisita non sit, ut liquet primo de morb. vulgar. & primo de arte cur. ad Glauconem. At si vere intermittens febris fuerit, cum ea haudquaquam fieri possit, eodem Galeno auctore, secundo de differ. febr. nisi & humor putrescat, & vehementiori motu moueatur per membra sententia, quo tempore, ut ipse inquit citato loco, & libro de rigore, trem. palpit. partes ipsae refrigerantur, horrent, aut rigent; modo quo infra demonstrabimus, quis asserere audebit eo tempore calorem non esse accensum, cum putrescat oportet humor, quo tempore per membra sententia mouetur, & talia symptomata sunt: Erit itaque perpetua febris, seu calor quidam, ex omnium hominum consensu. At qui cum calor in Galeni doctrina; bifariam se habet intelligatur, tum secundo de temperament. tum libro aduersus Lycum, primo aphor. 14. & aliis plerisque locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio vero pro qualitate; cum febrim asserimus calorem quendam esse, non de corpore calido intelligi volumus; sed qualitate, cum ea sit dispositio quaedam, seu habitus. Manifestauit illud idem Galenus eodem citato aphor. 14. primi lib. cum dicebat, per abusionem quandam, quam in sermone usurpamus; interita morbos magnos aut paruos; febrim magnam, aut parua nominamus, cum tamen in sola quantitate substantiae eadem retribuantur, non autem qualitatibus ac morbis ipsis; & primo de differ. febr. proponens caloris differentias, in cuius genere febris continetur, inter alias, ex eo quod magis & minus sit consistere, de eisdem asserbat: Sunt autem omnino euidentis; quae in eo quod magis aut minus consistunt, quo in genere differentiae; consueuerunt medici magnam aut parua febrim nominare, non proprie quidem rei qualis, nomen quantitati accommodantes: hoc tamen facere assueti non in febribus tantum, sed in mille aliis rebus, quae licet in qualitate consistant, magna tamen, ac parua dicuntur; & libro aduersus Lycum, qualitate qualitate non effici maiorem, sed vehementiorem, dicebat: sicuti nec minorem, sed imbecilliorum. Verum in vocabulorum vsu, tam in vniuersa vita, quam in artibus omnibus, frequenter vsurpatur: qua in re quid refert aliorum mentionem facere, cum manifestum orationi

orationi nostrae testimonium a febris ipsis sumere possimus: quas nunc maiores, nunc etiam minores factas esse dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus, vel minus febricitare, atque de eodem etiam heri, quam hodie. Quibus in verbis luce clarius ostendit febrim ipsam calorem esse pro qualitate, non autem pro substantia, seu corpore calido sumptum. Qualitatem dico, non synceram, summam, simplicem, atque impermixtam, cum eadem non nisi in elementis reperitur; ut liquet primo de simplicium medicamentorum facultatibus, & propterea caliditatem hoc pacto intellectam non nisi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus nostris syncerum, impermixtum, seu simplex reperiri contingit: quare cum dicimus febris est calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quae syncera non est, sed aliarum etiam qualitarum quodammodo particeps: & propterea quamuis vehementissima, aut ardentissima ea sit, nusquam tamen, ut prius dictum est, vere ignis appellari poterit, tamen si propius ad ignis naturam accedat. Ceterum, si febris calor est, quare quispiam, num actu, vel potentia calor dicatur, bifariam etenim a Galeno secundo, & tertio de temperamentis, primo, & secundo de simplicium medicamentorum facultatibus, & aliis plerisque locis, calor ipse perpenditur, actu videlicet, & potestate. Cui responsum sit, quod cum esse in potentia illud sit, quod nondum tale est, sed propinquo est ut sit tale, ita ut facile tale esse possit, ut liquet tertio de temperament. febris autem non sit eiusmodi, relinquunt febrim calorem non esse facultate, seu potestate, sed actu. quod sit, ut tactu, non autem ratione, propriae ac essentialis eius differentiae iudicentur, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno, sexto de morbis vulgaribus, decretum est. Quod enim actu calidum est, tactu iudico: si quod autem adhuc calidum non est, sed ut tale fiat est idoneum (quod utique potestate calidum appellamus) id ratione inuestigare conor, inquit Galenus, secundo de temper.

Qualitas febrilis caloris non simplex.

Febrilis calor actu est. Cap. 2. & cap. 1. & cap. 3.

Commen. 1. text. 28.

Loco citato.

Explicatur varia febris definitiones: ac ostenditur in corporibus nostris duplex esse calidum. Caput VI.

NON ab re itaque quotquot febris essentiam nobis manifestare tentarunt, omnes per calorem eam definiuerunt: quamuis non vna duntaxat ratione. Nos vero ne nimium sermonem nostrum protelemus, tres earum in medium afferemus, utpote quae inter se valde distare videntur. Quarum duae, duorum Arabum principum sunt, Auerrois inquam, & Auicennae: tertia vero, medicorum principis Galeni; quam explanare ac sectari conabimur: licet conciliare hos inter sese viros hac in re nitentur. Inquit Auicennas, quod febris est calor extraneus, accensus in corde, & procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammatur in eo inflammatione, quae nocet operationibus naturalibus, non sicut caliditas irae & laboris, cum non vitimatur, vel cum non peruenit ad hoc ut sit accensa, & noceat operationibus. Auerroes tertio colliget, dicebat: { Febris, est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali, misso a corde ad totum corpus, & laedit omnes actiones & passionis. } Galenus vero commento aphorismi 14. & 16. primi lib. ait, quod febris est conuersio naturae caliditatis ad igneam. Et primo de ratione victus, inquit, { febris vero ortus est conuersio naturae caloris ad igneam. } & post multa, eodem libro haec verba, loquens de Hippocrate asserbat: { utpote qui febrim ex nativo calore exardescente, suscitari existimet, atque contraria contrariorum esse remedia, } de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam nostrae methodi principium, exponendam proponimus, quae exposita, eiusdemmet Galeni dicta de eadem febre, quae diuersis in locis, quasi discrepantia videntur, nec non & citatos auctores conciliare nitentur. Quod geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem

Definitio febris ex Auicenna. Fen. 1. quart. ti.

Auerroes. Cap. 3. Galeno. Text. 18.

Calidum duplex, innatum, & acquisitum.

liquet, aphorismo 14. & 15. primi libri. Scriptum quoque reliquit Galenus sexto de morbis vulgaribus, quorum alterum *ἐμφύσιον θερμόν*, alterum verò *ἐπιγενόμενον* nuncupat. At Latini primum innatum, seu ingenitum, alterum sanè acq̄sititium vocant: libro autem de tremore, rigore, & palpitat. non modò innatum appellabat Galenus calidum, sed etiam primum, & generis principium, & quòd natura, atque anima, nihil præter ipsum est dicebat Hippocratis auctoritate, quemadmodum & acq̄sititium calidum, etiam animalis generationi, secundum nominabat. Quòd item acq̄sititium calidum, eodem sexto de morbis vulgarib. interdum non naturalem, nonnunquam & à natura alienum, vocari asseruit. Confirmavit idem tertio de causis pulsuum, his verbis, {Neque enim ille absolute dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, sed innati addidit, ut qui alterum sciret calidum acq̄sititium esse, quòd plurimum iuuenibus suppeditat. nam temperatus est natus calor: acq̄sititius autem intemperatus, & quasi igneus.} & subdit, {sic etiam ventres, inquit hyeme & vere calidissimi natura sunt, imò ne ij quidem calidissimi absolute, sed calore natiui; ætate paucissimum hunc habent; abundant verò aduentitio calore, & squalido: unde marcescit potius, quàm nutritur corpus. Præterea functiones tantum abest ut meliores reddat, ut illæ nequeant quidem illas, quæ in moderato obeuntur. Hæc si retinuerint (inquit ipse Galen.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis dissideat ab Hippocrate vllus arbitrabitur,} & commento citati aphor. 14. primi libri, sic scriptum reliquit. {Cum igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehementer calidum existat, & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet: alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidem habent æqualem. bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autem aduentitij. Quinetiam fumosi quidem, fuliginosi, aridi, & acres, per totum corpus nostrum effluxus, calorem acq̄sititium consequuntur: halitiosi verò, suaves, ac temperati, natiuum.} Et libro de difficultate respirationis, asserēbat, {duplicem semper intelligere, iuxta genus, calorem oportet, alterum genuinum, & corpori innatum; alterum verò acq̄sititium, ac spurium.} His igitur in locis, nec non & aliis plerisque, quos breuitati indulgens, consulo prætermitto, sole clariùs apparet, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in nostris corporibus calidum.

Impugnatur Platonis opinio de calido innato.

Caput VII.

SED ut quis ritè percipere possit, qua ratione hi duo calores inter sese dissideant, ac quo modo febris conuersio sit natiuæ caliditatis ad igneam; intelligere priùs oportet quid per calidum innatum, quidve per acq̄sititium apud Hippocratem, & Galenum subintelligendum sit. Sed quoniam nedum Plato, verum & Aristoteles secus de innato calido quàm ij sentire videntur, eorum sententiam in medium asserre putauit, quòd faciliùs veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inuestigetur. Ait Plato in Timæo, omne animal in sanguine & venis, calorem, quasi ignis quendam fontem, habere: & eodem libro, quòd igitur ex ignis excessu præcipuè ægrotat corpus, dicebat; ita ut quòd innatum calorem, omniumque naturalium operum auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Aristoteles secundo de generatione animal. cap. 3. dicebat, {Inest enim in semine omnium quòd facit, ut fecunda sint semina, videlicet quòd calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine spumosoq; corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportionem respondens elemento stellarum: quamobrem ignis nullum animal generat.} Et paulò post subdidit: {Cæterum, calorem in animalibus conten-

Aristot. sententia de calido innato. Plat. sententia aduersa.

contentum, nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, apertum ex his est. Quibus in verbis, videtur Aristoteles aduersus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum, ignem esse, nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem, deinde spiritum, & tertio naturam; quasi cum Hipp. coincidens, qui nullam fecit inter innatum calorem, in situ spiritum, & naturam, differentiam: quamuis ut mea fert opinio, de ortu huius calidi innati, inter se dissentire videantur. Verum id inuestigare, non est præsentis negotij, sed satis sit monstrasse Aristotelis sententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis est. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur 8. de Placitis Hippo. & Plat. cum comparans eiusdem Platonis opinionem cum ea quæ Hip. est, dicebat: {Melius tamè erat nõ ignis, sed in siti caloris fontem dicere in corporibus nostris esse, ut Hip. ubiq; appellauit.} Nam si ab igne ciborum cõcoctio, digestio, sanguificatio & nutritio fieret, melius & citius etiam in febricitantibus omnia hæc conspicerentur absolui: sed in situs calor, temperatus cum sit, substantia quidem, in sanguine & pituita subsistit maximè, qualitate est congruè ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis sententiam, idem Galenus impugnare videtur, commento citati aphorismi 14. primi libri inquitens: {Cum igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet, alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidem habent æquale.} Non est igitur ignis calor innatus, ut Plato sentire videtur, ad Hippo. Aristotelis, & Galeni sententiam. An verò Platonis verba quispiam ad bonum sensum reducere valeat, iterum hîc consulo prætermittimus.

Quid sit innatum calidum apud Hipp. & Gal. Caput VIII.

QUO innati calidi natura, atque essentia inuestigetur, altiùs exordienda est nostra oratio, cum Hippocrate primo de natura humana; ac Galeno, tum eodem loco, tum etiam primo de temperamentis, primo de naturalibus facultatibus, primo de sanitate tuenda, & aliis plerisque locis, quòd videlicet quatuor sint, nedum nostræ generationis, sed omnium, quæ ortui interituique subdita sunt, primordia, principia, seu elementa ponentes: quæ Hippocra. ab efficacissima eorum qualitate nominauit calidum, frigidum, humidum, & siccum: at si maius, ab essentia sumptis nominibus, magis quàm à qualitate nominasse, aquam, terram, ignem, & aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantum, sed aliorum omnium naturam, ex calido, humido, frigido & sicco constare, primo de natura humana inquit: quamuis nisi calidum frigidum, & siccum humido, modo, & æqualitate respondeat, sed alteri alterum longè præstabit, & valentiùs infirmiori, nil generabitur, ut ipse refert. Verum licet cum animalium, tum cæterarum omnium rerum, quæ ortui, ac interitui subiacent, natura, ex his constet, eodem Hippo. citato libro de natura humana auctore; tamen cum ipsemet demonstrasset hæc esse omnium entium communia elementa: calidum, scilicet frigidum, humidum, & siccum, rursus ad alterum transit elementorum genus, quòd neque primum, neque commune existit, sed proprium animalium sanguine præditorum. Nam sanguis, pituita, flaua, & atrabilis, elementa sunt omnium animalium sanguineorum generationis, & non hominis tantum. Etenim ex sanguine, pituita, & gemina bile, & primam oriri nostram generationem vult Hippo. & nostræ vitæ totum cursum ex his suppeditare. Denique hæc, vniuersam hominis naturam esse, Gale. teste secundo de elementis, & primo de natura humana. Ait nanque Hippocrat. citato loco. {Corpus autem humanum, continet sanguinem pituitam, & bilem geminam,

Cap. 1. Cap. 1. Cap. 1. Cap. 2. Principia 4. omnium quæ oriuntur & intereunt.

Loco citato.

Principia 4. propria animalium sanguine præditorum.

Cap. 1. Cap. 1.

flauam, & atram, & hæc illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, valetque: } valet quidem præcipue, cum ea inter se virtutem, & copiam mediocriter habeant temperatas, & potissimum si permixta sint: contra laborat, cum eorum quicquam fuerit minus, ampliusve, aut in corpore secretum fuerit, neque cum omnibus confusum. Quocirca non ab re Galenus octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, accuratius dicebat, de ipsis elementis, medicoque etiam vtilius scripsisse Hippocratem constare, quam Platonem: quippe qui cum ex quatuor elementis corpus nostrum dicat extitisse, ab effectricibus qualitatibus omnino ea appellat, siccum, humidum, calidum, frigidum. Neque tamen de morbis secundum eandem rationem sermonem facit: potestate siquidem in corporibus, non actu, insunt: actu verò insunt, quæ ex ipsis per media alimenta gignuntur, sanguis, pituita, flaua, & atra bilis. Quapropter melius est, ut ipse inquit, ut de humoribus dicamus, quod de elementis Plato scripsit. Hæc etenim continenter, & proximè corporis membra producunt: sanguis scilicet, pituita, & geminæ biles: & propterea valet corpus, cum moderata maximè hæc inter se, tum facultate, tum multitudine, & mixta optimè fuerint: dolet verò cum aliquid ex his plus, vel minus separatim in corpore, nec bene cum omnibus confusum extiterit, ut prius dictum est ex eiusdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de natura humana. Hæc insuper propria animalium sanguineorum elementa, primis illis communissimis correspondent: ut inquit Galenus citato libro 8. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua, terræ atra bilis, pituita aquæ correspondet: atque idcirco calida & sicca flaua bilis facultate, sicut ignis; atra, frigida & sicca, perinde ac terra, pituita non secus atque aqua, frigida & humida euasit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elementis temperatura, exquisitum sanguinem creat. Appello autem exquisitum sanguinem, eum, qui vtriusque bilis ac pituitæ particeps est, cum syncerum, omninoque aliorum humorum expertem, in animalium corporibus, reperire non liceat, Galeni auctoritate, libro de multitudine. Solum autem æræ elementum, ut idem Galenus refert, in animalium corporibus, iuxta naturam suam, tum in respirationibus, tum in pulsibus, cernimus persistisse: quinetiam in palpatoriis affectionibus, in inflationibus, tum moribus, atque iis quos flatu dicere consueuimus. Hæc item sanguine præditorum animalium propria elementa, non ad eam propriam eorum sunt, quin alia quædam proximiora non reperiantur: quæ generationis nostræ primordia sunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communissimis elementis non immediatè corpora constituuntur, sed multis interuenientibus mutationibus, ut liquet eodem 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, siquidem ex ipsis, plantarum ortus, & fructuum, & seminum existit: quæ omnia postea, ouibus, suibus, capris, bobus, aliisque animalibus, quæ vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentum præstant. Demum hominibus hæc ipsa animalia nutrimento sunt. Ex quibus quidem cibus, sanguis in ipsis gignitur, & pituita, & geminæ biles: sed sanguis plurimus, unde solus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur. Atque hic sanguis est nostræ generationis quasi materia, qui ex quatuor quidem humoribus constat: à dominio tamen ita appellatur, ut idem Galenus refert. Ita quoque asserere licebit de eisdem propriis quatuor elementis, sanguine inquam, vtraque bile, & pituita, etenim non immediatè ex eis nostra constituuntur corpora, sed medio sanguine menstruo, ac semine: quapropter citato loco Galenus dicebat: } Prima igitur nostra generatio est sanguis, qui ex alimento intra corpus sumpto efficitur: est item semen. Sanguinem voco, qui ex dominio tale nomen sortitus est, qui in venis continetur. } Et primo de sanitate tuenda, inquit, } sanguis semenque genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille ceu materia quædam apta, concinnaque & opifici ad quiduis sequax, hoc opificis rationem obtinens. } Idem confirmat secundo de naturalibus

Loco citato.
Humores
communib.
elementis re-
spondentes.
Loco citato.

Sanguis syn-
cerus non re-
peritur.
Cap. 10.

Cap. 5.

Humores
principia
corporum non
immediata.
Principia
proxima no-
strorum cor-
porum.

Cap. 1.
Semen prin-
cipium effi-
ciens.
Sanguis me-
struus, ma-
teriale.

turalibus facultatibus, cum dicebat: } semen, principium animalis est efficiens, materiale namque, menstruum est sanguis. } Et proinde dicebat semen, Phidæ ad portionem respondere, sanguinem verò cæcæ rationem habere: quamuis neque semen facultas tantum sit, sed materia etiam quædam: neque menstruum materia solummodo, sed etiam facultas: ut ipsemet Galenus inquit, libro secundo de semine. Constat autem horum vtrunque ex eisdem genere elementis, humido, sicco, calido, & frigido, disident verò inter se ipsa, temperamenti mensura. Si quidem in semine plus est igneæ substantiæ, atque æræ: in sanguine, aqueæ, ac terreæ: quanquam præpolleat in hoc quoque, & calidum frigidum, & humidum sicco: eoque fit, ut non siccus sicut ossa, pilusve, sed humidus merito dicatur. At semen, sanguine siccius quidem est; cæterum ipsum quoque humidum, fluxileque est: atque ita nobis vtrinque ex humida substantia genituræ origo proficiscitur: ut patet eodem primo de sanitate tuenda. Nec propterea sibi ipsi pugnat Galenus qui commen. aphorif. 14. primi libri dicebat, quòd semen paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem æris, calidi humidique in se continet. Nam facta relatione substantiæ æræ ad igneam, plus satis æræ, quam igneæ participare videretur, licet vtriusque particeps sit, si verò ad sanguinem menstruum semen compareretur, nulli in dubium venit, quòd plus igneæ substantiæ participabit, quam ipse sanguis menstruus, in quo aquea, terrenaque abundat, et si in hoc quoque calidum frigidum, & humidum sicco præpolleat, ut dictum est. Constat itaque dictorum vtrunque ex primis illis quatuor communissimis elementis. Nec minus & propria illa sanguine præditorum animalium, in se continent: quamuis alterum altero magis & minus quorundam, quam aliorum, particeps esse videatur: ut ex his quæ diximus, liquet. Cæterum quamuis nobis vtrinque, ex humida substantia, genituræ origo proficiscatur, hanc tamen humidam seruari non erat possibile, si modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent. Quæ de re statim in generationis nostræ initio, coniectum copiosius oportuit fuisse elementum id quod siccandi vim habere: est verò id natura quidem maximè ignis. Qui etiam & terra, etenim ea quoque res sicca est. Verum huius elementi plus immisceri principiis nostræ generationis non erat, si modo ea humida esse debebant, ut sepius dictum est. Ea propter igni quominus plus sit admixtum, nec obstat quæquam, & sanè admixtum est, tanto planè plus in vtroque principio, sanguine inquam & semine, quantum nec iam torreat, vtrave, & tamen abundè siccet. Tanta itaque ignis portio dictis principiis admixta est. Etenim tantus calor adhibitus, agitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulumque concrevit quod in vtero conceptum est: mox siccius redditum, veluti lineamenta: quædam & rudimenta cuiusque membri obtinet: vterius verò etiam siccescens non lineamenta, rudimenta ve modò, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem, siue figuram ostendit: & cum in lucem editum est, & magnitudine proficit, & tum siccius, tum valentius semper efficitur, donec ad summum incrementum sit peruentum: tunc verò & incrementum omne sistitur: at in eo quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus, non solum cuiusque officium minus probè administratur, sed etiam corpus ipsum macilentius, graciliusque quam ante redditur. Concludamus itaque corpora nostra tam ex primis illis communissimis quatuor elementis, fuisse genita, tum etiam ex propriis sanguine præditis animalibus, quæ demum in sanguine & semine continentur: tanquam proximioribus generationis nostræ primordiis, humidis vtriusque existentibus: quia ex humido nostra est generatio: ut patet commento aph. 14. primi lib. Et ex humida substantia, nobis genituræ origo proficiscitur, ut liquet citato libro 1. de sanitate tuenda. Ex quibus connotum, siue innatum, eorum quæ in nobis sunt, primum corpus est: quod ab efficacissima, quæ in eo est qualitate innatum calidum

Cap. 3.

Cap. 2.
Principia
nostrorum
corporum pro-
xima, & a-
liammediata,
ex primis 4.
communib.
constant.
Semen est
sang. men-
strui tempe-
ratura.
Sanguine,
sub.

Cap. 2.
Conciliatio
duorum loco-
rum Galeni.

Elementum
ignis in gene-
ratione no-
stra præpol-
let.

Cap. 2.

calidum appellatum fuit; vt liquet libro aduersus Lycum, Græcè vt diximus ἐκφυρτοῦ δεγμῶν, consuevit etiam Hippo. ἀρχήγονον vocare; quasi primo genitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adfit, & ex quo primam sortiuntur generationem: idque non ab re. Nam Gale. teste citato com. apho. 14. primi libri, substantia innati caloris, aërea est, & aquea: & paulo post dicebat: humida siquidem est, maximè innati caloris affinis, quia ex humido nostra est generatio. Hoc igitur est id, quod calidum innatum appellamus: illud videlicet corpus, ex iam dictis primordiis primo genitum; illa prima substantia calida; ille primus insitus spiritus: illa prima natura atque anima, immò natura & anima, nihil præter ipsum est; ex Hippo. & Gale. sententia: & non immerito primum dicitur, cum primo genitum sit, & ex eo cuncta alia primam. fortiantur generationem. Hinc Galenus commento aphori. decimi quinti primi libri dicebat. Neque enim aliud quicquam animal ab initio affirmavit, sicut neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic enim est omnium operum naturalium causa. Et paulo post. Neque enim aliud quicquam est natura animalium, assererat, præter hoc calidum innatum secundum Hippocratis opinionem. Cuius substantia, relatione facta ad prima communissima elementa, aërea erit, & aquea: vt patet commento citati aphori. 14. primi libri; si verò ad propria sanguine præditorum animalium elementa conferas, eius substantia; in sanguine & pituita subsistit maximè: qualitate autem, est congruè ex caliditate & frigiditate contemperatum; vt octauo de Hippocratis & Platonis decretis scriptum est. At si ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud est, quam sanguis & semen. Quinimò libro aduersus Lycum, assererat Galen. ego certè nil noui, præter hæc, tertium. Est insuper ex calido, frigidòque commixtū, maximumque vsus præbet frigiditas adiuncta, quia sursum, & foras peteret, & dispergeretur; vt libro de tremore, rigore & hor. simul cum Hippocr. à Galeno decretum est. Non ab re itaque infantes recenter nati, ac pueri, & vt summatim dicam, qui crescunt, plurimum habent calidi innati, inquit Hippo. Quoniam substantiam aquosam & aëream, quæ propria est ipsius calidi innati plurimam participant; vt citato apho. 14. libri, ab Hippo. & Gale. patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: eorumque vniuersa substantia, ferè nihil aliud est, quam sanguis & semen, vt liquet lib. aduersus Lycum. Prima enim eorum constitutio ex semine & sanguine est, quæ humidæ & calidæ res sunt, vt ait idè Gal. 2. de temp. Intelligimus autè plurimà esse in his corporibus substantiã calidi innati, facta, vt citato lib. aduersus Lycum scriptū est, cum nō innatis corporibus, cōparatione. Eorū enim inter se inspiciere proportionē debemus, non autem absolute magnitudinem metiendam esse, si quæ verò de calido innato hīc desiderantur, nostro libro de alteratione, &c. studiosi petant.

Substantia calidi innati.

Cap. 6.

Cap. 2.

Quid sit calidum acquisitium.

Caput. I. X.

ED iam tempus est, vt ad alterius calidi, quod acquisitium appellamus, inuestigandam naturam accedamus, quod etiam quædam animalis generationi secundum, interim spurium, appellare consuevit Gale. Et quemadmodum nomine ab innato distat, sic etiam & substantiã, qualitatēque, ac operatione, ab eodè dissentire demonstrabimus. Acquisitium inquam dictum, quoniam temporis progressu, ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Gale. sententia, sexcentis citato com. aphori. 14. primi libri, cum dicebat: Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, cum augetur) tunc licet valde vehementer calidum existat, & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet. Et cum dixit substantiam innati caloris paucissimam habet, liquidò ostendit huius acquisitij calidi substantiam, diuersam esse ab ea, quæ

Calidū acquisitium sicut dicatur.

ea, quæ innati caloris existit: quò fit, vt quemadmodum innati caloris substantia est aërea & aquea, vt prius diximus, ita ea quæ acquisitij est, terrea & ignea existat, manifestauit illud idem Gale. asserens. Bene enim temperata est caloris innati substantia, ignea autem aduentitij: & post pauca, puerorum verò corpus, inquit, tale existit, plus humidæ, & aëreæ substantiæ obtinens, nō sicuti iuuenum, & declinantium ac senum, sicca atque terrestris; Et eodè comment. sc̄cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multum in seipso continet aëreæ atque aquosæ substantiæ, minimum terrestris: contra verò, eorum qui in ætatis vigore consistunt, à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquosa, atque aërea substantia: Si quis verò memoria mandauerit, ea quæ nuper diximus, de nostræ generationis principiis, facile hanc Gale. sententiam percipere poterit. Diximus etenim, quòd licet ex humida substantia origo genituræ in nobis proficiscatur, quia eadem humida seruari hancquaque poterat, ea propter statim, in generationis initio, quòd siccandi vim haberet elementum, fuit coniectum: ignis inquam, magis, quam terra, licet & ea quoque commixta sit: vt liquet r. de san. r. uen. Hoc igneo elemento, ac calore, primum cogitur, paulumque concreuit, quod in vtero conceptum est: mox siccius redditur, non modo in vtero, verum etiam & in lucem edito: quò fit, vt quemadmodum primo exiguum habebat admixtam terrenam substantiam ipsa genitura seu fetus, tractu temporis, ac ætatis mutatione, nō exiguum acquirat terrenam substantiam atque propterea & igneam, amittatque aquosam & aëream. Quinimò quantum de hac deperditur, tantum de terrea & ignea acquiritur: hinc acquisitium calidum dicitur, præpoller etenim terrea & ignea substantia in eo. Non ab re igitur idem acquisitium calidum diximus cum Galeno essentialiam in sicca, ac terrena substantia habere: quò fit vt etiam aucta illa sicca & terrea substantia, augetur & ignea. Differt itaque hoc calidum ab innato, substantia. Quoniam in innato plurima est aërea, & aquea, minima terrea, atque ignea: in acquisitio contra; minimum est aëreæ atque aqueæ substantiæ, multum verò terrea, atque ignea. Animalis quoque generationi secundum appellatur, relatione ad primum, quod ἀρχήγονον diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quasi primo genitum: cuius etiam comparatione libro primo, de differ. resp. idem Galenus vob̄y, id est, spurium, vocauit: ipsum verò innatum, genuinum. Sed non ab re cuiuspiam hæsitandi occasio dabitur, nam qui fiet vt hoc calidum acquisitium, spurium, ac animalis generationi secundum nuncupetur, si illud igneum est, quod statim in generationis initio nostræ genituræ fuit coniectum (Respondēbimus, quòd licet primordiis nostræ generationis, humidis si quidem vtrisque existentibus, ob aqueæ & aëreæ substantiæ redundantiam, exiguus quidam ignis fuerit admixtus, quemadmodum etiam exigua admodum sicca, & terrea substantia, quia tamen eadem ignis portio, quæ quidem, vt diximus, exigua existit, quemadmodum etiam, & terrena, admodum ab aërea & aquea superantur, ac vincuntur; ob id tum eorundem elementorum siccitas, tum etiam ipsius ignis caliditas, veluti euictæ & suppeditatæ ab aërea, & aquosa substantia, quæ multa est, ferè percipi haudquaquam possunt, cum primum genituræ origo proficiscitur, ac etiam in lucem editur fetus. In dies autè magis, ac magis cum siccior reddatur, quod in vtero conceptū est, etiamque in lucem editū animal, magis quoque & terrea & ignea siccitas, ac caliditas, manifestatur, ac sentitur. Nimirum itaque cū talis sit aduentitij seu acquisitij calidi substantia, ideo acquisitium etiã appellatur calidū, eius namque actio in tēporis progressu manifestatur: vt ex dictis liquet: quoniam & eius substantia, quæ prius valde exigua erat, augetur, ac maior redditur. Sed adhuc instabis & fortius, si quæ augetur corpora, æqualē habēt substantiã calidam, atque igneam, cum iis qui in ætatis vigore consistunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum esse, vt inquit Gal. com. citati apho. 14. libri, falsum

Calidi acquisitij substantia a calidi innati substantia diuersa.

Cap. 2.

Obiectio.

Dilutio obiectio.

Alia obiectio.

*Objectionis
dilatatio.*

falsum erit asserere, hoc calidum aduentitium, seu acquisititium dici, cum ætatis mutatione, ac temporis progressu, maius non reddatur, neque augeatur. Huic dubitationi sic satisfacere poteris: quod quævis æqualis fuerit substantia calida atque ignea, pueris, & iuuenibus, in ætatis paritate seruata, tamen in pueris, vt diximus, hæc substantia ignea, ferè euicta, & veluti suffocata permanet à maiori copia aëreæ, atque aqueæ substantiæ, quæ propria existit ipsius innati calidi, terrea autem minima existit: in iuuenibus contra, nam euicta iam ferè, atque superata est substantia magnopere familiaris est ipsius ignei & acquisititij calidi, veluti enim temperata est caloris innati substantia, ita ignea aduentitij, inquit Galenus, Nam corpus quotidie magis terreste, ac vehementer calidum, & igneum redditur. Quapropter hi qui in ætatis vigore consistunt, paucissimam habent innati caloris substantiam, multam verò aduentitij: quoniam eorum corpus à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquositas atque aërea substantia. Hæc etiam in quotidiano deficit atque deperditur illa verò in dies semper acquiritur, ac superabundat: quæ denique ratione merito acquisititium appellatur calidum, & animalis generationi secundum, ac spirituum, vt diximus: alterum verò innatum, seu conuatum, primum, seu primogenitum, ac genuinum: quocirca nedom nomine, sed re ipsa, ac substantia, ab eodem innato dissentire videtur. Insuper etiã & qualitate, cum satis arida, acris, atque ignea sit eius qualitas: halitiosa verò, suavis, mitis, ac temperata, ipsius innati calidi: quod quidem qualitate est congruè ex caliditate & frigiditate contemperatum, vt octauo de Hippoc. & Plat. dec. à Gal. scriptum est. Tu verò hæc poteris tactu discernere, nanque sumosi, fuliginosi, aridi, & acres, per totum corpus nostrum effluxus, calorem acquisititium consequuntur. Suaves, halitiosi, humidi, vaporosi, atque temperati, natium. Nequè hoc mirum videri debet: oportet enim, inquit Galenus, similem esse defluxum substantiæ substantiæ, vt quando humida & aërea substantia existit, tum quod ab ea defluit, vaporosum est, atque suaue: cum verò terrestris atque arida, tunc etiam quod effluit, fuliginosum est, ac acre: quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, bona sunt, & vaporosa, sed quæ ex aliquo corpore solido exulto, fumea sunt & acria. Nec minus & operatio eorum diuersa existit, cum calidum innatum omnium operum naturalium causa sit, neque aliud præter ipsum quicquam, animal ab initio affirmavit: sicut neque rursus adauxit, & vsque ad mortem enutriuit, vt superius cum Galeno annotauimus. Neque aliud quicquam est natura animalium præter hoc calidum, secundum Hippoc. opinionem: quod confirmabat Galenus secundo de natur. facult. sub his verbis: quippe natura illa, quæ particulas effingit, & sensum adauget, omnino per eas totas est extensa, vt quæ totas eas per totas non tantum extrinsecus effingat, nutriat, atque adaugeat: ipsius verò acquisititij calidi, ignei que munus tale non est, nam si ab igne ciborum concoctio, digestio, sanguificatio, & nutritio fieret, melius, vt inquit Galenus, & citius etiam in febriētibus, omnia hæc conspicerentur absolui. Est etenim, vt dicemus, in hoc genere acquisititij caloris, & febris ipsa: vt ex 6. de morbis vulgaribus ab eodem Galeno liquet. Quinimò eius operatio, contraria est operationi calidi innati, cum hoc minuatur, destruat, corrumpatque, illud verò perficiat, formet, atque adaugeat: digerit etiã, apponit, vnit, & assimilat, vt ex libro de marasmo patet. A principio nanque ortus, ad finem vsque, villo non tempore, siccius corpus reddere, ignea caliditas desinit: quoad ultra siccatum, non macilentius modo, sed etiam rugosum efficiatur, quæ affectio, senium appellatur, & deinceps omnino genitum corpus corrumpatur, atque intereat: quam etiam sententiam, scriptam reliquit Aristoteles secundo de anima, cum dicebat, ignis naturam, simpliciter nullo modo causam esse alimenti, & augmenti, vt quibusdam visum est: sed quodammodo concausam, præcipua etenim causa eorum anima existit, tanquam

*Qualitate,
que tactu di-
gnosciuntur,
differt cali-
dum acquisi-
tum ab
innato.*

Cap. 2.

*Operatione
differt cali-
dum acquisi-
tum ab innato.*

Cap. 2.

*Commen. 1.
lex. 29.*

forma in his operationibus existens. Pari ratione dicimus nos calidum innatum, naturam, seu animam, quæ in Hippoc. & Gale. doctrina confunduntur, vt sapius diximus, omnium operum naturalium causam esse: & non acquisititium calidum, seu igneum: non negantes, ignem, cum & ipse quoque constitutionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum, esse veluti concausam quandam: quamuis eius munus proprium sit toto vitæ curriculo corpora sicciora reddere, quod vna est omni genito corpori corruptelæ, interitusque conuata necessitas, vt inquit Galenus, primo de sanit. tuen. Altera verò est, vt ipse refert, quæ etiam in animalibus præcipue cernitur, totius substantiæ fluor: quem insitus calor excitat. At si quis iam dixerit, & hunc quoque calorem exsiccare corrumpere, & interimere, Hippo. auctoritate fretus, qui vnde gignitur calorem, corpora corrumpere, & nos interimere asserit, cum Galeno libro de marasmo, dicimus, hanc non esse Hippocr. genuinam sententiam: & si Hippocratis sit, innatum calidum, semper suapte natura perficere fatemur. Verum, vt perfecta sint animalia, opus est eorum substantiam duram euadere. Quare si naturæ, vbi ad summum vigorem animal prouexit, totidem rursus æquis viribus elementa inserere liceret, pariter officium suum, citra senium, & incorruptibile fecisset. Cum verò inferi nec mutari possint prima fœturæ elementa, ultra vigorem exsiccari corpus est necessum: & demum corrumpi: quare ex accidenti corpora ex innato calido senescunt, & senio confecta corrumpuntur, & non per se. Quod item innatum calidum, cum plurimum habeat qui crescunt, plurimum quoque ab ipsis defluere, est necessarium: vt pote qui humidam & calidam habeant substantiam, & ob id plurimo insuper egerit nutrimento. Alioqui corpus absumitur, ait Hippocrates, etenim vbi id, quod defluit, plurimum est, quod verò influit, paucum, hæc necesse est substantiam corrumpi substantiam. Insuper & hoc quoque innato calido, pueri, calidiores etiã dicuntur iis, qui in ætatis vigore consistunt: quemadmodum hos, pueris calidiores acquisititio calido esse fatemur: cuius substantiam aridam, & terream, non aquosam, & aëream esse diximus: quapropter ex eorum substantia, minus diffluit: & propterea minori etiã alimento indigent: quoniam necessarium est alimentum, vt quod effluit de corpore, suppleatur: ipsaque alimenta, semper oportet esse innati caloribus multitudini proportionalia: nisi fortè aliquando ex aëris ambientis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, Galeno teste com. apho. 15. 1. libri: absolute verò loquenti, neuter eorum, inquit idem Galenus 2. de tempe. simpliciter videtur altero calidior, imò in vtrisque æqualitatem caloribus inuenies. Ita igitur mihi cum pueros, iuuenes, adolescentes millies considerassem, præterea eundem infantem, puerum, adolescentemque factum, nihilo calidior visus est, nec puer quàm ætate florens, nec ætate flores quàm puer. hæc ille. Circuncisis nanque reliquis omnibus, si eas, quæ ex sola ætate proueniunt, differentias, æstimaueris, comperies pari portione, in vtrisque elementum igneum: & propterea æqualiter calida corpora esse: si modo verum sit, quod huius elementi maiori, vel minori participatione corpora magis, vel minus calida esse dicantur: relatione facta ad corpus temperatum: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de tempera. & aduersus Lycum. Hanc etenim ob causam, calidiora hæc corpora, illa frigidiora, natura facta sunt: quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem, hæc minorem, adeptæ sunt. Nam cum vnueris nobis calidum insit elementum à prima statim origine, quam sortiti ex sanguine menstruo, & semine sumus, distamus tamen abinuicem, quod magis minusve, alius alio calidior reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam, tanquam termini præfixi, quos ultra, si temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse est: vt eodè libro aduersus Lycum decretum est. Vt enim plus iusto refrigerati, morbos contrahimus frigidus, sic cum extra sanitatis campum ex calfacti fuerimus, in febrem incidimus: ad quam iterum redire iam tempus est, cum multo plura

cap. 2.

Obiectio.

*Dilatatio ob-
iectionis.
cap. 3.*

cap. 2.

Loco citato.

quam proposueramus, sermonis affinitate, de gemino calido, innato inquam, & acquisitio, verba fecerimus. Quamquam non adeo superflua sint, quin, tanquam necessaria, magnam opem tyronibus, artis medicæ studiosis, afferant: cum ad alia multa, tum ad facilius dignoscendam febris naturam, quam nos eisdem dilucidare, instituimus.

Qualis sit febris natura, quæve eius definitio. Caput X.

Febris mor-
bus partium
simplicium, in
intemperie.

I cum extra sanitatis campum ex calfacti fuerimus, in febrem incidimus, ex numero earum ægritudinum primarum, quæ primis, ac simplicibus animalis particulis accidunt, erit febris ipsa. Nam cum earundem propria elementa ex quibus fiunt sint, calidum, frigidum, humidum & siccum ubi probè fuerint temperata, peculiare, proprii, ac primi morbi, ex eorum intemperaturis necessarîo cõstituentur. Cum verò hæc, octo sint numero, quatuor simplices, & totidem cõpositæ: vnus quispiam morborum, quos intemperies creat, erit vtique febris: vt liquet octauo metho. & primo de differentiis febrium, idque perpetuò: cum nusquam febris aliqua reperiatur, quæ intemperies non sit: quo circa morbus semper erit febris: & non quandoque symptoma, vt quidam prauè sentiunt, etenim neque vnquam in aliquo trium symptomatum generum contineri potest, vt cuilibet omnia tria symptomatum genera examinanti, liquidò patebit. Est itaque febris intemperies, calida inquam & sicca: quicquid alij velint, Galeni auctoritate commento aphorif. 16. primi libri: primo de ratione victus, & sexcentis aliis in locis: quoniam, vt inquit ipse, conuersio, seu mutatio est, (nam vtroque modo vocem τροπή, Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneam. Cum autem ignis, tum calidus, tum siccus sit, atque ob id, etiam febris, ait Galenus in eodem de ratione victus. Verum quemadmodum igni, proprius calor quàm siccitas inest, licet sicca sit etiam ignis natura, Aristotele auctore libro de sensu & sensibili, est insuper ignis magis calidus quàm siccus, auctoritate eiusdem secundo de gene. & cor. ita quoque de febre asserendum erit, quòd scilicet, licet affectus sit calidus & siccus, proprius ei calor existit, & magis est affectus calidus quàm siccus: loquor autem de febre absolute, quatenus febris est, quæ, vt diximus, conuersio est, seu mutatio natiuæ caliditatis ad igneam. Desinit autem febrem Galenus per motum, seu mutationem, eam esse conuersionem asserens, nam licet proximè ad ignis naturam accedat, nondum tamen est ignis, vt priùs dictum est, quantumuis febris vehemens fuerit, si enim eam, per terminum motus definiuisset, omnino vtique esset ignis: quod quidem in Hippo. & Galeni doctrina, pro falso habetur. Sed mox instabit quispiam, asserens hoc falsum esse, saltem in febre hectica, in qua, vt dicemus, æqualiter partes solidæ, sunt in calfacto esse, ita vt intemperies calida & sicca, ac febris facta, apud omnes dicatur, qua de re febris hæc haudquaquam conuersio dici poterit. Cui respõsum sit, quòd quamuis in febre hectica partes solidæ incaluerint, & propterea febris æqualis intemperies dicatur, tamen adhuc febrilis ille calor, in partibus solidis susceptus, ad igneam vndequaque conuersus non est: sed in via vt conuertatur. Etenim si omnino conuersus esset ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque inconuenit partes solidas, in febre hectica æqualiter calfactas esse, ipsam verò earum partium innatam caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuersam esse. Conuersio, inquit Galenus, non absque forti ratione, innatæ caliditatis, & non innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτης θερμότητος, interim ἐμφύτης ἰσχυροῦς: & non ἐμφύτης θερμῆς. Nam ipsius innati calidi qualitas est, quæ præcipuè in febre mutatur, atque conuertitur, & non substantia eiusdem. Verificauit illud Galenus commento sæpe citati aphorismi 14. primi libri asserens. Nam sanorum calor vaporosus est, atque suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum

Cap. 1.

Cap. 3.
Febris nun-
quam sym-
ptoma.

Tex. 18.

Loco citato.
Tex. 3.

Tex. 23.

Febris in
motu est, nõ
in termino
motus.

Dubitatio.

Respon.

Febris con-
uersio est
qualitatis
calidi innati
non substanti-
æ ipsius.

asperum, nihil mordax præ se ferens: eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas, febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum: & ratione quoque firmatur. Nam cum febris ipsa qualitas sit, & nulla qualitas reperiatur extra substantiam, vt liquet primo de elementis; suscipitur tanquam accidens quoddam, in calidi innati substantia, quam non aliam, sed alteratam reddere potest: tanquam differentia quædam accidentalis ipsius: quocirca conuersio hæc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiusdem calidi innati substantia quodammodo, ac mutata, non tamen corrupta. Sed quæret quispiam, vtrem febris, quæ conuersio est natiuæ caliditatis ad igneam, idem sit cum acquisitio calido, quo magis eos qui ætatis vigore consistunt, abundare concludimus: Huic responsum volo, non alterius generis esse febrem, quàm calidi acquisitiij, ex Gal. auctoritate 6. de morb. vulg. quo loco admittens geminum calidum in animalium corporibus, posito ingenito, ac innato, dicebat: Alterum verò acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris est. Cum igitur tale sit acquisitium calidum, relinquatur febrem in eodem genere esse: & propterea idem Gal. citato loco dicebat hoc calidum sæpius acquisitum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quòd fit vt propterea quicunque hoc incalcent calido, simul atque defata eisdem cutis fuerit, febre eos vexari contingat: quæma immodum illi, qui altero calido vberimè affluunt, supra pressa distillatione, pleniore quidem sunt, sed in febrem non incidunt. Ita vt per hæc verba innuere videatur Galenus, quòd quamuis sub genere acquisitiij caloris, febris sit, discrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare videntur, maioris ratione, insuper & causa. Siquidem secundum naturam in iuuenibus acquisitiij calidi causa existit: etenim ætatis ratione acquiritur, febricitantibus verò, causa semper præter naturam est. Conueniunt itaque in qualitate, quam communem habent, acrem videlicet, insuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem cum causa, tum maioris, minorisve ratione, cum minus acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adsit, quàm in febricitantibus: præsertim febre hectica, aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca non absque forti ratione Galenus citato loco assererat, hoc acquisitium calidum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquisitium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et si quispiam hæsitabit, asserens qui fieri possit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodem in subiecto permanere possint cum forma ac qualitate innati calidi? Respondebimus nos nihil referre in Aristotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tum qualitates ac facultates, etiam contrarias in mixtis seruari posse, eò magis cum vna se habeat, vt substantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergo quòd in eadem substantia calidi innati, eodemque subiecto, forma adsit, ac qualitas ipsius propria, & ea quæ febris est cum forma, tum qualitas: tanquam accides, nam idem Galenus tertio & quarto de simplicium medicamentorum facultatibus nonnullas in mixtis inesse, tum facultates, tum qualitates per se, non diuersas duntaxat, sed contrarias, scriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro absurdo haudquaquam habemus, geminum semper in animalium corporibus contineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, substantia qualitate, ac operatione, dissentire fatemur: quippe cum aut impossibile, aut perdifficile sit aliquam inuenire substantiam, quæ adamsim similarium sit partium, vt liquet eodem quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Ex quibus studiosi facillè percipere poterunt nihil referre, si Galenus dixerit febrem esse conuersionem natiuæ caliditatis ad igneam in præcitatatis locis: sexto autem de morbis vulgaribus, primo de differentiis febrium, & aliis plecisque locis asserat eius essentiam, esse præter naturam caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquisitiua sæpe, quan-

Cap. 6.

An febris
sit in genere
calidi acquisi-
tiij.

Commen. 1.
tex. 29.

Febris dif-
fert à calido
acquisitiuo
maiori, & mi-
noris ratione,
& causa.

6. de morbis
vulgaribus.

Dubitatio.

Respon. In
mixto plu-
res forme,
qualitatesque
contrariæ re-
periri pos-
sunt.

cap. 14. &
cap. 23.

Loco citato.

Commen. 1.
tex. 29.

Cap. 1.

Conciliatio
Arabum
cū Galeno.

doque non naturalis, interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiã ratione, neque damnandus est Arabum princeps, qui febrem dixit, esse calorem extraneum, cum febrilis calor, naturali comparatus, sit à natura alienus. Admittenda insuper non minus est Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem esse compositum, ex calore naturali, & extraneo putredinali, cum conuersione sit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in conuersione, neque omnino naturalis, neque præter naturam in vniuersum calor existit, sed ex vtriusque quodammodo compositus; in via & mutatione existens, & non in termino: & propterea vtroque participans.

Quod febris subiectum sit calidum innatum. Caput XI.

Cap. 3.

CM ergo febris substantia, in eo qui præter naturam est calore, consistat: quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur, vt inquit Gale. i. de diff. feb. quibusdã visum est eiusdem febris subiectum geminum esse; vniuersale siquidem vni hoc est cor: particulare alterum, scilicet tres diuersæ cordis substantiæ; spiritus, humores, & partes solidæ. Nos verò aliter cum Galeno tenemus: quanquam re ipsa parum distare videamur, nam cum febris, conuersio sit naturæ caliditatis ad igneam, eius forma, essentia, seu qualitas, tanquam in subiecto, suscipitur primum in substantia calidi innati, quemadmodum superius conclusimus, hæc nanque est quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem, quæ febris est, suscipiens: & propterea dicimus cuiuslibet febris subiectum, calorem esse natium, cuius cum fons, origo, & principium fuerit cor ipsum, ex Galeni s. de locis affectis, & sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & aliis plerisque locis; propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus, cum febris ipsa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur, ac vniuersis partibus suppeditatur innatum ipsum calidum, ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodem in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobilissimas partes.

Calidã innatã naturã, idem.

cap. 9.

Verum cum in Hippocratis, & Galeni doctrina idem sit calidum innatum, & natura, idem quoque erit asserere calidum cordis innatum, quod naturam eiusdem: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipsius cordis substantiam, quæ omnia apud eosdem auctores, sæpius confunduntur: id quod manifestauit Galenus non solum commentò aphorism. 15. primi libri, verum etiam primo de vsu partium, sub his verbis. In sunt autem primum (ipsis videlicet corporibus) & maxime temperamenta, quippe quæ propriam particularem substantiam complent, corpus enim tale natura est, propterea quod caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate sic commixtum est, nam carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id esse, quod est ob qualitarum quatuor prædictarum, certam quandam temperaturam, mixtionemque contingit. Quod calidum innatum, licet ex sanguine menstruo, & semine ortum habeat, vt cum Galeno conclusimus, quia semen ipsum ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est, constat, vt liquet libro aduersus Lycum, ob id idem Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultate dicebat. Verum nihil prohibet sanguineam substantiam, simulque aqueam, seu seminalem, vna cum spiritu calidum inaudire innatum: & commentò citati aphorismi 15. primi libri: Tria autem hæc erant corpora inquit, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de semine diximus, fiunt animalis partes solidiores: & vndecimo method. Naturam ex iis tribus partibus constare dicebat, ex spiritu, & earum, quæ verè dicuntur solidæ, substantia: quas alibi ex semine genitali ortum ducere monstrauimus, & tertia ab his carnosa, quæ cuiusque particulæ est sua. Quocirca, si quispiam asserat calidi innati essentiam, seu

cap. 1. & 3.

Calidã innatã substantiã.

substantiam

substantiam ex sanguine menstruo & semine constitutam esse, aut in sanguine, seu humoribus, spiritu, & serosa humiditate, seu carnosis partibus, spirituosiss, & solidis, eius substantiam contineri, idem sanè asserere videbitur, perperuo pro hypothese habens, quod quicquid de calido innato fatentur, idem quoque de natura verificetur, & è contrà. Hinc Hipp. non immeritò philosophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuersas, tres esse affirmabat sexto de morb. vul. continentia inquam, contenta, & fluitantia, seu impetentia, continentia appellans solidas partes, cum complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eisdem partibus continentur, fluitantia autem, seu impetentia, spiritus, qui vel momento, facile & expeditè partes corporis omnes vsquequaque permeent.

in partibus
carnosiss, spi-
rituosiss, soli-
dis.

sect. 8.

Quot sint primæ, & essentielles febrium differentie. Caput XII.

CONSTITUTA essentia ratione rei diuidendæ, hoc est febris definitione, tanquam principio diuisionis eiusdem, ac nostræ methodi, consonum est, vt ad inuestigandas earundem febrium differentias, nostra conuertatur oratio, à primis & supremis generibus, seu speciebus, seu differentiis exordientes. Hinc rursus ad alias, donec ad tales peruenierimus, post quas ad vnum numero, & indiuiduum perueniamus: cum neque in primis & supremis persistendum sit, neque vsque ad aliquid perueniendum, non tamen vsque ad finem, neque vitiosis vtendum erit diuisionibus, quod quidem seruandum in omni diuisa methodo esse, decretum reliquit Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem. Cum itaque primum, atque præcipuum differentiarum genus, ab ipsius rei diuisa substantia, seu essentia sumatur; & febris essentia in eo quod præter naturam est calore, consistat, vt testatur Galenus i. de differentiis febrium, consequens est, vt primæ atque præcipuæ febris differentia, ex ipsius caloris differentiis orientur: cuius quidem caloris differentia tres existunt, Hippocrate auctore sexto de morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentiis febrium. Quarum vna ex eo quod magis & minus, altera ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiusdem accipitur, quas omnes vnà cum dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes sint differentia, quæ in eo quod magis, aut minus consistunt: quia tamen non propriè rei quali nomen quanti accommodatur, propterea quæ à materia sumuntur differentia, in qua hic calor præter naturam accenditur; maxime propriæ sunt ipsius febris, & ob id ipsius caliditatis differentias, quæ à materierum differentia sumuntur quæ febrilem caliditatem suscipiunt, vnà cum Gal. citato lib. i. de diff. feb. explicandas proponimus, sunt etenim hæc non modo primæ, atque præcipuæ, sed maxime propriæ, vt inquit idem Galenus citato loco: reliquæ verò quæ sumuntur ex modo motus caloris, citra iam dictas, dignosci nequeunt. Nam vel non mordaces apparèt primo statim in manus impositu, sed aliquo tempore post insurgunt, vel primo tactu mordaces, ac resque visæ sunt febres, demum per longum tempus injecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eadem differentia ex modo motus caloris, cum his quæ capiuntur ex eo quod magis vel minus copulantur, cum primo tactu magnæ; & demum minui interdum apparent, interim cõtrà: quamuis magis propriæ sint hæc caloris differentia, quàm illæ, quæ ex eo quod magis, vel minus sumuntur. Quocirca Hipp. non sine miro artificio, primò differentias sumptas ex diuersa materia, in qua hic calor accenditur, patefacit demum eas, quæ ex modo motus, & tertio eas, quæ ex eo quod magis & minus orientur, & nos quoque eas sectari proposuimus, quæ ex materia sumuntur, in qua hic præter naturam calor accenditur, tanquam maxime proprias febris differentias, ac præcipuas. Nam vel idem calor ipsius cordis

Cap. 1.

Cap. 1.
Tres caloris
differentia,
ex quibus fe-
brium diui-
sio.

Comenta. 1.
lex. 29.

Cap. 1.

Februm dif-
ferentia à ma-
teria in qua
calor accen-
ditur, maxi-
mè propriæ,
de quibus
hic agitur.
Cap. 1.

Februm dif-

corpus occupavit, aut eos, qui in eius ventriculis continentur humores, vel aëream substantiam, seu spiritum eiusdem, quibus in substantiis tribus innatum calidum contineri, paulò ante conclusimus. Quocirca conuertatur oportet caliditas cordis innata, in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem consistat in spiritibus, humoribus, ac solidis partibus, si præter naturam calor in spiritibus suscipiatur, genus vnum febrium gignitur, seu differentia vna, quam diariam appellamus, si verò in humoribus alterum genus febrii oritur, quod ex putredine ortum habet, & medicorum vulgus putridas, humoralis, que febrès appellat. At si in solidis cordis partibus, seu ipsius corpore accendatur, hecicã febrim appellare consueuerunt. Non ab re itaque tres sunt vniuersales, ac primæ febris differentia, ex eius essentia ortæ, calore in quâ præter naturam, in diuersis ipsius cordis materiis, seu subiectis, accenso: seu vbi caliditas natua ipsius diuersimode ad igneam conuertitur, secundum vnam vel alteram eius substantiam, in qua consistit. Anima ductione tamè dignum est, quòd hic præter naturam calor, quem febrè nominamus, alias ex aliis, quas nuper diximus substantiis, incipit, spargitur autè, atq; vnà cum patiente afficit duas reliquas. Cum verò vnà earum sufficere incaluerit, seu fuerit calfacta, secundum illam dicimus febrim oriri, licet reliquæ simul cum eadem calefiant. Neque enim parum refert, inquit Galenus, si calefere, aut calefacta esse dicamus. Est etenim corpus nostrum vnde quaque conflabile, & conspirabile; verum facillima est ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio. Non æquè autem promptè vnà cum spiritu accenduntur humores, corpus verò solidum humoribus, atq; aëreæ, seu spirituosæ substantiæ, facilius calorem, impartitur: quàm ipsum ab iisdem suscipiat, siquidem omnis tenuis substantia promptius alteratur quàm crassa, vt patet præcitaro libro 1. de differ. febrium, quamuis febrilis dispositio indifferenter aliàs ex aliis iam dictis substantiis sumat initium. Verum in genere primùm læso, non sinit, sed duo reliqua genera inuadit, vt ante diximus: ac nisi antea soluat, progressu temporis illa quoq; similiter afficit, sed mox ex iis quæ diximus quibusdam dabitur dubitandi occasio. Nam si pro diuersa materia, in qua calor præter naturam accenditur, præcipuè, ac maximè propriæ differentia sunt ipsius febris, sequeretur quòd vnũ tantum genus, seu vna differentia earum esset morbus, reliquæ verò duæ non morbus, sed causa morbi existerent. Etenim vbi spiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per se primò ipsius cordis functiones oblæderetur: si prius ipsius cordis propria substantia, seu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læsione ipsius corporis cordis functiones eiusdem oblæderentur ab hisce duabus febrium differentiis: & non per se primò, & ob id causæ morbi, & non morbus essent, neque enim spiritus, neque humores qui in cordis ventriculis consistunt, quâpiam habent propriam functionem. His hunc in modum satisfacias; quòd in quacunque materia, seu cordis substantia calor præter naturam, qui febris est, accendatur, perpetuò morbus erit in intemperie, vt antea diximus. Dubitationi respondemus, quòd vbi spiritus, aut humores cordis hic præter naturam calor occupavit, necessariò propria cordis substantia, essentia, natura, seu innatum calidum per se primò oblæditur. Etenim duæ iam dictæ substantiæ, spiritus inquam, & humores constituunt simul cum partibus solidis, ipsius cordis temperamentum, naturam, & calidum innatum: adeo vt absque eis cor ipsum proprias obire functiones nequeat: & propterea cor non esse, neq; suã propriam essentiã, naturam, temperamentũ, atque innatum calidum neque proprias vires obtinere, requirit etenim nedum vt pars similis proprium temperamentum, sed vt instrumentalis optimam compositionem, ex similaribus partibus ipsam cõstituentibus, vt ritè functiones suas exercent; inter quas humores, & spiritus, qui in ventriculis cõtinentur, teste Gal. cõnumerantur: quod clara luce scriptũ reliquit lib. de sætu formatione, quãdo asserbat: {cum verò duo sint cordis

ferentia tres
a materia.

Diaria.

Humoralis.

Hecicã.

Calor vna
substantia
primùm læ-
su reliquas
duas inua-
dit.

Obiectio.

Respons. ad
obiectione.

Cap. 3.

cordis ventriculi, in dextrum sanguis è iecore mediocri caliditate præditus, in sinistrum longè calidior ex arteriis ingreditur; quos vtrosque ventriculos cum iam habuerit cor, & vtraque has materias; vt pote perfecta iam ipsorum substantia, pulsat, secundumque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc sætus non amplius vt planta solummodò, sed vt animal iam administratur. Non igitur pulsat cor, neque suas proprias operationes exercet, ni prius & humores, & spiritus in ipsius ventriculis contineantur, cum sine his neque proprium obrineat temperamentum, neque optimè, ac perfectè sit constitutum: & propterea cum hæc duæ substantiæ, seu materiæ à præter naturam calore occupantur, per se primò etiam eius operationes oblæduntur, quoniam ipsum cor secundum has eius partes propriam eius naturam, ac temperamentum constituentes (simul tamen cum partibus solidis) oblæsum esse, ac febrim dicimus. etenim innatum calidum in ipso tanquam fonte, ac principio consistens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter spiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accenditur, & eius quoque essentia consistit, perinde ac si accensum esset in partibus solidis ipsius cordis: & idem quoq; innatũ calidum ad igneam mutaretur caliditatem, secundum easdem partes. Constat itaque ex his quæ diximus, singulas iam dictas febrium differentias, morbos esse perpetuò in intemperie, & non quãdam esse morbi causas, vt quibusdam iunioribus parum ritè hæc intelligentibus visum est. De iis igitur primis febrium differentiis, non ab re pertractare intendimus, cum modũ generationis, tum etiam dignotionis earum: quibus ritè definitis, & curandi earundem quoque via, seu methodus clarior fiet. Nam neque in aliis quibusdam curandi febres methodus consistit, hoc est vniuersalis quãdam via, quàm in dignotione ipsarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordientes, necessariis que indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facile percipiemus. Nanque in his curandis præsertim methodus consistit: cum neque aliàs curare docuerit Galenus in suo libro de meth. meden. licet quandoque sermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps sub eadem via, seu methodo procedentes ipsi subdiuisis, ad magis particulares febrium differentias deueniemus, vsque ad eas, quæ amplius secari non valent. Non derelinqentes etiam, & eas fortè, quæ accidentales sunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus secernentes, imitantes Hippocr. qui sexto de morbis vulgaribus, hoc ordine eas definiuit, ac enumerauit eas febrium differentias, quæ à medicis dignoscuntur, non ex iis quæ laborantes referunt, sed ex iis quæ ex ipso tactu, visusque euidenter percipiunt, vt inquit Galenus in commento.

Quòd nulla febris generari possit, quin cor afficiatur. Caput X I I I.

I N corde quãdam præter naturam caliditas generatur, cum febris fit, neque fieri potest, quin cor ipsum afficiatur in quouis febrium genere: quoniam citra eius affectionem, nec hecica, nec reliquarum vlla febrium consistere potest, Galeno teste, decimo metho. meden. iure quispiam quæreret, num perpetuò, per se primò, cor ipsum in his quæ sunt febribus, quæcunq; fuerint, afficiatur? Cui respondendum, verum esse, nedum in Hippocratis, & Gale. doctrina, sed apud cunctos artis medicæ auctores, opus esse cor ipsum calida affici intemperie, vt febris generetur; qua spiritus, aut humores, seu partes solidæ eiusdem ponantur in calfacto esse: licet reliquæ semper propter viciniam incallescant. Verum sempiternæ veritatis haudquaquam est, quòd dictæ cordis materiæ, seu substantiæ, primò afficiantur. patet hoc inductiue in omni febrium genere, in hecica quidem apud Galenum, eodem decimo metho. quam incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus, vt iocinore, ventriculo, & aliis plerisque. Interim

Comment. 1.
text. 29.

Cap. 10.

Febris nõ est
nisi cor præ-
ter naturam
incalescat,
sed non sem-
per primo
afficitur.

Cap. 8.

verò primùm quod afficitur, esse ipsum cor, affirmavit. De diaria item verifi-
 cavit Galenus, tum primo de different. febr. tum etiam primo de arte curatiua
 ad Glauconem, & octauo metho. meden. docens quandoque in ea primò spiri-
 tus, qui in ventriculis cordis continentur, accendi; vt si ex ira fiat, interdum ex
 quibusdam aliis partibus oriri, vt si ex estu, frigore, cruditate, inguinum inflam-
 matione, & aliis huiusmodi. Quid dicam de eo febrium genere, quod ex putre-
 dine ortum habet? simili etenim ratione generari potest, & putrescentibus pri-
 mò iis, qui in dextro cordis ventriculo cōtinentur humoribus, & interim aliis,
 qui aut in omnibus vasis, aut in quibusdam putrescunt, aut etiam extra vasa.
 liquet hoc apud eundem Galenum, primo de different. febr. II. metho. tertio de
 prælagit. ex pull. Citra igitur ipsius cordis calidam intemperiem, ita quòd na-
 tiua eius caliditas ad igneam conuertatur, secundum spiritus, aut humores,
 qui in ventriculis continentur, aut secundum partes solidas, quæ naturam, &
 innatum calidum ipsius cordis constituunt, nulla vnquam febris gigni pote-
 rit: quamuis vnuerfum corpus supercalfactum fuerit. nam & calor præterna-
 turam, hoc ipsum, nondum tamen febris existit, nisi cor vnà calfactum sit: licet
 quandoque primò, & per se, seu per essentiam; interim verò secundariò, & per
 consensum, eadem materiæ, seu substantiæ, afficiantur.

1. de differē.
 febr. cap. 3.
 1. ad Glauc.
 cap. 3.
 8. meth. c. 1.
 & per totū.

1. de differē.
 febr. cap. 6.
 & 7.
 11. meth. per
 totum.
 3. de prælag.
 ex pull. c. 7.

Quot, quibusve modis febres omnes generari contingat. Caput XIII.

Q UOD verò à nonnullis causis, cum internis, tum externis, fe-
 bres generari possint, omnes (vt ira dixerim) nedum medici, sed
 homines norunt. Verùm quis ab eisdem causis, nostris corpori-
 bus adueniat affectus, in quo febricitauimus, hoc sanè multos la-
 tet: & à plerisque etiam, qui se medicos profitentur, ignoratur,
 vt inquit Galenus, eodem primo de differentiis febrium. quocirca tanquam
 magnoperè necessarium, duxi simul cum eodem Galeno veltigare, quam dis-
 positionem in corpore faciant singulæ causæ, quæ febrem accendunt, hoc nan-
 que dilucidato, facile patebit per quem affectum, in quampiam febrem inci-
 dimus à quacunq; causa ortum habuerit. etenim nisi quis ad vnguem memo-
 ria teneat, inquit Galenus, octauo metho. & quæ causæ febres generant, & in
 quo cuiusq; corporis affectu; is nunquam methodo febr. prospiciet. At quem-
 admodum non vnum videmus modum generationis, aut augmentationis ca-
 liditatis in aliis corporibus omnibus, neque etiam ipsius ignis, sed vel propter
 motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæsum alterius caloris, aut
 propter detentum calidi effluxus, aut propter admixtionem calidæ substan-
 tiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, similiter quoque in nostris cor-
 poribus, non vnus erit, neque generationis, neque augmentationis ipsius cali-
 ditatis, atque ipsius febris: quinimò necesse est omnino modos generationis
 omnium febrium, ad eos, quos proximè diximus, reduci, ex Galeni auctorita-
 te, libro de causis morborum, & primo de differentiis febrium, à quacunq;
 causa ortum habuerint. Propter motum quidem, est vnus modus generationis
 febris: nam cum quispiam immoderata exercitatione vsus fuerit, in lassitudi-
 nem incidit, caliditatem immodicam in musculis atque articulis habens: ete-
 nim hi sunt qui primò motum excipiunt. Verùm si non vltra progrediatur ca-
 lor, atque eum solui contigerit; antequàm totum animalis corpus inuaserit,
 nil vltra lassitudinem consequitur. At si in totum extenditur corpus, & hinc
 continuatim calor ad cor ascenderit, necessariò in febrem homo incidet. Ita
 quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor est, ac vehemens motus calo-
 ris, ac potentiæ irascibilis in ipso corde existens: quia ob immoderatum mo-
 tum eiusdem caloris, nonnunquam per totum diffunditur corpus, simulque
 cum hoc feruore, aliquando spiritus, interim verò & sanguinis substantia cal-
 fit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motum, ac
 feruo

Cap. 2.

Cap. 1.

Quinq; mo-
 di genera-
 tionis febriū.

Lib. de caus.
 morb. cap. 2.
 1. de differē.
 febr. cap. 3.
 1. Ex motu.

Ex motu,
 qui in ira,
 & irascibili-
 tas febris.

feruorem ipsius innati calidi cordis, in sanguinis, seu spiritus substantia existen-
 tis: quamuis & ea quoque natiua humiditas, quæ in partibus solidis ipsius cor-
 dis consistit, adeò feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hec-
 tica generetur; Galeno teste, primo de differen. febr. & tertio de prælag. ex pull.
 quæ verò febris ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore generatur.
 Ex adhæsu in super rei calidæ, siue soli, siue ignis, siue medicamentum calidum
 contingat extrinsecus, aut proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam
 in nostris corporibus generatur, nondum tamen febris existit, nisi cor vnà ca-
 lesfactum fuerit. Nec est quispiam qui ambigat, quin calidorum corporum vici-
 nia, inquit Galenus, citato libro de causis morb. alia concalescant, si modò ad
 memoriam reuocet & balneas, & solem æstiuum, & omnem flammâ. Propter
 detentum quoq; calidi effluxus, ex cutis densitate, qualis maximè frigefactis,
 arque adstrictis corporibus, solet accidere, alius & tertius modus generationis
 febris contingit, mordaci effluxu. in corpore acruato, atque detento, semper
 enim animalium corpora distantur: idque duplici modo, effusis ad exteriora
 vaporosis atque fuliginosis superfluitatibus, ac rursus attracta refrigerante, ac
 ventilante natiuum calorem aërea substantia. Qua propter si quis vehementer
 rigerit, aut in aqua natauerit, quæ aut alumen, aut aliquam talem naturâ acce-
 perit, huic adstringi cutim, atque densari contingit, vt quæ diffari consueue-
 rant, intus cohibeantur. Vbi verò fuliginosa fuerint, acria, seu mordacia, quæ
 intus colliguntur, febris inde generatur: etenim non attracto eo qui refrigeran-
 di vim habet, acre, neque effusis ad exteriora eisdem fuliginosis excrementis,
 calor augetur, quo cordi communicato, fit febris: ob mixtionem calidæ substan-
 tiæ. Rursus & quarto generatur, & augetur præter modum caliditas, & proin-
 de etiam febris ex esculentorum assumptione, acris, & calidæ qualitatis, veluti
 alliorum, porrorum, caparum, & aliorum huiusmodi. Nam quemadmodum ari-
 di calami vehementius flammam attollunt, ita & hæc esculera calida, & acria
 calorem nostrum adaugent, ac immoderatum adeò efficiunt, vt cordis calori
 communicato, febrē generent. Calidæ in super poriones immodicæ veluti vini
 veteris, & acris, cum corpus imbecille offenderint, & medicamenta acria, siue
 remedia morborum fuerint, siue venena, causam attulerunt, vt etiam homines
 febricitarent quandoque. Nam non semper ob harum causarum quamlibet fe-
 bricitant, vt inquit Galenus eodem lib. de causis morborum, tum quia, iis cau-
 sâ efficientis quantitas par non existit, tum quia dispositio, quæ est eiusdem af-
 fectus, magnam in eo quòd plus, vel minus varietatem admittit. Adde quòd, &
 animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt in hoc, vt aut faci-
 le, aut ægrè à naturali recedant habitu. Quintus modus generationis caloris
 præter naturam, & febris in nostris corporibus, est ob putredinē. Nam quem-
 admodum in externis corporibus, ex putredine præsertim seminum, & sterco-
 ris, tum generari, tum augeri caliditatem inspicimus, pari ratione quæ putre-
 scunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus in
 quibus putrescunt efficiere possunt, & demū vnuerfum corpus concalescien-
 tia, simulque & cor ipsum, febrem excitant. Consueverunt humores multi aut
 crassi & lenti, ex multis, aut glutinosi & crassis cibis orti, hoc modo febres ge-
 nerare, cum ex eis, & obstructiones fiât, & corpus male diffletur, quibus de cau-
 sis necessariò, vt in sequentibus patebit, putrescere oportet, & febres propter
 ea accendant. Hisce denique quinque modis, & non pluribus neque pauciori-
 bus, vnuerse causæ, tam externæ, quàm internæ febres generare possunt. Quod
 si quispiam quæreret, febres quæ ad inflammationes consequuntur, quo illo-
 rum quinque modorum generentur? Cum Galeno primo de differentiis febr. di-
 cimus, quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres
 accendunt. interius enim in ipsis influens humor, cum non bene diffletur, pu-
 trescit: & illud decimo meth. confirmavit his verbis. (Monstratum verò nobis
 est in iis, quæ de febribus scripsimus, phlegmonas, seu inflammationes quoque
 propter

1. de diff. feb.
 cap. 8.
 3. de prælag.
 ex pull. c. 7.
 2. Ex ad-
 hæsu calidi.

Cap. 2.

3. Ex vete-
 rione calidi
 effluxu.

4. Ex ad-
 mixtione calidæ
 substantiæ.

5. Ex putre-
 dine.

Questio.

Respons. ad
 questionem.
 1. de diff. feb.
 cap. 3.

propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, febres subsequi: Sed mox instabis, non daretur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, si perpetuo propter putredinem humorum ad inflammationem febres consequuntur: etenim cum ceteræ essent ex putredine ortæ: quod quidem Hippocr. sententiæ aduersatur, aphorif. 55. quarti libri, cum dicebat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias: sibi quemet Galenus pugnaret, qui eodem primo de different. febr. eandem Hippocratis sententiam confirmavit, inquit. {Sunt tamen quædam febres in inguinum tumoribus ex genere ephemerarum, qui tumores sunt e genere inflammationum:} At dicimus nos perpetuo febres subsequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, attamen non semper eandem febrem dicimus esse ex genere earum, quæ ex putredine ortum habent. Nam non alia ratione, nec alio modo quam ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipsæ. Verum non semper putredo hæc peruenit ad cor; sed interim in loco inflammationis circumscriptur, ita ut fumus, vapor, seu fuligo putrida, ex putrescentibus humoribus, ad cordis ventriculos non perueniat, sed idem permaneat in loco inflammationis circumscriptus, solâ alteratione per continuum facta, usque ad cor perueniente calore; omnibus simul humoribus putrescentibus, siue per vnum, siue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur; quemadmodum sæpe euenit in inguinum inflammationibus, ubi potissimum ex manifesta causa ortum habuerint: quæ febris diaria non alio modo generabitur, quam ea, quam propter viciniam generari diximus; seu adhæsu, ut ex solis ardore. nam communicationis ratione febris accenditur, cum semper calefactæ parti proxima pars simul incalcescat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris, sit ratione putredinis; quia tamen eadem ad cor non peruenit, sed iam dicto modo generatur, quemadmodum diariæ quædam, propterea ex diariarum genere, & non earum quæ ex putredine ortum habent, febrem hanc esse fatemur. Verum ubi nedum in inflammata parte humores putrescant, sed ex eisdem putridus vapor, putridaque fuligo usque ad cor attingat, ita ut ex putrescentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri solet cum putrescens humor e viscere aliquo, seu vasis ipsis potissimum magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanc ex inflammatione ortam, ex eorum genere esse asserimus, quæ ex putredine ortum habent. neque enim hoc febrium genus alio modo, quam iam dicto generari potest: ut clarum est in Galeni doctrina; & præsertim citato libro primo de differentiis febr. cum omnino necessarium sit, vel putridam fuliginem ad cor attingere; ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto esse; vel eosdem humores primo putrescere, ut videre licet in nonnullis pestilentibus febribus, ad hoc ut febres ex putredine generentur; de quibus febribus verba faciebat Galenus, eodem decimo metho. cum dicebat. {Quocirca si quando dicam febribus, quæ ex putredine accenduntur tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quæ a phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehensas intelliges.} Hinc liquet interdum diarias, interim vero; quæ ex putredine ortum habent febres ex ipsis inflammationibus generari posse, ex Hippocratis testimonio, aphorif. 55. quarti libri, & Galenus primo de different. febr. potissimum ex inguinum inflammationibus pro diuersa ratione, qua ex eisdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit. Sed dices si ex inflammationibus contingit interdum oriri febres diarias, sequitur non esse præcipuum earum indicium, ac inseparabile, quod ab aliqua causa recenti & manifesta, quæ ante præcessit, incipiant: quæ omnes iuniores medici, vsitato vocabulo, procatartica appellat, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit, citato primo libro de different. febr. & eodem libro post pauca his verbis confirmavit, inquit, {quoniam Ephemeræ omnes a pro

Obiectio.

Cap. 7.

Respons. ad obiectiōē.

Cur cum febris per se uno consequatur inflammationes ratione putredinis, non tamen illa febris semper sit ex genere febrium ex putredine ortarum.

Cap. 3.

Cap. 6.

Loco citato.

Obiectio.

Loco practico.

à procatartica, siue præincipientibus causis originem habent, & quam dubitationem bifariam delere poteris, primo verum esse inquit, quod semper diariæ febres ab aliqua incipienti procatartica causa recenti, ac manifesta, ita quod sine iis causis generari non possunt diariæ febres. Verum non immediate, perpetuo ab eisdem febres accenduntur, sed mediatè quandoque. Nam factis est quod ab eadem causa procatartica, recenti tamen & manifesta initium sumat. Fiet autem interdum ab ea non immediate, sed aliis quibusdam præter naturam affectibus mediis: qua ratione dicimus ad bubones, seu inguinum inflammationes, tunc sequi diarias febres, cum bubo ipse ex aliqua euidenti causa fuerit ortus; Galeni testimonio, nono metho. & primo de arte curatiua ad Glauconem, loquens enim de diariis febribus habet hæc verba. {Et quæ ex inguinum inflammationibus febres ortum habent, ex hoc genere sunt, præterquam si absque vlcere siant manifesto. tunc enim suspicionem afferunt, & nullo modo mitescunt.} similiter quoque dicendum erit de cæteris inflammationibus, si ab aliqua manifesta causa ortum habuerint. Cum verò causa hæc euidens non præcesserit, febres consequi ex putredine ortas. similiter quoque dicendum erit, si ad stipitationem, seu adstrictionem, seu pusillam obstructionem, aut cruditatem febris diaria consequatur. Nam semper reces quædam, ac manifesta externa causa præcessit, ut balneum aquæ frigidæ, aut aluminosæ, seu quippiam aliud infrigidans, aut poros cutis adstringens, aut ingestio plurimorum ciborum, seu eorum, qui facile concoqui non possunt, si ad cruditatem febris diaria consequatur. Aut dicas, quod cum multæ appareant esse particulares febrium diariarum differentie, vna, quædo iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti vsitio; altera quando hæc etiam adest, sicut stipitatio, ut inquit Galenus, decimo metho. quod illæ, quarum prorsus abiit effectrix causa, cum exquilitæ & propriæ magis diariæ febres sint, & dicantur, semper à procatartica, siue præincipientibus causis originem habent. Quartum verò adhuc etiam effectrix causa adest, non perpetuo causa procatartica existit, sed poterit esse interna. Ad Galeni auctoritatem, primo de different. febr. dicas veritatem habere in veris ac maximè propriis dictis diariis, quæ effectricem causam adhuc non habent. Hæc etenim à causa procatartica omnes ortum ducunt, ita ut quæ ex meatuum densitate, pusilla obstructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac cæteris huiusmodi causis, fiunt febres diariæ, non propriæ & exquisitæ tales sint, ac appellari debent. Sed iam tempus est ad propositarum febrium cognitionem deuenire, prius tamen eiusdem febris diariæ, de qua modò erat sermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hæc febres sunt simplicissimæ: ut liquet ex Galeno, primo de arte curatiua ad Glauconem deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Respons. ad obiectiōē.

Diaria febris semper à procatartica causa oritur, sed non semper immediate. 9. meth. c. 1. ad Glauconem cap. 3.

Cap. 2.

Cap. 2.

Quid sit febris diaria, & quomodo dignoscatur.

Capitulum XV.

NDITVM est huic febrium generi diariæ nomen: à Græcis ἐφύμφοσ πύρετος appellatur, non siquidem de substantia ipsa, sed conuenienti nomine destituti, inquit Galenus, nono metho. clarioris simul breuiorisque doctrinæ gratia, ab eo quod sapius eis accidit, nomen indidimus. etenim ut plurimum necesse est eas ultra vnum diem non porrigi; appello autem xxiiij. horarum spatium, diem; adeo ut nox quoque vnâ comprehendatur. Quidam à similitudine cuiusdam animalis ephemeræ nuncupati, hanc febrem nomen sumpsisse, asserunt, cuius meminit Aristoteles libro quinto de natura animalium, cap. 19. Est enim animal volucre, ac quadrupes, à quibusdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in postmeridianum usque diei tempus viuit & volat: mox descendente sole marcescit & languet, deinde occidente, moritur. vitam non ultra diem vnum agens. Vnde ἐφύμφοσ, id est, diarium appellatum est. Sunt autem hæc feb

Diaria cur dicatur.

hæ febres tantummodò spiritus affectiones absq; prauis ac malignis illis symptomatibus, de quibus docuit Hippocrates in prognosticis; vt liquet secundo de crisi. & propterea simplicissimæ ab eodem Galeno nuncupatæ. Huius generis febrium indicia vestigare intendimus. Neque enim difficile erit per eadem signa confestim in prima die exactè diariam febrem dignoscere, ac à cæteris duobus generibus secernere, quemadmodum Galenus his verbis, octauo meth. ostendit: {Ego verò, inquit, nec in omnibus ægotantibus fateor exactè me scire in primo die affectum, nec vllam diariam me febrem fugere, at verò vt nihil in victus ratione primis saltem diebus pecces, hoc satis est, si discernere diariam à reliquis queas.} & primo de differen. feb. per hæc verba idem confirmavit. {Eas autem, quæ in putredine humorum febres accenduntur, alias à diariis oportet existimari, neque earum discretio difficile est: quanquam nonnullis videatur esse impossibilis:} nec obstat si primo de arte curat. ad Glauconem, loquens de diariis febribus, dixerit: {sed cura quidem harum febrium in promptu est: at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo ante nos, quantum oportuerit scriptum reliquit.} Nam octauo de metho. med. & primo de differen. feb. haudquaquam difficile esse in prima die hoc febrium genus dignoscere, ac à reliquis secernere tradidit: primo verò de arte curatiua ad Glauconem, non genus hoc febrium, sed eiusdem generis particulares differentias, à diuersis causis ortas, maiorem requirere diligentiam fassus est: licet earùdem curatio in promptu sit. Cùm igitur ad ægrum accedes, primum à maximis, quæ circa ipsum sunt indicis, consideratio exordienda: deinde ab aliis, adeò vt nec minimum aliquid omittas. nam vt magis aut minus ei quæ sit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum sit adiũctione: maxima quidem in omnibus febricitantibus signa, in pulsibus, atque vrinis consistunt; vt liquet eodem primo de arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re. nam citra cordis affectũ (vt sæpius dictum est) febres generari nequeunt, cuius propria functio, ac peculiaris, pulsus est. Quocirca signa sumpta ab eo, tanquam à peculiari cordis actione, non immeritò maxima erunt. Similiter & quæ ab vrinis signa capiuntur pro dignoscendis febribus, non minus maxima appellatur, eam excrementum sit in venis atque arteriis acruatum, & febres omnes venosi generis affectiones sint, comprehendentes in hoc genere etiam arterias, vt inquit Galenus, primo de crisi. Quapropter dicebat, in febribus omnibus, ad vrinas præcipuè attendere oportet. Vnum itaque maximum appellatur signum, tanquam à propria cordis functione sumptum; reliquum verò tanquam à proprio excremento venosi generis, cuius febres omnes affectiones sunt. His verò addere oportet, vt fateatur Galenus, & quæcunque alia circa faciem Hippocrates scripsit, accubitum quoque & respirationem. Item ea quæ per superiora, vel inferiora excernuntur: & siquid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationem consistere videas. Neque ex his aliquid negligenter prætereas, & cum veluti chorus quidã, omnia concinnè loquuntur, tunc etiam fidere oportet. Hæc quidem omnibus febribus communia sunt, itaque in his simplicissimis, de quibus præsens est sermo, nil horum relinquere oportet. At qui dices, cur inter maxima signa febricitantiũ, non connumerauerit id quod sumitur ex caloris qualitate, cùm & magis essentielle signum fuerit ipsius febris, eodem simul cum Hippocrate auctore, sexto de morbis vulgarib. & ipsemet nono, & decimo de metho. meden. testatur, nedum ex pulsu & vrina, verum etiam ex caloris qualitate euidenter percepisse febrem absque putredine, atque secernisse ab ea, quæ ex putredine ortum habet? Nos verò asserimus simul cum Hippocrate, & Galeno magis essentielle signum ipsius febris esse id, quod à calore, aut eius qualitate percipitur, quàm reliqua duo, quæ ex pulsu & vrina capiuntur. Verum vel propterea à Galeno derelictum, primo de arte curatiua ad Glauconem, tanquam omnibus manifestum, vel ob id quod non perceptuò, quemadmodum ex vrina & pulsu, vnum ab altero febrium genere, per

Explicatur
locus Gal.
Cap. 2.

8. meth. c. 3.
De differen.
febr. cap. 7.
Ioco præci-
tato.

Signa dia-
ria febria.

Ex pulsibus.

Cap. 2.

Vrini.

Accubitum,
respiratione,
&c.

Obiectio.

Commen. 1.
text. 29.

9. meth. c. 4.
& 10. meth.
cap. 4.

Dilutio ob-
iectionis.

Cap. 2.

idem signum ex caloris qualitate sumptũ, secerni queat: cùm non semper per vniuersum corpus talis caliditas effundatur, ita vt tactu sentiat; vt patet sexto de morbis vulgaribus, haud ægrè etenim eandem caloris qualitatem perturbari contingit: in febribus siquidem ex putredine ortis, vt in malignis lipyriis dictis, ac pestilentibus quibusdam, & in ipsis item diariis: quanquã ad reliquas si comparentur, calor mitis appareat; inter easdem tamen sunt, quæ acriorem, ac mordacem magis quàm reliquæ, calorem tangentibus inferunt; vt si ex solis ardore, tristitia, immodico labore, vigiliis, & reliquis huiusmodi ortum habeant: quocirca non ab re Galenus eodem decimo de metho. meden. dicebat. {Nam & ex pulsu & vrina, & ipsa nonnunquã quæ in calore est qualitate, euidenter id discernimus quod semper ex pulsu & vrina:} non semper autem, sed nonnunquam ex caloris qualitate, febrium genus percipiebat, si cum putredine, aut absque ea fuisset ortum. Nec etiam indicium hoc à qualitate sumptum libro primo de differen. febr. tanquam proprium, essenziale, atque inseparabile prætermisit, cùm docuit diariarum febrium signa: id autem est caliditatis suauitas: licet interdum perturbari possit adeò vt à medico non percipiatur, Hippocratem scētatus, qui eodem sexto de morbis vulgaribus, mites appellabat has febres, cùm dicebat: {Febres quidem, aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites:} hoc est minus insuaves, seu mordaces. Est itaque caliditatis suauitas proprium, atq; inseparabile huiusmodi febrium indicium, qui etiam calor vaporosus existit, inseparabile quoque, æqualis atque incompressus ascensus in caliditate ac pulsibus simul, non tamen proprium, cùm & aliis quibusdam febribus adsit: consistente etiam febre, mediocritas adest maximè eiusdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas, in incremento & vigore iis potissimũ febribus inest, ac magis, licet quandoque aliis quibusdam adsit: Pulsus verò exactitè seruat eam quæ secundum naturam æqualitatem, atque mollitiem, & ordinem, vt liquet secundo de crisi. mutant autem omnes diariæ, quantum in ipsis est, in magnitudinem, celeritatem, ac crebritatem, pulsus: vt tertio de præfagitione ex puls. scriptum est. Nam si concurrat alius affectus mixtam, vt ipse Galenus inquit, oportebit esse mutationem ex illa, & hac, quæ comitatur, febr. Ipsius verò diariæ, quatenus diaria est, pulsus ad magnitudinem, celeritatem, ac crebritatem mutatur. Verum frequentia à proportionem deficit secundum exteriorem quietem. hæc etenim minus est frequens, quàm ea quæ quietis est internæ. est nanque in Galeni doctrina exterior quietes, quæ contractionem præcedit, consequitur autem pulsus distentionem, interna verò quietes, à Galeno appellatur, quæ distentionem præcedit, contractionemque consequitur: mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipsius motus pulsus. quem præcedit, & propterea quæ systolen seu contractionem pulsus antecedit, exterior quietes appellata, eodem modo, quemadmodum & systole mutabitur, interior verò modo quo diastole, seu distentio, cùm ipsam præcedat: qua ratione Galenus dicebat primo de differentiis febr. quod magis inseparabile, & proprium signum diariarum erat, quod nullo modo ad celeritatem ea pars pulsus, quæ systole dicitur, tendit: & si aliquando hoc contingat, minimũ, ac vix perceptibile existit, parũque à naturali tenore mutatum, quo fit, vt necessariò quoque frequentia secundum exteriorem quietem, à proportionem deficit eius quæ secundum interiorem, & totum, propterea quod febres diariæ humorum putredine vacant: in quibus verò putredo adest, & contractionis celeritas augetur, & exterioris quietis frequentia, seu crebritas, eo quod citius arteria considerari incipiat, quò per systolen, seu contractionem, fuliginosa excrementa expurget, vt paulò post dicemus: quæ quidem in febribus diariis, aut exigua sunt, aut omnino non sunt. Accessione verò cessante, arteriarum motus in hoc febrium genere, in totum assimilatur illi, qui in sanis deprehenditur: cùm in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulsus, neque si multum temporis inter primæ accessions finem, & secundæ principium intercidat, quemad-

Commen. 1.
text. 29.

Cap. 7.
Ex calidita-
tis suauita-
te.

Commen. 1.
text. 29.

Pulsus qua-
lis in diariis.

Cap. 13.

Cap. 7.

Cap. 7.

modum in tertianis, & quartanis: in his enim febris remanet signum: in ephemeris autem in totum aboletur eadem accessione cessante, Galeno auctore, primo de arte curatiua ad Glauconem, ita ut neque putredinis, neque etiam ea vnus motus inaequalitas, hoc est in vno pulsu arteriae, quae omnibus communis est, percipiatur: ut liquet eodem primo de arte curatiua ad Glauconem. In omnibus itaque diariis quatenus diariae sunt, pulsus tales fiunt. Quod si Galenus secundo de crisiib. dixerit ad paruitatem quandoque, & nonnunquam ad magnitudinem pulsus mutari, pro causarum diuersitate, ex quibus ortum dicunt illud asseruit, & non quod tales diuersae pulsus mutationes in diariis fiat, quatenus diariae sunt. nam sub hac ratione, diariae omnes, quantum in ipsis est alio non concurrente affectu in magnitudinem, celeritatem, & crebriorem pulsus mutant, ut citato libro tertio de praesagitione ex puls. à Galeno decretum est. Cum sudore item aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore fir harum declinat; ac integra febris cessatio sequitur, & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Inter maxima quoque signa connumerantur ea, quae in vrinis consistunt. Quocirca inseparabile, ac proprium diariarum febrium indicium est coctio in vrina, statim in prima die, Galeno auctore, primo de differentiis febr. quoniam nonnullae quidem suspensiones, nonnullae verò subsidentias bonas habent, quaedam autem nebulas, omnes tamen bene coloratae sunt, ut secundo de crisiib. scriptum est: ac in inclinatione multo meliores, quam circa febris principia videbuntur. Et, ut summam dicam, vrinae omnino similes, iis quae secundum naturam se habent, aut non multum à naturali statu recesserunt; ut liquet citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re, cum neque humores, qui in vasis continentur, neque partes solidae in hoc febrium genere, sed spiritus duntaxat accendantur: ob id neque in colore, aut substantia, neque in contentis, videbitur multum à naturali statu vrina recedere. Vnum verò praecipuum, ac inseparabile talium febrium indicium existit, quod ab aliqua incipiat causa procatartica, recenti, ac manifesta: quamuis earum proprium non sit, ut patet eodem primo de differentiis febr. Nam & aliarum febrium quaedam ex causa manifesta fiunt, quae ante praecessit, ut inquit idem Galenus, quod de hecticis febribus patefecit, cum in saepe allegato libro primo de differentiis febr. tum tertio de praesagitione ex puls. De iis verò, quae ex putredine ortum habent, in dubium venit, num ex tali quapiam causa, quae ante praecessit, generari possint? Huic videtur Galenus citato loco satisfacere iis verbis, cum inquit: Illud verò nonnunquam vsu venit, quod aliqua ex praecipue causis sui ratione, febrim accendat ephemeram, subsequitur autem altera ex putredine humorum, quando quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurum extiterit, ac superflua materia redundans. haec enim cum in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putrescendi principium acceperit, alteram speciem febrium succendit, priore desinente. Quod verò à praecipue causis, seu procatartice, non immediatè, sed mediatè, febris aliqua ex putredine humorum accendatur, in his verbis nobis patefecit Galenus, { cum primum diariam efficiant: sequitur deinceps altera ex humorum putredine in iis corporibus; quae impura sunt, ac excrementis abundant. } Possit item cum eodem Galeno teneri, quod ex eisdem causis procatartice, febres ex putredine non immediatè etiam, sed mediatè gigni queunt. Verum alia ratione quam mediis febribus diariis, utpote internis, & antecedentibus causis mediis, in eisdem etiam corporibus impuris, quae nimium crassis & glutinosis cibis fuerint vsa, longo potissimum tempore; ex quibus deinceps, succi crassi & lenti geniti, atque adaucti, febres, media obstructione & putredine generant. Nam ob putredinem, cibi quicunque glutinosi & crassi sunt, febrium sunt causae, inquit Galenus, eodem primo de differentiis febr. cum facile sit eum humorem, qui ab ipsis generatur, obstrui, atque intendi. Quapropter non solum hecticae febres, sed earum

earum quaedam, quae ex putredine ortum ducunt, ex causa manifesta, quae ante praecessit fieri possunt. Quocirca cum dixit Galenus, nam & aliarum quaedam ex causa manifesta fiunt, quae ante praecessit, nedum hecticas subintelligere voluit, sed etiam quae ex putredine oriuntur. Discernes autem eas à diariis, quoniam causa haec manifesta, quae ante praecessit in generatione febris ex putredine humorum, saltem non erit recens, sed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc assererat esse praecipuum ac inseparabile signum febrium diariarum, dicebat incipere à causa procatartica manifesta, & recenti, haud ignarus quod ab ea quae recens non est, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa? Qua etiam ratione interpretanda sunt eiusdem Galeni verba citato loco primo de differentiis febr. vbi iudicia describens febrium, quae ex putredine humorum generantur, dicebat. Primum quidem non inseparabile, sed proprium quod nulla earum, quae praecipue causae dicuntur, eas antecedit, intelligendum siquidem est, de recenti, & immediata. Nam semper haec febres pro recenti earum causa internam, tanquam immediatam, & non procatarticeam habent. Etenim si aliam, exponeretur haec verba; nedum proprium, sed inseparabile esset tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum iudicia exponere iam tempus est, à maximis quoque exordientes, quae ex caliditatis qualitate, pulsibus, ac vrinis similiter sumuntur.

Febres ex putredine ortas, & dignoscendi ratio.

Caput XVI.

ALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quae ex putredine fiunt, maximum est indicium, ut Galen. inquit. Nihil enim in ea suaue, neque moderatum est, neque vlllo pacto caliditas similis ei existit, quae in ephemeris sentitur, sed mordax quodammodo potius, tactuique molesta: & quemadmodum fumus oculis & nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Id autem commune est tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: ut patet ex Hippocrate, sexto de morbis vulgaribus, cum dicebat: { febres aliae mordaces sunt manui, aliae mitres: } Per mordaces intelligens vniuersum hoc genus febrium, ex aduerso distinctum ipsis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen sortitum sit, ut liquet eodem primo de differentiis febr. Verum maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potissimum cum primum manus admoventur, contra verò ipsas hecticae, ut dicemus, in principiis autem accessionum, ut in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succeduntur, non statim admocta manu discernitur, at per moram praedicta caliditatis species ex penitioribus partibus, effertur, praedicta itaque caliditatis species, quae appositam manum pungit, atque erodit instar medicaminis acris, non putredinis humorum progenies, quae manifestè quidem sentitur in crescentibus, ac consistentibus febribus, non manifestè autem, neque statim, in incipientibus; ut citato libro primo de differentiis febr. scriptum est: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax sentitur, alio tamen modo, ut demonstrabimus. Proprium verò atque inseparabile febrium, quae in humoribus accenduntur, indicium est, summisionis, seu contractionis pulsuum; quam Graeci συσλην appellant, velocitas: quae manifestius, quidem in crescentibus febribus, non obscurè autem in incipientibus, ac consistentibus, fit. Quapropter Galenus tertio de praesagitione ex puls. assererat hoc esse perpetuum, & praeceteris proprium inuasioni febris ex putredine humorum ortae, ut arteriae contractio efficiatur celerior, & si quis in cognoscenda contractione est exercitatus, perpetuum hoc & constans, initij accessionis signum habebit; vbi contentione aliqua, ut frequenter admonuimus, pulsus praeditus sit. Nam in languidis contractionem docuimus cognosci non posse, quamuis haec febres in vigoribus, ut

Causa procatartica duplex.

Explicatur locus Gale. Cap. 7.

Signa febrium ex putredine, à caliditate, & caliditate, & caliditate.

Particula prima, text. 29.

Cap. 7.

A puls.

Cap. 7.

idem Galenus habet, vtrunque possident, motum celerem, & distentionis, & contractionis. Præterea crebritatem mutant ex æquo, cum externæ quietis, tum internæ. In initio autem accessions, non perinde, sed magis augent contractionis celeritatem, in incrementis tum hanc, tum etiam externam quietem plurimum concitant. Harum mutationum pulsus, haud facile causa reddi potest: nam cum febrium omnium differentia propria & per se, quæ ex pulsibus capiuntur, sint ratione vsus mutati, & non facultatis, nec instrumentorum; ut patet eodem tertio de præflagitione ex puls. sitq; distentionis vsus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac ventilando calore per attractum aërem, ipsius verò contractionis pro expurgandis fumosis, ac fuliginosis excrementis, commune autem vtrisque ut caloris symmetria seruetur; ob id celerior quodammodo semper in quolibet accessions tempore, erit ipsius pulsus contractio in febribus ex putredine ortis. Quanquam id manifestius percipiatur in incrementis accessions, quam in earundem principiis, ac vigoribus. Nam cum vsus contractionis sit pro expurgando fumoso excremento, cuius copia in huiusmodi febribus generatur, in principiis tamen accessions cum calor adhuc suffocetur, ac superfuitates intus succendantur, adeo ut natura adhuc expurgari fumosa excrementa: quapropter non tam manifestè percipiatur hæc contractionis celeritas. At in incrementis natura ipsa incumbente ad abstergendum fumosum illud excrementum, utpote incipiente iam euincere succentam materiam, nedum manifestior apparebit hæc celeritas contractionis, verum crebrior erit pulsus, secundum externam quietem, adeo ut pulsus in externa quiete creberrimus videatur; quoniam celerius contrahitur, ac citius arteria confidere incipit propter urgentem vsus. In vigore autem vtrunque habent pulsus, motum celerem, & distentionis & contractionis, crebritatemque mutant ex æquo, cum internæ, tum externæ quietis. Etenim æqualiter ferè est & distentionis, & contractionis auctus vsus, cum & caliditas ipsa præter naturam, admodum fuerit aucta, ipsūque excrementum fumosum, nihilo diminutum: propterea Galenus citato libro tertio de præflagitione ex puls. dicebat: { ubi propè iam attigerint vigorem succensis humoribus feruescentibusque, ingens incrementum suscipit distentionis celeritas, contractionis verò par permanet celeritas: ubi iam vigeat planè febris, in illa accessione ad summam celeritatem peruenit distentio, & diminuitur celeritas contractionis, ac in remissionibus, eiusdem contractionis celeritas dissoluitur, præsertim cum ad integritatem aut propè eam peruenerint. } Generatur itaque semper contractionis celeritas initio accessions harum febrium, per incrementum augetur, & in vigore, ac remissione modo quo diximus se habet, adeo ut vsque ad summum vigorem persistat, in cuius sine minui incipit, & in inclinatione dissoluitur: licet non ita manifestè in eisdem temporibus percipiatur; sed manifestius in incrementis, non ita manifestè incipientibus, ac consistentibus ipsis accessions; & quanquam in vigoribus (ut diximus) vtrunque habeant, motum celerem, & distentionis, & contractionis, & crebritatem ex æquo mutare videantur, cum externæ quietis, tum internæ; tamen & eo quoque tempore contractio, distentione erit celerior, & externa quiete pulsus crebrior, licet obscure illud percipi possit, cum ambo motus celeres sint, & vtræque quietes crebræ: qua ratione singula Gale. dicta de pulsibus putridarum febrium, conciliabis, cum diuersa videantur. Sunt itaque omnibus febribus communes pulsus celeres, in eiusmodi autem nedum celeres, sed systole diastole celerior, proprium atque inseparabile earum indicium est. Reliquæ verò differentia pulsus omnes, quæ in his febribus animaduetuntur, alium potius affectum quam febres sequuntur, quorum affectum, ut inquit Galenus, duo sunt genera, aut facultatis, aut instrumentorum vitium: quapropter inæqualitas pulsuum, atque etiam caloris, siue in principiis, siue

v. de differ.
febr. cap. 7.

in aug

in augmento contingat, est huiusmodi generis febrium proprium indicium, non tamen inseparabile. etenim multæ & sine sensibili inæqualitate incipiunt, atque ad consistentiam accedunt. Similiter proprium istarum febrium, non tamen ab eisdem inseparabile, est pulsuum afflictatio: (sic autem nomino, quando incipiente accessione, satis paruos atque inæquales pulsus habent ægrorantes) alicui tamen generi febrium hoc signum commune non est, quem admodum neque & inæqualitas ipsa, nisi alicuius casus ratione superueniat. Comitatur etiam has febres in initiis accessions pulsus paruos ac velox, cum verò consistunt magnus simul ac velox, & quæ in exteriori quiete existit frequentia, ut antea diximus, in huiusmodi febribus manifestè deprehenditur, cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis apparet, ut patet eodem primo de differentiis febrium. Durus autem pulsus neque proprium, neque inseparabile huiusmodi febrium indicium est; neque alterius generis febrium, utpote neque ephemerarum, neque hecticarum: comitatur verò magna ex parte hecticas febres; non nunquam verò duo alia genera aliquo præter naturam affectu interueniente, ephemerarum, ubi ex nimio algore, aut ob nimium solis feruorem, aut lassitudinem, seu reliqua huiusmodi, contingant, adest interrim pulsus durus illis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, quando aliquod viscerum, vel inflammationem, vel durum tumorem patiatur, aut quispiam alius casus, veluti nervorum tentio adfuerit, aut siccitas. At quicquid sit de pulsu duro satis sit nosse in febribus, ea ratione qua febres sunt; nunquam fieri, ut citato libro primo de differentiis febrium, à Galeno scriptum est. Etenim tunicis arteriarum, aut ad congelationem, aut tensionem, aut siccitatem; durities aduenit, ut liquet eodem loco. Maximum quoque & harum febrium indicium existit cruditas vrinæ, debilis etiam concoctio proprium est earundem febrium indicium. Etenim neque cruda, neque debiliter concocta, in ephemeris apparet. Cæterum earum quidè alterutra seorsum, est proprium huiusmodi febrium indicium, simul autem vtræque dicta, secundum distinctionis proloquium, omnino inseparabile: huic enim febrium generi, vrinæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ; principio associantur. Neque vnquam magnum aut effatu dignum coctionis indicium, in talibus febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus eam, quæ fit ob permutationem ephemeris febribus, de qua paulò post verba faciemus. Appello autem crudam vrinam, cum nullum omnino signum in ea appareat coctionis, neque in substantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autem concoctam, in qua nullum tale signum coctionis manifestè, aut perfectè visitur; cum vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiusmodi febrium apparere consueuerit, ut liquet primo de crisi bus. Proprium quoque & harum febrium signum existit, non tamen inseparabile, initium sumere à rigore, ubi neque ardor solis, neque frige factio valida præcesserit, omnibus tamen non inest; quemadmodum neque horrores, ab huiusmodi febribus sunt inseparabiles; licet quandoque ab ipsis exordiantur. Proprium quoque & non inseparabile (ut prius diximus) talium febrium indicium est, quòd nulla earum, quæ procatartica, seu præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc inest. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo accessio consistit, casum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lippitibus, hemititæis, aut paludosis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri solent. Quare ubi hæc adsint, ex his quoque dignoscere eas licebit, non solum earum genus; sed etiam aliquam earundem speciem. Quòd si post febris declinationem, integra non succedit quies, siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum, si omnia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia; aut si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquam ex his, quæ putredinem humorum sequuntur, inuasisse indicatur. Atque proprium simul & inseparabile in

Quid pul-
sum affli-
ctatio.

Cap. 7.

Loco citato.

Ex vrina.

Cruda vrina
naqua.

Cap. 5.
Ex rigore.

Ex eo quod
nulla causa
procatartica
antece-
dit.
Ex casu ali-
quo, qui in
vigore acces-
sions comi-
git.
Ex declina-
tionis ratio-
ne.

omnibus successione indicium est, quod febris diaria, quietem integram subsequente non habet. Contingit vero aliquando ubi ephemera febris consistit, aliquod permutationis indicium ostendit, utpote indicium quibusdam eodem tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verum multo magis, cum declinatio ceperint, eadem permutatio erit manifesta, cum eo tempore ab sit ea tranquillitas, quae adesse debet, neque integra succedit quies, & aliquid putredinis signum manifeste in calore, pulsu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hisce tamen febribus ex putredine ortis, quae diarias consequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariae prius ortae, & non eius, quae ab putredine generatur, & eandem consequitur.

Cur febres hecticae appellantur, & quomodo generantur. Cap. X V J.

ONS EQVENS est, ut earum febrium, quas Graeci *in ius p... p... p...* appellant, indicia tradamus, prius tamen quibusdam animaduersis non minus vtilibus, quam necessariis artis medicae tyronibus, pro curatione, dignotione, & prognostico earundem. Appellarunt porro has febres hecticas, vel quoniam fixae sunt; quemadmodum habitus, quoniam eos affectus, qui agere discutiuntur, Graeci vocant, seu *κρίσις*, quemadmodum eos, qui facile discutiuntur, *επιχειρίσις*, seu *κρίσις*, appellant: vel quoniam ipsum corporis habitum comprehenderunt. (sic enim vocare consueverunt solidas partes humidas ex aduerso distinguentes, ut patet primo de differentiis febrium,) quae igitur febres agere discutiuntur, ipsumque corporis habitum comprehendunt, hecticae nuncupantur. Intellego autem cum Galeno corporis habitum, eisdem corporis partes solidas, ex aduerso distinctas humidis, per humiditas intelligendo tum humores, tum spiritus. Haec namque sunt illa tria, quae nostra

Cap. 3.

Habitus corporis quid.

6. de morb. vulg. part. 7.

Partium solidarum triplex substantia.

Ros. 1. de diff. feb. cap. 9. 7. cap. 6. & 11. cap. vlt.

Cap. 8. Carnosa substantia. Fibrosa.

Cap. 3.

constituunt corpora, ut antea docuimus Hippocratis auctoritate; continentia inquam, contenta, & impetum facientia ab eodem appellata. Quae etiam ratione simul cum Galeno negauimus, neque plura, neque pauciora febrium genera prima reperiri posse. Atqui solidae partes hoc modo intellectae, ex triplici substantia constituuntur, vna, quae veluti ros quidam existit in spersus in spaciis inanibus dictarum partium, qui etiam nativa, seu naturalis, humiditas ab eodem Galeno appellari solet, ut liquet libro primo de differentiis febr. interim humor proprius partium similarium, ex quo partes ipsae nutriuntur, ab eo nominatur, ut septimo, & decimo methodi medendi, scriptum est. Hanc humiditatem, seu rorem quandam in omnibus sparsum animalis partibus, proprium vnde partes nutriuntur naturalem humorem appellatum, innatum quoque spiritum Galenus appellare consuevit, non yniuersum, sed eiusdem non parua substantiam in eo consistere fassus est. Nam hunc innatum spiritum, in omnibus contineri partibus, sed non vnde quaque esse sui similem veluti nec sanguinem esse necesse dixit: tum in spaciis inanibus, non parua eius inesse substantiam, imò potius veluti materiam quandam leuicillam etiamnum mutationem exposcentem ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. Nihilò secius tamen iam, tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem asseruit, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. Altera est, quae ab eodem Galeno substantia carnosa, ac adiposa dicitur: quae substantia ex humore concreto constat. Tertia est, quae fibrosa & membranosa nuncupatur, citato libro septimo, & decimo de medendi methodo. Harum partium quantitas, par semper manet, sed his, qui adhuc inuentur numero duntaxat, qui vero absoluti iam sunt, etiam magnitudine, carnosa vero substantia, magnitudo variatur, etiam si non augeatur animans.

Pari modo & spiritus substantia, inquit Galenus vnde decimo method. tantum non

non quolibet momento, tum minor, tum maior conspicitur, ex quibus tribus partibus, naturam constare, eodem loco fatetur. Has quoque fibrosas & membranosas substantias, quandoque solidas duntaxat appellauit, seu solidiores distinctas à carnosa, seu adiposa, & rorida, ut liquet eodem 7. meth. med. cum dicebat siccitatem insanabilem esse, si profus sit consummata. Est autem profusus consummata, ubi solida similarium partium substantia, reddita est siccior, similiter & ro. eiusdem, ipse vero inquit, solidis siccatis, fieri nequit, ut homo profusus persanetur. Nam primum eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depascit, hinc vero ad carnosum genus transit, quod citatam fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporum haeret; ita deinde ipsas solidas populatur: & paulò ante fieri non posse dicebat, ut solidarium partium siccitas consummata sanetur. Quibus in locis per solidas partes, membranosas duntaxat & fibrosas substantias intellexit. Et ii. eiusdem, naturam, ut diximus, ex tribus partibus constare fatebatur, ex spiritus, & earum, quae dicuntur vere solidae, substantias; & tertia ab iis carnosa, quae cuique particulae est sua: vere solidas appellans partes fibrosas & membranosas, à carnis distinctas, quamuis citato primo libro de differ. febrium, aliter senserit; quem admodum etiam com. aphor. 7. 2. libri, quo loco carnosam partem, contineri in solidarium appellatione, ostendit, asserens, quae enim pauco tempore extenuata sunt corpora, ab humorum & spirituum euacuatione, non ex solidorum colliquatione id perpessa sunt: quae vero longo tempore extenuantur, iis carnes contabescunt & reliqua. Quod vero propriae & verae partes solidae, sint iam dictae fibrosae & membranosa substantiae, quas ex semine genitali conditas esse Gale. fatetur, patet tum libro de semine, tum etiam comment. aphor. 1. primi libri, & propterea cum pereunt, iterum gigni non posse, cum reliquae duae si pereant, regigni possunt, luce clarius Galen. 10. metho. meden. manifestauit, iis verbis: illud potius intelliges singularem particularum substantiae molem ex tali maxime completam esse natura, quae vtrique ut in sinuosis vlcibus videre licet, & perire, & regigni potest. At vero nec fibrosa, nec nervosa, membranosaue natura eandem generationem habere censitur. Ceterum quamuis haec praecipue ac propriae solidae partes, seu solidiores à Galeno quandoque nuncupentur: cum tamen asserimus praeter naturam calorem, in huiusmodi febribus, in solidis partibus accendi; per solidas animalis partes, eas vniuersas subintelligimus, quae humidis ex aduerso distinguuntur, hoc est, prout substantiae sunt diuersae, à spiritibus & humoribus, quas duas substantias, eum calor praeter naturam occupauerat, duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur. In cuius febris hecticae generatione, quemadmodum etiam de reliquis demonstraui, opus est ut ipsius cordis partes solidae accendantur, ut ea generetur: quanquam & per essentiam, & primo saepe; interim vero & per consensum, & secundario eadem solidae cordis partes affici possint, alias haudquaquam febres hecticae gigni possent. Quomocumque autem generentur, duplici via ortum habere possunt; nam saepe numero ex ardentibus febribus, quae ad eò protrahuntur, ut longitudo temporis, humorem in cordis corpore contentum exsiccent, aut consumant, ortum habent, saepe etiam in hanc febrem incidunt, qui ex diariis, aut ardentibus, atque acutis febribus, recte curati non sunt: & praesertim qui cum aqua frigida potu indigerent, praeter id quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamentum thoraci, ac praecordii medici apposuerunt, aut cataplasmata etiam calida eisdem partibus adhibuerunt: ex iocinotis quoque, aut ventriculi inflammatione; si diu febrem tolerauerint aegri, insequuntur febres hecticae; aliquando etiam ex pulmonis, aut thoracis affectibus, oriuntur: & ut simpliciter dicam, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quae nobiliores partes occupauerunt, laeuitatibus intestinorum, alui profluuibus, ac dysentericis, insequente totius animalis; ac praesertim corporis cordis. febrili caliditate, quae cum diffi-

Per solidas partes aliquando fibrosae solae intelliguntur. Locus supra citatis.

Loco citato.

cap. 13. & 11. Cap. vlt.

Cum sermo habetur de febribus hecticis, quid per solidas partes intelligimus. In omni febre hectica cor afficitur. Hecticarum generandarum duplex via.

cultate amouetur. Reliqua autem & secunda via, ortum habent febres hec-
ticae, cum statim ab initio inuaserint similem primi sui ortum ephemeris facien-
tes, aut ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia, vna cum solis feruore con-
tracta: quicunque vero natura sunt sicciore, ac praesertim si vna calidam ha-
buerint temperaturam, vitamque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, vi-
ctique pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira, vel tri-
stia, ac magis aestate, statumque temporis calido & sicco, ac loco praeterea con-
simili, vt inquit Galenus primo de differentiis febrium. Nam nullus eorum
qui habitu corporis praediti sunt humidior, statim ab initio huiuscemodi fe-
bre correptus fuit: licet Galenus 7. de crisi bus, in fine, fateatur quod nulla fe-
bris hectica in primis diebus, sed in progressu temporis fiat. Illud tamen intel-
ligere oportet, modò à procatarctis causis originem non habeat, nam citra
Intellectus
Ioni Galeni.

*Num omnes partes, quae solidae appellantur, in febribus hecticis accendantur, & num-
semper cum siccitate copulentur, & quemadmodum cum marasmo conueniant
& dissideant.* Caput XVIII.

SED quæres num omnes solidarum partium substantiæ, quas
tres asseruimus esse cum Galeno (ipsas solidas aduersus humi-
tas distinguentes) in huius febris generatione, semper accen-
dantur, seu calefactæ sint, an vna duntaxat, vel duæ ipsarum ca-
lefactæ sint, reliquæ; vel reliqua incallescant? Huic satisfacere
videtur Galenus eodem primo de differentiis febrium, & 10. metho. meden.
cum dicebat febrem hanc primùm propriam partium humiditatem depasce-
re; hinc ad carnosum genus transire; & ita deinde ipsas verè dictas po-
pulari, principiumque febris hecticæ esse cum primùm cordis temperies euer-
ti inceperit, neque natura humiditas protinus aboletur, neque virtus pluri-
mùm laborat, sed primò sit velut quædam efferuescentia humiditatis, quo in
tempore facile est huiuscemodi febrem sanare, dicebat tanquam nihil adhuc
virtute perpeffa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cum tres iam di-
ctæ substantiæ, quæ partes solidas constituunt, satis diuersæ sint, atque inter
se distent, saltem tenuitate, & crassitudine, nulli in dubium venit, quòd
quæ tenuior existit, promptius accendatur, cum omnis tenuis substantia, pro-
ptius, quàm crassa alteretur, ex Galeno, citato primo libro de differentiis fe-
brium. Cum itaque tenuioris substantiæ sit natura illa humiditas seu ros di-
spersus in spatiis intermediis dictarum partium, quàm reliquæ duæ, & carno-
sa seu adiposa adhuc tenuior sit, quàm fibrosa & membranosa, consequens
est, vt ille natiuus humor primo, carnosus & adiposus substantia, secundò & vl-
timò membranosa, & fibrosa, accendantur in febre hectica: neque vnquam
ordo hic perueriti contingat, nec inuicem implicari possint, si plures dentur
differentiæ; seu species hecticæ febris; quemadmodum nos cum Galeno tene-
mus, & in sequentibus declarare conabimur. At qui fiet, interrogabis, quòd
ordo hic perueriti non valeat, nec febres eadem complicari possint, cum in
febris quæ ex putredine ortum habent, ordo hic quandoque peruertatur?
etenim videmus ex pituita putrescente, interim ex atra bile febres à principio
generari, non autem ex bile quæ est tenuior. Insuper sæpè numero & hæ fe-
bres inter sese complicantur, vt patet secundo de differentiis febrium, secun-
do de crisi bus, & sexcentis aliis in locis. Huic respondemus parum rectè tres
has sub

cap. 1. & 10.
Cap. ult.
Hectica pri-
mum humi-
ditate par-
tium propria
depascitur,
deinde alias
partes inua-
dit.

Loco supra
citato.

Cap. 7.
Cap. 7.

has substantias partes solidas constituentes, tribus humoribus, seu potius ex-
crementis simillasse. Hi namque praesertim cum excrementa sunt, ac putre-
scentia, haud vllam constituunt nostri corporis substantiam, quemadmodum
rorida substantia, carnosus, ac membranosa. Quo fit vt illi pro maiori vel mi-
nori quàm habent aptitudinem suscipiendi calorem praeter naturam, indif-
ferenter possint à principio ab eodem occupari; licet vnus substantia quàm
alter fuerit tenuior; quòd haudquaquam negauit Galenus, imò illud sæpius
contingere affirmavit, praesertim citato libro primo de differentiis febr. cum
dicebat. Inam dispositio febrilis aliàs ex aliis eorum, quæ ante diximus sumit
initium. Ita verò tres substantiæ, quæ solidas animalis partes constituunt, pro-
pterea quòd tenuitate, & crassitudine inter se distant; sunt copulatæ in vna
natura, vnoque genere eorum, quæ corpus constituunt, quòd genus cum à ca-
lore praeter naturam occupatur, febres hecticas parit, verùm cum non ex si-
miliari, æquali, atque homogenea substantia constet, sed dissimilari inæquali
& diuersa, quæ tenuior earum existit, necesse omnino est, vt primò afficiatur
ac calfacta sit; reliquæ verò quæ calfiant. Quæ etiam ratione cum ordo hic
perueriti non possit: nam semper in vna substantia quæ dissimilari existit,
si accendatur calor praeter naturam; pars tenuior promptius & prius accen-
ditur, patere poterit, cur est quòd si plures sint differentiæ seu species febris
hecticæ, eadem complicari non possint, sed perpetuò vnã altera consequa-
tur, ac incipiat ea in qua efferuescit seu calfactus est innatus humor, seu roti-
dus; qui in spatiis inanihus, praesertim ipsius corporis cordis, continetur: se-
quatur deinceps carnosarum, & adiposarum partium, atque ita demum fi-
brofarum ac membranosarum accensio. Illæ item febres quæ in humori-
bus accendantur, per putredinem habent generationem, quæ verò hecticae
appellatæ vel per motum, vel per adhaesum, quo fit vt in illis ordo haud ægrè
perueriti possit, ob maiorem, vel minorem quàm habent aptitudinem humo-
res vt putrescant, in hecticis verò, semper quòd promptius sua natura alterari
consequitur, primò accenditur, cum neque in reliquis solidarum partium sub-
stantiis, quæ crassiores natura sunt, accensionis promptitudo magis quàm
in tenuioribus reperiri possit. Etenim in febribus, quæ per hos affectus ortum
habent, nulla alia aptitudo, vt promptius accendatur eorum materia, re-
periri potest, quàm tenuitas substantiæ frigiditate non reluctante, ob id vbi
spiritus non fuerint, necessarium omnino est, vt humor hic inspersus per spã-
tia inania existat, non autem carnosus, aut membranosa substantia. Num ve-
rò hecticæ febres perpetuò cum siccitate coniunctæ sint, vel interim sine siccita-
te consistere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipsa affectio sit sem-
per calida & sicca; vt prius cum Galeno & Hippocrate conclusum est. Vt ve-
rò huius quæstionis veritas pateat, animaduersione dignum est, quòd cum asseri-
mus num febris hectica quæpiam citra siccitatem consistere queat, non de ea
siccitate verba facimus, quæ necessaria est febrem, quæ febris est, consequitur,
sed intelligimus per siccitatem marasmodi seu tabem, quæ quidem corruptio
corporis viuientis est ex siccitate, ita vt idem sit, ac si dicas num febris hectica
possit quandoque absque marasmo, tabe, seu siccitate alicuius substantiæ so-
lidarum partium consistere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor
in vniuersum nostris corporibus esse siccitates, à Galeno scriptas septimo
metho. meden. quarum vna est partium quæ verè solidæ appellantur, mem-
branosæ inquam, ac fibrosæ substantiæ; altera est adiposæ & carnosæ. Tertia
cum propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est assumpta, diuersa
ab illis: & quarta siccitas est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arte-
riis venisque consistit, quæ etiam ex sanguinis penuria, prouenit: nam venæ
succo sunt inanitæ; hic verò succus, seu sanguis qui in iam dictis exilibus
continetur venis atque arteriis, de propria partium solidarum substantia
non est: quocirca et si in febre hectica quandoque exsicceetur, eam tamen
siccitati

Loco citato.

Secunda ca-
pituli pars.
An hectica
semper cum
siccitate sit
coniuncta?

Siccitas
quadruplex.
cap. 5. & 6.

siccitati coniunctam esse haudquaquam asserimus, neque idem succus inter secundas (vt aiunt) humiditates, connumerari debet, vt quibusdā falso visum est; cum adhuc sanguis sit, & intra vasa contineatur: & propterea Gal. eodem 7. de meth. med. narratis tribus siccitatibus, volens de hac quarta verba facere, dicebat: Diuersa ab illis siccitas est, quæ in propriis cuiusque particula exilibus arteriis, venisque consistit: & paulo infra, facillima verò omnium sanatur, quarta est, asserbat, in qua venæ succo sunt inanitæ. De reliquis itaque siccitatibus subintelligere oportet, cum dicimus febrem hecticam esse cum siccitate coniunctam, quam iterum consistere extra siccitatem, quandoque posse, cum Gale. fatemur: quoniam sine siccitate, sæpius hectica febres consistunt, inquit primo. de differ. feb. & paulo ante duplex esse hecticarum febrium genus, definierat: quarum vnum cum tabe, reliquum absque ea esse fatebatur. Etenim primo fit velut quædam efferuescentia naturæ humiditatis, cum primo hectica generatur febris, neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vsque dum consumptio quædam eiusdem roridæ humiditatis efferuescentiam sequatur, febrem hecticam absque siccitate, seu tabe consistere, clarum est, apud eundem Galenum citato libro 1. de differentiis febrium. Nam donce pars aliqua huius humoris dispersi in spatiis particularum consimilium intermediis, potissimum ipsius cordis reseruetur, solum febris hectica existit, vt ipse inquit, nondum etiam tabida, id etiam confirmauit Paulus cap. 31. libri 2. his verbis: Quousque igitur humiditatis aliquid reliquum est, hectica solum febris dicitur, cum vero periclitatur, ne nihil amplius humoris super sit, absolutus iam marcor constituitur. Hinc sequitur, quod dicitur in tali efferuescentia, humiditatis pars aliqua exsiccetur, nondum tamen siccitati copulatam febrem hecticam asserimus. Etenim quousque pars aliqua huius humoris reseruetur in corpore cordis contenti, & non vniuersa fuerit absorpta, siccitatem haudquaquam esse fatemur, & propterea neque febri hecticae coniunctam esse id quod confirmauerat Galen. citato lib. 7. de meth. med. cum de siccitatibus verba faciens dicebat: Item, tertio videlicet, siccitas est, cum propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino est absorpta: tertio enim ipsius tabis (quam *μαζαρομυ* Græci appellant) principium, cum primum febris hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depascit, ac præsertim ipsius cordis: sine cuius siccitate, neque marasmus gigni potest, vt liquet, tum eodem primo de differentiis febrium, & 10. meth. tum etiam libro de marasmo, qui interim simplex, quandoque compositus existit, simplex, vbi ex siccitate duntaxat corpora corumpantur, quamuis permanere siccitas ipsa per se, non mutata oppositione, quæ consistit ex calido, & frigido, non potest, vt liquet 10. metho. meden. compositus, vbi aut caliditas, aut frigiditas immodica, siccitati asserit. Atqui ex inordinatis, simplicem orti tabem contingit, ex frigiditate siccitati accedente, marasmus senio confectis habet: isque natura consequitur, ac in decrepitate accidere solet, extincto nativo calore, quod nil aliud est quam mors, quæ sine sensu doloris, ac secundum naturam ex siccitate contingit, vt citato libro 1. de differentiis febrium liquet. Consueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabescere, quæ affectio à Philippo senium ex morbo vocatur; in qua non solum senes, sed etiam pueros vidimus incidisse quam plurimos, inquit Galenus citato loco. Qui verò marasmus ex calore fit, febribus quibusdam hecticis contingit, non omnibus, de quo præter est sermo, quanquam & alius quoque reperitur marasmus, qui syncoposus ab eodem Galeno citato libro de marasmo appellatur, distinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat, & in quibusdam hecticis contingit febribus. Incipit autem hic exurens marasmus, quando nativus humor, qui in vnoquoque dispergitur corpore, in spatiis particularum consimilium intermediis, ac in cordis substantia aboleri periclitatur: cum verò iam res eò periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate super sit, tunc exquisita tabes existit. Verum si ad carnosum genus

*Hectica
quandoque
circa siccitatem.
cap. 8.*

Loco citato.

Cap. 5. & 6.

*Tabes sine
marasmus.*

Locis citatis.

Simplex.

Compositus.

Cap. 8.

Cap. 5.

*Marasmus
incipiens.*

Increfcentis.

transit, quod circa tum fibrosas, tum membranofas partes solidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps sint liquata, tunc non amplius incipere, sed increfcere marasimum dicimus, at deinde cum ipsas solidas verè dictas partes populatur, tunc vigere marasimum, non absque ratione asserimus: quod si mauiis, non in tria tempora: sed in tres species marasimum distinguere, pro diuersa natura, seu substantia partium quas depascit, quæ solidas (quas diximus) partes constituunt, haudquaquam reclamabimus: neque illud Hippocratis ac Galeni pugnet, vnus etenim erit, per tria tempora disfidens, si per solidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerso distinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poterunt, si diuersas substantias quæ iam dictas solidas partes constituunt, tanquam diuersas specie naturas habentes seorsum considerauerimus. Cæterum siue vnus, siue plures dicantur esse marasmi, satis sit nosse febrem hecticam, interim absque eo consistere posse, vt pote ea incipiente. Incipit autem febris hectica, à quacūque generetur causa, eo tempore quo quædam velut efferuescencia fit ipsius innatæ humiditatis dispersæ in spatiis intermediis consimilium particularum; præcipue tamen ipsius cordis, cum neque vlla hectica febris effici possit, priusquam cor ipsum afficiatur, vt sæpius dictum est: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimum non labore, neque iam dicta humiditas protinus aboletur. Deinceps cum consumptio quædam efferuescentiam sequitur, eademque in longum tempus protrahitur, ipsæ similes particule, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initium, sed incrementum febris hecticæ appellari potest: habet tamen maioris, minorisque ratione, non parvam latitudinem, vt paulo post dicemus. Vbi verò non tantum humor in corpore cordis contentus, & carnosæ seu adiposæ partes eiusdem consumptæ fuerint, verum etiam ad fibrosas & membranofas, siccitas peruenerit, atque omnino rabidam esse, vtque ab ea passione non differat, quæ verè exquisita tabes appellatur: quamuis febris hæc non tantum sicca, sed etiam calida sit affectio; vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Ex quibus haud agrè quispiam percipere poterit, qua ratione marasmi principium, à principio febris hecticæ differt, nam illud est cum omnino rorida humiditas fuerit consumpta, hecticæ verò principium erit, cum talis humiditas efferuescat, perdurat autem quousque eiusdem pars aliqua reseruetur; quo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum in super febris hecticæ ab eo, quod marasmi existit, non minus dissentire videtur: etenim in eius incremento, non modò carnosæ & adiposæ partes colliquantur, verum etiam humor hic absorbitur, qui prius in eius principio velut quandam efferuescentiam passus erat. At in incremento marasmi modò dictæ carnosæ & adiposæ substantiæ duntaxat colliquantur, cum in eius principio nativus humor omnino fuerit absorptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo, in summo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & marasmus, cum ambo consistere fateamur, eo tempore, quo fibrosæ & membranofæ substantiæ, cordis præsertim, verè solidæ appellatæ, ab eisdem consumantur: tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, seu fomes, cum plurimum exustus fuerit, nam qui ita torrefactus est, frangitur atque dissoluitur, & ex ariditate continuitatem amittit, adeo vt neque si magnam olei copiam superfundas flamma abundantior possit accendi; talis siquidem est febris, quæ est tabida omnino, vtque ab ea passione non differat, quæ tabes appellatur, vt prius dictum est.

In vigore.

Hectica incipiens.

Increfcentis.

In vigore.

Loco citato.

Quomodo

Quomodo vnum, duo, & tria dici possint febrium hecticarum genera.

Caput X I X.

Vnum hec-
ticarum febr.
genus dici
posse.

SED occasione eorum quæ diximus, non ab re quæres, num vnum duntaxat sit febrium hecticarum genus, vel duo, aut tria; vel plura esse possint genera, species seu differentias dixeris? Huic breuiter hunc in modum satisfacere licebit, asserens cum Galeno vnum esse genus febrium hecticarum; si modò taliter dicta sint, quoniam ipsum corporis habitum comprehendunt, per corporis habitum solida subintelligentes corporis partes, humidis ex aduerso distinctas, vnum etenim est harum partium genus, continentia ab Hippocrate solida à Galeno appellata, & propterea cum hoc genus calor præter naturam occupauerit, vnum duntaxat febrium genus etiam orietur, ex aduerso & eis quæ ex humorum putredine oriuntur distinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorum generatur sub vno genere, quod quidem nullum nomen commune sortitum est (diariis ex aduerso distinctum) contineri possunt, vt patet eodem primo de differentiis febrium. Cæterum quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici possit, tamen pro diuerso ipsius dispositionis modo eam licebit cum Galeno in tria tempora, seu tres gradus subdistingueri, in principium videlicet, seu primum gradum, quod quidem existit, cum quædam veluti efferuescentia sit natiui humoris dispersi in spatiis intermediis earundem partium solidarum; perdurat autem quousque pars aliqua eiusdem humoris reseruat, & in incrementum seu secundum gradum, quod à consumptione, quæ efferuescentiam sequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, seu secundus gradus febris hecticæ, quoad vniuersus humor, & carnosa seu adiposa substantia, cordis præsertim, liquefiat ac consummetur, cum verò fibrosas & membranofas cordis partes febris hæc depopulatur, non amplius incrementum, nec secundum gradum, sed summum vigorem, & tertium gradum ipsius febris hecticæ appellabimus. At si febrim hanc consideraueris, prout citra marasmodum, tabem, seu consumptionem dictarum partium solidarum consistere poterit, vel cum earundem consumptione, cum eodem Galeno primo de differentiis febrium, fatemur duplex esse febrium hecticarum genus: quorum vnum est citra tabem, reliquum verò cum tabe: quapropter, posita hæc febrium hecticarum distinctione, dicebat Galenus, { Febrium autem hecticarum quandoquidem duplex est, vt nuper definiuimus, genus earum: } Indicia deinceps exponamus, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres posse dici differentias seu species hecticarum febrium, quin imò illud affirmare non veremur. Nā si tres diuersæ substantiæ: vt sæpius diximus, partes solidas constituunt, nec præter naturam calor cum primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, sed earundem vna primò sufficienter incaluit, reliquæ verò incallescunt: & deinde passim ad reliquas duas pertransit, nõ sine forti ratione fateri possimus, hæc ratione partibus solidis definitis, prout in se tres diuersas substantias continent, quæ non æqualiter, sed passim, ac ordine quodam præter naturam calorem admittunt, tres esse hecticarum febrium differentias seu species, cum & dictæ substantiæ specie quoque differat. Quarum vna ac prima erit cum calfactum esse in natiua humiditate susceptum fuerit, eadem veluti efferuescentiam quandam perpeffa. Erit & secunda species cum humiditas hæc natiua fuerit abolita, consumptaque carnosa ac adiposa substantia, quibus siccioribus redditis, ac verè solidis partibus exsiccatis, fibrosis inquam, ac membranosis, tertia species febris hecticæ generabitur. Quod insuper confirmare videtur Galenus citato primo libro de differentiis febrium, nam narratis signis febris hecticæ, quæ omnino tabida existit; insuper definito principio generationis ipsius febris citra tabem, subdebat hæc verba: { deinde autem consumptio quædam efferuescentiam sequitur hæcque in longum

Cap. 7.
Hecticarum
tria tempora,
seu gradus,
duplex
genus, seu tri-
plex, dici
posse.

Loco super-
riori cap. ci-
tato.

Cap. 9.

longum iam protracta, ipsæ similes particulae, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciore redduntur, atque inopia alimenti, tenuiores: & tantum virtus laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, quando earum altera exuperans, virtutem imbecilliolem reddere potuit, huiusmodi febris iam quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum, inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò ante diximus, quæ facillimè curari potest, sunt verò & in hac latitudines multæ: quoniam & dispositiones ipsius multæ in eo quòd magis, & minus diuersitates: quæ igitur æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida est, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidæ fuerit, periculo vicinior est: cum quæ alteri primæ magis adhaeret, non paruam salutis spem possit asferre: } His verbis asserere videtur Galenus, tres esse hecticarum febrium species, seu differentias, nam positis duabus extremis, altera citra tabem, altera verò omnino tabida, constituit mediam, eam inueniens, quodammodo ad vtramque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facillimè in principio curari poterat. Præterea ipsam cum latitudine magna consistere affirmavit, maioris, minorisque ratione, non ab re, quoniam cum sub ea nedum rorida humiditatis, verum etiam carnosæ & adiposæ substantiæ siccitas contineatur, prout æqualiter, magis, aut minus earundem substantiarum pars esset absumpta, eo æqualiter, magis, minusve ad vnam vel alteram febrem declinare; atque propterea maioris, minorisque periculi existere. Quòd verò hæc febres, licet specie differant, inter sese complicari nequeant, neque in earum generatione ordo perueri queat, ex iam dictis patere potest. Vnum itaque esse febrium hecticarum genus, nec minus & duo, neque à ratione alienum esse tria genera, seu tres species ac differentias, neque plures dari posse, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modò eas diuersa ratione consideraueris, sed tempus est, vt earum indicia deinceps exponamus.

Quæ sint febrium hecticarum indicia communia, examinaturque exemplum Gale. de calce aqua conspersa. Caput X X.

QUOMMUNE est omnibus hecticis febribus quòd pusillæ, ac semper à principio ad finem vsque sint æquales, inquit Galenus, de differ. feb. & 3. de prælag. ex pul. febrium hecticarum, duo hæc sunt propria signa, dicebat, si perpetuò sibi illæ similes sint, nec inuasionem vllam accessionis, nec incrementum nec vigorem, nec remissionem habeant, nec ferè febricitare se percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tangenti caliditas, quâuis acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortum habent) eadè insuper licet primò tactu mitis ac debilis sentiatur, processu tamen temporis, cum plus tægendo immo taberis, paulatim ac redinem, atque erosionem quandam ostendet, atque etiam arida manu se offeret, id quoque confirmavit Paulus cap. 31. lib. 2. asserens, caliditas autem primo occurfu languida, paulo post acris, & erodens erumpit: cum etiam arteriæ circumstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium, vt liquet citato lib. 1. de differ. febr. si quidem hoc illis nequaquam aliis aduenit in febribus: manifestius autem hic accidit casus, cum loti fuerint ægrotantes, aut quotiis alio modo calfacti & lassati, ita vt aliqua profuât humiditas, ac caliditas efflet: cum etenim aliis partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui verò in arteriis est, nihilo minor sentitur: est verò eius manifestus sensus, cum se pulsus attollunt, qui neque ipsi in talibus expirationibus permittantur, sed continuè in eodem statu perseverant. Pulsus idè

Signa hec-
ticarum, æqua-
litas accessio-
num.
cap. 9.
Cap. 7.
Caliditas nõ
multa, sed
acris, &c.

Arteriis
caliditas.
Cap. 9.

Pulsus idè

qui diaria-
rum.
cap. 7.

febris hec tice, pari modo quantum in iis est, in eisdem differentias conuertit, ampliusque in his mutatur celeritas, inquit Gal. citato lib. 3. de prælag. ex pul. dicit autem in eisdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nam de iis prius verba fecerat. Sunt autem hæ differentia, magnitudo, celeritas, & crebritas: quàmuis, vt ipse fatetur, in febribus hec tice, amplius mutetur celeritas, verùm post multa eodem in loco scripsit hæc verba. { nec magnus pulsus, nec vehemens cum hec tice febribus vnquam concurrunt, sed si alterutrum habeant horum, non sunt hec tice. } De vehementi clarum est, cum perpetuò in hec tice febribus imbecilla sit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus existit, vt pote cum incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret: comes etenim est intemperie imbecillitas facultatis, quemadmodum temperie, robur. De magno autem fateri possumus quòd licet febres hec tice quantum in ipsis est, in magnitudinem quodammodo pulsus mutant, quamuis minùs quàm cæteræ febres quàm febres sunt, cum minùs in eis vsus vrgeat: quia tamen perpetuò cum eis facultatis vitalis imbecillitas associatur ob mox ante dictam causam, ob id magnus pulsus esse non poterit, cum vna ex causis magnitudinis deficiat, quæ est virium robur, semper interim & altera quoque quæ est instrumentorum obtemperatia propter duritiem ex siccitate contractam, quapropter idem Galenus assererat quòd si cum febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit esse mutationem ex illa & hac quæ comitatur febrim, quinimò de hec tice sic scriptum reliquit citato loco, quòd nisi alter cum iis affectus casu coeat, ne incipiant quidem vnquam, quamuis hec tice febris rarissimè à primo die existat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut instrumenta variari contingit: & non vsu duntaxat, quemadmodum ab ipsis febribus hec tice quatenus febres sunt: quinimò collatione facta ad pulsus, qui sunt in febribus synochis dictis, minores, rariore, ac tardiores tanto sunt hec tice febrium pulsus, quanto etiam earum caliditas minor est: vt patet lib. 2. de diff. febrium. Proprium item & inseparabile omnibus hec tice febribus indicium est, vbi allato cibo febre accendi, ita vt caliditatis multitudo sentiat, ac pulsus ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias: ita vt incompressa annotatio facta videatur eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna, vel duabus post assumptum cibum, quæcunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessiorem adesse putabunt: voco autem annotationem incompressam, in qua neque horror aliquis, neque extremarum partium frigiditas facta est, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua insignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulsu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud: sed quemadmodum, & cuiq; alteri ex cibo maior, ac velocior pulsus efficitur. Fit quidem aliquando & in quibusdã febribus aliis, incompressus ascensus, at si vniuersum indiciorum acervum inspexeris, non parum differt: etenim in omnibus aliis febribus huiusmodi introitus præter cibum assumptum, sunt incompressi, in febribus autem hec tice, contrario modo se habet omnino, neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, velut ea quæ synochus appellatur. Verùm in hæc veluti flammam plurimam admouenti manum habet occurrentem, pulsusque sunt frequentissimi ac maximi. In hec tice autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsusque tanto minores sunt, rariore, ac tardiores iis qui in synochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab aliis febribus, quæ incompressas habent annotationes: hoc maximè febres hec tice, quòd afflictatio aliqua omnino illis adest cum cibum assumpserint in accessiorem principio, in hec tice, post cibum assumptum, velut quandam afflictationis expertem annotationem fieri contingit: quæ non est, (vt antea diximus) annotatio, manifestius autem die sequenti hæc febris agnosceretur, si diligentius obseruabimus, quousque post assumptum cibum in calidi

Loco citato.
Caliditatis
incrementum
post cibum, &
pulsus mu-
tationem ma-
gnitudi. &
velocitate.
Febris anno-
tatio incom-
pressa.

caliditate ac pulsibus alteratio facta perdurauerit: eousque nanque manifestè alterata apparebunt, donec ex cibo digesto ac apposito cordis siccitatem humectauerint: deinceps ad pristinum habitum reuertetur, in quo anteaquam cibum assumeretur, conspicietur. Quòd si alio in tempore cibo refeceris, eo qui sequitur die, ac tursus die sequenti in tempore pariter diuerso, similiter videbis caliditatem adauctam, & pulsus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inseparabile esse hec tice febrium indicium, vt allato cibo statim hora vna aut duabus elapsis, febris accendatur aucta caliditate, ac pulsus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompressa annotatio facta videatur: simile enim eis contingit quod in calce, ac lapidibus calefactis, si enim aquam frigidissimam infuderis, multo calidiores sentiuntur, nutriente, vt videtur in ipsis humida substantia aridam caliditatem, si enim quispiam intra manus recipiat calcis glebam, eiusdem paruifaciet caliditatem, quam neque sentiet, at si deponat, aquaue perfundat, videbis quàm primum vehementer calefactam, atque ita feruentem, sicuti lebetes quando ingenti adhæserint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferi conspicias: quòd si etiam tangere ausus fueris, facile deuri contingeret: adeo si ad sensus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum sicca euidetiores: vt inquit Galenus citato primo libro de differentiis febrium. Quam Galen. similitudinem parum (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, ausus fuit asserere, has causas à Galeno traditas accidentales esse, & veluti fabulas cantorum. Sed pace tanti viri dixerim, non propterea hoc contingere falsus est Galen. quòd velut aqua contraria calci existit, ita cibum virtuti nutritibili sit contrarius, atque adeò elongatus, vt ipse eidem sit contrarius, sicut aqua calci, quemadmodum ipse refert: neque propterea quia contraria calci est aqua, vbi ei perfundatur multo calidior sentitur: sed ob id quòd humida est substantia, ex qua arida caliditas veluti nutriti videtur: & quia non paucos ab ea vapores efferi conspicias, adeò vt si etiam tangere ausus fueris, facile ex hoc deuri contingeret, vt ipse inquit citato 1. de differ. febr. quare quemadmodum contingit ipsi calci, quæ debilem obtinet calorem, prius quàm aqua perfundatur, ita per febres hec tice, (per quas partes corporis solidiores magis ignita euadunt, & propterea assidue febris hæc in se ipsa similis manet) calor contingentibus apparet, veluti in calce debilis: cum verò cibum assument ac bibunt, simile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfusa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multo calidiores perfentiant: vt secundo prognosticorum, ab eodem Galeno habetur. Continent nanque febre hec tice laborantes, calorem debilem: quoniam calefactum esse, in partibus solidis consistit, è quibus parum est quod euaporat ob siccitatem earum, cum verò alimentum eis apponitur, vt pote humido existente, non ab re earum partium calor augetur, aucta per alimentum eiusdem caloris substantia, quia eodem alimento nutriuntur, & adueniente humida substantia, magis etiam euaporat: humida etenim caliditas vires habet sicca euidetiores, vbi ad sensus iudicium referatur: quemadmodum Galenus habet libro primo de differentiis febrium. Per spicue igitur apparet ob iam dictas causas, febrilem calorem in hec tice febribus, statim hora vna, aut duabus adhibito cibo augeri, & quàm maximè vehementer per diductionem illius apparere, & eousque perdurare, donec ex cibo digesto, atque apposito cordis siccitas fuerit humectata. Quæ etiam ratione pulsus maiores, ac velociore sunt toto eo tempore, & non quia cibum calorem extraneum adipiscatur necessario, vt inquit vir iste: etenim non mutaretur. At quia nutrit, propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed qui fieri possit (non ab re quæres) vt tam breui tempore assumpto cibo, possit & ipse distribui, ac adiaci solidioribus partibus, & potissimè cordis, si prius vt concoquatur oportet, deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atq; assimiletur? At nos facile cū Gale. huic satisfacere poterimus, illud haud-

Similitudo
Galen. ab
Auer. repre-
hensa.

Cap. 9.
Auer. 4.
coli. cap. 33.

Comment. 60.

Loco citato.

Quæstio, cui
max. satisfacit.

740
 Cap. 13.
 quaquã difficilẽ contingere posse, nam licet deuorato cibo confestim ventriculus circa illũ se cõtrahat, vt eodẽ fruatur, nutriaturq; : vbi autẽ eo impletus, satiatusque fuerit, pro onere reliquum habens, statim abiiciat, ac deorsum extrudat, ipse verò ad aliud opus inẽpe vt agglutinet, conuertatur, tamen eo etiã tempore, aliquid eiusdem cibi ad iecur ascendere clarum est, ex eodẽ Gal. lib. 3. de nat. fac. qua ratione ad ventriculum ipsum, non pauca venas portas dictas progerminationes attingit, hocque esse primum tempus operis naturæ circa alimentum. In secundo id ad intestina transit, isque ipse & iocinori ad saturitatem apponi, tum portiunculã eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Quo in tempore quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione, ventriculus ex affixo alimento nutritur, sibi planè assimilato. Affiguntur autem tam iocinori, quàm intestinis, quæ iis fuerat apposita. Præterea in omnes corporis partes, digestionem; appositionemque fieri constat, vt patet ex citato libro 3. de natura. faculta. Non igitur à ratione alienum est, imò veritati quàm maximè consonum, quod tenuior quedam alimenti pars, quæ parata magis concoctioni existit, citius ab ipso ventriculo euecta, & propterea etiã iocori distributa (quãuis non integrè vniuersum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) possit ex eodem iocinore, post horam vel alteram assumpto cibo, in omnem corporis partem ferri, digeri, atque solidis partibus omnibus, præsertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompressa annotatio. Producitur autem eoufque, quod vniuersum concoctum, digestumque alimentum, singulis corporis partibus solidioribus, ipsiusque præcipuè cordis, fuerit appositum & assimilatum. Atque præsertim illud contingere posse putamus hæctica febre laborantibus, quibus cum inanita fuerint, ac supercalfactæ partes solidæ, promptius illud attrahunt. Et quoniam inter cæteras nostri corporis partes cor etiã facultate vehementi trahendi pollet, vt libro de marasmo Galenus testatur, nec minùs & huic optulatur, tenuioris substantiæ, ac concoctũ facilis liquorum ciborum assumptio, qui eiusmodi febre laborantibus, offerri consueuerunt.

Quislibet febris hæctica particularia indicia: & quod ab vniuersis pro earum dignotione nullum sumatur proprium indicium. Caput XXXI.

Cap. 10.

NCIPIENTIS verò hæctica febris, seu primi gradus, aut primæ speciei, quæ citra tabem existit, præter iam dicta signa, quæ communia cunctis existunt hæctis febribus, quædam propria reperiuntur, per quæ omnia, vbi sola fuerit, haudquaquam cognitu est difficilis: alteri verò associata difficilius cognoscitur, Gal. teste citato 1. lib. de diff. feb. Et quoniam bifariam oriri possunt, vt superioris conclusum est, cum statim ab initio inuadentes, tum etiã quando ad alias naturam affectus, consequuntur, nos quod breuiores simus, ab initio incipientis febris hæctiæ signa trademus, cum ex eisdemmet, ac etiã communibus mox narratis (paucis quibusdam demptis) eadem poterit dignosci, quando ad alias febres consequatur. Cum autem ab initio nunquam inuadat febris hæctica citra procatarticas causas, quas etiã supra narrauimus, licebit, vt Galeno visum est, etiã ex ægro interrogato, eam addiscere. Vbi autem ex aliqua earum habuisse principium acceperis, cæteris quidem bene se habentibus, appareantque in ipsa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem sequentem extendatur, neque ad quietem declinãt, neque magis inualescens, ariditatemque maiorem in corpore repræsentet, talẽ hæcticam fore suspicandum est. Quod si vsque ad tertium diem sine cibo permanserit, dum tertianæ accessionis suspectas horas præterit, nihilque effectum dignum priori accesserit febris, aut fuerit imminutum, sed quædam primæ febris ex

Hæctica primæ spec. ab initio inuadens exprocuratur. causa oritur in dicitur.

bris exiguæ reliquæ tantummodò procedant, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo tactu mitis sentiatur, processu verò teporis acris, mordax, atque arida manui se offerat, huiuscemodi febre, hæcticam esse, existimandum erit. Terminus autem eius principij est cum eo tempore, quo solent ephemeræ febres in integram quietem desinere, nedum illis tale aliquid non euenit, sed insuper siccitas manifesta intenditur: tunc enim primum febre diariam euadens trãscendit ad hæcticam, alter verò cuiusdã velut ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio, si enim vt paulò ante dicebamus, neque altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adacta insuper siccitate, tunc proculdubio, hic hæctica febre laborabit, potissimùm vbi natura siccores sint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitamque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victuque pauco. Etenim hos ab initio solet hæctica febris inuadere, præcipuè ætate, statumque temporis calido & sicco, & loco præterea consimili. Quod si omnino certus esse velis febre hæcticam fore, cibum offeras, eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur ægrotus: statim enim hora vna, aut duabus post acceptum cibum, vt nuper demonstrauimus, quicumque ægrotantem tetigerint alteram febris accessionem adesse, opinabuntur, ita vt incompressa annotatio facta videatur. Eius verò febris hæctiæ, quæ omnino tabida existit, siue vigorem, siue tertium gradum, seu tertiam eius speciem appellaueris, signa cognitu promptissima, atque facillima sunt, etiã priusquam pulsus arque calorem tactu perpendas. Decremimus autem huius febris secundo loco indicia exponere, quod promptius eius quæ in medio est, nobis indicia pateant, ipsi extremis cognitis. Appellatur autem signa hæc promptissima, atque facillima, quæ etiã maximã non sine ratione appellat Galenus cum Hippo. tum in libro de iis quæ in medicatrina fiunt, tum etiã 1. prognostic. quoniam statim medico occurrunt: eliciuntur namque ex facie ægrotantis, quam primò medicum attendere oportet, cum primum ad ipsum accedit, proficiuntur autem omnia (ne in tradendis causis nimium tempus teramus) ex vnica causa, est autem ea calida & sicca immodicè intemperies, tum cordis, tum etiã vniuersi corporis. Etenim dicebat Gale. eodem 1. de diff. feb. Tabida verò febris, non tantum sicca, sed etiã calida passio est, quapropter extinguitur celerius in hac ægritudine animalis calor, totumque corpus tabescit, instar arboris supra modum arefactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehementem, atque immoderatam siccitatem. Hinc est, quod oculos immodicè videbis concauos, iis qui ita laborant, veluti quibusdam quasi foueis reconditos, exhausto iam vniuerso in ipsis liquore: ita vt ossium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conspiciantur, & sordes in ipsis sicca ostendantur, & quædam veluti squalida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore iter longum per puluerem egerunt. Est etiã in eisdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte præsertim siccitas immoderata conspicitur, adeò vt ex siccitate durefcatur, ac circuntendatur: non possunt autem plurimùm producere palpebras, sed sæpius conuiuent dormitantium more. Verùm eorum passio somnus non est, sed potius vigilandi impotentia. Contabuere etiã carnes, quæ in temporibus sunt, vt collapsa videantur, & concaua spatia; nec immeritò: quid enim aliud sunt omnino quàm ossa & cutis? adeò vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neque ex intestinis aut visceribus aliquid superesse censueris, ac præcordia vehementer contracta versus thoracem videantur. Quod si eos tangere libeat, cutis quidem apprimè arida, quã si digitis apprehendens extederis, instar pellis consistit. Caliditas autem, cum primum manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo sentitur, paulatim verò acredinem, atque erosionem quandam ostendit, ac magis, cum plus tangendo immoraberis. Pulsus verò tenuis, durus, debilis, & frequens, inquit Galen.

Hæctica tertiæ speciei signa.

Text. 1. cõ. 1. Ex facie.

Cap. 8.

Ex tactu. Ex caliditate qualitate.

Ex pulsu.

licet paulo post afferat, non tenuem, sed paruum esse, quod quidem parum aut nihil differre videtur, est enim parvus pulsus necessariò tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in se contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulsus sit, nec propterea quia frequens, nam necessariò ubi paruus fuerit, hic idem erit etiam frequens. Verùm ob id potiùs febris erit tabida, quoniam debilis ac durus est pulsus: debilitas siquidem vehementem sequitur cordis intemperiem, durities autem siccitatem: qui affectus, ubi cor occupauerit, necesse est, inquit Gale. eodem r. de disse. feb. animal. febre tabida laborare. Reliquum est, ut eius febris hectica, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, signa enarremus, siue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, siue secundi ordinis, aut secundæ speciei, quæ quidem febris, cum quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ est citra tabem, & eius quæ omnino tabida est, latitudinemque satis amplam contineat maioris, minorisque ratione, si æqualiter ab vtraque distabit; æqualiter quoque vtriusque signa participabit, si verò vni erit proximior quam alteri, eius cui magis propinqua existit, maximè indicia manifestabuntur: sicciore etenim in ea, atque inopia alimenti tenuiores cordis carnosæ partes redduntur, ac tantum virtus in ea laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, qua ratione etiam sit, ut quamuis pulsus paruus, durus, debilis ac frequens adsit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquisitè tabida est, magis tamen quam in ea, quæ simpliciter hectica, & citra tabem. Sed mox in dubium venit, cum signa maxima pro dignoscendis febribus ex calore, pulsu, atque vrinis capiantur, ut paulo ante conclusimus, cur est quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis sumpserunt indicium pro febribus hecticis dignoscendis: potissimum cum libro primo de crisi bus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venosi generis affectus sunt) ad vrinas præcipuè attendere oportet? Censemus autem hoc ita esse diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia sumuntur subticuerunt, quia nullum, neque inseparabile, neque proprium & inseparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi existimauerint, siue ex substantia, siue ex colore, aut contentis capiatur, non ex substantia: nam eiusdem diuersitas, ex diuersa humorum redundantia intra vasa, qui diuersimodè à natura quippiam sunt perpessi, aut penitus non alterati, consequitur: est etenim vrina ipsa serum humorum in venis contentorum, ut tertio de morbis vulgaribus, Hippocrati auctoritate, à Galeno scriptum est. Nec item ex colore eiusdem, cum is etiam ex diuerso humore intra vasa redundante proficiatur: neque etiam ex contentis, siue nebulæ, siue suspensa, siue subsidentia, seu sedimenta sint: nam & hæc clarum est in eorundem auctorum doctrina, febricitantibus, tanquam partes putrescentium humorum intra vasa, quodammodo à natura euidetorum, existere. Cum itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ sunt, partes solidæ, & non humores ipsi intra vasa contenti afficiantur, reliquum est ex vrinis nullum elici posse indicium pro earum dignoscione. Nec quicquam obest si de diariis obiticiis, nam in illis cum nec humores, nec solidæ animalis partes præter naturam calorem susceperint, sed spiritus duntaxat, propterea ab vrinis inseparabile, ac proprium sumitur indicium, cum statim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupasse, nec solidas corporis partes affectas esse, quales vrinæ in hecticis videri minimè possunt, nam concoctionem à solidis corporibus sanis humores consequuntur, ut liquet r. de morb. vul. Cum verò hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaquam concoctæ videri possunt, nec cruda, aut obscure concoctæ propterea erit vrina in febribus hecticis nam proprium ac inseparabile est tale indicium febrium ex putredine ortarum, ut supra ostendimus: neque redundans quisquam in vasis putrescens humor adest, ex quo

*Loco citato.
Hectica tertie speciei signa.*

Obiectio.

*Dilutio obiectio.
Ex vrinis nullum sumitur signum pro hecticarum dignoscione.*

*Coment. 1.
super text. 5.*

*Coment. 2.
text. 46.*

ex quo tales vrinæ prouenire queant in eiusmodi hecticis febribus, quantum in ipsis cit. Ad Galeni auctoritatem primo de crisi bus dicimus veritatem habere in febribus omnibus, de quibus eodem libro verba facit: & quoniam de hecticis in eo libro, ut ipsemet testatur in fine secundi de crisi bus. sermonem non fecit, propterea de eis eadem auctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venosum genus, quemadmodum de sputis, & alui excrementis, relatione facta ad spirandi instrumenta, ac ventrem: quocirca cas præcipuè attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra venosum genus continentur, & non propriæ substantiæ venarum, atque arteriarum: qua ratione dicere possumus febres hecticas passionem non esse venosi generis: vel dicas quòd in eiusmodi etiã febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamè tanquam propria, aut inseparabilia harum febrium signa, quemadmodum decretum reliquit, idem Galenus tertio de morbis vulgaribus. cum dicebat. {Atqui vrinas semper memineris, ut simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumque: nam bonæ si appareant, multum valent ad salutem; contrà, si prauæ, amplificanti simul ægri periculum.} Sed confestim instabis inquit Hippocr. secundo prognostic. pro harum febrium dignoscione, signum quoddam ex vrina sumpsisse, cum dixit: {si pingue desuper natans araneorum speciem referat, damnandum est, indicat enim consumptionem.} Atqui haudquaquam nos negabimus consumptionem indicare, si quid pingue super vrinam natauerit araneorum speciem referens: idque sepiùs contingere in colliquantibus febribus, cum Hippocrate affirmamus. Quam sententiam Hippocr. confirmavit Galenus commento aphorif. 35. septimi lib. cum dicebat: {siue alui excrementum, siue vrina pinguis fuerit, ex colliquantione adipis sit, non magis in renibus, quam in toto corpore existentis, etenim commune indicium erit omnis adipis ab igneo calore colliquati, verùm non propterea admittimus illud fieri posse in febribus hecticis, etiam tabidis. licet vniuersæ hæc febres, quæ marasmodis appellantur, ex genere earum sint, quæ colliquant, in eorum tamen differunt, ut Galenus inquit, decimo metho. {quòd quæ portio carnis in tabidis febribus colliquatur, ea semper vaporis vice digeritur: in illis verò ardentissimis, ac malignis febribus, quod liquatur, defluit in ventrem.} ex quibus Galeni verbis facile quisquam percipere poterit, quòd quamuis consumptionem indicet pingue in vrina supernatans, idque fieri contingat in colliquantibus febribus calidissimis, atque malignis, nunquam tamen hecticam febrem, tabidam demonstrabit, neque ex ea similis prouenit consumptio, seu colliquantio. paucum est etenim quòd in ea colliquatur, propterea quòd solidæ partes sicciore sunt, & carnosæ etiam, & adiposæ pauca, tum etiam quòd febris ipsa exigua, nec nimium calida est: quo fit, ut id quòd colliquatur, semper vaporis vice digeratur, neque in ventrem defluat, neque per vrinas excernatur. Cernitur hoc etiam, ut citato loco testatur Galenus in carnibus dum in craticulis torrentur, euidenter fieri: siquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, deciditque in prunas largiter; aliquando nihil omnino (quòd vtrique sentias) defluere videtur, etiam si par sit prunarum subdita copia, quantoque magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profecto quòd ab ipsis carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, cernitur copiosius: eodem igitur modo in calidissimis febribus atque malignis, si carnes humide ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas: si sine adipe, & sicce sint, in marasmodis febres transeunt: siquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquant, ubi illis tum adeps, tum caro mollis defecit, duras & æquè liquabiles carnes siccant, à quibus propter siccitatem nihil defluit, velut nec ab iis quæ sale sunt siccatæ, si quis hæc quoque torrere parans, paricum aliis igni admoueat: nam & sicciore earum carnes reddentur, & corij ritu durantur, nec defluet ex his vlla sensibilis liquatio: quocirca licet interdum quædam veluti colliquantio totius corporis fiat aliquando succorum, qui in venis

Loco citato.

*Coment. 2.
text. 6.*

Alia obiectio.

*Dilutio obiectio.
Hectica in quo differat à reliquis colliquantibus.
Cap. ult.*

Cap. 2. sunt duntaxat: quod verò ex colliquatione proueniat aliàs ad ventrem confluunt, aliàs ad vrinas, aliàs per sudores pellatur, Galeno teste, tertio de causis symptomatum, neutrum tamen eorum in hecticis febribus, etiam tabidis, prouenire posse putamus, cum & pusillæ eadem sint, nec multa carnis humidæ ac mollis, seu adipis copia similibus febribus laborantibus adsit. interim tali habitu præditi haudquaquam parati sunt in tales febres incidere, vt diximus: quapropter nusquam eadem substantiæ, nec etiam aliæ verè solidæ dictæ, sensu liquari deprehenduntur, sed semper vaporis vice digeri, cum Galeno censemus. Sed adhuc fortius instabis cum Galeno, tertio de præfagitione ex pulsibus, vbi verba faciens de pestilenti febre hectica, fatebatur hæc verba: { Inspicienda porro præ cæteris vrina est: etenim conturbata quorundam eorum videtur esse, & aquosior, ac nonnullorum multoquàm pro natura tenuior. } & paulò post subdebat: { præsertim sublimamentis animus est adhibendus, nam quædam subliuida quodammodo sunt, fugiunt & item alia quæ arancarum latas telas referunt in modum lanæ congestæ: } videtur siquidem hoc in loco Galenus, non modò ex contectis, sed etiam substantia, & fortasse etiam colore ipsius vrinæ indicia sumere pro dignotione febris pestilentis hecticæ. Hanc Galeni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verùm fatemur cuncta, quæ ex vrina indicia sumit hoc in loco febris pestilenti exitiali, quæ etiam hectica sit, tribuenda esse: in eis namque non humores ac spiritus, sed solidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magnoperè inspiciendas esse vrinas, in huiusmodi febribus præcipiat, quas ferè pulsu dignoscere non liceat. Verùm non vt dignoscamus febrem hanc esse hecticam, sed pestilentem, atque exitialem primò, quam etiam esse quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipsum visceris, non ad humores, qui in eius sinibus continentur, putridus calor vniuersus defluerit. liquet igitur ex his quàm longissimè à veritate deuierint inniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquod sumi posse indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione; obseruantes præsertim (vt vùlgus quoque medicorum vniuersus obseruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet consumptionem, seu liquefactionem significet, contingatque (vt modò diximus) in colliquantibus, calidissimis, ac malignis febribus, in iis tamen quæ hecticæ sunt, etiam & marasmodis, seu tabidæ haudquaquam conspici queunt; quemadmodum cum Hippocrate, & Galeno abundè determinauimus. Inspiciendæ tamen sunt in hecticis febribus vrinæ semper, non pro earum dignotione, sed quoniam si bonæ appareant, multum valent ad salutem; contra, si prauæ, amplificant simul ægri periculum, vt in cæteris morbis omnibus, etiam qui affectus venosi generis non sunt.

Alia obiectio.

Cap. 4.

Dilatatio obiectio.

Cur in hecticis inspiciendo vrina.

Quòd hæc nostra Methodus per indicationem fiat: & quid sit indicatio.

Caput XXI.

M A B I T A febris cognitione, qualis scilicet sit eius natura, diuisaque ratione essentiæ eiusdem, ac inuentis insuper diuisua methodo tribus primis differentiis, quod quidem, vt sæpiùs diximus, quoddam est principium methodi seu viæ nostræ, quæ ad propositum nobis finem perducit, id autem est cuiusque febris remedia inuenire: cumque explicauerimus generationis eam tandem febrium, ac dignotionis modum, consonum erit, vt ad ea tractanda deueniamus, quibus finem hunc consequi liceat, ac qua via pergendum sit, præsertim in tribus iam dictis differentiis. nam sub eadem methodo reliquarum omnium febrium particularium, medendi ratio: facile patebit. At cum omnis medendi methodus seiuncta ab experientia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quicquid ab experientia seiunctum est, id totum indicatio nominatur: ob id quisquis

Indicatione inuenire oportet inuentionem per experientiam.

quisquis condere medendi methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in secundo eius operis libro) huic à primis est indicationibus auspicandum: atque hinc ad eas, quæ deinceps sunt, transeundum: rursusque ab his ad proximas; itaque pergenti non priùs persistendum, quàm ipsius finis sit compos. Ergo primam quæ generalis, communisque morborum indicatio sit, inuestigandum erit, ab hac deinde ad alias speciatim descendemus: eadem etenim est methodus in omnibus morbis curandis, vt primas videlicet omnium curationis indicationes consideres; quas vtrique generalissimas appelles licet, cum quæ ex harum sectione nascuntur, deinde rursus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quæ vltra sectionem non admittant, vt nono metho. scriptum est. Non alia itaque ratione; hæc nostra methodus à primis indicationibus auspicari debet, ac eodem modo procedere diuisua methodo, ad eas vsque quæ sectionem non admittunt; vt nostræ finis compotes simus. quapropter si id quod curare debemus, febris est, consonum profectò erit, ab ipsa quoque indicatione esse incipiendas, atque ab ipsius rei natura exordiri, & ab ipsa quod sequens est, citra experientiam inuenire, cum id sit indicatione inuestigare, vt diximus. Auspicari namque perpetuò oportet ab indicatione, quæ ab affectu cui paramus mederi, accipitur: vt liquet quarto de meth. meden. Non ab re igitur primam quæ generalis, communisque morborum omnium indicatio sit, & per consequens febris, quatenus morbus est inuestigandum; ab hac deinde ad alias speciatim descendendum, quæ ab eadem sumuntur, non absolute vt morbus, sed vt talis morbus, vt potè in intemperie: deinceps verò vt talis intemperies, & sic de reliquis. Nam si indicatio, quæ ab ipsa rei natura primùm oritur, quod agendum sit inuenit, necesse est inueniendorum remediorum initium, ex ipsorum morborum natura sumi. siquidem absurdum est aliud esse quod curandi rationem præscribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de se quicquam magis potest, quàm de alio Galeno auctore, tertio de metho. medendi. Verùm quoniam omnibus in confesso est primas indicationes ex affectibus esse sumendas, priùs quàm definiamus quænam sit hæc prima indicatio, quid per indicationem intelligere debeamus, quidve ea sit, explanare duxi, ne per ignota nostra procedat oratio; præsertim cum dixerimus omnem medendi methodum, per indicationem fieri. Galenus ergo volens secundo methodi medendi, exponere quid hoc vocabulum indicatio significet, profert hæc verba: { τὴν γὰρ οἰοῦμαι φέρειν τὰς ἀπολύτως ἐνδείξεις λέγομεν: } hoc est, dicimus enim indicationem tanquam emphasim, id est expressionem, significationem, demonstrationem, seu representationem eius, quod sequitur: per indicationem etenim representatur nobis quicquid consequens, faciendumve sit. est etiam emphasis figura quædam, qua latens aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo sunt genera, vnum, quod plus significat; quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, sub quo etiam minus volunt intelligere; est & schema cum subest in verbis tacita quædam (vt aiunt) significatio. Quocirca quemadmodum per figuram emphasim dictam, aliquid latens ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd subest in verbis tacita quædam significatio, ita etiam & ipsa indicatio, tanquam emphasis dici poterit: nam per eam etiam aliquod latens eruitur. subest enim & in ea, tacita quædam significatio, per quam nobis patet (cognita tamen priùs rei natura) id quod consequens, faciendumve sit; statim se offerente eo quod indicatur: & ob id Gal. 2. meth. med. dicebat: { ergo ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa quod sequens sit, citra experientiam inuenire, id est indicationem inuenire. nam inuenitur quidem & ab ipsa experientia, id quod consequens, faciendumve sit: cæterum non ita, quasi in præcedenti aliquo definitum: & proinde nemo empiricorum dicit id isto indicari, quanquam certè hoc sequi illud dicant, & hoc præcedere illud, & consistere hoc cum illo. } & lib. de opt. sect. ad Thrasy. definiens indicationem, assererat, { est igitur indicatio, iuuantis comprehensio, simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obser

Cap. 7.

Cap. 15.

Cap. 3.

Cap. 1.

Cap. 7. Indicatio quid.

Cap. 7.

Cap. 11. obser

Indicatio ab obseruatione & ratiocinatione scilicet. obseruatione aut ratiocinio.} Seclufit itaq; his verbis ab indicatione, cum obseruationem, tum etiam ratiocinium: obseruationem inquam, quoniam ab ea constituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem, obseruationem, memoriãque esse: inuenire etiam per experientiam, ex aduerso opponitur inuentioni, quæ fit per indicationem & methodum, vt sæpius diximus, non enim obseruatione indigent, quæ per indicationem nobis patefuit: simul etenim cum indicantibus obuia sunt, vt dicemus. Seclufit item & ratiocinium: quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citato loco, inquit Galenus, {quædam igitur proportio indicationi, cum sensui, intellectuque manifestis intercedit.} quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obseruatione, neque analogismo vtendum; quandoquidem ipsa nocentia quid expediat, manifestant: quare quod in apertissimis, & sine controuersia concessis reperitur (omnibus enim demonstrationem transcendentibus, mens nostra propter euidentiã assentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit, sunt item per se ipsa sensui euidetia, quæ per indicationem nobis patefuit; quemadmodum album & nigrum, & propterea obseruatione non indigent, quoniam proportione ad ea respondet obseruatio, quæ non per se sensui cognita sunt, sed per signa quædam, seu quædam notas comprehenduntur. Absq; etiam ratiocinio nobis aduenit comprehensio iuuantis simul, cum comprehensio nocentis per ipsam indicationem, quemadmodum quædam, quæ licet sensui obstrusa videantur, intellectui tamen perspicua sunt, eodem Galeno auctore citato loco. Est propterea indicatio sine obseruatione & ratiocinio, vt ipse testis est, efficitque vt comprehendamus simul iuuantia, cum nocentibus, & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipsa nocentia quid expediat nobis manifestant, adeo vt neque obseruatione, neque analogismo, ratiociniove aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob causam, inquit Galenus citato libro ad Thrasymb. {animalia ratione carentia, æstum, algorem, simulque omnia nocere valentia quo ad eius fieri potest, vitare conantur: simul videlicet eo quod iuuat, sese offerente.} & addit: {Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmissa reuellit.} Non ab re itaque cum Galeno asseruimus indicationem esse comprehensionem iuuantis, simul cum comprehensione nocentis, sine obseruatione, aut ratiocinio adueniente.

Aduersus eos, qui parum rectè quid indicatio sit, intellexerunt. Tum quid ex Galeno sit indicans, indicatum, experientia, & analogismus.

Caput X X I I I.

Galeni verba malè à quibusdam neotericis intellecta.

SED in hac re non parum hallucinati sunt Galenici quidam iuniores, perperam hæc Galeni verba intelligentes. Fatentur enim quod cum Galenus inquit {indicationem, iuuantis comprehensionem simul esse cum comprehensione nocentis aduenientem} intelligere velit, quod per indicationem simul nobis patefuit ea quæ iuuant, & quæ nocent, hoc est materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtilis & non vtilis: qua ratione deinceps, cogamur hæc amplecti & moliri, vt pote iuuantia & vtilia, illa verò renuere & vitare, vt quæ nocentia sunt. Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur. Nam quæuis philosophis ac logicis pateat, quod vno contrariorum cognito, reliquum etiam cognoscatur, & propterea fateri etiam possumus, quod habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile est, possumus etiam secundariò & ex accidenti, & quæ nocent comprehendere, haudquaquam tamen admittimus quod per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent, cum per eam non nisi ea, quæ vtilia sunt, ac opem ferunt, comprehendamus. {iuuantia etenim per indicationem patefuit,

sunt,} inquit Galenus. & paulò post dicebat: {quandoquidem ipsa nocentia quid expediat manifestant.} Ad hæc secundo de meth. meden. {indicationem dicebat esse significationem, seu demonstrationem eorum quæ consequuntur, siue agenda sunt, & non eorum, quæ non consequuntur, neque agenda sunt.} Rursus nec vnquam in Hippocratis, & Gale. doctrina compertum est aliquod indicare quod sibi nocet, sed perpetuò id quod cõfert, expedit, & vtile est. Adde quod eodem libro ad Thrasymb. omne quod indicat, fatetur Galenus, aut sui conseruationem, aut sui ablationem indicare. Sed vtrunque horum perficitur ex his, quæ expediunt & iuuant, & non ex eis quæ nocent, ac non expediunt. igitur admittendum non erit quod per indicationem significetur nobis, seu demonstreretur id quod fieri non expedit. Exorditur enim indicatio ex ipsa rei natura, ex qua quæ conserunt duntaxat, necessariò proueniunt, ac per se indicantur, & non quæ nocent: quamuis ex accidenti id, quod indicat ab his, quæ non iuuant, iuuari possit; vt pote ipsis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere, aut per indicationem significari, nullo pacto admittimus: nec idem Galen. per comprehensionem nocentis, medicamentorum materias nocentes, voluit intelligere, sed id quod præter naturam est, id quod lædit, id quod nocet, quando dixit quod indicatio est iuuantis comprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens: id quod non solum confirmauit ac declarauit in exemplo animalium ratione carentium, sed in paulò ante citatis verbis, cum dicebat: quandoquidem ipsa nocentia quid expediant manifestant, cum si alias intelligerentur eius verba, frustra animantium ratione carentium tradidisset exemplum, ac paxilli infixi, nec ex ipsa indicatione vtilia caperemus, nisi simul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis, hoc est indicantis: simul enim, vt ipse Galenus refert, cum indicantibus obuia sunt iuuantia, quæ per indicationem patefuit. Non igitur intelligit Galenus in indicationis definitione per nocentia, medicamentorum materias quæ nocent, sed præter naturam affectus, qui corpori nocentum præstant. Hi etenim sunt, quos simul per indicationem comprehendimus cum iis quæ iuuant, & fieri expedit: simul nanque cum indicantibus indicata sese offerunt, eodem Galeno teste, citato lib. de optima secta. Quod verò per nocentia affectus præter naturam intelligat per hæc etiam verba citato loco cõscripta, luce clariùs manifestaui loquens aduersus methodicos, quod affectus duntaxat tanquam euidetes, ex quibus indicatio enascitur, & non causas velut abditas dignoscendas esse putabant. Inquit enim; {sed cum nocentium notitia, simul & causarum concurrat agnitio, quin imò nocentium cognitio, causarum est comprehensio. Itém; ipsa nocentia, quæ vtiq; causæ sunt, non ex se ipsis in notitiam veniunt, quare non solum adstrictio ipsa non est euidens, sed neque illa etiam ex quibus adstrictio dignoscitur.} Hæc insuper indicationis descriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligentes, ausi sunt confundere, atque peruertere, quædam verba adiicientes, quod facile ad eorum falsum sensum eam traherent, ac Galeni veritatem, simul atq; verborum eius luciditatem obtenebrarent. A iunt nanque scribi à Galeno libro de optima secta, {indicationem esse comprehensionem iuuantis, cum comprehensione nocentis (cum re indicante) simul aduenientem:} addunt enim illa verba {cum re indicante} quæ Galenus non apposuit, tanquam non necessaria, imò superflua; quæ si addidisset, vt isti quærunt, non vtiq; indicationis naturam manifestasset, sed potius peruertisset, ac confudisset, quemadmodum isti & confuderunt, & peruertunt. sed cum quodlibet indicans aut sui custodiam, aut sui sublationem indicet, ex Galeni sententia, eodem libro ad Thrasymb. videtur quod si indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio, aut nihil indicabit sui custodiam. Nam quando aliquid sui custodiam indicabit, vt puta virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia simul & nocentia: etenim ea quæ conseruari debet nocentia non sunt. Hanc obiectionem hunc in modum soluas. Quod illa indicationis

Cap. 7.

Cap. 45.

*In definitio-
ne indica-
tionis, quæ
nocent, sunt
præter na-
turam affe-
ctus.*
Cap. 27.

Cap. citato.

*Obiectio.
Cap. citato.*

*Dilutio ob-
iectionis.*

cationis descriptio, propria est eius quæ sumitur ex his, quæ præter naturam sunt, & nocetia: de his enim sermo erat cum empiricis & methodicis; quando probare intendebat diuersum esse modum inueniendi vtilia, hoc est remedia ab eisdem, pro auferendis nocentibus, id est his quæ præter naturam sunt: & propterea imperfecta non est, neque ob id asserendum, nil sui custodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat sermo à Galeno, neque dissensio aliqua inter iam dictas orta, sed de modo inueniendi vtilia, hoc est medicamenta pro auferendis præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inspiciens hanc indicationis descriptionem, esse propriam eorum quæ indicant sui sublationem, confestim alteram subdit descriptionem omnibus indicationibus communem inueniens, aut sic describere potes. Indicatio est quando rebus percipiendis simul & quod confert percipitur, absque ostensione & obseruatione. hæc namque descriptio, communis est tum his quæ indicant sui ablationem, tum his quæ sui custodiam: simul etenim cum indicantibus, quod Galenus subintelligebat, cum dicebat rebus percipiendis, & quod confert percipitur, cum perceptio rei indicantis, quodcunque fuerit indicans, cognita eiusdem natura, seu essentia, confestim percipitur id quod confert, tam si confert pro sublatione eius quod præter naturam est, quam pro tutela, seu custodia eius, quod secundum naturam existit. Ex qua insuper descriptione patet eorum error, qui putarunt indicationem quampiam indicare nocentia, hoc est medicamentorum materias quæ nocent. Nam in hac quoque descriptione, quemadmodum in præcedenti demonstrauimus, quod confert asserit Galenus, quod per indicationem percipitur, & non quod lædit seu nocentium infert. Quid itaque sit indicatio, satis superque me demonstrasse puto. Ex quibus etiam liquet quid sit indicans, scopus seu propositum; quid etiam indicatum, vtile, seu postulatum. Est etenim indicans id, quod vtile seu iuuans expostulat, ac quid fieri expediat, requirit: nunquam tamen ex se quod fieri non expedit, expostulare videtur: quod verò indicatur, est illud vtile, postulatum, siue iuuans, quod ab indicante indicatur, seu requiritur. Indicatio verò, illa significatio, seu demonstratio eius quod consequitur, seu agendum est, aut maus dicere, quod est illa comprehensio iuuantis simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio, vt diximus: vel quando rebus percipiendis simul & quod confert percipitur, absque ostensione & obseruatione. Experientia verò est eius, quod sæpius & eodem modo visum est comprehensio, atque memoria, siue obseruatio & memoria. Idem verò est obseruatio, & experientia, ait Galenus, citato libro ad Thrasymb. Analogismus autem est comparatio & perceptio causarum iuuantium per similitudines percipitur autem ex eo iuuans, quando causa quidem delitescit; nullaque obseruatio habetur, sed affectus quam simillimus ex casibus est; vt inquit Galenus citato loco: analogismus etenim vtetes, à similibus ad simillima transitus, quamuis empirici secus atque nos rationales, huiusmodi transitum vsurpant. Libro autem primo prognostic. Galenus dicebat, quod analogismus est ratio, quæ ab euidenti aspiciatur, rei obscuræ faciens cognitionem. Quoniam ergo omnis. met. vt prius diximus, per indicationem fit, Galeno auctore, secundo de meth. med. ob id coacti sumus quid sit indicatio, quid indicans, & quid indicatum, demonstrare.

Eod. cap. 11.

Indicans quid. Indicatum. Indicatio.

Experientia quid. Loco citato. Analogismus.

Cap. 6.

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quod falso per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, superfluoque correptione addiderint.

Capitulum XIII

ALTERNUM cum recentiores quidam citra hæc, nonnulla alia pro curatione, quæ per methodum efficitur, necessaria fore opinentur, propterea quamuis prolixiores esse videamur, non minus cogimur declarare (vt nostra hæc methodus dilucidior euadat) nunquid ea ad hanc

ad hanc constituendam quicquam conferant. Sunt verò quæ ipsi asserunt, necessaria quoque in medendi methodo coindicantia, coindicantia; contraindicantia & contraindicationes; correptione, & correptiones. Appellant coindicantia, ea quæ non primò & per se, sed alio loco, & per accidens monstrant, id quod ab indicante ostenditur: & per consequens, coindicare dicunt, commonstrare, seu coinsinuare: confirmantque illud hoc exemplo. Vires, inquit, proprie indicant alimoniam, ea quæ simul cum viribus eandem alimoniam commonstrant, vt pote ætas, consuetudo, anni tempora, & cætera huiusmodi, hæc coindicantia appellantur, ac coindicare dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primò fieri impediunt id, quod ab indicante suggeritur: & propterea contraindicare dicunt esse repugnare, refragari, atque reluctari. Exemplo illud declarant. Affectus præter naturam vt pote redundantia, hæc, inquit, vacationem exigit atque demonstrat, vires autem, vbi præ imbecillitate eam ferre non possint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primò, id quod ab indicante suggeritur. Nominant autem correptione ea, quæ non primò sed secundo loco indicantibus sese opponunt: & propterea correptione, dicunt esse correptione, & correptione. exempli gratia; vbi redundantia, vt diximus, exigit vacationem, si vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt contraindicare, at si cum ipsis viribus consentiat ætas, habitus secundum naturam, anni tempus, & cætera huiusmodi, hæc correptione appellantur, quoniam non primò, sed secundo loco refragantur ei, quod ab indicante suggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, sed re, & natura inter se dissentire fatentur. Atqui nos asserimus primò cum Galeno nono metho. meden. minime vetare quod hi, & alij vniuersi, nominibus quibus libitum sit, vtantur; modo id quod in arte vtile est, non egrediantur, & in logicis disceptiones incidant: est namque (vt ipse Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quæ inuenienda, quicquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum est, ad curationem esse necessarium, siue ενδειαυμνα, siue συυενδειαυμνα, siue αντ' ενδειαυμνα, hoc est indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellantur; aut ex eis ενδειαυμνα, aut συυενδειαυμνα, aut αντ' ενδειαυμνα: id est indicationes, coindicantia, seu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum administrantur, omnia ferme eius vnius causa sunt: cuncta itaque quæ ad auxiliorum inuentionem conducunt, necessariò consideranda in ægris à medico sunt; siue magnopere, siue mediocriter, siue exigue conferre videantur: similem sententiam scriptam reliquit n. eiusdem, cum dicebat, {atque nominibus quidem quisque prout volet, vtatur. (id enim semper monere oportet) sed remediolorum indicationem, quæ à rebus singulis præstetur, seruet: quando si vel vnam aliquam earum prætereat, ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit. } Hæc itaque Gale. instituta nos seruare intendimus in hac nostra methodo, indicationem sumentes à singulis rebus, quæ ad remediolorum inuentionem quomodolibet conducere videntur; siue ea indicare, siue coindicare dixeris: quapropter interdum de coindicantibus, & coindicantibus etiam verba faciemus, quæ coindicantia Græci συυενδειαυμνα appellant; vt liquet nono, & 13. de meth. meden. Nuncupamus autem coindicantia, quæ simul cum ipsis primò indicantibus, iuuantia & vtilia significant, atque demonstrant: & ob id coindicantem dicimus esse sequentis, siue agendi confectionem, aut condemonstrationem: interim verò de nominibus parum solliciti; vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum verò ad contraindicantia, quæ Græci αντ' ενδειαυμνα vocant, contraindicationes, quæ à Græcis αντ' ενδειαυμνα dicuntur, spectat; fatemur insuper, quod si eo modo subintelligantur quo ipsi asserunt, non solum Galeni doctrinæ aduersantur, sed nullam ferè ad medendi methodum asserunt vtilitatem: Quod verò neque in numero eorum, quæ

Cap. 7. In artibus rationalibus de nominibus disceptandum non est, sed rerum habenda ratio.

Ca. 2. & 12.

9. c. 7. & 13. cap. 16.

Coindicantia que dicantur.

Refellunt qui contraindicantia dicunt esse ea que primo fieri impediunt. &c.

indicant, neque eorum quæ contraindicant, iuxta Galeni sententiam, connumerari queant, si taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipse lib. de opt. sect. { sed quod appetit facultas si ab aliquo sumi impediatur, illud contrarij indicatium, seu contraindicans haud iure quis appellat. } similiter aduersus eos dicam, si quod appetit affectus præter naturam, utpote abundantia, impedit facultas, pari ratione, ea contraindicans dici nequit. Insuper quod quæ fieri aliquid impediunt, neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici possunt (sunt enim contraindicantia re & genere, ut etiam isti viri admittunt, idem cum indicantibus, cum eadem interim quæ indicant, quandoque contraindicent, & quæ contraindicant, interim indicant; suntque cuncta vel secundum naturam, vel naturæ contraria, vel neutra, ut ipsi fatentur) eiusdem Galeni auctoritate citato loco, sub iis verbis ostenditur. { Quamobrè id quod aliquid postulat, quoniam eius quod postulatur propositum est, quod nos postulatum sumere impedit, propositum non erit. } quod itaque postulatum, hoc est iuuans, & utile sumere impedit, id equidem propositum, scopus, seu indicans non erit; quare neque contraindicans dicendum est. Ad hæc si quæ aliquod fieri impediunt, proposita quodammodo ac indicantia essent, eademque quandoque contraindicantia dicerentur, tunc utique & morbi tempora, quæ nos interdum postulat, quod in Galeni doctrina magnoperè absurdum est. Rursus sequeretur quod quicquid impedit fieri quod ab indicante suggeritur, propositum diceretur, scopus, indicans, seu contraindicans: qua de re ægroti timiditatem, patrem, & dominum, proposita esse affirmaremus, utpote cum ea interim vacuationem facere prohibeant præ timore ægrotus non permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibens, quorum nullum quispiam rectè sentiens, indicans, aut contraindicans vocauerit: Quod verò contraindicans, seu contrarij indicatium, nullo modo sit illud quod aliquid utile fieri impediatur, luce clarius patet in Galeni doctrina, præsertim primo de ratione victus, cum dicebat: { rursus & hoc in loco remediorum indicationem, ab affectu corporis accepit, simulque virtutem considerauit, neque tanquam remediorum vsum aliquando indicantem, sed tanquam contraindicantem, seu contrario indicantem modo, interdum autem & prohibentem. } quid clarius ad probandum quod contraindicare non sit prohibere, quam hæc Galeni sententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare, interdum autem & prohibere remediorum vsum: diuersum itaque est contraindicare ab ipso prohibere. libro quoque de curandi ratione per venæ sectionem, illud apertissimè declarauit, cum dixit: { morbi itaque magnitudo cum virium robore, primi erant mittendi sanguinis scopi, ille tanquam indicans quod fieri oportet, ille verò tanquam haud prohibens. } & subdit, fid quod contraindicare appellant quidam iuniorum medicorum. } quibus ex verbis quibus percipere potest in Galeni doctrina, contraindicare, nullo modo esse impedire, imò contra. nam quod impedit, contraindicare non dicimus, quod verò non impedit, id contraindicare, cum Galeno fatemur esse: quemadmodum hoc loco de virtute testatur, quam contraindicare venæ sectionem asserit, ubi eam non prohibeat, iuniorum medicorum auctoritate; nisi quispiam falsò hæc Galeni verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorum medicorum Galeni doctrinam sectantium, interpretari conantur: non ob aliud, nisi ut suæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus. asserunt enim hoc in loco Galenus per hoc verbum ἀντιδραστικῶν, nolle intelligere contraindicare, sed coindicare, nam (ut ipsi aiunt) hæc vox ἀντι, cum alio copulata, quandoque significat sin, cum, & simul: & sic volunt quod Galenus intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiusdem Galeni auctoritatem adducunt, primo de sanitate tuen. quo loco hoc verbo vitur ἀντιδραστικῶν, ac ut ipsi fatentur voce ἀντι, pro simul, seu cum, vitur: quasi dicat con-

cat condiuiditur, seu simul diuiditur. Verum isti, ut mea fert opinio, aut maiores eorum confirmare opinionem, cum hac Galeni verborum expositione, in maiores errores incidunt. nam esto quod vox ἀντι, concedatur modo, quandoque in compositione significare simul, aut cum, dicant quæso, quo in loco reperunt inquam Galenum, aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντιδραστικῶν, voluisse significare συνδραστικῶν? cum perpetuò compertum sit eisdem vocibus, diuersimodè vti; ita quod per ἀντιδραστικῶν, semper contraindicare, & per συνδραστικῶν, coindicare intellexerit: aut quo modo inquam fieri audent Galenum voluisse vires venæ sectionem coindicare, cum semper eadem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venæ sectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδραστικῶν, quo Galenus citato primò libro de sanitate tuen. vitur, apud Græcos significat ex aduerso, seu ex opposito diuido, & non simul diuido, seu condiuido: præter id quod Galeni verba citato loco conscripra, nil aliud significare queunt, per vocem hanc ἀντιδραστικῶν, quam quod ex aduerso diuiditur, ut ex verborum inspectione liquet; & nullo modo verificari posset eius sententia, si aliter subintelligeretur vox illa ἀντι, videlicet pro sin, cum, aut simul: sumpris itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo isti intelligunt, methodicorum inquam, in hoc opinio- nem, & non Gale. sententiam sectantes, proculdubio asserimus nullam ad medendi methodum, nec ad eam quam nos condere intendimus, pro medendis febribus asserere opem. Qua etiam ratione profliganda penitus sunt, ac abiicienda correptiones, & correptiones, tanquam nullam parientes doctrinam, nihilque conferentes ad artis vsum, sed potius artis medicæ tyronibus confusionem, ut ita dixerim, ac incertitudinem quandam afferentes: ex quibus facile in logicas atque sophisticas disceptationes (quas omnino vitare debemus) incidere possunt. Verum ne quispiam audeat nos in hoc impugnare, asserimus cum Galeno, simul ac Hippocrate, quod ea quæ impediunt aliquid fieri, quod ab indicante quopiam postulatur, quodammodo etiam conferunt ad dextrum vsum remediorum, & propterea neque eadem omnino despicienda esse opinamur; atqui non ut scopos quosdam indicantes, seu contraindicantes, aut ut proposita postulantia, sed ut prohibentia duntaxat, ea admittimus esse consideranda: neque omnia, sed quædam, nam neque cuncta prohibentia, sunt à medio consideranda, ut liquet libro de optima secta, nunquam tamen quid faciendum sit, edocent; quæcunque fuerint ea, quæ aliquid fieri impediunt, hoc modo si considerentur.

Quid per contraindicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum sit.

Capitulum XXV.

OS verò de contraindicationibus & contraindicantibus, aliter cum Galeno sentimus quam ea quæ aliquid fieri impediunt: inuenio siquidem in eius doctrina, bifariam de eiusmodi vocibus, eundem Galenum verba facere. nam quandoque per contraindicans intelligit id, quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum, seu significatum: id verò est propterea quod non prohibet. qua ratione dicitur propriè contrario modo indicare, & hoc modo vsum est contraindicantibus citatis locis, primò videlicet de ratione victus, & libro de curandi ratione per venæ sectionem, illud verò facile hoc exemplo comprobari potest. nam pone, aliquis affectus præter naturam, utpote humorum redundantia sit, qui suapte natura indicet, ac exigat vacuationem, eamque notatu dignam, siue per sanguinis missionem, siue per purgationem, ponatur insuper vires ægroti adeò robustas esse, quod nullo modo impediatur id, quod requiritur ab indicante, hoc est ab humorum redundantia (intelligo autem eas non impedire) cum ex tali vacuatione non modo nulla eisdem in-

Cap. 43.

Cap. 40.

Text. comm. 45.

Cap. 13.

Cap. 41.

Quomodo impediatur fieri aliquid conferunt ad inuentionem remediorum.

Cap. 40.

Prima contraindicantium significatio.

feratur noxa notari digna, quinimò iuuentur quodammodo, utpote exonerata ab eo, quo veluti sarcina premebantur; hoc casu dicimus vires ipsas insipientes, eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum; propterea quòd non ex seipsis illud indicant, quemadmodum ipsa redundantia, sed contrario quodammodo, quoniam id non prohibent. Secundo modo possumus intelligere per contraindicantia, & contraindicationes (non quòd illud idem ostendant, simul cum ipsis indicantibus, verum contrario modo) sed quoniam contrarium exigant eius, quòd indicans requirit: & hoc modo idem Galenus intellexit, 9. 11. & 13. de metho. med. quando dicebat. Interdum contrarias incidere agendorum indicationes, & eodem 9. contraindicationes indicationum, & citato libro 11. iterum dicebat contingere quandoque contrarias indicationes, siue aduersas & pugnantes: & eodem 13. quando simul coeunt contrariae indicationes, dicebat, {hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea esse, quæ indicantibus sunt contraria, aduersæ quoque sunt indicationes, quæ ex eisdem proficiuntur, indicata etiam contraria.} quòd etiam hoc exemplo confirmari poterit. sit affectus quispiam præter naturam, qui sui sublationem indicet, sint quoque ægrotantis vires quodammodo imbecillæ, ita quòd sui conseruationem postulent; utputa affectus sit plenitudo, quæ exquisitam vacuationem exigat vires autem adeò imbecillæ, ut sui conseruationem postulent, & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non possint; tunc fatemur vires contraindicare ipsi affectui præter naturam: quoniam contraindicans, contrarium est indicanti, indicatum, indicato, & indicatio indicationi. Quòd verò virtus morbo seu præter naturam affectui aduersatrix sit, & opposita, patet ex Galeno citato libro 11. de metho. meden. ubi loquens de virtute, dicebat: {Namea morbo ceu aduersatrix est opposita, propositumque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire:} quòd verò indicatio, quæ ab ea sumitur, contraria sit ei, quæ ab ipso morbo proficiuntur, liquet, nam hæc pro sui custodia, illa verò quæ à præter naturam affectu capitur, pro sui sublatione indicat: modò custodia & sublatio contraria sunt. Rursus & indicatum quoque indicato contrarium existit. nam custodia similia exigit, sublatio verò contraria, quibus illa conseruatur, ille verò curatur, & aboletur. dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia, quoniam per se semper contrarium indicant, quàm ipsum primò indicans, ex accidenti verò, quandoque dixeris ea impedire. Alio item exemplo id confirmari poterit Galen. 13. metho. meden. Oriatur phlegmone in iocinore, sitque in summo vigore, qua ratione non nisi in halitum digestionem, seu vaporationem exigat. Verum partis ipsius natura, cum ex numero principum partium sit, quæ perpetuò roborantibus indigent, adstringentia requirat etiam eodem tempore, cum contrariæ indicationes coeant, inquit Galenus, propterea medicamentum adhibendum est compositum, quod facultates habeat contrarias: quo casu neque ex accidenti vna indicatio alteram omnino impediet, sed simul ambæ exequi debent: licet contrarium exigant. Istis denique duobus modis percepti in Galeni doctrina subintelligi posse contraindicantia, contraindicationes, & contraindicare, & nos etiam quandoque in hac nostra methodo utemur. Verum ne in verbis deceptio contingat, quando per contraindicantia significare volumus ea quæ contrario modo indicant, ea, contrario modo indicantia appellabimus, quando verò per ea quæ contraindicant subintelligere volumus, hoc est, quæ contrarium indicant, quàm fuerit ab indicante indicatum, tunc contraindicantia nuncupabimus. Hæc de indicantibus, coindicantibus, contraindicantibus, indicationibus, coindicationibus, & contraindicationibus.

Alteram contraindicantiam significatio. Quæ prima est significatio. 9. cap. 13. 11. ca. 3. 8. c. 16.

Non primo & per se, ut alij definiunt. Loco citato.

Tantum abest, ut primo contraindicans impediat, ut ne ex accidenti quidem. Contrario modo indicantia in 1. signif. Contraindicantia in se eunda.

Quid sit totius artis medicæ commune propositum: quid ve huius nostræ methodi proprium: ac quæ sit prima illa vniuersalissima indicatio omnium præter naturam affectuum, à qua curandi methodus exorditur.

Capit

ED iam tempus est, ut rursus ad propositum reuertamur: est autem id methodo, quæ per indicationem fit remedia inuenire pro februm sublatione, quemadmodum etiam & vniuersæ methodi medendi primum propositum est morborum sublatio, ad proportionem respondens ei, quòd in opere de sanitate tuenda proponitur, quòd est sanitatis tuitio: ut patet nono de meth. meden. quanquam corporis constitutio, quæ causæ rationem respectu actionis continet, vtriusque facultatis scopus sit, & eius quæ sanitatem tuendam, & eius quæ morbum profligandum proficitur, quippe cum hanc & præsentem seruare, & amissam restituere, propositum nobis sit, eodem Galeno auctore, lib. primo de sanitate tuenda. dirigitur autem omne consilium vtriusque facultatis, ad vnum commune propositum; id verò est vitæ custodia. Nam siue sanitatem tueamur, siue morbos profligemus, non ob aliud vtrunq; molimur, quàm ut vitam custodiamus; ut citato libro nono de meth. meden. scriptum est. qua ratione si quispiam velit cum Galeno non sanitatem, sed vitæ custodiam esse totius artis medicæ commune, ac vltimum propositum tenere, nec eiusdem, nec etiam nostræ pugnabit opinioni: quicquid tamen sit de communi proposito totius artis medicæ in hac nostra methodo primum propositum est februm sublatio, methodo videlicet, quæ per indicationem fit; pro cuius methodi institutione, propositum à primis ac vniuersalissimis indicationibus exordiri: deinde ex illis ad alias descendere, donec ad eas, quæ amplius secari nequeunt, perueniatur. Est autem prima, atque vniuersalissima omnium præter naturam affectuum indicatio, quæ eorum sublationem præscribit: etenim & actiones lædunt, & noxam corporibus præstant. singuli propterea morbi hoc faciendum distitant, ut videlicet tollantur, atque auferantur; qua etiam ratione & febris prima indicatio, sui quoque sublationem indicabit. Ab hac itaque prima; & vniuersalissima indicatione exordendum est, quòd methodo febrem curemus. Verum licet hæc indicatio præcipua, vniuersalissima ac prima, omniumque morborum communis sit, tamen neque totum est, neque magna pars curationis, velut methodici putant: imò nulla profus ipsius medicæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi sit communis, & primum tantum (ut sic dicam) suscitabulum, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet, ut ait Galenus libro tertio de methodo medendi: quo loco aduertant studiosi quòd vox illa græca ὀφρυσθησιον, parum rectè (ut mea fert opinio) interpretata est latinè à quibusdam {carcer} cum neque id significare possit vox illa; & si id significaret, haud scio quid vellet Galen. asserere, quòd hæc prima indicatio sit veluti carcer. Longè itaque melius est; ut interpretetur latinè suscitabulum, seu excitamentum: est etenim hæc prima indicatio tanquam suscitabulum quoddam, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus excitatur ad inuestigandas reliquas indicationes, quæ amplius plebi communes non sunt, sed ipsius artificis methodo medētis propriæ. Nam clarum est apud eundem Galenum, libro quarto methodi medendi, primum scopum quo medicus tendat, affectum ipsum, qui curari desiderat indicare, ex hoc verò (ut ipse inquit) & reliqua omnia sumi; & citato libro tertio de metho. meden. dicebat, {cui facultas est illa inueniendi, & quibus perfici possit quòd à prima indicatione suggeritur, is merito morborum est curator, qui, si per experientiam inuenit, obseruator, & empiricus est nominandus, sin ratione quadam & methodo, logicus, methodicus, & dogmaticus.} Est itaque febris ex eorum genere quæ molestiam inferunt, atque tristitiam: & quicquid homini molestiam ac tristitiam inferit, hoc morbus vocatur, Hippocratis auctoritate, libr. de flatibus. Nos verò clarioris doctrinæ gratia, affectum nominabimus præter naturam. merito igitur ex sui natura primum sublationem indicat: sed quoniam hæc indicatio nedum medicis, sed etiam plebi (ut diximus) existit com-

Primus scopus, seu propositum in medendo. Cap. 10.

Cap. 1.

Loco citato. Communis scopus totius medicinae.

Prima omnium indicatio.

Indicatio prima plebi communis, & sine arte.

Cap. 1.

Cap. 4.

Loco citato.

munis, ex hac tamen impellitur, & excitatur rationalis medicus ad inuestiganda ea, quæ ei sunt propria; utpote quibus auferri debeat, ex communissimo quodam Hippocratis oraculo admonitus, citato libro de flatib. quod inquam contrariorum contraria sunt medicamina. hoc itaque quod in dictione tam breue est, inquit Galenus, in de metho. meden. potestate deprehenditur maximum: quippe omnem medendi methodum confundet, quisquis hunc neglexerit scopum, eum omnia præter naturam sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria, curentur, ac proficientur, perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, ut tertio de meth. meden. scriptum est: qua item ratione idem Galenus libro II. eiusdem dicebat: { prima omnium curationis indicationum, quæ ex ipso, qui curatur morbo, accipitur, contrarietatem præscripsit, hancque esse vnum communem omnium morborum curationis scopum. } Quod confirmavit libro nono, cum dicebat, { atque ita rursus vnus solus erit curationum maxime generalis scopus; nempe contrarietas. } & lib. artis medicæ. { curatio verò (inquit) vnum præcipuum, ac communissimum habet scopum, ei quod auferri debet, contrarium. & lib. de constitut. artis medicæ. fueritque id communissimum & generalissimum, quò medela vniuersa spectat morborum, ait, nempe cõtrarium, uti sanè vel ab Hippocrate dictum est, contraria contrariorum remedia: particularim verò contraria particularia. } hic etenim est ille primus scopus, qui nobis patet, ac percipitur ab vniuersalissima illa prima indicatione, quæ etiã plebi communis est, à præter naturam affectibus primò desumpta, ablationem siquidem sui indicatibus. nam morbus suapte natura sui sublationem indicat, sublatio verò contrarium, ac contrarietatem docet. Verùm quoniam morborum plura sunt genera, cuique eorum sua erit contrarietas: quocirca cum morbus, quem curare intendimus, in intemperie sit positus, igitur per contrariam ipsi intemperiem sanabitur: & quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, nimirum per frigiditatem curabitur, sic omnes indicationes inter sese concordant. Hac itaq; methodo ab ipso affectu ad materias præsidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipsas indicationes, quæ oriuntur ex eiusdem affectus subdiuisione, quando earundem materierum principium inuentionis id sit, in quo finita est curandi affectus diuisio, ut liquet eodem II. de methodo meden. cum ergo in hoc finiat, febris ipsius diuisio, quatenus febris est, quòd videlicet intemperies sit calida & sicca, ob id rationabiliter quæ infrigidant & humectant, exigit, tanquam sua contraria, ut patet nono, 10. & 11. metho. meden. hæc quoque perpetuò sunt omnis febris qua febris est, remedia, quæ contraria iterum subdiuidentes, dicimus aliquando sanare nos febrem per ea, quæ effectu frigida sunt; aliquando per ea, quæ potestates aliquando etiam per ea, quæ ex accidenti refrigerant: aut etiam ista coniungentes. sic enim largiori vocabulo subintelligere cõtraria volumus, simul cum Hippocrate, ac Platone, & non in qualitate corporum duntaxat, quemadmodum Aristoteles sentire videtur, parum de nominibus solliciti, si verò tu manus opposita, & non contrariorum contraria sibi inuicem esse remedia dicere, non reclamabimus. Verùm quouis modo contrarium, siue oppositum intelligatur, tollerida è medio sunt in hac nostra methodo, ea quæ à tota substantia febribus aduersantur: nam illa non alia ratione, quàm experientia inueniri queunt, ut clarum est 13. metho. nos verò de iis remediis ac cõtrariis verba facimus, quæ methodo, quæ per indicationem sit, inuestigantur: sunt autem hæc, quæ actu, potestate, vel ex accidenti, ut diximus, refrigerant & humectant, usque utendum contrariis pro cuiusvis febris sublatione, non negantes quòd etiam auferri possint iis quæ à tota substantia eisdem aduersantur, quorum fortè quedam pro curandis quibusdam febribus recensebimus.

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur affectu desumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit.

Capit.

AE TER V M quamuis omnia quæ præter naturam sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria curentur, ut ex Hippo. citato oraculo liquet, atque ex Gale. II. de metho. med. & 22. aph. 2. libri, tamen non parum conducere videtur pro hac nostra methodo constituenda, ac cæteris omnibus, inuestigare, quomodo illa prima omnium curationis indicationum, quæ ex ipso, qui curatur præter naturam affectu, accipitur, plebique etiam communis existit; hunc edocuerit scopum, nempe contrarium & contrarietatem. Necnon qua ratione hic scopus vnus sit præcipuus & communissimus curationis morborum omnium à quo & reliqui omnes scopi & particulares indicationes progrediuntur, eoque diuiso duos, aut etiam tres alios oriri scopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vsque species perueniamus. Ex ipso nanque sumpto initio, reliqui particulares scopi inquiruntur, ut citato lib. 9. de meth. med. scriptum est. Parrò adeò duo hæc (ut mihi videtur) pro morborum curatione vsus præstant, ut ipsis ignoratis audacter censeam, per indicationes remedia inueniri non posse, nec ordinem & numerum earundem, diuisua methodo vestigari, ab vniuersalissimis diuidendo, vsque ad eas quæ amplius secari nequeunt, descendentes, ut sæpius diximus. Horum etiam inscitia quosdam transuersos egit, qui de hac re scribere tentarunt, ut longissimè à veritate recesserint, mendososque ediderint libros, quibus artem ipsam medicam vniuersam destruere conantur: reliquos verò omnes eò perterriti, ut methodum hanc scribere haud aggressi sint: quinimò ne quidem tantillum eam visi sunt olfecisse. Ipse autem quid cū Galeno sentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quilibet præter naturam affectus, quòdque illud ex propria eorum natura omnes indicent, cuique nedum medico, sed è plebe, seu vulgò, patens est. At quod perfici debeat à contrario, & per contrarium, hoc vulgus ignorat. Rationabili autem medico contestim occurrit, Hippocrate oraculo (ut priùs dictum est) admonitò, quòd contrariorum contraria sunt remedia, quocirca Gal. lib. de const. art. med. loco cit. dicebat: { primum itaque est curatiuæ methodi communem scopum omnium, uti dictum est, reperire, nempe contrarias esse contrariorum medelas. } perit enim à contrario vnum quodque, quemadmodum à simili conseruatur. Er ob id idem Galenus (ut priùs dicebamus) libro artis medicæ scriptum reliquit, quòd curatio vnum habet primum, seu præcipuum ac communissimum scopum, ei quod debet auferri contrarium, quo in loco vsus est voce *ἐναντίον*, quæ Latine significat contrarium: libro autem 9. & 11. metho. meden. de hoc primo ac communissimo curatorio scopo verba faciens, sub quo cæteri omnes continentur scopi; non contrarium dicebat esse, sed contrarietatem, vsus voce *ἐναντιότης*, ut propterea non ab re in dubium veniat, num contrarium vel contrarietas ipsa, sit ille primus ac communissimus scopus nobis præscriptus ab illa prima omnium indicationum, quæ etiam plebi communis est: Cui responsum sit quòd vtrunque. Nam docens nos contrariū adhiberi debere per quod morbus auferatur, simul etiam contrarietatem edocet. Etenim si per contrarium auferri debet quod præter naturam est, opus erit non ignorare quæ, qualisque contrarietas sit, inter hunc præter naturam affectum, & eum qui secundum naturam existit, ægrotantis proprium, ut ille aboleri, hic seruari possit, per eadem contraria adhibita, atque ita sanatio fiat. Cuique enim morborum generi sua erit contrarietas, inquit Galenus 11. metho. med. siquidem morbi sublatio, nil aliud est quàm sanatio: ipsa verò sanatio aliud non est, ut inquit Galen. 9. metho. meden. quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio. Cum autem contrarij hi affectus sint, necesse est per contraria fiat eorum, alterius in alterum translatio, atque ita vnus solus erit curationis maxime generalis scopus, nempe contrarietas: non siquidem ea quæ est inter præsidia & præter naturam affectum, sed quæ inter eundem, & secundum

Cap. 12.

Cap. 1.

Cap. 2.

Ca. 9. & 15.

Cap. 7.

9. cap. 3. 10.

ca. 10. 11. c. 2.

Contraria,

quæ intelli-

gantur con-

trariis esse

remedia.

9. 10. & 11.

Eoco citato.

Questio.

Respon. ad

questionem.

Cap. 2.

Cap. 15.

naturam affectum, qua ratione citato lib. de const. art. med. loco cit. hæc verba scripta reliquit. igitur curandi methodus, à sanorum atque ægrotantium corporum dispositione auspiciatur. Quibus ex verbis, cum eodem Galeno cōcludimus ab illa prima indicatione quæ ex præter naturam affectibus sumitur, æquè ferè nobis præscribi ac doceri, cum contrarium, tum contrarietatem, appello autem contrarietatem nunc, viam illam cum quodam respectu, quæ est inter iam dictos contrarios affectus, ambos in se continentem, vñà cum ea distantia, quæ habetur inter vtrunque affectum, illam verò translationem seu mutationem præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, quæ ex contrariis adhibitis perficitur, sanationem. Illud verò quod adhibetur medicamentum contrarium affectui præter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic. contrarium dixerit esse primum ac communissimum scopum curationis: lib. verò 9. & 11. metho. meden. contrarietatem? Dicas quòd cum libro artis medic. scolum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latius fuerant demonstrata, ab eodem Galeno dicantur, vt ipse testis est citato libro, neque intendebat cunctas indicationes ac singulos scopos diuisua methodo vestigare, fatius fuit contrarium dicere, sub quo etiam necessariò contrarietas subintellegebatur, vt superius demonstrauimus, libris verò metho. med. præsertim citatis, nedum communissimum illum, ac primum scopum patefacere intendebat, verum etiam cæteros omnes qui ad inuenienda remedia conducunt, ac arte quadam demonstrare qualiter in eo continebantur iidem reliqui omnes medicatorij scopi ac indicationes, eadem videlicet contrarietate diuisa, & non contrario, ad eandemque solam, omnes reduci scopos: & propterea contrarietatem dixit esse primum, præcipuum, ac communissimum scopum, sub qua etiam contrarium continetur: & non contrarium: quamuis vbique locorum innuat contrarium semper debere adhiberi pro curatione seu morbi sublacione. Vt verò hoc perficiatur, perpendenda est contrarietas, quæ non solum est inter præsidia & præter naturam affectum, verum etiam quæ est inter præter naturam, & naturalem affectum. Nam cum hi affectus contrarij sint, necesse est (vt diximus) alterius in alterum, per contraria translatio fiat. Hac itaque ratione illa prima omnium indicationum, quæ à præter naturam affectu sumitur, & plebi etiam communis existit, æquè ferè nobis & contrarium & contrarietatem præcipit. Quòd verò ex hoc vno primo ac communissimo curationis scopo, nempe contrarietate ipsa, quæ est inter vitiosum affectum, & eum qui est secundum naturam, reliqui omnes, ipsa eadem diuisa, & deinceps eisdem subdiuisis, ortum ducant, non erit difficile demonstrare, nam eadem contrarietate tanquam primo & communissimo curationis scopo, primum diuisa, duo curatorij scopi necessariò emanant. Vnus est præter naturam affectus qui curari desiderat, ex iis quæ sibi cōtraria sunt, & propterea adhibenda remedia indicat, alter verò laborantis temperies, seu naturalis habitus laborantis, qui vñà cum ipso morbo, contrarietatis mēsuram desinit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via, nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, oportet, eandem quidem, sed contrario itinere, at si gradum reuocare debeat, per præsentis dispositioni contraria, remeabit inquit Gale. citato libro de const. artis med. Necessum est itaque vt in ipsis contrariis, modus quidam seu mēsuram inueniatur. Non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura: cum aliqui metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur: si modus excedas, contrarium genus morbi inducas, vt citato libro 9. de metho. meden. scriptum est. Qui enim supra quam par est calidum morbum refrigerat, is sanitatis mediocritate transmissa, alium excitabit morbum, qui sit frigidus, quod quò minus accidat, naturam curandi corporis scias oportet, quo

Alia quaestio.

Locis citatis.

Respons. Cap. 1.

Ex communissimo scopo qui est contrarietas, qui alij orientur.

1. Vitiosus affectus.
2. Temperies agri.

Cap. 12.

Cap. 12.

quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti præsidio imponas. At fieri non potest vt quantum à se inuicem distent inuenias, nisi comperit habere quale esset corpus, aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cum valeret, quantumcunque ex his excesserit postquam ægrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu recessit, id vehementius eget contrariis, quod non plurimum, leuibus. Quare ex vtrisque iam dictis scopis, hoc modo indicatio curationis præstat, vitioso inquam affectu, ac naturali habitu, natura seu temperamento ægrotantis: qui duo communes adhuc scopi, à contrarietate ipsa diuisa, modo quo diximus, proficiunt. Contrarij etenim hi affectus cum sint, ipsiusque contrarietatis termini, non ab re primò in hos præcipuos ac immediatos scopos, ipsa contrarietas diuiditur, qua ratione si diuiditur, non erit dare tertium vniuersalem scopum, quem ambiente nos aërem esse, cum Galeno demonstrabimus, nanque eum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerandum esse censemus: nam si cōtrariam morbo temperiem habeat, è præsidiorum numero vnus est, sin similis, ægritudinalium causarum est vnus: vt patet eodem 9. de metho. meden. Potest etiam & ambiens nos aër, tanquam vniuersalis etiam quidam scopus, vnam aliam, & tertiam efficere indicationem, vbi ipsum in sanitatis, vel ægritudinis causis non annumerabis, sed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus secretum, naturali videlicet, & qui præter naturam est, cum ambiens ipse is sit, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest: & propterea causæ sine qua non obtinet rationem: vt eodem 9. de metho. meden. scriptum est: sua ratione necessarium consideratu esse fatemur, eo quia fieri non potest, vt res sine eo sit quod causæ sine qua non obtinet rationem, Aristot. teste 1. de par. animalium cap. 1. ob quam rationem ipse alimento necessitatem ascribit: & metaphysicæ text. 6. non solum cibo, sed etiam respirationi talem tribuit necessitatem, ipsis videlicet animalibus, nam eadem neque esse, neque viuere possunt sine his. Est itaque hac ratione ambiens nos aër tanquam necessarium quoddam pro morborum sublacione perpendendus vel tertius quidam vniuersalis scopus, à quotertia quoque vniuersalis indicatio proficiscitur pro auferendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is scopus quodammodo ex eadem contrarietate diuisa. Nam cum morbus & sanitas in quos primo contrarietas diuiditur, corporis sint affectus: & ille se tollendum, hæc verò se tuendam indicet: ambiens verò nos aër is sit, sine quo (vt diximus) nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit: sequitur quòd necessariò cum causæ sine qua non obtineat rationem, ab eo indicatio sumenda sit, tanquam tertia à iam dictis duabus pro morborum sublacione. Nam cum reliquas materias tum diligere, tum fugere liceat, quam verò aër præstat, fugere non licet: imò necesse est præsentis cœli statu vt i: idcirco huic quoque attendenti esse cogimur, vt idem Galenus citato loco, inquit: est etenim materiæ reliquorum præsidiorum omnium electio, in nostra potestate: eius verò quam ambiens præstat, in nostra manu non est. Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationem sumamus, vt ipse Galenus refert, vt pote qui sæpe cum iis quæ morbus faciendæ suadet, concors sit, sæpe discors, & qui contra molietur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus consonat, pro gratia est habendum: si cubi aduersatur, inhibenda eius noxa est: quinimò ex ipsa rerum substantia concludit, citato libro 9. method. medendi, non posse plura esse scoporum genera, quæ ad medendum pertinent, quam tria quæ modò diximus, asserens medicatorios scopos ab ipso morbo sumi, à corporis temperamento: & tertio ab ambiente nos aëre: quòd si alij quidam positi sunt, vel postea, non hi modo, verum etiam alij dicentur: omnes tamen ex iis in partes diductis, nati videbuntur: vt nos clariùs infra demonstrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienti nos aëri attendenti esse, tanquã tertio quodam vniuersali scopo ac necessario pro auferendis præter naturam affectibus, febribusque

Cap. 14.

3. Ex aere ambiente sumitur indicatio.

Cap. 15.

ipsis, qui etiam scopus, ex ipsa quoque contrarietate diuisa, non in duos scopos, sed in tres, proficiscitur, eodem aere nos ambiente separatim à duobus corporis affectibus, modo quo diximus, perpesso: & sic fatebimur tres esse, & non duos, curationis vniuersales scopos: quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos esse duntaxat, & etiam vnum, nempe contrarietatem, ex istis enim reliquos omnes particulares, tum curatorios scopos, tum etiam indicationes particulares cunctas, ipsis videlicet in partes diductis, originem ducere demonstrabimus. Aduersus quam admirabilem Gal. artem, atque doctrinam, non desunt quidam iuniores eiusdem Gal. verba, ac eorundem verborum sententiam parum rectè (vt mea fert opinio) intelligentes, pugna re, afferentes quoddam mirari licet Gale. dum se pulchrum & admirabile quippiam inuenisse putat, in huiusmodi improprietates loquendi incidere, aut etiam aliena à suis principiis tradere, quo fit, vt eundem obintelligentes, cum cuncta destruere tentent, exordientes ab ipsa contrarietate: quam neque scopum, neque indicationem curationis esse posse, conantur probare: deinceps neque aërem, neque naturalem corporis temperiem, eo modo quo Galenus asserit. Ipse verò non magis Galen. quam veritati addictus, quam puto ab eo, nedum hac in re, sed in ceteris omnibus, quæ ad artem medicam spectant, fuisse prolata, amicitia inter nos semper seruata eandem tueri, ac à calumniis liberare conabor quo Gale. mira hac in re ars, atque doctrina pateat, & hæc nostra methodus de medendis febribus firmior euadat, omnibusque calumniis expurgetur.

Galenus reprehensores taxantur.

Soluantur rationes eorum, qui contrarietatem, aduersus Galenum, curationem non indicare contendunt. Caput XXVIII.

QUOD contrarietas nec indicet, nec indicatio aliqua sit, pro morborum sublatione, hac prima ratione probare conantur. Si verum est quod Gal. scribit initio 3. lib. de metho. meden. absurdum esse aliud constituendum quod curationem indicet; aliud verò quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum, quæ ad curationem pertinent ipsa contrarietas, quippe cum morbus non sit, & plane ridiculum fuerit si contrarietatem curari dicamus. Solue, Galen. sententiã eodem loco non esse, quòd nihil possit curationem indicare, nisi id quod curatur, sed demonstrare quòd cum affectus præter naturam sit ille, qui curari debet, propterea ab eo, prima sumenda est indicatio, quæ ab eiusdem natura primùm oritur, & inueniendorum remediorum initium quoque ex ipsorum morborum natura sumendum, absurdum itaque est primas indicationes ab alijs esse sumendas quam ab ipsis præter naturam affectibus. Etenim ipsi sunt qui primò eorum sublationem indicant, à qua indicatione, (vt sæpiùs diximus) præscribitur nobis contrarietas, quam demum curationem indicare, atque ad ea, quæ ad morborum curationem pertinent conducere, tanquam communissimum scopum, nemo negabit, etiam si morbus non sit, & sublationem sui non indicet, neque ipsa curetur: est etenim communissimus curationis scopus ipsa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuum rationali medico præscriptus ab illa communissima & prima indicatione primùm orta ab ipsorum præter naturam affectuum natura, quæ nedum medico, sed & plebi communis existit: de qua loquitur Gale. in principio 3. de metho. meden. omnibus siquidem in confesso est, inquit citato loco, primas indicationes ex affectibus esse sumendas, nec propterea negauit quædam curationem indicare posse, licet morbi non sint. Secundò tantùm profectò abest, inquiunt, vt curationem indicet contrarietas, vt nihil aliud quicquam indicare possit, nam si indicare est inuenire, quòd iuuat aut lædat ea quæ indicat, quid quæso ipsa indicare poterit contrarietas? qua enim re opus habet, vt iuuetur vel lædatur? an similia vel contraria exiget? an contrarietatem ipsam fouere vel expellere volumus? sunt

1. Ratio reprehensorum Gal.

Eius dilutio.

2. Eorundem ratio.

sunt ne oppositionis siue contrarietatis, vel potius status corporis causa inuenta remedia victusque ratio? Quibus quidem corporis status conseruatur & mutatur. Huic dicimus primò falsum esse, vt supra probauimus, quòd indicare sit inuenire, quòd iuuat aut lædat ea, quæ indicant in Galeni doctrina. Sed indicare est demonstrare seu significare id, quòd iuuat, & non quòd lædit: tam si conseruationem, quam si sublationem intendimus, hæc autem vtilia & iuuantia, fatemur non modo indicari ab his quibus opem ferunt, sed etiam à quibusdam alijs quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus, aut seruandis his, quæ secundum naturam sunt, nam quicquid conducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Gale. lib. 9. eiusdem meth. med. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro sui sublatione non indicet, nec conseruatione, nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat: est tamen primus ac communissimus scopus curationis omnium morborum, non autem indicatio: ridiculum enim esset eam indicationem appellare, licet ab eo communissima quoque & prima nascatur indicatio pro eorundem morborum sublatione, vt diximus, tanquam à communissimo scopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem, continet enim contrarietas, tanquam primus scopus curationis, affectus contrarios, nempe eum, qui secundum naturam, & qui præter naturam existit: & cum sanari non valeat is qui præter naturam est, nisi in naturalem habitum mutetur, contrariique sint hi affectus inter se, necessarium est vt per contraria fiat alterius in alterum translatio, id verò fieri nequit, nisi compertum habeas quantum inter se distent, ac qualis sit hæc eorum contrarietas. qua ratione contrarietas ipsa curationum omnium vnus solus erit præcipuus, maximèque generalis scopus, nempe omnes alij (vt sæpius dictum est) ex eo oriuntur. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorum inuentionem confert pro auferendis quibuslibet præter naturam affectibus. Rursus aiunt, quemadmodum idem auctor causam externam curationem indicare negat, quòd illa nullius indigeat, sic eadem ratione contrarietas, nec conseruationem, nec curationem indicabit vnquam, quòd scilicet illis opus non habeat, at si non hæc, nihil profectò aliud: quandoquidem omne quòd indicat, aut sui conseruationem, aut ablationem indicare (eo auctore) necesse est. Dicimus nos conuenire in hoc causam procatartica cum contrarietate, quòd neutra earum alicuius indigeat pro conseruatione, aut sublatione earundem, verùm in hoc dissentire videntur, quòd causam procatartica, nedum quicquam non indicat pro sui conseruatione, aut sublatione, quinimò nec pro conseruatione aut sublatione eorum qui corporis affectus sunt, contrarietas verò & si sui conseruationem aut sublationem non indicet, indicat tamen tanquam primus, & communissimus scopus, curationis modum, confertque etiam ad inuestiganda ea quæ conferunt pro morborum sublatione, modo quo superius diximus. Et cum dicunt Gal. auctoritate lib. de opt. secta, & 3. meth. med. omne quòd indicat aut sui conseruationem aut ablationem indicare, dicimus eundem Gal. fateri has esse primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam scopis, oriuntur, eo videlicet, qui secundum naturam, & eo qui præter naturam se habet: ille nanque sui custodiam, & propterea similia, hic verò sui sublationem, eoque contraria poscit. Quapropter asserimus quòd quæ primò indicant illi duo sunt scopi, quorum alter sui conseruationem, alter sui sublationem expostulat. Verùm ab hac prima indicatione, quæ ab ipsius præter naturam affectus natura oritur, confestim cōtrarietas nobis præscribitur, ex qua primum indicatione sumpta, morborum curatio nobis patet, & auxilia inuestigantur, vt id quòd præter naturam est, auferatur suo cōtrario: quòd quidē fieri nõ posset, eadē contrarietate, quæ est inter præter naturam, & secundum naturam affectum, ignorata. Potest insuper & hoc modo hæc eorundem ratio tolli, quòd

Refutatio eiusdem.

Cap. 7.

Eorundem ratio.

Refutatio.

Locis citatis.

quòd duo sunt in vniuersum primò indicantia: quodlibet enim indicans aut sui custodiam, aut sublationem indicat, Galeno auctore citato libro de opt. secta, eorum videlicet, quæ pro seipsis quicquam indicat: nam duæ etiam sunt corporis constitutiones, quarum altera seruari, altera auferri debet. Verùm quæ non pro seipsis, sed pro aliis quicquam indicant, utpote pro seruandis, seu auferendis eisdem constitutionibus possunt multo plura esse quàm duo, inter quæ contrarietas connumeratur, ex numero eorum quæ sunt corporis constitutiones non existens, & ob id nec sui conseruationem, nec sublationem indicans, sed morborum duntaxat curationem. Et si dicant vnumquodque de se magis indicare posse quàm de alio, Gal. auctoritate citato libro 3. metho. med. Afferimus nos verum esse in his quæ de se ipsis, ac de aliis quicquam indicant: hæc etenim de seipsis magis quàm de aliis indicare possunt, non autem veritatem habere in his quæ pro aliis duntaxat, & non pro seipsis quicquam indicat, quemadmodum est contrarietas: hæc nanque de aliis, & non de seipsa quicquam indicat, quoniam curationem morborum omnium, & non sui nec conseruationem, nec sublationem. Inquiunt deinceps, indicatur sanè contrarietas, id est contraria actio & contrarium (si contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam existit, siquidem eo opus habet ad sui sublationem, idem autem indicans, & id quod indicatur esse non potest. Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vniquam habent contrarietatem indicari: nam licet Galenus II. metho. meden. inquit quòd prima omnium indicatio curatrix, quæ oritur ex ipso qui curatur morbo contrarietatem docuit, nunquam tamen fassus est ipsam, ab eadem indicatione indicari, utitur enim voce *ἐπιδημιᾶς*, à verbo *ἐπιδημιᾶω*, quod Latine significat doceo, præcipio, seu planum facio: docet nanque prima, illa omnium curationis indicatio; at non indicat contrarietatem, aliud nanque est indicare, aliud docere, præcipere, seu planum facere, per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum est in Galeni doctrina ut putant, & nos superius declarauimus, neque etiam contraria actio: ridiculum enim esset per contrarietatem, contrariam actionem intelligere, illa etenim contraria actio, mutatio seu translatio in naturalem habitum, sanatio est & non contrarietas, ut 9. metho. meden. scriptum est. Verùm eo modo intelligenda est contrarietas, quo nos paulò antè declarauimus. Quòd verò contrarium, nedum à prima illa indicatione præcipiatur, verùm etiam indicetur, nemini in dubium venit, cum quilibet præter naturam affectus pro sui sublatione contrarium exigit medicamentum, non erit itaque idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, sed bene præcipitur, ut dictum est. At concedatur pro nunc eandem esse indicatam, & deinceps eam indicare. Dicant quæso quod sequetur incommodum: nunquid non poterit, diuersa tamen ratione diuersoque respectu, idem esse indicatum & indicans: an putant hoc esse nouum quoddam apud logicos & philosophos? Porro ut morbus auferatur suo contrario, scire opus est contrarietatem, quæ existit inter eundem morbum & naturalem habitum seu statum ægrotantis, quæ quanta, qualisve sit, qua ratione posset esse indicata: deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda, alia tamen ratione pro eiusdem morbi sublatione confert ac curatione tanquam primum & communissimum curationis scopus & indicans, aliàs ea methodo inueniri haudquaquam possent: idem ergo posse indicari & indicare, esse indicans & indicatum, propositum & postulatum, diuersa tamen ratione, asserere nedum in Galeni doctrina, sed philosophorum omnium audacter non veremur. Miror tandem cur redarguere Galen. tentant asserentes aliud colligi ex eius dictis, quàm ratio illius exoptulet, sub iis verbis: { ac profectò si quis locum cum Galeno legat, inueniet aliud planè colligere quàm ratio illius postulet, nam quòd morbus contrariis egeat, si ad naturalem statum corporis redire debeat, id quidem certissimum est, quemadmodum ipse statuit, ex quo

1. Ratio.

Refutatio.

Lococitato.

Loco citato.

Potest idem esse indicans, & indicatum diuersis rationibus.

5. Ratio qua Gale. reprehenditur.

quo quidem fit, vnum esse quod indicetur à morbo, nempe quòd contrarium illi existat, nunquam tamen propterea efficiet ut ipsum contrarietas indicet, aut indicatio sit. Verùm si quis non toruis oculis & pugnandi gratia Gal. verba perlegerit, ab eodem conscripta citato libro 9. de metho. med. sed ut ex eis veritatem addiscat, luce clariùs percipiet quòd eodem loco Gale. doceat non modò à morbo ipso, seu præter naturam affectu quòd contrarium illi existat indicari, verùm etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione, ut supra demonstrauimus. Deinceps altiùs admirabilem hanc artè exorsus, eandem contrarietatem curationem indicare docuit, tanquam vniuersalissimum quendam ac præcipuum curationis scopum, à quo & reliqui omnes minùs generales scopi oriuntur. Inquiens ergo hinc rursus sumpto initio, age particulares scopos disquiramus, concluderat etenim (ut sæpiùs dictum est) contrarietatem ipsam vnum solùm esse ac maximè generalem curationis scopum: postea subdebat: { quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, utique per contraria est ab illo in hoc via: & quomodo inquis, in contrariis inuenietur modus? non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura, cum alioqui metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, sin modum excedas, contrarium morbi genus inducat. } Dij boni, quis negabit Gal. his in verbis, ac eis quæ paulò ante, & post conscripserat, firmissimà ratione probasse non solùm contrarium morbo adhibendum esse medicamentum, sed tale ac tantum, quo tollatur morbus, seruetur verò naturalis habitus, seu secundum naturam affectus, atque iis omnibus morbum indigere pro sui sublatione, tu verò si contrarietatem ignorabis quæ est inter hos affectus contrarios, quæ qualis, quantave existat, qua via, qua methodo eadem medicamenta cõtraria inuenias: breuissimis itaque verbis, & contrarium, & contrarietatem in simul nos edocuit, quam itidem solam atque vnam tanquam primum ac præcipuum scopum, ut sexcenties asseruimus, communissimumque curationis esse, eodem loco demonstrauit: cum satis ei non fuisset contrarium duntaxat demonstrasse. Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco, quàm ratio illius postulet, quinimò quod probare ac concludere proposuit, satis superque suis in verbis demonstrauit. Quòd verò contrarietas haudquaquam indicatio sit, aut esse possit, & propterea neque generalis, neque communis à qua alia nascantur, & nos supra asseruimus, & iterum cum Galeno fatemur. Quare non est, cur in hoc nostra proteletur oratio, sed ad alia conuertatur oportet. Arguunt postremò si contrarietas, vel indicatio est, aut quippiam indicet, cur negat Gal. in libro de optima secta, communitatem methodicorum indicare posse? nam ut communitas ad communia, sic contrarietas ad contraria se habet, nec aliqua aduersitatis ratio inueniri potest; negat autem communitatem indicare, quia non destruitur, atqui eadem ratione nec contrarietas dici potest indicare, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur, itaque concludunt nec ipsam contrarietatem indicare, aut indicationem esse, sed si aliquem locum hac in re sibi vindicare potest, indicatur non solùm à morbo, sed etiam ab omni alio corporis statu qui præter naturam existimatur. Ut verò huius rationi pateat responsio: animaduersione dignum est Gale. citato lib. de optima secta aduersus methodicos demonstrare eorum cõmunitates etiã si euidenter sint, nihil tamen vtile demonstrare. Afferit enim diuersa esse ipsa cõmunia indicare, aut indicare valètia ex cõmunibus deprehendi, Methodici eadè indicare affirmabant, Gal. cõcludit aduersus eos nihil vtile demonstrare cõmunitates seu communia. Verùm admittit communium notitiam, conducere ad ea percipienda, quæ particularim indicare valent: quo circa præcepta quodammodo, ut ipse inquit, communia cum sint, particularium cognitionem ostendunt, quæ demum vtilia indicare valent. Vniuersi igitur cognitio particularis vtile indicare valètis, notitiam subministrat, tandè ipse concludit: deinceps verò post pauca, cõmunia non indicare, hac prima ratio-

Refutatio cum Gal. de fensione. Lococitato.

6. Ratio. cap. 26.

Refutatio eius.

ne probat, licet alias quoque nonnullas, & hac efficaciores in medium afferat. quibus sublati aegri sanescunt, ab auxiliis ista delentur, ab his vero vtilium indicatio sumitur, quæ ab auxiliis præcipue destruantur. At particulares causas aut morbos saltem remedia principaliter destrunt; particulares igitur causas aut morbi saltem & non communia, vtile indicabunt. Quod si communia vtile indicent, adhibitaque auxilia indicantia destrunt, à particularibus auxiliis communia destruentur: communi autem delecto omnes eo tempore, sub eo communi aegrotantes, sanescunt, nulla penitus re in ipsis sublata: quamobrem si quod indicat, id destruitur, communia vero indicant, iam satis constat destruetum iri communia, est etenim, iuxta eorum sententiam, medica facultas euidetium communitatem cognitio. Appellat autem evidens non quod sensu percipitur, sed quod per se ipsum, licet sensui non subiaceat, comprehendere possit: quare ferè manifestum, illi evidens vocant. Ex quibus Gale. verbis facile hanc eorum rationem soluere possumus, assentes primo contrarietatem indicationem non esse, sed scopum, qui scopus quippiam indicat, quoniam curationem morborum omnium, vt 9. & 11. meth. med. ab eodem Gal. decretum est. Cui verò dicunt pari ratione contrarietatem non indicare posse, quemadmodum methodicorum communitatem, fatemur nos quod quæ admodum communitas quatenus communitas est, nihil particulatim vtile demonstrare, aut indicare potest, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas existit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, nisi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, solus, præcipuus, ac generalissimus scopus. Verum ex ipsius contrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent percipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc conducere simul cum Gal. fatemur: inuenimus autem vtilia, non per ipsam contrarietatem quatenus contrarietas est, sed per eam deuenimus in notitiâ eorum quæ particulatim indicare valent, deprehendentes particulares contrarietates, quæ existunt inter particulares morborum species, seu genera, & eos affectus, qui secundum naturam sunt. Quamobrem Gale. 11. meth. med. inquit: { prima nanque indicatio omnium curationis, quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcepit. } deinde subdit: { at quoniam morborum plura sunt genera cuique horum sua erit contrarietas. } quibus in verbis nobis planum facere voluit, quod licet primus curationum scopus ipsa sit contrarietas, quoniam sub ea tanquam præcepto vniuersali ac communissimo continetur omnium morborum curatio, cuique tamen morborum generi cum propria fuerit ac particularis contrarietas, eadem discenda erit atque inuenienda pro curatione cuiusvis generis morborum, per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas est, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum sublacione. Quemadmodum etiam ex vniuersalissimo Hippocrati. curationis omnium morborum præcepto, quod contrariorum contraria sint remedia haudquaquam vtilia, & remedia contraria pro sublacione particularium morborum indicantur: & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, sed ex eodem tanquam communi existenti comprehendimus, ea quæ particulatim indicare valent, ad quæ percipienda, præceptum ipsum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confestim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium existit, pro eius sublacione esse adhibendum. Ex quibus liquet quod falsum est dicere vt communitas ad communia, sic contrarietas ad contraria se habet; & ratio diuersitatis in hoc consistit, nam methodicorum communitas non diuiditur in alias particulares communitates, nec easdem sub se continet. At contrarietas non vnam duntaxat aut duas, sed plures sub se ac diuersas continet particulares contrarietates, & tot quot sunt morborum species seu genera, cuique enim morborum generi sua adest contrarietas, vt diximus, non autem communitas: quoniam ea pluribus est eadem, vt liquet eodem libro de optima secta. Ad hæc commu

Loco citato.

Contrarietas, quatenus contrarietas nihil vtile particulatim indicat.

Cap. 2.

communitas pro se ipsa & non pro alio indicat, vt methodici sentiunt, contrarietas autem pro alio & non pro se ipsa, vt dictum est, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, contrarietates autem cum particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare possunt, ad quæ percipienda conducit & ipsa contrarietas, quatenus contrarietas est, vt primus ac communissimus scopus curationis omnium morborum: & cum aiunt communitatem non indicare quia non destruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur: dicemus in hoc etiam hallucinatos esse, nam licet per particularia remedia principaliter particulares causas aut morbi destruantur, fatemur nihilominus, secundario & per accidens eandem particularem contrarietatem, quæ inter eosdem particulares morbos, aut causas, & secundum naturam affectus consistit, simul destrui vno contrariorum destructo, ab ipsis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communissima illa contrarietas nunquam destruat. Methodicorum autem communitas, nunquam à particularibus auxiliis destruetur: nanque (vt ipse Gal. refert) si destrueretur, consequens esset vt omnes eo tempore sub eo communi aegrotantes sanescerent. pelluntur ergo per se & primò contraria particularia ab ipsis contrariis auxiliis, insimul etiam & eorum contrarietas secundario destruitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquam, & ob id nec vnquam vtile quippiam eadem indicabit pluribus, vna & eadem existens semper: contrarietas vero haudquaquam pluribus vna & eadem semper est cum plura sint morborum genera, & cuique (vt sæpe dictum est) sua sit contrarietas. At si quispiam voluerit breuiter huic dubitationi satisfacere, dicat hanc Galen. rationem aduersus Methodicos, satis probabilem esse, ita vt ipsemet eandem pro eis soluat, alias plures statim, & multo efficaciores aduersus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia non indicare. Liqueat insuper ex his quæ diximus contrarietatem non solum aliquem locum in hac re sibi vindicare posse, sed principium & primum, non modò vt indicatam, vt isti putant, sed vt indicantem: quoniam vt indicans scopus seu propositum magis contrarietas præcipuum ac primum locum sibi vindicauit pro morborum omnium curatione, à quo cæteri omnes minus generales, ac etiam particulares scopi proficiscuntur: vt licidissimè Galenus libro nono de metho. medendi, demonstrauit: quo ignorato, vniuersa medendi methodus rueret atque destrueretur.

Rationes, quibus quidam probare conantur aërem curationem non indicare, diluuntur.

Caput XXIIX.

QVOD ambiens nos aër eo modo sumptus quo Gal. intelligit, tantum abest vt curationem indicet; vt nec eam coindicare, aut contraindicare, vel correpuerare valeat, hac prima ratione probantur. Aiunt enim quod vbi remedij vim subit, & ea ratione consideratur, qua morbos tollendi facultatem habet, curationem haudquaquam indicare potest, si modò ea principia quæ 3. lib. meth. de hac re sunt posita, tueri velimus. Etenim eo in loco scribitur, nihil esse posse quod curationem indicet, quod non curetur; absurdumque fore si quis aliter statuatur: quamobrem cum aër non curetur sed solum morbus, quomodo, quæso, ille rationis indicator fuerit? Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, iis verbis eam confirmare putant: { nec est quod putemus morbum præcipue indicare curationem, aërem autem ipsum idem facere minori quadam vi, aut vt dicitur, secundo loco & per accidens, quomodo questionarij medici vrgentem locum effugere nituntur, nam si absurdum est aliud esse quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, necesse est vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipue autem illorum opinione, morbum, alio verò modo

1. Ratio Cap. 1.

*Resolutio
cōmunes ver-
borum Gal.
explicatio-
nem, malè à
reprehensio-
rib. intelle-
ctorum.
Quod pri-
mū omnium
indicat, &
id quod cu-
ratur, idem
est.*

Cap. 4.

*Altera eius-
dem ratio-
resolutio.*

2. Ratio.

*Resolutio-
Cap. 14.*

aërem ipsum, quæ planè sunt ridicula. sed pace eorū dixèrim, aut Gale. quam portant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, siquidem, ut prius dictū est, eius sententia non est, ut isti putant, quod nihil esse possit quod curationem indicet, quod non curetur: sed cum de primis indicationibus sermonē faceret, quemadmodum in calce præcedētis lib. de meth. med. proposuerat, & in principio eiusdē 3. lib. pertractare incipit, dicebat eadē primas indicatio- nes apud omnes in confesso esse ex affectibus fore sumendas, naq; absurdum esset aliud esse quod curationē indicaret (primò videlicet & præcipue) & aliud quod curetur: volens concludere quod prima illa indicatio quæ omnibus cō- munis existit, etiā plebi, à morbis, seu præter naturā affectibus sumitur, qui cu- rari debent: hi etenim soli sunt, qui indicant eorum sublationem, absurdum si- quidem esset aliud esse quod curationem indicaret; primò scilicet, utpote mor- bos seu affectus ipsos præter naturam, & aliud esse quod curaretur præter eos, non negans quod aliud esse possit, quod & si non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet non primò, nec pro sui sublatione, quemadmodū ipsi præter naturam affectus: id quod etiam 4. libro eiusdem metho. meden. confirmavi, cum dicebat curationis indicationem ab ipso affectu initium ha- bere; quæ verò particulatim sunt agenda, hæc tum ab eo quod primum indica- tio distat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambiens temperie, quæque alia his cognata sunt, inueniri, & paulo post inquit. {Auspiciari nanque perpe- tuò oportet ab indicatione quæ ab affectu cui mæderi paramus, accipitur.} Po- test itaque, ut ex iam dictis liquet, aër, licet non curetur, curationis esse indica- tor. Insuper & ex eisdem haud ægrè huius rationis confirmatio diluitur: nam falsum est fateri omnia curari quæ curationem indicant, sed bene quæ primò & eorum sublationem, & propterea non sequitur, ut ipsi opinantur, ex Galen. auctoritate morbum præcipue curari, alio verò modo, seu secundariò, aërem ipsum, nam hoc ridiculum esset, ut ipsi bene inquirunt. Possunt etenim, ut mil- lies diximus, quædam curationem indicare, quæ tamen haudquaquam curan- tur, inter quæ ambiens nos aër connumeratur, tanquam causa sine qua non, quemadmodum cum Galeno conclusimus, cum quo etiam proculdubio asse- rimus nihil aliud primò & præcipue curationem indicare posse quam mor- bium ipsum, seu præter naturam affectum qui curari desiderat, neque à quo- piam alio primam indicationem esse sumendam, ac initium inueniendorum remediorum. Præterea inquirunt, cum aër eo loco sumatur, ut instrumentum, & materia medica qua utimur, tum ad naturales affectus conseruandos, tum ad eos qui præter naturam sunt, propellendos: quomodo quæso, aliquid indi- care poterit, siquidem materia est quæ indicatur, non indicat, nimirum cum indicatio comprehensio sit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur: alioqui si id quod indicatur vnquam indicare possit, idem esset morbus & remedium, sanitas & victus; & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, ut ergo nullum alium remedium indicat, aut coindicat, vel contraindicat, aut cor- repugnat, sic nec aër aliquid eorum efficere potest. At qui nos cum Galenò fa- remur 9. de metho. meden. quod aër tanquam causa sine qua non, instrumen- tum seu materia medica ab eodem sumitur, quo etiam ut materia utimur, tum ad naturales affectus conseruandos, tum ad eos qui præter naturam sunt, propellendos, & hoc modo cum aliquid indicare posse pro morborum cura- tione, affirmamus. Cum verò inquirunt, quomodo igitur indicare poterit, si materia est quæ indicatur & non indicat? Dicimus falsum esse aërem tan- quam materiam indicari, licet ut materia & causa sine qua non, indicet, ve- rum, admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non ut ma- teria, & cum probare tentant ipsum veluti materiam indicari, in medium af- ferentes indicationis descriptionem, quæ, ut ipsi putant, comprehensio est iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuisse causam propter quam velut cæci in foueam lapsi sunt, putarunt enim ab eo quod

quod indicat, simul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materię, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Gal. doctri- na esse censemus, ut superius demonstraui. Quandoquidem per indicatio- nem ipsam non nisi iuuantia comprehendimus, in simul cum comprehensione nocentium, hoc est præter naturam affectuum, qui eadem iuuantia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in qua- tuor generibus consistunt, ut in sequentibus patebit, sed easdem materias ido- neas tanquam remedia & auxilia, exigunt. Indicatur itaque aër tanquam re- medium, auxilium ac iuuans, ab his qui eadem exigunt, indicat verò ipse ut materia seu causa sine qua non: qua ratione, ut tertius scopus curationem mor- borum indicans, à contrarietate ipsa diuisa proficiscitur, ut sæpe diximus: pro- pterea diuersa ratione indicatur & indicat, & proinde quod concludere in cō- modum quærunt, non sequitur, quod videlicet idem esset morbus & remediū, sanitas & victus, & idem quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, ut auxilium & iuuans, nam id auxilium appellamus, indicat verò ut materia, cō- uenimus propterea cum eisdem, quod quemadmodum nullum aliud remediū quatenus remediū est, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpu- gnat, ut ipsi dicunt, sic nec aër tanquam remedium ac auxilium aliquid horū efficere potest; sed bene ratione qua aër nos ambiens ac materia, & causa sine qua non. Insuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod scribit Gale. ideo ab aëre indicationē capi, quod sine eo morbi tolli, & sanitas retineri nequeat, quod in aliis remediis non contingit, quæ in promptu sunt, quorū vsum euitare vnique licet, neque enim omnes morbi egent aëre ut remedio, quales sunt qui partes affligunt instrumentarias, quibus nihil aër confert. Quibus verbis sole clariùs ostendunt quam gratis studeant Gale. contradicere, fatetur nanq; propterea propriam quandam indicationem ab aëre sumendam esse pro mor- borum curatione, cum id sit ambiens nos aër, sine quo nec tolli morbus, nec te- neri sanitas potest, etenim reliquorum præsidiorum materię omnium electio in nostra potestate existit: eius verò quam ambiens præstat, in nostra manu non est: & propterea reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præstat, fugere non licet, separat enim aëris materiam à ma- teria aliorum remediorum, & non ipsum tanquam remedium à reliquis reme- diis, ut isti arbitrantur, ipsum nanque ambientem nos aërem tanquam mate- riam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis, per transpirationem sal- tem, qualiscunque fuerit, ipsum attrahimus, at materias aliorum præsidiorum, in nostra potestate est tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Gale. sententiam, cum materias auxiliorum seu remediorum ad auxilia seu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cum inquirunt quod non omnes morbi egent aëre ut remedio, quales sunt qui instrumentarias affli- gunt partes, quibus nihil aër confert: cum nedum simularium partium & in- strumentariorum morbi proprii, aëre ut auxilio pro eorum curatio indigeant; verum etiam & qui communes vtrisque existunt: utpote in soluta continuitate, in simularium partium propriis, nemo dubitat, in instrumentariis, quis nega- bit: in inflammatione seu erysipelate aërem ut remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus existat, sed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in scirrho & œdemate frigidum aërem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque simili ratione in aliorum quibuslibet qui in numero, positione, aut figu- ra sunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo, aut causæ, aut vtrisque præparare non studeat: Vlcera quoque ac reliquas continui solutio- nes carni euenientes ossibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, absque aëre tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeo manifestum est in Hippo. Galen. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, ut alia proba- tione, vel auctoritate non egeat. Est igitur aër nos ambiens tanquam causa si- ne qua non, perpetuò attendendus pro omnium morborum curatione, velut

Sup. ca. 23.

*Aër quara-
tione indica-
tur, & qua
ratione in-
dicat.*

3. Ratio.

Resolutio.

*Aër in om-
nium morbo-
rū curatio-
ne spectan-
dus.*

tertius scopus indicans curationem à contrarietate ipsa diuisa proficiscens, quemadmodum supra demonstrauius, nam ubi cum aliis medendi indicationibus consonat, inter sanitatis causas annumeratur; ubi discors sit inter morbificas semper in omni morbo, licet ut remedium indicetur, & non indicet vnquam. Adhuc arguuntur, ut aere sic cibo & potu, somno & vigilia sanitas conseruatur, & morbi propulsantur, nec minus sanè difficile est illorum noxas quam quæ ab aëre excitantur, euitare, cum ea mala, quæ ab illis nascuntur, nulla re sapius mitigari queant; aeris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione promptè corriguntur. Sed cum parum efficax sit hæc ipsorum ratio, facilè vtiq; deleri poterit, admittimus enim nedum aëre duntaxat nos ambiente, sed cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiusmodi, & sanitatem conseruari, & morbos propulsari tanquam necessariò corpus nostrum alterantibus. Verùm non pari ratione: nam absque aëre neque sanitas vlla seruari, nec morbus quispiam propulsari vnquam potest, ut sapius diximus: at sine cibo aut potu, somno aut vigilia, motu aut quiete, inannatione aut repletione, & sanitas quædam seruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari possunt, non enim continuò & semper eis vitimur, ut aere, nam non semper comedimus, aut semper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quiescimus, siue sani, siue ægri simus: quæ admodum ambiètem aerem perpetuò ac continuè respiratione, aut saltè transpiratione attrahimus. Quamobrem Gal. ab aere tanquam causa sine qua non, & non à reliquis, indicationem præcepit esse sumendam. Cum verò dicunt quòd non minus difficile est illorum noxas, quam quæ ab aere excitantur, euitare, ob eam quæ ipsi reddunt, causam asserimus in hoc bifariam eos hallucinatos esse, primò quòd non propterea Gal. aerem indicare, & non alia modò dista fatetur, quòd sit difficilius eius noxas, quam illorum vitare, sed quoniam materia quam aer præstat, in nostra manu non sit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolintve præsentia aere vti: at reliquorum præsidiorum materia in nostra vtiq; potestate existit: ita ut eligere & vitare valeamus & cibos & potus aliquos, similiter somnum & vigiliam ac reliqua pro nostro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhuc quis negabit difficilius vitari posse, quæ ab aere excitantur, noxas, quam quæ ab illis si illas omnino vitare est impossibile, has verò facile: aerem nanque non attrahere qualiscunq; fuerit impossibile est. Ergo ubi similis morbo fuerit, non poterit non lædere, reliquorum verò noxas, ut diximus, facile euitare valeamus, lædentem cibum aut potum haudquaquam ægrotantes: sic somnum aut vigiliam ubi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes; licet quæ à quibusdam istorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quam quæ ab aere modicè lædente, ut vigiliæ in nephritide, somnus in soporosis ac læthargicis affectionibus, & noxæ quæ à venatis cibis aut potionibus producuntur. Subdunt deinceps. { ac multò minus illud video esse necessarium quod ille statuit: ut scilicet, præsentia cæli conditione semper vitamur: quandoquidem per sanitatem & leuiores morbos facile in alium aerem migrare unicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere. requirimus etenim ad morbos fugandos somnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur. } hæc ipsi, quæ cum reuerentia admodum puerilia esse videtur. Nam licet per sanitatem & leuiores morbos facile in alium aerem migrare unicuique liceat, num verebitur quispiam toto eo tempore quo in alium migrabit aerem æger, quòd ab eo in quo ægrotauerit semper nõ alteretur? cum necessariò ipsum attrahere cogatur? Quamobrem Gale. falsus est quòd necessariò oporteat præsentia cæli statu vti, nã quomodo contrariū fiet, si absque aeris attractione viuere non possumus, qualiscunq; is fuerit: Cogitur itaque æger eo cæli statu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vsq; quo in alium aerem migrauerit, non autem eodem cibo & potu ac reli

ac reliquis, quæ licet necessariò corpus alterent, ut aër, non tamen ita continuò, & semper. { tanta nanque omnibus corporibus spiritus necessitas extat (ut inquit Hippocrates libro de flatibus) ut siquidem omnibus aliis abtineat homo, neque cibum sumat, neque potum, possit tamen dies duos vel tres, & plures ducere. Si verò spiritus in corpus via interceptantur in breui parte vnus diei intereat. } & subdit: { amplius autem ab omnibus operibus aliquando homines quiescunt immunes, verùm ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, ut cessent spiritum adducere, & rursus exhalare. } hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aërem mutare, non æquè (ut priùs diximus) licebit etiam aëris ac prædictorum vitia fugere, cum aëris noxas haudquaquam vitare valeamus. etenim continuè ab eodem ac maximè corpora alterantur: reliquorum verò noxas, aliquo saltè tempore vitare possumus, ut paulò ante demonstrauius: quamuis contingat quandoque somnum aut vigiliam, nulla arte conciliari aut arcere posse. non enim quòd difficilius aëris noxæ corrigantur, quam reliquorum iam dictorum, aërem indicare, & non illa decretum reliquit Galenus, sed propterea quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet; quam autem ambiens præstat, fugere non licet, ut sexcenties retulimus. Quo etiam errore ducti alia ratione tentant eandem de aëre Gale. sententiam peruertere, ac impugnare. Aiunt etenim: { Quin & aquæ incommoda difficilius, quam aëris intemperies emendantur; nimirum cum tota vna regio eadem aut parum differente aqua (quoniam & eadem terra) sæpè vtatur, aëre autem diuerso, siquidem in eadem domo eum variari videmus, quando pro diuerso locorum eiusdem domus situ, diuersam naturam & qualitatem assumat, eas præsertim, quas in morbis, tollendis eo loco Galenus quærit nempe caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem. } Quam rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Galenus falsus est propterea aerem indicare, & non reliqua commemorata, quoniam eius noxæ difficilius corriguntur, sed propterea quòd ab eodem continuo opus est corpora nostra alterari, siue ægri, siue sani simus: neque id, ne momento quidem vitare possumus: id quod ab eisdem haudquaquam contingit. At concedatur id voluisse Galenus nullius valoris, nec ad propositum esse videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficilius aëris noxas corrigi fatetur, quia pluribus vel paucioribus sunt communes; quemadmodum isti de aqua probare nituntur, verùm propterea, quia respectu vnus, & eiusdem ægroti difficilius easdem emendari contingat, tanquam magis continuas, atque perpetuas, utpote cum nullo non tempore eadem ab aëre ambiente non inferantur, ac augeantur, id quod de aquæ incommodis (eadem etiam vitiosa existente) haudquaquam asserere audentum est. possumus nanque quodam saltè tempore ægros arcere, ut eadem non vtantur aqua. Quapropter si Galenus etiam asseruisset difficilius corrigi noxas, quæ ab aëre fiunt, quam quæ à reliquis, & propterea eundem duntaxat indicare, non propterea hæc eorum ratio quicquam concluderet aduersus eundem, etiam si totum id quod in hac ratione fatentur, eis concedatur. Inquiunt postremò: { Quòd si illud concedamus difficilius aëris noxas vitari, quam aliarum rerum quæ sanis ægrisque corporibus adhibentur, non tamen propterea huiusmodi difficultas indicandi causa esse debet, alioqui inter alia indicarent, quæ difficilius corrigi possunt. } Sed hæc ratio aliud concludit, quam probare proponit. nam concesso quòd aëris noxæ difficilius vitentur, quam aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea sequitur quòd inter alia indicaret, quæ ægrius corrigi possunt, sed ea quorum noxæ difficilius vitantur. aliud etenim est noxas alicuius, difficilius vitari, & aliud easdem noxas illatas iam, difficilius corrigi. possunt: etenim noxæ quædam ægrius vitari, & tamen facilius quadoq; corrigi. Quamobrem indicandi causa esse debet ipsius aëris difficultas hæc vitandi eius noxas magis quam aliarum rerum, & nullum propterea sequitur ex hoc incom-

modum: & non ob id quod ægrius eius noxæ corrigi valeant: nam hoc falsum esse fatemur, nec vnquam Galenus illud somniauit, neque etiam vnquam asseruit quod propterea aer indicet, quia eius noxæ difficilius vitari queunt, sed tanquam causa sine qua non materiam præstans, quam vitare omnino non liceat qualiscunque fuerit, quod reliquis materiis præsidiorum omnium haudquaquam conuenit. etenim earum electio in nostra potestate existit, vt ipse testis est, nono de meth. medendi. Reponi itaque debet inter indicantia aer non sine forti ratione, atque connumerari inter præcipuos scopos, qui curationem indicant, à contrarietate ipsa diuisa pullulantes, quemadmodum à Galeno, nono, & vndecimo meth. meden. decretum est: quicquid alij aduersus eum sophisticis, admodum probabilibus, & parum efficacibus rationibus probare nituntur, consentiente ipsa rei natura seu substantia, ac principiis ab eodem Galeno de indicationibus positus, nobis illud sole clariùs demonstrantibus.

Loco citato.

Loc. citatis.

Soluntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. Caput XXX.

NON solum naturalem corporis temperiem quam inter primos & præcipuos scopos curationis morborum simul cum Gale. connumerauimus, verum etiam singula alia quæ secundum naturam sunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare, euertere tentant, quod penitus vniuersa, ac mira, artificiosaque hæc medendi methodus à Galeno conscripta, ipsaque ars medica tota, ruat, quinimò audent de tanto viro asserere quod in hoc ipse sui sapere obliuiscatur, & raro de eadem re diuersis in locis idem tractat, nec posita principia tueatur. Nos verò ordinem quendam seruantes, eorū singulas rationes diluere conabimur, vt & Galeno veritas pateat, & quam scripsit medendi methodum, & hanc nostram quam de febribus condimus, à calumniis liberemus, exordientes primò ab his quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie, quarum prima hæc est. Cùm Gal. libro vndecimo metho. meden. & passim alibi scribat vnum semper vnum indicare, quoniam vna quæque res vnicam habet naturam: pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni scriptum etiam reliquisse, nono methodi meden. aiunt ipsi quod oportebat huius principij eum memorem esse, nec vnum ad plura, diuersique generis indicanda assumere, aut alioqui huiusmodi methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiusmodi principio neglecto, constare nequit. nam omnia quæ secundum naturam sunt, nobis familiaria & amica existunt, & propterea sui conseruationem, & tutelam perpetuò indicant, curationem autem aut remedia, vel illarum quantitatem, qualitatem, vel locum, vel modum, aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, nequaquam, si modo idem sui ablationem & conseruationem simul exoptulare nequit. nam quod secundum naturam est, nunquam non desiderat sui conseruationem. at quomodo curationem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia? si conseruationem indicant, quæ victu peragitur? remediis autem mutatio prioris status in alium contingit. Hæc ratio licet communis sit omnibus secundum naturam existentibus, eam tamen primò soluendam duximus, quoniam naturalem temperiem inter omnia quæ secundum naturam existunt primò morborum curationem indicare, simul cum Galeno conclusimus. Poterit autem communis esse hæc responsio singulis aliis, quæ secundum naturam sunt: quare dicimus verum esse quod quicquid pro natura sua indicat, id semper vnum indicabit ceu quod vnam habet naturam, vnamque semper dari ex re quaque indicationem. at si præter naturam sit quod indicet, contrarium semper indicare, sin secundum naturam se habeat, non contrarium, sed simile, vt liquet nono, & vndecimo metho. meden. Et cùm aiunt Gal. vnum ad plura

1. Ratio. Cap. 13.

Cap. 12.

Refutatio.

Locis præcitatis.

plura diuersique generis indicanda assumere, hoc falsum esse fatemur: nam quicquid indicant ea quæ secundum naturam sunt, non propter aliud quàm pro eorum conseruatione, & propterea simile, indicant, etiam si eadem morborum curationem quandoque indicent, quemadmodum est naturale temperamentum, quod etsi vnà cum ipso morbo contrarietatis mensuram definiat, itaque per eum in contrariis inueniatur modus, ac debita mensura, illud tamen non alia ratione, quàm vt ipsummet per similia seruetur, indicabit, definit enim contrarietatis mensuram, quam morbus ipse exigit pro sui sublatione, pro eiusdemmet sui temperamenti conseruatione, quam si vtique non definiret, ac per eam ipsum haudquaquam seruetur, proculdubio morbus ipse per eadem contraria curationem non susciperet, cùm sanatio nil aliud sit, quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, seu naturale temperamentum mutatio, vt sæpiùs diximus. definitur itaque contrarietatis mensura quam morbus exigit pro sui sublatione in simul ab eodem morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verum à morbo pro sui sublatione, à naturali corporis temperamento pro sui conseruatione. primo etenim sublato, & reliquo conseruato, & morbi curantur, & sanatio fit. Potest itaque temperamentum vna eademque indicatione, sui tutelam, ac morborum curationem indicare, modo quo diximus, nec quicquam referre putamus, si dixeris indicare sui tutelam, & eadem ratione morbi curationem contrario modo indicare: nec propterea conseruationem simul atque sui sublationem indicabit, vt isti concludere quærunt, sed perpetuò sui conseruationem, & morborum ablationem. Cùm verò aiunt quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia, si conseruationem indicant, quæ victu peragitur; remediis autem mutatio prioris status in alium contingit: non possum non mirari cur in hæc prorumpant verba. nam etsi conseruationem indicent quæ nobis familiaria sunt, ac secundum naturam, illa nedum victu peragitur, si per victum cibum & potum subintelligunt, sed aliis quibusdam nonnullis: vt liquet primo, & quinto de sanitate tuenda, & libro num tuenda sanitas, ad Thrasib. at si per victum reliqua subintelligere volunt, quæ quandoque Galenus subintelligit, cur effutiant remediis mutationem fieri prioris status in alium? cùm remedia appellentur, seu auxilia quædo profunt, ac proficiunt? quinimò omnis materia quæ quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium dicitur, eodem Galeno auctore, vndecimo metho. meden. qua de re & cibis & potibus, somnus & vigilia, motus & quietes, inanitio & repletio, ac horum reliqua, vbi iuuabunt, remedia, præsidia seu auxilia nominare licebit, tam si priorem corporis statum in alium mutant, quàm si eundem conseruent: & eodem 11. meth. meden. dicebat, quod ars ordinandi victus ex his maximè remediis constituitur cibo, potionibus, perfusione, cataplasmatibus & clysteribus: non igitur remediis mutatio duntaxat fit prioris status in alium, sed eisdem quoque prior status conseruatur, si similia adhibeantur. qua ratione proprium temperamentum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus scopus indicet, conseruetque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipsi auferantur, eisdem ipsum seruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quàm vt præsens vitiosus affectus auferatur, ipsum verò in priori statu conseruetur. At quomodo quæso (rursus instant) temperies curationem indicabit, si vires nullam indicationem curatoriam, vt Galenus nono meth. med. scribit, præbere possunt? Sunt etenim pariter secundum naturam tum vires, tum ipsa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic responsum volumus quod licet pariter secundum naturam sint vires, & naturalis temperies, hæc de re naturalem temperiem, & non vires per se curationem indicare asserimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cùm ipsi præter naturam affectus in naturalem habitum seu naturale temperamentum fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi

Cap. ult. Cap. 10. Cap. 40.

Cap. 11.

Cap. 15.

2. Ratio.

Refutatio.

Cur vires
inter cura-
torios scopos
non sint.

Cap. 13.

morbi per præsidia fuerit inductum: qua ratione opus est vt curandi corporis haudquaquam temperamentum fuerit ignotum, vt quantum à se inuicem distent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipsum simul cum morbo contrarietatis mensuram definit, & præcipuus curationis scopus exiit. vires autem, vt in sequentibus fusius patebit, ex numero curatiorum scoporum per se non existunt, neq; remedium aliquod indicant: quoniam neque vt valeamus, neq; vt à morbis liberemur ab eis quicquam primum desumimus, vt ipse Galenus asserit, eodem nono de metho. meden. sed vt viuamus duntaxat. nam ne per contraria adhibita reliquum morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnino vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt. verum ne alterutrum per contraria fieri contingat, sed morbi ipsi auferantur, & prior sanitas restitatur à proprio naturali temperamento, indicatio necessariò sumenda erit, quò quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram præsidio imponat. Hac itaque ratione naturalis temperies, & non vires, licet ambo secundum naturam sint, curationem indicare valent. Ad hæc à morbis liberatos ægros esse asserimus, vbi pristinam corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono metho. meden. non tamen eandem vires, quas habebant eo tempore quo laborare cœperunt, nec æquè robustas, vt videre licet in conualescentibus, neque etiam in omnibus morbis æquè vires seruandæ sunt, sed in quibusdam vt in acutis, parum debilitatas conseruare oportet: vt liquet commento aphorismi quarti, primi libri. etenim in hisce morbis si eas robustas seruare studeremus, ac tales quales accepimus, semper adderemus ad morbum. vbi ergo in morbis querimus vires seruare, id non intendimus vt à morbis liberemur, sed vt viuamus. seruare tamen eandem naturalem temperiem semper oportet, non vt viuamus, nam absque ea viuere possemus, sed vt ab eisdem morbis vindicemur, à quibus haudquaquam liberatos esse fatemur ægros, nisi ad pristinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas est. A naturali igitur temperie, & non à viribus indicationem pro morborum curatione sumendam esse, eamque & non vires præcipuum esse curationis scopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cum verò probare nituntur morborum causas externas inter indicantia ex Galeni tractatione statuendas esse, alia ratione tentant quòd temperamentum curationem non indicet, persuadere. Inquiunt enim, si quæ abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono meth. meden. scriptum est, corporis temperamentum, quod fuit antequàm homo laboraret, curationem indicare, cum à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicationem sumi debeat, eodem auctore, quarto meth. meden. qua de re aut temperamentum, consuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut si ea admittimus, cõuincimur pariter externas morborum causas recipere. At nos quantum ad externas morborum causas, consuetudinem, viuendi conditionem, ac reliqua (quæ ibidem meminerunt) spectat, suis locis in sequentibus quid cum Galeno sentiendum sit, demonstrabimus, ne simul omnia vt isti conantur facere, confundamus. Nunc verò ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat respondebimus, asserentes primò eos abuti Galeni sententia, suisque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiem curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & non quæ fuit antequàm homo laboraret, vt isti aiunt. Satis enim interest dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit antequàm homo laboraret, volens innuere quòd ab illo corporis temperamento sumenda est indicatio, quod eo aderat tempore quo primùm æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quæ poterant multò ante tempore fuisse, & deinde aliqua ratione mutata, intelligensque per hæc verba præsens, & non præteritum temperamentum; id verò 11. lib. eiusdem, clariùs manifestauit, cum dixit:

3. Ratio.

Cap. 3.

Refutatio.

A temperamento quod præsens erat cum morbus cœpit, sumitur indicatio.

Cap. 3.

præst

præstari verò (vt prædictum est) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præsens sit, ita nimitum sicut ex ætate; non quam æger priùs habuerit, sed quam nunc habeat. non ergo ex eo temperamento quod priùs fuit antequàm homo laboraret (vt isti Gal. tribuunt) sed ex eo quod iam præsens est, quo tempore ægrotare cœpit, sumenda indicatio erit pro morborum curatione: id enim intelligere voluit, nono, & vndecimo metho. meden. quam igitur habebunt inter sese similitudinis rationem externa morborum causa, & corporis temperamentum: si eadem postquàm fecit, & præter naturam affectum excitauit, iam abiit, & in corpore amplius non permaneat: quæ ratione, neque vlla re opus habet cum amplius non adsit. corporis verò temperamentum quod iam præsens est, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adest, nec omnino abiit, sed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum seu alteratum ab ipso morbo, seu febre, de qua verba facimus: est etenim febris cõuersio quædam nativæ caliditatis ad igneam, & non conuersum esse: quemadmodum etiam & reliqui morbi corporis naturale temperamentum immutant, atque alterant, non autem omnino corrumpunt, atque destrunt vbi curationem admittant: & propterea aliqua re indiget pro sui conseruatione, simul ac morbi sublacione, vt ad idem temperamentum æger redeat: aliàs neque eosdem morbos sublatos esse, ac ab eisdem ægros vindicatos esse fatebimur; quia igitur morbo seu febre genita, adhuc in corpore restat temperamentum, natura, seu naturalis habitus, causa verò morborum externa, nequaquam, propterea temperamentum ipsum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curatorem indicationem sumi asserimus, eamque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum causas haudquaquam indicare posse dicimus; nec ab eisdem indicationem aliquam pro curatione sumendam esse, fatemur.

Loc. citatis.
A causa externa non sumitur indicatio, nec quicquid habet simile cõtemperamento ægri immutato.

Propositur primorum trium scoporum indicantium diuisio: soluiturque Galeni contradiçtio de indicatione, quæ à morbo sumitur. Caput XXXI.

U RE itaque cum Galeno ad tria capita, primos ac præcipuos omnes curationis morborum scopos, contrarietate ipsa diuisa redegimus: etenim illa tria prima sunt, quæ curationem indicant, neque esse posse plura genera, quæ ad medendum spectent. quàm tria: nempe ambientem nos aërem cum geminis corporis affectionibus, tuæ constitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam sit, quæ sanè morbus est, ex ipsa rei substantia docti non ab re cum eodem Galeno conclusimus, quicquid alij noua dogmata introducentes sentiant, quorum ratiunculæ quanti momenti sint, & ex his quæ diximus, ac in sequentibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniam non solum pro morborum curatione ipsarumque febrium, eisdem scopis ac indicationibus ab eisdem ortis vti conuenit, sed aliis quibusdam magis particularibus, qui etiam methodo quadam diuisua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuisiois artificio complectitur, ab omnibusque sufficientes sumit indicationes, hic solum quantum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo art. cur. ad Glauc. scriptum est, ea propter vt vniuersi tum scopi, tum indicationes, curatorij nobis patefiant, eosdem tres primos, ac præcipuos in partes diducere institui, donec ad insectiles veniamus. Etenim cum vnum sit eorum vtrunque, aër videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur. ob id cum corporis temperiem, tum ambientem aërem in suas causas diducere oportet, affectum verò præter naturam, non in causas, sed differentias, eiusdem Galeni auctoritate, citato libro nono meth. meden. Atqui nos affectum ipsum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris est, in particulares differentias iam superius

Cap. 1.

Cap. 14.

rius diduximus vsque ad insectiles peruenientes. Reliquum igitur est vt geminos alios scopos, nempe ambientem nos aërem, & corporis naturalem temperiem pro diuersis causis eisdem alterantibus, ac mutantibus, in partes diducamus, secumque, donec ad eos particulares scopos, particularesque indicationes perueniamus, qui amplius sectionem non admittunt. Prius tamen quam eorundem scoporum sectione, reliquos omnes particulares scopos inuestigamus, ac ab eisdem quæ particulares curationis morborum indicationes sumantur cum Galeno doceamus, necessarium fore duxi eam quæ in eiusdem Galeni distis pugnantiam esse videtur de indicatione, quæ à morbis seu præter naturam affectibus sumitur conciliare, quæ hucusque nonnullis non parum fatigauit. Inquit enim libro tertio meth. meden. in principio, omnibus in confesso esse primas indicationes ex affectibus esse sumendas, initiumque inuenientium remediorum ex ipsorum morborum natura sumi, libro verò de optima secta ad Thrasib. non morbos, sed causas medelam indicare aduersus methodicos concludit, atque non morbos, sed morborum causas quod conducit, nobis aperire: etenim conducibile non à morbis, sed à causis indicari fatetur. Sed omisis aliorum opinionibus dicam quid sentiam, atque fateor vbiq; locorum Gal. eadem sentire. nam tertio meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus esse sumendas innuerit, dicebat insuper indicationem hanc, quæ à morbis sumitur, nullam prorsus esse ipsius medicæ artis adhuc portionem, aut sanè nec magnam, nec propriam, vt quæ etiam plebi sit cõmunis, nil aliud indicans quàm eorum ablationem aduersus methodicos, qui hanc indicationem dicebant, vel totam curationem indicare, vel magnam partem, ipse verò principium tantum esse, ac veluti excitamentum quoddam, vnde medici ratio promouet, affirmavit, illud quoque demonstrare proposuerat citato libro de optima secta ad Thrasib. aduersus eosdem methodicos, qui negabant non modò symptomata curationem indicare, verumetiam & morborum causas, internas maximè. nam eas potius quàm externas latere, atque inuidentes esse asseriebant, morbos verò ac communitates, vt pote laxum, & adstrictum, cum euidentes sint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur, non etenim ab effectis, vt puta symptomatis, sed ab efficientibus, quemadmodum & ipsi profitentur, indicationes accipiendæ sunt: affectus verò causarum loco methodici habent, eo quòd symptomatum sunt effectiui, sed non qua causæ sunt, inquit, sed qua communitates, quas Græci κοινότητες vocant, vim habent indicandi, nihilque vetare idem & pro causa, & pro communitate, & pro alio quopiam accipi: ipsos verò affectus indicare inquit, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus communitates sunt. Cum verò Galenus nonnullis rationibus aduersus eos probasset, quòd iuxta eorū decreta, symptomata conducibilia sint in curatione, post nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduersus eos ipsos affectus, hoc est, latum & adstrictum, neque conferens indicare iisdem rationibus, quibus ipsi methodici inutilia esse symptomata probare nitentur, quas non paucas cum in medium attulisset, tamen illud aduersus eos probare voluit, quòd non quid agendum sit, sed suam ipsorum sublationem, destructionemque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorant, morbos scilicet sublationem, sanitatem verò conseruationem indicare. Atqui artifices, inquit ipse, huiusmodi indicatione non egent, sed illa scire exoptant per quæ languores pelluntur, & sanitas conseruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accersitur sanitas, ac retinetur. per id enim artifices vulgò præcellunt, quòd ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefunt: quando quidem si morbi sua ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent, at istud ignorant, quid verò morbus indicet certum habet, sublationem scilicet: quare pellendi morbi causa medicos acciri iubent. Hac ratione concludit aduersus methodicos Galenus affectus ipsos prima eorum in. lica

Cap. 1.
Conciliatio
duorum lo-
corum Gal.
qui pugna-
re videntur
inter se.
Cap. 24. &
25.

indicatione non quid agendum sit, hoc est, conducibile & vtile indicare, sed suam ipsorum sublationem, seu destructionem: id quod quidem communi existit nedum vulgo, verumetiam & brutis, quod sanè aduersus eosdem methodicos in principio citati lib. tertij de meth. med. concluderat. Addit & secundam rationem inquit, quin & ex adhibitis auxiliis, non morbos, sed causas medelam indicare agnoscendi facultas dabitur, auxilia nanquè non effectis, sed facientibus auersantur: comprobatur illud Gale. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria est, morbo verò nulli, vt phlegmone, aut febris: atqui multitudine inquit, per euacuationem subtracta, simul & genitus per eam morbus tollitur: sed non propterea quòd simul cum efficiete causa morbus recedit, auxilium morbo auersari dicendum est. Insuper alia quoque remedia causis semper resistere inuenies, morbo verò minime, ita vt velit per hanc rationem aduersus methodicos concludere, quòd non ex ipsis morbis (vt puta laxo & adstricto) tanquam communibus existentibus, conducibilem indicationem præstatur, vt ipsi asseriebant, sed eorum causis, cum eisdem sublatis, iisdem morbi destruantur, & eadem remedia atque auxilia tanquam contraria causis, & non morbis adhibeantur, ad quarum sublationem ipsi quoque morbi auferantur: & propterea causas & non morbos contraria & vtilia demonstrare, & confirmans illud iterum subdebat: & amplius ex hoc quispiam didicerit, si neque adstrictio, neque fluxus auxilium aliquod, sed potius affectum quendam indicent (& adstrictio, & fluxus adstrictio) non inanitionem, sed fluxum indicabit adstrictio, & fluxus adstrictio. } quod igitur admittimus, non idem morbo indicatur, at lædentes causæ sibi contraria demonstrant, quòdque ab ipsis indicatur admittimus: quocirca non morbi, sed causæ quod conducit, aperiant: itaque non prorsus incommoda esse symptomata, neque à morbis conducibile, sed à causis indicari satis amplè dilucidèque ostensum est. hoc postremò concludit Galenus aduersus methodicos. Ex quibus omnibus haud ægrè quiuis percipere poterit Gal. citato lib. de opt. sect. voluisse aduersus methodicos nedum iis rationibus, quas in medium attulimus, sed aliis plerisque ab eodem prius explicatis, demonstrare morborum symptomata non prorsus incommoda esse, quemadmodum ipsi fatebantur in curatione, neque à morbis modo quo ipsi intelligebant, quatenus videlicet communitates sunt, conducibilia pro eorum sublatione, sed ab eorum causis indicari, id quod ipsi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adeest pugnantia cum his quæ dixit in principio 3. meth. med. neque enim negauit citato lib. ad Thrasib. nec alibi vnquam negabit primam indicationem ab ipsis morbis seu affectibus esse sumendam. Verum cum hæc communissima sit, ad eò quòd etiam plebi pateat, & brutis: nam non nisi eorundem sublationem indicat, id verò quod conducit pro eorum sublatione, haudquaquam: propterea volebat Gal. hanc indicationem non esse ipsius artis medicæ adhuc portionem, aut sanè nec magnam, nec propriam, neque ab eadem tanquam vniuersalissima existente quicquam vtile indicari, quemadmodum asseriebant methodici, qui ipsa communia, indicare vtilia affirmabant, vt pote laxum, & strictum, vt sæpius diximus. ipse verò communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmavit, & ob id ab eadem communissima indicatione tanquam prima exordium esse, veluti initio quodam pro inuenientis his, quæ particulatim remedia indicant, decretum reliquit 3. meth. med. & citato lib. de opt. sect. communitates nihil vtile demonstrare, sed ex ipsis communibus ea quæ indicare valent, cõprehendi affirmavit, non negans illam primam indicationem perpetuò ex morbis etiam sumendam esse. Verum ex ipsis tanquam cõmunibus existentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici sentiebant: quinimò eo modo intellectis ipsis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipsis, sed eorum causis conducibile indicari posse demonstravit, cū lædentes causæ sibi contraria demonstrant, ac quod conducit aperiant, & non morbi ipsi, videlicet laxum & adstrictum: quauis

Locis citatis.

Morbi habentes causas efficientes, quatenus morbi sunt, non indicant viam, sed eorum causam.

simul cum ipsis iidem morbi recedat, Si verò quispiam velit vniuersaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes causas habent, fecisse sermonem, libr. de opt. sect. asserimus hoc quoque nequaquam eius doctrine repugnare, cum perpetuo verum sit in singulis morbis, efficientes causas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipsis quæ morbi sunt, sed ab eorum causis indicari, etenim morbi ratione quæ morbi sunt, nihil particularim vtile, neque particularia remedia indicant, sed eorum sublatione duntaxat: causæ verò quæ particularim agenda sunt, & quæ sibi sunt contraria perpetuo demonstrant, ac quod conducit, aperiunt.

Aëris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares scopos indicantes diuisio.

Caput XXXI.

SED tempus est, ad ea quæ de ambiente nos aëre, ac corporis naturali temperie declarare proposuimus, redire, ac docere quomodo cum vnum sit eorum vtrunque, ex pluribus tamen tale efficiatur; quæ ratione ab eisdem plures quoque particulares scopi curationem indicantes oriuntur. Aër liquidem nos ambiens tum ex presente cæli statu, tum anni tempore, tum etiam & regionis natura, in calido, humido, sicco & frigido mutationes suscipit, vt 9. & 11. meth. med. à Gal. scriptum est: quæ de re ex illorum, rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes oriuntur, & quamvis cæli statum Gal. citato lib. 9. meth. med. vocat ambiens nos aëris temperiem, sub qua & anni tempus, & regio comprehenditur, tamen cum nos dicimus ex cæli statu tanquam ex tertia causa aërem alterari in calido, frigido, humido, & sicco, præsentem, ac peculiarem cæli statum intelligere volumus, secretum ab anni tempore, & regionis natura. est etenim particularis cæli status, idem quod particulare, ac præsens aëris temperamentum, vt primo de morb. vulg. liquet, ac eius præsens constitutio, quemadmodum in austrinis, seu aquiloniis constitutionibus contingit, quocumque anni tempore, ac quavis regione excitentur, pro diuerso itaque peculiari ac presenti aëris temperamento, seu statu, eidem mutationes accedunt, in iam dictis qualitatibus: similiter ex anni tempore diuerso, vt pote hyeme, vere, æstate, vel autumno, necnon & variis regionibus; siquidem ex eisdem quoque eundem ambientem aërem variari contingit, in caliditate, humiditate, frigiditate, & siccitate, alio namque modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit sulphurea, alio vbi paludosa, argillosa, petrosa, aut arenosa, tot itaque particulares scopi, à quibus etiam particulares indicationes proficiuntur, ab eodem ambiente nos aere ortum ducunt, vbi idem respectu diuersarum causarum à quibus mutationes suscipit, fuerit diuisus, omnes tamen morborum curationem indicant, medio ipso aere ambiente, & propterea rectius coindicant, quam morborum curationem indicare dicuntur, ac ab eisdem coindicant potius, quam morborum indicationes præstari fatendum erit. Corporis verò temperies quæ illo tempore fuit, vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæque ad inuenienda remedia est utilis, vt ad vnguem dignoscatur, plane difficile est, vt Gal. fatetur, tentandum tamen est, tum ex iis, quæ in libro de temperamentis sunt scripta, eam inuenire, vt ipse inquit citato libr. 9. meth. med. tum verò ultra hæc quod magis scientifica notitia sit, ex ætate, tota antea acta vita, quæ nimirum in vitæ exercitio, & victus ratione consistit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, cōuersatione, similiter natura, ac consuetudine, etenim ex natura, ætate, consuetudine, & ambiente nos aëre, eadem corporis temperies ortum habet, vt citato lib. 9. meth. med. scriptum est: quapropter ex illorum rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducunt, eaque particulariter eandem curationem indicare, fatebitur, corporis tamen temperie intercedente, illa namque inuēta, administratorum indicatio suppeditabitur: siquidem omnia hæc temperamenti interuentu indicationem præstant, vt patet eodem 9. meth. med. etenim si natura gracilis, &

9. cap. 14. & 11. cap. 1. Aëris diuisio in presentem cæli statum.

Commen. 1. super text. 1. & in prommo. Anni tempus. Regionis naturam.

Temperamentum singulorum per se esse dignoscitur, vix possunt. Cap. 15.

Loco præcisi.

lis, & tangenti calidus, & biliosus, & propensus ad iram, & hirtus sit, calidus hic, siccusque natura est, non tamen necesse est nunc quoque cum ægrotare incepit, eundem planè habere affectum: fieri enim potest vt in desidia vixerit, idque cum frigidis humidisque potione & cibis, adhuc etiã cum balneis post cibos, & multo somno; præterea in regione humida, & frigida, & hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli status. Rursus fieri potest vt horum præcesserint contraria, id est calefacientia & exsiccantia, idque per singula dictorum iam generum. Ergo si qua ad temperamentum noscendum deficiamus, id ex præuentibus ipsis supplebitur: ob id non ab re Gal. 11. meth. med. temperiem ipsam corporis, seu naturam bifariam diuidi asserbat, in originalem, & ascititiam: & deinceps subdebat: {scilicet} præ autem ascita temperies ad efficientes causas reducta illis indicationem cōcedit, ad hunc itaque modum ex ætate, vitæ instituto, & consuetudine indicationem remediorum suggeri diximus. Cum igitur ex his præsens corporis temperies ortum habeat, ex eisdem quoque tanquam ex causis ipsius temperiei nobis indicatio præstat, pro inueniendis, ac administrandis remediis, ex ætate quidem, nam aliam constituit corporis temperiem puerilis ætas, aliam & omnino diuersam senilis; aliam iuuenum, adolescentum, seu consistentium, similiter & propria natura diuersitas, corporis temperaturæ notitiã affert: nam quibus substantia constans stabilisque adest, & propterea difficulter dissipatur ægrèque per halitum digeritur, id propter frigiditatem ac corporis siccitatem contingit, quemadmodum etiam & aliis, quæ terra constant, corporibus, auro in qua, argento, ferro, & aliis huiusmodi, quibus verò laxa admodum ac mollis promptèque dissipabilis substantia adest, calida, & humida temperatura existit, atque hæc naturæ veluti diametro longoque interuallo à se distant, reliquæ verò omnes mediæ naturæ sunt: interim ad alteram dictarum, quandoque ad alteram magis accedentes, quæ ratione diuersas quoque corporis temperaturas efficiunt, & demonstrant, si eas seorsum à temperamenti cōsideraueris, nã sapius Gale. naturam cum temperamento confundit, vt sexcentis locis liquet, præsertim cōmento aph. 34. secundi, & secundo tertij lib. & 4. & 6. metho. med. ex rota item vita antea acta, quæ vt diximus, in vitæ exercitio & victus ratione consistit: præterea & cæli statu, qui in tempus anni, regionem, ac particularem aëris temperaturam diuiditur, corporis ostenditur temperatura, ex tempore namque anni calido, & calida regione, ac peculiari aëris calidæ temperaturæ, calidum corporis proficiuntur temperamentum: quemadmodum iisdem frigidis existentibus, frigidum, & ita de reliquis, & quo rursus modo, ab ambiente nos aëre corporis temperaturam ortum ducere dicimus, idem quoque dicendum erit de particulari exercitio, victusque ratione. Atqui si omnes temperamentorum notas in vnum colligas, hæc longissimè absunt, vt parem ei quam consuetudo præstat fidem faciãt, inquit Gal. citato lib. 9. meth. med. Et propterea maximam esse quæ à consuetudine sumitur indicationem, dicebat. 11. eiusdem quippe, vel temperamentum originale ipsam seruare, vel ascititium inducere potest, tantaque profecto in omnibus quæ ad medicinam spectant, vim habet consuetudo, vt ea aduentitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vt pote quæ ascititiam, & acquisititiam in corporibus gignit naturam: quinimò & ipsa, natura est acquisititia, quemadmodum scripsit Galenus libro de his quæ in medicatrina fiunt, secundo de temperamentis, & primo de sanitate tuenda, ob id non sicuti alia quædam exigua, leuèque, sed maximam, ac maximè principalem vim habere videtur, vt quæ singulorum corporum naturam ostendat, non est igitur quod parum quiddam, atque ad spectandum leue ad inuentionem remediorum consuetudinem existimemus: veluti nec ad sanitatem tuendam, adeo quod non modo in conualescentium victus ratione, sed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamentorumque inuentionem ex consuetudine indicatio sumitur: vt septimo, & nono metho. medendi, Galenus scripsit. Verum non modo de consuetudine, sed & de ætate contrarium omnino videtur Galen. sensisse, quinto de sanitate tuenda. Dicebat enim: {Verum quoniam

Cap. 1.

Ex temperamenti diuisione oriuntur scopi. Aëris.

Nature diuersitas.

4. cap. 6. & cap. 5. Vita antea acta, quæ ex vitæ exercitio, & victus ratione consistit. Cæli status. Consuetudo, quæ maximam vim habet. Loco citato, Cap. 3.

Com. 3. super text. 20. Cap. 4. & 1. de san. tu. Cap. 5. Ca. 6. & 9. Ca. 9. & 16. Declaratur locus Gal. qui modo dictus repugnare videtur. Cap. 19.

affectuum naturam per coniecturam accipimus, idcirco etatem quoque consideramus, porro eadem utilitas, & consuetudinis noscendæ est, præterea extrinsecus incidentium causarum quas *προκαταρκτικὰς* græcè vocant: quippe ad certiore affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorum tamen insinuatō ex his non præstatur: quæ quidem Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quod scilicet verum est remediorum indicationem, seu insinuatōnem, neque ex ætate, neque ex consuetudine præstari, quemadmodum neque ex causa procatartica, verum eadem ad certiore affectuum notitiam nobis conducere, vtpote naturalis corporis temperie, quemadmodum externæ causæ conferunt etiam ad certiore notitiam ipsius præter naturam affectus cum

Loco citato.

latuerit, vt sancitum est ab eodem Gal. 4. meth. med. & quandoque etiam affectus secundum naturam, vt de aere nos ambiente dictum est. At si dixeris quod propterea ætas, & consuetudo ad remediorum inuentiōnem conducere non debeant, dicimus nos, quod verum est per se, ac primaria ratione, quoniam ipsa de numero scoporum primorum indicatium haudquaquam sunt. Verum quoniam maximam habent vim pro notitia corporis temperie, quæ quidem est de numero primorum indicantium, propterea ad remediorum inuentiōnem ipsa quoque non parum conducere profitemur, media inquam eadem corporis temperatura, tanquam causæ eiusdem. eadem enim inuenta, per ætatem, & consuetudinem administrandorum suppeditabitur indicatio, vt inquit Galenus citato quarto metho. med. Conferunt itaque ad remediorum inuentiōnem, atque eorum administrationem indicationes, quæ ex ætate, & consuetudine sumuntur, non immediatè & primò, quoniam hac ratione ad certiore affectuum notitiam conducunt, vt liquet 5. de sanit. tuen. Verum cum ab eisdem certior habeatur notitia ipsius corporis temperie, vt diximus, propterea eiusdem temperie interuentu, velut causæ dictæ temperie (vt idem Gal. eodem 9. meth. med. testatur) ad curationem, ac remediorum inuentiōnem; indicationem præstant, ita quod potius coindicare, quàm indicare ea dixeris, quæ de re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac consuetudine præstatur. lib. verò primo artis cur. ad Glau. asserit Gal. quod non ex horum duntaxat differentia, ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedimus, verum etiam ex potentiis, coloribus, caloribus, temperaturis, habitudinibus, pulsuum motionibus, ac animi moribus differentibus; similiter si quis adiuerit maris à femina differentiam, atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoscendam propriam laborantis naturam: nam cuiusque priuatim naturam explorare, atque ad vnguem scire, planè est difficile, adeo quod idem Gal. 3. meth. med. de seipso dicat: si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vti que qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem. } aduertat tamè quod in Gal. doctrina, quandoque naturam idem significat quod temperamentum, secundum proprium eius significatum, vt liquet commento aph. 34. secundi lib. & 2. tertij libri, interim quippiam à temperamento diuersum, vt liquet citatis locis, & 9. & 11. meth. med. primo de morbis vul. ac primo ar. cur. ad Glau. in principio: & propterea quandoque naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoscendum esse, censet.

Aetas & consuetudo non immediatè conferunt ad inuentiōnem remediorum, sed immediatè ad affectuum cognitiōnem.

Cap. 1.

Cap. 7.

Naturam plurimè significat.

Diluantur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, consuetudinem, vitæ institutum, ac alia quædam, curationem non indicare.

Caput XXXIII.

Cap. 3.

A T Q V I non defunt & hi quoque quorum studium non nisi in contradicendo existit, Galenum in his, quæ mox cum eo concludimus calumniari. aiunt nanque quod si verum est id quod lib. quarto methodi medendi Galenus aduersus methodicos de externa causa

causa probare nititur, quod videlicet propterea ab ea indicatio non sumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio sumi debeat, eadem ratione nec consuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare possunt, quippe cum assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, & solita vitæ munia ob vrgentem morbum omnia sint intermissa, quamobrem si hæc ratio facit quod ea quæ iam abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temere hæc inter indicationem enumeramus: aut si ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum causas recipere, quippe cum non minùs illa, quàm hæc absint, nec magis rem aliquam desiderent quæ huius, quàm quæ illius generis sunt. Huic rationi respondendum est primò eos parum rectè intelligere consuetudinis ac viuendi conditionis significatum. consuetudinem nanque Gale. nuncupat, vt priùs declarauimus aduentitiam illam seu acquisitam temperiem ac naturam, quæ iam ex assuetis rebus in nostris corporibus genita est, & non assuetas illas res quibus eadem corpora continuè vtantur per sanitatem, quare etsi assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus nostris permanet aduentitia illa natura seu temperies, quæ per easdem res assuetas fuit genita: quomodo autem hæc generetur, Galen. docet lib. de assuetudinibus. ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Gale. indicationem sumi & non à conductis rebus vt ipsi imaginantur. Hanc quoque seruandam esse perpetuò Hippocr. & Gal. præsertim in ægris corporibus iusserunt secundò, de ratio. victus: à consuetudine enim semper est indicatio similium, quoad scilicet, ægrotent homines inquit Galenus octauo metho. medendi, & 11. eiusdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris præcipit. esse seruandam. pariter dicendum erit de viuendi conditione seu vita antea acta, quoniam etsi solitæ vitæ munia ob vrgentem morbum sint intermissa, non propterea viuendi conditio, seu vitæ institutum considerari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quæ præcesserunt, nec victus rationem, nec conuersationem in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cæli statu, quæ sub antea acta vita continentur, Galenus considerari debere iussit, nisi quod per ea magis scientificam habeamus notitiam eius corporis dispositionis, seu temperie, quæ ab eisdem fuerit genita, & non vt ab eisdem vitæ muniis, seu victus ratione, quæ præcesserunt, ac diuersi aeris conuersatione, pro morborum curatione indicationem sumamus, vt luce clariùs ab eodem scriptum est citato 9. methodi medendi. At pone (semper tamen hac firm a veritate existente) quod per consuetudinem, & vitam antea actam intelligere voluisset Galenus ea quibus vti fuerimus per sanitatem, qua ratione sibiipsis persuaserunt quod assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur? cum Hippocr. & Galenus citato libro secundo de rat. victus contrarium sentiant. nam de his, qui consueuerunt bis, vel semel, sanis existentibus, cibum assumere, quod idem quoque eisdem ægrotantibus seruare debeamus, præceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippocr. aph. 16. primi libri seruandam quoque esse in hoc consuetudinem iussit, & aphorismo 50. secundi lib. nonne præcepit, quod quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sint insuetis, minùs molestare solent? id quod non solum de exercitationibus, verum etiam de omnibus simpliciter consuetis pronuntiauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de assuetudinibus, dicebat, quoniam autem hæc ita habere videntur, primùm quidem illius oportet memorari, scilicet ferre homines delectabiliùs aliis alia secundum naturam familiaritatem, venireque ad horum esum magis, quemadmodum & bene digestibile esse eis visorum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficulter digestibilibus: itaq; & signum est tunc assuetudo proprietatis naturalis. Rursus viuendi conditionem seu vitæ institutum aut antea actam vitam, quo loco didicerunt sub solitis muniis duntaxat contineri? cum Galenus 9. meth. med. nedum in vitæ exercitio, verum etiam in victus ratione, præ-

1. Ratio.

Refutatio.

Consuetudo quid, ex Galeno.

Text. comment. 36. 8. cap. 3. & 11. cap. 5.

Loco citato.

Loco citato.

Cap. 15.

terea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc calis statu, conuersatione, consistere, dixerit. Quare licet eisdem non utamur per morbos exercitiis, possumus tamen eodem aere & quodammodo simili victus ratione uti in qualitate, quantitate, ac modo vsus. etenim à consuetudine nedum indicationem sumimus pro qualitate, & quãtitate rationis victus, verum etiam pro modo vsus, vt liquet aph. & com. 17. primi lib. permanet itaq; in corpore ea natura, ac aduentitia temperies, quæ per consuetudinem ac viuendi conditionem præcedentẽ fuit acq̃uisita: & propterea aliqua re eget, sui inq̃a conseruatione. Causa verò externa postquam morbos peperit, omnino abiit, & amplius nõ adest, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro sui cõseruatione, nec ablatione, utimur etiam & assuetis quibusdam per sanitatẽ rebus, nec omnino antea acta vita egrotantibus interdicitur: quamobrem haudquaquã temerẽ & consuetudinem, & viuendi conditionẽ inter indicantia enumerauit Gal. media etenim corporis temperie conducibilia indicare possunt, tanquam efficientes causæ ascitæ temperiei. atq; ad hunc modum ab eisdem remediõrum indicationem suggeri, 9. & 11. metho. med. decretum reliquit. causas verò externas haudquaquam recipere cõuincimur: quoniam eadem omnino abierunt, nec amplius in corpore permanent aut aliquam rem desiderant, vt prius diximus, & Gale. 4. meth. med. abundẽ aduersus methodicos demonstrauit. Præterea arguunt, si concedit Gal. externam causam conferre ad affectus excitatos in corpore dignoscendos, concedat etiam oportet ab ea indicationem capi, quomodo ab ætate, sexu, consuetudine, viuendi cõditione, corporis habitu, aliisq; multis, indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis signa petamus, quæ, qualis sit corporis status ostendere valent, quòd & ipse 9. meth. med. aperte testatur, consuetudinem scilicet, ac ætatẽ temperamenti interuẽtu, quòd nimirum monstrent qualis sit corporis tẽperies, suas indicationes præbere. itaque si causa externa non indicat, nec ea igitur quæ prædiximus indicabunt, à quibus tamen ille passim, indicationes sumit. Huic facillẽ ex his quæ diximus responsio patere poterit. nam licet prædicta omnia conferant ad affectus dignoscendos, quemadmodum & causa externa, hæc q; ratione conueniant, differunt tamen quòd hæc citato iam affectu nõ amplius permanet, nec amplius quicquam in corpore efficit, aut aliquid confert ad conseruandũ vel augẽdum id quòd factum est, illa verò & permanet, & aliquid semper efficiunt etiam affectu ipso genito, vt ætas, consuetudo, & reliqua huiusmodi, quamobrem nedum conferunt ad corporis temperiem dignoscendam, sed sæpius ipsa adscita temperies, ad easdem causas reducta vt Gal. inquit 11. met. med. illis indicationem concedit: & ad hunc modum ex ætate, vitæ instituto & consuetudine remediõrum indicationem suggeri fatetur Gal. prout ex his adscita temperies diuersa fuerit genita: qua etiã ratione 9. eiusdem, ætatem, & consuetudinem temperamenti interuentu indicationem præstare dixit, at externa causa cum profusus abeat, affectu iam genito, nec amplius quicquam efficiat pro dignotione affectus duraxat quandoq; conducit, nec quicquam ad curationẽ, ac remediõrum inuentionem cõfert, etenim nunquam ad eandem causam reducitur corporis affectus, cum sedulo eo genito corrumpatur & ipsum nõ amplius efficiat: & propterea illi indicationẽ non cõcedit. nanq; à nullo eorum quæ adhuc non permanent, indicatio sumi potest, eius, quòd ex vsu sit. Gale. auctore 4. meth. med. Non itaque indicat causa externa, reliqua verò iam dicta indicationes propterea præbere valent, tanquã causæ corporis status, & non vt signa, vt isti credunt. Rursus & tertio instãt dicentes. An non clarẽ 11. met. causam externam, perinde vt consuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere: & ob id ab omnibus illis indicationes accipi scribit, contrarium plenẽ quàm fecerit 4. eiusdem operis lib. in quo externam causam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum à consuetudine & ætate indicationes sumuntur, ita etiam ab externa causa sumi debent

Alia est ratio cause externe, & consuetudinis, &c.

Locis citatis.

Cap. 3.
2. Ratio.

Cap. 16.

Refutatio.

Cap. 1.

Loco præcitato.

Loco citato.

3. Ratio.
Cap. 13.

Loco citato.

debent, Gal. verba, ac eorum sententiam peruertentes, & prauẽ intelligentes. Nam Gale. citato loco volens iterum sermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoscere valeret, hæc scripsit verba. Quoniam inquam septem præter naturam posita sunt à quibus indicationes sumuntur, humorum multitudo, crassitudo, lentor, obstructio, transpirationis retentio, putredo, & febris carens intermissione, atque hæc contraria omnino esse adhibenda docebant: præter hæc verò ab iis quæ secundum naturam se habebat posita indicationes sunt ex temperamento, tum ipsius laborantis partis, tum reliquarum omnium, quæ principes sunt ex substantiã ipsarum quantitate, & ex spiritus ipsius substantiã tum quantitate, tum qualitate: horum verò indicationes, non contrariorum erant, sed similium: ad ista verò sicut diximus dignoscenda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere, contulerunt. quo finito ac magno puncto clausa periodo, aliam incipit, (vt in codice græco cuilibet inspicere licebit) inquit: ortis verò & deinceps, vel & hinc aut exinde indicationibus non paucis, in omnes simul medicum inspicere oportet, quòd scilicet intelligat, quonam primũ ac magis, quonam minũs & secundo, quonam adhuc tertio, atque deinceps quo, post quod præsidio sit vtendum. quibus in verbis luce clariũs patet quòd cum Gal. iterũ enumerasset & quæ præter, & quæ secundum naturam sunt, à quibus sumẽdæ erant indicationes pro curatione febrium ex putredine ortarum, præsertim continuarum simul cum eisdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant faciliũs dignosci, asserens: ad ista verò dignoscẽda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere, contulerunt. quæ finita periodo, aliam exordiens dicebat: ortis verò & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inspicere oportet. suum sermonem non ætati, consuetudini, ac causis externis referens, sed prædictis septem præter naturam existentibus, & eis quæ secundum naturam se habebant, ex his nanq; ortis non paucis indicationibus, medicus omnes spectare debet, quòd scilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & secundo, quonam adducet tertio atque deinceps, quo, post quod præsidio sit vtendũ, & non ab ætate, consuetudine, & causis externis. de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquã conducentibus ad dignoscenda ea quæ secundum, & præter naturam sunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præsidiorum: quamuis lib. 9. eiusdem met. & 11. paulo ante dicta verba, quomodo ex ætate & consuetudine sumenda sit indicatio pro morborum curat. fusiũs demonstrasset, qua de re licet citato loco externas causas conducere ad affectus præter naturam dignoscendos admiserit Gale. ac eas cum ætate & consuetudine hac ratione connumerauerit, haudquaquam (vt isti volũt) scripsit: & ob id ab omnibus illis indicationes accipi. cum neque hæc verba ab eodem conscripta reperiantur, neque illud eodem in loco, cõcludere intendat, vt ex eiusdem loci inspectione, verborũque eiusdem ponderatione, ac eorundem sententiã intelligentia, cuius, parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim græcus codex *πρὸς ἐρχομένων δὲ καὶ τριῶν ἐν δόξῃ οὐκ ὀλίγων, ἢς ἀπάσας χρεὶ βλεῖται ἡμαρτῶν ἰατρῶν*: hoc est, ortis verò & hinc seu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inspicere simul medicum. quãuis ergo externæ causæ ad dignoscendos morbos conferat, non propterea ab eis indicationes accipi debent pro eorundem curatione, quemadmodum ab ætate & consuetudine sumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam factus est Gale. postquam ab indicantium numero 4. meth. eas exclusit. Quomodo autem eius sententia, quam de eisdẽ protulit lib. 5. de san. tu. subintelligi debeat, nos in præcedentibus declarauimus: ac qualiter consuetudo, & ætas coincidare possint, causæ verò externæ haudquaquã, abundẽ cum eodẽ Gal. demonstrauimus: neque enim eandem vim habent (quemadmodum his visum est)

Refutatio, ex Gal. cõre xiii declarato quem aduersarij peruertunt.

Locis citatis.

Loco citato.
Loco citato.

vt prius ostendimus. Nec quicquam obstat quod interdum indicare, interdum coindicare dixerit ætatem & consuetudinem: nam de nominibus parum sollicitus quandoque non solum indicationes & coindicaciones, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominū diuersitate parum, aut nihil conferre faretur, despiciens eos qui de nominibus litigant, est etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minimè vetare nominibus quibus libitū sit, vt: vt liquet 9. meth. med. modo rei natura non mutetur. sæpe verò exquisitiūs voces obseruans, coindicaciones, ab indicationibus: & coindicantia ab indicantibus, separat, vt 13. eiusdem operis scripsit, inquit enim: coindicantia igitur voco virtutem, naturam, ætatem, anni tempus, regionem, & consuetudinē, etsi qua sunt id genus alia. nō modo diuersa nomina perpendens, sed diuersa eorundem significata, ac diuersam quam habent naturam. Quapropter toto (vt aiunt) cælo errarunt, dum temerè asseruerunt, Gal. suismet principiis repugnare, sēque in eisdem errores labi, & eisdem metelis perfodi, quibus aliorū famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cum stata principia semper seruet, nec vnquam in aliquem errorem lapsus sit, in his quæ de medicina scripsit, aut quempiam non sine forti ratione prosequutus est, aut reprehendit: idque vt veritatem tueatur duntaxat: & non studio contradicēdi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum isti conantur. Quæ verò in medium afferunt de tēpore aduersus eundem Gale. cuius momenti sint, suo loco patebit.

Num à viribus sumenda sit indicatio pro morborum curatione. Cap. XXXIII.

SI quis velit exactè scire num à viribus indicatio pro morborū curatione sumatur, haudquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum sit: quamobrem id primò declarandum fore censui. Quod ergo tres diuersi inter se generis facultates, animal gubernant plerisque in locis Galenus demonstrauit, præsertim 5. & 6. de Hippocratis & Platonis decretis, quòdque has facultates inter animæ partes, interim species nominauerit, quæ non sedibus tantum corporis, verum etiam substantiis naturisque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fufissimè ostendit: hæc inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernant toti corpori ex suo veluti fonte quæque distributa, vt sexcentis in locis & præsertim 9. metho. meden. Galenus asseruit, est enim earum quædam ad nutriendū animal necessaria, ac cum stirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet, canales verò ab hoc in totum sparfos, ipsas venas: hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, veluti nec si animam, aut facultatem. Altera est quæ non modo vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima est insita, hæc sedem in corde habet ipso quoque insiti caloribus quodam ceu fonte, à quo canales arteriæ sunt: vocaturque hæc multis sanè nominibus, nam & facultas, siue virtus vitalis, & facultas, siue virtus animosa, & anima animosa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domicilium habet, & voluntariis actionibus vnà cum sensibus præsidet, vtitur & hæc particulis quibusdam ceu canalibus, nempe ipsis neruis, sensum, motumque per hos in totum animal transmittens. Hæc tres animæ seu facultates, licet diuersa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, quælibet tamen earum propter vnum & eundem finem est, qui finis est animalium vita: & propterea Galenus citato nono methodi medendi dicebat, sergo has facultates seruare, nil planè est aliud quàm vitam seruare: nec ipsum animal esset vnum, sed triplex, vbi vnum non intenderent hæc tres animæ finem, nec semper vnà alterius indigeret ope: nunc verò cum vna facultas reliquis semper indigeat, factum est, & quòd vnum sit animal, & quòd qualibet earum amissa, necesse sit & reliquas vnà perire, vt quinto de locis affectis, & alibi sæpius Galenus

Tres facultates animalium gubernatrices. cap. 4. & 2.

Cap. 10. Naturalis.

Vitalis.

Animalis.

Loco præcit.

Ienus demonstrauit. etenim confluxio vna. conspiratio vna, consentientia cœmnia, vt diuinus inquit Hippocra. libro de alimento. Præterea vnā naturam esse & non esse: & paulo ante, vna natura sunt hæc omnia, & non vna, dixerat: cuius Hippocratis sententiæ haud immemor. Galenus commento aphorismi decimifexti, 2. libri, asserbat nihil referre si quæ regit animalia vnā dixeris numero singulari esse facultatem, virtutem, seu potentiam, siue plurali facultates, virtutes, seu potentias: siquidem vna est genere facultas, seu virtus, species autem plures habet: ita vna anima genere existit, specie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cum dicimus, num à viribus indicatio sumatur: quod sole clarius Galenus manifestauit citato nono methodi medendi, & vndecimo eiusdem his verbis confirmauit. neque enim pulsus duntaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed (vt dictum est) ipsius potius concoctricis: quarum substantia seu essentia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis earundem partium in quibus resident, completur: in horumque temperamento consistit, vt 11. & 12. metho. med. scriptum est. Nihil itaque refert si vires aut virtutem indicare dixerimus, postquam id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd verò sic intellectis viribus, ipsæ indicent, nemini in dubium venit: similiter quòd suapte natura semper vnum indicent, nam quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, ceu quòd vnā habeat naturam, vt patet eodem 9. metho. med. id verò vnum quod semper habet vires indicare, est earum custodia, vt citatis 9. & 11. meth. meden. liquet. Verum non vna tantum ratione seruantur, nempe potissima ratione, ex eo quod de substantia earum, vel inanitum, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis quæ ipsarum substantiam vacuare alterare ve possunt, ipsas seruamus: comprehensa verò inter ea quæ alterant, breuitatis causa sint, & quæ earum vnitate distrahunt. Hæc itaque sunt, quæ perpetuò vires indicant vt Galenus eodem 9. metho. inquit. Si quis autem quæreret propter quid vires semper seruandæ sint: aut sui custodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ custodiam, nam has facultates seu vires seruare, nil aliud est, quàm vitā seruare vt diximus: idque non ab re. nam ipsum viuere nobis, ex harum custodia constat, vt pote cum vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necessarium, vt ibidem scriptum est. Cum itaque perpetuò ex earum natura vires sui custodiam indicent, propterea in dubium venit, num vires curationem indicare valeant: cui dubitationi abundè satisfacere visus est Gale. eodem lib. metho. med. præsertim 9. & 11. ob id cum eodem asserimus vires ipsas non connumerari inter primos curatorios scopos, neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum esse, vt pote quòd ipsæ curationem primū non doceant, nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primū desumimus, sed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitalium seu quæ ad vitæ custodiam pertinent numero, existit, & non curatricium: additum verò est in sermone {primū} quoniam ex accidenti aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit, vt citato 9. metho. scriptum est, illudque docuit Galenus libro vndecimo eiusdem operis. nam virtus inquit, morbo ceu aduersatrix est opposita, propositumque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire. & deinceps post multa dicebat: sanè scire licet difficile esse, ac riq̄ue iudicio indigens febrem, putredinem & effœtricem causam (vbi scilicet & ipsa quoque adest) inter se conferre: difficile tamen est si vires quoque cum illis vnā conferre velis, quod vtique, sicut ante comprehensum est, propter ipsius vitæ respectum semper est necessarium: aliquando verò & ex accidenti sicut ad morborum sanationem hoc verè me ostensurum promisi (id autem libro nono promiserat declarare) ostenditque illud in his quæ in corporibus nostris putrescunt, etenim ea sanare possunt tum quæ alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere

Cap. 1. Vna natura & non vna.

Vires quid.

Cap. 9.

Loco citato. Cap. 5.

Quibus vires seruantur.

Loco citato. Vires seruantur vitæ custodia causa.

Dubitatio, cui mox respondet ex Gal.

cap. 7. & 3. Vires ex quo scoporum numero sint.

Vires per accidens ad effectus curationem conferunt. Cap. 13. Cap. 9.

Loco citato.

dere valent: quicquid videlicet putrescentium, veluti semiputrescens & semimalum est, utique facultatem eius qua naturaliter concoquit excitans, firmansque.} his in verbis clarè docuit ex accidente quadoque virtutis roborationem conferre ad affectus curationem: ea nanque roborata est, quæ concoquere ac vile reddere valet quicquid semimalum, aut semiputrescens est, & per consequens sanare: id etiam paucis quibusdam interpositis eodem loco confirmavit, dicens.} hoc verò tempore etiam vires roborare, quo putredinè superantes succos concoquant, studebimus.} Verùm non propterea quòd curationem primùm non doceant vires, asserendum erit ad curationem non esse necessarias, & nihil planè ad eam conferre, ceu nonnullis, etiam ante Gale. tempora, visum est: logica potius ac sophistarum (vt ipse inquit) & non operi artis propria disceptatione ventibus: quos etiam sectari sunt quidam iuniores nostri temporis: sed cum eodem Gale, proculdubio asserimus easdem vires semper ad curationem esse necessarias, cum & ipsæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quicquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Gale. citato 9. meth. med. Sed non ab re quispiam interrogabit, si virtus non est ex numero curatricium scoporum præcipuè, neque primò curationem docet, vt sexcenties citatis locis apud Gale. liquet, qui fieri possit quòd semper sit ad curationem necessaria, ac quòd conferat ad auxiliorum inuentiones? Atqui nos sumptà prius pro hypothesi Gale. sententia, quam 12. meth. med. scriptam tradidit, quæ talis est:} crudelis hominis officium facit, qui vna cum morbo vitam quoque homini auferit:} facile respondebimus. nam neque valere, neque à morbis liberari quærimus, nisi vt viuamus, & propterea idem Gale. citato 9. meth. med. vnum esse commune propositum, tum operis de sanitate tuen. tum etiam eius, quod est de meth. med. asserit, nempe ipsius vitæ custodiam: quæ nimirum in opere de sanitate tuen. sanitatis custodiam sequebatur: quod enim secundæ valetudinis tuendæ gratia geritur, idem statim & vitam tuetur. At in opere de meth. med. aliter se habet, propterea quòd quæ affectiones præternaturam in nobis discutiunt, non omnino vitam custodiant, quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè, aut intempestiuè vtatur, vitam adimant: & eodem lib. illud idem confirmavit, cum dixit:} in valentibus (vt dictum est) consensus agendorum omnium ad virium perennitatem est, in ægrotantibus autem non semper:} hanc ob rem audacter cum eodè Gale. asserimus vires in ægris à medico semper consideratu necessarias esse, quamuis nõ pari necessitate vt dicemus, easque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationem, etenim non semper ab his quæ morbos discutiunt, ipsas custodiri est necessarium, quinimò à quibusdam earum substantia vacuatur alteraturve, à quibusdam verò omnino eadem corrumpuntur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum esse præcipiunt vires, quibus etsi morbus tollatur, ipsæ custodiantur, eaq; vitæ medicum docent, quæ simul cum morbo vitam adimunt, aut valde eorum substantiam alterant atque dissipant, idque non propter aliud perpetuò indicabunt, nisi pro earum custodia, & non pro morborum curatione, etenim nunquam ad affectum amouendum quicquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationem sunt necessarias: & conferunt ad auxiliorum inuentiones. Sed dices, igitur vires non semper vnum indicabunt, vt diximus, sed plura, id quod falsum esse, ac cõtra Gal. videtur, nisi esset quòd non alia ratione ad curationem sunt necessarias: & cõducunt ad auxiliorum inuentiones, quàm vt ipsæ custodiantur, & propterea quicquid indicant, est pro earum tutela, seu custodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione seruantur, vtpote quia id quod de substantia earum vel inanitum, vel alteratum est corrigatur, verùm etiam ex prohibendis iis quæ ipsarum substantiam vacuare, alterareve possunt: vt sæpius citato 9. meth. med. à Gal. scriptum est. Cùm itaque vires ea admittant auxilia pro curandis morbis, quæ earum subst

Loco citato.
Dubitatio,
cuius mox re-
spondetur.

Cap. 1.

Cap. 10.

Alius form
pulsus, quem
statim tol-
lit.

Cap. 10.

substantiam haudquaquam euacuare aut alterare valent, prohibeantque ea quæ contrarium possunt, propterea ad auxiliorum inuentiones conferunt, idque vt diximus, non propter aliud indicabunt, quàm pro earum custodia, & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum est, neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quicquam desumimus, sed vt viuamus: & propterea non plures, sed vna semper est, quæ à viribus præstatur conferentis: perpetuò enim quicquid pro natura earum indicant, est propter ipsarum custodiam, & vt viuamus: quinimò tantæ est potentia & dignitas, ea quæ à viribus sumitur indicatio, quòd licet non sit ex numero curatricium indicationum, neque primùm curationem doceat, tamen ea omnibus aliis præferenda est, atque prima omnium indicatio existit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione sumuntur à quouis scopo indicante ei cedunt: propterea quòd vita ipsa nil esse prius in animantis corpore potest, nam nec sanos esse citra vitam licet: & ob id virtus omnium prima hominibus est custodienda, seruabitur autem in ægris præsertim, vt sæpius diximus, si nec eius substantia inaniatur, nec tanta alteratione alteretur, vt ea corruptioni sit propinqua: atque huius custodiæ pars est, vt idem Gal. testatur, vbi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis quæ illæ præcipiunt, quæ verò cū his quæ viribus conducunt in idem competunt, hæc citra controuersiam sunt faciendæ, quæ verò aduersantur, aliquando prorsus non sunt administrandæ: aliquando verò paulatim, seu modicè, quapropter licet vires pro morborum curatione sint consideratu necessariæ, ac conferant ad auxiliorum inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodum ab affectu ad materias præfidiorum peruenimus, eodem modo à singulis primorum generum reliquorum descendendum ad eas est, vt 11. meth. med. liquet) tamen non semper par- est earum necessitas, etenim sæpe maximè necessariæ sunt sic, vt quæ circa ægrum administrantur, iam ferme eius vnus causa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter necessariæ, sic vt aliquid ex his quoque ad ea quæ faciendæ sunt consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio: huc omnis referatur vbi scilicet mediocriter imbecillæ sint, & morbus magnus vel diutinus, interim verò parum necessariæ sunt, ita vt adeò exiguum ad inueniendæ remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs verò prætermittantur, quasi prorsus ex vtiliter considerandis non sint, quemadmodum accidit in diariis febribus, in quibus neque vllam egregiã prouidentiam requirunt, vtpote quæ omnino validæ sunt, veluti eodem lib. meth. med. scriptum est, & 10. eiusdem operis, sic scriptum reliquit.} Quod verò ex viribus consilij petatur, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis quæ pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti, eoque maioris, quo hæc sunt longiores.}

cap. 3.

11. cap. 5.
Cap. 1.

Responsio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur. Caput XXXV.

SUMPTA est occasio inconsideratis quibusdam & temerariis medicis, virtutem in morbis prætermittere, ceu nusquam quicquam indicet: inquit Gal. 9. meth. med. propterea quòd sæpe ex vacatione eadem nihil lædatur, quam opinionem sectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credunt probare vires ad curationem non esse necessarias. Si vna est inquit, quæ à viribus semper præstatur indicatio, vtpote quòd vnam habeant naturam: ergo vnam rem semper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ sunt secundum naturam, id verò est sui custodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnam indicabunt, si modo idem sui sublacionem, & conseruationem simul ex- postulare nequit. Quæ sanè ratio haud ægrè diluitur, si quæ in præcedentibus

Cap. 10.

1. Ratio asse-
rentium vi-
res ad cura-
tionem nihil
conferre.

Dilutio.
retu

retulimus in memoriam reuocabimus, etenim vires perpetuò sui custodiam indicant, nec quicquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt, cum ex numero curatricium scoporum non sint, sed alterius cuiusdam rei causa, in morbis semper spectanda sunt, vt priùs dictum est: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem per se & primò indicabunt, sed perpetuò quæ ab eis sumitur indicatio, pro earum custodia existit, & vt viuamus duntaxat. Conferunt autem & ipsæ ad remediorum inuentiones, & propterea à medico in ægris consideratu sunt necessariæ, non pro morborum curatione, sed pro earum conseruatione & vitæ custodia, modo quo superiùs declarauimus: & ob id eadem non sui sublationem, & conseruationem simul exoptulant, sed conseruationem duntaxat, nam quamuis in iis qui valent semper vita comitetur ea quæ sanitatis gratia administrantur, nec est quicquam inuenire quod sanitatem tueatur, quòd idem vires corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando succedit, quòd veluti in perniciem earum administrantur quæ morbos discutunt, aliquando ab ipsis soluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit easdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones; nam quomodolibet conducere videantur ad curationem semper sunt necessariæ, licet nec curationem, nec remedia pro seipsis, aut morborum sublatione vnquam indicent: & propterea licet contrario modo indicare admittamus, hæcque ratione conferant ad auxiliorum inuentiones, ac necessariæ sint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cum nunquam compertum sit in Gale. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, sed vel contrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, & si quandoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conseruatione, & vitæ custodia, & non pro morborum curatione id docere videntur, vt sæpius dictum est, tantum remediorum quantitatem contrario modo indicantes (hoc est admittentes) quanta easdem vires nec immodicè alterare, aut earundem substantiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni sint propinquæ, maiorem verò eadè ratione prohibentes, propter earum scilicet custodiam, pro qua contrarium quodammodo indicant. Adhæc arguunt, quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, si curationem indicare nequeunt: nihil enim materiam quæ vni actioni seruit insinuare potest, quin ipsam etiam actionem ostendat: siquidem absurdum fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipsam autem curationem minimè. Logica profectò ac sophistica ratio, quæ ex semetipsa ruit, si eorum quæ diximus non fueris immemor. nam sæpiùs dictum est, vires ipsas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuum, nec quantitatem remediorum requirere, aut indicare vnquam, quamuis ad curationem sint necessariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, alterius cuiusdam rei gratia, hoc est propter sui custodiam, aut vt viuamus. quòd si interim remediorum quantitatem metiatur, vtpote quòd affectus, quòd sanetur, multa vacuatione indigeat, resoluuntur autem ex tanta vacuatione vires: quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodesset; sed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipsæ exigant, ac indicent talem remedij quantitatem, neque hoc curatiuum remedium, vt isti imaginantur, verum quia tantam remediorum quantitatem admittunt, & propterea non eadem exigere, & indicare asserimus, cum id proprium sit affectus præter naturam, sed contrario modo indicare; quòd idem est quòd non prohibere, vt liquet libro de curandi ratione per venæ sectionem, neque etiam contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicant, pro sublatione affectuum præter naturam, vt toties dictum est, sed perpetuò pro earum tutela, vitæque custodia, etenim cum tanta remediorum quantitate potest vita custodiri, virium substantia haudquaquam vacuata, aut immodicè alterata. Interim autem contingit quòd vires quemlibet

Vires & si contrario modo indicant, non propterea ad curationem non conferunt.

Super text. 45.

2. Eorundem ratio.

Resolutio.

Vires quando contrario modo indicant. Cap. 13.

Quando vi-

bet remediorum vsum impediunt, etiam si morbus non remedia duntaxat, sed magna exigit, vbi videlicet eadem extremè imbecillè sint, & affectus quòd expugnatur, notabilem vacuationem desideret, ortis vtique contrariis inter se indicationibus, cum vires refectionem affectus vacuationem desideret. quare vires duntaxat reficere oportet, cum omnium prima sit indicatio quæ à viribus sumitur, vt supra conclusimus: & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectum sanant, nihil planè ægrotanti exhibebimus, quo casu vires non contraindicare, sed prohibere remedia omnino, tanquam contrarium indicantes, quàm morbus, seu præter naturam affectus exigit, asserimus: illæ siquidem adiectionem seu refectionem indicantes, hic vacuationem desideras, quæ sibi aduersantur: & propterea in similibus corporibus aduersas inter se esse faciendorum indicationes, dicimus. Habes itaque qualiter nec curationem, nec remedia, neque eorum quantitatem vires indicant, neque remedium aliquod curatiuum requirunt, sed eadè vel contrario modo indicant, aut prohibent; contrarium omnino indicantes, quemadmodum à Galeno primo de rat. victus, decretum est, & eodem 9. metho. med. circa finem commemorans multos scopos quos medicus in sanguinis detractione spectare debet, dicebat, sanè erunt in hac quoque detractione multi scopi à medico spectandi, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status: adhæc ægritudinalis, quem curamus, affectus, aliæque ratione ante hunc, laborantis vires, dixit alia ratione, quia non vt curationem indicantes, seu venæ sectione, sicut cæteri scopi, quos dinumerauerat, sed modo quo diximus. Inquit etiam ante hunc videlicet affectum præter naturam, quoniam quæ à viribus indicatio sumitur, prior est ea, quæ accipitur ab affectu præter naturam, quemadmodum ipse eodem libro, paulo ante demonstrauerat. Ex quibus etiam facile sedari poterit ea contradiçtio, quam hi viri nituntur Galeno imponere: aiunt nanque quòd libro de optima secta, contra methodicos idem Galenus conatur probare vires nullum remedium indicare: demum aliis in locis, eas postea vacuationem, & quantitatem aliorum remediorum indicare, nusquam non statuit: qui profectò methodici reprehendendi non essent, si indicantium nomine, contraindicantia complecti potuissent, siquidem omnibus notum est, vires aut prorsus remedia impedire, vt venæ sectionem, & purgationem, aut certè illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæso, quibus in locis in Gale. doctrina compertum est, vires vacuationem, & aliorum remediorum quantitatem indicare: cum nullibi illud asseruisse videatur, licet ad curationem esse necessarias, conducereque ad remediorum inuentiones, eas vbique admittat, quemadmodum nos paulo ante demonstrauius. Quòd verò libro de optima secta demonstrauerit falsissimè ex ipsis nullum remedium indicari, cuique satis manifestum esse arbitror, nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoque, quoniam constat, remedium indicabit. at in sanis remediū non indicat, ergo neque etiam in ægris, modum seruans facultas indicabit remedium; inquit idem Galenus, & deinde subdit: quamobrem si vbi facultas seu virtus indicare deberet auxilium non admittimus, idè iam in confesso est nihil opem ferens à virtute demonstrari. opus est enim propositum demonstrare præsentia, sed quòd requiritur prohibere ne accipiatur, vt supra posui, virtus valet: remedij verò propositum nequaquam est. Non igitur sibi ipsi contradicit Gal. sed vbique locorum illud idè fateri videtur, quòd videlicet vires nec curationem nec remedium indicent: nec indicantium nomine, contraindicantia complectitur, imò aliud esse quòd contrarium indicat, seu id quòd contrario modo indicat, ab eo quòd verè indicat, semper fateretur, vbi eorundem naturam, ac vim considerat: & propterea vires interim contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicare, interim verò prohibere, eo quòd contrarium indicent, quàm id quòd affectus præter naturam exigunt: nusquam autem eadem indicare proficitur, quemadmodum methodici putabant. volebant enim vires ef-

res remediorum vsum impediunt.

Loco citato.

Galeni falsò imponitur quòd dixerit vires nullum remedium indicare, & vacuationem, & remediorum quantitatem indicare. Cap. 12.

3. Ratio, qua
refellitur ex
contraindi-
cantium na-
tura male
intellecta ab
aduersarijs.

Contraindi-
cantia ali-
quando quid
agendum sit
indican-
quando id
moderatur,
aliquando
contrarium
indican-

Scrupulus
tollitur.
Cap. 16.

se proposita, & indicantia, & propterea indicare, & requirere remedia, & non contraindicare, vt Gale. sentit. Et cum inquirunt quod nemo ex contraindicantium natura inueniet vnquam id quod agere oporteat, sed quod ab indicantibus iam est inuentum, prohiberi ab illis, vel certe moderari intelliget, nam quis virium natura percepta concipiet vnquam vacatione aut alio remedio opus esse? Dicimus nos eos parum recte intelligere contraindicantium naturam, modo quo Galenus subintelligit, & nos prius demonstrauimus, cum eadem non sit prohibere ea quæ ab indicantibus inuenta sunt; verum aut eadem contrario modo indicare (id quod est admittere & non prohibere) aut prohibere eo quod contrarium indicent, & hoc vel omnino, vel quodam modo, quod metiri, seu moderari dicimus. Inuenitur ergo sæpius ex contraindicantium natura, id quod agere oportet, vt puta cum morbus magnus fuerit & vires valeant, inuenitur venæ sectionem fieri debere, ab ipsis etiam viribus, contrario modo illam indicantibus, etenim vbi robustæ fuerint, eam admittunt, ac minime prohibent, cum ab eadem haudquaquam lædantur. similiter vbi non admodum, sed parum imbecillæ fuerint, eadem venæ sectio, ab eisdem viribus sumpta indicatione, moderatur: etenim à copiosiore læderentur, quoniam contrarium quodammodo indicant. vbi verò extremè imbecillæ fuerint, eandem non admittunt, sed prohibent omnino, propterea quod contrarium omnino indicant vires ipsæ quàm præter naturam affectus; hic nanque vacationem, illæ verò adiectionem, & refectionem. Hac itaque ratione viriù natura percepta, licet nec curationem nec remedia indicent, dicimus tamen ad curationem eas esse necessarias, conduceréque ad remediorum inuentiones, non siquidem pro morborum sublacione, sed pro ipsarum custodia. Nec obstat quod idem Gale. virtutem inter coindicantia, quæ συννευδύκνυμενα, appellat libro 13. metho. meden. connumerauerit, nominantur enim talia ab eo, quæ non primò, vt aiunt, & per se, sed secundariò & per accidens indicant, concluderat nanque 9. eiusdem operis libri, virtutem per se & primò non contineri inter curatorios scopos, vt pote quæ primam curationem doceat, at quicquam indicet ad amouendum præter naturam affectum, verum ex accidente quandoque ad affectus curationem conducere asseruit. qua ratione inter coindicantia curationem non ab re citato loco dinumerauit, ab indicantium numero eandem & reliqua ibi commemorata seiungens, tanquam non primò & per se, sed secundo loco & per accidens, curationem coindicantia.

In quot, quibusve generibus præsidiorum materia contineantur.

Caput XXXVI.

Cap. 1.

QVONIAM non solum ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, verum etiam à singulis primorum generum ad eas descendendum, vt inquit Gal. 11. meth. med. ob id nos, diducta indicatione quæ ab affectu quem curare paramus, sumitur, hoc est ab ipsa febre, in particulares indicationes, quæ materias methodo inueniebant. (etenim eius principium est id, in quo finita est curandi affectus diuisio) reliqua quoque prima genera, quæ quomodolibet ad hoc conducere videntur, commemorare oportuit; ac in particulares indicationes diducere, quoad peruenerimus ad eas quæ sectionem non admittunt, & quoniam vires ad easdem etiam remediorum inuentiones conducere videntur, & consideratu ad curationem sunt necessariz, licet non semper æqualiter conferant, propterea eas duximus non esse prætermittendas, ac quomodo ad curationem necessariz sunt cum Gale. demonstrauimus, eundemque à iuniorum quorundam medicorum calumniis liberare non piguit, vt simul pateat quanta sit tanti viri auctoritas, & doctrina, & quàm parui momenti sint ac sophistice eorundem rationes, quibus hanc miram ac artificiosam Gale. methodum euerere tentat, in iu

in iuniorum, ac proborum medicorum perpetuam calamitatem. Reliquum est postquam ex tot vniuersalibus ac particularibus scopis & indicationibus, descendimus ad auxiliorum materias, vestigare in quot, ac quibus generibus talia vestiganda sint. Nam si cuiuslibet febris, quæ febris est, humectatio, refrigeratio remedia sunt, vt conclusimus, ac si sola sit, ad refrigerandum humectandumque, omne medentis consilium veluti ad finem dirigitur, ita vt nihil sit quod præter ea ad curationem desideretur, vt Galenus inquit 9. metho. medendi, nisi vt materia inueniantur, quæ huic proposito sunt idoneæ, materia verò inueta, vt opportunum tempus ex quatuor febris temporibus captes, quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum, quippe quantum is à naturali habitu recessit, tantum opus est ægrum refrigeres & humectes, hanc ob rem in quot, quibusve generibus iam dictæ præsidiorum materia primò inueniantur, deinceps de temporis opportunitate differendum esse censui. de quantitate etenim cum de temperamento loqueremur, satis abundè verba fecimus. Quantum ergo spectat ad id quod primò proposuimus, cum Gale. libro de constit. artis medicæ, asserimus auxiliorum materia genus vniuersum, in iis quæ per os sumuntur, quæ sunt, quæ vacuantur, & quæ de foris incidunt, positum esse, per quæ omnia vbi decurrerit, qui artem constituit, ac particularis materia vniuersæ scientiam non solum facultatis, sed vsus etiam obtinet, sic vtique salubres causas compleuerit vniuersas, vt nihil ad curatricis artis constitutionem desideret, omnibus nimirum iis, in duo sese capita redigentibus, in corporum quibus remedia adhibentur notitiam, & ipsam remediorum naturam. Lib. verò 1. & 5. de sanit. tu. & lib. num. tuèda sanitas ad Thra. syb. non modò auxiliorum materias pro curandis morbis, verum etiam pro sanitatis custodia in quatuor iam dictis generibus completi affirmavit, auctoritate iuniorum probatissimorum, inquit eodem 1. de sanit. tu. in admouendis videlicet, educendis, faciendis, & extrinsecus incidentibus, & deinceps quid intelligendum sit admouendorum nomine, ac reliquorum, patefacit, tum eodem loco, tum etiam citato lib. ad Thra. syb. inquiring admouendorum quidem nomine cibus, potio, & si quid medicamentorum intro sumitur, etiam aër attractus intelligitur, faciendorum verò frictio, ambulatio, vectio, equitatio, omnisque denique motus quod si non quiuis motus exercitatio est, sed solum qui est valentior, adiciatur motui exercitatio, vt sint faciendæ tum motus, tum exercitatio: referuntur item ad hoc causæ genus somnus, vigilia, & venus, adhæc studia, ira, curæ, & lauatio ex hoc genere sunt, vt patet eodem libro ad Thra. syb. Ex foris incidentibus primus est circumdatus nobis aër, deinde quæcunque lauantium, vngentiumve cuti propinquant, etiam si quod medicamentum sanitatis tuendæ fines non excessit, veluti sal, mirrha, nitrum, aphronitru, & aquatum aliquæ sponte natarum, & calentium. quod verò balneum diuersa ratione inter faciendæ, & ea quæ foris incidunt connumerari possit nemo ambigat: nam sumptum pro lauacione ipsa, inter ea quæ sunt continetur: si verò capiatur pro ipsa aqua qua lauantur, ex numero foris incidentium existit: quo etiam in genere continentur epithemata, cataplasmata, perfusiones, & id genus alia, quæ ad morborum curationem conducunt. In his verò quæ educuntur, sudores, deiectiones, vrinæ, in vniuersumque omnia quæ corpus nostrum excernere debet, spectanda sunt. Atqui licet Gale. citatis locis hanc diuisionem in quatuor genera iuniorum probatissimorum auctoritate admiserit, dubitat tamè eodem primo de sanitate tu. num. rectè fuerit facta, cum melius fortasse fuerit in tria, secludens educendorum genus, tanquam in illis tribus contentum, & non æquè primum existens velut reliqua tria genera, & breuibus licet difficillibus admodum verbis illud confirmavit, inquiring: ex admouendis, faciendis, & extrinsecus incidentibus, alterari mutarique corpus nostrum, mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate: in qualitate, dum aut incalescit, aut refrigeratur aut siccescit, aut humectum redditur: in quantitate,

Cap. 14.

Materia
omnis præsi-
diorum 4. ge-
nerib. conti-
netur.
Cap. 14.

Cap. 11. &
cap. 10.
Admouen-
da.
Facienda.

Balneum
alia atque
alia ratione
inter faci-
enda & foris
incidentia
numeratur.
Educenda.
In tria gene-
ra redigi pos-
sunt supra-
dicta 4.
Loco citato.

dum alitur, aut inanitur, iam inanitionem ipsam duplicem quoque esse, subdit, alteram excrementorum de quibus mox diximus, alteram naturalis substantiæ nostræ assidue defluentis, quæ nutritioni ex aduerso opponitur. In quibus in verbis liquet educenda (quæ in excrementis consistunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus (tanquam primitis generibus) alteratur, & immutatur, contineri, & non esse quartum genus: id quod etiam confirmare videtur in proœmio lib. de morb. vul. asserens, cum igitur tres sint causæ à quibus morbi auspicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in iis quæ extrinsecus occurrunt nobis & cætera. In nulla facta de excrementis mentione, ita ut Gale. rectius visum sit dictarum causarum salubrium diuisionem fieri in tria, quàm in quatuor genera, licet eandem citatis locis admiserit, eorundem videlicet iuniorum probatissimorum auctoritate. Libro verò artis medicæ, inuento eorum numero quæ ex necessitate corpus alterant, in sex generibus ibi declaratis, dicebat proprium in singulis eorum, causarum salubrium genus inueniamus, ita ut sex admitterat & non quatuor, seu tria causarum salubrium genera: sed vbiq; locorum easdem complectitur materias, quas lib. de sanitate tuen. & lib. ad Thrasymb. particulariter dinumerauit, siue eas ad quatuor, siue ad tria, aut ad sex redegeris genera, parum curans, modò nulla præsidiorum seu salubrium causarum materia prætermittatur, & cuiuslibet vires compertas habeas. Nec defunt qui velint Gale. quandoque fateri duo esse genera in quibus præsidiorum materiæ reperiuntur ut 10. metho. med. Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præsidiorum inuestigare, pro medendis hæcticis duntaxat febribus, & non cæteris morbis, quæ in duobus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus, & in adiuuendis. Sed quicquid sit de eiusmodi diuisionibus. (nam simul cum Gale. citato lib. 1. de san. tu. dicimus quòd de talibus diuisionibus statueri pro arbitrio cuius liceat) concludimus in talibus generibus vestigari debere materias præsidiorum, pro curandis febribus, atque singula quæ in eis continentur, spectare oportet, nec minùs vires compertas habere, ut diximus, cuiuslibet materiæ, quoniam hinc demum oritur dexter earum vsus, vbi videlicet opportunum etiam tempus ac modum, seu mensuram inueneris: quapropter citato lib. ad Thrasymb. idem Gale. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continentur, hæc protulit verba: atque singulorum enumerationum salubrium, quantitas, qualitas, & occasio dignoscenda est. In libro verò 9. metho. meden. (licet sub aliis verbis) illud idem confirmauit asserens: at quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur, nempe materiæ copia, & huius congruo vsu. In per congruum vsum nil aliud intelligens quàm quantitatem, qualitatem, & occasionem: hæc etenim explent materierum congruum vsum, ita ut præsidia fiant. Quam Gale. auctoritatem, malè intelligentes iuniores isti, quorum studium assidue in contradicendo Galeno versatur, opinantur aliis suadere, in hoc etiam Gale. sibi pugnare, cum clarum sit idè, licet sub diuersis verbis, vtrouique præcipere. Siue itaque quatuor, siue tria sint prima genera materierum præsidiorum in his inuestiganda sunt materiæ idoneæ, ad refrigerandum, humectandumque pro febrium curatione, quæ febres sunt, tam si effectu, quàm potestate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occasio seu opportunum tēpus adhibendi spectare oportet, de quo differere tempestiuum est, vbi priùs dubitationem quandam soluerimus, quæ de ipsis excernendis fieri solet, vtcunque sint: siue quartum genus, siue in tribus contineantur. Est autem ea, num in ipsis excrementis, sudoribus inquam, deiectionibus, vrinis, ac reliquis tam humanis, quàm reliquorum animalium, inuestiganda sint præsidiorum materiæ, velut in reliquis generibus dictum est, ita quòd eisdem vtendum sit pro morborum sublacione, tanquam præsidiorum materiis, vel hæc considerare debeat medicus in ægrotantibus ipsis tanquam alterantia, eorumq; corpus immutantia, vbi immodicè detineantur, aut excernantur, & pro

Cap. 85.

Locis citatis.

In duobus generibus non videtur Gal. 4. seu præsidia.

Cap. 7.

Loco citato.

Loco citato.

Materiam præsidiorum dexter vsus consistit in quantitate, qualitate, occasione.

Cap. 3.

Quomodo excernenda considerentur.

& propterea eadem vel propulsare, vel arcere oporteat, velut etiam conferentia ad morborum curationem. Huic responsum sit, quòd licet de facultatibus excrementorum post Xenocratem, & Dioscoridem Gal. quoque conscripserit, vt completa fuisset tractatio de simplicium medic. facultatibus, tamen idè Gal. 10. lib. eiusdem operis dicebat, non ita se habere in tali materia quemadmodum in reliquis, cum in illis operam dedisset, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouisset, aliàs nequaquam de aliquo quicquam conscripserit, censens aliis haudquaquam esse credendum: verùm in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipse, ingenuè siquidem fateor complura esse tum partium, tum reliquorum in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiusmodi feci periculum, cuiusmodi quidam scriptum reliquerunt, & reddēs causam asserbat: siquidem quadam eorum abominanda, detestandaque sunt, quædam etiam legibus verita: at demum derelictis iis quæ contra leges erant, ad excrementa deueniens, dicebat: At potio sudoris, aut vrinæ, aut mensum mulieris, abominanda, detestandaque est, atque horum in primis stercus, quod tamen scribit Xenocrates si oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventre deuoretur, quid præstare valeat: scripsit etiam de aurium sordibus deuorandis: at ego ne has quidem vnquam deuorare sustineam: ne si in totum quidè morbo deinceps liber degerem, atque his etiam magis abominandū puro stercus, videtur itaq; Gal. his verbis detestari, atq; odio habere talem auxiliorum materiam: quanquam eodem lib. fateatur quòd optimus medicus facultates eiusmodi excrementorum ignorare non debeat: cæterum potiora eligere, potissimum ad vrbanos, & honoratos, alicuiusque exiltimationis viros, in quibus testatur nunquam vsum fuisse medicamine tali, cum multo meliorum suppeteret copia. Verùm non negat quòd talium vsus, & præsertim aliorum animantium admittendus non sit, aut in itinere, aut in venatione, aut rusticatione, cum scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ ac asinus, & post pauca de stercore bubulo verba faciens, subdebat: scire tamen oportet omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossoribus, aut messoribus, & qui opus tam validum obeunt, & c. cum igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur, sintque ea vilia, detestabilia, ac abominabilia: quamuis eorum facultates medicos ignorare non debeat, vt in quibusdam iam dictis corporibus, ac locis, vbi contingat, vti valeat, in defectu aliorum medicamentorum, iure asserendum est Gale. noluisse per educenda, hæc intelligere: sed per educendorum materiam, quam medicus considerare debet, intelligit sudores, vrinas, deiectiones, & in vniuersum omnia quæ corpus nostrum excernere debet: vti ipsemet fateretur: citato libro ad Thrasymb. tam in sanitatis conseruatione, quàm in morborum curatione, ac febrium de quibus loquimur, ait enim educendorum, seu quæ educuntur, seu quæ euacuantur, & non quæ educta seu vacuata sunt, ita vt velit medicum spectare debere hæc omnia, quomodo scilicet educantur seu euacuentur, aut præter naturam detineantur, non modò in sanis corporibus, sed ipsis ægrotantibus: & non postquàm excreta sunt, in eis inuestigare præsidiorum materiam: refrigerant nanque sæpius sudores, ac febribus medentur: quemadmodum & alui deiectiones, & vrinæ vbi tempestiuè vacuentur, pariter & vomitus, saltem ex accidente, id quod apertissimè ostēdit lib. ad Thrasymb. his verbis: quæ verò in his quæ vacuantur, sudores deiectiones, vrinas, in vniuersumque omnia quæ corpus nostrum excernere debet, considerat. In libro 1. de sanitate tu. cum dicebat: sed educendorum verò materia prædicta paulo supra est. In quo loco docuerat, quomodo euocari debebāt, vbi detenta essent singula excrementa, quæ in nostris corporibus generantur: in his itaque quantitatem, qualitatem, ac occasionem obseruamus, cum pro sanitatis custodia, tum pro morborum curatione.

Loco citato.

Loco citato.

De temporis occasione: & unde capiendum sit opportunum auxiliorum tempus.

Caput XXXVII.

NVENTIS auxiliorum materiis in iam dictis generibus pro februm curatione, definitaque earum qualitate ex natura earundem februm (nam omnis febris, quæ febris est, refrigerantia & humectantia expostulat.) determinata insuper quantitate dictorum auxiliorum quæ refrigerant ac humectant, modo, seu mensura, à naturali corporis temperie unà cum ipso morbo, nam quantum æger à naturali habitu recesserit, tantum opus est eum refrigeres, & humectes tanquam necessarium, opus est opportunum quoque tempus non ignorare: cū satis non sit præsidiorum materias, eorumque qualitatem, & quantitatem invenisse, nisi & opportunum tempus inuenias, vt 9. metho. med. liquet: idemque confirmavit lib. num tuenda sanitas ad Thrasyl. cū dixit: & que singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, & occasio dignoscenda est. De hoc itaque tempore, non vno eodemque modo scripsisse Galen. reperio, nam præter ea quæ scripta reliquit 9. & 11. metho. meden. libro artis medicinalis, assererat. Neque enim est rationi consentaneum, etiam temporis occasione, quæ in his quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eis diuersum, introducere. si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno afferatur. noluit itaque Galenus, hoc in loco temporis occasionem tanquam tertium quoddam, à qualitate, & quantitate spectandam esse, sed in eisdem contineri. Libro verò primo de sanitate tuen. præter opportunum tempus, modum quoque esse inueniendum statuit, vtiturque voce *μέτρον*: & primo de arte curatiua ad Glaucon. præter temporis occasionem, vsus modum esse necessarium pro medendi methodo asseruit, sub his verbis *ἡ δὲ τῆς τροφῆς τῆς χυμώδους*. hoc est vtendi modi. ar. commento aphor. 17. primi libri, relicta temporis occasione, dicebat præter qualitatem & quantitatem eorum quæ offeruntur, dignoscendum esse modum eorumdem, cū non satis esset nouisse qualitatem & quantitatem, voce *τρόπον* vtens. Verum si quis verba Gale. perpenderit, quæ citato lib. artis medic. post ea quæ modò citauimus, conscripserit, haud ægrè cuncta quæ diuersis in locis asseruit, licet diuersa videantur, conciliabit, nam subdebat occasio siquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxile, ac facile mutabile est mortale corpus, ac pro trāsmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. quare non est tertium aliquod præter ea quæ dicta sunt, tempus: sæpius autem eo tanquam tertio quodam, ob eam quæ, diximus causam, ad docendum, vti consueuimus. Ex quibus Gal. verbis liquidò constat tempus, seu temporis occasionem, quam per vocem *μέτρον*, significare voluit, semper re ipsa non esse quoddam tertium diuersum à quantitate, & qualitate, sed in eisdem contineri: sæpius autem ipso tanquam tertio quodam. vtitur ad docendum, pro faciliore videlicet doctrina: propterea quòd mortale corpus fluxile & facile mutabile est, & pro trāsmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Non ab re itaque 9. & 11. metho. med. ipsum tempus, tanquam tertium quoddam spectandum esse præcipit, vt facilius medendi methodum doceret. primo verò de sanitate tu. per *μέτρον* non intellexit modum vsus, sed mensuram, per eam intelligens quantitatem. nam posteaquam præceperat vires omnis materiæ, quæ ad salubrem victus rationem pertinet, debere medicum non ignorare. (nam inde oriebatur dexter eius vsus) subdebat adhuc pro congruo vsu, opportunum quoque tempus, ac mensuram inueniendam esse. hoc est, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur, & opportunum tempus, & mensuram, hoc est quantitatem, medicus spectare debet præter qualitatem verò, singulorum medicaminum quantitatem, & temporis occasionem, modo vsus eorum, addit primo artis curat. ad Glauconem, quò medendi methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad vniuer

Cap. 14. Cap. 40. Sub qualit. & quantitate tempus complexus est Galen. Loc. præcit.

Alibi modum & tempus adicit. Cap. 15. i. ad Glau. 1.

Conciliatio locorum Galeni.

Loc. præcit.

Modus quid. Cap. 15.

Loc. præcit.

vniuersalem medendi methodum necessaria, haud ignorans quòd sub qualitate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam causam traderet, cur non propria vnicuique ærotanti, sed communia scribere fuerit coactus, asserens quòd cū ad rectè medendum plurimum conferat & temporis occasio, & auxiliorum quantitas, & hæc vnicuique ærotanti sint propria, nihilque proprium possit explicari, propterea quòd commune est, coactus fuit scribere: quòd planè scribere non cogent medicaminum qualitas, & modus vsus: cū non vnicuique ærotanti hæc propria existant, & scribi possint, posset autem modus vsus diuersus à tempore sic considerari, vt esto quòd egeat pro opportuno tempore cibo æger, qualibet die, vel nocte, hoc erit tempus opportunum offerendi: at si eadem nocte vel die semel, bis, vel sæpius eo indigeat, hic erit modus vsus, quāquam sub modo vsus, reuera & opportunum quoque tempus contineatur. quāmobrem commento apho. 17. primi lib. idem Galenus temporis occasionem subicit, meminitque solum modum vsus, præter qualitatem, & quantitatem eorum quæ offeruntur, per *τρόπον* modum, scilicet vsus, intelligens: quòd eodem commen. manifestauit, cū dixit: & neque enim sufficit hoc ipsum solum cognoscere, quòd huic plus, vel minus sit offerendum, vel quòd victu exsiccante vel humectante vtendum sit, sed nunquid semel, aut sæpius, qualibet nocte, vel die cibum offerre oporteat, necessarium est considerare. per modum itaque complexus est temporis opportunitatem, & vsus. quā de re licet sub modo vsus contineri possit temporis occasio, & sub temporis occasione modus vsus, subintelligi possit, & vtrunque sub quantitate, & qualitate re ipsa contineatur. & interim Galen. sub congruo vsu, omnia contineri voluerit, quantitatem scilicet, qualitatem, tempus, & modum vsus, vt liquet se primo meth. med. cū dixit: & at, quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus consistit nempe materiæ copia, & huius congruo vsu. nos tamen clarioris doctrinæ gratia de hac temporis opportunitate, simul cum Galeno in hac nostra methodo, separatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus: sub ea etiam modum vsus subintelligentes, ac vestigabimus à quibusnam sumenda sit hæc temporis occasio pro medendis febribus. Huic ergo licet breuiter satisfacere videatur Galenus nono meth. med. cū inquit. opportunum tempus capiendum esse ex quatuor febris temporibus, non tamè sic facile eius verba interpretantur: quiniò eisdemmet iunioribus, ob prauam eorum intelligentiam, ansam præbuerunt, in hoc quoque ipsum calumniandi. asserunt enim pugnantia sibi ipsi de tempore conscripsisse, cū quarto de meth. med. tempora non nisi dierum numerum nos posse docere, nec quicquam aliud indicare posse scriptum reliquerit, & libro de optima secta, longa oratione eos refellat, qui tempora indicare assererant. cur itaque citato nono de meth. meden. opportunum tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & alibi cibandi tempus per morbos ex accessionis, & intermissionis tempore monstrari scribit? Sed quòd toto cælo aberrarint, parumque rectè Gal. sententiam circa hoc, veluti in aliis, perceperint, ex his quæ dicemus luce clariùs patebit. Est etenim eius sententia perpetuæ veritatis, quòd morbi tempora vtile indicare non valent, aduersus methodicos, quarto meth. med. & libro de opt. secta. crediderunt nanque methodici morborum tempora indicare, hac ratione impulsit, quòd tempora non omnia ad cibi, medicinæve assumptionem apta cernebant, cūque temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò non xie spectarent, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur. quare ex eodem fonte, & cibi proposita, & remediorum tempora manare putarunt. Galenus verò priusquam aggrediatur citato lib. de opt. sect. declarare, tempora nihil vnquam conferens indicare, quædam de temporum differentiis tractanda proponit, inquiring quòd duæ temporum differentiæ apud medicos celebrantur: aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iam manifesta curatio fiet. causam autem motiones, morbi tempora esse dicuntur.

Modus vsus.

Cap. 3.

Temporis occasio ex feb. temporibus sumitur.

Cap. 14. Refellit eos, qui reprehendunt Galen. quod caput temporis occasionem ex quatuor feb. temporibus. Cap. 5. Cap. 35.

Loco præcit. Loco citato.

Loco citato. Tempori differentie una à medicis spectantur. Tempora morborum.

motiōnis autem differentiæ quatuor sunt, initium, cremētum, summus vigor, & declinatio. nam si motio quæ prius non erat, nobis inesse incipit, atq; ita dicitur, huiusmodi motum, initium morbi appellamus; si ulterius motus procedat, cremētum, si cremētum consistit, summus morbi vigor, seu impetus dicitur, cum motus imbecillior redditur, atq; decrefcit, remissio, seu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem sunt & temporum nomina. At auxiliorum tempora ea quæ ad ipsorum adhibitionem idonea sunt, appellant. Sunt autem ea idonea, quando remedium postulantia adfunt, prohibens verò nullum, neque eorum tempora nomina propria habent, quemadmodum dicta morborum tempora. & quoniam plerique auxiliorum morborumq; tempora non re ipsa, sed cogitatione tantum differre crediderunt, aiunt enim auxiliij morbiq; tempus simul incidere, ita vt vtraque tempora simul sint, neque auxiliij tempus absque morbi tempore possit deprehendi; propterea Gale. nonnullis efficacissimis rationibus contra eos pugnavit, ac Hippoc. etiam auctoritatibus, ita vt eodem loco fusissimè demonstrauerit, non sola cogitatione, sed re ipsa etiam huiusmodi tempora differre. & quanquam tam morborum, quam auxiliorum tempora, & vniuersalia, & particularia sint, tamen ea quæ morborum sunt, tam vniuersalia, quam particularia, describi possunt. etenim vno eodemque instrumento iudicantur, quod sanè instrumentum scribi potest. nam vtraque ex quali quadam causæ ratione censentur, eademq; habent nomina, cum sint certæ cuiusdam motiōnis nomina, vt diximus, ambo tempora tam vniuersalia, quam particularia, quare eadem quoq; erunt iudicandi instrumenta. at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen, neque eodem instrumento iudicantur, neque particularium temporum iudicatoria instrumenta scribi queunt; & propterea eorundem tempora vniuersalia seu generalia scribi possunt, particularia verò nequaquam, cum non ex ipsis modò, ex quibus vniuersalia opportuna tempora deprehenduntur, sed ex alijs quæ minimè scribi possunt, reperiuntur; ex quorū consideratione medicus singularium opitulandi temporum coniecturā capiet, quemadmodum validissimis rationibus idem Gal. citato lib. demonstrauit. Sunt itaq; auxiliorum tempora generalia, quando adfunt & præsentia sunt, quæ remedia postulant, absuntq; ea quæ impedire possunt. His sic iactis tanquam quibusdam fundamentis, facile quispiam intelliget num Gal. sibi pugnātia in hac re conscripserit, vel isti qui talia effutiunt, propter verborum ac eiuſdem Gal. sententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapsi sint. nam cum auxiliorum tempora ea sint idonea, quando adfunt, quæ vtilia, seu conducibilia postulant, absunt verò ea quæ eadem impedire valent, nusquam morborum tempora conducibilia indicabunt, cum neque eadem ex postulent, aut exigant. Verum quandoq; eisdem conducibilibus vti impediunt, quod verò postulatum sumere impedit, propositum non erit, inquit Gal. & idcirco morbi tempora nos interdum postulatum accipere impediētia, proposita haudquaquā sunt, neq; etiam contraindicare ea quispiam dixerit, cum quæ impediunt, contraindicare non dicantur, vt superius demonstrauius; pariter nec coindicare ea dicendū erit; nam non sunt veluti causæ, sed signa, & effectus, ac nomina solum certè cuiusdam diuersæ motiōnis, vel causæ, vel ipsiusmet morborum affectus, quæ propter & toto cælo aberrant, & falso Gale. imponunt, qui credunt eundem fateri morbi tempora contraindicare, aut coindicare occasionem, seu opportunū tempus auxiliorum; quinimò vbiq; locorum totum contrarium sentit, & aduersus methodicos citato lib. de opt. sect. ex diuersis Hippoc. sententijs, alijsq; rationibus illud cōfirmavit, nedum de auxilijs ipsis vt quibusdam falso visum est, verum etiam de victu, probans tempora, neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonstrare posse, & propterea nec eorundem temporis occasionem; de auxilijs quidem Hippoc. dixit: { cum morbi inchoant, si quid videtur mouendum moue, in summo verò vigore, quietem agere præstat. } aphorif. 22. 2. lib. de victu aph. 8. 1. lib. dicebat: { vbi morbus in summo vigore consistit, tum & tenuissimo victu

Tempora auxiliorum.

Tempora morborum minusquam indicant.

Neque contraindicant.

Nec coindicant.

victu necessariò vtendū est. } non enim in hisce sententijs, quemadmodū Theſſalus suspicatus est, à morbi tempore auxilia, aut alimenti qualitatem præscripsit, aut eadem interdixit; sed quia nouerat in morborum initijs, facultatē valentem esse, & propterea remediorū applicationi non obstare, in eorum verò vigore quodammodo flaccescens remediorum agitationē non sustinere. itaque non ratione temporis, sed virium, auxiliorum adhibitionē in vno tempore admittit, in altero verò denegat Hipp. ita quoque eundem Theſſalum refellit, cum de victu verba fecit. non enim tempus propositum faciens Hipp. hanc victus rationem in summo vigore instituit citato aphor. 8. 1. lib. Verum, vt inquit Gal. à tempore facultatē mensus est, à facultatis mensura, cibi qualitatem accepit; id verò ex iis quæ subiunxit, declarauit. coniectandum enim (inquit) an ager duraturus sit & c. & commento citati aphor. Gal. inquit, { non enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore vni humorum noxiorū coctioni fortiter vacet, & haud ita multò post, ipsos sit enictura. } plerunque itaq; tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem quid faciendum sit, edocent. Perpetua igitur veritatis est in Hippoc. & Gal. doctrina morborum tempora nunquam indicare aut postulare conducibilia, neque edocere quid faciendum sit; neque etiam coindicare eadem, aut contra indicare, sed quandoque interuerrere ac impedire. adhuc neque etiam quatenus tempora sunt; eadem admittere quandoq; dicuntur, aut non impedire; quemadmodum quibusdam visum est, impulsu à modo citata Hippoc. sententia aph. 29. 2. lib. non enim morbi initium propositum sibi faciens Hippoc. citato loco, tunc ad mouenda remedia præcepit, sed ab initio nondum vires infirmas esse significatur, conuiciturq; posse eas in initiationem citra noxā ferre, at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat: tunc enim causæ valentes sunt, facultas verò languida, atque ideo quiescere iubet. quæ de re facultatem quoque mensus est Hippoc. ab his duobus temporibus diuersis, principio inquam, & summo vigore; & ob id diuersimodè se habentem inspiciens, in morborum principijs, atque eorundem vigoribus in principijs vtendū esse remedijs præcepit, in summis verò vigoribus haudquaquam. Non igitur indicant, aut coindicant, neq; contraindicant vtile quicquam, nec exigunt conducibilia morbi tempora; quemadmodum neq; eadem admittere consemus ratione qua tempora sunt cum Hippoc. atque Gal. neque quod faciendū sit edocent, licet ne accipiatur quandoque id quod requiritur impediunt; vt ex modo dictis patet. verum requisitis vti, aut impediunt, aut permittunt, prout magis aut minus in ipsis facultas mutata est. Cum verò dicunt quod lib. 9. meth. idem planè sentit quod illi, quos longa oratione refellit libro de opt. sect. remediorum scilicet tempus à quatuor morbi temporibus indicari, asserimus falsum esse id quod Galeno imponunt. etenim Gale. non indicari, sed capere remediorum occasionem seu opportunū tempus ex quatuor febris temporibus falsus est, vtens verbo λαμβάνειν, quod est accipere, & non ἀκινύουσι, quod est indicare; & propterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit; quemadmodum ipsi Galeno ascribunt; neq; sibi pugnare videtur, velut falso imaginantur; et si diuersa quodammodo quibusdam conscribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus, quàm ea quæ vtrouique scripta reliquit, eadem & non diuersa de auxiliorum temporibus præcepisse intelliget. nam opportuna & vniuersalia auxiliorum tempora, & remedia postulantium præsentia, & potentis impedire absentia deprehenduntur; ita vt ea sint idonea auxiliorum tempora, quando remedium postulantia adfunt, prohibens verò nullum, quemadmodum citato lib. de optima sect. decretum reliquit. libro verò nono meth. cum iam ex febris natura inuestigasset, humectantia ac refrigerantia eiusdem esse remedia, & propterea materias inueniendas esse, quæ huic proposito essent idoneæ, subdebat quod materia inuenta opportunum quoque tempus inuest

Neq; quatenus tempora sunt, vtilia admittunt.

Galen. falso adscribitur velle eū remediorū tempus à 4. morbi temporibus indicari. Cap. 1. q. 4.

Loco præcitato.

Loc. citatis.

inuestigari debebat, ipsūque capiendum esse ex quatuor febris temporibus, quæ quidem vt dictum est, nedum in febris, sed in omnibus morbis ex certa quadam motione causæ morbum efficiētis proueniunt; vel si causam non habuerint eadem quatuor tempora, nomina sunt certæ cuiusdā motionis ipsiusmet affectus præter naturam seu morbi. Cū itaque ex quadam diuersa motione causæ facientis febrē, aut ipsiusmet febris, vbi causam non habuerit, vniuersalia eiusdem febris tempora proueniant, non ab re Galen. ex quatuor ipsius febris temporibus capiendam esse oportunitatem auxiliorum præcepit. nam spectās medicus hæc quatuor febris tempora, tanquam effectus quosdam diuersos à diuersa motione causæ, vel ipsiusmet febris proueniētes, facile percipere poterit quodnam opportunum sit tempus adhibendorum remediorum, quæ quidem non ipsa tempora, neque eorum nomina exigunt, sed aut ipsa febris, aut eiusdem causa, quāquam citato loco de meth. med. de ipsa febre quatenus febris est, verba faciat, quā eodem loco curare intendebat, & non eam quæ causam efficiētem adhuc habet; & quid aliud inuere voluit, nisi quod habita notitia per ipsa quatuor febris tempora, tanquam per signa, & non causas diuersæ motionis eiusdē, facile medicus percipiet, num adsint quæ remedia postulant, & absint quæ impedire valent, ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluderat, citato lib. de opt. sect. pro diuersa etenim ipsius febris motione vtraq; percipiet medicus: & ea videlicet quæ remedia postulant, quæ est febris ipsa, & ea quæ ipsa non prohibent, vtputa vires ipsas, seu aliud quippiam (meminit autem Gal. solas vires, citato lib. de op. sect. tanquam præcipuas, quemadmodum mos est Hippocr. vt liquet apud eundem primo de rat. vict. & propterea non sic temerè damnandus de insufficientia, velut iidem iuniores auti sunt) ex his deniq; præsens medicus promotus, & ex cōsideratione remediorum quæ sumi debent, singularium opitulandi temporum cōiecturam capiet. hoc itaq; est illud quod intelligere voluit Gal. citato 9. meth. med. quando dixit, opportunum tempus auxiliorum sumendū esse ex quatuor febris temporibus, & non quod ipsa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus, cū eadem (vt sæpius dictum est) nunquam quid faciendū sit, edocent, sed interuertunt ac impediunt quandoq; ea, quæ administranda sunt: qua etiam ratione admittimus ex eisdem capi posse opportunum auxiliorum tempus, cū non solum capiatur, vt diximus, ex præsentia eius quod postulat, sed etiam ex absentia eius quod prohibere valet: poterunt enim ab vno febris tempore auxilia impediri, ab altero verò nequaquam. Sed dices, non erit itaq; perpetuæ veritatis Hippocr. oraculum, contraria contrariorum esse remedia, falsq; asseruisse Gal. 9. & 11. meth. & alibi sæpius, quod ipsius febris, quæ febris est, semper quæ refrigerant & humectant remedia sunt, si eadem quandoq; in quibusdam eius temporibus exhiberi nequeant. Atqui asserimus nos sempiternæ veritatis esse Hippocr. oraculum, & Gal. sententiam: præsentibus enim remedia postulantibus, hoc est morbis, aut causis, absentibusq; eis, à quibus prohiberi possent, semper contraria quæ exigunt adhibenda sunt, definita tamen eorum mensura, seu quantitate, neq; erit aliquod tempus importunum eisdem sic seruatis, & ob id Gale. rectè determinauit lib. art. med. tempus, seu temporis occasionem non esse quippiam tertium à qualitate, & quantitate distinctum. nam si quod corpus requirat tale, ac tantum remedium, nihilq; impediatur, quocunq; tempore illud adhibueris, erit opportunum. sunt itaque perpetuò contraria contrariorum remedia: exiguntq; quolibet tēpore febris quæ refrigerant, & humectant, vbi absint quæ impedire valent. Sed iterū quæres, cur ergo Gal. voluit temporis occasionem sumendam esse ex quatuor febris temporibus, ac si voluisset fateri non omnia quatuor februm tempora esse opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant. sed dicimus primò quod non ob aliud, quàm in vno febris tēpore adesse possunt impediētia, in alio verò nequaquam: vel quod non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent

Lib. 9. c. 14.

Loco practi.

Commen. 4.

Cap. practi.

Obiectio.

Cap. 14. & cap. 5.

Respondet obiect.

Quæstio cuius max. respondet.

bent in aliquo febris tempore interdicanur, sed quædam in vno, & quædam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis, perpetuò tamen eis vtendum quocunq; tempore, verum diuersis in vno, quàm in alio vtendum est auxiliorū materiis, propterea quod quædam, & non omnia impediuntur. Sunt etenim febris, quæ febris est, cōtraria nedum quæ actu refrigerant, velut est aqua frigida, sed alia plura, quæ partim potestate (vt dictum est) partim ex accidente refrigerant, quorum aliis propter concursum pugnantium inter se indicationum aliàs vtimur, vt inquit Galen. 11. meth. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia semper eligendum. Omni itaque tempore febris, quæ febris est, refrigerantia, & quæ humectant exoptulat. Verum non quolibet tēpore aqua frigida exhiberi debet; non enim in principio cū adsint eo tempore quæ eam impediunt, sed reliquis vtendum quæ vel potestate, vel ex accideri, vt lactuca, seu cichorio, clysteri, vel venę sectione, & ita de aliis temporibus est sentiendum. Sumenda igitur est temporis occasio pro adhibendis auxiliis, à quatuor febris temporibus, non quod in singulis non indigeat eis quæ refrigerant & humectant, sed quia in vno quædam, in alio verò alia desideret, & opportuna sunt, ob eorum præsentiam, vel absentiam, quæ talia impedire, aut non impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt sæpius dictū est) cū adsint postulantia, absintq; impedire valentia. Quapropter non minùs decipiuntur, cū credunt Gal. cibandi tempus per morbos scripsisse ex accessione, & intermissionis tēpore monstrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquam aliquid vtile, & quippiam esse faciendum edocent, vt paulò ante demonstraui, possunt tamen quandoque impedire ea, quæ indicantia desiderant, qua ratione eadem tempora quandoq; spectamus, tanquam impedire valentia, vel tanquam non impediētia, seu minùs impediētia, & non tanquam indicantia: ea etenim quæ impediunt nunquam indicantia, coindicantia, aut contra indicantia quispiam esse affirmauerit, vt à Gale. citato lib. de opt. sect. decretum est, & nos sæpius declarauimus: & ob id si quandoque Hippoc. & Gal. cibandi tempus ex accessione, & declinationis, seu intermissionis tempore capiendum esse iusserint, vt lib. primo apho. & primo de rat. vict. liquet, & aliis plerisque locis, vt in sequentibus fusiùs patebit, non tamen vt scopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora spectanda esse censuerunt, sed vt prohibentia, vel non prohibentia, cū vnus dūtaxat sit tam sanis quàm ægris alimoniae scopus, nempe virtutis custodia, vt citato primo de rat. vict. scriptum est. Verum necessariò, vt inquit idem Gal. simul & morbi affectio contemplanda est, ita vt cibi offerēdi tempus, ex morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniā sæpius noxam affert, ob id morbi affectionem, non tãquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibetricem contemplamur: vbi ergo non prohibuerit, facultasque præceperit, tunc nutrimus. hæc ille. quæ omnia serio si in sequentibus nos explicabimus, cū scilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus accessione, seu intermissionis tempora, neque eadem indicare vnquam fallus est Galen. licet spectanda sint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxiliis demonstraui.

Loco citato.

Tempora accessione, & intermissionis non indicant cibandi tempus.

Cap. 35.

Locis practi.

Methodi medendi febres, quæ febres sunt, compendiosa repetitio.

Caput XXXVIII.

ÆTERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verum etiam vulgares quoque medici methodum hanc condiscant, gratari non debemus iterum atque iterum quem de ea sermonem fecimus breuibus repetere, & veluti sub compendio quodam vniuersam perstringere,

gere, vt facillè quiuis ordinem, ac numerum indicationū omnium, quas afferui-
mus, ac demonſtrauimus neceſſarias eſſe pro remediorum inuentione, & cura-
tione febriliū, qua febres ſunt, memoria teneat. Cū ergo febris ex numero ſit
eorum quæ præter naturam ſunt, atq; morborum, propterea prima omnis fe-
bris indicatio, veluti à morbo eſt, ablationem ſui præſcribens, vt liquet 8. met.
med. quicquid enim præter naturam eſt, eius ſublationem ſuapte natura indi-
cat, quemadmodum quod eſt ſecundum naturam: ſui conſeruationem defi-
derat. Verū cū hoc priuatorum cuique patere poſſit, propterea quibus ra-
tionibus id fiat, hoc porro eſt, quod addiſci à medico debet. ob id rationalis me-
dicus haudquaquam ignorans quòd contrariorum contraria ſint remedia, &
quòd quidque perit à contrario & in contrarium, conſeſtim per contraria au-
ferri debere cenſebit. quapropter febrem ipſam non amplius vt morbum, ſed
vt talem morbum ſpectans, qua ratione non ſublationem abſolutè, ſed certam
quandam ſublationem indicabit, cuiusdè certa contraria inueniet. Nam cū
febricitantes ex intemperie laborant (eſt enim febris morbus in intemperie)
neceſſe eſt ſanationem quoque eorum intemperantiæ depulſionē: eſſe etenim
omnis exceſſus per contrarium exceſſum ſanatur, vt patet eodem 8. metho.
med. quare febrilis quoque intemperantiæ exceſſus, per contrarium exceſ-
ſum ſanabitur. eſt autem febrilis intemperantiæ exceſſus, in caloris abundan-
tia: huic ergo ad temperamentum via erit, per id quod refrigerat, prima nan-
que omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur morbo acci-
pitur, contrarietatem præcipit: & quoniam morborum plura ſunt genera,
cuique eorum ſua erit contrarietas, inquit Galenus 11. metho. med. in tot ita-
que numero particulares indicationes inducta eſt indicatio, quæ ab ipſa febre
tanquam præter naturam affectu ſumitur, ita vt in ſpeciales magis deduci ne-
queat. Hæc deinceps particulares morbi indicationes, materias inueniūt, quan-
do illarum principium eſt id, in quo finita eſt curandi affectus diuiſio. Atqui in
febre finita eſt diuiſio, cū eam dixerimus eſſe calidam intempericiam, ſimul
tamen cum ſiccitate copulatum. quare nimirum per ea quæ refrigerant, & hu-
meſtant, tanquam per propria contraria ſanabitur. Hæc itaque in dictis qua-
tuor materierum generibus veſtigari debet, tam ſi effectū, aut poteſtate, quàm
etiã ſi ex accidenti refrigerent: indifferenter enim ex his febris ſanatur, ſuntq;
ei contraria, tam ſi ſeparatim eis, quàm coniunctim, vtare: vt eodem 11. meth.
med. ſcriptum eſt: perpetuoq; ea tanquam contraria febris ipſa pro eius cura-
tione deſiderat: huc ergo tantū eius ſanandæ conſilium dirigetur, nempe vt
eam refrigeres, & humeſtes: nam omnis febris, qua febris eſt, humeſtatio, refri-
geratioque remedia ſunt, Gal. auctore 9. meth. med. At quoniã nos febrem, quæ
febris eſt, non in communi homine ſanare intendimus, ſed in quolibet parti-
culari, vt Petro, Ioanne, Franciſco, & reliquis, & ſanatio aliud non eſt, quàm
preſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum, ſeu temperiem mu-
tatio, propterea ipſa quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri poteſt,
haudquaquam ignoranda erit, ex hac nanque indicatione ſumpta, contrarietatis
modus ſeu meſura ſimul cum eadem febre deſinitur, ita vt per ea febris
auferatur, ſeruetur tamen naturalis corporis temperies, quoniam id quod æ-
grotat, ei quod valet eſt contrarium, vtique per contraria eſt ab illo in hoc via.
Atqui non fatis eſt febre tanquam calido affectū admouiſſe frigida, niſi id de-
bita meſura fiat, alioqui metus eſt ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum
quippiam relinquatur, ſin modum excedas, contrarium morbi genus inducas,
quod quominus accidat, naturam, ſeu naturalem curandi corporis temperiem
ſcias oportet, quo tantū febris ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, men-
ſuram refrigeranti auxilio impones. id verò fieri non poterit, niſi compertum
habeas quàm eſſet corpus aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum
cū valeret, quantumq; ex his exceſſerit poſtquam ægrotauit. nam quod plu-
rimum à naturali habitu, ſeu temperie receſſit, id vehementibus eget contra-
riis,

1. Indica-
tio à morbo,
que in plu-
res particu-
lares didu-
citur.

Cap. 1.

Loco præci-
tato.

Cap. 7.

Cap. 5.

Cap. 4.
2. Indica-
tio ab homi-
nis temperie,
ex qua plu-
res alia na-
ſcuntur.

riis, quod non plurimum, lenibus: vt itaq; certa ac determinata contraria pro
febris curatione adhibeantur, ab ipſa naturali corporis temperie neceſſariò
ſumenda eſt indicatio: per hanc enim in contrariis quæ febris requirit, inue-
nitur modus ſeu meſura, ita vt per ea nec morbi reliquū quippiam relinqua-
tur, nec contrarium morbi genus inducatur, ſed ipſe vitioſus affectus qui fe-
bris eſt, in naturalem habitum, naturalemq; temperiem mutetur: id enim eius
ſanatio eſt, & non aliud. Porro cū id quod ægrotat alteramus, niſi conſtet
quouſque ſit mutandum, vtique quando ſit ab alterando deſiſtendum, non in-
telligemus, quapropter ad vnguem noſſe corporum temperamenta oportet,
aliàs nec febris, nec alterius cuiuſuis morbi, ritè curatio fiet. id verò planè di-
ficile eſt, tentandum tamen erit, ea inuenire tum ex propriis ſignis, quæ libro
de temperamentis, ſcripta ſunt, tum verò vltra hæc quòd magis ſcientifica no-
ticia ſit (inquit Galenus nono metho.) ex ætate, & tota anteaſta vita, quæ ni-
mirum in vitæ exercitio, & victus ratione conſiſtit. præterea in hac regione, &
hoc anni tempore, & hoc ſtatu cæli, conuerſatione, qua ratione diducto cor-
poris temperamento in partes plures orientur particulares ſcopi, febris cura-
tionem indicantes, prout ex pluribus particularibus tanquam ex cauſis or-
tum habere poteſt, ac tale efficitur: & ob id ætatem, conſuetudinem, totamque
anteaſtam vitam, temperamentum interuentu, curationis rationem indicare di-
ximus, atque ex eiſdem particulares indicationes ſumere, pro febris curatio-
ne oportet, ſiue mauiſ eas coindicaciones appellare. Cū verò morbus, & ſa-
nitas corporis ſint affectus, ille ſe tollendum, hæc ſe tuendam indicans, & aër
ambiens ſit, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt igitur cauſæ
ſine qua non obtinet rationem, & propterea ab eo quoque neceſſariò ſumenda
erit indicatio, tanquam tertio, ac præcipuo ſcopo pro februm curatione.
nam abſque eo ipſæ tolli nequeunt: reliquas enim materias tum deligere, tum
fugere licet: quàm autem aër ambiens præſtat, fugere non licet, imò neceſſe
eſt præſente cæli ſtatu vt; idcirco huic, & non aliis præſidiorum materiis at-
tenti eſſe cogimur; ab eoque & non aliis indicationem ſumere debemus. nam
ſæpè cum his quæ febris faciendæ ſuadet, eſt concors, ſæpè diſcors, & qui con-
tra molitur. habebit itaque ambiens nos aër rationem, modò materiæ ſananti-
tis, modò cauſæ morbum facientis, quippe cū humeſtari, refrigerarique fe-
bris poſtulet, ſi hæc ambiens præſtat, ſanantis materiæ rationem obtinebit, ac
pro gratia habendus, ſin caleſciat, & ſiccet, morbiſicis cauſis eſt annumeran-
dus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum ſcilicet præſidiorum
humiditate, ac frigiditate intenſis, adauſisque: ipſum verò ſedulò agendum
eſt, vt quoad fieri poteſt, qualem eſſe expedit, præpares, humidiores videlicet
frigidioresque domos tum deligens, tum præparans. Eſt itaque hac ratione ne-
ceſſariò ſumenda indicatio ab ambiente nos aère, pro februm curatione, qui
cū eiſmodi reddatur, calidus videlicet, frigidus, humidus, & ſiccus, tum pro-
pter regionem ipſam, tum anni tempus, tum peculiarem & præſentem cæli ſta-
tum, propterea & ipſe quoq; in has particulares cauſas diductus, tot parit parti-
culares ſcopos, ex quibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot
cauſis ipſe immutatur, ac eiſmodi redditur, ob id ab anni tempore, regione,
& cæli ſtatu ſumendas eſſe indicationes diximus: indicant enim & hæc mor-
borum, ac februm curationem, ſeu coindicant medio aère nos ambiente. tot
igitur ſunt, tum vniuerſales, tum particulares ſcopi, à quibus indicationes pro-
ficiſcuntur pro febris curatione, quatenus febris eſt: quos omnes, ſi velis, po-
teris à Galeno inſtructus ad tres iam dictos communes, ac vniuerſales ſcopos,
aut duos, & deinde ad vnum duntaxat comuniſſimum deducere, vtputa ad
contrarietatem, etenim omnes quos enumerauimus, ſub ea continentur, ipſa-
que eſt primus, ac communiſſimus ſcopus curationis omnium morborum no-
bis pateſcens, ac demonſtrata à prima illa omnium curationis indicationum,
quæ ex ipſo, qui curatur morbo, accipitur, & plebi etiam communis exiſtit, quæ

Cap. 15.

3. Indica-
tio ab aère
ambiente,
que plures
alias parit.

Possimus dicere unum esse scopum, vel duos, vel tres.

sanè nulla prorsus ipsius artis medicæ adhuc portio est, aut certè nec magna, nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum esse omnium morborum communem curationis scopum, atque ipsarum febrium, nempe contrarietatem ipsam: qua rursus diuisa, duos existere, morbum, scilicet febrem, ex iis, quæ sibi contraria sunt adhibenda remedia indicantem, & laborantis temperiem vnà cum ipso morbo, seu febre (vt diximus) contrarietatis mensuram definientem. qua prima sectione contrarietatis in duo tantùm facta, in febrem inquam, & laborantis temperiem, ambientem ipsum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandum esse fatemur, prout concors fuerit, aut discors cum his quæ morbus facienda suadet. Poterit etiam & aër seorsum ab his duobus affectibus spectari, & ita tertius esse præcipuus communisque curationis scopus, tanquam causa sine qua non: etenim is est sine quo nec tolli morbus, seu febris, nec teneri sanitas potest. Qua ratione non in duo tantùm capita, sed in tria diuidetur contrarietas ipsa; in duos videlicet iam dictos affectus contrarios, & in ambientem, sine quo nec vnus tolli, nec alius seruari potest. Hac igitur diuersa ratione, curationis præcipuos scopos, ac communes spectantes, & vnum, & duos, & etiam tres esse fatebimur; nec plura scoporum genera esse posse, quæ ad medendum pertineant, quàm tria, cum Galeno censemus, neque etiam ipsius febris, quæ febris est. Quibus rursus in partes diductis, ipsa inquam febre tanquam morbo, seu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt supra demonstrauimus; corporis verò temperatura, ac ambiente nos aère, in causas ex quibus tales efficiuntur, tot numero particulares scopi sub vnoquoque eorum continentur, particularisque indicationes, quot narrauimus, conducentes omnes ad auxiliorum inuentiones, pro febrium curatione, partim qualitatem, partim etiam quantitatem eorum definientes, aut tanquam causa, sine qua non curationi deseruientes, quibus inuentis opportunum quoque tempus inuestigare oportet, quod quidem ex quatuor febrium temporibus capiendum esse præcipit Galenus nono methodi medendi, & nos supra demonstrauimus quo modo hanc Galeni sententiam intelligere oporteat, & quòd ab ea non differat, quam de opportuno auxiliorum tempore, scriptam reliquit lib. de optima secta, quòd videlicet opportuna præsidiorum tempora vniuersalia, & ex remedia postulantibus præsentia, & ex potentibus impedire absentia deprehendatur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquo modo conducere; licet non semper eodem modo, nec vt à febre liberemur, sed vt viuamus, etenim & ipsæ nihil vnquam ex earum natura indicare videntur, præterquam vitæ custodiam: sunt tamen perpetuò consideratu necessariæ in curandis febribus, morbisque aliis, sub eadem ratione, hoc est pro virium custodia, vt propterea eis vtendum sit præsiidiis pro febrium curatione, ex quibus vires ipsæ, seu ipsarum substantia, nec inaniatur, nec immodicè alteretur, ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres sunt, hoc est, vbi solæ sint, nec causam habeant, quæ eas vel gignat, vel augeat, vt in veris diariis, vires nullam egregiam providentiam requirant, vtpote quæ validæ sint, & propterea exiguum est quòd à viribus consilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de meth. meden. scriptum est. oportet tamen eam quæ à viribus sumitur indicationem, tum in reliquis morbis omnibus, tum in diariis febribus semper adhiberi, vt patet in calce octaui meth. meden. de quibus satius visum est primùm sermonem facere, vtpote simplicem primam curationis indicationem habentibus. nam quæ causa eas accendit, iam abiit, si qua verò earum sit, cuius causa adhuc adsit, quamuis verè diaria non sit, vt quæ ex stipitatione oritur, de hac sermo in sequentibus fiet. Nunc verò satis sit nouisse numerum & ordinem scoporum, ac indicationum vniuersalium, & particularium febris, quæ febris est, curationem indicantium, & qua ratione pauci & plures esse possint, ac etiam vnus.

Febrium

Febrium hecticarum medendi methodus.

Caput XXXIX.

VAMVIS dissideant inter se hecticæ febres, & diariæ, quoniam diariæ in leui ac facili (vt sic dicam) affectu calorem habent, eos enim affectus qui facile discutiuntur *ἢ ἡσέως* Græcè vocant, hecticæ verò in habitu quòd ægrè soluantur *ἢ ἕψα* Græci dicunt, & propterea quæ faciliè discutiuntur febres sceticas, quæ ægrè, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia; vt liquet octauo metho. meden. differant insuper quòd diariæ, potissimùm exquisitæ nunquam ad tertium vsque diem protelantur, nisi quid delictum circa laborantem sit, at hecticæ satius pluribus diebus vrgent, præsertim vbi fuerint marasmodes, illud tamen commune cum diariis habent hecticæ febres, quòd videlicet non amplius fiât, nec vllam intus habent causam, quæ eas accèdat, aut exciter: & propterea harum febrium, diariarum videlicet & hecticarum vera & propria curatio est, Galeno auctore, n. de metho. medendi. Conueniunt ergo in hac febrium differentia, quòd vtraque excitata, earum causa desit, nec amplius adest eas generans, aut augens: ob id hecticarum febrium medendi methodum tradere institui, priusquam de eis, quæ ex putredine ortum habent, sermonem faciam. Est etenim in eis, perinde ac in diariis, simplex quidam præter naturam in corpore affectus, simplicem quoque curationis indicationem propterea habes, cum amplius hecticæ febres non fiant, sed factæ iam sint. Quamobrem totius curationis earum caput, in iis remediis, quæ refrigerent, & humectent, statuere oportet, Galeno auctore, 10. de meden. meth. Verùm quoniam refrigeratio per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui temporis est, & periculosa, contra siccitatis per ea quæ humectent curatio, vt longo temporis est opus, ita minus est quàm refrigeratio periculo exposita, vt citato loco Galenus ait, hanc ob causam audaciores minus esse debemus, in refrigerando, quàm in humectando febres istas: præsertim cum pusille, & æquales sint, vt declarauimus ita vt periculum immineat, si animosè infrigides, aut vt contrarium genus morbi inducas, aut vt ipsemet corporis calor, aut etiã determinatæ partis extingatur. id quod suspicandum haudquaquam erit, si quodammodo immodicè humectes, quamuis vtrisque moderatè vtendum sit, adeò vt febris curetur, seruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideoque Galenus nono metho. dicebat, quòd minus tuta iis qui exiguum sanguinem, carnemque obtinent, frigida portio est. eò etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam, quæ prorsus sit frigida, nec multam desiderant: ceu quæ extenuatis omnino, exiguæque sanguinis corporibus incidant, minus itaque refrigerantibus, quàm his quæ humectant, vtendum est, pro harum febrium curatione, licet, vt diximus, vtraque desiderent, quatenus febres sunt, & propterea maximum huius febris remedium, est victus humectans, vt inquit Paulus cap. 32. sectandi libri. Quamuis prima materia idonea harum rerum quæ refrigerant & humectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere sit, vt inquit Galenus, citato 10. metho. med. Vna eorum quæ foris admouentur, seu extrinsecus incidunt; altera eorum quæ intro in corpus sumuntur. prætermittit autem reliqua duo genera materierum præsidiorum, tanquam minus necessaria. etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omnino præsidia, & non adeò prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione reperiuntur; vt satius est videre in iis, quæ sub ipsis generibus continentur, & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans quòd in reliquis duobus materierum generibus, possit quoque quædam præsidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & præcipua, quemadmodum sunt quæ in duobus generibus ab eodem nominatis materiæ continentur. Particulatim autem sunt in his quæ extrinsecus occurrunt, tum aër qui nos ambit, tum pharmaca quæcunq; humectandi, & refrigerandi vim obtinent, intel-

Diaria, & hectica quomodo differunt.

Cap. 1.

Quid commune habent.

Cap. 2.

Hectica curatur refrigerantibus, & humectantibus.

Cap. 10.

Cap. 5.

Materia refrigerantibus, & humectantibus duplex.

Cap. 7.

Foris incidunt.

ligas tu, quæ deforis applicantur, & tertium est præter hæc dulcis aquæ balneum. In genere verò eorum quæ intro in corpus sumuntur, seu adhibentur, sunt quæ eduntur, bibuntur, & inspiratus aër. Ab his itaque tentandum est propositis hoc loco febribus tum humiditatem, tum frigiditatem comparare: quævis eorum quædam magis in quibusdam febribus hæcticis cõferant, quædam verò minùs, præterea nec æqualem semper frigiditatem habere debent, sed interim magis, quandoque verò minùs frigida admittenda sunt, quædam autem communiter omnibus conferunt. Etenim ambiens, vbi temperatus sit, hoc est, nec admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem se exhibet, vtrique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eò sollicitis, in his videlicet hæcticis, quibus primùm, quod afficitur, non est ipsum cor, sed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viscera, magna ex parte hæcticas, marasmodisque febres accidunt, contemplati sumus, inquit Galenus, eodem 10. meth. med. licet etiam quandoque aliis affectis visceribus superueniant, vt liquet ibidem, & nos supra declarauimus. Nam ex inspirato aëre, iocinori nulla certè vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primùm quod afficitur, sit ipsum cor, nedum modicè frigidus, sed & frigidissimus admittendus erit, quatenus præsertim respirando attrahitur, vt qui calorem qui in corde existit, admodum refrigeret. siquidè per pulmonem quod rarum viscus est, difficile non est, vt tum qualitas ipsius, tum etiã substantia ad cor faciliè perueniat: quamuis quatenus extrinsecus ægrum contingit, quodammodo lædat, quippe cum cogat, densetque cutim, ac putredinorum humorum effluxum transpirare prohibeat. fieri etiam nequit, vt transpirati per cutem aëris vel qualitas, vel substantia ad cor perueniat, atque nosse licebit maius fore ex frigida inspiratione commodum, quàm ex cute defanda incommodum, præsertim cum hanc operimentis calfacere liceat. Ab ipso corde, pulmones vbi ij sunt, qui primò afficiuntur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt, eodem Gale. auctore citato loco. vbi verò ventriculus primùm fuerit afflictus, ipsi magis per comesta & ebibita esset succurrendum: huic enim illa cum integris adhuc viribus, occurrunt, sicut cordi inspiratus aër. At iocinori, vt dictum est, ex inspirato aëre, nulla certè vtilitas accedit, à comestis verò & ebibitis, minor planè quàm ventriculo, cæterum aliqua non obscurè aduenit. Confert itaque magis alteratus aër, ac præcipuè vtilis est cordi primùm affecto, quemadmodum vbi ventriculus aut iecur primùm afficiatur, cibus & potus magis vtilis sint: quamuis & in his quoque febribus hæcticis, ac reliquis omnibus, non parum etiam conferat aër: quandoquidem in his quoque necessum est cor similem suscipere intemperiem, citra quam, nec marasmus, nec hæctica, nec reliquarum febrium vlla consistere potest, vt ibidem patet. Communis autem omnium hæcticarum febrium sanatio, per ea est quæ forinsecus applicata, refrigerant & humectant: quanquam horum quoque ea deligenda sunt, quæ citra vehementem adstrictionem refrigerant: talia etenim præterquam quod non humectant, etiam demittere frigiditatem suam altè non valent, propterea quod cutim cogunt & coarctant: & ob id optima sunt, quæ non modo citra adstrictionem refrigerant, sed etiam tenui sunt corporis substantia, vt citato loco scriptum est. Porro vtendum iis quoque est, non sicut vulgus medicorum facit toti impositis thoraci, aut toti vètri, imò illi maxime quod primò est affectum: neque enim necessum est (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter desiderat, etiam id refrigeres, quod profus non desiderat, aut ante iustum tempus refrigerare desistas, timens vicinam aliquam particulam lædi, semper autem studendum ne strenuè refrigerantibus, sed his quæ modicè id efficiant, vtare: præsertim vbi cordi ea adhibueris, eo potissimum non primò affecto. requirit nanq; hoc viscus semper in omni hæctica febre præter inspiratum aërem; ea quæ refrigerant & humectant, cum perpetuò ipsum in qualibet earum afficiatur, non tamen immodicè frigida desiderat. cum sit fons & principium calidi innati, præcipuè vbi ipsum, vt diximus, non fuerit primò affectum.

Admouenda.

Aëris frigiditas pro diuersa parte, quæ in hæctica primùm afficitur.

Cap. 8.

Refrigerantia citra adstrictionem in hæcticis.

Refrigerantia quibus partibus admouenda.

fectum. Sunt verò quædam remedia, quæ non vnã duntaxat facultatem habent, vt pote quod actu aut potestate refrigerant, seu ex accidenti, sed complicatam quodammodo, duplicemque, ita vt & prima ratione, & ex accidenti proficiant, in quo genere & balneum est aquæ dulcis temperatum, vt liquet citato 10. meth. med. eo itaque in qualibet febre hæctica tutò vtare. Insuper & reliquas omnes indicationes, quas paulò ante meminimus, inspicere oportet, quò opportunè eisdem vtaris medicamentis, ac mensuram non excedas. vbi verò siccitati coniuncta fuerit febris hæctica, hoc est marasmodis effecta, quæcunque fuerit, substantia solidarum partium exsiccata, singulas quoque similia rium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim vitus ratio genere est, in singulis, nedum tribus siccitatibus partium solidarum, sed etiam in quarta, quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis, venisque consistit, ac ex sanguinis penuria prouenit, licet ea omnium sanatu facilissima sit, vt patet septimo de meth. med. frigiditatis tamen respectus in hac siccitate exuperat, siccitas verò secundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Cap. 10.

Siccitas quibus corrigenda.

Continentium absque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via. Caput XL.

VM præter diariarum febrium genus, duo, veluti ostendimus, reliqua sint febrium genera, alterum quod iam solidas animalis particulas occupat, & hæcticum, nominant; alterum quod ex humorum putredine nascitur, ac transeat sæpè in vtrunq; genus eadem diariæ febres, nisi quis eas commodè tractet; veluti in cæteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehensæ, societatem in naturis habent, ac propterea mutuo in se tranfire valent, terria quædam formula in transitu ipsarum existit, quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium transitu imaginis oportet, alterum quodam genus in transitu exoriri, quòd neutri extremitatum sit idem, de quo prius differendum esse mihi videtur, quàm de iis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur. nam licet medium quodammodo esse videatur hoc febrium genus, maiorem tamen, vt dicemus, cum diariis, quàm cum his, quæ ex putredine nascuntur, cognationem habet; quævis cum ambobus generibus communia quædam habere videatur, vt in sequentibus patebit, opus nanque est sicut reliqua febrium genera, etiam ipsum, tum protinus noscatur cum incidit, tum sic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægrè sanabile, aut insanabile postquam auctum est, euadat: & ne nostra methodus imperfecta quoque reddatur. Appellant autem has febres *συνόχως*, id est continentes, non illi quidem græco nomine vsi, sed sollicitissimum committendum potius rati, quàm formam ipsarum sine nomine linquendum: siquidem in his febribus vna accessio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur. Sed dices, aliud ergo (præter tria iam dicta) genus esse in prima febrium diuisione dicendum erit, nisi esset quòd appellatio, ne pro nihilo habita, diarias ipsas nominare etiam oportebit, vt Galen. inquit, nono de meth. meden. neque enim profectò de substantia ipsa talium febrium est diariæ vocabulum, verum conuenienti nomine destituti clarioris simul, breuiorisque doctrinæ gratia, ab eo quod sæpius eis accidit, nomen inditum est: sæpius autem diariis accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur. qua de re licet continentium febrium accessio, vltra vnum diem porrigatur, & vsque ad tertium, vel quartum, & quintum quandoque extendatur, non propterea diaria non erit nuncupanda, cum eadem sit earum natura quæ & diariarum; licet nomen sit diuersum, neque enim in eis humor putrescens subest, neque corpus ipsum febrilem calorū vt habitum suscipit, quare ab his duobus generibus diuersum erit: cõtinebitur autem sub diariarum genere hoc genus febrium, cum eadem vtriusque sit natura, habent enim vnã à principio ad finem vsq; accessiõnem,

Medium febrium genus inter hæcticas, & putredas.

Dubitatio, cui mox satisficit.

Cap. 11.

Quæ continentia sub diariis cõtineantur.

Qua continentes sub putredine febribus comprehendantur.

Cap. 1.

Que notam putredinis habet, suban.

Cap. 4.

Continentes sine putredine non ex quavis diaria oriuntur.

Cap. 1.

Continentes sine putredine non quavis corpora inuadit.

Cap. 3.

& citra putredinem, quemadmodum diariæ ipsæ, licet ad plures dies porrigantur, & propterea ab eis quodammodo dissentire videantur, ita ut non exquisitè hac ratione, & verè diariæ dici possint. quæ etiam ratione, & quòd earum effectrix causa adhuc adsit, cum his quæ ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur: & ob id nos post hæc febres, de eis differendum esse censuimus, & priusquam de febribus ex putredine ortis sermo fiat. sunt tamen diariæ, licet effectrix earum causa adsit: est namque vna particularis diariarum differentia, quando causa etiam adest, ut liquet 10. meth. med. licet non verè, & exquisitè diariæ dici possint. Verùm quoniam non sicuti idea vna eiusmodi febrium est, à qua Synochos eas nominant, ita & natura simplex vnàque est: nam quædam earum manifestam habent putredinis notam, quædam prorsus non habent, propterea eas duntaxat ex diariarum febrium genere esse diximus, atque de eis modò differere intendimus, quæ nullam prorsus putredinis habent notam: reliquas verò nunc præmittimus, cum vnum duntaxat commune cum diariis habeant: duo verò cum iis quæ ex putredine sunt ortæ: & propterea sub earum & non diariarum genere continentur. substantia etenim earum totaque natura ex eo genere febrium est, quæ ex putredine nascuntur, ut liquet 11. meth. med. Quapropter simul cum eisdem earum curationem tractabimus. Porro quæ putredine vacant, continentes febres, & in diariarum febrium transitu generantur, ut dictum est, non ex quavis diaria ex quacunque causa orta generari eas contingit, neque in omnibus corporibus, sed vbi diariarum febrium occasio stipatio duntaxat fuerit; hæc autem vel obstructis exilibus meatibus, vel coniuuentibus, vel & corpore ipso immoderatiùs densato accidit, Galeni auctoritate, citato nono meth. meden. verùm si propter ipsorum corporum densationem, aut exiguorum meatuum coniuentiam diariæ febres oriuntur, has & desistere post primam accessiorem (siquis rectè eas tractet) & verè diarias tum esse, tum appellari, inquit Galenus citato loco. Vbi verò ex obstructione creantur, si hæc pusilla sit, solui ipsas quoque ut alias diarias, siquis eas legitime sanet, sin vterò valenter impacti humores sint, sic ut valentius aliquid, quod eos eximat, desideret, eas febres porrigi ultra vnum diem necesse est, & diariarum febrium genus videri egressas. ex quibus liquet non ad quascunque diarias febres ex stipatione ortas continentem febrem sine putredine insequi, quia ex coniuentia meatuum, aut corporum densatione ab externis causis, si stipatio fiat, eadem generari non consuevit, præsertim si non adsit abundantia, sed ad eas quarum stipationis causa obstructio existit, eademque magna cõsequitur, aut exilis, sed non rectè curata est. namque eiusmodi febres quæ ex obstructione gignitur (quantum ex ipsa est) earum quæ plures dies infestant, & quæ diariæ sunt, communis est. Cæterum propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur, sicut etiam propter magnitudinem, multorum interim dieum. Verùm accessio eius ab initio ad exitum vsque vna est, modò ne ipsam excipiat ea, quæ ex putredine humorum nascitur, ut lib. 10. eiusdem operis à Galeno scriptum est. Quòd verò neque eiusmodi febris indifferenter in omnibus corporibus consistere soleat, ab eodem Gal. citato 9. meth. med. scriptum est: ait enim quòd in gracili & frigido corpore eadem fieri non consuevit, quemadmodum nec ea quæ cum putredine existit, sed plurimum in iis qui sanguine abundant, & corpulentis gignitur, quando nec obstructio citra putredinem excitare febrem valet: nisi id quod transpirat, hoc est transpirare solet, vel quod attollitur ut transpiret, copiosum sit, & calidum: ita enim Gal. verba interpretanda sunt, aliàs paucis in verbis sibi ipsi pugnaret: dixerat enim paulò ante, quòd cum à feruentibus humoribus vapor attollitur plurimus; effluit autè foras exiguus, tunc febris hæc generatur: & sic ut nec in frigida ætate, nec in frigido corporis temperamento, siue id ab initio constitit, siue modo frigidum sit factum, continens excitetur febris, neque etiã in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitus, imò tum ætate, tum natura, tum acquisitiuo temperamento, quæ calida sint, & præcipuè si & carnosus,

nosus, & bono, ac multo sanguine affluens, & denso corpore æger sit, aut etiã calidis excrementis refertus. Proinde fit ut qui ita febricitat, iis & pulsus maximus sit, æqualis, & vehemens, quibus etiam arteriæ consistentia nec durior quàm pro natura est, nec mollior, celeritatis tamen frequentia quæ eò peruenit, quò febris ipsa magnitudinis: caloris autem qualitas, ut quæ minimè tactum mordeat existit, vrinæ verò tum crassitudine, tum colore à naturali habitu non multum aliena, ita ut nec in pulsu, nec in calore, nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota: vbi etenim cum iam dictis signis putredinis aliqua nota aduerteretur, alteram indicantem continentem febrem, quæ cum putredine existit. Cæterum autem continens hæc febris citra putredinem ob calidi sanguinis copiam nondum putrefacti, & eo quod non transpirat feruore solum caliditatem excitantis, quemadmodum nouum vinum solet in doliis, Aet. teste cap. 70. 5. lib. multorumque dierum fit vna earum accessio ad finem vsque. nam cum accessiorem remissio ex feruentium humorum transpiratu contingere soleat, non transpirant autem in vehementi stipatione quæ per obstructionem fit in hac febre, nullaque in ea subest occasio, quæ alterius accessiorem initium excitet. Cæterum non adeò vehementer stipata corpora sunt in hoc febrium genere, ut nullum ex eis humoribus qui tenuari admodum sint, effluere foras sinant, cum nec si de ossibus ita dixeris, id verum sit, nedum de carne & cute, verum cum à feruentibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autè foras exiguus, ut dictum est, hunc qui relictus est, febrem seruare oportet, neque id modò propterea quòd ipse manet, sed etiam propterea quòd quæ proxima sunt adurit. Cum verò ex duobus his seruari possit febris, & quòd totus vapor non transpiret, & quòd idem vapor ea quæ contingit etiã excalfaciat, aduratque, necesse est (inquit Gal. citato loco) res esse in synochis febribus differentias, neque vel pari permanente ea magnitudine, quã in principio accessiorem summam habuit, vel semper aliquid exigui adiacente, vel diminuente, atque hæc vel æqualiter, vel inæqualiter faciente. si enim quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor videtur, sed perinde sibi similis permanebit, ac si nihil illi adiceretur, aut demeretur: quippe cum ad æqualitatis custodiã nihil interfit, seruetur ne eadè assidue substantia, an ei quæ vacuatur par sit ea quæ adicitur. Verum si altera earum vicerit, utique si ea quæ euacuatur, minui febrem necesse est, sin quæ adicitur, omnino incrementum. Appellat autè Græci primas illas ἀμασινὰς vel ἀμοτῶνας, alias παραμασινὰς, reliquas verò παραμασινὰς: Tres igitur sunt continentiū absque putredine febrium differentia, quæ ex stipatione per obstructionem meatibus oriuntur, ac ex diariarum genere existunt, ac cum obstructio incidat, vel propter crassos, vel glutinosos, vel copiosos succos (ut liquet 8. 9. & 11. meth. med.) quando corpus inhabile ad transpirationem redditur, ex succorum abundantia, tales consueuerunt febres generari, ac in iis qui sanguine abundant, & corpulentis plurimum, ut modò diximus, ac eodem Gal. conclusimus: & non vbi ex humorum crassitie seu tenacitate obstructio fiat, ac in corporibus gracilibus & frigidis, ætate, natura & temperamento, quãdo ut idem Gal. inquit, neque ipsa obstructio citra putredinem excitare febrem valet, nisi id quod transpirat, & copiosum sit, & calidum: neque etiam ex quavis succorum seu sanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gale. teste citato 9. meth. meden. quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, sed ex ea quæ contineri à vasibus ultra non valet, quæque ob id ipsum tum percurrere eadem vasa, tum recludere solet: inducitque obstructionem, distentionem, ruborem, ac tumorem: siquidem copia hæc dum bonitatem suam seruat, ut pariter augeri cum robore virium est nata, ita si quando has grauat, nec de cætero augetur, & bonitatem naturæ amittet, ea verò quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec sic obstruit ora venarum, ut refrigerationem prohibeat, nec earum tunicas distendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit, multoque minus vel carnis, vel cutis transpirationem

Dignatio continentis feb. ex pulsu, caloris qualitate, vrinis.

Causa febr. continentis.

Tres continenti feb. differentia.

Ca. 2. & c. 1. & cap. 4.

Continens febr. citra putred. oritur ex redundantia ad vasa. Loco citato.

moratur, vt citato loco scriptū est. Fit itaque continens febris absque putredine ex stipatis per obstructionem meatibus à succorum abundantia, ad vasa, & non ad vires comparata, vt abundè demonstrauimus. quamuis interdum crassitudo etiam cum abundantia copulari possit, vt sentit Aëtius citato loco. quare de re eis vtendum erit auxiliis pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obstructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac confestim, priusquam humores putrescant, ex eiusdem Gal. præcepto citato 9. meth. non enim simplicem omnino curationis indicationem habent, velut reliquæ exquisitæ febres diariæ, cū earum effectrix causa adhuc adsit: quamuis 10. eiusdem operis libro aliter sentire videatur: ait enim quòd quæ febris ex sola obstructione citra putredinem ortū habet, vtique ipsius obstructionis solutio, eius est sanatio, & loquitur Gal. de hac febre, nisi esset quòd post pauca subdidit. Iam verò ipsarum obstructionum, alia est quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorū, scilicet qui aut leni aut crassi sint, incidit: præferetur autem inter remedia in ea quam copia facit, sanguinis missio. hæc namq; sanguinis missio in simul ambos curat affectus, abundantiam scilicet, cui potissimum opponitur, ac obstructionem ex ea ortam. Quapropter idè erit dicere, quòd vti debeamus auxiliis quibus abundantia vacuetur, & obstructio eximatur, ac fateri quòd obstructio quæ copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quam venæ sectione, qua etiam necessariò abundantia exhauritur, insuper & febris feruor remittitur, cū ex accidēti in frigidet, vt dictum est. Cū itaque omnibus quæ requirit hoc genus febrium pro eius curatione abundè satisfaciatur vnū præsidium, quod est venæ sectio: licet cū hac febre plures complicentur affectus, vt pote abundantia, & obstructio quæ pariter eandem desiderant, iure ad detrahendū sanguinem festinare oportet: siquidem, vt Gal. inquit, eorū qui ex sola obstructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui prius sanguis missus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiserit, vsque ad animi defectum mittere expedit. vbi horū alterum non satis respondeat, tutius est quātum satis visum fuerit, tantum principio detrahere, quod defuit, iteratione supplere, quando quibus corpus ex succorum abundantia inhabile ad transpirationem iam redditum, tantum caloris congelescit, vt inde iam febricitet, iis tantum sanguinis est detrahendum, quantum vires tolerant. Hæc ille: & libro de curand. ratio, per venæ sect. inquit: cæterū vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrem, subito ac simul euacuare expedit, eamque inanire tentandum, vel ad animi deliquium vsque, virium modo inspecto robore. Atqui nos tutius esse censemus tantum principio sanguinem detrahere, quantum satis visum fuerit, nec vsque ad animi defectum ipsum mittere, & quod defuit in prima sectione, iteratione quàm primū poterit, supplere. etenim satis admodum periculosa esse talem venæ sectionem fatemur, tum quoniam sæpius contingit, quòd alterum nō satis respondeat, vt pote virtus aut ætas, tum etiam quòd ex tali & tanta venæ sectione non parum merito sequetur incommodi, nisi opportuno tempore, aut debita mensura fieret, vt ipsemet Gale. testatur eodem lib. duos namque ipse vidit in medicorum manibus perisse: multi autem, licet non protinus, at postea propter virtutis imbecillitatem periere, aliosque non paucos inspexit, in graues ac longos, exitiales (ve morbos incidisse ex tali vacuatione, vt ipse refert, quia igitur valde periculosa est talis venæ sectio vsque ad animi defectū, licet vbi ritè administratur, tot sequantur commoda, quot Gale. narrat, sitque maximum continentis febris remedium, vbi valentes vires sint) ab ea tamen abstinendum esse consulo, ac quantum in prima detractione defuit, pro abundantia vacuatione, confestim repetitione suppleatur: id enim tutius est, & ab eodem præcipitur Gal. vbi alterum non satis respondeat, quòd quidem sæpius contingit. at in hoc te exerceto (inquit Hippocr. 1. de morbis vulg.) morbis vt prosis, aut saltem ne

Tex. 50. quid lædas. adhibenda est itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ

Constructio
duplex.
Continens
febr. sanguinis
missio
curatur.

Cap. 12.
Tutius sanguinis
missionem iterare,
quam vsque ad
animi deliquium
educere.

venæ sectio. nam si id non adhibeatur præsidium, timor est ne suffocentur, vel certè syncope prehendantur, & omnino periclitentur, nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuiū à morte vindicet, eodem Gale. auctore. atque à principio statim, aut quàm primū poteris, non numero dierum, sed vni virium robori attentus, in huius generis febribus, venam secabis. Attendenda verò eūm venæ secandæ scopis nonnulla sunt, tum quæ præcedunt, tum etiam quæ consequuntur, vt si præcedat ciborum cruditas, aut necessariò vacuatio quædam sequetur: nam in illa tātum differre venæ sectionem oportet, quantum satisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videbitur, in reliqua tantum illi de eo quod superfluum est relinquendum, quantum est per eam vacuandum, nec minùs & alia quædā attendenda sunt, vt natura, seu naturalis habitus ægrotantis, ætas, & cæli status, sub quo regio, & anni tempus comprehenditur. nam quædam eorum, sanguinem interdum detrahere coindicant, quædam verò quandoque refragantur, quando eadem venæ sectio pro vacuatione omnino suscipitur, vt patet eodem 9. meth. med. quæ etiam fufius in sequentibus recēsebimus. Quòd si curare infirmum aliquando cogaris, cui non solum antea secandæ venæ remedium prætermisum est, sed nunc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipsius laborantis, propinquorumve eius timiditatem procedente tēpore mittere sanguinem prohiberis, ad frigidam exhibendam accedes, inquit Gal. citato loco, prius tamen diligenter discernens, quantum ex ea niocumtum contingere possit. nam si id aut exiguum, aut nullum sit, offerenda potui est, quæ prorsus sit gelida, quantum bibere ægro libet, magisque id audebis si frigidæ potioni infuerit. hanc verò quantitatem determinauit idem Gale. 1. de ratio. victus. licet quibusdam varius in hoc esse videatur, dicebat enim: potio autem frigidæ tanta sit, quantum frigidæ aquæ æger inspirando haurire possit: id enim est quod dixerat in libris meth. meden. inquit ipse, valida existente febre, ac constante virtute: quantum igitur ægro bibere libeat vna tamen inspiratione, tanta potio aquæ est offerenda, quæ prorsus sit gelida, ita quòd non plus, minùs autem quantum libeat ægro. at si magnum timetur incommodum, ab hac quidè abstinendum, atque aliis auxiliis quibus obstructio eximatur, & abundantia vacuetur, & febris feruor deferueat, vtendum, eiusdem Gal. auctoritate. Cū ergo concoctionis humorum in eiusmodi febricitantibus notas inspexeris, audacter frigidam dabis, quòd si etiam frigidæ affluet æger sit, magna cum fiducia frigidam exhibebis, ipsa scilicet experientia iam doctus, omnia viscera eius occursum familiariter tolerare: ex hac namque tempestiue exhibitam, solidarū animalis partium natura roborata, præparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles sint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat, inutiles verò, vel per ventrē, vel per cutim eiciat. accedit ad hæc ipsa caloris copia, hic namque cū in vasorum sinubus plurimū cōtineatur, vt pote tum aërea in his corporibus substantia, tum etiam succis omnibus inflammatis, quātum ab frigiditate patitur refrigeratus, tantum rursus calefaciendo in ipsum agit, sunt tamē incommoda quæ frigidam potionem intempestiue, immodicæque exhibitam sequuntur, non pauca, nec contemnenda, quæ magnopere animaduertere oportet. nam vbi eadem timerentur, ab hac omnino abstinere necessum esset, ac ad alia, vt diximus, conuerti remedia: viscosos etenim ac crassos humores attenuari, ac trāspirari frigidam impedit. Quare vbi obstructiones, aut quemuis præter naturam tumorem in visceribus creauerint, eam exhibere non conuenit, neque etiam eis quibus debile aliquid viscus fuerit ex quavis causa, vt stomachus, seu gula, ventriculus, aut eius os, aut iecur, aut pulmo, septum transversum, colon, renes, vesica, aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum. Quiddam ex eius intempestiua immodicæque potione, non multo interposito tempore, sed illico in aquam inter cutem, aut spirandi difficultatem, aut conuulsionem, aut tremorem, inciderūt, aut etiam alto sopore lethargo, aut aurium abscessu

9. cap. 5.

Potus frigidæ
quibus cō
ditionib. of
ferendus.

Super text.

43.

Frigidæ in
tempestiua
potio que se
quuntur in
commoda.

corre

correpti fuere, & vt summam dicam, omne neruorum genus, ac caput etiam offendit, præsertim quibus non consuevit. Quare cauenda quoque est frigida potio, vbi hæc eadem fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint, tute ea vtare, seruat tamen prius quæ diximus: etenim maxima continentium febrium remedia, hæc duo sunt, inquit Gal. eodem 9. metho. venæ inquam sectio, & potio frigida: verum illa nullo non tempore modo vires sublineant, hæc cum & in pulsu, & in vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima. & ne quippiam desit pro harum febriū curatione, placuit alia quædā particulatim addere, ne iterum cogar de eius curatione verba facere: sunt autem hæc, quod confidenter eos tertio aut quarto die lauabis in dulcis aquæ balneo, ptilanæque succo, ac eo modico cibabis vsque ad tertium vel quartum diem, robustis existentibus viribus, quo tempore finiri morbum expectatur; vt itaque tenuissimo victu propterea oportet. At vbi vires ægræ sunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, sed alimentis tantum apponendum est, quatum roboris viribus detractū est, vt inquit Aëtius cap. 73. 5. lib. tempus verò, vt ipse refert eodem loco, & Gal. præcipit 11. meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus est, bona ægri tolerantia, & consuetudo, quando cibus eo tempore est offerendus, quo facilius quam in cæteris morbum tolerant ægri, eoque potissimum diei tempore, quo prius in sanitate, cibari erant fueti, etenim facillimè cibum ferent, si ex his considerationibus assument; de hoc verò fusius in sequentibus pertractabimus.

Balneum
dulcis aquæ,
& ptilanæ
succus.
Cibi modus.

Cibandi tē-
pus.
Cap. 5.

Februm ex putredine ortarum curatiua methodus. Caput XL I.

RAT vna febriū differentia pro earum curatione, spectanda, in qua causa adhuc adest febre creans, aut febre excitata iam desit, Gale. auctore 8. meth. cum itaque modum, ac viam docuerimus quo illæ febres, quæ amplius causam non habent ex qua fiant, sed eis excitatis, iam desit, curari debeant, de eis consequenter differendum esse putavi, quæ non amplius factæ sunt, vt diariæ, & hæticæ, quarum diximus veram & propriam curationem esse, sed adhuc fiunt, quarumque causa adhuc adest, eas creans, ac adaugens, & propterea earundem non propria, & vera curatio dicitur. nam vocata curatio, prophylactice quoque admixtam habet, cuius officium est causam, quæ morbum creat, adimere, nominatur tamen & hæc ipsa quoque artis pars curatrix, vt quæ ab ea quæ purè, sincerèque prophylactice dicitur, in eo distincta est, quod sub hac iam sensibilibiter ex ipsa causa morbus est genitus in vera prophylactice est futurus, vt liquet 11. meth. med. sunt verò hæc febres quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, ac propterea multos dies continuant, nam quauis continens absq; putredine febris, quam prius curare docuimus, causam quodammodo adhuc habeat, nec prorsus abierit, atq; ob id multorum etiam dierum sit, ostendimus tamen, ac cum Gal. conclusimus, eam esse ex diariarum genere, sunt etenim diariarum (vt idem Gal. testatur 10. meth.) particulares differentia multæ, quarum vna est quando iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti exultio; altera quando hæc etiam adest, vt stipatio. Licet igitur eius effectrix causa prorsus non abierit, non tamen ægrè tolli potest, simul cum his quæ febre curat, quæ in generatione adhuc est, quemadmodum & ipsa causa sublata, ipsa quoque febris vnà interit, modo eam putredo nō excipiat, & idcirco diaria est, & dici debet, quamuis paulo plus proteletur quam cōsueuerint exquisitæ diariæ, cū quartum, aut quintum diem non transcendant. quare earum etiam relatione, & non illarū, quæ ex putredine ortū habent, dicentur quodammodo esse multorum dierum febres. Iure igitur cum Gal. concludamus febriū, quæ multos dies continuant, manente adhuc in corpore causa, quæ eas excitauit, talē causam esse, putredinem, quapropter in eiusmodi febribus, nec affectus simplex, nec sa

Cap. 1.

Curatio cum
præ cautio-
nem mixta.

cap. 2.
Febres pu-
tridas, quæ.

Cap. 1.

nec sanatio est, veluti in diariis: siquidem quod febris iam receptum in corpore est, id ex propria ipsius curandi indicatione discutere oportet, quod adhuc est futurum, propulsare, ac ne fiat, vitare. vitabitur autem si quæ id excitat causa, prorsus sit summo. Itaque si febriū quæ multos dies continuant, rectè ostendimus putredinem esse causam, prima indicatio, ab ipsa tãquam à causa sumetur, eaque nimirum prima, est sananda: sed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accensa est ratio non habenda: ac siquidem in idem cōsentiunt, & quæ febre extingunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant, cum vnum sit, sine cunctatione agendū est, vt citato lib. 10. de med. meth. scriptum est. Libro autem 8. eiusdem operis, loquens de febribus, quarum causa quæ eas excitauit, adhuc adest, dicebat: & si in generatione adhuc febris est, causa quæ eam accendit summoenda est, si pars eius iam genita est, pars in gignendo adhuc est, vtrique consulendum est, primum quidem summoendo quæ eam accendit causam, deinde extinguendo quæ ab hac accensa est febre: quo loco, (mea quidem sententia) per febre, quæ in generatione adhuc est, intellexit contingētē, ac reliquas, quæ ex stipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ causam intus habent absque putredine: in his enim dum aufertur causa, ipsæ quoque vnà intereunt: siquidem sanamus id febris, quod iam inuasit, etiam mū exiguum est, prospicimus ne quid amplius proueniat, adimentes causam; vt ipse inquit eodem libro & 10. eiusdem ait, quod quæ ex sola obstructione, citra putredinem, orta est febris, ipsa obstructionis solutio est eius sanatio, vt prius diximus, indifferenter enim eodem libro octauo de omnibus febribus quæ adhuc causam intus habent, & non de his duntaxat, quæ ex putredine oriuntur, sermonem faciebat, libro autem decimo de his quæ ex putredine duntaxat nascuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quascunque velis febres, per eas quæ in generatione adhuc sunt, satis est, quod in eis sublata earum causa, propterea febris vnà interit, quod eadem adhuc adest in generatione est, quod exiguum ac pusillum est, id quod factum est, idque non permanens, nec difficulter solubile, quemadmodum in modo dictis febribus semper contingit, per quam rarissimè autem, in his quæ ex putredine ortum habent: & propterea in eiusmodi febribus primò summoenda est earum causa, ac prima indicatio ab ea sumenda erit, deinde quæ ab hac causa, accensa febris est, extinguenda, de iis etiam febribus, ac morbis sientibus, in quibus non exiguum est id, quod iam factum est, verba fecit lib. artis med. cum dixit: oportet prius vnāquamque causam, quæ efficit, abscindere, deinde ita venire ad eam, quæ ab eadem causa facta est ægritudinem. } nam quando pusillum est, id quod per causam factum iam est, sublata causa, simul quoque & ipsum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum esse ad eam quæ facta est ægritudinem præcipit, vbi sublata causa eadem permaneat. Hoc idem dilucidius à Galeno primo de locis affectis scriptum est, cum dicebat: } quippe nonnunquam à causa quæ iam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa haudquaquam permanentem habeat dispositionem: interdum autem partim iam factus est, partim etiam dum fit, serpeno numero quanquam fieri desinit ablata causa, perseverans tamen remanet dispositio. } probatque illud exemplo dy-senteria: licet quibusdam visum sit hanc Gale. sententiam diuersam esse ab ea quæ 8. metho. med. conscripta est, est tamen, vt mihi videtur eadem, nisi quod hoc in loco speciatim magis suam explicat sententiam, morbi etenim qui sūt, aut sunt in generatione, vt inquit, eodem octauo, & sunt illi de quibus, hoc in loco asserit, qui ita oriuntur & fiunt, vt separata causa haudquaquam permanentem habeat dispositionem, simul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ita sūt, quod eorum pars iam genita est, non tamen exigua: & hoc bifariam contingere potest, quemadmodum in hoc i. de loc. affe. fatetur, id quod nō subdivisit citato lib. 8. de meth. med. quoniā aut id quod factū est maximum existit, quo casu quanquā fieri desinat, ablata causa, tamen perseverans est, & dif

Prima indi-
catio accen-
sa, id est, pu-
tridine.

Locis citat-
is.

Cap. 2.

Febris quæ
in generatio-
ne est, tolli-
tur, causa
sublata, si e-
xiguum sit
quod factū
est, indicatio
quoque vna
est.

Febris quæ
in generatio-
ne est, partim
tollitur
sublata cau-
sa, partim
quæ iam ac-
censa est, ex-
tinguitur, si
non exiguum
est quod iam
factum est.

Quare indi-
catio est du-
plex.

Cap. 9.

Cap. 3.

Cap. 1.

Morbi qui
sūt duplexes
sunt, aut tol-
luntur sub-
lata causa,
aut ea sub-
lata reman-
et adhuc
dispositio.

& difficulter solubile, aut non adeo maximum, sed medium inter hoc, & pusillum, quod quidem abscessa causa licet praesidia exigat, haudquaquam tamen difficulter discutitur. Sed de his qui sunt morbis, satis dicta sunt; ad febres vero quae ex putredine oriuntur, sermonem rursus conuertamus, asserentes iterum quod cum earum causa putredo sit, ab eadem sumenda prima indicatio erit pro earum curatione, ut liquet citato libro 10. metho. meden. cuius occasione mox dubitabit quispiam, qui fieri possit, inquiens, ut prima indicatio in eiusmodi febribus curandis, à putredine tanquam earum causa sumatur, si tertio de metho. meden. ab eodem scriptum est, omnibus in confesso esse primas indicationes ex praeter naturam affectibus, hoc est morbis, esse sumendas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipsorum morborum natura sumi, & 11. eiusdem, in principio, assererat haec verba: {febrim quas putrescens accendit humor primi remediorum scopi dicti prius sunt.} quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, si velis, vnum, docuit citans librum notum, vbi ex proposito communissimos, ac primos scopos curationis febrium, vnum esse dicebat, utpote contrarietatem, interim duos utpote febrem ipsam, & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adiciens. Huic dubitationi responsum dabimus, quod vbiq; locorum veritate Gale. conscripserit, nempe aliud est fateri quod prima indicatio pro inueniendis praesidiis ab aliquo sumatur, & aliud quod prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferendo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuum principium inueniendorum remediorum ab ipsa morbi natura auspiciis, siue adhuc causam habeat, siue ea iam desierit, id quod promulgauit tanquam perpetuae veritatis, idem Galenus citato libro tertio meth. meden. verum ipsis inuentis, asserimus cum eodem, non semper ipsi morbo primum remedia esse adhibenda, nisi is causam non habeat. nam vbi causam, aut plures causas intus habeat, eiusdem morbi causa primò auferenda erit, ac pro eius sublacione praesidia prius sunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus instituit citato lib. 10. metho. meden. nec obstat eius auctoritas paulò ante citata libro 11. eiusdem operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos scopos curationis febrium, etiam earum, quas putrescens accendit humor, quatenus febres sunt, eos esse quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eisdemque methodum esse exordiendam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitio nis ordine, aliud seruari oporteat in his, quas putrescens accendit humor, nam causa prius, (ut saepius dictum est) per inuenta remedia auferenda erit, & deinceps febris ipsa extinguenda, quae omnia idem Galenus paucis quibusdam verbis citato libro 11. eiusdem meth. absoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum resolutiua methodo causas inuestigans, ordinem curationis earum docebat. dicebat enim in vltimis verbis: {quod verò febris ipsius iam accensum est, id refrigerabimus.} in auxiliorum enim ordine vltima est, quae ab hac sumitur indicatio, quamuis alia ratione sit prima, quippe cum à febre in ceperit inueniendorum praesidiorum methodus, id quod in sequentibus fusiùs patebit. Cum itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio sumenda sit ab ipsa putredine tanquam à causa, ita quod ea prius est abolenda, ut demonstrauius, inuestiganda primò à nobis erit pro hac methodo constituenda eiusdem putredinis natura, ut sciamus quae ab ea, ac eiusdem propria substantia, seu essentia prima, ac communis sumatur indicatio pro ea auferenda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quousque ad eas peruenerimus quae amplius sectionem non admittunt, quot qualisve ab eisdem quoque particulares differentiae sumendae sunt, ostendemus, ac quae sit singularim cuiusque propria indicatio, par est enim profectò, & quod omnium earum commune est, communem habeat indicationem, & quod in singularis est proprium, quantum à reliquis eiusdem generis est diuersum, intantum & diuersam ab illis sortiatur indicationem: sunt autem naturae ex humoris putredi

Cap. 1.
Dubitatio.

Cap. 1.

Cap. 1.

Respondet
dubitatori.

Si morbi
causa adest,
ipsi cause no
morbo pri
mo remedia
adhibentur.

Cap. 10.

redine eiusmodi differentiae, ut inquit Galenus citato libro 11. de metho. meden. vna ex eo quod causa ipsius putredinis adsunt, vel non adsunt, secunda ex eo quod per totum animal, aut eius partem aliquam diffusa sit putredo, tertia quatenus cum phlegmone est, aut citra hanc, igitur considerandum nobis est, quid nam commune habeat indicatio, quae à causa sumitur adhuc manente; quidnam ea quam putredo ipsa praestit: ab his deinde quid indicatio putredinis, quae per totum diffunditur animal, aut certè maximè principalia in eo vasa, quid eius quae in vna consistit parte; mox deinde earum quae in vna quadam parte sunt aestimabimus differentias, quippe aliam esse indicationem eius, quae cum phlegmone coniungitur ratio est, aliam eius quae sine hac consistit: rursus in his etiam ipsis, aliam esse adhuc praesente effeetrice causa, aliam verò hac sumpta, postremò cuiusque causam adhuc manentis differentias, per omnia quae in specierum diuisione sunt inuenta, spectabimus, si quidem hic iam desinant, necesse est indicationes, quae ex curandis affectibus sumuntur, post has eas nimirum, quae ab ipsis curandis suggeruntur pro particulis, pro iam dicta methodo, sumemus, quibus, si eas quae à viribus praebentur, adiecerimus, absoluta nobis methodus, de febribus omnibus à putredine incensis, sanandis, erit.

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cause non adsunt, sed iam abierint.

Caput XLII.

VM itaque humorum putredo tanquam immediata causa febrium, quae ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, ut diximus, prima sumitur indicatio, ac quod primò indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac consideremus quibus maximè scopis, quibusque indicationibus vsi, curatione eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipsa de qua agitur rei natura: quae admodum etiam in praecedentibus docuimus. Est autem putredinis natura Gale. auctore 11. meth. med. mutatio totius putrescentis corporis substantia ad corruptelam à calido externo, inquit autem Gale. à calido externo, ut qui non ignorauerit duplex calidum, id quod Aristoteles etiam confirmauit 4. meteororum: & idemmet Gale. eiusdem Aristotelis auctoritate 2. de differentiis febrium, vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum verò alienum, & praeter naturam, nò enim profectò à proprio calore corrumpitur quidque, imò còtra prorsus calore regitur, veluti nimirum ipsa animantium corpora, tametsi plurimam substantiae suae portionem, calidam & humidam sortita sunt; magnum tamen annorum numerum, sine putredine, ac sana, viuàque exigunt, si seruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per respirationem, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, mediis scilicet arteriis, quibus participat, tum per aliam quandam respirationis speciem, quae per totam agitur cutim, mediis etiam arteriis quae ad eam terminatur, & transpiratio, seu perspiratio dicitur: quibus quidem laesis, vna etiam naturalis calor laeditur. Alter verò calor qui alienus, & praeter naturam dicitur, quando in corporibus excitatur (excitatur autem ex tot causis quot in praecedentibus enarrauimus, cum de febribus generatione differuimus) primùm quidè ipsos succos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, spatio verò, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro 11. meth. meden. Excitatur itaque humorum putredo tanquam effeetrice causa, ab alieno, & praeter naturam calore: id verò quod ab eodem mutatur, est substantia putrescentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putrescit mutatur, sed in propria substantia, atque essentia, exigua tamen, & non magna mutatione, nam vbi magna foret, corruptio potius quam

Cap. 4.
2. Indicatio,
ex putredinis causa.
3. Indicatio.

Putredo
quid.
Calidum
duplex.
Cap. 8.
Tex. 3.
Cap. 9.
Caloris
naturalis
vix.

Calor
natus
quomodo
conseruetur.

Caloris
alieni
vis,
quib. de
causa
in corpore
excitatur.

Cap. 8.
In putredine
substantia
mutatur.

putredo nominanda esset, quemadmodum à Gale. sancitum est apho. 17. 2. lib. quamobrem Gale. mutationem dixit, & non mutatum esse, in fieri generatio. ne, ac in motu, & non in facto esse, aut termino motus, putredinis naturam spectans, atque definiens. cuius etiam mutationis terminus præscripsit asserens, mutationem esse totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam, putredinem ipsam: quamuis Aristoteles citato lib. 4. meteororum, aliter sentire videatur, ait enim putrefactionem esse corruptionem & c. quam etiam ob rem, idem Gale. tanquam optimus logicus, putredinem ipsam considerans, tanquã id quod essentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera causarum ipsam definire voluit, ut cuilibet patet eius definitionem rectè inspicienti. Cognita igitur ipsa putredinis natura. necessariò inuestigandum est quid sit illud, quod ex sua natura nobis indicet ipsa putredo, ac quot, quæve indicationes ab ea oriuntur, pro eius sublacione. Et cum eodem Gale. citato loco asserimus, quòd quemadmodum in his corporibus quæ non viuunt, cum putrescunt, primùm quantum eorum iam computruit separant, dein ei quod reliquum est in frigidum aërem sublato, perspirationem refrigerantem molliuntur, ita utique & putredinem quæ in viuis est orta, sanabimus, id scilicet, quod iam corruptum est omni ratione vacuantes, quod reliquum est moderatis motibus, & refrigerante perspiratu ad exactam symmetriam reducetes. Duo itaq; sunt quæ ab ipsa putredine suapte natura indicantur, pro eius sublacione, prout duæ etiam in ea considerantur partes, vna quæ iam corrupta est, & hanc omni ratione vacuare debemus, reliqua quæ semimala, ac semiputrescens, & hæc indicat, ut ad exactam symmetriam reducantur, sed quoniam, ut diximus, putredo hæc quæ sanare intendimus, in viuente corpore concipitur, propterea; ut inquit Gale. citato libro 11. de metho. meden. quicquid humorum putrescentium, veluti semiputrescens, semimalumque est, per ea quæ tum alterare ea possunt, tum concoquere, tum vtile reddere, sanabis, facultatem eius qua naturaliter concoquit, excitans, firmansque, & paulò post vires roborandas esse præcipiebat, quòd putredinem superantes, succos concoquerent. hæc etenim ratione, priùs diximus cum de viribus loqueremur, quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectus curationem conducit, quod quidem ipse Galenus promiserat libro nono eiusdem operis, in sequentibus scilicet, velle declarare. denique quicquid putrescentium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus, quicquid verò semiputrescens, semimalumque est, ad exactam symmetriam reducere, cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt, & vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem, qua naturaliter concoquit. ita enim quæ putrescentia sunt, sanabis, etenim in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio & semiputridorum concoctio, ex aduerso respondent, inquit Galen. citato loco. Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum est vacuare, sed per deiectionem, vomitum, sudores, & vrinas quandoque. id autem quòd semiputrescens est, cum his quæ alterant, frigidis inquam & siccis, substantiisq; tenui adhibitis, atque refrigerante perspiratu, ambientis videlicet bona temperie adhibita, simul atq; vires roborantes ac firmantes, quòd succos concoquât & vtilis reddant, ad exactam symmetriam reducemus. Quomodo verò horum vnumquodque rectè administrandum sit, paulò post demonstrabimus. nunc autem summam ea, quibus hæc omnia moliamur, recensere oportet sub quibusdam exemplis. nam eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, non parua materiæ copia est, quamuis maior eorum portio cum calida siccaque facultate sit, febrè augent. itaque deligenda medico sunt ea, quæ citra calfactionem siccationemque vehementem supra dictas vacuationes præstent, cuiusmodi sunt, ut Gal. inquit cremor ptisanæ, & aqua mulsa, & oxymeli. & apomeli, & apij radix in aqua, quæ potui datur incocta. hæc autem ipsa, vtri quoque sunt idonea, qui si nihil reddat, iniicienda per clysterem aqua mulsa cum oleo

Putredo per motum definita est.

A putredine duo indicantur, corruptio vacuatio, semimala alteratio.

cap. 9.

Cap. 10.

Cap. 19.

Vacuatio multiplex. Alteratio item multiplex.

Vacuatio citra calfactionem & siccationem.

oleo est; nostris verò temporibus, & aliis nonnullis clysteribus vtimur, quos tãquam vulgo etiam notissimos, bona fronte præmittimus: necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris, qui computruit, per aluũ, ut melle aëreo, siliqua ægyptia, saccharo violaceo, tamarindis, thabarbarum etiã, & agarico potissimum, si cum iam dictis hæc miscantur, aliisq; nonnullis compositis medicamentis, quæ per aluum vacuationem promouent citra valentem calfactionem & siccitatem, quemadmodum etiam vbi ad os ventriculi impetum sua sponte faciat, qui iam computruit humor, cum per vomitiones vacuare tentabimus, ex multa aquæ tepidæ potione cum paucis aceto, aut syrupo acetoso, seu oxymelite permixto, potissimum vbi affuetus vomitioni fuerit æger, & sua sponte ad os vetriculi putridi succi impetum capiant, aliter non est quòd eos præter naturam irrites, vrinas autè ciunt quatuor semina, communia frigida, caucalis, gingidiũ, radice apij, fœniculiq; decoctum in aqua. sudores promouent, vinum aquosum si bibatur, & temperatum dulcis aquæ balneum. Quod verò semiputrescens est, alteramus, exhibendo citri acidum, aut syrupum ex eo paratum, oxysaccharum, & acetosum syrupum, ac aliquos alios syropos similes, refrigerantemque perspiratum parates: opitulamur etiam eius concoctioni cum his quæ naturalem fouent calorem, aut eius substantiam augment, de quibus fusiùs disseruimus in nostro libello, quem de alteratione & concoctione cõscripsimus. Rectè autem horum quodque administrabitur, si præter id quod valenter non calfaciet nec siccet, priùs vniuersum corpus per aluum vacuabis, adhibendo ea, quæ hanc molliuntur vacuationem, vbi nihil impediatur, deinde eis quæ vrinas, & sudores ciunt: vtare: etiam rarefacientibus medicamentis, vino aquoso, ac balneo, vbi febris magnitudo non obstat, & concoctionis humorum notæ planè fuerint euidenter, in remissione enim febris, si balneum adhibeatur, corpore iam mediocriter transpirante, non exiguum affert commodum, omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum fumida educens. tribus tamen in balneo quod in quacunque febre adhibebis, intentus sis oportet. Vni quòd citra horrorem sit administratum. Secundò quòd nullum primæ notæ viscus sit imbecillũ. Tertiò, quòd multitudo crudi humoris in primis venis non contineatur. vt eodem 11. meth. med. scriptum est. Si verò febris ardentissima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidenter, frigidam homini dare, audacter debebis, vt liquet ex Galeni citato loco: hoc verò tempore quod semiputrescens, semique malum est iam dictis, aut reliquis similibus alterabis, ac vires roborabis, quo putredinem superantes, succos concoquant, quod verò febris iam accensum est, deinceps refrigerabis.

Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt causis.

Caput XLIII.

NUNC ad alteram putredinis differentiam accedamus, doceamusque quemadmodum quis, causis quæ putredinem excitarunt adhuc manentibus, remedia facillimè inueniat: est autem neque in hoc difficultas vlla, quippe cum per contraria tollantur. nã licet ex vsu non sit semper omnibus quæ præter naturam sunt mendi, sed cum sola per se subsistant, cum eis quæ in ipso (vt sic dicam) fieri essentiam suã habent, ac vmbre ritu affectus comitantur, sanatio quidem affectuũ, ipsorum est sublacio. hanc etenim symptomatum amotio sequitur: iis tamen quanquam nihil prima ratione adhibetur, perpetuum manet communissimũ Hipp. præceptum, quòd contrariorum contraria sunt remedia: quippe, cum affectus, quos symptomata sequuntur, sanamus, symptomata nimirum ipsa in contrarium statum reducimus. quòd si ipsi quoque symptomati quandoque symptomatum genus aliud, contra alium opponere velis, ne sic quidem desit

Medicamentis quibus vtimur.

Vomitum scientia.

Vrinas promouentia.

Sudores promouentia.

Alterantia quod semiputrescens est.

Trium balneo adhibendo necessario spectanda.

cap. 20. Frigida potum.

Causa putredinis adhuc manentes per contraria tolluntur.

quod dixeris in symptomatis ipsis, hac ratione veritatem habere, quod contrariorum contraria sunt remedia: quamuis in his quæ verè & primùm curantur, hoc est affectibus, qui verè sunt subsistentes, præcipuè verificetur, contraria esse remedia, siue itaque symptomata, siue alij præter naturam affectus per se subsistentes, causæ fuerint ipsius putredinis, siue quædam ex earum generibus, perpetuò suis contrariis tolli debent, cum omnia quæ præter naturam sunt, suis contrariis auferantur. quare si verum est, quod Galen. scripsit citato libro II. de metho. med. quod si quid in nostris corporibus manifestè putrescere debeat, necessariò oportet, perspirationem seu transpirationem impeditam, vel prohibitam esse, quoniam illa tantum putrescunt, quæ cum calida humidaque natura sint neque perflata, neque ventilata in calido humidoque loco manèt, ut citato loco, & 9. etiam eiusdem operis lib. & 1. de diff. feb. ab eodem decretum est, necesse erit immediatam putredinis humorum causam, esse trãspirationem prohibitam, seu impeditam, hac enim oblata, diximus vnà etiam & naturalem calorem lædi, atque alienum, & præter naturam excitari, à quo succi ipsi propter eorum humiditatem putrescunt, ac corrumpuntur. neque enim ipse alienus, & præter naturam calor excitaretur, ac succi putrescerent, nisi prius perspiratio fuisset impedita, erit igitur ipsa putredinis humorum causa propinquissima adeo quod absque ea fieri ipsa putredo nequeat; & si quispiam dixerit eam quandoque oriri posse ab aliis causis, quàm ex prohibita transpiratione, impulsus eiusdem Gal. auctoritate lib. de causis morborum cum dicebat, & putrescunt autem nonnulla quidem à medicaminibus, quæ vim habent putrefaciendi, aut ab iis quæ in ipsis animalibus oriuntur superfuitates, nonnulla verò ob id quod minimè euaporant: dicemus Gal. alio modo loquutum tum fuisse de putredine hoc loco, quàm II. de meth. meden. & aliis modò citatis locis. nam per ea quæ putrescunt, subintellexit omnia quæ quouis modo in corporibus nostris destruantur, ac corrumpuntur. erat etenim ei sermo de morbis in numero contingentibus, & propriè in defectu, cum videlicet aliqua ex partibus naturalibus defuerit; quorum voluit vniuersas tradere causas, quod videlicet non solum sectione, & valida frigefactione præcedente poterant oriri, sed vniuersaliter à quavis corruptione à quacunque causa orta, adeo ut per putrefactionem, corruptionem intellexerit, & non eam duntaxat, cuius naturam exposuit libro II. de metho. meden. de qua nos etiam loquimur. nam huius putredinis humorum verè dictæ, cum Galeno audacter asserimus causam perpetuò esse, prohibitam transpirationem, nec aliter eam generari posse: licet semper generetur ab extraneo & præter naturam calore, tanquam efficiente causa, & ex humiditate tanquam ex materia, ac quiete etiã augeatur, ut liquet 3. de morbis vulg. Itaque cum trãspirationis prohibitio, putredinis occasio sit, hanc (arbitror) summouere oportet. verum quoniam ea etiam variis generibus orta est, vt pote densatis exiguis meatibus, & constrictis corporibus, & humoribus tum abundantia, tum crassitudine, tum lentitie sua, obstruentibus, singulæ etiam harum affectionum curandæ per contraria sunt, densitas, per ea quæ rarefaciunt; constrictio, per ea quæ fundunt; abundantia, per ea quæ euacuant; crassitudo, per ea quæ difsecant, & lentor iis quæ detergunt, ut citato II. metho. meden. à Galeno præcipitur. At cum nos loquamur de ea transpirationis prohibitione quæ putredinis humorum causa existit, perquam rarissimè autem id contingat, cum ipsa densatis exiguis meatibus, aut constrictis corporibus, impediatur (nam diariæ febres ex his generari consueuerunt, ut superius dictum est, potissimùm vbi ab externa causa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquam generari queunt) propterea prohibitam transpirationem, quam asseruimus putredinis causam esse, ex obstructione generari potius fateri oportet. ad hanc enim (potissimùm vbi non exilis fuerit) ipsa prohibita transpiratio, ac putredo necessariò consequuntur, ut liquet 8. & decimo metho. meden. cuius obstructionis, non quæpiam externa causa, sed humor

Causa proxima putredinis.

Cap. 4.

Cap. 3.

Cap. 3.

Obiectio quæ maxè diluitur.

Putredo ali quando pro corruptione.

Putredinis causa efficiens, materialis, augens. Comenta. 3. super text. 22.

Transpirationis prohibitæ causæ varis.

Cap. 8. Transpiratio prohibitæ que causa est putredinis humorum ex qua febris, fit ab obstructione. Obstructionis causa.

humorum abundantia, crassitudo, aut lentor, aut omnia, vel eorum quædam causæ necessariò existunt: vt verò quæ diximus omnia, ad ordinem redigantur, pariter & quæ dicenda supersunt, asserimus cum Gale. quod qui febrem hanc curare volet, necesse est putredinè inhibeat: ita, duæ indicationes se exhibent, altera à febre, altera à putredine: atq; à febre rursus duæ, scilicet vt portio febris quæ iam accèssa est, curetur, quæ verò in generatione est, inhibeatur. Aliæque duæ rursus à putredine erunt indicationes, vt quod putredinis iam factum est sanes, & quod in generatione adhuc est sistas, porro quod in generatione est, id perspiratio impedita efficit; & ita ab hac quoque duæ aliæ indicationes nascentur: tum vt quod retentum est vacuetur, tum quod retinendum est prohibeatur: prohibebitur autem iis prædiis quæ obstructioni medentur: cuius rursus ipsius quod iam occupauit sanandum est, quod futurum est, propulsandum. at curabitur quidem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur quod futurum est, si affluxum confluentium succorum compefcas. Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum inquit Gal. id primum omnium in curatione est peragendum. Aduertant tamen hoc loco studiosi tyrones, ne decipiantur opinantes quod vltimum inuentum in resolutiua methodo fuerit obstructio, & quod hic desinat. dicebat enim Gale. quod curabitur quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant: propulsabitur quod futurum est, si affluxum obstruentium humorum compefcas. igitur compefcare affluxum obstruentium humorum, est id quod per resolutiuam methodum inuentum est. sed diximus tribus modis humores posse obstructionem efficere, vel eorum abundantia, vel crassitie, vel lentore, quare si hæc auferantur, inhibebitur quod futurum est ipsius obstructionis, simul atque prohibebitur eorum affluxus. in hoc ergo, & non in obstructione desinit hæc resolutiua methodus, & hoc est illud vltimum quod per eam est inuentum: hocq; primum omnium in curatione est peragendum, vt videlicet abundantia, aut lentor, aut humorum crassities quæ obstructionis auctor est, suo contrario auferatur. nam licet externæ quoque causæ à medico spectandæ sint, pro certiori affectuum noticia vbi latuerint, ab eisdem tamen nulla sumitur pro eorundem affectuum curatione indicatio, nec etiam vt probauimus pro seipsis quicquam indicant, cum non permanceant, sed statim affectu genito abeat, & propterea ad remediorum inuentionem non conducunt. Cum igitur septè numero sint præter naturam affectus, quos narrauimus eo ordine sese consequentes, à quibus omnibus indicationes sumuntur, ita quod omnes, contraria esse adhibenda pro eorum sublacione docent, atque suum vnumquodque habeat contrarium; licebit propterea cuique eorum inuenire, ac adhibere contrarium, si febrem hanc quam proposuimus, curare velimus: eo tamen ordine, quo etiã ipsa fuerint per resolutionem sequenta, exordièdo ab eo quod vltimum per eam inuentum est. ita enim si nullum interim vehemens incidat symptoma, prohibeatque quodamini auxiliis ab initio morbi ad finem ita procedat, celerrimè finietur febris, vt idem Gal. inquit. Indicabit itaque abundantia, seu multitudo (cum ex eorum numero sit quæ sunt ad aliquid in prædicamento quantitatis) vacationem tanquam contrarium, lentitia verò & crassitudo, quæ sunt in qualitatis affectu, licet fortè eorum contraria non ita consueta nomina habeant, tamen quia; vt dictum est, largiori vocabulo eis vtimur, etiã si improprie talia dicantur, eorum etiam contraria indicabunt, vt lentitia deterfionem, seu incisionem: crassitudo, extenuationem, ita quod detergèdi ac incidendi sunt lenti succi, & crassi extenuandi, vbi hac ratione offendant, obstructio instrumentarius morbus, existens, reclusionem exigit, transpirabilium retentioni, excrètio ipsorum contrarium est, etsi symptoma existat, humorum putredini, iam dictum est, excretionem, refrigerationem, ventilationem ac semipuriorum concoctionem, ex aduerso respondere, ipsius verò febris, refrigeratio, oppositum est. Hoc nanque ordine etiam ipsa contraria, & eorum remedia

Indicationes a putredine duæ. A febre nò duæ.

A transpiratione prohibita indicationes duæ. Ab obstructione duæ.

Quid per vltimum intel ligas in hac resolutione.

Causa externa ad affectus cognitionem conferri, non ad curationem. Indicationes 7. ab affectibus. 7. modo dictis.

adhibere oportet, ita quod quamvis ab ipsa febre coeperit inueniendi rum remedi-
mediorum methodus, in auxiliorum tamen ordine, vltima est quæ ab hac sum-
mitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi debent, quæ febris ipsa exigit,
quæ febris est. & hæc est illa via rationalis ac ordinata, qua febres omnes ex-
putredine humorum ortæ, cuius causæ adhuc adsunt, curari debent.

Abundantiæ humorum curatio.

Caput XLIIII.

*Abundan-
tia ante ob-
structionem
tollenda.*

Cap. 9.

XORDIAM VR autem ab ipsa humorum abundantia: nam vbi
obstructio ab ea fuerit orta, ipsa primo auferenda erit, cum si his
auxiliis quæ obstructiones eximunt, vt non vacuata prius abun-
dantia velimus, fore, vt non modò nihil proficiamus, sed vt af-
fectum maiorem reddamus: inquit Gal. lib. II. de metho. meden-
pugnantis scilicet inter se indicationibus. eadem autem prius vacuata si ad-
curandam obstructionem accedamus, medicamentis iis quæ obstructiones expe-
diant, opus erit, vt liquentur loco, & 8. eiusdem meth. sic scriptum reliquit.
¶ Præstat enim vitiosum succum in maiore parte emissum, ad detergendas obstructiones
accedere, cum alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis priusquam vacua-
ueris, studeas, ne ipsas magis impingas. ¶ Erat itaque prius humorum abundantia
tollenda, idque suo contrario, quod quidem est euacuatio, perficiendum; quæ
per venæ sectionem rectè molitur, sedulo igitur vena secanda erit, modò ni-
hil eorum quæ prius diximus prohibeat, præsertim virtus, aut ætas; tam si hæc
multitudo, seu abundantia fuerit quoad vires, quam quo ad vasa, tam simplici-
ter, quam secundum quid. Appello autem multitudinem simpliciter, quædo ex
æquo quatuor humores fuerint aucti, aut etiam sanguis solus. nam cum alius
quispiam humor redudat, veluti est pituita, & vtraque bilis, eiusmodi auctio-
nem, seu abundantiam, non plenitudinem, aut multitudinem simpliciter, sed
cum appositione pituitæ, aut flauæ, seu nigræ bilis nuncupabimus, vt liquet 2. de
compositione medic. secundum loca, modò horum humorum redundantia fue-
rit iuxta sanguinem, aliàs neque multitudo, aut abundantia, seu cacochymia
diceretur: id quod manifestè declarauit idem Gal. lib. de multitudine, cum di-
xit: ¶ Verùm species multitudinis, cum scilicet æqualiter in corpus totum por-
recta est, distingui hac ratione cõuenit. Ruborem præ se fert sanguinis copia,
flaua bilis pallorem, pituita vbi dominatur, ad albidum quam natura postulat;
vt si potior sit atra bilis, ad nigrius declinat. ¶ deinde subdit: ¶ Porro singulis iis
quos enumerauimus iuxta sanguinem quoque oportet augeri. nam si flaua bi-
lis aliquando sola, vt in ictericis superauerit, talis affectus, non plenitudo, aut
abundantia, sed cacochymia, hoc est humorum vitium est: idem quoque in atra
bile, ac pituita. ¶ & eodem libro paucis quibusdam interiectis, illud confirma-
uit asserens: ¶ nobis verò non simpliciter quid, quouis modo abundauerit in-
uenire, sed multitudinem considerare sententia erat; id autem humorum in
toto animalis corpore exuperantia est. ¶ & deinceps addidit: ¶ nihil est igitur
quod neque tumorum sigillatim species, neque cacochymia, hoc sermone cu-
pias audire, sed cum aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus
ex iis breuem quandam coeperit excessum, potest ergo sanguis in plethori-
cis dispositionibus excessum amplissimum adipisci, nullus autem aliorum
potest, humorum enim prauitas id genus, non etiam multitudo, neque ple-
thora nuncupatur: eam ob rem pulsus quoque in cacochymiis proprii ada-
musim sunt humorum naturæ: in supradictis verò multitudinibus, non perin-
de euidentes seruant differentias, quoniam superfluens humor omnino cum
copioso sanguine est. Ex quibus omnibus liquet in Gale. doctrina præter ple-
thoram, seu abundantiam, seu multitudinem simpliciter dictam, & cacochy-
miam, hoc est humorum vitium, alteram dari plenitudinem, seu multitudinem
secundum quid, & non simpliciter dictam, quæ fit quando aliquis alius humor,

vt pu

reputa bilis flaua, vel atra, vel pituita, iuxta sanguinem, seu simul cum sangui-
ne redundarit, ac breuem quædam coeperit excessum, licet omnino idem quo-
que cum copioso sanguine sit. nam vbi multum excederet, & non iuxta sangui-
nem, hoc est non simul cum copioso sanguine, cacochymia diceretur, & non
multitudo, seu abundantia talis, vel talis succi: quemadmodum etiam sanguis
ipse vbi redundarit, & breuis, seu pauca in eo fiat corruptio, adhuc non corrup-
tionem, sed multitudinem nominabimus, vt patet commento aphor. 17. 2. lib.
sola ea vocata corruptione, vt Galenus inquit, quæ tam magnam habet eam
quæ contra naturam est cõuersionem, vt non possit iterum per naturæ coctio-
nem ad pristinam humoris redire bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorum
abundantia, venam, pro eius sublacione secare oportet: ipsa namque est, quæ mul-
titudini opponitur. Verùm semper seruare oportet, ne quid eam prohibeat, præ-
sertim virtus, aut ætas, vt in præcedentibus suis differimus. quapropter quan-
tum satis sit sanguinis in principio detrahere licebit: & deinde, si videbitur,
quod defuit in prima sectione, iteratione supplere. hoc enim tutius est quam
semel immodicè vacuare: potissimum cum aliquid eorum quæ venæ sectionem
coindicare solent, pro ratione non satis respõdeat; id quod semper aut saltem
sæpius contingit: tum etiam quoniam nec obstructio, nec putredo curari per
sanguinis missionem potest: vt quæ alia remedia (ceu prius est demonstratum)
desiderent, & ob id aliquid sanguinis reponi ad curationis spatium debet, quò
minus intempestiue nutrire necessitate vlla cogamur, vt citato lib. II. de meth.
meden. scriptum est. Si verò aliquid venæ sectionem prohibeat, vt ætas, aut vir-
tus, aut etiam propter ægri timiditatem; vel propinquorum, eam prætermitte-
re cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni auctoritate, quarto de sa-
nitate tuen. & deinde ad liberandam obstructionem accedere, modò aliquid
hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione educendum, quod superuacuum est.
nam abundantia, seu plethora, tum venæ sectione, tum frequenti balneo, tum
exercitatione, tum frictione, præterea digèrentibus medicamentis; & præter
hæc omnia cibi parsimonia, & inedia curatur, vt patet quarto, & 13. meth. med.
& lib. de curan. ratione per venæ sectionem. Verùm vbi febricitet æger (nam
de hac modò sermonem facimus) nec exercitatione vacuare abundantiam li-
cet, nec vnctione quæ ex calfaciat, nec multa frictione, nec balneo, imò sangui-
nis missione, vnã cum inedia, vel purgatione aliqua, vt eodè 13. de metho. med.
liquet. Erat in super & purgatione vtendum à venæ sectione, priusquam ad exi-
mendas obstructiones accedas, vbi abundantia non simpliciter fuerit, sed alio-
rum humorum, vt diximus, pro ratione humoris redundantis, quemadmodum
in ea multitudine, quæ simpliciter dicitur, iterandam esse venæ sectionem non
semel, sed bis, & sæpius si videbitur, consiliumus. Sed quæres, num refragante æ-
tate duntaxat, omnibus aliis consentientibus, omnino venæ sectio prætermi-
tenda sit: & respondemus, quod non propter aliud à scopis venæ sectionis Hip-
pocrates duas duntaxat ætates seclust, ex Galeni testimonio, libro de curandi
ratione per venæ sectionem, senum inquam, & puerorum, sunt namque senes vt-
plurimum sicci ac pauci sanguinis, & propterea vires imbecillas habent, nulli
enim qui in hac ætate est, robur inest, vt idem Galenus citato loco inquit. Pue-
ri verò non propterea quod vires imbecillas habent, vt quibusdam non perpe-
ram visum est, sed quoniam plurimum corporis substantiæ quotidie eis ab-
mitur, vt quæ calida & humida sit, venæ sectionem non admittit. Quapropter
si senibus multus adsit sanguis, ac robustæ vires, formidare non oportet venam
secare, vbi affectus iubeat, & alia omnia consentiant, minus tamen his sangui-
nem detrahes, quam affectus exigat, etiam si eandè affectionem habere videan-
tur, quam corpus ætate florens: quinimò viribus, & corporis habitui confusus,
despiciens annorum numerum, septuagenariis etiam venam secabis, decreto
eiusdem Galeni citato libro; quo etiam loco docuit, quibus signis tanquam mi-
nimè fallacibus, robustarum virium fides sit adhibenda, quia vehementi pul-

yy 4

*Vena sectio
iteranda.*

*Vena sectio,
nec obstru-
ctio, nec
putredinem
curat.*

*Cap. 14.
Purgatio lo-
co venæ se-
ctionis.*

Cap. 4.

*Abundan-
tia aliis etiã
tollitur, quã
venæ sectio.*

*4. cap. 6. &
13. cap. 6.
Cap. 10.*

*Loco supra-
citato.*

*Purgatio à
venæ sectio-
ne, in pletho-
ra non sim-
plici.*

*Iteratio ve-
næ sectionis
in plethora
simplici.*

*Quæstio, cui
maximè res-
pondet.*

Cap. 9.

*Senibus, &
pueris, cur
sanguis non
detrahendus.*

*Quibus se-
nibus san-
guis mitti
potest.*

Cap. 13.

Cap. 9. sui, cum æquabilitate, & ex abundantia etiam, & magno. quod si prius eodem libro dixerit nulli qui in hac ætate est, robur inesse, intelligendum est ratione ætatis, & relatione ad florentem ætatem, & non habitus ratione, & collatione facta ad reliquos senes siccos, & pauci sanguinis, qui etiam sexagesimo ætatis anno venæ sectionem non ferunt. itaque senibus etiam, ubi abundantia sit huius febris auctor, venam audacter secabis, si reliqua omnia consentiant, minus tamen sanguinis his detrahes, quàm abundantia requirat: corporis habitui, & virium robori confusus. Quod verò ad pueros attinet, Gale. est sententia non solum citato libro de curandi ratione per venæ sectionem, sed nono, & 11. de merh. medendi, ac sexcentis etiam aliis in locis, quod si quartumdecimum annum non attingunt, mitti illis sanguis non debeat: quoniam, ut decretum reliquit, eodem 11. metho. meden. quod ex incidenda vena. molendum nobis fuerat, id vltro nobis ex curati corporis natura præstat: quæ cum calida & humida sit, plurimum eius substantiæ quotidie absumitur, ac digeritur. Verum cum non propter aliud venæ sectionem Galen. pueris interdicit, nisi quod eorum substantia quotidie digeratur ac dissipetur, asserimus nos, quod ubi laxæ admodum, ac mollis carnis non sint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeant, & rarum corporis habitum, eisdem quoque si affectus iubeat, & reliqua omnia consentiant, venam secare licebit. nam non solum annorum numerum spectare oportet, sed etiam corporis habitum, eiusdem Gale. testimonio, qui ubi talis fuerit, quod ad digerendos tales succos propensus non sit, utpote densus, non laxæ admodum, ac mollis carnis, sed carnosus, multoque sanguine præditus puer, eidem quoque audacter venam secabis, ubi affectus exigat, & reliqua omnia consentiant, ætate neglecta, quemadmodum de senibus idem Galenus sentiebat. non enim propter ætatem qua ætas est. sed propterea quod in illa ætate puerorum natura, ac substantia cum calida humidâque sit, omnium facillimè digeritur, ac dissipatur, vitanda est venæ sectio. At si contingat in tali ætate pueros diuerso, ab ætate, habitu præditos esse, ac bene sanguinea natura, iis magis quàm ætati confusus venam audacter secandam esse censerem, nec illud Gal. contradicere. nam & de senibus ita censuit, & si illud in pueris affirmata venæ sectione usus fuerit, ubi affectus præcipere, ad essetque virium robur, excepit ergo pueros ab hac copiosa vacuatione, ut qui carnem facillè transpirabilem habeant, verum ubi non adeo exquisita, ac copiosa venæ sectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeo facillè transpirabilem habeant, neque ipse Galenus venam secare prohiberet: quemadmodum eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, constat, quo loco de quantitate mittendi sanguinis verba faciens, assererat duo esse, ob quæ maximè coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis: laborantis videlicet natura, qualis sit: quæ utique adamusim nouisse non liceat, & ambientis temperies qualis sit à misso sanguine futura. nam cum febrilis calor multum sanguinis digerit, atque abstinenter laborans victitat, necessariò breui illum nutrimentum ex sanguine destituit, interimque virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam, cuiusmodi est puerorum, & ambientem calidæ regionis, & temporis æstiu: deinde subdit: Proinde minus detrahimus quàm multitudo commonet, quod ad grates quidem attinet, in pueris, quod ad corporis habitum, in candidis, & quibus mollis & tenera est caro, quales Galli sunt, quod ad tempus, sub cane: similiter etiam in regionibus, & constitutionibus, quibus manifestè ostendit Gale. copiosam, ac exquisitam venæ sectionem pueros non ferre, quam sanè plenitudo commonet, moderatam autem ferre posse: & ob id non sine forti ratione censendum, quod ubique locorum præceperit pueris, ad quartumdecimum vsque annum non debere venam secari, quod de eadem exquisita, & copiosa intellexerit, ubi similem quoque ætati habitum ac naturam pueri habuerint, quam etiam semper nos interdiciamus, quemadmodum modi

Cap. 14.
Cap. 5. &
Cap. 14.

Quibus pueris sanguis educi potest.

Cap. 14. &
1. ad Glauc.
Cap. 14.

modicam perpetuò admittimus, ubi quæ meminimus adfint, nihilque aliud est, sed quàm ætas. Animaduersione tamen dignum est, quod ubi pueri vnde cin. u. aut saltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus consentientibus à venæ sectione abstinendum esse putarem, ac tutius per scarificationem, sed hirudines, sanguinem mitterem. Hæc de venæ sectione, quod ad ætates attinet seruanda esse sentio, non modò pro abundantia seu multitudinis curatione, de qua præsens est sermos, sed etiam pro curatione reliquorum omnium præter naturam affectuum, qui magni sunt, & venæ sectionem desiderant.

Humorum, crassitie, aut lentitie obstructiuum, ac ipsius obstructionis, & prohibita transpirationis, curatiua methodus. Caput XLV.

BI. verò non humorum abundantia, sed iidem crassi, aut glutinosi obstructionem efficiant, suis etiam contrariis eos curare oportet, ita ut si crassi fuerint succi, iis quæ extenuant vtendum sit, si verò glutinosi, detergentibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, ubi autem crassi sint, & glutinosi, eisdem complicatis medicamentis, tenues eos, ac fluxiles efficias. Extenuant autem, atque detergent, & incidunt ptisana, aqua multa, & oxymeli, & reliqua nonnulla. Verum iis vtendum esse censerem, quæ aut citra calfactionem & exsiccationem eadem moliantur, aut saltem exigua sit eorum calfactio, & exsiccatio, quam ipsa ptisana extenuet atque incidat, non modò citra calfactionem, verum etiam abscque exsiccatione, vt lib. de ptisana, scriptum est. Sed statim quicquam quæreret, num obstructione orta ex crassitie, seu humorum lentitie, priusquam iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, venæ secanda sit: pro cuius quæsitæ solutione, animaduertendum est id quod prius diximus ex Galeni mente de obstructione ipsa, videlicet quod curabitur id quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur autem quod futurum est, si affluxum obstructiuum succorum compescas. duas itaque ex ipsa obstructione Galen. sumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam est, alteram verò ab eo quod futurum est. quibus ita positis, dicimus quod sumpta indicatione ab eo quod ipsius obstructionis iam factum est, ubi eadem ex iam dictis succis ortum habeat, venæ sectio nequaquam conducere videtur, sed eisdem duntaxat extenuantibus, seu incidentibus vtendum erit, & potissimum si eam nec putredo, nec febris excipiant. hæc nanque obstructio vnum habet scopum, ipsi morbo contrarium, nempe apertionem, seu reclusionem, eodem Galeno teste, libro artis med. cuius causæ salubres sunt, iam dicta medicamenta detergentia, & incidentia. Si verò ab eo quod futurum est indicatio capiatur, audacter cum Gale. asserimus, quod priusquam talia adhibeantur medicamenta, venæ secanda erit, non euacuationis gratia duntaxat, quemadmodum in ea quæ ex abundantia gignitur, sed reuulsionis potissimum. etenim cum prohibeatur quod futurum est, si affluxum obstructiuum succorum compescas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo metho. meden. prohibebitur utique obstructiuum succorum defluxus ex tali venæ sectione, saltem etiam ipsis humoribus crassis aut lentis existētibus. id autem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, curabitur, nempe detergentibus, vt dictum est, atque extenuantibus: quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent, inquit Galenus citato loco. Sed adhuc instabis, asserens hoc esse contra Gale. sententiam, 10. meth. med. quo loco talia retulit verba: { iam verò obstructionum ipsarum alia est, quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, sed qui aut lenti aut crassi sint, incidit. } & demum subdit: { præferretur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis missio, in ea quæ ex humorum qualitate consistit, attenuation vsus. } Huic responsum sit rectè Gal. hoc loco dixisse: { præferretur autem inter

Venæ sectio
nisi quæ
suppleat.

Questio, cui
max. resp. or-
det.

Venæ sectio
in obstruc-
tione.

Cap. 94.

Cap. 10.

Alia quæ
suo.

Respondet
quæstioni.

inter remedia &c.} nam in ea quam copia facit, præferenda est venæ sectio, ut quæ quâritatem ac copiam euacuet: reliquæ verò quæ ex qualitate humorum efficiuntur, ex medicamentis contrariam qualitatem habentibus, præcipuè curatur. Quapropter talia præferenda sunt medicamenta. Atqui non propterea negavit, quòd priusquam hæc adhibeantur, sanguis mittendus non sit, reuulsionis saltem gratia, aliis consentientibus, quo etiam modo intelligenda erit Alexandri sententia lib. 12. cap. 1. cum dixit: quòd si non copia, sed viscosi, crassique humores obstructionem procrearint, sanguis mittendus non est, sed decoctis potius quibusdam utendum quæ extenuare possunt. Quinimò hoc idem Galenus luce clariùs demonstravit, octavo eiusdem operis libri, qua parte diarias febres, aut eiusdem similes ex parua obstructione ortas, curare docuit, inquit: { ac siquidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahere non licet, inter has ætates ubi robur ægro non deest, secunda vena est, etiam si plenitudinis signa non adsunt. } præstat enim, ut ipse ait, vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere, cum alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis, priusquam vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas. & deinceps: { at soluent quidem obstructiones, quæ deterforiam facultatem obtinent, seu foris cuti sint admota, seu intro in corpus accepta, periculum verò est etiam ne quæ foras trahunt, vnà cum his quæ obstruunt etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab interno sursum feruntur, aliquid secum ex iis quæ in vasis continentur, rapiant: quòd si ipsum tenax sit & crassum, obstructionem sanè geminabit, sin aliter multitudine certè sua non parum omnino nocebit. } Erit itaque sanguis mittendus saltem pro reuulsione, & ut tutius quæ extenuat ac dissectant adhibere valeas, in obstructione ex crassis, & glutinosi succi orta, præsertim ubi putredo & febris ad eam consequantur, de qua etiam est noster sermo (postquam Galen. in exigua etiam obstructione, ad quam putredo adhuc consequuta non est, sed diaria febris, etiam si plenitudinis signa non adsint, sanguinem mittere præcepit, priusquam ad liberandas obstructiones accedamus.) sanguis verò tum ad virtutis, tum ad obstructionis modo portionè mittendus erit, discernetur autem obstructionis magnitudo, ex ipsa magnitudine febris, utq; ex maiore obstructione maior, ex minore, minor incidet. Dissectis deinceps ac extenuatis, per ea medicamenta, quæ incidendi, detergendi, ac extenuandi vim habent, humoribus ipsis crassis, aut lentis, eandem obstructionem efficientibus, ad auferendum id quod ipsius obstructionis iam factum est, accedere est tempestiuum, pro quo iis medicamentis opus erit, quæ obstructionem expediunt tanquam contrariis. etenim obstructioni tanquam instrumentali morbo, contraria est reclusio, eodem Galeno auctore, citato libro vndecimo de meth. medendi. Verùm quoniam horum plurima calida sunt, metus est ne tum putredinem, tum febrem augeant. itaq; iis quæ liberare obstructiones valent, utemur, *ἐκφρακτικά* Græcè dicta, inter quæ ea eligenda sunt, quæ citra calorem obstructionem eximant. Et quoniam, ut dictum est, soluent etiam obstructiones quæ deterforiam facultatem habent, foris, seu cuti sint admota, seu intro in corpus accepta, propterea aut nutrimentum aliquod, aut pharmacum cum his quæ detergant, exhibebis, sunt tamen non multa quæ in febribus id præstent, eodem Galeno teste, præcitato libro octavo meth. medendi. In alimentorum enim ratione, sunt ptisana & mulsa, in pharmacorum autem oxymeli, & quæcunque incoquere in mulsa licet, ceu calamintham, hyssopum, origanum, serpillum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iusto sunt calidiora, ideòque febres accendunt, haud aliter, ac vinum. Oxymeli verò solum, nec febres accendit, & strenuè detergit, sic ut ea quæ glutinosa crassaque sunt, dissoluat, & meatus obstructos liberet, ut liquet ibidem: poteris autem prædicta, non in aqua mulsa, sed aqua hordei incoquere, & quandoque etiam eiusdem uti, ubi febris valida non fuerit, & succi admodum lenti & crassi, incident etenim, atq; detergent non obscurè, & meatus obstructos liberabunt cum exiguo calore, in quem

Cap. 4.

Cap. 13.
Tollentia ob-
structiones.

in quem vsus & vinum quoque conducit aquosum, album, & subadstringens. cuius autè naturæ talia sunt medicamenta omnia, ac qua methodo dignoscenda sint, & quæ inter ea magis, & quæ minus detergant, ac obstructionem liberent, Galenus libro de simplicium medicamentorum facultatibus, abundè docuit, præsertim quinto: quo loco repurgantia, ab extergentibus, quomodo conueniant & differant, abundè etiam demonstravit. sunt nanque substantiæ genere minimè diuersa, ratione maioris, ac minoris differentia: nam quæ poros etiam expurgant, sunt subtiliorum partium quam ea, quæ in superficie sordem auferunt, siue in cute, siue in vlcibus, & extergentia propriè nominantur, illa verò propriè pororum ephrastica, & eccathartica, quasi expurgantia poros, & farctum liberantia appellantur, insuper & hæc propriè tum nitrosa, tum amara sunt: cum ea quæ cuti extimæ imposita, solam nitrosam qualitatem possideant exactam, est opus, ad ea peragenda quæ diximus, intro verò in corpus assumpta, etiam si adiuncta sit quædam adstrictio, possunt tamen sic quoque magis purgare, abstergerèque meatus, cuiusmodi sunt in vasis: nam foris meatuum exiguitas, prius ab adstrictione occlusa, quam probè queat expurgari, nõ etiam inde in altum abstergètem substantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem sunt partes omnes, quæq; in iocinore, liene, aliisque omnibus visceribus cum maximis in se meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vasorum corroboracione, quam propter osculorum exiguitatem lædantur. proinde intus absinthium repurgare potest, foris nõ potest, quippe quod compositum est ex amara, acerbâque facultate. Concludendum itaque, quòd quæcunque reperiuntur nitrosa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere, at cutis vnuerisæ, ac vlcerum sordes, non hæc tantum, sed & viribus minora, auferre possunt, Galeno auctore, citato lib. quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, id quod in ipsis amygdalis accidit: nam & horum ipsorum ea quæ amara sunt, & detergant, & meatus expurgant, seu infarctum liberant, quæ verò edendo sunt, detergant quidem, non tamen infarctum liberant. Vbi verò qui obstruunt humores deterri, dissectique sunt, reclusaq; viæ per quas expurgari debent, per ea quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & sudorem eos vacuare tentandum est, Galeno teste, præcitato libro vndecimo de meth. meden. si sponte non excernantur. cum verò materiæ quæ hæc efficiunt, etiam calidæ sint, quoad licet, id agendum erit, ut, quæ minus calfaciat (quemadmodum in hoc casu balneum) utique ea est petenda, ut inquit Galenus eodem loco. nos verò plura conscripsimus, quæ eandem vim habent, parumque calfaciunt, & quædam quæ nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cuius causa adhuc non adest) curare, quibus audacter uti poteris, interim in memoriam reuocabis Galenum hoc loco, nil aliud voluisse præcipere, quam id quod decretum reliquit Hippocrates, aphorismo nono, secundi libri, cum dixit: { corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere. } erit autem fluidum, ut idemmet Galenus testis est in commento, omnibus meatibus quidem referatis, humoribus verò incisis, absteris, atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus. si verò plures causæ obstructionis aliquando coeant, ut multi simul ac crassi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occures, abundantia prius per venæ sectionem sublata, omnibus consentientibus, siquid verò prohibeat, alia ratione, ut dictum est, vacuata. deinceps crassos ac lètos humores extenuabis, ac incidēs. semper enim cœpisse à sanguinis missione conueniet, ut liquet eodem vndecimo de meth. meden. Sequebatur obstructionem necessariò prohibita transpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retentum est vacuetur, tum quod retinendum est, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum est, iis præsiis quæ obstructioni medentur, quapropter aliis non indigebis, quam modò dictis. quod verò retentum est, vacuare oportet: nam symptomati, quod est transpirabilem retentio, ut testatur Galenus, excretio ipsorum contra

Cap. 12. &
14.
Detergentia
& repurgantia.Absinthium
repurgat.

Cap. 9. & 10.

Cap. 14.
A prohibita
transpiratione
indicationes duæ.

contrarium est, quæ item non alia ratione vacuanda sunt, quàm ea quæ obstructiõnem pariunt, ubi eadem obstructiõne consequatur. quibus hoc ordine peractis, ad curandam putredinem, & deinceps ad extinguendam febrem, iis quæ paulò ante meminimus, accedendum est: nam si densatis exiguis meatibus, aut contractis corporibus, quandoque fiat transpirationis prohibitio, suis contrariis curanda esset, densitas siquidem per ea quæ rarefaciunt, contractio verò per ea quæ fundunt, si verò omnes iam dictæ causæ coibunt, omnibus etiam per contraria occurrendum erit. siquidem fieri potest & coarctatum corpus sit, & exigui meatus densati, & multi simul ac lenti humores subsint, etiam ipsos maiores meatus obstructores. in huiusmodi autem causarum complexu, si rectè quæ prius comprehensa sunt meminimus, cœpisse à sanguinis missione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tum ad extenuandos humores venire, ac obstructiõnem recludere: ab hoc ad remittenda quæ sunt adstricta, & rarefaciendo quæ sunt densata, eodem Galeno teste. Ex quibus liquet quomodo, & quibus curanda sit putredo febrem efficiens, tam si eius causæ abierint, & ipsa sola per se subsistat, quàm si etiamnum adsint. Consequens est, ut ad secundam, quam posuimus putredinis differentiam, accedamus.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffusam, quàm si in vna quadam parte consistat. Caput XLVI.

Vide ca. 41. circa finem.

RA T autem secunda putredinis differentia, ex eo sumpta, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffusa putredo esset: etenim ipsa, vel æqualiter in omnibus subsistit vasis, vel in maximis, maximèque principalibus (ea porrò sunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonem in se habet, vel citra phlegmonem, veluti in foco quodam principium febris in se continet, & est tertia eiusdem putredinis differentia. In singulis his differentiis, seorsum exercitari conueniet, ut liquet vndecimo meth. meden. Nos verò primum iam tractandam proponimus, quæ vel in maximis vasis, vel simul omnibus consistit: quæ autem ex tali affectu oritur febris, planè necessum est, *συνεχου*, id est continentem esse. Erat namque harum continentium febrium natura, non simplex atque vna, nam quædam earum manifestam habet putredinis notam, de qua differere nunc proposuimus, quædam prorsus non habet, de qua prius sermonem fecimus, quoniam maiorem cõmunitatem habebat cum diariis, quemadmodum hæc cum iis, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem meritò in vtroque genere de ipsa mentionem fecimus: est enim harum continentium febrium substantia, totaque natura ex eo genere febriũ, quod nunc nobis proponitur, in vno tantum cum diariis conueniens, quòd videlicet vna in totum, totius morbi accessio est, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diariis habeat oportet, in reliquis autem omnibus, conueniat cum his quæ ex putredine sunt ortæ, quòd verò omnium earum commune est, communem habet indicationem. & ob id hæc quoque febris contineat, de quibus sermo prius habitus est. Quatenus verò ad propriam eius substantiam spectat, propriam quoque curationis indicationem habebit, & quantum à reliquis eiusdem generis est diuersa, intantum & diuersam

Febris ex putredine occurrere vniuersum corpus, quomodo generetur, & in quibus corporibus.

ab illis sortietur indicationem. nec opus est iterum repetere quam indicationem ab eadem capere debemus communem, tanquam videlicet ex putredine orta, tam si putredinis causæ adsint, quàm si ipsa putredo per se sola subsistat: fusiùs enim de his paulò ante disseruimus. Verum cum eadem gigni nequeat, nisi per vniuersum corpus perspirationes impeditæ fuerint, vasorum sinibus stipatis, vel tota cute, propterea in his qui sanguine abundant plurimum, & corpulentis gigni cernitur: nam humorũ putredo in omnes quæ inter inguina & alas

& alas interfunt venas, æqualiter ac citò porrigi in frigido habitu non potest: debent enim quæ putrescunt tum calida humidatque esse, in calido humidatque loco manentia, tum verò difficilem transpirationem habere, ut scriptum est nono, & vndecimo meth. meden. Quapropter cum in totum corpus diffusa putredo sit, toti etiam corpori per contraria est succurrendum, atque ob id mittendus statim, morbo incipiente, sanguis est, ubi reliqua prius dicta consentiant, tam si putredinis causæ adsint, quàm si non adsint: hæc enim vniuersum corpus æqualiter euacuat. Vbi verò detractus sanguis fuerit, neque etiam particulatim vtendum est topicis medicamentis, ut prouidentia habeatur eorum viscerum, quæ in medio sunt corpore, præsertim si relaxantia remedia fuerint, quippe deusta immodico calore viscera, etiam amplius deurrunt, & torrètur ab eiusmodi medicamentis: talem nanque prouidentiam illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula putredo consistit, si tamen ij quoque sanguinem prius miserint, ut dicemus, reponi tamè debebit aliquid sanguinis ad curationis spatium, quòd minùs intèpestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ sectione moderatè vtendum erit, & siquid defecerit iteratione potius supplere, quoniam ut aliàs dictum est, nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, ut quæ alia remedia desiderent. Deinceps quæ putruerunt expellenda sunt per vrinas, aluum, & sudorem, quòd si ad os ventriculi aliquando sua sponte impetum capiant, etiam per vomitiones, aliter autem non est quòd ea præter naturam irrites, quæ verò dictas vacuationes promoueat, superius annotauimus. vniuersum quoque corpus ubi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamento aliquo, cui calor insit tepidus, cuiusmodi est quòd ex chamæmelo conficitur, ut inquit Galenus, in super & frictiones ipsæ in vniuerso corpore conducunt: quo etiam tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouet. idem faciet & temperatum dulcis aque balneum, præsertim ubi magnitudo febris non obstat, quo casu ubi cetera omnia consentiant, aqua frigida pota in his febribus est aptissima. Ad eundem verò modum, & ceteras naturarum ex putredine febrium differentias, sanari conueniet, nempe, sicut prius dictum est, indicatione tum à communi ipsarum genere, tum à cuiusque propria differentia desumpta. Quapropter si in vna parte quapiam putredo inuasit, præter indicationem, quæ à communi harum febrium genere sumitur, propriam habebit, quòd illi particulatim adhibenda iam dicta sunt remedia. Verum non easdè omnes partes vacuationes, medicamentatæ requirent, cum & temperamentis, & posituris, & forma, seu figura, & omni denique constitutione, naturatque inter se dissideant. ob id præter id quòd particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adiciere necessariò oportet eas nimirum quæ ex curandis ipsis suggeruntur particulares indicationes, ut eodem vndecimo de metho. med. liquet. Atqui priusquam sanguinem miseris, vniuersumque corpus vacaueris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia adhibenda sunt. quapropter in his quoque venam secabis primò, potissimum ubi causæ putredinis adsint, & quæ parti adhibentur medicamenta, sint calida. etenim saluberrimum est, eodem Galeno teste citato loco, in febribus venam incidere, non continuis modò, verum etiam aliis omnibus, quas putrescens cõcitatur humor, ubi præsertim nec ætas, nec vires prohibeant: leuata namque, ut ipse inquit, quæ corpus nostrum regit natura, exoneratæque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quòd reliquum est, vincet. itaque proprii muneris haud oblita, & coquet, quòd concoqui est habile, & excernet, quòd potest excerni. & Paulus cap. 17. secundi lib. inquit, si vires sunt validæ, ei qui ex putredine febricitat, sanguinem demittes protinus, modò cruditas ventriculum non infestet. A venæ sectione ei parti quam putredo inuasit particulatim remedia adhibenda sunt, prout vsus requiret, ac ea quæ narrauimus exposculant, atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec easdè vacuationes, nec medicamenta alia omnes eadè partes requirant, sed

Cap. 3. & cap. 4. Vena sectio.

Topica remedia quæ do intempèstina.

Purgatio.

Topicis quæ do vtendum.

11. met. c. 9.

Balneum. Potus frigida.

Si in parte vna sit putredo.

Cap. 15. Topicis quæ do vtendum.

Vene sectio omnibus febribus putridis cõpetit.

Indicationes à partium differentia, temperie, &c.

pro earum diuersitate, diuersa consistit autem earum diuersitas in temperamento diuerso, diuersaq; actione, necnon figura, & situ, & tarditate, seu acutie sensus, vt septimo de meth. med. scriptum est, à quibus omnibus sumptis etiam, indicationibus diuersis pro earum diuersa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti. A laborantis loci temperie quidem sumèda indicatio erit. etenim calfaciendi, refrigerandi, siccandi, humectandi, vel aliquid horum coniunctè cum alio faciendi mensuram præscribit, quemadmodum superius de vniuerso corporis temperamento scriptum est. ob id quæcunque calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberaliùs & diutiùs caleferi postulant, sicuti etiam quæ frigidiores natura sunt, si ex calore laborent, refrigerari, & sicciores siccari, & quæ humidiores naturaliter sunt, humectari, vbi illæ ex humiditate, hæ ex siccitate laborent. contrà verò pars quæ calidior natura est, si calido morbo ægrotat, exigua breuisque temporis refrigeratione eget, sicut quæ frigidior est calefactione; ita, quoq; sentiendum erit de reliquis intemperantiis, etiam si coniugate fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quòdque necesse est, quatenus à natura recessit, ac veluti quadam via retrò feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso transmutationi, vnde etiam minùs periclitantur quicunque cognato suæ naturæ morbo laborant, vt inquit Galenus eodem 7. de meth. meden. & decretum reliquit Hippocr. aphorif. 34. secundi lib. quippe cum priuiscquam ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impositum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte consistit: etenim, vt dictum est, eorum mensuram præscribit. A facultate item seu functione laborantis partis sumitur indicatio, ob id quòd actio eius, omnibus animalis partibus utilis sit, aut paucis quibusdam, aut vni sibi in his tamen intemperie generibus, quæ ex humoribus sunt orta. namq; in iis quæ absque humore infestant, vtique nihil ex hoc scopo sumitur. quæ de re si particula soli sibi inseruiat, audacter vacues licet, prout affectus suadebit, sed tamè etiam virtuti attentus; sin necessarium opus eius sit, omnibus animalis partibus, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda sollicitudo de robore virtutis est, ne hanc dissoluas, magna semel vacuatione vsus, ergo in illis quamprimum vacuare redundantiã licebit, prout volueris, ex ventriculo verò, & iocinore vtcunq; vacuare non licet, sed cum cautione, vt nequid virtuti officias. Quoniam autem non par est actionum dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis iis, aliæ minùs utiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis, prospiciendum est roboti. maxima namque est cordis officij dignitas, atq; ægrotantibus maximè omnium necessaria, cerebri verò ad vitam quidem par est momentum, non tamen par robur eius, in ægrotis requirimus, cum necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. itaq; abundè fuerit, si tantum eius seruatum sit, quo respirationis munus sit obcundum. At verò iocinoris opus, omnibus particulis per necessarium est, non tamen adedò saltem perpetuam necessitatem habet, sicut ipsius cordis; ad portionem autem iocinoris, etiam ventriculi opus se habet. Intelligens ergo omnium particularum tum functiones, tum vsus, haud difficulter inuenies quantum cuiusque robur, in vacuationibus custodiri oporteat, vt liquet citato septimo de meth. meden. ac idem particulatim seruabis, vbi putredo in earum aliqua consistat, quæ vacuatione indigeat. A situ insuper earundem partium indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum etiam ad succorum vitium, sanè non leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipse præcipuè demonstrat. qui enim pro summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, quibus autem in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli inibimus: nam si medicamentis quæ intemperies requirit vtare, vtique multo imbecilliora, quam pro vsu ad locum affectum peruenient. Ad vacuationes quoq; non nihil situs indicat, dum societatem laborantis partis

Cap. ult.

Cap. supra-
civato.Indicatio à
functione par-
tis.Partium di-
gnitates.Indicatio à
situ.

particulæ cum aliis docet: nam nisi illud compertum haberemus, quòd cauo iocinoris subiicitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinum succedit, id verò colon excipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inuenisse illud non licuisset, quod iecur & per aluum, & per vomitum expurgari possit: quanquam aptior sit prior vacuatio, tanquam vsu iam callentibus intestinis iocinoris superflua tolerare: A figura verò partis, ipsius quoque modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectioneque inanitur, intestina deiectione tantum, sicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, renes verò & vesica, ac iocinoris gibba, si multo vitioso succo sunt referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur, sin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum verò per palatum & aures; petus & pulmones per asperam arteriam & fauces. Non aspernanda autem ea indicatio erit, quam sensus partium acuitas, hebetudòque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter mordeant, at quæ acuti sensus, earum vires dolore resoluuntur. Expedi igitur has nec confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi tentes, sed tuto potius in tempore. vbi verò tardus est sensus, in iis etiam celeriter obire quod iustum est, licet, semel vsis remedio, quod sit idoneum, si verò quispiam hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute partium desumimus, nihil quantum ad rectè medendum errabit, quemadmodum etiam si quis eam velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt secundo libro de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno scriptum est. Has itaq; omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedum putredine, sed quouis alio morbo affecta, communi tamen perpetuò indicatione seruata, quam ex ipso affectu semper assumendam esse docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, seu virtus, formatio, & situs, ac facultas, seu difficultas ad sentiendum, singulas quæ in nobis sunt operationes commutant. nihil igitur in curationibus præterire oportet, præsertim earum febrium quæ ex putredine excitantur, & putredo in vna determinata parte consistit, ne nosmet ipsos decipiamus, in eum incidentes sermonem, morbus quidem curatus est, homo autè obiit, quod à quampluribus quotidie factitari videmus. Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadem similari existente, quædam verò quæ instrumentalis, non quæ similari existit, capiuntur. Sunt & aliæ quæ tum vt instrumentales, tum etiam vt similes communes sunt, vt similari quidem considerata, secundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt instrumentalis, ex eius figura, tum positione, indicatio sumitur, si verò earum actionem inspexerimus, præterea, an rara sit pars, an densa, an acuti, vel hebetis sensus pars ipsa, tum vt instrumentalis, tum vt similari indicabit. sunt enim hæc vtrisque communia, vt 13. de metho. med. liquet. Hoc itaque est illud quod Galenus innuere voluit 11. lib. eiusdem operis, narratis indicationibus omnibus, quæ ex curandis affectibus sumuntur, pro harum febrium sublatione, cum dicebat: { siquidem hic iam desinant, necessarium est indicationes, quæ ex curandis sumuntur affectibus, post has verò eas nimirum, quæ ab ipsis curandis suggeruntur, particulis, pro iam dicta methodo sumemus. }

A figura.

A sensus
partium a-
cutie, vel he-
betudine.

Cap. 2.

Indicatio-
nes à parte,
vel vt simi-
lari est, vel
instrumen-
talis, vel co-
muni.Cap. 7. & 10.
Cap. 7.Putredinis in quapiam parte existentis citra phlegmonem, & cum phlegmone,
curatio. Caput XLVII.

I vs porrò putredinis, quæ in vna parte consistit, duæ sunt differentie: namque alia est quæ cum phlegmone coniungitur, alia quæ sine hac existit, à quibus etiam diuersæ oriuntur indicationes. De iis vtrique postremò differere opus est, pro complemento vniuersæ methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiam ipsis alia sit indicatio, præsentè adhuc effectrice causa,

Curatio putredinis in parte vna circa phlegmonem.

Curatio putredinis cum phlegmone. Phlegmone quid.

Cap. 3. Cap. 1. & seq.

Indicatio communis in omni phlegmone. vacuatio.

Cap. 2.

Cap. 17. Cap. 5.

Cap. 2. 2. Indicatio, refrigeratio.

Vacuatio per accidens refrigerat.

Cap. 12. Gal. mēs & locus declinantur, qui malè multi intellexerūt. unde vacuatio non esse primum scopum concludebant.

alia verò hac summota, de quibus iam abundè sermonè fecimus, quo loco studiosi has petant indicationes: sunt enim omnibus communes febrium particularibus differentiis, quæ ex putredine nascuntur, tanquam primæ & vniuersales existentes, veluti etiam illæ, quæ ex propria natura putredinis pullulât. Verùm vbi absque phlegmone in parte quapiam putredo constitit, nullâ aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eam quæ modò à nobis dicta est, de ea putredine quæ in vna parte constitit, distincta aduersus eam quæ per vniuersum corpus diffusa est. est verò ea, quòd eidem parti & non aliis, neque vniuerso corpori medicamenta adhibere oportet. hoc igitur duntaxat præter alias communes putredinis indicationes desiderat putredo, quæ in vna parte constitit absque phlegmone, quanquam simul cum eadem modò dicta à nobis indicationes, quæ à partibus ipsis affectis capiuntur, spectandæ sunt. At si cum phlegmone coniuncta putredo fuerit, necessariò cum his quæ diximus indicationibus, eas quæ à phlegmone ipsa capiuntur pro eius curatione, considerare oportebit. Est verò phlegmone quæ totius generis nomen accipit, atque inflammatio nominatur (de qua etiam verba facturi sumus) morbus tum in quantitate, tum in intemperie, vt liquet libro de inæquali intemperie, & 13. de meth. meden. Constitit autem omnis è sanguinis confluxu, qui statim calidior est quàm pro natura fuit, omnibus certè in ipsa parte quæ phlegmone vexatur, calidior efficitur, vt eodem 13. de metho. medendi, scriptum est. Quòd sit vt etiam curationis indicatio, omnibus sit communis, nempe euacuatio redundantis in particula phlegmone obfessa sanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipsa sanguinis vacuatione consistit, eodem Galeno teste citato loco. hic etenim earum primus scopus est, euacuatio videlicet humoris, qui in parte phlegmone constitata grassatur, ex sententia eiusdem libri de constitut. artis medic. & tertio de temperamentis. Hoc itaque modo, licet duplici ratione à natura recesserit, & quòd pars ipsa videlicet, multo sanguine sit referta, & quòd eadem sit calidior, curare eam oportet: nam immodicè calida, non statim ab initio, sed tempore fit inflammata pars, vt liquet libro de tumor. præter naturam: & propterea particularæ, quæ per phlegmonem ex calfacta est vacuationi, omnino succedit refrigeratio. ergo cum duplex in his, quæ à phlegmone laborant particulis, affectus sit, vnus quidem in quantitate, ex superuacui naturæ modò exeuntis abundantia, alter in qualitate, qui ex caloris spectatur ratione; sequitur prioris eorum curationem etiam posterioris curatio, sicutque ex accidenti quæ vacuant, calentis materiæ remedia, & inflammationis particularum, seu feruoris refrigeratoria, vt eodem libro tertio de temper. scriptum est. Nec obstant Galeni verba libro de differentiis morbor. quæ propter eorum ob intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram sectantes medicinam, tum etiam eos, qui Gale. doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur enim citato loco Gale. velle, inflammationem primò morbum esse in intemperie, & deinde in magnitudine, seu quantitate. At si ea diligenter perpenderit, ac intellexissent, percepissent vtique Gale. quiduis aliud potius subintelligere voluisse, quàm id quod ei tribuunt. Nam proponēs se velle differere de compositis morborum differentiis, relictis eis secundum priorem suppositionem, volēs eos determinare iuxta secundam suppositionem, assererat in vnaquaque similari particula, qualitatibus naturæ modum egressis, quatuor numero esse compositas ægritudines, profuente verò ad ipsas aliqua substantia, adhuc pariter esse quatuor alias. Et quoniam continuitatis solutio, non tantum in compositis instrumentis, sed in simplicibus quoque particulis fit, inquit ipse, quòd complicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque suppositionem, compositis ægritudinibus, & simplicibus iis, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. nam fieri potest vt idem membrum, & vlcus patiat, simul & siccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatem præter naturam, aut vnâ cum vlcere, caliditatem

ratem simul atque humiditatem. & demum subdit: quæ igitur exulceratæ sunt partes & inflammantur, tripliciter ab eo quod secundum naturam est, discedunt: propter exulcerationem quidem vnitas deperditur propriarum partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd secundum naturam est, efficiuntur: tumor enim in ipsis, quando in tantam quidem magnitudinem attollitur, vt lædere operationem possit, propter hoc ipsum iam morbus appellandus est, aliter verò symptoma, & pathema tantum, quemadmodum & dolor. Omnia igitur quæ simul inflammantur atque vlcerata sunt corpora, tres quidem necessariò, nonnunquam verò & quatuor ægritudines patiuntur. Hæc sunt Galeni verba fideliter ex græco codice translata citato libro de differentiis morborum. Ex quibus clariùs luce liquet, nunquam Galen. asseruisse inflammationem primò morborum esse in intemperie, & deinde in magnitudine, seu quantitate; sed bene fassus est, quòd exulcerata pars, similis inquam (nam de huius generis morbis verba faciebat) poterat simul simplicem intemperiem quandoque compositam habere, vt puta caliditatem simul & humiditatem; hoc est, ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod accidit quando partes ipsæ inflammantur, ait, & non inflammatae sunt, vt isti credunt: tunc enim tripliciter naturæ modum egrediuntur, nam ob vlcus vnitatem admittunt, cum verò inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd secundum naturam est, efficiuntur. hoc etenim tempore, partes verè inflammatae ac inflammationem pati, hæudquaquam dicuntur, sed inflammari duntaxat, propterea quòd ex calida & humida fluxione, calidiores quoque & humidiores efficiuntur: & propterea partes vlcere affici, in super & calida & humida intemperie, qua ratione tripliciter naturæ modum egrediuntur, quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertio propter humidam intemperiem; quæ quidem intemperies, licet composita sit calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida substantia insitente, non tamen propterea pars verè inflammata dicetur, sed bene compositum erit vlcus cum calida & humida intemperatura. si verò præter iam dictam compositam intemperiem tumor accedat, veluti symptoma, & pathema tantum erit ipsius partis quæ inflammatur; quemadmodum & dolor; quo etiam tempore neque inflammatio dicenda erit, neque partem inflammatione laborare, nisi ad tantam magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipsum lædere actionem possit: læsio enim actionis (vt idem Galenus inquit libro de tumoribus præter naturam, circa principium) est terminus excessus præter naturam tumorum; & hoc tempore verè & propriè inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, asserimus. nam priusquam ad hoc deueniret, neutiquam inflammationem genitam esse, neque partem inflammata asserere licebit, quemadmodum ipsemet se exponens post dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret, quoniam renitentem, ac rubescentem, dolorificumque tumorem: adeò vt siquid horum deerit, inflammatio appellanda non sit. potest itaque pars aliqua exulcerata intemperie calida & humida laborare, ac eo tempore eam quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammata esse verè & propriè inflammatione dicta, nisi prius ad tantam magnitudinem pars attollatur, vt per eam operationes lædantur, & deinceps immodicè calida & humida fiat, quemadmodum vbique locorum disseruisse Galenum compertum est. Nec quicquam refert si inflammationem eo loco dixerit morbum esse primò seu similarium corporum: nam licet simile aliquod corpus primò ab ea oblædatur, secundariò verò & ex accidenti totum instrumentum, non tamen ipsum offendit vt simile est, sed vt partem constituentem totum instrumentum, cum ex ea distendatur, & in tumorem attollatur primò, ex quo totius instrumenti constitutio oblæditur, & propterea totius instrumenti, & ex accidenti morbus dicetur. Hoc igitur modo Galeni verba citato libro de differentiis morborum, exponenda sunt, quæ, vt mea fert opinio, hucusque à

Phlegmone primò morbus est in quantitate, deinde in intemperie.

Phlegmone similarium part. primò, totius instrumenti per accidens.

nemine, quos viderim, fuere intellecta. Non ab re itaque primus, præcipuus, ac proprius eius curationis scopus, est vacuatio. Atqui vacuatio hæc duplex ex eo gitata est, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur sanguine, aut foris à corpore expulso: satius profectò erit vtraque vti, vt inquit Galenus, obseruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læsio sequatur. Cùm verò gemina sit dictarum vacuationum vtraque, quadruplex in vniuersum nascitur vacuationum auxiliorum genus. translationis enim sanguinis ad alias partes vnum genus est, vbi ipsa pars quæ phlegmone laborat, sanguinem abigit, alterum cum ea quæ integræ sunt, ad se trahunt. eius autem quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili perficitur. Cùm itaque obseruare oporteat diligenter ne aliqua ex accidenti læsio ex eisdem vacuationibus sequatur, propterea eis quæ tutiores sunt euacuationibus, in principio vtendum erit, geminis videlicet iam dictis, à quibus sanguinis translatio ad alias partes efficitur, tam si ipsa laborans phlegmone pars sanguinem abigat, quàm si alia quæ integræ sunt ad se trahant: ex reliquis namque duabus læsio ex accidente sequeretur, vt dicemus. Trahunt autem ad se quæ integræ partes sunt, aut venæ sectione inanità, secta videlicet ex eisdem partibus vena, aut fortibus adhibitis vinculis, seu applicatis cucurbitulis, potissimum vbi cùm parte phlegmone tentata communitatem habeant. repellunt autem à se ipsas partes quæ phlegmone laborant sanguinè, in frigidantibus atque adstringentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id quod influit, ex eisdem inhibetur, tum etiã quòd ex accidenti partes ipsæ corroborantur, vt minùs promptè diffluentem in se recipiant sanguinem, ac quòd in eis continetur promptius à seipsis abigant, vt in. & 13. de metho. medendi, decretum est. ob has itaque causas primò repellentia adhibemus, quamuis ex accidenti partes ipsæ ex eisdem roborentur, vt minùs promptè recipiant excrementa, non propterea quòd eisdem densentur ac constringantur, quemadmodum methodici sentiebant, sed quoniam morbi causa ab eisdem primò repellitur, ad cuius expulsionem necessariò partis roboratio consequitur, vnde minùs promptè affluetem sanguinem recipiunt: quamobrem eisdem quoque medicamentis in inflammationum principio sæpiùs vtimur, tum quòd parum est quòd eo tempore affluit, tum magna ex parte non ita crassum, tum partis ipsius quæ recipit virtus, non nunquam valentior, vt pote nondum lassata, tum quòd in afflità continetur parte nondum violenter impactum, & citato libro 13. de metho. meden. testatur Galenus, & libro 11. eiusdem operis, idonea esse in principiis adstringentia duplici ratione asserbat: & quòd robor affectis particulis inserunt, vnde minùs promptè affluxum excrementorum in se recipiant, & quòd eorum quæ in iis iam contenta sunt, tenuissimum extorsum exprimant. qua de re licet etiam quæ adstringunt & refrigerant, magis profectò ad incipientes phlegmonas frigidis adstringentibusque, quàm iis quæ digerunt, est vtendum, atque magis vbi quòd cõfluit, crassum non sit, cùm neque partem phlegmone obsessam calfaciant, neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt. Inter hæc verò vacuantia, per quæ translatio sanguinis ad alias partes efficitur, ea præferenda sunt, quibus integræ partes ad se trahunt paulò ante à nobis conscriptæ, quamquam interim quoque purgatione vbi opus fuerit vti poteris, deinceps verò frigidis adstringentibusque medicamentis vtare, licet vbi admodum exigua inflammatio fuerit, priusquam corpus vacuaueris, eisdem quoque medicamentis vti poteris, nedum in hac inflammatione, verum etiam in aliis quæ ex vitiosis sunt humoribus. Siquidem, vt inquit Galenus 14. de metho. medendi, exiguum vitiosum humoris etiam si quis ad viscera & magnas venas, retrudat, nullum profectò quòd sensu percipiatur, malum committet, at si eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi prius totum corpus vacuatum non fuerit, quòd quidem tutius esse arbitror, vt mollior in quacun-

Vacuatio duplex.
13. met. c. 19.
Vtraque vacuatio, gemina.

Translatio sanguinis duplex.

Cap. 15. & cap. 6.

Frigida, & adstringentia in principis inflammatione.

Purgatione quado vtendum, & quado non.

Cap. 27.

quacunque inflammatione. His itaque auxiliis in inflammationis principio pro eius curatione vtare. Si verò sanguis in particula quam phlegmone prehendit vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtendum, sed tum digerere est tempestiuum: etenim in phlegmone tantisper est refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius sistendum inhibendumque est commodum. sistunt autem ac inhibent inflammationis incrementum refrigerantia & adstringentia duplici ratione, & quòd immoderatum extinguunt calorem qui dolorem excitat, & quòd repercutiunt id quòd affluit, ac quippiam ex eo quòd in laboranti membro continetur, in proximas partes repellunt, id quòd phlegmones iam factæ medela est, vt diximus. Simili etiã modo vbi sanguis in parte quam phlegmone prehendit, vehementer fuerit impactus, & quæ modicè ex calfaciunt, vtraque ratione profunt, verum transacto principio, ac corpore prævacuato, quoniam & dolorem sedant, & quòd contentum in laborante particula est, digerunt: quippe dolorem mitigando augeri phlegmonas vetat: digerendo quòd earum iam impactum est, eisdem sanant. Dixi autem non ab re his vtendum esse medicamentis post inflammationis principium, totòque etiam corpore prius vacuato, quippe cùm particulæ quam obstructio, aut purredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit. Ergo cùm huic, propter calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio extrinsecus, ex iis quæ potest ex calfaciunt accessit, necesse est affectum intendi, vt liquet eodem in metho. meden. in incremento igitur commodè digerentibus vtendum est medicamentis, præsertim vbi quippiam amplius non affluat, nec repelli quòd in laborante particula continetur, possit, vt potè quòd violenter impactum ac crassum sit. Verum vbi fluxio non prorsus constiterit, repellere simul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minùs, & ob id cum his quæ digerendi vim habent, adstringentia quoque miscenda sunt exigua tamen, ita quòd digerant magis, repellant autem minùs, tum propter eas quas nuper tradidimus causas, tum etiam quia, vt inquit Galenus 3. de simpl. med. facult. absurdum planè est semel, vnòque impetu, ab adstringentibus contrahentibusque substantiam, ad laxantia fundentiaque transire, sicut sanè æquum est in intermedio principij statùque spatio, dum videlicet morbi adhuc increseunt, nec planè repellere sicut in principis, nec itidem digerere sicut in vigore, sed perinde vt morbi conditio media est inter contraria, ita medicinam quoque mediam esse oportet, quæ videlicet non vt in principiis adstringat, nec vt in vigore digerat: quanquam semper vtraque misceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ discutendi facultatem habent, nisi quando fluxio prorsus constiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad digerentem seu discutientem facultatem tuta est accessio, præsertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus & digerentibus vtendum est, sicut in primis incurribus in frigidantibus, ac repellentibus, vt liquet in de composit. medic. per genera. hac igitur vacuationis specie in modò dictis inflammationis temporibus, quæ ratione tantum contemplabili ex ægra parte sanguinem euacuat, qui in inflammatione continetur, non autem in principiis earum vti licebit, propter eas, quas nuper causas assignauimus, interdum solis eisdem medicamentis vtentibus, quæ digerendi vim habent, interdum cùm his quæ in frigidant & adstringunt permixtis, prout vsus requiret, & nos determinauimus. Ea autem vacuatio, quæ extra corpus educit eundem sanguinè in phlegmone contentum, sensibili effluxu, vltimo loco molienda erit, quo videlicet tempore alia vacuationis species non satis fuerint. Ac tales quidem omnes phlegmones communes medicationes sunt, variantur autem pro laborande a parte affecta, vt

Digerentibus quado vtendum.

Cap. 15.

Cap. 17.

Cap. 4.

Indicationes sumende a parte affecta, vt cap. 46.

adimar, nihil obstat quo minus medicinam non sex mensibus, sed sex diebus totam perdiscas, ut inquit Gal. eodem 13. meth. med. quamuis nec si quæ à partibus sumitur, indicatione adicias, ut ipse inquit, iam totum quod exigitur ad curationem habeas, nisi etiam methodos de medicamentis didiceris. itaque eas aggrediatur oportet, quisquis consummatè sanaturus est morbos. Vbi verò phlegmone in generatione adhuc sit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunque in gignendo adhuc sunt, & causam habent, ostendimus, atque idcirco nõ simplicem, sed compositam esse totã, de iis ægritudinibus quæ in generatione adhuc sunt, medentis sollicitudinem oportet, ex ea scilicet quæ prouidet, & ea quæ curat, eodem Gal. auctore citato libro 13. de meth. med. quæ igitur causæ phlegmonem accersere videntur, has cum in corpore sint conceptæ, utique ne maiores fiant, cohibere conueniet, atque hoc præcauetis phlegmonem est officium, cum verò ea magnitudine sint ut iam phlegmonem creent, eas summouere oportet, ac quantum iam phlegmones genitum est, sanare. itaque cum adhuc in generatione phlegmone fuerit, in ea, prior vacuationibus quas supra retulimus, consuetis ad affectum locum sanguinis, fienda est inhibitio. inhibebitur his commodè si ipsam fluxionis causam inuenierimus, ut idem Gal. inquit. est autem ea duplex, aliquando ex ipsa parte quæ phlegmonem vexat, orta, aliquando ex alia quapiam, aliisve. ex ipsa quidem quoties aut calidior est facta. aut dolore vrgetur non ex ipsa, quando vel ab alia quapiam parte, vel ab aliis superfluu illi transmittitur, vel etiam ex totius corporis affectu, inuenta itaque fluxionis causa, eam primò auferre oportet, ut cõfluens ad affectum locum sanguinis fiat inhibitio, ita ut si ex calore proritetur fluxio, idem primò sedetur, si ex dolore, in contrarium quoque alteretur, si verò ab aliquo, vel pluribus partibus superfluum transmittatur, tanquam robustioribus existentibus, aut etiam ab vniuerso corpore, ex eisdem prius vacuatio molienda erit, ac à tenta fluxionis parte reuulsio, & deinceps quod in affecta parte restitit, ac ipsius phlegmones iam genitum est, paulò ante dictis vacuationibus sanare oportet, curationem eandem immutantes pro ipsarum partium natura, seu temperamento, tum facultate, seu actione, tum positione seu figura, ac aliis quæ supra narrauimus. Et hæc pro curatione singularum trium differentiarum ipsius putredinis quas proposueramus, hoc est, tam si eius causæ adsint, quam si non adsint, tam si per vniuersa vasa, seu maiora & principaliora fuerit diffusa, quam si vna parte consistat; cã si fuerit cū phlegmone quam citra phlegmonem, dicta satis. Quibus omnibus, si eas quæ à viribus præbentur indicationes adiecerimus, absoluta nobis methodus de febribus omnibus à putredine incensis, sanandis, erit, ut Gal. inquit. Nos verò quæ indicationes à viribus sumendæ sunt, nedum pro febrium omnium, verum etiam quorūcunque morborum curatione, superius abundè disseruimus, quatenus spectat ad auxiliorum inuentiones. Restat modò de eis sermonem facere quod ad victus rationem atinet, id quod statim absoluemus, pro complemento huius nostræ methodi de medendis febribus, si prius rationes quasdam diluamus, quibus iidem iuniores probare etiam nituntur, eas indicationes, quas ab affectis partibus necessaria sumendas esse cum Galeno conclusimus, quicquam ad curationem conducere non posse, quemadmodum nec reliqua, quæ secundum naturam sunt.

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quod indicationes quæ ab affectibus partibus sumuntur, ad curationem non conducunt. Caput XLVIII.

Si natura seu partis temperamentum, actio, seu virtus, situs, positura ac sensus, omnia sunt secundum naturam, & propterea nobis familiaria & amica, qua ratione sui conseruationem & tutelam perpetuò indicant, quomodo possunt curationem, aut remedium genus, qualitatem, locum, quantitatem & vtendi modum, aut

aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, demonstrare, inquit ista, si modò vnum semper indicare vnum, sit opus, Galeno auctore 9. & 11. de metho. meden. Atqui nos vnà cum Galeno asserimus, perpetuæ veritatis esse quod quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, seu quod vnã habeat naturam: qua etiam ratione fatemur, quodlibet quod secundum naturam est, sui custodiam perpetuò indicare, nec propter aliud ab eo quampiam sumi indicationem. quàm propter hunc finem, videlicet vt custodiatur. Quamobrem si Galenus præcepit à partium natura, seu temperamento proprio sumi indicationem pro morborum (qui in eisdem excitantur) curatione, non propter aliud illud instituit, quàm vt earum partium natura, seu temperamentum conseruetur ex eis medicamentis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci temperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent mensuram præscribit, vt liquet 7. de metho. meden. quemadmodum etiam de vniuersi corporis naturali temperie superius disseruimus, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodque necesse est, inquit idem Galenus quatenus à natura recessit. item quod nondum curationi impositum finem arbitrandum, priusquam ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Galenus testatur, atque ita à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in iis videlicet intemperie generibus, quæ abque humore infestant: nam & refrigerari, & calferi, & sicari, & humectari, & per coniugationem quiduis horum pati singulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato libro 7. de metho. meden. scriptum est. Non igitur propter aliud, à propria partis temperie indicatio sumitur, pro dictorum iam morborum curatione, nisi pro earum conseruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, mensuram præscribentes. Pari ratione à virtute seu partis actione non propter aliud indicatio sumitur, nisi pro eiusdem custodia. etenim ea utilis est in iis intemperie generibus, quæ ex humoribus sunt ortæ, pro quorum curatione, vacuatione aliqua vtendum est: quapropter eiusdem vacuationis quantitas ab ea definitur. etenim non adeò vacuandum est vt affectus suadet semper, sed habenda sollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur, non leuis quidem in iis quæ principes partes sunt, ne hanc (magna semel vacuatione vltus) dissoluas, quemadmodum à quibusdam aliis partibus sibi solis in seruientibus, audaçter vacuare licet, prout affectus suadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par est, vt diximus, actionum dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis, aliæ minus vtilis sunt, utique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori, atque id etiam non propter aliud quidem, nisi propter ipsius virtutis custodiam. definit itaque actio, seu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiusdem actionis, seu facultatis, robur seruandum erit, atque maior, vel minor sollicitudo habenda prout magis, vel minus fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus soluitur, eius verò virtus seu actio seruetur. Quemadmodum etiam à partis figura, si ipsius modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, non nisi pro ipsius partis natura, temperamento, ac naturali constitutione seruandis, quæ quidem si modo alio vacuaretur, utique destrui necessum esset, vt si ventriculorum quispiam non deiectione, aut vomitu, sed per vrinales meatus inanire tentaret, & intestina per vomitum, pectus & pulmonem non per asperam arteriam & fauces, sed per deiectiones & pharmaca deiectoria. Ostendit itaque figura partis affectæ vacuationis modum, non nisi propter sui tutelam, & conseruationem: & propterea illud idem semper indicat. Nec aliter etiam & situs earundem partium, nam ab eo indicatio sumitur, rum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium. Pro solidarum intemperie curanda, metitur quoque contrarietatis mēsum, adeo vt si quis per summa corporis intemperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, si verò in profundo

Indicatio duplex in phlegmone quæ adhuc sit.

cap. 2.

Cap. 3. Fluxionis causa.

Supererat vna solium indicatio à viribus, sed eadem est in omnibus morbis.

A temperamento partis sumitur indicatio, vt ipsam conseruetur. Cap. vlt.

Loco citato.

A partis functione sumitur indicatio, pro eius custodia.

A partis figura indicatio, ad ipsius part. custodiam referretur.

Indicatio eiusdem à situ non alio referretur quæ ad partis conseruationem.

Cap. 12. & cap. 13.

fundo corporis intemperies sit, si his medicamentis utaris quæ intemperies requirit, utiq; multo imbecilliora, quam pro usu ad affectum locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaq; fortioribus utendum, interualli rationem habentes, quandoque vero ubi medicamen affectum locum non attingat sua natura, admiscendum est aliquod, quod quidem dux veluti via sit: Ad succorum etiam vitium si non nihil situs indicat, societate laborantis particulæ cum aliis docēs, non alia ratione indicabit, quam pro eiusdem partis cōseruatione: hac etenim ignorata vitiosos humores per cōuenientia loca vacuare ignorabimus, quos si vacuare per alia loca quispiã tentaret, utique eiusdem partis substantiã, temperamentum, ac vniuersam constitutionē destrueret. Ad quodcumq; itaq; conducatur indicatio quæ à situ datur, pro morborum sublacione, non propter aliud conducere videtur, quam pro ipsius affectæ partis custodia. Similiter & eiusdem partis sensus acuitas siue heberudo pro viribus partium custodiendis, & non ob aliud indicant. nã quæ acuti sunt sensus partibus, si iis utaris medicamentis, quæ non leuiter mordeant earum vires dolore resoluuntur, inquit Gal. quapropter expedit has non conferre, nec semel valentibus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore, in iis vero partibus quæ tardi sunt sensus, seu hebetis, celeriter obire quod iustum est licet, semel vsis remedio quod sit idoneum, propterea quod ab eo vires dolore non resoluantur. ergo pro custodia virtutis earumdem partium, indicationem sumimus ab acuitate & hebetudine sensus earum, ita ut propterea ea admittantur medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquam soluit, ea vero non admittantur à quibus virtutis substantia eiusdem partis aut dissipetur, aut immodicè alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem necessariæ, & quamuis non vno eodemque modo ad affectus sublacionem conferant, ut diximus, in hoc tamen omnes consentiunt, quod quicquid indicant, licet conferat ad eorum morborum sublacionem, qui indeterminatis excitantur particulis; nam iis neglectis curari nequeunt, tamē non propter aliud indicant primò & per se, quam pro earum partium tutela, ac custodia, naturæ videlicet, seu temperamenti, actionis, seu virtutis, & omnis denique earundem constitutionis. Nunquam igitur Gal. sui obliuiscitur, perpetuòque de eadem re, diuersis etiam in locis idem tradit, & posita principia semper seruat, ac tuetur, quamuis quandoq; pro diuersa de qua agit tractatione, diuersa quoq; asserere videatur, iis potissimum qui parum in eius doctrina sunt exercitati, ac perperam eiusdem verborum sententiam interpretantur: quod sit ut nimium etiam audaces sint in calumniando Galeno, ad contradicendum potius quam ad veritatem inuestigandam laborantes.

Quibus potissima ratione vires custodiantur, ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quantitas. Caput XLIX.

Vita quid.

Cap. 10.

VM necesse sit vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, nihilque ipsa vita prius in animantis corpore esse possit, propterea quod nec sanos esse citra vitam licet, eadē propterea omnium primæ, custodiendæ hominibus sunt. etenim has vires seruare, nil planè est aliud quam vitam seruare, ut liquet ex Gale. 9. de meth. med. Quid verò per vires intelligere oporteat, fusiùs in præcedentibus disseruimus: nunc autem in memoriam iterum reuocemus, quibus, quòtve rationibus vires seruari possint, quod id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus seruandis in ægris hac febre laborantibus, exactè definiamus, postquam & sanis & ægris adeò necessariæ sunt, ut sine ipsis viuere non valeamus, nec quicquam conducere à morbis febribusve liberari, ipsis haudquaquam seruatis. Seruatur autem potissima ratione vires, ex eo quod de substantia earum vel inanimatam, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis, quæ ipsarum substan-

substantiam vacuare, alterareve possunt, ut 9. de metho. med. scriptum est: At qui quo pacto seruari ipsæ debeant hoc secundo cōseruationis modo, superius abundè cum Gale. demonstrauimus, quando vires ipsas necessariò considerandas esse pro morborum sublacione, ac ad remediorum inuentiones, ostendimus. Restat modò differere modum quo valeamus ipsas tueri, corrigendo id quod de earum substantia fuerit inanimatum, & alteratum, quod verè & propriè earum est cōseruatio. id verò efficiemus si priùs admonuerimus vires, ut scèpius dictum est, perpetuo sui custodiã præscribere, custodiã autem similium exhibitionem indicare. cum verò virium substantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis compleatur, ex iis quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiã conueniet, spiritui, ex respiratione, ac transpiratione, & qui ex sanguine attollitur, vapore, solidorum verò generi, ex solido nutrimento, carnoso autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac solidorum corporum est, Gale. teste 11. de metho. meden. cuiusque autem horum quantitatem, seu modum, ex cōseruandæ substantiæ quantitate, seu modo inuenies, qualitatem verò ex ipsius temperie. Cum verò horum cuiusque vel optima temperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debet, quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alteranda, in ægris verò seruanda semper est. ac cum diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuiusque mensuram fore eorum, quæ ipsi sunt similia, nempe ei quæ terrea magis est, eorum quæ magis sint terrea, & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora. ad eundem modum ei quæ magis aërea est, eorum quæ plus huius substantiæ in se habent, sicut calidiori eorum quæ magis substantiæ igneæ participant. hinc materias iam particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis inueniendas esse decreuit Gal. citato lib. 11. metho. meden. quamuis, ut ipsemet inquit, eodem loco, vires ipsas seruent præcipuè cibi, potiones, & spiritus, certa mensura, & apta qualitate exhibita. idque non ab re, cum dictum sit eorum substantiam ex spiritu, carnosa specie, ac solidis compleri, atque ob id iam dictis tribus etiam substantiis seruari, certa tamen mensura, & apta qualitate exhibita. quantum verò ad spiritum, seu aërem spectat, pro febrium curatione, ac spirituosa nostræ substantiæ cōseruatione, satis abundè factus est in præcedentibus sermo. Restat modò differere quomodo reliquæ duæ virium substantiæ præcipuæ, carnosa videlicet, & solida, per ea quæ similia sunt seruari debeant, id verò potissimum consistit in cibis atque potionibus. quanquã & ex iis quoque spiritus nonnihil vtilitatis participant, cum ex sanguinis etiã attenuacione, seu vapore præter aërem, nutriantur. De hac itaque mensura seu quantitate, ac qualitate victus, seu cibi, & potus, pro viribus ipsis seruandis, verba facere intēdimus. etenim cum tota moles animalium in perpetuo fluore sit, ut inquit Gal. 1. de sanit. tuen. ni similis altera substantia pro ea, quæ defluit; restituta sit, euaporabitur certè atque dissipabitur vniuersa, nedum in sanis, verum etiam in ægris corporibus, id verò admodum facillè non existit, nam cum ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est scientia ordinandi victus, inquit idem Gale. 11. metho. meden. nos verò qua ratione inuestiganda sit nutrimenti quantitas in ægris, ac febriliter laborantibus, vestigabimus primò, deinde quomodo eiusdem qualitas, necnon & opportunum tempus differemus. Et quoniam diximus inueniri quantitatis eius mensuram ex virium substantia, nimirum æstimari debet, quemadmodum vires, quæ corpus regunt, in his se habeant: quippè cum vires legitimū robur suum habent, & morbi summus vigor breui futurus expectatur, tenuissimo victu vti licet, cum verò infirmiores sint, non licet sine graui noxa, sed adiciere ad nutrimenta tantū oportet, quantum de robore virium est imminutum, atque ex his scopis accipiēda quantitas nutrimenti, ut liquet eodem 11. de meth. med. quibus in verbis clara luce ostendit Gal. nutrimenti quantitatem desumendam esse, tum ex ipsarum virium

Virium propria cōseruatio.

Cap. 3.

Cap. præcit.

Cap. 2.

Cap. 15.

Quantitas cibi unde seruat.

Cap. 5.

DE MEDENDIS

832

*Coindicantia cibi quã
titatem.
Quantitas
cibi quid sit.*

virium substantia, spectantes inquam num robusta, vel imbecilla fuerint, tum etiam ex morbi summo vigore, cum scilicet breui vel longo futuro tempore expectatur. nam si qui sunt alij scopi, pro hac victus quantitate instituenda, illi coindicare, & non indicare dicuntur, quatenus vires metiuntur, vt ætas, tẽpus anni, regio, consuetudo, & reliqua huiusmodi. Quamobrem non immerito quispiam quæreret quid intelligat Gal. hic per nutrimenti quantitatem, nũm molem videlicet, seu copiam eiusdem, an quippiam aliud, quod scilicet ipsum nutrimentũ plus, vel minus nutriat? Pro quo animaduertere oportet, quod hoc in loco Gal. vtitur voce gręca *ποσος*, interim *ποσότης*, quod Latine sonat, prima quidem quantus, aliquantus, & quotus, secunda verò quantitas, quamuis (mea quidem sententia) voce *ποσος*, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam, quantitatem subintelligere: sed quicquid sit, dicimus nos quod per quantitatem hoc loco Gal. non intelligit multitudinem, seu copiam alimenti, quẽ admodum intelligere videntur tum ipse, tum etiam Hippo. aph. 14. & 15. primi libri, per voces *πλεον* & *πλεονεξία*, hoc est plus & plurimus, etenim iis in locis de multitudine, ac alimentorum copia sermo ab iis sit, quã proportionalis esse debet, & quantitati eius, quod diffatur, ac innati caloris multitudini, nisi fortẽ aliquando ex aeris ambientis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, vt inquit Gal. com. citati 15. aph. & propterea vbi multus fuerit calor innatus, & vires robusta, multum quoque competit nutrimentum, vbi verò paucus, & vires imbecilla, contra. sed voluit, vt mihi videtur, per nutrimenti quantitatem Gal. intelligere diuersam formam, figuram, seu speciem ipsius alimenti: quod quidem aliis in locis significauit per vocem *χῆμα*, vt liquet com. aph. 7. & 9. eiusdem l. lib. id quod eius verba manifestant. ait enim docẽs nutrimenti quantitatem ex quibus desumi debeat: {cũ vires legitimum robur suũ habent, tenuissimo victu vtendum esse, cum verò infirmiores sint, adiciere ad nutrimenta tantum oportet, quãtum est de robore virium imminutum.} quod quidem falsum esset, si de alimentorum copia illud subintelligeretur, nam robore virium imminuto adiciere nutrimentorum copiam non oportet, neque etiam minuere, vbi legitimum robur suum haberent, sed contrarium efficere, vt in citatis aph. præcepit Hipp. Quinimò in virium imbecillitate parum quidem alimenti offerre ipse Gal. docuit, com. aph. 17. primi lib. quoniam virium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimenti sustinere; quod verò per nutrimenti quantitatem quam *ποσος* nominauit 11. de meth. meden. eiusdem nutrimenti speciem seu formã intelligere voluit, ex qua plus vel minus corpora nutriuntur, liquet apud eundem commen. citati aphorif. 9. primi libri. ait nanque Galenus, {nunc hoc in loco alterum adiciit scopum scilicet victus, vt quantitatem declinationis exquisitẽ noscamus, est autem hic scopus, vis ipsa ægrotantis, cuius gratia nutriamus; neque enim morbi gratia.} & deinde subdit: {cũ enim vis ita robusta fuerit, vt speremus ipsam posse perdurare totum tempus intermedium vsque ad summum morbi vigorem cum tali victus forma, specie, seu figura (vtitur enim voce *σχῆματι*.) tunc, (inquit ipse) exquisitam habebimus declinationis, quam diximus quantitatem.} vtens verbo *ποσος*, & subdit, quod si imbecillior extiterit, adiciendum aliquid victus, & plenior est adhibendus, tantum scilicet, quantum natura imbecillior expostulat. consistit ergo nutrimenti quantitas exquisita, in ipsa victus forma, quã talis instituenda est, vt æger perdurare cum ea possit vsque ad morbi summum vigorem, vt clarẽ ex his verbis ostendit Galenus, & comm. citati apho. 7. eiusdem libri, cum Hippocrat. in aphorif. scripsisset: {vbi morbus peracutus est, statim extremos labores habet, & extremẽ tenuissimo victu vtendum est; vbi verò non, sed pleniorẽ victum contingit adhibere. tantum cibi indulgendum est, quanto morbis extremis est mollior.} inquit ipse. {in quibus verò morbi vigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor diebus, in iis possumus victu extremẽ tenuissimo vti, cum eundem vires tolerant: qui verò minus

*Quantitas
cibi quãdoq;
copia, apud
Hippocr. &
Gal.*

*Quantitas
cibi pro for-
ma seu spe-
cie hic su-
menda.*

Loco citato.

tenuis existit, quem etiam pleniorẽ nominauit, illis conuenit morbis qui posterius in suo debent vigore consistere, in quibus præcepit tantum à victus reuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc est vigore summo. hoc enim proximo existente, paulo pleniorẽ victum offeremus; longius verò distante, plus: & quanto tardiorẽ fore summum morbi vigorem expectabimus, tantum victus speciem, formam seu figuram commutabimus. {iterũ vtens hac voce *χῆμα*, liquet igitur ex iis, quod tam Hippo. quã Galen. indicatione sumpta tum à viribus, tum à morbi summo vigore, pro quantitate victus instituenda, per quantitatem victus diuersam, prout diuersi fuerint iam dicti duo scopi, non multitudinem, seu copiam eiusdem, sed formam, speciem, seu figuram subintelligere voluerunt. de qua etiam victus forma seu specie, Gale. verba fecit com. aphor. 11. eiusdem lib. sub voce *εἶδος*, & aphor. 12. vtens eadem voce *σχῆμα*, interim quoque victus qualitatem appellauit, vtens voce *ποιότης*, vt liquet libro de optima secta. At idem Hippo. apho. 4. eiusdem primi libri, de hac meminit, asserens non vnã duntaxat in omnibus morbis speciem, sed diuersam instituendam esse, pro diuersa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quã in specie, seu forma continetur victus, veluti reliquæ omnes, & propterea aberrare quandoque contingit in hac declinationis quantitate, nedum medicos ipsos, verũ etiam ægros, non absque ratione aphor. 5. eiusdem primi libri, collatione facta inter eadem delicta, asserbat ægros magis lædi cum ad magis quã oportet, tenuẽm victum fieret declinatio, quã vbi ad paulo pleniorẽ, quã Hippoc. sententia hucusque à paucis, vt mihi videtur, rectẽ fuit intellecta. Nõ negamus propterea quod in hac diuersa nutrimenti specie seu forma quã ægrotantibus instituitur, ea qua diximus ratione, consideranda etiam sit certa quantitas, seu mensura, quamuis id præcipuẽ à medico non intenditur, etenim de hac etiam victus specie quibusdam plus, quibusdam minus, quandoque tribuere oportet, pro diuersa ægrotantium ætate, seu consuetudine, anni tempore, ac reliquis huiusmodi, quibus eadem vires metiuntur, quemadmodum neque ipse Hippo. hanc prætermisit, sed de ea meminit in paulo ante citatis apho. 14. & 15. primi libri, & 2. de ratione victus in morbis acutis, cum dicebat: ciborum autem adiectioni, intendendum multo minus, &c. Verũ asserimus quod per nutrimenti quantitatem, quã primò inuenire debemus ex virium substantia, vt Gal. docet citato libro 11. metho. meden. intelligere debemus speciem, seu formam, & non copiam aut multitudinem eiusdem nutrimenti. sunt etenim diuersa nutrimenti species diuersimodẽ quoque nutrientes, atque substantia virium adiciẽtes, id quod præcipuẽ considerare debemus in febribus ipsis, ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimenti species immutanda erit consideratis tum virium robore, tum morbi summo vigore: id quod etiam manifestẽ 10. meth. meden. idem Gale. nobis demonstrauit, cum dixit: {sunt igitur tibi à primo statim die in omni ægro spectanda duo illa quã Hippo. iussit, à quibus cibandi consilia petas, morbi summus vigor, & ægrotantis vires: postea si transiri summum incrementum sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominem seruabis, sin exiguum adminiculum requirat, abundẽ erit sola mulla: quod si maius desiderat quã sit ex mulla, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia transmitti, id agendum est vt homo statim in primæ accessions inclinatione cibetur.} Immutat igitur Galen. diuersam victus speciem seu formam pro vario virium statu, ac diuersa morborum summo vigore, & non multitudinem seu copiam eorundem alimentorũ, quã quidem contrario ad hoc modo permutari debet, nam vbi calor innatus plurimus fuerit, & propterea vires valentes, plurimus quoque cibus adhibendus erit; vbi exiguus, & propterea imbecilla vires, exiguum quoque nutrimentum dabimus, vt aphorif. 13. 14. & 15. primi libri decretum est. oportet enim alimenta, vt inquit Gal. semper esse innati caloris multitudini proportionalia, &

Cap. 39.

*Aph. 5. lib
1. illustra-
tus.*

Cap. 5.

Cap. 5.

A A

*Victus species permul-
tae.*

eorum quantitatem, esse eius quod diffatur quantitati, proportionalem; præfertim in sanis corporibus. Sunt verò ipsius speciei seu formæ victus differentiæ non paucae, quas pro diuersa morborum natura, varióque virium robore, artificiosa quadam coniectura assequi licebit. etenim vbi morbus peracutus fuerit, ac statim summum vigorem habiturus est, hoc est in primis quatuor diebus, & vires suum legitimum robur habent, possumus victu extremè tenuissimo vti, quemadmodum illis morbis qui posterius in suo vigore consistere debent, non adeò extremè tenuissimum adhibebimus victum, & vbi paulò post consistant, extreme tenuem: vbi verò plus, victum tenuem adhibebimus, & deinceps etiam plenior, quandoque modicè, quandoque mediocriter, quandoque admodum, prout vires requirent, & morbi summus vigor breuiùs, aut tardiùs expectatur. quocirca præcipit Hipp. tantum à victus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc est à summo vigore, adeò vt tunc quantitatem declinationis exquisitè habeamus, tum in febribus, tum in cùctis morbis, cù adeo vis robusta fuerit, vt tali vel tali victus specie, speremus ipsam posse perdurare totum tempus intermedium vsque ad summum morbi vigorem. nam non permutandam esse victus speciem, priùs quàm signa coctionis manifesta sint, inquit Gal. Hipp. auctoritate 2. de rat. victus, & deinde subdidit: fid autem fiet, si quot diebus ad vigorem morbus vèturus sit præcognoueris. & paucis quibusdam interiectis, eodem loco docens modum inuentionis generis victus, inquit: verùm quomodo ad generis victus inuentionè, operæ pretium est vt cognoscas, an robusta, vel infirma sit laborantis facultas, quot itè diebus morbi coctio futura sit, sic & considerandum quantum vel robusta, vel infirma fuerit, nempe in virtutis tum robore, tum infirmitate magis, & minùs valde discrepant, sic morbi quoque discrimina differentiáque cõiicere oportet. Sed hic non ab re dubitaret quispiam asserens Hippo. & Gale. in hac victus ratione instituenda, sibi ipsis pugnare, nempe aphor. 7. 8. 9. & Gale. etiam com. apho. 11. & 12. & citato lib. 2. de rat. vict. aperte præceperunt, à duobus scopis sumendam esse totius victus rationem in vnoquoque morbo, nempe ex morbi constitutione, seu eiusdem morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. At citato libro 11. metho. meden. Gal. hæc verba (post ea quæ modò citauimus) de victus quantitate conscripsit, inquiens, si quidem ostensum priùs est solum virtutis respectum esse, qui de nutrimento indicationem præbet. & libro 1. de ratione victus inquit: verùm nos qui veritatem honoramus, laudamus Hippo. cum in cæteris omnibus, tum quòd in vnoquoque opere scopum ita docuerit, vt huic attentus omnino quispiam, definitam certamque inuentionis auxiliorum habeat viam: sic sanè & cibandi scopum vnum communem prorsus tum sanis, tum languentibus esse demonstrauimus, his autem facultatis vitalis custodia est, quam nunc manifestè explicuit cum dixit, si validus fuerit, ob eandem sanè facultatè sani edimus & bibimus, aliáque omnia vitæ munia exequimur, propter hanc eandem & ægri ad cibos, potúsque procedimus: nempe morbus suæ affectionis indicat auxilia, phlebotomiam videlicet, clystma, cataplasma, purgationem, oxymeli, aquam mulsam, atque aliorum vnumquodque virtutis verò custodia solam indicat alimoniam. Quibus in locis vnum solum esse scopum, qui alimoniam indicet, virtutis videlicet custodiam, dilucidissimè eos asserere patet. quãuis Gale. 1. de arte cur. ad Glau. cap. 8. oppositum sentire videatur, quòd videlicet in omnibus morbis commune præceptum est, vt ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituaamus, nullam faciens de viribus mentionem. Nisi esset quòd idem Gale. citato etiam loco 1. de rat. victus, per ea verba, quæ ea, à nobis modò conscripta, consequitur, se ipsum ac Hippo. conciliat inquiens. si igitur morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniam sæpius noxam, vt ostendimus, affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem, sed tanquam prohibetricem contemplamur. vbi et

*Dubitatio.
Alicubi
Gal. & Hipp.
à duob. scopis
sumunt vi-
ctus rationè.
Alicubi ex
unico.
Cap. 14.
Super text.
44.*

*Super text.
36.*

*Soluitur du-
bitatio.*

vbi ergo ea non prohibuerit, facultasque præceperit, tunc nutrimus. neque enim cibis morbi affectionè sua ratione iuuabit, nisi vim tum cibi tum medicamèti obtineat. Hinc liquet vnum esse præcipuum ac proprium scopum, alimoniam indicans duntaxat. nempe custodia ipsius virtutis. Quòd si Hippo. & Gal. quandoque morbi cõstitutionem, seu eiusdem summum vigorem contemplari etiã iusserint pro ipsa alimonia instituenda, ea non tanquam cibum indicantia, sed tanquam prohibentia spectarunt, veluti hoc in loco seipsum declarat Gal. cõcludens vniuersale tempus offerendi alimenti esse, ac tunc nutrire oportere, cum facultas præceperit, & morbus non prohibuerit: quemadmodum etiã de auxiliorum tempore lib. de opt. secta. definierat, id esse præcipiens quando morbus exigit, & facultas non impedit. spectatur itaque morbi affectio, seu eiusdem morbi summus vigor necessariò in ipsis ægris, pro victus ratione instituenda, non tanquam scopus quidam, quid faciendum sit indicans, sed tanquam prohibens. Atqui quod prohibet, haudquaquam vtile indicare posse, decretum reliquit idem Gale. citato lib. de opt. secta, & nos in præcedentibus fusiùs declarauimus. Erunt itaque duo scopi, vnus, vt indicans, ac requirens nutrimentum, tanquam vtile ei existens: alter verò non tanquam ei conducens, sed tanquam prohibens. neque enim, vt diximus, cibis morbi affectionem sua ratione iuuabit; quod quidem (si verum fateri liceat) verè indicare haudquaquam admitendum est: & propterea reuera vnus erit cibandi scopus, communis prorsus tum sanis tum languentibus, nempe virtutis custodia, licet de alterò quandoque scopo fiat sermo, hoc tanquam omnibus manifesto prætermisso, ab eodem Galeno, quia etiam ratione conciliari poterit idem Galenus cum iis quæ scripta reliquit eodem lib. de optima secta, quo loco aduersus methodicos, morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare posse, nonnullis rationibus demonstrauit; neque medicamenta seu auxilia, neque alimentorum genus quantitatem aut qualitatem, quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari potest. Possunt tamen id quod à morbo seu facultate postulatur, quandoque impedire: iccirco & ipsa morbi tempora, interdum impediencia ea quæ conducunt, haudquaquam proposita, seu scopi verè esse dicentur, vt ipse inquit, sed tanquam impediencia, eo quòd nos auxiliis aut cibis vti, plerumque impediunt, consideranda sunt. Hinc Gal. concludebat quòd quã vicem in exhibendis remediis facultas gerit, eandè in dandis cibis morbi tempora: quãuis ipsa quoque interdum auxilia exhiberi prohibeant, atque interuertant, veluti & cibum. itaque morbi tempora pro victus ratione instituenda, spectanda à medico, non tanquam alimoniam indicantia, nec quantitatem, aut qualitatem eiusdem, sed tanquam impediencia, & interuertètia quandoque: & hac ratione Gale. interdum simul cù Hippo. ea contèplanda esse pro victus institutione (& non tanquam scopos quicquã faciendum esse indicantes) nobis præceperunt. Quemadmodum etiam sicubi in eorum doctrina cõpertum fuerit pro nutrimenti institutione, consideranda esse ætatè, consuetudinem, anni tempus, regionem, ac reliqua similia, nõ tanquam iudicantia, sed velut coindicantia subintelligi debet: præcipuus siquidem est virtutis scopus, vt sæpius diximus. Hæc verò omnia tanquam eandè virtutem immutantia, ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quispiam mirari non debet, si interdum solius virtutis meminerit Hippo. interdum simul cum ea, omnium, aut quorundam iam dictorum. Est etenim hæc Hippo. consuetudo, Gale. teste 1. de rat. victus in morbis acutis, com. aph. 16. primi libri.

*Præcipuus
cibandi scopus
custodia
est virtutis.
Morbi sum-
mus vigor
non est indi-
cans cibum,
sed est prohi-
bens si est a-
lium.
Cap. 40.*

Loc. præcit.

Cap. 39.

*Tempora mor-
bi non indi-
cant, sed im-
pediunt.*

*Victus ratio
nem non in-
dicant, sed
coindicant
ætas, consue-
tudo, &c.*

*Super text.
45.*

Nutrimenti qualitas ex quibus desumenda sit. Caput L.

AETERVM nutrimenti qualitas desumenda est ex morbi affectu vnà cum solidorum corporum (quòd tum est) temperamento ab affectu, si is obstructio sit, quæ extenuet, à naturali ipsorum temperie vnà cum consuetudine, prout etiam priùs est definitum, inquit Gal.

cap. 5. *Qualitas a-*
limenti mor-
bo sit contra-
ria, similis
solidorū cor-
po. tempera-
tura, &c.

citato lib. II. meth. med. ita ut velit qualitatem alimenti debere esse contrariā ipsi præter naturam affectui, similem verò naturali solidorū corporum temperiei, atque etiam consuetudini ægrotantiū, cum & ipsa vel temperamentū originale seruare possit, vel ascititiū inducere. iis nanque seruatis circa nutrimentū qualitatem, auferetur siquidem morbus per contrariam alimenti qualitatem, seruabitur autem naturalis temperies, prout etiam superius definitum est de medicamentorū qualitate. semper enim definitur contrarietatis mensura ab ipsa naturali laborantis temperie, vnā etiā cum ipso morbo, quā ratione febriētibus frigida alimenta exhiberi debent, verum adeo frigida, ut & febris ipsa auferatur, naturalis autem temperies, & consuetudo febriētis per eadem seruentur. ex iis nanque sanatio perficitur. At Hippo. aph. 16. r. lib. aliter de victus qualitate quæ febricitantibus competit, sentire videtur: ait etenim: { victus humidus febricitantibus omnibus cōfert, maximè verò pueris & alijs qui tali victu uti cōsueverunt. } subtrahit nanq; hoc loco Hippo. indicationem quæ a corporis temperamento sumitur, licet aliā adiecerit quæ ab ætate. At si in memoriā reuocabis ea, quæ in præcedentibus de ætate & cōsuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idem asserere. etenim & consuetudo & ætas nō propter aliud in morborum curatione indicare videntur, tam pro remediorū inuentione, quā pro victus ratione instituenda, nisi medio temperamēto, veluti præcipuæ causæ ipsum immutantes: quā nobrem Hip. ætatis, & consuetudinis mentionem faciens, non aliud significare voluit, (& si illud nō expresse- rit) quā proprium temperamentum, quemadmodum ipse Gal. ætatem subintelligere voluit sub temperamento, cuius simul cum consuetudine, meminit. Hinc Gal. com. citati apho. huic tacitæ obiectioni satisfaciēs, dicebat, { verum si quid expressis verbis Hip. in aph. nō dixit, quod tamen idem habeat iudiciū, cum iis quæ ab ipso dicuntur, hoc quoque fuisse dictū potentia, debemus existimare. nam & ætatis meminit, & consuetudinis, tu verò & naturalis temperaturæ, & temporis anni, & regionis non absq; ratione memineras, quæ & ipse Hipp. adiicit aliquādo, nonnunquā verò vnus aut duorum mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdē naturæ atque ordinis prætermittit. } Quibus etiam verbis sibi ipsi Gal. satisfacere videtur, quod pro nutrimenti qualitate, temperamenti dūtaxat, & consuetudinis meminerit. nam sub iis, reliqua etiam iam dicta subintelligere voluit, seruantibus nobis quod similem perpetuū victum exigūt corporum temperies naturales, etiam si inculpatæ non sint in ipsis ægrotantibus, & reliqua quæ secundam naturam sunt, quemadmodum quæ præter naturam per contraria corrigi debent. id enim hac in breui sententia propalare nobis voluit Hip. non tamen hoc aph. simul præcipere intendit qualitatem victus in sanis, & ægris, quemadmodū quidam sibi ipsi persuaserunt: etenim, (ut Gal. visum est in sine com. præcedentis aphorif.) ab hoc aphorif. 16. de victus ratione ægrotantium sermonem facit Hippo. inquit enim. { Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet: } insuper nec perfectus esset sermo de victus ratione, quæ febricitantibus conuenit, si solam indicationem de eius qualitate sumpisset ab ipsa febre, neq; enim satis esset, nisi adieceretur ea quæ ab ætate, & consuetudine, hoc est corporis temperamēto sumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatem rationis victus, febricitantibus conuenientem, hoc in loco nos docere Hippo. & non in simul sanorum existentium, nec propterea quispiam mirari debet. si humidum dixerit, subtrahendo frigidum victum febricitantibus omnibus conferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare scribere Hippoc. dignatus est, ut liquet 2. & 3. de differen. resp. ab affectus itaque qualitate, & solidorum corporum temperie, vnā cum consuetudine, & etiam ætate si velis, anni tempore, & regione, nutrimenti qualitas desumitur, vel breuiter ex morbi affectu vnā cum solidorum corporum, quod tum est, temperamento, ut Galenus testatur. sub his enim reliqua continentur.

De par

De particulari exhibenda alimonia tempore, Caput I I.

VAMVIS nutrimenti tempora vniuersalia, cum vniuersalibus auxiliorum temporibus consentiant, quia eadem scribi possunt, & instrumenta quibus eadem indicantur, similia quoque sunt, & scribi etiam possunt (vtriusque nanque opportuna vniuersalia tempora, ex eorum quæ conducunt postulantiū præsentia, & potentis impedire absentia, deprehenduntur) non tamen similiter se habent, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cum neque ipsa particularium auxiliorum tempora, neque instrumenta seu proposita quibus eadem indicari valeant, scribi queant: ut liquet lib. de opt. secta. Nam & remissionis spatia, quibus potissimum adhibentur remedia, non æqualia omnium sunt, & conditiones ab similes, & symptomata dissidentia, quorū singula particularis auxilij tēpus conuariant, ut ipse Gal. inquit. At victus rationis particularim tēpora scribi possunt, quemadmodū & ipsorum morborum, simul atque eorum indicatoria instrumenta, tum Hippo. tum Gal. auctoritate. Dico autem particularia tempora, quæ distinguuntur aduersus vniuersalia, & non propria cuique, nam propriū nec dici, nec præcipi, nec scribi ad vnguē potest, ut patet 3. meth. med. & 1. de arte cur. ad Glau. Cum itaque cum Gal. conluserimus vniuersale nutrimenti tempus esse, cum facultas præceperit, & morbi affectio non prohiberit, restat modò differere postquam scribi possunt alimenti particularia tēpora, ex quibus ea desumēda sint. determinatis nāq; propositis ex quibus talia capiuntur tempora, insimul etiā patebit quod eadē scribi possint: id verò particularim ostendemus in ipsis febribus, & præsertim, ex putredine ortis. nā in cæteris faciliè patere poterit. Hæc verò, vel vnā duntaxat habent accessiones, vel plures, ut sæpius dictum est, si vnā habeant, à principio ad finem vsque, in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt, quando cibis illis eotēpore est offerendus, quo facilius quā in cæteris morbum tolerant, eoque potissimum diei tempore, quo prius in sanitate cibari erant sueti. etenim facillimè cibum ferent, si ex iis considerationibus assument, Galeno teste eodem 1. metho. meden. quamuis, ut ipse inquit, paucissimas sorbitiones, potionesque eisdem exhibere debeamus, quibus vtrique ceu medicamenti potius, quā nutrimenti egemus. maxima etenim febris est, ac cito finietur, & virtus ut plurimum valida. Si verò febris plures accessiones habeat, asserimus cum Hippo. & Gale. in earum principiis cibum nequaquam adhibendum esse, dico in principijs, tam si cœperint accessiones, quā si iam iam cœpturæ sint, liquet hoc ex Hippo. apho. 21. libri 2. cum assererat, { in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, &c. } & ex Gale. qui eodem com. dicebat: { quomodo verò quispiam particularim cibum offerat conuenienter, in hoc docet sermone, caeteri iubens morborum accessiones, ipsæ verò manifestius in libro 1. de victu acutorum dixit, quod neque cum iam adsunt, neque haud ita post affuturæ sunt accessiones, cibis dandus est, sed cum declinant aut cessant. } quæ quoque sententia, 4. de ratione victus scripta est. Præterea apho. 19. eiusdem 1. lib. ait Hip. { iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationem. } & Gal. in com. dicebat, { nam tempora commoda ciborum particularium præcipuè docent accessiones, in morbis quidem in quibus ordinatè adueniunt, hoc est per circuitus. } libro etiam primò de rat. victus, docens Hippo. particularia tempora nutrimenti, hæc conscripsit: { tempus autem danda sorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verum quoque & maximè à potu temperandum. at cum caliditas ad pedes descendit, tunc dare expedit. } Tunc etenim modèratissimè se habent, tum thorax, tum venter, quemadmodum teterrimè in initijs. fit nanque accessions principium, calori omni, toto ex corpore ad cor, thoracemque concurrente, Galeno auctore ex eiusdem textus commen.

A A 3

Quamobrem concludebat optimum tempus ipsis languentibus danda alimoniam esse in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in accessionum principis tunc etenim moderatissime se habet, quemadmodum in principis deterrime thorax, & venter. lib. quoque de humoribus idem Hipp. hæc scripta reliquit: in exacerbationibus per circuitus sientibus, ciborum oblationes danda non sunt, neque cogere oportet, sed auferre de appositionibus, ante indicationes. Idem confirmatur quarto de ratione victus, per hæc verba: scum autem purgaueris, forbitionibus quibusdam vitior, obseruatis ita febrium accessionibus, vt nunquam cum adsunt, neque cum futura sunt exhibeas: sed vel cum cessant, vel quiesuerunt, & maxime a principis recesserunt. frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque forbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis. Non vitique offerendus erit cibus in accessionum principis, ob iam dietas causas, neque etiam in incrementis ex sententia Gal. eodē r. de rat. victus cum dicebat, sed quoniam in accessionum tum principis, tum incrementis ingesta alimonia lædere admodum nata est, ob id differimus ipsius exhibitionem, quanquam corpus ipsum iam iam digerere videatur. secluditur etiam ab vtriusque, dico tam Hippo. quam Gal. summus vigor accessionum, cum e tempore licet pedes caliant, manet tamen in corporis medio: hoc est ventre, & thorace, præter naturam caliditas immodica, necdum ad pedes descenderit, quo tempore dare expedit Hippo. auctore, tum in morbis omnibus, tum præcipue in acutis, & potissimum quibus febris vehementior suberit, periculumque summum. Sed quid claritatis quod tria hæc tempora alimoniam exhibitionem prohibeant, si in accessionibus iusserit Hippo. abstinere oportere, nam cibum dare nocuum est: Et 4. de rat. victus, per hæc verba particulare cibi porrigendi tempus instituit, cum dixit: eius medicina parit quæ victu medetur, maximum est febrium tum intentiones, tum declinationes, non in acutis modo, verum quoque & in longis obsequare, vt tempora quibus cibi offerendi non sunt, & tunc & quibus offerendi sunt, cognoscas, atque adhuc quando plurimum ab intentione abierint, in cuius textus expositione diuinis. Gale. nobis præscribit simul eundem auctore particulare tempus porrigendi cibi. inquit enim: Artis ciborum exhibendorum maximum esse aut particulare cibi porrigendi tempus nosse, scopumque vnum esse fatetur, quod scilicet tempus illud, quo cibus exhiberi debet, quam plurimum ab sit a febris intentione (quam *ἐπιτροπή* dicit) accessionis principium intelligens. Id autem non in diuturnis solum, sed in acutis quoque verum esse videtur. deinceps subdit: sed quare longis in morbis adiecit nempe quod in his magis, & forsitan solis, euidentis sit scopus, in acutis etenim morbis, deprehensa in pedibus caliditas, cibi tempestiue offerendi signum sufficiens fuit, non tamen in longis ita nutrire oportet, sed melior declinationis pars est expectanda, quod in acutis haudquaquam est expectandum, timore cito futuræ accessionis: & propterea confestim cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit. Particularis itaque temporis cibum porrigendi, vnum aut esse scopum Gal. hoc in loco, quod videlicet tempus illud quo cibus debet exhiberi, plurimum ab sit ab accessionis principio. Id verò in continuis inclinatione existit, in intermittentibus interuallum, seu integritas, & propterea cum cessant, vel declinant, dicebat Hippo. offerendum esse cibum, quanquam nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda sit, sed pro ut citius, aut tardius sequens accessio futura est. Id quod dilucidissime manifestauit Celsus lib. 3. cap. 5. inquit, Scire licet optimum cibo tempus esse febre finitas, deinde cum decessio eius consistit, tertium, si necesse est, quando cupique decedit, cætera omnia periculosa esse. Idem verò Gale. citato II. metho. med. in fine dicebat: porro aptissimum in febribus quæ intermittunt, & repetunt tempus est, cum vt dictum est, exhalare iam ceperit febrilis calor: statim enim corpus ad nutrimentum præparant, huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato respectu, nempe summo præcedentis accessionis vi-

gore, & futuræ principio. adhuc nanque spectantes operam dabimus, vt quam longissime ab vtroque nutriamus. ergo si spatium quod inter summum prioris accessionis vigorem, & sequentis principium interuenit, satis sit amplum, facile est idoneum tempus inuenire, sin exiguum id affuerit, alterum facias necesse est, aut vt egrum admodum adhuc calentem nutrias, aut sequentis accessionis inuasionem iam iam ad futura, quo magis præfatio medici eiusmodi febris indiget, qui primis statim diebus, quanto spatio febris duratura sit, coniciet. Quod si continua sit, & breui finiendam esse constabit, & virtutem non defutura coniciamus, continendum a cibo eger erit. sin verò nutrire cogamur, propterea quod vires infirmiores sint, & febris ultra progressura sit, necessum erit id deligere quod minus sit noxium, vt in re ancipiti conuenit: id verò distingues (vt ipse inquit) tum ex loco afflicto, vna cum affectu, tum accessionis, & principis, & summi etiam vigoris consuetudine: siquidem vbi iecur phlegmone prehendit, perniciosissimum est paulò ante accessionem cibare: vbi hæc abest, infirma autem sit virtus, vtilissimum. in aliis verò animalis instrumentis, quod iam dictis portione respondeat, tum ex situs eorum ratione, tum dignitatis, existimabis. summi autem vigoris & accessionis principis morem sic consideres, summi inquam vigoris, an citra magnitudinē febrilis caloris, siccus sit, & squallens, an citra siccitatem vrens. priorem nanque humectante victu madefacere quam primum oportet; in secundo dum plurimum caloris se remittat, manere principis verò accessionis morem existimabis, an corporis extrema perfrigeret, & magnam sanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non premat: quippe hoc secundum, ceu facile mansuetumve contemnes, in priore distingues oportet: nam si absque visceris phlegmone, aut succorum redundantia motus ad interiora in accessionibus polleat, nihil offendet paulò ante cibans, sin vel phlegmone, vel redundantia subit, caueda est ante accessionem cibatio, ceu res maxime noxia. Celsus verò, vbi febris intermittens fuerit, his verbis cibandi tempus determinauit, lib. 3. cap. 4. fatius esse principia cibi a decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi, ita si longius tempus secundum est, quam integerrimo dandus est, si breue etiā antequam ex toto integer fiat, sic itaque definiendum est particulare tempus cibi offerendi. sed quoniam diximus cum Hippo. & Gal. vnum esse scopum, quod scilicet tempus illud quo cibus exhiberi debet, quam plurimum ab sit ab accessionis principio, animaduersione dignum est scopum hunc non quid faciendum sit indicare: nam alimonia vnus perpetuus scopus est, nempe virtutis custodia, vt sæpius diximus. Verum quemadmodum de morbi affectione, ac eius inuersione summo vigore determinauimus, ita etiam de hoc particulari tempore differere oportet: dicimus enim hoc cibi offerendi tempus esse, quoniam ipsum exhiberi non prohibet, hoc verò non esse, quoniam ipsum prohibet, & quoniam inter cætera accessionis tempora declinatio non prohibet: quoniam rectius dixeris, si fatearis quod minus prohibet, etenim cibus sua ratione nunquam morbum iuuabit, vt dictum est, ob id cum Hippo. & Gal. conelufimus quatenus ad particularia accessionis tempora spectat, in hoc duntaxat tempore, cibum exhiberi debere, vbi videlicet vires absque eo vsque ad morbi summum vigorem sufficere non valeant: alias haudquaquam ipse offerendus esset etiam in ipsa inclinatione. nam vbi ob copiam vel obstructionem, vel phlegmonem, vel, vt semel dicam, humoris alicuius putredinem febris est orta, maximo malo est cibus, atque hos quidem nec in inclinatione febris citra noxam nutrias, vt inquit Galenus. 10. metho. med. Sumitur itaque scopus particularis exhibendæ alimoniam, ab ipsius accessionis inclinatione, non tanquam ipsum exhiberi indicante, sed tanquam minus prohibente, quam reliqua accessionis tempora. Quamobrem magnoperè hallucinati sunt qui crediderunt Hippoc. & Galenum hac in re admisisse tempora indicare, veluti methodici affirmant. licet aliis in locis Gale. illud negauerit. Nos verò in præcedentibus abundè demonstrauius, quantum a veritate deuiant.

Tempus ante accessionem non indicat cibum dandum esse, sed non prohibet.

Cap. 4.

Quo accessiois tempore præter inclinationem cibus cum maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis insituenda sit victus ratio.

Caput L I I.

Accensione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non absq; ratione quispiam dubitaret, quo accessiois tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio sit, ceu res maximè noxia? Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat sectantes medicinam, sed eos qui Galeni doctrinam proficuntur inter se non parum digladiari, idque non ob aliud (vt mea fert opinio) quàm quòd parum rectè intellexerint causam, ob quam interdum cogamur iis in temporibus cibum offerre febricitantibus, declinatione non expectata. Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno, & Hippocr. illud dilucidare, afferentes primò nullum aliud opportunius particularis cibationis tempus esse, quàm accessiois inclinationem in còtinuis, & integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus, ob dictas etiam causas, vbi hæc eadem tempora expectari valeant, & vbi fuerint angusta, id perpetuò seruandum esse censemus, quod cum Galeno conclusimus: interim videlicet ad sequentis accessiois principium, quandoque verò ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam secundò quòd quocunq; accessiois tempore casus aliquis interuenerit, robur naturæ seu virium dissolvens, eodem neglecto tempore, cibum offerre cogimur, instante magis virium custodia, quàm prohibente aliquo accessiois tempore, quemadmodum cum Hippocr. decreuit Galen. commento aphorif. 9. primi libri, etiam de summo torius morbi vigore, quo tempore omnino à victu abstinendum esse præceperat idem Hippocrates, aphorifmo octauo eiusdem libri. Esset autem casus hic, animi defectus, seu syncope, aut quiuis alius adeò virium robur dissolvens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic solus est alimoniam scopus, nempe virtutis custodia. Porro quarimus nos, vbi nullus similis interueniat casus, verùm vires ferre inediam non valeant vsque ad accessiois inclinationem, quo tempore cum minori noxa cibus offerri queat? & quoniam inter cetera corpora quæ minimè inediam ferre possunt, sunt ea quæ natura, seu temperamento calida & sicca existunt, siue ex prima origine talia sint, siue ex victu, & immodico labore, vigiliis, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli statu, talem naturam acquisuerint: propterea quòd iis aduersissima sit inedia, eaque vehementer lædat, cum necessariò viribus sint imbecillis, de eisdem præcipuè loquemur, quemadmodum ipsemet Gale. verba fecit 10. meth. med. Quamobrem dicimus eisdem & cum inuafura adhuc sit, & cum incipiat accessio, cibum offerri debere; si coniectura assequare, eos vsque ad accessiois inclinationem, inediam ferre non posse. nam, vt Galenus inquit, cum accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, ex calfactis, attenuatque ex sole, & inedia, & laboribus succi, maximum eius remedium est humidum nutrimentum; quanto verò hos citius cibaueris, tanto scilicet magis febrim prohibueris, inquit idem Gale. citato lib. 10. meth. med. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex præenarratis præsertim causis, in febrim incidat, non modò adhiberi debere humidum cibum, cum primùm cœperit accessio, aut cum iam iam inuafura sit, tanquam nutrimentum, verum etiam tanquàm maximum remedium existens ipsis ex calfactis, attenuatisq; propter mordentem acrimoniam succis, ac ipsi febrim, & quanto citius exhibueris, tanto magis febrim prohibueris, ob iam dictam causam. Vbi verò propter quampiam causam hoc tempore eisdem corporibus cibus oblatu non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Gal. in eiusdem accessiois vigore, cibum esse offerendum, quemadmodum ipse testatur citato lib. 10. potissimum vbi febris admodum valida non sit, ipsūmq; corpus siccatum, & squallens, vt posuimus: hos nanque humectante victu, quam primùm madefacere oportet, inquit 11. eiusdem operis lib. ne vel in febrim

Si quid acciderit vires dissolvens, cibum negligens accessiois tempore.

Si sola vires inediam non ferit, initio accessiois cibatum.

Cap. pract. & cap. 6.

Cap. 4. Cap. 11. & 10. cap. 5. & 8. cap. 2.

febrim ardentem, vel eadem prætergressa, in hecticam incidant, priusquam inclinare cœperit accessio. His itaque de causis non modò cum minori noxa, quinimò tanquam maximum remedium existens, humidum alimentum exhibebimus eiusmodi corporibus, interim in accessiois principiis, quandoque verò in eandem summo vigore, inclinatione non expectata, præsertim vbi ex prædictis causis in febrim inciderint, & non ob aliquam inflammationem, aut humorum copiam: perquam rarissimè verò contingit hæc corpora ob humorum copiam, seu multitudinem febricitare. Quòd si momentanei membri phlegmone cum eiusmodi febre, ac corpore sit coniuncta, omnino æger morietur. nam quod ad phlegmonem, quæ in iis est partibus, spectat, minimè plane est cibandum; quod ad virium infirmitatem, vtrique sæpè, vt idem Galenus inquit citato loco, ita necessariò aut vires resoluètur, aut phlegmone augetur. Sed dices, quid afferendum sit de accessiois incremento, num etiam hoc tempore eisdem quoque corporibus cibum offerre quandoque liceat? Cui responsum sit, hucusq; nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me illud scriptum reperisse, quòd videlicet febricitantibus quibusdam hoc in tempore aliquando cibum exhibuerint: quinimò eodem decimo meth. med. Galenus omnino vitare videtur, cum dixit: {quòd si horror præterierit, ac iam planè febricitent, cibandū id temporis non sunt.} & primo de ratione victus, per hæc verba idem confirmauit, cum dixit: {sed quoniam in accessiois principiis, tum incrementis, ingesta alimonia lædere admodum nata sit, ob id differimus ipsius exhibitionem, quāquā corpus ipsū iam iam indigere videatur.} videtur ergo Galen. his verbis prohibere alimoniam in accessiois incrementis, quoniam hoc tempore admodum lædere nata est, quæ admodum in principiis. verum peracto incremento aduenientēque summo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione sit optimum, quemadmodum nec ipse Hippocrates quarto de ratione vict. cum dicebat: {frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximū existi maro, si id tantisper obseruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod conferat dabis.} Atqui valde incaluerunt ægri in summo vigore, & non in incrementis accessiois, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor sese expandit, paulatimque incalescunt ægri, quemadmodum in statu calor ex æquo corpus totum occupat, vt liquet eodem primo de ratione vict. & si dices æqualiter etiam prohibere in accessiois principiis alimoniam hoc in loco Gale. asserimus nos satis esse, quòd in incrementis cibum semper interdiciant Hippocr. & Galen. nunquam verò admittant in principiis autem, ac vigore, si quandoque prohibeant, interim admittere videantur, vt ex citatis locis patet, idq; non propter aliud, nisi quòd eo tempore cauenda omnino cibatio sit, tanquàm res maximè noxia. Ad hæc quem vsū afferat agrotantibus exhibitus in incremento cibum, quæ admodum in principio, & summo vigore probauimus? eo etenim tempore si exhibeatur, neque maximum erit remedium ipsius febris, quemadmodum si in principio fuerit exhibitus, neq; etiam febris prohibebit. insuper nec adeò inhibebit febrim, vt ea aut in ardentē, aut in hecticam non pertranseat, veluti si fuerit in vigore oblatu, & præter id, quod nihil confert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum si exhibeatur, contingit. Nam augetur porro febris, vt decimo meth. meden. liquet, & cum derineatur ex cibo calor, prohibebit ne sese expandat ad extremas corporis partes, sed diutius in thorace, & corde, ac ventre contineatur, augeturque ex eo putredo, seu phlegmone, si ex eisdem febris fuerit orta, quæ omnia spectans Gal. 11. meth. meden. in fine, cum exiguum fuerit spatium inter præcedentis accessiois summum vigorem, & sequentis principium, tanquam minus noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoq; verò iam iam futura sequenti accessioe, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidē, nisi quod in incremento cibatio esset magis

In vigore quandoq; cibandum.

Si cū viriū infirmitate sit phlegmone in parte principe, mors sequitur.

Quæstio. Respondet quæstioni.

Cap. 4.

Super text. 46.

In incrementis non dandus cibus.

Text. 39.

Loco citato. Obiectio, que mox diluitur.

Principio, & vigore, subau.

Loco citato.

*Altera obiectio.**Super text. 114.**Respondet obiectio.**Loco citato.**Tertia obiectio.**Diluitur obiectio.**Cap. 7.**Quarta obiectio.**Cap. 5.*

magis noxia, quam in dictis temporibus, alioqui parū rectē præcepisset in eisdem duobus temporibus distinguendum esse duntaxat quod minus sit noxium, si cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi posset. Sed adhuc instabis, quī fieri possit ut exhibito cibo in accessionis principio, eadem noxa, aut forte plures non inferantur, quam modo dictæ vbi cibus fuerit in incremento exhibitus: eo magis cum ipse Galenus docuerit quarto de ratione victus, quod eo tempore accessionis cibus exhiberi debet, quod magis absit ab ipso accessio- nis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic responsum volumus, quod non modo si in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, similes noxæ non prouenient, quæ in incremento generantur, aut maiores, & plures, sed ut dictum est, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum tum febris, tum humorum, qui propter mordentem acrimoniam excelsi, attenuatiq; sunt. & si qua noxa forte generabitur, maius sequetur commodum ex vsu quem præstat, quam incommodum ex noxa quæ fieri posset. Nec quicquam obstat, quod citato loco de creuerit tēpus quo exhiberi debeat alimentum, quā plurimum distinctum esse debere ab accessionis principio, nanque illud subintelligi debet, ut paulò ante demonstraui- mus, vbi vires, ac corpora ferre possint in ediam vsque ad idem tempus: quod quidem declarauerat citato libro primo de ratione victus, idem Galenus: quo casu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento accessionis admodum læderet, & ob id differendum esset, quanquā corpus ipsum iam iam indigere videatur, ut ipse inquit: præsertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitent. Adhuc obiecter quispiam aduersus ea quæ diximus de summo vigore, asserens quod maior noxa sequeretur ex oblato cibo in summo vigore accessionis, quam in incremento, illud probans Hippocratis auctoritate, aphorif. 8. primi libri, dum inquit: {vbi morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuissimo vtendum est.} si igitur in vniuersali morbi summo vigore per hæc verba vitandum esse cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, simili etiam ratione de vigore particularis accessionis differendum erit. Huic responsum dabimus, similitudinem, quam credūt esse inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuersali morborum summo vigore propter tum symptomatum magnitudinem, tum morbi coctionem, vtendum est tenuissimo victu, ut ait Galenus in commento citati aphorif. neque enim oportet naturam distrahere ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore noxiorum humorum coctioni fortiter vacet: & haud ita multo post ipsos sit euitura. at in eo qui particularis accessionis existit, neque adeo symptomatum magnitudo infestat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita ut paulò post ipsos sit euitura, cum in eodem particulari summo vigore materiam superauerit, ut Galenus inquit tertio de præfagit. ex pul. atque fuliginosum excrementum expiratione, & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non distrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipsorum alimentorum. est insuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuersali summo vigore cōcoquitur, qua etiam ratione non adeo impeditur: præter id quod eadem sequuntur commoda, quæ paulò ante dicta sunt: quanquā & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconuenit, ut dictum est. Ex iis itaque liquet cauendam esse omnino cibationem in accessionum incrementis, ceu rem maximè noxiam existentē, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat) nedum cum minori noxa quam in incrementis, verum etiam magno cum emolumento in principiis, ac vigoribus earundem accessionum perpetuò exhibetur. Sed iterum obiectis, asserens hoc falsum esse eiusdem Galeni auctoritate, citato decimo meth. meden. vbi verba faciens de eiusmodi corporibus, ac febrientibus dicebat: {illos verò omni certè tempore, sed potissimum per inclinationem.} addas tu, nutrire poteris, ergo videtur admittere in ipso etiam incre-

in incremento alimoniam, dicens omni certè tempore. Huic dicas primò Gale. eiusmodi corporibus omni certè tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum concesserat, & non eo in quo cibum offerre vitauerat, hoc est incremento. Vel dicas omni certè tempore hæc corpora nutrienda esse, sed potissimum per inclinationem, in cæteris verò temporibus, si cibus offeratur, minori cum noxa, aut (ut rectius dicam) citra noxam exhibebitur in principiis, seu vigoribus, maiori autem, aut saltem non citra noxam, in incrementis. in hoc nanque tempore semper maiori cum noxa, quam in principio, & summo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes in ediam vsque ad inclinationem ferre non valeant, id quod paucissimis quibusdam verbis, nescio quo diuino fur ore percitus, confirmauit Celsus cap. 5. lib. 3. cum dicebat: {si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam incremento febris aliquid offerre, quam in crescente, satius esse instante quam incipiente, cum eo tamen ut nullo tempore is qui deficit non sit sustinendus.} Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potissimum) idem in exhibendo nutrimento seruare oportebit, sed cæteris omnibus, in quibus protinus in primo, secundò ve die, vires imbecillæ cernuntur, licet rariùs accidar. accidit tamen interdum, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter senium, nonnullis verò fatigatio, vel tristitia, vigiliæq; præcesserunt, & inedia, & per totum sequuta est diem: item febris priusquam homo cibaretur circa vesperam occupauit, & nox in somnis est acta, & propterea vires imbecillæ reditæ, ut eodem decimo meth. scriptum est. Sit porò cibus, qui eisdem temporibus exhibetur, non copiosus, sed modicus, humectandi vim habens, & qui facile concoquatur, ita ut non modò ut nutrimentum, sed ut remedium conferat. Itaq; victus species seu forma, modo quo diximus, instituenda erit, morbi summum vigorem, ac ægrotantis vires simul spectans. Deinceps si pertransiri summum incrementū sine omni cibo posse noueris, ægrum in cibi abstinentia seruato, sin exiguum adminiculum requirant vires, talis victus adhibendus erit, quo sperare possis eas perdurare posse totum tempus intermedium vsque ad morbi summum vigorem, vtputa tenuis. At si maius requirant vires adminiculum, tantum adiicere ad nutrimenta oportet, quātum fuerit de robore virium immutatum, ac plenior victus adhibendus erit, tantum scilicet, quantum virtus imbecillior ex postulat. ab his denique scopis nutrimenti, diuersa species, seu forma defumitur, cuius copiam maiorem licebit adhibere in morbi principio, atque in incremento, at in summo vigore minorem, & interim (si vires ferant) minimam, atque ita victus formam eo tempore etiam immutare quandoque, quam victus formam si adeo exquisitam artificiosa quādam coniectura non assequaris, ad paulo pleniorum victum declinare potius, quam ad tenuiorem nitaris, tanquam minus malum: eritq; talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis, quæ vnā duntaxat à principio ad finem vsque accessionem habent, tempore quo consueuerunt cibari, ac potissimum eo, quo morbum faciliùs tolerant, in his verò quæ plures habent accessiones, in inclinatione, si continuæ fuerint, in integritate, si intermittant, & vbi spatium fuerit angustum, inter vigorem præcedentis accessionis, & principium futuræ, interim ad vnum, quandoq; ad aliud tempus magis accedere licebit, prout supra cum Galeno conclusimus. Quod si propter virium imbecillitatem tanto tempore in ediam ferre non possint, in accessionum principio sepiùs, interim verò & in earum summo vigore cibum offerre licebit, incrementum vitantes: quāuis vbi ob aliquem casum virium robur dissoluatur, omni certè tempore cibus sit offerendus. Verum non propterea damnandi sunt nostri temporis medici, qui in primis morbi diebus, primo videlicet, aut ad summū secundo, tenuiori vruntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exactè eorundem morborum natura non fuerit cognita, modò eadem cognita confestim conueniens victus forma, seu species vsque ad morbi summum vigorem instituat, eam

Non improbandi medici, qui in initio tenuiore victum præferunt.

amplius

amplius non immutādo præterquam in quantitate, & interim in qualitate seu specie quoque eo modo quo diximus, ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validæ sunt, & corpora vtpurimum crudis succis, ac cibis referta, nec adeo facile est morbi naturam, aut etiam febris statim in prima die exquirere dignoscere. nam ipsemet Galenus dicebat octauo meth. meden. sego verò nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me scire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere. poterit etiam & morbus talis esse natura, vt eodem tenuiori victu indigeat, & ita quoq; nihil in victu peccabant, non propterea negantes satius esse talem victus speciem à primo die ægrotantibus, & præsertim febrientibus instituire, qualis expedit, habita eiusdem morbi, seu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo spectanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter se conferendæ sunt.

Caput L I I I.

VNCTA quæ circa ægrum spectari debent pro febrium curatione, ac eorum quæ conducunt inuentione, tam si medicamenta, quam si alimenta fuerint, satis superque cum Hippocr. & Galeno exposuisse puto. Sed quoniam non satis hæc esse censet Galenus, sed inspicere etiam semper conuenit, quando indicationes omnes secū consentiant, & quando inter sese dissentiant, vt ipse ait: omnibus enim consentientibus vnā prorsus victus speciem constituemus, dissidentibus verò inter se quæ valentiores ac plures sint, præferemus, ita vt victus species quam hæc præscribunt, præferatur; sic tamen vt ne contraria sit neglecta, vt liquet octauo metho. meden. id quod etiam seruari perpetuò iussit in inueniendis, ac adhibendis medicamentis, 7. 9. 10. & 11. eiusdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnaque indicationum inter se oritur, eodem auctore, tum numerum indicationum, tum magnitudinem, simul conferas oportet, nihilq; in contrariis indicationibus, vt ipse Galenus inquit, tam competit expendi, quam magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt; propterea quomodo hæc indicationū magnitudo inuestigetur, & qua ratione cum aliis conferenda sit, ac præferenda, vbi eadem indicationes pugnant, differere oportebit, postquam abundè tractauimus quid faciendū sit, vbi omnes consentiant; quibus dilucidatis huic nostræ methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum potestates rectè examinauis, vbi magnitudinem eorum, quæ ad indicandum coierunt, intelligas. non est autem in omnibus rebus, vnus rationis ipsius maioris natura, eodem Galeno teste, tertio de sanitate tuenda, sed alibi pro viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda est. idem confirmare videtur octauo meth. meden. sub his verbis: {porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quam magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt, quam vtrique ex libro de sanitate tuenda, duplicem esse ostendimus; alteram quæ ex ipsorum quæ indicant dignitatibus censetur, alteram quæ ex ipsorum, vt sic dicam, propriis substantiis, spectetur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, seu naturali habitu, accipiendas esse testati sumus.} Longè tamen diuersa ab his de indicationum magnitudine scripsisse cernitur idem Galenus vndecimo metho. meden. dum dixit: {vbi verò secum pugnaverint indicationes aliquæ, superiùs comprehensa methodo, ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse, perpenis scilicet eorum quæ indicant tum magnitudine, tum dignitate, ostendimus enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora, maioræq; indicantia præscribent, at dignitatem eorum vel vitæ, vel sanitatis respectu iudicandum, magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu.} hanc verò methodum cōscripserat tum

citato

citato libro octauo de methodo medendi, partim etiam & nono, & decimo. Porrò hic videtur non in vno duntaxat sibi met pugnare Galenus, nam citato octauo methodi medendi, & tertio de sanitate tuenda, magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ censetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quæ spectatur ex propriis substantiis eorundem, hoc verò in loco, magnitudinem seorsum à dignitate perpendendam esse præcipit. insuper citatis locis magnitudinem distinctam ab ea quæ ex dignitatibus censetur, seu viribus eorum quæ indicant, vnā esse ait, quæ ex propriis essentiis, seu eorum quæ indicant substantiis spectatur, hic verò duplicem esse magnitudinem fateatur, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu; citatis etiam locis eas quæ ex propriis substantiis spectantur, ex conferendo cum mediocri, & quòd secundum naturam, desumendas esse præcipit, hic verò alteram dixit esse magnitudinem per declinationem à naturali habitu, seclusam ab ea quæ est ratione propriæ substantiæ. Horum primū facile conciliabimus, si dixerimus tertio de sanitate tuenda, & octauo methodi medendi, vniuersaliùs sumpsisse magnitudinem eorum, quæ indicant, & vt quoddam genus commune vtriusque magnitudinis, tam illius quæ spectatur ex dignitate eorum, quæ indicant, quam alterius quæ ex propriis substantiis desumitur. sunt etenim magnæ ambæ indicationes, quæ ex ipsis desumuntur. libro verò vndecimo methodi medendi, perpendendam esse eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, asseruit; specificè magis subintellegens magnitudinem; sumens tamen nomen generis, vt eam distingueret ab ea, quæ pro dignitate capitur, non negans quòd magnitudo generalius sumpta sit vtriusque communis tanquam genus. At non perinde facile est reliqua conciliare, pro quo animaduertendum, quòd ipsa magnitudo quæ ex aduerso distinguitur ei, quæ pro viribus, & quasi dignitate rei spectatur, potest sola seorsum existere absque aliis magnitudinibus eiusdem rationis, aut alterius, sed cum aliis duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ sunt; potest insuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiusdem generis, tum etiam cum his quæ pro dignitate magnæ sunt. adhæc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ substantiæ magnum, paruumve esse potest, tam si seorsum consistat, quam si cum aliis complicetur, id quod manifestè Galenus declarauit citato tertio de sanitate tuenda. Vbi exemplum ponens lassitudinis, quæ phlegmones sensum præfert, cum ea quæ vlcerosæ seu excrementosæ dicitur, si iuicem copulentur, dicebat dignitate maiorem esse primam, demum subdit: vtraque tamen ipsarum sic propria ratione essentiæ magna, paruaque esse potest, vt si sola seorsum constiterit, vtraque quoque ipsarum potest cum aliis copulari magnis, & potest seorsum consistere. Verūm vbi seorsum consistant, coeuntes tamen cum aliis indicationibus, ac indicantibus non magnis, vna pro viribus, & quasi dignitate indicantis maior dicitur, reliqua verò pro propria essentia eius quod indicat, vt ibidem liquet. vbi verò simul coeant; id quod magis in indicando pollet, explorandum est. modum verò idem Galenus ostendit eodem loco, vbi continuans adhuc sermonem de iam dictis lassitudinibus dicebat: {si igitur vtraque pari intervallo à naturali habitu, seu ab eo quod secundum naturam est, recessit, quæ phlegmones similis est, præcipuam curationis sollicitudinem ad se conuerteret, vt ipse dignitate pollens, sin exiguè quæ phlegmones, plurimum quæ vlcerosæ sensum repræsentat, à naturali habitu recessit, æstimandum num tantum superet magnitudine vlcerosæ, quantum quæ phlegmone similis est, viribus, an minùs, an magis, atque ita quod pollet explorare, quòd si æqualiter pollentes videris, pari studio vtrique consulendum, atque ratio hæc perpetua sit omnium coaugatorum affectuum.} Hanc eandem sententiam, scilicet vbi plura coeant, quæ ob eorum magnitudinem indicent, ac contrarium exigant, confirmauit idem Galenus octauo methodi medendi, cum dicebat: {Porrò

BB

Loco citato.

Loco citato.
Galen. sibi ipse repugnare videtur.

Conciliatio locorū Gal.

Loco citato.

nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coierunt.} dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitudinem duplicem esse in libro de sanitate tuenda, se ostendisse fatebatur, & declarans insuper hanc duplicem magnitudinem, subdebat alteram quæ ex ipsorum quæ indicant dignitatibus censetur, alteram quæ ex ipsorum, vt sic dicam propriis substantiis spectetur: & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam, in singulari, ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, accipiendas esse restati sumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expostulant, eorum substantias spectare oportet, collatione facta ad id quod secundum naturam existit, hoc est quantum eorum quodlibet à naturali statu recesserit, quantum enim quodque à naturali statu recesserit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Galenus, primo de arte curatiua ad Glauconem. hoc etenim inuento, eadem ratio seruanda erit in curatione perpetuò, quam docuit in paulò ante citatis verbis, tertio de sanitate tuenda, libro verò vndecimo methodi medendi, easdem indicationes, quas digniora, maioræque indicantia præscribunt, tam si insimul complicantur, quàm si cum aliis indicationibus copulentur non magnis, vbi secum pugnaverint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi, docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primò quomodo iudicanda sit dignitas eorum, quæ indicant; quòd videlicet vel respectu vitæ, vel respectu sanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna est respectu vitæ, febris autem indicatio digna respectu sanitatis: & ob id nono de methodo medendi, præcipiebat quòd virtus omnium prima esset custodienda, vt pote quæ dignitate magis pollet, à virium indicatione proximam esse, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ. subdebat postmodum eodem vndecimo: } magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo quam ex aduerso distinxerat paulò ante, ei quæ ex dignitate sumitur, re ipsa duplex sit, sed quòd ea non semper vno duntaxat modo perpendenda sit, sed duplici, vno modo si sola seorsum consistat, pugnaveritque cum aliis indicationibus non magnis, & ita spectanda est ratione propriæ substantiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: hanc etiam noscendam esse magnitudinem ex priorum symptomatum quantitate, seu magnitudine præcepit, libro tertio de crisi, & libro de constitutione artis medicæ: secundo modo iudicanda erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet cum aliis coeat magnis indicationibus, secumque pugnaverint. nam aut æquè ab eo recedunt, & ita vtrique pari studio consulendum, aut magis, aut minùs, quo casu magis de vno quàm de altero solliciti esse debemus, præcipuam semper curationis sollicitudinem ad se conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu recesserit, vel licet pari interuallo recesserint, polleat tamen vna altera dignitate. nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione propriæ substantiæ quandoque magna esse potest, nec aliter perpendenda erit, quàm per recessum à naturali habitu; tam si seorsum consistat, quàm si cum aliis coeat ratione propriæ substantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua est omnium coniugatorum affectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio de sanitate tuenda. Ex quibus liquet, quòd quamuis speciatim magis definierit harum magnitudinum naturam, libro vndecimo de methodo medendi, Galenus non propterea aliud re ipsa per easdem intelligere voluit, quàm id quod de eisdem disseruerat citato libro tertio de sanitate tuenda, & octauo methodi medendi, neque in his sibi pugnantia scripsit. Sed non ab re quispiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantum esse magnitudinem determinarit eorum quæ indicant, eamque esse spectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ substantiæ, si quarto de methodo medendi, asserit non vlcera,

vlcera, vulneraque duntaxat, verum etiam reliqua omnia vitia grauiamagnaque posse reddi trifariam. Nam vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacœthæ, & paucis quibusdam interiectis illud confirmauit asserens: } nam cum triplici genere morbus quisque sit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, aut propter ipsius cacœthiam. } necnon & septimo eiusdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet ea perpendenda sit, dicebat: } ea triplex est, alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia quæ ex propria affectus essentia, & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat, æstimatur. } Dicat perpetuò magnitudinem eorum quæ indicant, duplici tantum ratione spectandam esse, nempe vel ratione virium, seu dignitatis, vel ratione propriæ essentia, seu substantiæ. & sicubi Galenus plures conscripserit, clarioris doctrinæ gratia, de eis speciatim magis verba fecit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque semper sub eis contineri voluit: & propterea cacœthia, si ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis: quare sub ea continebitur. Si autem eadem quæ magna fuerit ratione propriæ essentia, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonstraui. Similiter ea magnitudo quæ æstimatur ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficile videtur, est concordare eiusdem Gale. dicta de triplici magnitudine ipsorum affectuum. nam quarto de methodo medendi, vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat cacœthiam, septimo verò eiusdem, non ex cacœthia, sed ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimandam esse dicebat: fateor me hercle diu fatigasse pugnantiam hanc, ac diu etiam laborasse pro ea soluenda, dicam tamen quid sentiam. Appellat medici vlcera, quæ omnibus ritè decenterque factis tamen non sanantur Græcè κακὸν, nos maligna, contumacia, rebelliaue dicimus, vt liquet quarto methodi medendi, libro verò primo de morbis vulgaribus, fateor Galenus sibi constare esse morbum κακὸν, vbi cum rectè omnia administrantur, nihilo sit mitior. constat insuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, seu humorum corruptelam fieri, ac generari, siue in vniuerso corpore, siue in quibusdam partibus, aut in vna duntaxat eorumparte, propterea quòd virtus eos haudquaquam euincere, domare, ac concoquere valet, & assimilare. Hanc facultatem puto Galenum intellexisse per eam quæ læsum corpus gubernat, diuersam siquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus resident: est autem ea alteratrix, seu immutatrix facultas, quæ singulis partibus communis existit, est etiam cuiusque propria. Quapropter & in quibusdam determinatis, & in vniuerso corpore lædi, seu vitari eam contingit, quæ taliter corrupta, aut particularis quispiam morbus κακὸν, siue malignus generatur, aut quispiam alius vniuersalis etiam in vniuerso corpore. Ex quibus cuius patere arbitror, idem ferè esse dicere quòd quidam magni reddantur morbi, propterea quòd sunt κακὸν, quòd asserere vitiatam esse facultatem, quæ læsum corpus gubernat, atque eam æstimandam esse, cum ex eiusdem vitio, vt diximus, humores corumpantur, ex quibus maligni contumacesque morbi originem ducunt.

Nonnullis exemplis, ratio spectandi indicationum magnitudines, examinatur.

Capitulum LIII.

Vt verò communis hæc ratio, omnium quæ inter se complicata sunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyrónibus, pluribus exemplis eam examinandam esse duxi, atque primò in morbis ipsis, vbi simul coeant, siue contrarij, siue non contrarij sint, in quibus omnibus eiusmodi complexionibus

Cap. 9. &
cap. 12.
Primus scopus in complexibus indicationum.

bus triplex tibi propositus scopus, seu finis erit, Galeni auctoritate, tertio, & septimo methodi medendi. Primum nanque astringere debes à quo maxime affectu discrimen aegro impendere videatur. secundò quid, quæve ex his, causa rationem obtineant, & quæ ab ipsis efficiatur. Tertio, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue instat, ad id quod vrget dirigi primum curantis consilium debet: nam, affectus vnde primum maximeque periculum homini imminet, hic primus curari debet, interim verò non primus modo; verum etiam solus, quem admodum exempla ponit Galenus eodem tertio de methodo medendi, de capite musculi puncti, & superueniente conuulsione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. præcisò etenim pertransactum toto musculo, conuulsionem sanabis, licet aliquem ex particula moribus vitaueris, similiter etiam cum è vena, vel artetia sanguis immodicè profuatur, cogimur interdum totum vas præcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulsiones vel deliria, aut etiam ambo magna, aegreque sanabilia superuenerint. Est itaque in hoc curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo semper perpendenda; cum ex his maxime ac primum aegro periculum imminet, vt diximus, quacumque ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulentur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur, vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliantibus, vbi videlicet æquè vrgent, & magni sint, perquam rarissimè autem, vt dictum est, quandoque solam, etiam vbi maxime vrgent, curamus. Sic itaque si quispiam morbo laterali, ac sanguinis sputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curationis, vt inquit Galenus commento aphorismi 16. primi libri, similiter si quis febricitauerit, & aqua intercate laborauerit, ad ambos affectus respicientes, qui quidem contrariam exigunt curationem. vtrique eorum solenter resistimus, sicut & in aliis omnibus pariter copulatis, vt ibidem testatur Galen. Atqui solenter omnibus talibus resistimus, vt si æquè vrgent, omnibus pari studio auxiliemur, si verò vnus altero magis vrgent, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto; hæc verò curationis prælatio fiet, eodem Galeno teste. octauo methodi medendi, aliàs vtrisque in vniuersi auxiliij materiam mixtis, aliàs seorsum sumptis. Secundo loco existimandum esse proposuimus, quid ex iis quæ copulantur causa rationem obtineat, & quid ab ipso efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua possit, reliquum verò vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. etenim manente adhuc eo affectu, qui velut causa alium excitauit, huc prius tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix causa adhuc manet morbis, ab hac exordiendâ curatio est, inquit Galenus quarto methodi medendi, quem admodum abundè etiam in præcedentibus à nobis demonstratum est. quapropter vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda erit, vt liquet eodem septimo methodi medendi. Si verò in complicatis hisce affectibus, vnus rationem obtineat eius sine quo non, ita vt reliqui affectus sanari non possint, eo non curato, ipse verò ante alios curari possit, ordo spectandus est, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid post quod sanari possit, eodem Galeno teste, citatis lib. tertio, & septimo de methodo medendi. At si non plures fuerint cocuntes morbi, sed is vnus sit, verum qui contrariam indicationem subiiciat, aut naturali laborantis temperamèto, aut ei quod nunc acquisierit, prætereà ætati, consuetudini, regioni, anni temporis, & cæli status, ita vt pugna indicationum inter se oriatur, hoc etiam casu magnopere opus est, utrum numerum indicationum, tum magnitudinem simul conferre. Exempli gratia, si quispiam febre correptus fuerit, qua ratione victum requirat, qui refrigeret & humectet, reliqua verò contraria exposculent, nisi quispiam ita indica

Cap. ult.
2. Scopus in indicationum complexibus considerandus.

Cap. 4.

Loco citato.
3. Scopus de ordine curandorum.

Loc. citatis.
Si vnus morbus plures offereat indicationes.

indicationum potestates examinet, nequeat sane mensuram victus intuenire. Nam cum refrigerandum, humectandumque esse febris perpetuò indicet, reliquorum verò cuiusque concursus indicatio fuerit, nullum exhibetur negotium, nam humectantia, refrigerantiaque exhibenda sunt non solum, sed etiam nec leuiter hæc, nec vtrunque faciendâ, imò planè magnopere ac vehementer omnibus scilicet indicationibus idem distantibus. vbi autem discordans, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debet: quippe quæ à febre sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium faciendum indicabunt, numero quidem inferior est, magnitudine tamen quæ ex dignitate, aut potestate spectatur, superior, potissimum si longè à natura recesserit. nam tum duplex magnitudo illi accedit, siquidem & quia febris plus cæteris omnibus sollicitos nos habet, & quia præterquam quòd febris est, etiam illi magnitudo notabilis accessit, idcirco contrarias indicationes inducit, atque obumbrat: si verò parua fuerit febris, fas est reliquas omnes indicationes vnâ coniunctas cum ea conferri atque expendi; ac siquidem pares videantur, neque febris indicatio præferretur, neque etiam reliquorum, imò media victus ratio, vbi ita se corpus habet, eligenda erit: ita vt neque humectandum refrigerandumque sit, vt febris desiderat, neque calfaciendum & exsiccandum, quemadmodum reliqua præscribunt: si altera indicatio exuperat, tantum recessisse à temperato & medio victu par est, quantum ea quæ pollent, sua contraria superant; qua de re tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem esse medicum conuenit, quòd cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibusque inter se collatis, vnâ idonei victus summam, quæ laboranti sit, comparet, vt liquet octauo de methodo medendi: quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum, qui, licet in regione nati, ac educati sint temperata, in diuersis tamen febre corripiantur, ac diuersa quoque indicantia pro victus institutione contineant. idem quoque seruari debet in victus forma, ac eius quantitate. nam si febris peracuta fuerit infra septimum videlicet iudicanda, qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus sit, vt prisana cremor, & eius quoque exigua quantitas, verum consuetudo, ætas & tempus anni, aut etiam ipsa per se sola consuetudo aliam victus formam, seu eiusdem maiorem copiam requirat, cum semper seruandam esse in agris consuetudinem præcepit Galenus, & quantum ipsius prisana ingerere oporteat ab ipsa consuetudine sumenda sit indicatio, vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis. propterea ab hac indicationem fumentes alia victus forma, quam morbus requirit, immutanda erit, aut saltem eiusdem quantitate adacta, dignitate polens in hoc indicatio quæ à consuetudine sumitur, etiam si febris aliam admittat victus rationem. Item vbi quispiam affectu aliquo laborabit, qui pro sui curatione, vacationem requirat, vires autem extrema imbecillitate laborent, adeò vt nullam notatam dignam ferre possint vacationem, cum indicantia contraria sint, indicationes aduersentur, pariter & indicata, dicimus cum Galeno nono methodi medendi, quòd toto illo tempore quo vires rescimus, eorum quæ affectum sanent nihil planè aegrotanti exhibebimus, quicquid enim indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris sit, quæ illæ præcipiunt: dignitate nanque ipsæ prævalent, & propterea quæ ipsi aduersantur dicebat Galenus citato loco, aliquando administranda profus non sunt, vt in hoc casu, aliquando paulatim seu modicè, & quoniam à virium indicatione proxima est, vt ipse refert, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, vbi eo roboris peruenisse eas conuicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando sint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem est accedendum. nanque si abundantia paulo viribus superior fuerit, vtrique ex moderata vacatione, adeò nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparatur commodum, eo quòd eas premebat, sublato, eodem Galeno teste citato loco. Rursum laboret quispiam affectu quoquam, qui pro eius

Cap. ult.

Super text.
20. & 21.

Cap. 13.

curatione multa vacuatione indigeat, idque vel vena incisa, vel purgatione, vires verò ad sint laboranti non adeò extrema imbecillitate, imbecille tamen, vt ex tanta inanitione resoluantur, sic porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum est, id alienum à natura existit quod tale est, id se auferendum dicitur, quinimò quod omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat, sed educere id quamprimùm est tantandum, Galeno auctore, quarto de sanitate tuenda. verùm vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis, vtique quod affectus remedium est, id cum virtutis custodia pugnat, siquidem affectus, vt diximus, vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione, harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam verò in eiusmodi repugnantis incerta succurrendi ratio est, aliàs insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægre sanari poterit: idque si magnum nactus sit medicum. Quapropter vbi indicationes, ac indicantia ita sibi aduersantur, & paulatim quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem Græcè *επιμαγειν*, hoc etenim casu cum vires non extrema imbecillitate laborent, ea quæ ipsis aduersantur, modicè & paulatim administranda sunt, & non prorsus vitanda, vt in eo quem ante hunc posuimus. id etiam confirmauit idem Galenus libro de curandi ratione per venæ sectionem, dum inquit. *¶* Vbi ergo multa euacuatione est opus, verùm vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit. *¶* Amplius cum tria sint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant, ad quæ attentum te esse oportet in prædictis febribus curandis, vna quidem febris ipsa, altera effectrix eius causa, & tertia ægotantis vires, quorum prima duo submouenda sunt; tertium verò est tuendum, & ideò oportet vt cum viribus tum febrem, tum causam inuicem conferas, vt inquit Galenus decimo de methodo medendi, vbi horum indicationes pugnant, quæ inter eas præferenda sit, nempe quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris oportet, non tamen cæteras negligens, hinc doceberis, primùm causam, febremque profligare, vbi videlicet conieceris harum remedia vires posse ferre. rursus primùm roborandas vires esse, vbi hæc imbecilliores fuerint, quàm vt causæ, febrisque præsidia sustineant. Si verò causam ad febrem compares, plerunque causæ maior est vis: quamuis aliquando fieri possit, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem nisi occurras, offerat. quo casu oportebit hac prius summota, deinde ad causam accedere, quapropter vbi in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant cum vnum sit, sine cunctatione agendum est. si febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam summouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie, vt inquit Galen. citato loco. Hinc colligas, quòd vbi quispiam febre laboret ex putredine orta, quæ mediocris sit, ac vires valentes fuerint, quæ à causa sumitur, indicatio præferenda est, vt paulò ante conclusimus: interim autem ea quæ à febre desumitur haudquaquam negligenda, si verò febris perinde magna sit, vt ægro fuerit intolerabilis, adeò vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat, viribus adhuc validis existentibus, adhibenda prius sunt, quæ febrem extinguunt, cum eius indicatio maior, ac valentior fuerit, non solum dignitatis ratione, verum etiam & propriæ substantiæ. Quare eadem præferenda erit, causam adhuc non contemnendo, sed ea extincta, deinde ad causam accedere oportet. Sed dices, si magna fuerit febris, & causa, ita vt ambo propter earum magnitudinem indicent, & vires non amplius robustæ, sed imbecillæ, adeò vt dictorum auxilia ferre non valeant, quam dicemus præferendam esse indicationem? Huic cum Galeno satisfacimus, quòd ea præferenda est, quæ à viribus desumitur. dicebat etenim citato libro decimo methodi medendi. *¶* Rursus primam roborandam virtutem esse, vbi

Cap. 4.

Cap. 12.

Cap. 1.

Dubitatio, cui max. satisfaciit.

Cap. præcit.

vbi hæc imbecillior est, quàm vt causæ, febrisque præsidia sustineat. *¶* & si dices plures esse indicationes quæ à causa, & etiam febre capiuntur, ac etiam maiores quàm ea quæ à viribus desumitur, dicimus nos adhuc præferendam esse indicationem à viribus desumptam: & si numero inferior sit, præualet tamen magnitudine. nam & sanitatis ratione quæ à febre, & eius causa desumuntur indicationes magnæ sint, licet in substantia adhuc magnæ sint, quæ verò à viribus, & æquè magna est, aut fortè maior ratione propriæ substantiæ, & dignitate etiam præualet, cum non respectu sanitatis iudicetur eius dignitas, sed respectu vitæ, nec quispiam asserere poterit quòd minùs vires recedant à naturali habitu, cum posuerimus eas adeò imbecilles esse, vt dictorum auxilia ferre nequeant. Quòd si quispiam hæsitauerit asserens hoc in loco Galenum de virtute naturali duntaxat mentionem fecisse, cum 9. eiusdem tres facultates, seu vires corpus nostrum dispensare asseruisset, ac cunctas spectandas esse, cū nihil aliud sic vitam seruare, quàm easdem vires conseruare, favebimus nos primò in quibusdam Græcis codicibus desiderari vox illa *naturalis*, sed virtus duntaxat scribi, per quam idem intelligendum erit quòd de tribus facultatibus dixerat, citato libro 9. etenim vna est virtus genere, plures specie, vt in præcedentibus cum Hippocra. declarauimus, quòd si eadem conscribatur, adhuc conciliari poterit Gale. cum iis quæ scripsit 11. libri eiusdem operis, cum dicebat: *¶* neque enim pulsus duntaxat vires, ad huiusmodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed sicut dictum est, ipsius potius concoctricis. *¶* quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipue tamen naturales, & inter eas concoctricem. quapropter & si dixisset libro 10. à virtute naturali sumendam esse indicationem, intelligendum est præcipue, non negans idem, Galenus quòd cæteræ quoque firmæ requirantur, pro curandis febribus, præsertim ex putredine ortis. Sed quid agendum sit, quæreret quispiam, si cum quapiam febre ex putredine orta, coëat vehemens aliquod symptoma, dixi vehemens, quoniam symptoma, quæ symptoma est: nunquam curationis rationem indicat, nec curationem interpellat, quippe cum vnà cum affectu vnde nascitur cesset: & propterea cum affectuum sanatio, eorum sublatio sit, hanc symptomatum quoque amotio sequitur, vt 11. & 12. meden. meth. scriptum est. sed quæritur si cum febre incidant vehementiæ, seu grauiora symptomata, quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet, quæ ratio eorum in curatione habenda sit. possunt etenim quemadmodum vnus morbus cum alio morbo, & symptoma symptomati vno tempore, ita quoque & symptoma cum morbo copulari: dico symptoma talis rationis quòd scilicet vehemens, seu grauius sit: hoc nanque symptoma est quòd ex accidenti quandoque curandi rationem mutat. causæ scilicet locum eò tempore habens. At cum eorum omnium, quæ veluti causæ curationem immutant, vnum caput sit, dico id vnum lesionem, siue ea ipsius virtutis sit, siue affectionis, quando si nihil iis officiat, curationem non interpellat, ea propter cum Galeno decernimus, quòd cum similia symptomata cum quavis febre incidunt, sollicitudinem medici ad se conuertunt, affectumque ipsum, hoc est febrem, deserere cogunt, causæ eo tempore vt diximus, locum habentia, & veluti etiam causæ, curationem immutant. Sunt verò potissimum symptomata hæc vigilia, dolor, & immodica euacuatione, vt liquet eodem 12. de metho. meden. quæ quidem vires semper lædunt, affectui verò ea non vtique semper. Cæterum magna ex parte nocent, ac potissimum cum fuerint immodica, vt Galenus inquit. ob hæc igitur curandi ratione, quam ab initio institueramus ad præsens mutata, symptoma prius submouere cogimur. Ergo si etiam labant vires ob aliquod iam dictorum symptomatum, non tamen vehementer sint resolutæ, sed adhuc resistent, ad symptoma tantum sumus attentus, atque id quamprimùm submouere maturamus: si verò iam resolutæ vehementer vires sint, non modò symptoma sedare, sed etiam illas

Cap. 10.

Cap. 9.

Loco citato.

Si cū febre ex putredine grauius aliquod symptoma conuenitur.

Cap. 12. & cap. 1.

Cap. 1.

firmare properamus. nam si ex dolore vires resoluantur, atque ex eo periculum impendet, & mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quo & morbo resistere, & curationis spatium sufficere valeat, ut citato libro 12. metho. meden. scriptum est. Eadem quoque ratio habenda erit de vigiliis, & immodica vacatione, ac reliquis symptomatis quae cum febre incidunt; nam haec febres non aequè simplicem exigunt curationem. at pro viribus metiendum est: quanta sit febris, quantumve ex symptomatis periculum immineat, atque ad id quod vehementius ac difficilius, intendendum, non omnino alterius curatione posthabita, ut liquet 1. de arte curatiua ad Glauconem. Si quis autem velit quantum humanis permittitur viribus, haec nostra methodo in medendis febribus non

cap. 14.

1. memoria mandanda.

errare; pauca haec semper memoria tenere oportebit. Primum spectare debet omnia à quibus indicatio praestatur ad auxiliorum inuentiones, quomodo libet ad eas conducere videbuntur, atque à singulis sufficientes indicationes sumere, quando si vel vnam aliquam earum praeterat ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit, Galeno auctore 11. meth. meden. Quibus omnibus perpenlis id quoque necessarium spectandum erit, quod eorum, quae ad auxiliorum inuentiones conducunt, magis, quod vniuersus alio valeat ad inuenienda remedia, aut adeo valens sit, ut solum indicare videatur, aut ita imbecillum, ut omittatur: quinimò nec in aliis vllis curatio;

Cap. 2.

quae per methodum agitur consistit, quam in his, eodem Galeno teste 9. meth. meden. Tertium & vltimum, cuius nunquam obliuisci oportet, est, quod ubi indicationes ipsae inter sese pugnaverint, valentiores, ac plures praeferenda sunt, aliis tamen non omnino neglectis. Dico valentiores, eas quae magnitudi-

Cap. 7. & 8.

dine alias praecessunt: etenim nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, ut Galenus ait 8. metho. meden. quam magnitudinem eorum, quae ad indicationem coierunt: cum autem non vnius duntaxat rationis sit magnitudinis natura, quomodo quaelibet earum spectanda sit, paulo ante differuimus. Nunc vero iam tempus est, ad particularem medendi methodum accedamus: qua media valeamus

Cap. vlt.

singulas particulares omnes febrium differentias in-

uestigare, tum dignoscere, tum

etiam curare.

FINIS PRIMAE PARTIS.

NON

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DE

DONATI ANTONII

AB ALTOMARIA

TIS MEDICAE DE MEDENDIS FEBRIBUS

PARS SECONDA

Qua via particulares febrium differentiae vestigentur, ac proponuntur quae ex humorum putredine excitantur differendae. Caput I.

QVOMODO tria prima ac vniuersalissima febrium genera quispian methodo curare valeat, ad vnguem definiuimus. sed quoniam in primis atque communibus generibus standum non est, ita ut ab illis duntaxat indicationes sumamus, sed (ut posuimus) cadent quoque subdividere oportet, quousque ad ea, quae amplius sectionem non admittunt perueniamus, ut perfectae & curari possint. Hanc ob rem ad diuidenda ea prima genera transeundum esse arbitror, ut ab omnibus, ac singulis particulatim desumptis sufficientibus indicationibus, in curandis eisdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus; ab ipsis diariis exordientes, quae quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem desiderant, & nos eam in praecedentibus docuimus. Est vero diariis omnibus commune, quod in eis sola aerea seu spiritiuosa substantia sufficienter incaleuit, ut liquet primo de differentiis febrium, & ob id suapte natura & vna die soluantur, & vnam habent à principio ad finem vsque accessione citra putredinem, perpetuoque quantum in ipsis est refrigerantia, & humectantia requirunt, ut 8. 9. & 10. meth. med. scriptum est. Quatenus vero non omnes ex eadem causa accenduntur, neque etiam per eundem corporis affectum, sed à pluribus, ac variis causis, & per diuersos quoque corporis affectus generantur, in particulari curatione disidere videntur, particularibus ex iis pro earum curatione indicationibus desumptis, externas tamen causas semper à sermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua sumitur indicatio, ut fufus differuimus. Fieri autem consueverunt ex immodico frigore, exustione, balneo auminosa aquae, aut alterius adstringendi vim habentis, ex leui obstructione, labore, ira, timore, tristitia, vigiliis, pertinaci studio, cruditate, ex hubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febrium, quemadmodum non vna est causa, ita etiam neque vnus est affectus, per quem generationem habent, sed in quibusdam inseparabilis est stipatio, ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel plerunque simul adest,

vel am

Diariis omnibus communis materiae & indicatio.

Cap. 1. c. 14. & cap. 10.

Diariis pro causis & corporis affectuum varietate, varias & particularis habent curationem indicationes. Diariarum causa.

Cap. 2. *Diariorum differentia.* vel ambigua sorte, vel raro, vt Gal. inquit 10. metho. meden. Quamobrem diariorum febrium plures videntur esse particulares differentia, vna, quando iam prorsus abiit effeatrix earum causa, veluti exustio, altera, quando hæc etiam adest, sicut stipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum semper generentur, vt prius determinauimus. At tamen cum harum omnium curatio quidem facillima ac in promptu sit: omnesque balneis curare oportet, Gal. teste 1. de arte cur. ad Glau. ob id ad particularem earundem curationem non descendam, tum propterea quod raro à medicis febres hæc particulatim curari soleant, eamque curationem promptè quispiam inueniet apud omnes ferme artis medicæ auctores, & præsertim apud Gal. 8. & 10. de metho. med. & eodem 1. de arte cura. ad Glau. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoscendi modum, non solum citatis locis, sed etiam 2. de crisi bus. idem auctor conscripsit. Reliquorum verò duorum generum, alterum in præcedenti nostra methodo subdiuisimus, abundèque monstrauimus hæcticarum differentias plures quàm tres esse non posse: licet quomodo speciatim illæ curari debent, distulimus: intendimus enim postea in particulari febrium exercitatio- ne, particularem modum curationis earum fusiùsime conscribere, vbi prius modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quæ ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primò desumpto, ac in particulares differentias subdiuiso vsque dum ad insectiles perueniamus, singulas eius differentias diuisua methodo vestigare. intendimus, ac eis inuentis speciatim curare. Quocirca asserimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differen- tias, qui in nostris corporibus continentur humores suscipere posse, licet quidam ægrius, quidam promptius putrescant, id verò omnibus ferè medicis in confesso est. quamobrem pro humorum varietate, qui eandem suscipiunt pu- tredinem, particulares huius generis febrium differentias facillè quispiam inuestigabit, simplices primò, de quibus in primis sermonem faciemus, & deinde compositas: qua etiam via, & ratione ipsemet Galenus easdem differentias ve- stigare docet 2. de differ. feb. & 2. de crisi b. neque enim plures, neque pauciores esse possunt, quàm humores, qui eandem suscipiunt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna duntaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam, ex bile solummodo redundante, has febres accendi putarunt. Aduer- sus quos Galenus tum ratione, tum etiam experientia abundè inuehit, citato libro 2. de differ. feb. demonstrans quòd non ex sola flaua bile, sed & aliis etiã humoribus febres oriri queunt. probat in super neque etiam satis esse ad ea- rundem febrium generationem quòd flaua bilis redundet, aut etiam cæteri humores, sed quod eos prius putrescere oporteat, aliàs febrem haudquaquam efficiant. Quidam verò non bilem, sed pituitam, febrium materiam esse cen- sebant, ex eo quòd ad putrescendum, & obturandum non parum idonea est, cum humida sit, & crassa: indicatèque illud dicebant pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græcè dicitur πρὸ τῆς φλέγας, quod est inflammare. Cæterum quidam asseruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipsam accendi posse, eo quòd ipse frigidus sit natura & siccus, nihilque habet humidi aut calidi, vn- de putredines generantur. Nec desunt qui in vniuersum febrem nunquam à putredine fieri pronuntiauerint, nam humores in venis exardescere, & non putrefieri dicunt. si nanque hoc esset (inquiunt) cur tandem non etiam lum- brici, aut aliæ quædam bestia in vasis, si putrefactio est, gigni cernantur, quem- admodum in ventre, & aliis particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Ale- xandro cap. 2. lib. 12. recensentur. Et si quis velit Gal. verba perfectè examina- re, ac intelligere, omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur cit- ca principium 2. de differentiis febrium. At qui nos non in refellendis alio- rum opinionibus studebimus, sed in veritate inuestiganda duntaxat laboran- tes, simul cum Galeno fatemur tot esse primas particulares, ac simplices diffe- rentias febrium, quæ ex humorum putredine fiunt, quot numero sunt humores ipsi:

Diuisio feb. ex putredine, ex humorum diuisio- ne.

Cap. 1. & 2. cap. 1. & seq.

Errores quo- rumdam de febri. ex pu- tredine.

ipsi: quapropter ex eorum numero eadem diuisua methodo vtentes eas inue- stigabimus, quemadmodum etiam eadem prima vniuersalissima tria febrium genera ex triplici substantia, ex qua nostra constituuntur corpora, inuestiga- uimus, quæ Hippocrates continentia, contenta, & impetum facientia nuncu- pauerat, Galenus verò partes solidas, humores, ac spiritus. Cum verò tres etiã sicut humores (præter sanguinem, in quo omnes continentur, & de quo etiã ser- mo fiet) tres denique particulares primæ differentia febrium ex putredine or- tarum excitabuntur, totidemque numero sicut febrium ex putredine ortarum exquisitæ formæ, seu figuræ. Quarum vna ex putrescente flaua bile, altera ex pituita putrescente oritur: & tertia ex succo melancholico, seu nigra bile etiã putrescente nascitur. Verum quoniam earum quædam continuæ sunt, quas Græcis συνεχές appellant, quædam verò intermittentes, quæ à Græcis διαλεινός av- τες dicuntur, de omnibus particulatim sermonem faciemus: prius tamen mo- dum generationis earum explicabimus in hac secunda parte, deinceps verò singularum, tum dignotionem tum curationem speciatim docebimus in par- ticulari exercitatio, & tertia huius operis parte.

Quid per continuas & intermittentes febres intelligendum: cur vtæque fiant, & quo- modo inter se dissideant. Caput I I.

Vm itaque sex numero sint particularium febrium differentia simplices, quæ ex humorum putredine fiunt, priusquam deue- niamus ad earum tum dignotionem, tum curationem, tan- quam valde necessarium fore duxi modum generationis earum dem prius animaduertentes quòd Galenus intermittentes febres, appellat quæcunque ad sensibilem infebritationem seu (vt rectius dicam) ad febris vacuitatem perueniunt, Græci περιεργίαι dicunt, vt citato lib. 2. de disse- febr. liquet. Continuas verò, quæ ad iam dictam infebritationem seu febri- vacuitatem, antequam ex toto soluantur, non desinunt, quæuis declinatio ali- qua sensibilis appareat, quemadmodum ab eodem Galeno 2. de crisi b. scriptum est. cui sententia subscribit Paulus cap. 26. libro 2. asserens, & continua itaque febris est, quæ non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit solu- ta, & si inclinatio aliqua sensibilis appareat. Quamuis, vt idem Gale. testis est 2. de morbis vulg. bifariam veteres vti continui nomine, & intermittens, vi- dentur, nam continuas vocant febres, quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent accessione, quandoque non omnes quæ accessione nunquam vacant, sed solas extra ordinem illas, quæ omni careant, vsque ad iudicium, mu- tatione. ita intermittentes interdum appellant solas quæ accessione perpe- tuam non habent, interdum eas, quarum non recedit accessio, sed in signes fa- ciunt mutationes in initium, incrementum, vigorem, & remissionem. At me- dici iuniores, quidam febres quæ non magnam mutationem habent, non con- tinuas, sed synochos nominant (vt fusiùs declarabimus, quando continuas ipsas febres subdiuidemus) continuas autem, iidem has solas, quæ non deue- niunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas, interim intermittentes. nam sunt planè in- ter verè continuas, & desinentes ad integritatem, mediæ: proinde rectè vbi cū synochis conferuntur, intermittentes appellantur, cum ad integritatem ve- nientibus, continuæ. Nos verò, Galeni vt diximus morem seruantes, quæcun- que febres ad sensibilem infebritationem, seu febris vacuitatem perueniunt, intermittentes appellabimus, reliquas verò omnes, continuas, quæ ad dictam infebritationem, antequam ex toto soluantur, non desinunt: & si declinatio aliqua sensibilis appareat, relicta veterum medicorum opinione. Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vasa contento, sed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ verò, vbi idem humor qui febris

Cap. 12. 1. par- tis.

Sex feb. dif- ferentia, tres continuæ ex tribus humo- rib. putresce- rib. tres ex eisdem inter- mittentes.

Intermittē- tes feb. quæ- Cap. 2. Continua.

Cap. 6.

Comenta. 3. super tex. 2.

Continuarū & intermit- tentium no- mine quomo- do vtitur auctor. Causa inter- mittentium & continua- rum.

febris est auctor, in vasis inclusus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittentibus, vbi ex eodem humore ortum habeant, eandemque hypothesim habere dicuntur, hoc vno solo differentes quod pervenas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores, Gal. auctore 2. de crisi. cæterum in continuis propterea etiam si plures fiant accessiones, eadē ad infibricitationem non perveniunt, quoniam qui earum causa est humor, nō expurgatur, ut liquet citato lib. 2. de crisi. Præterea cum humores sibi inuicem adhareant, ac continui sint, suoque contractu vicinos ad putredinē trahant, quando in venis continetur, priusquam desinat vna accessio, alteram incipere necesse est. In intermittentibus verò cum humor vehementer moueatur, diffemineturque per singulas corporis partes, suo delationis impetu, per vomitum, vrinas, ac sudores sæpe expurgatur, interim verò insensibiliter in vaporem portio quædam digeritur, aut, si crassus fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamvis & tenuis etiam quandoque, & propterea sensibilem intermissionem habent, & priusquam accessio superuenerit, altera præcedens intermittit. neque etiam ad eadē adhaerentes ac continui extra vasa humores sunt, quemadmodum si in eisdem continerentur. Sed cum eandem habeant hypothesim, idēque genus continuæ cum suis intermittentibus, vbi scilicet ex eodem humore fiant, non ab re quereret quispiam, quæ causa sit, quod humores ipsi quandoque intra vasa, interim verò extra putrescant, & febrem efficiant? Quidam, vt Trallianus fatetur citato cap. 2. libro 12. arbitrati sunt febres intermittentes intra vasa consistere, quemadmodum & continuas, ac nihil prorsus loci, sed quantitatis, & qualitatis ratione differre. Etenim in continuis & multam & crassam esse materiam exiltimare conuenit, atque ideo (inquiunt) neque extra vasa emitti posse, intermittentem verò tenuiorem, & vt in extimam cutem effèratur, magis idoneam. Aëtius quoque cap. 7. 4. libro 5. dicebat: {causa verò cur non excidant extra vasa humores in febribus continuis, est, aut multitudo, aut crassitudo, aut viscositas ipsorum.} ita vt admittere videatur, si continuarum, multitudo, aut crassitudo, aut viscositas humoris causa existit, quod paucitas & tenuitas ipsorum citra lentorem intermittentium febrium causa sit. Sed, pace eorum dixerim, non videntur hi viri satis admodum sufficienter tradidisse causas, cur intra vasa quandoque humores putrescant. perquam rarissimè nanque, si vera esset eorum opinio, ex putrescente bile febres continuæ fierent; sapissimè verò ex putrescente pituita, seu succo melancholico, cuius ferè contrarium, & Galenus testatur, & nos indies experientia obseruamus. sed rectius cum Galeno dicamus, quas isti in medium afferunt causas, sufficientes haudquaquam esse, nam & præter eas ob meatuum obstructionem, aut etiam propter vitium imbecillitatem, ita vt nequeant quod superuacuum ac vitiatum est, vasa ipsa expellere, in eisdem putrescit humor. semper enim, vt ipse inquit citato libro 2. de differentiis febrium, natura suis viribus vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aliter partibus assimilare, quicquid verò alienum, conatur excernere. Quod si aliquando ob crassitudinem, aut multitudinem, aut tenacitatem materiæ inutilis, aut aliquam meatuum obstructionem, aut propter sui imbecillitatem, totum quod vitiatum est nequeat expellere, necesse est, vt si id diutius perdurauerit, in animalis corpore putrescat, ac corrumpatur. Cum itaque vasorum natura, seu expultrix eorum facultas, qui in eis redundat, ac geniti sunt, vitiosos succos expellere nequit, ob aliquam iam dictarum causarum, intus contenti putrescunt, ac febrem efficiunt continuam, vt diximus. vbi verò nihil eorum obiter, foras propellit, qua ratione intermittentes generari contingit. Quamvis & alia quoque ratione cōtinuæ & ipsæ febres generari possint, trahentibus videlicet vasis ipsi ab vniuerso corpore seu partibus quibusdam eisdem vitiosos humores, vt liquet 4. de ratione victus, & ipsæ quoque intermittentes pari ratione, aut trahentibus carnosiss partibus eisdem vitiosos humores

Loco citato. Continua cur in infibricitationem non desinant.

Intermittentes cur desinant in infibricit.

Cur humores aliquando in vasis, aliquando extra putrescant.

Error eorum qui cur non possint questionem satisfacere, dicunt febrium intermittentium humorum esse intra vasa, sicuti continuarum.

Respondetur questionem.

Cur idem humor, genus febrium intermittens, & continuus, aliquando intra vasa, aliquando extra putrescat.

Cap. 5.

Text.

mores ab eisdem venis, aut etiam in seipsis eisdem gignentis fieri possint, vt in sequentibus fusiùs demonstrabimus. Continuarum igitur ac intermittentium febrium causæ dictæ iam sunt.

Quot modis continuæ & intermittentes febres generari possint.

Caput III.

V M autem eiusdem generis sint (vt dictum est) cōtinuæ febres cum suis intermittentibus, vno solo differentes, quod in continuis humor in venis inclusus continetur, in intermittentibus verò per totum corpus deferatur, animaduersione dignum est in venis nullam aliam materiam contineri præter sanguinem.

Verum cum is in duplici sit differentia, vt lib. 1. de natura humana, & aliis ple-risque locis à Gal. scriptum est, vnus quidem syncerus aliorum humorum expers, vtriusque videlicet bilis, & pituitæ, alter verò non syncerus, sed vtriusque bilis, & pituitæ particeps; quando asserimus intra vasa nullam aliam substantiam contineri præter sanguinem, subintelligendum est non de syncero, ac reliquorum humorum experte, etenim hic in venis nunquam contineri potest, sed de eo subintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriusque bilis & pituitæ particeps est. Hanc sententiam confirmauit Gal. lib. de multitudine, cum dixit: {His antegressis præfinitionibus, poterit turgor tandem venarum sanguinariæ signū esse multitudinis, sanguine nunc per præualentiam dicto, quippe cum exquisitus vsque adeo sanguis in venis contineri nunquam possit, vt nihil in eo, nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, proinde ego supra siue humores dixissem, siue sanguinem redundare, censebam perinde audiendum, cum impermissus nunquam purusque aliorum humorum sanguis comprehendatur in venis.} Quapropter cum dixerimus in continuis humores inclusos in venis contineri, vel intelligendum est, talem sanguinem veteri omnino proportionē seruata, abundare, sic tamen per præualentiam appellatum, seu eundem tantam quartam substantiam, veteri proportionē haudquaquam seruata, superabundare, de quo fusiùs differemus in sequentibus: vel quispiam alius humor excedens, simul cum eodem sanguine redundabit, ac putrescet. Idque bifariam esse poterit, vt liquet citato lib. de multitudine, quoniam aut iuxta sanguinem, & cum copioso sanguine idem redundabit, aut debita proportione non seruata, magnopere excedet, ita quod non amplius cum copioso sanguine, sed ipse vehementer præualens, sanguini tamen adhuc permixtus abundabit, ac putrescet. Si primo modo auctus fuerit quispiam aliorum humorum, ita vt breuem quandam coeperit excessum, sitque commixtus cum copioso sanguine, adhuc verè & propriè non eundem humorem redudare, sed sanguinem ipsum simul cum tali humore fatebimur, vnde potius biliosum sanguinem, pituitosum, seu melancholicum, (vbi bilis, pituita, seu succus melancholicus eodem modo excedat) redundare dicemus, quam humores ipsos. est enim & hæc redundantia in numero plenitudinum seu multitudinum, licet non exquisite, & simpliciter talis dici possit, sed cum adiectione bilis videlicet, pituitæ, seu succi melancholici, quæ admodum & priùs nos declarabimus, quando abundantiam curare docuimus, & in sequentibus demonstrabimus. Cum verò iam dictorum quispiam humor magnum susceperit excessum, ac in venis simul etiam cum sanguine commixtus redundans putrescet, tunc verè & propriè non amplius multitudo appellabitur, sed humorum vitium, seu prauitas, & eosdem humores in venis contineri, ac putrescere propriè fatebimur, ita vt nunquam humor quispiam in venis contineri possit citra sanguinis admixtionem, sed vnà cum sanguine semper contineatur, diuersimodè tamen prout modò differuimus, neque etià si magnum susceperint excessum, a seò quispiam eorū præualebit, vt omnino sanguinem, hoc est tres reliquas substantias superet, sed ipsum fatebimur, am-

Sanguis duplex. Super text. 27.

Sanguis pituitosus non reperitur. Cap. 10.

Humores in venis inclusi quomodo intelligantur, quomodo putrescant, unde febres gignuntur cōtinuæ.

Humor aliquis cum sanguine in venis redudat ac putrescit duobus modis, aut vt efficiat plethoram cōtadiolientem, aut cacochymiam. Cap. 11. Cap. 44. 1. partis.

Cacochymia.

plissimum excessum adeptum esse, quoniam pro veteri eius proportione, magnoperè sit auctus, aliàs nequaquam animal viuere possit, aut sanè exiguò tempore si eundem sanguinem copia, seu multitudine exuperare admiserimus talem humorem redundantem. est etenim eius copia minor, quàm sanguinis, licet eidem valde propter redundantiam improportionatus sit, quam cacochymiam dicimus. Quomodo verò humores tales possint æqualiter in omnibus vasibus seu maioribus principalioribusque vel in quibusdam non adeò principalioribus & particularibus contineri ac putrescere, in sequentibus patebit. nunc verò satis sit monstrasse modum, quo humores ipsi putrescentes, ac in venis contenti febres accendant diuersas, continuas siquidem, pro diuersa eorundem humorum putrescentium natura, eo quòd ab eisdem, ad ipsum corpus putrida fuligo, seu veluti quidam fumus putridus perueniat, licet non semper eodem modo, etenim neque cum pari vehementia, ac impetu in omnibus continuis febribus,

Cur. cõtinuis febr. pluris habet accessiones.

Respondetur quæstioni, in triplicibus causis assignatur.

Cap. 11.

1.

2.

3.

ut dicemus, ad corpus putredo ipsa fertur. Sed cum putrescentes humores intra vasa, iis qui putredine vacant, propter contactum, continuitatem, ac adhaerentiam, possint facillè commisceri, potissimum cum ex omnibus ad omnia cõfluxus & conspiratio fiat Hipp. auctore qui fieri possit, interrogabit quispiam, ut putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, & propterea continuas febres generentur, quæ plures habeant particulares accessiones, nisi inflammatio putrescentem humorem arceat, & coherceat? Huic responsum dabimus, propter easdem causas, in quibusdam febribus continuas per circuitum fieri accessiones, ob quas contingit in cæteris omnibus morbis, qui per circuitum repetuntur id verò fieri posse ob triplicem causam Gal. decretum reliquit 2. de diff. febr. Quarum vna est, cum partes robustiores ad imbecilliores excrementa transmittunt. Secunda est, cum ipsæ eadem partes, aliis haudquaquam transmittentibus, sibi ipsis præter naturam excrementa trahant, dolore, vel calore affecta. Altera, & tertia causa est, cum eadem partes sibi ipsis excrementa generent, quæ, aut ob earum imbecillitatem, seu earum obstructionem expellere nequeant. Istitis igitur tribus de causis, & febres ipsæ continuas, quæ plures accessiones habent, excitari possunt. nanque vel à maioribus ac robustioribus, cordisque propinquioribus vasibus, redundantibus detruduntur humores ad imbecilla, ac minima, seu etiam à corporis habitu ad eadem effluunt vbi imbecilliora fuerint, & carnes validiores: aut eadem parua vasa à corde disita, calore immodico, aut dolore affecta, nedum ex iam dictis vasibus maioribus, sed ex reliquis etiam corporis partibus, eisdem humores præter naturam attrahunt, vel in eisdemmet geniti eos nequeuntia detrudere, propter imbecillitatem, aut meatuum obstructionem, in eisdem quoque detenti, ac putrescenti febrem generant, in qua per circuitus accessiones fiunt, id quod breuissimis verbis nos docuit Gal. in fine citati libri 2. de differentiis febrium, inquit: {Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex partium dispositionibus ortum habent, quæ scilicet partes, vel mittunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates, eo quo nuper diximus modo; sed quæ circuitum non habent, in iis nulla est corporis pars præcipuè offensa, quemadmodum de continentibus febribus paulò post declarabimus.} Neque hic accessionum circuitus nunquam desinit, donec idem affectus in eisdem partibus superfluitates generantibus seruetur, ut ibidem liquet. Cæterum quemadmodum asseruimus in continuis febribus humores semper intra vasa contineri ac putrescere, ita quoque fatemur in intermittentibus, perpetuò eos extra vasa contineri, ac putrescere, neque amplius vnà cum sanguine permixtos esse, sed per singulas corporis partes disseminatos. etenim per totum corpus in eis deferuntur humores, ut liquet 2. de crisi bus ac citato libro 2. de differentiis febrium, à natura ipsa detrusi. quapropter & quòd putrescant, & quòd vehementer per partes sentientes deferantur humores, oportet ut intermittentes accendantur febres, aliàs nunquam quæpiam earum generabitur, ut citatis locis liquet. Sunt autè qui velint eiusmodi

Loco citato.

Quomodo gignuntur febres intermittentes ex putredine humorum extravasa.

Cap. 3.

Non est hic

modi humores accessiones tempore in intermittentibus, semper ex ipsis vasibus detrudi, à maioribus siquidem primò ad minora, dein ex ipsis ad reliqua, quoad extra ad sentientes corporis partes propellantur: neque alium dari generationis modum censent earundem intermittientium febrium. Nos verò licet admittamus hanc vnam esse, & fortè præcipuam earundem febrium generationis causam, cum eodem tamen Gale. asserimus, ob alias quoque causas, quas nuper tradidimus de ipsis continuis, easdem intermittentes generari etiam posse, tum videlicet ipsis sentientibus corporis partibus ad sese humores trahentibus, tum etiam in seipsis eisdem gignentibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd verò sentientes corporis partes, carnes, seu partes solidæ, dolore, aut immodico calore laborare possint, nemini in dubiù venit, quibus ita laborantibus, quis hæsitabit eas, humores etiam vitiosos trehere è venis, etià si ab eis non mittantur, quibus attractis, ac præter naturam in eis detentis, quòd putrescant opus est, & vehementiori motu per eas moueantur, ac febrem generent. quòd quidem confirmare videtur Galenus 4. de ratione victus asserens, quòd quemadmodum venarum facultas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humiditatem attrahit, substantiam ipsius qualisnam sit nullo pacto discernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad casu oblatum humidum, cum sitiunt irruunt, ita quoque & carnes ab ipsis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum indigēt, attractiuam, siue in parte vna, siue in toto corpore eas pati contigerit. Volens nobis ostendere quòd febris ardens non modo generatur, cum venulæ exsiccatae tempore æstiuo, acres, biliolas, & tenues humiditates ad se trahunt, sed vbi eodem modo affecta fuerint carnes, eandem quoque generari contingit. simili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolore, aut immodico calore laborauerint, ab eisdem venis eisdem succos, haud ægrè attrahere valent, etiam si ipsa vasa haudquaquam eos transmiserint, qui demum easdem carnes stimulant, ac pungentes, & propterea delati violenter per corporis singulas partes, ac disseminati, febres generant. Quòd verò primo modo intermittentes febres generari possint, omnes ferè medici consentiunt, præter paucos quosdam, qui ut videantur paradoxa scribere, illud destruere tentant. Quorum rationes refellere non piguisset, nisi facillimè à quouis solui possent, concessis facultatibus naturalibus, tam in ipsis vasibus, quàm etiam in corporis habitu, ac perpenfis eis, quæ diximus, & dicemus de harum febrium generatione. neque enim perpetuò, ut dictum est, febres hæ ortum habent, propterea quòd vasa tanquam robustiora, humores in corporis habitum propellant, sed geminam aliam ob causam: neque cum hoc modo generantur, semper necessum est à maioribus, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, ut ipsi putant, sed interim ab omnibus, interim à quibusdam determinatis alicuius visceris venis, id quod sæpius contingit, ad sentientes partes propellantur humores, quemadmodum sæpius Galenus testatur, præsertim citato libro 4. de ratione victus, quo loco docens diuersum ab eo quem posuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: {Præterea & fieri potest ut modo altero similis affectio fiat, modum alterum dico, cum ex validioribus partibus ad imbecilliorum aliquam mittantur excrementa. ergo fieri potest ut interdum quidem ex parte, interdum verò & ex pluribus, acres biliolæ, quæ tenues sunt humiditates exacte, ad dictas fundantur particulas, quæ scilicet imbecilliores sunt:} fusius autem id explicauit, non de febribus duntaxat, sed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent. Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, tertio de naturalibus facultatibus, & sexcentis aliis in locis. Quam autem ipsi persuadere tentant de harum febrium generatione, opinionem, impugnare ac refellere superuacaneum fore duxi, cum chimera potius videatur, parca mihi cineres eorum, quàm quippiam rationis habere, aut verisimilitudinis: quamuis ipsi non ratione tantum, sed exemplis eam confirmare tentent. Finit

solus modus generationis febr. intermittenti.

In fine ca. 2.

2. modus generationis febr. intermittenti.

Super tex. 1.

Loco citato.

Loco citato. cap. 13.

3. modus generationis febr. intermit.
 Commenta. 2. super tex. 20.

& tertio modo intermittentes febres, veluti etiam de continuis diximus, cum ipsæ sentientes partes, seu totius corporis carnes, à venis nec trahant, nec suscipiant excrementa, sed in se ipsis eadem generent, quemadmodum de tertiana scriptum reliquit Gale. i. de morbis vulg. volens tradere causam cur tertiana febres in illa 2. constitutione, numerosiores erant ardentibus, ut dicebat Hippo. ait siquidem: propter flauæ bilis exuperantiã febres ardentes & tertianas oriri, atque hoc conuenire inter illas, locis verò in quibus superfluus contrahitur humor distare. etenim si ardentes febres sunt, in venis abundat, præcipue iocinoris & ventris. Tertianæ sunt cum totius corporis carnes affluant flaua bile: proinde transpiratione impedita eorum, qui natura biliosa sunt, quantum bilis in carnosio genere cõgestum ante expurgabatur, in hoc statu nõ purgatum, tertianas generauit, ardentibus frequentiores. Quibus in verbis Gale. ostendit non modo in carnosio genere colligi, ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent, verum propter earum carniū expultricis imbecillitatem, ac meatuum impedimētum, ipsam expurgari non posse, & hac ratione tertianæ magis generabantur febres. idem quoque de eisdem tertianis luce clariùs confirmauit, libro de tremore, rigore, & palpit. cum dicebat: Medicamentorum enim calidorum vsu, quandoque horror solus, multoties rigor etiam superuenit, sicut in ardentibus, & tertianis, flaua bile, non in vasorum cauis, sed per carnes mota, vel quòd in illis supra metrũ generata fuerit, vel quòd mediis illis natura expurgetur, hoc enim solo distant ab ardente tri-tæi, seu tertianæ. Ardentes enim in vasis bilem delatam, tri-tæi per sensitua loca extra habent. Quod item ratione firmari poterit: nam si sudor eandem habet materiam quam vrina, & eundem generationis modum, siquidem vtrique ex bibito humore constat generatio, ex calfacto simul in corpore, & biliosæ non nihil substantiæ adeptæ, quamuis sudor plus est elaboratus, utpote qui ad cutem vsque permeatis omnibus quæ inter sunt partibus, peruenit, ut idem Gale. inquit 10. de simplic. medic. fac. vbi idem sudor crassior redditus, aut immo-dicè auctus fuerit, cuiusque meatus cõstipati, diuque detineatur in eodem corporis habitu, nonne necessariò putrescet, quo putrefacto, ac per sentientes corporis partes vehementiori motu delato, cui in dubium venerit quòd febrem accendat, & quidem biliosam, cum multum ipsius bilis particeps sit, ut dictum est, nec minus & in eodem corporis habitu cæteri quoque humores (pituitam dico, & succum melancholicum) generari possunt, vbi corpora non natura biliosa, sed pituitosa seu melancholica fuerint. liquet igitur ex his febres ipsas intermittentes triplici modo oriri posse, quemadmodum & continuas, quæ plures accessiones habent, & tandiu perdurare quàm diu tales in partibus superfluitates generantibus, affectus seruantur. Verum, ut dictum est sæpius, ex humoribus à venis detrusis ad eundem corporis habitum generationem habent, id quod innuere voluit Galenus 1. de arte curatiua ad Glaucon. cum dicebat: quotidiana verò intermittens raro aduenit quin os vetriculi patiat, quemadmodum quartana ex malè affecto splene generatur, tertiana ex iccore laborante. In his nanque visceribus præcipue tales coaceruantur humores, quibus in eorundem venis congestis, robusta existente expultrice facultate, eisdem venis mediis, ad totius corporis carnes eos propellunt, tanquam imbecilliores existentes, bilis siquidem ex iocinore, pituita ex vetriculo, succus melancholicus ex affecto splene. Dixit insuper Galenus raro, & non semper, haudquaquam ignorans quòd ob alias iam dictas causas, licet raro, easdem quoque febres generari contingat, quemadmodum nos cum eodem probauimus, & libro 2. de differentiis februm, sub iis verbis illud idem confirmauit cum dixit: Sæpius etiam aut hepatis, aut splenis affectus attulit febrem. quæ uis in-differenter intelligat cum continuas, tum intermittentes hoc loco, poterunt insuper & earum causarum plures tam in continuarum, quàm intermittenti-um februm generatione complicari. eadem etenim pars, quæ ab aliis tanquã imbe-

Cap. 7.

Cap. de sudore.

Cap. 5.

Cap. 5.

imbecillior, excrementum admittit, propter eandem causam & in se ipsa quoque eadem generare potens est. quibus deinde putrefactis, febris generabitur, quæ duplex habebit principium, quòd si dolore etiam, aut calore immodico laborabit, ob triplicem causam febris accendi poterit, & tandiu etiam perdurabit, quandiu affectus hi in eadem parte permanebunt. Tot igitur sunt cum cõtinuarum tum intermittentium februm generationis modi.

Propter quid in intermittibus, & non in continuis, rigor, horror, seu extremarum partium refrigeratio fiat: & quomobrem eadem in earum accessionum principijs fiant; & naturalis calor intus se colligat. Caput III.

CAETERVM cum omnis febris continua sui quidem ratione cõ-exquisita fuerit, neque rigorem habeat, neque horrorem, ut citato lib. 2. de diff. febr. liquet, inuestigare licebit quomobrem hoc fiat, in his potissimum continuis quæ plures accessiones habent: postquam ipsæ intermittentes semper cum rigore, horrore, aut fori extremarum partium refrigeratione inuadunt. Huius prima causa est quòd putrescens humor in paruis ac particularibus vasis non amplius propter obstructionem, per eadem vehementiori motu defertur, sed in eisdem inclusus detinetur; quia ratione minus etiam lædit, quàm si vehementiori motu moueretur, id quod commune est omnibus excrementis præsertim acribus, ac mordacibus, ut liquet 2. de eau. sympt. Præterea nec eadem vasa adeo exactori sensu prædita sunt, quemadmodum totius corporis carnes, ita ut ab eisdem putrescentibus succis vehementer stimulentur, ac pungantur; & propterea ad eos excernendos vehementiùs moueantur, etiam si per eadem putrescentes succi vehementiori motu deferantur, ut ibidem scriptum est. Sed dices cur cõtinuæ quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, ut Indies obseruamus, & deinceps illud non admittant? Ad hæc idem Galenus 1. de arte cur. ad Glau. de tertianæ rigore verba faciens, dicebat: quòd si cum paruo rigore inceperit, tunc magis alia signa attendere oportet, quoniã non quotidiana intermittentes tantum, atque quartana, sed etiã hemitritæus, aut aliqua alia ex continuis esse potest. Et Hippoc. 1. de morbis vulg. in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant, rigores omnibus, dicebat, inordinati & errantes erant. At non inconuenit, dicemus nos, quòd in prima continuarum accessione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorem præferant. Verum non ratione qua continuæ sunt, sed quia ob humorum copiã, seu eorundem tenuitatem, quæ in vasis contineri nequeat, pars quædam ad sentientes confluit partes, ex qua tale aliquod symptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vasis continetur; temporis verò progressu cum magis in eisdem vasis impingantur humores, ac propterea obstructio augeatur, crassioresque reddantur, & vasorum vires imbecilliores, propterea non amplius cum aliquo dictorum symptomatum inuadunt, quoniã nec eiusdem humoris propterea pars aliqua, ad sentientes partes effunditur. Ad Hippocratis & Galeni auctoritatem, eodem modo satisfacimus. nam quæcunque febres continuæ, cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, quamuis sæpius ac plures earum accessiones comitetur, id non ratione qua continuæ sunt, euenit; vel exquisitè continuæ non sunt, qua ratione & in semitertianis, & cæteris quoque continuis nonnullis, vbi exquisitæ non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarumque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hippoc. tum Gale. citata sententia. Sunt verò continuæ quædam febres lipyræ, seu valde malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem ortam seu erysipelas in visceribus, ex quibus excitari consueverunt; id verò aliam ob causam fit, quemadmodum paulò post dicemus. Intermittentes autem febres, ac earum

Cap. 8.

1. causa cur cõtinuæ sint sine rigore, &c.

Cap. 5. 2. causa.

Cur cõtinuæ quedã primũ cum rigore inuadunt, postea nunquam. Cap. 5. Commen. 2. tex. 25. Quæstioni respondet.

Cur inter-

mittentes à rigore, &c. semper incipiunt.

Cur in principis intermittentium summa refrigerantur. Cap. citato.

Loco citato.

Super text. 46.

Super text. 39.

Quare intermittens caloris naturalis ad corporis intima se colligit. Cap. ult.

accessiones omnes, propterea cum aliquo ditorum symptomatum semper incipiunt, eo quod in eis (vt dictum est) per sentientes corporis partes, putrescens succus vehementiori motu fertur, cuius delatione, & acuitate lædēs, mortuum, ac dolorem eisdem partibus infert. ob quem duo contingunt, sanguinē in corporis profundum ferri, eoque corporis exteriora frigerari, ac partes sentientes in quibus humor adest, expultrice vi in proximam vnamquamque eum reuicere, quousque ab omnibus expulsus via aliqua expurgetur. Quare non mirum, inquit Gal. 2. de cau. sympt. (licet de rigore loquatur) si refrigerentur omnes externæ partes, animali virtute vnā cum sanguine in profundum cōmeante. sentiunt enim hoc tempore qui rigent, externarum partium frigores, non earum quæ sunt in profundo, quippe cum stiant sensibilibus eo tempore nōnulli, cāquam calore iis in internis partibus seruato. Quod verò id rationabiliter accidat, inde colligi licet: nam si in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationē inferat, in co qui in toto sit corpore, si non animi deliquia fiant, neque mors, certè perfrigerationes effici debent. Sunt etenim dolores rigentium eiusdem (cum cæteris aliis doloribus) generis: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore quippe cum & minores magnitudine sint, & breuioris temporis, vt citato lib. 2. de causis sympto. liquet. Qua de re si rigor, aut horror futurus sit, non modò humorum redundantia opus est, sed vehementia etiam motus per corpora sensibilia requiritur, quo tempore, dum sanguis cum calore simul intima corporis, & viscera confugit, cutis frigida partes fiunt, & ex aëque, manuum etiam, & pedum summa frigidissima, vt potè quod admodum ad sunt à visceribus, vt lib. de tremore, rigore, &c. scriptum est. Quod verò nedum in principis accessionum intermittentium febrium, verum etiam & continuarum quæ plures accessiones habent calor naturalis vnā cum sanguine ad corporis intima confugiat, comm. apho. 1. 2. libri liquet, his verbis: {In principis siquidem accessionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum ipse docuit innuēs Hipp. & deinceps addit: {& præcipuè in quibus horror quispiam, vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.} Et lib. 1. de rat. vict. accessions principium fieri ait Gal. calore omni toto ex corpore ad cor, thoracemque concurrente. & 4. de ratione victus, volens Hippo. tradere causam ob quam pedes in accessionum principis frigeant, asserbat, hoc provenire calore toto eo tempore ad supernas partes concurrere. quapropter non absque causa pedes frigescent, vt potè qui natura & carne vacent, & nervis abundant, præterea & à calidissimis locis separati refrigerantur, sese ad thoracem colligente calore. Confugit itaque calor naturalis simul cum sanguine ad corporis intima in accessionum principis, tam si intermittentes, quàm si continuæ fuerint, maiori tamen cum impetu, ac vehementiori motu. in intermittentibus: etenim in his putrescens succus per sentientes partes vehementiori motu delatus, sua acuitate magis lædet easdem partes, ac dolorem infert maiore, cum & ipsæ partes exactiori sensu præditæ sint, quàm vasa ipsa, quemadmodum prius dictum est. & propterea in intermittentibus, & non in continuis dicta symptomata fiunt. At si verum est quod Gal. scriptum reliquit. 2. de diffe. febr. videlicet quod vbiunque accenditur, atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partibus sanguis confluere solet, quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuata sanguine est necessarium, quod verò patitur membrum grauari ac distendi, idque fieri contingat in accessionum principis, cur in intermittentium febrium accessionum principis ad corporis intima, thoracem inquam, & cor naturalis calor simul cum sanguine se colligit: cum præter naturam caliditas in intermittentibus ipsis accendatur, atque augeatur per singulas sentientes corporis partes, seu per corporis habitum, qua de re ad eandem, & non ad corporis intima confluere deberet: Tantam sa

tam sanè apud quosdam vim habuit hæc difficultas, quod coacti sunt hæc in re Galenum deserere, ac alio modo sentire quàm ipse sentiat. Quidam verò quod in vasis, & non extra contineatur in intermittentibus putrescens succus, auri sunt dicere. Alij quod extra vasa, non tamen in toto habitu contineatur humores, sed omnium propria sedes & origo, in prima sit corporis regione, circū præcordia, ventriculū, diaphragma, iecoris caua, lienē, pancreas, omentum, aut mesenterium. hæc siquidem partes (inquiunt isti) quasi publica corporis sentina, in quam omnis confluit, cumulatūq; humorum colluies, ex quibus etiam sedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes suscitantur, idq; persuadere tentant ratiunculis quibusdam ac pluribus exemplis confirmare. Verum nos duce nostrum Galenum in hoc, velut in reliquis sectabimur, eiusque sententiam ac veritatem tuebimur, asserentes, quod cum in principis accessionum febrium intermittentiū putrescentes succi moveantur vehementiori motu per sentientes corporis partes, vt sepius dictum est, eadem partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem sentiunt, ob quem doloris sensum vehementi quodam impetu, calor ipse tanquam offensus, simul cum sanguine in intima corporis, & viscera confugit, propriè tamen ad thoracem, adque cor ipsum, tanquam ad suum principium & fontem, non siquidem (vt quidam ignari putant) vt ipsi cordi opem ferat, tanquam à putridis vaporibus oblatso; sed vt ibidem collectus, vnitus, ac vigoratus, vehementiori quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod sentientes partes doloribus laceffat, ac ipsas molestat (modò non accidat idem calidum innatum eo tempore in profundo extingui obstructum adeo, vt extra expirare nequeat, aut à frigidis causis euidum.) Vbi verò hoc non contingat, violentia victa acruatur; quo pacto instrumentum expultricis, in quocunq; membro est, euadit. hæc etenim & per seipsam nata est lædentia expellere. fortius autem cum calore redundante ab intra, propulsabit ea expellere adiuta, quò motus impetus promptior contingat, vnde quæ lædunt per cutem, sæpius propellit vomitu, atque citata alio pluries, vt eodem libro de rigore, tremore, &c. à Galeno decretum est. Non igitur se colligit ad corporis intima calor in accessionum principis, vt cordi opituletur, nec etiam vt ibi permaneat, sed vt collectus, roboratusque in eodem suo principio, maiori cum impetu foras redeat, perueniatq; ad affectas partes doloribus laceffitas, vt tanquam instrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Galenus, ita enim quod molestum est, promptius propulsabunt. Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio, rigor, seu horror perdurabit, quādiu calor ipse naturalis, cum causa dolorem, ac molestiam inferente, pugnabit. Quinimò nec idem solus naturalis calor simul cum sanguine & spiritu, qui in sentientibus partibus continebatur, ac ad intima corporis cōfugerat, verum & aliarum quoque partium quiddam ad eas peruenit. Nam, vt refert idem Galenus commento aphor. 3. quinti lib. hæc est quædam ratio communis in his quæ natura aliquid violenter excernit, vt sanguinis & spiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti instrumentis natura vtens, ea quæ infestant, per vim expellat. Vera est itaque citata Galeni sententia libro secundo de different. febr. quod vbiunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partibus sanguis confluere solet. nam licet primò intus calor cum sanguine & spiritu se colligat, accessione incipiente, statim tamen ad eas redit partes in quibus accenditur, siue augetur calor, hoc est ad totius corporis carnes, per quas putrescens succus defertur, si intermittentes fuerint febres. quoties enim aliquid per has violenter agitur, ac ad cutim defertur, necesse est dum carnem, cutimque permeat, omnia in qua incidit, pungat, stimulet, diuidat, ac vulneret: vt citato secundo libro de causis sympto. liquet. Quamobrem satis rectè asserbat eodem loco Galenus, quod qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia, ac frigida lauatione videtur, similis est. pugnat enim virtus, ac certat cum his quæ offendunt, quæ excusserit,

Quæstionis proprie diffinitas cecegit quædam Gal. & veritatem deserere.

Respondet questioni.

Loco citato.

profligaueritque omnia. in verecundia nanque primùm quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rursus foras celeriter vniuersus, quippe cū nisi redeat, timor sit, non verecundia. siquidem verecundia de repete fit omnino nihil expectante malum animalis facultate, sed, vt sic dicam, præ molliã, & timiditate naturali, cum homine longè meliore versari non sublitente, sed refugere, & si possit, à conspectu subducere properante. ideòque veluti refugiens tantum, citra vllam perfrigerationem, in profundū recedit: ratione verò patibilem partem animi, id est, quæ terretur & verecundatur excitante, atque inhortante, redit, extrorsumque mouetur, simillimo motus modo, atque cum ex frigida lauatione, caloris fit repercussio. } hæc Galenus. Huic itaque motui similis est qui in rigoribus habetur. primò etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offensus, impeditusque ab eius naturali motu, deinde collectus, ac vigoratus, vibratus magis, maiorique cum impetu, ad ea quæ offendunt, peruenit, pugnatque cum eis quoad ipsa excusserit, ac profligauerit. Quòd verò de rigoris motu asseruit Galenus de horrore quoque, ac partium refrigeratione similiter subintelligere oportet. etenim nõ alia ratione calor naturalis mouetur vbi hæc contingant in principiis accessionum, quam in ipsis rigoribus, propter dolorem videlicet, qui in toto corpore fit: hoc etiam tempore, ex putrescentibus succis, per sentientes corporis partes vehementiori motu delatis, neque alia ratione inter se disident, quam maioris, minorisve, validi nanque motus sunt expultricis facultatis in rigoribus, mediocres in horroribus, ac multò magis mediocres in inequalitate, & partium extremarum refrigeratione ita vt eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tantum sensus. Insuper mordacior, vel copiosior humor concutientem rigorem infert, minus mordax, seu mediocriter auctus horrorem excitat. vbi verò quæ dicta sunt remittantur, ne horror quidem fiet, sed vel inæqualitas, vel refrigeratio extremarum partiũ, adeò quòd si paucus fuerit humor, aut exigua eius acrimonia, motusve lentus, ac languidus, solum frigus inuehit: si copiosior sit, aut acrior, vt eius motus impulsusque concitator, horror inuadit. cum verò plurimus, isque vehementer acer, ac mordax, magnòque impetu per sentientes corporis partes defertur, verus rigor inducitur, vt apud eundem Galenum legitur, citato libro secundo de causis symptom. & decimo de meth. med. Quamobrem accessum exacerbationis sæpè cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore solum accessisse fatemur: nominumque eiusmodi passim vsum, per volumina medicorum omnia reperias, vt nisi quis quassatione atque agitatione frigeat, rigere non appelles. nam vbi rigor nominandus sit, difformè, & inuoluntariam motionem adesse sit operæ precium: quod hoc vacat, nisi superficiè etiam impariter commoueat, dicunt frigeactionem: quòd si hæc per aliquas accessiones turbet, & concutiat, reliquo non moto corpore, horrorem nominant, vt solius cutis horror eiusmodi affectio existat, sicut rigor vniuersi corporis. est enim rigor repentina, violentaque innati caloris frigeactione, quoniam eiusdem caloris naturali motu violenter impedito fit, atque ita rigere, horrere, frigeactione in valetudinariis ac febrilentibus ipsis differre dicendum erit, ex eiusdem Galeni testimonio, libro de rigore, tremore, palpitatione, & conuulsione.

Idem est motus caloris naturalis in horrore, & refrigeratione extremarum, qui in rigore.

Loco citato. Cap. 10.

Rigor quid.

Refrigeratio.

Horror.

Cap. 6.

Epilogantur quæ dicta sunt de causa motus caloris naturalis in principiis accessionum: ac ostenditur alia ratione ipsum moueri, vbi in visceribus magna fuerit inflammatio orta, aut erysipelas: confirmaturque intermittentes febres fieri non posse, nisi per corporis habitum humor putrescens deferatur.

Caput V.

OMMUNE est itaque omnibus succis putrescentibus, ac vehementiori motu per sentientes partes delatis, ex quibus etiam intermittentes sunt febres, vt eorum mordacitate & acuitate, dum carnes, cutimque permeant, pungant, stimulent, diuidant, ac vulnerent

rent quodammodo, & proinde dolorem inferant; ob quæ naturalis calor simul cum sanguine & spiritu in corporis profundum fertur, ad viscera corque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidæ, exanguesque fiunt. Verum vbi ob aliquam iam dudum dictarum causarum ipsam in profundo extinguere non contingat, violentia victa, acruatur, & quasi in sese coactus ac vnitus, vehementiori cum impetu, cum persistere in suo principio nequeat (substantiæ enim semper mobili, quies est mors) iterum ad propulsanda ea quæ molesta sunt, redit, vt dictum est: ac tandiu cum his quæ offendunt, pugnat, quoad ea excusserit, ac profligauerit. Verum quantò maior ex redundantibus succis, sentientibus partibus inferitur dolor, adeo maiori cum impetu, & intro confugit, & extra progreditur vt ea expellere valeat, atque euincere: quemadmodum vbi minori dolore læcisitæ sentientes partes fuerint, & eius impetus minor erit, semper tamen duobus hisce motibus in accessionum principiis, calor naturalis vnà cum sanguine mouebitur; primò foras intro confugiens, deinde ab intra foras rediens, vt demonstrauius. atque ita nedum in intermittentibus febribus, verum etiam in continuis, vbi plures habeant accessiones, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc calor naturalis semper vnà cum sanguine ferri consuevit; vt liquet secundo de differentiis febrium. At non perinde vt in intermittentibus, in cõtinuarum accessionum principiis, aliquod iam dictorum symptomatum necessariò incidit, propter iam dictas causas, licet quandoque, quamuis rarò admodum, in earum quoque accessionum initiis, aliquod eorundem symptomatum incidat. Verum aut propterea quòd exquisitè continuæ, non sunt, vt diximus; aut leuis quædam refrigeratio contingit, ob id quòd magna sanguinis fit reuocatio ad corporis interiora, ob copiam, seu mordacitatem maximam putrescentis humoris intra vasa: & sic magnitudine distinguitur ab ea, quæ in intermittentibus fit partium extremarum refrigeratio: modo citra phlegmonem intra vasa putrescant succi. Nam quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelate euenerit, totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atque ideo vruntur profunda, sed cutis refrigeratur, vt fit in principiis accessionum, vt liquet commento aphorif. 48. quarti libri. Contingit autem hoc in febribus ardentibus, perniciosis, ac valde malignis, lipyriis dictis. Quo casu non amplius leuis, sed fortis fit partium extremarum frigiditas, quemadmodum in principiis accessionum febrium intermittentium; verum alia ratione quam in istis eadem partes extremæ refrigerantur. nam vbi inflammationis calor in visceribus ortæ adeò vehemens fuerit, ad se cucurbitulæ modo, ex toto corpore sanguinem trahit; & propterea iis qui ita se habent, viscera peruruntur; extremæ autem partes frigeant propter defectum sanguinis ad viscera se recipientis, ac cucurbitulæ modo attracti, eodem Galeno auctore, commento aphorifmi primi, septimi lib. in principiis verò aliarum iam dictarum febrium, non quia trahitur calor, sed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur, vt iam dudum declarauimus. neque his qui ita laborant adeo viscera peruruntur, quemadmodum accidit in magnis viscerum inflammationibus, ac erysipelatibus: de quibus verba faciens Hippocr. secundo prognostic. dicebat: {si manus, caput, & pedes frigidi sunt, ventre, costisque calentibus, malum est.} nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflammationis magnitudinem in visceribus fatigantis, parū sanguinis in omne permeat corpus, plurimùm verò eius in parte inflammatione affecta includitur, & ob eam rem mediæ corporis partes, quæ sunt thorax & venter, admodum calent. & subdit: {at verò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehensens aut frigore, non solum extremas corporis partes, sed etiam cutem circa costas, ac ventrem, frigidam reddit, & quidem circa viscera vitium non ostendit.} quibus in verbis (vt mea fert opinio) demonstrare nobis voluit Galen. non solum quòd alia ratione in internis inflammationibus, extremæ partes refrigerantur, quam

Cap. ult.

Proximo cap.

Differentia caloris intro confuicis in inflammationibus interioribus, & in principijs accessionum.

Text. comment. 4.

* Dignotio
inflammatio-
nis viscerū,
qua refrige-
ratur extre-
ma, & prin-
cipij accen-
sionū, à quo
etiam refri-
geratur ex-
trema.

* An inter-
mittentes ali-
quando sunt
humore pu-
trescente per
corpora sen-
tientia non
aciato, & ob
id sine rigo-
re &c?

* Quod
dissoluitur.
Cap. 10.

Cap. 6.

Locus citati.

quàm in annotationibus februm acutarum, quæ cum rigore aut frigore prehendunt, * verumetiã modum docuit quo valeamus has febres inter se distinguere, ac dignoscere, inquiens, quòd quando in visceribus inflammationis magnitudo orta est, licet alix partes frigidæ sint, venter tamen & costæ admodum calent, secus autem in reliquis, in quibus annotatio cum rigore aut frigoreprehendit: quoniam eadem partes, veluti reliquæ, frigidæ redduntur. * Sed statim obiiciet quispiã aduersus ea quæ diximus de intermittentiū februm generatione, inquiens non semper opus esse vt ipsæ fiant, quòd putrescens succus deferatur per vniuersum corporis habitum, seu totius corporis carnes. Nam putrescat humor quispiam in ventriculi cauitate, aut intestinorum, seu vtriusque vesicæ, aut vteri; dico extra vasa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrum dictorum symptomatum incidet, aut si fiat, falsum est quod asseruimus eandem ortum habere, propterea quòd vehementiori motu per sentientes corporis partes putrescentes, succi deferuntur. * Tu verò nodum hunc dissolvas, inquiens, quòd si ex iam dictis putrescentibus succis intermittens febris generetur, necessum est aliquod dictorū trium symptomatum fieri, cum sine his intermittens febris gigni nequeat, & quoniam nullum eorum generari vnquam potest, nisi per sensibiles corporis partes deferatur eorum causa, asserimus cum Galeno decimo de metho. meden. quòd non mordax succus duntaxat, verumetiã & mordax halitus, vbi per sensibilia corpora feratur, horrores, & rigores facit. Quapropter vapor seu halitus ad eadem saltem corpora perueniens, ex putrescentibus in iam dictis locis succis eadem symptomata efficiet: neque aliter fieri possent. Galeni auctoritate, secundo de causis symptomatum. nam licet quilibet dictarum partium expultrice facultate sit prædita, qua quòd molestum est, excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorum sensibilibus motuum vitur: sunt nanque carniū, & musculorum omnino proprij: quare vbi eadem non lædantur, neque hi motus inæquales totius corporis sunt: & tunc eadem ratione fierent hæc symptomata, qua ex mordacibus, acribusque medicamentis vlceribus adhibitis, seu pures, progigni solent: moueretur etenim per sentientes corporis partes mordax ille halitus, seu vapor ex putrescentibus succis eleuatus, & non putrescens ipse humor. Vel dicas, quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putrescentibus succis per sensibiles corporis partes, generatur. nam accessions tempore, aut vniuersus humor putrescens in modo dictis partibus, aut saltem pars quædam ad corporis habitum effunditur, aliàs febris intermittens fieri nequit: sed vel diaria, vel intra vasa inclusus, ac effusus talis humor, continuam excitabit febrem, quòd quidem difficile haudquaquam videri debet. nam si ex eisdem sentientibus partibus, accidit quandoque, quòd humor putrescens ad ventriculum seu intestina confluat, ac vomitu, seu deiectione excernatur, quinimò eodem tempore potest, partim per sudorem, partim per vomitum, partim etiam per deiectionem humor, & præsertim bilis excerni, simul eodem die intro, foràsque delata, vt liquet eodem secundo de differentiis februm, & secundo de causis symptomatum. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, seu intestinorum, aut reliquarum dictarum partium cauitate collectus est, etiamsi inceperit putrescere, vi expulsus ab eisdem partibus vniuersus, aut saltem pars quædam eiusdem, ad sentientia corpora, seu vniuersum habitum accessions tempore, effundatur; & hac ratione aliquod dictorum trium symptomatum fiat, & febris generetur intermittens, quam alio modo fieri non posse, iterum cum Galeno proculdubio tenemus, & absque controuersia confirmamus. & hæc de generatione intermittentiū & continuarum februm dicta satis.

Quomodo tres intermittentiū februm differentiæ conueniant, & dissideant inter se, & continuarum ex bile ortarum subdiuisio.

Caput

Caput V. I.

TOYI iam tempus est vestigare quomodo iam dictæ tum intermittentes, tum continuæ febres inter se conueniant, & dissideant, ac quot etiam numero sint continuarum differentiæ. Id verò promptius fiet, si iterum in memoriam reuocemus omnes earundem intermittentiū februm differentiæ ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentiū differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana, à Græcis τριημερής, τετραήμερής, & ἀμφοτεροήμερής appellatæ, vt secundo de differentiis febr. & secundo de crisi bus, scriptum est, tertiana quidem ex putrescente flaua bile, eaque vehementiori motu delata per sentientes corporis partes, generatur, quartana ex putrescente nigra bile, atque simili modo per sentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana, ex pituitæ putredine ortum habet, similiter per sentientes corporis partes à natura detrusa, vt liquet citatis locis. Conueniunt itaque hæc tres intermittentiū februm differentiæ, quòd nisi humor qui est earum causa putrescat, ac vehementiori motu deferatur per sentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verum cum proposuerimus de simplicibus harum februm differentiis primò verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquisitam, interim simplicem appellatione appellari tertianam ab Hippocrate, & Galeno, vt patet commento aphorismi 59. quarti libri, & secundo de differentiis febr. interim verò intermittens tertiana, vt distinguatur, à continua nuncupatur, eodem Galeno teste, citato libro secundo de differenti. feb. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim simpliciter absque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquisita, interim quotidiana, seu quartana intermittens dicitur: sed de non inibus non oporteat prolixius disputare; neque de eis (vt Plato inquit) magna cura habenda est; sed satis sit nouisse, has esse tres duntaxat intermittentiū februm simplices differentiæ; quæ causarum diuersitate inter se disident, vt ex dictis patet, ac etiam circuitus forma. Etenim tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus, quartanæ verò quarto quoque die, ipsius autem quotidianæ singulis diebus. Sunt etiam & earum symptomata quoque diuersa, vt dicemus. Nunc verò ad continuarum differentiæ accedamus, & primò earum quæ ex bile fiunt, tanquam sæpiùs contingentes, quàm reliquæ, vt apud eundem Galenum citatis locis scriptum reperitur. Continuarum ergo, quæ ex bile fiunt, inquit Galenus eodem secundo de differentiis febr. duplex est species, altera earum quæ à continuo seruore synochi appellantur, quarum vniuersum tempus in vna consumitur accessione, quæ à principio vsque ad finem pertingit. Altera earum quæ vnà cum genere nomen sortiuntur, & continuæ etiam appellantur, atque in pluribus circuitibus continentur. Earum verò quæ synochi dicuntur, tres sunt omnes numero differentiæ, quemadmodum in præcedentibus dictum est. Nam quædam earum à principio ad finem vsque æqualiter perdurant, quas ὁμοτόνως τῆς, καὶ ἀκμασίδος, hoc est in eodem statu & vigore perseverantes. Quædam paulatim augentur, quas ἀναβατίνως τῆς, καὶ ἐπιπνευσίδος; hoc est assurgentes, atque inualescentes dicunt, quædam paulatim decrescunt, quas παρακμασίδος, hoc est decrescentes appellantur. At continuarum quæ idem nomen cum genere sortiuntur, duæ item sunt primæ differentiæ; nonnullarum quidem quæ singulis tertiis diebus inualescunt, aliarum verò quæ die intermedio alteram faciunt accessionem, quæ sanè nullum præcipue obtinent nomen, vt Galenus inquit. Verum, quæ tertio die inualescunt, factetur ab eo nominari consueuisse τριημεροπυσίς, id est tertianæ naturam referentes, vt liquet apud eundem citato libro secundo de differentiis febr. & primo, & sexto de morbis vulgaribus: non tamen prohibet quin pro suo quisque arbitrio alterum eis nomen imponat, modò rerum obseruet differentiam, ita vt hanc faciat alteram esse differentiam ab ea, quam suprà diximus, quæ ad infabricita

Intermittē.
Species tres.
Cap. 2.
Cap. 9.

In quo conueniant omnes intermit.

Cap. 3.

In quibus dissideant.

Continuarū ex bile species due.
Cap. 2.

Synochorū differentiæ tres.

Continuarū plurimum accessio. differentiæ due.

Loco citato. Commen. 2. text. com. 25. & com. 3. text. com. 5. & com. 2. text. com. 23.

Tertiana continua.
Duplex tertiana.

bricitationem terminatur, nam hæc licet ad febrilem declinationem desinat, nunquam tamen intermittit ut illa. Quare clarioris doctrinæ gratia poterit hæc continua tertiana appellari. Præterea alia quoque est natura illius, quæ die intermedio etiam accessione facit, cuius quidem duæ accessiones inter se dissimiles sunt; nam si similes essent, haudquaquam ex bilioso humore ortum haberent, sed ex pituitoso potius, ut dicemus: sunt autem dissimiles, nam primæ quidem, tertia simillima est, & secundæ, quarta, in figura duarum tertianarum progredientes: & propterea aut duplicem tertianam continuam, aut duas tertianas continuas, appellare poteris. tot itaque sunt continuarum quæ ex flava bile proueniunt, febrium differentiarum, iuxta Galeni sententiam eodem secundo de differentiis febrium.

Qua ratione ex putrescente intra vasa flava bile, febris synochos dicta accendatur, & quod similiter ex alijs humoribus generari possit, nedum ex solo sanguine.

Caput V I I.

Cap. 3. huius parvis, ferè circa med.

HIS itaque luce clariùs cuiuslibet patere poterit continuas febres ex bile indifferenter accendi posse, tum eadem putrescente in particularibus quibusdam venis, ac à corde disitis, & proinde febres easdè plures habere accessiones, ut iam dudum explicauimus, tum insuper in omnibus, aut saltem principalioribus, magnisque vasibus, quæ sunt inter alas & inguina, postquam alia ratione oriri haudquaquam possent ex eadem bile intra vasa putrescente continuæ febres, vnam duntaxat à principio ad finem vsque accessione habentes, quemadmodum decretum reliquit Galenus secundo de differentiis febr. iuxta finem cum dicebat: { sed quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atque hi præsertim qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt; aut ob aliam quamuis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentis, febrem accendunt *συνοχὴν* appellatam, quæ à principio vsque ad finem nullam habent intermissionem. } * Nemo itaque hæsitare debet, quòd vbi continua febris generatur, quæ à principio ad finem vsque vnam duntaxat accessione habet, opus est humores in omnibus vasibus æqualiter, aut saltem in maioribus, ac principalioribus putrescere, vbi ex putredine ortum haberit. Verùm cum hoc genus febrium ex sanguine putrescente generari consueuerit, ut in sequentibus fusius demonstrabimus, id quod subintelligere voluit Galenus 9. de metho. meden. cap. 3. cum dicebat: { Alterum genus est vbi in omnibus vasibus, ac potissimum maximis æqualiter succi putrescunt. } * idem enim subintelligendum est in eius doctrina per succos, seu humores æqualiter putrescere, quòd sanguinem ipsum, quemadmodum ipsemet testis est lib. de multitu. cap. 10. cum inquit: { Demonstratum hoc est alibi nobis, nihil referre, humores, an sanguinem de mixto appelles, modò ei non temerè sed ut in mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij fuerint. Nam cunctis in naturali commoditate augescentibus cum sanguine, per præpotentiam dicto, idem humorum vocabulum notat, nihilque discriminis est creuisse humores an sanguinem proferas, oratione quæ humores dicit, id ipsum demonstrantem, nimirum pro veteri omnino proportione abundare. } Propterea non ab re hæsitare contingit, quòd fieri possit, ut hoc idem genus febrium ex putrescente flava bile gigni valeat, quòd verò Galenus admiserit continentes has febres, quas Græci *συνοχὴς* appellant, (nos verò clarioris doctrinæ gratia continentes nuncupamus) ex eadem putrescente bile intra vasa accendi posse, liquet in hoc secundo de differentiis febrium, nec minùs & secundo de crisi. ab eodem confirmatur, quo loco tradens differentiam inter continuas febres & intermittentes ex bile ortas, hæc protulit

Cap. ult.

* Continua febris vniuersi accessi ex bilis putrescente, in magnis & c. oritur, ut in superioribus declaratum fuit. Calentate modò ex sanguine, modò ex bile, oriri scribitur in locis hic citatis, qui omnes hic conueniunt, & c. plerumque. Succi huiusmodi, sanguinem putrescere, idem.

Cap. 2.
Cap. 6.

protulit verba: { Continuum quidem nomen febrem, quæ ad infabricationem antequam ex toto solvatur, non desinit: & si declinatio aliqua sensibilis appareat. Cum autem neque declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crîsum similis perseverauerit, erit & hæc ex genere febrium deurentium, ab eisdem verò acutis differt, sed neque in primo die, neque in secundo est huiusmodi febrem prænoscere, neque aliter utile. Sufficit enim genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta, neque enim si etiam *συνοχὴν* ipsam nominaueris, ut quidam medici faciunt, appellacionis ratione à febribus deurentibus differt. } synocham igitur febrem ex bile ortam his verbis clara luce fatetur Galenus, idem quoque confirmare videtur citato loco. nam cum dicebat eiusdem generis esse intermittentes cum suis continuis, comparans tertianam cum sua continua, illam significare voluit; per febrem ardentem semper & non *συνοχὴν*, quo nomine (ut paulò ante diximus) consuevit ipse Galenus tertianam continuam nuncupare, ergo quipiam aliud significare voluit præter tertianam continuam, & id non nisi synocham febrem. hæc namque duo genera sunt continuarum ex bile ortarum, ut dictum est. Amplius quarto de ratione victus, cum venæ totius corporis supra modum exsiccatae, acres, biliosas, ac tenues traxerint humiditates à carnosis partibus, ardentem febrem simul cum Hippocrate fieri, testatus est. Quòd si continens febris humores requirit in omnibus venis redundantes, ut priùs diximus, habebit & ipsa, ex bile generationem, cum idem humor è carnosis partibus ad omnes venas fuerit attractus, atque in eisdem inclusus putrescat. Potesit insuper & hac ratione illud confirmari. Nam si ex putrescente sanguine, seu humoribus æqualiter adactis in omnibus, vel principalioribus vasibus putrescentibus gignitur synocha febris, quidnam prohibebit si biliosus humor, simul cum copioso sanguine similiter redundarit, quòd ex eodem synocha febris generari nequeat? potissimum cum ipsemet Galenus fateatur hanc quoque redundantiâ connumerari inter multitudines, quamuis non simpliciter ea dicenda sit, sed cum adiectione bilis. Nemini itaque in dubium veniat synocham, seu continens febrem generari posse ex redundante bile simul cum sanguine putrescente in omnibus, aut saltem maximis, & principalioribus vasibus. Ad dubium verò ita satisfacias, quòd licet Galenus non de metho. meden. asseruerit ex sanguine redundantiâ taleni progigni febrem; cum his qui sanguine abundant, & corpulentis gigni cernatur, quando nec obstructio, nec humorum putredo, in omnes, quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter, & citò porrigi in frigido corpore potest, propterea quòd quæ putrescunt tum calida, tum humida esse debent, tum etiam difficilem habere transpirationem, non tamen omnino negavit, in alijs quoque corporibus eandem gigni posse, potissimum vbi corpora, & calida etiam sunt, & redundantes humores bilioli, simul etiam cum copioso sanguine, & breuem quendam excessum susceperint: dixit enim plurimum contingere in his qui sanguine abundant, & corpulentis, & non dixit in his duntaxat semper, & perpetuò synocham febrem ex putredine generari. Potest enim ipsa bilis breuem quendam excessum vna cum copioso sanguine adipisci, quæ etiâ plenitudo, seu plethora nuncupabitur secundum quid, ut liquet libro de multitud. & vbi in omnibus, aut saltem principalioribus vasibus redundauerit, putrescere; & hac ratione febrem accendere continentem, quæ à principio ad finem vsque vnam habeat accessione, quemadmodum vbi multum excedat, non cum copioso sanguine in quibusdam particularibus vasibus putrescens, etiam efficit continuam, quæ plures accessiones habet. Ad hæc, si ex putrescente sanguine sit continens febris, ergò ex putrescente bile. Nam vbi admodum exuctus ac putrefactus fuerit, in bilem vertetur, præsertim quòd in copingue, ac tenue existit, quare anctò in eodem sanguine calore, ac magis putrescente, quæ priùs erat ex sanguine orta continens febris, modò ex bile accensam esse verè quispiam affirmauerit. id

Qua idem nomen cum genere habet, & plures accessiones habet.

Synochus intelligitur, quæ ex Gal. probat à bile oriri.

Cap. proxima præcedente.

Text. comment.

Conciliatio, & explicatio locorum Galeni.

Loco citato.

Cap. 11.

verò necessariò consequitur, vbi confestim eadem continens ex sanguine orta, non fuerit curata, aut si interficere anticipauerit, priusquam in bilem sanguis conuertatur. Sed mox inquires, plures ergo erunt harum febrium differentiarum quam sex, si tot sint continuarum, quæ ex flaua bile sunt differentiarum? Huic responsum sit, totidem esse continuarum febrium simplices, ac primas differentias, quot etiam sunt intermittentes, & propterea sex sunt numero, vt simul cum Galeno conclusimus, licet eademmet continuæ possint in plures particulares differentias secari. ¹ Id verò quod magis vrget, est, num quæadmodum ex ipsa bile simul cum copioso sanguine in omnibus, aut principalioribus vasibus putrescente, continens accenditur febris, ita quoque eadem gigni possit pituita, aut nigra bile, eodem modo simul cum copioso sanguine redundante? potestis hunc cum hi etiam succi paruum quendam excessum adepti in simul, cum copioso sanguine redundare possint, atque hæc etiam multitudo, seu plethora nuncupari, secundum quid tamè, vt superius annotauimus, & liquet apud eundem Galenum citato libro de multitudine? Porro asserimus nos, & ex eisdem quoque eandem synocham, seu continentem febrem gigni posse. Nam quemadmodum sanguis veteri aliorum humorum proportione in eo seruata, aut etiam inter eos solo sanguine superabundante, ac alios excedente, potest æquabiliter in omnibus vasibus putrescere, perinde etiam vbi quispiam aliorum humorum breuem quendam excessum, simul cum eo susceperit (quemadmodum de bile dictum est) sentiendum erit. ² Nec obstat si dixeris pituitam, ac nigram bilem frigidam naturam esse, & hanc ob causam non adeò facile posse eorum humorum putredinem in vniuersa, aut principaliora vasa porrigi, & ob id neque febris continens generari. nam eosdem humores semper cum copioso sanguine redundare intelligimus, ipsos verò exiguum quendam suscipere excessum, adeò vt potius pituitosum, aut melancholicum sanguinem redundare dixerimus, ita etiam & biliosum, quam pituitam nigram, aut flauam bilem in sanguine superare. Quapropter cum copiosa fuerit sanguinis substantia, exiguus verò eorundem humorum excessus, haud ægrè porrigi eorum putredo poterit per singula, aut principaliora vasa, quamuis non adeò pròptè, vt si æquabiliter adacti omnes succi putrescerent, seu solus sanguis, vt quarta substantia excesserit, aut bilis cum copioso sanguine, & propterea sæpius ex putrescente sanguine, non rarò ex bile simul cum eodem copioso sanguine, perquam rarissimè autem ex nigra bile, ac pituita, simul etiam cum copioso sanguine, eandem synocham seu continentem febrem accèdi posse, simul cum Galeno censemus. quòd verò ex pituita gigni possit, confirmari etiam poterit ex Hippocratis, & Galeni auctoritate, libro quarto de ratione victus, quo loco ex pituita salta à totius corporis venis attracta, aliud causi genus generari fatètur. Cùm itaque propterea synochæ febres vnam accessiorem à principio ad finem vsque habentes generentur, quòd in omnibus, aut maioribus, & principalioribus vasibus putrescant humores, ita quoque attracta pituita ab omnibus venis, eaq; in eisdem putrescente, in hoc causi seu febris ardentis genere, eadè continens generabitur febris. Atqui statim inquires, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita, & nigra bile fiunt, si ab eisdem generari possunt, nec in secundo de differentiis febrium, nec in secundo de crisi. nec etiam libro de meth. medendi? verum ex his quæ iam dudum diximus, responsum facile patere poterit. Nam de eis sermonem fecit, quæ sæpius accidunt, paruis faciens ea quæ rarò, & perquam rarissimè contingunt. Nam cum ex dictis humoribus, febres continuæ, quæ plures accessiones habent, rarò accendantur, eodem Galeno teste, citato libro secundo de differentiis febr. & admodum rarò fiant illæ, quæ vnam duntaxat habent à principio ad finem vsque accessiorem, propterea has consultò prætermisit. difficulter nanque hi humores, cum frigidi sint, intra vasa putrescunt: & si putrescant, difficillimè eorū putredo per vniuersa vasa æquabiliter, & citò porrigi potest,

1 Nā præter continues plurimū accessus & continues vniū accessus quæ continentes dicuntur, earum continens quædam sicut ex succis æquabiliter adactis & putrescentibus quædam ex bile, quædam ex pituita &c. vt paulo post dicitur.

2 Altera capitis pars. An synochi ex aliis humoribus quæ ex sanguine oriatur?

3 Pituita & nigra bilis cum sanguine possunt putrescere.

Text. comment. 13.

Cur febrium continentium ex pituita & nigra bile Galen. non meminit?

Cap. 2.

potest, sed potius in quibusdam paruis, minusque calidis vasibus impacti, ac detenti ob eorum crassitatem & tenacitatem, præsertim si multum excedant sanguinem, in eisdem putrescunt, priusquam per omnia, & calidiora vasa diffundantur, eisdem etiam maximis vasibus tanquam calidioribus existentibus extenuantibus, ac euidentibus, aut saltem tales expellentibus humores, ad eadem minora, ac remotiora vasa, ita vt difficulter in eis aceruentur, & proinde continuæ magis febres ex eis fiunt, quæ plures accessiones habent quam synochi, seu continentes, vbi eos cōtingat intra vasa putrescere. Adde quòd nec etiam alia ratione curari deberent, quam reliquæ continentes, quarum putredo in omnibus, vel in maximis, maximèque principalibus subsistit vasibus, paucis quibusdam adiectis, siue immutatis, pro ratione exigui excessus humoris cum copioso sanguine redundantis. & propterea eas non meminit Galenus, & non quia nulla ratione fieri nequeant; id nanque nullibi ab eo scriptum reperitur. Sed dices, si ex pituita & nigra bile fiunt continentes febres, id saltem vitare nequeas, quòd plures videlicet, quam sex erunt primæ febrium ex putredine ortarum differentiarum. etenim Galenus quotidianæ & quartanæ intermittenti nullam communem opposuit vocem, quæ omnes eiusdem generis (continuas tamen) significaret, quemadmodum in his quæ ex bile accenduntur per vocem *καύσας*, sed inquit quotidiana intermittens & continua, & quartana intermittens & continua, vt liquet secundo de crisi, & secundo de differentiis febr. Nisi esset quòd vt dictum est, perquam rarissimè fiant ex iam dictis humoribus continentes febres, quocirca de eis sermonem non fecit: & per vocem etiam continuam Græcè *συνεχὴ* dicta, continentem etiam subintelligere voluit. Vel rectius dicas, continentes febres, quas ex eiusmodi humoribus oriri diximus, accendi non posse, nisi cum copioso sanguine redundauerint, eorum verò humorum paruis fuerit excessus, adeò vt pituitosus, aut melancholicus magis dicatur sanguis redundare, quam pituita, & nigra bilis. Cùm verò vestigauit Galenus particulares febrium differentias ex putredine ortas, per continuas quæ ex eisdem fiunt humoribus, intellexit, quando copiosi fuerint, ac multum redundauerint. hæc nanque febres propriè eiusdem sunt generis cum suis intermittentibus, quapropter neque erunt plures quam sex, quæ ex eisdem humoribus redundantis fiunt. tres, inquam, intermittentes, & totidem continuæ. quoniam licet non intermittant, plures habent accessiones, eandem formam seruantes cum suis intermittentibus, vt liquet secundo de crisi, cap. sexto. possunt itaque continentes febres non modo ex putrescente in omnibus vasibus sanguine, seu bile cum copioso sanguine generari, verum etiam ex pituita, & nigra bile, modò paruis fuerit eorum excessus, & cum copioso sanguine etiam redundauerint, vt dictum est, neque propterea plures erunt primæ particulares febrium differentiarum, quæ ex putredine oriuntur quam sex, subdivisis eis in intermittentes & continuas.

Quid per *καύσας*, seu febres ardentes intelligendum sit.

Caput VII.

M itaque plures traditæ sunt continuarum febrium ex bile putrescente ortarum differentiarum; tanquam valde necessarium differere putauimus, nunquid omnes, vel earum quædam per *καύσας*, hoc est febrem ardentem subintelligere oporteat? cernimus enim sepe numerò in Hippocratis, & Galeni doctrina diuersimodè vocem hanc vsurpari. Nam quarto de ratione victus, cum Hippocrate de *καύσας* verba facit (quæ vox nil aliud Latine significat, quam combustionem, seu ardorem) quamuis ipse determinasset cum fieri, cum venulæ tempore æstivo exsiccatae, acres, & biliosas, tenuesque traxerint ad se humiditates, Galenus in comment. causum nedum in vniuerso corpore, verum in vna eius parte, quæuis illa sit, interdum gigni fatetur, vt in ventriculi ore, atque ipso ventriculo, &

Loco citato.

Causus nomen homonymum.

stomacho, sine etiam pulmone, & subinde in ieiunio, vbi earundem partiu in ve-
na ad se easdem traxerint humiditates. Quinimod admittere videtur quod in
carne etiam, siue in parte vna, siue in toto corpore pati eam contigerit, gene-
rari causus possit, ita vt videatur & vniuersalem & particularem causum ad-
mittere, nedum intra, sed etiam extra venas, ex biliosis acribusque humidita-
tibus ortum. Et eodem libro post pauca, non modò ex bilioso humore, verum
etiam ex salsa pituita, febrem, causum dictam, hoc est ardentem, oriri fatetur
simul cum ipso Hippocrate, idem Gale. libro verò de rigore, tremore, & c. ter-
tiam de genere ardentium febrium esse fatetur: ait enim: { nullus autem sa-
næ mentis febrem hanc in succo frigidò fieri affirmet, cum genere ardens sit,
illius tantum continuitatis egens. } & paulò post: { hoc solo distat ab arden-
te tertianæ (dicebat) ardentem enim in vasis bilem delatam, tertianæ verò, per
sensitiua loca extra habent. } & secundo de differentiis febr. loquens de tertian-
a inquit: { atque de genere ardentis est. } Idem quoque confirmat octauo de
Hippocratis, & Platonis decretis, inquit: { ita nunc satis erit tantum quæ il-
lis in libris demonstrauius, commemorare, acutissimas scilicet, & ardentis-
simas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardentium febrium esse. } Nec
minùs & secundo libro de crisi. similem videretur proferre de tertiana senten-
tiam, dum ait: { continuas febres idem habere genus, eandemque hypothese-
cum intermittentibus, cum tertiana quidè exquisita, exquisitam ardentem & c. }
quamuis & eodem loco, & commen. aphor. 38. & 59. quarti lib. & primo etiam
de morbis vulgaribus, sæpiusimè tertianam febrem ab ardentibus separet, as-
serens eam hoc solo ab ardentibus dissidere, quòd in illis intra vasa, in ea verò
extra, bilis putrescat. Quamobrem mirum videri nò debet in hac re plurimos
hallucinosos esse, postquam diuersis in locis, varia, de febre ardente scribere co-
natur Galen. conabimur autem nos eiusdem Galeni in hac re sententiam ex-
ponere, id priùs pro hypothesi assumentes, quòd quidam sit causus propriè di-
ctus, quidam autem communiter, propriè dictum per vehementem totius cor-
poris caliditatem, inextinguibilemque sitim circūscribi tanquam per propria,
ac pathognomonica signa. hanc etenim febrem, cum videlicet vrens caliditas,
sitisque incompefcibilis hominem torquent, *καύσος* (hoc est ardentem) simul
cum reliquis medicis simplicem, ac exquisitum appellat idem Galenus citato
libro quarto de ratione vict. Et tertio de morbis vulgarib. inquit, quòd non ap-
pellabitur ardens febris, nisi adiunctam perpetuò habeat per totum morbum
sitim alsidiam, atque exurentem calorem. Huic causo opponitur is qui commu-
niter, & non ita propriè sic appellatur, vt potè si in vna parte fiat, ob quam non
de necessitate sitim pariat, aut etiã in totius corporis carne eum generari con-
tingat, vt diximus eiusdem Galeni auctoritate, citato libro quarto de rat. vict.
sit autem & hic ex ipsa etiam flaua bile. Sit insuper & secūda hypothesis quòd
causus, siue febris ardens, adhuc etiam propriè dictus bifariam esse potest ex
eiusdem Galeni sentētia, quia aut propriè exquisitus, simpliciter, ac legitimus
est, aut pro dimidia parte, quem breuioris doctrinæ gratia, haud perperam fue-
rit, causum nothum, illegitimum, seu spurium appellare: ita quòd quemadmo-
dum tertianarum duo esse genera quispiam dixerit, vnum exquisitum, legiti-
mumque, alterum verò nothum, & spurium, cui videlicet ex legitimi quidem
symptomatis nonnulla insunt, aliqua verò non, vt in sequentibus patebit, ita
quoque duo causorum genera esse intelligemus, homonymiam inter se haben-
tia, verum non eam per quam nullo pacto nisi nomine inter sese comunicant,
verè æquitoca nuncupata, sed modo quo diximus. Quibus ita iactis fundamen-
tis, asserimus, intermittentes febres ex bile ortas, delatas per sentientes corpo-
ris partes, aut etiam si ex erysipelate generationem habeant, quæcumque fuerint,
etiam si pars ipsa de necessitate sitim non pariat, cōmuni appellatione *καύσος*
denominari posse, vt liquet ex Galeno citato libro quarto de ratione vict. qua
ratione tertiana ipsa ardens febris à Galeno interdum nuncupatur. insuper
cum

Text. com-
ment. 13.

Cap. 3.

Cap. 6.

Cap. 6.

Commen. 2.
text. com. 2.Causus pro-
priè dictus.Super text.
13.Commen. 3.
text. com. 34.Causus im-
propriè di-
ctus.Causus pro-
priè dictus
duplex, ex-
quisitus, &
nothum.Causus no-
thum.

Loco citato.

cum eodem fatemur nothum causum ex alio humorum, quàm ex bile, genera-
ri posse, vt potè ex salsa pituita; legitimum verò non nisi ex eadem putrescente
bile. At si nò modo legitimus, sed simpliciter, & exquisitus causus generari de-
beat, cum eodem Galeno censemus, non nisi eadem bile intra vasa putrescen-
te fieri posse, & propterea per exquisitum causum, seu exquisitam febrē arden-
tem, quam interdum consuevit Galenus acutissimam, ac ardentissimam no-
minare, vsus vocibus *δξύπαισι*, & *καύσος* πύρεσος, vt liquet secundo de
crisi. continuam febrem ex bile ortam intelligimus, indifferēter, tam si æqua-
liter in omnibus vasis putrescat, & vnam habeat à principio ad finem vsq; ac-
cessionem, quàm si in quibusdam particularibus, plures in se continens ac-
cessionem, siue tertio quoque die eadem fiant, siue etiam die intermedia aliam ac-
cessionem habeant. id verò vbi que locorum manifestauit Gale. quo tertianam
ab exquisita febre ardente secernere voluit, cum non in alio dissidere asserue-
rit, quàm quòd in febre ardente intra vasa bilis, in tertiana, extra putrescat, &
propterea illa continua, hæc verò intermittens est, & secundo de crisi. facta
hac distinctione, quidnam per continuas intelligeret febres, his verbis propa-
lauit, inquit: { continuam quidem nomino febrem, quæ ad infabricationē,
antequam ex toto soluat non desinit, & si declinatio aliqua sensibilis appa-
reat. cum autem neque declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo
principio febris vsque ad crism similem perseverauerit, erit hæc & de genere fe-
brium deurentium, ab eisdem verò acutie differt. } & paulò post subdit: { neq;
enim si etiam synochum ipsam nominaueris (vt quidam medici faciunt) appel-
lationis ratione à febribus deurentibus differt. } quam etiam sententiam scri-
ptam reliquit Paulus cap. 26. lib. 2. dum ait: { continens itaq; febris est quæ non
ante ad integritatē terminatur, quàm ex toto fuerit soluta, & si inclinatio ali-
qua sensibilis appareat. cum autem nulla accedit quæ sensibus queat percipi,
hæc quoque ex ardentium genere habetur, sed acutie seu acrimonia ab ipsis va-
riat. } illud etiam clara luce nobis patefecit eodem quarto de ratione vict. nam
cum dixisset, causum propriè dictum non caliditatis modo, quæ per totum sit
corpus vehementia, prætare, verum quoque & siti, quæ in eo vehemens & in-
compefcibilis est, declarassetque eum fieri posse, quemadmodum Hippocrates
docuerat, cum venæ totius corporis supra modum exsiccatæ calidas carnosæ
partibus humiditates traxerint, subdit: { deficit ergo præsentī dictioni singula-
ris de causi generatione sermo, quem nos nuper adiecimus, nempe in vna cor-
poris parte quæuis illa sit interdum causus gignitur, interdum & toto in corpo-
re. } & paulò post aperitè demonstraui in qua etiam corporis parte fieri posset
propriè & exquisitè dictus causus, qui iam dictas etiam duas condiciones con-
tineret, vrentem scilicet caliditatem, & incompefcibilem sitim, exemplificans
de ore ventriculi, ac ipso etiam ventriculo, stomacho, ac pulmone, in quarum
partium venis si causus fiat, necessariò præter vrentem caliditatem incompe-
fcibilis sitis paritur. similem quoque sententiam non semel duntaxat, sed sæpius
conscripsit libro primo de morbis vulgar. quòd videlicet causus, seu exquisita
febris ardens accendatur cum in vasorum capedinibus, vna cum sanguine pu-
trescens flaua bilis contineatur, præcipuè verò vbi in ventris aut iocinoris, aut
pulmonis venis, bilis efferuescat, tanquam cordi proximioribus existentibus.
Ad hæc quòd per exquisitam febrem ardentem Galen. quamlibet continuam
ex bile ortam subintelligat, citato secundo de crisi. manifestauit his verbis:
{ Dico autem febres continuas idem habere genus cum singulis intermitten-
tibus, cum tertiana quidem exquisita, exquisitam ardentem. } & paucis quibus-
dam interiectis assererat citato loco: { Nam quæ in sola flaua bile febris accen-
ditur sine aliquo visceris affectu, siquidè manente adhuc intra vasa bile accen-
datur, exquisita febris ardens nuncupatur: si verò per totum corpus deferatur,
exquisita tertiana. } Non igitur quam vulgus medicorū, tertianam continuam
appellat duntaxat, Gale. febrem ardentem exquisitam nominat, verum quam-

Causus ex-
quisitus.Cap. 3.
Tam febris
continua quæ
continens per
causum ex-
quisitum in-
telligitur, sed
quod ita au-
thoritatibus
quàm ratio-
nibus confir-
mat.
Cap. 6.

Super text. 1.

Comenta. 1.
super text. 9.
& com. 2. sit
per text. 20.
& 73.
Exquisita fe-
bris ardens
dicitur à Ga-
leno conti-
nuam conti-
nens habens
& continens.
Cap. 6.

libet continuam quæ ex flava bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò si quispiam rectè perceperit verborum sensum eiusdem Galeni, quæ conscripserat citato loco de febre continua, clara luce intelliget quòd ea continua genita ex flava bile, quæ vnam duntaxat habet accessione à principio ad finem vsque, & ardens, & peracuta magis ab eodem esse dicatur. dicebat etenim: { erit & hæc ex genere febrium deurentium. } & paulò post: { sufficit enim genus agnoscere (asserbat) quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta. } vocibus vtens *πρὸς κίχης, ἢ καὶ κατὰ φύσιν*, licebitque illud non Galeni auctoritatibus duntaxat, sed & rationibus confirmari. Nam si ea est exquisita febris ardens, quæ exurentem habet calorem, & incompefcibilem sitim, hæc duo non magis sunt in ea còrnuu biliosa febre, quæ plures habet accessiones, & continuam tertianam appellant, quàm in illa quæ vnam duntaxat habet à principio ad finem vsque accessione, imò potius in hac, ac magis calor exurens erit, vehemensque sitis, cum bilis putredo extensa sit per omnia vasa, aut saltem per maiora, & principaliora. Quare si ea quæ plures habet accessiones, exquisita febris ardens appellari debet, multò magis & hæc, propter iam dictas causas. Ad hæc si continuam duntaxat tertianam appellasset Galenus exquisitam ardentem, cum eandem consueuerit *πρὶ τριῶν ἡμερῶν* appellare, cur nullibi eam meminisset, cum tertianam exquisitam ab eadem secernere intendit, sed semper vsus est voce *καύουσα*, seu *καύουσα ἀκρίβη*, hoc est ardente, seu ardente & exquisita febre. Patet igitur exquisitam febrem ardentem nuncupari in Hippocratis, & Galeni doctrina, quamlibet continuam ex bile ortam, tam si tertio quoque die accessione habeat, quàm si etiam in die intermedio aliam habuerit, & multò magis eam, quæ à principio ad finem vsque vnam habet accessione. Nec quicquam obstant eiusdem Gale. verba citato libro secundo de crisi. cum inquit: { in adurentibus autem febribus singulæ accessiones ad infebrecitationem non perueniunt, quoniam qui earum causa est humor, non expurgatur. } etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habent accessione à principio ad finem vsq; & in his, quæ plures, in omnibus enim accessiones non perueniunt ad infebrecitationem, quousque morbus ex toto soluat. quòd si per hæc verba velit adurètes febres esse, quæ plures accessiones habent, quæ tamen ad infebrecitationem non perueniunt, id etiam nos cum eodem Gal. admisimus, quòd hæc febres connumerentur inter arduentes. Verùm hoc loco Galenus noluit has duntaxat nuncupari arduentes, sed eas cum exquisitis tertianis comparauit, volens causam reddere cur hæc non intermittant, illæ autem intermittere videantur: asserens quòd licet habeant plures etiam accessiones, quemadmodum & exquisitæ tertianæ, non tamen vt illæ intermittunt, neq; ad febris vacuitatem perueniunt, quoniam qui earum causa est, humor non expurgatur, etiã si plures accessiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes esse, si ex eadem bile vnâ cum sanguine putrescente intra vasa accendantur, vt iam dudum concluderat in præcedentibus verbis, cum dicebat: { in aliis verò adurentibus febribus quæ nullam habent intermissionem, flauæ bilis humor in vasis vnâ cum sanguine contineri ostendebatur, atque hoc ipsæ à tertianis differunt, quamuis eo, qui vtrunque facit morbum humore communicent. } Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aëtius, qui libro 5. cap. 76. dicebat: { differt autem febris ardens à continente putrida, eo quòd hæc ex sanguine putrefacto conflatur, & à principio vsque in finem vnam habet exacerbationem, febris autem ardens ex flava bile putrescente accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandam habet febris immissionem, ac velut remissionem, continens verò putrida, similis manet vsque ad solutionem. } Videtur etenim hoc loco Aëtius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea continente quæ ex sanguine putrefacto conflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flava bile putrescente ortam, quam etiam hæc fieri posse non negauit, aliàs insufficientes

Respondet
abiectioni.

Cap. 7.

Aëtium à ca-
lumnia li-
beratum.

fuisse in tradendis ardentibus, atque adurentibus febribus, iuxta Hip. & Gal. sententiam, quorum nos semper imitatores sumus. An verò exquisita tertiana de genere sit acutorum morborum, quemadmodum ex genere ardentium est, nos suscipere differimus in nostro quæsito; num tertiana sit morbus acutus.

De continuarum febrium quæ plures accessiones habent conuenientia & differentia. De
Epiala, & compositis febrium differentijs: Deque singulas particulares febres ex
putredine ortas curandi via. Caput IX.

QUEMADMODUM continentes febres quæ vnam accessione à principio ad finem vsque habent, ex quouis humore redūdante fiant, conueniunt, eo quòd in omnibus vasis, aut saltem in maioribus continetur putrescens humor, qui breuem quædam cepit excessum, & simul cum copioso sanguine redundat; vt paulò ante dictum est, perinde etiam & illæ continuæ quæ plures accessiones habent, ex quouis humore accendantur, inter sese consentire videntur. Nam in particularibus quibusdam à cordeque disitis venis inclusus humor, amplissimum excessum adeptus simul etiam cum sanguine putrescit, tam si bilis flaua, quàm nigra fuerit, quàm etiam, si pituita, & propterea primam, continuam tertianam appellabimus; alteram, quartanam continuam quæ ex nigra bile accenditur; reliquam verò, continuam quotidianam, quæ ex putrescente pituita generationem habet. Hoc tamen inter sese disident, præter humorum diuersitatem, Nam licet quemadmodum aliquando ipsa tertiana tum intermittens, tum continua duplex, aut triplex sit, ita quòque & ipsa quartana, non modò duplex, sed etiam triplex euadit, prout in pluribus, ac diuersis locis istarum febrium causa continetur, cumulat, ac putrescit. Attamen continuæ quartanæ peritad eueniunt, tertianæ frequenter, vt liquet 2. de crisi bus, & 2. de differentijs febr. & eadem ratione magis raro fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana verò duplex aut triplex admodum raro fit, quoniam & ipsa quotidiana tam intermittens, quàm continua raro admodum accidit, fit enim omnium rarissima, nam pituitosus humor propter suam frigiditatem & humiditatem, tum crassitatem & lentorem, seu tenacitatem, ægrè accenditur, & propterea de duplici quotidiana sermonem non habuit Galen. libro 2. de differentijs febrium, licet eam admittere videatur libro 2. de crisi bus, & libro de typis. Verùm cum ipsius pituitæ differentiæ plures sint, siue quatuor eas dixeris, vt acidam, dulcem, salisam, & vitream, siue tres, nam & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps, animaduertendum quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differentiæ quædam particularis pituitosæ febris generatur, vbi putrescat, & per sentientes corporis partes deferatur, quæ à Græcis *επιπλά*, Latine epiala febris dicitur: cur verò febris hæc epiala Græcè nuncupetur, sequenti capite de quotidiana explicabimus. hæc ab intermittente, seu exquisita quotidiana differt, non solum ipsius pituitæ differentia, verum etiam & putredinis modo. Nam in hac febre simul febricitant, & rigent agrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum, propterea quòd humor hic vitreus, satis cum frigidus sit, & tenax, ac substantiæ inæqualis, non adeò promptè vniuersus putrescit, sed veluti semiputrescens, vbi modica aliqua in ipso fiat putrefactio, per sentientes corporis partes delatus quatenus frigidus admodum natura est, frigus ac rigorem sentiunt laborantes quatenus verò putrescens, calorem, ita vt accessione tota non modò rigeant, sed etiam febricitent qui hac febre laborant, epiala appellata: in his etenim febribus, tum ab interno, tum exiguis portionibus, eoque vniuersum corpus, ambo sentire videtur. cum enim exiguus portiuiculis aspersum per corpus, tum calidum sit, tum frigidum, nullam sensilem alterius portiuiculam ita paruam desumas in qua non alterum sit comprehensum, vt patet lib. de inæq. intemperie, cap. 2. quòd si vehementius

In quo conueniunt continuæ plurius accessiones.

In quo differunt.

Cap. 9.
Cap. 2.

Cap. 9.
Cap. 3.
Pituita species.
Epiala ex pituita vitrea.

Epiala differens ab eorum quæ intermittente quotidiana.

Cap. 2.
Epiata simplex est febrilis.

putrescat ac æqualiter, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeo ut dum febris incalēscit, atque consistit, minimè sentiat. Atqui licet hæc febris valde diuturna, & difficulter solubilis sit, in quotidianæ tamen specie, seu figura progreditur, ut liquet citato lib. 2. de diff. feb. & propterea in quotidianarum genere reponenda est, quamvis ab exquisita quotidiana, modo quo diximus dissidere videatur. Est etiã & in numero simplicium, & non compositarum febrium, quoniã à simplici causa febris hæc ortu habet, quæ pituita vitrea, modicè tamen putrefacta, per sentientes corporis partes delata existit: totum enim id quod ex eadē putrescit, febrē accendit, reliquum verò quod nondum putrescit, rigoris ac frigoris causa est, non eandem ferè habens cum putrescente qualitate. Quapropter ab hac quidē rigor, à putrescente verò febris generatur, ut citato loco testatur Galen. Tot itaque sunt simplicium febrium differentia, quæ ex putredine ortum habent, tam si continuæ, quàm si intermittentes fuerint. Quarum omnium primæ sex duntaxat numero sunt, tres videlicet intermittentes, & tres continuæ, quæ admodum auctoritate Gal. 2. de crisi bus, & 2. de diff. feb. prius declarauimus, licet affinitate quadam sermonis, de quibusdam compositis habitus fuerit sermo, de quibus disserere iam tempestiuum est, si prius his quæ simpliciter consistunt, quod deesse videtur adiunxero: quod videlicet nulla dictarum febrium, ubi continua fuerit, exquisita simplex esse poterit, nec tertiana, nec quartana, nec quotidiana, cum saltem redundans humor nunquam omnino à sanguine secerni possit: sed simul cum sanguine intra vasa contineatur, licet quandoque magis, quandoque minus, ut prius dictum est, sanguini sit admixtus, & cum copioso interdum sanguine redundet, interdum non cum copioso sanguine. Si verò intermittentes fuerint, possunt exquisitam simplicitatem seruire, præsertim quo ad sensum: nam secundum rei naturam fortè, neque hæc simplices omnino consistere queunt. Verum simplices eas fatemur esse, cum nullus alius humor qui sensu iudicari possit, cum eo qui febrim generat est permixtus. Atque ita asserimus exquisitam tertianam, exquisitam quartanam, atque exquisitam quotidianam existerē, cum flaua, aut atra bilis, seu pituita sola putrescens, per sentientes corporis partes vehementer mouetur. ubi verò eorum quispiam humor non solus, sed alteri cuiuspiam permixtus fuerit, ut bilis flaua cum nigra, aut pituita, tunc haudquaquam talem febrem, aut talem febris differentiam exquisitè simplicem esse fatebimur, sed si bilis dominabitur, tertianam illegitimam, notham, seu spuriam nominabimus, si pituita, & singulis diebus æqualem habeat accessionem, quotidianam spuriam: si nigra bilis, spuriam quartanam, quæ singulis quatuor diebus accessionem habet. Neutra tamen earum adhuc composita febris denominanda erit, ut quidam falso imaginantur, licet efficiens eam humor amplius syncerus non sit, sed alteri permixtus, vna siquidem est dispositio, vna febris forma, seu species, hæc tamen ab eius exquisita simplicitate recedens, quatenus fuerit eius causa alteri humori permixta. dicetur itaque febris hæc simplex adhuc, licet non exquisitè talis sit. Quoniã & si legitime & exquisitè febris symptomata aliqua non insint, sed eorum nonnulla habent, eundem tamen seruat intensiois ac remissionis ordinem, eundemque typum, & propterea vna, simplexque erit febris licet non exquisitè, quicquid alij sentiant, quod manifestè Galenus confirmavit citato libro secundo de differentiis febrium, sub exemplo tertianæ: neque enim sola tertiana appellabitur quæ omnia in se habeat, quæ exquisita tertiana requirit, erit tamen hæc exquisita, si verò aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur, licet non amplius habeat exquisitæ nomē, sed vel tertiana simpliciter, vel extensa, vel magis seu plurimum extensa dicetur, seu quomodocunque eam appellare volueris, satis sit eam esse, & dici tertianam, quoniã typum, formam, seu speciē tertianæ seruat, tam si eius accessio breviori tempore ultra duodecim horas protrahatur, quàm si longiori, tam si exiguus fuerit

Cap. 9.
cap. 2.
Nulla continua exquisita simplex dicitur.

Intermittentes simplices exquisite dici possunt, quoad sensum.

Nothæ intermittentes.

Nothæ febres non compositæ ob id quod nothæ sunt, sed simplices non exquisitæ.

fuerit flauæ bili permixtus pituitosus, seu melancholicus succus, quàm si multus, modo ipsa præualeat ac dominetur. Genus verò febris compositum dupliciter constituitur, ut inquit Galenus 2. lib. de crisi bus, vel quia hæc quas diximus, febres, citra alicuius membri passionem, seu inflammationem commiscantur, vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Nos verò relicta ea febrium compositione quæ ex affectis, seu patientibus inflammationem locis accidunt, eam prosequemur, quæ citra inflammationem, seu alicuius membri passionem commiscantur. nam simili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permisceri possunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc, generationem habent, eodem Galeno teste citato loco, quinimò sæpenumero idem Galenus, easdem febres quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehensas intelligit, ut liquet 10. de meth. med. Commiscantur autem febres ipsæ dupliciter, aliquando quidem per *επιπλοκήν*, hoc est per implexum, & has febres, implexas, implicatas, seu complexas dicimus, nonnunquam verò per *αέσιν*, hoc est confusionem: sunt etenim per se totæ (ut quispiam dixerit) cōfusæ seu temperatæ. verum siue per complexionem seu complexum, siue per confusionem febres ipsæ misceantur, id non vno duntaxat modo erit. nam quandoque quædam febres vnius generis, cum aliis eiusdem generis componuntur, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei: interim verò contingit ut etiam differentes sint, ut citato libro 2. de crisi bus scriptum est. vnius siquidem generis, cum aliis eiusdem generis, ut diaria cum diaria, aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quæ ex humorum putredine nascitur: vnius generis cum aliis diuersis genere, ut diaria cum hectica, aut ea quæ ex putredine originem habet, vel hæc etiam cum febre hectica complicatur. Complicantur item febres vnius speciei cum aliis eiusdem speciei, ut tertiana cum tertiana, quotidiana cū quotidiana, & quartana cum quartana, & quælibet earum siue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua, siue intermittens cum continua. Diuersæ autem speciei febres componuntur, ut tertiana cum quotidiana, aut quartana, siue quotidiana cum quartana: quandoque etiã & tertiana & quotidiana & quartana in simul siue etiam intermittentes siue continuæ fuerint. Tot itaque modis permisceri febres possunt, & potissimum quæ ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum, quandoque autem per confusionem, ut dictum est. Voco autem implexum, quando eadem febres horis differentibus inuaserint cōfusionem verò, quando eodem tempore inceperint, ut liquet citato lib. 2. de diff. feb. modò earundem febrium compositarum putredinis sedes fuerit diuersa, seu accessionis principium diuersum. Nos verò (ne nimis prolixus noster reddatur sermo) de singulis dictarum compositarum febrium differentiis, particulatim differere non intendimus: sed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur. huius nanque tum modum generationis ac dignotionis, tum etiam curationis in sequentibus cōscribimus. sub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compositæ febrium differentia tum cognosci, tum curari haud ægrè poterunt, potissimum ubi quispiam exercitatus fuerit in dignoscendis simplicium febrium differentiis, atque in eisdē curandis, modo quo in sequentibus cōscribimus. quibus ita perpenis ac exactè definitis, haud ægrè quibus curandi viam & rationem dictarum particularium febrium ex putredine ortarum, tam simplicium & exquisitarum quàm nõ exquisitarum & etiam compositarū inuestigare poterit. etenim citra eas quas in vniuersali methodo recensuimus indicationes tanquam necessariò sumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particularis adicienda erit, quæ ex qualibet particulari iam dicta differentia oritur: ea verò non nisi ex diuersa humoris natura, qui putredinem admittit, proficiscitur. alia nãq; particularis indicatio sumitur ubi flaua bilis putrescat, alia ubi nigra, & alia ubi pituita, pro particulari curatione febriū, quæ ex eisdē humoribus putrescētibus excit

Febri: composita dupliciter.
Cap. 7.

Cap. 6.
Febres commixtae dupliciter.

Febrium cōmixtio per complexū, & cōfusionem multiplex.

Per implexū complicata febres, & per cōfusionē, quid.

excitantur. nam si continuæ, aut intermittentes hæ fuerint, nullam aliam præferent diuersam indicationem; vbi scilicet continuæ plures accessiones habeant, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipsis esse desumendas (vbi eadem etiam fuerint ortæ) si verò continentes pariât febres, nullam præscribent, quæ à parte affecta sumitur, indicationem, nihilq; particulariter indicabunt, præter id quod ex eorundem humorum natura diuersa indicant. oportet præterea quæ singulis iâ dictis febriū particularibus differentiis, ex putredine ortis, propria esse diximus, considerare (præsertim intermittentibus) vt distinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquisita sit, & legitima, aut non exquisita & illegitima, & velut notha? Nam quantum quælibet earum à legitima, & exquisita distabit, tantum oportet ab eo qui cõmissus est humore, pro eiusdem febris curatione, indicationem sumere, id quod seruandum esse puto in compositis etiam febrium differentiis, vbi diuersi generis, aut speciei fuerint in continuis verò cum exquisitæ esse non possint, quârum quilibet humor putrescens sanguini cui semper, seu alteri humori cui interdum permiscetur, exactè perpendendum est. At quomodo hæc dignoscenda sint; in particulari exercitatione patebit. Nunc verò tempus iam est vt determinati cuiuslibet humoris periodi causas inuestigemus.

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus causa.

Caput X.

Cap. 8.

Refellitur error eorum qui motum humorum in febris horum copia ascribunt.

Circuitum febriū sub- aud. cap. 3. huius partii.

Hæc opinio.

QUID autem humorum motus efficiat, & cur putrescens pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, non satis admodum liquet. Quin potius plena dissensionis ac contouersis existit hæc disceptatio, nec minùs difficilis Gale. auctore libro 3. de diebus decret. cum dicebat: {quæ igitur causa sit, ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum accessiones fiant, in longis autem, vel quarto, non promptum est inuenire.} Propterea eam silentio præterire nolui, sed breuissimis quoad potero huius veritatem simul cum eodem Gal. vestigare conabor. Sunt nanque nonnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine provenire; nam quoties adeò aucta & collecta sint excrementa, vt partem ad excretionem stimulent, tunc validior in imbecillam, ea quasi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitū repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ satis quotidie, bilis flauæ nõ nisi tertio, ac ipsius melancholiæ non nisi quarto die proinde cumulari posse, vt naturam ad excernendum proritet, circuitumque moueat: est etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus nostris, vt ipsi fatentur. Quæ opinio admodum erronea esse videtur, nonnullisque erroribus scatens; nanque non omnes causas repetentium per circuitus morborum tradit, sed vnâ duntaxat, vt pote quando à robustioribus ad imbecilliores partes, excrementum transmittitur. Nos verò cum Galeno duas alias recensuimus, videlicet quando partes quædam dolore, vel calore affectæ sibiipsis excrementa trahant, aliis quidem non transmittentibus; item cum eadem sibiipsis, ac in seipsis propter ibidem dictas causas generant excrementa. Nec minùs deficit in narrandis fluxionum causis, etiam earum quæ sunt robustioribus ad imbecilliores excrementa transmittentibus; neque enim multitudine duntaxat seu copia grauata partes à seipsis (vbi robustæ fuerint) superfluitates excutiunt, verum etiam à qualitate irritatæ, cum videlicet acre vel mordax fuerit excrementum vt apud eundem Galenum legitur 3. de naturalib. facult. tertio de causis symptomat. 2. de differ. febr. & sexcentis aliis in locis. Ad hæc sequeretur quod vbi admodum non adest pituitæ copia, sed exigua quædam ipsius portio putresceret, quotidianū non efficeret circuitū, cuius in dies contrariū cernimus: nam vbi putrescat, siue multa, siue exigua fuerit; quotidianam efficit febrem.

Rursus

Rursus pone quod quibusdam in corporibus maxima adsit bilis flauæ copia, aut succi melancholici, pauca verò pituitæ, tunc iidem humores ob copiam pariratione quotidianam efficerent febrē, cuius oppositum indies cernimus, quârum vis enim fuerit auctus quilibet eorum, tertio quoque die, si bilis flaua fuerit, & quarto, si nigra, accessione pariet. Adde quod idem Gal. (vt paulo post dicemus) humorum copiam non typi seu accessione formam variare fatetur, sed accessione longitudinem efficere, non igitur potens est humorum copia, diuersorum circuituum causa esse, neque eorum ordinem ac speciem mutare. Quidam alij non solam excrementi copiam, sed aliam quandam vim maiorem eorundem circuituum, necessariò causam esse fatentur: est autem vis hæc propria contractæ putredinis qualitatisve natura atque conditio, quæ vis seu qualitas in humore genita, efficit vt putrescens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat, atque vt sua est cuiusque humoris species, ita & sua cuiusque putredo & qualitas, suus cuiusque motus: sed inuenire nequeo quomodo contractæ, putredinis, qualitatisve natura atq; conditio, efficere valeat horum circuituum diuersitatem, cum eadem putredinis natura vna sit, Gal. auctore 11. de meth. med. est etenim mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo. vna quoque ponitur ab ipso Aristotele 4. meteor. cum dicebat, quod est corruptio quædam in vnoquoque humido & c. cum itaque vna sit cuiuslibet putredinis natura, qua ratione poterit eadem diuersos typos, diuersosque circuitus efficere, etiam si in materiis diuersis suscipiatur, ipsius natura eadem semper existere? At si velit iste vir per propria contractæ putredinis naturam, putredinis proprietatem intelligere, ita vt velut cuiusque humoris sua est species, ita & sua cuiusque propria putredo, nil aliud asserere intendit, quàm, id quod ferè vbique fatetur, causam videlicet cæcam esse, & occultam: sed à forma (vt quispiam dixerit) specifica, seu à proprietate substantiæ id provenire; quia quemadmodum quilibet humor suam propriam habet speciem, ita etiam & putredinem, seu putredinis qualitatem propriam: & propterea proprium etiam motum ac circuitum. quam opinionem via alia confutare nequimus, nisi manifestam vnâ cum Galeno inueniamus causam: hac etenim inuenta, frustra ad occultam quispiam confugiat. Sunt & qui huius causam ad stellas siue planetas quosdam referendam esse contendunt: quæ opinio cum adeò sit (vt mea fert opinio) à veritate aliena, impugnationem nõ desiderat, confugiunt enim ad communissimas causas, propriam ignorantes, qui isthæc fatentur: neque nos falsas omnium opiniones, hæc refellere intendimus, sed rei veritatem inquirere, pro qua inuestiganda sit prima hypothesis, quod pituita (vt inquit Galenus eodem 2. de differ. febr.) humor est frigidus & humidus in temperatura, lentus autem, crassus ac tenax in consistentia, & idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, sæpiusque in foraminibus retinetur, & longum etiam consumit tempus, dum inualecendo peruenit ad summum, ita vt eius caliditatem cum putrescit, igni fumido in lignis viridibus accenso, non malè assimilaueris: nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore commixta, exire videbitur, eo quod magis ignis in multo humore suffocetur, quàm ipsum possit conuincere, vt patet primo de arte curat. ad Glau. opposito modo se habet flaua bilis: nam temperatura est calida & sicca substantiæ tenuis, quæ nullum in se habet, nec lentorem, nec tenacitatem, qua ratione humor hic putrescens, promptius accenditur, citiusque mouetur & inualecendo peruenit ad summum, nec foraminibus adhærens detinetur, quapropter eius calor veluti ignis effulgens, purusque est, omnis fumosæ fuliginis expers. Ipsa verò nigra bilis medio quodammodo ambigit, frigida ac sicca temperatura constans, crassæ & terræ substantiæ, nullum tamen lentorem, nullamque tenacitatem in se continens, & propterea vbi accensus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim succenditur, velut lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquid huiuscemodi corpus frigidum & siccum. Sit altera & secunda hypothe

Alteri opinio de circuitu feb. causa, que etiam improbat.

Cap. 8.

Cap. 3.

Tertia opinio de eadem circuituum causa non minus improbanda. Causa circuituum ex Gal. sumptæ ex temperatura, consistentia humorum, & c. cap. 4.

Cap. 7.

hypothesis, ex Galeni sententia citato loco, quod eadem pituita cum putrescit, ac calor præter naturam in ea accenditur, propter iam dictas causas eius accensio admodum producitur, magis quam in cæteris febribus, quæ ex utraque bile accenduntur, neque intermissionis tempus est adeo, ut in tertiana, syncerum, sed humoris putrefacti seruat indicium, idque propterea, quod cum frigidus, lentus, tenaxque sit humor, parua eius fiunt vacuationes in accessionum inclinationibus, neque integrè expurgatur, sed sæpius in foraminibus retinetur, ut diximus, ita quod cum exquisitè suam seruauerit naturam, plerique videntur puram intermissionem habere, & nos quoque hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligens sermo fuerit intemptius inquit Galenus licet ad integram quietem manifestè (exceptis paucis) non perueniant, eodem Galeno teste citato libro 1. de arte curat. ad Glau. Si verò bilis flaua putrescat, præter naturam calor qui in ea accenditur, contrario modo se habet, etenim eius accessio breuior erit quam in aliis febribus, ubi exquisita fuerit; neque enim ultra duodecim horas æquinotiales protelabitur, tempusque intermissionis longius ac syncerius quam in quotidiana. Nam cum humor natura sit calidus, & siccus, consistentia tenuis, & cito accenditur, & quamprimum, etiam ad summum peruenit vigorem, & propter ipsius humoris tenuitatem vnuerfus in accessionibus expurgatur, & propterea ad puriorem quandam infrebicitationem terminare videtur, postquam accessione breue aliquod putridæ caliditatis vestigium relinquere. Cum verò nigra bilis putrescit paulatim (ut dictum est) veluti lapis, aut res succenditur. Verum ubi aliqua ex ea flamma fuerit, accessio nihil fumidum aut semicompositum in accessione relinquit, & idcirco in hoc humore copiosiores sunt vacuationes quam in pituita, cuius febris accessio temporis spatium est similis tertianæ; nonnunquam & longior, cum adhuc exquisita perseverat, ut quæ ex frigidiore humore consistat, atque intermissio exquisitè pura videtur, quoniam quicquid nigræ bilis fuerit accensum, exhaustur, atque dispergitur, propterea quod licet crassa consistentia sit, nec lentitatem, nec tenacitatem possidet, quemadmodum pituita. Quibus ita positis, cum eodem Galeno fatemur, nullam aliam causam esse quod pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoque die accessione pariat; quam eorundem humorum naturam; appello autem naturam eo modo quo Gale. eam definiuit 3. de tempera. cum dixit: sanè naturam cum dico, vnuerfam substantiam, ac temperiem quæ ex primis elementis constat, significo: calido, frigido, humido & sicco. Ita ut per humorum naturam intelligam, tum eorum consistentiam, seu substantiam, tum etiam temperaturam, quæ in calido, frigido, humido & sicco consistit. Cum verò dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam esse frigidam & humidam temperaturam, crassam, lentam, ac tenacis consistentiam, hac ratione ægrè quoque accendebatur, ac tardè mouebatur, longumque consumebat tempus, donec inualecendo perueniret ad summum. Ob quas causas rationabiliter concludimus eius accessione citius quam decem & octo horis terminari non posse, cum ægrè (ut dictum est) accendatur, tardèque moueatur, ac longum tempus consumat, dum ad vigorem perueniat; in super cum tenax lentusve sit humor, & propterea cutis foraminibus retineatur, necessariò sequitur eum non exactè expurgari in accessionum declinationibus: quamobrem eius quod veluti succendi videtur, non parum etiam relinquit; in eisdem accessionum declinationibus, ita ut ob id longè deterior sit eius intermissio quam in tertiana, ac secundæ accessione festinat inuasio eodem Gale. teste citato loco, quæ festinatio cum citius fieri nequeat vna die, sequitur quod quolibet die faciat impetum, & si dicas quod non propterea protelari ultra vnum diem eius circuitus non valet, fatemur & hoc quoque fieri non posse: nam adeo plurimæ sunt reliquæ ex priori accessione derelictæ, adeoque copiosum est id quod veluti succendi videtur, & prohibitum ob cutis stipitationem ne transpiret, & propterea deterrima eius intermissio, ut ultra diem vnum sequens accessio prorogari

Cap. 4.

prorogari nequeat, ob quas causas Gal. eodem loco dicebat, quod pituita singulis diebus acceditur, quauis minus calida sit biliosa tertiana; ac si velit innuere quod quamuis pituita minus sit opportuna ut accendatur quam bilis, citius tamen succendatur eius accessione festinat inuasio, quoniam non integrè expurgatur, neque parum relinquit eius quod veluti succendi videtur, eiusque intermissio propterea longè deterior est quam in tertiana, quæ omnia bilis maiori opportunitate, longè prævalent. Non igitur citius, neque tardius quam quotidie pituita accendi valet, propter iam dictas causas, & propterea quotidiani circuitus ex propria pituitæ natura, hoc est substantia ac temperie, & non aliam ob causam, proueniunt. Similiter & flaua bilis, cum calida & sicca temperata existat, tenuisque substantiæ, & propterea ad accessione parata, quia tamen cum accensa est, facile subinde propter subtilitatem, quicquid ex eadem efferbuerit, totum in accessione expurgatur, ac ad puriorem quandam infrebicitationem terminare videtur, & post accessione quoque breue aliquod putridæ caliditatis vestigium relinquit, propterea secundæ accessione non ita festinat inuasio; quemadmodum in pituita, sed tertio quoque die fatigat, etenim quantum ad eius naturam spectat, opportunus magis est humor hic accessione quam pituita: quia verò vnuerfus in accessione expurgatur, exigua propterea relinquitur occasio, ut iterum succendatur reliquus humor, cum breue aliquod putridæ caliditatis vestigium relinquatur accessione soluta, adeo ut eius intermissionis tempus, longius, ac syncerius sit quam in quotidiana; & ob id non ut pituita ipsa circuitum pariet, sed ipsam consequitur: euincitur enim eius opportunitas quam ad accessione magis, ac citius quam pituita habere deberet, ab eius integra expurgatione, ob quam causam tardius accenditur, ergo quatenus ipsam præcedit pituita in accessione, eatenus eam insequi debet, sed pituita singulis diebus fatigat, & ipsa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigari debet. At nigra bilis, quoniam frigidæ & siccæ temperaturæ existit, terrenæ crassæque consistentiæ, difficilius quam flaua bilis accenditur, quamuis in hoc humore copiosiores sint vacuationes, quam in pituita; nihilque fumidum, aut semicompositum in accessione relinquatur, quapropter & intermissio exquisitè pura videtur, eo quod quicquid nigræ bilis fuerit accensum, exhaustur, atque dispergitur in eius accessione, & ob id licet cum flaua bile conueniat quod accensus humor vnuerfus in accessione expurgeretur, differt tamè ab ea & substantia seu consistentia, & temperatura, ob quæ difficilius accenditur: frigidæ etenim & siccæ, ac crassæ consistentiæ existit; tardius itaque accendi debet quam flaua bilis: & quam proportionem eadem flaua bilis habet cum pituita in secundæ accessione generatione, eandem & hic humor cum flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac crassitatem duntaxat ægrius quam ipsa flaua bilis accenditur, & non ob aliam causam. Quare rationi consentaneum est quod par sit tempus quo ipsa, quam bilis flaua tardius accenditur, cum eo, quo etiam ipsa flaua bilis pituita: erit itaque propterea quarto quoque die eius circuitus, quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis, septimanis & nonanis circuitibus, longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipsarum accessionum. Caput XI.

ED statim obiciet, cum nonnullæ sint febres quintanæ, septimanæ & nonanæ, quemadmodum ab Hippoc. scriptum est 1. de morbis vulga. sequeretur quod nullus posset dari humor, ex quo oriri possent, si ex eorundem humorum natura dicti circuitus, & non alij excitari valent. At nos (id quod Galenus fatetur eodem 1. & 3. de morbis vulgaribus, & 1. de differentiis febrium, asserimus quod quemadmodum ipse, etiam ab ipsa adolescentia ad illum usque diem obseruasset, nunquam septimanum, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clarè, nec

Commen. 3.
Super tex. 2.
7. & 17.
Com. 3. Super
tex. 64.
Cap. 54.

E E

obscure; quintanos tamē obscuros, sed non exactē, aut apertē, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. ita & nos, cūm hucusque obseruauerimus, neque eorūdem circuitus inspexerimus simul cum ipso Galeno, illos fieri posse negamus. nam (vt ipse inquit) non habebis ex quibus signis, aut humoribus oriri dicas, vel quintanum, vel septimanum, vel nonanum circuitum. Hippocratis autem auctoritati simul cum eodem Galeno satisfacere poterimus, quod videlicet illa quæ i. libro de morbis vulgaribus, de his febribus scripta sunt, non sint eiusdem Hippoc. sed ab alio fuerunt infarcta. nam cūm eodem libro & 2. & 3. eiusdem operis, multos separatim ægros adduxerit, ac tēpestates integras sit profequutus, nunquam nec quintana nec septimana quēquam ægrum laborasse scripsit, nusquam etiam de quintanis, vel septimanis, vel nonanis meminit; nō modo in præfagiis, sed nec etiam in aphorismis, quemadmodum ipse Galenus testatur. Quod si eundem textum Hippocratis esse contendes, & non alterius, adhuc eius sententiam saluare poterimus, potissimum eōm libro de Typis, videatur Gale. non negare tales circuitus, cūm dicebat: eadem de quintano, & septimano intelligatur. & si quis alius Typorum ordo inuenitur. } nam (vt ipse inquit) libello de exercitio paruæ pilæ, nihil prodest qualitas, vbi quantitate labefactetur. } Et libro 3. de simplicium medicamentorum facult. de letalibus, seu de letariis medicamentis verba facies, tam calidis, quā frigidis, dicebat: } opus est enim vt quicquid agat, etiam si valentissimum sit, quod aliquantam tamen & magnitudinem habeat, quando nimirum & ignis ipse, si prorsus minimus sit, præterquam quod non vret, ne calcificet quidem, quippe cūm & centesima quidem scintillæ portiuacula sensu à nobis sit imperceptibilis. } ita quoque & nos dicere poterimus quod quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxie corpus permeare valent, licet suapte naturā interficiant, perinde etiam & humores ipsi, licet suapte naturā iam dictos excitent circuitus, poterit hæc eorundem natura, ex quantitate labefactari, aded vt eorum circuitus forma, seu species omnino propter exiguitatem peruertatur, quoniam nec naturam proritant, vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet, nisi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulatā; hoc verò esse poterit quinto, septimo, vel nono die, vt non prius ob eorum exiguitatem, ob quam impeditur eorum proprius determinatus motus, sed protelatur. horum autem circuituum causa potissimum atra bilis esse poterit, paulo teste capite 21. secundilibri. Sed iterum pugnabis, in quibus nos decreuimus quod siue multa fuerit eorum copia, siue exigua, semper tales seruabunt circuitus. ergo propter exiguitatem eorundem circuituum ordo non peruertetur. Huic satisfacies, nos de ea exiguitate sermonem fecisse, cūm qua poterit humorum natura, ac temperies seruari, ita quod aliquantam habeat magnitudinem, & non vbi prorsus minima sit eorum quantitas, aded vt in ea, propria natura seruari non possit, ita vt à nobis sit perceptibilis, quemadmodum de centesima scintillæ portiuacula exemplum dabat Galenus: hæc etenim est illa exiguitas quam asseruimus posse eorundem proprios circuitus peruertere, ac diutius protelare, potissimum vbi nigra bilis facit; poterit enim eius circuitus ob iam dictam causam vsque ad quintum, septimum, vel nonum diem produci. licet simul cum Galeno censeamus per quā rarē illud euenire posse, & inter eos circuitus, potius quintanos quā septimanos, & nonanos contingere posse: & si signa propria non habeamus talium circuituum, satis sit nō velle eorundem causam: ex propriis eiusdem signis. Poterunt etiam casu interdum iam dicti circuitus prouenire, atque aded simili etiam victus ratione, licet reuera circuitus dici nequeant: qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbofa liberati, sed semen aliquod retinuerunt, iis ad victum negligentioribus euenit, interdum sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non raro octauo, sæpe numero alio; & cūm febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem etiam victu omnino vtentibus, ex semine morbi reliquo, totidem

Ca. 4. & 5.

Cap. 4.

Cap. 23.

Quintano-
rum & se-
ptim. circui-
tuum causa.
Obiectio cui
max respon-
det.

tidem diebus in eandem affectionem deuenientibus. similiter febricitare; quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant, Galeno teste citato libro 1. de morbis vulgaribus. Ceterum cum quælibet accessio dictarum trium differentiarum febrilium, in eo quod magis & minus plurimam habeat differentiam, tanquam valde necessarium, ac vtile differendum est, quam ob causam hoc fiat: & breuiter vnā cum Galeno asserimus citato 2. de differentiis febrium, triplicem ob causam hoc fieri posse, quarum vna humoribus, secunda viribus, & tertia corporis dispositioni tribuenda est. Humoribus quidem, aut propter eorum multitudinem, aut qualitatem, seu substantiam, & consistentiam; viribus, quoniam aut robuste, aut imbecillæ sunt, corporis dispositioni, quoniam aut rara aut densa corporis dispositio existit. Multus siquidem humor, eo qui paucus est, longiorē affert accessionem, & crassus tenui. Robustæ vires breuiorem, quemadmodū imbecillæ longiorem. Corporis autem dispositio, rara quidem, breuiorē, densa longiorem affert. Et vbi omnes, aut plures iam dictæ causæ copulantur, breuissimam aut longissimam efficiunt accessionem. tantō que tempore earundem accessionum ordo seruabitur, donec in partibus quæ accessionum causa existunt, similis seruatur affectus; qui quidem duplex existit Gale. auctore eodem 2. lib. de diff. feb. alter quidem imbecillitas partis, ex qua sunt superfluitates, alter verò qui ex eisdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earundem accessionum ordo, aut ob transmutationem humoris, aut ob victus errorem, atqui maximè transmutatur, ac in alteram naturam transit sanguis cūm putrescit, cū pars vna fiat flaua bilis, alia verò nigra, vt dicemus. Accedit etiā interdum, quod qui putrescere incipit humor in aliquo membro consistat, alter verò ex aliis defluat partibus, qui, vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat. quantum igitur in ægotantium corpore humores mutantur, tātum etiam & accessionum circuitus, sic quoque & quæcunque circa victus rationem errata ab ægotantibus sunt, nihilominus hæc circuituum ordinem euertunt. etenim quodcunque offensionis genus effectū dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à prioribus oriri est necessarium, à quibus accessionum ordo peruertitur. Animaduersione tamen dignum est quod sæpius ob circuituum complicationem, quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægotantibus fieri: sed non ita reuera res se habet, quemadmodum videtur; nam tunc verò ordo tuarum, vt diximus, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam transierint, aut in victu errare contigerit, & ob id aut diuersæ naturæ à prioribus circuitus sunt, aut anticipant, vel cunctantur.

De febre sanguinis, & quod ipse interdum putrescat, permaneatque sub forma propria; & febris ex ea orta sit sanguinea. Caput X. I. I.

ED iam tempus est, vt completus fiat sermo de omnibus febribus ex humorum putredine ortis, id quod iam consulto distulimus, aggredi. Est verò. Num ex sanguinis putredine aliqua febris species oriatur diuersa ab iis de quibus sermonem habuimus? Contemplatio siquidem omnibus ferè quæ de ipsis febribus differuntur, præstantior. Nam ephemeræ ea tantummodo calefacto, non autem putrescente fieri, nemo hæsitare videtur. Verum cūm hac in re nonnullos videam inter se digladiari, quod facilius veritas cuiilibet pateat, ordine quodam nonnulla differenda putauimus. Quorum primum primum est, Num sanguis ipse veluti & cæteri humores, putrescere possit? Secundum, Num si putrescat, confestim quod putrescere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adhuc suam propriam formam seruet? Tertium, si sanguis putrescat, febris quæ ex eo generatur, num contineatur in aliqua iam dictarum trium differē-

Com. 3. super
tex. 7.
Causa di-
uersitatis
accessionum
triplex.
Cap. 3.

Causa ordi-
nis accessio-
num serua-
ti.
Cap. ult.
Causa ordi-
nis accessio-
num peruet-
si.

Consideran-
dum ne or-
dinis accessio-
num im-
mutatione
existime-
mus esse que
sit circuituum
complicatio.

4. *tiarum, vel sit quarta differentia seorsum ab eisdem distincta: Quartum, Num hæc eadem febris, siue quartum genus sit, siue sub iam dictis tribus contineatur.*

5. *febris dicatur ardens, vel non: Quintum & vltimum, Num eadē febris sit acuta, vel non acuta: Et si acuta, num acutior, vel minus acuta ea quæ ex flaua bile generatur: Quibus declaratis, quæ sit veritas facillè patebit. Quātum ergo ad primum attinet, simul cum Galeno 2. libro de diffē. feb. asserimus sanguinem ipsum necessariò quandoque putrescere, & propterea, inquit ipse, quærendum quænam sit harum febrium species. idem quoque confirmari poterit eiusdem Galeni auctoritate 1. de diffē. feb. & 9. & 11. metho. med. cū dicebat quòd pròptissimè putrescunt quæcunque corpora sunt calida & humida, atque in calidis locis permanentia, nisi distillari, ac refrigerari contingerit, cū verò sanguis sit eiusmodi, non modo putrescere, sed etiam promptissimè valet, vbi difficilè transpirationem habeat, in eòque putredo oritur ab aliena caliditate, quæ admodum in cæteris omnibus: hæc nanque apta est putrefacere, & corrumpere, quemadmodum insita atque nativa concoquere; veluti idem Gale. Aristo. auctoritate citato lib. 2. de diffē. feb. scriptum reliquit, & cū putredo nedom in omnibus, aut principalioribus vasis, verum etiam in quibusdā particularibus, ac determinatis partibus generari possit, eodem Galeno auctore vnde cimo de metho. meden. vt sæpius dictum est, simul cum eo etiam fatemur sanguinem, non modò in omnibus, aut principalioribus vasis posse putrescere, verum etiam in quibusdā particularibus; quòd verò in omnibus ac potissimum maximis interim putrescat, citato lib. 9. de meth. med. scriptū est: vbi de *σύννοση* (hoc est continente febre) verba faciens, postquam declarauerat vnum genus eiusdem febris citra putredinem existens, subdit hæc verba: { alterum est, vbi in omnibus vasis, & potissimum maximis æquabiliter succi putrescant. } At qui per humores, vt in præcedentibus dictum est eiusdem Gale. auctoritate lib. de multitudine, sanguine perpetuò subintelligit Gal. ita vt nihil referat si humores, an sanguinem appelles. idem quoque confirmavit 11. eiusdem operis lib. & in fine citati lib. 2. de diffē. feb. illud luce clariùs patefecit cū dixit: { Sed quæ circuitum non habent febres, in illis nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atqui hi præsertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quamuis causam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentem febrem accendunt *σύννοση* appellata. } Quid clariùs quòd feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vasis omnibus continetur, hoc est sanguine ipso, continens accendatur febris: quòd verò in aliqua corporis parte, particularibusque & paruis vasis, sanguis putrescere, ac interdum corrumpi consueverit, idem Gal. manifestauit citato lib. 2. de diffē. febr. inquit: { sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus acervatus eiusdem corporis facultatem opprimit, corrumpi consuevit, ac tum præcipuè cū in paruis vasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur; quemadmodum in inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuersaliter dicatur, in inflammationibus vniuersis: nam in huiusmodi affectibus, duplicem ob causam corrumpitur sanguis, & quia scilicet nō distillatur, & quia natura non conuincitur. } Ex quibus manifestè iam liquet sanguinem ipsum quandoque putrescere, non modò in omnibus seu maximis & principalioribus vasis, verum etiam in quibusdā paruis, in aliqua corporis parte existentibus, patet insuper quò pacto in eisdem locis putrescat. At quòd secundo loco differere proposuimus, admodum in Gale. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiusdem Galeni opinio præuè à quibusdā fuerit intellecta. Nam Auicē. libro 4. fen. 1. tracta. 2. cap. 43. habet hæc verba: { opinatus est Galenus, quòd non sit febris sanguinis, à putredine sanguinis: nam sanguis cū putrescit, sit cholera, & non est sanguis; sit ergo tunc febris cholericæ, & non sanguinæ, & sit causon prædictus, aut terriana: & cura eam cum*

Sanguis quædoque putrescit.

Cap. 9.

Cap. 4.

Cap. 3. & Cap. 4.

Cap. præcit.

Sanguis putrescere potest in omnibus vasis, vel in quibusdā, ex Galeno.

Cap. 4.

Cap. 3.

Sanguis & humores idem.

Cap. 10.

Cap. 1.

Cap. 9.

Num si putrescat sanguis &c.

cum illa cura. } Auerroes verò 4. collig. cap. 31. dicit: { quòd Galeni verba vana sunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd est cholericæ continua, & aliquando dicit quòd est aliud à cholericæ, & quòd non debet attribui cholericæ, nisi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura istius febris est media inter febrem dici, & febrem putridam. } Hæc Auerroes. Nos autem conabimur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta clara luce patebit quantum ij ex Arabum familia præcipui viri (pace eorum dixerim) hallucinati fuerint; cū aut Galeni sententiam non perceperint, aut si perceperunt, gratis & absque vlla ratione, satyrico intellectu, & leonino, vt quispiam dixerit dente, eundem damnare, ac dilacerare conati sint. Pro cuius veritatis inuestigatione, statuendum est primo pro hypothese, quòd cum sanguinem dicimus putrescere, non eundem exquisitè syncerum subintelligere oportet; sed eum qui vtriusque bilis & pituitæ particeps est, quippe cū exquisitus vsquæ ad eò sanguis, in venis contineri nunquam possit, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, Galeni auctoritate libro de multitudine, per præuentionem tamen, seu præpotentiam sanguine appellato, quamuis mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij fuerint succi, vt sæpius dictum est, qui etiam proportionem quandam inter se ferunt, etenim non solùm maior copia est eius substantiæ quæ sanguinea dicitur, quàm pituitæ, sed etiam maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigrae. Sunt verò perpetuò iam dicti humores intra vasa confusi: & ob id cū dicimus sanguinem putrescere, & sub eius forma adhuc permanere, de hoc sanguine intelligendum est, quem etiam sæpe confundere videtur Galenus cum humoribus, ita vt idem sit dicere humores redundare, aut putrescere, quòd sanguinem; vt citato libro de multitudine, & aliis plerisque locis à Galeno decretum est. Sequitur ex dictis altera, & secunda hypothesis, quòd talis sanguis licet ad sensum homogeneus, ac similis videatur, tamen secundum rei naturam, heterogeneus est, ac dissimilans, plures in se continens diuersas substantias, ac humorum naturas, vt diximus, quia pituitæ, & vtriusque bilis particeps est. id verò indies cernitur etiam in sanguine, scilicet vena euacuato; si pauco post tempore inspiciatur, nam in diuersas ac inæquales substantias dissoluatur, licet primo intuitu similis videatur, quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi consentaneum est, quòd cū ipsum putrescere asserimus, non æquabiliter secundum omnes eius partes putrescere intelligamus, cū non æqualiter eadem partes præter naturam calorem suscipiant, ac putredinem, sed vna magis, altera minus; vna promptius, altera ægrius, prout vna, vel earum altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad suscipiendam putredinem, & calorem præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad suscipiendam putredinem, ac præter naturam calorem, aliquam earundem substantiarum habere possibile est, quòd licet commixta sit cohæreatque cum aliis putrescentibus, nequaquam & ipsa putrescat. Quapropter illa promptius ac magis putrescit, quæ magis obnoxia putredini existit; deinde altera quæ minus, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera, quousque populetur omnes ac singulas sanguinis partes, quoad autem ad eò ageatur putredo, vt vniuersus sanguis secundum singulas eius partes corrumpatur, semper in eò permanet saltem vna eius substantia, quæ videlicet minus putredini obnoxia sit, à putredine innoxia, aut saltem semi-putrescens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incalcescat necessum sit, cum commixta, ac confusa cum putrescente substantia intra vasa, consistat. quæ quidem sanguinis pars cessante putredine, & sedata febre, siue in omnibus vasis, siue in aliquibus sanguis putrescat, cōfestim ad suam redit naturam. id verò comprobare licebit: nam genita continente febre ex sanguinis putredine ac per venæ sectionem curata (etiam si vsque ad animi defectum fiat) sanguis quidam omnino in ipsis venis permanebit, qui nutriendo idoneus est, etiam

Sanguis qui intelligatur in questione propofita.

Loco citato.

Sanguis corruptus heterogeneus.

Sanguis nō æqualiter se citatum omnes sui partes putrescit.

si nulla alia sanguinis portio recenter fuerit genita, nullumque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeo, ut tantam sanguinis copiam, quæ pro animalis vita satis sit, gignere non valeat. hac enim victus ratione in his febribus utendum est, id vero fieri haudquaquam posset, nisi cum tali sanguine putrescente, aliqua ipsius substantia immunis à putredine seruarietur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut saltem semimala, & semiputrescens, adeo ut sublata putredine, possit ad pristinam redire naturam, corpusque solidum nutritur, alterata siquidem, ac vtili reddita à naturali vasorum facultate. liquet igitur quod cum sanguis putrescit, non æqualiter secundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putredinem suscipit, nisi eius putredo fuerit exitiosa, aut valde magna in eo fiat corruptio, sed perpetuo aliqua eius substantia à putredine immunis, aut saltem semiputrescens, seu semimala remaneat. Cuius simile ostendimus de febre hectica; nam licet in ea solidæ accendantur partes, non tamen in earum qualibet, singulæ substantiæ quæ solidas constituunt partes accensæ sunt, sed quædam incalescunt duntaxat, ut in principio, seu prima specie febris hecticæ fieri demonstrauimus. Nec quisquam dixerit quod tunc quod putresceret non diceretur sanguis, sed alius quispiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, sed veterem seruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, sed sanguinem putrescere asserimus, magis tamen secundum unam quam alteram eius substantiam, ob iam dictas causas: similiter, & æqualiter succos putrescere fatebimur, hoc est sanguinem. Insuper & tertio pro hypothesi habeatur, quod quemadmodum putredo in reliquis omnibus corporibus, ac cæteris humoribus non generatur in instanti, sed in tempore, ita quoque asserendum est de sanguinis putredine, quod non in instanti, sed in tempore introducatur. est namque putredo, de qua nunc fit sermo, non substantialis, sed accidentalis forma, & propterea sicuti ea, in instanti non introducitur, & cum accidentalis sit, suscipit etiam magis & minus, in quacunque re generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo est; perpetuo tamen per putredinem intelligentes, mutationem totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoque exigua seu parua corruptio nuncupatur. Quapropter cum mutatio sit in alteratione, ac (ut sic dicam) in fieri consistens, audacter asserimus non solum putrescente sanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem suscipere, verum etiam illas quæ putredinem suscipiunt, non æqualiter putridas esse. etenim cum asserimus aliquod putrescere, quandam eius partem putrefactam, seu omnino corruptam esse fatemur, quandam vero non ita, sed semimalam seu semiputridam, quemadmodum

Cap. 8.

de metho. meden. Galenus testis est; quæ iterum pars semimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam posset, si omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidissime manifestauit Galen. comment. aphorif. 17. 2. libri, cum dicebat: { quod incipere quidem potest ea quæ ad vires refertur multitudo absque corruptione, verum non potest bona permanere, nam omnino necesse est ut secundum qualitatem transmutetur, & processu temporis corrumpatur. } & addit: { quod enim in vinis accidit accedentibus, tale quidam & in sanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale est, ubi ex toto acida facta sunt, non redeunt rursum ad vini naturam, paruo autem in ipsis facto momento, ita quod acidum quidem habeant soporem, nondum tamen acetum sunt, multa sæpius ex his pristinam naturam recuperant; hoc idem in sanguine euenit. nam & ipse ubi magna putredo facta sit corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem, si vero pauca fiat, ubi id quod est superfluum fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. } Id etiam confirmauit de singulis humoribus libro

Cap. 5.

de differentiis febr. inquit: { semper enim suis viribus natura vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus assimilare, quicquid

verb

verò alienum conatur expellere, quod si aliquando ob quampiam causam expellere non valeat, fieri non potest, qualiscunque fuerit humor, nedum alienus, ut talis permaneat, qualis erat ab initio, sed alterum omnino sequitur, ut scilicet concoquatur, atque assimilatur solidis partibus animalis, aut putrescat, & corrumpatur. } Non itaque opus est ut confestim quicquid excerni non valeat, etiam si alienum sit, nedum sanguis ipse, ut putrescat & corrumpatur, sed ubi diutius in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque assimilari solidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cum assimilari non possit, confestim corrumpitur vniuersus, sed paulatim putrescit, exiguaque prius in eo facta corruptione progressu temporis magnopere putrescit, ac corrumpitur, ut ex iam dictis liquet. Quibus ita positis asserere non dubitabo, quod sanguis interdum putrescens sub eius forma permanere poterit, ita ut non confestim in alterius humoris naturam transeat, potissimum ubi exigua in eo putredo, seu corruptio generetur. etenim ubi quod est superfluum, fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur, ut paulò ante ex Galeni auctoritate commento aphorismi 17. secundi libri, conclusimus: si enim omnino corrumpetur, ac eius formam penitus deperderet, utique non posset iterum ad primam redire bonitatem, ut liquet citato loco. Id quoque contingit, ubi non omnes eiusdem sanguinis partes æqualiter corruptæ sint; quod fieri posse paulò ante demonstrauimus, sed quædam eiusdem sanguinis partes veluti semimalæ, seu semiputrescentes sint. Nam vacuato prius quod putrefactum est, possunt ab ipsa natura alterari, ac vtilis reddi, quemadmodum & cæteri humores semiputrescentes, seu semimali existentes. Quod verò si in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putrescat sanguis, adhuc sanguis sit, & dicatur, decretum reliquit Galenus libro sexto de morbis vulgaribus, cum inquit: { inter omnes corporis partes, plurimas, grandissimasque venas vteri habent, cumque eos aut menses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua utcunque orta, male accipiunt, ipsos sanguine compleri necesse est; quo deinde putrescente si febris excitetur, inter synochorum species ipsam connumerari opus est; nam id genus febrium, ex putrido sanguine accendi ostensum est. } & secundo de differentiis febrium, circa finem, illud idem affirmavit, cum dicebat: { quod quando qui in venis & arteriis omnibus, aut præsertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliam quamuis causam, aut ob putrefactionem feruentes sint, febrem accendunt synochon appellatam. } hoc idem & nono, & vndecimo de methodo medendi, ab eodem scriptum est, quemadmodum in præcedentibus demonstrauimus. At quod in quibusdã partibus, seu paruis & determinatis vasis, idem sanguis putrescens, quandoque suam formam seruauerit, neque in alterius humoris naturam transeat, clarissimis verbis scriptum reliquit Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, inquit: { eius verò quod dicitur fidem facere potest, id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipsis spumofum, quidam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud est, quam ea humoris pars in inflammatione exuperantis quæ retineri non potest, sed præ tenuitate sudat exterius. } & paulò post subdit: { quando pallida sputa fuerint, bilis exuperantis sunt indicia, quemadmodum spumosa, pituita, rubra verò sanguinem indicant: quare (inquit) decens est ipsum sanguinem nonnunquam in his quæ inflammationem patiuntur particulis subire putredinem, ex qua simpliciores quidem, quam ex aliis humoribus febres sunt, similem verò accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ maximè febres ostendunt. nam ita in iis qui laterum inflammationes patiuntur obseruatum est, quo tempore maximè rubrum expuunt. } Nemo itaque in Galeni doctrina hæsitare debet, quod interdum putrescens sanguis, siue in vniuersis aut maioribus vasis, siue in paruis & particularibus adhuc propriam in se sanguinis formam retineat, adeo ut sanguis dicatur, & sit, quamuis

Commen. 1.
Super tex. 2.

Locis supra
citatis.

Cap. 9.

Febris ex sanguine putrescente in omnibus, aut maioribus, aut minoribus, continens est, si in paruis quibusdam, continua plurimū accessione.

Cap. 11.

Sanguis cum putrescit, biliosus fit, non sicut in bilio.

non optimus, sed putrescens sanguis appelletur, nullūmque aliud sortitur nomen alterius humoris, potissimum vbi exigua fuerit eius putredo, seu corruptio, aut non omnes eius sanguinis partes eandem aequaliter susceperint, sed quaedam minus, quaedam fortē nullo modo, eiusque febrem sanguineam esse, & dici, *σύνχορυ* videlicet, hoc est continentem appellatam, si in omnibus, aut maioribus vasibus, aut *συνεχορυ*, hoc est continuam, quæ plures accessiones habet, si in paruis quibusdam aut particularibus putrescat, ex eoque simplices fieri febres, quàm ex aliis humoribus, & si *συνεχορυ* fuerit similem accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ febres ostendunt.

Quod licet febris orta ex putrescente sanguine sit sanguinea, potest biliosa appellari, quo fit, ut non decur quartum genus febrium. Caput. XIII.

S

ED confestim instabis, inquis hanc non esse Galeni sententiam, sed potius eidem aduersari, nam secundo de crisi. loquens de sanguine secundum naturam se habente, in pacto ac detento in aliquo loco, ac inflammatione faciente, quemadmodum in inguine, habet hæc verba: *ἵλιου* autem quod cum hic putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed iam ad amaræ bilis naturam transit, seu iam biliosus fit. } habet enim textus Græcus *ἐκ τῆς ἰσχυρῆς πικρῆς φύσεως*: hoc est, sed iam biliosus, seu biliosæ naturæ fit, non igitur putrescens sanguis, eiusdem formam seruare poterit, postquam cum putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed biliosus fit. Hæc Gale. sententia nonnullos transuersos egit, ex prauo eius intellectu, ita ut propterea quidam putarint, ut diximus, Galeni opinionem esse, quod sanguis putrescens, confestim in amaræ bilis naturam vergat, & non amplius sanguis sit, nec dici possit. Verum si quis intimius eius verba spectauerit, optimèque perpenderit, inueniet hanc sententiam, nedum ei quam prius conclusimus aduersari, sed eandem esse cum illa. Nam fatemur nos insimul cum eodem Galeno, quod cum putrescere cœperit sanguis, non amplius bonitatem suam, ac mediocritatem seruat; ita ut possit optimus aut bonus sanguis appellari, quemadmodum etiam verum esse in cæteris humoribus, qui cum putrescere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni sunt, sed idem sanguis cum primū putrescere incipiat, simul etiam incipit mutari, ac conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quod incipit biliosus fieri, quaedam bilis qualitates participans, quoniam calidior quodammodo redditur, cum à præter naturam calore mutetur, & alteretur: at non confestim & immediatè omnino conuertitur in bilem, ad eodē ut ipse fiat exactè bilis, ac in eandem conuertatur: sed taliter alteratur, ac transmutatur aptior redditur, ac præparatur ad suscipiendam bilis formam, quæ quidem alteratio, transmutatio, putrefactio, seu sanguinis corruptio ad eodē magna, ut ipse omnino corrumpatur, in instanti haudquaquam fieri potest, sed in tempore, paulatim ac sensim, & per gradus quosdam acquiritur: quo stante proculdubio fateri licebit, quod donec hæc alteratio, ac sanguinis putrefactio, seu corruptio exigua est, in motu, ac generatione, & (ut quispiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, ut optimè inquit Galenus, & propterea bonus sanguis dici nequeat, appellari tamen poterit sanguis, sed biliosus, & non bilis: participat enim quaedam qualitates ipsius bilis, ut dictum est; non tamen exactè in eandem conuersus est, quousque magna in eo corruptio facta fuerit, sitque in alterationis termino, & eandem bilis formam susceperit. id enim subintelligere voluit Galenus, cum dixit quod fit biliosus, & non dixit quod cum putrescere cœperit, fit bilis, & non est sanguis, ut falsò eidem imponit Auicenna. Quinimò toto alterationis tempore, quo putrescit, ac corrumpitur, sanguis est, & non flaua bilis, licet biliosus, ut sæpius dictum est. Neque etiam vniuersus sanguis cum putrescere cœperit, fit biliosus, licet calidior reddatur, sed in duntaxat

taxat quod in eo pingue, ac tenue est. Quod demum cum magnoperè exustum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodem Galeno auctore citato libro secundo de crisi. & de differentiis febrium. Quatenus itaque putredine ei adueniente, sanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verum toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiusdem bilis formam suscipiat, verum erit dicere sanguinem putrescere, eiusque formam ac naturam seruare licet non optimum, nec bonum, sed quodammodo biliosum esse. Temporis autem progressu, cum valde putrefactus, corruptus, ac exustus fuerit, tunc pars quidem eius subtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem crassior, in atram; quemadmodum citatis locis ab eodem Galeno scriptum est; nec amplius sanguis appellari poterit, cum iam conuersus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, speciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem esse ab eo genitam flauam, seu atram. verum quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellantur, ex sanguine crassiori supra modum effervescente, ortis, ad atræ bilis humorem eiusdem sanguinis fit transmutatio, appellatque Galenus atræ bilis humorem, licet nondum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus, ut patet citato libro secundo de differentiis febrium, ita quoque improprie quispiam, licet non verè poterit, tenuiorem, ac pinguiorem sanguinis partem, cum putrescere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam transierit, sed in quodam confinio sit constituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes; reclamabimus, modò rei natura seruetur, quod videlicet re ipsa sanguis sit, etiam si putrescere cœperit, & biliosus fiat; licet non amplius bonus permaneat, ut Galenus inquit, & febris quæ ex eo oritur, sanguinea sit, & non biliosa, quemadmodum nescio quo pacto, parum rectè interpretar us hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicem. contrarium ei imposuerit quod videlicet idem Galenus velit, cum sanguis putrescit, fit cholera, & non est sanguis, & tunc febris fit cholericæ, non sanguineæ; quod quidem vnquam ne vel somniasse visus est, quinimò contrarium sentire iam dudum demonstrauimus, & nono etiam de meth. meden. non modò duplex esse febrium genus, quod ex sanguine proficitur, manifestè fateretur, cum dixit: *ἴτερον* quidem hoc, siue genus, siue speciem, seu quiduis aliud appellare libeat *σύνχορυ*, id est continentium febrium est, quodque ex eadem cum diariis natura constat, alterum est vbi in omnibus vasibus, ac potissimum maximis, æquabiliter succi putrescunt. } Verum etiam ambo dicta duo continentium febrium genera, se curasse testatur; vnum in adolescente libero, & palestræ perito, alterum in seruo adhuc exercitato; liber quidem, ut ipse inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, seruus verò continenti cum putredine. Qui etiam locus, si optimè fuisset ab Auerroë interpretatus, ac perpensus, non vtiq; sic temerè asseruisset, quod verba Galeni varia sunt de hac febre. non enim (ut palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium *σύνχορυ*, id est continentium diarum, à Galeno fuisse positum, quorum vnum est citra putredinem, & bene (ut idem Auerroës inquit) mediam habens naturam, inter febrem diæ, hoc est diarum, & febrem ex putredine ortam; exoritur enim velut tertia quædam formula in transitu diarum febrium, & neutri extremitatum est idem, ut citato libro nono de meth. meden. scriptum est, de qua febre non queritur num biliosa sit, cum in hoc febrium genere sanguis haudquaquã putrescat. Alterum verò cum putredine existit, quemadmodum eodem loco scriptum est, & aliis plerisque, & hoc est illud quod cum perfectam non habeat putrefactionem, hoc est (ut nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc sanguinea, & non biliosa febris nuncupatur, licet idem sanguis quodammodo biliosus fiat, & quaedam putredinem, licet exiguam suscipiat. Verum ne sic libenter tanti viri condemnentur, excusandos esse puto, quod deprauatos habuerint Gale. codices, & pro

Loco citato.

Cap. 3.

Loco citato. Febris continens cum putredine, est ex sanguine putrescente, & sanguinea, non biliosa.

*Respondet
obiectioni. Si
febris sit san-
guinea, est
quartum ge-
nus febrium
ex putredi-
ne ortarum.*

Cap. 9.

Cap. 2.

& propterea parum rectè eum hac in re fuisse interpretatos. quicquid autem sit, satis fore putavi me propriam Galeni in hac re sententiam demonstrasse. Et ne quis eum impugnare patet, inquit, quòd ubi hoc verum esset, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, cuius contrarium ipse semper sentire videtur, præsertim secundo de crisiibus, & de differentiis febrium, inquit, tria tantum esse prima simplicium febrium ex putredine ortarum genera; tertianam videlicet, quarranam, & quotidianam. quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porro si quis rectè perceperit ea quæ de sanguinis putredine retulimus, haud ægrè eam è medio tollet: etenim cum is putrescere cœperit, suam bonitatem amittit, ac continuè ad flauæ bilis naturam accedit, fitque biliosus, quanquam non propterea secundum rei naturam non sit sanguis, sed quia à principio quo putrescere incipit ad finem vsque, quo bilis formam recipit, eo magnoperè putrefacto, ac corrupto, semper alteratur, ac transmutatur in bilis qualitatem, præparaturque ad eius formam suscipiendam, tanquam ad finem; propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet secundum rei naturam sanguinea sit, quoniam ex sanguine oritur, quia tamen non bonus existit, sed biliosus, & continuè magis biliosus fit, à sua natura recedens, accedensque ad eam quæ bilis est, ob id febris hæc poterit quodammodo dici, & appellari biliosa, licet sanguis non omnino conuersus sit in bilem, sed proximus sit ut eius formam suscipiat: admittit enim denominationem à fine, seu à termino ad quem, tanquam ad suscipiendam formam, ac acquirenda, cui proximus iam sanguis est: & hac ratione poterit, licet improprie, quodammodo febris biliosa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quartum genus non dabitur. nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quæ in sanguine est, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac corrupto, vniuersus tamen sanguis cum putrescere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam, & propterea biliosum reddi quispiam eum dixerit: sanguis enim ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò, ex sufficienter immodico, inquit Galenus, & id est quod voluit asserere libro secundo de crisiibus, cum dixit: {atque in hoc illud seruat, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium, quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est.} dixit enim: {ὁ δὲ πῶς χρῆσθαι ἐστὶν,} hoc est, iam quodammodo, seu quoquo pacto biliosa est. quasi velit quòd non omnino sit biliosa, sed potest ita quodammodo appellari, propterea quòd cum sanguis putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed biliosus fit, qua ratione saluari poterit triplex esse genus vniuersum simplicium febrium ex putredine ortarum, verum cum idem sanguis immodicè exultus, seu putrefactus fuerit, tunc verè & proprie quod in eo pingue ac tenue est, fit flaua bilis; crassum verò ac veluti sæx, atra: & proinde verè vna, vel altera febrium species generabitur, & pro varietate humorum, in quos conuersus fuerit sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes: siquidem illæ quæ sanguinis transmutationem consequuntur, simpliciores sunt, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori, ut liquet secundo de differentiis febrium. Generatur itaque ex putrescente sanguine, donec exigua in eo putredo fiat, reuera sanguinea febris, cum sanguis adhuc sit eius causa, appellari tamè quodammodo potest, licet improprie, & non verè biliosa, propter eas quas nuper tradidimus causas, quoniam ad illud genus reducit, & ita non dabitur quartum genus febrium, sed seruari poterit triplex in vniuersum existere, quemadmodum citato libro secundo de crisiibus, à Galeno decretum est. etenim & illæ quoque febres quæ sunt eodem immodicè exusto, ac putrefacto, bonitate etiam differunt à reliquis similibus, quæ ab aliis excitantur humoribus, non ex sanguine genitis, ita quòd non vndequaquæ eadem esse videantur.

Quid

Quòd febres ex putrescente sanguine ortæ, non sint de genere ardentium.

Caput X I I I I.

QUARTVM quod de febre sanguinis absoluendum proposuimus, erat, num sanguine putrescente, quæ ex eo oritur febris, sit de genere ardentium, seu deurentium, ita ut possit appellari *κείνω*, hoc est febris ardens. subintelligimus autem per sanguinem putrescentem, quando idem breuem quandam & exiguam susceperit putredinem, seu corruptionem, priusquam omnino putrescat ac corruptatur, hoc est toto eo tempore quo ipse alteratur, mutatur, ac putrescit; diximus enim toto eo tempore febre esse sanguineam, quamuis biliosa quodammodo appellari possit, improprie tamen. Huic facilis est responsio, si in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata sunt de *κείνω*, seu febre ardente. Conclufimus enim cum Galeno exquisitam febrem ardentem ex flaua bile intra vasa putrescente accendi: quam duo necessariò comitantur, exurens scilicet caliditas, & incomescibilis sitis. Quibus ita positis, absq; controuersia asserimus, febrem ortam ex putrescente sanguine, donec is suam seruauerit formam, & exiguam susceperit putredinem, non esse, neq; dici posse *κείνω*, id est febrem ardentem. etenim toto hoc tempore, neque sanguis ipse putrescens bilis est, ut declarauimus, neque etiam hanc febrem illa duo necessariò comitantur, quod facile patere poterit inspecta ipsius sanguinis natura. Sed aduersus hæc statim inuehant quidam, asserentes quòd febris hæc de genere est deurentium, Galeni auctoritate secundo de crisiibus, cum dicebat: {continuum quidem nomen febre, quæ ad infibricationem antequàm ex toto soluat non desinit, & si declinatio aliqua sensibilis appareat; cum autem neq; declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crism similem, perseverauerit, erit & hæc ex genere deurentium.} sed febris hæc (inquiunt isti) quæ à principio ad finem vsq; vnam habet accessionem *σύννοσος*, à iunioribus appellata, oritur ex sanguinis putredine; ergo erit ex genere ardentium atq; deurentium. Sed pace eorum dixerim peuertunt hoc in loco Galeni sententiam, cum non de continente, quæ ex putrescente sanguine accenditur febre, hic sermonem faciat, sed de ea quæ ex bile oritur, quemadmodum paulò ante à nobis explicatum est: id verò confirmant verba eiusdem Galeni quæ subsequuntur. ait enim: {sed neque in primo die, neque in secundo est huiusmodi febrem prænoscere, neque aliter utile: sufficit enim genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, deurens, & peracuta: neque etiam si synochum ipsam nominaueris, ut quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.} cum itaque Galenus paulò ante determinasset exquisitam febrem ardentem esse, ac fieri quando flaua bilis intra vasa putresceret, hoc in loco voluit docere, quòd eadem bilis quandoq; in particularibus, & exiguis vasibus putrescebat, & tunc febris continua nomine generis appellabatur, plures accessiones vsq; ad eius solutionem habens: quandoq; in omnibus, aut saltem maximis, & principalioribus, & tunc synochos à iunioribus medicis nuncupabatur, vnicam habens à principio ad finem vsque accessionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter sese, de hac secunda differentia dicebat, quòd satis erat genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atque deurens. erit itaque propterea ex deurentium genere febris hæc, quoniam ex putrescente bile, & non sanguine ortum habet, vel siquid ex Galeni verbis constat, quinimò & tanto ardentior est febris hæc ea, quæ plures habet accessiones, quanto bilis in pluribus, ac maioribus vasibus putrescit. De bilioso ergo synocho, & non sanguineo, hoc in loco Galenus loquitur; neque de febre ex putrescente sanguine adhuc verba fecerat, sed post nonnulla, ferè circa finem eiusdem libri, priusquam de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminuit, suamque de ea propalauit sententiam, quemadmodum præcedenti capite fusiùs disseruimus. Tentant secundò probare, hanc eandem febrem ex genere deurentium esse, in mediū asserentes Galeni

*Obiectio ex
Galeni ver-
bis male in-
tellectis, quæ
statim decla-
rantur.
Cap. 6.*

Cap. 12.

*Altera ob-
iectio.*

Cap. 4. Galeni auctoritatem, nono de meth. meden. quo loco verba faciens de ambabus synochis ortis ex ipso sanguine dicebat febrem hanc esse magnam, imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine existit, cum ea quæ citra putredinem est, dicebat, eam putredinis notas, tum in lotio, tum in pulso, tum ingrata caloris qualitate manifestare. Atqui non negamus nos febrem hanc magnam esse, imò & maximam: semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, inquit Galenus secundo de differentiis febrium: porro multum defluit in hac febre ex putrescente sanguine orta, cum sanguis natura sit calidus & humidus, & propterea propensus ut exhalat, ac digeratur in halitum eius substantia, potissimum ubi putrescens supra modum incaluerit, & idcirco plurima manui tangenti se offert in hac febre caliditas: est tamen omnino mitis, sicut ea quæ in balneo contrahitur, ut ait idem Galenus, etiam si supra modum exustus fuerit, & in aliorum humorum naturam conuersus ideòque

Quævis febris sanguinea si maxima, non propterea erit ardens.

Cap. 9.

Febri ardens in quo consistat.

Qualitas caloris maximam signum humoris febrilem facientis.

Tertia obiectio, quæ mox diluitur.

Cap. 9.

Loco præcitato.

Quarta ob-

ardens febris dici nequit. non enim consistit in caloris febrilis multitudine, neque in multitudine defluxus ipsa febris ardens, sed in eius caloris mordacitate, molestia, ac acrimonia, quam obrem exurentem, & non multum calorem, dicebat esse febris ardentis signum pathognomonicum, qui quidem ex humoris acredine provenit, & tangenti manui molestus sentitur; hocque tibi sit maximum humoris febrilem facientis indicium, eodem Galeno teste citato loco; qualitas videlicet caliditatis. nam quæ magis vaporosa, ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ verò molesta sunt, & erodentes, atque mordaces, utranque bilem consequuntur. Quare non propterea quod febrem hanc magnam, seu maximam appellauerit Galenus, ardens, seu deurens febris dicenda erit, quæ non multam caliditatem requirit, sed eam exurentem, mordacem, atque molestantem. Et cum inquirunt, quod in synocha ex putrescente sanguine orta sentitur caloris ingrata qualitas, admittimus nos quodammodo eius qualitatem ingratam sentiri, idque ratione putredinis ac febris. Verum collatione facta ad reliquas febres, cum Galeno fatemur mitiorem esse hanc caliditatis qualitatem, hoc est minus mordacem, minusque insuauem quam ea quæ ex utraque bile provenit saltem, & propterea dici non potest exurens. similiter est dicendum si huius caloris qualitas compareretur ei quæ provenit ex continente absque putredine, cuius relatione eodem nono de meth. meden. dicebat, huius febris ingratam esse caloris qualitatem, verum non simpliciter talem esse. Quod si dixerint Galen. secundo de differentiis febrium, de febre sanguinis verba facere, quæ generatur eodem putrescente in quibusdam determinatis partibus, & non de ea quæ oritur cum putrescit in omnibus, aut maximis, & principalioribus vasibus: nam in hac febre caloris qualitas mordax est atque insuavis. Dicam & ego satis admodum in hisce verbis ostendere sese pertinaces esse, cum Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, dicat: { semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, quod verò manui tangenti molestum sentitur, ex humoris acredine provenit. } Non igitur ex diuerso loco, sed ex humoris diuersitate, inquit Galenus, semper caloris qualitatem similem percipi à manu tangente, & propterea hoc tibi dicebat esse maximum humoris febrilem facientis indicium, qualitatem videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa, ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur semper, & non quandoque ut isti putant. Adhæc quæ vnquam poterit diuersitatis causa reddi, si in omnibus, seu maximis vasibus, aut exiguis & particulatibus sanguis putrescat? nonne sanguis est utrobique? nonne æqualiter erit id quod defluit vaporosum, minusque molestum, potissimum ubi æqualiter utrobique putrescat, an forte ex loci diuersitate mutabitur eius natura? Quæ de re licet febris ex putrescente sanguine orta, magna, seu etiam maxima dici possit, nunquam autem exurēs, seu ardens propriè appellabitur, ut ex iam dictis liquet, cum in alio febrilis caloris multitudo consistat, & in alio eius acredo, seu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur. Adhuc febrem continetem ex putrescente sanguine ortam,

ortam, nedum ardentem, sed ardentissimam esse Hippocratis, & Galeni auctoritate aphorif. 23. primi libri, probare conantur, inquit etenim Hippocrates: { atque ubi vsque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger tolerare possit. } & Galenus in horum verborum expositione dicebat: { ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est mensura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & in vehementissimis doloribus. } & post pauca inquit: { & nos sæpius huiusmodi euacuationes prodesse plurimum experientia didicimus; nam & in ardentissimis febribus, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiã alius citatur, & sudores emanant, & quidam eorum ex iis sanitati sunt profusus restituti, alij adiuti plurimum, vehementiam ægritudinis absciderunt. } Atqui, inquirunt hi viri, hanc sanguinis missionem vsque ad animi defectionem nullibi Galenum præcepisse, præterquam nono de meth. meden. pro curatione febrium synochon dictarum, hoc est continentium, quæ sunt ex ipso sanguine tum putrescente, tum etiam non putrescente. cum igitur has febres ardentissimas, hoc in loco nuncupauerit Galenus, sequitur quod nedum ardentem, sed ardentissimam etiam sint. Sed si verum dicere fas est (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Galeni verba exponere, licet de synochis verificentur, de quibus sermonem habuit citato libro nono de meth. meden. Nam licet in primis Galeni verbis Græcus codex habeat πρὸς τὴν ἀνακείρωσιν, à verbo ἀνακείρω, quod Latine inflammo, ardeo, seu inflammationem infero, significat, non propterea interpretari debent eius verba in febribus ardentissimis ducti à vocis significatione, sed potius inflammationem inferentibus utpote quæ calidissimæ sunt. Id verò idem Galenus confirmare videtur citato loco. Nam cum dicebat se didicisse experientia, plurimum prodesse huiusmodi euacuationes in eiusmodi febribus, non amplius vsus est voce ἀνακείρωσιν, sed dicebat ἀπομάκρυνον πρὸς τὸν πυρεθόν, hoc est calidissimis febribus, à verbo ἀμαίω, quod Latine significat calfacio, ita ut calidissimas appellauerit eas febres, in quibus tali vsus est venæ sectione, etiam eodem nono de meth. meden. & non ardentissimas. Quod verò calidissimæ sint febres quæ ex putrescente sanguine oriuntur, & non ardentissimæ dici debeant, idemque voluerit intelligere per vocem ἀνακείρωσιν, quod ἀμαίωσιν, nedum hoc in loco manifestè ostendit, verum etiam citato libro secundo de differentiis febrium, illud lucè clariùs demonstrauit Galenus, cum dicebat, febrilis caloris copiam, seu multitudinem semper positam esse in ipsa effluuij copia, quapropter si vaporosa sit, ac minus molesta, ex sanguine nascitur, cum etsi plurima manui tangenti se offerat, est tamen omnino mitis, ut paulò ante dictum est. Itaque non negamus continentes febres ex putrescente sanguine ortas, esse magnas & calidissimas, cum semper in eis tangenti manui se offerat febrilis caloris copia, seu multitudo, magis quam in cæteris febribus, ob eam quæ nuper diximus causam. verum non propterea ardentissima aut ardens dici debet, de cuius ratione est, quod non multus sentiat calor, sed exurens, acris, ac mordax, quemadmodum priùs à nobis demonstratū est. Non igitur ἀύροϛ, hoc est febris ardens exquisitè & propriè quæ ex sanguinis putredine accenditur febris, etiam si continens sit, dici poterit. si quis autem velit eam improprie sic appellare, quemadmodum etiam non verè, & propriè biliosa dici potest, propterea quod proximus est putrescens sanguis, ut in bilem conuertatur, ita etiam quoniam proxima est ut febris ex orta in ardentem transmutetur, modo rei veritas seruetur, quod videlicet verè & propriè ardens, neque sit, neque dici possit; ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quinimò & ipse Hippocrates etiam febres has continentes ab ardentibus seunxit aphorif. 21. tertij libri, cum dicebat: { æstate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentem, & tertianam & c. } quo in loco liquidò constat febres continuas ab ardentibus separasse, intelli-

ieclio, que dicitur capli-catione verborum Galeni perperam intellegendum.

Cap. citato. In commentario aphor. 23. lib. 1. pro febribus ardentissimis, verè calidissimas.

Cap. citato.

gens per continuas febres, non alias quidem quam has continentes, quæ ex sanguine nascuntur, licet vsus ut voce *συνεχες*, quæ Latinè continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hippocrates, vel ex antiquis aliis continuam febrem appellauit *συνεχες*, Galeno teste, in fine secundi libri de natura humana. quare alias non potuit per continuas subintelligere febres, quam continentes ex sanguine, quas generari æstate, potissimum circa eius initia consonum est, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Quod febres quæ ex sanguinis putredine generantur sint de genere acutorum morborum. Caput XV.

Cap. 4.

Asi ardens non sit febris ex putrescente sanguine orta, non ab re quæretur quispiam, num saltem possit dici acuta? & si acuta, num acutior vel minùs acuta ipsa febre ardente, quæ ex putrescente bile oritur? Huic responsum dabimus in simul cum Galeno libro tertio de crisiibus, quod cum in omnibus morbis peracutis, ut ipse inquit, necessarium sit febres, vel synochos esse, vel continuas quidem, sed quæ per tertium exacerbantur, sequitur synochos ex putrescente sanguine ortas non solum ex acutorum morborum genere esse, sed peracutorum. Nec quispiam interpretari poterit per synochos, eas dicitur febres, quæ ex putrescente bile vnà cum sanguine in vniuersis, aut principalioribus vasibus fiunt, cum indifferenter, ac vniuersaliter dixerit Galenus vel synochos esse, subdens demum: {synochi quidem rarò eueniunt.} id quod etiam confirmare

Cap. 5.

videretur tertio de dieb. decretoriis, cum dicebat: {quæ igitur causa sit obquam in acutis morbis tertio quoque die plurimum accessiones fiunt.} & non dixit semper, quasi velit innuere, quod synochæ febres, licet ex genere acutorum morborum sint, rarò eueniant. Id etiam confirmari poterit ex eiusdem Galeni verbis citato libro tertio de crisiibus, cum dicebat: {nam si febris synochus fuerit, ac nullus error acciderit (nã semper eiusmodi oportet meminisse) in quarto die sperandum est crìsim futuram.} cum ergo citò terminetur, quoniam non vltra quartum diem, ut ipse inquit, & eius solutio per crìsim fiat, quæ fieri nequit, nisi in morbis magnis, & qui celeriter mouentur, sequitur necessariò quod acuta sit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Galenus secundo de dieb. decretoriis, & sexto de morbis vulgaribus, qui videlicet celeriter mouentur, interim quoque magnitudinem adiicit, ut liquet commento aphor. 19. & 23.

Acutus morbus quis.

Cap. 12. Continens febris per text. 29. Cap. citato.

secundi libri, ut quæ motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, tertio de crisiibus. Quod verò celeriter moueatur, facile patere poterit, quoniam cum putrescere cœperit sanguis, iam biliosus fit, cuius naturæ est celeriter moueri. Est itaque continens febris ex putrescente sanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarum febrium ob iam dictas causas. similiter etiam si continua fuerit plures habens accessiones, erit adhuc acuta: quoniam similem accessionum proportionem assumit, qualem tertianæ maximè febres ostendunt, ut secundo de differentiis febrium, scriptum est, licet eius simplicior sit. cum ergo

Cap. citato.

An febris ex sanguine sit acutior, vel non, febris ex bile? Synochus ex sanguine minùs acutus est, quam continens ex bile, ex definitione acuti morbi.

per tertium exacerbetur, erit & hæc etiam febris acuta, ut ex iam dictis patet. Num verò acutior sit, vel minùs acuta febre ex bile orta, non ita facile differere licet. Nam sunt qui opinantur hanc febrem ex putrescente sanguine accensam, biliosa acutiorem esse. Nos verò oppositum cum Galeno tenemus; propterea nostram statuimus priùs opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium sentiunt, diluimus. Fatemur enim *συνεχες*, hoc est continentes febres, ex putrescente sanguine genitas, minùs esse acutas, quam continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures accessiones habent, etiam minùs acutas esse, eis continuis febribus quæ ex putrescente bile, in determinatis ac exiguis vasibus excitantur, ac propterea plures etiam accessiones habent. Nam si esse acutum in motus celeritate cõsistat, ut iam dudum Galeni auctoritate explica-

plicauimus, nemini venit in dubium quod cum calidior sit, ac tenuior bilis flaua ipso sanguine, quod celerius ac citius mouebitur ad crìsim quam sanguis ipse. At si velis acutum morbum non solum consistere in motus celeritate, sed in symptomatum magnitudine, adhuc liquidò constat quod maiora, & sæuiora symptomata ex putrescente bile, quam sanguine fiunt. id quod decretum reliquit Galenus secundo de differentiis febrium, cum dicebat, febres ex putrescente sanguine ortas mitiores, seu simpliciores esse quam reliquas ex aliis humoribus ortas: & si tales humores ex eodem sanguine geniti sint, adhuc febres mitiores esse, tum in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiam si immodicè exustus, in bilem conuersus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris; quam ex alia bile non genita ex putrescente sanguine, & ait tum in reliquis omnibus simplicior, seu mitior esse, hoc est, reliquis symptomatis. Concludimus itaq; ex dictis vnà cum Galeno continuas febres, quæ ex putrescente flaua bile intra vasa accenduntur, tam si vnã habeant à principio ad finem vsq; accessionem, quam si plures, acutiore esse quam continuas ex putrescente sanguine genitas, spectata ipsa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem, quam ad symptomatum magnitudinem, modò semper in cæteris paritas seruetur. Quod verò falsa sit hæc nostra opinio probare tentant quidam, primò Galeni auctoritate, secundo de crisiibus, cum dicebat: *συνεχες*, hoc est continens febrem esse nodum acutam, sed peracutam, esseq; ex genere febrium deurentium, ab eisdemque acutie differre, quoniam magis acuta existit. Huic objectioni si quis memoria teneat, quæ paulò ante à nobis dicta sunt, facile respondebit: diximus etenim eo in loco Galenum haudquam de synocho, quæ ex sanguine putrescente ortum ducit, verba facere, sed de ea febre continens, seu synocho quæ ex bile generationem habet, etenim idem Galenus dicebat: {sufficit enim genus agnoscere, quod scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta.} quam etiam priùs dixerat esse ex genere febrium deurentium, & ab eisdem acutie differre, hoc est, quod magis acuta est febris continens orta ex bile, quam continua plures habens accessiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vasibus, cordique proximioribus putrescit. Inueniunt secundo, Galeni auctoritate, freti tertio de crisiibus, cum dicebat *συνεχες*, id est continentes febres, licet rarò eueniant (ubi nullus sit error) in quarta die per crìsim finiri, quæ ratione idem assererat rarò accidere, ut in quarta die fiat crìsim, ita ut bis tantum Archigenes toto tempore vite hæc id obseruasset. Ipse verò vsque ad eandem horam semel solum, sed quæ tertio die exacerbantur (inquunt isti) ex bile originè ducentes, perquam rarissimè in tertia aut quarta die iudicantur, sæpiùs verò in quinta, septima, & vltra quapropter asserendū erit acutiore esse continens febres ex putrescente sanguine ortas, quam continuas plures accessiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primò quod quicumq; morbi ex bile fiunt, in cæteris paritate seruata, potissimum ea intra vasa putrescente, sunt acutiore, & celeriori motu mouentur, quam qui ex putrescente sanguine, dicebat enim Galenus citato libro tertio de crisiibus, {adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunq; alia amaræ bili conueniunt.} & cum aiunt per crìsim finiri synochum in quarta die, fatemur nos Galenum de omni synocho subintelligere voluisse, tam ex sanguine, quam ex bile: & facta inter hæc febres collatione, adhuc dicimus quod si ex bile fiat febris continens citius per crìsim finiet quam si ex sanguine, cum & ipsa bilis velocioris sit motus, ut probauimus: ac maiora, sæuioraq; symptomata inferat. continua verò febres ex bile putrescente in particularibus ac paruis vasibus plures accessiones habentes, quâuis sæpiùs post quartum iudicentur, & rarò ante, non propterea diei debent minùs acutæ, cum & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeant magis quam ipsæ etiam continuæ, quæ plures accessiones habent genitæ ex sanguine putrescente similiter in particularibus & exiguis vasibus. sunt etenim

1. Obiectio ex Gale. auctoritate intellecta. Cap. 6.

2. Obiectio, quæ diluitur explicatio- ne sententiæ Galeni. Cap. 4.

Cap. practi.

hæ simplices semper, quàm aliæ quæ ex aliis humoribus fiunt febres, vt sæpius dictum est, & propterea minùs acutæ, cum neque ita celeriori motu moueatur sanguis, quemadmodum flaua bilis, neque ad eò magna, sæuàque symptomata pariat, modò æqualiter putrescant. qua ratione licet continentes febres ex sanguine citius iudicentur, quàm quædam febres biliosæ & còtinuæ quæ per tertium exacerbantur, non propterea sequitur eas esse simpliciter acutiores, nam facta inter eas relatione, celerior semper erit motus ipsius bilis, quàm sanguinis, & maior ac acutior erit quæ ex bile, quàm quæ ex sanguine putrescente accenditur febris, dummodo semper seruetur in cæteris paritas, id est continens continenti, & continuæ continuæ comparetur, vtique humores pariter putrescant: quamuis etiam audacter cum Galeno censeamus, aliquam febrem quæ per tertium exacerbatur ex putrescente bile ortam, acutiorem esse aliqua continente ex putrescente sanguine genita, vt ea in quã tertio die crisis fit, licet eius motus non ad eò continuus sit, & æqualis, id quod etiam manifestauit Galenus citato libro tertio de crisi. cum dicebat, quòd quamuis oportet crìsim in idem tempus incidere cum accessione, & propterea rarò accidat vt in quarta die fiat crisis, contingit tamen in ipsis synochis febribus, natura à propriis circuitibus ad crìsim perueniente, quasi ex se ipsa excutens quòd molestum est, non irritata ex ipsis accessioneibus, neq; à velocitate motus, ac symptomatum magnitudine, ita vt propterea citius moueatur ad crìsim, sed sponte ferè ad crìsim peruenit, vt exoneretur ab eo quod velut onus molestum existit: citius ergo iudicatur propterea continens febris ex putrescente sanguine genita, quàm continua plures accessiones habens, ex putrescente bile orta, quandoque non propter eius motus celeritatem, aut symptomatum magnitudinem, sed ipsa natura à propriis circuitibus ad crìsim perueniente. sunt etenim acutiores, vt diximus, morbi qui ex bilioso humore sūt, quàm qui ex sanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam ostendit Galenus commento aphorismi septimi, tertij lib. cum dicebat: *si cicitas verò pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores, & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores quàm in temporibus pluuiosis, sed acutiores.* Cum ergo continuæ hæ febres quæ per tertium exacerbantur ex bile genitæ, in accessioneibus crìsim habeant, possunt in tertia die finire, vt eodem tertio de crisi bus, liquet, & ita acutiores erunt quàm continentes ex putrescente sanguine accensæ, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit non propter aliud, quàm propter accessioneibus magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem quàm habent ipsi synochis ex sanguine genitis. Cum verò inquirunt, propterea acutiores esse febres ex putrescente sanguine ortas, quia Hippocrates primo de ratione videt dicebat, quòd harum vi complures pereant, aduenimus Hippocrat. citato loco connumerasse morbos, quos prius acutos nominatim peritrixerunt, quemadmodum est pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causus, & quicumque alij hos consequuntur morbi, & propterea per febres continuas, non continentes ex sanguine putrescente ortas duntaxat subintellexit, sed quæ ex aliis humoribus, diuersisq; inflammationibus fiunt, quæ propter & peripneumonia, & lethargi, & causi, hoc est ardentis febris meminit, & deinceps dixit: *si quicumque alij hos consequuntur morbi, quorum febres proxius continuæ interficiunt, ac si velit innuere omnes febres continuas, præsertim ex inflammatione viscerum ortas, ex quouis humore generationem habeant, acutas esse, ac vltimum interficere, etiã si ex humore frigido generentur, vt lethargus.* Nec etiam nostræ opinioni pugnat Galeni auctoritas libro de curandi ratione per venæ sectionem, cum inquit: *cæterum vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo acutissima maecendens febrem.* Nam ex sanguinis plenitudine febrem acutissimam fieri non negamus, cum de numero peracutorum morborum sit (vt prius dictum est) at quæ ex bile excitatur non propterea eisdem acutiores esse non fatemur, quinimò has perpetuò eisdem acutiores magis esse affir-

Cap. 4.

Cap. præcit.

3. Obiectio, qua soluntur declarata sententia Hippocratis. Text. 8.

4. Obiectio, nem refellit sensum Gal. declarando. Cap. 12.

affirmamus (iis quæ retulimus seruat) quamuis citato loco etiam Galenus de plenitudine feruescentis sanguinis, qui quodammodo biliosus est, ad biliosamque accedit naturam, & non de putrescente, seu redundante solo sanguine verba fecerit. Reliquas quas in medium afferunt rationes, consultò prætermisimus, cum & parui momenti sint ad eò, vt quiuis vel parù in medicina exercitatus, facilè eas diluere valeat, tum etiã quòd de putrescente omnino sanguine, ac corrupto extra vasa, supraque modum exusto potissimum còcludant, & non de eo qui modicè putrescit, ac corrumpitur intra vasa, adhuc eius formam seruante, de quo noster est sermo, vt sæpius dictum est. Qua de re cum eodem Galeno proculdubio tenemus, continentem febrem ex putrescente sanguine accensam, minùs acutam esse, quàm ea quæ ex putrescente bile oritur, similiter & continuam febrem quæ plures accessiones habet ex eodem sanguine ortam, minùs acutam esse quàm continuam, ex bile quæ per tertium exacerbatur. Quinimò & quasdam istarum febrium plures accessiones habentium quæ ex bile generantur, adhuc acutiores esse *συνόχας* ex putrescente sanguine, & (vt vniuersaliter dicam) quæ ex putrescente bile febres ortum ducunt, in cæteris paritate seruata, semper eis acutiores esse, quæ ex sanguine putrescente accenduntur; quicquid alij sentiant: sunt tamen & hæ febres quæ ex sanguinis putredine generantur acuta, licet non verè & exquisitè ardentes. Sed mox quæreret quispiam, num sicuti febres quædam acutè esse possunt, & non ardentes, vt de synochis ex sanguine conclusimus, ita quoque possint ardentes quædam esse, & non acuta: quod quidem admittere videtur Hippocrates tertio de morbis vulgaribus, sub his verbis: *si febrium ardentium quæ vigeant, hæc erat natura, initio sopore erant oppressi, fastidiosi, inhorrescebantque, febris non acuta, neque magnoperè sitibundi, vel deliri.* manifestè hîc Hippocrates admittere videtur ardentem acutam esse cum Galeno fatemur; Hippocratis autem auctoritati eo modo satisfaciemus, quo ipsemet Galenus in commento satisfacere videtur, dicens, quòd cum dixit febris non acuta, in quibusdam codicibus abque negatione reperitur; vt puta febris acuta. Deinceps utroque modo conatur Hippocr. dicta verificare, inquit, quòd qui negationem omittunt, quòd diuelli ab ardente febre, acuta febris nequeat, intendunt. vel intelligendum est, quòd quemadmodum non magnoperè erant siticulosi, tamen etiam in febribus ardentibus hoc sit peculiarissimum, ita consentaneum esse eos non valde febricitasse acutè, & propterea potuit ab Hippocrate scriptum esse febris non perinde acuta, deinceps corruptum ab eo qui primus hæc scripsit, errorque remansisse: quamuis quidam (vt ipse fatetur) velint, quòd quemadmodum raro iis, & nouo quodam exemplo acciderit sopor, ita hæc febris. Atqui nos vel esse auferendam dictionem *non* vel si non auferatur, addendam esse, valdè, aut perinde, cum eodem Galeno putamus; & proinde nullam febrem ardentem esse, quæ etiam non sit acuta, cum eodem Galeno verum esse arbitramur. Qua etiam ratione in nostro quæsito de tertiana, num sit morbus acutus, probauimus eam esse de genere morborum acutorum, cum etiam de genere ardentium sit; nam qua ratione ardens dicitur, similiter etiam & acuta febris dicenda erit, vt fusiùs nonnullis cum auctoritatibus, tum rationibus eodem loco demonstrauimus.

An febres quædam ardentes esse possint, & non acuta? Commen. 3. text. 3.

Respondet quæstioni febres omnes ardentes etiam acutas esse.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

FF 3

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, AR-

TIS MEDICÆ DE ME-
DENDIS FEBRI-

BVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognostico, ac curatione febrium ex putredine sanguinis accensarum.

Capit. I.

QUOMODO particulares omnes febrium differentia, præsertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuisiua methodo vrentes, vestigentur, & quot, quæve sint, ac quis sit modus earundem generationis, quæve curationis via & ratio subtilissimè explicasse arbitrator. Reliquum est, ut tyrones instituamus, quomodo se exercere debeant, pro dignotione, ac curatione earum, aded ut in singulis dignoscendis primò se exercent, & demum eis cognitis, quid de ipsis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque est quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere proposuimus, & ne longius euagetur, ab hac quæ ex sanguinis putredine oritur differentia, que tot in mediam attulit lites, exordieudum esse putavi, ut vniuersus de ea absolueretur sermo; utque ea cognita & sublata, ad reliquas quietius transire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruerteretur, ut patebit. Pro loci porro diuersitate, in quo sanguis putrescere consuevit, duæ etiam febrium differentia oriuntur, ut dictum est, quarum altera *σύννοσος*, hoc est continens, altera *συνεχὺς* id est continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vasis idem sanguis putrescit, vnam à principio ad finem vsque habet accessiorem, quæ in multis dies porrigitur, cum ob vehementem stipationem sanguis non transpiret, nec vlla subsit occasio, quæ alterius accessiorem principium exciter, ut iam dudum differuimus. Huius tres differentia (quemadmodum de synocho absque putredine explicatum est) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & præsertim apud Galenum nono de metho. meden. Nam alia similem tenorem seruant, à principio siquidem ad finem vsque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci *δυσήνοσος*, *ἢ ἀμυασιμὸς* vocant, quedam verò semper augentur, & exiguum aliquid adiciunt, eas Græci *ἀνακρίσιμὸς*, *ἢ ἐπιπικρασίμὸς* nominant, hoc est crescentes, seu incrementum suscipientes, alia paulatim diminuuntur & decrescunt, quas

Febri ex sanguine diuisiua.

Continens febr. ex sanguine differentia tres.

Cap. 3.

πικρὰ

πικρὰ *σύννοσος*, hoc est decrescentes appellant. Reliqua differentia, licet ad febri vacuitatē priusquam ex toto soluantur non desinat, plures tamen habet accessiones, ac declinatio aliqua sensibilibus in ea apparet, quoniam in paruis quibusdam vasis sanguis putrescit, & ut vniuersaliter dicatur, in inflammationibus vniuersis, adestq; occasio aliqua, quæ alterius accessiorem principium excitat: simile verò accessiorem proportionem assumit, qualem tertianæ maximè febres ostendunt, ut liquet 2. de disse. feb. Commune autem omnibus febribus quæ ex sanguinis putredine accenduntur existit, Alexandro auctore cap. 3. libro 12. quòd mitis itatim calor ad primum manus tactum percipitur, qui nihil habeat rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus satis adusta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putrescente pituita sentitur; quoniam licet per initia tum mitis, tum vaporosus sentiat, paulò post tamen, manum diutius admouentis rodēs caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum sursum emergens in eadem pituita putrescente, ut ipse inquit. Quam sententiam prius conscripserat Gale. 2. de disse. feb. asserēs quòd quamuis manui tangenti plurima se offerat caliditas in hisce febribus ex putrescente sanguine ortis, earum tamen caliditas mitis est, magis vaporosa, ac minus molesta, quàm quæ ex cæteris putrescentibus humoribus percipitur. hoc itaque signum maximum, commune est omnibus febribus ex putrescente sanguine accensis. Pulsus eis qui ita febricitant, præsertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & æqualis est, arteria constitutio, nec durior quàm pro natura est, nec mollior, celeritatis tamen frequentiaque eo peruenit, quo febris ipsa magnitudinis; hæc tamen indicia communia sunt, ut inquit Gale. eodem 9. metho. med. cum synocho citra putredinem; priuatim tamen huic de qua sermonem facimus putredinis signa aderunt, tum in lotio, tum in pulsu, tum caloris ingrata qualitate. In lotio, quoniam colore & crassitudine magis à naturali habitu recedat vrinæ, crassa siquidem & rubea, ut liquet libro de vrinis. Est etenim sanguinis color rubeus, licet quandoque etiam & flauus, non tamen aded ut bilis natura semper rubicundior existit, Galeno teste 1. de crisi. eruntque crudæ in principio, aut saltem obscure concoctæ. In pulsu manifestabitur putredinis signum, etenim celerior erit contractio quàm distensio, & pulsus per externam quietem frequentior, quod signum commune est omnibus febribus ex putredine ortis, ut 3. de præfagit. ex pulsib. scriptum est. In caloris etiam qualitate putredo ostenditur; nam quamuis semper ex sanguinis putredine calor sit mitior, quàm ex putredine cæterorum humorum, ut iam dudum ostendimus, erit tamen aliquantisper acris & mordax in continente hac febre ex putredine orta. relatione facta ad continentem citra putredinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri, ac plenitudinis sensum se percipere aiunt. Hæc febris neque in frigida ætate, nec frigido corporis temperamento excitari consuevit, nec in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitu, imò tum ætate, tum natura, tum acquisitione temperamento quæ calida sunt, ac præcipue si & carnosus, & multo sanguine affluens, & denso corpore æger fuerit, aut etiam calidis excrementis refertus, ut patet citato libro nono de metho. meden. & propterea qui hac febre percipiuntur, si rectè curari debeant, iis sanguinis missio est adhibenda, pro certo habens quòd nisi id adhibeatur præsidium, fore, ut vel suffocentur, vel certè syncope prehendi, & omnino periclitentur; nisi eos, vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte vindicet, ut liquet ibidem. Harum verò omnium continentium febrium deterrima est quæ incrementum suscipit, inter reliquas, quæ similem tenorem seruat, deterior est. Quo circa eiusmodi febris curatione, non secus ac illius quæ citra putredinem, à venæ sectione auspicianda erit: quam licet Galenus citato loco, vbi valida subsit virtus, & ætas permiserit vsque ad animi defectum, fieri debere præceperit, quia tamen ut ipsemet fatetur

Continua febr. ex sanguine.

Cap. 9. In quo continentium feb. omnes ex sanguine. Caloris qualitas.

Cap. supra citato.

Pulsus.

Cap. 3.

Urina.

Cap. 12. Pulsus communis febribus omnibus ex putredine.

Quibus in corporib. febris ex sanguine generatur.

Cap. 3. Curatione per venæ sectionem.

Cap. 4.

Cap. 14. *Iter ad avertenda febris. Loco citato.* *Videtur ratio.* *Cap. 9.* *Cap. 8.* *Possit frigiditas quando offerendus. Loco citato.* *Curatio febris facta ab obstructione sanguinis.* *Curatio febris ex putredine sanguinis in alia humoris specie transmutata.*

11. eiusdem operis lib. nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, ut quæ alia remedia desiderent, & propterea reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit, quominus intempestive nutrire, necessitate vlla cogamur; ob id satius esse puto, ac tutius, ut quantum satis visum fuerit, tantum principio detrahatur; quod verò defuit iteratione supplere oportet: quod quidem nec ipse negavit eodem 9. de metho. meden. ubi vires, aut ætas non satis responderent, cætera autem quæ pro huius febris curatione conducunt, tum eo loco quo continentem citra putredinem curare docuimus, tum etiam ubi abundantiam curare præcepimus, ac putredinem, studiosi petant, ne iterum eadem hic reperamus: reperient enim quibus febrilis calor extinguitur, obstructio eximatur, & putredo vacuetur. Similiter & victus ratione requiratur in vniuersali methodo, in qua eius institutionem fufius discernimus, nedum in his, sed in cæteris omnibus febribus; particulatim autem sis contentus in eiusmodi febribus, paucissimas forbitiones, potionesque exhibere, quibus vtrique ceu medicamenti potius quam nutrimenti egemus, eodem Galeno teste 11. de metho. meden. veluti est aqua hordei, aut ptisanæ cremor. Nam quibus febribus continuus status non ultra septimum futurus est, & vires validæ sunt, atque ætas præterea consentit, his quidem admodum exquisitus, & tenuis victus est instituendus, ut patet 1. de arte curat. ad Glauc. vnum autem iterum reperere non grauabor, quod maxima continentium febrium remedia hæc duo sunt, sanguinis detractio, & potio frigida, verum illa, nullo non tempore, modo vires sustineant, hæc, cum & impulsu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima, ut citato libro 9. de metho. meden. scriptum est. Continuas verò febres quæ plures accessiones habent ex eodem putrescente sanguine genita, ex eisdemmet signis dignoscet, hoc solo ab eis dissidentes, quod plures habent accessiones, quoniam non in omnibus seu maximis vas, sed in quibusdam, ac paruis sanguis putrescit, & similem habent accessionum proportionem, qualem tertianæ maximè febres ostendunt, differunt autem ab eis febris bonitate, sunt etenim hæc quæ ex sanguinis putredine oriuntur, simpliciores, tum in reliquis symptomatis, tum etiam in caloris qualitate, ut sæpius diximus, quod si non modo sanguis ipse putrescat, sed inflammationem pariat, aderunt & eadem simul inflammationis indicia; ac etiam propria si ex sanguine excitetur, diuersaque ab aliis humoribus, si eadem fiat, ut in laterum inflammatione clarè cernitur, quarum inflammationum signa, ac curationis modum, potissimum ubi internis partibus fiant, fufissimè & particulariter in nostra arte medica docuimus. verum ubi in quibusdam paruis vas propter eius crassitudinem aut multitudinem impingitur, aded ut putrescat, propterea quia non diffatur sanguis, & febrim accendat; si omnia consentiant, vena secunda erit, eaque repetenda, ut dictum est; præsertim si multitudine obstructat, deinceps ad liberandam obstructionem, ac crassitiam extenuandam accedere, putredinemque euacuandam, sub eadem via & ratione, qua in vniuersali methodo præcepimus; ea autem deligenda medico sunt, quæ citra calorem liberare obstructiones valeant, ac putredinem auferre, aut saltem quæ citra calfactionem siccationemque valentem, eadem moliantur, tum intrus assumpta, tum foris adhibita. quæ verò sint quæ tali facultate polleant; in vniuersali methodo sunt explicata. particulatim autem, aqua hordei non decorticati, aut ptisanæ cremor exhibeatur, vel radices cichorii, apij, borraginis, vel fœniculi decoctum in aqua, aut oxyfaccharum, vel syrupus acetosus, seu oxymel interdum. De foris verò ea quæ extenuandi, aligerendi, alterandique vim habent, adhibeantur, perpetuò indicationibus à parte affecta, quas prius in vniuersali methodo explicauimus, sumptis, atque perpensis. Sed quoniam exiguo quodam tempore sanguis hic putrescens suam seruabit naturam, sed paulò post in aliorum humorum speciem permuetabitur, propterea pro diuerso humore in quem mutatur, varia quoque

quoque exigit tum topica, tum alterantia ac purgantia medicamenta, quorum copiam studiosi in sequentibus requirant. Si verò in eadè parte in qua sanguis putrescit inflammationem pariat, pro eadem curanda, illæ etiam indicationes pensandæ sunt, quas supra in vniuersali methodo differuimus; cum scilicet putredinem cum inflammatione curare doceremus. semper enim (ne eadem sæpius repetamus) sub eadem via & ratione particulares febrium differentia curandæ sunt, quam in vniuersali methodo seruandam esse monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiusque causæ adhuc manentis differentia desumitur; ex qua & diuersa particularis febris, ex putredine ortæ, differentia gignitur, ac varius modus generationis ipsius circuitus; quemadmodum in præcedenti secunda huius operis parte fufius explicauimus.

De causis, id est, ardentis febris dignotione, prognostico, ac curatione. Caput I I.

QUOD per exquisitum causum, seu exquisitam febrim ardentem vnà cum Galeno quamlibet febrim continuam ex bile ortam, subintelligere debeamus, tam si plures habeat accessiones, quam si vnà dumtaxat à principio ad finem vsque, in præcedentibus abundè demonstrauimus. Nam quæ in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo visceris affectu, siquidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens nuncupatur. si verò per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Galeno teste 2. de crisib. ipsa verò febres continuæ ex bile genitæ, in alio non dissident nisi quòd quandoque eadem bilis in omnibus vnà cum sanguine, aut maioribus, principalioribusque vas putrescit; interrim in exiguis ac à corde disitis. nam cum in vasorum capedinibus, vnà cum sanguine continetur flaua bilis, vtrunque accendatur; contingit febres ardentes prodire: præcipuè verò ubi in ventris, aut iocinoris, aut pulmõnis venis bilis efferuescat, ut liquet ex eodem Galeno primo de morbis vulgaribus. Harum itaque omnium dignotionem primò aggrediemur; & deinceps prognosticum ac curationem. Cum autem duo sint, ut prius dictum est, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, sitis videlicet incompefcibilis, ac exurens caliditas, neque appellari possit febris ardens, nisi adiuncta perpetuò habeat per totum morbum hæc duo, ut liquet tertio de morbis vulgaribus, propterea ab his exordienda est harum febrium dignotio. Pulsus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quam qui sit ex sanguinis putredine, inæqualis magis; nam multò celerior erit contractio distentione, & frequentior secundum exteriorem quietem; erit etiam & durus; & propterea non adeò magnus ac vehemens, quemadmodum in continentibus ex sanguine ortis videbitur, aderitque manifestam proprium febrium signum, hoc est inæqualitas in vno pulsu: nam multò velocius principium, finemque motus inuenies, quam medium, licet hoc commune sit omnibus continentibus, ut patet primò de arte curatiua ad Glauconem. Est etiam proprium harum febrium symptoma lingua nigricans, ut liquet primò de locis affectis, nigrescit autem ob immoderatam caliditatem, quemadmodum etiam arida & aspera redditur ob immoderatam siccitatem, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus; quo loco ab auctore cuncta hæc quæ sequuntur signa conscripta sunt. inquietus sit quòque & lingua aspera, sicca, & valde nigra, ventèrque morsu dolet, dejectionesque & liquidæ, ac pallidæ sunt, vrgètque sitis vehemens, & vigilæ, atque interdum mentis aberratio; quæ etiam ab Aëtio capite 78. libro 5. & à Paulo cap. 28. libro 2. annotata sunt. Verum non omnia hæc symptomata perpetuò febribus ardentibus insunt, nam ventrem morderi & biliosa deicere, non de eis quæ perpetuò insunt, nisi cum morbus vehemens sit, morsusque acrim & tenuium humiditatu ad interna fiat. quapropter his qui ventrem hepæque causi veluti sedem habent, hæc contingunt, verum

Cap. 6. In quo distident febres continuæ ex bile.

Com. 2. super tex. 20. Signa propria feb. ardentis.

Com. 3. text. com. 34. Signa ex pulsibus.

Cap. 8. Ex lingue colore.

Cap. 5. Super tex. 11. Signa alia.

verum iis qui pulmonem veluti sedem habent, hæc non admodum contingit; sed quæ de lingua dicta sunt, & desipientia magis, difficulter, etiam & hi spirant. (ea scilicet quæ densa, & magna est spirandi difficultate.) efflantque continenter os aperientes, igneique spiritus efflatione leuantur, vt ab eodem Gal. citato libro 4. de rat. victus scriptum est. vnde Hippo. aphor. 50. 4. lib. dicebat: { vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale: } sic autem in his febribus interdum mentis aberratio, seu desipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit, bilem, & ob temperaturæ caliditatem siccitatemque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæc febres, est hoc peculiare; quemadmodum etiam sanguinis ex naribus profluuium. etenim nihil habet admirationis si recludantur, & dirumpantur huius regionis venæ à sanguine qui sursum incitatus calore effertur, à quo non possunt non inflari, ac tum reserari venæ, & rumpi ob spiritus copiam, qui dirumpit vel vires ac dolia, cum in multo feruescente accumulatur, vt liquet r. de morbis vulg. cum ergo copiosus ad caput calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæc febres, sanguinis sunt profusio, & delirant. erunt & vrinæ in his febribus tenuiores, quam in febribus ortis ex sanguine putrescente, similiter non ad eod rubræ, sed rufæ, seu flauæ & igneæ. Differunt autem hæc febres ab exquisitis tertianis, quoniam neque cum rigore inuadunt vt illæ, neque etiam si plures accessiones habeant, ad febris vacuitatem desinunt, propter eas quas supra meminimus causas. distinguuntur autem eas, quod quæ continentes non sunt, plures habent accessiones, illæ verò vnam duntaxat, minus etiam quodammodo sitiunt ægri, & calor, ac cætera modò dicta, in eisdem sunt paulo mitiora; reliqua verò quæ vtrisque communia sunt, sequenti capite de tertiana expectabis, ne eadem bis repetamus.

Nunc ad prognostica transeamus. Si incipiente ardente febre confestim parum rigeant laborantes, prauum est signum: etenim iudicare ardentes febres rigor solet, Hippo. auctore apho. 58. 4. libri cum dicebat: { febre ardente laboranti, rigore superueniente solutio fit. } bile siquidem ex qua febris ardens habuerit ortum, expurgata. Atqui decretoria nõ statim elucere oportet, vt idemet testatur 2. de morbis vulg. in super malum est si infomes ac fastidiosi sint, grauiterque angantur. nam vigiliarum & angoris symptoma semper exitiosum est, nedum in principio. Adhæc vbi paululum in fronte & clauiculis sudabunt, multumque delirabunt, prauum est signum: nam eiusmodi sudor, etiam si frigidus non sit, minatur syncopem; pessimum autem erit, si frigidus egrediat, quippe qui non fore sed iam esse syncopem indicet Galeno teste primo prognosticorum, & propterea dicebat Hippocrates aphorif. 37. quarti libri, { frigidus sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi significant. } delirare verò læsum significat cerebrum, nec minus timores, mæstitiæ, extremitates subfrigidæ, vt summi pedes, magisque minus, prauis sunt timores inquam, quoniam magnopere acris, & deustæ flauæ bilis symptomata sunt, cognatæ verò timoribus sunt mæstitiæ. At partium extremitatum frigus perniciosissimum febribus ardentibus symptoma est, & signum, quemadmodum etiam desipere: febris æstu caput inflammante, cum proprium sit, & familiare febribus acutis, vri extremis corporis partibus; quæ si quando refrigerentur, regionisque ad viscera continentes ardeant, in corporis medullis coactum sanguinem esse, indicio est, extrema autem membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destitute iam ea natura. Quapropter Hippocra. aphorif. quadragesimo octauo, quarti lib. sic scriptum reliquit: { in febribus non intermittentibus, si partes exteriores sint frigidæ, interiores verò vruntur, & sitim habeant, letale. } & aphorif. primo, 7. libri, { in morbis acutis frigus partium extremitatum malum. } Nec minus & malum quoque est, vbi ardentes febres plures habeant accessiones, si eadem diebus paribus fiant à principio statim; nam interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænuunt, interim in longum producendum morbum: at siquid

Loc. præcit.
Delirij causa.

Sanguinis
profusio
causa.

com. 2. text.
coment. 63.
& 66.
Signa ex v-
trius.

Prognostica
de lethalia,
ex rigore.

Sect. 1.
Ex vigilis,
angore.
Ex sudore.

Super text.
26.

Ex delirio,
timore, &c.

Extremitatum
frigus.

Ex accessio-
nibus que pa-
ribus diebus
sunt.

at siquidem velociter moueantur (quarto die prauam accessionem habente) ad diem sextum de vita decedunt, Gale. auctore 1. de morb. vulg. & presertim in eadem die quarta, sudores diutissime frigidiores appareant. Hip. verò. aphor. 61. 4. lib. scriptum reliquit, quod qui morbi diebus paribus iudicantur, male iudicantur, ac lubèter repetunt. in super quod febricitans, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. si verò extremitates liuescant simul, cum earum frigiditate, neque amplius calor eis redeat, demori eos indicat, & est argumentum constans, vt inquit Galenus non posse vltra diem sextum vires sustinere: quod si cum antea æstuasent, & propterea siti flagrant, postea sint à siti liberi, ita vt amplius non sitiant, horum duorum alterutrum esse necesse est, aut morbi solutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræsentia mala amplius non sentiant. At si cum lingua nigra, arida, ac aspera à principio, absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægrorum esse, vt propterea quæ patiuntur non sentiant, aut ventriculi naturalem facultatē extingui, vt 3. de morbis vulg. ab eodem Gale. scriptum est. cum verò iam dicta exitiosa symptomata adfuerint, atque prius sitierint, cum non cõtingat eos à morbo vindicari, proinde si amplius non sitiant perditum sensus signum est: sunt tamen interdum minus siticulosi ob siccas tussis, leuiter irritantes, siue ob faucium asperitatem, siue ex sola intemperatura instrumentorum respirationi feruentium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis, vel distillat, vel trahitur ad loca quæ ad asperam arteriam pertinent, vt liquet aphor. 34. libri 4. Vrinæ item nigre, tenues ac paucæ, alique duræ, in his febribus, exitiosa sunt signa. nam nigre, ab adulto iam bilioso humore proueniunt; paucæ, quod omnis sit ex sanguine humor aquosus, ab ardente febre tostus, significat; quodque vrinæ instrumenta iam emortua sint, tenues, quia à natura bilis non cuius est. eandem etiam ob causam alui duræ fiunt. Perniciosum in super si gnum est cum in aliis, tum maximè in ardentibus febribus, sanguinis è naribus stillicidium in his febribus; siquidem familiarissimum eis est, sanguinis è naribus profluuium, vt liquet citato libro 1. de morbis vulg. Quod etiam in cæteris febribus malum sit, ex eodem Gal. liquet 4. de ratione victus. At quod non solum sanguinis è naribus stillatione, sed quælibet alia exigua excretio in febribus potissimum ardentibus, praua sit, idem Gale. decretum reliquit 2. prorrhetic. sub his verbis: { excerni pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem, siue per vomitum tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. idem & in sudoribus est, & his quæ per vterum excernuntur. } & reddens causam subdit: { nihil etenim eorum quæ decretoria existunt, exigue discerni conuenit, sed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum subeunt. nam vel quod non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidem superflua excernere, sed nequit. si verò cum iam dictis symptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymæ cadant, mortem significant, vt liquet 6. de morb. vulg. quanquam & hoc symptoma malum sit in cæteris febribus, ac aliis quibusque morbis Hippocrate auctore aphorif. 52. quarti libri. exitiosum autem atque letale in morbis acutis, vt patet 1. prognostic. Idem quoque Hippocrates aphorif. 34. & 35. citati libri quarti sic scriptum reliquit. { si febre habenti suffocatio repente superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, est letale. } Item, { si febre habenti, repente collum peruertatur, ac vix deuorare possit, non existente tumore, est letale. } & aphorif. sexagesimo quinto: { in febribus circa ventriculum fortis æstus, & cordis morsus, malum. } & 67. { in acutis febribus conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum. } malum quoque est & spiritus offendens. mali item ex somnis timores, & conuulsiones, seu labores, vt aphorif. 67. & 68. scriptum est. Insuper si in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua salutis ipsius spes est habenda.

Com. 2. super
text. 75.

Ex siti fedata
sine causa.
Comment. 1.
super text. 2.

Ex vrinis.

Ex sanguine
neguitam
è naribus stil-
lante.

Comment. 2.
super text.
63. super
text. 67.
Super text.
67.

Ex lachry-
mis non vo-
luntariis.
Comment. 1.
com. 2.

si ver

Cap. 9.

Signa bona
facilis tole-
rantia.
Facilis spi-
ratio.

Text. cō. 27.
Dolor nul-
lus.

1. lingua non
admodum
male colo-
rata.

Urinae lan-
guabiles.

Deiectiones
bonae.

Text. cō. 26.
Sudores bo-
ni.

Somnus uti-
lis.

Delirium
n. sum.

Solutio mor-
bi.

Duo adbe-
ne predic-
dum necessa-
rio spectan-
da.

Cap. 8.

Super text.
6.

Curatio.
Aer.

si verò nec concoctionis habeat signa, nec vires validas, seruari is planè non potest Galeni auctoritate 11. de metho. meden. Cùm verò tot explicauerimus mala, ac letalia signa ardentium febrium, tempus est bona, & salutaria, si qua sunt, conscribere. Ergo bonum erit signum vbi ægri morbum faciliè ferant, ita vt non admodum æstuent, propterea quòd calor non admodum fuerit exurès, neque incompefcibili ita siti detineatur, neque fastidiosi sint, nec grauitè angantur, similiter si bene ac faciliè spirent; magnam etenim habet vim in omni- bus morbis acutis qui cum febre fiunt, spirandi facilitas, vt inquit Hippocrat. 1. prognost. Adhæc si nullum sentiant dolorem, præsertim internarum partiũ, si eorum corpus æqualiter calidum esse videatur, ac molle, lingua non admo- dum nigra, arida, & aspera. insuper si eorum vrinæ bonæ sint, nedum in colore, substantia, & quantitate, sed si statim coctæ appareant, candidum sedimentũ habentes, leuèque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: securi- tatem enim, ac morbum fore breuem significabunt, vt liquet ex eodem Hipp. 2. prognost. & deiectiones similiter, si concoctæ appareant, bonæ sunt. sudores item boni sunt, si per diem decretorium euenientes, ac ex toto corpore pro- deant, à quibus à febre vindicentur, aut saltem facilius morbum ferant, quòd si dormiant & ex somno iuuentur, salubre quoque erit signum, similiter si non delirent, aut saltem parum; nam in quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur; bonum est, contrà verò se habere, malum vt ait Hippocrat. aphor. 33. 2. libri, si etiam non timeant, nec mæsti sint, ac de sa- lute confidant, bonum, si verò signis concoctionis prius apparentibus, cum vi- rium robore, in aliqua die critica largum fiat sanguinis è naribus profluuium, aut sudor qualis modò dictus est, absque dubio æger liberabitur, similiter quo- que febris fiet solutio, si rigor superueniat, si modo dicta præcesserint. Nam à febre ardente habito rigore superueniente, solutio fit, inquit Hippo. aphor. 58. quarti libri, vbi verò febre non intermittente rigor incidat (videlicet non se- mel) ægro iam debili existente, letale est, eodem Hippocrat. auctore apho. 46. citati libri 4. vt verò summam dicam, nedum de his febribus, sed de cæteris omnibus, præter ea quæ diximus, calorem videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nonnulla alia quæ inspicienda sunt, vt re- giones, anni tempora, constitutiones, ætates, corporum temperaturas, consue- tudines, & antecedentes causas; necnon & quæ simul cum morbo inuadunt, & quæ in medio tempore apparent; præ cæteris omnibus quoddam maximũ, breue tamen dictu, spectandum erit, si velis rectè prædicere: est verò hoc mor- bi quantitas, ac virium, res quæ ad eam explicandam non indiget verbo, ad vsu verò permagna: neque enim bene prænoscere possumus, nisi horum sin- gulorum magnitudinem diligenter penitèmus; nam vturum morbus sit exitia- lis, aut non, & quando magis debeat mori, aut sanitati ægrotus restitui, nisi o- mnino quæ diximus diligentius animaduertes, ad duo ea redigens capita scilicet, ad ipsius morbi magnitudinem, & ægroti vires, non poteris verè præ- noscere, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, etenim si vires adeò validæ sint, vt possint morbum superare, necesse est ægrotus euadat: si verò contrà, omnino morietur. Non igitur solũ inspicias qualis sit morbi species, seu forma, sed & eius magnitudinem aduertas, quod quidem non paruam exi- git experientiam: nanque ex nulla alia re possumus ad exquisitam peruenire notitiam ipsius quantitatis, seu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam, vt eodem loco scriptum est, & libro 2. prognost. inquit idem Galenus quòd summa totius præfagitionis in morituris conuali- turisque est, quoties vis ægrotationis, cum ægri facultate conferatur: si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debiliior quàm ægri facul- tas, haudquaquam morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognosticis dicta satis. Nunc ad curationem harum febrium accedamus. Prima ergo au- xilia in ardenti febre, decubitus sunt in locis frigidis, qui ad purum aërem pa- tent,

rent, ac persflantur: stratum verò sit molle, amacula afsidue permutata, satis gra- cili & non fordida, sit etiam lectus abundè amplius quò possint membra cale- facta subinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per stragulum aër ignauior concitetur: quin & alia animi oblectamenta procurentur, folia vitis viridia, item myrti ac rosarum per pauimentum spargantur; & aqua frigida frequenter irroretur; ac aquæ salientes in vicinia sonum edant; vt liquet ex Aëtio Philumeni auctoritate cap. 78. libro 5. somnus quoad fieri potest conci- liari debet, nam vigilat, vt dictum est, magnopere lædunt. Motus omnino pro- hibetur, vitentque immoderatos animi affectus: iram scilicet, tristitiam, & ti- morem, citandaque alius erit quotidie clysteribus lenientibus, ac emollienti- bus, potissimum vbi naturæ sponte eadem alui excrementa non excernantur. Quoad cibum & potum attinet, ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituemus. Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad statum veniunt, etsi valde tenuem victum exhibueris, haud ma- gnum afferes detrimentum, vt inquit Galenus 1. de arte curatiua ad Glaucon. potissimum vbi vires validæ sint, quæ verò sunt diuturniores, nisi ab initio ple- niori cibo reficias, hominem cum morbo pariter perimes, aut intempestiue victus formam commutabis: neque enim oportet statim aduentante pleniorẽ quàm prius cibum offerre, sed contra potius tenuissimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad statum referre, vt patet citato lib. 1. de arte curatiua ad Glauconem, sunt insuper cibi offerendi qui humectandi, refrigerandi que vim habeant, vt lactuca, intybumque agreste, & domesticum: omnibus verò ptisanæ cremor idoneus existit. Alex. teste cap. 3. libro 12. Prædicta autem olera cum aquosa posca seruefacta exhibeantur, ex Aëtij præcepto. Verum cum ex oleraceis nihil sit, quod bonum succum præstet, lactuca enim in iis quæ boni, malique succi sunt, mediocriter se habet, Galeno teste libro de cibis boni & mali succi: propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis, aut quibusdã aliis, vt malua, portulaca, atriplice, rymicæ, oxalidæ, buglosso, bucellæ panis macerata, tutius, ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eadem panis bucellæ aqua frigida loræ, insperæque præsertim aut citrangulorum, aut citri acido, seu malorum puniceorum acidorum succo, exhibeantur. Nec minùs & ptisa- næ cremor, seu eadem ptisana, iniectis in ea mali punici granis, conducere vi- detur, vbi verò propter virium infirmitatem pleniorẽ cogeris victum exhi- bere, paruorum pullorum, aliarumque paruorum auium montanarum carnes elixas, cum aliquo iam dictorum olerum, aut etiam cucurbita, præbebis, & pleniori indigebunt alimento ægri, ad gallinarum seu caponum, perdicum, fa- sianorum ac starnarum carnes accedendum erit: interimque eisdem contusis, aut in aqua tabefactis, adiecto citri, ilimoncelij, limonis, aut citrangulorum acido, aut malorum puniceorum succo, seu omphacio, vtare. Perpetuò tamen vitare consulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: sunt enim temperamēti calidi, & pinguis, ac oleosæ qualitatis participes, vt liquet 6. de simplic. medi. & 2. de aliment. faculta. Qua ratione; quemadmodum & cætera dulcia cali- dioribus corporibus exhibita, faciliè in bilem mutantur, vt 2. de naturalibus facult. scriptum est, ita & hæc, vbi nedum calidis, sed calidissimis corporibus exhibeantur, & eò potissimum quòd nedum quia doidea sunt & calida, verum etiam oleosa & pinguis, vt dictum est, promptissimè in bilem mutantur, igitur eane peius & angue amygdala, eorum sorbitiones, & quicunque alij ex eisdẽ parantur cibi, aut dulciarij panes, vitari debent, nedum in istis febribus, sed cæteris omnibus, præsertim acutis: quinimò & multò deteriores redduntur cibi ex amygdalis, si cum saccharo parentur. nam & ipsum quoque saccha- rum, in hisce febribus vitandum est quoad fieri poterit, quoniam velut cætera dulcia faciliè in bilem vertitur, nisi quispiam alterius cuiusdam rei gratia, & non pro cibis eisdem interdum vtatur. Pro potu aqua hordei tribuatur, aut le- uiter decocta aqua exiguo adiecto mali punici acido, seu mali medici, vinum

Somni.
Quies.

Victus ra-
tio.

Cap. 8.

Loco citato.

Cap. 6. & 2.
de alim. fac.
cap. 11.

Cap. 11.
Cap. 29.
Cap. 3.

Potus.

quoque ubi vires exigant, aut propter consuetudinem ægri ab eo abstinere nequeat, exhiberi poterit, quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum: id enim ad omnia vtilius quam aqua est, ut potè quod & concoctionem iuuet, & vrinam, ac sudores prouocet Gal. auctore 8. de meth. med. Nam & Hippo. quoque non modo in diariis febribus, verum etiam in acutis vinum exhiberi præcepit, ut liquet 3. de rat. vict. in morbis acu. nec propterea sibi ipsi pugnat, si 6. de mor. vulg. dixerit (etiam si ipse sit auctor) calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies. Nam in eiusmodi naturis non omnino vinum prohibet, sed suadet copiosius utendum esse aqua quam vino: id quod etiam nequaquam nos negamus, admittimus autem quod quibusdam ardente febre laborantibus ipsum innocuè exhiberi poterit, modo, ut dictum est, tum aspectu, tum viribus sit aquosum, insuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina sunt Amyneæ quæ in eo colle nascuntur qui Neapoli imminet, ut liquet ex Gale. 1. de cibis boni & mali succi: quo loco eoque delato ac magis aprico nostrum situm est rus amœnum, mihi que iucundum, & quod in eo nascitur vinum album (nescio tamen an amyneum sit) tenue, aquosum, ac subadstringens est, ac ferè infirmisimum ut citra nocuum hac febre laborantibus exhiberi possit, ut sæpius obseruauimus. haud tamen me præterit, & in aliis quoque regionibus, Italiæ præsertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocuè uti poterunt. idem quoque vinum interim colluendum, seu gargarisandum præbeat aut aqua hordei, seu iam dicta aqua leuiter decocta, adiecto granatorum acidorum succo, aut mali medici, seu exiguo aceto, inuicem aquæ frigide fractæ quam Aëtius præbet. Verum acetum tanto debet aquæ frigide permisceri, ut bibi possit, ita enim refrigerabit & humectabit, ut liquet 10. de metho. meden. confert item post cibum, ut inquit Aëtius, si quandoque frigidam cochlearij vnus aut duorum mensura absorbeant, potissimum ubi frigida potui affuerint ægri. Inter prima quoque auxilia venæ sectio suum habet locum, & proinde initio etiam venam statim incidere oportet, ubi quippiam non impediatur Alex. and. auctoritate cap. 2. & 3. lib. 12. quod quidem præcipere videtur Gale. lib. 1. de arte. cur. ad Glauc. quo loco docet continuari febrium curationem inquit: sanguinè verò mittere oportet & ob morbi magnitudinè, & quibus rubor multò plusquam naturæ cõueniat, & maior quam pro corporis consuetudine tumor, & venæ eminentes atque extensæ, iis omnibus est auferendus, nisi vires, aut ætas, aut aliquid eorum quæ supra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dicitur: nam cum bilis simul cum sanguine intra vasa fuerit aucta, efficacius remedium est venæ sectio, ac tutius etiam, quam purgatio: cum febris validissima sit, incognitaque sæpius ægrotantis natura quomodo se habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi causa exhauritur, verum etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur. id verò animaduertendum erit ne admodum copiosa fiat, ac vsque ad animi deliquium venæ sectio in hisce febribus ardentibus, ut quidam iuniores temerè consulunt, autumantes se Gale. fautorem habere, comment. aphorif. 23. primi libri, quæ auctoritas, ut paulò ante exposuimus, nonnullos fefellit, cum non de his febribus, sed de continentibus ex sanguine ortis Gale. sententia verificetur. nos verò satius esse consulimus moderata uti venæ sectione, et si quod deficit in prima sectione, potius repetenda sit, quam venæ sectionem tanquam efficacissimum, ac tutissimum remedium, sciendam esse arbitramur, nedum in eiusmodi ardentibus febribus, verum etiam aliis omnibus quæ ex putredine excitantur, ubi reliqua omnia consentiant ex Galeni vniuersalissimo decreto 11. de metho. meden. cum inquit: saluberrimum autem, ut prædiximus, est in febribus venam incidere, non continuis modò, verum etiam aliis omnibus, quæ putrescens humor concitat, ubi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanque quæ corpus nostrum regit natura, exonerataque eo, quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est vin

est, vineet. itaque proprii muneris haud oblita, & coquet quod concoqui est habile, & excernet quod potest excerni. Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidam sectantes medicinam, qui præter rationem timentes, ut ipsi aiunt, bilis effluentiam in hisce febribus, venam secari verant in agrorū perniciem: ignorantes (ut mea fert opinio) quod per venæ sectionem redundante flaua bile cum sanguine intra vasa, perpetuò eadem proportio seruabitur vtriusque succi si venæ sectio fiat, adeò ut non magis de vno quam de reliquo euacuetur: sed semper eandem seruabunt proportionem quam intra vasa habebant, secetur autem interna cubiti vena: nam velocissimè, & plurimum ex iis quæ principes sunt partibus, vena ea corpus vacuat, Galeno auctore 4. de ratione victus. prius tamen quam sanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibusque clysteribus exinaniri debet, qualis est is qui recipit foliorum maluarum, violarum betæ, & lactucæ, singulorum manip. 1. fiat decoctum secundum artem, cuius per colum transfusi R. libra j. β. vel libras ij. adiectioque olei violacei ʒ. iij. vel iij. mellis violacei ʒ. ij. medullæ calsiæ fistularis recter extractæ, aut etiam calsiæ tractæ ʒ. j. salis communis ʒ. ij. vel iij. miscantur singula, & fiat clyster, quo nedum ante sanguinis missionem, verum ubi vsus requiritur sæpius, & quouis ferè die uti poteris, quibus auxiliis hora quietiori utendum esse omnes consentiunt, potissimum ubi febris ardens plures habeat particulares accessiones. At quoniam si perfecte ardens febris solui debeat, horum alterutrum fieri necessarium est, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extingui Paulo auctore cap. 29. libro 2. ob id à venæ sectione per sudores, imum ventrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda est, atque etiam extingui, aut frigida potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectantibus. ut verò proprius eadem bilis expurgetur, potissimum per imum ventrem, eiusdemque feruor mitigetur, ac putredo extingatur, ubi eandem occasionem arripere poteris, syrupum acetosum simplicem, de oxysaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de succo buglosi, endiuicæ, cichorij, seu ex succo vel infuso rosarum, aut violarum præparatis adiectis aquis cichorij, endiuicæ, aut buglosi, non siquidem in accessione principio, si eadem adsint, sed in earum incremento, seu summo vigore. Quam primum autem poteris, à venæ sectione, ubi purgatione indigeant ægri ea vtare; nec numerus dierum spectandus est, ut quidam Neapolitani medici falso opinati sunt, perpetuò quartum expectantes diem, nam vel statim ab initio priusquam in partem aliquam firmetur humores, medicandum, vel postea, cum ad maturitatem perducti fuerint, quam ob causam & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta solùm medicamenta dedimus, inquit Galenus 4. de ratione victus, & Hippocrat. aphorif. 29. libro 2. cum morbi inchoant, ait, si quid videtur mouendum, moue. & aphorif. 24. primi libri. in acutis morbis raro, & in principiis medicinis purgantibus uti. & hoc cum præmeditatione faciendum præcipit, cuius causam reddit Galenus in commen. afferens deinde quòd in acutis morbis circa principia, statim circa primum, videlicet diem, de non ultra secundum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, eis utendum. non igitur expectandus est perpetuò quartus dies, sed ubi eiusdem opus sit, singulis iam dictis à Galeno diebus, & quam citius poteris præbenda erunt, etiam concoctione non expectata, quemadmodum nos fusius nostro tractatu de purgatione explicauimus; præterquam si crisis aliqua futura speretur, quo casu omnino à purgatione abstinere oportet. ubi verò purgantia medicamenta conueniunt, cholagoga Græcè dicta, hoc est bilis eductiua, ea eligenda erunt, ut in vniuersali methodò docuimus, quæ aut calida non sint (qua ratione dicebat Hippocrates, raro eiusdem in principiis utendum esse) aut parum calida cum sint, alià miscenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta nostris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores esse poterimus in exhibendis purgationibus in

Reprehenditur Arabes, & barbari.

Super text. 24. Clysters lenientes.

Tempus vrendi. Purgatio humoris & refrigeratio.

Quando purgandum.

Super text. 38. & 76.

eiusmodi febribus quàm veteres. Sunt verò hæc tamarindi, casia fistularis, mel aëreum, saccharum violaceum, syrupus è pluribus infus. rosarum, seu violarum, atque etiam rosarum succus, rhabarbarum, quibus hunc in modum vri poteris. Recipe florum buglosi (intelligo autem per buglosium, borraginem) nymphæ violarum, & hordei decorticati ana ʒ. iij. tamarindorum ʒ. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis aërei ʒ. ij. ʒ. rhabarbari vigorati, macerati in ʒ. ij. succi rosarum, & colati ʒ. iij. fiat potus: vel inuicem mellis aërei ʒ. j. ʒ. pulpæ casia fistularis aduicito, aut sacchari violacei ʒ. iij. vel syrupi è pluribus infus. rosarum, vel violarum tantundem. Vbi verò robustiora sint corpora quæ hac febre laborant, ʒ. ʒ. diacat. iam dictis medicamentis aduicere poteris, aut ʒ. iij. sacchari violacei sumito, & cum ʒ. iij. aut diapruni solutiui, aut electuarij è succo rosarum cum eodem decocto exhibeto. Quòd si bolum potius quàm potionem sumere cupiant ægrotantes, ex eodem saccharo violaceo, diacat. diapruni, aut lactario de succo rosarum & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa casia fistularis, seu saccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Cæterum à purgatione apparentibus manifestis coctionis indiciis, instante iam vigore, viribusque valentibus (& nullo alio prohibente, ex iis quæ incontinenti febre citra putredinem relata sunt) aqua frigida exhibenda est, quam si quid impediatur, aqua hordei commòdè exhibebitur, aut etiam stillatitia aqua buglosi, cichorij, seu domesticæ endiuiz, quibus ʒ. ij. vel iij. zula pij violacei, aut rosacei, seu syrupi de oxyfaccharo, aut ex citri acido, aduicere poteris; cuius quantitas eò etiam modo determinetur, quo iandudum citato loc exposuimus. Possunt item & pastilli hunc in modum figurari quibus tutè vri poteris cum iam dictis aquis, Recipe pulueris diamargaritonis frigi. ʒ. j. tria fantalati ʒ. ʒ. feminum com. frig. ʒ. j. sacchari dissoluti in aqua rosarum quantum satis sit, misceantur & fiant pastilli. Vt verò bilis feruor mitigetur, restinguaturque febris, ac putredo arceatur, & sitis sedetur, hoc nostro medicamento sæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem sacchari violacei, buglosi, & rosacei, singulorum ʒ. j. ʒ. dissoluantur in aqua acetosellæ, buglosi, & endiuiz, cuiuslibet libræ ʒ. deinceps per colum transfundantur, & aduicito pulueris diamargarit. frig. ʒ. ij. syrupi de pomis, de citri acido, & de oxyfaccharo ana ʒ. ij. foliorum auri num. iij. quibus simul commixtis omnibus, æger sæpe vtatur, cochlear vnum pro qualibet vice assorbens. Reliquum est vt ad topica medicamenta transeamus: verum animaduersione dignum est quòd vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vsque accessionem, eadem cordi, ac thoraci, & nõ reliquis adhibenda sunt partibus. si verò plures accessiones habeat, inuestiganda prius est ea pars, in qua bilis ipsa corruata putrescat: num videlicet in venis pulmonis, iocinoris, aut ventriculi, in quibus præcipue putrescere consuevit in eiusmodi febribus, vt liquet primo de morbis vulgari, aut in reliquis. nam illi præcipue parti, & non cæteris præterquam cordi adhibenda remedia sunt: cordi verò perpetuò tanquam principi membro, ac semper affecto succurrendum erit: non enim. conuenit indiscriminatim (vt maior pars medicorum hodiernis temporibus præcipit) medicamenta adhibere, tam si refrigerantia, quàm si calfacientia sint, imò illi maxime parti quæ primò affecta est, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de metho. meden. Nam siue refrigerantia sint medicamenta, siue calfacienti vim habeant, semper partes quæ eis non indigent, lædentur. Quamobrem cordi hoc epithemate succurrendum erit, Recipe aquæ rosacæ libræ j. aquæ acetosellæ, & buglosi, & melissæ ana libræ ʒ. fantalorum omnium, & corallorum rub. singulorum ʒ. iij. ligni aloës, corticum citri & seminis basiliconis ana ʒ. j. ossis de corde cerui numero ij. croci parum, & vini albi odoriferi parum, misceantur, & fiant epithemata pro corde. sunt qui margaritas, aliòsque preciosos lapides aduiciant, quæ cum parum, aut nihil conferre videan

*Cholagogæ
pharmacæ.*

*Frigida po-
tio.*

*Pastilli cū
aque misce-
di.*

Topica.

*Loc. pluri-
citatis.*

Cap. 9.

videantur (vt mea fert opinio) consultò prætermitto. hæc epithemata commu-
nia sunt ardentibus febribus omnibus, ac calida adhibenda sunt. confert etiã
magnopere huic febre, si panniculi linei complicati moderatè graciles, ma-
defacti in aqua rosacea oleoque rosaceo pauco adiecto aceto, thoraci impo-
nuntur. interim pampinorū vitis, cichorij, endiuiz, lactucæ, aut cucurbitæ suc-
cus aduicere poterit. oportet autem vt abundè calida sint, nam tepida partium fir-
mitatem exoluunt. Aëtio teste præcitato locosid enim mirum in modum febrü
ardorem sedabit; assiduus tamen horum vsus vitandus est, eodem auctore. Io-
cinore verò laborante, hoc applicandum est remedium, Rec. succi solani, & ci-
chorij ana lib. ʒ. aquæ rosacæ & endiuiz ana lib. j. fantalorum omnium ʒ. iij.
aceti parum, misceantur, & fiant epithemata. ex succo insuper cichorij, solani
seu endiuiz, vnguentoque rosaceo, fantalis, pauco aceto & cera, vnguentum
parari poterit. Vbi verò ventriculus primò affectus sit, palmulæ cum vino &
rosaceo, aut melino tritæ adhibendæ sunt, ex eiusdè Aëtij testimonio: vel, Rec.
aquæ rosacæ lib. ʒ. succi pampinorū vitis polygoni, seu cichorij lib. ʒ. vini albi
odoriferi, in quo leue prius factum fuerit decoctum absynthij, & chiæ mastiches
parum, ʒ. iij. misceatur, & fiant epithemata. Poteris insuper & ex fantalis siue
corallis quippiam aduicere, vitandaque perpetuò sunt hoc in casu, quæ validam
calfaciendi vim habent, velut vulgus medicorum, & medici etiam quidam nõ
vulgares in dies, in ægrotorum pèrniciem indifferenter abutuntur. Tempus autè
horum frigefacientium epithematum ac similiū in his febribus quæ plures
accessiones habent, est vigor exacerbationis, vt inquit Aëtius: nam in princi-
piis ac augmentis earundem, dum adhuc inæqualiter affectum est, & caliditas
circa viscera residet, si hæc adhibeantur, diffundunt quidem sensum, verum
repellentia caliditatem in profundum maius detrimentum inducunt; in cluso
intus feruido calore, & rursus febrim ardentiorè efficiunt. At in vigore
expansa caliditate per totum corpus, facile extingui poterit ea, quæ adhuc re-
liqua est circa viscera, nam & melius spirantes, & minus striculi sunt; his in
tempore adhibitis, & ipsorum rosido vapore excluso, ad somnum conuertun-
tur. Si verò vnam duntaxat accessionem habeant, omni certe tempore à pur-
gatione adhiberi poterunt. Quòd si renes etiam admodum calfacti videantur,
albo Gale. cerato, aut rosaceo vnguento, oleoque violaceo, aut de cucurbita,
pauco adiecto aceto, exiguaque cera inungantur: nec parū eis confert, si odo-
rumentum parabis hunc in modum: Rec. aquæ rosacæ, myrrillorū, & floru
nymphæ ana ʒ. ij. fantalorum omnium, & corallorum rubeorum, singulorū
ʒ. j. ʒ. corticum citri ʒ. j. acetum rosacei ʒ. j. misceantur in ampulla tenui panni-
culo lineo recta, quam sæpe agitaram æger odoret. Hunc etiam in modum me-
dicamentum parare poteris ad vigiliarum instantiam, Rec. florum, & folio-
rum lactucæ, & hyoscyami, ac florum nymphæ singulorum ʒ. iij. corticum
papaueris albi, & nigri ana ʒ. ij. rosarum rubeorum pugillum ʒ. fiat decoctum
in aqua fontis, de quo Rec. lib. ʒ. & aduicito olei de nenufere, de papauere,
& violacei, singulorum ʒ. j. acetum parum, & fiat odoriferum; interim & pomo-
rum, seu radicum mandragoræ ʒ. j. aduicere poteris, aut etiam opij ʒ. ʒ. Porro
Balneum illis solum conuenit in ardente febre, vt inquit Aëtius; qui citra tu-
morem aliquem inflammatum, aut erysipelatum ægrotant, vbi concoctionis
signa apparuerint in venis. si verò qui ægrotat, iuuenis sit bene carnosus, seu
bona corporis habitudine, tum status cœli calidus & siccus, vires cunctas va-
lentes habeat, febris sit ardentissima, & concoctionis notæ planè euidentés
sint; etiam si in frigida concoctionem hunc dimittas; haudquaquam lædetur:
quis inmodò protinus sedabitur, & nonnullis eorum aluus biliosa redditur. Gale.
auctore it. de meth. med. subintelligere autem oportet quòd citra visceris ali-
cuius inflammationem febricitet. at si mediocri febris sit, vires non aded va-
lides, cum eiusdem tamen concoctionis notis, iis etiam qui ita se habent, balneum
prodest, non tamen aquæ frigida, sed temperatum, aquæ dulcis, vt liquet eodè

Balneum.

Cap. 9.

11. de meth. med. & ab Aëtio citato loco. aduertant autem studiosi quòd Gale- nus de putredine quæ totum corpus occupat, indifferenter hoc loco verba fa- cit, quæ synochos, id est continentes efficit febres, & non de continente ex san- guine sola, vt quidam putant. quapropter & eas etiam subintelligit quæ bile continentes excitantur febres, quas ardentissimas, & vehementer vrentes ibidem appellat, in quibus etiam frigidam natationem cõmendauit, quæ enim ex sanguine putrescente continens excitatur febris, licet maxima dici possit, nunquam tamen ardentissima, vt sæpius dictum est. Alexander verò præcita- to cap. 3. lib. 12. de balneo sic scriptum reliquit. lauandi sunt qui feruida, & per- ardentem febre laborant, in domo potissimum, vbi foliũ habeatur repente aqua plenum, vt totum ægri corpus vnde quaque ab aqua operiatur. Verum vbi nec concoctionis habeat signa, neque vires validas, ambiens verò sit frigidus. Quo- niam seruari, vt dictum est is planè non potest, nec lauandus est in balneo, nec aliquod aliud medicamentum exhibendum. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ mul- tis fuere salutis, eodem Galeno auctore citato libro 11. de metho. meden. Cùm verò lypriæ febres quæ ex aliqua forti inflammatione in corporis parte pro- fundiori genita, vel erysipelate sunt, ex genere sint ardentium, licet maligne, & perniciose magis, vt liquet com. apho. 48. 4. lib. & lib. de inæqu. intemperie. Cùm dixit, tales perpetuò febres sunt, & quæ lypriæ vocantur, præterea quod- dam ardentium febrium perniciosum genus, non alia ratione curari debent, vbi curari queant, quàm reliquæ ardentibus febres, particularibus tamen indi- cationibus desumptis, tum ab inflammatione quæ cum putredine copulata est, seu erysipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita est inflammatio, seu erysipelas, quas fusiùs in vniuersali methodo explicaui- mus, perpetuò tamen abstinere ab eo medicamento quòd à Mes. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorum medicorum, in eiusmodi febri- bus sæpe vitur, propter eas quas capite de curat. febr. pestilentium recense- bimus causas.

De exquisita tertiana dignotione, prognosico & curatione.

Caput III.

VAE ex eadem flaua bile syncera per sentientes corporis par- tes delata oritur febris, exquisita tertiana nuncupatur, quando- que simplici appellatione tertiana, vbi videlicet suam naturam seruat puram, atque synceram, vt liquet commen. apho. 59. lib. 4. & nos etiam priùs exposuimus. seruabit autem suam naturã syn- cera, & ritq; simplex, impermixta, ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifestantur. At qui primum est, quòd cum valido rigore incipit, quo cum nulla alia febris incipere potest, eritque rigor vehemens, pungens, ac car- nem feriens. in quotidianis etenim rigor non antecedit, neq; statim ab initio, neque in progressu, sed solũ frige factio, aut fortè exiguus quidam rigor. Quar- tana autem, non primo statim die cum rigore inuadunt vehementi: nam pro- grediente ipsa, atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensusque ægrotantibus adest, non quasi pungantur, sed potius refrigerentur, vt in sequētibus patebit. Quia verò cum rigore inuadit, & ad infebriçationem definit, differt quoque ab exquisita febre ardente, quæ omnia alia seruat exquisitæ tertianæ indicia, præter hæc, vt patet 2. de crisi bus. Hoc etiam tempore pulsus parui erunt de- biles, tardi, ac rari non tamen adeò vt in quartanis tardi, ac rari sunt, sed tar- ditas propè accedit ad eum qui secundum naturam est motus: præterea certus ordo, atque æqualitas pulsibus inest, neque enim in his aliqua in vno motu, ad- est inæqualitas, neque etiam in collectione, quamuis hoc rarum sit, & quòd paucis accessionum principiis solet accidere. subintelligere tamen oportet, quòd

Cap. præcit.
Curatio li-
pyriæ am-
cap. 2.

Cap. 9. 2.
partis.

Signa ter-
tiane pure.
Ex rigoris
specie.

Cap. 6.
Ex pulsibus.

quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulsu, in vno motu, neque etiam in col- lectione, vt Galenus inquit secundo de crisi bus, manifesta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquam febrilis, vt ipsemet testis est primo de arte curatiua ad Glauconem. est etenim omnibus communis febribus, inæqua- litas pulsus in vno motu, quòd videlicet multo velociùs principium, sinè que motus inuenies, quàm medium, licet in ipsa tertiana non adeò sit manifesta: breuis etenim in ipsa est velocitatis excessus, atque inconsistentia præsertim, vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in cæteris ex putredine or- tis, pulsus contractio celerior sit distensione, non tamen hæc, pulsus inæquali- tas dici potest: etenim neque in vno motu, neque in collectione inæqualitas est: at in ascensu, seu incremento accessionis, pulsus magni ac calidi, vehemen- tes, veloces, atque frequentes erunt, æqualè que, & liberam habebunt celeri- tatem. statim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excita- bitur pulsus, atque omnibus iis frequentiam respondentem habebit: neque vl- lum aderit inflammationis signum. Calor verò multus, & acris sentietur, inue- niensque æstum, deustionem, & quandam veluti feruorem, inuehitque febris si- tim atque hominem exurit, vt se denudet, & abiiciat vestitum, seu operimen- tum, & magnum ac densum spiritum ducat, & velut flammam quandam efflet, & frigidam bibere expectat, vt inquit Aëtius. & paulò post in vigore consistit, calorque æqualiter quaque versus extenditur, nihilòque plus thorax extremi- tatibus calet, & si manum imposueris, in primo occurfu quidem multus, atque acris erit, vt diximus: quique veluti quodam cum vapore efferatur, paulo post verò à manu superatur, non vti in febribus malis adurentibus accidit: contra enim illæ grauiore ac molestiores, quanto diutiùs perdurant, apparent. quòd tempus sanè bibendi adest ægrotanti, & statim post potum plurimus vapor ca- lens per cutem exhalat, sudoris nuncius: bilisque superuenit vomitus, venter soluitur, & biliosum mingunt. Incipit enim sudor vaporosus, ac calidus, quem- admodum in balneis, totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisque est pul- sus hoc tempore, qualis in his qui bene valentes exercitantur, ac balneantur: velox scilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & statim ab ini- tio æqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebriçationem desinit, vniuer- sum accessionis tempus, vltra duodecim horas non extendens. nam hoc tem- pus in veris, legitimis, atque exquisitis tertianis, longissimum est. sæpius autem septem horas accessio continet, nonnunquam citiùs, aut tardiùs, sed non mul- tò finitur, prout multa, vel pauca: crassa, vel tenuis fuerit bilis: virtus robusta ad sit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis dispositio rara, vel densa. si verò æ- ger minxerit, vrina subruffa, vel subflaua, & crassitudine mediocri appare- bit, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensione optimam habebit. quin- imò ex hac vrina noueris, nequã exquisitam esse tertianam, sed etiam quòd vltra quartum circuitum non progredietur: ruffiore verò existente vrina, ne- que suspensione aliqua, neque nebula in primo circuito apparente, ad septem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquisitas tertianas, illa erit simpli- cissima, quæ cum omnia illa nuper à me dicta signa monstrauerit, in vri- nis etiam subsidentiam, & leuem, & æqualem statim in primo fecerit die: ne- que enim hæc vltra tertium progredietur circuitum, vt inquit Galenus secun- do de crisi bus. Ipsius verò generatio tempestatem aridam, & calentem requi- rit, & vt summatim dicam, ætatem iuuenilem, seu consistentem ætatem, & na- turam biliosam, quæ in laboribus, vigiliis, curis, & inediis extiterit, solis incen- diis, & etiam ciborum parcitate, præsertim calidorum, atque siccorum; præter- ea medicaminum calfacientium immodicus vsus, febres tertianas faciliter af- fert: similiter & inæquales, & intensæ cogitationes. Quòd si multos alios eo- dem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus: hoc quoque ma- ximum præter ea quæ diximus, signum erit. Si verò inter hæc à febre quicue- rit homo, hac inquam, quæ in suo motu est, & omnibus nota, propria verò fe-

Cap. 3.
Cap. 5.

Ex caloris
qualitate,
&c.

Ex sudore.

Ex tempore
accessionis.

Ex vrina.

Cap. citato.
Ex coli con-
sistione.

Ex pulsibus
qui reperi-
tur tempore
primæ in-
termissionis.

Non iam
reperiatur.
Cap. citato.

Cap. 2.

Cap. 3.

Cap. 7.

Prognostica.
Commen. 3.
text. 8.

Cap. 8.

Cap. 9.

Cap. citato.

Loco practi-
cato.

Aer.

Vermuratio.

brium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc certissimè poteris enunciare febrem esse tertianam, æquè ac si tertio die accessiõnem fecisse vidisses, ve liquet primo de arte curat. ad Glauconem, cum in nulla alia febre arteriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiam si multum temporis inter primæ accessiõnis finem, & secundæ principium intercidat, præterquam in diariis: semper enim febris remanet signum, in ephemeris autem in totum aboleretur accessiõne cessante, vt eodem libro scriptum est. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte quæ consequitur accessiõnem. cum verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei, aut noctis subinde sequentis partibus, manifestius autem iam circa finem eiusdem diei, vel noctis adhuc verò manifestius proxima quæ antecedit (videlicet accessiõnis diem, vel noctem.) in illa verò, iam signum euidentius apparet, ac multò etiam magis accessiõne incipiente, atque adhuc plus iam inualecente febre: cum verò iam cõsistit, minùs quàm cum augebatur, multò verò minùs vbi iam declinat, eodem Galeno teste, secundo de differentiis febrium. est verò in febribus putrescentis humoris ex pulsu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ contractio efficiatur celerior quàm distensio, vt tertio de præfagit. ex pul. scriptum est. Ex his itaque iudiciis quocunq; tempore ad ægrum accedes, exquisitam tertianam dignoscere poteris, ex propriis siquidem eiusdem temporis signis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermissionis, in simul cum reliquis, propriis siquidem, ipsius tertianæ, ac communibus singulis temporibus eius complicatis. Quod ad prognosticum attinet, aphor. 59. lib. quarti, de tertiana exquisita Hippocr. sic scriptum reliquit: tertiana exquisita septenis circuitibus, cum longissima est, iudicatur. Et primo de morbis vulgarib. Tertiana exquisita, inquit, citò iudicatur, nec est letalis. Galenus verò idem confirmauit commen. aphorif. 43. lib. 4. & libro primo de arte curat. ad Glauconem intermittentibus, ait, breuissima quidem, ac mitissima est tertiana. & lib. secundo de crisi. dicebat: quod in tertiana exquisita, ruffiore vrina existente, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad septem circuitus extenditur. si verò subruffa, vel subflaua, & crassitudine mediocris appareat, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensionem optimam fecerit, ultra quartum circuitum non progredietur. Omnium autem tertianarum illa est simplicissima, quæ cum omnia feruet exquisitæ tertianæ indicia, in vrinis subsidentiam etiam habet, & leuem, & æqualem statim in prima die hæc etenim vltra tertium circuitum non progredietur. Trallianus verò cap. 6. lib. 12. asserit: tertiana quidem facilis curatu est, cum autem à medicis illis qui nulla ratione, & via vtuntur, malè tractatur, non difficilis modò curatu, sed etiam insanabilis interdum redditur. quod confirmare videtur Galenus citato libr. primo de arte curat. ad Glauconem sub exemplo eius, qui corrupto iudicio calidis balneis vsus, extenuato corporis habitu, deinde ad tãtam deuenit perniciem, vt tabe cõsumptus interiret. Cum verò exquisita tertiana ex flaua bile per sentientes corporis partes cõmmoda, inualefcit, sitque flauæ bilis humor inter omnes qui in corpore sunt, aridior, ac calidior, quãto magis fieri potest, pro eius curatione; refrigerare, ac humectare oportet, Galeno auctore; primo de arte curatiua ad Glauconem, & Aëtio cap. 80. lib. 5. necnon & Paulo cap. 20. lib. 2. Quapropter in loco frigido æger decumbat, pauimentumque frequenter spargatur aqua frigida, vel rosacea, cum exiguo aceto; insuper sternantur salicis, seu vitis folia, myrti, rosarumque, aut violarum flores, ac etiam nymphææ. constat etiam cunctis hac febre laborantibus cibum humectantem, refrigeratèmq; præbendum esse. itaque prisanæ cremor super omnia utilis ipsi censetur, vt inquit Alexander citato loco. ab omnibus autem cibis qui vim calfaciendi habent, abstineant, Paulo teste: quamuis Galenus ante eum ipsa etiam viraucrit, præter hæc autem ab omnibus dulcibus abstinentum esse præcepit Aëtius citato

citato loco. Qui verò humectant atque refrigerant, omnes vtilis sunt exquisitis tertianis, Galeno teste citato loco. eorum verò quantitas tanta sit, vt bene concoqui possit. qua de re ex oleribus conueniunt atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita, prisanæq; succus: Addas tu cichorium, endiuia, buglossum, seu boraginem. quãuis vtilius sit his oleribus vti modo quo in præcedenti capite docuimus: nam licet refrigerent & humectent, probum tamen succum non generant, vt diximus. & ex piscibus, saxatiles, ex volatilibus quæ mollibus constant carnibus; quæ autem talia non sunt, eorum alæ, necnon & gallorum testiculi, vt ipse Galen. inquit. suum verò pedes, & cerebra, ac etiam porcellorum carnem liquefactam, nostris temporibus vitamus. licet (vt ipse inquit) non lædant; cum & præstantiores, ac longè temperatiores cibos habeamus, quemadmodum præcedenti capite explicauimus. interim quoque & oua ad forbendum offerimus, præsertim vitellos. permittendum quoque est ex fructibus vt illos degustent, qui non sunt omnino concoctu difficiles, nec etiam facile corrumpantur, vt sunt pruna damascena, seu surrentina, & qui azarolæ, seu amarenæ vulgò appellantur. Verùm vbi non admodum delitiosi sint, qui hac febre laborant; succus prisanæ duntaxat vsque ad crism exhiberi debet, vt idem Galenus citato loco fatetur, aut ex illis quos præcedenti capite narrauimus, aliquem eligas cibum pro natura, ac ægrotantis consuetudine, seu viribus, vt in vniuersali methodo fusius disseruimus. quò in loco conuenienter exhibendi cibi horam, etiam studiosi requirant. A vino verò antequam morbus concoquatur omnino abstinendum, aut vbi concoqui cœperit, tenue, aquosum, ac modicum primò dandum est: vbi verò iam prope est vt morbus solvatur, amplius offerendum, vt liquet ex eisdem auctoribus præcatis locis. Toto verò eo tempore quo à vino abstinere debent, aqua hordei, aut aliquo alio ex eis, quæ in præcedenti capite narrauimus, pro potu vtantur: ac reliqua etiam in motu & quiete, inanitione & repletione, animi affectibus, & somno, & vigilia feruentur, quæ ibi præcepimus. Illud verò præcipuè seruandum tam in hac exquisita tertiana, quàm etiam continua, ac singulis febribus quæ plures accessiones habent, quòd in accessiõnem principis haudquaquam dormire debet ægrus, propter ea quæ à somno, hoc tempore consequuntur mala à Galeno cõscripta, commento aphorismi primi, libri secundi. quo etiam tempore nec cibus, nec medicamentum exhibeatur, nisi aliquid urgeat: retineretur siquidem longiori tempore saltem intus calor naturalis, non sine magno eiusdem ægri detrimento: ob quam causam & vigilias præcepimus hoc in tempore, & à cibo, aliisque medicamentis abstinemus. alui etiam excrementa si excernantur priusquam inuaserit accessio, confert, & si non natura, saltem mollibus clysteribus aluus exinanienda erit. in earum verò accessiõnũ incrementis, frictions lenes competunt: excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humorèmq; extenuant, qui in vniuerso habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. At in summo vigore tempus est sanè ægro vt bibat, Galeno teste secundo de crisi. & Aëtio cap. 79. libri quinti. bibant autem aquam hordei, ex hordeo potissimum decorticato factam; aut stillatitiam aquam intybi, seu cichorij, aut endiuæ, aut buglossi, cui zulapij violacei, aut rosacei ʒ. ij. adicito, aut syrupi acetosi simplicis, siue oxysacchari tantundem; nec minùs adicere poteris syrupum è succo cichorij, seu endiuæ, aut buglossi. si verò malint pastillos aliquos potius quàm syruos, ex margaritarũ ʒ. j. & saccharo dissoluto in aqua rosacea quantum satis sit, formari poterunt. interim ʒ. β. seminum communium frig. adicito: quandoque etiam demptis margaritis ʒ. j. pul. diamargaritonis frig. addere poteris. Vbi verò portione æger fuerit recreatus, statim copia vaporis calidi per cutem emergit sudoris nuntia, & vomitus bilis quandoque superuenit, aut aluus soluitur, & per vrinam biliosa reddunt, vt liquet ex Gal. Paulo, & Aëtio. qua de re si ad ventriculũ bilis repat, per vomitum educere oportet, cum verò vergit ad inferiora, per inferiorem excretionem,

Potus.

Quies, somnus, &c.

Somninitio accessiõnis vitandus, &c.

Clysteres.

Frictions.

Bibedi tempus. Cap. 3.

Purgatio.

vbi

ubi sponte à natura eadem excretiones non perficiantur, iuuat enim per inferiores partes bilis expurgatio, & per vrinam quoque, & sudores, eam diuertere oportet, vt ipse Galenus testis est citato libro primo de arte curat. ad Glauconem. mollibus itaque clysteribus eo tempore alius exinaniantur, vomitus aqua tepida exiguo aceto, seu syrupo acetoso adiecto proritetur. reliquæ excretiones per vrinam, & sudores à medico prouocari non debent, nisi vbi maior pars bilis per aluum, aut vomitum fuerit excreta, aut saltem manifesta concoctionis notæ appareant, nec ipsius bilis multa copia adsit, præterquam si frictionibus mollibus, ac lenibus sudores excitabis. Quam obrem accessione finita, in tempore intermissionis, eodem oxylaccharo, seu syrupo acetoso simplici, aut reliquis modo dictis cum cichorij, endiuiz, aut buglosi aqua vt poterunt ægrotantes, necnon & mollibus clysteribus ex hordei, foliorum maluarum, violarum, mercurialis & betæ prius facto decocto, deinde adiecto pauco sale, ʒ. iij. vel iij. olei violacei, & duabus mellis rosacei, & fiat clyster. interim addere poteris ʒ. j. medullæ castiæ fistularis, aut castiæ tractæ, interdum etiam ʒ. ʒ. diacatholicæ, aut diapruni solutiui ʒ. iij. Apparentibus verò manifestis coctionis indicibus, per seuerantéque accessione, potissimum vltra tres periodos, vbi crisis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro secundo de morbis, Hippocrate ascripto, reperitur: { si tertiana febris tenuerit, siquidem non omisis tribus inuasionibus, quarta corripiat. pharmacum deorsum purgans, bibendum dato. } & Actuarius, cap. 19. lib. 3. suæ meth. med. his verbis etiam id significauit, cum dixit: { febre verò leuiori facta modicè quoque purgantibus, refrigerantia ac humectantia medicamenta permiscendam, quod purgantia, quæ magna ex parte calida sunt, & turbandi vim obtinent, minus offendant, vacuare oportet. } Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum sit, præcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis seminibus communibus frig. cum radicibus & foliorum cichorij decocto: interim etiam apium, aut fœniculum adiecit, aut syrump e tribus radicibus præbeto, quo casu etiam, cum fiducia absynthium exhibere poteris vbi coctionis signa monstrantur, quod alioqui summum est stomacho remedium, vbi bilis infestauerit, Galeno teste, si præsertim ex ipsius coma (vt ipse inquit) quantum sufficiat, accipiens, mellicrato intinxis, tutius autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis. ex eodem quoque decocto cichorij, radicibusq; apij, & fœniculi, sudor prouocari poterit, si ʒ. iij. vel iij. eiusdem præbebis, cum aliquo ex prædictis pastillis, aut etiam sequenti. Recipit autè diarthodis ʒ. ʒ. tria-fantalati ʒ. j. feminum melonum ʒ. vij. sacchari dissoluti in aqua rosacea quantum satis sit, fiant in morsulis. Nec minus profunt balnea temperatè calida, ex aqua potabili, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia sua qualitate plurimum iuuant: nam huiusmodi balnea humectant, ac potentia refrigerant. semper autem oportet contrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint, cum hoc multò plus iuuet, quam quomodolibet euacuare, vt liquet citato primo de arte curatiua ad Glauconem. Illud tamen in memoria semper habeto, vt in tempore fiant: si verò etiam coctionis signa ostendantur, tunc & si etiam sæpius laueris, nihil deliqueris, vt ibidem liquet. Reliquis etiam medicamentis alterantibus, tum intus, tum extra adhibitis præcedenti capite explicatis, commodè vti poteris. Vnum tamen magnoperè necessarium, pro curatione huius febris, definiendum restat. Num videlicet competat venæ sectio? Quam licet Galenus vniuersaliter commendauerit 11. de meth. meden. in omnibus febribus ex putredine ortis, vt superius annotauimus, eam tamen primo de arte curatiua ad Glauconem, pro exquisitæ tertianæ curatione subtrahit. Hunc nodum sic soluerem, quod cum sine periculo sit, & citò iudicetur hæc febris, quantum in ipsa est, modò nihil in ea delinquatur, si quis eam solam inspiciens, venâ secari non præceperit pro eius curatione, non errabit, id quod

in spi

inspiciens Galenus (vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit, sed ipsius bilis motum spectans, per eandem viam qua vergit, & à natura tentatur excerni, eam vacuari iussit. Atsi multa sit bilis copia, ex qua exquisita tertiana accenditur, coaceruata intra vasa, à quibus accessione tempore excernatur ad sentientes corporis partes, siquis non inspiciens bilem putrescentem solam, quæ accessione causa est, sed eius copiam in venis, ac iocinore genitam, nondum tamen putrefactam, venâ secari iusserit, nec rationi, nec Galeni sententiæ pugnabit. Taceo Arabes qui eam commendant, potissimum si reliqua omnia consentiant, eademque moderatè fiat, etenim leuata natura ab eo quo velut sarcina premitur, quemadmodum ipsemet Galenus fateor citato libro vndecimo de metho meden. haud ægrè quod reliquum est, vincet; itaque proprii muneris haud oblita, & coquet quod coqui est habile, & excernet quod potest excerni. Atsi quispiam dixerit propterea non debere fieri venæ sectioem, quoniam Galenus eam non præcepit, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quemadmodum eam commendauit pro cura tertianæ nothæ, asserimus nos quod si eam non commendauit, non tamen omnino negauit. nec obstat eam commendasse in cura tertianæ nothæ, cum de ea curanda, magis dubium esset, num competeret venæ sectio, quam pro curatione exquisitæ tertianæ, eo potissimum quod (vt diximus) impetum duntaxat putrescentis bilis, accessione facientis, spectauit, non negans quod vbi formideretur, propter eius copiam, naturam non posse eam euincere, aut vix, & fuluiores apparuerint in primo circuitu vrinæ, & crudæ, quod tutius erit statim venam secare, hoc tamè tanquam in vniuersali metho explicatum, hic subtrahit. vbi igitur prædicta adsint, ac reliqua consentiant, confestim sanguis mittendus erit, hora tamen quietiori, & aliis quæ sæpius diximus, seruatis: id quod confirmauit Actuarius præcitato loco, cum dixit: { & nisi quid impederit, sanguis est detrahendus: etenim in omnibus propemodum febribus sanguinem mittere, nisi adsit quod interpellat, præstat. } Qua etiam via, & ratione, & duplicem, seu triplicem curabis tertianam, modò exquisitæ sint; nanque hæ non propter aliud fieri contingunt, quam propter multitudinem, & crassitudinem, ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aërius citato cap. 79. libri quinti. Dignosces autem duplicem, aut triplicem tertianam, ex iam dictis signis, etenim & cum rigore vehementi irruent, & omnes prædictas habebunt notas in pulsibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino similes accessiones erunt.

De tertianæ nothæ dignotione, prognostico, ac curatione. Caput IIII.

SI OMNIA, quæ præcedenti capite tertianarum febrium indicia scripsimus, adfuerint, exquisitam reddunt tertianam, cuius accessione tempus, vt dictum est, breue existit; nam quatuor, aut quinque, aut sex, & longissimè vndecim aut duodecim horas complectitur: quarum etiam febrium vrinæ tertio die, aut ad summum quarto coctionis signum ostendunt. Si verò aliquid eorum desit, non amplius exquisitæ erunt. nam quæcunque febris exquisitam simplicitatem seruauerit, vnam obtinebit formam, veluti regulam quandam aliarum quæ exquisitæ non sunt. etenim quæ aliquo modo ab illa defecerit, tantum etiam à febrium simplicitate recedet; vt liquet secundo de differentiis febrium: id quod tanquam proprium, nedum tertianis, sed singulis febribus intermittētib; primùm considerare oportet. Itaque in ipsis tertianis primùm distinguere opus est, si exquisita & (vt quispiam diceret) legitima sit febris, aut non exquisita, sed velut notha. Gale. aut. primo de arte curatiua ad Glauconem. quantum enim natura differunt, tantum rationabile est, & victus rationem, ac reliquam curationem permutare. sunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid iam dictorum deficit, quæ non exquisitæ, sed simpliciter tertianæ appellantur, quarum accessio longius

Cap. 15.

Duplicem, ac triplicem tertianam curatio.

Cap. 9.

Cap. 10. Tertianæ simpliciter, etiam non exquisitæ.

longius quam duodecim horarum occupat tempus, adeo ut ad decem & octo perueniat horas, tantoque longiores sunt hæc tertianæ, quam illæ quæ exquisitè dicuntur, quanto earum accessiones maiores extiterint ac longiores. si verò longiorem habuerint accessiōem, intermissionem autem minorem, accessiōne videlicet in longius tempus protracta, quam decem & octo horis, tertianæ extensæ vocantur; licet & hæc ipsæ extensæ tertianæ plurimam in eo quod magis, aut minus differentiam suscipiant, nam licebit ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cum vigintiquatuor horas in accessiōne consumperit, reliquas habet febris expertes; aliquam verò sufficienter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam, ut quæ vsque ad triginta sex horas protendatur, atque aliam adhuc amplius vsque ad quadraginta, vel plures: neque enim ex his aliqua certis terminis potest definiri. Et quanquam huiuscemodi nomina adeo curiosè inuestigare non sit necessarium, tamen clarioris doctrinæ gratia; præter exquisitam tertianam nominatam, quæ parum ab ea distat, simpliciter tertianam appellabimus, ut dictum est, deinde aliam paululum extensam, deinde aliam sufficienter extensam, aliam verò amplius, & deinde aliam plurimum extensam, ut liquet secundo de differentiis febrium, nam si ea sola tertiana esset, quam exquisitam consuevit Hippocr. appellare, vtrique simpliciter tertianam eam appellasset, & non exquisitam, quæ duodecim horis breuiorem accessiōnem habet. cum verò aliæ sint tertianæ iam dictæ quæ exquisitæ non sunt, propterea iam dictam exquisitam nuncupauit, ut sexto de morbis vulgaribus, scripsit Galenus aduersus Agathinum, & eius sectatores, qui extensas tertianas non admittebant, sed eas semitertianas nuncupabunt. differunt autem inter se accessiōnis longitudine, ut dictum est; qua etiam ratione magis, vel minus ab ea quæ exquisita est, recedunt. nam quanto longior fuerit earum accessiō, tanto impuriore erunt; raro tamen reperies febrem, quæ ultra tria interualla exacerbationem producat, in vocatam integritatem desinere, ut liquet ibidem.

Cap. 3. Appellat autem Galenus interuallum, interstitium, seu spatium duodecim horarum, ut liquet secundo de crisi. Ut verò quiuis valeat singulas, quas dinumerauimus tertianas nothas, seu non exquisitas dignoscere, illius signa explicauimus, quæ exquisitæ tertianæ maximè contraria existit. nam ex extremis determinatis, non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas, ut Galenus refert citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, erit autem maximè contraria ea quam plurimum, seu admodum extensam nuncupauimus, citius accessiōnem vsque ad triginta sex, seu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi. Quam tertianam sub exemplo adolescenti cuiusdam, qui medio tempore inter occasum Pleiadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis significauit Galenus eodem libro primo de arte curatiua ad Glauconem. incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adolescente cœpit, haudquaquam cum rigore, sed cum horrore; quæ etiam, neque in caliditate similis est exquisitæ tertianæ: imitior etenim est eius caliditas, neque adeo confestim per vniuersum corpus effunditur, neque etiam similatur ei in pulsibus, neque subsequitur bilis vomitus, neque sudor sufficiens, sed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim transpirat, ac vix intermittit; longo tamen tempore, cum eius accessiō diutius producatur, ut dictum est, pulsus verò minores, tardiores ac rariore sunt, & in dies duriores euadunt; permancet etiam in pulsibus intermissionis tempore febris signum satis manifestum. in quam febrem, licet adolescentem, & iuuenes incidant, non tamen ij, qui natura biliosi sunt, sed pingues, aspectu albi, qui in otio degunt, & crapulis, balneisque plurimis, & repletionibus vsi sunt, & propterea benè cibos non concoquant; simulque eis aduenit pulsus durities in prima, atque secunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque sequentibus vsque ad septimam, ad magnam peruenit duritiem; qui quidem

multorum fore dierum, ac mensium, ægritudinem indicant: deinde paulò post tempore paulatim mollescere incipit, ac minores etiam quotidie fiunt accessiones; vrinæque meliorem habebunt subsidentiā, cum in priori tempore admodum crudæ fuerint: tardius etenim concoctionis signa apparent in hac spuria tertiana, quam in exquisita. His itaque indiciis non exquisitam tertianam cognoscas, eam scilicet quæ exquisitæ maximè contraria existit, reliquas verò intermedias, cognitis exquisitæ tertianæ indiciis, & huius non exquisitæ, eidem maximè contrariæ, non difficulter inuenies; & eatenus eas magis accedere, vel recedere, ab altera earum percipies, quatenus plus, vel minus eiusdem signa participabunt, ac earum accessiō longius, aut breuius supra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc verò omnia prouenire censendum est, propterea quòd bilis ex qua nothæ tertianæ accenduntur, amplius sincera non sit, sed alteri permixta humori, crassioris, ac frigidioris naturæ existenti; & prout frigidior, ac crassior fuerit, ac maior eius copia cum bile permixta, eò impurius tertiana fiet, accessiōnemque habebit longiorem, & intermissionis tempus breuius, quemadmodum in hac quam modò descripsimus, in qua multa admodum commixta est pituitæ copia, ut ex enarratis indiciis colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. esse maximè exquisitæ tertianæ contrariam, non negans quòd si minor sit copia pituitæ eidem bili permixta, possit aliqua notha tertiana generari, quæ non adeo sit exquisitæ contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare visus est, ut quidam iuniores Galenici sentire videntur, quòd eadem tertiana spuria gigni possit, atra bile, & non pituita ipsi flauæ bili permixta, quemadmodum etiam vniuersa Arabum schola admittit. Verùm de his particulatim haudquaquam verba fecit, excusans se, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quòd cognitis extremis tertianis, hoc est exquisita, & illa quæ ei maximè contraria est, quam ipse figurauerat sub exemplo adolescentis, ut diximus, haud ægrè poterant inueniri reliquæ intermedie, quæ quidem numero paucæ non sunt, ut ipse fatetur. Decepit autem hos viros quòd arbitrati sint aliam Galen. non nouisse tertianam notham, quam eam de qua verba fecit præcitato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, sub citato exēplo; non animaduertentes quòd primo, & sexto de morbis vulgaribus, & secundo de differentiis febrium, plures conscripserit tertianæ spurie differentias; hoc verò in loco arte, & breuitate quadam vsus, eam describens, quæ (ut diximus) extrema est, poterant reliquæ intermedie facile percipi, quemadmodum etiam & curari. De hac quoque verba faciens, dicebat se vidisse aliquam tertianam notham in autumno incepisse, & deinceps vere terminasse: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahuntur spatium, sunt namque inter eas quæ citius terminantur, & eo citius quo paulatim ad mollitiem non longo post tempore ab eius initio tendant. simili licet vbi non longo post tempore à principio, accessiones minores fiant, & in vrinis concoctionis nothæ apparuerint meliores, subsidentiā scilicet habentibus, quæ priori in tempore crudæ, aut minus concoctæ visæ sint; quapropter interdum in sexaginta, interdum verò in quadraginta diebus terminentur. minus tamen formidanda erit, ac citius quoque soluetur ea quæ ex atra bilis permixtione generatur, quam quæ ex pituitæ, in cæteris paritate seruata; quamuis nulla earum quantumuis impuræ & illegitima fuerit, ex seipsa periculosa existat, ut liquet aphorismo 43. libri quarti, nisi in aliquo fuerit delictum, nec opus est ut particulatim hæc cuiuslibet signa conscribamus. nam si bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quædam alia aderunt indicia ex iis quæ in capi. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora ad fuerint eiusdem quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorem etiam permixtionem ipsius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam existimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta; aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia: & pro eorum multitudine, aut paucitate, maiorem, vel minorem

H H

Tertianæ extensæ, simpliciter, sufficienter, &c.

Cap. 8.

Comen. 2. super text. 23.

Cap. 3.

Cap. 8.

Cap. præcit.

Tertianæ plurimè extensæ signa. Ex horrore. Caloris qualitate.

Ex pulsibus.

Ex temperatura agrorum.

Cap. supra citato.

Loco citato.

Comen. 2. super text. 25.

Com. 3. super text. 5.

Com. 2. super text. 23.

Prognostica.

ca.

Minus formidanda mixta cum atra bile, quæ cum pituita.

atræ bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vnà cum accessio-
nis maiori vel minori longitudine prædicere poteris, num longiori vel bre-
uiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam
dictæ tertianæ nothæ, exquisitæ maximè cōtrariæ, curationem præceperimus,
ac quotidianæ & quartanæ. Vniuersa itaq; victus ratio pro eius curatione, non
quæ refrigeret, ac vniuersum corpus humectet, instituenda erit, qualis in ex-
quisitis exhibetur tertianis, sed & aliquem modum assumat ad calfaciendum
& incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo de arte curatiua ad
Glaucōnem, quem etiam sectati sunt Paulus cap. 20. lib. secundi, & Aëtius cap.
81. libri quinti, nimirum velut crassiore bile subiecta, & non valde calidiore, vt
idem inquit Aëtius. Prouidendum etiam pro viribus est, ne morbus augeatur,
nève ægrotantis vires prosternantur, quæ longiori tempore debent laborare,
difficile verò est seruare vtrunque, quoniam inedia, quantum profunt ad mor-
bi coctionem, tantum, vel amplius officiant viribus, cibi verò quantum ægri
vires adaugent, tantum coctiones impediunt. sed id quoque noscere opus est,
ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ sint ægroti vires, vt
ad ea inspiciens quæ maius auxilium exposcunt, inedia quidem in valentiori-
bus vtatis viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires sunt
debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in
omnibus aliis morbis considerare oportet, vt liquet ex eodem Galeno, & nos
in vniuersali methodo fusiùs disseruimus. Maximè verò eis conducit prisanæ
succus iniecto pipere, hyssopo, aut origano modico, necnon & aliq; sorbitiones
concoctu faciles, ex prædictorum auctorum testimonio, semper autem plenior
victus in hac febre adhibendus erit à principio, quam in exquisita tertiana. Re-
liqua verò quæ ad victum spectant, cum præcedenti capite de tertiana, tum se-
quentibus de quotidiana, & quartana sunt petenda, eatenus ipsum victum va-
riâs, quatenus ipsa tertiana notha ab ea quæ exquisita est, declinauerit. & cum
accessionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, sed al-
ternis diebus (nisi quippiam vrgeat, vt in accessione cibum offeras) quâquam
etiam exiguus magis, minusque nutriens, ac medicamentosus eo tempore ex-
hiberi debebit. Sed mirum sanè est de Alexandro, qui cap. 6. libri 12. ad eò fac-
ile putat Galenus condemnare, eo quòd commendauerit prisanæ succum pau-
co pipere, hyssopo, vel origano adiecto in hisce febribus, inquit, huiusmodi
plerunque periculosa esse, & febres vehementiores accendere, idq; magis ad-
huc si temperamentum corporis calidius inueniatur, & pituita minor quàm
bilis; & quæ non ad eò calefacientia requirat, parum (vt mea fert opinio) ani-
mauertente quòd nec Galen. eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, ne-
que vt eisdem, immodicè vtantur cum prisanâ: docet enim (vt diximus) eam
notham tertianâ curare, quæ alteri exquisitæ tertianæ maximè contraria exis-
tit, cuius exemplum paulò ante conscripserat in adolescente, circiter deci-
mum octauum ætatis annum, albo aspectu, pingui, & sæpiùs antea in otio de-
gente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vso: quæ quidem febris
nec vehementior erat, neque in corpore temperamento calidiore, nec pituita
permista bili, ad eò mitis, ac exigua erat, vt non etiam calefacientia requireret,
simul cum his quæ refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ supra
modum calefaciunt & exsiccant, ipsemet Galenus omnino vitauit, eodem lo-
co. Conatur etiam idem auctor citato loco Galenus reprehendere, quòd pro
curatione exquisitæ tertianæ, apparentibus concoctionis signis absynthij de-
coctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris, calidum & siccum tempe-
ramentum habentibus, asserens se nouisse in quibusdam, qui immoderatus il-
lud assumpserunt, particularum colliquationem expertos esse, quibusdam par-
tes solidas sicciore reddi, aliis verò bilem efferuescentem qualitate potius of-
fendere, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ven-
triculi sentire, atqui ex eisdemmet verbis liberari à calumnia Galen. poterit
cùm

Curatio.
Videtur ratio.

Cap. citato.

Refellitur
Alexander
reprehendens
Galen.

Vade de ab-
synthio cap.
3. huius par-
tis, circa finem.

cùm immoderatum eius vsum non commendet, sed moderatum, ex ipsius co-
ma quantum sufficiat accipiens. ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta posse
prouenire incommoda ex absynthij decocto, modò immoderatiùs illo ægri non
vtantur? neque enim tantam habet vim calfaciendi, licet amaroris particeps
sit, cùm & adstringendi facultatem habeat, plurimam etenim obtinet adstri-
ctionem, vt sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, liquet, maxi-
mè vbi ponticum sit, & propterea intus assumptum idoneum est medicamen-
tum ad repurgandos meatus; gratumque est stomacho, adeò vt propterea ne-
que igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi proritare va-
leat, parcat itaque mihi Alexander in hoc, eum satis animosè, exigua seu nulla
ratione promorus, in Galenum inuehere conatus sit. Nos verò ad pensum re-
deuntes, asserimus etiam, quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cin-
namomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum deli-
tiosi sint, vt à vino abstinere nequeant, eo etiam vti poterunt, pauco, tenui, at-
que aquoso potissimum circa initia. nam procedente tempore amplius offerri
poterit, neque ita aquosum, modò tenuis substantiæ sit. Quòd si sanguinem
mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, sed ab initio statim ad-
hibita earum rerum, quas explicauimus distinctione, tantum mittendum, quan-
tum præfens exigit status, eodem Galeno auctore. erit itaque secunda interna
cubiti vena, vbi quippiam non impediat statim ab initio. Conferunt etiam cly-
steres, iique non admodum molles, vt idem auctor inquit, qui parari poterunt
ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum camomillæ, & hyssopi deco-
cto, cui colato iuri, mellis rosacei ʒ. ij. olei communis, vel chamæmelini, & vio-
lacei ʒ. iij. vel quatuor, confectiois de dactylis ʒ. iij. aut diacatholiconis, seu
hieræ picræ simpl. ʒ. ʒ. salis communis ʒ. iij. adiccito, & fiat clyster, extenuantes
quoque modicèque calfacientes syrupi exhibeantur, permisti cum his quæ vim
humectandi ac refrigerandi habent, veluti syrupus acetosus simplex, rosaceus
mel, aut ipsummet oxymel, cum syrupo de succo boraginis, endiuæ, aut cicho-
rij parato hunc in modum, Recipe syrupi acetosi simp. mellis rosacei, aut oxy-
mellis, & syrupi de succo boraginis, endiuæ, vel cichorij, ana ʒ. j. aquarum ci-
chorij, & boraginis ʒ. iij. misce. quibus sæpiùs assumptis, apparentibusque con-
coctionis nothis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quæ leuiter ven-
trem subducunt, vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon, seu diacatholicon, quod
quidè hunc in modum componas, Recipe rhabarbari vigorati cum spica, di-
luti in ʒ. ij. succi rosarum, & per colum transfusi ʒ. iij. diacathol. ʒ. vij. aut dia-
phœniconis ʒ. iij. mellis aërei ʒ. ij. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in-
vicem mellis aërei vti ʒ. iij. syrupi de pluribus infusionibus rosarum, vel viola-
rum, aut ʒ. j. ʒ. pulpæ cassiæ fistularis. Cùm verò febris hæc ex crassiori accen-
datur bile, non vnicam fortè purgationem duntaxat desiderabit, sed plures,
quod quidè sub his verbis nobis insinuauit Alexander citato loco: (conue-
nit igitur, vt qui humores dissolutos nouerit, non modò semel exhibeat, quæ
per aluum subducere possunt, sed etiam rursus humectante victu vsu, & dissol-
uentes, si quæ siccæ, & crassæ reliquiæ subsint, iterum leuiter expurgent.) Qua-
propter vbi adhuc perseverauerit, reliquis vtendum est syrupis extenuatibus,
ac aperientibus magis, vt syrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vri-
mur, aut syrupo de duabus, vel quinque radic. vel etiam acetoso composito, de
bizantiis, aut de eupatorio, aut etiam oxymelite: quibus etià adicias aliquem
ex iis quæ refrigerandi vim habeant, vt syrupum de succo, vel infus. rosarum,
aut de succo cichorij, seu boraginis. Quibus deinde sæpiùs assumptis repeten-
da erit purgatio, eisque vtendum est medicamentis, quæ expurgandi crassio-
rem bilem vim habeant, & propterea agaricum adiccito simul cum rhabarba-
ro, vel catapotia quædam tribuàs quæ ex eisdem figurentur, aut ex agarico &
aggregatiuis pil. seu ex rhabarbaro, & eisdem pil. catapotia formato, ʒ. j. pilula-
rum aggregatiuarum, & alteram seu ʒ. iij. seu agarici, seu rhabarbarij accipiens,
HH 2

Cap. proprio.

Potus.

Vene sectio.

Clysteres.

Syrupi.

Purgatio-
nes.

à quorum assumptione, mellis aërei ℥.ij. aut syrupi de pluribus infusionibus rosarum, vel violarum ℥.ij. aut sacchari violacei ℥.ij. præbeto cum aqua cichorij, aut buglosi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quæ vrinam ciunt, præterquam illa quæ supra modum calfaciunt & exsiccant, vt inquit Galenus, cuiusmodi est decoctum hyssopi, aut spicæ nardi, & post diem septimam danda est (vt ipse Galenus ait) iugiter absynthij coma. insuper pastillis in hunc usum vtantur, hoc modo confectis. Recipe diathodon abbatis, & aromatici ros. ana. ℥.ij. seminum communium frigidorum maiorum, aut melonum duntaxat ℥.℞. cum saccharo in aqua rosacea, & capillorum veneris, seu mellissophylli dissoluto, fiant pastilli, quibus vtantur cum aliquo ex prædictis decoctis, aut syrupis, aut aquis cichorij, vel borraginis. multis quoque fuit auxilio oxymel eorum, vt citatis auctoribus visum est. vomitus insuper post cibum aded iis, quibus hæc febris perdurauerit, visus est; vt multos sciam solis vomitibus statim fuisse curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Vbi verò adhuc perseverauerit febris, neque iam dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, semel saltem in hebdomada, vt are, vt trociscis de rhabarbaro, seu de eupatorio, aut de absynthio cum syrupo de pluribus infusionibus rosarum persicarum, aut syrupo composito de cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociscorum de rhabarb. de absynthio, aut de eupatorio ʒ. j. dissoluatur in ℥.ij. syrupi de cichorio Nicholi, aut de pluribus infusionibus rosarum persicarum tantundem, & cum aqua mellissophylli, cichorij, aut capillorum veneris, fiat potus, vel ex ʒ. j. seu ℥. iij. trociscorum dictorum, tria catapota formato cum melle rosaceo, seu oxymelite, & vtare. Et si videbitur, poteris post horam vel alteram ℥. ij. dictorum syruporum cum iam dictis aquis simul exhibere. nec etiam parum efficaces sunt trocisci de rosis, præsertim vbi admodum laborauerit ventriculus, malèque concoxerit, & febris admodum producta sit, ac color ægri fuerit vitiatum, quorù poteris ʒ. j. exhibere singulis tribus, vel quatuor diebus cum ℥. ij. aut iij. decocti ex radicibus cichorij, & paucò absynthio facti. conducit etiam non parum si ℥. j. vini albi odorati adicias. Iuuat insuper ex Galeni præcepto citato libro de arte curatiua ad Glauconem non Pauli, & Aëtij citatis locis, hypochondriorum calefactio seu fofus. at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt sæpiùs animaduertimus) sed ea quæ laborant. Quare laborante iocinore tales fiant fofus. Recip. cichorij, & fumarie ana. manip. ℞. florum chamæmeli, meliloti, & scenigræci ana. ʒ. iij. summitatum absynthij, & rosarum ana. manip. j. spicæ iunci odorati, cuiuslibet ʒ. j. bulliant secundum artem in sufficienti quantitate aquæ, deinceps acetii albi ℥. ij. vel iij. adiecto, & cum panniculis lineis in eo irrigatis, iecur sæpiùs foueatur, inungatur demum hoc vnguento. Recipe olei rosacei, & de absynthio ana. ʒ. j. olei chamæmelini, & amygdalarum amararum, singulorum ʒ. ℞. olei nardini ʒ. iij. pulueris seminis lini, scenigræci, & florum chamæmeli ana. ʒ. ij. corall. rub. ʒ. ℞. succi cichorij ʒ. vj. cum cera & exiguo aceto, fiat vnguentum. At si lien laborauerit, ac intumuerit, non iocinori, sed lieni calfacientes sunt approximadi fofus, quos hunc in modum componas. Recipe corticum rad. capparorum, & tamaricis ana. ʒ. iij. scolopendrij, absynthij ana. p. j. spicæ ʒ. iij. lupulorum, fumiteræ singulorum manip. ℞. florum chamæmeli, scenigræci, meliloti, seminis lini & anethi ana. ʒ. iij. fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ, & vna acetii albi, & irrigatis in eo spongiis, fiant fofus, à quibus tale applicetur vnguentum. Recip. olei liliorum alborum, & irini ana. ʒ. ℞. olei de capparibus, & amygdalarum amararum ana. ʒ. j. nardini ʒ. iij. succi scolopendrij ʒ. j. butyri recentis, & adipis anferis cuiuslibet ʒ. iij. pul. seminis lini, scenigræci, & florum chamæmeli ana. ʒ. j. cum aceto paucò, & cera, fiat vnguentum. huic etiam ʒ. j. rad. capparorum, aut tamaricis, interim etiam ʒ. ℞. succi ciclamini adiciere poteris. Vbi verò ventriculus primò affectus sit, aut etià ob dicta hypochondria laborauerit, flatibusque sit oppletus, & subtumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoque fouendus

Vomitus.

Loco citato.

Fofus hypochondriorum.

duus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe summitatum absynthij, & rosarum rubearum ana. manip. j. spicæ nardi, chiæ mastiches ana. ʒ. ij. cinnamomi ʒ. j. florum chamæmeli, meliloti, & anethi, singulorum ʒ. iij. singula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & spongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriusque menthæ & absynthij ana. manip. j. chiæ mastiches, cinnamomi, ligni aloës, cort. citri, singulorum ʒ. j. maceris, galangæ, ana. ℥. ij. florum chamæmeli, anethi, & meliloti ana. ʒ. iij. rosarum rubearum manip. j. singula contundantur, & ex eis cum linteo lineo fiant sacelli, qui irrigati in sequenti decocto, calidi, ventriculo applicentur. Recipe absynthij & rosarum rubearum, ana. manip. ℞. cinnamomi, chiæ mastiches ana. ʒ. j. scenigræci, seminis lini, cuiuslibet ʒ. ij. bulliant omnia, in sufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquæ, & vna vini, & fiant fofus, quibus sæpiùs adhibitis, licet eundem ventriculum hoc vnguento inungere, quod accipit oleorum de absynthio, & maltichini ana. ʒ. ℞. olei rosacei, & amygdalarum amararum ana. ʒ. j. olei nardini ʒ. iij. corallorum rub. ʒ. ℞. cinnamomi, chiæ mastiches ana. ℥. j. vini albi, & ceræ parum, fiat vnguentum. Hæc satis esse puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recensuimus, sint eius differentia, non difficulter tamen earum curationem inuenies, vbi extre marum curationem non ignorabis; eius videlicet quæ exquisita est, & alterius quæ eidem maximè contraria existit: cuius curationem hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquisita recedit, ita poteris tā victus, quam medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiscere. Similiter pro diuerso humore qui permiscetur, poteris eadè etiam componere, nedum ex his quæ pro cura tertianarum explicauimus, verum etiam eis quæ sequenti capite de quartana, & alio de quotidiana conscribemus.

Exquisite quartana causa, dignotio, prognosticum, ac curatio. Caput V.

LETVM intermittentium februm genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore generatur, qui frigida & sicca constat temperatura, succenditur autem paulatim velut lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiusmodi corpus frigidum & siccum. verum si neque putrescat, neque vehementer per sentientes corporis partes deferatur melancholicus hic succus, nunquam efficiet quartanæ exquisitæ circuitum, vt liquet secundo de differentiis februm, quamuis Alexan. cap. 8. lib. 12. velit quòd quartanæ febris non vna sit species, sed multiplices, & diuersæ existant: etenim alia ex flaua bile nimirum adusta, alia ex sæculento sanguine nascitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognostic. quo loco quartanam (dicebat) ex melancholico humore consistere, atque ipsum duplici modo generari, tum ex sanguine crasso, qui respondeat portione in venis, subidenti sæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer assata. Insuper illud confirmare videtur comm. 22. aphorif. tertij libri, sub his verbis: { quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autumno) quia scilicet ex atra bile ortum habet, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile superassata, alteram verò ex sanguine crasso. } ex quibus indifferenter innuere videtur quartanam febrem generari posse, licet secundo de differentiis februm (vt dictum est) contrarium sentiat. Verum ne quispiam putet sibi pugnantia conscripsisse Galenum hunc in modum conciliandus erit, quòd exquisita quartana, incipiens præsertim, à solo melancholico humore frigido & sicco, temperaturà existente, ac vini sæci simili, eoque putrescente, ac vehementer per sentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipse fateatur citato libro secundo de differentiis februm. Nam licet frigidus natura sit hic succus, tamen cum putredinem sibi adiunxit, cuius causa febrem accedit,

Cap. 5.
Febris quartana multa species.

Super text. 27.

Loco citato.
Conciliatio locorum Galeni.

Cap. 4.

Quartana febris ex bilis aduisione generatio.

tantum possidet caloris, quantum etiam putredinis, vt liquet secundo de causis symptomatum. Eam verò quæ ita exquisita non est, neque statim ab initio inuadit, sed aliis febribus subsequitur inordinatis, seu (vt ita dixerim) erraticis, ex præassatorum, ac effervescentium humorum, & veluti in cinerem verforum, putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putrescat, sed exuperet dumtaxat, & deinceps accessio temporis ad sentientes corporis partes transmittatur ac putrescat, generari contingit, potissimum vbi præcedens febris præter inordinationem intermiserit, atq; ita per finem ætatis eueniat, autumnòque propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognosticorù. & hoc modo fortè subintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam, fieri etiam posse ex atra bile, genita ob vehementer assatam flauam bilem, non autem synceram, sed ob veluti cinerem quendam vehementer assatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodicè enim cocto, & feruente sanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & biliosa, ac assata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur vbi putrescant, & per sentientes corporis partes vehementer deferantur. & vbi maior fuerit superassata bilis copia, ex superassata bile quartanam generari fatebimur, non synceram, sed atræ bili ex feruente crassiore sanguine genitæ, permixtam, nam pituitosus humor vsque ad eòdè minimè assari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodum Arabum principi, & sectatoribus eius visum est) bene autem ceteri humores, ex putrescente itaque melancholico succo, seu quod in sanguine crassum, ac veluti fax est, immodicèque excalescente, per sentientes corporis partes delato, exquisita accenditur quartana febris, ac statim ab initio sæpiùs inuadere solet. ex putrescente verò, ac vehementer superassata bile, eaque haudquaquam syncera, & impermixta, perinde etiam vehementer per sentientes corporis partes delata quartana etiam interdù accendi poterit, non tamen statim ab initio inuadens, neque ad eòdè exquisita: nunquam tamen ex superassata pituita. Quapropter neque sibi ipsi in hoc pugnantia conscripsit Galenus, si quis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam statim ab initio inuadentem, quàm si alias consequatur inordinatas febres, semper à melancholico succo, natura frigido & sicco accendi, & non ex flaua bile assata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio prognostic. {sed si non antea natura quodammodo excernat veluti cinerem vehementer assatorum humorum, hic rursus permanens in corpore, ac calefscens, putrem quandam recipit affectionem: idque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem, quoties verò in cunctis venis eadem fiat affectio exuperante atra bile, quartana consistit febris.} atqui clarum est in Galeni doctrina per humores sanguinem semper subintelligere, vt nos etiam in præcedentibus adnotauimus, eòque magis hoc in loco, cum inquit, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer assatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana consistit febris, per cinerem itaque vehementer assatorum humorum, non bilis, aut alterius succi intelligit, sed sanguinis, neque propterea quòd duplicem dixit comment. aphorif. 2. libri tertij, habere generationem atram bilem, alteram ex flaua bile superassata, & alteram ex sanguine crasso, voluit quòd ex vtrisque quartanæ fiant febres, sed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in aliis locis declaratum, ac manifestum, reliquit differere quòd ex ea dumtaxat quæ ex sanguine crasso generatur, fiant quartanæ febres; ex hoc nanque feruente, immodicèque cocto, & exusto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, sicuti cinis, & acetum, eodem Galeno auctore, tertio de causis sympto. Id itaque quod in sanguine crassum, & veluti fax existit, quando immodicè excalescentum exaruerit, fit atra bilis, vt liquet

Cap. 2. circa finem.

Pituita per aduisionem in atram bilem mutari non potest, contra Auicennam.

Loco citato.

vt liquet 2. de crisib. & 2. de diff. feb. Quare semper ex putrescente melancholico humore, seu atra bile ex eo genita, quartana accenditur febris. Nam quæ ex superassata flaua bile, nigra bilis generatur, præter cætera mali moris est, & erodit, seu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit. exulceraret enim ipsas, præsertim si syncera esset, priusquam quartanam accenderet febrem, ac putresceret: demum ea putrescente & vehementiori motu per sentientes corporis partes delata, multo magis eas eroderet, cum mota mordacia excrementa magis lædât, quàm quiescentia. verum interim exquisita, vbi syncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquisita, vbi alteri humori fuerit permixtus, quartana accenditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc verò exquisitæ indicia explicabimus: ea etenim cognita, faciliè etiam non exquisita dignosci poterit. Hæc quidem manifestum sui præbet indicium in principiis accessio, quando rigent adhuc qui quartana laborant: est etenim eius rigor non vehemens, quemadmodum in tertiana, sed mediocris seu paruus: etenim quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, verum ipsa progrediente atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensùque ægrotantibus adest: non quasi pungatur ac percutiatur corpus, sed frigeactionem similem habent, qualis per gelu tempore hyberno sentitur, cum ex frigido accenso humore ortum habeat, vt dictum est; necnon & cum quibusdam veluti confusionibus vsque ad ossa tendentibus, ita vt eos audire licebit dicentes quòd videantur in ossibus pati laborem, & carnem habere contractam vt liquet 2. de crisib. quo etiam tempore eorum pulsus qui quartana laborant, satis tardi sunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione: nam quamuis in tertianis etiam parui, debiles, tardi ac rari cum inuadunt pulsus necessariò adsit, tarditas tamen, ac raritas non parum ab iis abest, qui in quartanis accidunt: nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo esse alligata atque ad interiora retracta, æque liberum habere ascensum, in tertianis verò, neq; aliquid tale percipietur, tarditasque propè accedit ad eum, qui secundum naturam est motum, quapropter vbi quartanæ febres inuadunt, quamuis iuuenis ægrotus fuerit, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cum calor paucus existat, cui par quoque est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritusque animalis nutritio, iure pulsus paruos, tardos ac raros habent, vt 3. de causis pulsuum scripsum est. Cum autem consistit atque etiam augetur huius febris accessio, necesse quidem est vt veloces fiant, atque frequentes pulsus, seruatur tamen & tunc ipsius tarditas ac raritas, si additam velocitatem atque frequentiam in accessioibus ratione perpendas; & quidem si comparaueris quartanæ febris consistentiam, tertianæ consistentiæ, non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulsus ostendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis est febribus in vno pulsu arteriæ inæqualitas, in quartana manifestissimè licet comprehendere ex Galeni decreto libro 1. de arte curatiua ad Glauconem. Caliditatis quoque indicia diuerso modo se habent quàm in tertianis: nam æstum, & deustionem, & quendam veluti feruorem qualiter in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidem. Vrinæ quoque tenues, & albæ & aquosæ erunt, nimirum propter materiæ crassitudinem percolatæ, progrediente verò morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & subsidentiam habent crassam, Aëtio teste cap. 83. libro 5. quo circa inquit Galenus citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem, in quartanis variæ erunt urinæ, sed crudæ omnes. Hæc igitur signa maxima sunt ipsius quartanæ. Verum non propterea reliqua omittenda sunt signa, sed ægrotantis natura inspicienda, si in ea atra bilis abundat, & ætas, si senior sit quàm consistentiam, vt pote declinans, tempus quoque anni si autumnus, frigidam & siccam, ac inæqualem habes temperaturam: in hoc enim magis sperabis quartanos circuitus

Dignitio quartana ex rigoris specie.

Ex pulsibus. Cap. 3.

Cap. 5.

Cap. 6. Ex caloris qualitate.

Ex urinis.

Cap. 7.

Ex natura ætatis. Tempore anni.

fore frequentiores. similiter & loci natura inspicienda, si lien intumuerit, febrisque sine ordine antecesserit, si cibus, potusque, ac victus vniuersus, frigidus & siccus præcesserit, necnon si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, quod si febris cessauerit, remanseritque adhuc in pulsibus febris signum, ac iidem pulsus iis qui secundum naturam sunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiusmodi febris quartana censenda erit, vt eodem primo de arte curatiua ad Glauconem, scriptum est. huius etiam febris accessio temporis spacio est similis tertianæ, nonnunquam & longior, cum adhuc exquisita perseuerat, vt quæ ex frigidiore humore consistat, in qua nec etiam bilis flauæ vomitus, quemadmodum in tertianis expectandus est, vt liquet 2. de differentiis febrium, & citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem. Sequitur autem sudorum copia circa exacerbationis declinationem: copiosiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quam in pituita, quoniam quicquid atræ bilis fuerit accensum, exhauritur. atque dispergitur. Eadem insuper in hisce febribus, atque aliis omnibus est causa, quæ differentiam facit longitudinis accessionum, quemadmodum in præcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor insuper ac virtutis imbecillitas, & præterea ipsius ærotantis dispositio rara & densa; ex iis enim diuersitas assumitur. Exquisita autem, an non exquisita sit, nedum ex accessionis breuitate seu longitudine, sed & aliis quoque indicibus percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquisitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, sed nonnulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permisti, percipiunt. Ex intermittentibus verò febribus, quemadmodum tertiana breuissima quidem, & mitissima est, ita longior ac quantum in ipsa est haudquaquam periculosa quartana existit; quæ neque etiam statim ab initio inuadere solet, sed aliis quæ antecesserint febribus, præsertim inordinatis, subsequi, vt 1. de arte curatiua ad Glauconem, scriptum est: etenim admodum difficulter putrescit melancholicus humor, cum frigidus & siccus natura sit, promptius verò ubi prius effervescat, ac supramodum exustus fuerit. Hippoc. verò 1. de morbis vulgaribus, inquit, quod omnium est quartana securissima, facillima, longissima, hæc enim non est ipsa quidem tantum per se talis, sed etiam à magnis aliis vindicat morbis, & 6. eiusdem ait. quartana laborantes magno morbo non capiuntur: si prius autem capiuntur, & quartana superuenit, liberantur. Id etiam confirmauit apho. 70. lib. 5. cum dixit: quartanis capti non admodum à conuulsionibus capiuntur: si verò capiuntur, & quartana superuenierit, liberantur: verum animaduersione dignum est per quartanas, intermittentes subintelligere Hippocrat. nam continuæ (licet perrarò eueniant, liquet 2. de differentiis febrium) cum nullam habeant vsque ad iudicium molestiarum remissionem, sed perpetuò infestant, meritò graues & dicuntur, & sunt. oportet item quòd ea genita sit absque lienis, aut alterius visceris affectu, quandoquidem ex lienis sæpenumero grauius vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de morbis vulgaribus, homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verum ipsa sua sponte quartana, absque alio visceris affectu, præsertim magno, periculo vacat. neminemque iugulat, vt inquit Celsus cap. 15. libro tertio, & ab aliis etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuisse à quartana, diu tamen infestante, discussos; vt ibidem testatur Galenus, id verò nulli dubium est quòd prius quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, superueniens quartana discutere consuevit: quo circa multò sanè magis ipsum impendentem arcerè poterit, vt præcitato libro sexto de morbis vulgaribus, à Galeno scriptum est. Quartanæ insuper à splene initium fumentes, diuturniores sunt: fiunt autem manifestæ ex colore, & cruditatibus, & quòd venter non facile egerit, & ex splenis tumore, & quòd ad sinistram magis se reclinent: est autem periculum ne progressu temporis

*Loco citato.**Cap. 5. Loco citato. Sudoris copia.**Non exquisita signa.**Prognostica.**Loco citato.**Comment. 3. sex. 4. Com. 6. super sex. 7.**Cap. 2.**Loco citato.**Loco citato.*

poris etiam in aquam inter cutem incidant, Aëtio auctore præcitato loco. At verò propter hepar inflammatum quartanarum, vt ipse inquit eodem loco, coloris sunt albicantis, & toto corpore tumidi, & vrinæ ipsæ valde rubræ, sandaracham referentes, & ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter spirant quam splenici, & subcussunt, & postremum in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui apho. 25. libri 2. Hippo. dicebat quòd æstiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt, autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quamuis nedum de quartana verificetur apho. Gal. auctore in commento, sed de quolibet alio morbo: nullus etenim æstate fit longus, Hippo. verò de solo omnium longissimo fecit mentionem, veluti per exemplum de omnibus aliis ex isto præcipiens. Vetus verò quartana rarò, nisi vere soluitur, vt inquit Celsus cap. 16. lib. 3. omnium verò pessima est quintana: etenim & ante tabe, & iam tabidis superueniens perimit. septimana verò longa est, verum non letalis. Nonna hac longior etiam, at non letalis, eodè Hippo. auctore præcitato libro 1. de morb. vulg. Cæterum quòd ad curationem ipsius quartanæ attinet, illud primò seruare oportet, quòd qui ea laborant, ab initio mediocriter ac leniter tractandi sunt, ita vt neque aliquod ex fortibus medicamentum, neque vacuationem adhibeamus, Galeno teste præcitato lib. 1. de arte cur. ad Glauconem sectati sunt Paulus cap. 22. lib. 2. & Aëtius cap. 84. lib. 5. victum itaque instituere oportet optimum, minimèque flatuosum, arcendiq; sunt à carnibus suillis, atque ab omnibus eduliis quæ tenacia sunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant & exsiccant corpus, vt ibidem à Gale. scriptum est: ob id boni succi cibi, concoctu faciles, substantia non crassa, nec tenaci, tribuendi sunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ, carumque pulli, similiter & columbarum, capi, perdices, fasanii, & reliquæ huiusmodi. insuper & qui non refrigerandi exsiccandique vim habeant, sed leuiter calfaciendi, ac humectandi corpus. Conducunt quoque pisces mollibus carnibus, nihilque tenacis habentes, & concoctu faciles. interim autem salis quibusdam & sinapi in cibo vti poterunt, pro extenuando, incidendoque crasso humore: est etenim valde terrestris, ac crassus. Quapropter neque colymbades interdum, neque parui quidam pisciculi sale conditi vitandi sunt, in quem vsum confert etiam, & quod Neapoli paratur condimentum quoddam ex sapa, & sinapis semine, pauco etiam adiecto cinnamomo, quodque vti, vino quoque vtendum est albo, & tenui, non autem aquoso, sed mediocriter calido, optimè diluto, aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum: à frictionibus autem, ambulationibus, & balneis, atque aliis vilitatis arcendi penitus non sunt, quanquam omnino possent à balneis abstinere, solis contenti frictionibus quamplurimum ex eo iuuamen admitterent. & si quartana febris breuis sit, neque admodum violenta, nihil nocuerit si diebus intermediis ad consueta exercitia se transferant laborantes. reliqua quæ ad victus rationem pertinent, nostro capite de melancholia studiosi perant. Illud verò haudquaquam prætereundum esse arbitror, quòd quartana laborantes, ubi vires non indicent, in die accessionis minimè cibandi sunt, aut satis modicus eis exhibeatur cibus, isque per sex, aut saltem quinque horas ante accessionem, aut eadem finita: etenim natura ipsa cibo non impedita, facilius humoris tum euctioni, tum etiam expulsionì vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib. 3. suæ metho. meden. cap. 20. cum dixit: cæterum in omnibus accessionum annotationibus, ne aliquis in ventriculo sit cibus, qui mali pondus ingeminet studendum est. Nam cum natura tempore accessionis ad propellendum ea, quæ affligunt exurgat, si quis intempestiuè nutrens illi obstiterit, dubio procul quo minùs validè noxios humores adoriatur præpedit. Optimè iis quoque est ventrem quantum possibile sit, molè facere his quæ vilitata sunt. quòd si ea nihil proficiant, clysteribus vtendū erit, à principio quidè mollibus postmodum acrioribus, vt idem Gal. inquit, molles quidem ex præcedenti capite

*Comment. 2. text. 7. Curatione.**Cap. 11. Vitium ratione.**Potus.**Frictiones & exercitia.**Tempus cibi exhibendi.**Clysteres.**de tert*

Vena sectio.

Loco supra citato.

Purgatio a vena sectione.

Syrupi.

de tertiana petas, acriores hunc in modum parabis, Rec. foliorum maluarum, mercurialis, betæ, & florum chamæmeli ana M. j. folliculorum senæ 3. iij. furfuris M. β. decoquantur omnia in sufficienti quantitate aquæ, cui decocto per colum transfuso admisceantur olei cōmunis, chamæmelini seu anethini 3. iij. mellis rosacei 3. ij. medullæ calsiæ fistularis, aut calsiæ tractæ 3. j. salis cōmunis 3. ij. diacat. 3. β. seu 3. vij. Interim confectionis de dactylis, aut hamech, seu elecarij indi 3. vel iij. adicere poteris. Vbi verò sanguis abūdare valde videatur, ab initio quoque venā secare licebit aliis consentiētibus, & si venā incisa is qui fuit sanguis, niger & crassus videatur, audacius mittendus erit, præcipue verò in iis qui liene laborant talis visitur. Quòd si flauus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus est: venam verò secare oportet, aut interiorem, aut eam que est in sinistro cubito mediam, Gal. auctore citato libro de arte cur. ad Glauco. Secanda autem erit interna, aut media in sinistro cubito vena (vt Gal. inquit) si splenicus fuerit homo, Aëtio teste præcitato loco; nam si circa hepar fuerit affectio (vt ipse fatetur) in dextro secanda erit. Quamobrem non semper in quartanis febribus in sinistro cubito vena secanda est, sed interrim in dextro. Aëtio auctore, præsertim, si circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger. Illud tamen perpetuò seruare oportebit, quòd si flauus, ac tenuis sanguis appareat, statim supprimendus est ex Gal. decreto, quamcunque secaueris venam. A venæ sectione, quamuis Gal. omne vitauerit ab initio forte medicamē, ac vacuationem, quàm non nisi coctionis indicia apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adstet atræ bilis copia, & quædam apparuerint concoctionis indicia, licet non admodum manifesta, seu perfecta, purgans aliquod, atque idlene medicamentum exhiberi poterit. Nec propterea Gal. pugnabis cum fortè interdixerit ab initio vacuationem, quam etiam vitandam esse omnino arbitramur, quemadmodum leuem intermittimus: id quod puto Celsum subtilereligere voluisse, quando alium ducere præcepit post septimam diem, quam purgationem huc in modum parare poteris, Recipe florum borraginis, fumarie, violarum, & hordei decorticati, singulorum 3. iij. vuz passæ vinacis detractis 3. β. fiat decoctum in aqua fontis, aut aqua lactis caprini, cui per colum transfuso 3. ij. mellis aërei, aut 3. j. β. medullæ calsiæ fistularis, vel 3. ij. syrui ex pluribus infusionibus violarum, vel ij. sacchari violacei cum 3. vij. diacatholiconis aduicito: in vicem autem diacath. 3. iij. syrui domini Augustini adicere poteris, prius tamen quàm tale præbeat purgans medicamentum, syrui aliqui, non semel duntaxat, sed sæpius exhiberi poterunt, etiam accessions tempore, potissimum sex à principio tractis horis, vt syrupus ex succo borraginis, fumarie, aut de pomis cum syrupo ex infus. rosarū, adiectis aquis melissophylli & borrag. his quippe purgantibus medicamentis, etiam si non satis manifestè, aut perfectè coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adstint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augmento faciendæ sunt. Si verò in statu morbi præcipue ægotus esse videatur, aut propè statum, tunc subtilioris victus ratio est adhibenda quàm antea: statim quoque præcipiendum est, vt diu conquiescat, & visceribus prouidendo, vngendo, atque emplastrando, iis quæ mollire ac laxare possunt; deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent, non semel tantum, sed sæpius, si fuerit necessarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & aliis quoque vtendum est syrui, ac purgationibus validioribus; syrui quidem, vt syrupo ex epithymo, ex duabus, tribus, seu quinque radicibus paratis, ac syrupo de bizantiis, cum eo qui è succo fumarie aut rosarum fit, simul permixtis, adiectis etiam prædictis aquis, vel aquis lupulorum, scolopendrij, seu absynthij, purgantibus verò medicamentis sequentibus vtare, Rec. florum violarum, fumarie, & borraginis singulorum 3. iij. senæ & epithymi cuiuslibet 3. ij. β. scolopendrij, capillo

capillorum veneris ana 3. ij. vuz passæ vinacis detractis 3. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso, dissoluas mellis aërei, aut sacchari violacei 3. ij. rhabarbari in parte prædicti decocti infusi, & iterum per colum transfuso 3. iij. spicæ græ. v. dia senæ 3. iij. vel iij. diacat. 3. β. aut confectis hamech 3. ij. β. Poteris insuper & eiusmodi catapotis vti, Rec. pill. de lapide lazuli, vel de lapide armeno, aut aggregatiuarum 3. j. rhabarbari vigorati cum spica, aut agarici trocisc. ij. figurentur pillulæ quinque cum melle rosaceo, aut aqua melissophylli, à quibus post horam vel alteram absorbeant laborantes 3. ij. mellis aërei, aut iij. syrui è pluribus infus. violarum cum aqua borraginis, melissophylli, & scolopendrij. Et quoniam non semel tantum, sed sæpius, vbi vsus vrgeat, præcipit Gale. purgans medicamentum exhiberi, quod vim habeat humores atros exinaniendi, propterea eadem vbi oporteat repetenda sunt, in quæ vsus etiam confert, si exhibeatur decoctum senæ & epithymi in aqua lactis, senæ & epithymi 3. iij. vel iij. accipiens, & vuz passæ vinacis detractis 3. β. ex quibus arte in 3. v. vel vj. aquæ lactis fiat decoctum, & exhibeatur. Hoc etiam tempore si pastilli quidam figurentur, ac exhibeantur, conferunt nedum in diebus intermissionis, verum etiam & accessions tempore, per sex horas post principium: vt, Recipe pul. diamarg. frigid. 3. j. diambra, diarhodon, seu diamoschi dulcis, aut electarij de gemmis 3. β. vel 3. ij. seminum communium frig. 3. iij. vel 3. β. sacchari dissoluti in aqua rosacea & melissophylli quantum satis sit, fiant pastilli, quorum vnus vel duo præbeantur cum iij. aut iij. vncis aquæ borrag. aut scolopendrij, & melissophylli insuper semel saltem in hebdomada, theriacæ 3. j. exhibere poteris cum paucò vino albo odorifero, aqua scolopendrij aut melissophylli diluto, quam etiam per tres vel duas horas ante accessionem sumendam esse commendarem, eum magnòpere etiam rigori conduceret, apparentibus tamen coctionis morbi indicia, ac à purgatione (si modò eadè ritè confecta reperiri valeat, quod mihi semper in dubio fuit, tum propter alia, tum vel maxime propter ipsius viperæ cognitionem incertam) in hunc quoque vsus Galenus tãquam sibi familiare, & præ cæteris laudatissimum, quod succum cyrenaicum recipit medicamentum eodem de arte curatiua ad Glauconem commendauit. Est etenim quartanariis summè præsentaneum remediū, præsertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore, tremore, palpitatione, &c. hoc medicamentum Aëtius citato capite 84. libro 5. hunc in modum descripsit, Recipe succi cyrenaici, piperis, myrrhæ troglodyticæ, & florum rutæ viridium, singulorum æquales partes, singula seorsum lenissimè teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiuntque pillulæ de quibus aliquibus obolus vnus, aliis duo, exhibentur. sed quoniam citato libro de tremore & palpit. Gal. medicamentum ex cyrenaico succo & castoreo compositum commendat quartanariis, propterea si dimidia pars castorij prædictis adiciatur, non parum commendarem. Nam & ipse per tres, aut saltem duas horas ante accessionem castorij & myrrhæ cuiuslibet 3. β. apparentibus coctionis signis manifestis, seu perfectis, cum 3. ij. vini albi odoriferi diluti cum aqua borrag. exhibere consueui, ex quo medicamento semper ingentem quartanariis vtilitatem prouenire consexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuisset assumptum: nam castoreum potum rigores mitigat, & morbosam carnem cōsumit, & concoctionibus in venis opitulatur, & segnitiam ad motum eximit, vt inquit Aëtius Archigenis auctoritate præcitato loco; & myrrha Diofcoride auctore horrores discit, duabus horis ante febrium accessiones, sabæ

Præstans
Gale. phar-
macum ex
succo cyre-
naico in
quarta.
Cap. 7.

Lib. 1. c. 67.

Topica. apij, ruta, & anethi decoctum ex aqua mullsa valde commendantur. At visceribus prouidendum erit iis quæ mollire ac laxare valent medicamentis, quæ capite de tertiana notha studiosi requirant, paucis quibusdam adiectis, vbi ea nõ suffecerint, inter quæ sunt iris, champithys, ruta, semen apij, tæniculi, anili, dauci, & cumini. potissimum vbi lien, aut ventriculus afficiatur, vtendum est etiam & vomitibus à cibo, & à raphanis, si nihil impederit. plerique enim ipsis assidue vsi partim perfecte à morbo liberati sunt, partim facile pertulerunt. Nam vnà cum hoc quod euacuant ea quæ stomachum inficiant, etiam facilius concoquunt tales, vbi verò nihil iam prohibet, etiam album veratrum dandum est, primùm quidem raphanis infixum, veluti in sermone de purgatoriis dictum est; postea verò ipsum per se, vt inquit Aëtius citato loco, quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Galenus commendauit eodem r. de arte curatiua ad Glauconem. Id verò intelligendum est in iis qui prompti ad vomitiones sunt: nam qui vomere nequeunt, per inferiora valentiùs purgandi sunt, vt ipse ait, tutius autem pro ciendis vomitionibus oxymelitis simp. 3. ij. cum lib. β. aut 3. iij. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipsius raphani, seu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiusdem succi 3. ij. vel tribus, ab albo helleboro ægros abstinendo, quoad fieri poterit. Alexander verò eodem cap. 8. libro 12. vomitum omnibus vtilissimum esse fatetur, præsertim iis qui humores crassos in ore ventriculi continent. verùm non à cibo, sed optimum eius tempus esse inquit, accessione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur, & illi in stomachum conflunt, illumque rodunt & nauseam excitant. exhibet autem mullsam nõ nimis aquosam, ac præcipit anserinis pennis præcipue vtendum esse, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat; præsertim vbi humores valde lenti sint, ac difficulter auelli possunt, quo modo inueteratas quartanas discussisse fatetur, vt nonnullæ ipsarum superata iam deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander, licet ab iis quæ de eo præcipit Galenus Paulus, & Aëtius disidere videantur, haud ægrè conciliari queunt: nam à cibo vomitus quem præcipiunt iam dicti viri, eos exinanire videtur humores, qui futuram accessionem, excitare debent; & proinde aut ipsam prohibebit, aut saltem leuiorem efficiet, vbi potissimum præcedenti die ante accessionem talis fiat vomitus: propterea id spectantes Galenus, Aëtius, & Paulus, à cibo eum præceperunt, quò promptiùs crassiores succi aptitudinem quandam habentes ad futuram accessionem per eum exinaniantur. Alexander verò eos duntaxat tentauit per vomitum crassos succos exinanire, qui iam accessionem efficiant, & propterea incipiente accessione vomitum commendauit; insuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in stomachum eo tempore inspexit, vt ipsemet eodem loco manifestauit. vterque igitur vomitus diuersa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis mirandum est de eo qui tam facile in Galenum inuehit, ipsùmque condemnare tentat quòd quartanariis omnibus (vt ipse ait) præcipere videatur idem Galenus non alium victum quàm qui calfacere ipsos & siccare possit, præbet enim ipsis antidotum diatrion pipercon, & quod diaspolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo salamentum, & piper. hoc autem potissimum quotidie bibere iussit, & in vniuersum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Gale. abstinere ab iis, quæ refrigerant & humectant, eo quod humor (inquit) morbum efficiens frigidus existat. ex quibus siccantur, assanturque magis, ac crassiores reduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipse Alexander concludit, sed pace tanti viri dixerim nimis animosè Galenum condemnare tentat. Nam arcendos esse qui quartana laborant ab omnibus eduliis, quæ tenacia sunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant exsiccantque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipse eidem Galeno imponit. est enim suapte natura melancholicus succus, seu atra bilis ex eo genita, frigida & sic

Conciliatur Alexander cum Gale. Paulo & Aetio.

Offendit Galenum inuertia ab Alexandro reprehensum.

& sicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbiq; locorum ab eodem Gal. scriptum est, præsertim 3. de causis sympto. similiter vbi putrescat, adhuc frigidus & siccus est natura, tantam ex accidenti habens caliditatem, quantam habet putredinem, eodem auctore 2. de causis sympto. & hanc ob rem victum prohibens, omne quod refrigerat ac exsiccatur, ex necessitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & si quandoque eis quæ calfaciunt, simul atque exsiccant vt præcipit, vt salis, & sinapi, diatrion pipercon, & diaspoliticum, quæ certis diebus assumenda esse dixit, non propterea condemnandus est; nam cum crassus valde, ac terrestris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor est, non solum quæ proprio temperamento eius contraria existunt, calida videlicet & humida, sed quæ quodammodo eius substantiæ se opponunt exhibenda sunt. Quamobrè crassis quæ extenuant contraria sunt, & tenacibus quæ detergant ac incidunt, vt 11. de meth. med. ab eodem scriptum est, extenuandi igitur gratia eadem assumere iussit & non semper, sed certis diebus, vt ipse refert, quasi dixerit quibusdam, ne ea proueniant quæ ipse Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipsemet Alexander ratione coactus eodem loco inhihet. Quate non inconuenit, & si siccus natura fuerit hic humor, quandoque siccantibus vt pro eius extenuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nã licet frigidus & siccus natura sit hic humor, qua ratione quæ siccant non conducunt, quia tamen terrestris valde, ac crassus est, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia sunt quæ siccant, ac calfaciunt, non tamen immodicè adeò vt assent. At si quispiam dixerit Galenum quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipsum cum aqua potum admittere, & non solum. Atqui si cum aqua etiã quotidie bibatur, multam esse aquæ copiam, paucam verò ipsius piperis coniectandum est. quapropter non adeò validè calefaciendi ac exsiccandi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potius & humectandi, simul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictum est) multa fuerit aquæ copia, exiguumq; piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod succum recipit cyrenaicum probat; apparentibus prius coctionis morbi indicis, & posteaquam purgans medicamentum assumpserint, vt quod reliquum est ipsorum humorum euictorum iam ab ipsa natura, per eadem exuuatorum faciliùs possit expellere, necnò vt per ea partes corporis alterata, ampliùs in futurum eundem humorem non generent. pugnat itaque Galenus cunctis modò dinumeratis semper iis quæ præter naturam sunt, pro quartanæ curatione contrariorum vsu, tam victu, quàm medicamentis, & prout vsus vrget diuersimodè, diuersisque in temporibus eiusdem vt præcipit, & proinde nullum ex eorum vsu incommodum seu malum prouenire poterit, vt Trallianus persuadere conatur iis, qui parum artem medicam gustarunt, eo potissimum quòd quartanam Gale. exquisitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melancholico, seu sæculento & crassiori sanguine, aut ex atra bile ex eo genita ortum habere arbitratus sit, quemadmodum supra explicauimus. miror insuper cur Aristotelem non legerit Alexander problematè 58. primæ sectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodest, quia febris quartana imbecilla est: nam nisi imbecilla esset, quartana non fieret, & propterea ignem corpori inferendum esse præcepit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquisitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis rarò eueniant curari poterunt, modo febris valida non fuerit, quomodo autem continuæ febres omnes dignoscantur, & ab intermittentibus discernantur, Galenus docuit 1. de arte curatiua ad Glauconem, & nos in secunda huius operis parte, modum generationis earundem demonstrauimus. Vbi verò non exquisitæ fuerint, pro diuerso humore qui eisdem nigra bili permiscetur, ac diuersa etiam quantitate eiusdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadè nigra bile permiscetur,

Cap. 2.

cap. 13.

Cap. 5. & 8. Quartana non exquisita curatio.

quod quidem in continuis semper perpendere oportet: nam cum sanguine saltem perpetuo permixtus est humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioscorides) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis, & capite de trifolio, bituminoso videlicet (nam hoc per trifolium intelligit) inquit: { quidam terna folia aut semina in tertianis cum vino potui dederunt, & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Aëtius præcitato loco, Dioscoridis etiã auctoritate easdem plantaginis radices quatuor siccas tritas in vino bibendas esse fateretur, similiter conferre (inquit) si verbenacæ rectæ quartas à terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana verò tertius: quamvis Dioscorides de supina verbenacæ, & non recta idem asseruerit. in super radicis libanotidis 3.j. si in vino etiam exhibeatur confert. & ne sic doctissimum Alexandrum deseramus, medicamenta quæ appendi solent ab eodem conscripta quædam hîc annotare placuit: inquit enim multis experimentis sæpe ab eo comprobatum fuisse quòd scarabeus quartanarios curat: oportet autem ipsum viuum extrinsecus fuluo linteolo firmiter alligatum collo suspendere. dicunt autem hoc ipsum prætare si ita appendatur. Referunt quoque si quis ex gena hirci pilos excerptos ægro alliget, mirabiliter quartanæ posse mederi, omniumque naturalium medicorum testimonio firmatum esse fateretur, sanguinem, qui primus à virgine fuerit excretus, naturaliter quartanæ aduersari. Similiter etiam corruptæ sanguinem efficere, si quis ipsum ægro ad brachiale dextræ manus, aut eiusdem brachium alliget. Hæc ex Alexandro hîc conscripsisse libuit, cum Galeni doctrinæ non pugnent. Quæ verò aduersus eum scribere ausus fuit, insoluta non deseruisse, quo Galeni veritas elucescat, non ab re arbitratus sum. Ad hæc fateretur quoque Dioscorides quòd vermiculi in dipsaci capitulo inuenti in aluta clausi tum collo brachio ve hominis alligati, quartanas finiunt febres: finit & easdem cum etiam & tertianas hypericum in vino potum. insuper id buglossum quod quatuor rantum caules protulerit totum cum radicibus ad tertias decoctum quartanariis ad bibendum datum, confert: bibuntur etiam pentaphylli folia in dulci aqua, aut diluto vino, addito exiguo pipere contra circulares febres, quartanas quidem ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas vno, quatuor quoque heliotropij semina cum vino pota ante accessiones quartanas, tertianas verò tria finire febres idem inquit Dioscorides.

Lib. 3. ca. 13.

Lib. 3. ca. 153.
Libro 4. ca. pit. 123.

Lib. 4. ca. 38.

Libro 4. ca. pit. 185.

De exquisita quotidiana dignotione, causa, prognostico ac curatione.

Caput VI.

ST altera, & tertia, exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex pituitæ putredine ortum habet, per sentientes corporis partes à natura detrusa, Græcè ἀμφιμερῶς, Latine quotidiana dicitur, licet à quibusdam iunioribus medicis καθιμερῶς ἢ μετμερῶς appellari solet, præsertim vbi ad integritatem non desinat, ut 1. de morbis vulga. & 2. de disse. feb. scriptum est. At Gale. quotidianas etiam continuas ἀμφιμερῶς cum hac adiectione, continuas, nominare consuevit, fateriturque hoc vocabulum καθιμερῶς nusquam apud Græcos scriptum reperisse, ut liquet 2. de disse. febr. verum quoniam (ut inquit Plato) non est habenda de nominibus cura, nos hanc febrem quotidianam simpliciter, nulla alia sermone facta adiectione, interim verò intermittentem appellabimus, quæ non ab re ἀμφιμερῶς Græcis vocatur: etenim de ambabus participat, die videlicet & nocte, vniuersum tempus accessions faciens horarum plerunque 18. Aëtio teste cap. 85. libro 5. hæc febris incipit ab extremorum frigeactione, atque horrore potius quam rigore, ut patet eodem 2. de differentiis febrium, quinimò rigor eam non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu, sed refrigerationes

Comment. 3. super tex. 4. cap. 7.

Loc. pract.

Signa febris
quotidiana
Horror &
extremorum
refrigeratio.
cap. 4.

tionem potius quam rigores in ipsis adueniunt ut 2. de crisi bus scriptum est. Quæ etiam caliditatem humi diorem cum quadam aoritudine esse oportet, nõ cum primùm manus admouetur confectim occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore commista exire videbitur cum magis ignis in multo humore suffocetur, ut inquit Gale. 1. de arte curatiua ad Glauconem. quàm ipsum possit conuincere. Cum itaque in primo tactu calor quidam potius vaporosus quàm acris se manui repræsentat, at per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maximè inæqualis, adeò ut per columi quoddam & cribrum percolari videatur, ex pituitæ putredine huiusmodi febrem oriri cognoscas, eodem Gal. teste præcitato lib. 2. de differ. febr. quo loco causam redditur in febribus aliis calor æqualis occurset, quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendunt: inquit, quòd nulla potior causa sibi visa est, quàm tenacitas, atque humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nã & in hoc sicut aliis omnibus primò ea pars omnis exspirat, quæ fuerit extenuata, vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit, quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non itaque totus humor, neque ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodò inquam putredo inualuerit inflatur, atque extenuatus effertur. Hæc ille. Cũ primum autem accessiones fiunt, neque vllus ordo, aut æqualitas pulsibus aspidet, ut liquet 2. de crisi bus, qui etiam pulsus in his febribus multò minores sunt pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum, ut patet eodem 2. de arte. cur. ad Glauco. Nam humor ex quo febris hæc constituitur, frigidus est, & humidus temperatura, lentus autem, & tenax in consistetia, ita ut magis ignis in multo humore suffocetur, quàm ipsum possit conuincere, ut dictum est. Tarditas verò pulsus in vtrisque febribus tam videlicet quartanis quàm quotidianis, eodem modo se habet, inquit Galen. verum tanto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, iis qui in tertianis, quanto quotidianis, pulsus quartanarum: nam cum in tarditate eodem modo se habeant, verum multò minores sunt pulsus in quotidianis, quàm pulsus quartanarum, & magis recedant à paritate ab eis qui in quartanis fiunt, quàm pulsus quartanarum, à pulsibus tertianarum, propterea licet in quotidianis rariores sint pulsus quàm in tertianis, tamen pulsus quartanarum tanto illis rariores sunt, quato quotidianarum pulsus, pulsibus tertianarum: expletur enim magis vsus in quartanis, cum non adeò minores sint pulsus, veluti in quotidianis, & propterea pulsus rariores sunt quàm in quotidianis, licet in tarditate eodem modo se habeant. Sunt itaque quotidianarum intermittentium pulsus, minores pulsibus quartanarum, quæ tardi, licet minus rari: opprimunt autem atque agegrauat aliquando virtutem humor qui quotidianam constituit. hinc inæquales, & debiles magis; ac paruus efficit pulsus, quàm primum ea inuadit, atque inualefcit, ut secundo de differentiis febrium scriptum est: Sed dices, Gale. nus secundo de crisi bus, loquens de quartanis asserit, quòd hæc paruus, & debiles, & tardos, & raros adeò pulsus faciunt in inuasionibus, sicuti nulla altera dispositio, ita ut quamvis iuuenis fuerit ægrotus, talis sit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, ergo sibi ipsi pugnat cum dixit 1. de arte curatiua ad Glauconem, quòd minores sunt pulsus in quotidianis, quàm in quartanis. Tu verò hoc modo eius dicta conciliabis, verissimum esse affirmans, quòd in quartanis parui, & debiles, & tardi, & rari pulsus fiunt, in inuasionibus, magis quàm in cæteris aliis dispositionibus, ac febribus. Verum non inconuenit quòd in aliqua alia febre minores duntaxat pulsus adsint, quemadmodum de quotidianis asseruit citato loco primo de arte curatiua ad Glauconem, sed neque deurunt laborantes hæc febres, neque denudare corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidumque potum expetere, quemadmodum in tertianis, minimèque sitiunt, ut 2. de crisi bus scriptum est: minùs etenim siticulosa hæc febris est

Cap. 5. Caloris qualitas.

Cap. 7.

Cap. 9. & 1.

Pulsus.

Cap. citato.

Cap. citato.

Cap. pract. Obiectio, qua diluit conciliando Galeni locos. Cap. 3. Cap. 7.

Cap. 5.

tantumque eam quartana excedit, quantum istam, tertiana. lingua verò, & totum corpus siccissimum est in tertianis; at in his febribus humidissimum. Vrinæ in primis diebus tales sunt, quales in quartanis incipientibus adsunt, inquit Galenus 2. de crisib. At 1. de arte curat. ad Glauconem ait, quòd in quotidianis vrinæ vel albæ sunt & tenues, vel crassæ & turbulentiæ, vel rubidæ. Aëtius verò citato cap. 85. libro 5. id declarauit asserens, quòd vrinæ in primis quidem diebus, albæ & tenues minguntur, postea verò crassæ & turbatæ fiunt, quoniã humor concoquitur & euincitur, ac etiam expurgatur per eas; quæ etiam ratione rubidæ fieri possunt: vomitus etiam pituitosi, & quæcunque per ventrem excernuntur, frigidiora sunt, atque humidiora, crudiora, aquosiora, & pituitosiora, vniuersum denique corpus in his febribus plenum crudis humoribus inuenitur, vt citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem; scriptum est, in primis diebus minimè sudant, sed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit, qua ratione ad integram quietem manifestè exceptis paucis, non perueniunt; & quidem ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nam iuuenem biliosa ac sicca natura nunquam vidi huiusmodi corripit febre, inquit Galenus. Pueri autem, & maximè paruuli, & ex iis qui iam perfectum corpus habent senes, pituitosi, & habitus crassi, atque otio plurimo dediti, crapulis, ebrietatibus, balneis asiduis, post cibum præsertim vtentes, à quotidianis facile capiuntur. loca etiam humidiora atque ex anni temporibus, hybernium, & ex constitutionibus humidiores, hanc præcipuè afferunt febrem, ac perrarum est, quin & os ventriculi, & hepar in ipsis malè afficiatur, sed & cruditates antecedunt plurimæ; & coquendi moræ, & acidi rictus; & cum primùm febrile incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumescunt, magna verò ex parte inflantur, ac distenduntur; color iis cum palliditate albus, etiam cum accessio ad statum venerit, & accessio principium sub vesperam inuadit. Quòd si sit etiam populo communicata, tunc præter ea quæ ante diximus signa, hoc quoque non parum ad hanc febrem dignoscendam conducit; quæ omnia eodem libro. de arte curatiua ad Glauconem, 2. de crisib. & 2. de differēt. febr. à Galeno scripta sunt; & magna ex parte ab Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. 23. libro 2. ac Alexandro cap. 7. libro 12. quo in loco modum etiam docet dignoscendi hanc febrem, quando germana, seu exquisita fuerit, & quando non exquisita, asserens quòd quandoque indicia omnia simul adsunt, interdum nõ, in germanis ac exquisitis vniuersa prope inueniuntur, in falsis autem non omnia, sed quædam ipsorum adsunt, quædam non semper, propter varias ipsarum causas, qua etiam ratione in curatione differunt, quemadmodum de reliquis dictum est. Cæterum cum quatuor sint pituitæ species, vna videlicet dulcis, altera salsa, tertia acida, & quarta vitrea appellata, aut saltem si diuersos earundem duntaxat sapores spectes, tres, dulcis inquam, salsa, & acida: nam & vitrea pituita acidæ qualitatis est participes, vt liquet libro de multitudine, & 2. de differ. febr. quæ res à qua istarum pituitæ specierum quotidiana ortum habet? num à quibusdam, vel ab omnibus? Huic cum Galeno satisfacimus quòd à quavis earum, vbi putrescat, & per sentientes corporis partes deferatur, quotidiana accendi potest febris, quemadmodum idem Galenus sentire citato libro 2. de differ. febr. ex cuius etiam auctoris verbis facile percipi poterit modus dignoscendi ac distinguendi, quando ab vna seu ab altera pituita specie quotidiana accédatur. Nam vbi ex dulci pituita ortum habeat, aut etiam acida, verum non vitrea existente, accessio cum extremarum partium frigeactione incipit, friget autem magis in acida, quam in dulci, vt pote quæ frigidior sit. At si ex salsa pituita quæ talis sit, aut propter putredinem, aut propter salis serosæ humiditatis permissionem, febricitare contingat, accessio incipiente horrent potius quam rigent, & hoc est illud quod voluit innuere citato loco Galenus cum dixit: { incipit autem ab extremorum frigeactione, atque horrore potius quam rigore: } ex dulci

dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerantur: vbi verò salsa, hanc efficiat febrem, horrent potius febriles in accessio initio. At si ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris, si modica aliqua fiat eius putrefactio, febrem epialam appellatam, inducit, in qua non modò rigent, sed etiam febricitant ægotates, atque eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiunt affectum. si verò vehementius putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, inquit Gale. eodem loco, adeo vt dum febris inualefcit, atque consistit minimè sentiatur. Verum vbi per sentientes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefacta, sine febre rigores generat. Quantum verò ad somnos attinet, ex prædictis quidem pituitis omnibus, paulò supra modum naturæ sunt, & crudus, seu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita aperte somniculosos facit, vt liquet citato lib. de multitudine. Sed statim hæsitabis, si Gale. 2. de crisib. scriptum reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque statim ab initio, neque in progressu, sed solum frigeactio, aut eodem 2. de differ. febr. dixit quòd hæc febris quotidiana incipit ab extremorum frigeactione, atque horrore potius quam rigore, quomodo post pauca citato loco fatetur in epiala febre, quæ ex genere quotidianæ est, insimul rigere, & febricitare laborantes, & si vehementius putrescat humor, rigorem antecedere, febrem verò sequi? Atqui dicimus nos in exquisitæ simplicitatis quotidiana, neq; rigorem statim ab initio, neque in progressu, sed solum frigeactionem antecedere. hanc autem generari asserimus ex dulci, seu acida pituita, quæ vitrea non sit, vbi prius putrescant, & per sentientes corporis partes deferantur; nam aliàs (vt sæpius dictum est) febris hæc non accenditur, si verò quosdam febricitare hac febre contingat ob salam pituitam, horrent tantummodo, & non rigent superueniente accessione, cum non adeo mordax & frigidus sit humor hic, quemadmodum vitreus, nec adeo exquisita quotidiana ab eodem humore constituitur, velut à modò dictis aliis duabus speciebus, præsertim vbi eadem propter salis serosæ humiditatis permissionem generetur. minùs etiam frigidus existit quam dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quam frigeactione, aut rigore incipit quotidiana ex salsa pituita genita; vbi verò vitrea atque acida pituita modicè putrescens, per easdem sentientes corporis partes deferatur, febrem epialam appellatam inducit quæ nec verè quotidiana, nec exquisita à Galeno nuncupatur, sed ait eam progredi in quotidianæ figura, quòd si vehementius putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, superata frigiditate à multitudine caliditatis adeo, vt dum febris inualefcit atque consistit, minimè sentiatur rigor, quæ etiam febris cum ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementius putrefacto, eiusdem erit quoque generis cum ea quæ propriè vocatur epiala, quam non veram quotidianam appellari, sed in quotidianæ figura progredi diximus. quapropter non inconuenit quòd in his febribus rigor incidat, aut quòd simul febricitent & rigent, atque eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiant affectum, vt in ea febre quæ propriè vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedit, febris verò sequatur, eodem humore vehementius putrescente, neutra tamen earum nec vera, nec exquisita quotidiana dicitur, licet in eius figura progrediatur. sempiternæ itaque veritatis erit Gal. sententia quod in quotidianis veris, ac exquisitis rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed aut ab extremorum frigeactione incipiunt, si exquisitæ simplicitatis febris fuerit, vel ab horrore si non adeo exquisitæ simplicitatis fuerint quotidianæ febres, vt pote quæ ex salsa pituita ortum habeant: quæ verò cum rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ non sunt, licet in eius figura progrediatur vt dictum est, ortæ siquidem ex pituita vitrea vel modicè, vel vehementius putrescente, ac per sentientes corporis partes delata. Ex quocunque tamen humore quotidiana intermittens generetur, longa est, & non sine

Obiectio
diluit stā-
tim Gal. lo-
cis explica-
tis.
Cap. citato.

Prognosti-
ca.

Cap. 8. periculo, vt liquet i. de arte curatiua ad Glaucon. etenim nunquam eam verè
intermittere dixeris, minùs tamè diuturna erit, ac minùs periculosa ea, in qua
citius sudor apparuerit, coctione tamen præcedente, quæ verò ex vitrea pitui-
ta ortum ducit, est valde diuturna, & difficulter solubilis, vt liquet citato libro
2. de disse. febr. cum frigidus magis, crassus ac tenax fuerit humor. sunt autem
febres quarum quædam interdum tenent, nocte intermittunt, quædam nocte
tenent, die intermittunt, quas Hippocrates nocturnas & diurnas appellat i. de
morbis vulgaribus, & Galenus ad quotidianas reducere videtur, harum no-
cturna non admodum letalis, longa tamen est, diurna longior, sunt quibus ad-
tabem vergat, vt idem inquit Hippocrat. cuius causam Galenus reddit in o-
men, si verò exquisita non fuerit quotidiana, breuior erit quàm exquisita: nam,
quemadmodum exquisita tertiana, vt diximus, breuis est temporis, sic quoti-
diana, & quartana cum exquisita fuerint, sunt diuturniores Galeno teste i. de
arte curatiua ad Glau. Quod ad curationem huius febris attinet, vniuersa vi-
ctus ratio extenuans ac incisoria esse debet. quapropter aer eligatur ad cali-
dum & siccum vergens, modicè tenuis, purus, ac clarus, qui si natura talis non
fuerit, arte paretur. somnus esto mediocris. pro motu seu exercitio, frictions
adhibeantur, præstat singulis diebus aluum adstrictam glandibus, aut clysmatis
inanire. animi affectus omnes vitandi sunt. cibum boni succi, nec crassum
æger sumat: permiscenda autem cibo sunt quæ incidere, tenuare & meatus
obstructiones liberare possunt, non tamen admodum calida esse debent. vino
potadus est æger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior
humor dissipatus est, etiam ruffiore, ac si licet tota victus ratio in calidiorem
migret ex Actuarij sententia libro 3. suæ methodi cap. 20. eligantur itaque pro
cibo gallinæ, gallinæque pulli, capi, perdices, fasanii, aliæque aues non in
aquis degentes, passerulique omnes; interim quoque & lepulcorum, capreo-
lorum, seu cuniculorū caro exhibeatur: item & vitulina, hœdina, & iuuenum
caltratorum: gallinarum autem, pullorūque gallinaceorum ac caponum
caro interdum contusa, aut alio modo liquata, quomodo iura quædam Nea-
poli parantur, exhiberi poterunt. in earum autem iure seu decocto quædam
extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui possunt, vt hyssopum, radix
apij, petroselinii, aut feniculi, & reliqua huiusmodi. interim confect eas in pi-
sana succo decoquere; habet etenim & ipsa pisana leuem quandam exte-
nuandi atque incidendi vim, licet humidum præbeat alimentum, vt liquet lib.
de pisanâ, similiter & cinnamomi modicum cum iam dictis cibis permisceri
poterit: conducunt quoque cappareas cum aceto cõditæ, interim etiam exiguo
melle adiecto, & inter fructus vua passa. panis exhibeatur optimè fermenta-
tus, modico sale adiecto, & post primos morbi dies, si seminis feniculi aut ani-
si quippiam imposueris, non parum confert: qui etiam panis in gallinarum seu
caponum iure, modico cinnamomo adiecto madefactus, seu maceratus, exhi-
beri poterit. verùm in triduo primo magnopere abstinere oportet, vel si ex
quartana quotidiana facta est, per biduum abstinere oportet, vt inquit Cel-
sus cap. 13. & 17. libro tertio, potissimum: vbi crapulæ præcesserint, & admo-
dum frigidus, ac crudus humor quotidianam excitauerit, talis itaque victus
ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur. ve-
rùm animaduertere oportet quòd prout magis vel minùs frigidus fuerit hu-
mor, ex quo generationem habent, perinde etiam magis, vel minùs calefaci-
tia ac extenuantia iam dictis cibis permiscenda sunt, ita etiam & diuersa
ipsius quotidianæ febris tempora, obseruare licebit, nam in primis morbi die-
bus non adèd calida, extenuans, ac incidens victus ratio instituenda erit. quæ
admodum temporis progressu, & post primos morbi dies; tunc etenim effica-
cioribus vtendum erit, ac calidioribus, vt liquet ex Actuario præcitato loco, &
Galenus i. de arte curat. ad Glauc. licet non indicatione sumpta à morbi tem-
poribus, sed à diuersa causæ motione illud definiatur, ita vt nemini in dubium
venerit,

Com. 3. super text. 2. & 6.

cap. 8. Curatio, in qua primus spectatur vitæ ratio.

Aer. Somnus. Frictiones. Clysteres.

Potus.

Tempora morbi obseruanda in vi elustratione.

Caso. 6. 12.

venerit, quòd febris quotidiana, vt quæ semper ex pituita nascatur, extenuan-
tium incidentiumque vsum requirat, vt pote quæ crassa & tenax sit. verùm cum
quædam eorum admodum calida sint, ac ad incidendum efficaciora, quædam
verò modicè calfaciant, atque exsiccent, aut in totum non calfaciant; quem-
admodum à principio eis vtendum esse præceperunt dicti auctores, quæ non
admodum calida, ac efficacia ad extenuandum, incidendumque sint, ita quo-
que putandum est non indifferenter in singulis quotidianis ex quouis pituita
ortis eisdem medicamentis vtendum esse consuluisse, vt pote quòd non igno-
rauerint aliquam pituitæ speciem valde frigidam, aliquam non adèd, sed me-
diocriter aut parum frigidam esse. quocirca non parum mirandum est de eo-
dem Alexandro, qui adèd aut oscitanter, aut toruis (vt sic dixerim) oculis Ga-
leni verba perlegerit, ac eadem impugnaverit, vt qui indistinctè (vt ipse ait)
Glauconi philosopho præceperit, vt in hac febre extenuantibus vtatur, inquis
quòd falsa pituita non similiter extenuantia ad curationem desiderat, vt quæ
calida sit, & sicca facultate, etiam si videatur humida. quòd verò calida sit, pro-
bad exemplo dysentericæ, quam nihilominus bilis suscitatur, & propterea nequit
eadem pituita falsa extenuari, quandoque & diffundi per ea quæ ipsam inflam-
mant, siccantque; sed potius adhuc crassior ex eis efficitur: illud in super pro-
bans nitri, & salis exemplo, ac salis iuris: hæc quippe calefcentia crassiora red-
duntur, nec minùs & Aristotelis auctoritate, quarto meteororum, ac experien-
tia: nam ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, sed à contrario dissolui
possunt. Quæ de re vbi falsi humores quotidianam excitauerint, non calefa-
cientia, aut quæ admodum siccant, aut extenuare possunt, adhibere oportet,
saltem per initia morbi, cum falsus adhuc humor fuerit. verùm tanti viri sen-
tentiam ac verba impugnare haudquaquam auderem, nisi diuiniis Galen. ad-
uersarentur, qui vbi que locorum, præsertim secundo de differentiis febrium,
& libro de causis morborum, quemcunque humorem natura frigidum, atque
humidum pituitam appellari asseruit, quamuis vnus altero frigidior existat,
qua ratione & pituita etiam falsa, siue ob putredinem talis sit, siue propter fal-
sæ ferossæ humiditatis mixtionem, perpetuò quæ pituita est, frigida & humida
erit natura, alioqui pituita appellanda non esset. inquit enim: quicumque enim
frigidus atque humidus natura humor existat, ad pituitæ appellationem redu-
citur, si Hippocra. omnesque non modo priscos, sed alios etiam Græcos in no-
minibus imitari velimus. Adèd vt quouis humor donec frigidam atque humi-
dam seruaerit naturam, ex pituitæ genere sit, vt liquet citatis locis. non igitur
imaginatione, seu actu duntaxat frigida humidaque est pituita falsa, sed etiam
natura propria, ac facultate, aliàs sub pituitæ nomine non contineretur, mi-
nùs tamen frigida est, quàm cæteræ pituitæ species, ex accidenti tamen, calidi-
tate & siccitate quadam participabit, aut ob putredinè videlicet, aut propter
mixtionem falsæ ferossæ humiditatis, vt dictū est. quapropter cum crassæ etiam
substantiæ, atque essentiæ sit, non ob immodicam caliditatem, vt putauit Ale-
xander, sed ob frigiditatem, extenuabitur vtique calidis, non tamen adèd im-
modicè vt ipsam inflament, atque exsiccent. quocirca nec exemplum salis,
seu nitri, nec Aristotelis auctoritas, neque etiam ipsa experientia erit ad pro-
positum: neque enim cum Galeno negamus nos, quòd ea quæ à calore coacta
fuerint, non à calore, sed à contrario dissolui possunt, at cum eodem asserimus,
pituitam falsam haudquaquam ab immodico calore coactam esse, sed propter
frigiditatem crassiorē habere substantiam, & ob id non secus quàm cæteræ
pituitæ species eam extenuantia desiderare, quæ tamen modicè calfaciant, at-
que exsiccent, aut in totum non calfaciant. quòd si dysenteriam efficiat, eam-
que crudelissimam, vt inquit Galenus commento aphorif. 12. lib. 3. tum propter
eius putredinem, aut falsæ ferossæ humiditatis permixtionem, tum etiam pro-
pter lentorem in transitu per intestina in hærens, ac tardans, semperque aliquid
deteres, & non propter eius immodicam caliditatem naturalem ac siccitatem

Alexandri refellit, qui Galen. repre- hndit, præ- cipitum in febre quoti- diana exte- nuantibus semper esse vtendum.

Text. 36.

Cap. 6.

Cap. 6.

eam efficere videtur: est etenim natura semper, quæ pituita est, humor hic frigidus & humidus: quod verò Galen. nec in hac quotidiana, quæ ex salsa pituita ortum ducit, neque in cæteris aliis per initia morbi, eis quæ efficacius extenuant, ac incidunt, valdeque calefaciendi potestatem habeant, uti Glauconi præceperit, clara luce ex eius verbis liquet, cum dixerit eidem vtendum esse non statim à principio, sed post primos morbi dies; id quod idem Alexander minimè negare videtur: inquit etenim Galenus, *μέλας τις πύκτος υγρός*, tunc enim (vt ipse inquit) oxymelite vtédum, & illis quæ possunt vrinam valde ciedere, & vniuersum totius victus caput sit ad incidendum efficacius, quasi velit etiam innuere, quod in primis morbi diebus, iis quæ concoquendi, leuiterque extenuandi, ac calefaciendi vim habent quotidianam curare oporteat tam cibis, & potibus, quàm cæteris medicamentis, quænti igitur momenti sint rationes Alexandri aduersus Galenum cuius facile admodum ex iam dictis patere poterit. Nos verò rursus ad pensum redeuntés cum eodem Galeno, ac Aëtuario fatemur, leuiter in principio extenuantibus medicamentis quæ non valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam iis quæ citra calorem extenuare possunt, vtendum esse, nec minùs & humoris coctioni vacandum; ex quocunq; humore pituitoso quotidiana accendatur febris. conueniunt itaque in hunc vsu syrupus acetosus simplex, syrupus è succo borrag. è corticibus citri, mel rosaceum simplex, & cum saccharo confectum, cum aquis borrag. fœniculi, & capillorum veneris: quibus per se, aut inuicem prout videbitur compositis, pluribus vicibus in accessionum inclinatione vti poteris pro redundantis humoris concoctione, ac præparatione. quo etiam tempore clysteribus vtare, qui ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, ac surfuris decocto, interim etiam & florum chamæmeli, adiectis pauco sale communi, & ʒ. iij. aut iij. olei communis, aut chamæmelini, & ʒ. ij. mellis rosacei, ʒ. β. aut ʒ. iij. diacathol. hieræ picræ simplicis, aut confectiois de dactylis parari poterunt. humore autem concocto, ac ad euacuationem parato, purgans exhiberi debet medicamentum, quod pituitam subducatur. Verum (vt rectè inquit Alexander) non conuenit vniuersam curationem moliri, sed per vices, & interualla; ita nanque accommodari debet morbis, qui ex crassioribus generantur humoribus, ac sensim extenuare, & leuiter purgare materiæ copiam oportet, donec satis habere videbitur, & primò simplicioribus, hinc demum aliquantò valentioribus vti medicamentis: cum enim materia sit crassa, haud facile iis cedit, quæ vniuersam, celeremque vacuationem præstant, vt ipse inquit, inter quæ summoperè commédauit agaricum, vbi ʒ. iij. aut iij. ex melle exhibueris, interim etiam plus, aut minùs pro egrotantis virium ratione, & humoris qui superat quantitate, quippe pituitam educit, nec morbum inueterari sinit, vt ipse fatetur. Tu autem poteris purgans medicamentum hunc in modum parare, Recipe agarici trochif. ʒ. iij. diacath. ʒ. β. vel ʒ. vij. medullæ calsiæ fistulæ, ʒ. j. β. fiat bolus: vel, Recipe agarici ʒ. j. vel ʒ. iij. polypodij ʒ. j. β. fiat leue decoctum in aqua borrag. in quo per colum transfuso dissoluas ʒ. ij. mellis aërei, & ʒ. vij. diacath. & fiat potus: interim ʒ. j. rhabarbari, quod etiam pituitam educit, adiciere poteris: interdum verò vice diacath. ʒ. iij. confectiois de dactylis adicito, & pro melle aëreo ʒ. iij. syrupi è pluribus infus. rosarum, aut tantundem syrupi domini Augustini, vt licebit. & quoniam (vt dictum est) non oportet vniuersè hos purgare, sed per vices, iterum extenuantibus ac incidentibus medicamentis materiam præparare licebit, eidemque efficacioribus vbi prædictis morbus non cesserit, in quem vsu conuenit syrupus de hysso, acetosus compositus, de absynthio, syrupus de duabus radicibus, de bizantiis, & oxymel simplex, cum etiam & compositum, quibus pro diuerso humore redundante, diuersimodè quoq; vti oportebit, ac non semel, sed sæpiùs quoque eos exhibere conuenit, quòd crassi iam humores, ac lenti extenuentur, & dissecentur, vacuationisque paratiores reddantur. deinceps repetenda purgatio est, & vbi prædicta non suffecerint, iis quæ valentiùs pituitam subdu-

Syrupi.

Purgationes.

subducunt vti expedit: vt, Recipe pil. aggregatarum, aut stomachicarum ex descriptione Mesue, & agarici trochif. an. ʒ. j. formentur pillulæ cum oxymelite, à quibus post horam vel alterà, ʒ. ij. mellis aërei, aut ʒ. iij. syrupi ex pluribus infus. rosarum rubearum, vel persicarum, cum aqua borrag. absorbeat æger, poterunt insuper ex puluere hieræ simplicis Gal. & agarico trochif. catapotia formari, quibus singulis decem diebus æger vti poterit; formentur autem ex drachma vna agarici trochif. & ʒ. ij. pulueris hieræ simplicis, pill. quinque cum oxymelite, quibus (vt dictum est) vtatur. in quem etiam vsu trochisci de agarico, & etiam de absynthio magnoperè conducunt. circa statum etiam huius febris de ventriculo habenda est sollicitudo, ac de eius ore præsertim, Galeno auctore, citato libro primo de arte curatiua ad Glatic. in quem vsu tali medicamento vtare. Recipe absynthij, ac menthæ vtriusq; an. m. j. cinnamomi, chiaz mastiches, corticum citri, maceris, & ligni aloës, singulorum ʒ. iij. santalorum omnium, & corallorum rubeorù, cuiuslibet ʒ. ij. rosarum rubearum m. j. β. contundantur omnia, & fiat tres saccelli, ad scuti figuram, quorum duo per vices madefacti in vino græco, aut guarneto, & aqua rosacea, seu citoniorum succo, calidi ventriculo adhibeantur, alter verò aridus, ventriculo superimponatur. vel hoc applicetur vnguentum, quod recipit olei nardini, de absynthio, & mastichini an. ʒ. β. chiaz mastiches, caryophyllorum, & ligni aloës an. ʒ. j. olei rosacei ʒ. iij. corallorum rubeorum ʒ. j. ceræ quod satis sit, & vini odorati parum, fiat vnguentum, quo ventriculi regio inungatur. confert insuper si chiaz mastiches ʒ. j. aut ʒ. j. β. dissoluatur in oleo nardino, aut de absynthio, & cum pauca cera in modum emplastri in aluta extendatur, & supra ventriculi regionem imponatur. interim quoque ʒ. ij. vel iij. aloës adiciere poteris. Nec parum confert hoc etiam tempore iis quæ intus assumptæ ventriculum roborant, vt, quemadmodum est aromaticum rosaceum, diarhodon, ac confectio de xyloaloes. Tutius autem eis vtare si ʒ. j. alterius eorum assumes, & ʒ. iij. aut ʒ. β. seminũ communium frigidorum adicias, & cum saccharo dissoluto in aqua rosacea pastillos parabis, vnum, vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua fœniculi, vel borrag. vel absynthij & cichorij inclinante accessione. Ad oris etiam ventriculi imbecillitatem, etiam si ad eam animi defectus sequatur, magnoperè conducit emplastrum, eiusdem Galeni citato libro primo de arte curat. ad Glau. quod ex palmulis conficitur, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche. ea quoq; quæ vrinam validè ciedere possunt hoc tempore exhibeantur, veluti apij, asari, & acori decoctum, vel etiam hysso, seu spicæ nardi, præsertim in aqua multa. quanquam etiam & ex iis quæ diximus, nonnulla eandem vrinam ciedere valeant. Quòd verò vomitus insuper hoc in tempore conferat, etiam à cibo, omnes ferè conueniunt. vt verò faciliùs fiat, oïo, aut decem vnciæ, seu libra vna aquæ tepidæ, vna cum syrupi acetosi, aut oxymelitis ʒ. ij. vel iij. bibatur. At quid sentiendum sit de venæ sectione non admodum liquet, cum neque Galenus nec post eum Aëtius, Paulus, & Alexâder, eam meminerint. Aëtarius verò præcitato loco hæc verba scripsit: {quotidianam; quæ à pituita ortum duxit, neque venæ sectione (nisi aliud vrget) nec refrigerantibus medicamentis comperescere oportet.} Taceo Arabum principem, cum eum non scetetur, qui ait: {quoties videris vrinam grossiorem & rubicundiorē, non erit malum si phlobotomaueris.} verum asserimus nos, quòd quotidiana quatenus quotidiana est ac exquisita, venæ sectionem pro eius curatione nō desiderat, præsertim vbi à frigidiori humore ortum habeat; & propterea nec Galen. nec citati auctores Græci eam præceperunt: vbi verò aliquid aliud vrgeat (vt inquit Aëtarius) potissimùm si corpus cum pituitæ redundantia simul sanguine plenum sit, adeò vt pituita cum copioso sanguine redundet, viribus valentibus, ac reliquis omnibus consentientibus, quæ in vniuersali methodo commemorauimus, sanguinem mittere non incouenit; vniuersalissimo præcepto sæpiùs citato ipsius Galeni vndecimo de methodo medendi. Adhęc si morbi magnitudo adfit cum

Topica.

Cap. 12.

Primæ cientiæ.

Vomitus.

Vena sectio, an competat in febre quotidiana.

1. 4. tract. 2. cap. 55.

Cap. 15.

virium

*Epiala m-
de dicta.*

*Epiala cu-
ratio.*

virium robore, mittendus siquidem sanguis est, vt idem inquit libro de curan-
di ratione per venæ sectionem. quibus scopis presentibus (vt ipse refert) nulla
esse potest crudorum humorum tanta, talisque plenitudo quæ hoc inhibere au-
xilium possit. venam itaque secare interdum non inconuenit pro quotidiana
curatione; modò vires, ac cætera omnia quæ requiruntur pro venæ sectione,
eam non prohibeant; haudquaquam tamen copiosus mittendus est sanguis: le-
uata enim per eam natura, atque exonerata, eo quo veluti sarcina premitur,
haud ægrè quod reliquum est, concoquet, ac vincet. Ea autem febris, quæ pri-
uatim à leni afflictione epiala appellatur, vt inquit Aërius cap. 87. libri quinti,
vel, vt refert Paulus cap. 25. lib. 2. per translationem à sale, dico autem mari,
quod à principio tranquillum apparet, cum turbatur difficillimum euadit, vel
ab *ἠπιος*, quod est molliter, & *ἀλαίσιος*, quod significat calcacere, quasi dicas,
quoniam blandè, & leuiter calcacit, cum ex quotidianarum genere existat, in
earum figuram progrediens, vt dictum est; similiter quoque curanda erit inci-
sorio tum curationis modo amplius auctò, vt inquit Aërius, vel (vt ait Paulus)
nisi quòd tanto commemorata quotidiana calidioribus, magisque incidenti-
bus præsidii indiget, quanto etiam pituita frigidior illa existat. si verò conti-
gat continuam fieri quotidianam, non alio etiam modo curanda erit; quàm
intermittens, nisi quod propter pituitæ cum sanguine permissionem, vbi reli-
qua consentiant, audacter venam secabis magis, quàm in intermittentibus.
vitanda autem quæ admodum calcaciunt atque exsiccant in hac, magis quàm
in intermittentibus, quamuis admodum rarò cum intermittens, tum etiam
continua quotidiana, præsertim exquisita febris, accidat.

*De semitertianarum differentijs, earumque dignotione, prognostico, & curandi
ratione. Caput V I I.*

QUAMVIS non pauca ac varia sint (vt dictum est) composita-
rum febrium differentia, & eadem post simplices tractari de-
beant; ex Galeni auctoritate, cum tamen de ea duntaxat disse-
rere proposuissim, quæ confusa est ex quotidiana & tertiana,
nam sub huius exemplo, & reliquæ omnes compositæ febrim
differentiæ, præsertim si ex putredine ortum habeant, facile dignosci, ac cura-
ri poterunt, propterea sermonis quadam affinitate ductus, hoc in loco de ea-
dem composita febre disserere institui (licet nondum de simplicibus febrium
differentiis sermonem absoluimus) vt completus fiat noster sermo de febri-
bus, quæ ex putredine ortum habent. Appellatur autem hæc febris Græcè *ἡμι-
τρίτη*, Latine semitertiana, ex duarum siquidem febrium temperatura com-
posita, quoniam ex duobus etiam humoribus constat. miratur tamen Galenus
libro primo de morbis vulgaribus, quare adducti, sic potius nomen huic febrim
posuerunt primi istius auctores, quàm aliter. Pro quibus quatuor in medium
affert responsiones, quarum prima est, quòd cum tertiana febris habeat, vt ter-
tio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd semitertiana alterum
habeat de his, alterum non habeat, & propterea ita fuisse ei institutum voca-
bulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem ve-
niat, non item, inquit, secundo quòd potuerunt hoc nomen imposuisse, quòd &
accessione careat cum rigore incipiente. Ad hæc & tertio quòd non cum ex-
cretionem finiatur. Iam etiam & quarto quòd diem secundum non habeat inte-
grum. Attamen cui potissimum tribuat febrim semitertianæ nomen Hippocr.
non planè tenemus, vt ibidem à Galeno scriptum est; neque ex proprio insti-
tuto semitertianam appellauit, sed dixit eodem loco: { in febre quam semiter-
tiana vocant, & non pronuntiauit simpliciter in febre semitertiana. } quasi
videatur, vt censet Galenus, vt improprium vocabulum, illud reprobare: siqui-
dem illis quæ integram non sunt absolutionem consequuta, dimidij attribui-
mus

*Commen. 3.
text. com. 5.
Cur semiter-
tiana nomē
sit positum.*

*Semitertia-
na impro-
priè dicta
videtur.*

mus vocabulum, quæ ratione dicimus semimortuū, semiuocale m, semideum,
semialinum, & semiaffum, & id genus reliqua. at semitertiana tantum abest vt
dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota condi-
tione, vt longè etiam sit tertiana deterior, vt potius huius illa, quàm hæc illius
esse videatur dimidia, vt liquet ex eodem Galeno citato loco. quicquid tamen
sit, de huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt dictum est) ex quotidia-
na & tertiana tota eius natura confusa est, dimidiam partem vtrunque ex di-
ctis febribus retinens: etenim dimidiam eius partem habet tertianam, alte-
ram verò partem dimidiam, quotidianam. ob id non omnino sine ratione indi-
tum est huic febrim nomen semitertianæ. Pro cuius febris faciliori notitia ani-
maduertendum est, quòd pituitosa cum biliosa febre quatuor modis commi-
sceri potest: nam, aut quotidiana continua permiscetur cum tertiana cōtinua,
aut intermittens cum intermittente, aut continua tertiana cum quotidiana in-
termittente, vel intermittens tertiana cum quotidiana cōtinua. ex his autem
diuersis harum febrium mistionibus non omnibus, sed vna duntaxat, semiter-
tiana febris, verè, & propriè generationem habet, Galeno teste, secundo de dif-
ferentijs febrium, vt pote ex quotidiana continua, & tertiana intermittente.
Id verò comprobatur Hippocratis auctoritate, qui eodem primo de morbis vul-
garibus, hæc verba de semitertianis conscripsit: { Infestabant illos plerisque
hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutæ, non intermittentes, modus
erat semitertianus, vno die leuior, altero grauius, iterum inuadentes, in sum-
ma, in dies acutiores euadebant. } cum itaque horrificæ sint febres semitertia-
næ, non poterunt ex duabus continuis originem ducere, quarum altera ex bi-
le, altera ex pituita generetur: etenim hæc commistio febrem horridam, ac quæ
multas habeat reduplicaciones non facit, cum febris omnis continua sui qui-
dem ratione, cum exquisita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem,
neque etiam quæ ex eisdem componitur horrida fieri. Appellauit autem Hip-
pocrates horrificas has febres, non quòd initio accessionis horrores incidant,
sed quoniam per totam prope accessionem horrores symptomata produceretur;
& si id bifariam contingat, modo cum reduplicet incrementum, modo cum ni-
hil nisi ipsum inæquale faciat incrementum, vt liquet citato libro secundo de
differentijs febrium, & primo de morbis vulgaribus: neque etiam generari po-
terit semitertiana ex duabus febribus intermittentibus, quoniam neque erit
continua. Necessè est igitur si horrificæ simul atque continua futura sit semi-
tertiana, ex duabus ipsam febribus generari, quarum altera sit intermittens, al-
tera verò continua cum neque vtraque continua, neque vtraque intermittens
huiusmodi queat febrem generare. Verum vbi mistio fuerit ex quotidiana
intermittente, & biliosa continua, licet & ipsa potest continuam simul, atque
horridam febrem efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit,
horrorem verò ex pituita, reduplicaciones autem ex pugna mutua: non tamè
verè ac propriè febrem hanc semitertianam appellabimus, impropriè autem
& abusuè, si quis eam ita appellauerit, non reclamabimus; cum neque illud ne-
gare videatur Galenus secundo de differentijs febrium, licet febrem hanc se-
mitertianam appellare ausus non fuerit: contrariò tamè modo se habet quàm
ea, quæ verè semitertiana dicitur, ea etenim continuitatem quidem habet ex
quotidiana, horrorem verò ex tertiana. & propterea quæ ex tertiana intermit-
tente, & quotidiana cōtinua composita est febris, semitertiana appellamus,
vt ipse inquit: nam verè semitertiana: ex quotidiana continua, & tertiana in-
termittente tota eius natura confusa est, quæ quidem aut flauam bilem habet
exuperantem, atque ob id in ea sunt tertianæ febris symptomata maiora. aut
hic quidem humor paucior, pituita verò abundantior est, atque idcirco quoti-
dianæ continuæ affectus firmiores, aut neuter horum alterum vincit, sed am-
bo æquipotentes existunt, quo tempore exquisita semitertiana est, & dicitur,
nam æqualis earum febrium mistio sola exquisitum hemitritæum constituit,
eodem

*Quatuor
modis feb. ex
pituita cum
feb. ex bile
misceri po-
test.*

*Cap. 7. & 8.
Vera febris
semitertia-
na ex quoti-
diana, conti-
nua, & ter-
tiana inter-
mittente.*

*Commen. 1.
text. com. 23.
& comm. 2.
text. com. 25.*

*Locis supra
citat.*

*Semitertia-
na impro-
priè ex quo-
tidiana in-
termittente,
& tertiana
continua.*

Loco citato.

*Semitertia-
na exquisi-
ta.*

eodem Galeno teste citato loco. quamvis Archigenes hanc haud intellexit, neque in scriptis suis ostendit, sed omnino prætermisit, & solas duas semitertianarum differentias cognouit, alteram in qua præualet tertiana videlicet, alteram verò in qua quotidiana. parum etiã rectè semitertianarum naturam fuit assequutus, cum in numero febrium intermittentium ipsam posuerit. quo circa licet triplex fuerit semitertianarum differentia, exquisita tamen quæ talem repræsentat formam, qualem de ea Hippocrates manifestauit præcitato libro primo de morbis vulgaribus, quòd videlicet sit horrida, continua & acuta, ex æquali distarum duarum febrium temperatura composita est, atque etiam ex duobus humoribus constat. quæ verò exquisita non est aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cum æquales magnitudine fuerint, & febris ex bile intermittens, & ex pituita continua, accessiois initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum, cum ab utroque extremo æqua distet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, sed horrida ab Hippocr. dicitur; quoniam (vt dictum est) magnam accessiois partem horrores assumunt, altera dierum scilicet in qua & tertiana, & quotidiana simul inuadunt: nam altera dies solam habet quotidianam. etenim cum ab inuasionem inualefcit, tertianæ quidem ratione citò calefcit, ac festinat ad summum, at propter quotidianam ex pituita tardatur, atque in ascensu retinetur nonnunquam, ac interrumpitur, estque inter varios affectus veluti pugna quædam, cum æger nonnunquam inualefcite febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementius calefcit, contra verò remorante atque ad interiora reuocante ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus, frigidæque ac lenta existat materia. in hoc autem certamine cum humor frigidus superauerit, summisiones, horrores, atque extremarum partium, & cutis refrigerationes sequuntur: ad eò vt videatur altera rursus accessio renouari, cum verò calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefcit, ac iam videtur febris penè in summo consistere, mox paulò post ad pituitam redeunte victoria, ægroti denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum perueniat, quod quidem citius accidit, quàm pro more pituitæ, tardiùs tamen quàm in bile fieri consuevit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem, atque heberudinem excitat bilis. accessio igitur semitertianæ ex utriusque humoris ac febris commistione atque confusione, nam de hac commistione loquimur, quando humores fuerint æquipotentes, & propterea exquisita semitertiana fiat, talis utique erit qualem descripsimus. Cæterum non exquisita semitertiana, aut biliosum humorem, habet præualetentem, aut pituitosum. cum verò tertiana præualet, horridior sit febris, atque in annotatione sibi aliquid rigoris associat, cõfestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magis que festinat ad summum, & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. at cum altera ex pituita febris potentior existit, tunc frigus vehementius extremas occupat partes horroresque pauci fiunt, & pulsuum fit afflictiatio maior, ac diuturnior, tardiùsque accessio inualefcit, ac longum post tempus consistit: non tamen aut statim, aut magnum affert incendium, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernitur. Duplex autem est semitertianarum generationis modus, vel scilicet duabus in vnum tempus conuenientibus accessioibus, quia altera præuenit, altera verò differtur, quemadmodum de adolescente testatur Galenus eodem secundo de differentiis febrium, aut statim ab initio ambabus accessioibus inuicem confusis, quæ tamen fit in vnum tempus conuenientibus utraque accessioe, altera scilicet præueniente, altera verò retardante, vnam tantummodò habet hemitritæ naturæ accessioem. altera autem omnes à principio ægrotudinis vsque ad finem, quæ maximè atque præcipuè ab omni

Accessiones semitertianæ, in quibus bilis dominatur.

Accessiones semitertianæ, in quibus pituita dominante.

Modus generationis semitertianarum duplex.

Cap. 7.

omnibus febris semitertiana appellatur, vt liquet eodem secundo de differentiis febrium. talis itaque est tam exquisitarum, quàm non exquisitarum semitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aëtij sententia, quamvis earum naturam parum rectè fuerit assequutus Archigenes, vt dictum est; & minùs etiam Agathinus, qui semitertianam in eodem genere cum tertiana manifestè locauit, ac sola accessiois vehementia ab eadem differre fatetur; eodem Galeno auctore, citato libro secundo de differentiis febrium. At Hippocrates nullam ex iis quæ ad integritatem euadunt febribus, semitertianam vocare visus est, vt liquet ex eodem Hippocrate primo de morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tum etiam secundo de differentiis febrium, quamvis idem Galenus libello de typis, huic sententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de semitertiana, habet hæc verba: {Porro non semper continua est, sed etiam intermittens reperitur.} nisi esset quòd eodem loco dicebat Galenus, quòd semitertiana tres habet in magnitudine differentias, alia enim exigua est, alia media, alia magna. exigua siquidem est, quæ horarum 24. interuallo vertitur, media quæ 36. magna verò quæ 48. quæ & continuæ febris propinqua est. ex quibus verbis videtur Galenus non ex propria sententia, sed Agathini potius de semitertiana verba facere: hic enim (vt iam dudum diximus) eandem semitertianam in tertianarum genere collocavit, eas appellans semitertianas febres, quæcunq; tertianæ existentes, vehementiores habent accessiones, ac magnoperè productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febrem appellauerit extensam Agathinus, postmodum in tertiana non seruauit eandem vim proportionis, cum si longius accessio protendatur, non tertianam, sed semitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco secundo de differentiis febrium. Id etiam confirmari poterit ex eiusdem Galeni verbis primo de morbis vulgaribus, cum dicebat: {Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam cum semitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium: sic etiam qui mediam, & paruam à magna distare horarum numero ferunt, studentes utranque ad integritatem deducere, ab Hippocr. sensu discedunt, dum in febribus intermittentibus ponunt semitertianam, quia nihil hæc periculi habebit, quamvis ab illo letalis dicatur.} damnat itaque Galenus eos qui horarum numero aiunt semitertianas distare, studentes eas quæ mediæ & paræ sunt, saltem ad integritatem reducere, quicunq; hi fuerint. possit & aliter huic controuersiæ satisfieri, quòd videlicet lib. de typis, omnem missionem quotidianæ cum tertiana largiori vocabulo semitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non semper continuam esse, sed reperiri intermittentem semitertianam, quando scilicet intermittens quotidiana, cum intermittente tertiana fuerit permista, quod quidem confirmare videtur ipsemet Galenus citato libro primo de morbis vulgar. in expositione illius textus: {inter febres quædam continuæ sunt &c.} inquit enim eo loco, quòd intermittentes dicemus febres, siue integritatem, siue remissionem quam vocant, assequantur: & demum post pauca subdit: {At ex semitertianis quædam utraq; incedunt via, quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniunt.} videtur siquidem hoc in loco quædam admittere semitertianas, quæ utraque incedunt via, videlicet ad integritatem, siue remissionem peruenientes, & istæ sunt communiter, & non propriè dictæ semitertianæ, quæ quandoque possunt intermittere, hoc est integritatem assequi, & quædam quæ ad integritatem non veniunt, & sunt propriè dictæ, & præsertim exquisitæ. vel dicas quòd quando libro de typis, asseruit quòd aliqua semitertiana intermittens reperitur, pro intermittente non intellexit quæ veram integritatem, sed quæ remissionem magis assequitur, cum bifariam intermittere intelligat citato loco de morbis vulgarib. ita quòd eam intellexerit semitertianam intermittere, quæ licet verè non intermittat, tamen magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua seu media ab eo nuncupatur. Altera verò quæ magna dicitur,

Semitertiana ex continuis est semper.

Locis citatis. Cap. 4.

Conciliatio locorum Galeni in quibus sibi contradicere videtur.

Commen. 3. text. com. 5.

Commen. 3. super text. 2.

dam reliquarum omnium, curationis vniuersalem modū instituiamus. sub qua via & ratione, ad particularem tum eiusdem semitertianæ, tum etiam & cæterarum compositarum febrium curationē facillē quiuis accedere poterit; quem admodum in secunda. etiam huius operis parte docuimus.

De febrium hecticarum prognostico, ac curatione.

Caput VIII.

CM duplici via quæ febres hecticæ appellantur ortū habeant, nam aut statim ab initio inuadunt, aut reliquis succedunt febribus, sitque earum differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedū hecticæ, sed etiam tabidæ existunt, quemadmodū in vniuersali methodo fusiùs explicauimus, quæcunque statim ab initio inuadunt, nondum autem tabidæ sunt, non admodum difficile est eas curare. At quæ ex ipsis ad tabem peruenerunt, vbi iam exquisitæ consistunt, & iam dudum inceperunt, non modò eas curare difficile est, sed impossibile: etenim omnium hecticarum febrium dispositio, difficilis est, vbi iam principij tempus præterierit, Galeno auctore, libro primo de differentiis febrium. quæ verò quodammodo ad vtranq; partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atq; illam quæ citra tabem, ac facillimè in principio curari potest, quoniam eius & ampla latitudo est, & multæ sunt in eo quod magis & minus diuersitates, pro eadem ratione magis vel minùs difficulter curationi resistit. Nam quæ æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento; quæ autem tabidæ proximior, est etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non parū salutis spem afferre potest, eodem Galeno teste citato loco. Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primò qualiter curandæ sint quæ citra tabem existunt, deinceps, quæ simul etiam cum tabe, docebimus. Illarum etenim vera & propria curationis indicatio, quæ diariarum, vtpote simplicem habentes primam curationem indicat, quoniam & ipsæ simplices affectus sunt. Quapropter non ab re Galenus decimo de metho. meden. dicebat, quòd caput totius curationis harum febrium in iis remediis quæ refrigerent & humectent, statueri oportet. quæ autem simul tabidæ existunt, quæcunque fuerit substantia solidarum partium, exsiccata propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeò simplicem habent curationis indicationem, licet vbi propria solidarum partium substantia, membranosa videlicet, & fibrosa fuerit exusta, seu exsiccata, ea vt corrigatur fieri omnino non potest, veluti nec senium, vt liquet septimo, & decimo de meth. meden. & libro de Marasmo. erit itaque pro cura hecticæ febris citra marasum, aer eligendus qui non admodum calidus, aut admodum frigidus sit, verum si temperatus est, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eo sollicitis. vbi verò admodum calidus fuerit, pro calido reducendus est arte contrarius, subterraneis inuētis domibus, quæ & frigidiores sint, & maximè perflatæ, & ad septentrionem versæ, tum auris quibusdam quæ ipsis sint suauis opera nostræ paratis, alias ex euripis in quo se deiiciant multi aquarum fontes, alias aqua frigida, de vasis in vasa transfusa, quòd quidem statim etiam somniferum est. præterea domi assidue aqua quæ prorsus frigida sit aspersa, ac rosas plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut ruborum summitatibus, seu etiam arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerent stirpium aliquibus, turba quoque hominum ingredi prohibita; nam id quoque domum calefacit. Atque ita calidissimum aërem refrigerare vtendū est, qui non nisi æstate calida & sicca accidit: quòd quidem in hyeme calidissimus esse non potest, sicut nec frigidissimus in æstate. siquis verò aer modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil aut

KK 2

non adeò remissionem assequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nullam etenim ex iis quæ verè ad integritatem euadunt, semitertianam, neq; Hippocr. neque Galenum vocare compertum est. De qua semitertiana sic scriptum reliquit idem Hippocr. citato libro primo de morbis vulgarib. { in febre quam semitertiana vocant cum morbi eueniunt acuti, tum præter cætera hæc est letalis, ac tabidi, & qui longis aliis morbis detinentur, ac præcipuè ægrotant. } ex quibus verbis inferi Galenus in commen. quòd fortassis, etiam si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat, quamuis improprie. Nam propriam & exquisitam semitertianam priùs eodem libro non modo horrore non carere, sed horrificam esse asseruerat Hippocr. vt iam pridem explicauimus. & libro de typis, clariùs hanc confirmauit sententiam; cum dixit: { traditum est ab Hippocrate non modò acutis eam morbis annuerandam esse, sed etiam diurnis. } veramenim propriam, & præsertim exquisitam ait Hippocr. citato libro de morbis vulgarib. esse acutam, non veram autem ac improprie dictam semitertianam tabidis, & aliis qui longis morbis detinentur contingere, ac diurnis annuerati. Quòd verò semitertiana periculum minatur, vt quæ non solum stomachum, & neruosa eius partem attingat, & summam media, sed etiam lethargicas animi delationes, artonitasque vigilias inuehat, interim & ad syncopem vsque corpus deferat, linguam valde siccat, animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto sunt commouens; scriptum reliquit Galenus eodem lib. de typis, & deinde subdit: { in vniuersum typus hic & ferus est, & periculosissimus. } ac post pauca inquit, quòd frequentius corripit naturam virilem, ætatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculosa accidit, non exquisita semitertiana, si abundantior habeat pituitam, magis curationi renititur, vt liquet ex Paulo, quàm exquisita. Quòd ad curationē eius attinet, cum ex vtrisque humoribus relatis constetur, etiam mistam esse conuenit curationem, Aëtio auctore, cap. 82. lib. 5. quare ex his quæ de tertiana & quotidiana relata sunt, curationem componere oportet. & vbi exquisita fuerit semitertiana, ex æquo vtrisque prospiciendum, tum tertianæ, tum quotidianæ. vbi verò exquisita non sit, si flaua bilis superior sit, præsidis maximè vtendum est, quæ in cura tertianæ explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, si pituita largior fuerit iis maximè vtare medicamentis, quæ pro cura quotidianæ approbauimus, similiter bilis non neglecta, in totum ei quod vrget incumbentes, sed ita ne alterum prorsus negligamus, vt inquit Paulus cap. 33. lib. 2. & vt summam dicam, cum complicati sint affectus, quorum vnus magis vrget quàm reliquus, id seruandum est, quod in vniuersali methodo docuimus: similiter vbi equaliter vrgeat. Non igitur conuenit hic particulatim iterum omnia recensere, quibus febris hæc curari debeat, cum pròptè quiuis ex eisdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit, ac pro humorū diuersitate rectè vti. Nam siquis simplicium febrium curationem exactè sciuerit, absque vilo labore, & compositas curare non ignorabit. & proinde etiam quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licebit ad atræ bilis humorē transferendo, eius eum vtraque illarum complexionem, seu implexum, ac confusionem pariter coniecare. voco autem complexionem, vt superius iterum annotauimus, quædo horis differentibus inuaserint, confusionem verò quædo eodem tempore inceperint commistæ febres, sic etiam & tres simul febres per se quispiam completi & confundere poterit, ac easdem haud egrè dignoscere: nam harū omnium primum fons atque elementum est singularium atque simplicium febrium formam ac figuram, exquisitè cognoscere, vt Galenus inquit secundo de differentiis febrium, & nos in præcedentibus explicauimus qualiter ipsæ dignoscendæ sint. quibus cognitis, & earum quoque curatio facillè patebit, & ob id particularem omnium compositarum febrium curationem, haudquaquam scribere arbitratus sum, sed ipsius semitertianæ duntaxat, tanquam sub exemplo quodam

Cap. citato.

Semitertiana periculo.

Curatio.

Semitertiana per complexionem, & per confusionem.

Cap. 10.

Prognosticum.

Cap. 8. & 9.

Cap. 9.

Curatio hecticæ citra tabem.

Cap. 6.

Cap. 5. & 6.

Cap. vlt.

Cap. 5.

Aër.

machinantes, aut de ipsius temperie alterantes. qui verò frigidissimus est, vti que quatenus respirando attrahitur admittendus est, vt qui calorem qui est in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit, quippe id densat cogitque cutim, ac putredinosorum humorum fluxum transpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inspiratione commodum scire licebit, quàm ex cute densanda incommodum, præsertim cum operimentis hanc calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est, in his heticis, quibus primum quod afficitur est ipsum cor. A corde verò vbi pulmones primum afficiantur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt. Vbi verò ex reliquis partibus primò afflicta ipsa febris hetica generetur, temperato, aut modicè frigido aëre, contentos esse oportet. somnus item sit moderatus, vel paulo longior, & vt inquit Actuarius, cap. 21. lib. 3. somnus conciliandus est à cibo; ac quærenda animi oblectamenta, & relaxationes, ac quodcumque tandem cum refrigeratione humectare putatur. quies iniungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtendum est, & vbi aluus plus æquo adstricta fuerit, lenes clysteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorum maluarum, ac violarum decocto, exiguo sale, & ʒ. iij. olei violacei, & ʒ. iij. sacchari, vel sacchari violacei, vñaq; medullæ calsiæ silt. aut calsiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adiciet. Vitent omnes animi affectus immodicos, præsertim iram, timorem, & trititiam. Nutritum autem humidum esse ac frigidum, quod heticis febribus sit conducturum, nemo nescit, inquit Galenus decimo de metho. medendi. Huiusmodi est ptisanæ cremor cum frigidus sumitur, & exiguus in aqua frigida panis. Cæterum nullius horum pura frigiditas esse debet, sicuti potionis, quippe hæc maturè tum incalcescit, tum per corpus digeritur, illa cum plusculum temporis in ventriculo morentur, ipsum fortassis refrigerat, si fuerint immodicè frigida, eodem Galeno auctore citato loco. Alexander cap. 4. lib. 12. iis qui primariò in heticam febrem inciderint, præter ptisanæ cremorem, & panem in aquam tinctum, lactucas commendat, & post cibum, aquam frigidam quantum æger velit, potui tribuit. etenim in hac febre cauere febris insultus, & metuere non oportet: neque enim remissionem, aut accessionem in hac febre, quemadmodum in febribus ex putredine ortis inuenire licet, vt ipse inquit: ea siquidem tribuenda fatetur, quando febris hetica per se, ac primariò fuerit, ægriq; vires non imbecillæ, & non alia febris ex putredine creata ei sit admixta. Possunt quoque & his saxatiles pisces exhiberi, ac etiam scorpij, & mulli, eodem Actuario auctore citato loco, necnon & borrago, endiuia, & cichorium, & panis item in pullorum seu gallinarum iure maceratus. Insuper & aues paruas quæ in montibus degunt. Pro potu aqua hordei præbeat, aut aqua in qua coriandrorum præparata semina fuerint decocta: quibusdam etiam & aquosum vinum modicè dilutum conuenit, iis præsertim qui aquam bibere non ferunt, ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario, ac Alexandro testibus. Vbi verò febris iam traxerit, dandum quoque erit asininum lac, sed diligenter obseruare oportet ne in vetriculo cogatur: id verò interim ipse nos æger docebit, vtpote qui suæ ipsius naturæ peritus, interim id à nobis inueniendum est paulatim ad eius vsum accedentibus, ac mel exiguum illi admiscantibus, seu saccharum, licet quoad fieri potest in heticis febribus à melle, atque idcirco etiam à mulla abstinendum sit; quippe protinus vertitur in bilem, & sicciore, acriorisque calor febres reddit, & proinde à principio non plus asinini lactis, quàm cyathus dādus est, inducenda in ipsum cubiculum asina, quo nullum tempus interponatur, sed æger id protinus bibat. & vbi non corrumpatur (quod quidem dignoscere ex pulsu præcipit Galenus citato libro 10. de metho. meden.) dimidium cyathi lactis adaugeas, deinde rursus aliud dimidium adicias, sicque sensim vsque ad mediocrem modum addas. id verò quouis tempore exhiberi poterit, illud tantum obseruans quod per quatuor, aut

Somnus.

Quies, & motus. Inanimo per clysteres.

Affectus animi.

Cibus. Cap. 11.

Potus.

Lac asinini quomodo heticis propinandum.

Cap. præcit.

saltem

saltem tres horas ante cibum offeratur, manè potissimum: quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectantia præbebis, et si (vt diximus) ea quacunque hora præbere poteris; modò vacuus à cibo ventriculus fuerit; neque enim in hac febre accessionum seruantur tempora, cum eisdem careant. huius generis sunt zulapium rosaceum, ac violaceum, syrupus violaceus, de nymphæa, de succo endiuia, de succo cichorij, de succo borrag. & de succo seu infus. rosarum cum aquis endiuia, cichorij, seu borrag. aut pastillis vtare, qui hunc in modum parentur, Recipe diarhodon abba. aut triafantalati, seu diatragacathæ, aut electarij regum sine speciebus ʒ. j. quatuor seminum com. frig. ʒ. ʒ. sacchari diss. in aqua rosacea quantum satis sit, fiant in mortulis: quorum vnum qualibet vice præbeas cum ʒ. iij. aquæ endiuia, aut cichorij, his verò neque indiscriminatim vtare: nam cum eorum quedam magis, quedam minùs refrigerandi facultatem habeant, quanto heticarum febrium affectus fuerit calidior, tanto vtique frigidiora requirit auxilia, & simul maiorem sollicitudinem habere debemus, ne valentibus auxiliis vtentes quicquam lædamus, vt decimo de metho. medendi, scriptum est. Purgantia autem medicamenta eis qui febre hetica laborant, propinanda non sunt, nisi aliqua ex eis que ex putredine ortum habent, fuerit ei copulata, verum vbi admodum aluus adstricta fuerit, nec leniri lenientibus iam dictis clysteribus valeat, aut æger eis vti recusauerit ʒ. iij. sacchari violacei, aut iij. syrupi è pluribus infus. violarum, aut ʒ. iij. mellis aerei, vel ʒ. j. aut ʒ. j. medullæ calsiæ fistulæ cum prædictis aquis præbere non incõuenit, cum & aluus ex eis soluat, nec febris quicquam obfunt: nam corpus neque calefaciunt, neque exsiccant. Sed quoniam communis febrium omnium heticarum sanatio est, per ea quæ extrinsecus applicata refrigerant & humectant, licet ea, non indifferenter etiam admoueri debeant singulis partibus, sed illi maximè, quæ primò affecta est, vt liquet eodem decimo de metho. meden. sequitur propterea vt de iis medicamentis agamus. porrò horum ea deligenda sunt, vt inquit Galenus citato loco, quæ citra vehementem adstrictionem refrigerant: etenim talia præterquam quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem suam non valent; propterea quòd cutim cogunt, & coarctant. quapropter optima sunt quæ non modo citra adstrictionem refrigerant, sed etiam corporis substantia sunt tenui, absolutissimè verò quæ tenuium partium sit, substantiam exactè frigidam inuenisse fortasse non est, cum neque acetum quod omnium quæ nouimus potestate refrigerantium, tenuissimum est partium, exactè frigidum sit, sed admistam sibi aliquam caliditatem habet, attamen deligi materias oportet, quæ ad eiusmodi medicamentorum compositionem maximè sunt idoneæ, quæ etiam pro ratione partis primariò affectæ admouendæ sunt, quæcumque tamen ea sit, semper cordi prospiciendum erit: quandoquidem in omnibus necesse est vt ipsum similem intemperiem recipiat, citra quam nec marasmus, nec hetica, nec reliquarum vlla febris consistere potest, vt liquet ab eodem Galeno citato loco. quapropter tali epithemate cordi succurrendum est, quod recipit aquæ rosaceæ, & nymphææ an. ʒ. viij. aquæ borrag. & oxalidis, cuiuslibet lib. ʒ. santalorum omnium, corall. rubeorum an. ʒ. iij. corticum citri ʒ. iij. ovis de corde cerui numero j. croci gra. iij. vini albi aquosi ʒ. iij. olei rosacei omphacini ʒ. iij. interim vbi cor primò affectum sit, & febris hetica nõ exigua, ʒ. iij. succi polygoni, cichorij, vel endiuia adlicere poteris, misceantur, & fiant epithemata, quæ sæpiùs repetenda sunt. Iecur insuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit, quod recipit succi solani, & cichorij, singulorum lib. ʒ. aquæ rosarum rubearum, violarum, nymphææ, & endiuia, cuiuslibet ʒ. iij. santalorum omnium, & corallorum rubeorum an. ʒ. iij. aceti ʒ. iij. misceantur, & cum duplicato linteo lineo in eis madefacto, iocinoris regioni imponantur, sæpiùsque renouentur, præsertim vbi ipsum primò fuerit affectum. Pro renibus hoc vnguento vtitor, Recipe succi polygoni, vel lactucæ, portulacæ, seu semperuiui, vel vmbilici veneris ʒ. j. ʒ. olei

Syrupi.

Cap. 11. Heticæ non sunt Purgatio. purgandi

Admoneda extrinsecus.

Cap. 9.

Loco præcitato.

Cap. 8.

de nymphæa, de papauere, & de cucurbita, an. ʒ. ʒ. olei amygdalarum dulcium, rosacei, & violacei, singulorum ʒ. j. medullæ cruris vituli ʒ. iij. lèri cremoris tragacanthæ extractæ cum aqua ros. ʒ. iij. ceræ quod satis sit, & acetum parum, fiat unguentum. in quem vsum magnoperè conducit Galeni ceratum, quod ex cera quàm optima & elota, utpote alba, & rosaceo omphacino, ac etiam aqua

Cap. 9. conficitur, pauco aceto addito, ut liquet ex eodem decimo de meth. medendi. Id verò medicamentum (ut ipse inquit) assidue mutari debet, ac eousque super ægrum corpus manere, donec manifestè incalcat. Idem quoque Galenus refrigerandæ particulæ, quæcunque ea sit, imponenda nonnulla medicamenta, citato loco conscripsit, quemadmodum est oxalidis, aut oxylapathi succus, cum exigua polenta mista: quinetiam portulacæ, semperuiui, & vna immatura succus, similiter si polentæ misceantur. Ad hæc lentis palustris, & viridis tribuli, polygoni, & lactucæ, ac intybi succus, etiam cum tenui polenta, quamuis etiam sine polenta liceat integris dictis herbis tuis uti, ut ipse refert, & si dictorum singulis rosacei quippiam aliquando miscere volueris, nihil vtilius pharmacum habebis, eodem auctore, modò simplex, & perfrigidum sit, & quod factum ex oleo sit salis experti. Tu verò omphacino rosaceo cum eisdem vtare, exiguumque acetum albi adicito, atque illi maxime particulæ, quæ primò affecta est, imposito, ut in ea veluti ignis fomitem extinguas. At pectori non nimis refrigerantia medicamenta admoueri debent, nisi multus feruor, aut inflammatio in eo spectetur. verum ne sic quidem linamenta diutius in hære sine minus, eo quòd plerisque ab immodica ipsorum refrigeratione haud mediocrem non solum respirationis, sed etiam vocis noxam expertos nouimus, ut Alexander inquit præcitato loco. id quod etiam ante eum, innuere ferè videtur Galenus de his quæ strenue refrigerant, præcordiis impositis eodem decimo de metho medendi. Porro aquæ dulcis balneum, eis qui hæctica febre laborant, nemo est qui non commendat, præsertim Galenus citato loco, ut quod tum prima ratione, tum etiam ex accidente eis proficiat, vtraque siquidem ratione refrigerans & humectans: est autem & ipsum quouis tempore huic febrì idoneum. atqui licet totum curationis momentum in his febribus in refrigerando humectandoque consistat, & propterea illico qui hæctica laborant, refrigerandi sunt antequam progressi in marasum perueniant, quoniam omnibus refrigerantibus auxiliis propter corporum horum gracilitatem quodammodo noxa imminet, vbi præsertim eis quispiam non ritè vtatur. ob id non statim in frigidam aquam balneandi sunt, sed prius in eiusdem aquæ dulcis balneo temperatè calido, moderatissimè primo calfaciendi ac balneandi sunt, ac in eo moderatè etiam commorari debent: deinde priusquam de eorum propria substantia aliquid exhauriatur, seu sudor aliquis exciteretur ab eo demittendi sunt, atque in frigidum balneum dimittendi: nam qui hæctica febre laborantes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint dimissi, nihil iuuantur, ut liquet eodem 10. de method. medendi. quoniam in hæcticis febribus id quod remedium affert, calidæ solium non est, sed frigidæ. ex hac nanque & innoxie refrigerantur quæ fuerant excalfacta, solidarumque partium ariditas corrigitur, & vires firman- tur, sit autem ea frigiditate aqua in qua balneantur, ut nullam euidentem qualitatem nec profus frigidarum, nec tepidarum aquarum præferat, sed qualem ea quæ fontana vocatur, quæ & frigoris quod ferit, & teporis qui resoluit, est in medio, præsertim si marasmo etiam tententur, eodem Gal. teste citato loco. quicumque igitur hæctica febre laborant modo his alia nulla febris, vel ex solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter ita lauabis, sed profus citra omnem laborem ne vires resoluas: protinus verò vbi à balneo fuerit egressus æger, alter paratam habens sindonem ipsi iniciat, ac deinde aliam, & in lectulo collocetur, mollibusque deinde linteis blandissimè detergetur, ita ut qui detergebunt violentius eum non contrectent. id verò diligentius seruandum est, vbi nedum febre hæctica sed tabe etiam labo

laborabit. post lauationem oleo unguendus est, ne videlicet plus iusto digeratur, sed obstruantur exigua cutis spiramenta, idem protinus & siccitati remedium fuerit, & aduersus incommodum quod ab aëre ambiente contingit, veluti munimentum, ut patet 7. de metho. med. erit autem oleum violaceum, aut rosaceum omphacinum, seu de nymphæa, aut amygdalarum dulcium, quo sepe vtor, solo, aut violaceo admisto. Post hæc aut lac exhibebis, præsertim vbi eo delectetur, aut ptisanam diligenter coctam, seu eius cremorem, quem in gallinarum seu pullorum contusorum iure paratum assumendum præbeo; nã tunc potius in vniuersum corpus distribuitur atque attrahitur, quæ ferè omnia breuibus quibusdã verbis Actuarius præcitato loco sub his verbis conscripsit. { Balnea porro iis sunt idonea quæ corporis squallorem humectent, verum tepida esse debent, nec vllam resipere qualitatem, nec tempus in iis trahere conuenit, sed vbi modicè fuerint immorati, egredi, ne quod ex nativo humore superest, euanescat, & exhalat, egresso sorbitio quæpiam refrigerans dabitur. } & post pauca subdit: { quod si solum excutem, melino, aut rosaceo, aut omphacino saltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat distatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductam humiditatem intro compesces, atque hoc quoque pacto opem homini tulisse videberis: } conferunt etiam semper, potissimum eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerant, quorum copiam capite de cura febris ardentis studiosi perant: inter simplicia sunt rosæ, violarum, & nymphææ flores, seu etiam myrrillorum.

Hæcticarum febrium cum tabe curatio.

Caput IX.

I verò febres non hæcticæ duntaxat sint, sed quæ Græcè *μαρασμώδεις* dicuntur, hoc est tabidæ & siccitati coniunctæ, quatenus hæcticæ sunt, non aliam desiderant curationem quàm modo dictam, quæ in refrigerando & humectando consistit, quatenus verò siccitatem, seu tabem coniunctam habent, deperditæ substantiæ humidæ etiam indicant instaurationem, seu refectionem, hanc autem inserere particulis sine nutrimento non est; quare præter eam quam instituimus victus rationem, alimenta quoque eligere oportet, quæ reficere corpus valeant, nam quæcunque partium solidarum substantia fuerit exsiccata, eadem genere victus ratio cõpetit, quamuis vna alterâ difficilius instauretur, & quædam nullo modo refici possit. primùm enim eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depascit; hinc verò ad carnosum genus transit, quod circa tum fibrosas, tum membranofas partes solidorum corporum hæret; ita deinde ipsas solidas populatur, quando exactè tabida febris dicitur; Gal. teste citato lib. 10. de meth. med. Donec autem propriam partium humiditatem depascit, non admodum difficile est eam curare, nam hæc humiditatem, etiam si omnino sit assumpta regigni licet: cum verò ad carnosum genus pertransit, licet curare difficilius sit, utique eam sanãdi adhuc spes est. At cum verè solidas populatur, fibrosas inquam, & membranofas, fieri haudquaquam potest ut talis siccitas persanetur. verum ne desperata horum salus relinquatur, hac etiã victus ratione vti debent, saltè ut quoad fieri liceat, eorum vita proteletur. Vt verò paucis alimenti summã cõplectar, sit coctum facile, & nutriens, minimeque glutinosum atque excrementosum, quãuis, maxime nutriente cibo haudquaquam sit vtendũ. nã si nutrimentũ ipsum seipsum coqueret, ac in partes digereret, præterea assimilaret aliendis partibus, & quibus alimento plurimo est, opus adhæresceret, proculdubio maxime nutriente cibo esset opus. Verum quoniam non aliud est quod nutrimentum desiderat, aliud quod ipsum conficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit & mutat, & concoquit, & adiungit, & assimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo

Cap. 6.

Cap. præcit.

Cap. 10.

Quarum partium siccitas instaurari possit, & quarum minime. Cap. 11.

Victus ratio.

eligendo, spectandum esse dicitur. vnum ipsius cibi naturam, alterum vires suas proprias insitatasque. itaque ex his illud patet, nec planè quod maximè nutriat optimum esse iis corporibus quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facilitas non est: nec etiam quod facillimum cōcoctu est, cum scilicet ipsum nequeat maximè esse nutriens ex Galeni decreto, 7. de meth. med. medius itaque victus ceu optimus est præferendus qui modicè refrigeret. pleno nanque victu opus non est quòd is concoqui nequit, sed cibus boni succi ac cōctu facilis dandus, vt inquit Actuarius citato loco. Quo circa panis purus qui curiosè sit in furno coctus exhibeatur, qui tum fermenti, tum etiam salis quippiam habuerit, carnes gallinarum, caponum, pullorum gallinaceorum, & præsertim eorum testes qui lacte sint alti, idonei sunt. similiter fasianorum, perdicum, starnarum, omniumque auium montanatum, & mollis carnis. vitanda tamen sunt quæ palustria, & quæ etiam carnem duram habent. insuper & hœdinæ carnes, vitulinæ, capreolorum, leporum, ac cuniculorum iuuenum, nec non & arietum castratorum conducunt, quæ omnes elixatæ potius, quàm assatæ præbeantur; cum quibus etiam decorticatum hordeum, lactuca, cucurbita, endiuia, cichorium, seu etiam buglossum decoqui poterit. oua item recentia, & sorbilia, caseumque mollissimum, ac recentem ipsis dare, alienum non est. Et quoniam qui ita se habent, plurimo nutrimento indigent, nequeunt autem, vel quod mediocre est concoquere, paulatim hos, & sapius cibare melius fuerit; & hac de causa Galenus inquit: si pte ter eos cibare sum solitus. Verùm quando iam manifestè meliores facti appareant, etiam bis nutriuissè sit satis. Pro potu vino vtendum est, quod quidem aquosum natura sit, & leuiter adstringat, vtpote albo & tenui, idque modicè diluatur; hoc enim ab aquæ imbecillitate recedit, & vini noxam nondum habet. vitanda est frigidæ potio, præsertim multa, & quæ prorsus sit gelida cum corpora extenuata, exiguique sanguinis sint. Quo circa eisdem minùs tuta est frigidæ potio, vt quæ celeriter ad solidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frangat occurrens, vt liquet 9. de metho. medendi. Possunt etiam & ea animalia quorum carnibus hac febre laborantes vescuntur, per aliquod tempus priùs decocto hordeo & decorticato, seu eius farina, insuper & lactucæ, endiuia, portulacæ, seu cichorij foliis nutrir, vel cochlearum, seu testudinum carnes priùs decoctas, farinæque hordei permistas, eisdem pro cibo præbeas, & quibusdam eorum lac quoque tribuendum erit. Consueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus contusis quibusdam etiam ex iam dictis refrigerantibus alteratis, cibos prædictis parare, vtpote quæ citiùs ac promptiùs concoquantur: interim verò & iura quadam ex contusis ac liquatis eisdem carnibus. similiter etiam cum ptisana, aut dictorum refrigerantium aliquo alterata, ac exigua aqua rosacea parantur, quibus etiam quandoque nemoralium testudinum carnes adiciunt. insuper & stillatium quendam liquorem extrahunt, ex pullorum, gallinarum, caponum, seu fasianorum carnibus, similiter contusis: adiciuntque & testudinis nemoralis carnes buglossi, oxalidis, & lactucæ, seu endiuia folia minutatim concisa: nec non & poma dulcia quadam, ex quibus omnibus qui postea stillat humor iam dictis ægrotantibus præbetur. Quidam verò nostræ tempestatis Medici nescio qua ratione, seu auctoritate freti stillatium cochlearum liquorem eisdem ægrotantibus præbent, putantes eos cum refrigeratione quadam valenter reficere. verùm cum hoc, & à ratione alienum sit, & Galeno pugnet, omnino ab eo abstinendum esse consulo. Nam licet aceruatim reficere possint, maximèque nutriant cochleæ si conficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent, talia nutrimenta quæ concoctu difficilia sunt, non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adit, vt liquet ex Gale. 7. de metho. meden. Adhæc si nutrire debeant cochleæ, non crudæ, nec semel, aut bis elixæ, sed ter, & veluti in aqua tabefactæ exhiberi debent, vt tertio de aliment. faculta. scriptum est. Præter id etiam quòd crassum ac lentum generant succum; ex quo

Cochlearum
stillatium
liquorem nō
probat in he-
cticis.

Cap. 6.

Cap. 3.

prompt

promptè obstructio, & putredo fit, ac præter naturam calor augetur, potissimum hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, verùm etiam distributio imbecilla est. At si dixerint non totam cochlearum substantiam, sed earum tenuiorem succum ignis artificio extractum conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu esse, quòd ex earum substantia trahatur, quæ talis est naturæ tum vel maximè quòd ab eis erudis, quæ esculenta non sunt, extrahatur, quam obrem promptiùs aluum soluere, quàm eos nutrire poterit, possunt item hunc in modum pastilli formari non parum conferentes, vt

Recipe, carniū gallinarum, pullorum vel caponum, elixatarum ʒ. ij. carniū testudinis, similiter elixatæ ʒ. j. electarij regum sine speciebus drach. ij. margaritarum drach. j. quatuor seminum communium frigidorum ʒ. β. sacchari dissoluti in aqua rosa. quantum satis sit. fiant in mortulis, quorum ʒ. j. vel ʒ. ij. pro qualibet vice exhibeantur cum ʒ. ij. aquæ endiuia, vel buglossi, aut tantundè prædicti stillatij liquoris. lac etiam iis mirificè prodest, præsertim muliebres; & vbi ex ipsa mulieris papilla ipsum hauserint: id verò optimum quidem, vtpote cognatum, inter alia existit. sed quoniam plerique id sibi adhiberi recusant, aluum ipsis dare conuenit: id enim reliquis omnibus ad propositum affectum est vtile: quippe cum tenuissimum sit, & minimè coagulatur & quoquo versus ocysimè in corpus digeritur, aut si hoc etiam recusauerint, aut ægrè assumpserint, caprillum iis dandum est, quòd medium ferè existit, & magis potest nutrire, vt liquet ex Tralliano, miscendumque ei erit exiguum mellis, aut sacchari, vt paulò ante dictum est. quòd verò balneum quoque mirum in modum eis proficiat, atque conueniat, decretum reliquit Galenus citato libro decimo de metho. medendi: quo etiam loco, modum præcipit quo tales sint balneandi, etiam si exactè tabidi fuerint, ac non parum imbecilles, eo itaque in loco studio si hæc petant: quamuis nonnulla præcedenti capite explicauimus, etenim maiori cum diligentia hi balneandi sunt, quàm ceteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda est aliorum refrigerantium medicamentorum, quibus etiam & in hac febre vt licebit, tam si intus, quàm si extra adhibeantur. vitanda nanque perpetuò magis erunt quæ immodicè refrigerant in his febris, quàm in hecticis quæ nondum tabidæ sunt.

Pastilli.

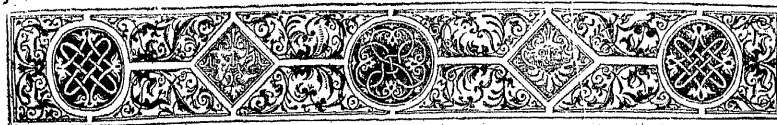
Lac hectica
vile.

Balneum.

Cap. 10.

FINIS TERTIAE PARTIS,
SIVE EXERCITATIONIS.

DE PEST

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quid de per dispersos, & dissimiles morbos subintelligendum sit,
ac ex quibus proficiantur. Caput I.

V A M V I S febris communissimus sit morbus, eius tamen duo sunt genera Hippocrate auctore libro de flatibus, quorum alterum commune omnibus, pestis appellatur, alterum propter malam dietam priuatim iis contingit qui ea utuntur, de quo, ut cuique patere poterit, abundè differuimus. Ut igitur completus fiat noster sermo de febribus, reliquum est de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, ac pestem citato libro Hippoc. appellauit. De quo febrium genere, licet à recentioribus nonnullis multa fuerint exarata, ac passim scripta reperiantur, non propterea visum est nostram de eo, quam veram Galeni que putamus esse sententiam, non explicare, breuibus tamen quoad fieri poterit. Ut verò promptius tyrones eam assequi valeant, animaduersione dignum est morbos in Hippoc. & Gal. doctrina, quosdam esse vniuersales seu communes, quosdam verò particulares, dispersos seu dissimiles. Appellant autè morbos dissimiles eos, qui sparsum, priuatimqueprehendunt, ægros disrepanter fatigantes, neque secundum communem modum constantes, *αποσπαστες* Græcè dicti, ut patet 1. de ratione victus. etenim diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, seorsumque vnumquemqueprehendunt. horum causa est suus cuique victus, ut liquet 2. de natura humana, cum dixit Hippocr. ¶ At vbi diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine controuersia causa est. ¶ vniuersales autem seu communes appellant morbos, vbi omnes, aut multi vno morbo homines corripiantur eadem tempestate, qui morbis dispersis è regione opponuntur, Græci *παγκοίνοις*, interim *πανόληθους*, & *κοινός* appellant, quorum causa referenda est ad quoddam communissimū, quo maximè utimur vniuersi, tunc enim victus cuiusque nostrum nequaquam in causa esse, manifestum est, cum morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes, quàm senes, tam fœminas, quàm viros, perinde vinum, ac aquam bibentes, tam qui offam, quàm qui panem commanducant; tam qui multum, quàm qui parum laborant. ergo non fuerit victus ratio in causa, cum homines quoque victu vtentes in eundem incidunt morbum, ut ibidem testatur Hippocrates, & proinde non immeritò assererat eodem loco, quòd morbi sunt partim à viuendi ratione, partim à spiritu, cuius attractione viuimus; dispersos morbos tribuens viuendi rationi, pro suo cuique victu, viuendi rationem nuncupans, non ipsa sola esculenta & poculenta, sed vniuersam vitæ sortem complectens; neque enim cibi solum, & poriones, verùm etiam balneæ, exercitationes, otium, vigiliæ, mœror, ira, frigus, æstusque pariunt morbos; ut Galenus inquit, in commenta. vniuersales autem seu communes morbos cuidam causæ, quæ quidem communissima ab eo appellatur, referens, spiritui videlicet, seu

Morbi sporades qui, et que eorum causa.
Text. com. 9.

Text. com. 3.

Morbi, cõmunes, & eorū causa.

Text. 2.

cer, seu aëri, cuius attractione viuimus. Sed mox inquit Hippocratem sibi ipsi pugnare, quoniam citato libro de flatibus postquam duo posuit febrium genera, ut dictum est, subdit hæc verba: {vtriusque autem generis auctor, & causa aër existit.} cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim contingere ob malam dietam? & secundo de natura humana illud confirmauit nedum in febre, sed in aliis morbis qui dissimiles, dispersique sunt, eos asserens oriri ex diuersa viuendi ratione, quæ cuique propria existit? Atqui nos hunc in modum Hippocr. dicta conciliabimus, asserentes verum esse omnem morborum causam esse aërem; verùm quorundam propriè, utpote eorum qui communes omnibus sunt, quorundam verò impropiè, quemadmodum ipsemet Hippocra. seipsum declarat. nam cum multorum ciborum ingestione necesse est, & multum spiritum ingredi: omnia enim quæ eduntur, & bibuntur, spiritus in corpus inferunt aliquando plures, aliquando etiam pauciores (ut ipse inquit) & propterea istorum etiam morborum dissimilium qui ex victu oriuntur, cibo inquam & potu quodammodo spiritus auctor existit, qui simul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu. Id verò signo quodam confirmauit cum ait: {id autem inde manifestum est quòd plurimis eruptiones post cibos & potus euenire solent, discurrere nimirum aër incluso, vbi perurrit bullas quibus fuerit inclusus.} deinceps declarat modum quo affectus præter naturam ex eo simul cum cibis & potionibus ingestis generantur, vbi exire nequeant. erit itaque aër seu spiritus non propriè seu primaria ratione horum morborum causa, sed ex accidenti quodammodo, & impropiè quatenus simul cum cibis & potibus qui morborum causa præcipuè sunt, corpus ingreditur, aliorum verò qui multis seu omnibus communes sunt, propriè & primaria ratione auctor, & causa existit. vel dicas vnum esse morborum genus quod ex inspirato aëre proficiat, idque commune eodem Hippocrate teste 2. de natura humana. Alterum verò semper priuatim accidit ex mala victus ratione. quod quamuis dixerit ex spiritu seu aëre quoque oriri, modo quo prius explicauimus, non tamen asseruit ex inspirato aëre, sed potius, ut dictum est, cum cibis seu potionibus ingestis. non igitur sibi pugnat Hippocrates, nam verè & propriè hoc morborum seu febrium genus ob malam dietam priuatim contingere fassus est, licet quodammodo aër cum eisdem ingestis possit aliquo pacto dici esse etiam eorum causa. at communium, seu vniuersalium morborum solus præcipuus & propriè auctor & causa aër existit, non cum cibis & potibus ingestis, sed per respirationem attractus, ut liquet citato libro 2. de natura humana. Atqui adhuc cum Galeno obicies huic Hippoc. sententiæ. videtur siquidem non rectè, ut Galenus inquit, citato loco, communium morborum ortum in solum aërem conferre Hippocr. nam cum in fame quidam frumentum semiputre coacti essent manducare, in communem, communi de causa, morbum inciderunt, aliquando etiam cum vsus infecta aqua esset totus exercitus, similiter afflictos omnes milites fuisse: idque confirmabat Thucydidis auctoritate 2. historiarum volumine: quo loco scripsit quòd qui Aëno grassante fame leguminibus vescerentur, cruribus debilitabantur, qui verò eruum essent, hos genuum dolor corripiebat. Huic obiectioni ipsemet Galenus satisfacere videtur in proœmio libri de morbis vulg. cum dicebat: {Porro qui à cibo proficiunt & potu (loquens de vniuersalibus, ac communibus morbis) tum infrequentes, tum cogniti sunt. faciles.} cum itaque infrequentes sint qui ab hisce causis oriuntur vniuersales morbi, sintque cogniti faciles, propterea eos Hippocrat. prætermisisse videtur, de sola ea causa verba faciens, quæ nedam communis, sed communissima est, communissimam causam appellans aërem, à quo sæpius ac frequentius vniuersales morbi proficiuntur. Sed dicet nonne idem Galenus in eodem proœmio libri de morbis vulgari. inquit, quòd cum tres sint causæ à quibus morbi auspiciantur, vna quidè in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in his quæ extrinsecus

Obiectio, que soluitur coculatio e duorum iocorum Hipp. que repugnant revidentur.

Alia obiectio, quam diluit declaratio sententiæ Gal. Text. com. 3.

Alia item obiectio ex Gale. quam similiter diluit.

occur

occurrunt nobis, per vnamquamque communes morbi fieri consueverunt. igitur eius verba quæ mox citauimus Hippocrat. à calumnia non liberant; nisi esset quòd statim post citata eius verba, subdit: *fac præsertim quidem per affectum aëris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingestos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruat, sicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aër si immoderatiùs calefiat, frigescat, humefcat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit: aliis verò causis neque omnes simul obuiamus, neque integrum diem subiicimur. sed aër solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animalium temperaturæ cum eius permutatione afficiantur, ac permittentur.* Hæc ille, quibus ex verbis id quoque elicitur, quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Galeno explicatis causis, veluti cæteri priuatim, & dispersi, ita quoque communes morbi fieri consueverunt, frequentius tamen, ac præsertim ab aëre nos ab ambiente communes morbi contingunt: ab aliis verò per quàm rarissimè ob eas quas ipse tradit causas. & ob id iterum ad eandem Hippocrat. sententiam conuersi, simul cum eo asserimus, communes morbos qui communissimam causam habent, & frequentius contingunt, à spiritu seu aëre cuius attractione viuimus, quoque maximè vtimur vniuersi, originem ducere, reliquos verò à viuendi ratione, rarò autem contingere, quòd per ingestos communes cibos & potus, communèscque occupationes, seu labores iidem communes morbi fiant.

Quot modis Aer nos ambiens qui communium morborum auctor est, in calido, frigido, humido, & sicco alteretur.

Caput II.

Aër duobus modis mutatur.

Cap. 85. super text. 4.

Cap. 11.

Cap. 5.

cap. 11.

In qualitatibus manifestis.

Cap. 5.

Propter regionem.

Cap. præcisa.

Cap. 1.

Morbi regionales, species vna communium.

QUOD V M verò aër nos ambiens non vno dūtaxat modo immutetur, qua etiam ratione diuersorum communium morborum auctor & causa esse potest, propterea à quibus causis ipsum immutari contingat, differere putauimus, illis nanque habitis ac intellectis, facile poterimus in quo communium morborum genere pestis contineatur, inuenire. Alteratur autem aër bifariam Galeno auctore, libro artis medic. 2. de natura humana, 1. de sanitate tuenda, ac 12. metho. meden. vno modo secundum manifestas eius qualitates, quando videlicet eidem accidit mutationes in frigido, calido, humido & sicco, aut horum coniugatione. secundo modo in tota eius substantia mutationes adueniunt, seu in totius proprietate essentia, quæ ex vtraque simul iuncta, forma inquam, & materia consistit, vt liquet libro de constitutione artis medicæ. vtputa quando ex puro impurus, coinquatus, seu infectus, ob quampiam causam redditur, vt paulò post docebimus; prius tamen causas ob quas eidem aëri mutationes accedunt, in calido, frigido, humido, vel sicco recensemus, quas mutationes omnes, cæli statum vocare consuevit Galenus, hoc est ipsam ambientis nos aëris temperiem, vt liquet 9. de metho. meden. quæ temperies eidem prouenire potest, tum propter regionem ipsam, tum anni tempus, tum ob præsentem cæli statum, hoc est particularem eius præsentem temperiem, quemadmodum liquet ab eodem Galeno citato libro 9. de metho. meden. necnon & 11. eiusdem. Alteratur siquidem à diuersa regione aër, pro vt in concauo, aut sublimi sita fuerit, ad orientem, vel occidentem, aquilonem, vel Austrum exposita; pro eius item regionis natura diuersa, vtputa si sulphurea, aluminosa, paludosa, petrosa, vel argillosa regio fuerit: iuxta mare, flumen, aut montes, aut alia simili ratione, diuersa fuerit regionis, loci, siue ciuitatis natura; ex cuius aëris alteratione communes quidam oriuntur morbi, quos Hippocra. interim *ἐπιχώρα νοσήματα*, interim verò *ἐνδημια* & *ἐνδημια*, hoc est collectaneos, vernaculos, patrios, seu regionales, & publicos morbos appellare consuevit, vt liquet ab eodem lib. de aëre,

aëre, region. &c. & à Galeno 1. de morbis vulg. & 1. de ratione victus in morbis acutis. Qui morbi quouis tempore procedente, seu æstate, seu hyeme, & quoquo anno, in eadem regione communes multis superuenire consueverunt. etenim perpetuò tenent locum quempiam, incolâsque ac si cognati essent nullo non tempore comitatur. & hoc vnum genus est communium morborum modo quo diximus ab Hippoc. & Gale. locis citatis nuncupatum, de quibus morbis, in eodem libro de aëre, aqua, & locis egit Hippoc. Alteratur item, & secundo nos ambiens aër, ex diuersis anni temporibus: distant autem mutuo anni tempora humiditate, calore, frigore, & siccitate, & propterea magnæ differentia temperamenti, quas rectè generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora, genere inter se, aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. Nominantur autem Hyems, Ver, Aestas, & Autumnus. Horum temporum hyems humiditate alis frigoreque præstat. Aestas item calore ac siccitate. Ver plane in medio est vtriusque: nam in vtraque oppositione neutrum alteri illic præstat, neque sicco humidum, neque calido frigidum. Verùm quasi totum est æquilibrium oppositionum, æquabilitasque horarum omnium totius propè diei & noctis, atque nulla in illis fit magna immutatio, aut exuperantia: cuiusmodi conspicias in Autumno: hinc enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vespertinum transit in algorem. dominatur tamen in eo sicco humido, & frigidum calido. Atque hoc est temporum anni temperamentum, quorum ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore sentiat, vt liquet 1. de morbis vulgaribus. Quòd si lib. 1. de natura humana. Hippo. Ver dixerit calidum esse & humidum, quemadmodum etiam nonnulli alij philosophi fatentur: poterit & illud quoque veritatem habere: etenim sic dicunt in temporibus anni, Ver esse calidum & humidum, vt in genere corporeorum animalia, hæc cum plantis conferentes. Ver autem cum Autumno optimum inter tempora anni, & quasi solum prorsus naturali præditum statu, cum illo quod præter naturam affectum est, rectius tamen erit asserere ipsum temperamentum esse: vt eodem libro de natura humana à Galeno scriptum est, ob eam quam modo ex eius sententia primo de morbis vulg. tradidimus causam, & vt fusius nonnullis rationibus 1. de temperamentis demonstrauit. horum autem quatuor temporum ordo hic est. ab ortu Pleiadum, seu dixeris Vergiliarum, vsque ad Arcturi ortum Aestas dicitur. ab Arcturi ortu vsque ad occasum Pleiadum, Autumnus perdurat. deinde occasus Pleiadum, principium facit hyemis, & quod hyemem sequitur Aequinoctium, veris principium habet. totumque tempus eius ad ortum vsque Vergiliarum, seu Pleiadum protenditur: atque hæc sunt quatuor anni tempora, vt liquet 1. de morbis vulgaribus, & comment. aphorif. 14. libri 3. qui verò in septem partes annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de septimanis, qui Hippocra. nomen præfert, ij hyemem in tres partes dissecant, cuius sub solstitium tempus, medium constituunt, de extremis duobus primam sementem, postremam *φύλαξιν*, quod est inferendi tempus: nam hoc pacto illi ista appellant. Aestatem autem in duas dissecant partes, quarum vna est à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, postquam Canis ortus oporan, id est fructum generationem inchoat, quam & ipsam pro secunda parte æstatis ponunt; & vsque ad Arcturi exortum protèdunt. Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet solidos menses, factum est vt iure indiuisum permãserit, quemadmodum etiam & Autumnus, quod licet sit verè maius, quia in menses duos extenditur, magnitudine tamen longè ab æstatis & hyemis tempore vincitur: est enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, mensum quatuor; plurius etiam quàm quatuor inter Pleiadum occasum, & Aequinoctium verum interest. atque est & hæc etiam anni utilis partitio, vbi duas differentias generales hyemis scilicet, & æstatis in maius & minus seces, in duas quidem æstatem, in tres hyemem. Verùm nos primam anni temporum diuisionem in

Cap. 2. in prologo 1. super text. 9.

Propter anni tempora.

Quasi anni temporum temperaturæ.

Super text. 1. Comment. 1. super text. 33. Ver quomodo calidum & humidum intelligatur. loco citato. cap. 4.

Com. 1. super text. 1. Hyems partes tres.

Æstatis dua.

quatuor generales differentias admittimus potius, ut quæ magis nostro proposito arrideat: nam quamvis bifariam tempus quod intercedit inter vergiliarum exortum, & Arcturum diuidas, nihilominus omni nimia caliditas & siccitas est communis, ut etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet eam in tres partes diducas, cum itaque tali prædita sint temperatura, quatuor anni tempora, ut dictum est, fieri etiam non potest quin animantium corporum temperatura ab eisdem non afficiantur ac permulentur, & humorum exuperantiæ in iisdem corporibus non dissideant: & propterea dictum est ab Hip. lib. 1. de nat. hum. singulis annis temporibus, singulos vigere humores: siquidem hyeme pituita viget, sanguis vere, Aestate bilis, Autumno bilis atra, vnde fit ut frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humidusque sanguis ut ver, calida & sicca ut æstas bilis flaua, atra vero, ut autumnus, frigida & sicca. Cui verò hæc eodem loco confirmasset Hipp. voluit etiã causam adducere sub hyemis exemplo, inquit propterea hyeme maiore esse pituitæ copiam, quod frequentiores sint pluuia, & noctes longiores, quod perinde est, ac si dicas (ut ait Gal. in com.) quod humidum sit, frigidumque hoc anni tempus, humidum esse pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctium prolixitate. siquidem calor quo præditus est aer nos ambiens æstate, auctor sol est: qui tum antecedit propè supra verticem nostrum, & diem longiorem efficit. Idem ite frigus hyeme inducit, quod obliquus & humilis, paucòque tempore supra terram feratur, vult denique Hip. cum circumfusi aeris statu, vna animalium corpora affici, sicari in siccis eius temperamentis, humectari in humidis, incallescere in calidis, & in frigidis algescere: & proinde libro de aere regio. & aquis. (Quicumque artem medicam integrè assequi velit, scriptum reliquit.) primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat: non enim simile quicquam in illis existit, verum differunt inuicem propter varias quæ in eis fiunt mutationes. } Quare si humida hyems, & frigida est, merito in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio, & aliis etiam anni temporibus constat; æstate flaua bile dominante, quando sicca & calida virtute est. Vere sanguine, humido, & calido humore, etenim & ver esse ait calidum & humidum. Autumno atra bile, ut quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida sit & sicca, si autem velis ver esse potius temperatum recensere, Galeni opinionem sectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, sed temperatum esse sanguinem dices: est etenim humorum temperatis, quemadmodum temperatum anni ver, & propterea in bene temperata constitutione abundat, eodem Galeno teste in proœmio libr. 1. de morbis vulgaribus, quia igitur non propter dictorum temporum appellationes, in eisdem temporibus, dicti generantur ac redundant succi, sed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ab eorum temperatura aliquando degenerarent, alios generare succos non valerent, ut liquet ab eodem Galeno citato loco, propterea pro ratione, seu temperatura, & non propter nomen prædictos succos vnumquodque tempus auget. quo fit ut quando ambientis nos aeris temperatura ab eisdem temporibus permulatur, permulentur etiam succi, & corporum temperamenta, ne celsitate cogente, & ob id uti singula anni tempora propriam temperaturam seruabunt; pro suarum naturarum ratione, etiam morbi ipsi creentur: non enim existimare debes quod propter anni temporum appellationes singulæ agritudines accidant, tales scilicet, vel tales, ut inquit idem Gal. 2. de crisi. sed propter ambientis aeris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit. sunt itaque morbi pro ratione cuiusque anni temporis, similitudinem habentes cum natura succi exuperantis vbi ipsa tempora propriam seruabunt. Quæ etiam ratione & communes seu vniuersales esse dixeris, ac sub eisdem contineri, cum causam habeant vniuersalem atque communem, aerem videlicet, ut liquet 3. prognostic. de quibus loquutus fuit Hippocrat. 3. lib. apho. 20. 21. 22. & 23. apho. quod si dixeris hoc pugnare eidem Gale. qui 1. de morbis vulga. ait: } itaque exper

Text. 32. & sequent.

Text. 36.

In princip.

Cap. 3.

Morbi pro ratione cuiusque tempus, anni, alia species morborum communium.

Text. 38.

experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere neque pestem vllam neque quæque alium morbum vulgarem, sed solos dispersos quos vocant morbos, qui victus comites sunt. } asserimus nos quod vbi quatuor anni tempora suam seruant naturam, & paulatim in se mutuo conuertantur, neque morbus vllus vulgaris generabitur (quorum morborum causas, nos in sequentibus explicabimus) sed bene vniuersales & communes (ut dictum est) quoniam à causa vniuersali ære inquam nos ambiente, à diuersis anni temporibus immutato. & si dicas contrarium asserere Gale. citato loco 1. de morbis vulg. quoniam fateretur dispersos solos generari, eosque victus comites esse, admittimus nos cum eodem Gale. hos morbos qui in diuersis anni temporibus suam seruantibus propriam naturam generantur, quodam modo dici etiam dispersos, eo quod in his generantur qui praua vtuntur victus ratione, ut ipse inquit, & non in aliis: hi enim dispersi appellantur morbi, Græci ἀποσπῆσθαι dicti. at quoniam non iidem eos tenent omni tempore morbi, ut ipse Hippoc. docuit in præcitato aphorism. sed immutantur eorum species seu formæ pro diuerso anni tempore, quemadmodum pro diuersa natura, & ætate pro quibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ disident, ut ipse inquit Galenus citato libro 1. de morb. vulg. ob id communes morbi appellari possunt, propterea quod communem habeant causam: obtinet enim parem vim laborantis corpus ad concitantandam causam, ac aer quæ vbi ambo coeant, acquisitionem efficiunt temperamentum, cuius comes est publicè proceduntium, seu vagantium morborum ortus, ut idem Galenus inquit. sunt itaque hi morbi de genere communium, quatenus ab aere ortum habent, alterato pro diuerso temperamento anni tempore. at quia sufficiens non est talis alteratio morbos procreare, licet causa sit, cur singuli in singulis temporibus anni, humores vigeant: pro quorum etiam ratione morborum species commutantur, sed opus est etiam, ut hi quos morbi tenent, praua vtantur victus ratione, propterea dispersi quoque morbi ab eodem Galeno, quandoque sub hac ratione appellantur: nam ex offensione quidem in ratione victus proficiuntur. cæterum immutantur eorum formæ pro anni tempore, ut diximus. De genere etiam morborum qui multos in communi inuadere solent, & communes seu vniuersales appellantur, sunt ij qui à Græcis ἐπιδημιοί, tum ἐπιδημιασες vocantur, Latini populares, seu vulgares nuncupant. dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt, ut liquet à Galeno 1. de morbis vulgaribus, & 1. de ratione victus: dicebat idem Galenus quod vulgaris morbus est, qui tempore anni aliquo, in regione aliqua abundat, insolescitque: neque enim certi est morbi nomen vulgare, sed quicumque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur, eodem Gal. auctore 3. de morbis vulg. quorum etiam morborum auctor, & causa aer existit, at non ex regione, aut anni tempore aliquo alteratus, sed ex peculiari cæli statu, ipsiisque anni temporibus præter naturam immutatis. quare ex particulari aeris intemperie proficiuntur, quæ eidem provenire potest, ex nonnullis, ac diuersis statibus, conditionibus, tempestatibus, seu constitutionibus dixeris, eundem ambientem nos aerem in calido, frigido, humido, ac sicco, aut horum coniugatione immutantibus, de quibus summatim, & velut per capita docuit Hippocrat. libro tertio aphorism. particulatim autem, libro de morbis vulgaribus. Cæterum scire licet hos morbos quos vulgares, seu publicè grassantes nuncupauimus, non quemlibet aeris particularem statum. seu particularem constitutionem comitari: nam cum quædam exiguæ esse possint, quædam vehementes, & quædam mediæ aeris ambientis intemperatura, seu particulares constitutiones, ut liquet comment. aphorism. 14. libri tertij, non quælibet earum potest esse vulgare morborum causa, quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla est, sed quæ vehemens existit, ac etiam multo tempore durat, quod significare voluit Hippocrates per verbum

Obiectio, quam diluit explicata Gal. sententia. Comment. 1. text. 1.

Morbi epide-
miæ tertia
species mor-
borum com-
munium.
Loco citato.

Com. 3. super
text. 20.

Non quælibet
particularis
constitutio
causa
est morbi e-
pidemiæ.

Loco citato.

dominari, inualescere, seu vigere, vt testatur idem Galenus citato libro primo de morbis vulgaribus, atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor est aër à diuersis causis immutatus, dicta facti sunt; cum non ob aliam causam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut sicco, ei mutationes adueniant.

Quid pestis è genere sit vulgarij, & non aliorum communium morborum: & quomodo ab eis etiam distingat. Caput III.

SED iam tempus est vt ad pestem nostra conuertatur oratio, cuius gratia cuncta quæ de aëre ac morbis ab eo genitis differuimus, à nobis explicata sunt, quòd quidè è genere communium etiam morborum qui ex aëre proficiuntur ea sit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonstrauius, cum dicebat libro de flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Pestis appellatur, poterit etiam confirmari eiusdem Hippoc. auctoritate i. de ratione victus in morbis acutis, cum assererat: { cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, & c. } nec non & Gal. auctoritate in proœmio lib. de morbis vulg. cum dicebat: { quòd morbi qui perpetuò tenent locum quempiam ἐπιμοιοι vocati, ex illorum sunt genere qui multis communes sunt, vt pestis quoque, } & deinde subdit: { nam & hæc in communibus morbis est. } At cum tria à nobis communia morborum genera fuerint enarrata, in quonà eorum pestis reponenda sit, nondum liquet, quòd verò fieri non possit pestis, aëre ex anni temporibus immutato suam seruantibus naturam, paulatimque eorum facta mutatione, seu conuersione in se mutuo, idem Gale. confirmauit citato i. libro de morbis vulg. cum dixit: { itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur; non existere neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhæc quòd neque generari pestis valeat ab ea aëris alteratione quæ fit ab ipsis regionibus diuersis, eiusdem Hip. auctoritate lib. de aëre regio. & aquis confirmari potest, cum dicebat, eos morbos, quoquo tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, seu æstate, seu hyeme. Præterea Gale. in præcitato proœmio lib. de morbis vulg. fatetur eiusdem Hippo. auctoritate, quòd qui morbi perpetuò tenent locum quempiam, endimi vocantur: cum verò pestis perpetuò locum, regionem, seu ciuitatem aliquam non occupet; nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, sed quibusdam annis, seu anni temporibus, ac certis aëris constitutionibus, vt infra patebit, sequitur propterea quòd nequaquam pestis sit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἐπιμοιοι, à Latinis publici, vernaculi, seu regionales appellatur, quo circa necessariò asserendum erit pestem è numero, seu genere eorum communium morborum esse, qui ex aëre ob cœli statum immutato proficiuntur; quemadmodum Galenus testatur citato libro i. de morbis vulg. quo loco de morbis vulgaribus verba faciens sic inquit: { horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarij morborum genus, ex cœli statu proficiuntur. } & libro i. de ratione victus in morbis acutis, sic scriptum reliquit: { Nullum autem peculiarem de peste confecit librum, quoniam ex epidemiis vnum esse illam, per lib. de morbis vulgaribus demonstraui. } Nemo itaque hæsitare debet, & communem esse morbum pestem ipsam ex eorum genere, qui ab aëre immutato, proficiuntur, ac sub his contineri, qui vulgares; seu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris est morbus, pestis, vt inquit idem Galenus citato libro i. de morbis vulgari. Dissident tamen ab iis perniciæ; nam (vt testis est Galenus citato loco) pestes appellant omnes homines, sciuntque exitiales morbos esse, & post pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: { horum perniciosissimi quique

Text. 9.

Pestis non est ex genere communium morborum qui sunt ex aëre anni temporibus immutato.

Loco citato. Neg. ex genere communium qui regionales dicuntur.

Cap. 1.

quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarij morborum genus, ex cœli statu proficiuntur. } & eodè i. de ratione victus inquit: { pestis verò est epidemia perniciofa. } Tertio quoque de morbis vulgaribus, clarius illud confirmauit cum asseruit: { neque enim certi est morbi nomè vulgare, vel pestilens. cæterum quicumque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat, vt multos perimat, pestis est. } Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd pestis à Græcis λοιμοσ; appellata, nil aliud significare videtur quàm morbus pestilens, qui ab eisdem Græcis νοσημα λοιμωδης, seu λοιμοσ; nuncupatur, vt liquet ex iis quæ diximus. Quapropter cum pestis vnus sit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemiis sola perniciè differens (vt dictum est) propterea rectè inquit Galenus eodem i. de ratione victus quòd pestis est epidemia perniciofa est, si quis autem quæ de peste asserit Gale. in proœmio libri de morbis vulgar. ritè perpendere, reperiet vtique pestem morbum esse communem, nam & hæc in communibus morbis est, vt ipse inquit, ac ex genere vulgarij cum dicebat ex vulgarij morborum esse genere eos qui pessimi, seu malignissimi, & pestilentes appellantur. & paulò infra, horum perniciosissimi ait, quique pestilentes vocantur. Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud sit pestis quàm morbus communis, vulgaris, pessimus, atque perniciosissimus, quæ perinde ac totum vulgarij morborum genus ex cœli statu proficiuntur. additum est autem clarioris doctrinæ gratia, quòd ex cœli statu proficiatur, cum id sub vulgaris morbi nomine contineatur. quòd verò pestis pessimus ac exitialissimus morbus sit, ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Pisonem, cum ait: { Nanque pestis tanquam & ipsa existat quædam bellua, haud paucos interimat, & ciuitates quoque totas depascens, malè conficit. } Cæterum non ab re, perniciè pestis dissidere videtur à cæteris morbis vulgaribus, cum non à quouis cœli statu, quouis anni præter naturam constitutione, seu quouis tempestate eadem oriatur, etià si valde vehemens, ac inæqualis, & diuturna fuerit: nam cum tot in libro aphorismorum, & libris de morbis vulg. varias tempestates conscripserit Hippoc. ex quibus vulgares morbi orti fuere, cunctæ sanè fuissent pestilentes. nunc verò cum non omnes ab eo pestilentes fuerint appellatæ, neque multi in singulis tempestatibus perierint, necessariò asserendum erit, quòd non in omnibus pestilentes morbi, licet vulgares fuerint orti. Hinc patet eorum error qui volunt ex quouis aëris diuturna intemperie pestem oriri, quocirca cum eodè Hip. & Gal. fatemur, quòd cum tot fuerint ab eodè Hipp. status, quorum comes est vulgarij morborum ortus, conscripti, duo duntaxat ex eis fuere pestilentes, vnus qui in 3. lib. de morb. vul. tractatur, alter qui in secundo, primum in vnò caput reduxit, his verbis: { Annus austrinus pluuius, à ventis in totum silens. } iam alium statum initio secundi scripsit, hunc in modum: { ferant carbūculi in Cranone æstiu, pluebat per æstium larga pluuia; acciderunt autem magis Austro spirante. } qui duo status, Gal. teste citato lib. i. & 3. de morb. vul. in alio non dissident, nisi quòd hic in vno anni tempore accidit, æstate videlicet; at ille de quo in 3. lib. agitur per totum annū, & propterea diuturnior, addidit etiam in hoc statu, à ventis in totum silens, id quod illic non ascripsit, nisi fortasse arbitraris, vt inquit Gal. quòd illo libro addidit: { acciderūt magis austro, } hinc tale quid significari. nam hic etiam austrinum simul, & tranquillum totum dicit annum fuisse, nobis ita accipientibus, tanquam possit tranquillus simul, & australis aut Aquilonius esse, & dici totus annus. verum quicquid sit, cum valde calidi, humidique fuissent ambo hi status, & ob id etiam pestilentes. asserendū propterea absque controuersia erit, nullam aliam tempestatem, seu præter naturam constitutionem pestem comitari, quàm calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, seu vehemens fuerit, cum hæc solæ quæ talem habuerunt aëris temperaturam, inter totas Hippocratès conscripsit, & 3. lib. aphorif. & libro de morbis vulgaribus, fuerint pestilentes.

Com. 3 super text. ut.

Locis citatis.

Cap. 16.

Pestis nõ à quouis cœli statu, quouis anni tempore, seu diuturno oriatur, sed alij epidemij oriuntur sine peste.

Commen. 3. à principio, & seq.

Quod ut pestilentes morbi generentur, opus est, nedum in manifestis qualitatibus, verum etiam secundum totam substantiam aerem immutari.

Capitulum IIII.

SED mox quaeres, num pro pestis generatione, satis sit aërem in manifestis qualitatibus à calida & humida constitutione immutari, vel opus sit ut in substantia etiam, seu propria essentia transmutetur. Huic responsum sit nullum pestilentem morbum oriri posse ex aëris alteratione in manifestis duntaxat qualitatibus, etiam si immodicè calidus & humidus fiat, nisi & ipse etiam in tota substantia mutationem accipiat. quod quidem probatur primò auctoritate Hipp. lib. de flatibus, quo loco de communi februm genere, quod pestem appellari dicebat, verba faciens, reddens causam cur omnibus accidat, quod eundem spiritum omnes attrahunt, inquit: deinceps cur alicui animantium generi, & non omnibus incidat quaerens, ait, quia corpus differt à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento: & post pauca dicebat: Quando igitur aër eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines aegrotant. His in verbis clarè docuit quòd ut homines peste laborent, opus est aërem adeo esse inquinamentis plenum, ut natura humana offendatur. Non igitur qualitate sola, sed tota substantia aër, cum inquinamentis plenus est, oblaedit, & propterea pestis oritur. Idem confirmatur eiusdem Hipp. & Gal. auctoritate 2. de natu. humana, cum positus duobus modis generationis morborum, volens docere Hipp. eorundem etiam curationem, eam instituit morborum ab aëre genitorum curationem, qui non ex aëre in nuda qualitate alterato ortum ducebant, sed potius ex eodem, totius proprietate essentiae, immutato, ut Gal. etiam in commen. fatetur: referens siquidem eorum curationem in duo proposita, loci vicissitudinem videlicet, & pauculæ attrahendæ vsu animæ, ex quibus autem aër in propria substantia immutetur, idem Gale. meminuit citato loco, & nos in sequentibus explicabimus. Nunc satis sit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr. & Gale. in commen. confirmat, tales morbi, qui ex aëris attractione in propria substantia, seu totius proprietate essentiae immutati, fiunt, pestilentes sint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata, quoniam hi aliam exigunt curationem, ut Galenus inquit in comment. cum pestilentes, & exitiales non sint, & propterea Hippocrat. pro eorum curatione, hæc scripta reliquit: At spiritus ut fluxus quàm parcissimus corpus subeat, utque sit quàm familiarissimus providebis, atque solum quoad eius facere poteris, in quo morbus vigeat, veritas, corporaque extenuabis; ita enim minimè multum spiritum, & frequentem, homines requirent. Ad hæc, & fortius si in peste (ut inquit Galenus libro de theriaca ad Pisonem) prava quædam aëris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galeno 11. de methodi medendi) est totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, sequitur necessariò quòd aëris ad corruptionem mutatio fiat in eius substantia, & non qualitate sola, quando pestis oritur, præterea eodem loco ait Galenus, quòd cum homines hoc tempore respirationis necessitate, periculum euitare nequeant, ipsum aërem veluti venenum quoddam, ad se per os attrahunt, quòd si venena tota substantia nobis aduersantur, & aër ipse, veluti venenum redditus inspiratur, erit utique & ipse non in qualitate sola, sed in propria substantia, seu essentia immutatus. rursus si Hippocrat. luem illam ex Aethiopia Græcos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aëris immutatione, alterationeque, ne talis amplius inspiraretur, ignem per totam urbem incendi iubens, neque simplicem lignorum materiam alimentum ipsius esse cõsuluit, verum ferta, floresque suauissimos, vnguentaque pinguisima & odorifera ipsas superinfundi, ut aërem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium respirarent, ut inquit Gal. citato loco, cui venerit in dubium, quòd cum hoc modo

Text. comment. 4.

Cap. citato. cap. 8.

Cap. citato.

hoc modo pestem curasset, nõ ex simplici aeris alteratione in manifestis qualitatibus ea fuerit orta, sed ex eodem coïnquinato ac impuro, & propterea hominibus aduersissimo, postquam ferta, floresque suauissimos ignis alimentum esse cõsuluit Hippo. & non simplicem lignorum materiam, nec non & vnguenta pinguisima & odorifera, ipsas superinfundi, ut hoc modo aërem impurum coïnquinatumque, purum redderet. Ex quibus etiam patet eorum error, qui putant propterea fieri posse pestem ex frigida & humida aeris intemperie, quòd Hippo. hanc igne curauerit: etenim non simplicem voluit Hipp. lignorum materiam fuisse ignis alimentum, sed ferta, floresque suauissimos, nec non & vnguenta iussit pinguisima, & odorifera ipsas superinfundi, & in hoc decepti sunt quidam magnæ auctoritatis viri, nisi ab eorum codice auferatur hæc vox {frigidum} ut itaque pestis generetur, necessariò (ut demonstrauimus Hipp. & Gal. auctoritatibus) aer nedum in manifestis qualitatibus, & per calidum & humidum, verum etiam secundum totam eius substantiam, seu essentiam immutari debet, intelligentes per totam substantiam eam, quæ ex vtraque simul iuncta consistit, forma inquam & materia ipsam excipiente, ut paulo ante animaduertimus; supra cap. 2. & propterea non ab re pestilentes morbos valde malignos ac exitiosissimos esse; atque hac ratione à cæteris vulgaribus morbis dissidere à Gal. decretum est. Præter id quòd nec etiam à quouis cœli statu proficiscantur, sed à calido duntaxat, ac humido, ut præcedenti capite definiuimus. Sed dices hoc pugnare Hippo. & Gale. sententiæ, qui constitutionem pestilentem tam 2. quàm 3. de morbis vulg. conscriptam fuisse (asseruerunt) calidam & humidam, nihil asserentes de eiusdem aeris immutatione in propria substantia. Quamobrem & pestilentes morbi oriri poterunt absque eo quòd aer mutationem suscipiat, in eius propria essentia seu substantia, huic obiectioni hunc in modum satisfacies, quòd in citatis statibus, seu constitutionibus pestilentibus 2. & 3. de morbis vulg. ab Hippo. conscriptis, aer etiam nedum in manifestis qualitatibus, sed etiam secundum totam substantiam fuit immutatus: fuit etenim nedum calida & humida constitutio, sed nebula turbida, vmbrosa, seu caliginosa, & aer multis nubibus plenus, non lucidus, nec purus, neque omnino serenus, ut inquit Gale. propterea igitur quòd austrinus simul, pluuius, nebulosus, turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aer toto anno, in ea pestilenti constitutione, quæ 3. de morbis vulg. scripta est, quemadmodum tota ætate, in ea quæ 2. de morbis vulg. conscribitur, ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humiditatem, tota eius substantia seu essentia impurior, vaporibusque plena crasis, ac caliginosa, redita est. Quod quidem luce clariùs manifestaui Galeno 3. de morbis vulg. Inquiens: tamen affectus vtriusque communis tempestatis, putredo est, utique causam obtinens humiditatem citra ventos. & subdit: & videtur putredo ex materia quidem gigni humida; ex causa verò efficiente extraneo, & præter naturam calore, augeri porrò quiete, quæ omnia in his constitutionibus, aeri adfuisse cernuntur. Nec non & lib. 1. de diff. febr. Illud confirmauit cum dixit: erat autem eorum summa (ut ostendit Hippo.) ipsa putrefactio. loquens de his duobus statibus: quæ quidem (ut prius dictum est) mutatio est totius putrescentis corporis substantiæ, & non qualitatis. Quòd verò talis tempestas humida calidaque, & pluuiosa propterea pestilens sit, quòd aer, nedum in qualitate, sed etiam in tota substantia immutetur, Aristoteles testatur proble. 27. sect. primæ his verbis: {cur annus pestilens tunc inuadit, cum sol multum vaporis de terra excitat: An tunc annus humidus, pluuiusque significetur necesse est, terramque madescere necessarium; sit igitur ut quasi locis palustribus, grauibusque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita, ut aegrotandi materiam habeant in ætate.} cum itaque aer (ut inquit Arist.) similiter alteratur in hac constitutione, perinde ac in locis palustribus, & grauibus ex eorum halitu, seu euaporatione, & hac ratione in to-

Error quorundam de peste resellitur.

Obiectio que soluitur explicato sensu Gale. & Hippo. loco citato.

Com. 3. super text. 1.

Cap. 4.

tius proprietate essentiae, & non in nudis qualitatibus aëri accidunt mutationes Galen. teste 2. de nat. hum. Et 12. de method. meden. sequitur necessarium quod in iam dictis constitutionibus aër fuerit etiam alteratus in propria substantia, & non in qualitatibus solis. nec minus idem Arif. illud confirmare videtur, quod videlicet pestilentes morbi ex aëre oriantur in propria substantia immutato, & non in qualitate sola. probl. 4. sect. 7. cum dixit: {celerrimè autem omnes morbis arripiuntur iis, qui spiritui corrupto proueniunt, quale est omne pestilens genus. prouenit ergo omnis morbus pestilens ex corrupto spiritu, seu aere, & propterea secundum totam substantiam, & non in sola qualitate immutato, & ut ex iam dictis liquet.

Quomodo ac quibus ex causis Aër putrescat: & quod ex eo, & non abditis causis pestilentes morbi fiant. Caput V.

PORRO ex his quæ diximus, duo insurgunt necessariò de ipso aëre differenda. primum, num possit in propria substantia seu essentia alterari, & putrescere, adeo ut propterea pestilens reddatur, cum inter corpora simplicia connumeretur: secundum, esto quod talis fieri possit, inuestigandum est quomodo, & ex quibus causis illud efficiatur. Quantum ad primum attinet asserimus aërem, donec propriam seruat naturam, vel substantiam, ita ut prorsus purus, ac sincerus sit, putrescere nullo modo seu corrumpi, & pestilentem reddi posse. At ubi contingat, ut amplius, eo modo quo fieri possit, syncerus, ac purus non fuerit, sed aliqua ei permisceatur substantia praua, ut expiratio, halitus, seu vapor putridus, fatemur aërem nedum posse putrescere, verum etiam & corrumpi, ac secundum totam substantiam immutari, adeò ut pestilens, seu venenosus reddatur: coinquinatur namque atque inficitur, nobisque aduersissimus redditur, ex putrida euaporatione, putridoque halitu, & pestilenti quadam aura, ut paulo post declarabimus. Quod verò nedum aër, sed cætera quoque elementa (excepto igne) putrescant, decretum reliquit Aristoteles 4. Meteororum, tum propter alias causas, ut inquit Alexander in commen. tum vel maximè, quod cum putrefactio corruptio sit calidi in humido, in omnibus aliis elementis præterquam in igne, humiditas reperitur; etiam in ipsa terra, quæ licet humiditatem secundum propriam naturam non habeat, est tamen in ipsa quadam humiditas, per quam vnitur, ac simul manet: potest itaque aër, secundum totam substantiam, seu in totius proprietate essentiae, quæ utraque simul iuncta forma inquam, seu qualitate, & materia eiusdem consistit, ut prius diximus, immutari, putrescere, ac corrumpi, ubi prorsus purus non sit, sed altera ei permista fuerit praua substantia, quamuis vnum sit elementorum. At si idem Aristoteles probl. 20. sect. 25. dixerit aërem, & ignem non putrescere, sed aquam, & terram, causam reddidit hanc esse non ob aëris naturam, sed quia igne refertus est, qui imputrescibilis omnino existit, cum eo nihil sit calidius. quemadmodum ergo qui igne refertus est aër non putrescit, ita ob alteram ei permistam substantiam prauam, suamque humiditatem, non raro putrescere contingit, quo fit ut sibi ipsi non pugnet Aristoteles. Quod verò ad secundum, asserimus, nos nolle inuestigare causas pestilèris aëris, ut Theologi, aut Christiani. nam hanc haudquaquam Deo referendam esse ignoramus, quemadmodum & cæterarum rerum. Quinimò Gale. qui neutiquam Christianus fuit, in proemio lib. primi de morbis vulg. hæc de peste protulit verba: {At pestes appellant omnes homines, sciuntque exitiales morbos esse: & verò etiam ad Deos sæpè referunt, de curatione earum consulentes.} Neque etiam ut Astro-nomiales causas vestigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & occasui astrorum, seu syderum, diuersisq; aliis aspectibus, effectus hos inferiores tribuere. indagabimus tamen eas, ut medici philosophi, non recur-

Prima que
sionis dis-
quisitio.

Text. 5.

Aristo sibi
constat eia
si dixerit aë-
rem non pu-
trescere.

Secunda qua-
stio. disquisi-
tio, a quibus
causis aer
putrescat.

rentes ad abditas, & cæcas (ut quidam qui artem medicam, ac philosophiam profitentur, asserentes pestis causam, ac pestilentis febris esse perniciosam, venenatamque qualitatem è sublimi, cœlicisque in aerem demissam. Etenim frustra, cum manifestas habuerimus causas, ob quas aer venenatus ac pestilens redditur, propter eius putredinem, ad abditas confugimus, præsertim cum in Hippo. & Gal. doctrina passim eadem conscriptæ reperiantur. quibus inuentis ac enarratis facile patere poterit quàm toto etiam (ut inquiunt) cœlo errarint, qui ex diuturna duntaxat aeris intemperie, pestem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu, seu ex humoribus, ad putrescendum paratis citrà aeris immutationem pestem generari posse arbitrantur: cum nūquam excitari possit pestis, seu morbus pestilens, nisi, ut diximus, aeri nedum in caliditate, & humiditate immodicè, verum etiam secundum propriam substantiam mutationes accidant, ita ut putridus, impurus, coinquinatus, & ut ita dixerim, venenosus redditus sit, ac naturæ humanæ aduersissimus, & perniciosissimus ob aliquam putrescibilem euaporationem sibi permistam, vel cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in præliis contingere solet, aut ex aliquorum lacuum, vel stagnorum seu paludum, vel locorum cœnosorum halitu, etiam fluminum quorundam, potissimum æstatis tempore, vel ob auram pestilentem, quæ ex profundo specu spirat, vel ex cloacis quæ urbem, aut numerosum exercitum purgent, aut ex aliorum animalium mortuorum, olerū, aut leguminum putredine, aut etiam fimo coinquinatus fuerit. poterit etiã ipse aer per contagium primò infici, coinquinari, ac pestilens reddi, quemadmodum Thucydides inquit de ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, propterea quod ex Aethiopia per continuum quadam putredinis fluxere contagia, verum & experientia compertum est non modò ventorum vi, aut alteratione, pestilentia semina à remotissimis regionibus prouenire posse ad reliquas, verum etiam ex peregrinis aduentantibus, cum vestimentis, aut aliis quibusdam rebus pestilentem aerem inclusum afferentibus, quemadmodum etiã periculosa est conuersatio cum pestilenti morbo laborantibus, ne inde contagium contrahatur, ut inquit Gal. 1. de differen. feb. Et Aristoteles probl. 4. sect. 7. sic quoque & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atq; humiditatem immodicè fuerit conuersa, ut in his statibus quos Hipp. scripsit 2. & 3. de morb. vulg. pestilentes quidem oriri morbos est necessarium, ut citato lib. 1. de diff. feb. scriptum reliquit Gale. & nos paulo ante annotauimus. Nam in his quoque aeris constitutionibus putridi vapores qui è terra eleuantur, ad eum perueniunt, ipsumque aerem secundum totam substantiam inficiunt, & coinquant, ac si in locis palustribus, grauiusque inhabitaretur, ut inquit Aristoteles citato probl. 21. sect. primæ. ex his itaque omnibus aer putrescere, coinquinari, ac pestilens reddi potest, Gale. auctore 1. de diff. feb. 2. de nat. hum. 1. de sanit. tut. lib. de morbis vulg. & aliis plerisque locis. Qui verò pestilentia semina occulta, cæca & à sensibus aliena esse contendunt, aduersus hanc Galeni sententiam inuehunt, primò quod cum nulla putrida, nullaque intemperantior aeris constitutio ex iam dictis causis orta, possit in valde multas mundi regiones euagari, illisque vigere pestilentia verò tam immaniter interdum sæuit, ut vniuersum planè orbem occupet, propterea eadem ex iam dictis causis oriri non poterit, verum si quis memoria teneat ea quæ paulo ante diximus, facile hanc eorum rationem soluet. Nam quamuis in vna mundi regione possit pestilentia oriri, potest tamen per continuum nonnullis communicari, veluti ex Aethiopia Thucydides ait, propterea quod per continuum quadam putredinis fluxere contagia, Athenienses etiam inuasit. potest itaque per contagium in diuersas regiones pestilentia disseminari, tum mediis ventis quibusdam, tum etiam peregrinis per diuersas regiones vagantibus, aut quapiam alia simili ratione. pestilens item aeris constitutio, calida inquam, & humida immodicè poterit nedum in vna, sed pluribus regionibus vno in tempore do-

Cap. 2.
Loco citata.

Diluntur
rationes eor-
um qui pe-
stis causa. is-
se cæcas ex-
stimates Ga-
leno repre-
hendunt.

minari, aut in vna, vel duabus prius vigere, & deinde in valde multas euagari, & ita pestilentiam nonnullas mundi regiones occupare. Rursus inquirunt, si vna putredo tantæ perniciæ causa foret, omnes animantes peræquè attingeret: nam salubris aer spiritu ductus, omnes animantes tuetur, ac sustinet, toti illarum generi salutaris, qui ergo ex aduerso à putrida illuue pestilens euaserit, toti animantium generi æquè perniciosus euadet, & inspiratus omnes peræquè lædet, neque homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues, & fues. Sed non possum tantum virum non admirari, vt qui huius solutionem apud Hippocratem libro de flatibus, non perlegerit, postquam eiusdem obiectione utitur. Ait nanque Hippocrates citato loco: sed est fortasse qui dicat, vt quid ergo non omnibus animantibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi? cui ego sic responderem, differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento: non enim omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda sunt, sed sunt alia aliis magis conuenientia. quando igitur aer eiusmodi inquinamenti plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant: quando verò alteri cuiuspiam animantium generi aer inconueniens est, tum morbus illud genus corrumpit. soluit itaque Hippocrates his verbis dilucidissimè hanc secundam eorum rationem. Quinimò nedum in pestilentia quadam nonnulla animantium genera possunt illæsa permanere, quemadmodum Hippocr. nos docuit in citatis verbis, verum etiam & nonnulli homines. Galeno teste in proœmio libri de morbis vulgaribus ob eas quas ipse tradidit causas, ait nanque: scur igitur in vnaquaque tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? quoniam sane non parum adinuicem distant (vt ipse facetur) per connatas naturas, & per ætates, necnon per viuendi formas. quo circa hic quidem facile cedit malicie temperaturæ præsentis tempestatibus, alius verò quàm multum repugnabit, alius verò lædetur omnino nihil, alius verò per malam viuendi rationem prius morbo occupabitur, quàm tempestatibus sentiat læsionem. quod etiam confirmat sussimè libro primo de differ. feb. Arguunt & 3. aduersus Hippocr. responsionem, asserentes cum homines soli pestilentia corruunt, quæ nam causa hanc stragem facit? non simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. necesse igitur fuerit abditorem causam, & peculiarem esse, ipsumque aerem peculiari quodam quasi veneno inquinari, quod huic, non illi animantium generi sit infensum, totaque substantia contrarium. & si quis asseuerauerit aeris putredinem causam esse pestilentiam, sed quæ tamen non vna semper sit, & vnius modi, verum nunc illi, nunc alteri animantium generi perniciosa; inquirunt isti, ergo necesse est fateamur malignam hanc esse, & quæ huic, illiue præcipuè aduersetur. id autem quid aliud est quàm venenum tota substantia, non manifesta qualitate infensum? non enim explicare possis quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ ouibus, vel bobus, vel hominibus solis sit infensa. igitur, si nec dilucidè exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum genere censeri, quæ cæca, obscura, & abditata nuncupauimus, & quæ tota substantia contraria sunt, totoque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. itaque quicquid asseratur, omnis pestilentiam cæca, & delitescens est causa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus, aut ex putredine profecta, hoc est à certa permissione syderum, seu cœlesti configuratione. itaque concludunt terrenas, inferiorisque infectiones solas pestilentiam inferre non posse, quamuis ad illam non parum præparant, & excitant. Atqui nos cum Hippocrate & Galeno fatemur propterea huic, & non illi animantium generi aerem pestilentem esse infensum, quia tota substantia eidem contrarius existit, & non illi, verum huius putredinem solam ipsius aeris causam esse censemus, à quacunque causarum quas paulo ante meminimus eiusdem aeris putredo initium sumpserit. Insuper asserimus illam quoque malignam esse putredinem, quæ huic, illiue præcipuè aduersatur

satur animantium generi: quoniam talibus plenus est aer inquinamenti, quod alteri cuiuspiam generi inconueniens est, totaque substantia alienus: aliis verò nequaquam, ita vt propterea confugiendum non sit ad cæcas, abditatasque causas. & cum inquirunt, quod tunc aer nil aliud est quàm venenum tota substantia, non manifesta qualitate infensum atque contrarium, quemadmodum quæ toto genere sunt deleteria, admittimus nos quod ob putredinem, eamque prauam ac malignam secundum totam substantiam aer, & non in qualitatibus solum immutatus, veluti venenum deleterium redditur: & propterea tanquam contrarium nobis aduersatur. verum non propterea etiam (vt ipsi putant) confugiendum est ad abditas causas, quemadmodum in verè dictis venenis deleteriis quandoque confugiunt: hæc nanque secundum vniuersam eorum substantiam ac naturam propriam, perpetuò quouis tempore nostra corpora corrumpunt, vt Napellus, qui nullo non tempore deleterium venenum non est, quoniam suapte natura à tota eius substantia nobis aduersatur. at aer suapte natura cum optima temperie fuerit, protusque ab omni inquinamento purissimus, nobis adeo familiarissimus est, ac necessarius vt absque eo ne pauco quidem tempore viuere valeamus, ita vt si cui spiritus in corpus viæ intercipientur, in breui parte vnius diei intereat, eodem Hippoc. auctore citato lib. de flatibus, cum verò cōtingat eum nedum in manifestis qualitatibus immutari, adeo vt eius optima temperies alteretur, verum etiam in eius essentia tota, ita quod à putrescibili aliqua euaporatione vitietur, putrescat, coinquinetur, impurifque reddatur, ex accidenti, & non ex eius propria natura, efficitur nobis infensus, pestilens, ac venenosus: quoniam nō vt aer, sed vt taliter immutatus ab aliena substantia ei permittitur in eius tota substantia, seu proprietate essentiam alteratur, quando non amplius sinceram, profusque puram eam seruet. hoc etenim modo ipsum secundum totam substantiam immutari subintelligendum est, vt præcedentibus demonstrauimus, & non quod eius causa sit abditata, quemadmodum forte dicere quispiam poterit de deleteriis venenis: habet etenim aer manifestas immutationis causas, ob quas secundum totam substantiam alteratur, permissionem videlicet alienæ, nobisque aduersissimæ substantiæ, vt pote putrescibilis auræ, vel halitus, seu euaporationis, ob quæ putrescit, valde coinquinetur, inficitur, ac pestilens, & veluti venenum nobis efficitur. quibus sublatis ad propriam redit naturam. sunt itaque manifestæ causæ quæ aerem pestilentem, nobisque infensum reddunt, ac secundum totam substantiam immutant, & non abditæ, & cæcæ, quicquid alij sentiant.

• Quid sit febris pestilens, & quod non nisi ex pestilenti Aeris statu proficiatur: solunturque rationes in contrarium. Caput V I.

NONIAM non est alicuius certi morbi nomen, vulgare, vel pestilens, sed quicumque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur: si verò simul & hoc habeat, vt multos perimat, pestis est, Gal. teste 3. de morb. vulg. Propterea cum non de omnibus vulgaribus seu pestilentibus morbis, sed de febribus duntaxat pestilentibus pertractare intendamus, iam tempus est vt ad eas nostra conuertatur oratio, earum naturam inuestigantes, ac causas, vt exinde etiam & prognosticum, & earum curatio pateat. Est itaque febris pestilens praua seu pessima, ac perniciosissima, cōmunis ac vulgaris febris, ex pestilenti aeris statu proficiens. quod verò febris pestilens communis seu vniuersalis morbus sit, ex eo quod omnes homines aut saltem plures eodem tempore inuadit, liquet ex Hip. citato lib. de flatibus cum dicebat: Alterum genus febrium commune omnibus, pestis appellatur. & addit: communis ergo febris, propterea omnibus accidit quod eundem spiritum omnes attrahunt, fitque vt simili corpori similes spiritus similiter permitti, similes gignat febres. id etiam experientia cōprobare libet:

Loco citato.

Quid feb. pestilens.

bit: cernimus enim aut omnes, aut plures saltem homines, cum hæc vagatur febris, inuadere: est insuper nedum vniuersalis seu cõmunis, sed vulgaris etiam hæc febris, veluti cæteri pestilentes morbi, qui perinde ac totum vulgariũ morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur, vt dictum est, & perinde pestis morbus est e genere vulgaris, vt Gal. assererat in proœmio lib. de morbis vulg. non igitur e genere est aliorum communium morborum febris pestilens, sed vulgaris, & quemadmodum cæteri pestilentes morbi à vulgaribus non nisi prauitate & pernicie differunt, ita quoque & hæc febris: etenim & ex hac plures per-eunt, propterea quod non ex sola aeris in qualitatibus manifestis alteratione efficitur, sed ex eodem secundum totam substantiam immutato. quam obrem diximus ex pestilenti aeris statu proficisci. Quid autem per pestilentem aeris statum seu constitutionem intelligendũ sit, nuper declarauimus, ac etiam quo modo, & à quibus causis talis efficiatur aer putridus, pestilens, ac venenosus, qui pestilentium morborum, ac febrium auctor, & causa existit. Sed confestim obiicies, asserens non esse perpetuũ verum quod ex pestilenti aeris statu, pestilentes oriuntur febres, & propterea neque semper esse eas ex genere vulgarium morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni fatetur Galen. i. de diffe. feb. Quorum natura duplex est: aut enim à natura tales, vt allia, cepæ, nasturtium, porri, brasicæ, vrticæ, ocyma, & quæcunque alia agrestia dicuntur, aut natura quidem optimi sunt, sed ob quasdam putrefactiones, modo æquale prædictis, aut maius aliquando vitium contrahunt, veluti frumenta, hordea, atque omnes aliæ fruges, quæ ad vsum cibi assumuntur, quæq; vel temporis longitudine ad putrescibilem ducuntur dispositionem, vel quia malè reposita fuerint, sicut sint repleta, vel etiã in primo ortu rubigine fuerunt deprauata, cum vrgente fame tales cibos plures comedere coacti sint, inquit Gal. nonnulli quidem à putridis, ac pestiferis febribus interierunt, nonnulli autem pustulas instar scabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. sed dicas tu has febres non fuisse omnino pestilentes, nam licet fuissent prauæ, & perniciosæ, ortum tamen nõ duxerunt ex cœli statu, seu pestilenti aeris cõstitutione. quod si dicat Gale, nonnullos perisse à putridis, & pestiferis febribus, dicas has febres Galenum nuncupasse putridas & pestilentes; putridas quidem, quoniam ex putredine ortum duxerunt, genita ex prauorum ciborum vfu, ex qua cum plures interierint, asserit eas fuisse pestilentes, quasi verè dictis pestilentibus similes, in hoc duntaxat, quod plures ex eis perièrunt; non autem omnino pestilentes, quia ab aere non sumpserunt originem, ex quo verè pestilentes dictæ semper proficiscuntur, vt idem testis est lib. i. de morb. vulg. & Hippoc. lib. de flatibus. Sunt etenim & febres quædam ardentes, perniciosæ, valde malignæ lipyriz dictæ, ex forti viscerum inflammatione, vel erysipelate ortæ, adeo letales velut pestilentes verè dictæ, vt liquet aphor. 48. lib. 4. & i. septimi libri, & de inæquali intemperie. Amplius & citra inflammationẽ, seu viscerum erysipelas corruptio in animantibus aliqua nasci potest tanta, citra externam causam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Gal. teste 6. de locis aff. Et lib. de cibis boni & mali succi, idque non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorumque ciborum vfu, & ob id non mirum si in febres incidant putridas adeo malignas, & pestilentes, hoc est perniciosissimæ dicantur, non tamen omnino pestilentes sint, cum earum causa non sit aer. incidunt itaque ex prauis cibis nonnulli in putridas febres quæ adeo malignæ & perniciosæ sunt, veluti pestilentes verè dictæ, vt Galen. testatur hoc in loco, & lib. de cibis boni & mali succi, & non tamen possunt exquisitè & verè pestilentes appellari, vt diximus, quemadmodum insigniores quidam medici, etiam si sine peste oriuntur febres hæcticæ, ex ipso cordis corpore excitatæ pestilentes vocant. Galeno teste 3. de prælag. ex pul. Quoniam exitiales sunt. Adhæc dixit Gale. quod nonnulli ex vfu talium prauorum ciborum vrgente fame non in putridas, & pestilentes febres inciderunt, sed pustulas instar scabiei & le-

*Obiectio
quam paulo
post diluit
negando.
Cap. 3.*

Locis citatis.

Cap. 8.

Cap. 4.

præ

præ in corpore contraxerunt ita, vt non omnes eodem morbo laborarint. At pestilentes febres cum fiunt, omnibus accidunt, omnibusque communes sunt, vt inquit Hippo. in ea verò fame non solum non omnes homines in eadem febres inciderunt, quinimod nonnulli (vt inquit Gale.) contraxerunt pustulas instar scabiei ac lepræ, ex quibus neque etiam perierunt, ita vt propterea neque dictæ pustulæ pestilentes fuerint, idque non ab re: nam quibus prauis humores ex vitiatibus cibis orti intra vasa, ac in visceribus quibusdam fuerunt detenti, ibidemque putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiam perniciosas, & interierunt. At quibus tales humores ad cutim priusquam in internis partibus putrescerent, peruenerunt, tales pustulæ fuerunt ortæ, & febre non laborarunt putrida & pestilente, imò neque etiam febre, & propterea neque interierunt. Fuerunt itaque hæc febres ex putredine, ob vitiosorum ciborum vsum ortæ, & propterea prauæ, & perniciosæ, non autem verè pestilentes, vt quæ non omnes inuaserint, neque ex particulari & pestilenti aeris statu principium habuerint. Sed quomodo (inquires) ex pestilenti aeris statu pestilentes febres perpetuò oriuntur, si conuersatio eorum qui pestilenti morbo, pestilenti que febre laborant, periculosa est, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. i. de diffe. feb. Admodum facilis est huic obiectio- ni responsio, nam hæc quoque febris quæ per contagium ex conuersatione contrahitur, ex pestilenti aere quem prius laborantes inspirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eisdem inspiratus inficitur, ac coquinatur prius: qui demum ita infectus, ac pestilens expiratus, ab his qui cum eisdem conuersantur attractus, pestilentem in eis gignit morbum, ac febrem. Adhuc obiicies asserens quod cum Gal. dicat eodem lib. de diffe. feb. in pestilentibus verò con- stitutionibus, inspiratio potissima, seu maxima causa est. & subdit: {fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore existentes.} loquens de febre pestilenti, sequi videtur quod non semper pestilens febris ex aere gignitur, neque etiam ex pestilenti statu. huic breuiter satisfacies, quod licet aliquando febris pestilens ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, fieri possit, hoc tamen ad eius generationem satis non est, nisi aer etiam ambiens concurrat, quod quidem manifestauit Gal. ad- iiciens statim citatis verbis: {cum breuè aliquam occasionem ad febris origi- nem, ab aere ambiente acceperit animal, itaque vt febris pestilens genere- tur, satis non est vt in corpore humores ad putrescendum parati, consistant, nisi & hi quoque breuem saltem aliquam occasionem, pro eiusdem febris ori- gine, eorumque putredine, ab aere ambiente susceperint. Sed confestim for- tius instabis aduersus hanc responsionem inquires, Galenus post dicta quæ modo citauimus, verba statim subdidit: {vt plurimum autem ex inspiratione incipit aeris ambientis à putrescibili euaporatione vitiatum.} ergo non semper ad generationem pestilentis febris, necessaria est pestilens aeris constitutio, cum dixerit sæpe, seu vt plurimum, & non semper. Nisi esset quod Gale. noluit per hæc verba asserere pestilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aere à putrescibili euaporatione vitiatum, & interdum fieri posse ab aliis causis præter ipsum aerem; ita quod nequaquam is ad eius generationem concurrat; sed cum paulo ante dixisset ipsam quandoque fieri posse propter humores qui sunt in corpore, ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem in origem febris, ex ambiente aere acceperit animal, statim sub- didit hoc rardò accidere, quemadmodum vt plurimum contingit eam incipere ex respiratione ambientis aeris à putrescibili euaporatione vitiatum; ita vt opus sit quod ambo cœcant si pestilens febris generari debeat, & pestilens videlicet aeris constitutio, & qui humores in corpore, seu ipsamet corpora sint ad pa- tiendum parata, sed quandoque magis sunt humores ad putrescendum para- ti, quàm aer secundum totam substantiam immutatus, interim contra, quod & sæpius accidit. Sed inquires iterum, saltem effugere non poteris quod licet

*Obiectio,
cui respondet
febrem qua
per cõtagium
contrahitur,
ex pestilen-
ti quoque ae-
ris statu ori-
ri.*

*Cap. 2.
Alia obie-
ctio. Cui re-
spondet, non
satis esse hu-
mores in cor-
pore putri-
dos ad gene-
rationem feb-
pestilentis, nisi
aer pesti-
lens concurrat.*

*Cap. 4.
Obiectio,
qua Gal. au-
thoritatem ni-
tatur, quam
explicando,
& suo more
ad sensum
suum accõ-
modato, ob-
iectionem se
dissoluisse
putat.*

*Alia ob-
iectio quam
diluit asse-
rẽdo semper*

requiri aeris pestilentiam si altera causa concurrat. Cap. 4.

semper concurrat aer pro pestilentium febrium generatione, non tamen semper opus est, ut vitiatum sit, a putrescibili euaporatione, seu pestilens effectus: nam citato lib. 1. de diff. feb. Paulo post dicta verba quæ modo citauimus idem Gal. inquit: contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, ut Thucydides inquit. in hac ergo pestilentia immodica ambientis aeris caliditas præcessit, & non pestilens eiusdem aeris status. quare non semper requiritur eundem esse coinquinatum secundum propriam substantiam, sed satis est, ut in qualitatibus manifestis fuerit alteratus, ut immodicè calidus, redditus. verum dicimus nos, quod in hac quoque pestilentia, aer fuit secundum totam substantiam immutatus: nam (ut inquit Thucydides) in suffocatis tuguriis, æstatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabant, & quia erant humores corporum ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hinc febribus pestilentibus origo data est eiusdem corporibus. quemadmodum enim qui in cauo loco aer inclusus nullum recipiens perflatum, suffocans, putrisque est, & similiter is qui in domibus quibusdam est inclusus, suffocans ac putris existit, potissimum in quibus ob putredinem, & per flatu defectum plurimus acervatur situs, ut inquit Gal. 1. de sanit. tu. Ita quoque in hac pestilentia ea corpora in febres pestilentes inciderunt æstatis tempore, quæ in suffocatis (ob domorum penuriam) colebant tuguriis seu cauernis, propterea quod haudquaquam perflatum recipere posset aer in eisdem cauernis seu tuguriis inclusus; ex immodicòque calore præcedente, putris, suffocansque redditus est, & ita in substantia immutatus, quemadmodum in cæteris pestilentis, verum cum non adeo praua esset hæc aeris immutatio in propria substantia, sed manifestius ad caliditatem immodicam fuisset alteratus, propterea Gale. dicebat febribus pestilentibus originem datam fuisse ex eo, quia erant humores in corpore ex victus prauitate putredini parati, ac si voluisset dicere, quod harum febrium pestilentium origo, magis referenda est ad humores ex victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quam aerem, licet ambo requirantur: siquidem exigua erat aeris putredo, quod verò ambo requirantur, & quod quandoque vna causa potentior altera existat, ipsemet Gal. citato loco, fusissimè demonstravit, inquit: oportet enim hoc in toto sermone memoria reperere, quod nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest, alioqui omnes qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ægotarent. & in pestilentibus aeris statibus morerentur, sed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est habitas corporis. } & ob id ex aeris pestilentis inspiratione rationabile est, quædam corpora statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere, nonnulla verò nihil, & nonnulla minimum mali sentire, ac facillè ad naturalem habitum habere regressum. itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria substantia admodum immodica non fuerit, necessum est plurimum eos pestilentibus morbis laborare, quicumque magis ad patiendum parati sunt, utpote in quibus superflua adest humiditas, & ex victus prauitate præcedente humores magis putredini parati sunt, minus verò quæ corpora licetiora sunt, ac modicis laboribus vsa, victuque moderato: hæc etenim vel nullam omnino sentiunt offensionem, vel exiguam, ac facillè ad naturalem habitum reuertuntur, sunt propterea nedum in pestilentis febris generatione, sed cuiuslibet alterius ægritudinis, necessariae præter causas eas efficietes, corporum dispositiones, verum quandoque efficiens causa valentior est, corporum verò dispositio non magna. interim verò maxima est corporum dispositio, quamuis efficiens causa non admodum valida existat, ut in hac pestilentia, interdum verò ambæ valentes existunt, vbi verò ambæ imbecilliores fuerint, haudquaquam morbus generabitur. licet ergo in hac pestilentia præcesserit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius causa immediata, aer putris, suffo-

Cap. 11.

Cap. 8. lib. 1. de diff.

suffocans, in propria substantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitantibus in eisdem tuguriis seu cauernis inspirabatur. potissimum autem iis febres ortæ sunt pestilentes, in quibus humores. ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad suscipiendam aeris inspirati putredinem. Poteris & aliter etiam dicere cum eodè Gal. ibidem, quod non ex immodica aeris ambientis caliditate præcedente fuerit talis pestilentia orta solum, sed per contagium: nam inquit Thucydides forte per continuum ex Aethiopia quædam putredinis fluxere contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. quomodocunque tamen fatearis sempiternæ veritatis erit, quod febris pestilens ortum ducat ex ambiente nos aere, nedum in qualitatibus manifestis, sed secundum totam eius substantiam immutato, quantumuis humores corporum, seu corpora ipsa sint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Cæterum aduersus hanc sententiam iterum pugnabis probans cum Gale. non semper pestilentes morbos, pestilentesque febres ex aere originem ducere, sed ex praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate assidua, quæ multas nationes Romano Imperio subditas afflixit, ut scribit Galen. lib. de cibis boni & mali succi, Cum coacti essent homines mali succi alimentis toto verè vesci, utpote teneris fruticibus, arborumque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali succi plantarum radicibus, ac agrestibus oleribus, herbisque ferè omnibus virentibus decoctis, quas nemo vnquam prius degustauerat, easque ad satietatem edebant: propterea nonnulli vltimo vere, sed ferè omnes ineunte æstate multimodis, variisque per cutim vlcibus, laborarunt, cumque nonnullis instar carbunculi, aut phagedenæ cum febre acciderunt, multos longo quidem tempore sustulerunt, vixque paucissimi ita affecti, morbi periculum euaserunt, quinetiam febres per multæ absque cutis vlcibus fiebāt, quas nonnullæ graues excretiones sequebantur, quibus verò nulla earum excretionum seu abscessus contingebant, omnes, vel aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauaque febre interiire. } Horum itaque variorum vlcum, prauarumque febrium, & exitiosarum, causa extitit solus prauus victus, ex quo vitiosi in corpore succi geniti sunt, nihil conferente ambiente nos aere. At si quispiam Gale. verba perlegerit, quæ citato lib. paulo post ea quæ modò citauimus, conscripserit, quam facillè hæc obiectio tollatur, promptè dignoscet, cum non solum pestilentes non fuerint morbi illi, seu febres eo tempore geniti, quinimò neque πένθητοι, seu πένθητοι. hoc est communes seu vniuersales: etenim non omnes quoque victu vrentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodemque morbo correpti sunt omnes: horum etenim morborum velut generatio, ita quoque & causa communis est, Aetio & Paulo testibus, sed diuersos contraxerunt morbos, prout variis, dissimilibusque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint prauis succi. Quare sporades seu dispersi potius, tales appellandi sunt morbi eo tempore orti, quam communes, aut pestilentes, quod quidem manifestauit Galen. sub his verbis: sed nec mirum fuisse contrarios morbos, symptomataque quibus tunc illi corripentur, cum non modò natura, aut ætate inter se, inuicemque differrent, sed victus quoque ratione, quo variè, & contrarias vires habente, superiore victus inopia vsi sunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, vesciebantur, quæ cum dissimiles, variæque essent, eas nonnulli sumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro salsove succo forent, alij quæ austero, aut tenaci, aut astringendi, vel refrigerandi, velegregiè quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitissent. } ex quibus quibus, vel parum in Gal. doctrina exercitatus haud ægrè percipiet tales morbos, talisque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuisse pestilentes, sed neque communes & vniuersales, quamuis nonnulli ex eis perierint: nam de ratione pestis (ut dictum est) non solum est ut plures perimat,

Alia obiectio qua refutatur negando morbos fuisse communes seu pestilentes, sed sporades erant. Cap. 1.

Sporades fuisse probat auctoritate eiusdem Gal.

sed ut ex aere originem ducat, eoque non modò in manifestis qualitatibus, sed secundum totam substantiam immutato: quod etiam perpetuè veritatis existit de pestilentibus febribus, quarum causæ tot numero esse possunt, quot supra explicauimus posse aerem inficere, coquinare, putrefacere, ac in totius proprietate essentia, immutare.

De modo generationis pestilentium febrium, & quod in nullo trium primorum gener. contineatur. Caput VII.

Cap. 4.

NS.T. itaque pestilentium omnium febrium ortus ex putredine, ut inquit Gale. i. de diff. feb. Quæ putredo prouenit (ut dictum est) semper ex aeris vitiat, seu coquinati & putrefacti inspiratione, cum sine eo febris pestilens generari nequeat. perueniens siquidem talis aer ad cor, necessum est & ipsum ab eo infici, coquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac sincero per inspirationem attracto eius calor symmetrica feruabatur, & ita febris generatur pestilens. nam quamuis eodem etiam tempore idem aer pestilens extrinsecus corpori circumfus, per transpirationem ab arteriis trahatur; quia tamen ægrè cum sua substantia, suisque viribus ad cor peruenit, quemadmodum ubi fuerit inspiratus, propterea qui per inspirationem attrahitur aer pestilens, potissimum pestilentis febris causa existit, quod etiam subintelligere voluit Gale. cum dicebat præcitato lib. i. de diff. feb. In pestilentibus aeris constitutionibus inspiratio potissimum causa existit, dixerat enim prius quod ex calidiori aeris statu æquè poterat febris gigni, tum per inspirationem, tum etiam per transpirationem, eodè calidiori aère attracto, ipsòq; corde immodicè calefacto, quamuis non eadem ratione. At in pestilenti statu aer non ita, sed potissimum febrem efficit per inspirationem attractus, utpote quod promptius sua qualitate & substantia ad cor perueniat, non negans omnino, quod si per arterias quæ ad cutim terminantur, idem vitiat aer trahatur, quod possit etiam cor affici, & eadem febris generari, utcumque tamen sit, ut febris pestilens generetur, opus est ut putrefactus, ac coquinatus aer sua cum substantia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrem generet. At non propterea quispiam dixerit pestilentem febrem eiusdem generis esse cum his quæ ab humorum putredine acceduntur, cum non vna duntaxat ratione ab eisdem dissideat: perpetuè etenim illa ab externa causa exoritur, aère in quâ coquinato & putrefacto, ista verò semper ab internis sunt causis, nunquam autem ab externis, recentibus, ac manifestis. putredinis item excellentiâ febris pestilens ab eisdem differt, nam illa à quauis humorum putredine excitantur, ista verò generari nequit nisi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita ut potius corruptio per putredinem, quàm putredo simpliciter appellanda sit: cum neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo possit, quod in hac febre putrescit, ut iterum naturæ gratiam suscipere queat, amplius in hac febre id quod putrescit perpetuè est aliqua cordis substantia; in aliis verò febribus ex humorum putredine ortis, admodum rarè hoc accidit sed aliis in locis humores sæpius putredinem suscipiunt, quamuis febris etiam generari nequeat ex humorum putredine, nisi & qui in corde continentur humores, fuerint præter naturam calefacti. Dissidēt rursus & magis, quod in febribus ex humorum putredine accensis, semper aliquis ex humorum quatuor putredinem suscipit, in pestilenti febre nequaquam, sed possunt aliæ etiã cordis substantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à pestilenti aère infici, coquinari, ac eiusdem aeris putredinem admittere, utpote spiritus, qui in sinistro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes solidæ, quo fit ut in nullo trium febrium genere propriè contineri possint hæc febres, ut quidam arbitrantur, diuersi inquam ad diuersa genera reducetes, quamuis omnes

Febris pestil. in quo distinetur ab ista quæ ex putredine oritur.

omnes à putredine ortum habeant, sed pro diuersa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inspirato pestilenti aère diuersimodè ut de nominanda, ita ut interim diaria, interim hectica febris pestilens appelletur, quandoque verò ex numero sit earum quæ ex humorum putredine excitantur, improprie tamen, & non verè, cum neque diaria, neque hectica, neque ex humorum putredine orta verè dici possit, ut patet ex his quæ diximus, & clariùs ex dicendis. Quod autem ex humorum putredine possit febris pestilens generari, ubi à vitiat aère inspirato principium putredinis susceperint, propterea quod ipsi magis fuerint ad putrescendū parati, decretum reliquit Gale. citato lib. i. de diff. feb. Et 3. de præfag. ex pul. de inspirato aère qui putredine infectus sit loquens, sub his verbis illud confirmauit: { Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexit, non autem ad corpus ipsum visceris, multi horum fuerunt superstites. } quibus etiam in verbis (ut cui libet patere poterit) manifestauit calorem hunc putridum posse ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulo ante dilucidius explicauerat inquit: { quod in sermone præteriuimus ubi aer quem inspirando attrahimus infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis peruenit, illi pulsus sunt &c. } & post nonnulla eodem libro talia protulit verba: { etenim sunt (ut docuimus) pestilentes non pauca, inde vsque ab initio hectica, distantque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur. } & ante omnia præcitata verba, inter causas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aerem pestilentem spiritu attractum, offenso cordis corpore, & non aliis substantiis quæ in eius sinibus continentur. Ad hæc 10. de meth. meden. in fine inquit: { verum de colliquantibus febribus differere in postremum licebit æquè, ut de his hecticis febribus quæ in pestilentibus contingunt, cuiusmodi ea est quæ nunc publice grassatur: dicitur nanque & de hac inter pestilentes febres. } Nemo itaque hæsitare debet pestilentem febrem, nedum in humoribus accendi posse, verum etiam in partibus solidis ipsius cordis, ex Gale. sententia. quod si ex pestilenti aeris statu possunt tum humores, tum solidæ cordis partes præter naturam calorem suscipere, quis negabit spiritus etiam eiusdem cordis posse ex eodem inspirato aère infici, ac propterea in eisdem eundem præter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri pestilentem febrem: Quinimò promptius ipsi hunc præter naturam calorem admittent, quanto paratioris sunt ab inspirato aère alterari, & veluti ex eodem puro ac sincero inspirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coquinato & infecto, putrescunt, ac corumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermisit Gale. nam. i. de diff. feb. Dinumerans nonnullas procacitatis causas, ex quibus homines febricitare consuevit, dicebat: { & quidem quod aeris pestilens constitutio febrem afferre consuevit, nemo sanæ mentis dubitauit. } Atqui cū causæ quæ ab eo narrantur, omnes sint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, connumerans inter eas aerem pestilentem, ex quo febris generatur, subintelligere etiam voluit eam esse diariam, aut certè asserens absolutè, pestilentem aeris statum febrem afferre, non magis intelligendum est de aliis, quàm de diaria, imò de ea potius cū causa sit febris externa, ex qua diariæ potissimum accenduntur febres. Ad hæc eodem lib. paulo post dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæsum alterius calor, posuit exemplum ambientis status aeris calidioris, qualis maximè contingit circa canis ortum, inquit, quod talis aer per inspirationem attractus, manifestè cor calefacit, & febrem generat, corpori autem extrinsecus circumfus, totum ipsum prius calidius efficit, & præsertim arterias quæ aliquid dicti aeris ambientis substantiæ attrahunt, ex quibus demum omnibus simul cor afficitur: & cum supra modum incaluerit febris generatur. } & deinde subdidit: { in pestilentibus autem constitutionibus inspiratio potissima causa est. } si ergo ex calidiori aeris statu, tam per inspira-

Pestilens hectica diaria &c. improprie dicitur.

Loc. citatis.

Cap. citato.

Quomodo
pestilentes
diariae sunt,
cum spiritus
non putre-
scant.
Cap. 5.

tionem attracto, quam per transpirationem, & etiam toti corpori circumfu-
so febris generatur, eaque non nisi diaria, licet diuersa ratione, sequitur ne-
cessario quod ubi idem aer coinquinatus & pestilens fuerit per inspirationem
attractus, diaria etiam pestilens debeat generari, cum eadem sit causa exter-
na, & idem generationis modus, aut saltem praecipue, vel non minus ea
quam caetera. verum si pestilentes febres omnes a putredine ortum habent,
non ab re dubitabis, qui fieri possit ut diariae pestilentes generentur, cum spi-
ritus haudquaquam putrescere queant? Huic responsum sit, quod quamuis
ex putredine accendi possit diaria febris, modò ea ad cor non perueniat, ut
de bubone scriptum reliquit Hippocr. aph. 55. lib. 4. & Gale. r. de disse. febr. Spi-
ritibus ipsis haudquaquam putrefactis, quia tamen inspiratus pestilens, ac pu-
trifactus aer ad cor peruenit, asserimus diariam pestilentem febrem fieri non
posse, nisi & spiritus qui in cordis sinibus continentur, putrescant: qui licet
ex eorum natura synceri, tenues, ac puri existentes putrescere nequeant,
permixta tamen eis aeris putrefacti substantia impuriore, crassioresque pro-
pterea redditi, putredinem admittunt, quemadmodum de aere dictum est,
qui licet synceriores habeat naturam quam spiritus, simpliciorque fuerit,
ex permissione tamen putrescibilis alicuius substantiae quandoque putrescit.
hac etiam ratione & magis spiritus putrescere, licebit asserere, cum eisdem
aliqua putrescibilis substantia, (ut aer pestilens) fuerit permixta: donec au-
tem suam seruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non ad-
mittunt. non igitur in qualitate sola vitales spiritus, quemadmodum in cae-
teris febribus diariis, immutantur cum pestilens ac putrefactus aer inspira-
tus eisdem permiscetur, verum etiam in propria substantia, & propterea dia-
rias asserimus esse has febres, quatenus in spiritibus calor praeter naturam
accenditur, pestilentes autem, eo quod secundum propriam substantiam im-
mutantur, inficiuntur, ac coinquantur, & propterea putrescunt, commi-
sta eisdem iam dicta pestilenti, ac putrida aeris substantia per inspirationem
attracta. qua etiam ratione, nec verè & proprie hæ febres diariae nuncupari
poterunt, sed diariae pestilentes. simili quoque ratione dicimus alienum a ve-
ritate non esse, heclicas generari febres & pestilentia aeris constitutione, quam-
uis & hæ quoque a putredine ortum habeant. Nam ubi aer quem inspirando
atrahimus, infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis perueniat,
corpus ipsum cordis non solum praeter naturam calorem suscipit, ut in cata-
ris heclicis febribus, sed eius vniuersa substantia solida inficitur, ac coinqui-
natur a praua, malignaque aeris qualitate, ac substantia, ita ut similis etiam
eidem aeri reddatur. & quemadmodum ab eodem aere puro ac syncero exi-
stente per inspirationem attracto, eius propria substantia, natura, ac tem-
peramentum in symmetria seruabatur, ita quoque cum coinquinatus ac pu-
tridus, pestilensque redditus fuerit, ac vniuersus ad eiusdem cordis corpus
deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam substantiam de-
struit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeo
ut propterea nullus ab hac febre euadat? quemadmodum testatur Gale. 3. de
praesag. ex pul. Cum inquit: {quam enim excogites medicinam ad putredi-
nem quae cor occupauit?} Aliorum autem nonnulli superstites fuerunt, qui-
bus videlicet ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus aer putri-
dus deflexit. sed de his in sequentibus fiet sermo, cum de prognosticis huius
febris pertractabimus, nunc verò satis sit nouisse. quod cum putrefactus aer
ad corpus cordis peruenit, heclica febris pestilens generatur quae verè & pro-
priè heclica non est: quoniam non solum in solida cordis substantia praeter
naturam calor accenditur, eadem excalfacta, sed putrefacta quodammodo
ac corrupta. Caeterum adhuc dubitabis quomodo generari possit febris pe-
stilens diaria, aut heclica, si Galen. r. de disse. febr. dicebat: {eam promptius
generari iis corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini
obno

Dubitatio.
Cap. 4.

obnoxij? Nisi esset quod aliquando dicebat Galenus, & non semper febris pe-
stilens generatur ob eos, qui sunt in corpore humores ad putrescendum para-
tos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente
acceperit animal, id quod nequaquam nos negamus. & si dixeris quod in ea
pestilentia quae Athenienses inuasit, iis etiam corporibus febrium pestilentium
origo data est, ut ibidem post pauca scriptum est. adhuc asserimus in ea pesti-
lencia corpora promptius laborasse, in quibus, ob victus prauitatem humores
erant putredini obnoxij, quaeque in suffocatis tuguriis habitabant. at non
propterea negauit Galenus quod in illa, & in aliis etiam pestilentibus possint,
& diariae, & heclicae pestilentes febres generari. non ob id quod humores sunt
in talibus corporibus magis putredini obnoxij, sed spiritus magis parati ad sus-
cipiendam talem aeris putredinem, vel partes solidae cordis. quod etiam in-
nuere videtur idem Galenus citato libro primo de differentiis febrium, cum
dicebat: {oportet enim in toto sermone memoria repetere quod nulla causa-
rum sine patientis aptitudine agere potest.} & paulo post inquit: {At ut dixi-
mus magnam in generatione morborum partem habet eius qui passurus est,
habilitas corporis.} satis est itaque ut plurimum eos pestilenti febre laborare,
qui magis parati sunt ad suscipiendam aeris putredinem: quae dispositio cor-
poris, non modò referenda est ad humores putredini obnoxios, verum etiam
ad spiritus, & partes solidas, eo quod indifferenter aeris putredo inspirata, sin-
gulas has tres cordis substantias occupare potest, prout vna vel altera ad sus-
cipiendam eius putredinem magis parata est. Nam veluti febris ipsa indiffe-
renter incipere potest calore praeter naturam accenso, in vna trium substan-
tiarum seu materierum, quae nostra corpora constituunt, humoribus videli-
cet, spiritibus, aut partibus solidis, ut liquet citato libro primo de differentiis
febrium, quamuis in genere primo laeso non sistat, sed duo reliqua genera in-
uadat, progressu temporis, nisi antea soluantur, perinde etiam non inconuenit
ut ab inspirato pestilenti aere febrilis dispositio alias ex aliis dictarum cordis
substantiarum initium sumere possit, & si dicas hoc non esse vndequaque si-
mile, nam non solum maior dispositio vnius, seu alterius substantiae efficit
ut quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, sed re-
quiritur etiam causarum efficientium diuersitas: ex aliis namque causis dia-
riae oriuntur febres, & ex aliis heclicae: atque etiam ex aliis quae ex humorum
putredine fiunt. At febrium pestilentium omnium vnicam asserimus esse
causam, aërem siquidem pestilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, ut ex
eadem causa diuersae cordis materiae seu substantiae accendantur: & propter
ea diuersae etiam genere febres pestilentes fiunt. Huic responsum dabimus,
quod licet perpetuo aer putridus seu pestilens, auctor, & causa sit pestilentium
febrium, non tamen semper idem aer, eadem ratione, eodemque modo coin-
quinatur, ac pestilens redditur, sed diuersa ratione, & quandoque magis, qua-
doque minus talis efficitur, ob quam diuersitatem, maiorem etiam, vel mino-
rem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis substantia. quo fit ut in-
terdum spiritus, interim humores, non raro autem solidam cordis substan-
tiam occupet, atque in ea primo febrilis dispositio initium sumat, progressu-
que temporis, reliquas etiam, nisi antea soluantur, inuadat. Diuersum itaque
genus est pestilentium febrium a iam dictis tribus primis generibus, cum in
nullo eorum contineantur, sed indifferenter, non solum ex heclicarum, &
diariarum numero esse possit, sed earum quae ex putredine ortum habeant, si
earum febrium subiecta inspexeris, semper tamen in aliquo ab eisdem discrepa-
bunt pestilentes febres, ut in praecedentibus explicauimus. & propterea Hipp.
libro de flatibus alterum genus febrium esse dicebat commune omnibus,
quod pestis appellatur; quarum febrium tempus iam est signa recensere, pri-
mo dignoscitua, & deinde prognostica.

Respondet.
Non sem-
per feb. pesti-
lens genera-
tur ex hu-
morib. pu-
tridis.

Cap. 8.

Cap. 1.

Alia obie-
ctio.
Diuerse sub-
stantiae ex ea-
dem causa
accendi ne-
queant.
Respondet
aere non sem-
per eodem mo-
do corrupti,
quare praedi-
uersa ratio-
ne corruptio-
nis diuersas
cordis sub-
stantias cor-
rumpit.

De pestilentium febrium dignotione, ac prognostico. Caput VIII.

*Signa febriū pestilentis.**At calorū qualitate.**Comme. i. si per text. 29.**Ex pulsibus.**Ex respiratione.**Ex urinis.**Ex colore et alijs in facie considerandis.**Ex delirijs.**Ex excrementis, &c.*

QUONIAM in peste omnia horrendissima fieri possunt, & grauiissima quæque superueniunt, nihilque in ea velut in alijs morbis definitum est: plurima etenim, & varia sunt symptomata, Aëtio & Paulorelibus, ob id à maximis exordiemur indicijs febrium pestilentium, quemadmodum in cæteris febribus egimus: & deinde reliqua recensebimus. sunt autem maxima quæ à calore, pulsu, & vrina sumuntur, calor siquidem harum febrium ab alijs per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant neque calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrant incendio, ut liquet ex Gal. 6. de morb. vilita ut in ea peste quam Thucydides descripsit, adeo interiora ægris vrebantur, ut neque valde subtilium, vestimentorum, neque linteorum velamenta, neque aliud quicquam præter nuditatem, ferre possent, quamuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis, & vlcibus efflorescens, & si manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem sentiet, quàm in reliquo corpore, & æstum quoque sentiunt ægri in thorace maiore. Pulsus aderunt omnino celeres, frequentes sæpius, non autem præualidi, sed quibusdam imbecilli, manifestiusque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunq; cordis substantia præter naturam calor fuerit accensus; magis tamen, vbi pestilens febris cordis humores occupauerit, quibusdam verò aderunt pulsus ferè moderatis similes, parumque præter naturam immutati, ac in eodem statu perpetuò permanentes, aderitque similiter respirationis frequentia, interim & magnitudo, & si quicquam obseruauerit expirationem ægrotantium, sæpius graueolentem reperiet, quemadmodum vulgus obseruare vsu consuevit. Tu verò non vsu modo, sed & ratione æstima id veritatem habere. Vrinæ non semper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquosiores erunt, nonnullorum autem multò quâ pro natura tenuiores. Quibusdam vrina naturali ferè vndequaque similis erit, colore, crassitudine, & sedimento; quæ inter omnes exitiosior est, ut dicemus, erit quoque animus, præsertim vrinatum sublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ subliuida quodammodo sunt, fugiunt, & item alia quæ araneorum latas telas referunt, in modum lanæ congestæ. At si quid tale animaduertas, aut nullum planè sublimamētum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, ut Gale. inquit 3. de prælag. ex puls. verum ex vrina in eiusmodi febribus, præsertim vbi corpus cordis occupauerit, firmam notitiam petere semper non licebit, ut ipsemet Gale. testis est: sed alia sunt perpendenda. Nam & in ore eorum cernes aliquid pestilentis coloris, cum partim erysipelatosum, partim colorem habent depascentibus herpetibus similem, per plures partes diffusum, cibum respuunt, sitiunt præter modum, ac frigidam postulant, & oculi manifestè calidi & flammei redduntur, potissimum si licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, ut Galenus inquit citato libro tertio de prælagit. ex puls. Accidunt quoque eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum distentiones, dolores, sudores multi, extremitatum frigiditas, profluvia biliosa, tenuia, flatuosa, vrinæ aliis aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigrae, malas subsidentias habentes, & pessima ea quæ in medio vasis dependent, sanguinis narium destillationes, æstus in thorace, linguæ torrefactæ, vigilie, conuulsiones violentæ: sed & vlcera praua, & carbunculosa, & perniciofa in peste fieri possunt, & in reliquo corpore, & in facie, ac consillis. ut ex Ruffi auctoritate faceret Aëtius cap. 95. lib. 5. & Paul. cap. 35. lib. 2. interim ex hac febre incidunt in syncopè, angustia premuntur, ac inquietudine vehementi. Alui excrementa sunt graueolentia, quandoque verò syntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleosæ: interim in cataphoram incidunt, & vox eisdem vitatur. Ex his omnibus, aut eorum quibusdam, pestilentem febrem dignoscet. Num ve

Num verò in humoribus, partibus solidis, aut spiritibus cordis accensus fuerit præter naturam calor, ita discernas. Nam si in humoribus fuerit accensus, interius magis æstu laborabunt, & vruntur, & hi sunt qui maximè velamenta linteorum tum ferre non possunt, neque aliud quicquam præter nuditatem; licet exterius corpus valde calidum non sit, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis, & vlcibus efflorescens. Pulsus habent celeriores, neque adeo imbecillos, quâuis neque præualidos, percipiuntque ægri se febre laborare, neque æqualiter perpetuò, sed inæqualiter febricitant. Respiratio maior, & frequentior erit, vrinæ quoque conturbatæ, interim aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigrae, malas subsidentias habentes, aut pessima suspensa, seu etiam sublimamenta: interim oleosæ, & pingues videbuntur; spiritus graueolens, & in ore aliquid pestilentis coloris magis percipietur; sitiunt magis ac linguam habent aridiorè, & frigidam maximè desiderant, ac cibum respuunt. Post aures, aut sub alis, aut circa inguina potissimum sunt absque manifesta causa eisdem bubones, vigilie, conuulsiones, deliria, angustie, inquietudines, alui excrementa graueolentia magis, biliosa, & interim syntectica, & pinguia maximè aderunt. Si verò solidæ cordis partes fuerint accensæ, febris admodum exigua erit, adeoque exiguus præter naturam calor, ac perpetuò æqualis aderit, ut quidam se febricitare negent, cum se febricitare non percipiunt. Pulsus etiam aderunt moderatis similes, eo quod parum sunt præter naturam immutati, & in eodem statu perpetuò manebunt, neque maiores iusto, atque interim neque crebriore, omnino tamen celeres quodammodo, eo quod celeritas febricitantium pulsibus perpetua est, suntque omnino etiam imbecilli, cum ipsum corpus cordis fuerit occupatum, similiter vrina colore, crassitudine, & sedimento, naturali similis erit Gal. auctore, eodè 3. de prælag. ex puls. verum non propterea hæc accidunt (ut quibusdam visum est) quod natura præmalitia seu venenositate aggredi non audeat pestilentis febri causa, quidam verò aliter atque aliter interpretari hoc conantur, qui omnes, quos viderim, vsque ad nostra tempora in hoc hallucinati sunt. Neque enim propter aliud (ut Gal. visum est citato libro 3. de prælag. ex puls. febris exigua est, calorque exiguus, pulsusque moderatus, seu his qui secundum naturam sunt admodum similes, in eodemque statu perpetuò manent, nec febricitare se percipit æger, & vrinæ quoque colore, crassitudine, ac sedimento admodum naturalibus similes sunt) nisi ob id, quod febris pestilens ipsum cordis corpus occupauerit, planèque confirmata fuerit, & ut ita dicam, hectica, & in habitu, qua ratione hi sunt quoque qui omnino inter omnes qui peste laborant mirituri sunt. Nam quam excogites medicinam, inquit Gale. citato loco, ad putredinem, quæ cor occupauit: cum autem ad corpus ipsius visceris calor hic putridus vniuersus deflexerit, non ab re pulsus non omnino celeres erunt, nec maiores, aut crebriores, in eodem statu perpetuò manentes, parumque præter naturam immutati, licet imbecilli sint omnes, febrilisque calor exiguus & æqualis, quoniam nullam accessionis inuasionem, nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habet, ut cæteræ febres hecticae. Et quoniam vasorum facultas concoctrix ferè oblata non est, aut parum ob februm exiguitatem, ob id etiam vrinæ colore, crassitudine, & sedimento, naturalibus penè similes erunt, minisque deliria, vomitus, sudores, aluique profusio in his febribus accidunt; neque pustulæ aut vlcera quædam in corpore efflorescent, aut bubones fiunt, & dolores, seu labores minùs eos afficient. At si contingat calorem hunc putridum ad cordis spiritus deflectere, & si raro eueniat, quod si contingat statim hominem perimit, aut ad aliquam duarum substantiarum peruadit (non enim in eisdem spiritibus diu sistere potest) non tamen deest facultas id dignoscendi, ægrius tamen ab hectica, quam ab ea quæ in humoribus accenditur, distingui potest; quemadmodum & cæteræ diarie ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam discernuntur. erit autem in his febrilis calor non adeo exiguus & æqualis velut in hectica, nec ita

*Dignatio si in humoribus calor sit accensus.**Si in partibus solidis.**Cap. citato. Cur cum pestis occupauit solidas cordis partes quædam qua hic recensentur, secundum naturam referuntur. in qua causa explicanda omnes hallucinantur. Cap. 3.**Si calor putridus cordis spiritus inuasit.*

nec ita acris & mordax, vt in ea quæ in humoribus acceditur. Corporis extrema non admodum frigida, & si thorax tangatur, licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur, minus tamen acris, & mordax sentietur caliditas, quàm in cæteris pestilentibus. Pulsus non adeò imbecilli velut in heciticis, celeriores tamen, & frequentiores: minus quidem celeres & frequentes quàm si in humoribus calor hic putridus fuisset accensus. vrinæ admodum similes his quæ secundum naturam sunt. Incidunt in animi deliquia, ac syncopen sæpius qui hac febre laborant, quàm cæteri. qua etiam ratione pauci quoque sudores, præsertim in cervice & fronte, in his cernuntur, seu madores quidam, lingua aderit non admodum sicca & salebrosa, & propterea neque sitis intensa, corporisque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam, propter virium imbecillitatem in his percipietur; neque etiam pustulæ, aut vlcera, seu bubones eisdem oriuntur, aut alui profluvia. His quippe indicia febres pestilentes dignoscuntur; atque hoc modo inter se dissidere videntur. Nunc ad prognostica tractemus. Si quis solerti fuerit ingenio præditus, futuram pestem prænosceret, & animaduersione malignorum anni temporum, & vitæ studiorum ad sanitatē haud conducentium, aliorumque animalium præcedente interitu. Insuper etiam si expenderit cuiusmodi sit præsens anni tempus, qualisque vniuersus annus, vt liquet ex Aetio & Paulo præcitatatis locis. Cæterum neminem præterit pestilentes febres omnes perniciosas esse magna ex parte ex earum propria natura, cum non modò duplicem, sed sæpius etiam triplicem in se magnitudinem continent. inter cæteras verò illæ sunt perniciosiores in quibus plura, ac sæuiora symptomata accidunt, vbi eiusdem generis fuerit. Quod in humoribus calor hic putridus suscipiatur, minus periculosa febris erit, si pustulæ, aut vlcera in corpore efflorescent, seu bubones appareant, quàm vbi talia non fiant, etenim virium robur præ se ferunt, vt quæ adeò robustæ sint, vt venenosam materiam extra expellere conentur: quamuis vbi pestilens fuerit constitutio, vt plurimum crises ad mortem terminantur, vt liquet comment. aphorif. 13, secundi libri. Verùm relatione ad eas febres pestilentes in quibus aëris putredo ad corpus cordis peruenit, semper minus minantur periculum hæ, in quibus calor hic putridus, ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexerit, cum horum multi superstites fuerint, illi verò omnes interierint, vt inquit Galenus tertio de prælagit. ex puls. Quapropter neque hos curare tentandum erit, cum nullam excogitare poteris medicinam, ad putredinem, quæ cor occupauit eodem Galeno teste. vbi verò aër quem inspirando attrahimus, putredine infectus ad spiritus cordis vniuersus peruenerit, admodum exitiosa esse consuevit febris pestilens, ac cito interimens, nisi spiritus prætergrediens priusquam omnes inficiat, ac corrumpat, ad humores quos continent cordis sinus, siue solidas cordis partes deflexerit: & ob id neque etiam tales pestilentes febres curationem desiderant, cum autem citò interimant, aut in aliud pestilentem febrium genus transeant. Reliquum itaque est, vt earum quæ curationem admittunt aggrediamur: earum inquam, in quibus aër infectus, putredine inspiratus, ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus peruenit. Nam harum quædam curari poterunt.

Prognostica

De pestis
magnis periculosa, &
que periculosior.

Cap. citato.

De pestilentium febrium curatione.

Caput IX.

cap. 4.
Indicatio duplex, à putredine & à febre.

QUOD VERO hæ febres omnes ex putredine ortum habeant, vt conclusimus, Gal. auctore 1. de disse. feb. neque etiam simplicem habebunt curationis indicationem, quemadmodum de cæteris febribus quæ ex humorum putredine sunt, cum eodem Gal. determinauimus, sed geminam, alteram videlicet quæ ex putredine sumitur, alteram quæ ex ipsa febre præstatur; quauis putredo nimirum primò sananda sit, tanquã febrium causa, nec interim febris quæ per eam accensa est, ratio

ratio non erit habenda, modò vires valeant. & si in idem consentiant quæ febre extingunt, & putredinem auferunt, sine cunctatione id agendum erit. At cum putredo in his febribus, non ex quapiam interna causa, sed ex putrido inspirato aëre originem ducat, huic primò prospiciendum erit, ne & putredinem & febre amplius in corporibus efficiat atque augeat, deinde quicquid eorum iam factum est summouere tentandū. Et ob id 2. de nat. hum. (siue Hip. fuerit, siue alius quispiam auctor) scriptum est: { At spiritus vt fluxus quæ parcius corpus subeat, vt quæ sit quàm familiarissimus prouidebis, ac solum quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporaq; extenuabis: ita enim minimè multum spiritum & frequentem homines requirant. } & Gale. in comment. dicebat: { auctorem, curationem eo loco ordine tradidisse eorum morborum, quos totius proprietate essentia, potius quàm nuda qualitate corpora offendens parit aër, in quorum numero febris pestilens est; in duo (vt ipse inquit) referens proposita, loci siquidem vicissitudinem, & pauculæ attrahendæ vsum animæ. } verùm vbi ob quampiam causam solum vertere non liceat, id saltem quàm primùm curabis, vt quàm parcissimus, aër, & minimè frequentis, corpus ingrediatur, sitque his quàm familiarissimus; ac corpora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippoc.) minimè multum aërem, & frequentem homines requirent, parumque ab eo nondum familiarissimo reddito, oblædentur: quoniam aëris nos ambientis temperamentum, corporis dispositionem secum mutat, acquiruntque efficit temperamentum, quemadmodum natura & ætas, Galeno teste quarto de ratione victus, & primo de morbis vulgaribus. cõque magis, si nedum in qualitate, sed in tota substantia fuerit immutatus. Quo circa huic attendi esse cogimur, maximè & primò, quoniam nõ tanquam causa sine qua non duntaxat, vt in cæteris febribus ab eo indicationem sumimus, sed velut efficiente, cum ipse putridus, ac pestilens redditus (vt dictum est) sit harum febrium auctor: & proinde domus in qua æger decumbit, eligenda erit sita versus aquilonem, in loco non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum, sed elato: sint tamen fenestræ clausæ quodammodo, ne multus, & pestilens aër ingrediatur, præsertim si quæ erunt versus austrum. Quæ verò ad aquilonem sunt positæ, interim patere conuenit, vbi potissimum aër clarus, ac serenus fuerit. Turba quoque hominum quantum fieri potest, ingredi prohibeatur: nam præter id quod aërem pestilentem secum trahunt, domum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipsum ad frigidum sicquumque alterare, quod ad qualitates spectat. Quod verò ad substantiam, vt syncerus, purus, atque odoratus sit, ob id assidue domus hæc aqua rosacea, aspergatur, aut aceto rosaceo, vel vtrisque simul permistis, aut humi rosæ plurimæ, violæ, nenupharis flores, seu myrti substernantur: in reliquis vero ædibus, aula in qua æger iacet, contiguis quotidie ignis succendatur ex optimis, atque odoratis lignis, quo illatus pestilens aër purgetur: vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentisci, cupressi, lauri, myrtillorum, rorismarini, camentorum vitis, & huius generis similibus, ponanturque desuper res odoratæ, vt santali, rosæ, rorismarini, mali medici, seu citrangelorum flores: neque inconuenit vt interdum in eodem conclau in quo æger decumbit, paruus quidam accendatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiam, ac floribus odoratis iniectis, præsertim vbi febris valida non fuerit, ac tempus anni non vehementer calidum. Nam & temperatè calidus aër, etiam in febribus à Galeno probatur, vt patet decimo de methodo medendi. præter id quod talis ignis purum, ac familiarem aërem reddit, in hunc etiam vsum confert si domus hoc decocto inspergatur, Recipe rosarum rubearum manip. j. santalorum omnium drach. iij. florum nenupharis, & violarum ana manip. β. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, & addita quarta aceti parte, vtare. interim iuniperi baccas, & myrtillorum folia ac fructus adicito, ac poma quæ apia vulgo appellantur, seu eorum cortices, lauri, malique medici tum folia, tum flores.

Tex. com. 4.

Super tex. 1.
Com. 1. super text. 1.

Domus que
lis eligenda
in peste.

Ignis succendi
debet.

Cap. 8.

item odoramenta assidue æger teneat, quæ capite de febre ardente requiras.

Somnus qualis. & licet in hac febre vigilia & somnus moderatè conueniant, quia tamen sapius vigilia ægrum molestant, cum his quæ eodem capitulo conscripsimus somnus conciliandus erit. Cauendus tamen immodicus somnus, cum humidiora corpora reddat, quemadmodum vigilia, sicciiora, & imbecilliora ubi modum excesserint omninoque morus vitandus erit, tum quod febrientibus haudquam conueniat, tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab Hippo. & Galeno 6. de morbis vulgaribus, & ex eodem Galeno comment. aphorif. 28. libri secundi, & 20. lib. tertij, tum vel maximè quod maius frequentius infectum & venenatum aërem inspirare cogentur. quies igitur ægrotis iniungenda: pari ratione repletio vitetur, ac excrementorum omnium, præsertim alui inanitione procurabitur congruo tempore; singulisque diebus, prout docuimus citato cap. vitentur insuper animi accidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus eisdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, semper eisdem acetum, aut acida quadam, præsertim mali medici acidum permiscendo: nam corruptela exigat temperamentum, & non solam adiectionem Gale, teste commen. aphorif. 17. primi libri. Et quamuis cogendi sint ægri vt cibos assumant, ubi eos fastidiuerint: nam fortissimi, qui vim sibiipsum afferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites fuerunt, vt ait Galenus tertio de morbis vulgaribus: plurimi verò mori quam comedere quicquam prius duxerunt, & minimè vile sit, vt inquit Celsus capitulo septimo lib. 3. fame vti, vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimiooperè probarunt, parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ægros nimio cibo implentes, citius strangulantes, eo quod putredinem, ac humorum corruptionem augeant, quocirca corpora extenuare præcipiebat Hippocrates libro 2. de natura humana. ita enim minus cogentur multum ac frequentem spiritum attrahere, & non eadem replere iussit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea seruari possint vsque ad morbi summum vigorem, vt fufius in vniuersali methodo explicauimus. & ubi non valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere ac concoquere, in plures rum diuidenda erit, hoc est ter & sapius, sed parum, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus commen. citati aphorifmi 17. libri primi, ubi videlicet vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ est in corpore dispositio sit ex corruptione humorum, vel defectu, confestim autem in primis morbi diebus nulla expectata coctione, quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum est in his febribus, à natura valet, euacuare tentandum est: nam quod alienum à natura est, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non possit, educere, idque primum est tentandum, vt liquet quarto de sanitate tuenda, quapropter omnibus consentientibus, per venæ sectionem tētabis quod putrefactum est vacuare, & ob id statim ubi potissimum sanguis abundet (vt inquit Aëtius) venam secare licebit internam dextræ cubiti, nam velocissimè & plurimum ex his, quæ principes sunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quo circa in acutissimis morbis ad hanc incidendam se confert Hippocrates, vt liquet ex eodem, & Galenus quarto de ratione victus in morbis acutis, qua secta, eam quæ sinistri cubiti interna est, venam, iterum secabis: neque enim simul multa sanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires prosternantur: sunt etenim hæc semper in eiusmodi febribus parum validæ, vt dictum est, propterea quod cor primario sit affectum, & ob id tutius erit venæ sectionem repetere, quam simul multam sanguinis copiam vacuare, etiam si morbus exigat: in quem etiam vsum confert sinistri cubiti secundo venam secare, magis quam dextræ, vt quæ magis è directo sita sit ipsi cordi, si verò cum hac febre, post aures, vel sub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minus etiam vena secanda erit, potissimum ubi non ita

non tota materia ad easdem partes fuerit delegata, & expultrix facultas, se-
gnis fuerit ad excernendum. At non semper interna dextræ cubiti, sed seruat
rectitudine, ea incidatur quæ cum iam dictis partibus maximè comunicat, vt
humeralis, ubi post aures, iuxta cubiti ubi sub alis, poplitis, seu maleolivena,
ubi in inguinibus bubones apparuerint; dextra tamè ubi in dextra, & sinistra
ubi in sinistra bubones emerferint. Exonerata etenim natura ab hac venæ se-
ctione, potentior efficitur ad excernendum à corpore quod corruptum, ac omni-
no alienum est. At si vlcuscula, pustulæ, seu reliquæ cutis efflorescētia in toto
corpore apparuerint, quæ φύμαλα, seu ἐξανθήματα Græci vocant; perpendendū
est criticæ, vel symptomaticæ excretionis sint, dignosces autem id ex conse-
rentia & tolerancia: nam si criticæ fuerint, conferēt, & ægri leuius se habebūt,
si symptomaticæ, haudquaquam, sed contra. secabis itaque venā aliis consen-
tientibus semper, ubi symptomaticæ ratione hæc proueniant; neque enim ab
eiusmodi excretionibus natura iuuabitur vnquam, præsertim ubi ea fuerint
exanthemata, quæ vulgò pasticij Neap. appellantur, & propterea non modo ea
iuuanda non erit per hanc viam, cum vitales tales vacuationes non fuerint,
sed cohibere Hippo. decreto aphorif. 2. lib. 4. id quod in dies admodum formi-
dare cernimus quamplures nostros Neapolitanos medicos, in similibus febribus
pestilentibus, cum eiusmodi cutis efflorescentiis. Qui ob eorum imperitiā
putantes à venæ sectione naturæ motum, ac si esset criticus, impediri, eam om-
nino prohibent, & propterea ægros veluti gladio quodam iugulant, quamuis
nos non cohibendas, hoc est repellēdas eas esse asserimus, sed cum ex eis æger
iuuetur, quod venæ sectionem, aliāque medicamenta, tum intus, tum etiam de
foris adhibita non impediunt, fatemur, quinimò eisdem audacter vtendum esse,
censemus. Si verò criticè natura ad cutim pellat redundantes, ac vitio-
sos humores, animaduertere oportet num integrè eos excernat, vel excre-
uerit, hoc est perfectè, & indeficienter, an non. vel excreuerit, hoc est perfectè
& indeficienter sit iudicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare
aliquid oportet, Hippocratis decreto aphorifmo 20. libri primi, & ita inhi-
benda erit venæ sectio. At si non integrè, & perfectè expellantur, aut fue-
rint expulsi ad cutim contenti in corpore vitiosi ac venenati succi, sed per
multa fuerit eorum copia, adeò vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ
sectionem exoneranda prius erit, ubi reliqua consentiant, & deinceps iuuanda
per ea quæ per cutim vacuant, vt sexto de morbis vulgaribus à Galeno de-
cretum est. Nec propterea natura impediatur, sed citius ac promptius aggressam
iam crisi perficiet, à multa humorum copia exonerata; ob quam prius
grauata, inceptam crisi perficere non poterat. si verò ætatis, aut virium ra-
tione, seu alterius cuiuspiam, venæ sectio fieri nequeat, cucurbitulis scalpello
circuncisis, aut hirudinibus vtendum erit. similis quoque ratio de purgatione
habenda erit. Nam ubi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione
expectata, eadem vt oportet, quam citius poteris à venæ sectione, vel statim
in primo saltem, vel in secundo die, si venæ sectio fuerit impedita, etiam si ma-
teria non turgeat: est etenim venenosa, & in corde consistens, quapropter ne-
que concoctionem admittit, neque si eam admitteret, eadem expectanda ef-
feret, ratione partis in qua continetur; quemadmodum fufius nostro libello de
concoctione disseruimus. est itaque in principio statim purgatione vtendum,
ubi ea indigeant ægrotantes, nulla expectata morbi coctione in his febribus.
Nam non solum per vrinas, euacuationes, sed quascunque alias corporis pur-
gationes, probarunt Aëtius cap. 95. libro 5. & Paulus capitulo 35. libro 2. am-
bo tamen ex Ruffi auctoritate. & Galenus primo de differentiis febrium,
corpora in quibus superfluitates redundabant, pestis tempore, purgatione sa-
nabat, inquit ipse: quamuis de præseruatione loqueretur; neque enim alia &
diuersa ratio est, quod ad causæ abscissionem, in præseruatione & curatione,
quamuis in illa quæ potest in futurum, morbum facere, causam tollimus, in

*Pustula si
symptoma-
tica sint etiā
secunda ve-
na.*

*Si pustula
per crisi
non integrè
iudicauerint,
etiam
vena secan-
da.*

*Com. 2. text.
com. 29.*

*Purgatio à
vena sectio-
ne, & ante.*

Cap. 4.

hac, quæ iam actu facit: quoniam sub hac, iam sensibiliter ex ipsa causa morbus est genitus, in illa verò est futurus: vtraque tamen prophylactice appellatur, vt liquet vndecimo de methodo medendi. quamuis & curatio quoque appellari possit, nam & quæ præcustodia dicitur, est etiam curatio quodammodo, eodem Gal. teste citato lib. primo de differentiis febrium. at purgationis ea ratio habenda erit, vt per ea purgantia medicamenta perficiatur: quæ nihil venenati, nihilque molesti habeant: per hæc etenim non modò morbi malitia non augetur, neque cum maximo labore, & virtutis prostratione, putrefactus humor simul cum bono educitur, vt quibusdam visum est: quinimò redundans humor, licet excellenti putredine & malitia præditus fuerit, tuto & non multo cum labore, ac cum virtutis robore eadem exonerata, expurgatur. Neque enim eadem seruanda est lex in educendis eiusmodi venenatis humoribus, ac in cæteris, ita vt concoquendi, ac præparandi prius sint, neque natura, post coctionem & secretionem, eos excernere tentat, sed cum omnino alieni sint atque venenati, eos quàm primum expellere conatur, æquè certè, vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, & propterea confestim etiam indiget aliquo manu porrigente, & hunc eiusdem motum adiuuante, vt ex vtroque noxij humoris fiat euacuatio: Natura quidem expellente, medicamento verò attrahente, perinde ac in materia turgente, cum non minùs in pestilenti febre, imò magis eadem pericula immineant: decumbunt etenim ad membrum princeps, & non per corpus vagantur putrefacti ac venenati humores. sunt verò hæc, mel acreum, castia fistula, tamarindi, saccharum violaceum, rosarum rubearum succus, rhabarbarum, agaricum, sena, epithymum, myrobalani, è quibus ea seligenda sunt, ac inuicem componenda, quæ tibi pro ratione redundantium succorum conducibilia esse videbuntur. Interim dicatholicon, ac etiam tryferam persicam descriptione Mesues adicere poteris: neque enim in his febribus omnino despicienda erit. Id verò memoria semper teneas, quod vbi putridus ac pestilens inspiratus aër, vniuersus ad partes solidas cordis, aut eiusdem spiritus deflexerit, neque venæ sectione, neque purgatione vitandum erit, neque his quæ vrinas, aut sudores ciunt, quibus à purgatione iam dicti vti poterunt, sed cæteris medicamentis alterantibus intus & extra, quæ statim docebimus: sunt etenim hæc communia omnibus pestilentibus febribus, nam quod futurum est putridum, seu venenatum, vitandum est ne fiat in cunctis pestilentibus febribus, quod verò corruptum atque omnino à natura alienum, omni via vacuare tentandum est, potissimum autem vbi humores tales fiât, vt dictum est, & licet id vitabitur præcipue vbi causa fuerit summota, non parum etiam confert, si cum eiusdem medicamentis, aëris inspirati malitiæ valde obistat, & corpus imparatum ad suscipiendam eiusdem aëris putredinem reddas, eamque sistas, ne amplius progrediatur, ac reliquas nondum putrefactas cordis substantias, occupet, & corrumpat. & quamuis in reliquis pestilentibus febribus non ex putredine humorum ortis, frustra hæc etiam ferè remedia tentabis: sunt etenim exitiales ferè omnes, vtcunque non ea exhibere non inconuenit: in quem vsum magnopere à Galeno commendatur terra Armenia, seu lapidem nominare volueris. Inquit enim nono de simplicium medicamentorum facultatibus, quod in magna illa peste cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucididis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamentum bibere, celeriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes interiere, scilicet cum nec alio quouis iuuarentur. vnde colligitur quod eis duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. vult itaque Galenus hoc in loco quod qui à peste curari possunt, omnes hoc medicamento liberantur. Deinceps exhibendi modum docens, asserit: { Cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febre careat, aut leuiter ea teneatur, sin grauius febriat, admodum aqueo, non tamen calore vehementes sunt febres pestilentes. } hæc ille, sed vtinam bolus hic, lapis, seu terra,

Si putridus aër solidas cordis partes occupat, nec, vna sectione, neque purgatione vitandum.

Quam pestilenti febre maxime commendatur.
Cap. proprio.

seu terra, ex Armenia, ea quæ Cappadociæ finitima est, etiam siccantior (vt ipse ait) ad nos perueniret: neque enim hæsitandum esset de eius facultatibus, quas Galenus citato loco testatur, neque in peste præstantius vllum medicamentum esset præferendum. verum cum talis lapis seu terra ex Armenia haudquaquam ad nos deferatur, aut saltem per quàm rarissimè, & paucissimus, & propterea neque verus, & syncerus reperitur, vt ex eius tum colore, tum substantia coniectare licet, ab eo potius abstinendum esse arbitror, ne pro lapide armeno, alia vtatur adstringenti ac obstruente terra, ex qua potius ægri lædantur, quàm iuuentur, vt indies cernimus quosdam Neapolitanos medicos in omnibus ferè febribus, etiam non pestilentibus, vt, non paruam ægrotis noxam inferentes, cum obstructionem ac putredinem augeant, ob eiuudem terræ crassam substantiam, frigidumque ac siccum temperamentum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis bolus communiter dictus) omnino ex Lemno vehitur: esset etenim fortè vera terra lemnia; sed adhuc eius conditiones omnino participare haudquaquam videtur. Quamobrem neque etiam eodem vtor, neque vti consulo, postquam terra illa non est armenica, quæ ex Galeno commendatur, & dubia res est, num etiam ex Lemno feratur, sed verisimilius est adulteratam esse terram, tum ob eius copiam, quæ passim in Italia reperitur, tum vel maxime quod neque terræ lemniæ, omnino conditiones participare videretur; & valde difficile sit, etiam veram à non vera discernere, ita vt veram à ficta dignoscere queat nemo, vt liquet ex Galeno 1. de antidotis. sed pone veram esse terram lemniam, non eam sed armeniam commendauit Galenus, quam si conducere iis febribus nouisset, nõ vtique subtrahisset inter tot quas ei tribuit facultates, licet tutum reddere accipientem eam, à venenis, aliisque mortiferis medicamentis, ac fortè ferarum morsibus, non negauerit, 9. de simplicium medicamentorum facultatibus, simul cum iuniperi fructibus, quod medicamentum posse à peste etiam præseruare cum eodem Galeno admittimus, vbi autem lapis hic armenus fortè haberi poterit, apud quosdam Regulos repertus, modo quo Galenus commendauit, tuto in his febribus vtare. commendatur etiam non minùs à Galeno, libro de Theriaca ad Pisonem, Theriaca, ceu ipsa quoque ignis quidam purgatorius existat, vt ipse inquit, præsumentes enim in pestifero aëris statu, neutiquàm malo corripere sinere nouimus, correptis iam posse mederi, aëris inspirati malitiam inalterantè, mutantemque, vt quæ corporis temperaturam infici magis prohibeat: de qua similis mihi occurrit hæsitandi ratio, velut de bolo armeno, tum propter viperæ varias opinioniones, atque eius incertitudinem (neque enim huc, neque illic magnopere laborauerim, & plures ad me sub hoc nomine fuerint delatae, veram viperæ suis cum conditionibus inspicere potui) tum etiam propter alia medicamenta simplicia quæ Theriacæ compositionem ingrediuntur; quorum nonnulla haudquaquam comperiuntur. At vbi fortè exactè, & probe præparata reperiri contingat, audacter ea vtare. In hunc etiã vsum confert magnopere mali medici succus acidus solus, aut exiguus saccharo paratus, nec minùs & limonũ, & limonũ celij, aut cæterorum malorum aureorum acidorum, ac malorum puniceorum, ac pomorum acidorum, oxalidis, sonchi, buglossi, mellissophylli, ex quibus separatim, aut quibusdã eorum permistis cum saccharo, syrupũ conficere poteris, cũ quo interim smaragdi gemæ pollinem (vbi diues fuerit æger) misceto. Conducit insuper syrupus acetosus simplex, aut oxyfaccharũ, poteris etiam hunc in modũ medicamentum quo ipse vtor, parare. Reci. sacchari rosacei, & buglossati ana ʒ. ij. ʒ. dissoluas in lib. j. ʒ. aquæ melissophylli, oxalidis, ac seris seu buglossi, trãsfunde per colũ, & adicito syrupi ex citri acido, oxyfacchari, & de pomis sing. ʒ. ij. pulueris diamargarit. frigididrach. ij. foliorum dictamni, zedoariæ, & radicis hepthaphylli ana drach. ʒ. foliorum auri numero sex, misceatur, & ægrotanti sapius in die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulueris per duas horas ante cibum drach. j. exhibere poteris cum ʒ. j. vini albi odoriferi. & altera

Cap. 2.

Cap. 3.

Theriaca.

Syrupi.

Pulueres.

aquæ rosaceæ, & mirificæ confert. Recipe radicis heptaphylli, & pentaphylli
 ana ʒ. j. zedoariæ, dictamni cretenfis, seminis mali medici, & cornu cerui vili
 singulorum scrup. ij. cyperi, baccharum iuniperi cuiuslibet ʒ. j. ofsis de corde cer
 ui ʒ. ʒ. croci grana. iij. misceantur & fiat puluis tenuissimus. interim drachmā ʒ. ʒ.
 margaritarum, aut smaragdi pollinis adicere poteris. & ubi synceram ha
 bueris terram armeniam, drach. j. ʒ. eiusdem adicito. denique ex his inuicem
 diuersimodè commistis, diuersos componere poteris, prout vsus vrgebit, pul
 ueres, eosque prout conducere magis videbitur, accommodabis. Cordis insu
 per regioni epithema hoc erit imponendum, quod recipit. aquæ oxalidis, bu
 glosi, nymphææ, & rosarum rubear. ana ʒ. iij. aquæ melissophylli, & florum ci
 trangulorum ana ʒ. ij. santalorum omnium, & corallorum rubeorum singu
 lorum drach. iij. ligni aloës, corticum mali medici, seminis basiliconis, cinna
 momi, cuiuslibet ʒ. j. ofsis de corde cerui numero ij. croci grana. iij. vini albi
 odoriferi ʒ. ij. ʒ. omnibus simul commistis cum serico, purpureo que linteo, fiant
 epithemata. Conuenit insuper eidem cordis regioni hoc medicamentum im
 ponere. Recipe Theriacæ drach. iij. terræ lemnæ, & santalorum rubeo. ana
 drach. j. aquæ rosaceæ, & aceti parum, fiat ad modum vnguenti: roborat enim
 cor, medicamentum hoc, forasque trahit id quod in eo venenatum est, & pro
 hibet ne ulterius ac magis inspirati aëris malitia eiusdem cordis substantiam
 inficiat. etenim non propellendo à se Theriaca, aut cætera alexiteria medica
 menta, sed ad se trahendo venenum, vacuant, Galeno auctore ʒ. de simpliciū
 medicamentorum facultatibus. & præsertim ubi foris fuerint imposita. ait
 nanque. omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacua
 tur, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ si
 militudine. } horum tamen medicamentorum quæ alexiteria, seu alexiphar
 maca vocant, duplex est natura; vna eorum quæ diximus, quæ vacuant à pa
 tiente corpore venenum, seu deleterium medicamentum altera quæ alterant,
 aut vna duabusve qualitibus, aut denique tota substantia, vt ibidem à Gale
 no scriptum est. sacculi insuper parari poterunt hunc in modum. Recipe flo
 rum nymphææ, buglosi, rosarum rub. ana manip. ʒ. florum citrangulorum, ro
 rismarini, & melissophylli ana drach. ij. santalorum, & corallorum rubeorum
 ana drach. iij. ligni aloës, corticum citri, seminis basiliconis ana drach. j. folio
 rum dictamni, zedoariæ, cyperi, & baccharum iuniperi ana ʒ. ʒ. croci grana
 iij. ofsis de corde cerui numero j. interim margaritarum, aut lapidum precio
 siorum contritorum, seu folius smaragdi drach. ʒ. aut ʒ. iij. adicere poteris: am
 bræ quoque, & molchi grana. ij. & cum serico, & purpureo linteo, omnibus si
 mul commistis, ac contulis, sacculi fiant; atque his topicis medicamentis v
 tendum est, etiam si exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli vulgo
 pastitij vocantur vt dictum est, cum per ea materia aliqua intus non repella
 tur, neque per hæc exanthemata vnquam crisis fieri possit, cum non humor,
 sed vapor ad cutim perueniat; etiam si à natura fiat eorum excretio. Adhæc
 roborato per eadem medicamēta corde, præsertim ad alias saltem cutis partes
 à se quod molestat, excutiet, adeo vt semper maius sequatur cōmodum quam
 incommodum. Quod quidem persuaderi quibusdam nostris Neapolitanis me
 dicis, nunquam potuit, in grauem tamē ægtorum perniciem, ob eorū pertinacē
 ignorantiam. & hæc satis esse duxi pro cura febris pestilentis. neque enim
 me præterit complura pestis remedia apud nonnullos eruditissimos viros, qui
 de ea conscripserunt, reperi, à quibus ubi hæc non suffecerint, studiosi pe
 tant. Nos verò quæ præstantiora ac magis conducibilia sunt, vsuque compro
 bata, hic conscripsimus. At bubonum, exanthematum, aliorumque sympto
 matum quæ cum his febribus complicari solent, curationem propriam con
 sultò prætermisimus; neque enim desunt qui horum curationem fusius ex
 plicauerint, innumerâque eorum ferè remedia scripta reliquerint. Nos verò
 hic pestilentis duntaxat febris curationem docere proposuimus: qua etiam rati
 one

tione & febres pestilentibus similes curari poterunt. Id tamen perpetuò vitare
 consulo, ne in communem grauissimūque nostræ tempestatis medicorum
 errorem incidas, qui in eiusmodi febribus; præsertim perniciosis, & valde ma
 lignis, velut in lityriis, in quibus ob magnam inflammationem in corporis par
 te aliqua profundiori ortam, seu erysipelas, interiora vruntur, exteriores autē
 partes sunt frigidæ, medicamentū quoddam Mesues exhibent, non semel dū
 taxat sed sæpius, quod Alchermes dicitur, putantes ex eo naturalem augeri
 calorem, atque ita extremas partes calfacere; ignorantes quòd cum propter
 inflammationē, seu erysipelas calor intus trahatur ac detineatur, & propterea
 extremæ partes frigeant, ex eodē calido medicamento inflammationē ipsam,
 aut erysipelas augeri, magisque propterea extremas partes refrigerari. Nec
 etiam innatum calorem augebit vnquam medicamentum hoc, cum non nu
 triat, quo circa ægtorantes sæpius hac ratione iugulant, tum vel maxime si
 ipsum cum vino, aut alio etiam calido potu præbeant. Admodum certè perni
 ciosus abusus, nulla ratione aut auctoritate, nec etiā experientia cōprobatus.

*Vide finem
 cap. 2. partis
 tertie.*

Quomodo, & quibus à pestilentia quis præseruari possit. Caput X.

SED quoniam non minus confert pestilentia tempore corpora
 ægtorantia curare, quam eadem ubi non ægtorauerint præser
 uare, ne in pestilentem incidant febrem, propterea quo pacto ea
 præseruari possint, breuiter exponere decreui, ea videlicet cor
 pora quæ iustas ob quasdam causas pestilentem aërem fugere,
 ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minus ergo hæc corpora à pesti
 lenti & putrefacto aëre patiantur, vnus siquidem ac primus est in omnibus cō
 muni scopus; quòd videlicet corpus quam maxime superfuitatibus vacet,
 atque optime spiret. secundo loco post hoc, vt præpotenti causæ quoad eius
 fieri potest aduersetur, Galeno auctore primo de differentiis febrium, quapro
 pter statim ab initio (vt ipse fatetur) quæcunque corpora humida videbat,
 omni via exsiccare conabatur, quæ verò sicciora, in his antiquum habitum
 conseruabat. At in quibus superfuitates redundabant, hæc purgationibus sa
 nabat, obstructionem autem foraminum aperire, atque abstergere suadebat.
 hæc itaque omnia seruare oportet, si velimus à pestilentia corpora præserua
 re, neque alia tentanda est via seu methodus: & ob id præpotenti causæ, hoc
 est aëri pestilenti, & venoso, hoc modo aduersetur. Primò, domus in qua
 commorari debent, eligatur ab omni inquinamento seu fetore purissima, his
 etiam quæ in præcedenti capitulo docuimus, seruatibus conditionibus. & quia ignis
 potissimum ubi eius non simplex lignorum materia fuerit, sed lignorum, alia
 rumque rerum odoratarum aëris putredinem consumit; propterea quisque
 domi suæ frequenter ad focum sedeat, cuius ignis alatur lauri, pinus, iuniperi,
 quercus, oliuæ, lentisci, cupressi, rorismarini, & myrtillorum lignis, ac vitium
 sarmentis; superimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloës, ebe
 num, ladanū, styracem, spicā, iuncum odoratum, malorū, ocimum, cassiā. Huic
 itaque igni mira vis est in omni tempore, & præsertim hyeme, quo tempore lar
 gius eo vtendum est, parcius autem æstare. Aërem insuper conclausis his odo
 ramentis alteramus, thure videlicet, mastiche, styrace, ladanano, iuniperi baccis,
 ligno aloë, caryophyllis, cassia, santalis, rorismar. ex quibus omnibus, vel qui
 busdam puluis fiat crassus, aut orbiculi quidam cum melissophylli, seu rosarū
 aqua, figurentur, ac in exiguo igne proiciantur, suffitūque fiat. His denique
 atque aliis in præcedenti capitulo conscriptis, alterandus est aër. Insuper po
 mum, seu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu gestare conue
 nit, quæ ex his constat, Recipe ligni aloës, carpobalsami, cassiæ singulorum ʒ. j.
 calami odorati, amomi, spicæ ana grana. vij. caryophyllorum, nucis muscatæ,
 thuri, myrrhæ ana gra. v. styracis drach. ʒ. croci grana. iij. labani ʒ. iij. ambræ,

*Corpora ex
 siccanda, &
 pori aperiē
 di.
 Cap. 4.*

*Domus qua
 eligenda.*

*Aër immu
 tandus.*

& moschi, seu zibeti ana grana ij. florum nymphææ, violarum, buglosi, ana drach. ij. santalorum, & corallorum rubeorum drach. β. rosarum rubeorum drach. ij. contundantur omnia simul, & cum aceto, aqua rosacea, & florum citrangulorum fiat pila; & ubi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, seu gummi arabici, aut resinæ terebinthinæ parum. Quod si omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibusdam eorum eadem pila figurari. Item pro diuersa natura, ætate, consuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiusmodi, eorundem simplicium medicamentorum quantitatem, minuere, aut augere licebit, maximèque curæ hoc tempore esse debet, vt hominum cœtus quoad possunt, vitare conentur. somnus autem & vigilia (vt dictum est) moderatè conueniunt, vitandum tamè erit somnus meridianus, præsertim in lectis. frictiones lenes conueniunt, potissimum aluo exonerata: curare etenim opus est, vt singulis diebus eadem alui excrementa natura excernantur, aut saltem arte, clysteribus videlicet lenibus, aut glandibus: nec minus & reliqua corporis excrementa excerni debent. exercitio, nisi admodum modico, haudquaquam vtendum est. Aère etiam prius persuffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, ubi aliter fiat, multum & frequentem aërem inspirare homines; cuius contrarium iussit Hippocrates 2. de natura humana, & ratio etiam dicitur. similiter & animi affectus omnes immoderati, vitandi sunt: iuuat tamen hoc tempore fabulis, locis, leui lectione, liberalibusque ludis animum recreare. Tristitia autem & animi mœror, omnino pellatur; similiter & pestilentior, coitus item magnopere fugiendus, præsertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeò vitandum, ac nimia cibi & potus repletio, vt dictum est: vitanda quoque, vt letale, est cruditas, nec minus & fames, sed quantum oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit. sint autem cibi facili coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minus obnoxij; sempèrque eisdem acetum, aut acidum quempiam succum, præsertim mali medici, permiscendo, quem admodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus. sit itaque carnis vsus moderatus, assæ magis quàm elixæ, qualis est gallinarum, caponum, gallinaceorumque pullorum, perdicum, fasianorum, starnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularum, turdorum, turturarum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium, oua item recentia, sorbilia, & tremula conueniunt. Inter pisces, saxatiles commendantur omnes, neque contemnendus est nullus, scorpius fluuiatilis truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui saporis suauitatis præstant, minimè lentam, seu viscosam & crassam habentes carnem, qui omnes tostati in craticula ex aceto, aut ex eodem, gelu præstrikti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, cichorium, scariola, sonchus, pimpinella, oxalis, buglossum, potissimum æstate. Hyeme verò melissophyllum, flores mali medici, ubi leuiter ebullierint, & cappares similiter ex aceto. Item ruta salua, pulgium, hyssopum, serpillum, apium, calendula, sampuchus, betonica, sceniculum. A fructibus præterea recentibus omnibus abstinere oportet, præter quàm si acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna, & acida mala punica: his nanque vt conuenit, quemadmodum etiam vna passa, nucibus pinus, caricis, ac nucibus iuglandibus. lactis omnia genera, oleosa præterea ac pingua, vitanda sunt; & vniuersaliter omnia quæ humectandi, ac calfaciendi vim habent: etenim vniuersa victus ratio exsiccans esse debet, vt à Galeno præcipitur, 1. de diff. feb. similiter & refrigeras postquam ab immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido existente, pestis generatur. Pro potu, vino vtantur tenui, aquoso, ac subadstringente. Vinosiora autem, & meraciora vitare oportet. Mediocris tamen potentia vinum subflauum, & suaue, mediocriter lymphatum. hyeme, & quibus crudi redundat succi, cæterisque corporibus temperamento

frigidioribus, vitandum, non est; quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vt consueuerunt, interim sola, interim verò cum momento cinamomi, aut cyperi decocta; aut etiam caryophyllis pauca adiectis. Vbi verò in corporibus superfluitates aliquæ redundarint, eadem purgare conuenit, Galeni instituto, citato libro primo de differentiis febrium. Necnon & foraminum obstructions aperire, atque detergere studendum, quorum medicamentorum copiam in præcedentibus conscripsimus. Eligenda tamen ex eis sunt quæ minùs molesta sint, nihilque venenosi habeant, minimèque corpus agitent, ac molestant, & pro ratione redundantium humorum vtendum: priùs tamen eisdem concoctis ac præparatis, quæ verò obstructions aperiant, ac detergant, in vniuersali methodo explicauimus, eorumque magna copia habetur. quare non est cur hic iterum ea repetamus. id tamen non præteream, quòd inter purgantia medicamèta hoc ipse potissimum vterer. Recipe pulueris hieræ simplicis Galeni drachmam vnam, rhabarbari cum spica tantundem, aut scrupulos quatuor, cum aqua melissophylli, aut buglosi, fiant catapotia, & præbeantur. à quibus per horam, vel alteram mellis aerei, aut syrui è pluribus infusionibus rosarum rubeorum vncias duas aut ij. β. cum eisdem aquis exhibeas. quòd si pituitosi magis redundauerint humores, pro rhabarbaro, agarico vtare; & si melancholici, sena, & epithymo: possunt etenim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à pestilenti aere inspirato infici ac putrescere, quamuis vnus altero sit paratior. Inter celebratissima pestis remedia, quibus corpus tutum redditur, sunt Ruffi Catapotia, quæ (vt quibusdam visum est) constant ex aloes lotæ partibus duabus, myrrhæ, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachma β. ex vino datur summo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vsus catapotii, neque pestilentia, neque contagione correptus fuerit vnquam. Paulus verò capitulo 35. libri secundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum descripsit; ex aloë videlicet partibus duabus, guttæ ammoniaci tantundem, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita instar dimidij cyathi exhibentur, nimirum quotidie, inquit ipse. eius autem quantitas sit similiter drachma vna, aut drachma β. nec quotidie, sed singulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à pestilentia præseruat, ventrem etiam ex onerat hoc medicamentum. quòd si huic Pauli descriptioni momentum etiam croci adieceris, non erit absolum. Præseruant item à peste caricæ cum ruta, nucibusque præsumptæ: etenim vniuersis venenis aduersari testantur nonnulli, de letalium venenorum compositione scribentes, vt liquet libro de cibis boni & mali succi. At libro secundo de antidotis. Ex Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamentum hoc descripsit Galenus. Rutæ folia. xx. nuce iuglandis duas; salis gran. vnum; caricæ duas. hæc si ieiunus quis comederit, à venenis non lædetur. Deinceps aliam conscripsit eiusdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit. Recipit autem baccarum iuniperi drachmas duas, terræ lemnæ drachmas duas. hæc ubi in puluerem redegeris, oleo & melle commiscebis & repones, atque cum opus fuerit, ex aquæ mullæ cyathis duobus, quantum est auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtetur, si quando suspectos habuisset qui se vocarent; nam si venenum non subsit, quæta manet, si adsit, nauseam concitat, & euomere cogit: ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur. hæc ille. Nec minus à peste præseruat myrrhidis herbæ radix, Dioscoridis auctoritate: ait nanque capitulo proprio: Ferunt præterea quidam bis, tæve pota quotidie in vino in pestilentia radice eius; incolumes à pestilenti morbo seruari qui biberint. In hunc etiam vsum conferunt flores melissophylli, rorismarini, & mali medici saccharo conditi; mirificè tamen conducit ipsiusmet mali medici acidum similiter saccharo conditum, & vniuersa eius substantia, si cum saccharo conficiatur. saccharum quoque rosaceum, & buglossarum, nò parum etiam

NN 4 confert.

Somnus & vigilia quales.

Text. 4.

Cibus & potus.

Loca citato.

Cap. citato.

Pharmacæ conueniens.

Pila pestilentialis Ruffi.

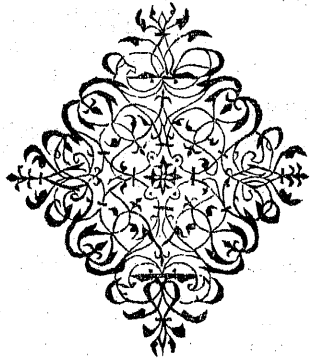
Caricæ cum ruta.

Cap. 5. Cap. 8.

Lib. 4.

confert. Si verò cum eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris mane per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato & aqua rosacea, si quod aliud, præualebit. Recipe cornu cerui vlti, seminisq; citri ana drachmas duas, foliorum dictamni cretensis, baccarū iuniperi, radice heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoaria ana drachmam vnam, seminis rosarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuslibet scrupulos duos, croci grana quatuor. fiat puluis, quo, vt dixi vtere. poterunt insuper ex oxalidis, seu souchi succo, limoncelij, limonum, aut cæterorum malorum aut eorum acidorum succo syrupi ex saccharo parari, quibus sæpe vti, ætate potissimum, apprimè conferre puto, adiecta interim drachma vna prædicti pulueris. reliqua præcedenti capitulo petas. quæ si satis esse non videbuntur, cæteros consulito: reperies enim non paucos, qui pestis medicamina conscripserunt. Nos verò quæ magis conducibilia visa sunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus; ne scilicet in magnam mutatus hic excresceret molem; & Tyrunculos artis medicæ perterrefaceret, atque confunderet. Qua etiam causâ nonnulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere consultò prætermisi, quæ fuis scribere potuissim.

TRACTATUS DE FEB. PE-
STILENTIBVS
FINIS.

RAIMVS GRAECVS

PADVANO GVGLIELMINO

AMICO OPTIMO S.

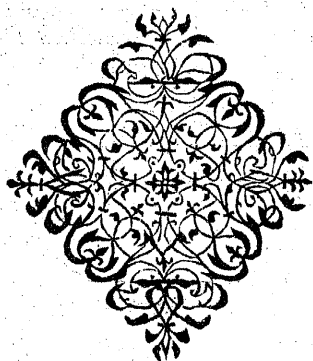

NEGOTIVM, quod tuo suasu susceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu satis à nobis expectato libro Alimari Præceptoris nostri, methodus de curandis febribus inscripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris. credidi enim id facile præstare: sed cum factò opus fuit, longè secus ac cogitaueram, rem se habere perspexi. necesse enim fuit omnia ferè Galeni, & nonnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cum solus fuerim, te absente laboravi: sed maxima utilitas, quam consecutus sum ex hac doctissima lectione, inuentione ornata, dispositione digesta, & orationis perspicuitate illustrata: in qua nihil est, quod non idem apud, distinctè, & ordinatè dictum sit, hunc laborem perpetifecit. Quantum profecerim non pœnituit, occasio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & præsertim nostrum Galenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem non accuratè viderim. quàm mira legi de diffinitione methodi, & indicationis de primis præcipuisque indicationibus, deque numero, & dignitate earum: & quàm constantem sibi met Galenum in sua doctrina faciat: licet aliquibus à se dissentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defensorem cognoui hunc virum contra quosdam non postrema fama, hac nostra tempestate, medicos: qui credebant suis rationibus, si dys placet, demonstrariis, solidam, & veram Galeni in arte medica methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, prius assignata definitione, ad Galeni mentem stabilivit: & diuisua methodo, ad insectiles differentias, deuenit: demum qua arte omium febrium, & præsertim pestilentialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, superauit) dignotionem, prognosticum, ac curationem, tradidit. satis, superque tibi debere sentio, cum ad hunc fructuosum me laborem excitaueris. nullus enim est sensus, in illa abstrusa, & difficillima methodo Galeni, qui hac lectione duce non pareat. nullus ordo, qui non eluceat: omnia diuine potius quàm humanè in arte medica vir iste ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciam, semperque fecerim, tu testis es. quò sit, vt omnes artis medica studiosi huic non parum debeant. nam si verum dicere licet, nosti iam diu est, meum liberum iudicium (absit adulatio, qua nescit stare cum vera amicitia) nullus post Galeni memoriam.

viam quem viderim februum doctrinam sub methodo uniuersali ac perspicua, à principio ad finem tradidit. quapropter si quis erit, qui se huic doctissimo viro non debere sentiat, monstruosa & ingrata erit natura. interim artium medicina Tyrans coramonesacio, ut, de hoc nostro qualicumque labore, tibi amico sincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum subeundum impulisti: & Deum optim. Maxim. comprecantur, ut nostrum Altimarum in re medica φιλόπονον seruet, licet enim mihi sic eum nominare, quia iuxta Gracam sententiam τὴ ἀγὰρ τὴν πῶνος ἐπὶ τὸ θεῶν ἐπιπέσει: hoc enim, saluo capite, promitto vobis, omnia in arte medica fore clara, perspicua, & facilia, & in vestri gratiam ac utilitatem unà cum amico nostro non cessabimus illi suadere, ut, sub compendiosa methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: ut nihil obscuri remaneat in arte medica. speramus exoraturus quod petimus: perspectum enim est nobis, iam diu est, viri ingenium, quam ad omnia versatile, primum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus benemerendum. Vale amicorum optime: & me ut soles ama.

*

DE

DE MANNÆ; VT

AIUNT, DIFFERENTIIS

AC VIRIBVS DE QVE

EAS DIGNOSCENDI VIA,

ET RATIONE.

DONATO ANTONIO AB

ALTOMARI AVCTORE.

AD EXCELLENTIEM HIERONYMUM

Albertinum intimum PHILIPPI REGIS, ac primum hoc
in Regno Consiliarium ornatissimum.

DE ea re quam vulgus mannæ appellat, & nostræ tempestatis Medici ad aluum molliendam vti consueverunt, quid sentiam Albertine iucundis honorum omnium, atque bonarum artium ornatif. instanter scribere petiisti. Et quamuis id diu in animo fuisset, meque ad hoc alij nonnulli sapius impulerint, meam tamen de hac re sententiam propalare nolui: ne fortè si aliud quàm cæteri eruditif. viri qui de ea ipsa scripserunt, sentire cogerer (sunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quàm veritatem asserendi me scripsisse putarent, hisce nostris præsertim temporibus, quibus plerique eorum qui libros scribere tentant, quò sapientiores videantur, aliorum dictis contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quicquam posteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi testis est) semper odio sum prosequutus in his omnibus quæ hæcenus literis mandaui. Nunc verò, & ut tibi morem geram, & posteris non parum, ut mihi videtur, proficiam, hanc subire prouinciam non recusavi. nam pro tantis tuis in reipub. meritis honores tibi habendi, gratiæque sunt referendæ, mecumque præsertim tam amicè, honorificentissimèque te semper gessisti, ut nullam partem tuorum meritorum non modo in referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possim, cogitansque (virtute excepta) nihil amicitia præstabilius esse, omnes, & me tibi, concordie benevolentia, & charitate coniunxisti. Demùm vera opinione, & scientia præditus, atque ob id prudentissimus cum fueris, meritò in omnibus tibi, Patriæ & huic Regno siquid accidat, summum agens consulem consulere potes. est nanque res sacra consilium, ut inquit Plato in Theage. Quamobrem ius suum hominibus tribuens, Mannæ (ut aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit consulere, cumque

cumque mater (vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac nostra cæli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæso direptioni, & contumeliis relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vitata rabies, vt aliquid facere videantur in hæc cælestia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defensorem agnoscat, & natura, & ars ipsius æmula quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, de quæ ægris benemerita, Dij immortales, cur causa cadere debeat non video. Illud tamen ingenue fatcor iure ac prudenter à nostro iustiss. præside atque consulibus de quadam manna sancitum esse, vt igne cremaretur. Non enim suam sententiam sequuti, sed pharmacopolarum, & quorundam medicorum testificationem id decreuere, qui eam mannâ aiebant rem esse pessimam, & humano generi omnino aduersissimam; quæ vera ne an falsa sint, videant eorum conscientia; non enim censores agere constitui, sed tantum posteritati consulens, quid de hac resentiendum sit, tibi scribere volui, vt te fautore facile huius Regni summo præsidi pateat veritas, dum ea, quæ scripsi, rem non aliter esse præstabit, & propterea perficienda iubeat, legemque hac in re velut in cæteris condant, tanquam maximum huic regno, Vniuersæque Italiæ & toti fere Europæ bonum, cuius ratione legum latores leges condere consueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitror si summus Consul, & Iureconsultus in hac re te medicum præbeas: interest enim Reip. ipsius rectores ad hæc etiam descendere, quæ ad salutem pertinere videntur. Quod vt facias Christiana pietas te admonet, rogatque nostra humana societas atque charitas, quæ me etiam hortata est, vt hæc ad te scriberem; quæ dum legeres, facilius pro manna dicere possis. Nam oportere (vt ait idem Plato in Alcib.) cum aliquid facturi, aut dicturi sumus, nos prius verè cognoscere quod prius agere & loqui debemus. Itaque quid sentiam currenti calamo libenter scribere aggrediar, meâ cum auctoritatibus, tum rationibus ac etiam experientia firmans sententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermittis, cum non eas improbare intendam, vt diximus, imò eosdem potius semper venerari ac colere. At vt dilucidior nostra reddatur oratio, quoniam cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum esse stilum censui, ac primò differendum, Num ea Manna qua nostri temporis Medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidam sit è cælo delapsus, quemadmodum Arabû familia censuit, an arboreus succus, liquor, seu veluti lachryma, vel vtroque modo eam generari contingat: Secundò vtrum eorum fuerit, Num innoxie ea vti citra quæ omne discrimen indifferenter valeamus, vel vniuersa omnino explodenda sit; vel si altera sit altera perfectior, nû alicuius duntaxat sit innoxius vsus, quædam verò omnino vitanda: Tertio si vna fuerit altera perfectior, & vtroque modo generari possit, Num detur via, seu potestas aliqua, aut quispiam modus, quo alteram ab altera dignoscere, ac secernere valeamus: Quòd igitur ad primum attinet, attendere oportet Aristotelè primo meteororum scriptum reliquisse, quòd quemadmodum ex media Aeris regione seu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eadem aeris regionem eleuatorum infrigidationem, aqua videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter easdem causas, maioris duntaxat minorisve ratione dissidentes, ac multitudine & paucitate, in eiusdem aeris parte inferiori quæ propè terram habetur, duo pari ratione corpora generari consueuerunt, ros inquam, & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correspondet: ros enim, & pluuia idem sunt, quamuis pluuia multa sit, ros autem paucus, cum ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, ampliori que loco pluuia generetur, ex exiguo verò, atque vno die consistente, paucòque in loco ros fiat: id verò manifestum est ex pauca roris multitudine eiusque veloci generatione. Similiter pruina & nix idem ferè esse videntur: cum enim congelata est nubes, nix est, cum verò vapor, prius quam in aquam concretus fuerit, iterum

rum pruina fit. Grandini autem quemadmodum idem Arist. citato loco fatetur, nihil hinc simile correspondet, ita vt quippiam grandini proportionè correspondens, circa terram generari non contingat, ob causas ab eodem philosopho ibidem explicatas; quemadmodum pluuia & niui similes ros & pruina generantur. Verum quamuis ros & pruina communicent, eo quòd ambo ex vapore fiant, qui de die euaporat, & propter caloris paucitatem, sursum admodum, ad eum locum quo in aquam fit transmutatio, eleuari non possit, sed nocte propè terram infrigidatus (frigidiores enim noctes sunt) deorsum tandem descendat: item quòd ambo etiam fiant serenitate, & tranquillitate: nam serenitate non existente neque eleuari poterunt vapores, neque etiam constare vento flante, vt eadem Arist. visum est: siccitate etenim opus est ad ipsius eleuationem, ac etiam tenuitate à qua sursum ferantur; flante verò vento, non consistunt, sed potius dispergentur, & corrumpentur, vt inquit Alexander: dissident tamen inter se: nam ros generatur cum vapor concretus fuerit in aquam ita, vt neque adeò sit immodicus calor continentis loci, aut anni temporis, aut particularis constitutionis causa, vt idem sursum latus vapor exiccetur, neque ita ingens frigus, vt prius quam in aquam conuertatur, congeletur: & proinde intemperie quadam & temperatis locis, ros fit magis, pruina verò cum vapor prius congelatur quam in aquam concretus fuerit: & quoniam ampliori frigiditate opus habet vt ipse congeletur, propterea fit magis hyeme, & frigidioribus locis, ac particularibus constitutionibus frigidioribus existentibus. Quicquid tandem sit, serenitate, & tranquillitate indigent, vt ros & pruina fiant: & quamuis à diurno calore in vtrisque sursum vapor feratur, minori tamen existente eo quod eleuatur, caloreque exiguo vt sursum admodum eum eleuare non valeat vt dictum est, à noctis tamen superuenientis frigiditate, generationem vtrique habent: quæ si minor fuerit, in aquam concretus idem vapor, ros fit, & proinde in temperatis maximè locis hic fieri consuevit: Si verò frigidior nox superuenierit, ita vt prius quam in aquam conuertatur, vapor congeletur, pruina prouenit. His itaque de causis ros, & pruina fiunt, atque ita inter se conuenire, & dissentire videntur iuxta Arist. decreta. Quo fit, vt & rationi consentaneum sit quibusdam etiam particularibus regionibus seu locis, statis quibusdam anni temporibus, ac particularibus aeris constitutionibus, serenis tamen semper, ac tranquillis existentibus, liquor quidam suauis, mellæ consistentiæ, rorisque similis, necnon res quædam sacchari, seu gummi similitudinem præ se ferens pruinæ instar generetur, crassiusculis quibusdam, interim etiam & lentis è terra vaporibus, atque aqua diurno tempore à solis calore sublaris, exacteque tenuatis, ac coctis: & deinde superuenientis noctis frigore concretis, seu congelatis, ac deorsum decidentibus. Qua ratione liquidam interrim mannam generari rori similem, quam roscidum seu roridum mel, aut saltem eidem simile, appellare licebit, interdum concretam, atque congelatam, saccharo, seu gummi similem, pruinæ instar, quæ roridum saccharum iure appellare poterimus, seu mauius pruinofum, cum pruinæ magis quam rori similis sit, eidemque in eius generatione proportionè respondet. Sed mox quæret quispiam, cum ros intemperie ac temperatis locis magis generetur, pruina verò in frigidioribus magis, vt Arist. visum est, citato lib. 1. met. & liquida manna, seu mel roscidum rori, concreta verò, & quæ coagulata est, pruinæ respondeat, num eodem anni tempore, eodemque loco ambo generari valeant? Huic responsum sit, quod quamuis vterque halitus seu vapor, ex quò tam liquida, quam concreta manna generatur, à solis & diurno calore, vt dictum est, subleuetur atque à superuenientis noctis frigore propè terram infrigidatus ac concretus deorsum tandem descendat, quemadmodum de rore & pruina dictum est, dissident tamen inter se maioris, minorisve ratione. Nam cum exiguum fuerit superuenientis noctis frigus, quemadmodum ros magis generatur, perinde etiam, & liquidum, roscidum, ac roridumque mel, potissimum gignitur: si verò

maius fuerit superuenientis noctis frigus, congelatus liquidem idem vapor à maiori frigore priusquam in liquidam, & melleam substantiam conuertatur, concreta manna, pruinæ seu etiã niui similis procreatur, etenim amplioris frigiditatis est ipsum congelascere, vt inquit Arist. citato loco. Quapropter in temperatis etiam natura locis, ac etiam calidis. & ætate, nihil impedit quòd quandoq; pruina generari possit, particulari cæli statu (superueniente nocte) frigidiori existente, & ob eandem etiam causam congelata, seu coagulata manna similiter eodem in loco, eodémque anni tempore diuersis tamen noctibus, quemadmodum & liquida generari poterit: quamuis ros in temperie atque temperatis locis, pruina verò hyeme, & hyemalibus locis magis fieri contingat. nam idem operari poterit particularis aëris constitutio frigida, quod regio, seu anni tempus frigidum. At si dixeris, ex solis calore extenuatos, & coctos adeò suiffe pridie ob calidam & siccam aëris intemperiem sublatos vapores, vt concrefcere amplius, seu congelascere pruinæ instar, à sequentis noctis frigiditate, etiam valida existente, haudquaquam valeant, adeò vt cōcreta manna fieri possit, ætate præsertim, dicimus nos non modò non impedire, sed conferre admodum ad promptiorem, & celerioremaiorémque coagulationem, seu congelationem præcalesctos vapores seu halitus: etenim citius ad eorum tenuitatem, ac impensius à sequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea congelantur, seu coagulantur: quemadmodum si qui voluerint citius aquam refrigerare, ad solem primò imponunt, & qui circa Pontum habitant, cum in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur etenim intercidentes glaciem) aquam calidam circumfundunt, propterea quod citius coagulatur, eodem Arist. auctore citato lib. 1. meteororum. Id quod Gale. etiam confirmauit 6. de morbis vulg. inquit, Hac ergo ratione cum aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habentes prius refuclatæ aquæ ipsam exterius circumponemus; sed niue carentes in puteo seu amne labente ipsam prius calefactam, vt facilius permutetur refrigerabimus. Nam quòdque prius calefactum à vicinis in se totum alterationem admittit. Ex præcalesctis itaque à solis & diurno calore vaporibus, & deinde à sequentis noctis frigore congelatis, nihil impedit quominus concreta manna æstatis tempore generari possit, quemadmodum ex ipsis concretis à paucis frigore mel roridum sit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superueniat cæli status in sequenti nocte: quinimo & ætate magis vbi eandem quam diximus seruaerit constitutionem. Proinde etiam constat ex dictis, quod veluti materia ex qua roscidum, seu aereum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, vt inquit Gale. 3. de alim. fac. perinde etiam & ea ex qua manna concreta, quam roridam vocant, generationem habet, eiusdem erit cum pruina generis, vt probauimus Arist. auctoritate. Est namque pruina (vt ipse inquit lib. de mundo) nil aliud quam ros concretus. Et Plinius cap. 60. libr. 2. his verbis idem confirmauit, grandinem conglaciato imbregigni, & niuem eodem humore molliùs coactò, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Arist. 5. de gene. anim. cap. 4. ponens conuenientiam & differentiam inter situm, & pruinam, dicebat, omnis enim vapor terrenus, vim habet aëris crassioris; situs enim quasi respondens pruinæ existimatur: nam si vapor se effrens concrefcit, pruina fit, si putrescit, situs. quamuis neque assidue, neque copiose vt illa, ambo hæc proueniant: mel inquam roscidum, & manna hæc concreta. Et licet poterit à lapidibus seu plantis in quibus reperitur quodam modo in eius coagulatione, seu congelatione iuari, eius tamen præcipua & propria coalescentia seu congelatio, ab ambientis aëris frigiditate prouenit: est enim eius generatio niui, seu pruinæ assimilis, vt dictum est, quamuis nõ tantam exigat frigiditatem pro eius concretionem seu coagulationem, propterea quòd vapores seu halitus ex quibus manna hæc concreta generatur, licet crassiusculi & lenti propemodum existant, tamen non eo indigent frigore pro eorum cōcretionem, quo nix, & pruina

& pruina, sed minori, propterea quòd à solis calore pridie sublata, exactè fuerint extenuati & cocti, qua ratione citius concretionem seu coagulationem admittunt à sequentis noctis frigore, vt demonstrauius, etiamli immodicum non sit; cumque è cælo ambo hi liquores proueniant, tam liquidus videlicet, quam concretus, necessariò sequitur quòd non in quibusdam arboribus, seu fruticibus, aut etiam particularibus quibusdam eiusdem generis plantis, sed indifferenter in omnibus tum arboribus, tum fruticibus, ac reliquis plantis, simulque lapidibus, ac terra eiusdem loci etiam decidat, quamuis boni malive quippiam ex his plantis in quibus colligitur ipsi accedere possit, & in quibusdam magis, in quibusdam verò minus seruari valeat. fit itaque quemadmodum suauis ac liquidus quidam liquor, quem mel roscidum, seu aereum nominamus, aut admodum melli similis, à materia quæ eiusdem est generis cum roresita quoque & concretus seu coagulatus quidã semini gummi, saccharoque similis, qui manna aërea appellatur, ex eiusdem generis materia ex qua fit pruina. At quæ eo quo diximus modo generantur, conueniunt, ac disident inter se, vt prius demonstrauius. Sed statim quispiam ea quæ diximus oppugnaret, inquit. Si ex frigore vtraque enarratam manna generationem habet, qui fieri possit vt dulcis sit, temperatèque calida, ac aluum soluat, vt omnes medici vno ore fatentur? Nisi esset quòd quamuis à frigore concrefcant sublata halitus seu vapores ex quibus vtraque manna generatur, à solis tamen calore; prius fuere extenuati & concocti, aliàs eleuari haudquaquam potuissent, quapropter & si concretio ex frigore eis proueniat, earum tamen materia calida est & humida, cuius etiã temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, similem etenim habet generationem ac pinguedo ipsa, quæ non minus dulcis ac calida moderatè existit, quamuis à frigore concrefcit, vt Gale. visum est. Quòd verò vtraque manna taliter generari possit, auctoritatibus quoque confirmare nõ grauabor, ab Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtrisque iam dictis liquoribus verba fecisse videntur, præsertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio cap. 45. loquens de manna ait. Men, id est manna, est calida, & abstergit, & lauat, nisi quia virtus eius augetur, & diminuitur secundum diuersitatem arborum super quas cadit, mesuragie, est calida in primò, temperata in humiditate & siccitate, bona pectori, & pulmone, & quod de ipsa cadit super arborem Tamariscus, est bona tussi. Habent mesurahi, manna, cadit super Tamariscum & quod de ipsa colligitur, confert tussi, & asperitati pectoris. Collegit Razes, & dixit quòd manna cadit super arborem quæ dicitur maluaifcus sicut mel, & quando facit moram super plantam istam, albescit; sed quando non diu ibi moratur, sed colligitur cito cum folio eius, est viridis. & deinde subdit. Habix est calida in fine secundi gradus & c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap. conscribuntur, clara luce apparet hoc loco, non de liquida (vt quibusdam visum est) sed de concreta ac coagulata aërea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap. 11. cum de Tereniabin sermonem habet, quo loco luculentissimè apparet liquidam, & melli similem conscribere, ait enim. Tereniabin est ros cadens de cælo, assimilatur melli granuloso aggregato, estque nominatum mel roris, & plurimum quod de ipso cadit, est super arbores quæ sunt in terra Corasceni in Oriente, quæ arbores habent folia similia, & spinas virides, & flores rubeos & non faciunt fructum, & cadit in castella super summitates palmarum. & deinceps posito eius temperamento, narratisque eius viribus, subdit. Habix Tereniabin est plus saccharo, & sedat inflammationes febrium calidarum, & aufert sitim, & mollit ventrem mollitione mediocri, & est manna quæ cadit ex aëre sicut cadit manna, & lenit pectus ex tussi, & reliqua. Ex his itaque locis manifeste apparet, Serapionem vtrumque iam dictum aereum suauemque liquorem, tam scilicet liquidum & melli similem, quam concretum, saccharique similitudinem gerens, descri-

Obiectio.

Responsio.

psisse: à qua Serapionis sententia, ne latum quidem vnguen discedere videtur Auicennas, qui cap. 490. libr. 2. tract. 2. de manna sic scriptum reliquit: Manna quid est? est omnis ros cadens super lapidem, aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur sicut mel, & exiccatur sicut gummi, quemadmodum Tereniabin, & Siracost, inquit Bellunensis, antiquus codex habet: haec eracost, & mel asportatum de terra Cufaran syluestri habet autem Bellunen. Casseram in reb. & demum inquit: & nos quidem iam diximus vnumquodq; in suo cap. & ipsum assumit de natura eius super quod cadit virtutem & cetera. cap. verò 702. eiusdem lib. & tract. de Tereniabin, ita scripsit. Tereniabin quid est? hic est ros qui plurimum cadit in Corasceni, & in locis qui sunt ultra fluuiam, & plurimum casus eius in regione nostra est super lapides. melius est recens, album, & cetera. Nemo itaque hesitare debet quod per Tereniabin Auic. quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli assimilis existit, & per mannam, concretum, seu coagulatum rorem, & velut gummi exiccatur. verum aliud intelligere videtur per tereniabin quam mel roridum, licet eodem modo generetur, & Serapio aliud fortè sentiat: id quod comprobare videntur eius verbi posita cap. de manna, & etiam quæ de melle profert cap. 497. cum inquit: Mel est ros occultus cadens super flores, & super reliqua quod colligunt apes, & est vapor qui eleuatur, & maturatur in aère, & conuertitur, & ingrossatur in nocte, & mel factum cadit, & quandoque cadit mel, sicut quando est circa caseran, inquit Bellunen. in monte chaseran. & subdit: diuersificatur autem secundum ea super quæ cadit, quæ sunt arbor, & lapis, & manifestum ipsius colligunt homines: quod verò occultum est, colligunt apes. Concreta nanque manna non modò ros est, vt ipse fatetur, & coagulatur sicut mel sed exiccatur etiã sicut gummi, vt ipse dixerat Cap. de manna, id quod de Tereniabin haudquam asseruit. Succedit tertio loco inter Arabes, Ioannes Mesues qui in suo tract. de simpl. cap. de manna, hæc scripsit. manna est ros cadens super quasdam plantas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio, & maturatio in aère quando est æqualis & fecundus, lætis aspectibus: diuersificatur autem secundum diuersitates rerum super quas cadit: cadens enim super lapides est sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & sunt sicut semen, & cadens super plantas, suscipit de virtute platarum, & est cum permitione particularum foliorum, & florum. Quibus ex verbis liquido constat Mesuem de concreta & coagulata manna, & non de liquida hoc loco verba facere. Nanq; dixit quod est sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & sunt sicut semen, & prius dixerat eius materiam esse vaporem cui accidit digestio & maturatio in aère. De liquida verò fortè non meminit, nisi quispiam velit eam voluisse intelligere per al-siracost, cuius meminit in confectione yeracost, descriptio irani in suo antidotario. Patet insuper ex eius dictis eam esse rorem cuius materia vapor est eleuatus, digestus, & maturatus in aère æquali & fecundo, lætis aspectibus, vt ipse ait, & demum refrigeratus & congelatus à superueniente frigore, quemadmodum nos prius determinauimus. Etenim concretus hic vapor, & congelatus in aère deorsum descendit, & non liquidus, & deinceps congelascit in lapidibus seu plantis, in quibus reperitur, vt quibusdam visum est, quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, saltem pro eius conseruatione, quod quidem liquido constat ex his quæ Mesues dixit, quod videlicet vapori ex quo fit manna, digestio & maturatio accidit in aère, & quod cadens super lapides, vt sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & sunt sicut semen. Neq; etiam potens esset lapidum aut plantarum natura talem rorem vbi liquidus deflueret cogelare, nisi prius concretus ac congelatus in aère fuisset, confestim quoq; liquefceret. à superueniente diurno solis calore, neq; diu ea etiam collecta eiusdem concretio permaneret, potissimum cum in regionibus, annique tempore calidioribus, concreta & congelata hæc manna generari soleat. Nam cum præcesserit calidior dies, & siccor, aded vt à solis calore vapores seu halitus à terra, & aquis

aquis subleuentur, exacteque fuerint ab eo extenuati ac cocti, superueniente deinde frigore, sequentis noctis ob particulare celi statum, etiam frigidiorum, iidem halitus, seu vapores, concrefcunt, ac coagulantur, atque ita manna hæc decidit, vt dictum est. At ab hoc frigore, frigidæque particulari aëris constitutione superuenientis noctis, aërem ipsum magis, quam terram, lapides, seu plantas refrigerari necessum est, cum tenuior sit substantia aër ipse. Nam vt aqua facilius quam omnia terrena corpora calet, atque frigescit, quippe cum illa tenuitate partium superet, pari ratione, & aër quam aqua, vt inquit Gale. 6. de morb. vulg. satis itaque non esset lapidis, plantarum, terræque frigiditas, ad vaporis huius ex quo concreta manna generatur, congelationem, si ab aëris frigore congelari, seu coagulari non potuisset, maiori siquidem existente eiusdem aëris frigiditate, vt probauimus, quam terræ, lapidum, seu plantarum; decidit ergo, & non in his locis in quibus reperitur, concrefcit, concreta, & congelata manna, saccharo, aut semini similis existens. Quod verò in calidis regionibus, temporæque anni calidiori aër frigidior esse possit in nocte, quam terra in eius superficie, & terrena omnia corpora, particulari potissimum constitutione frigida existente, hac insuper ratione conformari poterit. Nam quemadmodum ex præcedentis diei calore impensius ob eius tenuitatem ac citius fuit calfactus aër, pari ratione à sequentis noctis frigore impensius ac citius refrigerabitur, id verò terræ & terrenis, haudquam contingit: non solum autem ob eiusdem aëris substantiæ tenuitatem, verum etiam propter radiorum solis reflexionem, in die factam, id veritatem habet. nam ob vicinitatem, calorem magis perperiuntur terra, & quæcunq; terrena sunt, quam locus ille aëris in quo liquor hic concretus generatur, & propter crassam quoque eorum substantiam, diutius in eis permanet calor ille, aded vt vix tota etiam nocte delitescat, quinimo non absque ratione censendum, mannam hanc concretam roridam sublucanis maximè temporibus, primæque aurora, quo tempore præcipue frigus intenditur, potissimum decidere, quemadmodum Plin. cap. 1. libr. II. de roscido ac liquido melle scriptum reliquit. est autem eo tempore aër frigidior quidem, tum ob solis longiorem absentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra sublati frigidi vapores vniantur ac densentur magis. Quamobrem mannam quam vocant aëream concretam & coagulata è celo de ipsam, proculdubio in aère, & non locis in quibus reperitur, concrefcere ac coagulari censendum est; conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius saltem conseruationem, adeo vt in quibusdam plâis, terris, seu lapidibus melius quam in quibusdam aliis conseruetur, licet, vt rationibus sufficienter probauimus, & ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet, præsertim Mesues, indifferenter in vniuersis tum arboribus, tum lapidibus in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, ac determinatis eiusdem speciei arboribus, vt quidam falso imaginantur. Neque etiam prætermittendus erit Auerrois, qui lib. 5. colliget, talia de manna verba scripta reliquit, de hac fortè quæ concreta est intelligens, aut saltem de ea quæ liquida est. ait enim: Terregebin, id est manna, est ex speciebus antiquæ mannæ quæ prouenit à partibus superioribus Syriæ vel Indiæ, & est similis saccharo, in suis virtutibus, calida & humida in primo gradu, & eius proprietas est purgare suauiter choleram, & est debilior aliis purgatiuis, ideo datur in passionibus calidis, antequam etiam appareant signa digestionis. De hoc suauis ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hætenus reperi, qui meminisset, quicquid alij sentiant, nisi quispiam velit Astuarium de hac manna intelligere voluisse, cum dixit, quæ his deinceps succedunt perquam moderate purgant, nimirum cassia nigra, & manna: cassia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta, vix moueret aluum. manna verò etiam maiore modo quam cassia sumenda est, & flavam bilem simpliciter ratione pellit, &c. De liquida autem manna, seu potius roscido melle, Theo-

placatus lib. 3. de hist. plantarū cap. 9. de robore verba faciens, hunc in modum scriptum reliquit. Sed nihilominus, ut dictum est, ferax hæc arbor habetur plurimum, sin autem auctore Hesiodo, mella, apesque ferat, magis quoque illud confirmatur, ergo nascitur vel hic melleus humor cælo cadens, nec aliis magis insidens frontibus. De melleo itaque liquore seu humore, quem mel roscidum, seu aereum appellant, hoc in loco verba fecit Theoph. & non de coagulato, de quo quidem soli Arabes scripsisse videntur. De eodem etiam aereo seu roscido, & liquido melle, meminit Gale. 3. de alim. fac. c. de melle, ubi de melle verba faciens inquit, omnis alimentorum materia, hætenus duobus generibus est comprehensa, quorum alterum quidem ipsorum à plantis, alterum verò ab animalibus sumebatur. & deinde subdit, ab utroque verò ipsorum mel est secretum, ita ut duo sint mellis genera apud Gal. quorum unum ab animalibus, ut ex apibus, reliquum verò à plantis colligitur, quod quidem, ut ipse inquit, oritur in plantarum foliis, est verò neque succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis, non tamen assidue, nec copiose ut ille provenit, de quo iterum continuans sermonem, ita scripsit, memini aliquando cum æstate per arborum & fruticum, herbarumque folia mel quamplurimum fuisset repertum, Agricolas velut ludentes cecinisse, Iupiter mella pluit. & deinceps declarans eius generationis modum, ait, præcesserat autem nox, ut per æstatem bene frigida, nam tunc tempus anni æstivum erat, pridique calida & sicca fuerat aeris temperies, peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à solis calore sublato ac deinde exacte tenuatos, ac coctos, à frigore sequente noctis concretos, coaluisse, apud nos verò rarè id accidit, in monte autem Libano quotannis sæpe. Itaque coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fistilia melle implent, vocantque id mel roscidum, & aereum, proinde constat materiam ex qua mel generatur rori esse congenerem, videtur autem ex plantis in quarum foliis colligitur boni, malive quippiam ipsi accedere. Hæc Gal. de roscido, seu aereo melle. Quibus ex verbis quilibet vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aereo melle rori simili eundem verba facere, & non de ea liquida manna quam Tereniabin Serapio, & Auicennas appellant, neque de congelato melle quod manna appellatur, & saccharo seu semini similis existit: nam licet concreti fuissent à sequente noctis frigore halitus pridie à solis calore sublato, & propterea coaluissent, non tamen ad eum concreti fuerunt, ut congelarentur, ac coagularentur, & solida genita fuisset manna sed eò concreti fuerunt, ut mel genitum fuisset liquidum, ut cætera mella, & rori simile: concrevit etenim vapor, seu halitus, etiam dum in rorem seu aquam conuertitur, ut inquit Aristot. citato libro primo meteororum. Patet insuper ex eisdem Gale. verbis, modus, tempus, ac locus generationis eius, & quod cum sit eiusdem generis cum rore, non super quasdam arbores duntaxat, easque determinatas, sed super arborum, fruticum, herbarumque folia indifferenter reperitur quando decidit; nec non quòd in monte libano quotannis sæpe id accidat; raro autem in Gale. patria: ita ut velit ipse ostendere quòd non semper neque in quolibet anni tempore, aut quavis regione, & cæli statu, hoc etiam mel roscidum defluat, sed quibusdam anni temporibus, & potissimum æstate; quibusdam etiam in regionibus, ut in monte libano, & eadem existente particulari aeris constitutione, quam ipse descripsit, & nos supra narrauimus. De quo etiam roscido melle Aristoteles libr. 5. de hist. anim. cap. 22. hunc in modum scripsit. De apibus verba faciens, construunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt; mella ex rore aeris Syderum ortu potissimum, & arcus cælestis incubitu contrahunt, omnino ante Vergiliarum exortum mel non fit. fauos itaque, ut dictum est, floribus faciunt, mel autem ipsas non facere apes, sed rorem cadentem deferre, argumento est quòd vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarum. Hæc Aristot.

Inter

Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis, de hoc eodem roscido, aereo, ac liquido melle, non semel duntaxat meminit. Nam libro 16. cap. 8. videtur ad vnguem quæ de eo Theoph. scripta reliquit, transcripsisse, dū inquit. Robora ferunt & viscum, & mella, ut auctor est Hesiodus, constatque rores melleos è cælo (ut diximus) cadentes, non aliis magis insidere frontibus. & libro 11. cap. 12. tractans de mellis natura, ait; venit hoc ex aere, & maximè syderum exortu, præcipueque ipso syrio explendescite fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. itaque tam prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub dio fuere, vntas liquore vestes, capillumque concretum sentiunt, siue ille est cæli sudor, siue quædam syderum salua, siue purgantis se aeris succus, uti nanque esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primo & c. Quis itaque hæsitabit vnum quòd Plinius hæc in verbis de aereo liquidoque melle, & non coagulato verba fecerit inquit. ut inamque esset & purus, ac liquidus & suæ naturæ qualis defluit primo. Et cap. 14. eiusdem lib. inquit. Alterum genus est mellis æstiuum quod ideo vocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso syrio explendescite, post solstitium diebus triginta, ferè immensa circa hoc subtilitas (alio tex. dicit sublimitas) naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumpere, & cætera. Et si liceat nobis Latinorum etiam Poëtarum auctoritatibus hac in re uti, Vergilius libro 4. Georg. de aereo melle sic cecinit.

Protinus Aerei mellis cælestia dona,

Exequar.

Et in Bucolicis ecloga quarta.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Hæ sunt quæ (ut mihi videtur) cum rationibus, tum auctoritatibus dici possunt de roscido & aereo melle, tam liquido, quam coagulato; ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aëream, tam liquidam quam concretam generari posse; at non in vniuersis regionibus mundi que locis, quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore, sed æstate, potissimum circa auroram, neque etiam quavis existente aeris particulari constitutione, sed vbi dies præcesserit calida, & sicca, superueneritque nox, ut ad æstatem bene frigida, lætis quibusdam, & benignis aspectibus, ac syderum exortibus concurrentibus, si iam dictis auctoribus astrorumque peritis credendum sit: nam ut ait Plin. citato loco, ab exortu syderis cuiusque, sed nobilium maximè, aut cælestis arcus, si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radiis, medicamenta, non mella gignuntur, oculis, viceribus, internisque visceribus dona cælestia, & menses mannam provenire in aere, quando est æqualis, fecundus, & lætis aspectibus fatetur. Nec minus Arist. citato loco, mella ex rore aeris, syderum ortu potissimum, & arcus cælestis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, asseruit. Confirmant insuper hæc rorida mella, liquida & coagulata, locupletissimi nostri temporis testes, viri alioqui eruditissimi Ant. Musa brasauolus, & Perr. Andræas Matthiolus, quorum alter vtranque speciem ab Oriente delata, propriis oculis inspexisse fatetur: alter verò concretam, & granulofam duntaxat, tam perfectam & veram (mastichinam vocant) quam adulteratam, seu quæ iam euauerit, bobicinam dictam, ab Oriente & ipsam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictam. Refert insuper idem doctiss. Matthiolus se nedum cognouisse, sed manibus propriis legisse tam liquidam, quam concretam mannam è cælo defluxam anno M. D. XLVI. in Goritiæ comitatu, ac Friuli patria, & quibusdam etiam vicinis regionibus, mense Maio, & Iunio super ficus, & Orni folia, quæ candida, & granulosa erat. At super perfici, amygdalæ, & quercus, liquida reperiebatur, sapore ac colore melli similis. Ipse verò ingenuè fateor, & si maximam adhibuerim diligentiam, neutram adhuc Orientalem vidisse mannam, præter eam quam bobicinam vocant, ex Venetiis transmissam. At in Regno

nostro Neapolitano, pluribus in locis sæpe liquidam, & mellæ consistentiæ mannam instar roris decidere supra folia ac ramos nonnullarum arborum, nec non super herbas & lapides, nedum à quamplurimis rusticis, verum etiam à non paucis Nobilibus percepti: ipsamque sole superueniente, fundi ac liquari cognouit; verum adeò noxiam esse retulerunt plantis super quas decidit, vt protinus earum folia saltem marcescant. Hanc verò vno ore fatentur omnes, super vniuersas indifferenter arbores, plantas, seu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte; quam tanquam nullius vsus paruifacientes, minimè colligunt, nec quispiam eorum quos nouerim, hætenus ea vti ausus est. Concretã verò & granulofam, semini, aut gummi similem, & cuius frequēs est vsus, quotannis colligere consueuerunt, nedum Calabri, sed & Samnites, & vestini, qui Garganum incolunt montem, & pleraque Apuliæ partes, vt Castellanetam, aliisque etiam in locis ipsam colligere solent. Eam tamen non nisi ex fraxino, & orno, altera ipsius fraxini specie colligi, vno ore fatentur: quæ ite ea est mânia, quam communiter ad molliendam aluū medici omnes vtuntur, ac vsi sunt quotquot per centum ferè annos & vltra, medici ante nos fuere. De qua nõ ab re differendum esse censui, an sit velut ros quidam è cælo cadens, quemadmodum ea de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum succus, humor, seu lachryma: Quòd verò quam colligunt ex fraxino & orno manna, minimè ros sit, seu pruinæ similis è cælo cadens, velut ea quam Arabes scripserunt, hæc prima ratione poterit demonstrari. Quæcunque ex aère decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco, non speciatiim supra vnam rem determinatã illius regionis seu loci, sed indifferenter in vniuersis ibi existētibus rationabiliter cadere debent: sed manna hæc nõ nisi in fraxino & orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis, seu lapidibus eiusdem loci nequaquam; igitur non generatur in aère, neque è cælo cadit. Adhæc illa quam Arabes scripserunt, præsertim Mesues manna, super arbores, herbas & lapides indifferenter decidit, hæc verò qua vtimur, nunquam super reliquas plâtas, seu lapides præterquã supra fraxinum & ornum colligunt, neque etiam eadem in cæteris præter dictas arbores, vt collectores aiunt, reperitur. Igitur eiusdẽ speciei non est cum illa quæ è cælo decidit. Rursus hæc qua vtimur manna, quotãnis ex eisdem colligitur particularibus arboribus, quod quidẽ per xxx. ferè annos, vt aiūt, aut xxx. seruatum est, ac etiam vltra, vt colligentes eam fatentur, ita vt non desint qui easdem arbores emant, tanquam singulis annis hoc producentes vestigal, veluti & nos ab eisdem emptoribus accepimus: sũntque eodem in loco, & eiusdẽ etiam speciei arbores nonnullæ super quas manna hæc non reperitur. igitur è cælo nõ cadit. Nam quæ maior ratio reddi posset de vna quàm de altera, præsertim eiusdem speciei arbore, eodẽ in loco existente, ac per plures continuos annos eam producente, vbi è cælo caderet: nulla inquam, quamuis in vno plâtarum genere magis quàm reliquo quãdam afferri possit apparens ratio. Præterea si manna cælestis seu aërea pro eius generatione, particularem quandam, vt dictum est cæli constitutionem requirit, ita vt calida & sicca præcedat diurna aëris temperies, nox verò sequatur, vt per æstatem bene frigida, (etenim æstiuo tempore potissimùm generatur) consonum rationi existit vt non qualibet die, singulisque noctibus etiam æstiuo tempore ea generari possit, sed raro admodum; quemadmodum & liquida, hæc præsertim nostra in regione. At hæc qua vtimur, quæ quidem in fraxino & orno colligitur, singulis diebus, Canis tempore præsertim, aut parum ante in eisdem reperitur, modò pluuiæ, & præsertim magnæ, aut ventorum vehementia non adsit; igitur aërea non est. Amplius si aërea manna de genere est mellis roscidi, seu aërei, magis tamen à frigore concreti, vt determinauimus, cum mel soluatur à calido sicco, coaguletur autem ab aqua, hoc est ab eo quod in ea est frigidum, vt liquet quarto meteororum: sequitur quòd eadem manna, à frigido, tanquam contrario causis liquefactionis, coagulari debeat: solui verò à calido: cum verò hæc quæ in

quæ in orno, & fraxino reperitur, contrarium perpetiatur, etenim à calido durior fiat, atque coagulatur, ab aqua verò soluitur, ac dissipatur, necessariò sequitur quòd eadem, aërea, & de genere mellis roridi non sit. Quòd si dixeris non modo à solis calore mannam in his arboribus repertam cōcrescere, & durior reddi, verum etiam à frigore, vt eam colligentes diu obseruarunt, aiūt etenim non solum à sole, verum etiam à frigore Aquilone videlicet modicè stante in nocte, eam condensari, sicciorẽmque reddi, dicimus nos: & hæc etiam ratione probari eam non esse rorem è cælo cadentem; nam hic cum sit aqua, à frigido duntaxat coagulatur. quæcunque etenim sunt aquæ (inquit Arist. citato lib. 4. meteo.) non coagulantur ab igne, soluuntur enim ab igne: quæ verò communia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipse inquit, quoniam ab vtrisque ingrossantur, recedente videlicet, & euaporante humido, diuersa tamen ratione. Cum itaque coaguletur, & à solis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna, necessariò sequitur eam, nec vaporem, nec rorem esse, aut ex eisdem genitam, propterea neque etiam aquæ solius, sed aquæ & terræ esse. Item & fortius, si à solis calore manna hæc non soluitur, nec liquefit, sed potius concrefcit, duriorque efficitur, aded vt eam colligentes asserant meridie, solèque magis ardente, aridiorẽ, candidiorẽ, magisque concretam, & coagulata esse, & collectã iam vbi humidior fuerit, ac liquefieri cæperit, soli imposta, albidior etiam duriorque redditur, quis vnquam asserere audeat eam à cælo fuisse delapsam? atque ex concreto rore genitam? Cum quæcunque à frigore concrefcunt seu coagulantur, à calido liquefiãt, & soluantur, & quæ à calido cōcrescunt & coagulantur, à frigore liquefiãt, eiusdem Arist. auctoritate eodem 4. meteo. Quinimo manna hæc ab aqua soluitur atque liquefcit, id quod nedum in dies obseruamus: verum etiam eam colligentes testantur, aqua nanque superueniente, cōfestim eadem soluitur, atque euanescit aded vt amplius haudquaquam colligant, cū primùm augusti mense puluere cæperit, quod quidem proprium est eorum, vt inquit Arist. citato loco, quæ à sicco calido coagulata sunt: quæ admodum corũ quæ à frigido sunt coagulata, ab igne solui: etenim quæcunque coagulata soluantur, à cōtrariis solui necessarium est, & hoc aut frigido, aut calido. si igitur ab aqua soluitur, necessariò sequitur quod ab igne, seu calore igni ahsimili fuerit coagulata, igitur non est aërea, nã quæcunque sunt aquæ, vt ipse inquit Arist. non coagulantur ab igne, soluuntur enim ab igne. At vapor aquæ est, vt inquit idem Aristote. signum, quod vbi consistat, aqua est, vt patet in eis qui in aëre operculis congregantur. Cum itaque non ab igne, neque à sole, sed ab aqua soluatur atque liquefcit manna hæc in fraxino & orno duntaxat reperta, coaguleturque ac durior reddatur à calido, demonstratiuè concluditur eam non esse de genere roris, nec ex concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cælo cadere, si Arist. ac veritati fides sit adhibenda. Adde quòd vt huius mannae copia maior generetur, contrariam requirit particularem aëris constitutionem quàm aërea: non si eo tempore quo emanare consuevit, dies pluuiosa præcesserit & frigida quodãmodo, sequaturque admodum calida & sicca altera non prima duntaxat, sed secunda, & tertia, maior, vt aiunt, in eisdem arboribus quantitas colligitur. Qua item ratione aërea seu roscida esse non poterit. Quòd si quispiam rationibus destitutus, ad cæcas & occultas causas confugerit, inquiens causam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxat reperitur, esse earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad seipsas magis alliciant, trahantque hunc suauem liquorem è cælo cadentem quàm cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleam trahit, dicat quæso cum hæc totius speciei proprietates existat, nonne cuilibet particulari eiusdem speciei conuenire debet: aded vt quemadmodũ cuilibet particulari magneti, & particulari succino donatum est, vt ferrum & paleam trahat, ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribuit debet.

At per

At per multos annos, eòsque continuos obseruatum est, quòd in vna regione eodémque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in se contineant dulcem liquorem: quidam verò alij eodem in loco existentes, eiusdem magnitudinis, eiusdemque ætatis nequaquam; obseruatumque præterea est, quòd diuersæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis, eodémque in loco consistentes, quotannis etiam, talem in se contineant dulcem liquorem: determinatis tamen temporibus, vtpote sub Cane, vel parum antè, quædam verò nunquam, qua de re fateri haudquaquam poterit hanc esse fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam singulis hæc inesset proprietates, etiam si non æqualiter eisdem reperiretur: non itaque à tota substantia seu specifica forma fraxini & orni talem sibi liquorem alliciunt è cælo cadentem: nam omnibus talis donata esset trahendi facultas. Nunc verò in paucis id obseruatur: qua item ratione neque id persuadere mihi valeo quòd manna hæc supra easdem arbores è cælo ceciderit, proximè antegræsis mensibus Maio, & Iunio, imbibitæque sit in earum corticibus, ac intra eosdem attracta: propterea quòd arefacti & exsiccari, nec non rarefacti & scissi, à solis calore cortices fuerint, & ob id incisus eisdem corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentis calore foras trahatur, à quo iterum concreseat condensetur, & granulosa instar gummi fiat: nam eisdem etiam corticibus haudquaquam incisus, eodem tempore hæc manna sæpe emanare visa est, quapropter cur prius trahatur, & deinceps ab eisdem sponte etiam Canis tempore excernatur, nam in ornis etiam ante sponte emanat, ratio nulla dari poterit, præsertim longo tempore, & per singulos dies còtinuos, cadit quoque eadem, in aère prius ex frigore concreta, & coagulata, & non liquida vt probauimus, quæ aërea est, neque à sole seu alterius calore còcreseat, sed liquatur ac soluitur potius cū fuerit à frigore iam coagulata. Sed pone eã liquidam decidisse, cur potius à solis calore Maij & Iunij etiam tempore nõ liquatur ac soluitur, adeò vt solum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita inquam, bibatur, cū nulla adsit familiaritas aut altera causa ob quam attrahi ab eodè debeat. quinimò cū sit à dictarum arborum natura aliena, & veluti superfluū quoddã, propterea quòd earum nutrimentum non est, expelli potius quàm attrahi deberet, opè ferente in hoc solis calore, qui foras trahit. Nec satis est, quòd ab eodem solis calore cortex fuerit eo tempore exsiccatus, aridusque redditus, & arefactus pro eius attractione, cū valentior admodū fuerit solis calor in dissoluendo, exsiccando, ac foras trahendo, quàm dictarum arborum cortex, necnon & ipsimet cortices in expellendo tanquam superfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahendo: similiter vt eorum scissio & arefactio potius opem ferre videntur, vt còmodiùs à solis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorum substantia imbibatur, & detineatur. At si dixeris roridam hanc manam non esse velut superfluum quoddam, & alienum dictarum arborum, sed simile, & familiare, ac velut alimētum quoddã, & propterea ab eis trahitur, cur causa fuerit quòd deinceps tã continuè, & diu, & copiosè ab eisdem excernatur, & non detineatur potius, imaginari nemo queat. Rursus quæ poterit diuersitatis causa tribui quòd solis calor opituletur, vt eadem manna in cortice imbibatur prius, ipsum exsiccando, arefaciendo, scindendo, ac rarefaciendo, & deinceps Canis feruidus calor eisdem humorem foras trahat, condenset, ac coagulet, cū multo magis corticem ipsum coagulet, cū multo magis corticem ipsum exsiccet, & arefaciat, quàm præcedens solis calor mense Maio & Iunio, potissimū cū absque incisione aliqua sæpius sponte ex eisdem arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante præsertim in ornis vt dictū est. Ad hæc quid fuit impedimento quòd eodè Maij & Iunij tempore eadè manna non fuerit à solis calore còcreta potius & coagulata instar gummi circa cortices dictarum arborum, quàm causa vt in eisdem imbibatur, & intus trahatur: postquam Canis tempore ab eodem calore iterum conden-

condensata & granulosa, instar gummi reddita est, equidè id ipsum imaginari non valeo, quamuis eruditissimi certè viri, à me semper colendiss, ita sentiant. Sed puto eos deceptos fuisse à villicis & pastoribus calabris falsò asserentibus quòd mannam hanc quæ in fraxinis & ornis reperitur, mane antequam solis calor inualescat, collectores colligant, cū communiter contrarium & hodie obseruetur, & semper obseruatum sit: etenim non mane priusquam sol, valde perurat, vt ipsi falsò retulerūt, sed meridie, soloque feruidiss, eam colligunt: neque eadè à solis calore rarefit, soluitur, atque in aërem vertitur; sed potius còcreseat, & durior ac cãdidior redditur. Vt verò non adeò areseat, duriorque reddatur, solis superueniente feruidiss, calore, & non quòd ab eo soluetur, & liqueat, eã quæ ex ornis provenit, præsertim à solis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt, non enim vt concreseat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cum siccioris ac terrestrioris, vt ita dixerim; naturæ fuerit ornis quàm fraxini humor, seu succus: colligunt insuper eam quandoque, vt aiunt, ante solis ortum, vbi pridie inclinante iam sole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eandem videlicet causam, ne sole superueniente siccior, aridiorque reddatur, potissimū vbi non sponte, sed vi adiectis casuris profuerit. Quapropter asserendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam specifica fraxini & orni hanc aëream, & è cælo cadentem mannam sibi ipsi alliciant, & trahant, neque quod in eorum corticibus imbibatur, mense Maio & Iunio delapsa, & deinde sub cane dureseat, & coaguletur ob dictas causas, & Iunio etiam mense præsertim in ornis, eadem sponte prodiens reperitur, ac colligitur, neque etiam dicenda erit cælestis & aërea hæc manna quæ in eisdem duntaxat colligitur arboribus, sed arborea, & propria dictarum arborum, nec etiam asserendum est hanc mannam esse mel saccharum Dioscor. aut zuccharum alhufarj Auic. nam mel saccharum, vt inquit idè Dioscor. 104. libri 2. in India, & felici Arabia reperitur in arundinibus, & non in Regno Neap. in fraxinis & ornis. præterea salis modo coactum est, fragile dentibus, vt ipse inquit, quòd quidem huic nostræ mannæ haudquaquam conuenit, similiter quoque dicendum est de zuccharo, alhufarj Auic. quòd quidem, vt ipse ait, manna est cadens super alhufar, & non super ornum & fraxinum; est etiam sicut fructu salis, præterea in eo est cum absterfione, & resolutione ponticitas, & amaritudo quæ omnia huic nostræ mannæ non competunt. Qua etiam ratione nemo asserere audebit mannam hanc, id esse quòd à Galeno 7. de simplic. medica. faculta. cap. de melle, sacchar nominatur. nam id quoque (vt de melle saccharo dicebat Dioscor.) ex India & felici Arabia conuehitur, vt Galenus inquit, & in calamis, vt aiunt, concreseat, & non in fraxinis & ornis, quemadmodum hæc nostra manna reperitur, & propterea idem esse reor mel saccharum Dioscor. & id quòd sacchar à Gale. nominatur. quamobrem neque ros cadens è cælo, neque mel saccharum seu sacchar, aut zuccharum alhufar est manna hæc quæ in fraxinis & ornis duntaxat colligitur, & nostræ tempestatis medici ad aluum molliendam vtuntur. Quòd verò neque manna thuris fuerit, nedum medicis omnibus & pharmacopolis; sed & roribus liquet. Sed porrò aliud quippiam est seorsum ab his distinctum, vtpote proprius dictarum arborum succus seu humor, & propterea arborea, & nõ rorida, & aërea appellari debet: id verò luculentius patebit, vbi eiusdem generationis modū, ac causas inuestigauerimus. Quapropter animaduertendum est nonnullas esse plantas quæ humorè, seu succum plurimum habentes, determinatis quibusdã temporibus in caules, seu caudices, ramos, atque etiã radices earum ab eisdem delegantur, ibidèmq; consistit, nec desunt etiam quæ tum in radice tum in caule eundem habeant humorem. Verum quibusdam earum humor ipse crassitudine tantum consistit, vt lactuosus, quibusdam etiam in lachrimæ modum gignitur, vt Abietis, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amygdalæ, Ceraso, Pruno, Iunip

Iunipero, Ulmo, Spinæ Aegyptiæ, & plantis quæ thus & myrrham præstant, Theophrasto auctore cap. 1. lib. 9. de histo. plan. Accidit verò, vt vel proprii succi colorem plantæ nonnullæ fortiantur, id quod planius in annuis & anni cauibus animaduertitur, quàm in arborum genere, licet vires pro cuiusque plantæ ratione, humor seu succus sortiatur, sapor verò humorem alium magis, aliū minus cōsequitur, ita vt nec omnibus inesse appareat sic exilis, & dilutus quidam in plerisque sentitur, vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter has arbores seu plantas quæcunque pinguedine aliqua constant, gummi, seu lachrymæ odoratæ percipiuntur, quæ contra pinguedine carent, sine odore proueniūt, ex prædictis verò omnibus, alia sponte cōsistunt, alia incisura, alia modo utroque, quibus concretio sponte cōsistit, iis fluxus humoris largior prodit, cæsuræ verò capiuntur quæ vtilia, magisque operæpretium sunt: ac non eodē tempore omnium incisuræ, atque concretiones notantur: nam quamuis humor plurimus omnibus iam dictis ac reliquis etiam platis reperitur cum germinare incipiant, validissimus tamen, maximèque suam ostendens naturā est, cum iam à germinatione, & à fructificatione assarunt. Quapropter qui talem humorē, seu gummi ad vsum quempiam conseruant, hæc eadem pro eius collectione tempora obseruant, vt patet ab eodem Theoph. citato loco. Inter has itaq; arbores quæ copiosum succum, seu humorem habent, non ab re fraxini & orni connumerari debent, postquam modo utroque, sponte videlicet, atque etiam incisura, & in caudicem, ramos, surculos, iuxtaque foliorum pediculis, ac folia ipsa talem expuunt humorem seu lachrymam, vt in sequentibus patebit, non quolibet tamen tempore, sed sub cane, aut iuxta canem, quo tempore hæ dictæ arbores à germinatione, & fructificatione etiam cessarunt, qua ratione, eodem quoque tempore earum succus validissimus existit, maximèque suam ostendit naturam, vt diu obseruatum est, & nos infra demonstrabimus. Nec quicquam refert, si Theoph. cæteri que veteres auctores qui de plantarum historia ac causis scripserunt, inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, consistit, ac coagulatur, fraxinum & ornum non connumerarint: nam neque oleam tam domesticam quam syluestrem, quæ sponte, & vi etiam similem procreat lachrymam, vt diu à quibusdam obseruatum est, meminerunt: huius tamen lachrymæ hucusque nullus est in medicina vsus, præsertim ad aluum molliendam, sed potius contrarium molitur. est quoque impedimento, reliquis purgantibus medicamentis vbi cum eisdem propinetur, velut qui sæpius id experti sunt medici, mihi retulerunt, & nonnulla quoque alia à iunioribus inuenta obseruataque sunt, etiam in arte medica, quæ priscis fuisse incognita. Neq; etiam iam dictæ arbores omnes, sed inter eas pauca admodum, nec singulis etiam in locis & quolibet anni tempore, sed quibusdā particularibus cū regionibus, tum anni temporibus, sponte præsertim, talem expuunt humorē, ac procreant, ita vt facile priscos fugere potuerit, quamuis cætera de eisdem plantis conscripserint. Etenim Theoph. cap. 11. libri 3. de histo. plan. duo fatetur esse fraxini genera, quorum alterum excelsum procerumque est, lignum candidum, crassius, neruarum, mollius, enodius, crispiusque habens: alterum humilium, minus auctile, scabrius, durius, flauius: folia habens laurinis, laurifolia similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata, ac subsidentia, seu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaueris, quoniam simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, & singulis foliis cōiugatis, veluti per genicula pendentes, constat: amplo interuallo, coniugationibus distinctis, similiter atque in sorbo: sunt aliis breuiora internodia, coniugationesque pauciores, aliis vtpotā candidis, longæ, plurisque, & singula folia oblongiora, angustiora, colorēque porracea, cortice leui, spisso, tenui, colorēque rubro integitur, radicibus crebris, crassis sublimibusque adhæret. Fructum Iudæi nullum hæc habere existimant, atque etiam flore carere fert: tamen in siliqua fructum minutum, nucis modo, qualis amygdalæ, gustu subamarum, & post pauca eodem loco

loco subdit. leuis illis, locis potissimum concauis, madidisque emigrat, scabra, siccis, atque saxosis, quidam alteram fraxinum, alteram bubulam Fraxinum vocant, hoc est ingentem & maiorem, vt Macedones & c. Dioscorides verò capit. 109. libri 1. de Fraxino sic scriptum reliquit: Fraxinus arbor nota est, cuius folia & succus, illa illita, hic potus ex vino, viperarum ictibus auxiliatur. Corticis cinis ex aqua illitus, lepras eximit: ligni ramenta pota letalia. esse ferunt. At Pli. cap. 13. lib. 16. hæc de fraxino scripsit. materię enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimamque fraxinum, proceram hæc ac teres, pænata & ipsa folio, multumque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata, materies est ad plurima vtilis, ea quidem quæ fit in Ida Troadis, in tantum citio similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere longam enodem, alteram breuem, duriolem, fuscioremque, laureis foliis (Bumeliam vocant in Macedonia) amplissimam, lentissimamque, alij situ diuisere. Campestem enim crispam, montanam spissam, folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere: in Italia nec iumentis nocent, contra serpentes verò, succo expresso ad potum, & imposta vlcibus opifera, ac nihil æquè reperiuntur, tantæque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentesve umbras quæ sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugiat. & demum subdit. experti prodimus si fronde ea gyro claudatur, ignis & serpens, in ignem potius quàm in fraxino fugere serpentes, mira nature benignitas, priusquam hæc prodeant florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittit: & cap. 18. eiusdem lib. inter arbores quæ montes amant ornum. qui & ipse fraxini species quædam est: inter eas verò quæ aquosis montibus gaudent, fraxinum connumerat lib. verò 24. cap. 8. hæc de fraxino protulit verba. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet indicauimus. Semen eius foliis inest, quo medetur iocinoris, & lateris doloribus in vino: aqua quæ subit cutem extrahunt, corpus obesum leuant onere, sensum ad maciem deducētes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionē, ita vt puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis vini. & subdit. Non omitendum ramenta eius & scobem quibusdam cauēda prædici. Hæc Pli. de fraxino & orno tradidit, quæ ferè omnia, potissimum quæ de fraxino scripsit, à Theoph. & Diosc. trāscripsisse videtur, quamuis iuniores quidam (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum sibi constare Pliniam, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis salutaria esse, iumentis tamen letalia, cæteris verò ruminantium innocua, quæ quidem de Taxo, & nō fraxino Theoph. interpretatur: posset tamen (vt mihi videtur) à calūnia idem Pli. vendicari. Nam quamuis Theophrastus cap. 10. lib. 3. de histo. plan. de Taxo verba faciens inquit. aiunt, quod si iumenta folia comederint, emoriuntur; si ruminantia, nihil patiuntur, non propterea notandus erit Pli. quod idem quoque de fraxini foliis sentiat, potissimum cum neque id Theophrast. negare videatur, quamuis id non fateatur; & si quispiam dixerit in Italia obseruatum esse Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere; dicimus hoc haudquaquam Plin. negasse, & si fraxini folia eadem interficere testatur, illud in Italia veritatem non habere fatetur, imò fraxini folia nec iumentis in Italia nocere ait. sed quicquid sit, satis est monstrasse ornum & fraxinum inter eas arbores connumerari posse quæ succum, seu humorem superfluum habentes, lachrymam seu gummi procreant ac generant, quamuis à iam dictis auctoribus, aut cæteris quibusdam illud haudquaquam scriptum fuerit, nam quemadmodum alia quæ iam ferunt, vt Theophrast. testatur citato cap. 11. libri 3. de histo. plan. Veluti muscos quemadmodum laurus, verum magis adstringentia gustu, singularaque per se in orbem circumacta platani pilorum specie, & horum alia circa fructum, alia multo semota exeunt, quin & implicamina quædam eodem modo in eis nascuntur, perinde etiam cum multo humore scateant, ac redundant, lachrymæ seu gummi modo, vbi idem ad

caudicem ramos, seu furculos, & etiam folia demandatur, iuxtaque corticem concrefcant, & coaguletur, hæc quam in eis colligunt, & mannam appellant, generari poterit gummi substantia fimilis, postquam è cælo, vt probauimus, eadem lapsa non est, & in eisdem foliis, & non cæteris in plantis herbis, fruticibus, seu lapidibus eiusdem loci reperitur, ac colligitur. At si dixeris non omnes eiusdem generis arbores talem producere liquorem, & propterea non esse earundem arborum humorem, seu succum proprium; asserimus nos hoc arborum genus, fraxini inquam & orni, talem habere naturam, vt eandem lachrymam, seu gummi, ob earundem superfluum humorem seu succum, generare possit. Quod verò non omnes sed pauca eiusdem generis illam procreent, sponte præfertim (nam cæsuris illatis modo, & tempore quo decet, plures illam expuere videntur, vt ferunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum aut vitium aliquod, vel ob foli, seu regionis diuersitatem, quemadmodum & amygdalarum, prunorum, cerasorum, iuniperorum, ac reliquarum quarundam arborum generi cõtingit, licet eandem habeant facultatem seu naturam. Est igitur proprius dictarum arborum succus, seu humor manna, quæ quotannis, sub cane potissimum in fraxinis & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, qua & nos longo tempore Neap. vñ fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuere ad aluum soluendam vñ sunt, & non ros è cælo cadens; vt fufissimè demonstrauimus, quod quidem, pluribus etiam experientiis cõfirmare voluimus. Nam superinfecto linteo laneo, aut lineo, vt quibusdam præcepimus sæpius, per plures noctes ac dies, supra easdem arbores, ita vt ros ad eas peruenire non potuisset, inuenta nihilominus in eis, eisdem diebus, ac collecta manna fuit, dictis etiam arboribus non incisis, vt retulerunt, id quod fieri haudquam potuisset, si sponte ex eisdem arboribus non emanasset, potissimum cū supra idem linteam ne vestigium quidem eiusdem generis roris, nec liquida, nec concreta, aut coagulata manna fuisset inuētum. At quid opus est diu hac in re sermonem protelare, tempusque frustra terere, cum non vnus duntaxat, duo, vel tres, sed longè plures, & quidem fide digni vno ore confessi fuerint, mihi que retulerint, vt qui rem hanc penitus inuestigare decreuerim, eos propriis cõspexisse oculis, post collectā in dictis arboribus mannam ex eisdemmet locis, reliquā refudasse, ac emanasse, atque sensim effluxisse, & deinceps solis calore superueniente, coagulata esse: idque non semel duntaxat, sed sæpius ac sæpius se obseruasse testantur. Aiunt insuper in fraxini, ornique caudicibus iuxta corticem sæpius adnatas veluti vesiculas quasdam se inuenisse, seu tubercula quas dirumpentes primo, liquorem quendam album dulcem, concretū & crassum in optimam mannam conuersum, deinde minùs album, tenuiorè, liquidiorèque, sed dulcem quoque manifestissimè emanantem sæpius inspexisse, qui etiam à superueniente solis calore coagulatus, concoctus, albidiorque redditus, effectus est manna primæ assimilis, & vbi diu permanisset superfluè à solis calore exsiccata, inutilis reddita est. Adhæc si incisis dictis arboribus, in eisdem incisis talem iam reperiunt concretum & coagularum humorem, eiusdem ferè coloris, saporis, & consistentiæ cum ea quam in eisdem arboribus non incisis colligunt, manna, quis vnquam hæsitare audeat eam non esse earundem arborum humorem seu succum, sponte ad eosdem ramos, caudicè, seu furculos descensum, potius quam rorem quempiam è cælo delapsum, postquam eisdem incisis arboribus similem colligunt concretum humorem, ac antea priusquam cæsare facte fuissent: nemo inquam nisi admodū dure ceruicis homo, ac per sinax valde. Confirmant illud insuper, quoniam cicadas, & quædam alia animalcula se propriis oculis inspexisse fatentur quæ à dictis arboribus, ornique præfertim, cum corticem perforauerint, hanc lachrymam exugunt, & deinceps eisdem profligatis, ex eodem foramine seu scissura, liquorem hunc dulcem profluxisse, quem postea à solis calore coagulatum legerunt, tanquam in optimam

optimam mannam conuersum. Qua de re dubio procul quæ in ornis & fraxinis folis colligitur manna, non modo hac nostra tempestate, verum etiam quæ per omnes iam elapsos annos collecta fuit, earundem arborum humor seu succus est, quemadmodum rationibus locupletissimè probatum est, & experientia confirmauimus, & vt longo tempore, ac sæpius ab eiusdem collectoribus obseruatum est. Cognoui insuper à fide dignis quibusdam viris se plures secuisse ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararent, quos cum findissent, Solique exposuissent, non paruam in eis huius mannæ, quantitatem inuenisse, non quidem extra in cortice, sed in lignosa ac veluti eiusdem ornique etiā medullosa substantia emanatam. Testatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæsar de ruodi, quod cum in quandam perrexisset. Syluam pro carbonibus faciendis, igneque accenso, ex orno qui prope fornacem aderat, mannam refudasse oculis propriis inspexit, & exiguo post tempore ab eodè igne coagulata fuisse. At cum dictarum arborum cortex simul atque folia amarū præ se ferant saporem, non ab re quæreret quispiam, qui fieri possit vt tam dulcis liquor, si earum arborum humor seu succus est, ex eisdem gigni possit. Et dicimus quod quamuis cuiusque plantæ humor, vires, pro eiusdè plantæ ratione semper fortitur, sapor tamen humorè alium magis, alium minùs consequitur, nec omnibus inesse apparet, ita ex illis & dilutus quidam in plerisque sentitur, quemadmodum etiam neque idem succus (in arboribus præfertim) eundem semper seruat colorem, vt inquit Theoph. citato cap. 1. lib. 9. de hist. plant. Qua de re non inconuenit liquorem hunc dulcem esse, licet ex amarum profluat plantis. At hæc licet cortex dictarum arborum amarum repræsentet saporem, hic tamen humor, seu liquor, non ex cortice, sed ex propria lignosa ac medullosa substantia effluit, quæ sapore dulcis fere est, aut saltem amaritudinis non est particeps, aut parū admodum, ita vt non sentiat, effertur autem foras per corticis meatus, seu fissuras, & non ex corticis substantia. Et si quis permiscetur ipsius, corticis humor, exiguus cum sit, à solis calore concoctus, tandem dulcis redditur; potissimum cum maior sit copia eius qui à propria arborum substantia humor excernitur, quæ qui ex cortice. Præterea esto quod multus fuerit humor, qui ex cortice emanauerit, incisis potissimum arboribus, aut vniversus ex eo profluat, & harum etiam arborum propria medullosa & lignea substantia, eiusdem particeps sit amaritudinis quemadmodum cortex & folia, adhuc mirum videri non debet, quod talis dulcis liquor in eisdem colligi possit, aut ferè insensibilis amaritudinis particeps. Nam cum superfluus fuerit, vt prius dictum est, harum arborum humor seu succus hic, qui ad caudicem ramos, seu etiam folia excernitur, non quantitate duntaxat, sed etiā qualitate necessariò is dulcis erit, postquam pro earum nutrimento quod satis est ex eisdem attraxerint similem, ac retinuerint humorem, qui rationabiliter amarus esse debet, quemadmodum iam dictæ arbores, is verò qui excernitur, dulcis eo potissimum, quoniam à solis calore, cælique benignitate, concoctionem, coagulationem, ac perfectionem acquirat, simileque huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos seruerint: aiunt nanque terram dulciorem, ac fertiliorem reddi, non ob aliud quam quod amarum succum è terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarem, dulcemque reliquerint. Adde quod cum per tenues ac angustos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipsius crassum est, in eisdem impingitur, ita vt per eos expelli nequeat, nisi quod dulce & tenue existit: id quod contingit etiam iis qui aquam dulcem ex salsa, ac etiam amara interdum extrahunt vase cereo tenuique cõstructo, adeò vt tenues, & quæ dulces sunt in id refudent aquæ partes, reliquæ verò refudare, ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictæ arbores id omne, quod eisdem familiare ac simile est liquoris, seu eius humoris quem in se continent; quod verò alienum & dissimile, tanquam superfluum excernunt, & propterea dulcis est qui in earum caudice, ramis, seu foliis colligitur.

gitur (hoc est aut nullam præ se fert amaritudinem quæ sensu iudicari queat, aut valde exiguam, nam secundum naturam fortè ab ea omnino non absoluatur) præsertim cum per angustos transeat meatus, & à solis calore concretione, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id saltem vitari non posse (inquies) quòd quæ in foliis reperitur atque colligitur manna dictarum arborum, aërea non sit: nam quo pacto, aut qua via ad ea transmitteretur ac peruenire posset, si earundem arborum humor esset? At dicimus nos quòd in omni foliis nunquam talem colligunt mannam, neque in eisdem reperitur, quinimo nec etiam in eorum ramis, nisi perquam rarissimè, & fortè quæ non in eisdem sit genita, sed ex caudice defluerit; sed in eorum caudicibus seu truncis, aut crassioribus ramis duntaxat ipsam reperiunt & colligunt. Cuius causa esse poterit, quòd cum in saxis magis mōtosisque ac siccis locis emigret ornis, siccioris etiā naturæ, hoc est minus humidæ est quàm fraxinus, qui in cōcauis, madidisque magis gaudet, Theoph. & Plin. auctoribus. Quapropter tantam in se non cōtinet humiditatem superfluum, neque adeò dilutam & tenuem, ut ad folia usque ac paruos ramos perueniat. Est item scabrosa arbor, ita ut faciliè priusquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticem prorumpat: idque faciliè comprobatur, propterea quòd qui eam colligunt, aut huius arboris mannam perfectiorem esse, si mane & vesperi legatur, quàm meridie sub ardenti sole: nam ex immodico solis calore aridior, sicciorque admodum redditur, & propterea imperfectior. In fraxini verò foliis, eā sæpius colligere tradunt. At non mane ac vesperi, sed meridie ac calidissimis diei horis, ut dictum est. Nam mane humidior cum sit, colligi nequit. Verum satis exigua est ea, quam in foliis reperiunt, & veluti miliū parua eius grana, ita ut faciliè persuaderi possit ex eiusdem arboris ramis super folia decidisse potiusquam in eisdem genitam esse, aut saltem propterea quòd magna ex parte, ut collectores referunt, in fraxinis manna emanat ex ramis, ea potissimū parte, qua foliorum pediculi eisdem annectuntur, quæ locum vulgo vocant, gliocchi, atque in eisdem pediculis & ramis coalescentem inueniunt; poterit ob id quæ in foliis reperitur per eosdem pediculos ad folia effluxisse, postquam minuta admodum ac milij grano similis ferè in eisdem reperitur, adeò ut die vna ac etiā altera ex foliis ipsi vix semenciam colligant. Rursus dicās quid erit impedimento quominus in fraxinis qui in cōcauis, madidis, paludosisque locis oriuntur, in quibus præsertim (ut aiunt) manna reperitur, quòd in eorum foliis eadem genera possit, quæ admodum in caudice, ramis, surculis, seu foliorum pediculis, ad eadem folia transmissa portione quadam exigua superfluentis humoris seu succi, per eosdem foliorum pediculos ab eisdem fraxinis, postquam humidiores sunt quàm orni, & in madidis locis magis quàm in siccis talem producant lachrymam, seu gummi, nonne & in quibusdam etiam arboribus, ut vlmis, vesiculæ, seu tubercula quædam, humore etiam crasso & lento plene in foliis reperiuntur? Et in Fago propriis me inspexisse oculis fateor, præter eos quos in spinosis quibusdam folliculis proprios fructus procreant, in foliis etiam plures generare veluti fructus quosdam cono similes, herbacei coloris primò, deinde rubescetes, duos quidem, intus verò inanes. Non itaque à ratione alienum cuiuspiam videri debet quòd in fraxini foliis similis cōcresecat, & coaguletur humor veluti in eius caudice, ramis, ac foliorum pediculis, transmissio tanquam superfluo per eosdem pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum resudans, à solis calore concresecat, & coaguletur, postquam humidiores natura sunt, ac in madidis locis magis talem producant lachrymam, cuius indicium maximum existit, quia (ut ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in foliis, vno vel altero die, maiorem postea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata sunt. Aiunt in super parua illa grana quæ mane super folia reperiunt, eodem etiam die sole superueniente augeri, & maiora reddi, quæ postea vespere colligunt. Quod fieri haudquaquam posset

posset si ex aëre fuisset delapsa, nam à solis calore potius liquefacta ac absorbuit, quàm coagulata, & maior reddita eius substantia, ut paulo ante probauimus. Quapropter valeant qui mannam in fraxinis & orni foliis reperiunt, aëream seu roridam, ac è cælo delapsam esse contendunt. Dixi non ab re foliis, nam contingere poterit quòd eademmet arbores in quibusdam locis, in quibus aërea manna decidit, reperiatur, & ita in easdem etiam decidere poterit. At non in eis foliis, & quotidie per multos dies, sed cæteris quoque omnibus, & rarè tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiusdem loci similiter eam inueniri necessum est, postquam è cælo decidit, in aëreque & non particularibus plantis concresecit, & coagulatur, ut probauimus particularè que quandam aëris constitutionem, ut diximus requirit: sed quæ in eis duntaxat reperitur, earum arborum humor proprius seu succus existit; qui cum superfluus fuerit, non solum quantitate, sed etiam qualitate pro earum nutrimento ad caudicem ramos, seu surculos, interim etiam ad folia eorumque pediculos excernitur, quemadmodum in cæteris plantis, quæ lachrymam seu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam solis calor opitulatur, earundem arborum corticem, aliasque partes, rarefaciendo, ac findendo, ditiusque humorem liquando primò, ac extenuando, forasque trahendo, & deinceps cogendo, coagulando, ac concoquendo, ita ut suauior & dulcior fiat, & ad usum quempiam paratior, idque potissimū sub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tempore feruentior calor existit. Nam feruentissimis etiā diebus, sub cane videlicet, thus, & myrrham colligit, Theoph. auctore cap. 2. libri 9. de histo. plan. licet hæc incisis arboribus (ut ipse inquit) fiant. Cuius rei occasione non ab re quis quaereret, num incisis eisdem arboribus, fraxinis inquam & orni, quemadmodum sponte conclusimus, hanc etiam lachrymam seu gummi dictæ arbores producant? Huic ex his quæ prius diximus responsum patere poterit: diximus enim has arbores inter eas posse connumerari quæ & sponte, & incisione quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui incisis eisdem arboribus, eam colligunt ut vno ore omnes fateantur, probauimus posse etiam sponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficiās ibit quòd manna ex his arboribus incisis emanat, ac emanare possit, quinimo ad vulnera illata copiosior humor confluit, ut aiunt. Verum non vnus duntaxat earum est incisionis modus, ut ferunt omnes, nam quidam nonnullis factis incisionibus in toto caudice, ita sequenti die, vel altera eam colligunt, quidam verò per aliquos dies ante easdem arbores incidunt, quibusdam incisionibus in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ad proiecta quam primò reperiunt in eisdem incisionibus manna, quæ deinceps confluit per easdem incisiones, colligunt; & conferuant. Alij verò prætermissa omnino ea quæ per primas effluit incisiones; post paucos dies aliis in locis superioribus easdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ cæteris dulcior, admodumque suauior existit, purgato; ut inquiunt, per primas incisiones arbore, hoc est excreto eo humore, qui impurius, & propterea amarior, & erudior erat: Id verò in orni potius quàm in fraxinis non ab re machinati sunt: nam fraxini humidiores cum sint, ut dictum est, sponte magis, nedum in caudicibus & ramis, verum etiam in foliis eorumque pediculis atque eo in loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, ut qui sicciore natura sint, hoc est minus quàm fraxini humidi; corticisque duriores & scabriores, locisque saxosis, montosis ac siccis degant, tantam in se humiditatis copiam non continent, nec adeò dilutus & tenuis est eorum humor ut ad ramos & folia eum sponte emittere valeant. Sed in caudicem solum, & rarissimè in ramos. Quapropter ut copiosus effluat ex eis humor, eisdem vulnera iniiciunt: ita enim & promptius effluit; & à solis etiam calore non parum arbores pro eius expulsionem eisdem incisionibus iuuantur, eundem scilicet humorem ad corticem trahen-

te. Ex quibus plenissime satisfactum esse censeo ad primum quod differendum proposuimus. Etenim non solum mannam quam vocant, rorem esse quendam e caelo delapsam, ut Arabes sentire videntur, verum etiam arboreum humorem seu succum, fraxini inquam & orni, satis superque demonstrauimus, ita ut modo utroque eam generari contingat.

Validissimis insuper rationibus atque experientia probatum esse reor, eam, qua nostra tempestate vtimur ad aluum molliendam, quaque etiam praedecessores nostri per plures ante annos vsu fuere, illam non esse quae eiusdem generis cum rore existit, quamque etiam Arabes scripsere, sed fraxini seu orni humorem, siue succum concretum, postquam ex eiusdem duntaxat; hoc nostro in regno Neap. plerisque in locis, praesertim Calabriae eam colligunt, & per plures ante annos se collegisse fatentur: idque etiam percepisse aiunt ab iis qui eam colligere eos docuerunt. Reliquum est ut ad secundum dilucidandum traicamus. Erat autem num liceat medicis indifferenter atque innoxie eiusdem mannae speciebus uti, postquam rationibus, auctoritatibus, atque experientia inuentum est bifariam eam generari posse: & num vna etiam eiusdem speciei sit altera perfectior, & quae imperfectior quodammodo earum est. nunquid omnino vitanda, explodendaque sit? Pro cuius dilucidatione asserimus aeream mannam ex rore genitam, ab Arabibusque descriptam, potissimum concretam, & quam Mesues commendat, ad eos vsus quos ipse ac Serapio & Auic. probantur esse utilissimas: etenim cum ex rore sit genita aequali, ac fecundo aere, & laetis aspectibus, saporeque dulcis sit, ad aequalitatem ferè accedit, ad caliditatem, & humiditatem parum vergens quodammodo: quapropter guttur, pectus, ac ventrem lenit, leniendoque cum facilitate quadam bilem educit, ac sitim sedat; praeter id quod sua dulcedine, si cum aliis purgantibus miscetur medicamentis, eorum operationes vigorat: efficit enim ut natura ob eius dulcedinem promptius ea aggrediat, ac ad actum ducat. Verum si super lapides cadat, ea optima est (ut inquit idem Mesues) quae est sicut semen album, & est dulcis, & recens: sequitur deinde quae est subcitrina, nam fusca, coenosa, & antiqua non est bona. At si super arbores seu plantas cadat, melior est illa quae est pauca permissionis cum foliis, & est subalbida, recens: suscipit enim haec quippiam de virtute plantarum, ut idem Mesues restat. Quas etiam ferè omnes facultates Tereniabin dicta, quam liquidam & melleam mannam esse diximus, Auic. & Serapio etiam tribuerunt: ita ut non minus innoxie iuxta eorum sententiam ad iam dictos vsus Tereniabin uti valeamus, quam iam dicta concreta & coagulata manna. Ipsaeque utranque apprimè idoneam ad eos vsus esse censeo, modò utraque his nostris in partibus reperiretur. Verum neutram hoc nostro in Regno Neap. e caelo cadere puto, aut valde exiguam, eamque rarissimè, & non quotannis, potissimum concretam, & coagulata: liquidam verò aut non omnino, aut si qua reperitur quae non concreseat, ut dictum est, eam non esse eiusdem speciei ac facultatis ingenuè fatentur, cuius Arabes Tereniabin esse fatentur; postquam neque eiusdem notas habet. Et qui coagulata mannam colligunt, tanquam inutilem eam derelinquunt, & per plures ante annos dereliquerunt, quotquot concreta & coagulata mannam hoc nostro in Regno Neap. quibusuis in locis colligunt, eamque segetes in quotquot incidit, protinus tabe quadam veluti nigrae perimere aiunt, quod quidem haudquaquam de Tereniabin Arabes scripserunt. Itaque ubi haberi possit rosida concreta ac coagulata manna, tunc ad iam dictos vsus vitare: ac eius defectu, num ea, quam arborea esse probauimus, uti liceat, nondum liquet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandum est fraxini folia, eorumque succum. Illa illita, hunc, per serpentum moribus subuenire Diosc. auctoritate. Quod etiam confirmat Plin. cap. 3. libri 16. Cap. verò 8. lib. 23. ut paulò ante animaduertimus, haec de fraxino scripsit, fraxinus quam vim haberet aduersus serpentes, indicauimus, & deinde subdit, semina foliis eius inest, puriorum ipsam melius dixisse folliculis seu siliquis eius inest, ut cum Theophrastus

concordaret qui dicebat, fert tamen in siliqua fructum minutum nucis modo, & deinceps idem Plin. de semine ait, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino, & iterum de foliis ita subdit. Aquam quae subit cutem extrahunt, corpus obaesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita ut puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia, quinque cyathis vini, non omittendum ramenta eius & scobem quibusdam cauenda praedici. Has Plin. de seminibus & fraxini foliis facultates enarrauit, quauis in fine enarrationis addiderit id quod fabulose potius de eodem fraxino conscripserat Diosc. cum dicebat, ferunt tamen ligni ramenta pota letalia esse: nam cum insipida quodammodo sit lignea fraxini substantia, nec quampiam praese ferat, excedentem qualitatem, aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non est ut colchicon, imaginari non valeo, cur eius ramenta pota possint esse letalia, seu deleteria venena, eo potissimum cum illa nonnullis saepius exhibens, letalia non esse experientia comprobatur; quibus non modò letalia non fuere, verum neque vllum periculum; aut aliud quoduis symptoma potum malum attulere. adhuc si foliorum succus potus velut alexiterium est aduersus serpentum ictus pharmacum, eorumdem auctoritate, qui fieri possit ut ligni ramenta pota deleteria esse possint non inuenio. si igitur letalis haudquaquam est fraxinus, ut ex eius sapore liquet; & experientia comprobauimus, sed tales habet vires secundum folia & fructus, postquam manna quae in eo colligitur probatum est eiusdem arboris humorem seu succum esse, & quilibet succus seu humor, ut Theophrastus auctoritate dictum est c. 1. lib. 9. de hist. plant. vires fortitur pro cuiusque plantae ratione, sequitur quòd eadem etiam habebit vires, & quòd tunc & innoxie ea uti valeamus, praesertim ad iam dictos vsus, ad quos semina & folia fraxini, eorumque succi sunt accommodata. Similiter quoque sentiendum esse puto de ea quae in orni colligitur manna, postquam eiusdem sunt cum fraxino generis, parumque inter se disidere videntur, ut prius ostendimus: nam si rosicidum mel, aereaque manna cadens suscipit de virtute plantarum super quas cadit, ut Gal. & Mesue, visum est, quanto magis proprius earundem plantarum humor eadem participabit facultate, quae ipsis arboribus propria est. Rursus si dulcis est humor hic seu lachryma, quam mannam vocant, neque multo crasso lentoque humore plena est, aut parum amari saporis particeps, adeò ut ferè imperceptibilis sit, & à sensu iudicari nequeat; sintque dulcia omnia moderate calida, grataque, & nostrae naturae amica; ut liquet 4. de simp. medic. fac. necessariò sequitur quòd ex eius assumptione nulla corporibus nostris noxa prouenire possit. Quinimo praeter iam dictos vsus quos praestare potest manna haec, velut fraxini & orni humor, propterea quòd eadem arborum vires fortitur, vim etiam habebit concoquendi, laxandi, & rarefaciendi; quemadmodum, caetera dulcia, nec non fundendi, lenigandi, ac molliendi, ut eodem 4. & 5. de simp. medic. fac. à Gal. scriptum est: & ut summam dicam, praeter iam dictos vsus cunctas etiam praestabit utilitates, quas Arabes aeream mannae tribuerunt, quatenus dulcedine communicant, quamuis non tanta humiditatis sit particeps, neque adeò temperatè calida existat. Et si dixeris id saltem vitari non posse quòd licet propria dictarum arborum lignosa, & ut ita dicam, medullosa substantia, nullum excedentem praese ferat saporem, cortex tamen & folia amaritudinem manifestam representent, quapropter & haec arborica manna quae in foliis, & iuxta corticem earundem arborum colligitur, necessariò quadam participabit amaritudine, saltem occulta, & sensu imperceptibili, & ob id praestare eos non poterit vsus, quos praestat aerea, quae dulcis est omnino, asserimus nos dubio procul quòd ob eas quas superius diximus causas, non inconueniet quòd amaritudine careat, quamuis cortex & folia amara representant saporem; & si aliquis amaritudinis particeps sit manna haec arborica, adeò tamen exigua est, ut nullo pacto, aut vix percipiatur, multam verò, eamque sua

aem admodum præ se fert dulcedinem; & proinde quos præstant vsus dulcia omnia, & ipsam quoque præstare posse non inconuenit, licet non adeo exquisitè, & præter id eisdem quodammodo utilitates molietur, quas amara præstare solent, nõ tamen valenter, & exquisitè. Qua de re citra manifestam seu excedentem caliditatem, abstergerendi vim quodammodo habebit, extenuabit, incidetque humoris crassitiam, & meatus quoque perpurget, quemadmodum de cæteris amaris scriptum reliquit Gale. citato lib. 5. de sim. med. fac. nec minùs & menses mouebit, educendõque ex pectore & pulmone quicquid in eis continetur, siue pus, siue pituita crassa, non parum auxiliabitur, & eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret, velut de amaribus omnibus testatur Gal. citato lib. 4. de simp. med. fac. Et quo amarior fuerit manna hæc arborea, eo magis & valentius, eos vsus quos amari saporis præstare possunt, præstabit; minùs tamen quos dulcis sapor, & quo dulcior, magis dulcis saporis facultates potiùs molietur, minùs autem eos producet effectus, quos in corporibus nostris amara efficere solet, utriusque tamen perpetuò præstabit vsus, cum utriusque saporis sit particeps, & à neutro manna hæc omnino absolui possit, eos tamen imbecillius quàm exquisita dulcia, exquisitaque amara operabitur. itaque cum ea adeo dulcis sit, vt nullam sensui representet manifestam amaritudinem, nam secundum rei naturam ab ea fortè non absoluitur, quoniam omnino sincera, & ab aliarum qualitarum mixtione alienam dulcedinem aut saporem quempiam alium inuenire impossibile est, vt liquet ex Gal. citato lib. 4. de simplic. medic. fac. non ab re eos præstabit vsus, quos aërea manna, cæteraque dulcia præstant, & quo magis vel minùs amaritudine participabit, eo plus vel minùs easdem in corporibus nostris utilitates molietur, quas amaribus omnibus conuenire cum Gal. conclusimus, eos tamen non adeo exactè & absolute postquam semper in hac arborea manna siue sponte, siue vi emanauerit dulcis sapor prædominatur, dulcedõque in ea primò ac magis à gustu percipitur quàm amaritudo, etenim hæc aut non omnino, aut vix, & in fine percipitur, quapropter non modò citra omne discrimen ac periculum penitusque innoxie hæc quæ in fraxinis & ornis reperitur manna vt poterimus, quomodolibet ea prodierit, sed ad omnes iam dictos vsus proculdubio erit accommodata, ac præ cæteris eligenda erit postquam sapore dulcis, moderatèque calida existens, aut exigua amaritudinis particeps, quæ etiam interdum in ea non percipitur, aut vix tandem eas quas narrauimus utilitates præstabit, & nullius excessus periculi, aut mali quætor mortalibus esse poterit etiam si manifestè amaritudo aliqua in ea sentiat. At quid opus est tot rationibus ac auctoritatibus vt, vbi res experientia pateat, & longo vsu fuerit comprobata, quippe cum huius rationem quærere dimittentes sensum, infirmitas quædam intellectus est, quemadmodum aduersus Zenonis opinionem qui omnia quiescere fatebatur, Arist. dicebat 8. phis. Neque enim ipse solus, sed eorum omnium qui hæc nostra tempestate medici sunt, nemo est qui sapiens longòque tempore hæc manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vsus non fuerit, perpetuòque cum bono & felici successu citra vllam noxam eorum qui eam sumptèrunt, præsertim ad aluum molliendam: etenim neque inquietudines & fastidia, neque tormina, colliuationem, aut superpurgationem, aut aliud malum symptoma ex eius assumptione quispiam perpeffus est, tam si ex foliis, aut loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, seu ex ipsismet foliorum pediculis, ramis, seu caudice fuerit collecta, quàm primam frondium, secundam verò corporis mannam vulgò appellant. Quorquor item medici hoc nostro in Regno Neap. per multos annos ante nos fuere, semper hac qua modo vtimur manna, citra discrimen aliquod vsi sunt. Puto tamen eos hæcenus non obseruasse cæteros quos eiusdem narrauimus vsus, arbitrati quemadmodum & ipse etiam multo tempore arbitratus ac hallucinatus fui hæc manna eam esse quàm Arabes scripsere. Postea verò non multis abhinc annis rationibus instructus, & vsu, ac experien-

perientia certior redditus, iam dictos enarratos vsus omnes, per Deum immortalè me obseruasse, ingenue fateor, & dubio procul omnes in futurum quos narrauimus vsus, citraque vllam noxam ex eius assumptione, nõ solùm periti & generosi medici, sed vulgares etiam (si vt decet, ea vtantur) perpetuò prouenire videntur. Sed mox inquires ea omnia quæ de fraxini & ornis lachryma narrata sunt, veritatem habere, vbi sponte emanauerit, & non si incisis iam dictis arboribus colligatur: quæ etiam non multò ante hac fuit inuenta: hæc nanque cum factitia quodammodo sit, & non spontè proueniat, saltem inhibenda erit, omninõque vitanda tanquam mortalibus noxia; & veluti deleterium quoddam pharmacum. At nos asserimus quòd quouis modo fiat & producat earundem arborum lachryma seu concretus humor, quem mannam appellat, & in quacunque dictarum arborum parte siue sponte, siue vi aliqua emanabit, ea innoxie ad diuersos tamen vsus vtendum erit, neque earum quæpiam prohiberi, aut omnino vitari debet: cum quælibet ipsarum tempestiue adhibita non parùm conducatur: etenim vbi spontè proueniat, cum dulcis admodum sit, moderatèque calida, eos præstabit vsus, quos narrauimus dulcia omnia moliri, & propterea valde similes facultates habebit cum Arabum manna, quæ etiam (vt ipsi aiunt) ex plantis super quas cadit, aliquam suscipit facultatem. Idque veritatem habere censemus, tam si in foliis eorumque pediculis, quàm si in ramis, aut caudice colligatur, eo donaxat dissidentes, quòd quæ in foliis foliorum facultate, quæ verò in ramis & caudice, totius arboris & corticis quoque facultate quæpiam participabit. Vbi verò incisis prius arboribus ea profuerit, quam manam vulgò appellant manna forzata, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omnium maxime amaritudinis particeps erit, præsertim ea quæ primò ex eisdem effluit: aut prius per aliquos dies antè, quibusdam cæsuris factis, eam quæ ex eisdem profluit, prætermittunt, & deinceps reliquis illatis, quæ inde profluit, colligunt, & hæc medio modo se habebit & sapore & facultate inter eam quæ sponte, & eam quæ ex primis incisionibus factis, primò emanat, quæ libet tamen earum semper dulcedinem magis præ se fert quàm amaritudinem, cum hic sapor in eis omnibus præualeat, quapropter licet prima quæ incisionibus factis colligitur, minorem habeat concoquendi, laxandi, ac rarefaciendi, seu læuigandi & fundendi vim, propterea quòd non adeo temperatè sit calida ob amaritudinem cuius magis particeps est, maiorem tamen habebit abstergerendi, extenuandi, meatus purgandi, ac incidendi facultatem, & ob id in educendo pure, aut crassa pituita ex thorace, & pulmone, mensis que mouendo, magis auxiliabitur, magisque aluum soluet, & liberandis obstructionibus opitulabitur. quinimo Theophrastus citato cap. 1. libro 9. de histor. plantarum, de lachrymis quæ incisis arboribus consistunt, inquit: cæsura capiuntur quæ vtilia, magisque operæpretium sunt: ita vt propterea vtilior hæc manna quodammodo esse videatur, & non ab re tot præstabit vsus quot narrauimus: vbi congruè ea vtaris: cauenda tamen erit in ardentibus febribus alui fluoribus ac dissenteris aliisque calidioribus morbis, similisque naturæ corporibus, ac etiam ætate, regionibus, annique constitutionibus, similiter valde calidis existentibus, non tamen adeo vt cætera pharmaca aluum soluentia quæ calidiora sunt, tempore anni calido, calidioribusque corporibus, prohiberi debet, cum non adeo noceat, atque calidior sit, sed ea vtendum præcipuè vbi hæc adsint, quæ sponte emanat & in foliis eorumque pediculis, ac eo potissimum loco qui inter pediculos & ramos colligitur. Si verò quibusdã vulneribus prius dictis arboribus illatis, quàm primò reperiunt ex eisdem emanantem mannam non colligunt, sed eam quæ deinceps ab eisdem, aut ex aliis secundo loco factis cæsuris, profluit, hæc licet vi etiam extrahatur, incisis scilicet dictis arboribus, & propterea violenta quodammodo appellari possit, & in hoc conuenit cum modo dicta, tamen quòd ad facultates attinet, medio modo se habebit inter hanc, & eam quæ sponte profluit, cum non adeo exquisita & pura fuerit

fuerit, quemadmodum ea quam sponte dictæ arbores amittunt, neque adeo impura & violenta, ut ea quæ ex primis illatis cæsuris primò emanat: propter ea quòd ex primis illis incisuris, qui impurior ac magis amaritudinis particeps est humor, fuit expurgatus. Iure igitur mediocriter se habebit tam ad eas operationes, quas spontaneæ competere diximus, quam ad eas, quas perficere retulimus eam mannam quæ ex primis incisuris illatis primò effluit. Quamobrem proculdubio asserimus quemlibet ex iam dictis succum, seu concretum humorem, lachrymam, seu gummi, aut quomodolibet appellare uolueris, admittendum esse, etiam si vi extractus fuerit, mortalibusque ad diuersos usus esse accommodatum, & citra noxam aliquam magnopere conducere, & proinde nullum eorum, prohibendum esse, iure arbitror, nec minus naturæ, & arti quoque plurimum debere cenfeo, & innumeræ agendæ sunt gratiæ (mea sententia) ut quæ nobis inter cætera medicamèta valde conducibilia, hunc fraxini &orni humorem, quem mannam appellant, producere, ac propalare conatæ sint; quo ut decet vtentes citra noxam aliquam, ut sæpius dictum est, nonnullos præter naturam affectus curare valeamus, etiam si aliqua, ferro inquam, aut igne, & non sponte profuerit. Quocirca ut rem hanc paucissimis perstringamus, nam præclarum proverbium illud est (ut inquit Plato in Philebo) quo dicitur quæ pulchra sunt, & bis, & ter, repetenda esse, ubi ea haberi non poterit manna quæ ab Arabibus scripta est, loco eius ea vtare quæ sponte in dictis arboribus emanat, nam eisdem ferè præstabit usus, quos Arabes bonæ, aëreæ mannæ tribuerunt, & longè plures præsertim ea, quam in fraxini foliis, eorumque pediculis, aut parte ea qua foliorum pediculi ramis annectuntur, colligunt, & frondium mannam appellant, hæc namque inter cæteras eligenda erit. Nam præterquam humor ille ex quo generatur syncerior, dilutior, ac tenuior est, quoniam ad extremas peruenit ac summam arboris partes, ac concoctus magis, & ob id dulcior existit, foliorum etiam viribus quodammodo participabit, quorum succus, ut dictum est, serpentium ictibus valde opitulatur, Diosco. & Plin. auctoribus, qua de re inter cæteras ad eos usus ad quos aërea accommodata est Arabum auctoritate, præcipuè hæc eligenda erit. Nam cum dulcior sit quàm cæteræ arboreæ mannæ, candido, aut subcitrino calore velut rosida, cæteris propterea eiusdem generis præstare videtur, & aërea etiam præstantior, cum nedum serpentum ictibus, verum etiam & eadem ratione malignis pestilentibusque febribus auxiliabitur. Deinceps verò ea quæ etiam sponte prodiens in ramis aut caudice tam fraxini quam orni reperitur, succedit. Nam in orni foliis aut eorum pediculis humor hic sponte non emanat aut raro admodum, & raro etiam in ramis. Sed in caudice plurimum, ut sæpius dictum est: quamuis quæ in fraxini ramis, seu caudice colligitur exigua sit, ut diximus, collatione facta, ad eam quæ in orni supra dictas partes legitur, dignitate tamen præstat ea quæ in eisdem orni partibus reperitur: propterea quòd non adeo calidæ temperaturæ sit fraxinus ac orni, humiditatèque magis participet: & ob id dulcior quoque est quæ in fraxini ramis, seu caudice colligitur manna, quàm quæ in orni eisdem partibus reperitur. Sequitur in bonitate tertio loco quæ non ex primis illatis cæsuris colligitur, videlicet quæ ex eisdem primò profluit, sed ex aliis vulneribus post aliquos dies factis. Nam ex primis illis quòd primò effluit, impurum, inconfectum, ac excrementosum valde esse censendum est; & propterea puriorem, perfectiorem, dulciorèque ex secundis cæsuris humorem profluere: necnon & secundo loco ex illis primis incisionibus factis, non ab re putandum est. Postremò neque etiam ea omnino spernenda est arborea manna, atque penitus profliganda, quamuis quartò loco in bonitate succedat quæ primò ex primis illis incisuris profluit. Nam & hæc quoque, licet amaritudinis cuiusdam quodammodo particeps sit, dulcedinem magis præ se fert, qui sapor perpetuò in ea etiam præualet, quamuis parua quædam, & in fine sentiat amaritudinē

ritudo, cuius etiam gratia quandoque morsus quidam sentitur dum gustatur, est enim mordicatio communis cum accidi, tum amari, tum etiam acris saporis, ut liquet 4. de simp. medic. fac. quapropter & ad eos valde conducere videtur usus, quos dulcia omnia, modicèque amara perficere solent, ut sæpius dictum est, & si contingat, ut quidam ferunt ac experti sunt, quandoque humorem hunc lento igne sub dictis arboribus accenso, vi extrahi; & hæc quoque manna admittenda erit, cum nonnisi caliditate quadam magis participabit, quæ non adeo erit immodica ut vrat, & corrumpat, at sensibiliter lædat, sed ut valentius operetur, id quòd manifestat huius humoris dulcedo; quæ quomodocunque is humor ex iam dictis arboribus effluat, semper in eo præualet, & amaritudo aut nulla inest, aut adeo exigua, ut vix percipi possit, perquam rarissime autem, idque in fine potiùs manifeste sentitur: quo fit ut hoc eodem humore, succo, lachryma, seu gummi, quomodocunque à dictis arboribus emanauerit, siue sponte, siue vi aliqua innoxie, citràque omne periculum uti valeamus. Id quòd non solùm validissimis rationibus, ac auctoritatibus probatum esse reor, verum etiam & longa experientia confirmatum, etenim nedum ipse sæpius & longo tempore eadem sponte, & vi etiam collecta usus fui, sed & cæteri ferè quotquot sunt in hoc nostro Regno medici, indifferenter per plures annos eadem manna quomodolibet collecta, ad molliendam aluum, præcipuè citra noxam aliquam, citràque omne discrimen vsu fuere. At si quispiam dixerit quandoque obseruatum esse, ex eius saltem mannæ vsu, quæ primo arboribus iam dictis incisuris emanat, superpurgationes, intestinorum abrasiones, seu tormina & alia quoque mala superuenisse: nos facillè obiectionem hanc delebinus, asserentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione prouenisse, sed quia minus rectè medicus quispiam ea usus fuerit intempestiue, aut morbis, seu corporibus quibus non competit, exhibens: vel coniectura malè eius quantitate assequutus, aut fortè deceptus, putans eam aëream esse; vel quipiam alium adulteratum, seu factitium, pro manna hac exhibens: quamobrem frustra non animaduertimus nos priùs quando diximus quòd absq; noxa semper hæc arborea manna uti poterimus: ubi ut decet ea vtamur. Cæterum quis vnquam eiusdem vsu impedire audeat, si nonnulli alij arborum, fructicū, seu herbarum succi, humores, lachrymæ, resinæ, seu gummi, in medicinæ vsu admittuntur, quamuis eorum aliqui violentiores, calidiores, acriorèsq; fuerint, & quidam venenosa etiam qualitate participent, ut scammonium, elaterium, euphorbium, & alij similes: sunt & præter hæc humores alij, gummi seu resinæ, quorum in arte medica usus admittitur, ut aloë, bdellium, sagapenū, oppopanax, Hammoniacum, myrrha, mastiche, thus, & reliquæ resinæ omnes, præsertim terebinthina, nonnullaque alia, quæ breuitatis causa consulto prætermittimus. Admittenda itaque est hæc nostra manna, quæ ex fraxino & orni duntaxat quouis modo colligitur, tanquam mortalibus magnopere ad iam dictos usus conferens: illud tamen animaduersione dignum puto, quo maiori emolumento ac tutius ea uti valeas, ut eam quæ recentior & humidior est semper eligas: nam quæ diuturnior aut quouis modo aridior reddita est, omnino vitari debet, necnō ut vnā ab altera discernere coneris, ac rectè distinguere: nam & hoc erat tertium à nobis absoluendum. Quòd etsi difficilè admodum videatur, id tamen quoad fieri poterit manifestare conabimur, asserentes aëream, & quam Arabes scripserunt mannam haud ægrè dignosci præsertim optimam, eisdem videlicet notis, quas Mesues animaduertèdas, suo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficile est hanc, ab ea quæ arborea est distinguere, nam cum hæc à frigore concreseat semper, atque coaguletur, ut sæpius dictum est, necessariò liquefiet ac soluetur à calore, si Aristotelis principia vera sint. Itaque si soli feruentissimo, aut igni seu calefacto ex igne ferro aut lateri imposta, soluat, atque liquefcat, quòd aërea sit, certo affirmare poteris, modo adulterata non fuerit, & eas seruauerit notas, quas Mesues meminisse quæ

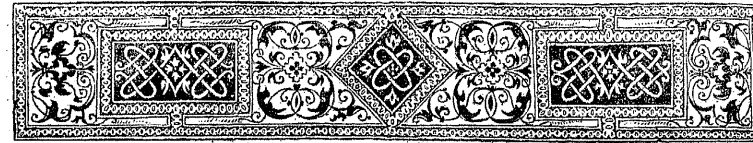
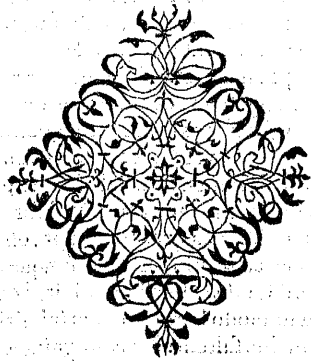
etiam ratione neque admodum difficile erit hanc qua utimur, & arborea est, à roscida discernere. Etenim à solis seu ignis calore, etiam immodico, neque soluetur, neque liquefit, cum ab eodem ut dictum est concreseat, & coaguletur. Quod etiam dum hæc scriberem experiri volui. Nam cum diligentia Ferdinandi imparati, solertis quidem pharmacopolæ Neapolitani, ex Venetiis eam Orientalem mannam quam bombacinam appellant, habuissem, calefacto ex igne ferro, ac lateri, impositis eiusdem, & nostræ mannæ granis quibusdam, tam eius quæ ex foliis, quam quæ ex caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & soluta, hæc verò aridiora durioraque reddi visa sunt: exposui quoque eadem soli feruentissimo, propriisque oculis inspexi, & si non ita repente & affatim, pauco tamen interiecto temporis spatio, bombacinam mannam sensim liquefactam, nostram duriozem effectam, & albidiozem. Nec secus censendum puto de ea quam maltichinam vocat, & de qualibet alia manna è cælo cadente, quocumque in loco, ac quouis tempore, vbi adulterata non sit. cum enim & humidior & recentior sit quam bombacina, cõsentaneum est ut citius & ad solem, & ad ignem imposita liquefeat. Liquefit autem, ac soluitur à frigido humido, hoc est aqua, manna hæc arborea: nam quæ à sicco calido coagulata sunt, ab aqua solvuntur, quæ est frigida & humida, inquit Arist. 4. meteor. si quidem coagulata, quæcunque liquabilia existunt, dissolvuntur ab his, quæ causis coagulationis contraria sunt; & propterea, vbi fuerit frigidum aliquod sine humiditate eam quoque solvere non valet, quoniam & à frigido sicco etiam, quandoque concrevit hæc manna, ut collectores testantur, & nos prius dilucidauimus, & hoc non ob aliud nisi quod non solum aquæ, sed terræ etiam existit eius materia, quæ quidem distarum arborum succus, seu humor est ut diximus, & quæcunque communia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigido, ait Aristot. citato loco. Idque non ob aliud, nisi quod hæc quæ sunt communia terræ & aquæ cum eorum coagulatione ingrossantur etiam, quæ ingrossatio alio modo fieri nequit, quam humido abeunte, sicco autem constante: id verò indifferenter, & à calido & à frigido, quamuis diuersa quodammodo ratione perficitur, ut liquet ex eodem Arist. ibidem. Quo fit ut non absque ratione arborea hæc manna interim à frigida, interim verò à calida, præsertim non immodica, aqua solvatur atque liquefiat, eo ab utraque iniecto iterum, quod prius abierat humido, ac in maiori copia, siccoque, quod propterea constiterat, iterum dissoluto à suo contrario. Illa verò quæ ærea est, & à calida aqua, tanquam à contrario, nonnunquam autem à frigida cuius causa quod prius à sicco frigido concretum erat, iterum liquefit ac soluitur, quemadmodum niui, atque grandini contingit, quæ nedum à solis seu ignis calore liquefiunt ac solvuntur, verum etiam à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liquefit ærea & roscida manna semper à solis, seu ignis calore atque etiam à calida aqua quatenus scilicet calida est potissimum; & à frigida quoque, verum non tanquam frigida, sed tanquam humida. Quæ verò arborea est, nunquam à solis seu ignis calore soluitur, sed potius concrevit, & coagulatur magis, ab aqua verò, siue modicè frigida, siue modicè calida fuerit, & soluitur, & liquefit, tam si à calore, quam si à frigore fuerit concreta, propterea quod eadem aqua semper humiditatem admistam habet, & quod ad actiuas qualitates attingit, perpetuò contrariam quodammodo habeat qualitatem ei, quæ causa coagulationis fuit, siue immodicus calor, siue immodicum frigus ingrossationis & coagulationis eius causa fuerit. At cum decretum à nobis prius sit hunc arboreum succum interdum concrefcere & coagulari à frigore, quemadmodum æream, & roridam mannam semper; non ab re quispam quæreret, cur causa sit, quod hæc saltem arborea manna, à sole & igne non liquefiat, velut ea quæ è cælo lapsa est, cum utraque à frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non esse vnum & eundem modum concretionis & coagulationis utriusque, sed valde diuersum, quamuis ab eadem causa

sa efficiente perficiatur, frigore inquam. Præterea materia etiam quæ coagulat, diuersa est; nam arboreæ mannæ materia, succus, seu humor est, qui terræ & aquæ existit, æræ verò vapor, aquæ existens solum. Quæ verò communia sunt aquæ & terræ, vbi coagulantur, incrassantur etiam insimul, quæ incrassatio, humido quidem recedente & euaporante fit, sicco autem constante, ut diximus, tam si à calido, quam si à frigido coagulentur, & incrassantur. At quæ solum aquæ sunt, & à solo frigore coagulantur, & talia coagulata cum fuerint, non incrassantur, ut inquit Arist. citato lib. 4. met. propterea quod neque recedit, neque euaporat humidum quod in eis continetur, quemadmodum in his quæ cum coagulatione incrassantur, quod fit ut à solis, seu ignis calore, qui siccitati etiam commistus est, quod in eis continetur humidum, & prius à frigore fuerat concretum seu coagulatum, fundatur, & propterea eadem liquefiant, quamuis calor siccitati fuerit copulatus. Verum quæ simul coagulata, & incrassata à frigore sunt, nequeunt à calore siccitati commisto solui, ac liquefieri: nam nedum calido, verum etiam humido indigent; eo iam euaporato quodammodo; & nisi eiusdem illud adiiciatur, quoniam iam ferè euaporatum erat, & recesserat, liquefieri nequeunt, nec solui. Qua ratione dictum est hæc à calida aqua liquefieri, non tamen ab igne & sole, quæ videlicet simul aquæ, & terræ existentes, à frigore fuerint coagulata, & incrassata: cuius generis est arborea hæc nostra manna si à frigido sicco concreuerit, & propterea eadè à calida aqua quæ humida est, etiam soluitur, atque liquefit, non autem ab ignis, seu solis calore, qui siccitati permistus est, quoniam causis coagulationis contrarius omnino non est, veluti aqua modicè calida. Dissidet insuper hæc arborea manna, quomodocumque coagulata fuerit, ab ærea, colore. Nam non ita candida erit, quemadmodum illa, neque adeo exactè dulcis, modo à plantis super quas decidit roscida manna, aliquam nõ participauerit amaritudinem. Est item huius mannæ arboreæ substantia siccior, & densior quodammodo, cum non solum aquæ, sed etiam terræ sit particeps, & ob id etiam poderosior, nisi immodicè fuerit à solis calore exiccata. His denique notis æream ab arborea manna, haud ægre discernere poteris. At arboream num sponte ea prodeat, vel vi fuerit extracta, non ita facile dignoscet. Poteris tamè & illud quoque coniectura quadam assequi, nam vbi sponte emanauerit, si in foliis eorumque pediculis, ac locis quibus pediculi ramis annectuntur profuerit, & alba & dulcia, admodumque exigua grana sibi inuicem adhaerentia citra incisionem, vbi simul coaceruata fuerint videbuntur. Hæc quippe est illa manna quæ semper sponte erumpit, & cæteris etiam sponte emanantibus præstat, ad aluum molliendam, bilèmq; leuiter educendam, ac thoracis asperitatem leniendam, & præter hæc aduersus venena confert, quemadmodum fraxini folia, hæcque nostri tēporis medici pro magnatibus eligunt, præsertim in febribus acutis, & frondium mannam appellant, quamuis, ut diximus optimam æream mannam se elegisse putent, hætenus ignorantès quod distarum arborum succus fuerit, ut demonstrauius. Si verò in caudice & ramis legatur manna hæc arborea, quæ manna corporis nuncupatur, vbi sponte prodierit, præterquam, quod eius grana maiora sunt, & ita ab ea proximè scripta distat, dulcior quoque erit, albidior, atque humidior ea quæ vi emanat, ob eas quas supra recensuimus causas, minus tamen ea, quæ in foliis, eorumque pediculis legitur, & alba, & dulcis erit. Quæ verò incisis arboribus effluit, si ex primis incisuris prodierit obscurior, ac quodammodo herbaceo, seu subuiridi calore participans apparebit: sapore verò in fine saltem cum eam gustaueris, amaritudinem representabit, & cum ea quandoque mordacitatem quandam, siccioris que substantiæ erit, præterea quod terræ magis ferè quam aqueæ substantiæ & earundem arborum corticis coloris ac saporis quoque particeps est. Verum vbi non ex primis incisuris, sed cæteris postea illatis, aut ex eisdemmet primis, sed non prima colligatur quæ effluit manna, medio modo se habebit inter hæc & eam

quæ sponte emanat, substantia, calore, sapore ac humiditate, & siccitate, & eadem etiam causas facultate & viribus mediocriter se habebit. Hæc igitur breuiter animaduertendæ sunt notæ pro cuiuslibet (vt aiunt) mannae notitia, tam si aërea quàm si arborea fuerit, & si arborea, tam si sponte quàm non sponte emanauerit. Illud tamen prætereundum non est, quòd si cõtingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quòd ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modò deceptio valde magna nõ fuerit, tam si fuerit aërea quàm arborea manna, & si arborea, tam si sponte quàm non sponte prodierit. Neq; enim valde inter se, quòd ad vires attinet, dissidere videntur; nisi pro aërea aut ea quæ sponte nascitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum incisuris primò effluit. Hæc nanque valentiùs purgat, incidit, & detergit quàm utræque earum, & propterea ad eos affectus qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis & pulmonis asperitati ac febribus ipsis, præfertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hæc denique sunt quæ de manna (vt aiunt) qua nostræ tempestatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam sæpissimè vtuntur, iure sentio, quicquid alij (eorum pace dixerim) ante nos, & nunc etiam scripserint, aut absque ratione auctoritate & experientia sentire videantur. Tua nunc interest clariss. Albertine, vt quæ de manna scripsimus tot validissimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia comprobata, summo huius Regni præsidii iustissimo ac prudentissimo Alchalæ Duci, consulas, vt perfici iubeat, postquam nedum hoc Regnum incolentibus, sed & Italiam totam, & vniuersam ferè Europam, quæ de ipsa scripsimus, tot talisque utilitates præbebunt: omniumque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo opti. max. rem gratissimam facies. Si quid verò inconcinne & imperfectè à me scriptum fuerit, corrigere ac emendare tuum erit, idque non mihi sed temporis angustia, qua hæc ad te scribere coactus sum, adscribas quæso.

Vale.

F I N I S.

DONATI ANTONII
 AB ALTOMARI
 DE VINACEORVM
 FACVLTA TE,
 AC VSV.

AD EXCELLENTIEM FRANCISCUM
 Antonium Villanum intimum PHILIPPI REGIS, Consi-
 liarium Dignissimum, Iustitiam atque Pru-
 dentiam colentem.

VM diebus non longè ab hinc elapsis in tuo iucundissimo agro simul conuenissemus, excellens vir, literis, & dignitate clarissime, cupiebam siquidem simul, & tecum colloqui de re, quam pridie mihi commiseras, nec minùs & uxorem tuam, mulierem sanè lectissimam, diu laborantem visere; postquam iam pridem vocatus, ob vehementissimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciabar; quod magnopere desiderabam, perficere nequii. præter cetera, inter nõs sermo incidit de vinaceorum facultate, ac vsu: cum ex eis me à tali dolore vindicatum tibi asseruissem; exoptabásque à me intelligere num illustrissimo, & excellentissimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius regni Præregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, simulatque tibi arum frigiditate, ac debilitate, nec non pedum œdematoso tumore, & interdum dolore affecto, eorum vsus conferret. Quamobrem visum est extemporaria hac, incultaque epistola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vsu; quicquid sentiam, recensere. potissimum cum & tu id, vt ex tuis perrepi verbis, scire desiderares, & perquam utilis in nonnullis, vt demonstrabimus, affectibus sit eorum vsus, neque vllus ante nos, qui ad manus nostras peruenit, de his verba fecerit, id verò non in me solo experimento, ac aliorum nuda experientia, sed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur. illud primò animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud subintelligere volumus, quàm solidas vna reliquias, cum in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, auctore Galeno secundo de alim. fac. quàmuis quidam per vinaceos, seu vineaceas acinorum semina intelligere videantur, hos tamen vinaceos Galenus Græcè σίμφυλα citato loco appellat, similiter & Dioscorides lib. 3. reliqui Græci, interdum τρύγα quandoque βρύτια nuncupant, qui itidem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini facem ita appellant. σίμφυλα verò oliuarum partes solidas, cum ex eis oleum fuerit expressum. Quamobrem rationi cõsentaneum est, vinaceos iuxta Galeni doctrinã constitutos esse ex mem-

Cap. 9.

Cap. 3.

QQ 2

branofo acinorum tegumento, seminibus, seu nucleis, *γίγερτα* Græci dicunt, & eorundem acinorum radice, quæ ex palmite nascitur, unde ipsi acini pendent, quam Gal. *βήρυλλον* nominat citato loco, quidam, vt ipse inquit, *σεμφολλος*; Plin. verò lib. 23, partes eas, in quibus acini fuere, sarmenta vocat; postquam vuarum partes solidas, quæ multo expresso supersunt, cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus sed mox dubitabis, si acinorum substantia, qui *ζαγυ* Græcè dicuntur, ex Galeni monumentis composita est ex ipsorum velut carne, & humore, qui per carnem dispersus est, ex quo fit vinum; præterea ex seminibus, atque ex membranoso tegumento, quod omnia hæc extrinsecus circumambit, nunquid particula quedam multo etiã in torculari expresso tum ipsius velut carnis acinorum, tum etiam ipsius humoris per eandem dispersi remaneat; & sanè videtur per ea, quæ modo citauimus Gal. verba, quod vtique non. Nam solidas vuarum reliquias, cum in torculari succus ipsius omnis fuerit expressus, vinaceos appellat. Atqui nos quod vtriusque substantiæ quidpiam relinquatur in vinaceis, etiam si torculari vuæ admodum expressæ fuerint, audacter asserimus, quinimo ipsius humoris nedum portiuncula quedam per carnem dispersa, verum etiam in membranoso tegumento, nucleis, ac sarmentis effunditur. Argumento est, quod coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ superinfuderis, quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, non multo post in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit, idque pro vino bibant, sapitque vinum, saporem, colorem, odorémque ipsius prius expressi vini præ se ferens. qua ratione & substantiam quoque participare consentaneum est, hoc dilutum Græci quandoque *τρογυα* Attici verò *δυστηριαν* vocitant, à nostratibus, inquit Gale. *σεμφολλος*, à Latinis lora appellatur. poteritque eadem aquosior, interdum etiam meracior fieri, vt ipse fatetur, pro maiori, vel minori quantitate aquæ superinfusæ, quanquã huiusmodi aquæ quantitatem Plinius meretur lib. 14. triaque narrat loræ genera. & Columella lib. 12. de re rustica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus etiam Varro lib. 1. quomodo lora pareretur insinuat, quando pro vino operariis dari hyeme dicebat. & M. Cato de recentibus vinaceis seruatis verba faciens dicebat; idem, si volens lanito paululum, & lora erit familie, quod bibat. Quod verò in loris ipsis portio quedam acinorum, & eius substantiæ, quæ velut caro existit, & humoris, qui per eam dispersus est, ex quo fit vinum, permixta sit, idem Plin. eodem lib. 14. his verbis confirmauit. Non possunt iurè dici vina, quæ Græci *δυστηριαν* appellant, Cato, & nos loram, maceratis aqua vinaceis; sed tamen inter vina operaria nominantur, quinimo rursum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis quidam affundentes, vt inquit idem Gale. aliud parant dilutum; ita vt id quoque in potu sit tolerabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici propriè non, vt prius, dilutum hoc *δυστηριαν* nominari velint, nec minus & ipsum vini quandam commistionem habens; cum & vini antea etiam expressi quodam modo saporem, colorem, ac odorem habeat. id verò fieri haudquaquam posset, nisi & substantia quæpiam ipsius humoris, ex quo fit vinum, ipsius permixta esset. Accedit ad hæc, quod ni succus, seu humor quispiam, simulque carnosæ substantiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, sed solidæ duntaxat partes superessent, non haberent vinacei ex quo, veluti ex materia, parua quedam animalia volatilia quidem, & admodum culicibus similia generarēt, exiguam quandam putredinem perpepsi, & deinceps eadem magis aucta vermiculos quosdam paruos instar eorum, qui in ceras, aliisque fructibus humidioribus existentibus, ac putrescentibus, postquam humiditas in eis non adesset, ex qua talia produci animalia possent; aut saltem eadem satis non esset ad eorum generationem. Attendendum insuper quod pro maiori, vel minori etiam vuarum prelo expressione, maior item, aut minor copia tam ipsius veluti carnosæ substantiæ, quam humoris per eam dispersi, ex quo fit mustum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamen vniuersæ hæ geminæ substantiæ prorsus à vinaceis,

naceis, eisque præsertim recentibus, secernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, causas. Ad Galeni auctoritatem, cum dixit, vinaceos appellare, solidas vuæ reliquias, cum in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, hoc modo satisfacias; eum intelligere voluisse omnem succum, qui exprimi potest per torcular; qui autem minimè etiam valde prelo pressis vis secerni potest, cum eisdem vinaceis relinqui non negans, adeo vt secundum sensum, non autem secundum rei naturam videatur omnis succus fuisse expressus. Nam vt dictum est, non modò per eam substantiam, quæ velut caro existit, portiuncula eius dispersa, sed in membranoso tegumento seminibus, ac sarmentis impacta in ipsa expressione permanet, de ea autem substantia, quæ ceu carnosæ existit, hæsitari non debet quin aliqua eius portio remaneat simul cum acinorum tegumento permixta. Quod si aliter Galeni verba interpretentur, nequaquam vindicari posset, quin sibi ipsi pugnaret; postquam citato loco asserit etiam dictis vinaceis, si aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri suaue, & interim dilutum hoc aquosius, quandoque verò meracius, seu vinosius, quod quidem procul dubio absque aliqua humoris, ex quo fit mustum, permixtione, haudquaquam fieri posset: & nos etiam paulò antè probauimus, intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno solidas vuarum reliquias, quæ prelo subiectæ, multòque expresso supersunt. Sunt autem hæc maximè membranorum acini tegumentum, ipsiusque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite nascuntur, seu sarmenta, necnon & exigua quedam portio eius substantiæ, quæ ceu caro existit, atque humoris per eam dispersi, & reliquis etiam solidis substantiis per expressiorem imbibiti, harum autem duarum substantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiam, vel minus per torcular vuæ fuerint expressæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum est, harum duarum substantiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium solidarum relatione, propterea Galenus de eis haudquaquam meminit; sed solidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorum discrimen, pro varia, ac diuersa vuarum specie, ex quibus vinacei sunt, ob id rursus attendas oportet quot, quæue sint hæc vuarum differentiæ, quo diuersas etiam vinaceorum naturas inuestigemus. verum non de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne nimis longa sumatur oratio; sed earum duntaxat differentias recensebimus, quæ ex diuerso vuarum sapore pullulant. eæ etenim ad nostrum institutum non parùm conducere videntur: tum vel maximè quod Plinius libro 14. scripta reliquerit de vitium generibus hæc verba, omnia genera vitium numero comprehendendi posse vnus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. cæteri innumera, ac infinita esse prodiderunt. sunt tamen & quod ad saporem attinet vuarum insuper differentiæ non pauca; id quod manifestauit Gale. eodem libro 2. de alimentorum facultatibus, cum inquit. Non parua autem est inter vuas differentia, quod alia sint dulces, alia acidæ, alia austera, alia denique quæ nullam habent vehementem qualitatem, vocant autem ipsas vinosas, qui licet in his verbis de acerbis vis non meminerit, paulò tamen post comparans inter se austeras, & acidas, de eis verba facit, inquit. austerarum autem quedam si suspensæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ, etiam si suspensæ fuerint diutiùs, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt. quocirca ipsarum esus perpetuò est cauendus. quibus ex verbis liquet quinque in vniuersum esse simplices vuarum differentias, quæ ab earundem saporibus capiuntur: dico simplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino syncerum saporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. compo-

rit. Cæterùm quæ dulces sunt vuæ, succum habent calidiorem, & ob id stibundæ: acerbæ verò, austeræ, & acidæ frigidiores, vinosæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturæ putandum esse, cenleo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis, ita & reliquæ eorum substantiæ proportionabiliter se habebunt relatione ad eas, quæ aliorum saporum sunt, præsertim ob eiusdem succi substantiam, cuius participes esse videntur, & quemadmodum frigidior habent succum vuæ acerbæ, austeræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum substantias esse dixeris, & vinosarum velut succus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt. inter acerbæ autem, austeras, & acidæ, seu succus acerbarum, ita & reliquæ substantiæ frigidiores erunt, quàm austerarum, & acidarum; & austerarum succus rursus, cæteræque substantiæ frigidiores quàm acidarum. hunc etenim ordinem seruant in frigiditate sapes ij, vt liquet 4. de simp. med. facultat. verùm non ab re dubitabis, propter quid austerarum vuarum quædam, vbi diutius suspensæ fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, & acidæ, etiam si diutius fuerint suspensæ, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt? An dicas tu quòd acerbæ multam habeant terrenam, siccam, crassamque substantiam quæ à calido etiam ascititio minimè potest ad eò euinci, vt dulciores fiant? austeræ verò tenuiorem, humidiorémque: ac minus etiam frigidæ sunt. & quamuis acidæ minus frigidæ sint, quàm austeræ, id tamen aquosum, & quod velut semicoctum est in eis excrementum, multum est; ad eò vt neque ab earum calore etiam ascititio confici possit, & in dulcius mutationem assequi, quamuis ipsæ minus frigidæ sint, quàm austeræ. Ad hæc non omnes austeræ, sed quædam, dulciores redduntur, inquit Galenus, vt pote illæ, quæ non exquisitè tales sunt, sed quidpiam dulcedinis, licet non manifestè, in seipsis continent. Acerbæ verò, & acidæ syncerè, nunquam. Facta insuper collatione inter eandem quatuor acinorum partes eiusdem vuæ inter se, fatemur membranosi tegumenti, ac seminis substantiam siccam, & frigidam esse, frigidiorém tamen, ac sicciorem seminis, quàm membranosi tegumenti; calidam autem esse fatemur eam, quæ seu caro existit, ac humoris substantiam, qui per eam dispersus est: necnon & humidam, minus tamen calidam, sed humidam magis esse humoris substantiam, quam carnis, argumento est, quòd minus nutriat, & promptius subsideat. calidior item quodammodo, & mediocris humiditatis est ea substantia, quæ velut caro existit, eò quòd copiosius quàm succus nutriat, nec ad eò citò deiiciatur. & propterea vuæ quibus exiguus est succus, magis nutriunt, quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptius subsident. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco copiosius ex carnea acinorum substantia, quàm humida, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima sit acinorum tum caro, tum succus, quorum substantia, vt dictum est, calida, & humida existit, signum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Galen. inquit citato loco, semina autem ferè omnia reliqua sint, quorum substantia eodem auctore sicca est, & quodammodo astringens, quo fit vt si transglutiantur, nihil quod sensu deprehendi queat, à sese mutata, omnia intestina peruadant, insuper et tegumenta omnia remanent, quæ cùm vsum acinis præstent, quem cutis animalibus, eandemque ferè siccam substantiam habeant, quemadmodum, & semina, vt diximus, qua ratione & ipsa quoque exigua, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem suscipiunt, nec minus & sarmenta, in quibus acini fuere, omnia post multi expressionem supersunt, ipsa quoque frigida, & sicca, ac astringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libro. 23. cùm dixit; sarmenta earum, in quibus acini fuere, loquens de vuis, astringendi vim habent, efficaciora ex ollis, nuclei acinorum eandem vim obtinent: reliquum

Cap. 6.

Cap. citato.

Cap. 1.

liquum propterea est, vt vniuersa vinaceorum substantia frigida sit, & sicca, atque astringendi vim habeat. qua ratione mammæ inflammationi triti cum sale viles sunt: decoctumque eorum veteres dysentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & foru, vt idem Plinius ibidem testatur, haud valdè dissentiens à Dioscoride, qui libr. 5. de eis verba faciens ita inquit: Reconditi vinacei inflammatis mammis, ac duris, nimioque lactè turgentibus, ita enim interpretanda sunt eius verba, cùm dixit *απορρωσιμωσάντων* illiniuntur. eorum decoctum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infusum; ad defelsiones, ac forus assumitur. & demum de acinorum nucleis ait. Nuclei acinorum astringendi vim obtinent: stomacho viles sunt: inspargitur farina rostorum polentæ modo dysentericis, cœliacis, & solutis stomacho. Talis itaque est vniuersa vinaceorum propria substantia, seu natura. hõsque vsus præstare valent, si eorum potentiam perpendas. magis tamen, & minùs pro diuersis vuarum differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam priùs narrauimus. sed cùm non solum vires eorum, quas in potentia possident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu existente proficiuntur, animaduertendæ sunt. Restat propterea differendum, quidnam præstare corporibus nostris valeant per hanc, quam actu obtinent, qualitatem; postquam in potentia astringendi, ac refrigerandi facultatem habent; necnon & priùs hoc vnde tale susceperint actu ascititium temperamentum, siquidem tangendo eos sentimus, quod licet potestate frigidi sint, vt retulimus, actu tamen calidos esse, potissimum vbi recenter fuerint prælo pressi, simulque cum multo priùs efferbuerint, quæ vtiq; huius caliditatis causa existat, inuestigare primùm oportet; vt exinde pateat, quor, quive vsus ex his hac ratione nostris corporibus adhibitis prouenire possint. vt verò huius quæ sit veritas pateat, altius quodammodo inchoanda erit oratio nostra, sumpto principio ab Aristotele, qui libro quinto de gen. animalium concoctionem à calore fieri ait. & quarto meteororum, concoctionem perfectionem quandam esse, retulit, quæ à calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto meteororum, fructuum maturationem à naturali etiam calido fieri, quam *πέπρωσιμω* appellat, calor, enim, vt ait Theophrastus libro secundo de causis plantarum, vbique vim obtinet concoquendi. nam, si quem vsus frigiditas præstat, per euentum fieri necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum Aristoteles eodem quarto meteororum sentire videtur. hanc fructuum concoctionem idem Theophrastus libro primo de causis plantarum, duplicem esse asseuerauit, aliam videlicet pulparum; aliam verò seminum, quarum prima ad hominum vsus præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri soleat, qua confecta, succum, saporémque capessere nostræ naturæ congruum necesse est. Quamobrem idem etiam auctor libro 6. eiusdem asseuerat, quòd vuæ etiam sapor in ipsa etiam carne consistit. de qua concoctione tanquam nostro instituto necessaria differere intendimus. Nam reliqua, quæ seminum est, cùm ad generationem, vt ipse inquit, perpetuitatémque arborum pertineat, cuius causa fructus, ac semina natura produxit, ad rem nostram haudquaquam conducere videtur. quemadmodum etiam præsentis notarij neque est indagare, vtra earum perfectior sit; nunc verò satis sit sciuisse concoctionem, seu fructuum maturationem, quam nunc intendimus, cùm perfectio quædam eorum sit, ab infuso eorum calore perfici, eamque ad hominum vsus, propter cibum, vt diximus, præualere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium est, imò nihil præter dulce nutrire potest, vt liquet per Galenum 4. de simp. med. facult. id verò omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Aristoteles 3. de gener. animalium in quouis genere dulcius est. coctione nanque dulce efficitur eodem auctore citato libro quinto, de generatione animalium, propterea non ab re inquirendum est, à quo calore dulce omne efficiatur, vt deinceps pateat inter fru-

Cap. 3.

Cap. 6.
Text. 14.

Text. 19.

Citato loco.
Cap. 18.

Cap. 12.

Cap. 10. 15.
Cap. 1.
Eodè cap. 6.

dus, vis, ac musto à quo calore dulcedo proueniat. hoc etenim inuento, tum
 multi, tum etiam & vinaceorum caliditatis causa, quam actu possident, faci-
 le patebit. Cum verò familiare, amicum, iucundumque fuerit, ac modicè
 calidum id, quod continè ex nostra substantia euacuatur, ac dissipatur;
 sitque nutritio euacuati repletio, quòd familiare quoque esse necesse sit id,
 quod nutrit, nemini dubium est, ac etiam modicè calidum, qua ratione à
 moderato calore dulce omne prouenire consiteri necessariò oportet, idque
 bifariam fieri posse in quocunque corpore decretum reliquit Galenus eodem
Cap. 10. 4. de simpl. medic. facultat. partim enim sunt, vt ipse inquit, proprio, & in-
 sito calore dulcia, partim verò ascititio, proprio quidem calore, vt mel, asciti-
 tio verò, vt sunt omnia, quæ pro cibo igne præparantur; ac proinde dum ca-
 lida sunt, suauiora his, quibus nutritione est opus, apparent. quædam autem
 non suo modo proprio, & in sito calore dulcia sunt, sed acquisititio quoque;
Cap. 11. quemadmodum in fructibus apparet, in his enim vt ait Galenus citato libro 4.
 de simpl. medic. facultat. Aristotelis, & Theophrasti auctoritatè multum ceu
 ardoris, Græci *ἐμπερυστα* vocant, etiam ex solari calore reliquum est, à quo
 illud aqueum, ac etiamnum semicoctum ad concoctionem ducitur, confici-
 turque, ac transmutanti simile redditur. & propterea tam acinis, quàm mu-
 sto multa inest talis caliditas, ita vt non solum mustum ipsum feruere depre-
 hendas, sed ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non
 secus, ac mustum feruere videbis. tanto tamen feruoris discrimine, quanta
 erit vnus fructus ab alio in calore diuersitas, à solari denique calore prouenit
Cap. eodem. vis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio, eodem Galeno teste citato lo-
 co. nihil enim fortasse prohibet, quominus externo quoque calore fructus
Cap. 10. coquantur, vt Theophrastus inquit libro 2. inest itaque ipsi musto omni dul-
 cedo quamdiu feruet, ex eo, qui circa semicoctum, aquosumque excremen-
 tum inest solis feruore proueniens, & proinde quodlibet mustum, donec fer-
 ueat, actu calidum est, ac dulce sentitur. sed vbi quod iam aquosum, ac
 semicoctum erat, transmutatum fuerit, atque confectum, & is, qui feruo-
 rem concitabat, calor, euauerit, tunc propriè vinorum naturæ, ac quæ prop-
 ria sunt succorum proprietates, synceræ conspiciuntur. eo etenim tempore,
 quæ propriè sit vinorum natura, agnosimus, vt liquet apud eundem Gale-
 nū citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quamdiu feruor, dulcedoque
 iam dicta, quæ ex ascititio calore in musto prouenit, perdurauerit, tam diu
 etiam id actu calidū esse. idque eidem prouenire ab illo acquisitione calore, quem
 ex sole suscepit. cum verò qui feruorem concitabat calor, euauerit, neque
 amplius omne mustum dulce permanebit, sed ad propriam suam quodlibet
 redibit naturam, quòd si postquam efferbuerint, in quibusdam dulcedo quæ-
 dam remaneat, eadem syncera erit, suavis, ac ex propria ipsius succi natura,
 eiusque proprio, ac in sito calido proficiscens, non qualis antea erat mista, scili-
 cet proprio, ac in sito calore & ascititio ex solari calore suscepta. nullum tamè
 eorum hoc tempore actu calidum sentietur. Quod etiam rationabiliter de eo-
 rum vinaceis asserendum est. etenim acquisitionem, quam habet actu calidita-
 tem à solari calore susceperunt medio musto, seu acinorū humore, ac carnea-
 eorum substantia præcipuè, eaque tamdiu in eis reperitur, quamdiu ascititius
 ille calor euanescat, qui licet ascititius sit, moderatus tamen est, vt diximus,
 & concoctionem, perfectionemque operatur velut proprius, & in situs. confi-
 cit enim id, quod ad eum, & velut semicoctum est in musto excrementum, quo-
 cum participare decretum sit vinaceos ipsos, similiter & talem calorem par-
 ticipabunt, qui licet externus sit, & ascititius, moderatus tamen est, ceu in-
 situs, vt dictum est, ac proprius ipsorum acinorum, postquam idem quoque
 operatur, dulcedinem inquam, & concoctionem, signum quòd superfusa
 eis aqua, vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu
 caliditatem retinet, vt in loris in dies obseruamus. deinceps autem tempo-
 ris

ris progressu vtrumque euanescit. poterit tamen dulcedinem quandamdiu
 retinere, vbi ex dulcibus naturà vis vinacei fuerint expressi, & modica
 aqua superfusa. hac itaque ratione vinacei cum primū cum musto effer-
 buerint, ac prelo ex acinis fuerint pressi; actu calidi sunt, sed dices, hoc Ari-
 stoteli pugnare, quòd videlicet mustum, acini, cæterique fructus ab ascititio
 calore dulcedinem, ac concoctionem nanciscantur. cum ipse velit 4. meteo-
 rorum, vt dictum est, ab in sito calore hoc fieri, ab alieno autem non perfectio-
 nem, & concoctionem, sed putredinem, ac corruptionem proficisci. huic re-
 sponsum dabimus, quòd Aristoteles à naturali calido maturationem fieri fru-
 ctuum asseruit, intelligens præcipuè, & propriè, non negans quòd ab ascititio
 quoque quòdam calore, vt solis, possit etiam simul cum eodem in sito calido
 concoqui, & perfici; quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro 4.
 de simplic. medica. facultatibus. vel dicas eam fructuum concoctionem à na-
 turali calido perfici voluisse Aristotelem, quæ præcipuè seminum est ad ge-
 nerationem, perpetuatèque arborum pertinens, vt prius cum Theophra-
 sto conclusimus. id verò eius verba ostendunt. dicebat etenim eodem 4. me-
 teororum, fructuum tunc perfectam esse maturationem, quando semen, quod
 in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est. quam consiteri à natu-
 rali calido perfici, absolum non erit. At qui nos, vt iam dudum diximus, de
 hac verba non facimus. Rursus, cum dicebat, ab aliena caliditate putrefactio-
 nem, ac corruptionem generari, intelligebat de ea extrinseca caliditate, quæ
 valdè immoderata, validiorque existit, nec minùs & humida, asserens eam
 esse, quæ ambientis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidoque ca-
 lore externo, & ascititio subintelligimus. scimus etenim rem quamlibet ab
 hoc corrumpi, quemadmodum à proprio, & in sito calore in propria seruat
 natura, sed solarem calorem simul cum Galeno falsi sumus; eumque mode-
 ratum in acinorum, reliquorumque fructuum concoctione opitulari, à quo
 quidem, cum moderatus sit, & vis ac fructibus omnibus maturatio prouenit,
 & dulcedo, hic nanque generationem, accretionem, concoctionem, & vt sum-
 matim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus asserere solet, haudquaquã
 ignorantes, quemadmodum hi, qui circa naturam exercitati non sunt, quòd
 caliditas mediocris omnibus sit utilis: immoderata verò non minùs frigidita-
 te noxia; eodem Galeno auctore citato libro quarto de simplicium medica-
 ment. facultatibus. Sed iterum quæres; propter quid vuarum acini, aliique fru-
 ctus, priusquam in minutas partes redacti sint, aut ab eis succum exprimas, hæc
 eorum actu caliditate tactui non præ se ferunt? huic responsū sit, quòd cum
 crassa sit eorum membrana, qua veluti tegumentum eos circumambit, eam
 tactu sentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex causis est, vt inquit
 idem Galenus 3. de simplic. medica. facultatibus. quòd pleraque, quæ actu sunt ca-
 lida nos fugiunt, propter crassam videlicet eorum essentiam. addit & aliã cau-
 sam, propter quam hoc contingat, quòd scilicet ipsi plurimum habeamus ca-
 loris. propter vnã itaque vel alteram dictarum causarum, aut ob ambas,
 contingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut
 expressis, quem in se continent actu calorem, nos fugere. An propterea talem
 nos calorem non percipere inquis, quoniam extrinseca eorum superficies
 ab ambiente extrinsecus aëre sit refrigerata? quemadmodum de calce refert
 Galenus citato libro 3. de simplic. medica. facultatibus. Nam si bolum ex ea vnũ
 acceperis, nullum ob iam dictam causam, calorem percipies. quippe qui refri-
 geratas tantum eius partes contingas. idque antequam in minutas partes re-
 ductum sit. si verò accumulata calci manum in profundo inseras, confestim
 calidam senties, quemadmodum etiam accumulato stercore columbino, quip-
 pe cum refrigerata ab ambiente extrinsecus aëre non sint, nec minùs & hoc
 simile in vis contigit. Nam si eisdem simul acruatis ad internas partes
 manum inseras; confestim earum caliditatem percipies. hæc eadem insuper
 QQ 5

ratio in vinaceis ipsis seruat. quippe cum eorum externa superficies ab ambiente aere sit refrigerata, calorem non praese fert. si vero altius manus imponas, protinus eorum caliditatem senties. Vel dicas, exiguum esse humorem, qui in singulis vuarum acinis, ac fructibus continetur, & propterea calorem quoque exiguum esse. Quo fit ut commistis etiam cum seminibus, ac tegumento, vix, aut nullo modo sentiat. Cum vero fuerit expressus, separatus, multumque ob eam rem effectus talis succus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, seu ardor, ex solari calore acquisitus, ac moderatus calor in vinaceis ipsis, quemadmodum & in ipsis vis priusquam fuissent expressae, continetur. eumque excipiunt ex humore praecipue, qui per acinorum substantiam, quae veluti caro existit, dispersus est. tamdiuque eum in eisdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderatus extrinsecus calor superuenit, eundem moderatum calorem, ac etiam insitum, quem habent in propria humiditate existentem, vincens, ac corrumpens, molestus siquidem, immitis, insuavis, ac tactui mordax, quo tempore cum putrescere coeperint vinacei ipsi, ac eorum humiditas corrumpi, necnon & acidi fieri, amplius eis vtendum esse non censeo. nam cum aliena omnino validior, mordax, ac immoderata fuerit haec eorum caliditas, ut ad sensum cuiuslibet tangenti pate-re poterit, non minus ut diximus, frigiditate noxia est, quemadmodum quoque ad eorum caliditas moderata, ac mediocri fuerit, omnibus esse vtilem cum eodem Galeno audacter affirmo. Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum multo efferbuerint, ac prelo pressi sint, valde vtilis esse asserimus, priusquam tale aliquid perpetiantur, sed moderatam, seu mediocrem in se ipsius caliditatem obtineant; & ij sunt, quibus procurandis nonnullis praeter naturam affectibus vtendum esse consulo. quod quidem ratione, & experientia facile confirmabimus. Nam cum mediocri, seu moderata sit, ut determinauimus, eorum caliditas, non tantum calore excedunt, ut hos laedat, ac molestus sit, aut immodice calorem nostrum exuperet, calefaciunt tamen moderate, ac mediocriter vinacei ipsi, non tamen adeo ut soluant, secant, distrahantve continuum, ac propterea mordacitatem, dolorumque inferant; sed eorum caliditate fundunt, laeuigant, ac molliunt. fundunt siquidem quod in corporibus nostris conlitterat, atque concretum fuerat. quo maxime affectu voluptas animantibus constat. haec tenus itaque nos calefaciunt, vinacei suo mediocri, seu moderato calore, ut concretas frigore in nobis particulas fundant, quemadmodum quolibet similis caliditas efficere solet Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, cuius quidem proprium est fundere, & liquare. qua ratione scirrhus, seu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus, ut inquit Galenus secundo de arte curatiua ad Glauconem; simile quid pati debent iis, quae sub sole funduntur. Quapropter curari debent eo medicamento, quod calorem habeat tepidum; humiditatem vero nec omnino multam, nec omnino minimam. vocantur autem huiusmodi medicamenta mollificantia, seu mollientia. argentes quoque partes propterea moderate calefaciunt, ita, ut ad refrigeratas corporis partes magnopere conducant. Quamobrem non sine ratione putandum est, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, praesertim ex frigidis succis, magnopere conducere, etiam si a principio fuerint adhibiti, praecedente tamen totius corporis vacuatione. nam eorum moderato calore, fundendi, molliendi, & laeuigandi vim habent, ut dictum est, necnon & dolorem leniendi, quemadmodum & caetera huiusmodi medicamenta. insuper cum adstringendi; ut diximus, facultatem obtineant, robur eisdem partibus addunt; ita ut per eos, qui morbum parit humor frigidus, calefiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium firmitate. Quod si diutius etiam eis vtare, sensim eundem humorem digerere, ac dissoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum dissolunt, quemadmodum & caetera huius generis medicamenta, iuxta

Eodem ca. 1.

Cap. 2. & 9.

Cap. de scirrhis.

iuxta Galeni sententiam citato lib. 2. de arte curatiua ad Glauconem, & 5. de simplic. medic. facultatibus. edematofos insuper tumores exsiccant, ac discutiant, vbi eis, praesertim non exiguo tempore, sed diutius quodammodo vtare. nec minus & neruofarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditate, aut ex frigidis, & humidis humoribus ortas rite curant, ob eam, quam habent caliditatem, ac siccandi, & adstringendi facultatem. Aqua etiam inter ceterum laborantibus propterea non parum conducere videntur, praesertim λευκολεμμία, verum admodum expressi, & dulcium vuarum vinacei esse debent. At non propterea quod eorum caliditate vinacei fundant, molliant, laeuigent, ac dissoluant, partibus etiam immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus existentibus non opitulantur. nam cum modicus sit eorum calor, si quis eis moderate vtatur, aestuantes etiam frige facient; quemadmodum & balnea. hic etenim est moderati caloris effectus, ut rigentes excalfaciat, aestuantes vero frige faciat, veluti etiam & rosaceum eodem Gale. auctore tertio de simplic. medicament. facultat. id vero semper cum partium robore, postquam ab eis vis adstringendi, quam habent, separari non potest. admodum tamen pressi vinacei in his affectibus esse non debent, & ex vinosis, aut quibusdam austeris potius, quam ex dulcibus visis pressi, neque diutius est eis vtendum. insuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem adauctas cum earum robore curare valeant vinacei, non ob id extenuatis quoque partibus conducere non videntur, ob quamcunque causam fuerint extenuatae, siue ex immodico calore, siue ex frigore, aut propterea obstructa sint viae, per quas sanguis, & spiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum in perpetuantur. possunt etenim, vbi, ut decet, eis quispiam vtatur, vtramque intemperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, ut diximus, calore, necnon & obstructionibus liberare. Quamobrem non immerito a Galeno decretum est citato libro 4. de simplic. medic. facultatib. caliditatem mediocrem omnibus esse vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos omnibus esse vtilis, & praesertim iam dictis, propter eorum, quam habent, mediocrem, seu moderatam actu caliditatem, ac potestatem adstringendi, quam semper obtinent, si quis eis rite vtatur. Porro recte eis vtare, vbi praeter naturam affectum, quem curare studes, eiusque causam, simulque & affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exacte noueris, nam vbi is frigidus fuerit, eiusque causa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & praesertim carum, quas Graecas vulgus appellat, diuulque, ac saepius eis vtantur. Quod si humidiores fuerint tum affectus, tum causa, eligendi sunt ex eis vinacei admodum prelo pressi, quemadmodum si hic humor concreuerit, frigidus, aut siccior fuerit, ita ut ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatae partes fuerint ob nutrimenti penuriam, seu ob quamcunque aliam causam, eosdem vinaceos non admodum expressos applicabis. Sunt vero inter omnes vinaceos hi calidiores, cum ne dum actu, sed potestate etiam quandam obtineant caliditatem. & quod dulciores vix fuerint, eo & vinacei quodammodo calidiores erunt. Propterea eis praecipue vtendum. Si vero hos vinaceos habere nequeas, aut non adeo frigidus affectus fuerint, eos, qui ex vinosis restant vis eligas, cum suapte natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vix, ut dictum est, eadem seruata ratione circa earum expressiorem. Ab acidarum autem, ac crubarumque vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum usu, omnino abstinendum esse consulo. cum maiorem habeant vim refrigerandi, & exsiccandi, ob eorum propriam naturam, ac substantiam, quam calefaciendi ob ascititium, quem obtinent, actu calorem; austerarum tamen vuarum vinaceis, vbi eadem tales non exacte fuerint, sed quandam habeant permixtam dulcedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeo frigidus, minusque frigidiores causas; cum frigidus quoque

Cap. eodem.
Cap. 8. 9.

Cap. 11.

Cap. 14.

quoque sint natura partes affectu. tutius tamē erit eos præmittere, & dulciū, seu vinofarū duntaxat vuarum vinaceis vti. vtrū verò sapius, aut non; longiori etiam tēpore; aut breuiori laborantibus sint adhibendi, ac repetendi, affectus ipsi præter naturam, earūque causæ suadebunt: nec non & ægotantiū natura, seu temperamentum. Nunc satis me rationibus, ac auctoritatibus demonstrasse puto vinaceorū vsum; ac qua ratione, quibūve causis cunctis à me narratis affectibus præter naturam conferant, modò eorum curationem assequi liceat. & quos, qualēve vinaceos pro eorum sublacione quilibet ipsorum desideret. nec minūs & illud ex his, quæ diximus, necessariò consequitur, quòd eò vtiliores, ac potiores sunt vinacei pro medendis narratis præter naturam affectibus, naturalibus balneis, ac exsudationibus siccis, Puteolanis videlicet, quibus etiam pro eisdem curandis vti consueuimus, quòd vinaceorum caliditas suauior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac semper cum adstrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre solent. id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exsudationibus siccis haudquaquam perpetuò cōtingit. Sed iam tempus est eorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia comprobare, à me ipso inchoans, qui cū graui quodā dolore diu laborantem musculorum circa ischium, ac lumborum. qui dolor insuper ab eodem articulo non raro fumebat initium, quandoque etiam in crurum musculis, modo vno, modo alio sentiebatur; interim circa popliteum, præsertim in musculo sub eius inflexu substrato, aut in tendonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ musculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum. inter cæteras autem partes sapius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab osis sacri vertebris ad plantam vsque pedis distribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam sectionibus, purgationibus, foribus, cataplasmatibus, vnguentis, emplastris, perfusionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cū ab eisdem parum, aut nihil vtilitatis percepissem, ad vinaceorum vsum me contuli; à quibus omninò Deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, crassis, lentisque succis, nec valde à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vsu curata fuit. Excellens Troilus Spes podagra, coxendicumque dolore ex eisdem frigidis, crassisque succis orto magnopere, ac diu offensus, ex eorum vsu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibusdam diebus eisdem vsus fuerit. illustrissima quoque Caterina Sanseuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos, crassosque humores, nec non & crurum, ac tibiarum, ob eandem causam magnam cū contraxisset imbecillitatem, ex iam dictis vinaceis maximum commodum ingentemque vtilitatem adeptæ est, & ferè omninò curata: quamuis paucis etiam quibusdam diebus eisdem vsa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ absolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis à dextræ tibiæ, sinistræque cruris diurno dolore ex vinaceorum vsu prorsus liber euasit, quamuis valde extenuatas easdem etiam partes habuisset. percepi insuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi Regis intimo Consiliario dignissimo, vinaceorum vsum mirum in modum contulisse; cū podagra, maximaque pedum imbecillitate laboraret. & si neque ipse, vt intellexi, nescio qua de causa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eisdem fortè vsus fuerit. licet cū me interrogasset, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec desunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vsu magnam quoque naçti sint vtilitatem pro diuersis enarratis affectibus curandis; quos breuitati indulgens iure prætermitto, illud tamen silentio non præteream, quòd nuper dum hæc conscriberem, retulit excellens Marius Galeota vtrique alioqui prudentissimus, omniumque bonarum artium peritissimus, nec minus veritatis amantissimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda

hibenda sit fides, retulit, in qua, quòd cū eius filia nomine Maria nunc in venerabili monasterio Sancti Fracisci monialis, tribus, quatuorve annis, magno, ac duro amborum genuū tumore laborasset; vt ambulationis motus ferè fuerit ablatas, ex dictorū vinaceorū vsu adeò perfecte curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem, neque laborem, in eisdem partibus senserit. insuper in quadam eius subdita contrarios vinaceorum effectus se obseruasse testatus est, hæc cū diurno tempore cum erura, tum tibiis maximè extenuatas haberet, motu omninò priuatas, cū pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens, ambulare cepit; carneque impleri ceperunt dictæ partes eo anno. sequenti autem, cū iterum eis vsa fuisset, sanitatē omninò adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeò vt motum, ac sensum omninò recuperarit. ad hæc quendam inspexit genuum tumore, tibiarumque extenuatione simul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vsu omninò liber euasit. & in seipso expertus est, quòd cū ex præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis, tumoreque affectus, ita, vt, cū moueretur, non parum doleret, ex vsu vinaceorum, tumor, & dolor penitus cessarunt; tantumque robur inde adeptus est, vt non modò citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede euaserit. quinetiam cognoui à Cesare Scamnapco medico, & philosopho peritissimo, magnam attulisse vtilitatem vinaceorum vsum Andreæ Carlucio laboranti cedemate magno, ac diurno in vtraque tibia, vbi ne minimā quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis vtilitatem sibi comparasset. Non ab re itaque vir peritissime pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi iam dictum illustrissimum, ac excellentissimum Proregē nostrum, vinaceorum vsum cōmendauit; iterumque cōmendò, tanquam saluberrimum, valde bonum, citraque omne periculum medicamentum, dummodo eisdem, vt decet vtatur. Ad quem, & si nullus mihi datus sit adiutus, vt eidem mea opera inferuirem, nihilominus tanquam diuinum quendam hominem existimo, ac colo, ex his, quæ in dies, prudentissimis suis operationibus, intelligo, ac experientia obseruo. adeò enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux est, rectoque præest, ac sapienter & iuste omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iustitiamque feruentur. Quamobrem necdum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vteretur, si prius, quæ à me de eisdem narrata sunt, obseruentur, ac inter cætera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parum prelo pressi, vbi prius cum eorum multo efferbuerint, recentisque fuerint. ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his, quæ prius disseruimus facile liquet. & quò dulciores fuerint vix, ex quibus secreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpenis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, earumque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vsus eorum omnibus communem recensebimus. sub quo, & qui proprius & particulari huius illustrissimi, ac excellentissimi domini existit, proculdubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos supra probauimus, similiter recentes, preloque pressi, qui prius cum eorum multo, & non aqua efferbuerint, humique, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi esse debent, ique manibus adeò premendi, ad laeuigandi sunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde crassis lancisque tegumentis, quæ eos omnes, circum ambiant, contegendi sunt, ne ex ambiente aère refrigerentur, ferueturque eorum caliditas, foribus ac fenestris omninò clausis, potissimum vbi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eisdem vti velis, vniuerso prius corpore vacuato, ventreque à cibis, aliisque superfluitatibus immuni, ac deiectis alui prius excrementis, exutus vestibibus, serobe quam primùm longitudine, latitudine, & profunditate manibus commodè parata,

in eos

*nota**docet utendi modum vna cca*

in eos se inferat æger, proinuisque eisdem vinaceis, qui pro scrobe fienda sublatis sunt, contegi debet, eis moderatè manibus compressis, ac læuigatis, & deinde læneo etiam tegumento velentur, vbi verò mediæ, ac superiores corporis partes minimè affectæ sunt, satis erit eisdem vinaceis insidere, ac crura, tibias, simulq; pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore cõsuetis pannis cõrecto. At si admodum deliciosus fuerit æger, mollisque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum duplicatum, triplicatum, aut etiam quadruplicatū subter nes, super quod insideat. si verò dorso, ac scapulis solis labores, eadem partes vinaceis immergenda sunt, crura autem & pedes haudquaquam. verum vbi vniuersum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit: pro vniuerso corpore congrua, maiorque copia vinaceorum esse debet, vt eis contegi vndequaquè vniuersum corpus valeat, atque ita in eis, veluti in lecto iacere, puluinarî dūtaxat sub capite imposito: læneo etiam tegumento superposito; id quod semper seruari debet, brachijs autem, & manibus, si quispiã afficiatur, eadē partes vinaceis obruat. hoc modo si quispiã vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodum deliciofi sint ægrotares, vt pueri, vel mulieres, aut reliqui molles carnes habentes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluuntur, de superque vinacei prouiciantur, manibusque premantur, ac læuigantur, & deinde læneo, vt diximus tegumento contegantur. Nec minus quam per mediæ horæ spacium in eis quispiam immorari debet, melius tamen erit, si hora vna permanferit. Nam cum mediocris, seu moderatus sit vinaceorum calor, exiguo tempore in eis permanferint, quibusdam parum proficiunt, longiori autem multum. est tamen eorum vsus omnibus semper utilis, vt dictum est, vbi probe eis vtare, sunt demum à vinaceis ægrotares detegendi, cum congruo tempore in eis commorari sint, & in eodem conclaui cubili parato, leuiterque ex calfacto ab eisdem exurgentes iacere debent saltim per horam panis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & cõsuetis vestibus induantur. At cum primum ex vinaceis exurgūt, iterum idem aceruari debent, manibusque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque sequenti die, & reliquis seruandum erit, quamuis vbi robusta fuerint corpora, nedum mane ante cibum, verum etiam vesperi eisdem vti poterunt, maiorēque vtilitatem afferunt, quemadmodum & ipse vsus fui. illud tamen animaduertas oportet, quod singulis tribus, aut ad summū quatuor diebus idem vinacei renouandi sunt, etenim verèdum est, ne post hac putrescere cõperint, eorumque mediocris caliditas deperdat, & altera immoderata superueniat, quæ ambientis est, qua ratione nocumentum magis, quam iuuamentum corporibus præstent, sed videbar fortè oblitus esse disserere, num renū dolore laborantibus, etiam sabulo, aut calculo vinacei conferant, cum id, quoque à me scire desiderares. Quare priusquam huic epistolæ extremam manum imponam, in hoc quoque tibi satisfacere putavi, potissimum cum in eiusmodi dolorem non raro incidere cõsueueris: fateor propterea, quod cum vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt prius demonstraui, admodum vtiles esse puto iis, qui graui renū dolore vexari solent. Nam cum tenuare, ac mollire præter cætera iubeat Hippo. in renū dolore, s. de morb. vulgaribus; & optima res sit, tenuare videlicet humores, & renū corpora mollire, vt per ipsa transire faciliè humores possint, vt inquit Galenus in commento, imò si quis hæc vtraque diligenter obseruauerit ab initio, calculus in ipsis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducere videntur, siquidem ipsa renū corpora mollia reddunt; ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt faciliè per eosdem renes transire queant, qua insuper ratione & arenulæ faciliè pelluntur. & si qui sunt calculi, eorum etiam calore molliantur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roboranturque ex eis renes, ob eorundem adstrin

Commen.
12x.6.

adstringendi facultatem, quam habet. Nec quispiam dixerit, quod propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generando reddantur; nam vt prius determinauimus, moderatus, ac mediocris est eorum calor, ex quo renū caliditas etiam si immodica fuerit, moderatior redditur, neque enim possent calculos generare, nisi æstuant, & immodicè calidi essent renes, vt etiam lippis, & tonforibus, nedum medicis omnibus liquet. Quæ de re non modò calidiores renes non sunt ex vinaceorum moderato vsu, sed præter id, quod dictum est, à lapidis generatione præferuat, cum eius causam extenuent, ex qua sunt, & renū caliditas immodica, quæ est eorum causa efficiens, per eos obtundatur, & moderari or reddatur. vt itaque eis vtaris, consulo, omnibus tamen seruatis, quæ prius narraui, præsertim vniuerso corpore antea euacuato, vinaceosque eligas vuarum dulcium, aut etiam vinosarum, non tamen multum prelo pressos, neque diutiùs in eis immoreris, aut multo tempore eisdem vtaris, quæ, si ritè seruabis, non paruam ex eis vtilitatem assequeris. & ne adeò de vinaceis nostra oratio protrahatur, vt & tuas purissimas, ac aliorum aures offendere videar, factis sit hæc currenti calamo scripsisse, & meam de eis sententiam explicasse: quæ nedū experientia sed validissimis quoque rationibus cõprobasse puto.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS

VIBONENSIS IN DONATI

ANTONII ALTIMARI

EPISTOLAM, DE

VINACEIS.

*Hæc Iouis imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelsa culmine lapsa poli,
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre salutis opem.
Per quem nunc primum meritas Vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet.
Ergo vulgetur diuūque, hominūque per aures,
Altimarum meritis excuperaffe Ionem.*

INDEX CHARTARVM.

* * * * *. a b c d e f g h i k l m m * n o p q r s t v x y z. A B C
D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. aa bb cc dd ee ff
gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt vv xx yy zz. AA BB CC DD
EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ. Omnes sunt ter-
niones, demptis, * * *. m*. qui sunt duerniones, & m. QQ. quaterniones.